ROČNÍK IX. ŘÍJEN. 1892—93. ČÍSLO 1.

VLASŤ.

K jubileu Kolumbovu.

Podává

Frant. J. Rypáček.

Starý a Nový svět letos souhlasně velebí epochalní čin muže, který s neobyčejnou vytrvalostí a pevnou důvěrou v Boha počal sdružovati obě pevniny tím, že objevil cestu do Nového světa. Všickni národové vzdělaní, zvláště Italové, Španělé a různí obyvatelé američtí připomínají sobě vděčně slavné události, která se stala rozhraním věku středního a věku nového: objevu Ameriky Krištofem Kolumbem r. 1492. Jménem krále italského vévoda janovský Tomáš letos 10. dne července zahájil italsko-americkou výstavu v Janově na počest Kolumbovu, papež Lev XIII. hned potom 18. t. m. za příčinou oslavy Kolumbovy vydal slavnostní encykliku, která činí důraz o velikých náboženských zásluhách objevitelových a nařizuje na den 12. října t. r. slavné služby Boží v kostelích italských, španělských i amerických, dávajíc vůli biskupům ostatních zemí a dílů světových, chtějí-li toho přepamátného dne sloužiti podobně mše svaté. Ano, ozývají se vážní hlasové, aby veliký objevitel byl prohlášen za blahoslaveného. Za širým pak oceánem Atlantským vděčná Amerika svému objeviteli pořádá v Chicagu velkolepou výstavu světovou, kterou zahájí 1. dne května roku budoucího potomek objevitelův, stařičký vévoda Veragujský, a kterou nejjasněji budou dokázány nesmrtelné zásluhy Kolumbovy; vždyť objevem Ameriky byly učiněny velikolepé pokroky na poli obchodním, průmyslovém i vědeckém.

Jest sice jisto, že již pět století před objevem Kolumbovým přistáli na březích severní Ameriky islandští Normané, o jejichž objevích vypravují domácí sagy. Asi v prvé třetině desátého století uviděl Grónsko (Grönland) Gunnbjörn, o padesát let později vyhledal je Snaebjörn, a roku 985. stanul tam Erik Ryšavý a nazval zemi Grönlandem (zemí zelenou), aby lákal osadníky, mezi nimiž vynikal Herjulf Bardsen, a syn jeho Bjarne byl prvý Evropan, který uviděl končiny Labradorské. Syn Erikův Leif přistál pak na Hellulandě (nyní Labrador a Baffinova země), na Marklandě (nyní Nové Skotsko) a Vinlandě (území státu Massachusettsského). Poslední norská

cesta do Marklandu byla vykonána r. 1347. Dověděl-li se Kolumbus za pobytu v končinách islandských r. 1477. o cestách normanských do Ameriky, nelze nijak dokázati. Norské zapomenuté objevy nezměňují jeho zásluh. Také se tvrdí, že z východu asijského smělí plavci niponští a čínští dávno před Kolumbem dojížděli na pobřeží Ameriky západní, ale o svých objevích nikomu se nezmiňovali.

Objevitelem Nového světa jest Krištof Kolumbus. [1])

Krištof Kolumbus (ital. Cristoforo Colombo, špaň. Cristóbal Colón) jest rodilým Vlachem. V poslední vůli své dvakráte praví sám, že jest narozen ve městě Janově (ciudad de Genova), tehdy hlavně proslulé republiky a sokyně republiky Benátské. Mimo Janov také jiná města a místa zápasí o čest, že jsou rodišti Kolumbovými, totiž Savona, [2]) Albisola, Bogliasco, Chiavara, Cogoleto, Nervi, Oneglia, Pradello, Quinto, ano i Piacenza a ostrov Korsika. Ruge dle Avezaca rokem narození Kolumbova jmenuje rok *1446.*, kdežto Andrez Benaldez, osobně známý s Kolumbem, a Navarrete jmenují rok 1436. Vida del almirante (život admirálů), neprávem připisovaná synu Kolumbovu Fernandovi, přivádí Peschla k r. 1456. Avezacovo a Rugovo určení (1446) jest patrně nejsprávnější. Otec Kolumbův byl chudým soukenníkem a slul Dominik, matka Zuzanna byla z rodu zvaného Fontana-Rossi. Krištof Kolumbus zabýval se jak otec soukennictvím [3]) a záhy také námořnictvím, prý již od 14. roku svého věku, jak píše málo spolehlivá Vida del almirante, dle níž prý studoval na universitě v Pavii [4]) a jevil náklonnosť k zeměpisu. Kolumbus oddal se službě námořní na lodích janovských, seznal krajiny východní a řecké ostrovy, viděl Tunis v Africe, navštívil také Anglicko, odkudž v únoru r. 1477. dle domnění z Bristola plul na ostrovy Ovčí (Faroer) a k Islandu. Potom přibyl do Portugalska, tehdy velmi slavného objevnými plavbami, a usídlil se v Lisaboně, kdež pojal za choť doňu Felipu, dceru Bartol. Muňiza de Perestrello, nedávno zemřelého šlechtice původu italského a známého námořníka, jenž kolonisoval ostrov Porto Santo. Tam také odebral se Kolumbus s chotí a tchyní, a tchyně, vědouc o námořnické horlivosti a zvědavosti zeťově, odevzdala Kolumbovi mapy, denníky a rukopisy svého chotě, které objeviteli valně pro-

---

[1]) Hlavní prameny: Washington Irving, Život a plavby Krištofa Kolumba, 2. vydání, (přel. Frant. Doucha); Oskar Peschl, Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen, 2. vyd.; Sophus Ruge, Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen v Onckenově sbírce Allgemeine Geschichte in Einzeldarstellungen (1881.) Výborné dílo Rugovo, majíc pěkné illustrace a mapy, jest založeno na nejnovějším bádání a na přehojných pramenech. Ruge vybírá své doklady s kritickými úvahami ze spisovatelů, jako jsou M F. de Navarrete, Harrisse, d'Avezac, Humboldt, R. H. Major, P. Martyr, A. B. Becher, F. A v. Varnhagen, J. B. Muňoz, R. Pietschmann atd., tak že práce jeho jest bezpečným vodítkem, abychom spolehlivě vypsali události ze života objevitelova.

[2]) Nedávno vyskytla se v listech zpráva, že v archivě španělské akademie historické byla nalezena listina, ve které Diego, syn objevitelův, zřejmě dokazuje, že Savona nedaleko Janova jest rodištěm otcovým. R. 1472. bydlel otec objevitelův v Savoně, a toho roku dvakráte byl Krištof Kolumbus volán za svědka k soudu do Savony. Je-li pravda, že objevitel narodil se v Savoně, nepřestává býti aspoň politicky Janovanem. Možno, že jako Komenský později raději se nazýval dle slavného města nežli dle malé Savony.

[3]) Jako svědek v Savoně r. 1472. jest psán: Christopherus Columbus, lanarius.

[4]) Není-li to omylem za slovo patria, dle čehož by Kolumbus byl studoval ve vlasti (v Janově).

spěly; neboť z nich asi tušil také temné zvěsti o ostrovích daleko v Atlantském oceaně ležících. V l. 1482—1484. navštívil portugalskou osadu na pobřeží novoguinejském, zvanou St. Jorge de la Mina.

K největšímu svému záměru, hledati kratší cesty do bohaté Indie plavbou na západ přes ocean Atlantský (kdežto Portugalci jí hledali jižně podél Afriky), byl Kolumbus připravován mimo zápisy tchánovy, různými zprávami antických i tehdejších spisovatelův a hlavně portugalských, spisem kardinála Petra de Alliaco (Imago mundi ex pluribus auctoribus recollecta), písmem svatým a nejvíce listem učeného lékaře a hvězdáře, Florenťana Pavla Toscanella, a mapou jeho, zpracovanou dle Ptolemaea a dle cestopisu Marka Pola. D'Avezac vhodně píše, že myšlénky Kolumbovy vznikly ze souhrnu zpráv, které ponenáhlu vybíral z rozličných pramenů; ale určitý návrh uzrál teprve listem Toscanellovým. Dojíti bohatého ostrova Cipanga na východní Asii bylo touhou Kolumbovou, aby v krajinách zámořských získal bohatství, rozšířil víru a osvětu křesťanskou a získáním prostředků peněžních aby podporoval dobytí Jerusaléma a Božího hrobu z rukou nevěřících. Kolumbus věřil, že jest Bohem vyvolen k úkolu odvážnému.

R. 1483. poprvé asi vystoupil Kolumbus veřejně se svým pevně a nezvratně rozváženým a určeným záměrem plaveckým a žádal krále portugalského Jana II., aby mu svěřil výpravu směrem západním. Král dal navrh Kolumbův zkoumati, ale Diego Ortiz, biskup a zpovědník královský, i ostatní učenci prohlásili návrh Kolumbův za marnivou chloubu a snění, založené pouze na přemrštěném cestopise Polově. Poněvadž hned po tomto příkrém odmítnutí zemřela Kolumbovi choť, opustil r. 1484. Portugalsko navždy a odebral se do Španěl, ač málo hodnověrně se vypravuje, že dříve nabídl se také své rodné republice a Benátkám, ale že byl u obou odmítnut.

Jako zcela chudý a hladový poutník stanul Kolumbus se svým mladistvým synem Diegem v jižním Španělsku před branou kláštera františkánského, zasvěceného Panně Marii de la Rabida, a žádal za kus chleba sobě i synovi. Kvardian klášterní Juan Perez de Marchena, druhdy zpovědník králové Isabelly Kastilské, ujal se Kolumba a vybídl ho, aby svůj plavecký návrh, který za pravý uznal lékař a fysik palosský Garcias Fernandez, předložil královským manželům španělským. Šlechetný Marchena dal Kolumbovi přímluvný list pro svého přítele a zpovědníka královnina, převora Fernanda de Talavera. Ale převor se Kolumba neujímal, a válka s Maury granadskými nedopouštěla schválení Kolumbova návrhu. Kolumbus, maje pevné přesvědčení, že návrh jeho se zdaří, nezoufal a ponenáhlu také nabýval příznivcův u královského dvora. Mimo Marchenu podporoval odvážného hrdinu dozorce říšských důchodů kastilských Alonzo de Quintanila, papežský vyslanec Antonio Geraldini a bratr vyslancův Alessandro, který byl vychovatelem královských dítek. Tito příznivci uvedli Kolumba ke slavnému kardinálovi arcibiskupu toledskému Petrovi Gonzalezovi de Mendoza, jehož vlivem Kolumbus došel audience královské v únoru r. 1486. a byl přijat do královské družiny jako služebník koruny Kastilské. Návrh jeho byl dán na zkoumání mistrům university Salamanské. V Salamance Kolumbus svým vystoupením, svým biblickým nadšením a svou důvěrou ve vyšší poslání získal sobě učeného Dominikána a

mistra Diega de Deza, později arcibiskupa Sevillského, ale ostatní mistři Kolumbovi nepřáli. Nepříznivý soud Salamanský nezlomil nerozborného přesvědčení Kolumbova. Považovalť se Kolumbus za nástroj Nejsvětější Trojice, aby objevil nové země a z bohatství jejich osvobodil Evropu a svatý hrob z moci fanatických osmanských Turkův. [5])

Podnik Kolumbův závisel na dvou velikých, ale šťastných omylech, totiž na domnělé rozlehlosti asijské na východ a na tušeném menším objemu zemském. Ale šťastné omyly tyto, dí Humboldt, podporovaly vykonati záměr a dodaly zmužilosti, kterou by asi byla otřásla zevrubnější známosť o rozměrech zemských, o zeměpisné délce ostrova Cipangu, o rozsáhlosti oceanu a o menším množství pevniny.

Dobré zdání sboru Salamanského a válka maurská odložily sice záměry Kolumbovy, ale neohrožený duch jeho stále doufal, rok za rokem čekaje. Za té doby nabyl Kolumbus dvou nových, velmi mocných podpůrců, vévody Mediny Sidonie a vév. Mediny Celského a žil dílem v Seville, dílem v Cordově. Konečně po sedmiletém marném čekání a strádání rozhodl se, že opustí Španěly jako Portugaly a že se nabídne králi francouzskému, co zatím bratr Kolumbův Bartoloměj hledal pomoci — u krále anglického. — Cestou do Huelvy, kde chtěl sednouti na loď, r. 1491., zklamán jsa a trpě nedostatkem, přišel opět do kláštera Marchenova a našel tam pohostinství. Ctihodný Marchena jako bývalý zpovědník královnin napsal Isabele Kastilské list, který učinil na královou tak mocný dojem, že potom horlivě starala se o návrh Kolumbův.

Když pak v únoru r. 1492. Granada jako poslední tvrz mohamedánská ve Španělsku se vzdala, počala králová s Kolumbem vyjednávati. Přesvědčující, vroucí, ano blouznivě nadšená řeč Kolumbova o skrytých zemích zaoceanských rozehřála šlechetné srdce Isabellino, ale chladný a sobecký král Ferdinand záměru Vlachovu nerad povoloval, zvláště také proto, že poklad královský válkou s Maury úplně byl vyčerpán. Avšak Isabella neotálela. S nadšením důstojným jí samé i velikého podniku zvolala: „Postoupím to za svou korunu Kastilskou a zástavou dám své klenoty, aby sehnány byly potřebné peníze.“

Vysoké podmínky Kolumbovy úmysl královnin zase zviklaly. Jsa přesvědčen, že Bůh jest jeho pomocníkem v podniku, který se jistě zdaří, činil Kolumbus neobvyklé, ano, téměř neslýchané podmínky. Žádalť, aby sám i nástupcové a dědicové jeho měli dědičnou hodnosť admirálskou (almirante), aby byl i s dětmi svými učiněn šlechticem, aby byl v zemích, které objeví, náměstkem královským, který by koruně navrhoval jmenování úředníků v nových zemích, aby bral desatek ze příjmů královských v těchto zemích, aby byl jediným soudcem ve přích, které by vznikly mezi novými zeměmi a Španělskem, a

---

[5]) „Svatá Trojice“, psal později králi a králové, „pohnula Vaše Veličenstva k podniku indickému a svou neskončenou milostí zvolila mě, abych Vám to ohlásil. Proto přišel jsem jako její poslanec k V. V. jakožto nejmocnějším knížatům křesťanským, kteří ve víře se cvičili a tolik ji rozšířili. Přese všechna příkoří, která mne potkala, byl jsem ujištěn, že podnik můj se zdaří, a vytrval jsem při tomto mínění, protože všecko pomine mimo slovo Boží. A skutečně Bůh mluví tolik jasně o těchto krajích ústy Isaiášovými na mnohých místech písma svatého, an ujišťuje, že ze Španěl má býti rozšířeno jméno Jeho svaté.“ Podobně psal doně Juaně de la Torre: „Bůh učinil mě vyslancem nového nebe a nové země“.

přispěje-li osminou na vystrojení loďstva objevného, aby měl osminu ze všech výtěžků obchodních. Požadavky takové nejen že překvapily, ale i zastrašily a urazily královou. Nicméně Kolumbus neslevil ničeho, tolik věřil ve své určení a tolik doufal, že cestou jeho bude Španělsko obohaceno. Poněvadž podmínky jeho byly zamítnuty, odhodlal se, že odejde do Francie, kde doufal, že bude přijat příznivěji. Ale kardinál Mendoza a pokladník aragonský Luiz de Sant-Angel přece královou naklonili, aby přijala podmínky Vlachovy, předstírajíce Isabele, že v nových zemích rozšíří se učení Kristovo, že veliké bohatství neznámých světů poplyne do Španěl, a že četné španělské osady rozprostrou se za západním oceanem.

Rychlý posel dostihl Kolumba, an byl již na cestě do Francie, a smlouva s Kolumbem byla podepsána 17. dne dubna r. 1492. Podmínky Vlachovy byly bez vyjímky přijaty. Kolumbus pobytem ve Španělích vlaské jméno své zaměnil za jméno Cristóbal Colón jako bratři jeho Bartoloměj a Diego.

Nedaleko kláštera Marchenova ve přístavě obce Palosa byly připraveny tři lodi munificencí Isabellinou a podporou palosského plavce Martina Alonza Pinzona. Mužstvo lodní bylo vybráno hlavně z okolí Palosského. Loď, na níž velel admirál Kolumbus, byla větší nežli dvě ostatní, měla úplnou palubu a slula Santa Maria; na lodi Pintě velel Martin Alonzo Pinzon, maje s sebou bratra Františka Martina jako hlavního veslaře; na třetí lodi, Nině velel bratr Pinzonův Vicente Yaňez, a s ním byl astronom lékař Garcias Fernandez. Všech lidí na lodích bylo 120.

Admiral a mužstvo jeho vykonali sv. zpověď, přijali večeři Páně u ctihodného Marchený a tak posilnili se na těžkou, velepamátnou výzkumnou pouť, odevzdavše se do ochrany Boží. V pátek 3. dne srpna *r. 1492.* vypluli ze přístavu Palosského směrem na ostrovy Kanarské, kde ostali po čtyři měsíce, ana loď Pinta byla spravována. Teprve 6. dne září pustil se admirál dále na západ, čině si obšírné zápisky v denníku, jehož největší část zachoval biskup Las Casas. Z opatrnosti, aby plavci nepozbývali naděje, konal admirál dvojí zapisování ujetých mil tak, že počet mil plavcům ohlašovaný byl menší. Dne 13. t. m., jak začala noc, pozoroval Kolumbus poprvé sklon magnetické jehly, což nazývá Humboldt pamětným bodem v dějinách hvězdářských a plaveckých. Po třech dnech potom pluli mořem Sargassovým, a nastala změna povětří. Kolumbus domníval se již, že jest blízko pevniny. Dlouhou, dosud bezvýslednou plavbou byli plavci nepokojni, a Kolumbovi jako cizinci nedůvěřovali bojíce se, že se již nevrátí do vlasti, ale zjevná vzpoura ani odboj nevypukly. Dne 7. října dal se admirál směrem jihozápadním, byv k tomu tím veden, že hejna ptáků létala tou cestou. Znamení blízké země stále se ukazovala. Dne 9. t. m. byl pozorován čerstvý nádech, jakoby vál z květů vzdálené země. Přes to dne budoucího reptali lodníci a naříkali, že nevědí, kde se octnou, ale Kolumbus je chlácholil, stesky a žaloby jejich vyvracel a prohlásil pevně, že za všech okolností s pomocí Boží popluje dále, aby dospěl břehů indických.

Důvěra jeho nebyla zklamána. Dne 11. t. m. byla u lodi admirálovy vylovena větvička s červenými jahůdkami. Plavci vytáhli také třtinu rákosnou, malé prkno a hůl uměle vyřezávanou. Těmito zjevy přestala sklíčenosť a reptání. Téhož dne večer, když lodníci zapěli

obvyklou denní píseň Salve Regina, promluvil k nim admirál, velebě dobrotu Boží, která je mírným a příznivým povětřím vedla do země zaslíbené, a projevil nezvratnou důvěru, že ještě v noci na den 12. t. m. přistanou k pevné zemi.

V pozdním večeru 11. října spatřil Kolumbus v dálce světlo, o kterém se domníval, že se pohybuje ku předu, jakoby někdo nesl pochodeň. I zavolal dona Pedra Gutierreza, který podobně soudil. A skutečně, země byla blízko; neboť jen o málo hodin později *12.* dne října *r. 1492.* ráno o dvou hodinách loduík Rodrigo Bermejo z Triany na lodi Pintě uviděl plochý břeh zemský, a výstřel z Pinty vyslaný zvěstoval ostatním lodím přeradostnou zprávu. Lodníci klekali na kolena a volali radostně: Země, země! Jak se rozednilo, spatřili před sebou zelený ostrov, pokrytý stromy jako zahrada a obydlený lidmi rudavé barvy. Šťastný admirál a slavný již objevitel dal znamení, aby plavci spustili kotvy a vstoupili na čluny, sám vstoupil též na člun, jsa oděn nádherným rouchem admirálským a drže kastilskou korouhev. Přistaviv člun vstoupil na pevnou zemi, klesl na kolena, políbil zemi a děkoval Bohu se slzami v očích v nejmocnějším pohnutí.

Velebné okamžení! Plavci jsouce uchváceni nadšením a zbožností admirálovou i svou vlastní, padali na kolena a líbali zemi. Probrav se z nelíčeného pohnutí, vstal admirál, vytasil meč a rozvinuv korouhev kastilskou, prohlásil objevenou zemi za državu koruny Kastilské a nazval ji na počest Spasitelovu a Vykupitelovu San Salvador. Te Deum laudamus! zahlaholilo jasným vzduchem, a plavci přísahali admirálovi jakožto místokráli věrnosť, tlačíce se k němu, líbajíce mu ruce a objímajíce jej. Prostí ostrované byli získáni malými dárky, skleněnými korálky, barevnými čepicemi, rolničkami a jinými tretkami. Domnívaje se admirál, že přistál na nějaký ostrov v asijské Indii, nazval obyvatele jeho Indiány (Indios).[6]) Od S. Salvadora plul admirál k ostrovu zvanému Rum Cay, potom k ostrovu Longu (S. Maria de la Concepcion), k Vel. Exumě (Ferdinandina) a k ostrovu Crookedu (Isabella), kde doslechl, že na jihu odtud jest veliká země Colba (Kuba), o níž domníval se, že jest Cipangu. Dospěv sev. břehu ostrova Kuby 28. dne října, ohledal částečně ostrov, nabývaje mínění, že jest to část pevniny asijské, a že brzy dojde bohatého města čínského Quinsaye, aby velikému chánu odevzdal listy krále a králové. Proto poslal na výzvědy do vnitra země Rodriga de Jerez a Luiza de Torres, aby zemi vyzpytovali. Po čtyřech dnech vrátili se poslové a vypravovali, že byli vlídně obyvatelstvem přijati. Zatím velitel Pinty, nemoha se dočkati zlata a nejsa spokojen s admirálem, o své ujmě oddělil se od společné výpravy a plul na ostrov Vel. Inagun (Babeque) mezi ostrovy Bahamskými; neboť soudil dle řečí indiánských, že tam najde hojně zlata.

Admirál, těžce to nesa, doplul 6. dne prosince ostrova Haiti u mysu sv. Mikuláše. Poněvadž tento kvetoucí ostrov mu připomínal andalusské krajiny, nazval jej Espagnolou (Hispaniolou), Malým

---

[6]) Ostrov, k němuž Columbus přistál, jmenovali ostrované Guanahani. Jest to ostrov nyní zvaný Watlingův mezi Bahamskými ostrovy na 24° severní šířky, jak dokazují dobře Muñoz a Becher, kdežto Irving a Humboldt považovali za Guanahani ostrov Cat; Varnhagen prohlásil Mariguanu (Mayaguanu), Navarrete ostrov Turk za Guanahani.

Španělskem. O Štědrém dni po velikých námahách oddal se admirál spánku, ale neopatrný lodivod usnul také. Loď S. Maria přišla na mělčinu, ale mužstvo její i s admirálem bylo zachráněno velitelem Nině Vicentem Yaňezem Pinzonem a dobrými Indiány, jejichž vrchní náčelník Guacanagari Kolumbovi všemi službami se zavděčoval. Ztroskotání své hlavní lodi považoval Kolumbus za zvláštní řízení Boží, aby byl vysazen na břeh země, kde krajina zvaná Cibao připomínala mu Cipagou a byla označena za zemi zlatou, kde by nabral bohatství a jmění na křižovou výpravu do Palaestiny. Vyhledal místo poněkud příhodné, aby tam zřídil osadu, která za krátko byla vystavěna jako pevnůstka, kterou nazval la Navidad (Vánoce), protože o Vánocích z lodi ztroskotané byl zachráněn. Z dobrovolníků, kteří se hlásili za první osadníky, vybral 39 nejschopnějších a nejstatečnějších a dal jim za velitele Diega de Arana, a kdyby Arana zemřel, měl býti velitelem Bedro Gutierrez a po něm Rodrigo de Eskobedo. Za rozloučení napomínal zůstalých, aby poslouchali velitele, aby opatrně a vlídně jednali s ostrovany, aby pátrali po zlatě a drahém koření a hledali vhodnějšího a bezpečnějšího přístavu.

Nemaje nežli jediné malé lodi, Nině, nemeškal admirál na ostrově a vyplul 4. dne ledna r. 1493. do vlasti zpět, aby dokončil svou první a nejslavnější objevnou cestu. O dva dny později opravdovým řízením Božím setkal se s lodí Pintou, kterou již považoval za ztracenou, an jí po dva měsíce neviděl. Velitel Pinty vymlouval své vzdálení. Admirál tvářil se, jakoby věřil výmluvám Pinzonovým, nechtěje zištného velitele Pinty urážeti. Obě lodi pluly podél severního břehu Haitského a 13. ledna srazily se nepřátelsky s bojovnými obyvateli hor Ciguayských. Ale Kolumbus smířil se s Mayonabexem, náčelníkem ciguayským, a po třech dnech dospěl mysu Samanského při nejvýchodnější části Haitské. Dne 16. ledna obrátily se lodi na cestu do Španěl.

Příznivý vítr dlouho nepotrval. Když již objevitelé myslili, že se blíží k rodné pevnině, strhla se 12. dne února hrozná bouře, která stále rostouc trvala také 13. a 14. února. Za bouře oddělila se Pinta od Nině. Admirál i lodníci učinili slavné sliby, že vykonají kajicné pouti a modlitby, že bosi a v rouše kajicníků půjdou děkovat Panně Marii, budou-li zachráněni na domácí půdu. Admirál mimo jiné slíbil, že dá sloužiti mši svatou a po celou noc že bude se modliti v kapli kláštera sv. Kláry v Mogueru. Za strašných těch dob neohrožený objevitel vzpomínal svých synů, že budou opuštěni, zahyne-li, a zároveň hnětlo jej pomyšlení, že zpráva o objevích jeho nedojde do vlasti, že veliké dílo života jeho bude zapomenuto, a že naň budou vzpomínati jen jako na blouznivého a zoufalého dobrodruha. Prozíravý však duch objevitelův našel prostředek, zahynou-li, aby zpráva o objevu došla Španěl. Napsal na pergameně stručnou zprávu, kterou zapečetil a adressoval králi Aragonskému a králové Kastilské, přidav zároveň slib odměny o tisíci dukátů tomu, kdo zprávu tu neotevřenou odevzdá do Španělska. Sepsání zaobalil do voskovaného plátna a schovav do nepromokavé skříně, hodil ji do moře, aby doplula evropské pevniny.

Bůh však lépe usoudil. Bouře přestala, a 17. února přistála Niňa u ostrova S. Marie mezi Azorskými ostrovy. Hned dle slibův učiněných poslal admirál polovici mužstva, aby bosky vykonali pouť do kapličky Panny Marie na osamělém břehu, a chtěl, až se ta polo-

vice vrátí, s druhou polovicí sám bosky putovati, aby poděkoval Boží Rodičce za ochranu. Ale portugalský správce tamější Juan da Castaňeda přepadl první polovici druhů Kolumbových právě, když konali pobožnosť, a zajal je. Teprve po třech dnech je propustil, když Kolumbus ukázal pověřovací listiny a hrozil pomstou španělských vladařů. Aby se vyhnul dalším nepříjemnostem, odplul admirál 24. února; ale cestou do Španěl v noci 2. dne března prudký orkán protrhl plachty lodní, a den potom hrozná bouře strašila opravdovou záhubou, ze které vyvázli objevitelé 4. dne března, kdy o třetí hodině ráno na úsvitě přistáli na břehu portugalském u Rastella proti skalnému pohoří Cintře na ústí řeky Teja.

Admirál poslal hned rychlého posla se šťastnou zprávou králi Ferdinandovi a králové Isabelle a vplul do přístavu lissabonského. Král Jan II. pozval admirála na svůj dvůr a přijal jej s obdivem a zaslouženými poctami. Zamítnuv s nevolí bídný návrh některých svých dvořanů, aby objevitel byl odstraněn, propustil Kolumba velmi milostivě. V pátek 15. dne března přistál objevitel tam, odkud se byl vybral na smělé své podniknutí, do přístavu palosského, kamž téhož dne také, ale později, přistála Pinta s Martinem Alonzem Pinzonem. [7])

Přistání admirálovo do Palosa bylo opravdovým svátkem. Zvony palosské se velebně rozhlaholily, a obyvatelstvo radostně chvátalo do přístavu, aby vítalo statečné poutníky. Oslavený admirál vystoupiv z Nině šel s průvodem svých lodníkův a velikého zástupu obyvatelstva do chrámu sv. Jiří, aby vzdal Bohu díky za šťastný návrat. Za krátko došlo ho pozvání, aby přišel na dvůr královský, tehdy v Barceloně meškající. Cesta admirálova ze Sevilly kamž brzy z Palosa se ubytoval, byla pochodem triumfálným jako za dob římských imperatorův; neboť zvěsť o zdařeném podniku Kolumbově rozletěla se po Španělsku, a všude sbíhal se lid, aby viděl muže, jenž přemohl ocean.

Když se Kolumbus počal blížiti Barceloně, vyšli mu v ústrety dvořané a nepřehledné zástupy lidstva. Vstup admirálův do Barcelony byl velkolepý. Napřed šlo 6 Indiánův omalovaných a šperky ozdobených, potom byly neseny rozličné druhy ptáků živých i vycpaných, zvířat a vzácných rostlin, indiánské korunky, náramky a stkvosty zlaté, aby byla ukázána bohatosť objevených krajin. Za tím jel admirál koňmo, jsa provázen šlechtou a stkvělou družinou, a stanul na veřejném náměstí, kde ho na trůně sedíce čekali král, králová i princ Asturský s nejvzácnějšími zástupci grandů kastilských a aragonských. Když zámořský hrdina předstoupil před manžely královské, povstali oba a vítali jej jako nejvyššího svého hodnostáře. Admirál chtěl jim políbiti ruce jako lenník, ale král i králová zachytili jej a kynuli mu, aby usedl, což bylo nejvyšším vyznamenáním u dvora, kdež vládlo nejpřísnější obřadnictví. Admirál rozmlouval o své cestě a projevil naději, že na druhé výpravě objeví ještě více zemí a spojí je s korunami Kastilskou i Aragonskou a všecky národy nových zemí že přivede do lůna církve Spasitelovy. Po dlouhé rozmluvě s admirálem klekli král i králová a všickni shromáždění a děkovali Bohu

[7]) Byv bouří zahnán na severozápadní stranu španělskou do Galecie, poslal Pinzon králi Ferdinandovi zprávu o svém přistání a prosil za slyšení. Ale bylo mu vzkázáno, že může přijíti ke dvoru jen jako průvodce admirálův. Hanba a lítosť brzy sklátily do hrobu tohoto podnikavého, schopného, ale zištného a ctižádostivého pomocníka i soka Kolumbova.

za čin Kolumbův. Slavné Te Deum laudamus, zpívané královskými pěvci, neslo se k nebesům. Dne 28. května r. 1493. byly Kolumbovi ztvrzeny všechny výsady a práva admirálská a místokrálovská, a odevzdán mu byl znak šlechtický; v něm byly naznačeny znaky Kastilie a Leonu a zlaté ostrovy obklopené modrými vlnami; pět kotvic bylo odznakem admirálské hodnosti, a nápis kolem zněl: A Castilla y à Leon Nuevo Mundo dió Colón (Kastilii a Leonu dal Kolumbus nový svět). Plat určený tomu, kdo prvý uvidí novou zemi, byl také dán Kolumbovi; neboť prvý spatřil světlo míhající se na vzdálené zemi. (Dokončení.)

Smrť svaté Doroty.

„O quam pulchra est casta generatio cum claritate!“ (Sap. 4.)

Ctkvost kryli vzácný v města šumném reji
Dorus a Thea druhdy v Caesareji, —
svou Dorotheu, dívku mladých let;
zjev její vábný podiv budil všady,
i duše ctnosť i řídké těla vnady,
tvář spanilá, hled oka, něžný ret
a k sobě poutal všecky
ten úsměv na líci, tak nevinný a dětský.

Ten pohled vábný, půvab něžné tváře
se pojednou stal poutem pro vladaře,
jenž na křesťany krutá pouta měl;
a pohled ten, jenž utkvěl v jeho duši,
mu ve dne klid a v noci spánek ruší, —
on vřelou touhou k dívce zahořel
a známo bylo městu,
že vladař Dorotheu zvolil za nevěstu.

Leč v odpověď když slyšel tato slova,
v zášť změnila se láska vladařova,
a trpký úsměv kolem úst mu hrál:
„Ku lásce tvé jest srdce moje chladné,
jím, vladaři, již dávno jiný vládne,
je celé k sobě na vždy upoutal,
v něm lásce není místa, —
za ženicha jsem zvolila již Krista!“

Den celý vladař chmurně mračí čelo,
pak promluvil, co v duši jeho vřelo:

„Nuž měj si, panno, svého ženicha!
Sám s ním tě spojím ve objetí sladkém, —
smrť, krutá smrť tvým v brzku budiž sňatkem,
ať srdce tvé víc po něm nevzdychá!
Však potupy a hany
bych pomstě průchod dal, mám zákon na křesťany!“

S úsměvem na tváři, — ne v žalu, pláči —
Dorotka v poutech k soudní síni kráčí,
kde vladařem sbor soudců svolán byl;
jí svatý zápal v hloubi oka plane,
když nástroje zří k mukám uchystané,
kdy s přísnou tváří soudce Theofil
k ní mluví těmi slovy:
„Proč, panno, zdráháš se být chotí vladařovi?“

„Když bohatství, česť, rozkoš tobě kyne,
proč v dětském vzdoru štěstí hledáš jiné,
proč za mrtvým zrak tvůj se ohlíží?
Co vábí tě v tom náboženství novém,
jež původ má pod tesařovým krovem
a jehož tvůrce visel na kříži?
Rci, panno, jakou cenu
tvůj Ukřižovaný ti chystá za odměnu?“

Dí Dorothea: „V ráje luzném kraji,
kde růže kvetou, sladké plody zrají,
kde vábí luhy věčnou zelení, —
tam duše čisté věčná láska čeká,
zdroj rozkoše, cíl touhy pro člověka,
jíž vášeň nekalí, čas nemění,
tam Kristus, ženich sladký,
co v světě ztratily, jim stokrát vrací zpátky.“

A s ochotou se k smrti panna chystá,
když soudce dí: „Máš míti svého Krista!
Meč sprovodí tě ráje do zahrad!“
Když svatou pannu vedou na popravu,
k ní Theofil svou ještě chýlí hlavu:
„Ty růže rajské viděl bych tak rád!“
A v smíchu volá za ní:
„Ta z ráje jablka mi pošli k ochutnání!“

Za městem v poli klečí panna svatá,
dlaň klade v dlaň a hlavu pod meč kata....
V tom tichne šum, dav žasem umlká — — —
Hle, pacholátko k Dorotce se sklání
a v něžném klíně dětskou drží dlaní
tři růže bílé a tři jablka
a s usměvavou lící
svým zrakem andělským zří k svaté mučednici.

A k pacholátku slova její byla:
„Jdi do města a hledej Theofila!“
I mizí v davu nebeský ten zjev.
Ťal mečem kat ve vzmachu prudkým rázem, —
jen tichý vzdech — a hlava klesá na zem' —
ve bílý sníh se řine mladá krev
a stydne líce bledá . . .
— — — — — — — — — —
Ve městě pachole již Theofila hledá.

Již soudci v klín, — kdy venku zima všade, —
tři jablka, tři bílé růže klade
a v řeči té svou zvedá k němu líc:
„Dle tvého přání, Dorotčiny rady
ti plody nesu rajské ze zahrady,
kde panna svatá kyne tobě vstříc.“
A z Theofila zraků
zjev krajů nadhvězdných již mizí ve oblaku.

Zří soudce plody krásy nevídané,
zří růží květ, z nichž rajská vůně vane
milosti kouzlem jemu do duše . . .
Vstal Theofil, dí vladařovi směle:
„I já teď věřím v Krista Spasitele,
jenž mluví ke mně v rajské předtuše!“
Než den se s nocí pojí,
sám jako mučedník již ztrácí hlavu svoji.

Ant. Bulant.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

XV.

Filomena.

Příštího jitra procházel se Ambrož po zahradě hledaje východu z labyrintu citů, do něhož uvrhlo jej včerejší bezděké sdělení Filomeny. V prvém okamžiku chtěl rázem zapomenouti na Martu a na svou lásku k ní, ale srdce nedalo se z těla vyrvati. Zklamaná láska podobá se mrtvole v srdci. Jí nemožno pojednou ze srdce odstraniti, musí se ponechati času, aby ten o tom pracoval. Mrtvola ta posléze zpráchniví... a v srdci zůstane po letech jenom několik matných vzpomínek, vždycky ztrpčených myšlénkou, že jsme byli oklamáni.

Potom dostavilo se chladné uvažování. Myslil, zda má dosti důkazů o její nevěře, zda jest pravda, že stala se chotí doktora Welsera? Neměl ve Vídni žádných známých, kterých by se mohl doptati... A kdyby tomu i tak nebylo, přece ze včerejší rozmluvy Filomeny s otcem bylo patrno, že Marta často s doktorem Welserem se stýkala... Počal si nyní vysvětlovati, proč Marta mu nepsala... a ani na dva dopisy, které po své nemoci psal, neodpověděla. Nemoha nalézti jasného paprsku v tomto bludišti reflexí, zašel do besídky, aby tam odpočinul. Snad Filomena mohla by podati bližších zpráv o Martě... Neodvažoval se však jí se ptáti.

Filomena, pozorujíc krásné jitro, vešla také do zahrady s knihou v ruce. Prošla záhony, pak utrhla na jednom sedmikrásu a otrhávala její lístky. Ambrož z besídky pozoroval lepou její postavu; viděl také, jak otrhává v zamyšlení korunu sedmikrásy...

„Ona snad miluje," promluvil k sobě.

Otrhnuvši poslední lístek dívka povzdechla a políbivši zbytek květu, odhodila jej mezi záhony. Pak rychlými kroky blížila se k besídce. Náhle se zastavila, nachový ruměnec polil její tváře.

Viděla toho, na nějž právě myslila — viděla Ambrože. Příliš pečlivě však jsouc vychována, aby zůstala v rozpacích, poděkovala přívětivě na Ambrožův pozdrav a pravila jemným hlasem: „Mám skutečně radosť, pane de Valdemari, že vás dnes vidím tak zdravého. Včera večer nás otec polekal zprávou, že zase churavíte. Musily jsme tomu uvěřiti, neboť vy i váš pan otec omluvili jste se od společné večeře."

„Bohu díky!" odvětil Ambrož. „Dnes cítím se úplně zdráv, ale jenom na těle, nikoli na duši. Třeba však doufati v Boha, že to, co není dnes, nastane zítra."

„Čekáte úlevu duši své... Rmoutíte se snad?"

Ambrož trpce se usmál.

„Váš úsměv mi praví, že ano. Proč truchlíte, pane Valdemari?"

Mladík udiven tímto vroucím hlasem, jakýmž dívka k němu mluvila, odpověděl: „Trpkou číši života třeba jest až na dno vyprázdniti."

„Ah!" povzdechla dívka, pouštějíc z ruky na zemi květ svlačce, jejž byla z besídky utrhla. „Stáváte se pesimistou, a já dosud myslila, že jasně pozíráte na svůj život."

„Ano, slečno, tak bylo až doposud, ale jsou mnohé události, které nenadále zastrou jasný obzor našeho života, a my tam, kde dříve viděli jsme blankyt, zříme mračna, a odkud dříve na nás usmívaly se jasné hvězdy, zříme temnou prázdnotu."

„Hvězdy obyčejně náhle nehasnou," zašeptala dívka opírajíc se o dvéře besídky a zírajíc na zem na upadlý květ.

„A přece tak často vidíme hvězdy padati!"

„Ale pak jsou to jen bludné meteory..."

Nastal okamžik mlčení.

„O amour! ô amitié! ô bienfaisance! sources intarissables de biens et de douceurs!" citoval po chvíli Ambrož zamyšleně.

Filomena pozvedla svých modrých očí a pohlédla naň, jakoby chtěla vypátrati, co se v duši jeho děje. Srdce jí prudce bilo, ústa byla pootevřena k odpovědi — ale pak zavrtěla hlavou a sklopila zase oči. Lehký ranní větřík pohrával si jejími kaštanovými kade-

řemi. Vůně lilií, resed a fial až sem zavívala. Ambrož viděl před sebou státi něžnou tu dívku... Ó, kdyby byl věděl, co se děje v její duši!

Ale nemaje ani tušení o citech jejich, pravil pohnutě: „Ó, nic není strašnějšího, nežli mráz v srdci, jenž všechny něžné bylinky tam hubí, nic není trapnějšího, nežli myšlénka, že jsme sami a opuštěni."

„Nerozumím vám," odvětila dívka, „ale zajisté vás potkalo něco hrozného, an takto mluvíte..."

„Nelze vysloviti mou trpkosť..." Ale pomlčme o tom, vidím, že cítíte se mnou, a že vám působím žal... Ne, nemluvme o tom, chci sám nésti své břímě."

„Pane Valdemari, zapuzujete můj soucit... Pohrdáte jím...? Ovšem, nemohu chápati vašeho stkvělého ducha, jenž daleko převyšuje ducha mého... ale přece, přece chtěla bych se pokusiti zbaviti vás těch trudných myšlének, jež jsou okovy vzletu vašemu..."

Ambrož uchopil její ručku, a ona se zachvěla. Stáli tak chvíli mlčíce. Ambrož pozoroval krásný ten obličej, jehož oči byly k zemi sklopeny, ucítil v srdci svém směs blaha a trpkosti, poesii vanoucí z krásného toho dívčího zjevu, hoře způsobené vzpomínkami na Martu.

„Ó, nikoli, nepodceňuji vašeho soucitu, slečno. Naopak, jest mi se přiznati, že mne nesmírně blaží, pozoruji-li, že tak ušlechtilá duše jest mojí přítelkyní. Ovšem," pokračoval pozoruje ruměnec na její tváři, „nám mužům více jest příslušno, bychom žal svůj tajili, než abychom chtěli jím jemné srdce ztruditi. Proto začasté tváříme se býti šťastnými tam, kde červ žalu hlodá v duši naší, a veselými, kdy v srdci našem rozevírá se propasť temnoty."

„Nechci zpytovati váš bol, pane Valdemari," pravila dívka, a pohled její setkal se s pohledem Ambrožovým, jenž zaníceně hleděl do těch krásných, blankytných očí, „mně dostačí, když vím, že trpíte. Vidouc vás trpícího, trpěti budu s vámi..."

„Oh," zvolal Ambrož a pustil její ručku, „nesmíte na sebe volati krutý tento los.... Přátelství nesmí tak daleko zasahovati.... Zapomeňme na můj smutek. Musíte jen žíti štěstí a radostem."

„V čem jeví se štěstí, v čem radosť?" pravila dívka zamyšleně; „toť pojmy příliš abstraktní; jsouce konkretními, mívají jiná jména."

„Láska, přátelství...," dodal Ambrož.

„Možno, že láska a přátelství jest štěstím..."

„A zajisté i radostí. Ale není také větší kletby života, která nám i samo žití uvádí v opovržení, nežli láska zklamaná nebo přátelství zpronevěřené."

Pravil to tak přesvědčujícím hlasem, že nebylo pochybností, že sám tuto kletbu v sobě cítí...

„Ah!" zašeptala dívka a ustoupila o krok; v duši její se vyjasnilo. „Vy jste se zklamal?" dodala tichým hlasem, neodvažujíc se na Ambrože pohlédnouti.

„Ano," odpověděl temně.

Dívka zdála se zápasiti s city svými. Položila ruku na srdce... Pak se přemohla a tázala se: „Snad se mýlíte... Není snad nikoho, kdo by vás mohl oklamati..."

Ambrož zavrtěl hlavou. „Mám jasné důkazy."

„Od koho?"

„Od vás, slečno."

„Není možno...“ zašeptala dívka a, jakoby zarmoucena byla jeho nedůvěrou, zašeptala smutně: „Neoklamala jsem vás!“

Sotva vyřkla tato slova, zachvěla se... Dala příliš své city na jevo. Ale Ambrož nezdál se ničeho pozorovati. Stál, zamyšleně o stolek se opíraje, a zíral do prázdna před sebe. Ani slůvkem neodpověděl na bezděčné vyznání Filomenino. Zachmuřené čelo jeho věštilo bouři, jež zmítala jeho nitrem.

Filomena pocítila v srdci svém záchvěv... celá duše její se pohnula, vlnila se... ztrácela sebevládu. Cit ji překonal.

Přistoupila k Ambroži, vzala jej za ruku, pozvedla andělské oči své a zašeptala: „Milujete, Ambroži?“

„Ano, miluji...,“ zašeptal Ambrož temně, netuše, oč se jedná, a stále zíraje zachmuřeně do prázdna. „Přiznám se vám, přítelkyni své... Miloval jsem daleko, daleko odtud, v Čechách dívku. Věřil jsem v lásku její, byla mým andělem — a přece mne oklamala.... Oklamala!!!“

A křečovitým pohybem zakryl si obličej a rozerván jsa v duši své nevystihlým žalem, usedavě zavzlykal.

Filomena jako květ, nenadále podlomený, svěsila hlavu a spustila beze vlády ruce. Nenadálý mráz prochvěl celou její bytosť. Bylo jí, jakoby náhle stuhla, zkameněla — bez citu, bez žalu, bez lítosti.

Ale jenom na okamžik — na okamžik! Hned po tomto okamžiku ztrnutí nenadálým vyznáním rozvlnila se její duše jako bouřlivé moře. Srdce se jí bolestně, křečovitě sevřelo, jakoby chtělo se rozpuknouti, mrazivé chvění proběhlo po všech údech, zmítavé vlny v duši vystupovaly výše, výše... polévaly celou její bytosť... rostly, bouřily výš a výše, pozvedaly se... stoupaly do hlavy, hrnuly se k očím — a z těch vytryskl proud slz...

Odvrátila se beze slova, jako zkamenělá bytosť...

„Odcházíte?“ zvolal Ambrož a učinil pohyb, jakoby chtěl ji zadržeti.

Sebrala všecky poslední své síly...

„Ano... odcházím...“ zašeptala přerývaně. „Buďte s Bohem, pane Valdemari!“ Více říci nemohla. Odkvapila mezi záhony, neohlédnuvši se.

Ambrož vztáhl za ní ruce, hleděl na její postavu, pěšinkami se vzdalující... viděl, jak ve dveřích zahradních zmizela...

Zastřel si obličej, a ze stísněného jeho nitra vylinul se těžký ston: „I ona mne opouští!“

Uslyšel kroky k besídce se blížící... Myslil, že dívka se vrací... Oddálil ruce své od obličeje — viděl doktora Raveniho.

„Dílo skončeno!“ volal doktor vesele, „včera večer dokončil jsem spis, co nejdříve podáme svou theorii francouzské Akademii. Nuže, milý Ambroži, jsi spokojen?“

„Ano,“ zašeptal mladík.

„Ku podivu, tvář tvoje nezdá se tomu přisvědčovati. Buď přece vesel, růžově hleď vstříc své slavné budoucnosti. Či pochybuješ o svém úspěchu?“

„Snad práce moje nebude nadarmo... Ostatně mám v té věci málo zásluh, všechny náležejí vám.“

„Bývá pravidlem, že ne ten, kdo dílo započne, ale ten, kdo je

dovrší, zove se tvůrcem jeho, a to vším právem... Ostatně doufám, že tě potěším zprávou, že brzy spolu z Paříže odjedeme na prázdniny."

Na tváři Ambrožově zjevil se trpký úsměv. Vzpomněl, jak dříve s touhou prázdnin očekával... A nyní?

„Nejprve pojedeme do Rakouska, do Vídně a do Čech. Pak dám ti na vůli, abys určil sám, kde prázdniny chceš ztráviti."

„Toť příliš mnoho laskavosti od vás, pane doktore. Ale nemohu vašeho nabídnutí přijati. Nikoliv, pane doktore, zůstanu v Paříži a budu pokračovati ve svých studiích."

Čelo doktora lehce se zachmuřilo. „Chystám ti milé překvapení, jež zajisté srdce tvé naplní blahem. Nemysli, milý Ambroži, že budu kdy odporovati tvým tužbám, třeba na mně nejdražší můj poklad vyžadovaly... Buď ke mně upřímným jako k otci. Snad máš dosti důkazů, že tě miluji? Ctím ušlechtilou povahu tvou, měj ke mně důvěru."

Ale Ambrož nezdál se rozuměti těmto tak jasným slovům. Nechápal, o jakém pokladě dobrodinec jeho mluví.

Doktor čekal chvíli na odpověď Ambrožovu, ale marně.

„Nemá dosti odvahy, aby své city vyjádřil," pravil k sobě, „musíme vyčkati... Nemohu mu přece Filomenu otevřeně nabízeti."

Pak dodal nahlas: „Doufám, že se o svém prodlení zde po čas prázdnin anebo o svém odjezdu ještě rozhodneš. Buď jak buď, ale bylo by mi milé, kdybys jel s námi... Nyní přední starostí jest naše theorie... Ambroži, musím ti něco říci. Posaďme se." Usedli v besídce.

„Přeji si, aby spis, jejž podáme Akademii, byl pouze tebou podepsán..."

Ambrož sebou odmítavě pohnul.

„Kdyby nebylo tebe, práce moje byly by marnými, poněvadž nedokončenými. Ty v pravém slova smyslu jsi tvůrcem soustavy... Neodpírej, jsi skromný, ale skromnosť zde není na místě... Jestliže však setrváváš na svém požadavku, abychom oba jako zakladatelé nové theorie na veřejnosť vystoupili, předkládám ti svoje přání: upusť od tohoto požadavku! Učiň po mé vůli, milý Ambroži."

„Drahý dobrodinče, žádáte věc nemožnou... Jak mohl bych býti sobcem, abych sám chlubil se prací, jíž sám jsem nevykonal, abych sám mohl těšiti se výsledkům vašeho mnohaletého přičinění..."

„Milý Ambroži, slávy starým lidem netřeba."

„Zajisté ani mladým ne."

„Mýlíš se, sláva mladým mužům jest neocenitelnou vzpruhou, která pohání je ku předu na vytknuté dráze. Rád jsem ti odevzdal výsledky svých bádání... Ty jsi je dovršil... odevzdej je ty sám veřejnosti. Já jsem dosti šťasten, vida, že věda bude obohacena... Toť jest vlastní cena našeho bádání — sláva jest věcí vedlejší. Jsi tvůrcem nové chemické soustavy, buď jím i před učeným světem. Nic jiného na tobě nežádám než toto... Splníš mé přání?"

Ambrož chvíli se rozmýšlel. Posléze podal mlčky doktorovi ruku.

„Vítězství tvoje jest jisté," pravil Raveni s nadšením. „Budoucnosť slavná a šťastná jest ti otevřena. Vroucí díky vzdávám Bohu, že bylo mi popřáno tebe poznati... Nyní, až čas můj vyprší, spokojeně zemru s vědomím, že život můj nebyl nadarmo, že ty v myšlénkách a snahách mých budeš pokračovati. Mám v tebe pevnou důvěru, Ambroži... Neochabni nikdy na cestě dobra a pravdy, vytrvej na ní přese všecky překážky, jež se ti kdy v cestu postaví."

Oba mužové dlouho ještě hovořili o periodické soustavě — jakž nazýval se výzkum Ambrožův a doktorův — a pak odebrali se domů — doktor hrdě a šťastně, Ambrož v zamyšlení — —

Filomena, prchajíc ze zahrady, potkala v síni otce, jenž vida ji se zardělou tváří chvatně ubírati se ze zahrady, domníval se, že tam jistě nalezne Ambrože. I šel tam.

Dívka vběhla do svého pokoje a dala se do usedavého pláče.

Beatrice, slyšíc v sousedním pokoji její štkání, vstoupila k ní. „Filomeno, co se stalo?... Proč pláčeš?“

Dívka neodpověděla. Jenom proud slz z krásných těch očí vytékající svědčil, co asi v duši její se děje — — —

XVI.

Triumf.

Doktor Raveni se rozmyslil. Chtěl, aby spis, objasňující novou soustavu chemickou, Ambrožem ukončenou, předložen byl francouzské Akademii. Pak se rozmyslil, a ve srozumění s Ambrožem bylo ustanoveno, aby Ambrož přijal návrh předsedy Akademie, jenž s ochotou uvolil se svolati výkvět francouzských i zahraničních učenců, té doby v Paříži meškajících, jimž by Ambrož vyložil podstatu svého učení. Pak měla práce býti vydána tiskem. Po předchozím ústním výkladu o obsahu práce té předním učencům a odborníkům bylo lze očekávati všeobecný zájem k této práci se strany povolané a tím také široký její úspěch. Tento způsob zdál se býti výhodnějším nežli pouhé předložení spisu Akademii, kdež by tento snad dosti dlouhou dobu bez posudku zůstával. I odhodlal se Ambrož osobně se svou periodickou soustavou pod ochranou předsedy Akademie vystoupiti.

V nádherně upraveném sále sešla se vybraná pařížská společnosť, aby vyslechla výsledky práce mladého, v učeném světě dosud neznámého badatele.

V popředí sálu stálo podium, na němž umístěn byl stůl a vedle něho tabule. Podium pokryto bylo stkvostným kobercem. Brokátová křesla umístěna byla kolem stěn a několika řadami uprostřed sálu, kdež před každým stál malý psací stolek.

Sedadla v určitou, k Ambrožově přednášce vytknutou hodinu byla z části obsazena, z části prázdna. Kolem nich rozsáhlým sálem přecházeli vynikající osobnosti v elegantním ústroji, samý to výkvět učeného světa, anebo stály ve skupinách porůznu, živě spolu hovoříce. Hovor toho četného davu lidí podobal se bzukotu, a živosť pohybů i obzvláštní ruch ukazoval, že se tu děje, anebo očekává cos neobyčejného. Středem všech rozmluv, všeho toho ruchu byl Ambrož. Každý oň se zajímal. Jedni stavěli se na jeho stranu, jiní proti němu, a živá disputace byla výsledkem sporných mínění.

„Monsieur Charles Lemoien, dovolte, bych se u vás posadil,“ pravil s poklonou vysoký, hubený, s dlouhým obličejem a dlouhými vlasy obstárlý učenec, doktor Henry Armstrong, skláněje se ku stříbrovlasému starci s boubelatým, hladce oholeným obličejem, jenž seděl na jednom z křesel za stolkem a psal cosi v poznámky.

Oslovený pozvedl oči a mlčky podal Armstrongu ruku.

„Dovolte mi otázku, monsieur,“ pokračoval Armstrong. „Chci

se vás tázati, očekáváte-li čeho od výzkumů pana Ambrože de Valdemari... Pana Valdemariho předbíhá pověsť jako nadaného muže... Profesor Martineau velmi pochvalně o něm mluví..."

„Eh, nechte profesora Martineau... Jest mým osobním nepřítelem..." přerušil jej Charles Lemoien, člen Akademie.

„Snad lze očekávati cosi mnohoslibného... Doktor Raveni, jehož chráněncem pan de Valdemari jest, podává nám záruku... Ovšem, nechci říci, že by snad pan de Valdemari podal nám hotovou soustavu, hotový, ustálený pevný elaborát... Na to zdá se mi býti tuze mlád... Vizte, monsieur, mé šediny — a ukázal na vlasy, — pracuji po celý život o studii přechodu mezi organickou monerou a světem neorganickým, pracuji úsilovně — a výsledky nejsou poměrné s mojí prací... Zdá se mi tedy, že pan de Valdemari jest s to, aby podal nám pokus, ale pouhý pokus, který však..."

„... mohl by vésti k dalším výzkumům, chcete říci," přerušil jej člen Akademie. „Ano, máte snad pravdu — ale já ze zásady musím dříve před sebou míti jisté pevné praemisy, potom teprve činím závěr. Rozumíte, monsieur? Jsem Tomáš, monsieur, musím viděti, bych uvěřil. Viděti, pravím, monsieur!"

A Charles Lemoien sklonil se zase ku svým poznámkám.

Henry Armstrong povstal, obrátil se — stál tváří v tvář suchému Angličanu v kostkovaném, šedém svrchníku, s mohutnými plavými licousy a se sklíčkem na pravém oku. Oči Angličanovy klidné, chladně jako vyhaslé spočívaly na doktoru. Ten narovnal si brejle a ostře na Angličana se podíval.

„Monsieur George Hargreaves?" tázal se.

Angličan se jedva znatelně uklonil a řekl chladně: „Master Henry Armstrong, dovolte mi slovíčko... Jsem referentem „Timesů", pokud se týče francouzské vědy a literatury. Víte to? Víte. Setrvávám dosud při svém výroku přede dvěma léty v „Times" proneseném, že váš spis „Le mikrokosme" jest prasprostou parafrasí spisu našeho slavného anglického —"

„A já vás za to v obranné brožuře nazval prasprostým lhářem," vyrazil ze sebe Armstrong hněvivě.

„Dobrá, vím to," odtušil klidně Angličan. „Hledal jsem příležitosť, abych se s vámi bil. Dnes teprve setkávám se s vámi, gentlemen. Budeme se bíti, gentlemen. Volte zbraně."

Henry Armstrong chvíli díval se zpravodaji do očí, pak se opovržlivě usmál a řekl: „Bíti? S vámi? Nikoli, monsieur. Biji se se sobě rovnými. K veřejným utrhačům obracím se zády."

A učinil tak. — Pak popošel několik kroků ke skupině hlasitě disputujících mužů, nedbaje více o zpravodaje.

Před skupinou, patrně starých učenců, rozkročmo stál mladý marquis Naldi, více ze sebelibosti nežli z pravého zájmu vyhledávající společnosť učenců a hádající se s každým a o cokoliv jen z toho důvodu, aby oponoval, a tím na sebe pozornosť obracel.

„Vy tedy, messieurs, odsuzujete pana Valdemariho dříve, nežli jste jej vyslechli?" volal právě marquis Naldi posměšně. „Toť dostatečnou vaší charakteristikou. Mluví z vás závisť, messieurs. Ovšem, staří stávají se směšnými, jsou-li poraženi mladými — a jsou při tom někdy i kousaví! Proč odsuzujete předem pana de Valdemari? Proč? Že mlád jsa předčil vás staré. Pravda, messieurs?"

„Nemluvím s vámi, pane marquise,“ odvětil mluvčí skupiny, odvrátil se a zmizel mezi procházejícími se učenci.

Dva kroky odtud utvořila se nová skupina.

„Šlaku, kdo jest ten Valdemari? Znáš ho?“ tázal se právě mladý učenec stejně mladého svého kollegy.

„Nevíš, milý Rustone? K neuvěření: pouhý student.“

„Skutečně, milý Laveau? Ku podivu!“ pohrdlivě se usmál a k ostatním mladým kollegům obrátil Ruston. „K čemu mařiti času? Co chcete slyšeti od pouhého studenta? Snad nářek na examinatory a obtíže rigorosa? — Pojďme... Pojď, milý Michaude, v „cafée royal“ sehrajeme si partii šachu... Pojď... Proč stojíš tak zamlkle a zamračeně?“

„Nepůjdu,“ odvětil chmurně Joseph Michaud a svraštil obočí.

„Přijmi mou soustrasť... Ale ty půjdeš, Réné Bacheliere?“

„Nepůjdu,“ pravil Réné Bachelier rozhodně.

„Bloudi,“ zamručel Louis Ruston a dodal hlasitě: „Což nevíte, pánové, že zde zůstati a naslouchati přednášce pouhého studenta jest pro vás učené ponížením? Či chceš se dáti poučiti ty, Michaude, jenž ve mladých svých letech jsi už universitním docentem, a ty, Bacheliere, jenž za svůj spis: „Le vegetarianisme et la santé“ byl jsi cenou Akademie vyznamenán? Oh, tušil jsem ve vás více osobní hrdosti! — Ale ty, rozmilý Firmine Didiere, budeš rozumnější, viď?“ zavěsil se na rámě jiného svého společníka. „Půjdeš se mnou, viď? Tak rád hraješ na billiardu...“

„Ani já nepůjdu,“ řekl Firmin a vyprostil se z ruky Rustonovy. „Každým způsobem jest zajímavo sledovati vývoj pomyslův mladého učence. Nepůjdu, Rustone, setrvám.“

„Bravo, zlatý Firmine, bravo,“ ozval se hlas marquise Naldiho, jenž stál za Didierem a poklepával mu na rameno. „Toť přece rozumná odpověď, Firmine... Pan Ambrož de Valdemari zastupuje vás mladé proti starým... Pan de Valdemari zajisté jim dokáže, čeho schopna jest mladá energie, spojená s nadáním... Ale teď, messieurs,“ pokračoval, vytahuje zlaté hodinky, „jest právě půl dvanácté. Nemýlím-li se, jest na tuto dobu oznámen počátek dnešní vědecké besedy. Znám přesnosť předsedy Akademie a navrhuji vám, messieurs, bychom zaujali místa. Předseda objeví se tu ve dvaceti pěti sekundách.“

Ještě ani neusedli, když premovaný lokaj rozevřel dvéře, podle nichž bylo umístěno podium, a v nich objevila se bledá tvář Ambrožova. Za ním vstoupil doktor Raveni a posléze stařičký předseda Akademie, slovutný ***.

Rázem v sále vše utichlo. Ozvalo se několikeré „pst“, a pak zamklo vše. Ti, kdož seděli, povstali, kdož právě ještě přecházeli, postavili se ku prázdným dosud sedadlům.

Pohledy všech upřely se na Ambrože de Valdemari.

Byl bledý, bledší než obyčejně, tak že nápadná tato bledosť vzbuzovala pozornosť všech. Jen černé oči jeho planuly horečným leskem, a jimi jakoby vyzírala nezkrotitelná síla duševní. Dlouhá nemoc tělesná hlodá zhoubně na lidském zevnějšku. Ale někdy nenadálé utrpení duševní, nenadálá kolise dvou protivných principů v duši za krátký čas zanechává na tváři člověka stopy daleko patrnější než utrpení tělesné.

A Ambrož trpěl duševně, trpěl nevýslovně. Domnělé zklamání v Martě bylo jeho bytosti tolik, jako rána blesku pevnému dubu. Zdálo se mu, že z rány této nelze se vzpamatovati. Ale přece zbylo mu tolik energie, aby odhodlal se přednésti výzkumy svoje sezvanému kroužku učencův a pařížské intelligence, a slyšeti jejich úsudek, prve než elaborát jeho bude vydán tiskem. Bytosť jeho jakoby se dělila: půl náleželo Martě, půl vědě. Ana prvá polovina neobyčejnou rychlostí odumírala, podporována jsouc v tom jakýmsi pohrzením s bytostí, která jej zklamala, tak prosaicky zklamala, — polovice druhá s jakousi obživlou energií se vzchopila a podporována jsouc osobní, ušlechtilou hrdostí, hotovila se světu ukázati vlastní svou podstatu.

Mladý učenec, poprvé vystupující na veřejnosť s výsledky své duševní práce, zajisté musí energii svou k tomu soustřediti, by slovy svými uchvátil množství a vnukl mu vlastní své přesvědčení.

A Ambrož přistoupil k tomu ledově. Onen led, v nějž zdálo se ztuhnouti srdce, projevoval se na venek nevyrovnatelným klidem.

Předseda Akademie představil přítomným doktora Raveniho a Ambrože.

Utišené shromáždění zvědavě prohlíželo si oba cizince. Doktor sice mnohým z přítomných byl znám, ale Ambrož byl osobou svou téměř všem těmto cizí, tak jako oni téměř všichni byli cizími jemu. Nelze upříti, že prvý dojem, jejž Ambrož u přítomných vzbudil, byl dobrý. Díky jeho lepé postavě a jeho klidu, s jakým zíral s podia dolů na tváře k sobě obrácené, získal si prvé sympatie přítomných.

Po vzájemných poklonách ustoupil doktor Raveni s chvějícím se srdcem s předsedou Akademie s podia a zůstavil na něm Ambrože — osamělého bojovníka za nové idee. Rozhodný okamžik nastával.

Shromáždění usedlo. Vše ztichlo. Pozornosť, oči — vše soustředilo se na jedné osobě, a tou byl Ambrož.

Zvolna, s jakýmsi aristokratickým klidem a vznešeností ujal se slova. Hlas jeho zvučí klidně, zpočátku téměř monotonně. Beze všech úvodů, které pravidlem vybranou společnosť unavují, přistupuje k podstatě svých výzkumův. Mluví bez zápalu, s pravým klidem učence. Žádná řečnická ozdoba nevyplývá z jeho úst. Jest si vědom, ke komu mluví. Vážná, bledá jeho tvář poněkud se rumění, čelo je trochu přichmuřeno. Volný, pravidelný chod myšlének, řetězem po sobě vyplývajících. Mluví z přesvědčení, z hluboké znalosti věci, o niž se jedná. Důkaz to, že dokonale ovládá svou látku, a že žádná pochybnosť netkví v hlubinách jeho duše. Ustálený, pevný obraz nové soustavy chemické vyjímá ze své duše a s klidem filosofa staví jej před oči přítomných.

Ti naslouchají upjatě, ani sebou nehýbajíce. Jenom někteří shýbají se ke svému stolku a činí poznámky. Byl-li kde na rtech sarkastický úsměv pochybnosti, zmizel. Mizí i z nepříznivých srdcí tajená zášť. Oči sledují každý pohyb Ambrožův, sluch jímá každé jeho slovo. Tváře jeví napjetí, ano, rozčilení. Žilky obličeje se chvějí, hlavy nedočkavé, hltavě ku předu jsou protaženy, aby nic neušlo pozornosti. Vše ustupuje z mysli. Jako neviditelnou mocí, čarovnou silou zmocňuje se Ambrož duší všech. Znenáhla, krok za krokom dobývá těch pevností. Nepovoluje, kráčí ku předu, kráčí pevně, kráčí vítězně. Tvář jeho rumění se víc a více, oči planou horečněji než dříve. Hlas počíná se chvěti, stává se povýšenějším, jasnějším, jeví rozčilení, vzru-

šení, nadšení. Ruka jeho na černé tabuli píše chemické formule, slova jeho zvučí hlasněji a hlasněji, duše jeho jeví expansi, jakoby se tam tisíce neviditelných ruk objevilo a vzepřelo ku prolomení tělesného obalu, aby všechno to moře myšlének volně mohlo se vyprouditi, aby všechna ta spousta hvězd na dně duše ležících, mohla vytrysknouti — vytrysknouti, osvětliti, ozářiti všechny ty dosud temné hlubiny vědy...

A učenci naslouchají, jemné chvění probíhá jim po údech, v myslech jejich se jasní — obraz nové theorie nabývá výraznosti, určitosti, s tabule formule a rovnice volají, křičí, dokazují nezvratně, uchvacují. Hlas Ambrožův zvučí jako zvon, a hlasem tímto v myslích učenců prchá závoj temnoty s toho, co dosud bylo jim neznámo, tajno. Nový obraz krystalisuje se v jejich duších, plní je radostí, nadšením, extasí. Doktor Raveni bledne a rumění se, obličej jeho pokrývá se skvrnami rozčilení, na čele a skráních vystupují krůpěje potu. Předseda Akademie tkví na Ambroži něžným, tklivým pohledem vlídného stáří. Nadšení se stupňuje, v duších to bouří, čela v soustřeďování pozornosti se vraští, ruce bezděky tisknou se ve pěsti. V nitru každého tvoří se, roste a roste sopka, kypí, hromadí a soustřeďuje svou lávu, hrozí propuknutím. Ve spáncích to šumí a hučí, jakási nepochopitelná lehkosť zmocňuje se duší. Krev rychle obíhá, tepna na spánku buší rychlým tempem, zornice se rozšiřují, jakási divokosť, nadšení dere se na povrch duše a vše ostatní zatlačuje.

A hlas Ambrožův zvučí, stupňuje se, hřmí — jednotlivci bezděky, jako neviditelnou silou byli by přitahováni, povstávají — — a celá duše Ambrožova vrcholí v závěrečném nadšeném, uchvacujícím zvolání:

„Všechny vlastnosti fysické i chemické prvků a jich sloučenin dlužno považovati za periodickou funkci jejich váhy atomové!“

Bouřlivý potlesk, hromové volání provází poslední jeho slova. Tlumená sopka zuřivého nadšení propuká.

Křesla se kácejí, rozvaha mijí, nadšení ovládá všechny. Veta po klidu učenců — všichni křičí, tleskají, hrnou se k Ambroži přes pokácená křesla a stoly. Ctihodní učenci vrážejí do sebe, odstrkují se, derou se, aby jen Ambroži stiskli ruku. Hromové „bravo!“ zní sálem, někteří vystupují na stoly, volají Ambroži slávu, ale nikdo jich neposlouchá. Ctihodný Henry Armstrong radostí jsa uchvácen, chopil se křesla a nevěda, co činí, tluče jím do podlahy, aby způsobil hluk a hlukem tím projevil svou radosť. Angličan George Hargreaves tlačí se davem, chutě s pravou britskou virtuosností rozdává boxy v pravo a v levo a křičí zuřivě: „Hep! hep! hep!“ Mladý Michaud stojí na stole a volá: „Messieurs, slyšte, slyšte! Slyšte, messieurs!“ Navrhuji resoluci. Resoluci. Resoluci, messieurs! Re-so-lu-ce!!!“ Marquis Naldi v nadšení dupe a s chechtotem rozpustile třese Firminem Didierem. Réné Bachelier chytil za prsa tlustého profesora Morissa a jako štítem jím protlačuje se k Ambroži. Rolland Laveau křičí: „Sláva mladé energii! Sláva periodické soustavě! Sláva Ambroži de Valdemari!“

A všichni křičí: Sláva! Tlačí se k Ambroži, tisknou mu ruce, gratulují. Každý pokládá si za česť podati mu ruku, slůvko s ním promluviti. Hrnou se k němu, obklopují ho, zasypávají sterými otázkami, na něž on odpovídá úsměvem, nejsa sám sebe v tom všeobecném zmatku a vzrušení mocen. Hluk zaléhá mu uši, vše splývá mu v jeden nerozeznatelný šum, a z toho všeho jen slyšeti zuřivý hlas Angličanův

z pozadí: „Dvě stě liber šterlingů za článek o periodické soustavě... Dvě stě liber, hep, hep, hep!“

Stařičký Albert Brunnet hledá po všech kapsách svou zlatou tabatěrku a v rozčilení nemůže jí nalézti; ctihodný Charles Lemoien s uspokojením stojí před tabulí, formulemi a číslicemi popsanou, drže konec tužky ve rtech a odměřeně, spokojeně s úsměvem pokyvuje hlavou.

Všechny rozdíly mizí: staří, mladí, osvědčení učenci i teprve počátečníci, všichni jsou nadšeni, všechna zášť, závisť, zloba zmizela na okamžik, každý jest upřímným, tlačí se k Ambroži a upřímně mu gratuluje. George Hargreaves zoufale rozdává boxy, hledě dostati se k Ambroži a stále stejně opakuje ochraptaným, vřískavým hlasem: „Dvě stě liber šterlingů... Hep, hep, hep!“

Doktor Raveni slzí, objímá Ambrože, slzy jako perly padají mu do hustého, prošedivělého vousu. Nemluví — není s to. Jen vášnivě tiskne Ambrože na bouřící svou hruď, jež hrozí se rozskočiti.

„Věčné mé přátelství náleží vám, pane de Valdemari...“ deklamuje, tiskna ruku k srdci marquis Naldi, který konečně prodral se k Ambroži. Ó veleduchu — budu vám vždy k službám — život a smrť, vše pro vás chci obětovati.“

Ambrož opojen se kloní, nechápe toto licoměrství, a již slyší hlas mladého Réné Bachelier-a: „Monsieur de Valdemari, přijměte moji poklonu jak pro svou osobu, tak pro své genialní nadání.“

Firmin Didier ho odstrkuje, objímá Ambrože a praví mu cosi, čemu on v hluku nerozumí, a co zdá se mu býti projevem oddanosti a lásky. Profesor Ruston, zapomenuv na svůj počátečný odpor proti němu, ujišťuje ho o svém obdivu. Henry Armstrong ohnivě prorokuje mu nejpřednější místo mezi světovými učenci. Rolland Laveau tiskne mu vroucně ruku, hledí mu zaníceně do očí a děkuje mu za tento triumf nikoliv jen jménem osobního svého přátelství, ale i jménem vědy.

„A jménem mladé generace učenců,“ dodává jemu po bok se dodravší Joseph Michaud.

„O my starší vítáme vašeho genia,“ praví povýšeně a hněvivým pohledem na Michauda starý Thibaut Dupuis, odstrkuje do pozadí dotěrného George Hargreavesa, jenž si ulehčuje zlostným svým: hep! hep! hep! a znova hledí se dostati do popředí.

A všichni ti, kdož prve před Ambrožovým vstoupením prorokovali — a třeba říci — také přáli mu nezdaru, gratulují mu druh po druhu, nelíčeně, srdečně. Jen tu a tam, v málo srdcích tají se pod zevnější upřímností bledá závisť a utísněná, poražená škodolibosť.

A zatím, kdy Ambrož, opojen jsa vší tou nenadálou oslavou, přijímá výlevy nadšení ode všech, stojí opodál stařičký předseda Akademie, jenž první nadšenými slovy Ambrože byl oslavil, a rozmlouvá s doktorem Ravenim, který nyní jest nejšťastnější bytostí pod sluncem, an pomocí Ambrožovou došel cíle vědockého bažení celého svého života.

A náhle rozletují se hřmotně dvéře, jimi vstupuje, bled jsa a v jakémsi zimničném chvění, předseda pařížského spolku chemiků a člen Akademie, Gille Massilon. V ruce drží telegram, mává jím nad hlavou a volá chvějícím se, rozrušeným hlasem: „Pánové, sensační vědecká zpráva. Ruský chemik Mendělejev vystoupil se svou epochalní periodickou soustavou.“ (Pokračování.)

Francie antiklerikální za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše E. D'Avesne.

(Pokračování.)

Kdož nezná dobrovolné střelce rhônské a jejich velitele p. Moulinié! Sbor ten čítal 29 mužů od 11. do 20. října, a 76 dne 31. října. Do té doby zakoupil 300 přilbic, čtyři rohy, 3 prapory. markytánský oblek, 3 koně a za tři sta franků chirurgických a lékárnických předmětů, ačkoli z Lyona ani na krok nevyšli.

Důstojníkům bylo nejprve zaplaceno odškodné, že se vracejí do války, pak povýšili ihned a postupovali rychle, jakkoli zůstávali v Lyoně. Moulinié měl denního platu $8^1/_2$ franků od 16. do 20. října; ode dne 21. dostával 10 fr. denně. Dne 2. listopadu se stal velitelem. Poručík Zimmermann byl za týden kapitánem a adjutantem, mimo to byli ještě dva kapitáni, 6 poručíků, 2 vrchní ranhojiči, 21 seržantů a kaprálů a 76 střelců.

Nikdo neví, co kdy sbor tento vykonal. Touže dobou povolil ministr války jakémus panu Lutzovi utvořiti sbor republikánské přední stráže rhônské, dav mu i plnou moc ku každé potřebné requisici. Za několik dní však již byl Lutz odsouzen pro podvod ku dvouletému vězení, a to na přímé udání jeho kapitána.

Sbor republikánské přední stráže žil toliko od 1. do 30. list. 1870. a zanechal dluhu 1.143 franky za navštívenky, důstojnické čapky, účty v hostincích atd.

* * *

Zatím co garibaldisté oddávali se pychu, umírali Bretonci nouzí a vysílením.

„Pohled na tyto lidi rozrývá srdce," píše list „Avenir de Rennes". „Šat jest rozedrán, poblácen, tváře bledé, unavené, chorobné. A to jsou mužové, jež před měsícem viděli jsme plny síly a mladistvé bujarosti, toužící jen po setkání se s nepřítelem.

„Velitel divise rennské oznamoval ministru války, že jsou většinou jen polooděni, beze zbraně a bez obuvi. Vyhlížejí jako žebráci, a přítomnosť jejich v Rennách činí dojem nejvýš tísnící. Obyvatelstvo vidouc je klesá na mysli útrpností a dojmem."

Dne 17. prosince telegrafuje jenerál Marivault: Lékař Cuche vzdal se svého úřadu, poněvadž mu nelze léčiti raněné ve vodě. Dostal jsem depeši slibující zbraně a vyzývající k udržení pořádku. Pořádek nebyl ani porušen. Umírají tiše, ale míra jest již naplněna." A později v jiné depeši dí: „Opakuji Vám, co stále nechcete věděti, že žádný z těchto praporů není schopen boje. Jeho zbraně jsou horší nežli žádné, jakostí i nábojem; mimo to nemá mužstvo obuvi ani jiných potřeb. Vyženete li tyto muže do boje bez čtrnáctidenního cvičení s puškou, která vskutku střílí, dopustíte se zločinné a zbytečné oběti, jakou jste spáchali v Mansu. De Marivault"

Jenerál Marivault byl svržen. Jeho mužstvo bylo posláno do boje bez náboje a bez pušek, a smělec odvážil se odporovati.

Kdyby byl měl minulosť poskvrněnou, kdyby si jeho důstojníci byli dali platiti za měkké boty, za navštívenky a za účet v kavárně; kdyby si byl dovolil samovládu, slovem, kdyby byl místo v Bretani stál se svým sborem ve Vogezách, byl by se stal polním maršálkem.

„Mé dva prapory," vypravuje jistý velitel mobilisovaných, „byly odeslány na bojiště se starými ručnicemi, které ani nespouštěly, a kterých nebylo lze spraviti. Sousední prapory neměly ani pušek; nebylo jich arci ani v táboře. A právě jeden tento prapor byl komandován do boje, vytrhl tedy ozbrojen svými holemi. Půjčil jsem jim tisíc pušek, by aspoň zdáním oklamali nepřítele, neboť náboje jsem neměl; a nebyl by jim ostatně ani náboj prospěl pro bídný stav ručnic."

* * *

A co vykonaly sbory, pro něž Francie miliony vydala? Nic, anebo jen o málo více.

Ani jejich vůdce Garibaldi nevykonal víc,*) a nelze se věru diviti výroku admirála Fourichona, kterýž v enketě parlamentární zaznamenán zní: „Považoval jsem vždycky za veliké pohoršení, že byl tento dobrodruh kdy do Francie povolán."

Ano, pohoršením i neštěstím byla jeho přítomnosť, kteráž zavinila záhubu východní armády.

„Jenerál Bourbaki dokazuje ve své výpovědi před komisí, že Garibaldi nečinností svou v Dijoně zavinil pád východní armády. Vypravuje, že v okamžiku, kdy se domníval, že jeho zadní voj jest hájen jenerálem vogeské armády, uzřel náhle uprostřed trapného ústupu nepřátelskou armádu 60.000 mužů postupovati sem beze vší překážky a zameziti tak všecko jeho spojení. V Besançonu nebylo zásob pro mužstvo potřebných, aby tu mohl zůstati, a nezbývalo tudíž než hledati spásu v jediné možné cestě."

Tato výpověď došla potvrzení od mnohých jiných, zejména svědčí v její pravdu jenerál Borel, velitel Leperche a jenerálové Billot a Clinchant, kterým bylo svěřeno důležité velení ve východní armádě. Jenerál Borel dokázal před komisí, že by se byla francouzská armáda snadno vybavila a rozložila bez obtíží v údolí Saôny, kdyby byl Garibaldi jenom několik dní zadržel jenerála Manteufla, oč se však ani nepokusil.

Zástupce ministra války v armádě vogesské, pan de Serres, vyčítá také Garibaldimu, že vydal nepříteli beze všeho odporu místa, kterých mu bylo hájiti, a tím zpečetil osud východní armády.

I sám pan Freycinet doznává, že byly doby, kdy sbory Garibaldiho nekonaly povinnosť. „Byl vydán rozkaz," praví tento hodnostář, „aby Garibaldi hájil Dijonu, což také učinil. Byl však potom dán nový rozkaz, aby tlupám nad Dijonem ležícím byl zamezen přechod. Garibaldi byl však nemocen, a Bordoua nebylo v táboře, sbor sám nečinil tedy ničeho. Pruská oddělení procházela volně krajem dijonským. Tato chyba byla rozhodující v osudu armády Bourbakiho.

Lze-li tudíž nazvati příliš přísným soud enketní komise, kteráž praví ve své úřední zprávě: „Kdyby byl Garibaldi jenerálem fran-

*) Kdykoli byl Garibaldimu nebo jeho štábu vydán rozkaz k určitému výkonu, následovala vždy výmluva, že rozkaz nedošel, anebo jiná.

couzským, nezbývalo by nám nežli žádati, aby tato naše zpráva byla zároveň s listinami, které jej ospravedlňují, zaslána ministrovi války ku prozkoumání, nemá-li Garibaldi býti povolán před vojenský soud, aby se zodpovídal, jak mohl libovolně a bez odporu popouštěti nepříteli posice, které mu byly svěřeny, a tak způsobiti francouzské armádě nenahraditelné ztráty, a zaviniti neštěstí, jakémuž nelze rovna nalézti v dějinách, — totiž pád Sedanu a Met.

IV. Kázeň a udatnosť.

Strůjcové revoluce nevyhýbali se vojům bojujícím toliko na venkově, nýbrž i v Paříži samé. Arci mluvili stále o strojení se do boje.

Pan Jules Favre, místopředseda národní obrany praví: „Ze všech praporů národní gardy žádal nejhlučněji za účastenství v činném boji prapor střelců bellevillských, jemuž velel Flourens. Za to dostávalo se praporu všeobecné, neobyčejné přízně. Dne 25. listopadu vyslal jej jenerál Clément Thomas na čestné místo, asi sto a několik metrů od nepřátelských řad. Dne 28. listop. večer poznal adjutant sboru, že mužstvo marně střílí. I rozkázal, by zůstalo klidno. Sotva však odešel, ozvala se střelba na novo, a oba prapory národní gardy tryskem uprchly. Jen stěží mohl je adjutant svolati. Avšak střelci odepřeli poslušnosť a nechtěli vrátiti se na určené místo. Mnozí odjeli do Paříže."

Velitel Lampérière mluvě o sboru bellevilském praví: „Tento sbor jest úplně nemožným, nemaje kázně a maje mužstvo neschopné. Jest nehoden výsad a předností, jimiž byl zasypán, a činí pohoršení mužstvu, které jej pozoruje.

Dne 5. byl tento sbor ještě jednou svoláván, většina však prchla, a zbytek odepřel poslušnosť. Svému veliteli a poručíkovi Launayovi vyhrožovalo mužstvo zastřelením. Jenerál brigády poslal tenkrát vrchnímu veliteli národní gardy následující zprávu:

„Pane jenerále! Žádám Vás velmi snažně, abyste ihned odvolal střelce bellevilské do Paříže. Nejsou nám zde pomocníky, nýbrž záhubou. Očekáváme stále opravdovou šarvátku mezi nimi a národní gardou 147. praporu. Oba tyto prapory tak se nenávidějí, že vystavěly v táboře hradbu mezi sebou, jižto si vzájemně zapovídají překročiti. Pan Flourens sám také spor velmi zostřuje, neboť ho důstojníci neuznávají za náčelníka. Ve dnešní ranní zprávě velitele pravého křídla dočítám se, že mu bylo zdvojiti úsilí po pravé straně, poněvadž střelci bellevilští opustili svá místa. Dávají stále špatný příklad, kterýž armádě velmi škodí. Proto prosím o neodkladné odvolání sboru do Paříže."

Jenerál Thomas žádal také za neodkladné rozpuštění sboru, kteréžto žádosti vláda ihned vyhověla.

Ve výpovědi policejního prefekta Cressona ze dne 18 března čteme: Členové sboru bellevilského, kterémuž byly rozdány prapory, vrátivše se do Paříže a popíjejíce kořalku, říkali o sobě: „My nejsme pro venkov, naše bojiště je v Paříži, ale ne před Prusy."

O hrdinné mysli 147. praporu dobrovolníků dovídáme se z rapportu jenerála Thomase ze dne 14. prosince 1870.:

„Pane gouvernere! Mám česť Vám oznámiti, že prapor zvaný sto čtyřicátý sedmý dobrovolníků obdržel rozkaz vypraviti se

dnes ráno do Rosny, že však v okamžiku odchodu dostavilo se jen 109 mužů, z nichž většina nevzala s sebou ani zbraně. Tento prapor z různých živlů záležející udává za důvod svého odporu okolnosť, že by jejich ženy, které je provázejí, nedostaly slíbených od vlády 75 centimů, a jakkoli jsme jim v té věci podali vysvětlení, setrvali při svém odporu.

Poprvé dal mi prapor ten příčinu k nespokojenosti dne 28. listopadu, kdy odešel do Créteilu ve stavu velmi špatném. Poněvadž mne však nedošly nižádné stížnosti za čas jeho pobytu v místě, soudil jsem, že mohu zapomenouti na prvé provinění. Dnešní jeho čin přesvědčil mne však, že se mi na takový sbor spoléhati nelze, a proto mám česť učiniti návrh: 1. na rozpuštění praporu, 2. na vřadění jeho jednotlivů do různých pluků, ku kterým náležejí.

V úctě vrchní velitel gardy sekvanské

Klement Thomas.

I jiné prapory mobilní gardy oddávaly se nekázni. Tak odepřel jeden poslušnosť, když bylo mu veleno odebrati se do redut vincenských

Dne 17. vzbouřil se jiný prapor pro trest, jehož se bylo zcela dle zásluhy dostalo jistému desátníku, a nebylo lze docíliti pokoje, až po zakročení velitele pevnosti.

„Při volání scházely nám obyčejně tři čtvrtiny mužstva," vypravuje podplukovník jistého praporu sekvanských mobilisovaných. „I sestavili jsme jména scházejících a odeslali sloupec do Paříže, nedostali však odpovědi. Později teprv odpověděl nám jistý důstojník jenerálního štábu, že „všickni scházející gardisté jsou ve plucích národní obrany."

Bylo to pravda; mnoho jich bylo u pluků záložních, kde dostávali mimo žold 30 sú denně a žili spokojeně doma. Naproti tomu gardisté ve předních strážích stáli v blátě a sněhu, nemajíce přístřeší leč stanů, a nedostávajíce jiného platu kromě obyčejné mzdy řadových vojínů, mnohem nepatrnější, než byl plat národní gardy.

* * *

V revolučních praporech pařížské národní gardy vyvolal příchod Prusů neskonalou hrůzu, za to však vyznamenaly se tyto prapory zvláštní udatností, když se jim zdála býti příhodná doba ke sporům ve vlastním táboře a k zavedení ve městě i války občanské.

Tyto sbory vyvolaly v Paříži hrozné události dnů 31. listopadu a 23. ledna. Arci nezdařily se pokusy jejich tak, jak byly počítaly. Jednou zastrašil a rozprášil je prapor sto šestý a podruhé prapor Bretonců. Přes to však, že bylo zabráněno krvepolití mezi bratry, vydali činové janičárů Flourensových ovoce velmi záhubné. Známoť zajisté, že správa národní obrany zmocnila pana Thiersa k diplomatickému zakročení při hlavních dvorech evropských. Po tomto kroku jal se pan Thiers vyjednávati s Bismarkem o uzavření míru, a zdálo se již, že výsledek bude dobrý, když znenadání bylo všecko zase zničeno.

Co bylo příčinou nezdaru? „Po dva dny kynula při vyjednávání nejlepší naděje. Hlavní body byly vzájemně přijaty, a nikdo by byl neuvěřil, že věci nepatrné zaviní neshodu. Pan Thiers udává dvě příčiny, totiž: den 31. října, a provolání, ve kterém ministr války Gam-

betta ohlašoval Francii zradu pana Bazaine. Bismark tvrdí, že král při čtení této listiny z té duše se rozhorlil. Události na radnici seslabily valně mravní autoritu vlády, a jaký div, že velitelé pruští žádali proto nové záruky, totiž vydání některé čelnější pevnosti pařížské. Když pak vláda na tuto podmínku rozhodně nepřistoupila, odepřel i Bismark delší ochotu, a válka trvala dále.

Kdyby ti, kteří později hanebně před Prusy utíkali, nebyli se přičiňovali o sesazení vlády dne 31. října, nebylo by se páně Thiersovo vyjednávání potkalo s nezdarem. Boj byl by dříve býval ukončen, a česť národního praporu nebyla by utrpěla větší škody než v okamžiku konečné kapitulace. Leč revoluční heslo bylo již dáno, a množství řídilo se jím bez starosti o budoucnosť a o utrpení, jaké z něho vyplyne pro rodnou zemi francouzskou. (Pokračování.)

Zaniklá gymnasia slovenská.

Podává

Tóma Šmýd.[1])

Kdo se trochu zabýval dějinami školskými, zvěděl, že v Uhrách na školách středních až do nedávna vyučovalo se jazykem latinským, jejž potom ze škol vytlačila maďarčina. Žákům slovenským tudíž ve vědách bylo vzdělávati se obojím jazykem tímto nemateřským. Když potom ostatní národové, hlavně na základě říjnového diplomu z roku 1860., domáhali se svých práv, počali též uherští Slováci přemýšleti, kterak by dětem slovenským bylo lze výučbu přirozenou zabezpečiti, aby na školách středních pro úřady a důstojnosti přejímané kdysi u národa slovenského mohli doma vzdělati se svým jazykem slovenským.

Nejprve podnik tento zdařil se slovenským evangelíkům. Majíť v Uhrách evangelíci pro církevní samosprávu zákonem zabezpečených práv takovou měrou, že evangelíci o nich sami se vyjadřují: „akými cirkev evanjelická nemôže sa honosiť ani v čisto evanjelických šťátoch“.

Právo na svojské školy měli zabezpečené dvojím zákonem. Už zákon z roku 1790. článku 26. v § 5. jim zaručuje: „Scholas quoque tam triviales, quam grammaticas, non solum, quas habent, sed et novas, ubicunque iis necesse visum fuerit, prout altiores, accedente tamen praevie quoad hasce adsensu regio, erigere, ibique ludimagistros, professores, rectores, subrectores vocare et dimittere, numerum eorum augere, vel minuere, nec non directores seu curatores scholarum quarumvis tam locales, quam superiores, vel supremos e suae confessionis hominibus erigere, rationem, normam et ordinem docendi, atque discendi (salva altefactae suae Majestatis quoad scholas etiam hasce Regiae supremae inspectionis, uti praemissum est, via legalium regni dicasteriorum exercendae potestate) ordinare futuris semper temporibus, liceat Evangelicis utriusque confessionis.“

[1]) Podle rozvrhu ve Vlasti (cf., Biskup Moyses, otec národa slov.) zbývá ještě promluviti o zaniklých gymnasiích slovenských.

Toto právo znova potvrdil zákon o národnostech v Uhrách z roku 1868. ze dne 6. prosince, jenž sub XLIV. v § 26. podle překladu slovenského takto ustanovuje: „Ako i dosial' právo mali jednotliví občania ktorejkol'vek národnosti, práve tak, ako i obce, cirkve, cirkevnie obce tak budú mať právo i napotom vlastními silami alebo cestou spolčovania zakladať nižšie, strednie a vyššie školy. Tým ciel'om, ako i ku zakladaniu iných k zvel'adeniu reči, umenia, vedy, hospodárstva, priemyslu a kupectva slúžiacich ústavov, spojiť sa môžu jednotliví občania vlasti pod zákonným dozorstvom štátu v jednoty a spolky, a spojiac sa, môžu si utvoriť pravidlá, môžu v smyslu, štátnou vládou odobrených pravidiel pokračovať, peňažitú základinu shromaždovať, a túže, podobne pod dozorstvom štátnej vlády i národnostným zákonným nárokom svojím zodpovedajúcne zavedovať.

Takýmto spôsobom povstalé vzdelanostné a iné ústavy — školy však pri zachovávaní verejnú výučbu upravidelňujúcich nariadení zákona — sú so štátnymi podobnej povahy a toho istého stupňa ústavmi rovnoprávne.

Reč súkromých ústavov a spolkov určujú zakladatelia.

Spolky a nimi založené ústavy medzi sebou obcovať môžu i v svojej reči; v obcovaní s inými za pravidlo slúžiť budú uhl'adom užívania reči ustanovenia § 23.“ —

Už od roku 1849. Slováci domáhali se svých škol, když hrabě Thun ve své organisaci škol středních nařizoval, že na středních školách státních a na školách veřejných kterýmkoli jazykem zemským vyučovati se smí, což se určuje podle národnosti onoho obyvatelstva, pro něž gymnasium se zakládá. Na gymnasiích soukromých ale že si jazyk vyučovací určují zakladatelé.

Na základě toho ev. Slováci roku 1851-2. usnesli se, že v Modré zříditi se má pro Slováky slovenské gymnasium i s ústavem theologickým, a ve V. Revúci aby se založila slovenská reálka. Město V. Revúca r. 1853. na tuto realku zabezpečilo základinu 24.000 zl.

Ale slovenských škol evangeličtí Slováci nemohli se nikterak dodělati. Nejvíce prý hatila jich: „aristokracia svetská (i e. v jejich církvi) s povol'ným jej kňazstvom.[2])

Když r. 1859. na konventě „v Kameňanoch“ dovolávali se gymnasia slovenského, zvolal prý takovýto jeden aristokrat zmaďarčený: „Magyarországban tót iskola! Hiszen az agyrém! = v maďarské državě slovenská škola, veď to nesmysl! (Cf. Škultéty „Pamäti“ 23.)

Znenadajky ale maďaronská aristokracia snahy slovenské začala

---

[2]) Na jakých školách až dosud vzdělávali se Slováci, doličuje z roku 1862. „Prehlas k patronom vyššej ev. školy slovenskej“ slovy těmito: „Každý národ v milej vlasti našej uhorskej má svoje cirkevno-národnie vysoké školy, len my ev. Slováci nemame ani jednu. Lebo čo sme mali od 300 rokov spoločné školy s Maďarmi a Nemci, ako boly školy: Prešovská, Levočská, Kežmarkská, Štiavnická, Prešporská, tie s vytisknutím nauko sdelnej latinčiny, staly sa i s budinkami i s kapitalmi ústavmi takmer čisto maďarskými, v ktorých temer všetko maďarsky, vel'mi málo nemecky, slovensky ale zhola nič — ani jedna veda, ani jedno štúdium sa nevyučuje, tak že v nich jedine potrebám evanjelikov k maďarskej národnosti patriacich sa zodpovedá, na nás Slovákov ale, akoby nás v cirkvi evanjelickej ani nebolo, žiaden ohl'ad sa nebere“ (Škultéty „Pamäti“ str. 26.) Když takto na Slovensku si ztěžovali „samosprávní“ evangelíci, co díme teprva o katolících slovenských, kteří nepožívali zákonem zabezpečené samosprávy.

podporovati. Pohnul jich k tomu patent církevný ze dne 1. září 1859., jenž aristokratským zemanům přistřihl dosavadní jejich privilegia, neuznávaje jejich nadvlády, ale dávaje rovná práva všem církevníkům evangelickým. Druhá příčina byla, že podle patentu by ev. Slováci měli většinu nad církevníky ostatních národů a takto by sami si rozhodovali o škole a ostatním životě občanském v oboru ev. církve. V tom ale maďaronští pohlavárové viděli veliké nebezpečenstvo, jímž ohrožovala se maďarizace u Slováků a nadvláda panujícího živlu maďarského.[3])

Tu právě přišlo jim vhod, že Slováci opět na základě zákona z roku 1790-1. začali rázně zasazovati se o školy slovenské. Maďaronská aristokracia při tom jich podporovala, když shledala, že jiného nezbývá, než buďto Slováků podporovati anebo svým odporem do patentu jich vehnati. Rozumovali takto: Pomožeme-li Slovákům, zbavíme se nenáviděného patentu a pomocí svou neztratíme ničeho; nebo kde by ta žebrač slovenská nabrala peněz, aby udržela slovenské školy! (Cf. Pohľady X. 356—57; Škultéty „Pamäti" 24.) Na základě reštituovaných zákonů z roku 1848. snadno prý školy této se zbaví. Počátek o slovenské školy opět učinilo město V. Revúca na konventě dne 23. února 1862. návrhem: „Církev ev. Velko-Revúcká otvírá s pomocí Boží slovenské ev. gymnasium ve V. Revúci, dává k tomu cíli jednoho učitele a pojišťuje mu náležitý plat."

Zvolený výbor školský pak dne 6. března 1862. vydal: „Prehlas patronom[4]) vyššej ev. školy slovenskej," v němžto evangelíkům slovenským se oznamuje: „Zakladáme vyššiu školu evanjelickú slovenskú v meste našom, a to ku pocte blahoslavenej Trojice a k napomoženiu kráľovstva Božieho." (Cf. Škultéty „Pamäti" 24. sqq.)

Potom dne 6. května konvent svolaný do města „Dobšinej" toto slovenské gymnasium prohlásil za potřebné. A tak po dlouhých námahách, když se vybavily ještě ostatní formality, bylo lze na Slovensku dne 1. září 1862. otevříti prvé gymnasium slovenské, jehož ředitelem stal se A. H. Škultéty.[5])

Napřed otevřeli 1. a 2. třídu, do nichžto přihlásilo se 40 žáků. Rokem druhým 1863-4. otevřelo se už celé nižší gymnasium o čtyrech třídách se 82 žáky. A tak pokračovali až za pět roků (1867-8.) měli už celé vyšší gymnasium s osmi třídami. Žáků bylo v nich 130. C. k. ministerstvo potvrdilo toto vyšší gymnasium slovenské dne 7. května 1868. číslem 5698.

Takového úspěchu odpůrcové lidu slovenského nemohli snésti a proto už tenkráte zúmyslně rozhlašovali, že prý slovenské gymnasium udržuje pouze ruská vláda, profesoři a žáci žijou prý pouze z ruských

---

[3]) Boj mezi „slovenskými patentalisty" a „maďaronskými antipatentalisty" na Slovensku doposud se nedobojoval, a právě r. 1891. šikovaly se obě strany ku rozhodné bitvě. Viz sešitek: „Čo sa robí v cirkvi ev. dľa aug. vyznania v Uhorsku?" Turč. sv. Martin 1891.

[4]) Patroni jsou zakladatelé a udržovatelé škol. Celému spolku jejich na Slovensku říkají „patronát".

[5]) On vydal potom: „Pamäti slov. ev. a. v. gymnasia vo Velkej Revúci. V Ružomberku 1889. Z této knihy zvětša brali jsme údaje o tomto gymnasiu. Kdo zevrubněji o něm míní se poučiti, nechť si celou knihu sám přečte. My zde hodláme katolické gymnasium Klášterské obšírněji popsati, pokud bylo lze o něm zpráv se dopátrati.

rublů. Více o těchto rublech dočteš se u velmi naivném vyšetřování Létassovském, z něhož kromě novinek interesantně pikantných ještě i o tom se dovídáme, že „fysické apparaty“ pan Létassy považoval za „děla a pušky“ dodávané panslávským zrádcům vlasti. (Cf. Škultéty „Pamäti“ 72—77.) Tou dobou na Slováky také maďaroni vynalezali pořád nové a nové názvy, jako: „panszláv, rusophil, hazaellenes, magyarellenes“ atd. Když potom žáci s dobrým úspěchem poprvé vykonali zkoušku dospělosti, přišel na gymnasium opět s té strany útok, že prý má vysvědčení columnialiter slovensky a maďarsky vydávati. To byl jen počátek křivdy na gymnasiích slovenských páchané.

Když Škultéty konečně sepisoval „Pamäti“ gymnasia V. Revúckého, bylo mu lze (na str. 86.) doložiti: „Teraz už s istotou možno tvrdiť, čo sa vtedy len tušilo, že gymnasium od počiátku obtočené bolo špionmi a udavačmi.“ [6])

Aby na Slovensku mohli sobě odchovati též dostatečný počet slovenských učitelů, založili r. 1868-9. při V. Revúckém gymnasiu ještě i učitelskou praeparandu.

Katolíkům slovenským nejprve biskup Moyses postaral se o přirozené vyučování na středních školách v B. Bystřici, které tento šlechetný biskup od zahynutí uchránil a vymohl, aby toto nižší gymnasim rozšířeno bylo na vyšší. Roku 1861. u král. uh. vlády náměstné takto se dovolával. V celém biskupstvě pouze 17 far jest německých, fary ostatní jsou všecky slovenské a též okolinu obývá pouze lid slovenský, pro nějž na gymnasiu B. Bystřickém odchovávají se budoucí jeho kněži a učitelé. Proto žádal biskup, aby na gymnasiu B. Bystřickém vyučovalo se jazykem německým a slovenským a aby mládeži lze bylo vycvičiti se též v jazyce maďarském, pro veřejný život v Uhrách potřebném, proto aby na nižším gymnasiu maďarčině vyučovalo se jako předmětu, ve vyšších pak třídách i některé předměty aby se částečně přednášely jazykem maďarským (Cf. Nár. Noviny 1873. č. 78.). Gymnasium B. Bystřické

---

[6]) Čím více útočníků hnalo se na gymnasium slovenské, tím víc ta „biedna Slovač“ napínala síly a během dvanácti let nasnášela na tyto své školy přes 80 tisíc zl. (Cf. Škult. „Pamäti“ 129.)

Aby V. Revúcké gymnasium mohlo býti členem „Matice Slovenskej,“ o to se postaraly r. 1866 spanilé Slovenky Sv. Mikulášské složivše 100 zl

Nelze tuto mlčením pominouti, že i „Homer slovenský“ Jan Hrebenda byl dobrodincem V. Revúckého gymnasia. Hrebenda narodil se dne 10. března 1796 na vesnici Hačově (na rímavské dolině). Maje slabý zrak, brzo úplně oslepl. Hrebenda byl slovenskému lidu, čím Moravanům Šebest Kubínek. Sbíral knihy slovenské a roznášel až do nejodlehlejších dědinek a seznamoval lid s novou literaturou slovenkou i českou. Též putoval pěšky až do Prahy, aby tam navštívil slovenské študenty.

Po celý život až do smrti skládal verše. Diktoval je svému písaři hned na čisto. Chvilku se rozmýšlel, a potom už to šlo jako na kolovratě. Měl stálé dobrodince, kteří ho každého roku podporovali. Tak skrovně žil, že i z těchto darů nashromáždil znovu pěknou knižničku, když už dříve jeho knihy roku 1826. v ceně 80ti zl. mu shořely.

Tuto knižničku s nápisem „Hrebendov poklad“ daroval V. Revúckému gymnasiu. Zároveň ve své nouzi uspořil 400 zl., jichž závětí tomuto gymnasiu poručil. Zemřel dne 16. března 1881. (Ch. Salva: Domový kalendár 1889 str. 32. a Lichard: Slov. Kalendár 1881. str. 36.)

zprvu bylo česko-německé,[7]) později stalo se slovenským. Rovněž pro učitele biskup Moyses vymohl tam slovenskou praeparandu.

Na gymnasiu dle hodnověrných zpráv bývalého žáka vyučovalo se slovensky asi z polovice, třetinou maďarsky a třetinou německy. Ředitelem byl M. Čulen, jehož ze Szatmáru přeložili do B. Bystřice za ředitele. Gymnasium za jeho správy zkvétalo utěšeně a mívalo až přes 300 žáků. Katechetou byl A. Cebecauer a profesor theologie a zároveň kazatel německý z kathedrály, věhlasný F. V. Sasinek býval exhortatorem pro nižší gymnasium. Na prospěch mládeže chudobné založili tam též alumneum (či společnou stravnici). Žáci trošku zámožnější platili tu za stravu po 2 zl. měsíčně, chudobnější méně a žáci zcela chudí dostávali stravu zadarmo. U dobrodinců sbíraly se pro ně milodary, buďto na penězích anebo v potravinách. Alumneum stravovalo přes sto žáků ročně.

Mezi profesory, kteří otcovsky starali se o svěřenou sobě mládež, nalezáme znamenité spisovatele slovenské, hlavně tam působili: Čulen, Gotčár, Slota, Loos, Mráz, Štěpán a j. Též odchovanci jeho ve spisbě slovenské proslavili se a jim doposud ve spisbě slovenské velkou česť činí nejeden neúnavný spisovatel slovenský, jenž byl odchovancem Čulenovým. V čele jejich jesti neunavný p. Ambro Pietor, redaktor Nár. Novin, jenž v B. Bystřici studoval za ředitelstva p. Čulenova. Roku 1867. přišlo gymnasium do vyšetřování, aby zavésti se mohl „nový“ pořádek a školním rokem 1867-8. už bylo úplně maďarským.[8])

---

[7]) Z B. Bystřice Jiří Slotta oproti dru Radlinskému horoval pro češtinu, kdežto Radlinský ujímal se slovenštiny, jak ukážeme, podaří-li se nám sestaviti článeček o spisovatelské činnosti Radlinského.

[8]) Až do roku 1868. na gymnasiích mezi lidem slovenským po Slovensku roztroušených nalezáme dosti značný počet žáků slovenských oproti maďarským (nejvíc ale maďaronským.) Po roce 1868. ale žáků slovenských pořád víc ubývá a počet jejich úžasně klesá, za to ale v rubrice maďarské žáků očividně přibývá a počet jejich roste. Příkladem ať jsou aspoň tato města slovenská:

		žáků maď.	něm.	slov.	úhrnem
B. Bystrica	roku 1866-7. . . .	26	58	217	= 301
	„ 1870-1. . . .	140	38	93	= 271
Levoča	„ 1866-7. . . .	39	122	168	
			rus.	21	= 366
			srb.	6	
	„ 1870-1. . . .	114	118	74	
			rus.	6	= 316
			srb.	4	
Uh. Skalica	„ 1866-7. . . .	9	15	63	= 87
	„ 1870-1. . . .	46	13	15	= 74

Každý pohraničan velmi se tenkráte divil tomuto maďarskému počtu v čistě slovenské Skalici, ležící nedaleko Hodonína a Strážnice na samých hranicích moravských v kraji ryze slovenském, kam mezi slovenské haleny „nikdy“ nezabloudí attila plutého maďara. A tak počítali též jinde. Dle úřední zprávy ministerské z roku 1872. na př. na gymnasiu Trstenském v úplně slovenské Oravě nebylo prý v prvé třídě řku: ani jedinkého prý žáčka slovenského, než jen sami Maďaři (Cf. Nár. Noviny 1873 č. 69.). Že by Maďarům tam na „Dolňákoch“ od malička přivyklým na paprikáš a slaninu zachtělo se jalových krumplí slovenských, o tom vážně pochybujeme. Proto kde ti madaříci naráz se tam vzali, to ví jen sám Pán Bůh vševědoucí a s ním ještě ředitel žáky do škol zapisující. Na Slovensku prý tenkráte zapisovalo se takto:

Čulena přesadili do Levoče za ředitele. Cebecauer stal se farářem a též ostatních profesorů národních rozpřesazovali a slovenské exhorty na gymnasiu pomaďarčeném zrušili, Sasinka tudíž odstranili.

Ředitelem stal se nyní Klamárik Jánoš. Tu i sám obraz slavného biskupa Moysesa (asi 2 metry vysoký, $1^1/_2$ m. široký) v pozlaceném rámci z gymnasijné dvorany odputoval do tmavé komory. Proto Sasinek dopsal nejd. biskupovi Moysesovi, aby nazpět požadoval svůj obraz. Tak potom dostal se do musea Matice slovenské. Brzo po té biskup Moyses Slovákům zemřel. Když slovenští katolíci spatřili pomaďařené gymnasium B. Bystřické, jež doposud alespoň částečně bylo i slovenským a vidouce, že slovenští evangelíci založili sobě vlastním nákladem už dvoje gymnasium slovenské, tož odhodlali se též katolíci, že si založí slovenské gymnasium katolické. Učinili tak v té naději, že oblíbený Čulen na něm bude ředitelem, ježto právě byl beze služby. Nechtěl vládě zavázati se reversem a proto přišel do výslužby s platem 400 zl.

Slovenských katolíků k tomu povzbudilo „viac svetských katolíkov“, aby sobě založili katolické gymnasium slovenské. (Cf. Pešťbudinské Vedomosti 1868 č. 33.) Takto přišel mezi lid slovenský onen znamenitý „ohlas k slovenským katolíkom“ ze dne 24. dubna 1868., v němžto se dovozovalo, že jesti potřeba založiti slovenské gymnasium katolické.

Ti „svetskí katolíci“ byli sami horliví mladíci (tenkráte zvětša na študiích v Pešti, kromě Fr. † Šúpaly), kterým se znamenitý podnik jejich šťastně vydařil, když rozvážlivých starších národovců slovenských pro svůj záměr získali a potom ve všech vrstvách slovenských staří a mladí svorně k tomu pracovali, aby na Slovensku si založili katolické gymnasium slovenské.

Kdežto uvědomělí Slováci vesměs podnik tento schvalovali a ze všech sil podporovali, odpůrcové lidu slovenského viděli v tom „všelijaké pre vlasť a človečenstvo nebezpečné mátohy a dl'a svojej, buď krátkozrakosti, buď zlosti, mátožili i obecenstvo všelijakými vymysleninami v založiť sa majúcom katol. gemnasiume.“ (Cf. Prvá zpráva r. 1869-70.) (Pokračování.)

Otázka: „Či si pansláv?“ Odpověď: „Nie.“ Teda „Uhor!“ A slovenský šohajek už byl ve výkazu maďarskem; nebo „Uher“ do jazyka úřadního překládá se slovem „Maďar“, ježto úřadní sloh jiných Uhrů nezná. Roků 1873. na gymnasiu Skalickém měli celkem 51 žáků, o jejichžto učebném pokroku Skalickým Slovákům koncem roku vydali zprávu maďarskou. Aby ale slovinští tatíkové zvěděli, čeho se od nich požaduje, chtějí-li své synky odeslati do prvé třídy, k této maďarčině bylo připojeno malitké „upozornenie“, které prý dle očitého svědka v 15 řádcích mělo 20 chyb pravopisných. (Cf. Nár. Noviny 1873. č. 95.) Tak se stalo v rodisku slavného V. L. Sasínka, ve městě, které ve svém lůně zplodilo mnoho znamenitých mužů slovenských.

O slavjanofilství Kiřejevského a dra. Masaryka.

Píše Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

I. Úvod.

Když jsme před některým časem zabývali se názory páně Masarykovými „o katolické vědě a víře“,[1]) poznali jsme také jeho „Slovanské studie“.[2]) Je to spis velmi zajímavý, v mnohém skutečně poučný a přece, pokud víme, u nás Čechoslovanů, pro něž vlastně psán, skoro neznámý. Slovanská otázka, která tak ráda v popředí se staví, zde ve „Slovanských studiích“ páně Masarykových řeší se. Je to ovšem první u nás pokus a snad ne ve všem dokonalý, ale proto přece nezasluhuje, aby si ho veřejnosť naše nevšímala, nýbrž naopak, právě proto, že prvým u nás v té věci pokusem, měl by býti náležitě oceněn a poznán ode všech stran a směrů celého národa. Já aspoň vyznávám upřímně, že jsem ne hned četl spis český, jenžby pozornosť mou byl tolik uchvátil, — ač jsem v mnohém s panem auktorem nesrozuměn — jako právě spis přítomný. Není to ovšem lehká četba, jsou to studie hodně obsáhlé, ale právě proto pozoruhodné.

Úkolem pojednání tohoto jest, podati hlavní myšlénky obou slovanských filosofů, Kiřejevského a Masaryka, a připojiti k nim kritiku se stanoviska katolického. Doufáme, že počínání naše, jež věru není tak snadným, jak by si snad někdo myslil, jest správným a pro nás české katolíky užitečným.

Co spis Masarykův chce, vypisuje se přehledně, kratince a velmi jasně v nedlouhém, ale za to věcném Úvodě. Myšlénky, které prof. Masaryk zde uložil, získaly na mnoze souhlas náš celý a my aspoň některé zde položíme, aby čtenář věděl, proč tento spis páně Masarykův, aspoň zpočátku, mnohem příznivěji v nás působil, než četné jeho spisy jiné. Pan dr. Masaryk slibuje: „V této a následujících studiích shledám ze světové literatury, co k objasnění t. zv. slovanské otázky může posloužiti. Přede vším prostuduji ruskou literaturu, protože Rusové o věci nejvíce a nejsoustavněji pracovali; vedle ruské domácí i polská podá mnoho zajímavého, ostatní Slované mají poměrně málo. Důležity jsou pak pro slovanskou otázku i názory Němců, k nim tedy pilně budeme přihlížeti. Konečně vyslechneme Angličany a Francouze“. (Str. 1. odstavec 1.) Máme za to, že s těmi snahami a sliby páně Masarykovými každý může i bude souhlasiti; škoda jen, že pan profesor mimo tuto ukázku nedal veřejnosti naší od r. 1889. z ohlášených studií — ničeho. Možná, že se vyskytnou hlasové, kteří by chtěli, aby o slovanské otázce jednáno bylo nejen dle náhledů ruských, českých a polských, nýbrž i dle náhledů jihoslovanských, aby zvláště zřetel brán byl k žurnalistice, a to všech odstínův a stran, aby nebylo mluveno o otázce slovanské jen dle vynikajících profe-

---

[1]) Fr. Filip Konečný, „Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře?“ V Praze 1891. Nákladem družstva „Vlasť“.

[2]) Dr Masaryk, Slovanské studie. I. Slavjanofilství Ivana Vas. Kiřejevského. V Praze 1889.

sorův a spisovatelův, ale aby byl slyšán také hlas lidu, jak se jeví na sjezdech, táborech, zemských a říšských sněmech atd., ale nikdo nemůže chtíti, aby celou práci tu provedl pan Masaryk sám, a každý musí uznati, že dobře udělá, když místo výtky skutek podá a našemu filosofu zásluhu uzná, že byl příčinou prvou, aby se v tom směru u nás pracovalo.

Jak obtížno jest u nás pracovati o otázce slovanské, vysvítá z nářku páně auktorova: „raději bych ovšem byl, kdyby alespoň hlavní věci byly známy, ale přesvědčil jsem se, že tomu tak není...“ To jest věru ostrá kritika vychvalované naší národní vyspělosti a pokročilosti; — ani v „otázce slovanské“ nemáme jasna! Jakoby cítil, že prací svou narazí na odpor různý, praví pan spisovatel: „Že o tomto předmětu nemohu očekávati ve všem souhlasu, vím napřed; bojím se také nedorozumění, ale doufám, že jen opravdoví a upřímní lidé mně neporozumějí.“ [3]) (Str. 1. odst. 3.) Obava páně auktorova jest zajisté oprávněna. Historik politický i kulturní, filosof i theolog, ba i sociolog a národovec budou míti různé názory.

Budiž připomenuto, že píšeme stať tuto na základě spisu páně Masarykova a že jeho vývody o Kiřejevském považujeme správnými, poctivě a svědomitě podanými. Najdou-li znalci, že ten neb onen názor, který se Kiřejevskému připisuje, není jeho, neb aspoň ne v té míře, jak se ve „Slovanských studiích“ popisuje, nemáme za to viny my a nebeřeme také zodpovědnosti.

Celý spis páně Masarykův skládá se z Úvodu a sedmi oddílů, z nichž v prvém pojednává se o Kiřejovského názorech povšechně, v ostatních rozebírá se ten i onen názor zvláště. Prameny uvádějí se o Kiřejevského slavjanofilství na stránce 2. a 3. jen ruské a jest jich přes deset, v nichž ovšem i vydané spisy Kiřejevského jsou uvedeny. Ve spise samém při jednotlivých názorech pramen se nejmenuje skoro nikdy; v odpovědi nedovolává se auktority skoro žádné, mimo několikráte pod čarou „Základů konkretné logiky“, kterou pan profesor sám byl vydal roku 1885. My dáme napřed souhrn myšlének Kiřejevského, po té kritiku Masarykovu a na konec mínění své.

Část prvá, všeobecná.

II. Hlavní zásady Kiřejevského.

Dle Kiřejevského jest moderní ruská osvěta pochybena, a Rusko se od ní musí odvrátiti. Odvrat ten nemusí však býti úplným, protože moderní osvěta má některé stránky dobré; tyto dobré stránky buďtež vybrány a sloučeny s osvětou staroruskou čili předpetrovskou. Moderní osvěta ruská jest ze západu, proto třeba pravou osvětu ruskou sloučiti se západní. Co jest však osvěta a v čem její podstata? Co jest osvěta ruská a co jest osvěta západní? Kiřejevský hloubá o tom a vykládá, co v obou je dobrého a co pochybeného; vykládá,

[3]) To jest asi tisková chyba.

kterak sloučiti názory světové, z nichž jeden vypracoval západ (Evropa) a druhý východ (Rusko). Rozdíl mezi oběma názory není jen stupňovým, nýbrž věcným, tedy kvalitativním i kvantitativním; ruská osvěta liší se od západní celým svým duchem, svými základy. Že Rusko moderní má dvojí osvětu, tím vinen jest car Petr Veliký. Stará osvěta ruská zachovala se dosud v lidu, kdežto nová osvěta podmanila si vyšší třídy a intelligenci národa.

Než, odkud ten rozdíl, ten rozpor osvěty ruské s osvětou moderní, evropskou? Dle Kiřejevského podmíněn jest rozdíl ten náboženským a církevním základem (str. 4.), na nichž obě osvěty zbudovány. Rusové mají pravé náboženství; západ ho nemá od devátého století, kdy prý odloučil se od všeobecné církve. V nynějším XIX. století dovršil západ vývoj svůj a dostoupil onoho vrcholu, nad nějž dalšího rozvoje nebylo a nebude. — Rusko má pravou osvětu, protože zůstalo věrno všeobecné církvi; v tom má i záruku, že osvěta jeho bude i nadále pravou.

Západ má učení z Říma, jenž odtrhl se od pravověrného učení. Učení západní stalo se (v církvi) racionalistickým, a tím pokažena víra západu i jeho osvěta. Podstata církevního racionalismu záleží v tom, že člověk téměř výlučně spoléhal na moc abstraktního rozumu a ostatních sil duševních zanedbával. Tím prý se duch lidský rozdvojil a ztratil přirozenou jednotu; v pravoslavném světě duch si zachoval jednotu všech sil. Západ staví na osobním přesvědčení jednotlivce; Rusko staví na přesvědčení všeobecném. Západ nemá jednoty, a má-li jakou, jest mrtva; Rusko sjednoceno je vniterně živými svazky rodiny a společnosti. Ná západě smísila se církev se státem a zahladila rozdíl světský a duchovní; v Rusku stát i církev zůstaly odděleny. Na západě šířily osvětu scholastické a právnické university; v Rusku byly zdrojem osvěty staré kláštery. Na západě pronikaly se vzájemně křesťanství s pohanstvím (humanismus); na Rusku se tak nestalo nikdy. Na západě státy vznikají dle toho z menších a větších násilníků; na Rusku přirozeně vyvinují se z vlastního národního bytu a udržují se jednotou základního přesvědčení. Na západě zkrátka není jednoty, je plané rozumářství, nepokoj duchovní; na Rusku ve všem jednota, rozumnosť, hluboký klid a spokojenosť vniterního vědomí, při tom však ustavičná nedůvěra k sobě (Masaryk píše: nedověrčivosť!) a pocit neobmezené potřeby mravního zdokonalení.

Dle Kiřejevského (str. 5.) připadá filosofii úkol spojiti dvě různé osvěty, západní a ruskou. Než co jest filosofie v jeho smysle? Není vědou ani věrou, ale jakýmsi všeobecným výsledkem a všeobecným základem všech věd, provádějíc mysl mezi nimi a věrou. Kde věda a vzdělanosť se vyvinuly, tam prý není víry, tam je místo víry filosofické přesvědčení, jako tam není filosofie, kde není rozum vzdělán a kde trvá víra. Na západě je filosofické přesvědčení, na Rusku jest víra; proto třeba nové filosofie, jež by západní rozum (filosofie) s ruskou věrou spojila. Vývoj západní filosofie a její dobré i zlé stránky charakterisují všechen ostatní vývoj západní se všemi jeho přednostmi i vadami. Osvěta evropská, opakuje Kiřejevský, rozvinula se ve druhé polovici devatenáctého století k nejvyšší své dokonalosti, čehož nikdo popříti nemůže. Směr, který počal Baconem, dovršil svůj vývoj v Heglovi. Rozum poznal, že dospěl konce svého přirozeného vývoje, a následkem toho byl téměř všeobecný pocit nespokojenosti a zklamané

naděje. Všecky úspěchy a pokroky vědy nenaučily rozuměti vniternému vědomí člověka, jenž nežije okamžitým zájmům. Chladná činnosť rozumová zřekla prý se všech ostatních poznavacích mohutností, uznávajíc pouze látku smyslnou, na které stavěla své dialektické budovy. Jedné však věci dobré přece naučil se z toho „logický rozum", poznal totiž svou obmezenosť a přesvědčil se, že síly jeho nevedou dále, než k negativní stránce lidského poznání; přesvědčil se, že vyšší pravdy a hlubokých přesvědčení, byť se neprotivily zákonům rozumovým, nemožno vyvoditi z rozumu, ba, že jich sám o sobě ani nedosáhne, jakmile se odloučil od ostatních mohutností ducha lidského. Tento blud filosofie moderní sama poznala, vidouc, kterak od roku 1848. příznivců jí neustále ubývalo, kdežto otázky politické tlačily se mocí do předu dokazujíce, že nastala doba, ve které všeobecně se dává výhosť planým spekulacím, ve které se volá: Co dělati a jak uniknouti nespokojenosti a zoufání? V tom stavu přesmutném musí prý se evropský člověk uspokojiti buď polozvířecí lhostejností ke všemu vyššímu — a tak učinili mnozí; nebo musí se vrátiti k těm přesvědčením, kteráž oživovala západ před tím, než rozvinul se abstraktní jeho rozum (moderní filosofie) — a to učinili málokteří. Byli však také jiní, kteří nezdržíce se toho ani onoho, našli východiště z té směsice zoufalství a zmatku v tom, že vynalezali nové všeobecné základy, kterými měl by se svět v životě spravovati — tak povstaly všelijaké, často až fantastické systémy filosofické, náboženské a společenské utopie.

Ale nejen na západě, nýbrž i v Rusku vyvíjela se tím směrem osvěta a filosofie třídy přijavší vzdělanosť evropskou. Než na Rusi nedařilo se valně moderní filosofii a její osvětě, i když na čas i tam hegelianismus v popředí se dostal; většina prozíravých Rusův odvrátila se od evropské osvěty a přilnula ku staré domácí. Sami učenci ruští přáli obratu tomu, přesvědčivše se, že neporozuměli vlastnímu životu ruskému. K těm mnohým, poznamenává pan dr. Masaryk (9), Kiřejevský sám náležel. On to byl, jenž nadšeně přijav filosofii Heglovu a Schellingovu, odvrátil se od ní rozhodně, jakmile poznal její vrátkosť; on to byl, jenž úplně přilnul k filosofii ruského lidu a sám prvý uskutečňoval ve svém nitru onu historickou synthesi (vybrati dobré stránky osvěty západní a spojiti je s ruskou), kterou dle jeho přesvědčení měl by uskutečňovati každý člověk, který nehledá marně žádoucího pokoje.

Podali jsme zde tresť filosofie a názorů Kiřejevského skoro samými slovy páně Masarykovými. Nyní podáme tresť kritiky páně doktorovy, dotkneme se náhledů Kiřejevského a projevíme, v čem s kritikou páně Masarykovou se srovnáváme a v čem se rozcházíme. Že pan prof. Masaryk nemůže a nebude s Kiřejevským souhlasiti ve všem, ví každý čtenář a znatel filosofických, sociologických a theologických náhledů páně Masarykových. Já pak, přihlížeje ku věci se stanoviska katolického filosofa a theologa, kloním se v něčem Kiřejevskému, v něčem Masarykovi, a v jiném odporuji oběma.

Kritika páně profesorova začíná na stránce 9. „určitější formulací", která zní doslovně; „Dle Kiřejevského člověk přirozeně baží po pravdě a té dostává se mu z dvojího pramene: zjevením a rozumem. Pravda zjevená vyšší, jsou dogmata křesťanského náboženství;

lidský rozum sám ze sebe dospívá ku všeliké vzdělanosti, ku vědám, filosofii, umění a praktickým vymoženostem.

Poměr tohoto dvojího poznání je tento: Protože může býti pravda jen jedna, nemůže a nesmí si odporovati zjevení a poznávání; to však stává se jen tehdy, kdy člověk všecko své jednání zakládá na vyšších pravdách zjevených.

Pravdy zjevené dány jsou v Písmu a podání všeobecné církve, církve pravoslavné: učení, které bylo ustanoveno před rozštěpením křesťanského světa na západní a východní církev a které posud se chrání v pravoslavné církvi východní a obzvláště i ruské, jediné je čisté a neporušené zjevení Boží.

Líto nám, že touto, prý určitější formulací, nemůžeme býti spokojeni. Předně nacházíme důležité názory Kiřejevského ve formulaci vynechané; po té nacházíme jiné názory do ní vložené, kterých bychom dle předchozího pojednání byli nečekali. Než proti tomu druhému nechceme nic vážnějšího namítati, domnívajíce se, že jest vzato odjinud z Kiřejevského, a tudíž na místě. Je-li nám pronésti soud o těchto stěžejných zásadách Kiřejevského, vyznáváme: „První větu ruského filosofa, že totiž člověk přirozeně baží po pravdě, zúplna podepisujeme, ba ani v tom se s ním nerozcházíme, praví-li, že člověk dostává pravdu ze dvojího zdroje: ze zjevení a z rozumu. Považujemeť rozum lidský schopným ve věcech přirozených hloubati a pravdy se dopíditi; ano, považujeme jej schopným také přijati pravdy ze světla vyšš ho, z nadpřirozeného zjevení Božího. Schopnosť k tomu dává nám v případě prvém přirozené světlo rozumu lidského, v případě druhém zářné světlo rozumu Božího. Jest zajisté nepopíratelno, že člověk od člověka poučení o pravdě přijati může, na příklad: já mohu se dáti poučiti panem drem. Masarykem o Comteově filosofii, a on snad též může přijati poučení ode mne o filosofii scholastické = thomistické. Může-li však člověk přijati pravdu, poučení od člověka, proč by nemohl přijati poučení od Boha? Praví-li Kiřejevský, že naše poznání nemůže odporovati zjevení Božímu, uhodil na pravdu, kterou konečně podepíše i dr. Masaryk, jenž vyznávaje, že pravda je jenom jedna, konec konců uznati musí, že, je-li v nadpřirozeném zjevení pravda, nemůže jí přirozené poznání odporovati, obsahuje-li zase pravdu. To vyznává pan profesor nejen ve spise tomto, nýbrž i v „Základech konkrétné Logiky“. Praví-li však pan dr. Masaryk, že „pravda zjevená vyšší jsou dogmata křesťanského náboženství“, dlužno k tomu dodati, že podle katolické víry jsou sice všecka dogmata zjevená, ale že není všecko zjevení obsaženo dogmatem čili, že jsou pravdy zjevené, které dosud církev věroučným článkem neohlásila. — Co se vykládá o lidském rozumu, možno připustiti beze všeho. Mínění Kiřejevského, že člověk nedostoupí vyšších pravd (zjevených), spoléhá li jen na abstraktní rozum, s nímž nemají souladu a celku ostatní síly duševní, jest potud nesprávno, pokud opírajíc se o ten celek a soulad zdá se připouštěti že by tak rozum poznal pravdy, které povahou svou převyšují jej a kterých bez zjevení nelze poznati. Také dlužno upozorniti, že zjevení Boží není jediným zdrojem pravdy, že filosof maje normou zjevení Boží, může i má hledati přirozeným způsobem pravdu všude a kde může. Tak tomu učí katolická církev, uznávajíc plnou měrou práva lidského rozumu a zároveň hájíc důstojnosti zjevení Božího. V tom smysle ne-

mohu uznati správnou větu: „to však stává se jen tehdy“ — že totiž naše poznání neodpírá zjevení Božímu — „když člověk všecko své poznání zakládá na vyšších pravdách zjevených,“ jelikož by se zdálo, že nutno pravdy zjevené pokládati základy čili principy lidského poznání, kdežto pravda jest, že jsou poznání našeho ředidlem, vůdčí hvězdou a ne zásadami: Veritates revelatae non sunt principia sed norma cognitionis humanae!

Ze kritiky samé, o Kiřejevském podané, souhlasíme hned zpočátku s panem Masarykem pravícím: „Škoda, že Kiřejevský nepodal obšírnějšího a především určitějšího vymezení pravoslavného učení. Kiřejevský mluvě o pravoslaví, má jakési idealní pravoslaví na mysli, nelíčí skutečnou církev východní; tím stalo se, že tento svůj ideal velmi příkře staví proti vyznáním římskému a protestantskému. V těchto vyznáních nevystihuje idealu resp. historického jejich smyslu, jak při církvi východní, a proto při nejlepší vůli nevidí v katolicismu a protestantismu těch předností, které v učeních těch jsou.“ (Str. 9—10.) Následující rady páně Masarykovy, dávané Kiřejevskému, správnými nepovažujeme a v jedné věci Kiřejevskému proti Masarykovi za pravdu dáváme. Pan profesor píše (ibidem): „Správnější stanovisko je zajisté, v postupném roztrojení světa křesťanského na církve východní, římskou a evangelickou viděti hlubší smysl a po něm nestranně pátrati; k tomu ovšem bylo by třeba, aby Kiřejevský vzdal se svých názorův o absolutní hodnotě jedné církve (!) a jejího učení, aby z tohoto jednostranného stanoviska neposuzoval běh lidského vývoje. Přihlížíme-li k učení Kristovu o církvi, a považujeme-li Krista Pána tím, čím skutečně byl, Synem Božím, neomylnou pravdou, jenž církvi takovou dal moc a takový účel, že pravé blaho, spása naše jest na ní závislá, a držíme-li pevnou věrou, že Kristus Pán jen jednu (pravou) církev založil, nemůžeme vyhlásiti názor Kiřejevského pochybeným, nýbrž zdravým a správným, i když jeho pravoslaví pravou církví Kristovou nepovažujeme. Právě v tom názoru páně profesorově, jakkoli se zdá tak mírným a pravděpodobným, spatřujeme největší a nejnebezpečnější blud naší doby. Mnozí se totiž domnívají, že církev nemá tolik moci, práva a poslání ve věcech mravův a víry, jak si osobí; že není božskou institucí, nýbrž jakým takým dílem lidským, a proto staví se proti ní nepřátelsky, lhostejně a nedůvěrně. Z toho pak nutně plyne, že i jejich víra se tratí a za často úplně ztratí. Místo auktority cizí, byť třeba samého Boha za svědka měla, berou domysly vlastní, rozhodujíce i ve věcech náboženských po vlastní vůli a rozumě. Tím stává se, že mají „náboženství“ ne jaké Bohu se líbí, nýbrž jaké jim se hodí, že donutiti chtějí Boha, aby spokojen byl tím, co Mu dají, že mu odpírají právo, aby si směl předepsati a vybrati, jak by ctěnu býti chtěl.

Dr. Masaryk vytýká dále ruskému filosofu: „Na každý způsob postrádáme přesnějšího rozboru tak důležitých pojmů, jako na příklad církev a podání, pohřešujeme podrobnější analyse těch učení, kterými se církve liší, jako na př. učení o Trojici, kteréžto učení, jako Kiřejevský myslí, rozdvojilo v IX. věku svět křesťanský na dvě polovice. Jestliže skutečně na „filioque“ všecek pozdější vývoj národů evropských spočívá, musí se učení to náležitě rozebrati a otázka nejen logicky, nýbrž i historicky řešiti. Kiřejevský jednoho ani druhého neučinil, předpokládaje patrně, že věc pravoslavnými dogmatiky a cír-

kevními historiky platně jest vyřízena. My tak nemyslíme. Připouštíme ovšem, že učení samo nesnadno se dá vyložiti; avšak může se aspoň stav sporu historicky vyšetřiti. Kiřejevský nezřídka je v odporu se skutečnými dějinami církevními, jak vůbec jeho theorie ne vždycky odpovídají dějinám.“ (Str. 10.) V tom shodujeme se úplně, připomínajíce o pověstném „Filioque“, že církev katolická více než jednou zachovala se po vysloveném přání, svolávajíc theology a učence obou stran na všeobecné církevní sněmy na př. do Florencie, a přejíc si, aby po důkladných přípravách spor u přítomnosti vybraných znalcův a zástupcův obou stran byl projednán a ukončen. Ano, máme potěšení konstatovati, že se jí v tom aspoň jednou dobře vedlo, že Řekové při slavných Bohoslužbách zpívali dle učení latinského: „Qui ex Patre Filioque procedit — jenž z Otce i Syna vychází“, že nejznamenitější mužové jejich, na př. Bessarion zůstali víře té věrni, i když část Řeků svedena byvši znova odpadla. Rozdělení církve, vlastně roztržka východních a západních křesťanů, jest po našem soudě mnohem spíše politickými a strannickými intrikami, než věroučnými pochybnostmi zaviněna. Zkušenosť učí, že zaslepené srdce náruživostmi, neušetří ani věcí nejsvětějších a že jich užívá za škrabošku, aby pohodlněji a jistěji nekalé úmysly provedlo.[4])

Důležitou jest v systémě Kiřejevského theorie poznavací, dle které nejlépe poznáváme, co přisoudil rozumu, jemuž patrně není velice nakloněn, a co přisoudil víře, kterou proti němu staví a velebí. Prof. Masaryk o tom píše na str. 11.: „Jak vidno, Kiřejevský nemá jednotné, určité theorie poznavací.“ V předchozích pak řádcích kritisuje následovně: „Jestliže jsou dvoje poznatky, zjevené a přirozené, vždy jest úkolem těch, kteří tak učí, ukázati, v čem jejich rozdíl tkví, jak oboje pravdy lze rozpoznati.“ Milo nám, že tu službu panu Masarykovi můžeme prokázati. Nejen věříme, nýbrž zcela o tom přesvědčeni jsme, že dvé jest řad pravdy, přirozená totiž a nadpřirozená. Té dodělává se člověk rozumem, ozářeným přirozeným světlem; oné dodělává se také rozumem, ale ozářeným nejen světlem přirozeným, nýbrž i nadpřirozeným; onde buduje věda, zde zjevená víra. Rozdíl obojí pravdy dle toho v tom „tkví“, že jsou rozdílny zásadami, obsahem a účelem. Zásadami, poněvadž v pravdách přirozených dostačuje rozum, v pravdách nadpřirozených třeba víry; obsahem, poněvadž v pravdách přirozených duch lidský věc proniká, v ní zřejmosť a jistotu má, v pravdách však nadpřirozených ne vždycky proniká, a jakkoli pro auktoritu Boží jistotu má, přece zřejmosti postrádá, na př. v tajemstvích; účelem, poněvadž pravdy přirozené především pomáhají člověku ku blaženému životu pozemskému, kdežto pravdy nadpřirozené především pomáhají mu k životu věčnému a ovšem následkem toho také ku řádnému a blaženému životu pozemskému. Dle toho není nesnadno „rozpoznati“ oboje pravdy.

Podivnou, málem naivní zdá se mi věta páně doktorova: „Buď poznáváme pravdy zjevené těmi poznavacími mohutnostmi, kterými poznáváme i pravdy nezjevené, anebo má duch náš ku postižení zjevených pravd mohutnosti zvláštní.“ Odpovídáme: Týž duch lidský a tímž rozumem poznává oboje pravdy, přirozené i nadpřirozené, ale jinak a jinak. Já jsem to, který svým rozumem poznávám, že

[4]) Srovnej o filioque pojednání dra Jiráka ve sborníku Velehradském.

část jest menší celku, a já jsem to, který svým rozumem poznávám zjevenou pravdu, že jeden jest Bůh ve třech osobách, ale není to totéž světlo, ve kterém obojí pravdu poznávám. V pravdách přirozených poznává duch můj, ozářen jsa přirozeným světlem rozumu, tak že právě toto světlo rozumové je mu příčinou poznání, že právě toto světlo rozumové ho nutí, aby pravdu přijal, že právě toto světlo jest mu auktoritou, pro kterou musí přijati (poznati) pravdu. Otážeš-li se, proč přijímám za pravdu, že část jest menší celku, odpovím: poněvadž můj rozum mne k tomu nutí, poněvadž světlo mého rozumu mi jasně ukazuje, že tak jest a jinak býti nemůže. V pravdách však nadpřirozených poznává duch můj ozářen jsa světlem nejen rozumovým, nýbrž nad ně vyšším, světlem víry, tak že právě toto nadpřirozené světlo víry je mu příčinou poznání, že právě toto světlo víry ho nutí, aby zjevenou pravdu přijal, že právě toto světlo jest mu prostředkem, kterým musí přijati zjevenou pravdu. Otážeš-li se, proč přijímám za pravdu, že jeden jest Bůh ve třech osobách, odpovím: Poněvadž světlo víry, jež ozařuje můj rozum, mne k tomu nutí; poněvadž světlo mé víry jasně mi ukazuje, že tak jest a jinak býti nemůže; poněvadž toto světlo jest mi takovou auktoritou, že zjevené pravdě odpírati nemohu. Mám-li víru, že Bůh jest pravdomluvným a vševědoucím, slyšel nebo četl-li jsem, že o sobě zjevil, že jest jeden ve třech osobách, nemohu odpírati této pravdě a musím ji přijati; auktorita mluvivšího Boha, světlo mé víry, jest mi dostatečným důvodem, abych pronesenou pravdu přijal. Duch lidský nemá tedy „ku postižení pravd zjevených mohutností zvláštních," nýbrž má zvláštní prostředky, kterými týž rozum oboje pravdy ty poznává. V jednom případě jest takovým prostředkem světlo rozumové, lumen rationis, ve druhém jest jím světlo víry, lumen fidei.

„Kiřejevský drží," pokračuje prof. Masaryk — „že máme zvláštní mohutnosti pro zjevení a zvláštní pro přirozené pravdy, ale také není dosti určitý, někdy dokonce je nerozhodnut, kolísaje mezi oběma theoriemi. Tou mohutností, kterou poznáváme zjevené pravdy vyšší, Kiřejevskému jest víra, kdežto rozum postřehuje pravdy přirozené, nižší. Rozum nemůže poznati vyšších pravd, jen víra; avšak zároveň slyšíme častěji, že tato víra jest soustředěním všech poznavacích sil. Kiřejevský totiž i říká, že víra je soustředěním všech duševních mohutností, tedy netoliko poznavacích, nýbrž citových a volních, rozuměje tím ono „poznávání srdcem", o kterémž už někteří staří mystikové mluvívali..." Podivné doznání! Člověk by zpočátku málem Kiřejevskému dal za pravdu, a dovolává-li se víry pro pravdy nadpřirozené, mínění jeho správným uznal, ale kterak je zklamán, kterak zaražen, když slyší, co rozumí ruský filosof věrou, které se dovolával. To není vyšší světlo, pomoc, božská ctnost, které se člověku dostává na křtu, to jest „soustředěním všech poznavacích sil,..." to jest soustředěním „všech duševních mohutností, tedy netoliko poznavacích, nýbrž citových a volních, rozuměje tím ono „poznávání srdcem" atd. Zde věru pan dr. Masaryk spravedlivým i šťastným byl, když Kiřejevskému kolísání, nejednotu, neurčitost předhodil. My k tomu poznamenáváme, že považoval-li Kiřejevský tuto ruskou víru, onou pravou věrou, kterou se pravoslaví před katolíky a protestanty honosí, kterou si Rusové zbudovali, osvětu pravou a lepší než jest na západě, kde té víry ani v Berlíně ani v Římě nemají, že

sám dal Kainovo znamení domněnkám svým na čelo, a zbavil odpůrce své práce zabývati se theorií jeho vážně. Z té příčiny také zcela pochopujeme, proč prof. Masaryk, maje dále rozebírati Kiřejevského, musí jeho názory objasniti a specialně pojem onoho mystického zření poněkud analysovati (11.) Ubohá zajisté osvěta, která jest zbudována na nejasných názorech, ba dokonce na nepochopitelné mystice, vniterném „zření, poznávání srdcem"! Jak zamotaným a těžko pochopitelným jest pojem „mystika", dokazuje pojednání pana Masaryka. Nechceme souditi sami, ale domníváme se, že mnozí čtenářové s námi budou, řekneme-li: Dle analyse páně Masarykovy jest zřejmo, že oba filosofové nevědí si s mystikou rady, že oba filosofové nemohou zbudovati oblíbené theorii slušného vědeckého základu. Ano, máme-li býti upřímnými, vyznáváme, že pan dr. Masaryk nemůže se propracovati ani ve svých názorech o mystice, ne potom, aby „objasnil názory (Kiřejevského) a speciálně pojem onoho mystického zření poněkud analysoval" a čtenáře získal. Že Kiřejevský ve svých „zřeních" a mystických poznáváních jest nejasným, povídá pan profesor zcela určitě a správně. Slyšme však a vizme, jak věci mají se u pana kritika, má-li on o věci jasno. V jednom, a to hned v prvém, dáváme mu za pravdu. Píšeť na straně 11.: „Rozmanitosť mystického zření tkví v subjektivních i objektivních podmínkách. To jest: to, co se zove mystickým zřením, není v každém člověku duševně stejné a nevztahuje se vždy na stejné předměty. Jeden mystik „zří" více smyslně, druhý více abstraktně, u třetího převládá cit, u čtvrtého vůle, a zase i city mohou býti rozličné atd. Subjektivně tedy může býti veliká rozmanitosť mystického stavu." To věru i s katolického stanoviska správným, až na ten vynechaný rozum, jenž v pravé mystice nemůže scházeti Na doklad slov páně Masarykových uvádíme z naší katolické mystiky oba scholastické předáky, sv. Bonaventuru a sv. Tomáše, u něhož rozum tak v popředí, že ho proto někteří staví v tom oboru za sv. Bonaventuru, ač neprávem, jak dokazuje mimo jiné P. Valgornera. Podobný zaznamenati rozdíl mezi mystikem bl. Jindřichem Susem a Janem z Kříže atd.

„Podobně liší se mystika i objektivně," — pokračuje pan dr. Masaryk, a dodává: „Mystické zření vztahuje se na Boha, na člověka a společnosť, na přírodu, na — čísla." To poslední vyznívá trochu podivně, tušíme v tom jakousi narážku na pověru, než zatím upozorňujeme, že panu profesoru nezalíbilo se objektivně rozebrati pojem mystiky a nás by právě to bylo zajímalo, jelikož z následujících jeho výroků o mystice soudíme, že jí nezná. Omilostněná duše vidí ovšem v onom mystickém zření nejen Boha, nýbrž i člověka a společnosť, ale pamatovati dlužno, že Boha vidí jakožto svůj hlavní a celý předmět, a v něm jako v zrcadle tvory, které z nevyzpytatelné lásky a moudrosti Bůh jí ukazuje. Zajímavo jest o tom čísti životopis sv. Kateřiny Sienské, zvláště episodu, kterou její životopiscové nadpisují „Vidi arcana Dei — viděla jsem tajemství Boží." Theologové, zvláště scholastičtí, mnoho o tom psali, a po dnes nerozhodnut jejich spor „De visione beatifica," v němž hlavně karmelitáni, držíce se mystiky sv. Terezie, a dominikáni držíce se mystiky sv. Tomáše, nemohli a nemohou se dohodnouti.

Připouštíme panu Masarykovi, že stav mystický bývá po stránce citové „silným rozechvěním": nepřipouštíme však, že bývá „napjetím

obyčejně tak silným, že převládá nad činnostmi intellektualními," jelikož čteme o katolických mysticích, že právě v takových okamžicích duch jejich nejvýše se vznášel, nejkrásnější a nejhlubší myšlénky že ve stavu tom pronášeli, nebo později si jich vzpomínali (sv. Pavel), kdežto po stránce smyslné právě vědomí ztráceli tak, že ani nevěděli, když jim někdo smysly a čivy dráždil. Doklad toho uvádím ze života sv. Kateřiny Sienské, v němž čteme, že když kdysi byla v extasi, byla ve společnosti jakési dámy, která pochybujíc o pravdivosti stavu Kateřinina, vzala jehlu a vrazila ji hluboko světici do nohy. Hned po ráně vyšla krev, ale světice „po stránce citové" ani se nehnula, poněvadž „činnosť intellektuální" do nesmírna byla napjata. Neuvádíme věcí těch na důkaz — zde vůbec těžko dokazovati — uvádíme je jen na úkaz, že pan Masaryk nebral věci dosti všeobecně, když se rozepsal, jak jsme shora slyšeli.

Jaké má názory o mystice pan Masaryk, vyplývá jasněji ze slov: „Předně je zajímavo, že mystika mocně bují tehdy, kdy přesná práce vědecká a filosofická buď je ještě slabá, anebo když seslábla a utuchla. Proto mysticism bují v prostém lidu, jak ukazuje náboženské hnutí v našem českém lidu, podobné v ruském (rozkol); bují však mystika i v těch dobách, kdy vědeckosť upadla — podle Selbstmordu byli bychom my theologové v Rakousku pořádnými mystiky, poněvadž pan profesor tvrdí, že naše theologická věda velice upadla — jak vidíme v době po Aristotelovi a zpřízněných mu dobách křesťanských. Dnes zase bují mystika v těch kruzích, které přesně mysliti se nedoučily." K tomu jsem si na okraji poznamenal: Temný středověk a là Hugo a S. Victor, sv. Tomáš, sv. Bonaventura; před nimi sv. Bernard a po nich bl. Suso, Tauler, sv. Jan z Kříže, sv. Terezie a ještě později Ludvík Granadský, de Paz, de Ponte atd.! Mám za to, že znalec ví, kolik uhodilo. Že by „dnes zase bujela mystika v těch kruzích, které přesně mysliti se nedoučily," nemůžeme beze všeho připustiti, jelikož vidíme, že i učení páni profesoři, kteří věc chtějí „objasniti", nevědí si s ní vlastně rady.

Jaký jest mystiky původ? Dle Masaryka ten: „Mystika velmi často podněcuje se skepsí aneb pochybenou methodou vědeckou" ... a „v Rusku pak právě náš Kiřejevský, pokud byl mystikem, povstal po voltairianství (!), které nedávno před ním ve vzdělaných kruzích panovalo." (13.) Není to hezké?

Korunou znalosti páně doktorovy jest: „Ale nejen skepse, nýbrž i nesprávná methoda budí mysticism. Tento příklad dává nám scholastika (!), proti které všude vznikl silný proud mystický — (Z těch příčin, a proti ní? Naopak, scholastika právě vypěstovala nejkrásnější mystiku!) — naše moderní výchova často dělá tytéž chyby, kterých dopustila se scholastika, proto i v naší době ze stejných dob vzniká mysticism ... Mohou zajisté všecky okolnosti, ze kterých mystika vzniká, se spojiti, scholastika, skepse, nevědomosť." Inu dobře, ale když některý profesor tak velice mystiku zná, nespojily se v něm scholastika, skepse, nevědomosť? Neupletl si takovými názory sám na sebe bič?

Konečně je tím rozborem sám pan auktor unaven a zakončuje: „Takovým tedy způsobem psycholog a historik objasní si různé způsoby mystiky. Pochopí, proč Pythagoras, proč Mikuláš Cusský mysticky pojímali mathematiku — posvátná čísla dosud nejen v lidu

mají důležitosť — pochopí, proč vedle Tomáše Akvinského byl Bonaventura a j., proč po Humeovi a Kantovi přišli Schelling a Hegel; pochopí konečně i jiné jevy, jako na př. rozšíření zednářství v Rusku a mesmerismu v Paříži, a nepodiví se nad divnou směsicí vlastenectví, napoleonismu, rothschildismu, mesmerismu a katolictví Towiańského, „mistra Mickiewiczova". (Str. 14.)

Z předchozího rozboru mysticismu tolik asi je patrno, že Kiřejevského theorie poznání je nesprávná, nepodávajíc bezpečného kriteria pravdy a jistoty. „Neboť poznali jsme, že není v duchu lidském nějaké zvláštní mohutnosti, kterou bychom postihovali vyšší pravdy; platí tudíž jen jedno kriterium jistoty a zřejmosti" Tím jsme spokojeni. Máme však za to, že ani analyse Masarykova není jasna, a že se mu nepodařilo u věc přivésti světlo a zbudovati něco lepšího. Zásluhou jeho jest, a my ji rádi uznáváme, že ukázal, jak plýtké a nijaké jsou základní myšlénky Kiřejevského.

Je mystika oprávněna? Pan profesor o tom jedná na str. 16. „Po stránce rozumové, . . . ve filosofii pak mystika se zdržuje. Mystika tedy není než mythickou formou logického postupu, oprávněného právě tak, jak dialektika bývala mythickou způsobou empirie, přirozeně historické. — Po stránce citové a volní . . . mystika přirozeně vzniká z podřízenosti a slabosti rozumu. — Po stránce objektivní: Protože mystika zřiti chce Boha bezprostředně, abstrahujíc od předmětenstva, téměř vždy je více méně pantheistická; mnohosť věctva nedá se než mythickou logikou odstraniti."

Smíme mystiku pokládati pramenem vyšší pravdy? „Kdo mystické zření pokládá za pravý a vyšší pramen pravdy, ten přirozenému rozumu a speciálně pozvolnému, zkušenostmi a založeným na ní vývodům méně důvěřuje."

Základní vadou theorie Kiřejevského jest jeho názor o nedostatečnosti rozumu lidského. Tím se také vysvětluje, proč utíká k víře a mystice, proč předhazuje západu racionalism a proč velebí Rusko pravověrné. Pan dr. Masaryk zcela správně proti tomu píše na straně 17.: „Že rozum je slabý, omezený a mylný, o tom není pochybností, ale nevěříme, že v samém jádru je pokažen tak, jak Kiřejevský se domnívá:" To jest zcela katolický názor, kdežto Kiřejevský smýšlí po protestantsku. Domnívá-li se Kiřejevský, že moderní skeptická posuzovačnosť a nevěra proti positivnímu náboženství vyvinula se „odpadnutím od učení pravoslavné církve, a že jediná oddanosť pravoslavné církvi chrání před rozumářskou rozervaností, tož odpovídáme mu výtkou Masarykovou, že má na mysli jakési idealní pravoslaví, ne skutečné, že ani nejdůležitějších pojmů nevyložil, o něž opírá se ruský rozkol. Ostatně neuvěří Kiřejevskému ani na Rusi, že pravoslaví chrání rozum před náboženskou skepsí, rozervaností a racionalismem. Všecko, co Kiřejevský povídá o spokojenosti věřícího v pravoslaví, všecko, čím chce spojiti oblasti zjevení, filosofie a vědy; všecko, na čem tedy chce zbudovati svou theorii, jest pěkné, ale postrádá úplně vědecky rozebraného a odůvodněného základu. Kdo dosavádním se obíral, poznal, že Kiřejevský je velmi nejasným, že pořád opakuje, zásadních vět určitě neformuluje a nedokazuje. Co o víře povšechně povídá (str. 19.), dlužno jen chváliti; ať však nemyslí, že podobných účinků blahodárných nepřináší víra jiná než pravoslaví. To jest však Kiřejevskému jistou pravdou, tak

že jí ani nedokazuje, a tím právě k jiným nespravedlivým a zaujatým je. Pokud mluví všeobecně na př. o jednotnosti theorie a praxe, má zhusta pravdu; jakmile však začne specialně, tu ruská jeho zaujatosť staví se v popředí a budí na vše strany odpor, jak viděti již z poznámek páně Masarykových, jenž mimo jiné zcela správně píše na konci 20. stránky: „Říci, že jen rozum vším společenským zlem je vinen, — a to pořád tvrdí Kiřejevský — je právě tak nespravedlivo, jako viniti ze všeho víru; takový trvalý celkový stav společnosti, jako je moderní nespokojenosť, jen celkovým vývojem i rozumu i víry dá se správně vyložiti.“ Z toho jest však zároveň patrno, jak nesmírně důležito jest všestranné, upřímné studium historie kultury a vývoje věrouky, a jak lehkomyslně, trestuhodně jednají, kdož pro náboženství jen posměch mají a u vývoji lidstva jakousi inferioritu jemu předkládají. Neshoda, která se buď omylem buď úmyslem mezi věrou a vědou šíří, musí jen zhoubně působiti, a v té příčině jest zajímavým vyznání páně Masarykovo na stránce 20.: „Následky toho jsou ovšem neblahé: výchova společnosti není jednotná, není řízena jedním učením, jednou methodou, vychovatelé naší společnosti — theologie a filosofie, náboženství a věda — každá jen z části mají na nás vliv, a tím vzniká ona nejednotnosť, polovičatosť, rozervanosť, která charakterisuje naši dobu. To poznal jsem záhy a vždy pociťoval. Jako Kiřejevského mne zarazila nespokojenosť, která v srdci moderního člověka se zahostila a zarazila mne speciálně chorobná sebevražednosť, která učíslena byvši statisticky, přímo mathematicky odhaduje intensitu obecné nespokojenosti.“

Co udržuje dle Kiřejevského společnosť lidskou? Právě náboženství (pravoslaví), stát a vzdělanosť. Víra dává člověku duchovní jednotnosť a celosť; kde všichni stejně věří, tam mají jednu mysl. Pan Masaryk vytýká při tom, že Kiřejevský nepodal podrobnějšího rozboru sociologického o náboženství a hlavně prý překvapuje, že neukázal k organisaci církve, k významu hierarchie. Katolický auktor byl by toho dle pana profesora jistě neudělal, vždyť sám Comte vystihl politický význam církve hierarchicky ustavené. Kiřejevský prý vůbec řádně nerozvinul (21.) pojmů církev a stát; ve všem tom je prý abstraktnějším než mu dovoluje „jeho vlastní odsouzení abstraktního rozumu.“

Stát je Kiřejevskému vedle náboženství činitelem dosti podřízeným. Za to je třetím a po náboženství hlavním činitelem společenským — vzdělanosť. Vzdělaností rozumí souhrn vymožeností přirozeného rozumu, tedy filosofii, vědy, umění a všechny praktické i technické výhody. Žádá však, aby vzdělanosť zakládala se na víře, a rozumování na mystickém zření. Soulad náboženství a vzdělanosti uskutečňuje filosofie, proto stává se mocným činitelem ve společnosti lidské.

Vedlejšími a podřízenějšími činiteli ve společnosti lidské jsou Kiřejevskému národnosť, vlivy přírodní a historické příčiny.

Nejpodstatnějším činitelem jest náboženství, a mezi různými jeho formami, beze vší pochyby pravoslaví; proto západ, ztrativ pravou víru, nemá pravé vzdělanosti. Roztrojené křesťanstvo na pravoslaví, katolicism a protestantism dlužno sloučiti, aby opět nastal pravý vývoj. Kiřejevský myslí, že naše století provede úkol ten, jenž, tuším, jest větším než si přeje slavjanofilství, i když se snad

velmi zamlouvá pravoslaví, k němuž prý západníku jest se vrátiti, jako ke zdroji pravého života. Dobře poznamenává pan Masaryk, že dle toho nejdůležitější záhadou historickou a filosofickou jest: „Proč odpadl Řím od pravoslaví?“ Odpověď Kiřejevského zakládá prý se na biblické theorii o stromu poznání, a pan profesor z ní napovídá: „Boj víry a nevěry zjevuje se v dějinách určitě jako boj pravoslavného křesťanství s racionalismem, jehož představitelé jsou katolicism a protestantism. Ale proto, že katolicism a ještě více protestantism staly se vlastně již jen filosofií, ve skutečnosti světohybný boj víry a nevěry není než boj pravoslaví s filosofií, nepravou proto, že původ svůj vzala v pohanství (!) A protože filosofie od Aristotela počínajíc dovinula se do Hegla, nad něhož dalšího vyvoje není (!?), zní otázka po smíření východu a západu prostě: Jak smířiti Hegla s pravoslavím?“ Máme za to, že těchto několik řádek ukazuje celou mělkosť a marnosť ruského „filosofa“. Kdo myslí pravoslaví, protestantism a katolictví spojiti hegelianismem, nerozumí ze všech tří ani jedinému. To jest však Kiřejevského hlavním účelem, proto celé „slavjanofilství“ jeho neuskutečnitelno. Dobře-li mu rozumím, učí souhrnem asi to: Osvěta západní jest pochybena, poněvadž na rozumu zbudována; osvěta ruská jest pravá, poněvadž na pravé víře zbudována. Rozum jest bytně, ve své přirozenosti porušen, vyšších pravd poznati neschopen; víra, toť ona moc, která jednotlivce i společnosť i nejvyšším pravdám učí. Tato pravá víra jest v pravoslaví, proto náleží západu přijati je, chce-li pravé osvěty a spokojenosti dojíti. To jest však nesmírně těžko, jelikož protestantismus a katolicismus, kteří oba bují na západě, od pravoslaví celou minulostí jsou odděleni, odpadše od pravoslavné církve v devátém století (t. j. katolicism). Jediná filosofie Heglova jest s to, aby všecky tyto tři křesťanské strany v jeden celek spojila, a sice tak, že by protestantism i katolicism podrobil a opravil se pravoslavím! Důkaz pro to podává se tak nejasný a slabý, že sám pan Masaryk na to několikráte upozorňuje a Kiřejevskému nejen jednostrannosť, nýbrž i neznalosť věci předhazuje, neznalosť, která dotýká se samého pravoslaví a nikoli katolictví nebo protestantství, což by snad odpustitelným bylo. Pokus důkazu Kiřejevského je tak nejasný a zmodrchaný, že nutí pana Masaryka běhati per longum et latum po poli mystickém! Jak nejasné, ačkoli stále se opakující pojmy má Kiřejevský, viděl již čtenář a slyšel několikráte od prof. Masaryka, jenž věru není nenakloněn ruskému filosofu. Na mne vůbec celé vylíčení hlavních zásad Kiřejevského dělalo dojem, že je to hlava velice spletená a nejasná, která neprostudovala celého pole, na které se dala, která spíše předpokládá než dokazuje, co rozhodně dokázati má.

Slavjanofilství Kiřejevského, tak poučuje nás na konec pan doktor, jest pokusem o filosofický názor o světě se stanoviska pravoslavného křesťanství. Slavjanofilství to není učením politickým, nýbrž pokusem ruským, zbudovaným na dosavadním vývoji (str. 24.) lidské osvěty. Je to jakási filosofie dějin, anebo sociologický rozbor vývoje člověčenstva a zároveň pokus podati rozborem tím osnovu harmonie názoru světového, složeného z jednotlivých prvků dosavadního vývoje.

(Pokračování.)

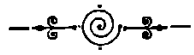

Pamiatka
na štyridsaťročie literárnej činnosti
Franka Víťaz. Sasinka,
kňaza katolického.

V Ružomberku 1892.

Tímto sešitkem oslavují na Slovensku ctitelové velezasloužilého veterána, jenž z obětavých křísitelů a velečinných pracovníků slovenských dosud na živě ostal a jako pilný mraveneček ze všelikých stran bez únavy posud ještě duchovní obživu lidu slovenskému snáší.

„Pamiatka" podává Sasinkovu podobiznu na dvou obrazcích. V čele umístila nynější podobiznu Sasinkovu a v prostřed obraz jeho jako mladistvého kapucína, jenž vkročil na pole obouzejícího se písemnictví slovenského v letech padesátých.

Ve slovné části podána „jest napřed prvá Sasinkova práce literární": „Prvotiny spisovateľskej práce Fr. V. Sasinka" podané dňa 4. septembra 1852. v čísle 35. katolického časopisu „Cyrill a Method", vydávaného pod ochranou v. úřadu biskupského v B. Bystrici; redaktorem byl tehdy Michal Chrástek. Je to píseň o našich sv. věrověstech slovanských: „Buďte zvelebeni a večne sláveni Cyrille, Methode bratia svätí!"

Píseň tuto Sasinek přinesl prý Martinu Hattalovi, profesoru na prešpurském gymnasiu, aby ji posoudil. Hattala odeslal ji svému příteli Chrástkovi do Bystřice, jenž ji v čísle 35. Cyrilla a Methoda dne 4. září uveřejnil s touto poznámkou: „Dobre by bolo, keď by sa pekná pieseň táto od jednoho mladého spolurodáka nášho složená, v národe našom slov. ujala."

Nejvěrnější Sasinkův přítel, Dr. Radlinský, skládaje svůj „Spevník" uveřejnil v něm tuto píseň na str. 123., a nyní na Slovensku všude obecně jest rozšířena, jak dokládá „Pamiatka (na str. 17.).

Od té doby téměř v každém čísle „Cyrilla a Methoda" nalézáme jméno Sasinkovo, jenž kromě poučných článků uveřejňoval tu i překrásné hymny a básně církevní. Jeho mnohé písně přijal potom Dr. Radlinský do svého „Spevníka".

Článkem: **„1852—1892."** připomíná se spisovatelská činnosť Sasinkova vůbec, z níž zjevno, že Sasinek pracoval dvojím směrem: *a)* vlasteneckým, *b)* kněžským a oboje to činil nejen ústně slovem živým, ale zároveň i písemně výbornými články v rozličných časopisech uveřejňovanými a spisy a knihami o sobě vydávanými. Za hlavní úkol spisovatelský, na němž až dosud bez únavy pracuje, vytkl sobě dokázati autochtonii národů slovanských, zvláště v Uhrách a na Moravě. Proto důkladně prozpytoval dějiny uherské, které dosud překroucené byly ve prospěch národa jednoho a znešvařeny bájkami Anonymovými. Jeho historické práce svědčí o neúmorné práci a samo-

statném duchu bádavém, ze všech vyzírá láska ku pravdě a chladná rozvaha.

Tuto Sasinkovu činnosť ocenil též náš nesmrtelný dějezpytec Fr. Palacký, když dne 7. prosince 1870. v sezení navrhl, aby král. česká společnosť nauková Sasinka pro jeho dějepisné zásluhy přijala za člena dopisujícího, což se i jednohlasně stalo.

„Pamiatka“ na str. 11. o něm dí: „Sasinkovi jako prvému slovenskému historiografovi patrí naša najvrelejšia vďaka, lebo nad slnce jasnejšie dokázal, že vel'mi vážnu účasť v dejinách Uhorska mali Slováci, ktorí nie sú tu votrelci, nie cudzinci, ale skutoční praobyvatelia od nepamäti: slovom dokázal, že dobrú a spl'ahlivú historiu našej vlasti môže napísať jedine ten, čo slovanský živel v Uhorsku urputne nezaznáva.“

Jeho idej o autochtonii Slovanov zo dňa na deň sa ujímajú (str. 43.).

Kterak v Čechách k Sasinkovi se zachovali, poukázali jsme už kdysi ve „Vlasti“, a Sasinek v dopise sám též na to nevraží, že Slované přijímají za pravdu slátaniny, jež jim překládají historikové němečtí a maďarští a dí: „Mé dokumentované výzkumy jsou u nich za nic. Upozorňujeme na to „historický kroužek“, aby zkoumal a pátral a potom promluvil závažné slovo.

Zajímavý jest původ, jenž Sasinka přiměl, aby se věnoval dějezpytu své vlasti uherské.

Když ještě bydlel v Budíně a svému příteli Dr. Radlinskému posílal příspěvky do časopisu: „Priatel' školy a literatury“, obdržel nepodepsaný dopis, v němž zasílatel se ho táže, co prý Sasinek myslí o jméně Vayk, jež měl sv. Štefan, I. král' uhorský, před svým pokřtěním. Sasinkovi podařilo se záhadu tu rozluštiti, když přišel do Mooru. Tam ve klášterní bibliotéce našel, že u Němce Ditmara psáno jest „Waic“. Tu v noci jednou přemítáním dospěl přesvědčení, že slovenský Vacom si Němci přetvořili na Waitzen, ač pochází od slovenského poustevníka Váca (Vác = Václav).

Tím vznikla v něm domněnka, že prvý král uherský slul Václavem, kteréžto české jméno na křestu si zaměnil za řeko-latinské Stephanus. Dr Rösler ze Št. Hradce dopsal mu, že tímto objasněním jména Waic dějepisu uherskému prokázal neocenitelnou službu.

Jsa opatrovníkem Mat. Slovenské, vydal Sasinek „Dějiny drievnych národov Uhorska“ a přidal k nim litografovanou mapu, že však na ní nebylo Maďarů před 9tým stoletím, konfiskovali mu ji prostě. A ještě doposud výzpyty Sasinkovy o autochtonii uherských Slovanů považují tam za protivlastenecké a maďar-országu za nebezpečné.

Sasinek, jako spisovatel-kněz, snažil se nejen poučovati a vzdělávati katolický lid slovenský, ale byl též vůdcem a učitelem kněžskeho dorostu na Slovensku, kdež budoucímu knězi ani nyní dosud nelze na gymnasiích ba ani v seminářích přirozeným jazykem po slovensku vzdělávati se. Ve spisech Sasinkových má slovenské kněžstvo uložený poklad, z něhož pro své potřeby čerpati může.

V části IIItí: „Franko Víťazoslav Sasinek“, nalezáme v „Pamiatke“ životopis Sasinkův. Jsa z chudobného rodu nikdy na růžích neodpočinul, a po čtyřicet roků veřejné činnosti za národ slovenský a za církev Boží: strádal, do únavy pracoval a svůj život

i uspořený majetek za svůj národ a církev obětoval. Těmito slovy lze vylíčiti celý jeho život. Činnosť a působení Sasinkovo bylo: církevní a národní, literární a politické. Kromě listů na Slovensku vydávaných politické stati hned v padesátých letech psával do „Ost und West", později do „Národa" v Praze, zvláště do „Zukunftu" Vídeňského a na Slovensku pomáhal zakládati „Peštbudín. Vedomosti" a Matici Slovenskou, jejíž tajemníkem byl. (Viz o tom str. 32. atd.).

Nejnovější své práce zasílal do Vídeňského „Parlamentäru", odkud zahraniční učenci z nich čerpali. Do „Parlamentäru" počal zasýlati německé články, když redakce o historické články právě tenkráte ho požádala.

Roku 1881. byl Sasinek s poutníky českými v Římě. Když tehdy Václav Štulc představil Sasinka sv. Otci jako spisovatele slovenského, řekl mu sv. Otec: „Dilecte fili, scribe bene, scribe feliciter".

Knihy a spisy Sasinkovy různo vytisknuté „Pamiatka" takto vypočítává: *a)* slovenské 25; *b)* latinské 5; *c)* maďarské 1; *d)* české 7; *e)* německé 2.

Mezi německými neuvádějí se otisky z „Parlamentäru" a mezi slovenskými postrádáme jeho „Pokladu kazatelského", jejž na oslavu čtyřiacetiletého jubilea letos vydal vp. Fr. Rich. Oswald, redaktor „Kazatelně". Ani se tu neudává Sasinkův překlad písma sv., jehož dle přání slovenského mecenáše, děkana Šťastného, mělo se každému kostelu na Slovensku po jednom exempláři dostati. Ovšem Sasinkova bible není ještě dotištěna pro tiskovou nehodu, při níž mu katolíci slovenští velkomyslně dokázali, jak velice jim na čisté slovenčině záleží: zničili totiž všecky archy s chybami mluvnickými vytisknuté. Z Prahy Sasinek nyní opět zatoužil po své rodné domovině, aby na milém Slovensku, jemuž činný svůj život zasvětil, mohl kdysi do hrobu složiti zemdlené kosti své. I jeho přátelé, kteří dosud ze Slovenska psávali, „že Sasinek žije ve vyhnanství", radostně nyní ohlašují: „Sasinek zase k nám prijde!"

Na konci „Pamiatka" ještě přidává některé anekdoty ze života Sasinkova a na str. 40. v jeho životopise připomíná, že v postě 1879. byl v Buchlovicích na Moravě na výpomoc. Zakončím tedy též anekdotou, kterak Sasinek do Buchlovic se dostal. Sdělil mně to Josef Brázdil, nynější farář v mém rodišti Žeravicích u Bzence, jenž kaplanoval tenkráte v Buchlovicích. „Roku zmíněného bylo mnoho zpovědí, ježto slavilo se milostivé léto, a farnosť Buchlovská je dosti lidnatá a duchovní správa obtížná. Tehdejší farář Buchlovský, Jos. Dvořák, právě na smrť se roznemohl. Bylo tedy třeba hledati nějakého kněze na výpomoc. Od Františkánů z Hradiště nikdo nemohl přijíti, ani od Piaristů ze Strážnice, kam vp. kooperator se žádostí zavítal. Zajel si tedy ze Strážnice až do Uh Skalice. Tam poslali ho k dp. Sasinkovi, který zde ve svém rodišti jako soukromník žil a na okolních farách časem vypomáhal. Nalezl Sasinka při práci, s velikánským stínidlem na očích. Když mu svou žádosť přednesl, Sasinek se omlouval, že má mnoho roboty a že na Moravu odejíti nemůže. Jsa pan kooperator opět v úzkých, že v nejpilnějším čase bez pomocníka zůstane, odvážil se mu říci: „Velebný Pane! Vy nám pomoci musíte!" Sasinek vyhrnul s očí své stínidlo, pohlédl upřeně na mladistvého žadatele a řekl:

„Vaše ráznosť se mně líbí! Půjdu do Buchlovic.“ A šel tam, ač měl nahromaděné doma jiné práce. —

I přejeme mu, aby po svém návratu z Prahy každého mladého kněze na Slovensku nalezl rovněž tak neustupného v duchovní správě slovenské, kde jde o potřeby zanedbaného lidu slovenského.

Tóma Šmýd.

Nově objevený spis o státě athénském a jeho význam pro dějiny starověké.

Uvažuje dr. **J. V. Prášek.**

I.

Z velikých literatur starověkých, zejména z literatury řecké, která ještě za doby Komnénů byla téměř úplná, přetrvaly katastrofu říše Byzantské zbytky poměrně chudé. Kdyby nebylo grammatiků, lexikografův a epitomátorů pozdějších dob, císařské a byzantské, neznali bychom mnohý předůležitý spis starověký ani dle jména; činitelé právě vyjmenovaní zachovali alespoň značné úryvky ze spisů ztracených anebo za ztracené pokládaných, namnoze s udáním jmen spisův i spisovatele, častěji i s označením té neb oné knihy spisu původního, a tak bylo lze mravenčí píli novějších filologů, když ne text, tož alespoň obsah a ducha spisu původního restituovati. Na těchto studiích, obtížných a ne po zásluze oceňovaných, zakládá se po výtce naše známosť o největší části spisovatelů starověkých.

Mezi spisy, které nejvíce byly pohřešovány, náleží předůležitý spis o státě Athénském (περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας), přečasto ve spisích starověkých citovaný a jednohlasně Aristotelovi připisovaný. Mnohá jiná místa byla rovněž pokládána za zlomky ze spisu tohoto, jakkoli nebylo v nich přímo udáno, že jsou z něho vyňata, jako na př. výtah Hérakleida Lémba, řečeného Pontského, jenž o dějinách athénských šíře pojednává. Podrobné studium bezpečných zlomků ze spisu o státě Athénském i úryvků, které za zbytky spisu pokládány, pokusilo se rekonstruovati základní myšlénku a jeho jednotlivé hlavní části.

Čím však hlouběji vnikala kritika historická do zlomků spisu o ústavě athénské a o jejím vývoji nejpečlivěji pojednávajícího, tím více pociťována ztráta jeho, neboť ani nejznamenitějších badatelů nebylo tajno, že úsudky jejich, byť i duchaplné a cestou přesného vědeckého zkoumání nabyté, nejsou přece prosty povahy hypothetické. Proto s nelíčenou radostí přijata r. 1879. ve všem vzdělaném světě zpráva, že na nalezišti fajjumském v Egyptě, kdež nalezeny již tisíce rukopisů starověkých, objeveny byly i čtyři zlomky, psané ve formě knihové na dvou lístcích papyrových, které součinily část mumie jakési a s číslem 163 uloženy byly v královském musei berlínském. Nedávno zemřelý Theodor Bergk shledal, přirovnávaje jednu část zlomků těchto k textu scholiasty k Aristotelovým Mračnům v. 37, že zlomek číslem II b označovaný jest vyňatkem ze spisu o státě Athén-

ském, Aristotelovi připisovaného. Ze zlomků těch nabyli jsme lepšího poučení o Solonském odpuštění dluhův, o šlechtické reakci proti ústavě Solonově, jíž v čele stál Damasias[1]) a o lodním zákonu Themistokleově. Spolu však vzbuzena byla naděje, že tam, kde nalezena byla část spisu, ze spisu původního byť i toliko rukou žákovskou přepsaná, tam že nalezen bude i spis sám v neporušeném textu původním.

Naděje ta nebyla mylná. Ku konci r. 1890. najednou rozlétla se Evropou zpráva, že ztracený spis o státě Athénském jest objeven a že jest majetkem britského musea v Londýně. Pohříchu nedověděl se posud nikdo, kde a kým byl nalezen, kterak stal se společníkem mramorův Elginových a vykopanin chorsábadských i kujundžických. Správa (trustees) britského musea vytrvale tají pramen, ze kterého dostalo se jí nálezu tak drahocenného, a vzdělaný svět nemá příčiny naléhati, aby tajemství toto bylo projeveno. Komu jen poněkud známy jsou obtíže v cestu kladené vědeckým zkoumáním v zemích mohamedánských, kdo dovede uvážiti indolenci orientálských vlád a úřadů jakož i omezenosť obecného lidu, fatalismu oddaného a v každé neobvyklé události spatřujícího buď kouzla, buď profanaci památky prorokovy, ten jenom schválí obezřelosť mužů britské museum řídících. Není zajisté pochybnosti, že pochází spis o státě Athénském z Egypta, a dle vší pravděpodobnosti z polouoásy Fajjumské, kdež za let právě minulých objeveny i jiné zbytky písemnictví klassického, dotud neznámé. Správcové britského musea patrně tuší, že tam, kde objeveny ztracené částky ze spisův Aristotela, Euripida, Hypereida, Herondy i jiných antických veleduchů, očekávati lze i nálezy další, a tu v zájmu vzdělanosti jest si zajisté jen přáti, aby vše, co snad ještě bude nalezeno, vešlo ihned ve známosť obecnou, byť i cestou tajnou a prozatím kontrolu vylučující. Správa vědeckého ústavu takové váhy, jakým jest britské museum, dovede zajisté potomstvu zachovati bližší okolnosti nálezu.

V únoru 1891 dostalo se vzdělancům evropským milého zajisté překvapení, když pojednou Aristotelský spis — přidržuji se prozatím, dokud nepojednal jsem o otázce jeho pravého původu, názvu po dvě tisíceleti užívaného — o státě Athénském objevil se na trhu knihkupeckém. Kdo rozpomene se na doby humanismu, když z aldinské officiny anebo z tiskárny Paula Manutia v Benátkách vycházela prvá vydání spisů klassických, editiones principes z nichž mnohé po ztrátě původního rukopisu nahrazuje textové podání kodiků —, ten užasne zajisté nad ohromným pokrokem lidským i v tomto oboru. Editio princeps Aristotelovy Politeie athénské není vydána sonkromníkem, jednotlivcem, nýbrž péčí nejpřednějšího vědeckého ústavu světa, péčí opatrovníků britského musea (by order of the trustees of the British Museum). Museální papyrus čís. CXXXI — s tímto číslem spis nově nalezený katalogisovan — přepsal a vydal assistent oddělení rukopisného Mr. F. G. Kenyon (č. Khenyön), s originálem přepis srovnal Mr. G. F. Warner, assistent opatrovníka rukopisů, panové E. Maunde Thompson, prý bibliotékář, a Mr. Warner čtli i korrektury jednotlivých archů. 31. prosince 1890 dokonán tisk, a hned exempláře na všechny strany rychle rozesílány. Vynikající odborníci objednali si exemplář vydání Kenyonova i telegraficky, a takový byl odbyt, že

[1]) Srv. pojednání naše Solon a Damasias. V Kolíně 1887.

v několika nedělích projevila se potřeba druhého vydání. Rychle vydán zdařilý německý překlad (pořízený Kaiblem a Kiesslingem), po němž za krátko následoval druhý německý, Polandův, a nejnověji i francouzský Reinachův. Vedle původního vydání Kenyonova pořízeno i vydání fototypické, z něhož nejprve Kenyon dovozoval, že psán jest papyros dochovaný rukou čtverou; spolu vydáním tímto umožněna i kritika textu po stránce palaeografické, i prvé vydání kritické, v. Wilamowitzovo a Kiesslingovo, které již dožilo se vydání druhého, tím pak liší se od názoru Kenyonova, že připouští v nynějším papyru toliko písmo ruky dvojí.

Prví vydavatelé z kruhův učenců britského musea byli ihned přesvědčeni, že papyros jimi publikovaný jest antickým opisem spisu, po celý starověk Aristotelovi připisovaného. Název tento nebyl jalovou domněnkou, nýbrž opírá se o bedlivé srovnání textu papyru s dochovanými zlomky ze spisu o státě Athénském, jejž starověk jednohlasně Aristotelovi přikládal; ještě rhétor Sópatér v VI. stol. měl v rukou celý exemplář Aristote-lova spisu, Fótios však o tři století později spokojiti se musil pouhými výtahy. Staří grammatikové, zejména pak lexikograf Harpokration, s zálibou dovolává se spisu tohoto ve výkladech z oboru státních starožitností athénských a tak mohl z nich nejnovější vydavatel zlomkův Aristotelových V. Rose vybrati 91 zlomků, které buď určitě anebo s velikou měrou pravděpodobnosti vyňaty byly ze spisu o státě Athénském. 58 těchto zlomků výslovně jest vzato ze spisu Aristotelova, z těch pak shledal Kenyon 55 zlomků v textu papyru právě objeveného. Poněvadž papyros náš na počátku a na konci jest porušen — na štěstí měrou toliko nepatrnou — byly zajisté i další tři zlomky v něm obsaženy. Ze 33 zlomků pak, jichž původ z Aristotelova spisu o státě Athénském byl toliko vědeckým uvažováním prokazován, vyskytuje se v našem textu 23, důkaz zajisté, že vědecká methoda filosofů spočívá na základě bezpečném, neboť ze zbývajících desíti převážná ještě část byla by buď na počátku nebo ve ztraceném konci spisu shledána. Také výše jmenované berlínské zlomky v papyru vyšetřeny.

Usuzoval tudíž Kenyon zcela správně, že papyros, jehož text předkládal dychtivému světu učenců, jest antickým exemplářem slavného spisu Aristotelova, poprvé souborně o ústavě athénské a o historickém jejím vývoji pojednávajícího. Proto největší část badatelů, která ihned po prvé publikaci Kenyonova textu počala se obsahem jeho obírati, rovněž o Aristotelském původu sama byla přesvědčena. Přirozeno bylo, že především přihlíželo bádání ku vnitřním poznatkům, z textu papyru plynoucím, dle nichž by bylo lze vyšetřiti bližší okolnosti spisu, dobu jeho původu jakož i zejména povahu pramenů, jichž Aristoteles v něm byl užil. Již Kenyon obíral se oběma těmito otázkami v úvodu své publikace a tu shledal (Aristotle on the Constitution of Athens[2], XVII), že byl sepsán spis Aristotelův před r. 307 př. Kr., v němž bylo v Athénách zavedeno 12 fýl, kterýchž spis sám toliko 10 připomíná. Poněvadž pak na jiném místě textu — v § 61 dle Kenyonova rozvržení, jehož i my na dále budeme se přidržovati — jmenuje se státní loď Ammonias, která až do r. 329. př. Kr. dle jinostranných bezpečných svědectví Salaminií slula, vyšetřoval Kenyon, že sepsán byl spis mezi r. 329—307 př. Kr., což shoduje se s okolnostmi života Aristotelova, r. 322. zemřelého. Dobu Kenyonem vyšetřenou podstatně zúžil Henri Weil (Journal des Savants 1891, 200—201). Ježto spis Aristotelův v seznamu státních převratův athénských (§ 41) na místě po-

sledním jmenuje démokratii Thrasybulovu z r. 403 př. Kr., nedotýká se však státního převratu, jejž r. 322 př. Kr. způsobil Antipatros makedonský, usuzoval zcela správně Weil, že byl psán spis Aristotelův před r. 322 př. Kr., tudíž za posledních let velikého filosofa. S Weilem ve příčině této souhlasil i známý uherský státovědec Julius Schvarcz v přednášce, již o spisu právě publikovaném měl v Akademii uherské.

Avšak týž Schvarcz, muž nad jiné duchaplný a svým zvláštním názorem o vývoji veřejných poměrův athénských proslulý, zahájil řadu zkoumání, jimiž měl býti podán důkaz, že ani papyros londýnský, ani starověký spis, se jménem Aristotelovy Athénské politeie hojně citovaný, nejsou dílem slavného Stageiřana. Myšlénka tato, Schvarczem proslovená, vzbudila vážný ohlas v širokých vrstvách vzdělancův evropských, neboť nelze upříti, že uherský tento učenec ve mnohých stránkách razil novou cestu ve studii zřízení státního a politiky athénské, jakkoli firma jeho zdá se nám býti příkrou, a mnohý jeho úsudek přímo paradoxním. Velice důvtipně poukázal Schvarcz sám prvý na některé zjevné nesrovnalosti v objeveném spisu a dospěl ku konečnému úsudku, že spisovatelem jeho nebyl Aristotelés, nýbrž některý ze žáků jeho, který jaksi za řízení mistrova spis tento pro vzdělané obecenstvo sestavil, při čemž ovšem na prvém místě na mysli mu tanouti musil falérský Démétrios, znalec athénské ústavy svou dobou na slovo vzatý a zvláště spisem o athénských archontech ve starověku proslulý. Tak uvedl uherský badatel v rozpravu názor, jejž byl již — ovšem za okolností jiných — vyslovil Rose.

Myšlénku Schvarczem vyslovenou jal se doličovati i v celku i v podrobnostech Fr. Cauer, docent starověkých dějin na universitě tübinské, zvlaštním spiskem, „Hat Aristoteles die Schrift vom Staate der Athener geschrieben?“ nadepsaným. Cauer snažil se dovoditi i ze zvláštností stilistických, jimiž se spis právě objevený patrně liší od ostatních historických spisův Aristotelských, i z obsahu jeho, který ve mnohé příčině chod událostí politických líčí v zásadní protivě s dosavadními názory našimi, že spis právě objevený nemůže býti spisem Aristotelovým Omyl tento vznikl prý již ve starověku — za pestrých osudů, jimiž literární pozůstalosť Aristotelova byla zmítána, úkaz to zajisté ne nemožný - a tak přisvojován po dvě tisíceletí Aristotelovi spis, psaný neznámým aristokratem, blízkým škole peripatétické, avšak ne zcela prostým ohledů k démokratickým řádům současným. Veliká část spisu může dle Cauera spočívati na výběru látky, jejž si pořídil Aristotelés sam pro své výklady, jest tudíž vždy původu Aristotelského, avšak částky rovněž značné, které neshodují se dílem s authentickými zprávami jinými, dílem i příčí se udajům, jež Aristotelés v jiných spisích svých podává, přejaty jsou z pramenů ceny podřízené.

Názor Cauerův v konečném svém úsudku, týkajícím se otázky o Aristotelském původu spisu, nepotkal se s valným souhlasem. Mnoho znamenitých badatelů v oboru filologie a historie antické jakož i ve filosofi Aristotelské, vyslovila se proti theorii, jejíž základy nebyly dosti bezpečny. Toliko ze dvou stran, pokud referentu známo, dostalo se názvu Cauerovu podpory. Byli to zejména kambridžský filosof Headlam (The Classical Review 1891, 161 sld.) a Fr. Rühl (Rhein. Museum für Philol. N. F. XLVI., 426—464), kteří všelikými důvody snažili se otřásti dvoutisícileté přesvědčení o Aristotelském původu slavné politeie. Pojednání Headlamovo opírá se hlavně o odpory ve spise samém

se vyskytující, k nimž ještě níže přihlédneme. Rühl politeii přímo Aristotelského původu upírá, ba vyslovuje i pochybnosti, zda publikace britského musea totožna jest vůbec s Athénskou politeií Aristotelovou, jíž dokládají se četní badatelé starověcí. Důvodem jsou jemu ony údaje spisu právě objeveného, které více nebo méně obsahem svým v protivu se staví historickému podání, odjinud známému, a jimž Rühl vůbec věrohodnosti upírá, na roveň je stavě vyprávkám fabulantů hellénistické a římské doby. Ze spisů, které vší vědeckou zbraní vyvracely námitky Schvarczem, Cauerem a Rühlem pronesené, jmenováni buďtež zejména Diels (Archiv für Gesch. der Philosophie IV., 478 sld., kteréž pojednání jest referentu toliko nepřímo známo). Th. Gomperz (Deutsche Rundschau, XVII., 219 sld.) a Adolf Bauer Literarische und historische Forschungen zu Aristoteles Ἀθηναίων πολιτεία. V Mnichově 1891).

Není lze upříti, že velice živá rozprava o publikaci starověkého papyru měla následky blahodějné. Dnes, kdy uplynul celý rok ode dne prvého vydání, pohlížíme na rozpravu klidně, jako na spor v podstatě již vyřízený, avšak kdo objektivně toliko k věci přihlíží, nemůže při všem uznání obhájcům Aristotelského původu spisu upříti zásluhy ani odpůrcům. Oni zajisté ukázali k nesrovnalostem, jež spis sám v obsahu svém projevuje, jakož i k odporům některých jeho údajů se zprávami jinými, výborně pověřenými, a tak, byť i pravého úkolu svého neprokázali, razili alespoň cestu rozvážné kritice i textu i obsahu spisu právě publikovaného, tím ukazujíce, že ani Aristotelés není prost výtek dosti závažných.

Tuto cestu soudné, rozvážné kritiky nastoupil francouzský filolog Th. Reinach. Ve dvou pojednáních, která uveřejněna byla ve výtečném časopise Revue des études grecques z r. 1891. (82—85, druhé pojednání, nadepsané „Aristote ou Critias?“ na str. 143—158), jal se Th. Reinach způsobem k následování vybízejícím zkoumati obsah spisu sama, řídě se zásadou, že exegese díti se má především na základě spisu sama, jenž jest právě předmětem exegese. Nejprve uvažoval o zákonodárství Drakonovu, kterak v politeii jest dolíčeno, a tu seznal v textu spisu anachronismy i názory, opírající se o politický stav patrně pozdější, ve druhém pak ukázal jasně, že na třech místech, kde jedná se o Drakonovi, Solonovi a o Themistokleovu účastenství při svržení Areiopagu, jest rukopis politeie interpolován údaji spisu jiného, jehož stanovisko jest zcela zřejmě aristokraticko-oligarchické, toužící po obnově starých řádů, jakož byla o nich představa v dobách, které po porážce sicilské následovaly, a náruživě nenávidící všech politických činitelů, kteří stáli v čele někdejší athénské démokratie, zejména Themistoklea. Velmi důvtipně srovnal Reinach text Aristotelův, jednající o ústavě drakonské i o ústavním pokusu oligarchickém z r. 411., o němž Aristotelova politeia šíře a za podrobností dotud namnoze neznámých se rozepisuje, dovozuje, že ústava Drakonova líčena jest jako vzor a praecedens ústavy z r. 411., jakož i že spisovatelem těchto částí do spisu Aristotelova později pojatých, byl hlava třiceti tyranů Kritias, pokládaný za nezdařilého žáka Sokratova, známý i nenávistí svou k Themistokleovi, jenž ve ztraceném nyní spise svém pojednával o dějinách a zvláště o vývoji ústavy athénské. Uváží-li se způsob, jímž starověké rukopisy opisovány, a kterak byly uchovávány, jest název Reinachův nejen odůvodněn, nýbrž i přirozený. Spisy staro-

věké vydány byly v exemplářích nečetných a chovány na mnoze jen v knihovnách královských. Jenom někteří zvláště slavní a spolu i zámožní učenci, jako Cicero nebo Plutarch, měli bohatší knihovny soukromé. Spisy hojně čtené, a k těm náležela zajisté Aristotelova politeia, která po celý starověk pokládána za nejbohatší studnici poučení o athénské ústavě a o historickém vývoji jejím, opisovány častěji, ba zlomky berlínské z této politeie ukazují, že byly některé spisy i ve školách skrze žáky za účelem prostě didaktickým opisovány. Takový opis chován v rodině a k němu připisovány na okraji i poznámky nebo glossy ze spisů jiných, avšak obyčejně bez označení pramene. Činil-li kdo opis později, dle exempláře takto doplněného, nečinil rozdílu mezi textem původním a glossou, a tak vyskytují se přepisy pozdější s textem porušeným. Tak dálo se zajisté i s papyrem, jenž náhodou po dny naše uchován. I ten opsán byl dle exempláře, v nějž byly pojaty také částky z jiného spisu, o ústavě athénské pojednávajícího, a tak vysvětluje se, proč zlomky dotud známé neznají obsahu interpolovaných částí, Reinachem vyšetřených.

Tolik o generáliích vzácné knihy, po dvou téměř tisíceletích lidstvu navrácené. Zbývá přihlédnouti k obsahu jejímu a ku způsobu spisovatelskému, jímž se označuje. Výše praveno, že ztraceny jsou začátek i konec, ovšem ne měrou nenahraditelnou, ježto počátek nebyl dlouhý a patrně toliko byl úvodem, konec pak, hledíc k nynějšímu stavu rukopisu, zabíral v sobě celkové jen úvahy. Spis sám rozpadá se obsahem v částky dvě, v prvou historickou, v níž duchaplným spůsobem a se stanoviska Aristotela důstojného pojednává se o ústavním vývoji v athénském státě v desíti jeho fásích, a v část druhou, kteráž jest po jistou míru rukojetí státní správy athénské za dob mírné, poeukleidské démokratie. Oddělíme-li pozdější interpolace, Reinachem vymezené, zbývá nám spis v pravdě klassický dikcí i obsahem i názorem státnickým. Do vnitřní dílny spisovatelovy lze jenom na některých místech nahlédnouti, avšak i z těch řídkých míst prokazuje se Aristotelés jako mistr historického zkoumání, sečtělý, pravdymilovný, kritický i duchaplný. Proti zvyku doby nepojímá Aristotelés prameny své slovně v text a také jich necituje, jakkoli na mnohých místech lze poznati, že s velikými svými předchůdci, zejména s Thukydidem (ku př. § 18.), ostře polemisuje. Však starších historikův a prvých atthidografů všímal si Aristotelés bedlivě nápisů, rovněž i ať psefismát, ať sakrálných anebo soukromých, anobrž i zvykův a rčení utkvělých (jako ku př. § 3. přísežní formule archontů), z nichž pak zvláštním svým soudem důležité vyvozoval resultáty.

V té podobě, jakož se zachoval, psán byl rukopis politeie asi za dob císaře Hadriana, jest tudíž z nejstarších rukopisů klassických nás došlých.

II.

I historik i státovědec ocitli se objevením Aristotelovy politeie před novým světem vážných záhad, jimiž dosavadní náš názor o životě antickém podstatně, anobrž i zásadně změněn bude. Zdá se, jakoby při objevu tomto značnou měrou působila náhoda, chtějící dosavadnímu neúmornému zkoumání a resultátům jeho podati současný a tudíž neklamný zkumný kámen, jímž mnohý úsudek, namá-

havou vědeckou cestou vyšetřený a dotud po své povaze hypothetický, náhle nabývá rázu události zjistěné, a naproti tomu mnohé mínění, jež jsme si již uvykli pokládati za událost, z pramenuv seznanou, v nivec se rozpadá.

Máme především ve zření část prvou, historickou (§ 1—41.) Dějiny athénské po svém obsahu i po povaze pramenů dotud známých rozpadají se ve dva oddíly, v dobu před válkami perskými a v dobu po nich, tak že doba perských válek oba oddíly spojuje Za těch dob, kdy v Athénách počali sbírati paměti historické, za dob totiž, které po perských válkách následovaly, byly již řády solonské a kleisthenovské tou měrou zakořeněny a vžity, že stávalo se již obtížným, ze řídkých historických zdrojů nabývati pravé představy o starších periodách dějinných. A tak se stávalo, že při líčení starších dějin athénských mezery seznané vyplňovány pověstmi. Hérodot ještě nejméně oddán byl tomuto směru, avšak již Thukydidés viděl potřebu za nedostatků pramenů přímých spokojovati se vývody, k nimž dospěl, o různých poměrech a zvycích své doby uvažuje. Když pak vznikla specificky athénská historie, literatura totiž atthidografův, tož zatemňovaly se starší doby rychle přibíráním nových a nových součástek pověsti, nejprve historické, později již i mýthu. Právě pak doba atthidografů vyznačuje se zvláštní historickou chudobou, ježto nezrodila historika, jehož by bylo lze po bok stavěti Thukydidovi nebo Hérodotovi, který by svými udaji byl atthidografům korrektivem. Neboť skoro současně s prvými atthidografy, zejména s Filochorem, jal se nabádati žáků svých rhétor Isokratés, aby spisujíce dějiny, dbali především formy ne tak ušlechtilé, jako spíše uhlazené, čímž zájem starších spisovatelů, hledati toliko pravdy, pohříchu do pozadí byl zatlačen. A když působením Aristotelovým vznikl mnohoslibný směr peripatétický, tož opět, ježto hlavní spis Aristotelův byl ztracen, bylo se pravdy historické teprve ze ssutin pramenů, mnohdy již kolikerou rukou prošlých a také i podstatně změněných, pracným zkoumáním dobírati.

Vizme tedy dobu nejstarší, od krále Kodra až po vnitřní krisi, která vedla k zákonodárství Drakonovu. Tu především z mýthického pozadí vystupuje nejstarší ústava athénská, „ústava Théseova“, ústava královská s řády nijak se nelišícími s řády dob hérojských. Avšak obecný proud v Helladě pozorovatelný, který zděděnou moc královskou zúžoval a namnoze i odstraňoval s prospěchem rodové šlechty, o zvyky náboženské se opírající, zasáhl i v původní království Athénské. Vědomí, že někdejší království Athénské z plné své právomoci bylo vyzuto, zachovalo se sice v paměti potomstva, avšak doba atthidografů řídíc se způsobem ve starověku obvyklým, nedovedla si představiti nenáhlý přechod z království hérojského k řádům Solonovým a proto spojovala s postavou posledního krále dle pověsti, Kodra syna Néleova, náhlý přechod ze řádů královských k ústavě oligarchické. Avšak soukromé záznamy, které z příčin správného času počítání byly dle let vládců jednotlivých upravovány, byly jim závadou, a proto stav teprve Solonem zavedený přenášen ve hlavních rysích na veškeru dobu, úmrtím Kodrovým počínající. Novější zkoumatelé dějin řeckých byli si sice vědomi vnitřního odporu, který projevoval se z trosek antického podání, avšak neodvažovali se rušiti kanon dvoutisíceletým trváním posvěcený, a tak bez rady stáli před záhadou,

jaké úkoly mělo devatero archontů před Solonem, jaký byl poměr čtyř rodových fýl attických jednak ku správě státní, jednak ku třem společenským třídám, eupatridů, geomorův a démiurgů, kdož byla rada prytanů, Hérodotem připomínaná, jaký byl časový a příčinný poměr mezi zákonodárnou činností Drakonovou a pokusem Kylonovým o tyrannidu, jaké byly příčiny, že Solonovi svěřena neomezená moc zákonodárná s právem dáti platnou ústavu i j.

Prvý byl duchaplný Grote, který kritickým soudem třídil různé zprávy a ustanovoval příslušnosť jejich ku starším i mladším vrstvám podání historického. Grote zachoval si vždy názor celkový, nedotčený úvahami o podrobnostech podřízených, což není lze říci o pilných jinak německých vzdělavatelích ústavních dějin athénských, starším Wachsmuthovi, Schoemannovi, Herrmannovi i j. Teprve Lugebil rázem zbavil se pout tradice a jal se nepředpojatě nazírati na nenáhlý vývoj ústavního života athenského. Dle názorů jeho nebylo Athénské království odstraněno, nýbrž zvolna omezováno. Králové vládli v Athénách i po Kodrovi, ne však dědiční, nýbrž volení, nejprve doživotně z rodu Kodrova, pak na desítiletí, načež passivní právo volební rozšířeno na veškeru šlechtu neb eupatridy, potom volen byl král toliko na rok, a ještě při tom děliti se musil o pravomoc s 8 jinými eupatridskými kollegy, až jako bezvýznamný stín, mající toliko právomoc u věcech kultu a hrdelního soudnictví, přešel v úloze i dle hodnosti podřízené do ústavy Solonské. Tím celá řada nových hledisk, nových otázek vyřinula se na povrch, jimiž za 20 let právě uplynulých zabývaly se nejlepší hlavy v širém choru pěstitelů dějin starořeckých. Nejdůležitější z nich byly otázka o povaze rady eupatridské, která spolu s králi vládu vykonávala, byla-li to rada na Areiopagu anebo jiný, samostatný sbor, a o příčinách, které vedly k zákonodárnému pokusu Drakonovu.

Nález athénské politeie v této příčině podává vysvětlení překvapující a potvrzuje soudu i směru Lugebilova. Athénská ústava dle svědectví Aristotelova až po dobu Drakonovu maličko lišila se od monarchie. Úřady spravovala šlechta, rodová i peněžní, která osazovala ze svého středu úřady státní, zpočátku doživotní, později desítiletí. Původně stál v čele státu jediný král (βασιλεύς), jehož choť měla rovněž důležité místo ve státě, jsouc v Bukoleii obřadně bohu Dionysovi zasnubována. Z původní právomoci zbylo králi průběhem dob toliko předsedání na hrdelných soudech pro vraždu a zabití; jiné obory správy byly jemu nedůvěřivou šlechtou zvolna odnímány a na samostatné šlechtické zvolence přenášeny. Nejprve odňato králi velení nad vojskem. Aristotelés vysvětluje toto omezení způsobem rationalistickým, čímž spolu doznává stálou snahu šlechty po omezení moci královské. Poněvadž prý ten neb onen král nebyl k válce způsobilým, zvolen vedle něho vojevůdce (πολέμαρχος), mající ve válce neomezené velitelství. Ještě později zařízen archontát, jemuž náležel výkon správy státní v míru. O vzniku archontátu nebyly vědecké kruhy athénské za doby Aristotelovy shodny, jedny kladouce jej do doby prvého doživotního krále Medonta, druhé do doby Medontova nástupce Akasta. Aristotelovi byla doba Akastova pravděpodobnější, ježto formule přísahy, již za jeho ještě doby skládalo devatero archontů, obsahovala slib, že budou úřadovati, jakož bylo ujednáno za

krále Akasta. Vědecké kruhy athénské tudíž vyvozovaly z této formule, že vládnoucí králové z rodu Kodrova část svých čestných práv nově volenému archontovi odstoupili. Proti tomuto výkladu máme ovšem vážné námitky, které částečně opírají se o jiné údaje Aristotelovy. Především nelze mysliti, že by byla moc královská tak rychle omezována; nad to vidí se již z pořadí prvých úředníků (král, polemarch, archon), že archontát zaveden později; s tím souhlasí i další poznámka Aristotelova, že nemíval archon pranic činiti s obětmi. O mnoho let později ustanoveno bylo šestero thesmothetův, a to ihned toliko na jeden rok, aby zaznamenávali staré zásady a zvyky právní i uchovávali je pro potřebu soudní. Král byl tudíž postupně omezován, nejprve polemarchem, potom archontem, o nichž však nevíme, na jak dlouho byli voleni, konečně šesti soudními úředníky, na rok toliko volenými, jimž příslušelo civilní soudnictví. Byliť oprávněni nejen říditi vyšetřování ve případech do právomoci jejich příslušných, nýbrž i sami v přech soudních právo vynášeli. Na více místech užívá Aristotelés obratů slovných, z nichž dlužno usuzovati, že všichni tito úřadové byli voleni; výslovně pak praví, že byli voleni radou Areiopagitů.

Již dříve z mnohých stran předpokládáno, v náležitém seznání šlechtické vlády a jejích konečných úmyslů, že ponechala si šlechta spoluúčastenství ve správě státní, ktere skrze jakousi radu vykonávala. Pisatel sám dospěl k poznání, že existence starší, předsolonovské agory, historicky zajistěná, existenci podobné rady činí podmínkou (Sborník dějepisných prací pro V. V. Tomka, 128, což nejnověji tvrdí i E. Curtius, Die Stadtgeschichte von Athen), ale ovšem nebylo lze pronésti nic určitého o poměru této rady k Areiopagu anebo k prytanům. Aristotelés ve příčině této podává vysvětlení. Vedle úřadů výše jmenovaných spravovala stát rada Areiopagitů, majíc působnost rozsáhlou, totiž: 1. aby zvyky a zákony byly zachovávány, 2. majíc v rukou největší a nejdůležitější část správy státní a 3. majíc právo trestati a pokutovati, kdož se proti pořádku prohřešili a 4. voliti archonty. Rada tato požívala veliké vážnosti, hlavně tím, že do ní povoláváni bývali úředníci. Proto členství v Areiopagu bylo jediným doživotním úřadem v Athénách i za dob Aristotelových. Právo pokutovati a trestati bylo neomezené, ba nebylo ani potřeba příčiny trestu udávati; pokuty odváděny byly na Akropolis, kdež nepochybně připadaly pokladu Athény Městostrážné. Viděti tudíž, že hlavní část právomoci, zejména právo dozorné nad státní správou, ústavou a veřejnou mravností, příslušelo Areiopagu již od dob dávných, nikoli teprve z dob Solonových, jakož tvrdily zprávy pozdějšího původu. Groteův názor o existenci Areiopagu za dob předdrakouských jako poradného sboru státních úředníků rovněž tímto prokázán.

Veškeren lid attický dělil se tou dobou ve tři třídy společenské, způsobem živnosti se lišící, v eupatridy nebo šlechtu v městě sídlící, odkudž i ἀστοί zvána, v georgy nebo geomory, též apoiky zvané, již skládali třídu malostatkářův, a v démiurgy neboli třídu rukou pracující. Úředníci státní a tudíž i Areiopagité voleni toliko z eupatridů, byla tedy ústava ryze oligarchická s úředníky nezodpovědnými, což jest důsledek nesesaditelnosti desítiletých vládců. Správně vyvozuje totiž Lugebil, že nebyli-li tito vládci sesaditelni, nebyli také ani zodpovědni. Tím však přirozeným způsobem vznikaly protivy mezi privi-

legovanými, eupatridy a velikým množstvím, které trpělo i hospodářsky následkem přeměny hospodářství plodinového v hospodářství peněžní. Při rostoucím napjetí mezi stranami nebylo lze zabrániti, aby lid ve správě státní neviděl strannické choutky, a aby na druhé straně úředníci ve svých výkonech nedopouštěli se skutečných přehmatů. Hořkosti přibývalo i z rozdílů hmotných. Kdežto šlechta hlavně poskytováním úvěru realního i osobního bohatla, upadali dlužníci z geomorův a démiurgů v porobu a robotili i se ženami a dětmi svými boháčům, jsouce nazýváni robotězi (πελάται) i nájemci (ἑκτήμοροι). Znenáhla ocitl se všechen pozemek v rukou nečetných jednotlivců, dlužníci nájemného stávali se otroky majetníka i se ženami a dětmi svými, ručíce za dluh svým tělem. (Pokračování.)

Jak zachoval se Darwin a jeho stoupenci k náboženství?

Napsal **Jan Pauly.**

Slovutný učenec Alexandr Humboldt ve svém díle „Kosmos“ praví: „Nejvyšším cílem věd přírodních jest vyzkoumati zákony, jimiž příroda se řídí.“ Slova tato měl míti na zřeteli Darwin. Bohužel však on zapomněl na rozdíl mezi slovem vymysliti si a vyzkoumati, on zapomněl ve své theorii na to, že jest rozdíl mezi empiricky zjištěným a dokázaným faktem a mezi domněnkou spočívající na zdánlivých důvodech. Z neodůvodněných principů vyšel, a následkem toho objevily se v jeho theorii nesprávné úsudky. A to bylo velikou chybou Darwinovou. Kdyby byl přísným okem vědy měřil svoje výzkumy a toliko z nezvratně jistých fakt vycházel, kdo ví, zdali by Darwinova theorie byla spatřila světlo světa. Avšak toho Darwin neučinil. Opustil cesty, které vymezeny jsou přírodovědě, a zabloudil pro pomoc do filosofování; kde se mu nedostávalo empiricky zjištěné pravdy, tam jednoduše tvořil smělé úsudky na nezjištěných důvodech, až výklad o povstání druhů byl dokonán. Pochybená důslednosť dohnala ho potom k tomu, že výklad svůj rozšířil i na člověka. Pominul velikých rozdílů mezi tělem člověka a zvířete, pominul naprosté rozdílnosti mezi psychickými výkony zvířat a rozumovým životem krále veškerého tvorstva: člověka. A tím dopustil se Darwin druhé, ještě větší chyby, která smutné ovoce přinesla pro společenský život člověčenstva. Neboť v darwinismu našli nepřátelé náboženství oporu pro zhoubný materialismus; následkem toho počali povrhovati vznešenou náukou křesťanskou, učení o Bohu, o stvoření, o vznešených ideálech člověčenstva uvrhli v posměch a pohrdání. Autoritu lidskou učinili úplně samostatnou a nezávislou. Boha zapřeli, nejvyšší zákony mravní odstraniti chtěli a přirozenou ethikou nahraditi usilovali. Zásada „boje o bytí“ vloudila se pak i do společnosti lidské a přivedla ji do neblahých poměrů, v nichž dnes toneme.

Než chceme-li býti spravedlivými, nesmíme následky tyto přímo přisuzovati Darwinovi; neboť Darwin sám nikdy nezamýšlel svou theorií sestrojiti nějaký vědecký důkaz proti jsoucnosti Boží. On ne-

pomýšlel ani v nejmenším namířiti své učení proti Bohu snad ku prospěchu materialismu neb atheismu. Neboť Darwin byl věřícím, uznával Boha, věřil v nesmrtelnou duši, hájil vyšší ideály člověčenstva, byl členem určité konfese a měl úctu před náboženstvím. Následky ty nelze přičítati ani darwinistům vůbec, neboť mnozí z nich protivy mezi darwinismem a věrou hledí odstraniti, jedno s druhým urovnati a v soulad přivésti. Darwin tedy a jeho mírní přívrženci jaksi nepřímo k tomu přispěli, přímo však zavinili věc fanatičtí přívrženci darwinismu, nepřátelé to náboženství ze zásady. Další slova věc více objasní.

Darwin nebyl ani atheistou ani materialistou. Ve svém díle „Původ člověka" praví: „Otázka, zdali Stvořitel a Řiditel světa existuje, jest od největších duchů, kteří kdy žili, kladně zodpověděna." [1]) Darwin uznává Boha, a to nejen v theorii, nýbrž i v praksi, jak svědčí nám jiné místo druhého jeho díla „O povstání druhů". Tam vypisuje nám svůj názor, jak z několika aneb snad jediného pratvaru povstávali různí a různí živočichové, jak život na zemi přenášel se od nedokonalých tvarů k dokonalejším, avšak o tom, jak život na zemi povstal, neví ničeho. Věda ho o tom nepoučila. Zde vyznává slabosť lidského rozumu řka: „Není žádné události, ba ani stínu události, která by víru podporovala, že by neorganické prvky, bez nějaké podstaty organické, pouze vlivem známých sil živého tvora vytvořiti mohly. Pro nynější čas, jest takový výsledek pro nás naprosto nepochopitelným." [2]) Rozum lidský se stanoviska vědy nemůže o prvém objevení se života na zemi ničeho říci, a proto nezbytně musí se utéci ke slovům víry a přijati učení, že život zemský jest původu nadpřirozeného, že objevil se vůlí Nejmocnějšího, vůlí — Boha. A to taky Darwin uznává, řka: „Jest to vskutku velikolepý názor, že Stvořitel zárodek všeho života jen několika pratvarům aneb snad jedinému pratvaru vdechl, a že co planeta naše podle přísných zákonů tíže kolem slunce kolotá, z tak jednoduchého začátku nekonečná řada bytostí vždy krásnějších a dokonalejších se vyvinula a ještě vyvijí." [3]) Tato slova zajisté dostatečně nasvědčují, že Darwin nebyl atheistického smýšlení, že neznal se k materialismu. On uznává Boha, a to Boha Stvořitele a Řiditele.

Postupme dále! Bůh dal člověku cíl nadpřirozený. Aby člověk k cíli tomu přišel, obdržel od Boha řád mravní, jehož musí šetřiti; jinak se s cílem mine. Aby člověk tento svůj cíl poznal a k němu bezpečně kráčel, jest mu třeba vstoupiti v jistý poměr k Bohu, čili jinak řečeno: člověk musí vyznávati náboženství. Jak pak o těchto vznešených interesech člověčenstva soudí Darwin? Popírá je snad, bojuje proti nim? Profesor Dr. Durdík, který s Darwinem tváří v tvář hovořil o těchto věcech, píše o tom takto: [4]) „Po prvních slovech

---

[1]) „Die Frage, ob ein Schöpfer und Regierer des Weltalls existire, ist von den grössten Geistern, welche je gelebt haben, bejahend beantwortet worden." Darwin: Die Abstammung des Menschen. Uebersetzt von V. Carus. 3. Aufl. pag. 121.

[2]) Londýnské Atheneum 1863. p. 554. — Dr. Kadeřávek „O duši lidské" strana 12.

[3]) Darwin: Ueber die Entstehung der Arten. Nach der 2. Aufl. übersetzt von H. G. Bron p. 494

[4]) Osvěta 1876. Dr. J. Durdík: Návštěva u Darwina.

pozdravu byli jsme hned v hovoru o jeho náuce. Potěšení z mé návštěvy nebylo mu pouhou frází, neb je znamenitě odůvodnil, řka: „že mezi filosofy na pevnině nemá mnoho přátel. Ovšem, odvětil jsem, ježto oni chtějí chrániti vyšší interesy člověčenstva, jež vidí vaší náukou ohroženy.“ Neboť zrovna jest na pevnině dosti takových lidí, kteří užívají darwinismu k popírání ducha, mravnosti života a k potupení ideálů. To ovšem věděl Darwin dobře a příležitostně se proti tomu ohradil slovy: „That is a mistake!“ (to jest blud). Tak nemluví atheista, tak nejedná materialista; on rozhodně se stavil proti tomu, aby jeho theorie bylo k těmto věcem zneužíváno. Tomu on nechtěl. On uznával Boha, a proto nechtěl proti Němu bojovati, uznával ducha, a proto nechtěl materialismu půdu klestiti. On nepopíral vyšších ideálů člověčenstva, a proto nechtěl jich šlapati, on přiznával se k náboženství, a proto mu války nevypovídal, on ho nechtěl nahraditi přírodopisem, on nikdy nechtěl popříti ethiky. Ale nepřátelé křesťanství prohlásili ho za sloup atheismu a bránu materialismu. A proč? Aby pomocí jeho autority větší kořisti se dodělali ve svém nešlechetném boji proti nejsvětějším zájmům člověčenstva. Z Darwina byl učiněn nevěrec proto, aby jménem jeho se válčilo proti Bohu a dílu jeho, proto, aby se světu hlásalo: To jest ten muž, který cestou ryze vědeckou k nevěře přišel, ten dokázal, že víra podle vědy obstáti nemůže a nesmí.

Postupme dále: ku přívržencům Darwinovým!

Když Darwin svá díla uveřejňovati počal,[5]) povstal veliký ruch mezi přírodopisci. Jedni hned na počátku vystoupili proti a nevyvratitelné důvody uváděli; jiní přijali theorii Darwinovu s vědeckou chladností, ponechávajíce úsudek o ní budoucím časům, jiní souhlasili s Darwinem a přesnými vědeckými doklady snažili se ji odůvodniti, jiní konečně z Darwinovy theorie učinili skutečné faktum a přírodopisné dogma, proti kterému nic se namítati nedá, které v plném znění přijato býti musí. Tak z následníků Darwinových stali se jedni rozvážnými přívrženci, kteří setrvali na stanovisku vědeckém, abychom tak řekli mírná strana, druzí však zpronevěřivše se pravdě a úloze pravé přírodovědy, sešli na scestí nepravdy a lživědy — strana radikální.

Duch vědeckých a mírných přívrženců Darwinových byl theorií descendenční nemálo rozrušen. Pracováno bylo na všech stranách na důkazech pro „genialní“ názory Darwinovy. Avšak když všeliké pátrání a zkoumání kritické právě k opaku směřovalo, když výzkumy paleontologické, fysiologické a j. darwinismu na odpor se stavěly, řídly řady vyznavačů Darwinových. V darwinismu sice byly velikolepé názory, smělé a veliké myšlénky, a proto s takovým nadšením všudy byl přijímán,[6]) ale střízlivé výzkumy a rozvážná mysl právě tak během času přemnohé odvrátila. Řady darwinistů zřídly, a duch darwinismu klesl. Theorii Darwinově zbyli v této třídě toliko ti mužové, kteří úžeji s ní srostli a ještě se jí zříci nechtěli. V počaté práci pokračovali. Shledávali důvody pro její uchránění, chyby upravovali a všeliké

---

[5]) 1859. O vzniku druhů, 1868. O změnách rostlin a zvířat domácích, 1871. O původu člověka.

[6]) Srovnej výrok prof. Dr. Göppérta v Reusch-Střebský: Bible a příroda, p. 224 a tamtéž výrok Hofmannův str. 223.

protivy urovnávali. A tu také vzat od nich zřetel k náboženství. Zde zvláště snažili se darwinismu upraviti půdu a poukazovali na to, že nemůže býti řeči o protivách mezi descendenční theorií a věrou a tvrdili, že darwinismus tak, jak jej oni uznávají a vykládají, neodporuje křesťanství ani po stránce věroučné ani po stránce mravní.[7])

Dle názoru jejich spočívá Darwinova theorie vlastně na podkladu náboženském. Bůh stvořil prvotvory se schopnostmi, aby dále vyvinovati a zdokonalovati se mohly. Tuto událosť „stvoření života" uznávají jakožto základ, na němž teprve staví Darwinovy výklady: jak z těchto jedinců vyvinovali se tvorové stále dokonalejší a dokonalejší. Že by živý tvor pouhou přirozenou cestou na počátku byl povstal, popírají naprosto. Prvý život byl Bohem stvořen a pak na ostatní tvory přenesen. V tom úplně souhlasí s Darwinem. Tak praví Dr. Lad. Čelakovský v souhlasu s Naegelim: „Dobře praví Naegeli, že hlavní potíž prvoplození v tom spočívá, kterak může z neorganického sloučenství povstati organické, nýbrž i z neživého živé. Obtíž ta není v naší době nijak větší nežli dnešního dne. Jestli tomu tak, a v tom Naegelimu zcela přisvědčiti musíme, učiníme závěrek nejsprávnější, když z nebytí a neodůvodněnosti samoplození v čase přítomném — pokud o nebytí tom empiricky souditi můžeme — souditi budeme, že také v pradobě zemské samoplození přímo z neústrojných látek pravdě nepodobným jest." [8])

Žádného vědeckého důkazu ve prospěch přirozeného povstání prvního života na zemi provésti nelze[9]), a proto beze všeho uznána tudy po příkladu Darwinově cesta nadpřirozeného stvoření mocnou vůlí Boha. Dle nich křesťanská věrouka dala základ, učíc, že život první byl Bohem stvořen; darwinismus podal nám vysvětlení, jak život z jedinců, rukou Boží stvořený, přenášel se vždy na tvory dokonalejší a vyspělejší, až vytvořeno bylo to množství krásných a různých živočichů na naší zemi.

Uzná-li se theorie descendenční v živočišstvu, tu stává se nezbytným požadavkem a nutným výsledkem důslednosti uznati ji dle smýšlení jejich i u člověka. Neboť pokládají člověka dle tělesné konstrukce za nejdokonalejšího živočicha a korunu všeho ostatního tvorstva. Tak tedy rozšířili Darwinovu theorii i na člověka a původ těla lidského z theorie této odvozovali. Avšak tím nechtěli popříti v člověku existenci ducha, a s ním vyšší idealy člověčenstva. Neříkali, že by zpráva genese o stvoření člověka byla v podstatě své mylna a nesprávna. Duch také nebyl od nich vykládán se stanoviska materialismu jako síla hmoty, která s hmotou se rodí a s ní umírá, nýbrž se stanoviska křesťanského jakožto zvláštní, od hmoty rozdílný, jedno-

---

[7]) Viz: Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii od dra Čelakovský-ho „Osvěta" 1877.

[8]) „Nynější stav prvoplozí" Osvěta 1878. srovnej: Čelakovský časop. česk. musaea r. 1878, Čas. kat. duch. z r. 1888. výrok slavného chemika Flourense na str. 152., Chemische Briefe od Liebiga; Ueber Bakterien od A. F. Kohna, výroky přírodozpytců: Bible a příroda, Reusch-Střebský na str. 191—205, Dr. H. Ulrici Gott und die Natur str. 362 et sequens., Dr. Pfaff „Naturwissenschaftliche Vorträge, 2. Auflag str. 29, Dressel: Der belebte und der unbelebte Stoff nach den neuesten Forschungergebnissen..

[9]) Viz Beiträge zur Biologie der Pflanzen. II. Band 2. Heft článek: Untersuchung über Bakterien — Cohn.

duchý princip života rozumového, Bohem bezprostředně stvořený a člověku daný. Tyto názory své snažili se urovnati se zprávou biblickou, poukazujíce toliko na změnu výkladu bible. Příklad toho nám dává Dr. Čelakovský, an praví: „Dle učení náboženského každý člověk jest stvořen, a přece nevychází nižádným zázračným způsobem z ruky Boží, nýbrž plodí a rodí se způsobem přirozeným jako všeliký jiný tvor, povstávaje z jednoduché vaječné buňky a vyvinuje se po způsobu vyšších ssavců, proč by tedy přirozený vznik prvního člověka měl odpírati pojmu stvoření?“ [10]) Dr. Čelakovský tedy praví, že první člověk od Boha stvořen byl, ale ne proto, že by člověk bezprostředně z ruky Boží vyšel nadpřirozeným způsobem, ale proto že život prvotně Bohem stvořený přirozenou cestou na sebe vzal. V týž rozum vyjadřuje se Alex. Braun, jeden z nejfilosofičtějších přírodozpytců a rozhodný odpůrce materialistického smýšlení. Praví: „Ze země stvořen jest člověk dle biblické představy, ale mezi zemí, z nížto vzaly vznik pratvary ústrojné a mezi člověkem leží přemnoho stupňů přechodních, které přeskočiti nelze, chceme-li pozemský původ člověka pochopiti.“ Tito přívrženci Darwinovi mají tedy za to, že tělo prvního člověka vyvinulo se cestou přirozenou z nižších tvarů a když bylo schopno přijati ducha, tu zakročil Bůh bezprostředně a tělu vdechl ducha nesmrtelného. Člověka tedy nazývají stvořeným podle těla, pokud život prvotně Bohem stvořený graduelně zvětšený z nižších tvarů v dokonalém způsobu přijal, a podle ducha, kterého dokonalému tělu lidskému Bůh bezprostředečně dal. Se stránky fysiologické uznávají mezi člověkem a zvířetem rozdíl graduelní, se stránky psychologické rozdíl substantielní. Tento svůj názor opírají o výklad sv. Augustina, o němž praví „že vydal svědectví pro svobodné bádání a vyhlásil za myšlénku dětinskou, že Bůh tělesnýma rukama člověka učinil z hlíny země a svým hrdlem a svými rty na něho dechl.“ [11]) Výklad takový na prvý pohled by snad dosti zamlouval a správným býti se zdál. Avšak věc se má zcela jinak, postoupíme-li poněkud dále: vidíme ihned, že církev nemůže nijak přijati výklad takový, jelikož se protiví fundamentálním náukám víry křesťanské. Církev ovšem neuznává správným výklad genese o stvoření prvého člověka ad litteram, jako by byl Bůh prvého člověka skutečně svýma rukama udělal a svými rty mu ducha vdechl, to přece příčí se naprosto správnému ponětí Boha, a proto nikdy žádný bohoslovec místo to si takto nevykládal a nevykládá. Avšak žádný katolický bohoslovec nemůže uznati správným výklad darwinistů tak, jak výše uveden. Neboť kdyby stvoření člověka v učení křesťanském vlastní kategorii, nikam nezasahající tvořilo, již tu potkával by se výklad descendenční theorie s velikými obtížemi. Avšak výklad o stvoření člověka těsně spojen jest s vysvětlením dědičného hříchu a vykoupení lidstva, tedy se základními články věrouky křesťanské, a v tom právě přichází darwinismus se svým výkladem k obtížím nepřekonatelným.

Kdybychom uznali výklad darwinistů o původu prvního člověka za spravný, tu nutně bychom musili uznati ve člověku trichotomii nebo alespoň Güntherův dualismus. Neboť člověk dříve než přijal ducha, byl tvorem živým. Žil život vegetativní a sensitivní: měl

[10]) Přírodovědecké úvahy o Darwinově theorii Dr. Čelakovský. Osvěta 1877.
[11]) Reusch-Střebský. Bible a příroda pag 252.

v sobě dva principy: tělo a psychu, a když Bůh mu vdechl ducha nesmrtelného, byl složen ze tří částí. Tělo mělo v sobě síly vyživující, psycha stala se řiditelkou života sensitivního, a duch života racionelního. Věc zůstane totožnou v podstatě, pakli tělo s psychou sloučíme a přidržíme se Güntherova dualismu, anebo tři principy podrževše přiznáme Platonovu trichotomii. Tu i tam není duch podstatnou formou člověka, nýbrž jen částí nahodilou, a to jest proti křesťanské víře učící, že duše jest podstatnou formou těla. Dle toho psycha jakožto princip sensitivního života prováděla by výkony životní sama o sobě, bez vlivu ducha, tudíž bez vůle člověka. Skutky lidské byly by vykonávány nutností, nikoliv svobodou vůle, staly by se tudíž nepříčetnými. Člověk za zlé skutky nebyl by zodpovědným, dobrými by si nemohl ničeho zasloužiti. Zákon by se stal zbytečností a odměna nemístnou. Tím by ovšem byl podryt všecek život náboženský, který spočívá v plnění zákonů, v naději na odměnu z rukou Boha zákonodárce. Tím by zničen byl i veškerý život společenský, neboť každý by si mohl dělati, co by chtěl, a zodpovídati své skutky by nemusil. Neboť co by dělal, bylo by nutným dílem přirozenosti, psychy a nikoli svobodné vůle. Zcela jinak jest však tomu, přidržíme-li se principu katolického. Duch jest podstatnou formou těla, řídí výkony vegetativní, sensitivní a racionelní. Skutky člověka svobodnou vůlí vykonané působí odměnu anebo trest. Zjednává se tak průchod právu ať odměnnému, ať trestnému, člověk požadavkům ať tělesným, člověk požadavkům ať náboženským, ať společenským vyhovovati může.

Další důvod proti spočívá ve vysvětlení dědičnosti prvotního hříchu. Povstal-li první člověk dle výkladu darwinistů mírných, pak nutně souditi nám jest, že všichni lidé nepocházejí od jedněch prarodičů. Neboť kdyby vyvinul se člověk ze živočichů nižších, pak nevyvinul se člověk jediný jako praotec celého pokolení, nýbrž vyvinulo se více lidi a ti stali se rodiči lidstva ostatního. A tu ti lidé, kteří by pocházeli od Adama, stali by se dědici hříchu prvotního, ale ti, kteří by pocházeli z jiných rodičů, nejsouce v nijakém svazku tělesném s prvním člověkem hřešícím, hříchu prvotního by byli prosti. S tím ovšem zase nijak se nedá srovnati učení křesťanské o všeobecnosti prvotního hříchu.

Konečně důležitou překážku staví darwinistům vykoupení lidstva v jejich výkladu. První člověk hříchem svým učinil propasť mezi lidstvem a Bohem. Po pádu prvého člověka lidstvo k cíli přijíti nemohlo, poněvadž nedostávalo se mu prostředků, které mohl toliko Bůh člověku dáti. Měl-li Bůh prostředky věčné spásy lidstvu poskytnouti, musilo mu býti dáno zadostiučinění, musil býti usmířen, a to osobou nekonečnou. Toto zadostiučinění dal Bohu jednorozený Syn Boží, stav se pravým člověkem a zvoliv svobodně za prostředek usmíření, utrpení a smrť. Ale kdyby Kristus Pán stal se člověkem takovým, jakým by dle Darwinovy theorie býti musil, pak by jiný princip volil smrť a umučení (duch) a jiný princip by trpěl (psycha); pak by utrpení Krista Pána a smrť byly úkony nezáslužné. A co není příčetno, nemůže býti zadostičinící. A závěrkem tudíž jest, že by Kristus Pán pak nemohl býti Vykupitelem lidstva.

Tyto tři důvody, jakkoli jen v nejhlavnějších rysech podané, dostatečně nás poučují, že výklad darwinismu o stvoření člověka jak sám o sobě, tak ve svých důsledcích s učením církve katolické velmi

se rozchází. Tedy Darwinisté tohoto mínění, jakkoli snažili se uvésti v soulad náboženské pravdy s theorií descendenční, skutečně poukázali vlastně na zející mezery. Výklady jejich při největší shovívavosti bohoslovec správnými uznati nemůže, neboť, jak výše uvedeno, stojí proti základním dvěma pravdám církve katolické. Zde dobrá vůle vycházejíc ze „zdánlivě" dobrého principu, přišla místo k souladu k nesrovnalosti a odporu. Než, přece alespoň uznati dlužno tuto dobrou vůli, která jest nám zárukou náboženského přesvědčení.

Obraťme nyní zřetel svůj k výstřední straně stoupenců Darwinových. Od mužů těch nebyla přijata theorie descendenční s vědeckou rozvahou a chladným rozumem, oni necenili jí podle vědecké podstaty, nýbrž podle velikolepé myšlénky, kterou Darwin ve své theorii vyslovil. Onen uchvacující názor vysvětlující, jak z nepatrných bytostí vyvíjeli se po řadu věků vždy dokonalejší a krásnější živočichové cestou přirozenou, onen zákon věčného zdokonalování a pokroku, ovládající celou přírodu, zvláště ona stkvělá myšlénka, která rázem odstraňuje nadpřirozené stvoření a nahražuje je přirozeným pochodem, která Bohu upírá Jeho činnosť a tím Jej jako nepotřebného odstraňuje ze světového dějiště, která konečně ze člověka činí korunu všeho pozemského, svrchovaného a nezávislého pána, to vše jest toho hodno, aby se zapomnělo na vědeckou neúplnosť a nejistotu, na lichá návěští a nesprávné úsudky darwinismu, a aby beze všeho přijato bylo v plném znění tak, jak oni si to myslí, jak přírodopisné dogma, jako axiom, který sám sebou se rozumí. A proč? Poněvadž se jim to líbí a výborně hodí. Tak soudili někteří přírodozpytci, jimž nezáleželo na vědecké pravdě darwinismu, nýbrž na oné tajemné moci, kterou v sobě ukrýval, jíž pravé náboženství mělo se uznati za lichý výmysl, jíž měly se otevříti brány nebezpečného atheismu, materialismu a socialismu, aby jejich ničícími vlnami zaplaven byl celý svět. A proto theorie Darwinova upravena byla proti náboženství od nich bez ohledu na to, jestli věda toho dovoluje čili nic, zdali obsah jest pravdivý nebo vymyšlen, zdali bytosti, o nichž se tam mluví, existují skutečně ve přírodě anebo pouze v obrazotvornosti, zdali zákony, jež se tam předpokládají, kdy byly anebo jsou skutečnými fakty anebo jsou výplodem chorého mozku. O zjevení se prvního života na zemi věda určiti nemůže docela nic, toho dokladem jsou nám nejpovolanější autority. [12]) Darwin sám o tom ničeho nevěděl a tím se netajil veřejně to vyznávaje. Ale radikální darwinisté tvrdili, že život na zemi nemá co dělati s Bohem, že vyvinul se sám o sobě cestou přirozenou. Tvrdili ne věčnosť Boha, ale věčnosť hmoty a síly, jichž vzájemné působení změnilo prvky anorganické v organickou sloučeninu, ze které během času vyvinul se život, který přišel do rostlin, živočichů a konečně do člověka. A jaké uvedli důkazy ve prospěch svého učení? Neuvedli žádných. Věřiti se tomu mělo proto, poněvadž oni si to přáli, a ne proto, že by věda to dokazovala.

Darwin dále neupřel člověku ducha, uznal vyšší idealy člověčenstva, ale tito stoupenci jeho ducha nazvali silou hmoty, která s přetvořující se hmotou vzniká a s její rozpadnutím zaniká, a o ně-

---

[12]) Bischof, Bron, Burmeister, Cohn, Ehrenberg, Flourens, Liebig, Naegeli, Wagner, Wirchov a m. j.

jakém učení náboženském slyšeti vůbec ani nechtěli. Tak byla theorie Darwinova upravena proti Bohu; z ní chtěli urobiti jasný důkaz o nepravdě našeho náboženství, ona měla se státi dle jejich přání dravým proudem, kterým podryty měly býti kořeny církve křesťanské. Směle od nich prohlašováno na základě darwinismu písmo sv. za bajku, učení křesťanské za pouhý výmysl a pověru, články o Bohu, Tvůrci světa, odměniteli a karateli člověka vrženy v pohrdání a posměch. Tak psal Vogt: [13]) „Theorií Darvinovou již na dobro Tvůrce odstraněn, a jeho působnosti není ponecháno více místa. Huxley velebí Darwina proto, že theorie jeho úplně se příčí, církevně-náboženským názorům, a Haeckel [14]) vysmívá se evropským civilisovaným národům, kteří ve své zaslepenosti svatým chrámy stavějí a průvody konají, a praví, že by měli více velebiti onen prvotvar, z něhož povstali. Muž tento zvláště nejvíce se přičinil, aby dle takovýchto názorů theorii Darwinovu pravdivou dokázal ve svém spise: „Natürliche Schöpfungschichte. Avšak když mužové přísné vědy pravdivosť jeho důkazů zkoumali, shledali nejen že jsou chybné, nýbrž prosté vymyšlené a podvodné. A proto neváhali dva učenci, His [15]) a Goette [16]), tento podvod celému světu ukázati. Haeckel nemohl se nijak ospravedlniti, a proto jednoduše mužům těmto spílá [17]) místo vědecké obrany. Tak usvědčen byl tento zarytý nepřítel náboženství z podvodu, a autorita jeho sklesla u celého učeného světa téměř na nulu. A stalo se mu dle zásluhy. Neboť on ve své vášni tak daleko se odvážil, že právem na něho vztahovati můžeme slova učeného profesora Quensteda, který praví: „Mnohému zdá se všemohoucnosť Tvůrcova, kterou jest s to, aby mrtvé hroudě životný odem vdechl, tak nepříjemná, že spíše hoví nejabsurdnějším střeštěnostem, jen aby se zdálo, že zvítězil.“

Poněvadž darwinismus v tomto způsobu hlásaný vědeckým požadavkům nevyhovoval a česť vědy podkopával, nenalezl přívrženců mezi muži rozšafnými a vědátory pravého zrna. Avšak nenalezl-li místa v kruzích pravých přírodozpytců, dostalo se mu zadostučinění od různých a různých, jakkoli nepovolaných, přece mocných činitelů. Ti chopili se darwinismu vší silou jakožto vydatného prostředku ku provedení svých hořících plánů, rozšířili jej mezi vrstvy nejširší, oloupili množství lidu o poklad sv. víry a strhli jej do proudu nebezpečného socialismu, jehož vlny proudí dnes skoro celým vzdělaným světem. Zlé símě jest naseto a seje se posud, klíčí, zraje a přinese ovoce. Jaké to ovoce bude, poučí nás budoucnosť snad nedaleká

---

[13]) F. Heusler. Vědy přírodní a bible, pag. 34.

[14]) Anthropogenie von Haeckel. Pag. 340: „Fleisch von unserem Fleische und Blut von unserem Blute verdiente er mehr Gegenstand der höchsten Bewunderung und andächtigsten „Verehrung zu sein als das unnütze Gesindel von so genannten „Heiligen“, denen unsere „hochcivilisirten“ Culturnationen Tempel bauen und Processionen widmen.“

[15]) Unsere Körperform und das physiologische Problem ihrer Enstehung von Vilh. His, Professor an der Leipziger Univers. Leipzig 1875.

[16]) Entwickelunksgeschichte der Unke als Grundlage einer vergleichender der Morfologie der Wirbelthiere von Alex. Goette, Prof. an der Strassburg. Univ. Leipzig 1875

[17]) Ziele und Wege der heutigen Entwickelungsgeschichte. Haeckel, Jena 1875.

Z národního divadla.

Imerich Madách psal „Tragedii člověka“ ve Sztregově od 17. února 1859. do 26. března 1860.; za rok potom uveřejnila ji Společnosť Kisfaludiho. V národním divadle maďarském hrála se poprve dne 21. září 1883. — toho autor ovšem již se nedočkal; zemřel ve svém rodišti, Sztregově, již l. 1864. jako muž jedenačtyřicítiletý.

Jeť tedy „Tragedie člověka“ novinkou pouze na jevišti našem; jako dramatická báseň známa je téměř 30 let; již v letech pětašedesátých uveřejnily z ní německé časopisy různé ukázky.

„Tragedie člověka“ není určena pro jeviště. Že přece asi ve třech velkoměstech evropských se dávala a u nás se hraje, jest zásluhou nesmírně stkvostných dekorací, jakéž své vlasti k vypravení této dramatické básně daroval uherský velmož, Mecenáš. Výprava ta vskutku nádherou oslňuje. To jest však asi vše, co si obyčejný divák — a takových jest v každém divadle většina — z „Tragedie člověka“ odnese; pochybujeme, že by jí porozuměl. Vyžaduje studia filosofického a známostí historických; pravá cena díla Madáchova se pozná, pročteme-li důkladně jeho knihu.

V I. scéně vidíme nebesa, archanděly, kůry andělské, slyšíme hlas Hospodinův a rozhovor jeho s věčným odbojníkem, Luciferem — obraz velmi připomínající prolog v nebesích ve Faustu Goethově. Hospodin daruje Luciferovi dva stromy v ráji:

„Na země hlubinách, tam v ráji, viz
dva štíhlé stromy. Já je proklínám,
pak oba vezmi, dávám ti je v dar.“

Lucifer odpovídá mezi jiným pozoruhodnými slovy:

„Když podaří se duchu odporu
na místě nejmenším se zakotvit,
pak brzy svět ti z kořen vyvrátí.“

Druhá scéna uvádí nás do ráje: zříme strom poznání a strom života; Adama, Evu, zraky naše oslňuje glorie s otevřených nebes, a v sluch zaznívá harmonie kůrů andělských. Lucifer počíná své dílo svodu: objeví se zaleklým lidem. Scéna ta připomíná živě první scénu Byronova „Kaina“, kdy Lucifer prvním lidem se objevuje — jakož vůbec celá „Tragedie člověka“ přemnohými místy jednak Goethova Fausta, jednak Byronova „Kaina“ připomíná. Věrně dle podání biblického připovídá Lucifer lidem, že budou vševědoucí jako Hospodin, okusí-li se stromu zapověděného: prarodičové lidstva klesnou, a patříme na ně ve scéně III., v krajině mimo ráj, kde již v potu tváře Adam chleba svého dobývá. Lucifer ukolébá oba v kouzelný spánek, a nyní počíná vlastní „tragedie člověka“. V různých allegorických výjevech vidíme Adama i Evu, Luciferem provázené, a všude doznává Adam osud člověka z ráje vyhnaného, ať kryje se jakoukoliv maskou: nespokojenosť, klam, bídu, ono lidské „nic“, jež nás stihlo po pádu prvních rodičů. Ve IV. obraze jest Adam faraonem egyptským a sedí na trůnu, Lucifer jeho ministrem: ale šťastným se necítí. Před jeho zraky staví otroci nesmírné pyramidy, a Adam povyšuje na trůn Evu, jež se mu objevila jako vdova otroka utrýzněného. Daruje lidu svobodu a opouští trůn. Že však lid osvoboditelů si neváží a svobody hoden není, vidíme hned v následující V. scéně. Jsme v Athé-

nách na tržišti; jest zde řečniště, pohanský chrám a oltář. Eva jest tu Lucií, manželkou Miltiadovou; Adam je Miltiades. Osvobodil vlasť, a přece uplacený a poštvaný lid prohlašuje jej zrádcem a žádá jeho hlavu. V obraze VI. zříme divokou orgii v pohanském Římě. Adam slove Sergiolus, Lucifer Milo, Eva Julie. Hýří a vysmívají se všemu a citu a lidskosti! Do vřavy pusté orgie zaznívá nářek a hymnus mučených křesťanů, jimž se pohané vysmívají. Kolem síně jde pohřeb. Lucifer přivádí sem z rozpustilé lehkomyslnosti mrtvolu v otevřené rakvi a připíjí jí; Hippie v bujnosti líbá mrtvolu v ústa, aby jí odňala obolus. V tom vkročí mezi hýřilce vážný kmet: Petr apoštol. Oznamuje, že vssála polibkem v sebe jed: člověk onen zemřel morem. Sochy pohanských bohů při jeho příchodu kácejí se v prach. Řeč Petrova jest vskutku velebná. Hippie svíjí se v bolestech; apoštol Petr v poslední chvíli vyprošuje jí odpuštění nebes a pokřtí ji, načež duše její vznese se k nebesům. Catulus odchází do Thebaidy, aby oddal se rozjímání a činil pokání. Adam klesá na kolena a modlí se; v tom okamžení objeví se nad nimi svatý kříž; z daleka slyšeti je velebný hymnus. Scéna ta v pravdě uchvacuje. Apoštol Petr dokládá, že „ti, kteří tam v cirku zbožné hymny pějí, kdy tygr zatím těla jejich rve, jsou nosičové vznešených myšlének, lásky k bližnímu, rovnosti lidské a nauky, jež co svět světem, vládnouti bude; načež Sergiolus (Adam) nadšeně volá, že jde v boj za křesťanství a stává se křesťanem; opíraje se o apoštola Petra, odchází.

V následující (VII.) scéně objeví se Adam při dvoře císaře Rudolfa II. v Praze jako Keppler, Eva jako marnotratná a záletná jeho choť Barbora, Lucifer jeho famulus. I tady Keppler, učenec a muž vědy, sžírán jest bolem: jednak, že musí sloužiti pověrám a lži, za něž lidé bohatě platí, jednak že přese vše nemůže tolik peněz opatřiti, kolik jeho nevěrná, zhýralá žena potřebuje. Z neklidného Kepplera stane se Danton, a rázem objeví se nám v obraze VIII. na scéně na Grèvském náměstí na řečništi, vedle guilotiny. Chválí „rozum“ jako jediného Boha a vynáší revoluci; Evu uzří jako aristokratku a zamiluje se do ní; sansculotte Evu probodne, načež opět spatříme Evu jako ženu lítici mezi pařížskou luzou; konečně Danton padá pod sekerou guilotiny následkem úkladů Robespierrových a Saint-Justových.

Nyní octne se Adam s Luciferem ve vyblouzněném státě socialistickém, ve phalansteriu*); kdež teprve poznává pravý paskvil samostatnosti a důstojnosti člověka, pravý výsměch každému talentu a geniu, jenž člověka k velikým věcem volá. I zde, v tom vysněném eldoradu socialistů, panuje tyranie a despotismus krutější než jinde, tak že celá scéna je znamenitá satyra na utopie ztřeštěných socialistů.

V následující scéně letí Lucifer s Adamem v nekonečném prostoru vstříc budoucnosti, kdy slunce shasne, a země v led se promění. Zříme krajiny sněhem a ledem pokryté, bez rostlin. Slunce jeví se jako červená koule bez paprsků, mlhami pokrytá. Adam přichází jako vyhaslý stařec k bídné eskymácké chatrči: zde ukrývají se poslední lidé. Domnívají se, že k nim přicházejí bohové; v sešlé eskymácké ženě poznává Adam Evu; zří nekonečnou strasť a bídu.

V předposlední scéně vidíme krajinu mimo ráj jako v obraze třetím.

*) Dle systému Karla Fourriera (1772—1877.), jenž chtěl celou lidskou společnosť rozděliti na skupiny (phalangy) po 12—1800 osobách, kdež by žily dle zásad komunistických.

Adam se probudí z hrozného sna, jejž s Luciferem prožil, a v beznaději své chce zemříti, a již již vrhl by se do propasti — v tom Eva mu sdělí, že je matkou.

Adam vrací se k životu a volá k Hospodinu vřelými slovy:

„Tys, Pane, zvítězil! Zde v prach se kořím,
bez Tebe marný boj — i proti Tobě,
ráj vrať mi zas, neb v propasť vrhni mne,
mé srdce Tvým jest — duše má je Tvá!“

Nebe se otvírá, z kůrů andělských slyšeti hlas: „Adame, nezoufej! Přijímám tě na milosť, jsem usmířen!“ Po několika mohutných slovech a sborech andělů volá Hospodin k prvním lidem: „Bojujte a důvěřujte!“ a opona padá.

„Tragedie člověka“ psána je veršem; vane jí duch filosofický, básnický a ušlechtilý, nikoliv protináboženský, a je prosta rouhavě teskného, rozervaného tónu Byronova. Tři veliké úlohy — Adam, Eva a Lucifer činí na herce veliké požadavky; režie při výpravě tak složité a mnohotvárné jest ovšem mistrovský kus práce. Že vše u nás jde výborně, svědčí o umělecké výši, na níž se divadlo naše nalézá. Dvě scény se u nás vynechávají: v Cařihradě, kde Adam přichází jako Tankred s křižáky; že je tu veliké auto-da-fé kacířů a jeví se nesvornosť mezi křesťany a mnichy, neochota k obhajcům Božího hrobu atd., což činilo by nemilý a příliš příkrý kontrast k úchvatné scéně zjevení sv. kříže a sv. apoštola Petra, jest to celkovému dojmu velice na prospěch a lze to jen chváliti. Jiná scéna, jež se vynechává, jest v Londýně mezi Towerem a Temží, na tržišti, kdež veškeré scény opět velmi živě Goethova „Fausta“ připomínají.

„Tragedie člověka“ dává se více než třicetkráte vždy při domě naplněném, a nedivíme se tomu. Je to rara avis mezi hrami výpravnými, jež na jevišti našem dávány byly, a jež kromě cirkusových komedií a baletních i výpravných hokuspokusů (jako na př. „Ďáblovy pilulky“) obecenstvu ani za mák duševního požitku nepodaly, ba, přímo vkus obecenstva a účel nár. divadla zabíjejí.

Litujeme, že mezi mnohé zdařilé novinky dostala se i opět ničemná chamraď, jako pařížská komedie „Paragraf 330“, ve které i přes, jak hlásáno, učiněná škrtání zbylo ještě dosti, čemu se měly dávno již zavříti dvéře. Povíme si o tom příště více. **Josef Flekáček.**

UMĚNÍ.

Před několika lety zavítal jsem na cestě Německem do Norimberka a mimo jiné památnosti prohlížel jsem sobě s velkou účastí archaeologické sbírky germánského musea, jež umístěny jsou v bývalém klášteře Kartuzianském. Klášter tento založen byl roku 1380. Markvartem Mendlem a spustl během času tak, že již usneseno bylo strhnouti krásné jeho křížové chodby. Zajímavou, starobylou stavbu tuto zachránil však svobodný pán Aufsess, jenž shledal, že by budova tato výborně hodila se k umístění jeho archaeologických sbírek, a dosáhl

toho, že stát Bavorský i město Norimberk přenechaly mu ji k tomuto účelu. Příspěvky z celého Německa vzrostla sbírka svobodného pána z Aufsessů v obsáhlé, velmi zajímavé museum germánských starožitností, a jest dnešního dne chloubou Němců. —

Prohlížeje sbírky tyto, umístěné ladně v ctihodné budově klášterní, vzpomínal jsem již tehdáž našeho kláštera svaté Anežky, a vzpomínky tyto mocně oživeny byly lonskou návštěvou retrospektivního oddělení naší zemské jubilejní výstavy.

Což není možno, rozjímal jsem v duchu, zachovati tento v rumu již již se rozpadající stkvost staročeského církevního umění, tento dávnověký odkaz zbožnosti našich předků? Jest marným šlechetné snažení obce Pražské restaurovati spustlou svatyni tuto?

Což nedala by se opět znovu zříditi a nebylo by možno umístiti v ní památky církevního umění českého?

Retrospektivní výstava naše bohatostí památek církevního umění českého nás překvapila a tušíme z ní, jaké množství uměleckých stkvostů z vlasti naší zavlečeno bylo do ciziny. A přece ještě mnoho, velmi mnoho nám zbylo, co je pokryto prachem zapomenutí a práchniví snad v zákoutí našich kostelů a klášterů.

Kdyby zachována byla jmenovaná památka církevní architektury a věnována tomuto účelu, jak mnohá vzácná památka církevního umění českého nalezla by v něm přístřeší a ušla by jisté zkáze!

Stopuji s účastenstvím veškeré horlivé snahy o zachování starobylého kláštera svaté Anežky a lituji, že náhle značně ochably.

Jest ovšem v příčině této překonati značné obtíže; kdyby se však naše vlastenecké duchovenstvo znovu ujalo tohoto záslužného podniku, a kdyby mu pomocnou ruku podala obec Pražská, křesťanská akademie, akademie věd a umění, družstvo „Vlasť“ a ostatní umění milovná část našeho obecenstva, byly by snahy jeho zajisté provázeny šťastným výsledkem.

K přítomnému dopisu, slovutný pane redaktore, vede mne prosba, abyste laskavě ve svém ctěném listu utuchlou již otázku, má-li klášter sv. Anežky zachován býti čili nic, k veřejné diskusi laskavě přivésti ráčil.

Myslím, že jest právě nyní k tomu vhodná doba; neboť zákon assanační pro Staré Město a Josefov a s ním souvisící zákon o vyvlastnění budov za účelem assanace vejde snad již brzy v život a se zákonem tímto těsně jest spojen i osud kláštera svaté Anežky.

Přijměte, slovutný pane redaktore, ujištění mé hluboké úcty, s kterou se znamenám

Váš nejoddanější

Dr. **Ant. Mokrý**,
c. k. notář. *)

V Hlinsku, dne 26. září 1892

LITERATURA.

Sirotám příbramským. Vydáno péčí českých umělců. V Praze, v červenci 1892. Tiskem J. Otty.

Děsné neštěstí příbramské vyvolalo živý a účinný soucit všech vrstev u nás i za hranicemi. Spolek belletristů „Máj“ ve šlechetném úmyslu, hřivnou svou přispěti na prospěch pozůstalých po obětech katastrofy, provedl pěknou myšlénku a vydal list tento, obsahující příspěvky téměř všech současných našich spisovatelů a básníků.

Pravdivosť přísloví: „Neštěstí učí hledati Boha“, poznáváme i na této publikaci a celkovém rázu jejím. Alespoň ona blaseovanosť, ono, abychom přímo

*) Tento dopis předložíme výboru družstva a čtenáře „Vlasti“ prosíme o návrhy, kterak by lze bylo tuto vzácnou památku zachovati.

řekli, chvástání se vlastní nevěrou a někdy i zjevné rouhání, v němž přemnozí naši básníci tak si libují, že bez toho ani několikařádkovou básničku napsati nedovedou, vymizelo z příspěvků do listů skládaných.

Ve Vrchlického básni „Soucit“ k výčitce satanově

„má člověk z všeho nemoc, zhoubu, zmary,
víc Bůh mu nedal.“

odpovídá Kristus: „Soucit dal mu taky.“ Soucit však sám o sobě nic by neznamenal, nebyl-li by dobročinnými skutky provázený, či zkrátka: soucit onen musí být křesťanský, jak tomu právě katolické náboženství způsobem tak vznešeným učí. Zde Vrchlický chtěj nechtěj musí se postaviti na půdu křesťansko-katolickou. Od starého mistra Arbesa raději byli bychom viděli něco v proze, nežli nechutnou, nucenou „Kadeř“. Také poslání mladším, šťastnějším, je pouhá rýmovaná próza. „Kudratá“ hlava je něco z brusu nového. Velikou pravdu napsal Fr. Kvapil v básni „Slza“:

„Tak v hoře lidské božský soucit slétá,
a nechť žel nad žely hruď proklát spěší,
ten Kristus na kříži vždy bdí a těší.“

Dovolujeme si skromnou otázku: Kolikráte se naši páni básníci ku Kristu Pánu tak znají? Buď Ho zapírají, nebo ještě tak nejraději odvažují se své „boly“ „útrapy“ „kříže“ atd. s Jeho mukami porovnávati. Ot. Mokrý vyčítá přímo Hospodinu: „proč nás v ten divný, divný svět stvořil, proč v nás illuse budil, by v zápětí je bořil?“ Ba zajel si i do starého zákona a vytýká Bohu, „že otevřel zázrakem oči Tobiášovi“ pronášeje hlubokou pravdu, že by nám bylo lépe bývalo, kdybychom měli oči „věčně přimčeny“. O tom se nebudeme s básníkem hádati, míníme však, že podobné příspěvky nemají se uveřejňovati.

Z uveřejněných aforismů mnohý je planý a vynucený. Jos. Pachmayer ve svém aforismu vyhlašuje podporu strádajících za „železnou povinnosť“, což je „nejlepší rozřešení otázky socialní.“ Tím, snad ani nevěda, opět to tvrdí, co náboženství naše ode dávna nám ukládá, a v tom právě je nejprostší a nejlepší rozluštění záhad socialních.

Poněkud podivně soudí Ot. Horský o dobročinnosti šlechty: ta prý vykonává dobročinnosť pořádáním „zábav“, což není ctností, nýbrž — sportem. Můžeme pisatele aforismu ujistiti (ku př. pouze ze své zkušenosti jako Vincenciané, ať nedíme o jiných), že šlechta rozdá ohromné sumy peněz strádající chudině zcela tiše, bez pořádání zábav. A i kdyby pořádala „zábavy“ za dobročinným účelem, pak zajisté celkem „sport“ onen pěstuje mnohem méně, nežli nešlechticové, kteří, jak dobře známo, neustále pořádají věnečky, merendy, taneční zábavy (často i v adventě), národní „slavnosti“, koulení kuželek, divadla, bruslení atd. atd., zkrátka zábavy nejrozmanitějšího druhu za účely dobročinnými. A děje-li se to slušně, není to věru žádnou nectností! Sluší dáti pravdě průchod, že aforismem tím hrubě šlechtě ukřivděno. Kdož měl by více příčin plesati, než právě strádající chuďas, kdyby šlechta jen hodně zábav v jeho prospěch pořádala!

K. V. Rais porovnává hrdiny, kteří obětovali v dobách příbramské katastrofy život za bratry, s „obětavými našimi předky století 15, zápasícími za nejsvětější statky lidstva — svobodu slova Božího a rodného jazyka, za volnosť lidí,“ patrně tedy s Husity a Tábority. Husiti však neobětovali život za bratry, nýbrž rodné bratry své ubíjeli, neničili nepřátelská města a dědiny, nýbrž hrady, chrámy a města rodné otčiny své. Příbramské hrdiny vedla čistá láska k bližnímu; v Táborech bouřil divý fanatismus. Totéž platí i o „největších obětích“ v boji za svobodu víry ve století XVI. a XVII. Tu již běží o protestantismus a germanisaci, s ním ruku v ruce postupující — jak to lze se zbožnými, věřícími horníky porovnávati, věru nevíme.

Obrazy celkem jsou pěkné. Holáskovo „Upálení Jeronyma“ vyhlíží spíše jako karrikatura nežli vážné pojetí; osoby kolem hranice zdají se býti křepčícími Hurony. Jinak má list mnoho příspěvků hezoučkých; pokud s naším hlediskem nesouhlasí, vytkli jsme otevřeně. Jan Hejný.

Hlasy a ohlasy. Básně Vladimíra Šťastného. V Telči, nakladatelství E. Šolce, 1892. Cena 80 kr.

Ke knihám „Kvítí májové“ (1872) „Kytka z Moravy“ (1879) a jiným sbírkám nadaného pěvce Vladimíra Šťastného přistoupila knížka nová: „Hlasy

a ohlasy". Spisovatel rozdělil ji ve III. oddíly: „Z Velehradu", „Legendy a pověsti", „Příležitostné".

Nejlépe se nám líbí část druhá. Sem měl býti i vřaděn „Sen sv. Cyrilla", jenž do vzpomínek velehradských méně náleží. Pověsti a legendy, toť živel básníkův; tolik přiznáte, kdybyste jen tuto sbírku Šťastného poznali. Skoro všechny legendy pěkně se čtou. Vřelosť, humor, zasmušilý ton balady, idylický ráz, všude lahodné vypravování, vše půvabně se střídá, rozvláčnosť vás nikde neunaví, zbytečné šíře nenaleznete. Čtěte jen básně: „Slavíci sv. Sávy", „Nebezpečný dar", „Trojí přání", „Zazděné dítě", „Marie náměstnice", „Fialka lesní", „Salve regina", „Pás panny Marie Zašovské" — a poznáte, jak v různé barvy stápí autor svůj štětec. Do druhého oddílu dostaly se některé básně, jež nejsouce ani legendy, ani pověsti, sem nenáleží, ku př. „Pšenice", „U stolu Páně", „V cizině", „Různé uvítání". Právě tyto čtyři obrázky jsou však roztomilé, zvláště první tři velmi poetické; poslední imponuje pravdivostí. V podobném genru, jak jsou tyto čtyři: jest Vl. Šťastný skutečně velmi šťastný pěvec a pravý básník.

Z oddílu prvního „Z Velehradu", všude mluví upřímný katolík, vlastenec, věrný, nadšený Slovan. Se zvláštním zalíbením četli jsme tu „Povýšení jazyka slovanského" a každé místo, jež tak vřele o sv. věrozvěstech našich mluví, jež s takým vzletem slovanské rodiny a mluvy naší se dotýká.

Poslední oddíl „Příležitostné", obsahuje 13 básní ceny nestejné: za nejlepší považujeme vřelou „Památce Boženy Němcové", „Nový hrob" (Památce Jírsíkově) s „Vzpomínka na J. Em. † kardinála Bedřicha Schwarzenberga."

„Hlasy a ohlasy" mají cenu básnickou a zasluhují býti doporučeny. Že pro svůj ráz leckomus se zamlouvati nebudou, to cenu jejich ovšem nesníží; dnes jsme zvyklí tomu, že se vše buď úplně ignoruje, neb alespoň kratičce odbývá, co jen poněkud katolickou signaturu na sobě má. Bohu díky, jest však ještě dosti míst i osob, kde křesťansko-katolický duch vůbec ještě něco platí. V záplavě básnických sbírek dýšících nevěrou, opěvujících zašlé pohanství nebo vlastní chorobné „já", jež mnohdy náleží spíše do pathologie než poesie, jest sbírka Vladimíra Šťastného vonnou, bílou růží, čistou holubicí nad spoustou mutných vod.

Formální výtky, jež zde onde bychom učiniti mohli, jsou celkem nepatrné a bohatý obsah i ladná forma daleko je převáží. Podotknouti sluší, že básník věnoval knihu hraběti Egbertu Belcredimu, dobrodinci moravského lidu a vlastenci — „opravdovému šlechtici", jak ve své dedikaci jedné upřímně poznamenal výtečný Kosmák.

Josef Flekáček.

Rozpravy společnosti přátel starožitností českých v Praze. III. (?) S vyobrazením. — V Praze 1892. Str. 93.

List tento několikráte již přinesl zprávy o činnosti „Společnosti přátel starožitností českých", sdružení to horlivých pracovníků i amateurů, již účelem práce své zvolili si pomáhati ať radou, ať skutkem k rychlejšímu probádání vlasti naší v příčině národopisné neb archaeologické. Posledním činem, této „Společnosti", o němž veřejnosť českou zpraviti dlužno, jest vydání nové publikace. Spolek nazval publikaci tuto „Rozpravami" a označil „Rozpravy" tyto římskou „III", což mělo by znamenati, že jest to již III. sešit „Rozprav"; to však není pravda. Je to sešit prvý, jemuž předcházelo dvé publikací, z nichž jedna nazvána „První výroční zprávou" a druhá „druhou zprávou" (nikoli však II. výroční!). Uvádíme to proto, aby snad jedenkráte následkem chybného číslování publikací „Společnosti" nepovstal zmatek. Dnes je snad takováto úzkostlivosť směšná, ale po letech má svou cenu.

„Rozpravy" jsou rozděleny dle dvou oborů, z nichž činnosť „Společnosti" záleží. Prvý odbor: archaeologie a historie, obé v nejširším slova smyslu. Prvý článek anthropologický „Zbuzanské pohřebiště" pochází z péra dra. J. Matiegky, pracovníka to stejně nadaného jako pilného a nadšeného. Na nepovšimnutou otázku archaeologie upozornil J. Soukup ve článku „Hlemýždi v lebkách a kostech". Autor míní, až bude sebrán větší materiál tohoto druhu, že bude lze sepsati kapitolu v anthropologii české opomíjenou: „osud tělesných pozůstatků dávného obyvatelstva českého." — Vrchní místodržitelský inženýr Ad. Pecenka podal do rozprav zajímavý článek o „románském kostele v Mohelnici", k němuž jest přidán pěkný obrázek popisovaného kostela. — Inž. J. Herrain v delším článku rozepsal se o „založení Nového města Pražského Karlem IV.", a J. V. Šimák přispěl článkem „Rodiny šlechtické i erbovní v Mladé Boleslavi". Jest to pěkná práce, bohatá zajímavým, novým materiálem.

Část druhá obsahuje práce národopisné. Prvý příspěvek „Stařenčino vypravování mladším o dřívějších sirkách a modách“ od J. Vluky, jest vypravován nářečím lašským (moravsko-ostravštinou). Bohatou sbírku materiálu (pověr a obyčejů) uložil prof. J. Koštál v práci „Slunce, měsíc a hvězdy v podání prostonárodním.“ S barbarským obyčejem zazdívati živé lidi do základů staveb seznamuje čtenáře prof. dr. H. Máchal v článku „O zazdívání lidí do staveb“. Při práci této mohl p. spisovatel s prospěchem užiti článku dra. Č. Zíbrta „Oběti v základech starých staveb“, uveřejněného v Hlase Národa ze dne 3. května 1891. Něco drobných příspěvků ku charakteristice báječných bytostí „zmek“ a „třas“ sebral v literatuře staročeské J. Soukup, jež podává tu v článku „Příspěvky bájeslovné“. K. J. Adámek napsal článek „O muzejích krajinských a o statistice muzejní“.

V drobných zprávách čteme pojednání: Středověké tvrziště v Strašnově u Ml. Boleslavi (od Ad. Pecenky); Staré kameny náhrobní v kostele Podčapelském blíže Berouna (od A. Pecenky); kostel ve Březně u Ml. Boleslavi (od J. V. Šimáka). Další příspěvky ku zvonařství na Boleslavsku (J. V. Š.), kdy svěcena byla zvonice děkanského chrámu Mladoboleslavského (J. V. Š.), a konečně „k otázce původu národního ornamentu,“ zprávu to, s níž podepsaný referent nikterak nesouhlasí.

„Rozpravy“ jsou bohaté obsahem, cenné materialem v nich sneseným. Doporučujeme „Rozpravy“ čtenářstvu svému co nejvřeleji, doporučujemeť tím spolek, jehož činnosť i veškeré snažení vůbec jest nám co nejsympatičtější.

Ferd. Pátek.

Ivan Sergějevič Turgeněv: **Rudin, Jarní vody a jiné povídky.** Ruské knihovny Ottovy svazek XI. R. 1892. Cena zl. 1·50.

Společný ráz tohoto cyklu je tento: Sebeklamy v lásce, sebeklamy v tom, co nazývají lidé svým přesvědčením, sebeklamy v tom, co sluje péči o pokrok lidstva. A kdo klame sám sebe, komu vlastně poslouží pravdou? Mluví o pravdě, hledí frazí nahraditi nebo jen zastříti sobě i jiným pohled do zákulisí své duše, a nejde-li již ani to, resignuje, oddává se „osudu“. Není cesta těchto hrdin — ačli toho jména postavy Rudinovské zasluhují — cestou k víře.

Rudin je právě typem těchto lidí. Krásně mluví, sentence za sentencí sype každému, s kým jedná, všechny si získá, všem platí za věštce, ale naposledy právě tím rozporem mezi řečí a skutky zase všem se zprotiví, ba i té dívce, která v něm přímo apoštola vznešeného učení pokroku spatřovala. Rudin octne se posléze v zákoutí, kam se kladou zvetšelí duchové, a v zákoutí tomto vyznává, že aspoň připravoval novou dobu, která má i skutky dokázati, že řeči vznešené nejsou marny.

Jiný takový hrdina byl onen čtenář a vykladatel Fausta Goethova, kterého naše sbírka líčí na místě čtvrtém. Povídku 2. a 3. necháváme na konec. Čtení a výklad Fausta dál se společně s mladou, provdanou paní před manželem i bez něho, až z těchto duchaplných zábav stane se poměr 9. přikázaním zapověděný. Ale panička bývala poslušnou dcerou, a podobizna matčina byla jí personifikací matčiných výstrah. Při jednom smluveném rendez-vous — matka se jí zjevila, z toho horečka — a smrť. A co náš hrdina? Líčí všechen děj příteli svému písemně, a po katastrofě odevzdává se „velkodušně“ osudu, a nevidí jiné spásy, nežli plniti povinnosti své. A o tom prve nevěděl? Věděl, ale je hrdinou Rudinovským, kterému se nedostává materiálu, aby postavil most mezi krásnými myšlénkami a svou vůlí. Video meliora proboque, deteriora sequor...

A „Jarní vody?“ Detto od repetice. Poznal Rus Sanin krásnou Italku Gemmu ve Frankfurtě. Miluje ji, pomýšlí na sňatek, proto chce prodati svůj ruský statek. Bohatá statkářka — Ruska — statek kupuje, Sanin se jí zalíbí, a ona svojí koketerií milého Sanina Gemmě odloudila i povýšila za svého věrného — pinčla. Odpusťte tomu názvu, ale jiný by v daných poměrech se nehodil. Ta dáma je totiž vdaná. Gemma se vdala po vítězství nad zármutkem do Ameriky. Sanin teprve po letech ochladl, vzpomínky na Gemmu oživly, psal jí, a dostal písemně odpuštění, jakož i — fotografií Gemminy dcery.

Ruští páni kavalíři jsou patrně snadno vznětliví srdcem a paragrafy o věrnosti neberou příliš přísně. Ostatně, co pravím: ruští? Čtěme realisty a naturalisty jiné a všude máme tutéž „emancipaci“ z pout dříve posvátných v životě v praxi, v románech pak v theorii. A to je právě povážlivá stránka tohoto druhu literatury, že raději slídí po vředech a bolácích, aby je odhalovala, nežli po zjevech v ušlechtilém smyslu typických a přece bohudíky posud ne příliš vzácných. Myslím, že ani Zolův román o Lourdech nebude z jiných. Není ovšem literatura

belletristická identickou s vychovatelskými spisy, ale dojista nemá býti také identickou se studiemi psychiatrickými ohledně lidských „slabostí“.

Povídky „Mumu“ a „Zájezdní hospoda“ podávají ukázky jiného druhu resignace: oné z vrstev spodních, z vlastního národa. Mumu — to byl pes. Jeho pán byl hluchý podomek mrzuté báryně. Skrýval svého psa, co jen mohl, ale báryni pes přece překážel. I donutili hluchého, aby psa utopil. Boj duševní, s jakým sluha vyplnil vůli paninu, je líčen krásně. Sluha uposlechl — ale pak opustil sídlo panské, aby v osamělé chatě dumal o tvrdém srdci báryně. Nemluví, snad ani obvyklými formami nepřemýšlí, ale bezpráví, krutosť chápe a cítí hlouběji a odsuzuje energičtěji nežli filosof.

„Zájezdní hospoda“ je cosi téhož rázu. Záletník odloudí hospodskému ženu, dojde si k statkářce a na té vymůže i předání hospody. Oklamaný a o statek přivedený manžel se uchýlí k duchovnímu ruskému, popíjí s ním, vymyslí si pomstu a chce nepřítele vypáliti. Je lapen, a teprve pak propuštěn od nového hospodského, když slíbí, že pomsty úplně zanechá. Stal se poutníčkem, který se kaje — za hříchy cizí. Jeho žena stala se žebračkou a pozbyla rozumu skoro úplně.

To jsou práce v tomto svazku podané. Máte touhu býti členy největšího slovanského národa? Dnes ovšem mnoho se změnilo a doufejme, že dále ještě více změní. Ale myslíme podle různých nových zjevů ruského života národního a kulturního, že posud mnoho Rudinů mezi filosofy, Saninů nahoře a majetníků psa „Mumu“ dole. Filip Šubrt.

Zlaté Klasy a Zlaté Lístky. Dárek dospělejším a útlověkým dítkám do Zlaté knihy čili dědictví sv. Ludmily zapsaným. Číslo XXIX.

Zlaté Klasy, které spořádal prof. Jan Vačlena, přinášejí obraz a popis zámku „Hluboká“, této vzácné ozdoby jižních Čech. Stejně obratně a zajímavě píše týž X. Y. o pustách uherských. Líčí jejich vznik, zařízení, popisuje roztřídění pastevců, jejich život, záliby a obratnosť. Obě v tomto podílu uveřejněné povídky jsou zcela zdařilé. Prvou: „Malá nevěsta“ sepsala učitelka Sabina Heybergerova. Za předmět vypravování zvolila si dvě rodiny: rodinu mlynářovu, bohatou, a rodinu účetních, chudou. Chudá rodina účetních vychovává děti zbožně a dočká se na nich štěstí, kdežto bohatou Haničku mlynářovu pýcha a špatné vychování přivedou k úplné zkáze. — Druhou povídku: „Krásné ručky“ napsala L. Grossmannová Brodská. Blaženka Čermákova měla tak krásné ručky, že jí stará služka Bábi nikterak nesvolila, aby si je v kuchyni při vaření pokazila. A tak Blaženka vyšívala, na piano hrála, a když jednou hosté přišli a Bábi se zrovna v týž den rozstonala a Blaženka vařit musila, všecko zkazila, což ji úplně napravilo.

Obě povídky chovají v sobě důležitý moment vychovatelský a při tom příjemně baví. Tři básně L. Grossmannové Brodské a různé poučné příklady ze života vznešených osob zakončují obsah Zlatých Klasů.

Zlaté Lístky mají za titulní obrázek „Svatou Horu“ u Příbrami. Text k tomu napsal prof. Jos. Nedvídek. Dvě básničky, životopisná črta o blahoslavené Anně Přemyslovně, jedna pohádka a sedm drobných povídaček a 5 zdařilých obrázků vyplňují obsah Zlatých Lístků. V povídkách líčí se důvěra v Boha, vděčnosť dítek ku katechetovi, odsuzuje se pýcha, závisť, msta a lakota. Zvláště překrásná jest idylka: „Anděl na zemi“. Nejvíce prací zde uveřejnil A. B. Šťastný. — Zlaté Lístky spořádali bisk. vikář a děkan Fr. Pech a Eduard Mergl. Oběma i p. prof. Vačlenovi vzdáváme srdečný dík, že připravili naší mládeži četbu zdravou a záživnou.

Ze seznamu nových údů poznáváme, že se dědictví sv. Ludmily utěšeně rozšiřuje. Nejvíce údů získal Jos. Šprongl, katecheta v Žižkově, začež mu budiž vzdán veřejný dík.

Za údy přijímají se hoši i dívky v kterékoli době stáří. Za vklad 3 zl. stává se dítě údem od času přihlášky až do uplynulého 20. roku svého. Za vklad 2 zl. stává se hoch nebo dívka údem na dobu 12 let. Za vklad 1 zl. přijímají se údové na dobu 4 roků, a jen těmto údům dává se při zápisu zároveň s podílnou knihou ještě jedna kniha ze starších zásob nádavkem. Zakládajícím údem stane se, kdo jednou pro vždy daruje ústavu tomu 20 zl.; ten má právo na knihu obojího oddělení doživotně. Kdo nejsa údem složí 3 zl., dostává buď Zl. Lístky neb Zl. Klasy po 12 let. Školy a rodiny stávají se za vklad 5 zl. údy jednoho oddělení, za vklad 10 zl. údy obou oddělení na vždy. Prosíme, aby Zl. Kl. a Zl. Lístkům byla věnována vážná pozornosť: ony zasluhují pro svou cenu i tendenci rozšíření co největšího. Tom. Škrdle.

Drobné literarní a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Papež Lev XIII. poslal biskupu Sittenskému, jakožto senioru biskupův švýcarských, dopis, ve kterémž vyslovuje zvláštní potěšení nad zprávami, jež sv. Otce došly o Freiburgské katolické universitě. Sv. Otec nazývá Freiburgskou universitu ozdobou celého Švýcarska a jmenovitě výraz dává své radosti z toho, že universita jest četně navštěvována a výbornými silami učitelskými obsazena. — V září uveřejnil sv. Otec Encykliku o sv. růženci, ve které doporučuje modlitbu sv. růžence jako průpravu k oslavám jeho bisk. jubilea. — Pouti, které měly konány býti do Říma k jubileu sv. Otce, jsou odročeny pro nebezpečenství cholery až do polovice října. Nejdříve očekáváni jsou katolíci z Elsaska, z Malty a Kolumbie. Také kongres italských katolíků, v říjnu t. r. v Janově konaný, zabývá se 50letým bisk. jubileem sv. Otce.

K naší organisaci: Zavádíme zde novou rubriku, v níž budeme sledovati vývoj katolického spolkového života, knihoven a jiných důležitých institucí a v níž čas od času podávati budeme praktické návrhy k tomuto úkolu čelící. Ke všemu tomu ovšem síly jednotlivce nestačí, i prosímo tudíž o všestrannou pomoc a radu.

Dnes promluvíme o jednotách katolických tovaryšů. Jednoty katolických tovaryšů sdružují jinochy k spořádanému, mravnému a zbožnému životu. Členové scházejí se ve spolkových místnostech, čtou dobré knihy a časopisy, vzdělávají se přednáškami, ušlechťují mysl slušnými zábavami a posilňují duši v čase velikonočním sv. zpovědí a společným sv. přijímáním. Vlny socialního hnutí otřásají zemí, proto jest všudy na nejvýše nutno, zakládati tyto jednoty, aby se nimi křesťanský duch v národě šířil. Avšak nelze všude zakládati jednoty katolických tovaryšů: v malých městech je málo řemeslníků, málo tovaryšů, i byla to myšlénka zdravá a praktická, zakládati v takovýchto místech jednoty katolických jinochů a mužů.

Roku 1891. v měsíci srpnu konaly jednoty katolických tovaryšů z Čech, Moravy a Slezska, české i německé, v Praze valný sjezd, a tu bylo usneseno, aby diecésní předsedové svolávali vůdce všech tovaryšských spolků z diecése ku každoroční poradě; tím se mají jednoty udržovati v čilém ruchu a vývoji, ant zde každý poučuje o tom, co dobrého zavedl a co se dobře osvědčilo, a varuje před nepraktickými zařízeními. Profesor bohosloví Dr. Vinc. Ruth, diecésní předseda králové-hradecký, řídě se usnesením valného sjezdu, svolal letos předsedy tovaryšských jednot na den 22. a 26. srpna k diecésní schůzi do Hradce Králové, jíž se přes 30 osob stavu duchovního a světského súčastnilo. Schůzi po oba dny řídil diecésní předseda prof. dr. V. Ruth, jenž zahájil jednání listem ndp. biskupa dr. J. Haise. Mile působila na všecky účastníky slova vrchního pastýře, jenž vykládal z nesnází a překážek kladených jednotám tovaryšským potřebnosť a nutnosť podobných spolků a uvedl na paměť osvědčenou pravdu, že každá věc dobrá má sice nejvíce nepřátel, ale vždycky zvítězí. Za základ jednání vzat byl první den protokol letošní schůze diecésních předsedů ve Vídni. Druhý den jednáno bylo o protokolech loňské schůze diecésních předsedů ve Vídni a loňské všeobecné schůze předsedů země koruny sv.-Václavské v Praze Při jednotlivých odstavcích rozpředla se debata, a jednotliví předsedové sdělovali své zkušenosti v té které věci. Při nábožensko-mravně vzdělávacím účelu jednot vyslovena byla zásada, aby každoročně ve všech jednotách bylo společné sv. přijímání. Při vzdělávacích přednáškách budiž brán zřetel na socialní otázku, která v nynější době zajímá mysle veškerého dělnictva, a jest tudíž záhodno, aby otázka tato se stanoviska křesťanského byla náležitě členům jednot vysvětlována. V jednotě hradecké již tuto zimu otázka tato bude předsednictvem jednoty častými přednáškami probírána. Jan Kavan, předseda jilemnické jednoty, vyslovuje přání, aby dobré přednášky byly zasýsány buď do „Děl. Novin“ aneb do „Čecha“ a v těchto listech jako přílohy vytištěny. Zvláště hodí se k tomu dobře dělnická příloha „Čecha“. Pokud se týče stránky zábavné v jednotách tovaryšských, vysloveno bylo přání, aby nebyla naprosto zanedbávána. Místopředseda jednoty chrudimské učitel Tůma spolkové zábavy považuje za značný pramen příjmů a proto v nynější době, kdy jednoty tovaryšské nejsou dostatečně podporovány, mají spolkové zábavy pro jednotu svou důležitosť. Diecésní předseda doporučoval vhodné knihy a časopisy, bez nichž se nelze předsedům obejíti. Fr. Kutnar, místopředseda

jednoty bernartické, vyzývá shromážděné k hojnějšímu zasýlání spolkových zpráv do „Čecha“ a „Dělnických Novin“. Rokování dále súčastnili se mimo výše uvedené Ant. Nývlt, děkan v Ústí n. O., J. Cvrk, farář ve Skorenici, V. Matzke, farář v Kocléřově, Fr. Pospíšil, kaplan v Jesenici, K. Kuhn, v Kunštátě, J. Vojtěch, kaplan v Chrudimi, Fr. Stejskal, kaplan v Náchodě, A. Brix, gymn. katecheta v Lanškrouně, J. Volánek, kaplan v Poličce a Prügelholz, předseda dělnického spolku v Humpolci. Schůze tato byla v mnohém ohledu poučná a sloužila všem účastníkům k povzbuzení v těžké jejich práci na poli křesťanského socialismu.

I jest naším vroucím přáním, aby se podobné sjezdy ve všech diecesích koruny české zavedly.

O rozkvět katolických jednot v Rakousku již přes 40 let pečuje kardinal kníže arcibiskup dr. Ant. Gruscha, jenž svolává od té doby, co se stal arcibiskupem, každý rok diecesní předsedy k sobě do Vídně, kdež se konají porady o jednotách katolických tovaryšů: o jejich rozkvětu i rozšíření. I kojíme se nadějí, že zvláště nyní tovaryšské jednoty vlivem tak mocného církevního hodnostáře budou se hojně zakládati a zvelebovati. U nás v Čechách nebylo pro tyto jednoty dlouho patřičného porozumění. Teprve r. 1891. bylo nimi mocněji hnuto, a od té doby povstalo v Čechách hojně jednot tovaryšských a jinošských. Nejhorlivěji si vede diecése Hradecká. I přejeme těmto jednotám všeho zdaru a žádáme kněze i laiky, aby všude tyto jednoty buď zakládali, buď založené podporovali. Jednotám samým radíme, aby v hojné míře užívaly ke své propagandě tisku, a to tisku krajinského i odborného (Dělnické Noviny, Dělník). V budoucím čísle přineseme seznam našich jednot, a kdekoliv budoucně povstane nový buď tovaryšský buď jinošský spolek, ve „Vlasti“ jej ohlásíme, aby to sloužilo jiným k povzbuzení.

Slovinský sjezd a katolický tisk. Pátý odbor měl porady a úrady o tisku a předložil v té příčině sjezdu ke schválení resoluci tohoto smyslu: Poněvadž nepřátelským tiskem nejvíce trpí sv. církev a katolický život a s tím i blahobyt našeho národa, uznává první slov. katol. sjezd za nevyhnutelně potřebno, postaviti se nepříteli na odpor se zbraní v ruce — katolickým tiskem. A ne pouze hájiti, nýbrž i positivně musí tisk povznášeti katolické vědomí a katolický život. Nechť se této velmoci využitkuje 1. jako politické moci novinami, 2. jako vzdělavacího prostředku populárním, zábavným i poučným čtením a konečně 3. jako prostředku vychovavacího spisy pro mládež.

Dobré noviny jsou nejlepším prostředkem pro zachování katolického smýšlení a přesvědčení. Je tedy opravdovou povinností všech věrných katolíků vydatně podporovati naše katolické noviny hmotně i duševně. Každý katolík nechť si počítá za povinnosť potlačovati všechny víře nepřátelské noviny a nahrazovati je novinami dobrými, svatou víru naši a národnosť zvelebujícími; noviny pak, které se ještě nevzdaly bezpodmínečně liberálům, nechť katolíci vlivem svým přemění tak, aby pustíce mimo se všelikou neodhodlanosť se rozhodně a důsledně zastávaly zásad jedině pravých.

Poněvadž pak časopisy katolické mohou jen tehdy osvědčovati svůj mocný vliv, jsou-li moudře a vhodně zorganisovány, doporoučí se, aby z pánů, kteří mají katolické vědomí a vliv, zřízen byl stálý ústřední výbor, který by určoval směr v hlavních politických otázkách, a to vždy na základě katolických zasad, aby se mezi katolickými listy zachovávala jednota tak potřebná.

Dobře redigovaného katolicko-politického denníku je nevyhnutelně třeba, a budiž tak zřízen, aby vyhovoval duševním i hmotným potřebám a požadavkům katol. Slovinců. Poněvadž však sobě každý nemůže držeti denník, je třeba i dobrých listů, jednou nebo vícekráte za měsíc pravidelně vycházejících.

S vděčností a s hrdostí zmínil se I. slovinský katolický sjezd o společnosti sv. Mohoře (Hermagory; má týž účel, jaký u nás různá dědictví, na př. dědictví sv. Cyrilla a Methoděje a p.), přeje jí zdaru co největšího. Vynikajícím vzdělaným Slovincům sjezd ukládá, by svědomitě pečovali o to, aby „Matice „slovinská“ pracovala na pravých základech náboženskomravních. Vysloviv pak díky různým katolickým tiskovým spolkům sjezd prohlásil, že je potřeba netoliko dobré spisy vydávati, nýbrž je také šířiti. Každý katolík má povinnosť zkaženou četbu seč jest potlačovati a dobrou podle možnosti v rodinách a i ve spolcích rozšiřovati. K účelu tomu napomáhají zvláště farní knihovny. Konečně navrhl sjezd, aby se utvořil výbor znalců čili odborníků, jenž by všechny slovinské, pro lid a pro mládež určené knihy, svědomitě posoudil a ocenil, po případě dosavadní spolehlivé posudky doplňoval, aby tak špatné zboží bylo od-

straňováno a dobré tím horlivě šířeno. V tom smyslu budiž postaráno i o vydání slovinských klasiků pro mládež.

Dělnických Novin vyšlo 15. září roč. II. č. 2. Úvodní článek z péra redaktora Tom. Jirouška jedná o živnostenských soudech průmyslových dělníků. Zprávy z celého světa, různé a spolkové zprávy a dopisy doplňují bohatý obsah tohoto čísla. Feuilleton: „Pamatujte na konec" dochází takové obliby, že si pro něj četní i I. roč. „Děl. Novin" objednávají. Dne 1. října vydala redakce 3. číslo „Dělnických Novin". Úvodní článek: „Co činí socialní demokracie pro dělnictvo", psaný Ligou +7, dovozuje, že socialní demokracie na dělnictvu stále jen peněz požaduje, ale pro blaho jeho ničeho nečiní. „Wir wollen keine Charitas" — my nechceme milosrdných skutků — tato slova Beblova provádí celá socialní internacionala. Tento článek jest velice rázný. Druhý článek: „O poměrech při umění knihařském v Praze" napsal člen Jednoty katolických tovaryšů v Praze. Zdravotní hlídka jedná o choleře indické. I toto číslo, o půlarchovou přílohu zvětšené, má hojně různých zpráv a dopisů.

Na „Dělnické Noviny" předplácí se ročně (Žižkov u Prahy č. 505.) 1 zl. 60 kr., půlletně 80 kr., čtvrtletně 40 kr. Na 5 ex. dává se šestý zdarma. Každého prvního v měsíci mají „Děl. Noviny" půlarchovou přílohu. — Katolické mistry a tovaryše upozorňujeme, že si mohou v „Děl. Novinách" v „Malém oznamovateli" lacino inserovati; malý inserátek stojí 20 kr., pro odběratele „Děl. Novin" 10 kr. za každé uveřejnění. Podobnou výhodu poskytuje administrace „Děl. Novin" spolkům sv. Vincence. K těm se často a často chudí obracejí a je prosí, aby jim opatřili práci: i mohou konference sv. Vincence v „Děl. Novinách" těmto chudým inserátky po 20 kr. zapraviti: tím se „Děl. Noviny" oživí, chudým se najednou pomůže, a konference to mnoho státi nebude. Čísel 1. i 2. „Děl. Novin" má administrace na skladě, i potřebuje jen adres, aby je mohla na ukázku rozeslati. Kdyby se desátá adresa ujala, vyplatí se to.

Rajská zahrádka, roč. II. č. 1. Vydává a řídí Václav Špaček, řídící učitel v Košátkách, p. Vrutice Kropáčova. Se školním rokem začíná i „Rajská Zahrádka" nový ročník. Obrázky, počtem 9, jsou velice zdařilé, prosaické články jsou vesměs rovněž dobře volené, poučné a hlavně paedagogické. „R. Zahrádka" vychází dne 1. každého měsíce kromě v srpnu a září o 24 stranách. Předplatné, ročně 80 kr., přijímá knihtiskárna Cyrillo-Methodějské v Praze (Ostrovní ulice č. 1508-II). „Rajskou Zahrádku" svým čtenářům doporučujeme: je to časopis katolický a proto se katecheti zajisté velice o to přičiní, aby školní dítky „R. Z." v hojné míře odebíraly.

Po časopisech obrázkových, illustrovaných jest nyní veliká manie, že se každý snaží list podobně označovati, počátek povídky nějakou arabeskou ozdobiti (!) a text s obrázky, kdo ví odkud reprodukovanými, střídati. Inu móda. Kdo by neznal listu „Máje" a náhodou dostal do ruky čísla 12 a 13 (r. 1892), kde jest nadpis illustrovaný list pro „literaturu a umění", podivil by se, že v obou číslech na str. 347—410. není ani jedné illustrace mimo na deskách obyčejný při každém číslu obrázek. A to jsou také čísla illustrovaná? d.

Epištolní — humor. Už dlouho čekáme, kdy ustanou parodie evangelií a epištol v listech humoristických. Až posud solidní „Veselé listy" si také v č. 29. zaepištolovaly. Dobře, že to jest číslo předposlední. Budoucí ročník jistě i bez epištol moravského sněmu se zdokonalí. Vždyť už na venkově parodii na „Bohačko a Lazírky" vypískali. d.

Román pro českou mládež. S naší mládeží to nyní půjde ku předu, když bude čísti už v normálkách romány. „Malý čtenář", který se importuje žákům, kteří se naučili sotva čísti, ohlašuje, že v ročníku XII. bude mimo jiné přinášeti „nový krásný a napínavý román". A knihovna mládeže dospívající také román ohlašuje. Maně mně na mysl připadá redaktor, který ve spisech pro lid překládá „historický" v „dějepisný" obraz. A pro mládež teď máme jenom romány! d.

„Pěkné poděkování" nadepsán v „Palečku" č. 37. — vtip, a my bychom mohli podobně o anonymu K. N. říci. Ctihodný stařeček, mnich, ujal se opilce na dráze, protože ví, „co to jest, býti opilým" a pan K. N. věda snad mnohem více, co to znamená, sotva by se ujal, když má opici tak neomalenou, v níž tento „vtip" o „velebníčkovi" spáchal. d.

Láce katolického tisku. Třináct tiskových archů se čtyřmi illustracemi (208 stran) díla: „Unsere liebe Frau von Lourdes" („Wer hat Recht?") v německé nebo české řeči nabízí se z Lince za šest krejcarů. (100 kusů 6 zl.). Kde jste čeští páni knihkupci, kteří prodáváte stránku za krejcar a ještě výše? Zde si

vezměte příklad. A výsledek té láce? Díla toho bylo za krátko vyprodáno na 300 000 kusů. Tak by to chodilo i u nás při laciném tisku pro lid. d.

(95.) **Obrazky z vojny.** Napsal Bohumil Brodský. Část II. Přítele Domoviny r. VIII. č. 4. a 5.

Na 396 stranách malé osmerky podává pan autor pět novel. Látku čerpal tentokráte ze stavu vojenského. Jsou to: Na přední stráži, Staří přátelé, Ve čtrnáctém práporu, V boji a míru, Poručík Hrdina, jež známa jest již čtenářům „Vlasti" ze VII. ročníku. Děj odehrává se dílem v míru i ve vřavě válečné. „Na přední stráži", „V boji a míru" jsou obrázky z války rakousko-pruské z r. 1866; „Ve čtrnáctém praporu" provází spisovatel český pluk za dobu okupace do skalin bosenských. Všechny tyto obrázky jsou psány plynně, slohem jasným, lehkým, příjemně se čtoucím a hodí se dobře do každé knihovny. Zvláště pěkné jest líčení kontrastných povah v obrázku „Staří přátelé", pak „V boji a míru," v níž vynikají svou šlechetností vojenský kaplan Vojtěch Zarazil a poručík Otradovec. Věru, Brodský jest nejen dobrý myslivec, ale i dobrý voják.

„Přítel Domoviny" vybral si tentokráte práci lepší než obyčejně. Nacházíme v rámci jeho spisy obsahu velmi pochybného, jako na př. „Doba úpadku a vzkříšení národní literatury české. Napsal Jos. M. Hovorka. Roč. IV. č. 5.

Pernou školou života. Obraz ze života studentského. Napsal Al. Dostál. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Cena 50 kr. Alois Dostál líčí život studujících na universitě: jejich bídu, nedostatky, strádání a na druhé straně jejich výstřednosti. Za předmět vypravování vybral si studující z gymnasia R. (Rychnovského?), a hrdinou děje učinil studujícího Ziku a bohatou sklepnici Bětušku, potomní jeho manželku. Tato práce se Aloisi Dostálovi velice zdařila: baví i poučuje a končí reflexí, že ideál se musí spojiti s praxí v životě; ideál povznáší člověka k Bohu a praxe ho udržuje na zemi. O tom může mluviti ten, kdo prošel „pernou školou života".

Je theologie vědou? V „Časopise českého studentstva" (vlastně by měl název zníti: „Časopis protestantsko-radikálního studentstva") v č. 15. a 16. ze dne 15. září podává nějaký mladý radikál příspěvek k řešení otázky: „je-li theologie vědou." Ovšem že naprosto vědou není. A proč? Th. Dr. Karel Vondruška odvážil se v č. 20. „Blahověsta" s „naivní jistotou" tvrditi, že duše zemřelých podle kat. učení přejdou po smrti na soud Boží, a že tudíž není správno říkati, že přecházejí na „onen lepší svět". — Mladý radikální nevěrec je všecek pobouřen touto poznámkou. Zasluhuje také takový muž, jenž se odváží v „osvícené Husově Praze" mluviti o soudu Božím a opravovati planou liberální frázi nejhlubšího opovržení a pokárání. Ale nejen on i ostatní „vědci a doktoři podobného druhu" zasluhují proto opovržení. Jak pak je možno, že se ještě považují v tomto osvíceném století za doktory a jakým právem mají pro sebe celou (sic) fakultu — na universitě. (!) Mají snad míti tito „vědci a doktoři" jen kousek fakulty a snad někde na měsíci? Není nad radikální toleranci!

Zavadí-li někde „Časopis českého studentstva" o náboženství a katolickou církev, prozrazuje hned zášť, protestantské předsudky a někdy také radikální blbosť. — Tak ku př. čtu v č. 11. ze 30. června t. r. v úvodním článku také toto: „Theologii bych charakterisoval jedním slovem: sebezapírání. Potlačovati v sobě něco, co ve skutečnosti tam je a nahražovati povstalou mezeru (!?) tím, co tam není (!) — Lidské povaze je vštípena pochybovačnosť, skepticismus, kritičnosť, — jako theolog musíte jenom věřiti, a nejenom sám věřiti, ale nutiti i jiné, aby věřili tomu, čemu vy musíte věřiti .... Chcete-li se v theologii skrýti sám v sebe, do nejhlubších svých koutků — i tam vás budou hledati. Theologie si dělá právo na vás i do vaší nejtajnější myšlénky. Ta zabezpečená existence je draze zaplacena ztrátou vlastní bytosti ..."

Neříkal bych nic, kdyby tato slova napsal někdo, jenž o sobě napřed oznámil, že chce mluvit o věci, jíž zcela nerozumí! Ale musím se proti takovéto řeči ozvati, stojí-li v časopise, jenž se nazývá pokrokovým, jenž se domýšlí, že světlo doby se soustřeďuje v jeho řádcích Kolik slov, tolik mělkých nekřesťanských frází. Celý ten sermon má vznešený nátěr a zatím je to obyčejný tlach, jejž sentimentální žabky kuňkají při měsíčku. Jak pokrokový a osvícený je „Časopis českého studentstva", dosvědčuje i tato věta z č. 6. ze 24. března t. r.: „Oslavujíce památku Komenského oslavujeme různé ctnosti: opravdové náboženské přesvědčení, jež jeví se shodou se životem skutečným a jež jest úctyhodné (sic), jako nevěra nahrazená však mravními názory; lásku k bližnímu, nenávisť k pokrytectví a šalbě, jež obzvláště v církvi katolické jsou usídleny (!) ..." Kdo se jen poněkud vyzná v řádném českém slohu, řekl by, že tuto větu psal školák

z první gymnasiální třídy. Obsah však ukazuje již na pokročilejšího studenta, neboť se tu již mluví o „nevěře nahrazené mravními názory. (sic!)“

Pan pisatel snad chtěl mluviti o víře odhozené a nahrazené nevěreckými mravními názory. — A tito pánové, kteří píší takové obrovské nesmysly a k tomu nadávají tak sprostě, tito pánové se staví v čelo českého studentstva? Nemá-li české studentstvo lepších vůdců, pak je velmi litujeme... Liga + 92.

V Baluckého humoresce: **„Honba na ženu“** (v „Záb. listech“ r. 1892.), přeložené F. H. Čáslavským, jsou nepěkné narážky třeba pro vtip na víru a život katolický, které dostupují vrcholku v líčení „ultramontána“ v kruzích duchovenstva a náboženských žen. Hrdina povídky stal prý se „najednou členem bratrstva růžencového a škapulířového, členem spolku pro pojišťování statků duchovních, členem zelasitů apostoiských, členem propagandy křížové (!) atd. Podpisoval adresy sv. Otci, Jeho Eminenci panu arcibiskupovi, musil se předplatiti na nejnovější dílo o působení svěcené vody, ba dokonce byl přinucen přijati na se odpovědnosť za jakýsi nábožensko-polemický článek otištěný v krakovském „Čase„...“ a za to dostal odpustky pro potomstvo do sedmého kolena.“ — Myslíme, že bez takových narážek slušný český list pro lid by se obešel, zvláště když jsou ještě z polštiny přeloženy. d.

Díla **„Moravský lid“** od Fr. Bartoše, o němž bylo již v lonském ročníku „Vlasti“ referováno, vyšlo dosud 5 sešitů. Vedle prací, jež uvedeny byly ve zmíněném referátě, obsaženy jsou tu tato pojednání: „Lidé vědomci“, kdež spisovatel podává pověry o čarodějích a čarodějnicích, božcích a bohyních, zaklínačích mračen, hotařích (polních hlídačích), střelcích vědomcích, škůdcích, katovských a rasovských, konečně o zlodějích. Mimo to uveřejněna jest tu největší dosud naše sbírka pověr léčitelských „O domácím lékařství lidu moravského.“ — Knihkupectví Fr. Šaška ve Velkém Meziříčí vydalo znovu prvý díl Bartošova „Lid a národ“, jenž po několik již let úplně byl rozebrán.

—š—

Bubela K. a Válek J.: **Průvodce po umělecké a valašské národopisné výstavě na Vsetíně.** Na Vsetíně 1892. Cena 20 kr.

U příležitosti výstavy národopisné, pořádané ve dnech 14—28. srpna 1892., vyšla knížečka, o níž se tuto zmiňujeme. Rozdělena jest na dvě oddělení: část uměleckou a část národopisnou. V prvé části čteme příspěvky od R. Tyršové „Slovo úvodní“ a J. Válka „Několik slov o umění“. V části druhé, národopisné, nacházíme články M. Václavka „Význam Národopisné výstavy pražské r. 1894. a přípravy k ní na Moravském Valašsku“, dále téhož autora článek „Moravské Valašsko, kraj a lid“ (obsahuje kapitoly: Vsetín a jeho okolí; Valašská města; Kroj; Živnostenské poměry; Tělesná i duševní povaha lidu valašského). Vl. Havelkové „O vyšívání valašském“ a D. J. Jurkoviče „Valašská chalupa“. Přidány jsou obrázky Vsetína a valašské chalupy. Účastníkům výstavy zůstane knížečka tato milou upomínkou, pracovníkům v oboru národopisném bude dobrou příruční knížkou. —š—

Seminaristé — spisovatelé. Ačkoliv alumni musí se v seminářích vážnými zabývati vědami, poslouchají přednášky a tyto osvojiti jsou nuceni; přece známe příklady, že již seminaristé v literatuře v semináři vynikli, a mnohý si vzpomíná těch dob, kdy již v mladosti vlastenecký zápal jím prochvíval. V semináři psával již Josef Ehrenberger, jak často se o tom známým svým zmiňoval, v semináři Václav Beneš Třebízský pod jménem Václavovič psal jako na př. do Světozora „Mara Bočarovna“ a jiné. Jiní seminaristé psali básně, jak to mladá povaha sebou nesla, články theologické, menší črty, povídky, pověsti a jiné (Pohádková komise měla v semináři své sídlo), překládali a jinak byli činni v literatuře.

Připomínám za tou příčinou Václava Štulce, který již jako seminárista pracoval a se připravoval k literárním pracím. Studia theologická konal v letech 1835. a 1839, a to v Praze. Jako jinoch jedenadvacetiletý stal se spolupracovníkem českých listů a přece při tom studií soukromých nezanedbával. Přispíval hlavně do „Pospíšilových Květů“ především básněmi, plnými ideálů a vlasteneckého zápalu. Básně ty později vyšly v „Pomněnkách“, „Perlách nebeských“, „Dumách“ a „Harfě Sionské“.

Václav Štulc jako seminarista také mnoho překládal z cizích literatur jako hlavně z Mickiewicze („Znělky Krimské“, „Sen“) a tyto překlady věnoval J. Lubomirskému, „Poláku bratrsky Čechům oddanému, pěstiteli slovanské vzájemnosti obětavému a druhu pro všechny časy věrnému.“ Také z Herdera překládal Štulc v semináři a zde „Kvítí sebrané na východě“ vydal. Básně ty v letech

čtyřicátých měly veliký význam. Při tom všem byl Štulc skromný, a vědomosti jeho theologické dosvědčují, že byl při studiích pilný a snaživý. Nyní seminaristé mají své listy, by se cvičili, povzbuzovali a se i v oboru písemnickém vzdělávali. *)

d.

(15) Majetníkům výtečné **Weissovy křesťanské apologie** budiž tímto sděleno, že ve Frýburku u Herdera vyšel právě její svazek IV. nadepsaný: „Sociale Frage und sociale Ordnung oder Institutionen der Gesellschaftslehre". Svazek ten rozdělen jest ve 2 díly, jež jsou běžně paginovány a opatřeny rejstříkem věcným a jmenným. Má 1026 stran a stojí 7 marků.

(15) **Lidstvo v době předhistorické.** Knihkupci c. k. české university Bursík & Kohout počali vydávati pod názvem „Světem i přírodou" novou knihovnu. Tentokrát má to býti knihovna „lidských vědomostí". První díl pro ni napsal docent anthropologie a předhistorické archaeologie na české universitě Dr. Lubor Niederle a dal mu název „Lidstvo v době předhistorické". Jak olomoucký muzejní časopis oznamuje, vyjde dílo to celkem asi ve 12—14 sešitech. Pro druhý svazek uchystáno prý již od Dra. G. Grussa, profesora na téže universitě, hvězdářství. Dle prvního sešitu „Lidstva" hlásí se autor zjevně k těm, kdož, ač dosud i dle vlastního přiznání svého nemají k tomu žádného důkazu, evoluční theorii až na samého člověka applikují. Jemu již „věda dokázala", že člověk po stránce tělesné „jest jen nejdokonalejší zvíře". Jaká věda, o tom se autor nevyslovuje. V Brněnském „Obzoru" č. 17. a 18. odmítá Jan Heusler, advok. solicitator, který s takovou chutí bral první sešit Niederlova spisu do ruky, se vší rozhodností darvinistický názor autorův o vývoji člověka ze zvířete — jak jej spisovatel N. čtenáři vnucuje, a končí: „Jest věru litovati, že se pan spisovatel v tomto díle pro své smýšlení o původu člověka dal tak strannicky uchvátiti. Tato otázka jest čistě odborná, a její rozřešení také jenom od odborníků ve spise zase jenom odborném přísluší. Zde měl p. spisovatel o této věci jen věrně načrtnouti, v jakém stadiu otázka je: co od koho uváděno pro, a co od koho proti, a doznati, že věc dosud rozhodnuta není. Úsudek pak měl býti ponechán každému volný — vlastní." V poznámce pak referent se zmiňuje, že není ani knězem, ani doktorem filosofie, ani docentem na universitě, ba ani profesorem na střední škole, a že tudíž neměl v úmyslu dílo Niederlovo odsuzovati. Ale podepsal se — praví — plným jménem i karakterem proto, aby byl jednou podán malý důkaz, že i „širší obecenstvo" díla našich učenců čte a při tom i myslí, a že tedy třeba psáti i tomuto „širšímu obecenstvu" zcela nestranně a ve vlastních úsudcích jeho poněkud jej respektovati.

Nám zdálo se hned, jakmile p. Dr. Niederle začal u Šimáčka vydávati „Český lid", a „Athaeneum" prvním sešitům jeho vytklo jakousi nerozhodnosť nebo neurčitosť směru, že redakce, zejména co se týče anthropologie, nevyjadřuje se otevřeně a upřímně, — leč až by se časopis zakotvil a u čtenářstva nabyl půdy pevnější. A napovědění „Athaenea", jemuž asi náhledy docenta antropologie na české universitě z Prahy byly známější, tímto dílem dochází vysvětlení úplného. — My už snad nikdy nepřestaneme choditi po cestičkách, které jiní národové vyšlapavše opustili; tak i s tou hypothesou darvinistického vývoje člověka. Virchov, Agaziz, J. Ranke, ba i sám prof. Schafhausen, jinak velmi horlivý zastance evoluční theorie, přiznávají otevřeně, že podstatný rozdíl mezi člověkem a zvířetem spočívá již v samém mozku člověka, a to ve velikosti jeho; u nás však Dr. Jindř. Wankel, prof. Karel Maška (pro přirozeně znetvořenou Šipeckou čelisť), universitní docent Dr. Niederle a jiní ještě pořád jí holdují a literárně pro ni shledávají adeptů. „Dočkáme-li se v naší literatuře konečně střízlivých spisů vědeckých?" „Lidstvo" Niederlovo jím není.

Stanovy Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda, pod ochranou bl. Panny Marie, byly výnosem c. k. ministerstva vnitra ze dne 15. července schváleny. Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda jest církevní spolek pobožný i misijní, který za účel sobě klade sv. katolickou víru mezi Slovany rozšiřovati, hájiti a zvelebovati, následovně všecko podnikati a podporovati, co by k tomu konci prospěšným se vidělo, přihlížeje ku platným při tom církevním předpisům. Ústřední sídlo apoštolátu jest na Moravě, a to jako na nejpřednějším působišti sv. Cyrilla a Methoda, na posvátném Velehradě. Údové platí měsíčně nejméně 1 kr., ročně nejméně 12 kr. Přihlášky k apoštolátu konají se u příslušného farního úřadu.

---

*) Pozn. red. Podobné vzpomínky ze seminářů jsou nám i dále vítány, ovšem vzpomínky literární.

Katolický sjezd v Mohuči, nedávno konaný, měl znamenitý výsledek, a sv. Otec zaslal biskupu Mohučskému dopis, v němž velmi pochvalně se zmiňuje o výborné kázni katolíkův německých. Na tomto sjezdu Mohučském měl pozoruhodnou řeč předseda katolického středu, hrabě Ballestrem, jenž mezi jiným pravil: „Papež jest hlavou církve, a my té hlavě povinni jsme láskou, věrností a poslušností. Papež nikdy nemůže býti pro nás rozpakem, my vždy a veřejně se k němu hlásíme. Avšak ani centrum není rozpakem pro papeže; také centrum vždy se hlásí a hlásiti bude k papeži otevřeně a mužně. My — centrum — jsme neodlučitelni od papeže, my se považujeme za gardu Jeho Svatosti v Římě.“ Tato slova jsou důležitá pro celý katolický svět. V lásce a oddanosti ke sv. Otci musíme býti všude stejni, na celém zeměkruhu. Kdo podporuje papeže, podporuje sebe, kdo jest proti němu, ničí sebe, jenom v jednotě katolické spočívá síla.

Mezinárodní sjezd spisovatelů zahájil v Miláně 17. září t. r. ministr vyučování. Účastníků bylo na 200, z těch přes 70 z ciziny.

Katolický universitní spolek v Solnohradech konal 1. září t. r. výborovou schůzi za předsednictví knížete arcibiskupa Dr. Jana Hallera. Výbor byl potěšen, že třetí katolický sjezd v Linci projevil ke spolku tolik a tak nadšené přízně a srdečně pozdravuje resoluci sjezdem ve prospěch universitního spolku přijatou. Farář Jos. Ressel v Jablonci v Čechách odkázal spolku 2000 zl. V 6 měsících upsalo 600 osob pro universitní spolek 8.065 zl.; z těchto připadá 509 upisovatelů na klerus, 91 na ostatní stavy. Z Čech bylo upsáno od 56 osob 865 zl. Až se universita otevře, složí Msgr. Jos. Wieser, probošt z Tyrolska, 1.000 zl. a redaktor Anton Oberkofler 100 zl.

Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku konal první valnou hromadu v místnostech spolku kat. tovaryšů v Opavě 15. září t. r. Z 80 přispívajících členů dostavilo se do valné hromady v určitou hodinu celkem 14 členů. Někteří se omluvili nutným zaměstnáním. Když vládní komisař do schůze v určenou hodinu se nedostavil, zahájil předseda spolku, koop Jan Vyhlídal, schůzi asi násl. slovy: Počnu po Slezsku: „pěkně vítám velectěné pány.“ Poprvé shromáždili jsme se při valné hromadě spolku našeho, jenž na svůj prapor napsal: rozšiřujme zadarmo knihy mezi Slezský lid. Kniha odedávna byla našemu národu mila. Předkové naši, když ať dobrovolně nebo nuceně šli do ciziny, odebrali se s knihou, která jim byla v cizině utěšitelkou, ustavičnou vzpomínkou na opuštěnou vlasť. Kniha zvláště při vzkříšení našem vykonala velkou úlohu. — Vytýká se Moravě, že o jedno pokolení nebo aspoň o polovic opozdila se v ohledu kulturním a národním za Čechami, a opozděnosť tuto zavinily prý knihy málo rozšiřované. V Čechách zvláště kněžstvo knihy rozdávalo lidu; uveďme jen kněze Karla Škodu, který 30.000 knih rozšířil, Františka Řezáče, založivšího 300 knihoven, Šmidingra, který ani pořádného šatu sobě nedopřál, jen aby mohl lid knihami uvědomiti; týž 400 členů získal Matici České, kteréž k tomu 1200 zl. odkázal. Ačkoli výtka činěná Moravě není úplně správna, přece mnoho pravdy obsahuje. Bychom v budoucnosti unikli něčemu podobnému, postarali jsme se o spolek pro rozšiřování knih ve Slezsku, jehož dnes valnou hromadu konáme. Náš spolek rozšiřuje dobré knihy, které lid vzdělávají, uvědomují, zušlechťují. Dobře praví Weber, že druhdy byla řídkosť knih na ujmu pokroku, nyní pak jejich přílišné množství mate a vlastnímu myšlení vadí. Dle statistiky vychází v Evropě ročně na 25 000 knih. Když přečte člověk knihu za týden, tedy by za 50 let přečetl všeho všudy 2500 knih. Na štěstí však můžeme si pořiditi malou knihovnu, do níž ty nejlepší květy literární můžeme uložiti, řídíce se slovy Jungmanna: mnoho knih nedělá učeného, nýbrž četba dobrých věcí a časté jich čítání Jednotlivec nesnadno si pořídí takový výběr knih, zvlášť literatury neznalý, lépe se podaří spolku, jehož členové zabývají se literaturou. Namítne se, že všecky listy naše dají dobrou radu. Rada taková, zvlášť u listů politických, není leč reklamou nakladatelské firmy. Náš spolek rozšiřuje knihy obsahu bezvadného, skutečné ceny. Spisy, které zavádějí mysl příliš do světa smyšleného, v němž se nepracuje, jen lenoší, jí, pije, požívá, spolek nekupuje. Zkrátka: spolek snažil se za rok svého trvání vysýlati do Slezských vesniček dobré, tiché misionáře, kteří by z dřímot probudili ty, kteří posud spí, — a toto poselství snad vyplňuje svou úlohu dobře. Knihy ty jsou krtky, kteří půdu Slezskou kypří, aby na ní zkvétaly kvítky pravé národnosti. — Jednatel spolku podal zprávu, ze které vyjímáme: Spolek založil 24 knihoven. Dostali: Matiční knihovna Opavská 138 knih, Neplachovice 40, Jarkovice 30, Březová 25, Komárov 104, Petřvald 80, Otice 101, Benkovice 55. Knihovna lidová při české škole matiční 80, Bohučovice 45, Štěbořice (čtenářský spolek) 32, Mikolajice 45, Vyšni a Nižní Lhota u Frýdku 40,

Lhotka u Štablovic 40, Skalice u Frýdku 40, Štítina u Opavy 50, Dětmarovice 50, Branka u Opavy 50, Čtenářský spolek v Hlavnici 25, Orlová 80, Malá Lhotka 45, Krásné Pole 45, Pustá Polom 78, Vyškovice a Tisek se sídlem ve Slatině 50 vázaných knih. Nákladem spolku svázány knihovna Vávrovská (16 zl.), Hrádecká u Opavy (18 zl.). Za knihy bylo vydáno 292 zl. 92 kr., za vazbu 174 zl. 60 kr. Přijato bylo 688 zl. 88 kr., vydáno 433 zl. 33 kr. Kromě knih rozšiřovány byly brožury, časopisy a noviny, „Opavský Týdenník" předplacen a „Hlas" týdenník. Předseda čte dopis Tom. Škrdle, redaktora „Vlasti". List přijat s nadšením, a přítomní hlasitě projevovali radosť nad přízní redaktora a sl. družstva „Vlasť" k našemu spolku. Revise účtů byla valnou hromadou odkázána výboru, který se ustaví. Při volných návrzích hlásil se o slovo náměstek státního zástupce V. Hrubý, zemský poslanec. Děkuje spolku za blahodárnou činnosť a praví, že je to událosť neobyčejná, když za nějaký rok bylo sebráno téměř 700 zl. Trefně zmínil se o bouřlivém zasedání dopoledním sněmu 15. září, kdy Čechové se svým školským návrhem (pana řečníka návrh) byli všemi neslovanskými hlasy odmrštěni, a praví, že jsme poukázáni sami na sebe. Všichni se snažíme odstranit překážky. Jdeme za jednou myšlénkou, myšlénkou našeho spolku. Právě dnešní jednání sněmu nutí nás, abychom nečinili žádného rozdílu mezi sebou. Drobnou prací musíme pracovati, jak spolek dosud činil. Panu řečníku vysloven byl dík a souhlas. Další návrh pana V. Hrubého, aby spolek žádal Slezský sněm o podporu. navrhovatel sám modifikuje, a věc ponechává se výboru. Předseda navrhuje, aby spolek oslavil biskupské jubileum sv. Otce založením 5 knihoven, jak to činí spolek sv. Pavla v Italii, který chce založiti za tím účelem 50 knihoven. Přijato. Dále návrh předsedův, aby se vypsala cena 3 dukátů na výběr 50 knih bezvadných, odkázán byl výboru. Díky byly vzdány bohoslovcům Olomuckým, slavnému družstvu „Vlasť" v Praze zvláště za podporu ustavičnou, sl. Matici Opavské za dar 50 zl., slavným redakcím „Opavského Týdenníka", „Hlasu", „Čecha", „Vlasti", „Hlídky literární", „Večerních Novin", „Míru", „Našince" atd. za otiskování zpráv o spolku, pak přítomnému dru. Slámovi, říšskému poslanci, za laskavou ochotu, jakou jeví ke spolku, školnímu radovi Bartošovi v Brně, záložnám v Kateřinkách, Neplachovicích, Cyrillo-Methodějské v Brně, Ústřední v Olomouci a všem příznivcům spolku. Výbor starý zvolen podle návrhu poslance Hrubého všemi hlasy. Předseda děkuje valné hromadě za důvěru. Zvoleni Jan Vyhlídal, koop. v Jaktaři, předsedou, Fr. Novák, profesor českého gymnasia v Opavě, místopředsedou, P. Al. Vysoudil, koop. u sv. Ducha v Opavě, pokladníkem, dr. Antonín Kubíček, c. k. profesor na dívčím paedagogiu v Opavě, a P. Roger Zatloukal, koop. v Opavě, výbory. Předseda slibuje jménem výboru, že postará se dle sil vyplniti to, co pronesla Eliška Krásnohorská o knize: Chtěla bych, aby česká kniha opět byla nejdražším pokladem národa, štítem jeho srdce, schránkou nejvyšších jeho statků duševních, nejvznešenějších pojmů mravných: aby byla mocnou pákou dějin národa, tím zázračným zdrojem nadšení a velikých činů jeho: aby byla zase tím, čím bývala ve stoletích minulých. Tím byla schůze ukončena, a účastníci se přátelsky rozloučili. Členem spolku býti může každý za 2 zl. ročně. Příspěvky a dary přijímá vděčně P. Alois Vysoudil, koop. u sv. Ducha v Opavě.

Smutné poměry ve Francii a ještě smutnější v Uhrách. Při oslavě prohlášení první republiky francouzské došlo na některých místech ve Francii k různým kouskům radikálního republikánství. Nejbujnější komedii provedla obecní rada v Saint Denis. „Červení" otcové města přichystali k oslavě cosi nebývalého — slavnostní veřejný křest civilní. Policejní prefektura sice slavnosť zakázala, ale revoluční zastupitelstvo obecní nedalo si poručiti a provedlo dne 22. t. m. svou demonstraci. Purkmistr Walter obklopen městskými radními objevil se v radnici a po marseillaise oslovil shromáždění, „že občanský křest zařizuje se proto, aby mládež již v útlém věku byla vyrvána vlivu církve" Na to kázal rodičům s dítkem, jakož i kmotru a kmotře, aby přistoupili ke stolu, a četl prohlášení: „Dnes 1. vendémaira r. 101. jediné a nerozdílné republiky francouzské objevili se přede mnou na radnici občan a občanka X. a prohlásili u přítomnosti svědků, že od nynějška a pro budoucnosť dítě své zbaví poručnictví církve." Prohlášení svěřuje dítě lidstvu, jeho rodičům a jeho pěstounům. Komedie skončila podepsáním listiny. Na to civilně křtěno ještě osm dětí Purkmistr Walter nevykonal křest civilní „jménem svým, nýbrž jménem p. Monereta, předsedy společnosti pro civilní křest" — O církevních poměrech v Uhrách přináší „Germania" dopis, jenž jí, jak praví, došel „se strany rovněž tak vážené jako dobře informované". V dopise tom se praví: „Jak to vypadá v uherské katolické církvi, a jak velice potřebuje tato očisty, to ukazuje zajisté nedávno se

sběhší událosť, jež všecky rozhodné katolíky hluboce v srdce ranila. Kalvíni nemohli vrchního kurátora Kolomana Tiszu v Komárně slaviti, aniž by si nebyli hodně kulturně zahřmotili. A tu jsme se tedy dověděli, jak „černě“ a „zhlouple“ to vypadá v církví katolické, a jak tam vlastně zdomácnělo bezvlastenectví. Vždyť „Germania“ popřála místa některým místům těchto „biskupských“ výronů. My však nechceme svésti pozornosť na toto hřmotění, nýbrž na něco, co jest chorobné ve vlastním táboře našem. Štěpán Tisza, syn starého Kolomana Tiszy, pustil též v Komárně při banketu do světa přípitek, v němž vyzýval přítomné hosty, mezi nimiž sedm katolíků, aby pili na boj a vítězství státu proti církvi, řka: „Bojujeme proti katolíkům ne s protestantského, nýbrž s církevního stanoviska! Připíjím na svazek protestantismu se státem!“ To jest tedy — píše „Germania“ dále — vypovězení války, jak se otevřeněji a rozhodněji ani nedá mysliti, vypovězení války, které prohlašuje Štěpán Tisza ne jako kalvín, nýbrž jako příslušník státní moci nyní panující. On prohlašuje, že potírati bude katolíky ne na kalvínských synodách, nýbrž v parlamentě, a nechce ani připustiti rozlišování mezi protestantem a příslušníkem státu v této věci; bylo by to — praví pan Tisza — neštěstím, kdybychom potírali katolicismus jako protestanté a ne jako státní občané. Co se však nyní stalo? Týž Štěpán Tisza jede z Komárna přímo do volebního svého okresu, kdež zvolen byl jen pomocí násilností všeho druhu a hlavně přičiněním katolického biskupa v Báňské Bystřici Bendy. Musím pro čtenáře „Germanie“ podotknouti, že se jedná o katolického biskupa. Tento katolický biskup dal Štěpána Tiszu zvoliti za poslance přes to, že kandidát tenkráte prohlásil, že spravedlivé požadavky katolíků nejen nebude podporovati, nýbrž naopak potírati! Nyní pak, když Tisza bezprostředně po tomto svém prohlášení přišel do volebního okresu svého, přijat byl obyvatelstvem velmi chladně, ale biskupem velmi stkvěle. Tento dal ozdobiti residenci svou prapory, dával velikou hostinu a dal Tiszovi po dobu jeho pobytu k službám čtyřspřežný kočár.“ S takovými zjevy setkáváme se v církvi katolické v Uhrách: biskup Zelenka jde na pohřeb zednáři, biskup Benda vyznamenává úhlavního nepřítele církve, a Františkáni slouží mši sv. na oslavu kalvína — perditio ex te, Israel!

Naše kalendáře.

O důležitosti kalendářů bylo v těchto listech již promluveno. Pročítajíce kalendáře na rok budoucí, shledáváme, že je můžeme (jako vždy) rozděliti ve dva druhy: V jedněch nalézáme práce pro lid vhodné, čtení ušlechťující, z něhož je znáti, že pořadatelé dbali svědomitě, aby kalendář vyplnil svůj úkol mezi lidem. Jinde shledáváme, že se jednalo vydavatelům jen o to, aby se kalendářů hodně prodalo, k čemuž mají sloužiti články a obrázky, které „táhnou“, byť v nich nebylo nic ušlechťujícího. I to hrozné neštěstí v dolech Příbramských má k tomu sloužiti; vedle událostí pravdivých nalezly místa i novinářské „kachny“; aspoň o mnohém, co jsme v novinách četli, lidé na Březových Horách ničeho nevědí. — Z posudků našich pozná čtenářstvo, do které třídy lze ten neb onen kalendář vřaditi. —

Meč, obranný kalendář katolický, vydávaný kanovníkem Ed. Brynychem, dospěl k ročníku 3. Ve článku „Sv. Jan Nepomucký“ (k titulnímu barvotiskovému obrázku) podává spisovatel způsobem velice jasným a přesvědčujícím, opíraje se o data historická, důkazy o svatosti sv. Jana Nep., připojuje zároveň jeho životopis. Přiznávám se, že neznáme vhodnějšího způsobu poučovati lid, než jakým to činí Brynych. Kdo článek jeho přečte, ten zajisté, byť byl i zarytým odpůrcem pravdy, přisvědčiti musí, a v tom právě shledáváme největší cenu podobných článků, že jest každému srozumitelný, obsahuje důkazy nezvratné, ale každému pochopitelné. Ve článku „Našim odpůrcům“ vykládá redaktor, jaký jest vlastně úkol „Meče“. Nikoli náboženská nesnášelivosť, ani nepřízeň k jinověrcům, ale snaha obhajovati náboženství naše proti jejich útokům přiměla vydavatele, aby s kalendářem vystoupil na veřejnosť. Velice poutavé povídky „Praví evangelíci“ a „Vyslyšená modlitba“ zůstavují na čtenáři hluboký dojem. Nespokojenosť, jež pochodí z uzavírání sňatků smíšených, neštěstí a rozervanosť, jež plodí odpadlictví a nevěra, a naopak oblažující stav, jejž působí pravá víra a zbožnosť, to vše ukazuje spisovatel v těchto poutavých povídkách. K nim druží se dějepisný obrázek „Zvláštní obrácení na víru katolickou“, v němž ukázány bludy, v jakých tonou církve od katolické odštěpené. Dr. J. Burian přispěl životopisným obrazem „Kardinál Henry Eduard

Manning. Čtenář dovídaje se o učenosti a bohumilých skutcích velikého biskupa, jehož i odpůrcové církve si vážiti uměli, nejen že jat jest úctou k tomuto zasloužilému muži, ale bude zajisté i přemýšleti, jak vznešené jsou pravdy učení katolického, když muž tak věhlasný, jakým byl Manning, ku pravdám těm celým srdcem přilnul, ač vychován byl ve víře jiné, v níž byl od souvěrců velice ctěn a vážen. Článek Dra Buriana je zdařilý. Vzpomínkou na slavnosť našeho slovutného Fr. Pravdy a na úmrtí Vojtěcha Pakosty a články časovými zakončen jest tento kalendář, jenž pro svůj obsah zasluhuje rozšíření nejhojnějšího.

V. Špaček.

Vilímkův kalendář Malého Čtenáře na r. 1892—93. Nakladatelství Malého Čtenáře vydalo pro dítky kalendář, jejž sestavil Fr. S. Procházka. S četbou byli jsme celkem dosti spokojeni až na konec, až na zápisník. Tuto se uvádějí události ze života znamenitých mužů a žen i národů, i shledali jsme, že pořadatel chce nadělati z dětí Husitů, nebo Husovi a husitismu věnuje nejvíce místa. To je ovšem pro děti velice poučné a povzbuzující, že Žižka zapálil Benešov a to jest pro ně rovněž tuze srozumitelné zvěděti, kdy byla prohlášena pragmatická sankce. Tato část kalendáře jest pro dítky nevhodně a pro katolíky urážlivě sestavena, a z toho důvodu kalendář Malého Čtenáře doporučiti nemůžeme. Mělo-li by se v něm takto i dále pokračovati, bude naší starostí, aby katolické dítky dostaly kalendář zvláštní, katolický.

Tom. Škrdle.

„Moravan.“ Kalendář na rok obyčejný 1893. Ročník čtyřicátý druhý. Vydává P. Pernard Plaček. O. S. B. Pořádá P. Kristin B. Lux. O. S. B V Brně 1892. Tiskem a nákladem pap. knihtiskárny Benediktinů rajhradských. Sklad: Dominikánská ulice, číslo 4. Cena 40 kr.

O sjezdu lineckém byla přijata resoluce, která odnášejíc se k literatuře krásné v odstavci 6. takto přání svoje tlumočí: „Zvláštní péči a svědomitosť vyžaduje sjezd katolíků od skladatelů a nakladatelů katolických **kalendářů**, aby tyto výpravou, illustracemi a obsahem mohly býti pokládány za vzorny; všemi prostředky pak má se zabrániti zavlečení kalendářů závadných a nebezpečných.“

Uvážíme-li nezvratně pravdivou okolnosť, že pro velikou část lidu našeho kalendář bývá jedinou knihou domácí, v níž každý rád čítá, mladý i starý, — ovšem souhlasiti jest nám s oprávněným požadavkem sjezdu lineckého, aby všemožná péče a svědomitosť věnována byla pořádání kalendářů našich.

„Moravan“ vyhovuje — všeobecně řečeno — požadavkům kalendáře katolického. Obsahem výborným vyniká nad jiné; střídají se tu souměrně články poučné i zábavné. Hned v úvodě jest velmi zdařilá báseň „Krásná Vasilisa“ od Vil. Ambrože. Pro starovědu důležitým článkem jest „Návštěva hory Moriah a její dvou mešit“ od P. Methoda Halabaly. Překrásným slohem napsán jest obrázek ze skutečnosti „Pro peníze“ od Boh. Brodského. Vznešený účel vypravování svého naznačil p. spisovatel těmito slovy: „Kéž by obrázek tento napravil mnohé rodiče, kteří z mamony provdávají dcery a žení syny nepamatujíce, že má manželství býti svátostí, které žádná nepravosť nepotřísnila! Kdyby všechny rodiny byly na základě křesťanském zbudovány, jak jinak by to na světě vypadalo!“ — Dojemně působí článek „Svatý Jan z Boha“, zakladatel řádu „Milosrdných bratří“. Roztomilý jest Křenův „Hanácký obrázek“, kde komická figurka tlampače Bohka rozkošně pobaví čtenáře. Velmi poučným a časovým jest článek „O vychování zanedbané mládeže v domácnosti a o ústavech“ od K. Ječmínka. Mocně dojímá mysl čtenářovu historická črta „Turkův dům“, kde líbezně vyznívá věta: „Důvěřuj v Boha a nebudeš zahanben!“ — Zajímavým a poučným jest lístek z dějin osvěty a vzdělanosti naší od Fr. Rypáčka pod názvem: „Vývoj klášterů Moravských za doby Přemyslovské“. Rozmarně napsán jest obrázek z novověké doby „Vůdce — svůdce“ od Al. Dostála. Vítaným jest pojednání: „Poutní chrám Matky Boží v Tuřanech“, kde mimo jiné zajímavé zprávy uvádí se výrok olomouckého kardinála Dietrichsteina, kterak ve svých kázaních v Tuřanech konaných tvrdil na základě starobylých podání, že chrám Matky Boží Tuřanské jest na Moravě nejstarším, a že obraz Matky Boží Tuřanské pochází od sv. apoštolů Cyrilla a Methoda. — (Obšírnější pojednání o starobylém tomto místě poutnickém zavírá v sobě tiskem právě vydaná kniha: „Matka Boží Tuřanská. Dějiny a zázraky Matky Boží „v Trní“ v Tuřanech na Moravě. Sepsal Josef Kratochvil. Vyšla v knihtiskárně Benediktinů rajhradských. Cena 30 kr. Ze 32 obrázků v knize této obsažených jsou některé otisknuty v letošním „Moravanu“. Doporučujeme dílko to.)

Také našemu Moravskému „pěvci dobra“, zvěčnělému Janu Soukopovi, věnována jest vzletná vzpomínka od Vl. Šťastného, jenž nekrolog zavírá slovy: Nezhyne slavná památka „pěvce dobra“ mezi námi. Pojištěna jest, pokud putovati se bude na Velehrad, a pokud po chrámech celé vlasti rozléhati se bude krásná píseň Soukopova „Ejhle, oltář Hospodinův září!“ Odpočívej v pokoji!

Mimo to zavírá v sobě „Moravan“ rozličné stati obsahu praktického pro domácnosť a hospodářství. Nechybí tu ani Všudybylova potulka po světě politickém. Ku konci pod názvem „Něco pro zasmání“ načrtnuto jest několik zdařilých anekdot. — Z počátku i na konci shledáváme též v „Moravanu“ obvyklé stati kalendářské.

Dle naznačeného obsahu jest patrno, že „Moravan“ vyhovuje požadavkům kalendáře katolického, a že po této stránce může býti nazván vzorným. Než, co se týká výpravy a illustrací, jest méně dokonalým, zvláště přirovnáme-li některé obrázky v „Moravanu“ obsažené s vyobrazeními kalendářů jiných. Škoda, přeškoda, — že tak vznešené předměty z dějin Spasitelových, Marie Panny a sv. Jana z Boha jsou většinou tak primitivně provedeny! — Obrazem krásným má býti dovršen mocný dojem obsahem probuzený.

Bylo by žádoucno bývalo, kdyby v „Moravanu“ na rok 1893. byla nějakým článkem příhodným zmínka učiněna dvou důležitých jubileí: 500letého úmrtí sv. Jana Nepomuckého (umučen r. 1393.), a 50letého jubilea biskupského sv. Otce Lva XIII.

Přese všecko jest „Moravan“ jedním z nejlepších kalendářů našich a neměl by proto chyběti v žádné rodině katolické. Dr. Frant. Kolísek.

Oslava Komenského

dle almanachu jubilejního „Palma Věkův“ a dle „Kytice Komenského“.

Píše dr. Č.

Již pominuly hlavní slavnosti a oslavy Komenského, a nebude zajisté od místa, když v těchto listech krátce o nich promluvíme.

Jak vydařily se vůbec tyto slavnosti, odezíráme-li od těch, které se konaly v úzkém rámci školním? Byli jsme též při jedné takové oslavě Komenského, o níž by se dala napsati satyra, ač listy jenom chválou oplývaly. Slavnosť ta zakončila pathetickým: „Ať zhynou nepřátelé Komenského!“ — Kteří, nebylo napověděno, mohl si tedy každý mysliti, co chtěl, a dojista myslil leckdo ne pouze na ministerský zákaz veřejné oslavy školní, nýbrž na ty, kdož hlasu svého pozdvihovali, aby oslavy této nebylo zneužito k nájezdům proti církvi katolické. A tušíme, že nebyla to jediná schůze, kdež podobně se dělo, kdež alespoň po ukončeném programu podobně se láteřilo, ač o tom zpravodaji v novinách pomlčeli.

Že však obavy katolíkův, které nikterak nesměřovaly proti oslavě Komenského, nýbrž jen způsob oslavy na pravou míru uvésti a proti jednostranným nájezdům již napřed ohraditi se chtěly, že obavy ty nebyly bezdůvodny, toho důkazem jsou zcela pádným dvě knihy letos vyšlé. Jest to knížka pod názvem almanachu jubilejního vydaná „Palma věkův“ a podobná „Kytice Komenského“.

Knihy obě mají týž původ. — Almanach má veřejně na záhlaví udáno, že uspořádán jest pod jménem spolku evang. učitelů v Čechách a na Moravě; nikoli však „Kytice“. Nuž, popatřme, jak oslaven byl knihami těmito Komenský, „arciučitel národův.“ Všimněme si předně almanachu.

Pořadatelé jsou označeni: V. Ptáček a Fr. Kozák; onen jest cvičným učitelem při evang. ústavu učitelském v Čáslavi, tento evang. farářem helvetského vyznání, též v Čáslavi.

Almanach obsahuje básně, články zábavné a poučné, z jejichž obsahu některé věci vytkneme, formy neposuzujíce.

Úvodní báseň „Palma věků“ jest jaksi vysvětlivkou zvoleného nápisu knihy. Palma věků je strom cti a slávy, z jehož plodů kdo požil, neumře, „a nejen v onom kraji, i na zemi věčně bude živ.“ Toho dostává se jen málo pozemšťanům, kteří velkými ctnostmi vynikli; a to přisuzuje se zde též Komenskému. Kdyby však česť jeho byla jen taková, jak ji almanach tento hlásá, věru, slabý bychom měli i my pojem o ctnostech Komenského. — Komenský nazývá se též „českou labutí“, což vzato nehistoricky z Husa, který prý prorokoval, že po něm

přijde labuť, (protestanté mysli na Luthera), kterou nebudou moci upáliti, jako nyní „hus". Jinak jest báseň ta bez narážek.

Báseň „Skrýše zakopaných knih" od E. Musila-Daňkovského, končí:

„Co jest popel předků tvému rodu,
to mně skrýše tajná těchto knih...
Dřímejte si při metujském brodu —
mně se jezovita v oku mih'...,

snad jen pro rým, ale přece jinak by to nebylo — evangelické. „Mojžíš na hoře Nebo" vidí v Palestině zářný stan „myšlénky" a přeje si umříti „na té hrudi svaté za národ svůj (můj), by uzřel símě vsaté, jež Betlémem, aj, vstává v zoři slávy." Jinak báseň tato určitěji neproráží svou tendencí, ač jest od téhož Musila, jakož i další báseň „Do památníku".

Zde věnovány dvě slohy Husovi „proroku" a dvě Žižkovi, o němž řečeno:

„Meč ve pěsti kárající
plamným okem stíhal zbůjce,
aby pomstil po pravici
křivdy, zloby, tmářství škůdce —
Žižka — mstitel nepravostí.
Za sebe, ač hrůzou zmíral,
pomýšleje hromad kostí —
z Boží vůle hřích potíral.
— — — — — — — — —
Slavila smrt hody svoje,
vůdcem slepým vítězeno:
to že Pravda vedla voje,
a ne slabé lidské jméno."

Byla to pravda asi taková, jako zde jest pronesena o Žižkovi básnicky, dle obrazivosti.

Báseň závěrečná „Naši velikáni", která jest jakož i úvodní od Fr Kozáka, začíná:

„Drak temných mrákot, blud (?), se opět pozdvihuje,
a chce se v světle jako anděl skvít."

Přes to však prý budou známa vždy jména Husa a Komenského. Hlavní myšlénkou pak jest:

„A čím se stali obry, toho važme sobě.
Byl zdroj to pravdy — svatá kniha knih.
Z ní pozná každý právě, co je ku ozdobě,
a co je k zkáze. Pozná: svatost . . . hřích . . ."

Tendence almanahu jest dosti již z uvedeného jasna: Betlém, Hus a Žižka; písmo sv., legenda a dějiny nehistorické; jezovita, tmářství a „Pravda" mají oslavovati Komenského, při tom udržeti — evangelíky a katolíkům zasaditi štulec.

2) Mnohem určitěji viděti tak v historických obrázcích zábavných, které jsou dva: „Písmák" od Orebského, vzatý z dob Komenského, „a Staré časy v Nové Lysé" z konce 17. století od Ant. Bergera.

„Písmák" z doby J. A. Komenského vypravuje děj z r. 1642. a 1643. Matěj Kouba, jinak „pokrytec", (pg. 26.) na oko totiž katolík, v srdci bratr, opsal potají bibli „znefalšovanou" ve sluji. Ovšem „katanové" (pg. 26) velice jej hlídali a pronásledovali, ale marně. Vypravování to začíná apostrofou: „K vám, zmučení předkové pobělohorští, . . . k vám, nejvěrnějším z dědictví vlasti, strážcům pokladů našich národních — obracím zrak ducha svého — abych, vděčný dědic památky a víry vaší, . . přispěl k oslavě mohylám vašim chystané, abych ukázal . . . k „písmákům" vašim . . . Přinášeli posilu slova svatého a zachránili ne-li již jádro, tož alespoň klíčivý výronek jeho k nové setbě, až ku smilování Páně!" O Komenském kratičká tu jen zmínka . . . hlavní věc čelí na utvrzení evangelíkův, této „nové setby", od Komenského daleko rozdílné, jejichž předkové však nebyli „strážci pokladů našich národních," s protestanty německými stále se spolčujíce a německé krále k nám přivolávajíce, aby jen „evangelium zvítězilo."

Obrázek druhý líčí „staré časy", kdy v Nové Lysé „bratři, kteří ku svaté víře katolické na oko sice přistoupili, ale potají zůstali věrni staré víře bratrské (pag. 110.), se scházívali plni nábožnosti, aby se utvrzovali, a vypravuje, kterak exulant jakýsi přinesl jim Komenského „Smutný hlas zaplašeného hněvem Božím pastýře." — Exulant tento přivezl se z Prahy se synem „pokrytce" Peřiny,

Pavlem, přestrojen jsa za „kněze svaté církve katolické“ (pg. 110.). „Bylo zřejmo, že nechce, aby oko nepovolané poznalo, že právě ta část jeho těla, která pokládala se za rázovitý znak celého stavu a svědčila o pozemském blahobytu, utvořena byla uměle... Zahalený v plášť, nesl se jako kněz řádně vytylý, jehož kulaté tvary dobře se k rouchu jeho hodily a dodávaly vysoké, krásné jeho postavě vzezření důstojnějšího...“ Když se setkali, a vozka chodce k sobě pozval a vůz zastavil, „šibalsky zamžoural po vyspělém bříšku nového společníka“ (pg. 111.), pravě: „Otylému tělu těžko se za jízdy na vůz vyskakuje“, a omlouvá se: „Nemínil jsem velebného pána uraziti. Viděl jsem v Praze ještě hrubší (břicha).“ „Zase máš pravdu,“ zasmál se Pavlův společník upřímně, „jsou mezi námi břicha veliká, hahaha... Ale tohle moje — to je jiné“ —. Kromě toho mluví se ještě dále o svaté církvi bez znamének uvozovacích, o páteru misionariusovi a o jezovitech místní správy duchovní, z nichž jeden ptal se hostitelky na jméno hosta, sic nepoznaného, ale jen tolik uslyšel: „Oni prý velební páni dostávají potom jména jiná, jež prý český jazyk jen s těží dovede vysloviti“, čemuž „jezovita jen s úsměvem přisvědčil“ (pg 126.). Celý obrázek ukazuje takto obětivou horlivosť bratří, na kněze katolické církve jest však hanopisem tím nebezpečnějším, že psán jest jizlivě a po evangelicku rozmarně, mnohým tečkováním další ještě myšlénky zamlčuje a nadříkaje.

Toť vše ovšem jenom na oslavu — Komenského!

3.) Dílem zábavný, dílem poučný jest článek „Velikého mistra malý, ale věrný učedník“, obrázek ze života evang. učitelstva, jejž napsal Fr. Císař, evang. farář a nám. superintendenta v Kloboucích u Brna. Zajímavý ostatně životopis tento p. Pavla Rohana, někdy nadučitele a ředitele v Kloboucích u Brna, nyní ve výslužbě, liší se málem jen od života mnohých dřívějších učitelů našich, kteří při vší bídě své spokojeně žili a brzy v tom, brzy v onom oboru zvláštními vědomosti a zručnostmi vynikali. Rohan jest evangelického vyznání, a to bylo p. spisovateli, evang. faráři, příležitostí nejen horlivé jeho působení učitelské a pevnosť ve vyznání evang. chváliti, nýbrž na katolíky si též několikráte vyjeti, zvláště z počátku, ovšem na oslavu Komenského. —

Na str. 34. již deklamuje: „Čech i Němec Komenského oslavou jeho se dovolávajíce, měli by se rozpomenouti na čistění knotů v signálových světlech svých, tak aby tyto nečadily ani římským kadidlem, ani němčícím vnadidlem.“ A dále: „Nesmiřitelná zášť pobělohorských arcimučitelů, poděděná na zástupce jezovitismu našich dnů, nezná ovšem spravedlnosti ani k památce takých arciučitelů, jako byl Komenský.“ (Jakoby kdo z katolíků něčeho jiného se byl dovolával, nežli spravedlivého ocenění Komenského, varuje však před nespravedlností ve slovech a skutcích!) A ještě dále: „Když památce Husa poškozenec spílá, soudíme to, ale chápeme to, nedivíme se Ale když na Komenského, jenž Římu ani vlasu nezkřivil (ani ne ve spisech a v úmyslu?) a Římu (?) až do smrti jen obětí sem tam štvanou byl, když na toho nám ultramontán sáhne, my se divíme a s takovou zlobou i jen jednati si ošklivíme.“ — Tuť asi cítil se p. evang. farář před zástupem svých stoupencův na — kazatelně. —

Na straně 47. nad čarou i pod ní horlí pak o zavedení starých evang. pořádků v bohoslužbách: ale katolíci-li horlí o udržení svých pořádků a zásad, tu píše, že jsou „rozlíceni“ (pag. 51) Takť prý byl Rohan pro čistě pravdivý (!) výklad o válce třicetileté farářem katolickým v Kloboucích stíhán citelně. A když se farní úřad katolický domáhal, aby ve škole většinou katolické zachovány byly modlitby a odznaky církevní, bylo prý Rohanovi „leccos trpěti.“ (Zde se též dočítáme (pg 52), že na škole kloboucké na základě min. výnosu ze dne 10 října 1878. užívá se od 2. listopadu 1878. dosud tichých modliteb, a že umístěny v učebnách mimo krucifixy i bible a kalichy jako odznaky církve reformované!).

(Pokračování).

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Duchovenstvo vikariatu Hořického, při pastorální konferenci dne 12. září t. r. shromážděné, uvažujíc nynější poměry a hlavně církvi nepřátelský směr naší literatury, především belletrie, vyslovuje souhlas, že časopis „Vlasť“ statečně a odhodlaně hájí zájmy církve a našeho náboženství, a žádá, aby „Vlasť“ v témž směru i dále pokračovala. Vikariatní porada doporučuje zároveň duchovenstvu pilné studium socialní otázky a žádá, aby jako mocné a vydatné zbraně používalo „Dělnických Novin“, hmotně je podporujíc a hojně rozšiřujíc.

Redakce „Vlasti“ dostává výměnou na 40 časopisů různého směru. Redakce je ochotna rozdati je různým osobnostem s tou podmínkou, že je budou pilně pročítati a všecky v nich obsažené urážky katolického náboženství ve „Vlasti“, ve drobných zprávách, odrážeti. Prosíme, aby se o ně hlásili jen ti, kteří jsou povahy vytrvalé a kteří věc naši řádně dovedou obhájiti. Dosud jsou zadány tyto listy a publikace: „Osvěta, Zábavné listy, Švanda Dudák, Světozor, Humoristické Listy, Paleček, Veselé listy, Přítel domoviny, Plzenské listy, Malý čtenář, Časopis českého musea a Květy.“ Rovněž i knihy různého směru byla by redakce ochotna rozdávati. Knihy i časopisy zůstaly by majetkem toho kterého refenta a nemusily by se tudíž vraceti. S referenty z Prahy a z okolí nejraději bychom se osobně dohodli.

Z historického kroužku družstva „Vlasť“.

V neděli dne 25. září přednášel kandidát profesury, pan Ignác Kollmann, v malém sále Svatováclavské záložny před četným shromážděním. Sešlo se ke 150 posluchačů, mezi nimi jeneralní vikář dr. Hrádek, kanovníci dr. Krásl, dr. Marek, převor frà Warter, profesoři vysokých a středních škol. Pan přednášející seznámil nás se zajímavou partií z dějin katolické reformace na Moravě, tak jak vystihl studiemi svými v archivu Vatikanském, v oddělení kongregace de propaganda fide. Z přednášky této, velice poučné a zajímavé, vynímáme tu stručně asi toto: Kongregace de propaganda fide, založená bullou papeže Řehoře XV. ze dne 6. ledna 1622., postřehla bystře svůj úkol, který jí nastal v zemích koruny české po bitvě na Bílé Hoře. Církev pokládala království České vždy za hlavní baštu proti protestantismu německému. Ta bašta padla r. 1618. do rukou nepřátelských; ale když r. 1620. zpět byla dobyta, bylo třeba do budoucnosti ji zabezpečiti, a to katolickou reformací.

Toho se ujala propaganda; z jejího popudu provedena byla reformace napřed v alpských zemích, pak v koruně české. Propaganda to byla, která vysílala do Čech za nedostatku domácího duchovenstva kněží z Polska, z jižních Slovan, ze Vlach i Němec, zvláště řeholníky, aby zavedený lid, Čechy i Němce, převedli na víru katolickou. Představení klášterů ovšem neradi propouštěli své spolubratří na misie, poněvadž dlouhý jejich pobyt mimo konvent příčil se jejich řeholi; i nebáli se ani zjevného sporu s propagandou na uhájení kázně klášterní. Misionáři pak mezi utrakvisty, lutherány, kalvinisty i bratřími účinkovali silou slova a příkladu, nikoliv hrozbami; hleděli přesvědčiti a nikoli donutiti. Jakkoli k dotazu císaře Ferdinanda II. propaganda toho dopouštěla, aby k potlačení haeresie užito bylo moci branné, kde toho bylo nevyhnutelně třeba, misionáři tu vojenskou asistenci neviděli rádi a neužívali jí často ani tam, kde od umíněného lidu se octli na nebezpečenství života. Pravda jest, že s pověstnými dragony Lichtenšteinovými setkáváme se jen tam, kde r. 1625. a 1626. vypukla vzpoura selská, působíc i na měšťany. První taková vzpoura vypukla na statcích plukovníka svob. pána de Magni, bratra pátera Valeriana, praefekta misií v Čechách.

Dále konstatuje se, že cizí misionáři pracujíce pro církev, nebyli zaujati proti české národnosti; vedl je hněv proti haeresii a horlivosť katolická, a nikoli hněv proti lidu českému, k němuž obráceném na víru katolickou přilnuli s láskou a zase užili jeho lásky. Konvertity z českých praedikantů rádi doporučovali propagandě k přijetí do stavu kněžského, i kde byly velké překážky.

v antecedenciích. Knihy škodlivé brali a pálili, ale velký počet knih staré literatury, jaký se podnes nachází v soukromé držbě, v knihovnách a v antikvariatech, nejlépe dává na rozum, zdali páleno bylo bez rozmyslu a z nenávisti proti všemu českému

Potom vypravoval pan přednášející o účinkování kapucína pátera Bonaventury, rodilého z Kolína n. R., v německém Fulneku na Moravě, kamž z kláštera Olomuckého jej vyslal quardian dne 2. března 1623., a účinkoval zde do 26. července téhož roku. Vypravování to jest velice zajímavé a poučné; poznáváme, že jako jinde tak i Fulneku ztěžovala práci misionářskou pýcha lidská, ze které Fulnečtí se vzpírali specielní zpovědi, a pak tělesenství jejich, které štítilo se postů. Nejsnáze získal pater Bonaventura mládež pro víru katolickou, tíže přistupovali muži, a nejtíže pohlaví ženské. O dalším obsahu se šířiti nebudeme; vyjde přednáška tiskem ve Sborníku historického kroužku. Připomínáme toliko, že se tam nalezne nejeden důležitý příspěvek k biografii bratra Jana Amose Komenského. Pan přednášející potkal se s hlučnou pochvalou a s díkučiněním veledůst. pana jeneralního vikáře. I těšíme se, že po roce bohdá zase jej uslyšíme.

Dne 5. října konal širší výbor historického kroužku poradu o Sborníku historickém, který hodlá vydávati. Výbor se usnesl požádati výbor družstva Vlasť, aby družstvo převzalo náklad, a zvolil za svého referenta Frà Jos. Hammršmída, kaplana u M. B. Vítězné, jenž toto usnesení se výboru družstvu přednese. Sbírník má vycházeti v neurčitých lhůtách. a každý sešit má tvořiti uzavřený celek. Red. „Vlasti“ zaslal historickému kroužku přípis, v němž jej žádal, aby měl zřetel k historickým spisům vůbec a k historickým povídkám a románům českým zvláště, do „Vlasti“ o nich referoval a nájezdy jejich proti víře a církvi odrážel. Širší výbor historického kroužku se usnesl, že této žádosti, pokud mu možno bude, vyhoví. Výbor určil přednášky pro zimní období, zakoupil několik hist. knih, načež jeho místopředseda, P. Jos. Svoboda Soc. Jesu, schůzi uzavřel.

Zpráva knihovní komise ve družstvu „Vlasť“ zřízené, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

1. Knihy všem, vzdělaným i méně vzdělaným vhodné.

(Pokračování.)

Ave Maria. Napsal Podhajský Jan. Záb. več. r. VI. č. 2. 1885
Bohatství bez ctnosti. Napsal V. Pakosta. Hlasy kat spol. tisk. 1878. č. 2.
Cesty Boží I., II, III, IV. Napsal ? Záb. bibl. v Brně 1882.
Časové obrázky. Napsal J. Ježek. Hlasy katol. spol tisk. 1890. č. 1.
Číslo 1452. Napsal B. Brodský. Cyr. Meth. knihtisk. v Praze.
Dobrá rada. Napsal V. Kosmák. Vyd. Em. Šolc v Telči.
Dobré vychování základ štěstí. Napsal M. Kramář. Hlasy kat. sp. tisk. 1870. č. 4.
Jiří Doupovec. Napsal J. J. Řezníček. Bibl. pův. románů II. roč. sv. 6. 1856.
Krejčův novinář. Napsal V. Pakosta.
Kněz Jan. Napsal Jos. Souhrada. Hlasy kat. spol. tisk. 1880. č. 3.
Kovář Šimon. Napsal V. Pakosta. Záb więč. 1889. č 4.
Konvalinky. Napsal Jan z Hvězdy. I. L Kober 1889.
Kapitánova dcera. Napsal Alex. Serg Puškin; přel. Ant. Pacák. Záb. bibl. Brno 1888.
Lenka z pohodny. Napsal Jos. Souhrada. Hlasy kat. spol tisk. 1879 č. 4.
Matka a syn. Napsal V. Nottret, přel. Jos. Janda. Cyr. Meth. knihtisk. 1880.
Myslivec Anton. Napsal V. Kosmák Záb. bibl. Brno 1888.
Novomodní švindl. Napsal J. Ježek. Záb. bibl. 1886.
Na bludné cestě. Napsal Kar. Světlá. Lac. knih. nár. č. 46.
Pouť do Celly Panny Marie. Napsal Jos. Souhrada. Hlasy kat. spol. tisk. 1872. č. 1.
S proudem času. Napsal V. Pakosta. Hlasy kat. spol. tisk. 1883. č. 5.
V zátiší. Napsal Al. Dostál. Cyr. Meth knihtisk.

Dne 5. října t. r. zemřel po 5. hodině odpoledne majetník Cyrillo-Meth. tiskárny, nakladatel „Čecha“, „Pastýře Duchovního“, „Obrany víry“, „Rajské Zahrádky“ a j. a j. Václav Kotrba narodil se 12. listopadu r. 1834. v Praze jakožto syn obuvníka. Odbyv si tehdejší hlavní školu, vyučil se sazečství, načež stal se faktorem a konečně koupil knihtiskárnu Cyrillo-Methodějskou od kanovníka Dr. Mik. Karlacha. I vyšinul se z chudoby vlastní pílí k čestnému postavení, a praktický jeho duch ovládal veliký tento závod se vzácnou obezřetností a dovedností. S tiskárnou koupil různé časopisy, které i dále vydával, a k tomu přibylo množství knih, na něž převzal náklad. Tím vším zasloužil si vroucí dík celé katolické strany. Každou neděli a svátek súčastnil se služeb Božích.

Zesnulý těšil se vůbec neobyčejné přízni ve všech kruzích pražské společnosti, což jsme poznali při svatbě jeho syna a dcery: tehdy byl chrám sv. Jiljí i celá ulice před ním obecenstvem přeplněna. Podobně stalo se při jeho pohřbu ve chrámu sv. Vojtěcha. Mrtvolu vykropil probošt u sv. Víta, Dr. Ed. Tersch, a kondukt vedl kanovník Dr. Mikoláš Karlach, jenž zesnulého až k hrobu doprovodil. Nepřehledná řada lidstva, mezi nimi na 30 kněží, doprovázelo jej k poslednímu odpočinku. Z družstva „Vlasť“ mimo četně členů 6 výborů v čele se starostou Dr. R. Horským pohřbu se súčastnilo.

Requiescat in pace!

ústního doléhání jeho syna Diega, ani přímého zakročení Bartoloměje Kolumba.

Ač byl málo zdráv, odhodlal se Kolumbus, že sám osobně přijde do Segovie, kde král prodléval. V Segovii byl přijat s příslušnými poctami, ale přijetí toto nebylo vroucí; neboť churavý admirál již nebyl Španělsku s užitkem. Kolumbovi bylo nabízeno, aby nárok svůj na místokrálovství zaměnil za statky a důstojnosti v Kastilii, což sebevědomý admirál rozhodně a nevrle zamítl, spatřuje v této nábídce zrušení královského slova. Nemoha však jinak učiniti, prohlásil Kolumbus, že se zříká svých hodností indických na prospěch syna svého Diega, což nebylo králem přijato. Ještě jednou zasvitla zklamanému objeviteli naděje, že dojde svých přání, když do Španělska přijeli mladí manželé, Juana, dcera Isabellina, a Filip, syn císaře Maximiliana I. Ale naděje tato byla posledním šťastným záblesk klopotného života Kolumbova; neboť nevděk královský, záští španělské, svízele výzkumných cest, chudoba i nemoc přivolaly smrť objevitelovi na den slavný Nanebevstoupení Páně, 21. dne května, r. 1506. ve Valladolidě.

„In manus Tuas, Domine, commendo spiritum meum!“ byla poslední slova Kolumbova, když umíral za přítomnosti syna Diega a věrných Františkánů valladolidských, v jejichž klášteře tělo jeho bylo pochováno. Za krátko potom (r. 1513.) bylo převezeno do kartusiánského kláštera Panny Marie do Sevilly a pochováno v kapli Kristově. Na rakvi byla vyryta slova, která význam Kolumbův epigrammaticky označují: A Castilla y à Leon Nuevo Mundo dió Colón. Poněvadž objevitel si přál, aby byl pohřben v S. Domingu na Hispaniole, bylo tam tělo jeho převezeno dle rozkazu císaře Karla V. r. 1536. a pochováno v domě, kde i syn Kolumbův Diego, bratr Bartoloměj a vnukové Luiz a Christoval byli pohřbeni. Konečně r. 1796. dne 19. ledna dal španělský admirál don Gabriel d' Artizabel převézti ostatky Kolumbovy na lodi sv. Vavřince do kathedrály Habaňské na Kubě, protože ostrov Haiti Španělé ztratili, a nesrovnávalo se se ctí španělskou, aby tělo admirála „indických moří“ odpočívalo na půdě již cizí.

Rod Kolumbův vymřel po meči Diegem II., synovcem vnuka Kolumbova, dona Luiza, r. 1576. Po přeslici žije vévoda Verugujský, který telefonicky zahájí výstavu v Chicagu na počesť Kolumbovu.

Krištof Kolumbus přes své chyby a předsudky má nehynoucí a nezkalenou slávu jako největší mezi světovými objeviteli. Byl neohrožený, odvážlivý, vytrvalý, podnikavý, pilný a nadšeně zbožný muž, jenž byl si vědom své ceny a svých zásluh. Ovšem měl také vady své doby a vady národů, mezi nimiž žil. Zeměpisu, národopisu a vědě prokázal služby tak vynikající, že slavný Humboldt v zápisech Kolumbových spatřuje zárodky fysického zeměpisu a ethnografie. Tragika pádu a smrti Kolumbovy jest tím větší, že umřel, nenabyv vědomí ani přesvědčení, že objevil nový a veliký díl světový, nýbrž zatvrzele se domníval, že plavbou na západ našel kratší cestou do asijské Indie. Nicméně tím nemenší se velikosť Kolumbova činu. Proto čtyřstoletá paměť první výpravy objevitelovy do nového světa oslavuje se letos nejen u národů, kterým Kolumbus sloužil a které oslavil, ale i u všech vzdělaných národů vůbec; jeť

„Můj bratře, povstaň!“ Barnabáš mu praví.
„Bůh práci požehná,“ již chystá pro tě.
Hle, mrtvo, ticho město; na samotě,
kde za branami Jovův chrám se týčí,
tam každý spěchá, ač den hoří žhavý.
Tam bohu oběť chystají, řev býčí
až v město zaléhá a hlahol davů,
hod slavících svým bohům na oslavu.
Tam, bratře, hlásej živého jim Boha,
jenž za temnosti dnův i zašlých věků
lid nechal toužit po smyslů jen vděku,
že zvůlí vedená šla k hříchu noha,
jenž nechal národy, ať mrtvé hmotě
chrám budují a oltáře a sloupy,
jenž nedá jim však mříti ve slepotě,
neb krve Kristovy jsou drahou koupí.
Pojď! S požehnáním Bůh se k žákům schýlí,
tmu bludů slovo Páně rozeptýlí!“

II.

Vstal Pavel, vyšel z brány s druhem.
Zří četné davy v hluku dlouhým pruhem
tam proudit, chrám kde Jovův bílý
se krásou sloupů vzpíná nad krajinou,
v němž temná cela sochu boha tají.
Jak slunce paprsky se nad kraj linou
a sloupy řadou v slunném lesku plají,
chlad vábí mnohé v chrámu stranu stinnou,
neb v předchrámí lid v úpalu a znoji
se tísní jako vlny ve příboji,
kol oltáře se těsným kruhem staví,
skráň v plesu ozdobiv si svěží snětí.

Již před obětí tiše kloní hlavy,
jak hlasatelé svaté ticho káží,
neb býka přivedli již ku oběti,
žár ohně čelní čupřiny již tráví,
týl žertvě zdobné k ráně napřimují,
co bitec rukou statnou topor váží
a hudci na píšťaly v tichu dují.

Tam Pavel došed, otevřel svá ústa.
Jak vánek na obilí klasy zvlní
a šumná vlna stále, stále vzrůstá —
tak slovo vzrušilo ty davy lidu,
že zvědav předchrámí kol hlučně plní;
ruch nový náhle ustupuje klidu,
v němž apoštol svým slovem v davy hřímá,
sluch posluchačů žásnou mocí jímá

pouze 1·80 líry, dle našich peněz — 76 kr.! Prof. V. Lanfranchi-ho vydání Ariostova „Orlanda furiosa“ pro mládež o 232 str. stojí 0·60 l. (26 kr.) Caesar, Livius, Homer, Virgil, Cicero, Herodot, Xenofont a krátce všichni klasikové s poznámkami kolikráte jsou tu vydáni. Činnosť Salesianů u vydávání vědeckých knih je úžasná Prof. Jos. Allievo vydal tu „Logiku“, „Metafysiku a psychologii“; „Historie Italie“ od Cesara Balba vyšla o 3 svazcích (706 stran) za 1·50 l. (63 kr.) Znamenité je dílo Monsig. A. Belasia: „Katolické pravdy lidu vykládané a moderní nevěra matená moderními vědami“, spis vědecký všestranně důkladný (stran XIV. a 400, cena 2·50 l. = 1 zl. 7 kr.). P. Jakub Bottau a dílo jeho „Katolicismus obhájený a dokázaný slovy a důvody odpůrců jeho“ (2 sv. 970 str.) těšili se veliké pozornosti po celé Italii; ve světě učitelském proslulo dílo Prof. Cerutti-ho (kněze Salesiána) „Dějiny pedagogie v Italii“ (320 str. 2 l. 36 kr.); zde vyšla též Gallilea-Gallileiho „Vybraná prósa“ (158 str. 0·40 lír = 17 kr.. (Zajímavý to zajisté úkaz: právě katoličtí kněží rozšířili tímto vydáním znamenitě slavné myšlénky Gallilei-ho, kdežto mnohý liberální knihkupec, který o pronásledování Gallilei-ho církví různé fráse rozkládá, ani by slyšeti nechtěl o vydání jeho díla, poněvadž by — prodělal, nevyneslo by to. Ba Salesiáni vydali i — Bocaccia (ovšem, editio purgata!) a Sachetti-ho „Novelly“ — což nejlépe svědčí o pravé liberálnosti katolicismu. Z výborných spisů doby starší vyšla tu kromě jiných (a daleko vedlo by nás, kdybychom měli všechny vypočítávati) i veškerá díla Alfonsa Liguori-ho, zvláště objemná „Theologia moralis“ (4690 str., cena 10 l. = 4 zl 20 kr.). Dělnických otázek všímá si nakladatelství salesiánské bedlivě. Z přečetných děl a brožur tu vyšlých uvádíme knihu největší a nejdůležitější: „O socialismu, učení a tendenci jeho, sepsal hrabě Emil Avogadro“ (2 sv. 996 str., cena 8 l. — 3·36 zl.) Kniha ta celkem a některými svými partiemi tak je výtečná, že by zasluhovala, zvláště v nynějších dobách, aby alespoň ukázky překladu vyšly. Brožurami, jež mají obyčejně 70—94 stran a prodávají se po 0·15 l. (6 kr.), dotýkají se Salesiáni všech důležitých otázek a poměrů společenských. Ze mnohých uvedeme pouze některé: „O klení“, „Dělník dle evangelia“, „O inkvisici a věcech jí připisovaných“, „O zhoubných následcích čtení špatných knih“, „O rozvodu manželském, odsouzeném náboženstvím, právem soukromým i veřejným“ (autor Monsig. Alois Aguilar.)

Výtečnou a rozsáhlou činnosť vyvinuli Salesiáni u vydávání knih pro mládež. Od r. 1869. až po naše dny vydávají „Biblioteku mládeže italské“, jež stojí celoročně 6 lír (2·52 zl.) Hned prvního roku (1869) vydali za tuto cenu 11 znamenitých knih, mezi nimiž vyniká Dante „Divina Comedia“ a Tassův „Osvobozený Jerusalem“ s poznámkami (578 str. — krámská cena 1 l. — 42 kr.!) Věru, levnějšího, jak jsme již pravili, nenajdeme ničeho na celém světě!

R. 1870 vydali 12 knih, mezi nimi Jiřího Vasari-ho „Životopisy slavných malířů, sochařů a stavitelů, se slovníkem technických terminů těchto umění“ — dílo o 1098 stranách — cena 2·40 líry = 1 zl.! Téhož roku vyšel i Metastasio, Vybrané novelly Bocacciovy, Ariosto, Monti, Tassoni a Petrarca! V r. V. (1873) nalezáme cestopis Marka Pola „Milion“ (250 str., 0·60 l. — 25 kr.!) a Sigoli-ho „Cestu do Palestiny“ (256 str., 0·60 l. = 25 kr.!) Z přečetných knih uvedeme tu ještě z roč. XV. (1883) P. Maffeie: „Životopisy šestnácti vyznavačů Krista“ (930 stran 1·80 l. = 76 kr.! Iliadu, Odysseu, Leopardiho atd.

Salesiáni mají i znamenitou typografii hudební. Vydávají tu polky, valčíky, romance, mazurky atd. pro piano, písně pro tenor, bas, soprán i alt, s průvodem piana, varhan, houslí, atd.; vyšla však i díla veliká, ku př. „Mariánský kancionál“ prací Dominika Barby, obsahující veškeré písně Marianské, antifony, litanie a „Tantum ergo“ s průvodem varhan. Výtečný hudebník P. Jan Cagliero, přítel Boscův, uveřejnil tu přemnoho svých skladeb: „Praktický kurs vokální hudby“, „Počátkové cantus firmus“, mše, pastorálky, atd. Úplná mše pro nástroje i všechny hlasy stojí obyčejně pouze 2 líry = 84 kr. Netřeba připomínati, že tu vydána i motetta, Stabat mater, Te deum, Regina coeli, nešpory, Veni sancte, Ecce panis, Pange lingua, Ave Maria atd. atd. — Hlasy i průvod stojí obyčejně 0·40—0·69 lír, někde ještě méně, ale nikde více (17—25 kr.) Vedle církevní hudby, jak již praveno, vydali Salesiáni i tolik skladeb světských, že poskytují výběr neobyčejně bohatý za peníz levný až ku podivu.

Toť malý obrázek činnosti salesiánské knihtiskárny a nakladatelství v Turině.*) V činnosti její, věru neobyčejné, patrno jest zajisté ono Boží požehnání, jež provázelo každičký podnik lidumilného Jana Bosca.

---

*) O časopisech periodických tu vycházejících časem též zvláště se zmíníme. —

Věříme tu, že „hory dovede přenášeti“, kdo má víru — a Bosco byl muž víry vroucí a skálopevné. Jak vznešený to obraz v dobách obecné nevěry a chladného indifferentismu! Kéž bychom měli i my v Čechách podobného závodu typografického! Jaký by to byl bojovník katolicismu a dobrodinec lidu!

Jos. Flekáček.

Slovinská.

Mimo knihy „družstva sv. Mohora“ a „Slovinské Matice“, o kterých později zprávu podám, nevyšlo mnoho knih, které by zasluhovaly naší pozornosti. Prvá zajímavá jest „Luči“ (světélka). Spisal Anton Funtek. Celje. Tisek in založba družstv. tiskarne Dr. Hribar. str. 127. 8° váz. 1 zl. 20 kr. — A. Funtek jest pilným přispěvatelem do „Lj. Zvona“, kde se již r. 1883. básněmi objevil. Mimo Gregorčičovy, Stritarovy, Aškercovy a Cimprmanovy se zálibou četlo slovinské obecenstvo i Funtkovy básně. Znám jest delší básní epickou „Godec“ a překladem „Zlatoroga“. R. 1889. začal psáti své „Luči“; ve „Zvonu“ jich uveřejnil 20, ale posledních deset poprve v uvedené knížečce. „Luči“ jsou bez odporu nejlepším a nejzralejším plodem Funtkovy musy; velmi případně je můžeme nazvati básněmi v prose. Básník sám praví v posledním (30.) odstavci, jak „Luči“ povstaly: V čarokrásné noci pozdvihl se duch básníkův na křídlech fantasie k nebi pod oblaky; z těch výšin upírá svůj zrak na černou zemi, kterou obestírá temná noc. Na různých místech zablikne světélko, tu v chudičké chýžce, kde pracuje dívka sirotek, aby uživila matku, tam u zesnulého, jehož oplakává chudá žena, tu zase v nádherném paláci, kde se boháč bezstarostně oddává rozkošem atd. K takovým světélkám (luči) připomíná básník celou řadu reflexí a třeba uznati, že hluboce pronikl do duše a srdce lidí, které líčí. Ze slohu se poznává, že dílo to napsal básník. Velmi obratně a krátce líčí celou situaci. Tu a tam spoléhá mnoho na obrazotvornosť čtenářovu a tím se stává poněkud temným a nejasným. Duch celého díla není nepřátelským katolické víře, přece však v některých jednotlivostech jest spisovatel příliš skeptický, jakoby se mu ztrácela půda pod nohama. Z některých vět vane fatalismus, prozřetelnosť Boží jest příliš v pozadí. Jinak jest dílo velmi pěkné a hodné doporučení. Nejkrásnější odstavce jsou 8., 11., 19. a 29. Vypravování jest plno básnických obrazů, tak že čtenář čte knihu se zálibou.

„Junaki“ Spisal slovenski mladini Fraoc Hubad, c. k. gimnazijski profesor, II. knjižica. V Ljubljani. Izdala „družba sv. Cirila in Metoda“. 1892. 8°. str. 100. vez 30 kr. — To jest již 7. svazek vydaný v „Knihovně školského spolku sv. Cyrilla a Methoděje“, která již mnohou knihou obohatila slovinskou literaturu. Pan prof. Hubad popisuje, jako v prvém svazku, také tu hlavně slovinské hrdiny a hrdinky, (a i některé jiné), jichž příklad by měl nadchnouti slovinskou mládež k hrdinským činům, k lásce užší a zvláště širší vlasti rakouské. Jest to tedy dílko eminentně patriotické, ze kterého čtenář poznává, že má slovinský školský spolek opravdu rakousko-patriotický směr a ne panslavistický, (!) jak by rády židovsko-liberální listy světu namluviti chtěly, aby spolek očernily. Dílko jest psáno právě s takovým nadšením a láskou k vlasti, jako Amicisovo „Cuore“. Spisovatel popisuje 29 hrdinů a jejich hrdinských činů, jichž větší díl vykonán byl na bojišti; nezapomenuto ani kněžského stavu, ani krásné pleti. Odvážná Kraševka a Hrdinná Skorućanka nevymizí tak snadno čtenáři z paměti. Takové knížečky, které by líčily hrdiny a jejich činy v naší české historii, byly by též v naší literatuře vítanými. —

V dubnu slavili Slovinci stoleté jubileum narozenin populárního spisovatele, kněze Jana Zieglera, jenž se narodil 7. dubna 1792. ve Vodmatu v lublaňském okolí. Jest velmi zajímavo čísti jeho životopis; doufám proto, že se zavděčím čtenářům „Vlasti“, podám-li tu hlavní rysy. Ziegler byl vysvěcen na kněze r 1815. a byv kaplanem na různých místech, stal se r. 1832. farářem ve Višnji gori, kdež byl 37 let, až do své smrti (r 1869). Zaměstnával se mnoho hospodářstvím, zvláště miloval včely. Mimo to též rád spisoval. Byl výborným kaligrafem, farní knihy jsou v pravém slova smyslu kaligrafovány. Procestoval celé Rakousko, Italii, Německo a Francii. Odtud také lze vysvětliti jeho rozsáhlou znalosť různých jazyků. Ziegler byl muž učený a vzdělaný. Mluvil a psal slovinsky, latinsky, německy, francouzsky a italsky. Rozuměl též dobře angličině, češtině, chorvatštině a maďarštině. Byl veliký, krásně rostlý a dosti — marnivý.

Naše kalendáře.

(100) **Vlastenecký Poutník** (cena 50 kr.) a **Svatováclavský kalendář** (roč. 16., cena 30 kr.). Nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. Kalendáře tyto přinášejí úvodní báseň „U hrobu sv. Jana Nep.", po níž následuje článek „Sv. Jan Nep." jako vysvětlení k titulnímu barvotiskovému obrázku. Povídky nalezáme zde tyto: „Zoufalec a jeho rodina" (V. Špaček). Líčí, jak zbožný tovaryš řemeslnický napravil svým příkladem spustlou rodinu. Povídka tato jest v obou kalendářích jakož i poučné články „O cyklonech" (prof. J. Pšenička) a „Šebestian Kneipp (J. Ježek). „Poutník" obsahuje kromě toho dvě historické povídky: „Škůdce zemský" od A. Dostála a „Těminové z Těmic" od B. Brodského, dále povídku z franc. přeloženou „Hřích a pokání". Humor zastoupen jest dvěma povídkami: „Picek a Pick" z péra zvěčnělého V. Pakosty a „Laciný oběd" od A. Dostála. Kromě těch uvádíme články: „Co a kdy jísti" od J. Ježka, četné naučné články pro hospodáře od proslulého v tom oboru J. Dumka a přehled událostí politických. V kalendáři „Svatováclavském nalézáme povídky: „Markéta", kterou z polštiny přeložil † V. Pakosta a „Na venkovském statku" od L. Grossmannové-Brodské. Oba kalendáře věnují též vzpomínku svému zvěčnělému redaktoru V. Pakostovi. Z celého obsahu jest viděti, že brán u výběru prací náležitý zřetel ku pracím, které se hodí pro náš lid. Oba kalendáře buďtež katolickým rodinám vřele doporučeny.

(100) **Pečírkův národní kalendář** (roč. 36., cena 50 kr.) náleží ku kalendářům nejrozšířenějším. Nejnovější ročník obsahuje tyto práce: „Zlodějova Mařka" (V. Špaček). Dcera snaží se napraviti hříchy otcovy. Povídka V. Pejši „Kravičkáři" jest namířena proti „parcelování" statků rolnických a kárá lehkověrnosť vesničanů. „Drahý zajíc" (B. Brodský) ukazuje, jak zlé následky může míti náruživosť lovecká. Nejdelší a také nejpěknější práce jest „Za bratra" od V. Pittnerové, v níž vylíčen je život zbožné rodiny a odříkání, jež zmužile snáší syn kněz. Jediné pouze připomínáme u této povídky: píšeť spisovatelka takto: Jak se podivili, když velebný pán vykládal, že je jejich povinností, pojmenovat dítě jménem vlasteneckým. Dal švakrovi na vybranou mezi několika" atd. Snad je spisovatelce známo, že na křtu sv. udílí se dítěti jméno světce, a že mnohá jména vlastenecká marně bychom hledali mezi jmény Svatých, a na to zajisté každý kněz upozorní, při čemž může býti zajisté i horlivým vlastencem. — Dobré práce jsou též „Zlaté srdce" (L. Grossmannová-Brodská) a „V mlze" (Dr. J. Pečírka). — „Poslední hejtman" (J. Janča) a „U zlatého koníčka" ostatních nedostihují. Ku cti vydavatelstva třeba uznati, že Pečírkův kalendář přináší každého roku práce dobré a jest ze všech českých kalendářů největší. Titulním obrazem jest večeře Páně od Leon. da Vinci.

(100) **Kalendář Národní Politiky** (roč. 3.) je sice lacinější než ostatní české kalendáře (stojí 40 kr.), ale má také přiměřenou hodnotu. Předmětem povídky „Selská hraběnka" (Al. Kalenda) je nešťastná láska, která se nehrozí porušiti ani věrnosť manželskou. Po té následuje „Historie českého města" (O. S. Kostelecký), jež má býti „humorem i nehumorem", ale nejspíše by mohla slouti — nesmyslem. První kapitola „Doba předhistorická" počíná verši:

„Na počátku bylo Slovo
— slova někdy škoda:
země nikde, všude pouze
hoří plyn a voda".

To snad má býti ten „humor" — či „nehumor"? Zneužívání slov písma sv. aspoň může býti „humorem" jen pro lidi, kteří jsou zvyklí posmívati se věcem nejsvětějším. Tato „báseň" zaujímá jenom — 10 stran, „Hrozná katastrofa v báních Příbramských" 12 stran. Články „Když se ženil dr. Malina", „Ukradený mlynář", pak drobnosti „Ze života pro život" a „Kterých vad dopouštějí se naši rolníci" řadíme ku čtení lepšímu — ač i tu setkáváme se s „desaterem pro ženy". Humoristickým obrázkům, jež ovšem sebrány jsou z různých časopisů, a anekdotám věnováno přes 20 stran. Titulní obraz představuje výjevy z katastrofy Příbramské. Celkem platí o tomto kalendáři pořekadlo: Za málo peněz málo muziky".

(100) **Velký Slovanský kalendář** (roč. 22., nákladem J. Otty, cena 50 kr.) má úpravu pěknou, ale co do vnitřní hodnoty právem může býti řaděn ku kalendářům slabším. Stránce poučné věnováno zde sice více místa než v kalendářích jiných, (Věž Daliborka, Rudolf II. a jeho umělecké sbírky, Zimní zábavy v Kanadě, Dr. J. Schöbl, Chicago, Z říše neviditelných (t. bakterií), Návrat Břetislava I.

zahájil starosta spolku, Dr. Karel Vondruška, krátkou uvítací řečí, v níž poukázal, jak klidný, kolegialní a přátelský život rozvinul se roku lonského ve spolku, a vyslovil přání, aby činnosť spolku jak letošního roku tak i ve všech budoucích letech utěšeně se rozvíjela a blahodárně prospívala. Dále poukázal, jak důležité a prospěšné jest pro spolek, skládá-li se ze členů, již horlivě plní své povinnosti akademické — jsou pravými studenty a pravými katolíky — řádnými členy katolického spolku. Připomenul pak, jak rychle míjí doba studií a jak veliká ztráta plyne pro každého, kdo zapomene třeba ne na dlouho svých životních studií.

Co povinnosti náboženské se týká, jíž třeba členům dbáti, podotkl, že spolek neukládá členům zvláštní povinnosti náboženské, nýbrž jenom ty, k nimž již zákonem církevním jsou vázáni a které jako katolíci, i kdyby ve spolku nebyli, mají plniti, tak že možno říci, že spolek obmýšlí mnohými výhodami toho akademika, který své povinnosti náboženské řádně koná a tak přičiňuje se, aby byl jednou řádným katolíkem — charakterním mužem. Na to vybídl členy k horlivému navštěvování akademických služeb Božích. Potom čten protokol o poslední valné hromadě a schválen. Pak podal jednatel spolku, absol. právník Josef Šindler, obšírnou zprávu o činnosti spolku v roce 1891—92, dle níž účastnili se členové akademických služeb Božích v neděle a svátky, vykonali společně sv. zpověď a přijali nejsv. Svátosť oltářní v chrámu Páně sv. Klimenta (dne 19. a 20. března), podnikli společnou vycházku na Strahov, kde prohlédli sobě knihovnu a obrazárnu, dále výlet do Staré Boleslavi, kde si prohlédli tamnější památnosti. Během roku pořádány přednášky; ve spolku přednášeli: Dr Eugen Kadeřávek, univ. profesor a P. Filip Konečný z řádu sv. Dominika; oslaveno bylo 50leté jubileum kněžství slovutného spisovatele Fr. Pravdy (Vojt. Hlinky), pořádány akademie a zábavy.

Členů čítal spolek: 20 čestných, 25 zakládajících, 236 přispívající, a 135 činných hlavně z fakulty právnické, lékařské a filosofické, několik též z fakulty bohoslovecké a z techniky. Po přečtení jednatelské zprávy připomenul starosta, že spolek utrpěl roku minulého citelnou ztrátu úmrtím jednoho z nejhorlivějších podporovatelů spolku Josefa Kleina, děkana v Oboře, zakládajícího člena spolku, a úmrtím několika členů přispívajících: Antonína Hrubého, bisk. vikáře a faráře v Pecce, Josefa Šturmy, bisk. vikáře a děkana v Jičíně, a Dr. Jana Duchka, far. u Panny Marie Sněžné v Praze. Povstáním vzdána zemřelým pocta.

Příjmy spolku obnášeiy 1169 zl. 99 kr., vydání oproti tomu 1443 zl, tak že jest schodek 273 zl. 1 kr. Knihovna čítá 1408 knih, z nichž vypůjčilo si roku minulého 85 členů celkem 1352 knihy. Časopisů vyloženo jest v místnostech spolkových 45. — Literární odbor konal schůze pravidelně jednou týdně, v nichž byly posuzovány literární novinky, časopisy a spisy a přednášeny samostatné práce členů

Hudební a pěvecký odbor konal cvičení dvakráte v témdni a vystupoval při akademiích a zábavách spolkových.

Ústřední spolek knihovny zřizující založil dva knihovní spolky a to: v Bechlíně (arcidiecése Pražská) a v Sobčicích (diecése Královéhradecká) a dva nové právě se zakládají.

Národopisná výstava československá v Praze roku 1894. Po čas prázdnin bylo těžiště činnosti pro národopisnou výstavu na venkově, jmenovitě na Moravě. Avšak ani v Čechách samých se nelenilo, a hlavně české studentstvo rozvinulo bohatou činnosť v místních odborech. Nejvíce v před pokročily práce výstavní na Moravě, kdež letos pořádáno bylo neméně než jedenáct národopisných výstavek, a to hanácké v Kojetíně, Tovačově, Výškově, Brodku, Bílkovicích a Lipníku, horácké v Boskovicích, Ořechově a Klobúcích, slovácká v Hodoníně a valašská ve Vsetíně. Jakého významu byly tyto výstavy a jakého úspěchu došly, lze viděti z toho, že na přesrok chystá se jich řada daleko větší. Též v Čechách velmi zdařilá národopisná slavnosť uspořádána byla odborem Přeštickým. Odbor tento hodlá na přesrok pořádati větší výstavku. Podobně odbory v Sedlci a Železném Brodě. Výbor národopisné výstavy usnesl se v uvážení důležitosti takových předběžných výstavek, vydati povšechnou zprávu o výsledkové činnosti za letošní rok, doufaje, že tím povzbuzena bude nemalou měrou činnosť ostatních odborů místních, a že dostane se zprávou tou odborům, které by chtěly podobné výstavky příštím rokem uspořádati, vítané direktivy. — K oběma fondům výstavy došly opět nové příspěvky, a to fondu základnímu přispěly: rolnický cukrovar v Dašicích 25 zl., městské zastupitelstvo v Mladé Boleslavi 50 zl., okresní výbor ve Vlašimi (první příspěvek) 10 zl., a městské zastupitelstvo ve Slaném 100 zl.; k fondu garančnímu: spolkový cukrovar rolnický v Uhřiněvsi

ROČNÍK IX. LISTOPAD 1892—93. ČÍSLO 2.

VLASŤ.

K jubileu Kolumbovu.

Podává

Frant. J. Rypáček.

(Dokončení.)

Nejen po Španělsku, ale všude po Evropě rozlétla se sláva Kolumbova, a veleben byl světodějinný jeho čin; vždyť pověsti o zemích za Atlantickým oceanem vůbec proskakovaly,[1]) a Kolumbovi se podařilo, že těchto zemí šťastně doplul. Ovšem závistníků Kolumbových nechybělo, zvláště proto, že důstojenství a pocty byly dávány cizinci.[2])

Šťastný a slibný výsledek první výpravy Kolumbovy pohnul vladaře španělské, aby byla poslána druhá objevná výprava, ovšem četnější. Arcijahen Rodriguez de Fonseca, správce záležitostí indických v Seville, valně Kolumbovi nepřál, ale na doléhání královo i královnino musil admirálovi vyhověti. Kolumbovi dostalo se 17 lodí, mezi nimi byly tři veliké a těžké koráby, a 1200 vojínův a jezdcův mimo četné umělce, řemeslníky a dobrovolníky, zvláště také mladé a odvážné šlechtice, jako byl hrdinný don Alonzo de Ojeda (Hojeda), Juan Ponce de Leon, Diego Velasquez a Juan de Esquivel. Také vzal admirál s sebou 12 duchovních, mezi nimiž byl nově ustanovený apoštolský vikář indický Bernardo Boïl, monserratský Benediktin, Kolumbovi nepříznivý. Rovněž i byla vzata na lodi domácí španělská zvířata, obilí, zeleniny a réva, aby v nové zemi byly pěstovány. Druhá výprava Kolumbova nebyla hrstkou objevitelův, ale slušně veliké loďstvo osadnické, které chtělo skutečně opanovati Nový svět. Na výpravě této chtěl Kolumbus pokračovati v ohledání Kuby, dojíti do asijské Kátaje a obeplouti svět; byltě přesvědčen, že země naše není tak veliká, jak tvrdili hvězdáři, a že není těžko ji obeplouti. Tato druhá výprava jest popsána obšírně lékařem Chancou ze Sevilly, jejím účastníkem a dobrým pozorovatelem.

---

[1]) Viz Cesta pana Jaroslava Lva z Rožmitála (vydal Fr. A. Slavík), kde jest také (ovšem před dobou Kolumbovou) zaznamenána pověsť o zemi za mořem (Atlantským).

[2]) Kolumbus, jak se vypravuje, zahanbil vysměvavé dvořany příkladem o vejci, postaviv je, že stálo, což nikdo učiniti neuměl.

Dne 25. září r. 1493. vyplul Kolumbus na lodi zvané Maria galante ze přístavu Kadizského na ostrovy Kanárské, odkudž 13. dne října směrem jižnějším se bera za 20 dní (3. dne listopadu v neděli) došel ostrova, jemuž dal jméno Dominica, prostřed Malých Antillských ostrovův. Poněvadž tu nebylo vhodného přístavu, pluli severněji k ostrovu dle admirálovy lodi zvanému a dne budoucího dopluli ostrova, který nazval Kolumbus dle kláštera Estremadurského Guadelupem. Obyvatelé ostrovní byli pověstní lidojedi Caribové.[3]) Dále byly objeveny a pojmenovány ostrovy Monserrat, S. Maria la Redonda, S. Maria la Antigua, San Martin, S. Cruz, S. Ursula, ostrovy 11.000 panen (Virginy) a konečně Puerto rico (Kolumbovo pojmenování S. Juan Bautista se neujalo). Dne 22. t. m. dopluli Hispanioly.

S nedočkavostí neobyčejnou pospíchal admirál, aby brzy dostihl zanechané tu osady, o níž doufal, že ji najde, ana kvete bohatstvím. Dne 27. t. m. stanul před Navidadou, ale ku břehu přistál teprve ráno dne budoucího. Jakého se tu dožil zklamání! Osada byla spálena, a posádka všechna pobita. Uplynuly tři měsíce, nežli Kolumbus našel příhodné místo, aby přistál znova na pevninu a založil u pohoří Kristova (Monte Christi) osadu pevnější, kterou dle králové nazval Isabella. Poslav 12 lodí do Španěl s novými zprávami, s nemocnými a plodinami, umínil si, že dospěje hornatiny Cibaonské, aby se zmocnil této země, o níž šla zvěsť, že jest bohata zlatem. Pronikl do země té 16. dne března r. 1494. a dal tu vystavěti tvrz sv. Tomáše, do níž položil posadku o 56 mužích za velitelství Pedra Margarity; bylť toho mínění, že došel bohaté země Ofirské, kam dojížděly lodi Šalomounovy.

Uzdraviv se po častých záchvatech zimničných, ustanovil bratra svého Diega za náměstka v Isabelle a vyplul 24. dne dubna směrem na Cubu. Indiáni chovali se k němu přívětivě, nosili plodiny, ryby a vodu a zvali jej k sobě na pevninu. Ptali-li se Španělé po zlatě, bylo jim ukazováno na jih. Proto Kolumbus, touže po zlaté zemi a jejím bohatství, odrazil od Kuby a 5. dne května doplul ostrova Jamaiky, který nazval Santiago, stanuv ve krajině velmi úrodné a krásné, které dal jméno Santa Gloria. Ale že tu nenalezl zlata, vrátil se na Kubu, plul mezi ostrůvky v „zahradě královnině“ za mysem sv. Kříže, zakusiv tu mnoho bouří, svízelův a nehod. Uslyšev od Indiánův, že dále na západě vládne mocný kníže Magon, vyložil si to jméno za Mango, vladaře v zemi Mangî (v nyn. Číně), a tak byl zatvrzelý ve svém předsudku, že dal Fernanem Perezem de Luna učiniti zápis a podepsati všemi účastníky 12. dne června, aby dotvrdili, že dopluli skutečně asijské pevniny Mangî v Číně, ačkoli všecko i řeči Indiánů znamenaly, že Kuba jest ostrov, nikoli část pevniny. Potom vrátil se Kolumbus do Isabelly 29. září, kdež jej radostně pozdravil starší bratr jeho Bartoloměj, který se mu stal pravou rukou; neboť byl vzdělaným lodníkem a mužem energickým a neohroženým. Vrátiv se z Anglie a učiněn byv velitelem tří lodí, přivezl na nich bratrovi žádané zálohy, pomůcky, zprávy a listy královské, svědčící o stálé a nezkalené přízni vladařské. Za to u španělských osadníkův a lodníků

[3]) Kolumbus jméno jejich vyložil jako jméno Canibů, poddaných velikého kana (chána), a tak vzniklo jméno kanibal (lidojed).

jevila se nevole, nespokojenosť, ano, vzpoura proti místokráli; Boïl a Margarita a jiní nespokojenci odpluli do vlasti a štvali veřejné mínění a vynikající osoby proti Kolumbovi, jemuž bylo vyčítáno, že vlivem bratrovým vládne kruté nejen ostrovanům, ale i Španělům, že jsou Indiáni soustavně ubíjeni a že musí platiti nesmírné daně, že admirál sám jest muž zištný a lakotný, pánovitý cizinec atd.

Staly se ovšem hrubé a různé přehmaty, ano, lstivé honby na bezelstné Indiány, čehož admirál neschvaloval, protože předvídal boje mezi Evropany a ostrovany. Přední náčelníci ostrovní mimo Guacanagara srotili se proti Španělům, majíce náčelníkem vrchním mocného pána cibaonského Caonaba. Proti bělochům učiněno bylo opravdové a nebezpečné spiknutí, kterému zamezil smělý Alonzo de Ojeda, jenž s hrstkou odvážlivců vyhledal Caonaba a stavě se, jakoby jej chtěl nejvýš vyznamenati, dal mu ozdobná pouta s rolničkami, Indiánům zvláště oblíbenými. Spoutav bezelstného syna přírody, přinutil jej, aby si sedl k němu na koně, aby se kníže ukázal svému lidu. Ale Hojeda milého Caonaba nevezl do jeho rodné vesnice, nýbrž do tvrze Isabellské, kde byl pevně střežen. Povstání indiánské bylo tím potlačeno.

Žaloby Boïlovy měly u královského dvora ten účinek, že byl r. 1495. na Hispaniolu vyslán Juan de Aguado jako královský plnomocník, který měl zkoumati vady v osadě a jednání místokrálovo. Aguado přibyv na ostrov počínal si tak, jakoby Kolumba považoval za skutečného vinníka, přijímal naň nové žaloby, ano, chtěl jej dáti i zatknouti. Když sebral dosti látky, aby, jak myslil, místokrále zničil, chystal se na cestu do Španěl. Jednáním Aguadovým těžce pokořený a uražený místokrál uznal, že jest nutno, aby osobně vyvracel žaloby na sebe a roztrhal pletichářské osnovy svých závistných pomluvačův, a proto odhodlal se, že popluje s Aguadou do Španěl. Vypluli 10. dne března r. 1496., když Kolumbus bratra Bartoloměje učinil na ostrově svým zástupcem (adelantado), a dospěli 11. dne června přístavu cadizského. Na cestě do Španěl zemřel statečný Caonabo.

Admirál byl na dvoře královském přijat vlídně, jmenování Bartoloměje Kolumba adelantadem bylo schváleno, a admirál očistiv se úplně chystal se na třetí objevnou výpravu. Poněvadž mnoho dobrovolníků se nehlásilo, navrhl Kolumbus neprozřetelně, aby zločinci, kteří byli odsouzeni na galeje aneb do vyhnanství, byli posláni za osadníky nového světa, což bylo neštěstím i Kolumbovým i osadním. Smečka lotrův otravovala život Kolumbovi i osadě i nešťastným Indiánům.

Na třetí výpravu vyplul Kolumbus se šesti loďmi 30. dne května r. 1498 ze přístavu zvaného San Lucar de Barrameda. Plul k Madeiře, ke Kanárům a ke Kapvezdům, odkudž plavil se západně a 31. dne července přistál k nejjižnějšímu ostrovu Antillskému, který nazval jménem Nejsvětější Trojice. (Trinidad). Potom objevil severní část pevniny jihoamerické při ústí řeky Orinoka, kterouž část měl za ostrov, který nazval Isla Santa. Dne 4. srpna dospěl hornatého poloostrova Parijského. Rozličné zjevy přiváděly objevitele k domněnce, že země nemá podoby kulovité, ale že vypadá jako hruška.

Pakostnice, bolení očí i také nepokoj, jak se daří osadě Isabelle přiměly admirála, že odplul od břehů jihoamerických na Hispaniolu

průlivem, který nazval la Roca del Drago (Dračí jícen). Prozkoumal ostrovy Margaritu (Perlu) a Cubagun, připlul na ostrov Haiti do nové osady, založené Bartolomějem a zvané San Domingo (na ústí řeky Oçamy). Bartoloměj mimo S. Domingo založil několik tvrzí na ostrově a přiměl indiánské náčelníky, že uznali vrchní španělskou vládu. Misionáři Ramón Pane a Juan Borgoňon s dobrým prospěchem rozšiřovali křesťanství, a ostrov tou stránkou se zveleboval. Však úplnému rozkvětu překáželi Španělé. Národní záští svádělo vojáky proti přísnému adelantadovi Bartoloměji, a vrchní soudce Frant. Roldan vztýčil prapor vzpoury za nepřítomnosti Bartolomějovy v Isabelle. Za takých neutěšených zmatků přistál admirál na Hispaniole a svou slabostí, mírností a vyjednáváním s Roldanem kterého ustanovil zase za soudce, a jinými buřiči velmi si uškodil a urychlil svůj pád. Vzbouřenci naň žalovali neustále, a bylo jim uvěřeno. Kolumbus měl býti ještě více ponížen Bobadillou, nežli byl ponížen Aguadou na výpravě druhé.

Na doléhání správce záležitostí indických, tehdy již biskupa Fonseky, byl na Hispaniolu r. 1499. poslán Francisco de Bobadilla, komthur rytířského a duchovního řádu Calatravského, aby učinil v Novém světě pořádek jako nový vrchní soudce s mimořádnou plnou mocí. Rytíř Bobadilla připlul do S. Dominga 23. dne srpna r. 1500. Ani admirál, ani adelantado nebyli ve městě. Bobadilla dal shromážděným osadníkům přečísti své pověřovací listiny, vnikl do pevnosti, dal vyvésti zajaté, aby je soudil, počínaje si tak, jakoby byl ostrovním vladařem. Ubytoval se v bytě admirálově a jmění i spisy Kolumbovy skonfiskoval, tak se chovaje, jakoby byl poslán trestat místokrále, zatím však byl poslán, aby nestranně vyšetřil žaloby na Kolumba a stížnosti Kolumbovy na vojsko i na osadníky a na nevěrného Roldana. Bobadilla svým příkře stranným a bezohledným jednáním odvrátil téměř všecky osadníky od Kolumba a porušiv rozkazy královské, odvážil se toho, čím hrozil Aguado. Nejprve zajal mladšího bratra Kolumbova Diega, potom samého admirála a konečně energického Bartoloměje. Všickni byli spoutáni a vrženi do vězení. Admirál skutkem Bobadillovým byl tak zmaten a sklíčen, že se bál i smrti; neboť úzkostlivě ptal se Villeja, příbuzného Fonsecova, jenž ho chtěl vésti z vězení na loď, která se chystala do Evropy: „Villejo, kam mě povedete?“ Myslil, že bude veden na popravu. Zatím byl jen v okovech vezen do Evropy. Velitel lodní Andrez Martin choval se k admirálovi velmi uctivě a chtěl mu dáti sejmouti pouta, ale Kolumbus toho nedopustil, důstojně a hrdě prohlásiv, že dle královského rozkazu ve všem se má podrobiti Bobadillovi, který jej sevřel pouty, jež si ponechá, dokud panovník nerozkáže, aby mu byla sňata. Potom že si je schová jako památku odměny za své služby a činy.

Dne 20. listopadu r. 1500. dojel spoutaný objevitel přístavu v Kadizu. Admirál s dovolením vlídného velitele Andreza Martina napsal soukromý list a vylíčil v něm útrapy, jakých zažil. List Kolumbův došel králové Isabelly, která s manželem prodlévala tehdy v Granadě. Králová dostala zprávu o Kolumbovi dříve, nežli došly zprávy Bobadillovy.

Neslýchaná zvěst, že veliký Colón a objevitel nového světa v poutech byl přivezen z tohoto světa do Španěl jako zločinec, způsobila v Cadize i v Seville a jinde, kam doletěla, veliké vzrušení a

hněv, ano, král i králová byli pohaněni tím, že admirál jejich byl pokořen a pohaněn. Proto byl hned dán královský rozkaz, aby admirál byl zbaven okovův a dle své vysoké důstojnosti vyznamenáván. Král i králová poslali Kolumbovi 2000 dukátův, aby přiměřeně své hodnosti mohl se objeviti u dvora, kam byl snažně a důtklivě zván. Audience Kolumbova konala se 17. dne prosince t. r. Královna, vidouc ctihodného a sklíčeného admirála, an se blíží, byla pohnuta k pláči. Objevitel, potěšen jsa vlídným přijetím, klekl před mocnáře a dlouho za mocného pohnutí nemohl promluviti ani slova.

Jakkoli přijetí Kolumbovo bylo vlídné, přece král Ferdinand, nebyv nikdy dle své sobecké povahy přítelem Kolumbovým, užil okolností a odňal Kolumbovi úřad místokrálovský, který byl dán domu Nicolovi de Ovando, komthurovi rytířského a duchovního řádu Alcantarského, který doplul Hispanioly 15. dne dubna r. 1502., aby sbíral nové stížnosti na Kolumba, jehož byl nepřítelem, ač se dělal nestrannějším, nežli byl komthur Bobadilla.

Kolumbus zatím chystal se na svou poslední a nejtrapnější výpravu. Sebrav nové zprávy různých objevitelův, jako byl Alonzo de Ojeda, Amerigo Vespucci, Vicente Yañez Pinzon a jiní, soudil dle nich, že může dospěti plavbou na západ do portugalské Indie, kam nedávno před tím (r. 1498.) dospěl slavný Vasco da Gama. Záměr Kolumbův, určený čtvrté výpravě objevné, byl manžely královskými schválen. Nežli se vybral na tuto neutěšenou výpravu, dal opsati všecky své listiny (mezi nimi také listinu ze dne 14. března r. 1502., kterou koruna Španělská obnovovala ujištění, že admirálovi a dětem jeho všecka udělená práva nezkráceně mají býti zachována) a vložiti do banky Janovské. Také psal papeži, že nyní byv ponížen, nemůže se odebrati na křižovou výpravu, a slíbil, že po návratě ze čtvrté své cesty přijde do Říma a podá účetní zprávu o všech čtyřech svých objevných cestách.

Se čtyřmi menšími loďmi a se 150 muži za průvodu bratra adelantada a syna Fernanda vyplul 9. dne května r. 1502. z Kadiza. Naplněn jsa nadějí, že podnik jeho se zdaří, psal z otrovů Kanarských příteli Gasparovi Gorriciovi, mnichu kartuziánskému v Seville: „Cestuji jménem Svaté Trojice a doufám, že zvítězím.“ Za 19 dní byl na ostrově nazvaném Martinique v Malých Antillách a 29. dne června objevil se před S. Domingem na Hispaniole, žádaje, aby směl přistáti. Ale nový náměstek královský don Ovando nedovolil, aby objevitel vstoupil do přístavu. Ani když Kolumbus předpovídal, že nastane hrozná bouře, aby Ovando lodstva do Španěl neposýlal, nedbal zpupný komthur výstrah zkušeného veleplavce. Ovando poslal do Španěl 20 lodí (Bobadilla i Roldan byli také na nich), ale předvídaná bouře zničila 19 lodí a pohřbila ve vlnách rozsápaného oceanu nesvědomité nepřátele Kolumbovy Roldana i Bobadillu a jiné nepříznivce. Jediná chatrná loď, která vezla jmění Kolumbovo, doplula pevniny jako zázrakem. Šlechetný biskup Las Casas spatřuje v tomto příběhu strašlivý soud Boží, jakým se mnohdy za lidské činy časná odplata ukládá. Strašná bouře ničí veliké koráby a pohubí nepřátely Kolumbovy, kdežto malá a poškozená loď jediná s majetkem objevitelovým dochází cíle!

Nesměje přistáti k zemi, kterou nedávno objevil, dal se Kolumbus 14. dne července na výzkumnou cestu směrem západním a

30. července dojel ostrova Guanaje (Isla de Pinos) v zálivě Hondurasském. Zde setkal se s Indiány yukatanskými. Kdyby byl dle pozvání jejich navštívil Yukatan, byl by došel Mexika. Ale Kolumbus tvrdošíjně hledal úžinu, kterou by dle svých předsudků dospěl zálivu Bengalského. Po častých bouřích doplul nejvýchodnějšího mysu Honduruského, který nazval Gracias à Dios (12. září), dne 27. září doplul ostrova Huerty naproti indiánské vsi, zvané Cariai, 7. dne října objevil záliv Chiriquijský, v němž našel mnoho ostrovů, a počátkem roku 1503. objevil krajinu zvanou Veragua,[4]) zakusiv cestou mnoho bídy a svízelův, jednak stálými bouřemi, jednak nemocemi, zvláště zimnicí. Dne 6. února navštívil Bartoloměj Kolumbus sídlo náčelníka veragujského Quibiana a byl přijat dosti příznivě. Admirál domnívaje se, že jest na poloostrově Zlatém při zadní Indii (nyní Malakka), zakládal tu osadu při výtoku řeky Belenu, aby se zmocnil zlatého území. Ale mezi Quibianem a Španěly vznikly spory, ano, kruté nepřátelství, za kteréž příležitosti statečný Diego Mendez, úplně oddaný admirálovi, zajal Quibiana. Ale Quibián utekl ze zajetí a pobouřil veškeré obyvatelstvo veragujské tak, že osada vznikající octla se u velikém nebezpečenství. Proto admirál přestal osadu zakládati, věda, že by neprospívala, a plul dále podél pobřeží ke přístavu, který nazval Puerto bello, a pronikl až po záliv Darijský u Panamské šije. Odtud za stálých bouří byl zanesen ke Cubě, odkudž na jediné velmi chatrné lodi připlul do přístavu Santy Glorie na sev. pobřeží Jamaickém 25. dne června. Na Jamaice prodlel po celý rok, bráně se ostrovanům a některým nevěrným lodníkům, kteří, majíce za vůdce bratry Francisca a Diega Porrasa, učinili útok na těžce nemocného Kolumba a jeho věrné druhy, ale statný Bartoloměj Porrasy krvavě odrazil a zajal Fr. Porrasa. Nepřátelství ostrovanů zkrotil admirál tím, že předpověděl zatmění slunce, které skutečně nastalo. Zklamaného a nemocného admirála odvážil se vysvoboditi Diego Mendez. Na nepatrné loďce doplul Hispanioly, a po dlouhém doprošování a vyjednávání byla Kolumbovi na Jamaiku poslána loď, aby ho se soudruhy přivezla do S. Dominga 13. dne srpna r. 1504. Churavý admirál byl přivítán nevlídně. Ovando, aby ukázal svou moc, kázal, aby Frant. Porrasovi byla sňata pouta. Všude jsa urážen a zklamán i nemocí svírán, opustil Kolumbus 12. dne září r. 1504. nový svět, kterýž objevil a jehož více nespatřil. Po velmi bouřlivé plavbě dopluli Cadizu 7. dne listopadu toho roku. Tato nešťastná výprava podryla síly objevitelovy.

Za krátko potom (26. list.) umřela veliká chranitelka Kolumbova Isabella, což bylo pro něj ztrátou nejosudnější a tím bolestnější, že po svém návratě šlechetné paní ani neuviděl. Přátelé Kolumbovi umírali, nebo se od něho odvracovali. Sláva objevitelova bledla, a nepřátelství proti nenáviděnému cizinci, ačkoli přijal i řeč i jméno španělské, rostlo.

Zimu ztrávil Kolumbus v Seville a snažil se, aby práva několikráte slavně zaručená také skutečně mu byla splněna, a aby mu byly vyplaceny desátky z kolonií, protože mu po několik let nebyly dány. Zištný král Ferdinand nedbal písemných proseb Kolumbových, ani

[4]) Syn Kolumbův Diego obdržel tuto krajinu a titul vévody Veragujského.

Krištof Kolumbus z největších mužů světových a dobrodinců lidstva. Život jeho pak, jak vhodně píše W. Irwing, jest řetězovým kruhem, který spojuje dějiny světa starého s dějinami světa nového. Nový svět sám jest věčným pomníkem Kolumbova velikého činu a jeho nesmrtelné slávy.[5])

Tvář Kristova.

Legenda.

I.

Já protivil se mečem církvi Páně,
jak plachou laň jsem záštím svým ji stíhal.
Když rámě k nové napínal jsem ráně,
jak nenávisti žár mi srdce zžíhal,
Pán povolal mě... Nejsem apoštolem
však hoden slouti, ač — jak míza stromem —
mou duší proudí milosť Boží, sílu
Bůh slabému mně dává, žehná dílu.
Já nejchudší jsem z církve apoštolů,
neb neznám ani slasti toho citu,
jenž jiným plane v hlubném srdce skrytu,
že oko Páně v radosti i bolu
kdys na nich spočinulo na slasť žití.
Já nespatřil jsem nikdy toho svitu,
jenž tajemně se linul z očí Páně
a jasem věnčil svaté Krista skráně.
Ten šťasten, komu ve vzpomínce svítí
zrak Ježíšův a blahé vzněty nítí!
Jen já, jen já jsem nepoznal — svou vinou
a na svůj žal! — té sladké tváře Krista.
Hle, žhavou touhou útroby mé hynou,
mé duše spása není mně tu jista.
Tvář Páně až má touha uzří lačná
jen letným pohledem, pak smrť ať mračná
můj život požádá, jdu na soud tiše...
Jen tvář mi ukaž svou, hlas prosby slyše,
můj Pane Ježíši, můj Slitovníku —
jen Bůh pak pozná hloubi mého díku!"

---

[5]) Nebude nezajímavo, podotkneme-li, že objevu Nového světa také se účastnili Slované. Předním kormidelníkem na lodi Kolumbově byl Dubrovničan Palmotič, muž neohrožený, Kolumbovi oddaný a pevně věřící, že dojdou pevniny. Mimo Palmotiče vyplul s Kolumbem na prvou výpravu také krajan Palmotičův Buzič, který byl lodním důstojníkem a později ve službách španělských dosel nejvyšší hodnosti úřední v Mexiku. Pozdravil tudíž (12. října r. 1592.) Nový svět i hlahol slovanský.

neví, co jsou národní a co náboženské zvyky; nesmírně ctí svátky, kterých v kalendáři ani není! Takový svátek jest mu na př. „mlada nedelja“, to jest prvá neděle po novolunní. Té neděle Chorvat zajisté nezamešká Boží služby, která se koná slavnostněji, nežli obyčejné neděle. Právě tak má Chorvat takořka své „národní svaté“, jež ctí více než jiné. Uvádím pouze „Jurijev dan“ (sv. Jiří), kdy chorvatský rolník zároveň se sv. Jiřím slaví probuzení jara.

„Toť pohanství! To jest zbožňování přírody!“ snad někdo odpoví. Nedá se upříti, že se v národních zvycích mnoho zachovalo ještě z pohanských dob. To jest známou pravdou; ale právě tak jest i pravdou, že křesťanství ty zvyky zušlechtilo a dalo jim jiný, vznešenější význam. Prví křesťanští blahověstci byli moudrými muži, kteří dobře uměli oceniti národnosť a národní zvyky, kterých nevykořeňovali, nýbrž právě na ně vštípili novou víru, tak že se tím více ujala a krásněji rozvíjela. Není tedy divu, že jsou u chorvatského lidu víra a národnosť tak úzce spojeny; a to jest i zcela dobře, neboť se vzájemně brání a hájí. Možno, že jest Chorvat poněkud lehkomyslný a jak o všední život si mnoho starostí nepřipustí, tak ani v náboženských věcech nemá příliš úzkostlivého svědomí. Než to nijak neoslabuje náboženského citu. Chorvat se vzorně chová v kostele, muži i ženy vroucně se modlí; nikoho není viděti, že by na posvátném místě zevloval, se smál nebo šeptal. Bez hříchu není žádný národ, tedy ani ne chorvatský; to však nutno uznati, že u něho není ve hříchu tolik surovosti, jako u mnohého jiného, jenž se považuje za vzdělanějšího než chorvatský.

Chorvati římsko-katolické a řecko-východní neboli pravoslavné církve žijí vespolek ve svornosti. Nepřátelé Chorvatska v novějším čase hleděli tohoto náboženského rozdílu využitkovati pro své účely a roznítiti národní spor; avšak nezdařilo se jim. Uprostřed vsi stojí klidně katolický a pravoslavný kostel nedaleko sebe, a právě tak žijí klidně jeden vedle druhého katolíci a pravoslavní. Každý chodí do svého kostela, a jestli veliký katolický svátek, nepracují ani pravoslavní, aby nerušili svých sousedů v jejich pobožnosti; a také tak se děje u katolíků. Zvláště krásné vánoční svátky světí se takřka dvakrát: nejdříve jest hostem pravoslavný u katolíka, a dvanácte dní později katolík u pravoslavného. Jako laikové, tak obcují i kněží obou církví přátelsky mezi sebou, a v mnohých krajinách zvoní při pohřbech a jiných slavnostech církevních zvony na obou kostelích.

Kdo všeho toho neviděl na své vlastní oči, řekne, že jest to náboženská vlažnosť, kdo však blíže sezná tyto poměry, přesvědčí se, že to není novodobá tolerance, nýbrž úcta k náboženskému citu bližního. Viděli jsme ve Slavonii uprostřed polí pod košatými lipami katolickou kapličku se sochou Ukřižovaného, pod kterým ve dne v noci hořelo světlo, a do pozdního večera přicházely tam pobožné duše hledat útěchy ve svých útrapách. Někdy, zvláště v postě, shromáždilo se na oblíbeném tom místě veliké množství věřícího lidu, jenž v dlouhých průvodech přišel z blízkých a dalekých krajů. Mezi těmi průvody byla procesí pravoslavných, kteří přišli s odznaky pravoslavné církve, a v pěkné harmonii střídal se katolický a pravoslavný zpěv. Divili jsme se tomuto neobyčejnému zvyku; než jeden starý kněz nás poučil, jak pravoslavní Chorvati ctí katolické svátosti, a že zvláště prostý lid nedělá velikého rozdílu mezi jednou a druhou

církví. Vypravoval, jak za mladých let byl kdesi kaplanem v osamělém kraji. Byla silná zima a již pozdě večer, když najednou po skřípajícím sněhu přijely saně a zastavily před farou. Sedlák zaťukal na okno, prose, aby pan kaplan s ním šel k nemocnému, který leží na smrtelné posteli. Kněz vzal potřebné věci a jel v temné noci velikým lesem, kde bylo chvílemi slyšeti vytí vlků. Šťastně přišel ještě v čas. Nemocný se vyzpovídal a připravil se, aby přijal Největější Tělo. V tom knězi napadlo, že nemocný v modlitbě vyslovil slovo „Hristos". Rychle se domysliv, otázal se nemocného: „Vy jste snad pravoslavné víry?" — „Ovšem že jsem", zněla odpověď umírajícího. „Neračte mi to vykládati ve zlé; daleko jest k našemu popu, nebyl by mne našel více na živu. Poslal jsem proto pro Vás, vždyť všichni věříme v jednoho a téhož Boha!" — „To jest pravda, ale Nejsvětější Tělo Vám nemohu uděliti", vykládal kněz. „Tož aspoň modlete se za mou duši", prosil nemocný. Kněz se modlil, a nemocný zatím klidně v Pánu zesnul.

Jako jinde na světě, tak také v Chorvatsku lidé ctí a váží si horlivého duchovního, jenž je ani mimo kostel neopouští a při každé příležitosti rád jim pomáhá a radí. Chorvatský kněz se nestraní světské společnosti, nýbrž do ní chodí a tak se raduje a truchlí se svým národem. Ale nejen na venkově mezi prostým lidem, také v městech ve světských společnostech jest chorvatský kněz, ať jest to již ve veřejných nebo privátních schůzích.

Letošní měsíce červen a červenec byly velmi památnými pro Jihoslovany. V těchto měsících konaly se totiž tři slavnosti, které v každém ohledu nemálo povznesly sebevědomí národa chorvatského a srbského.

Prvá slavnosť konala se dne 15. června. Toho dne přenesly se kosti zvěčnělého hraběte Janka Draškoviće z Radgony ve Štýrsku do Záhřeba, kdež byly uloženy na místo, kamž se pochovávají zesnulí „Illyrové". Při té příležitosti mohl se každý přesvědčiti, že se veliká idea, které hrabě Janko Drašković byl původcem, vskutku uskutečnila. Proto celý chorvatský národ svorně se sdružil ve vděčnosti vůči velikému svému probuditeli, a svou vděčnosť vyjádřil tak stkvělým způsobem, že jest nyní také největší nepřítel Chorvatů přesvědčen o jejich probuzení a zároveň též o jejich rozhodném přání, aby Chorvati byli všude a ve všem uznáni jako samostatný a kulturní národ. Takovou národní manifestaci není snad schopen provésti žádný větší národ nežli jest chorvatský, a právě to jest důkazem, že jest v něm dosti životní síly pro jeho další rozvoj v politickém a hospodářském životě. Ta národní síla jest tak velikou, že ji tentokráte uznali nejvyšší hodnostáři Chorvatské země, neboť sám bán se průvodu súčastnil. To jest dle našeho mínění veliké vítězství národního ducha v Chorvatsku. —

Hrabě Janko Drašković, k jehož poctě se první slavnosť konala, narodil se 20. října 1770. v Záhřebě. Filosofii a práva studoval ve Vídni; po ukončených studiích vstoupil do stavu vojenského, ve kterém zůstal 18 let. Pak se odebral do Paříže. Seznámiv se tu s knížetem Sorkovićem, Chorvatem z Dubrovníka, zvěděl o starých básnících dubrovnických. Sava Tekelij, srbský vlastenec, seznámil jej s knihami tak

zvanými „slavenosrbskými“. Obcování s těmito muži naň působilo tak, že zahořel láskou k svému zanedbanému národu.

R. 1790. sřekli se Chorvati své samostatnosti Maďarům ku prospěchu, Slovanům k veliké škodě; od té doby stávali se Maďaři stále drzejšími, tak že chtěli již dokonce zavésti maďarštinu do Chorvatska. Jakmile Janko Drašković o tom zvěděl, přichvátal z daleké Francie jako dvaašedesátiletý stařec, aby svému národu prorokoval novou dobu, aby probudil jej k novému životu. Spoléhaje na své síly, postavil se svému utlačovanému, dosud ještě neuvědomělému národu v čelo. Avšak nikdo mu nerozuměl, nikdo ho neposlouchal. Svým soudruhům po rodu byl cizincem. Přišel mezi své, a svoji ho nepoznali. Zapomněli již na tradice svých otců a Draškoviće, jenž tyto tradice ctil, pokládali za zrádce! Ale neohrožený duch Draškovićův se práce nelekal; ozářen ideami obrozené Francie, jal se přerážeti všechny ty těžké řetězy, kterými byla spjata aristokracie chorvatská, a které ji dělily od národa. Prvý synům svého národa, zrozeným v měšťanském domě a v selské chatě, podal ruku, aby s nimi svorně utvořil uvědomělý a své národní cti dbalý národ chorvatský.

Dlouho se Drašković nenamáhal, a již se objevily úspěchy jeho práce. Národ chorvatský brzy zapěl s nadšením „Još Hrvatska ni propala“, ba docela krev proléval, aby uhájil svá národní práva. S Boží pomocí vyvedl Drašković se svými soudruhy národ chorvatský z tmavého hrobu k národnímu životu. Tak neohroženě bránil národních práv, že jej bán pochválil a král vyznamenal řádem sv. Štěpána. — R. 1835. začaly redakcí Lj. Gaja vycházeti v Záhřebě „Novine Hrvatske“ s týdenní přílohou „Danica“. Nastala „doba ilirska“, doba „Ilircev“, a Drašković byl prvý, ačkoliv již stařec, mezi „illyrskou omladinou“.

Poněvadž se toho času zanedbával národní jazyk a literatura, byly ženy chorvatské, jak se samo sebou rozumí, poněmčenými, bez znalosti vlasti, bez citů pro ni. Drašković, poznav to zlo, napsal německou knihu „Ein Wort an Illiriens hochherzige Töchter“. Dokazuje v ní, jak se chorvatské písemnictví začíná již rozvíjeti, a proto jest té naděje, že chorvatské ženy brzy přesvědčí svět, že jsou pravými dcerami „nejstaršího plemene onoho národa, jenž svůj název má od slávy“. Spis ten takořka zázračně působil. Chorvatské ženy byly za Draškovičovy doby tak nadšenými vlastenkami, že mu již r. 1842. z vděčnosti darovaly jeho obraz, jenž jest nyní vlastnictvím „Matice Hrvatske“.

R. 1838. Drašković toho dosáhl, že se ustavil v Záhřebě „čtenářský spolek illyrský“; Drašković mu věnoval přes 1000 knih a tak položil základ k „národní knihovně“. Čtyři léta později založil „Illyrskou Matici“, které byl prvním předsedou. Maďaři r. 1843. na společném sněmě hrozili chorvatským poslancům, že je vyhodí ze sněmu, budou-li mluviti latinsky, jakž bylo až dosud zvykem, a nikoliv maďarsky. Drašković však poučoval chorvatské poslance, jak se mají chovati a jak brániti. Téhož roku byl název „illyrský“ zapovězen a tím byla ohrožena „illyrská Matica“ a „čitaonica“. Než Drašković odebral se s deputací k císaři do Vídně a vrátiv se, těšil národ, že jest „kralj pravedan otac svojim narodom i da ne da jednoga po drugom potlačiti“. Tak byly oba spolky zachráněny.

V čele illyrské strany zůstal Drašković do r. 1848., dokud jeho

síly tělesné neochably. Absolutismus mu ztrpčil poslední léta života; ani to ho nepotěšilo, že byl r. 1853. ku svým jmeninám jmenován tajným radou. Rok později napsal obšírný testament a na cestě do Gleichenberga onemocněl v Radgoně, kdež zemřel 14. ledna 1856. a kdež byl též pochován. Teprve po 37 letech, teprve letos vyplnil národ chorvatský svou povinnosť, když přenesl jeho kosti do rodného města Draškovićeva.

Jak z vypsaných zásluh Draškovičových patrno, mají Chorvati příčinu, že s tak velikou slávou jeho kosti přenesli. Neboť skoro jediné Draškovićevi děkují, že tak daleko dospěli na dráze národního uvědomění a pokroku.

Před padesáti lety byl nucen hr. Drašković začíti „Matici" tím, že učinil návrh, aby každý člen čtenářského spolku koupil každou, „Maticí" vydanou knihu. Dnes však má „Matice" ve svém úlu roj, čítající deset tisíc členů. Před padesáti lety zamýšlel Drašković se svými soudruhy založiti „učeno družtvo", a dnes mají Chorvati kvetoucí akademii věd a umění. Před padesáti lety vypsal Drašković cenu na prvou knihu pro lid, a dnes národ chorvatský má „družstvo sv. Jeronima", jež rozesýlá každým rokem na tisíce knih ze svého krásného paláce mezi prostý lid. Před šedesáti lety, kdy národ chorvatský neměl ani jediné národní školy, zapřísahal Drašković chorvatské ženy, aby pěstovaly svůj mateřský jazyk, ale musil jim to napsati německým jazykem. A dnes mají Chorvati na tisíce národních škol od nejnižší do nejvyšší, a sám Zahřeb má dnes více školou povinných dětí a více studujících, nežli za doby Draškovićovy obyvatelů. Dnes, Bohu díky, jest dosti chorvatských matek, které zároveň s mateřským mlékem vlévají již svým dítkám do srdce lásku k vlasti a národu.

* * *

26. června shromáždili se vynikající zástupcové jihoslovanských národů, zvláště Chorvatů a Srbů, ve starodávném Dubrovníku, v jihoslovanských Athenách k druhé slavnosti, aby byli svědky, jak spadne rouška s pomníku jednoho z největších synů dubrovnických, slavného básníka, velikého Gunduliće. Krásný pomník umělecky provedl slavný chorvatský sochař Rendić. Dva parníky Lloydovy, jeden naplněný Chorvaty, druhý Srby, připluly do Dubrovníka, kdež se toho dne shromáždilo nesčíslné množství chorvatského národa. Ku slavnosti přišli též Slovenci a Češi. Věnců bylo položeno na pomník přes 200, mezi nimiž bylo 50 zlatých a stříbrných; také srbský mladý král Šaša (Alexandr I.) poslal věnec s nápisem: „Pjesniku Gunduliću!" — Chorvatské listy píší, že Dubrovník takové slavnosti ještě se nedožil.

Dubrovník jest zajímavým kusem slovanské klasické země. Dějiny jeho počínají se příchodem Slovanů, kteří jako mocný proud přistěhovali se v VII. století do těchto krajů, a tu trvale se usídlili. Bez úspěchů se jim bránili Římané; mladý národ slovanský bez obtíží přemohl slabého, vyžilého Římana. — Krásně se během času rozvíjel život v tomto kraji. Jak se rozvinul, o tom nám svědčí neočekávaný, veliký rozkvět slovanské dubrovnické republiky. Její bohatství, věda a umění dosti svědčí o mohutné životní síle slovanské. Republika dubrovnická neměla více nežli 10.000 obyv.; a ačkoliv byla dle počtu obyvatelů tak nepatrnou, přece dala Slovanům celou řadu

spisovatelův, a mezi těmi jsou mužové velikých talentů a velikého ducha, jakých nemají ani větší země a počtem mocnější národové. K těmto velikánům dubrovnickým náleží též Ivan Franjin Gundulić, kterému právě letos postavili pomník.

J. F. Gundulić narodil se 8. ledna r. 1588. ve svobodném Dubrovníku na čarokrásném břehu Jadranského moře. Do školy chodil k Jezuitům, kteří tenkráte učili v chorvatské republice „studia humaniora". Ve 20. roce studoval práva, Později se vyznamenával tak, že jej dubrovnická republika zvolila za knížete a tak povýšila k prvému státnímu důstojenství. Zemřel 8. prosince r. 1638. — To jest skoro vše, co jest známo o Gundulićově životu.

Gundulić jest lyrickým, epickým a dramatickým básníkem. Nejvíce se proslavil jako epický básník, podav svým rodákům velikou slovanskou epopeji „Osman". Již před Gundulićem bylo mnoho básníků v Dalmacii a v Dubrovníku, kteří větším dílem opěvovali lásku dle cizích vzorů, dle humanistických zásad, nemajíce zřetele k slovanskému básnictví, k národním slovanským písním a k slovanským předmětům ze slovanských dějin. Všichni přilnuli k západu a jeho kultuře a tak se oddálili od Slovanstva. Slavný Gundulić prvý zpozoroval tuto chybu; proto odvrátil se od románského západu a vstoupil na půdu slovanskou, vytvořiv epos „Osman", ku kterému nečerpal látky ze staroklasických literatur, nýbrž ze slovanské historie; ve kterém neslavil starého klasicismu, nýbrž Slovanstvo. Gundulić prvý opěvoval vítězství jedné slovanské větve, a to Poláků, bojujících s odvěkým nepřítelem jak křesťanství, tak Slovanstva. Boj křesťanství a zároveň Slovanstva proti půlměsíci opěvuje Gundulić ve své epopeji. V „Osmanu" jest vyjádřena veliká idea slovanská; do tohoto díla vlil básník celé slovanské smýšlení své doby: opěvuje v něm ideu osvobození celého Slovanstva.

Gundulić jest a zůstane prvou básnickou hvězdou na slovanském jihu. Diviti se musíme, jak dobře Gundulić znal dějiny nejen svého rodného města Dubrovníka, nýbrž i celého Slovanstva. V „Osmanu" vidíme, jak dobře mu bylo známo celé Polsko a Rusko, zvláště Srbsko a celý Balkán. Z celého „Osmana" patrno, jak cítil, jak smýšlel básník. Gundulić byl uvědomělým Slovanem, byl hrdým na své slovanské jméno. —

Kdyby bylo Jihoslovanům štěstí přálo, kdyby byli bývali i ostatní bratří jihoslovanští v tak šťastné republice, zkrátka, v tak šťastných politických poměrech a materielním blahobytu, jihoslovanské písemnictví bylo by nyní na jiném stupni. Takto však stalo se, že tehdy, když se (r. 1797.) poslední doge benátský, Manin, sřekl svého důstojenství, a republika dubrovnická se rozpadla, umlkla také v Dalmacii víla slovanská. Starý blahobyt zmizel, politická samostatnosť byla pochovana, a Dalmatincům z dřívější slávy nezůstalo nic jiného nežli — chudá, skalnatá Dalmacie.

* * *

Největší letošní svátek slovanské kultury byla oslava 400letého jubilea obodské tiskárny na Černé Hoře; Černá Hora se ozdobila a posvětila dni od 26. do 29. července (incl.) tomuto svátku. A s ní

oslavovali ten svátek ostatní Slované. Černohorský kníže Nikola I. oznámil, že letos se bude slaviti 400leté jubileum tiskárny, která v černohorském kraji „Obodu“ před 400 lety tiskla prvé knihy cyrilicí, z nichž jedna se zachovala z r. 1493. Poněvadž však jsou jiné knihy důležitější a potřebnější, tiskly se zajisté dříve, nežli zachovaný, méně potřebný „Oktojih“ neboli „Osmoglasnik“. Učený Šafařík již dávno dokázal, že písmena, kterými jest tištěn obodský „Oktojih“, byla užívána dříve, a tvrdí, že tiskárnu pořídil kníže Ivan Crnojević již před r. 1483. Podle toho byla by prvá tiskárna se slovanskými písmeny v Obodu na Černé Hoře a nikoliv v Krakově, (kdež se tiskly 4 prvé knihy slovanské r. 1491.).

Slované zvěděvše o úmyslu Nikoly I. rozveselili se a pozvání jasného knížete, aby se súčastnili tohoto velikého historického svátku, přijali s jásotem. Proto nejen Černá Hora oslavila toto jubileum, nýbrž všichni Slované, zastoupeni jsouce svými členy z různých i vzdálených zemí. University a akademie vyslaly slavné učence do Černé Hory na znamení, že učené ústavy a vědecké korporace znají oceniti význam obodské slavnosti. Přišli ruští učenci, angličtí a z jiných států; na takové daleké cesty neposýlají se bez důležitého účelu ve vědě osi vělé hlavy; tudíž již v takovém účastenství spočívá důkaz o velikém významu černohorské kulturní slavnosti.

Řekne-li se, že jest obodská tiskárna jednou z prvých tiskáren v Evropě a prvou mezi Slovany, jest tím pověděno mnoho. — Srbský národ přijal všechny podmínky kultury z Cařihradu, dokud byl tento střediskem kultury pro celou Evropu. Zároveň však přijal všechny podmínky kultury od západu, kde se ta kultura zachovala a dále rozvíjela. Ale přijímaje a přenášeje pokrok a osvětu do své země, nesřekl se svých vlastností. Srbský národ zachoval si svou národní povahu. Pouze takoví národové mohou se nazývati národy kulturními. Neboť ti národové, kteří s přijetím cizí kultury ztrácejí svůj národní charakter, nejsou více národy. Stará Zeta, nyní Černá Hora, přenesla do své země tisk, který vynalezl Němec. Avšak obodská tiskárna nebyla německou, a nebyla latinskou, ačkoliv byla písmenka lita u Latinců, nýbrž tisk byl srbský, byla to cyrilice. Černá Hora bděla nad svými srbskými písmenky jako římské vestálky nad posvátným ohněm. Srbové Černohorci učinili to, čeho neučinil žádný národ v Evropě, žádný národ na světě.

Oslavuje takové jubileum, jakého ani mocnější národové slaviti nemohou, srbský národ vzpomíná své minulosti. Vidí ji smutnou, ale přece stkvělou; vidí, že jeho předkové byli právě tak velikými na kulturním poli, jako byli slavnými na bojišti. A proto hledí vesele budoucnosti vstříc, neboť národ, jenž má před sebou takovou stkvělou minulosť a jenž mezi prvými znal se v tisku, může neohroženě a směle hleděti do budoucnosti. Minulosť předpovídá mu krásnou a stkvělou budoucnosť.

Básník a vavřín.

Při odlehlé cestě v sadech
stkví se růží záhon žhavý,
vedle tiše, smutně stojí
vavřínu keř vonný, tmavý.

Za rosného kdysi jitra
kráčel vedle básník mladý,
libé sny mu táhly hlavou,
stavěl smělé, vzdušné hrady.

Zastavil se u vavřínu:
„Proč's tak smuten, rostlin kníže?
znaku slávy, blaha, moci,
zda tě tlačí bolu tíže?

Proč tvé listy tmavou barvu,
závoj smuteční proč mají?
a proč tvoje ratolesti
trpkou vůni vydávají?“

Vavřín dí: „Můj kořen z krve,
z lidské tmavé krve pučí,
v divokém kdož boji pro mne
padli zhoubě do náručí.

Ti pak, jimžto ovil osud
ratolesť mou kolem hlavy,
hořkou slzou smáčejí mne:
proto trpký jsem a tmavý!

Fr. Skalík.

Výlet do Bavor, Tyrol, k moři Quarnerskému, a zpět do Solnohradska.

Popisuje **Boh. Hakl.**

(Pokračování.)

Druhá část královského hradu, zvaná „Festsaalbau“, směřuje čelem k zahradě; stavěna je r. 1832—1842. v pozdějším slohu renaissančním způsobem Palladiovým od Klenze. V předu veliký balkon s ionickými sloupy, svrchu dva lvi, mezi nimi 8 allegorických figur, představujících kraje Bavorska od Schwanthalera. V přízemí 6 sálů s enkaustickými nástěnnými obrazy z Odysseje (v každém 4 zpěvy) od Hiltenspergra dle kartonů Schwanthalerových. — Nahoře v prvém poschodí jsou nejprv dva sály přijímací, taneční síň (Ballsaal); kabinety herní (Spielkabinette), jeden s podobiznami 36 sličných žen, jež průvodčí všecky zná a jmenuje. Sál banketní č. bitevní (Bankett oder Schlachtensaal), s vyobrazeními bitev, hlavně z válek Napoleona I.; sál Karla Velikého; tu vyobrazeno, jak jest papežem Štěpánem II. za ochrance církve (advocatus ecclesiae) pomazán; jak vítězí nad Longobardským králem Desideriem u Pavie; vítězí nad Sasy, poráží sv. dub u Geismaru a vztyčuje kříž; synoda Frankobrodská; jest korunován na císaře r. 800. a ještě 17 menších obrazů z jeho života. Tu i podobizny největších učenců tehdáž: Alkuina, Arna i Einharda (Eginharda). — Pak jest tu i sál císaře Bedřicha I. Rudovousa (Barbarossy); jest volen za císaře, vjíždí do Milána; smiřuje se s papežem Alexandrem III. v Benátkách; bitva u Ikonia; jeho smrť. — Habsburský sál; Rudolf Habsburský a kněz k nemocnému; zvolen za císaře; vítězství nad naším králem Otakarem; soudí lupičské rytíře na Rýně a j. — Konečně sál trůnní; tu 12 pozlacených soch, z kovu ulitých od Schwanthalera, předkové to Wittelsbachů od Ottona Osvíceného až do Karla XII. Švédského; důstojné to zakončení veškerých sálů.

Třetí část, zvaná Königsbau, hledí ku náměstí (1826—35. od Klenze); stavěna jest způsobem paláce Pitti ve Florencii, ovšem ne tak nádherně. Nitro vyzdobeno jest mramorem a freskami; pokoje Maxe II. s obrazy ze řeckých, královny-matky z němec. básníků. V jihozápadních prostorách jsou krásné fresky z Nibelung od Julia Schnorra z r. 1846—1867.; pět sálů s 19 velikými a mnohými malými obrazy; vše z Nibelung. Jednotlivé sály mají pojmenování dle scény (děje); „Hochzeitsaal; Saal des Verrathes, der Rache, der Klage“ atd.

V rohu ku třídě Maximilianově jest královské dvorní divadlo, či National-Theater; jest prý jedno z největších v Němcích pro 2400 diváků, 101 m. dlouhé, 44 vysoké a 57 široké; jeviště 29 m. šířky a 35 hloubky (od Fischera † 1822.); když r. 1823. vyhořelo, od Klenze za 11 měsíců opět vystaveno jest. Z předu má 8 korinthských sloupů; vnitřní zařízení jest prý pamětihodné. Jest v residenci ještě jedno menší divadlo, zvané královské residenční divadlo v slohu rokokovém.

K tomuto královskému paláci přiléhá hned královská zahrada, s otevřenými arkadami po dvou stranách, jež s residencí souvisí (1827—34.). V chodbách průchodních fresky od Kaulbacha; historické

fresky představují děje bavorských knížat z rodu Wittelsbachův, od žáků Corneliových; pak fresky Karla Rottmanna rozkošných krajin z Italie a Sicilie; pod každým obrazem tu jest dvouverší (distichon) od krále Ludvíka I.; na straně severní malé enkaustické obrazy ze řecké války za osvobození Řecka dle nákresů od Hessa. Na severovýchodním konci činy Herkulovy v kolosálních skupinách od R. Boosa, řezané ve dřevě.

V severním křídle téhož paláce v přízemí nalézá se museum sádrových odlitků klasických sochařských děl, bohatá sbírka antické plastiky. V hoření etáži (u anglické zahrady) bohaté národopisné čili ethnografické museum v 7 sálech; naproti spolek umělcův, obrazy a práce sochařské žijících ještě mistrů. Za residencí, na prostoře, zvané Marstallplatz, nalézají se královské stáje s přemnohými královskými vozy a sáněmi bavorských panovníků od 17. do 19. století. Jmenovitě se tu ukazují nádherné sáně i vůz † krále Ludvíka II., o nichž se mnoho mluvilo; nešetřil v ničem, vše v báječné nádheře prováděl, zvláště na svých zámcích, tak že teď se šetří a z vybraných peněz dluhy se uplácejí; byl by zemi při svém rozhazování na mizinu přivedl. V horním patře jest vše ku povozům a sáním potřebné náčiní.

Nasytivše se pohledu na vše jednak umělecké, jednak nádherné a stkvostné předměty, chtěli jsme projíti třídou Ludvíkovou, která k severu se táhne až ku bráně vítězné (Siegesthor), kde přemnoho rozličných palácův, velikých budov a ústavů se nalézá. Hned na začátku, naproti královskému paláci, jest palác polních vůdců (Feldherrnhalle) dle loggie paláce Lanzi ve Florencii Gaertnerem (1841—1844.) vystavěný se sochami generala Tillyho a Wrede od Schwanthalera. Uvnitř jsme nebyli.

Naproti přes ulici jest chrám Theatinův, 75 m. dl. a 37 m. široký, ve staroitalském barokkovém slohu ze 17. století s vysokou kuppolí, dvěma věžemi a třemi loďmi. Theatiné, církevně zvaní „Clerici regulares Theatini, vulgo Cajetani“, byl řád založený r. 1524. sv. Kajetánem z Thienu ve spojení s J. Petrem Caraffou, biskupem Theatesským, kardinálem, pak papežem Pavlem IV. — Účelem toho řádu byla a jest až dosud přísná kázeň klášterní a apoštolská chudoba, odkud se nazývají také apoštolští klerikové neb řeholní klerikové Božské Prozřetelnosti. Řeholi mají od sv. Augustina. — V kostele Mnichovském u Theatinů jsou znamenité malby od Tintoretta, Zanchiho, Cignaniho i Karla Lotta; tu i hrobka královské rodiny, kde i Karel VII. odpočívá († 1745.). Tu i hrobní rakve Maximiliana II. († 1684.) a královny Marie († 1889.); v sakristii znamenitý obraz: Krista Pána kladou do hrobu — od Hessa.

Odtud přijde se na náměstí, zvané Odeonplatz, s krásnou sochou krále Ludvíka I. na koni († 1868.), jež 1862. město Mnichov mu bylo postavilo. Jest, jak nádhery milovný byl, v královském plášti, se žezlem v ruce, vedle dvě pážata s heslem královým v rukou: „Gerecht, beharrlich!“ heslo, důstojné krále. (Dle Widemanna lil Miller). Za ním Odeon k produkcím hudebním (od Klenze 1828.) a škola hudební. Tu na stropě velikého sálu vidíš krásné fresky od Kaulbacha, Eberle a Anschütze; na orkestře podobizny znamenitých skladatelů. — Od Odeonu k severu jest palác nynějšího prince regenta Luitpolda, dříve Leuchtenberg (od Klenze). Dále v téže ulici a na

téže straně jest palác vévody Maxe od téhož výtečného stavitele, rovněž s mnohými malbami od znamenitých mistrů.

Naproti, na pravo v ulici, za král. zahradou jest ministerstvo financí, říšská banka a ministerstvo války; vše ty jsou od nesmrtelného Klenze; pak veřejná král. bibliotéka, velkolepé stavení ve florentinském slohu r. 1832—1843. Gaertnerem vystavěné (64 m. dl., 58 hluboké a 25 m. vysoké). Uvnitř má rozkošné atrium, překrásné schodiště, vše anticky zařízeno a živými barvami, ale velice vkusně vymalováno. Na schodišti venku jsou 4 kolosální figury sedíci: Aristoteles, Hippokrates, Homer a Thukidides, z vápence od Sanguinettiho a Mayera. V přízemí, pod pevnými klenbami, jest státní archiv. Nahoře po obou stranách schodiště jsou gallerie o 16 mramorových sloupích; na stěnách podobizny v medaillonech znamenitých učenců a básníků. Pak sochy Albrechta V., zakladatele a Ludvíka I., stavitele bibliotéky, obě od znamenitého Schwanthalera Nahoře jest 70 sálů, plných knih, as prý půl druhého millionu svazků, 50 000 rukopisů a nevíme, co tisíc inkunabulí. Bohata jest zvláště v literatuře bohoslovné a německých rukopisech. Zvláštností, jež v pravdě velice vzácny a stkvostny jsou a pravý poklad veškeré knihovny tvoří a jichž jest velice mnoho, pečlivě uchovány jsou ve zvláštním sále, jenž slove Cimeliensaal, pod sklem ve zvláštních skříních (Keimelion, řecké, klenot). V pravdě klenoty od nejstarších dob až do 16. století; ty nejkrásnější, nejvzácnější rukopisy, ovšem na pergameně, co nejstkvostněji vázané, na deskách drahými kameny ozdobené, uvnitř plny miniaturních maleb, překrásného písma a vkusných arabesek v něžných, živých barvách; mohli jsme oči nechati na tom všem. — Archiv má mimo to znamenitou sbírku vzácných pečetí německých císařů, knížat atd., jakož i medaili z kovu.

Za bibliotékou, v téže ulici v pravo, jest chrám sv. Ludvíka (Ludwigskirche) v italsko-románském slohu od Gaertnera (1829—1844.) (67 m. dl., 44 šir. a 26 vysoký). Nad portálem jest Pán Kristus a 4 evangelisté od Schwanthalera. Památný jest kostel ten proto, že za hlavním oltářem zaujímá jeden veliký obraz všecku stěnu, fresco; jest to největší obraz od Cornelia, představující poslední soud (18 m. vys. a 14 šir.). Ostatní fresky zde jsou dle jeho návrhů od jeho žáků (Herrmanna, Stürmera a j,) — V zahradě přiléhající 14 štací sv. křížové cesty od Fortnera.

Tomuto chrámu naproti jest ústav slepců (Gaertner 1834—1838.) ve slohu Florentinském. U portálu 4 sochy, patrony slepců představující od Eberharda. Tu dále jest universita, kněžský seminář (Georgianum) a vychovávací ústav Maximiliana Josefa; tyto tvoří čtverhranné náměstí, jímž třída Ludvíkova prochází; tu v pravo i v levo dva vodomety, po způsobu oněch od Berniniho na Sv.-Petrském náměstí v Římě. — Universita, dříve v Ingolstadtě, pak v Landshutě, od r. 1826. do Mnichova přenesena jest. V 2. poschodí knihovna, čítající nad 300.000 svazků.

Ukončení té krásné, světlé, široké a dlouhé ulice tvoří dále severněji brána, zvaná Siegesthor (26 m. široká, 20 m. vys.) s trojím průjezdem, bavorskému vojsku králem Ludvíkem I. r. 1850 vystavěná (1843—1850.) podle brány Konstantinovy v Římě. Nahoře Bavaria, sedící na kvadrize, již lvi táhnou (dle modelu Wagnerova). Nad Korint-

Tak Pavel s pláčem prosí, lká a touží,
jsa strastí zkoušen, ve sloup církve tužen,
jak s blahem naděje bol touhy sdružen
mu slzou plní zrak, dech v prsou ouží,
zda dočeká se oné chvíle plesné.
Dlí na modlitbách v šeru síně těsné,
jsa v domě Euniky pohostinu,
v níž víru vznítil, Ducha ku pokynu,
když v hlučnou Lystru vešel s věstí blahou,
by Kristu získal bludnou duši drahou.

Tu touží, čeká — na kolenou kleče,
zda zavřenými dveřmi ve zázraku
Pán vejde k němu láskyplných zraků...
Pak, srdcem celý věk se Bohu vděče,
jen bílý roucha lem mu zlíbat touží.

Však strastné čekání jen bolesť dlouží:
Což čekati má klamné ve naději,
což marně toužnou náruč rozepíná?
Ač sklamání se spárem v srdci vtíná,
že oči proudem hořké slzy lejí,
proč beze slova, odpovědi jisté,
že nebe marně vzývá na kolenou,
proč mučit má se touhou nesplněnou?
Být rázem sklamánu je bolesť kratší,
než marnou touhu do hrobu nést temna —
ač jedna bolesť není druhé sladší.

Tak tesknil apoštol. Jak by se z jemna
dlaň andělská ho dotkla na potěchu,
v tom zachvěl se. Zní jemu hudbou k slechu,
jak chvatný kročej ku dveřím se blíží,
kde on se v modlitbu své touhy hříží
a o naději prosby své se leká.
Zrak obrací, zda vejde, koho čeká,
zda spatří toho, jehož slovo slyšel,
jda do Damašku. Sladký pohled Páně
jej oblaží v tu smutnou, truchlou chvíli — —

I svaté zkouší Bůh, až srdce kvílí.

Ne Kristus, bratr Barnabáš to přišel,
jenž s druhem Pavlem cizí schodil pláně,
kříž hlásaje a mnoho čině divů.
Jak vešel, otázku rty sotva tají,
proč slzí ten, jímž trýzeň nepohnula,
když pohan chápal kámen k židů kývu
naň v Ikonii. Vzpomínky-li duší vlají,
čí Boží dlaň se na zkoušku ho tknula,
čí blízkého snad utrpení tucha,
či za zdar práce v slzách prosí Ducha?

skými sloupy svrchu bohyně vítězství, na stěnách polovypuklé práce, představující dole děje válečné, nahoře bavorské kraje.

Od této brány na levo, v ulici široké a pěkné, jest akademie umění, krásná, veliká stavba ve vyšším italském slohu dle plánů Neureutterových. Na schodišti venku jsou dvě krásné jízdecké smělé figury, značící bujnou fantasii. Uvnitř v korridoru přemnoho modellů ze sádry, i z naší sochařsko-kamenické školy nám známých. Dále uvnitř jsme nepřišli; proto nemůžeme o vnitřním zařízení jejím ničeho říci. Jedině to jsme pozorovali, že, ač byly prázdniny, přece pracovali tam mnozí. Tu na blízku jest i palác prince Leopolda.

Zbývala nám ještě krásná ulice Maximilianova, od král. paláce k východu se táhnoucí. Patrno, že všecka stavení jsou z novější doby a jest to zásluha posledních králů, kteří, majíce smysl pro věci krásné a vznešené, nalezli znamenité umělce a stavitele.

Naproti král. residenci a divadlu jest pošta, rovněž výtečným Klenzem nově vystavěná; za ní starý dvůr, nejstarší to residence bavorských vévodů ze 13. stol. a Ludvíkem Bavorem (1324—1327.) obnovená; slouží nyní ku státním účelům. Odtud průchodem na pravo se přijde ku známému dvornímu pivovaru.

V nové Maximilianově třídě, která od král. divadla začíná a 1664 m. dlouhá, (23 m. široká) jest a teprv 1854. založena byla, jest mnoho krásných paláců a nových staveb v slohu novém, dle idejí Maxe II. vymyšleném. Jest tu mincovna, nový vládní palác (Regierungsgebäude) a národní museum. U tohoto ulice se rozšiřuje v krásné náměstí až 82 m. široké, jež stromovím osázeno a sochami zdobeno jest. Jsou tu hlavně 4 sochy: Jenerál hrabě Deroy (padl 1812. u Polocka) (Halbig), hrabě Rumford († 1814.), policejní ministr (Zambusch); naproti, před museum Schelling, filosof († 1854.) (Brugger) a Fraunhofer, fysik, († 1826.) (Halbig).

Národní museum. Nejpamátnější takořka předmět v Mnichově jest národní museum; velkolepé a ohromně bohaté; dole 16, nahoře 30 sálů plných. Dělá česť městu Mnichovu! Tu vše, od starých římských věcí počínaje, až ku nejnovějším, ze všech dob a národů, zvláště z Bavor. Založil je 1855. král Max II. a rychle zkvetlo ku bohatosti a velikosti nevídané. Stavení samo jest 146 m. dlouhé. Svrchu v průčelí jest Bavaria se lvem; dole nápis: „Meinem Volk zu Ehr und Vorbild“ — „národu mému ke cti a za vzor!“ Pěkné dojista. Dvě hodiny jsme pilně chodili, až hlava se motala a přece jen spěšně jsme mohli vše prohlédnouti. Přehled dají plány u vchodu vyvěšené.

Veškeré museum dělí se hlavně ve dvě oddělení: 1. Sbírky kulturní historie všeobecné, od nejstarší doby až do nové; 2. sbírky zvláštní, t. j. sbírky zvláštních umění a odvětví průmyslových. U všech oddělení i důležitějších předmětů jsou všude nápisy, což jest velice vhodné a praktické — V přízemí starý věk; tu i mučírna (nástroje); hrůza pojímá, když člověk do těch dob tyrannie a barbarství se vmyslí. V prvním poschodí středověk a v druhém nový věk. — Přehojně zastoupen jest zde zbožný středověk s přemnohými vzácnými církevními a kostelními předměty (oltáře, kalichy, monstrance, kříže, reliquiáře, roucha, korouhve, a mn. j.); všude převládá gotika. Ze všech předmětů jeden hlavně a nejvíce nás dojal pro svou zvláštnosť: smrť, s přesýpacími hodinami, jedoucí na lvu, v životní velikosti. Smysl asi jest: byť kdo zdráv a silen byl jako lev, hodiny života mu ubí-

hají a nad ním se vznáší (na něm jede) — smrť! Sál střední nahoře obsahuje i modelly lodní, z nichž jeden představuje koráb toho loďstva, jež císař Karel V. proti Algiru r. 1541. byl poslal; staré plány Mnichova i Schillerův psací stůl. Tu sbírky přerozmanitých a převzácných tkanin, nádob (keramické) i sklá. — Druhé poschodí má samou renaissanci a dobu nejnovější. Tu by mohl člověk měsíce se baviti a učiti. — Jak praveno: národní museum jest nejvzácnější stkvost města Mnichova a nikdo neopomiň, je navštíviti.

Koncem krásného toho náměstí jest pomník Maximiliana II. († 1864.); nápis: „Errichtet von seinem treuen Volke.“ Všude vděčnosť, ale také otcovská péče. Na podstavci as 8 m. vysokém stojí kolossální (5 m.) postava panovníkova v úplném královském ornátě, v pravici majíc listinu ústavní, s levicí na meči; na podstavci 4 allegorické figury: pokoj, osvěta, síla (obrana) a spravedlnosť; nad těmi v rozích 4 figury dětské se znaky bavorských kmenů a věnci vavřínovými; vše z bronzu dle Zumbuschových modellů lito od Millera. — Architektonické zakončení krásné této třídy tvoří Maximilianeum, na návrší, zvaném Gasteighöhe na pravém břehu Isary. K němu vede most (1859—1864.) od Zanettiho vystavěný a most Maximiliánův zvaný.

„Maximilianeum“ jest Maxem II. založený ústav ku vzdělání schopných studujících jinochů ke službě státní. I tu jsou krásné malby umělecké a mnozí sem jdou, aby je shlédli. Tak u vrchním patře je ve třech sálech 30 velikých olejových obrazů, představujících hlavní momenty všeobecného dějepisu; v pravo v levo fresky. Tu mistři Cabanel, Müller, Richter, Kaulbach, Otto, Piloty, Schraudolph, Hess a j. V loggiích a vedlejších sálech poprsí znamenitých mužů.

Po obou stranách Maximilianea táhnou se půvabné sady, týmž králem založené, zvané Gasteig-Anlagen, dle Effnerových plánů; východně předměstí Haidhausen, s chrámem sv. Jana Nepom. — Zmíníme-li se ještě o pomnících kurfürsta Maximiliana I. († 1651.) na konci Wittelsbašského náměstí, o paláci Arco-Zinnebergském zde a dále o paláci Wittelsbašském na témže prostranství, vyčerpali jsme téměř vše, co paměti a vidění hodného v Mnichově jest. Avšak, bychomť ni slova nepřidali, zdaž nezvolá každý: Toť bohatství v umění nevídané! Právem slove Mnichov „německými Athenami“! A dodáváme: Toť Berlín, ať jest kolikráte větší, s Mnichovem co do umění měřiti se nemůže. A kdo to učinil? Králové, přátelé věd a umění. Ale lid je ctí a u vděčné chová památce, jak z mnohých pomníků jsme viděli. Tak spravedlivý živ jest v srdci lidu a zůstaví po sobě požehnání.

Ku doplnění našeho obrázku o Mnichovu dodáváme ještě následující: Mnichov, hlavní město království Bavorského, má se všemi okolními předměstími 220 tisíc obyv., leží na bavorské vysočině, z větší části na levém břehu řeky Isary (Jizery), která as 7 km. jižně od města z hlubokých úžlabin Alpských se vynořuje. Pravý břeh podržuje ještě dlouho výši 25—30 m. a přechází teprv znenáhla v močálovitou rovinu. Alpy jsou as 10 km. vzdáleny a za jasné doby jest je docela dobře viděti. Povětrnosť často se mění a proto jest třeba opatrnosti zvláště cizincům, a to nejvíce na večer.

Abychom pak již i skrovný obrázek dějin Mnichova podali: založení jeho spadá as do 12. stol., a počátek přičítá se Jindřichu

Lvu, který r. 1158. most přes řeku Isaru zde vystavěl a celnici, mincovnu a solný sklad zde založil. Před tím stála zde prý vesnice, vlastně Benediktinský klášter, jejž i sv. Gotthard po některý čas spravoval a kázeň v něm obnovil (Tegernsee či Schaeflarn?), odtud pojmenování Muniha (Monos, monasterium, Mönch, mnich); proto mají i mnicha ve znaku, Mnichov, něm. München (Mönichen), vlašsky Monaco.

Za doby Wittelsbachův město znamenitě se zdvihlo; Otto Osvícený přeložil residenci svou do Mnichova († 1253.); jeho syn Ludvík Přísný vystavěl starou residenci (alte Hof). Když pak 1327. město vyhořelo vystavěl je Ludvík Bavor znova a odměnil tak jeho věrnosť. Hrob jeho jest v chrámě Matky Boží.

Vévoda Albrecht V. založil knihovnu a dům umělecký, z něhož až dosud Antiquarium, kabinet mincí a část národního musea pocházejí. — Kurfürst Maximilian I (1597—1651.) vystavěl zbrojnici a starou residenci; postavil po bitvě na Bílé Hoře sloup a sochu Panny Marie. R. 1631. pobýval v Mnichově delší čas i Gustav Adolf. — Kurfürst Maximilian III. založil 1757. akademii a za jeho nástupce Karla Theodora Falckého odstraněny jsou hradby. Král Maximilian Josef I. zrušil kláštery a vystavěl mnoho nových budov a tím přispěl prý znamenitě k okrášlení a zvelebení města; vlastním však tvůrcem nového Mnichova jest jeho syn, král Ludvík I. († 1868.) Jsa korunním princem, sbíral umělecká díla a získal mnohé umělce, jako slavného Cornelia. Během své 23leté vlády povznesl Mnichov na přední město německého umění. Štěstí bylo, že našel i výtečné muže k sobě, zvláště stavitele, kteří jeho architektonické myšlénky prováděli; byl to znamenitý, často jmenovaný Klenze, od něhož téměř většina znamenitých budov pochází. Vedle Klenze působili ovšem ještě jiní, jako Gaertner, Ohlmüller a Ziebland. Nesmrtelný a neunavný, nad míru plodný Schwanthaler († 1848.) obstarával zevní okrasu (plastiku); Cornelius se svými žáky oživoval stěny svými nesmrtelnými obrazy a freskami. Nedorozumění mezi Corneliem a Klenzem rušilo poněkud pokoj, a to již v létech třicátých. Když pak král ke Klenzemu se klonil, opustil Cornelius Mnichov a usadil se v Berlíně. A když i Kaulbach († 1874.) více než decennium (10 let) v Berlíně, Schwind pak († 1871.) na Wartburce pracoval: počala sláva Mnichova klesat, leč jen na krátko. Kritikové praví, že v oboru stavitelství (architektury) a sochařství (skulptury) nevyvedl prý Mnichov mnoho, neboť i nejznamenitější sochař Zumbusch přesídlil do Vídně; avšak v malířství obhájil první místo, ač při poměrech zcela změněných. Kdežto starší Mnichovská škola přísným stylistickým směrem se vyznamenávala a na slávu svou, že umění romantické opět oživila, hrdou byla: řídilo nejmladší pokolení, hlavně pod vedením Pilotyho († 1886.) pozornosť svou výhradně ku barvám a technickému provedení. Ostatně jest a zůstane Mnichov městem vždy velice památným, zvláště v oboru umění; kdo se na poli tom vzdělati chce, Mnichov navštíviti musí.

Že jest sídlem nejvyšších král. úřadů, přemnohých vědeckých, veřejných ústavů a sbírek, o nichž již svrchu, aspoň o hlavních, jsme pověděli, rozumí se. A tak loučíme se již s tím velice sympatickým městem! Píšeme sympatickým, a to z příčin několika; nejprv pro své znamenité sbírky, stavby a humanní ústavy; pro svůj dobrý, prostý a upřímný, zbožný, právě křesťanský lid, vlídný a laskavý; a hlavně

také pro svou láci, jak v bytu, tak v jídle a pití; neboť v Innsbrucku jsme žili jednou tak draho, a proto si neseme milou upomínku na Mnichov pro celý život svůj. Buď s Bohem!

Cesta do Tyrol.

Vede-li cesta od Mnichova známou, jednotvárnou vysočinou bavorskou, kteráž poskytuje málo půvabu: tož vzrůstá malebnosť přírody, čím více spěcháme k jihu a blížíme se k Alpám. Minuvše Rosenheim, kde dráha se dělí a kde vystupují ti, kdož chtějí na Chiemské jezero a na Solnohrad, brzy vpadli jsme do řečiště Innu, jehož věrně jsme se drželi a až do Innomostí neopustili. Alpy téměř náhle, prudce vystupují u výši a poskytují všude pohled velkolepý. Kouřily a zvěstovaly blízkou bouři, kteráž také za chvíli se silným lijákem se dostavila. Změna povětrnosti, často náhlá a příkrá, není v horách nic divného. U Kiefersfeldern překročili jsme hranice. Pak hned Kufstein čili Kuefstein.

Ach ten Kufstein! Tragicky zní to jméno v dějinách! Nedobytná pevnosť na skále, nyní státní vězení. K jménu tomu pojí se mnohé jméno známé, i také české, a to z doby nejnovější. — Kufstein jest okresní město v romantickém kraji nad Innem; hraniční pevnosť, na třech stranách opatřená zděmi, věžemi a příkopem, který zatopen býti může. Nad městem však, na příkré skále, leží Geroldseck, pevná, pohraničná tvrz, s novější stavbou od Josefa II., Josefsburg zvanou. Jediný přístup do pevnosti vede po krytých schodech; nábojů a potravin nemožno nahoru nositi, vše vytahuje se strojem. V hořejších patrech pevnosti chovají se obyčejně vězňové státní, političtí; v dolejších sprostí zločinci.

Na veškeré této trati nic nás tak nedojalo, jako malá gotická kaplička na skále vedle dráhy, a to na hranicích Tyrolska; jest to kaplička kterou postavil řecký král Otto, princ bavorský, když ubíraje se do Řecka, s bavorskou půdou se loučil. Jistě dojemné!

Ta údolí Alpská a úbočí hor — jaká to krása! Všude villy, kostely, a na vysokých stráních domky! V nížině trošku hospodářství vedle řeky na rovině. Domky po švýcarském způsobu, jak v horách býti musí; střechy nízké, kamením proti bouřím hojně obtížené, přístřežky proti dešti daleko ven vyčnívající; věži štíhlé, vysoké, dobře k těm horám, kde vše k nebi se pne, se hodící. Hory jsou až do vrchu orostlé lesem jehličnatým; a to je velice dobře a moudré, že Tyrolané těch lesů šetří a jich nekácejí. Béda, kdyby je vykáceli! Z Tyrol stala by se hrůzná, skalnatá poušť, kde by nejen člověk, ale žádný živočich živ býti nemohl.

Tak vinula se dráha samými krásami přírodními až k Innomostí či Innsbrucku. Hlavnější stanice jsou: Wörgl, Brixlegg, Jenbach, Schwaz a Hall. Hal (řecké) je sůl, že zde dobýváno soli. Ze všech nejpamátnější je Hall, okresní město, sídlo horního a solního ředitelství, jemuž erarní doly a hutě jsou podřízeny; má gymnasium, františkánský klášter a některé ústavy a as 5000 obyv. As 3 hodiny od města na sever jest v Tanernalpě ložisko solné se štolou Maximilianskou, z níž sůl ve vodě rozpuštěná do Hallu se vede a tu vaří. R. 1855. dobylo se zde 119 centů soli kamenné

a 265 tisíc centů soli vařené. — R. 1809. porazili Tyroláci, vedeni Spekbachrem, u Hallu Bavory. Spekbacher tu také odpočívá.

Před Innsbrukkem zdaleka na levo pod horami vítá tě známý půvabný zámek Ambras, bývalé sídlo hrabat z Andechsů, od r. 1563. arcivévody rakouského Ferdinanda II., který zde sídlil s krásnou Filippinou Welserovou a založil známé museum umění, i sbírku zbraní a starožitností, též bibliotéku. Avšak věci ty všecky, zvláště starožitnosti, jsou do Vídně odvezeny, kde jsou známy pod jménem „Ambrassische Sammlung", kde jsme je také viděli. Vynikáť zvláště bohatou sbírkou starožitností egyptských. V poslední době, tušíme, sbírky ty z předměstí do nového musea přeneseny jsou.

Innsbruk či Innomostí.

Innsbruk či Innomostí, hlavní město zkněžněného hrabství Tyrol, při vtoku řeky Silly do Innu, leží v krásné krajině, obroubené vysokými horami, až 2200 m. dostupujícími, pokrytými jehličnatými lesy; jest mimo Solnohrad bez odporu nejkrásnější město ze všech měst Alpských. Všudež otevírají se půvabné pohledy na blízké hory, které jako svěží zelený věnec všecku krajinu vůkol i město vroubí; na severní straně postupují téměř až k řece Innu; na jihu jest zvláště půvabný zelený vrch Isel; obyvatelů má 20.000 — rovná se našim Budějovicům.

Nechtějíce býti daleko od nádraží, obrali jsme si — ze samé sympathie — blízký hostinec „u města Mnichova"; byl večer, a nechtěli jsme se daleko trmáceti. Avšak neradili bychom tam nikomu; bylo tu zajisté draho a pokrmy nechutně upraveny. Lepší, solidnější, zvláště pro duchovní je prý hostinec u Zlaté hvězdy, ale je daleko od nádraží; třeba jíti po mostě až na druhou stranu, na pravý břeh Innu, což ovšem nebývá právě milé. Při večeři pozorovali jsme, že u stolu vedle hovoří se po česku; pozdravili jsme v mateřském jazyku a také tak nám odpověděno; ale když jsme viděli, že pozdrav náš dále bez ohlasu zůstává, utichli jsme, nevtírajíce se.

Ráno vstavše, nastoupili jsme pouť po Innomostí; nejprv do kostela; bylať neděle a k tomu slavnosť „Portiunkule", slavená tam asi ve třech kostelích. Šli jsme za lidem, kam se nejvíce hrnul. Mnoho lidí z venkova přicházelo do Innsbrucku a zvláště do kostelů; jeť zde lid nábožný a hlavně horlivý ctitel Rodičky Roží. — Jdouce za lidem, přišli jsme ku klášteru otců Servitů; byla ranní mše svatá; vše plno, kostel i ambity; velmi mnoho lidí šlo ku sv. přijímání; svaté panovalo ticho; lid tam nezpívá; všickni měli ruce sepjaté; vše klečelo, buď na klekátkách, neb i na holé zemi; nikdo se neohlédl.

Venku před kostelem jsme zpozorovali, že mnoho lidí se zastavuje u černé tabule, na níž jisté oznámení připevněno bylo a jež lid četl. Přistoupíme i my a čteme ovšem po německu: „P. Eugen Zelníček, z Třebíče na Moravě, kněz řádu Cisterciatského v Lilienfeldě v Rakousích, dne 1. srpna 1892. spadl na cestě v Oetzthalu se skály a (tušíme as po 8 dnech) vůdcem (alpským) mrtev nalezen". Byl doktorand a studoval zde bohosloví, dělaje doktorát; oznámeny za něho služby Boží, a duše jeho poručena přímluvě věřících. Byl všeobecně litován. Stálo o něm i v novinách.

Jdouce od nádraží ulicí Rudolfovou, přišli jsme na náměstí Marketino (Margarethenplatz), na němž studně Rudolfova, na památku 500letého spojení Tyrol s Rakouskem, se nalézá. Založena byla r. 1863. V pravo odtud Karlovou ulicí přijde se k Museu, a přímo k ulici Marie Terezie, hlavní to a malebné ulici města s domem sněmovním (Landhaus), poštou a jinými důležitými budovami; uprostřed sloup Matky Boží (říkají sice „Annasaeule)“ na památku osvobození Tyrol od bavorského a francouzského vojska r. 1706. — Severně k ulici Marie Terezie pojí se ulice vévody Bedřicha (Herzog Friedrichstrasse), kolkolem podloubí mající, kteráž u zlaté stříšky (beim goldenen Dachl) zahýbajíc k Innu vede. — „Zlatá stříška“ jest arkýř pozdější gotiky, r. 1425. vystavený: míval měděnou stříšku silně pozlacenou, a byl částí knížecího paláce, jejž vévoda Bedřich, zvaný „s prázdnou kapsou“, byl postavil a kteráž jej prý stála 30.000 dukátů — proto, aby vyvrátil ten přídavek ku svému jménu. Nyní jest majetkem města. V nynější podobě jest arkýř výsledkem přestavby, již Maximilian I. (1504) podnikl a k němuž se i krásné mramorové štíty, jakož i malby (Maximiliana a jeho dvou chotí) vztahují.

V pravo vede dvorní ulice ke kostelu Františkánskému či dvornímu (Franziskaner- oder Hofkirche); týž postaven jest v slohu renaissančním (1553—1563) dle poslední vůle císaře Maximiliana I. († 1519), jehož nádherný katafalk, ukončený 1583., střed hlavní lodi zaujímá. Císař vypodobněn jest klečící na mohutném mramorovém sarkofagu, obklopen 18 postavami (z broncu), předků nebo vrstevníků, kteříž jako truchlící jsou vypodobněni. Po stranách sarkofagu jsou 24 mramorové relievy, jimiž hlavní události ze života císařova jsou vyznačeny; první 4 jsou od Bernharda a Alberta Abela z Kolína, ostatní od Alex. Colinsa z Mechlína († 1612), kterýž za každou plochu 240 zl. obdržel; dle úsudku Thorwaldsenova jsou tyto práce nejdokonalejší svého druhu. Mnohé z tváří jsou podobizny; podoba Maximilianova jest v rozličném stáří jeho života patrná a i zvláštnosti jednotlivých národů německých jsou vyznačeny. Relievy jsou za sklem a železnou mříží chráněny.

V pravo vedou schody ku „stříbrné kapli“, tak zvané pro stříbrnou sochu Blah. Rodičky Boží a pro hrobky arcivévody Ferdinanda II. († 1595) a jeho první choti, Filippiny Welserovy († 1580) od M. Colinse. Na stěnách 23 sošky svatých z kovu zde lité. Staré varhany, darované prý od papeže Julia III. — Na levo u vchodu do kostela jest pomník Ondřeje Hofera od Schallera. Každé dítě zná statečného Tyrolana z válek Napoleonských, kterýž zajat, byl v Mantově r. 1810. zastřelen. Po stranách hrobky Spekbacherova († 1820) a Haspingerova († 1858). — I zde bylo lidstva plno na velkých službách Božích, neboť i zde a to zvláště u Františkánů slavena „Portiunkule“.

Vystoupíme-li z chrámu, zříme na levo císařský dvůr, v létech 1760—1766 vystavený; památný jest v něm veliký sál a kaple. Naproti císařskému dvoru jest divadlo, před ním socha arcivévody Leopolda V. na koni, již byla jeho choť r. 1628. postavila. Arcivévodovi tomu jevil lid lásku a oddanosť písní:

„Unser Kaiser Leopold,
dem die ganze Welt ist hold
und seine schöne Claudi —
o Domine exaudi!“

Tak nám profesor dějepisu ve filosofii vypravoval. — Na severní straně jest dvorní zahrada. Nedaleko odtud, v universitní ulici, jest universita od r. 1762., císařem Leopoldem založená; jest již úplná. Museum, zvané „Ferdinandeum", obsahuje hojně předmětův z přírodopisu, ethnografie a kulturního dějepisu, římské a jiné starožitnosti, zbraně, památky dějinné, album Radeckého s více než tisícem autografů znamenitých mužů, soch, mincí atd. V druhém poschodí obrazárna, hlavně tyrolských a nizozemských mistrů od 15. do 19. stol.

Přes Inn, kterýž tu dosti jest mohutný a mocně proudí, vede na pravý břeh pěkný most, s něhož nejkrásnější vyhlídka na vůkolí se otevírá. Na pravém břehu jsou předměstí: sv. Mikuláš, Mariahilf a Hötting. Tu na pravém břehu v parku, kde pěkné procházky jsou, jest pomník starého německého pěvce, Walthera von der Vogelweide. Není valný; za ním krásný pramének, prýštící ze skály.

Jižní zakončení pěkné ulice Marie Terezie tvoří vítězná či triumfalní brána, postavená r. 1765., když císařovna Marie Terezie se svým chotěm Františkem I. slavně vjížděla do Innsbrucku. V pravo od ní (Müllerstrasse) ústav pro malbu na skle a práce mosaikové; tu na blízku i paedagogium a v zahradě veliká plastická mapa Tyrol od prof. J. Schulera v poměru 1:7500, kteráž složena jest z druhů nerostů, kteréž prý skutečným geologickým poměrům země odpovídají. — Výletův, procházek, zábavných a vnadných, jak snadno si mysliti, jest v těch vrchách a kopcích velice mnoho, avšak není účelem tohoto cestopisu, jich popisovati; podotkneme jen ještě z dějepisu, že Innsbruck již v 11. stol. se připomíná místem obchodním a živým, jež Otto z Meranu opevnil a 1234. sídlem svým učinil. Během času dostal se rozličným pánům, sdíleje osudy severních Tyrol. Pozdvihl se však zvláště v 15. a 16. století, když císařové Maximilian I., Karel V. a Ferdinand I. často zde sídlili. Od r. 1564. mnoho zkusil povodněmi, morem, zemětřesením a požáry. R. 1703. osadili jej na krátký čas Bavoři. Ku konci předešlého století byla tu francouzská vojska na blízku a na počátku nynějšího obsadili jej Francouzi několikrát (1801, 1805) i dostal se skutečně pod Bavorsko. R. 1809. sváděny častěji bitky kolem Innsbrucku mezi Bavory a Tyroláky pod Hoferem, hlavně na vrchu Iselu; avšak r. 1814., kdy Napoleonské války skončily, Rakousku opět jest navrácen.

Na Brenner, do Brixenu, Bolzana, Meranu a Tridentu.

Pobude-li kdo den v Innomostí, dosti má, třeba i půl dne, může pohodlně vše shlédnouti; proto i my, jsouce dopoledne hotovi, ustanovili jsme odpoledne jeti dále a doraziti do Bolzana, ježto bylo pěkně a tudy měli jsme všecko pohodlí shlédnouti velkolepou přírodu Alpskou. S podivením jest, jak umění inženýrské dovede provléci dráhu i nejvyššími, nejneschůdnějšími vrchy a přestoupiti hřebeny, i tisíce metrů vysoké; kde nemožno po vrchu, jede se pod zemí, a kde nemožno srázně buď do vrchu neb dolů, obejede se; — teď není obtíží. Někdy člověka až mráz obejde nebo hrůza uchvátí, když vidí ty sráze, skály a propasti, mezi nimiž i nad nimiž dráha se vine a proplítá. Jaké to dary duchu člověka od Pána Boha! —

Z Innomostí dráha, majíc překročiti nejvyšší Alpy v Tyrolích, pomalu stoupá a se proplítá, proto mnoho průkopů č. tunnelů, jistě

as 20; tu a tam ve slujích a na skalních vrcholích viděti bylo ještě sníh, někde hodně mnoho, který ovšem nikdy nestaje a dočká se svého nástupce. Byli jsme hodně vysoko, toť bylo patrné; popisovati snad stanice nebo pěkná údolí, nebo krásné, romantické obrazy, jež zhusta se střídaly, jest cestujícímu ve vagonu téměř nemožné! Pomalu stanuli jsme na nejvyšším bodu čili sedle, jež Tyroly v část severní a jižní dělí, na Brenneru; odtud jde svah k jihu, toť viděti na dráze.

Brenner jest hora 1400 m. vysoká a po ní vedla již dříve také silnice z Innomostí do Brixenu či Bressanonu u výši 1300 m. a výše. Železniční stanice na vrcholu jest veselá a vlak poněkud déle se tu zdrží. Tu přicházejí i Tyrolské děvy a nabízejí ku koupi kytice z alpských květin; jmenovitě zastoupena tu vzácná protěž alpská (Edelweiss); a mají věc prakticky zařízenu; na tyči mají svrchu připevněné kolečko z prutu, v tom jsou upevněny hřeby vzhůru čnící a na nich mají napíchané kytice, jež takto pohodlně do okének u vlaku podávají. I kdožby si zde, v horách, u takové výši, nekoupil kytici, a to z dítek Vesny tak prostomilých a vzácných, stojíť jen malý desetníček, a co dívka se naslézala strání nebezpečných a srázů nebetyčných, než je nasbírala! I my koupili jednu a přivezli domů na památku. Myslím, že ty dívčiny mají dobrý obchodek, neboť brzy prodaly všecko. Ejhle, i to slouží k obživě lidu!

Dolů jsme jeli rychleji; minuli brzy stanice Gossensass, Sterzing a byli jsme již v řečišti Eisachu, kteráž jest přítokem Adiže. Již blížili jsme se Bressanonu či Brixenu; nedaleko před ním však pevnosť Franzensfeste, před nedávnem vystavená, tušíme na počesť císaře Františka I. pojmenována. Zde, zvláště v Alpách a tudy i v Tyrolích, jest cestujících hojnosť, ze všech končin světa, zvláště kdy počasí je pěkné a jisté, jako bylo r. 1892. A proto Alpy jen se hemžily cizinci a hostince byly plny, tak že někdy ani nebylo možná, dostati noclehu. I my sešli se ve vaggoně s turisty se všech stran, od severu i jihu, od východu i západu. Vznešená, velkolepá příroda Alpská každého láká a vábí a stojí za to, ji shlédnouti.

Na této trati seděli jsme s rodinou až z Královce či Königsberku na Baltu. Matka, syn medik a dcera; byli vlídní a zdvořilí a my divili se, že matka, už starší dáma, takovou cestu vážila a podstoupila vše obtíže a všecka nepohodlí, jež každá cesta více méně sebou nese. Syn, medik, studoval též na universitě v Bologně a znal dosti dobře vlašsky. Němčinu mluvili svým zvláštním přízvukem a nesnadno bylo jim rozuměti. Budiž i jim věnována tu zvlaštní vzpomínka! —

Brixen, vlasky Bressanone, staré město a hlava německého kraje jihotyrolského, leží v západním konci Bystřické doliny (Pusterthal) nad stokem řeky Rienzy s Eisachou. Chráněno jest Maximilianskými věžemi a nedalekou tvrzí Františkovou, kteráž ovládá silnici vlašskou a korutanskou. Biskup zdejší nese titul knížete, a to proto, že zdejší biskupství bylo prve svobodné říšské panství, jehož panovník byl třetím stavem rakouského kraje říše německé. Jakkoli však svrchovanosť knížete biskupa na sjezdu vídeňském r. 1815. byla zrušena a on pod vrchní moc rakouského císaře postaven jest: nicméně vede posud titul knížecí. Tu jest ústav bohoslovecký, gymnasium, dva mužské a dva ženské kláštery, krásný chrám biskupský,

vinařství, hedbávnictví a obchod do Italie. Tu vzpomněli jsme i našeho Karla Havlíčka, kterýž zde, jak známo, po r. 1848. internován byl a tu psal i své „Tyrolské elegie“.

Odpoledne o 5. hod. 30 min. byli jsme v Bolzaně čili Botzenu. Ubytovali jsme se v hostinci u „Bílé růže“. Ač není hostinec první třídy, však jsou v něm hodní a poctiví lidé a to stojí za něco, zvláště na cestách. Na nádraží vyhledali jsme svého bývalého žáka z gymnasia, J. Němce, kterýž je zde úřadníkem a svého času i rodině naší ve zvláštním, smutném případě přátelskou službu prokázal. I budiž ho tu s vděčností připomenuto. Pravil, že tam jest Čechů dost; někdy že jich sedí při stolu při zábavě třeba 15 až 16. Týž byl tak laskav, že provedl nás městem a ukázal pamětnosti jeho.

Bolzano leží na rozhraní národnosti německé a vlašské; ale jako jest přirozený svah k jihu: tak, zdá se, má převahu i národnosť vlašská, jakož i zvyk, způsob a mrav jest již více vlašský, než německý. Pokládajíť i toto město Italové za irredentu a jako chuť vzrůstá jídlem, jak říkají Francouzi: tak i oni chtějí míti hranice na Brenneru. Mnoho chuti!

Město nese ráz starobylosti; stavěno jest zcela způsobem vlašským, okna mají jednoduchá a okenice; podsíně zhusta u domů a kamenné sloupy; i kroj spadá do vlašského. I tu slavně konána portiunkule a i na večer vše hrnulo se do kostela. Bylať neděle; krámy všecky zavřeny. Kostelů jest zde mnoho a krásné; zvláště biskupský chrám, stará gotická stavba se sloupením. Výstavnosť města celkem je zastaralá a italské stavby s nízkými střechami zhusta se vyskytují. Přece však německý živel, ač italský mocně naň se tlačí, hledí zde se udržeti: neboť postavili i zde, jako v Innsbrucku, krásný a nádherný pomník, a to na nejkrásnějším náměstí u dómu, německého pěvce Walthera von der Vogelweide z bílého tyrolského mramoru (Laas Vintschgau); ale kdo pak co o něm ví?

Bolzano jest sídlem krajského soudu a okr. úřadu, leží nad řekou Eisachou, má gymnasium, zámek a t. p. a obyvatelů více než 10.000, nejvíce Italů; jsou dosti průmyslní a položením města udržují obchod mezi Německem a Italií. Tu jest i nedávno zaražená dřevařská škola, jako jest v Chrudimi; ale že byla neděle, bylo vše zavřeno a nemohli jsme ničeho viděti. Ředitelem jest Čech, p. Kornout.

O Bolzaně již za času Longobardův zmínka se činí; ve 13. stol. bylo pro své trhy daleko vyhlášeno a stálo na vrcholu svého rozkvětu. Avšak obchod vzal objevením cesty do východní Indie po moři a objevením Ameriky jiný směr a tak i Bolzano utrpělo, a tyto změněné poměry z bývalé jeho slávy málo mu ponechaly. Okolí Bolzana jest překrásné, vína hojnosť, jen že řeky, při tání sněhu na jaře, lijících a bouřích druhdy velikých škod nadělají.

Meran. Nemohli jsme si odepříti, abychom, jsouce v Bolzaně, nepodívali se do rozkošného, světoznámého Meranu. Cesta vede údolím Adiže, která tu jest regulovaná t. j. vtěsnaná ve vykázané jí břehy; ale břehy ty jsou nízky a viděli jsme, když se Adiže rozvodní, že to nic není platno a že přece zaplaví celé údolí. Cesta po dráze je asi 7 stanic; krajina jest nad míru krásná a romantická; všude vidíš na pahorcích, výběžcích a stráních buď kostel, neb kapli, zámek nebo letohrad, aneb i zříceniny, a to na stráních do znamenité výše. Pobývání, zvláště na podzim, jest zde rozkošné.

Dráha stane u Meranu v Dolením Maisu (Unter-Mais); do Meranu se musí odtud buď na voze nebo pěšky: jest to kousek cesty. Meran, město tyrolské, německé, náleží ku kraji Bressanonskému, na úpatí Küchelbergu, kdež údolí Passayerské a Adižské se sbíhají; má velice příjemné a zdravé položení (1200′ nad mořem), mírné ponebí, a to proto, že jest od severu chráněno vysokými horami a téměř uzavřeno a jen jihu otevřeno a tudy sluníčko zde dobře zahřívati může a zima nedostupuje nikdy vysokého stupně. Proto navštěvován bývá hojně osobami nemocnými, zvláště těmi, kdož trpí neduhem prsním, pro něž zde jsou ústavy, kdež se léčí zvláště syrovátkou a hrozny. Má již několik tisíc obyvatelů, gymnasium, klášter, 2 pěkné gotické chrámy a j. V okolí jest mnoho hradů a zřícenin, hned nad Meranem i hrad Tyrol, od něhož veškerá země jméno vzala. Tu daří se výborné víno a ovoce.

S Meranem souvisí obě sousední osady: Hoření a Dolení Mais, vesnice, kde jest ústav vodoléčitelský. Stojí prý na místě starořímského Majo, který svého času strašným sessutím hory jest zasypán. Obraz veškerý a položení vesnice tomu nasvědčují.

Ve středověku byl Meran sídlem mocných hrabat z Andechsů, jejichž statky císařem Bedřichem I (1180) na vévodství byly povýšeny. Vévodové Meranští rozšířili brzy své panství, ale r. 1748. vymřeli, a zboží jejich přešlo většinou na hraběte Alberta I. Tyrolského. V novější době obdrželi manželka a syn arciknížete Jana (František nar. 11. břez. 1839) titul hrabat z Meranu.

Jsouce tu, neu ohli jsme opomenouti, vyhledati i ústav, jejž milý spolužák náš, Monsignor Dominik Filip, papežský praelat, rytíř řádu Františka Josefa I. etc. pro choré kněžstvo zde byl založil. Jsa sám od mladosti neustále na prsa churav a znamenaje, jak dobře pobyt v této krajině, zvláště za doby zimní, naň byl působil, umínil si, pokud bude moci a Bůh mu pomůže, zde takový ústav založiti, kde by zvláště mladí, plicemi choří kněží zimu přežíti, se zotaviti a tak církvi zachováni býti mohli.

Začátek učiněn v ústavu u sester, zvaném Marienherberge v Meranu; ale tam byli v nájmu a tuže v nížině; také nebyl dům snad dost suchý. Proto zakoupil Monsignor sám v Ober-Meranu překrásnou villu, se zahradou a vinicí vůkol. Položení jest rozkošné a vyhlídka odtud na Meran, Mais, do údolí Adiže, i na západ do údolí Vintschgau překrásná. I myslíme, že by každý, ať by jakkoli byl churav, když by vystoupil na verandu a podíval se na všecko okolí, ten ráj, rozložený před jeho očima, musil okřáti na těle i na duchu. To místečko bylo přešťastně voleno, a přejeme jen, aby svému zbožnému účelu bylo zachováno. Obsluhu v domě vedou řeholní sestry. V domě jest všechno pohodlí, i kaple; lázně, knihovna, — čehož si chce člověk ještě přáti? Ovšem, zdraví!

Poněvadž čím dále více hostí, zvláště na zimu, přibývá (v létě je prázdno, poněvadž všude je pěkně a teplo), proto jak Meran, tak i Mais čím dále více se zvelebuje; vrchnosti mají zde své paláce a obce se přičiňují, aby jak pro zdraví, tak i pro ozdobu vše učinili, čeho třeba, poněvadž jim přináší živobytí. — Mužští z venkovského lidu v Meraně chodí bez kabátu; klobouk černý se širokou červenou stuhou kolkolem, vestu černou nebo strakatou a na ní svrchu široké, zelené šle, krátké spodky, punčochy a střevíce.

S čí tváří však se setkal v náhlém střetu
zrak Pavlův za nadšené řeči vzletu?
Hle na stupních kdo chrámových tam sedí,
tkvě pevně zrakem na rtech apoštolu?
V tom zraku divném čísti lze řeč bolu —
rty sevřené však vzdechu, slova nedí.
A Pavel káže, pohledem se vrací
k té tváři tajemné a smutné spolu —
ten teskný zrak se jinam neobrací!

Řeč se rtů Pavlových dál mocně proudí.
Kdo vzývá dílo rukou svých, jak bloudí,
že mrtva socha z mramoru a kovu,
že prázden Olymp bájných vidin stkvělých,
že v slunných polích, vodách, hájích stmělých
sbor bohů nebydlí.

A váben znovu
zrak Pavlův zaletá k té divné tváři.
I mluví dále:

Marně na oltáři
že vonné kadidlo se pálí z Arabie,
krev zvířat bohům vděk se marně lije
a marně prosby v Olymp práh tlukou —
neb mrtvo, neživo, co dílo rukou.
Jeť jeden Bůh, ten veliký a živý,
jenž řídí národy a tvoří divy!

V té tváři cizí bol se v úžas mění
a naděj světlý jas v ní rozestírá,
jak v tváři toho, v nemoci jenž zmírá
a náhle naděj svitne uzdravení.
A blahý mír se v smutné tváři stele,
když bratrem každého tu Pavel zove:
neb pro všecky krev tekla Spasitele
kříž hlásá světa lásku, pravdy nové.

I zamlčel se Pavel. Kolem hlučí
a bouří zástupů, tou jatých řečí,
spor, hněv a křik:

„Ať dotvrdí, co učí,
ať znamení nám jeho Bůh dá s výše,
řeč jeho není-li jen lstivou lečí,
by klamal nás! — Ať ve své zemře pýše!
Zeus bleskovládný mocnou mstící dlaní
kéž rouhače svým ohněm bleskným raní!“

Než Pavel v ruchu jednu tvář jen vidí,
jež hledí přes vlnivé davy lidí

Původní město má ráz starý; avšak nové paláce jsou veskrz budovy krásné. V Laasu, v údolí Vintschgau, jest kamenická škola; ale tam jsme nemohli, ač údolí, tam vedoucí, jest velice romantické. Z téhož tyrolského (Laasského) mramoru bylo na výstavě naší poprsí Jeho Veličenstva, císaře pána, ze školy Hořické v životní velikosti; jest tyrolský mramor běloučký, krásný jako alabastr.

Sledujíce cíl cesty své, jeli jsme, prohlédnuvše si Bolzano dostatečně, dále do starobylého památného Tridentu. Za Bolzanem k jihu přestává národnosť německá a jest vše vlašské. Vedle Neumarktu, sv. Michala, Lavisu a jiných menších míst stanuli jsme odpoledne as k 5. hod. na nádraží. I sháněli jsme se hned po vhodném hostinci a doporučili nám „Zlatého Beránka". — Veškeré zařízení jest zde již vlašské; vše z dřívějších let nám již známo bylo. Můžeme říci, nelitovali jsme toho; dobrá kuchyně i víno i byt a ne právě drahé.

Hned jak jsme ulicí do hostince šli, setkali jsme se se známými, ano i ze samých Hořic a Hradce Králové; bylit to vojínové 18. pluku pěchoty, velkoknížete Konstantina, kteří nedávno z Hradce Králové tam byli přesídlili. I naskytl se cestou jeden desátník, dobrovolník, Čech, z Hradce Králové, absolvovaný realista, a nabídl se, že nám vše ukáže a po městě všude nás doprovodí. I byli jsme tomu povděčni; byl velice ochotný a úslužný a tuto mu i také zasloužilé a povinné díky činíme; jména jeho, bohužel, jsme si nezaznamenali. — K naší otázce, jak se tam mají, odpověděl, že obyvatelstvo není tak zlé, jak by se myslilo, to že jsou jen někteří, kteří štvou; obyvatelstvo že jest mírné, že nahlíží, že by se při Italii nemělo lépe, ale hůře a proto že je zticha. Ostatně že je vše proti Irridentě připraveno a uchystáno, kdyby co začíti chtěla. Vedl nás po mostě přes řeku Adiži, ukázal na jednu mohutnou skálu uprostřed údolí, zvanou Dosso di Trento (hřbet Tridentský) příkrou a nepřístupnou, která svrchu děly osázena jest, tak že, kdyby město se jen hnulo, v malé chvíli bylo by na drobty rozstříleno. Stěžoval si však do obtížné služby a přeobtížných pochodů po těch horách, se vším všudy na zádech, čemuž ovšem, přišedše z lehké služby v Čechách, zvyklí nejsou; ale že už si trochu zvykli.

Trident, vlašsky Trento, něm. Trient, staré Tridentum, na řece Adiži, zde již splavné, ač toku prudkého; přes ni jest dlouhý dřevěnný most; (dráha k severu k Bolzanu, na jih k Veroně) leží v krásné kotlině, vinicemi a letohrádky pokryté. Jest ohraženo zděmi, jejichž starší části pocházejí ještě z dob krále Theodoricha východogotského; má 4 brány, 2 předměstí, domy v italském slohu, četné věži, mramorové paláce, pěkné náměstí, tvrz Buon Consiglio (dobrá rada) s římskou věží a mnohými uměleckými poklady; druhdy slavné sídlo knížat biskupů Tridentských; nyní kasárna; sídlo hejtmanství, soudů, advokátní i notářské komory, sídlo biskupa, semináře, i kapitoly.

Z kostelů památny jsou zvláště kathedrála románského slohu, jejíž stavba počata prý již r. 1048., ale dokončena teprv na začátku 15. stol.; kostel Matky Boží (Sta Maria Maggiore), ze 16. stol., kde slaven byl velepamátný sněm Tridentský od r. 1545—1563.; tu i vyobrazení členů téhož sněmu, jakož i dole u hlavních dveří ve zdi zasazená veliká černá mramorová tabule, kteráž to hlásá; pak ještě kostel sv. Petra a jiné. — Z ostatních budov pozoruhodny jsou paláce

soudní, palác Zambelli, druhdy Gallas, kde i hrabě Gallas narozen, Tabarelli a jiné. Jest zde i klášter kapucínský a františkánský, seminář, bibliotéka, vyšší gymnasium a jiné ústavy nižší, ústav pro hluchoněmé, dvě divadla a museum s mnohými římskými starožitnostmi. Má i nyní ještě přes 20.000 obyv., kteří provozují značný průmysl a obchod; v srpnu každého roku dva velké trhy.

Trident byl ovšem původně kolonie římská; kdy říše římská klesla, dostal se pod panství Gothů, a Longobardův. Křesťanství přijal prý od žáka sv. Petra nebo sv. Marka, Hermagora (Slovinci říkají Mohor, (vyslov Mochor); odtud družstvo sv. Mohora v Celovci, na vydávání dobrých, prostonárodních knih v jazyku slovinském a duchu katolickém. — Týž sv. Hermagoras usadil prý v Tridentě prvním biskupem Jovina, který stál pod patriarchou Akvilejským. R. 1027. daroval císař Konrad II. město biskupovi Tridentskému, který však vždycky uznával nad sebou vrchní panství hrabat Tyrolských. R. 1802. bylo biskupství Tridentské saekularisováno a připadlo k Rakousku; r. 1805. postoupeno Bavorsku, r. 1810 dostalo se ku království italskému, ale v kongressu Vídeňském r. 1815. opět Rakousku vráceno, při kterém až do dnešního dne zůstává.

V Tridentě jest i sochařsko-kamenická škola státní; proto spěchali jsme ji vyhledat. Nemá své budovy; umístěna jest v jednom starém paláci; místností má dost a prostranných; přece nelíbilo se nám veškeré zařízení. Chovanci pracovali, ač byly prázdniny; dělají na výdělek a mnozí prací svou se i živí; při nich byl jeden starší muž, výborný mistr kamenický; pracovali o sloupích a jiných věcech k jistému bisk. chrámu v Italii; vesměs v kameni tvrdém.

Žáci si vydělávají a tím si učení usnadňují; opatřují si tak, aspoň z části, chléb, což chudším ovšem přichází velice vhod. Pan ředitel, Rafaetto, byl velice laskavý a vlídný; je rozený Ital z Florencie a s velikou ochotností nám vše ukázal a všude nás provedl.

Poobědvavše ještě v hostinci a pochutnavše si na dobré telecí, pečené na rožni, jak vůbec v Italii maso se peče, k tomu dobrou mostardu, nakládané ovoce s horčicí a víno, s památným Tridentem jsme se rozloučili. V hostinci večer bylo všude, i v pokojích, elektrické světlo, tak že postačilo u hlavy u postele jen malinkou kličkou zatočiti a bylo hned světlo; toť dojistá zařízení velice pěkné a pohodlné.

(Pokračování v X. ročníku.)

Co jest pravda?

Porovnání věrouky různých vyznání a obrana stanoviska evangelicko-reformovaného.

Napsal **Fr. Kozák.** Třetí vydání. V Čáslavi 1893.

Nelze upříti, že p. t. pan pastor Kozák nevolil lákavého a velice vyzývavého nápisu pro svou knížku. Odpověděl-li správně na předloženou otázku — Co jest pravda? — obšírně zde vykládati nebudeme, obmezivše se na obtíže a nesprávnosti, které se nám namanuly, když jsme knihu četli.

V předmluvě ujišťuje pan auktor, že „jinověrce v ničem nijak uraziti nechtěl“ a že co napsal, vše může z historie, nebo z jiných spisů dokázati. Béřeme dvojctihodného pána za slovo a doufáme, že mu dostojí!

Spis má tři díly o 228 stranách, k nimž náleží dosti dobrý ukazatel věcný i jmenný. Část první jedná o věrouce římsko-katolické a evangelické. Část druhá má na zřeteli církev evangelickou a její poměr ku pravoslaví, lutheránství, jednotě Českých Bratří atd. Část třetí pojednává o účincích jednotlivých konfesí na lidstvo. Nejobšírnější a a snad nejdůležitější jest část první. Pan spisovatel vede si přehledně a prakticky, málem bych řekl dle katechismu. Nejprve vždy staví učení souhlasné, jež máme společné katolíci i evangelíci. Potom dává odchýlky, v nichž napřed povídá, čemu učí církev katolická a potom čemu učí a v čem se s ní rozchází církev evangelická. Pověděv to, má na místě třetím obranu, lišící se od stati předešlé již i tiskem. V obraně uvádí důvody katolické, vyvrací je a pak dokazuje věci své evangelické. Způsob i rozčlenění to zcela se zamlouvá, i když maličké písmo v obraně (tuším petit!) čtenářovo oko unavuje. Řeč páně Kozákova ujde, ačkoliv i hrubých poklesků mluvnických a skladebních není prosta.

Nyní se do spisu podívejme a co vytknouti chceme, povězme!

Na stránce 7. má pan auktor v uvozovacích znaménkách citát z Bellarmina o tradici a cituje spis slavného kontroversisty (De Verbo Dei IV. 3, 1.). Ten citát je nesprávný a pan Kozák buď jej nesprávný z některého pramene opsal, nebo, což horším jest, pan Kozák jej z Bellarmina zúmyslně špatně přeložil a *zkomolil*, překroutiv jej ve věci nejdůležitější. Z uvozovacích znamének páně Kozákových myslíme, že celý citát před sebou máme, zatím v prvé části schází slovíčko expresse a v druhé schází jich několik, hlavně význam Bellarminův, že tradice jest slovo Boží a ne jak pan Kozák (na str. 8.) praví „lidský nálezek“. Aby čtenář věřil, podáváme napřed citát páně Kozákův i s jeho uvozovacími znaménky. „Slovo Boží psané neobsahuje všecko potřebné učení o víře a mravech; je zapotřebí ještě tradice.“ Bellarmin na uvedeném místě doslovně.... nos asserimus in Scripturis non contineri *expresse* totam doctrinam necessariam sive de fide sive de moribus; ac proinde praeter verbum Dei scriptum requiri etiam verbum Dei non scriptum, id est, divinas et apostolicas traditiones“, což správně po česku a beze vší zkomoleniny zní: Tvrdíme, že v Písmech není výslovně obsaženo (projádřeno) celé učení potřebné o věcech víry a mravů, a že z té příčiny jest třeba mimo slovo Boží psané také slovo Boží nepsané, to jest božské a apoštolské podání. Čtenář vidí, že pan Kozák svému, v předmluvě učiněnému slibu „A co jsem napsal, vše mohu... dokázati“, hned při prvním citátu a v prvním pojednání nedostál. Aby se nevymlouval na vydání spisů Bellarminových, pravím mu, že můj citát je z vydání velmi starého z roku 1599. v Ingolstadtě a opakuji, že zkomoleného a v uvozovacích znaménkách otištěného citátu z Bellarmina nedokáže, jelikož citát v Bellarminu zní, jak jsem jej uvedl já. Na otázku tedy, kterou pan Kozák učinil nápisem své knihy: Co jest pravda? odpovídáme: Pravda jest, že dvojctihodný pan pastor Kozák hned první citát nepodal celý a správný, vynechav z něho v obojí části, co se mu nehodilo. Mimo to třeba upozorniti, že citát páně Kozákův nepodává učení katolického, v němž se tvrdí, že není v Písmech všechno o mravech a víře obsaženo výslovně čili expresse; je-li v Písmu vše po-

třebné obsaženo implicite čili závitkovitě, jest jiná, a pan pastor ví, jaká je v tom naše víra. Zdá se mi tudíž otázka páně spisovatelova žádati odpověď: Pravda jest, že dvojctihodný pán Kozák nepodal správně učení „římského", proti němuž chce obhájiti „stanovisko evangelicko-reformované". Než na další věci poukáži a pana auktora přesvědčím, že chybil a že co slíbil v předmluvě, dokázati nedovede, uvedu ještě jiný citát, a to zase latinský a třeba z Bellarmina, když se panu Kozákovi hned první tak podařil!

Na stránce 24. v poznámce druhé uvádí zase pan Kozák Bellarmina a cituje jeho spis „De beatitud". Sanct. lib. I. cap. 22. Jedná se zde o vzývání Svatých, tedy sporné věci věroučné mezi katolíky a evangelíky. Pan auktor slíbil v předmluvě, že bude psáti „klidně a věcně". Jak tomu dostál a jak, co tvrdí, dokázal, přesvědčí čtenáře následující citát, mnou z páně Kozákova spisu doslovně uvedený. „Tážeme se především: Jsou ti vaši svatí všude přítomní a vševědoucí? (Pan Kozák sám to dal silněji vytištiti!) Jsou-li, pak to nejsou více lidé, jako bývali zde na zemi, nýbrž jsou to bohové a bohyně. A pak jest náboženství vaše modlářstvím. A nejsou-li všude přítomní a vševědoucí, odkud pak to vědí, že zde zbožné stařenky u soch, tam zbožní kněží u oltářů k nim volají? Na to se nám odpovídá: „Oni ti svatí jsou v ustavičném styku s Bohem všudypřítomným a vševědoucím. A Bůh jim sděluje, zač lidé na zemi k nim volají". Tento názor zastává kardinál Bellarmin, zajisté jeden z nejučenějších římských bohoslovců." Na otázku páně Kozákovu: Co jest pravda? odpovídáme: Předně jest pravda, že pan auktor zde nepsal věcně a za druhé jest pravda, že nepsal klidně, ale spíše jízlivě a posměšně, jak vysvítá z dalšího, kdež přirovnává naše svaté — k hluchým! Hlavním, oč běží, jest ukázati, že nepsal věcně, že s Bellarminem zase pohořel. Pan auktor uvádí zase v uvozovacích znaménkách: „Oni ti svatí jsou v ustavičném styku s Bohem všudypřítomným a vševědoucím. A Bůh jim sděluje, zač lidé na zemi k nim volají" a tvrdí, že ten názor zastává Bellarmin. Proti tomu tvrdím já: Předně celý uvedený citát páně Kozákův v Bellarminu na jmenovaném místě nepřichází. Četl jsem pojednání Bellarminovo asi třikráte (totéž vydání jako dříve: v Ingolstadtě 1599.) a nic jsem v něm takového nenašel. Učený kardinál, mluvě a odpovídaje námitkám protestantským, dotýká se na uvedeném místě sporné otázky, ale zcela jinak než povídá pan Kozák. Předně není pravda, že Bellarmin učí, že svatí vědí o našich prosbách, poněvadž jsou ve styku s Bohem vševědoucím a všudypřítomným. Takový, naprosto nijaký „důkaz" „jeden z nejlepších bohoslovců římských" ani slovem neučinil. Obě ty vlastnosti náležejí Bohu, ale katoličtí theologové neuznávají jich příčinou, pro niž svatí vědí o našich prosbách, a kardinál Bellarmin nemá o tom také ani slovíčka, to je vynález páně Kozákův! Po té jest pravda, že „jeden z nejučenějších římských bohoslovců" vypočítává na str. 129. rozličná mínění a výklady katolických bohoslovcův o tom, jak svatí v nebi vědí o nás na zemi a našich prosbách. Uvádí celkem čtyři mínění, a prohlašuje, že mínění, jež hájí sv. Řehoř a sv. Tomáš Aquinský, jest nad jiné jistějším „simpliciter probabilior". Mínění to zní, že svatí poznávají vše v Bohu, jakožto základě (příčině) své blaženosti, poznávají vše, co k nim jakkoli se vztahuje — doslovně: Alii dicunt, sanctos videre in Deo omnia a principio suae beatitudinis, quae ad ipsos aliquo modo pertinent et proinde orationes nostras ad se directas. Výklad ten

tak se Bellarminovi líbí, že zase jej nazývá „probabilis“ důvodným. Konečně uvádí čtvrté mínění, podobné poslední větě páně Kozákově „A Bůh jim sděluje, zač lidé na zemi k nim volají“, ale slova jeho zní docela jinak, a Bůh ví, co pan Kozák do husích nožek dal. Bellarmin praví: Alii postremo dicunt, (nyní citát páně Kozákův) Sanctos non videre in Verbo orationes nostras a principio suae beatitudinis, sed solum tunc revelari eis a Deo orationes nostras, quando eas fundimus. To znamená: Jiní praví, že svatí nevidí ve Slově modliteb našich jakožto příčině své blaženosti, ale že jim modlitby naše Bůh jen tehdy zjevuje, když je k nim vysýláme. Tak zní doslovný citát Bellarminův, a čtenář z toho vidí, kterak pan auktor zachovává slovo „všecko mohu dokázati“. Toto mínění čtvrté nelíbí se však ani z daleka tak učenému kardinálovi, jak mínění předchozí a užívá ho jen proto, že se mu zdá účinnějším proti Kalvinistům, kteří nepřipouštějí, že by svatí Pána Boha viděli před dnem veřejného soudu, kdežto popříti se neodvažují, že by Bůh nemohl svatým zjeviti, co se s námi na zemi děje, jak chce mínění čtvrté. Pan Kozák tvrdí že učený kardinál zastával „tento názor“, já však tvrdím, že tomu není tak, že jen účinnějším jej považoval proti Kalvinistům, že však před ním jako theolog (ne tedy jako kontroversista) přednosť dával mínění sv. Tomáše Aquinského, a dokazuji toho dvěma důvody, která Bellarmin uvedl sám na obranu třetího mínění proti čtvrtému, sice správnému, ale ne tak úplnému, jako jest třetí. Na stránce 130. v odstavci druhém kardinál píše: Poněvadž kdyby svatí potřebovali nového zjevení, církev nevolala by tak směle ke všem svatým — orodujte za nás! ale prosila by Boha aspoň někdy, aby jim naše prosby zjevil. Po té nebylo by tak snadno odůvodniti, proč se vzývají svatí nyní a proč se nevzývali před příchodem Kristovým (tehdy mohl zajisté Bůh také jim prosby naše „sděliti“!)? Tak má se věc s tímto citátem Bellarminovým. Pravda jest, že pan Kozák mohl vše učiniti, jen ne tento náhled do uvozovacích znamének dáti a o Bellarminovi prohlásiti, že jej zastává. Pravda jest, že uvedený citát páně Kozákův v Bellarminu není. Nedrží li pan Kozák s Kalvíny v té věci, platí pro něho ono mínění, které učený kardinál nazval důvodným a jednoduše lepším — probabilis et simpliciter probabilis sententia. Drží-li se však mínění toho, tu kladu mu otázku: Dvojctihodný pane, připouštíte, že Pán Bůh může lidem zjeviti neznámé jim věci? A když ano, kterak jste se opovážil jako věřící napsati: „Ale ani tento důvod nám neplatí. Nebo musí-li Vševědoucí Bůh sděliti svatým, zač lidé na zemi prosí, aby svatí mohli přímluvami svými obměkčovati; připadá nám to právě tak, jako kdybych já měl hluchého přítele, který by stál v lásce u nějakého hraběte. Chtěje dosáhnouti něčeho od pana hraběte, rád bych, aby můj přítel se za mou věc přimluvil. Ale můj přítel je hluchý. Co činiti? Řeknu to panu hraběti, pan hrabě svému příteli a můj přítel pak se u pana hraběte přimluví. Je v tom jaký rozum? Nebylo by lépe jíti přímo osobně k tomu, od koho něco míti chci?“ Je-li ten Váš argument tak výtečným, tu Bůh nesmí zjevovati lidem, co se děje a přestává býti Bohem, nejsa všemohoucím ani svobodným. Může-li však Bůh sděliti lidem (třebas i nesvatým), tu viděti, že si děláte z jeho práva a moci posměch. Chci býti mírným a věřím rád, že Vám o to nešlo, a že jste se v disputaci prohřešil jen proti logice, kteráž učí: kdo více dokazuje, než dokázati má, nic nedokazuje — Qui nimis probat, nihil probat.

Nechme zatím Bellarmina a prohlédněme si jiný pramen, na příklad Melchiora Cana, jehož uvádí pan auktor na stránce 11. Píšeť doslovně: „Biskup Canus upřímě se přiznal: „Tradice má větší cenu než písmo a všechny disputace s kacíři musejí se konati na základě tradice.“ Při těchto uvozovacích znaménkách dovolává se pan Kozák spisu Canova „Loci theol.“ 3. cap. III. pag. (!!) 156. — Pan spisovatel tak je svědomitým, že i stránku cituje. Škoda, že nepověděl, kterého vydání, jelikož v mém nacházím ty věci na stránce 173. a mám pečlivé vydání Serryho ve Vídni 1754. Je to však práce, vyhledati takové vytržené z kontextu věty, a čtenář, až zví, co zde zase pan Kozák spáchal, dá mně na jisto za pravdu. — Citát páně Kozákův v uvozovacích znaménkách známe a jeho připověď „vše“ mohu dokázati máme. Slyšme tedy, co povídá Cano. „Abys totiž rozuměl, že proti kacířům nejen více zmůže podání než Písmo, nýbrž i že každou téměř disputaci s kacíři na tradicích od předků přijatých dlužno konati. Neboť, poněvadž katolíci i kacíři pro své mínění Písma svatá uvádějí, jest rozdíl ve smyslu i ve výkladě. Který pak jest pravý a pravidelný Písma smysl, nelze na jisto poznati leč z církevního podání, jak jsme před chvílí učili a ve knze sedmé mnohými novými důvody ukážeme. Latinský doslovný citát zní: „Nempe, ut intelligas, non modo adversus haereticos plus habere traditionem quam Scripturam virium, sed etiam omnem ferme cum haereticis disputationem ad traditiones a majoribus acceptas esse referendam. Nam, cum utrique, et haeretici et catholici, pro sua sententia quisque sacras literas referant, in sensu et interpretatione discrimen est. Quis autem verus et legitimus sensus Scripturae habendus sit, nisi Ecclesiae traditione certo cognosci non potest. Quemadmodum paulo ante docuimus et VII. libro sumus multis magnisque argumentis demonstraturi.“ Čtenář vidí, že zde o ceně a dokonce pak o větší ceně není ani slovíčka, a že dvojctihodný pan Kozák špatně latinsky umí, když slova plus virium překládá „větší cena“. Zároveň však vidno, že citát jest znova nesprávný a neúplný. Z té příčiny bude panu auktorovi jiný důvod vésti, že tak špatně o Písmu katolíci smýšlejí, jak o nich tvrdí, a my doufáme, že to dvojí cti hodný pán učiní, když se v předmluvě vychloubal „všecko“ mohu dokázati, co píši. Na otázku páně Kozákovu — Co jest pravda? — odpovídáme: Pravda jest, že pan Kozák s Canem zase pohořel!

Dejme ještě jeden citát páně Kozákův. Na stránce 23. píše pan auktor doslovně. „Známý odpůrce Luterův, doktor Eck doznává, že v Novém Zákoně toto učení se nevyskytuje“ a uvádí na doklad toho v poznámce třetí: „Eckius, Eucharist; cap. de Sanctor. venerat.“ Zde si dovoluji pana Kozáka upozorniti, že ani nápisu té knihy nezná. Našel jsem uvedený citát, ale ve knize, která má název „Enchiridion“ a ne „Eucharist“ a tam spatřil jsem, že pan Kozák zase podváděl a že text zní docela jinak. Pan Kozák uvádí věci, jež si sám vymýšlí. Na stránce *106*, píše dr. Eck, že není výslovně (explicite) v Písmech svatých poručeno uctívati svaté. Není tak poručeno ve starém zákoně, kde lid židovský nakloněn byl modlářství. Sv. Otcové nebyli v předpeklí (in limbo) blaženi (Is. 68.) Abraham nevěděl o nás a Israel neznal nás Za evangelia také nebylo nařízeno (non erat praeceptum), aby pohané na víru obráceni nemyslili, že opět jsou naváděni ctíti modly, aby dle starého zvyku nectili svatých jako bohy, kdežto je jen vzývati měli jako přímluvčí, jako se stalo v Lykaonii, kde Pavlovi a Barnabáši

chtěli obětovati (Act. Apostolor. 14.)... Nechtěl tedy Duch Svatý výslovně v Písmech učiti úctě Svatých (*expressis* scripturis docere) a poučoval ve víře utvrzené divy a zvláštní pomocí Svatých, že je třeba uctívati, ač jiným způsobem než Boha atd. Latinský text doslovný na stránce 106. dole „*Explicite* non est *praecepta* sanctorum invocatio in sacris literis. Non in veteri testamento... Sub evangelio etiam non fuit praeceptum... Noluit ergo ss. *expressis* scripturis docere venerationem sanctorum.“ Z toho čtenář suď, jak pan Kozák může vše co tvrdí, dokázati! Z knížky jeho zdálo by se, že dr. Eck v tomto článku víry byl jaksi bázlivým a povolným, zatím se však skutečný čtenář Eckova spisu přesvědčí, že slavný učenec celé dvě hlavy, vlastně samostatná pojednání, napsal a víry katolické rozhodně se zastával. Čtenář dále vidí, že pan Kozák zde dvojí chyby se dopustil: Předně tvrdí nepravdivě, že dle Eckova doznání v Novém Zákoně se učení to nevyskytuje, kdežto dr. Eck praví, že se *nenařizuje* (praeceptum) a dodává k tomu dvakráte, co pan Kozák zase zamlčuje, a že se to nenařizuje *výslovně* explicite... literis expressis! Spisu toho ostatně pan Kozák nezná, jelikož nejen nápis falešný udává, nýbrž i rozdělení. Pan Kozák totiž cituje „Eucharist. cap.“ etc. O žádném cap(ut) není ve spise zmínky a pan Kozák musí uznati, že jeho poctivosť v citátech katolických děl je tak kompromitovaná, že na otázku: Co jest pravda? odpověděti můžeme: Pravda jest, že pan Kozák nezasluhuje, abychom se jeho vědeckými „doklady“ dále zabývali. Připomínám panu auktorovi, že Eckiův spis, z něhož já skutečně cituji, vyšel v Ingolstadtě roku 1545.

Zanechavše citátův a usvědčeného pana auktora, prohlédněme si některé věci, které vytýká nebo tvrdí a vizme, jak dostojí hrdému slibu „vše mohu dokázati.“ Na stránce 10. bojuje pan auktor za evangelickou pravdu proti nám a píše doslovně „Vy však děláte i rytiny i podobenství a jim se klaníte.“ Čtyři sta let voláme, že je to bídná lež; děti naše ve školách a v kostelích slyší to znova, že jen Bohu dlužno se klaněti; svatí, že nejsou bohové ani bohyně a že je uctíváme, poněvadž jsou miláčky Božími a poněvadž Bůh oslavil je za živa i po smrti mnohými znameními, a přes to přese všechno opováží se pan Kozák psáti „a jim se klaníte.“ Dokažte toho, pane pastore, z našich věroučných knih, anebo jako poctivý muž odvolejte a přiznejte, že nám křivdíte. Odmítáme takovou pohanu od sebe a děsíme se slepoty, kterou Bůh Vás poranil, když ještě ani dnes nevíte o naší víře, co ví každé katolické dítě hned v první třídě!

Na stránce 31. píše pan auktor o růženci a definuje ho „t j. jistý počet klokočových auebo drahocennějších kuliček, z nichž každá naznačuje jistý modlitební výkon.“ Pan spisovatel má na očích patrně jen růžencovou šňůru; co však modlitba růžencová jest, v definici té úplně nepověděl a že dalšímu z Baudyše opsanému nerozuměl, viděti z toho, že hned po tom na straně 32 „Z historie růžencové víme, že i Mohamedáné mají růženec o 99 kuličkách (tak zvané tesbih)! Sv. Dominik zavedl růžencové pobožnosti na vyhubení Albigenských v okolí Toulousu...“ Už jednou jsem zde poukázal na „historii“, která našla „růžence“ mohamedánské a indické. Neví-li to pan Kozák, ať si ráčí přečísti mou kritiku spisku S. Podlipské „O modlitbě“ a podruhé neopováží se opakovati, co všelijaký zednář a neznalec (Werkmeister) o růženci napsal. Růženec jest pobožnosť mariánská; než Turci

budou ctíti Marii Pannu a Krista Pána, uplyne ve Vltavě ještě — hodně vody a pan Kozák může zatím rozmysliti si a vyzkoumati, kdy se Turci růženec modlívali. Chtíti z 99 kuliček mohamedánských dokazovati náš růženec, znamená ani povrchu jeho řádně si všimnouti, o věci — která vše rozhoduje — ani nemluvě. Možná, že pan auktor nám „historii" tu dokáže a při tom zároveň poví, co jest pravda z toho, co psal zde o sv. Dominikovi a z toho, co psal na straně 55. dole o růženci, jenž prý „byl zaveden roku 1470". Obojí přece není pravda, jelikož sv. Dominik umřel roku 1221., tedy před půl třetím stoletím Upozorňuji pana auktora, že *nikterak* nedokázal ani nedokáže, že růženec založen byl roku *1470*. Zabývám se těmi věcmi několik let a vím o všech obtížích růžencových. Pan Kozák dobře udělá, když se důkazu (pro rok 1470.) na dobro vzdá a třeba tím se omluví, že jsem mu to poradil.

Na straně 113. nestydí se pan auktor ohřívati ošklivou báchorku o vyzrazené zpovědi císařovny Marie Terezie Píšeť: „Jesuité vůbec mistrně uměli pracovati k cílům politickým skrze (ó češtino, není ti špatně?) zpovědnici. Císařovna Marie Terezie nechtěla tomu věřiti. Nemohla se odhodlati, aby dala své svolení ke zrušení řádu jesuitského, (— tomu pan Kozák také věří?) — samým papežem Klimentem XIV. nařízenému. Učinila tak teprve tehda, až jí ministr Kaunic černé na bílém předložil její vlastní, jezovitským zpovědníkem — do Říma prozrazenou zpověď." Může této lži pan Kozák také dokázati? Ať to tedy zkusí a „černé na bílém" předloží. Nevezme-li ve zlé, povíme mu, že mizernou tuto povídačku před nedávnem úplně rozprášil učený jesuita P. Duhr ve spise „Jesuiten-Fabeln". Věc má se tak: Grégoire vypravuje a za ním mnozí osvícení pisálkové, že císařovna žádala o radu svého zpovědníka P. Perhamera. Týž neměl prý nic pilnějšího než psáti do Říma a ptáti se na to představených. I podařilo prý se Wilseckovi, velevyslanci rakouskému v Římě, opatřiti si opis listu Perhamerova a poslati jej císařovně, kteráž od té doby od jesuitů se odvrátila a nic více proti tomu neměla, aby z Rakouska byli vypovězeni jako z jiných zemí. Proti tomuto mrzkému podezřívání staví P. Duhr na jisto: 1. že P. Perhamer jaktěživ nebyl zpovědníkem císařovniným, 2. že zmíněný Wilseck jaktěživ nebyl rakouským vyslancem u římského dvora a že 3. si povídačku celou „vypůjčil" Grégoire z hanopisu „Jesuitský katechismus". Prolhanosť špinavých historiků — ani hraběte Goraniho nevyjímaje — zajisté jest veliká a nevědomá drzosť úžasná, když ani v tom se neshodují, co by 4. jesuitům křivého podstrčili, zda jen prozrazené tajemství, jež týkalo se jakési rady, či obyčejnou nebo do konce generální zpověď! Kterak císařovna i císař *Josef II.* o jesuitech a o podobných hanebnostech ani tušení neměli, ukázal taktéž P. Duhr, připomněv, že ani císaře Josefa nemohli jesuitští nepřátelé proti řádu popuditi. Možno, že pan Kozák ani toho neuzná a vyžádá si Kaunicova „černého na bílém". Gratulujeme napřed a slibujeme, že se dáme na víru páně auktorovu v té věci, jakmile se dokáže, že jesuité „skrze" zpovědnici tak pracovali.

V podrobnostech nebylo by rozporu konce. Chci jen poukázati na to, když už jsem při jesuitech, co napsal dvojctihodný pan auktor na str 161.: „Zvláštní zaujímá stanovisko uprostřed řádů katolických společnosť Ježíšova, čili Jesuité. Oni mohou žíti v klášteřích, ale nemusí. Je to řád založený od Španělského vojína Ignáce z Loyoly k tomu cíli, aby

bojoval v zájmu papežstva proti protestantům.“ — Pane Kozáku, přečtěte si Duhrovy spisy, — není tomu tak! To bylo a jest na nejvýše jen z části pravdivo: jesuité bojují za víru, pravdu a posvěcení lidstva, tedy sebe i jiných; proti protestantismu náleží jim bojovati, jako vůbec každému poctivému a rozhodnému katolíku, když protestantismus víru a pravdu poškozuje a spáse lidské na odpor jest, na příklad svou novověkou liberální nevěrou na př. v Němcích, kde celá legie protestantských theologův ani v božství Krista Pána nevěří a o milém Spasiteli nectně píší, jak mohu dokázati citáty i z těch auktorů, které sám uvádíte (Hase!) Že by jesuité zaujímali zvláštní stanovisko uprostřed „řádů katolických“, o tom ani já ani chudáci jesuité nic nevědí: poslušnosť ke sv. Stolici váže jesuity více než kterékoli jiné klášterníky, sliby mají tytéž jako druzí a stanovami řeholními jsou vedeni a vázáni ku křesťanské dokonalosti jako jinde. Jsem sám řeholníkem, znám jesuitské spisy ascetické i učené, znám osobně mnohé členy, pracuji s nimi o věc katolickou, mluvíváme důvěrně, ale po dnes mi nenapadlo jakési „zvláštní stanovisko“ jesuitů. Že jsou terčem úšklebků liberální nevěry a protivníků katolické víry, dává jim nejlepší svědectví; je to tuším vyslyšením modlitby toho „Španělského vojáka“ svatého Ignáce, který se k Pánu modlil, aby jeho řeholní syny protivenstvím sílil! — Pan Kozák neštítí se psáti o jesuitech na též stránce: „Přičítá se jim za vinu, že svým učením o tom, co je hříchem pravděpodobněji a co méně pravděpodobně (tak zvaným probabilismem) přispůsobili přísnou mravouku křesťanskou pohodlné ale méně úzkostlivé chytrosti světské. Připisuje se jim také zásada: Účel posvěcuje prostředky. Je-li v jejich spisech obsažena tato zásada výslovně, to nevím. Ale že se skutečně touto zásadou řídili, to mohu dokázat. Roku 1777. přišli do Moravského Valašska tři missionáři, Kořistka, Jiříček a Sasina a počali lidu namlouvati, aby učinili písemné vyznání o své víře; a že podle toho, jak mnoho bude přihlášek pro vyznání evangelické, vláda buď vydá nebo nevydá prohlášení o náboženské svobodě. Ve třech nedělích přihlásilo se skoro šedesát obcí . . . k víře evangelické. . . . Ukázalo se, že missionáři tyto věci klamně předstírali, aby vypátrali všecky nekatolíky“ . . . Ponechávám členům slavného Tovaryšstva Ježíšova, aby ctihodných bratří obhájili, jelikož historikem ex professo nejsem. Poukazuji však panu Kozákovi na to, že je-li tento jeho „důkaz“ tak výborným, jakou jest jeho znalosť o jesuitském probabilismu na hoře (panem auktorem) sděleným, nezasluhuje pan pisatel, aby se s ním a jeho hroznou nevědomostí vážně někdo obíral. Táži se, trvá li pan Kozák na tom, že vše může dokázati, co zde o probabilismu tvrdí? „Jesuitský probabilism“ že je učením, co je hříchem pravděpodobněji a co méně pravděpodobně? Kde to pan auktor jakživ slyšel a z které knihy se tomu — sit venia — piramidálnímu nesmyslu naučil? Snad ne z Hasovy polemiky? Ale to není jesuita, to je protestant, který nejen jesuity pohaněl, ale i samého Krista Pána, jak panu auktoru dokáži, bude li chtíti. —

Zakončím pojednání toto otázkou páně auktorovou: Co jest pravda? A odpovím na ni: Pravda jest, že pan Kozák „obhájiv“ stanovisko evangelicko-reformované církve snaží se konečně (na stránce 199.) dokázati, že evangelíci helvetského vyznání do dnes chtěli a chtějí přijati pojmenování i řád Jednoty Bratrské, jakož už prý mají její učení, její katechism a její kancionály. Odebírám evangelický časopis

„Jednota“, jejž vydává pán z Kraiczův, a v tom se dočítám ve článku „Historie se neopakuje“, že tomu není tak, že evangelické učení se liší od učení českých Bratří a že evangelíci, aby se jim pořád nevytýkalo, že mají své z ciziny, chtějí přijati *jméno* Jednoty, ale nechtějí odhoditi dosavádního svého helvetského učení. Článek ten psal jistě evangelík, a to zasvěcený v těch věcech, proto pan Kozák dobře udělá, když mu omyl ten dokáže; dokud se tak nestane, víry pan pastor nezasluhuje, jelikož i nezasvěcení vědí, že učení cizáckých helvitův a Českých Bratří není a nebylo stejné!

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

LITERATURA.

Katolicismus a literatura.

Nepíši o katolických básnících věků minulých, kteří přežili již staletí, a jejichž spisy se překládají ještě podnes. Každý vzdělanec zná Tassa, Calderona, Dante atd. Chci v krátkosti poukázati k několika mužům, kteří nejsou a nebyli katolíky, a ač byli velikými spisovateli a básníky, přece nebyli rouhači a tupiči citů katolického obyvatelstva.

Kurz ve svých dějinách literatury výrokem „kde nastává katolicismus, přestává poesie“, dokázal neobyčejnou zatemnénosť. K politování jsou oni páni, kteří z podobných děl čerpají názory o literatuře. Mně byl Kurz na gymnasiu také doporučován, na štěstí nezůstal mou jedinou studnicí názorů.

Na slovutných spisovatelích můžeme pozorovati právě opak tvrzení Kurzova. Nechci zde mluviti o Walteru Scotovi, který umírá v recitování hymnu: „Stabat mater dolorosa“, ač sám byl protestant; nechci se zmiňovati o Byronovi, který přes četné své vady měl tolik soudnosti, že dal dceru svou vychovati po katolicku — dle jeho soudu v nejlepším ze všech náboženství; ani o Shakespearovi, o němž není rozhodnuto, byl-li katolíkem čili nic. Ale ať byl katolíkem nebo ne, byl velkým básníkem, a při tom ku katolické věci zcela spravedlivý; nikdy nevyjádřuje se o katolické víře a obyčejích hrubě, ale s největší něžností o nich jedná a výroky urážlivé, které položil do úst svých herců, nejsou projevem jeho vlastního nitra. A proto se mohlo státi, že o Shakespeara se mohou hádati katolíci i protestanté; Shakespeare má zajisté velmi jemný cit katolický! Může tedy býti někdo velkým básníkem, a přece nemusí se rouhati a posmívati.

Zmíním se jen o několika velkých angl. spisovatelích z doby nejnovější, kteří, ač nejsou katolíci, nejen jeví šetrnosť, nýbrž i sympatii ku všemu katolickému. Připomínám z románopisců největší dva muže poslední doby: Dickense a Thackeraye. Jsou mravní a těší se úctě, kterou jim spisovatelé našinci právem mohou záviděti; jsou velcí básníci a přece nikde se nerouhají.

Až budou naši páni spisovatelé psáti, jako píší nekatolíci Dickens a Thackeray, budeme je podobně ctíti jako je ctí katolický kritik Dr. M. E. Egan.

Chcete-li míti vzor moderního básníka, který by byl velkým básníkem před světem a též před „úzkoprsými“ katolíky, tedy ukazuji k Longfellowu, z jehož vavřínů bych přál aspoň malou částku našim básníkům. Longfellow, ač nekatolík, byl vždy šetrným ku křesťanství a církvi vůbec. Pohlížíme s úctou k Longfellowi a přejeme si, bychom aspoň část Longfellowa měli v naší české vlasti. Longfellow jest i českým básníkům znám, ale není následován. Z péra tohoto pěvce vyšly také verše, které bychom marně v našich nových sbírkách hledali:

a mocí tajemnou zrak poutá na se.
Zří bol v té tváři, naději a víru
a jednu touhu v mlžném oka jase
a otázku, kde dojde blaha smíru.

Tu v bouři Pavlovi druh věrný praví:
„Chtí z nebe znamení ty lidu davy.
Tam muž — hle! — ze života matky chromý.
Pros Boha, v jménu Ježíše ať vstane.
Div mocný lichou nedověru zlomí
a víra Kristova jim v srdci vzplane.“

A myšlénka tu Pavlu svitla duší,
když na tvář cizí hleděl okem pevným:
„Zda duch můj, Pane, jasně pravdu tuší,
že mně ta tvář je pokynem tvým zjevným?
Tvou lidskou tvář jsem spatřit v světě toužil;
sup nepokoje nade mnou již kroužil,
že nesplněni svaté touhy snové —
Tys neslyšel však, volal's k práci nové
mě vysýlaje ku člověka blahu . . .
Ne touhy splněním mou splácíš snahu,
však pravdou, tváří onou chceš mi říci:
„Mou lidskou tvář viz v bratra svého líci!“
Jak v tváři Páně zřít bych nechtěl hoře,
však stále jenom blaha jas a štěstí:
Tak bratru k blahu žij! — ta plá mi zoře. —
bys jeho tvář zřel bez slz, bez bolestí,
byť tobě sklamání hruď bolem zrývá: —
věz, z bratra tváře Kristova se dívá.“

„Dej znamení, zda nerouháš se slovem!
Buď rouhač trestán rozhněvaným Jovem!“
dál horlí dav. —

Bol Pavlu z duše mizí,
on bouří nepolekán k chrámu blíže
jde zástupem, kde hledí ve ústrety
mu se schodiště bědná tváře cizí.
Jak zachvěly se vzdechem bledé rety,
dí vztáhnuv ruku na znamení kříže,
v zrak prosebný té smutné tváře patře:
„Dím jménem Ježíše ti Krista, bratře,
vstaň vzhůru, na nohy se postav přímě!“

I povstal chromý . . . V duši víry símě
mu vzrůstá . . . Jako poslu s nebes výše
on k nohám Pavlovým se vděčně shýbá,
co zástup v úžase kol stojí tiše.
Však Pavel uchopiv jej do náručí,
mu tváře zjasnělé tak vroucně líbá,
neb v duši jeho nová pravda pučí,
jež krokům jeho zářnou bude svící:
„Tvář Kristovu viz v bratra svého líci“.

Fr. Leubner.

Man-like it is to fall in sin:
Fiend-like it is to dwell therein.
Christ-like it is for sin to grieve:
God-like it is all sin to leave.

Toť úplně sentence křesťanských světců, s kterými se velký básník úplně srovnává: lidské jest v hřích upadnouti, ďábelské v něm zůstati křesťanské hříchu želeti a božské všeho hříchu prost býti. Naši básníci mají o hříchu atd. docela jiné názory, a proto musí již dovoliti, bychom i my si o nich jiný úsudek učinili, než o Longfellowu a jemu spřízněných básnících.

„Žalm života" jest docela jinou písní, než zpívají naši ne-Longfellowé; zde proslovil básník zásady, za kteréž křesťan bojuje, a tak stává se apoštolem. Longfellowa-nekatolíka ctíme a si vážíme, našich „katolických" básníků si namnoze vážiti nesmíme, protože nejsou ani v básni ani u víře a zásadách Longfellowé.

Jako o Longfellowu tak soudíme i o Tenysonu. Tenysonu nikdo neupírá básnického ducha a vzletu, ale také mu nikdo nedokáže nemravnosť, kterou by zastával a hlásal, nikde v něm nedokáže rouhání a posměch svatým věcem, a proto jej i my katolíci ctíme. Každého, kdo jest duchem a básní podoben Tenysonu, tomu ani „moravská" ani naše kritika neodepře chvály a cti. Ale jako ctíme a ctíti budeme básníky Longfellowu a Tenysonu podobné, tak musíme potírati ty, kteří ani veršem ani smýšlením jim zdaleka podobni nejsou. O Tenysonu jsme proto kratinkou pochvalnou zmínku přinesli, poněvadž dovedeme ctíti, co jest ctihodno, ať to najdeme kdekoliv.

O Longfellowi píše Georg Parsous, americký kritik: „Pil z katolické studnice a stotožňoval umění s náboženstvím. Měl velikou úctu pro vnitřní i zevnitřní moc katolicismu." Ano, toto doznání stupňuje Lowel ještě více a doznává, že „čím více se nekatolíci básníci vzdálili víry katolického Dante, tím více jsou puzeni k obdivu jeho děl" Tento fakt můžeme také i my pozorovati v Čechách. Ne že by u nás bylo mnoho basníků nekatolíků, ale že máme bohužel dosti básníků, kteří jsouce katolíky dle jména, zřekli se zásad katolické víry i v theorii i v praxi. Zde zajisté nebude nikdo považovati za urážku, řekneme-li, že toto faktum pozorujeme na panu Vrchlickém samotném. Že se zřekl zásad katolicismu, toho asi on sám nepopře, že však má velkou úctu pro katolické básníky, to sám dokázal; překlady svými Dante a Tassa získal si zásluh velikých; že při druhém vydání Dante dbal „moravské kritiky", bylo jen jeho dílu na prospěch. Osvobozený Jerusalém jest téhož faktu nový důkaz.

Calderona překládá též jeden z českých spisovatelů, o němž nemohu sice tvrditi, ani že jest nepřítelem, ani příznivcem katolické věci; ale dosti, když básník Calderon nalézá příznivce v kruzích, které v theorii i v praxi zřekli se zásad Calderonových jako katolíka. Calderonův „Kouzelník" dějem a zbásněním vyvolal polemiku literární, zdali Götheův Faust není založen na Calderonovu dramatu, jehož děj založen na křesťanské legendě. Jisto jest, že mohou dva přírodozpytci současně v různých zemích týž nález vědecký učiniti, ale podivuhodno jest, že Goetheův Faust tolik podobnosti má s dějem dramatu Calderonova, ač Calderon tak dlouho před Goethem žil. Ať znal Goethe Calderona a ho užil nebo neužil, přece jest v podobě oné důkaz tvrzení amerického kritika, že ti, kteří se vzdalují katolických básníků věrou, dávají na jevo obdiv básním jejich. Nemohl jsem se ubrániti dojmu při čtení Osvobozeného Jerusaléma ve zpěvu XIV. 59., 60., abych necítil jakousi podobu s Goetheovou básní „Fischer". Je-li skutečně „Fischer" jakýmsi ohlasem oněch veršů v Osvobozeném Jerusalému, nevím a netvrdím, ale ten dojem jsem pocítil a znovu mi přišel na mysl, když jsem tvrzení kritika amerického četl. I básníci liberální nemohli odolati kouzlu básní katolických.

Garson tvrdí o Lowellovi, básníku protestantu, že se kloní v básních svých ku katolicismu, ale hned zase od pravdy se odvrací, protože není modou kloniti se ku katolicismu. Týž směr pozorovati lze i u jiných amerických spisovatelů předních, jako Hawthorne (Scarlet-Leder, „Blithe dale Romance", „Marble Faun") a Whittiera. O dvou mužích, kteří podobně jako Emerson působili v život americké literatury: Brownsonovi a Heckerovi, americké literární historie se obšírněji nezmiňují, snad proto, praví Parson, že se stali katolíky. Jest tedy stejný osud katolických spisovatelů v Americe jako u nás. Ale to jest aspoň potěšitelné, že jejich koryfeové nesnižují se na rouhače, ale že mají opravdovou úctu ku všemu svatému, a někteří dokonce něžnou lásku, ač nejsou členy církve.

To právě nám schází, a do toho si můžeme směle stěžovati, ať komu libo neb ne.

Více o tomto předmětě slov šířiti nebudu, nebo doufám, že jasně vysvítá, že i my čeští katolíci ctíme básníky a spisovatele nekatolíky, dokud básníky jsou a skutečně jako básníci bojují za mravnosť i spravedlnosť. Básník, který lži a nemravu slouží svým talentem, trestuhodnějším jest než jiný nemravný muž a lhář, jako trestuhodnější jest muž, který maje veliké úřady a s nimi i velké příjmy, přece účastní se podvodů, nad člověka, který z bídy krade.

I my ctíme talent a básníka, ale nikdy nemrav a rouhání. Rozsuzujeme mezi věcí a osobou. Kdo chce česť katolíků míti, musí se k nim také čestně chovati.

Že by básník přestal býti básníkem, kdyby byl šetrným ku věci katolické, nebudeme déle vyvraceti. Jen ať naši básníci povznesou se na výši Tassa a Dantea — a není-li jim toto po chuti a jsou-li jim jejich vavříny všední, buďte Longfellowy nebo Tenysony, a my je budeme ctíti Liga+1.

Anglická.

Farář František Vaněček podal ve své brožurce „Z duševního bojiště" důkladný obraz rozšiřování katolických spisů (brožur, modlitebních knih a p.), katolickou „Společností pravdy" v Anglii (Cathoiic Truth Society).

V únoru 1893 vydala společnosť malý a přehledný seznam svých publikací, jenž poslouží zajisté každému, kdo se o jmenovanou společnosť zajímá, aby si mohl utvořiti obraz o činnosti a programu jejím.

Hlavní publikací jsou šilinkové svazky, které dle barvy obálek nazývají se též „Modré knížky." V nich jsou uloženy veškery publikace společnosti, pokud možno v pořádku, v jakém vyšly. Doposud jest vydáno 16 svazků. Jakožto stálé rubriky jsou:

Články apologetické (Church Defense) na př.: „Byla anglikánská církev římsko-katolickou?" „Reformace za královny Alžběty". „Jindřich VIII. a královská právomoc".

Vypravování a zábavná četba (The Catholic's Library of Tales) na př.: „Osudné narozeniny", „Poslední gladiator", „Vánoční noc" (od baronesky Pauliny z Hügelů), „Vánoční stromek a jeho ovoce", „Pamatujme na dušičky".

Básně (The Catholic's Library of Poems).

Životopisy slavných mužů a žen zvláště svatých (prvý životopis byl sv. Jiří, patrona Anglie, druhý sv. Patrika, apoštola Irska, dále sv. Ignáce z Loyoly, blahoslaveného Klementa Dvořáka, svatých a blahoslavených roku 1888 prohlášených, bratra Damiana, svatého Aloise a j.); v novějších svazcích (6—13.) vyšla od kardinála Newmana pojednání o stavu katolíků v Anglii, hlavně pokud se týče protestantského stanoviska; také otázky časové nejsou zanedbávány, o čemž svědčí: „Socialismus", „Kdo jsou dělníci?" „Moderní socialisté a katolická církev", „Positivismus"; avšak i z theologické vědy jsou různé části a jednotlivosti v krátkých traktátech projednávány. Úplný obsah posledního sešitu (číslo 16.) jest:

Zázrak. C. Kegan Paul, M. A. — Zazdívání jeptišek. H. Thurston, S. J. Sv. Magdalena z Kortony. — Lékařské dobrozdání o divech v Lourdes. R. F. Clarke, S. J.

Vypravování. Řada 17.: Jediná Helena. Theo Gift. — Winfridovo dílo. L. E. Dobrée. — Lily a petrklíč. F. M. Capes. — Sv. Alois F. Goldie, S. J. — Církev katolická. W. Gildea, D. D. — Bedřich Ozanam. B. F. C. Costelloe, M A.

Jak již František Vaněček se zmínil (str. 99.—100.), jsou jednotlivé skupiny opět ve šilingové svazky sestavovány, tak že každá skupina má svůj obor, (kdežto „Modré knížky" obsahují všecky obory); tyto skupiny mají následující jména: „Církev ve staré Anglii" (2 svazky), „dějepisná pojednání" (1 sv.), „katolické životopisy" (7 svazků), „romány, vypravování a básně" (3 sv.), „vypravování projednávající sedm svátostí" (1 sv. od L. E. Dobrée), „vypravování pojednávající o sedmi darech Ducha svatého" (od téhož), „životopisy Jesuitů" (sv. Ignác z Loyoly, sv. František Xaverský, sv. Petr Claver, sv. Jan Berchmanus, sv. Alphons Rodriquez, blahoslavený Edmund Campian, bl Edmund Arrowsmith, bl. Philip Howard, bl. John Ogilvie), „angličtí mučedníci" (2 svazky), „věda a vědátoři" od ctihodného John Gerarda, T. J, „poučení pro dítky a několik

jednotlivých spisů. Mimo šilingové svazky jsou lacinější (10, 9, 6 penny) „Katolická miniaturní knihovna“, „Katolická laciná knihovna“.

Několik knih, nejvíce theologického obsahu, vyšlo též mimo sbírky společnosti; tak na příklad: Nový zákon, život a umučení Páně (od kardinála Vaughana), Úcta svatých ostatků (od téhož), Užitečný způsob býti přítomen mši svaté, Bratrstvo křesťanské vědy a p.

Jak z celého přehledu vidno, jest činnost společnosti velice blahodárná a přispívá zajisté hojnou měrou k četným návratům do lůna katolické církve, které v poslední době tak potěšitelně se rozmnožují. F.

Francouzská.

Descamps Eduard: **Africa.** Drama en cinq actes en vers, couronné au Concours littéraire international. Paris, Louwain. Bruxelles, Peters ed. 1893. Stran 134. — Mezinárodního literárního konkursu súčastnilo se třicet pět dramat, a cena desíti tisíc franků přiřknuta byla Descampově pětiaktovému dramatu „Afrika“, psanému duchem úplně náboženským a katolickým. Uznati sluší, že Descamps ve své práci výborně charakterisoval nynější stav Afriky a trapné otázky otročí; znamenitě naznačil tři živly, Afriku pronikající a vzájemně spolu válčící: svět surového barbarství, svět mohamedánský a svět křesťanský. Látku k dramatu podal spisovateli list primasa afrického ze dne 19. března r. 1890. svědčící baronu Lambermontovi. Idea křesťanská jeví se nám hned v prvém dějství: na zámku Reuilly loučí se šlechetný Gerard, jenž věnovav se službě duchovní, spěchá do dálné Afriky; aby s misionáři ve prospěch nešťastných otroků působil. Jednání druhé představuje nám nelidské a ukrutné Mohamedány, ziskuchtivé, peněz lačné, kteří na pobřeží Zanzibarském provádějí hnusný obchod s otroky; řádění jejich přetrhuje výnos sultana Zanzibarského, jímž bere v ochranu své poddané. Třetí akt odehrává se na výšinách Rubaga, na březích velikých jezer, zde vidíme klidné a vznešené působení katolických misionářů; uprostřed nejobětavějšího jejich konání vtrhnou sem však zuřiví Arabové, ohněm a mečem zničí utěšenou osadu a odvlekou obyvatelstvo do otroctví. Ve čtvrtém a pátém jednání líčí se dále boj mezi těmito třemi živly, Afriku pronikajícími a mučednickou smrt apoštola Gerarda, hrdiny dramatu. Uvedli jsme děj v největší stručnosti a podotýkáme, že je zde řada krásných episodek a mnoho vynikajících osob: kapitán Villefranche, neohrožený zkoumatel, Zelio, králův syn, nadšený novokřtěnec; ukrutný a lstivý Hassan, prodavač lidí, na oko šlechetný a lidumilný člověk; zrádný černoch Ruma atd.

Ačkoliv z čistě literárního hlediska lze „Afriku“ nazvati spíše řadou obrazů, spojených velikou osobou šlechetného Gerarda, nežli jednolitým dramatem dle přísných požadavků kritiky: neváháme přece uznávati „Afriku“ za práci neobyčejně účinnou a mohutnou, o čemž podává důkaz cena, jí mezi třiceti pěti pracemi udělená.

Daniel et Mercier: **Léon Ducoudray**, recteur de l'école Saint Geneviève, martyr de la Commune (1827—1871.). Paris, Retaux-Bray, 1893. Stran XII—344. — Že církev neměla jen mučedníků na prvopočátku svém a v době římských caesarů, dokazují dějiny církevní až po naši dobu, až po dnešní den. Kněz katolický, ve mnohých zemích a za různých poměrů politicko-náboženských předmět nenávisti a zášti velikých mas i předáků jednotlivců, musí býti vždy a ve chvílích osudných převratů zvláště připraven, že položí svůj život za nauky, které hlásá. Tak zahynul i se čtyřmi soudruhy rektor koleje sv. Jenovefy v Paříži, Léon Ducoudray, byv zavražděn kommunisty za hrozného roku 1871. Někdejší ředitel „des Études religieuses“, Karel Daniel, jal se psáti životopis tohoto mučedníka; P. Mercier jej dokončil.

Kniha od prvního do posledního řádku jest velice zajímavá. Jediný syn, hojně požehnaný bohatstvím, vychovaný co nejpečlivěji a v duchu přísně katolickém, studoval výtečně a dosáhl hodnosti doktora práv. Těžce nesa politické události vlasti své r. 1852. jako mladík dvacetipětiletý odebral se do Italie, kdež umělecké a náboženské poklady v Římě, Loretě, Neapoli a Assisi nadchly srdce jeho láskou k oné víře, jež tolik umělců zrodila, jež tolika dílům dala vzniku, že nikdy již ničím dokonalejším převýšena nebudou. Ta okolnost a ještě jiné události života jeho, neočekávané a osudné, způsobily, že odřekl se dráhy právnické a vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova, kdež po deset roků vytrvale studoval a pak ředitelem kolleje sv. Jenofefy v Paříži se stal. Zde nepůsobil dlouho; ze

života, zasvěceného vyučování a vychovávání, umění a vědám, vytrhla jej zuřivá šílenosť kommunistů, kteří jej jali, a z nenávisti ku jménu Kristovu zavraždili.

Zdá se nám, že kniha taková daleko jest poučnější a zajímavější, tudíž i doporučení hodnější, než ten nejnovější „sensační“ román „slavného“ nějakého autora, jenž mravy a víru kazí, všemu vznešenému se vysmívá a duši čtenářovu otravuje.

Italská.

Pizzicaria Pietro: **Un eroe di carità nel secolo della filantropia.** Modena, tip. della Concezione, 1893. Stran 275. Cena 1 líra. — Století naše rádo zove se „filantropickým“, ač myslící člověk právem mohl by se zadumati nad tím epithetem. Pravá lidumilnosť aby se hledala za bílého dne svítilnou; a máme-li dáti pravdě průchod, jest nám doznati — ať již je to komu milé čili nic — že největší hrdinové lásky k bližnímu v tomto století býti — katoličtí duchovní.

Komu snad z králů fráse, liberálů a zednářů, při tvrzení tom skřivuje rty posměch, nechať vykáže se jediným Boscem ze svých řad, a skloníme uctivě hlavu.

Bosco ovšem nebyl jediný. V knížce této čteme výtečně psaný životopis a působení Josefa Cottolenga, zakladatele „Malého domu Božské Prozřetelnosti“ v Turině (Piccola Casa della Divina Providenza).

Cottolengo byl kněz, a jaký lidumil, o tom nechať svědčí ta okolnosť, že liberální Turin neváhal po něm jmenovati živou třídu města „Via Cottolengo“ — to dnes již, ač je to na pohled dosti nepatrné, něco znamená.

Cottolengo byl muž obrovských ideí, jenž s obtížemi žertoval, přemáhaje je jako hrou; muž, o němž Jesuita Pizzicaria praví, že v srdci svém sdružoval lásku sv. Vincence z Paula, bodrosť sv. Filippa z Neri a skalopevnou důvěru v Boha obecně za blahoslaveného považovaného Jana Bosca. Byl to druhý Noe, jenž v době potopy bídy a nouze zbudoval pro nuzné velikou archu: „Malý dům Božské Prozřetelnosti“. Ve skromnosti své nazval jej „malým domem“, ale ve skutečnosti jest to pravé město s více než pěti tisíci obyvateli, z bídných nejbídnějšími, kteří žijí ode dne ke dni na útraty prozřetelnosti Božské. Poskytovati těmto lidem přístřeší, teplo, světlo, dávati jim jísti a píti, opatřovati jim práci, ano dařiti je prádlem a oděvem — to nebyl úkol družstva, složeného z hrabat, knížat, dam, lidumilů a četných členů „zakládajících, činných a přispívajících“; k účelu tomu nepořádaly se plesy, koncerty a akademie; to vše vykonal člověk jediný, prostý, ale nadšený: kněz Josef Cottolengo.

Kdo vezme knihu do ruky a čte, často až k slzám dojat knihu odloží, často též upřímně se zasměje, a nevěřil-li, než vzal knihu, věří, když přečetl. „Hory může přenášeti, kdo má víru“ — ten Božský výrok měl by býti jako motto napsán v čele spisu

Tři veliké užitky pocítí srdce každého, kdo se knihou potěší: posilní duši, nazíraje na veliký příklad neobyčejného muže, hrdiny křesťanské lásky; nabude neomezené důvěry v Božskou Prozřetelnosť, a přesvědčí se, že i za dnů našich nepřestaly se díti divy a zázraky v církvi Kristově

Pomyslíme-li na působení družstev Vincenciánských, vzpomeneme-li na jednotlivé giganty charity křesťanské, jakými byli Bosco, Roussel, Damián, abbé de l' Eppé, Cottolengo, atd. snadně přesvědčíme se o pravdivosti tvrzení, že jedině v církvi nalézti lze prostředky, jimiž šťastně lze řešiti hrozivou otázku sociální.

Srbská

Srpska književna zadruga. — Loni psaly srbské listy, že se dne 16. dubna ustavilo v Bělehradě literární družstvo „Književna zadruga“, jehož účel jest, pravidelněji šířiti vybraná díla krásného a vědeckého písemnictví; mimo to starati se o kritická vydání starších a novějších srbských spisovatelů a konečně vydávati překlady ze slovanských a klasických literatur. Aby se toho účelu dosáhlo, psaly srbské listy, bude „Književna zadruga“ vydávati každoročně několik knih, které nebudou obsahovati méně nežli šest a ne více, nežli šedesát tiskových archů. Prvá řada knih měla vyjíti o Vánocích. Ale Vánoce uplynuly, a po

knihách ani potuchy. Pomlouvační jazykové začali již mluviti o „srbské netečnosti“ a dokazovali, že hned věděli „da od svega ne će biti mišta“ (že ze všeho nebude nic). Avšak k jejich zahanbení a k veliké radosti vážných přátel národa vyšly před měsícem prvotiny „Srpske književne zadruge“. Každý zajisté promine to opozdění, ježto ví, co práce vyžaduje založiti takový spolek: vše potřebí znova začíti, každou maličkosť dobře si promysliti, mnohou věc ne pro okamžik, nýbrž pro celý věk uspořádati. Prvý nejkritičtější rok „Zádruhy“ bez nebezpečí minul, a proto lze se nadíti, že také budoucí léta hladce, beze všech překážek uplynou. Za dlouhé čekání jsou členové nyní hojně odměněni! — Každý člen dostal z Bělehradu sedm krásných knih. Hned zevnějšek knih oko každého upoutá. Pevná, elegantní vazba, čistý, zřetelný tisk, pěkné, vkusné uspořádání: vše to činí česť výboru „Zádruhy“ a státní královské tiskárně. A co jest nejhlavnějšího: obsah jest vybraný. Tu jsou mladší i starší spisovatelé, belletrie i poučení, básně i dramata, povídky i cestopisy. Jsem přesvědčen, že z 5000 členů, které tento spolek již má, ani jeden nebude nespokojeným. A vyhověti tolika členům věru není nesnadno! — Vezměme do ruky jednu knihu po druhé!

Velmi zajímavým jest Dositej Obradović se svým „Životom i Priključenijima“ (k tisku upravil a předmluvu napsal Živko Popović); snahou tohoto cestovatele nejprve se zaleskla západní osvěta u srbského národa, jenž byl až posud žil středověký, konservativní život. Ač jazyk Obradovićův dýše starobou, jeho hladký styl, jeho dobromyslnosť a naivnosť také ještě dnes bude zajímati srbské čtenáře. — Mimo dílo Dositejevo vydala „Zadruga“ spis druhého srbského cestovatele dr. Milana Jovanoviće „S mora i sa suva“. M. Jovanović uměl velmi dobře v šumu a hluku plaveckého života vycítiti tlukot lidských srdcí a vystihnouti čarovné struny, které je spojují, i sílu, která jimi zachvívá. Kdo přečte těch sedm elegantních, pečlivě vypracovaných obrázků, přesvědčí se o tom. — Zasloužilý Jovan St. Popović podává v novém rouchu své „Davorje“; k tisku upravil, slovníček a předmluvu napsal Ljubomir Stojanović V tomto úplném vydání „Davorja“ podává dnešnímu srbskému dorostu příležitosť, aby poznal, byť i v pochmurné, ale přece vždy vlastenecké poesii „otce srbského nového dramata“. — Na čtvrtém místě je Sima Matavulja životopisný román „Bakonja Fra Brne“. Mimo svou velikou básnickou cenu, kterou zvyšuje bystrý humor a krásný jazyk, má toto dílo také ethnografickou cenu, seznamujíc čtenáře se životem, obyčeji a velmi podrobně též s jazykem katolických přímořských obyvatelů v Dalmacii. — V páté knize jsou „dramatski spisi Koste Trifkovića“ sv. 1.; k tisku upravil a předmluvu napsal Danilo A. Živaljević. Jsou tu staré, dobře známé kusy: Francusko-pruski rat, Čestitam, Školski nadzornik a Izbiračica. Tento záhy zesnulý srbský dramatik zasloužil si již jednou takového vydání, již i proto, že on jest až posud ojedinělým zjevem v srbské dramatické literatuře. Jak řídkým byl Kosta talentem, patrno z toho, že ještě do dnes nikdo v srbské literatuře se neobjevil, jenž by s takovým humorem uměl kárati chyby a slabosti srbské společnosti. — Šestá kniha podává „Istinsku službu“, dílo jednoho z mladších ruských spisovatelů, J N. Potapenka v překladě M. Dj. Miličeviće — Konečně ku všem těmto knihám důstojně se řadí spis dvou Ljubomirů, Kovačeviće a Jovanoviće „Istorija srpskoga naroda“ se zřetelem k historii sousedních Chorvatů a Bulharů Svazek I. — Toť prvotiny „Srp. književne zadruge“, jež zajisté počtem, jakostí a lácí (členové platí ročně 3 zl.) úplně uspokojují.

Založením „Književne zadruge“ se srbské literatuře velmi prospělo. Srbský národ jest malý a proto má též málo knihkupectví, která by mohla knihy svým nákladem vydávati. Nedá se upříti, že by mohli srbští nakladatelé více v tom směru činiti, nežli až dosud vykonali. Dosavad skoro více literatuře škodili, nežli prospěli, vydávajíce různé knihy pochybné ceny, tak že mladší a starší spisovatelé nemohli najíti pro své vážné práce nakladatelů. Nyní se však poměry zlepší; dobré knihy bude svým nákladem vydávati „Književna zadruga“. Vedle toho byla „Zadruga“ ještě jinak potřebnou. Před založením „Zádruhy“ nebylo nikoho, jenž by se staral o literaturu v jejím širším smyslu, to jest, aby i střední vrstvy národa měly svou duševní potravu za laciný peníz. „Srpska kraljevska akademija“ pracovala pro vzdělanou intelligenci a literární družstvo „svetoga Save“ pro prostý lid. Mezeru mezi oběma vyplnila nyní „Srpska književna zadruga“.

Ještě dodávám, že předsedou tohoto nového literárního podniku jest Stojan Novaković a místopředsedou Zmaj Jovan Jovanović. Fr. Štingl.

Německá.

Katolický tisk v Bavorsku. V posledních letech domohl se katolický tisk, a to zvláště politický, váženého postavení. Nářky německých vlastenců na nábožensky roztržené Německo byly plané, obavy, jakoby roztrženosť tato měla zhoubné následky na duševní vývoj a pokrok zvláště katolické části, se nepotvrdily. Právě naopak. Mezi oběma náboženskýma stranama v Německu nastala jakási řevnivosť, žárlivé zápolení na kolbišti literárním i politickém, a boj ten vedl k výsledkům velice utěšeným. Zvláště strana katolická, jsouc v menšině, nucena byla hájiti duševních statků svých s velikým úsilím, nechtěla-li býti nivellována obrovskou většinou protestantsko-liberální.

K hájení zájmů katolických užito bylo tisku, jenž však nemohl konkurovati s tiskem liberálním, který, jsa podporován vládami, státníky i peněžníky, nejen že v Německu a též v Bavořích udával tón, nýbrž ničil, jako všude jinde náboženský cit katolíků. Teprve kulturní boj, v Prusku zuřící, vyburcoval i vlažné, jedem liberalismu otrávené katolíky v Bavořích. Katolický lid i vůdcové jeho poznali nebezpečí kulturního boje a srazivše všecky své zdravé síly v mocný šik, odolali „kultuře“, jež mocí jim cpána býti měla z metropole pruské. „Salutem ex inimicis —“. Bavoři a katolíci němečtí vůbec místo škody měli z kulturního boje prospěch. Prospěch ten jeví se ve všech fazích duševního života a zvláště v žurnalistice. Od let sedmdesátých pokročil tisk bavorský rozsahem i obsahem. Ve většině listů politických znáti jest pevné smýšlení a cítění ve věcech katolických, korrektní poměr k Římu, mužné hájení křesťanské idey oproti bezcharakternímu liberalismu. Jakési sebevědomí vane sloupci katolického tisku, sebevědomí, které oprávněno jest tím, že tisk ten den ode dne se šíří, maje na široké vrstvy lidu účin nepopíratelný. Jak jinak vysvětliti řídký úkaz, že katolický lid německý ve sborech zákonodárných representován jest sborem poslanců, jenž vzbuzuje závisť a obdiv katolických přátel celého světa?

Pohleďme na řadu katolických listů bavorských a pochopíme.

Na prvním místě jmenujeme denně vycházející „Augsburger Postzeitung“ (redaktor Alfons Plauer). List tento určen jest pro vzdělané kruhy katolické. Věcně a vážně probírá otázky časové, vyskytující se na obzoru politického života. Každý týden přidána vědecká a zábavná příloha illustrovaná. „Münchener Fremdenblatt“ (vychází denně) přináší zprávy tak rychle jako kterýkoli list liberální. Bohužel jest majetníkem protestantský bankéř, jenž sice se zaručil, že list ten veden bude v duchu katolickém a že pěstovati chce politiku německého středu, což se až dosud dělo, avšak v kruzích katolických panuje obava, že by majetník list ten mohl dáti ve služby jiné strany politické. Obava ta jest plnou měrou oprávněna, neboť týž protestantský bankéř předělal nedávno katolický „Bayerischer Kurier“ (též denně vych.) v list politicky — bezbarvý. Aby „Münchener Fremdenblatt“ nestihl týž osud jako „Kurier“, utvořilo se konsorcium katolických mužů, které chtělo tento list zakoupiti. Koupě však nestala se skutkem pro velké požadavky majetníkovy. Z dalších spisů uvádíme: „Pfälzer Zeitung“, „Regensburger Morgenblatt“, „Landshuter Zeitung“, „Amberger Volkszeitung“, „Deggendorfer Donaubote“, „Donauzeitung“ (v Pasově), které vesměs denně vycházejí, stanovisko katolické přísně hájí a jsou vydatnými orgány německého středu Pasovská „Donauzeitung“ zvláštní zmínky zasluhuje pro vzorné články národohospodářské z péra Ratzingerova.

Mimo uvedené zde listy vychází v Mnichově „Münchener Tagblatt“ (asi 30.000 odběratelů, vychází denně) a „Neue freie Volkszeitung“, též velmi rozšířený list. Oba tyto listy přinášejí sensační illustrované zprávy z celého světa, hovíce takto choutkám čtenářstva. K utužení katolickéko ducha podle soudu našeho mnoho nepřispívají.

Zvláštní postavení zaujímá též v Mnichově vycházející denník „Bayerisches Vaterland“, jehož majetníkem, redaktorem a hlavním pisatelem jest dr. Sigl. List tento těšil se před lety přízni všeobecné. Kněží i laikové nejen „Vaterland“ rádi četli, nýbrž pokládali sobě i za čest, když články jejich vedle článků Siglových tištěny byly. Jeť Sigl žurnalistou velenadaným, jemuž v Německu sotva kdo může se vyrovnati. Jasný, každému srozumitelný sloh, kořeněný řízným vtipem, energické hájení zájmů katolických činilo osobu Siglovu populární.

V poslední době upadl Sigl v bezohledný radikalismus, čímž odpudil většinu kněží od sebe. Již několikráte ocitl se Sigl pro svoji urážlivou bezohlednosť ve vězení.

Ačkoli na štíru s politikou německého středu, ve stálém boji s ostatním

tiskem katolickým, liberálním a socialistickým, má „Bayerisches Vaterland“ velké obecenstvo, jež hltavě čítá jeho žíravým vtipem sršící články protiprušácké.

Tolik o počtu a směru žurnálů katolických v Bavorsku. Jakkoli chváliti lze v ohledu tom katolický tisk, jest nám vyznati, že se mu nedostává původní korrespodence z ciziny. Jediná „Augsburger Postzeitung“ může se honositi původními dopisy z hlavních měst evropských. Z ostatních jen „Fremdenblatt“, a to zřídka. Obyčejně čerpají uvedené listy zahraniční zprávy z nekalých pramenů liberálních. Zvláště platí to o zprávách, týkajících se Čechů a Slovanů vůbec.

V Bavořích žije na tisíce Čechů, jež nejsouce s to, aby odebírali drahý list ze své domoviny, sáhají po listech bavorských, které však přinášejí o Češích zprávy zkomolené, nesprávné, ze židovsko-liberálních novin vídeňských čerpané. Není divu, že Čech v Bavorsku žijící s hořkostí odmítá noviny, které hanlivě píší o jeho národu.

Čilou korrespondencí z ciziny rozšířil by se kruh katolického čtenářstva a odběratelstva měrou netušenou. Známe mnoho katolíků kteří jen z té příčiny neodbírají katolických listů, protože v nich nenajdou žádných neb jen sporých zpráv o politických, národních, socialních, obchodních a j. poměrech v cizině Nejen v politice, nýbrž i v jiných oborech vede si tisk katolický v Bavorsku velmi zdatně. Tak pěstuje čtrnáctidenník ill. „Deutscher Hausschatz“ (u Pusteta v Řezně) zábavu. Básně, romány a novelly, biografické články, dějepisné i zeměpisné stati střídají se v časopise tomto, jejž i nejpřísnější matka dětem svým dáti může do ruky bez obavy, že čtením jejich utrpí mravnosť. Illustrace zde provedené jsou skoro bezvadné.

Pro zábavu a poučení mládeže vydává se několik „Knihoven pro mládež“.

O paedagogických časopisech, vydávaných „Cassianeem“ v Donauwörthu, psal jsem již v seš. 6. „Vlasti“ t. r.

Do „Theol. prakt. Monatschrift“ ukládají bavorští theologové výsledky svých studií a duchovní své zkušenosti z oboru pastorální theologie. Časopis tento vychází v Pasově a redigován jest jako „Linzer Quartalschrift“.

Proti socialní demokracii bojuje „Der Arbeiter“, vycházející v Mnichově (jednou za týden).

Listy měst venkovských, jako pasovská „Donauzeitung“, „Regensburger Morgenblatt“ a j., mají 7—10 000 odběratelů, inseráty plní denně 2—3 strany, v neděli pak vydává se mimo to zvláštní insertní příloha. Předplatné jest velmi mírné, ježto v Bavořích kolkovní daň neexistuje. Obyčejně stojí list jednou denně vycházející mk. 1.50 — 1.80 čtvrtletně, tak že i chudý řemeslník i dělník jest s to, by za malý peníz pořídil sobě a svojí rodině každoročně v prázdných chvílích zdroj zábavy a poučení.

Řádky těmi podán sice neúplný obraz katol. tisku v Bavořích, ale zřejmo z něho přece, že tisk tento — zvláště politický — veliké vážnosti se těší. *) V.

Geschichte der F. Schwarzenberg'schen Domaine Postelberg von Johann Veselý. Prag. Selbstverlag 1893. — Pod tímto titulem vyšla kniha, o níž praví v předmluvě p. spisovatel, že potřebná data po 20 let jako úředník archivu Schwarzenberského snášel a nejen z pramenů místních, ale i ze všech archivů jemu přístupných vážil. Nepodám proto úsudek o knize samé, jako spíše poznámky příčiním, jež mi tanuly na mysli, nebo které jsem dle pramenů mně na snadě jsoucích na rychlo nalezl. Hlavní vada celého spisu zdá se mi býti ta, že jest to skutečně jen nástin dějů panstva, nikoliv panství a míst ve spise udaných. Začněme s popisem kláštera Postoloprtského. Že by před válkami husitskými bývalo na 100 bratří v klášteře, jest, tuším, váženo z Balbina, o němž známo, že ústavy katolické církve ne vždy dle archivních pramenů, nýbrž dle své paměti líčil. Víme o klášteře tom, že za Jana Lucemburského velice zchudl, že za Karla a Václava mezi nejbohatší kláštery nenáležel. O Březně, původišti Hrušků z Března, jest hojně zpráv po válkách husitských až do panství Weitmilárů v archivu Lounském; ty zůstaly nepovšimnuty. Hruškové z Března a vladykové z Rvenic sídleli v Lounech. Podací pán Bítozevsi byl Dalibor z Telec, nikoliv Telеč. U Nehasic opominuto 1437 Kateřiny z Peruce, dcery Bohuše z Peruce, a celý spor o dědiny v Nehasicích mohl býti šíře vylíčen. V Semenkovicích seděl na svobodném dvoře vladyka z Vlkové po válkách husitských.

---

*) Pozn. red. Kéž bychom měli podobné zajímavé zprávy i z jiných zemí! Prosíme o ně aspoň z těch zemí, kde čeští kněží a naši odběratelé v duch. správě působí.

O Selibicích jdou zprávy od r. 1375. a 1386. (viz Emler P. D. Z. I. 447., 508.) Tvršice byly před válkami husitskými z části majetkem kláštera Strahovského, jak se čte v „Pam. arch. II. díle“ a „Emler 10 urbářů“. Z 1450. známe Jana a Kunata z Koporče dle Emlera PDZ II. 217. Vedle Chotěbora Bažanta ze Zbrašína připomínají se Beh a Bonka. První vesnice německá na dráze pražsko-duchcovské Brzvany sluly v předhusitské době Břany. Teprv ve válkách od roku 420—1430. vyskytuje se jméno toto. I tu by neškodilo uvésti obyvatelstvo z roku 1451, jak je archiv Lounský krásně má sepsané. Ač si p. spisovatel všímá chrámů a klášterů, jest nápadno, že žádných farářů z knih konfirmačních a elekčních nejmenuje Jen u Lenešic připomíná Křišťana z desky na věži, kterou klade konservator L. Schneider do polovice století 13. Kostelní věž Lenešická jest starší, majíc na sever a na jih zachovaná okna románská, která alespoň o 50 let napřed ukazují U Touchovic (nikoliv jak mylně asi 2kráte psáno Tuchonic) známe nejen Vicemila a Protivce, ale i Čeňka, Přecha a Zaviše před r. 1420 P. spisovatel slibuje, že bude pokračovati v dalším popise panství knížete Schwarzenberka. Těšíme se, ale žádáme jej, by povšiml sobě též poměrů národnostních a církevních, jak v rozličných dobách se vyvíjely. Panství Postoloprtské jest sice dle jména německé, ale mnoho obyvatelstva nejen v okrese Lounském, ale i v okrese Postoloprtském jest českého. Byl by se nám velice zavděčil, kdyby nám byl udal dobu, ve které Postoloprty a okolí částečně jest poněmčeno. V době husitské bylo by vytknouti, které fary zůstaly a na jak dlouho katolické, které byly utrakvistické a jak rychle protestantství z Míšně přicházející vniklo a rozšířilo se v osadách utrakvistských. V urbářích panských bývají vypsány dávky a roboty. Nebylo by nezajímavé dověděti se, který pán byl svému lidu skutečně milostivým a který utužoval svazek poddanský. Regest Vatikánských p. spisovatel neužil. I tam mnohá důležitá zpráva o klášteře Postoloprtském a o jiných osobách v krajině tamní působících by se našla.

Fr. Štědrý.

Der Peterspfennig. Eine historisch-politische Betrachtung und Mahnung. Von A. Z. von Steinle. Frankfurt nad M. 1893. 10 výtisků M 1·10, 100 výt. 8 m. — Po způsobu našich „Slov pravdy“ vycházejí ve Frankfurtě „Zeitgemässe Broschüren“, z jejichž veliké řady jest tato jedním číslem, a byla zcela správně vydána před zahájením velikých jubilejních slavností sv. Otce Lva XIII. Zajisté, že zvláště letos horliví katolíci, kteří se zájmem a láskou sledují velikolepé projevy světa katolického, více než kdy jindy čtou slova „petrský halíř“. Mnohý nemá o věci jasného a správného pojmu, mnohý snad i s předsudkem na ni pohlíží — a nebylo by věru divu; nižádná snad věc nebyla terčem tolika zpustlých a jízlivých útoků listů zednářsko-liberálních, jako právě „petrský halíř“ a zvláště zase letos.

Z malé této knížky může se každý, kdo jen chce, i arcizednář a protivník církve, znamenitě poučiti. Způsobem nad míru jasným a přesvědčujícím ukazuje spisovatel k náboženským, charitativním a vědeckým úkolům církve, k přerůzným položkám vydání papežského dvora, k přečetným velikolepým založením a ústavům, jimž vznik a život dali papežové vůbec a osvícený Lev XIII. zvláště. — Zde sluší hledati vznik, význam i trvání halíře petrského, nynějším stavem sv. Stolice ještě více než kdy jindy potřebného. Jsouť to bez odporu nejvyšší cíle, k nimž se halíře petrského užívá, a vedle jiných daní měl by každý katolík i na tuto zcela oprávněnou daň pamatovati. Doklady, jež autor uvádí, jsou tak výmluvné, tak znamenitě volené, že bychom si velice přáli, míti podobný spisek v češtině, jenž by, velice jsa rozšířen, zvláště v letošním slavném roce jubilejním byl časovým a potřebným.

Don Boscos sociale Schöpfungen, seine Lehrlingsversammlungen und Erziehungshaüser. Ein Beitrag zur Lösung der Lehrlingsfrage von J. B. Mehler. Stran VIII. a 119 Regensburg, J G. Manz, 1893 Cena M. 1·50. — Kdo by pochyboval o tvrzení, že církev jedině je schopna správně řešiti otázku sociální, tomu doporučujeme, aby studoval život lidumilného Jana Bosca a pilně pročetl tuto Mehlerovu knihu Máme již dosti biografií Boscových, i ve „Vlasti“ uveřejnili jsme důkladnou; ale kdo chce nesmrtelnému tomu muži dokonale porozuměti, ten musí vniknouti hlouběji do vnitřní i vnější organisace jeho ústavů, do jeho vychovatelských a vyučovatelských zásad; jen tak — a pochopí-li při tom jeho skalopevnou, vroucí víru v Boha — dovede tušiti možnosť jeho překvapujících, zázračných téměř úspěchů. V obyčejných životopisech Boscových však nečteme o organisaci jeho ústavů ničeho, neb jen tuze málo.

Zasl. kněz a spisovatel J. B. Mehler v knížce své dotkl se stručně života Boscova, za to však obšírněji promlouvá o zařízeních ústavů Boscových, o kázni a prostředcích její, o pořádku, jaký tu panuje, o paedagogicko-didaktických zásadách Boscových, o zařízení nedělních oratoří, večerních škol pro externisty, o elementárních školách, o učelištích obchodních, hudebních, řemeslnicko-odborných — zkrátka, o organisaci veškerých Salesiány řízených škol, ústavů a dílen. Právě proto je spis znamenitý, neboť se nepamatujeme, že by kdo, promlouvaje o Boscovi, tak důkladně byl o nejdůležitější stránce působení Boscova pojednal.

Dle mateřského domu v Turině během méně nežli 50 let založeno bylo nových 250 domů, v nichž více než tři sta tisíc jinochů k zbožnému katol. životu se vychovává; vycházejí odtud dílem duchovní (až dosud přes 6000), dílem dokonalí řemeslníci i umělci

Zcela správně nazývá spisovatel knihu svou „příspěvkem k řešení učednické otázky“ — neboť dle vzoru Boscova dala by se snadně rozřešiti; a v tom právě je pravdivosť tvrzení zjevna, že církev jedině je schopná řešiti otázku sociální.

Oesterreichisches Litteraturblatt. Herausgegeben durch die Leo-Gesellschaft. Redigiert von Dr. Fr. Schnürer. Administration Wien I., Annagasse No. 9 — Lvova společnosť, založená 28 ledna 1892 ve Vídni, chce spojiti všecky katolicky smýšlející vědce, by na poli vědeckém bojovali za svatou víru. Vzorem jest jí Görresova společnosť v Německu.

Hlavním orgánem Lvovy společnosti jest „Litteraturblatt“, vycházející 1. a 15. každého měsíce. Tento orgán pracuje k tomu cíli, aby mohli křesťanští vědatoři náležitě seznati a posouditi všecka díla vědecká i plody literatury krásné, při tom vždy zřetel majíce k stanovisku katolickému.

Litteraturblatt sluje rakouským, poněvadž chce vědecký život rakouský stopovati bez rozdílu národností. Nám Čechům popřál pan redaktor Dr. Schnürer, skriptor rodinné fideikommisní knihovny císařské, čestné místo.

Josef Karásek v č. 11. referuje o sborníku „Český lid“. Dr Vondrák v č 4. o „Dalimilově Kronice“ vydané prof. Mourkem. Svobodný pan Helfert posuzuje v č. 6. Rezkovy „Dějiny Čech a Moravy.“ Dr. Scheimpflug, finanční rada v Innomostí, posuzuje spis Vrbův: „Povaha moderního kapitálu.“ V č. 8. a 9. jest důkladné pojednání o historickém kroužku družstva „Vlasti.“ Dr. Vondrák pojednává v č. 1. o naší akademii císaře Františka Josefa.

Ve druhém ročníku, pokud již čísla vyšla, čteme v č. 5. dlouhý referát o „Vlasti“, a to od jejího vzniku až do ročníku 1892 z péra Josefa Karáska.

Přejeme si velice, by i naše bohoslovná literata v „Litteraturblattu“ byla oceněna.

Čtenářům „Vlasti“ „Litteraturblatt“ tímto co nejlépe doporučujeme. Předplácí se 5 zl. ročně. Rudolf Vrba.

Česká.

Mistra Pavla Stránského ze Zapské Stránky poopravené a rozmnožené vypsání vší obce království Českého. Z latiny přeložil, životopisem Stránského a mnohými poznámkami opatřil Emanuel Tonner. V Praze. Nákladem vlastním. 1893. LII. Str. 299. — Pavel Stránský narodil se ve Stránce, v osadě bezprostředně sousedící se Zápy, na panství Brandýském. Po dokonaných studiích povýšen byl r 1607. na mistra svobodných umění a ustanoven ihned správcem školy u sv. Jiljí v Praze, po dvou pak letech poslán byl do zámožných Litoměřic. V Litoměřicích vzal si za manželku paní Kateřinu, dceru a dědičku jednoho z nejbohatších měšťanův Litoměřických, Adama Mráza z Milešovky, kteráž byla dědičkou záhy zemřelého manžela svého Jana Zlatohlávka, rovněž jednoho z nejbohatších měšťanův. Stránský nyní jsa bohat zanechal školy a přijal úřad městského písaře, ano r. 1614. nabyv práva městského, zvolen byl do rady. Dlouho se však klidu netěšil. Již r. 1617. povolán jest do kanceláře královské na hradě Pražském ještě s dvěma předními z rady Litoměřické, a tam všem ostře bylo domlouváno kancléřem Zdeňkem z Lobkovic a sekretářem Pavlem Michnou pro odmrštění žádosti dvou občanů, ucházejících se o právo městské v Litoměřicích. Oba tito občané byli katolíci a úslužní prý přátelé řádu Jesuitův. Hrozné provinění! Občané dosáhli, čeho si přáli, a jmenovaní měšťané po devítidenní vazbě propuštěni byli na svobodu. Ale již tu byla bitva bělohorská a po

ní pokuty a stíhání Císař nařídil, aby ti, kdož nechtějí přijati víru katolickou, prázdni byli země. Mezi těmi, kdož tak učiniti nechtěli, byl i Stránský. Dlouho shovíváno bylo Stránskému, až 21. července 1627. vydán byl rozkaz, předešlých přísnější. Poněvadž Stránský a manželka jeho nechtějí zanechati bludův, tedy přísně se nařizuje, aby do dvou neděl vykázali se vysvědčením zpovědníka, že vykonali sv. zpověď a přijímání pod jednou; neučiní-li tak, aby navždy prázdni byli i města i země České. Marně domlouval v poslední ještě chvíli děkan Künel Stránskému, by zanechal vzdoru a zůstal ve vlasti, ale marně. Stránský, manželka jeho a dcery přijali raději vyhnanství, nic nehledíce na to, v jakém stavu vlasť svou zanechávají. Stránský stěhoval prý se do ciziny, poněvadž „náboženství čistější kladl nad lásku k vlasti a bohatství.“ Že to příliš vlastenecké nebylo, uzná každý. Přednosť dal Bedřichu Falckému i náboženství jeho před svou vlastí. Opustil vlasť svou, když národ nanejvýš sužovaný a ohrožený nejvíce potřeboval, aby neopouštěli ho synové nejlepší. A byl Bedřich Falcký hoden takové lásky a oddanosti, že Stránský i dedikaci díla svého věnoval potomkům Bedřichovým? Vždyť každému jest známo, jak ničil naše památky na hradě Pražském. Neschopnosť krále toho zavinila porážku na Bílé Hoře a útrapy naše potomní. Po porážce hanebně utekl, nestaraje se o nejkrásnější království na světě. Králi tomu, jenž spíše opovržení a kletby zasluhoval, dal Stránský přednosť před svou vlastí. A zkoušeli toliko evangelíci? Nikoliv. Balbín ve své obraně národnosti naší praví, že pronásledování ono nevztahovalo se toliko na účastníky stavův pod obojí, nýbrž že útrap těch zakoušeti musili také katolíci, kteří neprovinili se v ničem a králi věrnosť zachovali.

Nestěhoval se však daleko; usadil se v Míšni, v městečku Perně. Ale ani tam nepobyl dlouho. Přebýval brzy v Drážďanech, v Lipsku a Frejberce. Stránský naříká si, že z vlasti ho vypudili katolíci, a kdo vypudil ho z Perna? Jeho bratři evangeličtí, luteránští a hlavně M. Samuel Martini z Dražova Hořovský, který se přičinil o vydání rozkazu, aby bratři čeští buď přestoupili na vyznání luterské, nebo se vystěhovali. Zprávy další o životě Stránského jsou kusé a nedostatečné. Octnul se konečně v Toruni, kdež najal si malé hospodářství. Pro dílo své: „Respublica Bojema“; kteréž r. 1643. vyšlo již podruhé, stal se r. 1647. professorem a visitatorem gymnasia v Toruni, kde též zemřel r. 1657.

Spis Stránského vydán byl čtyřikráte, a to ponejprv r. 1634. v Lejdě (Lugduni Batavorum) bratry Elzeviry, podruhé u vydání značně rozmnoženém u týchž nakladatelů r. 1643., potřetí r. 1713. v Amsterodámě péčí Slezáka Bedřicha Roth-Scholtzia a konečně r 1719. ve Frankfurtě n. M. v novém vydání díla Goldastova „Commentarii de Regni Bohemiae incorporatorum provinciarum juribus ac privilegiis“; jež pořídil dějepisec lankraběte hessenského Jan Heřman Schminckius. Německý překlad vydal s hojnými dodatky a opravami od roku 1792—1803. Jesuita Ignác Cornova.

Knihu opatřil pan překladatel vřele psaným životopisem Stránského, přidav mnoho vysvětlení doby tehdejší. Svou „Respublicu Bojemu“, kterou Stránský připsal Bedřichovým synům, Ruprechtovi a Mauriciovi, rozdělil na dvacet hlav, popisuje v hlavě první polohu a povahu země České. Ve druhé pojednává o krajích, městech a místech známějších země České. Tato hlava druhá jest z celého díla nejchatrnější. Nejapnému odvozování míst musí se čtenář někdy s chutí zasmáti což však nepadá tak na vrub Stránského, jako na Hájka, jenž byl u Stránského auctoritou neobmezenou, a jemuž na slovo věřil (II. 22, 52.) Při Hradci Stránský dodává, že ve vůkolí mimo jiné dobrotou doporučují se tlačené syrečky různobarevné a totéž i při Plzni, řka: „Kraj Plzeňský honosí se panstvem, obyvatelstvem i úrodou, dobrotou však syrečkův výtečných, a sice hnětených, přede všemi činí se poručena.“ Vykládá různá přísloví, některá již v zapomenutí upadlá. Na př.: Není, než Kujeba z Meyta; Třpytí se jako Pardubice; Všude lidi, v Chomutově Němci atd.

Kdykoliv jest se zmíniti Stránskému o katolících, spílá jim „papeženců“, článkům jejich věrouky „předpisův biskupa římského“, bohoslužbám pak „pověr římských“, kdežto souvěrce nazývá buď „podobojí“ nebo „evangelíky“, též „vyznavači náboženství čistějšího, čili vytříbenějšího“. Tak na př. při Hoře Kutné praví, že v sousedství jsou klášterníci, „jakož mniši vůbec jsou druh lidí popudlivých a na statky hltouni“. Avšak plnou uzdu záští svému popouští proti náboženství katolickému na str. 56., kdež praví: „Klášterův v kraji (Boleslavském) tom za doby naší není, leč by snad někdo jmenem kláštera přezvati zamýšlel ve Staré Boleslavi nacházející se, kdysi hrobem sv. Václava proslulý chrám sv. Kozmy a Damiána čili Cyrilla a Methoděje, jakož i novou, v několika letech péčí nesmyslnou nejnákladněji a nejnádherněji vystavenou svatyni P. Marie

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

XVII.

Mendělejev.

Vše obrátilo se k němu.

On nevšímá si nikoho a spěchá do popředí sálu. Všichni mu ustupují — hledí na sebe rozpačitě. Ustupuje mu i Ambrož.

Gille Massillon vystupuje na podium, uklání se zběžně předsedovi Akademie, vědom si jsa důležitosti zprávy, již přináší, a pozvedaje telegram opět nad hlavu, volá: „Messieurs, slyšte!“

Vše ztichá. Někteří usedají.

„Mluvte!“ volají někteří netrpělivě. George Hargreaves spěšně vytahuje svůj zápisník.

„Messieurs,“ volá Massillon, „netušený objev ve vědě chemické, epochální výzkum učeného ruského chemika Mendělejeva... Messieurs...“

„Nahlas!“ volá kdosi, jenž dobře neslyší.

„Ticho!“ okřikuje ho hlas vzadu.

„Messieurs, včerejším dnem, kdy Mendělejev vystoupil se svou soustavou, počíná nová epocha chemie, této vědy, která...“

„Dobrá, — dále!“ ozývají se někteří netrpěliví.

„Dále,“ křičí napjatě Hargreaves a stenografuje do svého zápisníku.

„Messieurs, tuto theorii svou nazval Mendělejev periodickou soustavou, a ta zní: Všechny fysické i chemické vlastnosti prvků a jejich sloučenin jeví se jako periodická funkce jejich vah atomových.

Hluboké ticho překvapení, ztrnutí, zkamenělosti. Hlavy obracejí se k Ambroži... Ten stojí bledý, nehybně jako socha. Zkameněl i on. Zkameněl i doktor Raveni a bez vlády klesl do křesla.

„Messieurs!“ pokračuje Gille Massillon vítězně. „Právě telegram mého přítele, universitního profesora v Petrohradě, zvěstuje mi sensační tuto vědeckou zprávu. Messieurs, neváhám doufati, že vás tato zpráva v nadšení uvede tak, jako v nadšení uvedla mne.“

Nikdo neodpovídá. Gille Massillon diví se v duchu tomuto mrtvému tichu, jež nikdo netroufá si přerušiti.

„Messieurs, soustava periodická jest pravým triumfem vědy. Ona theoreticky odhaluje prvky, které dosud neznáme, ale které dojista budou nalezeny...“

„Monsieur Gille Massillon, netropte s námi žerty!“ ozval se odvážlivý hlas Thibauta Dupuis-a.

„To vše je nám známo!“ vykřikl Joseph Michaud.

„To pověděl nám právě pan Ambrož de Valdemari!“ křičí Firmin Didier.

„Co mluvíte o Mendělejevu — toť soustava pana de Valdemari!“ ozývá se Henry Armstrong.

kterouž asi od třiceti let z příčiny nejisté, čili vlastně pověrečné, začaly navštěvovati pouti výroční. Chrám ten totiž po nějaký čas u některých požíval slávy a pocty pro obraz nové jakés, jakoby Pessinuntské bohyně, jejž ale za poslední výpravy kurfirsta saského do Čech (r. 1631.) jakýsi plukovník jména znamenitého z místa sňal a jako strašidlo licné s sebou odnesl." Věru, poznámky netřeba.

Ve hlavě třetí pojednává Stránský o státě Českém a hlavně o neodvislosti koruny České od říše Německé.

Ve hlavě čtvrté pojednává o obyvatelích země České a jejich obyčejích. Podává úsudky jiných spisovatelů o povaze a mravech Čechů. Ve hlavě páté o správě světské v Čechách. Popisuje nastolení krále a vykládá spor, zdaž království České bylo dědičným či volebním. Ve hlavě šesté vypočítává bohy starých Čechů, vše dle Hájka. Zmiňuje se o sv. Cyrillu a Methodějovi, o Valdenských, o husitství a sektách z husitství vyšlých, pokračuje tak až k majestátu císaře Rudolfa II, a k poměrům po bitvě na Bílé Hoře. O Husovi zmiňuje se způsobem následujícím: „Službou jeho (Husa) Bůh lidem přemnohým stavův všech, v zlomyslnosti neúplně zatvrzelým, oči otevřel, že jednak upustili od dalšího pronásledování lidu nevinného, jednak poznavše mámení mnichův římských sami přestoupili k čistějšímu, též od předkův kdysi schválenému učení, kterak Boha ctíti." (VI. Str. 142) O době po roce 1627. praví: „Tehdáž byl bys viděl, kterak houfně padali a mnichy pokorně prosili všeho věku a pohlaví k bohoslužbám papeženským odpadlci, od žoldnéřských zuřivcův na ručesť v náboženství vyučení, kteréž kněžouři ti mnohomluvnými deklamacemi na kazatelnách tím více do nebe vynášeli, čím více do jícnu pekelného vrhali ty, kteříž vytrvale stáli ve víře předkův svých. I ani tím nebylo ještě vyhovíno sběsilosti těchto mnichův šejdířských"... atd. (VI. 151.)

Stránský se domnívá, že církev evangelická v Čechách jest starší, praví na str. 153: „Umínili jsme si, pojednati o správě, církví evangelickou užívané (ačkoli v Čechách jest starší) na místě pozdějším, o papeženské na místě předním."

Pan překladatel ómlouvá Stránského jak může, ale málo jest to platno. Akademie byla vzata protestantům, a tu nezná hněv Stránského mezí. Praví: „Jen holé stěny zůstaly bučícím papežencům, na místa rozprášených ustanoveným". (VI. 167.

Hlava sedmá jedná o zemích koruně přivtělených, osmá o knížatech a králích českých, devátá o kněžnách a královnách země České, desátá o dětech králův českých, jedenáctá o stavech království Českého, dvanáctá o zákonech Čechův, třináctá o sněmech českých, čtrnáctá o úřadech čili službách veřejných v Čechách, patnáctá o nejvyšší radě zemské čili kanceláři královské, šestnáctá o stolicích soudných v Čechách, sedmnáctá o bohatství a moci království Českého, osmnáctá o mincovnictví a způsobě účtování, devatenáctá o důchodech královských, dvacátá o pohřebních slavnostech králův českých. Pan překladatel nestačí opravovati chronologii knížat a králův českých. Téměř na každé stránce nalézá se udání nebo rok nesprávný. Druhá polovina knihy jest lepší, ježto Stránský psal ze zkušenosti a vlastního poznání.

Zmiňovati se zvláště o hodnotě překladu netřeba. Již prvý překlad z latiny páně Tonnerův „Balbínova obrana jazyka českého" podal důkaz, jak mistrným způsobem ovládá jazyk český. Jeť ovšem pravda, že nemusel se pan překladatel držeti tak věrně originálu, čímž stal se sloh příliš těžkopádný, ale to stalo se jen na několika málo místech. S pravou láskou podjal se pan překladatel práce své a dodal mu důležitosti svými výtečnými poznámkami. Zvláště hlava jedenáctá vyniká v tomto směru. Teprve výtečným překladem a poznámkami dodal spisu Stránského váhy a ceny, jakáž mu nemohla dříve náležeti To budiž panu překladateli odměnou Až dosud měla kniha Stránského pro dějepisce ceny jen jako starožitnosť. Vykonala svého času svou úlohu a pak odebrala se na zasloužilý odpočinek, z něhož nebylo třeba ji více rušiti. Josef J. Veselý.

Jan Krátký v Kalifornii. Sepsal X. Čekal (Čeněk Kalandra). Modré knihovny čís. 5. V Praze 1892. Nakl. Dr. V. Řezníček. Str. 64. Cena 14 kr. (28 h.) — Jest to prosté vypravování příběhů ze života českého vystěhovalce Jana Krátkého z Borovnice v Čechách jenž s celou svou rodinou odebral se do Kalifornie za štěstím. Chtěl zde v pověstných ryžovištích nahromaditi si zlata a jako boháč vrátiti se do vlasti. Leč člověk míní a Pán Bůh mění. Přísloví to vyplnilo se na Krátkém. Dychtění své málem byl by odpykal životem. — Do Ameriky odešel též jiný Krátký, bratrovec předešlého, jenž zde zbohatnuv, byl svým průvodcem, známým americkým padouchem, zavražděn. Vrah byl jat, od-

souzen a zavřen; leč z vězení uprchl a jsa Krátkému podoben, vydával se za Jana Krátkého. Nastalo nové stihání; byl lapen nejen on, ale i Jan Krátký z Borovnice. Nyní se vše vyjasnilo. V nepravém Janu Krátkém poznán Villiam Soldan; Krátký byl propuštěn.

Motiv povídky jest zcela jednoduchý, ale tendence dobrá. Odvracuje lid náš od nerozumného stěhování za oceán. Spisovatel užil všeho, co by děj zajímavým činilo. Vše se mu zdařilo, až na krajinomalbu Kalifornie. Knihovnám lidovým bude knížka k nemalému prospěchu. Irman.

Nové obrázky a črty od Gabriely Preissové. Slezské kroniky seš. 1. a 2. R. 1893. V Opavě. Naklad. Dr. Frt. Sláma. Str. 108. Cena 30 kr. — Gabriela Preissová jest spisovatelka známá. Mnohé její práce mají cenu trvalou. Ve všech obrázcích ukazuje nám život moravských Slováků a chce, bychom krásné vlastnosti tohoto dobrého lidu si osvojili. Spisovatelka tu a tam dává osobám jednajícím mluviti nářečím, což povídky činí význačnějšími, ač jim neprospívá, užívá-li se provincialismů. „Nové obrázky a črty“ obsahují práce posledních let. Mnohé jednají o starcích, a vidíme v nich celé to nezkažené, neporušené Slovácko; v jiných píše o dětech Pěkně se čte „Nesmrtelný“. Starému Kocandovi se na světě líbí, nerad by jej opustil, bojí se smrti. — Jiný pěkný obrázek jest „Stařeček Žabík“ a „Mušky“. V této povídce pěkně vylíčena jest touha Luciny Ulehlové po lepším, panském životě. Jí na Slovácku jest vše chudé, sprosté, ale stařík Votava, jehož syn Lucku pojal, dokonale ji vyléčil. — Dobře vylíčena jest starosť a radosť matčina v obrázku „Na prvním schůdku“. Mladý Slováček podstupuje zkoušku do gymnasia. — Dojemná jest povídka „Na jahodách.“ — Odkládáme knížku sice nevelikou, ale bohatou, uspokojeni Gabriela Preissová dovede promluviti od srdce k srdci a srdce všech si podmaniti. Knížky její měly by se čísti všude. Irman.

Přemysl Otakar. Román od Sofie Podlipské Praha. Nákladem „Libuše“, matice zábavy a vědění. — Román tento vypisuje ve 3 objemných knihách historii srdce Přemyslova a jeho trojí lásky: k Anežce Palceříkové v I. knize, k manželce prvé Marketě Babenberské v II. a ke Kunhutě, druhé své manželce ve III. knize. Z tohoto hlediska, v tomto rámci pak vřaděno vše, co spisovatelka o té době a její lidech buď četla, buď vlastní meditací za pravdu, když ne historickou, tedy aesthetickou přijala

Máte tedy vypsány zde karakteristické črty o Slovanech severních a jejich mythologii, a máte vypsán boj Přemyslův proti nim, aby je k víře přivedl. Koná to za tím účelem, aby nejen světlo víry rozšířil, ale také aby vymohl na papeži za to rozvod s Marketou, to jest zrušení prvého sňatku a dovolení sňatku s Anežkou z Kuenringů — Palceříkem. Tato Anežka je jako mladý rytíř na výpravě oné přítomna.

Mythologie, zřízení rodinné a obecné, mrav, poesie Slovanů těch líčeny tak ideálně, že ovšem celý děj pokřestění toho lidu vypadá jako zmaření krásného háje a změna jeho v skladiště rumu. Postavy jejich proti postavám rytířů německých — jsou postavy mučedníků proti tyranům. Jen Přemysl, kterému pod rytířský krunýř spisovatelka dala srdce nejen pro lásku chytlavé, ale i pochybnostmi zmítané, a pod železnou leb do mozku myšlénky zcela skoro moderní, jen on, ač vyvrací těm lidem modly, chce po boji krvavém láskou a mírností vábiti je a udržeti při víře. Ba má prý také v hlubinách ducha ideu o všeslovanské říši, křesťanstvím prodchnuté, nikoli takovým, jako si je představoval papež a hierarchie, ale jakýmsi moderním, které se nepoutá dogmaty.

Buďsi! Ve mnohém ohledu jsou to zajímavé scény a úvahy, které tu podány. Avšak s myšlénkami spisovatelčinými, jichžto succus jest, že křesťanství se hodilo sice tehdy pro vyžilý a obrodu potřebný jih a východ, ale nikoli pro čerstvý dosud a zdravý národ slovanský, s těmi souhlasiti nelze, ať se opakují sebe častěji. Stati podobné ukazují zřejmě, jak křivé představy má naše intelligence, zvláště spisovatelská, o naší dogmatice vůbec, o vykoupení, milosti Boží, spolupůsobení člověka s ní zvlášť. Násilí, kterým toto učení vnucováno bylo a pokrytectví, kterým Němci při tom klamali svět, zakrývajíce šířením víry svou hrabivosť, ovšem i my odsuzujeme.

Kniha II. líčí příběhy Markety Babenberské, její ústup v zátiší, rozvolnění sňatku jejího s Přemyslem a svatbu s — Kunhutou, když i své „jediné“ lásky, Anežky Palceříkovy se vzdal, nemoha docíliti legitimování jejího a svého syna, levobočka Mikuláše. Stín budoucího tragického konce — postava Závišova — již se vyskytuje. Miloval Záviš a miluje tutéž Kunhutu, kterou Přemysl za manželku dostává.

Král nedosáhl plně, čeho na papeži se dožadoval, ba papeži prý nebylo milé, že v Čechách mírně zachází se s kacíři. Jaká příležitosť pro spisovatelku, něco o tomto lákavém thematu napsati! A napsala: celou hrůzu interdiktu vylíčila, soud církevní, inkvisici, plameny, kterými hoří domy kacířů a pod. Ale přece pod čarou podotkla, že historie o tom v Praze neví, ač prý jinde domy kacířů byly spalovány. Co při tom velice hezkého: Byli prý přece lidé, kteří tu krutosť nechválili. A kdo to byl? Klášterníci mnozí a kněží osvícení, hlavně však — teta Přemyslova, Anežka Přemyslovna, abatyše kláštera v Menším městě Pražském.

Této stkvělé postavě zasvěcena jest (zároveň i Kunhutě) kniha III., jejíž hlavní děj jest: pád Otakarův, zrada panstva nad ním. Krásná Kunhuta ho miluje, ale lásky k Závišovi zapomenouti nemůže. Tento pak sní nejen o kráse její, ale i o koruně a osnuje proti Otakarovi spiknutí. Ač pak před bojem rozhodným, ustrnuv se nad vlastí, nabízí králi smír a pomoc, král, nedůvěřuje mu, odmítá — padá. Kunhuta je vdovou, Václav, syn králův, sirotkem, oba zajatci Ottovými, ona vysvobozena Závišem a vlivem jeho vůle jako bezvolnou učiněna (prý jako „hypnotisována") stává se jeho chotí, co „Václav úpí v zajetí dále" Po hrůzách braniborských líčeny hrůzy moru, ve kterém Přemyslovna dílem lásky divy tvoří, ale i sama zmírá, svaté a tiše. Zde plno děje historického a úvahy subjektivní ustupují. Přece však při smrti této světice zase spisovatelka zareflektovala: „Či bylo by možno shledati se zase (po smrti) a žíti dále mimo žití toto vezdejší?

Otázky nezbytné, jež vždy zase se namanou, byť přísný rozum dokázal tisíckrát, jak marny jsou (!) Milující srdce drží památku svých milých pevně, jak jest vryta hluboce v ústrojí naší paměti, a jak žijí dále v tom vnitřním žití ducha našeho, tak mohli by žíti také nesmrtelně v útrobách veškerenstva, o jehož bohatství pojmu nemáme, na něž však hádáme z hlubin pohnutého, bohatého nitra vlastního.

Anežka věřila a nikdy nepochybovala. Vidíte? Jak milostivý ústupek dogmatu o nesmrtelnosti! Ale jen z požadavku krásy, shody, nikoli z přesvědčení. Rozumu prý ty otázky jsou marny. Inu — distinguendum, jakému rozumu!

Dále ještě vypsána smrť Kunhutina — a poprava Závišova.

O Kunhutě praví: „Tato osudná krása byla, bohužel, spoluvinna pádu Přemyslova. Nedosti na tom, strhla smrtí svou Záviše taktéž k pádu tragickému. Jako Helena pád Troje, měla též ona na svědomí z veliké části zhoubný pád země české. Ale jako Heleně, bylo jí prominuto vše pro krásu a posléze i pro vlastní její neštěstí"

To je ten román. Máte tu na 700 stránek sladké i trpké a ještě trpčí lásky, máte tu mnoho pojednání filosoficko-národopisných, trochu theosofie, trochu historie, krátce, co chcete jen v románu míti.

Že už napřed víte, jak to dopadne, kdo za to? Abyste toho nevěděli, to by spisovatelka byla musila vymysliti si párky milujících nehistorické a přece tak zajímavé, aby ony byly těmi sloupy či okny, kterými bychom se dívali na postavy v historii hlavní. Jaká pomoc? I takto se to dosti pěkně čte, a nebýti zmíněných již extravagancí, pěkně klidně bychom, čtouce, opakovali si historii — nota bene historii českou, kterou přece jen náš Parnas zanedbává — mimo partii husitskou.

Filip Šubrt.

Dva evangelistáře. Vydal Ferd. Menčík. S dvěma litografiemi. V Praze. Tiskem J. Otty. Nákladem vlastním. 1893. XXVI. 148. 8°. — Nemnoho jest u nás těch, kteří se zdarem pracují v starší literatuře české. Neunavně činnými jsou Ad Patera a Ferd Menčík. Jako třetí díl „příspěvků a k dějinám starší české literatury vydal Ferd. Menčík dva evangelistáře, z nichž prvý jest Seitenstetský a druhý Vídeňský. Mezi zajímavými rukopisy v knihovně kláštera v Seitenstettenu v Dol. Rakousích našel Menčík též rukopis obsahující 148 listův a mající na stránkách 139a—148a česká evangelia, psaná písmem, jakým psán jest skoro celý rukopis a pocházející z konce století XIV. (č. 272). Rukopis pochází dle poznámky na straně 148. napsané ze zrušeného kláštera v Ardaggu v D. Rakousích. Že pochází z jižní Moravy, o tom mimo jiné známky svědčí listina německá, vydaná dne 6. února r. 1392. Evangelistář obsahuje evangelia od první neděle v adventu až do předposlední neděle po sv. Duchu, ovšem bez evangelií týdnu pašijového. Tvořilať tato evangelia zvláštní cyklus pro sebe. Evangelistář jest přepisem starší předlohy, a proto spatřujeme tu stopy pravopisu staršího vedle pravopisu, jehož se na sklonku XIV. stol. užívalo.

Evangelistář druhý jest uložen v c. k dvorní knihovně vídeňské pod číslem 4733. Rukopis náležel některému ze zrušených klášterů v Čechách nebo na Moravě, a obsahuje 174 listů v malém 4°; záležel prvotně ze dvou částí, které již

dávno spojeny byly v jeden svazek. Rukopis, jenž znám byl již Fort. Durychovi a Jos. Dobrovskému, náleží do druhé polovice století XIV. a jest přepisem překladu, učiněného někdy na začátku tohoto století. Poukazuje k tomu malý počet evangelií na dny Svatých, a zvláště to, že tu scházejí všickni Svatí, kteří od polovice století XIV. v Čechách byli uctíváni. Také zde nejsou jména Svatých, která homiliář Pražský uvozuje, neb jen velmi málo; to nasvědčuje, že překladatel držel se předlohy latinské, dosti staré a nerozmnožil nějakým čtením novým. Nezvratným důkazem stáří předlohy rukopisu jest, že tu nenalézáme svátek Nejsvětější Trojice, nařízený roku 1334. pro celou církev papežem Janem XXII., ačkoliv se naskýtá již v missále z r. 1311.; mimo to není tu ani slavnosť Božího Těla, založená r. 1264.

Nápadna jest shoda obou evangelistářů na mnohých místech. Co se týče překladu obou evangelistářů, možno říci, že jest velice neohrabaný proti jiným překladům století XII. Za to sloh evangelistáře Seitensttetského jest mnohem různější a lahodnější. Oba rukopisy vyznívají podřečím moravským.

Známe ještě evangelistář Olomoucký z r. 1421., chovaný v Olomouci; evangelistář Pražský, též Třeboňský zvaný, chovaný v Praze; dále Čtenie zimnieho času, o němž pojednal Hanka; a evangelistář Rokycanský.

Že zachoval se nám malý počet evangelistářů, možno vyložiti tím, že kněžím, kteří nemohli si koupiti drahou biblí psanou, bylo nařízeno, aby měli aspoň tyto úryvky čili perikopy Písma svatého. Proto také zkáze větší podléhaly a spíše pohozeny byly, než veliké a drahocenné bible, zvláště od druhé polovice století XV., kdy bible tiskem vydány byly. Od dob Karla Velikého se nakazovalo kněžím, aby věřící své učili alespoň modlitbě Páně v řeči obecné a aby o svátcích předčítali lidu úryvky z Písma sv. v řeči obecné. Protože hlavní činnosť duchovenstva záležela ve zpovídání, náležejí modlitby a formule zpovědní k prvním překladům. Kněží předčítajíce a nemohouce spolehnouti na svou paměť, vepisovali do knih svých buď překlad nedělních evangelií neb jednotlivá slova. Tak vznikly evangelistáře a pro svou potřebu soukromou a praktickou spíše braly zkázu.

Rukopisy otisknuty byly věrně a s velikou péčí vydány. Opravy umístěny v závorky. Ač pan vydavatel nešetřil ani píle, ani nákladu, přece cena (2 zl. 80 kr.) zda se nám býti příliš vysoká. V textu předmluvy vadí mnoho chyb a germanismů, jichž se pan spisovatel mohl snadno uvarovati. Josef J. Veselý.

Pittnerová Vl.: **Ze Žďárských hor.** Obrázky ze života našeho lidu. — Ve Velkém Meziříčí 1893 Cena 45 kr. — Realismus pomalu vítězí. Pozorujeme jeho proud u nás i v literaturách cizích. Francouzská literatura, až na některé vyjímky, pozbývá pro čtenáře toho významu, jejž posud měla. Vítězí literatura ruská — Tolstoj. U nás dobře vede se spisům, jež v rouše poetickém líčí pravdu v plném jejím obsahu. Zkušenější čtenář tuto věc jistě již i na sobě pozoroval.

Mezi spisovatele realistické (do jisté míry) patří paní Vlasta Pittnerová. Tato mladá spisovatelka rázem prošla onou branou, jíž vchází se do světa spisovatelů. Fraze by řekla, že stala se náhle oblíbenou spisovatelkou. Paní spisovatelka má pěkný vypravovací talent a zná lid, jehož život, radosť i žal v pracích svých líčí. Podobá se poněkud spisovatelce Gabriele Preissové. Preissová má však hlubší cit a více pozorovacího smyslu. V pracích Preissové vidíte lid takým, jakým jest, skutečný — proti tomu paní Pittnerová má figury někde vymyšlené, a jen život jejich je z lidu odpozorován Důkazem toho je práce „Mrzáček“ v knize, o níž tuto referujeme. Než nebudiž to pokládáno za výtku činěnou paní spisovatelce. Je to pouhé vytknutí fakta. Že se jí vede dobře i v pozorování, svědčí výtečný obrázek ze života lidu ve Žďárských horách, dýšící milým humorem, „Výměnkář“. Rovněž povídky „Paní radní“ a „Pro maminku“ velice se nám líbily. Práce „Ze stesku“ je proti ostatním povídkám chuda myšlénkou.

Paní Pittnerová je na počátku své literární působnosti. To znamená mnoho. Naše upřímné slovo není posledním. Až nabude paní spisovatelka ještě většího rozhledu po svém lidu, jemuž zasvětila své práce, až ho pronikne duševním zrakem svým tak, že bude moci „zkoumati srdce i ledví jeho“, není pochyby, že při svém milém způsobu vypravovacím poví nám ty povídky, jež budou její — nejlepší.

Všem přátelům pěkné lectury, všem pořadatelům knihoven pro lid, tuto malou, milou knížku ze srdce rádi doporučujeme. F. M.

Hrad Bezděz. Zevrubný popis hradu Bezdězského dle pramenů listinných. Sepsal Ant. Poppr, správce školy v Bělé u Bezděze. V Ml Boleslavi. Tisk a náklad V. P Nešněry. S četnými illustracemi a mapou. Cena? — Bezděz ode dávna vábí cestovatele. Jednak imposantními zříceninami, jednak velikolepým rozhledem, jenž se chodci otvírá, dostoupí-li jeho temene Jest na však tisíce lidí, kteří ani pro jedno, ani pro druhé horu Bezdězskou nenavštěvují: vábí je proslavený milostný Mariánský obraz, k němuž od staletí Čechové i Němci z dalekého kraje putují. Až do nedávna nebylo české monografie o památném tomto hradu, a provázel-li tě kastelán, činil německý výklad — poněvadž česky neumí — pochybné správnosti. Přítomný spis sestaven jest s velikou pilností a zevrubností. Popisuje horu Bezděz s hlediska zeměpisného, geologického, jeho květenu a zvířenu, dotýká se historie vsi pod vrchem rozložené, popisuje zříceniny hradu, velikou věž a rozhled z ní do okolí, a čerpaje vesměs z pramenů archivalních, líčí podrobně a správně dějiny hradu samého, pokud byl hradem a pak, kdy — po ukončení války třicetileté — stal se klášterem Benediktinským se zázračným obrazem Madonny Montserratské. Dějiny kláštera vypravuje spisovatel podrobně a vesměs duchem katolickým; zvláště rok 1778., kdy opanovali Bezděz Prušáci, popsán je způsobem velmi zajímavým. Bezděz jest velmi navštěvovaným místem, a kdo chce znáti historii jeho, radíme mu, aby se knížkou touto opatřil. Jest ozdobena sličnými illustracemi a vůbec pěkně vypravena. Litovati jest, že zábavní vlaky, které již po léta z Prahy v neděli a svátek do Turnova se vypravují, nemají v Bakově připojení k Bezdězi; každé neděle a svátku sta lidí mohlo by tak památný Bezděz navštíviti. Josef Flekáček.

Eva a jiné povídky. Napsal J. J. Benešovský-Veselý. V Praze 1893. Nakl. Jar. Pospíšil. Str. 102 — Povídky tyto jsou částí literární činnosti nadaného spisovatele a pilného překladatele svrchu uvedeného za posledních tří let. Jest to snůška drobností, psaných slohem lehkým, žertovným. Tu a tam probleskuje i rozmarná satira, jinde převládá děj vážný a opět jiný obrázek jest podařená humoreska, jež vás mile rozjaří. Neveliká knížka ta poskytne hojnosť zábavy i poučení! Předmětem povídek těchto zdají se býti události, jež spisovatel buď sám zažil, nebo smyšlénky, jež dobře promyslil a zajímavým líčením proložil. Celkem jest to knížka zdařilá a obsahuje devět obrázků či povídek, z nichž nejdelší jest „Eva". — Kdo jest hrdinkou této povídky, netřeba se rozmýšleti. Po ní nazval spisovatel celou povídku. Eva jest sličná i veselá herečka, každého okouzluje, všecky upoutá, a připustí, by z lásky k ní jeden ze ctitelů se zbláznil. — Nikterak nelíbí se nám povídka „Madonin závoj", jejž vymyslil si pan J. J. Benešovský-Veselý, jenž nikdy a nikde se neudál a také se nestane, neboť zázraky nespočívají na takových nahodilých hříčkách, nýbrž na pověřených a nevyzpytatelných událostech. — Lépe se již čte povídka „Spoutaná srdce", ačkoliv takového rozuzlení, jakého užil p. Benešovský-Veselý, užívají začátečníci. — Nejzdařilejší povídkou jest „Po líbánkách". Děj povídky čerpán jest ze života manželského; manželka uzavírá s chotěm svým smlouvu, dle níž dovoluje jej čtyřikráte týdně do hospody. — Pravou uměleckou cenou k povídce předešlé řadí se povídka následující „Svatojanské mušky". Jest to rozmarná idylka ze života milujících, uchýlivších se do zátiší. — Skálovo Jezulátko jest povídka vánoční. Dělník Skála opustil kdysi milenku svoji i s dítětem; později prohřešení svoje pozná a napraví je. — Povídka „Pan Záviš" jest ze světa divadelního. Lenský — Záviš totiž — zalíbil se sličné vdovičce, jež jej pojala i za manžela. Brzy však se lásky jeho nabažila a Lenský hledal náhradu a našel. Milostný poměr zapředl se svou švekruší a odejel s ní k divadlu. — Pěkná povídka, ale tendencí svojí nevyhovuje, by se stala čtením lidovým. Povídky takovéto čítávají rádi lidé, jejichž cit mravní jest již otupen. Celé sbírce jest více na škodu, než ku doplnění, aby celkový dojem byl příznivý, abychom byli povzbuzeni, povzneseni. — Povídka „Lalling-Doll" jest fantastická a a dotýká se vynálezů Edisonových. — Poslední povídkou jest „Mecenáš", v ní satirycky dotýká se našich literárních poměrů. — Ve všech povídkách jeví se nadání; radíme p. spisovateli, chce-li si získati skutečných zásluh o literaturu a její rozkvět, by vystříhal se všeho, co uráží mravní cit lidu. V něm spočívá síla, lid venkovský jest jádro našeho národa, zůstavme mu onu neporušenosť; to lze jen dobrou četbou. Četba učí, vzdělává, ale také kazí. Irman.

Rajská Zahrádka. Časopis pro mládež Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba) v Praze. Redakcí V. Špačka, řídícího učitele v Košátkách, p. Vrutice Kropáčova. Roční cena 80 kr. Hned zpředu řekneme, že se tento podnik osvědčil. Tiskneť se Rajské Zahrádky na 8000 ex., což jest unicum v katolickém českém písemnictví. To značí, že se Rajská Zahrádka líbí a že se v plné míře uznává její cena a důležitosť.

A jest věru milo, probírati se v tomto časopise. I dospělý se poučí. Pěkná a příjemná zábava, úcta ke svatým, hlavně k zemským patronům, láska nejen ke škole, nýbrž i k chrámu, k církvi, oddanosť k Bohu — to vše proniká v ušlechtilé harmonii všecka čísla Rajské Zahrádky, tak že jest tento časopis obrazem dítek, jak je nacházíme v křesťanské dobře řízené rodině

Živé veselí ve štěstí, soucit s bídou bližního, příchylnosť k rodičům a dědům, úcta k učitelům a duchovním, tím vším se mladí čtenářové potěšují, vzdělávají, ušlechťují tu povídkami, tu články historickými nebo přírodovědeckými, tu roztomilými obrázky a básničkami

Redaktor Rajské Zahrádky ozdobil svůj list všemi těmi přednostmi, kterými sám vyniká jako pečlivý otec rodiny, jako vynikající školní vychovatel a jako osvědčený křesťanský spisovatel.

Vypsavše tuto několika slovy význam Rajské Zahrádky, prosíme všech, kdož tyto řádky čísti budou, aby i III. ročníku Rajské Zahrádky, jehož první číslo co nejdříve bude vydáno, patřičnou péči věnovali. Vážme si toho, že máme Rajskou Zahrádku a mezi mládeží hojně ji rozšiřujme. Jméno redaktorovo jest nám zárukou, že i III ročník Rajské Zahrádky bude veden týmž směrem a bude státi na té výši, jak jsme to viděli při I. i II. ročníku. Tom. Škrdle.

Kalendář duchovenstva československého na rok 1894. Roč X. Redaktor Dr. Karel Vondruška. Cena 1 zl. 20 kr. Tiskem a nákladem Jos. R. Vilimka. Tento kalendář koná nám v administraci našich časopisů neocenitelné služby, i vyžaduje toho již pouhá vděčnosť, že se zde o něm zmiňujeme a jej přízni obecenstva a hlavně administracím různých časopisů doporučujeme. Ročník X. obsahuje však mimo část kalendářní, mimo jména obročí, presentatorů beneficií a seznam duchovenstva, dva zajímavé články, a to nejprve pěkně psaný životopis J. M. Dr. Theodora Kohna, knížete arcibiskupa v Olomouci, a na druhém místě soustavný přehled zákonův a nařízení občanských a působení orgánů církevních ve škole obecné a měšťanské od Dr. Ant Skočdopole Slovutný spisovatel probírá 1.: Účel církevní ve škole a pokud jej stát uznává; 2 nauku sv. náboženství; 3. výkony náboženské: 4. učitele a náboženství; 5 povinnosti a práva katechety; 6 služné a odměny katechetů; 7. zákonný vliv církve na školu; správu vyučování náboženského a dohlídku k němu

Práci Dr. Ant. Skočdopole doporučujeme k bedlivému čtení všem, kdož z duchovenstva ve školách vyučují. Zvláště upozorňujeme na stránku 59., kdež se jedná o procesí na den sv. Marka a na křížové dny, na stránku 69., kdež se dotvrzuje, že jest katecheta oprávněn půjčovati dětem přiměřené knihy ku čtení ze své knihovny soukromé nebo farní. Tímto vynesením (ze dne 12. července 1875 č. 315.) poráží se domněnka dosti rozšířená, že by dětem jen z knihovny školní dovoleno bylo půjčovati knihy.

Ke stránce 49. připomínáme, že se výnos zemské školní rady moravské i v Čechách, pokud víme, zachovává, a že žáci pro „nedostatečně“ z náboženství do vyšších tříd nepostupují. Tom. Škrdle.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec LEV XIII. Diecése Trevírská darovala papeži veliký a krásný obraz, představující z ptačí perspektivy vrch Vatikánský s apoštolským palácem, zahradami, basilikou, náměstím Bernini a vším, co nalézá se mezi palácem sv. Officia až k novým domům u Porta Angelica ai Prati; také půvabně jsou tu naznačeny vysočiny na severu a západě. Ořechový, stkvostně vyřezávaný rámec je velmi drahocenný a umělý; čtou se na něm slova: Leoni XIII. — Jubilaeum sacerdotale celebranti — Dioecesis trevirensis gratulabunda; pod nápisem je znak města Trevíru. Obraz je akvarel a měří čtyři metry délky a půl druhého metru výšky; maloval jej pruský umělec Weeser Krell, jenž má zvláštní svůj způsob perspektivního zobrazování. Kdo obraz viděl, každý jej vyhlašuje za práci výtečné

dokonalosti a krásy. Ovšem jest to plod několikaleté píle a měl býti sv. Otci darován již r. 1888. u příležitosti kněžského jubilea, jak již z nápisu patrno; nemohl býti však dříve dokončen. S dovolením Lva XIII. vystavil jej autor v různých městech Německa: v Trevíru, Berlíně, Kolíně nad R., Düsseldorfu a jinde; též ve Vídni byl vystaven a všude docházel nelíčeného obdivu přísné umělecké kritiky. Sv. Otci odevzdán byl dne 5. července t. r. Vystaven byl v jedné z předsíní Vatikánských; papež s velikou účastí a zájmem si jej prohlížel a podotknul, že sám určí místo, kde obraz ve Vatikáně definitivně umístěn bude. Umělce a jeho choť, vynikající to katolíky, přijala Jeho Svatosť ve zvláštní audienci a obdařila je drahocennými památkami; kromě toho byl p. Weeser Krell vyznamenán komthurským křížem sv. Řehoře.

Biskupské jubileum sv. Otce Lva XIII. slaveno bylo též v dalekých zámořských krajinách, na př. v asijské Indii v Quilonu a Kandy. Zvláště zde postavil si Lev XIII. pomník nehynoucí a věčné památky, založiv v Kandy ústřední seminář kněžský. Sv. Otec velmi často na založení toto pomýšlel a kolikráte k delegátům apoštolským se vyslovil, že zřízení blahodárného toho ústavu zvláště mu na srdci leží. V jubilejním roce došla touha otcovského srdce papežova vyplnění.

„Jeho Svatosť papež Lev XIII.," čteme v latinském cirkuláři apošt. delegáta mons. Záleského, „chtěje dáti misiím v Indii důkaz Své otcovské lásky, nařídil ve dni biskupského jubilea Svého, aby se ve městě Kandy otevřel co nejdříve ústřední seminář kněžský, a to tak, aby otevřen a založen byl na památku jubilea Lva XIII."

Otevření a založení stalo se současně: najat celý dům v Kandy, a seminář otevřen; zároveň pak položeny základy ku stavbě rozsáhlé vlastní budovy, v níž bude seminář trvale umístěn.

Chovanci nesmí býti mladší než 15 a starší než 20 roků; doba studijní určena jest na osm let; hned letos přijato jich několik.

Kněží katoličtí o písemnictví novočeské zasloužili. Dr Bačkovský v nedokončeném tomto svém spisu na str. 219. v životopisu Markově vypisuje jeho rázné slovanství, uváděje též článek „Slovan", který Marek r. 1833 v „Jindy a nyní" otiskl, a praví: „Byl tedy Marek, jak článek tento ukazuje, i hlasatelem vzájemnosti všeslovanské, a u nás v té příčině co do času prvým. Na základě článečku tohoto, obsahujícího veškery touhy a myšlénky všeslovanské, totiž teprve potom Jan Kollár r. 1836. napsal rozpravu „O literarnéj vzajemnosti mezi kmeny a nářečími slovanskými" do časopisu „Hronky", kteroužto rozpravu roku 1837. podal německy rozhojněnou a šíře objasněnou i odůvodněnou ve zvláštním spisku s názvem „Über die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen Nation". Mimo to Kollár dle článku toho složil i báseň s názvem „Slavjan", která byla prvně otištěna r. 1845. v „Dílech básnických Jana Kollára".

Tvrdí tedy Dr. Bačkovský, že Kollár svůj spis o vzájemnosti slovanské napsal teprv na základě Markova článku „Slovan". Že však se Bačkovský v tomto svém tvrzení mýlí, dokazuje mu Slovinec Dr. M. Murko ve článku „Kollárova vzájemnosť slovanská", který uveřejněn jest ve vyšlém sborníku „Jan Kollár". Dr. Murko vyličuje vznik Kollárova spisu o vzájemnosti slovanské poněkud jinak než Dr. Bačkovský na místě svrchu citovaném, a jinak, než Dr. Bačkovský uvádí ve svých Déjinách českého písemnictví str. 522—523. „Že by Kollár" — píše Dr. Murko — „napsal svou rozpravu na základě Markova článečku „Slovan", vyšlého v „Jindy a nyní" r. 1833., jak tvrdí Bačkovský, zamítá se již tím, že Kollárovy „Touhy a myšlénky všeslovanské" byly již r. 1830. hotovy."

Druhý pak důvod, porážející tvrzení Dra. Bačkovského, nalézáme v témže sborníku ve článku „Kollárovy literární styky s Fr. C. Kampelíkem". František Komárek tam vypravuje na základě Kampelíkova spisu, jak povstal Kollárův slavný spis o vzájemnosti slovanské, že i Kampelík k němu podnět dal, a to roku 1832, když u Kollára v Pešti návštěvou dlel.

Nenapsal tedy Kollár svůj spis „na základě článečku" Markova, nýbrž na základě o mnoho širším. Kollár ve svém pojednání „o vzájemnosti" soustředil a zpracoval myšlénky, city a potřeby, které byly před ním a za jeho doby pronášeny v literatuře, v listech, v osobních stycích, aneb se mohly abstrahovati z činnosti souvěkých slavistů." (dr. Murko str. 214.) Základ to zajisté mnohem širší, než článeček Markův, a původ spisu zcela jiný, než tvrzení Dr. Bačkovského.

My konstatováním této pravdy zajisté ničeho jsme neubrali na slávě Markově, spíše setřeli jsme s ní trochu falešného pozlátka.

Sjezd velehradský. O posledním sjezdu velehradském přináší polský Przegląd Powszechny, tom. XXXIX., pod nadpisem: „Welehradzkie zjazdy" delší článek z péra hraběte kněze Jana Badeniho. Zpráva o sjezdu jest psána na 13 stranách Přeglądu.

Uznání. Povídku řídícího učitele, V. Špačka, „Na Velebínce, která byla uveřejněna v 1. čísle letošních „Večerních Zábav", otiskuje americký časopis „Obzor", vycházející v St. Paul, Minna.

Dvě vzácná jubilea. Dne 1. září t. r. slavil 60leté narozeniny vynikající vůdce Lužičanů, Michal Hórnik, kanovník scholastik budyšinské kapitoly, který narodil se dne 1. září r. 1833 ve Vorklecích, malé dědince v saské Horní Lužici. — Dne 4. září slavil 50leté narozeniny Václav Kosmák, konsistorní rada a farář v Prostoměřicích u Znojma. Oběma voláme: Ad multos annos

Vypsání ceny. Šlechetný příznivec „Našeho Domova" daroval nám 5 dukátů s heslem „Mikulášský dar" k tomu účelu, aby vypsala se cena na nejlepší původní povídku pro „Náš Domov". Povídka nechť psána jest pro lid Obsah i objem povídky ponechán libovůli P. T. spisovatelů. Kdo se hodlá o cenu ucházeti, ať zašle laskavě svou práci do 1. prosince tohoto roku redakci „Našeho Domova" Nová ulice — Olomouc.

Práce cenou poctěná bude uveřejněna v „Našem Domově" a bude za ni vyplacen též obvyklý honorář. Redakce.

Literární novinky. — Prázdniny se chýlí ke konci, a zároveň nastává doba osvěžení a ruchu v literárních kruzích pražských. Tento ruch jeví se hlavně nejen v četnějším vydávání literárních novinek (Táborský „Melodie"; Kaminský „Muži a ženy"; Vilém Mrštík „Santa Lucia"; Roháček „První hřích"; Ig. Herrmann „Šťastný muž a šťastná žena"; J. Karásek „Bezděstí"; Serv. Heller „Pan markýz"; Ig. Hořica „Z vln života" a jiné), ale i v přípravách k vydání nových. Čtenáře „Vlasti" bude zajisté zajímati zpráva o těchto novinkách F. X. Svoboda zadal k Národnímu divadlu drama: „Útok zisku". Týž autor vydá v „Illustrované Šolcově knihovně", v „Modré knihovně" a „Moravské knihovně" po svazku povídek. — Růžena Jesenská tiskne u bratří Šimáčků drama, které konkurovalo se Zeyerovým „Neklanem" a Svobodovým „Probuzením" a dostalo pochvalnou zmínku. — Antonín Sova vydá co nejdříve v „Salonní bibliotéce" svazek básní. — Karel Červinka vytiskne na podzim dvě sbírky básní pod názvem: „Krajiny a nálady" a „Z pod nízkých krovů". — Jaroslav Kvapil vydá v nejbližším čase v „Kabinetní knihovně" sbírku: „Liber aureus". — Václav Hladík vydá v „Ottově laciné knihovně" román z pražských kruhů právnických a soudních.

Josef J. Veselý.

Literární „Jednota Našeho Domova" jest již zřízena. První řádná valná hromada konala se v Olomouci v Národním domě dne 13 července t. r. za přítomnosti 35 účastníků. Zvoleno bylo 9 členů do výboru. Výbor ustavil se později při první schůzi výborové dne 20. července následovně:

Za předsedu zvolen: Jos. Vévoda, nad. kaplan na Nové Ulici; za jednatele Fr Ocásek, kaplan u sv. Michala v Olomouci; za pokladníka Jos. Matula, vrchní kaplan u sv. Mořice v Olomouci. Ostatní členové výboru jsou: Ant. Stojan, kons. rada a farář v Dražovicích; Fr. Zgoda, kooperator v Dubanech; Ondřej Došlík, kooperator v Postřelmově; Jos. Bartocha, c. k. prof. čes. gymn. v Olomouci; Kar. Wolf, redaktor „Matice slovanské" v Olomouci; Jan Drápal, úředník v Holici. — Za náhradníky zvoleni: Jos. Vyvlečka, vikář v Olomouci; Fr. Svoboda, farář v Klášteře-Hradisku; Dr. Moric Hruban, advokátní koncipient v Olomouci. — Za revisory účtů zvoleni: Dr. Richard Špaček, katecheta c. k reálky v Olomouci; Jan Herbrich, kaplan u sv. Mořice v Olomouci.

Všichni účastníci první řádné valné hromady přihlásili se za členy „Jednoty Našeho Domova" zakládající neb přispívající.

Noví členové mohou se přihlašovati kdykoliv. Zvou se tedy co nejuctivěji a nejvřeleji všichni šlechetní příznivci dobré české knihy a všickni obětaví přátele našeho lidu k účastenství nejhorlivějšímu! „Jednota Našeho Domova" jest zvláště pro náš lid velmi důležita. Jestiť úkolem jednoty dávati lidu do rukou dobré české časopisy a knihy v duchu katolickém, dávati jemu dobrou četbu co nejlaciněji, ano dávati ji do chudobných nebo jakkolvěk ohrožených krajin zdarma! Stanovy zašle administrace „Našeho Domova" zdarma každému, kdo o ně požádá. — Členské vklady nechť se laskavě zašlou pokladníkovi jednoty Jos. Matulovi, vrchnímu kaplanu u sv. Mořice v Olomouci, nebo zároveň s předplatným administraci „Našeho Domova".

Redakce „Vlasti“ tento nový podnik přízni čtenářstva z upřímného srdce doporoučí.

(22) **Drobné zprávy z Jihoslovanska.** — „Matica Hrvatska“ měla 2. července svou řádnou roční valnou hromadu v Záhřebě. Předseda Tade Smičiklas vzpomínal ve své řeči zesnulého místopředsedy Lopašiće, Mirka Bogoviče, Alex Tomiće a Stj. Pogledićе. — Sekretář a pokladník Iv. Kostrenčić podal obšírnou zprávu o přenesení kostí Draškovićevých z Radgony do Záhřebu a pak o působení spolku. Loni se vytiskly knihy „Hrv Matice“ v 9100 ex. a ve 3 nedělích byly všechny rozebrány. Letos vydá „Matice“ 12 knih, které vyjdou kolem Vánoc. Jsou to: 1. Kišpatić: Ribe; 2 Fr. Valle: Poviest srednjega vieka; 3. Fr. Ks. Kubač: Glazbotvorci i glazbeni improvizatori ilirskoga doba; 4. dr. Milivoj Šrepel: Ruski pripovjedači; 5. Mato v. Vodopić: Maria Konavôka; 6. Lepušić Ivan: Bosanke; čtyři povídky z Bosny; mimo Lepušiće přispějí letos také jiní belletristé svými povídkami, jako Ev. Kumičić a Tomić; 7. dr. Mil. Šrepel: Izabrana djela Mirka Bogovića; 8. Slavenska knjižnica, Turgenjev: Plemičko gniezdo, Rudjina, v překl. Jos. Miškatovića; 9. dr Avg. Musić: Poviest grčke književnosti; 10. Prievodi novoviekih klasika, Mickiewicz: Pan Tadeusz, přel. dr. Maretić; 11. Klaićeva hrvatska pjesmarica; 12. Hrvatske narodne pjesme. — Prvních osm knih dostane každý člen „Matice“ (za 3 zl.), ostatní čtyři za mírný doplatek. Veškero jmění „Matice“ obnáší — bez domu v ceně 90 000 zl. — 54.809·85 zl.

Za chorvatského národního obrození začaly se do chorvatského jazyka přibírati různé cizí významy, hlavně z jazyka českého, ruského, latinského a německého. Myslilo se tehdy, že čím více kdo užívá cizích slov, tím moudřeji a učeněji mluví nebo píše. O odstranění mnohých cizích slov z chorvatštiny veliké zásluhy má zesnulý Kurelac, který pracoval s úspěchem. Ježto se však ještě nyní mnoho hřeší proti čistotě chorvat. jazyka, napsal známý paedagog a spisovatel Škender Fabković spisek: „Čemu nam tudjice uz čiste Hrvatice“, jenž se brzy začne tisknouti. — Jovan Knežević, posluchač paedagogia ve Vídni, dal do tisku spis: „Škola i njena budúcnost“, ve kterém se pojednává o poměru školy ku státu a církvi vůbec a specielně v Chorvatsku — Dr. Drag. Stanojević překládá znamenité Ariostovo dílo „Orlando furioso“. — V Americe vycházejí tyto chorvatské a srbské listy: Srbin-Amerikanac, Napredak, Hrvatska Zora, Chicago i Mjera. Nešťastný spor mezi Chorvaty a Srby pěstuje se také v těchto listech amerických. — Starý žurnalista Gjorgje Prizrenac dal do tisku spis: Historické události 1—2. dubna v srbskem sídelním městě dle authentických pramenů. Obsah knihy bude: „Několik črt ze života J. V. krále Alexandra; Příprava k činu; Události historické noci; 2. dubna. Kniha bude ozdobena 10 vyobr. — Známý překladatel chorvatských písní, Svetozar Manojlović, připravuje k tisku německý překlad Mažuranićeva eposu: „Smrť Smail-age Čengića“. - Literární spolek chorvatských bohoslovců vydal „Almanak na spomen 50godišnjice biskupovanja sv. Oca Pape Leona XIII. Cena 1 zl. — Anton Sasso, profesor a katecheta vyšší reálky ve Spljetu, přeložil „Izpoviesti svetoga August'na“. — V srbské tiskárně v Záhřebě tiskne se „Istorija srpske cerkve“, kterou sepsal srbský biskup Nikanor. Na oslavu Kollárovu vydal akademický spolek chorvatský „Zastava“ Almanach; vůbec mnoho listů jak chorvatských, tak slovinských rozepisuje se o zásluhách Kollárových. — V Chorvatsku se konfiskují oposiční listy (nemaďarské) velmi často. Denník „Obzor“, co vychází, byl již konfiskován 560krát. — Nové chorvatské divadlo ve Spljetu bylo otevřeno dne 6. června Otevření konalo se s velikou slávou za přítomnosti mnoha hostí ze všech krajů chorvatských. — Slovinský list „Novice“ slavil letos své 50leté jubileum. „Novice“ byly založeny dr. J. Bleiweisem a byly v letech čtyřicátých jediným slovinským časopisem (Více o „Novicích“ viz 8. roč. „Vlasti“ str. 478.) — K poctě sv. Cyrilla a Methoděje hořelo dne 4. července večer mnoho ohňů (kresů) na vysokých korutanských, štýrských a kraňských horách.

Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze. Rediguje J. Soukup. Ročník I. V Praze 1893. — „Společnosť přátel starožitností českých v Praze“ následuje příkladu muzejního spolku Olomuckého — vydává svůj list. V našich literárních poměrech, kde každý drobný klep tak rád se protřásá, způsobil „Časopis“ tento trochu rozruchu. Není tu místa, abychom brojili proti důvodům, jež varovaly před vydáváním jeho. Ukázalo se opět, že naše literární poměry nijak se nezměnily od té doby, již tak rozkošně vylíčil Fr. Herites v knize své „Z mého herbáře“ („Několik rostlin pohromadě“). My pro svou osobu „Časopis“ tento vřele vítáme. List tento, věnovaný archaeologii a národopisu, má existenční právo v literatuře naší a může míti někdy i svůj význam. Vše spočívá na redakci. Dovede-li redakce způsobem umírněným ukazovati bolestivá místa,

jež jsou v praxi i theorii obou těchto vědeckých disciplin, dovede-li připoutati pro list svůj vážné, opravdové pracovníky, nemůže minouti se cíle. List, jenž jest orgánem celého spolku, jehož činnost dnes se již uznává a chválí, bude míti vliv na život náš. To se upříti nedá.

Prvé číslo, jež právě vyšlo,*) obsahuje články: „Zákonitá ochrana starožitností a památek českých". Je to pojednání o krocích, jež „Společnost přátel starožitností českých" provedla na obranu proti hromadnému, vandalskému zacházení s našimi památkami. Kl. Čermák přispěl článkem „Důležitost místních výzkumů archaeologických". Článek Fr. St. Huliciusa „O stínání kohouta", jest nejen zajímavým příspěvkem folkloristickým, ale též výtečným dokladem k tomu, jak mizí již od dávna bohatost lidových obřadů. Kdo by chtěl tento zajímavý úkaz sledovat, srovnej článek tento s článkem dra Zíbrta o témž předmětu. (Zíbrt „Listy z českých dějin kulturních" p. 24 a sl.). J. K. Hraše podal článek „Hrad Ryzemburk nad Úpou a jeho panství r. 1600." Dále shledáváme tu článek J. V. Šimáka „Další příspěvky ke zvonařství na Boleslavsku" a hojné „drobné zprávy". Ve „Zprávách o časopisech" přáli bychom si více než se nám podává: budiž u prací, o nichž se tu mluví, vždy udán stručný obsah. Nedá to mnoho práce a interessentům to mnoho prospěje.

Vrátíme se k listu tomuto po ukončení prvého ročníku. Dnes zatím doporučujeme ho všem svým čtenářům. F. Pátek.

Slanský obzor. Ročenka musejního spolku ve Slaném. Uspořádal Václav Štech. Str. 92. 8°. — S nelíčenou radostí bereme do ruky knihu svrchu nadepsanou. V městě Slaném, po příkladě města Čáslavi, utvořil se spolek musejní, jenž, mimo jiné, položil si účelem, vydávati o výsledku své činnosti zprávy na veřejnost, což knihou jmenovanou učinil. Žel, že neučinilo způsobem podobným více českých měst, která nemohou si stěžovati do nedostatku zdárných sil. Jen dobré vůle třeba, a vše se vykoná. Slané, majíc ve svém středu pracovníky osvědčené, jako Lacinu (Kolda Malínský), Vacka, Šrecra, Štecha a j., k zařízení spolku musejního téměř samo vybízelo. Jos. J. Veselý.

Missie do dálné Afriky. Z Antverp došla nás tato původní zpráva: V neděli, dne 5. března, měli jsme zde v našem belgickém přístavném městě Antverpách velikou slavnost. S kláštera Otcův Jesuitův v krajinské ulici zvané „Avenue des arts" (flémsky Kunstlei) vlál modrý prapor se zlatou hvězdou uprostřed, znak to státu Kongo v Africe. Proč vyvěsili Otcové Jesuité prapor africký zde v Belgii, věděl každý katolík. Víť každý Belgičan, že nynější král Leopold II. koupil za své peníze v Africe kus země, stát Kongo; věděl též každý, že v neděli dne 5. března bude kázání na rozloučenou v kostele Panny Marie Milostivé, „l'église de Notre-Dame de Grâcen aneb v jazyku flémském: „kerk Onze Lieve Vrouw van Gratie", kterýžto chrám s klášterem výše zmíněným jest spojen. Odpoledne ve 3 hodiny bylo při požehnání tolik lidu, kolik se ho jen v kostele umístiti mohlo. Při francouzském kázání, při němž žádné oko suchým nebylo, pověděl kazatel krátkými slovy, co jsou Jesuité, co chtějí a po čem touží. „Hle," pravil, „tam u hlavního oltáře vidíte též Jesuity! Svět mluví o nás, že my Jesuité udržujeme lid ve tmách, že shromažďujeme bohatství pro sebe, abychom dobře žili a nic nedělali a t. d. To, co svět o nás tvrdí, má se ve skutečnosti samé právě opáčně. Zítra (v pondělí, dne 6. března) opustí opět z našeho Tovaryšstva Ježíšova 5 Otcův s dvěma průvodčími naši milovanou vlasť Belgii, opustí rodiče, bratry, sestry, přátely, příbuzné, všecko pohodlí, aby se obebrali do daleké, horké Afriky. Odeberou se tam, ne aby tam divoký zcela neosvícený národ černošský drželi ve tmách, ne aby tam shromažďovali bohatství tohoto světa a dobře žili a nic nedělali, ale aby osvědčili, že jsou osvětě potřebnými, aby tam v dálné Africe neosvícené mouřeniny osvěcovali, divoké pohany křesťanské víře a osvětě evropské učili. To činí Jesuité; a co jich tam v Africe očekává? Snad zahynou na rozbouřeném moři, snad je divocí anthropofagové (lidožerci) zabijí, snad je dravá zvěř roztrhá, snad padnou za oběť hrozným nemocem v oné horké zemi panujícím? Neníť zajisté mezi divochy žádného pohodlí tohoto života. Hle, všecko to vědí ti od tolika „osvícenců" nenávidění Jesuité a přece tam jdou z lásky k Bohu a z lásky k bližnímu. Jesuité vidí v každém člověku bližního, tedy i v černoších. Kdo tedy Jesuitům nadává, pokrytci je nazývá, ten to činí buď z nevědomosti nebo ze zlomyslnosti . . ." Po kázání na rozloučenou byla v kostele sbírka ve prospěch mouřenínův v Kongu žijících; sbírku tu vykonali černošské děti a černý králevic mouřenínského krále

*) „Časopis" tento vychází 4kráte do roka. Dostává se ho členům „Společnosti" zdarma. Činný člen platí 1 zl. a přispívající 2 zl ročně. Pozn. red.

„Tak jest!“ volají někteří, a nový šum propuká, živosť pohybů se rozprouďuje. Zastavený proud trhá hráze a jako příval žene se dále.

„Sláva panu Ambroži de Valdemari!“ vykřikl Réné Bachelier.

„Sláva!“ opakují učenci, a množství ruk zdvihá se k pozdravu.

„Sláva jeho soustavě periodické!“ volá marquis Naldi.

„Sláva!“ opakují všichni.

Gille Massilon tomu nerozumí, rozpačitě dívá se s tváře na tvář, pozvedá opět telegram, mává jím nad hlavou a snaží se v nastalém hluku učiniti hlas svůj slyšitelným.

„Slyšte!“ volá profesor Morris.

„Slyšte! Ticho! Pst!“ křičí George Hargreaves a tlačí se se svým zápisníkem do popředí k Massillonu.

„Slyšte! Ticho!“ Hluk se stišuje.

„Messieurs, to není možná — zde jest telegram z Petrohradu,“ křičí Gille Massillon.

„Halo!“ propuká vřava znova a vyznívá nevolí.

„Ticho!“ huláká zpravodaj „Times“, a hrozebně pozvedá ruku s tužkou do výše.

„Messieurs!“ vkládá se do sporu předseda Akademie. Před jeho velebnou postavou vše ustupuje a zticha.

„Messieurs,“ pokračuje předseda, a pohled jeho míří soucitně k Ambroži a k doktoru Ravenimu. „Svolujete, messieurs, by pan Gille Massilon přečetl nám došlý jej telegram o soustavě Mendělejově? Patrně snad jedná se tu o zvláštní případ... Svolujete, pánové?“

„Svolujeme!“ ozývají se hlasy.

„Pane Ambroži de Valdemari?“

„Ano.“

„Pane doktore Raveni?

„Ano.“

„Prosím!“ uklání se předseda Gille Massillonu, a ten chvějícím se, ale mocným hlasem počíná čísti:

„Mendělejev vystoupil včera se svojí tak zvanou soustavou periodickou. Zní: Všechny fysické i chemické vlastnosti prvků a jejich sloučenin jeví se jako periodická funkce jejich vah atomových. Soustava rozdělena jest na osm skupin ve dvanácti řadách; z těchto dvanácti řad činí dvě po sobě jdoucí vždy jednu periodu, a určité vlastnosti jedné řady opakují se při jednotlivých prvcích druhé řady. Soustava počíná prvky, majícími nejmenší měrnou váhu, končí prvky s měrnou vahou největší, a jest uspořádána takto — atd. atd.“

Nebylo pochybnosti — soustava Mendělejeva nebyla ničím jiným nežli soustavou Ambrožovou, kterouž on byl právě v soukromém kroužku učenců odhalil. Na tabuli označená jeho soustava nebyla ničím jiným, než touže periodickou soustavou Mendělejeva, k níž oba učenci, Ambrož i Mendělejev, téměř současně a nevědouce o prácech svých, zcela samorostle byli dospěli.

Ale Mendělejev vystoupil s výzkumem svým dříve, práce Ambrožova stala se tím marnou, zbytečnou.

Jediným telegramem Gilla Massillona zmařeno bylo vše!

Zmařena byla všecka ta sláva, jíž před chvílí ještě všichni přítomní učenci Ambrože zasypávali. Nic není snadněji vznikajícího, nežli sláva; nic není nebezpečnějšího, nežli sláva; nic není potměšilejšího a licoměrnějšího, nežli sláva; nic není snadněji zanikajícího,

ze státu Kongo. Též byly v kostele černošské dítky, kteréž ještě před několika měsíci ve své vlasti na trhu lidském k prodeji nabízeny byly i s rodiči svými do otroctví. Bohužel nebylo lze též rodiče těchto dítek koupiti, jelikož se nedostávalo peněz. Koupeným dětem, kterých jest asi 3 ', dají Jesuité, jestli je dobří lidé podporovati budou, dobré vychování a potom je pošlou do jejich domoviny, aby pomáhaly missionářům černochy na křesťanství obraceti. V pondělí dne 6 t m. bylo v našem městě truchlivé loučení s Otci Jesuity. Jak zdejší noviny sdělují, nebylo ještě při řece Šeldě a v přístavu nikdy tolik lidí. Ač misionáři Jesuité teprve ve 3 hodiny odpoledne s parolodí „Lulu Bohlen" odejeli, již ráno stály zde velké zástupy lidu blíže parolodi, aby ještě jednou uviděli rekovné Jesuity, kteřížto z lásky k Ježíši ukřižovanému a spasení bližních ničeho se nelekají. Ke druhé hodině odpol. bylo již kolik tisícův lidí s obou stran Šeldy. Snad dvacetkráte slyšel jsem: „Již jdou, již jdou!" Konečně přišli v dlouhém průvodu; asi 35 dvouspřežných kočárů je provázelo. Všecky vzácné osobnosti Antverp byly přítomné. Při vstoupání na loď poklekli misionáři Jesuité před svým otcem provinciálem s prosbou, aby jim, dítkám svým, otcovskou rukou naposledy požehnal. Jube, domne, benedicere! Ani misionáři, ani otec provincial, a nikdo z přítomných nemohl se pláče zdržeti při tomto dojemném loučení. Jelikož příliv byl ještě slabý, odjížděla loď s misionáři velmi pomalu. Všichni volali za odjíždějícími nesčíslněkráte: Šťastnou cestu! Buďte s Bohem, Pán Bůh vás doprovázej! Na shledanou, ne-li v pozemské, tož v nebeské vlasti!"

Budu moci časem snad podati o nich další zprávy.

Josef Šeřík Vitínský.

Úmrtí.

Juraj Tordinac. — Dne 15. června, právě toho dne, kdy se kosti „otce obroditele", Janka Draškovića, přenášely s velikou slávou do rodné vlasti, zemřel v Djakovu illyrský buditel a básník, Draškovićův pomocník, Juraj Tordinac, probošt djakovské kapituly a vikář velikého biskupa Jos'pa Jurja Strosmajera. Zesnulý 58 let sloužil Bohu, diecési, církvi a vlasti; v něm ztratili Chorvati kněze svědomitého a vlastence neohroženého. — Narodil se 17. dubna r. 1813. v Djakovu. Národní školu navštěvoval ve svém rodném městě a gymnasium studoval ve Vinkovicích. V semináři djakovském byl mu soudruhem mladý Jos. Jur. Strosmajer. Svou prací v dějinách diecése a v rozvoji chorvatského uvědomění zůstavil stkvělé stopy a věčnou památku. Hned ze začátku s celou svou duší a jinošským nadšením přidružil se k buditelům chorvatského uvědomění a pěstitelům chorvatské literatury. Sotva že Ljudevit Gaj jal se vydávati svou „Danici", již se v ní objevuje jméno Illyra ze Slavonie, mladého bohoslovce Juraje Tordinaca. Od té doby nepřestal psáti básně; všechny jeho básně dýší vlasteneckou láskou, vyznamenávají se krasami jeho mateřské řeči, všechny provívá idyllická něžnosť básníkovy duše. Nejvíce básní sepsal, když byl kaplanem v Podcrkavlju. Po illyrské době přestal sice psáti básně pro veřejnosť, ale se svou musou se nerozloučil nikdy; do posledních dnů psal svému biskupovi při každé důležitější události básně příležitostné. Za illyrské doby často si dopisoval s Šulekem, Babukićem, Seljanem a j. Knihy mu byly nejmilejší zábavou, zvláště chorvatské. Ať jsi přišel k němu kdykoli, vždy jsi ho spatřil s knihou nebo časopisem v ruce. Může se vším právem říci, že mu modlitba, knihy a vlasť nejvíce k srdci přirostly. Tordinac zasluhuje, aby si na něho národ vzpomínal s vděčností, jako na jednoho z důležitých a nejstarších svých buditelů. — Jako byl Tordinac nadšeným illyrsko-chorvatským básníkem, tak byl i neohroženým chorvatským vlastencem. To uznávali též jeho současníci, a proto byl již jako mladý kaplan jmenován čestným občanem Pažecké obce. R. 1848 byl by se málem stal pro svou lásku k vlasti — vlasteneckým mučedníkem. Nejen jeho současníci, nýbrž také mladý dorost uznává zesnulého čistý a nezištný patriotismus, od kterého jej nemohl odvrátiti žádný ohled, ctižádosť nebo snad nějaký osobní prospěch. Tordinac plnil své vlastenecké povinnosti pod čistým chorvatským praporem a vedle velikého biskupa svého neohroženě vždy, ba i tehdy, kdy se mu to vykládalo ve zlé a když mu to i škodilo. — Takového muže ztratila dne 15. června církev a chorvatská vlasť, biskupa diecése. Biskup Strossmajer oplakává v něm svého soudruha z mládí, svého nejvěrnějšího přítele, církev a diecése oplakává v něm vzorného a zasloužilého kněze a hodnostáře; vlasť oplakává v něm buditele a zdárného svého syna.

Fr. Štingl.

Pro „Vlasť“.

Sestavil **Tomáš Škrdle.**

Adresu důvěry (viz čís. dubnové str. 603., květnové str 688. a červencové, str. 788.) zaslaly družstvu Vlasť a redaktoru „Vlasti“ tyto spolky a osoby:

20. Jan Zahradník, Karel Husák a Jos. Panták, zahradničtí dělníci v Kaposváru, v jižních Uhrách.

21. Spolek katolických tovaryšů a katolických horníků v Bohosudově.

22. Jednota katolických tovaryšů v Hradci Králové.

23. Politický klub katolického dělnictva v Čechách.

Pozn. 1. Dělnické Noviny přinášejí v posledních číslech II ročníku doslovné znění zaslaných adres a jména podepsaných osob.

2. Mimo to přistoupilo ke družstvu „Vlasť“ přes 50 dělníků a řemeslníků za členy zakládající, a všickni tito noví členové učinili tak proto, aby projevili redakci „Vlasti“ důvěru.

Další jména vikariatů, které se pro redakci „Vlasti“, proti rozkolu v kněžstvu a proti jiným nepřátelům „Vlasti“ vyslovily, jsou:

13. Duchovenstvo vikariatu Pelhřimovského. Podepsán jest Jan Sova, bisk. vikář, a 16 duchovních z vikariatu.

14. Kněžstvo vikariatu Rychnovského, shromážděné při vikariatní konferenci ve Vamberce dne 17. srpna t. r., jíž předsedal Vinc. Kleprlík, bisk. vikář a děkan, usneslo se jednohlasně, by Vám, p. redaktore, zaslán byl projev souhlasu se směrem „Vlasti“ a vyslovena byla úplná důvěra. Vysloveno zároveň politování nad tím, že ve vlastním táboře vyskytují se jednotlivci, kteří chtějí bořiti, co pracně bylo zbudováno, a tak pracují na škodu věci dobré a na prospěch našich úhlavních nepřátel.

15. Slavné družstvo „Vlasti“. Ad manus dp. Tom. Škrdle. V době, kdy nepřátelská žurnalistika vždy směleji dorážela na Církev Páně, povznesli Jste prapor obrany a ujali Jste se organisace pro veřejný život věrných katolíků. Výsledky snad Vašich jsou zřejmé: píchají v oči nepřátele a docházejí uznání přátel svaté věci Boží.

K četným těm projevům uznání, z nichž čerpati můžete nadšení a vytrvalosť do budoucnosti, připojuje se kněžstvo vikariatu Chrasteckého. Shromážděno byvši v počtu 21 na vikariatní poradě v Slatiňanech, jednomyslně a jednohlasně projevuje Vám, důstojný pane, za Vaše posavadní snahy vroucí dík a souhlas se záslužnou činností slavného družstva „Vlasti“. Neklesejte, neumdlévejte; jen dál, pro česť a slávu Boží a rozkvět víry spasné ve vlasti naší Svato-Václavské. Chrastecký biskupský vikariatní úřad v Slatiňanech Ant. Schreiber, bisk. vikář.

16. Veškeré české kněžstvo vikariatu Doks-ského, shromážděné dne 22. srpna o pastorální konferenci v Dubé, počtem 7, vyjadřuje svůj souhlas se směrem „Vlasti“ a úplnou důvěru k její redakci s politováním, že mohou nalézti se v kněžském stavu nějací její odpůrci — i splnomocňuje redakci k uveřejnění tohoto jeho vyjádření. Fr. Kondelík, bisk vikář.

17. Duchovenstvo biskupského vikariatu Skutečského, shromážděné dne 28. srpna na konferenci v Rychmburce, vyslovuje Vaší důstojnosti svou celou důvěru a bratrský dík za účinné hájení zájmů náboženských, obezřetné redigování „Vlasti“ a trpělivé snášení všech útisků pro tuto práci. Bylo zároveň vysloveno hluboké politování všem těm, kteří v slepé, strannické vášni proti „Vlasti“ brojili, jmenovitě trpký odpor budí ti páni bratří, kteří zapomínajíce důstojnosti kněžské i šlechetné lásky vlastenecké, rozraziti chtějí naši „aciem ordinatam“. Podepsáni jsou: Jos. Pochyba, čestný kanovník, bisk. vikář a děkan v Nových Hradech; Josef Kvapil, č. kons. rada, bisk. vik. tajemník a děkan ve Skuči; Alois Kopecký, bisk. vik. tajemník a farář v Proseči, 6 farářů, 6 kaplanů a 1 bohoslovec.

Jednotlivé osoby, ponejvíce zakl. členové družstva:

Sedmnáct kaplanů z diecése Hradecké, r. 1889. ordinovaných, sešlo se dne 9. srpna v Pardubicích a vyslovili zde redaktoru „Vlasti“ i směru, jakým se béře a dále pokračovati chce, úplný souhlas a úplnou důvěru.

Jindř Baar, kaplan v Přimdě.

Jos. Dvořák, farář na odpoč. v Dušejově.

Fr. Pravda, kons. rada na Hrádku u Sušice.

Fr. Osoba, farář v Lomnici u Třeboně.

Fr. Zdráhal, profesor Novoměstského gymnasia v Praze.

Fr. Nožka, farář v Damníkově u Lanškrouna.

Proti demonstracím v Žižkově věnovali:

Jindř. Baar, kaplan v Přimdě, dvě koruny	zl.	1·—
Fr. Pravda, slov. spisovatel na Hrádku u Sušice, honorář za práci v 9. a 10. čísle „Vlasti“ uveřejněnou	„	28·—
Jos. Flekáček, učitel v Žižkově	„	1·—
Fr. Rufert, farář v Opařanech u Tábora	„	1·—
Sedmnáct kaplanů z diecése Hradecké, r. 1889. ordinovaných	„	18·—
Úhrnem	zl.	955·86

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu „Vlasť“, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

III. Výkaz knih mládeži se hodících.

(Pokračování.)

Attala. Napsal Chateaubriand. Přel. J. Jungmann. Vyd. v „Bibliot. mládeže stud.“ u Kobra 1892. Hodí se jen mládeži dospělejší.

Báchorky, báječky a povídky pro malé dítky. Vypr. dle Niedergessessa J. V. Vlasák. Nakl. M. Knapp v Karlíně.

Cestou k umění. Naps. A. B. Šťastný. Nakl. M. Knapp v Karlíně. Mládeži dospělejší vhodné.

Ďábel. Naps. J. J. Kraszewski. Vyd. Kobr v Praze 1864. Jinochům dospívajícím se hodí.

Dvé srdéček. Naps. Antoinetta K. de la Grange, přel. P. Sark. Navrátil. Vyd. v „Záb. bibl.“ v Brně 1877. Vhodné dospělým dívkám.

Dobré děti. Naps. Filip Hyšman. Vyd. v „Pokladnici mládeže“ u Hynka v Praze. Hodí se dítkám dospělejším.

Drobné povídky z dětského života. Naps. A. B. Šťastný. Vyd. v „První moravské obrázkové knihovně“ u Šaška ve Vel. Meziříčí. Hodí se i nejmenším dětem.

Kutnohorské povídky. 1. část. Naps. A. J. Zavadil. Nakl. Fr. A Urbánek v Praze 1890. Cena 20 kr. Hodí se mládeži dospělejší.

Kytice: Sbírka báchorek. Naps. K. Petřík. Nakl. Kobr v Praze 1893. Cena 32 krejcarů.

Kytice: U tří lip. Dle A. Hofmanna vypr. Kar. Chalupa. Nakl. týž Cena 32 kr.

Knihovna nebožtíka Martineau. Přel. B. Pazderníková. Vyd. v „Bibl. mládeže“ 2. sešit. 1893. Hodí se dospělejším dětem.

Listy z cest Naps E. Musil Daňkovský. Vyd. v „Pokladnici mládeže“ u Hynka v Praze. Hodí se větším dětem.

Moravské povídky. I. Naps. Ant. J. Zavadil. Nakl. Em. Šolc v Telči. Cena 32 kr. Hodí se žákům obecných škol.

Milada a Háta. Naps. Ferd. Caballero, přel. M. Helvet. Vyd. v „Záb. bibliot.“ V Brně 1878. Hodí se dospělejší mládeži.

Národní pohádky. Sebr. spisů Bož. Němcové sv. 5. a 6, díl I. a II. Nakl Kobr v Praze.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva „VLASŤ“ vypisuje tímto dle usnesení poslední valné hromady tři ceny na povídky pro časopis „Vlasť“: první cenu 150 zl., druhou 100 zl., třetí 50 zl. a stanoví tyto podmínky:

1. Povídky cenou poctěné musí býti uveřejněny v časopise „Vlasť“ s pravým jménem spisovatelovým.

2. Lhůta k zaslání prací končí posledním dnem měsíce dubna r. 1894.

3 Práce frankované opatřené heslem a mimo to ještě zvláštní zapečetěnou obálkou s tímtéž heslem a s jménem spisovatelovým uvnitř přijímá redakce „Vlasti“ v Praze, č. 234—I.

4. O hodnotě prací a tudíž i odměně rozhodne zvláštní komise.

5. Přiřčené ceny vyplatí se hned; honorář po vytištění prací v časopise „Vlasť“; čas, kdy se s uveřejňováním práce započne, určí redaktor.

6. Spisovatelům se ponechává úplná volnosť u volbě látky k povídce, a výbor jim neurčuje, jaký objem má jejich práce míti.

Z výboru družstva „Vlasť“.

V Praze, dne 10. srpna 1893.

Dr. **Rudolf Horský**,
t. č. předseda družstva „Vlasť“.

Fr. **Filip Konečný**,
Ord. Praed.
t. č. jednatel družstva „Vlasť“.

Na sklonku IX. roku.

Ukončujeme IX. ročník „Vlasti“. Hned na počátku, při vzniku „Vlasti“, byly nám dávány dvoje rady; jedni radili: počínejte si mírně a získejte široké vrstvy za literární pracovníky; druzí radili k rázné práci. My jsme beze všeho dlouhého rozmýšlení volili cestu druhou.

Domácí ryze katolické vychování a další studiemi a praktickým názorem nabytá zkušenosť, kterak blahodárně působí víra na život duševní a blahobyt hmotný, vedly nás k tomu, že jsme se ujali vší silou potlačované katolické víry a hanobeného katolického náboženství.

V našem národě vyrůstá mocná strana protikatolická a vedle ní působí strana, která více z oportunity než z přesvědčení zachovává mír v otázkách náboženských. Ona strana boří a ničí vše, co je nám svato, tato rozšiřuje kol sebe lhostejnosť, a to i v srdcích jinak dobrých a zbožných.

Jak se tu zachovati? Měli jsme mlčeti i my, měli jsme i my kolísati a literární zmatek rozšiřovati a vlažnosť náboženskou v ná-

rodě živiti? Ne, nikoliv, my jsme si řekli: chceme světlo a jasno, chceme věděti, kdo je s námi a kdo proti nám, chceme znáti, kdo stojí kol kříže a kdo jest jeho nepřítelem. I zamítli jsme veškeru polovičatosť, která by dle našeho přesvědčení byla zkázou a hrobem naší strany, která by sice udržela jakýs takýs mír, ale mír shnilý, jenž by pomalu otrávil a zničil celý náš život katolický.

Kdybychom byli šli první cestou, mohl se list náš těšiti jakés takés popularitě v celém národě; mohli jsme míti z různého oboru formálně i věcně práce mnohem dokonalejší než takto ve „Vlasti" byly uveřejněny. Kol „Vlasti" mohla státi zvučná literární jména — ale zároveň byl by z ní musil zmizeti ráz ryze katolický, který ji proniká po celých devět let, a „Vlasť" by zbavena byla té volnosti a té svobody, již máme proti všem víru naši urážejícím literátům.

Kdo těmto zásadám a tomuto směru nepřikládá patřičné ceny, kdo nepozoruje, že takto snažíme se vytvořiti vlastní, neodvislou, samostatnou katolickou stranu; kdo k tomu nikdy nebrázdil suchý a vypráhlý úhor a nesil zrna do chladné země a nevzdělával svého role za mrazivého větru — kdo těchto věcí neprodělal nebo patřičně do nich vmysliti se nedovede: ten nám ovšem nerozumí, očekávaje hojnější úrody, než role za těchto okolností vydati může.

Přirozeným výsledkem naší snahy a směru českých literátů z protivné strany byl náraz, který se letos sběhl. Liberalismus hrdý na své zásady a pyšný na své mocné řady v různých vrstvách národa, udeřil letos do nenáviděné „Vlasti", a jeho tisk roznášel naše jméno po dalekých a širokých krajinách, aby je zhanobil. Jeho náraz byl sice prudký a silný, ale družstvem v nejmenším nepohnul. Ještě neuplynul správní rok, a družstvo má již 266 nových zakládajících členů (celkem 1805), mezi nimiž jest na 50 dělníků a řemeslníků, a počet abonentů „Vlasti" bouřemi proti ní povstalými se zvětšil a nikoliv zmenšil.

Vstupujeme do X. období naší činnosti. Od zásad, kterými jsme se po devět let řídili, ani o píď neustoupíme. Při těch trváme a s nimi stojíme.

Obrátivše se na četné muže o pomoc, získali jsme pro X. ročník „Vlasti" tyto literární pracovníky, z nichž mnozí již práce zaslali, jiní je zaručili. Jsou to: Msgr. Dr. Ant. Lenz, probošt na Vyšehradě; P. Jos. Svoboda, superior Soc. Jesu v Praze; Dr. Eug Kadeřávek, děkan české bohoslovecké fakulty v Praze; dále: Jindřich Š. Baar, Alois Dostál, Vinc. Drbohlav, Jan Václav šlechtic z Finberků, Jos. Flekáček, Tom. Jiroušek, Boh. Hakl, Jan Halouzka, Fr. Horáček, Dr. Rud. Horský, Bedř. Kamaryt, Fr. Fil. Konečný Ord. Praed., Dr. Fr. Kyzlink, Dr. Fr. Maleček, Jos. Očenášek, Tom. Pícha, Fr. Pohunek, Dr. Jar. Sedláček, Fr. Štingl, Tóma Šmýd, Václ. Špaček, Fil. Šubrt, Aug. Tvrzký, Jos. Vávra, Fr. Vaněček, Jos. J. Veselý, Jos. Vondrák, Rud. Vrba, Fr. Žák a Ant. Bulant.

Specielně oznamujeme:

1. že dáme do každého čísla k žádosti četných čtenářů po dvou povídkách;

2. že bude obor literární rozmnožen o literaturu španělskou, a že jsou pro české písemnictví získáni dva stálí referenti, z nichž

jeden české básnictví, druhý ostatní obory české literatury bude pročítati. Také pro české písemnictví v Americe získali jsme mladého, nadaného přispěvatele.

Referenti různých literatur — anglické, španělské, francouzské, slovinské, chorvátské, srbské, bulharské, ruské, polské a německé — dostávají od nás nejlepší cizojazyčné časopisy, v nichž se vzdělávají.

Referent bulharštiny Bulharsko osobně prošel a tamní poměry seznal; jeden z referentů pro německou literaturu bydlí v Bavorsku; referent pro literaturu srbskou, chorvatskou a slovinskou bydlí v Korutanech, i můžeme zvláště od těchto literátů i z jiných oborů platných služeb pro „Vlasť“ očekávati.

3. Veliký příznivec „Vlasti“, Dr. Fr. Kyzlink, vicerektor rakouského hospice v Jerusalémě, připravuje pro „Vlasť“ různé práce a mimo jiné vypíše tamní obyčeje o narozeninách, svatbách a pohřbech a pojedná při tom o lidových písních, z nichž četné dle jeho výroku jsou neobyčejně pěkné.

4. Ze životopisů připravují se články o filantropech: Josefu Cottolengovi a českém Boscu Petrovi z Českých Budějovic. Životopis francouzského Bosca, abbé Roussella, začne vycházeti hned v 2. čísle X. roč. „Vlasti“. V 1. čísle bude krátký životopis s podobiznou rektora české university, Dr. Fr. Xav. Kryštůfka, a po Roussellovi přijde na řadu životopis mor. Soukopa s podobiznou.

5. Ze socialistiky píší články Dr. Rud. Horský, Tom. Jiroušek a Rud. Vrba.

6. Z oboru slovanského píší delší práce Tóma Šmýd a Fr. Štingl.

Končíme. O nedostatcích „Vlasti“ dobře víme a často s přátely se radíme, jak jich odstraniti. Letos jsme v té příčině mnoho dopisů rozeslali. Co jsme pro nápravu části literární a jiných oborů učinili, viděti jest z tohoto provolání; co učinil výbor, vypsav konkurs na básně a nyní na povídky, jest známo. Kdo zná jiné cesty, račiž nám je udati, a kdo z naší strany jest schopen podati lepších prací, nežli ve „Vlasti“ máme, přilož sám ruku k dílu: Hic Rhodus, hic salta. Každou práci čteme dva a když se v míněních rozcházíme, rozhoduje třetí, i jest tedy s dostatek postaráno, aby nebylo nikomu ublíženo. Kde je práce čistě odborná, jako byla ku př. Archa Noëmova a jiné, rozhodují o ní odborníci.

Dokud jsme bydleli v Žižkově, zasýlali nám různí pánové příspěvky na tamní socialní účely. Prosíme, aby tento obyčej při zásylce předplatného i dále potrval. Naše fondy: knihovní, socialní, pro katolické spisovatele, náš kroužek historický potřebují stálé vláhy. Těmto oborům bychom rádi přidělovali, co bude přidáno k předplatnému.

V Praze, dne 9. září 1893.

Tom. Škrdle,
redaktor „Vlasti“.

VLAŤ.

ČASOPIS

PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

Majetník, nakladatel a vydavatel:

DRUŽSTVO „VLAŤ“.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK IX. 1892–93.

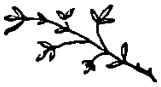

3 10

V PRAZE.

TISKEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY (V. KOTRBA).

1893.

Obsah „VLASTI“ roč. IX.

A) Životopisy.

Horáček Frant.: Arnošt Renan str. 215.
Hornek Alfons: František Poimon 881.
Lašek G. J.: Alojs Potěhník, farář Častolovický 844.
Matuška Alojs: Jan Valerian Jirsík 368, 425, 521, 609, 697.
Rypáček Fr. J.: Stoleté narozeniny prof. Jos. Chmely 411.
Vaněček Fr.: Apoštol positivismu 997.

B) Články poučné a vědecké.

L'Avesne E.: Francie antiklerikální za doby francouzsko-pruské války r. 1870 22, 116, 196.
Baar J. Š.: Historie české seminářské knihovny 839, 888.
Blokša Jan: Jan Kollár a Dante Alighieri 563, 647.
Drbohlav Vincenc: Něco z anthropologie 466, 542, 658, 746
Flekáček Josef: Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě 288, 333, 454, 554, 617.
Hakl B.: Výlet do Bavor, Tyrol, k moři Quarnerskému a zpět do Solnohradska 812, 917, 1008
— Odborná sochařsko-kamenická škola v Hořicích 942.
Horáček Fr., prof.: O spalování lidských těl 751, 820, 893, 989.
Kadeřávek Dr. Eug.: Co jest krásno? 457, 536.
— Je-li zpráva Mojžíšova o původu světa pravdiva? 910, 969.
Konečný P. Fr. Filip, Ord. Praed.: O slavjanofilství Kiréjevského a Dra. Massaryka 32, 132, 210, 294.
— Co odpověděl pan Dr. Masaryk na mou polemiku? 853, 929.
— Co jest pravda? 1022.
Konrád K.: Čeští humanisté XV. a XVI. věku 274.
— Telčský kancionál 720, 793.
Pauly Jan: Jak zachoval se Darwin a jeho stoupenci k náboženství? 57.
Prášek Dr. J. V.: Nově objevený spis o státě athénském a jeho význam pro dějiny starověké 48, 139, 200, 269.
Právda Fr.: Vzpomínky Vojtěcha Hlinky na druhotiny kněžské 707, 832.
Rypáček Fr. J.: K jubileu Kolumbovu 1, 89.
— Odsouzení a smrt krále Ludvíka XVI. 281.
Sedláček Jar. Dr.: Z krajů kavkazských 349, 441, 559, 642.
Šmýd Tóma: Zaniklá gymnasia slovenská 26, 109, 169, 249.
— Pamiatka na štyridsaťročie literárnej činnosti Franka Víťaz. Sasinka 45.
— Slovenské spevy 549, 635.
Štingl Fr.: Několik slov o jihoslovanských poměrech 128.
— Quodlibet z jihoslovanských časopisů 914, 1000.
Vaněček Frant.: V paláci králů bolesti 663, 702
Vrba Rudolf, Th. C.: Mzda a stávky 741, 848, 937.

C) Čtení zábavné.

Asensi Julia: Krátké novely, přel. Dolejš Fr. 802, 902.
Brodský Bohumil: Výstřel 625.
— Šoch, 976.
Finberk Václ. šlechtic: U pranýře 730.
Horenský Fr.: Mladé slovácké ženy 361, 445.
Janeček Jaroslav: Ambrož 11, 101, 180, 258, 340, 431, 526.

Konečný Fr. Filip: Mudrosloví života (Škrdle Tom.) 961.
Konrád Jos. D.: Čím srdce, čím jsi zhřešilo? (Kolísek Leop.) 490.
Koruna česká, kalendář (Kolísek Fr. Dr.) 232.
Kosmák V.: Lidský zvěřinec (F. M.) 152.
Košťál J.: Dětský věk (Pátek F.) 236.
Krok 317.
Kryštůfek Frant. Dr.: Všeobecný církevní dějepis (Zdráhal Fr.) 489.
Květy, seš. říjnový 1892. (Hromádka Jan Dr.) 237, seš prosincový týž) 406, seš. únorový 1893 (týž) 493.
Kytice z luhů slovanských i cizích (Vohnout Fr.) 680
Lenz Ant, Dr.: Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha, a církev katolická jedině schopná ku řešení sociální otázky (Jindra Jan Nep.) 401.
Machar: Pêle Mêle, Třetí kniha lyriky (Hejný Jan) 154.
— Jarní sonety (K. B.) 485.
Marianský kalendář (+ 100) 158.
Menčík Ferd.: Dva evangelistáře 1043.
Meč, obranný kalendář katolický Špaček V.) 81.
Moravan, kalendář na r. 1893. (Kolísek Fr., Dr.) 82.
Museum, list bohoslovců českomoravských 779, 955
Mužík A. E.: Hymny a vzdechy (Hejný Jan) 239.
Neruda Jan a poměr jeho k nábož. katolickému (Hromádka Jan, Dr.) 148, 240.
Nové proudy (liga + 33) 482.
Občanský kalendář koruny Svatováclavské (Grossmannova-Brodská) 158.
Orel, č. 13. a 14., 316.
Pečírkův Nár. kalendář (+ 100) 157.
Podlipská Sofie: Přemysl Ot., román (Šubrt Fil.) 1042.
Pittnerová Vl.: Ze Žďárských hor (F. M.) 1044.
Politický kalendář občanský (Kolísek Leop.) 488
Poutník Vlastenecký (+ 100) 157.
Preissová Gabriela: Nové obrázky a črty (Irman) 1042.
Procházka Fr. S.: Blesky na horách (Uhlíř K.) 404.
Přítel Domoviny (Hejna Josef) 488.
Puškin Alexandr: Evžén Oněgin, přel. V. A. Jung (Hejný Jan) 314.
Rajská Zahrádka (Tom. Škrdle) 1046.
Renner-Podolský: Písecko s okresem Mirovickým a popisem hradu Orlíka a Zvíkova 957.
Rozpravy společnosti přátel starožitností českých v Praze (Pátek Ferd) 70.
Rypáček Fr.: Z archivu města Třebíče (Dolejšek Boleslav) 481.
Saltýkov Michail Jeografovič: Páni Gdovlevi (Ruská knih.) Šubrt Fil. 872.
Sborník hist. kroužku (Špička Petr) 679.
Sedláček Aug.: Listy ze ztracených archivů panských (Veselý Jos. J.) 956.
— Paměti kláštera v Louňovicích (Veselý Jos. J.) 958.
— Paměti obce Kozlovské (Veselý Jos. J.) 958.
Sedláček Jarosl. Dr.: Základové hebrejského jazyka (Vacek Frant.) 399.
Schulz Ferd.: Moderní novelly (Hejný Jan) 312.
Sirotám příbramským (Hejný Jan) 68.
Sládek: České písně (Hejný Jan) 314.
Slavík Fr. A.: Morava a její obvody ve Slezsku a po třicetileté válce (Rypáček Fr.) 480.
Slovanský kalendář velký (+ 100) 157.
Sněmy české od léta 1526. až po naši dobu (Veselý Jos. J.) 777.
Svoboda Josef, T. J.: Z kraje hradeckého (Hejný Jan) 404.
Škampa Alois: Venku a doma (Hejný Jan) 959.
Šmilovský A. V.: Sebrané spisy (F. M.) 778.
Šťastný Vladimír: Hlasy a ohlasy (Flekáček Josef) 69.
Tille V., Dr.: Literární studie (Pátek Ferd.) 405.
Tonner Em.: Mistra P. Stránského poopravené a rozmnožené vypsání vší obce království Českého (Jos. J. Veselý) 1039
Turgeněv Ivan Sergejević: Rudin, Jarní vody a jiné povídky (Ruská knih.) (Šubrt Filip) 71.
— V předvečer, První láska, Šlechtické hnízdo 957.
Váňa Jan: Mé krákory (K. L.) 586.
Veselé listy (Kolísek Leop.) 234.
Vilímkův Humor. kalendář (Kolísek Leop.) 158.
Vilímkův kalendář Mal. čtenáře na rok 1892—3. (Škrdle Tom.) 82.
Winter Zikmud, D.: Přepych umělecký průmyslu v měšť. domech v XVI věku (Veselý Jos. J.) 956
Vrchlický Jaroslav: Bodláčí z Parnassu, Život a smrť (Hejný Jan) 236.
— Studie a podobizny (Coufal Tom.) 483.
— Moje sonata (B. M.) 490.
— Brevíř moderního člověka (V. Ch.) 681.
Vzdělávací biblictéka (Liga + 15) 233.
Zábavy večerní č. 2. (+ 100) 871.
Zlaté klasy a Lístky (Škrdle Tom) 72.
Zola Emil: Zkáza (Flekáček Jos.) 154.

4 Francouzská.

Baets Maurice: Les bases de la morale et du droit 473.
Brouwers Alphons: L'action de la Franc-maçonerie 669
Daniel et Mercier: Léon Ducoudray 1033.

D) Básně.

Bernard Karel: K veliké slavnosti světa katolického 331.
Bulant Ant.: Smrť svaté Doroty 9. — Sen 257. — Sedmikrásy 348. — Sv. Ansgar 525. — Sv. Felicita 616. — Dolorosa 730. Sv. Perpetua 801. — Sv. Bernard 887. Šťastný pád 987.
Flekáček Josef: Ku oslavě čtyřicetiletého kněžství Al. Potěhníka 847.
Kovář M. Dr.: Jarní neděle 465.
Leubner Fr.: Tvář Kristova 96. — Koleda 287.
Místecký F. P.: Při rozchodu, Muse, Povzbuzení 430, 431.
Pohořský V.: Sestrám 199. — Vystěhovalci 214.
Potěhník Al.: Jeho Milosti nejdp. Ed. Brynychovi 367. — Pravda 819. Pavučiny 832.
Rouček Jak.: Hřbitovní dumka 719.
Rozsypalová Aug.: Necouvej nikdo! 280. — Teď a dříve 465.
Skalík Fr.: Kde? 701. — Snoubencům 975. — Básník a vavřín 1007.
Svárovský J. V.: Svatému Písmu, Hvězdě mořské! 453.
Šťastný Fr.: Klekání, Cesta žitím 745.
Tichý Jar.: Z veršů vlasteneckých 179.
Vránek-Pohořský Jan: Po boji 195.

E) Divadlo, literatura, umění.

a) Divadlo:

Z národního divadla. (Flekáček Josef) 65, 225, 388, 577, 757.

b) Literatura:

1. Anglická.

Allies M. H.: History of the Church in England 762.
Bridgett T. F.: Life and Writings of sir Thomas Moore 668.
Klínové písmo (Kopal Petr) 391.
Miwart St. George: Štěstí v pekle 863. Modré knížky 1032.
Přehled liter. anglické v r. 1892. 580.

2. Bulharská.

Bulharské časopisy periodické, přehled (E. Berounský) 767.
Drišev a Kostov: Rukovodstvo po slovesnoste 671.
Přehled liter. bulharské 471.
Pundev M.: Iskustvo da obučavaš dobře 672.
Statističeski Svěděnija 672.
Vazov: Nový sborník 582.

3. Česká.

Almanah na oslavu biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. (Vrba R.) 868.
Amor (Dr. Ms.) 233.
Arietto Lad.: (Hejný Jan) 240.
Ariosto: Zuřivý Roland, přel. Vrchlický Jaroslav (Flekáček Josef) 235.
Atheneum 494.
Blokša Jan: Dante Alighieri (Liga + 15) 485.
Bossuet J.: Rozmluva o dějinách všeobecných (přel. M. Kabát) + 100, 873.
Bradáč Vincenc, příspěvek k básnické činnosti jeho (Jindřich Š. Baar) 121.
Brožury katol. spolku tiskového ve Vídni 480.
Cestopisná bibliotéka (Liga + 1) 153.
Časopis Matice Moravské (Coufal Tomáš) 311.
Čekal X.: Jan Krátký v Kalifornii (Irman) 1041.
Černá hodinka (Hejný Jan) 313.
Červinka Karel: Zápisník (Hejný Jan) 154.
Český lid 960.
Českým krajem (F. M.) 316.
Český tisk v Americe (Očenášek Jos.) 779, 961.
Dostojevský Michajlović Fedor: (Ruská knih.) Chudí lidé a drobné povídky (Šubrt Fil.) 151.
Gogol Vasiljević Nikolaj: (R. knih.) Večery na dědince, Revisor (Šubrt Fil.) 404.
Grossmanová-Brodská: Z našeho venkova (Jan Někdy) 957.
Hrabák J.: Průvodce po Příbrami 778.
Jelínek Ed.: Z posledního polského hnutí (Hejný Jan) 314.
Kalendář českých rodin (19) 315, na r. 1893. 487.
Kalendář dělnictva Československého (T. J. Jiroušek) 315.
Kalendář „Národní Politiky“ (+ 100) 157.
Kalendář Svatovácslavský (+ 100) 157.
Kamarýt Bedřich: Ku světlu kříže (Škrdle Tomáš) 317.
Kaminský Bohdan: Protesty (Hejný Jan) 240.
— V samotách, Muži a ženy 870.
Kapesní bible 309.
Katolicismus a literatura (+ 1) 1030.
Klášter na ostrově a kostel u sv. Kiliana 485.
Klášterský Ant.: Epické básně (Hejný Jan) 779.
Klostermann K.: V ráji šumavském (Pátek F.) 682.
Kolísek Leop.: Blahoslavená Panna M. v příkladech 777.

nežli sláva, a nic není bolestnějšího, nežli sláva uvadlá. Člověk byl na výšinách — a nyní vidí se ve hlubinách, na dně temné propasti. Jest morálně odpraveným: jest mrtev pro společnosť. Stává se jejím vyvrhelem. Úsměšky, vtipy, opovržení — toť jeho údělem. Těš se tím, člověče! Více nezasloužíš — proč jsi padl? Toť tvůj trest, krčiti se na dně propasti, že neměl jsi dosti sil, udržeti se tam nahoře, v jasu, v zářivé aureole. Společnosť jest nemilosrdná. Vidíme ve vší nahotě její černé stíny: odpírá ubožáku to, čím povinni jsme každému, odpírá — soucit. Opovržení metá mu beze studu do tváře. A nikdo neřekne: blasfemie! Každý má svůj kámen, i ten poslední pidimužík, a s vnitřním uspokojením všichni kamenují umírajícího lva. Proč? Že umírá. —

A vše to v krátké době zkusil a poznal Ambrož.

Nikdo více oň nedbal. Po krátké disputaci, v níž učenci poznali, že se tu jedná o podivnou náhodu osudu, v níž Ambrož vytáhl si z osudí kuli černou, Mendělejev kuli bílou, obrátili se k onomu zády. Nebyli mravně lepší současné společnosti lidské.

S hlubokými poklonami poroučeli se předsedovi Akademie, smutně tu stojícímu, odcházeli, nevšímajíce si Ambrože, jemuž před okamžikem holdovali, jejž jeden z nich nazval před chvílí predikantem světového jména. Čím byl on teď?

Pouhým studentem. Učenec Ambrož de Valdemari zmizel — stál tu pouhý, nepatrný medik, jehož všimnouti si bylo by pro ně, slovutné, ponížením.

Šli hrdě vedle něho — někteří s úsměškem na rtech, několik jen málo se soustrastí v oku.

A odcházeli druh po druhu — nikdo neměl tolik odhodlanosti, aby vůči ostatním zastavil se u něho, stiskl mu ruku, řekl slovo soustrasti, útěchy, aby vlil mu naději v budoucnosť a oživil v tom okamžiku hluboko pokleslou jeho víru ve vlastní síly.

Nikdo si ho nevšímal, stojícího tu s hlavou skloněnou, bledého, trpícího. Nikdo nevšímal si doktora Raveniho, skleslého na křeslo, s hlavou ve dlaně ponořenou a s prsty křečovitě do vlasů zarytými.

Nikdo — nikdo! Sál se prázdnil, a prázdnil se tiše. Ti, kdož odcházeli, cítili ve svědomí svém vinu, spáchanou na onom opuštěném. Hluk kročejů jejich dozníval po chodbě.

Zbyl tu Joseph Michaud a — George Hargreaves, oba zaraženi, v rozpacích.

„Má soustrasť provází vás, pane Ambroži de Valdemari, nyní tak, jako dříve můj obdiv. Buďte ujištěn mým přátelstvím... Prosím i já o vaše... Jste nešťasten — ale jeden nezdar genia nesmí odstrašiti. Pokračujte dále na dráze, pro niž tak obrovské nadání jste osvědčil, pracujte dále vůči nepřízni osudu — a lidí. Buďte s Bohem, pane Valdemari.“

Ambrož tiskne mu mlčky, v neskonalém pohnutí ruku, marně namáhá se, by aspoň slovo, jediné slovo pronesl. A šlechetný Joseph Michaud volně, smutně se skloněnou hlavou odchází...

Zbývá tu ctihodný zpravodaj anglických „Times“, George Hargreaves.

„Master...“ odkašlává, jako člověk, mající cos na srdci a bojící se to pronésti. „Master, netruchlete, věc není skončena. Jest tu pomoc, — já vám ji nabízím.“

Descamps: Africa 1033.
Donnet de Vorges: La percepcion et la psychologie thomiste 473.
Duerm Van Charles: Vicissitudes politiques du Pouvoir temporel des Papes 762.
Fouard C.: Les origines de l'Eglise 668.
Gabriel Ardant: Papes et Paysans 305.
Héricault Charles: Mademoiselle Sous-Pliocéne 392.
Chanoine Bleser: Rome et ses monuments 305.
Kannengieszer: Le Reveil d'un peuple 473
Illustration, číslo prosincové 579.
L. de la Garde de Dieu: Histoire de l'Islamisme et de l'Empire Ottoman 946.
Legay Ch: La question sociale (Flekáček Jos.) 227.
Mercier S. J.: La Venerable Jeanne de Lestonnac 305.
Müller Simonis: Du Caucase au Golfe Persique 391.
Nempon: Duše misionářova 579.
Oeuvres de Saint François de Sales 669.
Siccard abbé: L'ancien Clergé de France 946
Signol Emil 227.
Vernier Donat: Grammaire arabe 763.

5. Chorvatská, srbská, slovinská.

Referoval Štingl Fr.

Andrič Nikola: Prijevodna belletristika 398.
Baričin G.: Naše žene 307.
Berza Josip: Pesme 231.
Bčelica 865.
Bezenšek A.: Slovenska stenografia 950
Časopisy slovinské 584
Dačič Ž. O.: Sirotač 769.
Dom i Swiet 675
Funtek Ant.: Luči 146.
Gavrilovič Andre: Pjesme 232.
Gestrin F.: Izza mladih let 950.
Gimnazijalac 308.
Glasnik 865.
Harambašić Aug.: „Nevenke“ 307.
Hubad Fraoc: Junaki 146.
Ilije Jovan: Dahice 146.
Jvekovič, Dr. Fr: Životi svetaca i svetica Božjih 398.
Jevtič Stevan J.: Spahinica 768.
Jovanović Vl. M: Iz bračnog života 477.
Jukič a Martič: Narodne pjesme 398.
Knihy matice slovinské 584.
Kulinovič Rizvan: Almasia 768.
Kuničič Petar: Viški boj 676.
Matice hrvatska 948.
Mijatović Čed.: Ikonija 768.
Nenadovića Spisy sebrané 476.
Nikola I.: Pjesnik i vila 864.
Pleteršnik: Slov.-nemski slovar 583
Psalmi 308.
Srpska književna zadruga 1034.
Sriemac Ilija: Sveti Ivan Kapistran 865
Šantić Aleks: Pjesme 231.
Šenoa Aug.: Zlatarevo zlato 477.
Španič Štjepka: Immortelle 308.
Turčić Luka: O darvinismu 676.
Turkoš Tone Ivan: Básně 583.
Wienac 675.
Vječno sviceničtvo (Ante Medović) 769.
Vošnjak, Dr.: Lepa Vide 865.
Vrhbosna (Ante Medović) 769.
Željski Boško: Básně 232.
Živkovič M.: Prvi i pošljednji put 476.

6. Italská.

Avolio Gennaro: Atheismo nelle scuole 771.
Biblioteca Leonina ve Vatikáně (Flekáček Josef) 677.
Bonetti G: Cinque lustri di storia dell'oratorio Salesiano 228.
Boscovi Salesiani v Turině, jejich knihtiskárna a knihkupectví (Flekáček Josef) 144.
Cavaleri F.: Religione e societá 229.
Cinquemani Giov.: Leone XIII. et il suo tempo 581.
Confesioni preziose, dai fatti da parte degli eretici 770.
Conti August: Religione et arte 229.
Della Valle: Il duomo d'Orvietto (Flekáček Josef) 306.
Ferreri G.: Di alcune quistioni intorno all'educazione dei sordomuti 770
Fosco A.: La cattedrale di Sebenico 771.
Fumi Luigi: Album polyglotto (Flekáček Josef) 306.
Garrucci Raffaele: Storia dell' arte Cristiana 581.
Gerarchia Cattolica illustrata 304.
Giordano M. J.: La massoneria senza maschera 475.
Leone XIII. Periodico mensile 396.
Mantegazza Pavel: Epikur, fysiologie krásna (Flekáček Josef) 306
Massoneria, quel che é, quel che fa, quel che vuole 581
Monaci P. Silvio: Notizie storiche sul R. Istituto dei sordomuti di Genova 770.
Muriano Domenico: Vita del P. Paolo Emilio Reynaud 306.
Parodi Guiseppe: Il duello e la moralitá 396.
Pizzicaria Pietro: Un eroe di caritá nel secolo della filantropia 1034.
Polidori Eugenio: Il Cristianesimo escluso dell' insegnamento 229.
Prinzivali Virginio: Viaggiatori e Missionari nel Asia 396.
Rorai, di, Stefano: Il genio della rivoluzione italiana 947.
Zocchi Gaetano: Il sopranaturale nella chiesa 475.

7. Německá.

Albert, Dr.: Poesie aus Böhmen 479.
Baümer Suitbert: Johannes Mabillon 586.
Belesheim Alfons: Henry Edvard Manning 397.
Bibliothek der katholischen Pädagogik 678.
Bremscheid M.: Der christliche Arbeiter 586.
Duhr Bernhard: Jesuiten Fabeln 477.
Ein Tiroler Büblein 309.
Falser E.: Leben und Wirken des P. Damian de Veuster 398.
Frantz: Geschichte der christlichen Malerei 586.
Grünwald, Dr.: O vlivu žalmů v katol. liturgii (+ 15) 310.
Hespers K.: R. Schynses letzte Reisen 679.
Katolický tisk v Bavorsku 1036.
Klein E.: Der Socialdemokrat hat das Wort 479.
Klostermann C.: Böhmerwald-Skizzen (Pátek Ferd.) 867.
Ley C. A.: Bebel und sein Evangelium 397.
May Karel: Cestopisné romány 953.
Monatsschrift für christl. Social Reform (J. Š.) 775.
Mehler J. B.: Don Boscos sociale Schöpfungen 1038.
Onno Klopp: Der dreissigjährige Krieg bis zum Tode Gustav Adolfs 397.
Oesterreichisches Literaturblatt (Vrba V.) 1039.
Pesch Tillmann: Die groszen Welträtheel 586.
Pohl Julius: Jubelgold 397.
Schachinger Cölest.: Reise durch Italien nach Aegypten und Palästina 679.
Schmid Joh.: Petrus in Rom 479.
Steinle Z. A.: Der Peterspfennig 1038.
Seume, Lebensbild 309.
Stöckl Albert, Dr.: Geschichte der christlichen Philosophie 479.
Veselý Johann: Geschichte der F. Schwarzenberg'schen Domaine Postelberg (Fr. Štědrý) 1037.
Vrba Th. C. Rud.: Die Sünden der Gesellschaft 867.
Weigand Gustav, Dr.: Vlacho-Meglen 766.
Weinand: Leo XIII., Seine Zeit, sein Pontificat und seine Erfolge 478.
Weis Fr. Albert N.: Lebensweisheit (Fr. Filip Konečný) 776.

8. Polská.

Badeni Jan: Między Slowianami (Osecký Jos.) 771.
Duchińská Severyna: Pisma 866.
Gavalevicz: Drugie pokolenie 674.
Chviński-Jeske Th.: Po złote runo 675.
Janiszewski Jan: Kościol i panstvo chrześciańskie (Sadok Werberger) 674.
Kalina Ant., Dr.: Studyje nad historią języka bulgarskiego (E. Berounský) 766.
Kopyciński Adam, Dr.: O stosunku kapitalu do pracy 673.
Mickiewicz N.: Żywot Adama Mickiewicze 674.
Orzeszkowa El: Sędza 674
— Bene nati 675.
Przegląd polski, rok XXVII. (Osecký J.) 394, 866
Przegląd powszechny 674.
Przevrotność zasad i dążności socialystycznych 867.
Rogosz Jos: Ciche tragedye 674.
Starzyński Stan., Dr.: Konstytucyja Trzeciego Maja 866.
Stysinski: Polski sociolism 474.
Tarnowski Stan.: Z doświadczeń i rozmśylań 674.
Witkiewicz J: Sztuka i krytyka u nas 674.
Załeski Bohdan: Básně posmrtné (Kopal Petr) 393.
Załeski Stan.: Rozwój nihilismu (Fr. Sadok Werberger, Ord. Praed.) 673.

9. Ruská.

Papa Lev XIII. po otzyvam sovremen nikov (Fr. Žák) 950.
Vsjepoddannější otčet oberprokuratora svjatějšago sinoda (Fr. Žák) 669, 763.
(Viz též v lit. české posudky „Ruské knih.“ z pera Šubrta Fil.)

10. Slovenská.

Slovenské pohl'ady, 12. č. (—o—) 317.
Pútnik sv. Vojtěšský (R. Spatopluk) 307.

11. Různé.

Don Pavel Piolin 228.
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 73, 159, 242, 321, 409, 495, 590, 683, 780, 874, 962, 1046.
Družstvo sv. Jeronyma a knihy jeho na r. 1891 (Štingl Fr.) 147, 229.
Marmier Xavier 143.
Noviny žebrácké 305
Niva a její pan redaktor (Kolísek Leop.) 402.
Oslava Komenského dle almanachu jub. „Palma věků“ a „Kytice Kom.“ (Dr. Č.) 83, 150, 241, 318, 408.
O žurnalistické slušnosti (Vrba R. Th. C. 492, 588.

Poppr Ant.: Hrad Bezděz (Flekáček Josef) 1045.
Regesta diplomatica 949.
Svaté písmo a kritiky rationalistů 304.
Ukázky, kterak některé listy něm. píší o katol. socialismu (Vrba R. Th. C.) 774.
Veselý-Benešovský J.: Eva a jiné povídky (Irman) 1045.
Vondruška Karel Dr.: Kalendář duch. česko-slovanského (Škrdle Tom. 1046
Ziegler Jan, oslava jeho (Štingl F.) 146.

c) Umění.

Ankce uměleckých předmětů v Paříži 858.
Method (Soukup Jan) 227, 391.
Obrazárna knížete Sciarry (Paolo) 303, 667
O zachování starobylého kláštera sv. Anežky (Mokrý Ant., Dr.) 67.
Posvátná malba v Pražském Saloně 1893 (Volyňský S.) 859.
Reforma hudby chrámové (Paolo) 303.
Společnost pro křesťanské umění 390
Umělecká výstava (liga 10, Paolo) 760
Umění křesťanské v Anglii 391.
Vánoční výstava v Umělecké Besedě (Soukup J.) 302.
Vilpert Jos. Msgr. (Paolo) 390.

F) Různé.

Audience místopředsedy družstva „Vlasť“ u sv. Otce Lva XIII. 222, u státního sekretáře kard. Rampolly 696.
Cassianeum u Donauwörthu 480.
Demonstrace v Žižkově 413, 507, 600. Pro Vlasť 688, 788, 1052.
Družstvo „Vlasť“ J. M. ndp. biskupu Brynychovi 571.
Historický kroužek družstva „Vlasť“ 86, 327, 424, 605.
Komité pro vydání almanahu 168
List předsedy družstva J. E. kardinálu Rampollovi 299.
Na sklonku IX. roku 1054.
Nekrolog Dr. Jana Ev. Haise, biskupa Králové-Hradeckého 166.
Nekrolog † Václava Kotrby 88.
Úmrtí: Kard. Lavigerie, Albert Henry Vratislav 247. — Andrej Kornel, Janko Komenar 326. — Lenartovicz, Zorilla Jos. 412. — Petr Balan 599. Mato vitez Vodopić, Dr. Fran Anijan Feretić, Ljudovit pl. Vukotinović 687. Josep Cimpermann, Mirko Bogović 707. — Lopašič Radoslav 788.
Valná hromada družstva „Vlasť“ 375.
Vondruška Karel, Dr: České veřejnosti 967.
Výbor družstva „Vlasť“ 167.
Zasláno. V. Špaček 607, 878. — Fr. Filip Konečný 607.
Zpráva knihovní komise 87, 168, 248, 328, 424, 520, 695, 792, 1053.
Zprávy spolkové 86, 167, 247, 423, 519, 968, 1054.

„Není mi třeba žádné pomoci!“ vztýčil Ambrož hrdě hlavu, ano, s jakýmsi opovržením.

„Gentlemen, nerozumíte mi...“ pokračuje zpravodaj. „Jedná se o váš prospěch, o vaši slávu... Jak pozorujete, zde, mezi Francouzi, byl jste zneuznán, neoceněn. Žádný z těchto Francouzů se nepronesl, byste vystoupil se svou theorií vůči tomu, že Mendělejev tak již učinil. Mezera časová mezi vystoupením onoho Rusa a mezi vystoupením vaším jest téměř nepatrna, a o původnosti vaší práce jsou tu důkazy, jsou tu svědkové... Francouzská půda, gentlemen, jest nevděčna... Pojďte, uchylte se k nám do Anglie, vystupte zde, s naší pomocí, s pomocí „Times“, jichž splnomocněncem úplným a právním pro Francii jsem já, já, gentlemen... Chápete mne, gentlemen —?“

„Chápu, ale —“

Ambrož záporně, odmítavě zavrtěl hlavou.

„Jedná se přece o vaši slávu, o zasloužilou odměnu namáhavé práce, o odměnu, uznání stkvělého genia...“

„Nemluvte o slávě...“ zamumlal Ambrož. „Viděl jste, co sláva jest. Nechci slávy!“ rozkřikl se.

„Ale, gentlemen... nechápu vás... Sláva může vám pojistiti, ano, ona pojistí vám zcela jistě stkvělou karriéru...“

„Prospěchářství! Já pracoval s nadšením, já pracoval pro vědu, lidstvo... ne pro svůj prospěch...“

„Ano, uznávám šlechetnosť vaši, gentlemen, ale —“

Master George Hargreaves zakašlal. „Gentlemen,“ pokračoval za okamžik, „ujišťuji vás, že veškerá naše žurnalistika s „Times“ v popředí, bude státi s vámi a za vás bojovati. Víte, gentlemen,“ naklonil se k jeho uchu, „Mendělejev je Rus, a Rusko je velmoc Anglii nepřátelská. Zahájíme s nimi energický boj i na poli vědeckém... Rozumíte, gentlemen? My je musíme pokořiti, musíme, musíme!“

„Monsieur... mám býti tedy v rukách vašich mrtvou loutkou... Nepřijmu návrh váš, monsieur, a nepřijal bych ho ani tehdy, kdybyste mi byl neřekl, z jakých pohnutek mi jej nabízíte. Nikdy, monsieur. Ustupuji čestně — nehledal jsem slávy, ni osobního prospěchu: jiný vykonal tutéž věc pro vědu dříve než já — jsem tím spokojen. Odcházím s tohoto jeviště.“ A Ambrož s nevolí se obrátil.

„Ale, považte, gentlemen...“

„Nikdy nepřijmu vašeho návrhu!“

„Jest to vaše poslední slovo, gentlemen?“

„Mé poslední slovo.“

„Snad později zajisté, gentlemen, v té věci ráčíte změniti svoje mínění. Já vždy —“

„Mé poslední slovo, gentlemen!“ řekl Ambrož povýšeným hlasem a důrazně, a odvrátil se na dobro.

Pohled jeho setkal se s pohledem doktorovým. Stáli proti sobě tváří v tvář — přiblížili se k sobě a v němém, neskonalém hoři se objali.

Oba nešťastni — oba na dně propasti!

Předseda Akademie stojí u nich, a slzy kanou mu z očí.

XVII.

Ve hlubinách beznadějnosti.

Tichý, krásný den chýlil se k večeru.

Zapadající slunce vyzlatilo září svou pokoj, paprsky jeho širokým okenním proudem sem vnikající chvěly se na stěnách, tisknouce jim v tesklivém rozloučení poslední polibek.

Ambrož stál mlčky, se skříženýma rukama, s hlavou skloněnou poblíž okna. Zdálo se, že sní.

Poslední pozdravy slunka, sem dolétající, zdály se mu býti posledními pozdravy jeho života. Bylo mu, jakoby den jeho žití se stmíval, a on volně odumíral všemu, co mu bylo drahé, co bylo jeho blahem zde na světě. Odumíral sám sobě. Tiše, bez nejmenšího pohnutí, bez nejmenšího záchvěvu duše. Nebyl více schopen mysliti, cítiti. S resignací, jsa si vědom, že nelze již jinak, že vše proň je ztraceno, zaviral knihu svého života. Cítil, že umírá. Nebyl to však jasně uvědomělý cit, jenž se ho zmocnil, byla to jakási zmalátnělosť, slabosť, v níž nebyl schopen ani myšlénky, v níž všecko splývalo v jedno hoře, dusící všecku duševní činnosť. Bylo mu jako člověku, pod nímž uprostřed širého oceánu tone loď bez pomoci, bez přispění...

„Dokonano!“ zašeptal.

Mrákoty jej obestíraly — neviděl východu z této tmy, jež volně, nemilosrdně a neústupně kladla se na jeho život. Neměl čemu žíti. Vše, v co doufal, co bylo jeho illusemi obetkáno aureolou dobra a štěstí — to vše jej zradilo, opustilo. Nebyl proň nikdo v celém širém světě, Nevěděl, čemu by dále žil... Čemu? ptal se sám sebe pod tíhou dusících, tísnících mrákot. Mohl žíti tak, jako jiní žijí bez cíle, jen tak den ze dne? Mohl? Ne! odpovídal sám sobě — všechny výhledy v budoucnosť utonuly v čiré tmě, a on viděl se na počátku srázu. Zoufalství bylo jen krok od něho vzdáleno.

Neměl více sil, aby se vzchopil. Cosi strkalo jej neviditelnou silou k onomu srázu, cítil, jak mu půda mizí pod nohama — a neměl více sil, aby se zastavil, aby se vzepřel onomu tajemnému nutkání. Jakási ztrnulosť ovládla jeho údy.

Otevřel oči, pohled jeho spočinul na pruhu zarudlých paprsků na podokeníku. Nehybně, netečně a přece s očima široce rozevřenýma díval se naň, jak volně se zatáčí a hasne.

Zdálo se mu, že to jsou poslední úsměvy jeho mladosti. A zítra snad budou líbati jeho rakev, v pozítří jeho svěží, čerstvě zasypaný hrob. Snad!

Paprsek mizel, tratil se a tratil — — slábnul a shasl úplně.

Ambrož učinil pohyb, jakoby chtěl ho zachytiti — pak křečovitě přitiskl ruce k obličeji a vykřikl: „Marto Lubecká!“

Hlas jeho zazvučel komnatou, ztratil se bez ozvěny.

A on opakoval tišeji, ale s neskonalým hořem: „Marto!“

Byl tu něko, kdo slovo to slyšel — Filomena.

Přišla sem ze zahrady hledajíc otce, a místo něho nalezla Ambrože.

Chtěla po tichu odejíti, tak, jak nepozorovaně přišla. Vracela

se již ... Ale neskonalá její láska k němu zadržela její kroky. Viděla jej trpícího. — Znala již vše, co se bylo přihodilo ...

„Potřebuje útěchy," pravilo jí srdce, ale rozum pravil: „On tě nemiluje, nemůžeš ho potěšiti."

Mladé dívky dávají vždy přednosť hlasu srdce před hlasem rozumu. Filomena poslechla svého srdce.

Přistoupila chvějíc se k Ambroži. Zaslechla vzdech a jedno slůvko, které jí dostačilo, aby city Ambrožovy si vysvětlila. Slůvko to bylo: „Marta Lubecká."

Nepřekvapilo ji. Zarazila se toliko na okamžik. Od včerejška byla přesvědčena, že Ambrož miloval jinou, a že tato jiná jej oklamala. Nyní věděla, jak se jmenuje.

„Pane de Valdemari," zašeptala.

Ambrož se obrátil. Zřel před sebou chvějící se dívku. Záblesk radosti padl do jeho temného nitra.

„Slečno!" pravil a uchopil její ruku. Ona ji vztáhla zpět, tak smutna a teskliva jako zlomená lilie.

„Můj soucit provází vás v novém vašem neštěstí ..." pravila tiše, hlavu majíc skloněnu ...

Ambrož hleděl na její krásnou přibledlou tvář a mlčel.

„Důvěřujte v Boha, kráčejte dále na cestě za ideály, nedejte se odstrašiti prvým zklamáním. Jen kdo vytrvá, zvítězí."

„Slečno, vy již víte?"

„Ano, vím všechno. Lituji vás. Chtěla bych vás potěšiti, ale mé síly jsou slabé. Snad někdo jiný vám bude moci poskytnouti více útěchy."

„Nic více, nežli vaše přátelství ... Právě želel jsem ztráty svých dvou přátel — a hle, vy přinášíte mi svůj soucit, hvězdu do temna mé duše ... Ano, musíme doufati ..." pravil temně.

„Ve své štěstí," dodala dívka. „Ztratil jste zajisté již mnoho?"

„Ano, velmi mnoho."

„Nebývá vždy ztraceno, co máme za ztracené. Doufejte!"

„V co více možno doufati na troskách svých illusí: v život nebo v smrť? Myslím, že více v tuto," doložil trpce.

„Kniha žití vašeho není dosud zavřena ... Přemítněte několik těch temných listů, hledejte světlé stránky ..."

„Nemám více síly," pravil Ambrož.

„Nechcete ji míti."

„Máte pravdu ... Jsem velice sláb ... musím klesnouti."

„Musíte jíti ku předu!" rozkřikla se dívka v ušlechtilém rozhorlení. „Máte ještě daleký cíl před sebou. Nechtějte býti mrtvou hlínou, moha býti zářivou pochodní ... Vzmužte se, pane Valdemari ... což opravdu jest vše ztraceno?"

„Snad vše ..."

„Ó, nikoliv! Nemohu tomu věřiti ... Jste dnes ohromen trpkými zklamáními, jež na vás Bůh seslal ... Nevidíte východu z této tmy, která vás náhle obklopila ... Čekejte a doufejte — snad brzy již uzříte mnoho cest ke blahu vedoucích, jež jsou vám dnes neznámy ..."

„Mé blaho pohřbeno jest v hlubinách, kam žádný smrtelník nemá přístupu ..."

„Ale jsou mocnosti, jež i hlubiny ty pronikají a blaho tam

ukryté na povrch vynášejí... Nezoufejte, doufejte, neklesejte, důvěřujte v Boha!..."

„Máte pravdu... pokusím se o to... A vy?"

Dívka rychle sklopila oči. „Já —? Budu šťastna, vidouc vaše štěstí..."

Dotekla se jeho ruky a odkvapila jako zářivý přelud... Stanula ve svém pokoji, položila jednu ruku na srdce prudce bijící a druhou na rozpálené čelo a zašeptala: „Ano, jest mocnosť, která ze hlubin žalů vynese na povrch tvé štěstí, milovaný Ambroži... a ta nazývá se: sebezapření a sebeobětování!"

Zkřížila ruce na prsou, obrátila oči vzhůru... Zapadající slunko otevřeným oknem vrhalo svou zář na krásný ten obličej, ušlechtilým rozechvěním se ruměnící; zdálo se, že gloriola tvoří se kolem její hlavy, a že bytosť tato. milující a přece odříkající se své lásky, trpící a při tom hledající blaha jiných sestoupila s výšin jasných sem dolů v údolí bolestí, aby vykonala svůj vznešený úkol: oblažiti lidská srdce...

Příštího dne seděla v saloně doktora Raveniho malá společnosť: abbé Delacroix, Paolo Balestra, Leandr de Valdemari a Ambrož. Doktora Raveniho tam nebylo.

Paolo Balestra meškal poslední dny v Paříži. Přišel se loučit se svými přátely. Byl na odchodu do Říma.

Leandr de Valdemari zasmušile seděl za stolem, oko jeho chvílemi pozíralo soustrastně na Ambrože, jenž seděl s hlavou ve dlaně složenou. Nastávající odjezd jeho do Říma, kam volal jej zpět jeho řeholní slib, a tím i loučení s milovaným synem, jejž byl nucen zůstaviti zde v tak nevýslovném hoři, opuštěného, zklamaného — to vše bolestně se ho dotýkalo. Měl se synem se loučiti snad navždy, navždy!

Podivný osud: kdysi on svévolně jej opustil, aby se ho zbavil i jeho matky — a dnes cítí v nitru svém neskonalou bolesť, že opustiti jej musí.

Celá společnosť byla pod tíhou, již způsobil Ambrožův nezdar s jeho periodickou soustavou. Všichni cítili s ním hluboce; jeho osud byl i jejich osudem. Duše šlechetné cítí žal bližního více, než jej cítí on sám.

„Pane Valdemari," pravil něžně Paolo Balestra, přistupuje k Ambroži a bera jej soucitně za rameno. „Nezoufejte! Pouť genia jest již taková: Prozřetelnosť postavila mu do cesty nesčetné překážky. Boj a zápas jest jeho údělem. Má se osvědčiti. Je-li dosti silen, překoná vše a zvítězí. Buďte i vy takovým, Ambroži... Vždyť utrpením tříbí se charaktery... i z nás každý trpěl," dodal měkce.

„Ano, uznávám to," odvětil Ambrož temně, „ale někdy se stává, že duše úplně jest vysílena, nemá více vzpruhy, aby se vzchopila, a někdy také člověk, byť i chtěl žíti, neví, čemu by žil, čemu měl by věnovati trosky vlastního svého „já"..."

„Neví?" opáčil Paolo hlasem poněkud udiveným, ale zároveň srdečným. „Nevíte, čemu byste žil? Nevíte nic o lidstvu trpícím? Nevíte, že jsou milliony ubožáků, potácejících se životem bez útěchy, marně volajících po pomoci, ana ostatní, šťastnější společnosť jich

neslyší? Nevíte, an život váš pro vás nemá více ceny, že tohoto života třeba jest ku blahu jiných? Obětujte se, buďte velkodušným, žijte pro ty, kdož vašeho života, vaší činnosti potřebují, žijte pro lidstvo trpící... Pracujte pro ně... pracujte s námi!" dodal povýšeným hlasem.

Ambrož nazvedl skloněnou hlavu.

„Ano, Ambroži," ujal se slova abbé Delacroix nadšeně, „máme vznešený cíl před sebou: soustřediti veškeru katolickou intelligenci celého světa v jednotu, ve „bratrstvo lásky", jež by všude nezištně, obětavě působilo ve prospěch trpícího lidstva na podkladě náboženském. Ovšem, myšlénka naše jest obrovská, a zajisté po prachu našem ni památky nebude, než pronikne všechny vrstvy katolické intelligence... Ale počátek, vznik tohoto „bratrstva" položen budiž v dobách našich, a my můžeme doufati, že Bůh požehná našemu dílu. Jím má býti čeleno svobodnému zednářstvu, jež základem svým učinilo nevěru. Naším základem jest Bůh — a Bůh bude s námi! V jednotlivých státech utvoří se samostatné odbory „bratrstva lásky", a ty, majíce mezi sebou spojení, podléhati budou vrchní, ústřední správě v Římě, pro niž doufáme získati papežskou kurii. Účelem naším jest pomáhati trpícím, zmenšovati lidskou bídu na základě evangelia Kristova. Kdo jest členem bratrstva — ten zavázán jest ve svém povolání dle svých sil bídu lidskou zmenšovati. Nuže, Ambroži, vy, jehož sláva oklamala, jenž pravíte, že nemáte čemu žíti — tu jest účel vznešený, důstojný vašeho ducha: staňte se členem bratrstva našeho, dostudujte — a pak pomáhejte nám ulevovati lidské bídě."

Ambroži kmitla se znovu hlavou celá minulosť... Marta jej opustila, na poli vědeckém došel neúspěchu. Sám stál v životě jako lístek ve vichřici. Dosud viděl život svůj před sebou jako život prázdný, dlouhý jako poušť, beze cíle. Život takový neměl pro něj ceny. Nyní slyšel, že života jeho třeba jest jiným... Vzpomněl na dřívější své tužby, prospěti lidstvu, ulevovati jeho bídě, na tužby, na něž ve vědeckém svém bažení zapomněl, a jež nyní elementarní silou jeho mladosti uchvacovaly jeho duši tak, jako uchvacovaly ji dříve.

Cosi divného, nepochopitelného stalo se s Ambrožem. Zdálo se, jakoby nové síly vlévaly se do jeho žil. Nová energie vytryskla z hrobu jeho illusí. Chtěl žíti — ne sobě, ale jiným. Byl ochoten strádajícímu lidstvu posvětiti sebe, celou svou bytosť.

Povstal, čelo jeho se rozjasnilo, oko zase zaplálo dřívějším ohněm. Mrákoty prchaly z jeho duše, energie mladosti nad nimi zvítězila. Viděl zase před sebou mnoho cest tam, kde neviděl před chvílí žádné. Viděl východ z labyrintu vlastních svých bolestí v posvěcení se veškerenstvu. Ve svém vzrušení ani nepozoroval, že vešel doktor Raveni, bledší než dříve a s hlubokou rýhou uprostřed čela.

„A můj otec?" ptal se poněkud nesměle, obraceje se k otci.

„Jsem členem bratrstva... Budiž to usmíření Boha za veliké moje viny," řekl pokorně Leandr a sepjal zbožně ruce.

Blesk radosti šlehl okem Ambrožovým. „A doktor Raveni?" tázal se.

„I já jsem již dávno členem bratrstva lásky", ozval se doktor, přistoupil k Ambroži a objal ho.

„Chtěl jsem tě viděti slavného, Ambroži,“ šeptal. „Má láska k tobě vnukla mi příliš pozemské a hrdé zámysly... Bůh mne trestal... Žijme dále lidstvu, ne na poli vědy, ale na poli lásky... Ambroži...“ zašeptal téměř prosebně a něžně pohlédl mu do očí.

Ambrož mu porozuměl. „Ano, žijme!“ pravil.

Pak obrátil se k oběma duchovním a řekl vroucně: „Pánové, dovolte, bych i já v bratrstvu lásky směl s vámi pro lidstvo působiti.“ A objal svého otce.

Paolo Balestra sepjal ruce a pohlížeje vzhůru, zvolal velebně: „Bůh žehnej bratrstvu lásky!“ (Pokračování.)

Zaniklá gymnasia slovenská.

Podává

Tóma Šmýd.

(Pokračování.)

Hned v této prvé zprávě založeného gymnasia katolického dí se dále o nich: „Istá vec je, že tento druh ľudí nič nezameškal k udusenia myšlienky hned v jej zárodku“ — Ale obětaví Slováci nedali se zastrašiti žádnými překážkami a svorné snaze jejich se podařilo, že dne 3. října 1869. už mohli „samostatné katol. realné gymnasium v Kláštore pod Zniovom“ otevříti prvou a zároveň i druhou třídou. Žáků měli v obou třídách 73. Gymnasiu vytkli takovýto účel: „Z našich žiačkov nábožných a bohabojných kresťanov a súcich vlasť svoju a národ svoj slovenský milujúcich občanov vychovať a ich prirodzeným spôsobom v jejich materinskej reči vyučovať, hlavnú pozornosť ale obratiac na to, aby oni pri iných vážnych vedách i maďarskú a nemeckú reč zakladne si osvojili.“

Ředitelem byl „Martin Čulen, kňaz arcib. Ostrihom“ atd., jemuž hned prvého roku stáli po boku učitelové: Jan Kudlička, kněz biskupstva B. Bystřického a ještě tři učitelové světští.

Přezírajíce jména zakladatelů, střetáme tu jména svých známých, kteří jako ligotavé hvězdy po celý čas tam jasají na obzoru slovenském. Na prvém místě stojí obětavý Tomáš Červen, veledůstojný probošt v B. Bystřici, jenž věnoval 1000 zl. Dr. Mallý Jan, stud., praefekt ve Vídni, věnoval 1000 zl. Juriga Jan, kanovník v Ostřihomě, 500 zl. Chrástek Michal, děkan a farář ve Sv. Kříži, 300 zl. Gotčár Jan, opat v Žilině, 300 zl. Országh Jan, archidiakon ve Sv. Juří, 300 zl. Dr. Radlinský Ondřej, farář v Kútech, 300. Sasinek [1]) Fr. V., tajemník Matice Slov. ve Sv. Martině, 200 zl. a mnoho farářů, kaplanů a soukromých osob, kteří na tyto školy věnovali po 200 a po 100 zlatých. Mezi řádnými členy nalezáme kromě chudobných kaplanů ještě i chudobné učitele přispívající po 50 zl. Na podporu

[1]) Dvě poslední leta dp. Sasinek byl pokladníkem katol. gymnasia Klášterského. Ku sbírkám na toto gymnasium vydal provolání uveřejněné v Nár. Novinách.

gymnasia kněží odsluhovali zadarmo mše svaté a přijaté peníze odváděli do pokladnice gymnasijné.

Aby též chudobným rodičům bylo lze nadané synky do škol těchto dávati. zároveň sbírkami a fundacemi založili tu „alumneum“ [2]). v němžto žáci obdrželi stravu buďto zcela zadarmo, anebo za velmi nepatrný doplatek. Připláceli zprvu po 1 zl., po 2—4·50 zl. měsíčně, a potom po 20 zl., 25 zl., 30 zl., 35 zl., 40 zl., 45 zl., 50 zl. ročně. A za tento tak nepatrný plat chovanci dostávali: „každodenne okrem pôstnych dní zdravú hovädziu polievku, $^1/_4$ lib. mäsa, 9 lotov chleba a prívarku do sýtosti na obed; na večeru to isté okrem mäsa.“ —

Jaká to výhoda pro chudobné, avšak učelivé a schopné Slováky! Taková „alumnia“ byla dříve už při B. Bystřickém a V. Revúckém gymnasiu, podle jejichž vzoru si uspořádali alumneum též pro Klášterské gymnasium. [3])

Kdy Slováci založili sobě „Maticu“ a gymnasia slovenská, byla to tenkráte doba nejšťastnější na Slovensku: všeci svorně pracovali, rozdílu a stran mezi Slováky nebylo

Pro alumneum Klášterské štědří dobrodincové zakládali fundace, ustanovujíce o nich takto: „Nadanie takovéto bude síce vlastnosťou alumnea, pod tou však podmienkou, že keď by gymnasium to buď zaniklo alebo základné jeho stanovy sa narušily, základnina tá buď sa prinavrati zakladatel'ovi, alebo sa naloží s ňou tak, ako to zakladatel' vo svojej listine zretelne vyslovil.“

Chudí Slováci (obojího vyznání) nejen za živa při stálém zdraví svůj národ v srdci nosili, ale ještě i přede smrtí rozdělovali svůj majetek na účely prospěšné milému národu slovenskému. Tak na př. Lichard (Slov. Kalendár r. 1874 str. 57. a 58.) pod nápisem: „Vďačná pamiatka našim“, uváděje jména zemřelých národovců slovenských, udává: „Jan Uičný, svojeho remesla chudobný murár (= zedník), zazanechal 2000 zl. sv. cirkvi v Sv. Petre, 800 pre V. Revúcke gymnasium, 400 pre pomocný ústav učitel'ských vdovíc. — Andrej Lemeš, probošt v Žilině, rozdělil svůj majetek na tré: jednu člástku Matici Slov., druhou Klášterskému gymnasiu a třetí pro alumneum téhož gymnasia.

Slovákům vytýkalo se, že prý na gymnasiích slovenských zanedbávají jazyk maďarský. Aby každému z vlastního názoru bylo lze posouditi, kterak vyučovali Slováci zemským jazykům: slovenskému, maďarskému a německému, zaznamenáváme zde rozvrh z programmu gymnasia Klášterského, na němž učilo se jazyku:

	a) slov.	b) maďar.	c) němec.
I. třída	2 hod.	4 hod.	2 hod. týhodně
II. „	2 „	4 „	2 „ „
III. „	2 „	4 „	2 „ „
IV. „	2 „	4 „	2 „ „

[2]) Pro alumneum postavili dřevěnou budovu, v nížto se provozovalo též divadlo.

[3]) Těchto výhod my postrádáme pro chudobné žáky na školách českých. Na místo obědů a soukromých podpor lépe by se posloužilo žákům společným konviktem. Žáci tam dobře jsou zaopatřeni, dozor je snadnější než při žácích roztroušených po všelikých domech v městě. Též soukromé učení, společné hry a zábavy, potřebný pořádek a uhlazená vybroušenosť ve společenském obcování

Aby tomu ještě lépe bylo lze porozuměti, udáváme zároveň i postup, jakým v každé třídě vyučovali jazyku slovenskému a maďarskému, ježto na konci bude toho třeba, abychom správně si udělali logický závěr dočtouce tuto rozhovorku.

V I. třídě *Slovenčina 2 hodiny.*

Na základe jednoduchej vety tvaroslovie podstatných a prídavných mien, zámen, čísloviek a slovies. Čítanie a rozberanie mluvnické a vecné. Cvičenie v pravopise. Písomné práce: Opis krátkých, mravných a dejepisných rozprávok. Tvorenie viet. Rečnovanie.

Maďarčina 4 hodiny.

Tvaroslovie: podstatné meno, pomerné prípony mien, príporovanie; prídavné meno, číslovky, zámena, časovanie pravidelných slovies, rozdiely medzi ústrojím maď. a slov. reči.

Prekladanie a tvorenie jednoduchých viet; slová z pamäti, čítanie, písanie a cvičenie v pravopise, školské a domáce písomné úlohy.

Ve II. třídě. *Slovenčina 2 hodiny.*

Na základě složenej vety pokračovanie v tvarosloví. Všestranný rozbor slovesa a ostatnie čiastky reči. V stručnosti o slohu, o listoch a popisoch. Ostatnie jak v I. triede.

Maďarčina 4 hodiny.

Tvaroslovie jako v I. tr., okrem toho sloveso: časovanie pravidelných, nepravidelných, neosobných a kusých slovies. Ostatnie jako v I. triede.

Ve III. třídě. *Slovenčina 2 hodiny.*

Skladba jazyka slovenského. Stručné opakovanie tvaroslovia. Jednoduché písemníctvo, písomné práce. Ostatnie jako v I. triede.

Maďarčina 4 hodiny.

Opakovanie a doplňovanie tvaroslovia. Slovosled. Čítanie, prekladanie a rozberanie čítacích kusov. Preklady do maďarčiny. Rečnovanie Cvičenie v slobodrom hovorení maďarčiny. Domáce a školské úlohy. Vyučovacia reč maďarská so slovenskou jako výpomocnou.

Ve IV. třídě. *Slovenčina 2 hodiny.*

Nauka o slohu v sústavnej súvislosti; sloh prosaický a básnický; stručný dejepis literatúry slovenskej; dôkladné opakovanie celej mluvnice. Domáce a školské úlohy.

Maďarčina 4 hodiny.

Dokončenie skladby, opakovanie a doplňovanie celej mluvnice. Čítanie a prekladanie, vecné a mluvnické rozberanie z čítanky Szvorényiho, z pamäti sa učenie vybraných kusov. Svobodné písomné práce. Vyučovacia reč maďarská s pomocou slovenskej reči.

Kromě toho ještě při *latině* ve III. a ve IV. třídě vyučovací řeč byla slovenská i maďarská. Kornelia Nep. překládali do jazyka slovenského i maďarského.

Při *dějepise* pak byla vyučovacia reč maďarská s pomocou slovenskej.

---

atd. snadněji se provede než při žácích roztroušených a bez dozoru bydlících u všelijakých rodin, které mnohdy ani o své děti neumějí se starati a kde mravnou nákazou se otravují žáci doma u rodičů na zdravých základech vychovaní.

Z tohoto přehledu každý sezná, že na gymnasiu slovenském maďarčinu neodbývali po macošsku, neboť žákové slovenští namořili se maďarčinou víc než dost.

Aby k tomuto učení větší chuť měli, rozdávaly se žákům i odměny za dobrý prospěch v jazyce maďarském. Hned prvním rokem započali z maďarčiny odměňovati, ježto ve výkazu: „Odmeny“ zpráva udává: „Pre dobré mravy a úsilovnosť odmenení boli pri verejnej skúške: „L'udevít Janovec, žiak II. triedy, *za výtečný prospěch v maďarskej reči* atd. 1 sr. zl.

Týž Janovec na přes rok už obdržel „1 toliar za výtečnosť z maďarskej reči a s ním vícero šuhajků po 2 zl. a po 3 zl. za dobrý pokrok v maďarčině a v dějepise.

Takto si počínali Slováci na těch rozkřičených gymnasiích slovenských. Podle toho bychom se domnívali, že na takovou horlivosť slovenských profesorů a jejich žáků i sám pl'utý Maďar pochvalně přikyvnouti může uspokojivě „sufficit“.

Dokud Slováci postrádali na gymnasiu vyšších tříd, proto žáky překládali na tolí maďarčinou, aby s dobrým prospěchem mohli ve studiích dále pokračovati na školách ryze maďarských. A věru Slováci nedali se nikde zahanbiti, jak dosvědčuje Škultéty o žácích ze slovenského gymnasia Revúckého, řka: „Revúcki žiaci nezahanbili se ani inde. Keď po zrušení gymnasia nútení boli odísť na druhé, na pospol maďarské ústavy, pokračovali tam s dobrým prospechom vo svojich štúdiach a poskladali zkúšky dospelosti.“ — Když pak měli už vyšší gymnasia slovenská, potom ještě více na horních třídách v maďarčině zase proto přitužovali, aby slovenští žáci s dobrým prospěchem obstáli na vysokých školách maďarských, kde jim pouze jazykem cizím vzdělávati se přišlo pro budoucí stav a povolání ve království Uherském.

Rány osudného roku 1874-5.

Prvou ránu na slovenská gymnasia zjevně vystřelil Móric Tomcsányi. Časopis „Reform“ v čísle 293. ze dne 24. října 1873 přinesl zprávu, že prý Móric Tomscányi, předseda kr. stolice soudní ve sv. Martině, dopsal ministru spravedlnosti, aby stát ve sv. Martině zřídil aspoň jednu elementárnou školu bezkonfesnou; neboť úřadníci a vůbec otcové smýšlení vlastenečtějšího nemohou prý dětem svým ani počátečného vyučování poskytnouti, ježto prý ve školách panslávských tam děti na všecko jiné se vychovávají, jenom ne na Maďary. Gymnasium pak že jesti nejen čisté konfesné, ale též i jeho směr rozhodně panslávský, v němžto se žák pouze slovensky naučí a v duchu protimaďarském vychovává. (Cf. Nár. Noviny 1873. č. 130.)

Rána byla už ostřeji nabitá. Městské zastupitelstvo ve V. Revúci zvolilo si starostou jistého Bartoffyho, úhlavního sočitele oproti tamějšímu gymnasiu slovenskému. Týž v únoru r. 1874. předložil gemerské stolici „Memorandum“, v němžto žádá, aby panslavské gymnasium ve V. Revúci bylo zavřeno, aby stolice takto dopomohla město přinavrátit maďarské národnosti, jížto dříve náleželo, jinak prý panslavismus z tohoto vlastizrádného gymnasia až do těch nejodlehlejších koutů se rozšíří. (Cf. Škultéty str. 148.) Proto prý stolice má dopomoci, aby město této kletby panslavské mohlo se úplně

sprostiti a aby na místo zrušeného gymnasia obdrželo realné školy, na jejichžto „múre by národiu zástavu“ vztýčiť mohli, aby město přední „hradbou maďarskej národnosti“ státi se mohlo. „V tedy bude žiť maďarská národnosť i v srdci slovensky hovoriacich (ibi pg. 154—155.)

Výstřel třetí už pošel ze hrubého děla a žádá, že všecka gymnasia slovenská zrušiti se mají. Hrobařskou práci tuto podnikla stolice Zvolenská, v nížto nalezali se nejzarputilejší škůdcové lidu slovenského.

Dne 15. dubna 1874 (právě když vrchního župana doma nebylo) stolice Zvolenská konala mimořádné sezení v B. Bystřici, na němžto předsedal známý přemrštěnec, podžupan Béla Grünwald [4]), maje bedlivými přípravami už napřed dobře sosnovaný plán. Rozposlaní náhončí už napřed spracovali neuvědomělých Slováků, aby věděli, že sami mají povstati, až pán velkomožný v sezení začne to a to „navádzať“ a když ti „hrvchotieri“ (t. j. uvědomělí národovci slovenští) proti tomu se oprou.

Sedláci slovenští sami měli dokázati, „že ani nie tak páni, jako vlastne sami sedliaci o panslávoch ani slova počuť nechcú“.

---

[4]) Slovenský odrodilec Grünwald založil „Srsť“ (= Svornosť), tu pověstnou „Mrvu“ slovenskou, o níž v lonském ročníku „Vlasti“ jsme se zmínili. Grünwald Slováků proto tak bridil, že tím sobě získati chtěl zásluh, aby na ramenou očerněných rodáků mohl vyšinouti se na stupeň vysokých důstojností v magyarorszaghu. Ve své zášti proti „panslávům“ šel tak daleko, že roku 1878. vydal sešitek nadepsaný: „A Fel vidék“ (= Horný vidiek), o němžto Lichard dí: „Je to literárny zločin spáchaný na celom národe našom. Všetko, čo bohaprázdna mysel', nadutá pýchou, právo znevažujúca sebeckosť, čierna žlč a krev zkazená, v ukydanej peleši svojej vyliahnúť môže, zloženo je v hore menovanom hanopise (Sl. Kalendár 1879. st. 31.)

Grünwald zhanobil a potupil celý národ slovenský, jeho přirozená práva, proslulou obětavosť slovenskou i jazyk slovenský, jenž prý v uších mu tak zní, „jako kdyby v ústech ořechy křoupal.“ Jeho zásadou bylo: zničiť a zničiť všecko, co jest slovenského a Slovákům veškeru schopnosť kulturou upírá. Takováto hana kydaná na vlastence slovenské a na celý národ pobouřila hněv nejen u Slováků, ale i sami Němci a spravedliví Maďaři rázně odsoudili pamflet Grünwaldův. Tak učinil německý Wanderer v Břetislavi (dne 30. května,) a zároveň i dva hlavní časopisy maďarské, „Budapesti Szemle“ (jejž jmenem vědecké akademie vydával Pavel Gyulay) a „Kritikon Lapok.“ —

V Mor Orlici 1891. č 108. dočetl jsem se právě této zprávy: „Uherský poslanec Grünwald zastřelil se dne 4. května 1891. v Paříži. Grünwald trpěl rakovinou ve chřtánu a po nezdařené operaci se zastřelil.“

Ejhle Slováci! vizte toho mocného reka! Z vás trpělo tisíce a tisíce statečných rodin a skrze Grünwalda i o výživu a chléb přišli četní Vaši obětaví mužové, a ani úpěnlivé vzdechy, ani hojné slzy ubohé Slovače nevinně trýzněné neobudily lidského citu v černém srdci odslovenčeném! Jak ale sama spravedlivá ruka Boží dotekla se hrdla prolhaného, tu statečný utlačovatel týraných Slováků rázem zrhá se v nejbídnějšího sketu a nedovede ani jako člověk aspoň trochu sám potrpěti. Čím šlechetnějšími lidmi Jste Vy ubídění Slováci! Oj žije na nebi ještě ten starý, spravedlivý Pán Bůh nebeský, jehož soudů nevyzpytatelných utiskovaný Slovák ve svých trampotách se dovolává a o němž ve přísloví dotvrzuje bratr Slezan, že „na každého má přichystaný chlévek.“ — Uhnětený národ slovenský šťastně přečká ještě nejednoho trýznitele mocného a Bôh dá, že svou trpělivostí zachová si národní život svůj. —

Kromě Slováků maďaroni hubí a ničí v Uhrách též ostatní odnože slovanské. Tak slovenští „Prekmurcové“, jichž je tam na 70—80 tisíc, jsou pro Slovence už hynoucím komárem, jejich záhuba prý jest tím větší, že s ostatními Slovenci neuměli se spojiť ani literárně. (Viz o tom: „Hynúca ratolesť Slovencov v Uhorsku ve Slov. Pohľadoch ročník XII. (1892.) str. 118.)

Tak potom se stalo, že výbor stoličný odhlasoval žádosť na ministra výučby, aby zrušil slovenská gymnasia: V. Revúcké, Kláštorské a sv. Martinské.

Svoji žádosť tím odůvodnili, že prý na těchto gymnasiích dějí se rejdy panslavské, a že z mládeže slovenské prý na nich se vychovávají nevlastenečtí a protimaďarští občané. Darmo proti tomuto nařknutí slovenských škol bránil se L. Turzo. Jeho hlas ve výboře podlehl většině, pozůstávající z neuvědomělých Slováků a z některých odpadlíků, která potom na ministerstvo vyslala tu prosbu:

Vysokoosvietené uh. kr. Ministerium!

Národostná agitacia, ktorú na všetkých stranách vlasti spatrujeme, je neomýlne veľkým nebezpečenstvom pre štát uhorský, súc zrovna namerená proti jeho trvaniu. Ale ešte úzkostlivějším zjavom a väčším nebezpečenstvom pre uhorský štát je tá ľahostajnosť a nečinnosť, ktorú naše vlády až po tento čas dosvedčovaly proti národnostnej agitacii.

Presvedčení sme síce, že vládni mužovia naši chovali tie najlepšie úmysly a jich najvrelejšou túžbou bolo zabezpečenie jednoty uhorského štátu. Ale z nepoznania povahy tak rečeného národostného pohybu vyplývajúci mýlny náhľad, že pohyb tento má istú oprávnenosť a na tomto náhľade založená zásada osobná, dľa ktorej národnostné poburovanie možno utíšiť najjistejšie šetrnosťou a povoľnosťou, ochromila účinlivosť vlád našich, že nečinne pozeraly na najpovážlivejšie nápady, ktoré skrz dakoľko buričou pod zásterou národnostných nárokov namerene boly proti uhorskému štátu a privlastňovali jim akúsi oprávnenosť i vtedy, keď smyšľanie a držanie sa politické prevažnej väčšiny patřičnej národnosti v určitej protive stálo s politickými námahami buričov a určite zahacovalo počínanie v jej mene bez splnomocnenia vystupujúcich buričov. Smutné následky jasne ukázaly škodlivosť politiky šetrnosti a povoľnosti. Dnes sotva je niekto v krajine, ktorý by nenahliadol, že povoľnosť pri národnostných poburovaniach len rozmnožila zlo a že čo pred niekoľko rokmi bolo len iskrou, ktorá by sa ľahkým činom bola mohla vyhasiť, — dnes je už veľkým plameňom, ktorý sa bez prekážky ďalej rozjiedá, neprestajne väčších rozmerov nabýva a vlasti povážlivým nebezpečenstvom hrozí

Nemôžeme síce tajiť a s uznanlivosťou nevyzdvihnúť, že pán minister v novšom čase razne sa zadržal v záujme jednoty a dôstojnosti uhorského štátu, ale v celku berúc vec v pokračovaní vlády našej chybuje predsa náležitá dôslednosť a na celú krajinu, na všetky odvetvia vlády sa prestierajúca všestranná činnosť a obzvlášte čo sa týka pokračovania ohľadom národnostných poburovaní, musíme s celou otvorenosťou vysloviť: že nariadenia vlád našich namerené boly viac len k odstraneniu symptomov nežli príčin zla. Takýmto pokračovaním môže snáď docieliť to, aby následky národnostného poburovania nezjavovaly sa demonštratívnym a násilným spôsobem, ale zlu neodpomohlo sa od koreňa bo jestli že príčiny zlého ostanú, ostane i samo zlo i ďalej v tele národa a len príležitosti treba, aby tým väčsou silou a záhubnejšie vypuklo. Nič neospravedlnuje na toľko toto naše tvrdenie

ako jestvovanie panslavského ducha gymnasií: Vel'ko-Revúckého, Martinského a Zniovského.

Známo je všeobecne, že tieto od nedávna jestvujúce gymnasia tým ciel'om boly založené, aby sa panslavismus medzi hrňovidieckym vlasť svoju milujúcim slovenským obyvatel'stvom cestou stredných škol s väčším prospechom rozšiřoval; zná každý, aký protivlastenecký duch v ústavoch týchto panuje; zná každý, na kol'ko ústavom týmto chybujú požiadavky náležite vystrojených stredných škôl a že duchovné vzdelanie v nich študujúcej mladeže zanedbané je úplne a že v nich hlavná váha kladie sa len na rozširovanie panslavismu; zná každý, že ten mladík, ktorý na doktorom z rečených ústavov len dakol'ko rokov ztrávil, — odtial' vystúpi ako rozhorčený nepriatel uhorskej vlasti. A predsa napriek všetkému tomu ústavy tieto neboly nikdy dôkladne prezkúmané kroz štátne medzítka a nikdy nevyšly nariadenia k prekazeniu jich škodlivého účinkovania.

Nebezpečenstvo je ale veliké, ktoré sa v účinkovaní týchto ústavov skrýva. Hlavná sila štátov leží v tej oddanosti, ktorou sa vlastné občianstvo k nim vinie. Kto v občanoch štátu udušuje oddanosť a vzbudzuje nenávisť proti štátu, ten napadá štát v jeho jestvovaní. —

Toto znajúc horňovidiecki panslavskí buričia s istou vypočítavosťou založili tu rečené gymnasia, aby najmohutnejším prostriedkom, pomocou školy, kvapkali do vnímavých srdcí mládeže jed nenávisti a umelými prostriedkami rozmnožovať mohli počet nepriatel'ov uhorskej vlasti.

My úzkostlive pozerali sme vždy na účinkovanie rečených ústavov a čakali sme to, že krajinská vláda nebude ďalej trpeť, aby učbáry rečených ústavov i ďalej prevádzali svoje protivlastenecké účinkovanie a že zruší také ústavy, ktorých jestvovanie povážlive znebezpečuje záujmy uhorského štátu.

Medzitým nádeja naša — bohužial'! — nenaplnila sa. To neznáme, aké ohl'ady mohly by byť smerodajnými v ňádrach našej doterajšej vlády, že v tak mimoriadnom prepačovaní súčastnila rečené tri ústavy, ale sme toho náhl'adu, že akonáhle nebolo pochybnosti o tom, že mládež v týchto troch ústavoch vychovávajú v duchu protivlasteneckom, akonáhle sme sa presvedčili, že tieto tri ústavy znebezpečujú záujmy uhorského štátu, — niet na svete toho ohl'adu, — ktorým by sa prepačovanie a ušetrenie ospravedlniť mohlo, ešte ani v tom páde, keby celý horný vidiek žiadal udržanie takýchto gymnasií. Ale tento pád nestojí; ba práve naopak deväť desatín horňovidieckého slovenského obyvatel'stva s radosťou a oduševnením prijalo by také nariadenie vlády, ktorého výsledkom bolo by zrušenie, alebo pretvorenie týchto troch panslavského ducha gymnasií, lebo horňovidiecke slovenské obyvatel'stvo miluje síce svoju reč, ale ešte viac miluje svoju vlasť a preto rozhodne odvracuje sa od takých politických námah, ktoré pod pláštom národnostných nárokov v občanoch vlasti lásku k vlasti usmrtiť sa vynasnažujú.

I stolica táto, ktorej obyvatel'stvo je temer výlučne slovenské, touto láskou k vlasti vedené, opovažuje sa obrátiť pozornosť vysokoosvieteného uh. kr. ministerstva na V. Revúcke, Sv. Martinské a Zniovské gymnasium a úctyplne prosíme vysokoosvietené uh. kr. ministerstvo, nech ohl'adom vyzdvihnutia, alebo úplného pretvorenia týchto

troch protivlasteneckého ducha gymnasií čím skôr nariadiť ráči. Týmto zakročením zachránilo by horňovidiecku mládež slovenského jazyka od vplyvu protivlasteneckého ducha a zadalo by smrtelnú ranu horňovidieckemu panslavismu.

Cele otvorene vyslovili sme náhľady naše a predostreli prosby naše. Vlastenecká starostlivosť pohla nás ku tomuto kroku a to silné presvedčenie, že doterajšia politika len rozmnožila celú krajinu ohrožujúce nebezpečenstvo národostného poburovania a jestliže vláda chce ochrániť krajinu od tohoto nebezpečenstva, mocnou rukou treba zničiť pričiny rozširovania protivlasteneckého ducha, zničiť treba nástroje poburovania.

Keby od jednotlivých právomocností záviselo zničenie takýchto protivlasteneckého smeru ústavov, už dávno by sme boli spravili. Ale toto je právo jedine vlády a preto obraciame sa k vysokoosvietenému kr. uh. ministerstvu s plnou dôverou očakávajúc, že nová vláda krajiny uhorskej nebude meškať podporovať naše vlastenecké snahy, nahradiť, čo sa zanedbalo v minulosti a s celou ráznosťou jej k službe stojacej neodolatelnej moci ochráni záujmy krajiny uhorskej. Netrpí síce pochyby, že jestli vláda na toto pole vstúpi, musí vystáť boj s protivlasteneckými živlami. Ale výsledok boja nemôže byť pochybný. Základy uhorského štátu ešte pevne stoja a štátna moc do ruky vlády složená je tak veľká, že víťazstvo nad vnútornými nepriateľmi vlasti je isté. A toto bude najveľkolepejším bojom a vláda môže byť istá, že celý národ s účasťou a oduševnením bude ju podporovať.

S hlbokou úctou sme v B. Bystrici z nášho dňa 15. apríla roku 1874. vydržiavaného shromaždenia.

Vysokoosvietenému uh. kr. Ministerium

ponížení služebníci

Obecenstvo stolice zvolenskej.

(Cf. Škultéty pg. 155—157.)

(Pokračování).

Francie antiklerikální za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D'Avesne.**

(Pokračování.)

V. Svobodné volby.

Za strašlivého krupobití děl Kruppových začínal se již v Paříži objevovati hlad. Česť byla zachráněna; v předvečer smrti hladem město kapitulovalo.

Dne 29. ledna došel o 3. hodině ranní delegaci následující telegram z Versaillu:

„Dnes podepsali jsme smlouvu s panem hrabětem Bismarkem; uzavřeno příměří na 21 dní, a ustanovena schůze v Bordeaux na den 16. února. Oznamte tyto zprávy celé zemi. Svolejte voliče na den 8 února. Jeden člen vlády odjede do Bordeaux.

Jules Favre.

Volbami měl býti učiněn konec hanebné diktatuře, jež jako můra tížila ubohou zemi Francouzskou téměř celý půl roku. Měl býti spásou venkova, ale zároveň pádem delegace a zejména pana Gambetty, jejího náčelníka. Venkov vítal je s jásotem, ale ani pan Gambetta nezaložil rukou. Z největšího protivníka officielních kandidatur stal se jejich osnovatelem.

* * *

Již v září r. 1870. bylo znáti, že republikánští funkcionáři nečinili si pražádných výčitek z toho, když svírali ruce venkova, diktujíce mu sami volby.

Dekret, slibující Francii volby, byl podepsán dne 8. září, po živé poradě odročila však vláda volby až na den 16. října. „Naši diktatoři," praví o tom zpravodaj enketní komise, „neptali se nikdy mnoho země, doufajíce, že úspěchy válečné i zručnosť i činnosť jejich jednatelů za tuto lhůtu valně republikánům pomohou."

Zatím hlásilo se obyvatelstvo se všech stran tak, že konečně třetím dekretem byly ustanoveny volby ustavujícího shromáždění na den 2. října, a obecní volby po celé zemi francouzské na dny 25. a 28. září.

Tímto dekretem byly zmařeny plány prefektů. Připravovali kandidatury ve svých departementech vymínivše si, že složí úřad svůj až desátý den před skrutiniem. Čtrnáct dní škrtnutých scházelo jim však velice, a uvedlo je v nebezpečenství pádu. Jaký div, že nastal energický nářek a prudký protest, kterýž můžeme zároveň nazvati naivním, nechtějíce užiti významu cynický.

Pan César Bertholon z departementu de la Loire psal ihned: Jsme velmi zarmoucení poslední depeší ministerstva vnitra. Jak? Vy jste uspíšili volby? Vždyť škodíte republice!

Francie nebyla pánům ničím, republika vším. Podprefekt z Bézieru pan Vernhes velel v telegramu: „Zdržte ihned volby všech odborů, jinak zvítězí reakce na celé čáře."

„Jest nutno, abyste Nobla jmenovali generálním advokátem v Aixu nebo prokurátorem v Touloně, jinak uvedete nás v rozpaky při volbách," velí zase podprefekt toulonský.

Pan Spuller, prefekt chaumontský, oznamuje, že již všecky obecní úřady obnovil, to však že nedostačí; proto žádá, aby ku pojištění voleb byla všem prefektům udělena plná moc, sesazovati a ustanovovati smírčí soudce a zároveň zdržovati je mimo působiště až do ukončení voleb. „Magistratura". praví mezi jiným, „jest přirozenou nepřítelkyní obnovy, o které pracujeme."

„Škoda veliká, že jste určili dříve volby obecní. Sestavil jsem republikánské obecní komise v každé obci, které by byly značně oslabily veliký monarchistický vliv po venkově. Bojím se však, že zvítězí-li tento vliv částečně dne 25., uškodí velice volbám dne 2. října."

„Uspíšením obecních voleb vydáváte Francii spolku Orleanovců a legitimistů," vyčítá pan Guépin, prefekt nantský."

Delegace tourská učinila se ozvěnou všech těchto nářků. „Volby po venkově budou bezpochyby ve prospěch reakce... Jsme ve velkém nebezpečenství.... Ódevšad docházejí nás depeše stejného

obsahu: „Tyto volby zničí a rozruší náš nový stav. Když nejsme dosud připraveni, proč vyvoláváte tento strašlivý vnitřní boj?“

Přese všecky tyto žalozpěvy Paříž nezměnila svého nařízení, až teprve v předvečer dne volebního, kdy novým odročením odevzdala všecku moc libovůli diktatorů, kteří jí beze vší kontroly dokonale zneužívali.

* * *

Konečně však přece nadešla chvíle, kdy nebylo již lze odkládati. Den voleb ustanoven ve Versaillu, a nebylo tudíž vyhnutí. „Nezbývá nám než podrobiti se volbám.“ psal tenkrát pan Gambetta prefektovi marseilskému. „Budiž tedy. Volme.“

Hle, takovou tvářnosť měla tehdejší svoboda. Mnohým nedostačoval ani význam „volme“, a radili směle, aby všemožně byla udržována moc násilím.

* * *

„Občanu Gambettovi, ministru války, R . · . F . · .

„Po čase frásí nadešla doba činů.

„Lože Or . · . z Clermont-Ferrand ve zvláštní schůzi dne 8. ledna 1871. (E . · . V . · .) oznamuje vám vzhledem ke smutným událostem francouzským, že již jen výstředními prostředky bude lze zachrániti česť a neodvislosť země. Nedejte se zastrašiti, uchopte se ihned diktatury. Nemáte práva, abyste toho odepřel. Nesmíte jednati jenom na polo. Nařiďte všeobecné povstání. Vážní mužové odpoví na vaše volání.

— —

Spoléhejte na své B . · . B . · . jako oni spoléhají na vás.

Viděla a potvrzuje Lože:

„Dítky Gergovie.“
„Ctih. Lalandier.“ (I. 538.)

„Chcete sněmovnu, přející válce, pravil prefekt creuský panu Gambettovi. Pochybuji, že vám ji všeobecné hlasování opatří. Zachovejte si diktaturu, spojte se se čtyřmi, ve Francii známými muži, a vpřed!“

* * *

„Jen dál!“ napomínal pan Gent. „Jediná diktatura spasí vlasť a republiku. Obětujte se! Já vás následuji.“

* * *

Pan Duportal odvážil se ještě víc; píše: „Držte pevně svoji diktaturu. Francie zmírá touhou po poslušenství a služebnosti . . .“

* * *

Panu Gambettovi příčila se zprvu zjevná krádež, ku které jej pobádali, uloupení vlády nad národem; avšak větší ještě než tento odpor byla jeho touha po další moci, po vedení války v čele revoluční strany a v jejím zájmu. Proto ustanovil se na tom, že podnikne

ještě poslední bitvu a vší mocí svého úřadu postará se o výsledek voleb. Není zajisté třeba, abychom se zmiňovali šíře o známých prostředcích, jimiž si pak republikánští mistři jali pomáhati: o známém dekretu nevolitelných, zabavování časopisů, o boji s centrální vládou, již představoval Jules Simon. Ukážeme toliko, jakému nátlaku byli podrobeni voličové. Pan Spuller, úředník v ministerstvě vnitra, telegrafoval svému bratru, prefektu v Haute-Marnu, který právě meškal v Chagny: „Odebeř se ihned do Haute-Marny, abys řídil volby. Bylo sice ujednáno, že v obležených krajích budou starostové hlavních měst vykonávati funkce prefektů, tím však není ještě výslovně řečeno, že by prefekti neměli práva mluviti do voleb, nehrozí-li jim při tom nebezpečenství."

O dva dny dříve psal jenerálnímu tajemníku z Indre-et-Loire: „Drahý Lavandiere! Obdržel jste dekrety a provolání našeho ministra. Musíme zachrániti republiku. Poznáváte nyní, jak náš ministr o věci soudí. Shromáždění jest nutné. Třeba však, aby bylo republikánské, by pečovalo o čest vlasti a dovedlo udržeti válku. Jděte, prosím vás, do Orleansu, kde zemřel náš ubohý Pereira, buďte prefektem a vyvolte si jenerálního tajemníka i ostatní pomocníky. Jděte a učiňte vše, co nám velí nové volby. Odpovězte mi ihned. Spuller."

Pan Steenackers, jenerální ředitel telegrafu, žádal o kandidaturu a psal dne 31. ledna prefektovi z Bouches-du Rhône: „Víte, jakou mám cenu; potřebujete-li jména pro kandidátní listinu, užijte mého."

Pan Laurier vyzýval zase prefekta z Alpes-Maritimes: „Nemáte-li vynikajícího místního Francouze, vezměte Gambettu, sebe a mne."

Pan Gambetta sám diktoval osobně kandidáty, kterým přál, a někdy také, aby dostal na kandidatní listinu muže, kteří byli opomenuti.

Tak psal dne 4. února prefektovi z Tarnu: „Třeba nám, milý příteli, míti ve shromáždění muže válečníky, kteří se osvědčili; pan jenerál Jaurès byl z nejudatnějších vojevůdců.... Byl pro Sbor i pro vládu národní obrany vzácným pomocníkem. Vy zajisté dovedete prohlásiti vážné politické důvody pro tuto volbu. Naši přátelé jim porozumějí a učiní jenerála Jaurèsa svým kandidátem. Odpovězte mi ihned."

Téhož dne psal důvěrně prefektovi z Tarn-et-Garonne: „Žádám stranu republikánskou, aby projevila důvěru k mé osobě zvolením Freycineta do sněmu. Pamatujte, že si zvláště přeji, aby byl Freycinet zvolen. Ještě jednou, povězte to straně republikánské, neboť to považuji za věc nejvýš důležitou."

* * *

Přese všecku důležitosť, již pan Gambetta ráčil určovati Freycinetovi, nebyl tento volen. Prefekt z Tarn-et-Garonne nelhal však řka sám, že činil věci až nemožné. Ostatně čině tak, nepředčil zajisté v ničem svých kollegů, všickni pracovali s nevyrovnatelnou horlivostí o vítězství ideí, za které bojovali. Místa, peníze, odvolávání úřednictva byly jim pomůckami ku zajištění úspěchu.

Prefekt z Varn psal panu Laurierovi:

„Vaše kandidatura za Var má mnoho překážek: aby jich ubylo, dejte ihned telegraficky jmenovati Pelicota soudcem v Alexandrii.

Vaše kandidatura spojena s mou by jistě prošla, kdybych měl asi čtyři nebo pět tisíc franků."

Pan Laurier odpověděl: „Dávám vám telegraficky osobní úvěr do 3.000 franků v bance . . . Jednejte rozhodně a zpravte mne o všem".

Prefekt z Alpes-Maritimes žádal generalního ředitele telegrafu za telegrafní a poštovní kanceláře, začež sliboval dáti jej na kandidatní listinu.

P. Gustav Naquet psal dne 31. ledna: „Nemám ani centimu pro volby, policii a jiné záležitosti. Můj předchůdce všecko vydal. Dejte mi úvěr před rozpočtem." Po druhé žádal za zatímní sesazení smírčích soudců. Projevil aspoň trochu dobrosrdečnosti, kdežto prefekt z Orny nespokojil se zatímním sesazením, nýbrž žádal za odvolání.

„Nelze nám po čas voleb trpěti zde smírčích soudcův. Odvolejte je telegraficky."

Prefekt z Daxu požaduje odvolání několika úředníků, které jmenuje, a to „vzhledem k volbám".

Prefekt ze Saone-et-Loiry dal nejprve sesaditi smírčí soudce a po těchto i nižší inspektory. Opatrný tento pán měl ostatně různých pomůcek nazbyt. Odvolávati smírčí soudce nebylo již žádnou novinkou; proto vymyslil si lepší způsob, totiž zatýkati kandidáty. Proto dal zatknouti generále Pradiera.

Podprefekt z Haute-Garonne toužil, aby „před tak vážnými volbami všickni podprefekti, mající veliký vliv na množství, mohli užiti vší své činnosti, běhati z kantonu do kantonu a poučovati slepý lid. Jinak, prorokoval smutně, zvítězí reakce.

Nabízená takto pouť líbila se velmi podprefektovi saint-malskému, kterýž píše: „Nařídíte-li prefektům, aby vyslali k učitelům zvláštního inspektora, potvrdíte základy republiky a pojistíte volby. Morin žádal o to již před čtvrt rokem a učinil tak již na západě. Vzkazuje vám, že by bylo velmi důležito navštíviti čtyřicet departementů ve dvou měsících, každého dne jedno hlavní město a pomoci tak prefektům při organisování velkého republikánského hnutí."

Prefekt z Vienny telegrafoval upřímně: „Parlament bude špatný, nebudou-li členové voleni za nátlaku revolučního."

Ale palmu z tohoto turnaje zajisté odnesl generální tajemník ardechský, jenž dopsal panu Rancovi, řediteli veřejného pokoje: „Můj prefekt nechce při volbách rázně jednati. Trpí výčitkami svědomí. Zašlete mu tedy ihned velmi přísné instrukce. Nepřičiní-li se prefekt, podlehnou republikáni." Roche. (Dokončení.)

Příspěvek k básnické činnosti kněze Vincence Bradáče.

Sděluje **Jindřich Š. Baar.**

S knihami, které světící biskup Karel Schwarz — blahé paměti — alumnátu pražskému odkázal, octla se také v „české sem. knihovně“ — vetchá knížečka, nevázaná, obsahující asi 84 jednoduché, stářím zažloutlé aršíky osmerkového formátu, popsané inkoustem valně již vybledlým, ale za to písmem tahů jistých a vkusných.... Na těchto aršících režného papíru napsány jsou asi 74 básně celé a několik nedokončených nějakého nepoznaného, zapadlého poety, jak jsme se zprvu domnívali.

Než, čím dále jsme četli — přibývalo narážek místních i osobních — až konečně zjištěno — ač autor nikde podepsán není — že jest to autograf básní muže, jemuž děkujeme za stkvostný kancionál, že jsou to básně kanovníka kapitoly Svatovítské, zesnulého Vinc. Bradáče. A tento nález stal se ještě zajímavějším, že obsahuje plody (několik málo básní vyjímaje) dosud neotištěné, pokud ovšem se podařilo nám zjistiti. [1])

I neváháme tudíž poněkud blíže seznámiti veřejnosť s touto sbírkou básní, byť i po stránce formální zastaralou; literárně-historicky přece jest cenná a pro nás kněze velezajímavá!

Pro lepší přehled pak myslíme, že nechybíme, seřadíme-li básně takto: 1. Epika — 2. zpěvy příležitostné — 3. rozpomínky z Bradáčova mládí — 4. básně didaktické a 5. žertovné.

Básně v obor prvý spadající jsou však větších rozměrů — i jest nám tudíž od citace celých básní upustiti — a jen úryvek nějaký uvésti. [2])

Tak nalézáme zde zvláště některé české pověsti oděné v roucho básnické — na př. „Vácslav král a uhlíř“ — „Sv. Prokop a skotačivý diblík“ — „Objevení dolů na Dědově hoře“ — Žita kouzedlník, počátek přísloví: Získal co Míchal na sviních“ — dále zařaditi sem

---

[1]) Vincenc Bradáč narodil se dne 3. dubna r. 1817. v Komárově u Hořovic, kdež byl otec jeho mlynářem. Jako chlapec desítiletý dán jest do Prahy; gymnasium studoval na Malé Straně a humaniora na Starém Městě pod Jos. Jungmannem. Na kněžství vysvěcen byl r. 1838.; kaplanoval v Bříství a Uhřiněvsi, farářem byl ve Stříbrné Skalici, Koutech a Skramníkách, od r. 1855. vikářem a školdozorcem na Černokostelecku. R. 1860. stal se kanovníkem metropolitní kapitoly; r. 1863. byl ředitelem „Svatojanského dědictví“, jehož nákladem vyšel proslulý a záslužný Bradáčův „Kancionál“, v letech 1863—1867.

Bradáč byl v letech 1867—1870. poslancem a stál věrně v řadách deklarantů českých. Jako spisovatel byl pilný a nadaný; psával do četných časopisů; nalezámeť uveřejněny jeho práce ve všech čelnějších časopisech tehdejších. R. 1870. založil „Spolek tiskový“, jehož nákladem vyšly četné spisy a brožury směru katolického. Bradáč churavěl povážlivě už od r. 1873.; smrť zastihla ho dne 9. února r. 1874. Odpočívá na hřbitově Košířském — nedaleko nezapomenutelného Pešiny a Frencla.

[2]) Osmělujeme se však tuto vysloviti skromné přání, aby alespoň jedna otištěna byla v některém z našich listů — třeba na př. v „Blahověstu“, nebo Nedělní příloze „Čecha“.

možno lyricko-epickou báseň „Na Žižku“ — „Fenelon“ — „Žebravý mnich“ a nedokončenou „Nebohé dítě“. —

Hned na prvé místo druhého oboru řadíme onu vznešenou a čistou poesii — v níž Bradáč jako básník dostoupil nejvýše a věci skutečné a nehynoucí ceny napsal — totiž „píseň duchovní“. — Z tohoto druhu básnického tedy ve sbírce naší nacházíme: „Píseň u příležitosti svěcení sv. kříže ve Velence“, — „Pět hvězd Svatojanských, čili patero písní pro poutníky Svatojanské“ — „Píseň o Božím Těle“ — a konečně tři vznešené písně, jež Bradáč klade k nohoum nebes Královně: „Píseň k Panně Marii“ (otištěna v „Blahověstu“) — „Královna máje“ a „Hvězda mořská“, v kteréžto poslední pěje básník:

„Já moře jsem, co v stálém kolotání
kypí, se dme a — klesá zas:
Ty hvězda Jsi, co libě v usmívání
marný pohlíží na zápas. —

Já moře jsem, co divobujným krokem
pění, tejrá a brázdí vír:
Ty hvězda Jsi, jasným co hlásá okem:
„U výši strpění a mír...““

Že ovšem Bradáčovo péro i při jiných příležitostech, slavnostech a p. hledaným bylo, snadno lze pochopiti. Tak napsal jmenovitě báseň „Welezaslaužilému Pánu p. Frantisskowi Gebaurowi, učitelowi na farní škole w Král. městě Českém Brodě u příležitosti an mu byl zavěssen zlatý peníz od G. C. M. na odměnu 54letých zásluh v auřadě školním darovaný“ — jinou nadepsal: „Oběť díků p. Fr. Cecrlowi, velezaslaužilému učiteli v kr. krajském městě Kauřimi 1846.“ Ano, jednou napsati musil jménem „přátel“ — „blahopřání novomanželům na den 1. července 1845. v Poříčanech“. Rovněž několik „přiwítání před zkauškau“ a „poděkowání po zkaušce“ — jmenovitě pro žáky ve Welence, Mochově a j. napsal Bradáč. Největší část těchto příležitostných básní jsou verše určité osobě napsané, plné zvláštních narážek časových, místních i osobních, slovních hříček, jimž pouze zasvěcená osoba by mohla rozuměti. Tak hned prvých 12 básní připsáno jest Panu Janovi Šederlovi, administrátorovi fary Poříčanské“ — jemuž často rozepisuje se o své básnické činnosti. Tak na př. jeden sonett v červnu 1843. zaslaný zní:

„Budete se tomu snad diviti,
verše nyní zas že kuji
Pekasusa zas miluji,
ač jsem nechtěl v spolek víc s ním vjíti — ;

chcit se jemu notně teď jen mstíti,
posud trpce dost lituji,
že mne shoupl v mokrou sluji:
nemá za obrok než trávu míti,

Kolo musí hřebec šlapat,
nechať sleychá mleyny klapat,
proč slýchati nechtěl moje písně —

Nejšpatnější ať podoben klisně,
vítězně přec na něm sedět budu,
na vzdor špatným veršem mu zahudu."

Že Bradáč o své básnické činnosti přehnaného mínění neměl a že také samolibým nebyl — o tom svědčí mimo jiné sonett témuž Šederlovi připsaný:

Venku prší, a Bradáč z dlouhé chvíle a nudy zvolal:

„Foebe — mocný na Parnasu pane,
dej mi radu, co mám počíti?...
... prosím tebe, vzácný nebešťane,
rač mi lýru svatou půjčiti!"

Ale tu prý „prál mu starý patron básnířů":

„Znám tě již hned z poesie, brachu,
také jsi se tehdy k lýře dral,
dal jsem ji, však nahnal jsi mi strachu!

Měl jsi za to, že máš v ruce basu,
div že jsi jí struny neztrhal —
mám jen cimbál pro takovou chasu..."

Ba, při jedné příležitosti povídá také dobrý Bradáč, proč těch básní neotiskl, nevydal třeba „vlastním nákladem" (!) — napsal totiž:

„... ach! moje Muso chudá,
zamiluj si nízkou pokoru,
zpívej pouze přátel ve sboru,
nevěř světu, dívko slaboúdá.

Kluzká je a zrádná světa půda,
kdo si zvolil tichou komoru,
lépe mu, než knížat při dvoru,
— ne vše, co se leskne — zlatá ruda...

Kromě tohoto Jana Šederla zasýlal náš básník mnohé z plodů svých za různých příležitostí i jiným. Tak napsal báseň k svátku „Velebnému Pánu, panu Karlovi Mauchowi 1843." „W. W. Panu Janowi Moravcowi, děkanowi Černokosteleckému a vikáři Českobrodskému k svátku 1844." — „Panu Emanuelovi Nettvalovi, doktoru v lékařství k svátku 1843.", svým oběma strýcům, totiž „Mikulášovi Pražskému doktoru v lékařství k svátku r. 1843" i „Vincencovi Pražskému, kanovníku v Hradci Králové" — dále „svému přemilému otci k svátku sv. Josefa 1844." — „milé mateři Anně", své babičce k svátku sv. Kateřiny věnuje docela dva sonetty. Jiná z básní platí „důstojnému Pánu, panu Janovi Fabiánovi, profesorovi písem svatých v Salcburku, při odeslání několika básní do Čelakovic v červenci 1843.", jiná znovu „důstojnému Pánu panu Janovi Moravcovi, děkanu Černokosteleckému, při zaslání básně: Český Orpheus (?) 8. července 1843." Dále „panu Maťákovi, študujícímu bohosloví," — „velebnému pánu P. Josefovi Novákovi 1845" — tak že jasně vidíme ten kroužek pokrevných přátel i známých, s nimiž mladý, nadšený kněz ten byl ve spojení. Že však tyto básně příležitostné vymykají se naprosto tuctovému a nejapnému rýmování příležitostnému, zvlášť

netřeba podotýkati; uvedeme na ukázku třeba jen část básně, kterou zaslal 1844. k svátku zmíněnému Janu Moravcovi; volíme úmyslně tuto báseň, psanou v časomíře:

Po způsobu Virgilových bukolik sejdou se na pastvě Tytyrus s Menalkou a vyprávějí si v hovoru střídavém, co kdo k svátku chystá. I začne Menalka:

„Gehně chovám, tučného tu též za sebou skopa táhnu,
v stádě celém tak tučného zdali máš kusu někde?
Každým dnem na getýlku připásal bedlivě gsem ho;
gehně krmil gsem mlékem dvau matek a v loži mém hřál...“

Tytyrus (Bradáč sám) píseňku pouze má, kterou na přání Menalkovo — přednáší:

Tak zní písnička složená mnou v chvíli večerní:
„Aj, pastýř Koridon milován od svých budiž ovcí,
od pastýřů všech taky, jenž po luzích květonosných
kol černých lesin ovčí stáda pasau pode mocnou
Pana a Foeba stráží. Vyť bohové gemu hogně
žehnegte vždy —, kéž veliké má skopce a matky,
krávy, jalůvky a býky a tučné bez moru vždycky.
Trávo na lauce geho v podzim negdéle se klíčiž,
a z gara nivy geho zbuď negdřív slunce paprslek.
Lípy na pastvách vonný sypte mu chlad nade týmě,
a kvítečka vy měkce mu cesty stelte lupínky,
házegtež bahničky mu ze dvau. Sýr kozy degte
chutný, krávy mléko sladké v zimě i v létě
máslo také s tvarohem, včelky snášejte mu pilně
med v duby a v dutiny skal — hrožňů deg bohatých
révo a pěvci nebeští zvučivých pějte mu písní,
s vámi i já pěji, s námi skalní ozvěny pějte.“

Přistupme k „Rozpomínkám“ z Bradáčova mládí. Sem ovšem zařaditi třeba i některé stati básní jiných, zvláště pak těch, jež napsal k svátku svým rodičům. V oddílu tomto vzpomíná s velikou pietou svých starých rodičů — „Lindla, přítele domu“ [3]) — Rochty — Hory Ivinské — Ptákova — Kleštiny — atd. a na všem spočívá kus jeho historie životní — kus jeho srdce — a proto také teplem a přirozeností tu dýše každý verš a každé slovo..... Leč ještě více o tom se rozepisovati, bylo by nemístno — ať raději mluví básník sám. Tak na př. o své první cestě praví Bradáč:

„Tam ty kostelíčku černošedý
na Mrtnickém smutném pahoru —
tys to viděl, když mne ve chrám vědy
ponejprv ved (otec) k tobě nahoru...
Dobrý otec dal mi udělati
krásnou, žlutou tašku koženou
a v ni natlačila drahá máti
chleba — s hrudkou másla vloženou,

[3]) Vlastním a pravým jménem Ignác Pražský, farář rodem z Mýta, od Bradáče nazývaný Lindl dle domu, z něhož pocházel, a kde dodnes je hospoda „u Lindlů“.

otec dal mi ruku, matka jemně
„Jdižiž s Pánem Kristem“ řekla ke mně.“
Slze polily mé dětské líce,
bolně jsem se k Rochtě[4]) ohlídal,
jako bych byl, ze škol že již více
nemám vyjít — v srdci předzvídal . . .
. . . věděl já jsem, že mne čeká muka
k boji otcova že vede ruka!

Vísko na Jivínské lysé hoře
ty jsi byla tehdy svědkyní
jak jsem — pode bátošnou se koře
jako Isák — k Mus šel svatyni . . . .

A po dobách pozdějších — studentských — opět touží takto

„Vy blažení časové, po boku když ujcova kráčel
jsem v době prázdnin mého rodiště palouky a rolmi!
Kam jste uprchli, vy půvabného jara květy vonné?“. . .

Na své celé mládí jinde opět se rozpomínaje — volá:

„Ó vy časy, když jsme v Rochtě žili
nelze, byste vyšly z paměti . . .
Jako ranní zář jste krásny byly,
podobny mi byly poupěti — — —

O jeho úctě k otci pak svědčí slova:

„Kloňtež týmě před ním, bratři,[5])
česť mu vzdejte, nejen dnes,
povždy na rukou ho noste,
strojte jemu v stáří ples
otce má sic každý, s žádným
neměním však dítětem
na otce, ni s bohatýrem
neměním, ni s knížetem.

A své vzorné matce napsal jednou Bradáč k svátku:

„Věř mi, milá máti, že ta slova,
jichž jsem z úst tvých slyšel v mladosti,
byť bych zapomněl vše, vždy zachová
paměť má až k hrobu v živosti.
Ač jsem v spolky učených byl přišel
a se vzdělal světu k potřebě,
nic tak netkví v duši, co jsem slyšel,
jako co jsem slyšel od tebe;
věru, blahý, koho učí máti
Boha ctít a ctnosti milovati.“

---

[4]) Rochta — mlýn v Rochtě — rodiště Bradáčovo, kdež otec jeho byl mlynářem, po něm zdědil mlýn jeho syn a bratr našeho básníka — Dominik. Nyní však jest majetníkem jeho jistý p. Jos. Cimrhakl.

[5]) Bradáč měl tři bratry — Josefa, Dominika (zdědil mlýn a dosud žije) a Jana (zemřel jako místodrž. dvorní rada); sestry pak dvě: Annu a Johannu. Otec jejich slul Josef a za válek napoleonských byl u hudby — hrálť výborně na oboě, kterýžto nástroj u sebe náš básník až do své smrti s velikou pietou choval.

A za rok na to:

„Zaleť, duchu písně, na peruti
tam, kde dědina má přemilá,
v kraj, kde oko krása spanilá,
ucho jímá buchot hlučných hutí...
— — — — — — — — —
Tam máť žije s otcem v lásce svaté,
tam jsem po boku jich v radosti
nevinné dny mládí trávil zlaté.

Spěj tam, duchu, a pošeptej máti,
že syn její ohněm vděčnosti
věčně — věčně — věčně bude pláti...

Co se týče 4 básní didaktických, volil pro ně Bradáč formu dramatickou a nadepsal je „Rozprávky", z nichž jedna na př. jedná o thematu: „Dobře čiňte těm, kteří vám ublížili. 1844. V Mochově. Bořivoj — Maří — Bohuslav — Miroslav." — Jiná — jednající o povinnostech „křesťanské služky" a vedená mezi Bětou, Lidkou a Ivanem — končí naučením:

Ivan: ... K věrné chase
a ne k líné hleďme náležeti,
bychom jednou mohli uslyšeti
slova ta z úst nebeského krále:
„Služebníče! věrný byl jsi v mále
teď tě ustanovím nade mnohem"
a už, sestry s Pánem Bohem.

Třetí konečně a poslední „rozprávka o nicotě a ukrutnosti toho, kdo ničí ptačí hnízda a mláďata... Zvláštní ceny básnické tyto práce do sebe nemají, i přistupujeme tedy k oddílu poslednímu — k básním žertovným.

Tyto pak jsou rázu dvojího: Buď známé, již starší vtipy pověděny veršem (jako báseň „Papež" a „Zakletý mnich") — aneb jsou naskrze nové, původní, jako: „Welenka" — „Píseň pro gardu v Auřiněvsi r. 1848." začínající:

„Kdo to v Auřiněvsi
massiruje po vsi?
To je garda,
nasse garda,
slavná garda ze vsi";

dále „Zajičiáda ve třech zpěvích" — kterou čtenář najde otištěnu ve „Květech" č. 105. ze dne 2. září 1845, kdež však básník náš halí se v pseudonym „Rochtovský." „Deklamovanka pro lampáře seminářského" předvádí figuru, která ze zdí seminářských naprosto vymizela. „Casus practicus ex pastorali" — „Da capo" — „Óda ke cti malované Samaritánky u studně v zahrádce fary Poříčanské" — to vše srší vtipem, oplývá žertem a dobrými nápady, jež ostatně tu i tam i v ostatních básních se šlehnou. Majíce pak podati i z tohoto ukázku, volíme dvě strofy z „Kantorova soužení":

„Dítky, známo vám“ — kdys kantor praví —
„že se zjevil Janu svatý duch — ;
ducha vidět nelze — dí um zdravý,
v způsobě se ptáka zjevil Bůh.
Jmenuj rychle, Macku, toho ptáka,
vždyť ho vídáš často u sedláka!“
„„Měl-li žlutý břich, byl strnad““ — dí chlapec,
„„aneb byl-li popelavý, byl — vrabec““.

Opět jindy praví: „Kdo chtí dlíti
v mrzké zahálce po všecky dny,
kratochvil jen hledat, dobré pití
ti se lenoši zvou, nehodní.
Jakže máme takých lidí zváti?
Macku, řekni, chtěj jen pozor dáti:
povždy leni, dlouho spí a málo bdí!“
„„Aj již vím, toť velcí páni,““ chlapec dí...

Tím v hlavních rysech celá nalezená sbírka byla by vyčerpána. Co se týče formy — jak z četných citací zřejmo — byl Bradáč úplně „dítětem své doby“ — nestojí za ní a v ničem jí také nepředstihl. Metrum přízvučné tu a tam střídá se s časoměrným, v onom zvláště oblíbeným básnickým tvarem byla mu znělka, v tomto hexametr a strofa saphická. Povšechná nálada celé sbírky je převahou veselá — v epice stává se vážnou a poněkud sentimentální jen tam, kde básník domova a mladosti vzpomíná. Hlubokých reflexí, nových myšlének marně bychom zde hledali, — celý nález vůbec je zajímavější spíše raritou nežli originalností, proto vše otisknouti šmahem bylo by zbytečno a snad i proti vůli básníkově, neboť jsou to prvotiny jeho tvorby básnické, o nichž on sám svému příteli Šederlovi napsal:

„Kéž hrob moje první básně kryje,
kabát majíc chudý, veršový,
růhačové mus jsou hotoví...“

Než domníváme se, že stín předčasně zvěčnělého básníka nám odpustí, jestliže jsme se osmělili alespoň něco urvati z toho, co klesnouti má v oběť neúprosnému zapomnění. [6])

---

[6]) Na konec děkujeme tímto vřele p. Dominikovi Bradáčovi, soukromníku v Cerhovicích a bratru † p. kanov. Vinc. Bradáče, jakož i p. Ladislavovi Jedličkovi, t. č. neomystovi ve Zbirově, za obětavou ochotu, s jakou nutná některá vysvětlení nám podali.

Několik slov o jihoslovanských poměrech.

Plakao bih, gorko [1]) plako,
Prokleo bih cio [2]) sv'jet,
Zašto [3]) Slaven da je zaduji,
Zašto da je Slaven smet? [4])

Zar [5]) smo niži od svih ljudi,
Zar nemamo srce, um? —
— Pravo [6]) nam je, — podrugljivi [7])
Vazda [8]) mi se vraća šum. —

Pravo nam je, da [9]) nam tudjin [10])
Baš [11]) i zaduji zatre [12]) trag. [13])
Jer [14]) je Slaven rodnom bratu
Ponajljući [15]) crni [16]) vrag. [17])

Tugomir Hrvat-Bošnjak.

Nato smutná, ale pravdivá slova našel jsem v letošním ročníku chorvatského listu „Vienaca", kde nadaný básník Tugomir Hrvat-Bošnjak uveřejňuje řadu nadšených vlasteneckých básní pod názvem „Tudjinke". Ačkoliv v uvedených verších básník touží na slovanskou nesvornosť vůbec, přece hodí se ona slova nejpřípadněji zvláště na jihoslovanské poměry; proto jsem je též předeslal této kratičké úvaze. —

Jihoslovanstvo jest krásné jméno, v pojmu tom leskne se překrásný ideál, který nadšením naplňuje všechny Jihoslovany a jejich přátely. Jihoslovanstvo mělo by totiž býti výrazem duševní solidarnosti všech slovanských plemen na jihu Evropy přebývajících, sdružených v bratrské svornosti ku vzájemné podpoře, aby mohli zdatně postupovati v osvětě a obraně svých nejdražších pokladů, — víry a národnosti — proti nájezdům mnohých nepřátel. Jihoslovanstvo jest tedy překrásným a všeho snažení hodným ideálem, pro který nadšením pláli a po němž toužili nejznamenitější mužové jihoslovanští a k němuž se nésti a pro jeho uskutečnění se namáhati má každý, komu lepší, šťastnější a slavnější budoucnosť Jihoslovanů leží na srdci.

Ale toto národní uvědomění a jihoslovanská solidárnosť jest ještě velmi, velmi slabou, mnohem slabší, nežli si ji nadšení vlastenci představují; nebojme se doznati, že se nám mnoho zjevů, které se zdaleka mile lesknou a srdce radostí plní, blízkým pozorováním jeví jako klamný, vzdušný přelud.

Pozorovatel jihoslovanských poměrů nabývá přesvědčení, že ideál jihoslovanské duševní solidarnosti — o politické vůbec ani mluviti nelze — do dnešního dne jest jen jakýmsi poëtickým ideálem, ač se o něm mnoho píše a mluví. Kolik Jihoslovanů již o ideálu tom zevrubně přemýšlelo? Kolik jich vůbec ví, jak by se mělo k tomu cíli pracovati? —

Na jihu jest tré plemen slovanských: Bulhaři, Srbo-Chorvati a Slovinci. Zdali však chce Bulhar to, čeho si přeje Srb? Líbí-li se Slo-

---

[1]) hořce, [2]) celý, [3]) proč že (zašto—da), [4]) smeť, [5]) což (táz.), [6]) dobře [7]) uštěpačný, [8]) vždy, [9]) že, [10]) cizinec, [11]) právě, docela, [12]) zničí, [13]) stopa, [14]) ježto, [15]) nejlítější, nejkrutější, [16]) černý [17]) nepřítel. —

vinci, čeho se dožaduje Chorvat? Mohou se spojiti Srbové a Chorvati, když je azbuka a liturgie odlučuje?

Tedy tři slovanské rody jsou na jihu, ale čtyři jsou cíle, ku kterým ti rodové spějí, — kde a jak se potom mají spojiti? — Bulhar chce celistvé veliké Bulharsko, Srb touží po hrdé Dušanově Srbii, Chorvat chce veliké Chorvatsko, a Slovinec — rád by byl, kdyby měl třeba malinkou, ale celistvou Slovenii. Všechno to snažení jest vší chvály, cti a slávy hodno; ano, překrásné jsou to ideály: Veliké Bulharsko, Veliké Srbsko, Veliké Chorvatsko a malilinká, ale také celistvá Slovenie, jen kdyby tyto čtyři sestry vskutku také sestersky svornými byly, tak jako prsty jedné ruky, a též na vzájemné slovanské uvědomění se opíraly jako na mohutný palec, bez kterého jest ruka zohyzděna, bez síly a moci. Jihoslované by se vždy měli pokládati za nejpříbuznější rodné bratry a dle toho si své snahy a tužby zaříditi. Než, jest tomu tak? Bohužel, nikoliv. Překročí-li na př. Slovinec hranici chorvatskou, již jest v cizině; neboť mýlí se, myslí-li, že tu najde bratrské jihoslovanské uvědomění, tu platí pouze chorvatská národnosť, chorvatské jméno, chorvatská hrdosť; Slovinec však jest Krajincem, Štajercem, Korutancem — ne-li dokonce Švábem (Němcem) — vůbec cizincem; přijde-li do srbských krajův a mluví se Srby o jihoslovanském bratrském uvědomění, litují ho jako „utopistu", jenž skutečných, rozumných a zdravých pojmů nemá. Skoro podobně by se Slovinci dařilo v Bulharsku.

Vzájemného, solidárního uvědomění ještě mezi Jihoslovany není; partikularní snahy všude bezohledně vládnou. — Smutné a neutěšené jest to pro pravého Slovana, vidí-li slepou závisť a černý spor mezi Chorvaty, Srby a Bulhary; neboť velikému Chorvatsku překáží Veliké Srbsko a tomuto zase Veliké Bulharsko. Každý Slovan zajisté lituje závistivého nevražení mezi Bulhary a Srby pro ten neb onen kousek země, který jest snad více srbským nežli bulharským anebo naopak, a který by snad proto měl býti se Srbskem a ne s Bulharskem spojen neb naopak. Zvláště každého Slovana musí srdce zaboleti, vzpomene-li sporu mezi Chorvaty a Srby, jichž jediné heslo jest: „buď Veliké Chorvatsko anebo nic!" „buď Veliké Srbsko anebo nic!"

Toho tím více musíme litovati, že se Chorvati a Srbové sváří, vědouce, že jsou to větve nejbližší a nejpříbuznější jednoho a téhož národa; neboť jest to historická pravda, uznaná všemi učenými Jihoslovany; teprv časem odcizil rozdíl mezi náboženským a státním životem bratra bratru. Historie uznává pouze dvě jména těchto větví: chorvatské a srbské, která z počátku známa byla národu a v jeho ústech žila, dokud se za příčinou politické rozkouskovanosti neujaly krajinské názvy: Dalmatinci, Dubrovčané, Slavonci atd. Rozdíly, které se obyčejně uvádějí mezi nářečím srbským a chorvatským, jsou velmi malé. V. St. Karadžić praví: „Velmi pravdě podobným jest, že Srbové a Horvati, když se usadili v nynějších krajích, byli jedním národem s dvěma rozličnými názvy, jako na př. nyní někteří také píší a mluví: Srbové a Černohorci nebo Srbové a Dalmatinci atd. Právě tak Daničić myslí, „že jinak nemůže býti, nežli že Srbové a Chorvati jsou jeden národ, pouze mají dvě jména, jedna část se nazývá Srbové, a druhá Chorvati. V té příčině St. Novaković souhlasí s Vukem Jagićem a Daničićem; praví kdesi: „dnes Chorvati pokládají se za jeden národ se Srby,"

Uvážíme-li smíšení a pohybování obou těchto rodů v XVI. a XVII. století, nemůžeme zevrubně označiti, kde jsou Chorvati a kde Srbové, poněvadž se na mnohých místech bratrská krev tak smísila, že Chorvaty od Srbů odděliti jest nejen nemožno ale i zbytečno. Pouze obecně může se říci, že na východě přebývají Srbové a na západě Chorvati, anebo že jest v trojjediném království" veliká většina Chorvatův a v Bosně, Hercegovině, Černé Hoře a Srbsku jest větší většina Srbů. Z dnešního skutečného stavu chorvatsko-srbské národnosti patrno, že vládne mezi oběma národnostmi jakýsi dualismus, jenž se neopírá tak o národnosť — nebo ta by nečinila takového rozdílu — jako spíše o dva náboženstvím a kulturou vyvolané činitele: víru a písmo.

Hlavně dělí tyto bratrské kmeny víra, která jest u příslušníků východní církve velmi úzce spojena s národností. Srbský patriarchat v Peći (Ipek) a samostatná církev srbská zachovaly se vždy v paměti národa jako nejdražší poklad, ačkoliv již dávno Srbové státní i náboženské samostatnosti neměli: nešťastnému národu bylo ono jméno jediným štítem i ochranou jak proti islamu, tak proti cizím nájezdům na jeho národnosť. Tak se stalo, že jméno srbské zdomácnilo se i za národními hranicemi ve významu náboženském pro celý národ pravoslavný a následkem toho jméno chorvatské pro národ katolický.

Mimo to jsou odloučeni zdánlivě nepatrným rozdílem, totiž azbukou. Srbové píší a tisknou knihy a časopisy cyrillicí, Chorvati latinkou, azbuka jest zeď mezi nimi. Táž kniha musí se zvláště vydati pro Chorvata latinkou, pro Srba cyrillicí. Chorvati nekupují srbských knih, Srbové chorvatských; Srbové však nemluví cyrillicí a Chorvati latinkou, nýbrž jazykem, týmž jazykem; a potkají-li se ti dva národové v řeči, padla zeď, a mezi jedním a druhým hovorem není ani za mák rozdílu. Nejlépe se to vidí na divadelních prknech. Chorvatský herec mluví k srbskému obecenstvu v docela srozumitelném jazyku, a srbský herec mluví k chorvatskému obecenstvu bez tlumočníka. Dramatický spisovatel chorvatský zná srbské divadlo a srbský dramatik jest dobrým znatelem chorvatského obecenstva. „Předčítáš-li některé paní v Novém Sadu nahlas „Vienac", a ona nevidí písem, řekne, že to jest psáno v srbském jazyku, a čteš-li některé dívce v Záhřebu „Javor", řekne, že jest to chorvatsky psáno. V Záhřebu se v divadle dávají Kostićév „Maksim" a Trifkovićovy veselohry, a každý říká, to že jsou domácí kusy; v Bělehradě a v Novém Sadu se dává „Poturica" a „Graničar", a zase každý praví, že jsou to domácí práce." (Vienac, 1874. č. 9.) — —

Mimo některé ctihodné osoby jsou Srbové a Chorvati jen dotud slovansky uvědomělí, pokud se týče tu Srbstva, tam Chorvatstva, to jest jejich zvláštních zájmů. Srbové se mnoho vynášejí a do nebe vychvalují svou minulou slávu, Dušanovo Srbsko, jakého jednou dosíci myslí. Program srbské omladiny jest tedy: Srbsko, kdekoliv jsou Srbové, t. j., kde se národ pravoslavně Bohu klaní a srbskou azbukou čte. Chorvati také se honosí svou někdejší prý slavnou státní minulostí, o které však druzí jen málo vědí, a chtějí se oné staré slávy zase pomocí Velikého Chorvatska dočiniti, a proto potřebují k „trojjedinému království" ještě nezbytně srbské Bosny a Hercegoviny. Veliké Srbsko překáží utvoření Velikého Chorvatska a naopak. Chor-

vati však se domnívají, že jim mimo „historická práva“ také proto náleží vůdcovství a vláda, že stojí na vyšším stupni vzdělanosti a že jsou vůbec způsobilejší. — Kdo má pravdu, kdo jest tím sporem a vzájemným hašteřením vinen, Srbové či Chorvati, dá se nesnadno určiti. —

Ani Srbové, ani Chorvati nechtějí viděti a věděti, že sami o sobě nejsou velikými, že ani Srbsko, ani Chorvatsko zvlášť není znamenité, nýbrž že mohou jen upřímným bratrským přátelstvím a beze vší vzájemné závisti dosáhnouti evropské národní a státní znamenitosti. Srbové i Chorvati však o sobě velmi mnoho myslí; domnívají se, že jsou velikými a mocnými, v té příčině jsou na vlas podobni Maďarům: vyvyšují se při všem, staví se do prvé řady největších a nejznamenitějších národů, a toto chauvinistické cítění a smýšlení najdeš všude mezi stranami chorvatskými a srbskými, jak u omladiny a srbských konservativců v knížectví a v Uhrách, tak u přepjatých stoupenců Starčeviće a střízlivých Chorvatů. Jinak jest to psychologicky omluvitelným. Srbo-Chorvati jsou mladý, silný národ, abych tak řekl v onom období životním, kdy se mladý člověk stává dospělým. A kdo by neznal bujného a sebevědomého cítění a smýšlení tohoto období? Kdo se necítí býti v té době mladosti Davidem troufajícím si na každého Goliáše, každého obra? Tak jako jednotlivci myslí, cítí i národové.

Ze sporu a hašteření Srbů s Chorvaty mají ovšem největší radosť všichni nepřátelé Slovanstva, nejvíce Maďaři; oni spor tento také nejvíce a ze všech sil podporují, mají z něho největší užitek. Zatím co se závistiví Srbové a Chorvati rozdvojují a slepě znepřátelují, Maďaři beze vší překážky vládnou a mohutní. Kdyby se Srbsko a Chorvatstvo bratrsky sjednotilo, zmizela by brzy maďarská sláva, jejich národní a politická převaha, neboť

— „Gdje se bratska srca slože,
I olovo plivat može. —

Jakým právem Chorvati Srbům vyčítají nedostatek vzdělanosti, nevím, ale to mohu tvrditi, že pravé obecné národní vzdělanosti také Chorvati nazbyt nemají, také mohu tvrditi, že jest mezi Chorvaty jakož i mezi Srby více než třeba tak zvaných polovzdělanců, kteří mají sotva slupinu moderní civilisace, natož její jádro.

Politické spojení s Maďary jest Chorvatům a dotyčným Srbům k veliké škodě, neboť nakazili se od nich asiatskou korrupcí. Srbsko-chorvatský národ všude klesá, kde jest v úzkém styku s maďarstvím; různí „činovnici“ v srbsko-chorvatských krajinách, které jsou nyní „partes adnexae“ uherské koruny ani za mák nejsou lepší nežli maďarští. Ba, ještě horší! — maďarský úředník maďarskému sedláku nikdy „kutya“ neřekne, ale srbsko-chorvatský „činovnik“ svým selským rodákům jen „cucak“ — pes — říká!

Jakých úspěchů může vzdělanosť v Bosně a Hercegovině od takových surových úředníků očekávati? Ve starých „partibus adnexis“ jest ubohý „cucak“ již zkrocen, ale bosenský a hercegovský „cuco“ ještě bude kousati toho, kdo ho za člověka uznati nechce.

Čeho může se za takovýchto jihoslovanských poměrů, kterých, bohužel, nijak černě nekreslím, veliký jihoslovanský ideál nadíti?

Ještě dlouho budou Jihoslované slabí, protože jsou rozdrobeni, nepovšimnutí, protože jsou slabí, bez pravého cíle tapají ve tmě, kterou si sami dělají. Nynější poměry se nezmění, dokud jejich pravé příčiny nezmizí, a k tomu jest ještě málo naděje, zvláště uvážíme-li výchovu srbsko-chorvatské mládeže. Na středních a vysokých školách se mládež demonstrativně rozněcuje jen pro Srbstvo nebo Chorvatstvo, zvláště však u Chorvatů jest samospasitelnou věrou — Starčevićův panchorvatismus. —

Snad se někdo bude tázati, proč že slovanský list takové rány odkrývá? — Chceme-li, aby se nám rány zacelily, nesmíme jich skrývati; jest třeba, abychom si je zevrubně prohlédli, abychom viděli a odstranili, co na našem těle nečistého a shnilého. Věčné zamlčování a přikrývání našich slovanských chyb a ran ve jmenu tak zvané „bratrské svornosti“ jest chybno a škodno; poctiví, upřímní, praví bratří a přátelé nikdy tak nejednají. —

Nyní ještě několik slov o Slovincích.

Již v dřívějších časech a také nyní vyskytuje se tu a tam myšlénka, aby Slovinci pomalu svého nářečí se vzdali a přijali chorvatsko srbské! Jest jim toho třeba? Nikoliv, nikterak!

Jako chorvatsko-srbský národ svou individualnosť s nejlepším úspěchem jen na základě svého jazyka rozvinouti může, tak i slovinský národ na základě svého jazyka. Chtějí-li Slovinci, aby jejich lid četl, musejí mu podávati dobrou četbu v jeho srozumitelném, mateřském jazyku. Kdyby toho nečinili, buď by lid ničeho nečetl, nebo by se poněmčil a povlaštil.

Slovinci, chtějí-li se udržeti, musí se starati o zdravý a mocný rozvoj své individualnosti, o morální a materielní blaho vlastního rodu, o spojenou Slovenii. Proto také při svých snahách počítají vždy jen se svými vlastními silami, nespoléhají na zvláštní pomoc od nikoho, nejméně na podporu svých nejbližších bratří. Oni jsou západní zeď Jihoslovanstva, na ně útočí pravidelně Italové, Němci a Maďaři; brániti se musejí sami, pouze sami, jejich bytí jest pouze jejich starostí. Jestliže se Slovinci, malý to, rozkouskovaný národ, proti takovým nájezdům přece s úspěchem brání, tím větší jejich zásluha a sláva; hrdé sebevědomí jim praví, že se nenamáhají jen pro sebe, nýbrž poctivě také pro své bratry, kteří za jejich zdí jsou v bezpečí.

Frant. Štingl.

O slavjanofilství Kiřejevského a dra. Masaryka.

Píše **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

(Pokračování.)

Část druhá, speciální.

III. O charakteru a vývoji osvěty západní.

Známe již hlavní myšlénky Kiřejevského o osvětě západní. Zde vyslechneme ho probírajícího věc obšírně. — Celá osvěta předkřesťanská nemá ceny skoro žádné, nepřipočteš-li jí k zásluze, že jaksi podporovala křesťanství, aby se mohlo rozšířiti. Celá doba klas-

sické vzdělanosti starého světa potud pracovala pro osvětu, pokud pěstila filosofii. Zde hlavně sluší chváliti Řeky, jejichž filosofii bylo podvrátiti náboženství pohanské a připraviti rozum na náboženství křesťanské. Z počátku byla výrazem řeckého ducha, později stala se protivou dřevní osvěty řecké. Soustav bylo v řecké filosofii mnoho; mezi všemi vyniká soustava Aristotelova „zlatou prostředností a rozumným poklidem mysli". Poněvadž však nesloužila vždy svému přesvědčení nýbrž cizímu (26.), měla vliv velmi smutný. Prof. Masaryk myslí, že tyto myšlénky Kiřejevského ve mnohém jsou správny, domnívá se však, že filosofie řecká mnohem více připravovala půdu nové ethice, než Kiřejevský připouští, na př. ethický směr filosofie Platonovy, světoobčanství a učení jednotlivých ethistů jako na př. Epikteta, vedly ku křesťanské lásce k bližnímu. Kiřejevský ovšem právě této stránky řecké osvěty neuznává, nebo — lépe řečeno — nezná, protože pojímá křesťanství pouze jako dar Prozřetelnosti, zasahující přímo ve vývoj člověčenstva. (27.) Nepochybujeme, že Kiřejevský podceňuje starou osvětu a vzdělanosť klassickou; v tom však mu proti Masarykovi za pravdu dáváme, že považoval křesťanství náboženstvím novým, ode všech starých různým, nad ně daleko vznešenějším i dokonalejším, od samého Spasitele založeným, a to právě za tím účelem, aby mocně, „přímo ve vývoj člověčenství" zasahovalo. Připouštíme rádi, že idea lásky ke bližnímu nebyla starým filosofům neznáma; v té však všeobecnosti, rovnosti, vznešenosti, obětavosti, a s těmi pohnutkami, kterými ve křesťanství zasvítila, nebyla jim známa ani mila. Rádi uznáváme, že filosofie řecká, zvláště Platonova a Aristotelova, nesmrtelných zásluh o vzdělání a osvětu sobě zasloužila, a rádi podpisujeme slova Masarykova: „Jediné vzpomenutí Platona, tuším ukazuje, že Kiřejevský i v tomto ohledu staré filosofii křivdí . . ."

Co jest pravá filosofie, jak se má k víře? Prof. Masaryk odpovídá: „My proto pravou filosofii poznáváme v úsilí sestrojiti jednotný názor světový na všech vymoženostech přesného myšlení; Kiřejevskému dostačuje stará filosofie neboli metafysika Aristotelova, jestliže se podčiní zjevení . . . . . Řecké filosofii tedy jen scházelo, aby uznala vyšší pravdu, a tu vyšší pravdu jí dalo křesťanství. (28.) Očividno jest, že názor Kiřejevského není správným, vyjma myšlénku o tom, že filosofii náleží podříditi se zjevení Božímu, jakožto vyšší a vůdčí pravdě. Na Aristotelovi nemůžeme dnes ostati, budujíce jednotný názor světový a specielně ne, budujíce jej na vymoženostech moderní přírodovědy. Tím není řečeno, že jeho filosofie, hlavně logika a metafysika (ontologie), jest nepotřebna; uznáváme rádi všecky jeho neocenitelné přednosti a nebude pravého filosofa, jenž by o nich nemluvil uctivě. Co vytýká Kiřejevský řecké filosofii, a hlavně aristotelismu, kterak totiž přivedla člověka do takové zoufalosti a mravní bídy, že mu nebylo na zemi pomoci, neslitoval-li se nad ním zvláště Bůh, jest s našeho stanoviska správno. Kiřejevský má pravdu, uče, že křesťanství vrátilo člověku přirozenou důstojnosť, že nezavrhlo veškeru filosofii, jakkoli žádalo, aby rozum uznal zjevení, že zápasilo s pohanskou mythologií na život a na smrť, „jak jen absolutní pravda zápasiti může se lží." Na doklad toho jmenují se sv. Justin, Kliment, Origenes, Athanasius, Basil a Řehoř, kteří všichni filosoficky byli vzděláni a užili filosofie na obranu a soustavu

křesťanské nauky. Filosofie je prý dvojí: pohanská a křesťanská. Ona vznikla proti lživé mythologii, tato z křesťanského učení a nejlépe je zachována u pravověrných církevních otcův. Avšak jako katolicismus a protestantismus jest odstoupením od pravé víry, tak katolická filosofie — hlavně ovšem scholastika — a protestantská filosofie a moderní racionalismus odpadly od pravé filosofie, čili: moderní osvěta je návratem k aristotelismu, k modloslužbě polytheistické. Hegel prý se od Aristotela podstatně neliší a míří jako tento proti víře. Jsou to v pravdě vzácné (?) myšlénky ruského slavjanofila, jen že prozrazují neznalosť věcí staré i nové a zarážejí nůž do srdce theorii vlastní! Čtenáři naši zajisté se pamatují, kterak Kiřejevský hlásal, že jen Hegel může spojiti tři různá křesťanská vyznání — katolictví, protestantism a pravoslaví — zde však slyší, že milý Hegel je vlastně starým pohanem, a tu zdá se nám, že Kiřejevského výpočty jsou pochybeny a zakládají se na mnohých neznámých.

Největší zásluhu o rozšíření pohanské filosofie získali sobě staří, praktičtí a světovládní Římané; jejich působením názory pohanské filosofie „vnikaly v zákony, v jazyk, v mravy, v obyčeje, v první vývoj věd a umění“ tak, že charakter římský „vpečetil se všemu životu západnímu.“ (Strana 30.) Z té asi příčiny kritisuje náš Rus velmi nepříznivě všecko římské. Ani rodinné, ani společenské poměry, ani poesie, ani jazyk, ba ani znamenité zákony římské nedocházejí milosti přede tváří jeho. Náboženství, obřady, mravy, ba i láska k vlasti nebyly nikdy Římanům tím, čím bývaly Řekům, ano „bezprostřední všelidský cit byl v duši Římana téměř udušen“ (ibidem). Kritika, které tyto názory podrobuje pan dr. Masaryk, vyznívá dosti nepříznivě. Předně podotýká pražský filosof, že římské nazory Kiřejevského nejsou původními, že silně připomínají „na názory Schellingovy a Heglovy“. Pokud věci se týče, myslí pan prof. Masaryk, že by Kiřejevský „v celku ještě nyní nejlepšího znatele (!) římské osvěty, Mommsena“, uspokojil, jakkoli ve dvou věcech nemůže mu náš filosof dáti za pravdu, totiž v tom, že „všecky ty jednostrannosti odvozuje z národního charakteru římského“ a že „nevidí dobrých stránek tohoto formalismu římského“. V dalším jest však pan Masaryk ostřejším a píše (str. 31.): „Poměru řecké a římské osvěty, jak řečeno, Kiřejevský nerozebíral pozorněji (!), jako že vůbec nestudoval (!) onu podivuhodnou směsici rozmanitých kultur a národů, která předcházela křesťanství, a ve které křesťanství se nejprve rozšířilo a upevnilo.“ Šťastně postihl prý Kiřejevský intimní styky osvěty řecké a římské, a to viděl je „v podstatě polytheismu samého. Křesťanství odporovalo dle něho mnohem více názorům římským než řeckým. Řekové měli vedle Aristotela také Platona, u Římanů byl však Plato nemožným. Proto byli prý Řekové a vůbec východní národové křesťanství přístupnějšími a zachovali je čisté, kdežto Římané a západní národové svým charakterem křesťanství unikali a unikají. Také Slované mají prý zcela protivné vlastnosti vlastnostem římským, a je prý mezi Slovany a Řeky větší příbuznosť než mezi Slovany a národy západními. Dejme tomu, že má Kiřejevský ve všem tom pravdu, a ptejme se, má-li také pravdu jeho kritik, když píše (str. 32.): „zde zatím jen tolik budiž připomenuto, že Kiřejevského protipostavení Říma a křesťanství je potud správné, pokud římský militarism se svými ctnostmi, jak se říká činnými a hlavně s (!) vojenskou udat-

ností se příčí křesťanským ctnostem, více trpným, pokoře a trpělivosti.“ Zde dlužno jen poznamenati, že křesťanské ctnosti nadechly vojáky k největší udatnosti, obětavosti, kázni a poslušnosti; proto podivně se vyjímají slova páně doktorova. Mikuláš Zrinský, princ Eugen Savojský, maršálek Radecký byli jistě pravými přívrženci křesťanských ctností, a přece jim „udatnosti“ nikdo nepopře. Ano i nábožný Ondřej Hofer může zde vyvraceti sám a úplně dostačí. Vtipně připomíná pan Masaryk, že militarismus nescházel ani u Řeků, čehož důkazem jsou neustálé války řeckých kmenů mezi sebou — Atheny, Sparta, Theby, Korinth. Nebude tuším nikoho, jenž by nepodepsal náhledu Kiřejevského, že řecká i římská osvěta, zbudovaná ve světle rozumu lidského, byla nedostatečna, a že se jí doplnění solidnějších základů dostalo ve křesťanství, které spojivši zjevení s rozumem, víru s vědou, zbudovalo osvětu novou, daleko lepší a trvanlivější. V tom však nezdá se nám Kiřejevský práv, když tvrdí, že jen rozum a ne zjevení t. j. křesťanství může dáti a zachovati „národní“ ráz. V mnohých věcech křesťanství nad ráz národní jest pozdviženo a tudíž jeho se nedotýká; v jiných jen blahodárně veň působí, a jak z dějin severních Slovanů víme, zpříma národního rázu hájí. Toho doklad máme i za dnů našich na pruských Polácích, kteří domáhají se práva své věci ve školách právě pro náboženství a docházejí podpory od těch Němců, kteří mají náboženství (německé katolické centrum na říšské radě atd.). Lepší jest bez odporu věta — odpírající hoření domněnce Kiřejevského. — „Zjevené náboženství nemohlo se tudíž přirozeným nějakým vývojem člověku dáti; přes to zvláštností své rozumové činnosti každý národ vyvíjel se i nábožensky do jisté míry svým způsobem.“ Velmi dobře vytýká pan Masaryk Kiřejevskému na straně 33., že jeho pojem o všelidskosti křesťanského náboženství nelze srovnati s názorem o podstaté a významu západní kultury, kterou dříve tak přísně odsuzoval. Dle Kiřejevského mají západní osvětu a jednotu v ní národové: francouzský, anglický, italský, španělský a německý. Než jak, nemají tito národové svých národních rázů? A když ano, odkud dodělali se jednoty v osvětě? To jsou námitky závažné, které se zdvihají proti ruskému filosofu, a pan dr. Masaryk sám je činí a poukazuje při tom na nesprávnou theorii Kiřejevského o mystickém zření a jeho společenském a historickém významě. Všelidské křesťanství dle Kiřejevského zápasilo tedy s národními osvětami, zjevení zápasiti bylo s rozumem a tím, že se římský národní charakter vzbouřil proti pravému učení křesťanskému, povstal prý veliký rozkol, který roztrhl člověčenstvo na západ a na východ. Podivný názor ten vysvětluje si ruský filosof asi takto: Národní zvláštnosti vedly všude ke kacířstvím, která však zanikala jednomyslností všeobecné církve. Také církev římská než se odtrhla měla své zvláštnosti, kterých po odtržení jednostranně a výlučně se přidržela, čímž od pravé víry odstoupila. V čem ta zvláštnosť církve římské záležela, částečně již pověděno a částečně lehce domyslitelno ze slov Kiřejevského o Tertullianovi, jenž prý právě tou římskou jednostranností (abstraktní rozum!) odvrátil se od čistého učení křesťanského. Tomu bychom rádi věřili, kdyby pan Kiřejevský byl ukázal, jak pravé křesťanství skutečně vyhlíží, v čem Rusové mají pravdu a v čem Řím (katolíci) pochybil. Dokud toho pojmu „pravé křesťanství“ nebude

vyloženo a dokázáno ve smysle Kiřejevského, dotud nemají názory jeho slušného solidního základu a podobají se mýdlovým bublinám, které děti pouštívají do vzduchu, aby se potěšily, vidouce je praskati a za své bráti. Je-li kde vysloviti se proti nejasnosti a nepřesnosti, je-li kde žádati určitosti a jistoty, je tomu tak zajisté ve věcech náboženských vůbec a polemicko-apologetických zvláště. O to se však pokouší náš ruský filosof — Ergo!

Ne příliš lichotivý závěrek náš zhorší se, pomníme-li, že Kiřejevský nemá jasna ani o katolicismu, ani o protestantismu, ani o hegelianismu, ani o pravoslaví, že hledí na věc jednostranně a nepodává ani historického vývoje, ani dogmatického rozboru. Bez toho lze ovšem lehko polemisovati a blýskavé theorie vymýšleti, než vše takové snažení, vše takové jednání jest marno, — ztracená píle a ztracený čas. Co pomůže neustále obviňovati Řím, že „jakmile odpadl", dostala jeho „abstraktní činnost vrch." Co pomůže napovídati, že „záminkou odpadnutí bylo nové dogma, které proti podání a obecnému vědomí církve jediné logickými důvody západních bohoslovců se odůvodňovalo", když všecky ty nářky, narčení a rekriminace nejsou dokázány, když prozrazují, že pan Kiřejevský nezná ani svých vlastních lidí, nezná vynikajících bohoslovců východních, ze kterých Latiníci proti Řekům víry své dovozovali a dovodili. Dokázati nesprávnost víry katolické nepodařilo se ani genialnímu Marku Efesskému, ani komukoli jinému z jeho stoupenců, kdež obhájce katolické víry a její správnosti, P. Jan de Montenigro, dominikánský provincial lombardský, tak šťastným byl, že mnohé Řeky přesvědčil a katolické víře získal. Velkolepějšího boje a důkladnějšího rozboru záhadné otázky od těch časů nebylo; proto zdá se nám, že panu Kiřejevskému málo svědčilo předhazovati katolické církvi nesprávnost dogmatu a nepodati ani jediného důkazu, jenž by aspoň částečně utrpenou porážku Východanů byl napravil.

Kiřejevský neuznává také protestantismu, a přece v boji proti katolicismu úplně užívá protestantských zbraní a útočí protestantským způsobem, při čemž ukazuje, že o katolickém učení, proti němuž bojuje, ani ponětí nemá, nebo má-li, není poctivým a samostatným mužem. Na doklad toho buďtež jeho slova, „proto mezi jiným uchýlili se (totiž západní bohoslovci) k učení o očistci, nemohouce totiž pochopiti, že duše vniterní hodnotou beze vnějších skutků může býti spasena". (str. 35.) Logika západní církve podmanila prý si víru a zasila tím símě k reformaci, dle které „tehdy myslící člověk mohl v papeži Mikuláši I. viděti Luthra, jako v XVI. století myslící člověk v Lutherovi předvídati mohl Straussa." Zde věru logická soudnost, historická i psychologická vědomost pana Kiřejevského postavena v celé nahotě na pranýř. Místo, aby to honem přikryl a nějak zamluvil, je pan Kiřejevský takovým dobrákem, že do omrzení a jak se ví, zase bez důkazu (ty jsou nepohodlné!) tvrdí, že prý: „Tatáž převaha logické jednostrannosti, která vedla k učení o potřebě vnější jednoty církve (a což car a svatý synod?!), zrodila učení o neomylnosti její viditelné hlavy. Z toho myšlénkového ovzduší pak vznikla světská vláda římského biskupa — (bez pochyby proto, že papež býval světským panovníkem *před tím*, než bylo dogmatem učení o jeho neomylnosti, a že *přestal* býti světským panovníkem *právě v ten rok*, ve který to dogma bylo

prohlášeno! — Zde si zase dal pan Kiřejevský a svému dějepisu ještě více.) — z téže příčiny pak papež rozšiřoval svou poloduchovní moc nade všemi knížaty Evropy, i vzniklo pak ústrojí t. zv. svaté římské říše a vůbec všecek charakter středního věku, kdy světská moc ustavičně směšovala se s duchovní, navzájem se potírajíce a připravujíce pád v očích národů, kdežto zároveň v západním člověku vedl se boj mezi rozumem, mezi podáním a osobním samomíněním." Máme za to, že přenáhlené přirovnání papeže Mikuláše I. k odpadlému a znemravnělému Lutherovi charakterisuje domněnky Kiřejevského více než třeba; v tom mu ani protestanté za pravdu nedají. Po takových ukázkách nebude čtenáři divným obvinění Kiřejevského, že prý „duchovní moc církve hledala si základy v moci světské" (str. 35); divným však jest, kterak muž, jenž chce takové věci kritisovati, může tvrditi, že „světská vláda římského biskupa" vznikla (ř. 4. v témž odstavci, shora) z učení o neomylnosti a hned po tom prohlašovati, že „duchovní moc církve hledala si základy v moci světské." Domníváme se, že Kiřejevský tak zapoměnlivým nebyl a že snad později takové chyby spáchal; pan dr. Masaryk však dobře udělal, že to vše v jednom odstavci podal, jelikož tím pravý obraz „logičnosti" Kiřejevského ukázal a ho tím důkladně vyvrátil. My jen bychom k tomu poznamenali: Co dlužno souditi o charakteru muže, jenž místo důkazů pořád obviňuje své protivníky? A co dlužno říci jeho mínění, že dvojitá věž nad katolickými chrámy může býti symbolem tohoto rozdvojení, duchovní totiž a světské činnosti církve západní (katolické)? Má li pravdu pan Masaryk, když nám smysl Kiřejevského vykládá na konci strany 35. slovy: „Římská církev, chce Kiřejevský říci, vrátila se ku pohanství, neboť racionalism je svou podstatou plodem ducha pohanského", tu dlužno říci, že pan slavjanofil Kiřejevský měl míti dosti na kotrmelcích, kterých se před chvilečkou dopustil proti zdravému rozumu, a neměl se dopouštěti nových proti pravdě a slušnosti. S Římem i „podčinili" prý se ostatní národové západní „vlivu pohanské osvěty" a toho byla prý příčinou jejich „vlastní nevzdělanosť." Dobře, ale všichni tito kaceřovaní národové mohou panu Kiřejevskému volati: Jak, vy na Rusi chcete nám předhazovati „nevzdělanosť?" Vy, kteří po dnes za celou Evropou pokulháváte a vymožeností jejích si přivlastniti nemůžete, vy naší osvěty příčinou vyhlašujete nevzdělanosť? Nevzdělanosti je u vás více než dost, proč jste tedy ve všem za námi a nezbudujete si osvěty lepší a větší než jest naše? O takové maličkosti se však pan Kiřejevský nestará, on raději na novo obviňuje západní národy, že „nevzdělanosť zavedla je v přílišnou horlivosť proti Arianům," on na novo neštítí se viniti je, že prý upadli v kacířství, ustanovivše „nové dogma o božství." Ta věc věru stojí za to, abychom si jí trochu všimli. Co dělali katolíci proti Arianům a jaké dogma postavili proti těmto kacířům? Vyznavali a pevně věřili, že Pán Ježíš jest pravým Bohem, věčnému Otci soupodstatným, od něho nikoli stvořeným, nýbrž od věčnosti zplozeným. Vše to popírali Ariané a nutili tím pravé křesťany vysloviti a postaviti se proti nim otevřeně, rozhodně. Polovičatosť byla zde nemožna, hříšna; rozhodnutí a určitosť nutny. Stalo se tak na všeobecném sněmu v Nikei 325. Poněvadž Arius a jeho přívrženci v boji i po tomto sněmě neustali, bránili se proti nim vším právem katolíci, v jich čele sv. Athanasius, jenž arianismus

potíral vítězně, kdekoliv a jakkoli vystupoval. Víme-li, čemu učili katolíci proti Arianům a nač důraz kladli, nemůžeme bez pohnutí a podivení čísti následujících slov Kiřejevského: „neměli dosti, že zavrhli kacířství, ale pod vlivem toho zevně logického myšlení upadli proti Arianům ve krajnosť druhou, ustanovili nové dogma o božství, které kacířské krajnosti čelilo svou neméně nesprávnou krajností.“ (Str. 36.) Zdá se nám, že Kiřejevský neví, čeho katolíci hájili proti Arianům, jelikož by tak mylně a chybně nemohl o věci psáti. Či snad je mu kacířstvím věta: Ježíš Kristus jest pravý Bůh, od věčnosti Otcem zplozen a Otci soupodstatným (consubstantialis)? Vidí-li v tom kacířství, zapírá celého vznešeného Krista a dává svému pravoslavnému slavjanofilství hřebík do srdce a vyznání do úst: My nejsme více křesťany. Nechce-li tomu pan Masaryk věřiti, ať si přečte Straussa nebo Hartmanna, ti mu to povědí, zvláště poslední, zcela upřímně. Uvázl tedy zde pan Kiřejevský se svou kritikou v hrozném dilemma: Buď jest nevědomcem nebo nevěrcem. Ať si vybere cokoli, slavjanofilství svému neposlouží tím ani oním. — Že Kiřejevský byl zde až příliš horlivým, prozrazuje sám pan dr. Masaryk, když připojuje nařknutí Kiřejevského, že národové západní odpadli svou „nevzdělaností“, následující vysvětlení. „Arci že, Kiřejevský doplňuje, odpadnutí Říma nestalo se pouze nevzdělaností národů, — nevzdělanosť je pouze neštěstím — stalo se také mravní vinou; ale v nevzdělanosti ta vina kořenila, totiž panovačnosť papežů. Pouze společným působením papežské panovačnosti a nevzdělaností národů dostal se onen nezákonný přídavek v symbolum, jímž racionalism poprve zvítězil nad věroukou a vzniklo hlavenství (primát) papežovo, které ustavičně vzdaluje západ od obecné církve.“ Tyto myšlénky jsou tak nejapné, že pan Kiřejevský marně pro ně stoupenců hledá. Filioque a primát papežský vyvozovati z panovačnosti papežův a nevzdělanosti národů, znamená příliš spoléhati na hlouposť čtenářů! Z té příčiny také se nedivíme panu Masarykovi, jenž ve 23 § prohlašuje: „Nebudeme tu podrobně posuzovati a rozebírati tyto názory Kiřejevského o rozkolu a římské církvi, to učiníme později, hlavně až poznáme Chomjakova; ukážeme však přece ku hlavním problemům.“ Pan professor ukazuje zde mnoho prozíravosti, hledě si takovým způsobem pomoci z nemilé situace, do které ho neprozřetelný slavjanofil přivedl. Tolik jest, tuším, jisto: Kdyby náhledy Kiřejevského byly správny, nebyl by nikdy pan Masaryk opomenul upozorniti na ně, a to tím spíše, když i v jeho srdci podivná láska k „Římu“ plápolá; neučinil-li tak, je toho na jisto příčinou úplný nezdar chráněnce jeho, smíme-li toho slova užiti o Kiřejevském. Slyšme tedy, co povídá pan doktor zatím zde, schovav se (do budoucna) za Chomjakova. „Kiřejevský není dosti nestranný, vykládaje vznik církevního rozkolu. Již a priori není možno, aby jen západ rozkolem byl vinen; jestliže se tu o vině má mluviti, dojista nejen papežové, ale i patriarchové cařihradští pracovali k odpadnutí.“ Rádi bychom řekli ano, kdybychom byli poučeni bývali velemoudrým panem professorem, v čem papežům a v čem patriarchům vinu přikládá, a kdybychom toho byli našli doloženo konkretními fakty. Zatím myslíme si své, a čteme dále: „Historický vývoj veliké události nedá se proto tak snadno vyložiti, jak Kiřejevský mínil, že by totiž jen římská vzdělanosť a panovačnosť papežů byla její hlavní

příčinou. Také Kiřejevský tímto výkladem strojí si nesrovnalosti; v Byzancii prý vždy byla větší vzdělanosť a znalosť pohanských filosofů; z toho bychom tam dle učení Kiřejevského tím větší rationalism předpokládali; o Rusku zase slyšíme, že tam nebylo žádné značné vzdělanosti předkřesťanské; z toho však Kiřejevský opačný vývod dělá pro pravověrnosť Ruska, než který učinil z nevzdělanosti západní pro pravověrnosť západu." Srovnáváme se úplně! V další však kritice nebyl pan Masaryk tak šťastným, aspoň my nikdy nepodepíšeme mínění jeho v té formě, jakou je podal na str. 37. vyjádřiv úkol dogmatiky, zjevení a rozumu, jakkoli rádi částečnou oprávněnosť jeho uznáváme. Myslí-li pan professor, že „poměr zjevených pravd a jejich hodnota dá se jen filosoficky odhadnouti," a že „jen filosoficky konečně může býti stanoveno, jaký obsah a význam mají některá dogmata", tu se rozhodně mýlí a ukazuje, že neví, kteraký má úkol v bohovědě rozum, víra a filosofie.

Na stránce 37. zarážejí čtenáře slova „každé bohosloví a dokonce pak křesťanské nutně je racionalistické", brzy však ztrácí se nemilý dojem, poněvadž v zápětí se vysvětluje, „rozumíme-li slovem racionalism upotřebení přirozeného rozumu při dogmatech." Z toho čtenář vidí, že pan professor tu a tam dobře myslí, i když špatně píše a užívá významů, které mají smysl zcela jiný než on jimi právě vyjádřiti chce. Ze všech tří křesťanských vyznání nejméně racionalismu, čili upotřebení rozumu jest v pravoslaví. Pan Masaryk nechce však pro tu příčinu (a zajisté má dobře) vyhlásiti pravoslaví nejlepší formou křesťanského náboženství, jakož ani v tom pravou hodnosť a přednosť katolicismu a protestantismu nevidí, že užívají více rozumu, jsou racionalnějšími. Myslí-li pan Masaryk, že „hodnota církve a náboženství netkví pouze v dogmatech a jejich logickém zpracování, nýbrž i v celém spravování života," myslí dosti dobře, neměl však opomenouti poukázati k tomu, že nám lidem nejdůležitějším jest věděti: která církev jest od Krista založená, které náboženství jest pravé? Otázka a odpověď tu není snad jen theoreticky, nýbrž i prakticky velmi důležitá, a to právě pro onu „životní správu."

(Pokračování.)

Nově objevený spis o státě athénském a jeho význam pro dějiny starověké.

Uvažuje dr. J. V. Prášek.

(Pokračování.)

Tak líčí Aristoteles příčiny nespokojenosti lidu. Nejvážnější stesk obracel se odtud proti tvrdým zákonům dlužním, připouštějícím ručení tělem a v dalších následcích i právo prodati dlužníka do otroctví, jakož i proti soudní správě eupatridů, obmezovaných při vynášení práva toliko starobylými zvyklostmi, které ve mnohých příčinách nevyhovovaly již změněným poměrům. Aristoteles tvrdí, že nejtíže nese lid nedostatek účastenství ve státních úřadech, z čehož plynula snaha po přímém v nich zastoupení. Eupatridé zpočátku asi

odporovali, vidouce však, že odporem svým hořkosť toliko zveličují, odhodlali se k některým ústupkům. Dle Aristotela byla starobylá ústava dovršena zavedením thermothetů, na jiném však místě praví se, že ústava tato po nedlouhém trvání byla Drakonem změněna. Zavedeni byli tudíž thermotheté nedlouho před Drakonem, nepochybně r. 682., do něhož staří chromografové kladli pořádek ročních archontův, a zařízení thermotherie sluší se tudíž za koncessi lidu učiněnou pokládati. Plyne tak i z úkolu jejich, staré zásady a zvyky právní zachovávati a je pro potřebu soudní uchovávati.

Polovičaté toto opatření lidu nevyhovělo, ježto v hlavních kusích nebyla přání jeho splněna. Správa zůstávala i nadále v rukou eupatridů, z nichž vybíráni byli také thermothetové, a byla-li poněkud omezena libovůle nejvyšších státních úřadníků, nebyla tím ještě odčiněna libovůle nižších úřadův eupatridských. Dělilť se veškeren lid po stránce náboženské ve čtyři starojonské kmeny nebo fýly; každá fýla skládala se ze tří trittyí a ze dvanácti naukrarií; náčelníci naukrarií (ναυκραροι) vybírali daně a platili výlohy, majíce takto v oboru působnosti své dosti příležitosti k chikanování lidu obecného.

Těchto protiv mezi eupatridy a lidem užil zámožný eupatrida Kylon, zeť Theagena, tyranna megarského, ku zvrácení platné ústavy a ku zavedení tyrannidy v Athénách. Aristoteles sám nepodává žádoucích bližších zpráv o spiknutí Kylonově a o jeho zmaru, neboť tato část spisu jeho jest s úvodem ztracena. Odjinud toliko dovídáme se, že zmocnil se Kylon náhle Akropole, avšak část šlechty, v čele majíc Alkmaionovce Megaklea, spojila se s lidem, oblehla Akropoli a přinutila zbytek lidu Kylonova se vzdáti. Jakkoli bylo spiklencům přislíbeno, že budou pohnáni před řádný soud, byli přece po rozkazu Kylonovu u oltáře Eumenid, při severozápadním sklonu Areiopagu, venkovcem porubáni.

Při spiknutí Kylonově v úvahu brány dvě důležité otázky: předně do které doby klásti jest ono spiknutí a po druhé, kdož byli prytanové naukrarií, kteří tehdy, dle slov Hérodotových (V., 71), Athény spravovali a obležené Kylonovce ku vzdání se přiměli. Tato druhá otázka zůstává pohříchu i nadale záhadou, ježto příslušná část Politeie je ztracena. Ve příčině prvé již dobře Busolt tušil, že zákonodárství Drakonovo jest důsledkem Kylonova spiknutí, které tudíž klásti jest do doby předdrakonské. Politeia názor Busoltův potvrzuje a sluší se odtud zařaďovati pokus Kylonův do některého roku před r. 621 př. Kr., ve kterémž slaveny byly Olympie, nejpravděpodobněji do r. 636 anebo 632 př. Kr.

Pohříchu nedotýká se Aristoteles událostí, které následovaly po zmaru spiknutí Kylonova. Ovšem dlužno předpokládati, že jednak tužby lidu zůstávaly neukojeny, jednak i že eupatridů zmocnila se nedůvěra, aby druhý nějaký Kylon nezneužil napjetí v obyvatelstvu ku svým sobeckým záměrům. Z těch asi snah vznikla zákonodárná činnosť Drakonova, již Aristoteles klade do archontství Aristaichmova, jinak neznámého. Odjinud dochován údaj, že působil Drakon r. 621 př. Kr. Ježto text Aristotelův, jakž Th. Reinach prokázal, na tomto místě jest porušen, dlužno ku zprávám jeho o činnosti Drakonově přihlížeti opatrně, poněvadž nevíme dosud, kamž až sahá interpolace a kde zachován jest text původní. Činnosť Drakonova byla patrně výsledkem eupatridských snah, čelících za udržením dosavádního stavu

věcí; právní zvyklosti, dle nichž právo vynášeno, měly býti pojaty v zákonník jediný — o politickém nebo ústavním zákonodárství Drakonovu nejsme ani dle Politeie, ani dle Politiky Aristotelovy oprávněni mluviti, neboť Aristoteles výslovně praví v Politice (II., 12), že neučinil Drakon žádných změn v ústavě, ale že dal toliko soudní zákony, že upravil soudy a ustanovil soudní řád. Pozdější pověsť, která v nejčernějších barvách líčila „krvavého" zákonodárce Drakona, nemůže býti ani starší, ani současna době té, v níž vznikla interpolace textu Aristotelova, t. j. roku 411 př. Kr., neboť ani Hérodot ani Thukydidés nedotýkají se Drakona, význam pak, jejž měl Drakon za dob mírné, restaurované demokratie poeukleidské, jest v čirém odporu se skutečností. Zachovalyť se dílem u Demósthéna, dílem i v nápisech zlomky zákonů Drakonových — nápis uveřejněný v Corp. inscr. Attic. I. 61 jest přímo kopií původního textu, — z nichž vysvítá, že Drakon staré právní zvyklosti uvedl v soustavu jedinou a ustanovil vedle Areiopagu ještě jiné čtyři soudní dvory efetů, kdež podle míry zúmyslnosti jakož i dle okolností skutku zločinného hrdelné pře byly přesuzovány. Zákony jeho hrdelné přejal Solon do zákonů svých, i byly v platnosti ještě za doby Aristotelovy; toliko některé ze zákonů jeho, které průběhem dob nesrovnávaly se již s poměry změněnými, průběhem času zrušeny. Aristoteles sám praví, že býval zákon dříve, kdo by vykopal posvátnou olivu anebo ji pokácel, aby před Areiopag byl pohnán a k smrti odsouzen, ježto byly olivy majetkem státu, který toliko úrodu pronajímal (§ 60). Průběhem dob staly se olivy majetkem soukromým, tudíž byl zákon tento bezpředmětným, avšak taková byla ještě za dob Aristotelových úcta před zákony starobylými a tudíž i Drakonovými, že zákon tento nebyl nikdy formálně zrušen, nýbrž toliko nebyl vykonáván. Ovšem, některé zákony Drakonovy, jimiž měla býti libovůle eupatridských soudců legitimována, byly již Solonem odstraněny; byly to hlavně zákony týkající se práva majetkového a sporův soukromoprávných, které vzbudily kodifikací svou největší rozhorčení v lidu.

V pravdě přiznává Aristoteles sám (§ 5), že poměry vzniklé ústavou Drakonovou a zejména poroba velikého množství skrze nečetné boháče hnala lid přímo ku vzpouře. Vznikl hotový boj stran, ἡ στάσις, prudkých rozměrů v dalším příběhu nabývající, který trval po dlouhý čas. Lid žehral na Alkmaionovce, že zmařili pokus Kylonův, nebo ze sousedních států, tyranuisticky spravovaných, z Korintha, Sikyona, Epidaura, Megar, docházely zprávy o zkáze panství rodové šlechty a o hmotném povznesení lidu zásluhou tyrannů. Tehdy asi vznikl názor o krvavé vině Megakleově, který povraždiv Kylonovce, uvalil vinu na veškeren svůj rod, s názorem tím pak nabylo vrchu přesvědčení, že bohové pokutují zemi, která neusmířila viny. Některé vnější i vnitřní nehody — ku vnějším přičítá se vzetí Salaminy skrze megarského tyranna Theagena, testě Kylonova, jehož následkem byl zmar vývozu po moři z Attiky, a tudíž přiostřené vleklé již krise hospodářské — hněvu bohů přičítány, a z této nálady vzešla obžaloba eupatridy Myrona z Ilye, o níž Aristoteles podává bližší zprávu. Veškeren rod Alkmaionův pohnán Mysonem pro vinu Megakleovu před zvláštní soud, ze 300 eupatridů složený, kteří jen k tomuto účelu byli ustanoveni a do přísahy vzati. Alkmaionovci byli odsouzeni, veškeren rod z Attiky vypověděn, mrtvoly zesnulých pak z hrobů vyvrženy.

Byl to poslední čin eupatridů za uhájením jejich panství. Alkmaionovci neodpustili nikdy ostatním eupatridům tento odsudek a zbohatnuvše ve vyhnanství, stali se později Kleisthenem a nepřímo Perikleem největšími odpůrci oligarchie eupatridské Tito zatím, aby ukojili pobouřený náboženský cit lidu, povolali věhlasného té doby věštce Epimenida z Kréty, za miláčka bohů pokládaného, jenž způsobem z jiných již pramenů známým město i kraj očistil. Tím opět jedna historická postava zásluhou Aristotelovou dějinám navrácena, již zvěčnělý B. Niese velmi důvtipně snažil se odkazovati do říše pověstí.

Solonova činnost ústavodárná i společenská značí prvé veliké vítězství lidu nad eupatridy a ve mnohých příčinách může býti srovnávána s činností římského krále, jemuž se obvykle připisuje tak zvaná constitutio Serviana. Osobnost Solonova měla v dějinách athénských vždy vedle hrdin válek řeckoperských význam nejpřednější, ježto k ní odnášen původ a základ athénské demokratické ústavy, chlouby každého Athéňana. Stoje na prahu athénské demokracie, neměl Solon ani osudu Mojžíšova ani Lykurgova; pozdější doba totiž všechna téměř zařízení demokratické povahy jemu přisvojovala a až do našich dnů mylně mnohý čin přikládán jeho iniciativě, kterýž nyní, dle slov nově objevené Politeie, přikázán jest určité osobě jiné. Především rozhodnut spor o význam tak zvané seisachtheie t. j. ustanovení Solonova, jímž zadluženému lidu mělo býti odpomoženo. Androtionův názor, který přešel až i do nejnovějších bádání, definitivně jest nyní zavržen, a v seisachteii spatřujeme naprosté odpuštění dluhův, které ovšem eupatridy velmi těžce postihlo. Proti dosavadnímu zvyku, pokládati ústavu Solonovu za timokratickou, v níž dle velikosti majetku vyměřovány povinnosti i práva občanská, nazývá Aristoteles Solona původcem demokracie. Demokratický ráz ústavy Solonovy jevil se dle soudu jeho hlavně ve třech kusích: 1. tím, že odstraněno ručiti za dluh vlastním tělem, což činilo nemožným, aby Athéňan státi se mohl otrokem některého svého spoluobčana; 2. tím, že mohl žalovati každý za toho, kdo byl poškozen, neboť takto veliká část trestních činů, dotud soukromému stíhání účastněných vyhrazená, nabývala povahy činů, z veřejného zájmu žalovatelných a 3. tím, že z rozbodnutí úřadu bylo lze odvolati se k soudu. Toto ustanovení právem pokládá Aristoteles za nejzjevnější výraz svrchovanosti lidu, svědčí pak zajisté nejlépe o státnickém důmyslu Solonovu okolnost, že po něm teprve nejnovější doby vyšinuly se na výši podobných zařízení. Aristoteles zcela správně uvažuje, že, má-li obec v rukou svrchované rozhodování soudní, má v rukou i ústavu, nehledíc ani k tomu, že nebývají vždy zákony dosti jasné, beze smyslu dvojakého, jako ku př. zákon o dědictví a dědičkách, kde národnímu soudu, Solonem ustanovenému, příslušelo právo výkladu ve případech ať soukromých, ať veřejných (§ 9)

Solonská demokracie byla tak výborně promyšlena, že neodňala eupatridům žádného práva podstatného, lidu však udělila práva velmi vzácná, a to takovou měrou, jak byl tehdáž k politickému životu způsobilý. Státní správa zůstala i nadále v rukou úředníkův eupatridských, na rok volených. Bylo to též devatero úředníků s tím toliko rozdílem, že král pozbyl již i přednosti ve sboru svých soudruhů; jeho místo zaujal totiž archon zvaný později epónymos, po-

něvadž jeho jménem označovány ročníky souvrstevných jinochů ku zbrani povolávaných, král pak obdržel místo druhé. Dle prvého úředníka nazýval se odtud celý sbor sborem archontů, jim pak po ruce byla státní rada, složená vedle eupatridův i z usedlejších živlů malorolnických a řemeslnických, mající velmi důležité právo iniciativy zákonodárné. Bez souhlasu rady státní (ἡ βουλή) nebylo návrhu zákona. Konečně právo rozhodující, projevující se volbou úředníkův, účastenstvím v národním soudě i konečným přijímáním zákonův a smluv mezinárodních, zůstaveno všemu lidu. Za takového rozdělení působnosti nebylo ovšem dosti pole rejdům démagogickým, za to však přf všestranné rozvaze mohla býti ústava Solonova základem dalších blahodárných ustanovení.

Proti znění interpolace v § 8. výše již vymezené, praví Aristoteles na jiném místě (§ 22.), že úřady Solonem ustanovené byly volitelné, a to až do r. 487 př. Kr. Proti dřívějšímu zvyku stal se v jedné příčině rozdíl značný. Dříve totiž každý z úředníků státních úřadoval zcela samostatně, král v Bukoleii, polemarch v Lykeii, archon v Prytomeii. Společné úřadovny neměli a tudíž také ne společného, kollegialného úřadování (§ 3.) Dle ústavy Solonovy přeneseny úřadovny všech archontů do Thesmothetia. Působnosť jednotlivých úřadníků zůstala nezměněna, toliko thermothetům odňato samostatné soudnictví a ponechána pouze úprava pří pro soud národní. Fýly jednotlivé zůstaly rovněž v platnosti, také působnosť jejich náčelníků (φυλοβασιλεῖς) nedotčena a po kraji i nadále konali správu naukrarové, avšak ze všech nálezů těchto úřadů bylo lze odvolati se k héliaii nebo velikému soudu národnímu. Rada státní skládala se ze 400 členů, po stu z každé fýly; Areiopag podržel svá starobylá práva, nad to prý i nové předůležité právo stíhati ty, kteří by se spojili proti nové ústavě. Avšak ustanovení toto spolu i s dalším nařízením Solonovým o povinném přihlašování se k té neb oné straně občanské, mají na sobě zřejmý ráz bojů, jimiž ku konci války peloponnéské Athény byly uvnitř zmítány. Poněvadž prý měl Solon zkušenosť, praví text papyru, že za minulých sporů mnozí z občanů lhostejně si vedli, ustanovil zvláštním zákonem, že ten, který by za občanských sporů zřejmě k té neb oné straně se nepřipojil, bezectným a účastenství všeho v obci prostým býti má. Těžko však zapuditi s mysli přesvědčení, že obě tato nařízení byla vydána toliko proti Theramenovi a lidem jemu podobným.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Francouzská.

Xavier Marmier. Akademie francouzská ztratila zároveň s nevěrcem Renanem věrného katolíka a slavného spisovatele Xavera Marmiera, kterýž těchto dnů podlehl srdeční chorobě. Smrť jeho byla smrť křesťana; sám, přesvědčen jsa, že konec jeho se blíží, dal si již několik dní před smrtí zavolati faráře od sv. Magdaleny, aby jej opatřil sv. svátostmi. Zachoval čilé vědomí až do posledního okamžiku V závěti své vyslovil přání, aby jeho pohřeb byl zcela chudý, odmítl všecku vojenskou poctu i řečnění u hrobu.

Xavier Marmier vynikal podivuhodnou činností. Narozen r. 1809., nastoupil dráhu spisovatelskou ještě před 20. rokem věku. Již tou dobou mnoho cestoval po Německu, Holandsku a Belgii. Učil se s neuvěřitelnou snadností jazykům cizím, a nade všecko zamiloval si cestování, tak že tato záliba jeho téměř ve vášeň vzrostla. R. 1830. vydal vrátiv se do Paříže, první svazek svých básní, načež se zase odebral do Německa, jež procestoval křížem. Byl důkladným znalcem německých zvyků a literatury. Tou dobou vydal své „Etudes sur Goethe" jakož i překlady dramat Goethových a Schillerových.

Roku 1835. podnikl s korvetou „La Recherche" nebezpečnou výpravu na sever. Na této cestě, která trvala plná dvě léta, naučil se švédsky a islandsky. Napsal později a vydal historii literatury švédské a dánské a přeložil národní písně severních obyvatelů.

R. 1839. byl jmenován profesorem cizích literatur v Rennách a později bibliotékářem v ministerstvě vyučování. Tato sinekura přispěla značně jeho touze po cestování, kteréž se zase se zálibou oddal, procestovav Rusko, Syrii, Alžírsko a obě Ameriky. Ovocem těchto cest jest řada téměř sta děl, cestopisů, historických povídek, literarních studií a mistrných překladů.

Roku 1849. stal se též konservatorem knihovny u sv. Jenovefy v Paříži. Roku 1870. byl zvolen za člena francouzské akademie, kdež odpovídaje na přijímací chvalořeč pana Cuvilliera-Fleuryho, užil velmi krásného obratu, v němž zrcadlí se mysl cestovatele prodchnuta vroucí láskou k vlasti, která tou dobou tolik trpěla.

Xavier Marmier byl povahy neobyčejně laskavé. Kdokoli s ním pobyl, zaujat jest jeho vlídností a účastenstvím; přemnozí ztratili v něm nejlepšího přítele a rádce. Stařičké jeho srdce zachovalo si svěžest a naději, jíž za našich časů postrádáme i u mládeže, a jež činily z něho neodolatelného společníka. Až do poslední chvíle byl čilým čtenářem a spisovatelem. Rozkošné jeho novelky a vybrané upomínky dýší duchem tolik mladistvým, že těžko jen lze uvěřiti čtenáři, že pisatelem jest muž čítající bez mála celé století. Byl znám i milosrdenstvím a útrpností s chudinou. Žil rád, ale nejraději pro jiné. Známý ústav Rousselův pro zaopatřování opuštěné mládeže ztrácí v něm účinného přítele a dobrodince. Na chudinu myslil i v poslední chvíli před smrtí. Smrť jeho byla smrť křesťana, hleděl jí vstříc s klidem a důvěrou; byl připraven.

(Dle „la France illustrée).

Italská.

Knihtiskárna a knihkupectví Boscových Salesiánů v Turině. Veškeré podniky a práce Jana Bosca provázeny byly zdarem téměř zázračným. Tento muž požehnané paměti nechal v obou světech památky blahoslaveného svého života: velikolepý chrám Marie Panny Pomocnice, rozsáhlé ústavy pro mládež zpustlou a zanedbanou, učeliště, řemeslnické dílny atd. Veliká knihtiskárna a spojené s ní knihkupectví ve třídě Cottolengo v Turině zasahuje tak mocně do katolického života a písemnictví italského a jest tak znamenitým úkazem blahodárného působení, že neváháme o ní podati zprávu. Turinská knihtiskárna spojena s knihkupectvím, vlastně nakladatelstvím, jest jako dílo Boscovo mateřskou či kmenovou; zdárné dcery její však rozšířeny jsou dnes i daleko za oceánem; tak r. 1884. mimo salesiánské nakladatelství v Turině existovala ještě v Marseille, v Buenos Ayres, Montevideu, Nizze, San Benignu Canavese, San Pier d' Arena a všem daří se výborně: sta tisíce výtečných spisů ročně rozšiřují. Salesiáni mají na skladě knihy výhradně svým nákladem vydané, cizích do komise nepřijímají. První zásadou jejich jest, „že účelem jim není zisk a obchod"; procent soukromým odběratelům nedávají, ovšem pak knihkupcům, kteří od nich odebírají — neboť, dokládají Salesiáni, ti jsou z toho živi, a jest více než spravedlivo, aby měli též jakýs výdělek („Si accorderà uno sconto onesto ai Sig. Librai . . . è più che giusto, che abbiano un guadago.") Ostatně po jakémsi skontu nemusí soukromý odběratel toužiti; jsouť knihy zde vydávané, jak níže ukážeme, při znamenité typografické úpravě a zevnějšku vůbec elegantním tak úžasně laciné, že příklad takové láce nikde nenalezneš.

Salesiáni vydávají knihy všech odborů: povídky, básně, bajky, modlitební knihy, hospodářské spisy; oni vydali téměř veškeré klasiky světové. Kněz Dr. G. Francesia péčí svou upravil Dante-ho „Divina Commedia" s poznámkami nejslavnějších lit. historiků; dílo vyšlo o 3. svazcích, 844 stran ladné úpravy a stojí

Šatil se vkusně a velice si dal záležeti na pěkných šatech. Náruživě miloval pěkné — vysoké boty. Žádné mu nebyly dosti pěkné, obyčejně však byly každé tak úzké, že v nich sotva chodil; to bylo také příčinou nemoci, která ho sklátila do hrobu. Také tu slabosť měl, že mu aristokrati imponovali, a že je pokládal za něco vyššího, nežli obyčejné lidi. Sám se domníval, že pochází ze šlechtického rodu, a proto prohledal, kde jaký kout, aby našel erb svých předků. — Knih sepsal veliké množství zvláště nábožných jako: „Molitve za bolnike", „Mašne bukvice", „Duhovni studenec" atd., též zábavné a poučné: „Sreča v nesreči", „Življenje sv. Heme". Od r. 1839. do 1859. nevydal žádné knihy: teprve když mu Levstik pochválil v kritice jeho „Svetina" — obsah a sloh — zase začal psáti, a to pro „družstvo sv. Mohora" povídky: „Deteljica" a „Kortonica". V poslední době byl Ziegler velikým samotářem a podivínem. Stále vězel doma ve světnici a psal. Lidé ho viděli pouze v kostele a jen z toho poznávali, že ještě žije. Nejpodivnější jest to, že on, slovinský spisovatel, jehož povídky družstvo sv. Mohora vydávalo, ani prstem nehnul, aby byl hleděl knihy toho družstva ve své faře zavésti a rozšířiti. Lidé z jeho fary a okolí teprve po jeho smrti zvěděli od jeho nástupce o tomto prospěšném družstvu. Fr. Štingl.

Chorvátská.

Knihy družstva sv. Jeronima v r. 1891. Ačkoliv trochu pozdě, přece zdá se nám místným referovati o knihách vydaných dr. sv. Jeronima v r. 1891., protože jest to podnik výhradně katolický, jako slovinské literarní družstvo sv. Mohora. Spolek sv. Jeronima má týž účel jako ono, šířiti totiž vzdělanosť mezi prostým lidem, vzdělanosť, jež spočívá na pravém křesťanském základě. Spolek má různé údy: zakládající, údy prvého, druhého a třetího řádu. Člen třetího řádu jest ten, jenž zaplatí 5 zl. jednou pro vždy a dostává každého roku do své smrti spolkové knihy. Knihy vydává spolek obyčejně tři až čtyři. Ačkoliv družstvo již více let existuje, přece nemá více nežli 9813 členů; to přece není mnoho, pomyslíme-li, jak jest národ chorvátský četný! Pravda, nemohou se přes noc všechny překážky odstraniti, doufejme, že vytrvalá práce ponese časem hojné ovoce. Překážky, s jakými musí spolek zápasiti, jsou opravdu veliké Prostý chorvátský lid ještě tak nepřilnul ku knize, jako český nebo slovinský, ježto ještě veliká část národa neumí čísti, a Chorvaté dosud se také málo starali o nižší vrstvy národa. Nyní však vychází v Záhřebu již třetí rok časopis, prostému lidu věnovaný, totiž „Prijatelj naroda", podávaje lidu v lehce srozumitelném slohu dosti potřebného a zdravého naučení. Od té doby také druž. sv. Jeronima začalo zkvétati. Spolek má hezké jmění, 127.202 zl.; jím dá se již něco vykonati. Ve knihách družstva jest dle našeho sondu velmi málo dobrých zábavných spisů, neboť trochu té zábavy, kterou ty knihy podávají, nedostačí národu, jenž by se měl teprve zábavnými knihami ku čtení přilákati. Velikých zásluh by si tedy získali chorvatští spisovatelé o blaho svého národa, kdyby mu aspoň trochu práce věnovali! zajisté by měli více vděčnějších čtenářů nežli mezi ostatním chorvatským obecenstvem. Loni vydal spolek čtyři knihy. První a největší jest oblíbený kalendář „Danica" za l. 1892. str. 224. Cena 25 kr. — Tato kniha se nejvíce rozšířila v chorvatské vlasti, v každém domě jest milým hostem, jinak by se netiskla v 35.000 výtiscích. Rozmanitý jest obsah tohoto kalendáře: Ze zábavných spisů na prvém místě třeba se zmíniti o krátké povídce známého Josipa Kozarace: Hajduk Grga ili ne osvećuj se nikomu". Krátce, ale v krásném jazyku kreslí spisovatel život Grgův, jenž se stal, ztrativ dříve své štěstí, jedním z nejznámějších a nejnebezpečnějších hajduků ve Slavonii. Populárně jest psána črta zesnulého Nikoly Tordinaca: „Praznovjerja o mliečnom putu, o kresnici i ognjenoj obli", kdež vysvětlována jest lidu mléčná dráha a meteory, a vyvráceny všechny pověry těchto zjevů se týkající. Podobně, ale v jiné formě, poučuje národ již několik let kněz Joso Vukelić v črtách „Iz krojiškoga posiela". Z ruštiny přeložená povídka „Dioba" jest pro „Danici" jako stvořena. V letošní „Danici" se zase ohlásil víceletý člen jejího výboru, básník Ivan Trnski, zasloužilý stařec, s krásnou básní: „Krste Frankopana vojevanje na Mlečiće." Krásná národní píseň bosenská „Kraljević Marko i nedjelja mlada" učí, že musíme světiti neděle. Pěkný jest i popis města „Jajca". Vůbec pochváliti dlužno družstvo sv. Jeronima, že podává popisy Bosny, která se vždy více spojuje s Chorvatskem; a to vším právem, neboť tu i tam přebývá týž národ; mimo to si mnohý čtenář rád

vzpomene na poslední boje v Bosně. A obyvatelé Bosny zase, přijde-li jim kniha do ruky, zvědí o svých bratřích. Nesmíme zapomenouti také spisu: „Slaveni — Slovijeni“, jenž jest velice důležitý, neboť prostý lid mnohdy velmi málo ví o bratrských národech slovanských. Ani hospodářské články nescházejí, jako „Kako se peče šljivovica“, „Sol“ atd. Ku konci pak nachází se spis „Što se u svietu zbilo“ (stalo) a pak něco anekdot. Patrno, že jest „Danica“ kalendářem zajímavým. Fr. Štingl.

Česká.

Poměr † Jana Nerudy k náboženství katolickému. Přečetl jsem právě doposud vyšlé dva díly „Drobných klepů“, pořádaných Ignatem Herrmannem, a chci tímto naznačiti, jaký dojem v náboženském ohledu na mne učinily a snad na každého upřímného katolíka učiní.

Musím upřímně vyznati, že jsem doposud vždycky považoval Nerudu — pokud ještě žil — za velmi vlažného křesťana; nyní však jej považuji za velmi pohoršlivého neznaboha, který svými sarkastickými úšklebky při každé vhodné i nevhodné příležitosti utočí na katolické náboženství. Tyto příliš časté, mnohdy i přes moc uvedené rouhavé žerty se musí vskutku nejen každému dobrému křesťanu nýbrž i mravně a nábožensky zbankrotovanému člověku zprotiviti.

Že člověk, který je dosti obečtelý v písmě sv. a legendách svatých, může přece zůstati takovým zuřivcem proti náboženství katolickému, dokazuje celou jeho spustlosť duševní; z téhož písma sv., z kterého jiní lidé čerpají výtečný pokrm pro svou duši, ssaje Neruda prudký jed, tisíce lidí nezhojitelně otravující.

Abychom poznali lépe ráz duševního života Nerudova, uvedu některé výroky, které Neruda o sobě samém pronesl; on je sice pronáší jen tak žertem, netuší však ani, jak zlatou pravdu v nich uvádí. Tak na př. píše (II, 143.): „Spokojil jsem se zcela tím, že se u nás říkalo, v našem rodu že je „vždycky někdo hloupý!“ Tím také vskutku Neruda byl; neboť kdo dovede tak dlouho Bohu vzdorovati, jemuž přece nikdy utéci nemůže, ten rozumným se nazvati nemůže. Dále podotýká: „abych napsal něco rozumného, té hlouposti ode mne nežádej! (str. 155.) a na str. 157. vyznává se srdečnou upřímností: „a plácám — inu plácám.“ To je vskutku vzácné karakteristikon jeho skladeb. Abychom však o tom ani nejmenší pochybnosti neměli, opakuje na str. 160. tatéž slova významná: „Inu plácá — plácá.“

Dále pak prozrazuje své nad míru domýšlivé ba až hnusné sebevědomí na str. 103: „žurnalisté millionáři duchem; šestá velmoc!“ Na str. 131 počítá se sice ze skromností (!) mezi „dělníky,“ avšak vyvrací sám tento názor slovy na str. 175: „To už je jednou osud nás vynikajících mužů, že zajímáme. Já ovšem umím pěkně psát.“ Až hnusná sebechvála.

Mimo to vyznává o svém životě (str. 243) sám, že je „všelijakými hříchy a neřestmi děsně prošpikován.“ To mu věříme doslovně; na každé téměř stránce jeho klepů podává hojnosť důkazů.

Konečně uvádím ještě jeho výrok: „Já jsem se věru nikdy neměl za něco andělského!“ Aspoň že to uzná.

Vůbec: co myslí, je nečisté, co mluví, je kal, co činil, nemůže obstáti před spravedlivým soudem dobrého svědomí; nežil-li snad na venek taký život, jaký bychom dle jeho duševní zpustlosti očekávali, musíme za to míti, že tak nečinil z náboženských ohledů, nýbrž z bázně před časným trestem a ztrátou cti a lidské pověsti.

Radí-li vůbec něco dobrého, vyvrací to sám stokrát svými necudnými a bezbožnými řečmi, tak že jej nikdy nebudu považovati za slavného nýbrž za pověstného spisovatele.

Pohoršení, které způsobil, tak dlouhou bohaprázdnou literarní činností mezi čtenáři, je tím větší, čím více odvrací posměšný vtip a ostrý sarkasmus od náboženství než přímé, byť i velmi hrubé ostouzení jeho.

Ze čtení těchto klepů získal jsem ještě dvojí prospěch: poznal jsem lépe nekalý ráz „Národních listů“ a smýšlení pana Ignáta Herrmanna, zbožňujícího † Nerudu. Celá jeho předmluva ku klepům srší vztekem proti katolickému kněžstvu. Nazývají se u něho stále jen: dávní černí nepřátelé Nerudovi, již házejí na mohylu jeho bláto a čisté jeho jméno jedovatou slínou potřísňují.“ Je to ironie! „Čisté“ jeho jméno!

Dále praví pan pořadatel: „(Neruda) vítězí svým geniem;“ přijde na to,

jakým: ďábel vítězí též svým geniem v šálení lidstva; v tom smyslu arci vítězí † Neruda. Dále čteme: „Malicherní jeho černí nepřátelé“ atd. Hrubá útočníků zbraň jizlivého sočení.“ Pan Herrmann s takovým vztekem pronáší svou zarytou zášť proti kněžstvu, že se ve své jizlivosti, kterou nám vytýká, ani sám necítí. Jestli pan Herrmann pokládá † Nerudu za takého velikána, na tom nám pramálo záleží, on je příliš malá veličina, aby nám imponoval jeho úsudek.

Já se jenom nemohu dost vynadiviti, jak může nějaký křesťan čísti spisy, ve kterých se urážejí jeho nejsvětější city, ba nejen že je může čísti, nýbrž že může za ně ještě platiti.

Pak se arci nemůžeme diviti, odkud béře socialismus a revoluční duch a všechna bezbožnosť svou potravu. Zde ji máme hojnosť! Frivolní a rouhavé žerty jen se hemží v jeho spisech; humor jeho je přímo ďábelský.

Jak veliký rozdíl je mezi bohabojnými a neznabohy spisovateli: Oněch spisy může čísti každé dítě, aniž by se zkazilo, těchto spisy však nemůže beze škody duševní čísti žádný pořádný člověk, ať mladý ať starý: jed škodí každému. V. Kosmák, K. Křen atd. píší také žertovně, avšak u nich je vše výronem čisté věřící duše, u Nerudy však výronem nevěreckého smýšlení.

Následujícím pojednáním rozebéřeme podrobně jeho „klepy“ a uvedeme závažnější místa, ve kterých si dobírá katolické náboženství, osoby a instituce jeho.

Díl I.

V. 1. feuill. (str. 1 a násl.) tropí si posměch z 5 hvězd, zdobících sochu sv. Jana Nepomuckého. Pak praví — ač tomu nevěří — že vtip a dar poesie jsou dary božími. Zastává se s úsměškem nedělního klidu

V 2. feuill. nazývá víru v zázraky pověrou; v nadpřirozenosť jejich nevěří. Podobně nevěří v nutný trest za hříchy; věří však s Turky v osud, jemuž člověk neujde.

Slovo „bůh a pánbůh“ píše vždycky (s jedinou tuším výjimkou) malým písmem, sebe však velkým.

Ve feuill. „Obrázek pražský“, ač tu není žádné zvláštní příležitostí k citování bible, přece, poněvadž patrně ze zásady chce kořeniti feuilletony své ironickým citováním bible, učinil tak.

Str. 59.: Vidí v tom něco nerozumného, že nám naše náboženství velí, abychom Boha více poslouchali než tvory, rodiče totiž, a že, přikazují-li něco, co čelí proti přikázaním jeho, nejsme povinni poslouchati jich.

Str. 66.: posmívá se modlitbám ranním od zbožných křesťanů při vstávání a oblékání konaným a praví posměšně, že cestováním plní vůli Páně.

Str. 94.: vbájil úmyslně, jen aby dodal svým slovům většího lesku, posměšnou bájku do potopy světa. Na též straně prozrazuje nesmiřitelnou zášť proti jesuitům, porovnávaje vlastnosti jejich potupně s vlastnostmi blech.

Str. 100.: užívá rouhavě slov: „když je nouze největší, je pomoc boží nejbližší.“

Str. 110.: persifluje v témž smyslu rány egyptské.

Str. 115.: je mu „jídlo to nejvyšší na světě“ — pravý to materialista s duší i tělem. — Měří kulturu země dle jídla — materialistycky.

Str. 116.: Mučennictví sv. Marka uvádí v posměch.

Ve feuill. „Slovíčko o služkách“ na str. 132 a násl. hledí příčinu nespokojenosti paní se svými služkami odstraniti ne způsobem náboženským — ani mu nenapadne — nýbrž jakousi lidskou humanitou: dobrotivostí a laskavostí paní ku svým služkám, která dle jeho mínění učiní ze služek anděle. Aby se tak zahodil a vzal za základ dobrého vychování vzorné chování paní v náboženském ohledu a jmenovitě zachovávání 2. přikázaní lásky: milovati bližního svého jako sebe samého, to je daleko od něho; pro něj postačí, když paní své služky „alespoň trochu milovati“ budou. Navrhuje útulny pro služky, které církev sv. již dávno znala a zařizovala, což on sice nepopírá, avšak ráz konfesionelní prý je jim jen na závadu.

Str. 151. tropí si posměch ze sv. Ambrože Sienského, pravě potupně, že se též za svatebčany modlí a že tedy proto také bude za svatého prohlášen, dodávaje: „Děj se vůle Boží“; Čtvero rouhání najednou!

Ve feuill.: „Perte se“! na str. 156. a násl. dobírá si s úsměškem půst katolíků, vykládaje bezbožně, že neděle „Laetare“ znamená radosť nad tím, že jsme si šťastně odbyli už celou polovici toho postního dření“. To nám již dostatečně naznačuje, jak naším postům přeje. Praví, že čtyřicetidenní půst je něco ukrutného a osměluje se pronésti lež, že za dávných dob stačilo 40 hodin. I dispens od postu persifluje. Dále čteme: „Sama sv. Církev starala se druhdy o veselosť

věřících duší, o pookřání po tak dlouhém postě; s kazatelen zněly věci veselé, kazatel mluvil feuilletony, a kostely se otřásaly smíchem". Je viděti, že nemá o katolickém dějepisu ani pojmu a že čerpal své lži z díla neznaboha jako je sám, z něhož i onu další lež o poličkování žida od křesťanů o Velikonocích vyňal, při čemž prý jeden žid mrtev k zemi klesl.

Str. 159.: nazývá sv. popelec „popelem páleným"; o svěcení jeho nechce nic slyšeti a účelu jeho rozuměti.

Str. 165.: popírá svátosť stavu manželského a je pro rozvod, manželství na čas atd., zkrátka chce z lidí učinit zvířata.

Str. 178.: obvyklým způsobem rouhavým cituje knihu Sirach a Přísloví.

Str. 179.: uvádí v posměch sv. Alexeje a přirovnává s úšklebkem projektovanou od něho scenerii „žebrání dám" ku křesťanskému žebrání a doplňuje ji na str. 181. ještě dalšími pokyny, zneužívaje k tomu Písma sv.

Str. 185.: uvádí domnělý zvyk mezi kanovníky ve Vircburku prý panující, že každý nový kanovník dostává metlou. Důkazy scházejí; za to však máme my nový důkaz, že, kde jen může, do křesťanství šťouchne a činí je směšným.

Str. 191. dí: „ba snad se věru — vinou filosofické naší nevěry — neozve nám jednou ani už ta trouba „poslední"". To by bylo zajisté jeho nejlepším přáním.

Str. 201.: tropí si žert z doby adventní a obmezení svatebních slavností v té době. — Posmívá se stvoření ženy ze žebra Adamova.

Str. 202.: dává kláštery svým úsměškům na pospas a jeví nad tím zalíbení, že byl klášter „na Kateřinkách" od Taboritů zbořen.

Str. 204.: vraždění Hugenottů přičítá Kateřině Medicejské; ku konci pak feuill. dotčeného praví na str. 205.: „Svatá Kateřino Alexandrinská, Ty patronko filosofů a provazníků, študentů a tkalců, odpusť mi tento vtip mizerný, děsný, Cítím jeho ošemetnosť, jeho bídu, ale — dnes už se mi nepovede lepší".

Str. 260.: tropí si úsměšek z věčné odplaty na nebi.

Str. 270. praví: „Svatí otcové uměli podle descendenční theorie Darwinovy už před několika lety krást." Ať to má smysl nebo ne, jen když víra dostane štulec.

Kde o kláštery, mnichy a jeptišky může potupně zavadit, činí tak velmi ochotně. Vůbec odsuzuje veškery řády jakožto instituce na dobro teď přežilé, zcela neprospěšné, do moderní doby se nehodící. Z jeho stanoviska arci, ze stanoviska přirozeného rozumu však a náboženství tomu tak není a nikdy nebude.

(Pokračování.)

Oslava Komenského

dle almanachu jubilejního „Palma Věkův" a dle „Kytice Komenského".

Píše dr. Č.

(Pokračování.)

Ostatní články poučné probereme po pořádku.

Dr. Ign. Kadlec, gymn. profesor v Kolíně, objasňuje s některých stránek „Spor víry s vědou". Apologetická to pojednání ukazuje, jak věda s věrou mohou se shodnouti a jest pilně pracován, našemu věku indifferentnímu vůbec poučný, mimo některé nesprávnosti.*) Názory evang., neli tendence evangelicky-propagační však též nescházejí. Tak na př. na str. 7. „Pro nás křesťany (proč ne evangelíky?) výroky, jimž věříme, nalézají se v biblí? Str. 9. „Věda se neustále šíří, víra v písmě sv. jest hotova". (A přece psal poslední sv. spisovatel, sv. Jan, ku konci svého evang: „Jestiť i mnoho jiných věcí, které činil Pán" a ve sk. ap. jest zkrátka, že „poučoval je o království Božím na zemi".) Str. 19.: My ovšem nehledáme křesťanství čisté v Římě, ale v Anglii, Hollandsku, ve Spojených Státech amerických" (Přese všechny rozdíly těchto sobě odporujících sekt? Čisté

---

*) Tak pg. 5. praví se: „Jest pět dílů světa, toť víme, toť samozřejmé, aniž tomu třeba věřiti" (!) Pg. 8. „Zápas vědy s vírou — jest zápas vědy s biblí". Pg. 9. „Víra skládá se z výroků, jež rozumně (snad poznatelně P. rec.) nedokázány, subjektivně platny jsou". Pg. 10. „O Bohu, o nesmrtelnosti duše, o Ježíši jako synu Božím, věda nikdy platných výroků pronésti nemůže, protože jsou to předměty nadsmyslné". (Ovšem věda experimentální; ale věda má též platné své konkluse, a těmi se již mnohého dopátrala!) Pg. 13. Věda vyšetřujíc zákony ty (stále) a vysvětlujíc zjevy, tvrdí, že nikde nezastihla výjimky" (?).

to křesťanství!) — Str. 20. „Člověk křesťan — musí ucítiti tíhu hříchu — a v té úzkosti uchyluje se duše k svému Ježíši, který jí vysvobození zadarmo nabízí z pouhé milosti. Vírou s ním spojena zanevře na hřích — a odevzdá se mu zcela, aby již vládla jeho vůle v něm, aby byl svatý". Hle, názor prot. o víře posvěcující o sobě, beze skutkův.

Článek Heřmana z Tardy, evang. vrchního rady církevního ve Vídni, mluví mnoho o náboženství ve škole národní. Kéž by jen všichni protestanté tak smýšleli a jednali, měli bychom brzy národní školu náboženskou, ovšem pro katolíky a evangelíky o sobě! Prozatím jsou však evangelíci stále odpůrci toho, aby zavedena byla všeobecně škola náboženská, v níž jsou dítky jenom jednoho náboženství, ač školy své evang. přece budují.

Podobně též psáno v článku „J. A. Komenského zásady vychovatelské", ovšem pokud se spisovatel Jan Kozák drží Komenského. Neshoduje se s ním však pravě na str. 68.: „Ovšem škola obecná, pokud je veřejná, nemůže (?) sledovati tendence jednotlivých vyznání a to se právě jistým pánům nelíbí; škola obecná bojuje proti pověře jako nevěře". (Sám P. (pořadatel č. Ptáček?) připojil k onomu „nemůže" otazník; i ten bojuje proti těmto názorům, jež jsou s názory Komenského úplně v odporu (Nevědí, či jsou!) A i tím se měl Komenský oslaviti?

Podobně též dále na str. 68.: „Přáli bychom si, aby ve škole více cit vlastenecký byl pěstováu, ale při tom národní i náboženská snášelivosť náležitého docházela výrazu, aby vyhovovala rovnou měrou všem konfessím". (Toť věru nemožno, a Komenskému dílem neznámo, dílem odporující!)

„Vychovatelské zásady v Dekretech Jednoty Českobratské", jež jsou uvedeny slovně od Čeňka Váši, jsou zásady všeobecně platné a tenkráte již ode všech kazatelův a učitelů katolických přednášené a prováděné. Z toho nelze tedy činiti úsudku: „Jeví se nám Jednota velikou křesťanskou vychovatelkou národa našeho". (pg. 71.) —

„Komenského náboženské stanovisko" od A. Filipi-ho jsou náboženské názory Komenského, vyrvané z jeho spisu, pokud se to hodilo do krámu evangelika nebo v ten smysl vyložené, čímž chce dokázati, že Komenský byl „oběma vyznáním evangelickým zřejmě a vroucně nakloněn". Jest to podobný úsudek jako onen známý z Písma sv.: „Jidáš šel a oběsil se"; (Mat. 27, 5.); „Jdi, i ty čiň podobně" (Luk. 10, 37.); ergo: „Jdi a oběs se". —

O Komenském praví též, že radil Jednotě, „kdyby snad zaniknouti měla, aby zbylí členové připojili se ku kterékoliv církvi evangelické", a hned na to: „Maje takto své pevné (?) stanovisko náboženské, Komenský přece vždy k jiným vyznáním šetrně se choval". „Neníť vůbec úkolem kterékoliv jednoty evangelické, vyhledávati s jinými zbytečných sporův a svárův, aneb útočiti na vyznání jiná, nýbrž snažiti se má dle slov Písma, „se všemi pokoj míti" a „činiti dobře všechněm"." — A toho věru důkazem almanah tento, zvláště článek p. Filipiho. — Ale nemlčí-li katolíci, jsou nesnášenliví! (Pokračování.)

Fedor Michajlovič Dostojevský: **Chudí lidé a drobné povídky.** Ottova ruská knihovna, svazek XII. Cena 1 zl. 50 kr.

Dostojevskému jeví se společnosť lidská ústavem chorých: jedni stonají přílišnou šlechetností — a slabostí srdce, druzí fixními ideami. On vám to neřekne výslovně, ale má jedny za blázny dobré, druhé pak za lidi většim dílem neškodné, ale vesměs nevyléčitelné. Jeho vlastní životní příběhy mnoho přispěly k tomu, že takto svět a lidi líčí.

„Chudí lidé" — řadou dopisů žalují nám svou bídu: On je ubohý úředník menší kategorie, který se chvěje při každém chefově slově, který bydlí v koutku, jí, má-li co, hladoví, když se chýlí k poluměsíce, a žal svůj i vodkou utápí. Při tom miluje chudé děvče, o kterém sousedstvo lecos nečestného mluví, a kterému i leckdy nectné návrhy se naskytly. On ji miluje platonicky, ale zaopatřuje jí knihy a dává peníze a dárky, jako dceři. A konec? Ona se vdá. Teprve nyní vstupuje mu na mysl, co mohl sám učiniti. Ale kdež je energie, která by se toho byla odvážila. On ví, že zajde žalem, ale nebrání Váreňce. Dobrák — blázínek

Druhého takového úředníčka máte v „panu Procharčinu". Bydlí v společném bytě s jinými, má strach, že přijde o službu, že bude tříti nouzi, a čím dále mu to vymlouvají, tím více upadá ve svou fixní ideu, až se roznemůže horečkou a zemře. Scény, které následovaly, líčí Dostojevský tak chladně, jakoby psal soudní

protokol, a přece slyšíte skoro, jak mu zuby skřípají, nebo spíše srdce pláče nad lidmi. Hledají, co měl v kufru, který tolik opatroval. Má tam staré hadry. Ale ve slamníku má za to hezkou část rublů. Spořil, bál se nouze, nepřál si, a peníze zbyly. Blázínek!

Román v devíti dopisech líčí kousek manželského ráje i s hadem, a to hned dvojí ráj a dvojí had. „Přátelé“ se pro cosi rozkmotří a jeden druhému ukáže zrcadlo, aby viděl své parohy.

„Paní domácí“ — je kus romantiky. Do domu, kde měla zlodějská banda útulek, mermo se nastěhuje student — protože poznal hezkou dívku tam bydlící. Dívka nebo žena (a obojí „napolo“) vypráví mu hrozné věci o své minulosti, ale stařec, s nímžto žije, tvrdí mu potom, že tak mluví jen ze šílenství. Student Ordynov se roznemůže a uzdraviv se, působením děda odstěhuje se jinam. Zlodějská banda je později objevena, ale šílenství dívčino a její příběhy minulé i další zůstaly Ordynovu skrytými.

„Polzunkov“ — byl úředník. Dostal do rukou nitky defraudací svého chefa i hrozil mu, že ho prozradí. Ale chef jej uplatí, ba i zetěm učiniti ho slibuje. Milý Polzunkov je v andělské náladě a udělá si žert: podá chefovi žádosť za propuštěnou. Vždyť je budoucím zetěm, a tchán žertu rozumí. Svatba se chystá, ale chystá se i revise Milý Polzunkov za chefa i sebe pracuje do úpadu a přivede vše ve vzorný pořádek. Pan chef je pochválen za vzorný pořádek — a Polzunkov propuštěn. Chef se mu pomstil a žádosť žertovně zadanou opravdově vyřídil. Polzunkov není ani zetěm, ani úředníkem páně chefovým. Líbí se?

„Slabé srdce“ — měl ubohý úředníček, který pro námluvy zanedbal opisovati jakýsi dlouhý akt a ze strachu, že nebude v čas hotov, sešílí. Co chcete víc? Samý blázínek!

Konečně podány tu dvě práce pod názvem: Ze zápisků neznámého. První, „Poctivý zloděj“ vypráví o kořalovi, který chudému dobrodinci svému ukradl kalhoty, ale pak se kajicně přiznal. Druhá: „Vánoční stromek a svatba“ o starém vyžilci, který při slavnosti vánočního stromku poznal hezkou dívčinku — dítě, vypočetl, na kolik vzroste jmění jejího papínka, nežli ona doroste, počkal si na ni — a dostal ji. Oběť rafinovaného taškářství.

Pověděl jsem dosti podrobně, co přinesla opět Ruská knihovna. Suďte sami, v kterém směru je platným obohacením literatury naší. Ve dvou jistě: poznává širší obecenstvo ruskou literaturu — a poznává ruské poměry. A hle, souhlasně vypovídají svědkové, jaké chyby jsou nahoře a jaké dole. Jen že výpovědi tyto nepomáhají k obratu, protože málokterý pytevní nůž, jímžto se rány ty otevírají, je smyt jedině čistou a léčivou vodou, jaké hledá — bohužel stále jen hledá — Tolstoj v evangeliu.

Filip Šubrt.

Kosmák V.: **Lidský zvěřinec.** — V Opavě nákladem „Slezské kroniky“ 1892. Str. 141. Cena 45 kr.

Práce V. Kosmáka jsou českým čtenářům dobře známy. Jméno Kosmákovo má v literatuře dobrý zvuk — a podle toho také platí. Práce „kukátkářovy“ staly se základem literatury lidové, totiž oné části literatury, jež má vniknouti tam, kam obyčejně vnikají jen modlitby a snad také některý kalendář. Kosmák dovedl však uhoditi na onen tón, jímž se psáti má pro nejširší vrstvy lidu: sloh prostý, nehledaný, žádné dlouhé periody, jen aby čtenář nebyl odraděn od četby. A vedle toho baví, také poučuje: ostře bičuje „intelligenci“, nemilosrdně kárá přestupky, jichž dopouští se kdo na náboženství nebo na lásce k vlasti. Kdož tedy podivoval by se tomu, že lid práce Kosmákovy rád čítá?

A intelligence? I ta ráda přečte si romány i povídky jeho, neboť poznává, že autor zná velmi dobře vesnický náš lid, jeho dobré, slabé i špatné stránky. Spisy Kosmákovy zasluhují v každé příčině plné chvály. Referent zná všecky práce Kosmákovy, ví dobře, že stavba jich není příliš umělecká, děj nebývá zapleten, již předem vidíme, kam dovede hrdinu svého vypravování, cítíme, že autor za skutek dobrý dobrým, za zlý — zlým ho odmění — ale právě to je předností těch prací, a proto se tolik rozšířily. Náš lid musí se učit čísti! Nezapomínejme, že lid zvlášť je vychován pohádkami svými, po staletí neznal jiné duševní produkce, než tyto, je na ovzduší jich příliš zvyklý, než aby mohl rázem z něho se vyprostiti. A právě v pohádkách vystupuje ten rys určitě: že na tomto světě zlé zlým, dobré dobrým se odplácí. A vypravování našich pohádek je všem čtenářům dobře známo: jsou sice poetické, co se však umělecké stavby týče — velice prosté.

V knize „Lidský zvěřinec“ obsaženo jest šest prací. Autor nazval knihu svou „Lidským zvěřincem“ proto, poněvadž vybral hrdiny s vlastnostmi různých zvířat a po zvířatech těch je pojmenoval. Všecky povídky v knize této obsažené mají ráz dřívějších duševních plodů V. Kosmáka. Nejlépe z nich líbily se nám prvá: „Kukačka“ (tendence vlastenecké), druhá: „Krkavice“ a pátá „Vlaštovka“. Obsahu jich neudáváme, abychom nekazili čtenářům požitku. „Slezská kronika“ jest knihou Kosmákovou platně obohacena. Čtenáře těchto řádků upozorňujeme na pěknou knihu nejen pro bibliotéky soukromé, — ale na to hlavně důraz klademe — pro knihovny venkovské. Tak zdravé četby pro lid dosud je málo. F. M.

Cestopisná bibliotéka.

Divíme se, odkud se béře tolik předsudků proti katolíkům. Setba předsudků obstarána před mnohými lety od mnohým Čechů. Tak v těchto řádcích chci poukázati ku spisku, který mně letos náhodou do rukou přišel a jehož spisovatelem jest Karel Adámek. Jeho spisek v cestopisné bibliotéce uveřejněný r. 1874. a nadepsaný „z Prahy do Vídně“, jest dle toho, aby naplnil záštím proti katolické věci každého méně znalého čtenáře. Jest snad panu Karlu Adámkovi částečnou omluvou, že jest spisek dítětem jeho mladých let, kdy nebyl rozum tak zralým jako ve věku dospělejším a že snad by dnes nesnížil se k podobné literární práci. Ve spisku čítajícím 174 malých stran napočetl jsem 31 urážlivých poznámek nás katolíků se týkajících. Nekterá z urážek nespokojí se jen jednou stránkou, ale roztahuje se na více stránkách.

Jest v celém spisku znáti, že prodělával p. spisovatel svou „Sturm und Drangperiode“ a neví, čí jest. Líčí krásu Blanska na Moravě a volá: „Ano těmto zázrakům se klaňte, novodobí pohané, tu sklánějte šiji před tvůrcem všehomíra.“

Všechny reminiscence historické jsou onoho jalového rázu frasistického, který dává poznati, že historii čerpal z povídek tendenčních a ne z historických knih vědeckých aneb též od druhé strany psaných. Jan Kapistrán, který jest katolické církve světcem, jest „fanatik“ jako každý katolík vůbec, o němž se zmínka činí (Lichtenstein atd.), za to však všichni nekatolíci mají pod sebou podstaveček dokonalosti. Zrovna před Kapistránem se vypráví, jak jich v Olomouci Husité 64 pověsili. Jak píše o Rajhradě, podobá se slohu listů nejradikálnějších. Pomník Arnošta z Pardubic u Ouval nemůže dáti panu spisovateli pokoje, aby se neotřel o arcibiskupy pražské — že postavili pomník společně s lidem — a ne sami! Tak činí i na jiných místech.

Mluvě o dědictví Cyrillo-Methodějském — nemůže býti spokojen, že spolek Cyrillo-Methodějský vyloučil ze spisů svých stránku politickou (str. 81.) a při katolicko-politické jednotě zase mu není vhod, že sleduje politiku katolickou. (str. 84) „Úsudky jsou psány ve slohu Nár. Listů — jichž spolupracovníkem spisovatel býval.

Obvyklá místa o Komenském, bratřích a Husitech nebude třeba uváděti; — zní „jak obyčejně“ frázovitě mělce. Pole, na nichž bojovány bitvy rozličné, těší se zasloužené pozornosti, ale jaké jednostrannosti a také nevědomosti zároveň! Kde se Čech s Čechem a Němcem bil, byť byla bitva významu podřízenějšího, široce dosti se vypráví, kdežto osvobození Moravy od Tatarů — vlasteneckým zvoláním se odbývá. Přece r. 1241—1242 má pro kulturu středoevropskou, křesťanskou i českou, větší význam, než všechny boje husitské dohromady. Oněmi boji se zachovala kultura, těmito se zničily památky její. Cestička husitská jest papoušky vyšlapaná, doby jiné slavnější ještě nebyly propracovány a zpopularisovány, protože jsou to doby katolické. Poukazuji zde jen k Jaroslavovi ze Sternberka, který za vítězství své zasluhuje více chvály než Čapek a Žižka dohromady.

Abych šířeji probral poznámky o arcibiskupech olomouckých — klášteřích a podobné — neuznávám za vhodné. Škoda místa. Ale k tomu si dovolím poukázati, že „cestopisnou bibliotékou“ šíří se bludné světlo o naší vlasti i dějinách, a že jest také třeba přihlížeti k této literatuře, aby příliš mnoho nepamfletisovala, a poukázati k tomu, aby katoličtí spisovatelé, kteří již cestopisy psáti chtí a píší — psali je tak, by (otisky jejich laciné) mohly nahražovati cestopisné spisky liberální, a aby mohly býti knížkou průvodčí pro jiné, kteří se chtějí bráti cestou podobnou. Liga + 1.

Zkáza. Román z dob francouzsko-pruské války. Napsal Emil Zola. Nákladem J. R. Vilímka v Praze.

„Zkáza", praví se, jest jedním z nejlepších románů Zolových, (což se pravidelně tvrdívá o každém románu, jenž právě vychází), který bude moci přijati i ten kruh našeho čtenářstva, který románu Zolovu posud byl uzavřen. Jeví prý se v něm veliká síla básnického pojímání, hloubka psychologického rozboru, pravý epický klid i líčení detajlů, srázná dramatická břitkosť v scénách atd. — vždyť známe, co se píše ve prospektech na obálkách.

Ovšem: „Zkázu" můžeme dáti čísti širšímu kruhu, nežli ku př. „Člověka-bestii" neb dokonce famosní „Nanu". Tady Zola se nezapírá jen ve dvou detajlech: v líčení záletné a lehkomyslné Gilberty a v divoké vraždě Goliáše; tu jest notný kus „Člověka bestie" znáti. Ale „velikou sílu básnického pojímání" právě Zola ve své „Zkáze" nikde neukázal; naopak, básnického pojímání jest tu pramálo; každý sečtenější člověk ho tu velmi postrádá. Ten „pravý epický klid" jest na přečetných stránkách holé a suché referování, abychom řekli skorem úřední jakýs raport; a právě, jako je básnického pojímání pramálo, tak je toho epického klidu až tuze mnoho.

Snad by se to ani tak nezdálo, kdyby člověk neporovnával. Čtěte, prosím, Zolovu „Zkázu" a znáte-li Tolstojovu „Vojnu a mír" a líčení velikého dne u Vaterloo od V. Huga, pak vycítíte, co Zolovi chybí, a co sebe větší reklama popříti nedovede.

V detajlech některých ovšem Zola je znamenitý. Štětce Vereščaginova hodny jsou scény tu líčené: Mrtvá François, a její nemocný chlapec Charles, matku volající; souboj dělostřeleckých batterií, ambulanční nemocnice a hrozné operace zde konané, zápas a umírání raněných; jak našla Silvina Honoréa na děle s listem v rukou; dobíjení koně; rvačka o chléb a vražda pro kus chleba a některé jiné.

Pro nás, kteří jsme prožili rok 1866. a chováme jej v živé paměti, jest čtení „Zkázy" zajímavější, než pro jiného. Vidíme tu totéž přeceňování sebe a podceňování téhož nepřítele, jenž i u nás zkázu způsobil. Zola píše o francouzském vojsku nepokrytě: líčí jeho nekázeň, znemravnělosť, špatné zásobování; nazývá je „stádem bez důvěry, kázně a přesvědčení"; upřímně praví, že armáda byla — na papíře, mobilisace ledabylá, generálové úžasně nevědomí, „císař (Napoleon III.) churavý, váhavý, s tváři jako mrtvou, oči shaslé, tahy strhané, vousy starostmi šedivé... býval nalíčen, jako herec, aby neukazoval vojsku svou hroznou, zsinalou tvář, zmořenou utrpením"...

Mnohá illuse úplně setřena je slovy Zolovými. Co jen jsme myslívali kdys o svobodných střelcích francouzských! „Docházely na ně stížnosti se všech stran," praví Zola, stávaly se postrachem celé krajiny, neboť ji nebránili nýbrž pustošili — — vstupovali do nich všichni darebáci..."

Jak tomu často bývá, i tady reklama chvalami poněkud přestřelila; nicméně Zolova „Zkáza" jest hodna čtení! Jak dlouho asi bude lidstvo volati, aby odstraněny byly války — nejhroznější nespravedlivosti a skvrny našich „osvícených" „pokročilých" věků! Josef Flekáček.

Z nové poesie.

Karel Červinka: **Zápisník,** Machar: **Pêle Mêle. Třetí kniha lyriky,** A. E. Mužík: **Hymny u vzdechy,** Bohdan Kaminský: **Protesty,** Lad. Arietto: **Básně.**

Karel Červinka rozdělil svůj „Zápisník" ve III. oddíly: „V nemocnici", „Poslán domů", „Illustrace". Většinou, po způsobu moderních básníků, podává tu „sám sebe", a poesie musí mu tu sloužiti, aby mohl tlumočiti své osudy v nemocnici. Jel tam, maje „zraky mdlé a tupé" — ale s hořícím, planoucím doutníkem v ústech — ulehl jako číslo deváté. Popisuje „Procházku nemocných", jak jim sluha podstrkuje lékařem zakázaný doutník, ač je kouř dráždí a dusí, a mnohý z nich nervosně kašle; píše o svém „Sousedu", jenž kouřil cigaretty a „vzpomínal cynicky na milované ženy, které ho zradily", a pronáší: „teď krásnou ženu mít!" načež autor praví: „Mně teď by stačila jen sklenka koňaku!" V „Melancholii" vzpomíná večerů, „kdy v sad vejdeš s cigarettou" a dcery domácího s rudým živůtkem a žlutavým kloboučkem; píše tklivě o sobě, až umře, jak ho vynesou a nevzpomene naň nikdo, jen snad sluha, kterému dával cigara. „Nálada" vypravuje, jak soused si zapálí doutník a dá „taky" sluhům a povídá o svých minulých láskách; při tom též vzpomněl si básník trochu — kostela,

a podotýká, že jest mu „jako při jistém akkordu varhan, kdy tak teskně řinčí skla“ — toť vše. Jiných myšlének, ač blízek smrti, nemá; jen „v onen den příšerný před operací“ vzpomíná s přátely — „na noci probdělé v kavárnách veselých!“ Celým tím ovzduším nemocnice vane dým doutníkový a opěvání cigara; ba i v horečce mihá se mu kol hlavy „šedý dým doutníků.“ Když však byl „Poslán domů“ (II. odd.), tak přece šel jednou do kostela, ne však z přesvědčení a zbožné mysli, nýbrž že „čas nudný vlekl se mu líně.“ Ale ku podivu! Zde děly se v srdci jeho podivné věci, mohutné dojmy dotýkaly se duše: „v té chvíli byla duše čistá všech skepsí, jakýs zvláštní jas se rozlil v duši, atheista po dlouhé době věřil zas! Já, jenž jsem dlouho zoufal, bloudil, zašeptal náhle v dumách „Bůh!“ (jehož pak nazývá „Fatum“) „to veliké, což je zapírano, mně ve hrudi se zachvělo“ — další pak názor „toho velkého“ je poněkud kosmopolitický. Tak vida! páni poeti velice durdí se na kritiky, nazývají-li jejich poesii bezbožnou a je samy „atheisty“ — oni prý jsou „normální lidé“ a nikoliv „pokrytci“ — ale zde básník sám jmenuje se atheistou a nečeká teprve na kritiku, aby mu to řekla! A jakou jinou poesii může atheista pěti, nežli atheistickou?

Veliké nadání, sběhlosť u veršování, ladná forma, — to vše souhrnem ještě není poesie, ani s přidáním nejživější a bohaté fantasie. Toho všeho neupíráme nynějším básníkům, ba, přisuzujeme jim všeho v nejrozsáhlejší míře: ale látka, o níž pějí, jíž své veliké nadání, ladnou formu, živou a bohatou fantasii věnují, bývá často, přečasto, kolikráte šmahem a napořád rozervaná, pochmurná, nevěrecká neb malicherná, neb poesie naprosto nedůstojná. Všimněte si zde ku př. ve III odd. „Očí“ a nebudete pochybovati, jaká to místnosť, kde sedí se do rána, kde po kávě se pije syfon, kde zaznívá slabá hudba piana, kde se kouří ve společnosti Elsy, Berty, Addy, Luisy! Do takových míst musí se utíkati poesie, ta „kněžka“ „božská“, o níž tak bolestné lkají pěvci, že ji „všední dav“ tahá — v kal a bláto! Věru, nesnadno se rozesmát! V „Illustracích“ věnuje věrše „Čtrnáctileté“, „Patnáctileté“ (jíž by šmahem vyznal lásku — ale v rozpacích se podívá na její krátké sukénky), „Šestnáctileté“, „Dvacetileté“ „Třicetileté“; v básni „Večer“ mladá paní všecka je omrzelá, že muž její přijede na villu, kde mešká v letě, kdyby si tam chtěl raději ostat! Vedle divoké „Povinnosti“ čteme zase některé verše, jež mimo formu ničeho nepodávají, leda malicherný popis (ku př. „Zájezdní hostinec“). Zápisník Červinkův nedoporučujeme kruhům našeho čtenářstva.

Machar zcela dobře porovnává svou poesii se ženou ve všem: má ráda divadlo a bály, tanec, město, šumot denní a rej lidstva — i do přírody ráda si vyjde, majíc nejraději podzim, „když v starých parcích listí padá“ (Pêle — Mêle.)

„Jdi kamkoli, máš u nás Thersita,
stvoř cokoli, máš všude Herostrata,
a čím dál, tím víc hlouposť zkvétá
a tím víc cítíš, co je u nás bláta.“

Toť věru trpká slova, ne však zcela pravdivá. Obyčejně bývá básník (ne snad Machar, nýbrž básník vůbec) tak podrážděn, nezavoněla-li mu někde kritika Co je tu hned všude hlupáků, není-li jeden posudek tak jako druhý — všechny stejně do nebe vynášející! Bláta jest u nás ovšem hodně — ale, budiž pravdě průchod dán — mnoho snesli ho básníci ve svých sbírkách, z nichž některé přímo čpí bordelem. V „Sokách literárních“ vyslovuje Machar mínění, s nímž nikterak nesouhlasíme, že by totiž (jak ironicky on myslí) nejlepší poesie byla ta, již „grammatika, poetika, pochválí plným dechem, škola, církev, esthetika, nic jí nemůž vytýkat, čilí naši gymnasisti, celý dívčí pensionát, bez zkázy je může čísti — brát z nich látky k úlohám“ — toť bylo by velmi, velmi přehnáno. Smutno však jest, a to je naprostá pravda, že většinu našich básnických sbírek nemůžeme dáti do rukou mladé generaci, nechceme-li ji otráviti nevěrou, blasíovaností, světobolem a pochmurným názorem na život a svět. A že s tohoto hlediska lze velmi mnoho vytýkati moderní poesii, to jest jisto. — My — tolik bezpečně pravíme panu Macharovi — nepovažujeme též za básně jen to, co by se mohlo napsati neb tisknouti „ad usum delphini“, to by brzy bylo po poesii, tak jednostranným hledisko naše není! Nezpřátelíme se však nikdy se směrem, jaký v poesii naší zavládl, neboť i ten je až hrůza jednostranný. Co ve druhé části „Lit. sloh“ Machar praví, je dobře myšleno, ale zase ona rozervanosť! Mnohým básním rozumí jen nejužší kruh básníkových známých: „V rámci května“ (portrét pro přítele.), „Zimní pastel“ líčí kleslou ženštinu, jak večer vychází z domu a ráno se vrací. Toto ovšem není pro Minervistky ani pro gymnasisty. Machar je právě ve svých „skizzách, pastelech“ atd. výborným, ale přečtěte si ku př. „O jede-

nácté hodině", kde píše o netopýru, pískání vlaku, občanu „matně domů pílícím, majícím divnou řeč", o ženštině, jež vklouzne do pokoutní kavárny, dvou strážnících, páru koček na střeše — co to vše je? Nic, než právě tomuto „nic" dáti uhlazenou formu a říci: to je fotografie. Je-li však takých momentek v poesii mnoho, čemu pak ta poesie slouží? Ve „Třech mušketýrech" líčí, jak chodil za školu, když mu bylo 10 let a četl — Dumasa, a půjčoval jej chlapcům, kteří „za školou" se vzdělávali. Kardinálem Richelieu byl — katecheta, a když začali „pletky s děvčaty" a psali jim „milostné" lístky, nechal je klečet na hrachu.

„Ale my našli pomsty cíl,
oh, my se strašlivě mstili!
ty kluky, které on pochválil,
my jsme hned po škole sbili!
My často o něm zpívali
jízlivou, potupnou píseň...

Roztomilí to žáčkové! Než, podá-li básník sám sebe, nezbývá poesii nic jiného, než sloužiti mu, a obecenstvo čtoucí a z pramene poesie čerpající dovídá se tak mnohý krásný detail, jenž by mu ušel, kdyby básník pěl také o něčem jiném, nežli — sám o sobě. Proč opěvuje většinou sebe a své srdce, vykládá v „Třetí knize lyriky". Zde opět ozývá se teskná ona struna z „Confiteor" a na mnohých místech kráčíme zase kapitolami známého „románu" (ku př. Letní causerie, Poslední pohádka) „Večerní chvíle" má cenu nejspíše též jen pro „básníka." Jako Červinka prohlásil se atheistou, tak Machar jinde (Na věčnosť) praví sám o sobě:

„V životě divém vlnobití,
nás Církev, zákon nepojí,
jsa zbaven víry k světu, bohu...

a přece hned v následující básni volá vřele k Bohu:

„Ty věčný, věčně zapíraný
a přece nikdy zapřený" —

z čehož soudíme, že to s našimi pěvci věru nesmíme ani bráti vážně. V tom shodují se všichni, byť i povídali, že nevěří atd. jakmile vstoupí do chrámu, nemohou popříti mohutný cit, srdce rozechvívající; nemohou popříti, že i v životě jejich, plném skepse, často ozve se chvíle, kdy cítí nutnosť, sepjati ruce k Bohu a volati k němu, byť i modlitba ta nebyla v pravém smyslu modlitbou... Veliký, mocný, nezničitelný jest účin víry a myslíme, že často, upřímně řečeno, lhou, vyhlašují-li se tak za úplné nevěrce... Jest to jen veliký klam, domnívají-li se, že jsou snad tím zajímavějšími, neb řeknou-li, že „nebyli v kostele mnoho let" (kapitola z mojí Bohèmy). Rozšiřují nevěru svými verši, ale víru nepotlačí, v tom je marné jejich úsilí! Machar též v listu Jar. Vrchlickému (V té době pohnuté) praví:

„páterská kritika kdy hloupne víc a více
a v slokách pro panny zří spásu jedině..."

však ona by i ta „páterská" kritika byla jistě vyhlášena za výtečnou, rozumnou, atd.. jen kdyby podkuřovala, chválila, kořila a klaněla se všemu, co z péra našich věštců vyjde! Ale toho právě ta „páterská" nečiní, a naši věštcové se velmi mýlí, domnívají-li se, že jen „páterům" se ten jejich směr nelíbí. Reklamu jim ovšem katolické časopisy, byť i psali kritiku nepáteři, nikdy činiti nebudou. V epilogu píše: „Právě naše pedagogie od důstojného kněžstva až k dobrým učitelům měla než hrsti urážek a bláta pro knihy (rozuměj: „Confiteor" a „Bez názvu") a jak to u nás ctihodným zvykem — i pro autora." Nikoliv tak! Nebuďte tak nedůtkliví, pánové! Vrháte-li vy urážky Bohu, víře a náboženství, pak buďte připraveni, že ona kritika, jež Boha, víru i náboženství má v úctě, věci vaše chváliti nebude, že proti nim bude bojovati — ale bez bláta, a docela již ne na osobu autorovu. Osobnosti ostaňtež stranou; posuzujeme věc, ne osobu. A konečně ta kritika, nazvaná „páterskou", prý je ignorována, ničeho neplatí atd. Jen bychom rádi věděli, proč vás tedy přece tak pálí? Přes to vše, byť bychom s dosavadním směrem Macharovým nesouhlasili, uznáváme, že jest velenadaný básník. (Dokončení.)

---

z Polska, Divy indických fakirů, Přehled státního ústrojí našeho mocnářství a j.) ale práce zábavné po většině požadavkům nevyhovují. Kromě povídky „Rozmarina“ (J. B. Veselý) a žertovné „Muzikanti“ (K. Šípek) ze všech vane zoufalství a pesimismus V povídce „Matka“ (J. Herites) syn odrodilec se k matce nehlásí, „Pojištěný“ (B. Kaminský) líčí bídný konec starce zoufalce, a nejnepodařenější jest již povídka „Vykoupení“ od G. Jaroše. Líčí život manželů, kteří se na smrť nenávidějí. „Jaké potvory (!) jsme my mužští, jací psi, jaké potvory!“ Těmi slovy projevuje opovržení sám nad sebou muž, který se ženou se svářil. Ale to má býti čtení pro lid? Zdá se, jakoby někteří spisovatelé „zvučného“ poněkud jména domnívali se, že do kalendáře je dobrá každá literární smeť, ale to není pravda. Litujeme, že „Slov. kalendář“ doporučiti nemůžeme. — Titulní obrázy jsou dva: jeden představuje výjevy z neštěstí Příbramského, druhý na jedné straně výstavu v Chicagu a na druhé kozáckého atamana Ivana Sjerko, an píše posměšnou odpověď sultánu Mohamedovi IV.

Občanský kalendář koruny Svatováclavské na obyčejný rok 1893. (Redakcí V. Špačka, nákl. M. Knappa v Karlíně.) Každý svědomitý redaktor kalendáře, jsa sobě jist vážného úkolu, vybírá pro svoji knihu jen práce dobré, bez závady. Toto platí v pravém smyslu slova o kalendáři výše uvedeném, který se mimo to honosí také velikým množstvím povídek a poučných statí; část kalendářní jest úplná a četná vyobrazení jsou velice pěkná. Obsahuje následující: Slovo ku čtenářům Obč. kalendáře. Královna Eliška Přemyslovna na Lokti. (Ku krásnému titulnímu obrázku.) Setník Kramolín a jeho sluha. Povídka od V. Špačka (4 obrázky). Pomník královské přísahy na pomezí česko-moravském (1 obr.) Do začátku. Črta od A. Dostála. Zajímavé zprávy ze starých dob. Na prahu bídy. Napsala A. Husová (2 obr.). Chřipka neboli influenza Píše Dr. Fr. Berger. Kunětická hora (1 obr.). Prospěšné rady pro hospodáře. Stavitel chrámu na Karlově. Kořalka a zločin. Byli si souzeni. Povídka ze života od L. Grossmannové-Brodské (3 obr.). Žižkův dub (1 obr.). Sýček. Balada od J. Miloty. Anička Dolanova. Napsal A. B. Šťastný (2 obr.). Několik veselých příběhů. O pěstování pícních rostlin. Píše V. Gabriel Pokořená pýcha. Vypravuje B. Brodský (1 obr.). Tato povídka jest velmi poučná! Hrad Stráž u Jindřichova Hradce (1 obr.). Několik zdravotních pokynů. Pohostěn. Obrázek od A. Dostála. Jest to velice hezký, veselý příběh s 1 obrázkem. O Rudolfu Falbovi. Píše Dr. J. Freilach. V židech (1 obr.). Kdy počali pekaři rohlíky péci? Z uličnických memoirů. Prospěšné rady pro hospodáře O budoucím povolání naší mládeže. František Pravda (s podob.). Na poště (1 obr.). Pohyb obyvatelstva v Čechách po bitvě na Bílé Hoře. Tchoř. Obrázek, který napsal J. Milota. Nejdůležitější události minulého roku. Hrozné neštěstí v dolech Příbramských (2 obr.) Naši vynikající zemřelí. Výroční trhy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Oznamovatel. Pak se zde nalézají Zápisky pro domácnosť, Jména slov. svatých. Jména staročeská. Seznam cizích mincí uvedených na naší měnu Posloupnosť knížat a králů českých. Škály kolkové atd. Z uvedeného je patrno, jaký to bohatý obsah, který jest zároveň d o b r ý, a protož kalendář tento zasluhuje největšího rozšíření. L. G r o s s m a n n o v á - B r o d s k á.

Vilímkův humoristický kalendář. Nákladem i tiskem Jos. R. Vilímka v Praze. Letos si „Humoristický kalendář“ hodně přispíšil; byl tuším první, který byl novinami oznamován a který spatřil světlo světa. Mohl si to dovoliti jako „jubilant“, neboť 10 roků v naší době již obejíti se nemůže bez jubilea, a „hum. kalendář“ právě letos dožil se toho jubilea.

Posudek náš bude docela krátký. S povděkem poznamenáváme, že jsme letos nenašli v kalendáři ničeho závadného, důkaz to, že může býti humor bez sprostoty, a zároveň důkaz, že redakce kalendáře svěřena byla redaktoru jak dovednému, tak opatrnému. Kéž jen zachová si Bohdan Kaminský na vždy humor čistý, nezkažený.

Kalendář obsahuje mnoho vtipů podařených, některé vynutí srdečný smích, některé ovšem nejsou — nové na př. 93. „Třináctka“ a „Na plese“. Výborné jsou delší stati: „Nejlepší muž“ od Václ. Štecha, a „Bez krejcaru“, román o devíti kapitolách na divoko, s nímž přepadl redakci Fa Presto. Illustrace jsou vesměs zdařilé, a v té příčině mohl by si „Moravan“ zajíti ke kalendáři tomuto do — školy. Z tohoto posudku patrno, že kritika naše bývá nestranná, spravedlivá; nám nikdy nejde o osobu, nýbrž o věc samu, proto, co chvály hodno, chválíme, a co odsouzení hodno, odsuzujeme. L e o p o l d K o l í s e k.

(100) **Marianský kalendář** pro lid katolický. Vyd a red. Adolf Rodler. Ročník 11. Nákladem J. Steinbrenera ve Vimperku. Cena 50 kr. Kalendář tento má tři obrázkové přílohy, z nichž dvě v barvotisku: (Panna Maria posiluje své

ctitele při smrti, P. M. oblažuje své ctitele po smrti, Modli se a pracuj.) První dva provází ku zbožnosti povzbuzující článek K. Mráčka; po něm následuje článek dra V. Šimanka „Není víra jako víra“ a báseň B. M. Kuldy „Navštívení P. Marie.“ K. Konrád napsal zajímavý článek „Svata Mati Božja na Bledském jezeru.“ Z povídek uvádíme: „Výměnkářka“ od V. Špačka, „Důvěra v Boha neklame“ od J. Flekáčka, „Socialista“ od B. Brodského, „Jak možná vyhráti terno“ od V. Pakosty. „Kramář a jeho dítě“ od B. Hakla. Všecky tyto práce mají tendenci ušlechťující: zbožnosť, úcta k rodičům, šetrnosť a pracovitosť, trpělivosť, a důvěra v Boha v neštěstí a v chudobě — toť jest předmětem výše uvedených povídek. Kromě těch obsahuje kalendář ještě hojně básní, (Na večer, Kříž, Bohatec, Cti otce svého) a článků poučných a časových (Údolí Josafat, Msgr. Ferd. Kalous, kněz Don Bosco, Osvěta, Něco o zvonech) a praktické pokyny pro hospodáře. Ani stránky humoristické nezapomenuto; přinášíť kalendář humoresku od A. Dostála „obecní buben“ a mnohé žertovné drobnosti. Shledáváme opět jako roku lonského, že redaktor věnoval uspořádání kalendáře nemalou péči a podává v něm čtení opravdu vybrané, jež našemu lidu nejlépe svědčí. — Od téhož redaktora uspořádaný Kalendář ku poctě Nejsv. Srdcí P. Ježíše a P. Marie (roč. 6) honosí se taktéž pěknou úpravou (má patero příloh obrázkových, z nichž tři v barvotisku) a obsah hodný doporučení. B. Brodský podává tu povídky „Pomocnice křesťanů“ a „Macecha a Pastorkové“, Alois Dostál „Přísný hospodář“ a „Za vinu předkův“, V. Pakosta povídku „Kamarád“, V. Špaček „Jen jednou.“ Kromě zbožných článků k obrázkovým přílohám nalézáme i zde četné básně, životopisy faráře Kneippa a kanovníka Brynycha a mnohé články poučné a časové. I to sluší připomenouti, že obrázky v kalendariu v obou kalendářích Rodlerových nejsou bez významu, jak v kalendářích jest obyčejem, ale představují — jedna skupina — výjevy ze života Spasitelova a Panny Marie, druhá pak tklivé výjevy ze života rodinného. Oba tyto kalendáře zasluhují, aby byly od našeho lidu pilně čítány.

Drobné literarní a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Jubilejní slavnosti započnou již v lednu 1893. Slavnosti tyto — dle ustanovení slavnostního ústředního výboru římského — budou zahájeny dítkami. Dítky v den sv. Tří Králův první vzdají hold sv. Otci. „Nechte maličkých přijíti ke mně,“ řekl Kristus, maličtí tedy první půjdou i k náměstku Kristovu. — Dar italských dělníkův sv. Otci. V Italii mezi dělnictvem zahájena subskribce, aby italské dělnictvo složilo se na čestný dar sv. Otci za příčinou nastávajícího biskupského jubilea Jeho Svatosti. Darem tím mají býti tři pamětní mince: zlatá, stříbrná a bronzová. Na přední straně pamětních těchto mincí má býti obraz sv. Otce Lva XIII, jak sedí u svého psacího stolku a píše svou památnou Encykliku o dělnické otázce; naproti sv. Otci stojí v té chvíli sv. Tomáš Aquinský a inspiruje sv. Otce. Zadní strana těchto pamětních mincí bude míti papežskému jubileu přiměřený nápis. — Almužna, jež bude J. Svatosti odevzdána u příležitosti jubilejní mše sv., dosáhla již výše 110.716·75 lir. — Na oslavu biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. uspořádá národní katolická jednota hornorakouská zvláštní slavnostní schůzi v Linci v lednu 1893. — Sv. Otec vyslovil přání, aby se na katolických sjezdech řečnilo o obhajování náboženství, o svatosti mravů, o výchově mládeže, o rozšiřování dobrého časopisectva, o zvelebení stavu dělnického, o podpoře chudých a podobných předmětech, jež by křesťanský lid zajímaly. — Oznamuje se, že sv. Otec u příležitosti svého biskupského jubilea vydá vyzvání k odpadlým církvím východním, by se do lůna matky Církve katolické vrátily. — President Spojených států pozval sv. Otce, aby ráčil se súčastniti slavnostního otevření výstavy v Chicagu. Sv. Otec pozvání přijal a za Svého zástupce jmenoval Msgr. Setolli-ho, jejž na cestě provázeti bude rektor americké kolleje, Msgr. O' Conell. — Bohatý velmož jakýsi odkázal sv. Otci Lvu XIII. jmění několika milionů. Svatý Otec rozhodl se utvořiti z úrokův jmění toho novou diecési, úplně samostatnou v Chiavera. Biskup její dostávati bude od Vatikánu 12 000 lir do roka. Svatý Otec doufá vyprostiti takto pozvolna všechny biskupy italské z odvislosti od vlády italské, jež rovněž dnes

každému z biskupův platí 12 000 lir ročně. Kdyby se papeži úmysl ten zdařil, mohlo by to míti pro poměry vnitřní a pro klid Italie důsledky velmi vážné.

K naší organisaci. Jedná se nám zajisté o to, a hlavně našim spisovatelům, aby knihkupci hojně katolických knih vydávali. Knihkupci liberální toho neučiní a knihkupci pololiberální jen tehdy, myslí-li, že budou míti z knihy užitku. I zbývají nám pouze firmy katolické, z nichž nejvíce knih vydá p. Gustav Francl, majetník knihkupectví Cyrillo-Methodějského. My to děláme takto: Každou knihu koupíme u p. Francla, ať ji vydal kdokoliv. A proč to činíme? Knihkupci dávají stranám 10% provise, sobě však 25—33%. Kdybychom tedy všickni brali časopisy a knihy pouze a výhradně prostřednictvím katolického knihkupectví, získáme mu mnoho procent provise a máme pak právo žádati, aby hojně katolických knih vydávalo, slušné honoráře platilo a cenu knih zmírnilo. Myslíme, že má tento návrh veliký materielní dosah, i prosíme, aby byl důsledně prováděn. Jsme všude ke zdi tlačeni, i sorganisujme se aspoň tam, kde jest to v naší moci.

Knihovny. Hned na počátku školního roku vypsali alumni Olomoučtí konkurs na nové knihovny. I v Brně a Hradci Králové alumni knihovny zakládají. To jest šlechetné: bohoslovci učí se šetrnosti na sobě, obětavosti pro církev a pro vlasť, vyhledávají si milého zaměstnání a potěšují se již v mládí skutky ušlechtilými. Kéž by se tato krásná myšlénka ve všech českých a moravských seminářích ujalal Náš literární trh by se oživil, lid by se dobrou četbou posilnil a špatné by se vyhnul. Uvažte, kdož stojíte v čele seminářů, důležitosť této činnosti, pomněte, že by mnohý i později v myšlénce, již si zamiloval, pokračoval, ó jak blahodárné by to bylo spůsobení! Doba jest nyní taková, že musí i z naší strany býti vhozeny zásoby knih mezi lid, jinak bude duše jeho z valné části otrávena. Videant consules; ještě jest čas — brzy však bude již pozdě.

Také ve družstvu Vlasť věnujeme bedlivou pozornosť knihovnám. Už jsme jich přes 50 založili, letos však chceme tuto činnosť (viz spolkové zprávy v tomto čísle) spojiti s oslavou sv. Otce Lva XIII. Knihovny, jež založíme, ponesou jméno sv. Otce a budou slouti jubilejní. Do 1. listopadu k tomuto účelu nám přispěli: a) peněžitě: Frà Václav Šimák, kaplan v Pičíně; Fr. Sartorye, sluha v Cyrillo-Methodějském knihkupectví, a Josef Šašek, farář ve Vršovicích; b) knihami: Knihkupectví a knihtiskárna Cyrillo-Methodějská v Praze. Ono zaslalo 20 knih, tato daruje knih 30. Tom. Jíroušek, redaktor „Děl. Novin“ v Žižkově; ThC. Rud. Vrba, zám. kaplan a spisovatel v Dobřičanech, a Tom. Škrdle, red. „Vlasti“, jenž daruje své podíly z Dědictví sv. Ludmily v Písku a Cyrillo-Method v Brně. Prosíme o další milodary.

K naší zprávě o jednotách katolických tovaryšů připojujeme tyto myšlénky: K řemeslnictvu patří mimo tovaryše mistři a učňové. Ve Vídni mají spolek katolických mistrů, jehož cílem jest vzájemně se podporovati, býti pro tovaryše vzorem a pro učně přátelským rádcem. Nedávno byl vydán ve Vídni seznam všech mistrů, kteří jsou ve spolku, a ejhle, mnoho vážených osob, i ze stavu šlechtického, přišlo k nim své potřeby si opatřiti. V tom ohledu jsme v Čechách pozadu; katoličtí mistři, pokud víme, nikde ve zvláštní spolek nejsou sdruženi leda v ochranném družstvu při jednotách katolických tovaryšů, kdež tvoří však pouhý přívěsek.

Někteří mistři nejsou s to, aby měli tovaryše, a proto se snaží protlouci se pomocí učňů. Liberálové měli za to, že dosti pro učně učiní, když zřídí pokračovací odborné školy. Než ač řemeslnické a odborné vzdělání jest pro dělníka užitečno, přece jest podotknouti, že vzdělání, při kterém se náboženská cvičení zanedbávají, více škody než užitku přináší. A tyto věci dějí se při odborných školách pokračovacích, kde učňové jsou nuceni i dopoledne v neděli do školy choditi. I zřídili ve Vídni (XV. okresu) asyl pro učně, kde se jim dostává zaopatření a řemeslnického i náboženského vzdělání. U nás v Praze máme Johanneum, o němž přinesla dlouhé pojednání „Nedělní dělnická příloha Čecha.“

Katolické sjezdy. S velikou slávou konali katolíci španělští sjezd v Seville, jehož se súčastnilo na 4700 osob, mezi nimi 23 prelatů a na 500 jiných duchovních. Zadáno bylo 38 pamětních spisův Sjezd byl v kollegiatním chrámu Páně sv. Spasitele; chrám byl bohatě a vkusně ozdoben, hlavní oltář byl zastřen červenou oponou damaškovou, v jejíž středu stkvěl se obraz sv. Otce Lva XIII. Řečnická tribuna byla ve středu kostela. Slavnostní řečník, arcibiskup sevillský msgr. Sany z Fores, mimo jiné protestoval také proti madridskému sjezdu „svobodných myslitelův.“ — Sjezd severoamerických katolíků, konaný v Newarku (New-Jersey), navštíven byl asi 7000 účastníky. Předsedou jeho byl arcibiskup z New-Yorku Corrigan. Katolíci severoameričtí tuží se vůbec. Důkazem toho

jest, že si založili vedle beznáboženských státních škol tisíce katolických škol farních. Palma přísluší v tom ohledu katolíkům německým, kteří si zřídili přes 3000 německých škol konfesionálních. — Také katolíci švýcarští a italští sešli se v říjnu k poradě a katolíci elsaskolotrinští konali velikou schůzi 6. listopadu t. r. Při všech těchto sjezdech byla na jevo dána dětinná láska k sv. Otci Lvu XIII. — Dne 4. října konaly sjezd katolické spolky dělnické z jižního Německa v Mnichově, jehož se zúčastnilo 42 delegátů. Hle, jaký to všude život — a jaká hniloba u nás!

Sjezd svobodných myslitelů, konaný v říjnu t. r. v Madridu, byl španělskou vládou rozpuštěn pro útoky na katolické náboženství. Řečníci sjezdu jsou povoláni před soud.

Dělnických Novin vyšlo 15. října č. 4. Úvodní články jednají o jubilejní konferenci českého dělnictva, o Kolpingovi a zřizování jednot dělnictvem. V různých zprávách byl šťastně a řízně odbyt útok občana Václava Šťastného na Dr. Raelpha Barturé a jeho články. V literatuře jest posouzen a doporučen kalendář „Meč". Číslo 5. jedná o socialním hnutí a organisaci katolického dělnictva v Německu, a zdravotní hlídka o choleře indické. Na „Dělnické Noviny" předplácí se ročně 1 zl. 60 kr.

Hříchy společnosti. Socialní studie. Podává Rudolf Vrba. V Praze. V komisi Fr. Řivnače. Nákladem vlastním. Cena 30 kr. O hříších společnosti? Zas nějaké mravokárné kázaní; kdo by to četl!" zvolá snad leckdo, čta oznámení spisku toho. Však pomalu s odsuzováním předčasným! Podobně volali také někteří socialisté, vidouce faráře Webera vystupovati na řečniště; a když vyslechli řeč jeko, nosili ho na ramenou po sále. A vezmete spisek svrchu oznámený, přečtěte bedlivě a přesvědčíte se, že psán jest s nejšlechetnějším úmyslem prospěti společnosti lidské. Nejsou to snad jen samé výčitky, ale p. spisovatel staví společnosti lidské zrcadlo před oči, aby uzřela skvrny své, aby se poznala, a toho již dle starých mudrců především jest potřebí k napravení. Pan spisovatel klidně rozebírá poměry, jež zavládly za dnů našich, porovnává je s bývalými poměry a upozorňuje, v čem, jak a čí vinou se zhoršily. Společnost lidská churaví, je potřebí udělati dobrou diagnosu; p. spisovatel v skromnosti své nechce rozhodovati toliko úsudkem svým, ale povolává takřka lékařské consilium: zkušeného znalce, křesťanského sociologa professora dra Weise a znamenitého socialního demokrata Pavla Lafarguea a j. Ačkoliv spisek obsahuje hluboké pravdy, jest mluva jeho prostonárodní; béře se tu ohled na všechny stavy, podává se se poučení a povzbuzení pro každého. Proto vroucně doporoučíme spisek tento. Všichni pak dobře v paměť si vštipme povzbuzení, jímž spisek končí: „Pracujme všichni k tomu, bychom odstranili hříchy společnosti, napravme celek a napravíme též jednotlivce. Potírejme veřejné hříchy národní a zabezpečíme národu svému trvalý a šťastný život."

Brynychových brožur **„Slova pravdy"** vyšla právě dvě první čísla ročníku III. Číslo 1. má název: „Kněží a čtení". Humoristickým tónem sepsaná knížečka ukazuje stanovisko katolických kněží ku čtení: varují před čtením špatným, rozšiřují knihy a časopisy dobré. Kratince ale případným „argumentem ad hominem" z rodinného života hájí se rozkřičený, ale lidumilný a čistých mravů muž — Konýáš; též se odbývá krátce ale řízně pomluva protestantská, že kněží zapovídají čísti písmo svaté. — Číslo 2. má název: „Konservatismus." — Opět humorem proniknutý traktát ve formě povídečky líčí nepravý konservatismus pana ředitele, který tvrdí, že „lid musí náboženství míti" a nedůsledný konservatismus staročeského ale husitského pana purkmistra. Obě knížky, jichž cena jako vždy dosud jest 2 kr., sepsal vydavatel sám. Doporučujeme podnik ten, na němž patrně požehnání Boží spočívá, co nejvroucněji jak kněžím, tak i laikům katolickým, zvláště pak p. t vikářům venkovským. o nichž známo jest, že se o „Slova pravdy" velice zasloužilými učinili.

Besedy mládeže. Číslo 292. přináší prvou sbírku povídek a obrázků ze života zasloužilých českých mužů a žen, pod jmenem: „Z českého světa." Spisovatelem sbírky jest žižkovský učitel Jos. Flekáček, pilný náš spolupracovník. Spisovatel předvádí nám na paměť Krameriusa, loutkáře Kopeckého a Vl. Kamaryta, skladatele písně „Kde můj je kraj? Vacka Kamenického a skladatele nápěvu k ní učitele V. Rosenkrance, sochaře Levého, V. Hanku, virtuosa na housle Slavíka a konečně ženy z lidu, dobročinné Anny Náprstkové. Učitel Jos. Flekáček pojal šťastnou myšlénku a dovedně ji ve skutek uvádí. Jeho práce vyniká originelností látky, populárním zpracováním, lehkým, zábavným slohem, tak že ji může s prospěchem čísti malý i dospělý. — Besedy mládeže řídí osvědčený katolík, řídící

učitel V. Špaček, i může každý sešit beze vší obavy býti zařaděn do knihoven katolických.

(95) **Na rychtě.** Obrázek ze života našeho lidu od Vlasty Pittnerové.

Dílem tímto ukončil „Přítel Domoviny“ osmý běh a jak snad známo, zaměnil 6 vázaných knížek za 12 nevázaných při téže ceně zl. 1·50. Za podklad práce vzala spisovatelka příběh ze života lidu venkovského. Děj vzat jest z okolí Ždáru. Tato povídka jest skutečným obrázkem ze života venkovanů, prodchnutých zbožnou myslí. Charaktery zde předvedené jsou naskrze ryzí, a zvláště pevná, však šlechetná povaha rychtáře, „železného Železáka,“ jest typ zbožného, rázného rolníka českého. Vypravování jest plynné, jasným, lehkým slohem, hojně protkáno slovy, řčeními a mluvou vůbec obvyklou lidu z vysočiny česko-moravské. Vypravování toto setká se zajisté s oblibou, zvláště u lidu venkovského.

Zase epištola. Domnívali jsme se, že firma p. K Kociána, soukenníka v Humpolci, jest čistě solidní a katolická dle tvrzení agentův, a tu nás nemálo zarazilo „humoristické“ její inserování v podobě epištoly. Trivialní jest na př. „Amen, amen, pravím Vám, kterému by z Vás kalhoty z Humpolce špatné byly, běž honem do Liberce, bude mu na ně zdarma naměřeno“ atd. Nevíme, zdali solidní kupce takové „epištolní“ doporučení ku větším zákazkám pohne; u duchovenstva bychom o tom aspoň pochybovali. d.

Přímo zázračně všechno dobré a cenné vychází nákladem J. Otty v Praze (i v „Laciné knihovně národní“ a „Zlaté Praze“) dle „Literarního Zpravodaje“, kterého táž firma pro své knihy a časopisy vydává a svým odběratelům zdarma zasýlá. Inu, reklama! d.

Pro naše Národní divadlo jakoby byl určitý uzavřený cech překladatelů. Tak čteme na př. 27. září tento repertoir: „Džamile“. Přeložil V. J. Novotný. „Paragraf 330“. Přeložil Bedřich Frida; 28. září: „Popelička“. Přeložil J. V. Novotný. „Tragedie člověka“. Přeložil Fr. Brábek a pro české divadlo zpracoval Jar. Vrchlický (bratr Fridův) a podobně s malými variacemi: Novotný, Frida, Vrchlický, Novotný, Vrchlický, Frida. d.

Amor. Měli jsme již jedenkráte příležitosť promluviti ve „Vlasti“ o „pikantní četbě zvané „Amor“, již vydává žižkovský knihkupec Baštář. Byli jsme nuceni odsouditi ji. Ne však sami! Svorně — jak bývá zřídka kdy — odsoudily „Amora“ i ostatní časopisy. Že se dnes znovu zmiňujeme o této „četbě“, toho jest příčinou tato episoda: Chudá prodávačka novin na jednom z pražských nádraží přijala do komise 10 exemplářů „Amora“ a mezi nimi také číslo 10., jež bylo konfiskováno. Ubohá prodávačka, jež obsahu neznala a nestarala se příliš o § 23. tiskového zákona, postavena byla před soud pro přestupek nedovoleného prodeje tiskopisů a byla odsouzena k pokutě 2 zl. O skonfiskované básni „Amora“: „V matné záři měsíce“ vyslovuje se referent „Hlasu Národa“ takto: Je to jenom dvanácte řádků a možno-li se něčemu diviti, je to jenom úžasná obratnosť, s kterou dovedl „autor“ zavinouti do výrazů pěkných a bezvadných plnou štoudev hnusu a křiklavé surovosti.“

(+ 6) K. V. Rais v „**Horských Kořenech**“ u Šimáčka vydaných zvěčnil jednoho krejčího, který si chodil i v zimní nepohodě pro noviny k učiteli do města. Hlavně se mu líbilo, že měl ten krejčí obraz Husův a Žižkův, a p. illustrator na obálce spisu to věrně vypodobil. Zaplať Pán Bůh! Teď bude literatuře pomoženo! Co jen těch obrazů mají lidé, kteří jinak úctu obrazů zavrhují jako modlářství! To bude nějakých vlasteneckých črt a novel a snad i románů!

(22) Lublaňský „**Dom in Svet**“ velmi pochvalně se zmiňuje o krásném díle p. Ekertově „Církev vítězná“. Mezi jiným praví referent o něm toto: „To dílo spadá vlastně do theologie, ale zmiňujeme se tu o něm za příčinou jeho zvláštního směru, kterým se nese: totiž směru slovanského. Pan spisovatel popisuje sice slavné světce, známé v celém katolickém světě, ale kde může popisuje nám světce rodu slovanského, neb kteří aspoň působili mezi národy slovanskými. Nejvíce ovšem popsáno českých světců, jako: bl. Zdislava, Mlada Přemyslovna, bl. Jan Sarkander atd. Ruský národ zastupuje sv. Efrem, arcibiskup kyjevský. Jako zástupce národa polského jest popsán sv. Kazimír, národa srbského sv. Štěfan Nemanya; také na nás Slovince p. spisovatel nezapomněl, popsal život sv. Modesta, kterého arcibiskup Virgilius poslal do Korutan hlásat víru Kristovu. Tím způsobem p. spisovatel pěstuje prakticky slovanskou vzájemnosť, namáhaje se, aby se Slované také v tom ohledu více a lépe poznali. Myšlénka jest překrásná, proto s radostí pozdravujeme dílo Ekertovo,“ — Také homiletický list „Duchovni Pastir“ velmi lichotivě se zmiňuje o tomto díle.

Týž list „Dom in Sv.“ ve 3. čísle letošního roku posuzuje XXV. ročník (1890—1891) „Musea“. Kritik velmi chválí literarní práce bohoslovců česko-

moravských a přeje si, aby slovinští bohoslovci vstoupili do bližšího styku s bohoslovci českomoravskými. Ku konci pak praví tato závažná slova, kterých by si měli cth. pp. bohoslovci všimnouti: „Pohřešujeme článků ze slovanských, zvláště církevních dějin, pak i článků přírodopisných; předloni (nemýlíme-li se) byl aspoň jeden článek přírodopisný, a to o darvinismu. Každý ví, jak důležitou vědou jest dnes přírodopis, proto se mladým a nadaným jinochům nemůže dosti doporučiti, aby se učili (aspoň trochu) přírodopisu. Jest sice pravda, že bohoslovec nemá mnoho času, neboť toho, který mu zbývá, musí použíti k jiným naukám, které jsou více méně ve styku s jeho povoláním. Přece však by se ve velikém počtu bohoslovců snadno našli aspoň někteří přátelé přírodopisu.

Účel listu není a také nemůže býti, aby odchoval samé učence, nýbrž dobré spisovatele, proto nemůžeme pochopiti, proč spisovatelé „Musea" zároveň s pořadatelstvem měli málo na zřeteli belletrii. Právě na tom poli se mladý spisovatel snadno vycvičí v jazyce a rozvine své nadání. Co prospívá pořád naříkati na bezbožnosť a zkaženosť moderních spisovatelů, když se národu nedá nic lepšího do rukou! Dokázati třeba prakticky a nejen naříkáním, že také na křesťanském základě může zkvétati belletrie: a k tomu třeba cviku. Prospěšným by tedy bylo, aby „Museum" určilo důstojné místo též nějaké dobré povídce. Tak by se vzdělal v seminářských zdech mnohý dobrý spisovatel, jenž by později podával zdravou četbu svému národu".

Literarní boj. Divadelní referent „Národních Listů" pan —š. rozepsal se v jedné ze svých „Kronik" (ve feuilletonu) „Národních Listů" o nejnovější práci Vrchlického, nazvané „Trojí políbení". Resume vyznělo v ten smysl, že práce Vrchlického „Trojí políbení", či lépe verše její jsou sice „velepoetické", ale „docela nedramatické". I Vrchlický odpověděl v „Hlase Národa" (ze dne 21. října) celým feuilletonem. Povšimněme si z odpovědi Vrchlického jen nejříznějších vět, neboť z nich právě viděti, jak svorný šik tvoří naši literáti, jak se vzájemně uctivají „kavalíři duchem"! Vrchlický vyvrací výtku pana „š" a dokazuje, že jinaké nejsou verše ani Shakespearovy, ani Calderonovy. Pak přímo vytýká panu —š. — že pro poesii nemá — porozumění! Dále vykládá, kolikrát se které jeho dílo na divadle dávalo, a od které doby se to neb ono dílo nedává, a výklad končí pozoruhodnými slovy: „Resultát je skutečně žalostný. Po takových výsledcích nemohu psáti dále pro divadlo. Vidím bez trpkosti, že tam nepatřím."

O realistech a naturalistech praví tato slova: „Vidíte řadu mladých, ve školách realismu a naturalismu vycvikovaných sil, vidíte, jak se má pracovati detailem, jak dialektem a mluvnickými chybami, jak sprostotou a banálností, abyste se líbili davu."

Výhoda tohoto kroku bude prý ta, že „budete moci (Vrchlický to ovšem praví o sobě) klidně otevříti každý den své noviny bez obavy, že vás někdo uráží jehlou nebo palcátem, v rukavičkách nebo v koženkách, pamfletem nebo duchaplnou causerií."

Tím Vrchlický končí svůj feuilleton nadepsaný „Slovo o poesii na divadle." Čtenář, jenž není zasvěcen do tajností zákulisních naší literatury, bude mysliti Bůh ví co se tu nestalo! Ale ti, kteří byli přítomni divadelnímu představení „Trojího políbení", dávají za pravdu p. —š., že totiž dramatická díla Vrchlického působí sice na čtenáře, ne však tak na obecenstvo divadelní v divadle samém!

Zajímavé jest jen to faktum, že naši autoři nedovolí pomalu již ani, aby díla jejich se kritisovala. V tom jsou všichni svorni: nemohou přijít kritice na jméno ani té „české", ani té „moravské", také ne té „strannické, aniž té, která je do nejmenších detailů pravdivá.

„Dědictví Komenského" zakládají učitelé jako sdružení literární a nakladatelské, jehož členové budou rokovati o literatuře paedagogické a pro mládež, téhož obsahu zdělávati spisy, poskytovati prameny a pomůcky atd. Členové dostanou publikace v ceně výrobní, nečlenové v krámské ceně. Z výtěžku budou vydávány spisy zdarma nebo pod výrobní cenou, a udělována bude podpora sirotkům po učitelích. Úřední schválení dosaženo. Heslem „Svépomoc" učitelská. — Učitelé se sdružují, jak to „Vlasť" u duchovenstva učinila a jak se její činnosť ovšem na širším poli dále rozvíjí. Členské příspěvky v „Děd. Kom" jsou mnohem menší 5 až 10 zl. oproti 50 až 100 zl. u „Vlasti".

Společnosť Lvova ve Vídni zahájila po prázdninách čilou činnosť. Podporou Společnosti vyjdou básně hornorakouského básníka Rettenbachera. Dále vydá Společnosť výroční zprávu, jež bude obsahovati mimo obvyklé věci řadu vědeckých pojednání. Také kniha o ženské otázce se stanoviska křesťanského bude publikována. Společnosť má 795 členů.

Sdružení německých jednot pro povznešení mravnosti obrátilo se s prosbou k císaři německému, aby věnoval divadlu pozornosť a působil k odstranění nemravných kusů divadelních, provozovaných jen z důvodů hmotných. Konferenci byl zaslán dopis z kabinetní kanceláře, v němž panovník oznamuje, že učinil kroky, by tato otázka příznivě byla vyřízena. V ministerstvu vnitra bude zvláštní komise žádosť předloženou zkoumati.

(1.) **Frà Paulo Sarpi.** O jeden pomník útvaru bronzového jest svět bohatší. Město dožů benátských postavilo jej tamějšímu rodáku Frà Paulo Sarpi-mu. Jest zahodno sděliti něco s českou kat. veřejností. Bossuet o něm pravil, že „pod habitem mnišským (byl z řádu servitů) skrýval srdce kalvínské.“ Ve 14 letech vstoupil do řádu jako jeho duševní blíženec Giordano Bruno. Toužil ve své skromnosti po několika biskupstvích, ale nezdařilo se mu jeho přání, protože byl v tajném spojení s haeretiky. V době konfliktů s papežem Pavlem V. s Benátkami podporoval odpor, ale zevně zůstával členem církve. Měl tedy dvě přesvědčení. Vyjednával s pohlaváry protestantskými a užíval dále habitu, aby mohl konati služby spiona.

Hlavním jeho literárním dílem jest spis „historický o koncilu tridentském“, který dedikoval králi Jakubu I. a jejž vydal r. 1619. v Londýně pode jmenem Petro Soave Polano. Jak učeným a slovutným historikem byl, dokázal Pallavicino, který usvědčil Paulo Sarpi-ho ze *361* zkroucenin a lží. O pomník jednalo se již dlouho, as 15 let, ale teprve v r. 1882. benátská rada většinou 29 hlasů proti 22 odhlasovala jeho nutnosť. Příspěvky se scházely špatně, ač na arších sběratelských stkvěla se jména: Gladstone, Carducci, Gregorovius, Mommsen a Laboulaye. Obec benátská uskrovní se raději na jiné straně, jen když vyhoví této pálčivé otázce. „Difesa“, list benátský, dí: v minulých letech světnice ve všech veřejných budovách a školách byly z rozkazu řadně čistěny a natírány i opravy potřebné byly vykonány. Letos bělič nebude biliti leč nejzamazanější síně, a podlaha nebude natírána ale jen hadrem umyta. Obecní úřad tímto ušetří 1700 na čistění . . . a najde prostředky, aby učinil imposantní ceremonii na počesť pro Paulo.“ — Při odhalení pomníku byl žid Lemmi. Luza volala: pryč s vašimi prapory! Senator Minich mluvil vlasteneckou řeč na dům Savojský, který „dal vlastence národu a svaté církvi.“ V auditoriu bylo slyšeti „basta“, jimž dávalo znáti, že jest syto výmluvnosti řečníkovy.

(1) **Alfred Tennyson.** Jakkoliv byl tento básník nám zemí i jazykem cizí, přece pro svou opravdovou poesii jest blízek všemu světu. Tento „básník ověnčený“ nepokálel péro své nemravnostmi pod titulem krásy, ale díla jeho dýší takou nevinností, že je každý může čísti beze zkázy. Jeho Guinevere a Laucelot i při jejich pádu jsou tak osnovány a podány, že mohou přijíti do rukou nevinnosti — a zůstane nevinna.

Není také proto básníka populárnějšího v zemích anglických nad Tennysona. Jeho písně žijí v ústech lidu. Na 400 jeho písní zpopularisováno, a některé z jeho písní jsou majetkem každého Angličana. Tak ku př. „Oda na smrť vévody Wellingtona“, „Pomsta“, „Charde of the Light Brigade“ atd. svým šlechetným vlastenectvím dostaly se do srdce všech. Dne 4. října t. r. dokonal život, ale bude žíti v památce lidu anglického, dokud bude žíti jazyk anglický. Tento muž jest důkazem, že lze básniti pravému básníku i bez rouhání a mravní spustlosti. Proto několika řádkami věnujeme i my jemu čestnou vzpomínku a uznání.

Zola plagiatorem. Pro spisovatele nemůže býti větší hanby nad plagiatorství. Činíme rozdíl mezi použitím spisu, jejž kdo cituje, a mezi použitím bez udání pramene. „Köln. Zeit.“ praví, že Zolův román „La Débâcle“ jest čerpán ze spisu „Dies Irae“ od Karla Bleibtreue. — Budoucnosť ukáže pravdu.

Renan a jeho jidášský peníz. V posledním čísle časopisu „Correspondenz-Blatt“ ze dne 25. října 1892 nalézá se na první stránce přílohové obálky o Renanovi velezajímavá zpráva, kterou by mohli mnozí přehlédnouti, a již tuto překládáme: „Stará a moderní jidášská mzda. Žádným tajemstvím to nebylo, že v těchto dnech zemřelý „výtečný a neobyčejně učený filosof“ Renan, „tento papež svobodomyslnosti“, jenž svým spisem „Život Ježíšův“ celému světu byl pohoršením velikým, psal svá díla za židovské peníze. Nyní při příležitosti Renanovy smrti uveřejnil na novo a úplně zaručeně Alexandr Dumas, že za „Život Ježíšův“ dostal od Barona Rothschilda neméně než jeden milion franků, k čemuž ostatně se přiznati Renan nijak se neostýchal. Jak je viděti, cena Spasitele u židů o hodně stoupla. Jidáš dostal za Něj jen 30 stříbrných.“

„Družstvo Arnošta z Pardubic.“ Spolek akademiků katolických v Praze konal 24. října t. r. řádnou valnou hromadu za přítomnosti 70 členů. Jednání

100 zl., Ad. svobodný pán Leonhardi, velkostatkář ve Stráži 300 zl., obecní zástupitelstvo v Jilemnici 100 zl., rolnický akciový cukrovar v Dašicích 25 zl., městské zastupitelstvo ve Dvoře Králové 500 zl., městské zastupitelstvo v Mladé Boleslavi 200 zl., okresní zastupitelstvo 100 zl., Vladimír baron Pražák, c. k. okresní komisař 50 zl., město Vlašim 10 zl., město Slané 100 zl., obuvnický spolek v Heřmanovu Městci 5 zl., město Soběslav 20 zl., město Louny 500 zl. a město Sezemice 50 zl.

Vznešená pocta. Pilnému a svědomitému učiteli, horlivému a uvědomělému katolíku, nadanému a mnohočinnému spisovateli na roli katolické, velectěnému řídícímu učiteli v Košátkách, p. Václavu Špačkovi, zaslal Jeho Milosť nejdůstojnější pán Dr. Emanuel Schoebel, biskup v Litoměřicích, pochvalné uznání tohoto znění:

Ctěnému Panu Václavu Špačkovi, řídícímu učiteli v Košátkách: Krásně dí sv. Jan Zlatoústý, že tomu, kdo mladistvé umí vzdělávati duše, sluší právem dáti přednosť před sochařem i každým jiným toho druhu umělcem. Mnohem však více vážiti jest dílo mužů těch, kdož mladistvé duše vzdělávají v kázni a výchově křesťanské. Milo mi jest, totéž slyšeti o Vás, jenž školní mládež sobě svěřenou svědomitě vedete a vychováváte k zálibě Boží; mimo to působíte, jak všeobecně známo, velmi zdárně na poli literarním, ať nic nedím o tom, že ctným a bezúhonným povždy životem osvědčujete se věrným synem církve a sloužíte za příklad všemu lidu.

I přeji Vám z té duše, aby Vaše nitro stále blažil slastný pocit pochodící z vědomí, že plníte, a sice věrně plníte svou povinnosť. Za všelikou práci vykonanou v zájmech svaté církve a milé naší vlasti žádám Vám hojné odplaty nebes a vyslovuje Vám tímto své pochvalné uznání, uděluji Vám z plna srdce velepastýřské požehnání.

Dáno v Mém bisk. sídle v Litoměřicích dne 14. října 1892.

† Emanuel Jan, biskup.

Dr. Josef Jan Ev. Hais,

biskup Králové-Hradecký.

Dne 31. října doprovozen byl v Chrasti k věčnému odpočinku † biskup diecése Královéhradecké, Dr. Jos. Jan Ev. Hais. Pohřbu se súčastnil místodržitel Fr. hrabě Thun, generalita, šlechta, přehojně obecenstva a přes 350 kněží v čele s Jeho Eminencí ndp. kardinálem knížetem-arcibiskupem Fr. de Paula hr. Schönbornem a třemi českými nejdp. biskupy.

Biskup Hais narodil se v Buděticích u Rábí, zastával různé hodnosti v Č. Budějovicích a r. 1874. stal se biskupem v Hradci Králové. Zemřel dne 27. října t. r. ve věku 64 let v Chrasti u Chrudimi, na letním sídle svém, kdež většinu svého požehnaného života ztrávil.

Biskup Hais založil v Hradci Králové ústav hluchoněmých, jemuž přes 100.000 zl. věnoval. V Králíkách obnovil poutní místo na Hoře Matky Boží nákladem více jak 15.000 zl., seminářský kostel v Hradci Králové dal upraviti nákladem téměř 30.000 zl., v Chrasti založil opatrovnu dítek, jíž dům upravil a kapitál 12 000 zl. pojistil, české koleji v Římě, odkazu to otce vlasti Karla IV., zakoupil ve zdravé horské krajině v Trevé letní sídlo nákladem 30.000 zl., v kathedrálce hradecké zřídil oltáře velebné Svátosti nákladem 10.000 zl. a na úpravu ve svých residencích v Hradci Králové a v Chrasti, dříve velice spustlých, naložil na 150.000 zl. Kromě toho rozdal zesnulý biskup ročně značné tisíce soukromým prosebníkům a na almužny. Našemu družstvu věnoval zesnulý jako zakládající člen 100 zl. a zvláštní lásku věnoval Historickému kroužku, z jehož zdaru se ještě před smrtí těšil.

Dle doslechu jest dědicem jmění: katedrální chrám sv Ducha v Hradci Králové, Rudolfinum, ústav pro hluchoněmé, a sirotčinec pro opuštěné dítky, který v Pánu zesnulý zamýšlel založiti — každý třetinou.

Requiescat in pace!

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Udáváme další časopisy a publikace, které jsme různým referentům k pročítání odevzdali: „Zlatá Praha“, „Humoristické listy“, „Česká Politika“, „Selské Noviny“, „Evangelické Listy,“ „Niva“, „Atheneum“, „Beseda učitelská“; dále „Ruská knihovna“, „Laciná knihovna národní“, „Libuše“, „Matice lidu“.

Přáli bychom si míti stálého referenta o časopisech a literatuře pro mládež, dále referenta pro anglickou, španělskou a ruskou literaturu.

Dosud jsou získány síly pro literaturu slovinskou, slovenskou, chorvatskou a srbskou, francouzskou a italskou. S novými pracovníky z Ameriky, Belgie, Haliče a Lužice právě vyjednáváme. Každá literatura bude ve „Vlasti“ zvlášť uváděna; menší věci dáme do drobných zpráv. Co se do „Vlasti“ nevejde, dáme do „Čecha“.

Získali jsme nadaného pracovníka pro „umění“, jenž se laskavostí Msgr. Ferd. Lehnera, faráře na Král. Vinohradech, do svého úkolu vpravuje a do „Vlasti“ i do „Methoda“ psáti bude. Prosíme o další pomoc a rady. Existence družstva, jíž jsme po 8 let hlavní své síly věnovali, jest zabezpečena, i věnujeme nyní všemožnou péči „Vlasti“, aby se pozvedla a zvelebila.

Výbor družstva Vlasť konal schůzi ve čtvrtek, dne 13. října v Žižkově, v místnostech spolkových. Předseda dr. Rud. Horský zahájil ve dvě hodiny odpoledne modlitbou rokování a četl došlé dopisy. Spolupracovník „Literatur Blattu“, jenž patří Lvově společnosti ve Vídni, nabízí redakci „Vlasti“ výměnu časopisů a žádá o data družstva Vlasť, aby mohl o něm v organu společnosti Lvovy promluviti. Člen výboru rozdává přítomným čísla „Literatur-Blattu“, v nichž jest uveřejněno pojednání o historickém kroužku. Při tom připomíná P. Jos. Svoboda Soc. Jesu, že se baron Helfert na katolickém sjezdu v Linci o historickém kroužku velice pochvalně vyslovil, jak mu účastníci sjezdu sdělili. Akademický čtenářský spolek v Praze žádá, aby mu všecky orgány družstva byly darovány. Svoluje se. — Venkovský kaplan zasýlá stížnosť na Dra Fr. Bačkovského, knihkupce v Praze, že protináboženské spisy vydává a rozšiřuje. Výbor se usnáší, že s Dr. Fr. Bačkovským všechno obchodní spojení přetrhuje, že žádný spis od něho vydaný ve spolkových organech ohlášen nebude, a konečně navrhne výbor valné hromadě, aby byl Dr. Fr. Bačkovský z družstva Vlasť vyloučen. — Dr. Ant. Mokrý, c. k. notář v Hlinsku, upozorňuje redakci „Vlasti“ na důležitosť starobylého kláštera sv. Anežky, a žádá, aby se družstvo Vlasť s jinými spolky staralo o jeho zachování. Redaktor „Vlasti“ připomenul, že celý dopis ve „Vlasti“ uveřejnil a o něm veřejnou diskusi otevřel, výbor pak se usnáší, že se na patřičném místě pozeptá, jak dalece celá záležitosť s klášterem sv. Anežky pokročila, a ujme-li se někdo této starobylé památky, i družstvo k tomu hmotně přispěje. — Žádosti o knihovny odkazují se na dobu, až na ně vypsán bude konkurs. — Zástupce historického kroužku, Frà Jos. Hamršmíd, kaplan u Matky Boží Vítězné, přednesl a odůvodnil delší řečí žádosť, aby výbor svolil k vydávání historického sborníku. Sborník by se vydával v neurčitých lhůtách, a každý svazek tvořil by uzavřený celek. Výbor se usnesl, že věnuje letos 9 archů vědecké přílohy k účelům historického kroužku a kroužku ponechává na vůli, aby vydal buď jeden sborník o 9 arších nebo sborníky dva, každý o $4\frac{1}{2}$ archu. Zakládající členové družstva Vlasť dostanou historický sborník zdarma. Volba redaktora pro historický sborník ponechává se kroužku. Sborník vyjde až po Novém roce. až se ukončí práce p. faráře Fr. Vaněčka, nyní jako příloha „Vlasti“ vydávaná. Přítomno bylo všech 7 členů výboru, a jako hosté farář Fr. Vaněček z Václavic a Fr. Jos. Hamršmíd, kaplan od Matky Boží Vítězné v Praze.

Výbor družstva Vlasť konal další schůzi ve čtvrtek, dne 27. října t. r. v Žižkově, v místnostech spolkových. Předseda dr. Rud. Horský zahájil modlitbou rokování. Žádosť městského úřadu v Březnici, aby mu výbor udělil pro tamní obecní knihovnu ročníky „Vlasti“, byla příznivě vyřízena. Vrbovy knihy: „Hříchy společnosti“ koupil výbor určitý počet exemplářů pro knihovny. Výbor vypisuje konkurs na básně pro časopis „Vlasť“. První cena 5 dukátů ve zlatě určuje se pro epickou báseň, druhá cena 3 dukátů pro cyklus básní lyrických. Mimo to se vyplatí obvyklý honorář. Konkurenční básně přijímá redakce „Vlasti“ do

31. prosince r. 1892. — K oslavě biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. založí výbor asi 20 jubilejních knihoven v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v Americe. Výbor žádá katolickou stranu, aby k tomuto účelu knihovní fond hojnými dary buď na penězích nebo knihách obdařila; dle toho se pak rozhodne, založí-li výbor knihoven méně než 20, nebo více než 20 Všecky dary k tomuto účelu zaslané budou se uveřejňovati jako dary jubilejní. — Všem zakládajícím členům, kteří nově ode dnešního dne ke družstvu přistoupí, uděluje výbor mimo obě vědecké přílohy ještě šestý ročník „Vychovatele" a za 80 kr. (tedy za poloviční cenu) první ročník „Dělnických Novin" Tyto však musí hotově býti zaplaceny. I ostatním, již by si I. ročníku „Dělnických Novin" přáli, administrace z vlastní moci na ceně sleví, což se však musí v každém případě zvlášť vyjednati. Při slevě se prodává pouze za hotové. — Výbor vyslovuje upřímné sympathie olomouckému „Našemu Domovu", jejž k hojnému odebírání doporučuje. Prosíme, aby se tomuto listu věnovala v naší straně všemožná péče: jeho prostonárodní obsah dobře se hodí i do rodin méně vzdělaných.

Komité pro vydání almanahu na oslavu sv. Otce Lva XIII. konalo schůzi dne 10. t. m. ve dvě hodiny odpoledne v Žižkově, v místnostech spolkových. Přítomni byli starosta Dr. Rud. Horský a členové P. Fr. Filip Konečný, Ord. Praed., Tom. Škrdle a Fr. Žák P. Jos. Svoboda Soc. Jesu se omluvil. Z latinských básní přijata pro almanah: „Decem lustra episcopatus." O české se rozhodne později. Členové komitétu četli zaslané vědecké práce a přijali pro almanah: *a*) dvě práce historické; *b*) článek: Péče sv. Otce o národy slovanské; *c*) Péče sv. Otce o české kollegium v Římě; *d*) Důkaz papežského primátu ze sv. Otců východních. Dějiny Vlasti a životopis sv. Otce se dokončují. Článek: Sv. Otec a dělnická otázka svěřen byl red. „Děl. Novin" Tomáši Jirouškovi, a komité žádá všecky, kteří vědí o nějakých pramenech k této otázce se vztahujících, aby na ně redakci „Dělnických Novin", laskavě upozornili; hlavně se o to prosí ti pánové, jako faráři Jos. Kousal. Fr. Vaněček, koop. R. Vagner, z. kapl. R. Vrba a jiní a jiní, kteří se dělnickou otázkou specielně zabývají.

Praktické provedení všech přijatých návrhů a vnitřní uspořádání almanahu svěřeno bylo Dr. R. Horskému a Tom. Škrdlovi.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

1. Knihy všem, vzdělaným i méně vzdělaným vhodné.

(Pokračování.)

Adrich. Napsal Jindřich Zschokke, přel. E. Herrmann. Vydal Josef Pospíšil v Praze 1864.
Ben-Hur. Napsal L. Wallace. Vydal J. Dvořák v Brně.
Bratří. Napsal M. A. Šimáček. Vyd. v „Libuši" 1889.
Basník a Básník. Napsala Eliška Krásnohorská. Vydal I. L. Kober v Ústřední knihovně.
Branka. Napsal Aug. Šenoa, přel. Frt. Pohunek. Vydala knihtiskárna Cyrillo-Methodějská 1882.
Carův kurýr. Napsal Jules Verne. Vydal Al. Lauermann v Praze.
Cesta do středu země. Nap. Jules Verne. Vyd. v „Knihovně pro český lid" r. 1882
Cesta k měsíci. Napsal Jul. Verne. Vyd. v „Matici lidu" č. 22.
Cesta kolem světa. Napsal Jules Verne. Vyd. v „Matici lidu" VII. 2.
Colomba. Napsal Prosper Merimé; přel. Kaz. Žďárský. Vyd. v Bibl. cizojaz. i pův. románů. 1875.
Cineas čili Řím za Nerona. Napsal J. M. Villefranche; přel. Frt. Jeřábek. Vyd. v Zábavní bibliotéce. Brno 1879.
Démantová garnitura. Napsal J. Arbes. Vyd. Šimáček v Praze.
Děti kapitána Granta. Napsal J. Verne.
Dolorosa. Napsal V. Pakosta. Vyd. v Záb. večer. r. VI. č. 1.
Dvacet tisíc mil pod mořem. Napsal J. Verne. Vyd. v Matici lidu č. 61—62.
Dědův odkaz, báseň Ad. Heyduka. Vyd. Ed. Valečka.
Drak Notjajský. Napsal prof. Chocholoušek. Vyd. I. L. Kobr (ústř. knih.).
Drobné spisy. (Sebrané spisy) J. K. Tyla. Vydal Hynek v Praze.
Garman a Worse. Napsal Alex. Kielland, př. V. Petrů. Vyd. v lac. knih. nár.
Chancellor. Napsal J. Verne. Vyd. Al. Lauermann v Praze.

Pozn. red. V článku p. Fr. Fil. Konečného čti: Kirějevský m. Kiřejevský.

ROČNÍK IX. PROSINEC 1892—93. ČÍSLO 3.

VLASŤ.

Zaniklá gymnasia slovenská.

Podává

Tóma Šmýd.

(Pokračování.)

Návrh tento zároveň rozposlali též ostatním právomocnostem na Slovensku t. j. na všecky stolice jakož i magistrátům městským, žádajíce, aby v tom jich podporovali a slovenská gymnasia zrušiť pomáhali.

Když o tomto útoku stolice Zvolenské do Kláštera doletěla zpráva, tenkráte právě chystali se v Klášteře položiti základní kámen ku gymnasijní budově na zbořenisku onoho domu, v němžto narodil se Josef Kluch, dle katalogu diecése Nitranské 63tý biskup Nitranský (od r. 1808—1826.)

Rozhodlať dne 31. července 1872. patronátní hromada, že roku 1873. má se pro katolické gymnasium Klášterské vystavěti pohodlná budova, načež dne 27. února 1873. na tuto stavbu vypsali dražbu. A nyní právě započali stavbu slavnými službami Božími. Napřed veled. opat Jan Gotčár, předseda gymnasijního patronátu, sloužil pod infulou ve farním kostele slavnou mši svatou, a když jáhen při ní evangelium odpěl, tu kněz Fr. V. Sasinek měl slavnostné kázaní, [1]) na němž připomínal shromážděným posluchačům, že Klášterské gymnasium má býti školou pro časný a věčný život katolického lidu slovenského. Po mši svaté průvod ubíral se ku stavenisku a při svěcení uhelného kamene pontifikant pod infulou, opíraje se o berlu velepastýřskou, promluvil ku zástupům četně shromážděným a jménem národa slovenského vyjádřil tu velkou radosť, jakou lid slovenský ve svém nitru cítí, že při své chudobě a přemnohých překážkách započíná stavbu svého gymnasia katolického, na němž slovenský dorost má se vychovávati pro církev, vlasť a národ. Chudobní Slováci, chtějíce sobě zbudovati a udržovati slovenské gymnasium, nemohou prý spoléhati se na nikoho jiného, než napřed na Pána Boha a potom

[1]) Vytisknouti dal toto kázaní s nápisem. „Kázeň na slavnostné položenie uhelného kamenia gymnasialnej budovy v Kláštore pod Zniovom, dňa 19. apr. 1874. povedal Franko V. Sasinek. — Turč. sv. Martin 1874. (str. 1—8.). Cena dl'a l'ubosti. Celý výnos na túže gymnasialní budovu.“

na sebe. A Pán Bůh ve své milosti požehná všem, kdožkoli k jeho cti a slávě, ku prospěchu církve, vlasti a národa pomohou vydržovati toto katolické gymnasium slovenské.

Když potom na kámen s rozličnými hesly klepali kladivem, zvláště zaznamenávají dopisovatelé heslo gymnasijného pokladníka, dp. Fr. V. Sasinka, „ktorý s vyzdviženým kladivom a mužným hlasom zvolal: „Pán Ježíš Kristus povedal Petrovi: „Ty si skala, a na skale tejto postavím cirkev svoju, a brány pekelné ju nepremôžu. I ja hovorím k tomu kameňu: ty si skala, a na skale tejto postavíme naše katolicke gymnasium, prosiac Boha všemohúceho, aby brány pekelné nepremohly ho.“

Rozposílaný zatím po městech a stolicech přípis stoličného výboru zvolenského pobouřil veškeré obyvatelstvo a způsobil v různých časopisech náramný křik a poplach proti školám slovenským.

Města a stolice, kde Slováci měli rozhodné zastánce, jaké byly zejména: Brezno, Lubietová, Pukanec, a hlavně výbor stolice Turčanské uzavřely, že nebudou podporovati doposlaného přípisu Zvolenského. Ano i samo město „B. Bystrica“ (hlavní město Zvolenské stolice), v jehož lůně vyléhla se ona „representácia Grünwaldovská“, pospíšilo si, aby napravilo, co zavinili na jeho chotáru výborové stoliční a ve výborovém sezení dne 30. dubna uzavřelo: „nepodporovať representáciu Zvolenskej stolice“ (Cf. Nár. Nov. 1874. č. 51.) Grünwaldovci ze samé dychtivosti na rozhodnutí čekali v boční světnici.

Paměti hodné při tom jesti, že v B. Bystřici rozhodli takto spravedliví Němci, kteří uměli pravdy zastati se i tehdá, když šlo tu o gymnasium slovenské. Píšeť o nich dopisovatel: „Väčšina našich mestských zastupitelôv sú Nemci. Ano Nemci sú..., ktorí nechcú síce svoju nemeckú národnosť sťa starý kabát odhodiť, ale za to nepotrebujú sa od p. Grünwalda učiť uhorskému vlastenectvu“ (Cf. Nár. Nov. 1874 č. 52.)

I samo město Kremnica zavrhlo dopis Zvolenský. Jen takové stolice a města, kde výborníci neměli samostatné rozvahy a u nichž úlisní odpůrcové vévodili, ochotně přizvukovaly Zvolenčanům. Kdo za tehdejší doby pracoval mezi lidem slovenským, ještě posud se upamatuje, že tenkráte ten lid náš nejen na uherském Slovensku, ale i na Moravě byl jako zpitomělý, jenž jako slepý ve tmě duševné vrávoral a sám svým nejúhlavnějším odpůrcům byl do naléčených osidel, nedbaje výstrah ni dobré rady těch, kteří proň se obětovali a s ním strádali. Bylo těžko tenkráte i na moravském Slovensku národnímu pracovníku (a hlavně knězi českému) bojovati na jedné straně proti úskočně schytralým, svrchovanou mocí a nadbytečným penízem dobře zásobeným protivníkům a na druhé straně proti ohlouplé masse zchudlého lidu vlastního, jenž rád a ochotně vždy pozírá na ukazovanou „straku na vrbě“, pro niž pouští jistého vrabce z hrsti.

Důkaz o tom, jakým ohlouplým způsobem nesvědomci ve Zvolenském výboru zneužívali důvěry toho dobráckého lidu slovenského, aby sám po sobě kamením házel, prozradil jeden výborník z prostého lidu venkovského. Když jeho známý se ho tázal: Proč alespoň vy člověče nepovstal jste a neopřel se tomu pohoršlivému návrhu? Na to mu tento jednoduchý Slováček ve své dobrosrdečné prostotě odvětil doslovně takto: „Hja, vidia, my ruské školy nepotrebujeme, môžu neučiť v nich rusky; tak jim treba. Najprv by chceli všetky

školy zruštiť a potom i krajinu, a to my nechceme, lebo my sme nie Rusi, lež Slováci.“ — Tak prý mu to tam v tom domě „povedal istý pán, a veru nie jeden z tych menších, ale jeden z najvyšších pánov“ (Cf. Nár. Nov. 1874. č. 48.).

Takhle dělají nesvědomci ten „hlas lidu“, jenž prý má býti hlasem Božím! —

Zatím co města i stolice mezi sebou se dohadovaly, mají-li podporovati či zavrhovati doposlanou jim Zvolenskou žádosť, denunciace Grünwaldovská dodělala se už nahoře úspěchu. Trefort, ministr výučby, dopsal dvěma superintendentům (pod jejichž dozor náležely školy ve V. Revúci a v Turč. sv. Martině), pak králov. dozorci školnímu v distriktu Břetislavském (dotekmo katol. gymnasia Klášterského), aby započali vyšetřovati obviněné školy slovenské.

Vyšetřování.

Z rozkazu ministra Treforta gymnasium ve sv. Martině vyšetřovati měl superintendent Geduly. Ten ale osvědčil, odvolávaje se na církevnou samosprávu zákonem zaručenou, že mu nelze inkvisitorem býti na škole jemu podřízené, ježto prý denunciace žádných přestupků nevyjmenovala a výslovně neudává.

Jinak zachoval se Štěp. Czékus, superintendent potisského distriktu, jehož správě podřízeno bylo gymnasium ve V. Revúci. Ten bez odkladu dopsal řediteli Revúckého gymnasia, že dne 18. května ráno započne nařízené vyšetřování. Ješto katolíkům nebylo lze odvolávati se na takovou samosprávu církevnou, proto vláda uherská vyšetřování nejprve a nejsnadněji provedla na katolickém gymnasiu Klášterském. Slovenští katolíci toto gymnasium založili sobě (jak jsme hore udali) na základě čl XLIV. § 26. z roku 1868., a choť i zakladatelé toto gymnasium vydržovali sami, přece byly školy tyto pod zákonitým dozorem vládním a s vládou stýkaly se jako každé gymnasium státní. Ministerský rozkaz Trefortův vyšel v Pešťbudíně dne 24. dubna 1874. a do Kláštera už dne 7. května přišel gymnasium vyšetřovat hlavní ředitel královský Josef Bartoň.[2]) Tři dni tam gymnasium prohledával a zkoušeje žáky všemožně namahal se, aby přece z nich nějak vyloudil toho zakutého ducha protimaďarského a zarputilou zrádu vlasti. Vyptával se všelijak, tu slovensky, hned zase maďarsky, a hlavně z dějepisu, jemuž jinak Maďaři vyučují než jiní národové (Cf. Pohľady XII. pg. 72., 73.), snažil se vyzpytovati, jakého ducha slovenští učbárové vštěpují do srdce svěřené jim mládeže. Když takto nepodařilo se mu vypátrati ani jedinké viny, jakých v kapse si donesl zaznačený celý seznam, započal vyšetřování druhé.

Večer dne 12. května rozkázal, aby druhého dne žáci po průvodě křížovém přišli do školy se svým sborem učbárským. Pozval

[2]) Josef Bartoň, opat a hlavní dozorce školní, byl slovenským národovcem a gymnasiu Klášterskému na vládě vymohl, že se stalo veřejným. Vyslanému inquisitorovi Bartoňovi se nařídilo, že nějaký protimaďarský či nevlastenecký chloupek na něm vypátrati musí. Bartoň, aby podržel dosavádní úřad, stal se (na oko) maďaronem a vyšetřoval ducha protimaďarského tak důkladně a přísně, jako plutý maďar. Ale jak z hořejší rozpravy lze dále viděti, „viny na něm nenalezl“.

též stoličnou vrchnosť, okresní soud, oba archidiakony stolice Turčanské, státní propagandu Klášterskou atd.

Z pozvaných dostavili se: Josef Just, podžupan Turčanské stolice, L. Sartoris, J. Pavlovič, děkanové Turčanského vidieku, představenstvo a někteří občané Klášterští. Po skončeném vyšetřování všecí účastníci i s podžupanem Jos. Justem jednohlasně a veřejně vyslovili úplnou spokojenosť a pochválili zdárné učení, pokrok i kázeň na tomto gymnasiu.

Třetí ráz vyšetřovalo se tajně. Ředitel Bartoň předvolával si po jednom žáky ze státní preparandie a z gymnasia a každého se dlouho vyptával soukromě. A v této soukromé inkvisici podařilo se mu, že čtyry žáky z preparandie polapil ve výpovědech, kteří ve své řeči se jaksi potkli, odpovídajíce na otázky vyšetřujícího dozorce.

Byly to jen samé táraniny chlapecké, samo „prý" a „že prý", že prý ten a ten povídal, že ředitel Čulen prý zakazoval gymnasistům, aby prý s preparandisty z maďarské preparandie neobcovali (ale prý nepovídal „prečo"), také prý jim povídal, aby prý slovensky mluvili. Ředitel Čulen potom vyložil, jak se věc má.[3])

Čta školní pravidla žákům na počátku školního roku, zakazoval gymnasistům obcovati s jakými kolvěk lidmi, nejsoucími ve spojení s ústavem. Bytů jejich že nesmějí navštěvovati, ani do místností veřejných a pro mravy mládeže nebezpečných s nimi choditi. Na konci roku pak žákům z ústavu odcházejícím že rozložil, kterak na jiných ústavech chovati se mají, aby tam dělali česť ústavu tomuto, z něhož odcházejí. Na základě provedeného vyšetřování dozorce Bartoň sestavil potom tyto postřehnuté výtky na katolickém gymnasiu Klášterském:

a) že zpívá prý se při službách Božích pouze slovensky a latinsky a ne též maďarsky;

b) že žáci po službách Božích modlívají se každého dne za sv. Otce, za rodiče a dobrodince svého ústavu a ne též za vlasť a krále;

c) že zápisnice a třídnice píšou se jazykem slovenským;

d) že žáci na sešitech mají nápisy slovenské;

e) že učbáři mezi sebou mluví po slovensku;

f) že žákům prý se zakazuje kamaráditi s preparandisty;

g) že žákům prý se zrazuje mezi sebou obcovati jazykem maďarským;

h) že prý se jim kdysi pravilo, aby se z nich nestali odrodilcové;

i) že učbárský sbor v zápisnici o didakticko-methodických poradách jazyk maďarský oproti jazyku mateřskému nazývá jazykem cizím;

k) že prý žáci přede třemi lety na majálesu zpívali píseň: „Hor sa Tatran";[4])

l) že mezi četnými deklamacemi zpaměti učenými nenacházejí se řečnovanky prodchnuté maďarským vlastenectvem.

---

[3]) Ředitel Čulen vysvětluje, že i to při zvláštních slavnostech se stává, na každý den ale že by více delších modliteb zabíralo mnoho času, že ale od nynějška i tomu se vyhoví modlitbou zkrácenou.

[4]) Výrok tento v referátě potom opravil takto: Na upozornění školního dozorce Jana Menryeho zaopatřil jsem si též tuto sub f) přiloženou píseň, již roku 1871. žáctvo na majálesu zpívalo, v té však nic zvláštního není.

Shrna tyto poshabané zádrapky, inkvisitor vynesl konečný rozsudek, že prý na Klášterském gymnasiu *maďarsko*-vlasteneckého ducha není. (Cf. Nár. Noviny 1874. č. 60.)

Učbárský sbor mu ale všecky jeho inkriminace dokořán vyvrátil, náležitě objasnil, vysvětlil a odůvodnil. Svůj ryzí charakter a vychovatelský takt, jakož i vlasteneckou neúhonnosť celého ústavu veřejně pak obhájil tímto pamětným spisem, který tu do slova ctěnému obecenstvu podáváme:

Osvedčenie

učbárskeho sboru samostatného kat. gymnasia v Klaštore pod Zniovom.

Keď samostatné kat. gymnasium v Klaštore od rozličných s ústavom týmto a jeho ústrojnosťou nesoznámených ľudí už súkromne už zas verejne napádané, z protivlasteneckého a celistvosť vlasti našej narušujúceho, ano v každom ohľade nebezpečného jakéhosi protivlasteneckého smeru obviňované, ba i u vysokého uh. kr. ministerstva a u všetkých pravomocností vlasti našej uhorskej od výboru Zvolenskej stolice zo spomenutých prečinov potvárané a obžalované bolo, následkom čoho vys. uh. kr. ministerstvo krajinskej osvety proti tomuže gymnasiumu vyšetrovanie zaviedlo: učbársky sbor samostatného gymnasia v Kláštore pokladá si za najsvätejšiu povinnosť už pre obranu svojej vlastnej nečestne napadnutej cti, už zas pre obranu samého ústavu, na ktorom účinkovať od gymnasialného patronátu je poverený, následujúce osvedčenie smele a neohrožene, spolu ale na základe svojho nezakaleného svedomia a vlasteneckej statočnosti vysloviť:

1. Keď početní katolíci v Kláštore samost. kat. gymnasium zakladali, opierali sa na zákonný článok XLIV. § 26. z roku 1868, kde zjavne stojí, že každá konfessia má právo strednie školy zakladať, na ne sbierky činiť, v nich vyučovaciu reč určovať a zodpovedajú-li školy tieto vyšším naradeniam stranivá ústrojnosti stredních škôl vôbec, maju také právo verejnosti, jako ktorákoľvek druhu tohoto od štátu založená a vydržiovaná škola.

Samostatné kat. gymnasium Kláštorské všetkým požiadavkám spomenutého zákona úplne zodpovedá, a preto nepriatelia tohože ústavu nemajú zákonnej príčiny hromžiť proti nemu, ale keď už hromžia, nech pamätujú, že tym samým hromžia proti samému zákonu a nespravedlivý hnev a zášť svoju vylievajú proti zákonodarnému krajinskému sboru, ktorý zákon tento utvoril, a proti vysokej vláde, ktorá zákon ten navrhla a k najvyššiemu potvrdeniu Jeho cis. a kr. apost. Veličenstvu predložila.

2. Učbári samost. kat. gymnasia v Kláštore osvedčujú se slavnostne, že v smysle stanov tohože gymnasia celé vyučovanie a vychovávanie gymnasialnej mládeže zakladajú na večné pravdy a učenie Spasiteľa nášho Ježiša Krista a jeho sv. cirkve, na tom pracujúce, aby z mládeže jim sverenej vychovali dobrých, čnostných, nábožných, verných a neohrožených kresťanov — katolíkov bez toho, žeby zášť alebo nesnášanlivosť oproti svým vierovyznaniam vzbudzovali, ovšem ale vystríhajú a chráňa mládež pred náboženskou ľahostajnosťou a ešte viac pred beznábožnostou jakožto pred nejúhlavnějšiemi nepriateľmi jak jednotlivcov tak i celých štátov a národov.

3. Učbári samost. kat. gymnasia v Kláštore osvedčujú sa slavnostne, že celistvosť vlasti našej milej uhorskej je jim svätá a nedotknutelná; a spolu že si vrelo želajú, aby sa vlasť naša milá jak hmotne tak i duševne zvel'aďovala, aby v nej panovala povšechne známa starobylá poctivosť uhorská, aby sa rozširovala všeobecná, ale pravá osveta a umenie medzi všetkými jej občanmi, aby prekvetal priemysel', hospodárstvo a kupectvo, jakožto najhlavnejšie hýbadla dobrobytu, aby čo skorej vyšvihla sa na ten stupeň moci a slávy, kde by sa smele postaviť mohla k boku najvzdelanejším štátom Europy.

Toto je smýšlanie, toto je žiadosť a snaha učbárského sboru samost. kat. gymnasia v Kláštore. Celistvosť a nenarušitel'nosť vlasti našej uhorskej už i preto mu je svätá, že je poliatá hojnou krvou jeho predkov, ktorú oni za vlasť túto vylievali, že sú vo vlasti tejto uložené telesné pozostatky jeho praotcov, a od hrobov jejich odlúčiť nedovedie ho žiadna na tom svete moc a sila.

4. Učbársky sbor samostat. kat. gymnasia v Kláštore slavnostne osvedčuje sa, že spásu vlasti našej uhorskej jedine na uprimnú lásku, bratrskú dôveru, nekalenú snášanlivosť a občianskú vzájomnosť všetkých vlasť túto obývajúcich národností zakladá; lebo vlastenský dejepis učí, že vlasť naša bola mocná a nepremožitelná len vtedy a do tých čias, kedy a pokým Slovák, Horvát, Román a Nemec jako takí pri boku svojho brata Maďara, jako verní synovia tejže matky vlasti našej, jako brat s bratom, nie súc jednej mluvy ale jednoho srdca páskou spojení spolu kráčali na ceste vydobývania slávy, svobody a blaha vlasti našej. Že jedna spoločná mluva nepodmieňuje ščastie a vel'kosť štátov a národov, toho smutný dôkaz poskytujú nám najnovšie osudy neščastnej Francie a i teraz krvácujúceho Španielska.

5. Učbársky sbor samost. kat. gymnasia v Kláštore osvedčuje sa, že l'ud ten, z ktorého pochodí, verne a úprimne miluje a vymanenie jeho z nevedomosti a nevzdelanosti na srdci nosí, už preto, že mu to tak zákon prírody a tak zákon boží káze: už zas preto, že to i samá láska oproti vlasti našej uhorskej prísne od ních požaduje; lebo surový, zanedbaný a nevzdelaný či jednotlivec či celý národ je najjedovatejším vredom na tele vlasti. Pri tom však jako on sám pestuje tak i do sr'dc jemu sverenej mládeže vštepuje bratrskú lásku a úctu oproti všetkým národnosťam Uhorska vôbec, oproti maďarskej ale zvlášte, jako takej, ktorá svojím počtom, svojou intelligenciou a majetnosťou a svojím politickým postavením povolaná je v čele stáť ostatným národnosťam pri vymáhaní moci blahobytu a slávy drahej vlasti našej uhorskej.

Z tejže zvláštnej úcty a lásky oproti svojím spoluvlastencom maďarského jazyka učbársky sbor zvlášte záležať si dáva na tom, aby jemu sverená gymnasialná mládež popri jej materiumskej reči a ostatních učebných predmetoch čím najdokonalejšie naučila sa reči maďarskej, ktorej nie len väčší, nežli je vys. minist. nariadením predpísaný, počet týdenných hodin venuje, ale i niektoré predmety v dvoch vyšších triedach v tejže reči vyučuje.

Toto je uprimné osvedčenie a vyznanie učbarského sboru samost. kat. gymnasia Kláštorského, ktorý silne verí, že na základe tohože osvedčenia a vyznania, jako i na základe prevedeného vyšetrovania, jak vys. uh. král. ministerstvo, tak i každý poctivý, pravdy a spravod-

livosti milovný vlastenec, všetky proti nemu a ústavu namerené osočovania nie len za bezzákladné, ale i pokoj krajiny narušujúce považovať bude.

V Kláštore pod Zniovom v deň sv. Jána Nepomuckého 1874.

Martin Čulen, direktor. Dr. J. M. Korauš.
Gabriel Zajmus. Henrik Náhlik.
S. J. Zachej.

Kromě toho zároveň i sám patronát Klášterského gymnasia zaslal o tom přípis J. E. ministru výučby. Odmítá v něm utrhačný útok stolice Zvolenské učiněný na vlasteneckou česť katolického gymnasia Klášterského a opakuje, že na gymnasiu tomto se vyučuje tak, jak se oznámilo v žádostech o povolení tohoto gymnasia předkládaných, aby totiž slovenští žáci porozuměli, čemu se učí a aby zároveň i ve druhém jazyku (maďarském) vzdělati se mohli.

Záměry politické patronát z působení svého vylučuje, ale křiví osočovatelé školy slovenské pouze ze sobeckých záměrů politických podezřívají, aby pro sebe natěžili osohu výnosného. Při vyučování na gymnasiu Klášterském přizírá se sice ku jazyku slovenskému, ale při tom jazyku maďarskému [5]) důkladně se vyučuje, v čemž nelze tušiti žádných snah protimaďarských.

Ježto Klášterské gymnasium stojí na zákonitém stanovisku a jest pod přísným dozorem státním, proto patronát doufá, že J. E. pan minister výučby toto gymnasium proti zlomyslným utrhačům obrání svojí mocnou ochranou.

Že ale vyslaný inquisitor Bartoň tak nevinný referát o Klášterském gymnasiu podal a nedovedl žádné těžké proviny vykutati, nepřátelé lidu slovenského nebyli s jeho vyšetřováním spokojeni. Proto minister nařídil nové vyšetřování. Vyšetřovat přišel státní sekretář Gedeon Tanárky, bývalý učbár. rodem Maďar helvetského vyznání. Jakou zprávu vládě podal, doposud se neví, nebo jeho referát na veřejnosť nepřišel. Ale učbárskému sboru dne 11. června 1874. vyjádřil se takto: „Teší ma, pánovia, že vám musím zalichotiť a povedať, že takého gymnasia, ako je toto Vaše, niet ani v čisto maďarských mestách; poviem to aj pánu ministrovi, a jestli bude treba, aj na sneme budem zastávať túto svoju mienku.“ (F. Nár. Noviny 1874. č. 114.; Slov. Pohľady VI. st. 242.)

Brzo potom Tanárky zemřel a vláda nedementovala této jeho výpovědi v novinách uveřejněné a sám minister Trefort začátkem nového roku školního zavíraje gymnasium Klášterské neudává jiného důvodu úřadního, než jenom, že prý nová budova není ještě vyschlá.

To je všecko, čeho jsme se dozvěděli o příčinách, proč zaniklo jediné katolické gymnasium slovenské v Klášteře pod Zniovem. Jiné příčiny vláda neudává a udati nemohla, protože jiných důvodů právních neměla.

---

[5]) Dle Poszonyividek Lapok č. 46. prý sám hl. ředitel radostně stvrdil, že žáci na tomto gymnasiu v maďarčině tak prý pokročili, že po IV. třídě bude jim lze ve študiích pokračovati na kterémkoli gymnasiu maďarském. Ředitel z maďarské praparandie též dosvědčil, že mezi žáky v prvém ročníku nejlépe připraveni jsou žáci, kteří tam přicházejí z tohoto gymnasia.

Vyšetřování ve V. Revúci.

Dne 18., 19. a 20. května 1874. provedl toto vyšetřování potisský superintendent Štěpán Czékus.

Čtyry dni před vyšetřováním (na Boží vstoupení dne 14. května) odpůrce slovenského gymnasia Ondřej Bartoffy, měšťanosta V. Revúcký, se svými náhončími uspořádal v koupeli veřejnou hostinu pro lid z té příčiny (jak učbárský sbor v podaném spisu se vyjádřil), aby naklonil sobě lid, chtěje aby se mu podpisoval na žalobu proti slovenskému gymnasiu.

K večeru dne 17. května přišel superintendent, s ním viceišpan B. Szontagh a csendbiztos se šesti pandury. Zatím co lidé v kostele byli, náhončí sháněli jednotlivé občany do krčmy, kde podpisovali žalobu na gymnasium. Škultéty udává ji na str. 163.

Dne 18. května vyšetřování započalo tím, že superintendent napřed dal přečísti Trefortův rozkaz ministerský č. 547. ze dne 24. dubna 1874., v němž se dí, že duch panslavský a protivlastenecký na gymnasiu Revúckém vyžaduje, aby Czékus bez meškání osobně vyšetřil „celý vnútorný život, pôrobenie, smer, ducha tohože gymnasia“ a o tom že má ministrovi doposlati zprávu, jakož i „úradnom pôsobení celého sboru učbárského, v obsahu konferenčných zápisnic, o charaktere a pôsobení jednotlivých učbárov, o smere, ktorý následujú pri prednášaní jednotlivých predmetov, o užívaných knihách alebo rukopisoch, o žiackých spolkoch, jestli aké sa nachádzajú, o duchu, aký panuje medzi žiactvom; o spojeniach, ktoré učbári a žiaci krevu školy udržujú, o vplyve, aký majú učbári na mesto, okolie a vôbec na vonok... verný nákres toho všetkého, z ktorého dalo by sa poznať celý život a pôsobenie ústavu.“ —

Vyšetřování bralo se tímže směrem, jako jsme už viděli v Klášteře a při tom ještě popřetřásaly se rozličné záležitosti slovenských evangelíků se týkající a skončilo s výsledkem podobným jako bylo v Klášteře.

Stoj co stoj, nějaký chloupek bylo vypátrati třeba. Praví Škultéty (pg. 188): „Páni inquisitori sú od chlapa do chlapa úhlavní nepriatelia Slovákov, ktorí držali sa onoho smutno povestného „minden áron“ (= za každou cenu).“ Proto výrok jejich Slováků nepřekvapil.

Slovenské školy zanikly.

Dne 25. srpna 1874. úřadní „Budapesti Közlöny“ oznamoval v čísle 192.: „Jeho cís. a apošt. kr. Veličenstvo na předloženou žádosť kr. uh. ministra veřejné výučby nejvyšším rozhodnutím ze dne 20 srpna t. r. bývalé ev. a v. gymnasium V. Revúcké[6]) cestou gemerské stolice rozpustiti nařídil.“

---

[6]) Náhradou za pozbylé gymnasium slovenské v Revúci potom obdrželi maďarskou realku, na níž r. 1878. bylo úhrnem 9 žáků a ještě z těch byl jeden cizinec (Cf. Slov. kalendár 1878. str. 57.). Podle dopisu z Pešti (Nár. Nov. 1874. č. 103.) královský reskript tento prý překvapil též samy kruhy ministerské. Nikdo prý nevěděl o tom, že Trefort královi předložil takové rozhodnutí ku podpisu. Až do posledka prý domnívali se nejpřednější úřadníci v ministerstvě kultu, že výřida bude příznivá pro ústavy slovenské. Když padlo gymnasium Revúcké, do-

To se stalo, když školní rok už započati měl začátkem září.

Gymnasium Klášterské vláda uherská zatím ještě jinak si nadcházela, když nezpomáhal hluk natropený o zrádě vlasti. Patronát Klášterského gymnasia statečně si své školy hájil a soudíme snad dosti správně, že by sobě jich též i ubránil, kdyby v rukou měl sám svrchovanou moc.

Minister výučby poslal přípis patronátu Klášterskému, aby prý porokoval o přepuštění vládě tohoto gymnasia Proto dne 6. srpna r. 1874. konala se v Klášteře valná hromada patronátná, již zahájil předseda opat Gotčár. V řeči zahajovací poukázal na zdárný pokrok tohoto gymnasia a na útok stoličného výboru Zvolenského, po němž přišly komise vykutávať jakéhosi neoezpečného prý ducha, ale „všetky tie komisie nenašly ničoho nič, čo poukázalo by na nebezpečné Zvolenskou repräsentaciou ničím nedokázané tendencie našho gymnasiuma, čo uznáva aj sám minister v prípise na biskupa Ipolyiho. Náš ústav a jeho učbársky sbor stojí tu pred nami čistý.“ Na to valná hromada za stkvělou výchovu katolické mládeže a za dokázanou neúhonnosť v úherském vlastenectvě učbárskému sboru, napadnutému „Zvolenskou repräsentaciou“ vyslovila v zápisnici „neohraničenú dôveru a vďaku patronátu“. Ješto ale dosavádnímu předsedovi ze zdravotních ohledů přišlo na delší dobu odebrati se na zotavenou, proto patronátná hromada jednohlasně za předsedu zvolila slovenského mecéna, kanovníka Dra. Jos. Kozáčka. Zvláštní osud vyhledával tohoto slovutného muže a velikého vlastence slovenského, aby nejpřednějším ústavům národa slovenského (Matici a gymn.) při pohřebě prokázal poslední službu. Jak pochoval nebohou „Maticu“, tak čekal na něho i pohřeb gymnasia Klášterského.

Ku konci ještě hromada na přetřes vzala přípis Trefortův, doposlaný biskupu Ipolyimu, aby toto gymnasium prý se vládě odstoupilo na účet studijného fondu. Minister dopsal biskupovi, že prý Klášterské gymnasium nemá dostatečné základiny, a tudiž že vystaveno jest náhodě a libovůli patronův. Z té příčiny nelze prý ho tak nechati, a to prý pohnulo ministra, aby Klášterské gymnasium převzal na účet studijného fondu.

Druhé v tom listě dále píše, že prý veřejné mínění obviňuje Klášterské gymnasium z ducha nevlasteneckého, a na učbárském sboru lpí proto podezření, ježto prý učbárové v obcování svém vyhýbali stýkati se s těmi, jenž v Klášteře jsou representanti vlasteneckého ducha.[7]) A pro takovýto přečin mělo prý by se slovenskému gymnasiu Klášterskému odebrati právo veřejnosti. Též i ze stanoviska vlasteneckého, katolického, ba i ze stanoviska slovenské národnosti minister cítí se pohnutým, aby Klášterské gymnasium převzal na účet studijného fondu.

Po dlouhé debatě uzavřela hromada, že s ministrem má se vyjednávati, ale tak, aby se v ničem nezadávaly zájmy tohoto gymnasia

---

rážel Pronay (jemuž říkali „luteránský papež“) na ministra Treforta, že stoj co stoj padnouti musí též katolické gymnasium v Klášteře.

[7]) Slováci se domnívají, že minister má tu na mysli maďarony z nekonfesné preparandy státní. Proč katoličtí profesoři se štítili bezkonfesných vzdělavatelů z maďarské preparandy, o tom ve Vlasti (r. VIII. st. 629.) už jsme promluvili, když jsme ukázali, jak profesoři z této preparandy slovenské Matici dopomáhali do hrobu.

ani patronátu. Na ten účel zvolila si hromada zvláštní odbor, jenž o věci té měl se uraditi a potom mínku svou i s návrhem ministrovým patronátu předložiti, jenž by o tom definitivně rozhodl. V zápisnici pod číslem 10. zaznamenali toto usnešení: „Patronát uzaviera, že je naklonený s vysokou vládou vyjednávať; k tomutu ciel'u vzvolí 11členový odbor. Odbor tento má vypracovať podmienky vyjednavania. K tomuto dá sa mu úprava, dl'a ktorej pri sostavení podmienok nemá z očú zpustiť katolickosť a slovenskosť ústavu, práva patronátu a práva majetku. Podmienky tie cestou predsednictva patronátneho predostrú sa svolať sa majúcemu valnému shromaždeniu, ktoré na základe predlohy odboru hotové bude s vys. ministerstvom vyjednávať."

Dále usnesla se hromada, aby u ministerstva žádala se satisfakce za urážlivý útok Zvolenský a že do zápisnice naznačiti se má poděkování všem správám městským, které svým hlasem ujaly se nevinně napadnutých gymnasií slovenských, a jmenovitě stolici Turčanské, v jejímžto středu Klášterské gymnasium se nalezá, a která tudíž nejlépe toto gymnasium zná. —

Zatím ale, než patronát dokončil své porady a než mu bylo lze ministerstvu své rozhodnutí oznámiti, minister si pospíšil a (jak poznamenaly Nár. Noviny 1874. v čísle 115.: „Keď podarilo sa mu po prvý raz to dobre s pomocou král'ovho podpisu, urobil to druhý raz na svoju päsť") přípisem ze dne 21. září 1874. pod číslem 1312. Klášterské gymnasium kázal zavříti, ježto prý stará budova, v níž se doposud vyučovalo, byla mu příliš malá, a nová vystavená budova prý není ještě dosti vysušená. [8])

Do alumnea Klášterského přihlásilo se až do toho dne a měsíce 125 chudých Slováčkův a do gymnasia bylo zapsaných přes půl druhého sta žáků, tak že by v tomto školním roce nižší gymnasium Klášterské mělo asi dvě stě žáků.

Dne 26. a 27. září mnozí rodičové z venkova přicházeli do Kláštera, přivádějíce do škol své synky. Dověděvše pak se, že v Klášteře jejich žáků do škol už nesmějí přijímati, nevěděli si rady, co si mají počať. Chudobní otcové a matky slovenské zakvílely tu nad svými dětmi, kterých někde jinde na školách nemohli zaopatřiti a se srdcem zdrceným z Kláštera s nimi vraceli se domů.

Patronát konal dne 14 října valnou hromadu, která napřed vyslovila velkou radosť nad tím, že ani opětné vyšetřování nemohlo vykutati a Klášterskému gymnasiu dokázati žádného skutku nevlasteneckého: „Bo snaha patronátu bola vždy a večne nebude iná, nežli katol. mládež rodu slovenského vychovávať v duchu prísne katolíckom a zaroveň i vlasteneckom pomocou reči slovenskej". Proto by pro patronát nebylo většího žalu, než kdyby nějaký směr nevlastenecký vloudil se do jeho gymnasia, které má navždy býti a ostati „katolické a vlastenecké". Potom patronát formuloval svůj návrh a ustanovil podmínky, na jejichžto základě gymnasium mělo se vládě přepustiti na účet študijného fondu. (Dokončení.)

---

[8]) Potom ale, když už dosť povysychaly nové múry, zrušila vláda gymnasium na vždy. Nám zdaleka nazírajícím vezdy se vtírá na mysl otázka, zdali by také katoličtí Slováci byli pozbyli své gymnasium, kdyby doposud svého Mojžíše měli na živě?!

Z veršů vlasteneckých.

1.

Koruně sv. Václava.

Velebný dare velikého krále,
práv našich stkvoste zářivý a svatý,
jejž marně hyzdí mnohý tupič klatý,
jak věčný Sirij budeš zářit stále!

Národu mého nesmrtelný grále,
buď jemu kotvou, zdrojem síly jeho,
svěť v budoucnosť mu sluncem lesku svého,
a k velkým činům voď jej neustále!

Úmluvy archo, Martovým buď štítem
i palladiem v našem boji lítém;
vždyťs naší věrou, nadějí a touhou!

Ó zař nám jasně nocí naší dlouhou,
ať z temna svárů, zmatků, ponížení
dojdeme jitra smíru, vykoupení!

2.

Pod jeden prapor!

Pod jeden prapor patří národ celý,
i různá hesla, strany, tábory;
vzájemné boje, vášně, odpory
jen hrob mu kopou hrozný, zapomnělý.

Pod jedním heslem národ svorný, bdělý
uhájí cti a práva otčiny,
největší za to bují zločiny,
když vlastní řady trhá rozkol smělý.

Pod jeden zákon jednoty a síly
stane-li však lid zdravý, otužilý,
pak neustoupí ani pídi práva.

Pak roste, sílí, mohutní a mladne,
pak srazí hravě všecky rány zradné,
a září mu jen štěstí, moc a sláva!

Jaroslav Tichý.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

XIX.

Vojtěch.

Všem lidem souzeno jest trpěti. Bůh nečiní rozdílů. Kdo se rodí, vytahuje si z tajemné urny černou kuli, jež nazývá se žal.

Vojtěch nebyl výjimkou. Jedva počala se v srdci jeho hojiti rána nešťastnou láskou zasazená, stihlo jej nové neštěstí. Otec jeho zemřel. Nebyl posledním ze řady umírajících. Zemřela i Vojtěchova matka. Osiřel.

Hrozné to utrpení ztratiti záhy za sebou oba rodiče.

Ale kalich hořkostí nebyl ještě vyprázdněn.

Vojtěch záhy po úmrtí své matky v Praze těžce onemocněl.

Bylo to asi současně s nemocí Ambrožovou. Onemocnění jeho bylo povážlivé. Bůh však nedal mu zemříti

Pozdravil se, ale byl tak chorý a zmalátnělý, že lékaři mu radili, by na čas vzdal se studií a odejel na venek.

Co činiti? Vojtěch cítě potřebu oddechnouti si z utrpení svého tělesného a ještě více duševního, přemítal. Ke komu odejeti na venek? Do rodné své vsi nechtěl. Nechtěl setkati se s Pavlínou. Co o ní doslechl, to dostačilo, aby úplně na ni zapomněl. Žehnal faráři, že jej od ní odloučil.

Rozhodl se. Nevládna takovým kapitálem, aby mohl si popřáti úplného klidu, přijal dočasně učitelské místo v tiché Krkonošské dědince.

Kráčel zvolna kamenitou cestou do příkrého vrchu.

Bylo slunné odpoledne babího léta. Listí žloutnoucí, pole holá a nad strnisky poletující jemný pavoučí závoj — to vše naplňovalo jeho duši tklivou elegií, volající zpět odcházející léto.

Chýlí se k podzimu. Půvabné léto mizí, zanechávajíc za sebou stopu vzpomínek... Cítil v duši smutek, touhu po něčem vzdáleném a ztraceném, touhu volající zpět zašlé jaro mladosti, nesplněné sny a zborcené plány idealní duše... Cítil v duši své dech podzimkový...

Krajina byla hornatá, lesů ponejvíce zbavená. Ustoupily v zápase o skývu chleba polím. Skýva chleba! Děsné to slovo, příčina mnohé Vojtěchovy trpkosti. Není většího nepřítele idealismu nad chléb. Chlebařství! Díval se blouznivě vstříc budoucnosti, setkával plány ve příští život svůj, jakéž spřádati dovede jen fantasie ducha pro vše dobré a krásné zaníceného... Nepřihlížíš k ničemu jinému, k ničemu, co jest skutečnému životu blízké, duše tvá odkájí se pouze illusemi, sníš o stkvělé budoucnosti, vidíš se mezi předními bojovníky za lidskosť... A tu pojednou slyšíš kolem sebe volati: Chléb! chléb! — Pomíjíš zpočátku prosaických těch hlasů, odpuzuješ je,

nechceš věřiti, že i tobě platí. Stávají se však dotěrnějšími, hrozivějšími — až posléze vzburcují tě z libého snění naprosto, . . Illuse po illusi tě opouští — a ty posléze probouzíš se z idealního poblouzení studentských let jako z krásného sna . . . List poesie za listem opadává se stromu tvého žití, listy, v jejichž stínu spřádal jsi niti svých myšlének u vábný obraz budoucnosti. Konečně vzchopíš se, abys aspoň holý strom svého života, všech půvabů zbavený, zachránil. Zachránil — skývou chleba!

Opouštíš rozerván vše, co zdálo se ti býti pravým životem, opouštíš s lodičkou svou klidnou zátoku snění a pouštíš se v bouři — v boj o svou existenci . . .

V takových a podobných myšlénkách stoupal Vojtěch do hor.

Ohlédl se. Dole hluboko pod ním v kotlině hor, prorvané divokou řekou, spočívalo městečko.

Se všech stran trčely nad ním vzhůru strmé stráně vysokých hor, jež, jakoby za ruce se držíce, neprostupný kruh kol městečka uzavíraly, chráníce jeho idyllický ráz před šumem velikého světa.

Dlouho stál, zíraje dolů na klidné město, nad nímž tu a tam vznášely se obláčky dýmu, na nějž usmívalo se slunko, líbajíc jeho dřevěné štíty a šindelové střechy, a jež směle mohlo se státi básníkovi dějištěm idylly.

Povolání, které si Vojtěch vyvolil, volalo jej k působení na chudou pohorskou ves. Nastupoval povolání učitelské.

Blahý cit, vyplývající z představ, že dočinil se jakés takés malé existence, v níž bude míti dosti času a příležitosti, aby dále snil o nedostižných illusích, z nichž byl přísnou rukou své sudby vytržen, střídal se stále s nejistotou toho, co asi na novém působišti ho očekává.

Posléze dostoupil temene hory. Zrakům jeho zjevila se pahorkatá planina, posetá několika dědinkami, nad nimiž tu a tam vystupovaly lesnaté vršky.

V dálce k severní straně uzřel velebný hřeben Krkonoš s ozdobou měst a vesnic, s temeny do mračen čnějícími.

Ohlížel se, která asi z několika těch vísek před ním se prostírajících jest mu souzena. Malý chlapec vytrhl jej z rozpaků. Ukázal mu polní cestu, kterou bylo se mu ubírati. Srdce počalo mu prudčeji bíti, noha mimoděk vázla v kroku . . .

Byl již u své dědiny. Zastavil se na vršíčku u tří topolů, usedl pod ně a zahleděl se na tlum chudých, dřevěných chat . . . Náhle vynořil se na povrch duše jeho stkvělý obraz, jakým kdysi budoucnosť svou si kreslil, — přirovnával onen obraz nádherný k této skrovné skutečnosti, jakáž nyní se mu před zrakoma jevila, a do níž jej boj o kus chleba zavedl: — a žhavé slzy vyhrkly mu z očí . . . .

Ze středu vesnice jako pravý palác mezi chudými chatami kynula mu přívětivě škola. K ní zaměřil kroky. Obešel ves, aby aspoň dnes unikl venkovské zvědavosti, a potom nejkratší cestou vstoupil malými vrátky do pečlivě zřízené zahrady a po několika schodech do školní budovy.

V síni přivítala ho přívětivá stařenka, jež uvedla jej ihned do bytu řídícího učitele.

„Odpusťte“, omlouvala stařenka, „pan učitel vyšel se slečnou do lesa na brusinky. Nečekali vás dnes.“

Zmínka stařeny o slečně Vojtěcha zarazila. Byl překvapen. Když stařenka odběhla, aby sháněla, čím by jej uctila, měl dosti času, aby prohlédl pokoj, ve kterém právě meškal. Nábytek vkusný, skříň s knihami, piano a na něm pouzdro s houslemi, na stěně mimo jiné i obraz Komenského. Okna byla otevřena, a čerstvý, vonný horský vzduch zavíval k Vojtěchovi. Oknem byla vyhlídka na Krkonoše,

„Tam končí se tvá vlasť", pravil k sobě, „a za nimi veliký hrob Slovanstva, zatopený šumnými vlnami germanského moře."

Vysoké a Příchovice na úpatí horského hřbetu stkvěly se jako dvě nad jiné vynikající ozdoby. Vysoký Kotel, Malý Šišák, Krkonoš, Studničná Hora s ostatními velikány uzavíraly obzor.

Po jejich stráních a úpatích tulily se vesničky s domky roztroušenými a tu a tam bílými jako holubičky.

Hleděl dlouho na utěšený ten obraz.

Pak usedl za stůl a složil hlavu ve dlaně. Samota, jakož i umdlení po dlouhé cestě ukolébalo jej ve snění.

Hlasy ze zahrady otevřeným oknem sem zalétající vyrušily jej z myšlének. Měkký hlas dívčí mísil se s odměřeným hlasem mužským.

Vojtěch seznal, kdo asi přichází. Přistoupil k oknu, a jím, zakryt jsa ratolestmi květin, pohlížel dolů do zahrady.

Na pěšince posypané pískem a vinoucí se mezi záhony stála dívka, skloněna jsouc nad keřem jiřin. Postava její prozrazovala půvaby mladosti, ale obličej byl obrácen jinam, tak že Vojtěch nemohl ho shlédnouti.

Opodál v dobře chované ovocné školce stál starý pán, narovnávaje kolíky u stromků. V několika okamžicích slyšel Vojtěch, ana stařenka přišlým oznamuje jeho přítomnosť. Učitel ihned spěchal ze zahrady.

Dívka pozdvihla hlavu a pohlédla náhodou k témuž oknu, u něhož stál Vojtěch.

Ten ihned se odchýlil od okna.

Na schodech ozvaly se kroky. Po chvilce vstoupil do pokoje muž mající dle prokvetlých vlasů a vousů věku asi padesát let. Byl to Vojtěchův nadřízený.

Představil se mu.

„Vítám vás srdečně," pravil učitel, tiskna mu ruku. „Vítám vás jakožto spolupracovníka na roli školské v naší chudé osadě. Čekali jsme vás teprve po několika dnech. Jste nám však tím vítanější, že přišel jste dříve. Strávíme aspoň vesele poslední dny prázdnin ve vaší společnosti."

Vojtěch se poklonil. „Budu šťasten, dostane-li se mi vaší přízně".

„Buďme vždy dobrými přátely", odvětil učitel přívětivě, „neuzavírejme srdce své vůči sobě, nechme z nich k sobě přicházeti upřímnosť. Z upřímnosti rodí se přátelství, ze přátelství spokojenosť, ze spokojenosti blaho."

„Tak jest", pravil Vojtěch. V tom pohled jeho padl do dveří, ve kterých stála mladá, sličná dívka, na jejíž tváři však rozprostřen byl hluboký smutek.

Když uzřela Vojtěcha, zaplanulo jí náhle oko, a pokročila mu rychle několik kroků vstříc.

Byla to — Marta Lubecká.

„Nuže, Marto“, pravil učitel obraceje se k dívce, „nový náš pan učitel, — moje neť, slečna Marta Lubecká.“

„Oh, milý pane, známe se dobře. Že ano, slečno?“ zvolal Vojtěch vesele.

„Ovšem,“ odvětila Marta se slabým úsměvem. „Nyní věřím, že náhoda jest mocnou kouzelnicí, která k sobě přivádí i ty, kdož nejméně by se toho nadáli. Vítejte nám, pane Rando.“

„Budiž jasno mezi námi“, prohodil učitel žertovně; „pozoruji, že jsem svědkem radostného setkání, neboť naše Marta se usmívá, což zajisté jest zvláštností. Milý pane, prorokuji předem, že přinášíte štěstí do tohoto domu.“

„Oh!“ pravil Vojtěch, „toť zajisté bylo by divem, neboť se domnívám, že všude, kamkoliv přijdu, přináším jen hoře.“

„Dobrá. Zanechme tento problém budoucnosti. Nyní však jste zajisté po dlouhé cestě unaven, a třeba jest postarati se o vaše občerstvení . . . Milá Marto“, obrátil se k dívce, „staň se vílou krmící lačné a napájející žíznivé.“

„Buďme veselí“, pokračoval, ana Marta odběhla do kuchyně. „Těší mne vaše přítomnosť, pane. Jsem přítelem dobrosrdečnosti a při tom rozumné veselosti. Dosud strádal jsem samotou, a proto povděčen jsem vašemu příchodu. Neznáme se dosud. Budiž. Přicházím vám se vší důvěrou vstříc; učiňte i vy tak, a brzy se seznámíme. Doufám, že budeme spolu spokojeni. Nejsem přítelem měst. Dávám přednosť životu venkovskému, trávě tak příjemnou, roztomilou idyllu uprostřed přírody, kterouž miluji. Budete zde šťasten, hledáte-li klidu, budete spokojen, hledáte-li samoty. Zde vás z ní nic nevyruší. Jste ve velebném chrámu přírody.“

Učitel mávnul rukou a ukázal oknem na Krkonoše sluncem ozářené. Vojtěch přistoupil k oknu, a učitel, pokud rozhled připouštěl, seznamoval jej s okolím.

Zatím vešla Marta, nesouc kávu a chléb s máslem. Usedli k svačině.

Učitel žertoval, Vojtěch poslouchal. Marta mlčela. Byla zaražena Vojtěchovým příchodem, ačkoliv z úředního dopisu dávno již věděla, že přijde. Byla však v pochybnostech, je-li to skutečně onen Vojtěch Randa, její známý ze dřívějších let, Vojtěch Randa, přítel Ambrožův. Oko její občas povzneslo se k Vojtěchovi, naproti ní sedícímu, a když setkalo se s pohledem jeho, sklonila hlavu. Byla vážna.

Vojtěch zpozoroval tuto změnu. Před rokem byla kvetoucí dívkou— dnes zdálo se, že jakýsi tajný, vnitřní bol ničí kořen jejího života.

Když po svačině na okamžik osaměli, tázala se ho Marta: „Odkud přicházíte, pane Rando?“

„Z Prahy“, odvětil Vojtěch.

„Ah!“ vyklouzlo jí z úst.

„Po trpkých zkušenostech“, dodal Vojtěch a vyprávěl jí své osudy. Zmínil se též o Ambroži, na nějž Marta jej upamatovala, a po němž už dávno truchlil, nevěda o něm ničeho, a maje ho pro sebe za ztracena.

„Opustil mne — nestačil jsem mu“, říkával si často. Psal několikráte Ambroži dopisy plné výlevů přátelské lásky — a ani jedné odpovědi se nedočekal. My víme proč: Ambrož dopisů těch neobdržel, ježto nebydlel více v ulici Perdonnet, a dopisy jako nedodatelné

byly vráceny poště — a ztratily se. Nemoc Ambrožova, jejímž průběhem nikdo nevzpomněl, aby poště oznámena byla změna adresy Ambrožovy, byla příčinou, že oba přátelé od sebe jako nadobro byli odloučeni. Rovněž i Marta týmž způsobem byla od Ambrože odloučena.

Při jméně Ambrožově Marta zbledla. Pak hluboce povzdechla a podala Vojtěchovi ruku: „Buďme přátely. Sdílíme oba týž los — a ten nazývá se: utrpení."

„Marné jest mé pátrání po Ambroži. Jest pro mne ztracen... Tolikráte jsem mu psal, a ani jedenkráte neodpověděl. Není možno, aby dopisy mé byl neobdržel..." pravil Vojtěch zádumčivě a dodal: „Snad vy byste mne mohla o něm zpraviti?"

Na tváři dívky zjevil se trpký úsměv. „Marně se mne ptáte..." řekla tiše, jakýmsi bolestným hlasem. „On zmizel, i mně ztratil se v moři zapomenutí."

Vojtěchovi pohasla opět jedna naděje sejíti se s Ambrožem. Zasmušil se.

„Nuže, zbývá ještě jen jedna osoba, která by mi o něm pověděla..."

„Koho tím míníte?"

„Doktora Raveniho... Ale ani po něm není stopy. Doptával jsem se po něm v Praze, a vše, co jsem vyzvěděl, jest, že nyní cestuje s dcerou po Evropě!

„Se slečnou Filomenou", dodala Marta. „Mám však o něm bližší zprávy. Vrátil se loňského podzimu do Vídně, ale letos na jaře ji zase opustil."

„Ano, máte pravdu, vzpomínám, že pan farář v mém rodišti mi kdysi řekl, že doktor Raveni zimu zpravidla trávívá ve Vídni."

„Tak jest. Tam jsem se s nimi loni shledala. Slečna Filomena byla mou přítelkyní. Na počátku léta odejeli do Italie a potom do Paříže k Ambroži..."

Při těchto slovech Marta se zasmušila. Sklonila hlavu... dvé bohatých slz objevilo se na jejích řasách.

Příchod Martina strýce přerušil další důvěrný hovor, jenž od této chvíle bral se již všedními kolejemi.

Když večer Vojtěch v pokoji jemu vykázaném osaměl, usedl k otevřenému oknu a zadíval se v usínající kraj.

Lesy na úbočí horských velikánů dřímaly, jemný mlžný závoj jako něžné náručí milenčino obejmulo je. Z dálky znělo klekání, údolí, před školou se rozvírající, halilo se v šero. Chvílemi zacinkaly zvonce opozděného stáda, zapráskal bič, a ozvalo se táhlé, melancholické znění pastýřského rohu.

Vojtěch cítil vanot křídel poesie ve svém srdci. Bylo mu milo, teplo v srdci, jako kdysi tam daleko, tam za tou horou v dáli bývalo mu v rodném kraji. A přece tisíce různých reflexí vířilo mu hlavou.

Jak nenadále setkal se s Martou! Miluje ona dosud Ambrože? Proč se tak rozešli? Miluje ho? Vzpomněl na slzu, kterou viděl na jejích řasách. A Ambrož? Což on? Miluje ji dosud? Zůstal jí věren? A proč přerušil korespondenci s ní, proč s ním, Vojtěchem? Proč? A doktor Raveni — má dceru... Filomena a Ambrož? Což aby —

Nedomyslil. Potřásl prudce hlavou a přešel několikráte prudce po komnatě. Pak opět zastavil se u okna.

Nad údolím zářil Sirius, v pravo mlčky díval se v údol nachýlený

kříž Oriona, v levo Veliký medvěd — a mezi nimi kmitaly se tisíce drobných hvězdiček, jakoby nebe chystalo se perličky své vysypati dolů na ztichlou zem — a s každou libý sen a slitování...

Pojednou tichem večerním zahlaholil dívčí zpěv, provázený zvuky piana. Píseň žalná, píseň toužebná vlnila se klidným večerním vzduchem... Vojtěch nachýlil hlavu a naslouchal:

„... A mé oko hořem hasne,
že mám hledat jinou vlasť —
neb kde plyne Labe krásné,
tam jen věčná kyne slasť...“

V duši Vojtěchově to zaševelilo — a z očí vyhrnuly se slzy.

Prvý večer v cizině, vzpomínka na domov, na zesnulé rodiče, na Ambrože, vzpomínka na Labe, na jehož šumivých březích prosnil krásný sen mladosti a lásky — to vše ozývalo se nyní v jeho srdci bolestnou elegií jako zvuky puklých zvonů, potrhaných strun . .

Píseň dozněla. Ozvalo se ještě několik melancholických akkordů piana — a bylo ticho.

Velebná noc.

XX.

Lesní kaple.

Vojtěch vůči včerejšímu svému unavení procitl brzy z rána. Sluneční paprsky vnikaly do jeho pokoje a připomněly mu skutečnosť — a se vzpomínkou tou dostavilo se i chladné, střízlivé rozvažování a usuzování. Cítil v srdci chlad, cítil prázdnotu. Takovým byl jeho život.

Budoucnosť jeho byla nejasná, jako mlhou zatažena. Pociťoval, že nestojí na pevné půdě, že jeho zápas o existenci není dobojován. Byl v dočasném povolání, k němuž se uchýlil, aby vůči jeho obtížím, jichž si byl vědom, jaksi soustředil své síly. K čemu? Aby vybojoval si — kus chleba.

Mnohý boj o trvalou existenci podobá se kozáckým nájezdům. Pracuješ, bys jí dosáhl — pak cítíš, jak ti ubývá sil, uchýlíš se kamsi, kde nabízejí ti kousek chleba, posilníš se a znovu pak započneš boj o existenci, abys v něm zase o krok pokročil.

Tak i Vojtěch pociťoval únavu a s ní i vnitřní disharmonii. Poznával i on, že jedno jest nejnutnější pro blaho člověka: zabezpečená existence. A poznal, že skýva chleba, na niž myšlénky s opovržením od sebe vždy odháněl, má své právo, má svůj význam v životě člověka. I největší idealista musí počítati se hmotou, musí se jí obírati, musí pracovati, by dosáhl — kusu chleba.

Ale brzy zase starostlivé myšlénky o vlastní „já“ ustoupily dojmům včerejšího setkání s Martou. Připomínala mu zašlé doby — viděl, že trpí. Trpěl i on. Dva v propasti žalů se setkavší podávají si ruce. Jsou oba nešťastni — jsou oba přátely. Bol učinil z nich bratry. —

Otevřel okno. Ranní, svěží, chladný vzduch vnikl do pokoje. Bylo krásné jitro. Osvěžená příroda zírala jasně vzhůru k modrému nebi, po lučinách třpytily se perly rosy, Krkonoše ve vší své nádheře koupaly se v křišťálovém vzduchu, a jen v nejzazším koutě hlubokého

údolí choulila se na zemi mlha jako zapomenutý závoj odešlé bohyně noci.

Ze školní zahrady, pod oknem se prostírající, vanula k Vojtěchovi libá vůně dosud neuvadlých zahradních květin. Vojtěch hleděl do dálky, jakoby duše jeho chtěla rozletěti se přes onu lesnatou horu v pravo se zvedající, tam v dáli k Pardubicům, v rodný kraj... Srdcem jeho jako vzdálená ozvěna zaznívala melodie včerejší písně Martiny: „A mé oko hořem hasne..."

Téměř uprostřed zahrady rozkládala mohutné větve stará jabloň. Pod ní tulila se malá besídka.

Na schodech ze školy do zahrady vedoucích stanula postava řídícího učitele. Rozhlížel se po zahradě, jakoby někoho hledal, a pak zavolal: „Marto, kde jsi?"

Z besídky odpověděl dívčí hlas: „Zde, strýčku!"

A Marta, držíc v ruce dva věnce červených a bílých růží, vyběhla z besídky.

„Aj, aj, ty's sobě dnes přivstala", zažertoval starý pán a pokročil k dívce. „A jaké krásné věnce jsi to uvila! Červená barva znamená lásku, bílá —"

„Hádej, strýčku, proč právě dnes uvila jsem ty věnce?" přerušila jeho žert Marta, líbajíc jej.

„Těžko hádati, dítě drahé! Bezpochyby chceš dnešního dne oslaviti něčí památku?"

„Uhodl jsi poněkud, ale hádej dále."

„Nevím, nevím, beruško. Paměť má jest slabá... Netrap mne a pověz raději sama, k čemu ten věnec?"

„Což skutečně se nepamatuješ, strýčku? Dnes přece jest třináctého září!"

„Třináctého září", opakoval v myšlénkách učitel a přejel rukou přes čelo, jakoby chtěl se upamatovati. „Aha, již vím, ty šibalko", zvolal náhle vesele. „Dnes jest výroční den sňatku tvé nebožky matky."

„Ano", odvětila Marta tichým, tklivým hlasem. „Dnes jest tomu dvacet let..."

„Dvacet let!" povzdechl učitel a pokýval několikráte hlavou.

Marta shýbla se pro růži, jež jí byla upadla, zvedla ji a pak odkvapila.

V tom strýc její pohlédl k oknu, u něhož stál Vojtěch.

„Vida, vida, pan kollega si přivstal, aby užil našeho horského ranního vzduchu", zvolal s úsměvem do okna, pozdravuje Vojtěcha svou sametovou domácí čepičkou. „Je libo sejíti dolů?"

Po chvíli seděl Vojtěch se starým pánem za stolem, a Marta přinášela jim snídani. Zdála se býti dnes poněkud veselejší, ale i pod touto strojenou veselostí vycítil Vojtěch její vnitřní žal.

Pohlédl na stěnu. Tam byl obraz paní Lubecké, před drahnými asi lety malovaný. A kol něho, na rámci jsa zavěšen, vinul se věnec z červených a bílých růží...

Vojtěch pohlédl na Martu — pohledy jejich se setkaly. Byl v nich smutek a hoře.

„Nuže, drahá Marto, zůstavujeme tobě, bys rozhodla, jak nejpříjemněji ztráviti dnešní odpůldne. Den dnes asi bude krásný, a bylo by hříchem pohrdnouti posledními úsměvy přírody, jimiž ona nás vybízí k vycházce", pravil po snídani učitel.

Marta se chvíli rozmýšlela. „Bude-li též panu Randovi milo, pojďme k lesní kapli . . .“ řekla posléze.

„Ó prosím“, uklonil se Vojtěch. „Váš výběr procházky zajisté bude znamenitý“, řekl upřímně.

Marta naň pohlédla a pak řekla srdečně: „Nevyrušila jsem vás včera večer svým zpěvem, pane Rando?“

„Ano, povězte, nevyrušila vás včera večerní zábava naší zpěvačky?“ vložil se starý učitel žertovně do řeči.

„Odpusťte mi, pane Rando“, prosila Marta, prve než Vojtěch mohl odpověditi.

„Nemám čeho odpouštěti, slečno“, pravil Vojtěch. „Naopak jsem vám zavázán díky, že krásnou písní tou oživila jste ve mně vzpomínky na zašlou minulosť.“

„A byly-li vzpomínky ty trpké?“ odtušila Marta významně a pokračovala: „V tom případě musím vás odprositi . . .“

„Oh, nikoli, nikoli! Či myslíte, že člověk nerad vzpomíná na to, co zašlo, a nerad uroní slzu nad zřícenými zámky mladosti?“

„Ovšem, máte pravdu“, pravila Marta v zamyšlení. „I já ráda kochám se v minulosti, ve vzpomínkách na doby, jež v libém snění ztrávila jsem po boku rodičů, prosta jsouc všech starostí a žijíc jen v jejich lásce . . . A právě včera večer vzpomínala jsem na svou matku více než kdy jindy . . . Dvojnásobně cítila jsem, že v ní ztratila jsem vše a že nyní kromě milého strýčka nemám na světě nikoho, nikoho . . . To, v co jsem pevně doufala, mne opustilo. — A proto v této vnitřní tísni zapěla jsem oblíbenou píseň, hledajíc v ní úlevy pro svůj bol.“

Vše to proneseno bylo tichým, tklivým hlasem, a Vojtěch vycítil z něho odpověď na svou včerejší otázku: Miluje Marta Ambrože?

Byl pohnut. Neodpověděl. Neodpověděl ani na žertovnou poznámku řídícího učitele, jen pokýval zamyšleně hlavou a strojeně se usmál.

Marta sebrala se stolu příbor a odešla. Vojtěch díval se za ní a cítil bolesť ve své jemné duši.

„Co my teď?“ tázal se učitel po odchodu Martině, pohlížeje přes brejle na Vojtěcha. „Víte co, pojďte, libo-li vám, zasvětím vás do zařízení naší školy.“

Vojtěch povstal a mlčky se uklonil. Šli.

Uplynulo dopoledne. Při obědě Marta byla stejně zamlklá jako dříve. Po jídle chystala se malá společnosť k výletu. Učitel ozbrojil se botanickou torbou, neboť byl vášnivým sběratelem bylin, o čemž svědčilo několik objemných herbářů, na skříni složených. Marta po chvíli vyšla ze sousedního pokoje v novém, jednoduchém ústroji. V ruce držela druhý věnec růží, ráno upletený. Vojtěch marně se snažil v duchu uhodnouti, co jím Marta míní

Cesta vedla v levo vrbovým stromořadím a pak malou úžlabinkou na návrší ke třem topolům, kde včera Vojtěch byl stanul, prvně pohlížeje na své nové bydliště.

V levo vedla silnice, povlovně se snižujíc ve hluboký údol a tratíc se v něm. V pravo černal se bor, rozpínaje se ohromným obloukem v pozadí až v levo nad údol.

Byl tichý podzimní den. Nebe bylo jasné, a lehounké obláčky plynuly po něm, vycházejíce tam za horou v pravo, jako by obr nějaký, tam ukrytý, dýmal, a tiše nesly se nebeskou klenbou, obetkány

jsouce slunečným jasem. Na protějším obzoru nížily se volně k lesnatému hřebenu protějšího pohoří, kupily se tam a pak společně mizely a hasly za lesní ovrubou.

Příroda obrážela na sobě poslední světlé úsměvy skonávajícího léta. Čistý vzduch byl provanut pryskyřnatou vůní lesa, a chvílemi jej brázdily peruti ptáka dosud k dálnému jihu neodlétnuvšího. Zpozděný motýlek poletoval semo tamo chytaje na křídla poslední paprsky tepla a života. Od stonku ku stonku, od keře ku keři visely a houpaly se jemné pavučiny babího léta, jimiž mírný větřík něžně si pohrával.

Vážné, velebné ticho sklánělo se nad krajem, ticho, jako tam, kde někdo umírá.

Vůči všem úsměvům rozjasněného nebe odpovídala země, vzhůru v tesknosti ke slunci hledící, pouhým němým, smutným úsměvem umírajícího. Příroda umírala.

Hory, jako vážní starcové, chmurně hleděly dolů v údolí. Lesy umlkly, jen chvílemi buk k buku, sosna k sosně, jedle k jedli vážně se skláni v tajemném šepotu. I to smrčí vzpomíná. Kam poděli se kosi, drozdi, kam pěnkavky, datlové a ostatní ti lesní hosté? Kam? A smutek padl na smrčí.

Tamo uprostřed něho rozložila se malá mýtinka pokrytá vadnoucím vřesem a vysokým mechem. Na mýtině dva rozlehlé buky, lišejníky ošedivělí, jako dva starci. Mnoho pamatují let. Jsou tu samy a v opuštěnosti, zapomenutosti své uprostřed lesa přitulily se k sobě, přichýlily hlavy, protáhly proti sobě ruce, objaly se. Větve jejich splývají v jedno, a s nich ony s tlumeným steskem spouštějí dolů k zemi stařecké své myšlénky — uvadlé listy.

A hle, objaly se buky, by zakryly před nepohodou malou lesní kapli, mezi ně se tulící. Zabloudí sem někdy člověk a modlitbou v kapli ukojen a usmířen odchází, ohlíží se — vidí dva buky — pod nimi lesní kapli, bílou, s červenou kdysi, nyní zeleným mechem porostlou stříškou. Nade vchodem černý, dřevěný, do zdi zasazený kříž. Dvéře žádné. Uvnitř v pozadí při zadní stěně prosté černé klekátko a nad ním v černém rámci obraz Panny Marie, ozdobený povadlým věncem... Toť vše... A přece pobádá prostá, zapomenutá ta lesní kaple k nejhlubší zbožnosti.

A buky nad ní spínají svou náruč. Větřík, počechrav smrčině kadeří, přiletěl k nim... A v bucích to zašumělo, větve staré, kostnaté zazněly...

„Bývalo," zašeptal buk a se vzdechem pouští dolů myšlénky své — zvadlé listy na zemi i na střechu kaple.

„Bý-va-lo —" oddechuje starý jeho druh a smutně potřásá hlavou.

A hle, od kaple po mýtině hustým vřesem a mechem, uschlým jedličím pokropeným, rozběhla se pěšinka ke smrčí. Ustoupilo jí smrčí s obou stran a ona běží borem, vyhýbá se v pravo, v levo, až posléze je z lesa venku — venku na polaně.

Cosi po ní se míhá. Jest slyšeti kroky tlumené vřesem a mechem. Po pěšince kráčí dívka. Maliní a ostružiní chytá ji za šaty, jakoby chtělo říci: „Počkej, postůj u nás! Kdysi, kdy zelený šat nás zdobil, n chutný plod na nás se černal a rděl, často u nás postanula jsi... A teď spěcháš, teď, kdy jsme ustaralé, povadlé... Sečkej, slyš, sečkej!"

Ale dívka neslyší, spěchá a spěchá, nevšímá si ostnů, jimiž chytá ji ostružiní i maliní. V ruce drží věnec červených a bílých růží. Tváře její spěchem poněkud jsou zardělé, ňadra rychleji oddechují.

Hle, již stanula na pokraji mýtiny. Před ní kaple — nad kaplí dva buky v objetí. Bývalo! šeptají, potřásají hlavou, a uvadlé listí se smutným šelestem padá dolů.

Dívka — Marta — stála chvíli a mlčky zírala na idyllický lesní obrázek. Pak popošla několik kroků a vešla do kapličky.

Velebné ticho panovalo kolem, jež rušilo jen občasné zavrzání větví a šum lesa. Marta stanula na prahu kaple, oči její s bolným pohledem utkvěly na obrazu Matky Boží, zakalily se slzami...

Bývalo! — šeptají buky nad kaplí. A Marta stojí, hledí na obraz ve zbožném vzrušení. Stojí tak chvíli, ňadra sotva dýší — duší mihl se obraz Ambrožův a s ním vzpomínka na doby lásky a štěstí. A za ní druhá kmitla se hlavou, třetí, čtvrtá, pátá — a obraz za obrazem vane duší, jeden umírá, druhý zaujímá jeho místo. A nekonečná řada obrazův a vzpomínek odkudsi z neznáma tlačí se v její duši, srdce její jihne, a z očí řine se pramének slz po lících...

„Bývalo, bývalo!“ potřásají hlavou staré buky nad kaplí. — „Ne-ní, ne-ní!“ kýve se opodál polouschlá borovice.

A Marta stojí na prahu kaple jako zkamenělá... Posléze pohnula hlavou, potakala všem těm smutným hlasům, jež v její duši se ozývaly, tiše přistoupila ke klekátku, vystoupila na ně, sňala uvadlý věnec s obrazu a na jeho místo zavěsila čerstvý věnec z červených a bílých růží.

A znovu zahleděla se na milostnou tvář Matky Boží... Pak poklekla, sklesla na klekátko a na studené, vlhké jeho dřevo ukryla svůj obličej. Hoře, neskonalé hoře zmocnilo se jí, přemohlo ji.

Duše její šeptala němou modlitbu, bylo jí, jakoby ze srdce jejího vystupoval proud lásky výš a výše, až k tomu obrazu se začernalým rámcem, až k Matce Boží — a tam hledal na své hlasy odpovědi, pro svůj bol útěchy.

A zdá se, jakoby tvář Matky Boží zazářila, jakoby obraz šeptal: „Tys mnoho trpěla — ale já trpěla více. Ty mnoho miluješ — ale já miluji neskonale...“

A Marta klečí, ruce její jsou sepjaty, oko pohlíží vzhůru k obrazu, rty šeptají modlitbu, modlitbu dlouhou, vroucnou. Pak končí, žehná se svatým křížem, povstává, vystupuje na klekadlo a líbá okraj rámce..:

Sklonila hlavu, svislé ruce se sepjaly, a ze rtů vylinul se vzdech. „Ambroži!“

Ještě jeden vroucí pohled upírá k obrazu a pak se obrací — —

U prahu kaple, o zeď omšelou jsa opřen, s kloboukem v ruce stojí Vojtěch a zádumčivě, smutně hledí do země.

„Pane Rando!“ praví tiše Marta, překvapena jsouc jeho přítomností, a přistupuje k němu.

Vojtěch pozvedá hlavu, a oči jeho vroucím, srdečným pohledem tkví v očích dívky.

„Něžná, poetická duše!“ praví tklivě, hluboce jsa dojat. „Nyní nedivím se, že Ambrož vás mohl milovati. Poznal jsem nyní vroucnosť, hlubokosť citů vašich, slečno — odpusťte, že nedovoleně vloudil jsem se za vámi, hledaje vás, když jste nás, rozmluvou zaujaté, ne-

nadále opustila... Ano, slečno, nyní jest jasno v mé duši, jaký poklad měl a má dosud Ambrož ve vás..."

„Přeceňujete mne, pane Rando," pravila Marta. „Nezasluhuji vašich projevů... Pojďme, pane Rando, strýček mohl by nás postrádati."

„Nikoliv!" zadržel ji Vojtěch. „Dovolte mi okamžik, jen okamžik důvěrné rozmluvy s vámi, slečno. Odpusťte mé smělosti, sám se jí divím — ale má láska k Ambroži, jedinému, třeba nyní pro mne ztracenému příteli, mne nutí, bych na vás vyprosil si několik slůvek."

„Přejete si?"

„Jsou někdy doby, kdy člověk vidí se všemi býti opuštěn a oklamán. Ale v dobách těchto zachovává si přece pietu, milou vzpomínku na ty, kdož kdysi byli mu drahými, byť snad jej později byli opustili. Pravda, slečno?"

Marta neodpověděla. Hleděla do země.

„Ano, někdy zachovává i v srdci svém lásku, hlubokou, opravdivou lásku k tomu, kdo jej opustil, ne snad svou vinou, ne svou nevěrou ale odtržen byv od něho mocnými okolnostmi. „Slečno," pokračoval, vida slzu na řasách Martiných, a vzal ji za ruce. „Vidím do hlubin vaší duše, vím, co cítíte — ačkoli vy sama snad nikdy, nikdy byste mi toho neřekla. Prosím vás však, byste měla ke mně důvěru, jako ku svému bratru... Neboť kdo vám může lépe rozuměti, než já, přítel toho, jejž jste milovala a jejž dosud —"

„Pane Rando," přerušila mu Marta chvějícím se hlasem řeč. „Jest někdy bolestno dotýkati se minulosti... Ale já nechci vaší upřímností opovrhovati. Nebudu se brániti tomu, co tvrdíte o mých citech dřívějších a nynějších — váš bystrozrak pronikl vše. Ale tak jako tomu, kdo určen byl k osamělosti, k útěše jest dáno, aby klid svůj po dlouhých bouřích dosažený nerozvolňoval vzpomínkami, tak ani já nechci se šířiti o tom, co minulo a co snad nikdy se nevrátí. Tolik však vás prosím, byste, sejdete-li se někdy se svým přítelem, mu řekl, že city mé mne činí šťastnými, a že já, žijíc ve vzpomínkách na něho, vždy budu šťastna a spokojena, uslyším-li kdy, že i on je šťasten. Žádná trpkosť, žádná skvrna nekalí mé vzpomínky na něj. Chtěla jsem jej city svými oblažiti, ale Bůh dal mi poznati, že síly své jsem přeceňovala, že mu nestačím. Nechť bytosť jiná oblaží jej více, než já jsem byla s to, bych tak učinila. Nechť jest blažen, mé žehnání ho provází. Toť můj odkaz. Vím, že jest šlechetný, a že ne jeho vůlo, ale vůle Boží nás odloučila. Jsem spokojena se svým losem, žehnám mu. Nechť i on v životě dojde toho blaha, jakéhož jeho šlechetná duše zasluhuje. Toť jediné mé přání, a s tím zavírám svou minulosť.

Vojtěch stál tu nehybně, oči jeho tkvěly na tvářích Marty, oči lehce se zarosily.

„Pojďte, pane Rando," pravila za okamžik Marta, stěží jen přemáhajíc pohnutí, jež však chvějícím se hlasem jejím dosti se prozrazovalo.

Vojtěch neodpověděl. Se skloněnou hlavou ji následoval.

Jedva ušli několik kroků, slyšeli opodál v lese hlas řídícího učitele, an volal: „Marto, Marto — ambrožka! Našel jsem ambrožku, Marto. Kde jsi?"

Hned potom objevil se řídící učitel na pokraji mýtiny, drže v ruce malý bílý kvítek.

„Viz, tvoje oblíbená květinka, ambrožka, Marto," pokračoval, podávaje jí kvítek.

„Ah, díky, strýčku," odvětila Marta s lehkým uzarděním a pohlédla významně na Vojtěcha. „Mám květinku tu ráda, pane Rando. Strýček je tak laskav, že na svých botanických výletech zvláštní kytici z nich mi vždycky uvije. Nejsou zvláštností u nás, tato podzimní kvítka Viďte, něžný to kvítek?"

„Ano, něžný," opakoval Vojtěch, ponořen jsa hluboko v myšlénky.

Marta zastrčila kvítek za ňadra.

„Ambrož — a ambrožka," myslil si Vojtěch, když společnosť opouštěla mýtinu. „Ona jej dosud miluje... A on?"

„Pohleďte, pane kollego," ozval se učitel, stoje na pokraji lesa a obraceje se k lesní kapli. „Roztomilý, idyllický to obrázek, pravda-li?"

„Tak jest," odtušil Vojtěch, setřásaje se sebe zamyšlení a snaže se býti hovorným. Obrátil se ke kapli. — I Marta tam hleděla.

„Chodíváte sem často, slečno?" tázal se jí Vojtěch.

„Ano," odvětila Marta. „Bývá to cíl mých vycházek. V tomto stinném zákoutí lesním nalezá srdce klid."

„Věřím vám," odtušil Vojtěch, an strýc Martin s hlavou skloněnou zase již od nich se byl vzdálil, pátraje na zemi po podzimních květinách. „Věřím tím více, an uznávám, že zbožnosť, hluboký náboženský cit nahrazuje vnímavému srdci vše, oč svět jej oloupil Zde, tak daleko od hluku a šumu světa, zde na klíně přírody může člověk sníti dále sen své mladosti, může býti snad i blažen."

Marta neodpověděla — sklonila hlavu a odcházela.

Vojtěch ještě jednou pohlédl na lesní kapli, kde srdce Martino se mu otevřelo — ještě jednou, jakoby nerad s ní se loučil, a pak i on zmizel v temnu lesa.

Kaple osaměla. Les mlčel, buky nad kaplí kývaly hlavami, a tichem šelestily jenom jejich padající, zvadlé listy — — —

XXI.

Jeseň a zima na horách.

Krásné podzimní dny netrvaly dlouho. Nebe ponenáhlu zatáhlo se olověným příkrovem, od severu zadul mrazivý, ostrý vítr, a uvadlé listí se stromů jím strhané smutně harašilo po opuštěných cestách.

Krajina sesmutněla. Holé kostry stromů podél cest — a všude týž truchlý ráz podzimu.

Vzduch pozbyl své čirosti. Po horách dlouho do poledne válely se husté chumáče lenivé mlhy a brzy z večera přikradly se z neznáma a znova nevlídným svým náručím objaly hory. Krkonoše jen zřídka kdy zastkvěly se ve své nádheře. Po většině halily se i ony v mlhu, a Vojtěch, jenž tak rád vycházel, by pohledem na ně se pokochal, smutně vracíval se dolů, mrzutě holí svou brázdě uvadlé listy, jimiž cesta byla zaváta.

Chodil často, pokud pohoda tomu dovolovala, na procházku, a to obyčejně sám. Martina strýce zlobil za sychravého podzimního

počasí hostec, tak že nemohl vycházeti, trávě doma u teplých kamen všechen mimoškolní čas.

Vojtěch seznamoval se s okolím. Romantika, jíž oplývalo, jej bavila. Nejraději toulal se ve hlubokém boru mezi strmými skalisky, usedaje na chladný, mechem obrostlý balvan, nad hrčící potůček, četnými vodopády se skalin se řítící. Tam přemýšlel o svém životě. Ve hlubokém tichu, daleko od světa, na klíně přírody básnil znova tklivou báseň své minulosti, zapomínal na trudy svého života, na nejasnou, zamlženou perspektivu své budoucnosti. Tam duše jeho tiše rozvlnila se všemi jemnými záchvěvy, tam rostla jí křídla, a ona vybavovala se v básnickém vzrušení z pout tělesných a na chvíli žila mimo tělesnou úsobu, mimo její principy, požadavky a pociťování, žila zcela zvláštní život básnické extase při tělesné lethargii. A přece v tomto tak čistě duševním životě a cítění tkvěl osten, přenesený sem z onoho světa šumného, ze skutečnosti, před níž on prchal sem, daleko, v hlubinu lesa a v tišinu odlehlých skal. Byl to osten zklamání, rozporu mezi vlastním jeho „já“ a skutečností, celým světem. Viděl se se svými názory, se svými tlumy osvojovacími, jež se v něm časem duševní jeho činností, fantasií ovládanou, vyvinuly, osamělým; nikde nenalézal nic souhlasného s tím, co v nitru jeho tkvělo a co zdálo se mu býti podstatou veškeré jeho bytosti. Vše jinak si představoval, jinak rýsoval. A svět, skutečnosť, ani v jednom bodě neshodovala se s těmi utkvělými obrazy v jeho duši. Zklamal jej jeho názor o světě, zklamalo jej i těch několik bytostí, jež považoval za ideál toho všeho, co o člověku v jeho duši se nakupilo. Zklamala Pavlína jeho city, zklamal Ambrož jeho rozum. K oné odnášel se pouze citovou stránkou své duše, k tomuto poutaly jej i shoda obapolných jejich životních zásad. A hle — v obou se zklamal, zklamal trpce. Nebyli takovými, jak si je byl představoval, nebyli takovými, jak v ně věřil. V Pavlíně doufal najíti střed své lásky, v Ambroži viděl ideál muže. Pavlína jej zklamala — Ambrož také. Tolik, tolik věřil v jeho přátelství — a hle, on naň zapomněl. Tolik věřil v jeho charakter, v jeho ustálenosť, ideálnosť, vroucnosť a věrnosť citů — a hle! on zapomněl na tu, již byl miloval, na tu, jež milovala jej, a jím jsa zapomenuta, věrnosť mu zachovala. Pavlína byla slabou dívkou, a on sám byl vinen tím, že idealisoval ji v tom, čeho neměla již od své přirozenosti a letory. Ale Ambrož stál před ním tak plasticky povahou svou vyvinut, že nikdy, nikdy by byl o něm nepochyboval. Nepřipomínal si ani sebe, své jím zavržení, jak se domníval. Byl si vědom, že v Ambroži ukrývá se genius, jemuž on nikterak nemohl stačiti, a jejž pro sebe na celý život přátelstvím vázati, bylo by sobectvím, jehož on nebyl schopen. — Ale že na Martu mohl Ambrož zapomenouti, to jemu, Vojtěchovi, nikterak v mysli se nesrovnávalo. Že na něj Ambrož zapomenul, to mu odpustil, ale že na tak jemnou, něžnou, poetickou duši, jakou byla Marta, zapomenul — toho mu odpustiti nemohl.

Rozmanité reflexe o Ambroži vířily mu hlavou. Pak opět vše se klidnilo, a Vojtěchovi objevila se na mysli otázka: Zda jest to vinou Ambrožovou, že od nich obou se odloučil? Zda sběh okolností nemohl býti tak mocný, aby na čas, ale jenom na čas, přerušeno bylo jejich spojení? Zda neubližuje Ambroži, an podkládá mu zámysly tak nešlechetné, nikterak se nesrovnávající se dřívější představou o jeho povaze?

A Vojtěch se klidnil. Ne, Ambrož nemohl býti tak nešlechetným, křivdil jsem mu. Zajisté, ano zcela jistě okolnosti, poměry, jež začasté bývají nepřekonatelné, odervaly jej od nás. Ale co by to mohlo býti? Jak by to mohlo býti?

Toť opět otázka, kol níž vlnilo se hlavou množství domněnek, ale k níž určité odpovědi Vojtěch nevěděl.

Zamyšlen vracíval se ze svých vycházek domů, kdy chlad a večerní soumrak ho vybízel k návratu. A doma usedal ve svém pokojíku opět zapadaje v moře dum a přerývaného, nepokojného cítění.

Marta byla táž, jako dříve. Odměřená, někdy i chladná, že i Vojtěch, při obědech a večeřích s ní se stýkající, tomu se divil. Ambrože hovory jejich blíže se již nedotekly. Vojtěch sice mnohokráte rád byl by o něm s Martou zapředl důvěrnější hovor, ale Marta vždy jaksi úzkostlivě se tomu vyhýbala, a když Vojtěch posléze to zpozoroval, varoval se o Ambroži mluviti, aby dívku vzpomínkami marně nermoutil. Byl přesvědčen o její dosavadní lásce k Ambroži, a proto dovedl pochopiti, že sebe menší zmínka o něm se jí dotýká a ji rozechvívá.

A Marta trpěla nevýslovně. Jiné poměry životní, v nichž ocitla se po úmrtí milované matky, odebravši se ke strýci učiteli, poněkud ulevily jejímu bolu. Ale jedva dodělala se jakéhosi duševního klidu — objevil se Vojtěch, jejž sice ráda vítala, ale jenž zároveň připomínal a na mysl jí uváděl všechnu minulosť její lásky tak živě a tak mocně, že nabytý její klid rychle míjel a ustupoval hluboké rozervanosti a beznadějnosti. Nicméně však přemáhala se, napínajíc všechny síly, aby odolala bolu a lítosti, jež neúprosné tížily, svíraly a rozdíraly její srdce. Proto také stranila se Vojtěcha, jehož přítomnosť, jakožto dávného známého, byla by jí bývala jinak vítána, kdyby byla tak živě nepřipomínala jí toho, jenž dosud byl předmětem jejích snův a původem tajných, prohořekovaných, bezesných nocí a proplakaných trpkých slz zklamané, beznadějné lásky. —

Vojtěch se vší vroucností své duše věnoval se svému povolání. Večer pak, když od večeře vrátil se do svého pokojíka, usedal ke stolu nad spoustou knih a papírů, složil hlavu do dlaní a jal se studovati klasickou filologii. Ale mnohdy stávalo se, že dlouho bezmyšlénkovitě seděl nad knihami, ovládán jsa těžkou, smutnou náladou, a pak posléze chápal se péra, aby této tísni duše své ulevil — trpkými, pesimistickými verši.

Dlouho kmitával se svit jeho lampy z malého, útulného pokojíka do temných podzimních nocí.

Ponocný mnohdy táhlým zvukem odtroubil půlnoční hodinu, a on dosud seděl v myšlénkách skloněn jsa nad psacím stolem . . .

Ku svým vycházkám, pokud podzimní počasí toho dovolovalo, volíval Vojtěch rád lesní kapli. Jindy zase zatoulal se do hlubokého údolí, snižujícího se na levo od boru, v němž ukrývala se kaple.

Tu a tam z osamělého údolí vystupovaly balvany. Na třech stranách obklopeno bylo údolí lesem, a v pozadí vystupovaly z něho příkré, strmé a holé skalní stěny, na jejichž vrcholích šuměl bor.

Dole pod skalou, jakoby pod ní hledala úkrytu, tulila se budova podivného slohu, jenž vlastně byl smíšeninou slohů všech. Byl to zpola dvorec, zpola zámeček. Neznámo, kdo a proč jej zbudoval na

osamělém tom místě. Možno, že původcem jeho byl nějaký samotář, podivín, jehož romantickým choutkám tento vzdálený, opuštěný kout přírody uplně vyhovoval. Nebylo lze si mysliti, že by kdo z hospodářských popudů odhodlal se ku stavbě na místě hospodaření tak nepříznivém. Tolik však jest jisto, že „osamělý dvorec“ — jakž bylo sídlo to po vůkolí nazýváno — budil v duši pozorovatele podivný dojem. Omšené jeho zdi dodávaly mu rázu starobylosti; divoká pak příroda — rozervané skály a dumavý les obestíraly jej nepopíratelným kouzlem romantiky.

Dvorec náležel jakémusi baronovi, jenž druhdy tam trávíval léto; nyní však po mnoho již let nehostil nikoho, leč starého sluhu, jenž jakž takž se staral, by opuštěný dvorec nezpustl úplně.

Sem, na pokraj údolí rád Vojtěch chodíval. Dlouho a dlouho, o věrnou svoji hůl jsa opřen zíral dolů ke dvorci.

Klid vůkol panující, příkré, lesnaté stráně, se všech stran údolí obklopující, z nichž na mnohých místech vystupovaly ostré útesy skal, slabé hrčení potůčku údolím se vinoucího a tratícího se za strmou skalinou — a uprostřed zasmušilý, pochmurný dvorec — — to vše tisklo se hlubokým dojmem v jeho duši, a on přemítal, jak blaze asi žilo by se tu dvěma srdcím, milujícím se, zde, tak daleko od světa, tak daleko od jeho bouří a trpkých zklamání — —

A posléze za jasného jitra na sklonku října objevil se na vrcholích Krkonoš sníh...

Uchvacující to pohled na horské velikány, koupající se ve chladném, křišťálovém vzduchu časného jitra, jež přes noc, jakoby nasadily si na hlavy na jeden povel přírody bílé čepice...

A pak opět mlhavé dny zakončily poslední strofy velebného hymnu poesie přírody — a posléze prvý sníh smutně sypal se k zemi. Nastávala dlouhá krkonošská zima.

Míjela volně, až k nepřečkání volně...

Chaty opatřené na zimu silným obalem chvojí pozvolna zapadávaly pod sněhovým příkrovem. Vojtěchovi zdálo se, že sníh ten přikryti chce vše, vše — —

Procházky pominuly naprosto. Trávil mnohý večer v bytu řídícího učitele, v jeho a Martině společnosti. Bylo útulno u teplých kamen, kdy vichřice venku úpěla a celý příval sněhu metala na okna.

Hrával s Martou v šachy, anebo hovořili o všedních záležitostech, předčítali si, někdy také starý učitel, věze až po pás v teplých pokrývkách, na hlavě s domácí sametovou čepičkou a hale se v oblaka dýmu, vypravoval episody svého života.

A v tomto kroužku zapomínal Vojtěch na disharmonii ve své duši, zapomínal na své klasiky a teprve pozdě večer k nim se vracíval.

Byly Vánoce... S nejhlubší pietou v srdci vítal je Vojtěch — a ony přišly, poetické, sladké, plné vzpomínek — a přece jen tak smutné... A když o Štědrém večeru zase ve svém pokojíku osaměl, přistoupil k oknu zpola zasněženému, zahleděl se v jasnou, vánoční hvězdnatou noc...

„Sám a sám!“ zašeptal. „Najdu-li kdy srdce, duši, jež by mi rozuměla, jež by mne milovala —?“

Na odpověď zaúpěla venku vichřice a zalomcovala oknem — —

A nahoře u okna dlela i Marta. Tiskla rozpálené líce, po nichž

stékaly žhavé slzy, ku chladnému sklu, ňadra její bouřně se dmula, srdce jakoby chtělo se rozskočiti.

„Bože, Bože můj!“ zaúpěla a zahleděla se k hvězdnatému nebi. Tam kmitla se jasná, hasnoucí čára — padala hvězda.

* * *

Nový rok počal Vojtěchovi smutně. Dověděl se od svého dalekého příbuzného, jenž mu za soukromými záležitostmi poslal dopis, že stařičký farář v jeho rodišti, Václav Svoboda, zemřel — a to již dávno, před čtvrt létem...

Roztruchlila se duše Vojtěchova z této neočekávané ztráty otcovského přítele... Byl už mrtev, a on tak často naň myslil a jemu psal — a divil se, že ani slůvko odpovědi ho nedochází...

„Poslední můj přítel...“ zašeptal Vojtěch se slzavýma očima a v hlubokém hoři, hlavu maje skloněnu a vzpomínaje na všechny ty své drahé mrtvé, doložil zbožně: „Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis!“ (Pokračování.)

Po boji.

Je po boji. Ztich' bitvy bouřný ryk,
hrom střelby, mečů třesk i bubny vřeskné,
zní zmírajících slední sten a vzlyk,
krev na bojišti kouří se a leskne.

Skřek krkavců a dravců divý křik
klid děsný ruší tu a ticho teskné.
V pěsť křečovitě padlý bojovník
zbraň svírá, jejíž ostří bleskné

je potřísněno krví. Nepřítel
na prsa hlavu nepříteli kloní:
smrť smířila je, bídných spasitel.

V těl zohavených středu k svému koni
se tulí mladý mrtvý velitel,
pro něhož doma vdova slzy roní.

Jan Vránek Pohořský.

Francie antiklerikální za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše E. D'Avesne.

(Dokončení.)

Nejvážnější situace mívaly tu stránku komickou.

Dne 5. února 1871. obdržel pan Gent, prefekt marseilský, následující depeši: „V Bordeaux, 5. února 1871. — Spuller Gentovi, prefektovi v Marseilu. — Čtu ve vaší včerejší depeši následující řádek: „Občane, doporučuji vám Spullera," a nic více. Přejete si snad, abych byl volen za Marseille? Soudím, že ano, drahý příteli, a vyslovuji vám svou nejhlubší vděčnost za tento důkaz vážnosti."

Naděje tato rozehřála nevýslovně srdce Spullerovo, viděl se již poslancem za slavný Marseille, a proto nemeškaje sestavil si proklamaci plnou nadšení.

„... Můžete si zajisté představiti, v jakém rozechvění tonu od včerejška," píše mezi jiným panu Gentovi; „pište mi brzy."

Odpověď nedala na sebe dlouho čekati, a běda, neoblažila rozechvěného kandidáta: „V Marseille, 5. února. — Prefekt Spullerovi: „Proč Jste mi nepsal dříve? Bylo by to v nynější době bývalo sice věcí těžkou, nikoli však nemožnou. Mrzí mne velmi, že jsem na vás ani nevzpomněl. Psal jsem Gambettovi: „Jste nemocen, doporučuji vám Spullera."

Komuna.

V kosmopolitních řadách jenerála Garibaldiho nalezla komuna značný počet svých vojínů. Téměř všickni její náčelníci byli trestu ušlí strůjci hrozného dne 31. října. Neprozřetelností jednoho člena vlády národní obrany stalo se i, že komuna dostala zásoby zbraní, jež podržela, kdežto armádě byly vyrvány. Muž tento litoval pak své chyby a prosil za odpuštění Boha i lid, vida, jak hrozné jsou její následky. Nechceme zajisté odpovědnost zločinů komuny skládati na bedra těch, kdož ji ve své slabosti byli připustili; nechť všecka její váha spadá toliko na strůjce a pachatele. Na jednu věc upozorňujeme však své čtenáře. Křik: „Klerikalismus jest nepřítelem," ozval se s tribuny sjezdu marseilského právě tak, jako ze sněmovny poslanců, a za našich dnů jsou vyháněni řeholníci ze škol nejinak než jako v dobách komuny.

Pravda-li tedy, že jsou dvě Francie, a jednou z nich že jest Francie katolická, rozděluje se druhá patrně ve Francii socialistickou a opportunistickou, neboť oběma společnou jest nenávist katolicismu.

Hle, nepověděli jsme dosud, čím asi Francie socialistická obdařila naši vlasť, když nás, svou sestru, obviňuje z nedostatku vlastenectví a ze zavinění škody a záhuby země.

Komuna zplenila a požárem zničila znamenité památky země. Povraždila množství jejich synův a dcer. Komuna po Tuileriích zničila i radnici městskou, budovy ministerstva financí, čestné legie, Palais Royal a na sta jiných domů v ulici Silleské, královské, Saint-Honoré a jiných. Komuna povraždila rukojmí. Byli mezi nimi i sy-

nové lidu; neušetřila nikoho. Tisíce lidu byly svědky, když popraveni na dvoře v Tuileriích dva ubozí dělníci pro jediné slovo politování při popravě nevinného muže.

Nešťastné oběti marseillské, pán de l'Espée v Saint-Etiennu, velitel Arnaud v Lyoně a tisíce vojínů povražděných na barikádách, jsou také břemenem, jehož nezbaví se svědomí komunistů. Či snad právě v tomto moři prolité krve vlastního národa jeví se vlastenectví strany té a dává jí právo obviňovati Francii katolickou z nedostatku vlastenectví?

* * *

Nemysleme, že by učení komunou hlásané bylo již zapomenuto. Včera ještě slyšeli jsme je ozývati se s řečniště schůze marseilské jako zákon budoucnosti, jako obroditele společnosti. Náboženství, cit vlastenecký, vojsko, majetek prohlášeny tu vesměs za věci, které třeba v nejkratší době odkliditi.

„Rozřešiti socialní otázku," pravil občan Roche (30. října), „znamená tolik, co rozluštiti problém o užívání spravedlnosti, čemuž překáží až dosud věc trojí: náboženství, buďsi jakékoli, autorita jakéhokoli jména a kapitál jakkoli využitý vzhledem k dělníku. Bůh jest toliko lidskou myšlénkou. Člověk, chtěje zosobniti ideál spravedlnosti, utkvělý v jeho srdci, vymyslil si božství. Revoluce nahrazuje Boha čistě smyšlénkového spravedlností samou. Autorita nahrazena jest svobodou, kteréž nelze vésti k jinému, leč k anarchii — totiž federaci. Od časů veliké revoluce jest každá vláda nesmyslem a kalamitou, neboť autorita a svoboda jsou významy úplně protivné a sobě odporující. Jen ať národ sám přiloží ruky ku všemu zřízení země, a bude veta po každé vládě, a nastane panství svobody."

„Kapitál je snad překážkou nejnebezpečnější. Na jedné straně vidíme několik tisíc lidí bohatých, krásně oděných, učených, kteří tonou v požitcích blaha a přebytku a zahálejí, na druhé straně stojí řada lidu nahého, chudého, nevědomého, kterému se všeho nedostává, a který ustavičně pracuje. — Jest to spravedlnosť?

„My máme jen přání, jen touhy a soustavy, které se dosud neosvědčily. Všickni dělníci touží jen po započetí boje. Všickni uznáváme, že nynější stav jest ohavný, k činu tedy, abychom jej zvrátili!"

„Čeho nám nejprve třeba, toť svoboda. Neztrácejme času, bychom o ni žebrali, chopme se jí. Vyžeňme daleko odtud všecky řeholníky, kteří špiní naši mládež a znemravňují naše ženy. Naučme se žíti a umírati bez kněze."

„Vláda žádá, aby jí lid posýlal poslušné poslance, posýlejme jí revolucionáře. Učiní je nemožnými jako Blanquiho, dovolávejme se jich však na novo, a rány oplácejme ranami!"

„Občané, nesklánějme se již, abychom sbírali drobty; posaďme se směle k hostině. (Trojnásobná salva odměnila řečníka.)

„Jest čas", volal jiný, „abychom již nevídali šourati se po našich ulicích ty faráře, kteří ztučněli z potu osadníkův a kteří pomýšlejí toliko na své vykrmení."

„Ze střeva posledního kněze udělejme provaz na posledního krále."

„Rceme jako Ludvík XIV.: Stát jsme my! Pryč s náboženstvím;

pryč s bohoslužbou, jen jeden kultus si zachovejme, kultus boha Rozumu; pryč s vlastí, toť jest příčinou všech válek."

V jiné schůzi ze dne 29. října pravil týž ctitel boha Rozumu: „Všecky daně jsou zločinné..... A k čemu užívá se těch libovolně vydíraných, nespravedlivých peněz? Platí se jimi armáda, která nás vraždí, kdykoli se jí zlíbí; platí se jimi učitelé všeho druhu, kteří učí jen nevědomosti a hlouposti. Platí se jimi faráři.... Pryč s rozpočtem kultu. Jím tuční toliko černokabátníci. Pryč s rozpočtem vojenským, toho žádají si jen klerikálové, poněvadž jim armáda pomáhá zhotovovati svěcenou vodu; pryč s rozpočtem pro vyučování, neboť lidé, kteří vyučují, jsou jen pitomí pedanti..... Nechceme vlasti; všickni národové jsou bratří. Nechceme vojska ani kněží, a zapovídejme dětem svým mluviti o těchto věcech blbých a nemravných.... Jen smělosť... smělosť, a ještě jednou smělosť! Já jsem revolucionář, jest třeba užívati prostředků násilných, jen toho pilně dbejme, abychom neuvedli život svůj v nebezpečenství."

* * *

Jak statečná schůze soudila o majetku a majetnících, jeví následující slova občanů Bestetiho, Fourniera a Brugniota, pronesená ve schůzích dne 27. a 28. října.

„Privilegovaní lidé nevyrobí ničeho a zhltají vše..... brzy však svlékneme měšťany a zasedneme na jejich místa..... Památné události z roku 1871. otevřely věčnou propasť mezi lidem pracujícím a měšťany. Tito dopouštějí se nezákonitých činů, proč bychom se jich my vystříhali?..... Třeba, abychom poslali do sněmu muže proletáře, aby zbořili nynější budovu socialní a založili novou společnosť.... mimo to třeba vyvolati bouřlivou revoluci, při níž bychom jednali násilně, revolucionářsky. Ve společnosti nazývá se zlodějem, kdo ukradl něco boháči; toť trpký posměch. Pravý zloděj jest ten, kdo bohatství má. Jsou nyní toliko dva druhy lidí: chudí, kteří upracují vše, a boháči, kteří nedělají ničeho. Toť nespravedlnosť a libovůle. Společný majetek musí býti zaveden místo tohoto hanebného stavu. Jen dvě cesty vedou k zavedení společného majetku; součinnosť a revoluce. Součinnosť jest prostředek velmi pochybný a nesnadný...: zbývá tedy jediná možnosť: revoluce, totiž násilí.

„Jediná hodina revoluce učinila vždy více nežli celé století pokojného pokroku. Brzy zavzní hodina, kdy zavoláme v ucho těm, kdo si zadržují bohatství: Vrať se mezi zástup — nebo pojdi! A to bude zajisté spravedlivo." (Dlouho trvající potlesk.)

„Majetek činí všecky zloděje; kdyby nebylo boháčů, nemohl by nikdo krásti. Majetníci jsou cizopásníci, kteří ssají šťávy lidstva.

Zloději jsou tudíž nevinni; nejvýše mohou býti nazváni nemocnými. Proto také schůze: „uváživši, že nebezpeční jednotlivci, které společnosť z obavy, aby jí neškodili, uvězňuje, jsou vlastně lidmi chorobnými, které třeba léčiti a ošetřovati, usnesla se zrušiti všecka vězení, ústavy svědčící o hanebném utlačování, kdežto v našich časech pochopena jest nauka, že třeba sice moralisovati, nikoli však trestati."

Hle, svoboda pro zloděje, smrť pro všecky, kdož něco mají, toť poslední slovo programu socialistické Francie, k němuž přidati sluší ještě zrušení všech vězení.

* * *

Ukázali jsme, co v minulosti učinila pro zemi Francie opportunistů, a nebylo zajisté zbytečno uvésti důkazy o tom, co připravuje v budoucnosti strana radikální, která chce sama býti královnou, a jejímž ideálem jest zřízení komuny. Nechť přirovnají čtenáři vlastenecké činy obou s vlasteneckou obětavostí Francie katolické. *)

Sestrám.

Jak květy peřesté na jednom keři
jsme spolu trávili čas dětství, mládí
a měli jsme se vždy tak něžně rádi
jak ptačí mláď ve hnízdě skrytém v jeři.

Her dětských družky, vzpomínkami čeří
se nitro mé jak voda v plesa hladi,
když v snivý šum ji lehký vánek zladí,
jenž líbá stromy jemně do kadeří.

Vy, drahé duše, matkou uspávané
v též kolébce, v níž líbala mne máti,
touž písní českou, jež jak perly kane

ze sterých hrdel, srdce kouzlem chvátí,
kéž duha štěstí vždy vám zářně plane
nad trnitou a drsnou žití tratí!

Jan Vránek Pohořský.

---

*) Poznámka překl. K originálu francouzskému jest přidáno množství faktur zaplacených penězi zemskými na prefektuře des Bouches-du-Rhône z úvěru povoleného v čas války pro dobrovolníky a pro zřizování ozbrojených sborův ochotníků. Některé tyto účty jsou velmi zajímavy a svědčí jasně o nepatrném citu svědomitosti při správě svěřených peněz. Mimo to jsou tu stvrzenky vozků, kteří dováželi paní prefektovou anebo jiné dámy na nádraží a konečně četná ustanovení pro ředitelstva drah, podepsaná prefektem nebo generálním tajemníkem, aby damám, paní Delpechové, Raymondové a jiným byla povolena bezplatná jízda po celé trati. Žadatel vymiňuje si vždy wagon prvé třídy, wagon salonní nebo ložnici. Mezi účty jest účet za kytice 30 franků; za raky, křepelky, kvíčaly, drůbež, lanýže, lyonské a arleské uzenky, zajíce, koroptve a j. podobné zboží 205 fr. 85 cent. Účet cukráře Darmse a spol. za různé zavařeniny a cukroví 96 franků 90 cent. Účet Jakuba Dumase, vinárníka, 404 franky, a M. Chabrana, vinárníka, 1.162 franky 15. c. Účet za tři sta doutníků londrès, jedno sto po 50 francích; za svíčky a tabák 66 franků. Účet pradleny 67 franků a jiné.

Nově objevený spis o státě athénském a jeho význam pro dějiny starověké.*)

Uvažuje dr. J. V. Prášek.

(Pokračování.)

Šíře dotýká se Aristoteles okolností, za nichž byl Solon zvolen za archonta a smírce stran. K neobyčejné této důvěře obou nepřátelských stran podala dle Aristotelova soudu podnět báseň, v níž Solon vyzývá k útoku na Salamínu. Z myšlének básně projevovala se nestranná povaha Solonova, hájící zájmy obou stran, zkoumající objektivně jejich požadavky a konečně obě strany napomínající, aby upustily od svých svárů. Proto jakkoli byl původem a bohatstvím příslušníkem toliko středního stavu, obdržel plnou moc k úpravě ústavy. Základní myšlénka, jež tanula mu na mysli při řešení těžkého úkolu ústavního a vyrovnání neshod stran, vyslovena jest na více místech: přílišné bohatství jednotlivcův uprostřed chudého množství, z něhož rodila se vypínavosť, bylo dle Solona obavy hodným pramenem všech různic; protož radil boháčům, aby bohatství svého nenadužívali. Jako zákonodárce stal se Solon osvoboditelem chudiny, neboť zrušil ručení tělem i z toho vznikající otroctví a nařídil všeobecné odpuštění dluhů, které dle úmyslu jeho mělo stejnou měrou potkati i boháče i chudé; výše ovšem shledáno, že boháči utrpěli více, jsouce skoro výhradnými věřiteli. Zajímavou podává Aristotelés zprávu, kterak se Solon k úloze své připravoval. Nejprve s některými se radil, ti pak kupovali v čas pozemky za vypůjčený peníz a pak zbohatli. Anekdota tato nebyla neznáma, než Aristoteles ckarakterisuje ji náležitě; bylať myšlénkou demokratickou, namířenou proti starousedlým bohatým rodinám, z níž toliko pravdou zbývá, že snažil se Solon vyzpytovati mínění rozšafných mužův o svých záměrech. Také hájí Aristoteles Solona proti nářku, že se obohatil; dle soudu jeho jednal Solon poctivě a nezištně, on mohl zneužitím ústavy snadno státi se tyranem; vzal však raději za vděk nenávistí obou stran; jen blaho obce bylo mu vodítkem a to, co shledal dobrým a správným. Proto jest Aristotelovi pravdě nepodobno, že by byl muž takového zrna jméno své poskvrnil věcmi malichernými a nedůstojnými — zajisté svědectví; jehož dostalo se nemnohým státníkům úsudkem muže Aristotelovi kongeniálného. Solon sám často ve svých básních dokládá, že měl dosti moci k nabytí samovlády, nikdo však nepopře dle Aristotelova úsudku, že užil moci této toliko k vyléčení chorobného státu (§ 6.).

Základem ústavy Solonovy bylo roztřídění občanstva dle majetku. Rozdělil občanstvo dle obvyklého již způsobu — čtyři fýly zde

*) Oprava. V minulém čísle „Vlasti“ přehlédnuty omylem tiskové chyby: V druhém čísle čti místo „thermothetů“ správně „thesmothetů“, m. „chromografové“ spr. „chronografové“, m. „thermotherie“ spr. „thesmothesie“, m. „Demósthéna“ spr. „Démosthena“, m. „příběhu“ spr. „průběhu“, m. „přiostřené“ spr. „přiostření“, m. „Ilye“ spr. „Elye“, m. „Mysonem“ spr. „Myronem“, m. „nemél“ spr. „neušel“, m. „seisachteii“ spr. „seisachtheii“, m. „Prytomeii“ spr. „Prytaneii“, m. „Thermothetia“ spr. „Thesmothesia“.

jsou patrně míněny, nikoli však napodobení analogických řádů Drakonových, o nichž dočítáme se toliko v částce interpolované — ve čtyři třídy, (τέλη) totiž: 1. v pentakosiomedimny, kteří měli ze svého majetku čistý zisk 500 medimnů ročně; 2. v jezdce, kteří měli zisk nejméně 300 medimnův anebo dle jiných, kteří mohli koně uživiti. Dle Aristotela však Solonským zařízením jest zisk 300 medimnů; měřítko druhé vešlo prý v užívání názorem na obraz Anthemionův. 3. V zeugíty t. j. mezkáře, kteří měli zisk nejméně 200 medimnů, v čemž liší se Aristotelés od pozdějších zpráv, census zeugítů na 150 medimnův udávajících. Těmto třem třídám společně udělil přístup k úřadům, ovšem toliko zásadně, upraviv váhu úřadů jednotlivých dle velikosti majetku úředně oceněného, totiž devatera archontů, pokladníků státních, polétů, jedenácti mužův a kolakrétů. Z této zprávy a z některých dalších údajů, k nimž ještě přihlédneme, sluší vyvozovati, že členové těchto tří tříd dle míry majetku svého byli k nižším anebo k vyšším úřadům způsobilí. 4. Thétové měli toliko hlasovací právo v národním sněmu a na národním soudu, ne však účastenství v úřadech. Postup do vyšší třídy, změnily-li se poměry majetkové, byl vždy možný. Na Akropoli byl ještě za Aristotelových dob obraz, dle jehož nápisu Anthemion, syn Difilův, z théty stal se jezdcem, načež obraz ten bohům věnoval. Ještě za dob Aristotelových nerad kdo přiznával, hláse se o úřad státní, že jest členem třídy thétů.

Dle Solonova mínění poslouchá lid snadno vůdců, proto nechtěl Solon ústavou svou poskytovati možnosti mužům ctižádostivým, aby stavěli se v čelo lidu. Odtud zamítavé jeho stanovisko k požadavkům krajním; dle vlastních svých slov nechtěl ani uzdy napínati, ani příliš uvolňovati, na jiném pak místě sám se s mezníkem srovnává, mezi stranami stojícím. Pak ovšem jest přirozeno, že všech protiv nevyrovnal. Zejména nezavděčil se těm, kteří přáli si rozdělení pozemků. Zpočátku myslili tito, že mírná mysl Solonova zakrývá snahy násilné, a těšili se na olupování boháčů; než, zklamali se a odtud byli k Solonovi naplněni zlobou. S důrazem opakuje Aristotelés, že Solon nezamýšlel ani ješitných snah, ani panství, ani násilí, proto prý nesluší se jeho posuzovati dle výsledků, nýbrž dle vlastní jeho politické činnosti.

Solon sám byl přesvědčen, že ustanovení jeho budou obci spásna, proto zavázal Athéňany přísahou, že po 100 let nebudou ústavy měniti (§ 7.). Pozdější podání mluvilo o závazku toliko desítiletém a s tím spojovalo cesty starce Solona po Lydii, Egyptě i jiných končinách. Avšak i Solon byl podroben omylům. Dílo jeho neznamenalo konec občanských sporův athénských, ono ukazovalo toliko cestu ku konečnému jich vyřízení, neuchránilo však obce dalších velice vážných bouří a převratů.

Aristotelés líčí mnohem podrobněji nežli zpravodajové nám dotud známí přímé následky Solonova zákonodárství. Po vydání zákonů všichni na Solona naléhali; jedni předhůzkami, druzí otázkami. On nechtěje ani zákonů svých měniti, ani znepřáteliti si těch, s nimiž mu bylo žíti, vydal se na desítiletou cestu za obchodem a za shlédnutím světa, do Egypta i do jiných zemí, ježto nebylo dle jeho soudu radno, aby ve vlasti zůstal a komukoli své zákony vykládal; každý ať prý činí, což psáno (§ 11.). Ze slov těch jeví se výtka, že zákony Solonovy nebyly dosti jasné, kterážto výtka ještě častěji se opakuje

(§ 35.). Nejasnosť tato byla povážlivou, ježto mnozí urozenci zanevřeli na Solona pro seisachtheii, lid pak, že nerozdělil pozemků On však naprosto veškeré změny odmítal a odporoval oběma stranám. Raději byl u obou stran nenáviděným, spokojen jsa, že zachránil vlasť a dal ústavu (§ 11.).

Solon opustil město za obecného pohnutí. Po čtyři léta žili Athénští v klidu. avšak pátého roku po archontství Solonově (r. 590) propukly bouře občanské znova, a to silou takovou, že nebyl zvolen ani archon, což se r. 586 opakovalo. Když byl potom zvolen Damasias za archonta, vládl dva roky a dva měsíce, až násilím z úřadu vypuzen. V jednání Damasiovu není lze nepoznati choutek tyrannistických; také tehdejší strany athénské uvažovaly vážně nebezpečenství tyrannidy a z té příčiny snesly se na volbě 10 nejvyšších ročních úředníků, totiž vedle devatera archontů nepochybně ještě i tajemníka státní rady, (γραμματεὺς τῆς βολῆς) a to dle pevného klíče, aby 5 zvolenců voleno bylo z eupatridů, 3 z malostatkářův a 2 z řemeslníků. Aristotelés praví výslovně, že předmětem sporů, jichž Damasias chtěl zužitkovati k dosažení samovlády, byl archontát, z čehož vidí se, že dle ústavy Solonovy, jakož byla prováděna, měl archon moc největší.

Avšak smír stran netrval dlouho. K podnětům obecné povahy, jichž výše již dotčeno, přidaly se podněty ryze soukromé: ctižádosť jednotlivcův a jejich vzájemná řevnivosť. Vznikly tehdy tři strany povahy toliko místní a s vůdci ctižádostivými, kteří toužili po prvém místě v obci buď dle ústavy, aneb i proti ní. Strana Paraliů, hlavou majíc Megaklea Alkmaionovice, žádala si jakousi ústavu prostředkující, strana Pediaků, skládajíc se hlavně z eupatridů v athénské nížině osedlých, toužila po oligarchii a byla vedena Lykurgem, konečně strana Diakriů, vůdcem majíc mladistvého tehdy Peisistrata, jenž pokládán za nejdémokratičtěji smýšlejícího, z části přidávala se k těm, jimž byly dluhy odpuštěny, kteří však přece nevěděli z čeho žíti, z části i k těm, jichž občanský původ nebyl náležitě prokázán. Strana tato majíc ráz socialistický byla nejnebezpečnější, a eupatridé snahou po vyloučení z obecného svazku těch, jichž athénský původ nebyl právě prokázán, pracovali energickému a populárnímu vůdci Diakriů do rukou.

Přicházíme k Peisistratovi a jeho tyrannidě. Aristotelés opět zjednal si zásluhu, že pronesl o Peisistratovi soud správný, jejž opřel o prameny nám dotud namnoze neznámé. Názory naše o tyrannidě řecké jsou pohříchu více méně závislé na jednostranném stanovisku démokraticky smýšlejících spisovatelů, kteří ochlokratii Kleonově bez ostychu přednosť dávali před Periandrem, Peisistratem i Pittakem, neboť aisymnétie, jakož historicky jest Pittakem zastoupena, jest po své povaze rovněž tyrannidou. Historickému zkoumání naší doby, jemuž nově objevenou Politeií tolik nových poskytnuto momentů k bádání, přísluší úloha, aby posuzovalo události ne dle stanoviska politických řečníků starověkých, nýbrž prostě po jejich vnitřní ceně. Aristotelés sám podává příklad následování hodný, snaže se proniknouti k jádru věci a vymýtiti legendu z politického stranictví vypučelou. Dle něho byl Peisistratos z rodiny urozené a bohaté, a vyznamenal se ve válce s Megarskými, smyšlénkou však jest, že byl vůdcem Athéňanů v boji s Megarskými o Salamis, ježto byl mnohem mladší (§ 17). Spoléhaje na oblibu v lidu a na slávu válečnou, sám se zranil a předstoupil před obec, již přemluvil, aby mu povolila

osobní stráž, ježto prý od protivníků svých byl zraněn a stále jest ohrožen jejich úklady. Návrh ten učinil jeho jménem Aristion, načež Peisistratos zřídil si osobní stráž „klackářů“ (κορυνηφόροι), jichž pomocí vyvstal proti obci a zmocnil se Akropole (za archontství Komeova. r. 560 př. Kr.) Když Peisistratos žádal lid o osobní stráž, Solon prý jediný odporoval a pravil, že jest důvtipnější než jedni a zmužilejší než druzí, důvtipnější nežli ti, kteří nevidí, že Peisistratos touží po tyrannidě, a zmužilejší těch, kteří o tom vědí a mlčí. A když slova jeho byla marná, dal prý Solon zbroj svou vynésti před dům se slovy, že byl poslušen vlasti, dokud síly stačily, nyní pak sestarav, že žádá, aby tak činili i druzí. Napomínání jeho ovšem účinku nemělo, proč? K tomu odpovídá Aristotelés následujícími úvahami:

Praví především, že byl Peisistratos, jehož přímo nikde nenazývá tyrannem, jako Solon „náčelníkem lidu“ (προστάτης τοῦ δήμου § 28), když pak nabyl panství, spravoval obec spíše ústavně (πολιτικῶς) než tyrannsky. Aristotelés tudíž Peisistrata nečítal mezi tyranny hellénské, ať již řádné anebo pověstné, a při tom opíral se o soud lidu obecného, který říkával častěji, že tyrannis Peisistratova byla ve skutečnosti životem pod vládou dobrotivého Krona (§ 16). Vidno z toho, že byl Peisistratos netoliko snaživcem za osobními cíly, nýbrž bystrým, uvážlivým politikem, jenž v duchu Solonovu, avšak s důraznějším přihlížením ku přáním lidu, než kolik činil Solon, stát Athénský spravoval, nemaje však podpory ani dědičného práva, ani formalného výkonu volby, potkával se se stálým protivenstvím šlechtických stran. Ještě než utvrdila se jeho vláda, vypudily jej spojené strany Megakleova a Lykurgova, za archontství Hégésiova. Ve dvanácti však letech, dohnán jsa Megaklés spory stran, učinil s Peisistratem smlouvu a uvedl jej do Athén způsobem již z Hérodota známým, přestrojiv thráckou květinářku za bohyni Athénu. Ku konci sedmého roku po svém návratu vypuzen byl Peisistratos po druhé; tehdy uradil se v Rhaikélu při Thermském zálivu, odkud odešel do hor Pangajských, a když si tam zjednal vojsko i peníze, odebral se konečně do Eretrie a pokoušel se odtud, poprvé způsobem násilným, o nabytí panství v Athénách, při čemž pomáhali jemu Thébané, Eretriané, Lygdamis tyrann naxiotský a Argejští. Maje mimo jiné i pomoc 1000 Argejských, s nimiž byl spřízněn skrze choť svou Timonassu (§ 17), porazil u Pallény na půdě diakrijské své odpůrce; nabyv panství, odňal lidu zbraň a stal se tyrannem tak mocným, že mohl po nějaké době i spojence svého Lygdamia znova na Naxos uvésti (§ 15).

Jest pozoruhodno, že teprve po třetím nabytí panství nazývá Aristotelés Peisistrata tyrannem, ovšem tyrannem ve smyslu obecném, vládcem totiž, jenž zmocnil se panství proti právu. Z toho jest vyvozovati, že prvé dva pokusy měly na sobě alespoň stín panství zákonného volbou lidu vzešlého. Že pak i tuto třetí vládu Aristotelés za blahodějnou pokládal, plyne z dalšího jeho uvažování. Peisistratos spravoval dle něho obec vážně, byl lidumilný, k provinilcům shovívavý. Nezámožným půjčoval do hospodářství peníze, aby mohli svá pole bez překážky vzdělávati; jednal při tom ovšem s politického stanoviska, chtěje jednak zameziti, aby se lidé v městě nezdržovali nýbrž o samotě na venku žili, jednak aby majíce dostatečné prostředky, hleděli si více svých živností než politiky. Ježto byla země ustavičně vzdělávána, rostly tím i důchody jeho, neboť ze všeho výnosu vybíral si desátek.

Starobylé naukrárie a jejich práva nehodila se ovšem valně do jeho záměrů, proto ustanovil venkovské soudce (τοὺς κατὰ δήμους δικάστας) a častěji sám vyjížděl do kraje, aby k vykonávání práva dozíral a svářící usmiřoval, poněvadž by jinak do města se stížnostmi chodili a hospodářství zanedbávali. Lidu obecného šetřil i ve příčinách jiných Na venek zjednal mu stálý mír, jehož udržoval politikou mírumilovnou; jinak v životě soukromém zachovával způsoby občanské, ve všem spravuje se zákony a sobě neosobuje žádné přednosti. Jednou obžalován jsa z činu krvavého, sám stál před Areiopagem, kdežto půhonce jeho strachu maje, nepřišel.

Dosáhnuv vysokého stáří, zemřel Peisistratos nemocí v roce archontství Filoneova (r. 527 př. Kr.), načež panství připadlo jeho synům, Hippiovi a Hipparchovi, pošlým ze zákonných manželek původu athénského, a Iofonu i Hégésistratu, jinak Thessalovi, synům Timonassy, dcery Gorgila argejského a vdovy po ambrakijském Kypsélovci Archinovi.

Za synů Peisistratových bylo již panství mnohem obtížnější. I po právu dědickém i dle stáří stali se vládci Hippias a Hipparchos, v čele vlády byl však Hippias, státnicky nadaný a rozvážný; naproti tomu Hipparchos byl povahy zamilované, oddán životu veselému a přítel básníků, z nichž Anakreonta, Simonida i jiné některé do Athén povolal. [1]) Thessalos, zpupný jsa a úporný, zavinil události, které přivodily úpadek jeho rodu. Pych proti panně z urozeného rodu Gefyraiů, jménem Harmodii, jenž vyvoval krvavou odvetu jejího bratra Harmodia a jeho přítele Aristogeitona, byl činem Thessalovým, Hipparchos pak stal se bezděkou jeho obětí. Odtud byla tyrannis Hippiova mnohem tvrdší. Mnozí ze spiklenců vypověděni, jiní usmrceni, z čehož vznikla nedůvěra lidu k tyrannu. Tento hleděl sám panství své zajišťovati, proto počal čtyři léta po smrti Hipparchově opevňovati Munichii, [2]) chtěje tam, do bezprostředního sousedství moře, přenésti své sídlo, když již v městě nebyl dosti jist. Avšak uprostřed příprav vypuzen byl skrze spartského krále Kleomena a spojené s ním Alkmaionovce r. 510 př. Kr.

III.

V předešlé stati šíře vylíčili jsme hlavní momenty starších dějin athénských dle nově objeveného svědectví Aristotelova, jímž dějiny tyto nabývají rázu namnoze dosud neznámého. Jinak jest s dějinami po r. 510 př. Kr., po vypuzení Peisistratovců, neboť v nich neruší se již pásmo celkové, nýbrž objasňují více méně jednotlivé podrobnosti, zejména pak události, způsobené činiteli oligarchickými.

---

[1]) Okolnost tato stala se nepochybně později pramenem pověsti o redakci písní Homérských, jíž prý po vůli Peisistrátově Onomakrítos a jeho čtyři soudruzi vykonali. Dnes ovšem známo, že již za Solona byly básně homérské v obě veliká epa sloučeny, a že pověsť o redakci Onomakritově vznikla za doby pegamských Attalovců, když hledán v minulosti athénské knížecí rod, který by mohl co do mäecenatství k Attalovcům býti přirovnáván.

[2]) K tomuto opevňování Munichie odnáší se patrně věštba, kladená do úst Epimenidovi Hermippem Kallimachejským (u Diog. Laërt I., 10., 11 a u Plut Sol. 12: svr. Athény 385), kteráž dosud slučována s událostmi, sběhlými po bitvě lamijské. Srv. Diels v Sitzungsber. der preuss. Akad. der Wiss. 1891, 399.

Tak dovídáme se z Aristotelova spisu velmi důležitou příčinu, proč Sparťané poskytli Alkmaionovcům pomoci proti tyranům, kteří byli jinak jejich proxeny. Bylit Peisistratovci spojeni s Argem, úhlavním protivníkem Sparty, a tudíž konec tyrannidy v Athénách znamenal spolu oslabení nenáviděného Arga (§ 19.). Tedy rozhodovala ve Spartě příčina politická; věštba delfská, kteráž obyčejně za příčinu pokládána, měla v pravdě povahu malicherného zastírání se. Když Hippias ze země byl vypuzen, dovoleno zůstati v zemi jeho přátelům, zejména Hipparchovi (§ 22.). Na jiném místě dovídáme se, že nebyli Alkmaionovci prvými útočníky na Peisistratovce a jejich tyrannidu, neboť již před nimi osnoval úklad ovšem bez úspěchu jakýsi Kédon, muž statečný dle zlomku písně, Aristotelem zachované (§ 20.).

Ihned po svržení tyrannů učiněna zkouška občanského práva (διαψηφισμός), poněvadž mnozí přisvojili si samovolně občanství (§ 13.). Předním mužem v Athénách byl odtud Kleisthenés, vůdcem pak strany tyrannům přátelské a ne oligarchické Isagoras, syn Peisandrův. Postavení Kleisthenovo bylo obtížné, nebo již tehdy sdruženi byli eupatridové v mocné kluby (ἑταιρίαι), které lid popouzely proti Kleisthenovi, obviňujíce jej z choutek oligarchických. Tu Kleisthenés odhodlal se k činu ráznému a slíbil lidu, že mu zjedná oprávněnosť politickou. Isagoras povolal na pomoc Kleomena, který Kleisthena vypudil, Alkmaionovce pak a 700 rodin jiných pro vraždu Kylonovců vypověděl. Po té chtěl rozpustiti radu národní a dáti panství Isagorovi a jeho 300 přátelům; rada však odporovala, lid se shlukl kolem ní a přinutil Kleomena i Isagoru k útěku na Akropolis. Po dva dny obléhal lid hrad a teprve třetího dne propustil po úmluvě Kleomena i jeho stoupence a povolal zpět Kleisthena i vypověděnce, načež Kleisthenés, zvolen jsa jako kdysi Solon a Peisistratos za náčelníka lidu, léta čtvrtého po vypuzení tyrannů, t. j. r. 507 př. Kr., opravil ústavu Solonovu v pokročilém smyslu démokratickém (§ 20.). Rozdělil totiž veškero občanstvo na místě dosavadních čtyř v deset nových fýl, aby je tak smísil a většímu počtu účastenství ve správě obecní zjednal; odtud přísloví μὴ φυλοκρινεῖν těm, kteří by rádi rodem svým se chlubili. Dvanácte fýl proto nezavedl, aby neshodovaly se nové fýly s existujícími již trittyemi, čímž by smísení se obyvatelstva nebylo dosaženo. Zemi veškeru rozdělil na trittye nové a démy; trittyí těchto místních proti starším povahy náboženské bylo 30, 10 kolem města, 10 v Paralii, 10 v Mesogaii nebo Diakrii. Každá trittys skládala se z částek, po vší Attice roztrousených. Démy zvané buď dle jména místa, kde se rozkládaly, buď dle osadníků, ježto všechny démy s osadami nebyly totožny, nabyly působnosti dřevních naukrarií. Fýly pojmenovány dle jmen hérojských, jichž 10 ze sta navržených Pythia ustanovila (§ 21.). Na ochranu lidu zavedl i ostrakismos i volbu vojevůdců, z každé fýly po jednom.

Dosavadní domnění, že ostrakismu užito poprve ještě za doby Kleisthenovy, Aristotelés zvrací, neboť praví, že jeho poprvé užito dvě léta po bitvě Marathonské (r. 488 př. Kr.), která svedena za archontství Fainippova, a to proti výše zmíněnému Hipparchovi, synu Charmovu, ba Aristotelés tvrdí přímo, že právě proti Hipparchovi ostrakismos Kleisthenem zaveden, aby mohl býti vyobcován, neboť prý Athéňané, spravujíce se vrozenou sobě mírností, dovolili přátelům Peisistratovým pokojně v zemi pobývati, této strany pak vůdcem byl

Hipparchos (§ 22.). Potom ještě po tři léta vypovídáni ostrakismem přátelé tyrannů, mezi nimi Megaklés, syn Hippokratův z Alopéky. Teprve r. 485 počali i jiné z občanů vypovídati, zdálo-li se, že vynikají; prvý byl Xanthippos, syn Arifronův.

Sporná otázka, kdy zaveden v Athénách místo volby los při ustanovování úředníků, vyřízena dalším údajem Aristotelovým. Stalo se tak r. 487 za archonta Pelesina; tehdy poprvé navrhly démy 500 kandidátů, po 50 z každé fýly, vždy pak z padesáti vylosován jeden archon, kdežto z desáté fýly nepochybně vylosován stálý tajemník rady národní. R. 483 objeveny laurijské stříbrodoly v Maroneii (za archonta Nikodéma) i vynášely státu ročně 100 talentů (§ 22.).

Za těchto událostí zorganisovaly se strany lidová a šlechtická, kteráž organisace pak potrvala až do doby eukleidské. Prvým vůdcem lidu po Kleisthenovi byl Xanthippos, vůdcem šlechty Miltiádés (§ 28.) Když však Xanthippos byl vyobcován a Miltiádés v žaláři zahynul, vystupují v popředí mužové noví, Themistoklés jako vůdce lidu a vedle něho náčelník šlechty Aristeidés. Prvý počin Themistokleův spadá ještě do r. 483. Když totiž někteří navrhovali, aby byl zisk z dolů Laurijských mezi démy rozdělen, dovedl Themistoklés zmařiti návrh ten, aniž udal, k čemu peněz užiti zamýšlí (§ 22.). Navrhlť, aby z výnosu dolů Laurijských bylo půjčeno stu nejbohatších občanů po jednom talentu. Bude-li se líbiti způsob, kterak jmění toho bylo užito, budiž pojat náklad na účet státu, jinak může stát od dlužníků peněz požadovati. Nabyv takto práva o Laurijských penězích rozhodovati, dal stavěti sto triér, každou jedním z bohatých občanů. Souvisí-li s jednáním tímto ostrakismos Aristeidův, Aristotelés nepraví, výslovně však podotýká, že návrhem Themistokleovým dostalo se Athénám lodí, které o tři léta později zvítězily u Salamíny.

Válek řeckoperských dotýká se Aristotelés nehrubě, poněvadž byly mimo úkol spisu jeho, za to pojednává podrobně a s hlediště namnoze nového o stavu, který vznikl následkem těchto válek. Především jest důležito, že válkami perskými nabyla opět půdy oligarchie. Dle Aristotela vzmáhaly se Athény za ústavy démokratické až do výpravy Xerxovy. Po válkách perských nabyla opět moci rada Areiopagitův, a to za poměrů, které Aristotelés na jiném místě (§ 41.) pokládal za změnu ústavy. Dále rozpisuje se o tomto státním převratu. Rada Areiopagitů řídila stát, jakkoli žádným nálezem lidu nebyla jí moc udělena, z té jediné příčiny, že zjednala si zásluhu o vítězství salamínské. Tedy ne Themistokleovi, jakož tvrdili všichni historikové dle podání, v Athénách od Periklejských dob běžného, nýbrž Areiopagu náleží dík potomstva za slavný den salamínský; neboť když vojevůdci lidem volení nevěděli si rady a vyvolati dali za pochodu Xerxova, aby každý sám zachrániti se hleděl, zjednal Areiopag prostředky, dal každému občanu po osmi drachmách i poručil jim, aby na lodi vstoupili. Vypravování o Themistoklejském výkladu věštby o záchraně za dřevěnými zdmi není dle toho historické, zásluha Themistokleova pak zakládá se na vynikajícím účastenství jeho při správě loďstva, od Artemisia po Salamínu. Lid athénský uznával také vděčně zásluhu Areiopagu a ponechal jemu správu státu i po skončené válce. Tu ovšem pozoruje se v textu Aristotelovu mezera citelná, neboť nedovídáme se, jakým způsobem Areiopag správu státní vykonával, ani neznáme poměrů mezi solonsko-

kleisthenovskými úřady, jichž nepřetržitosť jest odjinud prokázána, a radou na Areiopagu. Aristotelés toliko dokládá, že byla athénská politika té doby výborně řízena. Za náčelnictví Themistokleova a Aristeidova, kteří tudíž byli ve shodě s radou na Areiopagu, vyznamenávali se Athéňané bojem na zemi i na moři, kde proti vůli Sparťanů nabyli hégémonie. Oba náčelníci rozdělili se o vůdčí úlohu tou měrou, že Themistoklés opatřoval věci válečné, jsa vojevůdcem výborným, Aristeidés pak byl výborným státníkem, který překonával všechny souvěkovce svou úctou ku právu. Stát tudíž užíval služeb jednoho v poli, druhého v radě. Stavbu hradeb oba spolu provedli, ne tudíž Themistoklés sám, jakož dosud tvrzeno dle svědectví Thukydidova, při čemž nebylo překážkou, že různili se názory politickými. Avšak Aristeidovou zásluhou odpadli Ionové od spolku spartského. Aristeidés také uložil městům spojenců příspěvky spolkové a složil přísahu v ruce Ionů, že bude bojovati ve spolku proti každému nepříteli a za každého přítele, na jejíž utvrzení tito hroudu rudy (τοὺς μύδρους) podle dávného zvyku do moře ponořili (§ 23.).

Avšak Aristeidés dovršoval i démokratické řády, při čemž dlužno předpokládati, že jednal za souhlasu Areiopagu. Tato záhadná věc dá se jen vysvětliti úvahou, že šlechtičtí živlové athénští proti démokratii zaujati nebyli, že však přáli si sami lid k samosprávě dle svých zkušeností a v přirozeném postupu uváděti. Když totiž z hégémonie vzrůstalo sebevědomí Athéňanův a hotové peníze hromadily se v pokladně spolkové, radil Aristeidés, aby uchopili se Athéňané vůdcovství ve spolku a za tou příčinou aby obydlí svá a tudíž i politické těžiště přenesli z venkova do města, všichni že tak najdou obživu, jedni ve službě válečné, jiní ve službě posádkové, jiní konečně ve správě námořského spolku, a tak že budou míti v rukou vůdcovství nad spolkem veškerým. Jednavše dle této rady, stali se Athéňané ku spojencům pánovitějšími, kromě Chijských, Lesbiotův a Samských, neboť tyto tři obce byly jmíny za strážce říše námořské, a proto zůstaveny jim i ústava i kraje poddané. Návrhem Aristeidovým dostalo se především athénskému lidu velikého zisku hmotného, ježto odtud více než 20.000 občanů mělo výživu ze spolku námořského; počítaloť se 6000 soudců, 1600 lukostřelců, 1200 jezdců, 500 členů rady, 500 mužů, kteří střehli lodní stanoviště, asi 700 úředníků v Attice a tolikéž asi v poli a za hranicemi; k tomu počítati jest 2500 těžkooděncův, asi 2000 mužův, obsluhujících 20 lodí strážných a 10 lodí příspěvky shromažďujících, kteříž všichni měli odtud výživu z obce. Lid tudíž stěhoval se do města, aby žil na útraty státu (§ 24.). Přihlížíme li ku pravému stavu věci, tož teprve Aristeidés Athény založil, pojav do nových hradeb obyvatelstvo venkovské; před tím obývaly ve městě, totiž v jádře jeho Kydathénaii a Melitě, toliko rodiny šlechtické a některá dědičná duchovenstva.

Po 17 let (tudíž až do r. 463 př. Kr.) byla správa obce v rukou Areiopagu. Obci zatím přibývalo velikosti i významu, načež Efialtés, syn Sofonidův, postaviv se v čelo lidu — Aristeidés zemřel r. 468 a r. 470 nepochybně byl Themistoklés ostrakismem vyobcován, — učinil útok na práva Areiopagu. O Efialtovi praví Aristotelés, že byl neúplatný a k ústavě spravedlivý, zajisté svědectví znamenité, přihlíží-li se ku stanovisku obecně známému, z něhož Aristotelés na poměry veřejné a na rozhodující politické činitele pohlížel. Po té líčí

Aristotelés způsob, jímž Efialtés státní převrat provedl, pohříchu však není příslušná část zprávy Aristotelovy úplná, byvši nahrazena pozdější interpolací. Toliko dovídáme se, že odstranil Efialtés velikou část Areiopagitů, pohnav je k zodpovídání se ze správy. Po té způsobil za archontství Kimonova, že vzat byl Areiopagu všechen dozor na ústavu a na správu státní a odevzdán s části radě národní, s části sněmu a s části i sborům soudním (§ 25). Že i pokračování nyní ztracené a tendenčním obviňováním Themistoklea nahrazené jediné Efialtovi pád Areiopaga přičítalo, propovídá Aristotelés níže (§ 35. a 41.), kdež praví, že Efialtés sám zlomil moc Areiopagu, a to způsobem, k němuž Aristeidés cestu označil. Zpráva tato jest podivuhodna, neboť z ní plyne, že ani Aristeidés neuznával za vhodné, aby athénský lid naprosto byl vyloučen ze správy státní. Patrně tedy vznikala obava, že vláda Areiopagu zvrhne se v oligarchii anebo dokonce v tyrannis, kteréž obavy ani Aristeidés neuměl se zhostiti. Není tudíž Aristeidés toliko zakladatelem námořské říše Athénské, nýbrž i pravým původcem Periklejské démokratie. Efialtés byl toliko nástrojem, jejž brzo po pádu Areiopagu odklidila vražedlná ruka Aristodika Tanagerského. Dle Politiky (II, 12, 1274 A) byl spojen s Efialtem i Periklés, Politeia však o účastenství jeho pomlčuje.

Po svržení Areiopagu Efialtem počala se správa státní uvolňovati ve smyslu démagogickém a určitěji než dříve podával ráz jednotlivých vynikajících osobností i ráz době, v níž jednaly. Dle Aristotela (§ 26) bylo neštěstím, že za těchto pohnutých dob neměla strana mírnějších démokratů způsobilého vůdce, který by rovnal se vážností a rozmyslem Aristeidovi. Kimon sice stanul v čele živlů rozvážnějších, byl však příliš mlád a teprve nedávno účasten života veřejného. Nad to mnozí z vážných občanů padli v boji, neboť tehdy i když válka vznikla, táhli do boje jen občané — narážka na doby Aristotelovy, kde bojovali namnoze peltasté za žold, — a ježto stratégové byli nezkušení a toliko pro vzácnější původ rodinný voleni, stalo se obyčejně, že z těch, kteří táhli do boje, 2000—3000 již se nevrátilo. Tak ubývalo dobrých vojevůdcův i z lidu i z tříd zámožných.

Těmito temnými rysy líčí Aristotelés dobu, která uplynula od úmrtí Aristeidova až po bitvu u Koroneie (r. 447 př. Kr.) Tehdy skutečně jediný Kimon zachoval dobrou pověsť athénských vojevůdců z válek perských a jen okamžitá slabosť Sparty byla příčinou, že již po bitvě u Tanagry (r. 457. př. Kr.) nebyla říše Athénská ztroskotána. Ze zpráv dotud známých byl ovšem žalostný stav tento vyvozován, avšak posouzení tak příkrého, jakým v pravdě jest příslušné místo textu Aristotelova, marně bychom v literatuře starověké hledali.

Ještě dnes vyskytují se enthusiasté, kteří v athénské démokratii doby Periklejské vidí ideál státní správy a v jednotlivých politických činitelích té doby vlastence osobního egoismu prosté, toliko ve prospěchu svrchovaného lidu zápolící se zpátečnickými náčelníky. Ani Kimon nebývá ušetřen přísných úsudkův, anobrž i ve vážných spisech zahostil se způsob, viděti v Miltiadovu synu aristokrata, který by vším svým jednáním výborně se hodil za repraesentanta anglické gentry; ano, vyskytly se i úsudky, které historický význam jeho připisovaly na vrub známé štědrosti. I v této příčině Aristotelés zůstavil úsudek pozoruhodný a Kimonovi spravedlivé uznání pojisťující. Bohatství Kimonovo nazývá sice i Aristotelés „knížeckým“ (τυραννικὴν

ἔχων οὐσίαν), avšak vedle toho propovídá, že vykonával Miltiádův syn občanské své povinnosti nejstkvěleji a že mnohým spoluobčanům zjednal výživu. Každý člen jeho rodného dému Lakiadů, který na severozápadní straně přiléhal k městu Athénám, směl k němu přijíti, kdykoli chtěl, a dostal, čeho potřeboval. Pozemků svých neohrazoval, aby v jeseni každý mohl vejíti a požiti plodů (§ 27.) Jakkoli tudíž byl Kimon vůdcem boháčův a politickým odpůrcem Perikleovým, přece nesmí býti vyhlašován za upjatého konservativce, protivujícího se proudu doby, nýbrž za státníka a vůdce mírné démokratie, jenž přál si, aby ústava athénská vyvíjela se zvolna, v duchu Aristeidově.

Z té příčiny sluší rozlišovati athénskou démokratii doby Kimonovy a historický zjev Perikleův. Jest to jen časová náhoda, která k největšímu rozvolnění státních řádův athénských připoutala světodějný zjev Xanthippova syna. Periklés ovšem při stkvělých vlastnostech svého ducha stal se spolupůsobcem démokratie, anobrž i jejím předním repraesentantem, avšak ani tento v pravdě olympijský státník nebyl prost útoků bezhlavé démagogie. Lesk, jímž ozářena jest démokratie athénská V. stol. př. Kr., jest toliko leskem zjevu Perikleova. Ve spise právě objeveném Aristotelés počíná vzpomínati státnické činnosti Perikleovy mnohem později; v Politice však (II., 12; 1274 a) jmenuje jej již soudruhem Efialtovým při svržení Areiopagu. Dle Politeie byla prvým politickým činem mladého Periklea žaloba do Kimona z jeho vojevůdcovství, čímž patrně míní se stratégie Kimonova za třetí války messénské, v níž Sparťané z nedůvěry urazili Athéňany a tak podryli váhu Kimona, sobě přátelského. Druhý čin, jenž sice Perikleovi není zřejmě přikládán, bezpečně však již uskutečněn byl za jeho politického vůdcovství, jest připuštění i malorolníků k archontství, r. 457 za archontství Mnésikleidova (dle opravy Briegrovy v Unsere Zeit 1891 II., 29), jenž sám prvý z malorolníků za archonta vylosován. O osm roků později (r. 449 za archontství Antidotova) usneseno, a to tehdy výslovně po návrhu Perikleově (§ 26). aby občanství jenom na ty příslušníky athénské bylo obmezeno, jichž oba rodiče byli ἀστοί v širším slova smyslu, t. j. ryze athénského původu, známé to nařízení, kterým kol 5000 mužů ze řad athénských plnoobčanů vyloučeno.

Těmito ustanoveními domohl se Periklés nepopírané přednosti v Athénách, jíž s překážkami sice požíval až do své smrti. Odtud dle soudu Aristotelova nabývala ústava rázu více a více démokratického. Areiopagu odňal Periklés ještě některá jiná práva, potom přiměl Athéňany, aby veškeru péči věnovali loďstvu. Loďstvo bylo odtud základem vší moci athénské a hlavní oporou démokratie; v důvěře v loďstvo strhl na sebe lid znenáhla veškeru správu, z čehož viděti, že ve mnohých stránkách dovršovala se již démokratie bez Periklea, ba proti jeho vůli. Aristotelés výborně označuje, že i Periklés, chtěl-li prospěti státu dle svých názorů, nemohl se zbýti prostředků démagogických; líčíť charakteristicky původ soudních platů ze zápolení Perikleova s Kimonem. Bohatstvím nemohl Periklés s Kimonem zápoliti a tudíž nebyl s to, aby štědrostí překonal svého odpůrce. Tu Damonidés z Oie mu poradil, aby nemoha ze svých prostředků, dával lidu z pokladny státní, a proto ustanovil Periklés plat za sedání na soudech. Ryze démagogickým prostředkem domohl se tudíž Periklés vůdcovství lidu, avšak nabyv moci, mírniti se snažil

choutky množství, dychtivého dalších výhod, a to zejména hmotných. Následky toho ukázaly se neblahé, neboť odtud nehodní lidé tlačili se k osudí horlivěji než občan klidný. Také vznikl z novoty této zlozvyk podpláceti soudce (§ 27.). Periklés sám váhou slova svého dovedl mnohý soucitný čin v zárodcích potlačiti, ač ne bez namáhání, sám však ještě dožil se následků svých úmyslů, kterých neočekával. Duchaplným způsobem prokazuje totiž Aristoteles, že peloponnéská válka měla i ve vývoj athénské ústavy následky velice škodné, táž válka, o kteréž dovídáme se z Aristotelova spisu, že byl Periklés do ní vehnán, a to týmž démagogem Damonidem z Oie, později za to ostrakismovaným. Dokud většina lidu žila na venkově, byť i někteří v poli za žold sloužili, přece vraceli se opět po skončené válce k opuštěné hrudě a dávali tak výhost planému politisování. Jinak však bylo, když na počátku války Sparťané vtrhli do Attiky a lid před nimi hledal útulku za zdmi hlavního města a spojeného s ním přístavu. Tu lid ve městě uzavřen jsa a navykaje si žíti z válečného žoldu, počal se plésti — vlastní slova Aristotelova — jednak zúmyslna, jednak z nouze do věcí státních. Škodné následky toho dostavily se brzy, neboť po smrti Perikleově nestal se vůdcem lidu rozvážný a státnickým věhlasem nadaný Nikias, nýbrž démagog Kleon, jenž, byť bychom nepřidávali víry strannickým šlehům Aristofanovy Musy, neměl ani vzdělání, ani způsobilosti, ani osobní počestnosti, nezbytné k úřadu vůdce lidu. Aristotelés i o Kleonovi pronáší soud velmi případný. Dokud prý Periklés žil, nebylo zle se správou obecní; když však zemřel, stal se náčelníkem lidu muž, který u rozvážných občanů žádné váhy nepožíval, kdežto až dotud vůdcové lidu vždy z mírných bývali. Ctižádostivou snahou svou — praví Aristotelés — přispěl Kleon nejvíce ku znemravnění lidu. Proti ctihodnému zvyku athénskému sám prvý vystoupil na řečniště v kožené zástěře a ne jako jiní lidé klidně a v rouchu slušném, křikem pak toliko a tupením jitřil lid (§ 28.). Vůdcovství lidu z příslušníků mírné démokratie, jejímž posledním repraesentantem byl Periklés, přešlo odtud do rukou démagogů. (Dokončení.)

O slavjanofilství Kirějevského a dra. Masaryka.

Píše **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

(Pokračování.)

Významno a poučlivo jest slyšeti pana Masaryka, jak vykládá o tom, kterak se stanoví pravda v té které církvi křesťanské; při tom úplně nezná auktority Boží, která rozhoduje a vše jen lidem rozhodovati dává, beze vší auktority vyšší. Vůbec dělá na nás rozbor jeho dojem, že dle toho není (hlavně v náboženství a církvích) objektivní pravdy. Také kritika, ve které dobré i slabé stránky katolické církvi vyznačiti chce, mnoho nás nevábí, poněvadž víme ze Selbstmordu, že neomylnosti papežské, — kterou zde chválí a z níž i coelibát vyvozuje! — prostě nerozumí. O trpivosti (tak překládá slovo: *tolerance!*) a obosobení (v závorce má: společenský

atomism) protestantském mluviti nechceme a pana professora v jeho blaživých názorech rádi necháváme, i když jeho češtiny je nám při tom líto. *Trpivosť — obosobení!*

Famosními jsou náhledy Kirějevského i Masaryka o scholastice, bez které se nemohli ani zde obejíti, vlastně bez nájezdů proti ní, jakkoliv oba ukazují, že scholastiky neznají a jen otřepané fráze opakují. „Scholastika je Kirějevskému představitelkyní všeho rozumového vývoje středověké Evropy a zároveň jeho nejjasnějším výrazem.“ To je dosti správným a rozhodně lepším než výrok, že římská církev... konec konců svou hierarchii učinila nejvyšší auktoritou nejen víry (to jaktěživa ne!), ale i rozumu (čehož dokázati zapomenuto!) Opakuje-li pan Masaryk slova Kirějevského: „I požadovala tedy (!?) po rozumu, aby slepě se vzdal této auktoritě,“ či mluví-li sám za sebe, nevíme, ale pamatujme se, že v Selbstmordu psal také o slepotě, a, — jak jsme ve své polemice ukázali — slepě! Opakuje se zde staré přísloví: „kdo v peci sedá, druhého tam hledá.“ Dokládá-li se pan Masaryk výroku Kirějevského — — „příklad s Galileim je prý typický pro římskou církev a charakterisuje její poměr k lidskému rozumu“ — tak odpovídáme následovně: Pan Kirějevský by dobře udělal, kdyby si vzpomněl, jak před chvilkou rozum „logickou abstrakci“ odsuzoval a jak právě racionalism římské církvi předhazoval; pan Masaryk také nechybí, když si přečte Vatikánské dekrety a když pozná, kterak katolická církev vylučuje ze společnosti své toho, jenž by dotýkal se skutečných práv rozumu. Pokud jde o Galileiho, měl pro tu věc pan Masaryk už jednou spor s Hlavinkou, a pokud se dobře pamatujeme, nedokázal, že Grisemann, o něhož se Hlavinka opíral, není v právu. Chceme slyšeti důkaz věty, která se zde o Galileim nadhazuje, že byl totiž církví odsouzen pro rozum a že nechtěl slepě věřiti. Točí-li se země kolem slunce, nebo naopak, není církevním učením a nebylo, i když mnozí staří theologové ve své horlivosti šli v tom trochu daleko. Kdo ví, jak se vytvoří dogma v katolické církvi a co znamená dogma v katolickém smyslu, a také, co dlužno o sporných tehdejších domněnkách mysliti, ví, jaké váhy byly domněnky a disputace církevních theologů. Z dějepisu víme, že tou nemocí stonali nejen theologové nýbrž i laici, a za mnohé připomínáme třeba jen Keplera, jenž svých výzkumů také Písmem dovoditi hleděl.

Jakkoliv ani Kirějevský nezachoval se ke scholastice spravedlivě, přece názory a výtky jeho jsou daleko vážnější a věcnějšími než názory Masarykovy. Čtenář posuď to sám z předhůzky Masarykovy na straně 42. „Dle Kirějevského necharakterisují scholastiku na př. spory realistův a nominalistův, otázky o narození Panny Marie (pan professor myslí asi na neposkvrněné Početí P. M.?) a t. p., ale postavení libovolných otázek o předmětech zbytečných a rozebírání všech možných důvodů pro i proti.“ Že by si byla hrála scholastika po sedm set let (?!) abstraktními pojmy a přinesla všeobecnou slepotu, jak chce Kirějevský, zdá se i panu Masarykovi trochu přehnaným, jakkoli nezapomíná vyhlašovati, že „tu velmi dobře charakterisuje scholastiku“, jenom že prý zapomíná, že to o scholastice platí v jejím úpadku a ne v jejich počátcích a vrcholu. „Po historické stránce Kirějevský nepoznal, že scholastika nebyla vždy stejná.... Po stránce věcné Kirějevský posuzuje scholastiku jednostranně.“ (42.)

Ve scholastice jsou prý vlastně dva prvky, jeden dobrý a jeden zlý. Onoho Kirějevský nedobře postřehl, tento prý postihl dobře. Slyšme ho tedy! V latině prý rozum upadl v sítě distinkcí a umělůstek scholastiky, a auktoritou hierarchie prý vyznačen poměr rozumu ku pravdě, „proto nezbývalo než „logická schematisace“ a umělé dokazování, že rozum s hierarchií v tom a v tom nesouhlasí, při čemž ovšem vznikala haerese za haeresí, až konečně i protestantism zplozen! V pravdě, kdo o scholastice tak píše, nemá o ní ponětí, a znalci jest se diviti, kterak možno takovou stravu dávati intelligenci devatenáctého století! I historik nemálo užasne, slyše, že protestantism je prý dítětem scholastiky, ten protestantism, který ji potíral a hanobil kde mohl a čím mohl. Máme za to, že původce protestantské haerese, známý dr. Luther, věděl o počátcích protestantismu trochu líp a víc než filosof Kirějevský, a ejhle, týž Luther považuje scholastiku ne svého učení matkou, nýbrž — Antichristi *lupanaria!*

Teď zase kousek z pana Masaryka, jenž si nedal příležitosti ujíti a pustil se při tom také do scholastiky. Kirějevský považuje rozum lidský a jeho bádavosť jaksi zdrojem scholastiky; Masaryk proti tomu vyhlašuje na straně 44. „a pravou protivou scholastiky není mystika, ale rozum a zkušenosť.“ K tomu poznamenáno budiž: Kdyby pan dr. Masaryk, jenž se bez pochyby znamenitým znalcem považuje filosofie positivistické, tolik měl rozumu jako znamenití znalci scholastiky, sv. Tomáš, Duns Scotus, Cajetan, Suarez, Banez, mohl by z plného hrdla a vděčného nitra k nebi volati: Zaplať Pán Bůh! Je to zpříma mrzkým a zahanbujícím, když se o scholastice, která rozumu tolik užívala, že v tom směru až přes příliš daleko šla, předhazovati protivu v rozumu. Kdo scholastiku studoval z jejich vlastních tvoreb a ne z pamfletů, vyzná s Kantem nejen o sv. Tomáši, nýbrž o sterých jiných scholasticích, že byli mistry v logice a přemnozí takového rozumu a ostrovtipu, že se mu nelze nediviti. Ostatně připomínám panu Masarykovi, co jsem mu ve své polemice předhodil a čeho podnes ani v puntíčku nevyvrátil! Budiž zde ještě popřáno několik řádků následujícímu výronu páně doktorovu. Píše na straně 43—44: „Scholastika a dokonce chybná scholastika nikdy nevymizí. Rozum lidský nutně ve svém vývoji vychází od podání, a tím již scholastika je dána — tedy *podání* je principem jejím? Ó nebesa! —; jen o to běží, do které míry je nezbytná a neškodná a jak ustupuje přesnému myšlení a správné methodě. Kdo chceš pochopiti, jak scholastikové dávno ještě nevymřeli, nehledej jich dnes ve filosofii, mnohem zřetelněji jich uvidíš v denních bojích — je možno, aby tak psal professor? — na př., politických a národnostních. Jaká to úžasná hra s pojmy, jaký to divný kaleidoskop abstraktních kategorií, jak málo živého a živícího přesvědčení, při všem hluku a lomozu stran, slepě vedených rozmanitým podáním, štítícím se jasu přesného soudu o nic méně, nežli středověcí scholasté Říma i Byzanacie.“ Dobře, ale německý světlonoš, prof. dr. Salat, kdysi pověděl, že mnohý z hanobitelů scholastiky nehodil by se těm „scholastům“ ani k opisování! To o panu professoru Masarykovi neplatí, ten opisovati dovede, když běží o scholastiku — viz mou Polemiku, a passus o dru. Hlavatém — ale za to zde ukazuje, že scholastice nerozumí, i když rozum „pravou protivou“ její vyhlašuje!

Dle Kirějevského přivedl scholastiku a její osvětu ad absurdum protestantism, ačkoli prý „není, než nezdařené dítě scholastiky.“ Nová filosofie je zase „nezdařené dítě protestantismu“. Z rozdvojení světa křesťanského vyvinula se nevěra, a po této „lhostejnosť racionální“, které prý v našem století člověka nutí vrátiti se ku pravému křesťanství, to jest: pravoslaví. Dobře podotýká pan Masaryk (46): „Jakkoli Kirějevský je velikým nepřítelem racionalismu, přece v náboženství pořád a pořád vidí stránku rozumovou.“ Divno nám, že pan professor nechal bez poznámky mínění Kirějevského, že „reformace byla prý nutná, aby rozum uchráněn byl od úplného oslepení neb úplné nevéry.“ K tomu přece mohl dodati, že podle prvých protestantských theologův a vyznání byl rozum úplně zkažen a zničen dědičným hříchem; protestantism hlásal nad rozumem smrť, a ne záchranu.

Na jednom místě vyhlašuje ruský filosof o Husitech a Českých Bratřích, že byli proniknuti „vzpomínkami na církev pravoslavnou.“ Své učení pozměnili prý „protestantismem“, a jediní z celého západu mají učení o nejsv. Trojici souhlasné s učením církve východní. K tomu dobře dí Masaryk, že neví, odkud tyto věci Kirějevský připisoval našim Bratřím. Ano i v tom dobře má, když píše, „ale není správné, že Husitství a Bratrství oživlo vzpomínkami pravoslavné církve“, ... Lutherovi vytýká Kirějevský chybou, že se nevrátil ku pravoslaví, že „po své vlastní hlavě udělal nové vyznání“ (48.).

Nyní poslechněme zase jiné fráze!

Dle pana Masaryka učí Kirějevský (48.): „V římské církvi měla hiearchie monopol rozumění; nemohlo jinak býti, neměla-li se církev rozpadnouti na množství protivných sobě stran, utvořených růzností výkladu. Lid nemusil mysliti, nemusil rozuměti bohoslužbě, ba ani Písma nemusil čísti; mohl toliko slyšeti nerozuměje, a poslouchati nemysle — byl nevědomá massa, na níž umělá vnější jednota hiearchie byla takořka naklopena. Naproti tomu reformace pomohla vývoji osvěty, spasila národy od uhnětení rozumu (úplně protestantská fráze!), nejméně snesitelného ze všech uhnětení (vždyť právě Kirějevský tolik proti rozumu je!). To je hlavní (vylhaná) zásluha reformace. Avšak na druhé straně protestantism,... ve spravedlivém (zapomněl zase důkaz!) odboji (!) proti církvi římské odpadl zároveň od církve všeobecné (to je pravda). I stalo se pak přirozeným způsobem, že osobní rozum byl auktoritou ve věcech víry.“ Tak to jde dál, až na straně 49. se prohlašuje: „I nemají protestanté nic společného, jen některá zvláštní mínění prvých reformatorů, literu Písma (aby to tak slyšel pan pastor Dušek!) a přirozený rozum. Avšak teď odstoupili již od učení prvních reformatorův a přirozený neboli tak zvaný zdravý rozum *přerostl* víru a vedl k tomu, že na místě náboženských pojmů vždy víc a více nastupovaly pojmy filosofie.“

Mnoho je ve slovích těch frázovitosti, — aspoň v prvním díle o katol. církvi — mnoho však také trpké pravdy. Pana Masaryka, zdá se, že popudila podaná kritika o protestantismu, proto odpovídá Kirějevskému, že protestantismu „nedoceňuje,“ že „nepochopuje“ jeho pokusů žíti a mysliti v nové formě náboženské, že „nevidí toho evangelického úsilí,“ aby člověk dle měnivých okolností společenských ustavičně a ustavičně vniterně se reformoval. V tom

prý jest hlubší smysl protestantismu, jakožto náboženství (měnivého? — Dílo lidí!)

Zde dlužno a možno nám Kirějevského proti panu kritikovi v ochranu vzíti. Pan Masaryk učí v Základech konkretní logiky na stránce 171. zrovna tak, jako Kirějevský, a vyznává, že nynější protestantská theologie liší se od moderní (nevěrecké?) filosofie již jen terminologií. „Docenil“ těmi slovy pan professor protestantismu, „pochopil“ jeho „pokus“ a „uviděl evangelické úsilí“? Týž pán, o též věci, ve dvou knížkách, a v každé jinak!

Kritika protestantismu, podaná pravoslavným Rusem, tak zle se dotekla pana Masaryka, že ještě jednou se do něho pouští a praví: „Kirějevského učení o vniterném zření mystickém vede k náboženství subjektivnímu.“ Svatá pravda, ale co zde pan Masaryk haní na Kirějevském, toho hájí v Základech konkretní logiky, to vychvaluje v Selbstmordu, když srovnává protestantism s katolictvím. Tedy zase týž pán, o též věci, ve třech knížkách a v každé jinak!

Z dalšího rozboru — jak z protestantismu a jen z protestantismu nová filosofie se vyvinula zajímá nás přísný soud páně professorův, vyznívající ve slova: „Kirějevský moderní filosofii nerozumí“ (Str. 51.) Ostrá tato výtka odůvodňuje se dosti široce a jak se nám zdá, úspěšně. Tak jest na příklad špatným odporučením Kirějevského, když se domníval o Humeovi, že „dle jeho učení pravda i lež stejné pochybnosti jsou podrobeny, a Kant prý samými zákony čistého rozumu dovozoval že čistý rozum nemá žádných důkazův o vyšších pravdách“.... „V podstatě základní myšlénky Aristotelovy úplně jsou totožny (53) s myšlénkami Heglovými.... Heglova soustava je taková, jakoby ji zbudoval Aristotelés, kdyby vstal v naši dobu.“ „Hegel — slyšíme — silou své neobyčejné, ohromné (!) genialnosti dal Schellingovi možnosť ukázati jednostrannosť všeho logického myšlení.“ „(Schelling) náleží k číslu těch bytostí, které rodívají se ne ve stoletích, ale v tisíciletích.“ atd.

Konec konců vývoje člověka západního „od rozkolu až do našeho věku je tedy dle Kirějevského pouze negativní, není než ustavičným padáním z nevěry do nevěry horší.“ (Str. 54).

A také něco pro zasmání! „První racionalisté — Kirějevský praví — byli scholastikové, jejich potomstvo nazývá se Hegeliány.“ (Tamtéž)

(Dokončení.)

Vystěhovalci.

Naposled žehnají se s rodnou chatou,
v slzách se loučí s předků svojich stíny,
na památku si nesou trochu hlíny
ze hrobů drahých — relikvii svatou.

Bol váže rty jim, slova se jim matou,
když mdle se potácejí od dědiny
jak větrem zmítané a štvané třtiny:
vždyť opouštějí na vždy vlasť svou zlatou!

Je v bídu vrhla spousta platů, daní,
žid lichvou ještě přičinil víc k tomu,
že nestačila práce tvrdých dlaní,

že nezbylo jim na výživu ani.
Vše prodali a pryč teď musí z domu,
jdou k moři smutni z drahých českých plání . . .

Jan Vránek Pohořský.

Arnošt Renan.

Sděluje prof. **Frant. Horáček.**

Dne 2. října t. r. povolal Pán na věčnosť muže, jenž mnoho zármutku a protivenství Církvi Kristově byl způsobil! Mužem tím jest Arnošt Renan, jehož zlopověstný spis „La vie de Jesus“ (Život Ježíšův) se dožil ve Francii 40. vydání a přeložen byv do všech evropských jazyků nesčíslně zla natropil, zvláště matením mladistvých, nezkušených čtenářů, do jichž duše se vloudil jako lesklý svůdný had, aby ji otrávil a připravil o poklad křesťanu nejdražší — o svatou víru Kristovu! —

Pisatel těchto řádků viděl Renana v Paříži léta Páně 1883 v „Collège de France“ při slavnosti „Distribution des prix“ zvané, při níž, jak to u nás ještě v letech padesátých bylo obyčejem, předčítány byly školní zprávy „praemiantů“, jichž jména hlučně prohlášená sbor hudebníků pozdravoval fanfarou trub a kotlů! Doporučení c. a k. ministerstva, na jehož povel jsem v Paříži meškal v příčině studií, otevřelo mi místnosti „Collège de France“, a zdvořilý „provisaire“ usadil mne blízko estrady, kde seděli mužové zvučných jmen, jako Alfons Daudet, Jules Simon, Alfred Fouillé a j., — mnozí z nich v přepodivných středověkých úborech! V popředí stál sám ředitel „Collège de France“, M. Ernest Renan! Zvědavosť pudila mne poznati na vlastní oči muže, jenž od racionalistů a zednářů jest vychvalován jako největší filosof 19. věku — zvědavosť moje byla omluvitelna, a také mi neušlo z jeho přednášky ani slůvko!

Arnošt Renan byl postavy zavalité; hlava jeho byla veliká, neforemná, téměř čtyřhranná, oči malé, bystré, s šelmovskou jiskrou ve zřítelnicích; šedivý vlas silně prořídlý, oholená brada a tvář jakož i celá fysiognomie upomínaly nějakého bretoňského faráře, — ale illuse zmizela ihned, jakmile jste sobě všimli jeho maškarního obleku!

Představte sobě jakýsi frak tmavé barvy s vyšívanými na okraji palmami, zelené barvy, k tomu bílou vestu se zlacenými knoflíky, nohavice tmavé se širokými zelenými pruhy, třírohý klobouk, staromodní kordisko v kožené pochvě, na prsou řád čestné legie na červené stužce — a máte celého Renana v parádě jako člena čtyřicíti „nesmrtelných“ akademie francouzské! Sotva jsem měl čas k registrování pojmů svrchu líčených — monsieur Renan otevřel ústa a začal řečniti, pohlížeje občas do zápisníku, jejž držel v levé ruce. Každý řečník,

jenž musí paměť svoji podporovati napsanými notickami, ztrácí již předem 10% svého úspěchu, a tak se stalo, že „Fama“ páně Renanova slevila s kopy groš, dříve nežli jsem vůbec o obsahu mohl si učiniti představu! A s kopy řečnické slávy Renanovy padal groš za grošem, a výsledek konečný byl — zklamání a zároveň podivení nad tím, jak podobný mělký „causeur“ mohl se státi orakulem mužů rozhodně vzdělanějších než byl Ernest Renan! Připomínáme zde pouze jména Jules Simon, Brunetière, Taine, Fouillé a p.

Aby se nezdálo, že velikému „filosofu“, jejž racionalní vykladači sv. písem řadí mezi hvězdy první třídy, chceme snad tendečně škoditi, podáváme tresť zmíněné řeči Renanovy.

Vylíčiv v krátkém úvodu obraz staropohanské kultury, přešel řečník k středověku. Mystika středověku vytvořila prý mnohé pomníky, dómy a katedrály velkolepé, avšak zasmušilé a pro nás nepohodlné, jelikož nepřipouštějí žádného přizpůsobení, jak toho moderní věk vyžaduje. Kromě toho byly dómy ty pravými tvrzemi násilnictví a ukládaly břemena nesnesitelná na bedra ubohého lidu.“ (!?)

Po té dal se monsieur Renan do povídání, jak na přástvách a besedách bývá obyčejem, udíleje mládeži praktické (sic!) pokyny k důstojnému užívání života. „Pátrání po pravdě je veliká víra našeho věku,“ tak děl a varoval před pesimismem. „Je tomu 40 roků, kdy slavný přírodozpytec Jouffroy s tohoto místa při slavnosti podobné mluvil k studující mládeži. Pochmurný to byl obraz, jejž před zraky kvetoucích jinochů odhalil! Líčilť Jouffroy poslední dni života na naší zeměkouli. Slunce jako vyhaslá sopka, země zmrzlá až do útrob nejvnitřnějších, poslední čeleď lidská se zvířecím výrazem v otupělé tváři schoulena na rovníku, očekávajíc posledního dne života svého, jenž neúprosně prchal pod smrtícím dechem ledové Morany!...

Nebudu líčiti dále, moji drazí — toť pro vás příliš smutné a pak to není ani pravda! Já (Renan) neviděl jsem, že by slunce bylo vyhaslo — někdy se ovšem skryje za mraky — a také na jaře dostaví se pozdní mráz, jenž spálí květy předčasné. Máme-li proto příčiny ke stížnosti a k pesimistickému názoru světa? Což není jiných vypučelých květů dosti, kterých mráz ušetřil? A nejsou-li všechny květiny stejně krásné? Jediné pouze nemiluji — jest bledožluté, nepříjemné barvy a jméno její — immortella! Mně jsou růže milejší!... Nadějní jinoši! Vy jste šťastnější nás, generace staré — neboť vy uvidíte to, co skryto zůstane před očima našima, vy uzříte dvacátý věk! Buďte shovívavými, až se dočkáte rozřešení problemů světových (?!) a nerouhejte se nikdy nekonečné Příčině. (!!) Hledejte nejprvé království Božího atd.“

Prosíme laskavé čtenáře za prominutí, že jsme jejich trpělivosť zkoušeli reprodukcí Renanova „povídání“. Nedělo se tak bez úmyslu! Chtěli jsme pouze karakterizovati methodu, dle které Renan pokračuje, ať již koná (vlastně čte) nějakou řeč nebo píše „Život Ježíšův“, „Dějepis národa israelského,“ „Dějiny původu křesťanství“, „Studie dějepisné o náboženství“, „Črty morální a náboženské“ a j. — všude jest methoda jeho stejná! K objasnění předešleme následující: Pouze rozenému Francouzovi je vlastní dar rozhovoru zábavného, byť v něm nebylo ani jediného myšlénkového jádra. Říká se tomu „causerie“, rceme česky „povídání“ — ale povídání takové, kde slovesná forma je tak dokonalá, kde jednotlivé vtipy (aperçus) jako sršící rakety tak

okouzlí čtenáře, že jest s lesklou šupinou nad míru spokojen, tak že si ani nepomyslí, aby se podíval, zdali se skrývá pod šupinou nějaké jádro.

Této formě jedině na př. fancouzský román děkuje, že zaujímá první místo ve světové literatuře (pokud se tržby týká), ačkoliv co do obsahu novellisté jiných národů předčí francouzské. Tak na př. píše Engel v důmyslném spise: „Psychologie der französischen Literatur“: „Die französische Presse ist inhaltlich die armseligste, die man sich denken kann. (Tak zlé to přece není. Pozn. spis.) Aber in der Form sucht die französische Zeitung ihres Gleichen Diese Form ist es, welche der französischen Presse und Literatur eine Verbreitung verschafft ausser allem Verhältnis zu ihrem Gehalt. Ob diese mit Gier verschlungenen Bücher auch nur ein einziges neues Moment in die Kunst einführen, ist dabei gleichgiltig — die Form täuscht selbst die Neugier“ (pag. 62.)

A Renan byl mistrem písemného slohu. „Renan jest mistrným znalcem jazyka francouzského“, dí o něm Jules Simon.

Ký div, že „romancier“ (mimo jeho filologický spis: „Dějepis semitických řečí“ jsou všechny jeho spisy více méně výplody fantasie) Renan šálebnou formou omámil na tisíce čtenářů, a že za výkvět spekulativní filosofie prohlašovány byly jeho spisy, v nichž možno najiti vše, ale žádnou aneb málo „filosofie“?!

II.

Arnošt Renan narodil se dne 27. února r. 1823. v bretoňské osadě Tréguier, département „Côtes du Nord“, z rodičů nezámožných. Otce, kapitána pobřežní plavby, nalezli jednoho dne mrtvého na břehu mořském. Ztrátou živitele upadla rodina — kromě Arnošta byli ještě bratr Alain a sestra Jindřiška — v největší nouzi. Příbuzný kněz, farář chudé osady, ujal se nadaného Arnošta a podporoval ho ze skrovných příjmů ve studiích po plných 8 roků!

Po přípravných studiích vstoupil Arnošt do staroslavného kněžského semináře St. Sulpice v Paříži, jehož rektorem byl výtečný Dupanloup, pozdější biskup Orleanský. Renan konal ve studiu jazyků semitských takové pokroky, že časem mohl zastupovati svého učitele Le Hinnina v hebrejštině. Přiblížil se den, kdy pastoralisté měli přijati svátosť svěcení kněžstva. Tu pojednou vyznal se Renan rektoru Dupanloup-ovi, že knězem se nestane, jelikož prý nevěří ve zjevené náboženství.

Dupanloup odvětil, že lépe bude pro Církev i pro Renana, když v čas vystoupí. Ze šlechetného popudu pak daroval vystupujícímu, jenž svléknuv talár neměl ani civilního kabátu, 500 franků! Opustiv St. Sulpice vydělával sobě Renan z počátku vezdejší chléb dáváním hodin, až se po třech letech jeho ochranci Julesu Simonovi podařilo, zaopatřiti mu místo v „Bibliothèque Nationale“.

Zatím Renan studoval dále a stal se postupně bakalářem, licentiatem a konečně mimořádným profesorem na fakultě filosofické. U věku 33 let postoupil za člena ústavu „Académie des Inscriptions“. („Akademie Nápisů“ — ústav pro prozkoumání starožitností). Roku 1860. podnikl po vyzvání vlády francouzské cestu do Palestiny a

Syrie; v průvodu byli jeho choť, sestra Jindřiška a kreslič Lockroy, jenž se později stal ministrem.

Je velice pravděpodobno, že zednáři „Velké Lože“ v Paříži v tom měli ruku, neboť Alexandr Dumas uveřejnil před nedávnem novinku, že za spis „Život Ježíšův“ Renan obdržel 1 million franků od bankovního domu — Rotšildova!

Po svém návratu z Palestiny a Syrie — r. 1862. — jmenován byl Renan profesorem hebrejštiny na „Collège de France“, kde již při první přednášce si nasadil trkavé rohy, nazývaje v rouhavé odvážnosti Spasitele „un homme excellent“! (výborný člověk). Drzosť tato způsobila všeobecnou nevoli, která vypukla v neslýchanou bouři, když Renan za rok potom uveřejnil svůj pamflet „La vie de Jésus.“

Apoštolská stolice postavila frivolní spis ten na „Index librorum prohibitorum“, a vláda viděla se vůči jitření se lidu nucena Renana sesaditi s katedry!

Ale umíněný rýpal nepřestal proto ve svých nájezdech, konaje přednášky v soukromém bytu. Mezi tím pokusil se také v básnictví dramatickém a sepsal několik kusů (Abesse de Jouarre, L'eau de Jouvence a j.), které by se hodily snad k provozování na měsíci aneb jiné planetě, ale na žádném divadle pozemském.

Když roku 1870. jeho přítel, zednář Jules Simon, se stal ministrem, dosadil Renana opět na Collège de France“, a přízní vysokého protektora stal se r. 1878. členem „Académie française“, čímž dosaženo bylo cíle jeho nezměrné ješitnosti!

Zemřel dne 2. října t. r., aniž by se byl smířil s Bohem a Církví, od níž byl tolik dobrodiní obdržel a jíž se tak nehodně odměnil. Dne 7. října byl konán jeho pohřeb — ovšem pouze civilní. Pompa děla se na útraty státní. Vojsko vytáhlo jako ku pohřbu nějakého generála, hudba gardy republikánské hrála pochod z „Jeanne d'Arc,“ řečníků bylo docela šest, ale nikdo nerozuměl ani slova! Mluviliť všichni přímo do rakve, jakoby skutečně myslili, že tím mrtvému způsobí potěšení. „Důstojnou slavnosť ta nebyla,“ — tak sděluje jeden Pařížský list.

III.

V nekrologu, jejž svému příteli věnoval, velebí Jules Simon Renana jako učence následujícími slovy: „Jako mudřec prozíravý, logický a zmužilý měl Renan zároveň podivuhodný, ale i nebezpečný dar věštce, svému času předbíhajícího. Jsouť učenci dvojího druhu: jedni mají ducha, druzí nikoliv. Tito poslední bloudí málo kdy — ale také ničeho nového neodkryjí. Prvější bloudí často (!), ale konají vynálezy (?) —

Nuže, jaké vynálezy učinil Renan na poli badatelském? Pokud se *filologie* semitské týká, považují ho jeho krajané za koryfeje — nebudeme se s nimi o to příti — uvidíme dále, jak svých známostí linguistických zneužil! Ale přece nemůžeme pominouti úsudku, jejž o Renanu jako filologu učinil neunavný Dr. Sebastian Brunner ve svém spise: „Der Atheist Renan und sein Evangelium pag. 22.“, nazývaje výklad Talmudu, jejž pořídil Renan ve spolku s židem Neubaurem, dílem, jež „gehört in das Gebiet der vollendeten Unbedeutenheit!“

Snad že byl Renan velikým učencem v oboru *exegese?* Nikterak! Předně mu schází znak *původnosti!* Čerpalť svoji učenosť výhradně ze spisů školy Tubinské, čehož ani jeho nejvřelejší zastanci nepopírají. Tak o něm píše literarní historik Brunetière následovně: „Jako byl kdysi shrnul ve svém díle „Původ křesťanství“ veškerou látku, kterou byla věda německá nastřádala o životu Ježíše Krista a t. d.“ Revue des deux Mondes, 1889. I. 69. Za to mu jeho ctitelé za velikou zásluhu kladou, že vědy exegetické popularizoval, učiniv z těžkých foliantů a zaprášených špargálů, srozumitelných pouze malému hloučku učených profesorů, výtah přístupný kruhům co možná nejširším, který k tomu ještě učinil příjemným svou líbeznou formou!

S tím souhlasíme úplně! „Popularizovalť“ Renan vědy exegetické asi tak jako Jules Verne vědy exaktní — Jules Verne je románopisec a Renan se v tom ohledu autoru děl jako „Cesta do měsíce“, „Dvacet tisíc mil pod mořem“, „Pět neděl v balonu“ a p. podobá jako vejce vejci!

Jeho „Život Ježíšův“ byl hotov, dříve než exegeta se pustil do analyse první kapitoly toho kterého svatopisce! Jeho „Kristus“ existoval v nezřízené fantasii romanciera Renana a tomuto výplodu obraznosti obětuje „filosof“ Renan logiku, vědeckou methodu, svůj vlastní klid a spásu statisíců čtenářů, na jichž nevědomosti a lehkověrnosti dopouští se hříchů do nebe volajících!

Stůjtež zde některé doklady!

U výkladu sv. písem počíná si úplně libovolně! Co se mu hodí do krámu, to vytrhuje z kontextu a narazí-li na místo obtížné, kde jeho „učenosť“ je na holičkách, tu přeskočí překážku gallikánským vtipem à la Rabelais aneb zakryje lichosť svých důkazů romantickým líčením!

Methoda jeho je dále úplně nevědecká! „Nihil sine ratione sufficiente“ — nic bez dostatečné příčiny“ — této zásady musí šetřiti každý dějepisec, chce-li, aby jeho dílu byla vtisknuta pečeť vědeckosti!

Hlavním koníčkem Renanovým u vedení důkazu jest methoda srovnávací nebo řekněme analogická.

Renan podkládá událostem, které se sběhly před 2000—4000 lety, tytéž motivy psychologické, fysické, socialní a politické, které jsou příčinou kulturně-historického vývoje devatenáctého století!

Tak na př. dí: „Veškeré dějiny Israele se (znova) obnovují, se znova vytváří se rozvíjí před očima našima se svými doklady u velikolepý obraz, jehož pravděpodobnosti (s realními dějinami Israele) se snad nevyrovná nic jiného leč známka snadnosti a svrchované lehkosti.“ Histoire du peuple d' Israël. Revue des deux Mondes 1889. 1. 69.

Na tomto hypotetickém základě, jehož realnosť ničím není dokázána, buduje Renan své dějepisné utopie a jako moderní delfická Pythie „zjevuje“ nové „pravdy“ s tak autoritativní neomaleností, že mu mnoho lidu sedne na vějičku. Ne všichni! Tak na př. nad pyramidálním výrokem „filosofa“ Renana: „První novinářský článek radikální strany vyšel r. 800. před Kristem! Redaktorem byl prorok Amos“ potřásali hlavy i jeho přátelé! Toť samému Brunetière-ovi bylo přes příliš, tak že odbyl Renana krátkým odseknutím: „Porovnání, v nichž si Renan libuje, prozrazují často špatný vkus — ale co mne ještě více od nich odráží, jest jejich výstřednosť a lichosť. Protivíť

se mi z té duše, mám-li si dle národu Renanova představit Isaiáše proroka asi jako Emila Girardina, fabrikanta novinářských kachen (brasseur d' affaires!) a ačkoliv jinak nejsem povahy podezřívavé, přece zdá se mi, že mne má pan Renan k lepšímu!" Revue des deux Mondes. 1889. I.

S jakou frivolností ostatně jmenovaný „filosof" budoval syllogismy, vysvitá nejlépe z následujícího příkladu: „Vývoj světový, tak praví v jednom díle, jest výslednicí rovnoběžníku dvou sil, kteréž jsou: Liberalismus, jenž jest původu řeckého (sic!), a socialismus, jenž jest původu hebrejského. Liberalismus má na zřeteli nejvyšší stupeň pokroku všeobecného, kdežto socialismus se stará především o blaho jedinců, kteréž často ve skutečnosti bývá obětováno zájmům kulturním a státním! Socialismus našeho věku, jenž deklamuje proti nezbytným přehmatům organisovaného státu — nepodobá-liž se proroku Amosovi, jenž mezi vrstevníky svými kázal, zatracuje zařízení potřebná a každé spořádané společnosti, jako placení dluhů, vybírání daně, půjčka na rukojmí a t. d." Kolik tu lesklých frásí bez positivního jádra! Že by byl liberalismus původu řeckého a že by kolébku moderního socialismu bylo dlužno hledati v Palestině — kde je to dokázáno? Toť pouhá „assertio gratuita" pana Renana!

A dále ptáme se s Brunetièrem: Co si máme představiti, čteme-li výraz „nejvyšší stupeň pokroku" — a zdali pravý pokrok nelze srovnati s pravým štěstím jednotlivců? A tak bychom mohli analysovati dále. Než, poslyšme! Monsieur Renan dovede také býti sentimentálním, a to je neomylným znamením, že se svou „filosofií" je u konce! „Abychom mohli dáti odpověď k otázce, který z obou směrů (zde liberalismus — tam socialismus) bylo by třeba dříve znáti poslední cíl člověčenstva! („Filosof" Renan to neví?!)

Je-li tím cílem štěstí jednotlivců? Nebo snad spočívá cíl ten v dosažení jistých účelů abstraktních, objektivních (které jsou to účely?), jež vyžadují hekatomby obětovaných jednotlivců?" A konečně praví „prozíravý filosof" jako nějaký Turek: „Co Jehovah chce, to se stane!" Allah bis millah! — Ale nejpodivnější jest při tom, že téhož Jehovah, v jehož ruce skládá rozluštění všech záhad světových, několik stránek dříve potupil blasfemií, nazývaje Ho „Une créature de l' esprit le plus borné"!

Důslednosť jest u tohoto „filosofa" vůbec pravým luxusem! Na jedné stránce popírá Prozřetelnosť, nesmrtelnosť duše, nadpřirozený život vůbec, a na druhé stránce mluví o „Mocnosti vyšší, která bez přestávky chce to, co je spravedlivé, dobré a pravdivé".

A podobných nedůsledností a přímých kontradikcí bychom mohli uvésti spousty! Jeho ctitel Brunetière nazývá tuto nectnosť „nedostatek jasnosti v závěrcích" — který „eufemismus" nelze jinak vysvětliti leč tou okolností, že Brunetière sám je racionalista — čímž ovšem jeho nepříznivá kritika „filosofa" Renana nabývá tím větší ceny.

Tolik o Arnoštu Renanu jako učenci a filosofu! Jules Simon, nemoha spasiti aureolu „filosofa", v potu tváři namáhá se, aby očistil svého přítele jako člověka! Kdosi pravil: „Toť čaroděj! Byl čaroděje větším — byl člověkem!" Ale tato duchaplná fráze není opět ničím leč celtickým vtipem! Od člověka „comme il faut" přece se žádá, aby byl především karakterem — a od karakterního člověka se žádá především pravdivosť, byť jenom subjektivní! Nuže,

v jakém světle ukazuje se Renan, pokud se vniterného přesvědčení týká? Renan tomu, co hlásal jako neomylnou pravdu, ani sám nevěřil! Jako zmije kolem hlavy Meduziny, tak poletují kolem jeho větrných hypotés poznámky, které mimoděk vyklouzly z jeho skeptické duše: „Jak se domnívati lze“, „pravděpodobně,“ „snad“, „podle všeho“, „nutká nás to k domněnce“ atd. — toť garnitura v pravdě mefistofelovská, kterou obkládá svoje výplody duševní, v nichž se tají jed! —

„Spustil se víry své pro tak zvané příčiny filologické (Viz spor o pravosť našich starých Rukopisů! Spis.), kdyby byl dovedl odpor klásti svému rozumu (recte: rozumování!), byl by zůstal věren své víře, své Bretoňské domoviné, svým přátelům a svému vlastnímu štěstí.“ (L'Illustration, samedi 8 octobre pag. 282.)

Toto doznání jeho přítele Julesa Simona je pádným dokladem toho, že se Renan necítil šťastným! Renan vskutku litoval, že z katolické Církve byl vystoupil, čehož důkazem je následující elementární projev: „Přál bych sobě, aby na můj náhrobek — ó! kéž by týž mohl postaven býti v klášteře v Tréguier, — ale klášter, toť Církev, a Církev nechce o mně ničeho vědět, a to neprávem (?!) — napsal někdo slova: „Veritatem dilexi“. (Miloval jsem pravdu!) Jak založena ta pravda byla, o tom rozmlouvá výše jmenovaný Jules Simon: „Jsa v držení toho, co nazýval Pravdou, naplněn byl největší rozkoší.“

Jaká to „rozkoš“ byla, o tom poslyšme Renana sama. V roce 1885. bylo mu řečniti při celtickém dîner, a tu pravil „filosof“, jenž stokrát denně opakoval: „Já jsem spokojen!“ jak následuje: „Jistý kritik tvrdil o mně nedávno, že moje filosofie mne přivádí k neustálé zádumčivosti. Mou dobrou náladu, kterou se vyznamenávám, prohlásil za pokryteckou (sic!) Nyní vysvětlím toho příčinu: Jsem vesel, poněvadž za svého mládí jsem málo veselí užil; tím zachránil jsem si úplně čerstvou obraznosť — ale kromě toho — což vážnějším jest — jsem vesel, poněvadž jsem jist, že jsem ve svém životě vždy jednal poctivě!“ (A jakoby vlastní pochybnosť potlačiti chtěl, opakoval: „Ano, jsem tím úplně jist!“)

Týž muž, jenž ve svých „Souvenirs d' enfance et de jeunesse“ napsal: „V onom okamžiku, kdy jsem měl předstoupiti před oltář, povstaly strašné pochybnosti v duši mé; člověk není nikdy s to, aby tomu neb onomu systému přísahal věrnosť“ — týž muž, jenž v r. 1885., kdy ruský malíř Vereščagin vystavil ve Vídni své ohavné obrazy, líčící život sv. rodiny, spolupracovníku „Voltaire-a“, přišedšímu k Renanovi pro „interview“, odvětil: „Vereščagin líčením rodiny Páně pokusil se o řešení velmi těžkého problému. O rodině Páně mnoho již bylo diskusí vedeno, já sám jsem všechny texty studoval, které s touto otázkou souvisejí, a nemohl jsem dospěti k žádnému jistému přesvědčení“ (Neue freie Presse — 24. November 1885.) — muž „filosof“, jehož Jules Simon kárá z nerozhodnosti, jelikož přes zjevný rozkol, v jakém trval s Církví Kristovou, přece v životě obyčejném zůstal (prý) věren obyčejům téže minulosti, tradic rodinných, zachovávaje se dle rad svých dobrých starých přátel prostého ducha, své matky a své sestry. „V praktickém životě řídil se jinou mravoukou, než kterou ve svých spisech uložil“ — úsudek tento, jejž o něm

pronesl přítel z mládí Jules Simon, vrhá zvláštní světlo na rozkol zející v duši Renanově!

Boj mezi démonem pýchy a mezi Kristem — toť signatura tohoto rozpoltění duše!

Jednou, kdy milosť Boží ozářila noc jeho ducha, sdělil se svým svrchu jmenovaným přítelem, jak těžce nese ztrátu sv. víry!

„Pověsť stará vypravuje nám, že na dně mořském za jasných dnů možno spatřiti město Is, které kdysi pod vlnami náhlými bylo pohřbeno! (Viz: Vineta. Spis.) Vládne li nad vlnami klid, tu lze slyšeti z propasti mořské hlahol zvonů, zovoucích k pobožnosti denní. Také mně zdá se, že v hloubi srdce mého pohřbeno je město Is, jehož zvony nepřestávají vyzváněti a pozývati k pobožnosti věřících, kteří slyšeti nechtějí!“ Jak pak by také bylo možné, aby slyšeli! Tomu nedovolí jejich pýcha!

„Pokud se poznání pravdy týká, mohu tvrditi, že znám všechno, co duch lidský v době nynější vůbec poznati může“ — toť poslední „Credo“ „filosofa“ Renana!

Zvonů zvuk umlk', a kam strom padne, tam zůstane ležeti.

Možná dost, že by Renan býval rád, kdyby zvony tak náhle neoněměly! Zatím se úlohy vystřídaly!

Jednou mu dobrý přítel předpovídal, že se Renanova duše po smrti promění v bílého mořského ptáka! Za temných nocí usedne týž na některé z polozbořených Bretoňských kaplí. Lidé okolojdoucí, kteří ptáka uvidí, řeknou: „Toť duch Renana kněze (?!), jenž chce sloužiti mši svatou, ale nemůže najíti ministranta!“ (Souvenirs d'enfance et de jeunesse.) —

Rány, které zasadil Renan náboženství Kristovu, se hojí! Převýborným protilékem proti jedovatému spisu Renanovu „La vie de Jésus“ jest obdivuhodný spis P. Didona „Ježíš Kristus“, jenž formou svou dílu Renanově se úplně vyrovná, ale co do vědeckosti a důkladnosti ono neskonale předčí! Dílo P. Didona, které ve Francii vzbudilo sensaci a které péčí výborného překladatele vychází v rouše českém, doporučujeme co nejvřeleji!

Audience

místopředsedy družstva „Vlasť“, rytíře Božího Hrobu, p. oficiala Karla Ulricha u sv. Otce Lva XIII.

Místopředseda družstva „Vlasť“, rytíř Božího Hrobu, p. oficial Karel Ulrich. odebral se do Říma, aby sv. Otci odevzdal adresu díků za vydání Encykliky o dělnické otázce pojednávající, podepsanou od více než 12.000 dělníků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Stručný telegram z Říma došlý zvěstoval, že místopředseda „Vlasti“ byl sv. Otcem dne 21. m. m. laskavě a milostivě přijat ve zvláštní audienci; o průběhu pak jejím sděluje místopředseda následující pobrobnosti:

„Přijel jsem do Říma v sobotu dne 19. měs. listopadu po jedné hodině odpolední.“ Hned potom v neděli byl přijat u J. E. kardinála Rampolly. Pan kardinál vyšel mu velmi vlídně vstříc, podával mu

ruku, políbil jej a několikráte opakoval: „signor Ulrik! signor Ulrik!“ dávaje tím na jevo, že jej ihned poznal. Posadil místopředsedu Ulricha na pohovku vedle sebe, vyptával se podrobně na „Vlasť“ a dobře odjinud věděl, že se stále rozšiřuje, a velice se tomu těšil. Přijal ročník „Vlasti“, několikráte děkoval a dal místopředsedovi družstva velikou radosť na jevo za uveřejnění své biografie a obraz; vyjádřil se doslovně: **„Jest to mou povinností, míti takový podnik v přízni a jej co možno podporovati“**; z dalšího rozhovoru, v němž se pan kardinál vyjádřil, „že vidí, jak „Vlasť“ zdárně pracuje“ a „jak svému úkolu hoví“, poznal místopředseda, že Jeho Eminence je dobře s obsahem „Vlasti“ obeznámena a že dala si některé články přeložiti. Ve příčině audience pravil, že vymůže slyšení u sv. Otce sám a co nejdříve.

Místopředseda družstva netušil, že stane se tak hned druhého dne. V pondělí, dne 21. listopadu, byl s p. prof. Ignácem Kolmanem, jenž pracuje v archivu vatikánském, a je znám v historickém kroužku „Vlasti“, kdež měl letos přednášku (přistoupil též ke družstvu za člena zakládajícího), v chrámě sv. Pavla. Vrátili se pozdě po polednách v nejlepší náladě. Za malou chvíli — byly právě dvě hodiny — přišel posel z Vatikánu. Dychtivě otvírají list — veliké překvapení! Pozvání ke zvláštní audienci na půl čtvrté...

Mnoho času nezbývá! Třeba se připraviti co nejrychleji a jeti. Nemohli se ani vynaciviti milostivé laskavosti sv. Otce, jak rychle ráčil uděliti jim zvláštní audienci!

Dověděli se ovšem hned v neděli i pondělí ráno, že příchod jejich do Říma neostal tajným, ba že se o deputaci a účelu jejího příchodu po celém Římě mluví. „Jsou zde Čechové“, znělo radostně mezi kardinály, biskupy, preláty a duchovenstvem, „přivezli sv. Otci adresu díků za jeho Encykliku „Rerum novarum“!“

O audienci samé sděluje místopředseda:

„V pondělí dne 21. listopadu po třetí hodině odpolední kráčeli jsme po vatikánských schodech sálem Klementinským do anticamerv papežské: sala degli arazzi“. Chvíli jsme čekali, prohlížejíce si stkvostné památky vatikánské a kochajíce se překrásným rozhledem na Řím. Bylo nám sděleno, že se Jeho Svatosť prochází v zahradách vatikánských. Krátce před čtvrtou hodinou oznamoval komorník, že sv. Otec přichází...

Za chvíli vešli tři gardisté, šlechtici, se dvěma preláty — jeden z nich byl Monsignor Minciatelli, s nímž znal jsem se z Marianských Lázní — ihned mne poznal. Za nimi kráčel nachýlený stařeček s přemilou tváří, jasným, pronikavým okem, se stříbrným vlasem. Oblečen byl v bílou kleriku s bílým hedvábným lemováním; bílé cingulum, jímž byl přepásán, končilo dvěma zlatými třapci. Měl bílý, dlouhý kabát, přes něj červený plášť; před vkročením do sálu sňal s hlavy červený, široký klobouk, nechav si toliko bílé „succhetto“; na prsou byl zavěšen brilliantový kříž na zlatém řetěze; na pravici měl brilliantový prsten. Poklekli jsme

Jménem družstva „Vlasť“ přednesen byl Jeho Svatosti projev oddanosti a poslušnosti, jakožto náměstku Ježíše Krista a hlavě církve katolické. Pak odevzdal jsem nejpokorněji adresu dělnictva, podepsanou více než 12 tisíci podpisy katolického dělnictva z Čech, Mo-

ravy a Slezska; při tom vyložen byl Jeho Svatosti stručně úkol družstva „Vlasť“ v oboru literárním a pokud se týče sekce sociální.

Jeho Svatosť ráčil se velmi vlídně vyptávati na organisaci dělnictva, zdali řídí se pokyny z Encykliky o dělnické otázce; vyslovil se s potěšením o pilnosti a horlivosti vůdců jejich a pravil, aby jen dále pracovali na zachování dělníků od zkázy a svedení od jediné pravých a požehnaných nauk církve katolické; Čechy výslovně několikráte chválil. Pak milostivě pravil, že celému družstvu „Vlasť“ i jednotlivým členům jeho a všem hodným dělníkům posýlá své apoštolské požehnání a že s potěšením adresu díků přijímá.“

Po těch slovech ráčil sv. Otec přijati adresu, prohlížel ji chvíli a odevzdal prelátovi.

Pak obrátil se k nám a tázal se, zdali Jeho Emin. ndp. kardinál Schönborn zdráv jest?

Velmi čestnou zmínku učiniti ráčil sv. Otec o české koleji, o rozkvětu jejím a prospěchu chovanců. „Založil jsem ji pro pravé dobro Čech — per il vero bene della Boemia“, podotkla s důrazem Jeho Svatosť. Profesor Kolman podal potom sv. Otci zprávu o působení historického kroužku při družstvu „Vlasť“.

Sv. Otec pozorně vyslechl zprávu tu a velmi pochvalnými slovy činnosť kroužku odměnil, projeviv přání, aby historický kroužek jen dále pracoval na odhalování historické pravdy, jmenovitě co se týče historie církevní v Čechách. Dále vyptával se sv. Otec profesora Kolmana na jeho práce v archivu římském a s interesem sledoval jeho vypravování o objevech v archivu propagandy.

Potom opětně sv. Otec s milostivou laskavostí sdělil nám, že nám uděluje i rodinám i příbuzným našim zvláštní požehnání apoštolské — načež, již odcházeje, vrátil se a podal nám pravici k políbení a naposled velice přívětivými slovy nás oblažil.

Mocně dojati, se slzami v očích sledovali jsme ctihodného kmeta, pokud nezmizel v komnatách... Krátká to chvíle, ale zůstane nám v paměti po celý život... a jsme hluboce přesvědčeni, že milostivá, otcovsky laskavá slova Jeho Svatosti dotknou se co nejradostněji srdcí všech členů našeho družstva, že jimi družstvo „Vlasť“ povzbuzeno bude k další vytrvalé snaze a práci, oblaženo požehnáním a láskou Jeho Svatosti, hlavou církve katolické.

Dne 27. listopadu odebrala se deputace družstva „Vlasť“ do Vatikánu poděkovat Jeho Em panu kardinálu Rampollovi za milostivé zprostředkování audience. Pan kardinál přijal deputaci s milou laskavostí a ujistil nás, že svatý Otec milerád každého dle možnosti přijímá; ale svým věrným, oddaným, horlivým katolíkům že zvláštní přízeň svou na jevo dává; čeští katolíci že zvláště v posledních dobách se vyznamenali projevy oddanosti a věrnosti ku hlavě církve; žádal, abychom se za sv. Otce i za církev svatou modlili. Potom vyznamenal každého člena deputace zvláštním oslovením. Místopředsedu Ulricha chválil, že už po třetí cestu do Říma podnikl; s profesorem Kollmanem rozhovořil se o inauguraci nové bibliotéky Lvovy ve Vatikáně a o pracích v archivu.

Ku konci pravil J. E., **že doufá a těší se, že členy družstva „Vlasť“ ještě jindy, a to brzy v Římě spatří**; ujišťoval družstvo „Vlasť“ svou zvláštní přízní — vyslovil se, že ročníky „Vlasti“ ve zvláštní úctě a památce zachová — a žádal, aby deputace

Jeho Em. ndp. kardinálu Schönbornovi jeho zvláštní úctu a pozdrav vyřídila. Na památku dal každému velikou stříbrnou medalii s obrazem sv. Otce na jedné straně, na straně druhé s vypodobněním, vztahujícím se k vydání Encykliky „Rerum novarum“, a propustil deputaci nejvýš blahosklonně s opětným ujištěním přízně a díků za adresu pro sv. Otce a za ročníky „Vlasti“ pro sebe.

Z národního divadla.

Trojaktová fraška Najaca a Millauda „Paragraf 330“, (Fiacre 117) v originálu musí býti něco tuze pěkného! K nám dostala se — jak sděleno — silně procezena z německého překladu, a to již zmírněného, a přece ostalo tu dvojsmyslů a kluzkosti až dost! S kým se potkáváme, samý rozvedený manžel záletník, rozvedená žena záletnice, neb nerozvedený muž světák i choť záletnice. Pan Vaucresson nežije se svou ženou Anais tři leta, ona schází se s jiným, notář Portenville má zpěvačku z Odeonu, žena jeho Adéla milkuje se s jiným, a sám policejní komisař Trousselet, jenž je vyšetřuje, je — rozvedený. § 330 pak týká se „veřejné mravopočestnosti“, jež má v Paříži věru veliké ochrany třeba. Nikde nemluví se o mravnosti a mravopočestnosti tak, jako v této frašce, a tropí se z nich pravý paškvil. Jak to působí, je známo. Obyčejně odbýváme podobné lehké zboží frází, že do nár. divadla nepatří, jen prý někam do předměstské arény. Ale věci takové měl by se dáti vyhazov všude, neboť všude kazí a nemrav, hřích staví do lákavého, půvabného světla, jako by to vše bylo ničím.

Opět po delší přestávce dávala se Sardou-ova „Andrea“. Jaký to život plný prohnanosti a mizerie! Jaká to vypočítavosť na strojený effekt čiší z každé scény! Baletka, do ní zamilovaný hrabě, jenž k vůli ní opouští ženu, jež ho vřele miluje, ale zavřen byv do blázince, (nastrojením policejního prefekta) vrací se k ženě své — to tvoří komedii o šesti odděleních. Bývaly doby, kdy se Sardouovi vše klonilo, a kdy kritikové o něm chvalou se rozplývali — a přec je Sardou pouhý šikovný divadelní mistr, mistr vnějšího effektu, pod nímž skrývá se zející prázdno a veliké nic! Björnsonův „Bankrot“ přešel vítězně jeviště i přes svůj dualismus v provedení (dramatičnosť — ráz románový.) Prvé jednání seznamuje nás s rodinou velkokupce Tjaeldea a dovídáme se, že má dcera jeho Signe před sňatkem s poručíkem Hamarem. Pouze dle několika jen tak nahozených slov Tjaeldových můžeme tušiti, že tu není vše tak finančně stkvělé, jak by se zdálo; z jednajících osob sympatickou není nám žádná; jedině naivní, poctivý prokurista Sannaes zamlouvá se nám, a zkušený divák hned napřed tuší, jak poměr mezi ním a Valpurkou skončí. Druhé jednání — hostina, a následující proměna, výjev advokáta Berenta s Tjaeldem, jsou kabinetní kousky spisovatelovy dovednosti, ač právnicko-obchodní, čistě odborný rozhovor advokáta s velkokupcem ostává valné části obyčejného obecenstva málo srozumitelným; a skutečné odhodlání k prohlášení bankrotu přichází po úvahách, abychom řekli, čistě finančně vědeckých

Nelitujeme rodiny velkokupcovy, neboť jak jsme pravili: ani jediný člen jeho rodiny nejevil se nám dříve tak, abychom litovati mohli, a Tjaeldea samého poznali jsme jen jako počítajícího a spekulujícího

kupce a nikoliv jako člověka, a ostává nám celkem tedy lhostejným. Ve III. jednání hra, jež hrozí státi se dramatem, počíná býti poloviční idyllou, a zde teprve stávají se nám jasnými povahy osob vystupujících: obětavosť, láska, vděčnosť, odhodlání k práci zachraňuje celou rodinu od zkázy, a poloviční idylla aktu třetího, měníc se ve IV. jedn. v idyllu celou, staví nám před oči pokojné, mírné, krásné rozřešení celé hry, končící zasnoubením Sannaesa s Valpurkou harmonickým klidem. Mravní jádro „Bankrotu“ je ušlechtilé. Kdyby každý velkokupec tak jednal, jako Tjaelde, bylo by sice snad mnoho bankrotů, ale též mnohem více spokojených a v pravdě šťastných lidí.

Advokát Berent zastupuje zde morálku kusu. „Odhoďte tu věčnou lež, to věčné přetvařování, tu líčenou velikosť, zanechte té honby, těch štvanic po penězích, abyste se udrželi v pověsti velikého domu a velkoobchodu! Neklamte samy sebe! Okažte se v pravé podstatě — k čemu ta věčná maska lži!

Tjaelde odhodil vše — bankrotem stal se z velkokupce malokupec, ale spokojený a šťastný člověk. Co tu lidí — i neobchodníků — jimž by svědčila taková proměna, a bylo by ji lze provésti i bez bankrotu! Co by se tu ušetřilo bolu i žalosti, kdyby přestala u mnohých ta „zbytečná velikosť“, jež přivádí na pokraj propasti! To mluví zřejmě ze hry Björnsovy.

Čajkovský, u nás „Oněginem“ známý, učinil se zase u našeho obecenstva oblíbeným operou „Piková dáma“, k níž dle básně Puškinovy text napsal skladatelův bratr. Děj je silně dramatický; okolnosť ta byla by ještě patrnější, kdyby skladatel nebyl někdy příliš široce si počínal, tak že postup samotného děje vázne.

„Piková dáma“ říkali Elize, schovance hraběnky Tomské. Vypravoval totiž hrabě Tomski soudruhům v karbanu, že pověstný Saint Germain sdělil babičce jeho tajemství tří karet, které jí ve farau zase vše vyhrály, co byla prohrála. Heřman, jenž je v kartech nešťastný, dojde k stařeně a chce na ní vynutiti tajemství oněch tří karet; v úmyslu, aby ji postrašil, namíří bambitku, — strach a zděšení ji usmrtí.

Druhé noci zjeví se mu její duch a sděluje mu tajemství karet; ale vyhraje na ně jen tehdy, pojme-li Elízu za manželku. Neučiní toho, na první dvě karty je šťastný, třetí prohraje mu vše; ona třetí karta je „piková dáma“ s obličejem staré hraběnky. Tato tajemná historie působila dojmem mohutným.

O Bizetově „Džamile“ nemůžeme ničeho jiného říci, než že text tak orientalsky smyslný, chatrný a anekdotový není ani hoden tak půvabné hudby.

Vrchlického dramatická báseň o I. dějství „Trojí políbení“ jest práce, z níž vane poesie, ale souhlasíme s míněním, že pro lyrický svůj ráz lépe se čte, nežli na jevišti vidí. V divadle, jak jsme již kolikráte řekli, žádáme děj a zase děj; sebe krásnější a půvabnější lyrika není dramatickou. Přimíšena ději může jej okrášliti, pokud dramatičnosť netrpí, ale lyrika a zas jen lyrika — souhlasíme, ta se čte krásně jako báseň; na jevišti cítíme, že to dramatickým není. **Josef Flekáček.**

UMĚNÍ.

Method, časopis věnovaný umění křesťanskému, zároveň orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii Akademie křesťanské v Praze, odkázán jest většinou jen na odběratelstvo z kněžstva. Jinak podporován není, ač by toho zasluhoval svrchovanou měrou. Slova ta vnucují nám myšlénky naše o archaeologii, která není jako celá řada jiných pomocných věd něčím zvláštním, určeným jen pro jistý kroužek odborníků, naopak, ona jest pro všecky, podávajíc doklady i zprávy o všech dobách minulých celého národa. Archaeologie, ať nás již poučuje o kterékoliv partii dějepisné, vždy jest spojena s pojmem vlastenectví. Jest živým obrazem, ku kterému přispěti může i neodborník. Nemůže-li sbírati a psáti, může aspoň haléřem ukázati dobrou vůli.

Časopis Method zasluhuje vskutku všestranné podpory! „Románské exkurse v Čechách“ a „Románské exkurse na Moravě“ již nyní ukazují, jak silnou budou oporou pro spravedlivé a zevrubné vylíčení dějin umění za prvých Přemyslovců; cena tohoto materialu jest veliká a srovnáním zajisté ještě stoupne. „Kostely, církve a chrámy v Čechách“ zamlouvají se nám jasností úsudku V provolání redaktorově k „Přátelům dějin umění výtvarného na Moravě a ve Slezsku“ obzvláště souhlasíme se slovy, že může prospěti též „přirozený, samorostlý a samozvaný konservator“. Ba po našem soudu prospěje často více, než ten „jmenovaný“. Zajímavý jest také článek o freskách, objevených v kostelíku sv. Marka v Markovicích u Žlebů, podaný Klim. Čermákem. Z ostatních pp. spolupracovníků jmenujeme na prvém místě redaktora, faráře Ferd. J. Lehnera velezasloužilého o křesťanskou archaeologii v Čechách. Kromě toho přispěli k tomuto ročníku pp.: J. Branis, L. Domečka, J. K. Hraše, V. Krch, R. Kuchynka, J. V. Truhlář, Fr. Vacek Ostatek doplňují různé zprávy, literatura a zprávy z Akademie křesťanské. Výslovně ještě připomínáme, že tu možno nalézti ne snad jen zprávy stavitelství staročeského se týkající, ale i náhrobků, zvonů, malířství a j., tak že i ti, kdož jen heraldikou, epigrafikou, zvonařstvím atd se zabývají, mohou po „Methodu“ chutě sáhnouti. Cena celého ročníku 2 zl. 20 kr. jest velmi mírná, uváží-li se, že časopis jest illustrován. Doporučujeme jej upřímně. Redakci přejeme, aby se rozmnožily řady předplatitelů i spolupracovníků. Jan Soukup.

Emil Signol. Nedávno zemřel v Montmorency přednosta francouzských malířů, slavný Emil Signol. Narodil se v Paříži l. P. 1804., a byl žákem Blondelovým a Grosovým. Již r. 1830. byl v Římě první cenou poctěn jeho obraz „Žena cizoložnice“, kterýž jest chován v museu luxenburském. Tímto dílem, bezvadným v kresbě a prostým i velikolepým v komposici, povznesl se mladý umělec rázem v popředí doby, a ihned byly mu svěřeny důležité objednávky pro versaillskou křižáckou obrazárnu. Velmi četné chrámy jsou zdobeny jeho výtvory, z nichž nejvelebnější uzříti lze v kostelích sv. Magdaleny, sv. Sulpice a sv. Rocha v Paříži. Jeho komposice vynikají čistotou citu a duchem v pravdě křesťanským. Signol byl povaha nejvýš svědomitá, umělec plný úcty k umění a tradicím starých mistrů Zemřel nábožně připraven a posilněn sv. svátostmi, kterých nikdy v životě nezanedbal. Byl členem Institutu a rytířem čestné legie.

(Dle la France illustrée.)

LITERATURA.

Francouzská.

Ch. Legay: La question sociale L'unique solution. Paris, Guillaumin editeur, 1892. Pag. 238. (Socialní otázka. Jediné rozluštění.) Ba v pravdě jedině možným způsobem luští spisovatel ohromnou otázku socialní, jež stále hroziněji dere se do popředí, zatlačujíc otázky ostatní. Legay hájí právo vlastnictví: chce mu řád

přírody, pokrok lidstva, je to nutný požadavek, aby byl mír; aby byli bohatí vedle chudých, to jest nutnosť nezbytná. Bez bohatství nebylo by velikých podniků, ze kterých vzchází dobrodiní a užitek lidem všem; bohatství, samo o sobě věc dobrá, nemůže míti zlých následků a důsledků: plní-li jen bohatí oproti chudým své povinnosti. Autor rozebírá hlavně tři: „la temperance" — mírnosť, střídmosť. Uměti užívati jmění hospodářsky, mírně, aby neslo výhody i jiným. Druhá: „le travail" — práce, ať již duševní či hmotná. Práce je zákon všech a všem. „Zahálí-li bohatec", zcela trefně soudí spisovatel, „toť zdroj, z něhož rodí se socialismus" Třetí povinnosť: „la charité, l' aumône." Almužna, láska. Kdyby bohatí tak jednali, propasť mezi nimi a chudinou — zející socialismus — brzy byla by vyrovnána. Ejhle, známé stanovisko, na němž tak vytrvale a úspěšně stojí u nás ku př. konference Vincencianské! Ty právě snaží se láskou překlenouti rozdíly společenské. Kolektivismus poráží Legay pádnými důvody, nazývaje ho „velikými galejemi pro všechny lidi." Socialní revoluce nikdy lidstvo nespasí: jen znovuzrození a přivedení k platnosti ideí křesťansko-katolických dle evangelia. Toť je výsledek pěkného díla jeho; zahrnuje jej větou: „Znovuzrození křesťanské jedině může zachrániti společnosť moderní od záhuby, jíž jest ohrožována..." To zajisté podepíše každý myslící člověk a uzná, že jest to věru — jediné rozluštění! Jos. Flekáček.

Dom Pavel Piolin. Dne 6. listopadu zemřel v Solesmách ve Francii otec Dom Pavel Piolin, kněz řádu Benediktinův. Téhož dne právě před 12 lety byl i s ostatními bratřími vyhnán z kláštera násilím, načež budova klášterní byla zavřena.

Otec Piolin narodil se r. 1817. v Bourgneuf-lo-Forêt, tehdejší diecese le Manské. Strýc jeho Julián Piolin byl v Mansu titulárním kanovníkem při katedrále, a proto studoval mladý Pavel také nejprve v Mansu, později poslán jest do Vitré a do Châtenu-Gontieru. Konečně vstoupil do kněžského semináře v Mansu a odtud jako podjáhen odebral se do Solesmes, aby se tu oděl rouchem sv. Benedikta. Dne 15. ledna 1842. složil řeholní sliby. Mladý řeholník vynikal již od svého vstoupení, jakož i po celý ostatní, celé půlstoletí zaujímající život, neobyčejnou horlivostí a pílí v práci, v řádových modlitbách a všech nábožných cvičeních Zákonem poslušnosti byl mu vytčen v klášteře úkol studií historických, kteréž i vkusu a schopnostem jeho úplně vyhovovaly. Prvním plodem jeho zkoumání byly: „Dějiny kostela Manského" v šesti osmerkových svazcích, jež vycházely od r. 1851—1863. Roku 1868. následovala „Historie Manského kostela za doby velké revoluce", jejíž poslední, čtvrtý díl vyšel r. 1871. Kniha tato má velikou cenu a jest lepším popisem dob revolučních, než všecka hrdá díla historiků Louis Blanka, Quineta a Micheleta. Marně hledal by čtenář deklamací a slohových ozdob; toliko přesná fakta jsou nejvýmluvnější stránkou jeho dějin. A právě touto hloubkou pravdivého zkoumání a prostotou líčně byl otec Piolin předchůdcem de Tainovým. Bez jeho pracných nálezů a snesení nebyl by de Taine nikdy svého díla napsal. Roku 1870. podjal se nového vydání díla „Gallia Questionna" (13 svazků foliových), jež dokládal a doplňoval přidanými sešity. Rozmnožil takto již sedm svazků, když mu pro nepříznivé časy bylo celou práci odložiti. Také tři svazky doplňků k „Malým Bollandistům" jsou dílem Piolinovým z let 1885—86. Mimo to byl učený benediktin spolupracovníkem četných časopisů, a opatřoval je bibliografickými, dějepisnými a archaeologickými články, které jako jeho velká díla doporučují se zralým, pravdivým pojímáním, jistotou a bohatstvím vědění, a detaily řízenými učeností, kteráž nepodléhá lehkověrnosti, aby vše přijímala bez úvahy, aniž nestřídmostí v kritice, kteráž za všecko staví otazník. Dom Piolin byl předsedou historické a archaeologické společnosti v le Mainu. Vyhnán ze svého kláštera zemřel v malem domku, odkud vyvezena jest jeho mrtvola do farního kostela a nesena okolo jeho opatství, kteréž zavřeno a střeženo jest četnictvem proti oprávněným majetníkům. Pochován jest na hřbitově solesmeském. Pohřeb jeho byl velikým projevem úcty a lásky, jakéž se těšil prostičký mnich, leč slavný a veliký učeností a ctností, hodný svých vznešených předků ve slovutné rodině sv. Benedikta. (La France illustrée.)

Italská.

V posledním čísle „Vlasti" podali jsme stručnou zprávu o podivuhodných ústavech salesianských, zvláště o knihtiskárně Turinské. Letos tomu bylo padesáte roků, kdy Bosco založil známou orator sv. Františka Sálesského. Ctihodný současník jeho G. Bonetti vydal při té příležitosti knihu: „Cinque lustri di storia

dell' Oratorio Salesiano", str. 744. („Pět desetiletí historie sales. oratoře".) V ní líčí počátek a vzrůst tohoto velikého ústavu, díla nesmrtelného apoštola opuštěné mládeže, Jana Bosca. Živě popisuje veškeré obtíže — zdálo se, že je vše ztraceno, všichni ztráceli naději — jediný Bosco ne. Věděl, že, co podniká, je dílo Boží, doufal i proti vší naději, až stal se zakladatelem ústavu, jenž je spásou velikého počtu duší. Kdo přečte spis, nabude nové víry v prozřetelnosť Boží. „Cinque lustri" je nový, živý a znamenitý životopis Boscův, je nový doklad, jak na poli katolicismu stále vyrůstají nové a nové plody lásky k bližnímu.

Prof August Conti vydal ve Florencii u čilého a veleznámého nakladatele Barbéry znamenitý spis: „Religione et arte", „Náboženství a umění." Nazývá jej „collana di ricordi nazionali" — vínkem, snůškou národních upomínek. Snesl do knihy, co měl tak porůznu v časopisech uveřejněno o tomto thématě, a učinil zajisté velmi dobře. Víte, jak se články leckde uveřejněné ztratí, po letech stanou se vzácností, pracně je sháníš, jsou rozptýlené, úplně se jich nedopídíš. Conti dokazuje, že náboženství a umění jsou sestry všude, zvláště však v Italii. Kde se mluví v Italii o umění, ať již je to světoslavný velechrám v Miláně, katedrála v Orvietu, ať je to Rafael, Dupré, ať hudebník či Michelangiolo, tam všude mluví se i o náboženství. Dotýká se sv. Benedikta, Františka, Tomáše Aquinského, sv. Kateřiny Sienské, Filippa Neriho a jiných. Duch knihou vanoucí je rozhodně křesťanský a katolický, smysl umělecký, sloh jasný, logický. Přáli bychom si podobný spis míti i v češtině. I u nás je mnoho „svobodomyslných" — hlupců, kteří myslí, že náboženství s uměním a vědou nelze srovnati.

Obsahem tomuto pěknému spisu poněkud se podobá F. Cavalleri-ho: „Religione e società". (Náboženství a společnosť) (V Turině, G Marietti 1892. Stran 356, cena 2·50 líry = 1 zl.), kniha neméně krásná a duchaplná Proti náboženství katolickému vychrleny již celé spousty nejnesmyslnějšího podezřívání a nejspustlejších frází: nehodí prý se do nynějšího „moderního" věku, je nepřítelem vědy a pokroku, je prý náboženstvím slabých a zbabělých, odporuje blahobytu jedince i lidstva, vlasti atd. Cavalleri probírá tato tvrzení klidně a věcně, jedno po druhém, a vyvrací je slohem i věcným obsahem způsobem mistrným; světlem vědy historické ozařuje jednotlivé fráse, stojí na hledisku přesně logickém a poráží tak znamenitě sešuntělé důvody protináboženské, že bychom si přáli, kdybychom mohli tyto dva pěkné spisy „Religione et arte" a „Religione e societa" alespoň u výtahu česky vydati.

V Římě u Befaniho před nedávnem vyšla knížka v pravdě velmi časová: „Il cristianesimo escluso dall' insegnamento publico in Italia" (str. 113, 1 lira = 40 kr.). Sepsal Eugenio Polidori, S. J. „Křesťanství vyloučeno z veřejného vyučování v Italii". Otázka takřka evropská, která i všude jinde brána na přetřes. Spisovatel ukazuje k věci té jako k ráně bolavé: obrací se k politickým náčelníkům (jichž vinou křesťanský ráz školám odňat), k biskupům a náčelníkům katolických jednot, aby učinili přítrž návalu pohanství a bezvěry zřizováním škol náboženských. Jedná se rozhodně o to, má-li společnosť lidská spočívati příště na základech křesťanských čili nic; škola je hlava národů. Kniha rozdělena jest ve čtyři oddíly: v prvém dokazuje se na základě učebných osnov, že ve školách italských vyloučeno jest křesťanství ze škol; ve druhém rozebírá domnělé příčiny onoho vyloučení a shledává jednu příčinu: libůstku, ne-li vášeň politickou; ve třetím odděl. ukazuje patrné a smutné následky toho, v posledním (čtvrtém) uvádí tři léky, jež jsou: smíření státu s církví, svoboda vyučování ve smyslu katolickém a zřizování náboženských škol vůbec. Ač se kniha týče zvláště italských poměrů, přece jest tu přemnohé, co bychom přímo na svou adresu u nás mohli přijati. (Pokračování)

Chorvátská.

Knihy družstva sv. Jeronima v r. 1891. (Pokrač.)

2. „Naši svakdašnji griesi" (Naše každodenní hříchy). Za hrvatski puk napisav Ivan Filakovac, učitelj garčinski. 8°. Str. 180. — Takové knihy jest v nynějším čase velice třeba. Co jest v ní krásných naučení, co varovných napomenutí! Velmi málo jest víry mezi lidstvem, klejí a nadávají, mladší nectí a neváží si starších, děti rodičů, vraždí a kradou, křivě přísahají, pijí a utrácejí peníze a Bůh ví, co ještě dělají! Děti se špatně vychovávají, všude jest plno špatných společností, hospodářství se zanedbává, rolník se zadlužuje. Tato knížečka má býti jakýmsi prostředkem proti těmto hříchům. Nestranně, opravdově bičuje spisovatel různé špatné vlastnosti národa, ale vedle toho dobře

a otcovsky poučuje. Jazyk jest čistý, jadrný, a zvláště každého potěšiti musí, že spisovatel jest učitelem. Skoro čtenáře překvapuje, že jest v dílku obsaženo tolik vhodných citátů ze sv. písma, církevních učitelů a jiných znamenitých mužů.

Třetí kniha se nazývá: „Pripoviesti iz hrvatske poviesti“ Napisao Vjekoslav Klaić. 8°. Str. 160. Cena 30 kr. — Známý spisovatel Vj. Klaić není novým spolupracovníkem družstva sv. Jeronima. Družstvo vydalo již jeho „Opis zemalja, v kojih obitavaju Hrvati“ (3 svazky) a také hořejší knížečka jest již 3. svazek „Pripoviesti“. Dobrý dějepisec tu podává různé úryvky z domácích dějin chorvatských. Obsah tohoto svazku jest zvláště zajímavým pro chorvatského čtenáře, poněvadž se v něm popisují velmi důležité události, které byly dosud jen v ústním podání mezi národem. Tak hned ze začátku se vypravuje o Turcích, odvěkých nepřátelích národa chorvatského, o pádu hrdé Bosny, o boji na Krbavském poli, o bitvě u Mohače. Tu se vypravuje o oblíbeném junáku Libinjaninu Jankovi, o němž národ vedle Kraljeviće Marka složil nejvíce písní, tu se vypisují hrdinské činy Frankopanů, Berislaviće a Karloviće. S jakou pýchou bude Chorvat čísti tuto slavnou historii svých hrdinných pradědů!

Čtvrtá kniha jest zase dílo národního učitele, jmenuje se: „Opis naše zemlje ili crte iz obćega zemljopisa.“ Sastavio Lovro Matagić. Str. 132. Cena 30 kr. — Spisovatel dle větších různých děl podal tu národu malou, ale velmi praktickou a poučnou knihu o zeměpisu. Pojednává se tu o nebeských tělech, vysvětluje se otáčení země a různé přírodní zjevy (sopky, zemětřesení, vzduch, podnebí, větry, moře atd.). Konečně pojednáno o zvířatech, člověku a jeho plemenech Knihu zdobí 12 pěkných obrazů.

Z letošních novinek důležita jest kniha: „Cesarizam i bizantinstvo“ u poviesti iztočnog razkola“. Napisao dr. Ivan Marković, franjevac. Díl I. a II. — To dílo náleží k nejdůležitějším vědeckým knihám, jež v chorvatském písemnictví vyšly. Učený spisovatel nám na základě mnohých starších i novějších dějepisných pramenů dokazuje, jak záhubným byl byzantinský cesarismus pro duševní život národa a zvláště pro církev, dokud nevznikl nešťastný rozkol, jenž způsobil hroznou propasť mezi východním a západním světem. V prvém díle ukazuje na směr a ducha byzantinské vlády a její církevní politiky od Konstantina Velikého až do Fotia. Ve druhém vypravuje, jak jméno Fotiovo zůstalo symbolem byzantinské církve, a jak jeho duch vždy se vznášel kolem celého křesťanského východu. Cesaropapismus brání a hájí dílo Fotiovo, jež mu jest v rukou mohutnou pakou. Dále podává spisovatel příčiny, které přispěly k udržení rozkolu. V zevrubném výkladu historických fakt, která jsou ve spojení s dějinami rozkolu, dobře se poznávají poměry jižních Slovanů, Bulharů, Chorvatů a Srbů vůči Římu a byzantinskému státu. Spisovatel zároveň dokazuje na základě fakt, že cesaristická politika stvořila rozkol, a že byzantinstvo, které zničilo veškerý socialní organismus, jest pouze plodem té politiky. Velmi poučná jest kap. V., ve které se pojednává o pokřtění Rusů a jejich církvi, právě tak VII. kap., kde se mluví o církevních poměrech srbských. Celé dílo jest osnováno na širokém základě a provedeno s velikou zevrubností. Dle našeho soudu taková díla jsou velmi řídka ve světové literatuře Z celku patrno, že spisovatel pronikl onu zamotanou a spornou otázku a že čerpal ze samých původních pramenů a nikoliv již z hotových dějepisných děl. V díle nenacházíme žádných polemik, spis jest zcela historický. Spisovatel položil každou větu, než ji napsal, pod ostrý kritický nožík, proto spis vyniká i nestranností. Ano, tak by se mělo psáti o sporných historických, církevních a náboženských otázkách, jako jest byzantinský rozkol! Kdyby se také z protivné strany tak nestranně a střízlivě pojednávalo, brzy by se vyplnila přání každého pravého a uvědomělého Slovana, brzy by zmizela hluboká propasť, dělící východ od západu. Tím dílem si spisovatel získal velikých zásluh o křesťanství, zvláště o Slovanstvo. Cařihrad měl velikou a důležitou úlohu v historii jižních a východních (ruských) Slovanů, proto bude Markovićovo dílo zajímati celý slovanský svět; jest psáno pro každého vzdělance vůbec — O ostatních novinkách, zvláště básnických, podám zprávu příště.

Jako dodatek poznamenávám, že Chorvati v Severní Americe zároveň se Srby tamějšími mají svůj zvláštní list „Napredak“, který vychází v New-Yorku dvakrát měsíčně a tiskne se latinkou. Uveřejňují se v něm politické prehledy, ve kterých mají zřetel i k záležitostem v Bosně a vůbec jihoslovanským. List jest pln zpráv, zábavných a poučných článků; redakce jest v obratných rukou, tak že list jest důstojným representantem Chorvatů v Severní Americe. „Úkol listu jest“, jak „Srbobran“ píše, „mezi Srby a Chorvaty v Americe usazenými pěstovati lásku a svornosť a odstraňovati nepřátelství mezi nimi, které s sebou z vlasti do Ameriky přinesli. V každé příčině šlechetný úkol! Frant. Štingl.

Srbská.

Boj srbského národa o národnosť a jazyk překážel v posledních letech mnoho literarnímu rozvoji. Mnozí, kteří ve svých prvých literarních pokusech jevili veliké schopnosti, a ve které srbský národ kladl veliké naděje, jali se obírati politikou, a tak v boji o národnosť zbylo jim velmi málo času, aby mohli pěstovati belletrii. Také smrť odňala srbskému národu mnoho zasloužilých synů. Přes to vše přece ještě písemnictví utěšeně zkvétá. Pozorujme zatím jen v posledním čase vyšlé básnické sbírky.

Pjesme Aleksе R. Šantića. U Mostaru. Str. 10 . Cena 70 nově. — Němci mají přísloví, které se sice týká pouze hráčů v karty, ale lze ho také vhodně použiti při každém jiném stavu; zní: „Der Eine lernt's früh, der Andere nie." Smysl není nesnadno uhodnouti. Kdo má vlohy, velmi snadně vše chápe a všemu se učí, kdo jich nemá, jak živ ničemu se nenaučí. Tak jest i s básníky. Mezi pravé — „die lernen's früh" — náleží i mladý Šantić. Jeho city jsou vhodně a ladně skupeny okolo vznešeného ideálu: vlastenectví, ale i ideje se druží v onu harmonii, která jest nutna, aby se výron a výraz citů pointoval. Pouze tu a tam se mu ještě nedostává vhodného slova — avšak možná, že také to by mu nescházelo, kdyby okolnosti, ve kterých básník žije, byly utěšenější. Ačkoliv básně Šantićovy jsou skoro výhradně vlastenecké, přece nejsou tendenční. Šantić jest ve svých vlasteneckých básních především Srb — a kdo mu to může vytýkati? Ovšem, v takových básních třeba rozmanitosti ve výrazech a rozvinutí základní ideje, jinak se může básník snadno státi jednotvárným. Šantić se namáhal, jak patrno, aby uvedl rozmanitosť do svých básní — a nepodařilo-li se mu to všude, dobrá vůle nahradí mnoho; dobrá vůle, upřímná snaha a především nesobeckosť. Neboť v jedné básni může býti více ideí nežli v celé knize. Mimo vlastenecké básně nalézáme ve sbírce také takové, které básníku různé okolnosti diktovaly, na př. láska. Avšak láska ta není sentimentalní a chudokrevná, jest to láska přirozená, jako vůbec básník jest přirozeným a netknut západní kulturou, která již i do srbských krajů škodlivě zasahuje. Zkrátka, srbský národ se může honositi tímto básníkem, zvláště pak na prvém místě „kršna (skalnatá) i junačka Hercegovina", z níž básník pochází.

Pesme Josipa Berse. U Zadru. Str. 272. Cena 1 for. 20 nvč. — Kdo pozorně čte básně tohoto mladého dalmatského básníka a u jednotlivých oddílů si poznámky činí, velmi různě soudí o směru a obsahu básní Bersových. Především jest přesvědčen, že jest básník neobyčejně vzdělán, že nejen z knih, ale i z praktického života čerpal vědomosti. Básník jest člověk ze světa, jenž nejen theoreticky, ale i prakticky osvojil si názory a city, které v básních svých vyjadřuje. A jako ve škole života nelze obejíti stinnou stránku, tak i básníku nebylo jinak možno, nežli plovati tím proudem; proto také líčí život s této strany. Nechceme toho nikterak básníku vyčítati. V přímořských městech jest život zcela jiný, nežli ve městech našich; starší kultura italská zanechala tu své stopy, jak in melius tak in pejus, a co by snad našim stereotypným náhledům bylo podivným, tam jest úplně přirozeným. Kdo vše to má na zřeteli, porozumí Bersovým básním. — Zcela jinakým zdá se básník, opustí-li svět, jeho rozkoš, lesk, jeho stinné stránky a zajde-li si do samoty a tu vyluzuje ohlasy citů svých. Myslím, tu že jest ve svém živlu. A což teprve, když s mořem hovoří! Sotva si můžeme pomysliti, co vše se děje ve hrudi obyčejného obyvatele přímořského, když jest s mořem sám, a což teprve, jaké city prochvívají básníkem, jenž na břehu moře vyrostl, viděl jeho hrůzy a krásy, s ním se sbratřil a jemu porozuměl! Co jsou švýcarským a skotským básníkům hory, co je Petöfimu rovina, to jest přímořským básníkům moře, ba, ještě více. Moře se musí viděti, musí se na něm žíti a pak se teprve pozná, co jest těm, kteří je znají od té doby, kdy i znají samy sebe. Není tedy s podivením, že jest moře alfa i ómega Bersových básní. — A zase jiným zdá se nám básník, máme-li na zřeteli jeho básnickou školu, ony básníky totiž, kteří Bersově nadání dali směr a pestřejší kolorit. Tu se zdá, jakoby nebyl ani svým. Mnoho básní v oddílech „Suze i osmijesi", „Ptice selice", „Mrtva sreća", „Otrov" upomínají německého básníka Heine-a a jeho „Buch der Lieder" a „Lazarus". Ale kdo by to básníku zvláště tak mladému mohl vyčítati! Ještě jedna řada v Bersových básních jest plna básnické krásy; jest to „Panteon." Všechny jižní krásy, kterými básník ovládá, tu nahromadil Zdá se, že jsou v tom oddíle takové obrazy a zvuky, jakých ještě srbská lyrika neměla. Také tímto oddílem jest provlečena červená nitka: moře, moře! K moři se básník vrací

vždy a všude; pro ně opouští „gole prsi i ramena“, „sanak blagi i šarenu bajku.“ —

Srbská mládež se nemůže dočkati nesmrtelnosti. V krátkém čase tři mladí básníci vydali své básně; již zmíněný Al. R Šantić, Josip Bersa a konečně Boško P. Željski. Tento měl nejmenší příčinu spěchati s uveřejněním svých básní, které „napsal.“ Některé jsou sice pěkné, ale celkem činí na čtenáře podivný dojem nepřirozenosti. Nechceme říci, že jest směšným, avšak nepřirozeným v každé příčině jest, když zdravý jinoch asi 20letý vzdychá a na osudu požaduje, aby mu vrátil „mládí“. Nemá-li ho nyní, kdy pak je chce míti? Mladému básníku se zdá každá báseň býti pěknou, a on jest do ní tak zamilován, jako do své Olgy, Marice, Ljubice, nebo jak se všechny ty jeho „djevojky“ nazývají. A právě proto, že jest zamilován, nedostává se mu autokritiky, aby mohl rozlišiti lepší básně od méně dobrých. Časem, až se ustálí v něm mladická bujnosť, snad si to dobře rozmyslí, nežli vydá básně, a pakli se k tomu odhodlá, jistě nedá vytisknouti každou! —

Majske noći. Pesme Andre Gavrilovića. V Beogradu. Str. 143. Cena ? — Četl jsem kdesi, že s lyrickou poesií jest to u básníka tak, jako s první láskou. Kterou dívku si jinoch nejdříve oblíbí, ta mu zůstane v srdci a mysli po celá léta, třeba by měl jiná ještě milostná dobrodružství, ba, když žije i ve šťastném manželství. Při vzpomínce na ni vždy mu srdce začne rychleji tlouci, jakýsi blahý pocit jím zachvívá — on si rád na ni vzpomíná ve šťastných i nešťastných chvilkách. A čím jest starší, tím zdá se mu býti prvá láska milejší a dražší. Tak jest to i s lyrickou poesií. Které struny se básník poprvé dotkne, který zvuk se mu nejdříve podaří, který směr básní se duši poprvé nejvíce zalíbí — k tomu se básník vrací třeba po více letech, po různých pokusech v jiném směru, poněvadž tento prvý zvuk utkvěl mu v duši, a to jako prvá a upřímná ozvěna jeho nitra. Také básník se vždy rád vrací k oné struně a vyluzuje z ní v každé době nejsladší zvuky, nejkrásnější variace. A to jest také zcela přirozeným. Nikdo se nemůže vzdáti své povahy, nikdo ji nemůže s druhou zaměniti. Jest třeba pouze pozorně pročísti někdejší i nynější básně velikých básníků, a každý se přesvědčí, že velicí básníci, starší i mladší, nejraději a nejlépe píší v tom směru, v jakém poprvé začali psáti. — Právě tak jest to i s básníkem „Májových nocí.“ Také on se časem vrátí k prvotnímu směru lyrickému, první lásce, neboť jen tenkráte jest upřímným. Ta prvá láska, první struna se objevuje již poněkud i nyní. V této sbírce jsou teprve první zvuky její, mnohé velmi něžné a krásné; týž zvuk slyšíme zase v novějších básních jeho, podobná melodie se ozývá ve sbírce „Večernje rumeni“, ze které básník mnohou ukázku uveřejnil v časopisu „Otačbina“. Ale i název, jak jest podobný názvu prvé sbírky Andry Gavrilovića: „Majske noći“ — „Večernje rumeni“! — I tímto básníkem mohou se Srbové vším právem honositi!

Též starý, osvědčený básník Jovan Ilijć ozval se zase, aby nezůstal za svými syny básníky Milutinem, Dragutinem a Vojislavem. Rozepjal křídla fantasie, a jejich šumění zní zvučně a mocně. Nejnovější sbírka jeho básní „Dahire“ má ještě týž vzlet, který kdysi mladého básníka unášel do básnických výšin. Nalézáme v nich stopy někdejšího jeho romantismu, ale právě trochu romantiky dodává této sbírce pravé ceny. Čtenáři se zdá, jakoby chvilkami poslouchal ony čarovné i něžné písně — sevdalinke, které mladý bosenský bey zpívá své drahé pod „demirpendžerem“ (zamřížovaným oknem). Chvílemi čtenáře zase vojenská trubka nemile vyruší ze sladkého snění; a tu zase ho konejší zvuky pastýřské píšťaly, píseň ukolébavka a vůně růží. Básně jsou veskrze proniknuty živou východní fantasií, a není-li nám právě některé slovo známo, velmi dobře mu rozumějí ti, v jichž duchu jsou básně ty psány. Fr. Štingl.

Česká.

Česká Koruna. Kalendář pro země Koruny české na rok 1893. S četnými obrázky a velkou přílohou „Ejhle člověk“. Vydává Moravská akciová knihtiskárna v Brně. Cena 45 kr. — Nepřestaneme naléhati, aby „Kalendáře“ naše obsahem, výpravou a illustracemi pokládány býti mohly za vzorny. Poslední dobou měli jsme v rukou několik nových kalendářů na rok 1893., ale bohužel nelze říci, že by všecky hověly důležité úloze své.

„Česká Koruna“ vyniká bohatým obsahem, ačkoliv marně jsme tu pátrali po nějaké povídce obsahu dojemného, kde by velebeno bylo katolictví, jak

toho každý čtenář — aspoň brněnský — očekával, vida na rozích ulic veliká oznámení s obrazem „Ecce Homo". — Rovněž nebylo by bývalo na ujmu několik zdařilých anekdot, jež obyčejně čtenář v kalendáři hledá.

Výprava „České Koruny" jest stkvostna. Dle návěští očekával každý, že obraz „Ecce Homo!" jest titulním obrazem, a že snad tam spatříme i obraz Bohorodičky anebo některého patrona vlasti naší. Obraz „Ecce Homo" — sice krásný a veliký — jest pouze jako příloha vložen do kalendáře, a druhý obrázek otištěný postupem vypravování jest „Posel lásky" (str. 57.) — a to značně obnažená dívka s holubičkou. Pochybujeme, že by pohled na obrázek tento vzbuditi dovedl kajicné city lásky ku Spasiteli zbičovanému a trním korunovanému! Podobně nezamlouvá se nám illustrace „V letním vedru", kde vyobrazeno jest pět odpočívajících dívek, z nichž zvláště dvě mohly se jinak uvolniti! — Ostatní illustrace jsou předmětem i provedením zdařilé. Dr. Fr. Kolísek.

Vzdělavací bibliotéka. Vydavatelstvo „Časopisu česk. studentstva", které samo chlubně se zove „pokrokovým" a jako v jiném mnohém ohledu i v té věci se socialní internacionalou je za jedno, že jest mu náboženství věcí soukromou, — slitovalo se pojednou nad národem naším a předkládá mu vybrané krmě z cizí kuchyně. A kterak vybrané!

Počátek učiněn Lva N. Tolstého: Kreutzerovou sonatou, v níž tento filosof jasnopoljanský líčí manželský poměr muže a ženy, jeho výstřednosti a hnus s nahou frivolností, a jež byla úředně konfiskována. Komu se líbí Bocacciův Decamerone, tomu se bude zamlouvati Kreutzerova sonata; — četba kasárnická. Ptal jsem se jistého magistra farmacie, jenž kdysi s nadšením čítal vše, co má nátěr realistický, zdali by sonatu s dobrým svědomím dal čísti své mladé choti, nebo někdy svému nadějnému synu, až bude na studiích na střední škole nebo i trochu výš? Odpovědi jsem podnes nedostal. Přisvědčiti, to by snad přece bylo mu na pováženou, a nepřisvědčiti — jaký by to byl realista?

Na to následovaly dva spisy J. Stuarta Milla: „Poddanství žen" a „O svobodě", jež šíře a velmi případně byly posouzeny v loňské „Literarní Hlídce" brněnské. V „poddanství žen" hájí positivista Mill naprostou emancipaci čili rovnoprávnosť žen s muži ve všem všudy, nepřipouštěje žádných růzností povahy ženské od mužské. „Ženským listům" spisek zamlouvá se velice. Napsaly o něm, že prý jest napsán „s vědeckou důkladností a prodchnut duchem filosofickým", a byla-li prý kdy kniha hodná všeobecné pozornosti žen, které činí nárok na jméno „vzdělankyň", tedy prý to jest preslavný spis tento. Možná, že mimo obsah vděčí se jim stará tato novinka i z té příčiny, že překlad její pořídily dvě anonymní dámy. Avšak vážní lidé mají o emancipaci ženské, o té, jaké se domáhá svobodomyslné studentstvo ve svém nepokrytém feminismu, již dávno svůj zralý úsudek. Zde jen tak mimochodem budiž podotknuto, co v inaugurační své řeči konstatoval povolaný znalec, basilejský profesor Fehling, o studentkách mediciny na universitách švýcarských. Od r. 1864—1872. bylo na universitách Bernské, Ženevské a Curysské immatrikulováno 789 studentek mediciny, z nichž jen 141 dobylo si doktorského titulu, při čemž ostatně, jak nedávno veřejně vyzradil Dr. Kühner, největší roli hrají peníze; — a z těch 141 doktorek zkoušky státní medicinské odbylo jich pouze 26. Svědčí to taky o naprostě stejných schopnostech duševních mužů a žen?

Ve spisku „O svobodě" jedná autor o svobodě občanské, a P. Vychodil vytýká mu za základní omyl, že všechny druhy společnosti: církev, stát, řády a člověčenstvo atd. co do vlivu na jednotlivce staví na roveň, a to proto, že všecky společenské poměry pojímá příliš povrchně a zevně. Taky v kasuistice není Mill příliš šťasten. Vybírá sice případy pádné, ale nešťastně je řeší. Zevnější zdání svádí ho k úsudkům křivým. — Může-liž býti pro filosofa šlakovitějšího komplimentu nežli povrchnosť a mělkosť! Než Mill jest roznodný positivista, a proto jen s ním do českého kabátu. Liga + 15.

Amor. V 8. čísle osmého ročníku „Vlasti" zmínil jsem se o podniku, který pod titulem „Amor" slibuje čtenářstvu podávati illustrovanou sbírku četby pikantně zábavní, a shrnul jsem kritiku o prvních dvou jeho sešitech ve slově: fuj. Ani zdaleka nebylo by mi napadlo přehrabávati se v nemravně smrdutém smetišti dalších sešitů, jejichž čtení může lákati a baviti jedině moralně schátralé existence a vyžilé hejsky, avšak k naléhání svých přátel chápu se v této záležitosti péra ještě jednou. S nevyslovitelným odporem přehlédl jsem jedenácte sešitů „Amora"; dále jsem pro hnus čísti již nemohl, upřímně se přiznávaje, že bych

raději přečetl pověstnou kupu foliantů Guicciardiniho, které dávali galejníkům čísti za trest, než abych četl další sešity „Amora“. Grafické líčení nahoty, svatebních nocí, smilstva, tělesnosti, nemravného a zvláště cizoložného milkování, znázorněného smyslnými illustracemi, toť obsahem „Amora.“ Takovou obscoenitu kriticky rozebírati není možno, poněvadž pornografie literarní kritiky není hodna. Pornografie k slušné literatuře vůbec ani nenáleží, a výplody její svědomitý knihkupec do obchodu ani nepřijme, leda ten, kterému dle Neronovy zásady: „non olet“ jest výtěžek z literarního smilstva milejší, než knihkupecká jeho čest. Vždyť i v Paříži, této lascivní Paříži, o které sám Voltaire v Henriadě vydal svědectví, že má stejnou odměnu pro ctnosť i pro daremnosť, neopovážil se žádný knihkupec do prodeje vzíti ohavný list demimondu „Paris nocturne“, ač majitelé lokálů „besseries de Femmes“ tučná jim z prodeje procenta slibovali. Tázal jsem se sám sebe: co „Amor“ vlastně chce? Pikantně baviti, jak jeho nadpis slibuje? či učiti čtenáře dvornějšímu a uhlazenějšímu chování, jak jeho prospekt sliboval? Ani to, ani ono. Nemravné zoty a cizoložné historky nejsou elegantní zábavou, a smilníci nejsou žádným vzorem dvorného a uhlazeného chování. Dle mého přesvědčení, přinášeje „Amor“ četbu svrchovaně oplzlou, pouze dráždí své čtenáře k nejsprostší tělesnosti. „Amor“ se chlubí, že následek našeho referatu bylo 28 nových přihlášek o „Amora.“ Možná! Viděl jsem nedávno kolem knihkupecké skříně státi kupu výroštků vyžilých tváří a kalných očí, z nichž vyzíraly ohavné chtíče, ani s pravou zvířecí pochoutkou dívali se na rozevřený ve skříni sešit „Amora“, kde právě vyobrazena byla provalující se polonahá nevěstka a leckterý z nich, vešed do krámu, odnášel si zmíněný sešit. Takového čtenářstva a takových odběratelů „Amoru“ nezávidím. V mravním kalu si libujíce, mohou tito říci o sobě slovy Götheovými: „Uns ist so kannibalisch wohl, als wie fünf Hundert Säuen!“ Aby pak si odběratelů ještě více získal, přináší „Amor“ také rebusy, v nichž ovšem hraje hlavní roli nahota a dává na rozluštění jejich ceny, ano, uveřejňuje svým předplatitelům zadarmo také inseraty. Tu bych „Amoru“ jinou byl radou. Četl jsem v čís. 255. berlínské „Volkszeitung“, že tam jakýs nakladatel vydává nemravný román a slibuje předplatitelům na určitý počet sešitů ne snad zadarmo inserat, ale živé p o d s v i n č e. „Volkszeitung“ k tomu podotýká, že k oplzlému románu nemůže vhodnější premie ušlechtilému čtenářstvu ani podána býti. Jsme přesvědčeni, kdyby vydavatelstvo „Amora“ slíbilo svému odběratelstvu takovoutéž premii, že by si získalo mezi demimondem a jeho vyžilci ještě více příznivců.

Dr. Ms.

Veselé Listy. Humoristicko-satyrický čtrnáctidenník. Vychází v Hustopeči (u Brna). „Veselé Listy“ mají býti opravdu „veselými“; je to úloha velice vděčná, neboť „veselá mysl — půl zdraví“. Jak tomu úkolu „Veselé Listy“ dostály, ukončivše první ročník, vytkneme zcela stručně a nestranně. Povšechný náš úsudek o „Veselých Listech“ jest, že až posud zůstaly daleko za svou úlohou. Mají-li „Veselé Listy“ býti opravdu časopisem „humoristicko-satyrickým“, nestačí jim pouhý název, nýbrž musí obsahovati zdravý nezkažený humor, jevící se v humoreskách a v dobrých, n o v ý c h vtipech, satyra musí býti opravdu satyrou a ne pouze nejapným — vtipem. A jaké vtipy jsme četli ve „Veselých Listech?“ Uvedeme aspoň některé příklady. V čísle 1. na str. 7.: „Teď už je zle! Opravdu je zle! V e v z d u c h u už se také nelze udržet (viz puklý kysýbl balon v Praze), tož nezbývá, než se nechat vystřelit z děla — což prý je ale poněkud — zdraví škodlivé. Věříme!“ Ptáme se, kde že je vtip? V témž čísle na str. 8. čteme pod názvem: „Ty děti“. Jaroušek: „Zítra je tvůj svátek, viď tatínku?“ Otec: „Ano, dušinko. Kdo pak ti to řek'?“ Jaroušek: „Maminka to ví. Ona povídala panu lajtnantovi, aby k nám nechodil, že o svém svátku budeš s námi doma.“ K tomu podotýkáme, že by místo „Ty děti“ byl vhodnější název „Ty ženy“ a bylo by — po vtipu. V čís. 4. str. 29. pod názvem: „Opravený výrok písma.“ „Co mi platno, kdybych celý svět sjezdil a všecko všudy uhlídal! Výstavu pražskou kdybych neviděl, — nic nejsem.“ Podotýkáme, že písmo sv. není na páchání všelijakých většinou nemotorných „vtipů“.

V čísle 11. str. 84. čteme básničku „Šťastný učitel“, v níž se praví, že tři leta ženatý učitel má čtyři kluky. Má to býti také vtip?

Již dosti ukázek; mohli bychom sice podobných „vtipů“ vybrati mnoho a mnoho, ale doufáme, že již z těchto posoudí laskavý čtenář, jak „Veselé Listy“ dovedou býti „veselými“.

A illustrace? Zpočátku byly prabídné, zvláště větších skupin (str. 16., 65., 77., 81., 85.,); divili jsme se nemálo, že si vydavatelstvo troufalo s takovými illustracemi na světlo. Teprve asi 16. číslem se illustrace zlepšily.

Co se směru jejich v politice týká, zdají se býti nad stranami; nicméně to vyhlíží, jakoby jim bylo nevolno, že jsou spjaty kazajkou — nestrannosti, poněvadž z mnohých míst jest zřejmo, že by rády byly mladočeské, kdyby nebylo všelijakých ohledů, nejspíše — abonentních!

Přirovnáme-li „Veselé Listy" k „Humoristickým Listům", jest nám říci, že za nimi značně pokulhávají. V té příčině víme z hodnověrného pramene, že příspěvky, kterých „Humory" nepřijaly, byly od „Veselých Listů" s radostí přijaty. Tím ovšem se stává, že si „Veselé Listy" na dobré pověsti náramně škodí; neboť je to velice špatné vysvědčení pro Moravu, když se tím spokojí, co v Čechách vhodili do — koše.

Naprosto se nám nelíbí parodie epištoly, jak ji čteme v insertní části, a o níž „Vlasť" v 2. čísle již promluvila. Týká se to závodu p. K. Kociána.

A ještě něco chceme vytknouti. Po způsobu jiných časopisů odměňují „Veselé Listy" rozluštitele rebusů, hádanek a obrázků také knihami, a mezi těmito knihami nalezli jsme také jakožto „první cenu" na rozluštění rebusu z č. 11. knihu: Obětí pověry. (O čarodějství a pronásledování jeho v zemích křesťanských.) Známe dobře knihu tu, a proto nemálo jsme se podivili, že „Veselé Listy" takovou knihu dávají odběratelům jakožto „první cenu", vždyť kniha ta srší nepřátelstvím proti kněžstvu a církvi a obsahuje přímo blbé historie. *)

V čís. 21. vypsána jakožto „první cena" kniha: Malé povídky od Frant. Roháčka. Ačkoliv kniha ta vyšla v „Moravské bibliotéce", přece není úplně nezávadnou. Závadnou je povídka „Pan Proč ze třetího poschodí", jelikož v ní jsou nemístné a naprosto nepravdivé poznámky ze života kněžského.

Tolik uznali jsme za potřebno „Veselým Listům" vytknouti. Tím ovšem nemíníme jich naprosto odsuzovati. Obsahujíť vedle nepodařených i mnoho dobrých vtipů, mnoho vtipných veršíků i dobré, časové věci; i větší příspěvky některé jsou cenné: „Láska v Moravské písni národní" od Viktora Kamila Jeřábka zasluhuje veškerého uznání, jen že obsahem méně se hodí do „Veselých Listů". Dále: „Pan professor Chrobák na prázdninách" od X. Čekala; „Ztratili posvícení" od Al. Dostála a j. Také článek v č. 4. „Selma" zakládající se na slovné hříčce (každé slovo začíná s „s") jest pěkný a vtipný.

Končíme tento posudek s upřímným přáním, aby „Veselé Listy" povšimnouce si učiněných výtek, byly u výběru jak látky obsahové tak knih za odměnu slibovaných opatrnější a aby se co možno zdokonalovaly; pak jistě je vřele doporučíme.

Leopold Kolísek.

Sborník světové poesie, vydávaný českou akademií. Roč. I. Třída IV Číslo VI. L. Ariosto: Zuřivý Roland. Přeložil Jaroslav Vrchlický. Zpěv VII—XI. V Praze, J. Otto. — Ariostův „Orlando furioso" jest epos proslavený. Ač mu chybí jednolitosť, jest znamenitý v jednotlivostech, detajlech, v lahodně plynném vypravování; je pln živosti a obrazů, pestře se střídajících. Všimneme-li si však Ariostových postav blíže, vidíme lehkomyslné, galantní rytíře, jimž naprosto nedostává se nadšení víry a lásky, bez nichž si křesťanské rytířstvo středověku věru ani představiti nemůžeme. S tohoto hlediska valně bledne proslulosť Ariostova „Orlanda" — mimo to má Ariosto ve svém „Orlandu" tolik kluzkostí, tolik necudných a nestydatých míst, že sluší s veškerým uznáním konstatovati zásluhu české akademie, po jejímž přání — jak čteme pod čarou v překladu — některá místa vynechána a vyplněna čárkami. Tak ku př. část 27. stance VII. zpěvu: „Salta del letto e in braccio la raccoglie", celá následující (28.) začínající: „Benchè nè gonna, ne faldiglia avesse" zcela vypuštěna; rovněž i ve zpěvu VIII. sloka 49.: „Egli l' abraccia, ed a piacer la tocca" a část sloky následující: „Tutte le vie, tutti li modi tenta" — jež co do famósnosti a nestydatosti nemají hned tak v celé literatuře sobě rovných; též ve zpěvu X. vynechána část sloky 114.: „Ma non a tal che piú le avea distese", — však i přes tato vynechaná místa leckde zbylo něco, co právem mohlo býti též vynecháno, ku př. část 47. stance VII zpěvu. — Kdybychom neměli vůbec českého Ariosta, necítili bychom zajisté té mezery a neutrpěli bychom škody.

Překlad Vrchlického je plynný a dokonalý: kdo srovná jej s originalem, pozná pravdu našeho tvrzení.

Daleko větší zásluhu ovšem má Vrchlický, že nám přeložil Dante-ho „Božskou komedii" a Tassův „Osvobozený Jerusalem". Obě tyto básně jsou v pravdě křesťanská, ba přísně katolická epa, s nimiž nelze Ariosta nikterak porovnávati.

Jos. Flekáček.

---

*) Obšírný referát o ní přinesla „Vlasť", posuzujíc „Mat. lidu". Pozn. red.

Košťál J.: **Dětský věk.** — Český nakladatelský ústav F. Popelky, Praha 1891. Cena? Stran 251.

Jest málo jmen, která by tak rozšířena byla po českých časopisech jako jméno prof. J. Košťála. Najdete jméno to jak v předních listech našich tak i v nejposlednějších listech krajinských. Prof. J. Košťál podjal se důležité práce literární: sebrati všecky dosud uveřejněné pověry a do jisté míry i obyčeje a uspořádati je dle vniterného jejich obsahu do jednotlivých kapitol. Vedle toho však přibírá pověry a obyčeje jím samým sebrané — hlavně z Hradecka a Bydžovska. Knihy podobné, kde sebrány by byly všecky naše dosud známé pověry i obyčeje bohužel do dnes nemáme, nechceme-li do literatury své počítati knihu dra V. J. Grohmanna, již vydal spolek pro dějiny Němců v Čechách. První krok k uskutečnění podobného díla v literatuře české učiněn byl knihou, o níž tuto referujeme. Kroku tomuto přikládáme velikou váhu a veliký význam a proto svědomitě poznamenáme vady, jež v knize jsme našli, upozorníme na jednotlivé nedostatky s tím upřímným přáním, aby pan spisovatel uvážil dobře míněná slova naše a po úvaze své nejlepší z nich podržel a jimi se řídil.

Kniha jest rozdělena na 27 částí. Nelze je v úzkém tomto rámci jednotlivě probrati, a proto shrneme úsudek svůj ve slova povšechná, jen jednotlivosti do očí bijící vytýkajíce.

První požadavek každého díla jest správná a úplná citace. Kdyby nic jiného nenutkalo k tomu autora, je to slušnosť. Po našem skromném úsudku nevyhověl p. spisovatel požadavku tomu úplně. Předně samotný již způsob citace p. spisovatele se nám nelíbí. P. prof Košťál cituje v textu. Je to bezdůvodné jednání. Širší vrstva čtenářů je v textu rušena, a badatelům stává se tím kniha nepřehlednou. Dnes žádá se u každého vědeckého spisu rejstřík, nebude to dlouho trvati a stejně žádati se bude citace — pod čarou. Druhé, co se nám na citaci páně Košťálově nelíbí, jest její neúplnosť. Cituje-li autor „Květy 1841", je to nevědecké citování. Přimlouvali bychom se proto, aby se citoval autor, článek (název) a časopis se stránkou, neboť je to svědomitější a uspoří se tomu, kdo chtěl by autora kontrolovati, hlavně však tomu, kdo v úmyslu by měl jíti cestou autorovou, mnoho zbytečného namáhání. Při jmenování osad, odkud jsou pověry čerpány, jsme rovněž pro největší svědomitosť.

Několik nedopatření jsme v knize postřehli. Tak ku př. p. autor vybírá pověry z pohádek. Že to nejsou pověry, při příležitosti dokážeme (p. 8.). Rovněž nelze bez veliké fantasie dokázati z říkadla o vráně (Erben, Písně 77. 6.), to co tvrdí p. autor na 8. str. svého spisu, že by děti před svým narozením trávily jistou dobu v lese. To lid náš nevěří, aspoň nemáme pro to důkazu. Zmíněná píseň Erbenova jest pouhým říkadlem, z něhož nelze vytloukati materiál pověrečný. O zmínce o víře starých Slovanů, „že dušičky dětí nenarozených jsou v ráji atd.", jak píše p. autor na str. 10., napsal již dr. Zíbrt v „Českém Lidu" (roč. II.) a podepsaný referent, souhlase se slovy těmi, nevidí potřebu o věci se šířiti Jak se mohli do díla toho dostati spiritisté (str. 11.) — upozorňujeme, že práce páně Košťálova není srovnávací studií — je nepochopitelno. Rovněž tak rádi odpustili bychom panu spisovateli různá odvolání na Římany, Rusíny atd.

To jsou hlavní chyby a chybičky několikařádkové, jichž se p. prof. Košťál dopustil. Uváží-li se, že kniha čítá 251. stran, poznáme, že zbylo hodně místa pro přednosti díla. A předností jest v pravdě mnoho. Již samo vydání této knihy jest velikou zásluhou. Vedle toho neobyčejná svědomitosť ve vyčerpání pramenů — že skoro svědomitosť ta až zaváděla p. autora — zasluhuje zmínky. Gratulujeme p. spisovateli k první jeho knize, jež vešla do světa ku cti naší literatury folkloristické, a přejeme mu, aby i ostatní své spisy brzy mohl vydati se stejným čestným výsledkem, jako knihu tuto. Čtenářům řádků těchto knihu vřele doporučujeme.

Ferdinand Pátek.

Jaroslav Vrchlický: **Bodláčí z Parnassu; Život a smrť.**

Ve sbírce prvé nalezáme mnoho velmi pěkného. Čtěte ku př. „U cesty" a vycítíte vřelé vybídnutí k soucitu a dobročinnosti; „K prvnímu květnu" nalezáte prohlášení, že práce je zákon pro všecky, bez níž „i svatvečer sám byl by tobě všední"; líbiti se vám budou „Potulní šumaři", „Staré drama", „Vrátilo se", vřele procítěné, „Hnedle sám", „Za Lermontovem" a přípitek Adamu Asnykovi; o „Západních Čechách" řeknete, že je to báseň krásná — vlastenecké slohy posledního oddílu jsou trpce pravdivé: žalují do nesvornosti, frázovitosti, rozervanosti naší.

Vřele vlastenecká a krásná jest báseň „V domu svatovítském", „Česká legenda vánoční" a „Děti jedou z výstavy" též patří k nejpěknějším. „Smrť

Lukanova" ve druhé části je poněkud plna přehnanými porovnáními; též věnování J. S. Macharovi je přemrštěno, a „Ahasver na věži Eiffelově" nelíbí se nám, poněvadž si Ahasvera nepředstavujeme jako Mefistofela s ďábelskou satyrou a ironií; místy je v této básni pouhá próza. Rčení:

„Ni o čtvrt hlavy nesmí nikdo větší
být v našem středu — ihned kámen za ním" atd.

považujeme za nepravdivé; jsouce přesvědčeni, že často pravý opak bývá pravdou, že totiž každému jen trochu většímu se u nás velice podkuřuje a kámen se hází po tom, kdo o něm jinak se vysloví. Jinak konstatujeme rádi, že tato sbírka obsahuje mnohé krásné věci, jimž ničeho vytýkati nelze.

Škoda, že nemůžeme se tak vysloviti o sbírce druhé: „Život a smrť!" Ta prosycena jest jednak názory pantheismu, jednak trudnou beznadějností v budoucí život. Mnohé básně — zvláště popisné — jsou tu ovšem též velmi pěkné, ale převládá, jak jsme řekli, ona trudná nálada beznadějnosti s pantheismem. Noc, Láska, Věrnosť, Člověčenstvo, Bída, Zoufalství, Nuda, Mdloba — napořád psány velikými písmeny jako bytosti mythické, zosobněné což je zřejmé hledisko pohanské; měsíc nazýván tu „Caesarem noci" a apostrofován jako Bůh nějaký — on, měsíc, má zadržeti „zoufalce, jenž se klade na koleje", zlosyna, jenž „čeká na oběť s taseným nožem na pokraji lesa" atd. Ale vrcholem všeho je „Litanie lásky" s refrénem „Ó Lásko, prosíme tě, uslyš nás!" Zřejmý to posměch litaniím katolickým, zvláště slavné litanii loretánské, jak patrno z další sloky: „Tys růže nevadnoucí, Ty jsi zlatý dům ze sloně Tys věž stkvoucí" atd. „Až jednou mříti budem, u nás, Lásko, stůj" atd. Může se básník diviti stanovisku, jaké proti němu zaujímáme? Což autor neví, že podobnou parodií v nynější době u čtenářů uvádí v posměch část bohoslužeb katolických a modlitby, a že se posměch tento rozšiřuje jako mor? Podobnou „poesii" co nejrozhodněji odsuzujeme a nikdy se nespřátelíme s básníkem, byť byl vyhlašován i za boha, a kdybychom byli jedinými v boji proti takovému směru, vydržíme do posledního dechu.

Jan Hejný.

Naše časopisy. „Květy", sešit říjnový 1892. Povídka „Ze zápisků Phil. stud. Filipa Kořínka" je rázu naturalistického.

V povídce další: „Když se připozdívá..." hraje zase smilství hlavní úlohu.

Báseň „Když jel císař okolo" obsahuje větu „v záští měl jsem... kněze, již často lidu podlejší jsou ještě." Krásná pochvala duchovním otcům od překladatele katolíka věnovaná! Ta působí zajisté velmi léčivě na nynější socialismus. Štěstí, že ji uvádí překladatel Vrchlický, jehož náboženské smýšlení je nám dobře známo; bohužel, že ho neznají všichni Čechové, ani ne všickni kněží.

V slovích: „u oltáře kněz obrátil se a do vzduchu kreslil podivné kříže", nazývají se obřady církevní, sakramentalia, kreslením podivných křížů. Takové terminy mohou míti pouze židé a jim podobní katolíci, na nichž nic není katolického, leč pouze vyplněná rubrika náboženství katolického v matrice křtěných. Nezná-li Vrchlický jiné básně s lepším obsahem, pak to již vypadá s básnictvím velmi bledě.

V básni „Večerní signál" čteme: „Souzvuk zvonů... vznes se... k těm hvězdám, jimiž neznámá tam ruka bibli píše." „Neznámá" může říci pouze pohan, který o našem Bohu nic neví, křesťanu však ona ruka je velmi dobře známa.

Veselý črt A. Gruzińského: „Proč se rozhněvala" učí direktně rozněcovati vášně. V črtě pak: „Starý přítel" vidíme nepřirozenou pomatenosť, jakou ve skutečnosti sotva najdeme. V obou těchto črtách náboženství se přímo neuráží.

Ostatní články nedotýkají se urážlivě náboženství, nebo alespoň zůstává v nich náboženství stranou. Obsah jejich je buď poučný buď ušlechtile zábavný. — Sešit listopadový: Román o čtyrech synech Ajmonových VIII. vzbuzuje různé city ve čtenáři: tam totiž pronáší autor zbožné, ušlechtilé, vznešené myšlénky, za které by se žadný křesťan styděti nemusil; avšak tyto krásné dojmy ničí nepřirozená láska ku zvířeti, k věrnému Bajárovi, kterému přičítá i duši nesmrtelnou (na str. 519, 520), ba činí ho účastným blaženého života po smrti (na str. 523 a 526.)

„Rýmovaný list" pokouší se o řešení otázky: „Proč lidstvo tísní divný jakýs mrak?" a „Proč žádná spása duchy nemůž' vznít?" Básník neví si s odpovědí rady. I dáváme mu odpověď určitou na obě otázky. „Proč lidstvo tísní divný mrak" zní odpověď: „Poněvadž se odvrátilo od Boha" — Na druhou otázku: „Proč žádná spása duchy nemůž' vznít?" zní odpověď: „Poněvadž se lidstvo k Bohu nechce navrátiti."

„Blouznivci našich hor.“ Na str. 565. pokládá (Bohuslav) práci za pravý, jediný a vlastní účel života; náš katechismus udává zcela jiný cíl života, totiž, že je člověk k tomu stvořen, aby Boha poznal, ctil, miloval, jemu sloužil, poslušen byl, jemu se klaněl a kdysi věčně spasen byl. Práce z lásky k Bohu konaná je arci výtečným prostředkem k dosažení tohoto vznešeného cíle, avšak pouze jen prostředkem, nikdy cílem.

V povídce: „Svatební šaty“ na str. 581 modlí se Vilém k probouzejícímu se dni! To je věru ženiální. Na str. 582. dole se praví: „a ze zřícenin krásného těla vzlétla její duše tiše a blaženě do neznáma.“ Tedy do neznáma letí duše! O Bože! Svět raději nejhloupější věci věří a za moudré pokládá, jen aby nemusil věřiti v Boha, náboženství, věčnosť atd. K tomu ještě „tiše a blaženě“ letí do neznáma

V literarní studii o „Edmundovi a Julesovi Concourtových“ na str. 599. a násl. čteme: „jakási francouzská dáma... od útlé mladosti své z přesvědčení a samostatně svobodomyslná... změnila svou celou bytosť a zemřela jako fanatická katolička.“

„Theorie kosmogonické“ je článek, nad kterým musíme, přečteme-li jej, pokrčiti rameny; arci nejsem odborníkem v této vědě, avsak i nezpěvák ba i člověk sluchu hudebního postrádající pozná ihned, vezme-li zpěvák nějaký falešný ton, ačkoli neví, jaký měl vzíti. Takto je i zde; je to takové rozumování, že čtenáři maně napadá myšlénka: Na světě se může sice mnoho státi, ale hypothesy zde podávané nejsou pravděpodobnými.

Nejsmělejší však je poslední věta: „Zemězpyt dokazuje evidentně věčnosť poměrů na zeměkouli“ a tedy indirektně řečeno věčnosť zeměkoule. Zde však musíme z náboženského stanoviska pronésti své veto.

„Monsignore“ (str. 621). Je to zvláštní, že překladatelé téměř všech časopisů českých, které nejsou přísně katolické (a těch je bohužel velmi málo) obyčejně nešťastnou náhodou volí právě takové povídky z cizích řečí ku převedení na jazyk náš, ve kterých buď necudnosť aneb bezbožnosť se velebí, jakoby nebylo jiných románů, novel, povídek atd., které mohou býti čtenáři vzorem života zbožného a vlasteneckého. Svět chce přece býti pořád lepší a ušlechtilejší a za vzory si béře povahy nejbídnějšího rázu. Jak se to rýmuje?

I tato povídka, ač není ukončena, uvádí nám samé výkaly z vysoké společnosti. Všecky jednající osoby jsou v nábožensko-morálním ohledu praví vyvrhelové společnosti lidské, nejhorší však dle všeho bude asi „Monsignore“, kněz, aby povídka měla ráz velmi pikantní. O tom si ještě později promluvíme.

Dr. Jan Hromádka.

(98) **Niva** píše v čís. 20. ze dne 1. října 1892. ve „Směsi“: „Po bitvě na Bílé Hoře vystěhovalo se z Čech tři tisíce šest set rodin šlechtických, a s nimi též květ naší vzdělanosti; hospodářství, průmysl, všechen blahobyt země — všecko bylo zničeno. Postaráno však brzy o „nové prostředníky mezi dvorem a národem.“ K tomu cíli jmenováno bylo 30 z brusu nových knížat, 70 hrabat, 100 baronův a na tisíce šlechticů z lidí, kteří ke všem službám hotovi krvelačností, lakotou a podlostí nejvíce se vyznamenali, a o kterých Komenský dí, že byli banditi z Vlach a Španěl, buď Češi a Němci, převrhelci — nazvíce pak „marnotratníci, mordéři, bezectní pankharti, kejklíři, komedianti, svodníci a t. d., že někteří ani abecedy neuměli, jsouce bez nábytku, bez domů, bez svědomí!“ — Tito tedy, uvázavše se v statky vyhnanců, trýznili svých poddaných ohněm i hladem, žalářem i pranýřem. Lid náš byl jim zúplna v pastvu vydán.“

Proč tyto řádky „Niva“ uveřejnila, nevíme, ale abychom udrželi rovnováhu, jaká to byla šlechta v Čechách před bitvou na Bílé Hoře, tedy budeme citovati vrstevníky té doby. Václav Vratislav z Mitrovic, očitý svědek a vrstevník této doby, píše ve svých „Příhodách“: „To jest jinačejší kratochvil rytířská než u nás; nebo když my se dobří přátelé shledáme, jiného nic před sebe nebéreme, nežli že jeden druhého nesmírně pitím a žraním nutíme, užereme, a padne-li některý, jsa ožralý se schodů, nad tím, že jsme ho tak zpravili, potěšení máme, a tomu se smějeme.“ A kněz Bavorovský, jehož řeči jsou nevyrovnané příspěvky k církevní historii 16. věku, praví: „Najdeš pode jménem panským tak ukrutné tyrany, že netoliko nad nuznými a věrnými poddanými se zapomínají, ale také nad Bohem, pánem nebe i země. Praví, že nemohou v domích svých nemocných trpěti, na ně hleděti, a protož je do špitaluov neb do stodol, jak nějaké mrchy, vynášeti dopouští... Ani nevím, jakými jmény bližní své jmenují, nazývajíce je: chlapy, votroky, hňupy, drtiaami, špalky, troupy, sršněmi, a což nejtěžšího jest, sedlskými psi, jako by i těch Buoh, stvořitel všech věcí, tak dobře stvořitelem nebyl, jako oněch“ A co se vlastenectví týče těch šlechticů před bitvou

na Bílé Hoře, ať si p. redaktor přečte „Čas“ — svého miláčka — z r. 1887. č. 3. Tam se dočte následujícího: „Český pán Krištof Harant z Polžic sám praví, že kdyby na něm bylo bývalo, byl by cestu do Palestiny býval napsal německy: pouze přátelům hově učinil sepsání české. O pánovi z Donína, také cestopisci z té doby, víme, že svůj cestopis — rukopis je zachován — začal německy, ale neuměje ještě dosti pěkně německy psáti, raději přece napsal česky.“ (Srv. Hlavinkovy „Bludy a lži v dějinách“.) Chce-li p. redaktor „Nivy“, posloužíme mu ještě jinými doklady, neboť zdá se, jako by ta doba před bitvou na Bílé Hoře byla pro něho poněkud — temnou.

(24) **Jitřenka.** Časopis pro zábavu a poučení. Redaktor, vydavatel a nakl. Fr. Popelka v Poličce. Kdo by při tom chlubném titulu „Jitřenka“ se domníval, že dostal do ruky perlu našeho písemnictví, ten by se velice zklamal. Vyňatky ze Zoly, Dumasa, zamilované pletky po spůsobu Trachtových krvavých románů, beze všeho obalu, osoby kněží jako třeba ve Špindlerově Jesuitovi, tajnostech klášterů neapolitánských a p., tvoří podstatný obsah „Jitřenky.“ Jak je viděti, z toho obsahu budou míti radosť Nár. Listy, evangeličtí spisovatelé Siona, Husa atd., poněvadž parodie kněží katolických jest vždy voda na jejich mlýn. Kdo si přečte v „Jitřence“ třeba překlad z Emila Zoly „Sedlák“ a „Zmařené žití“, Pražský román Jiřího Karáska, dá nám za pravdu.

Slovenské Pohľady přinášejí v jedenáctém sešitě letošního ročníku pověsti od F. Šujanského a několik básní Somolického; z obou článků vane láska k zuboženému lidu slováckému a nenávisť proti jeho tyranům. Drobnosti z Bošáckej doliny od Holuby jsou psány prostosrdečností lidu samého Pavel Križko podává příspěvek k dějinám soudnictví počátkem XVII. století. Velmi pěkná stať „Zo sporu o učení grófa Lva N. Tolstého“ uvádí odpověď spisovatele K. K. T. v Novom Vremeni na článek Ch. Richeta v Revue scientifique. Proti víře nenalezli jsme ničeho, opomíjíme-li výrok na str. 692., týkající se tajemství sv. zpovědi, který jest uveden jako slova pramenův. —o—

Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný a poučný pro lid. Ročník I. Redaktor Jos. Vévoda. — V Olomúci 1892. — Jsme upřímni: i neříkáme, že „Náš Domov“ je vzorem dokonalosti, to nikoliv, ale vzorem listu pro lid rozhodně jest a také budoucně zůstane. Veškeré práce jsou psány slohem prostým, nehledaným, ač přece zajímavým. Obory lidského vědění, o nichž se tu píše, úzce souvisí s lidem naším. Práce belletristické jsou pěkné, hlavně práce Kosmákovy, Preissové, Horenského, Jančy a j. Životopisy vynikajících našinců podávány jsou tu způsobem co nejpopulárnějším. Také věda národopisná se zdarem se pěstuje. Co se básní týče, neušel „Náš Domov“ osudu všech listů pro lid: jsou nepatrné ceny, ale věříme rádi, že těžká tu pomoc. Obrázky z velké většiny jsou pěkné. Co se historických črt týče, platí totéž, co řekli jsme o pracích národopisných. Voleny jsou obyčejně věci a osoby příliš velikého významu historického a odbyty příliš povrchní kompilací. Snad by bylo lépe míti zřetel více ku přírodním vědám, jež — jak se zdá — stanou se korunou devatenáctého století. Pole je tu obsáhlé a většina věcí přírodovědeckých dá se stručně vyložiti. Bylo by s přáním, aby redakce laskavě uvážila slova naše, dobře míněná. Doporučujeme „Náš Domov“ přízni nejširších našich vrstev. List tento měl by býti opatřen do všech biblioték, jež určeny jsou pro venkovský náš lid.

Z nové poesie. (Dokončení.)

V poesii Mužíkovu, jak zdá se nám, počíná padati teplejší paprsek a jasnější svit. V jeho cyklu „Hymny a vzdechy“ čteme sice přemnohé ještě, co připomíná autora „Jarních bouří“ — mnoho tu dosud ponurého, chmurného, mnoho tu bolu i zoufání (Vzpomínka na matku, Podzimní meditace, Údolí radosti atd.), ale vedle toho zase básně velmi krásné („V poli“, „Tajemství země“, „Večer“, „Píseň národní“, „Anděl“, „Rozsévač“, Jarní zpěv“, „Jdou léta“ atd.). Mužík náleží též ku pěvcům u nás nejnadanějším, a začíná-li se poesie jeho krystalisovati k utěšenějšímu — jak toho patrné stopy v tomto cyklu se jeví — pak upřímně to uznáme. Vždyť toho plačtivého, zoufalého tónu je v naší poesii až přeběda — že lze i jiné látky voliti, to právě dokázal Mužík v některých básních této sbírky.

Zachmuřené nebe jako v podzimním dnu rozkládá se nad poesií Bohd. Kaminského, jak patrno z jeho sbírky „Protesty.“ Nemůžeme se rozplývati parfumy chvalořečí a frází, jaké si oblíbily některé posudky našich listů. Všude samý stesk, žal na život, naříkání, beznaděj a zoufání:

„Je člověk, zdá se, proto stvořen, aby strádal
a poznal, jak je bídný, a jak slabý,

a přeubohý, proti moci oné,
jež neznámá a za oblaky skrytá,
mu sotva vzduch, by žíti mohl, skýtá,
a sama, sama, v záři slunce tone."

Nezní to jako — rouhání? Není to velmi přehnáno a tudíž nepravdivo? Přečtěte si „Hořící rakve" — jaký to nářek na hrozný, hrozný život! A tak jde to knihou stále a stále; taková jest ovšem poesie srdce, „jež víry, naděje nemá" („Ve chvíli smutku"). A což pánové, práce, nadšení, soucit, dobročinnost — to vše je ničím v životě člověka? To nepovznáší, nesílí, neblaží? — Trudné věru to evangelium káží moderní věštcové naši. Ale zase tane nám na mysli, že to asi jistě sami nemyslí tak vážně, — vždyť vědí, že i život lidský má přemnohé radosti, a nechtějí-li přímo o nich zpívati, ať nezpívají alespoň s tak zoufalou náladou, již pak i v jiných budí, a tak poesie jejich člověka nepovznáší, nýbrž ducha malátní, nespokojeným, omrzelým, rozervaným činí — a to je příčina, proč v této rubrice nepřestaneme proti podobné poesii bojovati. Poesie, jež nepovznáší, není anděl, nýbrž démon, působení její není blahodárné, ale démonické v srdce i duši člověka. Nechceme, aby páni poeti šveholili o samých slastech a radostech — z těch věru lidský život se neskládá — ale výhradně psáti tónem tak zastesklým — toť přece život ze samých muk a útrap také složen není!

V básni „Do památníku jednomu z mnohých" dotýká se básník šlechty způsobem přehnaným a o dobročinnosti její píše: „z dlouhé chvíle dobré skutky koná", „časem stane u dobrých i zlých premovaný hlupák lokaj, a má pro ty hladové v uzlích punčochy a šátky uchystané" — a pak přijde k chuďasovi . . ., s jehož dcerkou mnohou chvíli prodlí . . . „žít jinak nedovede ani, než se modlit do večera z rána" . . . „prohnaný abbé učil ho oči k nebi kroutit pokrytecky", ovšem — to vše, tušíme, nepotřebuje výkladů. To je též poesie, a nepotřebujeme proti ní bráti šlechtu v ochranu; proto bude ona i dále rozdávati „punčochy a šátky" a i jiné podpory chudině, neboť jest to věru účinnější způsob „lačné krmiti" a „nahé odívati", než v básních se rozplývati o tom, jak je život hrozný, hrozný, a k nesnesení dlouhý. Fráze ještě žádného chuďasa nenasytily. Kdyby tak mnohý věštec viděl ku př., jak právě šlechta rozdá spolky Vincencianskými v zimním období hojnost oděvu, uhlí, peněz atd., kdyby zřel, s jakým zápalem Vincencian dary ty nese v chudý příbytek, kdyby mohl viděti výjevy, které se tu odehrávají v rodinách chudiny, jež nikdo neobmyslí milodarem (a papírový soucit básní vyslovený nesytí, nehřeje a neodívá), tu věru, že by soudil jinak o dobročinnosti a žehnal by jí, byť i přicházela z rukou — šlechtických.

Zcela jinak jest nám, čteme-li sbírku Ladisl. Arietta, již prostě nazval: „Básně." Z těch vane svěží, český vzduch horský a i tam, kde píše „o sobě" (což je celkem málo), netyranisuje čtenáře až do nudy a omrzení. Něžnost, klidná, s Bohem a přírodou sama s sebou smířená povaha, prostá rouhavé nadýmačnosti a plačtivého světobolu mile na čtoucího působí. Jak pěkné jsou ku př. básně „Uvítání", „Pouť na horách", Květ lipový", „Svatvečer", „Pod keřem modrého bezu" a jiné!

„Sen tkalce Tadeáše" plynným chodem, mluvou i humorem připomíná milou pohádku národní. Trochu povážlivější je „Na třešních" ač ani tu nepřiblížil se Arietto k onomu tónu, jak obvykli si o podobných thematech psáti jeho páni kollegové z českého Parnasu; pročež považovati chceme i tuto báseň — ve sbírce ostatně jedinou — spíše za idyllu. Ve spoustě nevěreckých veršů jsou Básně Ariettovy pěknou výjimkou. Jan Hejný.

Poměr † Jana Nerudy k náboženství katolickému. (Dokon.)

Díl II. Str. 6.: Považuje to za neštěstí, stane-li se z dítka kněz.

Na str. 6. praví: „Víš co, pane bože, dělej si roku 1881., co sám chceš!" Věru, nejapná to prostořekosť. Podobně i to je prostořekým, co připomíná o čtení „Národních" od sv. Petra v nebi.

Na str. 10. rouhá se ještě vyzývavěji: Dovoluji si tvrditi proti výroku Božímu, že by se dalo ve světě mnoho lépe učiniti než Bůh učinil a výrok Boží, že bylo vše, co Bůh stvořil, velmi dobré, patří u Nerudy mezi „zastaralé náhledy."

Na str. 11. má zase všelicos proti postům církevním.

Feuilleton na rok 1887. začíná směšným nápodobením litanií, v němž neušetří ani našich sv. patronů českých, kteří prý se málo o nás starají. Sv. Víta nazývá Neruda patronem všech tanečníků a tanečnic a sv. Jana Křtitele ochrancem proti přílišnému tanci; sv. Antonín Padovanský a sv. Mikuláš prý rozdává nevěstám dobré muže.

Na str. 21. zase proroci nejsou mu vhod; posmívá se jim až hrůza.

Celá „masopustní agenda nebeská“ na str. 47.—51. oplývá hnusným rouháním se četným nebešťanům; není možná článek ten ani dočísti.

Článek „V den Jordána blahoslavence“ na str. 83—88. patří též mezi články, které zvláště hrubým způsobem urážejí světce. Nazývá moudrým a rozumným toho, kdo nečte životopisů jejich.

Článek „Půst“ hanobí ustanovení církve sv. o postu. Z každého slova vane duch Nerudův.

Str. 104.: vysmívá se požehnání a pozdravu papežově.

Str. 129.: zbožné chování lidu našeho na den Štědrovečerní a Nový rok se Nerudovi líbí, on má ten lid rád, lid náš je mu vším, avšak nikdy mu nenapadlo, aby si z něho vzal příklad, naopak tento zbožný dobrý lid svádí k bezbožnosti.

Str. 138.: popírá authentičnosť mrtvoly sv. Jana Nepomuckého a přičítá mu lhostejnosť ku všemu, co se s národem naším děje. Inu, od Nerudy nemůžeme žádati jiných věcí, posměch stal se mu druhou přirozeností.

Str. 140.: upírá mnichům milosrdí a persifluje mlčenlivosť sv. Jana, porovnávaje ji s domnělou mlčenlivostí našich poslanců na říšské radě.

Článkem „Dokud je máj“... na str. 161. zase si jednou vyjíždí na kněze, aby ze cviku nevyšel, a kárá holení vousů jejich, dokazuje z písma sv., které obyčejně všecko odnese, že jsou modlářským kněžím svým bezvousým obličejem podobni a že tedy vlastně jednají proti písmu sv. — I to, že je rozhodným nepřítelem stříhání vlasů, musí dokázati zneužitím písma sv.

Str. 194.: mluvě o době růží, nemůže si odepříti vysmívat se věcem náboženským, v jichž jménu slovo růže se nalézá: „růženec, růže Sionská, Slavnosť májová.“

Str. 200.: má zase v práci sv. Alexia, dle jeho legendy patrona všech mládenců, jehož den mu je vzácným.

Velká část článku: „Z české koruny vypadlý drahokam“ (na str. 232. a násl.) srší vztekem proti církvi katolické.

Celý článek „Příbram I. a II.“ oplývá blasfemickými žerty: Co vidí na sv. Hoře, ať původ její ctihodnosti, ať místo samo, ať stavení, ať sochy, obrazy a kněze: vše mu připadá směšným; přichvaluje si však za to dobu josefinskou.

Str. 245.: považuje zázračná místa za nerozumná, pro blbce tedy pouze se hodící.

Článek „Z doby marianské“ na str. 267. a násl. není sice psán slovy velikou lásku a úctu k matce Boží prozrazujícími, avšak není tam aspoň tak odporné blasfemie jako jinde.

Z našich ukázek čtenář seznává, že Nerudovy spisy nelze nám kupovati, rozšiřovati a v katolických listech oznamovati. Dr. Jan Hromádka.

K oslavě Komenského. Píše dr. Č. (Pokrač.)

„Mistra Jana Husi zásady paedagogické“ vyňal a sestavil V. Ptáček, zásady to, jež, pokud jsou paedagogické, i každý katolík rád za své přijme. Ale jsou zde i výňatky sem nepatřící, a ovšem za jistou tendencí vložené. Na př. na str. 94., kde píše dle Husa o hrách v kostele za toho času obvyklých a o omluvách Husových, proč přes zákaz arcibiskupův déle kázal a chyby kněží veřejně káral. Že totiž Kristus Pán představené židovské káral, jest pravda; ale že by se z toho dalo dovoditi právo, aby i Hus tak činiti směl, toť přece ještě velký rozdíl.

K výňatkům z Husa připojil však p. pořadatel svůj úvod a své zakončení; poslyšme jen, jak nadšeně (str. 80.): „Hus a Komenský — jak zářivé to dvojhvězdí na obzoru našich dějin vlasteneckých a kulturních! Slavnějšího muže národ náš neměl nad prvního českého bojovníka za svobodu svědomí .... avšak také není slavnějšího muže nad posledního biskupa Jednoty. (Tedy dva nejslavnější!) Čech Hus a Moravan Komenský — oním počíná, tímto zakončuje se sláva národa našeho ... V Husovi a Komenském jasné máme vzory karakterův mravných a šlechetných, zbožných a vlasteneckých“ ..... „Bez Písma sv. a mravopočestnosti, jimž učil Hus (!), nelze vůbec o křesťanské paedagogice mluviti.“ „Reforma výchovy není možnou bez reformy náboženství.“ — A na konec: „V mistru J. Husovi, v karakteru jako křišťál ryzím, spatřujeme mistra výchovy k mravnosti a zbožnosti, a konečné i zakladatele (!) výchovy pokrokové, tedy předchůdce Komenského.“ — Samá fráse, samé logické kotrmelce — ovšem vše na oslavu Komenského! —

Článeček „Oprávněnosť školy evangelické ze zásad J. A.

Komenského" od J. Vaňáska, jaksi stydlivě jen píše „školy evangelické", mohlo by zcela dobře zníti i: „náboženské". — A toť též smysl článku, pokud se drží thematu. — Takť horlí pan Ptáček ještě pod čárou, že 3. díl čítanky pro školy národní dosti se šíří o Avařích, Tatařích a Turcích, a že tato „turecká čítanka" má býti podkladem pro vyučování českým dějinám! Schvaluje též, že evang učitelové vyučují náb. a dějinám častěji též v mimořádných hodinách.

Ku konci však přidává p. Vaňásek: „Česká škola evang. jest a byla vždycky také školou v pravdě národní. Stál-li národ český na vrcholu slávy své, stála také evang. církev a s ní škola. Historie národa (?) českého souvisí tak úzce s dějinami církve naší, že jedno bez druhého nelze si ani mysliti. A kde najdeš dějiny tyto, které mají tolik vlivu vzdělávajícího a vlastenectví rozněcujícího dnešního dne dle pravdy a skutečnosti (?) vypráveti? Nemusíme dokazovati, že jediné ve škole evangelické." — Není nad vychloubavosť, která nedokazujíc, sama si všechno přiřkne!

Toť obsah „almanahu" na oslavu Komenského, „arciučitele národův." —

Archivarní rada dr. Keller přednesl v březnu 1892. v Berlíně při ustavující schůzi „Společnosti Komenského" účel toho spolku v ten rozum: 1. „aby duch Komenského mezi námi živě se zachoval a rozmnožoval; 2. aby v tomto duchu působeno bylo pro zdravý vývin budoucnosti čistěním (reinigend) a smiřováním; 3. aby v jeho směru se působilo a vzdělávalo naše pokolení." Tak asi my si též představujeme oslavu Komenského, odezírajíce od toho, v čem duch ten pobloudil. A toho jistě dosáhl almanah!?

Paedagogiky, v čemž se přece „arciučitel" jeví, velmi málo je tu obsaženo, za to tím více řečí o náboženství, a to od evangelíků s jejich stanoviska, ač se přece Komenský názory svými od evangelíků lišil. Jak jsou si tedy věcí své, přesvědčení svého jisti? Quid est veritas? Než, celý protestantismus má tu hlavní zásadu, bojovati proti katolicismu, ostatní dogmata jeho jsou velmi nejistá a vratká, a proto bojuje, kde jen příležitosť, kde jen slabá podobnosť. Tak i zde.

Není článečku, v němž by se protestantismu nedělalo propagandy, alespoň indirektně, ale většinou tím způsobem, že se katolíkům zasadí vždy několik štulců, že se jim zkrátka odepře veškerá pravda a přisoudí nepravdy, kolik stačí, a že se k tomu brzo Hus, brzo Komenský jako oslavený svědek za důkaz přitáhne; alespoň na čas to něco vydá, a pak, inu, pak se zase podobně bude oslavovati jiný velikáš protestantský, neprotestantský. Zásadou-li to, defensivní či offensivní, protestantův, jakože fakticky je, my jich nepřemluvíme; ale hájiti se musíme a varovati dle nabytých zkušeností již předem, byť i znova nad námi vyřknut byl ortel páně Císařův: „Nesmiřitelná zášť pobělohorských arcimučitelů, poděděná na zástupce jezovitismu našich dnů, nezná ovšem spravedlnosti ani k památce takých arciučitelů, jako byl Komenský" (str. 34.).

Almanah učitelstvem evang. vydaný nemá sice nikde označeno, pro koho jest psán, ale jest pomůckou dobrou pro — konfirmandy protestantské na některý rok, k čemuž mohou páni pastoři jen trochu více slov přidati; na oslavu Komenského jako učitele tak málo tu napsáno, že scvrká se to v nic. (Pokrač.)

Drobné literarní a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Dne 8. června t. r. uspořádala pěvecká škola vatikanského semináře na oslavu bisk. jubilea sv. Otce hudební produkci, kteréž byl přítomen Lev XIII., obklopen veškerou kurií. Sv. Otec vyslechl se zálibou a s veškerou pozorností koncert až do konce, načež pochválil ředitele a profesory semináře a mladistvé seminaristy povzbuzoval, aby ve studiu církevní hudby pokračovali. — Dne 11. listopadu t. r. přijal sv. Otec první deputaci, jež mu blahopřála k jeho biskupskému jubileu. U přítomnosti 11 kardinálů, četných jiných církevních hodnostářů a členů jubilejní komise dostavilo se k sv. Otci 500 dám s chovanci římského pensionatu „Sacré Coeur." Dáma z Francie přečtla adresu k sv. Otci, na niž Lev XIII. úchvatnou řečí odpověděl. — Jak jsme již v 1. čísle IX. roč. „Vl." oznámili, očekáváni jsou v Římě v lednu 1893. poutníci z Elsaska. V únoru povede k sv. Otci poutníky primas a arcibiskup z Irska. Na to se dostaví do Říma poutníci angličtí a italští; tito s četnými biskupy. V březnu putují k sv. Otci poutníci němečtí, v dubnu francouzští, belgičtí a španělští. — K oslavě

bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. vydali pastýřský list biskupové rakouští a kníže primas uherský. — Ve světě literárním nemalou sensaci působí sbírka básní Lva XIII., jež letos vyšla. Republikánský Temps a z něho Čech (18²⁴/₁₀92.) přinesly ukázky básní ze sbírky velikého Lva XIII. — Na památném Mohučském sjezdu německých katolíkův byl též ustanoven výbor, který by péči měl o přiměřenou oslavu biskupského jubilea svatého Otce Lva XIII. Nyní vydal zmíněný výbor provolání ku všem katolíkům v Německu, jakým způsobem katolický svět německý má jubileum sv. Otce oslaviti. Slovy prostými, nehledanými a přece z míry vroucími jest provolání toto psáno; jeho hlavním obsahem jest, aby 50leté biskupské jubileum slavného sv. Otce Lva XIII. bylo v katolickém Německu oslaveno tím, že 1. katolíci němečtí seberou vespolek mimořádný petrský halíř, jakožto stipendium na jubilejní mši sv., kterou sv. Otec bude sloužiti; 2. že vypraveny budou poutnické vlaky do Říma; 3. že ve všech končinách Německa pořádány budou pouti do jednotlivých míst v Německu, a zde modlitby konány budou za osvobození sv. Stolice; 4. doporučuje se zakládání a zřizování různých dobročinných stipendií na památku sv. Otce Lva XIII; a 5. aby pořádány byly slavnostní schůze na počest a oslavu sv. Otce. — Předsedou výboru tohoto jest kníže Karel Löwenstein a v předsednictvu dále zasedají: Felix svobodný pán Loe, Roch von Rochow, Dr. A. von Steinle, P. P. Cahensby, Dr. svob. pán Dael von Koeth a Dr. Schmitt Ve výboru jest přes 80 mužův ze všech končin Německa a z nejprvnějších společenských vrstev. — Sv. Otec přijal nedávno v audienci Novoquinejského misionáře Verpusu, který Rozov, ještě před nedávnem lidožroutův, obrátil na víru křesťanskou. Noví katolíci zaslali Lvu XIII. papežskou korunu, zhotovenou z péra ptáka uni-uvi řečeného. — Dne 23. listopadu byl slavnostním způsobem otevřen nový sál ve vatikánské knihovně; sál tento sluje: „sala delle consultationi". Slavnosti bylo přítomno nejen úřednictvo knihovny, nýbrž i učenci, kteří ve vatikánské knihovně a ve vatikánském archivu studují. Bibliotekář kardinál Capecelatro měl slavnostní zahajovací řeč, v níž poukázal i na to, jak ochotně a jak rád sv. Otec Lev XIII. podporuje vědy a umění a literaturu a že všem učencům celého světa ochotně vatikánské poklady ke studiím propůjčuje. V novém knihovním sále jest bezmála 20.000 svazkův, většinou nová díla.

Obrázkový život svatých pro školu a dům. S obrazem, životopisem světcovým, poučením a modlitbou na každý den v roce od P. Viléma Auera, O. C. — Volný překlad s přiměřenými změnami věcnými. Upravil František Ehrmann, kněz diecése Brněnské. — Jest to kniha o 744 stránkách, v níž slohem lidu přístupným líčí se životy svatých a světic Božích postupem roku občanského. Na každý den v roce vystaven za vzor svatý nebo světice. Po krátkém vypsání životopisném následuje poučení a modlitba; vše volně přeloženo dle knihy Auerovy. Jen některé životopisy svatých patronů českých jsou přidány nebo opraveny. Pohřešujeme však svatého Ivana, sv. Benedikta s bratřími a sv. Zikmunda.

Mluva v celé knize jest správná a jasná. Bylo by však dobře ke každému cizímu slovu přidati překlad nebo vysvětlení, jak učiněno na stránce 65. v řádku 5. se slovem „amphiteatr". Lid sotva porozumí mnohým cizím slovům.

Cena knihy je nepatrná Česká kniha o 744 stránkách a k tomu stkvostně vázaná za 75 krejcarů, toť jest věru velevzácný úkaz. Za to možno děkovati jen obětavosti páně překladatelově. Jen touha, lacino rozšířiti dobrou knihu českou, byla mu vodítkem, že vydal knihu svým nákladem; neboť, jak sám udává, naši knihkupci nechtěli nákladu přijati, leč by mohli knihu prodávati za 1 zl. 60 kr. Nuže, kdo ceníš obětavost kněze horlivého, kdo miluješ náš katolický lid, sáhni po knize vydané, čti, a jistě nebudeš ani okamžik váhati, knihu jiným doporučiti a ji co možno též nejvíce rozšiřovati.*) Jan Nep. Jindra.

Zábavné, poutavé, zajímavé a napínavé bude čtení v Šolcově „Illustrované knihovně" (již pořádá Fr. Roháček a illustruje Artuš Scheiner), ale to nejhlavnější zapomenuto v ohlášení a snad i ve sbírce samé, by to čtení bylo i poučné. Aspoň podaný obsah I. svazku „Hada" od Jos. Merhauta tomu nenasvědčuje. Bude prý to plastické, moderní, realistické, snad i pravdivé, ale obsah musí každého zaraziti, kdo hledí i k poučení v povídkách. Vesnické děvče, toužíc po něčem vyšším a lepším, jde do Brna na službu, kde „zapadá vždy více do sítí prohnaného světáka", lokaje, ženatého muže, „který jest beze všeho mravního podkladu" a vede spustlý život. „Rychle obepřádá toto děvče svými sítěmi, je omamuje, podvádí, k sobě táhne a strhuje, až konečně přemožena si ln

*) Pozn. red. Tuto knihu doporučujeme zvláště všem konferencím sv. Vincence z Paula. Mohou z ní čísti při schůzích životopis světce na ten den připadajícího.

uměním jeho záletnictví, klesá mu v objetí". I to prý zajímavě líčeno. Následuje hoře a snad polepšení, navrácení k rodině? I ne. „Za noci plné výčitek svědomí, plné hrůz a tělesných bolestí hyne sebevraždou." A to vše prý líčeno zase podrobně, jímavě a svrchovaně napínavě Snad jsou nebo vlastně budou v povídce momenty pěkné, než tento obsah svádí nás mysliti na něco jiného a k „Hadu" pohlížeti jako k dílu — nepoučnému. d.

Štěstí na vsi. Večerních Zábav pro rok 1892. č. 1. — Tendence této povídky spočívá v tom, že by se bídě maloživnostníků ve větších městech snáze odpomohlo tím, kdyby se řádní řemeslníci usadili po venkově Spisovatel má na zřeteli ovšem haličské poměry, nicméně i pro naše vyspělejší obsahuje povídka tato mnohou dobrou a užitečnou radu. Pohybuje se v ní mnoho charakteristických figurek: vyděračný žid, lstivý správce, pijan Březina, přičinlivý Zebuka, Biliňský a j. Vypravování jde lehkým tempem ku předu a zakončuje se opravdovým povznešením mysli, tak že ji čtenář odkládá se zálibou a vnitřním uspokojením.

Vinc. Drbohlav.

Mravní názory pokrokového studenta. V předešlém čísle „Vlasti" se cituje výrok „Časopisu česk studentstva", že „opravdové náboženské přesvědčení, jež jeví se shodou se životem skutečným... jest úctyhodné jako nevěra, nahrazená však mravními názory." Výrok ten jest jednak farizejským, poněvadž naše pokrokové studentstvo náboženského přesvědčení necti vůbec, zvlášť ovšem katolického, — jednak nesmyslem, protože bez positivního náboženství není mravnosti. Této poslední věty neuznávají ovšem naši mladí pokrokáři, ale že tomu opravdu tak, že nevěry, v jaké naše pokrokové studentstvo vězí, nelze „nahraditi mravními názory", poněvadž vůči nevěře všeliký mravní názor, všeliká morálka pozbývá půdy a oprávněnosti, to dokazuje nám jasně právě výrok pokrokového studenta v témže „Časopise č. st" č. 16., kterýžto výrok jest příliš zajímavý a poučný, než aby měl býti pominut mlčením, protože ukazuje, jaké jsou ty mravní názory, jimiž chce pokrokový student svou nevěru nahraditi.

V Hořicích se konal v září sjezd „Krakonoše"; mimo jiné se mluvilo „o působení studentstva na venkově" — a k tomuto thematu projevil koll. Hlava tento náhled: „Dle mého zdání není možno působiti na lid i mravně, a to proto, že není absolutní morálky. Co je to morálka? Co je mravné a co nemravné? Kdo to rozhodne? Úctu zasluhuje jen intellektualní vzdělání a také jen tu možno studentu působiti." — Tu promluveno přece otevřeně a důsledně: neuznávám zákonodárce, tudíž ni zákona; neznám Boha, tudíž ani povšechně závazného, božského, svrchovaného zákona mravnosti! Snad tento člověk, tento enfantterrible mluvil, jen aby mluvil, aby „smělým" náhledem svým, jehož dosahu sotva chápe, ctihodné shromáždění ohromil a jeho pozornosť na sebe strhl, snad netřeba se obávati, že by i malá část našeho studentstva také v theorii téhož byla mínění, ale faktum jest, že slova tato pronešena na schůzi, jež měla býti ohlasem smýšlení pokrokového studentstva, a že proti slovům těm neozvalo se jiného odporu, než že jediný Ph. C. Hajn se pokusil oslabiti ostří jejich vyzváním, aby studentstvo působilo aspoň v „negativní stránce mravnosti, t. j. aby hledělo potlačiti vše, co rozdvojuje rodinu, obec, lidi" — ale i tento pán přiznává, že morálka je jen relativní, že nezná positivní definice morálky. Nebudeme ovšem s pány pokrokovými studenty diskutovati o existenci a nutnosti positivní a absolutní morálky, o potřebě náboženství, jakožto nezbytného základu všeliké morálky, poněvadž bychom jich sotva přesvědčili; stačí nám, že takto z vlastního jejich tábora stvrzena pravda, že bez víry v Boha není pravé, není žádné mravnosti, zásadného rozdílu mezi dobrým a zlým. Dovolme si však na konec malou úvahu: co jest očekávati od takového mladého pána, až vstoupí jako lékař, právník, soudce, vychovatel atd do praktického života, jestliže vrcholí jeho theorie o morálce ve slovech studenta Hlavy: „Co je to morálka? Co je mravné a co nemravné? Kdo to rozhodne?"... Mně tu připadá na mysl zjev soudce Piláta, jenž s otázkou „Co jest pravda?" na rtech odsuzuje nevinného a zločince propouští. Sbt.

(17) **Literární zločincové.** „Les malfaiteurs littéraires" — tak slove kniha, jež nedávno vyšla v Paříži u knihkupce Colina sepsáním Štěpána Cornuta S. J. V ní píše učený spisovatel o četných románopiscích, básnících, žurnalistech, dějepiscích atd., kteří nedbajíce pravdy, víry a mravnosti, lid kazí, z něho neznabohy činí, vášně v něm vzbuzují a k jeho sesurovění pracují Knihy takové zajiste zvláště ve Francii je třeba, ale dnes byla by vítána i jinde, třeba i u nás.

(98) **Kam vedou nemravné knihy!** Ve Vídni zavraždil učeň stolařský, ani ne 18 roků starý, mladičkou, sotva v pannu vyspělou sestru svého mistra. Učinil tak, poněvadž nechtěla býti jeho divokým chtíčům po vůli. Sám se přiznal,

že zkaženosť jeho jest ovocem čtení smyslných, fantastických románů. Před hrozným tím činem četl v takovém románu smyslnosť dráždícím, a také po spáchané vraždě chopil se opět zamilovaného čtení, jak krvavé stopy na knize dosvědčují. Proto pryč s krvavou literaturou; nahrazujme ji četbou dobrou, vzdělávající.

Řadu vynikajících mužů započaly „Záb. listy" v roč. XV. č. 2. obrazy životopisy J. Weinelta, Jiřího hraběte Valdštýna a J. Kleidorfra. Kdežto opravdu zasloužilým mužům věnuje se několik řádek, těmto sensačním lidem jsou ponechány celé dvě strany drobného tisku. d.

Kardinál Manning jako kněz. V IX. svazku letošního ročníku Časopisu katolického duchovenstva uveřejňuje farář Fr. Vaněček pojednání o kardinálu Manningovi, na kteroužto práci čtenáře „Vl." upozorňujeme.

Vynález Jesuity. Mladý ještě kněz řádu Tovaryšstva Ježíšova, P. Jiří A. Fargis, profesor na vědeckém ústavu ve Washingtonu v Americe, sestavil přístroj, který pohyb těles nebeských samočinně fotografuje; tím vyhověno dávnému přání pánů astronomů.

(+ 6) **Seminaristé-spisovatelé.** V Budějovickém semináři již před zřízením družstva „Vlasť" byl čilý ruch literární, ba tak čilý, že tamní němečtí nacionálové z města větřili v tom panslavismus a způsobili nejednu pochůzku súčastněných theologů k rektorovi, aby podali zprávy a výklady, kterak tomu je s tím hrozným panslavismem. Asi o dva roky dříve, než ten poplach nastal, studoval tamtéž theologii nynější premonstrát a básník B Sauer, jehožto básně již tehdy bývaly s ochotou a pochvalou poslouchány ode všech. Později pokoušel se v tom oboru alumnus R. Černý Týž napsal také jednu dlouhou báseň ke cti zesnulého právě tehdy biskupa Jirsíka. Prosou pracoval a posud pracuje Kar. Mráček, dále Filip Šubrt, jehožto některé črty byly v „Museum" a odtud se dostaly později beze jmena do různých časopisův. I v „Míru" letošním byla jedna otištěna. Také Jan Žahourek, Fr. Paleček, M. Lhotský a jiní psávali horlivě. Povolání a jeho práce uvedly ovšem mnohé péro na odpočinek. Ale kdyby každá taková čtyrletá perioda vydala jednoho Sauera, („Kyselého") — dosti by toho bylo, a užitek ten stál by za to, aby celá řada snaživých jinochů se cvičila, péro si brousila. Neujme se každé očko na růži, nevyspěje každý v poetu, kdo pero si cvičí, ale i v jiných oborech je per takových třeba.

Učenosť nečiní nevěrce. Francie, z níž tolik zloby pochází, ba která jest zřídlem všeho zla, celý ostatní svět stihajícího, a vlastí největších škůdců lidské společnosti, jest na druhé straně také původem velikého dobra a domovem ryzích povah, jež silou přesvědčení za sebou strhují. Není-liž krásným příkladem lidu učenec, neostýchající se vyznati své náboženské přesvědčení a putovati na místo zasvěcené Bohu? A takovou pouť vykonalo v těchto dnech 700 lékařů, doktorů mediciny, na Montmartre, ku chrámu nejsvět. Srdce Páně. Známo mimo to, že v Paříži utěšené kvetelspolečenstvo sv. Kosmy. Prvním zakladatelem tohoto družstva byl sám sv. Ludvík. Ustanovil bratrstvu tomu za patrony sv. Lukáše, sv. Kosmu a Damiana. Tito oba byli lékaři a bratří, umučeni za panování Diokleciana císaře. Uzdravovali nemocné — toliko skládáním rukou a znamením kříže. Roku 1884 sestoupilo se zvláštní komité lékařů k obnovení bratrstva, jež od té doby zase novému životu se těší.

(17) **Kneippovo léčení.** Methoda faráře Kneippa nabývá věhlasu a rozšiřuje se všude. Nejnověji vyšly jeho spisy i v jazyku italském, a to v Brixenu, tiskem Jednoty katolicko-politické: „Consigliere per sani et ammalati" — „Rádce pro zdravé i nemocné." Zajímavé jest, že ústav, jenž měl býti na základě methody Kneippovy v Rakousku zřízen, nebyl povolen, poněvadž prý methoda jeho postrádá — vědeckého základu! Nepopíratelné faktum však jest, že vyhlášení lékaři, kteří se u Kneippa osobně o léčení jeho přesvědčili, doznali, že z 10.000 nemocných polovice úplně se jich uzdravila, čtvrtina nalezla značného ulehčení, a pouze čtvrtina se neuzdravila. A z oněch 10.000 Kneippových nemocných přišlo jich více než $^3/_4$, když byli všechny lékaře zběhali a téměř za nevyléčitelné uznáni byli. —

(17) **„La Romanina".** Pod tímto jménem povstalo nedávno v Římě sdružení uvědomělých katolických jinochů, jež za nedlouho nabylo značného rozšíření. Z některých účelů tohoto družstva uvádíme: 1. zříditi krásný kříž ve zpusobě pomníku a vztýčiti jej na kapitolu, 2. býti ochrannou společností k úrazu přišlým, poraněným, při odnášení do nemocnic atd. za účelem poskytnutí první pomoci; 3. rozšiřovati všude katolické učení a ducha jeho, 4. zřízení komise ku pořádání všeobecné národní slavnosti za příčinou biskupského jubilea sv. Otce.

(17) **Liberálové a svoboda svědomí.** Časopis „La Squilla di Roma" přinesl dopis mladíků katol. sdružení „La Romanina", jenž podává výmluvný

důkaz, jak lživé jsou fráze o svobodě svědomí, jak je stále v ústech mají liberálové. „Dnes ráno“, zní onen list, „šli jsme navštívit do nemocnice sv. Ducha chudáka nemocného, raněného dělníka, a tu jsme byli svědky hanebného výjevu, jakýž mohou způsobiti jen nepřátelé náboženství katolického. Proti loži našeho nemocného ležel umírající, jakýs Attilio Lombardi. Postel jeho byla obklíčena četnými jeho přátely. „To jsou zednáři“, povídal náš nemocný, a stojí na stráži, aby se k Lombardimu nemohl přiblížiti kapucín s Nejsvětějším; umírající chce zemříti jako křesťan a smířiti se s Bohem, ale jeho přátelé tomu nechtějí. Lombardi již nemluví, ale posunky dává na jevo, že si přeje kněze. Ale vytrvalí strážcové neznabozi toho nedovolili a zamezili to. Lombardi zemřel, a ihned „přátelé“ jeho odešli a obstarali mu pohřeb — civilní, bez kříže. Rodina zesnulého se tomu opřela, aby byl spálen, vědouc, že si přál v posledních chvílích kněze: ale zednáři provedli okázale svou! Faktum toto nepotřebuje výkladů. Tak vypadá v praxi fráze „o svobodě svědomí“ a s ochranou katolicismu — v Italii.

Historie Jezovitů, černých papežů atd. nejspíše netáhnou. W. Teller, antikvář na Malé Straně, na nich mnoho slevuje v četných inserátech. Jsou to prý „nové výtisky nejoblíbenějších románů“ ... Zdrávi povídali! Cena těch nových sklesla na př. „Historie Jezovitů“ místo 6·80 jen 1·50. „Oběti zločinů“ místo 7·— jen 1·80. „Černý papež aneb Jezovitské pikle“ místo 4·25 jen 1·20. „Špindlera Jezovita“ místo 1·20 jen 40 kr. atd. Oznámení počíná dílem ap. slov. sv. Cyrilla a Methoděje od J. Bílého a končí tanečními skladbami. Pravé jádro jest u prostřed. Tak lacino „tisknou se“ nová díla a tak jsou hledána, když hned při nových výtiscích se čtyři díly ceny slevují. Kdo čteš, rozuměj! Už to netáhne ani tak ani tak. Jenom na syrečky. Cena k tomu ukazuje. d.

Knihovny. Literarní jednota bohoslovců v Českých Budějovicích obdařila matiční školu v Prapořišti u Kdyně pěknou knihovnou. Rádi bychom podávali přehledy nových katolických knihoven, i prosíme, aby nám podobné zprávy pravidelně byly zasýlány.

Zprávy ze Slovenska. Dne 25. srpna 1892 ve výborové schůzi spolku sv. Vojtěcha v Trnavě navrhl P. R. Fr. Oswald, vydavatel „Kazatel'ně“, aby roku 1893. spolek oslavil stoletou památku „učeného slovenského tovaryšstva“, které před sto lety v Trnavě bylo založeno na vydávání knih slovenských. Výbor schválil tento návrh a pověřil trojčlenný odbor, jemuž uložil, že při oslavě této z mezí čistě katolických nesmí se vykročiti. Do pověřeného odboru zvoleni jsou: Josef Kohút, děkan a farář v Dol. Kubíně, Jos. Kačka, kaplan v Balogu, a R. Fr. Oswald na Teplej, vydavatel „Kazatel'ně“. — Spolek sv. Vojtěcha má tím více příčinu vděčiti se „tovaryšstvu“, že jeho údem býval též Dr. Andrej Radlinský, farář Kútský, jenž nešetřil času ani námahy a peněz, aby katolickým Slovákům spolek sv. Vojtěcha na patřičných místech vymohl a pojistil.

Památku zaniklého tovaryšstva hlavně tím hodlají oslaviti, že chtějí posbírati a ve spolkové knižnici uschovati všecky knihy slovenské, jež tovaryšstvo tiskem vydalo a zároveň i rukopisy, které jeho vlivem a působením pro tisk se připravily a uchystaly. V knihovně Rešetkově (viz ve „Vlasti“ o zaniklé Matici Slov.) sice mají Slováci pohromadě slovenské knihy z doby Bernolákovy, ale k pokladům těmto pro ně přístupu není. Proto katoličtí Slováci znovu sbírají sobě prameny, z nichžto by původní zprávy o vzkrslé katolické spisbě slovenské čerpati mohli. Z vděčnosti chtějí zároveň životopisy a podobizny těch drahých mužů, kteří opuštěného „Lazara“ slovenského se ujali, pozdnímu potomstvu slovenskému dochovati.

Proto pověřený odbor žádá, aby se mu doposílaly slovenské knihy anebo rukopisy k tisku připravované od roku 1792—1834., v němžto na místě starého tovaryšstva vznikl „Spolok milovníkov reči a literatúry slovenskej“. Spolek sv. Vojtěcha přijme do své knižnice tyto knihy darem a na žádosť jich též zaplatí. Ze zpráv o Bernolákistech doposlaných sestaví se jejich životopis.

Národopisná výstava československá v Praze. Výbor pro uspořádání národopisné výstavy vydal v uplynulých dnech konečně své confiteor, totiž „Program národopisné výstavy československé v Praze r. 1894.“ Program tento mluví se vší určitostí, že „výstava otevře se v květnu 1894. a uzavře se v září téhož roku“. Mile dotklo se nás prohlášení výboru výstavního, že bude „všecko jednání výboru, vše vyjednávání o výstavě a všecky úřední nápisy pouze v jazyce českém.“ — Dle „programu“ bude výstava takto spořádána. Veškeren materiál na výstavě rozdělen bude do čtyř skupin, každá pak skupina na oddíly. Ve skupině první, jež tvořiti a obsahovati bude jádro výstavy, bude výstava lidopisná, a to v následujících oddílech: zeměpisném (znázorňovati bude půdu, na které sídlí národ český; budou tu tedy mapy zemí českých, obrazy

českých krajin, fotografie, panoráma); demografickém (rozšíření českého národa v různých dobách), anthropologickém, (kde poznáme rozšíření různých lebek, zbarvení očí, vlasů, velkosť lidí a j.); v oddělení jazykovém uzříme různá schemata nářečí, mapy jazykové atd.; oddělení zvykoslovné předvede nám předměty z prostonárodního léčitelství, právo obyčejové. „V lidopisné literatuře“ vystavena bude celá literatura lidu i o lidu českém. Dále bude tu zastoupeno: lidové drama, lidová hudba, kroje a vyšívání, stavitelství a výtvarné umění lidové, jídla a nápoje, zemědělství, chov dobytka, včelařství, rybářství, plavectví, lesnictví (pytláctví), dřevařství i staré uhlířství, hutnictví, domácnosť lidu (nářadí a nábytek). Časem prováděny budou tance lidové a snad i jiné slavnosti. Ve skupině druhé budou výstavy krajinské, pokud si je ten který kraj uspořádá (prozatím ohlášeny jsou výstavy Přestická, Hlinecká, Valašská, Jindřichohradecká.) Ve třetí skupině nalezneme přídatky kulturně-historické rozdělené v tyto asi oddíly: oddíl archaeologický, literární, dramatický, hudební (při posledních dvou oddílech budou snad pořádány produkce a přednášky), kulturně-historický obraz české země, oddíl historicko-průmyslový, obchodní, socialní, spolkový, oddíl znázorňující české zábavy, žurnalistický, školský, pro duchovou kulturu, oddíl vojenský, právní a náboženský. Čtvrtá skupina věnována bude novému průmyslu s národními motivy, dále soukromým podnikům vypočtěným na zisk. Povede-li se výkonnému výboru provésti program tento úplně, nelze pochybovati, že bude naše příští výstava nejvelkolepějším podnikem toho druhu. Aby se program provedl, jest naší povinností, abychom s veškerým úsilím podporovali celý podnik jak morálně tak i finančně.

—š—

Úmrtí.

Kardinál Lavigerie, předseda protiotrokářské ligy, zemřel 26. listopadu o jedné hodině s půlnoci. — Karel Marcial Allemand Lavigerie, francouzský kardinál, narodil se 31. října 1825 v Bayonnu, stal se knězem, doktorem bohosloví a profesorem církevního práva na universitě pařížské. Papež povolal jej do Říma, i udělil mu četná důstojenství. Roku 1863. byl jmenován biskupem v Nancy, roku 1867. v Alžíru, kde založil světoznámou organisaci protiotrokářskou. On byl zastancem ideje, aby Francie stala se šiřitelem katolického náboženství v celé Africe a Asii. Když Francouzi obsadili Tunis, jmenoval jej papež biskupem v Karthagu. Roku 1888. podnikl kardinál Lavigerie cestu po Evropě, aby opatřil podpory a hmotné pomoci k boji proti otrokářství a potlačení obchodu s otroky v Africe. Docílil vskutku též ve směru tom znamenitých výsledků, které korunovány byly založením a činnosti „Bratří Sahary“, vlastního to jakéhosi vojska protiotrokářského. Napsal též četné spisy a působil velice ku sblížení Slovanstva, zvláště Ruska s Francií. Loni navštívil také naši jubilejní výstavu se svým tajemníkem, který byl rodilý Čech. Lavigerie byl jedním z nejčelnějších representantů katolické církve v době nynější.

Albert Henry Vratislav. V Londýně zemřel dne 3. listopadu Albert Henry Vratislav, známý svými snahami, aby obeznámil Angličany s minulostí a literaturou českou. Navštívil několikráte Prahu i naučil se tolik česky, že mohl z češtiny překládati a také s literarními přátely svými v Praze po česku si dopisoval. Poslední dílo jeho bylo r. 1889. Sixty Folk Tales, šedesát slovanských pohádek, jež přeložil z Erbenových sbírek. Děd zvěčnělého anglického učence přistěhoval se roku 1771. z Moravy do Anglie; podle rodinného podání předkové jeho pocházeli by z českého někdy vladyckého rodu Vratislavů z Mitrovic, nepodařilo se však dokázati to listinami.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva „Vlasť“ konal schůzi ve čtvrtek, dne 1. prosince, v Žižkově v místnostech spolkových za přítomnosti 7 členů výboru. Starosta dr. Rudolf Horský zahájil ve 2 hodiny modlitbou rokování a četl telegramy: z Říma od místopředsedy K. Ulricha o jeho audienci u sv. Otce Lva XIII. a od Jeho Mil. ndp. dr. Th. Kohna, knížete arcibiskupa v Olomouci, jenž dával odpověď na telegram družstvem „Vlasť“ mu zaslaný. — Jednota katolických tovaryšů v Jilem-

nici děkuje za darované knihy. — Výbor sestavil program k valné hromadě, která se koná 26. ledna r. 1893., a určil pro IX. správní rok dotaci *a*) historickému kroužku 300 zl., *b*) knihovní komisi 200 zl., *c*) knihovnímu fondu 100 zl. — K oslavě sv. Otce Lva XIII. vydá výbor mimo almanach ještě brožuru, sepsanou Fr. Vaněčkem, farářem ve Václavicích. Brožura rozebírá hlavní části Encykliky sv. Otce o dělnické otázce jednající a všímá si hlavně těch částí, které se týkají dělnictva a jeho poměru k církvi. — Dělnická příloha „Čecha" bude i v r. 1893. za týchž podmínek jako dosud vydávána. Příboj socialní demokracie jest tak silný, že jest i na naší straně potřebí, aby mimo „Dělnické Noviny" i příloha vycházela, kdež by se nové a nové síly k boji a obraně tužily. — Literární bohoslovecké jednotě v Hradci Králové uděluje výbor 50 knih jako zvláštní odměnu za to, že se odtud přihlásilo velice mnoho členů ke družstvu, a že tam má „Vlasť" nejvíce abonentů ze všech seminářů, počtem 94 (v Olomouci jest jich 80 a v Českých Budějovicích 64). — Za revisory účtů zvolil výbor Ant. Cikánka, c. k. pošt. revidenta, a Karla Kratochvíla, magistr. úředníka v Praze. — Z usnesení výboru zašle starosta biskupskému vikáři Bohumilu Haklovi, děkanu v Hořicích, blahopřání k jeho církevnímu vyznamenání. — Ku konci sdělujeme, že mají „Dělnické Noviny" v II. ročníku 3.550 abonentů, tedy o 200 víc než při I. ročníku, a „Vlasť" že má zase 3.800 abonentů jako loni, tak že agitace proti ní z různých stran v Čechách i na Moravě podnikané neměly účinku pražádného.*)

Zpráva knihovní komise ve družstvu „Vlasť" zřízené, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

II. Výkaz knih jen vzdělanějším čtenářům se hodících.

(Pokračování.)

Jangada. Napsal. J. Verne. Vydal Lauermann v Praze.
Jermola. Nap. J. Kraszewski. Vyd. v Záb. več. r. 1.
Jak se pan Pavel ženil a jak se oženil? Nap. J. Kraszewski. Vyd. v Záb. več. r. 6. č. 3.
Jarohněv z Hrádku. Nap. Jan z Hvězdy. Vyd. I. L. Kobr 1889.
Joaquin Dyk. Nap. P. Duplessis. Vyd. c. k. dvor. knihtisk. v Praze 1857.
Historické arabesky. Nap. dr. Zigm. Vinter, Vyd. v Mor. knih. Kubešově v Třebíči.
Kouzelná svítilna. Nap. J. Kraszewski. Vyd. J. N. Musil v Praze.
Křižáci. Nap. Prokop. Chocholoušek. Vyd. v jeho seb. spisech I. 4.
Krásná Jenny. Nap. Theofil Gautier, přel. B. Frída. Vyd. v Ottově Lac. knih. nár. č. 63.
Karla. Nap. Božena Němcová. Vyd. v Ústř. knihovně Kobrově.
Král stepi. Nap. Servác Heller. Vyd. v Ottově Lac. knih. nár. č. 49.
Listy a květy. Nap. V. Pakosta. Vyd. Cyr.-Meth. knihtiskárna v Praze.
Libušin hněv. Nap. Julius Zeyer. Vyd. v Kabinet. knih. Šimáčkově 1887.
Legendy. Nap. Gust. A. Bequer. Vyd. v Čes. biblioth. rodinné r. I. č. 5.
Léta spásy. Nap. Václ. Řezníček. Vyd. v Lac. knih. nár. Ottově č. 52.
Mrzákovy zápisky. Nap. Jos Soubrada a vydal nákladem vlastním.
Mladý lékař. Nap. J. Conscience, přel. P. Gustav Láska. Vyd. v Záb. več. r. XI. 1892.
Maloměstské historie, I. díl. Nap. Al. Jirásek. Vyd. J. Otto v Praze.
Moderní upíři. Nap. J. Arbes. Vyd. v Knih. pro český lid v Praze 1882.
Moravské obrázky. Nap. J. Herben. Vyd. v Lac. knih. Ottově 1889.
Muž z lidu. Nap. J. J. Kraszewski, přel. Vil. Špaňhel. Vyd. v Bibliotece cizojaz. i pův. románů.
Muž s mrtvým srdcem. Nap. M. Jokai. Vyd. v Hlasu národa 1890.
Muž kamenného srdce. Nap. M. Jokai. Vyd. Politika 1887.
Maria Regina. Nap. Ida hr. Hahn-Hahn. Vyd. Záb. biblioth. v Brně 1877.
Nadplavčí. Nap. W. Clark Russel. Vyd. Cyr.-Meth. knihtisk.

---

*) Pozn. Zprávy o přednáškách v historickém kroužku přineseme v lednovém čísle.

ROČNÍK IX. LEDEN 1892—93. ČÍSLO 4.

VLASŤ.

Zaniklá gymnasia slovenská.

Podává

Tóma Šmýd.

(Dokončení.)

Podmínky formulované na valné hromadě dne 14. října roku 1874.

Ústav, jako to i Jeho Excellencia p. minister osvety vo svojom zo dňa 23. júna t. r. pod č. 17263 prípise naznačil, podrži svoju čisto katolícku povahu; že ale p. minister neudáva spôsob a prostriedky ku udržaniu tejže katolíckej povahy, valné shromaždenie osvojuje si v tomto ohľade uzavretie sboru uh. biskupov od 5 mája t. r. vzťahujúce sa na ministerialný a sněmnovňo-odborový návrh zákona o stredních školách.

2. Patronát prepustí do úžitku svoju novú gymnasialnú budovu k cieľom výučby i s právom úžitku páliva v mestskej hore vysokej vláde; potom úroky od gymnasialnej istiny a gymnasialným výborom určiť sa majúcu čiastku z ročitých príspevkov každého druhu. sem počítajúc i školský plat v polročních čiastkach odvádzať bude do pokladnice študijného fondu na quietancie na gymnasialný patronát zniel majúce, ale bez každej ujmy základiny, ktorú právom vlastníctva manipulovat bude sám patronát.

3. Poneváč nižšie gymnasium potrebám katol. Slovákov úplne nezodpovedá a 17. § 44. zákonného článku z r. 1868. vysokej vlade nakladá starať sa o výučbu občarov v jích materinskej reči: patronát samostat. katol. gymnasia v Kláštore zo srdca si praje, aby vysoká vláda povýšila tože gymnasium keď nie na 8 aspoň na 6 triedové, s podržaním však jeho terajšieho učebného rozvrhu jako i naukosdelnej reči slovenskej s tým dodatkom, žeby sa vo vyšších triedach viac učebných predmetov v maďarskej reči prednášalo, než v nižších.

4. Povýšenie gymnasia na 6 lebo 8 triedové požadovalo by i zväčšenie terajšej gymnasialnej budovy a poneváč budova má ostať vlastním majetkom patronátu v jeho rukách: preto by on toto zväčšenie — pri dovolení zavedenia k cieľu tomuto smierujúcich sbierok prevzal na seba.

5. Patronát by podržal ťarchu vydržiavania alumnea a preto i alumnejská istina a všetky jakéhokoľvek druhu príspevky na alumneum, jako i celá jeho správa zostala by v rukách patronátu.

6. Poneváč dosavádne výskumy nielen s pochvalou konštatovaly paedagogicko-didaktickú spôsobilosť, lež i bezúhonnosť terajšieho učbárského sboru: podržala by vysoká vláda terajšieho riaditeľa, čo riaditeľa jako i terajších učbárov i v tom prípade, keď by sa ústav na viac tried povýšil; potom ale ani terajšieho riaditeľa ani terajších učbárov bez privolenia patronátu ani z ústavu by neodstránila, ani na iný ústav by nepreložila preto, že oni s gymnasialným patronátom majú učbarský záväzok, ktorý v zákonných medziach zadržať je svedomitou povinnosťou patronátu. — Takto podržaného riaditeľa a učbárov platila by vysoká vláda zo študijného fondu tak, jako platí učbárov na štátnych gymnasiach, s tým dodatkom, že pri postupnosti a pensii do ohľadu by sa braly i doterajšie jích roky učbárskeho účinkovania.

7. Jestli by vysoká vláda za potrebné uznala už i doterajších šesť učbárov na väčší počeť rozmnožiť, toto by previedla vysoká vláda od nej menovanými učbármi. — Pri povýšení gymnasia na 6 triedové pozostával by učbársky sbor z dvoch tretín patronátom volených a z jednej tretiny vysokou vládou menovaných učbárov; pri 8 triedovom gymnasiume patronát by volil jednu polovicu, vláda ale menovala by druhú polovicu učbárov. — Učbári vôbec museli by byť v náboženskom ohľade bezúhonní a v slovenskej reči literárne vzdelaní.

8. Patronát pousiluje sa tú námietku, ktorú p. minister v spomenutom prípise strany nedostatku gymnasialnej základiny naznačil, odstrániť, keď sa všemožne vynasnaží skrz nové obete túže základinu zveľadiť, aby takto už i tak obťaženú základinu študijného fondu ušetřil. V tomto prípade ale, keď by sa základina gymnasialného patronátu týmto spôsobom natoľko zväčšila, žeby jej úroky dostačovaly na vydržovanie jednoho alebo viac učbárov, tedy gymnasialný patronát bude toho poťažne tých sebou platených učbárov voliť a tak by tento z počtu vysokou vládou menovať sa majúcich učbárov odpadnul. Jestli by ktorákoľvek z horuvedených podmienok kýmkoľvek narušená bola, podržuje si patronát svoje zákonom zaručené právo na ďalšie vydržiavanie svojej samostatnej od štátu — vyjmúc najvyššieho dozorstva, neodvyslej gymnasialnej školy; v ktorom prípade bola by vysoká vláda poťažne študijný fond od všetkých týmito podmienkami ustálených záväzkov osvobodená.“

Zároveň usnesla se hromada, že ministrovi se má podati žádosť, aby se na gymnasiu smělo dále vyučovati ještě tímto rokem školním, „žeby aspoň tí prepočetní žiaci mohli sa stať účastnými dobrodenia školskej vyučby, ktorí následkom zatvorenia nášho ústavu pre svoju chudobu doma zostať prinúteni boli“.

Z té příčiny patronát povolil plat učbárskému sboru na celý rok školní a bude-li třeba i na rok budoucí.

Tu dne 17. října do Kláštera doletěl prípis podžupanský, kterýmžto na základě ministerského rozkazu ze dne 6. října učbárskému sboru se přísně a pod pokutou zakazuje i soukromě vyučovati, ač učbárský sbor nikdy nezamýšlel otevříti nějakého ústavu soukromého, dokud vyjednávání mezi patronátem a vládou se neukončí.

Ministrovi však kdosi skutečně nalhal, jakoby učbárové Klášterští na privátném ústavě soukromě vyučovali. (Cf. Národní Noviny 1874. číslo 128.) [1])

Martinské gymnasium.

Dne 2. listopadu 1874. dojela komise do sv. Martina vyšetřovat i toto ostatní gymnasium slovenské, a konečně dne 30. prosince i jemu odbila poslední hodinka.

Dne 9. ledna 1875. Nár. Noviny donesly ve smutečném rámci tento úmrtný oznam: „Úradnie noviny „Budapesti Közlöny" od 8. januara č. 5. uverejňujú následujúce oznámenie: „Jeho cis. a apost. královské Veličestvo na predstretie uhorsko-král'. ministra bohočestia a verejnej výučby najvyšším rozhodnutím dto Gedelov 30. decembra 1874. naviadiť ráčilo konečné cestou turčianskej stolice previesť sa majúce rozpustenie Znievského katol. a turč. sv. Martinského evanj. pod gymnasiuma, ponechávajúc jich zakladatelóm právo svobodného naloženia so svojími základinami." —

Dne 16. ledna 1875. Srb. Alexandr Trifunac potom na sněmu peštanském interpeloval ministra Treforta, tázaje se, co ho k tomu pohnulo a z jakých důvodů předložil královi návrh, že zrušiti se má gymnasium Klášterské a Martinské.

Ve sv. Martině i proslulý Fr. V. Sasínek octl se ve vyšetřovací zápisnici. Komise vyšetřovací předvolala totiž pana V. L. Pauliny-Tótha, aby vysvětlil, kterak dp. Sasínek stal se katechetou na gymnasiu Martinském. Na gymnasiu tomto vždycky bývalo několik žáků katolických, kterých z rozkazu biskupského v katolickém náboženství měl vyučovati sv. Martinský farář L. Stříž, jenž prý ale úkolu tomuto nemohl náležitě vyhověti. Když potom vláda ku konci září lonského roku zavřela katolické gymnasium v Klášteře, a mnozí rodičové už dovedli své synky k zápisu do Kláštera a dověděvše se tam, že gymnasium jest zavřené, rozešli se chudobní rodičové z Kláštera do nejbližších měst se svými synky (do Kremnice, do Martina, Bystřice, Prievidze, Žiliny). Tím se stalo, že tohoto roku bylo na gymnasiu Martinském 16 žáků katolických, jejichžto rodičové (jak dí Pauliny-Tóth) zvláštní váhu kladli na to, „aby jich deti viadne, pilne a pečlive vyučované boly v katolíckom náboženstve."

Proto nejd. biskup Arnold Ipolyi dekretem ze dne 7. října 1874. č. 907. dp. Sasinka tam ustanovil za učitele náboženství. V tomto

[1]) Aby utýraných Slováků ještě více dodráždili, slovenští maďaroni z jejich útrap se vyšklebovali. V budově zavřeného gymnasia V. Revúckého, jakoby na potupu slovenského lidu, Revúcký „Lóvész-egylet" dne 18. října 1874. zařídil si „tánc-estély", a maďarské pozvánky k tomuto maďaronskému tanci obdrželi vynikající národovci slovenští v Turč. Sv. Martině, někteří učbárové a patronové zrušeného gymnasia. I tu „zburila sa krev slovenského srdca" a utýraný Slovák při té potupě a posměchu se svíraným srdcem vzdělanému světu bolestně si stěžoval: „Tancovali na našom hrobe!" (Cf. N. Nov. 1874. č. 129.)

Ani slovenský klerik nesměl už cvičiti se, by dovedl rodákům svým slovo Boží hlásati jazykem slovenským. V semináři pešťanském slovenští klerikové měli soukromnou školu, v nížto se cvičili ve čtení a psaní slovenském, u výkladu evangelia a katechismu slovenského. Ale tuto slovenskou cvičbu rektor Roder tímto tureckým důvodem jim zakázal. „Boruljanak a magyar iskola kebelére ölt van salus" = Vrhněte se na prsa maďarské školy, tam vaše spasení (Cf. N. Nov. 1874. č. 133.)

úřadě učitelském dp. Sasinkovi dostalo se úkolu, aby hájil napadenou česť nyní už zemřelého a kdysi věhlasného biskupa Št. Moysesa. Aby nenáviděná gymnasia slovenská co nejvíc očernili a zostudili, pro větší potupu „panslávu“ vymýšleli osočovatelé vždy nové lži na gymnasia slovenská. Takovou vymyšleninu přinesl „Ung. Lloyd“ v č. 274. dto 28. listopadu 1874., když o gymnasiu ev. v Turčanském sv. Martině napsal, že prý „někdejší katolický baňsko-bystřický biskup, *skrz na skrz pansláv*, splnomocnil tam jednoho z ustanovených *profesorů protestantských*, aby katolickému náboženství učil katolické žáky. Tuto čirou balamutu dp. Sasinek odbyl následovnou odvetou:

„Je to čistú povesť nebohého p. biskupa Štefana Moysesa uražajúca tendenciósna lož; lebo tenže nesmrtel'nej blahej pamiatky biskup dňa 26. januara 1869. pod č. 128. takto doslovne písal gymnasialnej sprave: „Vyučovanie mladíkov katolických, ktorí gymnasialný ústav evanjelický v sv. Martine buďto už navštevujú, buďto časom navštevovať hodlajú, následkom vys. minister. nariadenia od 15. dec. min. roku č. 21.131 sveril som už 20. bež. mesiaca pod číslom 95. miestnemu p. farárovi r. katolickemu, p. Leopoldovi Strissovi, opatriac ho spolu potrebným návodom straniva skušovania mladíkov takých a vydavania podpísaných svedectví.“

Fr. V. Sasinek
vieroučbár.

Jako patronát gymnasia Klášterského usiloval se na vládě toho vymoci, aby na gymnasiu Zniovském bylo lze ve výučbě pokračovati, rovněž tak i evangelíci ve sv. Martině napjali své síly, aby s dovolením vládním ve sv. Martině na místě zrušeného gymnasia nižšího si založili *nové* gymnasium osmero třídné, jehož nižší gymnasium mělo se otevříti hned počátkem druhého semestru, aby žáci ze zrušeného gymnasia mohli přejíti na toto nové gymnasium, na něž ihned upsali 80.000 zl. Protivníci ale rychle zařídili oproti tomu čilou agitaci, aby podnik tento udusili hned v zárodku. A proto „Hon“ a „Náplo“ ani nestačili tlumočiti „verejnou mienku“ proti novému gymnasiu slovenskému a vybízeti vládu, aby se odhodlala k rozhodnému kroku.

A tak minister Trefort č. 131. dne 22. ledna 1875. naložil Turčanské stolici, aby nedovolila otevříti nové gymnasium ve sv. Martině a nařídil, že patronát bez odkladu se rozpouští.

Proto dne 30. ledna 1875. před polednem toto ostatní gymnasium slovenské odbývalo si svůj pohřeb, na němž učbár zvestoval shromážděné mládeži: „Vy rozlúčite sa s týmto našim ústavom, rozlúčite sa s nami, rozlúčite sa jeden s druhým. Rozídete, roztratíte sa po druhých školách našej uhorskej vlasti, bo tu viac školy nemate.“

Při tom usedavě plakala slovenská mládež i stárež a všeci žalem byli jak omráčeni.

Takovýto byl pohřeb posledního gymnasia slovenského. [2])

---

[2]) Když Slováci už všecka gymnasia pochovali, tu zrázu přiletěla ještě i tato nová zvěsť.

†

Matica Slovenská

je viešením uh. kr. ministra dto 6. apríla 1875. pod čísl. 125. zatvorená.

Že tyto rány všecky Slováků zasáhly za ministra Treforta, proto také když dne 22. srpna roku 1888. v Pešti zemřel, Slováci takto na něho zpomínali

Doma potom utrápený rodič, nemaje komu by svou bolesť si postěžoval, samému Pánu Bohu žaloval, zajíkavě vzlykaje nad dětuřenci svými: „Bože náš, Bože náš! čože previnili tie naše nevinné deti, že jich v tejto sibirskej zime vyháňajú zo školy do ďalekej cesty? Veď ja ani môjho psa nevyženem teraz ta von!“ (F. N. Nov. 1875. č. 14.)

V Klášteře nová budova rozpuštěného gymnasia celé dva roky stála opuštěná a nikdo se o ni nestaral, tak že uschované tam pomůcky učebné zplesnivěly a pohnily. Konečně dne 1. června 1877. gymnasium přeměnili na „kr. soud okresní“ a z bývalé 1. a 3. třídy udělali žaláře. Proto napsal o tom r. 1878. Lichardů slov. kalendár na str. 58: „Tam tedy peleší vyvrhel společnosti ľudskej, kde s najskvelejším prospechom vzdelávala sa mládež naša, v dobrých mravoch i všelikých užitočných vedomosťach.“ —

Ježto zakladatelé rozpuštěných gymnasií měli právo s majetkem svým nakládati podle své vůle, proto nyní patronové a dobrodincové bývalých gymnasií slovenských měli se vyjádřiti, kterak naložiti se má s jejich příspěvky.

Příznivci katolického gymnasia Klášterského usnesli se, že každý své příspěvky darovati má dp. Fraňovi Tagányimu, děkanovi a faráři z Turzovky v trenčanské stolici, aby on právem vlastnickým směl jimi vládnouti a s nimi podle své vůle naložiti. Opatření toto učinili ze závažných důvodů, jichž seznati lze z následujícího náčrtku.

Patronát dne 14. října 1874. na valné hromadě veškerá práva svá přenesl na výbor výkonný, do něhož byli zvoleni: Fr. Tagányi, Fr. Sasinek a Jan Capk. Výboru tomuto svěřil patronát neobmezenou moc nad majetkem gymnasijným.

Když ale sekvestrová komise veškerý majetek zabrala a politická správa turčanské stolice zakázala spořitelně sv. Martinské, že vypláceti nesmí peněz tam uložených na služné profesorům a když táž politická správa ještě i pokladníkovi Capkovi nařídila, že do osmi dnů jí má doručiti spořitelní knížku, tu nemohouce dárcové rozhodovati společně o svém majetku, odhodlali se, že každý soukromě oznámí sekvestrové komisi, kterak naložiti se má s jejich majetkem.

Turčanská stolice sekvestrovala majetek gymnasia Klášterského i Martinského a patronům rozposílala maďarské dotazy s adresami na mnoze tak zkomolenými a chybnými, že jich ani nebylo lze adresátům doručiti. Ale vyjádření své patronové doposlati měli o Martinském gymnasiu do 10. března a o Klášterském do 12. března. Kdoby do této určené doby se nevyjádřil, rozhodne místo něho sekvestrová komise I chtěli tudíž prozíraví patronové tomu předejíti, aby zkomolené adresy a nesrozumitelné dotazy maďarské nenadháněly komisi

---

„Činnosť Trefortova (bylť ministrem od 4. září 1872.) vzbudzuje v nás veľmi trpké rozpomienky a v historii slovenského národa bude jeho meno krikľavým písmom zaznačené. Že prečo? Ej, veď naše srdce rozryté je krvavými ranami, ktoré utrpeli sme jeho činnosťú. (Cf. N. Hlásnik 1888. st. 207.)

V tomže směru naříkají nad tím, že Slovákům zrušil výborná gymnasia slovenská, kdežto přece zákon z roku 1868 článkem 44. vládě ukládá, aby všude tam zřizovala školy slovenské, kde Slováci přebývají. V tom činnosť Trefortovu vyličují Slováci takto: „Hej zakladal minister Trefort školy na našich stranách, po našich mesťečkách a dedinách, ale zakladal tak zvané polgárky, školy beznáboženské, maďarské, ktorých hlavným cieľom je Slovákov maďarisovať. (Cf. N. Hlásnik 1888. st. 218.)

hlasů, jimiž by rozhodla nad majetkem slovenských dárců. (Cf. Nár. Nov. 1875. č. 25.) Veledůstojný pan děkan Tagányi dostal se z Turzovky za kanovníka do Nitry a než odešel z fary, veškeru plnou moc, jak mu ji svěřili dobrodincové Klášterského gymnasia, odevzdal odůvěrněnému přejemci, panu P., aby podle svého vědomí a svědomí pokonal všecko, jak za nejlepší uzná a ví, že dobrodincové Klášterského gymnasia si přejou.

Profesoři rozpuštěných gymnasií rázem jsouce zbaveni dosavádního chleba, octli se v bídě a nějaký čas žili pouze z milodarů, jichžto štědrá ruka citlivých dobrodinců jim poskytovala, dokud nepodařilo se jim opět nějakého zaměstnání sobě vyhledati. Dp. Martin Čulen, ředitel Klášterského gymnasia, začátkem prosince 1875. opustil Turec a odebral se na faru do Čáky (v Tekovské stolici při Kalnici), kde až doposud farařuje.[3])

Osudy určbárů Revúckého gymnasia zevrubně popisuje Škultéty (na str. 260. a 261.), z nichž Dr. Ivan Zoch přišel až do Serajeva, kde stal se správcem gymnasia a když ho ministr Kallay ze služby propustil, opět nový osud ho stihal, až konečně dostal se na reálku do Petrinje. Více žáků evangelických z rozpuštěných gymnasií slovenských pokračovalo ve studiích též na Moravě na gymnasiu Přerovském,[4]) na němž výtečný a Přerovanům nezapomenutelný pan J. Škoda tehdáž býval ředitelem. Ludevít Čulík, jejich bývalý učbár z gymnasia Revúckého, vyučoval jich tam v jejich nauce náboženské a zároveň jich též učil pro Translajtánce obligátnému jazyku maďarskému.

České hlasy o zrušených školách slovenských.

Hned, jak zaniklo gymnasium Revúcké, začaly se nevrlé hlasy proti tomu ozývati v časopisech českých, chorvátských, srbských a německých, jež potom při každém gymnasiu zrušeném s tím větší nevolí znovu se opětovaly.[5])

---

[3]) Prosil jsem ho, aby laskavě mi něco sdělil o katol. gymnasiu Klášterském, ale psal jsem nadarmo. Jeho přátelé praví: „Je on nyní „znechutený“ a preto k dopisovaniu lenivý. Bylo by přáti, aby přemohl tuto „znechutenosť“ a co ví všecko o katolickém gym. Klášterském, vynaprávěl a nevzal toho tajemství s sebou do hrobu. Žádá toho česť lidu slovenského a česť poctivých mužů katolických, kteří tam pracovali. —

[4]) Prozradím, že tenkráte učitelský sbor Přerovského gymnasia zasloužené chvály došel nejen pouze na Moravě, nýbrž i ze Slovenska vzdáleného; starostliví rodičové s důvěrou mu své synky svěřovali. Ze své stanice slezské jel jsem tenkráte po železnici a ve Svírově přesedl jsem do vozně, v němžto seděli otcové a matky slovenské; jeli do Přerova navštivit svých studentů. Doptával jsem se jich, v jakých rukou jejich opuštění synkové v Přerově se nalezají a jak pp. profesoři se o ně starají. Z úst jejich jsem slyšel jednu chválu na sbor profesorský. „Chvála Pánu Bohu! to jsou tam praví otcové našich dětí; tam jich máme v dobrých rukou! Otec by se nemohl lépe o ně starati!“ —

Že ale později Slováci na gymnasium Přerovském přece neobstáli, jaká toho příčina? — Páni profesoři nejlépe by nám to mohli pověděti. Já od svědků zcela spolehlivých, totiž od svědomitých stravovatelů vím jen to zcela určitě, že nadaní, ale při tom velmi chudobní synci slovenští, nemohouce bytu si zaplatiti u rodin přednějších, potloukali se leckde mezi třídou nejnižší, kde zcela zpustli a se zkazili; potom arci nebyli ke studiu schopní. — Podobný zjev nyní zase opakuje se na gymnasiu v Uh. Hradišti, kde synky slovenské s otevřenou náručí do škol přijali a pp. profesoři všemožně jich podporovali. To všecko nedovede

Slováci všecky tyto hlasy pečlivě sobě zaznamenávali, v nichžto nejen jejich přátelé, ale s nimi též jiní svědomití lidé se jich ujímali. Pro jejich rozbolené srdce každý takovýto hlas byl hojivým balsámem, ježto viděli, že ještě od veškerého lidstva nejsou opuštěni a na světě osamotěni. Některé hlasy tu zaznamenáváme, aby zvěděl nynější dorost, kterak o Slovácích tenkráte v Čechách smýšleli.

„Čech" (1874. č. 221.) už měl hotovou náhradu a píše: „O katolíky jde na Slovensku stejně jako o protestanty, poněvadž vyhuben má býti všechen slovenský rod. Nechať se tudiž všichni sestoupí v jeden šik, jenž by dovedl odporovati zuřivosti maďarské... Není nemožná věc, že by po právu se neučinilo Slovákům, kdyby všickni se obrátili k trůnu a u něho volali za pomoc i ochranu před hroznou vraždou, jaká den ode dne na nich se páše!"

„Pokrok" r. 1874. v čís. 273. napsal: „Čechové! Bratřím našim Slovákům děje se do té doby velká křivda, odpírá se jim to, co každému národu povoleno jest, vzdělávati se jazykem mateřským. — Poškození kterékoli haluze velkého kmene slovanského jest ublížením celému Slovanstvu — a ovšem my Čechové, nejbližší soukmenovci Slováků, cítíme tu těžkou ránu nejvíce; tím však právě uložena jest nám povinnosť, abychom seč jsme a pokud stačí naše síly, hleděli aspoň částečně pomoci nešťastnému kmenu slovenskému, jazykem a krví nám sbratřenému.[6])

Čeští horníci v Mor. Ostravě na to překrásné provolání v „Pokroku" ve dvou dnech upsali roční podpory 200 zl. pro slovenského gymnasistu, jenž by studoval na staroměstském gymnasiu v Praze. V Čechách do dne 24. ledna 1875. upsali téměř 24 tisíc zl., což se

---

u těkavé mládeže nahraditi postrádanou domácí kázeň a přísný dozor otcovský. Proto hleďte slovenští rodičové svojí známou obětavostí co nejdřív sami doma na Slovensku dítkám svým opět slovenské školy otevříti, abyste si častěji a beze všech závad na své studující synky sami dohlížeti mohli. Škoda každé výborné hlavy slovenské, která bez vašeho rodičovského dozoru vám na žalosť a národu na škodu se zvrhne! A věru nevím, proč by Slovák ještě i na dále měl býti veřejným psancem ve své vlastní domovině, jenž by ani své dítky po svojemu si vzdělavati nesměl. Národostný zákon uherský nechť i u Slováků až do poslední písmenky se provádí. — Ježto ale i naši přespolní synkové, jsouce v městě na studiích bez dozoru rodičovského, podobně se nám zavrhují, aniž by oko pečlivého učitele zavčasu mohlo chybu zbodati, přijde i nám o českých školách přemýšleti, čeho by třeba bylo zaříditi, aby studující z venkova do měst posílaní na školách našich nejen se nám učili, ale zároveň i pro národ se zdárně vychovávali a bez *mravného úrazu* pod pečlivým dozorem ve statné muže dospívali. Snad by taková alumnea, jakých jsme spatřili při slovenských gymnasiích, dobře i nám posloužila. Nuže, přemýšlejme a pak jednejme! —

[5]) Tak psal „Pokrok" roku 1874. v čísle 234, 251. a 273.
Roku pak 1875. v čísle 20., 30, 33.
„Nár. Listy" roku 1874. v čísle 204. Roku 1875. v čísle 19. a 29.
„Čech" roku 1874 v čísle 203. a 221. Roku 1875. v čísle 25.
„Posel z Prahy" roku 1874. v čísle 204. a 232. Roku 1875. v čísle 25. a 27.
„Našinec" roku 1874. v čísle 98. Roku 1875. v čísle 16.
„Brousek" r. 1875. v čísle 14. a 23.
„Hrv. Obzor" v čísle 195.
„Srbská Zástava" v čísle 93 a 103.
„Schuselkova Reform" č. 36. a 37.
„Natione" č. 42.
„Das Recht" č. 201.
Rovněž tak činil „Volksfreund" a jiné listy.

[6]) Nyní udává „Pokrok" pěkné pokyny, jak by se jim pomáhati mohlo.

sbírkami na Slovensku pořádanými dohromady učinilo 35 tisíc zl., určených na vydržování gymnasia v Turč. sv. Martině, nepočítaje v to podpory udělované jednotlivcům, totiž chleba pozbaveným učbárům a nemajetným žákům. Pěkný to byl počátek! Škoda, že v Čechách nevytrvali. Neoblomná svornosť a neúnavná práce co za ten čas pěkného tu pořiditi mohla!

Vidouce takovéto oběti Slováci jásavě volali: „My sme hrdí na také bratstvo! — Tak je bratia Češi, vy ste naša pýcha, vaša obetavosť je našou chlúbou! (Cf. N. Nov. 1875. č. 14.)

Z těchto sbírek a zabezpečených darů chtěli Slováci vydržovati sobě gymnasium alespoň v Turč. sv. Martině, obmýšlejíce na místě gymnasia zrušeného nové gymnasium si tu založiti, ale vláda uherská jim toho nedovolila.[7])

„Čech“ potom napsal: „Vyzvání maďarskému se porozumělo a Slováci v boji svém nezůstanou osamotnělí.“ —

„Posel z Prahy“ v čísle 27. navrhuje: „Nejvhodnější bylo by, aby zařídila se z peněz (sbírkami naskládaných) stipendia pro studující slovenské na vysokých a snad i středních školách v Čechách“.

Tato myšlénka tenkráte byla nejpraktičnější a nejosožnější, jižto i z Prešpurka dopisovatel v Pokroku č. 33. potvrdivě schvaluje, řka: „Nám nic jiného nezbývá, nežli utíkati se za hranice k vám, bratři Čechové! Doma nám nedovolují vzdělávati se a odsuzují nás k hlouposti. Drazí bratři! přijmete naši mládež do svých škol v Čechách!“

„Posel z Prahy“, když píše (r. 1874. v č. 232.) o zrušeném katol. gymnasiu v Klášteře, dobře dí, že Slováci sami sobě pomoci nemohou, a proto jejich listy k lidu slovenskému volají: „Slováci! Modlete se! Těžké nám nastávají zkoušky, modlete se, neboť jen modlitbou obrněni a silní věrou ve spravedlnosť Boží odoláme!“ — —

„... Avšak bude jinak a musí býti jinak, jakmile poznají Slováci, kde mohou vzíti sílu, pak najdou pramen její v bratrství z úzkém přilnutí na národ český a ve vzájemnosti slovanské.“ —

Místo abych ještě dále sledoval, co všecko jsme pro bratry Slováky od roku 1875. ze vzájemnosti bratrské učinili, zde rázem umlkám

— —

aby každý Čech si mohl sám prozpytovati své slovanské svědomí, kde proti vzájemnosti bratské jsme zhřešili a co jsme učiniti mohli anebo učiniti měli! — I sám vyznávám, co mně tu moje slovanské svědomí mluví: „Všecky tady uváděné připomínky z let 1874. a 1875. přicházejí mně jako pohřební nářek u hrobu nebožtíkova, u něhož se trochu popláče, povzlyká, jeho dobré vlastnosti pozpomínají, truchlícím se projeví soustrasť a slibuje pomoc, že se jak živo na ně nezapomene, potom porozcházejí se od hrobu a po čase pozapomíná se na nebožtíka i na pozůstalou jeho rodinu“ — — —

Nyní opět sbírají Slováci, aby mohli na Slovensku si otevříti nové gymnasium slovenské. Evangelíci mají na nové gymnasium naskládaných a naupisovaných opět 60 000 zl. Katolíci posud fondu nemají. Když vláda jim zrušila gymnasium Klášterské, měli ještě vypláceti sotva dostavěnou budovu gymnasijnou. „Už když hřmělo,“ dí jeden účastník, „vyplatili jsme budovu, abychom se stavitelem nepřišli

[7]) O tom znovu rozepsaly se listy české: „Pokrok“ 1875. č. 30; „Nár. Listy“ č. 29; „Posel z Prahy“ č. 25; „Brousek“ č. 23; „Čech“ č. 25.

do procesu.“ Zůstalo jen málo v pokladnici a co zbylo, všechno museli sekvestrům vydati. Nejpěkněji označí se tudiž naše bratství, dopomůžeme-li Slovákům k „Matici školské“, která by jim zakládala a vydržovala potřebné školy slovenské. Nuže katolíci! kde jste? Pomáhejte tonoucím Slovákům!

Sen

„Eleemosyna a morte liberat et ipsa est, quae purgat peccata et facit invenire misericordiam et vitam aeternam.“
Tob. 12.

Byl Petr celníkem, měl pole, luka, lesy,
dům plný přepychu, kol zahrady a sady,
měl hlučný život rád a zábavy a plesy
a v kalu neřestí rád hledal hříchů vnady.
Den za dnem ubíhal tak život jeho mladý.

Po noci probdělé ve spánku pohroužen
pod stromem fíkovým měl Petr tento sen:

Od světa radostí, od pokladů a zboží
kdys v noci krutá smrť jej oddělila v ráz;
hle, duši andělé již vedou na soud Boží,
v sluch jeho doléhá již přísný Soudce hlas:
„Ze svého života ať Petr účet složí!“
Na váhu ukládá již ruka anděla,
co v světě vykonal v té dlouhé řadě let,
od dětství života až v leta dospělá,
až k noci probdělé, kdy hýřil naposled.
Zří Petr ku váze svým zrakem bez naděje
a hrůzou děsí se a úzkostí se chvěje,
neb vidí před sebou zlé pouze skutky všade,
jež anděl před Soudcem na levou misku klade
a tíží poklesků a hříchů jeho žití
již miska na vahách se v propasť pekla řítí,
jež kletby zoufalé se chvěje děsnou vřavou . . .
Tu anděl přistoupí a s prosbou ve zraku
kus chleba na váhu, na misku klade pravou,
jejž kdysi almužnou dal Petr žebráku.
I vidí s úžasem, — dech úzkostí se tají, —
jak náhle misky tíž, jež hříchy v sobě chová,
v svém letu stanula již pekla na pokraji.
Vstal Soudce na trůnu, dí k Petrovi ta slova:
„Jdi, bídný, vrať se zpět a počni život znova!
Čím zhoubný váhy let ti zadrželo nebe,
tím obmyj viny své!“

A Petr probuzen
se zrakem ztrnulým zří dlouho kolem sebe
a v duši rozjímá, zda pravda to či sen.
I vidí známý kraj, — svá pole, luka, lesy,
dům plný přepychu, kol zahrady a sady — — —
Co dřív ho těšilo, to hrůzou teď ho děsí,
když sobě vzpomíná, jak zmrhal život mladý,
ve bláto neřestí jak vlákal srdce jiná,
jak na tom bohatství, jež vůkol vidí všude,
lpí skvrna podvodu a lichvy těžká vina.

Šel Petr ve svůj dům — vše rozdat mezi chudé.
V šat oděn kajicí kraj rodný opouští
na temném východě než vzplálo světlo rudé.

Kdes jako poustevník prý zemřel na poušti.

Ant. Bulant.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

XXII.

Otcův odjezd a doktorův žal.

Mladá mysl neudrží se dlouho pod úrovní beznadějnosti. Jest třeba jen podnětu, sebe menšího podnětu, a ona vzpružuje se, soustřeďuje rozptýlené síly a počíná nový život. Zpočátku volně, ba, jaksi lenivě, jakoby ještě sama sobě nedůvěřovala, že lze jí vzchopiti se k nové činnosti, — ale brzy pomine všecka neodhodlanosť, zažité neúspěchy tratí se v šeru zapomenutí, a člověk jako znovu zrozený kráčí odhodlaně vstříc budoucnosti — vstříc netušeným zdarům anebo opětným zklamáním.

Tak i Ambrož. Znenáhla ožíval, znenáhla zase přivykal. Ovšem ve přechodní této době vytrpěl mnoho. Ale chtěje ohlušiti vše to, co v něm kypělo a šumělo a rozdíralo jeho srdce, s velikým úsilím oddal se studiím mediciny.

Studie chemické, jimž v poslední době úplně se věnoval, byly vlastně vybočením z jeho životní dráhy. Nyní bylo mu navrátiti se ke studiu opuštěnému, ba, snad poněkud vinou záliby Ambrožovy k chemii, jím poněkud i zanedbanému.

O prázdninách, — nedlouho po vystoupení v kroužku učenců, bylo Ambroži rozloučiti se s otcem, jenž spolu s Paolem Balestrou vracel se do Říma, kamž jej řádový jeho slib poutal a volal.

Požehnal synu, — přijav od něho ujištění, že jej brzy v Římě navštíví.

Ve hlubokém pohnutí loučili se všichni. Bůh po mnohých do-

bách, po mnohém utrpení a podivnými cestami svedl je k sobě: Ambrože s otcem, Beatrici s Ambrožem a se strýcem.

Ambrož vyprovázel otce až k moři, kde se rozloučili. Leandr de Valdemari s otcem Paolem vstoupili na parník, aby přeplavili se do Říma, kterážto cesta kratší a pohodlnější je těm, kdož chtí z Francie odebrati se do věčného města.

Smutně, zádumčivě stál Ambrož na břehu přístaviště. Člun, který od něho odnášel otce a jeho přítele, vzdaloval se — zdálo se Ambroži, jakoby veškeré jeho blaho s sebou odnášel.

Člun klidně plynul dál a dále, až stanul u krásného parníku. Ambrož viděl, jak dvě postavy vystupují ze člunu a vstupují na lodní schůdky. Poznal v menší postavě svého otce. Viděl, jak oba odjíždějící na polovině stupňů se zastavili a zahleděli k nábřeží, kde stál on...

Kynul jim bílým šátkem — viděl, jak i obě postavy mávají, a ucítil žhavou slzu v oku, — zrak se mu zakalil, neviděl ničeho.

A když opět oči se mu rozjasnily, viděl, jak parník se zakolísal a zvolna, majestátně hnul se ku předu — v širé, nedozírné, nekonečné moře...

Ambroži se zdálo, že v zádi paluby u lodního zábradlí vidí opět tytéž dvě postavy, ba, dokonce, že vidí i před nimi cosi se kmitati jako bílý šátek. Napíná zrak — ale vše mu mizí, a celá loď splývá posléze na hladině v pouhý jeden černý obrys trupu lodi s několika kouřícími komíny. Zdá se, že loď nehybně stojí — ale obrys stává se menším a menším, posléze jakoby trup zmizel pod hladinou a jen tečkami na hladině zračí se několik komínů — a posléze po uplynulé lodi mizí veškerá památka. Jen pod modrojasným blankytem pluje ještě několik obláčků hustého dýmu.

A Ambrož stojí nehybně, jakoby duše jeho chystala se k rozletu za to siné, nedozírné moře, k uším doléhá mu zvuk působený nárazem mořských vln o nábřeží, a zaznívá šum pobřežního ruchu.

Obrací se jako ve snách a kráčí se skloněnou hlavou zpět do města. U nejbližšího nároží se zastavuje, aby na vyvěšeném oznámení přečetl si, kdy odjíždí nejbližší vlak z Marseille do Paříže. A odejel tam téhož večera.

Doktor Raveni s Filomenou, Beatricí a s abbém Delacroixem podnikli zatím několik výletů do Versailles a jiných míst kolem Paříže a chystali se, až Ambrož se vrátí, podniknouti cestu do Callais, průplavem La Manche do Londýna a odtud do skotských hor.

Na doktoru Ravenim bylo lze pozorovati změnu od té doby, kdy Mendělejev dřívějším vystoupením svým zmařil veškeré jeho illuse o Ambroži a jeho oslavě. Byl zamlklým, zádumčivým, ačkoli ze všech sil se přemáhal. Ale Filomena dobře vypozorovala změnu otcovy povahy, a jakkoliv sama nevýslovně trpěla, nenaléhala přece na otce, by opustili Francii a vrátili se do Rakouska, neboť věděla dobře, že otec její Ambrože nevýslovně miluje, a že jeho přítomnosť může stísněnému jeho nitru ulehčiti. Od oněch dob, kdy veškeré její naděje v Ambrožovu lásku se shroutily v nivec, vyhýbala se Ambroži až úzkostlivě, bojíc se, by v jeho přítomnosti nepozbyla sebevlády. Za to tím více vyhledávala společnosti Beatrice, s níž trávila celé dny. Tajemství své ukrývala na dně své duše. Nikdy ani slůvkem otci ani přítelkyni nevyzradila, co se děje v její duši, a jak trpí.

Doktor, jenž z počátku si přál, aby Ambrož odejel na prázdniny

s ním a s ostatními do Rakouska a návštěvou své vlasti po nemoci pookřál, rozmyslil se, setkav se u Ambrože s odporem, a ustanovil se, že prázdniny ztráví ve Francii, v Paříži. Tak se i stalo. Výlety do pařížského okolí chtěl doktor pobaviti obě dívky. Sám súčastňoval se jich více jaksi z nutnosti. Byl by nejraději seděl doma a oddával se svým neveselým myšlénkám.

Kdysi — bylo to za prvých dnů měsíce září, právě když Ambrož doprovázel otce a Paola Balestru do Marseille — seděl také sám ve své komnatě. Oko jeho zamyšleně hledělo do prázdna, ruka ponořena byla v husté, silně již prošedivělé vlasy. Filomena s Beatricí a se svou společnicí, slečnou Herminou, byly kdesi na procházce, on pak sám doma,

Vzpomínal na Ambrože. Dva dny teprve ho postrádal, a již cítil, jak těžce se mu bez něho žije Což pak až na dlouhou dobu bude se s ním musiti rozloučiti! Přilnul k němu nesmírně, obzvláště za poslední doby. Byl by rád s ním doprovodil otce jeho a otce Paola, ale myslil si, že otec a syn zajisté mají ledacos na srdci, co chtějí si říci ještě před rozloučením beze svědků, a proto upustil od té myšlénky. Také se bál zůstaviti dívky samotny.

Nyní neveselé myšlénky kroužily mu hlavou. Seděl dlouho, hluboce jsa zadumán, až příchod sluhy jej vyrušil. Přinášel mu telegram.

Doktor se zachvěl. Projelo jej tušení, že telegram přináší mu nějakou truchlivou zvěsť. Chopil se telegramu a kynul sluhovi, by se vzdálil.

Roztrhl telegram a četl... ruce počaly se mu chvěti, telegram z nich vypadl, a hlava doktorova klesla na ruce na stůl.

Chýlilo se k večeru. Dlouhé paprsky zapadajícího slunka v rozloučení líbaly šedou hlavu doktorovu... Míjely okamžiky, chvíle, minuty, minulo čtvrt hodiny — doktor se nepohnul — hlava jeho jako bezvládně spočívala na rukou, křížem na stole natažených. Žíly na nich naběhly, rozpjaté prsty slabě, jedva viditelně se chvěly. Tak hluboké bylo doktorovo hoře.

Po půlhodině otevřely se dveře — vešla Filomena, ustrojená tak, jak se vrátila z procházky.

Na prahu zaraženě stanula. Pak pokročila k otci — uzřela na na stole telegram.

Chopila se ho a četla: Oznamuji Vašemu Blahorodí, že p. Václ. Svoboda, farář v *** u Pardubic skonal dne 2. září t. r. srdeční vadou. Jeho poslední vůle uložena jest v mé notářské kanceláři (Praha, Čechy, č. p. 326.) a Vy jmenovám Jste jejím vykonavatelem. Očekávám Vašnostiny rozkazy. Notář N. N.

Filomena dočetla, ovinula ruce své kol otcovy šije a vykřikla: „Otče, otče můj!“

Doktor nazvedl hlavu, suché, ale hluboký žal prozrazující jeho oči utkvěly dlouhým pohledem v očích milované dcery, — objal ji a zašeptal stísněným, bolestným hlasem: „Už nemám přítele, už nemám drahého Václava!“

Po chvíli pustil dívku a jal se rychlými kroky přecházeti po komnatě.

„Ale máš ještě mne... mne, drahý otče... horoucně tebe milující Filomenu!“ zvolala dívka, postavila se mu v cestu a zavěsila se mu na šiji, nesčetnými polibky posévajíc jeho tváře.

Doktor zadíval se do jejích očí, přivinul její hlavu k sobě a vtiskl jí na čelo políbení. Pak mlčky a jemně ji od sebe odstrčil a přecházel dále po komnatě.

Po chvíli náhle se zastavil a pravil temně, ledově: „Filomeno, připrav se na cestu. Odjedeme do Čech příští týden... ne, ještě tohoto téhodne odjedeme," opravil se a zpod obočí chmurně zíral na dceru.

„A Ambrož?" vyklouzlo dívce ze rtů téměř nevědomky, bezděky. Slůvko to bylo důkazem, že, ačkoliv Ambroži se vyhýbá, přece neustále naň myslí. Ale jedva jméno Ambrožovo pronesla, zarděla se temně.

„Ambrož?..." opakoval doktor, nepozoruje při nastalém šeru dceřino zardění, „Ambrož zůstane zde. Musí dokončiti svůj úkol zde... musí dostudovati. Pojedeme sami."

Příštího dne Ambrož přijel. Byl unaven — jednak cestou, jednak dojmy, jež mu z ní zůstaly. Cítil se nyní dvojnásobně opuštěným.

Nevyšel ani ze své komnaty. Ležel na pohovce a maje oči zavřeny, volně nechal před duševním zrakem míjeti obraz za obrazem. Byly všechny smutny, chmurny jako nevlídný den mlhavé jeseně....

Vešel k němu doktor Raveni. „Ambroži," pravil na prahu a zarazil se. V ruce držel telegram.

„Ambroži," opakoval doktor, a Ambrož podivil se jeho neobvyklému hlasu. „Osud neudílí jen jednu ránu... Po první následuje druhá, třetí... Ale Bůh ví, co činí a proč tak činí. Slyš: pan farář Svoboda je mrtev!"

Hlubokým, pohnutým, chvějícím se hlasem pronesená tato slova neminula se s účinkem. Ambrož vyskočil.

„Není možná, pane doktore... Skutečně?"

Doktor mlčky podal mu telegram.

„Skutečně..." zašeptal Ambrož, když byl telegram přečetl. „Opět jeden... A kdy ty, Ambroži?" myslil si.

„Odjedu, Ambroži," pravil doktor. „Odjedu s Filomenou a Beatricí. A ty —?"

„Já?" usmál se Ambrož trpce. „Zůstanu."

„Dobrá. Dostuduješ? Či zanecháš studií? Není ti jich konečně třeba. O tvoji budoucnosť jest postaráno..." pokračoval doktor chladně, ledově. Hluboká rýha na čele svědčila, jak velice se přemáhá.

„Nikoliv!" odvětil Ambrož rozhodně a určitě. „Zůstanu, podstoupím poslední rigorosum... Nezbývá mi nic jiného..."

„Dobrá. Studuj, Ambroži, tvé vědomosti i na poli therapie mohou býti vědě užitečny... Ještě tento rok, a pak —" Doktor nedořekl.

„Pak budeš moci si odpočinouti," dodal, když nemohl déle snésti Ambrožova tázavého pohledu.

„Kdy odjedete?" ptal se Ambrož.

„V několika dnech."

„Už —?" povzdechl Ambrož a sklonil smutně hlavu.

„Budeš sám, Ambroži, viď?" pravil doktor měkce. „Ale blaho, jež později bude tvým údělem, tím větší pro tebe bude míti cenu po přestálém utrpení."

Ambrož těmto slovům nerozuměl.

„Ale že pan farář zemřel..." ujal se slova, nevěda, co má na záhadný výrok doktorův odvětiti.

Ale doktor, připomenutím faráře jako elektrisován, mávl rukou a odkvapil, aby zakryl své pohnutí.

Ambrož hledě za ním, zašeptal: „Ano, trpí... velice trpí“.

XXIII.

Ambrožovo osamění. — Filomena pátrá.

Den před odjezdem z Paříže navštívili doktor Raveni, Beatrice a Filomena s Ambrožem a abbém Delacroixem hrob Blaisa Rollina.

Byl pochmurný den. Smutná nálada ovládala všechny. V polokruhu stáli v tichém koutku rozlehlého hřbitova, v nekonečném lese křížů a soch — stáli nad hrobem nadějného, nešťastného Blaisa. Nemluvili. Ni slůvko z retů nerušilo posvátné ticho. A přece rty všech se chvěly — chvěly tichou modlitbou za duši ubohého.

A Blaise ležel pod těžkou, chladnou, mrtvou zemí. Ležel v temné rakvi hluboko, kam nedoléhá ozvěna světa, kde ticho vše, kde splývá vše v jednu černosť, v jeden stín. A ležel nehybně v černém rubáši mrtvých, ležel na znaku s rukama skříženýma, s očima široce rozevřenýma, jakoby zíral vzhůru, skrze víko černé rakve a skrze vrstvu chladivé, tísnící hlíny tam na horu, kde klečíc nad rovem skláněla se jeho milenka v němém, zoufalém hoři, a slzy její kropily jeho hrob. Vypráhlá, žíznivá hlína pila je dychtivě, smuteční bříza nad hrobem smutně šelestila svými listy...

A z hrobu nikdo, nikdo se neozýval!

Ambrož stál tu s obnaženou hlavou, s čelem svraštělým, jakoby potlačiti chtěl slzy, jež neústupně draly se mu do očí. Jak rád byl by životem svým vykoupil život Blaiseův! Jak rád položil by se místo něho v tu temnou rakev a vrátil mu život, šťastný život šťastné lásky!

A abbé Delacroix neméně pohnutě svěsil hlavu ke hrudi, aby zatajil slzy do očí se mu deroucí.

„Spi, Blaise, spi,“ myslil si. „Mé tušení mne neklamalo... Spi, milý Blaise... Já samoten už dožiji svůj život.“

A nepokojný jeho pohled utkvěl na Beatrici — pak na doktoru Ravenim.

„Tvá Beatrice bude v dobrých rukou, Blaise,“ šeptal. „Raveni jest duše šlechetná... Neměj o ni starosti, Blaise... Beatrice!“ pravil nahlas a dotekl se ramene klečící dívky. „Jest čas, pojďme! V těžké hoře se ztápěti — toť není odkaz zemřelých. Nikoliv — žij, žij s novou věrou v Boha a v důvěře v opětné shledání za hrobem... Žij a doufej!“ zvolal. A shýbnuv se k rovu, vtiskl do vyprahlé, slzami Beatrice pokropené hlíny tři kříže — přemáhaje se odstoupil od rovu.

„Pojď, drahá Beatrice, pojď,“ zašeptala Filomena a oddálila dívku ode hrobu. Beatrice plačíc a zakrývajíc si obličej šátkem, jako zlomená růže nechala se vésti svou družkou. Ambrož, abbé a Raveni zachmuřeně je následovali.

* * *

Příštího dne touž dobou seděl Ambrož již sám ve svém pokoji. Filomenu, Beatrici a Raveniho vlak již po několik hodin unášel k východu, k německým hranicím.

Seděl nehybně, jako člověk ve hluboké myšlénky pohroužený.

Vzpomínal. Duše jeho letěla za odjíždějícími. Spěli tam k oněm místům, kde pohrobeno bylo jeho blaho, jeho láska... Pohrobena navždy? Což není možno, aby to, co Filomena o Martě pronesla, bylo klamem? Což zůstala-li mu věrna a čeká naň, od něho neznámými, nepochopitelnými okolnostmi jsouc odervána?

Co jej vede k této domněnce? Slova Filomeny, která k němu, na odchodu tisknouc mu ruku, pronesla.

„Doufejte, pane Valdemari!“ pravila dívka. „Jest povinností každého člověka, aby doufal ve blaho budoucnosti. A budoucnosť někdy může přinésti člověku blaho neočekávané, netušené. Mnohdy malý obrat přináší stkvělé výsledky. Čekejte a doufejte!“

Proč mu to pravila? Bylo to jen pouhou útěchou? Znala Martu? Ano, znala — vždyť zaslechl od ní, že byla její přítelkyní ve Vídni. A on nezeptal se jí na ni nikdy, nikdy — z pouhé uzavřenosti, z pouhého studu, se záležitostmi svého srdce jinému, a to dívce, se svěřovati.

Seděl, dlouho seděl, přemítaje o své minulosti, přítomnosti i budoucnosti.

„Eh!“ mávl rukou. „Budoucnosť nepronikneš — minulosť bodá tě svými ostny, nemysli na onu ni na tuto, žij přítomnosti, žij jako necitlivý stroj den ze dne... Zaběř se do studií, medicina byla ti dosud popelkou, teď musí se státi prvním tvým cílem. Ve studiích zapomeneš na sebe, na vše, na celý svět.“

A mávl zase rukou. Pak položil ji na chladnou lebku se zejícími očními důlky a děrou místo nosu, na lidskou lebku, jež ležela na pracovním jeho stole, a řekl: „Jsi šťastna, že nemyslíš a necítíš“.

Na dvéře bylo zaťukáno, a vešel abbé Delacroix — vážnější než kdy jindy. Ba, zdálo se, jakoby smutek hluboce tísnil jeho duši.

„Pojďte, Ambroži,“ pravil něžně. „Osaměli jsme — samota musí nás sblížiti. Dnešní večer trávíme spolu. Pojďte, abyste viděl svůj nový byt, jejž pan Raveni dal vám zaříditi v témže domě, kde bydlím já. Pojďte, Ambroži.“

* * *

Když po dlouhé cestě z Paříže cestující společnosť posléze dospěla Prahy, urovnal tam doktor Raveni pozůstalosť svého přítele, zesnulého faráře Václava Svobody, jenž pojistiv své sestře bezstarostné stáří, veškeré jmění své věnoval dobročinným účelům.

Jednoho dne dostavil se k notáři, kde uložena byla farářova závěť. Výsledkem této, as hodinu trvající návštěvy byla veliká listina, uložená v tuhé obálce a uzavřená pěti velikými černými pečetěmi. Byla to závěť doktora Raveniho.

Z Prahy odejel doktor s oběma dívkami a s jejich společnicí Herminou do Vídně. Na cestě zastavili se v Pardubicích a odtud podnikli v kočáře cestu do působiště zemřelého doktorova přítele — do rodiště Vojtěchova.

Tiše dřímal malý hřbitůvek pod vesnickým kostelíkem. A tam, při zdi kostela, byl čerstvý, svěží rov...

Doktor poklekl u něho... Dvě slzy jako perly vyřinuly se mu z očí a stekly po tvářích do prošedivělého vousu...

„Předešel jsi mne, Václave, příteli můj...“ šeptal doktor. „Duše něžná, poetická — tu dobásněn byl tvůj život.

A neprošel nadarmo. Ne. Činnosť idealních duší, jako tys byl, nese požehnání. Jsem nyní samoten — na shledanou, Václave, na brzkou shledanou!"

Povstal — požehnal hrob a pevnou nohou, odhodlaně vycházel ze hřbitova. U kočáru se ohlédl na faru — záblesk lítosti přejel jeho obličejem, rozhlédl se po vesničce, oko jeho zabloudilo k pochmurným zříceninám Kunětické Hory. — Pak vstoupil do kočáru, usedl po bok Filomeny a již se neohlédl. Smutně, zamyšleně hleděl do prázdna.

Kočár unášel je zpět k Pardubicům, a odtud nejbližší vlak do Vídně.

Ve Vídni pátrala Filomena po Martě. Ale marně. Zmizela úplně. Jedno však potěšilo dívku nevýslovně: dověděla se, že doktor Welser nepojal za choť Martu. Tedy se klamala, domnívajíc se, že Marta stala se jeho chotí. Co jest tedy příčinou, že se rozešli s Ambrožem? Že Ambrož ji miloval, to věděla. Ale co postavilo se mezi ně, jaká nezdolná překážka? Nevěděla — jediná Marta mohla jí to říci. Proto dopíditi se nějaké zprávy o ní — to stalo se cílem jejího pátrání. Sblížiti Martu s Ambrožem — toť bylo snahou té ušlechtilé duše, a slova, která při odjezdu Filomeny tak velice Ambrože oblažila, prýštila se z této snahy. Neměla jistoty, že Marta jest chotí doktora Welsera, proto mohla doufati ve sblížení Ambrože s Martou; nyní pak byl jistotou opak její dřívější domněnky, a ona tím více doufala je spojiti. Oblažiti bytosť milovanou, třeba jím nebyla milována — toť bylo cílem její šlechetné duše.

Odebrala se se svou společnicí do domu, kde bydlela dříve Marta se svou matkou, doufajíc tam dopátrati se, kam asi Marta po smrti matky své se odebrala. Obdržela odpověď sice neurčitou, ale přece jen stopu, která mohla býti podkladem dalšího hledání. Dověděla se, že Marta odejela ku strýci do Čech, do Krkonoš. Ale kam — to nikdo nevěděl.

Radujíc se, že aspoň toho se dopátrala, vrátila se dívka domů, doufajíc, že budoucnosť přece jen ji s Martou sblíží.

Nastala zima. Raveni sám na sobě pozoroval, jaká změna stala se s ním za tu krátkou dobu. Nic ho netěšilo, žil v ústraní, vzdaluje se všelikých společností, jichž ještě loni vyhledával, a z jeho jakési lethargie vyrušil jej jen dopis Ambrožův. Psal o svých studiích a ujišťoval ho, by o něj neměl starostí, že do studií medicinských zabral se tak horlivě, jako dříve horlivě nořil se do studií chemických. Za rok doufal býti hotov, složiti poslední rigorosa a s doktorským diplomem vrátiti se do Rakouska, a tam, nejspíše v Čechách se usídliti.

V takových okamžicích, kdy doktor obdržel dopis od Ambrože, býval všecek změněn, oživen. Filomena žehnávala tuto změnu, — ale ta netrvávala dlouho, a doktor zase zapadl ve svou nemluvnosť a uzavřenosť.

Beatrice pilně studovala jazyky evropské, a to zejména jazyk český pod vedením několika znamenitých učitelů a také v hudbě činila značné pokroky. S Filomenou přilnuly k sobě, jakoby odjakživa se znaly a odjakživa byly přítelkyněmi.

S příchodem jara obíral se doktor myšlénkou, kde stráviti léto. „Jen hodně daleko od tohoto protivného ruchu," říkával si a obrátil se na zprostředkující kancelář, chtěje najati nebo zakoupiti nějakou

villu nebo zámeček, nebo šlechtický dvorec kdesi daleko, v odlehlosti, kde by tímto „protivným ruchem“ nebyl znepokojován.

Záhy dostavil se k němu s mnohými úlisnými poklonami chef zprostředkující kanceláře a oznámil mu, že přání jeho může vyhověti.

„Kde to jest?“ ptal se doktor lhostejně, jakoby už vše na světě bylo mu jedno.

„V Čechách.“

Doktor se zamyslil.

„A kde?“ ptal se po chvíli.

„V Krkonošských horách.“

„A co to jest?“ pokračoval Raveni mrzutě v lakonickém svém dotazování.

„Zpola zámeček, zpola šlechtický dvorec.“ A chef předložil doktoru plány.

„Dobrá,“ řekl doktor, jedva pohlédnuv na plán. „Jsou blízko lesy?“

„Lesy a skály.“

„Továrny?“

„Na hodinu v okolí žádné.“

„Pronajme se? Prodá se?“

„Co libo, vašnosti.“

„Cena?“

Zprostředkovatel řekl cenu.

„Dobrá. Se vším opatřením? Dobrá. Přineste smlouvu. Podepíši.“

Za hodinu přinesl zprostředkovatel smlouvu. Doktor podepsal, nevšímaje si hlubokých poklon zprostředkovatele, jenž pak odcházel s tučnou odměnou.

„Nuže, Filomeno,“ řekl doktor k své dceři. „Slyš! Strávíme léto v Krkonoších. Najal jsem tam baronský dvorec. V květnu tam odjedeme. Jsi ráda?“

„Ráda,“ řekla Filomena a ovinula ručkama otcovu šiji.

XXIV.

V tišinách lesa.

Vojtěch, naleznuv v řídícím učiteli dobrého přítele, nalezl i v Martě dobrou přítelkyni. Neštěstí soustřeďuje. Bylo příčinou, že k sobě přátelsky přilnuli.

Vojtěch teprve nyní poznal dokonale ušlechtilou povahu Martinu. Nemohl uvěřiti, že by přítel jeho byl Martu na vždy opustil. Bylť mu Ambrož ideálem muže, byl mu souhrnem všech mužských ctností.

„Snad se klamu“, říkával a dodal vždy: „Snad se obloha nenadále vyjasní.“

Toto osudné „snad!“ Těšíval tímto záhadným „snad“ Martu po celou zimu, kdy za dlouhých večerů spolu se někdy bavili.

A on sám? Osten prvé zklamané lásky dosud cítil v srdci. A budoucnosť viděl před sebou neurčitou, temnou — — —

Posléze ohlásilo se jaro. Chodil na procházky — někdy sám, někdy také se řídícím učitelem, jejž hostec se změnou počasí opustil, — a s Martou. Obvyklým cílem procházky byla návštěva lesní kaple,

nad níž staré buky opět braly na sebe nový, svěží zelený šat, a výlet k osamělému dvorci.

O tom šla pověsť, že jest komusi pronajat — ale komu, nikdo nevěděl. Přijel ve květnu sluha, aby vše připravil a přizpůsobil k pohodlnému obývání, a brzo potom oživen byl dvorec novými obyvateli. — —

Vojtěch za krásného májového dne zatoulal se ke dvorci. Navštívil obvyklé a oblíbené své místečko na příkré skalině, a tam, sedě na balvanu, a hlavu o ruku, na koleně spočívající, maje podepřenu, oddal se svým neveselým myšlénkám.

Pohlížel dolů do údolí. Krásný obraz jevil se před ním. Celý dol byl pohřížen ve velebné ticho, jemná mlha řídkým závojem na něm spočívala.

Vojtěch přemítal o svém životě. Cítil se v prázdnu, toužil po něčem, ale nevěděl sám, po čem. Cítil, že bytosti jeho cosi schází, cosi jako doplnění její necelosti. Vytáhl z kapsy zápisník a tužku — psal. Psal verše, do nichž vložil veškeru tíseň své duše.

Pohroužen jsa v básnění nepozoroval, jak ze dvorce vyšly dvě dívky a zmizely za krátko ve blízkém lese.

Byla to — Filomena a Beatrice.

Asi za půl hodiny pozvedl hlavu. Na blízku ozvaly se hlasy. Naslouchal a pozoroval.

Poblíže skaliny, na níž seděl, rozhrnulo se křoví, a na volnou prostoru vstoupila mladá dívka. Nepozorujíc Vojtěcha, jenž byl zakryt skalním útesem, přistoupila k okraji propasti a hleděla zádumčivě dolů.

Byl to sen nebo skutečnosť? Vojtěch jako okouzlen hleděl na krásnou, vnadnou postavu, ana jednou rukou držíc se chvějící se břízy, skláněla se nad propastí. Kdo to jest? Někdo ze dvorce? Patrně asi. Anebo lesní víla —?

Vojtěch byl by ustoupil, byl by se vzdálil — ale byl ukryt, nechtěl býti zpozorován, a proto zůstal.

Dívka stála chvíli nehybně, pak se usmála a kynula dolů bílým hedvábným šátečkem.

Z důli ozvalo se zavolání: „Beatrice!“

Brunetka ulomila z břízy větvičku a vrhla ji se smíchem dolů. Pak obrátila se, chtějíc odkvapiti — ale v tom jako přimrazena stanula. Uzřela Vojtěcha, jenž zatím se byl vzpřímil a nyní ji pozdravoval.

Překvapena jsouc nenadálým objevením se mladého muže, stanula na okamžik proti němu, pohlížejíc naň, pak se vzpamatovala a pokynuvši mu lehce hlavou, prchala v protější stranu.

Na pokraji lesa se zastavila a ohlédla. Pak zmizela.

Vojtěch pohlížel za ní, a pak, kdy šat její, mezi stromovím se míhající, zmizel nadobro, obrátil se a přistoupil k pokraji skály, tam, kde před chvílí dívka stála, a sklonil se dolů. Pod skalou však neviděl nikoho.

Zamyšlen vrátil se protější stranou domů. Vstoupil do svého pokojíka a myslil na ni, na krásný lesní zjev. Byl to jen přelud jeho rozčílené fantasie? Nikoli, byla to skutečnosť. Dívka patrně byla ze dvorce. Ale kdo to najal dvorec? Slyšel ji volati, věděl její jméno.

„Beatrice!“ šeptal si. „Jaká poetická to dívka...“

Byl sám s sebou nespokojen, jaksi rozechvén. Cosi se ho zmoc-

ňovalo — byla to touha dívku opět uviděti. Poznal nyní, co mu scházelo, co zelo prázdnotou v jeho duši, co činilo jeho bytosť neúplnou. Teprve nyní poznal, že scházela mu — láska.

Milovati! Ale koho? Koho? Mávl rukou a omluviv se u Marty od oběda, vydal se na cestu na Kozákov, aby panoramou přírody potlačil v sobě hluboké, neustupující to rozechvění, jež bylo v něm vzbuzeno setkáním s dívkou v lese. — —

Téhož dne odpoledne natrhala Marta ve sklenníku rozkvetlé jarní květiny, zaběhla za školu na louku pro kytici lučních květin a v zahradní besídce pod starou jabloní uvila z nich vkusný věnec.

Asi za hodinu vidíme ji kráčeti od školy směrem k lesní kapli. Bylo to již u ní pravidelným zvykem, že v neděli na jaře a v létě, čerstvým věncem okrašlovala obraz Bohorodičky v lesní kapli. Tak i dnes.

Skřivánek vznášel se nad zeleným obilím vysoko k nebesům s jásavou písní. Slunce usmívalo se s jasné oblohy na krajinku z dlouhého spánku procitlou, potůčky hrkotaly, stromy kvetly, a vše rašilo jarem a životem. Jen tamo, na velebných Krkonoších, sluncem ozářených, poslední stopa přešlé zimy: vrcholy hor pokryty byly rozervaným sněhovým pláštěm.

Marta cítila v srdci něhu, jakousi temnou, nejasnou radosť, a v duši bylo jí lehko. Poesie přírody vykouzlila jí na tvářích úsměv tichého blaha.

Ohlížejíc se kolem, jakoby nemohla se nasytiti půvabů jara, kráčela volně poli, až posléze ocitla se v lese. Jak se tu vše změnilo! Ve smrčí táhle hvízdá kos. Tamo na zelené jedli houpá se veveřice, onde ťuká na kůru borovice vážný datel. Z houštiny krokem dívky jsa vylekán, prchá bázlivý zajíc dlouhými skoky. Všude píseň, všude život. —

A hle! pěšinka již vyběhla na mýtinu. Marta blíží se ke kapli — a náhle jako přimrazena se zastavuje...

Kdo to klečí v kapli, kdo jsou ty dvě dívky, pohřížené v modlitbu?

Neví, má-li se vrátiti, anebo jíti dále. Již chce se obrátiti — v tom ohlédla se jedna z dívek, a spatřivši příchozí, povstává, učiní několik kroků a s výkřikem: „Marto!“ spěchá k ní, objímá a líbá ji.....

„Slečna Filomena... Bože můj, slečno, jak jsme se zde sešly?“ ptá se Marta udiveně, pamatujíc se ze svého překvapení a líbajíc svou přítelkyni. Zapomněla na ten okamžik, že líbá domnělou šťastnější svoji sokyni — jak si myslívala —, zapomíná na vše, rozradostněna jsouc nenadálým tím shledáním.

A Filomena, naplněna jsouc nejčistší, upřímnou radostí, představuje jí Beatrici, udiveně tu stojící, pak všechny usedají na lávku pod rozložitý dub, a živý hovor — samá otázka, k níž ani času na odpověď pro otázku následující nezbývá — ozývá se v lesní tišině.

Jen jedné zmínce vyhýbají se obě. Zmínce o Ambroži.

* * *

K večeru vracel se Vojtěch z výletu, nejsa o mnoho klidnější, než byl při svém odchodu.

Na schodech školy zočil Martu, která zdála se ho očekávati.

„Víte-li, co nového?“ ptala se ho s úsměvem, když došel.

„Nevím.“

„Víte, kdo najal dvorec?“

Vojtěch nemohl zatajiti svou dychtivosť. „Kdo?“

„Pan doktor Raveni!“

„Ach!“

„Slečna Filomena jest zde také. Mluvila jsem s ní. Také jest s ní jakás slečna...“

„Beatrice?“ podřekl se Vojtěch.

„Vy víte?“ divila se Marta.

„Eh!“ zarděl se Vojtěch. „Nic nevím.“

„Slyšte,“ pokračovala Marta stále čtveračivě. „Na zítřek jsme pozváni do dvorce. Vy také.“

„Já —?“

„Ano. Byla řeč o panu faráři Svobodovi, a já jsem se zmínila, že vy, jeho dobrý známý, jste u nás. Slečna Filomena zve vás jménem svého otce.“

„Ah! Dovíme se jistě něco o Ambroži, viďte, slečno?“

Marta temně se zarděla, ale hned zase nápadně zbledla.

„Ale co se dovíme?“ uvažoval Vojtěch.

Marta, jsouc na rozpacích, co odpověditi, zvala Vojtěcha k připravené již večeři.

Ale večeře vůči dalekému výletu, vůči tomu, že dnes ani neobědval, Vojtěchovi nechutnala. Jedva s největším napjetím trpělivosti vyslechl po padesáté již slyšenou oblíbenou anekdotu starého pána z prvých let jeho učitelské dráhy — a pak hned odebral se do svého pokoje.

Přecházel chvíli po komnatě, jsa v největším rozechvění. Ambrož, Beatrice, Marta, Raveni, Filomena — všechny ty představy v divokém honu vířily jeho hlavou. Pak sedl, zapálil dýmku — ale po několika kotoučích dýmu odhodil ji nevrle do kouta. Zapálil doutník — ale ten, jedva do poloviny jsa nakouřen, putoval za dýmkou. Přecházel opět — pak zasedl za stůl a chopil se svazku svých básní — ale hned při čtení prvé strany mrštil těmito něžnými výlevy poetické duše stranou, až listy se rozlétly. Složil hlavu do dlaní — chtěl aspoň tak se uklidniti. Ale marně. Sáhl po knize na stole ležící. Byl to klasik. Ale po pěti minutách nadějný Herodot truchlivě ležel pod stolem. Vojtěch povstal a zase přecházel, dlouho přecházel z kouta do kouta. Ale klid nepřicházel, a rozechvění bylo nesnesitelným.

Posléze neodstrojen vrhl se na lože. Dlouho se převracel a teprve po půl noci usnul. (Pokračování.)

Nově objevený spis o státě athénském a jeho význam pro dějiny starověké.

Uvažuje dr. J. V. Prášek.

(Dokončení.)

Děsnými sice, avšak pravdivými slovy líčí Aristotelés hrozné následky bezuzdného démokratického řádění. Dokud štěstí válečné bylo na vahách, požívali démagogové důvěry lidu. Když však na Sicilii stalo se rozhodnutí a loďstvo i výběr mužstva athénského pykalo za lehkomyslnosť i vůdcův i lidu, Sparťané pak spolkem s králem perským nabyli vrcholu své moci, přinuceni Athéňané změniti ústavu. Po návrhu Pythodorovu a po přímluvě, kterou učinil Mélobios, svěřena vláda sboru 400 mužů smýšlení oligarchického, při čemž u lidu rozhodl důvod, že král perský ochotně poskytne pomoci oligarchické vládě proti nenáviděným Sparťanům.

Návrh tento byl v pravém slova smyslu státním převratem, jímž správa státu a navrhovací právo s dosavadní rady démokratické přeneseno bylo na radu složenou z oligarchů. Nová rada ihned podala sněmu tři pronikavé návrhy, čelící proti démagogickým přehmatům. Prvým žádáno, aby prytanové, řídíce ekklésii, všechny návrhy k jednání připouštěli, které jsou ve prospěch státu; druhým navrhováno zrušení všech politických žalob a půhonů, které dotud byly hlavní zbraní démagogických terroristů. Tím mělo býti dosaženo, aby nebylo nikomu zbraňováno činiti návrhy, kdyby pak přece některý ze státních úředníků z příčiny takové někoho pokutoval, má býti obžalován, na základě žaloby zatčen a před stratégy pohnán — tedy čin jeho měl býti pokládán za porušení veřejného pokoje —, stratégové pak podejtež jej sboru jedenácti mužů k popravě. Po třetí konečně navrženo, aby běžných důchodů státních bylo nadále užíváno k účelům pouze válečným. Po dobu války neměli býti úředníci placeni, kromě archontův a prytana právě zasedajícího, kterým bylo navrženo dávati po třech obolech denně. Ostatně měly býti úřady po dobu války jen těm svěřovány, kteří i schopnostmi i majetkem byli nejzpůsobilejší; nad to mělo býti vybráno více než 5000 občanů, kteří by měli plnou moc s kýmkoli smlouvy ujednávati. Z každé fýly mělo býti určeno po 10 mužích více než 40letých, kteří by nejprve do přísahy byli vzati a pak oněch 5000 z veškerého občanstva vybrali (§ 29.).

Návrhy tyto byly přijaty. Odstupující démokratická rada zvolila ze sebe 100 mužů s úkolem, aby napsali novou ústavu, načež tito navrhli:

1. místa v nové radě 400 mají býti každoročně osazena muži nejméně 30letými a jsou bezplatna.

2. rada tato voliž stratégy, devatero archontů, hieromnémoma na amfiktyonský sjezd v Delfech, taxiarchy, hipparchy, fylarchy, velitele pevností, desatero pokladníkův Athéniných, dvacatero Hellénotamiů atd., zkrátka všechny vyšší úřady osazujž volbou rada státní, a to z většího počtu způsobilých, jež rada sama ustanoví. Všechny ostatní úřady osazujtež se losem, a to ze středu rady.

3. Rada skládejž se ze čtyř dílů, z nichž zasedají jeden po

druhém dle losu, spolu pak všichni druzí občané, čímž patrně míní se občané do sboru 5000 vybraní, buďtež přikázáni jednomu z těchto dílů. Členové každé čtvrtiny rady mají sebe a občanstvo sobě přidělené rozděliti ve čtyři dle možnosti stejné části a z těch vylosovati členy rady pro rok budoucí. Každý člen rady konati měl povinnosti úřadu svého dle nejlepšího svědomí, měl hleděti, aby peníze státní byly vhodně ukládány a toliko na věci nejnutnější vydávány. Kdyby vidělo se jim potřebou jiných k poradě přibírati, mohl každý z nich přivésti do sedění jednoho občana, majícího ovšem náležitý věk. Rada mějž sedění svá obyčejně každého šestého dne. Jednacím řádem budiž ustanoveno, aby v radě bylo diskutováno prvé o věcech posvátných, v druhé řadě o poselstvích cizích států a teprve po třetí o věcech čistě obecných. Toliko jednání o válku a mír mohlo býti dáno na prvé místo jednání bez losování, avšak toliko po návrhu stratégů. Konečně kdyby některý ze členů rady nedostavil se do schůze v hodinu ustanovenou, nepožádav před tím rady za dovolenou, aby platil pokutou drachmu za každý zmeškaný den (§ 30.).

Z návrhů těchto viděti, že nejednalo se původcům státního převratu z r. 411. toliko o oligarchickou formu vládní, nýbrž aby státní správa ocitla se v rukou způsobilejších, a aby pro další vedení války všechny důchody státní byly ponechány. Oligarchové z r. 411. byli dědici démokratů rázu Aristeidova a návrhy svými prokázali vlastenectví, které chtělo zachrániti, co se ještě zachrániti dalo po katastrofě sicilské a odpadu největší části spolčenců. Za řízení Aristomachova návrhy tyto skutečně sněmem přijaty, načež Peisandros, Antifon a Theramenés ujali se náčelnictví. O všech třech těchto mužích podává Aristotelés svědectví, které podstatně liší se od úsudků, pocházejících z pramenů démokraticky zbarvených; vedle urozeného původu vynikali i rozumem i politickou rozvahou, kterýchžto vlastností bychom marně u Kleona a jeho nástupců hledali. Než nebyl Aristotelés slepým obdivovatelem předností oligarchických náčelníků; vždyť nezamlčel ani chyb jejich, které staly se příčinou zmaru nové ústavy, dříve než se mohla v lidu zakotviti. Jakkoli dle nové ústavy mělo býti i na dále těžiště státu ve sněmu pěti tisíců, přece náčelníci oligarchů, patrně nedůvěřujíce stálosti lidu, na lichocení démagogických řečníkův uvyklého, jali se všechny důležitější věci v nové radě čtyř set vyřizovati, takže ve skutečnosti vládla rada čtyř set ve spolku s nezodpovědnými stratégy. Aristotelés přímo propovídá, že sněm pěti tisíců byl toliko stínem (§ 32.), což zajisté vůdcům démokratie, na Samu meškajícím a již i s Alkibiadem se smlouvajícím, bylo vážným důvodem k útoku na nový způsob vlády.

Nová rada čtyř set vypravila do Sparty poselství, které by navrhlo jednání o mír. Než Sparta byla již vítězstvími svými tou měrou zpyšněla, že žádala, aby se Athény vzdaly vůbec panství na moři; o tuto podmínku rozkotalo se jednání. Nezdar tento a nedlouho potom porážka athénského loďstva u Eretrie, která způsobila ztrátu celé předůležité Euboie kromě města Orea, daly lidu podnět ku změně smýšlení. Nejprve svržena rada čtyř set, a správa státu odevzdána sboru pěti tisíc, t. j. těm, kdož si mohli ze svého opatřiti úplnou zbroj, avšak při zásadě setrváno, aby všechny úřady byly bezplatné. Změna tato znamenala návrat k ústavě, jakož byla původně navržena [1]),

[1]) Srov. Thuk. VIII., 97.

a původci její byli Aristokratés a Theramenés, týž Theramenés, týž κοθόρνος, který později i od Xenofonta i od spisovatelů, vyšlých ze školy Isokratovy, byl nemírně haněn a v posměch potomstvu vydáván. Aristotelés výslovně podotýká, že nesouhlasili Aristokratés a Theramenés s jednáním rady čtyř set, která prý ve všech věcech sama jednala a nic sněmu pěti tisíců nepředkládala. Spolu dovídáme se skrze Aristotela, že Aristokratés a Theramenés měli hlavní zásluhu o svržení oligarchů, nikoli však pouze Thrasybulos sám. Také jest vyvozovati ze zprávy Aristotelovy, že měl Theramenés i po r. 411. důležité účastenství ve správě státní. Již však r. 410. — Aristotelés pohříchu o událostech těchto pomlčuje — přijat návrh na revisi zákonův a ústavy. Ústava sice změněna nebyla, avšak v duchu návrhu Démofantova bylo jednáno i ve sboru 5000. A tak ani výběr pěti tisíců nechránil stát před pošetilostí démagogů. Jakž jinak nazývati jednání sněmu, který dal se strhnouti nesvědomitými rádci až k obžalobě a odsouzení na smrť vítězných vojevůdcův u Arginus, ježto nezjednali pohřbu padlým v námořním boji spoluobčanům, jakkoli jednotliví z odsouzených dílem bitvy ani se nesúčastnili, dílem sami s těží svůj život na cizí lodi zachránili. Rovněž nesmyslně radil démagog Kleofon, když po porážce své u Arginus Sparta sama nabízela mír, navrhujíc vládě, aby každá strana podržela, co právě měla. Aristotelés líčí šerednou scénu, kterouž při jednání o návrhu spartském sněmovna athénská byla zneuctěna. Oděn jsa oružím a zpit, přišel Kleofon do shromáždění sněmovního i křičel, že nikdy nesvolí k míru se Spartou, dokud nebudou vráceny državy Athénám odňaté. Pohříchu příliš záhy byl lid athénský zklamán v přílišné své důvěře. Již roku následujícího zničeno loďstvo i vojsko athénské u Aigospotamův (r. 405. př. Kr.) a po delším obležení vzdalo se město na milosť i nemilosť Lýsandrovi. Aristotelés podává opět zajímavé příspěvky k dějinám tak zvaných triakontarchů, kteří byli ustanoveni, aby dali státu novou, příhodnou ústavu. V podmínkách míru s Lýsandrem ujednaného bylo obsaženo sice i neurčité ustanovení, že má býti v Athénách obnovena ústava po předcích zděděná. Démokraté mínili ovšem ústavu dosavadní, mírně oligarchickou a k démokratii ohledu plnou, avšak náčelníci urozencův a vrátivších se vypověděnců, namnoze v hetairiích jsouce sloučeni, přáli si řádův oligarchických, kdežto třetí, kteří žádné hetairii nenáleželi a toliko prospěch obce ve zření měli, mezi nimi i Theramenés, pomýšleli na obnovu původních řádů Solonských; než přispěním Lýsandrovým zavedena po návrhu Drakontidovu oligarchie (§ 34.).

Právě o krátkém tomto panství oligarchů byli jsme dotud velmi chudě zpraveni. Předním naším zdrojem byla zpráva Xenofontova [2]), psaná mnohem později, ve vyhnanství a za nálady rozhodně stranické. Proto vděčni jsme Aristotelovi za obšírné a objektivní vylíčení této doby. Aristotelés přímo doznává, že triakontarchové ihned rušili ústavu, jakmile došli vlády, míně tím ústavu, jež po r. 411. přičiněním Theramenovým byla zavedena. Z 1000 občanů, kteří ustanoveni byli způsobem ne přímo označeným, osadili radu pěti set a místa úřednická, ustanovili sbor tří set mastigoforů pro udržování pořádku a také Peiraieus s jeho pohyblivým obyvatelstvem podřídili vládě

[2]) Hell. II., 3, 4.

desíti mužů, jimž — zřejmě dosti — na zastrašenou všeho odporu přidáni na pomoc jedenáctimužové, analogie athénských vykonavatelů hrdelních rozsudků. Při tom jednali na oko dle řádů Solonských, odstranili zákony, kterými Efialtés svrhl radu Areiopagitů, anobrž zrušili i některé solonské zákony, jichž text dovoloval výklad různý. Také odstraněni byli žalobci ze řemesla a řečníci, kteří k lidu lichotivě proti obecnému prospěchu mluvívali. Když však moc jejich se utvrdila, počali stíhati lidi zámožné a osobní úcty požívající, a za krátkou dobu kázali 1500 měšťanův odpraviti. Jediný Theramenés měl odvahu veřejně kárati jednání oligarchů. Když tito viděli, že odpor Theramenův potkává se se souhlasem lidu, chtěli mysl lidu ukojiti prohlášením, že bude vybráno tři tisíce občanů, kteří by vykonávali svrchovaná práva státu. Theramenés však odpíral i tomuto návrhu, nad to jen neupřímně míněnému, jakož bylo viděti ze stálých odkladů. Zatím v zimě zmocnil se Thrasybulos s uprchlíky pevné Fyly na boiotském pomezí. Oligarchové, vypravivše se proti němu, potkali se s nezdarem, načež ustanovili, aby lid veškery zbraně odevzdal. Vedle toho však odhodlali se zahubiti Theramena, jenž odporem svým zviklal důvěru lidu. Obého dodělali se dvojím návrhem, které oba předložili k rozhodnutí radě čtyř set. Prvým žádali za svolení k odpravě kteréhokoliv občana, jenž nebyl vybrán do sboru tří tisíců, druhým měli býti vyloučeni z počtu občanů ti všichni, kteří r. 411. účastnili se při svržení oligarchů, zejména při bourání oligarchické pevnosti Eetioneie při vchodu do přístavu Peirajského. Oba návrhy byly přijaty, a Theramenés stal se prvou obětí. Sluší se však podotknouti, že Aristotelovi nic není známo o theatrální scéně, kteráž udála se dle líčení Xenofontova při pádu Theramenově. Po smrti Theramenově odňali oligarchové občanstvu zbraň a odtud vedli si násilnicky tou měrou, že nenávisti proti panství jejich den ode dne přibývalo. Násilné odklizení Theramenovo vzbudilo nepříznivý dojem i ve Spartě, avšak triakontarchové dovedli vládnoucí kruhy spartské o nutnosti svého činu přesvědčiti; Sparťané však přece vypravili do Athén harmostu Kallibia s posádkou 700 mužů, který ihned osadil Akropolis (§ 37.).

Zatím zmocnil se Thrasybulos Munichie a porazil v boji vojsko oligarchů. Triakontarchové, jichž vůdce Kritias v potyčce padl (Xen. Hell. II., 4., 23), uchýlili se do Eleusiny, občanstvo pak vrátilo se do města a na agoře ustanovilo se na smíru s démokraty. Nazejtří sesazena vláda třicíti a plná moc udělena desíti zvolencům k jednání o mír občanský. Avšak zvolenci tito učinili proti vůli občanstva poslední pokus o zachování oligarchie, i poslali do Sparty pro pomoc; vidouce pak odpor lidu, vydali na smrt Démareta, muže velice váženého. Pak získali čas a pomocí harmosty Kallibia jali se utvrzovati své panství. Avšak uprchlíci zmocnili se zatím i přístavu Peirajského a v poli dodělali se úspěchů nad vojskem vládním. Tu konečně propukla zjevně nevole lidu. Desítivládcové svrženi a jiní zvoleni, mezi nimiž nejváženější byli Rhinon z Paianie a Fayllos Acherduský, kteří konečně smířili obě strany. Ještě před příchodem spartského krále Pausania vyjednávali noví desítivládcové s démokraty v Peiraieu, a když pak Pausanias přišel, umluven konečně mezi desíti muži, za tou příčinou ze Sparty vyslanými, kteří nazývali se smírci, Pausaniou a vůdci démokratův občanský mír. Rhinonu a jeho soudruhům vzdán

lidem veřejný dík, načež tito desítivládcové, původně skrze oligarchy ustanovení, podrobili se před lidem dokimasii; Rhinon ihned potom za stratéga zvolen (§ 38.).

Podmínky smíru občanského jsou rovněž Aristotelem uchovány. Kdo z oligarchů chtěl, mohl přestěhovati se do Eleusíny i se svým majetkem, při čemž i nadále požíval všech práv občanských. Eleusínská svatyně měla býti společna oběma stranám, oligarchům i démokratům, správu její měli však vésti dle starobylého zvyku rodiny Kérykův a Eumolpovců; toliko však za doby mystérií měli oligarchové docházeti do Athén, a démokraté do Eleusíny. Náklady tím vzniklé, že přistoupily Athény k peloponnéskému spolku, bylo nésti rovně oběma stranám. Z těch však, kteří přestěhovali se do Eleusíny, nemohl nikdo býti vylosován do úřadů státních, leč by se do Athén navrátil. Konečně r. 401., za archontství Xenainetova, usmířily se obě strany naprosto a slíbily si zapomenutí všeho, čím sobě v minulosti byly ukřivdily.

Jedna okolnosť jest v Aristotelově zprávě o událostech z roku 404—401 pozoruhodna: neníť mezi třicíti vládci nikdež, ani při pádu Theramenově, jmenován Kritias, kterýž, dle jiných zpráv, zejmena pak dle svědectví Xenofontova, byl v pravem slova smyslu repraesentantem třicíti a zastancem nejpříkřejšího směru oligarchického. O příčinách, proč pomlčel Aristotelés o tomto muži násilném, který toliko smrtí v poli před Peiraieem, v bitce se soudruhy Thrasybulovými, unikl msty démokratů, lze pronášeti všeliká mínění; možnoť i hledati příčinné spojení mezi interpolacemi ze ztraceného spisu Kritiova, které objevil Reinach v nynějším Aristotelovu textu, možno však i dovtipovati se, a to dle našeho názoru s největší měrou pravděpodobnosti, příčiny zcela jiné. Aristotelés totiž při vší své sympathii k řádům oligarchickým nezatajuje nikde nelibosť svou nad řáděním třicíti; schvaluje stanovisko Theramenovo, nepokrytě prohlašuje triakontarchy za násilníky, kteří nešetřili umluvy učiněné a hrůzovládou chtěli se udržeti v uchváceném panství. Naproti tomu okázale vyčítá Aristotelés jména těch občanů, kteří se přičinili o mír stran a tak stali se původci mírné a blahodárně působící démokratie poeukleidské. A tu jest na snadě, že zúmysla opomenul jmén původců neblahých oněch poměrů, poněvadž nepokládal je hodnými paměti potomstva, zejména pak Kritiu, na jehož rukou nejvíce lpěla krev Theramenova.

Smířením stran a zavedením mírné démokratie, která ponechávala možnosť spolupůsobení všem živlům způsobilým i povolaným a dožila se ještě nového; byť i uskrovněného vydání námořské říše Athénské, končí Aristotelés své úvahy historické. Další část, soustavně o zřízení athénském za dob mírné démokratie pojednávající, byla již známa, neboť právě z této částky zachovala se největší část zlomkův u spisovatelů pozdějších. A. Bauer vytkl nedávno přední zasluhu Aristotelovu, v němž velebí zakladatele ústavních dějin na základě vědeckém. Úsudek tento jeví se naskrze případným, když náležitě uvažuje se o obsahu vzácného spisu, jenž náhodou byl navrácen nám po dvoutisíciletém zapomenutí. Není spisu v celém širém oboru literatur klassických, který by tak soustavně vyličoval vývoj ústavy ve starověku nejvíce slavené, který by dovedl tak spravedlivě a trefně posuzovati vynikající osoby a proudy dějinné, dotud toliko dle vnějších svých projevů znalé, který by spolu zachoval všestranně v úsudku svém

míru ušlechtilosti a povznešenosti nad dojmy okamžiku, jako činí veliký Stageiřan v tomto svém díle. Přečetné nové popudy k vědeckému bádání spisem tím zajisté budou vzbuzeny, mnohá domněnka utkvělá již a ve svém obsahu sympathická bude odstraněna, mnohá nová pravda z podrobných úvah se vynoří, a při tom jest si toliko přáti, aby v mezinárodním zápolení, které již ve všem vzdělaném světě zahájeno, nezůstal pozadu ani národ náš, nýbrž aby činným účastenstvím v diskussi světové dokumentoval i svůj historický význam.

Čeští humanisté XV. a XVI. věku.

Sděluje **K. Konrád.**

Učený Paulán F. Procházka sděluje ve svém záslužném díle „de saecularibus liberalium artium in Bohemia et Moravia fatis commentarius“ (Pragae, 1782), že po způsobu jiných zemí vzniklo i v Čechách na sklonku XV. století učené humanistické družstvo, jež dalo si jméno „sodalitas literata“. Vzniklo návodem vskutku šlechetného šlechtice Jana Šlechty ze Všehrd, jejž proto v latinských básních opěval a slavil největší humanista český, soudobý Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic. Tak napsal o něm v jedné básni:

„Jednomu purpurový šat a valné statky se líbí
a skvostné v obytech nádoby mramorových;
rod vznešený a třída dědů dráhná a na Pádu
neb Dunaji dobytá sláva druhého těší;
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
Leč jediný ty mravům vzdělaným a šlechtě duchovní
a zbožné dáváš, Šlechto, předek povaze.“
(Dle překladu Vinařického, str. 148.)

Toto družstvo vytklo si za úlohu: obnoviti staroklasickou slovesnosť a zejména latinské básnění dle nejlepších vzorů starých klasiků. Dělo se tak tehdáž po celé západní Evropě, a v Čechách rozkvetlo toto klasické studium již v XV. století takovou měrou, že jmenovaný katolický šlechtic Bohusl. Hasištejnský pokládán byl nejen doma, nýbrž i za hranicemi za největšího latinského básníka toho času, tak že Wolfg. Plick, profesor v Lipsku, přestal dokonce vykládati Virgilia a místo něho počal svým žákům přednášeti básně našeho Bohuslava. (Vinařický: „Věk a spisy p. Bohusl. Hasišt. z Lobkovic“ 1836 L. XI. — O počátcích humanismu v Čechách viz pojedn. Jos. Truhláře v Rozpravách České akademie na r. 1892. tř. III.)

Ušlechtilým ovocem na tomto štěpu objevily se překlady ze svatých Otců církevních. Řehoř Hrubý z Jelení přeložil knihu sv. Jana Zlatoustého, „že žádný nemůže uražen býti od jiného, než sám od sebe“, Viktorin ze Všehrd knihu sv. Cypriána k Donátovi „O potupení světa“ a téhož „výklad na modlitbu Páně“. Vše vydáno tiskem poprve l. P. 1501. a poznovu od kníž. arcibisk. Konsistoře

pražské l. P. 1828. (Jiných více viz v Jungm. histor. l. č. III. odd. str. 109.—110. a IV. odděl. st. 226—7.)

Vrcholem tohoto snažení vytkli si naši humanisté v XVI. st.: vytříbenou latinou skládati a zpívati nábožné písně na oslavu Boha trojjediného a jeho svaté služby, i k spáse duší. Odtud vznikla asi mylná domněnka, jakoby toto učené družstvo a naše stará literátská bratrstva byla jedno bývala. Však i tento vznešený cíl již náš Bohuslav Hasištejnský vytknul svým básním, tak že i v tom stal se bezděčně následujícím humanistům naším mocným vlivem svým vůdčí hvězdou, jež uvedla je na dobré cesty. Dříve, nežli se ustavilo řečené družstvo, již napsal náš Bohuslav v latinské básni „Modlitba“ takto:

„Nejvyšší nebe, země i mořské hloubiny vládce,
Buď pomocen mi, prosím, a zpěvy řiď moje sám,
Řiď a spravuj slova má a jazyk se z bázně třesoucí
K pochvale víry a tvých hvězdovitých obytů.
Což nikdá slovo v čas, ni hravý vtip, hrozbami přísná
Řeč nedovedla, prosím, písně doveďte moje.
Brav bludný poznej již stáj pastýře pravého,
Syn marnotratný k Otcovu vrať se domu.“

(Překl. Vinař. st. 142.)

Jiným důkazem této zbožné mysli Bohuslavovy jest obzvláště jeho vzletná a vřelá básnická prosba k sv. Václavu za jeho mocnou ochranu a pomoc těžce zkoušené vlasti české. Volát k němu:

„Aj, co děláš, jediný ty štíte a podporo vlasti,
nadhvězdných co děláš světlo a slávo nebes?
Zdaž-li na nás v řece Lethejské pochoval jsi památku?
Již-li nevíš, že jsme tvé my potomstvo a lid?
Proč nás, Otče milý, uprostřed bouří opouštíš
a mdlým obvyklou záchranu odvracuješ?
Viz, jak nesčíslných samovládce propasti pekelné
tvému teď ukládá národu léček a ran.“ (Vinařický).

Tak volá a touží náš velký humanista elegickým rozměrem a duchem, vřelou láskou k české vlasti nadšeným, až do konce této dlouhé básně. A nikdo nevolal a netoužil po něm vřeleji nad něj.

V řečeném pak družstvu vyjádřil onen vznešený účel klasického básnění, zvláště určitě a rozhodně utrakvista Tomáš Mitis z Límuz takto:

„Hanc (sc: „Lyram“) Unitrino Jehova sacrabo deinceps
Et Angelorum musicae consortibus.“

(II. liber ss. carminum.) [1])

A rovněž tak vyznal i starší a nad něj větší mistr jeho, humanista, M. Matouš Kolín. Nadepsalť nad svou první báseň ve sbírce „Harmonia univoca“ takto: „Verum poetice usum esse celebrare Deum et beneficia ejus praedicare“.[2]) A v druhé sloze této básně vyznal:

---

[1]) T. j.: „Tuto lyru (= své zpěvy) zasvětím trojjedinému Bohu a druhům andělské hudby,“ t. j. literátům.

[2]) T. j.: „Pravý užitek básnictví jest, oslavovati Boha a hlásati jeho dobrodiní.“

„Hic est praecipuus finis et optimus musicae,
— — — — — — — — — — — — —
immortate decus regis Olympici
et laudes vario carmine prosequi.“ [3])

Jak nízko stojí pod těmito nadšenými oslavovateli svrchovaného Tvůrce z moderních básníků ti pseudoliberální básníci, kteří nemají dosti živých barev a žhavých tonů na oslavu Venuše a Pána a vůbec celé staré říše pohanských démonů (viz sv. Augustina „De civitate Dei“ ll. I—III.), ale na oslavu skutečné říše naprostého dobra, pravdy a krásy buď nemají a neznají ani slova, neb jen pitvoří se po ní. Ale ovšem sovy a netopýři, tmu milující, nesnesou krásy a záře světla slunečného a tito básníci nesnesou vznešeného světla nadpřirozené krásy, tudíž také nejsou s to, aby ji pochopili a opěvali. Jen orlové na duchu dovedou povznésti se až k tomuto Slunci nadpřirozené krásy a slávy Boží, jsou s to aby patřili na ni a opěvali ji, aniž jí oslepeni bývají. —

2. Nemalého rozkvětu došlo naše učené družstvo v prvé polovině XVI. století nevšední přízní rytíře Jana Hodějovského z Hodějova a na Řepici. Povzbudilť a navedl tento maecen mnohé krajany k tomu, by oblíbili sobě klasické Musy a oddali se latinskému básnění. Kteří tak učinili, ty shromáždil Hodějovský kolem sebe na rozkošném sídle svém v Límuze v prachenském kraji. Zde je častoval štědře a často, zde je povzbuzoval a všemožně podporoval. Z vděčnosti nazval se tento sbor básníků „družstvem Hodějovského“ a opěvali svého příznivce i půvabné sídlo jeho Límuzu nadšenými básněmi, jako kdysi staří Řekové krásné údolí své mezi Osou a Olympem. Tak napsal Bohuslav z Hodějova o Límuze:

„Quamlibet exilis pagus sis, rivilus ad te
Per medium fluitans limpidus arva rigat.
Sunt in te luci Musis fluviique sacrati,
Non aliter quam fons aut Heliconis aquae.
En natale solum Jani Vicejudicis es tu, [4])
Sub cujus fueras et ditione prius.“

(Farragin. II lib. V.)

Za tuto příchylnosť a srdečnou oddanosť odměnil se jim Jan z Hodějova na vzájem tím, že vymohl r. 1542. všem členům toho družstva na císaři Ferdinandu I. vládyckého šlechtictví a dal jim společný přídomek „z Chotěřiny“. Bylať Chotěřina rodištěm jeho. Též latinské básně jejich, které zavírají se v společné sbírce, „Farragines“ nazvané, dal vytisknouti vlastním nákladem r. 1562. Však i Hodějovský považoval toto klasické studium za prostředek a pružinu k důkladnému oživení a utužení ducha křesťanského. Důkazem toho založil již r. 1550. při koleji Karlově zvláštní učitelskou stolici pro čtení křesťanských klasiků Aratora (ze VI. stol, po Kr.), Sedulia (kol. r. 430.), Juvenca (křesťanského „Virgilia“, † 337.), Prudentia († 413.) a křesťanského „Cicerona“ Lactantia. Tito křesťanští klasikové básně i prosy mocně jímali mysli členů družstva Hodějovského, tak mocně,

[3]) T. j.: Tenť jest hlavní a nejlepší účel hudby (= zpěvu), ... rozmanitými básněmi opěvati nesmrtelnou krásu a chválu svrchovaného Krále.

[4]) Jan Hodějovský byl místosudím království Českého.

že skládali pak dle vzorů jejich též mnoho básní, písní a hymnů posvátných, bohužel toliko latině, nesouce takto dříví do lesa, častěji toliko chudé borovice do cedrového lesa vznešené a krásné hymnodie církevní. Tak na př. obsahuje „Prima farrago“, prvá to sbírka jejich básní, ve třech knihách veskrz toliko básně na oslavu svátků a slavností Páně, světců a světic Božích. Touto láskou ke křesťanské Muse vyzískali naši humanisté té tehdáž neocenitelné hřivny, že jí v národě českém vzpružili nemalou měrou ducha křesťanského a uchránili ho tak onoho ducha pohanského, jenž v jiných zemích evropských humanistickými studiemi znovu ožil a žalostné zmatky a převraty duchů způsobil. A v sopečné půdě tehdejších myslí českých mohlo snadno tak státi se. Platiloť o nich tehdáž čím dál více výstražné slovo básníkovo, jež Bohuslav Hasištejnský již někdy na počátku XVI. napsal rytíři Šlechtovi:

„Jestliže rozdělená království, jak řekl Pán náš,
W brzce hynouti musí: medle, co počne si vlasť?
Jestliže nádhernosť a žravá závisť a lakomství
Národy vyhlazuje: medle, co počne si vlasť?
Poskvrnění mravové a prostá svévole vášní
Říše-li vyvracuje: medle, co počne si vlasť?“ Atd.
(Vinařický, l. c. 193.)

I nelze nám tudíž v této ušlechtilé snaze našich humanistů neznamenati duševné příbuznosti s nizozemským družstvem „Clerici et fratres vitae communis“, jež kněz Gerhard Groot z Deventeru v Holandsku založil. († 1384.) Zanášeliť se i tito klerikové a laikové kromě skutků zbožnosti též klasickými studiemi ve prospěch víry křesťanské. Faust. Procházka dokládá pak ještě, že právě tato stolice Janem z Hodějova vyzdvižená stala se příčinou, že to jeho učené družstvo rozšířilo se pak nejen po Čechách, nýbrž i na Moravě, ba i v Uhrách a v Polsku. Kromě toho zachovávalo naše družstvo i vzájemné spojení s podobnými družstvy německými, zejména s vídeňským, „sodalitas danubiana“ zvaným, a to již od konce XV. století, tedy hned od počátku svého. Dosvědčuje tak zvláště proslulý člen toho družstva (vídeňsk.) Conrad Celtes, jenž tou příčinou pobyl také v Praze, v Krakově a j. a byl proto i mocen jazyka českého i polského. Však za pohostinství, jehož u Čechů došel, nevděčně a urázlivě zachoval se k českému národu, jak objasnil Jos. Truhlář v Čas. Č. M. 1870. A již náš velký humanista Bohuslav Hasištejnský o něm nevalně soudil, napsav o něm Janu Šlechtovi: že „ani mírností, ani učeností Hieronymovi (Balbovi) podoben není.“ (Vinařický, 69.)

3. Ti, kdož návodem Jana Hodějovského oddali se řečenému básnění a zároveň byli členy jeho družstva, byli (dle udání Procházkova): „M. Matouš Kolín (magister Collinus), jenž byl dle výroku Procházkova společným učitelem tehdejších českých humanistických básníků („communis tum poëtarum praeceptor“). Zemřel 1566. Jiní: Jan Šentygarus Hvožďanský, Vít Trajan Žatecký, Jan Roderik Králové-Hradecký, jinak Racek zvaný; Jan Orfeus Žatecký (z Chotěřiny), bratr Trajanův, Ján Balbín z Vorličné Královéhradečan, jenž byl bakalářem svobodných umění a výborný právník († 1570.), Jan Hodějovský z Hodějova mladší, synovec maecenáše z Hodějova, Tomáš Mitis z Límuz. Za nejstaršího z básnických přátel jeho udává J. Jireček Petra Fux-

Vulpína z Horšova Týna, jenž byl mistrem filosofie a katolickým knězem. Nemálo zajímavo a důležito jest, jak vyjádřil se P. Fux o svém bývalém sousedu, utrakvistickém to knězi Pavlu Bydžovském (Smetana), jenž byl duchovním správcem v Chlístově, když farářoval Fux v Kolínci. Napsalť o něm Hodějovskému: „Jakožto sousedé, on v Chlístově, já v Kolínci, často jsme se spolu scházeli a často jsme si pod mou střechou spolu poseděli. Ne mnohem on se liší od obce a víry naší, jediné v tom, že přisluhuje Svátostí pod obojí spůsobou". — Kromě těchto mužů jmenováni jsou od Jirečka ještě tito členové „družstva Hodějovského": Šimon Fagellus Villaticus z Rokycan, jenž r. 1549. stal se scholastikem při metropolitní kapitole pražské. Jireček o něm dokládá, že mu říkali Flagellus proto, že míval s kapitolou rozepře. Pak nadaný mladý básník Bohuslav Hodějovský z Hodějova, jenž byv r. 1549. jmenován proboštem kapitoly na Vyšehradě, brzy na to zemřel, a Jan Orel z Plavče, jenž složil „komické drama z historie staršího Tobiáše" († 1589.).

Však kromě těchto členů „družstva Hodějovského" měl náš maecen též mnoho jiných přátel básníků, domácích a zahraničných, jichžto jména F. Procházka udává.

Přihlédneme nyní zevrubněji ke dvěma hlavním básníkům „družstva Hodějovského, M. Kolínovi a T. Mitisovi.

II. M. M. Kolín a Tomáš Mitis.

Největším básníkem družstva Hodějovského byl bez odporu M. Matouš Kolín z Chotéřiny, ač i o něm dokládá Jireček (viz ad 5.) že byl sice plodný, však nikoliv prvořádný básník. Ovšem, neb s křesťanskými klasiky Sedulius, Prudentius a j. nesnadno bylo závoditi. M. Kolín, rodem Kouřiman, nabyl klasického vzdělání ve Vitemberce, kdež byl mu Filip Melanchthon učitelem latiny a řečtiny. Tam nabyl též mistrovství svobodného umění. V tom čase složil českou píseň „o pravém světle". Česky složil bohužel tuto jedinou. Dokládá o ní, že v ní „učení a zachování „bratří velké strany" nebo Boleslavské zřetelně scestné a pravdě Páně ve smyslu zdravém odporující býti ukazuje." Viděti z toho, žeť i jemu samému scházelo „pravidlo víry" (regula fidei) — Kolín České bratry vůbec po všechen život svůj zle odsuzoval a o jejich spisech napsal dokonce, že „nejsou takové, jakých by požadovala přežádoucí království Českému svornosť, ale že plny jsou ohavného zlolání, hryzení a černou žlučí nasáklého sváření". V řečené písni praví o nich takto:

20. sl. „Neb již falešní proroci
přišli sú k nám s lidskú mocí
proti světlu světa,

1. sl. aby světlo, svaté čtení
uhasili v naší zemi.
Braň nás světlo světa!

22. sl. Chtějí nám Krysta zavrci,
dílo rukú svých podvrci.
Nedej světlo světa!

23. sl. Berou na se Boží slávu,
chtíc míti ve všem svú chválu
proti světlu světa.

24. sl. Za Krystovo přikázaní
učíc lidská ustanovení
proti světlu světa.

25. sl. Dejž nám se jich vystříhati
samých tvých slov ostříhati
Kryste, světlo světa."

K tomu jest nám dodati, že Kolín byl a zůstal vždy utrakvistou, ač v nauce o ospravedlnění klonil se k protestantismu, jak již Jireček dokázal (v monografii o Janu Hodějovském [5]). R. 1540. povolán byl do Prahy za profesora řecké slovesnosti. Nyní stal se také členem družstva Hodějovského a šlechticem. Za přídomek přijal „z Chotěřiny", ježto „německá jména se mu nelíbila", jak pravil, „proto že zrozen jest z otce Čecha." Proto tím více jest nám diviti se tomu, že češtinou pohrdal; neb kromě řečené básně nevydal nic českého, leda že přepracoval, jak domnívá se o něm Jireček, staré kostelní písně, jež jako „výroční písně" latině a česky vytištěny byly r. 1564. (L. c.) Za času dvacetiletého učitelování svého složil mnoho latinských básní jazykem, klasicky protříbeným. V několika těchto básních opěval také literátské kancionály. Tak r. 1541. složil epigram „in librum Melnicensem", r. 1547. pochvalnou báseň „in commendationem Musicae et libri Žatecensis", r. 1557. jinou na oslavu obce Slánské, že pořídila vlastním nákladem nádherný graduál, a j. v. Chovají se podnes v c. k. dvorní knihovně vídeňské. Sdělíme z nich malou ukázku. Na oslavu slánského kancionálu a literátského bratrstva pěje elegickým rozměrem takto:

„Sumptibus haec eadem propriis respublica librum
hunc procuravit, reque sonoque pium.
Scilicet ut seri discant hinc sancta minores
vota, coli cupiat qualibus ipse Deus:
utque sodalitium, quod in hac est urbe, virorum
doctorum, per eam stet sine fine viam:
ut juvenes senibus concentu codicis hujus
juncti, jungantur foedere perpetuo ....." [6])

Nade všechny básně a písně jeho vyniká delší „hymnus de triplici adventu Domini," jejž dokonal r. 1553. Napsal o něm sám v úvodní latinské básni svému příznivci Hodějovskému: „Myslím, že jsem nikdy nepsal nic velkolepějšího a posvátnějšího. Naději se, že ta báseň bude stkvělým u potomstva důkazem zbožnosti a víry mé katolické, a proto že také nade všecky mé básnické skladby trvalejšího zasluhovati bude života." Pro tu příčinu chtěl, aby se zpívala, a složil ji rozměrem „obecného" nápěvu. [7]) Zavírá v sobě, jakž dí Kolín, „summam doctrinae christianae." Jest to jaksi epos křesťanské po způsobu Juvencovy velkolepé mesiady „Historia evangelica", při níž také podobný proslov shledáváme jako v básni Kolínově. Radostně volá tu Kolín hned s počátku k svému příznivci z Hodějova:

---

[5]) V pojedn. král. Čes. Společn. nauk 1884. str. 62)

[6]) T. j.: „Vlastním nákladem pořídila táž obec (t. Slánská), tuto knihu, obsahem a nápěvem nábožnou, aby z ní vážně učili se potomci slibům, jakýmiž Bůh ctěn býti chce, aby družstvo učených mužů tohoto města po této cestě kráčelo bez konce a mladí, staří zpěvem této knihy spojeni jsouce, spojení by došli věčného."

[7]) Otištěna jest v I. knize „Farraginum."

„Adventus, Hoddaei, redit
Praenuntius laeta Dei
Nativitatis Filii,
Septem quater dies trahens.“ [8])

V takových čtyrstopových slohách „obecného“ nápěvu vykládá pak Kolín slovo advent, dotýkaje při tom i literátských pěvců a jejich rorátních zpěvů takto:

„Rorate coeli“ qui canunt,
Vulgo Chorales, autumant,
A cantilenis annuis
Id esse Factum nominis.“ [9])

Na to zmiňuje se i o velkém množství těch rorátních zpěvů, dávaje na rozum, že nic neprospívá pěti jich tolik, nezná-li pěvec jejich účelu. Pějeť dále:

„Si fine proprio cares,
Indoctus horum rituum
Quid multa proderit tibi
Cantatio cantuum?“ [10])

Proto vykládá potom veliký význam adventu a trojí příchod Páně. Jest zajímavo sledovati básníka, jak nadšeně líčí pak prvý příchod Páně do Betléma, druhý příchod do duše zbožného křesťana a třetí k soudu. I bylo nám při tomto čtení tak blaze na mysli, jako když slýcháme ty naše rorátní zpěvy nevyrovnané krásy. Na celé básni pak znamenáme, jak velice prospělo Kolínovi studium staroklasických básníků křesťanských z doby patristické. (Dokončení.)

Necouvej nikdo!

Ba není divu, když se srdce ouží,
a duch se vzepne pohrdání vlnou
v tom ovzduší, v němž hříchů prvky krouží
a záři nadšení vždy znovu klnou.
Tu není divu, když se mdlobou kloní
duch znavený a posléz v úkryt spěje,
si mysle pak: ať děje se, co děje!
A přece hřeší, kdo se takto skloní.
Kde zloby mnoho, třeba ctností více,
kde pýcha šálí, skromnosť odhal líce,
kde slaboch zoufá, víra nechť se jeví,
kde lež se šíří, pravda ať se zjeví,
kde hnus se vleče, čistota ať září,
kde blud se vzmáhá — odznak Božství v tváři —
necouvej nikdo! velkých třeba vojů,
a vítězství, jež kyne, hodno bojů!

Aug. Rozsypalova.

[8]) T. j.: „Vrací se advent, věštec to radostných zpráv o narození Syna Božího po čtyři neděle.“

[9]) T. j.: Ti, kdo zpívají „rorate“, choralisti zvaní, myslí, že ten název (roráte) pochází od těchto výročních zpěvů.“

[10]) T. j.: „Neznáš-li vlastního účelu, neznaje těch řádů, co prospěje ti, mnoho těch písní pěti?“

Odsouzení a smrť krále Ludvíka XVI.

List z dějin revoluce francouzské.

Na stoletou paměť podává **Frant. J. Rypáček.** *)

Desátého dne srpnového r. 1792. král Ludvík XVI. vstoupiv do zákonodárného sboru sněmovny francouzské, aby se uchránil rozlícených povstalců, promluvil hlasem dojemným: „Pánové, přišel jsem k vám, abych zamezil veliký zločin, a myslím, že nebudu nikde bezpečnějším, než mezi vámi.“ „Pane“, odpověděl předseda Petr Vikt. Vergniaud, „můžete spoléhati na pevnosť národního shromáždění; členové jeho přísahali, že do posledního okamžení budou hájiti práv národních a veškeré ustanovené moci“.

Slova předsedova byla frásí. Desátým srpnem přestalo království; neboť právě po návrhu Vergniaudově byl svolán národní konvent, a královská rodina byla odvedena do paláce Lucemburského, odtud pak všemocná obecní rada Pařížská dala krále s rodinou odvésti do Templu, předstírajíc, že jinak nemůže ručiti za osobu královu.

Konvent, volený za dojmů hrozného vraždění zářijového (2.—7. září), sešel se 20. září; nazejtří zrušiv důstojnosť královskou ve Francii a provolav republiku 22. září prohlásil, že bude počítati léta prvním rokem republikánským. Mírnější republikáni, Girondinové, počali potom zápas s výstředními Montagnardy, žalovali na strůjce krvavých vražd zářijových Jiř. Dantona a Jana Marata a obvinili Maxm. Robespierra z touhy po diktatuře. Obojí obžaloba byla bez výsledku, jaký Girondinové žádali, i ustoupili odhodlaným a bezohledným Montagnardům, kteří se opírali o kluby republikánské, o městskou radu a luzu Pařížskou.

Montagnardové zastrašujíce Girondiny, chtěli zahubiti krále i Girondu; obojího došli hrůzou a zločinem.

Vězňům v Templu byly činěny všemožné ústrky. Král dle rozkazu obecní rady byl odveden do veliké věže a od rodiny odloučen; jen třikráte za den směli králová Marie Antonie, sestra králova Alžběta, královic i dcera králova pojísti s králem ve věži za přísného dozoru městských úředníkův. Nešťastní vězňové nesměli mluviti šeptem ani jiným jazykem, nežli francouzským.

Přímý útok na život králův počal v sezení konventu dne 1. října Merlin de Thiouville, a 16. října poslanec Bourbotte jej opakoval. Girondinové zbaběle mlčeli, když oba tito poslanci žádali, aby král byl popraven. Referát Valazéův, podaný ve sněmovně v den vítězné bitvy Jemappské (6. listopadu) o listinách, které byly 10. srpna nalezeny v Tuileriích a úmyslně i tendenčně zbarvený, rozjitřil ještě více nepřátelské mínění proti králi. Valazé nazval krále tyranem a nestvůrou. Hned potom dne 7. listopadu týž poslanec prudkou řečí žádal, aby král byl souzen konventem, a dovozoval, že nedotknutelnosť osoby Ludvíkovy nezbraňuje, aby král nebyl souzen jako soukromník, an již vlastně panovníkem býti přestal.

---

*) Veliká revoluce francouzská pozbývá chvalořečníkův i mezi republikánskými Francouzi (J. Taine); u nás pěkné a střízlivé články o ní psali dr. Vil. Gabler do Čas. Č. Musea a dr. Jan Kryštůfek do Osvěty.

Rokování o obžalobě počalo se 13. listopadu, kdy bývalý starosta města Paříže Jer. Pétion de Villeneuve prohlásil nedotknutelnosť královskou za nesmysl. Proti mínění Pétionovu odhodlaně vystoupil Morisson a hájiv nedotknutelnosti královy pravil, že i sesazený král, ač v moci městské rady a konventu, má býti chráněn, aby nebyl vydán pomstě; neboť ústava i za velezradu královu prohlásila za jediný trest jen sesazení, a Ludvík byl sesazen — tedy potrestán.

Proti slovům Mailhovým a Morissonovým ozval se příkře fanatický de Saint-Just. „Občané", pravil, pokusím se, abych vám dokázal, že mínění Morissonovo, zachovavající králi nedotknutelnosť, i mínění výboru, chtějící, aby král byl souzen jako občan, stejně jest nepravé. Já pravím, že král musí býti odsouzen jako nepřítel. Nám méně jest ho souditi, nežli proti němu bojovati. Poněvadž není obsažen ve smlouvě, která spojuje Francouze, formy postupu proti němu neleží v právu občanském, nýbrž v právu mezinárodním." Pak mluvil o Caesarovi a Cromvellovi a doložil: „Soud, jenž o králi rozsudek učiniti má, není soudem občanským, ale válečnou radou." Nazvav krále druhým Catilinou, navrhoval, aby Ludvík XVI. (či, jak ho nazývali, Ludvík Capet) byl souzen hned. Proti tomu ohradil se přísežný biskup Calvadosský Fauchet, (ač pravil, že Ludvík zasloužil většího trestu než trestu smrti,) a skončil řeč slovy: „Má-li pokoj vlasti býti založen na uražené spravedlnosti, na zločinu národním, na krvavé hanebnosti, která zbudí hnus veškerého světa? Občané, jen spravedlnosť, moudrosť a odvaha zaručují pokoj vlasti. Proto končím návrhem, aby Ludvík XVI. nebyl pohnán na soud."

Kontrastem slov Fauchetových byla útočná řeč Robertova, shodující se s vývody Saint-Justovými.

Tři dni potom nebylo jednáno o králi. Dne 17. listopadu odvážil se Rouset, aby promluvil vroucí slova na prospěch nešťastného krále, a vyčítal konventu, že chce býti soudcem a žalobníkem v jedné osobě a poskvrniti veliký národ činem despotickým. „Lidé sveřepí", hřímal slovy plamennými, „kteří často zbožňujete veřejnou pomstu, abyste závojem tímto zakryli soukromou pomstu svou, což nemáte dost obětí v nešťastnících, které bída neb osud válečný vede do boje proti vlasti, kterou hanebně zradili? Ludvík XVI. jest odsouzen a potrestán těžším trestem, nežli určovala ústava. Přísnosť, kterou vám předkládají, byla by činem slabosti, ano, mohu říci, zbabělosti, vzteku nebo strachu." Proti slovům těm horlil odpadlý přísežný biskup Bloisský Grégoire a žádal důrazně, aby král byl souzen jako křivopřísežník, zrádce a vrah.

Hněv Jakobínův a luzy roznítil se brzy potom objevem listin ze zvláštní zazděné skříně (armoire de fer) v Tuileriích. Listiny ukázal konventu ministr Roland; sám je vybral. A přece se ještě 28. listopadu odvážil Lefort promluviti vážné slovo na prospěch krále, ovšem marně; neboť již 3. prosince zavilý pokrytec M. Robespierre vystoupil na řečniště a diktatorsky žádal, aby král bez odkladu byl odsouzen na smrť mocí insurekce. „Sněm", pravil, „bezděky jest zaveden od vlastní otázky. Nejedná se tu o soudní rozepři, Ludvík není obžalovaným, vy nejste soudci. Vy jste státníci a nemůžete býti ničím jiným. Vám nepřísluší, abyste rozsoudili na prospěch někoho nebo proti někomu, vy toliko máte učiniti krok na prospěch obecného blaha a vykonati skutek národní prozřetelnosti ..... Ludvík nemůže

býti souzen, jest již odsouzen... Právo trestati tyrana a právo svrhnouti ho s trůnu jsou totožná... Dovoláváme se forem, poněvadž nemáme zásad, zahráváme si na citlivé, poněvadž nám chybí ráznosť, stavíme na podívanou nepravou lidskosť, poněvadž jsme pozbyli smyslu o pravé lidskosti, koříme se stínu královu, poněvadž neumíme míti v úctě národ. jsme něžnými k utiskovatelům, poněvadž nemáme smilování s utištěnými... Bezpečnosť veřejná nežádá smrti u zločincův obyčejných, ale král svržený s trůnu jest prostřed revoluce posud neupevněné jinak nebezpečen obecnému pořádku než obyčejný zločinec, král, jehož pouhé jméno uvaluje válku na národ; a tu ani žalář ani vyhnanství nemohou bytosť jeho učiniti republice lhostejnou. Nerad," volal pokrytecky, „vyslovuji tuto pravdu, ale Ludvík musí spíše zahynouti nežli sto tisíc řádných občanů! Ludvík musí zahynouti, aby vlasť mohla žíti!"

Montagnardové přepjatými svými řečmi, Jakobíni a luza zjevně volali smrť na svrženého krále, drzostí a příkrostí svou vyzývajíce ostatní strany, aby se jimi řídily. Většina konventní po návrhu Pétionově proti Montagnardům, kteří chtěli, aby král hned byl odsouzen na smrť, a proti hajitelům nedotknutelnosti, kteří pravili, že král nemá býti souzen, ustanovila, aby kral byl souzen konventem. Žalobníci stali se soudci. Nebylo soudu nespravedlivějšího.

Zřízena byla komise o 21 členech, která konventu předložila obšírný seznam zločinů Ludvíkovi přičítaných. Referent komisní Rob. Lindet 10. prosince s bestialní prohnaností podal v konventě zprávu, která jest výronem zlomyslné tendenčnosti, lživosti a ukrutnosti. Zpráva svědčí zřejmě o tom, že soud konventní byl zločinem již spáchaným dříve, nežli šlechetný kral byl do konventu uveden.

Dne 11. prosince městský starosta Chambon s prokuratorem Chaumettem a velitelem národní obrany Santerrem přivezli krále do konventu. Nežli král vstoupil, promluvil ještě Barrére k poslancům, kteří hodlají vykonati čin národní spravedlnosti, aby důstojně a mlčky přijali Ludvíka, a výzev ten také učinil k obecenstvu na galleriích. Hluboké ticho přijalo vstupujícího krále, který choval se pevně a přehlížel shromáždění zrakem neohroženým. Předseda přerušiv ticho dal přečísti obžalobu. Král po čas dlouhého výslechu jevil mnoho pokojnosti a přítomnosti ducha. Nevinnosť a dobrota mluvily z něho. K 57 otázkám předsedových odpovídal slušně, dojemně a vítězně. Vyvrátil výčitky sobě činěné, odvolával se na zodpovědnosť ministerskou a také nepotvrzoval, že by věděl o skříni v Tuileriích nalezené.

Po výslechu král odstupuje žádal za obhájce. Montagnardové se tomu vzpírali, a Thuriot volal hrozivě, aby tyran byl veden na popravu. Ale většina konventní ustanovila, aby král si zvolil obhájce. Ludvík jmenoval advokáty Víta Targeta a Fr. Troucheta. Target obhajování nepřijal. Ke Trouchetovi dobrovolně nabízel se ctihodný hrabě Malesherbes. „Dvakráte", psal předsedovi konventu, „byl jsem povolán do rady toho, který býval mým velitelem v době, když ctižádosť každého toužila po tom místě. Jsem mu povinen i tenkráte posloužiti, když mnozí službu takovou považují za nebezpečnou." Konvent svolil, aby Trouchet a Malesherbes krále hájili. Ludvík byl ve své opuštěnosti hluboce dojat Malesherbesovou oddaností. Když Malesherbes k němu vstoupil, objal ho a zvolal, maje oči zaslzené:

„Vaše obětavosť jest tím velkomyslnější, poněvadž dáváte život svůj na pospas, aniž můžete zachovati můj.“

Přes odpor Montagnardův mohli obhájci, kteří si přibrali mladého právníka Rajm. Desèza, volně s králem se stýkati a jednati o spise obranném. Malesherbes těšil krále, že nevinnosť jeho bude dokázána, ale král nejevil naděje. „Jsem přesvědčen, že mě usmrtí. Ale co na tom, obírejme se procesem, jako bych jej měl vyhráti, a já jej skutečně vyhraji, poněvadž zanechám po sobě památku bezúhonnou.“

O svátku sv. Štěpána, prvního mučedníka, promluvil za přítomnosti královy Desèze památnou obranu. Pravil mimo jiné: „Ticho kolem mne dokazuje, že po dnech hněvu a předpojatosti přichází den spravedlivosti, že tento slavný čin není jen prázdnou formou, nýbrž že chrám svobody jest také chrámem nestrannosti, kterou zákon poroučí, a že každý člověk, ať jest kdokoli, je li obžalován, jest s to, aby vzbudil pozornosť a soucit i u těch, kteří ho stihají . . . Občané“, hřímal neohroženě, „řeknu vám jako svobodný člověk: hledám mezi vámi soudce, ale nalézám jen žalobníky! Chcete Ludvíka soditi, a sami ho žalujete! Chcete rozhodnouti o Ludvíkově osudu, a mínění vaše jest známo veškeré Evropě! Má býti Ludvík jediným Francouzem, jehož nechrání ani zákon ani právní způsob?“ Položiv na váhu všecky důvody spravedlnosti a nevinnosti, ospravedlňoval krále a přičítal mu vždy čisté a bezúhonné úmysly. Slavnou svou řeč skončil slovy úchvatnými: „Poslyšte dějin, které řeknou potomstvu: Ludvík nastoupil na trůn ve dvacátém roce a přinesl na trůn příklad dobrých mravů, spravedlnosti a šetrnosti. Nepřinesl naň ani slabosti, ani záhubné vášně; byl vždy upřímným přítelem lidu. Lid žádal zrušení zhoubné daně, Ludvík ji zrušil, lid žádal zničení služebnosti, Ludvík ji zničil, lid žádal oprav, Ludvík je způsobil, lid chtěl měniti zákony, Ludvík svolil, lid chtěl, aby millionové Francouzů nabyli práv, Ludvík jim je vrátil, lid chtěl svobodě, on mu ji dal. Nemůžeť se Ludvíkovi upírati sláva, že národu svému nepřicházel v ústrety s oběťmi, a nyní se vám navrhuje, aby — občané nedomluvím, umlknu před historií. Považte, že ona o vašem soudě promluví soud svůj, a že soud její bude soudem věkův!“

Deséze mluvil pravdu, obrana jeho byla stkvělou obranou dobrého krále, který promluvil k poslancům několik slov prostých, ale nevinnosť byla jejich znakem. „Mluvě k vám snad již naposled, prohlašuji, že svědomí mně nečiní výčitek.“ Obhájcům svým pak pravil, že mohou býti přesvědčeni, že smrť mu byla dříve usouzena, nežli byl slyšen, a že mu nepřátelé odňali vše, jen to ne, co jest mu dražší života, klidné svědomí a česť.

Debatty o odsouzení královĕ počaly se hned 27. prosince. Maxm. Robespierre cítě, že ještě není jistá většina těch, kteří krále odsoudí, promluvil pokrytecky, že ctnosť má v konventě menšinu. Vergniaud proti němu prohlásil, že Paříž jest v nebezpečenství, že bude podmaněna rukou zákeřníkův. Dne 30. prosince vykonali Montagnardové demonstraci, že přivedli do konventu vdovy a sirotky po padlých ze dne 10. srpna, aby zjednaná tato deputace žádala za smrť královu.

Girondini, kteří si netroufali hájiti nedotknutelnosti královy, navrhli, aby z výroku konventu bylo učiněno odvolání k národu. Salles navrhl, aby Ludvík XVI. byl prohlášen za vinného, ale určení trestu

aby bylo ponecháno národu. Buzot mínil, aby konvent vyřkl trest, ale potom teprve aby bylo učiněno odvolání k národu; po učiněném rozsudku. Jakobíni a městská rada spolu postupujíce žádali hlavy tyranovy, aby tím despotové byli zastrašeni.

Otázka. je-li Ludvík Capet vinen, byla téměř jednosvorně potvrzena; 683 hlasy ze 721 byl Ludvík dne 15. ledna 1793. uznán vinným. Odvolání k národu bylo zamítnuto velikou většinou. Nyní mělo se rozhodnouti o hrozné otázce: o trestu. Lanjuinais navrhl, aby o trestu rozhodla většina tří čtvrtin hlasů; byl však přijat návrh Dantonův, aby rozhodla pouhá většina.

Hlasování dle jmén počalo večer dne 16. ledna a trvalo i druhého dne (17. ledna), celkem 25 hodin. Rozčilení bylo všeobecné, poslancům hrozila luza, že musí hlasovati pro smrť. Veliká část poslancův odůvodňovali delšími nebo kratšími slovy své hlasování. Vévoda Ludvík Filipp Orléanský, nehodný příbuzný Ludvíkův, pravil, že koná jen povinnosť, hlasuje-li pro smrť, které zasluhují všickni odpůrcové svrchovanosti lidu. Danton hlasoval pro smrť, protože s tyrany se vyjednávati nemá. Maxm. Robespierre delší řečí prohlásil, že krev tyranova musí téci. Abbé Sièyes pravil prostě: la mort! Vergniaud hlasoval pro smrť, aby zabránil občanské válce. Ze 749 poslanců 23 se omluvili, 5 nechtělo hlasovati, hlasovalo tedy 721 poslancův Nikdo z nich nehlasoval pro osvobození; 286 hlasovalo pro deportaci nebo vyhnanství, 2 pro odevzdání na galeje, 26 poslanců hlasovali pro smrť s dodatkem deliberativním, nemá-li rozsudek smrti býti odložen, 46 hlasovalo také pro smrť, ale aby rozsudek smrti byl skutečně odložen, 361 poslanců hlasovali pro smrť bez odkladu. Byl tedy král Ludvík XVI. odsouzen k smrti bez odkladu, většinou pouze jednoho hlasu; a hlas ten byl hlas nezdárné krve příbuzné, hlas vévody Orléanského.

„Občané, ohlásím vám výsledek hlasování," promluvil hlasem pohnutým předseda Vergniaud. „Když promluvila spravedlnosť, dojde řada na lidskosť... Jménem konventu prohlašuji, že trest nad Ludvíkem Capetem vyřknutý jest — smrť." Obhájci královi hleděli nakloniti poslance k citům milosrdným, ukazujíce na počet hlasův a žádali za appellaci k lidu, která byla zamítnuta. „Zákony bývají rozhodovány pouhou většinou hlasův," vzkřikl nějaký Montagnard. „Ovšem," bylo mu odpověděno, „ale dekrety mohou býti odvolány, a život lidský nelze navrátiti." Šlechetný Malesherbes pro pláč dlouho nemohl promluviti, potom hlasem přervaným prosil za odvolání. Nelidská rada městká z radosti pořádala 18. ledna illuminaci. Toho dne a dne následujícího pokoušeli se Girondini, aby poprava králova byla odložena, ale žádosť jejich byla zamítnuta většinou pouze 34 hlasův. Poslanci Manuel a Kerseint s nevolí vystoupili z konventu. Leholletier de St. Fargeau že hlasoval pro smrť, byl dne 20. ledna zavražděn gardistou Parisem.

Soukromou zprávu o rozsudku přinesl hluboce zamyšlenému králi Malesherbes. „Po dvě hodiny přemýšlím," žaloval král, „zasloužil-li jsem nejmenší výčitky od svých poddaných po čas svého panování. Pane de Malesherbes, přísahám vám se vší pravdivostí svého srdce jako člověk, který brzy bude státi před Bohem, že jsem vždy hleděl blaha svého národu a nikdy jiné žádosti neměl, která by čelila proti němu." Úředně ohlásil králi rozsudek ministr Garat. Král jej vyslechl

bez úleku; žádal pouze o tři dny lhůty, aby se připravil na cestu do věčnosti. Žádosť jeho byla zamítnuta. Toliko bylo dovoleno, aby k němu směl přijíti nepřísežný kněz, ctihodný abbé Edgeworth de Firmont, rodem Skot. Také bylo králi vyhověno, aby se mohl rozloučiti s rodinou. Královo rozloučení dosud po stu letech rozdírá citlivé srdce. Ubohá rodina nepromluvila mnoho slov, ale pláč a vzlykání dusily se v těsné jídelně skoro dvě hodiny. Když odcházela králová se svými od krále, volal za nimi mučedník: „Volejte k Bohu za sebe a za mne!“ Více jich neuviděl. —

Dlouho do noci rozmlouval král s Edgeworthem, vyzpovídal se a spal pokojně do pěti hodin ráno 21. ledna 1793. V pět hodin vzbudil jej komorník Cléry a jal se upravovati jeho vlasy. Mezitím sňal král prsten s hodinek a zkoušel na svém prstě; byl to prsten snubní, jejž král poslal králové jako němé „s Bohem“. O půl sedmé přišel Edgeworth a podal Ludvíkovi Tělo Páně. V osm hodin přišla obecní rada, aby krále odvedla na popraviště. Král odevzdává městskému úředníku (bohužel bývalému knězi) Rouxovi svou závěť, aby ji odevzdal na patřičném místě, ale Roux odmítá hrubě: „Nejsem zde proto, abych přijímal váš testament ale proto, abych vás vedl na popraviště“. Jiný úředník, Gobeau, přijal mlčky závěť Ludvíkovu i jiné věci. V devět hodin ohlašuje Santerre, že osudná hodina již přišla. Král prosí o tři minuty. Když uplynuly, Santerre opět napomíná, že jest čas. Král dupnuv nohou o zem, pevně volá: „Pojďme!“ U brány templářské vznesly se slabé výkřiky: Milosť, milosť! ale zanikly ve všeobecném, hrobovém tichu. Všecka okna jsou zavřena, nikdo se z nich nedívá. Jediný vůz s králem rachotí děsně po dlažbě, tisíce a tisíce vojáků střehou každého hnutí. Ludvík čte modlitby umírajících se ctihodným otcem Edgeworthem. Cesta tato trvá přes hodinu.

Stanuli na náměstí Revolučním, které bylo dříve zváno náměstím Ludvíka XV. Popravní nástroj, guillotina, stojí hrozivě u podnoží, na němž dříve pyšnila se socha ničemného krále, děda odsouzencova. Kolem vojsko, bodáky a děla. Král vystoupil; stoupaje váhavě na lešení popravní, svléká kabát. Popravčí blíží se a svazují ho. Ludvík se brání a odstrkuje je. Teprve když mu kněz připomíná, že i Spasitel byl spoután, s resignací dává se spoutati. S rukama svázanýma a s hlavou nepokrytou postupuje na okraj popraviště a s tváří velmi zruměnělou volá: „Francouzové! Umírám nevinen zločiny, které se mi kladou za vinu. Pravím to s popraviště, jsa blízek, abych předstoupil před Boha. Odpouštím nepřátelům a prosím, aby krev má nepřišla na Francii —“ Další slova udusilo bubnování. Abbé Edgeworth nakloniv se ke králi klečícímu volá: „Synu svatého Ludvíka, vstup na nebesa“.

Sekera padá — život králův skončil v pondělí dne 21. ledna r. 1793. o desáté hodině a deseti minutách. Katův pacholek vyzdvihl hlavu královu a ukazoval ji lidu, který řval slávu národu, svobodě a republice. Luza tancovala kolem popraviště....

Tak skonal syn 60 králů za zločiny, jichž se nedopustil! Bylo mu 38 let, 4 měsíce a 28 dní. Nastoupiv na trůn v letech jinošských, byl uvítán jako toužebně očekávaný „le bien désirée“ a po vládě téměř osmnáctileté skonal na popravišti jako nevinná oběť za zločiny svých předchůdcův a za doby úplně převrácené.

Pěkně charakterisuje Ludvíka F. A. Mignet ve své „Historii revoluce francouzské“. Nazývá ho panovníkem nejlepším, který vy-

hledával vždy jen dobro. Zdědil revoluci po svých předcích. Lépe než mnohý z nich hodil se, aby jí předešel aneb skončil; neboť byl schopen, aby před vypuknutím jejím byl králem opravujícím, po něm králem ústavním. Byl snad jediným panovníkem, který neměl náruživosť ani pro panování, a který spojoval obě vlastnosti dobrých králů: bázeň Boží a lásku k lidu. Padl za oběť náruživostem, jichž se neúčastnil, náruživostem těch, kteří byli okolo něho, a náruživostem luzy, kterých nepovzbudil. Jest málo králů jejichž památka jest tolik chvalná Dějiny řeknou o něm, že za větší pevnosti ducha byl by se stal králem vzorným.“ Tolik Mignet, velebitel revoluce.

Proto odprava králova byla zločinem, tím hroznějším, že jej vykonal konvent, sbor zákonodárný, který žaloval a zároveň soudil. Revoluce ztrávila tisíce nevinných; Ludvík patří mezi ně vším právem i jako člověk i jako panovník, a na Francii přišla krev jeho plnými proudy. Následky toho cítí Francie dosud!

Koleda.

Jdu k Vám, chudý koledníček,
metelicí, závějí.
S koledou jdu novou všude
ať si venku vítr hude, —
za troníček, za grošíček
u krbu ji zapěji:

Zapadaly bílým sněhem
háje, pole, chodníčky.
Po té zemi, mrazem slehlé,
spěchá dítě zimou skřehlé,
v bílém sněhu kvapným během
brodí bosé nožičky.

„Ach můj Bože, Bože milý,
buď mi siré k potěše!
Když se sněhem země třpytí,
jahody kde jedné vzíti?
A já jich mám kytku v chvíli
donést hněvné maceše! . . .“

Dítě pláče, tiše vzlyká,
ku řece se ubírá.
U prorubně Matka Páně
v temnou vodu noří dlaně,
pro Ježíška, pacholíka,
bílé plénky vypírá.

Slyšíc Panna drobné kroky,
za se náhle pohledla.
V slzy tála očí záře,
úsměvná a šťastná tváře,
v žal se halíc přehluboký,
soucitem jí pobledla

„Dítě, dítě, kam to spěješ?
Stíhá-li tě nouze, hlad?
Hledáš cesty ku domovu,
k rodičů snad spěcháš rovu
ač se samo na smrť chvěješ,
hoře svoje vyplakat?“

„Ti sen smrti vyspávají —“
praví dítě štkající,
„nechali mě na sirobě.
Macecha mi káže v zlobě
jahod, co prý v boru zrají,
donésti dnes kytici.“

Panna vine s péčí matky
dítě v teplé objetí.
A to cítí tiché štěstí,
jak když hřejné slunko věstí
přes hory a moře zpátky,
že již jaro přiletí.

„Žal zda v ples se neobrací?“
Matka Páně hovoří.
„Kam svit padne dětských očí
a kam dětská noha kročí,
štěstí ráje zpět se vrací,
Bůh tam divy vytvoří.“

„A ctná Panna dítě bědné
políbila na čelo, —
a jemu je, jak by krajem
jara dech vál vonným májem,
jakby pukly řeky ledné,
bílé kvítí pučelo . . .

„Dítě, své jdouc po šlépěji,
domů ber se v pospěchu!
Macecha hněv duše složí,
náhle k tobě z vůle Boží
obměkčí se srdce její,
mír k vám vejde pod střechu!“

Tak dí Panna, rtem svým vřele
líbá dítě na oči, —
a to vidí ve údivu
utěšenou kolem nivu,
kde dřív sníh byl, — až mu v těle
srdce plesem poskočí.

Vděčným okem dítě vzhlíží
ku ctné boží Mateři.
S blahou věrou domů spěje,
a kam hlédne, tam se směje
jaro květů vnadou svíží, —
ani zraku nevěří.

Chválu vzdává Pánu Bohu,
žas mu z očí prosvítá:
země v jarní doby kráse
jahodami zardívá se,
kam dřív bosou kladlo nohu,
jako krví politá . . .“

Pěknou notou, hlasně slovy
zazpíval jsem koledu.
Po širokém groši k díku
uštědřete koledníku,
ať dnes pod chudými krovy
nevzpomenu na bědu.

Fr Leubner.

Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě.

Příspěvek k historické a literární studii.

Podává Josef Flekáček.

Až příliš známy jsou fráse liberálních a zednářských listů o církvi, jakoby pokroku a osvětě nepřála, jakoby je pronásledovala: ba „svobodomyslnost“ a „vzdělanost“ mnohých, kteří o „rovnosti, svobodě a bratrství“ deklamují, vrcholí tytýž v tom, že spílají duchovním katolickým „tmářů“, „nepřátelů světla“ atd., nic jinak si nepočínajíce, než jakoby církev sluhům svým učenost nebo činnost v literatuře a vědě příkře zapovídala, za to je pronásledovala a trestala.

O katolické vědě, osvětě a vzdělanosti nechtějí i naši nejintelligentnější liberálové věděti a pilně, úzkostlivě zamlčují, že ten či onen ve vědě vynikající muž je katolickým knězem. Udá-li se jim o něm mluviti, nebo nemožno-li zamlčeti jeho činnost, význam a díla jeho, zamlčí se alespoň, že to byl kněz.

Duchovenstvo katolické všech národů za všech okolností, i pronásledování, přes veškeré práce s povoláním svým spojené vykonalo

a vykonává vědě a literatuře práce veliké a neocenitelné, díla, jež stala se základem dalšího bádání, vynálezů a objevů a jež dokazují, že církev vždy stála v čele pokroku světového a v dobách nejtemnějších první rozžala a vysoko nesla pochodeň vědy.

Litovati jest, že není dosud objemného díla, jež by, pro nejširší veřejnosť určeno, pojednávalo o duchovenstvu katolickém a jeho pracích v literatuře a vědě. Krok velice záslužný v příčině té učinil katecheta Ježek, vydav podobný spis o duchovenstvu českém.

Thema ono „duchovenstvo katolické v literatuře a vědě", velmi jest rozsáhlé a chceme k němu prací přítomnou přispěti, netajíce se tím, že bude v ní mnoho mezer a nedostatků — ale časem i ty se vylepší a zacelí, a může povstati dílo dokonalé.

Rozdělili jsme si je takto: I. astronomie, II. archaeologie, III. encyklopedie, IV. mathematika, V. hudba, VI. zeměpis a cestopis, VII. historie, VIII. filosofie, IX. filologie, grammatika, X. přírodní vědy, XI. theologie, XII práva, XIII. básnictví a krásná proza, XIV. lékařství, XV. vychovatelství, XVI. hospodářství. XVII. spisy politické, XVIII. řečnictví, estetika, XIX. vojenství, XX. umění výtvarné. XXI. zakladatelé sbírek, museí, nadací a pod. Ke všem těmto uvedeným statím máme po ruce materiál převeliký, jenž stále se doplňuje.

Redaktor „Vl." ochotně otevřel sloupce časopisu našeho práci této; nechtěje však, aby rozsáhlostí svou unavovala a neodnímala místa článkům jiným, rovněž důležitým, rozhodl, uveřejniti v několika letech každý rok část z XXI. statí zde uvedených tím pořadem, jak jsou naznačeny. Tak určena jest práce do více než jediného ročníku „Vlasti", na přehledu neztratí a neunaví jednotvárností, jež by nastala, když by snad po dvě léta v každém čísle psáno bylo o jednom a témž thématě.

I. Astronomie.

Jako mnohé vědy vůbec ve klášteřích, tak i věda hvězdářská pilně tu pěstována byla. Mnichové osvojili si od Chaldejců, Indů, Číňanů a Egypťanů veškeré poznatky astronomické a řídili se ovšem s veškerým ostatním světem spisy Hipparcha z Nicey (150 př Kr. P.) a Ptolemeovým „Almagestem." Že duchovenstvo katolické a církev vůbec, pokud týče se vědy hvězdářské, kráčely v prvních řadách světového pokroku a nesly vysoko jasnou pochodeň nejpřísnější vědy, o tom svědčí nejen světoslavné jméno Mikuláše Koperníka, kněze katolického, a oprava kalendáře papežem Řehořem XIII. provedená, nýbrž i dlouhé řady učenců kněží, kteří od nepamětných dob až do dnešního dne astronomií se zabývali.

Již ve druhé polovině XIII. století sepsal minorita Jan Pisanus, od r. 1278. arcibiskup Canterburský a tudíž primas anglický, zesnulý r. 1292., obšírné dílo „Theorica planetarum", v němž všechny tehdejší vědomosti astronomické podává, a to způsobem nikoliv astrologickým, nýbrž přesně vědeckým. Budeme míti v průběhu práce této často příležitosť ukázati, kterak jednotliví řádové, sotva že v život vstoupili, ze svého středu vědě, umění a literatuře darovali muže výtečné: tak hned i zde dotčený arcibiskup Jan Pisanus nemnoho let po založení minoritského řádu vynikl ve vědě

hvězdářské. Slavný františkán Bacon Roger, „doctor admirabilis“ (1214—1294), učinil určité návrhy na opravu kalendáře na základě astronomických studií již l. 1267.

V době, kdy v Praze mistr Jan Hus učením a vystoupením svým veřejnosť českou rozjitřil, a kdy připravovaly se v středu království Českého věci v následcích svých dalšímu rozvoji národa velice neblahé, byl (r. 1410.) rektorem university pražské mistr Jan Šindel, děkan vyšehradský, kanovník na hradě pražském, někdy učitel matematiky a hvězdářství ve Vídni, „doctor et lector ordinarius“, též „magister Joannes de Praga“ nebo „Pragensis“ zvaný. Týž zanášel se pilně hvězdářstvím a sestavil proslulé „Tabulae astronomicae“, v nichž přehledným a přesným způsobem naznačuje, kde v určitých ročních dobách hledati východ a západ slunce, měsíce, jednotlivé planety a stálice. Martin Bacháček, (1540—1612) někdejší krasopisec biskupa vídeňského a pak arcibiskupa pražského Brusa z Mohelnice, muž o české školství vysoce zasloužilý, potomní děkan a místorektor university pražské, svědčí, že těchto astronomických tabulek Šindelových užil slavný Tycho de Brache. (1547—1602). Svědectví Bacháčkovo zajisté jest velice věrohodné. Bylť Martin Bacháček nejen sám výborný matematik i astronom, ale i osobní přítel Brahův a patřil na veškeré jeho vědecké práce.

Neskonalou slávou církve katolické jest, že právě z ní vyšel genius, jenž stal se otcem a zakladatelem veškeré astronomie, vyvrátiv stkvělou naukou svou zastaralé bludy dosavadních theorií o soustavách světových: Mikuláš Kopernicus.

Vysvěcen byv r. 1502. v Krakově od biskupa Jana Konarského na kněžství, stal se za osm roků potom kanovníkem ve Frauenburku v polském Prusku. Nabyv již dříve v Italii hodnosti doktora filosofie a mediciny, a přednášev již tři roky před svým vysvěcením na kněžství v Římě matematiku a hvězdářství, konal nyní se vzornou horlivostí veškeré povinnosti s úřadem svým kněžským spojené a pohroužil se s veškerou hloubkou horoucího svého ducha do studování astronomie, aby výsledky studií svých učinil úplný převrat v astronomii dosavadní. Jako kanovník frauenburský sepsal své nesmrtelné dílo: „De orbium coelestium revolutionibus“, jež vydal teprve k naléhání četných přátel svých, což svědčí o nesmírné jeho skromnosti. V díle tom nalezá se přípis Koperníkův papeži Pavlu III. (1534—1549), jímž dílo své vykládá a ochraně sv. Otce doporučuje. Rukopis tohoto díla, chovaný v hraběcí Nosticovské bibliotéce, vystaven byl předloni na zemské výstavě jubilejní království Českého v oddělení retrospektivním, kdež jako klenot nesmírné ceny docházel náležitého povšimnutí.

Slavné dílo své rozdělil Koperník na šest knih. V nich prvně vyslovil, že slunce jest středem soustavy světové, že kolem něho země obíhá, jak a za jakou dobu jakož i které úkazy oběhem tím vznikají; učil o planetách hlavních a družicích čili lunách, on první vyřkl, že tíže jest všeobecnou vlastností hmoty — bylť právě tím, že byl první, jenž geniem Božím nadán nesmrtelné zákony pohybů těles nebeských poznal a pronikl, větší Izáka Newtona, Jana Kepplera a Galilei-ho, kteří teprve na základě objevů Koperníkových pracovali a slavnými se stali. Koperník vlastním důmyslem sestavil si mnohé stroje, on ku př. zařídil ve Frauenburku znamenitý vodovod; o jeho lékařské činnosti, jakož i o matematických spisech jinde bude pově-

děno. Koperníkovy „Tabulae prutenicae“ zaslány byly do Říma jako příspěvek k opravě kalendáře, jíž se sbor lateránský zabýval; jsou to hvězdářské tabulky, jež vždy jmenovány bývají mezi nejslavnějšími pracemi tohoto oboru.

Jako stařec sedmdesátiletý zesnul bohumilý kněz, jemuž Bůh popřál proniknouti duševním zrakem tajnosti zákonů všehomíra. Popřál to sluhovi církve katolické, Synem svým založené. A nebyla to církev, jež — jak drze zednáři a nevěrci tvrdí — vždy „každé myšlénce pokroku a osvěty se vzpírá“, „světla se štítí“ a „tmu miluje“ atd., která slavnému hvězdáři překážky kladla a učení jeho zlehčovala. Nikoliv! Byl to nepřátely Koperníkovými poštvaný obecný lid, jenž se mu vysmíval a za blázna jej vyhlašoval. Jak vznešený charakter Koperník byl, dokazují i ona jeho slova, jež tehdy pronesl: „Nikdy nesnažil jsem se zalíbiti se lidu, neb co já vím, neschvaluje lid, co schvaluje lid, já nevím.“

Současník slavného Koperníka byl brněnský probošt Augustin Olomúcký, též Moravský či Olomucensis zvaný, (nar. kolem 1470, † 1513) jenž slynul též pověstí znamenitého astronoma, jsa mimo to i bystrým epigrammatikem. Byl vynikajícím členem dunajské společnosti literární (Sodalitas literaria Danubiana), za jeho mužného již věku císařem Maxmilianem I. (1493—1519) založené; společnosť ona byla v tehdejší době tím, čím jsou nyní akademie věd. Po způsobu jiných učenců studoval probošt Augustinus v Italii (mimo v jiných městech též v Padově). R. 1495. vyšly v Benátkách jeho „Tabulae coelestium motuum“, jež na základě vlastního studování a dle vzoru proslulých hvězdářů vlašských vydal. Ještě než vyšel světový spis Koperníkův „De orb. coel. revolutionibus,“ vydal círk. kněz a univ. profesor ve Ferraře, Caelius Calcagnini (1479—1541) pozoruhodné pojednání o pohybu země, v němž velice pravdám Koperníkem hlásaným se přibližuje.

Směrem spíše astrologii hovícím psal pozorování svá jiný současník Augustinův i Koperníkův, Michael Prokopovicz ze Šadku (1489—1564), kanovník krakovský a probošt u sv. Floriana. Tento směr, jenž se měl k astronomii tak, jako alchemie ku chemii, jak známo hluboce ještě do XVII. věku se udržel, vždyť sám Melanchton (1497—1560) ba i Tycho Brahe (1546—1601) a slavný Keppler (1571—1630) mu holdovali a se ho i zastávali. Astrologická pozorování sama pak velice platně přispěla k rozvoji vědy astronomické, jsouc k ní jakousi introdukcí.

Jan Broscius, Brožek (1581—1652), prof. matemat a hvězdářství na universitě krakovské, potomní rektor a kanovník katedrály, pro neobyčejnou svou učenosť zván byl „živou encyklopedií.“ Z četných jeho děl astronomických uvádíme dvě, r. 1619. v Krakově vydana: „Dessertatio de cometa astrophili“ a „Quaestio de dierum inaequalitate“, toto k fysickému či astron. zeměpisu se nesoucí a svého druhu (ovšem po Koperníkovi) první.

V dalekém Pekingu zesnul r. 1688. muž vzácných vědomostí, člen tovaryšstva Ježíšova, jenž ozbrojen toliko živou věrou v Ukřižovaného, a třímaje vysoko v statečné pravici symbol svaté víry naší, kříž, odebral se v daleké zámořské končiny mezi pohany, aby jim Krista hlásal.

Bylť to misionář Ferdinand Verbiest, nar. 1623. v Pittheimu ve Flan-

dersku. Týž podivuhodný muž uměl tak výtečně čínsky, že jazykem tímto mnohá díla sepsal, z nichž zvláště vyniká obšírný spis o hvězdářství a užívání přístrojů astronomických. Ač víru svou katolickou neohroženě hlásal, vyznával a rozšiřoval, těšil se přece tak neobyčejné oblibě císaře čínského, že k jeho přání a rozkazu zařídil v Pekingu velikou hvězdárnu, zcela po způsobu evropském. Jakých ohromných zásluh o civilisaci, vědu a umění vůbec dobyli si katoličtí misionáři, bude velmi patrno z dalších náčrtků našich. Neohrožení tito mužové, věrou nadšení, více vykonali jako jednotlivci, nežli celé armádní sbory, jež do cizích krajin vnikly, opatřeny jsouce všemi možnými prostředky násilí.

R. 1687. vyšel v Dillinkách (na Dunaji v Bavors, slavných svou universitou v létech 1554—1804.) objemný Verbiestův spis „Astronomia Europea;“ v cís. knihovně v Paříži chovají jeho „Coeli phoenomena“ a „Ephemerides tartaricae septem planetarum anni 1686“.

Když byl Verbiest tříletým chlapečkem, zemřel v Japanu, r. 1626. rovněž proslulý misionář Jesuita, Čech z Kadaně, Václav Kirwitzer, nar. 1588 Nežli vydal se na misii, vyučoval na universitě ve Štýrském Hradci matematice. Meškal ve Východní Indii, Číně a Japanu, a pozoroval tu r. 1618. pověstné tři komety, jež tehdy pozornosť světa k sobě obrátily. Pozorování ta uveřejnil r. 1620. spisem: „Observationes cometarum factae a nostris in India Orientali.“

Slavný matematik i fysik, Frant. Bonaventura Cavalieri (nar. 1598. v Boloni, † tamže 1647,) profes. matematiky, člen tovaryšstva Ježíšova, zanášel se i hvězdářstvím, vydav l. 1640. dvě díla: „Rota planetaria“ a „Philomantius“

Když slavného Galileiho stihl žalostný osud oslepnutí (r. 1637.) a tím zbaven byl možnosti, pohlížeti na oblohu hvězdnatou a pozorovati vědecky nádherné úkazy nebeské, sděloval mu svá pozorování věrný jeho žák, mnich Vincenc Renieri († v Pise r. 1648., přečkal Galilei-ho o šest let.) Renieri, od r. 1641. profesor astronomie na universitě pisánské, pozoroval souputníky Jupiterovy a bádání své v tomto směru sděloval slepému starci. Bylť, jak povědomo, Galilei první, jenž dne 7. ledna r. 1610. satelity ony dalekohledem svým objevil a brzy na to v časopise „Nuntius sidereus“ pozorování svá popsal a odhalil, což hned na to Kepplerem došlo potvrzení. Renieri konal ku přání a žadosti osleplého učence pozorování o satelitech oněch dále, a pozorováními těmi zvláště stkvěle zase dotvrzeno bylo učení Koperníkovo. A tak mnich katolický nepřímo bádáním tímto přispěl i k vypočtení rychlosti světla a k vypočítávání délky zeměpisné, k čemuž obému užito satelitů Iupiterových (Dán Olof Roemer, 1644 – 1710.)

Astronomických tabulek prací Renieriho vyšly v létech 1639—1647 dva svazky ve Florencii: „Tabulae Mediceae universales.“

Skvrny sluneční bedlivě helioskopem pozoroval prof. matematiky v Ingolstadtě, Jesuita Krištof Scheiner (nar. ve Waldu ve Švábsku 1575. zemř. v Nise ve Slezsku 1650.) Skvrny sluneční považoval z počátku za oběžnice, kolem slunce obíhající; též konal přesná pozorování o souputnících Jupiterových, Galileim nedávno objevených,

a bádání svá uveřejnil spisem r. 1613. v Římě vydaným: „De maculis solaribus tres epistolae; de iisdem et stellis circa Jovem errantibus disquisitio.“ Meškal totiž onoho roku v Římě, jsa protivník učení Galileiho a tudíž i Koperníkova; neboť nižádné učení, toť historií nesčíslněkráte stvrzeno, neproniklo najednou vítězně a nebylo všemi učenci uznáváno — natož učení Koperníkovo, jež učinilo v dosavadní astronomii úplný převrat.

Dějiny hvězdářství dosavadního velice dokonale popsal Petr Gassend, Gassendi, či též Petrus Gassendus zvaný (nar. v Chartansieu v Provenci 1592, zemř. 1655. v Paříži.) Učinil tak spisem v Paříži r. 1654. vydaným: „Institutio astronomica Tychonis Brahaei, Copernici, Peuerbachii et Regiomontani vitae“, kdež rozepisuje se vědecky o soustavách Braheově a Koperníkově, líče v tomže spisu život a působení Jiřího Peuerbacha (1423—1461), proslulého prof. hvězdářství a matematiky ve Vídni a Regiomontana, vlastně Jana Müllera (1436—1476), biskupa řezenského, slavného hvězdáře. Týž, Regiomontanus, jímž i v oddílu „matematika“ zabývati se budeme, pozván byl papežem Sixtem IV. r. 1475. do Říma ku poradám o opravě kalendáře; jeho „Ephemerides ad 32. annos,“ 1475—1506, vydaných r. 1474., užívali na svých cestách první objevitelé Ameriky. Gassendi, v letech 1613—1623 prof. theologie v Aixu, potom kanovník v Digne a prof. matematiky na collége royal de France, vynikl i znamenitě svými díly filosofickými, jak později budeme míti příležitosť ukázati. Kepler a Galilei byli osobní jeho přátelé, slavný spisovatel a herec francouzský Jan Moliére (1622—1673) byl jeho žákem.

Tytéž komety, jež popsal dotčený již Kirwitzer, pozoroval i Jesuita Jan Cysat († 1657 v Lucernu), prof. astronomie v Ingolstadtu, potomní rektor v Inspruku. Spis jeho vyšel l. 1619. v Ingolstadtě: „Mathemata astronomica de loco, motu, magnitudine et causis cometae, qui sub finem anni 1618. et initium 1619 in coelo fulsit.“ Pozoroval komety ony velmi důkladně dalekohledem, což v tehdejší době bylo vzácností a novinkou (dalekohled Galileiův datuje se z r. 1609., Keplerův hvězdářský z r. 1611.), pročež patří Cysat mezi první, kteří na základě bádání dalekohledem vědecké publikace učinili. Jemu děkuje též hvězdářství objevení dvou měsíců Saturnových, jichž jest osm; on první podal vědecké zprávy o mlhovinách na Orionu, jež rovněž teleskopem byl prozkoumal, a byl jeden z nejpřednějších pozorovatelů nebeských mlhovin vůbec, neboť krátce před ním, dne 15. prosince l. 1612., pozoroval mlhoviny Šimon Marius, o čemž tiskem podal zprávy r. 1614.; a teprve dlouho a dlouho po něm (Cysatovi) nalezl mlhoviny v meči Oriona r. 1656. Huygens (1629—95.) Šťastný objevitel dvou měsíců Saturnových a mlhovin Orionu, Cysat, pozoroval též vědecky průchod Merkura sluncem dne 7. listopadu r. 1631. a popsal své pozorování, což jest jednou z prvních vědeckých publikací svého druhu a vůbec prvé pozorování průchodu onoho dalekohledem.

Vrstevník jeho, učený člen S. J. Osvald Krüger († 1665 ve Gdánsku), matematik a prof. ve Vilně, vydal tamže r. 1633. obšírný spis, v němž uložil bohaté vědomosti z fysiky, matem. a hvězdářství: „Theoremata et problemata ex optica, geometria et astronomia sphaerica“, as čtyři léta později „Cen-

turia astronomica", kteráž obě díla přeložena byla do jazyka ruského. Téhož roku, kdy Krüger zemřel, vyšla v Pise od Jesuity M. Mucoliho důležitá kniha „Del movimento della Cometa", obsahující vědecké pojednání o vlasaticích. Současníci jeho, členové T. J. F. M. Grimaldi († 1663) (jenž pozoroval i popsal optické úkazy, lom světla a pod.) a G. B. Riccioli († 1671) sebrali veškeré tehdejší astronomické theorie a vydali je ve třech foliantech, z nichž prvý díl, obsahující hvězdářství dle Ptolomea, vyšel v Boloni r. 1651. pod názvem „Almagestum novum", foliant druhý a třetí vyšly tamže r. 1665., slul „Astronomia reformata." (Pokrač.)

O slavjanofilství Kirějevského a dra. Masaryka.

Píše **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

(Dokončení.)

Jsme prostřed knihy páně Masarykovy a nevíme, co činiti! Názory obou slovanských filosofů skoro neustále se opakují; důvody, domněnky, výtky, souhlas i rozpor mezi nimi jsou tytéž. Máme je znova uváděti, zvláště když už v předchozím se naskýtaly? Nemyslíme a jen proběhnouti jimi chceme, věnujíce pozornosť novotám, najdeme-li které.

Západní osvětu i její vývoj Kirějevský odsoudil; východní osvětu na tomto místě (dle Masaryka 55.) velmi pochválil, ač dříve také se mu nelíbila, — je to charakteristikou myšlení jeho zajisté zajímavou. Ex oriente lux, světlo jest od východu! Osvěta východní chová v sobě všecky idealy, po kterých prahne žíznivá duše člověka západního. Především má osvěta tato zdravý základ, pravé totiž náboženství a následovně i filosofii. Škoda, že pan Masaryk dříve již ukázal, kterak sám Kirějevský toho zdravého základu se nedržel, a pro „pravou filosofii" do Němec si zašel a jí se přiučil u Schelinga a Hegla. Je to nemilá věc, taková kalamita se sebou samým, ale kdo za ni může a komu uškodí? — V Rusku přece mají „plnosť pravdy"! Snad jim jí nezávidíme? Bůh uchovej, spíše jich při tom litujeme, pomníme-li, kterak dle pana Masaryka (56) sám filosof a oprávce Kirějevský při vší plnosti ruské pravdy „o náboženství a církvi mluví neurčitě" — a přece jsme před chvíli slyšeli, že náboženství považuje základem osvěty východní — a to nejen o náboženství vůbec aneb o církvi katolické a církvích protestantských, nýbrž i samém náboženství pravoslavném a východní církvi zvláště. Pan Masaryk zde dobře podotýká, že Kirějevský vytkl, která dogmata církve západní považuje bludnými, ale že to nedostačí na důkaz pravosti ruského pravoslaví. Celý výklad Kirějevského „není vlastně než psychologická charakteristika účinků víry" a podává prý „na nejvýše" formalní princip pravoslaví. A jak vyhlíží ten formální princip? Těžko o něm povídati, když konec konců záleží — v mystice, či jak píše pan Masaryk (l. c.), „že totiž pravoslavně věřící všecky své duševní mohutnosti povznáší v tu mystickou jednosť!" Takové přiznání nelíbí se našemu pražskému učenci, proto,

sotva je vyslovil, potírá je ihned, podotýkaje, že „náboženská víra není vystižena mysticismem, že je mystiky více druhů a že mystika vždy i na západě byla“. V tom jsme s panem Masarykem úplně shodni, poznamenávajíce jen, že ona „psychologická charakteristika“ a onen „formální princip“ pravoslaví ukazují, že jsou nepravdivy, bludny a nijaky. Z té příčiny boří se vychvalovaný základ ruské osvěty, a sloupy prachu, které ze spousty té vystupují vzhůru, zvěstují západu: Ex oriente tenebrae, z východu jsou tmy a ne světlo, jak pyšně vyhlásil Kirějevský.

Mezi západem a východem vidí Kirějevský rozpor veliký a buduje na vidině té celý názor svůj osvětový, jak jsme slyšeli. Po nezdaru, který potkal Kirějevského s jeho „zdravým základem“ osvěty východní, pouští se pan prof. Masaryk i do tohoto základního názoru ruského slavjanofila, a to velmi rázně, jak viděti z otázky: „Je totiž skutečně nějaký takový rozdíl mezi východem a západem, o němž Kirějevský mluví, a v čem záleží?“ Vítáme tuto určitou otázku páně doktorovu z celého srdce a jsme vskutku zvědavi, kterak dopadne spor z d e, v této pro pana Kirějevského nesmírně důležité věci. Nemyslíme ovšem, že by pan Masaryk byl v těch věcech poslední instancí, ale právo k otázce i kvalifikaci k odpovědi zajisté jaksi má. Co tedy povídá, jak rozsuzuje? Nad obyčej málo a skromně, za to však — pokud v y t ý k á — daleko věcněji a lépe, než když s velikou kuráží jindy sáhodlouze vypovídá. Tenor mínění páně Masarykova vyznívá v refrén: „Kirějevský v prvé řadě proti sobě staví církev východní a západní, hlavně katolickou, a vidí jejich hlavní rozdíl v tom, že katolicism a z něho protestantism oddaly se rationalismu, kdežto východní církev zůstala při učeních, jaká prý před rozkolem všeobecně se uznávala, a že z těch dob učení ta udržela nezměněná. Je-li to do slova pravda, nebudeme rozhodovati; tolik pravdy však, jak už jsme řekli, Kirějevský má — pan doktor tedy přece „rozhoduje“ — že západní církve více než východní oddaly se racionalismu a že církev východní ve svém učení a řádech méně se měnila. Tento fakt uznává se nejen na východě (jak by ne, když jim lichotí!), ale i na západě (u katolíků? Do které míry a v čem?), běží však o to, má-li se taková nehybnosť pokládati za dobrou a užitečnou, jak Kirějevský a mnozí východníci činívají.“ Z těchto řádek vysvítá, že vlastně onen rozdíl, o kterém píše Kirějevský, a na kterém celou svou budovu staví, jest tak mělkým, jak mělkými byly „psychologická charasteritika“ a „formální princip“ pravoslaví, ba do jisté míry jeví se ještě horším. Proč září z ruského názoru „světlo“, proč má „zdravý základ? P r o t o ž e n e u ž í v á t o l i k r o z u m u, k o l i k h o u ž í v á c í r k e v k a t o l i c k á. Tu výtku můžeme s dobrým svědomím snésti a nebojíme se ani nejliberálnějších moderních vědcův, že v ní najdou náležitou příčinu, horšiti se na nás. Dnešního dne, slýcháme pořád, že prý víra zatlačuje rozum, že katolicism žádá jakousi duševní zmalátnělosť, že béře naše schopnosti v pouta, a teď najednou slyšíme z Ruska, že prý rozumu přes příliš užíváme! Komu se tedy podle toho zachováme? Nejlépe bude přidržeti se čisté pravdy Boží, dáti rozumu, co jest jeho, a nechati víře, co jest jejím. Obavy a nářky Kirějevského o zneužívání rozumu plynou z jeho neznalosti katolického učení. Jistě vážíme si rozumu a schopností jeho, jistě vyhlásila církev, že skutečných práv rozumo-

vých šetřiti, uznávati a užívati katolíku náleží, jistě vyloučila církev ze své společnosti toho, jenž by popřel. že by člověk pouhým rozumem svým nemohl poznati Boha, (hlavně Jeho jsouctnosti a některých vlastností) jakožto původce viditelné přírody; ale není jistým, nýbrž úplně nesprávným, že bychom rozumu ve věcech náboženských užívali tak, abychom jednali na úkor víry a zjevení, abychom si jen ze svého rozumu a svým rozumem vytvářeli nová dogmata nebo stará dle rozumu pozměňovali. Kterak užíváme rozumu budujíce dogma, ví u nás každý řádný vzdělaný muž: zjevení jest zdrojem, ze kterého se béře věc, auktorita mluvivšího Boha příčinou mé víry a učitelský úřad církve jistým hlasatelem, že nový článek jest skutečně ve „staré“ víře obsažen, Bohem zjeven a z bezprostředního zjevení Božího náležitě, bez bludův a lidských přídavkův, učiněn. Této jistoty, kterou my katolíci máme z neomylného úřadu učitelského, postrádají všechny od nás odtržené církve a církvičky, pravoslaví nevyjímaje.

Čtenář se snad pohoršil, slyše pana Masaryka vyhlašovati, že Kirějevský má pravdu, když předhazuje církvi západní racionalism. Máme za to, že pan doktor slova toho nebeře v modernim zlém a nám katolíkům nepřátelském smyslu, dle něhož rationalism jest konec konců záporou všeho nadpřirozeného, nýbrž, že slovo to béře v tom významu, ve kterém o něm psal na straně 37. „rozumíme-li slovem rationalism upotřebení lidského rozumu“. V tom smyslu mu ochotně přizvukujeme a zároveň znova na to ukazujeme, jak vrátkým a nijakým jest zdravý „základ“ Kirějevského, když právě v tom, že potřebujeme rozumu lidského i ve věcech víry, vidí podstatnou, hlavní a nejprvnější příčinu sporu mezi pravoslavím a církví západní, respektive katolickou. Zde jest asi na místě upozorniti naše novohusitské, vlastně lžiliberální a nehusitské vzdělance, kteří rádi pošilhávají na „svatou“ Rus a nepovažují náboženství katolického příčinou dostatečnou, pro kterou by pravoslavnými státi se neměli, zde jest na místě upozorniti je na náboženský názor pana Kirějevského o pravoslaví, v němž se upotřebení rozumu prohlašuje chybou a k tomu ještě tak osudnou chybou! Naše řeč, svoboda náboženství, ba i upotřebení rozumu jsou v pravoslaví vydány „pravověřícím“ Rusům na pospasy. Z toho však plyne, že každý vlastenecký Čech, každý svobody a rozumu milovný muž musí odmítnouti, aby slovanská otázka a jednotný názor světový na takových základech byly zbudovány; z toho plyne, že slavjanofilství Kirějevského a stejně smýšlejících jest u nás nepřijatelno již proto, že jsme Čechové, svého rozumu a řeči milovní lidé.

Z pokusu páně Masarykova na stránce 57. poznáváme, že mu není jasno, kterak se vytváří dogma, co jest v něm pořád stejným a co jaksi novým. Otázka tato jest však povahou svou do té míry bohovědecká, že jí zde po té stránce probírati nebudeme a jen na spis Schaezlerův odkazujeme, v němž i laik se poučiti může.*)

Mínění Kirějevského o výtečnosti ruské filosofie pan profesor nesdílí a polemisuje proti němu na celé straně 58., háje hlavně mystiky západní. O noetice ruského slavjanofila vyslovuje se pan Masaryk též nepříznivě (strana následující) a musí prý v té věci učiniti

*) Die Bedeutung der Dogmengeschichte vom kath. Standpunkt aus erörtert von Const. von Schaezler Regensburg 1884. Viz § 3., 4. a 6.

„vážnější výtku“ Kirějevskému, a to hlavně proto, „že i pro filosofii požaduje stationárnosti,“ to jest, jakýchsi nezvratných, času a změnám nepodlehajících, vždy stálých pravd, jakými jsou ve víře dogmata. Proti domněnce Kirějevského o přednosti východu před západem ve středověku, před ním a za ním, namítá pan Masaryk všelicos. Nejpodstatnější a snad nejvýznamnější jest předhůzka, že západ (v katol. církvi) „mnohem lépe prostudoval Photia než východ.“ (Str. 60.) Jakkoli se Kirějevský domnívá, že na východě mají filosofii pravou a směr její že je správným, přece „uznává,... že je vlastně nedostatečná... abstraktní, bez věčného (!) obsahu“ To je prý „značný ústupek“ a pan profesor neví. „jak tento úsudek dobře srovnati s chválou, kterou právě vzdal (scl. Kirějevský) vzdělanosti Byzancie.“ (61). Po tolika výtkách a obviněních západní církve slyšíme konečně, že Kirějevský „jde ještě dále a přiznává dokonce, že východ sám ze sebe není s to, aby pravou vzdělanosť vypracoval, že k tomu potřebuje pomoci západu.“ Přidává-li k tomu pan dr. Masaryk: „Uznává tedy plně, že pravé náboženství samo bez pravého vzdělání nemůže spasiti člověka,“ tož k tomu podotýkáme, že pan slavjanofil Kirějevský neměl o náboženství vůbec, a o pravém již dokonce ne, správného ponětí, jak viděti třebas i z poznámek páně doktorových proti Kirějevskému pronesených. Pravé náboženství mimo to pravého vzdělání nevylučuje a proti němu člověka „spasiti“ nezamýšlí, ale spíše pobádá, aby člověk všech schopností svých náležitě užíval, ze všech těžil a se obohacoval, tedy i pravého vzdělání si hleděl. Že by moderního vzdělání bylo ke „spáse“ časné i věčné právě nevyhnutelně třeba, neb aspoň tak třeba jako víry pravé, nebude tvrditi ani největší jeho chvalořečník, aby necítil, že nevypovídá bludu a nepravdy, které se jeho nitru protiví.

Slavjanofilství, které hlásá Kirějevský, není panslavismem ani kulturním ani politickým, jak viděti z toho, že auktor jeho chce spojiti západ s východem a nikoli jen západní Slovany s východními. Všichni národové mají se spojiti a řešiti problém slavjanofilstvím předložený. Národnosť je Kirějevskému momentem podřízeným; hlavním bodem a nejdůležitější myšlénkou těchto slavjanofilů jest „sjednocení východu a západu... (které jest)... souladné spojení osvěty přivedené na Rus hlavně Petrem, s osvětou předpetrovskou.“ (Str. 67).

V otázce právní a církevně politické nelíbí se náš Rus panu Masarykovi (71) a nikoli neprávem Za to doprovází chválou pan doktor svého filosofa, mluvě o jeho „protestu proti materialismu a požitkářství vypěstěnému na západě.“ (Str. 77.) Náhledům těm rádi se připojujeme. Zajímavy, byť i známy, jsou výklady Masarykovy o působení světské moci v duchovní záležitosti. Velikým reformatorem byl car Petr Veliký a jeho žena Kateřina, o níž se posměšně říkalo, že měla „mnoho náboženství“ ale málo nábožnosti (byla z rodičů katolických, vychována lutheránsky a provdána na pravoslaví!) Protestantism měl veliký vliv v pravoslavné reformy náboženské. Sám Petr Veliký učil se u protestantův; jeho pomocníci byli protestanté. Vliv protestantismu byl ve mnohých reformách náboženských: sám sv. synod je po způsobu církve reformované. Z reformatorů popetrovských byli prý mnozí protestanty a přestoupili na pravoslaví jen z ohledů politických. I ženy carevny ruskou církev reformovaly! Také „duch (francouzských) encyklopaedistů“ působil

v reformy a sesiloval protestantism svou negací katolicismu (85.) Nejvíce bojí se ruská církev papežství. — z protestantismu strachu nemá. Proto jest proti katolicismu pravoslaví netolerantním, a sám Kirějevský „o věci jinak nesoudil než Ivan Hrozný". Nenávisť a nesnášelivosť proti katolicismu dává slavjanofilům ruským i českým tak zázračné brejle na oči, že i v našem husitství a bratrství viděl pravoslaví, povídá pan profesor.

Na stránce 87. dotýká se pan dr. Masaryk konečně otázky české. Národ český jest osudně rozdvojen jako národ ruský, ač jinými příčinami. „Každý vzdělaný a uvědomělý Čech, jenž pochopiti chce podstatu a vývoj svého národa, přirozeně a nutně postaví se před otázku, jak pohlížeti na starší dobu, zejména na husitství a bratrství, a jak ideje a tužby doby té usjednotiti s ideami a tužbami doby nynější?... Toť jest, po mém soudu, hlavní záhada otázky české, k níž odpovídali naši největší mužové, zejména Palacký a Havlíček. K otázce té odpověděti musí každý Čech, jenž se chce propracovati k celosti a jednotě Všecky naše vzpomínky nesou se ke starší době, ke XIV. a XV. století, naši umělci, naši historikové a politikové v ní spatřují velikosť národa — ale kolik nás skutečně ve svém nitru prožilo tu dobu a sjednotilo její obsah s tím, čím žijeme dnes? Nám husitství a bratrství je plané, ceníme v nejlepším případě překlad bible, slovo, literu,... toť podstata naší rozdvojenosti a necelosti." Souhlasíme úplně s panem Masarykem, že tato otázka česká jest palčiva, že rozdvojuje naše nitro, rozdvojuje celý národ. Kdo, kdy a jak otázku tu rozřeší, aby byla na vrchu pravda a všem se líbila? Uplynula od našeho rozporu staletí, zemřely tisíce ano miliony těch, kteří jako my pod jařmem otázky naší sténali, pominuli i ti, kteří ji rozšířiti chtěli a po dnes tluče strašlivá otázka ta na dvéře našeho srdce a svědomí. Smíme dle toho souditi, že dosavadní cesty byly bludné, či máme vyhlásiti otázku samu za nerozřešitelnou? Je vskutku někde jaká objektivní pravda náboženská, která váže jednotlivce i národy všeliké? Je křesťanství náboženstvím absolutním? Chovali se k němu Čechové ve svých světových zápasích náležitě? Ukazoval dobrou cestu Palacký, když prohlásil bratrství české onou formou náboženství křesťanského, která se mu nejvíce líbí? Či má snad pravdu pan dr. Masaryk (v Selbstmordě), když myslí, že by některá ze stávajících konfessí protestantských mohla býti blaživým náboženstvím bloudícího lidstva? Byl povolán Havlíček a za ním celá hejna „velikánů" dnešních, aby rozšířili hádanku tu, když jim vyznati:

Když jsem školy proběh, byl jsem atheista,
nevěřil jsem v Boha ni v Ježíše Krista" (!)

jak píše v životě Havlíčkově slavně známý pan Tůma. Míní to vůbec ti páni naši vůdcové s tím vrácením ku slavným starým dobám upřímně, do opravdy? Věříme-li nové „Jednotě" protestantské, listu to, jejž vydává s kroužkem přátel pan z Kraiczův, a do něhož píše mezi jinými dr. Masaryk, dr. Herben etc., míníme, že ve článku „Historie se neopakuje", — rčení toto nacházíme doslovně ve spise Masarykově o Kirějevském na straně 88., tak že nám napadlo, není-li pan doktor jeho vlastním původcem! — podán důkaz, že českého bratrství přijati nelze, a husitství? Sám největší novohusita dr. Ed. Grégr před celým zemským sněmem vyznal, že to nemyslí do opravdy

a že by ho Hus vyhlásil arcikacířem. Takovým způsobem otázky té nebude rozřešeno nikdy, aby se vyhovělo pravdě a prospělo lidstvu. „Česká otázka“ je proto tak těžká, že se našim pánům nechce přiznati: Církev Kristova jest strážkyní čisté, absolutní pravdy a naši předkové chybili, když se proti ní strhnouti dali v boj, který rozeštval je mezi sebou a nám po dnes plodí rozbroj. My katolíci Češi nemůžeme nikdy jinak řešiti otázky té, pro nás katolické Čechy jest otázka husitská a bratrská v tom smyslu již dávno a na vždy rozhodnutá. Že „otázky české“ nerozřeší pokrokářská nevěra a novodobá lžisvoboda, ba ani ne zbožňovaná národnost, nýbrž pravda, kterou jinde hledati sluší než za stolem novinářův a moderních osvícenců, napovídá pěkně sám pan dr. Masaryk, když píše, že rozdvojenost západních národů — „jak jsme přesvědčeni,“ — hledati sluší vlastně „v rozdvojenosti církevní, zejména v protivě katolicismu a protestantismu“, čímž hřebíku uhodil na hlavičku, zcela správně soudě, že kořen záhadné otázky české není jen věcí národní, nýbrž i náboženskou! Kdo té stránky nevystihuje, ten ovšem naše katolické stanovisko zavrhne; kdo naopak otázku z té stránky pojme, jen tehdy nám na odpor bude, neuzná-li Církve katolické pravou církví Kristovou, které svěřena absolutní pravda věroučná i mravoučná, kteréž uloženo chrániti pokladu toho proti každému nepovolanému. Kdo přes to „přechází k dennímu pořádku“ a pak o české otázce mluví, nejdůležitější věci přeskočil a co činí, správným není. Nevnucujeme nikomu katolického přesvědčení svého, nedáme si však také vnutiti mínění cizího.

Milo nám na konec projeviti souhlas s Masarykem i s Kirějevským, z nichž onen dí (na str. 106): „A pravda o slovanské otázce je nesnadná. Veliký kus té práce odhalí, kdo správně a objektivně posoudí tři veliké církve křesťanské, k nimž národové slovanští se přihlásili.“ Tato slova potvrzují úplně naši hoření výpověď o katolicismu a jeho důležitosti v otázce české. Kirějevský, jak se pamatujeme, chtěl zbudovati — a v tom má hodně následovníků — nový správný názor osvětový z pravoslaví, katolicismu a protestantismu pomoci Hegelianismu. Na straně však 100. velmi vážně sám takové spojení odmítá slovy: „Sestaviti přesvědčení z rozličných soustav — nelze, jako vůbec nelze sestaviti nic živého. Živé rodí se pouze ze života ...“ Bravo! Ale, zač potom stojí slavjanofilství Kirějevského?

List předsedy družstva „Vlasť“ J. Em. kardinálu Rampollovi.*)

Eminentissime et Reverendissime Domine!

Pia charitate erga Eminentiam Vestram inflammati, nec non devotissima gratitudine obstricti, aeque ac anno praeterito, audemus etiam anno currente in omni, qua par est, humilitate Eminentiae Vestrae offerre ephemerides nostras, hoc anno editas, atque effigie Eminentiae Vestrae ornatas, sincerissimo ex corde rogantes, ut Eminentia Vestra eas benignissime suscipere dignetur.

*) Jako doplněk minulé zprávy o audienci místopředsedy družstva „Vlasť“ uveřejňujeme tyto listy.

Apostolica Benedictione Suae Sanctitatis munita nec non gratiosissimo favore Eminentiae Vestrae prosequuta, literaria societas nostra de die in diem crescit et ad novos labores, annum ante intentos, diligentes manus imposuit. Praeter ephemerides „Vlasť“ scientiis et pulchrae literaturae dedicatas, nunc temporis edit societas nostra: libros, quae praesertim scientifico in campo contra adversarios religionis nostrae catholicae arma vertunt; edit etiam ephemerides paedagogicas, inter omnes, quae in Bohemia campum colunt paedagogicum, unicos, strictissime catholicas.

Audita infallibili Voce Suae Sanctitatis, quam clarissima in Epistola Encyclica „de conditione opificum“ extolit, statim ephemerides pro operariis catholicis condidimus et nunc alterum jam annum edimus, in quibus omnes illas ideas defendere atque propugnare conamur, quas Sanctissimus Dominus noster Suis in litteris Encyclicis sectandas proposuit. Instat nobis pugna quam atrocissima, quia contra 25 ephemerides operariorum, quae hodie in lingua bohemica eduntur et quae omnes, vel diro atheismo, vel internacionali socialismo serviunt, castra tenemus. Ast Deo adjuvante, multam et praeclaram retulimus jam de iis victoriam. Plus quam octoginta societates catholicorum operariorum nunc in Bohemia existunt, quorum duodecim millia Sanctitati Suae humillimas per chartam et atramentum offerunt gratias pro omni immensa Sua benevolentia atque paterna cura, totidem ac tantum, praeprimis in Epistola Sua Encyclica conditioni opificum oblata.

Dignetur Beatissimus Pater gratias catholicorum opificum regni Bohemiae per manus nostras benignissime suscipere. Est revera adhuc pusillus grex, paucis in diebus congregatus, ast summo Pastori fidelissime adhaerens; sunt primitiae, quae Deo opitulante, temporis decursu serenissimam Sanctae Matri Ecclesiae promittunt segetem.

Ad osculum Sacrae Purpurae emorior

Eminentiae Vestrae

humillimus servus

Dr. **Rudolphus Horský,**

societatis „Vlasť“ praeses.

Žižkov ad Pragam Bohemorum
die 15. Octobris 1892.

Úctivou vážností k Vaší Eminencí nadšeni a oddanou vděčností zavázáni, odvažujeme se i letos, jako roku minulého, Vaší Eminencí co nejpokorněji podati časopis náš tohoto roku vydaný a obrazem Vaší Eminencí ozdobený, z upřímného srdce prosíce, aby Vaše Eminencí jej milostivě přijati ráčil.

Apoštolským požehnáním Jeho Svatosti posíleno a převzácnou přízní Vaší Eminencí provázeno vzrůstá literarní družstvo naše den ode dne tak, že jsme mohli přiložiti ruce k pilnému dílu, před rokem zamýšlenému. Mimo časopis „Vlasť“, vědě a krásnému umění věnovaný, vydává nyní družstvo naše také knihy, které zvláště na poli vědeckém proti nepřátelům katolického náboženství bojují, jakož vydává též časopis vychovatelský, který jediný mezi všemi paeda-

gogickými listy, v Čechách vycházejícími, nese se přísným duchem katolickým.

Uslyševše neomylný hlas Jeho Svatosti, který v přeslavné Své Encyklice „o záležitostech dělnictva“ pozvedl, ihned založili jsme list pro katolické dělníky, který již přes rok vydáváme a v němž snažíme se hájiti a v platnosť uváděti všechny ony idee, které svatý Otec náš v Encyklice Své následovati předložil. Stojíme v boji velmi krutém, poněvadž čelíme proti 25 dělnickým listům v Čechách vydávaným, které vesměs buď čirému neznabožství, neb internacionalnímu socialismu slouží. S pomocí Boží však mnohého již a slavného dobyli jsme vítězství. Dnes jest v Čechách více než 80 spolků katolických dělníků, z nichž dvanáct tisíc podává Jeho Svatosti adresu díků za všechnu nezměrnou lásku a otcovskou péči Jeho, již tolikráte a u veliké míře, zvláště však skrze Encykliku Svou záležitostem dělnictva věnoval.

Svatý Otec račiž adresu katolických dělníků zemí koruny České co nejmilostivěji skrze ruce naše přijati. Jest to ovšem ještě maličké stádce v nemnoha dnech shromážděné, avšak nejvyššímu Pastýři věrně oddané; jsou to prvotiny, které za pomoci Boží během času slibují Svaté Matce Církvi bohatou žeň přinésti.

Odpověď Jeho Eminencí předsedovi družstva, Dr. Rud. Horskému.

N. 9344.

Illme Domine.

Perlibenter litteras accepi idibus Octobris a Te datas et quae perhumaniter adiecisti exempla ephemeridum a Te et societate cui praesides editarum. Dum autem pro oblato munere debitas Tibi gratias ago vehementer etiam gratulor Tibi sociisque Tuis, quod bona multa per vos dignetur operari Deus (prout ex litteris Tuis comperi) et sedulitas vestra maiora in dies habens incrementa laetos efferat fructus et uberiores promittat in posterum. Equidem non dubito quin pergat Omnipotens praesidio suo vos tueri et favore prosequi, cuius rei gratia etiam ego suppliciter Ipsum deprecor. Interim sensus Tibi exprimere gaudeo sincerae existimationis meae, qua sum

Tibi

Addictissimus

M. Card. Rampolla.

Romae, 21. Novembris 1892.

Illmo Dno Dr. Rudolpho Horský,
Societatis „Vlast“ Praesidi,
Žižkov
ad Pragam Bohemorum.

N. 9344.

List Tvůj ze dne 15. října přemile jsem přijal, jakož i přiložený výtisk časopisu vydaného družstvem, v jehož čele stojíš. Povinné díky Tobě vzdávaje za dar tento, nade všecko přeju Tobě i soudruhům Tvým, aby Bůh mnoho dobrého skrze vás působil (jak z Tvého listu seznávám), a aby horlivá činnosť vaše den ode dne vzrůstajíc, radostné přinášela ovoce a ještě požehnanější v budoucnosti slibovala. I nepochybuji, že Všemohoucí záštitou svou bude vás chrániti a milostí svou provázeti, začež i já Jej pokorně prosím. Těší mne projeviti Tobě mou nelíčenou úctu, v níž jsem

Tobě

nejoddanější

M. Card. Rampolla.

V Římě 21. listopadu 1892.

UMĚNÍ.

Vánoční výstava v Umělecké Besedě. Zajímavá a skoro výhradně mladšími umělci obeslaná výstava tato jakoby pořádána byla jen proto, aby se pochlubil jeden druhému. Obecenstva — jakoby ani nebylo, nebo se ho to netýkalo. A přece již samým názvem výstavy jasně řečeno, proč a za jakým účelem byla otevřena. Či i obecenstvo naše chce se vymlouvati frásemi o nevyspělosti, matném koloritu a jiných nedostatcích, pro které musí uzavírati kapsy před umělci domácími? Či skrývá se pode všemi podobnými, arci nejapnými výmluvami, nemístná a klamná spořivosť, která podnes přeje toliko obrazům s výjevy ze života mysliveckého a p.? S takovými karikaturami setkáváme se ve valné většině domácností našich. Nemyslíme, aby každý měl galerii moderních děl uměleckých, ale můžeme raditi, aby to, co se vyhází na takové pamflety, věnovalo se raději českému umělci; laciných věcí je tu dosti. Pomůže se tím snaze malířově, již zdržuje hmotný nedostatek. Jen obecenstvo, které umělce podporuje a tak si je odchová, má právo na přísnou, bezohlednou kritiku.

Letošní výstava opravdu nás potěšila bohatostí. Valná většina obrazů jsou krajinomalby. Hlavními zástupci jsou tu: Adolf a Karel Liebscherové. Prvého „Krajkářky“ zalíbí se na prvý pohled prostým thematem i svěžím koloritem, druhý předvádí motivy z našeho venkova: „Z Černolic u Všenor“, „Radovesice u Libochovic“, „Lesní samota u Všenor“ a „Motiv z Trnové u Jiloviště.“ Oba zůstávají věrni svému programu.

Jansa, pilný a nadaný krajinář, vybral pěkné, ač jednoduché motivy z Krumlovska a slovinského Posáví; zříme tu olejomalby i aquarely. Také jeho „hrad Šternberk“, pečlivě provedený, zamlouvá se nám, rovněž i „Při západu slunce“, pohled na zasněženou krajinu, ohraničenou v levo ostrovem, v pravo Petřínem, olemovaným hladovou zdí. „Děvče krajinské“ téhož malíře těšilo se obecné oblibě. Doubova „Zkouška“, Schusserův „Podzim“ a Machovy „Doksany“ nás neuspokojují; zvláště poslední zcela nešťastně voleno. Podobné můžeme vždy přenechati fotografickému aparátu. Tu má umělec svázané ruce a musí příliš obětovati thematu zcela nevděčnému.

Zcela jinak počíná si Slavíček. Jeho „Labská krajina“ šťastně volená i přenesená ukazuje rozhodný talent.

Nad tohoto mocně vyniká Maškova zeleň, ve které hlásí se cosi Chittussovského. „Květy od břehu Gangu“ zprvu zarážejí hledaností, ale provedení jest bezvadné.

Jako zdařilou práci vítáme též L. Kubovo „Z Libických lesů". K němu řadí se Koula.

Skizza Gretschova „Večerní píseň", ač dosti v ní nehotového, přece prozrazuje vzácné nadání.

Trskův obraz „Na dvoře" jest jedním z nejlepších.

Slč. Hausmannovy „Jarní nálada" svědčí o velké píli.

Jóža Úprka obeslal výstavu řadou aquarellů ze Slovácka: „Děvče pro vodu jdoucí" — „Stařeček" — „Z tarmarku" — „Velecské hody" — „Svatební tanec" — „Na táčkách" — „Jezdec z králů svatodušních". Práce toho druhu, uvážíme-li ještě pestrosť kraje, jsou nejobtížnější; že jsou tu i tam některé vady, víme, ale rádi jich pomíjíme, uznávajíce, že umělci, jako jest Úprka, postačí mírné upozornění. Také „Jarní náladou" se nám zalíbil.

Ant. Víta „Děvče z Moravského Slovenska" samo mluví o dovedné ruce autorově, která kolorit úplně ovládá.

Studie Velcovy, Maškovy a Hampejsovy pohybují se v obvyklých již rámcích. I zde lze znamenati pokrok. Také J. Macha rádi poznamenáváme.

Slč. M. Zahradnické „Přede mší" (pastell) jest práce dokonalá i zajímavá.

Za to slč. Jireček! (k čemu takové copařství? Byl-li obraz již pracován pro výstavu českou, nechápeme, proč se píše slečna „Jireček" a ne „Jirečkova? Co znamená taková bezohlednosť?) Podává nesrozumitelné zátiší: Čínské vásy, květiny, vějíř. Před tím stojí vyjevený Číňan a roháč leze k váse. Chápeme jeho úžas. Nikdo tomu nerozumí a mocně se namáhá najíti nějaké pojítko. Tak se zátiší nemalují! Nezná-li slečna Jirečkova definice pro zátiší, můžeme ji velmi snadno poučiti, ale ujišťujeme ji, že takovým zátiším nebyl by se pochlubil žádný malíř pompejanský. A kdyby snad k těmto nechtěla sáhnouti, doporučujeme přátelsky studium staročeských stropů tabulových, na kterých spatřiti možno zátiší v primitivním často provedení, ale vždy s nějakou patrnou myšlénkou.

V. Bartoňek lépe se představil „Procesím do Loretty" než „U potoka". J. Ženíšek jistě docílil úspěchu dojemným obrázkem „Bez matky".

Poinean, případně část plesového šatu, již dle návrhu prof. Kouly vyšívala slč. Joujova, počítáme ke vhodným doplňkům této výstavy, podobně jako Fr. Vrat. Buka stojan a krucifix, Kastnerova Krista na kříži z jediného kusu zimostrázu, Pazderovy výrobky keramické s použitím národních ornamentů a „Amortův" „Dejte krejcar."

Příští výstavě přejeme zdaru hojnějšího. J. Soukup.

Posvátná hudba církevní namnoze ocitla se na zcestí. Odcizila se ve mnohých zemích krásnému a velikému svému účelu. To pozoroval již dlouho Lev XIII. a již asi před rokem svolal sv. kongregaci obřadní k vážným poradám, týkajícím se reformy hudby chrámové. Porad těch konalo se několik: sv. kongregace vyzvala ku přání sv. Otce nejproslulejší skladatele církevní a hudebníky všech národů světa, aby v té příčině podali své návrhy a vyslovili své rady a zkušenosti. Po celý rok přijímala kongregace obřadů obšírné úvahy a články slavných hudebníků světa, do Říma zasýlané. Řady návrhů jsou připraveny a budou předloženy Jeho Svatosti; Lev XIII. sám pak učiní rozhodnutí ve příčině reforem hudby posvátné.

Zcela tiše povstalo v Římě nové museum — každému přístupné — obsahující vzácné poklady archaeologické a umělecké, jichž na světě není druhých. Ve třídě Flaminiově (via Flaminia) po dlouhou dobu stála villa papeže Julia III., budova opuštěná, jíž hrozila zkáza. Před nedávnem počali ji opravovati k rozkazu sv. Stolice, a po provedení důkladných oprav celá budova proměněna v drahocenné museum, ve kterém zatím ve čtyrech rozsáhlých sálech umístěny nálezy, nádoby a starožitnosti řecké a římské z pradávných dob před Kr. Ránem. Všechny sbírky spořádány jsou chronologicky a jsou nejvýš instruktivní — cena jejich jde daleko do set tisíc.

Tak jedná sv. Stolice; jak slouží umění liberalismus, povíme hned v této ukázce.

Z nejveselejších kavalírů italských dne 20. září 1870., když vojsko italské Portou Pia vešlo do Říma a zbavilo násilně papeže vlády, byl kníže Sciarra. K radosti byla snadná příčina; nad vítězstvím ze dne 20. září 1870. ani armáda ani generálové právě hrdi býti nemusí. Ale časy se mění. Kníže Sciarra zabředl po krk do dluhů, a věřitelé sekvestrovali v jeho paláci veškeré sbírky umělecké; nevšimli si jen kabinetu, k němuž byl přístup drahými tapetami zastřen. Právě tam bylo deset stkvostných a vzácných obrazů, jež kníže ukryl, do Francie poslal a prodal.

Byla to následující mistrovská díla: Sv. Alois od Ondřeje Mantegny (1430—1505), Sv. Panna se svatými od Fra Bartolomea (zvaný Baccio della Porta 1469—1517), Houslista od Raffaela, Kráska od Tiziana (1477—1576), Hráči od Caravaggia (1569—1609), Skromnosť a marnivosť od Leonarda da Vinci (1452—1519), Svatá rodina od Franciy (1450—1533), Sv. Šebastián od Perugina (1446—1524), Madonna od Quida (1575—1642) a Čtyři podobizny od Tiziana.

A víte, kdo je koupil? Nikdo jiný, nežli — žid. Ovšem, bohatý žid, pan Rotschild — ale přece jenom žid. Nevěří v sv. Alojse v Nejsv. Pannu, ve sv. Rodinu, sv. Šebastiána atd. — ale slavná díla jsou v jeho salonech a ostanou tam, ač se vláda italská usilovala, koupiti je zpět. Marné bylo její úsilí.

Katolicismus zakládá musea, liberalismus šantročí umělecká díla židům. To je také něco poučného; to mluví víc, než nejfulminantnější úvodní článek.

Paolo.

Před několika dny ustavil se v Římě komitét, jehož účelem jest postarati se o náležité uctění památky slavného mistra hudebního Petra Aloisa Palestriny za příčinou 300leté ročnice jeho úmrtí. (Palestrina zemřel r. 1594. a jest pochován ve chrámě sv. Petra v Římě před oltářem sv. Šimona a Judy, přímo naproti oné části pravé lodi chrámové, ve které se konal vatikánský sněm a v níž jest také oltář i obraz našeho českého světce královského sv. Václava.) Komitét onen usnesl se na tom, aby se proslavenému obnoviteli a oprávci církevní hudby italské postavil v Palestrině důstojný pomník, jakož aby se obnovila palestrinská katedrala, a při slavnosti Palestrinově aby se provedlo několik jeho klasických skladeb. Cyrillské Jednoty ve vlastech našich mohou snad také již nyní pomýšleti na to, jak by uctily památku velkého reformatora a mistra hudby církevní.

La Gerarchia Cattolica illustrata. Diario vaticano per Francesco De-Federicis, fotografo di Sua Santita. Roma, 1892.

Fotograf J. Sv. papeže Lva XIII. vydává sbírku podobizen vynikajících osob ve světě katolickém, kněží i laiků; fotografuje nejzajímavější obřady ve Vatikánu, hromadné slavnostní audience atd. Prvý sešit přinesl stkvostnou papežovu podobiznu ve světlotisku v čele; ročně vychází 6 sešitů ve veliké šesterce; cena 4 až 6 lír dle objemu. Texty psány jsou vlašsky a francouzsky; provedení obrazů a úprava jest velmi dokonalá. Dílo to bude překrásným albem, obsahujícím galerii nejznamenitějších osob světa katolického.

LITERATURA.

Francouzská.

Svaté písmo a kritiky rationalistů. Slavné toto dílo kněze F. Vigonrouxa, profesora písem sv., vyšlo v nejkratší době již ve třetím vydání. V prvém dílu vypisuje autor dějiny útoků na bibli, a dlouhou řadou probírá námitky nepřátel zjevení od začátku křesťanství až na naše doby. Jasně dovozuje tu, jak již v nejprvnějších dobách útočili protivníci na slovo Boží, zasypávajíce je těmitéž skoro výčitkami, jež slýcháme i za dnů našich, a hledíce je potupiti jménem rozumu, kritiky, vědy i jménem dějin. A přece zase všude zříti lze vítězství sv. písma, jež všecky protivníky své poráží neodolatelnými a nepřemožitelnými výroky sv. Otců a Učitelů.

Ve druhém dílu probírá spisovatel všecky námitky současníků; ani jediné nenechává bez odpovědi, a dokazuje, že ani vědy přírodní ani archeologie nebo dějepis nezviklají pevných základů božského původu našich svatých knih.

Celé dílo jest zdobeno krásnými illustracemi abbé Douillarda, bývalého architekta, kterých spisovatel k dílu svému proto užil, že za našich časů nálezy archaeologické podivuhodně potvrzují pravdivosť a přesnosť bible, a že nezřídka jediný nápis nebo obraz více poví, než dlouhý článek ve prospěch některého článku ze sv. písma, když se čtenář jasným názorem přesvědčí, jak hrubě po

hanští malíři znetvořili dějiny i svatá dogmata, kdežto jiná věrná zobrazení starožitností poučí jej o veliké úctě a lásce k Bohu a slovu jeho u prvních křesťanů.

Nádherné vydání této knihy, již i čtenářům laikům francouzštiny znalým k upevnění víry v neporušenosť a nepřemožitelnosť náboženství nejvřeleji doporučujeme, stojí 35 franků, vydání prosté, bez velkých obrazů, 20 franků. V naší pochybovačné době, kdy ani mládež není ušetřena, nýbrž vždy více v nebezpečenství klesá, ztratiti drahý poklad náboženského přesvědčení, jest kniha Vigonrouxova pravým andělem strážným, a byla by duchaplným pomocníkem knězi při kázaní, zvláště v krajinách víry vlažné, v osadách smíšených, a v hovoru s moderními pochybovači.

Papes et Paysans, par Ardant Gabriel. Paris, Gamne, 1892. 16°, stran 266. Cena?

Titul poněkud široký, pravda: „Papežové a venkované“ či „Pap. a lid.“ Spisovatel nerozepisuje se tu, co učinilo papežství pro dělný lid vůbec; on hledí výhradně k Římu a vyvrací onen v pravdě bohopustý hluk, jejž ztropili liberálové, že papežové římští nechali pustou a nevzdělanou římskou „campagnu.“

Gabr. Ardant je důkladný historik. Než začal psáti svou knihu, připravil si materiál obrovský: na jedné straně historii samu, na druhé pravé folianty authentických dokladů. Takto vyzbrojen, pustil se do boje. Uveřejňuje zákony, nařízení, dekrety a ustanovení papežů v té příčině, zvláště Sixta IV., Julia II., Klimenta VII. a VIII., Pavla V., Benedikta XIV., Pia VI., VII. a IX. (jenž zavedl sem Trapisty, kteří vykouzlili ráj tam, kde bývaly poušti): a tento materiál, Ardantem snesený, jest ovšem velice výmluvný. Čtete zde o zlepšování půdy, o nařízení hledící k bezpečnosti práva, osoby a majetku, bezpečnosti cest, potlačení loupeživých rot a jiné a jiné věci; nalezáte i překážky, které se provádění toho v cestu stavěly. Takový spis osvětluje dějiny papežství a ničí fráse, které je zlehčují a tupí. Právem táže se spisovatel: „Více než dvacet roků nemá papež vlivu na Řím a okolí. A co za tu celou dobu učinili ti, kteří papežům vytýkali, že zanedbali „campagnu“ římskou? Jmenovali několik komisí — toho nechceme popříti — ale komise ony nevykonaly dosud praničeho.“

De Bleser Chanoine: **Rome et ses monumens.** Quide du voyageur catholique dans la Capitale du Monde Chrétien. 5. vydání. V Louvainu, Brusselu, Paříži a Římě. 1892. Vydati „katolického“ průvodce po Římě není věru práce zbytečná. „Průvodců“ vyšlo mnoho, ale psáni jsou duchem protikatolickým, církvi nepřátelským. Co taková kniha uškodí! Co zla natropí! Upozorňuje obyčejně na věci, na historické události, jež líčí stranicky neb zcela křivě, barvami liberalismu. Kniha je rozdělena na dvě části: praktickou, jež provází cestujícího městem, a vědeckou, určenou k tomu, aby byla čtena doma, nežli cizinec tu neb onu památnosť navštíví. Zdařilé obrazy a veliký, krásný plán Říma jsou spisu pravou ozdobou. Zdaliž my se též dočkáme nějakého „katolického“ průvodce po Praze? Máme jich nemnoho, ale katolickým není ani jeden: z nich mají čerpati poučení naši venkované, kteří se nejvíce dovídají o — husitismu, jímž dýše obyčejně každý náš „průvodce po Praze.“

Mercier S. J.: **La Venerable Jeanne de Lestonnac,** baronne de Montferrant Landiras, fondatrice et premiére supérieure de l'orde de Notre Dame. Paris, M. Audin, str. XV. 575.

Církev může se vykázati tolika ústavy charity, že o tom široká veřejnosť ani neví. Pracují tiše a skromně a do světa nepřicházejí o nich žádné zprávy. „Dcery Panny Marie“ ku př starají se o zpustlou mládež ženskou a rozšířeny jsou po celé Italii, Francii a Španělích. Založila je Johanna z Lestonacu, narozena v Bordeaux r 1556. z rodiny vznešené. Provdala se za barona Montferranda, a vychovavši zbožně dítky své, po smrti manželově oddala se zcela výchově zpustlé mládeže ženské, shromáždivši kol sebe vznešené ženy stejného smýšlení. Ještě za živobytí svého dočkala se 27 ústavů „Dcer M. P.“; zesnula r. 1640. ve stáří 84 roků. V ústavech jejich do dnešního dne — tedy více než půl třetího století — vychovalo se na tisíce a tisíce dětí, které vráceny byly Bohu a mravnosti i poctivosti. Autor líčí život Johanny z Lestonnacu a dokládá, že co nejdříve vyhlášena bude blahoslavenou.

Žebrácké noviny. V Paříži začal nyní vycházeti nový list s názvem „Žebrácké noviny“. Jest to denník, a přináší svým předplatitelům denně velmi určité a úplné seznamy svateb, křtů a pohřbů z bohatých domů, při čemž udána přesně hodina i místo, zvláště tam kde očekávati lze stkvělý výnos. Někdy přidána jest k jinému i poznámka (velmi doporučujeme) plná slibů a chytrosti. Jiný sloupec denníka oznamuje návrat bohatých a dobročinných osob do Paříže, a udává hned hodinu, kdy by nejlépe bylo vykonati návštěvu. Mimo to veden tu seznam „dobrých dveří“, kde mnoho dávají a pokaždé, a zase seznam „špatných dveří“.

Italská.

(Dok.) V Orvietu (na dráze mezi Římem a Florencí, sídlo biskupa, as 15 tis. obyv.) jest jeden z nejkrásnějších chrámů nejen Italie, ale celého světa; je to živý svědek dějin umění italského po celých šest věků. Letos slavil chrám ten šestistyletou památku svého založení — slavnosť byla velikolepá a nadšená. Při té příležitosti vydáno péčí akademie „La nuova fenice“ „Album Polyglotto“, raccolto da Luigi Fumi, v Sieně a Římě, Propaganda fide. Obsahu odpovídá titul sám: Jsou to studie, básně, belletristické věci, články historické, umělecké, atd. od slovutných spisovatelů italských i cizích v různých jazycích. (Je tu článek i v jazyce ethiopském, a vedle něho překlad německý.) V čele jest historie velechrámu od Rondiniho; do Alba přispěl mezi jinými i kardinál Capecelatro, Aug. Conti, Quidi, Gondini, neunavný Cesare Cantu, P. Grisar, Ruggiero Bonghi a mnoho jiných. Úprava je krásná a elegantní

Slavný chrám v Orvietu má celou svou literaturu. Z četných spisů o něm vydaných uvádíme: Františkána P. Della Valle: Storia del duomo d'Orvieto, v Římě 1791, vzácné vydání s 38 obrazy; advokáta Ludvíka Luzi-ho: „Il Duomo d' Orvieto“ ve Florenci. 1866 v Paříži u Morela r 1877 vyšlo: „Monographie de la Cathedrale d' Orvieto“ par N. Benois, A. Resanov et A. Krukau, pensionaires de l' academie des Beaux-Arts de Saint Pétersbourg; tamtéž přinesl časopis „Art“ velmi důkladný článek „Le Dôme d' Orvieto“ z péra L. Mereu-a. Pořadatel „Polyglottního alba“, Luigi Fumi, sepsal sám péčí ministerstva vyučování vzácný spis „Il Duomo d' Orvieto et i suoi restauri“ — leč dílo vydáno toliko v 500 exempl. a nepřišlo do obchodu. V Lipsku u Brockhause vydali o chrámu onom spis Emil Braun a Ludvík Grüner: Die Basreliefs an der Vorderseite des Doms zu Orvieto“ a jiní.

U bratří Trèvesů v Miláně vyšlo nové dílo Pavla Mantegazzy: „Epikur, fysiologie krásna“. O Mantegazzovi jsme na těchto místech již mluvili, když počaly spisy jeho vycházeti v češtině. Naše reklama je doporučovala i věku jinošskému a mládeži vůbec; proti tomu jsme se tehdy opřeli. Proč Mantegazza nadepsal knihu tuto „Epikur“, nesnadno věru uhodnouti; s obsahem nemá titul ten zcela ničeho co činiti.

Hned ve své dedikaci (signore Capri Galati) praví Mantegazza, že „krásno jest jediný Bůh, jenž nikdy nezapadá na nebi lidskosti“ — a tak jako v ostatních spisech jeho, jimž „Epikur“ jako vejce vejci se podobá — i zde roztroušena velmi štědrou rukou vedle frází všude kluzkosť s cynismem. Ač sám zle horlí proti realistům vůbec, nazývaje jisté scény Zolovy „più laide e ribattanti“ („velmi ošklivé a odpuzující“) — „passiones ignominiae“ — přece se zvláštní zálibou i on v podobném ovzduší se pohybuje i tam, kde mluví — o krásnu. S hlediska vědeckého nepíše o krásnu také přesně a určitě, ač rád na mnohých místech si dobírá metafysiky pro jejich mlhavé rozpravy a definice krásna; mnohé jeho rozkládání a filosofování jest též jen pouhé házení více méně lesklými frásemi. Jos. Flekáček.

Muriana Domenico: **Vita del P. Paolo Emi io Reynaud**, Missionario e Martire di Kimanes. Torino, Fratelli Canonica, 1892 Str. 198. Cena 1 lira.

Chcete-li se poučiti, jak církev vykonává požehnaný úkol vzdělávati divoké a surové národy, vezměte do ruky spis ten, neb alespoň poučte se o jeho obsahu. P. Pavel Reynaud, Františkán, od let chlapeckých cítil touhu hlásati Krista národům v temnotu bludů pohanských pohříženým. Nalehal, až touha jeho došla splnění, a byl poslán ke Kimanům, národu nad pomyšlení divokému a surovému. Kniha líčí jeho osudy a útrapy a jest vůbec znamenitou pomůckou ku seznání kulturních, zeměpisných poměrů a příspěvek ke studiím historickým i filologickým, přírodopisným atd. Dojemné jsou listy, jež misionář Reynaud psal sestře své, a v nichž líčí hrůzný svůj pobyt a utrpení mezi divochy. Meškal tu sedm roků 1854 61; divoši jej ukrutným způsobem zavraždili a tělo jeho na kusy rozsekali. Celý život a mučennická smrť jeho novým jest důkazem, kterak církev v každé době může se vykázati novými a novými letorosty na svém stromě vavřínovém, věnčeném zásluhou a utrpením zároveň!

Slovenská.

Nejlacinší časopis slovenský. **„Pútník sv.-Vojtěšský“**, novinky pro katolický l'ud, je na Slovensku nejlacinějším časopisem. Vychází v Trnavě každého měsíce po 1½ archu za 50 kr. r. m. ročně. Jsou to novinky pro všecky kato-

líky, „ktorí ani mnoho času na čítanie novin nemajú, ani mnoho peňazí na podporu církevnej, dobrej spisby vynaložiť nemôžu, a predsa horšími od druhých byť a za nimi pozadu zaostať nechcú," jak dí nové „Pozvanie ku predplateniu" na ročník VI. Máme celý ročník pátý (za rok 1892) před sebou, a s pochvalou pěkně o něm tvrditi můžeme, že vydavatelé velmi pečlivě lid katolický v něm obsloužili. Co jen do malého objemu dvanácti čísel vměstnati se dalo, všecko důkladně lidu slovenskému se tu podává v tomto rozvrhu: 1. Básně; 2. Hore srdca (rozhovory náboženské); 3. církev (církevné zprávy domácí a zahraničné); 4. Škola (zprávy týkající se domácích škol); 5. Svet (politické zvěsti); 6. Dopisy; 7. Rodina a dom (hlavně recepty, jak třeba vychovávati doma děti a zaříditi dům katolický); 8. Hospodárstvo (poučení o domácím a polním hospodářstvě); 9. Beseda (zábavné a poučné čtení); 10. Vseličo (různé zprávy osobní, o vynálezech, drobné novinky a vůbec všecko, čeho nelze pod hořejší nápisy vměstnati); oznamuje též knihy redakci doposlané. 11. Zápisnica (oznamuje výborové sezení a valnou hromadu spolku sv. Vojtěcha a sděluje, co se na nich usneslo); 12. Vyobrazenie (v textu podává 16tero dosti zdařile provedených obrázků.)

Pročež, kdokoli v Čechách a na Moravě rád bys Slovákům pomohl, ujmi se jejich lidové spisby a věnuj alespoň těch 50 kr. jim na tyto výborné novinky. U nás každé bratrstvo a každý spolek katolický mohl by po jednom výtisku odebírati. Pútník přihlíží též k takým čtenářům, jejichž oko ještě na starý tisk je navyklé, a proto jim k vůli se tiskne zvětša starým švabachem.

Z vlastní zkušenosti víme, že by „Pútník" hlavně na moravském Slovensku, na Valaších a ve Slezsku dobře posloužil a čtenářům velmi se líbil.

R. Svatopluk.

Chorvátská.

V Bjelovaru vyšla pod názvem „Naše žene" knížečka, kterou napsal G. Baričin. (Cena 50 kr.) Anonymní spisovatel přetřásá otázku o vychování a vzdělání dívek, o které se již více let u Chorvatů jedná. Tvrdí, že chorvatské ženy nejsou ve vzdělanosti pokročilé, že nechápají dobře svých mužův a že nemají pravého pojmu o osvětě a národním rozvoji. Podává návrh, aby se založilo vyšší ženské učeliště, které by mělo býti pokračováním vyšší dívčí školy, a určené pouze oněm dívkám, které nemají úmyslu věnovati se nějakému povolání, nýbrž chtějí národu sloužiti jako manželky a matky. Zároveň podává se tu osnova učební a rozvrh hodin. Hlavní myšlénka spisovatelova jest, že třeba chorvatským ženám podati více vědomostí, nežli jakých dosahují nyní ve vyšších dívčích školách. — Mladý povídkář Vladimir Borota vydal povídku pod názvem „Dina" (Cena?), jejíž děj vzat z obyčejného života. Líčí se tu život ženy, která vychováním a přirozenými vlastnostmi byla schopna, aby učinila šťastnou celou rodinu a sebe, ale sklamavši se ve svém muži, jenž ji zanedbává, opustí ho, aby se mohla milkovati s mladým člověkem, jenž zaujal její srdce. Než toto zdánlivé štěstí netrvá dlouho. Mladý muž ji opustí a ona oklamaná vrací se domů, kde brzy podlehne nemoci a zemře. Jednotlivé sceny ze života této nešťastné ženy spisovatel znalecky popsal, a třeba uznati, že si vybral nesnadný psychologický problem, který mu bylo zevrubně prostudovati. Povídka jest nevelikého obsahu, proto jest jen hlavní charakter důkladněji kreslen. Spisovatel má nadání a dá se očekávati, že vynikne. Kniha jest věnována nejlepšímu povídkáři Ksaveru Šandoru-Gjalskemu.

Neobyčejně nadaný básník August Harambašić podal veřejnosti nejnovější lyrické básně „Nevenke". (Cena 30 kr.) Když před čtrnácti lety Harambašić vystoupil po prvé se svými básněmi, byly naň upřeny oči mnohých Chorvatů. A také vším právem; jeho veliké nadání a nedostižná obratnost ve tvoření zvučných a jímavých veršů vzbuzovaly již tehdy veliké naděje. O tom, splnil-li básník ony naděje, nebudeme rozhodovati; ale podotýkáme jen, že chorvatské čtenářské obecenstvo velmi rádo Harambašićovy básně čte. V „Nevenkách" podává básník 60 drobných básniček, ve kterých opěvuje novou lásku. Ve zvonících verších vyjadřuje různé city, které v něm vyvolala zora nové lásky. Vedle své milenky nezapomíná na vlasť, jim chce věnovati svou duši a přinésti každou, třeba i nejtěžší oběť. Těmto dvěma předmětům věnován jest obsah básní různé ceny. Z některých vyznívá pravý duch lyriky, jiné jsou ovocem vyšší reflexe; některé jsou více, jiné méně původní, ale všechny jsou formou dokonalé. Básně byly již v různých časopisech vytisknuté; bylo by dobře, kdyby i Arnold, Badalić, Hranilović a Kranjčević sebrali své básně, jak to učinil již Harambašić a

Tresić. — Téhož času, co Harambašićovy „Nevenke“, vydány byly také „Immortelle“, pjesme Stjepka Španića Jsou to prvotiny začátečníka, který se vynasnažil, aby co nejlépe vyšňořil své prvé pokusy, a to se mu větším dílem podařilo. Z 60 básniček, v nichž opěvuje svou lásku a city, většina jest dokonalé, jen málokteré jsou slohem a veršem poněkud neuhlazené. V celku však básník dotkl se pravé lyrické struny; zvláště se čtenáři zamlouvá jejich národní duch. (Cena 30 kr.) Fr. Štingl.

Slovinská.

Psalmi. Preložil Ivan Vesel Založil prelagatelj. Tisek „Katoliške tiskarne“. V Ljubljani 1892. Str. 259 Cena 1 gl. 20 nv. — V této velmi vkusné knize podává básník, Ivan Vesel, plod více než desítiletého namáhání; ve vázané řeči velmi pěkným slovinským jazykem uveřejňuje překlad žalmů sv. Písma Tímto dílem se básník tak proslavil, že jej nyní možno počítati mezi prvé slovinské básníky, a žádná literární historie slovinská pojednávající o rozvoji slovinského básnictví zajisté nevynechá Ivana Vesela. Jméno Ivana Vesela jest již ve slovinské literatuře dávno známé; jeho pěkné a umělecké překlady Puškinových a Lermontových básní, uveřejněné v „Letopisu“ a „Slovanu“, svědčí o velikém básnickem nadání. Kniha, o které dnes dáváme zprávu, imponuje čtenáři jakousi čárovnou silou a nutí ho k podivu. Poesii sv. Písma přesaditi na domácí půdu v moderní formě není snadnou prací, a proto každý Slovinec jest básníku vděčným, že tak s výtečným úspěchem to učinil. Básník nelekal se žádného namahání, jen aby mohl proniknouti důkladně do duševního stavu žalmistova a tím i k jádru žalmu samého. O básnické formě nemůžeme ničeho jiného říci, nežli vyjádřiti podivení nad obratností, s jakou básník někdy nahromaděné myšlénky jasně vyjadřuje v nejrozmanitějších verších. To, co u mnohého, byť i dobrého básníka, mnohdy unaví — jednotvárnosť formy, — jest tu nemožným Čím dále, tím raději čteš. Takové rozmanitosti formy dosud snad nemá žádný slovinský básník Jazyk jest dokonalý, právě tak vybroušený jako Gregorčičův; jest takořka na vrcholu rozvoje. Na každé straně pozorujeme, že jest básník znalcem slovanských jazyků. — Veselova kniha „Žalmů“ stane se jistě pramenem zlatých pravd a bohumilého ducha pro všechny; neboť hojnosť krásných myšlének podaných čistým a vznešeným jazykem hodí se učitelům i kněžím, kteří mohou časem některé podati mládeži, aby se jim učila na paměť; vzdělanci mohou si v nynější materialistické době touto knihou šlechtiti srdce v pravém slova smyslu, a kněz se osvěží v mnohých trudných a smutných chvilkách čtením těchto krásných plodů pravé poesie. Fr. Štingl.

Srbská.

Gimnazijalac. Rad družine učenika II. beogradske gimnazije; druga svezka. Beograd, 1892. str. 138. Cena 50 para din. — Jak asi již čtenáři z hořejšího nadpisu poznali, máme před sebou publikaci zvláštního druhu Ředitelství bělohradského gymnasia vydává občas duševní plody svých žáků. — Dříve než se o této knize zmíníme, povíme, co některé srbské listy o tom soudí, že gymnasisté své literární plody tisknou a do světa posýlají. Mnohé to bez váhání odsuzují; žáci na gymnasii mají prý se pilně učiti a čtením poučných i zábavných spisů ducha a srdce vzdělávati; cvičí-li se již v literární práci, není dobře pokusů dáti vytisknouti. Úcta k literatuře vyžaduje, aby tisknuté slovo se pokládalo za jakousi vzácnou, posvátnou věc, jež se nesmí dáti dětem ku hraní. Kdo záhy se počítá mezi literáty, ten v pozdějších letech stává se k literární práci chladným, buď ji úplně zanedbávaje nebo mechanicky odbývaje. Proč se vlastně literární pokusy tisknou? Starší čtenáři se z nich ničemu nenaučí a mladším čtenářům třeba, aby četli práce zralých, osvědčených literátů, aby se něčemu přiučili. Jest sice pravdá, že velicí geniové již záhy rozepjali křídla. Mozart jsa ještě dítětem psal překrásné sonaty, Bl. Pascal ve svém dvanáctém roce řešil všechny matematické úlohy, Mezofanti záhy znal více jazyků, Victor Hugo jako jinoch šestnáctiletý dostal za své básně prvou cenu akademie — ale to jsou geniové prvého řádu. — Z takových důvodů odsuzují jednání ředitelství bělehradského gymnasia. Jiní zase tvrdí pravý opak a jednání zmíněného ředitelství chválí, vyvracejíce všechny shora uvedené důvody. Právě tím prý se pěstuje láska a úcta k tisknutému slovu. Jak prý se má naučiti člověk plavati, když se mu do vody nedovolí?

Také tím prý se nestanou žaci v pozdějších letech nevšímavými k literární práci. Srbští spisovatelé, St. Novaković, Čed. Mijatović, dr. Vladan Gjorgjević jsou také spisovatelé z gymnasia! Kdo má pravdu, nechť laskaví čtenářové sami rozhodnou! Uvedu nyní obsah „Gimnazijalca". Na prvém místě jest báseň „U noći" od žáka 5 gym. tř, Čede Lj. Petrovića. Báseň není právě špatnou; dá se jí vyčítati pouze to, že některý verš jest střízlivou prosou. Po této básni následuje „Badnji dan na božić, od Tihoslava Tošića (5. tř.), popis národních obyčejů srbských na Štědrý večer a Boží hod. Povídka „Mihajlo" od žáka (7. tř.) Vojislava M. Miloševića jest poněkud naivní; není ovšem s podivením, v těch letech není snadno psáti „črty z minulosti". Větší a delší báseň v 5. odděleních pod názvem „Pustinjak" od J. P. Drobnjaka (8. tř.) jest slabou, nejasnou a konfusní. Pochváliti třeba však formu; verše jsou tak zvučné, jako u básníka Zmaja. Nejlepší spis jest „Borba srpskih ustanika protiv Dahija" od Mil. L. Kostića (8. tř.). Zmínky zasluhuje též cestopisná črta od N. Matijevića (8. tř.) „Na Neretvi". Ku konci jsou dva překlady; jeden z frančiny, oddíl to z Chateaubriandových „Mučedníků" od Lj Mihajlovića a druhý z němčiny od D. Ž. Arandjelovića pod názvem „Nesretna kraljica". Překladu z frančiny nelze ničeho vytýkati, ale tím více onomu z němčiny, jenž se nehodí pro gymnasisty. Smutné zkušenosti a utrpení žárlivé královny vedle muže nevěrného není lekturou pro mladého gymnasistu. Vše v pravý čas! —

Čeda Mijatović. — 6. října 1892 uplynulo 50 let, co se narodil slovutný učenec a literát srbský Č. Mijatović. Č. Mijatović obohatil srbské písemnictví mnohou krásnou a cennou perlou nehynoucí ceny; a poněvadž jest nyní právě v nejlepší mužné síle, může Srbie očekávati od něho ještě mnoho děl, která budou ozdobou srbské literatury. Zaslouží si proto, že Srbové jeho 50leté narozeniny stkvěle oslavili. Narodil se v Bělehradě r. 1842.; gymnasium studoval v Bělehradě a vyšší učeliště navštěvoval v Mnichově a Lipsku. R. 1865. vrátil se do vlasti a stal se profesorem na „Veliké škole" v Bělehradě. Později byl ministrem financí a předsedou ministerstva Jako srbský učenec, plodný a nadaný spisovatel, stojí Č. Mijatović v prvé řadě srbských literátů; píše o nejučenějších a nejtěžších otázkách historických a politických tak jasně a krásně, že se počítá mezi prvé stilisty. V něm se druží německá hloubka s francouzskou elegancí a nade vším tím se vznáší srbský hrdý vzlet — bujná fantasie a vřelé srdce. Sepsal tato díla: „Izvod iz političke ekonomike", „Kratka nauka o financijama", „Studije o staroj srpskoj trgovini", „Pad Carigrada" atd.; hlavní dílo jeho jest: „Despot Djuradj Branković". Také jeho novelly náleží k nejlepším plodům srbské belletrie. Před třemi lety poděkoval se z ministerství a odešel se svou rodinou do Anglie, kde nyní žije ze své novinářské práce. Zajisté špatná to odměna tak slovutnému muži za jeho literární díla a státní službu. Snad se Srbie rozpomene a „Srpska kralj. akademija" povolá ho zpět, aby se mohl oddati klidnému a bezstarostnému životu a dále úspěšně pracovati v oboru srbské historie — neboť ten obor jest pro Srby a jejich národnosť dnes nejdůležitější.

Fr. Štingl.

Německá.

Seume, Lebensbild eines Deutschen Mannes. Jako naše tak i německá literatura hemží se spisy protikatolickými. Tak stěžuje si kdosi ve „Vaterlandu", že se na Moravě i dětem ve škole dávají ku čtení německé knihy, které si tropí posměch z kněžstva; stěžovatel uvádí za příklad knihu: „Seume, Lebensbild eines deutschen Mannes für die Jugend" erzählt von Jelen.

„Wie ein Tiroler Büblein deutschnational wurde" zove se kniha, která nedávno v Tyrolsku pro hrubé urážky náboženství a duchovenstva byla skonfiskována.

Kapesní bible. V Berlíně vyšla malá knížečka o 12 stránkách drobného tisku, sepsaná nejspíše od žida. Rozdává se zdarma a jen do Rakouska dostalo se jí 500.000 ex. V Hernalsu u Vídně byla i dětem rozdávána. Tato brožura jest namířena proti Starému a Novému Zákonu, proti církvi a kněžstvu. Spisovatel obrací se nejprve k čtenáři, jejž nazývá „milým přítelem." Moderní věda odkryla prý staré bludy, a proto přijde-li kněz s biblí, má se jej čtenář otázati, zdaž Písmo sv. obsahuje pravdu. Nedokáže-li toho kněz, má jej tazatel odehnati. I ženy mají tuto knihu čísti, aby nevěřily nedělním kázaním. Ba i děti mají se z ní poučovati:

Lass auch die Schrift die Kinder lesen
Das sie vom alten Wahn genesen,
Weil es den Denkenden empört,
Was man sie in der Schule lehrt.
Und brauchst du mehr, so schreibe hin
An den Verleger in Berlin,
Sobald dein Schreiben er erblickt,
Er dir umsonst dies Schriftchen schickt.

Nyní vystupuje spisovatel proti Starému a Novému Zákonu. Většina osob Starého Zákona je mu mythos, i Mojžíš není u něho historickou osobou. O životě a působení Ježíšově nevíme prý ničeho, leda že byl tesař, jenž způsobil zbouření a za to byl usmrcen. Apoštolé byli nevzdělaní lidé, evangelia a epištoly neobsahují pravého života Ježíše Krista Vůbec všecko je klam a mam. Více viz ve „Vereinsblattu" v č. 24. ze dne 15. prosince 1892., z něhož tyto ukázky uvádíme.

Tato kniha je prý důležita mimo děti hlavně pro dělníky. Pro tento spis seřadilo se ve Vídni několik katolických mužů, kteří jsou odhodláni vydávati a zdarma rozdávati brožury katolické.

(+15.) **Rabínská moudrosť.** Mladoboleslavský rabín, Dr. Grünwald, jinak také pseudonymně Dr. Thugut, vydává práci „O vlivu žalmů v katolickou liturgii". Ne lacino. Dosud vyšly 2 sešitky, dohromady o 36 stránkách a každý sešit stojí marku či 60 kr. — Dle Saycea každý semita je skrz na skrz obchodník a sprostředkovatel, a jeho nejpřednější zaměstnání byl obchod duševním statkem. Ač je to pravda, přecet nikdo by se byl nenadál, že některý rabín až tak daleko se pustí, — loupiti na poli katolické liturgie. Dr. Grünwald jest jiného mínění. Vliv žalmů na židovskou liturgii nechává pěkně stát; ať si ji jeho souvěrci v modlitebních knihách najdou sami.

Ale katolická liturgie, ta zdá se mu, že potřebuje jeho pozornosti a práce. Woltairův komentář žalmů a podobné dílo jiného ještě francouzského benediktina měl sice před očima, ale žádné nenašlo u něho mnoho blahovůle. Panu Grünwaldovi tyto práce nestačí. Nic prý úplného dosud neprovedeno, ani římský misál ne. Ubozí benediktini! Napsali tedy taková pojednání, že i rabín se domýšlí předstihnouti je! — Úplné ovšem není ani dílo Grünwaldovo, jak se rozumí; ale za to otevírá před očima objevy a překvapení, že by cos podobného zajisté ti benediktini byli nedovedli.

Gloria prý zní v církvi katolické: „Gloria in exelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis". Nic víc? Kollecta prý zní nyní: „Deus vobiscum. Amen." K tomu v poznámce přičiňuje učený doktor toto poučení: „Ve mši gallikanské zní collectio takto: Exaudi nos Deus pater omnipotens."

Muž, který toto píše, má, jak praví, dvojí vydání misálu římského, z něhož prý cituje. Udává taky úplný titul svých vydání. Nápis staršího exempláře je dle něho takový: Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Consilii (sic) Tridentini restitutum S. Pii V. Pontificis Maximi (sic). Jussu editum Clementi (sic) VII. Auctoritate recognitum. Aped (sic) Nicolaum Pezzana 1755.

Breviář dle něho dělí se zevně na čtyři díly, které se zovou dle čtyř ročních dob. „Die innere Eintheilung besteht verzüglich (sic) in den Psalterium proprium de tempore, proprium sanctor, commune sanctor". — Něco níže píše: „Es ist ... der Unterschied zwischen horae und feriae zu bemerken, deren Begriff in dem Worte Tagzeiten vereinigt sind (sic!?)

Tomáše Aq. takto cituje pan rabín: Summa theologiae, 2, 2, Quaestiones (sic) 91 Articula (sic) 2.

Papež Lev I. je mu „**Levius**" (sic) I.

Woltairův známý komentář cituje „Psallite weise"; (dílo zní: „Psallite sapienter".) Lapsus specielně židovský přihodil se mu s citováním Herdera. Píše totiž mladoboleslavský rabín: „Herder, ten jemnocitný znatel hymnů, nesoudí o nich příliš jemně, když praví: Myšlének je vůbec v hymnech po řídku, mnohé nejsou leda slavné recitace známých příběhů, anebo jsou to známé modlitby a prosby. Skoro všechny mají týž obsah." Ale toto uvádí Herder ve formě koncese toliko; proti tomu však staví stkvělé, nadšené, duchaplné líčení toho, jaká síla v hymnech se kryje! Než rabín Grünwald toto zamlčí, a ono za konečný úsudek Herderův cituje. Kdo už tak jedná, tomu nedostává se schopnosti i tak zřejmou věc pochopiti a podati.

Na třetí stránce od konce v 2. sešitu přistupuje konečně pan Grünwald

ku svému thematu: jak se používá žalmů v katolické liturgii. (což je ostatně něco jiného, než značí titul práce: „vliv žalmů v liturgii katol.“). A tu, pokud se dotýká liturgie katol., podává toliko nejvýš bídný výňatek z Woltaira. Nechybí ovšem taky přídavky jeho; ale jaké! Na př. Woltair praví: „im Officium Allerheiligen“ a Grünwald přidává: „im Officium der Allerheiligen“.

Charakteristická jsou slova rabínova: „Mit dem ersten Psalm hebt im monastischen Officium die Prim des Montags an, den Mönchen zu heiliger Erinnerung.“ Puntík a dost. Kdo ale chce zvěděti, nač mají mniši býti tímto prvním žalmem upamatováni, ať vezme do ruky Woltaira I. 8, tam najde citovanou větu slovo za slovem, ale i se závětím. —

Originelní je nápad p. Grünwalda, že 1. žalm je prý prostředkem proti abortu! —

Jak již z toho viděti, je Grünwaldova práce slátanina a svědčí téměř na každém listě o něm samém, že na tomto poli, na něž se s cizími excerpty pustil, jest úplný ignorant. A teď to nejpěknější. Tento literární čin Grünwaldův posuzuje ve jménu německé vědy universitní profesor a doktor z Jeny, Siegfried, v Brunšvickém časopisu „Theolog. Literaturbericht“ (1891 str. 63.) těmito slovy asi: „Grünwald provedl svůj úkol duchem v pravdě vědeckým, a můžeme mu pouze gratulovati, aby se mu podařilo tento ohromný material tímtéž objektivním způsobem zmoci a vypsati i dále. Snad potom později pojme ve svou práci i církevní píseň protestantskou!“ Zde již vysvětlivek netřeba. *)

Dle Stimmen aus M. Laach 1892, 4.

Česká.

Časopis Matice moravská. Redaktoři: Vincenc Brandl — Frant. Bartoš Hlavní spolupracovníci: F. A. Slavík, Dr. Fr. Kameníček. Ročník XVI. V Brně, 1892. Ročník tento věnován je památce Moravana J. A. Komenského. Mluví se proto na více místech o něm Rodištěm jeho dle všeho jest Nivnice. Sděluje se ostatně také pověsť, že se narodil „na lukách u cesty z Bánova, když se rodiče jeho z Komny do Nivnice stěhovali“. Životopisný nástin o Komenském podal prof. Fr. Bílý dosti střízlivě a, co zvláště sluší vytknouti, věcně. Uznává totiž, že K. užil ku svým pracím i spisů a myšlének jiných, zejména těch, jež pronesli Francouz Montaigne, Švýcar Bonneus, Angličan Laurie, Němec Alstedt a Bodinus; osnovu k nesmrtelnému Labyrintu světa převzal Komenský od slovutného vrstevníka Jana Valentina Andrea; jeho Janua linguarum má základ v jesuitské „bráně“, která byla složena Španělem Vilémem Bateem a přeložena v osm jazyků; „Historie o těžkých protivenstvích jest spis původně Foxem podniknutý. Učení na tehdejších školách nemohlo nikterak Komenského spokojiti Vyznalť sám, a to o školách bratrských, že z nich řídko kdo začátky nějaké podstatné vynášel; na čtenářství a písařství mládež vynakládala svá školská léta a při tom na kouštěk hlasové hudby a počtářství; uchytil-li kdo drobet latiny neb němčiny, měl to za zvláštní kořisť. Školy katolické a bratrské při tom vynikaly aspoň kázní, ale podobojí ani tím. Nebyl však s tehdejším školstvem nespokojen toliko Komenský; ale i Baco, Ratichius, Oxenstierna, Vives Erasmus, Sturm, Frischlin, Lipsius, Scraliger a j. — K realnému vědění na prvním místě počítal K znalosť náboženství. — Latině prý zasadil smrtelnou ránu, ale sám jí dbal jak jen bylo lze, pokládaje ji „za společného evropských národů Merkura, učenců sponu a učenosti člun.“ — Když byl ve Fulneku ustanoven správcem latinské bratrské školy, byl zároveň dozorcem těch studentů, kteří tam odevšad byli posýláni, aby se naučili němčině. — Kdo vytýká církvi katolické, že obmezuje dogmaticky svobodu slova, ať si připomene, že také Kom. musil se obhajovati před synodou, a ta byla bratrská. — V pracích svých literních měl Kom. placené pomocníky. I to je zajímavo, že humanistické jeho zásady přijala Londýnská lóže svobodných zednářů, tak že posud žijí ve 2500 zednářských družstev! — Autor, jakož se snadno rozumí, hájí též Komenského z podezření, že nebyl jen tak ušetřen při dobývání Lešna; hájí ho proti Bayleovi a Adelungovi, klidně však a vážně. Jen v závěrku velebí prof. Bílý Komenského jako „muže Božího“ ducha genialního, pracovníka podivuhodného — nedivíme se tomu, ale že by nám měl býti Komenský „vzorem, jak možno vlastenectví spojovati se světoobčanstvím“, tomu tvrzení přisvědčiti nemůžeme.

---

*) Pozn. red. Před několika lety zaslal Dr. Grünwald část této práce do „Vlasti“, byla mu však vrácena.

Jiný delší článek napsal K. Kořínek o Františce Stránecké, lépe o jejích písemných pracích, jak vyšly tiskem v Brněnském „Obzoru“ a v „Moravské bibliotéce“. Jest to roztřídění a jakýsi rozbor písemných plodů Stranecké, jež se tu dělí ve čtyři skupiny: „Fotografie“ (kratší práce), kresby povahopisné, tendenční (poučné a výstražné), a posléze humoristicko-satyrické. Úvaha svědčí sice o zasloužené vřelé úctě k zesnulé spisovatelce, ale též o péru poněkud ještě neobratném. Zejména zakončení rozboru zdá se býti kusé.

Redaktor „olomouckého musejního časopisu“ V. Houdek sdělením o písni „Siladi a Hadmaži“ očisťuje Kollára nařknutí z plagiatorství. Kollár totiž r. 1834. uveřejnil ve svých „Národních Zpěvankách“ balladu „Michal Siladi a Václav Hadmaži“. V Uhřích od r. 1884. rozšířilo se však mínění, že ballada tato není původně slovenská, za jakou ji Kollár vydával, ale maďarská, a od Kollára samého na slovenčinu teprve přeložena. Nyní r. 1891. nalezena celá ta báseň ve starém psaném kancionálu, (jenž náležel Turé Luce u Myjavy, nyní však pod jménem Luborčenův „Turolucký kancionál“ jest majetkem olom. musej. spolku) zřejmě v původním slovenském textu z r 1560., kdežto maďarský překlad její patrně pochází až z r. 1571. Tím objevem má býti uctěna 40. ročnice úmrtí Kollárova, a po případě i památka stých jeho narozenin. O kancionalu jedná též prof. Konrád, a to Tištínském (Tištín, původně Čistín, jest městečko u Kojetína), který nyní náleží Františkovu Brněnskému museu. Konrád zkoumá jej po stránce hudební a shledává, že obsahuje písně původem, textem a nápěvy staročeské, a dospívá na tomto základě k úsudku pozoruhodnému, že totiž jedna jest vzdělanosť českého národa v Čechách i na Moravě, a že jeden jest jeho dějinný vývoj.

V. Dušek uveřejnil tu článek: „Řeč lidová a řeč knižná“. Zmíniv se stručně, kdo a jak dosud pracoval o české dialektologii přirovnává řeč knižnou ku stromu šlechtěnému, lidovou pak k jabloni plané. Jako z pláněte roubuje se štěp, tak lidová řeč dává sílu a život knižné. Potom ukazuje specificky důležitosť řeči obecné pro knižnou.

Nejdelší prací Časopisu jest asi kriticko-historický rozbor Jos. Pekaře: „Kandidatury Přemysla Otakara II. na německý trůn.“ Tvrdívá se, že králi Přemyslu třikrát byla nabízena německá koruna: r. 1255., r. 1256., a posléze r. 1272. Pisatel píše o věci velmi důkladně a soudí o kandidatuře r. 1255., která se pokládá za nepochybnou, že nelze dokázati, že by toho roku skutečně Přemyslovi německá koruna nabízena byla. Myslí též a uvádí toho důvody, že se tak nestalo ani r. 1256. Míní však, že se Přemysl o vládu v německé říši r. 1273. ucházel sám.

Mimo tyto jsou v uvedeném ročníku ještě jiné práce odnášející se více méně ke kulturním dějinám Moravským nebo k folkloru. Jsou to práce Bartošova, Rezkova, Rybičkova, Rypáčkova, Sedláčkova, Václavkova a Cvrčkova. Kameníčkův „Archivní rozhled“ není než materiál dějinný, nespracovaný z „Kopiáře moravských sněmů“ a „sněmovních památek.“ Drobnější jsou „umělecké a vědecké zprávy.“ V „literatuře“ posouzeno asi 24 knih a časopisů — Všech členů má Matice moravská 1262. — Ku třetímu sešitu přidána jest Komenského mapa Moravy dle vydání z roku 1633: „Moraviae nova et post omnes priores accuratissima delineatio auctore J. A. Comenio“ Jest to táž mapa, jako přiložena jest k „Časopisu musea království Českého“ sešit 2. a 3. ročník LXVI., o jejíž reprodukci postaral se prof. Jindř. Metelka. Dodávám, že originál této mapy zachoval se na naše časy od r. 1633. toliko ve dvou exemplářích: jeden náleží faráři v Bojkovicích na Moravě Janu Ev. Jelínkovi, který i jiná ještě Comeniana vystavil loni na jubilejní výstavě, a druhý exemplář uložen je v národní bibliotéce Pařížské.

Tom Coufal.

Nová proza. Moderní novelly. Sepsal Ferdinand Schulz. Salonní bibl. čís. LXXIX. V Praze, J. Otto 1892. Cena 1 zl. 50 kr.

Dosti objemná kniha obsahuje dvě v pravdě „moderní“ novelly: „Z kulis života“ a „Majorátní pán“. Soukromník Borecký z venkova přestěhoval se do Praby a zařídil si zde nádherný byt. Barevná okna objednal u dovedného pražského řemeslníka, sklenáře Voborníka. Poctivý ten mistr má dvě děti: Štěpána, medika, a Lidmilu, která mu kreslí a vlastně umělecké práce vykonává. Chcete-li poznati citlivůstkářku, nervosní, skoro bych řekl hysterickou dívku: prosím, čtěte novellu „Z kulis života“. Lidunka mluví jako filosof, jako přeučená, a sotva že Borecký se objeví — už se do něho zamiluje. Když řekl, že se mu nelíbí „vyzáblé, hubené ženské postavy bez pořádných ramen, loket a tváří“ (bylať Lidunka též taková) — chtěla šmahem vzíti arsén, a „rychlé, náhlé ukončení života bez-

toho už ztrápeného zdálo se jí jediným vysvobozením z té trýzně". — Jaké jsou to nyní povahy, jež nám spisovatelé předvádějí! Život nemá ceny pražádné; pro maličkosť se střílí, věší, otravují atd. Ale Lidunka si to rozmyslí. Aby nabyla oblých forem, počne užívati arsénu v malých dávkách; medik Štěpán, bratr, krmí ji tímto jedem a vida patrný výsledek, již již se kochá myšlénkou, že bude toto léčení jeho specialitou, a že jistě brzy a hodně zbohatne (toť „ideální", v pravdě „moderní" mladík!) Příliš hodnou dcerou se Liduška nejeví. Ač žijí rodiče její ve veliké tísni, z pouhého vrtochu usmyslí si, že pro Boreckého, jenž dával jim značný výdělek, pracovati nebude. A nepracuje, ač otec má slušné zálohy již vybrané. Toť zajisté dcera naprosto „moderní". Když Borecký opatří jim výdělek jiný, nechtěje, aby věděli, že on to učinil (dvě barevná okna do chrámu se sv. Vojtěchem a sv. Ludmilou) a pan farář prostými slovy Lidmile vykládá o kresbě křesťanských světců a požadavcích při ní, pojednou slečna, jež stále deklamuje a ve vysokých sférách se pohybuje, jeho „učeným slovům" — nerozumí, a jako na důkaz, jak je nevědomá, prostá a skromná, začne hned přednášeti jako doktor esthétiky; místy mají některé její vývody přídech socialistický. Borecký, vrátiv se z krátkého pobytu na venkově a zavítav po delší době k Voborníkovům, nalezá Lidmilu úplně rozkvetlou a krásnou (ten zázrak způsobil arsénik) — vyzná jí lásku upřímnou, chce ji pojati za ženu — ale Lidmila se v noci otráví arsenikem, vezmouc všechnu zásobu, již měl bratr medik ve stolku.

Proč? „moderní novella" neudává. Vždyť přece Boreckého milovala a byla tedy u cíle své touhy. Zajisté, znamenitá to dcera! Což na tom, že nechala rodiče v soužení, bídě a žalu! Což na tom, vždyť je to — „moderní" dítě, a v její povahu nepadá záře víry a o Bohu v jejím srdci není stopy. Proto vykonal svůj úkol arsenik.

Druhá novella „Majorátní pán" je obrázek smutného vychování šlechtice jedináčka. Jen bychom tomu se divili, že dáma tak zbožná, jako hraběnka Orsická, a strýc její, plukovník Buchenheim, jenž „byl pobožný, chodil na mši, modlil se, mluvil o zpovědi s hlubokým přesvědčením" — a kteří řídili vychování „majorátního pana" Eduarda, byli by si při tom vedli tak bídně, že by naprosto byli zanedbali vychování náboženské, ba že by byli svěřili děcko takovému darebáku, jako byl vychovatel Schnepf! Ovoce ovšem bylo smutné. Na podobné novelly už je „šablona" a kráčí se tu cestou silně vyšlapanou. Žid, směnky, cirkus, krasojezdkyně, útěk s ní, otec s asistencí policie za synem atd. „Majorátní pán", když jej otec přivezl z Brusselu, kdež vystupoval s krasojezdkyní Stellou, s níž byl ujel, chopí se revolveru poraní se, nikoliv však smrtelně a pak — snad žije život lepší; ale ta kajicnosť v rámec' „modernosti" už nepatří, proto u ní novela končí. Jak pravíme: šablona v druhé novele, nepřirozenosť v prvé. Tady arsenik, zde revolver, hýření, svádění děvčat atd — inu, není nad „modernosť!" Co by si bez ní „saloní" biblioteka počala?

Černá hodinka. Vzpomínky členů „Máje". V Praze 1892., F. Šimáček, nakladatel. Cena 1 zl. 50 kr. Díl I. Kniha obsahuje většinou velmi pěkné příspěvky českých belletristů s autografy jejich — téměř napořád pravé „vzpomínky." Ad. Černý popisuje první návštěvu Lužice a zasloužilého vlastence Hórnika; Ed. Jelínek věnoval pěknou vzpomínku nešťastnému synu Polsky Felixi Sójkovskému, uprchlíku ze Sibiře; Jiří Bittner podal kratičkou črtu z polského povstání r 1863, (pointování jest méně šťastné) Antoš vzpomíná Fügnera a Tyrše; Vrchlický záhy zesnulých Prokeše a Bohd. Jelínka; z příspěvku Heritesova nejhezčí je druhý „nejcennější honorář" (dobrotivá paní četla jeho povídku „Příslušníci", v níž líčí útrapy dětí „na obec" poslaných postrkem a ujala se sirotka, aby ho toho osudu uchránila); Heyduk líčí, kterak meškal v Benátkách „u dvou českých generálů" a Havlík vypravuje, jak „V pohnuté době" — za Kolera — pobloudil, jako asi velmi mnoho jinochů; Dr. Pippich seznamuje nás se svými snahami, pořádati časem sjezdy všech českých spisovatelů; Karol. Světlá nakreslila v rámec staré Prahy obrázek, jak se seznámila se svým zvěčnělým chotěm, prof. Mužákem; Antal Stašek a Klášterský vrátili se zpět do krásných let studentských a předvádějí některé události z gymnasia — ač myslíme, že (Klášterský: „Žalovat") vzkaz profesorův po někom, že některý spolužák neměl praeparaci a neuměl latinu, nelze považovati za zlomyslnou „žalobu" školní v ošklivém slova smyslu; Herben píše rozmarně o své dědině, jak tam lidé o něm soudí; že postrádala vesnická žena v některé knize „nábožné čtení" a proto ji vrátila, tomu ať se nediví — prostý lid venkovský má takové čtení, bohudíky, rád. Rais povídkou „V Bělidle" vypravuje episodku ze svého života, přiznávaje, „že jen dělníci v bělidle dokázali, že neutekl a těch 11. měsíců v Němcích vydržel"; Jirásek načrtl velmi rozmarně, kterak dostal honorář za to, aby nepsal; příspěvek Guthův

zdá se nám méně býti vhodným do „Černé hodinky"; mimo to přispěli G. Preissová, R. E. Jamot a Bož. Viková-Kunětická. Veršovaná „vzpomínka" jest jen jedna: „U mých dětí o mém dětství" od M. Šimáčka. Jsou to v pravdě krásné, hluboce procítěné sloky, jimiž vzpomíná matky, již nepoznal, otce, děda, babičky i sestry matčiny a přeje svým dětem šťastnějšího dětství, než měl sám.

Z posledního polského hnutí. Napsal Ed. Jelínek. V Praze, 1893. F. Šimáček. Cena 60 kr.

Malá ta knížka úhledné úpravy obsahuje tři povídky: „V maurském kabinetu"," „Kletba bídného člověka" a „Lakomec." V prvé líčí se, kterak Zdislav Pavlovský uprchl z vlasti, stihán byv varšavskou policií; zanechal starou matku a sestru. Zoška — sestra — vzala si Alex. Veluňského, jemuž náležel statek Kuzinov. Zdislav po letech vrátil se na zapřenou jako synovec Ruckého Konstantin; při plesu sešel se tajně se sestrou v „maurském kabinetu;" manžel vypozoroval je, viděl, jak se objímají, a nejsa zasvěcen, že to je bratr choti jeho, nazejtří ze žárlivosti zastřelil ho na honě. Statek zpustl a klíčník s chvěním vypravuje, že v „maurském kabinetu" obchází — duch Zdislavův. Ve druhé povídce čteme, kterak Jan Koliński, člověk záhadný, o němž nikdo nevěděl, z čeho žije (byl vyzvědač tajné ruské policie) vzal si vřelou polskou vlastenku Janinu za choť. Vypátral tajnou schůzi polských povstalců v opuštěném domě, přepadl je s ozbrojenou mocí — a i jeho vlastní choť, již miloval, byla zde postižena a zatčena. Ze zoufalství se odrodilý Polák pak oběsil. „Lakomcem" byl Medard, stařec, na němž Delore žádal 10 tisíc pols. zlatých ve prospěch povstání; lakomec nedal, ač byl Polák tělem i duší... nedal z lakoty. Přijde k němu Rus Brylkin, policejní činovník, děkuje mu jmenem vlády, praví, „že je dobře zapsán"... tato důvěra „Moskalů" souží a trápí Medarda, přemůže i jeho lakotu, po odchodu Brylkinově nemešká, rychle se obleče a sám donese Delorovi — 20 tisíc pols. zl. na povstání...

Všechny tři črty Jelínkovy jsou pěkné. Nejvíc ovšem románovitě zbarvena je povídka prvá. Jan Hejný.

Poesie. Alex. Puškin: **Evžén Oněgin.** Přeložil V. A. Jung. 14 svaz, sborníku světové poesie, jejž vydává Česká akademie. V Praze, J. Otto 1892. Cena zl. 1·50. — Oněgin, román v osmi zpěvech, jest báseň proslulá, jedna z nejkrásnějších Puškinových a slovanských vůbec. Oněgin je mladý muž, jenž přesytiv se duchaprázdným životem v městě, uchýlí se do venkovského ticha, kdež seznámí se se sousedem Lenským, ideálním člověkem. Lenského snoubenka je Olga, prostá a šlechetná dívka, jejíž romantická, vášnivá sestra Taťana zamiluje se do omrzelého Oněgina. Ten neopětuje lásku její a Lenský, domnívaje se, že Oněgin mu chce odlouditi Olgu, vyzve jej na souboj — a padne v něm. Taťana provdá se do Petrohradu; po letech sejde se s Oněginem, jenž k ní vzplane láskou, ale ona mu dá na jevo své — opovržení. Toť zajisté na objemný román látka nevalná. S toho hlediska ovšem nelze posuzovati Oněgina. Cena jeho jest v překrásném líčení ideálního i reálního ruského života a v půvabném slohu. Puškin jej psal v letech 1825—32; české ukázky překladu porůznu objevovaly se před mnohými již lety v našich časopisech. V. A. Jung již dlouho žije v Americe a některé stati svého překladu posýlal do „Zlaté Prahy". Nyní vyšel překlad celý; je velmi plynný a lahodný — a Oněgin právě pro svou pestrosť střídajících se obrazů i rozmanitosť slohu pro překladatele je kus nesnadné práce. Tím větší zásluha Jungova — teprve v posledních několika letech počínáme se odvraceti od literatury německé, jež nám byla dlouho prostředkyní světových literatur a jíž jsme byli téměř prosyceni.

České písně. Napsal Jos V. Sládek. Nakl. Fr. Horálek, knihkupec na Král. Vinohradech 1892. Cena 20 kr.

Malá knížečka tato obsahuje 15 písní, opěvajících vlasteneckou statečnosť, vybízejících k odvaze, boji a vytrvalosti v zápasu o jazyk a národnosť. Některé („Svatý Václave", „Modlitba") jsou krásné; hezké jsou všechny. Jen ve písni „Svatý kraj" shledáváme se zase se starou známou, lživou frází:

„zde za volnosť, a otců víru
zved' Hus a Žižka korouhev"

prosím: jaká to byla ta víra otců? Taková ne, jak ji novotou bludařil Hus a po něm Luther a jiní „reformatoři". Právě Hus se zpronevěřil víře otců, a ti, kdož zdvihali korouhev víry otců — to byli věrní a upřímní katolíci.

V jinak hezké sbírce Sládkově je taková fráze ve vínku briliantků tuze falešným drahokaménkem, jenž ruší třpytnou záři jejich svým slepým leskem a svou otřelostí. Jan Hejný.

(19) **Kalendář českých rodin na obyčejný rok 1893.** Ročník V. Nakladatel F. B. Batovec v Praze. Cena 25 kr.

Kalendář vyniká slušnou úpravou, četnými vyobrazeními a lácí. Není tedy s podivením, že má hojně odběratelů a velkého rozšíření Nalezli jsme dvě kratší pojednání, s nimiž rozhodně nesouhlasíme a pro něž kalendář ze svého stanoviska doporučiti nemůžeme. Jsou to články na str. 67. „Spalování mrtvol" a na str. 77. „Galileo Galilei". V odstavci prvém horuje se pro spalování mrtvol s nářkem, „že pohřbíváním mrtvol a dlouho trvající jejich hnilobou — zvláště ve velkých městech — vzduch a voda se v netušeně velké míře na úkor živých otravuje (!?), jest dosti známá věc". Že by právě hřbitovy byly otravou lidstva, nezdá se dokazovati dlouhý věk hrobníkův. Uvedený pak článek pokračuje dále: „Jest tomu asi 20 let, co přetřásána horlivě v kruzích vědeckých otázka, jak úplně v prach a popel obrátiti tělesné pozůstatky člověka na základě požadavků veřejného zdravotnictví. Co nejlepší způsob docíliti rychlého rozkladu pohřbeného těla na místě, pozvolného hnití, škodlivého zdraví, uznáno všeobecné (?) spalování mrtvol. Vzdor (!) velikému odporu (kde jest odpor, tam není uznání všeobecného; !) nalezá se otázka spalování mrtvol v příznivém řešení." Po této chvalořeči vykládá se o rozšíření spalování mrtvol v Německu, Francii a Italii. Na to popisuje se budova ku spalování mrtvol v Drážďanech, jakož i obřady s tím spojené. Tím spalování mrtvol jest zachráněno!

Článek druhý „Galileo Galilei", když již vůbec byl přijat, měl býti podán jinak, a nemusily se zde činiti nájezdy na církev katolickou.

Do kalendářů, které do rodin přístupu zjednati si chtějí, takovéto články rozhodně se přijímati nemají.

Ostatní stati nemají ničeho závadného.

Roku 1849. byl již císařem J. V. František Josef I. a nikoli Ferdinand Dobrotivý, což pan spisovatel — když již musí se čtenářstvu pochlubiti, že jest reservním důstojníkem (str. 45) — věděti má!

Mezi lepší články náleží: „Kolik země potřebuje člověk" (přeloženo z hr. Lva Tolstoje) a „Slovanský sjezd v Praze r. 1848." Pěkná vyobrazení jsou titulní: Nové Museum v Praze a Jaro; Karolina Světlá, Hrad Šternberg nad Sázavou, Božena Němcová a Projev náklonnosti, kterýžto posledně jmenovaný obrázek byl již témuž kalendáři (roku 1890.) obrazem titulním.

Kalendář dělnictva československého v Rakousku na obyčejný rok 1893. Vydavatel a nakladatel Frant. Komprda. Tiskem Vojt. Thumy. Socialní demokraté již od roku 1878. vydávají každoročně „Kalendář dělnictva československého", psaný ponejvíce socialně-demokratickými dělníky. Četl jsem a mám všecky tyto kalendáře ve své knihovně, avšak tolik mohu říci o nejnovějším vydání: kdo neví, že tento kalendář věnován jest dělnictvu, za kalendář pro židy by jej pokládal. Na obálce kalendáře shledáváme se hned na první pohled se židem Lassallem a se židem Marxem, jejichž podobiznami kalendář jest „ozdoben" Obraťme list: opět žid — Jan Jakoby (podobizna a životopis). Obraťme listy dále: opět žid — Stern, vykládá náuky socialistické. Podobizna dělníka Frant. Hrbka, horníka, zastrčena jest až na konec obsahu. Židé mají u socialních demokratů ve všem a všudy — přednosť.

Žid Stern učí dělníky ve svém článku znáti v XIII. kapitolách socialismus. Stern v I. kap učí, že socialismus znamená výrobu či plození (!) všeho zboží společnosti pro společnosť; kratčeji: společenskou výrobu nebo hospodářství kolektivní. V II. kap. opět dokazuje, že socialismus jest podstatně rozdílným od monopolu (samotržby). V III. kap. pouze v 16. řádkách a asi 90. slovech Stern hájí socialismus, že prý se nechce dělit. Ano, co více, ve IV kap. čteme, že prý socialismus nechce vše rovným či stejným učiniti. V kap. VI. (má býti vlastně v kap. V.) žid Stern tvrdí, „socialismus nechce náboženství vyhubiti." A dále v kap. VII. socialismus nechce prý manželství zrušiti a svobodnou lásku zavésti a konečně v kap. VIII. socialismus prý nechce pohodlí zmenšiti, nýbrž opáčně značně zvýšiti a sevšeobecniti. V kap. IX. Stern hlásá, že socialismus není protivníkem, nýbrž příznivcem krásných uměn. V kap. X. Stern rozumuje, že socialismus neobmezuje svobodu, nýbrž rozmnožuje ji v každém ohledu. V kap. XI. Stern pokračuje a obhajuje socialismu, že prý neotupuje pobídku k činnosti a neochromuje vynalezavosť, nýbrž přiostřuje a oživuje je nejvyšší měrou. Největší chybu socialistů zastírá Stern v kap. XII, kde praví: socialismus počítá s lidmi, jakými jsou a ne jakými by býti měli. A konečně v kap. XIII. Stern snaží se přesvědčiti lid, že prý socialismus může jen ve velkém rozměru býti uskutečněn. — Tyto náuky Sternem hájené jsou právě Achillovou patou socialních demokratů, jak by se každý jen z I. ročníku „Dělnických Novin" snadno přesvědčiti mohl.

Jestliže však socialismus jest skutečně takový, jak mu Stern rozumí, tu socialní demokraté i s p. Komprdou jsou všichni bez rozdílu falšovatelé socialismu. Pozorujeme z celého Sternova pojednání, že jsou to právě židé, kteří na vzájem se omlouvají z nectností socialismu, jaké do socialismu zavlekl Marx, Lassalle, Jakoby, Singer a j. židovští pohlaváři a modly evropské socialní demokracie. A nelze popříti, že by právě na těchto nectnostech socialní demokraté více nelpěli nežli na „ctnostném“ socialismu žida Sterna. Z pojednání Sternova přišli jsme k přesvědčení, že socialismus socialních demokratů jinak vyhlíží v theorii a jinak v praxi. V theorii vykládají socialní demokraté svoje cíle velmi pěkně, ale v praxi dopadá to s těmi cíli nanejvýš šeredně.

V povídkách: „Jak je to lepší?“ „Vytrvalostí k cíli“ a „Z ovzduší vyššího mravu“ dotýkají se pisatelé způsobem co možná nešetrným katolického duchovenstva; zde jsou tři faráři, bez nichž ani jedna z těchto povídek nemůže se obejíti, takořka bezúčelně zataženi, jen aby socialně-domokratická nenávisť proti kněžstvu v lidu byla stále oživována. A kdyby tyto „povídky“ v kalendáři dělnictva československého měly nějakou vnitřní cenu; jsou založeny vesměs na chatrných myšlénkách a ještě bídněji končí povolání všech hrdinů, které povídkám socialní demokraté v čele postavili. Další část kalendáře vyplněna jest politicko-socialním přehledem za rok 1891.—1892., několika „básničkami“, aforismy a vtipy. Celkem nemůže se dělník z tohoto kalendáře mnoho dověděti, vzdělati, poučiti ani pobaviti, nebo hrubý materialismus a realismus v povídkách nejen nebaví, ale spíše nudí, a v ostatních pojednáních není zrna skutečného poučení, neřku-li vědy ku vzdělání. A přece kalendář prodává se za 30 a 35 kr. Patrně byl hmotný zájem vydavatelstvu přednější nežli zájem dělnictva. T. J. Jiroušek.

Českým krajem. Sbírka cestovních knih, jež vydává „Klub českých turistů“ a rediguje prof. dr. V. Kurz. Číslo I—IV. Cena jednoho svazku 20 kr. — V Praze 1892.

„Klub českých turistů“ vydal v roce 1892. vedle „Časopisu turistů“ také zvláštní bibliotéku, v níž uveřejněny jsou obsažnější popisy jednotlivých krajin českých. Je to podnik vážný a záslužný. My v Čechách stále žehráme na to, že našinci putují v prázdných svých dnech stále jen za hranice, a to do Švýcar nebo na Rýn. Tu však musíme spravedlivě říci, že nejsou tím vinni naši turisti, nýbrž veliká reklama, důkladné knihy, jež vydávají se z ciziny o — cizině.

Odpomoci má příruční sbírka „Českým krajem“, již vydává „Klub českých turistů“. Knížky ze sbírky této jsou malé, snadno jich člověk vstrčí do kapsy deset — a ani o nich neví. Jsou levné; knížečka mající kolem 50 stránek a několik illustrací k tomu za 20 krejcarů. Je-li levná kniha, snadno bývá rozebrána, vydá se znovu, opraví a rozšíří se obsah, to jest zajisté správná cesta posloužiti výkonné turistice.

Prvá čtyři čísla obsahují práce V. Jedličky „Železné hory“ (č. I.). Místního odboru národní jednoty pošumavské v Č. Budějovicích „České Budějovice“ (č. II. a III.) a faráře Ant. Kopeckého „Kunětická Hora“ (č. IV.).

Obsah je co nejstručnější a přece obsahuje vše, čeho turistovi, ocitnuvšímu se v úplně cizím městě, věděti třeba. Práce v bibliotéce této jsou svědomitě pracovány na základě bohatého materiálu historického, a — což je hlavní věcí — na základě velikých zkušeností cestovních. F. M.

Naše časopisy. Orel, orgán českých radikálů, nyní v Kolíně vycházející, přináší v čís. 13. a 14. k poučení svých čtenářů výňatky z knihy německého spisovatele, v Paříži žijícího Maxe Nordana. Kniha má název „Entartung“ a béře se směrem Lombrosovým, odvozuje tudíž všechnu mravní a fysickou zkázu a zmalátnělosť našeho století od degenerace a hysterie celého lidstva. A tak ani lidstvo za to nemůže! Nemohou za to spisovatelé, kteří musí psáti hanebně, kaziti svými spisy, protože jako Lombrosovi zločinci jsou k tomu hnáni pozvolnou degenerací. Bičuje pak všecko v kapitole „Fin de siecle“: společnosť, kroj její, její způsob života. Vydati spis a nevyjeti si na církev, což by to bylo? Proto nás nepřekvapil výpad učiněný proti Bernadettě. Zve ji osobou hysterickou a praví: „Když malá děvečka Bernadetta v jeskyni Lurdské viděla zjevení svaté panny, tu přicházející Klášterní sestry a okolní mužští hysterikové nejen věřili děvčeti, že zjevení vidělo, ale všichni se domnívali, že vlastníma očima vidí svatou pannu.“ Doporučili bychom panu spisovateli knížku velice lacinou, vydanou Dr. Ackertem v Linci: „Unsere liebe Frau von Lourdes, oder: wer hat Recht?,“ kde všecky podobné nájezdy dávno byly odraženy. Ale co škodí pánům

spisovatelům, třeba sebe většího jména, aby stále a stále stavěli na pranýř svých pošklebků vše, co s církví a zbožností lidu souvisí? Ostatně ani všemu tomu není třeba tak věřit, jak to pan Nordan vypisuje a jak to „Orel“ čtenářům předkládá. Jestliže nemá „Orel“ nic lepšího, čím by čtenáře častoval, než nápady německého spisovatele, tu opravdu málo pochopil to, co sám si vytkl za účel.
k.

Ve **Slovenských Pohľadech**, 12. čísle, setkáváme se s pověstmi F. Šujanského; v 20. „Kňazské vrece“ čteme: „Proto, bľa, vrece kňazovo je vraj nenasyté, nenáberné — nemá dna. (Aspoň má kde klásť urážky, čo namiesto kňazských desiatkov . . . od světa dosiáva.)“ Pavel Križko dokazuje v článku „Orava a Turec“, že Ptolomaeovi Ἀρσιῆται a Τευρισκοι značí Oravce a Turčany. Na konci sešitu zmiňuje se Šk. o 1. čísle letošní Vlasti a dí: „Vedľa článkov Šmýdových sú — najmenej řečeno — anomáliou také poznámky, aké tu čítať v kritike Filipa Šubrta . . ., kritik doložil pre svojich čitateľov túto otázku: „Máte touhu býti členy největšího slovanského národa?“ Aká to pravda! Keby pessimistický Turgenev tak bol opísal na pr. pána Filipa Šubrta, či vážne a svedomite bolo by se mohlo povedať nad jeho nepriťažlivým obrazom na pr.: „Máte túhu byť členmi toho stavu, ku ktorému prináleží Filip Šubrt?“ —o—

Kroku ukončen ročník šestý. Jest věnován veškerým potřebám středního školstva. Marně však se ohlížíme aspoň po nějakém článku z oboru náboženství, ač i toto spadá v potřeby středního školstva. Jinak jest to časopis velmi dobrý. Ve článku dr. Jos. Frejlacha „Christoforo Colombo“ mohly by dvě věty někoho svésti; praví totiž na str. 347.: „stará idea o kulovitém tvaru země nabývala — přes houževnatý odpor theologů — stále více půdy“ a na str. 348.: „On provedl svoji věc přes odpor vědy, tolika stkvělými auktoritami sankciované, přes odpor neučených i učených laiků i theologů.“ K čemuž podotýkáme: „I jestliže byli theologové proti „idei o kulovitém tvaru země“, nebyli jejími odpůrci jako theologové, nýbrž jako jiní vědátoři.“ Zajímava jest etymologie slova θεός na str. 248., 249.; jiní odvozují slovo to od τίθημι, jiní od θέ-ω běhám, jiní od kořene div = lesknouti se, svítiti, jiní od θεσ (tedy θε(σ)ός), dle toho „žádoucí modla,“ V. J. Petr od kmene dhves = hauchen lit. dvés-ti dýchati: θ(F)ε(σ)ός = duch; poslední zdá se býti správnou. —o—

Ku světlu kříže. Čtyři povídky od děkana Bedřicha Kamarýta. Nákladem vlastním. (Deštná u Soběslavi.) Cena za všecky 1 zl. 20 kr. Asi před třemi roky zavítal jsem po skončených agitačních cestách z jihovýchodu Čech do Deštné, k. p. děkanu Kamarýtovi, abych si tu před odjezdem do Prahy odpočinul. Mezi řečí podal mi p. děkan rukopis, asi polovici povídky „Positivista“, abych si ji přečetl a sdělil mu úsudek, zdaž jest k něčemu čili nic. Dle toho, jak rozsoudím, že se zachová: buď že bude dále pokračovati nebo že toho úplně zanechá. Zalekl jsem se: pán v 60 letech pouští se do povídky; kde je možno, myslil jsem, aby to bylo pěkné; a co řeknu, jsem tu hostem a mám svého vzácného a úctyhodného hostitele zarmoutiti? S tou obavou šel jsem nahoru do pokoje, do samoty, abych si povídku přečetl. Ale místo obavy žasl jsem čím dále tím více: živý sloh, bujná fantasie, zajímavý předmět, dovedná zauzlení — to vše mne překvapovalo, i spěchal jsem k p. děkanovi a gratuloval mu a povídku pro „Vlasť“ si zamluvil. „Positivista“ se téměř vesměs líbil, což pobídlo p. děkana, že napsal nové čtyři povídky, a že nám nebylo možno, brzy jich uveřejniti, vydal je sám svým nákladem a v ceně velice levné je prodává.

První povídka: „K á b o v é z R y b ň a n“ otáčí se dějem svým okolo Deštné a Dirné, jednajíc o zbožných majetnících Červené Lhoty. Vyšla loni ve „Vlasti“, a proto se u ní déle zdržovati nebudeme. V řadě povídek p. děkanových zdá se nám býti nejslabší

„C h r y s a n t h a,“ zbožná matrona římská, dívá se na soud svých synů, z nichž mladší neohroženě vyznal víru v Ježíše Krista, ač mu bylo z rozkazu císaře Diokleciana oko vypíchnuto a noha zmrzačena. Starší však, Hypolyt, obětoval modlám. Matka zdrcením klesá. I rozhodne se, že jej bude s věrnou služkou Refou hledati a že i jej získá Ježíši Kristu. Ale nehodný syn matku veřejně zapře a dopustí, že jeho bývalá chůva, Refa, uvržena jest pohanskými čarodějnicemi v plameny. Děj se nyní rozděluje: Hypolyt, lačně po slávě světa, dosahuje v Italii vysokých hodností, v tom však klesá a zdrcen a opuštěn nalezá v křesťanské rodině římského senatora Priscila přívětivého útulku. Čas, jejž tráví v rodině Priscilově, jest balsamem pro jeho zbloudilou duši. Líčení jeho pobytu

ve sluji pohanských luperků, než se k Priscilovi dostal, spisovateli velice se zdařilo. Chrysantha zatím pluje do Asie a nalezá zde ve skalách mezi pracujícími otroky svého milého mladšího syna Maxima, jenž požívá u svého pána, žida Ben-Arina, velikė přízně. Jeho zbožný, křesťanský život proniká srdce všech otroků.

Oba různě proudící děje sbíhají se v Jerusalemě u dřeva kříže, kdež Hypolit Bohu se koří a od jáhna Maxima přijímá Tělo Páně.

Jestli tyto obě povídky srdce křesťana milé povznášejí, činí to v míře ještě větší: „Dcera krále Chosroa“ a „Setníci V. legie“.

Při Dceři krále Chosroa rozvinul p. děkan v úplné míře svou fantasii. Spisovatel je malířem na jihu Čech všude známým, i prostudoval obrazy perských chrámů, obeznámil se s jejich pohanskou mythologií a nyní líčí dle znalosti tím nabyté úchvatnými barvami palác krále Chosroa, pohanskou bohoslužbu a nádheru dvora perského, hlavně při velikých národních slavnostech. Mezi zajatci přichází do paláce krále Chosroa Irena, knížecí dcera z Anaru. Král jí dá milost, a Irena žije svobodně na dvoře jeho. Miluje horoucím srdcem Ježíše Krista a je blažena, když dřevo kříže, jež s sebou Chosroa po pádu Jerusalema přinesl, nalezá se blízko ní, v paláci královském. Spisovatel představuje nyní obraz zápasu mezi pohanstvím a křesťanstvím. Irena klesá jako oběť, ale její idea vítězí a nejlepším květem jejího zanícení pro Spasitele jest Sidie, dosud pohanská dcera Chosroova, která přilne celým srdcem k víře Kristově.

Povídka má mnoho překrásných episod, z nichž uvádíme ku př. hrad Anar a jeho obyvatele, a obrance Anaru eremity, s hrdinným vůdcem Menelikem v čele. Líčení bitev, dvoru Byzantského a především slavnostní průvod se sv. křížem z říše Perské do Jerusalema, jest plno ohně. Myslil jsem, „Dcera krále Chosroa“ že jest nejlepší povídkou p. děkanovou, ale když jsem četl „Setníky V. legie,“ nevěděl jsem, které dáti přednosť.

Když byl Spasitel v Jerusalemě ukřižován, dlela tam V. vojenská legie. Ta byla přítomna slavnému vjezdu Ježíšovu do Jerusalema, byla svědkem jeho umučení a zázraků při jeho smrti a vzkříšení. Pod dřevem kříže stál divoký a krvelačný setník Abdenar, v Jerusalemě byl setník Kornelius a vojín Longinus, jenž proklál kopím srdce Ježíšovo. Spisovatel probírá jejich obrácení. Pobyt sv. Petra v domě Korneliově srdce jímá. Tam byl uzdraven i osleplý Longinus, jemuž věnuje spisovatel nejvíce místa. Popisuje jeho minulosť, jeho divoké pohanské předky a obrácení jeho matky a tety, pythonské to čarodějnice.

Longinus sejde se s Matkou Páně a se sv. Janem a umírá na to smrtí mučenickou tím kopím, kterým sám proklál Ježíše Krista.

Tato povídka svým dějem a vroucností srdce čtenáře přímo zahřívá

Kamarytovy povídky mají svůj zvláštní ráz a svůj specielní význam, i doporučujeme je přízni čtenářstva jak pro jejich zajimavý obsah tak i pro živé a poutavé líčení děje. Tom. Škrdle.

K oslavě Komenského. Píše dr. Č. (Pokrač.)

II.

Daleko hůře vedou si titéž spisovatelé, podporováni jsouce několika jinými v knize druhé „Kytice Komenského“, zároveň k 300leté oslavě Komenského, E. Musilem-Daňkovským uspořádané

„Kytice“ tato vydaná v komisi knihkupectví Kapr & Kotek (doslovně z obálky!) na Smíchově, nemá na titulním listě označený ani přibližně svůj účel, dle obsahu psána jest pro evangelíky (sr. 1. „símě slavné Jednoty“, str. 110. „mládeži Sionská“), a to pro mladé čtenáře (str. 6, 110, 119 a více). Zdá se nám, že sebrány tu zbytky jen, které nehodily se pro almanah, aneb na něž nestačil, že přidány byly i jiné články, s Komenským úplně nesouvislé (cf. „Egypt a zatopa nilská“, „O hvězdách“), a že přibráni byli i katoličtí spisovatelé, aby kniha ta činila propagandu protestantismu i u těch, kdož nevědouce dle nápisu a obsahu, co si kupují, jako katolíci zajisté by tak neučinili neb alespoň s reservou, s opatrností.

Nemíníme „Kytici“ úplně probírati, nýbrž předeslavše několik jen poznámek ukážeme, že kniha tato má za účel protestantismu činiti propagandu na úkor katolicismu, že byli tedy v právu, kdož se napřed již ohradili proti podobné oslavě (?) Komenského.

Básně „Belsazar“ od Ad. Heyduka (dle bible), „Na polích bělohorských“ od téhož, „Bílá paní“ od J. Vrchlického, a „Štěstí“ od J. Nečasa mohly být uveřejněny kdekoli. Opakujeme jen otázku ve „Vlasti“ již pronesenou: „Věděli tito spisovatelé, kam se jejich verše dostanou?“ —

O Komenském píší jen článečky: „J. A. Komenského pacholecí ethika“, spíše pro dospívající mládež, „J. A. Komenského pravidla života“ a pak básně: „Náš věnný dar J. A. Komenskému“ (úvodní) od Č Fidrmudrce, „Poslání“ od L. Grossmannové-Brodské a „U pomníku J. A. Komenského“ (pod Klopoty) od E Musila-Daňkovského, — zmiňují se o něm „Šťastný den“, idylla z věku dětského od téhož, „Z dědouškových pamětí“ od Fr. J. Musila a „Přírodopis za doby J. A. Komenského“ od V. Ptáčka. — Věci z Komenského jsou všeobecně dobré, zmínky dějí se zkrátka až na „Šťastný den“, jehož část děje se odehrává v Šaryšském Potoku u Komenského; básně pak ovšem básnicky velebí Komenského. („Světlem zkumů (?), pravdy svaté (?) světla nivy osvítil“ Komenský (str. 1.); „Však musilo to srdce ryzí být, jež mělo hlásat Božskou (?) náuku“. („Poslání.“)

Věru dosti málo to na oslavu Komenského, a i tu mnohé nesprávnosti, ant Komenský ani nečinil zvláštních zkumů (methodika a paedagogika nebyly přece zkumy!), ani božskou náukou pravdy svaté neosvěcoval, leč co tenkráte již všechno bylo napsáno, nově, často nesprávně, upravil.

Jako o kuriositě knihy této zmiňujeme se předem o článcích: „Šťastný den“ a „Z dědouškových pamětí.“ V prvém uvádí se 7letý princ Kolomán Géža-Esterhazy, jak přijímá r. 1653 v den svých narozenin bez rodičů a bez instruktora svého gratulace rozmanitých „stavů, společností, hodnostářů, bližších a vzdálenějších přátel“, „zastupitelstev městských, důstojnictva, soudcův, poselstev cechů řemeslnických a živnostenských, úředníků a dvořanův.“ Jinak princ, „jenž neuměl ještě čísti“ a se obrázkovými knihami bavil, mluví velmi rozumně, stěžuje si na „tyhle nudné narozeniny“ a na to, že „mu nic popřáno není, čím by se potěšiti mohl“, — jede ku Komenskému s instruktorem svým a chce viděti „dílnu věcí, jejich nástroje a umělce“, zná hned 5 dítek jmény a volá Komenského k sobě; Komenský pak rozmlouvá s ním jako se starým mužem, omlouvá se, že nemůže přijíti, sice že by zde zanechal polovici teprv práce své, a prosí ho o vzpomínku na Potok Šaryšský.“ — Toť věru povedené vypravování!

A v „Dědouškových pamětech“ vypravuje před 100 lety dědoušek v Rixdorfu u Berlína svým vnukům bez oddechu na 8 tištěných stranách „Proč naši předkové vlasť svou opustili?“, hned potom na 5 stranách: „Kdo a kdy předky naše, České bratry, z vlasti vypověděl?“ a dále na 4 stranách: „Kam se předkové naši uchýlili a proč více zpět do vlasti se nevrátili?“ Jsou to samé reflexe, historické řeči o „exulantech“, — „Pikardech“, — „Míru Westfalském,“ „persekuci“, „reformační komisi“ a „jezovitech“, aniž by to dítkám vysvětlil slovem, a div divoucí, „mladí vnuci“ ani netikli po celý ten čas, ba, ani okem nemrkli; snad dokonce zkameněli, neb se ani jejich obdivu na konec nedočítáme. Dědoušek měl též slabou paměť; vypravovalť tak před 100 lety, a přece mluvě o Komenském praví, že třístaletá památka jeho narození (r. 1592) právě na tento rok připadá (pg. 46.).

A ještě přídavkem v básni E. Antonowicze „Toho mám ráda Ježíše“ uvádí se malá Boženka takto mluvíc:

„Ježíšku, každý Tebe velebí,
co je nás — kdo by vyčet'!?
Věř ale, až já přijdu — na nebi
já budu nejvíc — křičet!! —“

Než dosti toho! Přistupme již k vlastnímu pojednání.

„Kytice“ obsahuje dosti míst, kde „bratří tiché postavy zbožných trpitelů“ líčí se jen jako samá zbožnosť a mírnosť, kdežto katolíci, kolikrát o nich zmínka, vždy vystupují jen jako mučitelé, tmáři. Byli takoví i onací na té i oné straně, ale zde mluví se tak všeobecně, způsobem to jen protestantův, aby lidé, kteří neznají špatného toho úsudku od jednotlivce k celku, dle přirozeného soucitu protestantům byli nakloněni. Takť namířena slova a frase o „bratrské prostotě a věrnosti apoštolské“ (pg. 55.) a o církvi bratrské jako o „vzoru dokonalosti křesťanské“, ač se věci zrovna tak vždy neměly, a frase o „pokrytecké vrchnosti“, o „pronásledovnících, jejichž zlosť roznícena až k šílenství.“ Dějepis (?) pak a přírodopis (?), jako obyčejně, musí vypomáhati frasím, nepravdám naučeným a úmyslným lžím.

Frasí zajisté jen bombastickou („Z dědouškových pamětí“, pg. 46.) jest, když se píše: „Neznám jiné země, kromě země Zaslíbené, jež by byla v duchovním ohledu nad Čechy požehnanější a významnější. Zjevil-li se sám Syn Boží tělesně v Palestině — zaskvěla se podruhé v Čechách nauka Spasitelova v původní její (!) ryzosti, čistotě a slávě, zavál zde podruhé duch jeho mocí svou.“ —

Věru, toť až blasfemie! A proč asi opět po třetí Luthrem, (jehož stoupencem teprve pan spisovatel jest), nedbající oné čistoty a ryzosti slov Páně z Čech?

Podobně též se deklamuje: „Ani prvotním křesťanům, již obklopeni byli zuřivými pohany, nebylo více trápení a muk podstoupiti a přestáti, než jako nyní evangelíkům pod vládou tohoto mocnáře“ (Ferdinanda II.). „Konfiskování statků, velikých berní ukládání a vymáhání, od vojáků drancování a trýznění, vazba a žalářování, na skřipec natahování, do klády dávání, popravy mečem, na čtvrtce rozsekávání, ohněm spalování, na pranýř stavění, katem vypuzování a do vyhnanství náhlé vystěhování.“ Toť prý byly prostředky proti evangelíkům Už to stálé —ání upomíná, že a n i nemyslil p. pisatel pravdy udati. (P. pisatel jest učitelem češtiny někde v německých Čechách podle jeho slov.) Neméně bezvýznamné, ano, téměř rouhavé jest, praví-li se v článku „Procházky po našich (čích?) památných místech“ od Filipiho, o Husinci, že o něm platí též slova: „Aj, ty Betléme!“ Kristus Pán a Hus přespříliš daleko jsou od sebe, že mezi rodnými místy jejich nemůže býti rovnosti. Též příklad, jak se užívá u protestantů svobodné četby Písma sv.!

Samé fráse tvoří též začátek článku: „Přírodozpyt a doby J. A. Komenského.“ Slyšeli jsme již mnohokrát frase o „temném středověku“, jež nás tedy nepřekvapují, ale že Hus a Žižka jsou tu nazýváni vyslanci Božími, kteří „uvolnili spoutanou svobodu svědomí“ (viz Husovu pýchu a Žižkovu krvelačnosť) — to nás překvapuje i z péra evangelíka.

Než netoliko fráse tu, i věci historicky (?) překroucené a zveličené, ovšem jak se u protestantův i na universitách přednášejí. Takť na str 41.: „Předkům našim nebylo dopřáno, volně ze zřídla toho (Písma sv.) čerpati . . . a jelikož Písmu sv. přednosť dávali před ustanoveními a nálezy lidskými, jež od jednotlivých papežů a biskupů, ano i celých shromáždění církevních diktovány byly, proto (??) pohanění, vyhnanství snášeti musili. Jakoby to bylo pravou a jedinou příčinou! Ostatně o pravé té příčině ještě dále — dle vlastních slov „Kytice“. (Str. 48) praví: „A sám odchod či spíše útěk z vlasti byl velice nebezpečen Netoliko že číhali na ubohé exulanty pochopové, aby zjímajíce a spoutajíce je, do žalářů zpět je zavlekli, kdež nelidská muka práci missionářů katolických doplniti a podpírati měla, netoliko že jen za tmavé noci nepozorovaně k hranicím po neznámých cestách bráti se mohli . . . . oni musili namnoze své nejmilejší duše, které cestování podobného schopny nebyly, zde v opuštěnosti, v trudu a žalu zanechati, svým nepřátelům v milosť i nemilosť vydati.“ A o něco dále tímže tonem: „Sirotci pak matkám vyrváni a do klášterů na vychování dáni. Nejinak vedlo se i jinochům a pannám rodičů zbaveným“. Ovšem samá to „pravda“, příklady a dokumenty osvědčená! (Pokračování.)

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Celý katolický svět chystá se oslaviti biskupské jubileum sv. Otce Lva XIII Papež sám vydá o svém jubileu Encykliku, v níž oznámí, že jubilejní perioda potrvá po celý rok, aby jubilea mohli se súčastniti katolíci všeho světa. V Praze svolal Jeho Eminencí ndp. kardinal poradu, kdež bylo mimo jiné usneseno, aby Čechové pořádali pouť do Říma. Rovněž i ve Vídni sestoupilo se komité za tím účelem. Také v jiných diecesích sestaveny výbory pro oslavu sv. Otce. Linecký výbor vydal provolání, v němž rozvinuje program slavnostní. Mezi jiným doporučuje slavnostní shromáždění a zakládání nadací k účelům církevním a dobročinným. K návodu knížete primasa uherského podá sv. Otci adresu oddanosti katolické učitelstvo uherské. I katolíci na Černé Hoře oslaví taktéž okázale biskupské jubileum sv. Otce; přípravy jsou již v plném proudu. Černohorský vládní list „Glas Crnogorca“ píše, že oslava biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. bude dojista důstojna netoliko muže tak velikého, jako jest papež Lev XIII., nýbrž i zvláštního příznivce černohorského knížete.

Z Londýna dochází zpráva, že se tam již 250 osob přihlásilo k pouti do Říma. — Pokud jsme novinářské zprávy z Čech a Moravy zachytiti mohli, připravují se oslaviti bisk. jubileum sv. Otce Lva XIII.: Katolicko-politická jednota pro české Pošumaví a Cyrillská jednota brněnská konala 6. ledna hudební pro-

dukci). V Boskovicích na Moravě zakládá se Československá katolická beseda, a Jednota katolických mužů a jinochů v Příbrami rozeslala po tovaryšských a dělnických spolcích okružník, v němž je vyzývá k přiměřené oslavě sv. Otce.

Program jubilejních slavností v Římě, jemuž se dostalo schválení a požehnání sv. Otce, jest tento:

1. Přípravou byla třídenní slavnost církevní (29., 30. a 31. prosince) v jesuitském kostele al Gesù. Slavnost skončila slavným „Te Deum" na poděkování, že nám Bůh dopřál dočkati se biskupského jubilea sv. Otce.

2. Na sv. 3 Krále přijal sv. Otec hold dítek římských.

3. Na konci ledna slavnostní výbor podá sv. Otci vědecký hold několika katolických spisovatelů vlašských.

4. 11. února, výroční to den zjevení P. Marie Lúrdské, kroužek mládeže římské, zasvěcený Panně Neposkvrněné, podá sv. Otci album se seznamem modliteb, jež za celý rok 1892. v mnohých církevních ústavech římských konány za sv. Otce.

5. 18. února, předvečer jubilea, slavnostní výbor podá sv. Otci almužnu na jubilejní mši sv., a dámy římské mu podají stkvostné mešní roucho, jež bude míti při jubilejní mši sv. Také bude podán sv. Otci přehledný seznam všeho, co bude založeno na trvalou památku jeho jubilea.

6. 19. února, den to jubilejní, bude sv. Otec sloužiti mši sv. v chrámu svatopetrském za přítomnosti všech poutníků, kteří budou v Římě, a katolíků římských.

7. 20. února, výroční den zvolení sv. Otce za papeže, odpoledne slavné Te Deum v basilice lateránské.

8. 21., 22., 23. února, slavnosti církevní v kostele sv. Vavřince in Panisperna, v němž byl sv. Otec posvěcen na biskupa.

9. 26. února, v oktávu jubilea, slavnostní výbor podělí 100 chudých starců šatem a dovede je ku stolu Páně do zmíněného kostela sv. Vavřince; pak je pohostí obědem.

10. V únoru bude ve chrámu sv. apoštolů slavná akademie literární a hudební na oslavu sv. Otce. Část literární svěřena spolku Arkadii a hudební sixtinské kapele.

11. 3. března, výroční to den korunovace sv. Otce, slavné Te Deum ve chrámě svatopetrském.

12. Ve svatém týdnu konati se budou ve 4 chrámech římských sv. missie.

13. 11. dubna, den jmenin sv. Otce, slavné Te Deum v basilice P. Marie Sněžné (S. Maria Magg.)

14. Po celý rok v dobách, jež budou určeny, bude přijímati sv. Otec katolické spolky římské a v rozličných skupinách obyvatelstvo římské.

15. Poutníci budou přijati od sv. Otce podle toho, jak se o tom dohodnou výbory jednotlivých poutnických vlaků se slavnostním výborem římským.

Z činnosti sv. Otce podáváme ještě tyto zprávy: Sv. Otec vydal proti zednářům dva listy, z nichžto jeden jest určen italským biskupům, druhý italskému lidu. V obou listech vystupuje sv. Otec ostře proti zednářům, vytýkaje jim, že nesledují účelů božských nýbrž ďábelských, chtějíce zavésti na místě vznešeného křesťanství nízký naturalismus. — K ulevení bídy rozdělil sv. Otec mezi chudinu v Římě 44 000 lir a 8.000 lir vynaložil na zakoupení lůžek pro chudé; do nemocnic poslal chudým pstruhy, pečivo a víno. — Sv. Otec o Štědrý večer pil víno ze hroznů, které vyrostly v Betlémě, rodišti Pána Ježíše. Víno toto z Palestiny přinesl sv. Otci P. Bailly, mnich z řádu O. O. Augustinův. Ve vánoční promluvě ke kardinálům, již mu přišli blahopřáti, dotekl se sv. Otec hrozících poměrů v Evropě vůbec a v Italii zvláště. Jak známo, jest sv. Otec velikým ctitelem Danteovým, i vyslovil zvláštním dopisem Bernhardovi Schulerovi v Mnichově, jenž díla Danteova vydává, nad tím svoji radost: „ammirando la squisitezza del lavoro" a zaslal mu „con ispeciale affetto l'apostolica benedizzione." — Vydavateli illustrovaného sv. Písma, Bedřichu Pfeilstückerovi v Berlíně, udělil sv. Otec zlatou medaili a vyslovil mu státním sekretářem Rampollou zvláštní poděkování. — Katolický kongres republiky Ecuador vyslovil se pro neodvislost papežovu.

Dědictví Maličkých. Podíl na r. 1892., č. 36., obsahuje tři povídky: „Matčin odkaz" od Jos. Rennera, nyní již zemřelého; „Pro nemocnou matku" a „Vojáci" od Al. Dostála. Znakem první povídky jest úcta k Matce Boží Sepekovské, druhé dětinná láska dcery k nemocné matce a rekem třetí povídky jest hrdinný chlapec Jaroslav Vítek z Chabořic, zajatý jenerál malých vojáků. Všecky tři povídky jsou pro dětský věk velice vhodně voleny; řeč v nich jest prostá,

děj jednoduchý a při tom zajímavý, v němž mnohé episody mocně působí na srdce čtenáře. Jako jsme vždy přáli „D M.“ všeho zdaru, tak i nyní přejeme mu co největšího rozšíření. Tom. Škrdle.

Vánoce, vánoční obrázková kniha „Malého čtenáře“, jež vyšla nákladem Vilímkovým, redakcí Fr. S. Procházky, obsahuje vedle některých pěkných a dětem vhodných příspěvků též články, jež se nám málo zamlouvají. Jest to zejména „Ježíšek v lese“ od Fr. Heritesa, „Na prahu domova“ od P. Dejmka, hemžící se cizími slovy, prazbytečně užívanými, jimž mládež sotva porozumí; také anekdota „Co měl říci Ježíšek“ je chatrná; některé veršované příspěvky ostanou dětem málo srozumitelnými (ku př. Cizí Mikuláš od Heyduka, jiné jsou velmi dlouhé, a dle našeho mínění mělo býti přihlíženo více skutečně k vánoční době a veškeré příspěvky měly býti časové. Psáti o vánocích ku př. o růži, jarních koncertech, ptačím plesu, polních květech atd. zajisté časové není. Spisovatelů pro mládež máme dosti, a to dobrých, že nebylo snad třeba sahati k překladu nikterak nevynikajícímu.

Za rok snad vyjde též kniha podobná, a bylo by to zajisté dobře. Před vánocemi vždy se sháníme po obrázkových spisech a bohudíky, že už jsme se vymanili z toho věčného němectví. Vilímek je nakladatel velmi čilý a podnikavý — doufejme, že výběr článků pro příští „Vánoce“ bude pečlivější, že tu nebude ničeho, co celým svým dojmem není čtením pro mládež.

Proč liberální tisk tolik rozkvétá? Při panamském skandalu ve Francii vyšlo na jevo, že obdržely časopisy: Petit Journal 300.000 fr.; Telegraph, jenž náležel Freycinetovi, 120.000 fr. Jeho ředitel Jezierski obdržel osobně 120.000 fr.; Gaulois 15.000 fr. a jeho ředitel Meyer 30 000 fr.; Radical 100.000 fr., oba jeho ředitelové rovněž 100 000 fr.; Figaro 500.000 fr. a tři osoby z Figara po 10.000 fr.; senator Maquièz jako ředitel Evenementu 50 000 fr.; Patinot, reditel Journalu de Debats, 40.000 fr.; Raul Lanivet, ředitel listu Paris, 80.000 fr. To je věru veliké bahno, v němž se utápí „volnosť i rovnosť i bratrství“. Něco podobného děje se prý i ve Vídni, a jak se povídá, i v Čechách.

Židovský tisk. V Uhrách vycházející dva židovské žurnály: „Židovský týdenník“ a „Všeobecný židovský žurnál“ hanobily způsobem neslýchaným církev katolickou a protestantskou, tak že byli redaktoři pohnáni před soud pro přečin utrhání na cti a pro zločin rušení veřejného pokoje a řádu.

Katolické časopisy. „Grazer Volksblatt“, organ katolicko-konservativní strany ve Štýrsku, ukončil 31. prosincem m. r. první čtvrtstoletí své činnosti. — „Vaterland“ ve Vídni vychází od Nového roku dvakrát denně. Také „Moniteur de Rome“ vychází nyní v lepší úpravě. — V Terstu vydávají katolíci od Nového roku „Primorski list“, jenž má čeliti proti liberalnímu proudu.

Nový katolický časopis ve Slezsku. Loni na jaře přestal ve Slezsku vycházeti jediný tam vycházející katolicko-konservativní list „Mährisch schlesischer Volksbote“. Následkem toho nemělo potom rakouské Slezsko ani jediného katol. časopisu. Tomuto nedostatku bylo nyní odpomoženo, neboť počátkem měsíce října počal vycházeti nový týdenník pod jménem: „Mährisch-schlesischer Volksfreund. Předplatné i s poštovní zásylkou obnáší 4 zl.

Hlasy katolických časopisů. Jeřábkův kapesní kalendář na r. 1893., vydaný úředníkem zemědělské rady, dochází ostrého posouzení v „Čechu“ ze dne 28. listopadu r. 1892. Redaktor Jeřábek uveřejňuje totiž ve svém kalendáři po způsobu socialistů sazbu štoly z r. 1750. My jsme poslední, kteří by snad si přáli, aby kněžstvo lid „dřelo“, my si naopak z plna srdce přejeme, aby kněžstvo všude bralo malou štolu, ale žádati štolu dle cen z r. 1750. je nesmysl, a p. Jeřábek by se zajisté ze svého blouznění vyléčil, kdyby Zemědělská rada i jemu dle těchto cen aspoň na rok plat vyměřila Děkujeme Fr. Pospíšilovi, že Jeřábka v „Čechu“ — odrazil.

Rolník, kalendář pro zábavu, poučení a k užitku našich hospodářů na r. 1893. Red. řed Jos. Dumek. Ředitel Josef Dumek praesentuje se v seminářích a na různých jiných místech jako dobrý katolík, zde však, v „Rolníku“, uveřejňuje podobizny Ferd. prince z Lobkovic a básníka Jar. Vrchlického „Večerní Noviny“ ze dne 24. listopadu 1892. píší: „Vrchlický líčí se tu jako hotový genius poesie pravé, zdravé, v níž objímá se pravda s krásou, směřující ku středu, v němž všecky čisté snahy života nalezají svůj cíl“, „ale takové lichocení“ — praví „Več. Noviny“ — „vycházející snad z osobního přátelství, hodí se lépe jinam, než do kalendáře pro rolníky.

„Hlas“ v č 293. ze dne 23. prosince 1892. vytýká Humoristickým Listům, že přinášejí necudné obrázky s textem, jejž hanba opakovati, a v čís.

273. ze dne 29 listopadu 1892. útočí „Hlas“ na „Zlatou Prahu“ a vytýká jí a dokazuje její nepřátelství ke katolickému náboženství a ke kat. duchovenstvu. K této zprávě v budoucím čísle se vrátíme; bylť nám doručen dopis z administrace „Zlaté Prahy“ na Moravu zaslaný a proti „Vlasti“ namířený, který v plném znění uveřejníme. — „Večerním Novinám“ ze dne 20. prosince 1892. oznamuje jistý učitel, že chodí kolem Chocně „grán“, jenž nevěrecké knihy mezi lid roznáší a rozšiřuje. Duchovenstvo té krajiny na „grána“ upozorňujeme.

Četba pro mládež. V prvním čísle při kalendáři „Malého Čtenáře“ ukázali jsme, kterak se vštěpuje husitism již i malým dětem; dnes zde podáváme podobný výňatek z „Čecha,“ ze dne 20. října 1892. Tam píše jistý katecheta: „Dostaly se mi do rukou dvě čísla „Zlatého mládí“. Předně jest mi podivením, že časopis tento ve škole doporučuje se mládeži, a mně katechetovi o tom ničeho řečeno nebylo. Vzal jsem to vychvalované „Zlaté mládí“ do rukou. Hned první stránka lonského ročníku ukazuje ducha těch, kteří časopis v moci mají; neb jeví se tu na obrázku Vrchlický a jeho životopis mládeži se předkládá. Máme záslužnější básníky a povídkáře, kteří plnou měrou zasluhují, aby mládež je znala. Proč vždy tito páni vybírají jen takové věci, které jsou samy sebou proti duchu katolickému? Zdá se, že by rádi tu liberálnost již i v mládež školní vráželi. Na důkaz ducha v pravdě protikatolického ukazuje se báseň v 1. čísle letošního vydání „Andělé Boží“. Obsah této básničky (od Mužíka) jest, že Žižkovi v boji, ač slepému již, zjevili se andělé, kteří s ním bojovali a chránili ho, že nezhynul. Touto básničkou chce básník Žižku a jeho bojování mládeži vštípiti jako ctnostné a bojující pro Boha a jeho věc. Že se nazývali Husité Božími bojovníky, ještě z toho názvu nevysvítá, že skutečně jimi byli. Jest to velmi podivné, že ustavičně ta doba husitská tak se vynáší. Není tudíž pravda, co básník básní a nesrovnává se to s dějinami a vůbec celou básní spíše se mládež kazí, než poučuje. Poněvadž vidíme, že moderní vkus vkrádá se i do četby pro naši mládež katolickou, vynasnažme se, by mládež uchráněna byla takových spisů, a doporučujme naši úplně katolickou „Rajskou zahrádku“ a snažme se, aby svým obsahem vynikala nad ostatní. Bude-li dosti odběratelů, bude i „Rajská zahrádka“ dokonalá a tím prokážeme naší mládeži mnoho dobrého“.*)

Jubileum Vulgaty. Dne 9. listopadu m. r. bylo tomu tři sta let, co katolická bible nabyla authentického znění, v němž nyní jest vydávána. Dne 9. listopadu 1592. vyšlo totiž Písmo sv. poprvé v tom znění, v jakém je známo dnes, a téhož dne vydáno bylo též papežské breve, jímž se nařizuje, aby Písmo svaté pouze a jedině s tímto textem bylo vydáváno a tištěno. Breve toto vydal papež Klement VIII., za jehož papežování byla bible revidována, a její text přesně stanoven.

J. S. Machar obdržel cenu 300 zl. od české akademie za „Třetí knihu lyriky“. Nebudeme znovu rozebírati směr poesie Macharovy; posoudili jsme zde jak „Confiteor“ tak „Bez názvu“, „Pêle Mêle“ i „Třetí knihu lyriky“ a ukázali jsme s dostatek, jakého jsou zrna tyto knihy. Dostal-li Machar cenu 300 zl., vidíme jasně, jaká poesie se u nás odměňuje. (Neměli jsme ostatně o tomžádné pochybnosti.) Naučení nám z toho kyne velmi zřetelné: Kdo cítí se našincem, nechť tím úžeji a upřímněji přilne k táboru katolickému. Není nás mnoho; nerozhodnosť a polovičatosť nám nepomůže; ale kdyby nás bylo třeba málo, budeme-li všichni činní a horliví, přece časem mnoho dokážeme. Jestliže však i mnozí našinci podporují literaturu, která je proti nám — pak se nedivme, že nevěra a působení protikatolické čím dále tím více se rozmáhá.

Katolické sdružení literární mezi německými akademiky v Rakousku. Na theologické fakultě ve Štyrském Hradci pracují o nové organisaci, která, zdaří-li se, může míti dalekosáhlý význam. Jedná se o zřízení velikolepého literárního sdružení mezi německými akademiky rakouskými, a to v katolickém smyslu. Mimo vzdělávání členů zamýšlí program činné, pravidelné podporování rakouských časopisů a denních listů vytříbenými belletristickými pracemi, vydání almanahu sestaveného z příspěvků členů a založení vlastního nakladatelství k podporování dobrých katolických spisů. Měsíčník má státi se pojítkem sdružení jež chce činně zasáhnouti též do podniku katolické university v Solnohradě tím, že zaváže své členy, aby určité procento honoráře odváděli do pokladny universitního spolku. Uskuteční-li se obsáhlý tento plán, tu bychom právem mohli očekávati, že katolické publicistice v Rakousku dostane se vydatné podpory proti vševládné židovsko-liberální žurnalistice.

---

*) Pozn. red. Jak se dovídáme, bude již r. 1893. vycházeti katolická knihovna pro mládež.

Spolek pro zřízení katolické university v Solnohradě má již 131.714 zl. jmění. Nejmenovaný dárce obmyslil jej nedávno čtyřmi na 4000 zl. znějícími obligacemi. Zpráva ústředního výboru chválí především některé odbory akademiků a bohoslovců a odbor v Gmundenu, k němuž přistoupila veškerá tamní šlechta a dvě arcivévodkyně. Jakkoliv tento spolek stále se vzmáhá, ukazuje přece zřejmě a jasně mizerii rakouského katolicismu. Český národ sebere na Národní divadlo v půl roce milion, a všickni katolíci rakouští nemohou v několika letech sehnati ani 200.000 zl.

Lvova společnost ve Vídni obdržela posledně zase 3000 zl. podpory od nejmenovaného dárce s výhradou úroků doživotních. Poslední dobu přistoupilo k ní 5 pánů jako podporovatelů čímž počet jejich vzrostl na 28. Úhrnný počet členů a účastníků obnáší i s tyrolskými odvětvími 900. „Jahrbuch der Leogesellschaft" za r. 1892. se články od dvorního rady L. v. Führicha, dr. St. Pavlickiho, dr. Jos. Perntra, dr. M. Hiptmaira, dr. C. Wolfsgrubera a dr. F. M. Schindlera vyjde v lednu 1893.

Z katolického hnutí v Anglii. Nástupce zvěčnělého kardinala a arcibiskupa westminsterského Manninga msgr Vaughan založil v Londýně historicko-katolický spolek, jehož účelem bude odmítati pobloudění a předsudky protestantů proti katolicismu. K tomu cíli byl najat uprostřed Londýna prostorný sál, v němž budou konference a přednášky o sporných otázkách historických, o pokrocích a činnosti katolické Církve. K slovu hlásiti se může každý, i protestant; každý může dělati objekce, na něž bude vždy ze strany katolické přesně historicky odpověděno. Mimo laiky, kteří se již k tomuto spolku přihlásili, ustanovil msgr. Vaughan z kruhů kněžských muže učené, jež by vší silou pracovali ku zvelebení zmíněného spolku. Působení jeho osvěží a upevní katolicismus po celé Anglii.

Jubileum jihoslovanské akademie věd a umění. Jihoslovanská akademie věd a umění v Záhřebě dokončila právě dvacátý pátý rok svého trvání. V popředí této památné události vyniká muž, jenž od čtyr desítiletí jest světlem, vůdcem, církevním i národním pastýřem lidu chorvatského, muž, jehož štědrosti děkuje vznik též akademie záhřebská. Jest to biskup ďakovský Josef Jiří Štrosmayer, jenž velkolepý a nákladný tento podnik věnoval národu svému jako dar. Listy chorvatské zabývají se obšírně jubileem akademie a významem Štrosmayerovým. Uvádíme z nich hlas „Obzoru", jenž píše: „Biskup Štrosmayer jako by byl předvídal těžké boje politické, které očekávají národ chorvátský, a uznávaje, že národní osvěta je nejlepší zbraní proti surovým atentátům nepřátelské politiky, založil akademii. Měl na mysli duševní potřeby veškerého Jihoslovanstva, a akademie záhřebská měla se státi středem všeho kulturního života jihoslovanského. Akademie úplně dostála tomuto svému úkolu. Není v Evropě podobného ústavu, který by mohl vykázati se takovým úspěchem, tolikou prací vykonanou za tak krátkou dobu silami poměrně skrovnými, prací tak všestranně plodnou, jakou se může pochlubiti akademie jihoslovanská. Vše, co víme a je napsáno o našich dějinách, o naší minulosti politické, kulturní a literární; vše, co přispělo k rozvoji a poznání jazyka našeho — to vše jest dílem akademie. Co o nás ví kulturní svět, všechny naše styky a poměry s ním — to jest dílem akademie. Se jménem biskupa Štrosmayera a naši akademie těsně je spojeno jméno kanovníka dra Račkiho, jenž od prvého počátku byl duší, hlavou a chloubou národního toho ústavu našeho. Štrosmayer jmenoval tohoto učence předsedou akademie a osvědčil tím jakousi prorockou prozíravosť; nemohl najíti lepšího vůdce a řiditele národní akademie. A dr. Franjo Rački může býti a jest zajisté dnes oblažen slastným pocitem úplné odůvodněné spokojenosti; oprávněná ta spokojenosť, pocházející z uznání národa a celého učeného světa, jest pro dra Račkiho nejlepší odměnou, nejskvělejší odplatou .... Význam jihoslovanské akademie pro národní život náš nelze dnes ještě dostatečně ocenit; jest to úkolem dějepisu, budoucích pokolení. My na tento den, jeden z nejpamátnějších v kulturní historii naší, nepíšeme dějiny — my gratulujeme naší akademii!"

Na universitě Gregoriánské v Římě (kde studuje se filosofie, theologie a práva bylo v školním roce 1892. 861 posluchačů všech národností — úkaz to, jejž na nižádném vysokém učelisti světa pozorovati nelze. Studovalť zde: 53 Angličané, 61 Rakušanů (mezi nimi i Čechové), 1 Australan, 21 Severo-amerčanů, 97 Jiho-američanů, 23 Belgičané, 4 Bulhaři, 9 Chorvatů, 131 Francouzův, 104 Němci, 12 Švýcarů, 6 Irčanů, 4 Španělé, 12 Uhrů, 1 Indian, 262 Vlachů, 2 Lucemburčané, 3 Portugalci, 4 Holanďané, 32 Poláků, 19 Skotů. Rektorem university je P. Emil de Augustinis, někdy prof. theologie ve Woodstocku ve Spoj. Státech;

studijním prefektem P. Michael de Maria, slovutný učenec v naukách sv. Tomáše Aquinského.

(22) **Učebné pomůcky.** Vím, jak těžko pro Čecha, který se chce učiti nebo již se naučil nějakému slovanskému jazyku, dostati dobré a vhodné knihy, aby mohl ve studiu pokračovati; nezná žádného knihkupectví, aby od něho knihy objednával a kupoval. Proto stůjtež zde některé knihy, které učení některého jazyka jihoslovanského, slovinského nebo srbsko-chorvatského usnadniti mohou, a firmy, kde jich dostati lze. Slovinské mluvnice: „Gramatické základy jazyka slovinského". Sepsal Fr. Vymazal. V Brně. 1884. Nákladem K. Winklera. Cena 60 kr. - Dr. J. Sket: Slovenisches Sprach- und Übungsbuch. Nebst Chrestamathie und Wörterverzeichniss. IV. veränderte Auflage. 1888. Cena 1 zl. 30 kr. — Dr. J. Sket: Grundriss der slovenischen Gramatik mit Uebungsbeispielen, Gesprächen und deutsch-slowenischem Wörterverzeichniss. 1888. Cena 80 kr. — Komel pl. Sočebran: Kurzgefasste praktische Gramatik der slovenischen Sprache. Mit slovenisch-deutschem und deutsch-slovenischem Wörterverzeichniss. II. Auflage. 1887. Cena 1 zl. 30 kr. — Slovinské slovníky: A. Janežič- Anton Bartel: Deutsch-slovenisches Hand-Wörterbuch. III. Auflage. 1889. Cena 3 zl.; váz. 3 zl. 50 kr. - Deutsch-slovenisches Wörterbuch. Herausgegeben auf Kosten des F. B. Anton Alois Wolf. Dva díly. Lublaň. 1860. Cena 4 zl. (již starší). — A. Janežiča: Slovensko-nemški slovar, predelan po Fr. Hubadu, vyjde začátkem r. 1893. Cena není ještě určena; také větší slovinsko-německý Wolfův slovník vyjde příštího roku. Až vyjdou, neopomineme to ve „Vlasti" oznámiti. — První slovinskou mluvnici od Vymazala lze dostati v každém českém knihkupectví; ostatní mluvnice a slovníky lze dostati pod touto adressou: „Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu. Benediktinerplatz" (Korutany) anebo: „Katoliška Bukvarna v Ljubljani. Stolni Arg." Poslední firmu doporučujeme vůbec při kupování všech slovinských knih, jak vědeckých tak zábavných. — Dosti dobrá srbsko-chorvatská mluvnice jest: Gramatické základy jazyka srbského čili chorvatského. Sepsal Fr. Vymazal. V Brně 1885. Cena 60 kr. — Nový rozšířený slovník srbský (Vuka Karadžića) teprve vychází v sešitech. Při učení se chorvatštině jako pomůcka velmi dobře mi posloužil „Rječnik hrvatsko-slovenski". Za slovenské svoje členové izdala Matica Hrvatska. Zagreb 1887. — Při kupování knih chorvatských doporučuji tyto firmy: Knjižara „Dionička tiskare." Zagreb, Jelačićev trg; neb: Knjižara Hartman u Zagrebu. Srbské knihy možno si koupiti v knihkupectví: Braća M. Popovići, Knjižara, Novi Sad (Neusatz-Ungarn). Administrace různých listů chorvatských, srbských a slovinských oznámím příště.

Místo kříže květiny, místo květin — pumy. Časopisy „Unitá Cattolica" a „Voce della Veritá" přinášejí malou, ale velmi významnou zprávičku: „V pátek v noci zemřel tuberkulemi anarchista Cetica, jenž v nemocnici několik dní ležel. V sobotu k večeru přišli anarchisti, aby jej — ovšem civilně — pohřbili. Z mar a rakve odstranili veškeré náboženské odznaky, a nahradili je — pumami, symbolem strany anarchistické. V průvodu kráčeli nejznámější a nejpověstnější anarchisti: Cocchini, Livi, Sensi, Giusti a jiní. Na hřbitově mluvil Cocchini a šestileté jakés děvčátko. Rozumí se samo sebou, že se pohřbu účastnilo i hejno zvědavých, mezi nimiž též mnozí strážcové veřejné bezpečnosti."

Nejdříve odstranili zednáři kříž a nahradili jej květinami; nyní odhodili květiny a nahradili je pumami. Toť přece utěšený pokrok. Veřejné úřady v oněch pumách ničeho zlého nevidí: je to prosté vykonávání svobody. Ale až ony pumy vybuchnou — pak bude veliká starosť o nápravu; jen nebude-li trochu pozdě. Paříž je toho až příliš žalostným příkladem.

Z výboru pro nový trestní zákonník sděluje gorické „Eco del Littorale" zajímavý obrázek. Jednalo se o paragraf: „Urážka cizího panovníka nebo hlavy cizího státu." Hned, jak pojmenován byl odstavec ten, nastala čilá debata týkající se sv. Otce. Dr. Kopp navrhoval, aby slova „urážka cizího panovníka" byla vůbec vynechána; jsouť prý i panovníci bez trůnu a soudcové by se dle toho řídili. Předseda sekce odvětil: „Necháme-li pouze „hlavy cizího státu", bude urážka učiněná papeži beztrestnou, poněvadž dle doslovného znění toho papež hlavou státu již není". Posl. Nitsche přimlouval se za návrh Koppův, ale s dodatkem: „a hlavy církve katolické"; tolik ohledu zasluhuje vznešený stav papežův. Potom povstal poslanec Schorn a pronesl důrazně: „Jsem rozhodně proti každé změně, jež činí rozdíl mezi papežem a cizím panovníkem. Návrh posl. Nitsche činí tento rozdíl, který neschvaluji. On považuje papeže pouze za „hlavu církve katolické" a nikoliv za „cizího panovníka". Pánové, papež není pouze hlavou katolíků, on jest též panovníkem, zcela rovným oněm, kteří sedí na trůnu — on jím zůstal i po prolomení brány Pia. Miliony katolíků želí oné události ze

dne 20. září 1870.; tyto miliony uznávají v papeži hlavu církve i panovníka. Nechtějmež v novém trestním zákonníku legitimovati nynější stav věcí v Římě tím, že bychom papeži odňali titul a pocty panovníku příslušící"

Návrh Nitschův byl zamítnut a přijata vládní předloha, jež v titul „panovníka" pojímá též sv. Otce." Tak píše zmíněný list. Jak viděti, není římská otázka mrtvou. Neohrožené, v pravdě mužně katolické vystoupení poslance Schorna zasluhuje vřelého uznání!

Spalování mrtvol. Zednářská vláda italská povolila po celém království Italském spalování mrtvol. Obce obdržely do konce právo spalovati na veřejné útraty své příslušníky, nečiní-li příbuzní námitek. Lékař musí však dříve přirozenou smrť dosvědčiti.

Zednář profesorem dějin náboženství. Prof. Labauca, jehož dobrodružný život, plný záští proti katolickému náboženství, „Germania" vyličuje, byl jmenován ital. ministrem vyučování Martinim, plnokrevným to zednářem, profesorem dějin náboženství na universitě římské.

(17) **Zakopati nebo spáliti?** Tato otázka o pohřbívání po dlouhou dobu již ozývá se Evropou. Dr. J. Bauwens, znamenitý spisovatel a historik flámský, vydal knihu, již do frančiny přeložil Dr. A. de Nets: „Inhumation et crémation." V ní vypisuje zevrubně pohřební zvyky a obyčeje národů od nejstarších dob až na naše dny a dokazuje, že i u nejstarších národů bylo zakopávání v zemi zvykem, spalování jen výjimkou, že pohřbívání křesťanské zakopáváním souvisí těsně s naukou o z mrtvých vstání, a že povyk o spalování mrtvol, jemuž se dává ráz důvodů zdravotních, vyšel z řad nevěreckých a zednářských. Tutéž otázku probírá důkladně v díle „Cremazione o inumazione? slov. spisovatel kanovník G. Rotella. Knížka jeho vyšla ve Spoletu; praví, že spalování neodsuzuje jen náboženství, nýbrž i rozum, historie, že odporuje mravnímu citu lidskosti, že je nehygienické, že je ani s hlediska právního nelze schváliti nebo omluviti — a každé tvrzení své jasně a logicky dokazuje.

Židé a Messiáš. Zajímavou noticku přináší „Posel z Budče" v č. 44. pod názvem „Židé a Messiáš". V posledních letech — čteme tam — pozoruje se mezi židy, a to nejen v Evropě, ale jmenovitě i v Americe hluboké kvašení, jež se nese směrem opačným: ku křesťanství, t. j. k uznání Ježíše Krista za Messiáše lidu židovského. V Novém Yorku soustřeďuje se ruch tento kolem kazatele Varšaviaka, žida z Polska pocházejícího, na jehož přednášky o Kristu židé v takových zástupech hrnouti se nepřestávají, že žádná pohotová místnosť jich pojati nestačí a ku zbudování zvláštní velké dvorany přípravy se dějí. — Utinam!

Úmrtí.

Andrej Komel pl. Sočebran. — Skrovný jest počet těch mužů, kteří vstoupivše do aktivní vojenské služby, přese všechny denní námahy věnují volný čas vědě a hledí umění válečné svým rodákům v mateřském jazyku srozumitelným učiniti. Dne 12. listopadu 1892. ve Št. Hradci ve 44. roce věku zesnulý major ve výslužbě A. Komel pl. Sočebran byl jedním z takových mužů. Narodil se v Solkanu u Gorice z prostých rodičů a r. 1848. jako prostý vojín vstoupil do vojenské služby, kdež po 25 let s takovou horlivostí sloužil, že z prostého vojína stal se majorem; r. 1866. obdržel stříbrný záslužný kříž a když za nedlouho potom šel do výslužby, byl povýšen do šlechtického stavu. Komel byl nejen udatným vojínem a dobrým rakouským vlastencem, ale i věrným synem svého národa. Lásku k slovinské vlasti dokázal dlouholetým literárním působením. Z eho péra pochází 16 knih a brožur, ve kterých slovinského jazyka znalé vojíny poučuje o umění válečném a zbrojení. Nejznámější jeho díla jsou: „Službovnik", (3 svazky) „Garnizanska in stražna služba", „Pouk o zemljišči", „Bojna služba", a jiné; všechna tato díla vydal Komel svým nákladem. Loni vyšla jeho poslední kniha „Puška repetirka", ve které oznámil, že již také k tisku připravil novou knihu „Poučilo o streljanji", než smrť učinila všemu konec. Naj v miru počiva!

Janko Kamenar Dne 11. září 1892. zemřel v Záhřebu po krátké ale těžké nemoci chorvatský básník a gymn. profesor v Gospiću, Janko Kamenar. Smrť ho odňala Chorvatům v nejlepší mužné době, kdy chorvatská belletrie od něho očekávala nejlepší a nejzralejší plody jeho ducha. Poprvé uveřejnil básně r. 1877. Jsou většinou lyrické; jeho lyrika jest méně reflexivní, více citová a něžná, proniknuta pochmurností a zasmušilostí, jako by byl básník tušil brzkou smrť. Charakteristickým rysem jeho lyriky jest to, že opěvuje „zlatne strune". Láskou se chvějí struny zlaté v básni „Ljubar i sloboda", na zlaté struny vzpomíná si v básni „Tri guslara" a „Zlatnoj pjesni". Zesnulý měl nadání i pro epiku,

jak patrno z jeho ballad. Vynikal jako profesor historie a filosofie; chválí se též jeho čisté, nezištné vlastenectví. Lahka mu zemljica! Fr. Štingl.

V Německu zemřel Petr Frant. Reichensberger, výtečný spisovatel a politik a člen německého středu. Narozen v Koblenci studoval práva a dosáhl vysokých hodností úředních. Jako poslanec stál věrně v řadách katolických.

Dne 19. prosince 1892. skonal bibliotekář Českého musea, Ant. Jaroslav Vrťátko, jeden ze starých vlastenců, jichž práce a jméno spojeny jsou s počátky novodobého českého písemnictví. Ve službách musea působil od r. 1861. a zastával úřad svůj svědomitě. Před tím byl vychovatelem v domě barona Hilprandta v Blatné, později u hr. Harracha. Literární jeho činnost zasahovala i do belletrie i do vědy. A. J. Vrťátko narodil se 29. května r. 1815. v Nových Benátkách.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Historický kroužek. Schůze širšího výboru dne 23. listopadu a 13. prosince 1892. Prof. Zdráhal podává zprávu o svém bádání v archivě brněnském a sděluje výpisy o rukopisech tam chovaných. Seznam jich, obsahující asi tři sta čísel, uložen bude v „kroužku". Obsah budoucí přednášky své čerpal ze zapůjčených nám „Litterae annuae" a z „Chronicon" chované v Brně a promluví o výsledku své práce dne 11. prosince. — Místopředseda předkládá dar † nejdůstojnějšího biskupa Dr. Jos. Haise a vzpomíná slov, jež pronesl: „To byla šťastná myšlénka, dobře pracujete." Vděčnou vzpomínku napíše místopředseda do Sborníku. Kromě toho otištěny budou v něm přednášky pánů Vávry, Konráda, Kohlmana, Zdrábala a stať o „kroužku" a jeho práci. Dále uvažováno bylo o dalším obsahu a vývoji „Sborníku" a vyřízeny některé administrativní záležitosti. — Místopředseda požádal o sál pro přednášky pp.: Vávry, Honejska, Špičky na 8. ledna, 2. února a 25. března.

O přednášce prof. Vávry: „Jak se chovali katolíci při udělení majestátu" podána bude zpráva po dokončení téhož předmětu budoucně. — Dne 20. listopadu mluvil prof. Konrád o „Literáckých bratrstvech doby pobělohorské" a dokázal, že mylný jest náhled vyslovený Rybičkou v Památkách X., jakoby bratrstva této doby neměla s bratrstvy bývalými kromě jména ničeho společného. Nezaniklit literáci dob minulých ve válce třicetileté. Po většině obnovili se dle starých stanov, místy jenom nepatrně je pozměnili. Účelem jejich byla oslava služeb Božích, zbožný život a skutky lásky k bližnímu. Zpívali chorálně i figurálně. Také poměr ke škole namnoze zůstal nezměněn. Bratrstva spojovala se pouze tu a tam s jinými církevními bratrstvy, většina však zůstala nespojených. Počet jejich přesahoval číslo 120. — Zavedením hudby instrumentální nepřestala funkce literátská — zpěv. Užívalit hudby nástrojové k latinským i českým písním jako průvodu k tomu, co zpívali. Funkce jejich přestala teprve když byla zrušena. Až do té doby nesešlo z užívání českých zpěvů. Přestaly zpěvy kacířské, písně o Husovi, Jeronymovi byly vyřezány, jiné začerněny. Podobné jednání i Komenský schválil. Důkazem je šesteré vydání Steyerova kancionálu za 80 let, nade který slovesnou úpravou vyniká pouze kancionál amsterodámský. Písně rozmnoženy do tisíce a vedle něho tisknuty byly ještě jiné. O zpěvu českém svědčí Dlouhoveský r. 1674.: „Divil se Řím, když nás přes dvě stě Čechů, Němců a Poláků putovalo od sv. Petra do chrámů římských. Tu jsme zpívali. Cizinci nerozuměli, ale vážení se zastavovali a vychvalovali melodii a harmonii. O sto let později napsal opat Martin Gerbert: „Hudba v žádném národě nekvěte než v Čechách. K nim druží se Moravané a Poláci".

Dne 11. prosince u přítomnosti Jeho Eminence nejdůstojnějšího knížete arcibiskupa mluvil prof. Frant. Zdráhal o působení jesuitské kolleje v Uherském Hradišti v době reformační. Žalná byla doba náboženského různověrství v Čechách. Ku starým, dějinami oprávněným náboženským stranám přibyla třetí, sbory

bratří, nedlouho potom i čtvrtá a pátá a ještě nebylo konce. Válka třicetiletá dovršila bídu. Čechové vodili tu do země „osvoboditele“ Sasy, Švédy, kteří domácím zapalovali chýše nad hlavou a hubili zemi až běda. Toť jest Bílá Hora českého národa. Náboženství katolické šířeno a upevňováno bylo hlavně jesuitskými misiemi. Kollej v Uherském Hradišti měla býti založena z daru a odkazu Alžběty Zoubkové ze Ždětína. Statky Habrovany a Zdounky Jesuitům r. 1636. do desk vložené přiřčeny však jiné kolleji, která ku přání kardinála Dietrichštejna v biskupském sídle Kroměříži byla založena. Tuto však r. 1643. Švédové vypálili a Jesuity odvedli do Olomouce, odkud teprve po výplatě se vrátili a dílem usadili se na zimu v Uherském Hradišti, a založili zde místo zničené v Kroměříži novou kollej. Odtud vycházeli na misie, kázali a katechisovali, zpovídali a vykonávali ostatní funkce duchovní správy, zaznamenávajíce co rok počet svých výkonů a ovoce svého přičinění. Bez dragonád, bez hrůzy a nucení, obětavou prací docílili velikých duchovních úspěchů. Nezapomněli také poznamenati, kolik knih zabavili, nikde nemluví o pálení spisů. Zabavených knih bylo málo. Také získali si zásluh o kraj, kde bydleli, v příčině národní. Přehled činnosti podán za sedm let. Práce šířeji provedená otisknuta bude ve „Sborníku“.

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu „Vlasť“, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

II. Výkaz knih jen čtenářům vzdělanějším se hodících.

(Pokračování.)

Na vlnách. Naps. Ad. Heyduk. Nakl. J. R. Vilímek v Praze.
Na vsi. Naps. Otokar Bystřina. Vydal J. F. Kubeš v Třebíči na Moravě.
Na evropském východě. Naps. J. Vagner.
Novověký rozervanec. Naps. Octave Feuillet, př. Ant. Hansgirg. Vyd. Bibl. cizojaz. i pův. rom.
Nebezpečné tajemství. Naps. Charles Reade. Vyd. Politika 1885.
Náruživosti. Naps. Žofie Schwarzová, př. Vác. Pok. Vydal „Posel z Prahy“ 1874.
Na kastelu. Naps. Pavel Albieri. Vyd. v „Lac. knih. národní“ č. 51.
Několik archů z rodinné kroniky. Naps. Karl. Světlá. Vyd. v „Ústřední knih.“ Kobrově.
Nabob. Naps. A. Daudet. Vyd. v „Lac. knih. národní“ č. 48.
Povídky veršem. Naps. Karel Leger. Vyd. Frant. Šimáček v Praze.
Poslední Stuartovec. Naps. J. F. Smith, př. J. Kalina. Nakl. J. Otto v Praze.
Paša. Naps. Konr. Bollanden, př. H. Chr. Vyd. Záb. bibl. v Brně.
Před oddavkami. Naps. a vydal Jos. Souhrada.
Po trnitých stezkách. Naps. L. Stroupežnický. Vyd. Zab. knih. Šimáčkova 1887.
Paměti neznámého. Naps. J. J. Kraszewski, př. J. Tumpach. Vyd. Záb. bibl. 1886.
Pestré cesty po Čechách. I. Naps. Sv. Čech. Vyd. Fr. Topič v Praze.
Polské matky. Naps. M. Roskovská, př. Nekvasil. Vyd. Jar. Pospíšil 1864
Růže a ostny. Naps. V. Pakosta. Nakl. Cyr. Method. knihtiskárna.
Různé črty, žertovné i vážné. Naps. Sv. Čech. Vyd. F. Topič.
Rudin, Jarní vody a jiné novelly. Naps. Turgeněv, Vyd. v „Ruské knih.“ Ottově XI. 1892.
Slavie. Báseň. Naps. Sv. Čech. Vyd. v „Kabin. knih.“ Šimáčkově 1884.
Saloména. Naps. K. Adámek. Vyd. v „Kab. knih.“ Šimáčkově 1885.
Sebrané spisy: divadelní hry oddíl 11. díl I Naps J. K. Tyl. Nakl. A. Hynek v Praze.
Schovanka. Naps. Al. Dostál. Vyd. v „Příteli domoviny“ 1890. č. 4.
Soukojenci. Naps. Emilie Flygaré-Carlénová. Vyd. v „Poslu z Prahy“ 1872.

Svatý Otec LEV XIII.

ROČNÍK IX. ÚNOR 1892—93. ČÍSLO 5.

VLASŤ.

K VELIKÉ SLAVNOSTI SVĚTA KATOLICKÉHO, K PADESÁTILETÉMU BISKUPSKÉMU JUBILEU JEHO SVATOSTI LVA XIII.

K věčnému Římu letí hlahol vděku
hold nadšený a pozdrav jásavý;
kde o břeh Baltu vlny bijí v jeku
i ode klidných stráni Vltavy;
od ledných Alp, jichž čela sněhem krytá,
od luzných břehů Indu květnatých,
i z dálných krajů, tam, kde palma zkvítá,
kde žárem plane divukrásný jih;
přes moře dálná hymny mocně duní
přes poušť a hory, širý světa kruh:
»Lev Třináctý nechť dlouho v blahu trůní,
dej Jemu slávu Všemohoucí Bůh!«

Pravd věčných Strážce! Moudrosť s poesií
a vědy s pokorou Tě věnčí diadém,
Tvé lásky křídla oba světy kryjí,
veškeré lidstvo chováš v srdci Svém;

dělníka líbá Tvoje láska vřelá
a věčně pravda Tvojich slov se stkví,
jež světem k srdcím všem se rozletěla,
hlásajíc pravé lásky bratrství;
král, učenec i dělník s láskou vroucí
k nebesům volá, Boha prosí jen:
»Lvu Třináctému žehnej Všemohoucí,
Milostí Tvou žij dlouho ozářen!«

Tvé lásky vřelé k Slovanskému kmeni
je »česká kolej« věčným pomníkem,
slov zlatých »Grande munus« ve nadšení
vzpomíná s vděkem celá slávská zem;
jak velebný a slavný hlahol zvonu
ve lidstva spor zní moudrá slova Tvá
a sytí pravdou srdce milionů,
nad slunce záři moudrosť Tvoje plá,
láskou a vděkem přehlubokým jatý
se, Otče Svatý, Tobě koří svět:
»Biskupskou berli rok máš padesátý —
dej Bůh Ti ještě dlouhou řadu let!«

K věčnému Římu letí hlahol vděku
hold nadšený a pozdrav jásavý;
kde o břeh Baltu vlny bijí v jeku,
i ode klidných strání Vltavy;
od ledných Alp, jichž čela sněhem krytá,
od luzných břehů Indu květnatých,
i z dálných krajů, tam kde palma zkvítá,
kde žárem plane divukrásný jih;
přes moře dálná hymny mocně duní
přes poušť a hory, širý světa kruh:
»Lev Třináctý nechť dlouho v blahu trůní,
dej Jemu slávu Všemohoucí Bůh!«

Karel Bernard

Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě.

Příspěvek k historické a literární studii.

Podává Josef Flekáček.

(Pokračování.)

Veškeré objevy astronomické i literaturu s nimi související po celý téměř XIII. věk bedlivě sledoval Albert Curtius, (Curtz) S. J., prof. mat. a filosofie, nar. v Mnichově r. 1600., zesnul tamže r. 1671. Dva obsáhlé spisy jeho: „Novum coeli Systema“ (1626) a „Collectanea historiae coelestis e commentariis Tychonis Brahe ab anno 1582—1601.“ (vyšlo 1657) svědčí o znalosti a sběhlosti jeho u vědě hvězdářské.

Bohosloví doktor a matematik Jan Hancke, S. J., jenž vyučoval nejprve na pražské universitě, potom na filosofické fakultě v Olomouci a kvetl ve druhé polovině XVII. stol., vypočítal s přesnou zevrubností veškerá zatmění slunce od nejdávnějších dob až po své dny a spis svůj nazval „Tenebrae summatim illustratae.“

Zaměstnával se též pilně fysikou a optikou, pokud tato účelům hvězdářským slouží, čehož důkazem jsou díla: „Horologium nocturnum magneticum“, vyd. 1683. s návodem ku zhotovení nástroje, jak bylo by lze v noci čas určovati a jiné, o dvě léta později vytištěné: „Exercitatio catoptrica de idolo speculi“, ve kterémž důkladně se rozepsal o odrazu či refleksi světelných paprsků; r. 1684. vyšel spis: „Praedictio solaris deliquii ad annum.“ Mnoho hvězdářských spisů zanechal František Bianchini, (nar. ve Veroně 1662., zemř. tamže 1729.) papežem Klimentem XI. (1700—1721) jmenovaný tajemník družstva pro opravy kalendáře zvaného „collegium mathematicum“. Důmyslný tento muž vymyslil některé hvězdářské nástroje a určil mezi jinými pracemi též poledník přes kostel Santa Maria degli Angeli a pojednáními svými o Venuši, zvláště důkladnými, dokázal, že, i na této oběžnici jsou skvrny, což před ním bylo popíráno. Bianchini těšil se veliké důvěře a lásce Klimenta XI., jenž, jak povědomo, šlechetnou povahou, nadšenou láskou ku vědám a umění, jakož i dobročinností byl jedním z nejznamenitějších papežů.

Mezi katolickými misionáři na dalekém východě zvláště též vynikl Jesuita Ignác Kögler, zesnulý r 1746. v Pekingu. I on, rovněž jako předchůdce jeho Ferd. Verbiest, výtečně vládl jazykem čínským slovem i písmem; císař čínský Jung-čing byl mu velmi nakloněn, tak že jej i jmenoval mandarinem a předsedou sboru matematického. Mnoho se mluví o samorostlé prý vzdělanosti čínské, o nesmírném pokroku Číňanů ve vědách a vzdělanosti: ale zapomíná se připomenouti důležité faktum, že hlavními šiřitely vzdělanosti, věd a umění v Číně, zvláště u dvora, byli katoličtí misionáři, a to nejvíce Jesuité a Dominikáni. Köglerovy četné spisy astronomické chová mnichovská dvorní knihovna. Kögler sám velice přispěl účinem svým při dvoře ku zmírnění pronásledování křesťanů, jež však přece po smrti jeho krutým způsobem vypuklo a bez mála třicet roků (1746—1773) trvalo. V době tohoto pronásledování zemřel rovněž v Pekingu jako stařec

sedmdesátiletý r. 1759. proslulý znalec Číny misionář Tov. Jež. Antonín Gaubil. Týž uměl nejen výborně čínsky a mandžursky, ale znal i dokonale nářečí a podřečí těchto jazyků. Jaké vážnosti požíval při císařském dvoře čínském, o tom svědčí, že byl ředitelem císařské akademie pro budoucí diplomaty. V ustavičných rozmíškách mezi Čínou a Ruskem bylť on vždy spravedlivým a mírným prostředníkem a vřelým přítelem dobré shody s Ruskem. Císař Kien-lung jmenoval jej dvorním tlumočníkem; Gaubil horlivě psal a překládal z čínského jazyka, více však do čínštiny různé knihy vědecké. Jsa vzdělán obsáhle a všestranně, s důkladnou znalostí prostudoval veškerou astronomii, na jakém stupni tehdy v Číně byla, a vydal o tom obšírné pojednání tiskem, knihu nadepsanou „Traité historique et critique de l'Astronomie chinaise.“ O znamenitém tomto muži budeme ještě jinde mluviti ve průběhu práce této.

Dne 17. ledna r. 1762. pohřben byl z koleje klementinské v Praze zasloužilý učenec Jan Klein, Jesuita, stařeček sedmdesát osm roků starý. Po třicet roků byl správcem matematického kabinetu v koleji klementinské a po celý život neunavný matematik, hvězdář a mechanik. Sestavil sám vlastním důmyslem mnoho prací, ku př. umělecké hodiny (r. 1751.), představující soustavu sluneční dle Tychona Brahe-ho. Na jedné straně měly obraz země ve středu sluneční soustavy s drahou slunce a měsíce; byly tu oběžnice Merkur, Venuše, Mars, Jupiter a Saturn; veškeré tyto hvězdy s celým modrým nebem otáčely se kolem země. Jinde byl zvěrokruh a dvanáct měsíců; ručička tu připevněná ukazovala stupně slunce, den měsíce, hodinu pražského poledníku a místa veškerá, kde v tutéž chvíli bylo poledne. Na jiné ploše bylo úplné a velice důmyslné zařízení kalendáře. Na té byl otvor, a v tom procházela pošinující se tabulka, oznamující datum, svátky, znamení nebeské, do něhož slunce vstupuje a mnohé jiné ku kalendáři se vztahující podrobnosti: sluneční cykly, nedělní literu, zlatý počet, epakty, atd. Rovněž názorné a důmyslné hodiny umělecké sestavil Klein dle soustavy Koperníkovy. Výbornou pomůckou a znamenitým strojem byly Kleinovy hodiny geografické, na nichž bylo viděti otáčení se země kolem osy, kolem slunce, vznik dne a noci i ročních počasí, bylo na nich patrné, kdy stojí slunce kolmo na obratnících a kdy na rovníku, kde je jak dlouhý den a jak dlouhá noc; pohyblivá ručička ukazovala místa, kde bylo rovněž poledne s Prahou. Podobný výtečný stroj zhotovil Klein pro Augusta krále polského (1694—1733), od něhož dostal darem sbírku vzácných přírodnin. Mimo tyto hodiny zrobil i veliký globus, na němž byl znázorněn východ a západ stálic a souhvězdí; pak ekliptické hodiny, ukazující veškerá zatmění; automatů, vesměs o výtečné dovednosti Kleinově svědčících, hudebních nástrojů atd. zde pomíjíme. Po Kleinovi zachovaly se i přístroje k určování výšek a deklinací hvězd a mnohé jiné práce. Klein vyjednával tehdy s pražskou radou městskou, že spraví darmo proslulý staroměstský orloj, k čemuž ovšem nad jiné byl povolán, ale do práce se nedal, poněvadž — městská rada zdráhala se opatřiti k tomu obecním nákladem potřebný materiál.

Po zrušení řádu jesuitského stal se r. 1745. v Kirchbergu v Dol. Rakousích rodilý František Triesnecker světským knězem. Učený tento muž, filosofie doktor, člen přečetných učených

akademií a řádem Leopoldovým vyznamenaný, byl ředitelem hvězdárny vídeňské. V létech 1794—1806. horlivě přispíval do časopisu „Astronomische Ephemeriden“ ve Vídni vycházejícího; v době 1757—1806. proslulý hvězdářský list „Ephemerides Astronomicae“ přinášel výborné jeho práce a v Praze v letech 1806—1813. vydal „Astronomische Beobachtungen an verschiedenem Sternwarten;“ po dlouhou řadu let nevyšla „Astronomisches Jahrbuch“, ročenka hvězdářská, aby od něho nebyla přinesla zajímavé původní práce. Mimo to určil i Triesnecker přesně zeměpisnou polohu mnohých míst. Zemřel ve Vídni r. 1817.

O velikosti Venuše a vzdálenosti její od země podrobná pozorování a výpočty konal a v díle „Magnitudo Veneris ejusque a tellure distantia“ r. 1762. uveřejnil Prof. Dr. Jos. Unterrichter S. J. (nar. 1727. v Caldernu v Tyrolsku, zemřel ve Freiburku.) Týž zaměstnával se též pozorováním Asteroidů, o nichž l. 1763. vydal spis „De planeticolis“. Katolický kněz Jean Chappe d'Auteroche, nar. v Mauriaku v Auvergni l. 1722., zemřelý r. 1769. v Kalifornii, věnoval se výhradně astronomii. Jedno z prvých děl jeho bylo vydání Halleyových (1656—1724) astronomických tabulek, pak vydal s Cassinim (1625—1712) obšírnou generální mapu Francie. Jakožto vynikající hvězdář vyslán byl akademií francouzskou, aby pozoroval průchod Venuše sluncem, Halleyem ke dni 6. června r. 1761. vypočítaný. Odebral se do Tobolska rok před tím, aby odtud pozorování i výpočty své konal. Tehdy vyslaly téměř veškeré vlády světa hvězdáře své na různá místa povrchu zemského, aby průchod onen pozorovali: dle učení znamenitého učence Halleye podávají průchody tyto totiž nejspolehlivější prostředek ku vypočítání vzdálenosti slunce od země. Chappe uveřejnil toto poslání své dílem „Voyage en Sibérie“ (vyšlo v Paříži r 1768.) Za osm let, dne 3. června 1869., udál se opět průchod Venuše sluncem, a tu odebral se Chappe na pozorování do Kalifornie, kdež však zemřel, do Evropy se nenavrátiv.

Tento druhý průchod Venuše sluncem, dne 3. června 1769., pozoroval ve Vardöhnusu, v norvežském Finmarkatu, nejsevernější pevnosti evropské, ředitel vídeňské hvězdárny, jesuita Maxmilian Hell, nar. v Šťávnici v Uhrách r. 1720., zemř. ve Vídni r. 1792. K cestě té vyzval jej hrabě Bachov, vyslanec dánský při dvoře vídeňském. Pozorování své uveřejnil Hell spisem: „Dissertatio de transitu Veneris ante discum solis die 3. Junii 1769. Wardoehusii in Finmarchia observato“ (ve Vídni 1770.) Na cestě té pozoroval též moře, a vůbec fysické a zeměpisné úkazy. Spisů vydal velice mnoho; v létech 1757—1786. ve Vídni úplných 37 svazků „Ephemerides astronomicae“, z nichž pak prací Jungnitzovou vyšly ve Vratislavi 4 svazky v úpravě německé: „Beiträge zur prakt. Astronomie.“ Z přemnohých děl Hellových uvádíme: „Tabulae solares“. „Tabulae lunares“, „De parallaxi solis ex observationibus transitus Veneris anni 1769—1773.“ etc. Řada almanachů a kalendářů Hellových je veliká. Jeho „Methodus astronomica“ již r. 1774. dočkala se vydání pátého; vůbec byl Hell jedním z nejpilnějších spisovatelů v oboru vědy hvězdářské.

Současník Hellův byl profesor matematiky, astronomie a experimentální fysiky na vídeňské universitě, jesuita Josef Franz; na-

rodil se v Linci l. 1704., zemř. ve Vídni r. 1776. Byl též jistý čas ředitelem akademie orientálské a k rozkazu císařovny Marie Terezie dohlížel na hutnictví a stejnou míru a váhu. Četná astronomická pozorování uveřejňoval v různých časopisech; r. 1743. vyšel v Londýně jeho spis „Observationes Cometae factae mense Februaris 1743. Viennae."

Všude, kde školy jen založili, tam slynuli velikou slávou Jesuité. Tak i jejich škola ve Vilně byla znamenitá. Na té v letech 1738—1745. meškal Martin Poczobut, příjmím Odlanicki, r. 1728. v Slomiance rodilý. Nejmilejším studiem byla mu matematika a hvězdářství, ač vynikal též ve filologii a řečnictví, filosofii a estétice. V r. 1745. vstoupil jako novic do tovaryšstva Ježíšova a v r. 1754. a 1755. poslouchal na vysokém učení pražském řečtinu a matematiku, pak cestoval po Německu, Francii a Italii; astronomii studoval v Marseilli a Avignonu, načež se vrátil do Vilna.

Zde teprve poznal, jak nedostatečná jest hvězdárna Vilenská, nedostávalot se jí nejpotřebnějších nástrojů. I vyjel si po druhé do světa, aby nástrojů oněch nakoupil a přinesl. Byl v Londýně, a navrátiv se, zcela znovu zřídil hvězdárnu vilenskou, a té doby nejmodernějšími přístroji ji opatřil.

Na hvězdárně této konal Poczobut po více než třicet roků vědecká pozorování znamenitá, jež uveřejňoval v berlínských „Efemerydách" a v rozličných jiných časopisech astronomických.

Zvláště podrobně pozoroval a popisoval Merkura, tak že výtečný astronom Josef Jërome Lalande, (1732—1807), ředitel hvězdárny pařížské, užil pozorování Poczobutových ku svým pracím a dle nich sestavil tabulky Merkurovy Ve hvězdářských bádáních, jimiž proslavil se John Flamsteed (1646—1720), řed. observatoře v Greenwichu, pokračoval šťastně Poczobut a učinil objevy nové devíti hvězd. „Calculus eclipseos lunaris" vyšel ve Vilně r. 1772.; jiný spis, „O davności zodyaku egipskiego" r. 1803. Poczobutovy „Obserwacye v Marsylii" vyšly v Avignoně r. 1763. Rozumí se samo sebou, že byl Martin Poczobut členem téměř všech učených společností evropských; král Stanislav August (1764—1795) dal jemu ke cti raziti památný peníz s jeho poprsím a nápisem: „Sic itur ad astra."

Poczobut zemřel ve stáří osmdesáti dvou roků v jesuitské koleji v Dünaburku (v gubernii vitebské na Rusi) dne 20. m. února r. 1810. Ve vysokém stáří, bezmála osmdesátník, odebral se sem do zátiší z vědeckého svého života, cítě blížící se smrt a znamenaje vysílení; útulku v klášteře neužíval ani úplných tří let.

Ředitel semináře kralohradeckého, novobydžovský rodák Josef Bergmann, theol. a filos. Dr., výborný matematik, byl pilný pěstovatel hvězdářství, což několika spisy dokázal. R 1760. vyšlo v Praze jeho dílo „Dissertatio de ortu ab phaenomenis caudae cometicae" a r. 1763. pojednání o severní záři: „Dissertatio de aurora boreali". Bergmann jako mladík osmnáctiletý r. 1740. vstoupil k Jesuitům a poslední leta věku svého trávil v Praze, kdež u vysokém stáří ku konci min. století zemřel.

R. 1740 byl na římské koleji profesorem Roger Josef Boskovič, Jesuita, znamenitý astronom a fysik a matematik, narozený v Dubrovníce l. 1711., později byl profes. v Pavii, a věhlas jeho tak slynul, že byl povolán do Paříže jako ředitel ústavu astronomického

pro vychování vědecky vzdělaných námořníků; v hodnosti té strávil Boskovič deset roků, a byl by snad i déle v Paříži meškal, kdyby závisť a nepřátelství francouzských učenců nebyly mu život ztrpčovaly. Psal díla filosofická, básnická, politická, jakž jinde ukážeme; v oboru hvězdářství znamenitý byl jeho obsáhlý pětisvazkový spis: „Opera pertinentia ad opticam et astronomiam", vyšlý r. 1785. v Bassáně. Jako mnohého učence již, tak i Boskoviče stihl ve stáří trpký osud: bylť choromyslným, a neblahý tento stav byl i příčinou jeho smrti, jež ho dne 15. února r. 1787. stihla — ovšem již jako starce šestasedmdesátiletého.

Ve druhé polovině století minulého byla jedna z nejznamenitějších hvězdáren evropských observatorium ve Kremsmünsteru v Horních Rakousích. Hvězdárna tato má osm pater a je zvýší 40 m.; cizinec, dnes do Kremsmünsteru zavítavší, neopomene ji navštíviti a prohlédnouti převzácné sbírky přírodnin, rytin, obrazů a mincí v ní uložené. Hvězdárnu onu založil a zřídil opat tamního benediktinského kláštera Josef Fixlmillner, výborný astronom (nar. 1721. v Achleitenu v Hor. Rak., zemř. 1791. v Kremsmünsteru.)

I on zanášel se důkladným pozorováním Merkura, a rovněž jako na pracích Poczobutových i na jeho výpočtech založil Lalande své další výzkumy o Merkuru. Právě když Fixlmillner vědecky na své nové hvězdárně nejvíce pracoval, objeven byl Uranus (Herschlem dne 13. března 1781.) Náš Benediktin byl první, jenž pozoroval i vypočítal jeho dráhu a sestavil o ní přesné tabulky, čímž, jak známo, dán podnět k objevení Neptuna. Delambre, slavný francouzský astronom (1749—1822), vypočítal dráhu a oběh Uranův teprve r. 1789., tedy dlouho po Fixlmillnerovi, a podobá se, že jeho tabulek užil. Na základě výpočtů obou těchto mužů a svých výzkumů objevil Neptuna 23. září 1846. Leverrier (1811—1877) Ze spisů Fixlmillnerových, jichž bylo hojně, uvádíme: „Decennium astronomicum" (1775), „Meridianus speculae astronomicae Cremifemensis" (1765), „Acta astronomica" (1791).

Dvě leta po smrti jeho zemřel ve Vídni někdejší Jesuita Antonín Pilgram, filosofie doktor, naroz. ve Vídni l. 1730. Po zrušení svého řádu oddal se úplně astronomii a byl od r. 1769. asistentem slovútného Hella. Redigoval nějaký čas „Ephemerides astronomicae", pracoval i v meteorologii, vydav 1788 spis: „Untersuchungen über das Wahrscheinliche der Wetterkunde" 2 sv. Drobnějšími vědeckými články a úvahami naplňoval veškeré tehdejší časopisy hvězdářské.

Jeden z nejvýtečnějších pozorovatelů své doby, jehož spisy daleko široko prosluly, jest Dominikán Jan Audiffredi, narozený v Savigio u Nizzy l. 1714.; žil v klášteře Santa Maria sopra Minerva v Římě, jsa kustodem biblioteky Casanatické, jež jest nejbohatší v Římě, nalezajíc se pod správou Dominikánů. Audiffrediho některé znamenité spisy hvězdářské jsou: „Phaenomena coelestia observata" v Římě 1754., „De solis paralaxi commentarius" v Římě 1766; „Dimostrazione della cometa dell' anno 1769" (v Ř. 1770) a mnoho vědeckých úvah hvězdářských po sbornících Italie roztroušených. Audiffredi zesnul ve svém klášteře sopra Minerva l. 1794. jako ctihodný kmet osmdesátiletý, a pověsť jeho jako učence a výtečného astronoma známa byla po celé Evropě.

Přírodopis, historii a hvězdářství pěstoval a v oborech těchto pilným byl spisovatelem opat Ludvík Mitterpacher, kdysi člen T. Jež., po zrušení jeho světský duchovní, filosofie doktor, universitní profesor v Pešti; muž hluboké učenosti, skromnosti, a dle souhlasného úsudku všech vrstevníků svých charakter vzácný a milý (nar. 1734. v Bellye v župě Baraňanské v Uhrách, zesnul v Pešti r. 1814.). Pomíjíce četných jeho děl z jiných oborů, uvádíme zde toliko dvě hvězdářská: „Physicalische Astronomie" (ve Vídni 1775) a „Elementa Astronomiae physicae" (tamtéž 1776. 1781.)

Mezi četné duchovní, kteří zastávali různé úřady na hvězdárnách, náleží i Daniel Kmeth, piarista a phil. dr. (nar. v Břešti v Uhrách 1783, zemř. v Košicích r. 1825.) Byl adjunktem hvězdárny budínské po jedenácte let, od r. 1823. prof. a katechetou na akademii v Košicích Akademie tato vznikla z někdejší university jagerským biskupem Benediktem Kisdym l. 1657. založené s bohatými sbírkami a velikolepou bibliotekou, z knihoven jesuitských složenou. Kmeth sepsal mnoho astronomických děl, ku př. „Astronomia popularis in eorum usum, qui sine graviori calculo hac scientia delectantur" (v Budíně 1823.), „Astronomische Beobachtungen der Zenithdistanzen und der geraden Aufsteigungen der Fixsterne, der Sonne und der Planeten" (tamže 1821.), „Observationes astronomicae in nova specula montis Gerhardi institutae et in Calculum revocatae" (v Bud. 1821.)

Obrovsky činným jako hvězdář a spisovatel astronomický byl italský hrabě a kněz barnabita B. Oriani, narozený l. 1752. v Garegnanu u Milána, kdež byl u Barnabitů na kněžství vysvěcen; studoval hvězdářství v Miláně v „Bréře". „Bréra", nyní „palazzo reale delle scienze et arti", jest jedním z nejvýmluvnějších pomníků katolické vědy a vzdělanosti. Bréra jest totiž bývalá jesuitská kolej a akademie obsahující vzácné poklady nejstkvostnějších sbírek uměleckých, obrazárnu, jednu z nejstkvělejších v Italii, a knihovnu, jež dle katalogu vydaného l. 1879. a jejž pisatel tohoto sám prohlížel, čítala 184.400 svazků kromě značného počtu převzácných rukopisů (přes 1100 kusů).

L. 1777. stal se Oriani prof. hvězdářství a již za rok po svém jmenování uveřejňoval výtečné články o měsíci, jimiž opravoval udání a mínění některých astronomů, zvláště Jana Tobiáše Mayera (1723—1762), prof. v Göttinkách, s jehož měsíčními tabulkami nesouhlasil, a Leonharda Eulera (1707—1783), slavného matematika, posledně profesora v Petrohradě. Se slovutným Herschlem uzavřel Oriani osobní přátelství; poznalit se v Londýně, kdež Oriani ku přání císaře Josefa II. osobně kupoval hvězdářské nástroje pro Milán. On důmyslným pozorováním a výpočtem první dokázal, že Ceres, již Piazzi v Palermě (1746—1826.) r. 1801. objevil, není kometa, jak se ředitel palermského observatoria domníval, nýbrž planeta. Oriani tak se věnoval zamilované své vědě, že nepřijal biskupství ve Vigeváně ani úřadu ministra vyučování; povýšen však do stavu hraběcího, stal se senatorem, rytířem železné koruny a čestné legie — ze všech úřadů a hodností kromě důstojnosti kněžské, nejmilejší byl mu úřad ředitele hvězdárny milánské. „Milánské Efemeridy" uveřejnily samy v létech 1778—1831. více nežli šest set znamenitých jeho článků, kromě kterých vydal učený Barnabita i spisy

samostatné: „Theoria planetae Mercurii“ (1798.), „Traités d' astronomie“ (v Miláně 1824.), „Manuel d' astronomie“ (1826), „De Horologio solari italico“ a mnohé jiné.

Oriani zemřel jako ředitel hvězdárny milánské dne 12. listopadu r. 1832.; v Miláně a Brescii má pomník.

Mluvíce o Martinu Poczobutovi, zvaném Odlanicki, pravili jsme, že znovu zřídil hvězdárnu ve Vilně. Plány a nákresy k přestavění a znovuzřízení tomu podal duchovní jeho spolubratr ze řádu, Rossignol (1726., zemř. v Turině 1817.), T. J., rodem Francouz, jehož polští Jesuité do Vilna povolali. Zde meškal v létech 1761. až 1763., pak odebral se do Milána, kdež byl profesorem na šlechtické akademii. Mimo četná díla filosofická a matematická sepsal i mnohé pojednání o hvězdářství a spis: „Thèses de physique, d'astronomie et d'histoire naturelle“ (r. 1759.).

I v Padově vystavěna nová hvězdárna působením katol. kněze jenž velmi pilně zanášel se meteorologií a sepsal mnoho učebnic pro školy obecné. Byl to Josef Toaldo (1719—1798), profesor hvězdářství a meteorologie v Padově. Snažil se vždy, aby poznatky vědy hvězdářské měly i důsledky praktické, zvláště pokud se týče hospodářství. K tomu hledí jeho r. 1773. v Padově vydaný spis „La meteorologia applicata all' agricultura.“ Toaldo tvrdil, že po osmnácti letech vždy opakují se tytéž úkazy v povětrnosti; ta doba vždy 18 roků slove dle hypotesí jeho „cyklus Toaldův.“ Jak duchovenstvo katolické dle tvrzení nepřátel církve, zednářských a liberálních listů vždy je zapřísahlé proti pokroku a tmářské, toho důkazem jsou a budou tyto a příští řádky pojednání tohoto, a to dokazuje i ku př. tato okolnosť za působení Toaldova. Tehdy, za mužného již věku jeho, vynalezen byl hromosvod, a ku chloubě katolického světa byl to opět katol. kněz, farář premonstrát, Prokop Diviš v Přívěticích na Moravě, jenž hromosvod dne 15. června 1754. postavil, tedy dříve nežli Franklin. Jest známo, co nepřátel vynález ten měl, nikoliv však duchovních nebo církev, nýbrž v lidu obecném. Zvláště v Italii, kde jest obecný lid pověrčivější než u nás, lid proti bleskosvodu se bouřil. Tu kněz Josef Toaldo s neobyčejnou horlivostí vykládal výhody jeho a staral se všude, nehledě ku pronásledování, o největší jeho rozšíření po Italii.

Kněz bleskosvod vynalezl, kněz jej rozšiřoval — tak vyhlížejí ti „nepřátelé osvěty a tmáři“. Toaldo způsobil, že byla v Padově zbudována hvězdárna; on vydával od r. 1773. astronomicko-meteorologický časopis. R. 1774. vypsala učená společnosť v Montpelieru cenu na rozluštění otázky: „Jaký účin má počasí na vzrůst rostlin, a které praktické důsledky lze z dosavadního pozorování počasí konati?“ Toaldo odpověděl nejlíp k otázce té, a dostalo se mu ceny vypsané.

Geologií, hvězdářstvím a zeměpisem vědecky se zanášel Fr. Güssman, T. J., narozený r. 1741. ve Velkersdorfu v Dol. Rak., zemř. 1806. Přednášel ve Lvově a Vídni fysiku a byl adjunktem hvězdárny vídeňské. Byl redaktorem mat. částí Hellových „Ephemerides astronomiae“; v letech 1782—83 vydal dílo: „Beiträge zur Bestimmung des Alters unserer Erde“ (ve dvou svazcích ve Vídni), „Ueber Steinregen“ (Víd. 1803.), „Ueber die alten Thierkreise in Aegypten“ (Víd. 1801.) a dokud

meškal ve Lvově, účastnil se jako řídící komise při vyměřování Haliče r. 1773.

Ředitel hvězdárny v Padově, kněz Jan Santini, prof. astronomie (od r. 1813.), zlepšil některé pozorovací přístroje a učinil se známým po celé Italii svými hvězdářskými články; „královský geograf“ Salvator Lirelli (1751—1811), řed. hvězdárny turinské, proslavený mnohými mapami zeměpisnými, vydal l. 1790. podrobnou astronomickou mapu: „Carta astronomica di due emisferi.“

(Pokračování.)

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

XXV.

Shledání.

Nazítří byl svátek, jehož odpoledne určeno bylo k návštěvě. Strýc Martin šel napřed, sbíraje tu a tam jarní kvítka, Vojtěch s Martou pozadu.

Marta byla zamlklá. Vojtěch snažil se rozepřísti s ní hovor, ale všechny jeho pokusy setkávaly se s nezdarem. Mlčel tedy také.

V srdcích obou po včerejším rozechvění nastoupilo střízlivé rozvažování. Ani Martě, ani Vojtěchovi nebylo lze ubrániti se jakémusi úzkostlivému očekávání nejbližší budoucnosti. Kráčeli pomalu. Tajemné obavy a váhavosť olovem věsily se na jejich kroky.

Přišli na pokraj údolí, kdež řídící učitel se byl zastavil a čekal, až oba k němu dojdou. Pak scházeli po stráni do dolu.

Přicházejíce ke dvorci zaslechli z otevřeného okna zpěv, provázený akkordy kytary. Zpívala to Beatrice.

Vstoupili na verandu. Filomena seděla u okna, baví se čtením, ale oko její občas vyhlíželo, zda očekávaní již přicházejí.

Když posléze zočila je na verandě, vyběhla jim vstříc.

„Marto! Marto!“ volala radostně, objímajíc přítelkyni a upřímnou radostí jsouc unesena.

Oko Vojtěchovo utkvělo na něžné postavě Filomeny — poznával v ní touž dívku, kterou před několika lety viděl s jejím otcem odjížděti od faráře Svobody. Po vzájemném uvítání vešli do vnitř.

Doktor Raveni byl doma. Seděl v lenošce, oko jeho upřeno bylo do prázdna. Vojtěch jen stěží ho poznal. Tak sestárnul doktor za ta dvě léta. Radostně kvapil k němu.

Zdálo se, že doktor ho nepoznává. Až když Vojtěch promluvil, upamatoval se a stiskl mu ruku.

„Bůh ví, že nemohl jsem vás poznati, pane Rando, tak moje paměť slábne. Buďte mi vítán . . . Obdivuji a těším se náhodě, která nás k sobě svádí. Filomeno, hle, tuť pan Vojtěch Randa, dobrý přítel našeho Ambrože.“

„Oh zajisté!“ uklonil se Vojtěch slečně. Obraceje se pak k doktoru, pravil: „Bohužel však, že o Ambroži nyní ničeho mi není známo. Pane doktore, zajisté neodepřete prosbě, které podkladem jest mé přátelství k Ambroži: kde jest Ambrož? Co se s ním děje?“

„Marto, drahá Marto,“ pravila právě Filomena ku své přítelkyni. „Hledala jsem vás ve Vídni úsilovně — a hle, nyní Bůh nás opět spojil... Dověděla jsem se ve Vídni, že vaše paní matka zemřela. Chápu váš bol. Přijměte ještě jednou moji soustrasť.“

„Ctěná slečno“, pravil Martin strýc, „ona mnoho trpěla a zdá se mi, že dosud postrádá onoho kouzelného proutku, kterým tiší se rozbouřená hladina duševní, a jenž nazývá se: zapomenutí.“

„Ah!“ odvětila Filomena, „dosud jsem se domnívala, že samota dává nám spokojenosť, jíž hlučný svět někdy nemůže nám poskytnouti. Či nebyla by to pravda?“

„Ó věřte!“ řekla Marta srdečně, „spokojenosť samota může dáti, ale zapomenutí — aspoň v jistých případech — nikdy, nikdy!“

„Zapomínám však na něco“, řekla Filomena k Martě. „Musím uvědomiti Beatrici o vašem příchodu. Dovolíte?“ A s úsměvem odběhla.

Doktor zatím Vojtěchovi vypravoval o Ambroži. „Ambrož mnoho, mnoho trpěl v uplynulém roce. Především byla to dlouhá nemoc, která uvrhla jej na lůžko, na němž zápasil se životem a smrtí. Příčinou toho byla osudná náhoda. Pracoval se svým přítelem, Blaisem Rollinem ve své laboratoři, a tu nedopatřením Blaise vyvinul překrutý jedovatý plyn, dikyan, jehož vdechnutím jsa otráven, mrtev k zemi klesl. Ambrož, spěchající mu ku pomoci, vdechl také tento jed do sebe, avšak již vzduchem značně zředěný a rozptýlený. Úsilovnou péčí lékařskou podařilo se jej zachovati při životě. Sotva však se pozdravil, stihla jej nová rána. Pracoval velmi horlivě a účinně o nové soustavě chemické. Vše bylo již dokončeno, když tu přišla zpráva, že Rus Mendělejev vystoupil s toutéž soustavou periodickou, k níž i Ambrož samorostle dospěl. Možno, že nemoc Ambrožova jest příčinou toho, že s periodickou soustavou on dříve nevystoupil, neboť již před jeho nemocí výzkum jeho byl úplným a dohotoveným. — Ovšem, nejenom utrpení, leč i tichá radosť byla Ambroži v minulém roce údělem. Setkal se se svým dávno postrádaným otcem a nalezl svoji sestřenici Beatrici.“

Toť bylo tuze mnoho zpráv pro Vojtěcha a Martu. Pohlédli na sebe významně, a v pohledu jejich tajila se slova: „Křivdili jsme Ambroži oba.“

Marta pozorně naslouchala vypravování doktorovu, chvílemi blednouc, chvílemi zase se zardívajíc. „On byl nemocen“, pravila si a ucítila v srdci výčitku. „Podezřívala jsi jej, že tě opustil — a on zápasil se smrtí.“

Vojtěch zatím nemohl probrati se z úžasu, že Beatrice, kterouž včera spatřil a která pouhým zjevem svým jej okouzlila, jest Ambrožovou sestřenicí. Z reflexí, rychle mozkem jeho se kmitajících, vyrušilo jej otevření dveří. Jimi vstoupila Beatrice a za ní Filomena.

Beatrice měla na sobě tytéž šaty, jako předešlého dne, kdy Vojtěch s ní se v lese setkal — a on hned ji poznal. Hleděl na krásnou dívku, jež zjevem svým připomínala mu žhavý jih, pociťoval, že krev hrne se mu ke hlavě.

Beatrice se přítomným uklonila, Filomena ji představila. Nyní teprve zpozorovala Beatrice přítomného Vojtěcha. Zarděla se a sklopila oči.

„Odpusťte, slečno, že včera přítomností svou bezděky jsem vás v lese vyrušil“, pravil k ní Vojtěch.

„Nehněvám se“, odvětila Beatrice s francouzským přízvukem a roztomile se usmála.

Mezi přítomnými rozproudil se čilý rozhovor. Jen dvě osoby byly vážné, jaksi zamlklé: Marta a Filomena. Vojtěch hleděl si hovoru s Beatricí, učitel rozprávěl s doktorem o místních poměrech. Pak doktor vedl společnosť do rozsáhlé zahrady, za dvorcem se rozkládající a končící se příkrou skalní stěnou.

Když odcházeli ze salonu, Filomena Martu zadržela. „Počkejte chvíli, Marto, libo-li vám.“

Marta usedla do křesla a tázavě pohlédla na svou přítelkyni.

„Chci vám něco říci,“ pravila tato, a na její tváři uhostila se bledosť „Snad mne vyslechnete... Týká se to pana Ambrože de Valdemari.“

Marta, pozorujíc bledý její obličej a slyšíc chvějící se její hlas rovně vážně odvětila: „Slečno, sneseme vše utrpení, máme-li jen vůli k tomu. Zvykla jsem již vzpomínati na minulosť jako na něco, co naprosto je ztraceno.“

„Snad jest tu nedorozumění, které se vysvětlí. Dovolte mi upřímnou otázku: miloval vás Ambrož?“

Marta nedůvěřivě pohlédla na Filomenu.

„Což mi nedůvěřujete?“ zvolala Filomena s bolestí. „Což nevěříte v mé upřímné přátelství k vám?“

Nebylo možno tomuto srdečnému hlasu a tomuto jasnému oku nevěřiti. Filomena chopila Martu za ruce.

„Pochybujete o mně?“ opakovala tesklivě.

Marta sklonila hlavu. „Ano, on mne miloval“, pravila tiše. „Nemohu mysliti, že by city jeho byly přetvářkou.“

Filomena soustředila všechny duševní síly, aby mohla dále se tázati. „Domníváte se, že na vás nyní zapomněl?“

Marta chvíli se rozmýšlela. Pak řekla: „Ano, domnívám se tak, možno však, že se klamu.“

„Zajisté se klamete.“

„Jste o tom přesvědčena?“

Filomena učinila po této otázce rukou odmítavý pohyb. „A což vy, Marto? Chcete naň snad zapomenouti?“

„Nikdy nelze mi zapomenouti na to, co bylo mi blahem“, zavrtěla Marta hlavou.

„Milujete jej tedy dosud?“

„Ano“, zašeptala. „Ale proč se tážete?“

„Mohu uleviti bolu vás obou.“

„Vy?“ — „Ano, já.“

XXVI.

Rozjasnilo se.

„Slečno Filomeno“, pravila Marta, vrtíc smutně hlavou. „Mezi mnou a panem Valdemarim jest propasť.“

„Propasť ta zove se nedorozumění.“

Oko Martino zaplanulo. „Skutečně?“ tázala se. „Mohu věřiti?“

„Ambrož se domnívá, že jste jej opustila. Nevěděla jsem ničeho o vaší lásce. Náhoda mi ji prozradila. Vyslovil jedenkráte vaše jméno v neskonalém hoři. Já to zaslechla a domyslila se všeho. Ambrož trpěl, často mluvil o zklamání.“

„Jak to jest možno?“

Filomena pokrčila ramenoma. „Snad lépe to vysvětlíte nežli já?“

Marta přejela rukou přes čelo. „Upamatovávám se... Byl nemocen?“

„Na smrť.“

„Kdy to bylo?“

„Od května do července loňského roku.“

„Ah! Dovolte mi, slečno, otázku: obdržel mé dopisy v té době?“

„Nevím ničeho o tom. Kam jste je adresovala?“

„Rue Perdonnet 11.“

„Ah, pak zajisté ho nedošly, poněvadž tam nebydlel... Ano, pamatuji se zcela jistě, že po celý čas své nemoci žádných listů neobdržel. Zajisté byly vráceny poště.“

„Osudný klam!“ pravila Marta k sobě. „On přece v nemoci psáti mi nemohl... Nyní chápu vše.“ Pak řekla hlasitě. „Jsem zvědava; ráda bych věděla, zda po své nemoci na mne vzpomněl?“

„Nemohu s jistotou tvrditi, že vám psal, ale jest to pravdě podobno; vím, že sluha odnášel od něho, sotva byl poněkud se pozdravil, list na poštu. Komu však psal, jest mi neznámo.“

„Můj Bože, tedy jsem mu tolik ubližovala?“ povzdychla Marta a zakryla si oči...

„Ambrož se nikdy na své lásce neprohřešil... On vás miloval vždy, miluje dosud a trpí při tom nevýslovně.“

„Byla to tedy jen osudná náhoda, která nás od sebe rozvedla?“ tázala se Marta sama sebe.

„Byla v tom též má vina,“ zašeptala Filomena, klopíc oči. „Pamatujete se na doktora Welsera?“ pokračovala. „Došla nás do Paříže zpráva, že se oženil. Bylo to právě v době, kdy Ambrož se pozdravoval. Snad víte, že opustila jsem vás ve Vídni v čase, kdy doktor Welser do vašeho domu docházel? Když otec můj vypravoval mi o sňatku doktora Welsera, nemyslila jsem v prvém okamžiku, nežli že vy jste jeho vyvolenou Tuto domněnku také hlasitě jsem otci pronesla. Bylo to v sousedním pokoji, kde Ambrož právě dlel. Snad vše zaslechl. Pamatuji se, že se mu potom ihned přitížilo; možno, že ona zpráva tak účinkovala. Od té doby byl zasmušilejším nežli dříve. Já ovšem tehda o jeho náklonnosti k vám ničeho nevěděla. — Teprve v zimě, po svém příchodu do Vídně, seznala jsem, že domněnka moje o vás byla nesprávna.“

„On mi tedy psal...“ pravila Marta zasmušile. „Bylo to asi v červenci?“

Ano, v červenci."

„Ah! tehda nebyla jsem již ve Vídni, byla jsem zde."

„Samý zmatek. Pokuste se jej napraviti."

„Jak —?"

„Buďte mu tím, čím byla jste mu dříve, milujte jej."

„Oh! miluji ho nevýslovně."

„Nuže, pište mu. Bydlí v ulici Saint-Sauveur 48."

„Díky!"

„Apropos, on již brzy přijede. Neodkládejte s dopisem, aby, až přijede, bylo již mezi vámi jasno. — A nyní pojďte, aby v zahradě nás nepostrádali."

Odcházely. Marta na prahu přítelkyni zadržela. „Slečno," pravila upřímně, „musím se vám z něčeho vyznati." Filomena se zastavila.

„Domnívala jsem se, že Ambrož vás miluje."

Filomena se zachvěla. Nemohla se déle překonati. Sevřela rty. „Ne, on mne nemiluje", vydechla.

„Nuže, odpusťte mi mé podezření..."

Filomena mlčky podala jí ruku...

V zahradě nalezly Vojtěcha, jenž vypověděv Ravenimu vše, co o posledních dobách života faráře Svobody věděl, bavil se nyní s Beatricí. Doktor vyprávěl učiteli o svých cestách.

Asi za hodinu vrátili se všichni do dvorce ku svačině.

K večeru se rozcházeli Stanuvše na vrcholu stráně, loučili se. Slunce, za Ještědem zapadající, zlatilo svými paprsky protější stráně a skalní útesy. Prorvou několik paprsků ozářilo přední stranu dvorce a zaplálo v jeho oknech.

Dol mlčel. Temný bor zdál se býti zadumán. Za dolem trčelo k nebesům pásmo Krkonoš do čistého, vonného vzduchu. Tu a tam na horách jako v požáru zaplála okna chat. Posléze pohaslo vše. Svit slunečný zmizel.

Dol ihned zesmutněl. Skalní útesy zdály se nabývati příšerných tvarů.

Skupina postav se rozcházela. Tři z nich ubíraly se zpět do dolu, tři dále k vesnici. Dvě z nich se ohlédly: byla to Beatrice a Vojtěch.

Raveni šel přímo do zahrady, a tam, na jejím konci, stanul pod skalní stěnou, z níž na jednom místě vyčníval temný nerost, který na prvý pohled oku znalce jevil se býti rudou. Pod tímto místem leželo na zemi několik roztříštěných kousků této hmoty, což doktor, chtěje rudu zkoumati, byl způsobil. Právě stál zamyšleně, drže v ruce úlomek nerostu, když Filomena za ním přiběhla.

Pozoroval ji teprve tehdy, když u něho stanula. Pustil nerost z ruky a obratil se k ní.

„Pro Bůh, otče," pravila, tulíc se k němu, „jaká tajemství dřímají v této skále, že tak často sem přicházíš a zde tak dlouho prodléváš?"

„Tajemství veliká, milé dítě", odvětil doktor, a poklepávaje holí svou na skálu, dodal: „Je tu ložisko stříbrné rudy."

Ačkoliv myšlénky dívčiny bloudily jinde, nemohla přece utajiti svého udivení. „Jakže? Stříbro?" zvolala

„Ano, tak jest. Stříbro", odvětil suše doktor.

„Otče, snad se mýlíš...“

„Věda nikdy nesmí se mýliti. Zkoumal jsem tento nerost a seznal jsem, že jest to argentit, ruda na stříbro nejbohatší.“

„Není možno...“

„Ostatně jsme ve prahorách, milé dítě,“ pokračoval doktor, nevšímaje si této poznámky, „a tudíž netřeba se nad tím pozastavovati, neboť prahory v sobě stříbro chovají. Zde máš nejlepší důkazy.“

Doktor vyňal z kapsy malou krabičku a otevřel ji. Byla do polovice naplněna stříbrnými zrnky.

„Toť stříbro, které jsem včera z argentitu, jenž jest sírník stříbrnatý, vyloučil.“

„Nyní věřím“, odvětila Filomena, a berouc do ruky kousek černého, slabě lesklého toho nerostu, doložila: „Hle, jak často neúhledna věc skrývá v sobě poklad.“

„Jest otázka, zdali tato rudná žíla jest dosti mocna, a zda není ojedinělá, by dolování se vyplácelo.“

„Otče!“ zvolala uleknutě Filomena, „chceš snad tu založiti doly?“

„Tak jest. Učinil jsem pokus dvorec i se všemi pozemky zakoupiti a nabídl jsem majetníku cenu trojnásobnou, nežli sám žádal. Nechci sobecky na útraty jiného se obohatiti.“

„Ale otče —“.

„Vím, co si myslíš“, pravil Raveni trpce. „Myslíš, že jsem k takovému podniku již tuze stár. Ale buď stran toho upokojena. Jest tu někdo, kdo bude mi v podniku mém podporou.“

„Kdo?“ tázala se Filomena v předtuše.

„Ambrož!“

„Ambrož!“ povzdechla dívka bolestně, a slzy vstoupily jí do očí.

„Proč pláčeš, drahé dítě?“ tázal se Raveni, něžně vina ji k sobě.

„Ó, netaž se, otče!“ zalkala dívka.

„Rozumím, stýská se ti po Ambroži. Nu, buď vesela, duše drahá, za krátko Ambrož přijede — a budete svoji.“

Filomena vyvinula se mu z objetí a odkvapila

„Dobré dítě“, šeptal doktor. „Bůh ti žehnej, abys došla zde na zemi jen blaha.“

Potom obrátil se ke skále, a klepaje po ní stříbrným držadlem své hole, hledal směr rudné žíly.

Beatrice byla ze svých myšlének vyrušena kvapným příchodem Filomeny. Myslilať právě na Vojtěcha.

* * *

A Vojtěch zatím dlel už ve svém pokojíku, přecházel opět rozčileně jako včera z kouta do kouta, a když posléze poněkud se uklidnil, chopil se péra a na adresu, doktorem Ravenim s ním sdělenou, psal Ambroži dlouhý dopis.

Stal se prostředníkem mezi Martou a Ambrožem, vypisoval mu všechny osudy své a osudy Martiny, zapřísahal jej, aby na Martu nezapomínal, rozplýval se v slzách a v horování — psal dlouho, dlouho, a skončil teprve, když prvý úsvit denní díval se mu v okna.

XXVII.

Přátelství a láska.

Čemu podobal se život Ambrožův? Cestě pustinou. Oasy nikde nezříti. Viděl sice kdysi v dáli oasu, v níž chtěl spočinouti po trpké pouti života, ale objevilo se, že byla to pouhá — fata morgana!

Hleděl zapomenouti na tento přelud. Ale není možno vyrvati dojem prvé lásky ze srdce lidí, jichž city jsou hluboké. Přelud, jejž filosofickými průpověďmi zapuzoval, vracel se opět. Bylo to strašidlo, jež Ambrože znepokojovalo. Ne hrůzné, ale krásné. Protože však v životě máme více strastí než slastí, vedl Ambrož tuhý boj, chtěje zapuditi onen stkvělý přelud, jenž, kdyby se byl splnil, byl by jej učinil šťastným

Hledal zapomenutí ve studiích. Meškával zřídka kdy doma. Den strávil na přednáškách, v nemocnici, u pytevního stolu — a teprve pozdě večer se vracíval, aby opět pohroužil se do studia lékařských nauk.

Ukázalo se býti výhodným, že doktor Raveni opatřil Ambroži byt v témže domě, kde bydlil abbé Delacroix. Ten veškeru lásku, kterouž dříve miloval svého Blaisa, přenesl nyní na Ambrože. Navštěvoval ho často. Hovořívali spolu o doktoru a Beatrici.

„Nebylo pro její bol lepšího léku, než odjezd do ciziny a to, že ve Filomeně nalezla oddanou přítelkyni," pravil kdysi abbé.

„Myslíte, že na Blaisa zapomene?" ptal se ho Ambrož.

Abbé pokrčil ramenoma. „Nemyslím to, avšak jest možno, že někdo Blaisa jí nahradí."

„Pochyboval bych o tom."

„Milý příteli", pravil abbé, „srdce dívčí snadno podléhá dojmům. Ostatně nebylo by žádným neštěstím pro ni, kdyby nalezla šlechetného muže a milovala jej."

„Ubohý Blaise!" povzdechl Ambrož smutně.

„Jest na pravdě Boží, modleme se zaň. Nesmíme však zapomenouti pečovati o tu, již on miloval a zde zanechal. Milý Ambroži, jaký prospěch byl by z toho, aby Beatrice po celý život svůj vzdýchala po nenávratném a oplakávala to, co pro ni zde na zemi je ztraceno?"

„Což jest to neštěstím, je-li láska idealní a přetrvá-li i smrť"?

„Skutečně, Ambroži, snažíte se dokázati, že Beatrici nemilujete."

„Já že nemiluji svou sestřenici? Mýlíte se, pane abbé."

„Ah! Podivná to láska, jež by ráda viděla, aby osoba milovaná po celý život trpěla."

„Pohlížíte na lásku s realního, já s idealního stanoviska, pane abbé."

„Myslíte?" opáčil abbé a postavil se před Ambrože, poklepal mu na rameno a řekl s úsměvem. „Pokusím se tento sporný náš problém rozřešiti podobenstvím. Dovolíte?"

„Prosím."

„Nuže", počal abbé. „Řekněme, že milujete nějakou bytosť, třeba dívku, tak jako miloval Blaise Beatrici. Milujete ji horoucně, neskonale. A náhle máte odejíti, odloučiti se od ní. Víte, že nikdy více se k ní nevrátíte, a ona že bude opuštěna, osaměla, bez přítele,

sama ve svém hoři, bez útěchy. Láska pravá vyžaduje vždy jen blaho toho, koho milujeme, pravda? Nuže, co myslíte, Ambroži, bude vás to trápiti, anebo vás to oblaží, budete-li věděti, že šlechetná duše jest milence vaší přítelem, že milenka vaše není naprosto opuštěna, osamocena v boji proti velikým, zuřivým útokům života? Co myslíte? Zajisté, že šlechetnou duši to oblaží, je li si vědoma, že ten, koho opustila a k němuž nemůže se vrátiti, našel někoho, kdo stírá mu slzy, kdo jest podporou jeho slabosti a jeho ochranou. Nuže? A Blaise a Beatrice — není-li to totéž? Co myslíte, bylo by blaho Blaiseovo v nebi úplné, kdyby viděl — on sám jsa šťasten — že ta, kterou tak horoucně miloval, jest nešťastna? Byl byste vy šťasten, kdybyste věděl, že milovaná vámi bytosť trpí neskonale, a vy že nemůžete jí pomoci?"

„Máte skoro pravdu, pane abbé," pravil Ambrož, poražen jsa knězovými vývody.

„A dále, můj milý", pokračoval abbé. „Rozvažte jen, že Beatrici, když Blaisa milovala, bylo sedmnácte let."

„Ano, tak jest."

„Jak dlouho jej milovala? Dvě léta. Zda tato krátká doba stačí, aby jasné, účinné dojmy zůstavila po celý dlouhý život?"

„Prvé dojmy bývají nejhlubší," odvětil Ambrož přesvědčivě.

„Ale i nejhlubší dojem, neměl-li času důkladně utkvěti na mysli, bývá zatlačen a smazán novými představami, jimiž život v hojnosti člověka zasypává."

„Buď jak buď", pravil Ambrož poněkud mrzutě, „přeji Beatrici vše dobré."

„Já též", dodal abbé.

Minula zima, v níž Ambrož s výtečným úspěchem vykonal několik zkoušek a nyní připravoval se ku zkoušce poslední.

Navštěvoval často hrob Blaise-ův. Abbé to nerad vídal, neboť Ambrož vracel se od rovu přítele svého vždy téměř zoufalý a pak pravidelně celou noc strávil nad knihami, což ovšem zdraví jeho podrývalo.

Abbé, připomínaje si těžkou chorobu, jíž Ambrož loni byl zachvácen, měl o jeho zdraví povážlivé obavy. Ale Ambrož nedbal jeho slov a ujišťoval jej, že obavy jeho jsou bezpodstatnými. Často psával otci do Říma, a obdržel-li odtamtud dopis, býval několik dní veselejší, ale tato veselosť zase minula, a abbé na novo trápen byl hádankou, jak Ambrože z jeho smutku vyléčiti.

Ale tu nenadále v červnu, právě několik dnů před posledním rigorosem, Ambrož jej překvapil. S jásotem vběhnul do jeho bytu, mávaje jakýmsi dopisem nad hlavou.

Ze všech jeho nesouvislých, radostných slov vyrozuměl abbé jen tolik, že Ambrož obdržel z Čech od přítele dopis, a že teď je všechno v pořádku — co, to Ambrož neřekl, — že jest nyní nejšťastnějším člověkem na světě, a že život přece jen je krásný.

„Ve měsíci mám doktorský diplom — a pak, pane abbé, musíte se mnou do Čech!" končil Ambrož projevy své srdečné radosti.

Kdož by se z tohoto obratu v povaze Ambrožově radoval více než dobrý abbé!

A Ambrož ve svém pokoji znova a znova četl dlouhý ten dopis

na několika arších, dopis, jenž jakoby mu znova otevíral život, vrací je mu život života — lásku!

S úsměvem četl Vojtěchovy řádky, žehnal Filomeně, o níž Vojtěch psal: „Víš-li pak, komu máte děkovati, že se mezi vámi oběma vyjasnilo? Slečně Filomeně, Marta sama mi to řekla“, — a pak vypukl v histerický smích, když četl zkroušené přiznání Vojtěchovo, že „počíná Beatrici milovati, jen jestli on, Ambrož, mu toho dovolí.“

„Tobě, Vojtěchu, dopřeji něžné té duše... Ty jsi s to, abys nahradil jí Blaisa úplně. Ale jinému —“ zavrtěl s úsměvem hlavou a pak s bušícím srdcem psal po celém roce opět prvý dopis — Martě.

Když jej ukončil, oddechl si na chvíli a s blaženým úsměvem pohlížel před sebe. Sny lásky a sny štěstí jej obletovaly a sypaly něhu a poesii v jeho duši. Pak psal Vojtěchovi.

Po několika dnech obdržel dopis od doktora Raveniho. Psal mu, že nalezl stříbrné doly. (Pokračování.)

Sedmikrásy.

Ten malý kvítek vždy mé srdce jímá,
jenž v kráse prosté kvete na lukách,
jejž z jara první, sotva prchla zima,
jsme v kytku vili v dětství svého hrách, —
duch můj vždy s touhou letí zpět v ty časy,
kdy zdobil dětskou skráň květ bílý sedmikrásy.

Když jarní větry šumí nad krajinou
a na lukách se bělá ještě sníh,
když letním žárem květy v poli hynou,
vždy sedmikrásy kvetou na stráních, —
tak duše ctnosť kéž stkví se v květu stálém
ve chladu života i vášně pod úpalem.

Ač na odiv ve vzácných květů spleti
jich ruka dívčí nevtká ve svůj vlas,
přec mluvou lidu, ústy malých dětí
vždy slouti budou jménem „sedmikrás“, —
tak krása ctnosti vždy nechť žije v skrytu,
jak skromně rostoucí ten kvítek na pažitu.

Nechť noha lidská stokrát po něm kráčí,
on člověku zas ve květ vypučí, —
kéž duše má i v žalosti a pláči
se za zlo dobrem splácet naučí
jak na lukách květ sedmikrásy prosté,
jež stokrát zkosena vždy v nový květ zas roste.

Byť na hřbitově nikým nezaseta,
přec vykvétá nad hrobů trávníkem, —
tak krása ctnosti, skrytá v reji světa,
přec trvalým vždy bude pomníkem,
až ztichne dech a tělo v hrob se schýlí,
pak nad ním rozkvete květ upomínky bílý.

Antonín Bulant.

Z krajů zakavkazských.

Píše Dr. Jar. Sedláček.

I. Město Baku.

Loňského roku čítali jsme s hrůzou zprávy o veliké úmrtnosti města Baku, které stalo se přechodní stanicí hrozného hosta z východu, cholerové nemoci totiž, a které nemocí tou snad nejvíce ze všech měst ruských utrpělo. Kdo mohl, opustil město a když nemoc po více neděl řádila, bylo město skorem pusté; z oněch 120.000 (úředně nalézám jen 60.000) lidí, jež čítá prý v živé, pracovní době, zbylo v něm jen několik málo tisíc obyvatel. Pobřežní města Chvalinského moře jsou každoročně v nebezpečí, že se do nich zavlekne nemoc cholerová, která z perských krajů skoro nikdy úplně nevymizí; a jakmile se usadí nemoc taková v jediném jen městě ruském, již jest celý západ ohrožen, protože přímořská města, zejména Baku a Astrachan, stojí jak s východem, tak i se západem v nejčilejším obchodním spojení a nemohou býti za nynějších poměrů hned při prvním úmrtí cholerovém od ostatního světa úplně uzavřena. Město Baku má poměrně velmi výhodnou a zdravou polohu, nemělo by býti středem smrtonosným. Z jedné strany osvěžuje je voda Chvalinského moře, z druhé strany jest návrší a za ním pustý kraj, který je prázdný a holý, a jen tu a tam vysýchá voda mořská a vypařuje se a kazí trochu okolí své. Nedostává se však městu dobré vody pitné, nemá svěžesti zahrad a lesů, neboť pramalé zahrádky se v městě jen s velikou pílí a prací mohou udržeti; nedbalosť lidu přivolává sem takřka nákazu, a pro mnohou nečistotu nelze se ji zhostiti.

Za mého pobytu r. 1890 panovala cholera v poměrně blízkém přístavním městě perském, Astaře; lodi odtud přicházející byly, jak jsem viděl, poslány do karantény a Baku přec zachováno, kdežto o rok později sem byla nemoc zavlečena až ze Střední Asie. I karantény i jiné prostředky, ač jsou nutné a potřebné, jsou dosud velmi nedostatečnou ochranou proti zhoubné nákaze, která jen řízením Božím vedena a zastavena býti může.

Nynější Baku záleží ze tří částí; nejzajímavější jest starý, asiatský gorod, ohrazený hradbami. Zbytky sídla někdejších širvan-šachův (panovníků Širvany) z XV. století jsou dosud pěknou upomínkou perské architektury. Šachova mešita, dle nápisu z r. 471. hedžry pochodící (1078 po Kr.), jest nyní vojenským skladištěm a rozpadává se. Uličky této části města jsou velmi úzké, některými by obyčejný vůz ani neprojel. Chýše domácích lidí, Peršanů a Tatarů,

jsou velmi bídné, nízké a nemají do ulice oken. Okna, jež vedou na dvůr, jsou jen ze dřevěných mříží složená, skelných oken tu vůbec není. Krby zastupují ještě kamna, divany, koberce slouží za lůžka, výklenky ve zdi za nářadí stolní a za skříně.

Zvláštní ráz dává městu okrouhlá, 20 sáhů vysoká, dvojí věž, která jest při hradbách starého města na straně k moři obrácené a která se zove Kiz-Kalasi (dívčí věž). Stavba její jest podivuhodné šířky, a není známo, z které as doby pochází. Pověsť mahomedánská vypravuje, že ve věži té skrývala se kdys carská dcera, byvši pronásledována otcem svým. Ještě před 50 lety nalézalo se v Baku jen staré město se 4000 obyvateli, z nichž větší částí byli Peršané, Tataři a Arméni, kteří vedli obchod s plodinami Persie a odváželi odtud něftu, sůl, skelné a porcelanové zboží. Bazar zdejší, záležející až posud z dvojí řady bídných, otevřených baráků, býval vždy dosti důležitým. Když se roku 1879. obchod petrolejem pozvedl, vzrůstalo od té doby město vůčihledě; starý gorod se arciť jen málo vyčistil a opravil, povstaly však nové dvě části, nový ruský gorod a černý gorod. A nyní jest Bakinský bazar světovým obchodním domem a vedle nejjednodušších věcí a potravin spatřujeme tu nejvzácnější látky a stkvosty světové. Tu vidíme ruský cukr, čínský čaj, rýži a ovoce z Persie, šafrán, něftu, víno, bavlnu, fíky, melouny a arbusy, zvláštní podlouhlé červené cibule a opium. A k tomu stkvostné látky z Turkmenska a z Bochary, koberce z Karabagh, pasy, závoje z Tiflisu, z Moskvy a i z Ispahanu.

Nové město svědčí výstavností svou o velikém bohatství zdejších obchodníků. A jak by neměli býti bohatými, když tu něfta samovolně, bez čerpání ze země vyráží a zisku dává! Není snad jiného místa na světě, kde by byli lidé mohli tak snadno zbohatnouti, jako zde při něftových pramenech — ale ovšem též přemnozí v okamžení mohou státi se žebráky, když proud a pramen zanikne. Tak otevřel před třemi roky jakýs Arméňan Ter Akopov pramen, z něhož vytěžil v málo měsících 15 millionů pudův (pud = 16·37 kilo) a měl denní příjem 2000—2500 rublů.

Nabřeží Bakinské skýtá pestrý obraz, jmenovitě když lodí nějakou přibudou sem lidé z krajů Zakaspických neb perských; směsice lidu domácího jest sama sebou již velmi pestrá. Na jižní straně zálivu bakinského nalézají se staré stavby kamenné pod vodou; pocházejí prý z XII. neb XIII. století a jsou důkazem, že se břeh zdejší sesouvá k moři.

Sesouvání děje se ovšem jen velmi zvolna a jest teprve po stoletích znatelno; neobávali se toho zdejší továrníci, kteří si svůj černý gorod vystavěli těsně při moři, severně od nového města V továrnách těch čistí se něfta, těží se z ní čistý petrolej, australin neb jinak zvaný a vylučuje se olej, jehož lze užiti ku mazání strojů, a benzin a tak zvané něftové odpadky či zbytky (residuum). Černý gorod jména svého právem zasluhuje; kouř továren zdejších vše začernil, i prach pouliční jest úplně černý, a není ani radno opustiti zde tramway a hlavní ulici a dáti se k některé továrně; prach a nepříjemný zápach zarazí každého, a litujeme jen těch, kteří zde musí pracovati. Něfta svádí se do zdejších továren mnohými rourami s horních pramenů, které jsou 5 i více verst vzdáleny. Vedle loděnic závodu „Kavkaz a Merkur“, které jsou velikolepé, neposkytuje Baku mnoho, co by vše-

obecně zajímalo. Vešel jsem do arménského chrámu, který jest četněji navštěvován než ruské chrámy zdejší, avšak ani stavba jeho, ani vnitřní úprava nejsou pozoruhodnými. Otázal jsem se tam jednoho starce, zda jest to chrám Arménů sjednocených či Arménů rozkolníků? Podivil se zprvu té otázce a počal mi vykládati, že oni Arménů sjednocených neznají: „Armén, který odpadl k církvi římské“ pravil, „není více žádným Arménem vůbec!“ A více než hodinu vykládal mi horlivě před chrámem, že církev arménská je katolická, pravá, že měla svaté rozšiřovatele a mučenníky, a že se jí praví Arméňané vždy budou pevně držeti. Ku konci jsem poznal, že jest to jeden ze starších chrámu toho a že se proto tak svého vyznání zastával. I oni stotožňují náboženství s národností a již tím se vylučují z náboženství katolického. Ale tak jest to v celém východě; jako v Rusku již stotožňují katolíka s Polákem, tak v Syrii a v pobřeží Středozemním zase s Francouzem, jinde s Vlachem, dle toho, kde která moc má protektorát víry katolické, neb z které národnosti jest většina katolíků.

Za dne nebylo lze nalézti v celém městě ni chladu, ni odpočinku; horko nemohlo býti ani větrem od moře vanoucím zmírněno, v zahradách obecních byla půda vyhřáta, stromy měly listí svislé, ačkoliv při častém zalévání stávají ve vodě. Bakinský záliv leží jižně od Apšeronského poloostrova, a poloha jeho působí, že větrové se zde z mnohých stran stýkají; od toho odvozuje se i jméno města Baku či Bakuje, od perského badkube t. j. úder větru, a jest prý zde bezvětří úplné skutečně velmi řídkým. Na místě nynějšího Baku bylo prý v nepamětných dobách město Bagavan (t. j. pagoda, chrám bůžkův i oltář obětní). kde bydlívali snad stoupenci Zoroastrovi, kteří klaněli se ohni. Roku 1723. bylo Baku po čtyřdenním dobývání jenerálem Matjušnikem vzato, ale přešlo r. 1735. zase v moc perskou. Bakinský chán se r. 1796. na oko podrobil Rusku a poněvadž jednal i na dále jen s Persií a olupoval ruské kupce, bylo uloženo knížeti Cicianovu, aby ho úplně pokořil. Dne 8. února 1806. Hussejn-Kulichán se jemu vzdal, ale když byl odevzdal klíče města a když bral Cicianov podané jemu trubky kaljana (dýmka vodní Peršanů a Indů), tu byl zákeřnicky Ibrahim-begem, příbuzným chána, zastřelen. Chán vzal hlavu ruského vojevůdce a poslal ji do Tavrizu, kde oslavovali Peršané toto vítězství. Radosť chánova byla však krátkou, nebo již v říjnu 1806. přitáhl sem jiný oddíl Rusů z Derbentu, chán utekl, a město stalo se úplně ruským. Cicianovo tělo pohřbeno v Sionském soboru tiflisském, v Baku postaven mu pomník.

Večerem ubíralo se vše do Michajlovského sadu, kde shromáždili se i boháči i chudina města, aby tu při hudbě v chladu nočním pookřáli. Krásnější ještě pohled byl na osvětlené moře, jež v záři elektrických světel lodí a závodu lodního se stále třpytilo. Což teprve, když se mohou na moři vzníti plyny, jež tu jmenovitě jižně od města, za Bajlovým mysem, ustavičně z vody vystupují; nezřídka prý tam hází na hladinu zapálené věchty slámy, plyny chytí, a hladina v dosti velkém kruhu několik minut hoří, pak modravé plaménky sem tam poskakují a tvoří divadlo podivuhodné. Mně se nepodařilo viděti tento zjev, viděl jsem jen za dne, jak tam voda stále bublinami vystupujících plynů je v pohybu; nefta plave sice na povrchu, ale tak snadno nechytí.

Hleděl jsem prohlédnouti si též místo pramenů něftových na poloostrově Apšeronském a hledal jsem průvodce. Na radu obrátil jsem se do redakce „Kaspij“ a tam redaktorka listu přislíbila, že mi v určitou dobu pošlou někoho, kdo by mne provázel. Průvodčí však nepřišel, snad proto, že byla doba nedobře volená, bylo právě poledne: najal jsem krytý vůz a jel jsem sám do Balachan, které jsem byl již na cestě do Baku z dráhy byl postřehl.

Prachem a krajinou velice pustou dojeli jsme za dvě hodiny, poblíže Balachan, kde nám bylo přejížděti mnoho rour, jimiž se něfta do Baku svádí; po levé straně byla nížina, uzavřená jako malé jezero. Sem sváděli něftu, dokud ji ještě nemohli hned všechnu zachytiti a zužitkovati; nyní jest zde močál, který se za deště naplní vodou a s hnijícími látkami zbylé něfty kazí vzduch. V Balachanách jest skoro pusto, neboť k obstarání čerpadel a několika strojů stačí malý jen počet dělníků. Nad každým pramenem zvedá se vysoká, čtverhranná střecha, jako věž postavená; vnitřní stěny její zachycovaly vystřikující něftu, tato stékala do nádržek, odkud se potrubím vedla do Baku. Avšak není tlak plynů pod zemí vždy tak silným, aby vyhnal něftu nashromážděnou až na povrch země; u některých silných pramenů vytékala něfta rok i dvě léta i více samovolně ze země, ale pak bylo třeba čerpadel. Vedli mne k prameni, jenž nedávno vyrazil; tam s velkou prudkostí vyrážela tmavá či tmavozelená ona látka do výše tří sáhů, rozstřikovala se a po prknech zmíněné již stavby stékala dolů. Jakých darů byla tu uložila moc Boží do vnitra země, a jak hojně jest to bohatství na některých místech složeno! Na sta pramenů si zde otevřeli lidé vedle sebe, v nejbližší vzdálenosti, někdy jest jeden pramen od druhého jen několik kroků vzdálen, a ze všech vytékala ona vzácná látka. Jediný pramen dal společnosti Šibajeva v roce prvním dvacet milionů pudů něfty; ovšem, že nemohli z nich jen osm milionů zachytiti, ostatní steklo do moře. Jest sice pravda, že takto neustále slábne, ale stále objevují se nové, neméně silné prameny v sousedství, když staré zanikají. Zdá se býti zde něfta nevyčerpatelnou. Jako v Balachanách, tak i v Sabunči a v Surachanách, které leží dále na poloostrově Apšeronském, sta otvorů vydává bohatství podzemní. Když jsem byl vešel do několika budek a staveb v Balachanách a když jsem byl něftou s dostatek postříkán, vracel jsem se do města zpět. Šat jevil množství žlutých skvrn, které pocházely od kapek něfty, k tomu ten prach těžký, olejem nasáklý, to vše nečiní výlet takový příjemným. Na zpáteční cestě jsme přijeli k cisterně, v níž pečlivě se shromažďuje, uzavírá a chová vzácná voda pitná. Stálo tam několik povozů, a Tatařínové vážili vodu a napájeli svůj dobytek. Můj vozka zastavil a žádal, by mu jeden z Tatařínů půjčil provaz a nádobu, aby mohl napojiti žízní zmořené koně. Leč Tatařín ani se po podávaném penízi neohlédl a nechtěl. Po mnohých prosbách teprve podal vozkovi, jakoby nerad, žádané věci a přijal desítikopejku či grivennik. I při jiných příležitostech jsem poznal, jak těžko zvykají tu domorodci sousedství a — panství Rusův. Jen moc a bázeň udržuje je v poddanosti a v kázni, ale nenávisť trvající se vždy potlačiti nedá.

O něco dále, nežli Balachany, sedmnáct verst od Baku, při moři leží památná stavba Geberů (ctitelů ohně), kteří zde měli do nedávna svůj chrám a ctili oheň, který zde plyny ze země vycházejí-

cími byl stále udržován. Praví se, že nynější klášter jejich, který pochází z počátku tohoto století, byl postaven na místě prastarého chramu, jehož původ by sáhal až k Zarathustrovi (Zaraaster). Známoť, že národové Turánští a Iránští ctili vedle země, vzduchu a vody též oheň, a příroda jim zde v krajině při Chvalinském moři sama podávala posvátné ohně. Sem přišli kněží Zarathustry, kteří se v menší knize Avesta jmenují zřejmě Athravani (stražcové ohně) a zde na oltářích přirozený plyn stálou přítomnosť boha jim představoval. Celý kraj jihozápadní Chvalinského moře zval se proto Atropatêne = nynější Aderbedjân. Oltáře byly většinou až na vrchu vysokých věží postaveny; věže ty jmenovaly se ohnivé (Ateš gâh), a do dnešní doby zachovala se ve zříceninách svých jen jediná u Firûzabadu v Persii. Hlas bíle oděných Athravanů, v tichu z vysokých věží od ohně oltářního vycházející, působil arciť dosti dlouho na ubohé Parsy a udržoval je v jejich podivné víře. Stavení v Surachanách, o němž se již arabský cestovatel Masûdi v 10. století zmiňuje, skládá se z malých, bílých komůrek, uprostřed jest primitivní věž, z níž mnohými otvory vychází olej a hořící plyn. U večer byl pohled na tyto mnohé plaménky zajisté báječný a uchvacující. Nyní Parsů stále ubývá; čítá se jich vůbec jen 100.000 a jsou nejvíce v Indii.

Některé zvláštnosti jejich jsou podivuhodné. Tak si Parsis zakrývá zvláštním šátkem ústa i nos, je li mu se přiblížiti k posvátnému ohni. Vyznavači Zarathustrovi dělí se všeobecně na Mazdajasny, ctitele boha Mazdy, a na Daêvajasny, ctitele nepřátel t. j. zlého principu. Dle toho rozdělení náleží též látky světové buď dobrému neb zlému principu, a toho rozdílu jest Parsům svědomitě šetřiti. Poněvadž voda, země, vzduch a oheň jsou Parsovi čistými a posvátnými, a poněvadž základem vší nečistoty jest smrť, nastala Parsům otázka: co mají činiti s mrtvým tělem? Mrtvola znečisťuje vzduch, vložiti ji do země neb ji ponořiti do vody bylo by stejně hříšným; v ohni se spalovati nemohla, neboť to byla by největší bezbožnosť, jež by přinesla neštěstí na celý kraj. Jediná cesta tu zbývala: položiti mrtvoly někam, kde by je divá zvěř a dravé ptactvo rozebraly. A tak zní jich zákon: Mrtvola nechť se odnese daleko od příbytků a ode všech posvátných věcí na poušť a tam buď položena na nejvyšším místě, kde jest dravá zvěř a dravé ptactvo, jež mrtvoly pohlcuje; a budiž mrtvola u nohou a u hlavy obtížena kameny a závažími, aby nemohly ptáci ji zatáhnouti do vody neb na stromy a tak je znečistiti. Za tím účelem stavěli si Parsové v opuštěných místech široké věže, na jichž vrchu byla učiněna oddělení pro mrtvoly. Věže ty nazývaly se Dakhma (věže mlčení), a dosud jest jich několik v Persii. Tam kladli mrtvoly, a ptactvo masožravé, které se již poblíže dakhma zdržovalo, v krátké době mrtvolu roztrhalo; kosti shrabávány do prázdného středu věží.

Těžší však otázka jim nastala, když by byl pták kus mrtvoly zanesl na strom a po čase přišel Parsi, porazil strom, rozřezal a vložil kusy jeho mrtvolou onou znečistěné do posvátného ohně; jakého se as tím dopustil hříchu? Jakou pokutou má býti stižen? Na to odpověděl Ahura-Mazda (bůh) Zarathustrovi, že tím nehřeší, poněvadž by pak celý svět vůbec byl vyloučen ze svatosti, neboť na světě vždy jsou nějaké nečistoty, a poněvadž ona nečistota zůstává na zvířeti. Jinou námitku položil Zarathustra, řka: Ty sám, Ahura-Mazdo, posýláš vody od jezera Vuru Kaša (nebeské jezero, z něhož přichází

déšť) a prší na mrtvoly a na dakhma, a voda z nich stéká a jest znečistěna a tak se k tobě vrací? I odpověděl Ahura-Mazda: „Jest tomu zajisté, jak jsi pravil, spravedlivý Zarathustro! Ale když se voda takto znečistěna vrací neviditelně zpět, odkud přišla (vypařováním), čistí se nejprve ve zvláštní nebeské nádržce, zvané jezerem Půitika a odtud teprve vtéká do jezera Vuru-Kaša a jest čistou jako zprvu a zalévá kořeny posvátných stromů a padá deštěm na zemi, aby připravila pokrm lidem i zvířatům. (Vendidâdad V.)

Podivné jsou cesty řízení Božího: i zde vidíme, jak člověk darů Božích, darů vzácných, užíval, sveden byv k modloslužbě i těmi dary, za něž měl Tvůrce tím více chváliti, Jej urážel modlářstvím, pověrou a jinak. Nyní přináší nefta kaspická lepšího užitku, rozváží se, topí se jí ve strojích, svítí se jí, a mnozí bohatnou — slouží i mamonu — ale jinak to ani ve světě nemůže býti. Ačkoliv jest zde na 200 různých závodů, přec jsou největšími z nich: závod Nobelův, s nímž v poslední době vítězné závodí Rothschildova: „Société commerciale et industrielle pour nephte caspienne et de la mer noire". Roku 1886. vytěžily všechny závody v kavkazském kraji neméně než 124 miliony pudův nefty, která rozvežena odtud na Volhu, na Černé Moře, do Rumunska, ano v dosti značném množství i do Rakouska. Roku 1890 přiveženo do Rakouska nefty surové i čistěné dohromady 1,077.581 metrických centů. Ovšem že jsou i při Černém Moři, u Krimu dosti značné závody, ale prameny Apšeronské vydají nejvíce. I na druhé straně města Baku, na jihu, objevily se prameny v tak zvaném Bibi-Ejbat Obchod byl v posledních letech tak čilým, že chtěli někteří podnikatelé položiti roury, jimiž by se nefta z Baku přímo vedla až do Batumu při Černém Moři, aby tak byla ušetřena doprava drahou, a aby se nefta mohla v Batumu vlévat do lodních nádržek. Správa dráhy ovšem se tomu opřela, že by tratila větší část dopravních příjmů, a tak se rozváží nefta ve zvláštních vozech, a firma Nobelova prý má nádržkových vozů takové množství, že může vypraviti 60 olejových vlaků.

Jest dle toho Baku městem petrolejovým — ale v dobrém smyslu slova; cizinec i v jídle i v nápojích neftu ucítí, ano, v průvodní knížce jsem nalezl, že se i ulice letní dobou neftou kropí — zajisté již žertem řečeno.

O čistotu a o zlepšení zdravotního stavu jest postaráno četnými lázněmi, ale ani jsem netušil, v jakém stavu lázně zdejší býti mohou! V čísle „Kaspije" ze dne 28. čce (9. srpna) 1890. četl jsem zajímavou zprávu o zařízení lázní v Surachanách. Tam jsou totiž i sirné prameny, a mnozí Bakinští chodí tam každoročně za léčením. V poslední době byly tam zřízeny dvoje lázně asiatské pro Tatařiny, s vanou pro Rusy a pro Armény. Místnosti jsou však tak skrovné, že mají Tatařiné jen dvě komnaty a tam se všichni nemocní, bez ohledu na nemoc, ano i bez ohledu na pohlaví, někdy 8—10 osob najednou, zdržují. Jak nešťastny jsou ty ženštiny, které zde dny a noci tráviti mají mezi všelijakými osobami a nad to i nemocnými. Lázeň jest ve sklepě, kde jest skoro ustavičně tma, jako v hrobě; to vše by však ještě bylo snesitelným. V prvním korridoru lázní jest tak zvané mahomedánské oddělení s bassénem tak, jako vůbec v každé asiatské lázni; pod bassénem jsou kotle s kamny, kde se voda vyhřívá a odtud se vede do bassénu. V tomto koupají se Tataři a Tatarky společně, bez rozdílu nemocí, a z bassénu vede se rourou voda

do van, které jsou vyhraženy ruským a arménským lidem, tak že se tito mají mýti ve vodě, v níž se byli nemocní Tataři již vykoupali. Jak se má zde někdo vyléčiti? Jak snadno zde tak mnozí pochytí nákazu!

Totéž nalezáme však i na jiných místech východních, zvláště tam, kde je málo vody, a kde se přece umývání dbá.

Divíme se dle stavu, v jakém se Baku nyní nalézá, jak mohli kdys arabští cestovatelé ten pustý kraj pojmenovati „rájem růžovým“? Ale ovšem, básníkům arabským se vše dovolilo a jim bylo vše krásným, jen když tam vládl půlměsíc!

Mešit nalezl jsem v městě dosti velký počet, ruských chrámů není ani mnoho třeba, po katolickém chrámu jsem se zde však bohužel marně doptával. A že i zde nějaký počet katolíků jest, o tom nikdo nebude pochybovati věda, že se sem stěhovali lidé i z nejdalších krajů Ruska. (Pokračování.)

Čeští humanisté XV. a XVI. věku.

Sděluje K. Konrád.

(Dokončení.)

Kromě této podnikl náš Kolín ještě jinou zajímavou práci. Když totiž stalo se r. 1554., že hubil mor českou zemi, zabral se na vyzvání svého maecena Hodějovského do skládání básní na rozměry Horaciových ód a složil k nim také jednohlasné nápěvů. Vyšly pak nákladem Hodějovského pána tiskem ve Vitemberce r. 1555. nadepsané: „Harmoniae univocae in odas Horationas et in alia quaedam carminum genera“. V latinské věnovací básni oslovuje na počátku Jana z Hodějova takto: „Žádal jsi na mně nápěvy, vedle nichž by se mohly zpívati Horaciovy básné (carmina). Ač tento čas a osud mé ženy více k pláči pobízí, nežli k zpěvu, (stonalať i manželka jeho morem), nicméně jsem tu a tam vypůjčené nápěvy, kteréžto se viděly sluchu mému nejjemnější, tobě k libosti v tuto knížku snesl, ačkoliv jsem i ledaco ze své hlavy přidal“ Tomu jest tak rozuměti, že Kolín užil někdy k těmto básním a písním také nápěvů českých; dokládáť na př.; „Harmonia (t j, melodie) congruens cum boiemica quadam cantione“, aneb oda, jež počíná „Videte Fratres in Deo,“ vzata je z české, a p. — Kolín omlouvá pak, proč složil nápěvy toliko jednohlasné, řka: „Ostatně jsem nápěvů dvou vyšších hlasů“ (patrně myslí Cant a Alt, ježto Tenor držíval melodii) „a třetího hlasu nejhlubšího“ (t. j. bas) „nepřidal, poněvadž jich zapotřebí nemáš, živ jsa samoten bez tovaryšstva literátského na hradě Řepici.“ Patrně myslil Kolín na literátské bratrstvo, vícehlasně zpívající, jemuž tehdáž říkali figurálné. Z toho znamenáme, že mistr Kolín byl také vzdělaným hudebníkem, jenž by byl po případě dovedl řečené nápěvy také čtyřhlasně upraviti, což ostatně nebylo tehdáž v Čechách řídké, ježto hudebné vzdělání bylo obecné.

K těmto nápěvům složil Kolín „dle svého obyčeje“, jak pravil, i verše (t. j. básně, písně) zbožného obsahu, jimiž by se srdce po-

vzbudila k svatým věcem. Zbožný obsah odůvodňuje pak shora položeným námětem: „Verum poëticae usum esse, celebrare Deum . . .“

Bychom náležitě poznali celou úpravu těchto básní a písní Kolínových, vizme na př. první. Kolín ji nadepsal: „Harmonia metri choriambici asclepiadei monocoli, respondentis odae apud Horatium, primae „Maecenas atavis“, item Prudentiano „Inventor rutili“. Prvá sloha zní takto:

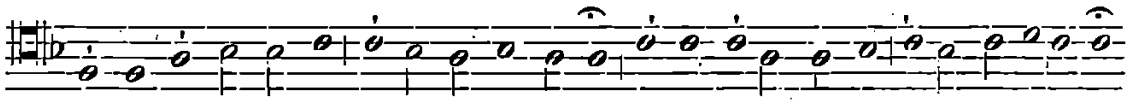

„Psallamus Domino car-minibus Deo, Promamusque melos, huic choriambicum.
(Maecenas atavis edite regibus, o et praesidium et dulce decus meum

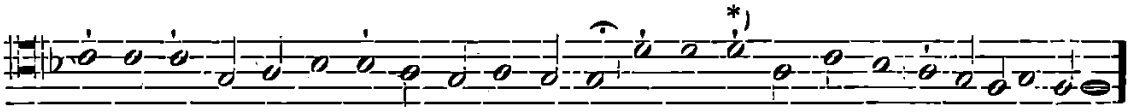

Accedant cytharae, tympana, barbiti, ut cantémus ei sufficientius.“
sunt, quos curriculo pulverem olympicum collegisse juvat metaque fervidis.
Horatius, Oda I, 1.)

V Lipsku vytištěny byly r. 1533. „Melodiae Prudentianae...“, pro čtyři hlasy upravené, v nichžto skutečně také shledáváme Prudentiův hymnus „Inventor rutili“ s týmž básnickým rozměrem, jakž Kolín udává (spondaeus, 2 choriambi et jambus) Ba, má tu dokonce dva čtverhlasné nápěvy, jeden volný, druhý církevní („ad melos ecclesiasticum“) Cantus firmus jeví se v tenoru a zní takto:

(Melos ecclesiasticum.)

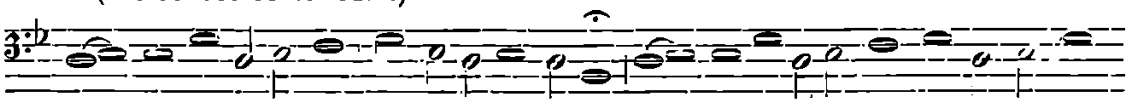

In-ven-tor ru-ti-li dux bo-nae lu-mi-nis, Qui cer-tis ui-ci-bus tem-po-ra di-

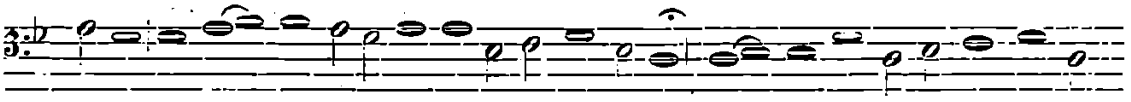

ui-dis, Me-rso so-le cha-os ingruit horridum, Lu-cem Christe tu-is red-de

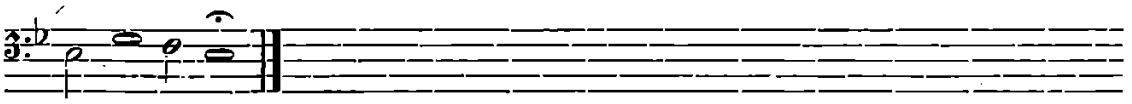

fi-de-li-bus.

Snad měl Kolín toto neb jiné podobné čtverohlasné spracování hymnů na mysli, když omlouval se Hodějovskému, proč mu ty žádané nápěvy nesložil také čtyrhlasně.

Takových písní a nápěvů na rozměry Horátiovy složil Kolín do jmenovaného spisu 19; ostatní táhnou se k jiným vzorům — I do-

*) Tato třetí d nota schází v tisku, ale patrně tam náleží dle básnického rozměru. — Přízvučné čárky přidali jsme dle Christova udání ve spise: „Matrik der Griechen und Römer,“ st. 479.

myšlel se Kolín o této práci své, že rozhlásí se daleko po světě a původce svého proslaví. Však sklamal se. „Zaniklyť tyto harmonie“, jak dí Jireček, „tou měrou, že sotva celého výtisku dobrati se lze“. Také sláva, jíž nadál se Kolín u potomstva z těchto básní, a pro niž i pohrdal českým básněním, rychle jak pára zanikla. Již r. 1576., tedy asi deset let po jeho smrti, neodbyl kněhkupec Berger jeho lyrických básní více, než asi 40 výtisků.

III. Tomáš Mitis z Limuz.

Týž osud stihl také latinskou Musu jiného, tehdy slavného humanisty českého, Tom. Mitisa z Limuz. Byl žákem Kolínovým a u současných humanistů nabyl zvučného jména. Za hlavní účel svého latinského básnění v družstvu Hodějovském vytknul sobě i on dle vzoru svého učitele zvelebiti duchovní básnictví na oslavu Boží co možná největší. Proto hned s počátku prvé knihy svých básní (Ss. carmina) zvolal z té duše, jak vytkli jsme již:

„Hanc (lyram) Unitrino Jehovae sacrabo deinceps
Et Angelorum musicae consortibus.“

Těmi slovy projevil úmysl, že odtud básniti (pěti) bude již jenom na oslavu Boží pro literátské kůry. Tyť zajisté označil slovy: „Angelorum musicae consortes“. Znalť je a blahodárné působení jejich ve chrámě i v obci již od mládí svého, ježto byl otec jeho Jan Kamaryth (Mitis zvaný), měštěnín a bakalář, váženým členem literátského bratrstva v Nymburce. Proto i na jiném místě projevil vřelé přání: „Kéž by Kristus tak šťastně spořádal běh vůle mé, bych nad zpěv skonávající labutě sladčeji uměl pěti a rozmanitěji nad slavíka bych mohl zvelebovati česť Kristovu.“ I v tom napodobil náš básník klasické pěvce patristické doby. Podobně projádřil takovétéž přání bohonadšený pěvec Juvencus, jenž na konci prologu své velkolepé epopeje „historia evangelica“ také vřele touží:

„Ergo age, sanctificus adsit mihi carminis auctor
Spiritus, et puro mentem riget amne canentis
Dulcis Jordanis, ut Christo digna loquamur.“ [3])

A tak prodchnula a všecku mysl Mitisovu zaujala touha po oslavě Páně, že za tím účelem vydal dokonce sedmero knih zpěvů o Kristu Messiáši, v nichž opěvá život a výkupné dílo božského Spasitele člověčenstva pořadem církevního roku nadšenými verši a vytříbenou latinou. Obsah čerpal jednak z bohoslužby církve katolické, jež plna jest poesie, jednak ze staročeských písní, jež převáděl do latiny, aby, jak prál, zpívati je mohli též cizozemci. Jest to známé dílo: „Hymnodiae in Messiam“, jež vytištěno bylo v ll. 1574.—76. (ll. II), 1577. (ll. II) a 1580. (ll. VII) Obsah prvé knihy vzal „ex officiis ecclesiastico Vigiliae Adventus Domini“; druhé „ex officio ecclesiastico Matutino et cantionibus bohemicis per Adventum Domini“; třetí „ex officio eccles. Natalis Domini et cantionibus bohemicis usque ad Quadragesimam“, atd.

---

[3]) T. j.: „Nuž tedy při mně stůj Duch Posvětitele, dárce písně, a svlaž mysl pěvcovu čistým proudem sladkého Jordánu, bychom Krista hodně slavili.“

Z pokladu staročeské hymnodie čerpá mnoho, a to obsahu i nápěvů, ba přivádí dokonce i světské písně české za pramen nápěvů, na př. písně „O bohatství nesyté“, „Umřel v Kunštatě“. Zvláště mnoho vánočních písní Mitisových mají nápěvy staročeských písní, ale i obsah. Tak píseň:

„Angelicae phalanges
Nuntiaverunt bona pastoribus, accinentes“

vzal ze staročeské „Andělové, andělové jsou zpívali a pastýřům zvěstovali“, a rovněž tak písně „Sub caesare Augusto tulit Christum virgo“ („Za císaře Augusta panna porodila“), „Unanimes tandem promamus dulcia laetis carmina pectoribus“ („Jedním hlasem tímto časem“), „Homo psallat, satus astro“ („Již slunce z hvězdy vyšlo“) a jj. v. Mitis sám udává vždy tu kterou píseň českou za pramen. — Častěji jest mu pramenem „obecná nota“, na př. ve čtvrté knize píseň na antifonu „O admirabile commercium“:

„Commercium mirabile,
Nec Angelis effabile:
Homo Deus comparuit
Carnemque Plastes induit.“

Co do rozměru sloh, následoval i svého mistra Kolína, skládaje své písně někdy též dle staroklasických vzorů. V prvé knize napsal výslovně: „Ostenduntur carminum genera ad melodias bohemicas interdum applicata.“ Tak na př. píseň: „Pacisa matae | Autor et obses“ má metrum adonické a zpívá se jako: „O Pane Ježíši najmilostivější;“ píseň: „En dies cursus propioris instant“ metrum saphické a zpívá se jako česká „Aj vstávajíce každý z svého lůže“ atd.

Tato hymnodická činnosť Mitisova neobmezovala se pouze na Čechy a Moravu, nýbrž dále se nesla na sever, východ a jih; nebo třetí knihu vydal „in gratiam sodalitatis literatae per Hungariam et Slawiniam (Jihoslovanstvo); . . . „amplissimo Senatui Populoque Trencziniensi in Hungaria“; nové vydání své „Hymnodiae“ z roku 1580 věnoval „in gratiam sodalitatis literatae per Bohemiam, Poloniam, Moraviam et Slaviniam“ a tu apostrofuje v úvodní básni kromě pražských též krakovské alumny universitní a illyrskou církev. Četli a zpívali tedy Mitisovy hymny též Poláci, uherští Slováci a Jihoslované, jistě alespoň členové jejich „učeného družstva“ (sodalitas literata). Ba v úvodní básni jiné sbírky zpěvů („Luctae spiritus“ (duchovní boj), libri tres, z Dačického r. 1578.) apostrofuje biskupy a duchovenstvo i Slezska a Lužice (vůbec celé koruny české). Však co byla platna všecka tato nadšená hymnodická činnosť Mitisova! Co platno, že své hymny a zpěvy zdobil klasicky vytříbenou latinou! Co platno, že co nejtěsněji přilnul jimi k církevnímu roku a domácím písním! Nosil přece jen sovy do Athen a mnoho dříví do lesa. Ohnivým vzletem, nádhernou lícní a hlubokým důmyslem nedostihuje klasických básníků patristické doby Prudentia, Sedulia, Juvenca, ni něhou, silou a prostotou církevních pěvců Hilaria, Ambrože a Řehoře Velkého. Třeba jenom nahlédnouti do krásných hymnů těchto tří Otců církevních, neb do nadšené mesiády Juvencovy „Historia evangelica“ neb do překrásné Seduliovy básně téhož obsahu „Carmen paschale“, bychom přirovnavše je k Mitisovým padělkům

přesvědčili se o tom. Žilit a básnili ti církevní pěvci na jaře církve, kdy duch staroklasické vzdělanosti ještě proudil, a to novou, omlazenou mízou. Proto „proudili se potokové svatých z úst jejich", jak dí Sušil (Hymny círk. str. 7.) a duch jejich tak přeplýval city nábožnými, že „lidem vnějším zpilými se býti viděli. A ovšem byli opojeni Duchem svatým, zpilí byli onou rozkoší, která z jejich obrodu pocházela". (Efez. 5, 18.) Však písně našich humanistů byly květy, v pařeništi humanismu uměle vypěstované; proto když toto pařeniště subjektivné vyhynulo, svadly a pomrzly také umělé květy jeho. Nyní jsou toliko dějepisnými praeparaty k demonstracím. Tak i písně a zpěvy Mitisovy. Vznešené a mistrovské zpěvy církevní nahraditi nemohli a ještě méně obecnému lidu jeho staré, krásné písně, jež hluboko mu vnikly do duše. Proto ani adventní, rorátní písně latinské, jež mistr Nicolaides Vodňanský složil pro literátský kůr žatecký, nedočkaly se delšího trvání, ač tento kůr je skutečně zpíval. A že současní literáti také Mitisovy písně aspoň z nějaké části zpívali, na jevo jde z toho, že k nim právě proto přičinil nápěvy, Čechům obecně známé. Však zanikl humanism a s ním také výkvěty jeho, zatonul utrakvism v luteranismu a s ním též latinské písně jeho. Nikdo již neoživí těchto mumií.

A však při tom nám na jejich obranu bezděčně připadá na mysl: Oč vynikali tito humanisté naši svou hymnodickou činností nad ty nevěrné humanisty jiných národů, kteří s klasickým jazykem pohanských Řeků a Římanů přijímali a ssáli do sebe a rozlévali do jiných též neklasického, ba na mnoze pošetilého, pohanského ducha jejich, jímž oloupili sebe a jiné o ducha věčné pravdy. Této pohromy uchránili naši humanisté sebe a zajisté i mnoho jiných. A k tomu výborně napomohlo jim bedlivé studium křesťanských básníků velké doby patristické. [4]) Proto vzniklo v nás při této úvaze bezděčné přání, kéž by naší křesťanské studující mládeži poskytla se aspoň s nějakou částku příležitosť, by vedle pohanských klasiků mohli čísti a seznati též naše křesťanské klasiky, alespoň a zejména Sedulia básníka a Lactantia prosaika. Užitek z toho byl by veliký, dvojnásobný, kromě jazykového a všeobecně aesthetického vzdělání také hlubší křesťanské vzdělání, jež by paralysovalo pohanského ducha pohanských klasiků. A toho že třeba jest, učí smutná zkušenosť.

O poměru učeného družstva humanistů k našim bývalým literátským bratrstvům, jisto jest, že stála obě družstva docela samostatně podle sebe a nikdy nesplynula v jedno. Literátské kůry či bratrstva měla jiný účel, měla svá zvláštní pravidla, byla starší než učené družstvo a trvala ještě dlouho dále po zániku tohoto družstva, až je císař Josef II. zrušil. Proto je F. Procházka pojmenoval „so-

---

[4]) Na konci velkého hymnu svého „detriplici adventu Domin" prosí M. Kolín o nebe takto:

„Arator et Prudentius,
Juvencus et Sedulius,
Carmen movebunt nobile
Non desinente barbito.
His aggregemur, o Deus
Pater tuum per Filium."

t. j. „Ar. a Prud., Juv. a Sed. pěti budou vzácnou píseň bez ustání varyta. K těm připoj nás, o Bože Otče skrze Syna svého."

cietas literata", kdežto učen. družstvu říkal „sodalitas literata." Však neméně také jisto jest, že vzájemný poměr jejich byl velmi blízký, ba těsný a přátelský, tak že naši humanisté bývali také členy literátských kůrů a zpívali s nimi. Na důkaz toho vizme, co napsal kterýsi český humanista literátskému kůru barborskému v Kutné Hoře, když mu zemřel proslulý člen a hudební skladatel Jan Simonides Montanus:

„Emollita Dei vigore corda,
Fratres, qui geritis Deique laudes
In sacra canitis decenter aede:
Heu vestri superas reliquit auras
Coetus Simonidae decus perenne." [5])

Skládalit své latinské písně právě pro ně a proto skládali Kolín, Mitis, Nicolaides a jj. ty písně k nápěvům obecně známým, „aby je mohli všichni snadno a hned zpívati." A ani nebylo prý nových třeba, jak doložil Nicolaides Vodňanský, „ježto naši předkové ty staré nápěvy podivuhodným uměním složili." Proto shledáváme i v notovaném rukopise c. k. dvorní knihovny N. 11.857. plno známých notovaných nápěvů k novým latinským písním bez pochyby Tomáše Mitisa, ježto jeho rukou jsou psány.

Na konec dotýkáme toho ještě, že by zajisté nejedna píseň jejich byla se zachovala a zpívala do dnů našich, kdyby je byli skládali — česky. Důkaz jeví se na Miřinském, Klim. Bosáku, J. Táborském, Š. Lomnickém a jj. skladatelích, jichžto české písně z valné části zachovaly se podnes a zpívají. Však že pohrdali naši humanisté básniti jazykem českým, bylo tehdáž obecným nedostatkem a neduhem humanistů po Evropě vůbec a nepocházelo nikterak z vědomého a obmyslného nedostatku lásky k vlasti. Tou že velmi nadšeně horoval Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, poznali jsme již. Ji také dosvědčil všeobecně ušlechtilý duch Bohuslava z Hodějova. Napsalť i báseň na oslavu „povltavského" kraje („de districtu Vultaviensi"), jíž takto počíná:

„Patria cur cunctis est charior Hoddeiovine,
Cur homo natalem diligit omnis Humum?
Est a natura concessum forsitan istud,
Ut terram in qua est quis progeneratus, *amet.*" [6])

---

[5]) To jest: „Bratří, kteří Boží silou utužená srdce nosíte a chvály Boží v svatém domě slušně prozpěvujete: hle, vašeho sboru výšiny opustila Simonidova ozdoba nehynoucí."

(Dlabač: „O. vorzügl. Tonkünstl. aus Böhmen" etc.)

[6]) Otčina proč jest všem dražší. Hodějovský, proč všeliký člověk rodnou miluje půdu? Jest snad již od přirozenosti dáno člověku, by zemi, v níž je zrozen, miloval?

Mladé slovácké ženy.

Obrázek ze Slováčka.

Napsal Frant. Horenský.

Byly končiny — masopust. V Pašovicích v hospodě u Diamanta sedělo několik mladých hospodářův a hráli v karty. Většina byla oblečena ve krátkých kožiších, s beranicemi na hlavách a na nohou hůzně a boty. Už poslední den z rána. Muzika více nebyla, a také hospoda byla prázdná, ale jen oni do toho byli jaksi velice rozchutěni a nechtěli ještě ukončiti.

„Přeca šak —“ povídá jeden — Krpálek, když již zde chvíli seděli, „nic po tom včilkaj néni, dyž ti chlapci sú takoví. Ani na štok si žadný neuderíl, jakby sa mělo patřit, a už sú pryč, sú tam ti. Párdija kuťa lelky! Mosíme my to aspoň oslavit, dyž nechcú druzí. Šak ešče néni po nich!...“ A udeřiv si dlaní o stůl, až tak skákaly karty, poručil hospodskému, aby mu donesl piva. „Nepůjdem odtúď, dokáď gde gdo sa nezdoví!“

Soused jeho, jenž seděl po levém boku a jenom tak se díval do karet — bylo jich tady sedm a jenom tři z nich hráli — blyskl tak po něm očima a po šelmovsku: „Šak nechoď, pij,“ mu povídá. „Ale mosíš sa ponáhlit! Gdohoví, lesti aj stará si to tak bude myslet, jak ty si myslíš — lesti pro tebe nepříjde?“

„Co? Stará!“ stavěl se hrdě Krpálek. Ale napitý nebyl, jen se tak dělal, chtěje rozveseliti společnosť. „Aj deset starých! Nech, może přijít! Šak nemá zaséj daleko! Noamól fuflúchte! To by mosél byt dneskaj, gdo by ně dneskaj poručíl! Dneskaj né nigdo neporučí, dnes budu porúčat já!“ A na to „já“ dal přízvuk.

Ale nebylo by nic z toho bývalo, kdyby tu nebyl seděl též Janek Flekačů, nejstarší ze všech, co zde byli, ale podšívka duša a čtverák, jen co oblízl trochu kořalky. Ten, když tak viděl, jakby se Krpálek rád rozveselil a že by tu chtěl hodně dlouho zůstati, pořád polézal blíže k němu, blíž a blíž pořád, až pojednou, když už mu seděl naproti: „A šak co?“ prohodil z nenadání. „Měli bysme si to udělat tak, že nepůjdeme všeci dóm, dokáď pro všecky nepřijdú naše ženy. — Ale basoma!“ A jakoby mu teprv teď to pravé bylo napadlo, vyskočil na nohy a jal se teprv teď jak se patří jim to tam vykládati. „Počujte přeca! Krpálku! Ná udělajme si to, že nepůjdeme, až pro nás všecky příjdú. To by tak bylo neco, to by býl přeca jednúcky špás! Ale stafra hneť, čujete?!“

Sousedé, jsouce zabráni ve hru, ani si ho tak nevšimli, až teprv když již stoupl a začal důrazně pronášeti svůj návrh.

„Ale hle! Tochte Janka“, začířil se naň Zachala, nemoha ubrániti se úsměvu, „co by on ešce nevymyslél! Hleďme ho, chlapi! Čuli ste?“

„Ja čuli, čuli. Ale co by tom řekly naše ženy?“ odpovídal zas Doležálek.

„Nic!“ vpadl mu do toho rázně Flekač. „Co by tom mohly říct? Basoma, šak sú končiny! Tož co sa budem ohlédat? Ale bysme sa nasmíli! Přeca hneť, víte, jak budú chodit? Hahaha, jedna za druhú! Jak na oféru! Víte, co by to bylo? Co by to bylo za jeden špás?

Tož udělajme to! Přeca šak jednúc za rok! O toléj litrů piva, koléj je nás tu — že nepůjdeme všeci dóm, až pro nás příjdú pro všecky. A tu je ruka na to. Gdo to chce?"

Chvílku tak bylo po tichu a žádný neříkal ničeho. Ale oči všech byly již obráceny na něho a huby stahovaly se docela viditelně k jakési neobyčejné veselosti, až konečně to propuklo. Nejdříve u Krpálka a potom u všech rázem.

„Ale tož vem to šlak! —"

„Heeé! Vem to voda!" propuklo to i v ostatních, a než Krpálek sám mohl podati Flekačovi ruku, podali mu je v návalu veselého dobrodružství ostatní před ním.

„Šak vím," povídal ještě dál Krpálek, „že ňa trest od staréj do opravdy už nemine, ale tož dyž to má byt, tož nech je to už jednúc. A tu je také ruka. Párdija, šak sú končiny!"

Ostatní křičeli také již: párdija, šak sú končiny! a nežli by si kdo byl pomyslil, byla již sázka hotova. —

Asi hodinu na to před polednem vyšla ze dveří jednoho stavení nedalekého od hospody dívčinka malá, as osmiletá a krčíc se zimou pobírala se drobnými kroky do hospody. Byla to Babuška Krpálkova — první depeše pro tatíčka, vyslaná od maměnky.

Hospodáři, hrajíce zase dále v karty, nepozorovali jí ani, až teprv, když vešla a ubírala se mezi ně.

„Oho! Krpálku!" ozval se Janek Flekačů, který ji první shlídl, „podiv sa, už je tadyk!" A vyskočiv zas na nohy, jakoby do něho vjela nová jiskra: „Ale to nesmí platit!" povídá. „Čuješ-i, tak to nesmí byt! To mosí přijít ona! Ináč ne, tak sme sa nesadili! Hahaha! Toto neplatí!"

„No nechsi, može," přisvědčil mu hned Krpálek. Šak ono ani to dlúho trvat ňebude, co ona příjde sama." A obrátiv se k děvčici: „No ideš pro mňa?" povídá. „Di dóm a řekni, že šak příjdu. A na, tot! Napij sa piva."

Děvčička napivši se: „Ale hneť!" připoměla. „Hneť máte přijít, kázali. Že pro vás příjdú sami, jak nepříjdete!" A odešla.

„Šak sem povídál" — podotkl zase Krpálek. „Počkajte enom, bodaj hneť nepřiletí, co enom zhlédne děvčicu, že ide sama. Je to kus ďácha jednoho..."

Skutečně na to chvílku otevřely se zase dvéře a do hospody vešla mladá Krpálčena sama. Mohla míti tak šest a dvacet roků, tváří pobledlých, ale ještě dosť svěžích, zevnějšku dosti obstojného. Bylo viděti hned, že je nahněvaná, mluvila hlasem nahněvaným.

„No ty si pěkný hospodář," povídá, zůstavši státi u dveří a vidíc, že Krpálek má karty před sebou. „Tam krávy nenažhrané, hnoja už majú po kolena, vody tam také néni — krapečka, a ty tu budeš enom, a pořád enom karty hrát, nic dělat a pořád enom tady byt — volky také gdo nemá pokludit — dokáď tu míníš sedět? Ešče sas tu dosť nenaseďél?" — Lebo já také nechám všeckého a vylezu si na hůru a budu také ležat. Gdo sa má starat o všecko?

„No snáď já enom?" povídá na to Krpálek, nepřestávaje ve hře a k ženě ani se neobraceje. „Snáď aj ty negdy, ne enom dycky já. Šak sú krávy tvé a volky chlapec pokludí, nech aji tobě pomože."

„Notož! Ba! Chlapec! A dycky enom chlapec! Chlapec, ten može neco pokludit! Enom aby sám nemosél dělat, všecko to dává

na chlapca. Seber sa a hybaj — tam! Už je poledňe, nemosíš tady pořád sedět."

Krpálkovi byla dnes špatná výmluva, protože měli sázku, a ostatní, ti také mlčeli, znajíce dobře Krpálčenu, že s ní není co žertovat. Byla to ženská — úlisná a lichotivá, když byla v dobrém rozmaru, ale zlá a mstivá, když byla pohněvaná. Proto raději mlčeli.

„No di už enom, šak já příjdu," odbýval ji tedy Krpálek hladce sám. „Mám tadyk ešce pivo, nemožu ešče odejít. Na tot, napij sa a di zas, nemosíš na mňa čekat."

„Pij si," odpověděla Krpálčena, „dyž sis poručíl. Máš velice moc peněz, mosíš utrácat. Já sa bez něho obejdu."

„Notož snáď — přeca. Snáď sa nebudeš hněvat. Možeš si zavdat, šak sú končiny! Nemosíme sa pořád enom škrtit, možeme si aj jednúc odpočinút."

„Tož si odpočiň!" vybuchlo teď již z Krpálčeny a zatočivši se na patách, tam ta, bác dveřmi, ani neřekla „s Bohem".

Tu máš!" ozval se nyní Flekač, jenom co byla na ulici. „Tá jistě už sem nepůjde, možeš tady byt do rána." A dal se do řehotu, ostatní za ním.

„Ale to bude pěkná, jak nám tak všecky budu dělat", povídá Martin Hanáků — také jeden z nich, jenž seděl podle Krpálka — „to nám, sa ně zdá, nebude velice do smíchu. Toto je teprú jedna!"

„Hahaha! Enom povídaj! Nebude! — A dyž nebude?! Co by nebylo? Šak nejsme děcka, nemosíme sa ich bát. Počkajte enom! Nasmějeme sa! Co dosť sa nasmějeme! Až enom budú chodit — jedna za druhú, jak husy! Hahaha! Co bysme sa ím nenasmíli?"

„No třebas," pravil Zachala a smál se také, protože, kde byl Flekač, chtělo se opravdu smát. „Ale že by to nebyli opravdu ďáblé," dodal pak vážněji, „to přeca ně řéct nemožete!

„No ďáblé sú, je pravda," přisvědčil ai Flekač, „ale šak sa dat nemosíme."

Tím byl utvořen úsudek, jak asi ten den dopadne, a hovor i zábava měly mít přirozeně již jiný směr. Ale Doležálek, který hned před sázkou se ptal, „co by tom řekly naše ženy," ujal se zase slova a přichytil se Zachaly znovu, tak že ještě se mluvilo o těch „ďáblech". Soudruhové, kteří mu přisvědčovali, se již přihlásili sami.

„Ja sú to šlaci, sú," povídal, nedbaje obecné nálady, a tak, že bylo vidět, že i sám má strachy před ženou. „Doma furt enom porúčat, ale udělat neco ne. Hospodu aby snáď ani před něma nezpomínál —"

„Je zle," vpadl do toho Zachala — člověk nevzdělaný a hrubý ale jinak přec dosti dobrého srdce. Seděl až za Krpálkem se strany jeho levého souseda. „Já enom co sem odcházál — ani sem nemjěl ít sem do hospody, chtěl sem ít, že totkaj půjdu k Hlavicovi — vypoščat nebozýza, mám dělat volom lepší žebř*) — ale co?! Ani sem nepomyslél! A „tá" už pořád, kam préj zas, kam préj? Už zaséj ideš do hospody? Ešče sas tam dosť nenaležál? Ešče tam mosíš chodit? Propijat gde co, prohrávat? Nemožeš byt už aspoň dneskaj doma? Mosíš tam zaséj chodit? — A pořád kolem do kola. No dybych šestku enom býl tady propíl, alebo dybych býl aspoň hrál včíl za ty dva

*) Za hrant.

dni, co sú končiny — ale toto furt a pořád enom, že do hospody chodím pit, a hrát a pořád enom verbovat — tož půjdu! Akorát, abys věděla, ohavo jedna! Co ťa furt mosím počúvat?! A nejidu odtúď dyby přišla, dyby pů dňa tu stála, dyby pů dňa tu seděla! Seď, chceš-i, šak ty tu pořád nebudeš, šak ty tu pů dňa přeca nezdržíš!"

„No moja zrovna néni taková," vmísil se do řeči už i Žabica — dobrý společník, jako Flekač, ale povahy mírnější. Seděl naproti Krpálkovi a hrál s ním a ještě s Petrem Vlčnovským mariáš. „Ale hubu má také!" povídá, a již přestával hráti. „Také sa jí hneť nelúbí! Víte, jak sme to přišli totkaj odtúď? Jak sme sa to tu napili? S okleškem na mňa čekala! Mhm, pane! S okleškem! Ale sa jí to nepodařilo, utékl sem i zas do hospody. A toť máš, sloto! Máš nechat na pokoji. Po druhéj čekat nebudeš. Tá sa vám potem navadila!"

„Ale co! Tvoja!" povídá zase Zachala. „Je roba přeca, to je nic! Ale ten ďábel — nechcu menovat, darmo sa zlobit radší, šak tu néni, — toho tak ti dat na chvílku! Věru bys brzo řekl, radší dybych ťa jakživ nebýl viděl. Brzo bys poznál, co je to."

„Aji já. Nechcu sa věckrát žénit," pravil z kouta Doležálek.

„A tož nech!" prohodil rázně Flekač." Šak sa nežeňte! Ale po suchu tadyk nebudem! Hospodo, gde je pivo? Basoma, dáte ho? Lebo snáď už ho ani nemáte? Sem žbánek piva!" poroučel a rázem uvedl zase všecky v náladu.

„Šak ba!" přisvědčil mu i Krpálek. „Co budem ženy zpomínat! Nech sú' včíl doma, až večér nech pro nás příjdú — má už tu byla — spěšéj beztoho nepůjdem. Moseli bysme platit každý sédn litrů piva. Tož radší enom jeden. Doneste aj mě ešče žbánek," pravil též hospodskému, který tam již byl pro sklínku.

„Tož nech! Co budem — —" hlásili se už ostatní a všichni dali si donést piva. Před tím ho pili jenom někteří.

V tom, co hospodský šel pro pivo, otevřely se zase dvéře a do hospody vrazí druhá ženská bez pozdravení a bez ohledu. Bylo poznati hned, že toto není selská, ale že je to chalupnice. — Maruša Vlčnovského to byla, žena ševcova. Ten také sem přišel ráno a bezděky jenom a jaksi s tajným souhlasem ostatních se též súčastnil sázky. Ostatní byli sedláci, anebo podsedníci. Do hry však jim byl dobrý.

„Ná co ty jedna potvoro?!" spustila tedy chalupnice, jakmile ho tam spatřila. „Nevíš, že už je poledňe? Nemožeš ty už přikapat? Gdo ti tam bude dělat? Hleďme ho tadyk! Hneť vám ty karty rozkmášu! Všeci ste měli byt už doma!" A přiskočivši ke stolu, chtěla jim trhat karty.

Besedníci ji znali. Nebyla tak zlá, jak se zdála. Ale nenadáli se jejího příchodu a měli co dělati s kartami, aby je uschovali — ty by jim byla třebas potrhala.

„Nechat!" povídá Krpálek. „Nejsú tvé! Mosela bys ich zaplatit!"

„Hneť!" dorážela Maruše. „Enom ich nenechajte. Hneť budú všecky na kúščky! A ty hneť nech si doma!" rozkazovala Vlčnovskému. „Lebo ťa nechám tady a už ně možeš nechodit! Hleďme ho, jakýž pán také. On sa chce rovnat sedlákovi!"

„Ná šak co?" vmísil se jí teď do řeči Žabica. „Co by sa nerovnál? Má věcéj peněz, než my všeci. Tož co by sa jím nerovnál?

„A jakáž?! zase Zachala, ačkoliv ani nehrál, ale chtěli vysekat

Vlčnovského. „Nejsú to ani její a už by nám ich chtěla potrhat! Hleďme ju! To ešče mosíš počkat, až si my všeci pohrajem. Ešče sme nevyhráli!“

„Ešče ne? Áhy! Jaká tak škoda! Ste všeci jednací! Všeci máte moc peněz. Já bych vám pověděla! Nemáte ich kam dávat, mosíte ich sem nosit do hospody! — Hněť marš dóm, lebo hneť na ťa cosi donesu!“

„A co tak?“ skočil do toho se smíchem Flekač.

„Také oklešek? Totkaj Žabica préj mjél dostat, že nepřišél dóm večér. Doneseš také oklešek?“

Vlčnovský užil této chvíle, aby se jí už vymluvil, poněvadž věděl, že dokud všichni žertují, to půjde lépe.

„No už enom ňa nechaj dneskaj“ povídal žebronivým hlasem. „Šak víš, že sú dnes ešče končiny, a tož co budeš? Nechaj, šak já už přijdu, až budu vidět. Zitra zas všecko podělám“

Pro dnešní den byla výmluva pro všecký vůbec nesnadná, protože měli sázku, a vyzradit jí, jak se rozumělo samo sebou, nesměl žádný. Také by nebyl vůbec pochodil. Vymlouvali se tedy všichni jen na ty končiny. Vlčnovského žena však nebyla nerozumná.

„Na tož co ty si myslíš? Že v končiny sa už nedělá? Já ti dám enom! Už sem řekla Hneť nech si doma, lebo zeberu oklešek!“

Besedníci již zase se řehotali.

„No nepovídám? pravil Flekač. „Oklešek dones, jak tot na Žabicu, také tak půjde. Hahaha! Gdohoví ešče, gdo by ním dostál nájposledy. — Enom ho dones, oprubuj.“

„Ja di ty jeden! Tobě aj by ním patřilo tak hodně vyšvácat okolo krku, abys býl jednúc inakší. A všeckým. Všeci byste ho potřebovali.“

„Aji já?“ optal se jako Zachala. „Éj, enom bys ho mohla donést, mohla oprubovat! — Myslím, že bys ho ani nepoznala! Tafraš hneť! Podiv sa! Vidíš?“ A ukazoval pravou rukou, co by tak udělal.

„No pravda! Tebe bych sa hneť bála — prvního myslím —“

„Ne?!“ zvolal zostra Zachala a již chtěl vstáti od stolu, chtěje zkusiti, zda by se bála, nebo ne. Ovšem jen žertem.

Ale Vlčnovská, znajíc ho také a pomyslivši si, zdali by žert i neprovedl: „No seď seď enom“, zamluvila to rychle, „nebudeme sa pasovat. Mám totkaj tochte dosť.“ A již zas byla v mužovi. Hospodský právě nesl pivo a rozestavoval je před hosty.

„Nále tož dokáď tam budeš za tým stolem?! Lebo ťa mám ít dosíhat?! Dóm kap a nepokúšaj. Pravím, že je už poledňe!“

„No na, zavdaj si“, opáčil místo odpovědi Vlčnovský. „Šak já už přijdu, enom co chvílku posedím. Zavdaj si a di, já přijdu za tebú.“ A podával jí piva, mysle, že tím ji ukonejší. Se špatnou se však potázal.

Maruše, jak to shlídla, že si dal ještě nalít, a že nemíní odtud odejíti, teprv teď se naň rozlítila. „Tož tak? Ty sviňo jedna!“ vybuchla v hněvu — jako chalupnice! — „Tak ty svú ženu podporuješ?“ A začala mu nadávat. Vyčítala mu, že nemiluje svoji ženu, ale karty a hospodu, a místo domu a práce, že má jen pivo před očima a že o dům se nestará. Hrozila, že se pomstí, ale když nijak slova její naň nespomohla a Vlčnovský se pořád s místa nehýbal, pohrozila mu ještě jednou a s nadávkami odběhla.

Ve dveřích potká Hanáčenu.

„Ani tam nechoď!“ povídá. „Lebo sa enom dožereš. Chlapiska zatr . . . . í, už na třeti deň tu ležíjá a ešče nechcú kapat. Poď radší dóm a nechoď tam.“

Ale Hanáčka byla jinačí. Usmála se jen na ta slova a nedbajíc jí, že ji už táhla za rukáv, vešla dál do hospody.

„No že už přeca jedenkráť“, ozval se hned zas Žabica, „ide zas druhá! Tá bude přeca inakší! Poď enom dál, poď, Viktorio! Mšme tu dneskaj veselí.“ A se zalibením skutečným, protože byla mladá a hezká — nejmladší, díval se i s ostatními na Viktoru.

Viktora šla a smála se, usmívala.

„No vy ste pěkní“, povídá, „tady vaše vám naříkajú a vy sa tadyk veselíte! Tož co už neidete? Dyť už zvónilo poledňe!“

„Tož! Sláva!“ prohodil nyní Hanák sám, také dosť mladý, šikovný. „Ešče sme ani neříkali. Mosíme doma poříkat. — Tož, co mě neseš dobrého? Oběda trochu? Napij sa! — Já nepůjdu dóm k obědu. Néni gdy dneskaj, máme končiny.“ A zavdával jí piva.

Viktora neodepřela, ale napila se, až když ji dvakrát vybídl.

„No tož na zdraví, ale mosíš ít. — Já bez tebe dóm nepůjdu. Nemá doma gdo poklúzat.“ A pokynuvši sklínkou na zdraví, upila trochu piva.

„No enom věcéj, věcéj! Nemosíš sa bát, že ti uškodí, a peněz máme také dosť. Napij sa, budeš červenší,“ vybízel ještě Hanák žertuje. — „A doma?“ pravil, když se napila, „šak snáď sa koní nebójíš? Naložíš koňom do hrantu a ostatek co poklúzat? —

„Enom nachystaj večeřu“, ozval se zase Žabica, jenž teď sledoval s účastenstvím každé jednání Viktořino. Kdyby byl někdo zlomyslný, byl by ho mohl podezřívat, ale Žabica jenom z veliké laskavosti —: „Večeřu dobrú“, povídá, „ostatek si on pokludí.“

„A tož, k obědu?“ — zase Viktora, „k obědu sa ti nechce? Obědvat nemožeš ít? Poď! Račí sa možeš potem vrátit. A beztak ste sa dosť už naseděli, možeš ostat aj doma.“

„No nemožu dnes, povídám. Šak já už příjdu, až sa odbavíme. Nalož tam koňom a běž dóm. Šak já sa příjdu podívat.“

Lepší ženky si Hanák dostat nemohl. Také mu k ní vždy všichni přáli, a všeobecně bylo známo, že je to žena zachovalá a pořádná, čistá a přívětivá, a k tomu hezká, jak již jsme povídali. Nebylo tedy divu, že když jí řekl, aby šla domu a postarala se tam sama o koně že bez dlouhého domlouvání sebrala se a šla. Besedníci sami, kteří zde byli přítomni, cítili její dobrotu a když odešla: „No máš to přeca hodnú robku, Hanáku,“ uznali jednomyšlně. „Takových bysme potřebovali! Byli by snad již zapoměli, že tady mají veselí, co tak jich „robka“ dojala. Seděli již jak v kostele.

Ale Hanák je zase probudil.

„To vím,“ povídá, „nechodili byste ani do hospody! Seděli byste pořád doma. — Ale máme dnes končiny. Dneskaj dóm nepůjdeme!“

„To věru, že dnes nepůjdem“ ozval se již teď Zachala. „Aspoň ne já, dyby už vsecky tudyk byly. Tož aspoň já dnes nepůjdu.“ Bylo

poznati, že Hanákovi závidí a že má prece srdce, když i on cítil odchod Viktořin.

Druzí mu přizvukovali.

„No mosíme si dat ešče nalét. Gdo ví, gdy příjdů ostatní, dyž je už po poledni. Po suchu tady nebudom.“ A dali si zas ponalívat, jak měl gdo vypito. — — (Dokončení.)

JEHO MILOSTI,

Nejdůstojnějšímu Pánu

Th. C. EDUARDU BRYNYCHOVI,

jmenovanému

biskupu Královéhradeckému.

Bohem nastup stolec osiřelý,
na který Tě Pán dnes povolává:
kéž i dílu Tvému požehnává —
jemuž zasvětíš svůj život celý.

Stádci svému přinášíš cit vřelý —
ono s touhou Tě již očekává:
na jevo i radosť svou Ti dává,
víť, že's na Sionu strážce bdělý.

Jménem bratří k Tobě prosbu vznáším:
zářící buď hvězdou krokům našim.
A když slova pravdy hlásať budeš lidu:
zaniknou v něm sváry, rozbroje —
stádci zmítanému beze klidu
pootevřeš brany pokoje.

Alois Potěhník.

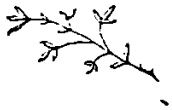

Jan Valerian Jirsík.

Životopisný nástin.

Píše

Alois Matuška.

I.

Jan Valerian Jirsík náleží mezi přední biskupy české. Jméno jeho vyslovuje se všude s úctou, upomínka v srdci na něho jest vřelá, a zásluhy jeho jsou pro nás ceny nehynoucí.

Vylíčiti, pokud možno, tyto zásluhy Jirsíkovy a lásku národa českého k němu, jest úkolem přítomného obrazu životopisného, zbudovaného z nadšení čtenářů „Vlasti" a čestné památce tohoto velikého biskupa zasvěceného.[1])

Jan Valerian Jirsík narodil se dne 19. června 1798. v městečku Kácově nad Sázavou. Rodné jeho jméno vlastně jest Jiřík — zapisovatel do matriky nahradil hlásku *ř* hláskami *rs* Svá dětská léta a po dobu studijní trávíval ve Vrdech, dědině to nedaleko Čáslavi, kdež měl jeho otec dvorec s pivovarem a vinopalnou, jež se nyní v majetku knížete Auersperka nacházejí. Jakým způsobem rodiče biskupovi o majetek ten přišli, nelze udati Odbyv gymnasialní studia svá v Hradci Králové a v Praze, filosofii v Litomyšli, vstoupil do semináře pražského.

Již v alumnatě poznával potřebu jazyka českého pro duchovního a proto sestoupil se s mnohými jinými spolustudujícími ke společným cvičením řečnickým, vědeckým studiím theologickým, a cvičením v jazyce českém.

Na kněžství vysvěcen byl v Praze dne 28. prosince r. 1820., primicii slavil v Německém Brodě[2]), načež byl ustanoven kaplanem v Citově u Mělníka. Po krátké době r. 1822. dostal se do Roudnice, kdež bezúhonnou působností a líbezným chováním svým upoutal na sebe pozornosť patrona svého, knížete Lobkovice, tak že si jej tento r. 1828. povolal za svého kaplana záme-

---

[1]) K životopisu tomuto laskavě přispěli: Dpp. Dr. Josef Hoffmann, probošt v Jindř. Hradci; Vilém Králík, probošt kapitoly v Čes. Budějovicích; Josef Šrůtek, kanovník v Král. Hradci; Jos. Ctibor, kanovník v Písku; Jos. Nedvídek, profesor gymn. v Písku; Václav Müller, gymn. katecheta v Roudnici; Tomáš Škrdle, redaktor „Vlasti" v Žižkově; Bedřich Kamaryt, děkan v Děštné; † Mat. Kubíček, bisk. vikář v Češticích u Volyně; Jos Pekárek, arcikněz v Blatné; Jan Špath, farář v Kydlinech; Josef Zbejval, duch. spr. v Praze; Frant. Hrachovec, farář v Nelahozevsi; Josef Melena, kooperator v Sudoměřicích; Jan Vychodil, farář v Želechovicích; Vlastimil Hálek, admin. v Liboci; P. M. Panský, farář v Nezdicích; Antonín Vančura, bisk. vik. sekretář děkan v Něm. Brodě.

[2]) Do Německého Brodu se rodiče Jirsíkovi nepochybně z Kácova přestěhovali, a zde hostinec „u modré hvězdy" č. 168 měli. Na primicii Jirsíkovu upomněl obyvatelstvo německo-brodské biskup Hais při své visitaci dne 24. května 1890. Tenkráte sešed s místním děkanem do prostřed lidu shromážděného před budovou děkanskou pravil tato slova: „Věrné obyvatelstvo královského města Německého Brodu se vždy hlásívalo ku zděděné víře otců svých a honositi se může mnohými vznešenými muži, kteřížto v jeho středu dleli, zvláště připomínám slavného a velikého biskupa J. V. Jirsíka, který nejen že v Něm. Brodě svou primicii slavil a mně vždy rád a s pochvalou o obyvatelích Něm. Brodu vypravoval, též pevný úmysl měl svou sekundici co biskup v Něm. Brodě slaviti, v čemž mu však bohužel jeho choroba bránila, tak že se tak státi nemohlo."

ckého[3]) na Železnou Horu, kteréhožto postavení použil Jirsík pro studia svá theologická a přípravu k doktorátu; zde pobyl až do roku 1832., kdy presentován byl na faru Minickou u Velvar. Plných 14 let ztrávil v této osadě, maje vzornou péči o svůj úřad duchovní a o školu. Pro tuto okolnosť, jakož i pro to, že vydal některé užitečné spisy v této době, jmenován byl arcibiskupským notářem a konečně pro stále rostoucí své zásluhy povolán byl Jirsík r. 1846. za kanovníka slavné kapitoly pražské a za českého kazatele ve chrámu sv. Víta.

Zvolení muže tak velice zasloužilého za kanovníka kapitoly pražské potkalo se s nerozdílnou radostí všech uvědomělých Čechů; každý očekával, že muž posaváde tak činný v novém důležitém úřadě dojista mnoho vykoná pro obecné dobré vlasti a církve, a proto uvítán byl nový kanovník nad obyčej srdečně a vřele Brzy znali ho Pražané jakožto výborného kazatele ve chrámě svatovítském; kázaní jeho i obsahem i přednesem dokonalá došla obliby a chvály největší. V Praze pojistil sobě trvalou pověsť jednoho z nejlepších kazatelův českých.

Bouřlivý rok 1848. ukládal vlasteneckým mužům nové práce a starosti, kterých dosud nebylo. Tehdáž radili a domlouvali se mužové o národ pečliví, co a jak by se díti a činiti mělo, aby český národ z nové svobody nabyl zabezpečení práv svých, aby dosáhl prospěchů všemožných. Učený, o vlasť nezištně pečlivý kanovník Jirsík účastnil se čilého života tehdejšího, jak mu rozum, svědomí, křesťanská i vlastenecká povinnosť kázaly.

Dále zasadil se Jirsík s plnou energií ducha svého o to, aby lidnaté předměstí Karlín, které nemělo doposud svého vlastního duchovního správce, dostalo faráře, a aby se činily přípravy k vystavení nového chrámu karlínského.

Mnoho let Jirsík v Praze nepobyl. „Mám perlu vzácnou v kapitole své, ale bojím se, že brzo o ni přijdu.“ pravil jednoho dne arcibiskup kníže Schwarzenberg r. 1850. o kanovníku Jirsíkovi. A rok na to vyplnila se tato slova, bylť Jan Valerian Jirsík jmenován v Čes. Budějovicích biskupem po zemřelém biskupu Lindauerovi.

II.

U věku svém 53 let odebral se Jirsík na místo svého vynikajícího působení, a vjel do Budějovic, nečekán, nevítán, v noci ze dne 24. na 25. říjen r. 1851.

Po svém nastolení, které se dálo dne 1. listopadu za nesmírného účastenství kněžstva i lidu, objevil se biskup diecési brzo pastýřem tak bedlivým a duchaplným, že se mu rázem rozevřela srdce všech oveček.

Ano, Jirsík byl knězem z celé duše své knězem beze vší úhony, maje na paměti slova: „Budiž věrným až do smrti, a dám ti korunu života.“ (Zjev. 2, 10.)

---

[3]) Dostala se nám též do rukou píseň Jirsíkem v této době složená k oslavě domácí. („Zum Wiegenfeste des Prinzen Moritz 2. Juni 1831. Text von Jirsík. Musik von Cartellieri.“)

Věda, že řádné zastávání duchovního úřadu závisí namnoze od toho, jakým způsobem postaráno jest o vzdělávání kněžstva, věnoval valnou část péče své ústavu bohoslovecké mu. Seminář kněžský často navštěvoval. Při první návštěvě řekl alumnům, že je na starosti míti a opatrovati bude jako zřítelnici oka svého. Promluvy jeho bývaly srdečné i vážné, působily mocně v srdce mladých mužů. Obzvláštní pilnosť a všecku snahu velikého srdce svého vynakládal na promluvy, jež každého roku konával před vysvěcením na subdiakonát, diakonát a presbyterát. Promluvami těmi dotýkal se nitra všech; dovedl tak opravdu vzbuditi horlivosť kněží nastávajících. Po letech mnohých, i když šediny kryly hlavu těchto někdejších bohoslovců, vzpomínal mnohý z nich na veledojemný onen okamžik a na draze milovaného světitele svého. [4])

Ale netoliko slovy působil veliký biskup ve vývoj mladé intelligence duchovní, též skutky, mnohými krásnými a šlechetnými skutky vzbuzoval obdiv a úctu před vznešenou, přímou povahou, jakou má každá osoba duchovní vynikati. Proto vycházelo z jeho semináře tolik znamenitých kněží, výborných kazatelů i spisovatelů. [5]) Proto se hlásili k němu do semináře též z jiných diecésí bohoslovci. Otázav se Jirsík přibylého k němu do Budějovic bohoslovce, proč opouští diecési svou, a obdržev odpověď, že z lásky a důvěry k Jirsíkovi, o němž jde veliká pověsť, pravil jemu přátelsky: „Když mne tedy tak milujete, udělejte mi to k vůli a zůstaňte ve své diecési, když vidíte, jaký jest tam kněží nedostatek.“

Věda, že bohoslovci přinášeli z německých gymnasií nedostatečnou znalosť českého jazyka, nařídil přednášky o mluvnici a slohu, ano z počátku sám několikráte je konal. Rovněž byl pečliv, aby studia theologická v semináři prospívala; až do nejvyššího stáří svého předsedával všem veřejným zkouškám na bohosloveckém učilišti.

Biskup Jirsík znal dobře duševní i tělesné potřeby svých kněží, kteří mezi lidem žijíce musí mu býti rádci ve všech potřebách jeho, i zařídil hospodářské přednášky v kněžském semináři, kterým se i nyní za nástupce Jirsíkova ndp. biskupa dr. Martina Říhy dobře daří, ježto on sám byv profesorem na témž ústavě osobně se přesvědčil o jejich výhodnosti. Po příkladu Jirsíkově zavedeny byly podobné přednášky do ostatních seminářů kněžských v království Českém. Hospodářským přednáškám ředitele Josefa Dumka, jenž přednáší každoročně po více dní dopoledne i odpoledne v semináři, jsou přítomni nejen všichni bohoslovci, ale i představení semináře. Následkem přednášek těch odebírá se více časopisů a knih hospodářských, jakož i zařízena dosti bohatá knihovna hospodářská. Přednášky hospodářské jsou tak rozděleny, aby ve čtyřech letech, dokud bohoslovci v semináři prodlévají, všechna odvětví hospodářská stručně a jadrně se probrala, by úplného obrazu posluchačům o zemědělství se dostalo. Tyto výklady hospodářské daly již mnohý výborný podnět k zálibě v zemědělství a tak mnozí bývalí posluchači přednášek těch

---

[4]) Josef Souhrada, farář v Chudenicích, vylíčil sám ve svých „Úryvcích ze života kněžského“ takovou scenu v předvečer svěcení svého biskupem Jirsíkem. (Viz „Hlasy kat. tisk. spolku z r. 1885 č. 2.)

[5]) „Ukázky z literárního života v seminářích česko-moravských.“ Sebral Al. Dostál. (Vlasť 1886—87. str. 122)

seminářských ve svém praktickém působení stali se horlivými pěstiteli různých odvětví hospodářských a vydatně nápomáhají i k povznesení stavu rolnického. I jiná prospěšná zařízení zavedl v semináři. Roku 1863. poslal Josef Pekárek, arcikněz v Blatné, biskupu Jirsíkovi jeden výtisk staročeských Rorátů, vydaných v Králové Hradci s tím úmyslem, aby se bohoslovci s nimi seznámili a pak v diecesi je zaváděli. Biskup je velice radostně přijal a bohoslovcům ke cvičení odevzdal. Od toho času se tato roráte v budějovické diecési na mnohých osadách zpívají, zvláště pěkně až dosud v seminářském kostele sv. Anny.

Jirsík dbal dále o to, aby na školách a zvláště gymnasiích působili dokonalí a svědomití učitelé náboženství. Jeden z takových byl P. Jan Gabriel v Jindř. Hradci, jehož Jirsík na místo ono dosadil, vida, jak se on studiem i jako kaplan zabývá, mimo to vydržuje si soukromou školu a se dále vzdělává, a zvláště důstojnou povahou svojí za duchovního rádce studentstva krásně se hodí. A tak činil všude jinde.

S velikou pozorností sledoval všecku činnosť kněžstva diecésního, pochvalou a vyznamenáním je povzbuzuje. Nesčetny jsou dopisy, kteréž poslal kněžím, aby jim vyjádřil radosť nad jejich literárním působením, aneb nad vynikajícím působením v duchovní správě. Dopisy tyto byly každému převzácnou odměnou.

Na svých visitacích, když bylo již po církevních výkonech, i té doby k občerstvení a zotavení nenechal minouti, aby příhodami nebo zkušeností nebyl pracoval na vychování svého kněžstva. Tak vypravoval často o slepci, který na jistém poutním místě oslovil hlouček duchovních mezi sebou se bavících. „Prosím, velební páni, darujte mi taky něco.“ — Na otázku jejich, jak může vědět, že jsou duchovní, odpověděl: „To se pozná z řeči.“ A dodal pan biskup sám: „Má se to poznat vždy a všudy.“

Visitační cesty, kteréž konal Jirsík každý rok, vzbudily nový život v lidu i kněžstvu. Jeho vlídnosť k lidu, jeho nábožnosť a neobyčejná výmluvnosť působily, že vždy celí zástupové lidu chodili za ním z osady na osadu, nabažiti se ho nemohouce.

Milený čtenář dovolí nám, abychom před očima jeho rozvinuli jen jeden obrázek [6]) z přemnoha podobných jiných, vyznačující horlivosť, vroucnosť a nadšení dobrého biskupa při těchto visitacích.

Ukončiv roku 1855. visitační cestu svou, ač již unavený, přece ku snažné prosbě odhodlal se, schvalně vrátiti se z Písku do Češtic u Volyně, aby přítomností svojí oslavil jubilejní stoletou památku založení veliké slavnosti poutní na hoře Kalvarii v Češticích, která se koná každoročně v den povýšení sv. kříže, a která jest významná pro celé okolí pošumavské. — Dne 12. září 1855. zavital do Češtic, druhého dne udílel sv. biřmování a dne 14. září měl pod širým nebem v lese na temenu posvátné hory kalvarské slavnostní kázání nepřehlednému zástupu, těše se z toho, jak zbožní posluchači co Zacheové na stromech lesních otcovským a dojemným slovům jeho naslouchají. Na to hned sloužil pontifikalní mši sv. za asistence veškerého duchovenstva okolního u oltáře sv. kříže na temenu hory kalvarské v kostele, který vyniká zvláštní svojí stavbou a svými vedlejšími

[6]) Dle podání †, bisk. vikáře Matěje Kubíčka v Češticích.

kaplemi, i jest od cizinců i domácích často navštěvován. V lese na Kalvarii jest pak pěkná poustevna ze dřeva zbudovaná, korou z lesních stromů pokrytá: uvnitř nachází se mistrná malba fresková, která představuje poustevníka v jeho cele, a povšechný jeho nábytek. Tato eremitage jest vítaným a obdivovaným místem příchozích a slouží za besídku v lesním tomto zátiší. Biskupu Jirsíkovi líbilo se tu neobyčejně a když dne 15. září odcházel z Češtic, ujišťoval přítomné, jak rád by tu dlel mezi lidem pošumavským. Tak jako všude jinde, i zde byl příchod i odchod jeho triumfalní.[7]) Ještě dvakráte potom zavítal Jirsík na Kalvarii.

Na zpáteční cestě své z jedné takové visitace r. 1872. v měsíci červnu posvětil gymnasium pelhřimovské.

Správě diecése své věnoval Jirsík vzornou péči. Všechna úřední akta prošla jeho rukou a každý čtvrtek předsedal ve schůzi konsistoře. Kdykoli pak se Jirsík z Budějovic na delší dobu vzdálil, dával si od svého konsistorního kancléře každého týdne podrobnou zprávu o běžných věcech úředních za sebou posýlati. Vyřizoval tyto referáty obyčejně na témž listu, jež mu byly zaslány. Nezřídka k takým úředním záležitostem připojil některá „personalia“ neb „allotria“, jak to žertem nazýval, totiž zprávy soukromé.[8]) Jirsík sám i v nejvyšším stáří všecky žádosti na ordinariat biskupský zaslané rychle, častokráte i téhož dne sám vyřizoval.

Jirsík dovedl vzbuditi v lidu lásku pro chrám osadní, pro jeho obnovu a okrasu, o jaké před r. 1850. málo kde v Čechách i jen pomyšleno bylo, takže se duchovenstvo mnohde samo divilo, kterak i ty nejchudší osady skládaly znamenité sumy na ozdobu chrámů svých. Za něho pozdviženy četné kostely, kaple a hřbitovy.[9]) On zakládal církevní jednoty a dbal o misie, sám povolal dvakráte misionáře do Budějovic a za příkladem i povzbuzením jeho činili podobně mnozí duchovní správcové jinde.

R. 1853. zavedl Jirsík konference pastorální, porady to, na kterých duchovenstvo rozmlouvá i jedná o důležitých věcech, týkajících se duchovní zprávy. Jeho péčí také první synoda budějovické diecése byla konána roku 1863. Též zavedl Jirsík hned v prvém roce své biskupské vlády kněžské exercitie, jež od té doby se opakují rok co rok v českobudějovické diecési. Významná jsou zajisté slova, kterých v tom smyslu užil Jirsík, vyzývaje kněžstvo ke cvičením duchovním: „Vroucně milovaní! Stává mezi námi někoho, kdo by necítil toho potřeby, aby aspoň jednou v roce své denní břímě složil, časných starostí se zbavil a zcela nerozděleně zanášel a obíral se jedním potřebným — blahem své duše? kdo necítí nutnosti, aby nejméně jednou za rok vzdálil se světa a zotavil se v Bohu, by ony dary milosti, které jemu byly propůjčeny, opět probudil, a aby načerpal nových sil pro další boje a práce? Potřebujeme síly a svěžesti s hůry, potřebujeme jí více nyní nežli jindy, potřebujeme míru, kterého nám

---

[7]) O slavnosti této složil p. dr. Edm. Kaizl, advokát a poslanec zemský, tehda meškaje co studující na prázdninách ve Volyni, případnou báseň.

[8]) Z nich laskavostí probošta a gen. vikáře Vil. Králíka, který byl tehda konsistorním kancléřem, čerpány mnohé zprávy pro životopis Jirsíkův.

[9]) Během svého působení v Budějovicích konsekroval 23 kostelů, benedikoval 16 kaplí, vysvětil 632 kněží a biřmoval 552.000 věřících.

nemůže svět dáti. Skutečně jsme toho potřebni, bychom se vzájemně poučili, posilnili, potěšili a obveselili. Nuže „venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum.“ Pojďte odpočinout od svých prací, duševních sil vzpružit, nové horlivosti načerpat a pro Boha a jeho svatou věc žít. Pojďte, nejdražší bratří mého srdce, pojďte v hojném počtu k této skromné cvičbě ve ctnosti! Stýská se mi po Vás přeji si, aby se jich objevilo tuze mnoho, a doufám také, že jich spatřím velmi mnoho. Milosť Boží budiž s Vámi!“

Než Jirsík zaměstnával se i jinou velikolepou myšlénkou. Pozoroval totiž, jak veliké množství Čechů do Ameriky se stěhuje a jak zároveň tam víře katolické se odcizují, i přemýšlel, jak by se tomu dalo odpomoci. Stávalo se to hlavně proto, že v Americe nebylo českých duchovních, kteří by lidu v mateřském jazyku slovo Boží hlásali, jak o tom svědčí následující dopis Jirsíkovi do Budějovic zaslaný [10]: „Nejdůstojnější pane! Jménem ndp. svého arcibiskupa Sent-Louiského a pohnut úpěnlivými prosbami několika katolických Čechů, obrací se nížepsaný k Vaší biskupské Milosti s tou nejponíženější prosbou, byste ráčil dobrotivě k tomu účinkovat, aby zdejší silná česká osada českým knězem oblažena byla. Nepřeháním, pravím-li, že zde ku 5000 Čechů se nalezá. Arciť, bohužel, jsou zde přemnozí, kteří ve své staré vlasti též víru svou zanechali, leč jest přece větší díl oněch, kteří při víře otců svých setrvají, kteří ale, nepřijde-li brzká pomoc, i s dítkami svými nevěře za oběť padnou. Jakmile obdržím od Vaší biskupské Milosti zprávu, že některý kněz se odhodlal pro zdejší českou osadu, pošlu mu peníze na cestu. V jisté naději... atd.“ Jos. Melcher, gener. vikář v arcidiecési sv. Ludvíka. V Sent. Louisu, dne 3. března 1865.

Češi američtí sami psali častokráte do Budějovic (ježto nejvíce z Budějovicka jde z Čech proud do Ameriky), aby někteří kněží se odebrali do Ameriky, slibujíce jim mnohé výhody. Stůj zde též výňatek dopisu Čechů v St. Louisu usazených: „Chtějíce udobřiti ruku Páně na nás bolestně doléhající, musíme sami vyznati, že jsme zhřešili, protože jsme se tak bídnými stali, že nemůžeme dostati nějakého, tím méně dobrého duchovního otce. Hledíce na německé, irské americké, gallické... kostely, kláštery, kollegia a ústavy všeho druhu, nemůžeme věřiti, že pocházíme z vlasti Svatých: Ivana, Vojtěcha, Nepomuka, Václava a Ludmily. Největší díl z nás pochází z Klatovska, Táborska a Strakonicka. Opakujeme, že nemůžeme dostat dobrého kněze... Jsme nyní bez duchovního, majíce kostel zavřený, a co bídu naši zveličuje, jest to, že naše mládež v zkázu běží. O kdyby to budějovické kněžstvo vidělo!“ Ale zůstalo to bez účinku. Až sám Jirsík uchopil se iniciativy a nadšenými slovy promluvil ke svému kněžstvu a bohoslovcům v semináři, doporučuje jim tuto misii. Výsledek toho byl, že několik nadšených kněží se k tomu odhodlalo. Mezi jinými odebral se do Ameriky Josef Hesoun (nyní správce duchovní v St. Louisu), jenž mnoho vykonav pro věc českou v Americe mimo stavbu kostela a školy založil český list „Katolické noviny“, jež přešly v „Hlas“ a „Český katolický literární spolek.“ Od těch dob zkvétal utěšeně český živel v Americe. O zdárné činnosti Hesouna v Americe byl zpraven Jirsík přípisem, a ježto dlel právě mimo Budějovice,

[10]) Josef Souhrada: „Odchod českého kněze do Ameriky“.

zaslal jej kancléři Králíkovi se slovy: „Posýlám zde dopis pana general. vikáře ze sv. Ludvíka, zvěstující velikou chválu milého našeho Hesouna. Sdělte jej Píseckému Pechovi, kterýž Hesounovi často dopisuje, aby mu o tom zprávu dal. Potěší to Hesouna, když se přesvědčí, jak příznivě o něm smýšlejí jeho představení, a to mu dodá chuti ku pilnější ještě práci. Já jsem z toho listu měl velikou radosť a dal jsem čísti jak Jeho Eminencí tak i bývalému jeho patronu, kterýž ho posud za svého klienta považuje.“ Poslední tato slova zajisté s dostatek vyznačují jemnomyslnosť Jirsíkovu, nevinnou jeho, čistou mysl, která měla jen jeden cíl — komu by mohla co dobrého neb aspoň potěšitelného učiniti.

Zbožnosť Jirsíka přiměla ho roku 1858. k cestě do Říma, uctit hrobův sv. Petra i Pavla a pozdravit náměstka Kristova, papeže. Do Říma předešla jej již pověsť velechvalná, a proto přijat byl od sv. Otce s laskavostí právě otcovskou. Na cestě této doprovázel biskupa P. Bedřich Kamaryt, který učinil rozmarné vypsání této pouti a tiskem vydal. [11]) Z popisu toho dovídáme se, že se Jirsík zdržel déle v Terstu, kdež sobě s P. Kamarytem důkladně prohlédl krásný chrám sv. Antonína, provedený v byzantském slohu, pak navštívil nádherný, od císaře Mikuláše vystavěný řecký chrám, jiný den Basiliku s náhrobkem Don Carola, pak al Gesu s krásnými freskami. Uvítáni byvše v residenci biskupské s náležitou poctou, byli pak biskupským sekretářem po městě provázeni. V Italii prohlédli si staré dorické město Ankonu, jmenovitě chrám kathedrální, v dorickém slohu zbudovaný, bývalý to chrám Venuše. Jeden důstojník ukázal jim vítěznou bránu Titovu, nejzachovalejší starožitnosť Italie.

Z Ankony přes Osimo vzhůru k Loretě a v radostném vzrušení a očekávání blížili se k světoznámé basilice, ozdobené mramorovými řezbami freskami, bohaté zlatými kalichy a monstrancemi. Zde jest místo, kde se v pravdě umění křesťanské k nejvyššímu stupni slávy vyšinulo. Dále jeli do Assisi, kdež navštívili klášter sv. Kláry, pak konvent a hrob sv. Františka. Konečně dostali se do Říma. Dne 22. března ráno ubírali se provázeni jsouce rectorem Flürem, dobrým znalcem děl uměleckých, k Vatikánu. Prohlédli si knihovnu Vatikánskou, čítající 120 síní, v nichž se nachází množství rukopisů, počínaje od 4. století. Dne 24. března obdržel biskup Jirsík povolení čísti mši svatou na hrobech sv. Apoštolů. Po vykonané pobožnosti prohlédli si katakomby, odpůldne pak věnováno starožitnostem. Prohlédli si lázně Carracala a Tita, zlatý dům Neronův, a j. Ve chrámu Panny Marie Vítězné uzřeli vydobyté prapory českých protestantů z bitvy na Bílé Hoře. Dne 26. března měl Jirsík mši svatou na hrobě sv. Aloisia ve chrámu sv. Ignáce. Následující dni pobavili se dobře s generalním prokuratorem kapucínů v Římě, který byl rodem Čech, a v sobotu před květnou nedělí nakoupili různých památek pro domov. Na květnou neděli dne 28. března měl biskup Jirsík u papežského trůnu službu jako asistent. Konečně po audienci u sv. Otce Pia IX., jejž Kamaryt líčí jako postavu vysokou, bílých vlasů, tváře ušlechtilé,

---

[11]) Bedřich Kamaryt: „Cesta do Říma, kterou v průvodu Jeho Excelence Nejdůstojnějšího Pána, Pana biskupa Budějovického r. 1858. konal a sepsal a ku poctě jubilea Jeho Excelence vydal.“ (Ku prospěchu dítek hluchoněmých na ústavu v Budějovicích) 1876.

rozloučili se s Římem. Zajeli si ještě do Neapole, podívali se na Herculanum a Pompeji, ano i na Vesuv, jeli do Florencie, Livorna, po lodi do přístavu Janovského, do Milána a Benátek. Cesta k domovu podniknuta skrze Tyroly do Mnichova, přes Passov a Linec. Biskup Jirsík přivezl s sebou do Budějovic berlu stříbrnou, již obdržel darem od Sv. Otce. (Pokračování).

Valná hromada družstva „Vlasť“

byla konána ve čtvrtek dne 26. ledna r. 1893. v Žižkově za přítomnosti zeměpanského komisaře. Z členů družstva dostavili se ke schůzi: *a*) z Prahy: G. Francl, maj. Cyrillo-Meth. knihkupectví; Frà Jos. Hamršmíd, kaplan u M. B. Vítězné; P. Jos. Klouda, kněz ryt. řádu křiž.; P. Fr. Fil Konečný, člen řádu sv. Dominika; Václ. Kotrba, správce knihtiskárny Cyrillo-Meth.; Dr. M. Kovář, c. k. gymn profesor; Al. Mlčoch, kaplan u Nejsv. Trojice ve Spálené ulici; Em. Paukner, klerik ryt. řádu křižovníků; Fr. Pohunek, kaplan u sv. Štěpána; P. Jos. Svoboda, člen řádu Tov. Ježíšova; Jos Špachta, koop. v Podskalí; P. Petr Špička, kaplan u sv. Petra; Jos. Tomšů, kaplan u sv. Haštala; Karel Ulrich, c. k. pošt. oficial; Jos. Zbejval, duch. správce v Klárově ústavu slepců; *b*) ze Žižkova: Jos. Flekáček, učitel (o 5. h. odpol.); T. Jiroušek, red. „Děl. Novin“; Tom. Škrdle, red. „Vlasti“; Tom. Tichovský, řídící učitel; *c*) z Král. Vinohrad: Fr. Žák, kooperator; *d*) z venku: Tom. Střebský, bisk. vik. sekretář a děkan z Mikulovic; Fr. Frolík, farář z Chvatěrub; Jos. Šimon, kaplan z Dobřichovic; Václ. Špaček, říd. učitel z Košátek; Ant. Kříž, zám. kaplan z Dobřejovic; Fr. Vocílka, kaplan z Česlic; Blažej Krunert, farář z Velími; Jos. Syrový, farář z Dolního Slivna; Jos. Laštovička, farář ze Chval, a Dr. Rud. Horský, kaplan z Únětic.

Starosta Dr. Rud. Horský zahájiv ve dvě hodiny valnou hromadu oslovil shromáždění touto řečí:

Velectěné shromáždění!

Zahajuji tuto výroční valnou hromadu družstva Vlasť křesťanským pozdravem: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“.

Důstojní a velectění pánové! Buďte upřímně a srdečně vítáni v této schůzi, která má přehlédnouti a posouditi činnosť družstva v uplynulém správním roce a novému výboru udati direktivu k další činnosti. Dříve však s vděčnou vzpomínkou staneme u 26 čerstvých rovů, které kryjí 26 našich členů, již v roce minulém od nás odešli. Jsou to P. T. pp.: Frant. Čermák, koop. v Slatině, Rak. Slezsko. Josef Čížek, arcikněz ve Všestarech. Fr. Daneš, kanovník a děkan na Peruci. Ant. Fähnrich, děkan v Rynárci. Vilém Friedrich, farář v Chržíně. JMDr. Josef Hais, biskup v Hradci Králové. Václav Hampejs, děkan na Král. Vinohradech. Mat Heinrich, kapit. děkan Karlštejnský. Karel Karhan, alumnus II. roku v Praze. Jos. Klein, farář v Oboře. Zdeněk hrabě Kolovrat-Krakovský v Rychnově n. Kn. P. Jan Kostelecký, farář v Unhošti. Václav Kotrba, majetník Cyrillo-Methodějské tiskárny v Praze. Msgr. Ant. Lugr, bisk. vikář v Nové Cerekvi. Josef Madr, kaplan v Přepyších. Zdeněk Mach, farář v Markvarticích. Em. Melichar, farář v Stěžerách. Frant. Micka, síd. kanovník na Vyšehradě. Dr. Jakub Novotný, děkan v Soběslavi. Vojtěch Pakosta, katecheta vyšší dívčí školy v Praze. Fr. Peuker, děkan v Pelhřimově. Fr. Skála, katecheta v Sušici. Fr. Šedivý, farář v Kardašově Řečici. Ant. Vápeník, katecheta ve Slaném. A. J. Žára, kaplan v Něm. Kralupech. P. Jacek Vláčil, člen ř. sv. Dominika v Košicích na Slovensku.

Když družstvo Vlasť začalo působiti, bylo ode všech liberálních koterií a frakcí dílem baggatelisováno, dílem umlčováno; dnes tyto koterie a frakce již se na ně sápou, poněvadž poznávají ve družstvu a jeho orgánech nebezpečného soupeře, který protináboženské a proticírkevní jejich plány hatí. A pokud jsem zasvěcen do těchto jejich plánů, očekávám, že boj proti družstvu Vlasť vzplane v míře veliké. Ale družstvo nezničí, poněvadž jest družstvo dobré štípení a není zajisté to ovoce špatné, do nějž se dají liberální vosy a sršně. Řady naše, Bohu díky, rostou; od poslední valné hromady přistoupilo 256 nových zakládajících členů, a roste také počet našich příznivců.

Rozvinouti činnosť družstva našeho v jasných obrysech, jakož i jednotlivých jeho odborů bude úkolem referentů, činnosť tuto posouditi a o tom, co a jak dále si počínati dlužno, to ustanoviti bude úkolem Vaším.

Žádám pana jednatele, aby přečetl protokol poslední valné hromady.

Po přečtení protokolu podával jednatel P. Fr. Filip Konečný Ord. Praed. výroční zprávu za minulý rok a mluvil asi v tato slova:

Velectění pánové!

Když jsem v minulém správním roce podával přehled činnosti naší, mohl jsem uvésti několik dat, která byla způsobilá, aby zvláštní měrou mysli Vaše zaujala a nám získala. My jsme v tom roce, jak náš vážený pan předseda případně řekl, zaujali důležité posice; já bych počínání to nazval postupným a na venek jaksi imponujícím. Račte jen uvážiti, že jsme vydali dva nové listy, resp. převzali jejich správu: Vychovatele a Dělnické Noviny. Mimo to počali jsme vydavati zvláštní vědeckou přílohu, která tisíce družstvu vynesla a všudy s povděkem byla přijata. Letošního VIII správního roku nemůžeme před Vás, velectění pánové, předstoupiti s takovými úkazy: naše činnosť byla více vnitřní, tišší, jednotlivým odborům a podnikům obrácena, proto však ne menší ani méně obětavější a obtížnější; nám běželo o to, abychom zachovali, co jsme měli, a pokud možná, abychom to zvelebili. V tom smysle nazval bych činnosť tu — konservativní.

Než, i tak není činnosť naše nezajímava. Ze zpráv, kteréž o našich schůzích uveřejňovány, zajisté jste poznali, že jsme měli se čím obírati. Dovolím si poukázati ke dvěma důležitým částem práce naší; jedna dotýká se nás samých v životě domácím, druhá přišla z venčí a dotýká se nás neméně. První část práce naší, a pánové věřte, dosť obtížné, byla věnována oslavě Komenského. My to byli, kteří ve schůzích výborových v čas otázku tu na přetřes vzali a získali pro studium její od těch dob známého dp. P. Špičku, Ord. Cr., jenž jak svými veřejnými přednáškami v Histor. Kroužku, tak svými ve Vlasti a Vychovateli uveřejněnými studiemi některé nové věci odhalil, které nejen nás, nýbrž i stranu protivnou poučily, tu a tam i k vyznání přinutily, jehož bychom bez nich byli neslyšeli. Za P. Špičkou dal se dp. Pohunek, jehož články byly zajímavými nejen dokazováním zednářství Komenskému, nýbrž i — konfiskací které propadly pro citáty z tohoto biskupa českobratrského. Náš vzácný člen, nynější nejdůst. pan biskup Brynych, zpopularisoval hezky výzkumy o Komenském ve „Slovích pravdy“ a v tisících výtiscích v lid náš rozšířil. — Neméně pozornosti věnovali jsme otázce druhé — biskupskému jubileu sv. Otce Lva XIII. Svolali jsme k tomu zvláštní poradní schůzi, stanovili program Almanachu, který jsme za tou příčinou vydati si umínili, prozkoumali dle možnosti zaslané práce, upravili je k tisku a nejen upravili, nýbrž i do tisku dali, jak se právě dovídám od dp. Škrdle, jemuž jsme ve zvláštní schůzi uložili, aby s panem drem Horským vše provedli. Tato myšlénka naše, oslaviti biskupské 50leté jubileum sv. Otce, potkala se všude s ohlasem, jak zvláště viděti bylo hned na první schůzi ve Sv. Václavské záložně, kamž přišlo dosti četně našich členův i hostí a debaty velmi čile se účastnilo.

V minulé zprávě rozhovořil jsem se o sesterské Moravě, poukazuje na utěšený přírůstek zakládajících členů a vyzývaje ku společné svorné práci obtížné; má tehdejší slova přijata byla blahovolně tam i zde, a časopis „Obzor“ do konce je otiskl a jevil s nimi živý souhlas. Jsem rád, že i letos mohu o družné Moravě podávati utěšené zprávy. Dle tištěných veřejných našich zpráv vidíte, že v minulém roce přistoupilo přes 60 nových zakládajících členů k našemu mohutnému družstvu; mezi těmi novými členy moravskými vidíme nejen velebné duchovenstvo, nýbrž i laiky, učitele a advokáty, což ukazuje, že potřeba našeho družstva se uznává všeobecně ve kruzích dobře smýšlejících. Také v chudičkém, ubo-

hém Slezsku našli jsme v tomto roce nové přátely. Loni jsme tam měli 10 zakládajících členů, letos je jich 15, tedy o 5 více. Kdo ví, jak obtížné jsou tamnější poměry; kdo ví, kterak tam našemu kněžstvu na vše strany pomáhati, přispívati, platiti jest, ví také, že zasluhují zvláštního uznání tamnější naši zakládající členové. Dp. Škrdle udal mi zde na lístku počet všech nových členů na 256; z čehož vidíme, že i naše Čechy značným počtem se k nám přidaly. To jest, velectění pánové velmi utěšeným vědomím, a ja si je vysvětluji všeobecnou nutností, ve které jest toho času naše svatá katolická věc ve všech zemích koruny české. Liberalism, novohusitism, socialism, ba i nejhrubší nevěra ohrožují nás; z nich naše jednota, vzájemná pomoc, mohutné družstvo. Tato naše jednota, tyto naše společné cíle, hojné prostředky hmotné a věrnosť ku katolické víře nahání strachu našim nepřátelům, dodává naděje našim přátelům a sbírá příznivce nové. Pamatuji se, že mi jednou dána byla příležitosť zastati se „Vlasti“ v tom směru, a protivník uznal pravdu mých slov. Snad nechybím, řeknu-li, o čem jsem s ním mluvil. Pravil, že prý mu a stejně smýšlejícím nynější „Vlasť“ neimponuje, že články v ní uveřejňované respektu nenahánějí, proto nevšímají prý si hrubé naší činnosti, a zavadí-li o ni přece, stává se tak jen proto, že jim to ukládá povinnosť novinařská a literární Já mu na to odvětil: Chci vám věřiti, že se nynější „Vlasti“ hrubě nebojíte — ač je vám nepohodlna víc než vyznáváte — ale nechci vám věřiti, že se budoucí její činnosti nebojíte. Vy víte, že peníze máme, a to hojné; vy víte, že si budujeme zvláštní odbory vědecké, ve kterých se připravují síly nadějné; vy víte, že za námi stojí četné kněžstvo a věrní uvědomělí laikové katoličtí; vy víte, že věc naše stává se otázkou časovou, ba, do jisté míry už jí je; vy víte, že naši představení nám důvěřují, že české šlechtě nejsme proti vůli, že i z Říma chovají k nám blahovůli; vy víte, že není u nás pamětníka, aby tolik kněžstva světského a řeholního se bylo v jeden celek sestoupilo, jako jest ve „Vlasti“, a toho se bojíte, jelikož víte, že bude-li všeho toho dobře využitkováno, stane se „Vlasť“ tak mohutnou, že proti ní boj bude velmi nesnadným, do jisté míry vždy nepříznivým. Můj odpůrce se vytáčel, ukazoval na prostředky a tužby své strany — ale tím už princip mnou vyslovený uznal a za svůj přijal. Proto, pánové, vždycky mne bolí, slyším-li, že jsou mezi námi horlivci, kteří, přihlížejíce více k tomu, co bychom měli míti, než k tomu, co za nynějších poměrů můžeme míti, proti „Vlasti“ vystupují a všelijakými projevy dobré naší věci prospěti myslí, nevědouce, že tím jen pracují v touze a k radosti našich nepřátel. Kdo s námi nesmýšlíš a jinak společné věci naší prospěti míníš, spolči se se stejně smýšlejícími, zařiď spolek nový a věř, že, vyřídiš-li víc než my, budeme upřímně tvými, radujíce se, že jsme byli aspoň negativní příčinou zdaru tvého. Když už jsem u „Vlasti“ a jejích článků, dovolím si něco prozraditi, o čem snad, pánové, nevíte. Ve výborových schůzích mluvívali jsme o časopise svém nejednou a radili se, co činiti na jeho zvelebenou. Náš pan předseda dopsal jménem výboru sem i tam, a odpověď, jež by naší tužbě vyhověla, dosud nepřišla. Bylo nám v minulé valné hromadě navrženo, abychom požádali dovedných spisovatelů světských, kteří náležejí mírnější straně literární a ve věcech věroučných nejsou nám tak odpornými, za příspěvky belletristické Návrh propadl úplně, jelikož všichni členové výboru se vyjádřili, že s moderními i nejpositivnějšími liberály se spolčovati nelze. Polovičatosti a nestálosti je všude dost; nám je třeba určitosti a ráznosti. Mluvím konečně o zaslaných pracích belletristických do „Vlasti“, — více než dvě třetiny shledány nedostatečnými. Za takových poměrů těžko vybírati. Páni kritikové více by prospěli dobré věci, kdyby poslali práce dobré. Netřeba se báti — ani red. Škrdle — protože o tom, ma-li býti práce uveřejněna, rozhoduje zvláštní komise, a práce, byvše poslány, nejsou auktorem podepsány, nýbrž jen heslem opatřeny, dle něhož teprve se auktor vyhledá, až je práce přijata. —

Vytýká se nám, že tón „Vlasti“ je tu a tam hrubý, že uráží. Pánové, nevím, který by z pánů kritiků vyzbrojil se papírovým slunečníkem na odpůrce, jenž by do něho bušil kyjem. A tak se děje nám. Nejsv. věci a nejvznešenější pravdy na protivné straně drze se urážejí, a my majíce proti tomu bojovati, nemůžeme liknavě, nejistě si počínati, nýbrž — šetříce co možná důstojnosti vlastní — musíme bojovati otevřeně, razně, zásadně, a když potřeba toho káže, třebas i ostře a pádně. Jak se do lesa volá, tak se z něho ozývá, praví staré přísloví, a to do jisté míry platí též zde. Opakuji a výslovně pravím, že nenavádím ani neschvaluji boje, v němž by nám na nízky stupeň některých útočníků sestoupiti bylo; je-li nám už bojovati, raději bojovali bychom po rytířsku, — jsou však odpůrci, jichž tím způsobem zhostiti se nelze, a strpěti také

není možná. Ostatně vím zcela určitě, že četní naši přátelé chtějí, aby si „Vlasť“ rázně a ostře počínala, jelikož jest prý v celých Čechách jediná, která moderním proudům protináboženským se zdarem vstříc se staví. Boj nám byl vnucen, a my jej povedeme. Žádný terrorismus nás nezastraší. Nám jest Bůh milejší než všichni páni liberáli. Dokud nepřestane se katolické náboženství tupiti a zlehčovati v naší literatuře, dotud nebude pokoje. Minuly časy, ve kterých naše duchovenstvo, hledíc k věci národní, podporovalo a šlo jedním krokem s jejími vůdci; naše duchovenstvo se probudilo a vidouc, že ti, kteří se v čelo staví celého národa, nedbají věcí náboženských, a při každé příležitosti bouří národ proti tomu, čeho jest duchovním služebníkem a strážcem, ohlídlo se po pomoci, uznalo nutnosť vzdalovati se takových spolčování a postaviti se na vlastní nohy. Jsme národovci všichni, ale nikdy nebudeme nevěrni katolické víře a s nikým se nespolčíme, o němž víme, že jest jejím odpůrcem. Jsme národovci, a proto potírati chceme každého, kdo v národě víru naši podkopává, jelikož to národu škodlivým a neblahým považujeme. Dvě máme tedy příčiny, pro které s modernimi u nás proudy bojujeme: lásku k víře katolické a lásku k vlasti české! —

Velectění pánové! Ochota a důvěra, která nám byla v minulém správním roce prokázána, zračí se nejen v počtu zakládajících členů družstva, nýbrž i v počtu přispívajících. Pan redaktor napočítal mi takových členů 27. K tomu dlužno připomenouti rozličných fondů a příspěvků. Důležitý fond pro katolické spisovatele získal v VIII. správním roce nových členů stozlatových 17, přispívajících bylo 48 a dárců měl 23. Kéž rozmnoží Bůh řady těchto přátel našich a kéž i fond socialní nalezne i příště tolik přízně a podpory jako v uplynulém roce.

Naše tři časopisy „Vlasť, Vychovatel a Děl. Noviny“ vykazují na konci správního roku velmi slušný počet odběratelů. „Vlasť“ měla 3800 — a má je i letos přes všechny protivné agitace, kterých se súčastnili také někteří duchovní, nesrovnávající se s dp. Škrdlem. „Vychovatel“ vydáván v uplynulém správním roce třikráte měsíčně; tedy o jednou více než minule, a v lepší úpravě, což mu zajisté k duhu jde. Obtíže, které pan redaktor s listem má pro jeho u nás ojedinělou tendenci, do jisté míry mu oslazuje 2500 odběratelů, což při časopise odborném a tak výslovně katolickém, jest zajisté dosti. Také „Děl. Noviny“ jsme o ½ archu zvětšili. O jejich potřebě i působení mezi lidem víte. Potěšitelným jest při „Děl Nov.“, že počet jejich odběratelů (3500) málem dostupuje počtu odběratelů „Vlasti“.

Z mnohých stran byli jsme loni žádáni o knihovny. Činili jsme, co jsme mohli, a jestliže jsme někomu nevyhověli, nestalo se tak z ohledů stranických, nýbrž z ohledů nejzávažnějších a spravedlivých; v té věci chceme se však v roce budoucím polepšiti, jak viděti z našeho usnesení, aby se založily jubilejní knihovny na památku 50letého biskupování Lva XIII. Prosili jsme a prosíme opět všech přátel, aby nás v této akci podporovali co nejvíce, bychom úmysly své provedli a dobré věci prospěli.

Zmínil jsem se již, velectění pánové, o vědecké příloze „Vlasti“. Po mé práci přijaty literární črty páně Vaněčkovy, jelikož práce jiné v posledním okamžiku vzaty zpět. Před nedávnem byli jsme požádáni „Histor. kroužkem“ o sborník, v němž by se delší i kratší práce a rozpravy jednotlivých členův uveřejňovaly a tak před ztrátou a zapomenutím uchránily, jež jim hrozí, budou-li na dále po různu v rozličných časopisech uveřejňovány. V té příčině jsme se usnesli přenechati pro rok 1893 „Histor. kroužku“ devět archů vědecké přílohy k volné disposici, což s povděkem přijato a co nejdříve bude provedeno. Vydali jsme též svým nákladem některé časové brožurky, na příklad „Kdy je člověk nejnešťastnějším,“ která jest úplně rozprodána, ač vyšla v 10.000 ex. „Májisté“ a nynější Vaněčkova „Socialní poměry a církev katolická“ vyšly v 5000 exemplářích a prodej jest zase uspokojivým.

Přízeň, se kterou jsme se potkávali u pánů členů, pobádala nás, abychom pro ně též něco činili a se jim odvděčili. Z té příčiny zvýšili jsme jim dary, tak že dostávají VI. ročník „Vychovatele“, mou a páně Vaněčkovu knihu a mimo to poskytnuta značná sleva na I ročníku „Děl. Nov.“ a na „Vlasti“.

Bylo by nespravedlivým, kdybych se nezmínil o ctihodných pánech bohoslovcích našich, kteří velmi četně k nám se hlásí, časopisy naše odebírají, někteří dokonce již i do nich literárně přispívají. Stal se bohužel v poslední době pokus pány bohoslovce od „Vlasti“ odtrhnouti, což se však nepodařilo hlavně rozvahou a věrností pánů bohoslovců českých. Listy, které pan redaktor z toho a onoho českého semináře dostal, dýší takovou láskou a oddaností k „Vlasti“, že se ani budoucně „blahodárné dílo“ pánům „oprávcům“ nepodaří.

Tím, pánové, chci skončiti, jelikož zprávu účetní, knihovní komise, historického kroužku a odboru socialního podaji páni referenti ad hoc zvláště do valné hromady vyslaní. Budiž mi však dovoleno Vašností uctivě žádati za další obětavosť, přízeň a důvěru k našemu družstvu. Jsou zlé časy, ve kterých žijeme, a ty vyžadují, abychom pevně stáli, abychom se vzájemně podporovali, druh druhu důvěřovali a v boji vytrvali!

Po této zprávě hlásil se k pilné poznámce red. „Vlasti“ Tom. Škrdle a pravil, že podává dle usnesení výboru návrh na změnu programu v ten smysl, aby byl zvolen čestným členem družstva J. M. ndp. Th. C. Edvard Brynych, biskup Královéhradecký. Návrh byl přijat a vřaděn do programu na číslo 6.

Při účetní zprávě vytýkal J. Špachta, koop. z Podskalí v Praze, že by mělo býti při „Vychovateli“ příjmů přes 5000 zl. a že tu však shledává číslo malé. Pokladník družstva, Tom. Škrdle, odvětil, že podává jen to, co hotově dostal; dluhy že mezi příjmy dáti nemůže. I žádali někteří, aby se i dluhy vykazovaly. Pokladník předložil všecky dlužní knihy a záznamy a vysvětloval jednotlivé položky a poukázal na obtíže s tímto návrhem spojené: mnoho odběratelů „Vlasti“, „Vych.“ i „Děl. Novin“ ze semináře vystoupí a ztratí se nám; o mnoho se přijde úmrtím; od některých nelze peněz dobýti, a žalovati nechceme; některé nelze pro jejich vzácné postavení ani upomínati, i zakončil, že by tyto výkazy byly vždy nespolehlivé a stále že by se musily korrigovati. Josef Syrový, farář z Dolního Slivna, vyslovuje pokladníku úplnou důvěru a žádá, aby nebyl při svých četných pracích i touto obtěžován, načež se první návrh zamítá, a pokladník má udávati ve výročních zprávách toliko to, co vskutku družstvo obdrželo.

P. Josef Tomšů, kaplan u sv. Haštala v Praze, učinil v té příčině návrh, aby se dlužníkům tak dlouho jako dosud nečekalo, na nejvíce dva tři roky, a koop. Jos. Špachta vytýkal, že upomínky dlužníků mnoho peněz stály. Pokladník odvětil k první otázce, že účelem naším není pouze dobývati peníze, nýbrž i rozšiřovati katolický tisk. Kdybychom si s předplatným přísně počínali, mnoho abonentů by odpadlo.

Ohledně druhé otázky odvětil, že vždy sám v létě, když měl pokdy, dlužníky upomínal, loni však, když mu ve družstvu mnoho jiné práce přibylo, že sem přibral na pomoc dovedného učitele, jenž psal upomínky šmahem, od A—Z, a tu práci že konal celé léto, i v zimě, až do Nového roku 1893. Dále podotkl, že slušnosť vyžaduje, aby zasýlal upomínky v zavřených psaních, čímž se zas rozesýlka jejich zdražila. Na upomínky mnoho že bylo splaceno, a mnoho, doufá, že bude ještě doplaceno, i žádá, aby se počkalo do budoucí valné hromady, kdy mu bude možno určitěji o výsledku upomínek se vysloviti.

Valná hromada návrh pokladníka přijímá a jemu doporučuje, aby při budoucích upomínkách užíval poštovních cheků.

Starosta družstva táže se na konec přítomného revisora účtů, c. k. pošt. oficiala Karla Ulricha, v jakém stavu shledali revisoři účty. Tázaný odpovídá, že jsou účty družstva tak správně sdělány, že by se jako vzor všem bankám doporučovaly. Valná hromada udělila pak pokladníku jednohlasně absolutorium.

Dle starého zvyku uveřejňujeme zde veškeré účty družstva:

Účetní zpráva za VIII. správní rok (1891—92.).

A. Příjmy.

	zl. kr.
Zbytek z minulého roku	11.609·19
Úroky z uložených peněz za VIII. správní rok	655 64
Dlužníci Vlasti za I.—VII. rok splatili	3.754·89
Abonenti Vlasti za VIII. rok zapravili	7.006·10
Dlužníci Vychovatele za VI. ročník splatili	1·004·—
Abonenti Vychovatele za VII. rok (do 30. září 1892.) zapravili	3.851 27
Abonenti Dělnických Novin za I. ročník zaplatili	3.733·45
Přispívající členové družstva z I.—VIII. roku splatili dluhů	33·—
Zakládající a přispívající údové z VIII. roku složili	5.666·33
Inseráty v Dělnických Novinách vynesly	29·80
Souhrn příjmů činí	37.343·67
Souhrn vydání činí	20.186·19
Na konci VIII. správního roku zbývá	17.157 48

Z toho je uloženo: I. v Hospodářské záložně v Praze pod č. 952/C na 6% 5361 zl. 26 kr. a pod č. 628 na 5% 748 zl. 05 kr.; II. v Městské spořitelně Pražské — číslo knížky 67970., str. hl. knihy 35142 — na 4% 6495 zl. 89 kr.; III. zbytek jest uložen v záložně sv. Václavské na 4% pod čísly 12533/II. a 11251/II.

B. Vydání.

I. Vydání Vlasti.

Tiskárně za 12 čísel Vlasti	5.237·60
Honorář za práce literární	1.568·02
Balíky a balíčky pod křížovou obálkou a Vlasť do cizích zemí	71·08
Daň	8·54
Odměna korrektorovi z tiskárny a za dovážku Vlasti z tiskárny	48·—
Výpomocné síle v korrigování rukopisů a tisku	50·—
Vazba Vlasti pro Jeho Eminencí kardinála Rampollu	15·—
Podobizna bisk. vikáře Boh. Hakla	8 50
Cinkové plochy pro práci o arše Noemově	12·—
Úhrnem	7.018·74

II. Vydání Vychovatele.

Tiskárně za 33 čísel Vychovatele	2.378·85
Honorář za práce literární	759·25
Balíčky pod křížovou obálkou a Vychovatel do cizích zemí	34·90
Daň	11 97
Dovážka Vychovatele z tiskárny	35·—
Služné redaktora	400 —
Přídavek redaktoru na časopisy	100·—
Náhrada tiskárně za odevzdání Vychovatele v majetek družstva	100·—
Úhrnem	3.819 97

III. Vydání Dělnických Novin.

Tiskárně za 24 čísel Dělnických Novin	2.042 50
Honorář za práce literární	103 33
Balíky a balíčky pod křížovou obálkou	59·86
Balíčky do cizích zemí	26·25
Dovážka Dělnických Novin z tiskárny	24·—
Cinkový stoček (hlava na Dělnických Novinách)	13·20
Kolek na žádosť k c. k. policejnímu úřadu	— 50
Služné redaktora prvního	400·—
Služné redaktora druhého	200·—
Účetní kniha Dělnických Novin	5·—
Daň za rok 1891. a 1892.	16·91
Úhrnem	2.891·55

IV. Společná vydání družstva a časopisů Vlasti, Vychovatele a Dělnických Novin.

	zl. kr.
Služné redaktoru Vlasti Tom. Škrdlovi	1.000·—
Služné Tom. Jirouškovi za práce administrační	200·—
Služné Ferd. Olivy za srpen 1892	50·—
Služné ostatním pomocným silám	550·39
Činže za spolkové byty	218·—
Posluha ve spolkových bytech	60.—
Dva exempláry kalendáře katolického duchovenstva	2.40
Stanovy knihov. spolku ve Slezsku	3.60
Desky k adresám sv Otci	38.—
Legalisace pokladníka pro poštovní úřad	3·50
Balíky na poštu	47 88
Balíčky pod křížovou obálkou na poštu	12·12
Dělnické práce v administraci	345·14
Marky a poštovní průvodní adresy	2.072·98
Roznášečům novin do Prahy, po Žižkově a na poštu	84·25
Spolkové prádlo, péra, násadky, motouz, pečetní vosk	52·20
Listovní papír a obálky	7·34
Příspěvek na světlo a vodu jakožto přirážka k nájemnému	2·76
Papír na psaní adres	5·90
Nábytek do spolkových bytů	21·10
Váhy se závažím pro spolkové potřeby	16·71
Podobizna Fr. Pravdy	11·80
1500 exemplářů výroční zprávy za rok VII.	98·80
Novoroční dary	50·32
Dar spolku sv. Methoděje ve Vídni	50·—
Předplatné na Hlas, Correspondenz-Blatt, Večerní Nov., Vereinsblatt a 9 ex. Čecha	169·40
Dotace fondu knihovnímu	100·—
Dotace knihovní komisi	100·—
Dotace kroužku historickému	300·—
Dotace na studium socialní otázky	300·—
Silný žlutý papír na balení	6·50
Nová kniha pro členy	3·70
Přirážky obecní a školní	2 04
Equivalent za rok 1891 - 2.	58·83
Poškozeným rodinám v Příbrami	50·—
Okrášlení oken o Božím Těle	2·10
Činnému členu V. Frejkovi bylo vráceno	5·—
Dar družstvu Arnošta z Pardubic	10·—
Svítivo a palivo	37·35
Agitační dopisy: od psaní a poštovné	31.64
Upomínky dlužníků: práce hmotná a poštovné	160·40
Korrespondence Vlasti, Vychovatele a Dělnických Novin	92·66
Správky ve spolkových bytech a jiné různé maličkosti	21·12
Úhrnem	6.455·93

Fond pro katolické spisovatele.

A. Příjem.

1.	Zbytek z minulého roku	6.407·57
2.	Zakládající a přispívající členové ze VI. a VII. roku doplatili	1.314·85
3.	Zakládající členové z VIII. roku složili	274 75
4.	Přispívající členové z VIII. roku složili	90·—
5.	Jan Klein, arcikněz v Činěvsi, na úmysl † bratra kněze Josefa Kleina, daroval	20·—
6.	Ant. Novák, † arcikněz ve Veliši, odkázal	17·78
7.	J. M. ndp Dr. Fr. Sál. Bauer, biskup v Brně, složil	10 —
8.	Fr. Šítal, farář v Zálší, složil	10·—
9.	J. Mottl, farář v Sedlci u Tábora	10·—
	Sneseno	8.154·95

		zl. kr.
	Přenešeno . . .	8.154·95
10.	Ostatní menší dary	23·—
11.	Za knihu: Jak píše prof. Dr. Masaryk o katolické vědě a víře, bylo strženo	55·90
12.	Úroky ze státních dluhopisů činí	9·50
13.	Úroky z uložených peněz	365 78
	Souhrn příjmů činí . . .	8.609·13

B. Vydání.

1.	Tiskárně za 12 archů vědecké přílohy Vlasti	767·20
2.	Honorář za vědeckou přílohu Vlasti	432·—
3.	Za 18 čísel Brynychových brožur (po 125 exempl.)	45·—
4.	Podpory 8mi spisovatelům na studium a v nemoci	444·31
5.	Brožírování vědecké přílohy	66 —
6.	Stimmen aus Maria Laach	6·48
7.	Poštovné od rozesýlání vědecké přílohy a jiné různé vydání . . .	21·94
8.	Sluhovi za přivezení vědecké přílohy	1·—
	Souhrn vydání činí . . .	1.783 93

Odečte-li se od 8.609 zl. 13 kr.
1.783 zl. 93 kr.
Zbude . . . 6 825 zl. 20 kr.

Z toho je uloženo v Hospodářské záložně pod č. 586/C na 6% 2343 zl. 22 kr., zbytek v Městské spořitelně Pražské — číslo knížky 142011, str. hl. knihy 24605 na 4%.

Fond pro zakládání katolických knihoven.

A. Příjem.

1.	Zbytek z minulého roku	359·84
2.	Dotace družstva Vlasť	100·—
3.	Slovutný spisovatel Vojtěch Hlinka, kons. rada na Hrádku, daroval	63·—
4.	Ostatní dobrodinci složili	96 70
5.	Úroky vynesly	20·05
	Souhrn příjmů činí . . .	639·59

B. Vydání.

1.	Koupené knihy pro bibliotéky	75·26
2.	Zásilky knih do biblioték	2·64
3.	Konferenci sv. Vincence v Žižkově na rok 1892.	5·—
4.	Spolku pro zakládání katolických knihoven v Opavě na r. 1891. a 1892.	20·—
5.	Různá vydání	2·62
	Souhrn vydání činí . . .	105.52

Odečte-li se od 639 zl. 59 kr.
105 zl. 52 kr.
Zbude . . . 534 zl. 07 kr.

Z toho je uloženo v Hospodářské záložně pod č. 610/C na 5½% 356 zl. 59 kr.; a pod č. 427/C na 4% 9 zl. 96 kr. Ostatní je v kase na hotovosti.

Knihovní komise.

A. Příjem.

1.	Zbytek z minulého roku činí	148·75
2.	Dotace družstva Vlasť	100·—
3.	Bohumil Hakl, bisk. vikář, doplatil (celkem 100 zl.)	43·—
4.	Tom. Škrdle, církevní kněz, složil (celkem 45 zl.)	25·—
	Souhrn příjmů činí . . .	316·75

B. Vydání.

		zl. kr.
1.	Osmi censorům knih po 25 zl.	200·—
2.	Pořadateli sbírek komisních roční remunerace	60·—
3.	Poštovné v VIII. správním roce	1·61
	Souhrn vydání činí	261·61

Odečte-li se od 316 zl. 75 kr.
261 zl. 61 kr.
Zbude . . . 55 zl. 14 kr.

Socialní fond.

A. Příjmy.

1.	Zbytek z minulého roku	1.785·80
2.	Při jenerální visitaci v Dolním Slivně bylo vybráno	31·63
3.	Duchovenstvo vikariatu Pardubického zaslalo	20.—
4.	Duchovenstvo vikariatu Sušického zaslalo	16·80
5.	Duchovenstvo vikariatu Kopidlnenského zaslalo	4·80
6.	Duchovenstvo dekanatu Bystřického na Moravě zaslalo	10·—
7.	Jan Klein, arcikněz v Činěvsi, daroval na památku † bratra	20·—
8.	Dr. Jos. Burian, sídelní kanovník na Vyšehradě, daroval výnos ze své brožury	10·45
9.	J. M. ndp. Dr. Fr. Sal. Bauer, biskup v Brně, zaslal	10·75
10.	V. Rosecký, kaplan v Dubenci, daroval	5·—
11.	Ostatní dobrodinci složili	214·09
12.	Úroky vynesly	70·73
	Úhrn příjmů	2.200·05

B. Vydání.

1.	Rud. Vrba, zámecký kaplan v Dobřičanech, obdržel na Jahrbücher der Nationaloekonomie	16·80
2.	Týž itinerarium za přednášku socialním odboru	6·—
3.	Redakci Dělnických Novin na časopisy	46·01
4.	Sluhovi v Katolické besedě odměna	—·50
5.	Cestovné Tom. Jirouškovi při přednáškách v Čechách a na Moravě	123·27
	Úhrnem	192·58

Odečte-li se od 2200 zl. 05 kr.
192 zl. 58 kr.
Zbude . . . 2007 zl. 47 kr.

Z toho je uloženo v Hospodářské záložně pod č 796/D na 5½% 736 zl. 32 kr., ostatek na 4% v záložně sv. Václavské, str. hl. kn. 11680/II.

Po důkladné revisi veškeré účty ve vzorném pořádku byly shledány.

Ant. Cikánek, c. kr. účetní revident. Revisor účtů.

Josef Kratochvil, mag účetní oficiál. Revisor účtů.

Karel Ulrich, c. kr. poštovní oficiál. Revisor účtů.

Při odstavci 5. promluvil Frà Jos. Hamršmíd o historickém kroužku:

Slavné shromáždění!

Historický kroužek, jemuž minulého leta valná hromada družstva tak štědře věnovala svoji přízeň, vytrval na dráze, kterou si vytkl, a pracoval dle sil svých, snaže se dáti svědectví pravdě v duchu lásky a spravedlnosti. Když počátkem roku minulého členové kroužku obnovili prvotní výbor, seskupil se tento opět kolem neunavného zakladatele kroužku, vdp. P. Josefa Svobody T. J., zvoliv jej místopředsedou a prof. Josefa Vávry, jenž zase přijal úkol jednatele.

Činnosť svoji rozvinul kroužek dílem ve schůzích užšího i tak řečeného širšího výboru, dílem přednáškami, jež nad pomyšlení četně bývaly navštěvovány, druhdy i na slovo vzatými odborníky. Rozprav takových pořádáno bylo devět. Obsahem svým spadaly do stol. XVI.—XVIII. Mezi těmi, kdož o zdar tímto směrem se přičinili, sluší na prvém místě jmenovati profesora Vávru, který novými zprávami osvětlil zajímavá v dějinách českých léta 1575, 1608—9. a kromě toho ještě i z doby pozdní reformace ukázal, kterak cizí vliv účinkoval na vývoj veřejných běhů zemských. Časová byla pojednání dp. Petra Špičky Ord. Crucig. o Komenském. Po zásluze ocenil je dp. jednatel „Vlasti" řka, že vědecký klid a mírná forma, s jakou byla podána, podstatně přispěla k doplnění obrazu, který nám zjev tohoto muže skýtá. Jiní členové kroužku, přidavše k tomu mnoho ze svých studií, přičinili se zdatně o rozšíření správného názoru na osobu Komenského. Přednáška badatele v archivě Propagandy v Římě, p. J. Kollmana, jest rozpravám naším cennou ozdobou, za kterou jsme zvláštními díky povinni. Dp. prof. Konrád spracoval posud netknutou půdu literáckých spolků pobělohorských a lze říci, že touto prací úplně zvrátil posud běžné, pouze z dohadu vyslovené mínění a obhájil tak česť katolických literáků proti těm, kteří domnívali se, že s katolickou reformací v Čechách ruku v ruce přikvačil i mráz na květoucí nivy umění.

Těšilo nás, že prof. Zdráhal věnoval pozornosť sesterské Moravě, když na základě archivních studií v Brně a manuskriptu, prostřednictvím prof. Sauera laskavě půjčeného, promluviti mohl o činnosti kolleje uhersko-hradišťské na roli náboženské i národní. — Dp. místopředseda vydal o reformaci v kraji Hradeckém samostatný spis v Hlasech katolického spolku tiskového.

Při výborových schůzích podávány byly referáty o jednotlivých publikacích českých i cizích, jež týkají se našich zájmů. Bedlivé pozornosti dp. Fr. Dvořáka Ord. Crucig., který přejal sledování příspěvků k dějinám českým, rozptýlených i po časopisech, děkujeme za nejedno upozornění. Prof. Zdráhal podal cenný přehled manuskriptů knih z archivu brněnského.

Z posudku, který podali dp. Svoboda a Špička o Bílkově Reformaci, doví se záhy také širší veřejnosť několik velmi interesantních momentů. Literární zprávy některých jiných členů byly otisknuty po časopisech. Vedle tohoto zpravodajství zabýval se výbor nejednou poradami, jak by rozmnožil své přátely, dožadoval se rady a spolupracovnictví zkušených, povzbuzoval píli a zápal pro dějepisné studium u mladších stoupenců svých. Díky Bohu, můžeme říci, že i v té věci nebyla snaha předních členů výboru bezvýsledna. Jiným předmětem porad bylo přání, aby rozpravy Kroužku soustředěny byly, alespoň po přednější části ve sborníku Až posud přijímaly naše práce časopisy a periodické sbírky duchem s námi spřízněné, nikde nebyl kroužek odmítnut, přes to však stále vyskytovalo se kolikráte odročené přání, aby jednota naše vydávala malý sborník svých příspěvků, který by podával přehled toho, co vykonáno bylo, zabránil roztříštění a zapomenutí a byl snad podkladem pro širší i pevnější organisaci spolkové činnosti a sdružení přátel s Kroužkem pracujících. Na žádosť naši povolil slavný výbor družstva, abychom ku svým účelům použili devět archů vědecké přílohy časopisu „Vlasti". Buďtež mu za tuto známku přízně vzdány díky!

Kroužek těšil se vzácné přízni a blahovůli Nejdůstojnějšího knížete arcibiskupa, který i letos přednášku profesora Zdráhala svojí přítomností poctil; přednášejícím členům bylo nejednou od vysocedůstojných církevních hodnostářů blahopřáno, četné posluchačstvo dostavovalo se na učiněné pozvání, — věru toť přízně více nežli zásluhy. Spoléhaje na osvědčenou blahovůli valné hromady družstva „Vlasť", žádám jménem Kroužku, aby slavné shromáždění povolilo nám dotaci jako roku minulého, bychom s Boží pomocí mohli i dále pracovati na prospěch dějinné, nestranné pravdy.

Na to se chopil slova jednatel socialního odboru, redaktor „Děl. Novin", Tom. Jiroušek, a promluvil v tato slova:

Dne 7. ledna t. r. končil jsem ve valné hromadě družstva „Vlasť" zprávu socialního odboru těmito slovy: „Během půlletého svého trvání vykonal socialní odbor mnoho, avšak chovám přesvědčení a naději, že socialní odbor ode dneška za rok s pomocí Boží vykáže se, že vykonal několikrát tolik pro dobro a zájem dělníků a katolické Církve." A skutečně, socialní odbor během roku 1892. vykonal úžasně mnoho. Jestliže v prvním svém půlletí r. 1891. pořádal 2 přednášky a mne vyslal do 7 veřejných shromáždění lidu: ve Val. Meziříčí, ve Vsetíně, v Prostějově, v Kojetíně, ve Vyškově a do Cerhovic, pořádal během roku 1892. jen 1 přednášku v Praze, již měl dp. Rud. Vrba za účastenství 300 osob, mne

však vyslal socialní odbor do 15 veřejných schůzí a shromáždění, abych tam hlásal směr našeho katolicky socialního rázu a učení; i bylo to:

V Boskovicích 23. ledna při 200 osobách, v Letovicích 24. ledna při 600 osobách, ve Svitávce 25. ledna při 1000 dělníků, v Bučovicích 27. ledna při 150 osobách, v Neveklově 19 března při 200 osobách, v Plaňanech 25. března při 100 dělnících, v Hradci Král. 18. dubna při 300 dělnících, v Humpolci 6. června při 2000 lidu, v Sušici 26 června při 600 účastnících, v Štěpánově u N 5. července při 400 dělnících, v Bystřici u Peršt. 6. července při 600 dělnících, v Litomyšli 21. srpna při 2000 lidu, ve Volšovech 28. srpna při 1500 lidu, v Příbrami 22. ledna t r. při 300 hornících, a konečně v Praze 28. září 1892. při 160 vůdcích soc. demokracie všech socialních odstínů a barev.

Význam mých cest do shromáždění lidu spočívá v tom:

1. že tisícové nabyli pravého vědomí, co chceme a jaké jest naše katolicky socialní stanovisko;

2. že vzpružen a vyvolán byl v Čechách a na Moravě katolicko-dělnický život spolkový, jakého dosud nikdo není pamětníkem; život tento vzrostl tak dalece, že naše „Dělnické Noviny" nesnadně již mohou podávati zpráv 86 katolicky dělnických, tovaryšských, mužských a jinošských spolků a jednot v království Českém a markrabství Moravském, nově probuzených i nově založených a stále zakládaných;

3. že „Dělnické Noviny" schůzemi těmi získaly na pověsti jako první orgán katolicky socialní a staly se hledanou četbou dělníků v našich katolických spolcích soustředěných a v krajinách socialními demokraty zaplavených.

Mimo to vydány byly tiskem dvě brožury: „Majisté" a „Poměry socialní a církev katolická", každá v 5000 exmpl. Že ani 1 exmpl. z těchto brožur na skladě nezůstane, za to nám ručí nynější katolicky socialní ruch. Z brožury: „Kdy je člověk nejnešťastnějším", v 10.000 exmpl. r. 1891. vydané, není již ani 1 exempl. na skladě.

A konečně ideal našich snah stal se ku konci minulého roku skutkem: „Adresa díků sv Otci Lvu XIII. za Jeho Encykliku o dělnické otázce" 12.000 dělníky podepsaná byla sv. Otci odevzdána místopředsedou družstva „Vlasť", p. oficialem K. Ulrichem.

Končím svoji zprávu. Nikoliv pouze pérem, ale také slovem, ohnivým slovem, rozšířili jsme zásady, které nám šířiti přikázal v dělnické Encyklice sv. Otec; rozšířili jsme je do všech nám přístupných míst a měst socialním atheismem, internacionalismem ohrožených. Tisíce bojovníků jsme získali a tisíce ještě nových získati: toť naše snaha na prahu roku 1893. „Zdař Bůh!"

Zpravodaj knihovní komise, Al. Mlčoch, koop. u Nejsv. Trojice ve Spálené ulici, uvedl, že obdržel r. 1892. od 5 referentů 761 posudků o přečtených knihách. Valná hromada žádá, kdyby někdo shledal v posudcích omyly, aby je laskavě družstvu oznámil.

Po těchto referátech udělila valná hromada pro IX. správní rok historickému kroužku 300 zl., knihovní komisi 200 zl., fondu knihovnímu 100 zl.

Nyní přišla na řadu volba čestného člena. Starosta družstva a P. Fr. Filip Konečný Ord. Praed. velebili vzletnými slovy zásluhy ndp. biskupa Ed. Brynycha o katolickou literaturu; velebili jeho vznešenou povahu, šlechetné srdce a lásku k našemu družstvu. Shromáždění jako jeden muž povstalo a nadšeně a jednohlasně zvolilo Jeho Milosť za čestného člena družstva „Vlasť".

Referent o dru. Fr. Bačkovském líčil jeho poměr k družstvu „Vlasť" od počátku až na dnešní den. Předložil žalobu, kterou na dra. Bačkovského venkovský kaplan zaslal, a inseráty, jež si týž kaplan vystřihl, a v nichž je několik knih protikatolických, jež dr. Bačkovský vydává a prodává. Inserát zde do slova uveřejňujeme:

V podepsaném knihkupectví jsou na skladě **Epištoly svobody**, jichž dosud vyšlo 40 čísel, z nichž každé je samostatným celkem a lze koupiti kterékoli. Každé číslo stojí 15 kr. Obsahuje čís. 1.: K. Tůma, Duch našich dějin. — 2. Dr. F. St. Kodym, Nejnovější názory o stvoření světa. — 3. A Sojka, Zápas

jezovitů s novověkou osvětou. — 4. L. Fischl, Z doby švindlu. — 5. K. Tůma, V plamenech kostnických. — 6. E. Castelar, O svobodě svědomí. — 7. E Just, Pověra ve službě náboženství. — 8 Dr. F. St. Kodym, Čemu učí Darwin? — 9. J. J. Toužimský, Boje za osvobození Srbska. — 10 a 11. J. Neruda, Kalendářík lidstva. — 12. J Sojka, Ukrutnosti turecké v Bulharsku. — 13. J. Č. R., Politické poměry na Moravě. — 14. J. J. Toužimský, O říši Osmanské. — 15. Victor Hugo, Zločin 2. prosince. — 16. J. J. Benešovský-Veselý, Odboj Vatikanu. — 17. G. Eim, Pius IX, poslední papež-král. — 18. J. B., Španělská inkvisice. — 19. J. N., Šílení v klášteřích. — 20. J. Venedey, Vůdce Irčanů Daniel O'Connell. — 21. J. Neruda, Pro strach židovský. — 22. Čtyři řeči pronesené na sjezdu národní strany svobodomyslné. — 23. Josef Fořt, Státní rozpočet a daně. — 24 Josef Holeček, Podejme ruku Slovákům! — 25. G. Eim, Lež a pravda o sv. Janu Nepomuckém. — 26. J. Jeřábek, Jak dalece potřebujeme němčiny? — 27. Josef Holeček, Zrcadlo naší národní společnosti. — 28 K. Tůma, Všeobecné hlasování. — 29. El. Krásnohorská, Ženská otázka česká. — 30. Slavnosť na Lipanech. — 31. Pojišťujme se! — 32. El. Krásnohorská, Ústřední Matice školská. — 33. České dítko a německý jazyk. — 34. J. J. Benešovský-Veselý, Jan Hus. — 35. Karel Adámek, O živnostenském řádu. — 36. Pryč s kořalkou! — 37. Úvahy národohospodářské. — 38. Er. Legouvé, Žena ve Francii. — 39. Jeronym Savonarola. — 40. P. Březnovský, Upomínky ze Sibiře.

Všech 40 čísel obdrží franko, kdo pošle 6 zl. s adresou
České knihkupectví a antikvariát (Dr. Frant. Bačkovský) v Praze
(Žitná ul., č. 55 n.)

Líčil dále jeho novinářský boj proti družstvu a doložil konečně, že dle §§. 3., 6. a 1. spolkových stanov dr. Bačkovský dále členem družstva býti nemůže, i navrhl, aby byl z družstva vyloučen. K slovu se hlásili četní řečníci, kteří různé přitěžující okolnosti uváděli, i vyloučila valná hromada jednohlasně dra. Fr. Bačkovského, spisovatele a knihkupce v Praze, z družstva „Vlasť" a nařídila výboru, aby na něm žádal satisfakci za urážky a nepravdy, jichž se v četných listech proti družstvu dopustil.

K volbám bylo zasláno 8 volebních listin, jež předseda veřejně otevřel a skrutátorům, za něž zvolil říd. učitele V. Špačka a kooperatora Frant. Žáka, k sečtení odevzdal.

Redaktor Tom. Škrdle navrhl za předsedu dra. Horského, jenž byl aklamací jednohlasně zvolen. Dr. Rud. Horský volbu přijal a za ni valné hromadě poděkoval. Při volbě výboru žádal P. Jos. Šimon, kaplan z Dobřichovic, aby se volilo tajně, hlasovacími lístky. Jelikož byla jeho žádosť dle § 14. oprávněna, vykonána byla volba hlasovacími lístky. Kandidáti výboru byli velikou většinou zvoleni; kandidát páně Šimonův dostal 3 hlasy. K dotazu předsedy všickni zvolení volbu přijali.

Odstupujícímu členu výboru, P. Jos. Svobodovi Soc. Jesu, jenž byl valné hromadě přítomen, učinila valná hromada k návrhu řídícího učitele V. Špačka, hlučnou ovaci, děkujíc mu tak za jeho zdárnou činnosť ve výboru.

Při volných návrzích četl předseda nejprve návrhy písemně zaslané, při čemž pominul návrhy od těch členů, kteří nemají dosud nic splaceno, nebo dle § 5. stanov „práv svých nabývá člen splacením prvé části vkladu". Kdo nic nesplatil, nemůže návrhy zasýlati.

Církevní kněz diecése brněnské, Frant. Ehrmann ve Frintaneu ve Vídni, žádá, aby družstvo „Vlasť" ke každému číslu „Vlasti" přidávalo létací lístky na poučenou lidu o polit. právech a povinnostech. Ale dle § 1. stanov politika se z činnosti družstva vylučuje, a proto valná hromada nemohla o návrhu jednati.

Václav Kotrch, kooperator v Roudnici, navrhuje, aby valná hromada vyzvala členstvo, by zapisovalo v katalogu kleri také členství „Vlasti".

Biskupský vikar. sekretář, Tom. Střebský, děkan z Mikulovic, upozorňuje, že je to právo konsistoří, i usnáší se valná hromada, požádati vys. důst. konsistoře, aby to dovolily. Do druhého návrhu Kotrchova, zříditi katolický střední ústav, valná hromada pouštěti se nemůže.

Vojtěch Kameš, farář v Chřenovicích, navrhuje, aby družstvo postavilo † básníku Vojt. Pakostovi pomník. Valná hromada se usnáší, aby vypsány byly na pomník Pakostův veřejné sbírky, a co se nedostane, aby doplatilo družstvo. Provedení odkazuje se výboru. Za to byl ponechán in suspenso — až bude-li to později možno — návrh Kamešův, aby se udělovaly předplatitelům „Děl. Novin“ z kruhů dělnických premie.

Zvláštní a milý dopis zaslal družstvu bývalý starosta, Frà Josef Mergl, farář z Volfartic, a omluvenku, že do schůze přijíti nemůže, dr. František Xav. Kryštůfek, děkan theologické fakulty.

K slovu se hlásil koop. Jos. Špachta a navrhoval, aby se počet výborů družstva rozmnožil o několik členů. Pronášejí prý se na venku nelibé hlasy, že celý závod spočívá v 7 rukou. Velice zdatně hájil výbor P. Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. Redaktor Tom. Škrdle prohlásil, že je tento návrh nepraktický, poněvadž čím více je ve výboru rozumování, tím méně plodné práce že se vykoná, ale dodal, že z oportunity pro návrh bude hlasovati. Při hlasování byl návrh všemi hlasy proti osmi zamítnut. Z výboru hlasovali pro návrh Špachtův: P. Fr. Fil. Konečný, Ord. Praed., Frant. Pohunek, Tom. Škrdle a starosta se rovněž pro návrh prohlásil.

Na to žádal o slovo red. „Vlasti“, Tom. Škrdle, a opakoval návrhy již v „Čechu“ uveřejněné. Žádal, aby bylo vypsáno každý rok cestovné stipendium. Proti se postavil P. Fr. Filip Konečný a návrh padl. Žádal, aby byl vypsán konkurs na povídky. Valná hromada k tomu svolila. Ke konci odůvodňoval, aby mu dovoleno bylo přidati ob jedno číslo k dosavadnímu objemu „Vlasti“ půl archu tisku. Starosta dr. Rud. Horský opíral se tomuto návrhu, rovněž i P. Josef Šimon, kaplan z Dobřichovic, a jiní. Pro mluvili Fr. Žák, koop. na Vinohradech, V. Špaček, řídící učitel z Košátek, Josef Flekáček, učitel v Žižkově. Obě strany vešly v dlouhý a ostrý řečnický zápas. Valná hromada při hlasování návrh redaktora „Vlasti“ přijala.

P. Jos. Šimon dává návrh, aby příští valná hromada konala se v Praze, někde ve větších a přístupnějších místnostech, což po některých námitkách a vysvětleních přijato tuším jednohlasně.

Buďtež dávány zprávy o družstvu do „Večerních Novin“ — přijímá se, a p. starosta se uvolil do „V. N.“ je zasýlati.

Jednatel družstva P. Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. navrhoval, aby se drobné písmo (petit) ve „Vlasti“ při kritikách zrušilo. Tomu se opíral redaktor „Vlasti“, řka, že by mu tím valná hromada více místa ubrala než mu právě přidala. Návrh P. Fr. Fil. Konečného byl zamítnut.

Spolku sv. Methoděje ve Vídni udělila valná hromada k návrhu Tom. Škrdle pro rok 1893. zase 50 zl.

Ku konci povstal starosta družstva a provolal Jeho Svatosti papeži Lvu XIII., Jeho Veličenstvu a našim nejdůst. pánům biskupům sláva, což přítomní třikráte opakovali.

Při výborové schůzi, ihned na to konané, zvolen byl za místopředsedu K. Ulrich, rytíř Božího hrobu a c. k. pošt. oficial v Praze, a za jednatele P. Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Z národního divadla.

Zasi tří set sedmdesáti indických dramat zachovaných nejpozoruhodnější jest „Mricchakatikâ“ — „Hliněný vozíček“, — připisovaný králi Sudrakovi. Alespoň proslov jmenuje Sudraku autorem a na výsosť jej chválí. Dramaticky jest účinnějším nežli známá Kalidasova „Šakuntala“. Po hezkých řadách století dostalo se toto drama, dle rekyně své pojmenováno „Vasantasena“, na moderní jeviště evropských divadel a též do Prahy: nejdříve do německého, pak do našeho národního divadla.

Drama krále Sudraky rozčástěno jest v deset jednání, z nichž některá jsou velmi krátká, tak že kus celkem nikterak není dlouhatánský. Moderní zpracování ovšem sloučilo jednotlivé akty: podáme obsah dle původního znění. Podotýkáme, že v div. zpracování mnoho vynecháno a přeměněno. Tak ku př. celé zde uvedené III., IV. a V. dějství se vynechává; Čarvilaka, choť Čarudatova, otrok Sthavaraka, matka Vasantaseny vůbec nevystupují. Proto mnohá věc ostává diváku záhadnou a nejasnou, n. př. celá bytosť Vasantaseny, čím byla dříve a čím jest, že Čarudata jest ženat a choť jeho živa, jak se stal omyl s vozy, když jeli do sadů a jiné věci.

I. dějství. Samsthânaka, surový a drzý nadutec, svak krále, pronásleduje před ním prchající Vasantasenu. Je šero, a Vasantasena šťastně dostala se do Čarudatova domu, kdež líčí věc tak, jako by byla jen pro drahocenné šperky pronásledována. Čarudata, z kasty bramínů, unesen je celým zjevem jejím, ale že upadl právě do citelné chudoby a nouze, neodváží se pomýšleti na lásku její; vezme nádherný šperk do opatrování a doprovodí se svým přítelem Maytreyou Vasantasenu domů.

II. dějství. Přišedší domu Vasantasena svěří se své komorné Madanice, jaký dojem na ni učinil Čarudata a že jej miluje. Na ulici nastane veliký poplach. Slon Vasantasenin zuří strašlivě; byl by málem zabil jakéhos mnicha, kdyby mu Vasantasenin sluha nebyl život zachránil. Z vděčnosti hodil mu kdosi ze zástupu vonné roucho, jasmínem páchnoucí. Sluha zvěstoval své velitelce případ, a že bylo jméno Čarudatovo na rouchu vyšito poznává Vasantasena, kdo jest jeho majitelem.

III. Čarudata svěřil příteli Maitreyovi zlatou skřínku se stkvosty Vasantaseninými. Když tvrdě spí, přichází bramín Čarvilaka, jenž si chce vzíti Madaniku; ale že nemá peněz, usmyslí si, že někde něco odcizí. Vloupá se a vezme skřínku se stkvosty, náležející Vasantaseně. Brzy po jeho útěku se skřínka pohřešuje. Čarudata klesá do mdlob; snášel by chudobu svou zmužile dále, ale hrozí se myšlénky, že by mohl býti považován za zloděje. Choť jeho má po matce šňůru perel, jedinou to věc, jež jim zbývá: rozhodne se, dáti ji Vasantaseně v náhradu za ukradenou skřínku.

IV. Vasantasena zamítá královské dary Samsthanakovy a vůz pro ni poslaný vrací se s nepořízenou. Čarvilaka přichází do zahrady, aby vykoupil Madaniku. Této zdá se šperk býti známým; velitelka její ovšem jej hned poznává. Přijímá šperk a daruje Madanice svobodu. Sotva že se zasnoubí, stane se veliká politická událosť: zatknou jistého pastýře Aryaku, jenž dle proroctví měl svrhnouti panujícího krále. Zatím dostavil se Maitreya a líče osud Čarudatův, odevzdává Vasantaseně perlovou šňůru.

V. Maitreya odebral se k Čarudatovi a s velikou nevolí mu vykládá, že Vasantasena perly přijala. V zápětí za ním přichází sama, vyznávají si lásku; zároveň dovídá se o skřínce se šperky.

VI. Než opustí Vasantasena dům, přijde chlapec Čarudatův a zle si naříká, že synáček sousedův má zlatý vozíček a on pouze hliněný. Vasantasena k slzím dojatá dává mu do hliněného vozíčku veškeré své nádherné stkvosty, aby si koupil zlatý. Od této nepatrné episody má jméno celé drama. Zatím na ulici je zácpa povozů, z nichž jeden čeká na Vasantasenu, aby ji dovezl do zahrad Pušpakaranda, kde se má sejíti s Čarudatou. Vasantasena omylem vstoupí do vozu svaka králova, a současně z vězení osvobozený Aryaka prchá, jsa pronásledován, a vrhá se do povozu, určeného Vasantaseně.

VII. Čarudata čeká se svým přítelem v zahradách Vasantasenu. Konečně přijede očekávaný vůz, ale místo ní přijíždí Aryaka. Čarudata jej hned poznává, vyprosťuje jej z pout a pomáhá mu k dalšímu útěku.

VIII. Zuřivý Samsthanaka, jenž nemůže zapomenouti na Vasantasenu, čeká na svůj vůz, aby jel zpět do města. Konečně přijede — a osudný omyl přivádí mu Vasantasenu do rukou. Klekne před ní a mluví k ní slova nejvášnivější lásky, ale ona jej opět rozhodně zamítá. Tu vzteklý Samsthanaka rdousí ji tak dlouho, až klesá jako mrtvá. Přikryje ji listím a prchá, aby Čarudatu z vraždy obvinil. Zatím přichází budhistický žebrák Cramanaka, a oděv, jejž si byl právě vypral, rozestřel na listy. Ozve se odtud slabé vzdychání; Cramanaka pozná Vasantasenu: vykoupilať jej kdysi za 10 zlaťáků. Vzkřísí ji a zatím jí opatří útulek v blízkém ženském klášteře budhistickém.

IX. dějství odehrává se v soudní síni. Samsthanaka vznáší na Čarudatu žalobu z vraždy. Nalezl mrtvolu Vasantaseninu ve svých sadech; matka zavražděné nepopírá, že Čarudata a Vasantasena se milovali. Přicházející Maitreya chce dáti zpět šperky, jež Vasantasena dala chlapci do hliněného vozíku; než tak učiní, vypukne mezi ním a Samsthanakou hádka a rvačka, při níž vypadnou Maitreyovi všechny stkvosty Vasantaseniny. Čarudata nemůže popříti, že nejsou její; vzdává se obrany — vše svědčí proti němu; je odsouzen k smrti.

X. Čarudatu vedou na popravu; loučí se se svým synáčkem Rohasenou. Uprchlý otrok Sthavaraka, očitý svědek, jak Samsthanaka Vasantasenu zardousil, hlasitě a veřejně obviňuje svého pána, ale nikdo mu nevěří. Kat již tasí meč. V tom přikvapí prostovlasá Vasantasena a obejme Čarudatu, poděšený Samsthanaka prchá. Zatím vykonán byl státní převrat; král sesazen, Aryaka panuje; ku přímluvě Čarudatově dostává bídný svak králův milosť a Vasantasena stává se chotí Čarudatovou a členem královské rodiny.

Děj, zauzlení, mluva i povahy jednajících osob, vše vyrůstá z poměrů ryze indických, a že drama vyniká velikou živostí a scénami, v nichž humor s tragikou, ideálnosť s realismem pestře se střídají, nechybí kritiků, kteří je přímo s nesmrtelnými díly Shakespeara porovnávají. Prastarý tento výtvor poesie Indů těšil se i u nás oblibě a porozumění.

Přihlédneme-li stručně ku statistice her v roce právě minulém (od 15. pros. 1891. do 15. pros. 1892.), uvidíme, že dávány celkem sto čtyřikráte původní hry, a to následující: V studni, Tajemství, Strak. dudák, Prodaná nevěsta, Kolébka, Ženichové, Cesty veřejného mínění, Dalibor, Viola, Směry života, Primator, Lejla, Libuše, Jindřich Urban, Dítě tábora, Noc na Karlštejně, Jakobín, Škola mravovědy — Věštba Komenského, Pražský žid, Pietro Aretino, Smiřičtí, Výrava, Námluvy Pelopovy, Nevěsta husitská, Zvíkovský rarášek, Paní mincmistrová, Služebník svého

pána, Trojí políbení, Vodní družstvo, Zkouška státníkova, Noc Šimona a Judy, Hadrián z Římsu, Jedenácté přikázání, Na Valdštejnské šachtě. Novinek vůbec dáváno za ten rok dvacet šest, z nichž byly původní opery: Viola, Dítě tábora, Noc Šimona a Judy, pak „Requiem“ Dvořákovo; činohry: Směry života, Jindřich Urban, Na Valdštejnské šachtě; mimo to Pietro Aretino, komedie, Skola mravovědy a Věštba Komenského, hry příležitostné, a dram. báseň Trojí políbení.

Baletu věnováno 60 představení, z nichž jedenačtyřicetkráte hrána „Královna loutek“, půl večera zaujímající: balet celovečeruí byl tentokráte bílou vranou; ovšem v kusech výpravných náležel mu lví podíl.

Nejpozoruhodnější událostí loňského roku pro české umění významnou jest ovšem pohostinské vystoupení nár. divadla ve dnech 2—19. června ve Vídni, kdež došlo, jak známo, obecného uznání a nadšené chvály i od kritiky, nám až dosud úplně nepřátelské. **Josef Flekáček.**

UMĚNÍ.

Společnosť pro křesťanské umění. Důležitosť katolických sjezdů, které se v Německu tak okázale konají, uznává se ode všech věrně smýšlejících katolíků. Sjezdy ty mají příznivý vliv na smýšlení, cítění a vůbec na celý duševní život katolíků.

Také loňský sjezd (39.) v Mohuči konaný nezůstal bez následků. Bylať na něm přijata resoluce, v níž doporučuje se zřízení „Společnosti pro křesťanské umění“. Právem opřeli se někteří řečníci na sjezdu t. zv. modernímu umění, které v široké vrstvy lidu vnáší materialismus. Umění, jež tříbiti by mělo vkus, jež buditi má ideály, propaguje materialistické názory, budí smyslnosť.

Cudnosti, jež obrazům starých mistrů byla zvláštní, ustupovati jest nyní drzé nestoudnosti. Velká část umělců nynější doby oddána jest kultu masa. Prohlédněme si jen umělecké sbírky, obrazárny, výstavy (pražskou r. 1891. až na nepatrné vyjímky k těmto nečítáme), illustrované časopisy, a pravda slov našich se potvrdí. Ve všech těch obrazárnách, výstavách a časopisech věnováno jest velké procento obrazů výtvorům, jež jsou pro svou lascivnosť mravnosti na úkor.

Katolický sjezd v Mohuči uznávaje zhoubnou působnosť materialistického směru v umění a chtěje postaviti hráz působení tomu, pojal myšlénku, že zřízen býti má spolek, jehož účelem jest, soustřediti všechny umělce, kteří holdují směru křesťanskému v umění, a šířiti výtvory jejich mezi lid. Myšlénka ta již jest uskutečněna. Komité sestávající ze sedmi umělců a kněží vypracovalo stanovy, z nichž vyjímáme:

Společnosť pro křesťanské umění v Německu má za účel pěstovati umění v duchu křesťanském a buditi pro ně zájem v obecenstvu. Společnosť vydává každého roku uměleckou mapu o šesti obrazích, reprodukci to prací jen těch umělců, kteří jsou členy spolku. Členové platí 10 marek ročně a dostanou mapu zdarma. Prvním předsedou společnosti jest svob. pán Hertling, druhým známý sochař mnichovský J. Busch V.

Monsignor Josef Wilpert, slovutný archaeolog v družině „otce křesťanské archaeologie“, Rossiho, spojiv se s výtečným učencem Horácem Marucchim a fotografem Danesim, vydal velikou sbírku obrazů starobylých hřbitovů křesťanských v Římě, celé „Album“, čítající přes 100 listů tak velikých rozměrů, jak u fotografií jen velmi zřídka vídáváme. Celé „Album“ posláno bude na světovou výstavu do Chicaga. Provedení fotografických obrazů je tak věrné, že se divákovi zdá, jako by byl skutečně v katakombách a pohřebištích; vidí před očima svýma dějiny umění křesťanského v prvých čtyřech stoletích Církve Kristovy. Počíná pozorovati nejstarší pomníky pompejského slohu z prvního století, jak jsou zvláště na hřbitově Fláviů a jinde; pak vidí rozvoj symbolismu století II. a IV. s různými typy „dobrého pastýře“ s obrazy „křtu“ „eucharistie“ a jinými

episodami biblických cyklů St. a N. zákona. Pak jsou zde nejdávnější obrazy Marie Panny z katakomb, ze hřbitova „Priscilla“ až do éry Konstantinovy; a tak podáno tu postupem vše, co katakomby skrývají vzácného a drahocenného. Horác Marucchi provází obrazy historickým i uměleckým výkladem. Dílo to, jediné a první svého druhu, dojde zajisté náležitého povšimnutí na světové výstavě a snaha vldůst. Mons. Wilperta, spojená s nesmírnými oběťmi i náležitého ocenění.

Paolo.

Křesťanské umění v Anglii. Vážně se pomýšlí v Londýně na výstavu křesťanského umění, která by snad r 1894. byla zahájena. Otcem myšlénky jest nástupce Manningův kardinál Vaughan, který svolal přátely křesťanského umění do své residence, kdež mluvil ve prospěch výstavy Mr. Charles T. Gatty. Výstava má pojati všechny odbory křesťanského umění a skýtati obraz historického vývoje křesťanského umění dle dob se zvláštním zřetelem k Anglii. Ve výborné řeči poukazoval pan Gatty, že podobným podnikem vyvrátí se nejlépe pomluvy některých profesorů umění na akademiích londýnských a anglických. „Můra středověku“ (jak prý v začáteční přednášce pravil Mr. Hodyson) se ukáže v pravé podobě. Očekává se od výstavy i vzpružení katolického ducha. Výbornou řeč končil Mr. Gatty: „Křesťanství učinilo mnoho pro umění, nechť učiní umění aspoň něco pro křesťanství.“ + 1.

Method, časopis věnovaný umění křesťanskému, má dle výkazu ve 12. čísle z r. 1892. uveřejněného, toliko 362 předplatitelů, a to v Čechách 359, na Moravě 101, ve Slezsku 4, jinde 8. To je věru špatná odměna pro snaživého, dovedného a obětavého redaktora, Msgr. Ferd. Lehnera. I budeme si „Methoda“ bedlivě všímati a jej fedrovati, abychom mu k hojnému rozšíření dopomohli.

LITERATURA.

Anglická.

Klínové písmo. Dnes může směle se říci, že Faraonové a Nabuchodonosorové povstávají ze svých tisíciletých hrobů před soud moderních vědatorů jako svědci pravdy křesťanské, zaslíbené již ve starém věku. Nedávno podal jsem v „Čechu“ zprávu, jež mezi archeology dělá nemalou sensaci o odkrytí někdejšího, pískem zasypaného města Heliopolu, Říma to egyptských kněží a sídla velekněze. Bible praví, že Farao dal Josefu egyptskému za manželku dceru jednoho velekněze, při čemž jsem vyslovil naději, že snad se podaří nalézti hrob Faraona, jenž na hrdlo Spasitele Egypta vložil zlatý řetěz.

Nemine týdne, aby listy nepřinášely nových zpráv o důležitých odkrytích buď z pískových katakomb egyptských, anebo ze ssutin babylonských.

A opět jest k zaznamenání odkrytí nové! Komitét Angličanů for Explor. Palest.“ v Londýně právě uveřejňuje od majora Condera translace klínových tabulek, nalezených r. 1887. v Amarně, a to od jakés egyptské selské ženy na nilskem ostrůvku na polovičné cestě mezi někdejšími Theby a Memfisem. Jest jich 320, na nichž nalezají se listy psané od Amenoplysa III. a IV., králů to, jak na tabulkách udáno: Babylonu, Assyrie, Armenie, Asie menší, Syrie a Palestiny, a znějící faraonu egyptskému. Datum listů těch major Conder klade do 1480. roku před Kristem.

Petr Kopal.

Francouzská.

Du Caucase au Golfe Persique à travers l' Arménie, le Kurdistan et la Mésopotamie 1888—1889, par P. Müler-Simonis. Rélation suivie de Notices sur la Géographie et l' Histoire Ancienne de l' Arménie et les Inscriptions Cunéiformes du Bassin de Van par H. Hyvernat. Paris et Lyon, Delhomme et Briguet éditeurs, 1892. Un volume in 4°, stran VIII—628. Cena 35 franků.

Vláda francouzská vyslala do Arménie, Kurdistanu a Mesopotamie učeného Hyvernata, aby konal bádání o klínových nápisech; za týmž účelem vypravilo tam Elsasko-Lotarinsko Müllera-Simonise; oba ti mužové konali cestu společně.

Hyvernat je známý orientalista, autor výtečných prací v oboru koptické paleografie, v jazyce syrském a historii Syrie výtečně sběhlý. Plný rok věnovali oba učenci pilným předběžným studiím veškeré literatury cestopisné, k jejich pouti se nesoucí. Vyzbrojení rozsáhlými vědomostmi, oba vysoce nadaní, plni odvahy a ohnivé vůle, podnikli cestu a líčí ji způsobem uchvacujícím. Věda, dějiny, poesie i román vane jejich dílem, jež má veškeré cenné a vzácné vlastnosti dokonalého cestopisu. Kniha skládá se ze dvou částí: líčí cesty Kavkazem k Perskému zálivu Armenií, Kurdistanem a Mesopotamií, a podává zprávy o země- a dějepisu staré Armenie a klínovitých nápisech pánve Vanské. (Van, hl. město stejnojmenného vilajetu turecké Armenie při solnatém jezeru Vanském, přes 33 tis. ob., od Semiramidy prý založené.)

Cestovatelé navštívili Zakavkazsko, Kutaïs (na dráze Poti-Tiflis, 12 tis. obyv.), Tiflis (sídlo ruského kavkazs místodržitelství, přes sto tis ob), část Kavkazu až ku Vladikavkazu (rus. pevnosť na Tereku, 21 tis ob.), jezero Sevanga, Erivan, hl. město stejnojm. ruského okršku na vysočině arménské, 1100 m. nad hladinou mořskou (15 tis. ob.). V Persii Djulfu. Khoi (karavanní stanice mezi Tebrizem a Erzerumem, 20 tis ob), Khosrâvu, Urmiah (25 tis. ob.), veliké jeho solné jezero, údolí Velikého Zabu (přítoku Tigridu), Bachekalah a pánev Vanskou, kdež, ve Vanu, je zatkli Turci jako vyzvědače a věznili je po šest neděl; zakusili mnoho soužení a teprve po zakročení ruského konsula byli propuštěni. Toto bezděčné zdržení však právě mnoho jejich vědeckým výzkumům prospělo; popisují živě a podrobně jezero i město, jeho okolí a sady, obyčeje a mravy lidu, podnebí atd. Z Vanu putovali do Kurdistanu, kdež navštívili hl město Bitlis (12 tis ob.); odtud ubírali se údolím Tigridu za ustavičných svízelů a lijáků až ku pramenům Djezirehu; po čtyřdenní plavbě stihli Mossul (na Tigridu, u zřícenin Ninive, (40 tis. ob); v Mesopotamii přišli do vesnice Khorsabadu (veleznámé vykopáváním starožitností Ninivských, jež tu řídili Place a Pavel Botta, franc. archaeolog († 1/4 1878), Nimrud, kdež starožitnickými objevy se proslavil Angličan Layard; Kalaat-Sarkat, Bagdad, ruiny Babylonu, Bassorah; pak plavili se po moři do Indie; cestopis končí příjezdem k zálivu Perskému.

Jak krásně vše psáno! Učenci překročili nesmírné hory a rozsáhlé poušti, tu byli úplně bez vody, tam zase dýchali jedovaté výpary bažin; ze sněhu, ledu a zimy ocitli se v děsném a nesnesitelném horku. Cesty vedly je přes propasti, jindy zase prachem, blátem, často vytřásli se na primitivním vozíku, až bolestí křičel každý nerv; k tomu přidaly se hrozby a nestydaté požadavky nevěrných průvodčí, vozků, vydírání krčmářů a hotelierů, nebezpečí od lupičů a zdržování a rozličné obtíže, jež činili úřadové vojenští a občanští, a tisícerá nepohodlí, o nichž kniha obšírně vypravuje.

Část tato zajímavá jest pro každého vzdělance; druhá, Hyvernatem zpracovaná, má ovšem největší cenu pro učené Assyorology. Spisu přidán jest abecední seznam, souhrn pokynů těm, kdož chtějí cestovati na východě a seznam všech téměř cestopisů, jinými autory o těch zemích vydaných.

Kniha ozdobena jest krásnými obrazy a mapami, celek je pravá ozdoba literatury cestopisné.

Mademoiselle Sous-Pliocéne, par Charles d' Héricault. Paris et Lyon, Délhomme & Briguet, 1892. Cena 3 franky.

Obsah duchaplné novelly jest následující: Doktor Luminard je zednář prvního stupně; je předsedou klubu átheistů. Je vdovec a jedinou dceru svou Kamillu vychovává v názorech, jaké má sám. Slečna Kamilla je nevěrec, „ženský filosof“, do evoluční theorie všecka zabraná. Kouzlům pravé lásky však nedovede vzdorovati žádné ženské srdce, byť i nevěrou prosáklé. Na štěstí ocitne se Kamille v cestu života šlechetný člověk, důstojník Robert Le Loup, muž vědecky vzdělaný a katolík odhodlaný — dospěl poznání teprve po mnohých a trpkých zkušenostech a bouřích života. Představme si, do jakého sporu dostane se dcera s otcem, jak ten nenávidí milence jejího! V líčení poměru toho vrcholí povídka. Láska k šlechetnému muži činí pravé divy: nevěrecká Kamilla pozná jiný svět. Mezi Luminardem a Robertem opakují se stále prudké a bouřlivé výstupy. Tu pojednou naleznou Luminarda zastřeleného — byla spáchána vražda Veškeré okolnosti zdají se zřejmě svědčiti proti Robertovi: i sama Kamilla považuje jej za vraha. Ale pravý vrah byl prozrazen a vypátrán. Zavražděný měl sluhu, rovněž člena lože zednářské, svého vychovance, z něhož učinil úplného neznaboha, naplnil jej falešnou ctižádostí, jednal s ním však jako despota s otrokem; ze msty jej sluha úkladně zastřelil. Trpké neštěstí Kamillino končí sňatkem s Robertem, s nímž — úplně změněna — žije v klidu a štěstí. Povídka jest velice cenná, poněvadž v nemnohé příčině věrně podává obraz moderní společnosti francouzské.

Polská.

Posmrtné básně velikého básníka katolíka Bohdana Załeského. S jakousi ušlechtilou a přece i bolestnou závistí pohlížíme na bratry Poláky, protože mezi množstvím jejich největších básníků našel by se sotva jeden, jenž by byl povznesl se nad „římské předsudky“ a starý křesťanský zvyk. Povznášeli se sice vysoko, až k nejvyšším sférám, k jakým kdy duch básnický povznésti se mohl, avšak až nad tu víru otců a jejich mrav až dosud se nepovznesli — leda některý ten strnádek a strakapounek novější, jenž básnické peruti koupe si v bahně brutálního naturalismu a pessimismu. My v Čechách v příčině té zvykli jsme již takové skromnosti, že jsme rádi, když básníci naši do církve zrovna právě — nebijí. Koho takořka povinností jest, zabývati se často literaturou Zolovskou, jež zaplavuje již celý německý a po něm částečně i slovanský svět, ten s radostí sáhne po dvou svazečkách básní, jež na světlo Boží vyšly teprv po smrti Bohdana Załeského, pěvce ukrajinského „s sivou bradou v pas“, a tomu četba v nich bude lékem, bude osvěžením srdce. Zdá se, jakoby Mickièvičův slavík klokotal z hrobu. Jako tatranské šarotky ze sněhu, tak i básně tyto vyrostly ze srdce starce, jehož hlava pokryta byla sněhem stáří; a jak rozkošná vůně dýše z těch květův zimy! Tu je vůně i krása prvosenky a zvuk a zvonek pěvcův jarních skřivánka i slavíka.

„Za młodu już mnie rannym ptaszkiem zwano“

pěje poeta o sobě. Mickiewicz nazval Bohdana Załeského nejvyšším z poetův slovanských. Jiní básníci brali si za vzor Goetha a Byrona, ale Załeski od počátku až do pozdního věku zůstal tím, jakým vyšel z „chaty ve futoře na ukrajinské stepé“ Tu přednosť přiznávají Poláci Załeskému, že je ze všech pěvců nejmelodičtější, že je to Chopin mezi pěvci. V písních jeho zobrazuje se jeho dlouholetý život tulácký, vyhnance, všecko to lkání a stesky po vlasti — řine z nich krev a slzy. Ve sbírce této proplétá se lyrika s poesií popisnou, jsou v nich mnohé myšlénky, jež pučely v mládí v srdci a jaksi se zarazily, a uzrály teprv k stáru. Jsou to antifony mladíka k žalmům, jež dozpíval teprv jako stařec. Jsou v nich též dumy ukrajinské, vzpomínky na své druhy, jejichž mohyly po všem světě jsou roztroušeny. A skoro ve všech jeví se pěvec útěchu všecku hledající v Bohu:

Domimo smutków moich śpiewać musze,
Bom się urodził na piewcę, bo w ciele
Wątłem piesnianą Bog uwięzil dusze:
Pokutującą za pokolení wiele.

U Zaleského marně bysi hledal byronovský světobol, tu až k zoufalství stupňovanou rozervanosť. U něho všecken bol vyznívá v durakordy důvěry v Boha:

Wiarą, miłoscią, nadzieją od młodu
Rosłem i z niemi v sercu się starzałem,
Tego dziedzictwa rodu i narodu
Jako źrenicy oka strzegłem w žičiu całem
I teraz kiedy odleciec mam z świata
Znicz we mnie polski po staremu pała.
— — — — — — — — — — —
Starzec wpól martwy u wieczności progu
Modlitwą jeno wnętrzną śpiewa Bogu.

V jeho pokorném, Bohu a Bohorodici oddaném srdci, burácí hněv proti nedověrcům:

Oburącz, Panie, trzymam się pokory,
Do bojowania ze światem nieskory,
Żyję mądrością Twoją i bojaźnią,
Tulę do kolan wiary serce chore
Ale mnie głosy niedowiarków drażnią,
Czasem od gniewu aż lice mi gore.

Líce planou hněvem proti nevěře v tomto synu ukrajinské stepi, z níž odnesl si katolickou pravověrnosť do vyhnanství. Víra ta byla mu štítem a těchou ve všech protivenstvích a pokušeních u vyhnanství. V lomozném životě pařížském stále ho zahříval svatý oheň víry a lásky k vlasti.

Załeski sní o veliké unii veleduchův slovanských. Dumky jeho působily velmi vydatně na Tarasa Szewczenku. Duch jeho pojí Rus s Polskou:

Aby od nowić sojusz ścisły
Piosuki z nad Dniepru piać u Wisły...

Duchem věštícím předvídá:

przyjdzie — przyjdzie Bojan trzeci,
Jak ów zamierzchłych gdzieś stuleci,
Rozumny, wieszczy a słowiczy,
Który, gdy pułki strasznej dziczy
W Turańskie swoje stepy runą,
Gęśl Bojanową, złotostruną,
Nastroi znovu....

Největšímu malíři polskému do Krakova posýlá pozdrav, vyzývaje ho, aby věrným a nezlomným zůstal u víře:

Sejmy, zbory, słynne boje...
Ja cię kocham mistrzu Janie
Za to matki ukochanie
I synowskie hołdy twoje.

Prawowiernyś Mistrzu młody!
Skarga, Kanty, Jan, łaskawi
To i Bóg coś dla nich sprawi
Ujrzysz bodaj święte gody!

Ale trwaj niezłomny w wierze
W złotodajnej ryj się rudzie
Stwarzaj! maluj cud po cudzie!
Arcydzieła — to pacierze.

I na uvězněného kdys Ledochowského složil verše, jež byly mu útěchou nejkrásnější. Bohdan Załeski jaksi uzavírá Mickiewiczovu básnickou družinu.

Končím s vroucí touhou: Kéž by i národu českému Bůh vzbudil Bohdana Zaleského, neboť co pěl o své drahé vlasti, to plnou měrou platí i o vlasti naší:

Ziemia sławna — bojowisko od wieków człowiecze
Ściśnij w garści — to krwią zapachnie i łzami pociecze.

Petr Kopal.

Przegląd polski. Rok dwadziesty siódmy. Tom. 107. Nro 319. Kraków 1893. Redaktor: Dr. Jerzy Mycielski. Przeglądu polského vyšel právě sešit lednový. Zábavnou část zastupuje tu povídka Jana Łady: „O duszę!“ hned z počátku velice poutavá. Články poučné jsou pokračováním z minulých sešitů; je tu historická stať Dra Viktora Czermaka: „Szczęśliwy rok; dzieje wojny moskiewsko-polskiej z r. 1660.“, s článkem P. Górského: „Samorząd gmiwny v Galicyi, jego rozwój, stan obecnej i reforma“, a s pojednáním Pavła Smolikowského C. R. „Pierwszy zakon przez Polaków w Rzymie założony (1837—1844)“. K nim druží se časová úvaha „Po ankiecie kolejowej“, kterou píše prof. Dr. Iuliusz Leo, načež následují „Listy z Warszawy“, „Kronika literacka“ a „Przegląd politiczny.“ Celý sešit má 259 stran. (Ročně se předplácí na 12 sešitů 16 zl.) — Zajímavé a časové jsou v sešitě tom zvláště „dopisy z Varšavy“. Pan dopisovatel mluví v nich o školské otázce v ruském Polsku a o úvahách ruského časopisu „Svět“ na thema: „Można-li polská církev pravoslavná?“ O stavu školské otázky referuje pan dopisovatel na základě nejnovějšího „důvěrného cirkuláře jenerálního gubernátora varšavského k deseti gubernátorům království Polského“, jenž teprve před nedávnem uveřejněn byl, ač již 4. (16.) května m. r. byl vydán. „Oběžník“ ten jedná o vyučování náboženství na školách v království Polském. Až do r. 1864. bylo totiž kněžím katolickým v království Polském nejen dovoleno sv. náboženství ve školách národních vyučovati, nýbrž tito byli často i inspektory škol těch. Úkaz iugenheimský cára Alexandra II. ze dne 30 srpna (11. září) r. 1864. nezbavoval je vlastně též práva toho úplně, protože dáno to bylo na vůli obci, aby ta rozhodla, má-li náboženství ve školách obecných vyučovati kněz nebo učitel světský, tak jako zase reskriptem carovým, zaslaným náměstku království Polského, zaručeno bylo vyučování polských dětí v rodném jejich jazyku. Než tím právě, že obcím ponecháno rozhodnutí ve příčině volby učitele náboženství, dána moc politickým úřadům do rukou, že mohly na obce ve věci té činiti nátlak, zvláště když schválení volby té záviselo též od vůle „Direktoria školského“; a tak se opravdu stalo, že ještě téhož roku 1864. sotva 5% obecných škol mělo za učitele náboženství kněze. Potom pak proti výslovnému znění úkazu iugenheimského a přes reskript carův o užívání mateřského jazyka ve školách polských zaveden r. 1868. reskripty ministerskými do všech škol království Polského jazyk ruský, a r. 1870. a 1871. činěn i na katolické kněžstvo polské nátlak, aby toto v normálních školách vyučovalo náboženství jazykem ruským. Než kněžstvo vzepřelo se tomu, aby bylo nástrojem rusifikace, a tak se stalo, že tato pokra-

čovala bez kněží. Hlavní „zásluhu“ o to měl kurator varšavský Witte a hr. Berg. Nástupcem Witte-ovým stal se Apuchtin, jemuž vzdělání mládeže je věcí vedlejší a jenž za vlastní účel škol v království považuje rusifikaci polských dětí. Jak tyto při tom vyrůstají, je arci snadno pochopitelno, zvláště když světští učitelé jsou většinou pravoslavní. Smutné výsledky škol těch přiměly tudíž jenerálního gubernátora varšavského Hurka, že r. 1891. žádal vládu Petrohradskou o dovolení, aby náboženství ve školách národních vyučovali zase jen kněží. Za důvod uváděl hlavně hroznou demoralisaci mezi lidem se šířící a statistiku kriminální a doháněn byl k tomu ustavičným naléháním biskupův. Ve šťastné pořízení pak doufal hlavně z té příčiny, že věděl, jak petrohradská vláda co nejvíce se snaží o zachování a rozmnožování venkovských škol církevních, jež by stály výhradně pod dozorem duchovenstva a synodu, ač i to nebylo ho tajno, že pan Apuchtin užije, ač o jazykové otázce nebylo tam ani zmínky, všech možných prostředkův, aby to ne-li zamezil, tož aspoň paralisoval. A jenerál Hurko se nemýlil. Ve státní radě utvořily se totiž, jakmile Hurkovo podání tam došlo, dvě strany. Apuchtinův systém hájil hlavně ministr osvěty, starý Deljanov, tvrdě, že prý kněží zneužívají školy k agitacím politickým atd., kdežto obhájcem Hurkova návrhu byl sám ministr vnitra Durnovo, ba prý i sám Pobědonoscov a některá knížata. Hurko tedy zvítězil, neboť car slavnostně oznámil metropolitovi Kozlowskému, jenž tehdy s jinými biskupy dlel v Petrohradě, že dovoluje kněžím vyučovati sv. náboženství ve školách národních, ale že se naděje, že tito nezneužijí této nové přízně carovy.

To se stalo v květnu m. r., a nyní celé léto i celou jeseň čekala veřejnosť katolická na oznámení této carské vůle v úředním listě, tak že již vrchu počalo nabývati mínění, že Apuchtinův vliv je mocnějším u dvora, než sama vůle carova, a že tudíž celá ta záležitosť jest pochována. Než ku konci minulého roku přece došlo ku prohlášení carovy vůle, jenom že se to nestalo cestou zákonodární, nýbrž jenom cestou administrativní. „Důvěrný oběžník“, který již v květnu byl datován a od jener. gubernatora Hurka všem gubernatorům rozeslán, uveřejňuje onen rozkaz carův, že kněžím je dovoleno vyučovati ve školách národních sv. náboženství, ale dovolení to je s tak krutými spojeno podmínkami, že se provedení jeho stává holou nemožností, nehledíc k tomu, že podmínky tu stanovené přímo odporují úmluvě Ruska s papežskou stolicí. Praví se tam: 1. Každý farář nebo kaplan, jakmile se podjal ve škole vyučování náboženství, stává se ipso facto úředníkem ministerstva osvěty a jako takový nalézá se pod bezprostřední vládou kuratora školního okresu. Biskup pak nemá od té doby práva, aby takového faráře nebo kaplana přeložil z jedné fary na druhou, dříve než se byl dorozuměl a dohodl s kuratorem a s jenerálním gubernatorem! (NB. Dle poslední úmluvy ruské s Římem má každý biskup diecésní právo samostatně přesazovati administratory a kaplany a je povinen pouze jener. gubernatoru podati zprávu o učiněném přesazení) 2. Jener. gubernátor důrazně klade na srdce náčelníkům okresu a jejich pomocníkům, náčelníku zemské stráže, komisaři a okresnímu četníkovi, aby každý z nich nejméně dvakrát za rok osobně navštívil školu takovou, v níž kněz náboženství vyučuje, a rozepřádal s dětmi hovor za tím účelem, aby se dověděl, čemu kněz ten ve škole učí. 3 Nad to pak jsou gubernator, vice-gubernator, gubernialní žandarm a též náčelník zemské stráže povinni, aby bez udání dne školy takové navštívili a se přesvědčili o vlivu, jaký kněz na žáky má.

Tak se tedy vyjímá ten nový carský úkaz v garnituře gubernatorových policejních nařízení. Není to administrační nonsens? Je možno provedení tohoto carského nařízení, když se tu kněžstvo katolické dává pod dohlídku četnictva, ba, pod dohlídku samých žákův? Toť pravé paralysování nařízení carského, z čehož jen vidno, že Apuchtin zvítězil, a jen. gubernátor Hurko byl nucen ne-li zapříti docela své dítě, tož je zcela zpotvořené poslati do světa se svým vlastnoručním ověřením, jímž však vystavuje se — jak dopisovatel varšavský zcela správně dí — katolickému kněžstvu od vlády ruské nedůvěra taková, že by žádnému politickému zrádci, žádnému anarchistovi nebo socialistickému agitatorovi horší dána býti nemohla, a jímž diskreditujе se kněžstvo před vlastními farníky a žáky. A v tomto stavu nalezá se nyní školní otázka v království Polském. —

I druhý varšavský dopis neméně je zajímavý. Obírá se totiž úvahami petrohradského „Světa“ o možnosti zařízení polské církve pravoslavné. Celá ta úvaha „Světa“ je pouhým „fantastem“, jakož i „Novoje Vremja“ a „Moskevske Vjedomsti“ uznaly. Autor článků těch totiž odpovídaje si na otázku, je-li Rusku bližším ruský katolík papista nebo pravoslavný Polák, dospívá ovšem k mínění

že lepším by byl pro Rusko pravoslavný Polák; načež radí, aby se ustálo od snahy „odpolštění katolicismu“ a aby se raději pomýšlelo na „odkatoličení Polska“, mysle, že by to šlo zcela dobře, a že by to Rusku přineslo mnohý užitek. Ať prý se jen založí samostatná pravoslavná církev polská s metropolitou nebo s patriarchou v čele, 10 až 12 tisíc pravoslavných Poláků prý již beztoho ve Varšavě existuje (— což arci je fantasií —), jiní se brzy připojí, a tak stanou se renegati tito jádrem nové Polsky pravoslavné. Tak filosof ve „Světě“, jenž ovšem neví ničeho o tom, jak v praxi vše se má jináče, a nezná přesvědčení Poláků, jež vrcholí v tom, že jenom katolicismem zachovává se jejich polská národnosť. Jak mu bylo odpověděno, lze se snadno domysliti. J. Osecký.

Italská.

Leone XIII. Periodico mensile illustrato, cooperatore del Giubileo Episcopale del S. Padre. Napoli, Marchese 1893. Měsíčník věnovaný výhradně letošnímu jubileu Jeho Svatosti. Kdo bude chtíti sledovati veškeré slavnostní výjevy k vznešenému tomu jubileu se nesoucí, má zde původní pramen, na němž pracují výteční spisovatelé kněží i laici; illustrace jen zvýší cenu knihy, která nebude míti pouze cenu časovou, příležitostnou, nýbrž bude tvořiti zajímavý, i po mnohých letech vzácný příspěvek k historii papeže Lva XIII. a tedy i — což těsně spojeno jest — církve katolické v letech Jeho panování. Cena 2 liry ročně i s poštovní dopravou k nám je věru velice nepatrná.

Prinzivali Virginio: **Viaggiatori e Missionari nell Asia a tutto il secolo XVII. Torino, Erm. Loescher.** Promlouvaje o cestovatelích misionářích v Asii od 17. stol., vzdává výborný spisovatel nelíčenou chválu odsuzovanému „mnišství“. „Najdete mezi mnichy literáty, filosofy, theology, geometry, mechaniky, hudebníky, malíře, přírodozpytce atd.“, praví; „mnišství zachovalo nám poklady vědění Platonova, Demosthenova a Ciceronova. Misionářům měla by věda vzdávati uznání, jakéž jim právem náleží jako cestovatelům, výzkumcům a vynálezcům. Nejsou dosti oceněni, mnohý slovutný geograf, jenž z jejich podání čerpá, sotva jména jejich uvádí. Ovšem mnohý zase uznávaje zásluhy jejich o linguistiku, nezapomíná naznačiti jejich vynikající zásluhy o zeměpis a objevy v tomto oboru. Spisovatel studoval dvě léta v knihovně Propagandy a co odtud vynesl, je podivuhodné. Obrovského materiálu přibývalo mu, jak říkáme, pod rukama; a kdyby byl měl o každém misionáři uváděti jen poněkud obšírnější dáta biografická, byla by vzrostla práce do nekonečna.

Uvádí veliký počet zasloužilých mužů, z nichž největší část náležela k Jesuitům, Augustinům, Karmelitánům, Kapucínům, Františkánům a Dominikánům; rozepisuje se o zásluhách oněch řádů, jež rozptýlila revoluce neb utiskující je proudy politické. Spis. nazývá misionáře „vojskem, armádou“ a připomíná, že v práci této, hodné námahy a studií, bude pokračovati. Vedle Dahlmannova německého spisu „Die Sprachkunde und die Missionen“, P. Janem Perciballim do italštiny přeloženým, náleží spis tento k nejpozoruhodnějším studiím svého oboru.

Il Duello e la moralita nell esercito. Conferenze di Giuseppe Parodi, furiere maggiore nel 48 Fant. Avellino, Pergola 1892. Pojednání o souboji z péra vojáka jest jistě zajímavější, než kdyby autor jeho byl kdokoliv jiný. Josef Parodi, „vrchní furýr“ v 48. pěším pluku, konal o thematě tomto přednášky, jež nyní souborně v knížce vydal. S pravou bojechtivostí pouští se do svého úkolu, a to jakousi invokací, vzývaje nikoliv Musy, nýbrž „veškeré satyriky starého i nového světa, aby mu půjčili své blesky“, by mohl se vysloviti, jak je souboj nerozumný, posměchu a opovržení hodný. Prohlašuje jej za „akt barbarský“, odporující veškeré vzdělanosti a zákonům lidským i božským; rozepisuje se zvláště o souboji vojenském a udává několik prostředků, jak by jej bylo lze zameziti. Poněkud široce promlouvá o rozličných formách jeho, o jeho původu, o jeho historii ve středověku; rozepisuje se o „proslavených“ v dějinách soubojích a s učeností, jíž by mu i theologiae doctor upříti nemohl, cituje veškerá nařízení, jimiž jej zapovídá církev; pak rozvažuje o všech příčinách, proč se hází a přijímá rukavice vyzvání. Dokazuje jasně, že souboj jest naprosto nedostatečný, aby rozluštil tak řečenou „čestnou otázku“, pro niž nejvíce bývá podnikán; ba on, uváděje spoustu důkazů historických, mythologických, starých i novověkých, posvátných i světských, potírá vítězně utkvělou představu, že prý „souboj je důkazem odvahy“, a velmi logicky podotýká, že důkaz šlechetné povahy a znamenitého ducha podává ten, kdo dovede tytýž ztrpěti křivdu, vítěziti nad zlostí, zapomínati urážek a napodobovati tak Themistokla, Aristotela, So-

krata, Perikla, Catona a j. v., odvolává se též k přikázaním filosofie křesťanské, stvrzené Kristem, božským vzorem odpouštění a evangeliem, před nímž má úctu i nevěrec. Souboj jest nepřítel lidské společnosti, niče mnohé životy; je to výsměch veškeré mravnosti, neboť v souboji člověk vraždí neb těžce raní protivníka s chladnou myslí, s připravovanou, vypočítanou pomstou; mimo to prohlašuje věc samu za směšnou, „očekávati, že ostří meče nebo koule bambitky dá neomylnou odpověď, kdo měl pravdu a kdo ne.“ „Jaká v tom logika“, volá, „užívati za účelem domoci se spravedlnosti takových prostředků! Sotva že protivník krví zbrocen klesá, spěchá k němu, podává mu ruku, a smiřuje se s ním! Kdo má teď pravdu, urazitel nebo uražený? A což jestli klesá k zemi uražený, jaká v tom spravedlnosť?“

Spisovatel cituje trestní zákony různých států, souboje zapovídající a tresty, a ukazuje, jak dosud neměly skoro žádných účinků, poněvadž namnoze, alespoň ve vojště, se toto barbarství dosud mlčky trpí.

To jest asi stručně pověděná tresť spisku. Rádi bychom věděli, co asi by napsal týž spisovatel o válce, tomto ohromném souboji celých říší a národů?

Německá.

Bebel und sein Evangelium. Socialpolitische Studie von C. A. Ley. Zweite, gänzlich umgearbeitete Auflage. Düsseldorf, L. Schwann 1892. Preis M. 1,20. O náboženství, mravnosti manželství, vychování, majetku, práci a státu má Bebel svou prazvláštní filosofii a zásady, jež socialní demokraté prohlašují za své. Jaký význam má Bebel pro socialisty, jest dávno známo. Přítomná kniha jest organický celek, sestavený a vzniklý z přednášek; socialně-demokratické utopie a preludy osvětluje všude světlem logiky, zdravého rozumu a co má nejvíce ceny — zásadami křesťansko-katolického náboženství; vedle učení Bebelova staví všude učení křesťanské a tím vítězně poráží přepjaté výstřednosti „filosofie“ beblovské. Knihu doporučujeme zvláště těm, kdo by chtěli přednášeti v katolických dělnických jednotách; najdou zde velmi mnoho dobré a příhodné látky.

Der dreissigjährige Krieg bis zum Tode Gustav Adolfs (1632). Von Onno Klopp. Erster Band, XXIV. und 634 S. Padeborn, F. Schöningh. Preis M. 10. Stařičký Onno Klopp před několika již desítiletími obrátil na sebe pozornosť všech historiků znamenitými díly „Tilly im dreissigjährigen Kriege“ a „Der Fall des Hauses Stuart“. Po těchto následovala řada prací jiných, neméně výborných; všude jevil se Klopp jako historik samostatný, bádavý, jenž našel a objevil mnoho nového, a tím, co podal, ve mnohé příčině porazil zastaralé, katolicismu křivdící domněnky, jež zvláště pokud týkaly se války třicítileté, přecházely z knihy do knihy. — Klopp líčí vystoupení Lutherovo, augsburgský náboženský mír a jeho následky, otázku o jmění církevním jako předpravu k veliké válce třicítileté; praví, že útočení nepřátel vzrostlo a nabylo síly za Maxmiliana II., jenž propustil augspurgskou konfesí a tím, jak se ukázalo za nedlouho, moc domu svého seslabil Dále ukazuje k poměrům před vydáním majestátu, k rozbrojům mezi bratry rodu Habsburského, popisuje vládu Matyáše a působení unie, české povstání a vítězství císařské na Bílé Hoře; líčením následků bitvy té končí díl prvý; po něm následovati budou díly II a III.

Kdo četl jednostranné a tytýž i románovitě psané spisy liberálních historiků a chce poněkud jiného názoru o věcech tak veledůležitých nabýti, nechť sáhne k dílům Onno-Kloppovým. Vzejde mu v přemnohé příčině zcela nové netušené světlo. Historický význam Kloppův měl by býti alespoň mezi katolíky i u nás obecně znám a ceněn.

Jubelgold. Kränze um die Tiara. Von Julius Pohl. Paderborn, Ferd. Schöningh, 1893. Preis M. 2 50 (S podobiznou pap. Lva XIII.)

Jubilejní slavnosť Lva XIII. budí radostný ohlas po celém katolickém světě. Jedním z výjevů radosti té jest též přítomná sbírka básní, rozdělená v 5 oddělení: „Římské sonety“, „Ze života církve“, „Křesťanská moudrosť“, „Vzdělavatelné“, „Příležitostné“. Samotnému jubileu sv. Otce věnovány jsou čtyři básně: kromě „Věnování“ je to: „Dem Jubelpapste“, „Papst Jubelhymne“, „Der Kindesliebe Jubelgold.“ Veškeré básně sbírky jeví talent a jsou vysoko nad prostřednosť povzneseny; zvláště šťastným jest spisovatel v epice; některé ep. básně jsou velmi pěkné.

Henry Edward Manning, Card. Erzbischof von Westmünster (1808—1892). Ein Lebensbild von Alfons Bellesheim. Mit dem Bildniss des Cardinals. 276 S. Mainz, Kirchheim, 1892. Preis M. 3. Alfons Bellesheim znal ze-

snulého kardinála Manninga osobně dlouhou dobu; jakýž div, že vykreslil živými barvami jeho veřejné působení; k ruce měl veliké množství dat a zápisek, a znaje důkladně veškeré spisy kardinálovy, byl nad jiné k tomu povolán, aby o něm i jako o spisovateli podal jasný obraz. Dílo, jež lze právem počítati k cenným publikacím historickým, rozděleno jest na osm částí: I. a II. líčí „Anglikánskou dobu" a působení Manningovo až ke koncilu Vatikánskému; III. a IV. Manninga jako arcibiskupa a kardinála; V. činnosť jeho v oboru socialně-politickém; VI. jubileum jeho a poslední doby života; VII. jeho smrť a charakteristiku vůbec; VIII. zmiňuje se o jeho nástupci Vaughanovi, uveřejňujíc jeho inthronisační řeč. Podotknouti sluší, že kniha jest rozšířením biografie Manningovy, již Bellesheim brzy po smrti kardinálově v časopise „Katholik" uveřejňoval.

Leben und Wirken des P. Damian de Veuster, des Apostels der Aussätzigen. Frei übersetzt aus dem englischen von E. v. Falser. 165 S. Paderborn, Schöningh 1892. Preis M. 1.40.

Apoštol malomocných, „Pater Damian", má celou svou literaturu. Přítomný spisek není co do objemu největší z těch, které vůbec o něm vyšly, ale obsahuje půvabným slohem líčený život toho blahoslaveného muže, jenž s obětavostí přenesmírnou věnoval se zcela službě nejbídnějších mezi bídnými. Dojemně líčeny jsou zde jeho vynikající vlastnosti, jeho zbožnosť, láska a vytrvalosť a jeho požehnané působení. Vedle sv. Vincence z Paula, Jana z Boha, Jana Bosca, sv. Karla Borromea a j. v. zasluhuje zajisté, aby byl jmenován i „Pater Damian" — „apoštol malomocných."

Chorvátská.

Prijevodna beletristika u Srbâ od god. 1777—1847. Književna studija. Napisao je Nikola Andrić. U Zagrebu. Cena 40 kr.

V loňském ročníku belletristického listu chorvatského „Vienaca" uveřejnil N. Andrić velice poučnou a zajímavou literární studii „Prijevodna belletristika u Srbâ", jež nyní vyšla ve zvláštním otisku. Ještě dokud vycházela ve „Věnci", vzbudila pozornosť v chorvatském, zvláště pak v srbském obecenstvu, jehož se především týče. Neboť podává mnohá objasnění a opravy neúplných dosavadních zpráv o té části srbské literatury, kdy Srbové, oddechnuvše si poněkud od tureckého násilí, začali pracovati na literárním poli. (Perioda slaveno-srbská od r. 1777—1847.) Andrić svou úlohu vykonal velmi svědomitě, a co více — není to pouhá suchopárná literární rozprava, kterou by četli pouze odborníci, nýbrž jest to studie plná života, vhodných poznámek a duchaplných illusí. Andrić vůbec honosí se kritickým duchem a svědomitou zevrubností; proto i srbské listy (jako na př. „Javor") přinesly úryvky z této studie, což za nynějších napjatých poměrů mezi Srby a Chorvaty již něco znamená.

Narodne pjesme bosanske i hercegovačké. Sabrali fra Frano Iv. Jukić a i fra Grga Martić. Junačke pjesme. Svezak I. Pretiskao Marko Šešelj. Mostar. Cena s poštom 65 nvč.

Pod tímto názvem vyšlo v Mostaru druhé vydání chorvatských národních písní, které před 40 lety sebrali vlastenci Jukić a Martić. Jest tu otisknuta předmluva Martićova z prvého vydání zároveň se životopisem Fr. J. Jukiće. Před národními písněmi uveřejněny jsou dvě písně Martićevy a pak následují hrdinské písně, které se zpívají o Marku Kraljeviću, Jug. Bogdanu, Nenadu, Zmaji mladoženji, Ivi Senjaninu, Iliji Smiljaniću, Mrkonjiću, Jankoviću a praporečníku Komnenu. Velikou cenu mají tyto písně proto, že jsou sebrány před 50 lety ve krajích, kde se původnosť národního chorvatského ducha nejlépe zachovala, a kde jest zároveň chorvatský jazyk nejlepší a nejčistější. Vydání Šešeljovo jest úpravné a zasluhuje všeho uznání. Kdo se chce pokochati epickými národními písněmi chorvatskými, tomu budiž tato sbírka nejvřeleji doporučena

Knihkupectví „Dionička tiskare" vydalo již ve druhém vydání spis **„Životi svetaca i svetica Božjih"** od dra Fr. Ivekoviće, kanovníka záhřebského. Kniha jest vzornou v každé příčině. Obsah její má hlubokou ethickou cenu; jest tu bohatý pramen naučení a povzbuzení k ctnostnému životu a ušlechtilému smýšlení. Spisovatel nepopisuje pouze život svatých, nýbrž podává i poučení, která mají býti nábožnému čtenáři ukazovatelem cesty k nebesům. Co se slohu a jazyka týče, bude sotva která nábožná kniha chorvatská, která by měla tak jadrný, pravidelný a čistý jazyk a sloh. Fr. Štingl.

Česká.

לשון הספרים Lešon has-sefarim. **Základové hebrejského jazyka biblického** obsahující první českou mluvnici hebrejského jazyka biblického, četná cvičení mluvnicky rozebraná i vyložená a mluvnický rozbor prvních pěti hlav knihy Genesis. Napsal dr. Jaroslav Sedláček, supplent c. k. české university. V Praze. Nákladem knihkupectví B. Stýbla. Stran 219. Cena vázaného výtisku 1 zl. 60 kr.

Zaznamenáváme spis jistě pozoruhodný: mluvnici hebrejskou vyloženou českým jazykem. Literatury jiných větších národů vykazují celou řadu pomocných knih ku čtení a srozumění největšího dílu kanonických spisů ze starého zákona vedle původního textu jejich, u nás spokojováno se jednak gramatikami sepsanými latině nebo němčině, jednak rukopisným podáním akademických přednášek. Obojí způsob nemůže minouti bez některých nehod a obtíží. Cizojazyčné knihy vedeny jsou duchem nám dosti vzdáleným, zavírají v sobě výrazy začátečníkům nepřístupné a svým traditionálním nátěrem rabbinismu stávají se často nechutnými; soupis pak přednášek neobejde se bez chyb a zůstává omezen na nejnutnější pravidla. A přece mnoho na tom záleží, aby do rukou bohoslovcův, ba, řekneme již těch, kdož za gymnasijních studií pomýšlejí na stav kněžský, dostalo se příjemného návodu ku posvátné řeči biblické. Kdo posud zabývav se latinskými a řeckými studiemi, obrátí zřetel na hebrejštinu, přestupuje na půdu zcela cizorodou, kde každý klas, ano i zrno řeči nese na sobě neobvyklý ráz. Jestli nad to gramatika vede učně neobyčejnými cestami, nediv se nikdo, že výsledek roční práce bývá nepatrný.

Dr. Sedláček skládaje spis svůj, podati chtěl praktický návod k učení se hebrejštině. To také z velikého dílu se mu podařilo. Předeslav několik slov o jazyku a písmu, nastínil v první části hláskosloví hebrejské. V jiných knihách bývá na tom místě nahrnuta hromada empirických vět a nekonečný počet výjimek: spisovatel náš pokračoval cestou střední, uváděje vše, co základného i potřebného, a mlčením pomíjeje věci vedlejší i subtilné. Tak šťastně obeplul úskalí, o něž rozráží se byť snaživý, přec méně vytrvalý duch mnohých žákův. Nebude od místa poznamenati, že v nových učebnicích pro židovské školy v Čechách týž stručnější způsob náuky o hláskách a slabikách možno shledati (Srvn. Praktischer Unterricht in der ebräischen Sprache od M. Goldmanna; str. 2—16.). Při hláskoslovných pravidlech uvedeny jsou vhodné příklady. Chválíme, že spisovatel hojně je transskriboval, aby začátečníkům nevzešla pochybnosť o správné výslovnosti. Při tom šetřeno pilně rozdělování slabik ve slovech. Také na přízvučná a rozdělovací znamení v čas vzpomenuto. Jeví se tudíž náuka o hláskách a slabikách v učebnici dra Sedláčka jako dovedně položený základ ku dalšímu tvarosloví hebrejskému.

Ve druhém oddíle spisu pojednáno jest o částkách řeči, počínajíc zájmeny. Jsouť pronomina hebrejská jednak nejstaršími kmeny řeči jednak i důležitým tmelem ostatních částek jejích. Spisovatel věnoval jim náležitou pozornosť. Ukázav na několika vzorech, kterak osobná zájmena připojují se ku jmenům, odložil spojení zájmen s předložkami na konec tvarosloví, kdež souhrně přednesl náuku o tak zvaných neohebných částicích řeči. Podstatným jmenům a slovesům propůjčeno ovšem nejvíce místa ve druhém oddíle knihy. Pravidla sem náležitá podává autor stručně a přehledně. Jest jich věru dlouhá řada, jež učení se posvátné řeči biblické činí velmi obtížným, ale při methodě, které cestu razí většina hebraistův, nelze počet jejich zmenšiti, aby čtenáři písma svatého v původním jazyku nenaskytly se tvary z gramatiky nepovědomé. Tomu odpomoci může toliko historicko-komparativní způsob výkladu zahájený Justem Olshausenem i dále vedený Fridrichem Augustem Arnoldem a Gustavem Bickellem (Grundriss der hebräischen Grammatik. V Lipsku, r. 1869. n.), jenž odnáší se k rozumovému odůvodnění tvarů z vývoje jazykového ústrojí.

Dr. Sedláček omlouvá z předu, že uchýlil se od mnohých i nejlepších mluvnic hebrejských, počínaje časovati vzory sloves první osobou, ale úchylka ta zasluhuje vděčného uznání nejen proto, že jinaký způsob jest nám neobvyklý a cizí, nýbrž i subjektivní ráz hebrejského jazyka tomu chce, aby první osoba jednající kladena byla v před. V gramatikách pro židovské školy děje se to nejinak. Než tam ještě před časováním vykládají, jak tvořiti u sloves tvary přítomného času, kdežto v učených mluvnicích dovíš se teprve ve skladbě, že přítomný čas děje vyjadřován bývá participiem. Tak přihodilo se nejednou, že znalec celé

gramatiky nevěděl, zda mohli Hebreové tlumočiti přítomný čas děje. Jednati o významech forem slovesných v hebrejštině jest látka pro Čechoslovana a znalce jazyka našeho velmi vděčná, neboť tu ukázati se může na tvořivou sílu češtiny, ana vyjadřovati umí jakosť děje při jednom a témž kmeni slova.

Třetí část knihy dra Sedláčka, jednající o skladbě jazyka hebrejského, počíná se pěkným úvodem o povaze posvátné řeči biblické. Spisovatel vytkl rázovitosť její a poměr k jazykům indoevropským, zejména moderním. Všechny zvláštnosti hebrejštiny, prostičký slovosled u větě, vazba slov abychom tak řekli klínová, přiřaďování různých částek řeči, význam časů slovesných, předložek a spojek, vše to dochází svědomitého výkladu a hojných dokladův. Ke konci vzpomenuto ovšem i básnictví hebrejského, vytknuty jsou druhy jeho a způsob, jakým liší se poëtické kusy biblických spisů starého zákona od výpravné prosy a proroctví. Od počátku knihy až do konce pilen byl toho spisovatel, aby pravidla mluvnická střídala se s praktickými cvičeními, to jest čtením biblických částek, jež nejprv transskriboval a přeložil, potom pak výkladem provází. Totě přednosť spisu nedosti ocenitelná. Učící se může hned zkusiti, co umí a kam pokročil. Jeť nesnadno vyhledati v písmě svatém souvislé vypravování, jež by přiměřeno bylo gramatickému postupu látky a proto naskytují se již v prvních cvičeních věci, o kterých jednáno teprve v následujících oddílech knihy, nicméně obíral spisovatel opatrně články zprvu lehčí a obsahem známější, než přistoupil ku látce složitější. Odložil pak také zevrubnější výklad některých cvičení k Dodatku, jejž rozmnožil i mluvnickým rozborem pěti prvních hlav knihy Genesis. Při tom rozpomínáme se na příběh ze života známého byť méně proslulého filosofa německého Jana Jiřího Hamanna († r. 1788). Byl již dospělým mužem, když počal zabývati se hebrejštinou Učitel jeho, jakýsi žid, vyložil mu první čtyři kapitoly knihy Genesis a nechtěl pokračovati u rozboru písma, dokud Hamann nenaučil se významu všech slov oněch kapitol. Netrpělivý žák chtěl již ustáti proto od učení, ale učitel potěšil jej, řka: Jen chutě dále; umíte již čtvrtý díl všech kořenů hebrejského jazyka (Thiersch: Grammatisches Lehrbuch für den ersten Unterricht in der hebräischen Sprache; str. IX) Ze cvičení mimobiblických vzpomenouti jest vděčně hebrejského překladu Modlitby Páně, Apoštolského vyznání víry, modlitby před učením a po učení. Bylo by pak radno bývalo přidati k otčenáši i pozdravení andělské. Hojnými cvičeními ušetřena žákům výloha za drahé a nepraktické chrestomathie.

Jakkoli jednoduchá a jako křišťál průhledná jest řeč hebrejská, kterou sepsány jsou tak zvané protokanonické knihy starého zákona, návod ku dokonalému srozumění jí není bez velikých potíží. Zlatý věk biblického jazyka trval neméně než tisíc let, od Abrahama až do posledního proroka Božího před Kristem. Ač za ten celý čas uchovávala hebrejština svěží sílu, neochránila se přec některých změn, zejména od doby královské a potom za babylonského zajetí. Také básníci zanesli do ní nové výrazy z aramejštiny a arabštiny. Když pak někdy ve 3. století před příchodem Páně, ne-li dříve, stala se řečí mrtvou, uběhlo drahně věkův, nežli židé počali ji grammaticky rozbírati. V Talmudu jsou jen porůznu uloženy lexikografické poznámky k jednotlivým slovům písma. O etymologii hebrejských slov napsal teprve v 10 století Jehuda ben Qorejš knihu „Ab va-em" (otec a matka). Otcem hebrejské mluvnice stal se španělský žid Jehuda ben David ben Chajjug Fasi (narozen z počátku 11. století ve Fezu), jenž látku její zpracoval dle vzorů arabských. I jest to věc podivuhodná, že gramatický systém Chajjugův posud běžný jest v hebrejských mluvnicích. Dr. Sedláček, proslulý svými cestami do Palaestiny a po zemích východních, stav se učitelem biblické starovědy a semitských jazyků při theologické fakultě naší university, přinesl první ovoce vysokého učení bohoslovného v mateřském jazyku: hebrejskou gramatiku nejenom českým rouchem přioděnou, ale i duchu našemu mnohem přiměřenější a příjemnější, nežli jsou spisy cizojazyčné toho druhu. O některých věcech ač nevelkého dosahu, jež také přivedeny jsou v knize jeho, smýšlíme sice jinak, avšak v celku srovnáváme se s vývody tam přednesenými jakož i postupem látky. Spis dra Sedláčka pokládáme tudíž za výborného úvodce k exegesi starého zákona a spolehlivého průvodčí ke studii jiných řečí semitských. Časem dočkáme se zajisté nového díla z péra téhož učence, kdež obsaženy budou podrobnosti a výjimky, pokud totiž nezbývalo místa pro ně v základech hebrejského jazyka. Frant. Vacek.

Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církev katolická jediné schopná ku řešení socialní otázky. Napsal Dr. Antonín Lenz, probošt královské kapituly Vyšehradské. V Praze 1893. Nákladem Cyr.-Meth. knihkupectví. —

Péro Lenzovo zná u nás každý. Snadná a milá mluva otevřela spisům Lenzovým srdce horlivých katolíků, kteříž hledají upřímně pravdy jasné. Za našich dnů zvláště mnoho mluví se o otázce sociální Co rozmanitých názorů možno slyšeti! I bylo třeba knihy, jež by srozumitelně vyložila povahu celé otázky sociální. Tomu dosti učiniti snaží se právě vydaná kniha: „Socialismus v dějinách lidstva . . .“

Vysoce důstojný spisovatel, věnovav přítomný spis sv. Josefu, pěstounu Páně, patronu církve katolické a ochranci rodiny křesťanské, promlouvá v úvodě o nebezpečenství, jehož příčinou socialismus, a uvádí dva prameny, z nichž socialní otázka vyplynula, bídu velké části dělnictva a smutnou skutečnosť, že se dělnictvo stále olupuje o náboženství křesťanské a vrhá v prostopášný život. Na to rozděluje knihu na šest kapitol.

V prvé kapitole jest řeč o kommunismu starším a foederalistickém, o anarchismu a demokratickém socialismu. (Str. 15—17.)

Druhá kapitola jest dílem v pravdě mistrným a cenným Na 231 stránkách odhalen jasný přehled dějin socialismu a) v době antické, b) ve středověku a c) ve věku novém.

Velice vděčně uvítá každý při dějinách socialismu středověkého na str. 63. paragraf 6. a 7. na str. 79, v nichž jsou významné zprávy o socialistickém kommunismu Táborův a Chelčického.

Dějepisnou tuto kapitolu vřele doporučujeme všem přátelům pravdy historické, zvláště upozorňujeme na ni všecky velebitele antického klasicismu, dob husitských a zásad liberalismu.

Dějiny socialismu ukončuje paragraf 17 na str. 241., v němž vysvětleny dogmatické, mravoučné a sociální zásady demokratického socialismu. Úvahu tuto raději bychom připojili ke kapitole třetí, jako paragraf první. Srovnalosť látky se toho domáhá i přehled, jenž uveden na str. 11. sub. VI.

Kapitola třetí (str. 250—266), hovoříc o poměru demokratického socialismu k autoritě katolické církve, dokazuje, že demokratický socialismus jest úhlavním nepřítelem církve katolické. Slovem mocným dochází tu obrany rodina i její práva a stát na základě náboženském. Zápal opravdový a vroucnosť úchvatná doporučuje tento 18. paragraf všem. Jak často mnohý, jsa požádán o nějakou přednášku pro ten či jiný spolek, neví si rady, o čem by promluvil. Nuže, vezmi knihu Lenzovu a přednes označenou kapitolu třetí. Pobavíš i poučíš posluchače a prospěješ věci tak důležité.

Poměr liberalismu k sociální demokracii označuje kapitola čtvrtá názorně, udávajíc, že týž jest jako poměr otce k dítěti. Důvody podány na devíti stránkách (str. 266—275.).

K otázce: „Zda možný jest socialistický stát?“ — odpovídá Lenz záporně a tvrzení své dokazuje v paragrafě třináctém (str. 275.—296.). Článek vyznívá v tato slova: — — „trvání jeho (roz. socialistického státu!) bude na krátko. Nesnesouť státní budovy socialistů vlastní jejich základy. Jejich stát se sesuje, a to tím spíše, čím více by se rozšířil a čím více říší by k sobě přitáhl. Pád jeho však by byl ještě hroznější nežli jeho původ. Předcházel by jej zprvu železný despotismus, jejž by prováděti musila správa státu a její zřízenci, aby bezbožské, hrdé, nepoddajné, suverenní, naprosto svobodné a nezávislé dělníky pohromadě udrželi, — — — až by praskla nezvyklá trpělivosť a vybuchla zatajovaná zlosť a vzpoura, kteráž by smetla s vrchole všecky pohlaváry se stolce jejich, zůstavujíc po sobě zříceniny děsnější, nežli do nichž klesly státy, po nichž není nyní památky, leč jen v dějinách lidstva.“

Poslední kapitola šestá (str. 297—380.) jest živou apologií církve katolické; neboť nad slunce jasněji tu dokázáno, že ne liberalismus, ani protestantismus, nýbrž jediné a pouze církev katolická jest způsobilá, rozřešiti otázku sociální, požívati-li bude svobody úplné a náležité pomoci státní. Toť i přesvědčení, jež tlumočí slavně panující papež Lev XIII. ve své památné Encyklice ze dne 15. května 1891.: „Rerum novarum“ — „De conditione opificum“. Z té příčiny i vysoce důstojný spisovatel vysvětluje uvedenou Encykliku na konci významného díla.

Knihu ukončuje nadšeně psaný § 24. „Závěrek“, z něhož jasno, jak těžká a nebezpečná jest otázka sociální. Proto nikdo neskládej ruce v klín, nýbrž pracuj, pracuj však každý v duchu velikého papeže Lva XIII Lid nechť volí do

sněmů muže takové, kteříž znají jeho hmotné i duševní potřeby. Obce a rodiče nechť se o to snaží, „aby v obci panoval křesťanský řád, aby dítky byly vychovávány nejen pro tuto pozemskou pouť, ale také pro vlasť nebeskou.“

Toť asi tresť obsahu spisu Lenzova. Jest to dílo časové a důkladné, slohem přístupno každému. — Knihu vřele doporučujeme a přejeme si, aby platně přispěla ku prospěchu našeho milého království Českého. Jan Nep. Jindra.

Niva a její pan redaktor. V čísle 3. ze dne 1. ledna 1893. přinesla „Niva“ článek od samého redaktora p. Frant. Roháčka, nad nímž zajásaly „Mor. Listy“; neboť uvádějíce v 3. čísle obsah „Nivy“, praví: „Mimo to Fr. Roháček velice šťastně přibil skandální řádění „spisovatelů“ a „kritiků“ soustředěných v žižkovské „Vlasti“. (V témže čísle nazývají „Mor. L.“ „Vlasť“ „černou“.) A jak je „přibil“? Svůj článek začíná pan redaktor těmito slovy: „Pod policejní dohlídkou jsou toho času veškeré časopisy české. Kolegialní tuto službu vykonává žižkovská „Vlasť“ se svojí ligou. Jest zcela veřejně a přesně zorganisována. Nivu na př. má pod sebou ligovec vystupující pod číslem + 98.“

Pan redaktor se bezpochyby náramně rozčilil pro poznámku, již ligovec + 98 o „Nivě“ v 3. čísle „Vlasti“ učinil, a popustiv hněvu svému úzdu v rozčilenosti „přibil“ skandální řádění „spisovatelů“ a „kritiků“ soustředěných v žižkovské „Vlasti“ takovým způsobem, jak by v normálním stavu nikdy neučinil. Ovšem že si vybral známější, a první se mu dostala pod ruku — moje maličkosť, a to pro poznámku, jíž jsem se osmělil posuzuje „Veselé Listy“ ve 3. čísle „Vlasti“ dotknouti „Malých povídek“ od Fr. Roháčka. Píšeť o mně takto: „Jméno našeho redaktora leží vůbec pánům více v žaludku, nežli potřebí. Proto užíváme příležitosti a s pány aspoň něco zúčtujeme. Pan Leopold Kolísek hněvá se ku př. na Kubrovy „Veselé Listy“ (Pod čarou je poznámka: Píše o nich: „Povšechný náš úsudek jest, že až dosud zůstaly daleko za svou úlohou.“ A Mährens Männer der Gegenwart uvádí, že pan Leopold Kolísek jest jejich — redaktorem) dokonce proto, že za „první“ cenu rebusovým řešitelům daly moje Malé Povídky. „Ačkoli vyšly v Moravské bibliotéce, přece nejsou úplně nezávadny. Závadnou je povídka „Pan Proč ze třetího poschodí“, jelikož v ní jsou nemístné a naprosto nepravdivé historky ze života kněžského“. Netvrdil jsem dosud nikde, že tento novelistický Pan Proč je pravdivý. Proto nemusím ničeho dokazovati. Tvrdí-li však pan Leopold Kolísek, že Pan Proč aneb některá jeho část jest nepravdivá, pak to musí dokázat. Do té doby ráčí mluvit — do větru.“ Až dotud zachoval pan redaktor spisovatelskou — slušnosť, co však dále píše, jest — ne, nechci nazvati to pravým jménem. Dal sice část tuto do závorky, jako by mi to chtěl říci „mezi čtyřma očima“, ale čtenář snadno přehlédne závorky a vidí jenom to, co je v nich. Nuže čtěte:

„Zůstanu okamžik u tohoto Leopolda Kolíska. Má dvojí duši: novelistickou a kritickou. Kritiku podepisuje vlasním jménem: je asketická, neúprosná. Novely podepisuje pseudonymem Pravoslava Horského; v těch hoví laxnějším potřebám svého života. Kritik nesmí vědět, co činí novelista; nesmějí to však vědět ani „nahoře“, protože by divně hleděli na to, jak přísný, mravný pán, snaživec, píše na př. o paní doktorce a její bleše. Prosím; je paní doktorka a její accidens páně farářova autopsie nebo fantasie? Autopsie byla by pro pana faráře choulostivá, a fantasie svědčí, že pan farář na svém tusculu zabývá se věcmi dosti — bujnými. Obé může karriéře (kritické i životní) škodit Proto pseudonym. Uvádím to panu faráři jen na příklad, jak vypadá jeho spůsob kritisování, když se obrátí — proti němu.)“ —

Kdybych měl vznětlivou povahu páně redaktorovu, Bůh ví, jak bych byl na hořejší řádky odpověděl, ale Bohu díky zůstal jsem klidným a klidně odpovím na obě části.

Co se prvního týče, že jsem napsal o „Malých Povídkách“, že „nejsou úplně nezávadny“, zůstávám při svém úsudku a musím-li dokázati, že Pan Proč aneb některá jeho část jest nepravdivou, učiním tak velice snadno, neboť pan redaktor, tedy spisovatel oněch Povídek, sám praví: Netvrdil jsem dosud nikde, že tento novelistický Pan Proč je pravdivý. Že Mährens Männer der Gegenwart uvádějí mne jakožto redaktora „Veselých Listů“, nemohu za to, že mají tak nespolehlivé zprávy Pan redaktor mi uvěří, že jsem se já jim nepřihlásil, ale vysvětluji věc tak, že jsem svým jménem posuzoval „Veselé Listy“ v „Hlasu“ a odtud asi onen omyl.

A nyní co se týče druhé části. Nevím ani, jak si mám vysvětliti tu česť, že pan redaktor tak se o moji spisovatelskou činnosť stará, a divím se nemálo,

odkud to ví, že píši také pod pseudonymem Prav. Horského. Vzdávám mu za tuto pozornosť díky a hlavně za to, že mne povýšil za novelistu a tedy snad za svého — kollegu; já až posud považoval jsem svého Prav. Horského za — feuilletonistu.

Kritika moje prý je „asketická, neúprosná"; na to pravím, že je pouze nestranná a spravedlivá. Že tomu tak, může poznati z toho, že jsem ze 17 povídek jeho uznal pouze jednu jedinou za závadnou; nebýti té, byl bych Povídky ty doporučil.

Může poznati i z jiných posudků, hlavně pak z posudku Vilímkova Humoristického kalendáře na r. 1893. uveřejněného v 2. čís. „Vlasti", kde jsem napsal: „S povděkem poznamenáváme, že jsme letos nenašli v kalendáři nic závadného" a ku konci: „Z tohoto posudku patrno, že kritika naše bývá nestranná, spravedlivá; nám nikdy nejde o osobu, nýbrž o věc samu, proto, co chvály hodno, chválíme, a co odsouzení hodno, odsuzujeme."

Nyní o té činnosti novelistické Prav. Horského. „... nesmějí to však vědět ani „nahoře", protože by divně na to hleděli, jak přísný... píše na př. o paní doktorce a její bleše." Jak tedy psal, vysvětlím, aby to i „nahoře" věděli, a pan redaktor aby si snad nemusil činiti výčitek, že věděl o zločinu jednoho kněze, a že to „nahoru" neudal. V jednom městečku řádily neštovice. Ješitná, mladá paní doktorová, choť advokáta, měla z nich strach; jednoho dne zpozorovala na své ruce červenou skvrnu. Domnívala se, že už dostane neštovice, poslala ihned pro lékaře, aby konstatoval, zdali to nebudou neštovice, a lékař konstatoval, že ta skvrna je od — blechy. To je ona incriminovaná novelka, kterou jsem jako administrator r. 1891 v prosinci uveřejnil jakožto feuilleton v „Mor. Orlici" pod názvem „Neštovice." Tenkráte mi psal tehdejší chef-redaktor „Mor. Orlice", p. J. Kummer, že je to „črta pěkná" — a nyní pan redaktor Nivy se domnívá, že mi to může škoditi v „karriéře (kritické i životní)". A ptá-li se, zdali „je to páně farářova autopsie nebo fantasie", pak mu udám k novelám ještě jeden pramen — a tento pramen panu redaktoru jakožto novelistovi není neznámý — totiž cizí vypravování. Pan redaktor jakožto novelista zajisté uzná, že kolikráte nepatrný vtip, nepatrná událosť může býti podkladem feuilletonu. A když již pan redaktor uvedl u veřejnosť onu črtu „Neštovice", pak mi dovolí, abych ukázal, jak psal Neruda o — bleše. Ve III. seš. str. 94. píše takto: „... blecha je lstivá, vssála tu vlastnosť z krve ženské. Vždyť je potrestána za to dost — srovnávají ji, ach! i s jezovitou. Oba prý jsou černí. Oba dělají křivolaké, nevypočítatelné skoky. Oba jsou tak lstní, že s nimi není žádný poctivý disputat možný. Oba se rozmnožují úžasně. Oba neušetří ve světě nikoho. Oba hledí vyštípat věrné sluhy člověka. Oba se drží rádi ženských" atd. atd. Tak psal Neruda, a pokáral ho za to pan redaktor? Kde pak! Právě v tomtéž článku „Pod policejní dohlídkou" ku konci praví: „a co činí (Vlasť) se spisy nebožtíka Nerudy, zabíhá přímo do směšnosti."

Končím. Vypátrá-li pan redaktor opět něco hrozného, co napsal Prav. Horský, ať jenom pěkně oznámí všechno „nahoru", aby věděli, že „pan farář na svém tusculu — sedmistové faře — zabývá se věcmi — dosti bujnými."

Leopold Kolísek.

Pozn. red. Rovněž i jeden ligista zaslal nám dopis proti „Nivě", z něhož uveřejňujeme toto. Ligista projednává věci tuto uvedené a na konci praví: „Tak neslušně psáti o Dru Františku Kolískovi, za to, že spravedlivě posoudil „Českou korunu", nedovede tak hned někdo ze solidních spisovatelů. Nechceme tu ani opakovati slov páně redaktorových, brání nám slušnosť

Dále není mu vhod, že Dr. M. odsuzuje „Amora", a že Dr. Jan Hromádka „kritisuje naše časopisy".

Ku konci dí: „To nejsou mravokárci. To jsou lidé, jimž oplzlosť stala se utkvělou myšlénkou — a kdyby nyní knihy se pálily pro svůj nemravný obsah, trvám, že i nejbenevolentnější porota, třeba ze samých — rozvážných — kněží složená, musila by především upáliti poslední strany „Vlasti." A tato Vlasť staví nás, kteří poctivě pracujeme ve prospěch svého lidu v dobrém literárním zájmu, a jichž jediná vada jest, že jsme — laiky, — tato Vlasť staví nás pod policejní dohled? Jdětež, fariseové!"

Tak ukončil pan redaktor svůj velepoučný článek. Můžeme mu směle říci: „ex ore tuo te judico." Sám přiznává se, že „kdyby nyní pálily se knihy pro svůj nemravný obsah, musily by se upáliti poslední strany Vlasti" — pravdu řekl, vždyť „poslední strany Vlasti" právě jsou výpisky z knih posuzovaných,

Blesky na horách. Verše Fr. S. Procházky (1886—1889.). V Praze, J. Otto, 1893. Ve které básní jest satyra, tu považujeme ve sbírce za nejlepší: „Mojžíš“, „Pan Kilián“, „Ni zisk ni slávu“; v „Lumírově pomstě“ jsou mnohé sloky, jako bič mrskající naše papírové a frázovité vlastenectví.

„Hus, Žižka — Žižka Hus ve stálé směsi
jak salva guardia lpí vám na ústech,
třpytně k Vašim proslovům se věsí —
však po čem's víc než slovech — ani slech!

To je ovšem svatá pravda! Ale běda, kdyby pronesl tuto pravdivou větu „klerikál“! Co ve „Vzpouře knih“ praví satyr o Bocacciovi, Zolovi, Kockovi a v jejich duchu psaných dílech s refrénem a „a máš tu kaviár“, je též pravda, zvláště najde li se některý podnikavý knihkupec a nakladatel, který takové zboží dovede hojně rozšiřovati!

„tvou knihu potom každý schvátí
jak ostříž myšku v lačný spár.“

Kromě básní s dávkou satyry mnoho zvláštního ve knížce nenajdeš. Místa některých zaznívají přímo prósou:

„Vratkou patou tvoji plec
třeme dál jen chabi,
že nás spasí růženec,
který šepcem slabí.
Och, jak sluší našim rtům
vzdechy němým patronům
vědí — staré baby!“

Za nejpěknější považujem: „Ve květu“, „Starý čáp“, „Po modrých vlnách bratří plují zdáli“, „U Hankova rovu“ (kde však mohlo velmi dobře býti bez Koniáše.)

Dikce ve mnohých básních je trochu tvrdá a s ní leckde i rým. Celkem „Blesky na horách“ náležejí k méně vynikajícím sbírkám v poslední době vyšlým.

K. Uhlíř.

Z kraje hradeckého. K dějinám katolické reformace. Napsal P. Josef Svoboda, T. J. Cena 80 kr. V Praze, Hlasy katol. spolku tiskového. V Cyrillo-Methodějském knihkupectví, (G. Francl) 1892. Spis P. Jos. Svobody jest pozoruhodný obrázek z velikého zápasu katolicismu s protestantstvím v jedné části naší právě v té příčině těžce postižené vlasti: Hradecku. S důkladností kronikáře, jenž bádal, studoval, archivy prohlížel, zkoumal a zpytoval, než napsal, dal se spisovatel do práce, a co povídá, líčí nehledaným, upřímným slohem, prostým veškerého šperkování a romantických příkras, jak to tytýž i u historiků bývá modou. Mnohé přemrštěné zprávy o násilném převádění na katolickou víru uvádí na pravou míru, dokládaje vše historickými prameny; ovšem netají, že tu a tam bylo třeba vojenské pomoci, jež však obyčejně za jinými účely přicházela. Kdežto knihy katolicismu nepřátelské s oblibou píší, co bylo nekatolíkům snášeti od katolíků, dočítáme se zde, že často tomu bylo právě naopak; také až příliš velebení emigranti a remigranti, na něž jsme zvyklí se dívati jako na lidi korunou mučednickou a idealismu ozářené, ve mnohých příčinách objevují se nám poněkud jinak.

Vůbec pokud se týče doby před a pobělohorské, mnoho práce zbývá katolickým historikům. To pole zaplaveno jest více proudy lživého romantismu, nežli prameny historického bádání. Dlouho se v té příčině z katolické strany nedělo nic neb málo. Přejeme spisu P. Svobody hojného rozšíření. Jan Hejný.

Spisy Nikolaje Vasiljeviče Gogola. Svazek 2.: **Večery na dědince blízko Dikaňky — a Revisor.** Přeložil Ignác Hašek. Svazek 13. Ottovy ruské knihovny. 1892. Cena 1.50 kr. Co líčí realisté? Totéž, co idealisté: přírodu,

---

výpisky odsouzené. Ubohý pan redaktor netušil, že sám nad sebou pronese takový soud. Ó logiko, Tvé jméno pan redaktor — není. Pracujte jen poctivě ve prospěch lidu svého v dobrém literárním zájmu, a pak vězte, že i „Vlasť“ mohouc všechny Vaše knihy a spisy chváliti, nebude míti „poslední strany“ které by „i nejbenevolentnější porota — musila upáliti.“

člověka, zevnějšek a nitro. Ale jak? První buď jako fotografové, buď jako anatomové, druzí jako všemohoucími býti chtějící zákonodárci, kteří řeknou: Tak tomu buď! — a hned tomu tak je — v jejich autorii. Realista nemá míti tedy fantasie. Gogol jí má až nazbyt, a reflexí jeho fantasie s fantasií ruského lidu jsou tyto „Večery". Věci strašidelné a groteskní, tragické i komické o čarodějnicích a jiném mámení se střídají s věcmi tak životnými, že chcete po nich rukou sáhnouti.

Tak vám straší v „Soročinském trhu" satanáš sviňským rypákem, v „Svatojanském večeru" očaruje ubohého Petra lakotou, v „Májové noci" navede hochy, aby udělali chlípnému starostovi kočičinu, v „Ztraceném listu" kdo ví, jakým mámením ubohého kozáka až kamsi mezi čarodějnice zavede.

Nu, řekněte: má to líčiti Gogol? A proč by ne? Neukazuje se právě v tomto oboru nejlépe povaha ruského mužíka? Podívejte se na ně, jak se dovedou i Satanáši buď uhnouti, buď trpělivě jeho klam nésti, podívejte se, jak pod chorým, předrážděným mozkem přece neutuchlo tuto dobré srdce a jeho touhy, tamto zase — vilnosť a bujnosť!

A máte tady díl druhý: „Štědrý večer", kde ve mnohé divoké akkordy záletů starostových i djákových zaznívá akkord lásky dvou milujících, až je přetrvá. „Strašná pomsta", ve které hledí ženu cizí svésti její vlastní otec, který se dal prý na římskou víru. K tomuto nepřirozeně hroznému ději, který ukazuje přízeň pravoslavných ku „římským", připojena báj, jejížto účinek na čtenáře je: otřes a děs před lidskou vášní. A máte tu ještě dvě vypravování: Idylickou, zdánlivě zdlouhavou, ale jemným humorem dýšící črtu: Ivan Fedorovič Šponka je jeho tetička", a potom kus ďábelského, a to tentokráte málo vonného mámení: „Začarované místo."

Nedivte se, že obyčejný čtenář po přečtení řekne: „Co s tím?" Nejsou to pohádky, nejsou to salonní romány. Ale je v tom mnoho látky k přemýšlení a mnoho substrátu pro nové theorie aesthetické.

A ten Revisor? Vždyť je tolik známý! Venkovští šlechetníci, kteří vládnou krajem jen pro své kapsy, zcitnou cosi o revisorovi vládním — mají zaň pocestného, který v jejich městě se zastaví, pohostí ho, pokloní se mu, uplatí ho — a poznají, že to revizor nebyl, že ten pravý teprve přijede. Hezké, viďte?

Gogol připsal k tomu později výklad alegorický, kde napomíná báti se hlavního revisora, svědomí, a nedati se podpláceti vlastními vášněmi. Výklad ten je nucený, ale jsme za jeho překlad vděčni proto, že ukazuje nám Gogolův duševní rozvoj jasněji, nežli co jiného.

I bez něho je však Revisor dílo významné přes to, že místy silně karikaturu přehání. F. Šubrt.

Tille V. Dr.: **Literární studie.** I. Skupina lidových povídek o neznámém rekovi, jenž v závodech získal princeznu za choť. — V Praze 1892. u Bursíka a Kohouta. Autor opatřil knihu svou motem Dunoyerovým: „Je n'impose rien; je ne propose même rien l' expose." S tohoto stanoviska třeba pohlížeti na knihu páně Tillovu.

Studium folkloru u nás dosti je staré Nehledíme-li na drobty folkloristické, jež zachovaly se ať už úmyslně či nahodile v literatuře věku středního, hledíme-li jen na literaturu století devatenáctého, neuchýlíme daleko od pravdy, řekneme-li, že skoro v týž čas, kdy ukázal se u nás první sběratel-folklorista, objevil se i pracovník, jenž chtěl ze sebraného materiálu vybudovati studie, nejvíce ovšem bájeslovné. Nedostatečný materiál domácí, těžko přístupné sbírky a studie cizí, neustálené theorie vědecké, vše to — rozumí se — působilo na práce folkloristické zhoubně. Každý pracovník pohlížel na cíl svých studií jinak, každý utvořil si svůj vlastní systém, jejž měl pak za neomylný. Tím stalo se, že studie ty dnes nemají jiné ceny, než obyčejného sneseného materiálu. Studium bájeslovné lákalo pracovníky; byla to bludička, jež zaváděla a zavedla. Myslilo se, že nic není snadnějšího nad studium slovanského bájesloví. Několik pověstí slovanských smíchalo se dohromady a řeklo se: „tohle v nich je, pověsti jsou staré — ergo: tohle naši staří věřili." Dostali jsme pak slovanský Olymp, jenž nebyl chudší Olympu klasického. Trvalo-li období toto dlouho, nebylo přec jen možno, aby se konečně celý Olymp nerozbořil, tím spíše ne, že neměl základů, jež by ho podporovaly. Dnes už možno určitě říci, že padl. Zůstaly trosky z něho, to ony, jež možno podepříti zachovanými doklady. Není ještě dnes nikterak zaručeno, že ještě lecos z toho zbytku nepadne, stejně jako není nikde psáno, že mnohé ze zbývající části nebude více osvětleno. Jak a kým? O tom právě poučí nás kniha Tillova.

Z pohádek vznikla mythologie. V nich hledají se prvky, jež osvětlují nám šerou dobu Slovanstva, potud ovšem, pokud máme důkazů, že skutečně pohádky naše jsou pohádkami slovanskými. A to vyšetřiti může jediná věda — srovnávací literatura.

Výsledek takovéhoto pátrání uložen v knize páně Tillově. Pan spisovatel vybral si jednu skupinu povídek lidových „o neznámém rekovi, jenž v závodech získal princeznu za choť.“ Dělí ji na tři látky. Prvá (látka A) jedná „o nejmladším ze tří, jenž hlídal hrob otce svého“. Verse uvádí: ruské (15), čudské (2), estonskou, lotyšskou, z Litvy, polské (2), německou, českou, avarskou, slovenskou, řeckou, z Jižní Sibíře, východní Asie, indickou, arabskou, řeckou a španělskou. Probrav verše tyto přistupuje k úhrnu celé látky: „základem jejím jsou tři charakteristické prvky: o hlídání hrobu otcova nejmladším ze tří synů, nerozumným, darování divotvorných koní, a získání princezny skokem do neobyčejné výše k ní na nepřirozených koních.“ Látka ta vznikla a dosud má pevné sídlo v severní Evropě. V Rusku se vyvinula, k jihu mizí stopy její na Slovensku a v Tyrolsku, na východ hluboko v Asii.“ Pak probírá různé zpracování prvků a účin cizích povídek na látku tuto.

Látka druhá (B) jedná o nejmladším ze tří, jenž hlídal pole. Verse: ze sev. Uher (3), chorvatská, bulharská, litevské (3), ruská, polská, české (2), norská, německá, dánská. Obsah látky druhé založen jest na třech typických prvcích. O nejmladším ze tří, nerozumném, jenž hlídá pole v noci pustošené, o nabývání divotvorných koní a o získání princezny skokem na koni po vzácných věcech vysoko zavěšených. „Hlavní sídlo její je v střední Evropě, typicky, zvláštním spůsobem, vyrostla na Slovensku. Na jih poslední osamělé verse v Bulharsku, na sever v Norsku. Prvky látky té liší se v podrobnostech značně od prvků latky A.

Následuje látka třetí (C). Opětné probrání různých versí a úhrn látky C. Opět tři základní prvky: boj s netvory na pastvě, nabývání divotvorných koní i odění, závody o princeznu

V „Dodatku“ sleduje p. spisovatel skupinu „o rekovi, jenž sloužil jako královský zahradník“, „o Robertu Ďáblovi“. Končí pak knihu svou úhrnem celé skupiny.

Širšímu obecenstvu čtoucímu nejdůležitější částí knihy budou „závěrečné poznámky“ autorovy, na něž tuto důtklivě upozorňujeme. Jednají o studiu lidové literatury. Jsou krátké, stručné, ale obsažné. Je v nich uložen prvý český pokus vylíčiti vývoj studia mythologie. Více a věcněji na tak málo stránkách pověděti se nedalo. Pěkná jest definice poměru lidovědy a srovnávací literatury k sobě, již pan spisovatel podává (p. 121): „Lidověda studuje literaturu lidovou jen jako část bytu lidového; tedy jen potud, pokud ji u lidu nalezá, a to většinou jen z doby současné neb málo starší. Srovnávací literatura nalezá k mnohým látkám, zvlášť doby starší, prameny v literatuře lidové; všímá si jí tudíž jen potud, pokud jí potřebuje ku studiu literatury knižné.“

Vítáme v knize páně Tillově veliký, seriosní přírůstek české literatury. Studium literatury domácí i cizí velice pilné (snesený materiál nejlepším je toho důkazem), vývody spisovatelovy co nejkritičtější, veliká literatura pohádková uvedená na předních stranách knihy (p. V.—XV) — to vše dodává knize páně Tillově veliké ceny. Kniha vyšla bez reklamy, tiše, tak jako vše, co jest vážné. Na české intelligenci jest, aby podala důkaz, že netřeba ke všemu hluku reklamy, že dovede rozeznati zrno od plevy. Hojným kupováním této knihy podala by o tom důkaz nejlepší. Ferd. Pátek.

Naše časopisy. „Květy,“ číslo prosincové z roku 1892. „Konec románu o čtyřech synech Ajmonových“ je plodem ducha čistě liberálního. Autor míní totiž, že království Kristem hlásané je říší, ve které není ani králů, ani trůnů, papežů a biskupů. Odpověď tedy na otázku autorovu: „Proč trpí všichni? Není nápravy?“ zní: Zavražděte krále i kněze a zjednáte si rázem království Kristem hlásané! Takto se podávají v rouchu beránčím nebohému lidu zásady krvavé.

„Mikulášský večer“: Výborná povídka! Slouží „Květům“ ke cti.

„Básně Mary Robinson-Darmsteterové“ prozrazují ducha, jemuž je všechen život lidský s jeho touhami a přáními stínem, do jehož působení ani nebešťané blahodárně nezasahují, který zoufá nad pravdou, jenž všude vidí nevděk, zklamání atd.; prozrazují tedy ducha, který nehledá blaho své v Bohu, nýbrž v lidech, kde vůbec se nalézti nedá.

„Blouznivci našich hor“ podává ze spousty špatných myšlének zdánlivě jednu dobrou, a to: „že svět je mravně porušen, že... nápravu (světa)... zjedná toliko náboženství“; pravím „zdánlivě“, neboť náboženstvím tím míní autor pouze zednářské náboženství, totiž náboženství všeobecné lásky k bližnímu. Ale k plnění nepostačí pouze láska k bližnímu, nýbrž především též láska k Bohu. Tresty pekelné nejsou prý věčné!

„Theorie kosmogonické.“ Autor praví: „Organismy jsou rovněž tak věčné jako země“ (!!!); dále uznává „věčné trvání říše rostlin a živočichů“ (!!!). To vše tvrdí bez rozpaků, ba míní, že ve vědeckém bádání učinil touto myšlénkou nesmírný pokrok, domýšleje se zároveň, že tím porazil všechny hypothesy dřívější.

Dále čteme: „V oboru t. zv. lidskosti a mravnosti“ neudál se po tisíciletí, jež pamatujeme, nižádný pokrok“ (!!!); mezi filosofií předkřesťanskou tedy a naším náboženstvím prý není pražádného pokroku viděti, ba, spíše zpátečnictví! Člověk jen s největším odporem přečte bludné ono pojednání až do konce.

„Monsignore“. Jak jsme již v kritice čísla listopadového předvídali, stojí před námi nehodný kněz, který hříšný život zakončuje sebevraždou. Spisovatel však, jak se nám zdá, vidí v něm jakousi rekovnou povahu, která za každou cenu aspoň před světem chce hájiti svou čest, byť se to stalo i sebevraždou, tedy i děsnou urážkou Boha.

Sešit lednový 1893. Sešit tento poměrně dosti slušně chová se k náboženství katolickému, arci jen v tom smyslu, že má neslušných narážek na ně poměrně málo.

V povídce „Švadlena“ čteme větu: „a i v tom jsou (nynější dámy) ještě *jezuitky*, které se podrobují toliko zevnímu zdání a konvenienci.“ Štulec řádu jezuitskému zasazený! Později nás uráží výrok paní z Herivertů, pronesený o nutnosti náboženství: „Dbám zbožnosti, vím, že by bez ní ti lidé (poddaní a sloužící) nebyli šťastni, že by se mezi nimi neudržela nijaká kázeň.“ Jinak vykládal nutnost náboženství Ježíš Kristus, jenž pravil: „Jděte do celého světa a učte všecky národy!“ tedy ne pouze děti, čeledíny, děvečky, lokaje atd.

V článku: „Blouznivci našich hor“ děvečka Lenora nazývá se modlavou a zpívá marianskou píseň: „Ze všech nejkrásnější já milou mám.“

V události líčené pod názvem „Dítě“ píše se slovo „bůh“ třikrát malým a jednou velkým písmem. Lidé dávají Bohu čest kdy a jak chtějí.

V pojednání zvaném „Druhý květ“ čteme větu: „Byl by to pokládal právě tak za známku sesláblého stářím ducha, jako kdyby byl pocítil choutku vrátiti se k náboženským myšlénkám svého dětství.“ Kdo tedy v pozdějším věku svém věří a zachovává náboženství, které mu bylo jako dítku ve škole vštěpováno, prozrazuje sesláblého ducha. Dle toho tedy má nevěrec, bezbožník, vrah a spustlý chlap silného ducha! Myšlénka pak další: „V názorech svobodomyslných nadpřirozenosť byla — rozumí se samo sebou — nadobro vyloučena.“ Dle smýšlení autorova tedy jsou vyloučeny i nadpřirozené pravdy v našem sv. náboženství? Rozum lidský je tedy poslední instance všeho vědění, je absolutní; co on nevyzpytuje, není pravda, i kdyby to Bůh sám řekl?

Na nerozluštěnou otázku, v pojednání „Je-li láska chorobou?“ obsaženou, odpovídáme: Je a není. Láska je cit od Boha do přirozenosti lidské vložený a tedy nemůže býti v tomto smyslu nikterak chorobou. Tento cit se probouzí v určité době životní. Užívá-li se tedy lásky v čas od Boha určený s patřičným způsobem a měrou stanovenou zákonem Božím, není chorobou, překročí-li však vytknuté jí meze, je chorobou.

V úvaze: „Z národního divadla“ čteme větu: „Velkolepé myšlénky Feuerbachovy o otázkách náboženských“; arci jsou velikolepé, avšak jen pro toho, kdo je slabého ducha a neprohlédne síť lží, kterými jsou obestřeny. Odsuzuje-li pak rozvážný a moudrý člověk tyto lži, pak prý je to „šosáckým nepochopením a bigotním mysticismem“. Vyjímá se to velmi emancipovaně, když ženská takto posuzuje proudy literární.

Dále čteme: „Literatura... se postavila (pod vlivem protestantského náboženství) nepřátelsky proti modernímu životu a všem hnutím pokroku.“ To bývá obyčejná, již velmi otřepaná fráse, jíž nikdo rozumný nevěří. Když se staví náboženství smělým přehmatům vědy v cestu a nechce, aby lid takovou vědou nebyl vehnán do zoufalství a revoluce a zločinů, to se zove u pseudofilosofů potlačováním pokroku.

V té úvaze je více míst náboženství urážejících; uvedená místa však postačí, abychom poznali, jaký tu vítr věje. Dr. Jan Hromádka.

K oslavě Komenského. Píše dr. Č. (Dokon.)

Zrovna tak dle pravdy mluví V. Ptáček ve svém „Přírodozpytu za doby Kom.“: „Ba, ti mohamedanští Arabové v pěstování věd a umění, anobrž i v mravech o mnoho své křesťanské sousedy ve Španělích předčili. Aby pak i tito dle jména křesťané něčím se v dějinách proslavili, do pracovitých Arabů se pustili a je ohněm a mečem vyhubili. Papežové zakazovali a zabraňovali pravé osvětě, jež plyne ze čtení knihy Zjevení a knihy Přírody. Ti, kteří v prvé aneb druhé knize Boží čísti se jali a o čteném přemýšleli, ti vyhlášeni od „matky církve“ za bludaře a kacíře, a užito ku polepšení jich klateb a skřipců.“ A ještě směleji na str. 97.: „Že ve středověku kniha přírody až na skrovné výjimky zavrženou byla, to dosvědčují dějiny vzdělanosti, dějiny vynálezů... Teprve za Komenského důležity zase činěny objevy a vynálezy.“

Toť věru až přes příliš! Že sobě pisatel obral za théma o Komenského znalosti přírodozpytu psáti, musilo býti vše dříve špatné; za Komenského teprve se vše zvedlo. A přece nebyl Komenský zpytatelem přírodním, a co věděl, dle tehdejších vědomostí znal, což důkazem, že nebyla kniha Přírody zavřena, ač nebyla tak pootevřena, jako za našich časů, kdy jsme o 300 let později. Z těch časů vynikají též katoličtí přírodozpytci: Galilei, Toricelli, Pascal, Keppler, Newton, Querické, Gilbert, Glauber. Jen lidé věci neznalí chtějí chytati na tyto vějičky, dějin se stále a všeobecně dovolávajíce!

I v dějepisných (?) těch ukázkách je samá nepravda. Vedl-li sobě kdo z katolíků při protireformaci nemilosrdně, císař toho neporučil, naopak, chtěl, aby se nakládalo s protestanty mírně a shovívavě. Ale byli to jen jednotlivci. Naučili se tomu od protestantův. Podle zásady „Cujus regio, illius religio“ jednal již Žižka; kdo se nechtěl státi husitou, tomu bylo náboženské přesvědčení vštěpováno palcáty. R. 1618. vypověděli odbojní stavové Jesuity ze země a statky jejich zabavili. R. 1619. bylo na sněmu v Brně artikulemi ustanoveno, že všichni, kteří se ve 4 nedělích nedostaví před direktory země a na jednotu s Čechy a Slezáky přísahy neučiní, že ze země vyhostěni býti a jejich statky že se v plen vzíti mají. I pan Václav z Mitrovic byl z vlasti vyhnán a statků zbaven pro svou věrnosť ku králi Ferdinandu II. — Než, o tom se ve školách protestantských neví, a to uváděti bylo by proti účelu spisku „Kytice“.

Než, snad se věcem těmto naučili páni pisatelé ve školách: jsou zde však i místa, kde se úmyslně pravda utepává, a lživě proti katolické církvi bojuje důkazy nedůkazy. Píšeť p. Musil na str. 56.: „V době reformace německé a švýcarské Bratři těsněji k reformatorům těmto přilnuli, anobrž v blízký styk s nimi vešli.“ A hned dále: „Předkové naši byli osočeni (?), že proto s Lutherem vyjednávali, aby kurfirstu Saskému na trůn pomohli.“ Sotva asi neznámo též bylo p. Musilovi, co napsal v téže knize Orebský ve svém „Posledním bratrském knězi“ (pg. 25.): „Několik tůn zlata nahradilo Švédům ztrátu svědomí, tak že zapomenuli na nejvěrnější své spojence“: samá to vlastní vyznání, že „bratři“ husité a protestanté v Čechách proti pánu svému odbojní byli, že byli státu nebezpečni, proto byli též stiháni a ze země vypovězeni.

Než přes to píše p. Musil nevinně: „Člověku z církve panující, římsko-katolické, vyobcovanému kynuly tehdy okovy a žalář, anobrž i trest hrdelný jako každému provinilci státnímu.“ A ještě drzeji na str. 46.: „Smrť oněch 27 šlechticů českých... zůstane nesmazatelnou skvrnou a věčným žalobníkem na tak zvanou „neomylnou“ církev římsko-katolickou.“

O neomylnosť, jejíž pojem sotva jest tak neznám p. Ptáčkovi, zavadil též pravě: „Pokleslá církev středověká, majíc Aristotela za neomylného, bděla nad tím, aby se jiné fysice než Aristotelově na vysokých školách neučilo.“

Podvodem a zradou drze nazývá se katolicismus v básni o Bílé Hoře:

„Tam nám zradně pochovali
náboženství, svatou svobodu
a nad prachem zbožných otců
Bábel vystavěli podvodu.“

Úmyslnosť protestantská jeví se též ve verších Musila-Daňkovského „U pomníku J. A. Komenského“:

„Sloužil Bohu (národ), jako Kristus velí,
bez nádhery, hlučných obřadů,
ale Bohu oddaný vždy celý
v apoštolské kázně základu.
Leč nastojte! Závistivá zloba
vtiskla ostrý do pravice meč
lidu tomu...“

Nuž, sečteme-li ono bezvýminečné vychvalování „bratří“ a hned zároveň „evangelíkův“, shrneme-li všechny ty narážky na církev katolickou v celku a v jednotlivostech, čteme-li všechny ty fráse, nesprávné mínění a očividné zloby: máme před sebou celý systém protestantské propagandy, jež se zcela zřejmě ukazuje i tím, že doporučují se knihy protestantské („Persekuce“), jakož i časopisy („Orloj“, „Sion“, „Bethanie“ a „Přítel dítek“). Ať živí se tím protestanté, nemají-li čím právě pevnosť svou u víře udržovati, ale vydávati věci takové bez označení, že jest to evangelické, ano, připojiti k tomu několik katol. spisovatelů, toť věru — „v apoštolské kázně základu“!

Že pak tím měl býti i Komenský oslavován, ačkoli se již dříve pozvedly hlasy proti tomuto způsobu oslavy, vidno, co by se snad bylo stalo, kdyby strážcové naši spíše nebyli na to upozornili. Doufáme, že, kdož výstrahy ty slyšeli, neutrpěli úrazu, třeba že, jsouce vedeni uznalostí ku Komenskému jako paedagogu, vydání knih takových a odbyt jejich podporovali.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII Zraky celého světa obracejí se k Římu: veliký papež Lev XIII. dočkal se té milosti, že může slaviti dne 19. února t. r. padesátileté biskupské jubileum. Veškeří národové křesťanští plesají, a kdo může, putuje letos do Říma, aby spatřil tvář náměstka Kristova a přijal jeho požehnání; kdo pak z věrných nemůže se súčastniti římské pouti, bude jej oslavovati doma v těch spolcích, k nimž náleží. I my se radujeme, plesáme, nebo zvláště našemu družstvu dostalo se od sv. Otce velikých milostí a vyznamenání. Vyslanec náš, p. oficiál K. Ulrich, byl od sv. Otce přijat dvakráte v audienci, a státní sekretář kardinal Rampolla zahrnul jej vzácnou pozorností a něžnou láskou. „S pocitem nejhlubší lásky otcovské“ — psal nám sv. Otec — „beru účastenství ve snahách vašich, želaje pro vás milosti nebeské a uděluje předsedovi družstva a celému spolku apoštolské požehnání.“ Tento list sv. Otce projel zeměmi koruny České jako elektrická jiskra; u našich přátel vzbudil velikou radosť a získal nám veliké přízně.

I stalo se ve družstvu Vlasť již ustálenou tradicí, všemožně oslavovati sv. Otce Lva XIII., a redaktor t. l., který sv. Otce dvakráte viděl — když sloužil mši sv. a když udílel rakouským poutníkům audienci — klade si to za povinnosť a zároveň za česť, že může k oslavě a k rozšíření úcty k Němu na tomto místě přispívati.

Nyní podáváme zprávy o přípravách jubilejních, pokud jsme je z „Germanie“, „Vaterlandu“ a jiných listů zachytili. V březnu je doplníme a zvláště obšírně vypíšeme, kterak uctili sv. Otce Čechoslované.

Slavnostní dnové sv. Otce začali dnem 8. ledna návštěvou dítek ve Vatikánu. Sv. Otec přijal malé hosty v sále konsistoria. Dítek dostavilo se sedm set. Bylo by se jich sešlo mnohem více — mnozí, přemnozí rodiče si toho živě přali — leč nebyl dostatek místa k tomu. Když sv. Otec vešel do sálu v průvodu pontifikálního dvora a kardinálů: Rampolly, Ricciho, Macchiho, Vanutelliho, Appoliniho, Ruffa a Parocchiho, zajásala přítomná mládež hlučným a nadšeným „Ať žije sv. Otec!“ Lev Třináctý usedl na trůně, a dvě desítileté dítky římské odříkávaly pěkný dialog. Papež poslouchal se zalíbením a sledoval hru s úsměvem. Osmiletá dceruška knežny Antici-Mattei podala pak sv. Otci nádherně vázané album, do něhož byly děti zapsaly svá jména, a 10 000 franků Petrského haléře, jakožto výnos sbírky malých občanů. Potom deklamoval osmiletý hošík Darchico krátkou básničku; sv. Otec posadil si jej na klín a políbil ho. Četný sbor dítek zapěl pak hymnu věnovanou Lvu Třináctému, a malí zpěváci defilovali pořadem před sv. Otcem, kterýž každého oslovil a stříbrnou medailí obdaroval. Penízek má na licní straně hlavu sv. Josefa, na druhé tvář Lva Třináctého.

O třetí hodině skončena audience. Když sv. Otec opouštěl sál, propuklo mladičké shromáždění, obklopené rodiči, v bouřlivý tleskot nadšení a v radostné volání: „Ať žije papež!“ Bylo to divadlo úchvatné. Lev Třináctý odpověděl laskavou poklonou. Zdálo se, že chce promluviti, ale děti tiskly se tak těsně k němu a kolem něho, že mu nebylo lze vybaviti se a k slovu se dostati.

Zvláštní vyslance zašlou do Říma císař František Josef I, císař Vilém, královna vladařka Kristina ze Španěl, Jiří král Saský, princ vladař Luitpold Bavorsky, královna anglická Viktoria a sultán turecký.

Vláda francouzská chce poctíti sv. Otce nádhernými dary uměleckými: dvěma páry stkvostných váz sevérských, vysokých téměř dva metry, jež jsou určeny pro soukromý příbytek sv. Otce a pro chrám sv. Jachyma. Mimo to bude podána sv. Otci velkolepá sbírka obrazů a rytin, nalézajících se v Louvru, ovšem obrazů k tomu účelu vybraných, za dar sv. Otci se hodících. Nejcennějším darem pro sv Otce byla by svoboda katolické víry ve Francii, již tam vláda všemožně potlačuje.

Indický maharadža gvalíorský, jenž jest horlivým budhistou, ale při tom honosí se evropským vzděláním, vzkázal po anglickém velevyslanci v Římě sv. Otci, že dal zvlášť pro něho zhotoviti dva zlatem vyšívané šály, jež míní poslati mu k biskupskému jeho jubileu. Pobočník maharadžův přiveze tyto šály do Říma. Ostatně zaměstnávají se i budhistické časopisy indické mnoho Lvem XIII., „bílým patriarchou", a vynášejí jeho moudrosť a stálou duševní čilosť. —

Sv. Otec vyslovil přání, aby v den svého jubilea zřel okolo sebe shromážděny všecky kardinály.

Irští poutníci, počtem přes 200, vydali se sedmého února z Dublína na pouť do Říma. Poutníci uherští jedou tam 16. února. Z Německa bude vypraven poutní vlak 17. dubna. — Paderborn uspořádá 19. února pochodňový průvod a na to slavnostní shromáždění lidu. Biskup pak zřídí ku cti sv. Otce na své útraty konvikt pro theology. — Ve Štrasburku konají katolické spolky 19. února slavnostní schůzi, a večer bude město osvětleno. — Zvláštním způsobem oslavuje se papežské jubileum v Rusku. Car sice dovolil katolickým biskupům sbírati adresy a sv. Petrský haléř, ale všecko smí do Říma býti posláno toliko prostřednictvím ministerstva vnitra.

Bratrstvo sv. Michala ve Vídni pořádá poutnický vlak do Říma po Velikonocích a vybízí Vídeňské a jiné katolíky, aby oslavovali jubileum sv. Otce modlitbami a skutky milosrdenství. Slavnostní schůze konala se již dne 12. února. Dne 19. února všecky katolické spolky přistoupí v dómě sv. Štěpána k společnému sv. přijímání. — Bratrstvo sv. Angely ve Vídni sbírá podpisy paní a dívek k holdovací adrese, která bude podána sv. Otci — Také město Vídeň přednese sv. Otci srdečné blahopřání. Návrh byl přijat jednohlasně. — V Horních Rakousích oslaví 19. února všecky spolky jubileum sv. Otce; zvláštního lesku nabude hudební a umělecká slavnosť v Linci. — Ve Štýrsku dne 19. února koná se slavnostní schůze v Štěpánském sále, který k tomu účelu spořitelna propůjčí a na své útraty vyzdobí. — V Solnohradech spolky sv. Cecilie, sv. Vincence z Paula a bratrstva sv. Michala činí přípravy k oslavě sv. Otce. — Jubileum sv. Otce jest také literárně oslavováno. Mimo četné životopisy vyšly v Německu čtyři papežské hymny. Také koop. Bedřich Pasendorfer z Welsu složil pro kasino ve Cmuntu hymnu papežskou. — Za příčinou padesátiletého biskupského jubilea papežova ustavil se v Praze zvláštní komitét, jenž vykoná všecky přípravné práce k uspořádání poutnické výpravy do Říma. Komitét, jemuž předsedá prof. Jan Drozd, učinil ihned následující usnešení: 1. Z Čech: vypraví se zvláštní vlak z Prahy; směr jeho jízdy udán bude později. Vlak vypraven bude ve druhé polovici měsíce dubna. Poutníci budou míti brzy po svém příjezdu zvláštní slyšení u sv. Otce. O výši cen jízdných zahájeno již vyjednávání; jisto prozatím však již dnes, že cena lístku k jízdě do Říma a zpět bude ještě nižší než byla r. 1888 Na poučenou a vyzvání širšího obecenstva vydáno bude co nejdříve zvláštní provolání, ve kterém bude vylíčen nejen účel výpravy, nýbrž uvedeny budou zároveň všecky podmínky, za jakých pouti se súčastniti lze a zároveň i podrobný průběh celé pouti. Kancelář sv. Václavské záložny v Praze přijímá a odpovídá na všecky dotazy poutnické výpravy do Říma se týkající. Vedle komitétu tohoto ustavil se zvláštní slavnostní komitét, kterýž uspořádá v den papežského jubilea, dne 19. února, zvláštní slavnosť a bude pečovati zároveň o to, aby v ten den pořádány byly podobné slavnosti také mimo Prahu. Předsedou komitétu slavnostního jest generální vikář dr. Fr. Hrádek. — Jubileum sv. Otce v arcidiecési pražské. Jeho Emin. ndp. kardinál kníže-arcibiskup hrabě Schönborn ustanovil v příčině oslavy biskupského jubilea papežova následovní: V pražské arcidiecési slaviti se bude toto jubileum jako v Římě dne 19. února. Zároveň se bude konati díkučinění Bohu za jeho zvolení, jež se stalo dne 20. února 1878. a to dne 26. zvláštní pobožností. V první neděli postní, dne 19. února, budou ve všech kostelích slavné služby Boží s „Te Deum", a budou k nim pozvány všecky zemské a autonomní úřady. Zmíněného dne bude odpoledne vystavena nejsvět. Svátosť oltářní, a při požehnání budou litanie ku Všem Svatým s předepsanými modlitbami. Kazatelé mají toho dne kázati o jubileu papežově.

Celý svět strojí se uctíti sv. Otce, za to však v Římě strojí mu potupu za potupou. V římském Pantheonu, v katolickém to chrámu, oslavovali 7. ledna památku Viktora Emanuela, jenž tam odpočívá. A jak jej oslavovali: Lvice Romulova šlapala papežskou tiaru, což bylo uspořádáno na potupu papežovu.

Sv. Otec zaslal hraběti Albertu de Mun, vůdci katolíkův francouzských, list, v němž chválí hraběte jakožto vynikajícího řečníka katolického a obrance věci katolické. V listu tom uvádí sv. Otec dále, že dokud národ francouzský ctnostmi vynikal, vždycky prospíval, a jenom neplodné strannické boje Francii roztrhaly. Vůči rozháranostem uvedl sv. Otec všem lidem, kterým rozvahy a dobré vůle neschází, na mysl potřebu, aby se všestrannou jednomyslností přijali vládní formu ve Francii nyní trvající, poněvadž toto přijetí jest jediným prostředkem, aby Francie společným vynaložením všech sil dostala se k obnovení náboženského míru a tím také ke svornosti mezi občany, k úctě před vrchností, ke spravedlnosti a počestnosti v životě veřejném. Na tomto rovněž tak širokém jako praktickém poli mohou se velmi snadno všichni lidé uznalí a dobré vůle spojiti, kteří nepřinášejí blaho vlasti v oběť osobním zájmům a které nezaslepují. Jest na všech, ale zvláště na katolících, aby spory své, náležející minulosti zapomněli a zorganisovali se se zřetelem na obecné blaho. Sv. Otec uznává horlivost hraběte de Muna, s jakou se snaží záměry papežovy podporovati, jeho náuky popularisovati a je v životě socialním prakticky prováděti. Tak mluví sv. Otec Lev XIII. ku Francouzům. Kéž Jeho pokyny náležitě se zakoření také v národě českém, kéž celý svět katolický povzbudí k mohutné a vydatné práci za společnou věc naši nejsvětější — České oddělení ve Vatikánské knihovně. Svatý Otec Lev XIII., vznešený podporovatel věd a umění, svolil, aby při Vatikánské knihovně bylo po příkladu jiných zemí zřízeno české oddělení historické s příruční knihovnou. Zemský výbor království Českého vyzval již historickou komisi, aby předložila příslušné a podrobné návrhy. — K světové výstavě v Chicagu zašle Vatikán dvě starožitné mapy; na jedné z nich naznačil papež Alexandr VI. hranici mezi územím španělským a portugalským. Všecky předměty Vatikánu k výstavě propůjčené odveze americký parník do Chicaga.

Zprávy životopisné a úmrtí.

Stoleté narozeniny prof. Josefa Chmely, spisovatele a buditele národního, připadají na 18 den únorový t. r. Za oslavou stoletých narozenin Václ. Kl. Klicpery, bratrského přítele a druha Chmelova, oslaví Třebíč, rodné město Chmelovo, sté narozeniny výtečného svého rodáka ve dnech 18. a 19. února t. r. V sobotu bude pořádán pochodňový průvod spolků Třebíčských k rodnému domku buditelovu, který bude osvětlen rovněž jako místnosti Národního domu. V neděli potom, 19. dne února, za protektorátu městské rady bude konán slavnostní koncert, při němž ze členstva slavnostního komitétu kaplan městský p. P. Arn. Tvarůžek promluví o vzorném životě a lidumilném působení Chmelově, a prof. Rypáček pojedná o literární a buditelské činnosti oslavencově. Také „Listy ze západní Moravy“ vyjdou v rouše slavnostním s podobiznou Chmelovou a rodným domkem jeho s příslušnými verši, životopisem a s výčtem spisů Chmelových. Prof. Doležal nakreslil za tím účelem velikou podobiznu buditelovu do dvorany Měšťanské Besedy.

Josef Chmela, původně tkalcovský tovaryš, přičiněním kapucínského kvardiana Třebíčského a fratera Erharta, svého strýce v kapucínském klášteře na Hradčanech, byl zapsán do prvé latinské třídy akad. gymnasia v Praze, výborně prospíval a stal se profesorem v Jičíně, v Hradci Králové a posléze za ředitelství Jungmannova na akad. gymnasiu pražském a zemřel 28. února r. 1817. Vlastencem byl upřímným, spisovatelem pilným, lidumilem obětavým, učitelem a vychovatelem výborným. Činnost jeho všestrannou před deseti lety vylíčil prof. Ant. Truhlář v Časopise Č. Musea. Článek Truhlářův jest nejlepším pomníkem Chmelovým. Svou dobou byl řaděn mezi nejpřednější naše spisovatele. Jeho Bajky pro dítky o dvou dílech dosud nepozbyly ceny. Velikou oblibu, zvláště u kněžstva a učitelstva, měly Biblické příběhy starého i nového zákona, z nichž jednotlivé obrázky (na př. Proroci, Bratří Machabejští, Jan Křtitel, Učení Ježíšovo, Podobenství Ježíšova a jiné) bývaly za děkanských visitací dávány hodným dítkám. Přeložil několik divadelních kusů, jako fraška Kotzebuovy a pastýřské hry Gessnerovy, vydal první český almanah Novoročenku r. 1823., 1824. a 1825., přeložil povídku Veldovu Jarvod Zlatohvězd, jakož i přispíval básněmi do tehdejších časopisův. Později oddal se

vůbec literatuře vědecké. Vydal r. 1830. etymologický latinsko-česko-německý slovník, r. 1833. Komenského Orbis pictus (v řeči lat., něm., čes., pol a franc.) a upravil vydání Didaktiky české. Jako výtečný latinář pořídil překlady Dějin římských S. A. Victora, Obrazů dějů římských L. J Flora a Životopisů Corn. Nepota s četnými poznámkami. Do III. dílu Preslova Kroka napsal velmi cenné pojednání o lnu a do Časopisu Musejního r. 1835. článek o tvoření jmen obyvatelských, r. 1842. a 1843. důkladný Rozbor jména přídavného, začež byl jmenován mimořádným členem král. české společnosti náukové. Ve 4. svazku Časopisu Musejního r. 1843. uveřejnil Prostředek, jak by na gymnasiích českých, moravských a slezských ohledem vyučování v jazyku československém nejvyšší vůli poněkud zadost učiniti se mohlo, dávaje návod, jak by češtině se mělo vyučovati na střední škole, dle kteréhož návodu sám v Jičíně, v Hradci Králové i v Praze horlivě pracoval o vyučování češtiny, nešetře práce, ani zdraví. R. 1844. podal do Musejníka plynný překlad první knihy Phaedrových bájek. Poslední dobou životní zabýval se stále jazykozpytem vůbec a zvláště jazykozpytem českým. Přispíval také do Zieglerových listů vychovatelských. Píle Chmelova, jak dí Jan Soukop, byla diamantová. Nástupce Jungmannův v ředitelství akad. gymnasia, kněz dr. Ant. Dittrich, napsal o Chmelovi: „Zvěčnělý kollega náš Chmela byl všeobecně znám jako výborný profesor, vzorný paedagog, zasloužilý spisovatel český a šlechetný lidumil."

Muž takového rázu, jehož slavný Jungmann nazýval výborným mužem, horlivým vlastencem a milovaným i srdečným přítelem, zaslouží zajisté, aby ho bylo vzpomenuto za příležitosti stoletých narozenin. Nejpřednější vrstevníci Jos. Jungmann, P. J. Šafařík, Fr. Palacký, Ant. Marek, Fr. L. Čelakovský, J. S. Presl, V. Staněk uznávali hluboké vědomosti Chmelovy a vzornou píli a vědomosti spisovatelské neméně nežli šlechetnou, milou, klasicky harmonickou povahu skromného Třebíčana, který patří k nejobětavějším a nejupřímnějším buditelům svého národa; — takových ryzích vlastenců zapomínati nesmíme! Fr. J. Rypáček.

Z Florence došla na počátku měsíce tohoto zvěst, jež národ polský uvedla ve veliký smutek. Zemřelť jeden z posledních velikánů poësie polské, Theofil Lenartowicz, o němž nestranná kritika vyznává, že lyrika jeho jest nevýslovně lahodná, že každé jeho slovo jest nebeským zvukem. Pro dnešek jest nám obmeziti se na suchá životopisná data. T. L. narodil se 27. února 1822. ve Varšavě z rodičů chudých. První vzdělání své čerpal ze školy obecné a později okresní. Jako 14letý chlapec musil již vydobývati si chléb opisováním v advokátské kanceláři a přivedl to v několika letech na kancelistu a konečně r. 1848. za výpomocného referenta. Z této rozrušné doby pocházejí jeho první básnické pokusy, uveřejňované v různých týdennících. Básní Lirenkou r. 1851. pověst jeho pronikla za hranice. Básnická škola Mickiewičova vynikala úctou k Bohorodičce. Tak i Lenartowicz proslavil se básní: „Błogosławionej" r. 1854. Od té chvíle stalo se jméno jeho nejpopulárnějším doma i za hranicemi. Prostomilé piosnky jeho v hudbu ukládal přítel jeho Ignat Koworowski. Lenartowicz nazýván byl katexochen poëtou lidovým, a sláva tato zůstala mu nezmenšena. Delší čas zdržoval se též v Krakově a v Poznani a později i v Paříži, ale konečně pro chorobu prsní usadil se nadobro ve Vlaších, jež staly se mu druhou vlastí. Roku 1861. oženil se se Žofií Szymanowskou, nadanou malířkou, sestrou Mickiewicze z druhého otce. Z té doby vyšla od něho: „Bitva raclawická" a „Gladiatoři". Za tím choroba jeho plicní zmáhala se více. Aby sesílil, věnoval se řezbářství, v němž i vynikal. Však přece žíla básnická v něm neutuchla. Z básní jeho pozdějších uvádíme: Chorągiew słovanska do grobu św. Cyrilla. Lenartowicz byl jedním z posledních repraesentantův veliké poëtické epochy národa polského. Ze žijících již jen Kornel Ujský náleží do veliké plejady poëtův, z nichž vychází mohutné nadšení do mladších poëtův. Bůh jakoby chtěl potěšiti nešťastný národ za ztracenou samostatnosť žírné vlasti, vzbudil mu celou řadu prorokův, bohonadšených básníků, kteří v něm naději v časy lepší živili a živiti nepřestávají. Národ polský vším právem vzbuzuje obdiv světa. V největší pohromě vlasti vzbudil mu největší básníky. Žádný jiný polský básník nevnikl do úst lidu tou měrou, jako Lenartowicz. Lid jej nazývá svým skřivánkem. „Budiž mu sláva věčná." K.

Úmrtí Jose Zorilly, korunovaného básníka španělského. Narozen 1817. ve Valadolidu, † koncem ledna v Madridě Zorillu sluší čítati k veleduchům španělského národa, jehož plodnosť byla přímo úžasná. Jej nazývají hlavou španělských romantiků. Vedl sice život namnoze dobrodružný, ale zůstal vždy populárním. On je básníkem veskrz národním, opěvujícím víru otců, Bohorodičku, hrdiny a boje své vlasti. Divadel jeho je bez počtu. Španělské illu-

strované listy přinášejí jeho mladistvou podobiznu velmi rázovitou. Byl miláčkem mládeže, šlechty a přítelem vévody Medinaceli. Ve Vídni jako poslanec jest v nejlepší paměti. Byl to duch ženiální a při tom vroucí ctitel Bohorodičky. Z četných básní na jeho úmrtí složených zde uvádíme jednu od Karlosa Frontaura:

Todo en el mundo este dia,
Es dolor, tristeza, y duelo! —
Todo en el cielo alegria,
Qne del cantor de Maria
Ha entrado el alma en el cielo!

(Dnes v celém světě jest bolesť a smutek, a v celém nebi jest radosť, že pěvec Marianský slavil příchod svůj do nebes říše.) *) K.

Demonstrace v Žižkově.

Píše Tom. Škrdle.

Čeští spisovatelé vydali proti „Vlasti" provolání k „české veřejnosti", jež vyšlo v „Nár. Listech" dne 29. ledna t. r. Zní takto:

„České veřejnosti! Každý pozorovatel našich literárních poměrů ví, že se v posledních letech se strany některých listů nezřízeně útočí proti svobodě umění v písemnictví českém. Belletristé čeští nevšímali si projevů těch ze zásady, věříce, že ti, kdož cení a ctí pravé umění, nedají se mýliti jednostrannými, byť sebe odvážnějšími útoky na jeho svobodu.

Až když v poslední době v klerikální Žižkovské „Vlasti" neslýchaným způsobem pohaněna byla světlá památka Jana Nerudy ne jednostrannou kritikou, ale nízkým utrhačstvím, které užilo slov takových, že se ostýcháme před veřejností českou je opakovati: uznali jsme, že dále mlčeti bylo by prohřešením na vděčnosti a lásce, kterou spisovatelstvo české chová k uznanému zakladateli moderní belletrie naší, jenž mrtev brániti se již nemůže.

Jsme přesvědčeni, že postava Jana Nerudy strmí tak vysoko nad všechen dohled posmrtných hanců jeho, že náběhy útočníků, jimž přece také evangelium velí mrtvé pochovávati, nehnou ani jeho patou; co pak se týče jeho domněle znemravňujícího vlivu na lid katolický, každý znalec spisů Nerudových ví, že z Nerudova péra vytryskly básně, ve kterých je více zbožnosti a křesťanské lásky, než ve všech ročnících „Vlasti". Z té příčiny prohlašujeme my čeští spisovatelé se vším důrazem, že

stojíme svorně sdruženi pod praporem svobody umění, jejž Neruda první u nás nejvýše pozvedl a celou silou svého ducha hájil, a jejž i my hájiti jsme odhodláni, pokládajíce to za nejlepší uctívání jeho památky.

Litujeme hluboce, že v listě českém, jenž přikládá si vznešené jméno Vlasť, zhanobena byla památka muže, jehož celý život byl jedinou službou vlasti, jehož duchem jsme se sílili, a jehož slova v nás žijí, tak jako svítí v celém národě!

Prohlašovati zvlášť, že jednání „Vlasti" odsuzujeme, nám netřeba — to činí každý člověk se ctí v těle sám.

V Praze, v lednu 1893.

Bohumil Adámek. J. Antoš. J. Arbes. Lad. Arietto. V. Beneš Šumavský. J. J. Benešovský Veselý. Jiří Bittner. Jar. Borecký. K. M. Čapek Svatopluk Čech. Dr. Em. rytíř z Čenkova. Bohuslav Čermák Adolf Černý. Jan Červenka. Karel Červinka. B. Frída. Alois Gallat. Irma Geisslova. Dr. Jiří Guth. Josef Havlík. Dr. Servác Heller. Dr. Jan Herben. František Herites. Ignát Herrmann. Adolf Heyduk. Václav Hladík. Josef Holeček. Ignát Hořica. Prof. Dr. O. Hostinský. Jos. M. Hovorka. Jaromír Hrubý. R. E. Jamot. Gustav Jaroš. Edvard Jelínek. Růžena Jesenská. Alois Jirásek. Karel Jonáš. Josef Kafka. Bohdan Kaminský. Antonín Klášterský. Jan Klecanda. Antonín Kloše. Josef Konrád. Jos. Kořenský. Dr. Miroslav Krajník. Eliška Krásnohorská. Rudolf Jar Kronbauer. Josef Krušina ze Švamberka. Karel Kučera. František Kvapil. Jaroslav Kvapil. Josef Kuchař. Jan Ladecký. Dr. Josef Laichter. Karel Leger. Jan Lier. Věnceslava Lužická.

*) Pozn. Pro nedostatek místa musili jsme hojně drobných zpráv vynechati.

Karel B. Mádl. J. S. Machar. Kolda Malínský Quido Mansvet-Klement. Josef Merhaut. Otakar Mokrý. Vilém Mrštík. Aug. Eug. Mužík Dr. Aug. Nevšímal. Teréza Nováková. Josef Pachmayer. Dr. Karel Pippich. Vlasta Pittnerová Sofie Podlipská. Gabriela Preissová. Fr. S. Procházka. Ladislav Quis Karel V. Rais. František Roháček. F. Ruth. Dr. Václav Řezníček. Ferdinand Schulz. Josef V. Sládek. Primus Sobotka. A. Sova Dr. Polykarp Starý. Karolina Světlá. Fr. X. Svoboda. Antal Stašek. F. F. Šamberk. M. A. Šimáček. Karel Šípek Alois Skampa. Josef K. Šlejhar. Dr. Ant. Šnajdauf. E. Špindler. Václav Štech. Dr. Josef Štolba. K. Švanda ze Semčic Fr. Ad. Šubert. Karel Tůma. J. L. Turnovský. F. Ulrich. Jan Vávra. Božena Viková Kunětická Jos Ant. Voráček. Jaroslav Vrchlický. Julius Zeyer. Dr. Eman. Zítek.

Poznam. Toto prohlášení, vydané ze střediska českých spisovatelů belletristů Máje, předložili jsme ku podpisu všem českým spisovatelům belletristům a zasýláme je všem čelným a čelnějším časopisům českým, politickým i zábavným, se žádostí za otištění."

Na toto prohlášení odpovíme dvojím způsobem: předně samými spisy Nerudovými, které ve „Vlasti" probereme, a na to za druhé zvláštní brožurou, ve které poměr † Jana Nerudy ke katolickému náboženství a poměr spisovatelů k němu objasníme.

Nyní uvedeme projev „Neodvislosti", vypíšeme průběh demonstrace v Žižkově a na konci přidáme hlasy naší strany o celé záležitosti, v čemž budeme v březnovém čísle pokračovati.

Hned druhého dne psala „Neodvislosť", „radikalní list pondělní", o provolání českých spisovatelů těmito slovy:

„**Nerudově památce**, pokálené klerikalním listem „Vlast", zjednalo české spisovatelstvo důstojné dostiučinění. Litujeme, že již v tomto čísle nemůžeme přinésti provolání české veřejnosti znějící, jež včera k hanbě české žurnalistiky z českých listů uveřejnily jen — „Národní Listy". Orgány staročeské byly v čas o uveřejnění požádány, patrně však nemají odvahu, aby chránily památku slavného spisovatele před nízkým útokem klerikálův. — Odběratelé z kruhů farářských jsou jim příliš drazí, než aby odhodlali se k společnému vystoupení v této čestné záležitosti všeho spisovatelstva i slušné žurnalistiky. Chování listů staročeských je tím nápadnější, že členové redakcí, pokud jsou spisovateli, provolání podepsali. — Provolání opatřeno je podpisy 101 spisovatelův. Avšak postrádáme řady jmen. Ku př. jméno redaktora „Osvěty" V. Vlčka, jenž nad rakví Nerudovou měl velkou řeč, v níž prohlašoval, že by slova Nerudova měla býti zlatem na hedvábí tištěna! Také jméno ředitele Nár. div. p. Fr. A. Šuberta, pp. Dr. Z Wintra, Dr. Č. Zíbrta. Em. Miřiovského, red. Kuffnera, Fr. Zákrejsa, Fr. Šamberka a Jos. a Pav. Durdíka jsme mezi podpisy nenašli. Nemůžeme ani věřiti, že by tito pánové nebyli podepsali úmyslně — veřejnosť má právo žádati za vysvětlení."

Dva z tuto uvedených prohlášení dodatečně podepsali. My zde i jejich jména na provolání k české veřejnosti uvádíme. I jiní se dodatečně podpisují.

Dne 2 února odpoledne chystal jsem se jíti na přednášku „Historického kroužku", která se konává v 5 hodin odpoledne. Obyčejně vycházívám z domu na tyto přednášky ve ¼5, toho však dne mne vnitřní hlas stále pobádal, abych šel dříve, ač jsem jinak o útoku ani potuchy neměl. I vyšel jsem něco před čtvrtou hodinou a byl jsem v Praze v sále přednášky po nejd, p. biskupu Brynychovi druhým posluchačem, ač jsem snad měl do Prahy ze všech nejdále.

Každou neděli a svátek sloužívám pro chovance v klášteře Milosrdných sester v Karlíně mši sv. a je-li hezky, konám pak okolo invalidovny přes vrch Žižkovský procházku a potom již celý den nevycházím. Na den Hromnic bylo však ráno ošklivé a blátivé počasí, i chtěl jsem jíti odpoledne do Prahy pěšky, abych si obvyklou ranní procházku nahradil. Jdu-li do Prahy pěšky, dám se z pravidla z domu do Roháčovy ulice; jedu-li po tramwayi, dám se v levo. Tehdy vykročiv z domu, dal jsem se mané v levo, ač jsem chtěl jíti pěšky a pěšky skutečně šel a ač v tomto případu Roháčovou ulicí chodívám. Tím jsem útočníky, kteří se již k mému bytu Roháčovou ulicí hrnuli, minul, jinak bych je byl potkal a od nich byl insultován a snad i kamenován. Můj anděl strážný mne varoval a chránil.

Ve čtyři hodiny přitáhli útočníci před můj byt; jeden muž je vedl a před mým bytem je zastavil. Ze všech novin nejsolidnější a nejsprávnější referát o této události přinesl „Hlas Národa" — ten zde uveřejňujeme:

„Včera o 3. hod. sešli se na karlínském hřbitově „internacionální“ dělníci a studenstvo u hrobu z církve vyobcovaného kněze dra Aug. Smetany. Po krátkém proslovu položeny na hrob dva věnce od „Politického klubu dělnického v Čechách“ a od dělnického spolku „Žižkovan“. Na to zpívaly se písně: „Zapadá slunko —“ a jiné dělnické a pak „Hej Slované“. Odtud táhl zástup asi 300 hlav do Žižkova k redakci časopisu „Vlasť“, kdež voláno hlučně „Pereat!“ a jedno okno vytlučeno. Přikvapivší strážníci s tasenými šavlemi zatkli jednoho socialistu, dav však vrhl se na ně kameny a zatlačil je k jednomu domu. Zde však znovu tasili strážníci šavle, a dav dal se na útěk, při čemž strhla se taková panika, že bylo úzko na to hledět. Děti a výrostkové na zemi se váleli, jiní přes ně padali, křik a nářek se rozléhal. Tím skončila se demonstrace. O této demonstraci sděluje se nám s jiné strany: Včera ke 4. hodině přitáhlo Žižkovou třídou z karlínského evangelického hřbitova do Žižkova asi 300 dělníků, z nichž značná část měla rudé nákrčníky a veliké širáky na hlavách, jaké nosí internacionální sociální demokraté. Dělníci, k nimž připojovalo se stále obecenstvo, zejména výrostci, táhli v Žižkově od viaduktu státní dráhy Husovou třídou, Prokopovým náměstím, Roháčovou a Kališnickou ulicí na Komenského náměstí, kde stanuli před domem čís. 505, v němž bydlí redaktor „Vlasti“ dp. P. Škrdle. Nežli sem průvod dospěl, vzrostl na tisíc osob, většinou výrostků. Demonstranti provolali tu hlučné „Pereat“! dp. Škrdlovi, načež kamením, které přinesli si v kapsách sebou, vytloukali okna jeho příbytku. Záhy přichvátali sem strážníci, Stejskal a Tříska, kteří jali se přítomné rozháněti, ale marně. Celý zástup obrátil se hrozivě proti nim a uvítal je deštěm kamení, tak že nezbývalo jim, než ohromné přesile ustoupiti. Za malou chvíli vrátili se oba strážníci zpět, provázeni policejními inspektory pp. Šanovským a Lederem. Sotva že však vyzvali demonstranty, kteří s diváky v pozadí se kupícími vzrostli na dva až tři tisíce hlav, aby se rozešli, obořili se tito znovu na strážníky, házeli po nich kamením, kusy ledu, škváry a uhlím, hroudami, sněhem a vůbec vším, co jim do rukou přišlo. Strážníci zatlačeni byli stranou a octli se v kritickém okamžiku. V tom ozvaly so s rozzuřeného zástupu výkřiky: „Mažte je!“ „Zabte je!“ a strážníci vytasivše šavle, postupovali proti dělníkům. Tito ustupovali před strážníky přes náměstí, Kališnickou ulicí až k ulici Roháčově. Jelikož však nakupily se na Komenského náměstí znovu velké davy demonstrantů prostranními ulicemi, vrátili se strážníci z Roháčovy ulice zpět na náměstí, a aby je vyklidili, tasili znovu šavle. Davy postupovaly pak zpět Roháčovou ulicí na náměstí Prokopovo a do sousedních ulic. Zápas 5 strážníků s demonstranty trval přes 5. hodinu, načež když přišla posila z Karlína a na 50 strážníků, kteří súčastnili se pohřbu vrchního policejního komisaře ve výslužbě p. Plocha, bylo vyklizeno nejen náměstí Prokopovo, ale i všecky ulice. Po 6. hodině večer nabyly ulice žižkovské opět své obvyklé tvářnosti. Na policejní strážnici v Žižkově dostavil se též správce policejního ředitelství vládní rada pan Dörfl, který dal si podati o demonstraci zevrubnou zprávu a učinil opatření pro další možné výtržnosti. Ze strážníků raněn byl inspektor p. Lederer kamenem krvavě do hlavy, kdežto inspektor pan Šanovský zasažen byl do klobouku kusem ledu, výtržníky hozeným. Strážník Tříska udeřen byl kamenem do čela. Z výtržníků zatčeno bylo 8 mužských, většinou mladíků a jedna žena. V kapse jednoho ze zatčených nalezeno bylo kamení; na jiného pak se udává, že vytloukal okna. Dp. P. Škrdle nebyl v době demonstrace doma, neboť odešel krátce před 4. hodinou odpoledne na přednášku historického spolku v sále Svatováclavské záložny. O tom, co se v jeho nepřítomnosti před jeho bytem stalo, zpravila jej teprve posluhovačka. P. Škrdle odebral se pak provázen členy spolku tovaryšů do svého bytu, kde shledal, že obě nejhořejší tabule jeho okna, zevnitřní i vnitřní, proražena jsou menším předmětem velmi prudce hozeným. V pokoji, v němž rozlétly se drobné kousky skla na všecky strany, nalezeny byly kousky roztříštěného škváru z kameného uhlí“

Jak jsem se později dověděl, asi 30 útočníků pustilo se do Prahy, aby mne tam vyhledali a zneuctili. Věrný můj příznivec je doprovázel, chtěje mne před nimi varovati. Nenašli mne a proto se u státního nádraží rozešli.

Přišed domů nalezl jsem po celém bytě rozbité sklo a kousky škváru z kamenného uhlí. Musil býti hozen do bytu veliký kus, který se o hrany regálu roztříštil. Z našich bytů vede na náměstí Komenského pět oken, útočník vyhlédl si zrovna to, kde pracuji. Dva kousky skla padly na stolek zrovna na místo, kde sedávám, i byla by mne na čele i na očích zranila, kdybych byl býval doma.

„Česká Politika“ — a po ní jiné listy — psala o „spoustě kamenů, uhlí,

skla, ledu i škváru" — to vše je pouhá básnická fantasie jejího reportera, který zde vůbec nebyl.

„Národ Listy" psaly, že byla ve „Vlasti" zhanobena památka kněze spisovatele Václ Beneše Třebízského, i „Česká Politika" to v mírnějším tonu přinesla, ale to vše jest do slova lež, nebo „Vlasť" se o něm a jeho spisech, které vydává knihkupec Topič, ani slovem nezmínila.

Z našich katolických listů ozval se nejprve „Vychovatel". V čísle ze dne 5. února t. r. uvádí „Vychovatel" projev českých spisovatelů proti „Vlasti" a pak praví:

„To, co se již dávno připravovalo, stalo se tedy konečně skutkem. Proti směru „Vlasti" postavili se skoro všichni čeští spisovatelé, i ti. o nichž se mnozí z našich domnívali, že jsou mírnější a věci katolické příznivější. Kritika spisů Nerudových poskytla jim pouze k veřejnému vystoupení vítanou příležitosť. Nás projev tento nepřekvapil a je nám v celku lhostejným. Z mraku, jenž stojí už drahnou dobu nad obzorem českým, vyšlehl pouze blesk, by v jeho světle i krátkozrací poznati mohli celou situaci a konečně uvěřili těm, kdož již před roky několika celou situaci líčili tak, jak se nyní ukázala. — Očividná svornosť na straně jedné vyvolá snad konečně svornosť na straně druhé, na straně, kdež nemůže býti hádek o principy — Co se týče obsahu projevu, konstatujeme pouze toto: Prohřešila-li se „Vlasť" na „světlé památce Nerudově nízkým utrhačstvím", měli podepsaní spisovatelé „utrhačství" ono v projevu svém citovati; tím by byli nejlépe „Vlasť" odsoudili. Toho však učiniti opomenuli. Či tak učinili zúmyslně, aby publikum věci neznalé bylo v nejistotě a se domýšlelo Bůh ví jakých věcí? Po našem vědomí sestává kritika skoro jen ze samých citátů ze spisů Nerudových. Jsou snad urážkou tyto veřejné citáty? Tím by pak nebyla vinna „Vlasť". Že se podepsaní spisovatelé dovolávají evangelia, které prý velí mrtvé pochovávati, to nás těší, jenom ze litujeme, že jejich porovnání hodně kulhá, protože spisy Jana Nerudy, o něž tu běží, pochovány nejsou, ba ani autor jejich *jako spisovatel*, nýbrž žijí dál a budou žíti. Vždyť se tisknou právě znova, rozšiřujíce se s velkou reklamou, a proto musí kritika mít právo ukázati veřejně na jejich obsah. Že Neruda dovedl napsati i některé básničky zbožné, je nám dobře povědomo, ale též nás není tajno, že jest v jeho spisech velmi mnoho věcí, kteréž musí urážet až do nitra duše i katolíka nejvlažnějšího Nám alespoň jsou spisy Nerudovy záhadou. Na jedné straně tak něžný cit, a na straně druhé .... Prýštilo snad prvé z hloubi nitra vlastního a mělo snad druhé příčinu svou v různých vlivech zevnějších? — Kdož to rozhodne!" —

V „Čechu" ze dne 6. února ozvali se dva dopisovatelé, a čtenáři „Čecha" zavedli proti demonstracím sbírky. Zvláště zajímavý dopis přinesl „Čech" dne 9. února z Čech severovýchodních, v němž se mezi jiným píše: „Neruda ve spisech svých jsoucnosť Boží neupírá, ale píše o Bohu způsobem tak frivolním, že každého věřícího křesťana — neřkuli katolického kněze — v hloubi duše musí uraziti. Či není na př. spis jeho „Žerty hravé a dravé" pln frivolnosti, pln blasfemie? A což „Obrazy z ciziny"? Nepotupil v nich Neruda všecky instituce církve katolické? Koná dalekou cestu do Svaté země, do Říma, — aby se mohl vysmáti tomu, co každému katolickému křesťanu musí býti posvátným, ano i tomu, co je článkem víry naší. — Na mnohých místech hodí se vtipy jeho o kněžstvu a církvi katolické do vypisování cest a míst jako pěsť na oko, ale to Nerudovi nevadí — jen když si schladí žáhu. Nezhanobil Neruda památku mužů, ano světců o církev na výsosť zasloužilých? Do památníku Alexandra VI. chce kopnouti, na hrob sv. Ignáce naplíti a tehdy žijícího papeže slavné paměti Pia IX. líčí jako směšného humoristu. O kněžstvu katolickém dovolil si napsati: „Jinde je mezi „„učenými stavy"" stav kněžský ten, kde se nejvíce tělesních a duševních mrzáků schází, kteří by se jinak neuživili, žádné hodnosti nedošli.". Tak staral se Neruda o česť svých bližních — jest to křesťanské?"

Dne 8. února zaslal Dr. A. Lenz, probošt král. kap. na Vyšehradě, do „Čecha" tento dopis: „Slavnému spolku „Máj" v Praze! Nadál jsem se, že spolek „Máj" bude pěstovati umění básnické na základě osvěty křesťanské, kteráž národy křesťanské velikými učinila, avšak ku svému velikému zármutku se dovídám, že členové téhož spolku rozhodně odsoudili katolický list „Vlasť", jelikož se odvážil brániti osvětu křesťanskou, články víry a nejsvětější Osobu Páně naproti nájezdům ve spisech Nerudových obsaženým. Ano, ku svému žalu shledávám, že členové spolku „Máj" veřejně tiskem ohlašují, že chtějí státi k panu Nerudovi a na dráze jím vykázané kráčeti. Dovoluji sobě za tou příčinou oznámiti, že jako katolík, kněz a spisovatel nemohu s nimi toutéž cestou kráčeti, a mám za to, že jsem takovýmto projevem ze slavného spolku „Máj" na vždy vyloučen."

Velice případně psal „Hlas“ brněnský ze dne 7. února. Uváděje ze „Světozora“ provolání proti „Vlasti“, praví:

„A nyní pohleďme na ty přečiny „Vlasti“, na to hanobení památky, na náběhy útočníků: Ve „Vlasti“ č. 2. a 3. dr. Jan Hromádka vlastními slovy Nerudovými odsuzuje jeho spisy jako protikatolické, které nejsvětější city křesťana urážejí. Kniha za mistra stojí — projevuje city svého původce, co tedy napíše, to i cítí, takovým je. A praví-li se, že člověk, který je dosti obečtělý v písmě sv. a v legendách svatých, přece zůstává takovým zuřivcem proti náboženství katolickému, tu z výroků samého Nerudy, z jeho spisů můžeme stejně konkludovati. A tropí-li si křesťan (tím přece Neruda byl) posměch ze zázraků, z přikázaní Božích, z postů (praví: Sama sv. církev starala se druhdy o veselosť věřících duší, o pookřání po tak dlouhém postě, s kazatelen zněly věci veselé, kazatel mluvil feuilletony, a kostely se otřásaly smíchem.) — vidíme, že nemá o katolickém dějepisu ani pojmu a že čerpal své nepravdy z díla neznaboha. Bájky považuje za pravdu, a pravdu tu hledí mezi báje hoditi (poličkování žida od křesťanů o Velikonocích, při čemž prý jeden žid mrtev k zemi klesl, na str. 156. ve feuil.); popírá svátosť stavu manželského, je pro rozvod; vůbec rouhavě píše téměř na všech stránkách (str 191. praví: ba snad věru — vinou filosofické naší nevěry — neozve se nám jednou ani už ta trouba „poslední“). A pak osmělují se podepsaní spisovateté čeští tvrditi, že Neruda napsal ve svých spisech více zbožnosti a křesťanské lásky, než je ve všech ročnících „Vlasti“. Snad páni spisovatelé, řadíce se „Svůj k svému“, jsou stejnými křesťany jako Neruda, a pak nedivme se, že i oni píší stejně křesťansky?! Vraťme slovům původní jich význam! Že by svrchu uvedené věty Nerudovy byly křesťanské, to snad nebude tvrditi nikdo. Každý řádný katolík musí se proti nim ozvati, musí hájiti víry po otcích zděděné. A má-li to činiti každý katolík, tím spíše list pro katolíky, pro obhájení jejich víry určený; tím poslouží vlasti více než Neruda a všichni s ním smýšlející. Zachovají-li občané víru, budou milovati vlasť, vždyť jim to víra sama poroučí; přidrží-li se však názorů, jakými spisy Nerudovy oplývají, pak jediným je jejich pravidlem životním: ubi bene, ibi patria. „Vlasť“ konala svou povinnosť, jinak jednati ani nemohla.“

Ve výborové schůzi, o níž píšeme ve spolkových zprávách, po vyčerpání programu ujal se slova starosta, dr. Rudolf Horský a promluvil takto:

Velectění pánové!

Pokládám za svou povinnosť v dnešní schůzi naší zmíniti se o nepřátelských projevech, které v těchto dnech z dvojí strany namířeny byly proti nám.

Ve svých listech vystoupila proti „klerikalní žižkovské Vlasti“ celá řada českých spisovatelů pérem, a dne 2. února demonstrovala proti našemu družstvu ulice důvody tak „pádnými“, že okna naší spolkové místnosti pod nimi se tříštila. Že oba tyto projevy namířeny byly proti celému našemu katolickému družstvu Vlasti a ne, jak se předstírá, proti našemu časopisu „Vlasť“ a jeho redaktoru, o tom jsme přesvědčeni všichni, kdo celou situaci známe.

Tážete se, proč oba projevy se staly? Předstírá se, že prý pro „neslýchané pohanění světlé památky Jana Nerudy“. Pánové, tomu nevěřím ani já, ani přátelé moji; naopak jsem přesvědčen, že jméno Nerudovo jest více méně záminkou, aby se proti našemu družstvu vystoupilo, a že příčiny tohoto vystoupení proti nám dlužno hledati někde jinde.

Znáte zajisté, velectění pánové, naši českou literaturu z tohoto století a přisvědčíte mi, když pravím, že každý katolík s opravdovou chutí a bezpečností může sáhnouti po spisech vyšlých v první polovici. Mnohé články prvních svazků „Časopisu česk. musea“ na př. by věru mohly státi v každém časopise i přesně theologii katolické věnovaném; poësie té doby byla tak čistá, že narážek mravních, nebo náboženský cit urážejících v ní nenalezneme; časopisy „Květy“, „Jindy a Nyní“ a jiné nesly se směrem mravně ušlechtilým, zkrátka, literatura v té době byla opravdu panenská. A právě proto nacházela v kněžstvu svého nejštědřejšího podporovatele a příznivce, tak že mohla opravdu říci: Jdu domů, když vcházela do fary nebo do kláštera.

Ale po letech padesátých bohužel poměry se změnily. S jistých stran stírán byl z literatury čistý pel, a za ideal stavěn smyslný realismus S probouzením se falešného liberalismu probudila se zášť proti náboženství vůbec a katolickému zvláště, a ta zášť začala se jeviti i v literatuře. My to dobře pamatujeme, kterak s jisté strany vydávány byly celé spousty brožurek a listů a knih na zhanobení církve katolické, s té samé strany, která s jásotem vítala pověstného Vogta, když na její pozvání pořádal v Praze přednášky o „Darwinismu“; my to dobre pama-

tujeme, kterak sám Palacký tehdy důrazně se ozval proti takovému soustavnému tupení sv. víry, kdy i každý literární čmáral pokládal to za přední svou povinnosť, otříti se o katolickou církev.

A katolíci stáli tehdáž beze zbraně, když literatura, jejich mlékem odkojená, postavila se najednou proti nim. Jaký div, že zatoužili po tom, aby založili si časopisy nové, časopisy vlastní i přes překážky a útoky tisíceré. Ještě dnes na to vzpomínám, jaké rozhořčení v kruzích zliberalisovaných vyvoláno, když profesor Drozd, tehdáž kaplan u sv. Vojtěcha v Praze, se svými přáteli založil „Čecha". Byl jsem tehdy v quintě akademického gymnasia, a i mezi námi, šestnáctiletými hochy, způsobilo založení katolického týdenníku vzrušení nemalé.

Pánové, toto nepřátelství proti všemu katolickému vycházelo ze zřídla téhož, z kterého vycházejí podobné zjevy i v jiných zemích. Mohl bych ukázati na dům, kde se celý ten obrat připravoval, ale nechci tím poukázati i na všemohoucího pána ze zednářského kroužku „Amicitia" a s ní sbratřené „Harmonie". Napověděl jsem, a kdo ví, porozumí.

Za takových poměrů bylo to povinností katolíků založiti si časopisy vlastní, které by opět bezpečně mohly vzíti do rukou s přesvědčením, že nebude v nich urážen ani cit jejich náboženský, ani mravní. Zvláště jednalo se o katolickou revue, avšak za oněch trudných poměrů, kdy vědomí katolické bylo ze všech stran utlumováno, báli se pustiti do podniku takového i mužové na slovo vzatí, jako probošt Štulc, Beneš Třebízský, podnikavý a neohrožený kanovník dr. Karlach. A hle! tu najednou ve veřejnosti vystupuje člověk s ideou, založiti katolické družstvo literární.

Kdo je to? tázaly se hlasy. — Tomáš Škrdle. — Čím je? — Prostým knězem. Literáti z prilegovaného liberálního cechu se smáli z plna hrdla. A jakž by ne! Kněz neliterát, který dosud jen pohádky sbíral a do „Čecha" z Alp dopisy posýlal; nic není, ničeho nemá, nenapsal nikdy ani verše, ani silhouety, ani vědeckých článků, ten zakládá literární družstvo „Vlasť" a v něm časopis, jehož bude redaktorem. Toť věru podivno; i vlastní lidé z našeho tábora se zaráželi nad touto odvahou, a upřímně se přiznávám, i já sám.

Avšak zde působila síla jiná. Prozřetelnosť Boží vyvolivši za zakladatele družstva Vlasť kněze před světem nepatrného, dovedla družstvo při jeho neunavné a obětavé práci v osmi letech k rozkvětu netušenému. Literární liberalismus zprvu družstvo ignoroval, očekávaje, že družstvo brzy zahyne, ale aj — družstvo rostlo, měsíčník „Vlasť" zpočátku čtyřarchový rozšířilo, vědeckou přílohu přidalo, pustilo se na pole paedagogické „Vychovatelem", obrací na sebe pozornosť na poli sociálním svými „Dělnickými Novinami", vzbuzuje podivení svým velečinným kroužkem historickým, kterému právě povolilo vydávati vlastní historický sborník, vykazuje 1661 členů zakládajících — toť jsou úspěchy v prvním desítiletí více než neobyčejné. Nad to: literární tržiště liberalismu pozoruje s ustrnutím, že kupci, kteří nejlépe platili a nejvíce odebírali, z něho mizejí a přecházejí na tržiště katolické. — To také není literárnímu liberalismu lhostejné. Proto jsem byl přesvědčen, že mezi literaturou liberalistickou a katolickou musí dojíti k zjevnému boji, že družstvo Vlasť, které dosud tiše pracovalo na svém programu, vstoupí ve znamení Marsa

Ono boje nehledá, ale také vnuceného boje se neleká. My víme, že nepřátelům katolické církve překážíme, ale proto neustoupíme. To mohou dobře poznati nepřátelé naši, že, kdyby literatura česká vždy byla šetřila naší svaté katolické víry, družstvo Vlasť bylo by nikdy ani nepovstalo, ale že na naše náboženství a jeho články dály se útoky, družstvo se zrodilo a jest zde a má se k životu. To právě nepřátele mrzí. „Ctíme minulosť" — pravil Viktor Hugo, mluvě o katolických společenstvech, „ale pokud chce býti mrtva; ale chce-li býti živa, tu na ni dorážíme a hledíme ji usmrtiti". Tak i hledíc k nám. Kdybychom nevedli života čilého a snášeli trpělivě všechno tupení naší svaté víry, snad bychom došli pokoje u liberálů, že však se hýbeme, že odrážíme útoky na svatou víru naši, zlobí se na nás a chtějí nás zničiti.

Po tom, co jsem dosud všeobecně pravil, k žádným osobám nepřihlížeje, obracím se ku prohlášení spolku „Máje". „Vlasť" zhaněla prý památku Nerudovu. A čím? Poukázáním na obsah jeho „drobných klepů". Autora této kritiky, dra. Hromádku, znám ze semináře. Jest to muž vzdělanosti nevšední. Zná výtečně jazyky klasické, po mnoha letech on jediný dosáhl ceny v konkursu ze znalosti jazyka hebrejského a arabského, zabývá se literaturou světovou, jejíž plody čítá jakožto znalec mnoha jazyků, i moderních, v originálech, i myslím, že muž takového vzdělání, jenž mimochodem řečeno v půldruhém roce složil doktorát, dovede správně souditi i o „Klepech". A jak to učinil? Uváděje obsah a citát, soudí

Nerudu z vlastních jeho slov. Nuže, a to má býti urážkou? Jestli uvedením obsahu a citátů knihy pohanila „Vlasť“ památku Nerudovu, pak ji vydavatel úplného Nerudova spisu pohaněl ještě více, ano, pak Neruda pohaněl sebe sama, poněvadž spis sepsal. „Útočí prý se proti svobodě v písemnictví českém.“ Což tedy má „Vlasť“ mlčeti k posměchu náboženství, aby neurazila „svobodu písemnictví?“ „Evangelium prý velí, mrtvé pochovávati“, „mrtvý brániti se nemůže proti posmrtným hancům“. Nehaníme Nerudu, tomu přejeme věčného odpočinku i věčné slávy, ale „Vlasť“ kritisuje jeho spisy, které neumřely, ale žijí. Či snad po smrti spisovatele jsou jeho spisy proto nedotknutelné a vší kritice nepřístupne, že spisovatel již zemřel a brániti se nemůže? Toť věru podivná byla by logika! Ostatně mám za to, pánové, že kdyby nebylo se působilo s jisté strany, že by ani desátý díl podpisů prohlášení „Máje“ nemělo, ano, že by „Máj“ do této věci se byl ani nevmísil. Proto jsem hned zpočátku pravil, že příčiny tohoto vystoupení proti „Vlasti“ dlužno hledati někde jinde. A že se nemýlím, o tom mne přesvědčuje i demonstrace pouliční před našimi místnostmi.

Socialní demokraté jdou prý dělat kravallu časopisu „Vlasti“ a jejímu redaktoru Tom. Škrdlovi pro pohanění Nerudovy památky. Pánové! Socialní demokraté mají svrchu na jiný časopis a na jiného redaktora, jemuž tak ochotně sbírají „na provaz“, totiž na Tom. Jirouška a „Dělnické Noviny“; o Nerudu a jeho spisy pak pranic se nestarají. Čítáme v socialním kroužku všechny jejich listy, ani v jediném jsme nenalezli doporučení spisů Nerudových. A najednou z čista jasna přicházejí socialní demokraté dělat demonstraci pod okny „Vlasti“ a vytloukají její okna pro Nerudu! Tuť přece jasno, že tato demonstrace byla organisována z téhož místa, odkud organisovány bývají všechny projevy protikatolické u nás.

Co pak se týče nepříznivců z vlastního tábora, kteří proti redaktoru „Vlasti“ agitují, vyslovuji jen své hluboké politování nad jejich krátkozrakostí. Dnes, v době nastávajících bojů, jest „Vlasti“ třeba redaktora, který pro katolickou věc s tělem a duší žije, nepřátel se nezastraší a v horlivosti neustane, a ty všechny vlastnosti spojuje v sobě dosavadní její redaktor.

Na to obrátiv se k red. Tom. Škrdlovi, vzletnými slovy jej oslovil a hlučnou ovaci mu způsobil, vyzývaje ho, aby neustoupil z dráhy, kterou tak šťastně nastoupil.

Po řeči páně starostově žádal o slovo P. Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. a pravil:

Velectění pánové!

Po našem panu předsedovi se velice těžko řeční, i když jest člověk připraven, jelikož pan předseda umí věci přijíti na kloub, umí ji tak rozebrati a přednésti, že všecko uchvátí a přesvědčí. Tato skutečná pravda zvláště dnes mně živě před očima stojí, jelikož za ním mluvím beze vší přípravy. Prosím tedy o laskavou trpělivosť. Jsem dalek toho, abych opravoval pana Dra. Horského; chci jen některé maličkosti přidati, kterých on pominul, a o kterých myslím, že jsou zajímavy a pozoruhodny v naší záležitosti.

Pan doktor připomněl, že Prozřetelnosť Boží vyvolila si Tom. Škrdle, kněze nepatrného a veřejnosti české skoro neznámého, za nástroj, kterým provedla dílo, jehož po osmi letech nemohou strpěti nepřátelé jeho. Těmi slovy vyslovena chvála, a náš pan redaktor může děkovati Bohu, že si ho vyvolil k takovému dílu. Než, pánové, budiž mi dovoleno poukázati zde na to, že P. Tom. Škrdle nebyl a není tak nepatrným, jakým by ho rádi měli a vyhlásili někteří „horliví přátelé“ „Vlasti“. Činím tak nerad, poněvadž pan redaktor je zde; ale mám za to, že hledě ku projevům a proudům, které se poslední dobou tu a tam ukázaly, jest mou povinností, zcela otevřeně a upřímně pověděti, co o věci smýšlím. Pravím tedy: Muž, který beze vší vysoké protekce, beze zvláštního osobního vlivuplného postavení, jen svou neúmornou snahou a agitací čilou, dovedl sjednotiti a ku svému praporu připoutati téměř celé duchovenstvo české — abych ani nemluvil o Moravě a Slezsku, ba i dálné Americe —; muž, který založil, sehnal ze všech světa končin sumy peněz, o kterých se i nejlepším našim katolickým podnikům českým ani ve snu nezazdálo; muž, který zbudoval nám časopis „Vlasť“, jejž liberálové naši v Čechách jediný ze všech katolických pokojně snésti nemohou; muž, který pomáhal zachrániti „Vychovatele“, který zbudoval jediný socialní list katolický „Dělnické Noviny“ v Čechách; muž, který založil různé fondy pro naše české katolické potřeby a nejen založil, ale i do jisté míry jejich trvání a blahodárnou činnosť zabezpečil, muž takový není tak nepatrným, jak se

komusi zdá. V podivuhodné činnosti své neměl u nás red. Škrdle předchůdce a nemá podnes následovníka. Mně zdá se v oboru tom tak velikým, že si troufám tvrditi: Dá-li nám Bůh po letech takovou agitační a organisační sílu, jakou jest velebný pán Škrdle, bude tato nová zdatná síla největším ctitelem a velebitelem Škrdlovým. Neobyčejná schopnosť a obratnosť páně Škrdlova v agitaci a organisaci uznává se, pánové, nejen na venkově, nýbrž i u nás v Praze, a to již i v těch kruzích, které nejen z prva, nýbrž ještě i do nedávna chovaly se k „Vlasti" a jejímu zakladateli dosti chladně. Kdybych směl prozraditi, co vím, otevírali by našinci oči. Kdo mně nechce věřiti, co jsem po pravdě řekl, ať si přečte loňský „Čas" a umí-li mezi řádky čísti, pozná, co v „Čase" o Škrdlovi soudí.

Velmi případně pověděl ctěný pan předseda, odmítaje námitky, které se činívají tu a tam proti Škrdlovi jako redaktoru, že námitky ty pocházejí většinou od mladých členů družstva a jen pořídku přicházejí od členův starších a zkušenějších. Těch slov mohu dosvědčiti před vámi, páni výborové, vlastními listinami p. t pánův oprávcův, či jak je dlužno zváti. Znáte dopisy ty z výborových schůzí, proto netřeba mi více mluviti o věci známé. Z poslední doby dověděl jsem se — a to budiž řečeno ke cti některým mladým pánům theologům, aby se nezdálo, že jsou mezi těmi mladými všichni stejní — že i takové projevy proti Škrdlovi nebyly bez — agitací! Z vlastního života vím, že i mezi kněžstvem, které nesouhlasí s redaktorstvím páně Škrdlovým, bývají — agitace, kterými mnozí strhnouti se dají, ačkoli před tím „Škrdlovci" byli. Nechci říci, že „Vlasť" jest na vrcholu dokonalosti a že panu redaktoru v ní práce mnoho nezbývá a že dostačí, zachová-li ji tak, jak jest; připouštím, že se mnoho na zvelebení časopisu toho státi musí, ale mám za to, že tolik nynější redaktor dovede, aby rozpoznal, které články se „Vlasti" hodí a ji zdokonalují, a které ne. Po mém soudě netřeba, aby redaktor psal články nejlepší — třeba jen, aby dovedl nejlepší články vybrati. V německém velice oblíbeném časopise theologickém „Linzer Quartal Schrift" jsou dva redaktoři, a přece ani ten, ani onen není nejlepším pracovníkem. Z liberální strany vytýkáno v poslední době našemu redaktoru, že učinil „Vlasť" klerikální. Jsem jist, že i největší odpůrcové z našeho tábora tuto výtku považují dobrou známkou Škrdlovy schopnosti. Z katolické strany poukazuje se na nešťastný výběr článků; těm pánům jsem odpověděl už ve valné hromadě, že je to naše všeobecná vada, za kterou jeden nemůže; kdo se chceš přesvědčiti, rozpomeň] se na naše jiné časopisy a jejich články a dáš mně aspoň částečně za pravdu. Před několika dny vytýkáno, že prý pan redaktor náš nemá „esthetického vzdělání". Pánové, ta výtka mne nepřekvapila, ta mne urazila, když jsem se podíval a zvěděl, že ji činí, kdož ani těch studií ukončených nemají, které pan redaktor již dávno má za sebou. Když jsem u posledních časů, nemohu nepoukázati na projev, který s nejvyššího místa se stal a nejen „Vlasti", nýbrž i jejímu redaktoru platil. Jest zde mezi námi pan oficiál Ulrich, jenž pověděti může všem pánům, co soudil o „Vlasti" dobře informovaný ndp. kardinál Rampolla. Jeho slova byla: Je mou povinností takový podnik podporovati! Kéž nezapomínají toho slova všichni horlitelé a oprávcové „Vlasti" a kéž si svědomitě zodpoví otázku: Podporoval jsem dosavadní činností svou „Vlasť", či jsem jí snad škodil? Nepředpokládám žádnému zlých úmyslův, ani těm ně, jichž dopisy jakousi podrážděnosť ukazují. Prosím jen o to, aby sporů mezi námi nebylo, jež uškodí nám a prospějí společnému nepříteli; prosím o to, aby se nebojovalo za zády — je-li nám už bojovati — aby se bojovalo přímo; ne aby ten neb onen z nás vyhrál, ale aby vyhrála pravda a prospěch měla i ze sporu našeho katolická víra. Zde platí: In dubiis libertas, in necessariis unitas, in omnibus charitas.

Doslechl jsem, že někteří přátelé projevovali soustrasť P. Škrdlovi po známých demonstracích. Pánové, nevím, byly-li dobře zpraveny noviny, jež jsem o tom četl, ale předpokládaje, že aspoň v hlavní části pravdu měly, projevil jsem už první dni post factum mínění: To „Vlasti" jen pomohlo! Z novin vidím, že se konají sbírky; z rozličných článků poznávám, že se věci ty horlivě přetřásají a na „Vlasť" upozorňují. Vytlučená okna mohli bychom si pomalu dáti zasaditi v pozlacených rámcích, tolik dobrovolných příspěvků se schází! — Provolanou „hanbu" může velebný pán s nejspokojenějším svědomím přijati, ano, od takových provolávačův ani si nesmí přáti, aby mu volali „slávu", jelikož by to bylo skutečně proň hanba. Či, jak může chtíti neb očekávati katolický kněz, jenž věrně se drží a cítí se sv. církví, aby byl oslavován s knězem odpadlým a církvi té nevěrným? Demonstranti napřed „uctili" památku odpadlíkovu na hřbitově a potom provolali „pereat" knězi církev hájícímu. Může si katolik přáti něco jiného?

Nyní dovolím si poznámku o prohlášení, které dali „české veřejnosti" dosti četní spisovatelé a spisovatelky české na podnět spolku „Máje". Podepsaní pánové i dámy vidí pokálenou „světlou" památku † Jana Nerudy, a viní z pokálení toho „Vlasť". Byl jsem žádostiv, čím toho dovodí, že „Vlasť" zvěčnělému Nerudovi tak velice ublížila. Než marně jsem hledal a podnes marně jsem čekal nejmenšího pokusu o důvod. Vystoupil-li „Máj" a stejně s ním smýšlející před veřejnosť českou a nařkl-li „Vlasť" z pohanění památky Nerudovy, byl povinen ukázati a dokázati domnělou křivdu a ne se oháněti stydlivou frází, že z neslýchaného pohanění „Vlasti" neodvažují se veřejnosti ničeho dáti na ukázku. Pánové! Každý i největší vinník má právo slyšeti, z čeho jest obviněn, co se mu za vinu klade; každý i největší žalobce jest povinen nejen žalovati, ale i důkaz provésti, nechce-li býti vyhlášen zpozdilým, nectným utrhačem. Konstatuji, že šlavný spolek „Máj" podnes této povinnosti neučinil, že proti „Vlasti" podezření vyslovil a ničím jeho neodůvodnil, ačkoli byl a jest povinen tak učiniti i vůči české veřejnosti i proti „Vlasti". Nemáme-li vyhlásiti počínání spolku „Máje" nesprávným, máme právo žádati a také žádáme, aby podepsaní p. t. pánové a dámy před veřejností českou podali důvod, že *a)* buď citáty ve „Vlasti" uveřejněné ve spisech Nerudových nejsou, nebo *b)* že toho smyslu, ve kterém je kritisuje pan dr. Hromádka, ve spisech těch nemají. Nepodá-li se tento důvod, jest celý projev „Máje" nesprávným; podá-li se tento důvod, budu já mezi prvními kteří od „Vlasti" satisfakci před českou veřejností požádají, a jsem jist, že se mnou učiní tak přečetní dosavadní stoupenci její.

Pánové! Vždycky jsem slýchával a málem už tomu věřil, že časopis „Vlasť" z pramalé pozornosti se těší u našich spisovatelův a spisovatelek, kteří v umění a vědě české tón dávají.

Dnes už tomu nevěřím, a to přičiněním „Máje". Kdo, pánové, může poctivě prohlásiti, co jest a není v tak velikém časopise, jakým je „Vlasť", po osmi letech ve všech ročnících, ten ukazuje, že si s ním dal velikou práci, že mu věnoval zvláštní pozornosť. Či mám se snad domnívati, že prohlášení p. t. pánův a dam proti „Vlasti", že ve všech ročnících jejích není tolik zbožnosti a křesťanské lásky kolik je jich ve spisech Nerudových, mám se domýšleti, že prohlášení to učiněno bylo z nevědomosti a neznalosti? Nechci přijati takové myšlénky, ale pak trvám na prvé a dím všem našincům: Vizte, jakou pozornosť věnují pohrdané „Vlasti"! Můžeme si přáti více? Je to malá práce, malý úspěch, když za osm let jediný časopis takové domůže se váhy, že pobouří liberální odpůrce ku společnému projevu a donutí je utíkati se k veřejnosti české? A kdo to vše způsobil, kdo má o to zásluhu největší? Dosavadní redakce. Všichni uznávají, i ti „horliví oprávcové" redaktora, že Škrdle byl dosud duší celé „Vlasti". Nuže, je ten člověk, jenž v osmi letech tolik liberálů na veřejnosť vystoupiti donutil, a časopis náš jim trnem v oku učinil, je ten člověk tak malým a nepatrným? Mně se zdá, že by páni liberálové sami se hanbili, kdyby Tom. Škrdle tak malinkým byl, jakým ho vyhlašují. Že David šel na Goliáše, je podivuhodným. Že však asi sto českých Goliašův a Amazonek pustilo se do „nepatrného" jediného Škrdle, — je ještě podivuhodnějším. S trpaslíkem se přece ti páni, Žižkovým duchem naplnění, nechtěli potýkati?!

Prohlédám-li řadu podepsaných jmen, nacházím mezi nimi — mimo některé vážené pány i dámy, o nichž bych se toho z jejich dosavadní samostatné činnosti nikdy byl nenadál — veličiny dosti nestejnorodé a činností svou tak proslulé, že se tomu pranic nedivím. Když ti páni a dámy tak dobře „Vlasť" znají ve všech osmi dosavadních ročnících, vědí též — a škoda, že to zapomněli sděliti veřejnosti české! — že nebylo ani jediného ročníku, aby jich v něm několik z nich nebylo dostalo za své „plody" po kabátě. Odtud ta zlosť, hinc illae lacrimae, odtud i ten žalostný pro Nerudu projev aspoň částečně, i když se zatají liberálně.

Mám ještě slovíčko! V tom „projevu" k české veřejnosti považovali podepsaní pánové a dámy vhodným proti „Vlasti" přijíti ne s ďáblem, ani ne s Husem, ale se sv. evangeliem

Pánové, znáte mne a víte, že si sv. evangelium velice vážím a že důvod z něho jest mně vším. Proto také uvěříte, že jsem napjatě četl, co se z něho proti „Vlasti vyvede, jakým řádem a právem. A hle, tu našly oči mé, že všichni podepsaní spisovatelé a spisovatelky, vystoupivší s projevem před českou veřejnosť, a dokládající se evangeliem, které prý „jim", to jest nám ve „Vlasti", „také káže pochovávati mrtvé", přidali něco evangeliu, čeho v něm dle jejich slova naprosto není. Nepravím, že evangelium učí, nectně se chovati k mrtvým;

tvrdím jen, že to, nač výše jmenovaní učenci, doktoři, redaktoři, básnířky a spisovatelky myslili, hledati sluší v knize Tobiášově a ne v evangeliu. Je to maličkostí, ale ne bezvýznamnou.

Myslím proto, že i z té malinké ukázečky z evangelia možno poznati celou vědomosť náboženství křesťanského, jeho zbožnosti a lásky oněch podepsaných spisovatelů. Kdyby kdo o tom pochyboval, má po ruce jejich spisy. Proto také odmítám laskavé poučení a vyznávám, že od nevědomosti učiti se nedám!

Jsme prý proti svodobě umění. To věru ne! Pěstujte si pánové z „Máje" umění jak chcete, ale nedotýkejte se zle katolické víry a pravdy a přesvědčíte se, že jste napsali zase holou frázi. Dovolte však, když o svobodě umění mluvíte, abychom svobody směli užívati také my a směli míti o umění i svobodě mínění vlastní a třebas i jiné, než máte Vy. Mluvíte o svobodě, a když jí užijeme, stavíte nás „na pranýř" před českou veřejnosť a vyhlašujete naše svobodomyslné jednání velikým přečinem a hříchem! Hlaste se jen ku svobodě, — my se k ní hlásíme také a nedáme si ji vzíti žádnými projevy, žádnými protesty, žádným terrorisováním. To by tak ještě scházelo, aby u nás v Čechách katolík se nesměl ozvati, když se jeho víra tupí! —

Račte dovoliti, páni výborové, abych podal návrh, kterým vyslovujeme souhlas s dosavadním směrem časopisu „Vlasti" a jeho vedením. Ať se dnes dovědí naši přátelé i nepřátelé, že trváme věrně a pevně kolem praporu, vztýčeného P. Tom. Šrdlem, že s ním stojíme a s ním padáme, že proň žijeme a bojujeme!

Na to navrhl Fr. Žák, člen výboru, resoluci tohoto znění, již všickni podepsali:

Výbor družstva Vlasť projevuje svůj souhlas s činností dp. Tom. Škrdle v časopisu „Vlasti" proti liberálním útokům na víru katolickou, vůči pak odpůrcům jeho z tábora vlastního prohlašuje, že s ním a jeho přesně katolickým směrem stojí a padá.

Dr. **Rud. Horský**, starosta. — **Karel Ulrich**, c. k. poštovní oficial a rytíř řádu Božího hrobu, místopředseda. — **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed. jednatel. — **Frant. Pohunek.** — **Václav Špaček.** — **Fr. Žák.**

Red. Tom. Škrdle poděkovav za slova lásky, která v dobách, ve kterých tolik bolestných a nespravedlivých příkoří se mu stalo, jsou mu tím dražší, prohlásil toto:

„Prohlašuji veřejně a slavně, že od programu, který jest mi stanovami družstva vytčen, a od směru, kterým kráčím, ani o píď neustoupím. Projev českých spisovatelův mne nezalekl, a demonstrace proti mně namířené odvahu mou nezlomily. Stojím tu pevně jako dříve a povedu boj za práva církve sv. a za svobodu náboženství i dále, jak jsem to činil po 8 let. Podobné útoky mne nezastraší, ale spíše povedou k práci ještě čilejší a úsilovnější. Kněžstvo sbírá mi peníze, aby mi projevilo přízeň a lásku. Přijímám tyto dary s vroucím povděkem. Pro svou osobu nenechám si ani krejcaru — vynaložím všecky na katolické účely, které již jsou nebo ještě budou, o čemž promluvím obšírněji v příznivé době."

Proti demonstracím v Žižkově věnovali

(do 12. února 1893.):

Fr. Dohnálek, koop. v Nové Pace:
a) fondu pro katolické spisovatele . . . . . zl. 100·—
b) družstvu Vlasť . . . . . zl. 50·—
c) fondu na podporu katolického politického listu pro lid . . . . . zl. 50·—
Fr. Kroiher, alumnus v Č. Budějovicích, na vytlučená okna . . . . zl. 1·—
Eng. Starý, farář v Rovni, k fondu pro katolické redaktory, od uličníků potlučené . . . . . zl. 2·—
Jan Žilík, bisk. vikář v Merklíně, od renovandam fenestram, s heslem: Vivat sequens . . . . . zl. —·50
Fr. Pospíšil, kaplan ve Velké Jesenici . . . . . zl. 3·—
Liga + 1 s heslem: „Na smuteční věnec krasopiscům z Máje a bojovníkům škvárou „za svobodu myšlení" roční příspěvek na fond katolických spisovatelů 2 zl. a přídavek slavnostní 1 zl., dohromady . zl. 3·—

Jan Konečný, kaplan v Benešově u Prahy, pro fond katolických spisovatelů, aby „Vlasť“ neměla škody z nenávisti nepřátel . . . . zl. 3·—
Nejmenovaný s heslem:

Nuž vstaňte všichni, kteří ještě spíte,
rozbitými okny vniká „Zář“,
pozdě bycha honit, to snad dobře víte,
a po ráně uschovávat tvář. zl. 2·—

Kaplani Červenokostelečtí s heslem: Tu ne cedis malis, sed contra audentior ito, quam tua te fortuna sinet . . . . . zl. 2·—
Jan Vrabec, farář v Sobčicích . . . . . zl. 1·—
Fr. Víša, kooperator v Sobčicích . . . . . zl. —·50

Devítičlenný kroužek kněží, shromážděných při přátelské schůzi na faře v Senici u Olomouce, posílá na satisfakci za urážky učiněné redaktoru a směru jím ve „Vlasti“ zastupovanému skrovný příspěvek 15 zl., k němuž dp. farář Senický sám přispěl 5 zlatými. Při tom s potěšením konstatováno, že redaktor „Osvěty“ nepřistoupil ku známému prohlášení „Májistů“.

Podnět k těmto sbírkám dal alumnus Fr. Kroiher, který zaslal do „Čecha“ č. 29. ze dne 6. února dopis tohoto znění:

Právě jsem se dověděl z denních listů o demonstraci, kterou podnikli studenti proti P. Škrdlovi a tím proti „Vlasti“. Na to se musí odpověděti, musí se toho užiti ve prospěch „Vlasti“. — Myslím, že bude nejlépe, uspořádati protidemonstraci sbírkou na uhražení škody, která „Vlasti“ vzešla. Myslím, že nyní otřesou se i ti, kdož dosud nebyli v táboru „Vlasti“ a že přistoupí k ní za členy. K tomu však se musí na „Vlasť“ důrazně upozorniti, a zde se k tomu nejlépe hodí, dle mého náhledu, demonstrace dělnictva a naše protidemonstrace.

Zašlu hned zítra ráno na dotčeny účel 1 zl. Více zaslati jest mi, bohoslovci, nemožno.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Čtenářům svým sdělujeme, že jsme získali referenty pro literatury: polskou, rusinskou, ruskou, bulharskou, anglickou a španělskou.

Pro almanach, který družstvo vydá na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. — již se tiskne — byly přijaty a cenou po 5 dukátech poctěny básně: česká od Jos. Flekáčka, učitele v Žižkově; latinská od kněze a spisovatele v Radošovciach na Slovensku Fr. V. Sasinka.

Dne 27. října m. r. vypsal výbor konkurs na básně pro časopis „Vlasť“. První cena 5 dukátů byla určena pro báseň epickou, druhá cena 3 dukátů pro cyklus básní lyrických — mimo obvyklý honorář. Konkurenční básně přijímá redakce „Vlasti“ do konce dubna r. 1893. —

Předseda družstva „Vlasť“, dr. Rud. Horský, oznámil úředně J. M. ndp. Th. C. Edv. Brynychovi, biskupu Královéhradeckému, že byl zvolen za čestného člena družstva. J. Mil ráčil poctíti starostu družstva tímto přípisem: „Veleučený, Důstojný Pane! Ku ctěnému listu Vaší Důstojnosti od 27. ledna t. r. odpovídám, že mne usnešení valné hromady slovutného družstva Vlasť, jímž jsem za čestného člena téhož družstva zvolen byl, velice mile překvapilo. Račiž Vaše Důstojnosť v zastoupení družstva Vlasť přijati dík můj nejsrdečnější s tím ujištěním, že vždy budu šlechetné, ku zachování drahé víry směřující snahy „Vlasti“, jak skutkem, tak i slovem podporovati. Bůh žehnej zasloužilému a mnohoslibnému podniku Vašemu! Na Vyšehradě dne 30. ledna 1893. Edvard Brynych, praekonisovaný biskup Královéhradecký.“

Vzácná návštěva v redakci Vlasti. Dne 27. ledna t. r. odpoledne zavítal do Žižkova dr. Fr. Xav. Kryštůfek, děkan bohoslovecké fakulty v Praze. Zde složil 100 zl. pro fond katolických spisovatelů, omluvil svoji nepřítomnosť ve valné hromadě a dal se podrobně instruovati o situaci ve družstvu a o průběhu valné hromady. Spectabilis projevil svou největší sympatii pro družstvo „Vlasť“ vůbec a pro redakci „Vlasti“ zvláště; slíbil, že bude vždy věrně státi

při družstvu, a kdyby měly nastati redakci „Vlasti“ těžké doby, tu že se přičiní, aby ji sám podepřel a kde mu možno, přátel zjednal. Celé rozmluvě byl přítomen člen výboru družstva, Fr. Žák, kooperator na Královských Vinohradech, jehož i redaktora „Vlasti“ tato vzácná návštěva i zájem p. děkana pro družstvo „Vlasť“ velice dojala a potěšila.

Historický kroužek uspořádal zase příjemný večer svým přátelům přednáškou faráře V. Honejska dne 2. února. Řečník obral si za předmět své přednášky kus kulturní historie ze století šestnáctého z okolí Kojetického. Tato živá a zábavná přednáška, přes půldruhé hodiny trvající, byla bedlivě sledována od posluchačů, jichž počet zajisté číslo přes 200 přesahoval. Všichni odcházeli velice spokojeni. Pan farář osvědčil se ve své ukázce z kulturní historie jako bystrý pozorovatel a kritik. Jest si přáti, aby ve své práci dále pokračoval a tiskem ji vydal. Tvrdíme určitě, že knihou tou bude velmi poslouženo kulturní historii české, která do nedávna skoro ležela ladem. Jak bylo pozorovati, poukázal též pan přednášející na některé chyby, jichž se dopustil profesor Dr. Zikm. Winter. Přednášku navštívili mnozí přední církevní hodnostáři, jako děkan theol. fakulty Dr. Fr. Xav. Kryštůfek, kanovník kancléř Dr. Jan Sedlák, kanovník Dr. Jos. Burian a jiní. Ku konci přednášky povstal místopředseda kroužku, P. Jos. Svoboda, Soc. Jesu, a oslovil Jeho Milosť ndp. biskupa Th. Ed Brynycha. Řečník líčil jeho dosavadní přízeň ke kroužku: byl mu přítelem, zúčastňoval se jeho porad, což mu Bůh zaplať. Ndp. biskup půjde brzy do Hradce Králové, i tam bez boje nebude, i přeje mu, aby statečně hájil naši víru a boje se nebál. Nejd. pan biskup obrátiv se k shromáždění ujistil je, dokud živ bude, vždy že zůstane přítelem kroužku i všech jiných katolických spolků. Obě řeči byly přijaty živým souhlasem.

Výbor družstva Vlasť konal schůzi ve čtvrtek, dne 9. února t. r. v Žižkově v místnostech spolkových za přítomnosti všech členů výboru. Starosta dr. Rud. Horský zahájil ve dvě hodiny odpoledne rokování a četl došlé dopisy. Kons. rada a bisk. vikář Boh. Hakl zaslal poděkování za blahopřání k jeho vyznamenání mu projevené, rovněž i Jednotě kat. tovaryšů v Praze děkuje družstvu za účastenství při jubilejní její slavnosti. Poděkovací dopisy zaslaly dále z Cerhovic za darovanou knihovnu a z Akad. čt. spolku ve Vídni za darovanou Vlasť, o niž dále žádají. Družstvu Arnošta z Pardubic udělují se všecky spolkové časopisy a knihy. Krásný dopis zaslal redakci Vlasti Dr. Fr. Kyzlink, vicerektor rak. hospice v Jerusalemě. Dr. Kyzlink popisuje svoji cestu do Jerusalema a slibuje napsati o ní práci do Vlasti.

Zvěčnělý Ant Vepřek, děkan v Lanžově, odkázal fondu pro katolické spisovatele 100 zl. Finanční okresní ředitelství vyměřilo ze všech jeho odkazů 10% poplatek, i musilo družstvo z tohoto odkazu 10 zl. vrátiti.

Od 15. května nalezá se sídlo družstva v Praze, v klášteře Dominikánském. Důst. pan prokurator řádu, jenž byl přítomen výborové schůzi, ponechal pro redakci a administraci dva byty v druhém poschodí a pro expedici byt v přízemí. Starosta družstva důst. p. prokuratoru za tuto ochotu srdečnými slovy poděkoval.

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu „Vlasť“, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

II. Výkaz knih jen čtenářům vzdělanějším se hodících.

Světem slunečním. Napsal J. Verne.

Švédové v Polště. Nap. Mich. Čajkovski, př. Fr. L. Vorliček. Nakl. J. L. Kober 1862.

Škapulíř. Napsala Kar. Světlá. Vyd. v „Příteli domoviny“ u Beauforta v Praze 1889.

Štěstí. Nap. M. A. Šimáček. Vyd. v „Libuši“ r XXI. č. 12. (1891.)

Tajné manželství. Nap.? př. Josef Dudych. Vyd. u Stýbla v Praze 1864.

Tři andělské duše. Dolores. Nap. Fern. Caballero, př. Jan Červenka. Vyd. v „Čes. bibliotéce rodinné“ u A. Hynka v Praze.

Tajemná vidění. Nap. Jindř. Zschokke, př. E. Herrmann. Vyd. Jar. Pospíšil 1862. (Pokrač.)

ROČNÍK IX. BŘEZEN 1892—93. ČÍSLO 6.

VLAŤ.

Jan Valerian Jirsík.

Životopisný nástin.

Píše **Alois Matuška.**

(Pokračování.)

Po desíti letech spěchal Jirsík opět do Říma, tentokráte na sněm církevní od papeže Pia IX. svolaný. Na sněmu tom trval Jirsík od 23. listop. 1869. do 15. července 1870., kdež byl hned od počátku pilně zaměstnán jednak pro častá shromáždění biskupů za předsednictví kardinála Schwarzenberga, jednak pro různé návštěvy a představování. Píše pak do Budějovic: „Včera byli biskupové z Rakouska představeni J. M. císařovně, která nás velice milostivě přijala. — O koncilu nemíním se zmiňovati, předpokládaje, že se vše z listů dovíte. Že k mé největší radosti p. Prucha u mne bydlí, bezpochyby již víte. Učinil jsem tu mnoho zajímavých známostí a doufám, že ještě učiním. Svatý Otec požívá nejlepšího zdraví, audience však jsem u něho doposud neobdržel. Kdož se hlásí, jsou zaznamenáváni a v témž pořádku v malých skupinách předpuštěni.“ (23. pros. 1869.) [1])

Biskup Jirsík trpěl po mnoho let dnou, která jej co rok nejvíce z jara a na podzim trápila, i léčíval se v lázních Marianských. Nejprudčeji však dolehla na něj právě v Římě, v měsíci březnu r. 1870. I píše o tom kancléři svému Vil. Králíkovi: „Včera jsem obdržel milý Váš dopis s přílohami. Pravda jest, že mne má obyčejná choroba zachvátila, a to ve větší míře nežli předešlá léta, což přičítám zdejšímu ne valně příjemnému životu, klimatickým poměrům a tomu kuchařskému umění, kterýmž se přešpatně vyznamenávají Italové. Dnes jsou už tři neděle tomu, co jsem nevyšel. Díky však buďtež Bohu, vede se mi lépe, tak že doufám, že za několik dní, až totiž otok v nohách zmizí, budu moci na čerstvý vzduch vyjeti. Velko-Varaždynský p. biskup, který týmž neduhem byl sklíčen, užíval lázní v Pyšťanech v Uhřích, a ty také mně radí, řka, že v příčině této lépe prospívají než Marianské. Dá-li Pán Bůh, snad této rady užiju, neb

[1]) Když té doby na svých cestách po Italii přibyli do Říma dva jeho diecésní kněží, totiž farář Duben a kaplan Rodler, uvítal a přijal je dobrotivý biskup Jirsík s radostí a s láskou právě otcovskou. Každý den musili ho na večer navštěvovati, zval je ke stolu a na procházku a spolu s kanov. Pruchou přelaskavě se staral a radil, jak by ze svého pobytu v Římě měli co možno největší užitek a poučení.

nerad bych se dočkal opětného takového útoku, jakýž byl tento poslední, dlouho trvající. Avšak nejen já, nýbrž mnozí jiní mladí a silní pánové draže zaplatili pohromou zdraví svého pobyt svůj v Římě. Někteří odjeli do svých vlastí, zámořští na vždy, bližší na několik neděl." (2. dubna 1870.)

„Tentokráte má obyčejná choroba mne nemilosrdně popadla," píše opět v jiném dopise. „Zdá se mi, že Marianské lázně nejsou pro mne dost vydatné. Doufám, že před svátkem sv. ap. Petra a Pavla, bude li to vůle Boží, do Budějovic se navrátím. Nemíním zde setrvati až do dne odročení sněmu, který v ten čas má býti propuštěn. Vyřiďte srdečné pozdravení moje všem důstojným a velebným pánům, všem známým a mým domácím, a buďte ujištěn, že jsem a vždy budu Váš oddaný Jan Valerian. V Římě." (1. května 1870.) A zase na to: „Jelikož doufám, že přece už jednou ta šťastná hodina biti bude, že bude možno se mi navrátiti do Budějovic, protož neočekávam dalších od Vás zpráv. Mluví se, že 29. bude veřejné zasedání, zdali však do toho času vše bude hotovo, nevím. Ke specialní debatě o 4. § (neomylnosť) hlásilo se na 80 otců. Již před několika dny jsem zadal žádosť, bych mohl odejíti. Doufám, že mi bude vyhověno; avšak nebudu propuštěn od svých pp. kollegů před odhlasováním. Kdy však k tomu přijde, Bůh ví. Mám už toho pobytu v Římě dost a dost. V každém ohledu přinášíme my cizí sněmovníci veliké oběti." (12. června 1870.)

Mimo koncil Vatikánský súčastnil se biskup Jirsík ještě provincialního sněmu v Praze r. 1860., pak konference biskupů ve Vídni roku 1867., kdež pobyl od 22. září až do 2. října. Na zemských sněmích království Českého v Praze byl roku 1871. (od 5—15. října), 1872 (12—15. března) a 1874. (11—12. března, pak 15—19. pros.). Na říšskou radu byl volen ze sněmu Českého.

Jirsíkovi bylo zápasiti se mnohou nepřízní osudů neb stran, začasté i bojovati ve hmotném zájmu biskupství budějovického, jemu svěřeného.

Biskupství budějovické zřízeno bylo r. 1785. od císaře Josefa II., a přiděleny jsou k němu jižní kraje: Táborský, Prácheňský, Klatovský a Budějovický. Novému biskupství tomuto věnoval císař František I. užitky z panství Pacovského a ze dvora Jeníčkovy Lhoty,[2]) kterežto náležely náboženské matici, avšak biskup měl z těchto statků odváděti náboženskému fondu ročně 6000 zl. (potom 3000 zl.) nájemného. Leč pozdější biskup Růžička pustil ten nájem, a dána jest mu „náhrada" 3000 zl. s podmínkou, že budějovický biskup má vždy po pěti letech znovu žádati o přilepšení toto. Biskup Jirsík požádal též o toto přilepšení, a bylo mu od císaře Františka Josefa I. nejen potvrzeno, ale i k ustavičnému odvádění, dokud bude Jirsík v Budějovicích biskupem, poukázáno.

Zatím dne 15. července 1869. oznámeno jest Jirsíkovi od českého místodržitelství, že výnosem ministeria kultu a vyučování dne 14. března 1869. zastaveno jemu bude další odvádění příplatku. Překvapen byv takovým přípisem, ohradil se biskup Jirsík proti usnesení tomu a poukazoval k tomu, že říšská rada není oprávněna nakládati s náboženským fondem dle své libosti, protože jmění cír-

[2]) Viz Tábor 1886. č. 73. (O panství Pacovském a Jeníčkově Lhotě.)

kevní není majetkem státu. Avšak rekurs tento nic nebyl platen, ježto poukazováno na zákon z roku 1868., kterým placení takové se zapovídá, a biskup Jirsík byl o značnou část důchodu svého připraven.

III.

Jan Valerian Jirsík již roku 1826. počal písemně pracovati o zvelebení katolické víry a jazyka českého, tehdáž ještě velice zanedbaného i povrženého, a vydal některé spisy, vynikající vesměs na ten čas dokonalostí jazyka na vzorech starších vytříbeného. Jak sám Jirsík vyznává,[3]) působil na něho v ohledu tomto známý spisovatel český Vincenc Zahradník, který usiloval o povznesení národnosti a vzdělání jazyka českého. K jeho usilování a a poučování osvojili si mnozí církevní spisovatelé správnosti v mluvě české.

První věci, které podal Jirsík lidu českému z péra svého, byly dvě prostonárodní knihy, povstalé již v Roudnici. Byla to „Škola nedělní“ (čtení z přírodopisu, ze zeměpisu a dějepisu českého), vydaná v Praze r. 1826., pak „Říp a jeho chrám“, též r. 1826.

Na faře v Minicích vyšel jeho spis „Bohumil“ (1845), zpráva jednoho upřímného evangelického křesťana v důležitostech pravé víry Kristovy. Kniha tato dočekala se trojího vydání (1835, 1843, 1850).

Spis „Proč jsem katolíkem?“ slovo ke prostému katolíku, jak by z víry své počet dáti měl, vyšel ve čtveru vydání (1836 dvě, 1840, 1850). „Zdravé, pravé a čisté učení Lutherovo, Kalvinovo a mnoha jiných moudrých protestantův“ (1836). „Kázaní na slavnosť korunování Jeho nejmilostivější Jasnosti císaře Ferdinanda I. za krále českého r. 1836.“ „O církevním přikázání postu“ (1839). „Populární dogmatika“ ve čtverém vydání (1840, 1846, 1852, 1866), kteráž se považuje za nejlepší jeho spis a dodnes ode všech kritiků se chválí. Ona byla také přeložena do němčiny, a to ode dvou rozličných spisovatelů německých a též několikráte po sobě vydána. Mimo to byla ještě dogmatika Jirsíkova přeložena do jazyka chorvatského. „Dvacatero přátelských listů k Evangelíkům nebo Protestantům v Čechách bytujícím“ (1842), „Dvanáctero listů k odděleným bratřím,“ „Smíšené manželství“, „O přísaze,“ „Kázaní na všecky neděle a svátky, tři díly (1850), kteráž se potkala s úspěchem takovým, že jednotlivé svazky již za půl léta po vydání úplně byly rozprodány.

Mimo to psal Jirsík přemnohé články a pojednání do „Časopisu pro katolické duchovenstvo“ a do „Čechoslava“.

Jakožto kanovník u sv. Víta na hradě pražském ujal se redakce „Časopisu pro katolické duchovenstvo“ po kanovníkovi Pešinovi a vedl jej od roku 1848—1851. Časopis tento, jemuž o vzkříšení a zvelebení jazyka českého veliké zásluhy přičísti se musí, dosáhl za redakce Jirsíkovy vrchu dokonalosti a rozšířil se více než kdy před tím a potom. Pak ještě redigoval „Bibliotéku kazatelskou roku 1855.

[3]) Časopis katolického duchovenstva 1836., str. 766.

Většina spisů Jirsíkových vyšla „Dědictvím sv. Jana“, kterémuž je obětoval šlechetný spisovatel, aniž by nějaké odměny na penězích byl přijal nebo žádal. „Dědictví Svatojanské“, kteréž vydávati počalo knihy rokem 1835, má neocenitelné zásluhy o vzkříšení jazyka českého: v ta léta vycházelo knih českých velmi poskrovnu a čtenářův bylo tehdy málo. Máme příklady, že spisovatelé čeští ještě ze svých kapes připláceli, jen aby knihy jejich někdo tisknul. Dědictvím Svatojanským počalo se již v prvých letech rozesílati tři i čtyři tisíce knih po českých krajinách. Výtečné knihy Jirsíkovy způsobily, že houfně přibývalo údův a že v nemnohých letech se počet jich zdvojnásobil, ano ztrojnásobil. A proto veliká část té zásluhy, kteréž sobě dobyl o český jazyk kněz Hanikýř, zakladatel Dědictví Svatojanského, a kanovník Pešina, nejhorlivější pěstoun jeho, veliká část zásluhy té, pravíme, náleží Jirsíkovi pro výborné knihy, kteréž onomu Dědictví věnoval. Tito tři mužové již pouze pro své zásluhy o Dědictví Svatojanské zasluhují vděčnou paměť v dějinách nového písemnictví českého, kteréž jsou zároveň dějiny nového probuzení národa českého.

A knihovnu tuto nepřestal podporovati ani na stolci biskupském; hned při svém nastolení učinil čtyři alumny údy Dědictví sv. Jana.

Jest dojemno líčiti dále význam Jana Valeriana Jirsíka pro „Dědictví Maličkých“, které mu tak přirostlo k srdci. Hned jak se mu první ohlášení Dědictví do rukou dostalo, učinil ve své diecési veřejné schválení téhož podniku, vybídnuv kněžstvo, učitelstvo i veškero obyvatelstvo k hojnému přistupování. Přihlásiv se sám zakladatelem Dědictví, provázel přihlášku svou zakladateli Dědictví kanovníku a spisovateli J. Šrůtkovi slovy: „Umínil jsem si co spoluzakladatel přistoupiti, ale jsa za těch posledních dvou měsíců honěn z práce do práce, nepřišel jsem k tomu, abych byl mohl ku předsevzetí svému se dostati. I posýlám tedy 20 zlatých s prosbou, bych k Vašemu Dědictví též přivtělen byl, a prosím Pána Boha, by tomu na výsost blahočinnému účelu, kterýmž jste sobě nesmírné získal zásluhy, svoje požehnání dáti ráčil. S tím poroučím Vás do ochrany Boží a jsem in charitate Christi srdečně oddaný Jan Valerian. V Budějovicích dne 26. října 1859.“ A zase po čase témuž a v též záležitosti píše: „Knížky Dědictví Maličkých sem došlé rozdány jsou. O rozšíření blahodatného toho ústavu budoucně vší silou snažiti se budu. Žel Bohu, že mezi lidem — zvláště v Budějovické diecési málo peněz za těchto našich krutých časů. V příštím ordinariatním listu svém schválím vyšlou knížku v německém i národním jazyku a při té příležitosti slovo promluvím o Dědictví Maličkých.“ V Budějovicích, dne 23. listop. 1865. Ano, o Dědictví Maličkých vyslovuje se v ordinariatním listu r. 1866. takto: „Blahodárně účinkující ústav tento vydal opět dvě překrásné povídky české i německé od Ehrenbergera a Hlinky. Zásluhy těchto dvou ctihodných kněží o literaturu jsou vůbec známy a slušně oceněny. Zvláštním darem obdařeni, umějí k dětem mluviti, jako zřídka, velmi zřídka kdo jiný. Ředitelství D. M. shromažďuje sobě veliké zásluhy vydáváním takových ušlechtilých spisů.“

Biskup Jirsík byl horlivým a neunavným šiřitelem knih i na svých visitacích, rozdával je mezi děti a lid, v listech ordinariatních doporučoval dobré knihy, kalendáře a Dědictví kněžstvu svému.

Doma poděloval bohoslovce knihami, rozmnožil knihovnu budějovických tovaryšů, ba i do Lince kapucínům zasílal balíky spisů pro český lid. [4])

Velikou radosť působilo Jirsíkovi, mohl-li někdy náhodou, neočekávaně zachrániti nějakou vzácnou, starou knihu českou. Tak za svého pobytu v Římě stopuje u antikváře nalezl tam spis krumlovského kazatele Ondřeje Stengelia „Tractatus de spiritualibus ascensionibus. Precordiale devotorum.“ Kniha tato dostala se Petru Voku z Rožmberka (mezi lety 1585—1609), načež sdílela osudy s Rožmberskou knihovnou a konečně přišla do Říma, kdež ji za 20 lir Jirsík koupil. [5])

V ústech lidu žije doposud Jirsík jako osoba vynikajícího nadání řečnického. Bylť účinek jeho kázání rozhodující a neobyčejný. O jeho mocném slovu vyslovují se svědkové [6]) jeho řečí takto: „Jirsík měl jasný, pevný — řekněmež kovový hlas, který neopustil ho ani v nejvyšším stáří; když rozezvučel se od oltáře ve chrámových prostorách ku svým milovaným ovečkám, nesly se zvuky jeho jako hlas stříbrného zvonu, jehož srdce zní brzy tiše a sladce, brzy mocně a velebně, ale vždy mile a nejvýše dojemně. Podnes vypráví si lid v diecési česko-budějovické o zvláštní výmluvnosti Jirsíkově. Vždyť, sotva že promluvil při svých visitacích jenom jedinké slovo v kostele, sotva že zavznělo mohutné podravení „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“, chrámovou klenbou blíže vchodu: již rázem nastalo hluboké, hrobové ticho při vší tlačenici, a nejedno oko zarosilo se bohatou slzou, patříc na velebnou postavu svého pastýře.“

Řeči biskupovy, hlavně při intronisaci, latinsky, česky a německy proslovené, jsou mistrné kusy, tak že kázání Jirsíkova se doporučují kněžstvu za vzor, ježto jsou přesně složena dle pravidel posvátného řečnictví.

Pokynutím Jirsíkovým počal sbor budějovických profesorů bohosloví rokem 1855. vydávati „Bibliotéku kazatelskou“, která se dočekala několika ročníků. Hlavním redaktorem byl tehdejší profesor morálky Jan Šavel, a biskup sám vlastnoručními dopisy vyzýval kněží k homiletickým příspěvkům. Prvním rokem vypsal konkurs v celé diecési na kázání „O samovraždě“ [7]), druhým rokem „o neposkvrněném početí Panny Marie“, třetím „o svěcení neděle.“ Zaslané takové příspěvky číkoliv čítal bohoslovcům 4. ročníku, ukazuje na jejich přednosti a vady. Tak cvičil prakticky bohoslovce v homiletice a budil v nich lásku k ní s patrným zdarem; neboť mnozí z nich až posud podporují „Posvátnou kazatelnu“ atd.

Jirsíkovy „pastýřské listy“ diecésní jsou pravými vzory řečnickými. Projednávať v nich jasně a přesně dogmatické i moralní pravdy, jež i prostým posluchačům snadno srozumitelny byly. Myšlénky jsou pevně logicky sečleněny a v ladný celek uvedeny, že průzračnosť celého pojednání byla každému zjevna. Co se dotýče

---

[4]) Tomáš Škrdle: „Zásluhy českého, moravského a slezského duchovenstva o zakládání knihoven a rozšiřování knih a časopisů po dědinách a městech“. V Praze 1888. (I. str. 55.)

[5]) Nyní je zase v Krumlově, v knihovně tamější jihočeské.

[6]) Blahověsť 1889., str 411.

[7]) První cenu obdržel P. Jos. Pekárek, arcikněz v Blatné.

vnitřního obsahu jejich, vyzírá odevšad něžná, vřelá láska arcipastýře tohoto k ovečkám svěřeným, tak že se nám zdá, jako by mluvil sv. Jan Evangelista obvyklými slovy svými k věřícím: „Miláčkové, milujte se vespolek!“ Proto byly tyto listy vždy se zvláštní potěchou od věřících poslouchány, a do dnes citují slovutní čeští theologové ve svých spisech jednotlivé části těchto prostinkých listů.

(Pokračování.)

Při rozchodu.

Slza plá mi v oku,
srdce chví se v bolu,
že se, rodná chato,
máme loučit spolu.

Že se dívat nesmím
pod tvou střechu déle,
kde si vlašťovička
teplé hnízdo stele.

Že již nesmím sedat
v stínu pod jabloní,
jež svou květnou haluz
do okna ti kloní.

Že mám překročiti
práh své jizby smavý,
kde mi radosť pletla
růže kolem hlavy . . .

Srdce chví se v bolu,
slza plá mi v řase:
kdy se, milá chatko,
uvidíme zase?

Muse.

Pojď, božská Muso záse do náručí
a povídej mi sny své a své báje,
ať opět jaro v mojich ňadrech pučí.

Ať polibků tvých cudných pod plameny
sníh trudů na křídlech mé duše ztaje,
a v písně smích se změní na rtu steny.

Pojď, sladká, pojď, tak toužně čekám tebe,
jak v dubnu drozdů němé ticho háje:
v tvém oku plaje štěstí mého nebe!

———

Povzbuzení.

O setřas, co tě trudí:
spíť vesna v sněhu závěji.
a nežli zvíš, se zbudí,
a vlaštovice zapějí.

I z bařin chmurné vlny
se úsměv noří leknínu...
dnes obzor mračen plný
má zejtra slunko ve klínu!

Ferd. P. Místecký.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

Vojtěch zatím na sobě pozoroval, že miluje Beatrici. Po prvé návštěvě dvorce následovaly návštěvy pravidelné — jednou, dvakráte v témdni, a Vojtěch čím dále, tím více cítil se býti k Beatrici upoután.

Byla to láska? Zkoumal své srdce, a to pravilo: ano.

Kdo však v lásce jedenkráte byl zklamán a počíná znova milovati, nemůže se ubrániti, aby také trochu nerozvažoval.

Zkoumal své city. Výsledek byl zřejmý. Miloval Beatrici.

Naskytla se jiná otázka. Zda ona jej miluje? Pamatoval se, že chovala se k němu vždy přívětivě, ano, laskavě. Jest to však láska? Reflexe stihala reflexi — a Vojtěch posléze upokojil se citátem z jakéhos anglického spisovatele: „Kdo mnoho miluje, málo rozvažuje, a kdo mnoho rozvažuje, špatně miluje.“ Upustil tedy ode všeho rozvažování a umínil si bezstarostně sníti dále ten krásný sen lásky.

Kdysi po málo dnech, když ze školy přišel k obědu, zastal Martu, ana, všecka jsouc zardělá, čte jakýsi dopis.

„Od Ambrože?“ vykřikl Vojtěch na prahu, a duše jeho zmocnilo se nadšení. Přiskočil k Martě.

Marta utkvěla na něm zářivým pohledem a pokývla hlavou. „Vy také máte dopis,“ pravila radostně a ukázala na stůl.

„Já také!“ vykřikl Vojtěch a chopil se dopisu.

„Tedy konečně!“ mluvil přerývaně a třásl se rozčilením. „Konečně jest jasno mezi vámi. Je, slečno? Ach, i mně píše .. Hleďte, jaký dlouhý dopis! Hleďte, slečno! Ach, Ambroži, drahý můj Ambroži! Teď jste šťastna, slečno, viďte?“ A Vojtěcha zmocnila se taková nadšená radosť, že málem byl by Martu objal a zulíbal.

XXVIII.

Květy v duši.

Obdržev od Ambrože dopis. Vojtěch všecek se rozradostnil. Doufal zase v život a rozjasněně zíral vstříc budoucnosti. Chtěl však míti své štěstí úplné — chtěl doplniti je i štěstím lásky.

Bylo krásné jitro letní neděle. Vojtěch zatoulal se opět lesem k dolu. Více úmyslně než náhodou. Stanul zase na onom místě, kde byl poprvé uzřel Beatrici.

Les voněl pryskyřicí, ranní rosa třpytila se na trávě. Z lesa hvízdal kos, ze druhé strany dolu odpovídala mu kukačka. Zářivé slunce stálo nad strání nad vrcholky smrků a jedlí, vysýlajíc paprsky své na osamělý dvorec.

Vojtěch cítil vanot poesie ve svém srdci — zdálo se mu, že celá jeho bytosť rozkvétá jarem. Touha unášela duši jeho do dvorce — k Beatrici. Ó, kdyby věděla, že jest jí tak na blízku, že tak nevýslovně touží po ní!

Ve dvorci otevřelo se okno. Bylo to okno pokoje Ambrožovy sestřenice. Vojtěch uzřel jenom ruku, okno otevírající, více nic. Za okamžik i ruka zmizela.

Současně vystoupila na verandu Filomena, držíc v ruce ozdobný košíček, v němž měla uloženu knihu.

Vojtěchovi zabušilo srdce. Uchytil se břízky na skalině a nahnul se nad propasť. Snad přijde i ona, — myslil si.

A skutečně — Beatrice po chvíli přišla. Dívky sestoupily s verandy a ubíraly se k lesu. Vojtěch šel jim naproti úzkou lesní pěšinou. Záhy se setkali. Na tváři Filomeny zjevil se lehký úsměv. Myslila si: zvláštní náhoda! A usmála se, vidouc nachovou tvář své přítelkyně.

Vojtěch prosil o dovolení, by dívky mohl doprovoditi. Beatrice se usmála a pokynula hlavou, Filomena též. Po chvíli vzdálila se Filomena několik kroků do lesa, sbírajíc jahody, a Beatrice a Vojtěch kráčeli samotni podle sebe. Mluvili velmi málo. Vojtěch marně se snažil, aby rozhovor stal se čilejším.

Došli posléze na onu paseku, kde poprvé byli se uzřeli. Kol dokola les. Jen po jedné straně, kde otevírala se sráz, byla vyhlídka dolů na důl a dvorec.

„Slečno," pravil Vojtěch tiše, „stojíme na místě, kde poprvé jsem vás uzřel. Chodím v tyto končiny rád, neboť vše zde upomíná mne na vás, a já jsem šťasten pouhou vzpomínkou na vaši bytosť."

Beatrice neodpověděla. Sklopila své temné oči. Byla dnes vážnější než kdy jindy.

„Nevíte, jak často na vás myslím," pokračoval Vojtěch vřeleji, „nevím sám, čím to, že od té doby, kdy jsem vás poznal, cítím se opět šťasten a s důvěrou pohlížím opět do života. Děkuji Vám za to, že světlo objevilo se v temnu mé duše, že životu zase vrátila jste člověka, jenž již lhostejně, netečně očekával svou budoucnosť."

„Pane Rando," pravila jemně Beatrice a upřela na Vojtěcha pohled, v němž zračila se směs radosti i bolu, „snad tuze mne přeceňujete... Či skutečně jest tomu tak?"

Ve hlase, jímž tato slova byla pronesena, bylo kouzlo neodolatelné. Vojtěch chopil se její ručky a drže ji ve své, pravil zaníceně: „Nepřeceňuji, slečno... Zdá se, že nové jaro vrací se v mou duši, a já novými city ožívám... Ten cit nazývá se..." Zarazil se. Beatrice naň tázavě pohlédla. „Ten cit nazývá se láska," dodal. „Ó prosím, neopovrhujte mnou," prosil vida, že Beatrice odtahuje od něho ruku, „proneste slůvko, aspoň jediné slůvko naděje."

„Nemohu opovrhovati city šlechetného srdce," odpověděla Beatrice vážně. „Znám vás již dávno, pane Rando, ne osobně, ale z vypravování Ambrožova. On vás ctil, a ctím vás i já. Pravíte, že mne milujete, žádáte, bych totéž i já vám řekla. Vaše upřímnosť mi velí, bych ani já před vámi ničeho netajila. Chcete mne vyslechnouti —?"

Vojtěch mlčky se poklonil — a Beatrice jala se vypravovati mu o své lásce k Blaiseovi.

„Láska k dobrému Blaiseovi dosud neuhasla v mém srdci, a neuhasne nikdy, pane Rando," končila svá slova. „On jest mrtev, ale žije v mých vzpomínkách. Odpusťte, nemohu-li opětovati vaše city s toutéž horoucností, s jakouž byly mi podány."

„Zavrhujete mne tedy?" tázal se Vojtěch bolestně.

„Nikoli!" zvolala Beatrice a stiskla mu vroucně ruku. „Nedomnívejte se toho, — či myslíte, že možno mi jest pohrdnouti šlechetným srdcem? Nikdy! Zůstaňte, neodcházejte!" pravila toužebně, an Vojtěch sebou pohnul, jakoby chtěl odejíti.

Vojtěch stanul. Tesklivě pohlédl na dívku. „Řekněte aspoň slůvko naděje!" zašeptal. „Nedopusťte, bych odešel tak zoufalý!"

„Pane Rando, slova vaše mne bolí," pravila dívka smutně. „Proč mne odsuzujete? Neodmítám city vaše, blaží mne myšlénka, že mne někdo miluje... Avšak," dodala, vrtíc hlavou, „srdce mé jest ještě plno bolů, plno trudných vzpomínek na milovaného Blaisa. Milovala jsem jej horoucně — a on zemřel. Tragická smrť jeho vtiskla hluboký dojem v mou duši... Což jest možno, bych obraz Blaiseův ze svého srdce vypudila? Zda nebyla bych pak trápena myšlénkou, že nebyla jsem jeho lásky hodna?... Milý pane, žádáte na mně, bych vás milovala... Kdybych nevážila si vás a sebe, snad řekla bych: „ano" — ale mám úctu k vám, nechci vás klamati... Přijměte to, co srdce mé vám podává, přijměte přátelství!"

„Přátelství," opakoval Vojtěch jako ve snách a váhavě uchopil podávanou mu ruku. Ve tváři jeho zračil se smutek...

„Ó, kdybyste byl miloval tak, jako já milovala, zajisté byste usoudil, že nemohu jinak jednati," zašeptala Beatrice a sklonila hlavu.

„Miloval jsem!" pravil Vojtěch temně, „miloval jsem a byl jsem zklamán... Láska má byla tak nešťastna, jako láska vaše..."

„Nuže," odvětila Beatrice srdečně, „stejný úděl byl nám dán — buďme přátely!"

„A láska?" tázal se Vojtěch, hledě dívce do ruměnících se tváří a toužebně očekávaje její odpověď.

Beatrice bojovala chvíli se svými city... pak pozvedla hlavu a pravila vroucně: „Čekejte a doufejte!"

Vojtěch se blaženě usmál. „Díky vám, Beatrice, aspoň za tuto naději..." pravil, „nejsem sobeckým, abych pojednou chtěl býti vámi milován... Jsem blažen, že věnovala jste mi aspoň své přátelství. Snad někdy jest přátelství i počátkem lásky... Jest, drahá Beatrice?"

Dívka neodpověděla. Odvrátila hlavu...

Vojtěch pozvedl ruku její k ústům a vtiskl na ni políbení. — Filomena, stojíc opodál, viděla vše. Co ona asi cítila, patříc na toto štěstí lásky? Kdo pochopí bolesť: milovati a nebýti milovánu?

Procházeli se dále lesem. Filomena šla samotna napřed. Hleděla do knihy, ale nečetla. Myšlénky její bloudily jinde.

Obešli důl a vrátili se po stráni zase ke dvorci; Filomena zamyšlené. Beatrice a Vojtěch vesele.

Doktor Raveni byl v zahradě. Seděl pod skalní stěnou za zahradním stolkem a kreslil na papíře plán, dle něhož dlužno asi ve skále kopati. Za ním zel temný otvor. Byl to počátek štoly.

Nový projekt zabíral veškeru mysl doktorovu. Ve všedních dnech kopalo ve skále několik dělníků. Výsledky dosud byly dobré, ale rudní žíla byla příliš slaba, aby bylo lze ihned ve velkém dolovati. Dvorec byl doktorem zakoupen, a od té doby, kdy kupní smlouva byla vyhotovena, doktor upoutal veškeru svou pozornosť na rudní žílu. Po této — jak praveno — slabé žíle doufal dojíti většího ložiska, tak jako po prameni dojdeme k potoku.

— —

Stín smutku prchal z duše Martiny, v nitru jejím se rozednívalo. Trpěla mnoho — nyní svitalo jí vykoupení. Ambrož jí byl ideálem. Zazářil jí opět ve dřívější své jasnosti. Byla blažena, že mohla si říci: on tě nezklamal, jest tak šlechetný, jak jsi o něm tušila

Láska volá. Hlas její jest neodolatelný. Volal z Krkonoš do Paříže: Ambroži! A z Paříže do Krkonoš: Marto! A Ambrož chystal se poslechnouti tohoto volání.

Filomena byla němým, mlčícím svědkem dvojí lásky: Ambrože a Marty, Vojtěcha a Beatrice.

Bůh chtěl, aby trpěla. Uložil jí zkoušku, která nazývá se odříkání. Prosila Boha o sílu, On jí ji udělil.

Nehledala už na tomto světě svého blaha. Poznala, že není jí souzeno. Hleděla na tento život, na tento svět jako na vzdušný obraz, anebo jako s výšin éterických. Byla vážna.

Doktor toho nepozoroval. Ostatně si myslil, že touží po Ambroži. Chtěl učiniti tyto své děti šťastnými.

Očekával Ambrože ze dvojí příčiny. Chtěl s ním zevrubně prozkoumati tajemné skalní nitro — a chtěl jej s dcerou zasnoubiti. Mlčel však o tom. Nebyl přítelem mnoha řečí.

XXIX.

Smrť.

Ambrož nabyl hodnosti doktorské. Účel jeho v Paříži byl dokonán. Chystal se na cestu do Čech s abbém Delacroixem. Odjíždějíce z Paříže, zaslali o tom doktoru Ravenimu telegram.

Doktor neunavně pracoval se svými lidmi ve skále. Od časného jitra do pozdního večera dlel ve štole, sám řídě všechny práce. Filomena tam též často s ním dlela, nebo sedávala doma v pokoji s Beatricí.

„Pověz mi, drahá duše,“ pravila jednou k Ambrožově sestřenici, „co myslíš si o Vojtěchovi?“

Beatrice pozvedla očí od pletení a utkvěla pohledem na přítelkyni.

„Jest mým přítelem," odvětila.

Filomena se usmála. „Nic více?" tázala se.

Beatrice se zapýřila.

„Tvé uzardění jest dostatečnou odpovědí. Počínáš jej milovati?"

„Ano," pravila Beatrice tiše. „Marně se tomu bráním. Není to hřích, Fildo? Víš, Blaise... Já jej tolik milovala a miluji dosud, ale cítím, že i Vojtěcha počínám milovati. Není to hřích, Filomenko?"

„Není," odvětila dívka, „čistá láska není hříchem... Sám Pán Bůh ji sesýlá, aby byla lidskému srdci k útěše."

Po chvíli Filomena povzdechla.

„Proč vzdycháš, Filomenko?"

„Nic, drahá Beatrice. Mám radosť, vidím-li, že jsi šťastna."

„A láska jest štěstím, viď?"

„Snad, milá přítelkyně"

„Což nejsi o tom přesvědčena?"

Filomena pokrčila lehce ramenoma a sklonila se k vyšívání, aby takto zakryla pohnutí.

„Kdy asi přijede Ambrož?" povzdechla Beatrice. „Budu ráda, bude mezi námi. Těšíš se, Filomeno?

Tázaná přejela rukou přes obličej. „Ano, ano — bude nám veseleji."

„Největší radosť bude míti asi Marta. Ta dívka velice se mi líbí — už proto, že Ambrože miluje. Ostatně myslím, že ho miluje každý, kdo se s ním setká. Co o tom soudíš?"

„Zajisté!"

„Jsi dnes nějak smutna, Filomeno. Co tě trápí?"

„Nic."

„Nemohu věřiti... Máš něco na srdci?"

„Ne."

„Ku podivu! Myslila jsem, že budeš veselejší, až Ambrož bude měti přijet. A hle, od té chvíle, kdy dostali jsme od něho telegram, že odjíždí z Paříže, jsi tak zamlklá. Což ho nemáš ráda?"

Filomena nemohla odpověditi. Teprve po chvíli překonala pohnutí a pravila: „Pohleď, Beatrice, jak se ti líbí tato vyšitá hvězda?"

„Beatrice k ní přiskočila a prohlížela vyšívání. Byly na něm stopy slz. — Pak prohodivši několik slov, usedla zase na své místo k oknu.

„Povídej mi, Filomeno, něco o klášteře!" pravila.

„Tam táhne mne má touha..." odvětila Filomena.

„Skutečně? Což jest tam tak krásně?"

„Ano, je tam mír. A najde tam blaho ten, kdo ho nemohl nalézti mezi lidmi."

Beatrice nepovšimla si přesvědčivého hlasu, jímž slova tato byla pronesena. „Hm!" pravila. „Jsi o tom přesvědčena?"

„Ano!" odvětila Filomena vroucně.

„Což tě život netěší?"

„Proč by ne? Mne těší všechno."

Nastala pomlčka. Obě dívky hleděly si práce.

„Poslyš, Filomeno," pravila Beatrice po chvíli. „Zdali pak je láska schopna sebeobětování?"

Filomena složila ruce v klín a zahleděla se na přítelkyni. „Pochybuješ o tom? Byla by to pravá láska, jež by rozpakovala se přinésti oběť třeba největší? Ó, láska pravá vykoná vše!“

„Myslím totéž... Mluvíš přesvědčivě, jako bys sama milovala...“ pravila Beatrice. „Ale jest i Vojtěch schopen takové lásky?“ myslila si sama pro sebe a zadumala se.

„Přijde dnes?“ tázala se pak sama sebe.

V tom vstoupil v uprášeném oděvu doktor Raveni. „Nu, jak jest?“ tázal se vesele dívek.

„Dobře!“ odvětila Beatrice se smíchem.

„Otče!“ pravila Filomena, odloživši vyšívání a líbajíc jej. „Mnoho pracuješ... Proč si nepopřeješ oddechu?“

„Milé dítě,“ odtušil Raveni, „v práci jest náš život.“

„Ale dnes již zůstaneš u nás, viď? Nepůjdeš už ke skále?“ pokračovala dívka, objímajíc jej.

„Zůstanu chvíli u tebe. Ale potom zase musím k dílu, neboť dnes musíme jistou práci ještě dokončiti.“

„Otče drahý, bojím se, by se ti nestala nějaká nehoda,“ řekla dívka starostlivě.

„Milé dítě, buď bez obav, Bůh je s námi.“

„Ovšem, ale nesmíme se svévolně vydávati v nebezpečí.“

„Ve štole není nic nebezpečného.“

„Snad přece... Obávám se o tebe.“

„Ostatně musím ti oznámiti, že práce moje jeví se býti marnou,“ řekl doktor zasmušile. „Žíla se ztratila, a její pokračování nemohu nalézti. Zdá se, že zanechám dosavadního počínání.“

„Drahý otče, učiň tak,“ pravila Filomena prosebně, spínajíc k němu ruce. „Žij také trochu nám, nebuď tak sobecký, dosud věnoval jsi se všecek svému podniku.“

„Ano, máš pravdu, Filomeno, zanedbával jsem vás... Musím to napraviti. Budeš spokojena?“

„Zajisté, drahý otče. Nevíš ani, jak jsem blažena, zanecháš-li práce a jsi-li mezi námi.“

„Beatrice, přijde dnes Vojtěch?“ tázal se doktor s úsměvem.

„Nevím, strýčku,“ zapýřila se Beatrice.

„Ó, krk vsadím, že přijde. Lásce stěží lze odporovati, že ano, Filomeno?“

Doktor žertovně mrknul na svou dceru, a ta, zblednuvši, sklopila oči.

Doktor prodlel asi půl hodiny. Pak chystal se k odchodu.

„Otče!“ pravila Filomena, vedle něho sedící, s prosebným pohledem, „počkej ještě chvíli!“

„Nuže, ještě chvíli,“ řekl doktor s úsměvem a znova se posadil

Byl dosti vesel. Beatrice též. Chvílemi vyhlížela oknem, zda na stráni se neobjevuje Vojtěch. Filomena byla zamlklá. Když otec vstoupil, zmocnil se jí jakýs nepokoj. Pohlížela naň starostlivě.

„Není pomoci,“ pravil doktor po několika minutách a povstal.

„Půjdu s tebou!“ rozhodla se Filomena.

„Nikoliv, drahé dítě. Zůstaň zde, je tam mnoho prachu.“

„Otče!“ opakovala dívka prosebně.

Doktor se zasmál. „Přijdu dnes brzy, dítě drahé. Očekávej mne trpělivě.“

Filomena povzdechla. Doktor ji políbil, pokynul Beatrici a odešel.

Filomena úzkostlivě zírala za ním. Pak pohlédla na kříž na stěně visící, a s hlubokým povzdechem usedla a sklonila se ku své práci...

Minulo půl hodiny. Na verandě osamělého dvorce zjevily se dvě postavy.

Dívky povstaly — v tom otevřely se dvéře, a na prahu stál — Ambrož a abbé Delacroix. Ozvalo se několik výkřiků překvapení, a následovaly blažené projevy radostného shledání.

„A nyní k panu doktorovi!“ zvolal Ambrož po několika okamžicích. „Přistihneme jej při práci, a tím větší bude jeho překvapení.“

Zardělá Filomena je předcházela, vedouc je do zahrady. Tam uvítal je hluk kladiv a lamačských nástrojů, dopadajících na skálu.

Pod skalou pracovali jiní dělníci, svážejíce vylámané kamení na hromadu. Raveniho tam nebylo.

„Otče!“ volala Filomena, ohlížejíc se po něm.

Jeden z dělníků jí řekl, že doktor jest právě ve štole.

Dívka pospíšila dlouhou zahradou — ostatní za ní.

Byli uprostřed zahrady, když viděli doktora, an z jedné štoly vychází do štoly sousední.

„Otče!“ zvolala za ním Filomena.

V tom ohromil všechny strašlivý rachot.

Skála se trhá a řítí. Země se chvěje a duní pod nárazy padajících balvanů. Dělníci prchají.

Jest viděti doktora, an vybíhá ze štoly. V tom propadl se její strop — a doktor zmizel. Filomena pronikavě vzkřikla a omdlela.

XXX.

Noc.

Neštěstí bylo dovršeno — doktor Raveni byl ztracen.

Bez meškání byly balvany odstraňovány. Práce však pokračovala volně — a teprve večer nalezena byla pod spoustou balvanů rozdrcená doktorova mrtvola.

V tichosti byla odnesena do dvorce. Hvězdy a bledá zář měsíce, jenž jako pohřební pochodeň stál v úplňku nade dvorcem, ozařovaly smutný ten průvod.

Nenadál se Ambrož takového shledání — nenadál se ho ani abbé Delacroix!

Byla pozdní noc. Hodiny tikotem svým odměřující čas, ukazovaly půlnoční dobu. Měsíc a hvězdy skryly se za temná, hustá mračna, jež zvolna zakryla celé nebe černým smutečním příkrovem. Chvílemi prorazil jimi ohnivý blesk a na okamžik ozářil příšernou oblohu. Vzdálené dunění hromu zvěstovalo blížící se bouři. Vzduch stal se těžkým, dusným. Ponenáhlu stávaly se blesky jasnějšími a jasnějšími, vichr zařinčel okny, a po chvíli ozval se na skle nestejnoměrný drnkot dešťového přívalu, přerývaný rozzuřenými hromy burácející bouře.

Dvorec otřásal se v základech, okna drnčela, vichřice úpěla, a na lomenici skřípavě vrzala zrezovatělá korouhvička. Blesky ráz na

ráz oslňujícím svitem ozařovaly okna dvorce, a za nimi v zápětí hřměl děsivý rachot hromu.

Ambrož dlouhým krokem přecházel slabě osvětlenou komnatu. Vlasy jeho byly zcuchány a v nepořádku spadaly do čela, hlava svislá ke hrudi. Bledý jeho obličej a chvějící se zaťaté ruce projevovaly rozčilení.

Na stole stála lampa a slabým svitem naplňovala komnatu. Na stěně stejnoměrně tikaly hodiny. Tikot jejich chvílemi přerušován byl rachotem hromu a drnčením oken. Ambrož chvílemi se náhle zastavoval a pak kvapně přecházel sem a tam — tak jako na stěně u hodin kyvadlo.

Pak stanul. Stanul u zasklených dveří, jež byly zastřeny průsvitnou bílou záslonou. A touto záslonou kmitalo se slabé, mihotavé světélko olejové lampičky, matně ozařující to, co před ní nehybně leželo — lidské tělo, pokryté bílým šatem. Více viděti nebylo — jen chvílemi, při bleskotu, provázeném rachotem hromu na okamžik ozářila se temná komnata, kde nyní ležela mrtvola doktora Raveniho

Ambrož stál chvíli přede dveřmi, ztrnulé oko jeho nehybně prozíralo záslonu a hledělo na příšerný, plápolavý kmit lampičky tam ve druhém pokoji — ruka jeho se pozvedla a spočinula na klice — klika se stiskla, a dvéře zaskřípaly a rozevřely se.

Ambrož vkročil do temnoty pokoje — dvéře se za ním zavřely.

Uprostřed pokoje na nosítkách ležela nehybně mrtvola doktora Raveniho, přikryta jsouc bílým plátnem, Ambrož rozeznal pod plátnem kulovitý obrys hlavy, pak zkřížené ruce. — Na druhém konci z pod plátna vyčnívaly nohy mrtvoly. U hlav na stolku stála olejová lampička. Knot její prskal a chvílemi zasyčel.

Kolem temno. Jen u dveří, kterými Ambrož byl přišel, rýsovala se na podlaze slabá záře lampy ze sousedního pokoje. Zásvity blesku padaly sem zastřeným oknem, a strašlivé hřmění, úpění vichru, řinčení okna, drnkot deště, skřípot korouhvičky a hluboký hukot lesa přerýval děsné to mlčení, v němž Ambrož stál nad mrtvolou svého otcovského přítele.

Stál chvíli, jakoby neviděl a neslyšel ničeho, jakoby zkameněl a ztuhl. Náhle však klesl na kolena k mrtvole — slzy jeho porosily bílý její příkrov a nad mrtvolou ozvalo se křečovité, přerývané štkání . . .

Bouře burácela, blesky se křížily, rachot hromu otřásal budovou — Ambrož neviděl, neslyšel ničeho.

Pojednou ztichlo vše — i bouře, i vichr i déšť.

Ze sousedního pokoje jasně bylo slyšeti volným hlasem odbíjející hodiny . . .

Jedna, dvě, tři . . . deset, jedenáct, dvanáct.

V tom strašlivé se zablesklo, hrom zarachotil, vichr zaúpěl, lampička u mrtvoly zhasla, sklo zařinčelo a na okno ozvaly se tři rány.

Ambrož se vztýčil. Byl v čiré tmě. A na okno znova třikráte zabouřila neznámá ruka. Nebylo pochyby — někdo byl venku.

Ambrož vyrazil z pokoje, vběhl do sousední komnaty, chopil se lampy a vyšel chvatným krokem na síň. Studený vzduch jej ovanul a utišil jeho rozčilení.

Na dvéře zvenčí z verandy do vnitř dvorce vedoucí ozývaly se rány, Ambrož postavil lampu na zemi a spěchal ke dveřím.

Klíč zaskřípal, dvéře se rozevřely, proud světla padl jimi ven na verandu, a ozářil promoklou mužskou postavu s oděvem k tělu přichlípeným a mokrým obličejem. Postava stála chvíli nepohnutě, pak rozevřela náručí a s výkřikem: „Ambroži!“ padla tomuto kolem krku.

A Ambrož poznává tento hlas, tiskne příchozího na svá prsa a šeptá hlubokým rozechvělým hlasem: „Vojtěchu — Vojtěchu!“

Není s to, aby více řekl — slzy jeho mísí se se slzami Vojtěchovými — a oba přátelé, ztracení a zase nalezení objímají se a líbají: — místo slov mluví jejich pohledy, místo citů jejich pocely. Dlouho stojí tak, nemohouce pochopiti, jak se tak sešli, zapomínají na zuřící bouři, na chlad, jenž údy jejich vymrazil, na vše — až posléze ubírají se spolu dlouhou chodbou do teplé komnaty.

Tu rozevírají se jedny dvéře na chodbu, a jimi vystupuje Beatrice. Jest bledá, chvěje se, oči její jsou uplakané a zarudlé. Vidí oba muže, poznává v jednom z nich Vojtěcha — a v neskonalém hoři zapomínajíc na vše a překonána bolem svým vztahuje ruce, ovinuje je kol krku Vojtěchova a na prsou jeho štkajíc, ukrývá hlavu. Vojtěch cítí tlukot jejího srdce, slyší její pláč, oči zalévají se mu slzami, a ty padají do černých dívčiných vlasů. Chce cosi říci, cosi, jako útěchu, jako soustrasť — ale řeč vypovídá mu službu, a on marně namáhá se něco pronésti.

A Ambrož stojí tu vedle nich s lampou v ruce, ruka se mu třese, čelo je svraštěno — bol jeho se vrátil. Beatrice zjevem svým mu jej připomněla. Vidí zase před sebou mrtvolu doktorovu! Svrašťuje čelo, by potlačil slzy, neúprosně valící se mu k očím, a z prsou vydírá se mu těžký ston.

Beatrice slyší tento vzdech, pozvedá hlavu, připomíná sobě skutečnosť — a již vyvinula se Vojtěchovi z náručí a beze slova jako plachá laň odběhla a zmizela ve dveřích na konci chodby.

Vojtěch hledí za ní — nechce ani věřiti její srdečnosti, nechce věřiti, že bol tak velice může lidi sblížiti. A přece, přece!

V myšlénkách následuje Ambrože, který otevírá nejbližší dvéře. Vešli jimi. Tam, uprostřed komnaty stojí vysoký muž s kněžským kolárkem kol krku. Ambrož vzájemně oba představuje a pak ptá se abbého: „Jak jest slečně Filomeně?“

„Spí. Poslal jsem právě Beatrici na odpočinek. Dlouho jsem jí domlouval, posléze poslechla. Slečna Hermina se starou služkou bdí u nemocné.“

„Užívala slečna?“

„Užívala.“

Ambrož se zamyslil. Po chvíli pravil: „Dobrá. Za půl hodiny se k ní podívám. Počítám, že déle nebude spáti. Pak musí vzíti druhý prášek.“

„Co říkáte průběhu onemocnění?“

Ambrož pokrčil ramenoma. „Ráno se uvidí, nepřidá-li se z leknutí nějaká nová choroba. Jinak doufám, že nebude to míti následků.“

Abbé stál okamžik, jakoby o něčem rozvažoval, pak rychlými, odměřenými kroky jal se přecházeti po komnatě.

Vojtěch s Ambrožem usedli do kouta a tam v tichém, šepotavém hovoru vypravovali si o všem tom, čím přátelská jejich srdce překypovala. Jen chvílemi oči jejich zabloudily ku zaskleným dveřím, za nimiž ležela mrtvola nešťastného doktora.

Vojtěch nejprve vyprávěl o příčině svého příchodu. Pozdě večer dověděl se od jednoho z dělníků, již ve dvorci pracovali, o neštěstí ve dvorci a zároveň o příjezdu dvou cizích pánů. Nedbal bouře a vydal se na cestu...

Za hovoru uběhlo půl hodiny. Bouře se utišila. Jenom drnkot kapek dešťových, o sklo se tříštících, a daleké hřímání ji připomínalo.

Ambrož se vzchopil, aby navštívil nemocnou Filomenu.

Chodba byla temna. Nahmatal jedny dvéře, jichž klíční dirkou dral se světelný paprsek na chodbu, a zlehka otevřel.

Byl v pokoji, slabě ozářeném lampou, v koutě na stolku stojící. U stolu, hlavu majíc na ruce složenu, dřímala stará služka. V koutě bylo lože. U něho, o lenoch stolice majíc hlavu opřenu, dřímala společnice Hermina. U hlav lože stál nízký stolek, na němž umístěna byla sklenice vody a několik lahviček.

Pohled Ambrožův padl na lože. Nemocná, slyšíc tlumené kroky, obrátila volně, mdle hlavu ke dveřím. Ambrož, poznav z toho, že nespí, přistoupil k loži a zeptal se: „Nu, jak se daří?“ A uchopil její ruku, aby ohmatal tepnu.

Filomena neodpověděla. Jenom dlouze, něžně hleděla na Ambrože vlhkýma, modrýma očima. Ambrož nemohl odtrhnouti se od tohoto pohledu a hleděl do jejích blankytných očí, jež třpytily se jako hvězdičky.

Společnice se probudila, pozvedla hlavu a zívala. A on pořád hledí jako okouzlen a nemůže ani slova pronésti. Jen cítí, jak se ruka její chvěje v jeho ruce, vidí dvě ty modrojasné, vlhké oči, jež dívají se naň s neskonalým blahem a něhou.

Posléze slyší slabý, zpočátku chraptivý, ale přece milostný hlas: „Tatínek... jest tatínek mrtev, Ambroži?“

Co má odpověděti? Neopovídá a klopí oči. Srdce se mu sevřelo.

A ona čeká čeká na jeho odpověď a hledí naň dlouhým, něžným pohledem... Posléze oči její zaplavují se slzami, a v nich utápí se jejich jas a záře. Zavřela víčka, a dva praménky slz svlažily její bledé líce.

Sama, opuštěna... Dítě bez otce a bez matky!!! Po chvíli ještě jednou pozvedla oči a pohlédla na Ambrože — oči jejich setkaly se v dlouhém pohledu — pak sklopila víčka a nerozevřela jich více.

Ambrož přikázal, co bylo potřebno, a odešel, hluboce jsa pohnut. Vyšel na temnou chodbu, zastavil se a přitiskl ke studené zdi čelo...

Na prsou pociťoval tíž — bylo mu, jakoby žal v prsou jeho se byl proměnil v kámen. Kéž by se mohl vyplakati!

Setrval tak chvíli, — pak rychlými kroky odkvapil. Zahnul do poboční chodby a tam, nahmatav dvéře, vytáhl z kapsy klíč, rozevřel a vstoupil.

Těžká atmosféra výparů z rozmanitých chemikalií jej ovanula. Byl v doktorově chemické laboratoři.

Škrtl sirkou a rozežehl lampu visící na stropě.

Záře svítilny rozlila se laboratoří. Při stěnách stály zasklené skříně, naplněné nerosty a lahvičkami. Uprostřed dlouhý pracovní stůl, pokrytý rozmanitými přístroji, a před ním menší stolek, na němž leželo několik knih a lebka.

Ambrož usedl k tomuto stolku. Položil hlavu do dlaní a zadíval

se na lebku, jež děsně hleděla naň prázdnými očními důlky a vyzývavě ukazovala mu dvě řady zachovalých ještě zubů. Pod lebkou, spočívající na černém ebenovém čtverci, jehož barva výrazně lišila se od její bledosti, drobným písmem vyryto bylo heslo doktora Raveniho: „Pracuj! V éther vrátí se tvá duše, — nevíš, kdy v toto promění se tělo tvé. Zajde památka tvá, a ty zanecháš zemi jen prach svého těla.“

Ambrož četl tento nápis, jednou, dvakrát, třikráte — opakoval si jej v mysli a pak zadíval se na lebku. Oči jeho se rozšířily, vypoulily, prsty křečovitě tiskly se na spánky — zdálo se mu, jakoby z důlky očních zářil fosforečný lesk, a ohyzdné čelisti lebky jakoby zkřivily se k vysměchu . . . . .

Byl nanejvýše rozčilen. Nervy jeho do krajnosti byly napjaty Mnoho, mnoho prožil za tuto hroznou noc!

Rychlým pohybem ruky hodil na lebku listy časopisu na stole ležícího, povstal, přejel rukou přes zachmuřené čelo, stál chvíli nerozhodnut jakoby se rozmýšlel, pak přistoupil ke skříním, a vyhledav z nich několik lahviček, vrátil se ke stolu, aby připravil pro Filomenu lék.

Okusil každou součástku, jakoby úplně nevěřil nápisům lahviček, a ponořil se do práce — podruhé již v této děsné noci, na tomto místě, jež nyní z chemické laboratoře proměnilo se v lékárnu.

Po půl hodině byl hotov. Vzal léky a povstal. Hnutím stolu sesuly se listy, jimiž lebka byla pokryta — a ta poznovu vycenila naň hrůznou svoji tvář.

Zachvěl se — zhasil lampu — hlavou projelo mu slova nápisu pod lebkou: . . . nevíš, kdy v toto promění se tělo tvé! — a on zpola šílen prchal z tohoto místa temné hrůzy . . .

Nalezl dvéře do pokoje Filomeny, pootevřel je a kynul společnici, která četla u lože nemocné, a odevzdal jí léky.

Pak vrátil se k Abbému a Vojtěchovi, kteří netrpělivě již ho očekávali.

Volně, smutně plynula hrozná ta noc . . . (Dokončení.)

Z krajů zakavkazských.

Píše Dr. Jar. Sedláček.

(Pokračování.)

II. Z Tiflisu do Batumu.

Na cestě z Baku bylo nám jeti s mnohými, kteří přijeli ze Zakaspicka; mezi nimi byla zpěvačka, která si v Mervu, Samarkandu a jinde odbývala pohostinské hry a vypravovala, že jest tam velmi mnoho dobrodružných lidí, kteří přijeli a domnívali se, že štěstí na ulici naleznou; mnozí z nich však ničeho nenalezše, stěží se mohou vrátiti do Ruska zpět a hynou v bídě a nouzi. Zpěvačce prý štěstí kvetlo; poněvadž tam není divadel a pravidelných zábav, všichni, kdo mohou, účastní se koncertů, které se tam mimořádně konají, a umělci mívají na čas pěkný výdělek. Aby nám umělkyně

ukázala, že umění její za ty mnohé vydělané peníze stojí, bavila nás při jízdě pěním ruských písní. Zdálo se, že vozy tamní železné dráhy klidněji jedou než naše, neboť nevadily zcela nic tomu improvisovanému koncertu. Nejeli jsme dlouho a v jakés stanici vstoupil k nám hudebník, a když se vlak hnul, začal hráti — my se domnívali, že hraje též jen z lásky k nám, aby nám ukrátil tu zdlouhavou jízdu — než po chvíli počal vybírati a tak prošel všemi vozy vlaku, aniž byl jízdu platil. Dráze zakavkazské se vede asi velmi dobře, poněvadž velmi mnohým lidem, nejen žebrákům, ale i malým obchodníkům, nosičům a jiným povoluje bezplatnou jízdu; některou chvíli bylo ve vlaku tak jako v nějakém bazaru; byli tam obchodníci s ovocem, s hedvábnými látkami, s pařížským a j. zbožím. Z Baku vyjížděl k Tiflisu jen jediný poštovní vlak denně, což jest obyčejné dopravě dostatečným. V noci, když jsme byli za stanicí Elisavetpolem, poskytla nám hořící vesnice čarovný pohled; chýže jsou zrobeny ze dřeva, pokryty slamou neb listím, vše jest velmi dobře vyschlé, a tak může celá vesnice v malé chvíli vzplanouti plamenem. Ubozí Tataři pobíhali před hořícími chýžemi sem a tam, chrániti nemohli ničeho, naříkali, ačkoli celý jejich majetek tvoří jen několik kusů nádobí, nějaký koberec a kožich, jest tedy nepatrný — ale člověk i tu maličkosť nerad ztrácí, když jest jeho jediným majetkem!

K ránu vítala nás již zeleň zavlažované Karajazské stepi, a po šesté hodině spatřili jsme zase Tiflis. Trať z Tiflise do Batumu jest mnohem kratší než do Baku, avšak vede lidnatou, velezajímavou horskou krajinou, a proto tudy mnohem více lidí jezdívá. Nádraží Tiflisské bylo toho dne, když jsme přijeli, přeplněno čekajícími, mezi nimiž ovšem Arménové a Rusové tvořili většinu, ale nescházeli ani zástupci četných jiných národností. V četné společnosti vyjeli jsme po hodinové přestávce; kolem památného Mccheta unášel nás vlak podél Kury výše do hor k Černému moři. Až potud byla údolí, byly blízké pahorky, jež stále se množily, vyprahlé, ale nyní blížíme se staré Imericii a Mingrelii, a pahorky tamní jsou bohatě stromovím porostlé. Těším se, že zase spatřím mohutný Kazbek, však neposkytuje odtud tak krásného pohledu jako z gruzíňské silnice. V dáli, v mlze, za mnohými menšími vrchy, které mu nedovolují, aby celou výší svojí vynikal, zvedá se bílý hřeben, který mi jako Kazbek naznačují.

Mnoho cestujících vystupuje, neboť jsme přijeli do letních sídel a do výletních horských míst, do nichž Tiflisští rádi jezdí. Při stoku říček Liachvy a Medžudy s Kurou ve výši 2006 stop nad hl. m. leží malebné a čisté město Gori zvané. Má 5380 obyvatel. Nad městem jsou zříceniny někdejší veliké pevnosti. Gruzínští letopisci se o ní zmiňují až v době panování Tamary (1184—1212), po zprávách Matyáše z Edessy byly Gori již roku 1123. carem Davidem Obnovitelem vystavěny a osazeny Arméňany, kteří zde hledali útočiště před svými nepřátely, v Arménii vládnoucími. Město střídavě bylo v moci Turků, pak Peršanů, pak zase se ho na čas zmocnili Gruzíni, a od 1801. náleží Rusům. Domy tamní jsou na pohled krásnější než letní domy švýcarské; široké, otevřené verandy ukazují již na výletní místo.

Krajina kolem Gori jest velmi zajímava; na blízku ve vesnici Urbnisi nalézá se chrám ze 6. století; tamtéž se praví, že syn Mcchetův, onoho báječného praotce Gruzínů, založil své město.

V blízké osadě Atjeni a v dolině Atjenské jest velmi mnoho rozvalin starých chrámův a hradův; nyní jest ten kraj proslaven vínem. V chrámě Gorském, který se nazývá chrámem Nanebevzetí, jest prý obraz ze 6. století, dar Justiniana Velikého. Potěšilo mne, když jsem slyšel, že jest tu i katolický chrám, který v 17. století byl vystavěn Kapucíny.

Ještě před Gori viděli jsme na levém břehu Kury vrch, který se zdvihá kolmo nad vodou do výše. Ve vrchu tom jest skryto skalní město Uplis-cichje zvané. Tam jsou mnohé jeskyně spolu uličkami spojené, některé místnosti větší mají i sloupy a pilíře, jež jsou ozdobeny vytesanými obrazy, a jest všeobecné mínění, že toto místo bylo sděláno a obydleno v dobách předkřesťanských za vlády perské neb parthské; po dobách Čingis-chána bylo opuštěno. Gruzíni připisují založení toho místa Uplocu, vnuku Kartlusa, pohlavára a praotce Gruzínů; pověsť ta sdělána však jen na základě jména města toho, jež znamená „panská tvrz“ nebo „panovníkova tvrz.“ Tvrz nalézala se na hoře, kde jsou i zbytky chrámu křesťanského. Jisto jest, že car Aršak II. (29—3 před Kr.) pevnosť onu opravoval.

Na všech dalších stanicích této krajiny obdivovali jsme se statným a krásným postavám tamního lidu. Úbory bohaté a malebné, jimiž byly jmenovitě ženštiny oděny, přispívaly kráse jejich tak, že jim nelze nalézti v Evropě rovných. Ať již to byli Čerkesové nebo Gruzíni, ať Mingrelové či nevzdělaní Svanetové, tahy mužů byly tak čisté, postava jejich tak vážná, hrdé vystoupení tak překvapující, že pozorujíce lidi tohoto rázu vidíme, že nás civilisace a práce našeho způsobu seslabily. Houževnatě zachovávají si tito národové to, co jim po svobodě ještě zbylo — kroj a — domácí zvyky: každý má vzezření nejudatnějšího vojína, i náboje náprsní i zbraně u pasu ten dojem podporují. I chudý Kavkazan jest opatřen všelikou zbraní a náboji a mečem, a pochva jeho jest vždy více méně zdobena. Ale Rusové jim zapovídají nositi zbraň. Ve stanici Michajlově přisedlo několik dívek, jichž kroj byl tak vybraný, že by je každý byl měl za vystrojené nevěsty — a byly v obyčejném, nikoli v evropském, ale v národním svém kroji.

Za Michajlovem dostupuje dráha na průsmyku Suramském největší výše 3027 stop nad hl. m. Zde jsou hranice Gruzie a Imerecie a i vodní hranice, neboť nyní sestupuje dráha podél přítoku řeky Riona. Vysoké skály, od shora dolů úplně porostlé vegetací nejbujnější, podivné serpentiny dráhy, jimž prý není rovných jen v Mexiku a v Chile, baví cestovatele takým spůsobem, že marně hledá, čemu by měl tuto krajinu Kavkazskou v Evropě přirovnati. Stoupání dráhy jest tak neobyčejné, že bylo někdy i tří strojů třeba, aby se vlak dostal na vrch. Něftové vozy nechtěla sprava dráhy ani převážeti, pročež byly zde přes nejvyšší vrch vedeny roury podél dráhy, a jimi se něfta převádí do nádržek na druhé straně postavených, odkud se zase do vagonů čerpala.

Roku 1886. počali zde stavěti průlom, který jest $3^1/_2$ versty zdélí, a kterým se dráha onomu obtížnému stoupání zcela vyhne. Průlom byl, tuším, loni dokončen. Suramská návrší jsou posázena révou a jsou taktéž zamilovaným letním místem, jak mnohé dači — villy — tomu nasvědčují.

Vlak náš se plnil stále novými, zvláštními příchozími. Vjeli jsme

do některé stanice, a zdálo se, že cestujících vůbec tu není, ale za rohem vystupovalo několik chudých Čerkesů, prosili náčelníka nádraží, prosili i průvodčího vlaku a jeli zadarmo. Uznávám, že tento způsob činí správu ruskou velmi populární, a přál jsem toho těm lidem ze srdce, vždyť oni sotva peněz vůbec do rukou obdrží, jsou to chudí horalé, kteří ani o přebytku ani o našich potřebách nevědí. Přistupovali však před Kutajsem i židovští obchodníci a nabízeli hedbávné výrobky. Známí moji mne varovali, abych ničeho nekupoval, a přesvědčili mne, jakého obchodního ducha mají oni prodavači. Šátek, za který žádal zprvu čtyři ruble, prodal v další jízdě zcela ochotně za 65 kopejek.

Jízda stala se veselou, když přistoupilo k nám několik statných, vysokorostlých a krásných Gruzínů; většina z nich byla knížata gruzínská, jichž jest zde vůbec až nazbyt. Rozjařeni počali zpívati národní nějaké písně; postavivše se do kola, zpívali každý zvláštním textem a zvláštní melodií, a to nejmocnějším hlasem. Při tom zapomněli jsme ovšem, že jedeme a že jsme ve vlaku; jednotlivci procházeli všemi vozy po chuti své, zde bylo i možno stále se zásobiti ovocem a pokrmy všelijakými, a bylo tu jako na trhu. Leč líto mi bylo těchto statných lidí kteří se takovým způsobem hubí, nestřídmě pijí, a hrdi na knížecí rod svůj i nepořádně žijí.

Nyní sestupuje dráha do nížiny Kolchidské; kraj tento býval od nejstarších dob znám Řekům. Blízko nádraží Kvirilly vidíme na pravém břehu řeky zbytky pevnosti, která se nazývala Šaropaky neb Šoropany. Tuto pevnost jmenuje i řecký Strabo a dí, že leží na řece Phasisu (toť nynější Rion) a že jest na hranicích Kolchidy a Iberie. Turci zde měli ještě janičáry, které r. 1770. jenerál Totleben vyhnal. Pevnost Šaropany byla prý stavěna prvním carem gruzínským Farnavazem (302—237 př. Kr.). Při stoku říček Kvirilly a Dzirully leží město Kvirilly, které se prý v staré době jmenovalo Phasis jako řeka Rion.

Ze stanice Rionu vede poboční dráha do hlavního města někdejší Imericie, do Kutajse. Jason se svými průvodci vydal se prý až sem, aby tu vzal zlaté rouno. Kutajs leží po obou stranách řeky Rionu, která přibírá o něco jižněji i Kvirillu. Jest městem guberniálním a čítá 20.227 obyvatelů. Staré Kitas, sídlo Aëtovo, zde v Kutajsu hledati asi nelze; gruzínští letopisci kladou založení Kotajse v 8. století a dí, že je založil abchazský král Levan; spíše však zdá se býti pravdou, že tento král je učinil svým sídelním místem a že je okrášlil. Od r. 1666. náležela Imericie Turkům, které na prosbu krále Šalomouna I. jenerál Totleben r. 1770. vyhnal. Litoval jsem velice, že mi nebylo možno zajeti do tohoto velezajímavého místa.

Na výšině u Kutajs, po pravém břehu Riona, nalézají se zbytky staré slávy zdejší. Tam jsou rozvaliny chrámu, založeného abchazským a kartalinským králem Bagratem III. (980—1014), a ten chrám býval kutajským biskupům kathedrálou. Znamenitějším jest však poblíž města (8 verst na s. v.) se nalézající klášter Gelat neb Genat. Překrásně na svahu zalesněné hory, na břehu řeky Ckali-Citeli (červená říčka) ohražen stojí starobylý klášter se třemi chrámy. Větší chrám jest zasvěcen Narození Panny Marie. Klášter i chrámy vykazují ráz starého byzantinského slohu a byly založeny Davi-

dem II. Obnovitelem, carem zdejším (1089—1125), ač zde byl již před tím nejspíše menší nějaký chrám. Stěny pokryty jsou freskami z dějin Gruzie, z dějin Písma sv. Mosaikový obraz Panny Marie, který se zde nad oltářem chová, byl darován Davidu II. císařem Alexiem Komnenem. Zde uchovávají veliké množství převzácných starých památek, přinesených sem z jiných chrámů gruzínských, ikon, rouch posvátných, gruzínské evangelium s miniaturami psané z 11. století, polovinu železné brány, přenesené carem Dimitrejem z Ganži (1125—1154); na bráně té jest kufickým písmem psaný arabský nápis sdělující, že brána urobena r. 1063. na rozkaz ganžinského emira Šafíra-ben-el-Fasla (od r. 951—1076. panoval rod ben-Šeddar, z něhož i onen emír byl, v Ganže — r. 1804. vzata Ganža Rusy, a město jmenováno nyní Elisavetpol).

Černý obraz Matky Boží zdejší má pověsť, že byl malován sv. Lukášem zvláštním barvivem; obraz Spasitelův, jmenovaný zde Joanné, jest as 800 let stár atd. Jak David II. Obnovitel, který má hrobku v jz. rohu, ve staré stavbě, tak i carevna Tamara (?) a celá řada carů Bagratinského rodu jest zde pohřbena.

Asi 40 verst na sv. od Kutajse jsou Tkvibulské kamenno-uhelné doly, železnou dráhou s Kutajsem spojené.

Další stanice hlavní dráhy Samtredi jest spojovací stanicí dráhy, vedoucí z Poti od Černého moře a oné dráhy z Batumu. Trať Poti-Tiflis byla vystavěna v letech 1871—73.; roku 1883. teprve spojeno Batum se Samtredi, a Batum stalo se nyní důležitějším než Poti, které jest jen vojenským přístavem. Dráha vine se ze Samtredi dlouhou zatáčkou podél moře krajinou velmi nezdravou, močálovitou k Batumu. Močály skrývají se zde pod listy tropické vegetace a připravují tam jedovaté ovzduší, které jest příčinou horeček a podobných nemocí v Batumu i v Poti panujících.

Ve stanici Čakvě nahrnulo se do vozu množství nosičů, každý si vyhlédl nějaký vak přítomných cestujících a již se ho nespustil. Tak si zajišťují již před Batumem svůj výdělek.

K desáté hodině večerní, po 33hodinné jízdě, vystoupili jsme z osvětleného nádraží do moderního Batumu. Jízdu z Tiflisu do Batumu pokládám po jízdě gruzínskou vojenskou silnicí za nejzajímavější, jak pro krásu krajiny, tak i pro rozmanitý ráz obyvatel toho kraje. (Pokračování.)

Mladé slovácké ženy.

Obrázek ze Slovácka.

Napsal Frant. Horenský.

(Dokončení.)

Bylo již k třetí hodině, když znovu vrzly dvéře a do hospody vešel nový posel — Jozefa Zachalova. Až do té doby, jak hádal dobře kterýsi, skutečně nikdo jiný sem nepřišel, buď že nebylo ani kdy nebo že se ženské hněvaly, že muži jejich, verbovavše již dva dni celé, i posledního ještě chtěli užiti. Nepřišel zkrátka nikdo, až nyní zase Jozefa Zachalova.

Hospodáři byli již zase v proudu. Karty měli již přehozné a ti, co dříve hráli, se nyní zase dívali. Na Hanáka to nepřišlo. Pivo též měli nové, ale napití ještě nebyli.

„Nevím, co je to ale?“ povídali si, ještě než přišla Jozefa. „Žádného nečut už — šak je jich sedn! Ešče štyry tu nebyly — co sem už žádná nepříjde? Šak snáď sa nepropadly? Pomalu byla jim už přece dlouhá chvíle, když neviděli žádného. Do hospody sem jiný snad někdo, kdo by si k nim byl zasedl, také ještě nepřišel, a tak by se již byli pomalu i mrzeli. Ale v tom vešla Zachalčena.

„No tebe sme tu nájméň čekali,“ přivítal ji hned Zachala, nečekaje ani, až co ona bude, „ty sa už možeš vrátit. Néni ťa třeba v hospodě, pro mňa nemosiš chodit, já trefím dóm aj bez tebe,“ povídal drsně, obrátiv se k ní tváří, Bylo to vskutku drsné přivítání, a kdo by si byl zpomněl ještě na Hanáka, ten by se byl teď jistě při tom od Zachaly i odvrátil. Ale Zachala věděl nejlépe, proč tak dělá, a zcela bez příčiny jí tak přec nepřivítal. Byl známý otevřhuba a že bije ženu, znám; ale úplně bezpodstatně tak přece nečinil.

„No nehleď na mja škaredě,“ mluvil na ni dál nemilosrdně, vida že stojí beze slova a že nemíní hned odejíti. „Nepolekám sa, snáď si nemyslíš? Na, tot máš piva, chceš-i, a možeš ít zas, odkuďs přišla. My sa bez tebe mineme.“

Za takového přivítání není divu, že Zachalka si nezavdala, a že mu ani na to neodpověděla. Ale odpověděla na jiné.

„Ty rozdavhubo jeden! — Nech si! Šak ty sa brzo dopiješ — Ale možeš ně potem nechodit — až ti dá gdosi pocedek na buben. Možeš nechodit za Bilíkama.“ Tím si vylila všecku zlosť na Zachalu, jenž měl podsedek již hodně zadlužen, a dala se pak do usedavého pláče. „Tam děcka břeščíja, nemajú co by do huby, a ty tu budeš pořád pit a pořád enom karty hrát — gdo potem nemá sa vadit, že chceš ít zaséj do hospody? Proč odcházáls hneť ráno? Nemohls počkat aspoň na večér? Mohls mět aspoň pokluděné, a včíl voly tam stójíja hladné, gdo jím má pořád nosit, gdo ich má pořád poklúzat? Mám já sa enom natáhat? Mám enom já sa pořád starat, a ty nic dělat, enom pit? Dóm poď a nechaj toho, lebo gdo ti dá neco za to, dyž tady enom budeš sedávat?“ Opravdu, srdcelomný pláč, ale Zachalou nepohnul.

„Gdo mě dá neco za to?“ chytil se uštěpačně slov posledních. „Šak ty ne, ty věru málo mě toho dáš. Tak povadit sa se mňú každý deň, a ležat, ale ne dělat, cigánko jedna. Gdo chtěl ít ráno do hospody? Nechtěl sem si ít vypoščat nebozýza? Co ty máš dycky vyčítat! Už sem sa toho dávno nažhrál, aj toho bubna s Bilíkama. Hleďme ju, jakáž —“ a byl by ještě as hodně dlouho vedl zase svou, kdyby již nebyl viděl na tvářích přísedících mrzuté tahy, které znamenaly, aby takové vády v hospodě nechal. „A šak ba, darmo sa zlobit ešče tu v hospodě, mám toho co dosť doma“, zatočil proto, pozoruje to. „Zeber sa a di, odkúdš přišla, šak já už trefím bez tebe.“ A obrátiv se zase ke svým kartám, již se víc ani na ni nepodíval.

„Lepší to bude, dyž sa tu nebudete hádat,“ podotkl mírně Krpálek, nejsa též přízniv, jako každý, takovým nepříjemným výstupům před svědky. „Jozefo, on dnes nepůjde. Nečekaj tady, darmo bys dneskaj čekala. Příjde až večér.“ V duchu si myslil, „škoda též, že

toho ešče — Zachalu totiž — zde byl ráno šlak dlužen, že ještě hřešit bude Zachalka, nadávat na všecky.“ Když pak odešla skutečně Zachalka: „No máte vy to přeca spolu — povídá k Zachalovi soustrastně, „moja je také kus dobroděja, ale taková přeca néni.“

„Mhm!“ oddechnul Zachala. „Enom deň jeden vám ju dat! Aj to byste ju poznali! Ďách jeden! Propadený! Šak ju znáte. Nač bych vám o ní vykládál?“

Nebylo třeba vykládati, hospodáři ji znali, znali je oba, a zabočili v řeči na jinou.

„Mosíme my sa včiléj okut, mosíme my sa připravit,“ povídal Flekač, obraceje se k Doležálkovi a ku Žabicovi, jichž ženy dosud tady nebyly. „Zas jak ty naše — gdohoví, jak ty příjdú, lesti nebudú nájhorší!“ Ale strach neměl, jeho byla taková jako Žabičena.

„Naše jak naše ešče,“ odvětil také Žabica, „ale tot. Doležálek — nevím, lesti už mu aj nenabíhá. Podivajte sa, zívá ešče?“ zažerťoval si s Doležálkem.

„Ja šak by nebýl zázrak,“ povídá Doležálek, bera žert v dobré, „počkajte enom, až aj ona příjde! Už by tu dávno byla, dyby ju nebýl čechmant brál. Lesti aj s děckem nedoletí?...“

„No šak tak přeca ne, jak moja. Takový čert je enom jeden,“ povídá zase Zachala, jehož nebylo třeba již ani jmenovat. Každý ho poznal po řeči.

„No nevím, nevím. Šak sa podíváte. Šak ona také doma nebude.“

Vykládali si tak ještě chvilku, až přišli zas na jiný směr. Tentokrát sami na sebe.

„Ale už je to hodná chvílka, co sme tady“, prohodil Žabica, chytiv se maně za břicho. „Sanězdá, že by nám žádném neškodilo, dyby ty naše byly už aj tu. Chce sa ně jest.“

Tento nenadálý výlev citu rozesmál tak všecky, že div se za břicha nechytali. Bylo to také skutečně směšné, od Božího rána sedělo tady sedm žaludků bez oběda a žádný neřekl ani slova, ani si na to nezpomněl, až konečně tu napadne přece Žabicovi: „Chce sa ně jest“. Hospodáři div ho za upozornění toto nezdvihali, co tak jim přišlo vhod, ale oběda si přec neporučili, protože bylo jim líto peněz.

„No to je přeca slovo!“ řehtal se Flekač. „O tom sme přeca nevěděli. Hahaha! Chce sa ně jest. — A nám sa nechce. My sme sa naobědvali. — Přeca šak enom dyž sa tak neco podaří! My už sme najezení, my už jest nemosíme,“ povídal a smal se, až mu slzy tekly. „No tento špás si zapíšu.“ — Kdo znal Flekače, ten se smál ještě více, protože velice psát neuměl.

„My už sme najezení,“ přisvědčoval se smíchem i Hanák, „my už enom tak poříkat —“

„— a spat,“ doložil Doležálek, jehož samo to rozesmálo, ačkoliv viditelně ležela mu víc v hlavě žena, nežli ta dnešní zábava, neřku-li trochu oběda.

Všichni se smáli. — Ale oběda, jak jsem řekl, si přece neporučil žádný, za první, že jim těch peněz bylo líto, a potom také — židák Diamant neměl ničeho leda tvarůžky. To se jim zdálo pro dnešek trochu nehodné. Zamluvili to však v žertu, když již si potom oddechli, a řekli, „že, když již jsou najezeni, že tož už ani nebudou jísti“. Na to se v řeči utišili a hleděli si karet.

* * *

Představte si teď čtyry ženské: Maruši Vlčnovského, Žabičenu a Doležálčenu a ještě také Zachalčenu, jak stojí na dvoře u Žabiců a jak se spolu domlouvají. Šlak ví, kdo jim to kdesi vyzradil — židák ne, ten měl rozum ale kdosi přec, zaslechnuv možná pod oknem; ty ženské stojí už nyní na dvoře a vykládají si o hospodě o svojich mužích a o té sázce. Jaksi se to přec dověděly. Jsou již čtyry hodiny, ale světlo, viděl jim ještě všem dobře do tváří a i pohyby dobře znáti. Maruše Vlčnovského co chvíle zdvihá pěsť do vrchu a hrozí, Žabičena se usmívá, Doležálčena a Zachalčena — nevím, která má hubu více nedutu. Ale zlé jsou obě dvě, protože slova nepromluví bez divně jiných nadávek.

„Enom si ty to pomysli!“ mluví hlasitě Maruše Vlčnovského, majíc teď právě obě ruce v bok. „Tyte hovada propadené! Počkaj, až enom příjdeš! Potvoro jedna! Snáď ho zabiju! Věřte ně přeca — no néni možná — ne a ne — mosím ho zabit, až enom příjde. Táte potvora přeca — už ani nemám ména pro něho —“

„Sázku si udělali“, přechytla slovo Doležálčena, vidouc, že Vlčnovská hledá jméno pro muže, a že Žabičena, jež dosud o ničem nevěděla, — přišly k ní všecky najednou — už čeká, co se stalo. „A že nepůjdú, dokáď préj všecky nepříjdem. Tite střeščenci ledajací, hlúpí! Co já sa pořád načekám, skoro-i přikape, a už-i příjde dóm, a to tam leží v hospodě, hraje v karty, a doma všecko poklúzat. Šak počkaj, příjdeš také, ale sa možeš těšit večeři! Uvařím ti ju místo oběda, ty tajtrlíku ledajaký, hlúpý. Myslí si také, že má rozum, a celá dědina sa mu směje, že je horší, než Krsičík[1]) a hlúpější, než gdo. Možeš sa těšit večeři!“

„Ná tož co přeca?“ otázala se Tonka Žabicova, jež dosud nemohla pochopiti dobře, oč vlastně jde. Chtěla věděti přímo, co se stalo, a proč ji ony vyvolaly. Z jejich sáhodlouhých řečí si toho nemohla vybrati.

„Notož šak čuješ,“ povídá zase Vlčnovská, v níž se poněkud zatím zlosť utišila, „že si udělali sázku. Sázku si udělali — tyte skapliny jedny šlakovské, hříšné —“

Tonka vidíc, jak daleko by to zas došlo, obrátila se k Zachalčeně. — Musím doložit znovú že se k tomu všemu dosud jen usmívala, a že ji to, abych tak řekl, začínalo mile baviti. Byla to hodná ženská, v letech již ke třicítce, přes to hezká, a na klevety nedala. I svého muže měla ráda a jenom tehdy, když opravdu zasloužil, se s ním povadila. Nyní tedy se obrátila k Zachalčeně a s nedočkavým úsměvem: „Ale tož, to bych já zas nic nevěděla,“ povídá. „Mosíš ty ně už řéct, co sa to stalo, co ste přišly. Tyte pořád furt enom hřešíja.“ A ukázala bílé zuby. Poslední kráska nebyla!

Zachalčena již chtěla promluviti, ale Vlčnovská zas jí nedala.

„Notož šak možeš počut,“ předběhla ji násilně v řeči, chytivši ji ještě i k tomu za rukáv, aby nemohla mluviti. „Chvílenku enom, šak já to také vypovím. Tite holoté nerozumní, spustlí. Sadili sa tam v hospodě, že nepůjdú dóm spěšéj, dokáď my pro ně všecky nepříjdem — nevím, jak dlúho sú tam všeci, je jich tam ale osn, dyž už sem aji zapoměla —“

„— aji já“, podotkla Zachalčena. „Také sem tam už byla —“

---

[1]) Člověk jeden, požívající špatné pověsti v hospodaření.

„— Notož, já také, nechtěli kapat žádný," zas na to Maruše, „mosela sem ich odejít —" Teď nevěděla rychle, co by měla dál mluviti, Zachalčena ji přetrhla nitku. Ale bylo to dobře, protože si tak zpomněla na pravé. Jinak, kdo ví, dokud by byla vykládala. „A tož včilkaj co?" napadlo jí to. „Co budem dělat? Máme pro ně jít? Lebo co uděláme? Tvůj je tam také, také tam sedí už Bůh ví, dokúď. Také je tam už myslím od rána. Já bych tak vzala sekyru a najradši mu uťat hlavu — téjto potvoře ledajakéj, svinskéj — Bože ně už hřích odpustit — dyž to člověka enom tak dožhrat a nic udělat, enom v tech kartách ležat — já nevím, co mu udělám. — Ale pro něho nepůjdu, už sem tam byla, darmo bych sa tam ešče dožírala, dyž to nic nepomože. Šak on doide aj sám!"

Teprv teď konečně věděla Tonka, oč běží, a bylo jí to vskutku roztomilým, tak že při řeči Marušině se jednou i nahlas zasmála. Ale tomu, že pro ně mají všecky dojít, přec dobře neporozuměla. Myslila, že všecky rázem, a proto také se Vlčnovské již divila, když řekla, že ona již nepůjde.

„Ná tož gdo pro ně půjde, dyž ty ostaneš doma?" povídá, „Co to pomože, dyž půjdem enom tři a všecky majú přijít? Tož proč bys ty tam nešla?"

„Och, terentete!" vyhrklo naráz z Vlčnovské a hned sepjala ruce. „Co to ti také?" (chtěla říci: napadlo, ale neřekla, rozumělo se to samo sebou), dyť to by nás tam moselo — radši bych sa hneť propadla — dyť ti povídám, že ale osn je jich tam — snáď nechceš, abysme pro ně všecky šly? Každá pro svého!"

„Ale tož, no..." zakrývala to Tonka smíchem.

„No pravda! Gdo by to sa ím pozvolíl? Máme tochte dosť. Mosíte tam ít, kerá ešče ste nebyli. Já pravím, že už nepůjdu."

„Och, já také ne!" vzdychla si v hněvu Zachalčena. „Mosela bych byt hlúpá, dybych si mu tam dala nadávat — chlapovi rozdáveném, aj s tema ostatníma. Šak beztoho sú všeci jednací, ešče by sa nám vysmíli."

Ze všeho toho bylo poznat již, že přišly jenom, aby pohnuly Tonku, aby šla pro Žabicu. Doležálčenu, tu měli již sobě nakloněnu.

Tonka, když uvážila, oč tedy skutečně jde, a že by bylo nejlepší, nenechati chlapy mařiti v hospodě času a utráceti peněz, nevymlouvala se nikterak. A s druhé strany, dověděvši se tak o jejich žertu, ani na Žabicu se velice nehněvala. Ale slyšíc zas pořád o osmi a vidíc jenom Doležálčenu, tož to se ptala: „Ná a tož enom my dvě půjdem? A keré sú ty ostatní?"

„Ty by tam beztak s vama nešly, dyby už také dávno tam nebyly", povídá na to Vlčnovská. „Mosely byste chodit po jednéj. Dobře, že ste už enom dvě, vy samy. Vy tam možete naráz ít. Ty ostatni tam byly, ptala sem sa. Ó jej! Ty také nadávaly! Žádná by tam už nešla za živý svět! Krpálčena tá ešče ani nedójila. Tak to tam má, jak přišla z hospody."

„A tož kerá ešče tam nebyla?"

„No všecky, enom o jednéj nejsu jistá, ale tá néni doma, je ešče gdesi v Prachčicích. Chlapiska zatr...í! Nezdá-i by to tam čučalo do půnoci, dyby tam ešče nebyla a nedošla hneť dóm."

„No to by bylo pěkná," povídá Žabičena, „to bysme tam my

darmo chodily!“ Která je to ta jedna, na to se ani neptala, vědouc, že jenom Flekačka je z Prakšic, a že ta jen to může býti.

„Ale nic! Enom tam běžte obě dvě! — Nevím byla-i, lebo nebyla, ale nech už to kape. Možná, že byla. Sprav sa a děte obě dvě. Hneť děte, už je večér. Ký čert enom ím to našuškál?!“

Žabičena tedy, aby vyhověla již ženským: „No tož dyž ít, tož půjdeme,“ pravila k Doležalčeně. a vypravivši se co možná dosti brzo, sebrala se a šla. Jak tam konečně i tyto obě pochodily, to se dovíme později. Prozatím řeknu jen, že víte, jak to již dříve šlo, a že teď jinak to nebylo, protože Flekačka tam dosud skutečně nebyla — netřeba vůbec mnoho ani již povídati. Ale aby to bylo úplné, pozdovídáte se i to ještě. Prozatím vrátíme se ku hospodářům, kteří již „poobědvali“.

Když tedy zas již hráli a byli po tom „obědě“, začínali již v řeči váznout a veselosť je opouštěla. Nebyli ještě, abych snad řekl, mrzuti, ale rozmaru, jaký byl mezi nimi ráno, toho již nyní u nich nebylo. Bylo to vidět hned před příchodem Zachalčiným a po něm potom ještě víc. Zpomínali si pořád na své staré a rádi by už, kdy tak ty jejich přijdou. Tož byli přece mrzuti.

„Počujte ale přeca,“ prohodil konečně Flekač, když již tak chvíli seděli, „a tož basoma, tak tu budeme po tichu?! Dyť přeca, aspoň si zazpívajme a neseďme tu už jak posnulí. Co budem ešče —? Snáď vás to tadyk neomrzelo?“

Besedníci jakby neměli chuti již k velkým žertům: „Ja, co by omrzelo,“ ozvalo se jich více, „ale šak křičat nemosíme.“

„No křičat ne,“ povídá zase Flekač, „ale šak přeca si pěkně zazpívat!“ A znovu vybídl je ku „pěknému“ zpěvu.

To slovo pomohlo.

Hospodáři, hrajíce ještě chvilku, hodili pojednou kartami, a „tož si zazpívajme!“ povídá první Zachala. „Co sa furt enom budem zlobit a v kartách ležat! Už sme sa v nich dosť naležali.“

„Tož přeca pěkně, dyž to už má byt.“ ozval se již i Žabica a za ním brzy ostatní. „Tož nech, dyž pěkně. Pěkně si možu zazpívat.“

„Aj já“, doložil Krpálek a již v tom byli všichni ostatní. Sestoupili se a radili.

„Tož kerú?“ ptal se Flekač. „Mosíme nejakú, co bysme mohli všeci zpívat, co by nás všecky bylo čut. Nejakú třeba slovanskú.“ [2])

„No nechsi, já su při tom,“ souhlasil s ním Krpálek. Oba dva byli známi jako velicí národovci hned od té doby, co byla v Uh. Brodě volba nového představeného.

Ale ostatní chuti neměli.

„Radší nejakú túte — našu“, povídá Žabica, též známý zpěvák, ale tak — od muziky.

„Našu,“ pravil i Zachala, nevěda, že „slovanská“ je také naše, a „našu“ navrhli i ostatní.

„No tož dyž našu, tož našu“, pravili Flekač s Krpálkem, a nečekajíce již, zdali budou souhlasiti ostatní, spustili masopustní — Zhusta, chlapci, zhusta. —

„Tož nech!“ přidali se k nim všichni a začali hned dohromady: „Zhusta, chlapci, zhusta, konec masopusta, oj masopust sa krátí, oj už sa nenavrátí.“

---

[2]) Národní.

Bylo to opravdu pěkně zazpíváno a besedníci byli celí u vytržení, ale když zazpívali první verš: „Tafra hneť hoši, husle enom dyby tu byly!“ povídá Žabica. „Husličky ešče enom. To by sa zpívalo!“ A již se ohlédal po soudruzích, jakoby se díval, nemá-li někdo husle.

Hospodáři pro první okamžik si toho všimli jen, jako pěkného přání, ale pojednou, jakoby do nich cosi vjelo, se toho chytli do opravdy.

„Ale šak tafra,“ povídá najednou rozradostněně Krpálek, „v dědině majú školáci husle. Počujte, chlapi, pošleme si tam nekoho! Tafra hneť přeca, uděláme si ešče muziku!“

To bylo jako olej do hořícího již ohně a bylo to čím dál tím veselejší, až i ty husle byly brzo tu.

„Přeca hneť, že nám to hneťkaj nenapadlo,“ divil se Flekač již zcela ve svém živlu, když viděl, že už chlapec, jenž zrovna tam byl pro kořalku, a kterého si poslali, je s houslemi v hospodě. „Na tot máš krajcar od cesty. Už sme ich dávno mohli tadyk mět! Už sme sa dávno mohli veseliti! Že přeca! Řekni, že šak sa ím tu nic nestane, a už utěkaj, di honem, abys nedostál.“ A prohlížel si na to housle. Všicci se tomu divili.

Bylo již třeba jenom houslisty, jehož mezi nimi nebylo, a tož poslali ještě pro Kroču. Ten byl již starý člověk, neměl co dělati, a přišel jim tam tedy hrát. Podivil se jim, že zde tak ještě verbují, ale když mu vše vypověděli, proč jsou zde, že jsou končiny, — o sázce ovšem pomlčeli — tedy zasedl a hrál.

A teď ste tam tak měli být! Jak přišly staré — Doležálčena se Žabičenou, a jak je tam teď přivítaly!

Hospodáři milí byli právě v tom nejlepším, když tu doletí obě ty ženské a jak tam koho uviděly — můj nemůj, před stolem ne před stolem, vinný nevinný — tak jim tam začnou všem počítati a nepěknými jmény podělovat.

„Mamlasé propadení!“ spustila Doležálčena. „Dyž toto už ne ani dožhrat jednoho celý den zahálaja, leža a hraja tady enom kartiska, a pija pořád už třetí Boží deň — potvory ledajaké, spustlé — ale ešče si muziku zavéct, napija sa, jak děcka a křičat tady, Boha pokúšat — zitra je „středa“! — kapete dóm, vy ochlasté! Ešče ste sa dosť nenakarbanili? Ešče mosíte bláznit?! Vy karbaníci jedni opití, hastrošé nerozumní, hlúpí!“

A s druhé strany s boku Žabičena. Též ji to dopálilo, když přišly blíže k hospodě a uslyšely tady „bohapustý“ křik a prozpěvování, a již se nepřemohla, aby ji to též nedozlobilo. „Ty vandrovníku jeden!“ zlobila se již na Žabicu. „Ty bys tak mohl vandrovat od jednéj hospody ke druhéj, nezdá-i je tam muzika! A tancovat tam ešče, dyby tak bylo s kým, dyby ťa všeci už neznali. Hanšpigle jeden ledajaký už, zbrklý! A uctívaly je tak ještě dál — Doležálčena již také svojeho. Ale výkřiky jejich zanikly, když besedníci byli svoji, a žádný je již ani neposlouchal.

Přibylo tam k nim zatím také již jiných hostů, když uslyšeli velký zpěv, a byli všichni pomícháni. Zejména chasu zase to přivabilo. Tož když nebylo jiné pomoci, sebraly zas a utekly.

Zachalčena a Vlčnovská je dosud čekaly. Nechtěly odejíti, dokud by se nedověděly, jak to tam s nimi dopadlo, a hned se také ptaly.

„Tož jaká?“ otázala se Vlčnovská, když je uhlídla vcházeti, a vidouc hned podle tváří, že neodešly s dobrou, „zlá!“ doložila si sama. „Šak sem to povídala, Flekačka ešče tam nebyla. Včíl sem sa ptala, nebyla tam, je ešče aj v tech Prachčicích.“

Ale jak se teď teprv rozpálila, když uslyšela ještě, že mužští mají muziku!

„Enom tam děte, šak uhlédnete,“ povídá sotva promluviti chtíc od hněvu, Doležálčena. „Ešče nemajú dosť na karbanění, ešče mosija mět aj muziku!“

„Och, och. Kerého ešče zatr... ca už, lebo co! — to je málo“ — vypustila již se sebe, nenalézajíc již ani vhodných slov pro svoje rozbouření. „No to já už tam mosím íť, ináč néni, ináč bych snáď už ani ho nedočkala, co su zlá. lebo bych sa snáď oběsila!“ „A již běžela hledat oklešek, „ale hodný“, aby to stálo za to, kdyby se jí snad ještě protivil, a nechtěl ještě poslechnout, a nebylo si s ním možná poradit.

Ale hospodyně ostatní, vědouce, že by tam jenom smích utržila, a že by zase přišla s nepořízenou: „Ale čuješ-i?! Darmo chodíš!“ zvolaly na ni hned při počátku a zdržely ji násilně. „Nač by sas ešče ostúzala? Dyť bys tam tak nic nespravila! Zahoď oklešek a poď sem, budeme čekat na Flekačku.“ A při tom jistě jim i vlasy některé vstávaly, když uviděly, že Vlčnovská skutečně tam již popadla s plotu kolek a že s ním chtěla odběhnouti. „Nech ho a poď, budeme čekat na Flekačku,“ pravila znova Zachalčena, a šla jí už i naproti, aby snad přece úmyslu neprovedla.

„No dyž nechcete naopravdú,“ povídá Vlčnovská, „tož tam nepůjdu. Ale šak! — Nic věru by sa ně mezi něma — no co by sa ně mohlo stat? Všecky bych ich z tam odtúď vyprášila, a jakáž — bójím sa?! Aj ešče vyprovodila! Všeckým by sa ím odnechtělo!“ A zahoďivši zase kolek, šla a sdružila se s ostatními.

Ale Flekačka dlouho nešla, a tak čekaly ženské až do večera, a milí hospodáři také až do večera se veselili v hospodě. —

Konečně přece Flekačka došla a když se dověděla, co se stalo, bez meškání hned běžela do hospody a odchýlivši dvéře do pola, strčila hlavu do světnice a zavolala na Flekače: „Kapeš dóm, ty jedna potvoro!“ a hned zas na to odběhla. Hospodáři naši, kteří se již do vůle nabažili teď zábavy, uvítali to zavolání hromovým „sláva“ a zazpívavše si ještě jednou hromadně na konec, ubírali se po jednom z hospody. Flekač ne ještě, ani Žabiča, ale Krpálek, Doležálek, Vlčnovský a za ním i ti ostatní — Zachala s Hanákem, cítíce, že již je toho přece dosť, tíhli po jednom ke svým starým. Muziku přenechali „mladé“ chase, která ještě i „harmoniku“ si objednala a dotud se tam veselila, až konečně i představený přišel a zaporučil ji pro „popeleční středu“. —

A co se doma dále stalo — to nepřejte si ani věděti. Dva týdny celé bylo dusno, tak že až nápadné to bylo ostatním, kteří doposud ještě nevěděli, „jaký špás“ si v poslední den končin mladí hospodáři udělali, a tázali se proto, co to divného? Ale ti praví, jichž

se týkalo, ti byli „s tichú dušú“ a žádný ani nemukal. Jen Flekač sám, kdykoliv potkal někoho ze svých besedníků, se tajně usmál na cestě, a pošuškal mu šelmovitě, „jaké to byly přeca jednácky končiny!“ Zasmál se každý na tím žertem, ale zkusit ho nechtěl znovu žádný. — Budiž to druhým výstrahou!

Sv. Písmu!

Kys ve tmu věků svitlo hvězdy jasem,
jež nad Betlémem kdysi lidstvu vzplála...
Hned srdcí poušť se vonným květem smála
a zem se chvěla sladkým lásky hlasem.

Kol trůny pohanstva se třásly žasem,
když ruka Boží rozsudek jim psala
v Tvé blány svaté. A jak pukla skála,
duch nevěry se skácel k zemi časem.

Ó kniho knih! Zas tma se vůkol zvedá
a staré pohanství zas v lidstva moři
své idóly a svoje chrámy hledá.

Však člověk zbloudilý až klesne v hoři,
Ty buď mu rádcem, jenž mu zhynout nedá
a jako tehdy buď mu spásy zoří!

Hvězdě mořské!

O Matko přesvatá! Když noc se chýlí
v kraj, všedním bojem o chléb uštvaný,
tu jako v tichý úkryt ochranný
mé písně letí k Tobě motýl bílý.

Hle, andělé již hvězdy rozsvítili,
jež plavcům nadějí jsou záchrany
když koráb, křídlem bouře zmítaný,
po vlnách zrádných v jistou zkázu pílí.

Ó spáso má! I já jsem vetchou lodí,
s níž moře — život nelítostně hraje
a která v přístav neznámý se brodí.

Nuž vzejdi již! Pak nechať bouře laje
Tvá svatá zář mne jednou doprovodí
kam duše touží — v nadhvězdnaté kraje.

J. V. Svárovský.

Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě.

Příspěvek k historické a literární studii.

Podává **Josef Flekáček.**

(Pokračování.)

Za císaře Josefa II. r. 1787. byl pražské hvězdárny adjunktem a později r. 1799. ředitelem (za císaře Františka I.) tepelský premonstrát filos. Dr. Alojs Martin David (narozen v Dřevohryzech r. 1757., zemřel v Praze l. 1836.). Důkladný tento učenec, matematik a astronom, kolikráte vyznamenaný, od r. 1816. rektor university pražské, sepsal a uveřejnil veliký počet pojednání, jež ve vídeňských „Ephemerides astronomicae" uveřejňoval a kromě toho i samostatné spisy vydal: „Astronomische Beobachtungen", „Längenunterschied zwischen Prag und Breslau" a četné jiné.

Mužové podobní dnešního dne přicházejí téměř v úplné zapomenutí, což jest nejen nevšímavosť, ale i nevděk. Jediný životopis některého ze zde uváděných učenců naplnil by po celý rok četné sloupce naší „Vlasti" — my ve svém náčrtku velikého rozsahu nutně musíme se omeziti na nejkratší, abychom mohli podati mnohé, a říci o nich: „Ejhle, zde kněží katoličtí, věrní synové a sluhové církve — a bojovníci vědy, umění, osvěty a pokroku!"

Známý astronom Jan Bode (1747.—1826.) ve svém „Astron. Jahrbuch" jakož i ředitel kodaňské hvězdárny Jindřich Kristian Schumacher (1780.—1850.) v „Astron. Anzeiger", velmi pochvalně a často zmiňují se o Frant. Ignáci Halaškovi, r. 1804. v Olomouci vysvěceném piaristovi. Halaška narodil se v Budešově na Moravě r. 1780., zemř. 1847. Byl filosofie doktor, v letech 1805—1806. prefektem Teresiána, r. 1832. rektor magnificus university pražské, vládní rada a referent při dvorské komisi vyučovací, r. 1839. stal se radou, proboštem staroboleslavským a prelátem království Českého. Dánský král Bedřich VI. (1808.—1839.) upozorněn byv zmíněným již Schumacherem na Halaškovo dílo „Elementa eclipsium quas patitur tellus luna eam inter et solem versante, ab anno 1816. usque ad 1860" obdařil Halašku zlatou medaillí; v Praze r. 1820. vyšel jiný jeho spis „Calculus eclipsis solis observatae die 19. Nov. 1816. cui accedunt elementa eclipsium, quas etc. ab anno 1861. usque ad 1900." Přispíval též dobrými články, vědeckými úvahami do časopisu astronom a vyměřil zeměpisnou polohu mnohých míst v Čechách.

Evropského jména dobyl sobě Jan Inghirami, potomek slavné toskánské rodiny patricijské z Volterry. Inghirami byl provincialem řádu školských bratří („Ignorantini" zvaných, 1679. v Remeši od abbé dela Salle založeného, o jehož blahém působení a zakladateli jeho bude více pověděno). Inghirami (narozen r. 1779. ve Volteře, zemi ve Florenci l. 1851.) byl profesorem hvězdářství na ximeniánském ústavě ve Florenci.

Četná a důkladná pozorování svá uveřejňoval v astron. časopisech italských, vynikl ve fysice a mechanice díly, o nichž dále se

zmíníme, a vydal universální kapesní tabulky hvězdářské „Tavole astronomiche universali portabili.“ (Florenc 1811.)

V letech 1845.—1847. byl asistentem hvězdárny pražské fil. Dr. Vojtěch Kuneš, rodilý Pražan (r. 1817.) praemonstrát, na kněžství l. 1843. vysvěcený. Astronomii studoval v Budíně; r. 1827. byl asistentem hvězd. vídeňské a l. 1852. adjunktem observatoře pražské, později krakovské, potom profesorem námořské astronomie v Terstu a chefem hvězdárny terstské. Kuneš náleží k vlastencům kněžím, buditelům národa českého; psal do „Živy“, „Časop. českého musea“, „Astronomische Nachrichten“ a byl pilným pracovníkem v oboru meteorologie.

Farář Jan Černý (nar. v Hořicích l. 1786., zemř. r. 1859. jako administrator fary miletínské), učenec všestranný, zvláště však matematik a hvězdář, jest muž v mnohé příčině svrchovaně zajímavý.

Na kněžství vysvěcen byl r. 1811.; již jako bohoslovec se zvláštní zálibou obíral se moderními jazyky a naučil se vlastním přičiněním a pílí, bez učitele, francouzsky, vlašsky a španělsky; jsa vlastencem velehorlivým, kromě polštiny a jazyka ruského mocen byl i řečí jihoslovanských. Již to věru bylo by s to, aby vyplněn byl život člověka. On však mimo to zaměstnával se hudbou theoreticky i prakticky, tak že nejen sám na četné nástroje hrál, ale rozuměl i komposici. Dle vzoru, budiž mi tak dovoleno říci, „starých farářů“, jimiž míním kněžstvo naše z dob probuzení, byl i vřelým přítelem školství a jeho rozvoje; vydal některé pomůcky učebné z mluvnice a počtů. Na faře jeho bylo vždy živo. Zvláště bystří žáčkové shromaždovali se u něho a on učil je matematice a vykládal jim zákony všehomíra pochopitelně a názorně na telluriu, jež byl vlastním důmyslem sestavil.

Jaký to byl „tmář“, ten farář Černý!

Oběh země kolem slunce, oběh měsíce, vznik dne a noci, čtyř ročních počasí, délka dne a noci na jednotlivých částech povrchu zemského, rozdělení tepla a světla na zeměkouli, vše bylo na jeho stroji názorně vysvětleno; též planety veškeré a poměr jejich k zemi a slunci. Též sestavil hodometer, jenž i praktickým potřebám sousedů při vyměřování polí sloužil.

Že byl farář Černý slovutný a učený astronom, to dokazuje i čilá jeho korrespondence s Littrovem. Oba slavní Littrovové, otec Jan Josef (rodák z Horšova Týna v Čechách, r. 1781., zemřel jako řed. vídeňské hvězdárny 1840.) i syn Karel (nar. 1811. v Kazani, zemř. 1877. v Benátkách) znali výborně Černého a považovali ho za spolupracovníka svého, užívajíce mnoha jeho rad a pozorování. Černého důvěrný přítel byl Josef Roštlapil, pozdější děkan na Opočně, rodák z Kostelce nad Orlicí. I on, pobádán Černým, zamiloval si astronomii a choval v rukopise celé překlady cizojazyčných děl hvězdářských a mnohá vlastní pojednání. S Černým seznámil se v Miletíně, kamž přišel za kaplana, a kdež byl Černý administratorem.

Podobně jako Černý s oběma Littrovy si dopisoval, tak sděloval pilně i pražské hvězdárně pozorování svá o veškerých meteorologických událostech v jižních Čechách klatovský děkan František Jelínek (narozen v Klatovech r. 1787., zemřel tamže l. 1859.)

O Jelínkovi, vikáři, školdozorci a kons. radovi, proslulém buditeli národa, promluvíme ještě ve statích „hudba“ a „básnictví“.

Zajímavé jest též, že první astronomický spis český v tomto století po dlouhých dobách spánku: „Základové hvězdářství čili astronomie“ (v Plzni 1837) vyšel prací katolického kněze, našeho nezapomenutelného národovce Josefa Františka Smetany (1801—1861), o němž ovšem na dále bude promluveno. —

Církvi katolické náleží sláva, že největší hvězdář tohoto století, učenec jména světového, jest jejím sluhou a věrným synem. Jest to Angelo Secchi, profesor na Collegio Romano v Římě, Jesuita, narozený v Reggio r. 1818.

Po dlouhých vědeckých cestách po Francii, Anglii a Americe vrátil se do Říma a založil hvězdárnu „del'colegio Romano“ před chrámem sv. Ignáce v Římě; tato hvězdárna jest jedna z nejslavnějších v Evropě.

Angelo Secchi vydal nesmírnou řadu hluboce vědeckých a učených pojednání z oboru meteorologie, spektrální analyse světla slunečního a stálic; nejslavnější spis jeho však jest „Slunce“, — „Le soleil“ vyšlý v Paříži l. 1870.

Mezi učenci způsobil Secchi spisem svým „Le soleil“ pravou sensaci, a spis jeho překládán do všech jazyků; i Němci honem si s překladem pospíšili; vydal jej Schellen brzy po originále. Secchiho „Le stelle“ vynikají novostí objevů a pozorování, překvapujícími výpočty; i toto dílo překládáno do všech jazyků evropských; německy — „die Sterne“ — vyšel l. 1878.

V Římě vydal Angelo Secchi r. 1859. veliké dílo „Quadro-fisico del systema solare secondo le più recenti osservasioni“ (fysický obraz soustavy sluneční dle nejnovějších pozorování) a ve Washingtoně l. 1761. „Researches of electrical rheometry“, jeť Secchi kromě mateřské své vlaštiny mocen téměř .všech moderních jazyků evropských. Do vědeckých časopisů a sborníků přispívá od jinošských svých let.

Jak prostonárodní byla sláva a proslulosť Secchi-ho v Italii, tak věhlasnému jménu těšil se duchovní jeho spolubratr P. Perry v Anglii. Rovněž i on slynul výzkumy a pozorováními, tak že měl jméno evropské a byl předními astronomy tázáván o úsudek a mínění své ve věcech vědeckých.

Vznešení tito mužové, zde stručně líčení, prokázali vědě, osvětě a literatuře služby neocenitelně velké, jsouce při tom věrnými služebníky církve svaté a hlasately náboženství katolického. Kromě ku světlu víry ukazovali svým pozorováním a spisy svými ku světlům nebeským, a v čele majíce velikého Koperníka, rozluštili odvěké zákony, jež tvůrce Všemohoucí dal nesmírným světům mimo nás.

Jejich život, pozorování a vědecké práce právě v tomto oboru astronomie zajisté jsou nejživějším důkazem, že náboženství a víra neodporují vědě, a že právě z církve katolické vyšli nejvznešenější mužové vědy. Toť faktum nepopíratelné, o něž se každé lživé tvrzení zednářů, liberálů a nepřátel církve na padrť roztříští.

II. Archaeologie.

Mnozí badatelé a spisovatelé archaeologie z duchovenstva katolického uvedeni budou s díly svými i v oddílu „historie“, neboť jednak díla některých zde uvedených obsahem převahou jsou histo-

rická a z menší části archaeologická, jednak spisy některé zase obsahem jsou takové, že uvádějí v rozpak, do kterého oddílu je zařaditi, mohouce býti právě tak důvodně uvedeny mezi historickými, jako archaeologickými.

Pro studium archaeologie veledůležité jest hned první dílo, o němž se zmiňujeme: „Antiquitatum variarium volumina XVIII“ v Římě r. 1498. vyšlé, jež sepsal a vydal Dominikán Annius Viterbiensis ve Viterbě r. 1432. narozený a l. 1502. zesnulý. Uvádí v něm všechny známé té doby autory v tomto oboru a zároveň i důležité spisy jejich, čímž stává se dílo jeho jaksi rukojetí a ukazatelem tomu, kdo se věcí dále vážně zabývati míní.

Jeden z nejhorlivějších starožitníků byl historiograf Karla V., arcijáhen hlavního chrámu v Malaze, Vavřinec Padilla (narozen v Antegueře nedaleko Sevilly r. 1485., zemř. l. 1540.) Neunavně po celý život bádal po Španělsku a vyšetřoval římské starožitnosti; práce té ovocem bylo prohobné dílo „El libro primero de las antiquedades d'España“ (ve Valencii) kromě četných prací historických, ode všech potomních dějepisců hojně užívaných, jež ho mezi první historiky španělské řadí. (Pokračování.)

Co jest krásno.

Napsal fil. dr. Eug. Kadeřávek.

Chceme-li posouditi cenu díla aesthetického, musíme znáti základní pojem, na němž zbudována jest aesthetika čili krasověda.

Ačkoli každý člověk od přirozenosti kráse jest přístupen, ji cítí a na ní zalíbení má, — přece se neshodují učenci odpovídajíce, co jest krásno, v čem záleží krása. Odpověď řídí se filosofickým hlediskem, s něhož se pohlíží na krásu; jaká tedy filosofie, taková odpověď; je-li filosofie špatná, jest i odpověď špatná. Pravda jest jenom jedna; pravdiva může tedy býti odpověď jedna.

K této jediné pravdivé odpovědi o kráse nás přivede zásada, že pravda zaujímá střed mezi dvěma výstřednostmi. Jsou však o kráse tři dvojice názorů výstředných: 1. všebožectví (pantheismus) a přirozenství (naturalismus), 2. rozkošnictví (epikureismus) a nevázanosť (liberalismus), 3. hmotenství (realismus) a vidinství (idealismus).

Probéřeme tyto výstřednosti, abychom nalezli cestu střední.

I.

Jaké jsou o kráse názory výstřední?

A. O všebožectví a přirozenství.

Všebožec (pantheista) má za to, že není osobního Boha, jenž o sobě jest, od světa se různí a mimo svět trvá, jehož jest původcem, zachovavatelem a ředitelem, ale že z Boha, z bytnosti Boží se vynořil svět, nebo že Bůh sám v sobě se vyvinuje a stává světem, který jest Bohem samým, vtělením Boha. Podle této soustavy všebožecké, kterou nemůže zdravý rozum neuznati bludnou, nazývá

Schelling, o němž někteří říkají, že on první aesthetiku postavil na základech filosofických, krásu totožností nekonečného a konečného, pomyslného a věcného, nutnosti a svobody, totožností, pravím, ve smyslném zjevu nazíranou; krásným nazývá všebožec Schelling toliko smyslného jedince, jenž se jeví čistým výrazem ideje, tak že v ideji není, co by smyslně se neprokazovalo, a nic smyslně se neprokazuje, co by nebylo čistým výrazem ideje.

Co z toho následuje? Není jiné krásy, leč která se jeví ve světě smyslném; a ta jest božská. Není jiné krásy, leč která se jeví smyslně; krása záleží ve zjevu smyslném, jímž prosvítá idea. Konečně poněvadž smyslný zjev jest zevnější formou těles, případkem jejich bytnosti, musíme podle Schellinga důsledně považovati krásu za pouhou formálnosť, případnosť.

Jako Schelling, tak i Hegel smýšlel o kráse všebožecky; oba nalezli mnoho stoupenců.

Ale ještě jiné tři důsledky vyplývají pro umělce, zvláště básníka z názoru všebožeckého.

Dva nám uvádí básník Heine sám: zbožňování sebe a smýšlení revoluční. Píše takto: „Jsa mladíkem, pýchou nadutým, veliké zalíbení jsem měl na Hegelovi, když jsem od něho slyšel, že není Boha, jakému mě učila babička, ale že já sám zde na zemi jsem Pánem Bohem. Jak se mi to líbilo, že já sám jsem nyní živým zákonem mravnosti a pramenem všeho práva, vší slušností, že jsem pramravnosť, že nemohu hřešiti, že jsem vtělená čistota.“

Jak asi působí takové smýšlení na umělce a jeho díla?

Druhý důsledek, smýšlení revoluční, naznačil týž Heine takto: „Vypracovali jsme si nejprvé svou filosofii a pak svou revoluci. Křesťanství onu zvířecí, germanskou bojovnosť poněkud skrotilo, nemohlo však ji docela potlačiti; proto až jedenkráte kříž krotitel se zlomí, pak opět vzplane divokosť starých bojovníků, zběsilá krvelačnosť.“

Třetí důsledek jest bezbožectví, atheismus. Zda nenazývá mnohý básník podle filosofie všebožecké Boha duchem světovým? Kdo tak rozumí Bohu, jest vlastně atheistou, bezbožcem.

Budeme tedy souhlasiti s názorem o kráse všebožeckým? Zdravý rozum nás od něho odvrací.

Druhou výstředností vedle všebožectví jest přirozenství (naturalismus). Přirozenci, jenž neuznává nic kromě přírody, jest krásnou toliko příroda, jenom co náleží k přírodě, jenom co bije do smyslu. A poněvadž tělo lidské jest tělesem nejdokonalejším, pokládá přirozenec nahou postavu člověka, či spíše ženy, za nejvyšší ideál krásy; tělesná krása jest, jak učí Lessing, předmětem, ku kterému povolána jsou vlastně umění výtvorná. (Die körperliche Schönheit ist die eigentliche Bestimmung der bildenden Künste.) Ovšem tělesnou krásou lidskou, zvláště ženskou, zanáší se s neobyčejným zalíbením, jež svědčí o bujné smyslnosti, netoliko mnohý umělec výtvorný, ale také mnohý básník jak v řeči vázané tak nevázané.

Zdaž uznává přirozenec krásy křesťanského císaře, od Pyrkera v básni epické vylíčené, krásy křesťanského právníka Tomáše Mora, od Redwitze v básni dramatické vylíčené, krásy sv. Anežky od Wisemana v povídce „Fabiola“ vylíčené, krásy šlechetné Cordelie, od Shakespeara v básni dramatické vylíčené? Přirozenec se koří před dvěma idoly, Apollinem Belvederským a Venuší medicejskou. Umění takové

jest přirozenci náboženstvím a taková příroda evangeliem; přirozenosti své, k zlému nakloněné, má se člověk, jak praví Goethe, zcela oddati.

Není-li kromě přírody ničeho, proč by člověk k ní nepřilnul, jako réva k jilmu? Není-li kromě hmoty ničeho, proč bychom se netotožnili s přírodou hmotnou? Tak soudí přirozenec. Ale těch následků neblahých! Krásná umění kochajíce se v obnažených, oplzlých formách stávají se, jak v některých dílech shledáváme, zvířeckými; od romance až k eposu, od novely až k románu vine se mnohdy v řeči vázané a nevázané nestoudné přirozenství, jež odpor budí, vine se ošklivé zalíbení na mrzkých žádostech, jež umělci přináší česť, ovšem pochybnou, a peníze ovšem velmi milé, a jež toho, jemuž takové dílo se líbí, naplňuje smyslnou rozkoší.

Ale jaký konec očekává přirozence? On hledá v přírodě pokoj, nalézá však světový bol; objímá přírodu láskou vřelou, než shledává, že má v náručí kus ledu. S rybářem Goetheovým ponoří se do přírody a utone v ní duševně a tělesně, jako Kleist a Lenau.

Může-li zdravý rozum přijati aesthetický názor přirozenců?

Porovnáme-li všebožectví s přirozenstvím, zdají se býti dvěma výstřednostmi; ale z onoho přejíti snadno jest k tomuto. Všebožec dovede býti přirozencem. Les extremes se touchent.

B. Rozkošnictví a nevázanosť.

Druhou dvojici výstředností shledáváme v epikureismu čili rozkošnictví a liberalismu čili nevázanosti.

Aesthetický epikureismus hlásal v 18. století angličan Burke, řka: „Krása jest v případech nejčetnějších zvláštní vlastnosť těles, která způsobem mechanickým skrze smysly na duši působí, ústroje naše uvolňujíc a do pohybu lehkého hravého, neunavujícího přivádějíc.“ Plodem takové krásy jest pohlavní láska. Taktéž pokládá angličan Home krásu výhradně za vlastnosť viditelných předmětů; hlavním účinkem krásy jest spojení osob v pospolitém životě; z pocitu krásy vzniká láska, kterou dále nechci popisovati, abych neurazil cit slušnosti. Baumgarten vyměřuje krásu dokonalostí smyslně pochopitelnou; pročež soudíme-li důsledně na základě tohoto výměru, věci jsou krásny, pokud jsou smyslům přístupny, pokud jsou smyslně a vegetativně příjemny, a krása přísluší nějaké věci, pokud působí rozkoš smyslnou a vegetativnou. Sensistou a epikureovcem jest také Lemcke, jenž v kráse hledá smyslnou příjemnosť a smyslnou rozkoš, jenž Krista Pána, od něho potupně Nazaretským nazvaného, a jeho apoštoly obviňuje, že válku vypověděli smyslnému požitku, z krásy vyplývajícímu. A věru jaký byl ten požitek smyslný, proti kterému se postavilo učení Krista Pána, dobře víme z dějin Řeků a Římanů; byl to požitek hřísný, nemravný. Také připomínáme, co Lemcke věděti nechce, že náboženství Syna Božího, od něho potupeného, umí oceniti umění staroklasická, činíc rozdíl mezi tím, co jest krásno, a mezi tím, co není. Soudíme-li podle Lemcke-a důsledně, musíme nazvati krásným, co ukájí nezřízenou žádosť. A co máme říci o Darwinismu, jenž se vloudil také do aesthetiky? Berg má za to, že Darwinismem do jasného světla uveden jest vznik krásy; zde má velkou úlohu pud pohlavní a smyslné zalíbení na tělesné kráse. Věru hnusiti se musí

taková theorie aesthetická, i kdyby nebylo dokázáno, že učení Darwinovo jest nepravdivo. A theorie o kráse smyslně rozkošnická hlásá se v našem století, jež se nazývá osvíceným. Co říká rozum zdravý, nezkažený?

Jak zhoubně působiti musí tato theorie Epikura hodná na umělce a obecenstvo! Rozkoš smyslná, zábava smyslná cílem jest umění! Kam taková theorie vede, odstražitým příkladem jest Heine, jehož tělo a duše rozkošnictvím byla otrávena jedem, jenž přešel do jeho básní. Není radno, aby mladík nezkušený a v dobrém neutvrzený četl všecky básně Goethe-ovy: mnohé učí smyslné rozkoši. Jistého básníka, jenž psal básně rozkošnické, tázal se kdosi, zdali předkládá své básně také své dceři; i odpověděl, že nepředkládá. A proč? Poněvadž se styděl před svou dcerou a nechtěl, aby jeho básněmi se pokazila. Ale před jinými se nestydí, jiné zkaziti se neostýchá. A proč? Poněvadž mu to přináší čest u těch, kteří se pachtí po smyslné rozkoši, a pak, což nejvíce platí, peníze.

Kdežto epikureismus pokládá rozkoš za cíl krásy, cíl umění, neuznává liberalismus žádného účelu, k němuž by krása, umění krásné směřovalo; umění jest prý zcela svobodné, není ničím vázáno. Proto nazvati lze směr tento liberalismem, nevázaností. Umělec tohoto směru nemá ničeho na zřeteli leč krásu; krásné umění jest samo sobě cílem; kdo krásného umění užívá za jiným účelem, překáží volnému vzletu; umělecké dílo nemá býti prostředkem k dosažení cíle, jelikož samo k sobě směřuje; umělci přísluší svoboda bezohledná, jež se neohlíží po pravdě a mravnosti objektivné, jež si dělá pravdu a mravnost sama, byť i objektivně to bylo lží a nemravností; pouta účelnosti vrhají na umělce jho nedůstojné, otrocké.

Tato bezúčelnost aesthetická jest nepravdiva.

Neboť 1. veškerým světem vládne vedle mechanismu účelnost, veškerý život lidský účelům jest podroben. Z tohoto zákona všeobecného měli by býti umělci vyloučeni? Nemůžeme si mysliti horší revoluci proti obecnému pořádku světovému a lidskému.

2. Svoboda absolutná přísluší toliko Bohu, a to svoboda nejvýše moudrá, nejvýše svatá. Kterak si umělci přivlastňovati mohou svobody, která ničím není vázána? Ovšem, jejich svoboda jest nevázaná, prostopášná, libovolná, není moudrá ani svatá. Pak ale přestává býti svobodou.

3. Jediný Bůh jest sám sobě cílem. Totéž nelze říci o umění lidském.

4. Člověk, užívající řádně rozumu, koná-li dílo jako člověk, má před sebou jistý cíl; dílo své nepokládá za sebeúčelné, za dílo, jež samo sobě cílem jest, nýbrž dosíci hledí cíle, který jest mimo dílo. Avšak umělec také jako člověk vytváří dílo. Tedy podroben jest i on tomu zákonu. Jenom blázen, dítě a opilec nevytýkají si cíle určitého.

5. Umělci liberální odvolávají se na Goetheho, jenž pěvci do úst klade slova: „Zpívám jako pták“; odvolávají se s Nüssleinem a Fickerem na včelu, mravence a bobra, kteří prý tvoříce díla umělecká poslušni jsou vnitřní nutnosti, nevyhnutelného pudu přirozeného. Avšak řekne-li něco básník Goethe, nebo aesthetikové Nüsslein a Ficker, zdali z toho již následuje, že je to pravda? Může-li člověk býti nazván v témže smysle umělcem, jako zvíře? Člověkem vládne rozum a svobodná vůle, zvířetem smyslné poznání, jež není spojeno se sebe-

vědomím, a instinkt, jenž zákony nutné ukládá. Než, ačkoli zvířata o cíli nevědí aniž cíle, jako cíle, sobě sama stanoví, přece jdou za cílem, který jest jim od Boha vytčen. A člověk umělec nechce jíti za cílem? Díla zvířat hlásají moudrosť Boží; a díla umělecká nemají hlásati moudrosť Boží, jejížto obrazem jest nebo má býti moudrosť lidská?

6. Umělci liberální aby svou liberálnosť odůvodnili, nazývají umění hrou, která prý jest podstatou krásného umění. Básník Schiller a aestétik Krug jsou toho mínění. Než umění krásné pouhou není hrou, hra není podstatným jeho znakem. Zda považoval Dante svou komedii božskou za hru? Zda Rafael svou Madonnu pokládal za hru? Zda stavitel vidí ve chrámu křesťanském, jenž od něho jest vystaven, hru? Zda Sofokles hrou nazýval své umění a hříčkami své básně? Kdo pak si hraje? Dítě. Avšak umělec nechce býti přece dítětem.

7. Co říkají filosofové aestétickému liberalismu? O něm nic nechtějí věděti Pythagoras, Timaeus z Lokridy, Plato, Aristoteles. Filosof De-Lamennais napsal: „L'art pour l'art est une absurdité". T j. Umění, jež sobě samému jest cílem, odporuje rozumu. Proudhon napsal: „Umění, jež sobě samému jest cílem, jest veličinou, která ceny nemá; neboť nemá žádného nároku právního, aby existovalo, visí zcela ve vzduchu". Leibnitz nazývá malířství vzácným darem Božím a nejvyšší cíl všelikého umění nalézá v oslavě Pána Boha, řka výslovně toto: „Supra monuerimus omnium artium et scientiarum usum in colendo Deo potissimum elucere debere". Samo sebou se rozumí, že filosofie křesťanská taktéž zavrhuje aesthetický liberalismus.

8. Co říkají aesthetikové? Že první aesthetik, Aristoteles, nepřeje aesthetickému liberalismu, bylo již řečeno. Také Horác jej zavrhuje; neboť píše ve svém listu ad Pisones, že umělecké dílo jest nejlepší, které k tomu jest určeno, aby netoliko bavilo ale také vzdělávalo: Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Písatel těchto řádek vykládaje toto místo říkával, že básník, chce-li utvořiti báseň dokonalou, musí za cíl sobě vytknouti dokonalosť formy, která baví, dulce a dokonalosť obsahu, která vzdělává, utile. Tentýž Horác v umění shledává mocný prostředek ku vzdělání lidstva, jak dokazuje tentýž list jeho ad Pisones; umělce nazývá chrámovými strážci ctnosti, aedituos virtutis. A přece byl Horác pohanem, kdežto naši umělci znají nebo znáti mají názory křesťanské. Lessing napsal: „Která báseň by neměla v nás probouzeti lásku ke ctnosti, nenávisť k nepravosti? Vzdělávati nás mají básně všeho druhu: pokárání hoden jest, komu se to musí teprv dokazovati, než většího pokárání hoden jest básník, který o tom pochybuje". Co řekl Lessing o básníku, říci lze o každém umělci. Za naší doby odsuzuje Aug. Reichensperger aesthetický liberalismus a kárá umělecké gallerie, ve kterých vedle uměleckých děl nejsvětějších a nejctnostnějších jsou díla oplzlá; nazývá to svrchovanou profanací všeho, co jest úcty hodno, co jest svato; praví, že by divoch s ošklivostí se odvrátil od takové skupiny. Zdaž nepodobá se umělec, jenž brzy vytvoří předmět úcty hodný, brzy lživý a nemravný, žlabu, kterým teče brzy voda čistá, brzy špinavá? „Jakým chceš mě míti," volá umělec liberál, „takovým budu, jenom když zaplatiš a mne budeš velebiti."

9. Co říkají díla v pravdě umělecká? Zeus Olympický a Pallas Athena Feidiova sloužili k roznícení nábožné mysli. Obrazy Führi-

chovy, hymny sv. Ambrože, Achtermannovy sochy atd. atd. jsou zajisté díla umělecká, která nejsou vytvořena liberalismem aesthetickým.

10. Co říkají umělci? Členové školy malířské v republice Sieně této zásady se drželi: „Povoláni jsme nevzdělaným, kteří neumějí čísti, oznamovati divy víry“ Shakespeare klade do úst Hamletovi toto své mínění: „Kus dramatický má přirozenosti předkládati zrcadlo, pravý obraz ctnosti a nepravosti.“ Overbeck vyznává, že jest mu umění harfou Davidovou, která Hospodina oslavuje“. Ruský básník, Žukovskij, praví, že umění vésti má k Bohu, od něhož jest.

11. Co vlastně zamýšlejí aesthetičtí liberálové svou bezúčelností? Mluvíce o bezúčelnosti, mají před sebou jistý cíl, a to nepěkný; chtějí sami sebe ospravedlniti před sebou a před jinými, když tvoří díla lživá a nemravná; chtějí zastříti, zač sami by se styděti měli, lež a nemravnosť. To jest jejich účel a licoměrně mluví o bezúčelnosti. Že tak rozuměti musíme aesthetickému liberalismu, dokazuje sám Schiller, hlasatel a šiřitel jeho řka, že kdo nemá vkusu aesthetického, pohorší se písní anakreontovou anebo katullovou. Tak tedy míti aestétický vkus znamená zalíbení míti na písni anakreontově anebo katullově. Avšak Bernhardy, důkladný znatel literatury řecké, nazývá básně anakreontovy oplzlými a Ramler, překladatel Katulla, nechce všecko, co Katullus napsal, ani přeložiti; taktéž Pressel. V tom tedy záleží aesthetický liberalismus, kochati se básněmi oplzlými. Není třeba více slov šířiti o něm

To je tedy ten prapor svobody umělecké, kterého hájiti chtějí někteří umělci.

Zdaž tento liberalismus nesetkává se s epikureismem, který se zdá býti jeho protivou?

C. Realismus a idealismus.

Třetí dvojice výstředností, ve kterých se pohybují mnozí umělci a aesthetikové, jest čirý realismus a mlhavý idealismus.

Čirý realismus všímá si v umění krásném holé skutečnosti, nepřihlížeje k hlubšímu významu, který se skrývá za zjevem skutečným, zanedbávaje idejí, které jsou nebo mají býti nitrem skutečnosti a které záležejí ve vztahu k duši rozumné a nesmrtelné, k mravnosti a k Bohu, přestávaje na povrchu, tak že se mu vytýkati může povrchnosť. Je to pouhá technika, zručné a dovedné zacházení uměleckými prostředky, které neslouží k vyjádření ideje, člověka nad holou skutečnosť povznášející, ač mají k tomu sloužiti. Ad. Stifter nazývá to řemeslem, ne krásným uměním a aesthetik Aug. Reichensperger nenazývá čirý realismus krásným. Ani Goethe ho nechválí, řka v posledních letech svého života: „K čemu jest realnosť? Máme sice na ní radosť... Ale pravý prospěch vyplývá naší přirozenosti vyšší přece jenom z ideálnosti, která v srdci básníkově jest založena.“ A věru nelze spatřiti umění krásné v obraze, byť i byl sebe zručněji vyhotoven, jenž představuje sklenici piva s řetkví, ač Lemcke je v něm spatřuje. Technikou může se vyznamenati umělec v takových dílech; ale krásné umění jimi se nepěstuje. Sulzer, Lessing a De Lamennais taková díla, budiž obor kterýkoli, k němuž náležejí, počítati nechtějí mezi díla krásného umění.

Protivou tohoto přílišného, holého realismu jest mlhavý idealismus, který byl do aestétiky uveden novověkou filosofií německou, zcela subjektivnou, idealistickou, filosofií Kantovou, která nazývá toliko podmět krásným, ne také předmět, jelikož prý předmět krásy nabývá odrazem, který naň vrhá podmět. Laskavý čtenář snad tomu nerozumí; já také ne, a myslím, že ani Kantovci sami tomu nerozumějí. Vždyť nepravdu nesnadno jest si představovati. Tato filosofie Kantova vymyslila ideje, o kterých ani nevíme, zdali jim odpovídají věci; Bůh, duše a svět jsou pro náš rozum theoretický pouhými ideami, o kterých nevíme theoreticky rozumem čistým ničeho, ani zdali jsou skutečny, ani co jsou. Nyní pochopíme, co jsou ideály v umění podle tohoto filosofického názoru. Náležejí k říši, která ve skutečnosti nebytuje (neexistuje); jsou to stíny, sny, pouhé a prázdné formy. A proto napsal Schiller Goethe-ovi: „Člověk přirozenosti zdravé a krásné nepotřebuje, jak sám pravíte, morálky, přirozeného práva, metafysiky [1]); nepotřebuje ani božství ani nesmrtelnosti, aby se o ně opíral, jich se držel. Ony tři náuky nemohou se státi takovému člověku předmětem, o který by vážně se staral a který by mu byl potřebou; jsa aestheticky naladěn, necítí potřeby, aby se ohlížel po útěše, která čerpána býti musí ze spekulace.“ Taková díla umělecká, jež se odnášejí k ideám, t. j. ke stínům, snům, pouhým formám, a vyhotovena jsou od umělce, jenž nepotřebuje Boha, duše nesmrtelné, morálky a přirozeného práva, zdaž mají pravé ceny skutečné? Cenu mají takovou, jakou mají ideje, mlhavou, prázdnou. Zdaž mohou vzdělávati lidstvo? Stín, sen, pouhá forma ničeho nedokáže. Taková díla jsou bez obsahu, bez významu, jsou prázdným zvukem kovu znějícího, jenž ve vzduchu bez výsledku se rozptýlí, jsou jako tamtam. Pravé ideály, ovšem skutečné, podává nám jediné náboženství křesťanské. Užívá ho mnohý básník, také Schiller. Ale čím jest mu náboženství křesťanské? Ničím jiným než skladištěm obrazů, kterých by fantasie umělcova užila, ničím jiným než mythologií; básník, který se dnes kochá v mythologii řecké a přeje si, aby bohoslužba Venušina opět se vrátila, volí si zítra předměty z náboženství křesťanského. Kterak lne k tomuto náboženství? Rozumem ho neuznává, vůlí svobodnou nemá v něm zalíbení; tedy jest mu pouze zdrojem, z něhož čerpá jeho fantasie obrazy. Takovému básníkovi jsou ideje křesťanské pouhé formy, stíny, sny.

Ale filosofie idealistická, od křesťanství a zdravého rozumu odpadnuvší, ještě více uškodila krásnému umění; neboť odloučila krásu od pravdy a dobra. Neboť Kant se domnívá, že soud o kráse nespočívá na určitých pojmech; avšak pravda poznaná spočívá na určitých pojmech. Tedy podle Kanta nespočívá soud o kráse na pravdě poznané. A kdyby i spočíval podle Kanta, jakou pravdu praví Kant, že poznává člověk? Podle Kanta poznáváme jenom věci naší zkušenosti přístupné, těchto věcí však jenom zjevy a tyto zjevy jenom potud, pokud my jim přivlastňujeme pouze to, co jim ze svého nitra udílíme. Můžeme tu říci, že jsme pravdu poznali? Všeliké naše poznání pravdy jest podle Kanta omezeno na svět smyslný, a to na jeho zjevy, na to, co my sami těm zjevům udílíme. To je čirý subjektivismus, čirý empirismus, čirý sensismus, čirý materialismus;

[1]) jež jedná o Bohu a duši lidské. Pozn. spisov.

konec jeho se zove nihilismus v oboru vědění. To jest špatný základ pro krásu; proto raději Herbart, stoupenec Kantův, pokročil dále, a učinil aesthetiku nezávislou na filosofii theoretické a založil ji na pouhém formalismu.

A tak nemá krása podle filosofie idealistické ničeho společného s pravdou; umělec nemusí pátrati po pravdě ani filosofické, ani historické, aby jí šetřil, pokud naň připadá podle názoru u lidí vůbec běžného. Ale zvláště nezáleží umělci na tom, zdali jest Boha, zdali jest náboženství, je-li náboženství křesťanské pravdivo, je-li církev katolická od Boha ustanovena. O Schillerovi se praví, co zdravý rozum chápati nemůže: že, poněvadž byl nábožným, neměl náboženství: „Schiller hatte aus Religion keine Religion". Lessing v dramatické básni „Nathan der Weise" velebí Židy a Mohamedány, kdežto křesťany proti nim líčí velmi nedokonale; jemu přísluší pochybná zásluha za to, že křesťanskou věrou otřásl v srdcích čtenářů mnohých. Herwegh zpívá: Reisst die Kreuze aus der Erden! (Vytrhněte kříže ze země!) t. j. Vyhlaďte náboženství křesťanské. V jedné písni socialních demokratů čteme: „Der ist ein Lump, der eines Gottes Walten — in Wort und Schrift demüthig anerkennt." Leop. Scheffer líčí křesťanství jako nejhorší zlo; pud přírodní jest mu náboženstvím. Gutzkow rouhavě píše o Kristu Pánu. Herder, Nikolai a Goethe prorokovali církvi katolické brzký pád. V písních spílají básníci někteří církvi katolické, že prý jest Lügenbau, Strafgaleere, buhlende Hetaere (prolhaná, galejní otrokyně, svůdná nevěstka). Aesthetik Vischer prohlašuje církev katolickou předmětem komiky. Co záleží mnohému umělci na tom, zdali nějaký děj ze života církve katolické od něho jest líčen pravdivě či lživě? Jenom když jest vyjádřen půvabnou formou zevnější a jemu získá cti, ovšem pochybné, a peněz. Mnohý umělec se domnívá, že tím dějem naložiti může podle své libovůle nevázané; vždyť jej filosofie idealistická ubezpečuje, že krása a pravda jsou od sebe odloučeny, že mohou, ale nemusí se spojiti, a to již z té příčiny, že se vlastně ani neví, zdali a co jest pravda objektivná, z té příčiny, že vlastně jest pravda jenom subjektivná.

Podobnou nesouvislosť tvrdí aesthetikové v duchu Kantově vzdělaní: Vischer, Krug, Nüsslein a Ficker mezi krásou a mravností. Může prý, co jest krásno, býti zároveň mravné, může se shodovati se zákonem mravným, ale nemusí; srovnalosť tato prý jest nahodilá, zbytečná; jest prý také nešlechetník, zlosyn vznešený; úplný odboj proti Bohu má prý větší cenu aesthetickou než nejkrásnější energie člověka dobrého. Co z toho následuje? Gutzkow ve svém románu šesté přikázání Boží nohama šlape slovy a činy; Heine praví o svých básních: „Otráveny jsou písně mé; jak by mohlo býti jinak?" Ovšem, když jeho nitro, z něhož vyšly, bylo otráveno. Goethe svými romány „Die Leiden des jungen Werther" a „Die Wahlverwandtschaften" mnoho zlého natropil. A co jiných takových děl uměleckých, nemravných máme v literatuře, malířství a sochařství!

Odpadnutí mnohých umělců od pravdy a mravnosti zavinil mlhavý idealismus. Zdaž jej budeme chváliti?

I tu shledáváme, že v oboru krásného umění čirý realismus a mlhavý idealismus přátelsky si podávají ruce u téhož básníka, jakkoli zdají se býti protivami Konečně spojiti se mohou ony tři dvojice výstředností mezi sebou.

Tu neuvádím, ač bych měl, českých umělců, poněvadž nechci, aby se mi vytýkalo, že památky některého umělce nešetřím: však soudný čtenář pozná, co na koho se vztahuje.

Ostatně pravdu pověděti jsme povinni, jakož i pravdu přijati a nezlobiti se pro pravdu. (Dokončení.)

Teď a dříve.

Dřív zdála se mi léta dlouhá,
den ke dni mnohdy k nepřečkání,
teď život jako chvilka pouhá,
jak květ, jejž svane větru vání.

Dřív přání mnohá duše měla,
teď jedno jen mi srdce kruší:
bych, jako k oulu letí včela,
vždy vzhůru spěla celou duší.

Dřív štěstí jen jsem chtěla znáti,
teď skládám za to díky vřelé,
že bolem bylo nitru zráti
jak v žáru slunce růži stkvělé.

Z těch slz, jež oko — srdce lkalo,
teď míru vzchází duha milá;
a vším, co žití dalo — vzalo,
jsem víru v Boha utvrdila.

Aug. Rozsypalova.

Jarní neděle.

Den sváteční dnes svítá nám!
Již skřivan zbožnou melodii
a kos a drozd své tóny lijí
tam k nebes jasným výšinám.
Ten chvalozpěv se líbí Pánu
tam v Jeho blankytovém stanu.

Toť svaté jitro! Probuzen
již bublá pramen prostomilou
svou píseň, blahým jitrem znylou,
kdy s očí setřás noční sen.
Vstříc Hospodinu vzhůru jásá
a žvatlá slova stříbrohlasá.

Ten svatý klid! Zde žasna stůj!
Šum háje v mocnou hudbu splývá,
jak modlitba zní k Bohu živá.
„Nás, Hospodine, pomiluj
a uděl hojnosť naší zemi,
ať vzejde mír nad lidmi všemi!

To přírody je volný chrám!
A v blízké kapli malé, prosté,
hlas proseb zbožných vzhůru roste,
že doznívá až k výšinám,
kde cherub ke trůnu je nese. —
Já sám se dále modlím v lese....

Dr. M. Kovář.

Něco z anthropologie.

Podává

Vinc. Drbohlav.

I.

Původ života. Vývoj života (Darwinismus). Námitky proti theorii Darwinově. Povstal člověk ze zvířete?

1. Jak povstala první organická bytosť na světě? Moderní věda odpovídá nám, že ploděním bezrodičným (generatione aequivoca seu spontanea).

Z neústrojné látky totiž vznikla bez otce, bez matky, bez roditele, bez předchozího semene, komplikovaným působením fysických a chemických sil najednou organická bytosť — život.

Učení toto není dítětem nového věku; již starý Aristoteles tvrdil, že úhoři, žáby a j přímo z bahna vznikají. Také mnozí křesťanští otcové jako Augustin, Chrysostomus ve mnohých případech měli plodění bezrodičné za možné. Avšak tu třeba doložiti, že domněnka jejich neměla materialistického rázu, naopak oni se opírali v poslední instanci o Boha, o zdroj všeho života.

Že nebyl znám původ života v bahně, v hnilobě, ve vodě, že nemohlo se dříve vyšetřiti, odkud vzali se cizopásníci ve střevách, nebo v hlubinách stromů, připisována přírodě vlastnosť plodivá.

Ale zkouškami Reviho, Van Benedena, Pasteura, Ehrenberka zjistilo se, že nemá příroda té tvůrčí síly, aby organismus vytvořila, že nevytvoří v hnilobě, ve vodě, ve střevách, ve stromech organismu, zabrání-li se k těmto hmotám přístup vzduchu nebo po případě vody. Z toho následuje, že je atmosféra, nebo i voda plna organismů, životních zárodků, které, najdou-li vhodnou půdu, teplem a vlhkostí se vyvíjejí.

Avšak jak povstaly tyto životní zárodky? Na tuto otázku odpovídá věda bez uzardění; docela mechanickou cestou. Dle mínění nejhorlivějšího zastance této hypotésy o plodění bezrodičném, Näge-

liho, je ku vzniku organismu z neústrojné substance především potřebí náhodné utvoření bílkoviny. Tato bílkovina záleží z množství molekulárních skupin, micell zvaných, jichž i trilliony (!!) vyplňují jeden krychlový millimetr. Tyto micelly ozbrojuje náš učenec vlastnosti vzrůstu a rozplození. Z počátku jsou neurovnané, ale divným jakýmsi vnitřním zákonem zdokonalovacím počnou se seřaďovati, až se konečně z původní bílkoviny vytvoří nejjednodušší organismy.

Nägeli tu provádí znamenitý umělecký kousek. On již své hypotetické micelly posýlá do světa s vlastností hotového organismu. Ostatně výklad jeho leží mimo obor pozorování, kontrole zkoumatele se tedy vymýká, a proti exaktní vědě nenese žádného užitku. Nägeli mluví o vnitřním zákonu zdokonalovacím, proč je neupřímným, proč nejde o krok dále, či se bojí, že by narazil o původce života?...

Mnozí se domnívají, že chemickou cestou mohly by vzniknouti látky, které by vytvořily organismy.

Ale i z laboratoře chemika ozývá se kategoricky: non possumus. Liebig, v tom uznaná autorita dí, že takové látky vždy zůstanou chemickou sloučeninou. Soudíť, že v organismu vlivem jedné vše ovládající vnitřní příčiny elementy tak se seřaďují, že mohou k organickým sloučeninám přistoupiti. Tento pochod je přísné zákonům přírody podroben a při tom funkci mající fysické a chemické síly jsou pouhými služebníky tohoto pořádajícího principu. Nikdy, praví, nepodaří se chemikovi utvořiti organickou sloučeninu, ani buňku, protože není s to, aby vložil do hmoty tento pořádající princip, jenž fysické a chemické síly řídí a jim směr uděluje. On může jen v málo případech vyrobiti pouze fabrikát, nikoli však fabriku.

Jiná nepodezřelá autorita Virchov na XIII. sjezdu antropologů ve Frankfurté (1882) dotýkaje se tohoto předmětu, dokládá: Bylo málo dob, v nichž tak veliké problémy tak lehkomyslně, mohu říci tak pošetile byly projednávány. A právě tak každý poctivý zpytatel, jenž stojí na půdě exaktní vědy, nedává se unésti bezuzdnou fantasií, musí uznati, že původ života vymýká se z oboru bádání. A Quatrefages dí otevřeně: Považujeme učení o plodění bezrodičném za odbyté.

Věda, kteréž i počátek věcí jest nepřístupen, jest málomocna vystihnouti počátek života. A třebas generatio aequivoca byla této vědě neznámou pevninou, přece křečovitě se jí drží. Neboť jakmile by utekla se k nadsmyslnému, nadpřirozenému, vtiskla by si na čelo znak slabosti, nevědomosti. Jestliže by jen jednou připustila zasáhnutí božské bytosti, musila by jí činiti i další, nebezpečné koncese, ježto záhad v přírodě je nesmírně. A tak by si nevěrecká, zednářská věda vystavěla testimonium paupertatis. Takhle poskytuje jí generatio aequivoca pevnou oporu, neboť není-li dokázána, není vyloučena, a to jest již veliká vymoženosť...

Pokud se vědě chemickými zkouškami nepodaří zárodek organismu utvořiti, není jiného vyhnutí, než vyznati: omne vivum ex vivo — všeliký živočich ze života. První bytosť živou způsobil sám původce života všeho — jediný, všemohoucí Bůh.

2. Moderní věda pokročila o krok dále a dí: veškerý organický svět povstal z málo pratvarů, z nichž se ponenáhlou, neobmezenou přeměnou veškeří druhové rostlinstva a živočišstva postupně, vyšší z nižších, vyvinuli.

Poprvé myšlénku tuto určitěji projádřili Lamarck a Geoffroy

St. Hilaire, ale teprve až Charles Darwin vydal dílo své o původu druhů na základě myšlénky Lamarckovy, k níž vlastní své zkušenosti připojil, stala se tato majetkem celé vědy.

Dle Darwina všickni druhové živočišstva a rostlinstva vyvinuli se k oné rozmanitosti, jakou nyní před očima máme, z málo, nebo docela z jednoho pratvaru.

Tito druhové vznikali znenáhlou, neobmezenou přeměnou, kteráž objevila se nejprve na jedinci a děděním výše a výše na potomstvo vstoupala. Příčinou této přeměny je přírodní výchova o zápase o bytí (existenci).

Každá ústrojná bytosť na zemi se tak rozmnožuje, že by mohli potomci jednoho páru (ku př. myši) zaplaviti celou zemi, kdyby nějak nehynuli.

Pro tak veliký počet rostlin a živočichů není tu místa ani potravy. I musí zvláště jedinci téhož druhu zápasiti o svůj život. V tomto zápase zvítězí ti kteří mohou se honositi nějakou výhodou jak proti zevnějším poměrům, tak k hájení sebe. Kteří této výhody nemají, zanikají. Ku př. vlk s rychlejšími běhy za nedostatku potravy spíše se životem protluče, než volnější. Pták, který barvu peří svého má souhlasnou se svým okolím, (šedou jako kůra stromu) snáze oku dravce uniká než jiný, této výhody postrádající. Strom silnější spíše mrazu odolá, než téhož druhu slabší a p.

Výhody vítězů, nebo dokonalejších jedinců se děděním přenášejí na potomstvo. Jestli stoupají stejným směrem, mohou po čase povstati individua, která od dřívějších značně se odchylují. To jsou vznikající nové druhy. Neboť, děje-li se vývoj tento stejně, může po tisících generacích tímto neustálým hromaděním malounkých, nepatrných odchylek rozdíl ten tak vzrůsti, až utvoří druh. Staré druhy zaniknou, neobstojíť v konkurenci se schopnějšími potomky. Individua nového druhu mohou se během času zase rozličnými směry vyvíjeti, až rozbíhající formy utvoří skupinu druhu — rod. Ježto se i rod tříští, kupí se v čeledi, řády, třídy atd. Patrno, že na tento způsob příroda provádí výběr dokonalejších exemplářů. Ona to jest, která orgány tvorstva poměrům přizpůsobuje, je dle potřeby zostřuje, zdokonaluje a vše, co nepotřebné a škodné, jest zamítá. Činnosť této přírody tituluje Darwin přírodní výchovou (výběrem).

Jest to vskutku duchaplný a velkolepý obraz, jaký nám Darwin před oči uvádí — jenom kdyby odpovídal skutečnosti

Darwin byl však tak upřímný, že této soustavě nepřitiskl pečeť pravdy, nýbrž vydává ji za domněnku, jejíž potrzení má budoucnosť přinésti.

Ale jeho horliví nohsledové předstihli svého mistra a kvapně jí vtiskli pečeť neomylnosti. Jako je Newton objevitel tíže, jako Kepler původce zákonů soustavy nebeské, tak jest nyní Darwin stvořitelem organického vývoje. Nyní je každý duchaplným, kdo otevřeně přiznává se k theorii Darwinově. Ano došlo to tak daleko, že hypotésa tato stává se podkladem socialního pořádku. Pravíme hypotésa, neboť proti ní lze uvésti takové námitky, které ji činí příliš problematickou.

Tyto námitky jsou následující:

1. Darwin předpokládá pro tvoření druhů neobmezenou přeměnu. Ale tuto ani jedním specialním dokladem nelze potvrditi. Naopak slavní přírodozpytci Nägeli, Askenasy, Hofmeistr, Weismann,

Kerner, Eimer uvádějí četnými případy, že tato přeměna děje se v určitých mezích, a to dle vnitřních specifických zákonů. Každý druh rostlinstva a živočišstva je explikací, evolucí v zárodku ukryté nesmrtelné ideje druhu. Změna tato poukazuje na ustavičný zákon tvůrčí síly — na teleologický princip, který veškeré případy v organické přírodě ovládá a řídí. Přeměna tato není expansí do nekonečna, nýbrž spíše vlnění kolem centra — typu,

2. Dála-li se transmutace (přeměna) tato zvolna, tu by panoval v rostlinstvu a živočišstvu pravý chaos pospolu splývajících forem. V přírodě však je přesně dle určitých znaků v rody, řády, třídy srovnáno. Ani geologie ze svého archivu ni kosť, ni zub, ni šupinu z mezitvorů nám nezachovala, a přece by jich musilo býti na milliony. Všude zříme hotové formy, o jichž vzniku není ani památky. Výmluvu Darwinovu, že geologickými procesy zanikly, geologové rozhodně odmítají

3. Tuto transmutaci předpokládá Darwin pro všecky časy. Ale tomu již odporuje ta okolnosť, že naše domácí zvířata po 4000 let se v ničem nezměnila. Mumie koček, volů, psů, ibisů v Egypté jsou nynějším živoucím docela podobny. Prof Van Beneden přirovnával netopýry doby mamutové k našim, ale ani nejmenšího rozdílu nevystihl. Stáří koralových břehů floridských Agassiz cení na 70.000 let. Polypové, kteří je zbudovali, vypadají právě tak jako nynější. Heer poučuje nás, že od diluvia ani jeden druh nepovstal. Počítáme-li dle Lyella, je od té doby 224.000 let. Tuto dlouhou stávku hledí darwinisté zastříti požadavkem millionů, billionů let. Tím však odporují výpočtům geologů a fysiků, kteří spokojují se pro utvoření formací 10 milliony.

Quenstedt, Pfaff, Bastian, Schafhausen, Virchov a mnozí jiní pozvedají varovné hlasy proti takovým číslicím poukazujíce, že ani jedna za základ byvši položena, nemůže býti sprostěna výčitky libovůle.

4. Přeměna tato díti by se musila pravidelně, počínajíc nejnižším tvarem, až k tomu nejdokonalejšímu. Ale paleontologie vzpírá se proti tomu. Ve vrstvách zemských vyskytují se často hotové tvary dokonalejší, vedle nižších. Proslulý zpytatel českého siluru, Barrande, dí, že na 241 druhů v dolením siluru neméně než 168 různých trilobitů připadá. Živočichové tito jsou již dosti dokonale organisováni. Mnozí z nich mají složené, facetové oči. Podivuhodné je to, že vyskytují se s mnohem níže stojícími korýši. V prostřední vrstvě silurské najednou 165 přesně oddělených druhů hlavonožců se nalézá. Měkkýši tito jako na smích theorii Darwinově s mušlemi, šneky pospolu se objevují. Ve třetí vrstvě silurské jest ohromný skok od členovců — k rybám.

5. Taktéž dědění je nešťastně voleno. Dědění totiž přenáší úchylky následujícím generacím a tato odchylka stoupá, když organismus stejným směrem ve mnoha generacích variruje. To děje se tak dlouho, až stane se odchylka tak velikou, že dá nový typ. Dědění individuelních charakterů je Darwinismu tedy nezbytnou podmínkou.

Naproti tomu učí zkušenosť, že dědění individuelních znaků není zákonem, ani pravidlem. Jisto je, že, jestli nekultivírují se rostliny, vracejí se do svého zdivočilého stavu, jakmile umělá výchova přestává.

V živočišstvu dle kompetentních znalců Sattegasta a Nathusia tělesné vlastnosti, které povstaly náhodou a s celkovým organismem

nesouvisejí, jsou od dědění vyloučeny. Vlastnosti činností životní nabyté dědí se jen v počátcích, ale mizejí od generace ku generaci, jestliže tvoření jich stálou, hojnou potravou, ochranou před znešvařením druhu, zvláště však udržováním zvířete nejsou podporovány.

Opírají-li se Darwinisté o dědění pathologických zjevů, zapomínají na boj o existenci, jenž nemůže býti toho příčinou.

Pro umělou výchovu je dědění důležitým momentem, ale ve volné přírodě je bez významu.

6. Ale ani přírodní výchova v boji o existenci neobjasňuje nám vznik druhů. Boj o existenci někdy na ni přímo nehledí. Kočka právě požírá myš tu, kterou dostane, aniž se stará o přírodní výchovu, dle která by jen myši nezpůsobilé si vybírala.

Je-li tento boj výchovou, nebo výběrem, byl by to vlastně zápas o závod, a zuřil by nejvíce uvnitř druhu, jehož členové obývají v jednom okršleku, jednu potravu přijímají a jednomu nebezpečí jsou vydáni. Ale tato konkurence není platná všeobecně. Boj tento jest omezen tím, že často rozmnožování druhu závisí na množství potravy, vedle toho jsou to i jiné příčiny, jichž ani Darwin dle vlastního přiznání vyzkoumati nemohl.

Dlužno též uvážiti, že přednosti jedinců k vývoji za pravidlo bráti se nemohou. Často rozhoduje tu náhoda. Co jsou platny individualní přednosti zvířatům v čas povodně, ohně, krupobití nebo moru?

Můžeme tvrditi, že boj o existenci nepůsobí výběr dokonalejších jedinců v takovém rozsahu, jak tomu chce Darwin, totiž, aby vedl k utvoření nového druhu — spíše má za účel udržovati druh v čistotě, chrániti ho před znešvařením.

Kterak možno dále objasniti, jakou výhodu mají v boji o existenci počátky takových znaků, které až dospějí, jsou tvoru užitečny? Ku př. počátek ocasu, rohu; počátek pošvy pro spár kočky, nebo první, nepatrná napodobenina okolí (mimikry). Jak možno objasnit vzniknutí nových orgánů, ústrojů: srdce, dýchacích ústrojů, nervů a p. Jak jsou jejich počátky boji o bytí prospěšny? Často má změna jednoho orgánu změnu druhého ku př. se zuby souvisí ústroje trávící. Přírodní výchova by tento úkaz nemohla způsobiti, kdyby ho zároveň na paměti neměla. Avšak když se tvoří najednou, není to dílem náhody, která v Darwinismu hraje hlavní úlohu, nýbrž musíme zde útočiště vzíti k teleologickému principu, jenž tyto obdivuhodné experimenty provádí.

Konečně i morfologické znaky rostlin a živočichů (tvar listů, barva peří) jsou boji o existenci bezvýznamné, neboť ve příčině fysiologické jsou docela lhostejny.

Že přírodní výchova není s to, aby rozmanitosť forem vysvětlila, uznal sám Darwin a doplnil ji novou theorií: pohlavní výchovou. Podle ní musí se děditi nejen co jest užitečné, vhodné, nýbrž i ozdobné a pohlavně dráždivé. Avšak názoru tomu sami Darwinovi přátelé odporují. K. Bär zove ji výplodem fantasie. Pohlavní výchova nejvýše mohla by platiti pro dokonalejší zvířata. Zde se může státi, že samečkové nejsilnější, nejlepější v boji o samičky vítězí, nebo, že samičky „krásnějším“ přednosť dávají — a vzniklé tak potomstvo přednostmi těmi jest obdařeno — pro nižší však zvířata je výchova tato bez účelu. Přednosti jejich jsou bez významu; páření děje se nahodile. Či mohou tato zvířata míti také smysl pro krásu, když jej

divochům upírají? Jak přišli mnozí měkkýši a hvězdýši ku své sličnosti, když mnozí z nich jsou cvikýři, t. j. sami se mohou zúrodniti?

Z uvedených námitek vysvítá, že náuka Darwinova s hesly svými nepodává nám přesvědčujících důkazů o vývoji organismů. Ba ani pomocné její theorie, které chtí přeměnu forem buď migrací (Wagner), buď cvikem (Bois Raymund), nebo principem zdokonalovacím (Nägeli) vysvětliti, nás v ničem neuspokojují. (Pokračování.)

LITERATURA.

Bulharská.

Máme-li na mysli vývoj světské literatury, nutno doznati, že bulharské písemnictví patří k nejmladším v Evropě. Sporé pokusy byly činěny sice již od počátku našeho století, ale byly buď tak omezeny počtem výtisků, že jsou nyní velmi vzácné, nebo zůstávaly vůbec v rukopise. byly přepisovány a teprve v nejnovější době z nich se jednotlivé úryvky uveřejňují. Trochu více počal si vědecký svět všímati tvůrčí síly bulharského ducha teprve od vydání sbírky písní bratří Miladinovců (1862.), ačkoli i tehdy to byli pouze vybraní přátelé, kteří volný čas jim věnovali. Od té doby následovaly sbírky Čolakova, Kačanovského, Bezsonova, Venelina, práce Sreznevského i jiných, ale vše to bylo příliš jednostranné, ukázky prosté tvorby lidové na poli básnictví, bájesloví nebo mudrosloví. Velice zřídka objevila se ve veřejnosti díla, která by snesla měřítko posuzování, obvyklé v ostatních evropských literaturách.

Podstatně počaly se věci měniti teprve, když po míru sv. Štěpánském prohlášeno bylo knížectví Bulharské svobodným a rozšířeno zabráním Vých. Rumelie. Nyní mohlo se také pomýšleti, aby schopní mladíci ve větším počtu byli posýláni za hranice, za účelem akademického vzdělání. Byly to rozmanité vysoké školy ve Francii, Švýcarsku, Německu, Rusku i v Rakousku, a to zvláště v Čechách, kde bulharští studující se usazovali na čas, aby se připravovali pro úřady i praktické povolání ve své otčině.

Nemíníme dotýkati se v tomto kratičkém přehledu důležitých zjevů v písemnictví bulharském od doby prohlášení neodvislosti, nýbrž omezíme se na spisy, které r. 1892. vyšly a nám se přístupnými staly.

V popředí všech vážných podniků literárních stojí nepopíratelně „Sbornik za narodni umotvorenija, nauka i knižnina,“ vydávaný nákladem ministerstva osvěty. Dosud vyšlo sedm dílů. Dílo toto jest založeno na mnohem rozsáhlejších základech než náš Časopis Musea, což snadno dá se vysvětliti daleko hojnějšími prostředky, jaké vykázány sborníku ze státních důchodů. Zastoupeny jsou tu rozmanitými články téměř všechny odbory věd a připojeny potřebné výkresy a obrazy. Zvláště pochvalně třeba se zmíniti o národních krojích, jež jsou provedeny v barvách se vkusem v pravdě uměleckým. Ze článků obsáhlejších vytýkáme aspoň článek bratří Škorpilových o starožitnostech na pobřeží černomořském; práce ta svědčí o důkladnosti badatelů, o jejich lásce k věci. Tito naši rodáci působí již dlouho v knížectví a známi jsou v odborných kruzích nejen podobnými statěmi, jako svrchu uvedená, nýbrž i úvahami a výzkumy na poli nerostopisném a zeměpytném.

V každém svazku jest věnováno několik tiskových archů národním báchorkám, hádankám, pověstem, zaříkání, pověrám o bájeslovných bytostech, písním výpravným i příležitostným, což vše uvádí se oním nářečím, z jehož okolí ukázky byly zaznamenány. Tím dosaženo dvojího prospěchu: poučujeme se o lidových skazkách a názorech života věcně, a jazykozpytci podává se vhodná příležitosť, aby sledoval všeliké odchylky v mluvě.

Probíráme-li se těmito listy. připadá nám, že v té příčině jsme ve veliké nevýhodě proti svým bratřím na Balkáně, a že spokojiti se musíme chudičkými ostatky lidového podání i nářečí. Právě z tohoto nedostatku nejlépe lze poznati onen tuhý boj, jaký lid náš od věků musil podnikati, aby uhájil svého života.

Podobný sborník, jako jest ministerstvem vydávaný, jest též Periodičesko spisanije na bьlgarskoto knižovno družestvo v Srědec, jak z nápisu patrno, nákladem zvláštního družstva uveřejňovaný. Leží před námi sv. 39. a 40. osmého ročníku, tudíž jest podnik tento starší onoho, ač je rozměrů daleko skrovnějších. I obsahem jsou si příbuzny. Občasný sborník poslední dobou všímá si však mnohem více Makedonie, ač se tím nikterak též ostatní končiny Bulharska z rámce nevylučují. Vedle toho také větší prostor se ponechává posudkům vyšlých děl, jak domácích, tak zahraničních, pokud se k říši bývalých Ašenovců vztahují. Uvádíme tu obsáhlý článek G. N. Zlatarského: „Geologicko-petrografický popis Srědné Gory mezi řekami Strěmou a Topolnicí i okolních krajů," k čemuž jest připojena podrobná geologická mapa označené krajiny. Nynější město Veles a nedávná jeho minulost od K. a Makedonie v minulosti od Dimitrijeva. Poslední úvaha jest vlastně namířena proti objemnému spisu Margarita Dimice, bulharského odrodilce, vydanému v Athénách: „Ἀρχαία Γεωγραφία τῆς Μακεδονίας r. 1870. a 1874." Strannickým líčením dějepisných upomínek a nynějšího stavu snaží se Dimica dokázati spravedlnost nároků Hellenů na rodnou zemi Vel. Alexandra.

Kdežto oba tyto sborníky zachovávají ráz vědecký, počaly se vydávati jiné dva, jež si obraly za úkol poučovati veřejnost o lidovém podání toliko v jistých krajinách, totiž v Kjustendilsku a v Rodopském pohoří Kjustendilsko, jjz. od Srědce, to obral si za úkol prozkoumati P. Cv. Ljubenov i dal sbírce své nápis „Babajega" neb „Sbornik ot različni věrvanija, narodni lěkuvanija, magija, bajanija i običaji v Kjustendilsko". Některé části o mravech, pověrách i bájesloví tohoto horského kraje byly již jinými publikacemi osvětleny, nicméně sbírka nepozbývá tím hodnoty, poněvadž je zaokrouhleným celkem. Bylo by si přáti, aby také k národním písním a hádankám vzat byl slušný zřetel.

Mnohem důležitější a pro nás zajímavější jest práce, které se podjal St. N. Šiškov. Nepřístupné, na mnohých místech ještě pralesy pokryté pohoří Rodope až do nejnovějšího času bylo počítáno k nejméně známým končinám veškeré Evropy, leč i tu počíná se trhati hustý závoj neznalosti, který od pradávna zahaloval tyto odlehlé a přece tak krásné kraje. Spisovatel jest učitelem na trojtřídní škole ve vesnici Oréchovu, v Rupčosku, kde působí po dlouhá léta a tudíž dopodrobna se obeznámil s místními mravy a jinými zvláštnostmi lidu, mezi nímž žije. Odhodlal se výsledek svých pozorování a studií uveřejniti v Plovdivu svým nákladem, což zasluhuje tím většího uznání, poněvadž sotva může se nadíti nějakého hmotného prospěchu. Spis vychází pod názvem „Rodopski starini ili sbornik ot običaji, pěsni, sujevěrija, predanija, opisanija, pamjatnici i pr. na Rodopskitě Bьlgari".

Bulhaři však nespokojují se již pouhým zapisováním všeho, co od nepamětných dob jedině ústním podáním šťastnějším potomkům se zachovávalo, ale počínají i kriticky rozbírati to, co již ve známost bylo uvedeno.

Podobnou úlohu stanovil si G. Popov, snaže se oceniti hrdinské písně (Sbornik za narodni umotvorenija atd III. ku III. str. 247—282, a kniha IV. str. 270—79.). Autor rozděluje epické básně ve dvě skupiny: v první jsou předmětem básnického vypravování „junaci nad junaci" (hrdinové hrdin), v druhé se líčí skutky prostých hrdin. K řádu přednímu se počítají oni heroové národní, kteří jsou zároveň představiteli nějakého bájeslovného pojmu, kdežto předmětem ostatních jsou upomínky na nějaké skutečné dějepisné události.

Má-li míti úvaha, jako právě uvedená, pravý vědecký základ, nesmí se opírati o jediné podání, nýbrž musí míti zřetel k rozmanitým recensím a z odchylek stanoviti, co jest nahodile proměněno a co porušeno neporozuměním věci. Aby byl úsudek ve mnohých otázkách jasný, nutno poohlédnouti se též po jiných příbuzných látkách, za jaké nutno uznávati nejen srbské národní písně, jichž od doby Karadžićovy hojné sbírky byly upraveny a nedávno ještě doplněny obsáhlými skazkami mohamedánských Srbů z Bosny a Hercegoviny, ale též ruskými bylinami. Znamenité jsou v posledním oboru práce Hilferdingovy, který svědomitě zapisoval a k tisku upravil podání epické z gubernií severoruských, pro svou odlehlost nejméně přístupných cizímu vlivu, vedle toho též studie Veselovského a Cholanského (Ruskij filologičeskij věstnik XI 1884). Chceme aspoň jeden doklad uvésti pro různost i shodu mezi srbskými a bulharskými výpravnými písněmi. V obou těchto příbuzných literaturách opěvuje se zavraždění Momčilovo. Kdežto v bulharských pramenech strůjce tohoto, byzantinský panovník Kantakuzen, prostě se nazývá „car Kostadin ot Stambola grada", v srbských jmenuje se jím král Vukašin. (Pokračování.)

Francouzská.

Le Reveil d'un peuple. Etudes politique et religieuses sur l'Allemagne catholique par A. Kannengieser. Paris, Lethielleux, 1892. Stran XXIV—432. Cena?

Celý svět ví, jak těžké doby, jak ohromné zápasy prožili a přetrpěli v posledních desítiletích katolíci němečtí. Nové zákony, útočivosť protestantismu, nepřátelé z vlastního tábora, strany často různých politických mínění a snah spojovaly se, aby jménem „vzdělanosti" zničily katolicismus. Biskupové a kněží vrháni byli do žalářů, celé řády duchovní, které zasvětily se vyučování mládeže nebo lásce k bližnímu, posýlány do vyhnanství, a kněžské semináře prostě zavírány. A přece v těch dobách, živě připomínajících někdejší pronásledování křesťanů, měl svět příležitosť obdivovati se stkvělým příkladům stálosti u víře, věrnosti, hrdinnému sebezapírání a svornosti mezi biskupy a duchovenstvem, mezi duchovenstvem a věřícími. Byla to doba, kdy hrdá slova „My nepůjdeme do Canossy" vtesána byla do mramoru — ovšem, doby pozdější učinily obrat jiný.

Tento boj katolicismu v Německu naplňuje slavné strany historie církevní a zajisté zaslouží, aby zachován byl obraz o něm jednak na památku potomkům, jednak — a to ještě více — ku posile a potěše jiným národům, kteří v dobách našich vedou skoro více méně týž zápas.

A právě této úlohy podjal se spisovatel, nemíně sice psáti podrobné dějiny osudného „kulturkampfu", ale chtěje naznačiti vynikající body a události oněch ohromných zápasů.

Učinil tak částečně již ve knize vydané r. 1891. „Catholiques allemands". Promluvil v ní znamenitě o významu Windhorstově, o politice duchovenstva, o spolcích a sjezdech katolických, jednotách Kolpingových a všech manifestacích příchylnosti a věrnosti u víře katolické (z nichž ku př. znamenitá byla u příležitosti vystavení sv. roucha v Trevíru) atd.

Po vydání díla toho pokračoval Kannengieser ve svých studiích a vydal knihu přítomnou: „Le reveil d'un peuple". Líčí obrovský onen boj uchvacujícími slovy, předváděje nám mezi jiným obraz neobroženého Monsignora Vicariho (nar. 13. května 1773., † 13. dubna 1860.) arcibiskupa Freiburgského, jehož nazývá novým Athanasiem a Chrysostomem a líčí celý boj jeho proti Josefinismu v Bádensku. Líčí, jak r. 1854. jako kmet osmdesátiletý uvržen byl do žaláře a konečný jeho triumf. Jiná kapitola zasvěcena jest Hermanu Malinckrodtovi (nar. 1821., † 1874.) zakladateli „německého středu", znamenitému státníku a bojovníku pro věc katolickou, a působení jeho po koncilu Vatikánském, kdy povstal Döllinger a jeho přívrženci, kteří, zřejmě podporováni jsouce vládou, hrozili přetrhati svazky německého středu — kteréž doby byly předchůdcem „májových zákonů", které zahájily pronásledování a vyhánění duchovních řádů — líčí pád Bismarckův a pád návrhů Zedlitzových; potom věnuje delší stať působení proslulého historika Jana Jansena, prof. na gymnasiu ve Frankfurtu n. M. Zvláště podotknouti sluší, že sv. Otec Lev XIII. přijal tuto knihu se zalíbením a vyznamenal autora milostivým breve, daným v Římě dne 21. října 1892.

La percepcion et la psychologie thomiste par M. Donnet de Vorges, associé corresp. de l'Academie d'Amiens etc. Paris, A. Roger et F. Chernovir editeurs, 1882. Stran 282. Cena?

Spisovatel jest zvláště ve Francii po léta znám jako první obrance a rozšiřovatel tomistické filosofie; platí za nejznamenitějšího znalce učení andělského doktora. Nerozebírajíce blíže dílo jeho, uvádíme je jako důkaz, že učení velikého Tomáše Aquinského přes veškerou nepřátelskou dobu stkví se jako obrovský pomník katolické vědy, že přes veškeré, nesčíslné již školy filosofické jest uhelným kamenem, na němž jedině budova filosofie křesťanské spočinouti může.

Les bases de la morale et du droit per l'abbé Maurice de Baets, docteur en philosophie et en theólogie de l'université Grégorienne de Rome, etc. Paris, Ancienne Librairie Germer Bailliére, 1892. Stran 385. Cena 6 fr.

Hlavním účelem knihy jest postaviti morálku na základy víry a náboženství, na rozdíl oněch filosofů, kteří základy morálky a práva staví mimo věčný božský zákon; proto autor odporuje Kantovi, Bentkamovi, Stuartu Milovi, Spencerovi atd. Netřeba podotýkati, že je autor vyzbrojen hlubokou učeností, a sloh jeho přísně vědecký a logický.

Polská.

Polski socyolism i cudzoziemszczyzna. Napisał Ks. Bronisław Stysiński. Kraków 1892 (str. 92.)

Kdo jen trochu zná poměry polské, přisvědčí mi, že nejdále v Polsku dojde, má-li vnutiti Polákům nechuť k něčemu, řekne-li, že jest to cizí a zvláště německé. Německého zvyku Polák nikdy se nepřidrží. Na této podstavě spracoval autor uvedenou knížečku. Dokázal z nesčetných německých pramenů, že socialismus, který se začíná v Polsku šířiti, jest dítětem Němců. Němci chtějí zavléci na polskou půdu své učení, aby svou vševládu i na ubohou Polsku rozšířili. Autor vytkl si úlohů velmi vděčnou a vládne pérem velmi obratným. Po ruce měl všechny socialistické časopisy polské a uvádí z nich jasně doslovné učení socialistických předáků německých. Zvláště vytýká učení o víře, o vlastenectví a významu práce.

Socialisté haličtí pocítili význam neveliké knížečky. Vychrlili za to na autora ve všech svých listech tolik nadávek, že více nemohli již nalézti. Řídili se pravidlem, že, nelze-li něco rozumem vyvrátiti, aspoň možno nadávati. Však tím nezastraší statečného harcovníka na poli křesťanského socialismu; slibujeť nám tento ctih. kněz ještě více podobných prací, k čemuž mu mnoho zdaru přejeme, vidouce naléhavou potřebu pracovati i v Polsce proti socialistickým proudům Kéž uvidíme brzy již i 2 číslo „Řemeslníka polského", na který již 3 měsíce čekáme. *)

Fr. Sadok Werberger Ord. Praed.

Przegląd powszechny pod redakcyą Mar. Morawskiego T. J. — Rok dziewiąty. Kraków, druk Wł. L. Anczyca i Sp., w 8° większej 1892. (N. 97—108.)

Tato polská revue, vydávaná členy Tovaryšstva Ježíšova v Krakově za redakce universitního profesora Maryana Morawského T. J., vychází měsíčně v sešitech desetiarchových za roční předplatné 10 zl V minulém roce přinesla celou řadu výtečných statí a článků. Články ty jsou ovšem vědecké, psané spisovateli na kolbišti literárním dávno osvědčenými, a stojí úplně na výši doby, čehož zárukou jsou již pouhá jména autorů: Morawski, Badeni, Szarłowski, Zalęski, Dubiecki, Langer, Dr. Koneczni, Dr. Chłapowski, Rydl, Bilczewski a jiní. Obsahem zasahují články tu uveřejňované skoro do všech oborů lidského vědění; jednajíť o historii, o filosofii, o vědách přírodních, o vědě náboženské, o sociální otázce, o vychovatelství, o literární historii, podávají úvahy o ruchu náboženském, vědeckém, uměleckém a společenském doma i v cizině, obsahují cestopisy, kratší i delší referaty o domácích i zahraničných publikacích, zkrátka lze tu nalézti vše, co nutno věděti v době naší literární hyperprodukce tomu, kdo chce platiti ve společnosti za člověka intelligentního. Nejhojněji ovšem zastoupena jsou zde pojednání filosofická, historická a sociologická.

Práce filosofické pocházejí z péra prof. Morawského; autor pojednává v nich o „pravdě v umění", o „tvoření v umění" a o „kráse v umění." Všem třem statím těm podnětem a podkladem byl spis S. Witkiewicza: „Sztuka i krytyka u nas. Wydanie drugie. Warszawa 1891." Překlad jich velice by slušel našemu „Methodu." Kromě Morawského i L. Rydl napsal sem filosofický článek: „W obronie wolnej woli" („Na obranu svobodné vůle"), jenž jsa vlastně velmi důkladně psanou úvahou o francouzském díle Proal-ově: „Le crime et la peine. Paris 1892." namířen jest hlavně proti materialistům a různým deterministům. — Z článkův historických budiž jmenován onen Szarlowského „O sektářství na Rusi", a to hlavně o štundistech, o sektě hr. Tolstoje, o Popovcích a Bezpopovcích, o masonii, o sektě baronky Juliany Krüdnerové, o sektě podplukovníkové Tatarinové, a jiných sektách rozdivných, jež drásají tělo církve pravoslavné; dále článek Dubieckého, nadepsaný: „Car Aleksy Michałowicz na Litwie", jenž podává pěkný příspěvek k dějinám 17. století, jakož i dle archiválních pramenů spracovaná stať „Lipiczany" — Obsahu literárně a kulturně historického jest mimo jiné zvláště pojednání Kašpara Słomińského: „Ks. Stanisław Sokolowski" a Alex. Czuczyńského „Pochodzenie i rodzina ks. Piotra Skargi Powęskiego", vzácné to příspěvky k dějinám kazatelství polského, k nimž řadí se ještě článek Jana Gnatow-

*) Pozn. red. Prosíme p. referenta, aby nám aspoň přibližně udal počet socialně demokratických časopisů polských a vyznačil jejich boj proti katolicismu a vytkl, kterak a kde se brání katolíci. Prosíme o to své přátely i v jiných zemích.

ského „Ze života křesťanského hrdiny“, jednající o životě a působení slavného generála francouzského de Sonis, jakož i článek jednající o „otci Slovenců“ Dru Janu Bleiweisovi. Sociální otázka pěstěna tu hlavně Antonínem Langerem, jehož stati v tomto ročníku jsou pokračováním oněch ročníku minulého; pojednává tu jasně a důkladně o filosofii socialismu jakož i o socialistické theorii o „ceně.“ Článkům těm po bok se řadí pojednání učeného Zaleského o „Socialistech a terroristech polských v Rusku“ a stať Morawského „Zle milosierdzie.“

Kromě těchto článků jest v posledním ročníku „Przeglądu powszechnego“ ještě mnoho jiných a jiných pojednání zajímavých i poučných, mezi nimiž též cestopisné články z péra knížete Sapiehy a Jana Badeniho, články jednající o náboženství starých Hindův atd. Než to, doufám, již dostačí, abychom mohli časopis tento české veřejnosti doporučiti, zvláště těm, kdož se bratrským písemnictvím polským zaměstnávají. J. Osecký.

Italská.

Il sopranaturale nella Chiesa e nella Societá. Conferenze del P. Gaetano Zocchi. Prato, Tipografia Giachetti, 1893. Stran 528. Cena 4 líry. Kniha obsahem důležitá; pokud tak lze v náčrtku nejstručnějším, sdělíme nejdůležitější obsah našemu velect. čtenářstvu.

Byly doby, kdy úkolem duchovenstva, bdícího nad tím, aby víra křesťanská a život dle ní krásně slučovaly se v srdci člověka, bylo spíše víru a články její vykládati, objasňovati, nežli ji hájiti. Nyní jest úkol obhajování prací důležitější a přednější. Zavanul mrazivý vítr revoluce francouzské, a s ním i dech nevěry a atheismu. Někteří — pyšně zovou se racionalisty — potírají víru jménem vědy a rozumu; jiní zase, a těch je mnohem více, nedbají vědy, a otřásají věrou jménem domnělé svobody — zednáři a svobodní myslitelé.

Veškeré moderní bludy spočívají v tom, že upírají nadpřirozenosť a na rozvalinách víry vztyčují rozum. Autor rozdělil knihu na čtyři díly. Prvý jedná o nadpřirozenosti vůbec a nutnosti její; dokázav možnosť a skutečnou existenci nadpřirozeného, mluví o nadpřirozené víře a jejím dobrodiní, o víře a poměru jejím k lásce, k vědě, literatuře a umění. Část druhá rozpráví o nadpřirozeném vtělení Spasitele, dokazuje Božství jeho dějinami, osobností i povahou Kristovou, jeho učením a trváním církve; třetí promlouvá o poměru církve k vzdělanosti, k socialismu, práci, míru a blaženosti lidstva; porovnává národy katolické s nekatolickými; čtvrtá a poslední jedná o papežství, dokazuje patrný prst Boží v této instituci. Krásné jsou v knize stati, kde autor rozjímá, že víra neodporuje vědě, nýbrž že ji podporuje, k velikosti vývoje jejího přispívajíc. Poslyšme vlastní slova spisovatelova:

„Pravá věda neodporuje víře; ona na vzájem z ní čerpá posilu, pomoc, zdokonalení, lesk. Kterým bádáním vědy, rcete mi, odporovala kdy víra? Kdy vázala křídla astronomům, fysikům, přírodozpytcům, geologům, literátům, básníkům? Zapovídala kdy Cuvierovi a Buffonovi, aby neprocházeli se jako vládcové nesmírnými říšemi přírody? Zabraňovala snad Kepplerovi, Newtonovi, Galileimu, přibližovati se až ku hvězdám, slyšeti harmonii jejich a věštiti jejich zákony? Kladla meze Alighierimu nebo Manzonimu — ač tolik století činí mezeru mezi nimi — aby nerozplývali se v nejvyšších ideálech krasovědy a umění? Nikoliv! Víra brání jen zkáze geniův a chrání lidstvo před rozkladem! Pročež, vy vznešení pěstitelé věd, navraťte se k víře! Nechť padnou předsudky a nedůvěra — vzhůru srdcem, díly svými, slovem i písmem opěvujte tohoto věčného spojence geniů, jenž vždy vám klestil cestu ku slávě!“ Co píše spisovatel o lyceích a universitách, jak tam mnohdy zkazí se srdce mladíka dosud věřícího spíše od zrádců nežli učitelů, jest bohužel až příliš trpká pravda.

La massoneria senza maschera, per M. J. Giordano. Salerno, fratelli Jovana, 1892. Stran 86. Cena 70 cent.

Spisovatel sňal škrabošku z tváře zednářstva. Nescházelo bázlivých rádců, kteří toho zrazovali, aby se mocní sektáři na něm nemstili; on však se nebál. „Kdybych se stal obětí pro tuto knihu“, praví, „tím zjednána by mi byla pověsť a sláva dobrodince člověčenstva“

Giordano chytil zednářstvo z dvojí stránky: ze skutků a učení. Ukazuje, jaká je zednářská humanita a spravedlnosť, jeho zášť proti náboženství jaká je dobročinnosť zednářstva, již pokrytsky předstírá; ukazuje povahu oné svobody, jíž se zednářstvo domnívá býti vzorem; nepokrytě líčí zločiny, jichž se dopustilo,

jeho záměry politické, jeho vztahy a spojení s ostatními sektami socialistů a anarchistů, jeho lži a úskoky, jimiž lapá do svých sítí — ukazuje k jeho „ideálům“ a uvádí důvody, proč některé vlády pronásledují katolicismus, záruku pořádku ve státu a proč zřejmě straní zednářstvu neb je alespoň mlčky trpí Důvod, proč zednáři katolicismus nejvíce nenávidí, uznává v tom, že židé tvoří ducha, srdce a nezřídka i měšec (peněžitý) veškerého zednářstva. Odtud lze si vysvětliti nenávisť proti Kristu a jeho říši, nenávisť, jež znenáhla již převyšuje veškeré kruté nepřátelství starověké. Nazývají katolicismus tmou, středověkem, pověrou, nevědomostí a pod. a již se tím ani netají, že je jejich účelem úplně jej zničiti. Církev zatracují a zavrhují; vznešené, významuplné obřady její zlehčují — sami však pěstují obřady hloupé, blbé a směšné, provozujíce kultus Satana a majíce modlu nestvůrnou, která má křídla a je muž, žena a kozel zároveň — jmenuje se „Bafomet“.

Že Satan platí za Boha u sekty zednářské, to dokázal velmistr zednářské lože Adriano Lemmi, který dne 18. prosince m. r. v Neapoli při banketu, oslavuje Carducciho, zřejmě mu připil.

Zednářstvo ví, že nemá krutějšího nepřítele nad církev katolickou. Proto ji pronásleduje, proto se snaží ji zničiti.

Kniha Giordanova je neveliká objemem, ale obsahem znamenitá. Kdyby byla česká, napsali bychom: kupujte a rozšiřujte ji. Ale něco říci můžeme: Buďme na stráži. Působení zednářstva jest i u nás zjevné, a boj jeho s církví trvá po dlouhou dobu. Chraňme sebe i jiné, na něž máme vliv. Stůjme pod praporem kříže — pod ním je blaho; zednáři s domnělou svobodou podávají nám otrávený pohár rozervanosti, nespokojenosti a zoufalství.

Srbská.

Knjige Ljubomira P. Nenadovića trinaesta sveska, izdanje knjižare Lj. Joksimovića u Beogradu. 1892.

Sebrané spisy srbského literáta Lj. P. Nenadovića jsou tímto svazkem ukončeny; a zdá se, že jím chce zasloužilý filosof a oblíbený literát ukončiti své literární působení, neboť čteme tu mimo jiné básně a povídky ze starší i novější doby i básníkovu labutí píseň „Poslednyá pesma“. Kniha tato, ač poslední, přece jest plna jinošských citů, a myšlénky skoro všech básní jsou tak svěží, že by čtenář soudil, že srdce a mysl spisovatelova náleží tělu ještě mocnému a silnému. Kniha obsahuje básně a povídky. Básně jsou všechny lyrické, kratší i delší, žertovné i vážné, nejvíce filosofického obsahu, plné znamenitých sentencí. V básni „Običan sretan“ poučuje nás veliký básník-filosof, že jest štěstí něco jednoduchého, že jest pouze ten šťasten, který po štěstí ani nebaží. Krátká, ale neobyčejně pěkná jest báseň: „Novica prekida pesmu“; plná skepticismu jest báseň: „Veče pred monastirom.“ „Stolar“ jest elegie, sestavená dle způsobu Schillerova „Zvonu“ a propletena filosoficko-básnickými reflexemi; neobyčejně půvabna jest satira „Molitva igumanova“. Následující malé básničky pro děti mohou se čítati k nejlepším básním toho druhu. Překrásnými myšlénkami vyniká báseň: „Jedna noc“; tato filosoficko-básnická mosaika jest věnována básníkovu starému příteli Govi Gliću. „Bezimenice“ z různých dob jsou drobné drahokamy, plny moudrosti a poesie, jakož i „Zapisi“, klasické to sentence ve dvouverších. Za básněmi jest v této sbírce Nenadovićových spisů pět povídek, vynikajících jasným, živým vypravováním, takořka biblickou jednoduchostí a jasností. Zkrátka: i tento svazek spisů Lj. Nenadovića jest klasický, jako ostatní spisy tohoto národního miláčka.

Prvi i pošljédnji put. Pripovijetka iz Sarajeva od Mite Živkovića. Beograd, 1892. Str. 74.

Sarajevské povídky Mity Živkovića staly se jakousi specialitou, zvláštním druhem vypravování a obsahu. Onen svět, který spisovatel čtenářům líčí, jest pro ně ještě dosti novým; ovšem že čtenářové znali Sarajevo a jeho obyvatele (Sarajlije) již dříve, avšak ta vědomosť byla kusou a také není divu. Nyní však, kdy toto město zároveň se zemí jest mnohem blíže kulturní Europě, stávají se i pojmy čtenářů o něm určitější, jasnější. Co se dosud tušilo, jest nyní známo; o čem se dříve vypravovalo, leží nyní jako faktum před očima čtenářů; někdejší romantika přioděla se rouchem realnosti — nyní čtenáři vědí, že též v Sarajevu žijí takoví lidé jako jinde, s týmiž tužbami a bědami. Mita Živković svými povídkami velmi mnoho přispěl k seznání sarajevského života; jsou pravou illustrací Sarajeva a jeho obyvatelů. Charaktery spisovatelovy mají tu a tam společné vlastnosti: jsou

dobrosrdečné, ale i prohnané. Ženské charaktery jsou již rozmanitější, neboť v celém světě jsou ženy a dívky záhadnější nežli muži, a není divu, že takové jsou také v Sarajevu. Obsah této povídky jest velmi zajímavý. Dva bratři milují jednu a tutéž dívku, avšak ona více lne k mladšímu, neboť jen toho miluje. Starší bratr jest v rozpacích; chce zachovati své tajemství i před bratrem i před dívkou. To se mu sice podaří, ale těžším bylo svého bratra s dívkou zase smířiti a spojiti, když se byli rozkmotřili. Také to se mu konečně šťastně podařilo. Čtenář jest s obsahem i vypravováním úplně spokojen.

Iz bračnog života. Pesme Vl. M. Jovanovića Beograd; izdanje hraće Savića 1892. 1. a 2 svezka.

„Iz bračnog života" (z manželského života) jest řada básní, ve kterých se vypisují různé okolnosti a změny od té chvíle, kdy se hoch chce ženiti a dívka vdáti; vypisuje se tu život za svobodna a v manželství. Prvý oddíl jest „Pred ženidbu" a druhý „U braku" (v manželství). Některé básně byly již jinde otištěny, z nichž „Dever" způsobila loni nejvíce „morálního" prachu. Již z názvu dá se souditi, jaký asi jest obsah. Každá báseň svědčí o pravém Vl. Jovanoviči se všemi jeho dobrými a špatnými básnickými vlastnostmi. Slabosť jeho jest: opakování jednotlivých veršů, jež báseň neoživují, a pak mechanické zacházení s verši, což na čtenáře působí tak, že při delším čtení — začne zívati. Kdyby v básních nebylo trochu ironie a satyry, celá sbírka nebyla by nic jiného, nežli rýmovanou prosou.

Zlatarevo zlato, roman, napisao Avgust Šenoa, izdanje knjižare D. M. Djorića; Beograd str. VIII. 405.

Nejlepší Šenoův román „Zlatarevo zlato", přeložený skoro do všech evropských jazyků, vyšel již dávno; není tedy žádnou literární novinkou, ale uvádím jej tu proto, že byl vytištěn cyrillicí a s malou záměnou některých slov podán srbskému obecenstvu. To jest vší chvály hodno. Tím se šíří vzájemné spoznávání a shoda na osvětovém poli mezi Chorvaty a Srby. Takové vzájemné přetiskování knih jest zajisté dílo, které by mohlo velmi mnoho přispěti k odstranění oněch až do dětinství a směšnosti přiostřených hádek a sporů mezi Srby a Chorvaty, které způsobila jen nevědomosť, nadutosť, nerozum a snad i zloba. Toť asi příčiny neblahých sporů, které svědčí ještě o primitivnosti chorvatských a srbských kulturních poměrů a které se dají snadno odstraniti, jen nebude-li scházeti na obou stranách dobré vůle. Diviti se jen musíme, jak mohou Chorvati a Srbové tolik času promarniti zbytečnými hádkami a otázkami, které nemají smyslu před onou pravdou, kterou oba národové tak často vyslovují a tak málo o ní pracují: že jest pouze ve svornosti spása!

Všichni praví vlastenci chorvatští a srbští se zajisté rozveselili, když jednoho roku začalo se živěji o to jednati, aby spisovatelé chorvatští a srbští napravili to, co zavinili politikové, aby totiž byli svorni aspoň na světovém poli. Rozveselili se, když se rozšířila zpráva, že „Hrvatska Matica" každého roku vydá po jedné sbírce sebraných básní nebo povídek některého zasloužilého srbského spisovatele; rozveselili se, když se začalo též v Srbsku o tom mluviti, že se v Bělehradě ustanoví spolek, který bude mimo své publikace vydávati také spisy chorvatských spisovatelů. A výsledek všeho toho? — Vmísila se do věci nevědomosť, nesmyslný chauvinismus, nadutosť, ba i lidé, kteří nemohou jinak ničeho kloudného svésti, ale jiným vše pokaziti umějí, a tak dobrá myšlénka se neuskutečnila. Djorićeva myšlénka tudíž, vydati Šenoův román „Zlatarevo zlato" cyrillicí, byla dobrou, avšak škoda, že vydavatel vše pokazil předmluvou, pro kterou nemáme dost slov, abychom ji mohli dostatečně odsouditi. Předmluvou tou Djorić Chorvaty nejvýš urazil, a tak co vystavěl, to sám zase sbořil.

Jen mimochodem podotýkáme, že p. Djorić již vícekráte dokázal, že mu na úsudku vážných lidí nezáleží. Již po více let přese všechno napomínání vlastenecké srbské kritiky posýlá mezi srbský národ překlady Paul de Kockových románů a podobné pikantnosti s ještě pikantnějšími illustracemi, čímž se pouze otravuje srdce čtenářského obecenstva a odcizuje lektuře, která zušlechťuje a dovede nadchnouti pro ideály mravnosti a patriotismu. Fr. Štingl.

Německá.

Jesuiten-Fabeln. Ein Beitrag zur Culturgeschichte von Bernhard Duhr S. J. Zweite Auflage. Freiburg, Herder. Stran VIII—832. Cena M. 7·20.

Co bylo o Jesuitech napsáno nesmyslů, z čeho všeho byli obviňováni, jsou známé věci. Vždyť před několika desetiletími nebylo téměř románu, aby v něm

vynikající úlohu nehráli Jesuité, charakterisováni ovšem křivě, tak, jak může jen nejkrutější, smrtelná zášť. Takové romány rozšířily se mezi prostý lid; kýž div, že mnohý omezený člověk, jenž jak živ žádného Jesuitu vůbec neviděl, považuje je přímo za ďábly a všecko zlo, do něhož si společnosť lidská, ať již v socialní, politické či jiné příčině stěžuje, svaluje na Jesuity. Takové fantasticko-romantické výplody literární, jež dvě slova — „krvavé romány" — výborně naznačují, rozsely nejvíce klepů, pomluv a bájek o řádu jesuitském. Ale nebyly to vždy jen romány, nýbrž i „historické" spisy, dějiny, vůbec díla, jež se mají za vážně vědecká. Tato nejvíce napsána jsou akatolíky, protestanty, a to je ovšem pramen velice nespolehlivý a málo věrohodný; vždyť známe tu „vědeckou" nestrannosť německých protestantů, ať již v náboženských či národostních otázkách. Co pak se týče jesuitských románů, jež nejvíce bájek rozšířily, a rozličných protijesuitských brožur atd., mají původ buď v chlebařství písálků skutečně nevědomých a historie neznalých, v ziskuchtivosti nakladatelů, kterým takový román o 50 sešitech hodně kapsy našpikuje, nebo — a to je systém dobře organisovaný — vydávány jsou zednáři. Co může nepřítel katolicismu, historie neznalý chlebař, nedouk aneb záštím zapřísáhlý zednář o řádu, jenž církvi tak znamenité služby prokázal, napsati, jest na bíledni, o tom není sporu. Bájí a lží o Jesuitech takto šířeno jest tolik, že by k vyvrácení jich bylo třeba svazků několika. Učený Bernhard Duhr s objektivní, klidnou rozvahou potírá a vítězně poráží jen některé; spolubojovníkem jeho je historická pravda a světlo její, v jehož záři ubohé výplody rozličných připražených mozků až běda směšně vypadají.

Nesmyslné tvrzení, že sv. Ignác z Loyoly založil řád T. J. k vyhlazení protestantů, vyvrací život téhož světce sám, a výborně uvádí Duhr nejznamenitější okolnosti a pohnutky ze života sv. Ignáce, jež jej k založení řádu vedly; rozepisuje se o domněle vyzrazené jenerální zpovědi císařovny Marie Terezie, vyvrací Jesuitům připisované otrávení papeže Klimenta XIV., uvažuje o tak řečených „monita secreta" téhož řádu (vzpomínáme, píšíce tyto řádky, jak využitkoval ku př. Eugen Sue těchto domnělých „monita secreta" ve svém románu „Věčný žid", jenž vlastně je výborně zednáři honorovaným tendenčním dílem proti Jesuitům) a taktéž známé Jesuitům připisované zásadě „Účel světí prostředek" věnována tu kapitola. V další stati zaměstnává se těmi, kteří útočí na školy Jesuity řízené a paedagogickou činnosť jejich. O proslulosti a znamenitém působení škol jejich není zajisté sporu ani mezi jejich nepřátely; vždyť, jak známo, i nekatolíci posýlali na ústavy jejich mládež. V kapitole 6., 9. a 13. věcně, klidně a důstojně odpovídá k obviňování, že Jesuité způsobili válku třicítiletou, noc Bartolomějskou a — horribile! i francouzskou revoluci, jakož i — (kap. 31.) — válku francouzsko-německou!! Z nejhanebnějších Jesuitům připisovaných zločinů jest zajisté nejvíce rozšířené obviňování a bájení, že Jesuité hájili kralovraždu, najímali kralovrahy, byli traviči, mamiči dědictví a falšovateli listin, závětí atd. tyto věci učený spisovatel důkladně odbývá v kapitolách 19—21. Dlouhou stať věnuje tak řečené Jesuitské morálce a vyvrací zednáři často opakovaný blud, že „zrušení řádu Jes. bylo nejlepším důkazem jejich obecné nebezpečnosti". Směšné věru je povídání, že „Jesuité jsou nepřátelé osvěty a tmáři" (kap. 29) Snad z nižádného společenstva nevyšlo tolik učenců a vynálezců, jako z řádu jesuitského. To jest věru nejlepší odpověď k tak ničemnému tvrzení.

Celkem má kniha 34 kapitoly. Pokládáme ji zvláště v naší době za společensky důležitou. Útočení na Jesuity vždy mělo a má za vlastní účel raniti církev: podvrácením sloupů má se sřítiti budova. Každý z nás ví, jaké logiky užívají odpůrcové víry a církve: zahrnují potupnými, smyšlenými bajkami Jesuity, aby pak říci mohli: „Jsou všichni takoví!" — a kal, metaný na Jesuity, stříká pak na duchovenstvo veškeré. Spis Duhrův psán jest s důkladností pravého vědce a s klidem obdivuhodným.

Potěšuje nás zpráva, že český překlad tohoto díla jest přichystán a že spis za nedlouho vyjde. Přejeme mu rozšíření nejhojnějšího, ač se netajíme již předem obavou, že snad bude poněkud drahý pro svou objemnosť a tudíž nejširším kruhům málo přístupný. Dobré bylo by vydati i menší vydání ve formě letacího spisku, jež by kompaktně obsahovalo vše, co záslužné dílo Duhrovo.

Leo XIII. Seine Zeit, sein Pontificat und seine Erfolge. Von Th. Dr. J. Weinand. Köln, Bachem, 1892. Stran 462. Cena ve stkvostné vazbě 12 marek.

Veliká slavnosť papežského jubilea vysoko jest povznesena nad veškeré jubilejní slavnosti vůbec. Proto každá větší publikace, sem se nesoucí, nemá jen cenu chvilkovou, pouze příležitostnou, jsouc rovněž vysoko povznesena nad příležitostný ráz podobných literárních zjevů. To platí zvláště o knize této. Spiso-

vatel načrtl na základě nejspolehlivějších listin velikolepý obraz socialní a politické činnosti Lva XIII. tak, že vznešená postava nástupce Petrova stojí před námi obepínána jsouc současnými dějinami církevními a politickými — důvod to samozřejmý, že na spis třeba se dívati jako na dílo trvalé ceny historické. Formát je lexikální, úprava stkvostná, 150 připojených obrazů, obsahujících četné podobizny slavných katolických osobností a různé výjevy ze života a okolí sv. Otce, činí knihu znamenitým památníkem. Kniha tak stkvostná vydána v protestantském Německu, kde jsou katolíci v menšině. Již to, pomníme-li poměrů našich, je okolností významnou. U nás prý literatura v bujném rozkvětu — bohužel, že ne katolictví a katolicismu příznivá. U nás by se nakladatel bál vydati o sv. Otci dílo tak stkvostné a nákladné.

Geschichte der christl. Philosophie zur Zeit der Kirchenväter. Von Dr. Albert Stöckl. Mainz. Kirchheim. Stran 435 Cena 6,40 m.

Prof. Dr. Stöckl již před lety vydal dějiny středověké a novověké filosofie; dílem přítomným, líčícím nejstarší dobu křesťanské filosofie, ukončil velikou, více než třicítiletou práci svou. Líčí půvabným, mocně působivým, nehledaným slohem rozklad společnosti lidské před příchodem křesťanství. Křesťanství učinilo mocný rozruch: nejosvícenější duchové lidstva sklonili se před ním, jedna část naplněna jest k němu záštím a zápasí s ním, jedna část křesťanů samých ocitá se na zcestí a stává se bludařskou. Povstává tedy duševní zápas ze všech takořka stran: osvícení křesťanští učenci a mužové Duchem Svatým naplnění uznávají potřebu, vznešené nauky křesťanské proniknouti filosoficky a proti bludařské filosofii gnostiků, Manicheovců a jiných zbudovati filosofii křesťansko-katolickou. Tak psána apologie Justinova, Athenagorova, Irenaeova „Adversus haereses“ a díla Theophilova; tak položeny ve 3. století mohutné základy k filosofii křesťanské Origenem. Spisovatel provádí čtenáře patristickou filosofií křesťanskou až ku sv. Augustinu, jímž dosáhla svého vrcholu. Kniha je ladný, přehledný celek, jejž doporučujeme každému, kdo filosofii studuje a dějinami jejími se zabývá.

Petrus in Rom. Neue literar-historische Untersuchung dieser Frage. Von Prof. Joh. Schmid. Luzern, Gebrüder Güber, 1892. Stran LIV—232. Cena?

Především dokazuje autor primat sv. Petra svědectvím sv. písma i tradice, pak dokazuje pobyt téhož sv. apoštola v Římě svědectvím sv Irenea, Tertulliana, Klimenta, Alexandrijského a Římského, Ignáce a jiných. V poslední kapitole mluví o Šimonu kouzelníku a cituje v neobyčejně hojném počtu starověké i moderní spisovatele o této otázce, což svědčí o obrovské jeho předpravě k práci této. Rozebíraje jasně a kriticky všechny důvody pro a proti, činí závěr: Pobyt v Římě, apoštolská činnosť a mučednická smrť sv. Petra jest nad pochybnosť historicky stvrzenou událostí.

Der Socialdemokrat hat das Wort! Die Socialdemokratie beleuchtet durch mehrere hundert Zeugnisse von Parteigenossen. Von E. Klein. Stran VIII—198. Freiburg, Herder, 1892. Cena?

Spisovatel pojal boj s ideami a utopiemi socialní demokracie zcela prakticky a rozumně. Do vyvracení jich a polemik se s nimi nepouští. Soudí správně: stačí, uvésti jejich zásady a snahy; jsi-li křesťan jsi-li rozumný, myslící člověk, zavrhneš je sám, aniž by bylo třeba teprv různými důvody je potírati. Velmi šťastně vybral ze spisovatelů vynikajících socialistů základní zásady a sestavil je

Čtete je a dospějete tohoto úsudku: Povaha socialní demokracie je naprosto revoluční; stát budoucnosti je vtělený absolutismus a výsměch i pouhému stínu nějaké svobody; socialní demokracie je nejzarytější nepřítel náboženství a víry, tedy i mravnosti. Zvláště cenná je poslední kapitola, zmiňující se stručně o příčinách, o vzniku a rozvoji socialní demokracie a o prostředcích jim čeliti.

Doporujeme každému, kdo se zabývá těmi otázkami.

Poesie aus Böhmen. Fremde und eigene Uebersetzungen aus dem Böhmischen herausgegeben von Dr. Eduard Albert, k. k. Hofrath und Universitäts-Professor in Wien. Wien 1893, Alfred Hölder. 8° str 294. Cena 1 zl. 90 kr. Úspěchy české hudby a českého umění dramatického na mezinárodní výstavě Vídeňské přiměly slovutného krajana našeho, aby cizině ukázal, že i česká poesie vysokého stupně dokonalosti dostoupila. Ve sličně upravené knize podává ukázky z několika předních básníků českých již zemřelých. Pěkným poučným „úvodem“ seznamuje cizince ve stručných, rázovitých rysech s vývojem poesie české od počátku až po dobu naši. A tu zmiňuje se nejdříve o písni „Svatovojtěšské“, připomínaje ovšem, že ji klásti třeba v doby Cyrillomethodějské, jakož i o písni Svatovácslavské, a předkládá zdařilý překlad obou písní. Přecházeje k básnictví světskému, pomíjí Rukopisů, a uvádí ostatní důležitější skladby staro-

české se stručnou a případnou charakteristikou. Z doby husitské podává překlad písně „Kdož jste Boží bojovníci". Další část „úvodu" jedná o písních a kancionálech českobratrských, o Komenském, humanistech, závěrek pak líčí stručně, co vykonáno v poesii naší od dob probuzení, a končí Vrchlickým a Čechem: „jimi a jejich žáky — dí Albert — vstoupila prý česká poesie v soutěž s literaturami evropskými." Po tomto úvodě podává Albert ukázky z Čelakovského, Kollara, Máchy, Havlíčka, Erbena, Hálka, Nerudy, Mayera, Šolce a Jelínka, předesílaje vždy krátký životopis každého z básníků a stručné ocenění děl, z nichž jsou ukázky vzaty. Značnou část básní ve sbírku pojatých přeložil Albert sám, a to namnoze velmi zdařile; kde pak otiskl starší překlady Wenzigovy a Pawikowského (přeložil r. 1881. „Kosmické písně" Nerudovy), přičinil k nim nezřídka i překlad svůj vlastní, aby lépe vystiženy byly přednosti originálů. Výběr mohl a měl býti místy ovšem lepší; Havlíčkovy epigrammy a některé ballady Nerudovy směle mohly býti vynechány. Než celkem dlužno vysloviti plné uznání slovutnému překladateli, jemuž, jak sám dí, práce tato byla pravým feriálním požitkem. — Na konec připomínáme ještě, že Albert věnoval knihu svou „Josefu Gebaurovi, mistru českého jazykozpytu a Jaroslavu Vrchlickému, mistru českého básnictví, milým přátelům svým". Uvádíme to prostě, zdržujíce se veškerých poznámek, které ostatně každému čtenáři tohoto listu jsou na snadě. A. P.

Cassianeum v Donauwörthu. (Bavory.) V následujícím chceme se zmíniti o ústavu, jenž blahodarně působí na vychování mládeže katolické v Bavorsku. Ústav zařízen a veden jest za tím účelem, aby na základě katolickém vštěpováno bylo mládeži křesťanské sebevědomí a křesťanské vzdělání. Mládež v Cassianeu vedena jest sborem zkušených paedagogů duchovního i světského stavu. V ústavu samém jest paedagogická bibliotéka, jež čítá neméně než 40.000 svazků.

Působení sboru učitelského neobmezuje se však jen na úzký kruh žactva v Cassianeu, ono sahá i dále. Velká knihtiskárna a rozsáhlé knihkupectví slouží k rozšiřování zkušeností, kterých sbor učitelský se svými chovanci nabyl.

Členové sboru toho ukládají ovoce svých zkušeností, studií a vůbec své literární činnosti v celé řadě časopisů, jež ve velikém množství putují do katolických rodin, jsouce nejen rodičům, nýbrž i kněžím a učitelům věrnými a důležitými pomocníky ve výchově mládeže.

Všechny ty časopisy psány jsou pro život, slohem lehkým a srozumitelným, Zvláště oblíben jest a hojně čte se časopis „Monika", v němž udílí se rodičům rady, jak si mají počínati u výchově svých dětí a služebných. Mimo to pěstuje se v něm krátká povídka, udílí se pokyny v zájmech hospodářských, tak že „Monika" jest pravým pokladem křesťanským domácnostem

„Ambrosius" věnován jest výchově mladíků, „Schutzengel" určen jest pro malé dítky, „Raphael" obeznamuje vystěhovalce s cizími zeměmi, upozorňuje na výhody i nehody, jež potkati mohou vystěhovalce v cizině, hlavně v zámořských krajinách

Mimo tyto časopisy vydává Cassianeum různé paedagogické pomůcky, kalendáře pro učitele, studenty, vojáky, dělníky, služky atd., jež vesměs vyznamenávají se úhlednou formou a bezvadným obsahem mnoho ku povznesení mravnosti působí. V.

Brožury katolického školského spolku ve Vídni budou po způsobu našich Brynychovych brožur vydávány. Spolek chce tím paralysovati jednak letací tisk socialní demokracie, jednak zjednávati platnosť svým cílům a směrům. První brožura jedná o „němém kříži ve škole", druhá vyvrací námitky proti kat. školskému spolku. Přejeme všeho zdaru.

Česká.

Morava a její obvody ve Slezsku po třicetileté válce. Dějepisně statistický pohled od Fr. A. Slavíka. V Telči r. 1892 Nákladem Emila Šolce.

Spisovatel podává zevrubný, statistický věrný obraz Moravské vlasti za druhé polovice století sedmnáctého dle úředních popisů sněmovní komise z roku 1656., 1667. a 1669.—1679. Po obšírném, orientujícím úvodě rozděluje si autor objemnou práci do dvou dílův. V díle prvém prochází všemi šesti kraji moravskými, rozhlíží se po celých panstvích, vypočítává, které obce utrpěly nejvíce a které osady ostaly pusté. Podobně činí v enklavách slezských. Dále pojednává

o domech židovských (nejvíce v Mikulově), o majetku vrchností a o královských městech. Na str. 118—131. jest celkový rozhled, velmi pracně složený, dle něhož tehdy na Moravě ostávala čtvrtina domů i rolí pustých (27%) r. 1656. Obyvatelstva bylo sotva půl millionu, kdežto před válkou třicetiletou byl počet čtyřnásobný. V díle druhém ukazuje autor, která města utrpěla nejvíce a která nejméně, a dokládá, že nejvíce trpěla města česká Všech měst a obcí bylo tehdy na Moravě 2864, v enklavách slezských 47, tedy ani ne 3000. Autor jmenuje největší obce na Moravě a líčí správu obecní. Zvláště poutavé jsou stránky 149.—186., kde čteme o poměrech národnosti zvláště v krajinách smíšených. Němci zabírali pusté usedlosti a usazovali se v městech mnohem více než Čechové. Proto němčina nabývala moci v životě veřejném, zvláště v městech. Čechové všude cítili osudnou změnu a pohlíželi s obavou na budoucnosť, jak to vyslovil slavný Jesuita Balbin v Obraně jazyka českého Národnosť česká byla v nebezpečenství velikém. Bylať vypuzena ze sněmu, z úřadův a veřejného života, a chována jest pouze na venkově, kde jen v rodinném životě lidu a ve chrámu Páně byla pěstována a zachována. Velmi podrobně vyměřuje autor tehdy utvořené hranice národností se změnami nynějšími. Němci usazovali se hlavně v městech, na severu moravském i v dědinách vesnických; zevrubně dočítáme se, kolik asi bylo Čechův a Němců v jednotlivých smíšených obcích u Brna, na jižní Moravě v Brněnsku, Znojemsku a Jihlavsku, u Jihlavy, u Mor. Třebové, u Brodku a Litovle i Olomouce, na severní Moravě a v enklavách. Česká národnosť ve smíšených krajinách ztratila 2 města a získala 12 obcí. Autor vypočítává nové osady, nové pusté usedlosti, líčí bídu mezi lidem a robotnictví. Pěkný obraz rodné lásky obyvatelstva podán tam, kde pojednáno o tom, kde zachovali rodné domy nejdéle, a dokazuje, že právě v těch dědinách, v rodinách starobylých, zachovalo se nejvíce památek církevních i světských, národních písní, nářečí, že zachován kroj a jiné vnější známky života českého. Ve článku Církevní správa jest konstatováno, že za druhé polovice 17. století země byla učiněna katolickou. Jen v hornatějších krajinách ostávalo něco nekatolíkův Kněží byl veliký nedostatek. O farách a kostelích, dekanátech, panstvích a statcích duchovních podán úplný obraz. Potom pojednává o školách dle krajů, o učitelích, o jejich platech a výživách, o počtu žactva a o literatuře na Moravě. Zevrubný seznam míst usnadňuje hledání v obsažném a objemném díle (256 stran velkého formátu), které jest nezbytným pramenem ke kulturní historii naší hlavně za století sedmnácté a dle srovnávacího způsobu jest důležito i k dějinám osvěty a vzdělanosti moravské za stol. 18. a 19. Každé moravské město, každá vesnička má v knize věrné a dobré zprávy o polnostech, vinicích, domech, obyvatelstvě dle náboženství i národnosti.

Moravští topografové bez knihy Slavíkovy neobstojí. Jeť bohatým statistickým a kulturním skladištěm veškerého místopisu moravského Z knihy vidíme statisticky ukázanou bídu a pohromu po nezdařeném a nerozvážném povstání stavovském a po největší válce novověké, která národu našemu byla opravdovou katastrofou nešťastnou a zhoubnou.

Autor, pořadatel veliké chystané vlastivědy moravské, svou „Moravou“ podal ukázku pracných a hlubokých předběžných studií. Knihu jeho snažně doporučujeme. Slavík vložil do knihy kus svého vlastenecky zaníceného srdce, o čemž svědčí četná místa ve knize, úvod do ní a konečná slova její na straně 229. Vzpomněv utrpení lidu, končí autor: „I potěšuje a povzbuzuje nás, jak to všechno zlé přemohla důvěra v Boha, vytrvalá práce a vnitřní síla životní, jíž obdařena jest tato krásná země, tehdy tak spustošená, a její lid obou národností. Bůh dopustil vůbec na země naše vinou tehdejších stavů nesvorných a nesnášenlivých utrpení těžké, děsnou bouři válečnou; ale neopustil ubohého lidu, nevinně trpícího. Nechal ho se zotaviti, pozvednouti, rodnou zemi opět vzdělávati, vše časem přemoci, napraviti a potomkům lepší život připraviti.“

Souhlasíme s autorem, jehož práce po stránce statistické jest vzácným unikem v naší vědecké literatuře. Fr. J. Rypáček.

Z archivu města Třebíče. (Kronika Eliáše Střelky a pokračovatelův.) Podává prof. Frant. J. Rypáček. Program c. k. státního gymnasia v Třebíči 1892 (stran 36). V úvodě ku kronice vlastní podává pan spisovatel pěkný doklad, jak se nakládalo s městskými a panskými archivy v minulém a v prvé polovici tohoto století. Mráz nás pojímá, když čteme, jak staré listiny, dávná privilegia i knihy městské barbarsky se ničily a způsobem „kramářským“ — jak dobře spisovatel jednání to nazývá — na papír prodávaly. K městům, kde také vandalismus v letech třicátých tohoto století se prováděl, náleží i město Třebíč, neboť valná

ást zdejšího městského archivu rozprodala se do židovské obce Třebíčské a do papírení Činu toho třeba vším právem želeti, neboť dle hodnověrných zpráv nalézaly se tam knihy městské z let 1476, 1549, 1586, 1589, 1596, jakož i veliké množství listin ze století XVI. a XVII. Letopisů Třebíčských dovolává se i Jan Tomáš Pešina z Čechorodu ve spisu svém „Mars Moravicus" k letům 1315, 1402, 1405, 1480, 1458, což zřejmě nasvědčuje, že ve městském archivu doklady k tomu nalézati se musily.

Mezi historickými spisy nalézala se v archivě městském i kronika Střelkova a pokračovatelův, která nepochybně s ostatními památkami za své vzala. Na štěstí však pořízeny byly její opisy, na jichž základě p. prof Rypáček onu kroniku sestavil a hojnými vysvětlivkami opatřil.

Spisovatelem jejím byl radní písař Eliáš Střelka Náchodský, který roku 1574. letopisy své končí. Po něm pokračovali Jiřík Přemysl Prostějovský r 1578, Jan Suchenius Novobydžovský r. 1655 a Mikuláš Bisata (ze Třebíče) r. 1661.

Vlastní kronika Střelkova vysvětluje jméno města Třebíče (Dřevíč), přechází na založení tamějšího kláštera Benediktinského, jedná o povýšení Třebíče na město (roku 1335) a jeho privilegiích, o dobývání města uherským králem Matyášem r. 1468., o změnách rodových na panství Třebíčském, o opravách městské věže a správě obecní. Dokončena byla „v outerý, den svatého Matouše" (t. j. 21. září) 1574.

Prvý pokračovatel, městský písař radní Přemysl Prostějovský, (dříve zámecký důchodní) vypisuje požár věže, r. 1577., události roku 1578. a opravu věže, která v témže roce se stala.

Druhý pokračovatel, Suchenius Novobydžovský, písař radní od roku 1624—1655., hned na počátku zápisů svých praví, že zmíniti se chce o vrchnosti Třebíčské, o pohromách zhoubné války třicetileté a znovu opravování věže. Větší zajímavosti pro nás jsou některé zprávy o panu Karlu st. ze Žerotína a bojích se Švédy na Moravě. Letopisy své zakončuje „6. Augusti léta 1655."

Třetí a poslední pokračovatel, radní písař Bisata, napsal svou paměť o nutné opravě věžní kostela nejsvětější Trojice (na hřbitově) a paměť tato vložena do báně věžní Svatotrojické. Zápisy tří předešlých písařů vloženy byly do věžní báně farního chrámu sv Martina. Bisata pojednává o opravě věže r. 1661., při čemž zmiňuje se o válkách Tureckých r. 1663., o obnovení římsko-katolického náboženství v letech 1657—1660 Jesuity ve Třebíči, faráři Třebíčském a radě městské i zakončuje vypsání své „léta Páně 1661 na den svatého Malachiáše, to jest tu sobotu po všech milých Svatých" (t. j. dne 5. listopadu).

Aby celou kroniku písařů městských souvisle vydati mohl, srovnal pan prof. Rypáček čtyři opisy — většinou velice nedbalé a těžko čitelné — prvých tří kronikářů, a dva kroniky Bisatovy, z nichž porovnáváním a vzájemným doplňováním jednoho opisu s druhým podařilo se mu sestaviti kroniku, jak asi původně zněla.

Nemáme jiného přání, než aby v každém městě moravském nalezl se povolaný odborník, který by archivy prohlédl a způsobem ve knize uvedené naznačeným popsal, což by zajisté značně prospělo dějepisectví moravskému.

Boleslav Dolejšek

Nové proudy. „Časopis československého studentstva" před čtyřmi roky založený padl, a na jeho troskách povstal list nový „Časopis pokrokového studentstva" a vedle tohoto i časopis „Nové proudy", taktéž studentstvem řízený a pro studentstvo vydávaný. Oba časopisy ubírají se stejným směrem, o němž píšeme s přesvědčením, že to není čistý křišťál, ale proud zkalený rmutem svě*to*občanství, atheismu, materialismu, realismu a socialismu naší doby. Bude-li studentstvo, které si přikládá název „pokrokového studentstva", pokračovati ve směru, jakým vedeny jsou „Nové proudy" a „Časopis pokrokového studentstva", dospěje brzo důsledků a cílů, jaké shledáváme dnes u veškeré socialně demokratické internacionály, a před níž počínají se již chvěti i sami liberálové, jak můžeme o tom hojnost důkazů podati z Německa, kde liberál Richter se socialistou Beblem jsou neustále na kordy.

„Časopis pokrokového studentstva" necháme zatím stranou a všimneme si „Nových proudů". Jak v úvodním článku čteme: založeny jsou „Nové proudy" proto, aby vyvolaly „spor" a „mínění" o myšlénkách v nich pronášených. A skutečně: „Nové proudy" jsou tak řízeny, že musí vyvolati v celém národě spor a odpor proti sobě. Na př. již první báseň „Magdalena" od Machara, v níž spisovatel líčí salonek a jeho obyvatele i návštěvníky z páté čtvrti pražského polosvěta, musí vyvolati odpor nejen v lidu mravně zachovalém, ale i mezi básníky,

jimž ještě leží na srdci blaho katolického národa českého a blaho zvláště dosud nezkaženého studentstva českého.

Podobně povídka „Mládež“, kde čteme slova prosté dívky: „sedíš tu jako litanie“, „sedíš tu jako modlitební kniha“ a j. jest skutečně způsobilou vyvolati odpor všech křesťansky mravných lidí. Také článek „Manželství“ a posudek románu „Paní Bovaryová“ a j čpí materialismem naší doby tak, že se musí žižkovský „Amor“ obávati, aby neměl v „Nových proudech“ silného konkurenta.

Dále zahájily „Nové proudy“ rozhodný boj i proti katolické církvi a jejímu učení výňatkem „Křesťanství a klerikalismus“ z románu: „Bratří Karamazoví“ od ruského nihilisty Michala Feodoroviče Dostojevského. Rubrika „Z naší doby“ vykazuje též hojnost referátů ze socialního hnutí internacionaly, z hnutí liberálů a jejich tisku. Hle, takovým směrem ubírá se dnes „naděje vlasti“. V pokrokovém studentstvu máme my katolíci právě tak veliké nepřátely jako v socialně demokratických „zářistech“ „Kdyby naše intelligence“ — praví se v „Nových proudech“ — byla opravdu tak prodchnuta minulostí naší, jak by se dalo souditi z jejího řečnění, mluvení a psaní, pak by klerikalismus u nás byl již dávno sražen k zemi a neopovážil by se minulosti (Husa, husity atd.) té hanobiti. Mezi naší minulostí a klerikalismem nemůže zajisté nic jiného býti nežli největší nepřátelství, ano přímo zášti a jen mysli mělké nebo indifferentní nebo prospěchářské dovedou je mezi sebou srovnati. Ještě trestuhodněji než naše intelligence chová se tu naše žurnalistika. Je zahanbující pro naši národní žurnalistiku, že soustavně proti klerikalismu bojují pouze listy dělnické, (orgány socialně demokraticky požidovštělé internacionály.)“ Tak, prosím, píší listy, které fedruje naše akademické občanstvo. Je to snad slabší ton, nežli jakým píší listy, které fedruje „proletář“ a socialně demokratické internacionální „občanstvo“ z ulice a fabriky?

Dnes skutečně nové proudy počínají zmítati mládeží i národem. Radikální mladočeská „Neodvislost“, „Pokrok“, orgán socialistické omladiny české, „Omladina“, orgán socialně demokraticky internacionalní mládeže, „Zář“ a „Červánky“, orgány socialně demokraticky internacionalních atheistů, „Bič“ a „Rašple“ socialních demokratů, věnované „humoru“ a satyře, „Časopis pokrokového studentstva“ a „Nové proudy“ — toť jsou voje, které soustavně zahajují boj s křesťanstvím v Čechách. Nyní se však tážeme: K jakým koncům to s naším lidem dospěje, zvláště až z pokrokového studentstva vyjde „výkvět“ budoucích českých spisovatelů a básníků? K této otázce dali bychom ihned odpověď, ale mnohým zdála by se strašnou, zvláště našemu učitelstvu a profesorstvu, a proto ať si k ní s dobrým svědomím a uvážením odpovědí sami. Naše přesvědčení jest intelligenci českou a snad i část českého lidu rmutný proud strhne sebou v divý vír, ale převážná většina českého lidu (národ sám) zůstane nedotknut a neporušen a s ním i křesťanství. Postarati se o dobré břehy a hráze proti takovým proudům jest naší svatou povinností. Liga + 33.

Studie a podobizny. Napsal Jaroslav Vrchlický. V Praze. F. Šimáček. 1892. Cena 1·50 kr. — Knih prósou napsaných nevyšlo posud mnoho z péra Vrchlického. Mimo Básnické profily francouzské jsou to tuším toliko dvojí „Barevné Střepy“. Loni na podzim rozmnožil Vrchlický ten počet vydáním slušně objemného spisu, jehož název udán svrchu: „Studie a podobizny“. Celkový dojem těchto „Studií“, vyznávám to již předem, je dosti příznivý, a budou se jistě hojněji čísti a s větší zálibou, nežli kterékoliv jeho básnické plody. Není tu sice mnoho řeči o literárních zjevech českých, ale co tu řečeno, patří nade všechnu pochybnost k nejlepším číslům celé knihy. Je to „Několik slov o Erbenově Kytici“ a podobizna „Emanuel Bozděch“. Rozbor „Kytice“ se stanoviska básníkova pojatý není již novinkou. Vyšel úvodem k illustrované „Kytici“ vydané přede dvěma roky nákladem Umělecké Besedy a již tehdy zamlouval se nejednomu členu lépe nežli sebe dovednější illustrace, které více méně čistý dojem z dokonalé básně vždycky ruší

Vrchlický tu vhodně vytýká, s jakou virtuositou a jak mistrně Erben všech cizích vlivů prost své ballady tvořil. Do každé dovedl vložiti úměrné jádro hluboké ethické ceny, a k tomu je potřebí každému umělci neobyčejně bystrého zraku. V „Kytici“ jsou mnohá místa, nad něž lepších dosud česky nikdo nenapsal. Krásných obratů a obrazů je v nich celá moře, a „Záboťovo lože“ je nejbohatší pokladnicí kras prvého řádu“. Toho rozboru jest „Kytice“ plnou měrou hodna, a český čtenář za něj i za to, co o Bozděchovi tuto Vrchlický pověděl, bude povždy vděčen. — Jinak na prvním místě knihy položena jest studie o ó d ě

Manzoniho „Pátý květen“. Známý spisovatel čarovné knihy „Zasnoubenci“ dlel v zahradě, když ho došla zvěsť o úmrtí Napoleona Neobyčejně vzrušen tou zprávou a pod prvním jejím dojmem odebral se do studovny a počal psáti svou ódu. Napsal ji o 18 slohách ve dvou dnech a třetí den ji místy upravil. Óda ta má nyní již význam světový a jest přeložena do latiny a španělštiny šestkrát, do němčiny osmkrát, do frančtiny třikrát, do portugalštiny dvakrát, do angličiny, ba i do arménštiny jest převedena dvakrát. Vrchlický podává český překlad ódy té od r. 1879. již po třetí znova přepracovaný. Ostatní všechen obsah „Studií a podob.“ odnáší se téměř výhradně zase k poesii italské nebo francouzské, vyjímajíc Goethea, Wagnera a rakouského Němce Roberta Hamerlinga, který je tak nejvíce ještě znám svou epopejí „Ahasver v Římě.“ Čtěte jenom nápisy jednotlivých statí a přesvědčíte se. Goethe a Hugo, Básník-vrah (Lacenaire), Frederi Mistral, Hrabě Jacopo Santivale a jeho elegie „Stesk po vlasti“ (s česk. překladem), Byron a Lamartine, Autor „Antonyho“ (Alexandr Dumas), Sara Bernhardtová, Charles Baudelaire a Richard Wagner, Z pamětí slavné tragédky (Ristoriové), P. B. Schelley, pak delší Glossy k novější poesii italské, a jiné ještě objemnější Glossy k novější poesii francouzské, ve kterých významnějším poetům a poetkám obou národů dostává se přiměřeného ocenění tak, že mezi nimi není pominut ani vlašský švec-básník Domenico Stromec, ani francouzský básník demi-mondu, pornografista Armand Silvestre. Knihu uzavírá stu die nejdelší (str. 216—285), plod delšího času a úsilné práce O poesii Viktora Huga. Je to uznaný autorův mistr. — Po knize je roztroušeno mnoho zajímavých podrobností literárních a životopisných, které u literárního historika vzbudí jistě zasloužený živý zájem, a to tím více, jelikož od počátku až do konce podává se brilantním, básnickým slohem. Zejména když jest mluviti autorovi o Viktoru Hugovi, tu živosť formy béře na pomoc nejstkvělejší obrazy a dikci. Tak na př. Hugovy „Písně z ulic a lesů“ jsou Vrchlickému po stránce formální „jedním velikým zázrakem (!) rythmu a rýmu ... Rýmy tančí po provaze rythmu odvážný, ano, místy sběsilý tanec, slova vrážejí do sebe jako padající rakety. Někdy je to krkolomné! Časem zní v tom démantové zvonky nejčistší poesie a časem jen skleněné střípky“ (str. 254.). — Vůbec obdiv, k jakému se Vrchlický před Hugem strhnouti dává, a slova, jimiž svůj obdiv pronáší, na čtenáře nepředpojatého působí místy až nevážně. Omne nimium ... A právě proto, že jinak jest kniha psána formou tak stkvělou, působí to též nemile, přijde-li se na „útlé stáří“ (rozuměj věk, dětství), nebo na obrazy: „řezník poesie“ (str. 189.), „Orfeus v sukni“ (to má býti Sara Bernhardtová); nebo zcela sevšednělé přirovnání básní ke korálům a perlám navlečeným na šňůře. Byron prý je jako mramor, „nepodajný ve všem v nesmrtelné dokonalosti antického boha“ (?). Nenávisť autorova k náboženství nebo ku kněžstvu nepropuká ve přítomném spisu tak cynicky jako druhdy, ač by byl o odpůrcích Hugových přece ušlechtileji se asi vyjádřil, kdyby to nebyli „ultramontáni a klerikálové“, o nichž dí, že „řvali“ (str. 256.), a ač nemůže upříti, že je to „nábožensko-mystické ovzduší“, jež dýše z Mistralovy Mirèii, jež mu ruší ryzí dojem té idyly. Jinak dlužno konstatovati, že o Bohu, o záhrobním životě a bibli, pokud se o ní zmiňuje, nečiní tak alespoň rouhavě. Ba zdá se dokonce, že materialismu a náboženskému indiferentismu propadlý duch nynější doby působí naň elegicky, neboť si stěžuje, že význačnou známkou dnešní společnosti jest apatie, že dříve byla srdce sdílnější, mysli přístupnější a ruka k potlesku hbitější (str. 83.), a žaluje, že dnes pohltila všechno prostřednosť, a úspěchy velikých umělců, že jsou jako umění samo starou, dávno překonanou legendou (str. 170.). Ano, ani na slávu již mnoho nespoléhá; neboť co se slávou nazývá je mu tak malicherné a dětinské, že myslící umělec nemůže tomu věnovati ani jedinou a poslední vteřinu svých tvůrčích snů (str. 126.) Tyto miniotní výlevy potvrzují jen přiznání autorovo ve „Slovu úvodním“, že vnitřní život jeho jest roztříštěný a stále zmítaný.“ Soudím-li dobře, jest stanovisko všech těchto „Studií a podobizen“: adorace umění a krásy, a nic víc. Ale nemá-li vnitřní život myslícího člověka stále jako vlnobitím býti zmítán a tříštěn, toto stanovisko nestačí. Byl by slavený autor spokojen, kdyby po letech napsal o něm samém literární historik totéž, co on napsal o kyklopu práce Alexandru Dumasovi (na str. 106): „Neptejte se, jaké byly jeho náhledy o Bohu, o světě a otázkách kosmických — na to neměl času mysliti?“ — Na základě této práce, jak se praví, bude prý Vrchlický jmenován profesorem české university, a to mimořádným.

Tom. Coufal.

Novinky literární. P. Jan Blokša, exhortator na lesnickém učilišti v Sovinci, vydal obšírnou studií „Dante Alighieri“, v níž velmi poutavě doličuje dobu, život a spisy Danteovy, zejména pak podává dosti úplný rozbor jeho „Božské komoedie“. Pokud jsem do knihy nahlédl, psána jest po velmi pilné přípravě, a spisovatel užil bohatého materialu, jak ho poskytují četné kommentáře cizojazyčné. V češtině jest to kommentář první, a vyznati dlužno, že to kommentář věcně dokonalý. Kdo chce „Božskou komoedii“ čísti v překladu Vrchlického s úspěchem, bez tohoto poutavého spisu se neobejde. P. Jan Blokša měl k této práci po ruce i hojný počet pomocných knih. Spis vyšel v Brně, tiskem a nákladem papežské knihtiskárny pomocí české Akademie. Co plytkých spisků najde nakladatele, a Blokša na toto dílo hledal ho dlouho nadarmo. Jest nyní na nás, abychom hojným odebíráním nenechali tak vzácného spisu práchnivěti v skladišti. Cena obnáší při 176 stránkách pouze 1 zl. 10 kr. Měl-li bych učiniti jakou výtku, tož podotýkám toliko to, že místy jest sloh poněkud drsný. Pozornější korrektura však byla by i tu výtku učinila zbytečnou. — Jar. Vrchlický chystá obsáhlou práci o francouzském románu od Balzaca počínaje až po nynější dobu. — P. P. Vychodil vydává ve volných sešitech „Apologii křesťanství“ tak, aby trojdílný tento spis byl asi ve 2 letech ukončen. Sešit první pojednávající o světovém názoru, stojí 35 kr. (Brno, papež. kniht.) — Cyrillo-Methodějské dědictví vydalo nyní kukátka Kosmákova díl V., vyličnjící cestu do Amergavy ku hrám pašijovým. Příště vydá dávno želanou „Poutní knihu“, na niž se údové jistě již těší. Liga + 15.

Klášter na Ostrově a kostel u sv. Kiliána. Dle farních knih pamětních a jiných pramenů napsal Ant. Bulant, kooperátor u sv. Kiliana. Spisek tento (čítající 28 str. — cena 12 kr.) vyšel tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské r. 1892. Před tím uveřejňovány jednotlivé části v nedělní příloze „Čecha.“ Ke zvláštnímu vydání „pobádala pisatele upřímná snaha, by osadníkům farnosti Svatokilianské aspoň částečně odhalena byla rouška minulosti povalených zbytků slavného kdys kláštera na Ostrově, o které až dosud i mezi nejbližšími osadníky tak málo bylo známo.“ Možné vady a nedostatky omlouvá tím, že spisek uvedený jest „prvním pokusem v oboru místní archaeologie.“ Klášter na Ostrově byl tu již r. 999. a byl dle stáří druhým klášterem mužským v Čechách; přebývali v něm mnichové benediktinští. Spisovatel uvádí jména opatů, vykládá o statcích kláštera, jakož i filiálkách jeho. Vzácnou přízní panovníků českých a bohatých jednotlivců došel značného bohatství, moci a slávy. V tom utvrzuje nás též zpráva, že na pokyn papeže Honoria III. užiti měl Přemysl I. rady opata Ostrovského při volbě biskupa Pražského. Klášter třikrát postižen byl bouří válečnou. Třetí podlehl za válek husitských, nejspíše při drancování kláštera zbraslavského. Od té doby zůstal klášter v rozvalinách. Tu mohl p. spisovatel vhodně doplniti obrázek dějinný poznamenáním Hammerschmidovým, který ve své Historii Klatovské (1699. p. 49.) vypravuje, jak: „V husitských časech téměř všichni řeholníci toho Ostrovského kláštera zmordováni byli, od kteréhožto času povídají plavci, že vídávají v noci jiskry, jako ňáké hvězdičky jasně vyskakující z onoho klášterního sídla, což ovšem znamení jest téhož místa veliké svatosti, že tam až posavad sv. těla, reliquiae neboližto sv. ostatky skryté zůstávají.“ — Nyní jen nepatrné zbytky zdiva tu zříme. Proto byli bychom velice povděčni, kdyby byl p. spisovatel šířeji promluvil o starožitnostech tamže vodou vyplavených v září při povodni r. 1890. Jsou to neklamní svědkové z dávné minulosti. Ale to jen připomínáme, nevytýkáme, ba naopak přejeme všeho zdaru na započaté dráze. Ono stanovisko, dle kterého historiku jest dbáti jen dat, jest dávno překonáno, a setrvává-li ještě dnes někdo na tom, ukazuje tím jen Achillovu patu ve zmíněném oboru, jak jsme se již mnohokráte přesvědčili. Druhá přednosť spisku tohoto spočívá v pozornosti k podání lidovému, kterého výhodně na patřičných místech užito. P. spisovatel mohl též o kostele sv. Kiliana více se rozhovořiti; obsahují sice knihy pamětní přemnohé věci, které „mají cenu a význam lokální“ (dle p. spisovatele), ale že by se nehodily pro širší veřejnosť, nesouhlasíme. Topografie, mají-li opravdu jednou býti přípravou k vlastivědě, třeba propracovati až do podrobností nejmenších, byť i nezajímavých a lokálních. Řádky tyto zúmyslně jsme prodloužili, protože spisek zůstal dosud zcela nepovšimnut. Doufáme však, že „Method“ posoudí jej ještě po stránce archaeologické. Sk—

J. S. Machar: **Jarní sonety.** J. Otto 1893. Cena 24 kr.

„Bídu života by člověk nesl snadno, však ten duch vlastní, zpurný, zžíravý — do všeho vleje vlastní otravy“, praví jeden sonet, a tím charakterisuje všechny ostatní sonety, v nichž více méně vždy je dávka toho „zpupného, zžíra-

vého ducha, jenž do všeho vleje vlastní otravy". Inu ovšem! vždyť země nazývá se tu „hvězdou proklatců", „otrávená zem" a „šine se v zoufalém předurčení"; a „sonet nudícího se člověka" svědčí přímo o neronské nudě:

— — — člověk v zoufalosti
s hazardní touhou ždá už budoucnosti,
ať ničemné, ať jedovaté, zlé
bez jasu, harmonie, bez všeho —
jen ať je to zas něco — něco nového!

Co si má člověk mysliti, čte-li tyto řádky? My hloupí a omezení katoličtí křesťané (či klerikálové) modlíme se denně „zbav nás zlého!" to je ovšem zcela opáčné volání! A pak se mnohý diví, proč se mnohá moderní poesie nemůže srovnati s hlediskem křesťansko-katolickým, neb správněji řečeno, stanovisko katolické s onou poesií! Zde hned viděti jest propasť nepřeklenutelnou. Dedikační sonet volá ke slunci:

„Všecko, čím zde jsem, je z tebe, tvé...

kdežto my tmáři dobře víme, že všecko, čím zde jsme, je z Boha a Boží; slunce není stvořitel, nýbrž stvoření. To je zase něco jako odpor, není-li pravda?

V „Sonetu" na adresu naší klerikální kritiky se praví:

„Parasiti boha, když soud jízlivý
nad tou naší prací náhle vykřiknete,
člověk nezlobí se, jen se podiví
a s úžasem ptá se: „Co tu ještě chcete?"
Tak vy tedy dosud v system šedivý
věci božské, lidské vytrvale cpete?
Zchytřte už jak hadi! Čas jde bouřlivý,
při svých plných hrncích moudře umlknete!

„Nezmůžete prý u boha — jenž je lepším, než jej vaše vzteklé slovo zjevuje — všemi svými soudy, kletbami a hromem lživé moralky, by mi jednou nedal koutek v svojí zemi a nenechal nad mnou růst své fialky."

S úžasem ptá se prý člověk: „Co tu ještě chcete? Inu ovšem!" Po tolika bojích, pronásledováních, přes veškeru zášť, tajné i zjevné rejdy proti nim jsou tu ještě ti nenávidění „klerikálové" a byli by jistě za velmi moudré považováni, kdyby nadobro umlkli, nebo, chtějí-li už mluviti, kdyby alespoň chválili až do nebe jako ty ostatní listy „neklerikální"! a to by bylo tak něco! Ale říci jménem svého stanoviska své „veto", toť věc přímo hrozná. To je ta liberálnosť! Sobě přáti volnosť ve svém smyslu, ale jinému v jeho smyslu nikoliv. Zůstaň si u svých hrnců — a mlč. Ať žije svoboda umění a svoboda slova i mínění!

„Zlatá Praha", posuzujíc „Jarní Sonety", zastavila se u tohoto sonetu nejdéle a přidává k němu své glossy. „Rozumí se samo sebou", píše „Zl. Pr.", že Machar vedle Vrchlického nejvíce mezi nynějšími básníky českými se těší bouřlivé a jizlivé nepřízni oněch kritiků, kteří se domnívají, že všechno na světě musí být konfessionelní, tak že vedle konfessionelní mluvnice, násobilky a písánky, vedle konfessionelního ševcovství, krejčovství a truhlářství, vedle konfessionelního rolnictví, cukrovarství a chmelařství, vedle konfessionelního účetnictví a směnkářství nezbytně musí existovati také konfessionelní — poesie!"

K této sofistice „Zl. Pr.", jež přímo oplývá přízní katolicismu platící, odpovídáme: netajíme se tím, že si přejeme konfesionelní školu. To jsme vyznávali veřejně, veřejne se toho domáhali.

Náš „liberální" tisk nebojuje, jak známo, proti konfessionelnosti ani evangelické ani židovské, nýbrž jen proti katolické konfesionelnosti. Je-li to liberálnosť, k tomu odpoví každé dítě. Platí-li v politice i všude jinde zásada většiny proti menšině, pak je to k politování, že často k vůli jedinému židáčkovi zavádí se modlitba interkonfesijní, že se staly i případy, kde kříž odstraněn ze školy, neb nařízeno, aby se „Otčenáš" dítky modlily po tichu, aby se ten jeden žid nebo evangelík neurazil. „Konfesionelního" ševcovství, krejčovství, truhlářství, rolnictví, cukrovarství, chmelařství, účetnictví a směnkářství naprosto neznáme; víme však, že švec, krejčí, truhlář, rolník, cukrovarník, chmelař, účetní nebo obchodník může být žid, evangelík nebo katolík, a pokud jím je, nechať přidržuje se víry, v níž se narodil, nechť ji netupí, nezlehčuje, nechť dle ní žije. To jest stanovisko zajisté tak správné, že ani „Zl. Pr." proti němu ničeho namítati nemůže. Žije-li žid dle svých náboženských náuk, nenapadne nám jej tupiti, spravuje-li se evangelík svou vírou, bývá vynášen a veleben: řídí-li se však

katolík dle své víry katolické, bývá vysmíván a zlehčován. Je také to svobodomyslné a liberální?

Stanovisko našeho katol. listu oproti poesii jsme vyslovili častokráte. Budeme bojovati proti každé poesii, která nesrovnává se s katolickou věro- a mravoukou, a která se jí příčí. Od katolického listu nemůže se jiné stanovisko očekávati, a byli bychom odpadlíky, kdybychom se chovali jinak. Liberální list má svá hlediska liberální, my máme též svá, katolická, a od těch neupustíme.

Tolik jako poznámka k posudku „Zl. Pr." Ostatně i některá místa posudku „Zl. Pr." jsou velmi zajímavá, k. př. „Spíše se přihodí, že některý nakladatel český bude se bát jeho (Macharovy) myšlénky vytisknout, než on je vyslovit a napsat." Proč by se bál? Rádi bychom slyšeli odpověď!

Výroku: „bůh neobsáhlý je — a přec je v tenký katechismus vbit;" (Sonet pro žáky středních škol) odpovídáme: A ani ten tenký katechismus mnohý člověk neumí. Byli na světě velcí duchové, kteří vyslovili slavné pravdy právě ve příčině katechismu, obdivujíce jej, že je to knížečka tak malá, nepatrná na pohled, ale kdyby všichni lidé učení její znali, jím se řídili, byly by nejtěžší záhady společnosti rozluštěny a blažený byl by svět. To jsou dávno známé věci; tenký katechismus má a měl na lidstvo blahodárnější účin, než ty nejtlustší sbírky všech poetů dohromady.

Jako vůbec, tak i v „Jarních sonetech" libuje si poesie Macharova v cizích slovech. Připouštíme, někde není vyhnutí; ale kde je tak příliš, není to, nejmírněji řečeno, hezké — a naše mateřština, rádi sami tak pravíme, je v příčině básnické mluvy démantově vybroušena. Suďte sami: „pěkně pilované finessy, miasmata utrpení, renomovaný Čas, promenáda se plní, hedváb dámských toilett, hraje „Marche funebre", pak musí rvát se o kus lauru s frásisty, kteří cerberují národu kol vrat, zdravý parfum pokropil, střemcha intensivně zdraví, akáty intensivně voní, žití efeméry, mládež zlatá chvátá assistovat a chce hráti úlohu sage femme, bataillon vojska, kluk diví se s indignací — to jsou malé ukázky, myslím však, že postačí.

Nechť si „Jarní sonety" kterákoliv kritika jak chce velebí: my jich chváliti nemůžeme, a z malých ukázek tu uvedených též vysvítá, proč. K. B

(19) **Kalendář českých rodin na obyčejný rok 1893.** Ročník V. Nakladatel F. B. Batovec v Praze. Cena 25 kr.

Kalendář vyniká slušnou úpravou, četnými vyobrazeními a lácí. Není tedy s podivením, že má hojně odběratelů a velkého rozšíření. Nalezli jsme dvě kratší pojednání, s nimiž rozhodně nesouhlasíme a pro něž kalendář ze svého stanoviska doporučiti nemůžeme. Jsou to články na str. 67 „Spalování mrtvol" a na str. 77. „Galileo Galilei". V odstavci prvém horuje se pro spalování mrtvol s nářkem: „že pohřbíváním mrtvol a dlouho trvající jejich hnilobou — zvláště ve velkých městech — vzduch a voda se v netušené velké míře na úkor živých otravuje (!?), jest dosti známá věc." Že by právě hřbitovy byly otravou lidstva, nezdá se dokazovati dlouhý věk hrobníkův. Uvedený pak článek pokračuje dále: „Jest tomu asi 20 let, co přetřásána horlivě v kruzích vědeckých otázka, jak úplně v prach a popel obrátiti tělesné pozůstatky člověka na základě požadavků veřejného zdravotnictví. Co nejlepší způsob docíliti rychlého rozkladu pohřbeného těla na místě pozvolného hnití, škodlivého zdraví, uznáno všeobecné (?) spalování mrtvol. Vzdor (!) velikému odporu (kde jest odpor, tam není uznání všeobecného!!) nalézá se otázka spalování mrtvol v příznivém řešení." Po této chvalořeči vykládá se o rozšíření spalování mrtvol v Německu, Francii a Italii. Na to popisuje se budova ku spalování mrtvol v Drážďanech, jakož i obřady s tím spojené. Tím spalování mrtvol jest zachráněno!

Článek druhý „Galileo Galilei", když již vůbec byl přijat, měl býti podán jinak a nemusily se zde činiti nájezdy na církev katolickou.

Do kalendářů, které do rodin přístupu zjednati si chtějí takovéto články rozhodně se přijímati nemají.

Ostatní stati nemají ničeho závadného Roku 1849. byl již císařem J. V. František Josef I a nikoli Ferdinand Dobrotivý, což pan spisovatel — když již musí se čtenářstvu pochlubiti, že jest reservním důstojníkem (str. 45.) — věděti má!

Mezi lepší články náleží: „Kolik země potřebuje člověk" (přeloženo od hr. Lva Tolstoje) a „Slovanský sjezd v Praze r. 1848." Pěkná vyobrazení jsou titulní: Nové Museum v Praze a Jaro; Karolina Světlá, Hrad Šternberk nad Sázavou, Božena Němcová a Projev náklonnosti, kterýžto posledně jmenovaný obrázek byl již témuž kalendáři (roku 1890.) obrazem titulním.

Přítel domoviny. Ročník IX. Čís. 4. 5. „Hejtmanka Alena". Napsal J. L. Hrdina.

Povídka tato z doby husitské psána jest duchem protikatolickým. Doklady: Husitské povstání „není nahodilá nespokojenosť, nerozvážná vzpoura, tu mluví hněv celého národa, celičkého (?) národa. Na druhé straně (katolické) něco pánovitých šlechticů se svými hrady a řada klášterů s mnichy zahálejícími, již nesejou, nežnou a přece žijí bezstarostně. Lid je usoužen, vysílen, ubičován. Nedivme se, že se bouří. Vzpoura lidu proti šlechtě zahálčivé a rozmařilé a proti kněžstvu jest skutek oprávněné msty, nedivím se, že lid splácí pánům za útrapy roboty. Na Smečensku sedláku kdosi otrávil dva voly, jediný majetek jeho. Ohlásil pánům své neštěstí, prosil za odložení roboty, plakal — nic platno. Musil zapřáhnout ženu a dceru do pluhu a s nimi orat. A pan správce prý se válel smíchem." Str. 19.

„Na Krasíkově ženil se sedlák Krbec a než šli k oltáři, vzkázal purkrabí Švamberský nevěstě, krásné dívce, aby se přišla ukázat do hradu, jak jí sluší svatební šat. Krbec čekal celý den a celou noc a pak zas celý den. Teprv k večeru tu dívku vystrčili z brány hradní Byla více mrtva než živa. Pověděla svému ženichu co se s ní stalo. Krbec nepromluvil. Nesměl. Obrátil se a šel domů. Dívka po chvíli se zvedla a zaměřila k blízkému rybníku, a tam se ukončila poslední kapitola jejího života."

Za to Husita — pan Kornouzský určil poddaným svým oféry nejlehčí, políbení ruky, — dvě koroptví vajíčka. — Hrsť šípků — džbán vody z domácí studny — jen aby obstál u druhých, aby ho neočernili, že ruší šlechtická práva a dávná privilegia — —" str. 18.

Pan Oldřich Rožmberk nařídil chase své, aby občas vyrazili (z Příběnic) do okolí, „překvapili jednotlivé Husity, zjímali je, odvedli do věže a když jich bylo tolik, že stálo za to rozdělat oheň a smolu rozpustit, vyvlekli je z vězení, polili smolou a ty Rožmberkovy pochodně házeli do Lužnice" „Tak se stalo již několikráte. Zítra to bude po šesté." Str. 62. Husité upálivše tři sta katolíků slovanských „konali neodvolatelnou povinnosť" (85).

Knězi husitskému Václavu Korandovi, jak pan Rožmberk rozkázal, „měli za živa usekat prsty rukou, jimiž podával kalich, nacpat mu je do úst, aby taky „přijímal", a potom mu měli rty zašíti. A pak teprve — pletence slámy kolem těla, vařící smůlu a to ostatní." Str. 63.

Týž pan Rožmberk udělal Korandovi, jako udělali mistru Janovi, když se ubíral do Kostnice, gleit Korandovi podepsal, jej přepadl, zajal a uvěznil str. 67—68., katani rožmberští str. 70., biřiči Rožmberkovi (73), Rožmberk onen muž, jež tisíce úst dneš proklínají (122). šelmě choustnické se Tábor nevzdá"; šlechtici katoličtí titulováni: zpupní nezvedenci (27), panští pochopové (118), panští biřiči (150), pyšní páni (33), pyšné panstvo (60). Zajíc z Hazenburku jako lačný vlk (29), má bandu lupičů a žhářů (32), panstvo v rum obrátilo (husitské) sídlo — z pouhé svévole a zpupnosti (60), páni za česť považují: vraždy, loupeže, hanobení víry a citů nezkaženého člověka (68). Pan Menhard z Hradce jest zmije (116); rota jeho za živa rozčtvrcovala, neb údy utrhala nepřátelům (120); panské hyeny přicházely na bojiště (Lipany) večerem, aby ubily každého Husitu, jenž zatím ze mdlob, z ran procitnul (121). Husita Jan Roháč z Dubé, poctivý Čech (146) se Žižkou začal shánět lid, aby z chrámu českého lidu vymrskal všelijaké kramáře, kupčíky a penězoměnce (149), loupil, čeho třeba bylo k ochraně Siona a k živobytí soudruhů, pálil vesnice, statky a dvory pánů atd. (150). Mimo tyto šlechetné zásady vojsk Žižkových (20) bojovali spravedlivý boj za myšlénku, aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř (127), jeden Bůh, jeden cíl, jeden pouze hrad, a ten jest Tábor. (7.) Jako Mužík v básničce „Andělé Boží" Žižkovi anděly za pomoc dal, tak dle Hrdiny u Příběnic s Tábory válčil jeden archanděl (81) a „Hejtmanka Alena" doprovázela mrtvé tělo Žižky za noci sedíc na bílém koni. A lidé si vyprávěli, že viděli na vlastní oči, pohřební průvod Žižky jak vedl sv. Václav na svém bělouši" (83). Vůbec co katolík, to ukrutník; co Husita, vzor křesťana dle sv. evangelia a vůle Boží.

Že Hrdina takovou povídku napsal, nedivíme se; vždyť se u nás „historické" věci pomalu jinak nepíší než s onou známou jednostranností, jež akatolíky vynáší, jak jen může. Josef Hejna.

Politický kalendář občanský a adresář zemí koruny české na rok 1893. Cena 1 zl. 30 kr. Tiskem F. B. Batovce v Praze. Nákladem vydavatelstva „Politického kalendáře občanského a adresáře zemí koruny České."

Byvše novinami jako „Čechem", „Mor. Orlicí" a j. upozorněni na „Politický kalendář občanský", koupili jsme si jej hodlajíce použiti jeho adresáře.

Probírajíce se bohatým obsahem, zastavili jsme se u článečku nadepsaného „Pouti". Podáváme jej tuto doslovně: „Pouti. Idea takových s nábož. účely spojených cest dala by se chváliti jako vůbec cestování při větší části lidu, poněvadž cestováním nabývá se rozličných vědomostí vůbec; než v skutečnosti mívají pouti, zvláště delší, mnohé zlé účinky, tak ku př. že jimi peníze a čas se maří, náchylnosť k zahálce se jaksi posvěcuje (!!), mnohá nešvara a nemravnosť a zvláště pověrečná domněnka podporuje, jakoby Bůh nebo ten neb onen světec na jednom místě byl mocnější neb milostivější, nežli na jiném; že jimi úcta svatých často se mění v modlářství, když ku př. dřevěnou sochou světice požehnání se udílí, (nač již mnozí papežové a učitelé církevní žehrali, proti čemuž i sněm Tridentský určitě se vyslovil); že víra v klamné zázraky lid zavádí a jen pověru rozmnožuje. Odtud pocházely i mnohé zákazy se strany vlád bránících dalším poutím; odtud i bohoslovci radili věřícím, aby zůstali doma a ve svém chrámě se modlili, peníze, jež by byli utratili na cestě, k dobrému účelu vynaložili, oběť kterou by byli přinesli v dálce, k zvelebení vlastního chrámu v obci použili. Z křesťanských vyznání dovolují poutě pouze vyznání římsko-katol. a pravoslavné; jiní křesťané jich znáti nechtějí, nazývajíce je přímo modloslužbou. Nejvíce rozšířeny jsou veliké pouti u Mohamedánů a Budhistů na místa, kde zakladatelé jejich víry žili a zázraky konali. Poutím těmto máme také zavlečení cholery do Evropy co děkovati". Když jsme to přečtli, divili jsme se té opovážlivosti, s jakou dovedla ruka nepovolaná psáti o náboženském úkonu, jakým jsou pouti; a divili jsme se smělosti, že vydavatelstvo opovážilo se svůj kalendář doporučovati v katolických listech. Pak se divme, že ubývá mezi lidem katolického smýšlení, když takovými sebe menšími články, do celého světa roztroušenými, katolické smýšlení valně se oslabuje. Redakcím katolických listů jsme tou radou, aby na pouhé zaslání doporučovacího inseratu ihned nedoporučovaly, nýbrž napřed se přesvědčili, zdali ta neb ona kniha je skutečně doporučení hodna. Nemůžeme a nesmíme ovšem doporučiti knihu, v níž s podobným článkem se shledáváme.

Leopold Kolísek.

Všeobecný církevní dějepis. Díl třetí, nový věk. Sepsal dr Frant. Xaver Kryštůfek, veřejný, řádný profesor při české universitě atd. Knihou touto jest vyplněna citelná mezera v dějepisné literatuře. Dosud tak objemného díla jsme neměli. Bylo nám ho tím více třeba, protože u nás jsou zakořeněny mnohé nesprávné a křivé zprávy z dějin církevních, obzvláště o českém povstání z r. 1618. Slovutný pan spisovatel důkladně a pravdivě osvítil dobu tu a podal úplně jasný přehled tehdejších událostí Vůbec každá stať propracována pečlivě, rozvážlivě na základě nejnovějších pramenů, jichž užito k některému období až na sto.

Při rozvržení dějepisné látky zaujal pan univ. profesor velmi případné stanovisko. Rozdělil věk nový na dvě velké části. První jedná o událostech od vystoupení Martina Luthera až k míru Vestfalskému a druhá od tohoto míru až na naše doby.

Své dílo počíná důkladným a správným pojednáním o proticírkevním hnutí v Německu, které vyvolal Martin Luther, o rozšíření protestantismu, o náboženských mírech za císaře Karla V. Zároveň líčí slovutný pan spisovatel vrstevníky Lutherovy Zwingliho, Kalvína a jiné bludaře, rozšíření protestantismu po zemích západoevropských, jeho vnitřní poměry, jeho církevní práva, kázeň, sekty a spory mezi protestanty.

Obšírných pak zpráv dočteme se o protestantismu v Anglii, o vzniku a rozšíření protestantismu v Čechách a na Moravě a o událostech v těchto zemích za třicetileté války. Tuto stať obzvláště měli by si přečísti mnozí naši historikové, aby nepřičítali úpadek našeho národa katolicismu, naopak aby poznali, že velikou vinu nesou na něm protestantští stavové čeští.

Neméně dovedně píše slovutný pan spisovatel o sněmu tridentském, o činnosti papežů za doby od vzniku protestantismu až k jeho politickému uznání mírem Vestfalským. Zvláštní odstavec jest věnován církevní literatuře, umění a tehdejšímu životu. Neopomenuto též zmíniti se o rozšiřování křesťanství v Asii, Africe, a Americe, o pokusech papežů sjednotiti církev východní s katolickou. Až potud první perioda.

Druhou část počíná pan univ. prof. novým rozšířením víry katolické v ostatních dílech světa, vylíčuje dovedně dějiny papežů v 17. a 18. stol., církevní řády, kongregace a hnutí proti církevní ústavě. Překvapuje nás veliká jeho znalosť tehdejších poměrů, jak katolické církve, tak protestantismu, v němž objevují se stále nové a nové sekty.

Stať, která pojednává o francouzské revoluci, o boji císaře Napoleona, po-

dána jest velmi pěkně. O církevních poměrech v Německu, o církevní literatuře, o bludech a sporech mezi katolíky podána jest důkladná zpráva.

Tuto knihu obšírnou a důkladnou zavírá pan univ. profesor články o protestantství a dějinách východní církve, o službách Božích, o kázni a církevním životě.

Dějiny tyto jsou psány slohem obratným, prostým, nehledaným a srozumitelným. Celkem celé dílo dosvědčuje, že dr. Krištůfek jest dovedným spisovatelem historickým, jakých jest pořídku. Spis tento slouží k ozdobě české dějepisné literatury a slovutnému panu spisovateli ku cti. Knihou tou zjednal si novou zásluhu na poli českého dějepisectví. Fr. Zdráhal.

Moje sonata. Básně Jaroslava Vrchlického, 1889—1892. V Praze, J. Otto, 1893. Kniha rozdělena ve IV. hlavní díly: Adagio — Andante — Scherzo — Largo, a díly ty obsahují rispetty, ritornelly, 30 ballat melancholických, 30 rozmarných, 12 elegií, prolog a epilog. Básně byly v posledních letech již uveřejňovány v našich časopisech, hlavně ve „Zl. Pr." a „Světozoru". Některé básně „Mojí sonaty" jsou pěkné, na jiných kromě ladné formy není ničeho. K nejpěknějším řadíme „Ballatu ku chvále královny nebes ve slohu starodávném" a „Ballatu psanou sv. Václavu, dědici České země." Z těch mluví vroucí srdce a duch. Na některých místech však prokmitne řádek, dva, které nikterak nemohou býti nazvány krásnými, a jež by zle byly tepány, kdyby si jich jiný básník dovolil.

„Co ideál? Co mužní pýcha?
dnes více platí fůra hnoje" —

To přece není hezké! Nebo co mám říci o místě, kde se píše o „praskání živůtku"?

Někdy jde ta poetická licence až tuze daleko — a náramně zle je v Israeli, když se pak napíše někde, že to mravným není. Co je krásné, budiž tomu vzdána chvála, ale nebudiž zamlčeno to, co hezkým není. Aby „sonatě zbožně naslouchal celý národ", toho věru je obsah sonaty velmi dalek a národ má jiné věci na starosti. Co by asi při tom „zbožném naslouchání" si národ myslil při řádcích: „Je věru losem nejlepším, být hloupým jak vůl na poli, než ptát se: Žiju? piju? jím?" Anebo o umění v divadle, na něž národ pracně skládal:

„Máť publikum dnes na svém provázku
pan Berger, jeho rychlonohé víly...

Na některém místě pronáší básník úsudek příliš trpký:

„Dnes každý úspěch nám již otrávili,
žneš všady chladnosť, škleb a nelásku..."

Co tomu říká oslava čtyřicátých narozenin básníkových? Stvrzuje snad pravdu této sloky?

V balladě o „hladovém kritikovi", (který škube, rve a mele, v prachu žije, podkuřuje podlé zběři atd.) s refrénem „je chudák kritik z toho živ", mohl by kritik klidně odpověděti: „Na kritika, který nikoliv „podlé zběři", nýbrž básníkům podkuřuje, nečetl jsem ještě nikdy satyru; a vždyť páni poeti také nedávají nakladatelům svou poesii zadarmo!"

Opakujeme: některé básně „Mojí sonaty" jsou pěkné. Píše-li však J. S. Machar (Nové proudy, č. 3.), že „dnes se vidí, že se má (jméno Vrchlický) vyřknout skoro s akcentem modlitby," pak je to veliké přehánění, jdoucí až do směšnosti. Napsal-li dále: „Kdyby byl Renan psal verše, mohli byste z nich cítiti dojem „Breviře moderního člověka". „Životu a smrti" a „Mojí sonaty" —" pak to přirovnání nechať mluví samo za sebe; ničeho k němu přidávati netřeba

Ku konci malou poznámku: pozorovali jsme s potěšením, že jméno „Bůh" psáno písmenem velikým, snad již ve všech básních. Není to tak malicherné, jak by se komu zdálo. B. M.

Čím, srdce, čím jsi zhřešilo —? Novella od Josefa D. Konráda. Nákladem „Libuše", matice zábavy a vědění. Čís. 4. 1892. V Javorníku byl kaplanem „páter Vojtěch Konvalinka". V blízké Lukavici byl mlynář Přibyl s manželkou a dcerou Ludmilou. Konvalinka byl častým hostem ve mlýně, i když mladá Ludmilka zavezena byla do Prahy na vzdělání „v umění pěveckém." V tomto umění se tak zdokonalila, že odebrala se do Frankfurtu k opeře. Po dobu devíti let, co byla Ludmila mimo domov, páter Konvalinka jí neviděl. Páter Konvalinka při prvé své návštěvě po její návratu se do ní zamiluje. Okouzlila ho nejenom půvabným zjevem, nýbrž i zpěvem, a to písní: „Čím, srdce, čím jsi zhřešilo?" Konvalinka je všecek vyměněn, vidí, že láska

jeho jest hříšná, proto umíní si, že se bude mlýnu co nejvíce vyhýbat; víť dobře, že i ona ho miluje. V tomto dobrém úmyslu byl posilněn svým farářem; poznalť dobrý ten muž, co asi se děje v duši jeho kaplana a proto, když dozpíval píseň „Čím, srdce, čím jsi zhřešilo?“ pravil k němu: „Znám boly a stesky lidského srdce, znám to všechno a rozumím vám až do poslední žilky vašeho nitra... Hledáte v hudbě a zpěvu posily a ulehčení... znám ještě jednu píseň, a z té vyčerpáte všechno.“ Farář sedl k harmoniu a zazpíval Čelakovského píseň: „Buď vůle tvá“. (str. 109 a 110.) Páter Konvalinka byl v dobrém předsevzetí utvrzen. Později se doví, že Ludmila těžce stůně. Nemůže odolati a jde do mlýna. Svěřila mu, že nemoc je zvláštní; užívá proti ní — arseniku. Když totiž v Němcích pozbývala krásy těla i hlasu, tu radila se s lékaři, jak by jí pomohli. Jistý lékař jí poradil jed — ten prý jí dodá svěžesti, může však přivodit předčasnou smrť. Za dva dni dostane Konvalinka lístek od Ludmily, aby přišel do mlýna; vyjde mu vstříc, a tu vykládá Ludmila, že dnové jejího života jsou spočtěni, že mu musí svěřiti veliké tajemství, — a páter Konvalinka se dovídá, že Ludmila má v Němcích — dítko. Vdala se, muž nasytiv se jí a utrativ její jmění, odešel od ní a v Bruselu se k vůli jisté herečce zastřelil — dítko z tohoto manželství zůstalo. O tom nikdo neví, nesmí věděti, jenom jemu to svěřuje a žádá ho, aby se o dítko postaral, až ona umře. Kaplan slíbí. Po třech dnech přináší jistá žena dítě; kaplan je svěří prozatím hospodyni, sestře pana faráře; v noci je volán do mlýna k nemocné Ludmile. Páter Konvalinka „v jedné ruce chovaje svátosť a ve druhé probouzející se dítě... pospíchal k umírající.“ (str. 178.) Ve mlýně poví napřed rodičům ono tajemství, žádá, aby dceři odpustili a dítka se ujali; to oni učiní. Páter Konvalinka zaopatří nemocnou Ludmilu — a ráno po klekání zavzní umíráček. — Páter Konvalinka stal se v Javorníku farářem a chodí často do Lukavice do mlýna, vyprovázeje po škole malého Jiříčka.

Toť stručný obsah novelly nadepsané „Čím, srdce, čím jsi zhřešilo?“ Přiznáváme, že jsme knihu tu odkládali rozhořčeni, rozechvěni. Novella neměla vůbec spatřiti světlo světa, tím méně nákladem „Libuše“, matice zábavy a vědění. Z celého zpracování je viděti, že spisovatel je asi takovým znalcem života kněžského jako neznámých zemí afrických, a snad lépe by se mu bylo podařilo popsání těchto „neznámých“ zemí afrických, než ona novella vzatá ze života kněžského. Takových vlastností, jaké autor připisuje „páteru Konvalinkovi“, nemůže míti žádný kněz, tím méně „páter Konvalinka“, z něhož chtěl učiniti hrdinu!

Připouštíme, že nechtěl býti spisovatel zlomyslným, aby snad novellou tou chtěl potupiti stav kněžský, ale stalo se tak přece, snad proti vůli spisovatelově. Připouštíme tak z té příčiny, že líčí kněze, jak se domnívá, — dobrého. Než provedení se spisovateli nezdařilo, a proto novellu onu rozhodně odsuzujeme.

Spisovatel jest u líčení povahy „pátera Konvalinky“ nedůsledným. Líčí ho napřed jako kněze dobrého, lidumilného, spokojeného (str 8. 9.), ale v průběhu dalším vkládá mu do úst slova, která prozrazují spíše nějakého světáckého hejska a ne — kněze, který jest si vědom své hodnosti, svého povolání a kněžské zodpovědnosti. Chtěl-li spisovatel učiniti z „pátera Konvalinky“ hrdinu své novelky, pak měl ho nechati jednati — důsledně, tak jak jeho svatá povinnosť kněžská kázala, ale tak učinil z „dobrého“ kněze — všechno — i lháře, jenom ne muže hodného svého povolání.

Uvedeme některé doklady. Na str. 26. „Právě jsem si skládal v duchu řeč na přivítanou,“ odvětil po té (kaplan), „ale váš krásný zjev, slečno Ludmilo, okouzlil mne příliš a oněmil mi ústa —“ Na str. 29. „Počkejte, až najdu případné přirovnání pro tak sličnou protivnici Bylo by nešetrné, kdybych řekl, že jste jako ještěrka, že mne napadáte jako sršeň —“ Ale než to páter Konvalinka dořekl, už měl dívčinu ruku na ústech. „Já vám dám, prostořeký pane! Jsem-li sršeň, jste vy medákem, to jest horší!“ „Jakž bych nebyl medákem, když mi med sama podáváte k ustům?“ podnikal velebníček nový vtip.

Na str. 102. „Umíte plovati?“ otázala se Ludmila veselým hlasem. (Bylit u řeky a čekali na převozníka.) „Umím. Chcete, abych pro vás skočil do vody? třebas do ohně!“

Na str. 151. „Budu se snažiti, by z něho (dítka Ludmilina) vyrostl a dospěl dokonalý muž, jenž by byl jenom ke cti a k ozdobě vaší památce. Bude mi sladko činiti to při pomyšlení, že konám vůli vaši, ach, vždyť vás miluji tak vřele! Proč nyní, když chcete se loučiti takořka na vždy se mnou, bych to zapíral?“

Na str. 156. „Není možno, abych se na vás někdy horšil, aneb o vás

smýšlel jinak než s úctou a s největším účastenstvím. Co se událo mezi námi, nepokládám za dílo vašich úkladů; domnívám se, že to byla vůle Boží a že vykonávám jenom to, co prozřetelnosť za dobré uznala" (že totiž béře si na starosť ono dítko.)

Z počátku jsme pravili, že připouštíme, že spisovatel nechtěl asi býti zlomyslným, ale nemůžeme se ubrániti, abychom nenazvali následující řádky - zlomyslnými. Na str. 157. čteme následovně: „Neodcházejte ještě!" prosil kaplan, a z úst jeho vydralo se zadržované štkání. „Nelze, buďte zdráv!" Páter Konvalinka zalkal hlasitě. Nepustil ji však, přitáhl ji mocí k sobě. „Co chcete?" tázala se ho polekaně. Neodpovídal, držel ji jen pevně. Ona porozuměla, po čem prahne. Oči jí zasvítily zvláštním leskem, v němž zračil se nesmělý souhlas i odpor zároveň. „Smím-li?" otázal se kněz třaslavým hlasem. Zavrtěla hlavou. „Ani jediný polibek?" žaloval kaplan. „Ani jediný, první a poslední, jenž by byl pečetí slibu mého a jejž byste si odnesla s sebou až za hranice žití? To něžné, kratičké dotknutí rtů dvou stejně smýšlejících, duchovně spřízněných lidí snad jest vám dovoleno? Vždyť už nikomu jinému nenáležeji!" „Své rty zasvětila jsem toliko polibkům svého dítěte — ó pane!" A dost již těch ukázek.

Tak psáti o knězi, je přece jenom — drzosť. Jaký dojem učiní kniha ta na čtenářky, jimž hlavně má býti Libuše „maticí zábavy a vědění?" A jaký pojem učiní si pak čtenáři o kněžích?! Dopustila se tu „Libuše" neodpustitelné nešetrnosti k stavu kněžskému, uveřejnivši takovou novellu.

Již loni upozornili jsme v „Obzoru" na knihu vydanou „Libuší": „Mezi vyhnanci", psanou ve smyslu protikatolickém, a domnívali jsme se tudíž právem, že „Libuše" bude opatrnější a — zatím jsou poslední věci horší prvních! Bude-li se tímto směrem „Libuše" dále ubírati, pak zaujmeme proti ní rozhodné stanovisko a budeme varovati čtenáře před zhoubnou četbou — třeba lacinou. Nesouhlasíme tu nikterak s míněním, jakoby za laciné čtení hodilo se všechno — i úplně bezcenné. Leopold Kolísek.

O žurnalistické slušnosti. Malý obrázek našeho veřejného života.

Naše doba, která se tolik honosí svobodomyslností, dává četné příklady o pravém opaku. Lidé, ve veřejnosti známí jako proroci novověké svobody, kteří slovo „svoboda" ať na sněmech ať před voliči stále v ústech mají, nesnesou ni nejmenšího odporu ze strany jiné.

Pravým paskvilem národní svobody jest právo většiny na sněmech. Zde propadne i nejspravedlivější věc, jestliže zkažená clika politická proti ní hlasuje, majíc většinu. Sám sešedivělý parlamentárník Dr. Rieger přirovnal nynější hlasovací právo s dřívějším pěstním právem. Většina hlasů zvítězí, ať jest věc spravedliva čili nic.

Jako svoboda v životě politickém jest na straně toho, kdo má moc, (nyní peníze a kapitál,) tak jest tomu i v životě literárním i vědeckém.

Židovský tisk vynáší do nebe takové lidi, kteří píší v duchu protináboženském. I největší slátaniny chválí se jako plody velikých duchů. U nás pak v Čechách jest známo, že přední časopisy slouží duchu protináboženskému a hlavně chválí muže, kteří s nimi jsou za jedno.

Jsou tedy v písemnictví rovněž tak strany, které nepřipustí, by někdo jiný, kdo nepatří k nim, vyniknul.

U nás smutného osudu neunikne muž, který neohrozeně slovem neb pérem hájí posvátné statky našeho lidu.

Známý spisovatel, farář Fr Vaněček, obral si za předmět ve svých nejnovějších literárních črtách žurnalistiku; i rozumí se, že také tu naši. Věru není časovějšího a nebezpečnějšího předmětu nad tento!

Kdo sám nežije ve víru literárním a nepřijde tu a tam do styku s moderními rytíři literárního kolbiště, ten ani neví, jaké bitvy zde zuří; jen někdy vyšlehne plamen, když vnitřní žár hrozí neodolatelně protrhnouti ven.

Naši svobodomyslníci tak často se honosí, že nyní panuje větší uhlazenosť mravů. Vážní a zkušení mužové tuto „uhlazenosť" však dokonale znají. Smutná statistika kriminelní, smutná statistika mladistvých zločinců, smutné číslice rozšířené prostituce v zemích novověké vzdělanosti příliš dávají na jevo, kam až ta uhlazenosť mravů dospěla.

Naši liberálové tak často mluví, že prý dovedou si vážiti přesvědčení lidí jiných.

Teď již nikdo pro přesvědčení nepřijde na hranici. Toto zjemnění mravů hlavně se jeví v respektování názorů protivníka. Svobodomyslník dovede si vážiti i názorů jiných lidí.

Kdo však přijde do styku se stranou liberální, dožije se zcela jiných věcí; dokonce kdo se opováží tvrditi, že svobodářství novověké zotročilo lid a přivedlo jej do bídy.

Odváží-li se kdo veřejně vystoupiti a vykládati věci trochu jinak než naši svobodomyslníci, a řekne-li, že bída lidu pochází od zcela jiných příčin, než jak svobodomyslníci mluví, tu se zdvihne bouře, a pojednou marně hledáme ve svobodomyslných novinách „uhlazenosť“ mravů.

Naše přední listy často mluví o tom, že v národech velkých nikdy se neurážejí osoby, nýbrž, že se jen potírají zásady. U nás však protivné strany nedbajíce zásad, hledí osobu protivníka jakýmkoli způsobem zničiti.

Dokud „Čas“ byl neodvislý, často čtenáři jeho mohli čísti všeliké zdvořilosti, jimiž žurnalistika mladо- a staročeská protivníka poctíti se snažila.

Čtenář „N. Listů“ praví, že surové výrazy lze nalézti jen v listech staročeských. To nás nezajímá.

Jak se vede nám? Nám „klerikálům“?

Na nás netřeba rukaviček ani uhlazených mravů. Na nás se vezme zcela něco jiného.

A to podle zásady liberální, že třeba vážiti si i přesvědčení protivníkova

Nebudiž mi ve zlé bráno, dám-li několik příkladů.

Zemědělská rada království Českého zaslala rolnickým spolkům několik exemplárů spisu „O zachování stavu rolnického“. Netrvalo dlouho a „Nár. Listy“ přinesly 11. dubna 1890 zprávu: „Záslužná činnosť z. r.“ Ze všech stran docházejí nás zprávy, že zem. rada zasílá spolkům zdarma brožuru, kterou sepsal kaplan křinecký Rud. Vrba. Však mýlil by se, kdo by se domníval, že spis chce poctivě poraditi rolnickému lidu. Jest to agitační spis nejnižšího druhu, prázdná kapucináda.

Předáci svobodomyslní interpelovali ve schůzi zem. rady předsedu, kterak se to stalo, že takový „hanopis“ mohla zem. rada koupiti a spolkům zaslati? Poněvadž shromáždění nedali o tom rokovati, přinesly „Nár. Listy“ hned druhý den úvodní článek 16. dubna 1890: Zemědělská rada a hanopis nákladem jejím šířený. Pod nevinným titulem „o zach st. r.“ sebral tento učitel lásky k bližnímu spoustu nezažitého a nepochopeného materialu za tím účelem, aby hanobil svobodomyslnou stranu.

Pisatel vykuchal kde jakou zpátečnickou brožuru německou proti židům a liberálům a když takto přednesl chaos hospodářský, jenž v hlavě jeho podobati se musí onomu biblickému stavu, z něhož Hospodin stvořil svět, volá ke čtenářstvu svému: hle to vše spáchali Grégrovci a „N. L.“.... Nebyli bychom ani hotovi, kdybychom chtěli sebrati spoustu nepříčetného deptání po všem, co jest vymožeností novověkého lidstva, kdybychom chtěli „odborný tento hanospis“ úplně vyčerpati.

Ve zprávě předešlé pravily „N. L.“: Nemáme ovšem nejmenší obavy, že podaří se pánům odvrátiti jen jediného intelligentního rolníka od strany, ku které přirozeně náleží. A přece nazvavše knihu „prázdnou kapucinádou“ vychrlily na ni celý úvodní článek, stkvělý to příklad novinářské slušnosti.

Podotýkám, že by „N. L.“ o knize byly úplně mlčely, kdyby se nebyla dostala tam, kam patřila, proto ten zuřivý výpad.

Jakmile některý katolický muž řekne liberální straně pravdu, jakmile ukáže, kam nás novověké vymoženosti přivedly, tu hned novinářstvo té strany ukazuje, že takový muž náleží vlastně do Dobřan.

Spis „O zachování stavu rolnického“ způsobil však také panu Alf. Šťastnému mnohou starosť. Napsal o něm v „Selských Novinách“ 25. dubna 1890 toto: „Zemědělská rada“ rozesílá spis, jehož hlavním účelem jest pomlouvati stranu neodvislou a přimlouvati se za panování kněží v zemi i státu.

(Pokračování.)

Naše časopisy. Květy. Sešit únorový. V básničce „Bledosť“ je velmi nemotorný výrok o „bledých“ andělích přirovnaných ku zsinalým liliím.

V básni „Connecticut“ praví plukovník pánům senatorům nad děsnou bouří trnoucím a obavu vyjadřujícím že snad přišel poslední soud a vyzývajícím, aby se každý na tento soud dle možnosti připravil, — že se netřeba báti, a vybízí k pokračování v plnění úředních jejich povinností. Netřeba se arci báti, avšak jenom tomu, kdo byl zvyklý plniti vždy své náboženské povinnosti svědomitě a na tento hrozný den každou chvíli připraven jest, což však u onoho plukovníka předpokládati nemůžeme, a proto jeho vybízení k srdnatosti jest úplně nemístné

V básni „Pythie“ se píše pohanské božstvo: „Osud“ a „Bůh“ velkým písmenem, kdežto Bůh náš té cti obyčejně nedochází, alespoň v stati „Blouznivci našich hor“, „Na čekání“ a jinde ani jednou se nepíše velkým písmenem; konstatujeme však přece, že v povídce „Bavlnkovy ženy“ se dává Bohu náležitá čest psaním jména Jeho vždy velkým písmenem.

Básničky: „Z lužické poesie“ jsou vesměs něžné, krásné básně ducha ušlechtilého.

V povídce: „Kámen filosofský“ čteme: „Intelligentní našinec na zázraky nevěří,“ tedy jinými slovy: Kdo je intelligentní, ten musí býti co do náboženských názorů podoben divokým Indiánům, avšak při tom přece jest intelligentním. Nechť si zapamatují dobře tito našinci intelligentní, co my katolíci soudíme o zázracích: „Zázraky jsou podstatná část našeho sv. náboženství, že bez nich naše sv. náboženství ani náboženstvím není a že já první bych se víry své zřekl, kdyby jich nebylo.“

V kritice spisu „O nihilismu a anarchii“ čteme: „Kdyby sen anarchistův se vydařil a revoluce společenská... zvítězila... nad západní Evropou...., ví-liž pan Krapotkin, kdo by byl konečným vítězem po překonané katastrofě? Nikdo jiný než Řím a reakce.“ To jsou zlatá slova, plna moudrosti; já však dodávám, že, ať se stane obrat cestou pokojnou aneb revoluční, že vždycky Řím zvítězí, ba, zvítěziti musí! Bohužel, že dle nynější situace násilný převrat je téměř nezbytný, poněvadž se lidstvo po dobrém k Bohu nechce vrátiti.

Chatrné náboženství autora stati „Giants Causeway“ poznáváme dle výsměšného posuzování života poustevnického a při zmínce o Koniášovi.

Pojednání: „Z lékařství našeho lidu“ je krásné, nábožensky bezúhonné líčení zvyků zdravotních našeho zbožného lidu. Autor nejen se neposmívá náboženskému citu, nýbrž ani pověrám našeho lidu, jako to činil Neruda; ba, váží si velice ctihodných zvyků našich bodrých venkovanů. Souhlasíme docela!

V pojednání: „O zbraních“ autor dotýkaje se bible, někdy vážně uvádí, někdy však frivolně kritisuje data její, pravě na str. 238: „Ať už se jmenoval Noe, Deukalion aneb jinak.“

„Jiří Brandes v Praze“ nazývá sv. Jana Nepomuckého problematickým světcem a na konci str. 252. nevzývá ho, nýbrž Husa jakožto jediného světce a ochrance Čech. My mu jistě jeho velikého světce nikdy záviděti nebudeme.

Umělecké obrazy Murillovy na třech místech vložené vzbuzují v čtenáři hluboké city náboženské a zdobí velice tento sešit. Za to však měla redakce rozhodně odmítnouti návěští spisu nad míru nesmyslného „o cestách dobrodružných“ na konci tohoto sešitu. Dr. Jan Hromádka.

(21.) „**Atheneum**. Listy pro kritiku vědeckou“ v č. 3. t. r. str. 113. kritisují Niederlovo „Lidstvo v době předhistorické“, díl I. — a mimo jiné tam čteme: „Autor prohlašuje se za stoupence evoluce, jde až do její poslední konsequence.... Autor vede si ve věci té snad až příliš jistě. Byli bychom si ve věci té přáli stejně objektivní kritičnosti jako při posuzování anthropopitheca. Tím méně však oprávněny jsou prudké útoky některých klerikálních listů na tuto stať, ježto ve věci té nerozhodne mínění stran, nýbrž skutečnost, a té ovšem dle nynějšího stavu bádání autor stojí o několik honů blíže.“ Potud kritik v Atheneu. Mezi ony „klerikální listy“ patří i „Vlasť“, protože i ona již v 1. č. t. roč. na zmíněnou stať po zásluze prstem ukázala. Je-li naše zmínka „prudkým útokem“, o tom šířiti se nebudeme — ať si ji každý soudný člověk sám přečte a rozhodne o tom. S panem recensentem však souhlasíme úplně, že o evoluci nerozhodne „mínění stran“ — tudíž ovšem tím méně rozhoduje o ní „mínění“ jediného pana Lubora Niederleho. Že „stojí autor — dle nynějšího stavu bádání skutečnosti o několik honů blíže“ — jest zase jenom ničím nedoložené — „mínění“ p. kritika — jež však na štěstí „na věci nerozhne“ pranic! — V č. prvém už ukázali jsme opak — i pověděli mínění své. Na celou tuto sottisu „Athenea“ pak odpovídáme: Vytkneme pravdu vždy nestranně a přímo, bez těch různých „snad“ a bojácných optativů, jak to učinilo Atheneum, jež samo doznalo, že výtka naše věcně správnou byla. Okřikovati se však nedáme nikým — o tom ať jsou v „Atheneu“ přesvědčeni.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Pro omezenosť místa uvádíme zde dnes pouze slavnosti jubilejní v Římě konané a projevy nejvyšších osob. Ostatní podáme v čísle dubnovém.

Slavnosť jubilejní byla zahájena, jak jsme již v lednovém čísle uvedli, dne 8. ledna. Dne 11. února kroužek mládeže římské, zasvěcený Panně Neposkvrněné, podal sv. Otci album se seznamem modliteb, jež po celý rok 1892. v mnohých církevních ústavech římských konány byly za sv. Otce.

Ve čtvrtek, dne 16. února, slavnostní výbor odevzdal sv. Otci almužnu na jubilejní mši sv, a jmenem římských dám podala mu Francesca kněžna Massimo nádherné, zlatem a perlami přebohaté roucho mešní.

V týž den přišlo pozdravit sv. Otce 12 000 poutníků z jižní Italie. Sv. Otec sloužil pro ně v basilice sv. Petra mši sv. a po ní v jedné kapli basiliky přijal poutníky v audienci. Při této příležitosti poutníci neapolští — hlavně rybáři — oděni jsouce v pestrý šat rybářský, odevzdali sv. Otci několik vrší vzácných ryb, což sv. Otec s radostným úsměvem přijal.

V pátek na to, dne 17. února, přijal sv. Otec poutníky ze severní Italie, a to opět v basilice sv. Petrské a v oné kapli, kde jest mimo jiné oltář a obraz sv. Václava. Poutníků bylo na 8.000. K přemnohým z nich sv. Otec promluvil několik laskavých a milých slov.

Tři dni přede dnem jubilejním, tedy 16., 17. a 18. února, konáno bylo slavné triduum v novém kostele sv. Joachyma. Chrám tento založen byl na památku biskupského jubilea sv. Otce, kterýž, jak známo, křestním jménem se jmenuje Joachym, a to ve čtvrti římské, která se jmenuje „Prati Castelli". Jest to díl Říma úplně nový, a proto jest tu nového chrámu nezbytně třeba.

Kostel sv Joachyma bude míti vlastně dva chrámy: spodní a vrchní. Spodní chrám jest již hotov, vrchní se teprve staví, a to z příspěvků celého katolického světa. V tomto spodním chrámu, stavěném v základní formě kříže slohem románským, bylo právě slaveno ono triduum na oslavu jubilea papežského, při němž konána nejprve modlitba sv. růžence, pak předneseno kázání a na konec uděleno sv. požehnání některým hodnostářem. Poslední požehnání v sobotu večer udělil kardinál-vikář Parocchi. Kostel byl naplněn zbožným lidem, zvláště poutníky; východ ze chrámu spodního byl bohatě osvětlen.

Nadešel slavný den jubilejní. Ó, jak tu chvěje se srdce sv. Otce díky ku Veleknězi věčnému, že mu dopřál slaviti den tak významný, milý a radostný! Zástupy lidu chvátají k Vatikánu, k basilice sv. Petra, — vždyť dnes tam bude sloužiti jubilejní mši sv. náš milovaný jubilant Lev XIII.

Záhy z rána bylo na náměstí svatopetrském rozestaveno ve dvou řadách vojsko — státní, italské, uzavírající uprostřed celé náměstí. Poblíž postaveného obelisku procházeli ti, kteří směli účastniti se jubilejní slavnosti chrámové. Vstup do basiliky byl totiž jenom tomu dovolen, kdo se vykázal vstupenkou, od majordomatu vatikánského potvrzenou. Již velmi časně byl kostel skoro ve všech prostorách naplněn. Nával byl ohromný. Byloť vydáno celkem kolem 70.000 vstupenek.

Velechrám představoval uvnitř pohled dnů slavnostních, kdy stěny bývají okrášleny pestrými látkami; dnes zdobí pilíře damašek červené barvy; veliká prostřední loď byla rozdělena v prostřed chodbou dvojím ohraničením červeně ozdobeným, pro sv. Otce a jeho průvod; pravá strana lodi byla obsazena od poutníků italských a cizích, kteří měli sebou prapory s krásnými obrazy a nápisy; na straně levé bylo ostatní obecenstvo.

Socha sv. Petra na pravé straně lodi chrámové, oděná ve stkvostný oděv biskupský a s tiarou na hlavě, byla předmětem obdivu mnohých, zvláště cizinců nebo oněch, kteří prvně do chrámu přicházeli. Po stranách konfese a papežského oltáře byla vyhrazena místa pro vznešené účastníky slavnosti jubilejní. Z těch uvádíme tyto: Markýz di Pidal, bývalý vyslanec španělský u sv. Stolice, se svojí rodinou; dále vévoda z Norfolku, vůdce poutníků anglo-skotských, a jeho sestry lady Maria a lady Markéta, lord Clifford a jiní z této družiny. Na tribuně vedle loggie sv. Heleny byla místa pro mimořádné vyslance, schválně ku slavnosti jubilejní od panovníků vyslané. Mezi nimi byli: kníže de Ligne, baron Lein a hrabě de Mérode — mimořádní vyslanci z Belgie; generál Loë, vyslanec císaře

německého, se svým oficiálem hr. Schönbornem; rytíř Ribeiro Cunha, vyslanec krále portugalského; baron Miltitz, zástupce krále saského, s několika průvodci; generál hrabě du Monceau, vyslanec královny holandské; plukovník ryt. Schilgen, pobočník knížete Hohenzollernského a zástupce krále rumunského; hr. Izvolský, zástupce cara ruského. Dále přítomni byli jubilejní mši sv. stálí vyslancové u sv. Stolice: rakousko-uherský Revertera (s rodinou), francouzský, španělský a portugalský a zástupcové království bavorského. Mimo to přítomni byli: Msg. Azarian, patriarcha arménský, jakožto vyslanec sultánův, a Msg. Zaffino jakožto zvláštní zástupce krále řeckého. Všickni měli stkvostné uniformy, které lákaly zraky obecenstva. Před sochou sv. Veroniky, na levé straně lodi, byla postavena stkvostná tribuna pro mocnáře a pro bojovný řád sv. země; místo na tribuně zaujal velmistr řádu a jeho družina, jakož i rytířové maltézští v parádním ústroji.

Naproti této tribuně pod sochou svaté Heleny byla jiná tribuna pro zpěváky kaple papežské. — Uvnitř presbytáře byla místa pro biskupy a preláty, domácí i cizí, jichž všech se počítalo kolem 400.

Veliký oltář v lodi, řečený confesio, byl nádherně vyzdoben, jak bývá ve dny slavné památky knížat apoštolských; a hrob prvního biskupa římského byl obklopen svícemi, hořícími mezi vonnými květy; mnoho nádob s květy čerstvými bylo posláno od znamenitých rodin římských; oltář pokrývala látka s rozličnými podobami ve zlatě, a široké stupně kryl nádherný čaloun, dar to Msgra Casali del Drago, kanovníka u sv. Petra.

O 9. hodině sestoupil sv. Otec s veškerým dvořanstvem s Vatikánu do chrámu sv. Petra, a to vchodem, jenž vede do kaple Nejsvětější Svátosti. Tu nejprve pomodlil se před velebnou svátostí a vykonal přípravu ke mši sv. a pak odebral se do první kaple chrámové v pravo od vchodu, která se nazývá „Capella del' Pietà", poněvadž nad jejím oltářem jest světoslavná socha Bolestné Panny Marie (Pietà) od Michelangela. Před tímto oltářem sv. Otec byl oděn do mešních rouch a pak v celém svém ústroji, v ornátě totiž mešním a s mitrou, usedl na nosný trůn papežský (sedia gestatoria). Opona zastírající onu kapli se rozhrnula, a nyní ve slavném průvodě nesen byl stařičký jubilant do prostřední lodi chrámové a pak k oltáři papežskému. Průvod byl velkolepý. Nesčetný počet prelátův a dvořanův předcházelo před křížem papežským, pak ubíralo se slavné kollegium kardinálské v plném svém ústroji. Zvláště dva kardinálové vedle sebe kráčející činili imposantní dojem — kardinál Schönborn a Vanutelli Serafino. Jeho Em. kardinál Schönborn měl v průvodě svém jako „cappanem" Dra Zapletala a jako „condataria" Ant. Wünsche, kn. arcib. ceremoniáře.

Česká Politika ze dne 24. února t. r. přináší z francouzského listu „Gil Blas" tento obraz: Jestliže nesmrtelní duchové starořímských reků a světovládných imperatorů, kteří viděli triumfální průvody Scipiona, Paula Emila a Cesara — jestliže tito velikáni starého pohanského Říma z nadpozemských výšin spatřili na den 19. února 1893. vítězoslávu jubilea papežského, tož seznali zajisté s radostí a pýchou, že světovláda věčného Říma nezhynula, ale trvá stále nezrušená, neoblomená, ochotně uznávaná od všelikých národů a plemen této zeměkoule. Arciť — světovláda to zcela jiného způsobu, světovláda duševní, udržovaná nikoli nesčetnými legiony válečníků, hrůzným třeskem smrtonosných zbraní a nevysýchajícími proudy krve lidské, ale Boží pravdou, světlým umem a slabou rukou vetchého kmeta, následníka pronásledovaných, křižovaných věrozvěstů, kteří, vyšedše z Galileje jako chudí rybáři, povalili pouhým slovem věčné pravdy všemožný majestát bludného Říma a podmanili veškeren svět...

Ráno, 19 února, kdy nesčetní tisícové lidu římského a věřících ze všech konců světa sešli se u chrámu sv. Petra, aby se poklonili panovníku na Stolici apoštolské, Lev XIII. kleče u nohou kapucína Daniela zpovídal se zbožně a pokorně, jako nejnižší z jeho duševních poddaných, a po sv. zpovědi, chystaje se ke mši sv., pravil věrnému svému sluhovi, komorníku Centrovi: „Jest to pro nás velká nehoda, že minulé noci navždy se od nás odebral náš věrný doktor Ceccarelli; on jediný uměl náležitě pečovati o slabé zdraví naše. Zajisté zemřel jen přílišnou starostí o svého ubohého klienta. Ale jak se zdá, dnes byla by jeho péče zbytečná; u sv. Petra bude dnes dosti teplo, aby tam papež nenastydnul." — „Sv. Otče", odvětil komorník, hledě s okna, „ohromné zástupy tísní se po všech prostorech až ku sloupořadí berninskému". — „Va bene — va bene," řekl papež s veselým úsměvem a obrátiv se čilým krokem k průvodu seřaděnému a uchystanému, zvolal jasným hlasem: „Andiamo — procedamus in pace!" A průvod se hnul, komonstvo velkolepé, zářící zlatem, hedvábím a šarlatem, jaké neprovází žádného vladaře toho světa.

Napřed garda Švýcarů s halapartnami a tasenými meči, v černožlutých jezdeckých botách; za Švýcary četníci vatikánští v černobílých uniformách, ke kterým nakreslil malebné vzory sám slavný Rafael Dále následuje překrásná garda šlechtická v černomodrých kabátcích, bílých kožených spodkách, černých botách jezdeckých, na hlavách stříbrné helmice, z předu černě vyzdobené velkými žíněnými chocholy, v zadu na plece spadajícími. Dále sedmnáct zbrojnošů v červených kabátcích, nesoucích na ramenou „fasces" (svazek prutů) starořímských liktorů, na kterých místo sekery římských konsulů blýští se zlatý klíč Svatopetrský. Dále vrátní v červených blusách, komoří v kapách s kordy, v kabátcích z černého aksamitu, na hlavách klobouky s chocholem, na prsou zlaté řetězy, kolem krku krajková okruží. Za komořími jdou ostatní dvořané šlechtici, knížata, a hrabata, v černých kabátcích, černých rukavicích, krátkých spodkách a krátkých vlajících pláštích, s kordy na stříbrných pásech. Následuje úplny sbor kardinálů v šarlatu a velké kápě; na pět kroků za každým kardinálem v dlouhém hávu nesl vlečku strážník v krátkých spodkách, s kordem po straně. Dále vatikánští služební ve fialových, vyšívaných livrejích. Družina nosičů vatikánských v červených uniformách končí průvod; jedni nesou vějíře, druzí „sedii" papežskou. Na sedii, kteráž jako lodice z krajek se kolísá nad hlavami zástupů, jeví se šedá hlava a klidná, bledá, poněkud unylá tvář Lva XIII. V tu chvíli ohromnými zástupy zašumí ruch jako vlnobití širého moře, a náhle osmdesát tisíc hrdel zahlaholí hřímavým pokřikem: „Evviva Leone! Evviva!"

Bouře slávy a ovací sv. Otci se netišila, až sv. Otec se ocitl před oltářem confesionis, kde sestoupil s křesla, aby počal oběť mše sv. za všechny věřící. Svléknuv oděv biskupský přijal na sebe bohatý bílý ornát, darovaný už r. 1888. při jeho kněžském jubileu od aristokracie římské, ačkoli k jeho biskupskému jubileu byl mu odevzdán od římských dám nový, rovněž stkvostný modrý ornát, avšak sv. Otec vzal prvý na sebe, ježto od papežů bývá v nedělích postních užíván ornát barvy bílé. Tak sv. Otec počal sloužiti mši sv. za asistence 8 biskupů a 4 ceremonářů.

Nyní teprv se utišila bouře ovací, když sbor zpěváků kapelních sv. Otce zapěl od levé strany presbytáře dojemné „Jubilate Deo omnis terra". Tisíce lidí se nyní utišilo a v tichosti a modlitbách provázelo sv. Otce. Nejpohnutlivější byl okamžik při pozdvihování. Když v nábožné zanícenosti sv Otec pozdvihl Tělo Páně, tu s pavlače, která kolkolem obepíná vysokou a rozsáhlou kopuli, dílo to slavného Michael Angela, zavzněly stříbrné trouby tklivou harmonií (Armonia religiosa složená od hraběte Dominika Silveri, dosud žijícího). Každý se domníval, že slyší zpěv otevřeného nebe. Tichým pianisimem ulehla ponenáhlu dojemná melodie, a poznovu zpěváci v počtu 110 za řízení znamenitého mistra Mustafy, řiditele zpěvu kaple Sixtinské, provedli nově složenou antifonu od téhož mistra „Oleo Sancto meo unxi eum". Zpěváci byli rozděleni ve 3 sbory, 2 z nich stály dole ve chrámě, třetí, sbor chlapců, vznášel se v ohromné výši kopule. Andělé zdáli se zpívati s oblaků. A přece nebeský tento hlas chlapců dokonale souhlasil s dolejšími zpěváky. Kdo uváží nesmírnou výši mezi stěnami kopule a podlahou kostelní a nad to pomyslí, že zvuk se zdržuje do jisté vzdálenosti, musí věru žasnouti, s jakou přesností proveden zpěv, tak že nebylo pozorovati nesouhlasu nejmenšího, a lidé, kteří věc v pravdě neznali, měli za to, že zpíval jeden sbor.

Zatím skončena mše sv., a sv. Otec svlečen z posvátného roucha za zpěvu motteta „Sancte Michael Archangele"; po nedlouhé době obléknuv sv. Otec roucho biskupské, zapěl při oltáři za asistence dvou kardinálů „Te Deum", a celé množství střídavě zpívalo verše chvalozpěvu Všechny hlasy věřících byly tu spojeny se svým Velepastýřem, děkujíce Pánu nebes i země, že dopřál mu padesátiletého jubilea na prospěch celé církve sv., a vyžadujíce mu ještě dalšího věku, svobody z okovů a pokoření nepřátel víry Pokud trvala slavnostní funkce, zvony všech kostelů římských vyzváněly mohutnými hlasy.

Skončiv sv. Otec „Te Deum", vsedl poznovu do křesla a vyzvednut do výše nesen byl kolem pravé strany oltáře confesionis zpět mezi lid; před oltářem uprostřed lodi postaveno křeslo na zvláštní tribuně; svatý Otec vstav četl z přistavené mu knihy prosby předcházející papežské požehnání. Bouře slávy, jež až doposavad zněla, se jako jedním mžikem utišila, a slavnostní ticho opanovalo všechny; jenom na intonaci proseb k požehnání slyšeti odpovědi zpěváků a lidu. Uděleno požehnání, při němž Švýcaři a čestná stráž paláccvá, poklekše presentovali zbraň. Dojem toho okamžiku byl nevylíčitelný, jenom slzy mnohé věštily pohnutí; a sotva dozněla poslední slova požehnání z velebných úst Velepastýřových, zabouřil potlesk klenbou chrámovou a nová volání slávy zaznívala davem.

Co bylo zvláště pozoruhodno, jest okázalý projev úcty se strany diplomatického sboru. Tito, vyslanci, ministři a jiní hodnostáři cizí, shromáždění jsouce na jedné tribuně poblíže oltáře, když byl sv. Otec skončil slavné „Te Deum“ a se posadil v křesle, všichni do jednoho, jako na umluvení, sešli s tribuny a postavili se do řady před sv. Otcem, aby činili průvod. Tento zvláštní projev úcty a poslušnosti k sv. Otci byl ode mnohých pozorován s patrným pohnutím.

Po požehnání nesen byl sv Otec dále zpět bouřícím davem. Kdo by chtěl nyní vypsati ten enthusiasmus, ten výron lásky a oddanosti k Nejvyšší Hlavě, podnikl by věc nemožnou. Volání pozdravů stále se stupňovalo, čím více se sv. Otec blížil ke kapli Piety, aby zmizel zrakům svých milých. Papež jest opět sám se svým věrným Centrou, píše dále „Gil Blas“, a praví mu, chystaje se k odpočinku: „Slavili jsme svatbu, můj milý, jaká snad dlouho zase nebude slavena — velká to svatba církve s lidem. Ale jsem unaven, slabosť mne přemáhá.

V náladě slavnostní hrnulo se nyní všecho z velechrámu, kde byla hlava na hlavě a plnilo rozsáhlé náměstí sv.-Petrské. Pohled nyní byl překrásný; nesmírná prostora připadala od schodů jako pokryta hustým davem mravenců; teď teprv mohl každý posouditi, jakou to sílu lidstva před chvílí pojímal v sobě chrám; až do dvou hodin trvala nepřetržitě jízda od basiliky sv.-Petrské.

Večer bylo na oslavu jubilea papežského slavnostní osvětlení po celém Římě. Osvětlení bylo nádherné, velkolepé Byly osvětleny nejenom domy katolíků, nýbrž i všechny chrámy římské. Pohled na osvětlený chrám sv. Petra a na kolonády (rovněž osvětlené) byl úchvatný.

Z korunovaných hlav a členů cís. a král. rodin zaslali blahopřání:

Královna anglická: „Blahopřeji Vaší Svatosti, že Jste se dožil 50. roku svého episkopátu a přeji Vám nejupřímněji dobrého zdraví a štěstí.

Císařovna Alžběta poslala sv. Otci zlatý kříž osázený brilanty.

Car ruský: „Pokládám se v pravdě za šťastna, že mohu Vaší Svatosti u příležitosti jubilea dnes od Vás slaveného přednésti svoje nejsrdečnější blahopřání. Kéž Všemocný dopřeje církvi římské a mým poddaným ritu katolického ještě dlouhá léta požívati dobrodiní pontifikátu, který vždy bude, jak jsem přesvědčen, oduševněn a veden myšlénkou svornosti a míru křesťanského. Mimo to z Moskvy došel tento telegram: „Chovaje zbožnou a vděčnou vzpomínku na milostivé a laskavé přijetí, jehož se mi od Vaší Svatosti dostalo, prosím, byste ve slavný den Vašeho jubilea biskupského přijati ráčil moje nejuctivější blahopřání a nejvřelejší moje pozdravy. Kéž zachová Vás Hospodin po dlouhá léta v dobrém zdraví! Velkovévodkyně připojuje se celým srdcem svým ku blahopřání Vaší Svatosti. Velkovévoda Sergěj.

Královna španělská: Používám s radostí této šťastné ročnice, ve které Vaše Svatosť slaví svoje biskupské jubileum, abych projevila Vám nejupřímnější blahopřání. Vysýlám k nebi modlitby, aby Všemocný ráčil Vaši Svatosť dlouhá léta ve zdraví a štěstí zachovati na prospěch naší svaté církve. Maria Kristina.“

Královští manželé portugalští: „Prosíme, byste ráčil přijati neupřímnější blahopřání od Svých pokorně oddaných dítek: Karla a Amélie.“

Arcivévoda Ludvík Viktor: Jelikož mám česť býti znám s Vaší Svatostí, prosím, abyste přijati ráčil výraz mých blahopřání a úctyhodného smýšlení.“

Dále došly tyto zajímavé depeše: „Cetinje (Černá Hora). Račte přijati, svatý Otče, u příležitosti Vašeho jubilea moje blahopřání s projevem oddanosti a úcty. Mikuláš“ — „Paříž. Skládám k nohoum Vaší Svatosti v tento den Vašeho jubilea i se svojí rodinou svoje pokorné blahopřání. Vévoda d'Alençon.“

Velkovévoda Badenský děkuje ve zvláštním psaní sv. Otci, že učinil archiv a bibliotéku Vatikánskou přístupnou všem učencům, a zasýlá mu sbírku starých a nových spisů o Bádensku jednajících

Konečně zaslány byly blahopřejné projevy od spolkové rady švýcarské a od vlády spojených států severoamerických.

Z Vídně poslal nuncius kardinal Galimberti telegram tohoto znění: J. V, arcivévodkyně Štěpánka přišla dnes osobně do nunciatury, aby projevila svoji oddanosť a blahopřání sv. Otci, začež žádá o požehnání.“ A jiný telegram od téhož nuncia zněl: „J. V. arcivévoda František Salvator mi telegrafoval z Welsu, abych jménem jeho i choti jeho arcivévodkyně Valerie, dcery J. V. císaře, projevil upřímné a pokorné blahopřání sv. Otci, a žádá apoštolského požehnání pro celou rodinu.“ Mimo to poslal nuncius kardinál Galimberti několik jiných telegramův, a to jménem J. V. arcivévody Alberta, Reinera, arcivévodkyně Marie Immaculaty Toskánské a j. členů císařského rodu, kteří u nuncia od 12—2 hodin své blahopřání přednesli.

Celkem obdržel sv. Otec přes 8000 blahopřejných telegramů.

Na počest diplomatův u Vatikánu pověřených a zvláštních vyslanců k jubileu vyslaných vystrojil státní sekretář kardinál Rampola v den jubilejní slavnostní hostinu, jíž se súčastnilo 24 osob.

Po slavnosti jubilejní dne 19. února přijímal sv. Otec vyslance různých vladařů. Dne 21. února byl v audienci přijat Msgr. Azarian, patriarcha arménský, jako mimořádný vyslanec sultana tureckého k jubilejní slavnosti papežské. Byl přijat v sále trůnním, doprovázen jsa několika biskupy a praelaty arménskými, alumny propagandy, kollejí arménskou, advokátem Kambou od sultána vyznamenaným, a konečně konsulem tureckým i všemi úředníky konsulatu tureckého. Po oslovení sv. Otce a jeho odpovědi odevzdal patriarcha Azarian kardinálu Ledochowskému a Mocennimu, při audienci přítomným, vyznamenání tureckého řádu s příslušnými diplomy psanými písmenami zlatými, což jest nejvyšším vyznamenáním, kterým sultán koho poctívá. — Od sultána odevzdal drahocennou tabatěrku zlatou, drahokamy bohatě vykládanou a vzácný nápis ve Frygii nalezený, pocházející z II. století a mající veliký význam pro primát římské církve; znamenitý archeolog de Rossi přítomný také při audienci podal zevrubné jeho vysvětlení. Od katolických Armenů egyptských přinesl darem krásný stolec slohu byzantského, napisy případnými ozdobený; svým pak jménem daroval obraz zlatem bohatě vyšívaný a znaky papežskými okrášlený. Starožitný kámen s nápisem, nalezený v Malé Asii ve Frygii, má velmi důležitý význam pro důkazy primátu neboli prvenství církve římské. Stručnou historii tohoto druhého daru podal sám vyslanec sultánův, patriarcha Azarian, kterýž při odevzdání oné vzácné starožitnosti mimo jiné ku sv. Otci pravil: „Vysoce učený Comm. De Rossi, ředitel Křesťanského Musea, vybídl r. 1882. učeného cestovatele Ramsaye, aby prozkoumal starožitný kámen ve Frygii nalezený. Ramsay tak učinil, a tím vyplněna byla touha všech ctitelů křesťanského starožitnictví. Rossi pak uveřejnil ve 2. sešitě časopisu „Inscriptiones Christianae“ („Nápisy křesťanské“) obraz oné památky archeologické. Roku 1887. týž Rossi mne (patriarchu) pobádal, aby mým přičiněním onen nápis, jejž prohlásil za „krále všech nápisů křesťanských“, věnován byl Vaší Svatosti, a pak aby mu vykázáno bylo čestné místo v nápisovém museum lateránském (Museo Epigrafico Cristiano Pio Lateranense“) První moje pokusy zůstaly marny, protože kámen onen jakoby na jednou byl zmizel a dlouho nebylo lze se dověděti, kde jest.

Nyní však po mém odchodu z Konstantinopole italský inženýr Barborini, jemuž byly svěřeny nové a podrobné prozkumy onoho nápisu, šťastně objevil větší díl fragmentů těch, na kterém byla hlavní část nápisu. J. V. sultán laskavě vyhověl mojí žádosti, kterouž jsem ho prosil, aby onen starožitný kámen svým jménem daroval Vaší Svatosti. A tak na základě úředního přípisu, poslaného od tureckého ministra kultu J. E. kardinálovi státnímu sekretáři, mám vzácnou čest odevzdati Vaší Svatosti jménem svého vznešeného panovníka tento starožitný kamenný nápis, kterýž bude v pravdě králem Musea Křesťanského. Skutečně jest to dokument převzácný, o němž tvrditi lze, že sahá až do posledních let od sv. Jana Evandělisty. V nápise tom sv. Abercius, biskup hieropolský, po svých cestách do Říma, Řecka, Malé Asie, Syrie, Mesopotamie, Persie a Arménie dosvědčuje všeobecnou jednotu u víře učedníků v Pastýře neposkvrněného a dotvrzuje, že všude našel „účast na pokrmu obětovaném touže věrou nebeskou, na chlebě totiž a vínu; toť jest onen vznešený „ichthys“ (J. Kristus, Syn Boží, Spasitel,) vyslovený ze zdroje Panny neporušené...“ V dalším pak oslavuje se nadšenými slovy allegorickými vznešenost, lesk a přednost sv. církve římské. Učený Ramsay připisuje hlavní zásluhu o tuto vymoženost starožitnickou hlavně slovutnému Rossimu a z části též inženýrovi Barborinimu. Než v annálech či v památných zápiskách starožitnictví křesťanského bude se zvláštním vděkem zaznamenáno jméno laskavého a vznešeného dárce — sultána Abdul-Hamida Khana II.“ Dá se očekávati, že odborníci brzy podají podrobnější a jasnější zprávy o vzácném onom starožitném nápise

Ve středu dne 22. února přijal sv. Otec v audienci Lefevra de Behaine jakožto mimořádného vyslance vlády francouzské, poslaného ku slavnostem jubilejním. Hr. Leferve s četnou družinou byl přijat rovněž ve trůnním sále. Když sv. Otec s dvořanstvem svým do sálu vešel a na trůně se usadil, vyslanec Lefevre podal Jeho Svatosti nejprve pověřující list od presidenta republiky francouzské, Carnota, jímž se stvrzuje, že hr. Lefevre jest od vlády francouzské poslán. V listě president Carnot oznamuje J. Svatosti, že poslal hr. Lefevra jakožto zvláštního vyslance, „aby ústně projevil naši hlubokou úctu a naše nejupřímnější blahopřání. Na důkaz této úcty a blahopřání vyslanec odevzdá Vaší Svatosti dvě vásy bleu

lapis (z porcelánu séverského), kteréž jsme sami vyhlídli pro dar Váš. On (vyslanec) bude tlumočníkem našeho přání, které projevujeme ku zdaru osobnímu V. Svatosti i ku dobru církve".

List tento jest podepsán též ministrem zahraničních záležitostí Devellem.

Když vyslanec list J. Svatosti doručil, přečetl přiloženou adresu blahopřejnou, na kterouž sv. Otec francouzsky odpověděl. Nato vyslanec a celá družina jeho políbili sv. Otci ruku i sv. kříž na noze, vyslanec sám pak byl od J. Svatosti pozván k soukromé audienci.

Dne 27. února rakouský vyslanec odevzdal sv. Otci jménem císaře rakouského blahopřání k 50letému biskupskému jubileu. Vyslanec hrabě Revertera odevzdal sv. Otci císařské psaní s podotknutím, že list i císařský dar jsou zárukou nezměnitelné oddanosti rakouského panovnického domu ku sv. Stolici a dětinné lásky ku sv. Otci, jehož celý svět pod jménem Lva XIII. ctí a zbožňuje. Sv. Otec odpověděl: „Blahopřání císařovo jest znamením jeho synovské oddanosti a lásky k papeži, která se pozoruhodnější ještě stává drahocenným darem ku blahopřání přiloženým. Svatý Otec jest šťasten, že obdržel blahopřání od císaře pána přednesené jménem celé říše rakouské, jejíž nejvzácnější slávou a oporou bylo vždycky náboženství katolické. Do dnešního dne — pravil sv. Otec, — vyniká hlava říše rakouské vynikající zbožností katolickou. Z toho následuje, že císař rakouský ochoten jest náboženské zájmy chrániti, což jest pramenem mnohého dobrodiní pro církev i stát. Říše bude z toho míti v budoucnosti užitek, jakož i v minulosti za těžkých poměrův z toho užitek měla." Sv. Otec ukončil pak řeč svou, uděliv císaři rakouskému a rodině císařské požehnání.

J. V. císař rakouský František Josef I. daroval sv. Otci na knihovnu archivu Vatikánského 100.000 lir ve zlatém pouzdře v ceně 40 000

Papež Lev XIII. zřídil totiž ve Vatikánu příruční knihovnu, jež sloužiti bude badatelům všech národů, aby z ní čerpali zprávy o své minulosti. V knihovně té, obsahující již mnoho vzácných pokladů literárních, ponecháno jest volné místo jednotlivým státům a národům, aby tam uložily nejdůležitější díla o svých dějinách politických, právních, církevních a místních, a také království Českému vyhraženo jest dosti prostorné zvláštní místo. Aby tudíž také království České co nejdříve v téže knihovně cennými literárními pracemi z oboru dějin svých důstojně bylo zastoupeno, podjala se historická komise zemská za předsednictví vládního rady prof. V. V. Tomka úkolu, pečovati o zjednání darů ke zmíněnému účelu a obrátila se přípisem dne 12. t. m. na radu městskou, aby darovala pro knihovnu tu historická díla vydaná nákladem obce pražské. Usneseno tudíž, aby k účelu tomu věnována byla „Privilegia měst pražských" od prof. dra. Čelakovského a spis K J. Erbena „Die Primatoren der Altstadt Prag". Veškeré knihy z Čech budou nákladem zemským opatřeny stkvostnou vazbou, načež do příruční knihovny v Římě se zašlou. Také historicky kroužek družstva „Vlasť" knihy tam daruje.

Po audienci odebral se hrabě Revertera do basiliky Vatikánské, kdež se pomodlil nad hrobem knížete apoštolského, sv. Petra

Téhož dne přednesl mimořádný vyslanec císaře německého jenerál sv. pán Loë, provázen jsa dvěmi důstojníky, sv. Otci blahopřání císaře Viléma II. Císař Vilém zaslal sv. Otci darem biskupský prsten, klenot to neobyčejné nádhery a krásy. Idealní původce tohoto uměleckého díla jest kanovník Dr. Bedřich Schneider z Mohuče.

Dne 28. února přijal sv. Otec mimořádného vyslance španělského, Merry del Bal, který přednesl blahopřání královny regentky Kristiny a odevzdal darem sbírku koberců z XV. století, kteráž jest veliké ceny. Týž den byl přijat ve slavné audienci vyslanec portugalský a dne 1. března vyslanec bavorský, saský, belgický, hollandský a vyslanec knížete Hohenzollernského. Král portugalský zaslal sv. Otci zlaté ciborium, drahokamy ve způsobu mosaiky vykládané. Svob. pán Cetto odevzdal sv. Otci od prince regenta bavorského drahocennou sochu Panny Marie. Socha, jejíž podstavec jest z porfyru, jest 105 cm. vysoká. Různé ozdoby a sošky jsou stříbrné a bohatě pozlacené Koruna Panny Marie jest bohatě posázena brillanty a perlami. Mimo to stkví se dar ten smaragdy a safyry. Na stupních sochy jest znak bavorský, provedený ve stříbře a zlatě a rok 1843—1893 O uměleckém tomto díle bylo pracováno několik měsíců. Vyslanec saský, svob. pán Miltitz, odevzdal sv. Otci hojný petrský haléř v ozdobné skřínce, a plukovník Schilgen, pobočník knížete Hohenzollernského, jenž předložil sv. Otci také vlastnoruční dopis krále rumunského, odevzdal od svého pána darem uměleckou kostelní lampu ze stříbra. Kříže Ligne, vyslanec belgický, přinesl sv. Otci podobizny v životní velikosti krále Leopolda I a královny Marie Louisy z doby, kdy byl sv. Otec nunciem v Belgii.

Vyslanec královny hollandské, jenerál na odpočinku hrabě du Monceau, odevzdal rovněž dary. Konečně byl přijat v audienci vyslanec ruský Izvolský.

Dne 2. března t. r. dosáhl sv. Otec 83. roku svého věku, za kterouž příčinou přijal v trůnním sále blahopřání kollegia kardinálů. Kardinál Monaco La Valetta projevil je jménem všech přítomných hodnostářů. Papež odpověděl na to, vzpomněv srdečnými slovy stkvělých slavností, které za příčinou jeho jubilea zvláště v Římě byly konány. To dává vyniknouti slávě církve a vzbuzuje na štěstí nové naděje. Uprostřed socialních zklamání jest lid pudem veden, aby se ke společné spáse v lůně církve k sobě sdružil, kdež nachází ochranu. Lid jest puzen k tomu, aby se držel tohoto základního kamene, bez něhož není ani spravedlnosti ani základu k pořádku.

V týž den bylo zpíváno za příčinou této slavnosti ve chrámu sv. Petra slavné Te Deum, při čemž bylo přítomno 21 kardinálů, diplomatický sbor a přes 10.000 lidí. Přístup do chrámu byl volný.

V dubnu budeme pokračovati a zmíníme se také o jubilejních slavnostech v naší říši, hlavně v zemích koruny české.

Chudým dětem. Ročenka dobročinného komitétu dámského v Brně. — V Brně 1892. Cena 80 kr. Stran. 200. Jsou knihy, jež každý referent musí doporučiti, byť i měl na vnitřní obsah přiložiti měřítko nejmírnější. Jsou to knihy, jichž účelem jest vytěžiti co možno nejvíce peněz, jež obrátiti se mají k účelům humanním. Mezi knihy takové patří i nepatří ročenka „Chudým dětem". Patří mezi ně proto, že bychom ji doporučili za každých okolností, a nepatří mezi ně, že ji můžeme i hledíce ku vnitřnímu obsahu s dobrým svědomím doporučiti čtenářstvu svému Dosti rozmanitý obsah nese se nejvíce k tomu, ukázati čtoucímu různé zjevy z kroniky bídy a tím pohnouti srdcem šlechetným, aby rozehřálo se pro ubohé trpící sirotky, kteří na světě nikoho nemají, než právě srdce příznivcův a dobrodincův, aby rozehřálo se i pro ty ubohé děti, jež sice mají rodiče, — ale chudé, chudičké! Kéž pravdou objeví se slova, že srdce lidské je drahokamen, jenž v čase potřeby dovede zářiti nejkrásnějšími paprsky, z nichž nejcennějším zajisté jest — soucit. Nebudeme tu rozbírati množství prací v ročence obsažených, jen maně obrátíme listy a upozorníme k nejlepším a nejcennějším. Koho bez vnitřního pohnutí mohla by zanechati krásná báseň Čechova „Kristova říše"? Rovněž tak i prostý, ale soucit vzbuzující článek Vl. Pittnerové „Pánové od stavu", nebo J. Wurmové „Svatodušní vzpomínky", J. Merhauta „Konec století" a j. Několik článků věnováno vzpomínkám na ženy, jež velkých zásluh si získaly o tu „chudou drůbež"; z těch nejlepší je vzpomínka na zesnulou sl. Mařenku Čechovu, sestru básníka Sv. Čecha.

Nechceme se dále rozepisovati o vnitřním obsahu knihy této. Kupte ji! jest to jediné, co říci můžeme. Buď budete potěšeni vnitřní cenou knihy, a když to ne, tož jistě oblaží vás vědomí, že prokázali jste dobrý skutek těm našim nejmenším, o nichž již Kristus řekl: „Nechte maličkých ke mně přijíti."

Následujte vzoru Jeho!*) — — — F. M.

Vážné doby mladé dívky. V jazyku franc. sepsal Charles Sainte-Foi, přel. Marie S... V Budějovicích 1892. Nákl. vlastním. — Literatura podává mnoho „Tajemníků lásky", „Dvorných společníků" a podobných škvárů, plných hloupých frází a zásad, nauk a pokynů, jak se mladý člověk slušně a sympaticky do společnosti má uvésti. Všechny podobné tuctové spisy, mnohdy i hojně doporučované, hledí pouze k uhlazenosti zevnější, ale nic ku povaze srdce a ducha. Takových spisů, sem hledících, jest u porovnání s oněmi světovými spisy, které vyšly, málo.

„Vážné doby" náležejí k takovým spisům, které srdce, mysl i ducha ušlechťují a tudíž největšího rozšíření zasluhují. Před dobrými spisy svého druhu má kniha ještě tu přednosť, že řízena jest duchem víry a náboženství katolického, jenž vane celým spiskem, a knížku měla by vedle modlitební knihy si opatřiti a v ní čítati každá zbožná dívka; kdyby se řídila zásadami zde proslovenými, život její plynul by šťastně a blaženě. Úhledným zevnějškem i dobrým obsahem hodí se jako něžný dárek; s nejlepším přesvědčením přejeme knížce hojného rozšíření. —e—

Dvé povídek pro mládež dospělejší. (Markéta, šlechetná pastýřka od Genlisové. Nesuď dle zevnějšku od Guizotové.) Z francouzštiny volně přelo-

---

*) Pozn. red. V Ročence postrádáme článku o jubileu Fr. Pravdy, jenž by se byl sem výborně hodil.

žila J. Kuffnerová, ředitelka škol žensk. výrob. spolku Českého. V Praze, Al. Hynek. Pokl. mládeže sv. 30. Cena 30 kr. Jsou to dvě pěkné povídky, hodící se velmi dobře zvláště dívkám, i lid je může s prospěchem čísti. Jméno překladatelky, i našim čtenářům dobře známé, ručí za to, že obsah povídek je vhodný, povznášející, duchem katolickým prodchnutý. —e—

(1) **34 výtisky za 2 zl. 20 kr. s poštou franko.** Kniha, která má vniknouti v lid, musí býti laciná. Nakladatelství musí zříci se všeho nároku na čistý výtěžek, a proto náklad na podobné spisy musí převzíti podnik nějaký, který nečeká na výdělek. Nápis, který jsme položili za záhlaví, svědčí o láci u nás nevídané. Tak lacino prodává se brožura obranná „Panna Maria Lurdská", sepsaná proti útokům superintendenta p Kocha.

Jest to knížečka čítající 201 stran prostřední osmerky s několika illustracemi. Brožura jest tak psána, že poutá i skeptika, a čtení její nebude bez dobrých následků. Jednotlivá brožura čítá se po 6 kr., objednati však jeden kus se nevyplatí. Takovéto skřipce na pochybovače moderní potřebujeme velmi a činíme tímto svou povinnosť, že katolické kruhy české na tuto knížečku upozorňujeme

V Něm. vydání vyšla již ve více než 300.000 výtiscích; v češtině náklad 50.000 jest již skoro rozebrán a nyní mají strach, že nebudou moci vyhovět zásilkám, poněvadž náklad vyžaduje mnoho práce. Co činí láce!

Svět a bible. Známá britická protestantská společnosť, jejímž účelem jest rozšiřovat písmo sv, ovšem nekatolické, bez vysvětlivek, r. 1891. rozšířila na 4 milliony takých biblí, a to v 300 řečích a nářečích. Společnosť tato, která byla založena r. 1804., od té doby rozšířila už po světě na 131 millionů výtiskův bible.

Španělský apoštolát tisku. Dne 15. ledna t. r. konal v Madridě za předsednictví ndp. biskupa madridského valnou hromadu mladý ještě spolek, zvaný „Apoštolát tisku". Byl založen v lednu minulého roku a za jeden rok vykonal již mnoho! Účelem spolku jest vydávati dobré katolické spisy a rozdávati tyto spisy mezi lid. Spolek čítá 623 členy, kteří měsíčně odvádějí 2 593·80 peset. (1 peseta menší než 1 frank). Loňského roku vydáno 357.250 exemplářů různých spisů poučných i zábavných, z nichž rozdáno v Madridě 88.750 a v provinciích 216.450 exemplářů. Zajisté požehnaná to byla práce a námaha!

Nemravné romány. Státní zástupce v Köslinu (Meklenbursku) uveřejnil seznam nemravných románův, jež dal skonfiskovati. V seznamu tom jsou zastoupeni pánové: Alexander Dumas, Daudet, Eugen Sue, Tolstoj, Sacher, Masoch a Paul de Kock.

Proti špatnému tisku vydali belgičtí biskupové pastýřský list, v němž vyličují škody, které ze čtení špatných knih a novin povstávají. Biskupové uvádějí na paměť církevní zákony, které zakazují podobné spisy tisknouti, prodávati, rozšiřovati, rozdávati, přijímati, čísti a doporučovati a napomínají otce, matky a duchovenstvo, aby nad zachováním těchto zákonů bděli.

Knihovny. Alumni olomoučtí založili farní knihovnu pro lid v Hodslavicích a obdařili ji 50 vázanými knihami. Za tento šlechetný skutek vzdává jménem svých farníků nejsrdečnější díky Ignác Künstler, farář v Hodslavicích.

„Komitét pro obnovu kláštera bl. Anežky a pro zřízení asylu chudých mravných dělnic tamtéž" jest již sestaven. V čele jsou pánové: Dr. Václ. Horák, jenerál a velmistr řádu křižovnického, předseda; Alois Babor, c. k. rada zemsk. soudu, I. místopředseda; Jan Zeyer, architekt, II. místopředseda; Ferd. Lehner, papežský komoří, jednatel; Frant. Eisert, farář u P. M. Sněžné, I. zapisovatel; Xaver Dvořák, katecheta na m. vyšší dívčí škole, II. zapisovatel; Václav Honejsek, farář u sv. Haštala, pokladník; Vladimír Pér, městský radní, účetní. „Družina bl Anežky Č." vydává svým nákladem „Rozhledy po lidumilství", měsíčník. Číslo 1. vyšlo 25. ledna t. r. Doporučujeme.

Katolické učitelské spolky. Nedávno sestoupilo se 75 katolických učitelů v provincii poznaňské a založili zvláštní svůj katolický učitelský spolek. Tím ukončena organisace katolického učitelstva ve všech vládních okresích pruských. Třeba jí bylo co nejvíc, protože jinověrci a židovsko-liberální učitelstvo provincií těch postaralo se o svou organisaci zvláštními spolky již dávno.

Ve Vídni povstal spolek katolických učitelek, a v Čechách ozývají se mezi učiteli hlasy, aby i tu byl založen katolický spolek učitelský. Věc ta se zatím odloží, ale s očí jí nespustíme.

Katolické university. Americký továrník, John Rockefeller, věnoval katolické universitě v Chicagu, kterou již velkými dary peněžitými obmyslil, poznovu 1 mill. dollarů. Obnos tento jest výhradně určen na honoráře profesorů. Celkem daroval Rockefeller této universitě již 3 mill. dollarů.

Loterie pro katolickou universitu ve Freiburku má býti vládou švýcarskou vypsána na zřízení medicinské fakulty. Loterie bude míti sedm serií a první tah bude ještě tohoto léta s hlavní výhrou 50.000 fr. Nejvyšší cena všech tahů má obnášeti 200.000 franků. Vydáno bude sedm milionů losů po 1 franku. Na této kat. universitě studuje letos 187 posluchačů, o 15 více než loni. — Spolek pro zřízení katolické university v Solnohradě konal nedávno valnou hromadu. Fond jeho obnáší již 170.000 zl., z čehož v roce uplynulém přibylo 33.000 zl., tedy o něco méně nežli pětina, kdežto ostatní čtyři pětiny potřebovaly 12 let času, aby byly shromážděny.

Ctitelům Kollárovým! „Akademický spolek ve Vídni" hodlal vydati na oslavu pětadvacetiletého trvání svého almanah s příspěvky bývalých členů, za kterýmž účelem uveřejnil již provolání. Nyní však dal přednost myšlénce, aby se slovenským akad. spolkem „Tatranem" vydal almanah na památku stoletého narození Jana Kollára, který poslední léta svého života působil ve Vídni. Jubilejní výbory bratrských spolků rády by oslavily důstojně pěvce „Slávy dcery" a proto zamýšlejí pomocí slovutných pánů, skriptora Ferdinanda Menčíka a univ. docenta Dr. Fr. Pastrnka, vydati sbírku kratších statí týkajících se života Kollárova (nikoliv souvislou biografii nebo známá již dáta), rodiny jeho, významu literárního pro Čechy a Slovensko, vlivu jeho na ostatní Slovany, osvětlení jeho činnosti jako básníka, učence a nadšeného ctitele idealní vzájemnosti slovanské; i fotografie, korrespondence, manuskripty a memoiry týkající se osoby Kollárovy budou vítány. Za tou příčinou obracejí se ony výbory k povolaným mužům doufajíce, že oni jim neopomenou podati pomocné pravice, by postaven býti mohl důstojný památník slavnému synu všeho Slovanstva. Páni přispívatelé račtež již předem laskavě oznámiti, jakého objemu budou články jejich a budou-li se vztahovati na rodiště Kollárovo, rodinu, osoby, poměry, stav, spisy, vliv jeho atd Jubilejní výkony obou spolků budou se též snažiti, by i jinoslovanské spisovatele získaly pro tento důležitý podnik. Ale uskutečnění jeho závisí nejen na ochotě a literárním spolupůsobení českých spisovatelů, ale i na hmotné podpoře našeho obecenstva. Literární a peněžní příspěvky a dopisy buďtež adresovány p dr. Frant. Pastrnkovi, Vídeň, 9/3, Schwarzspanier-gasse Nr. 16.

Pomník básníku K. Erbenovi v Miletíně. V rodišti Erbenově, Miletíně, bylo založeno „Erbenovo družstvo", které svému rodáku sbírá na pomník. Sbírky vynesly již přes 1.500 zl. V čele družstva stojí místní farář, Filip Šubrt, náš pilný a dovedný literární přispěvatel.

Liga „Ave Maria" ve Francii. Ve Francii velikého souhlasu nachází nové sdružení katolíků pode jménem Ligy Zdrávas Maria, jejíž účelem jest: 1. Působiti pro neodvislost papeže. 2. Odstranění protibožských zákonů školních. 3. Odstranění těch zákonů vojenských, jež bohoslovce a kněze vhánějí do kasáren. 4. Svobodu církve v obřadech a v milosrdenství. 5. Volby katolíků do parlamentu a 6. Spořivá a poctivá administrace veřejných peněz. Liga tato nemá žádných stanov, proto ji nemůže vláda zrušiti, a předsedu a výbor zavříti, protože takových není. Členem ligy stává se každý, kdo se na účel Ligy modlí a ve smyslu svrchu uvedeném jedná.

Ročnice Lvovy společnosti. Knihkupectví sv. Norberta vydalo první literární ročnici Lvovy společnosti, a v ní Dr. Josef sv. pán Helfert podává podrobnou zprávu o činnosti spolku, kterou již na kat. sjezdu v Linci přednesl. K tomu se pojí řády odborů a seznam podporovatelů a členů a účastníků. Uvádíme jména prací, jež zde různí učenci složili. Píší: „O gotice", z pozůstalosti Lukáše rytíře Führicha; prof. dr. Pawlicki: „Nová theorie Alfréda Fonilleea o ideách"; prof. Pernter: Účinek slunečních skvrn na zjevy přírodní"; prof. dr. Hiptmair. „Tomáš Pöschl ve světle své biografie"; prof. dr. Wolfsgruber skizzu o dvorním radovi Führichovi, a konečně prof. dr. Fr. Schindler: „Zdaž odpovídá smlouva o mzdu zásadám křesťanské spravedlnosti."

Bibliotéka humoristických románů českých i cizojazyčných. Nakladatelství J. L. Kobra — „Dobrý humor vtip a satyra zajímají v literatuře každého národa čestné místo, a lze říci, že těší se větší oblibě čtenářských kruhů nežli četba vážná. Jeť kniha humoristická přístupna nejširším vrstvám obecenstva, jest vítána každému bez rozdílu stupně vzdělanosti .... Ne však každá kniha, jež nese název knihy humoristické, vyhovuje tomuto úkolu. Nezbytným činitelem účinných knih humoristických jest dobrý, svěží, zdravý humor ... Bohužel máme i v literatuře české dobrých knih zdravého humoru a satyry pořídku. I stalo se tak po dokonalém věci té uvážení a s úmyslem odpomoci citelnému nedostatku v tomto směru, když odhodlalo se podepsané nakladatelství vydávati periodickou publikaci humoristickou pod názvem „Bibliotéka hum. rom." .. — Tak zní ohlá-

šení této bibliotéky. To jest sice vše pravda, co se tu píše o humoristických knihách a spisech, ale „Bibl. hum. rom“ úkolu tomu naprosto nevyhovuje, jak každý čtenář sezná z „výboru prací Catulla Mendèsa.“ Takovými spisy se nevyplňuje ona „citelná mezera“ v české literatuře, a bylo by lépe, kdyby ta „citelná mezera“ ani vyplněna nebyla. Črty „Snop“, „Důkaz“, „Ukradený parfum“, „Znak“ a j v. třeba hoditi do jednoho koše s pikantní a hnusnou četbou Amorovou.

Dr. Virchov a darwinismus. Prof. Dr. Virchov vyjádřil nejnověji opět své stanovisko k Darwinovi a jeho žákům v článku: „Transformismus a descendence“. Článek vyšel nejprve v anglickém listě a potom v autorisovaném německém překladě. Virchov dokládá, že ze všech praehistorických lidí vyklubal se vždy „homo sapiens“, a že nelze dokázati, že by člověk pocházel ze zvířete.

Historie o Šimonu Abelesovi, jehož pomník jest v chrámě Týnském, byla přeložena do angličiny a vyšla ve zvláštní knížce: „The Little Martyr of Prague by Father. J. Spillmann S. J.

„Svoboda umění.“ Pohleďme do židovské literatury a hledejme, kde se spisovatel žid posmívá obřadům své víry kde zlehčuje a tupí své náboženství, kde za terč vtipů béře rabíny a své duchovní. Mohli bychom dlouho hledati a ničeho nenalezáme. Rovněž i evangelík nepotupí své víry; a přece také osvícení evangeličtí mužové i učenci židovského vyznání nechtějí uraziti „svobodu umění“. Vydají-li židé kalendář, almanach a pod., píší jim do nich přední naši básníci a spisovatelé, ač nejsou mosaického náboženství; tak žádá „svoboda umění“. Jak židé podporují naši literaturu, to je věc známá. Má-li vyjíti nějaká publikace se zřejmě katolickou signaturou, nepošle příspěvek ani jeden z oněch našich, kteří evangelické i židovské kalendáře a almanachy svými pracemi podporují. A přece nikdo z celého toho zástupu našich spisovatelů neřekl veřejně a otevřeně: Já nejsem katolík! Já s katolictvím nemám ničeho společného! Právě naopak! Velmi často slyšíme volání: „Vždyť my jsme také katolíci!“

O „svobodě umění“ bohužel nejvíce a nejčastěji se mluví právě tam, kde běží o nejsurovější a nejdrzejší útoky na víru a náboženství. Zlehčujte víru, vysmívejte se citům náboženským, zatahujte do každé plácanice svaté a světice, zneužívejte písma sv. k cynickým úšklebkům a vtipkování, házejte bláto a kal na kněze, kde a jak jen můžete, beřte si Boha, věčnosť, a nejsvětější pojmy za předmět neustálých úšklebků a vtipů: to je vše úplně v pořádku, tomu se tleská, to se do nebe vynáší, spisovatel takový ověnčen je uznáním a slávou — tak jako by nemohl předměty a věci, když nejemu, alespoň milionům jiných lidí posvátné, nechati na pokoji. Ale „svoboda umění“ žádá, aby právě o těch věcech se psáti mohlo a musilo. Pro jednoho tedy platí tato „svoboda“, běda však tomu druhému, kdyby také ctil „svobodu umění“, ale v jiném smyslu. Řekne-li druhý; miluji také „svobodu umění“, ale takovou, která nestrhuje víru a náboženství, Boha a svaté v kal vtipu a pošklebků, která je povznešenější nad stanovisko, jež ustavičně kněze jen potřísňuje, kněžím se posmívá, na pranýř jízlivého vtipkování je staví, ba, odváží-li se ctitel jiné „svobody umění“ přímo odsouditi takové působení literární: pak je zle a ti, kteří pro „svobodu“ horují a kteří se pro ni dávají v „ušlechtilý“ zápas, druhému té „svobody“, posudku „svobodného umění“ nepřejí a nedovolí mu vysloviti se svobodně. Chtějí svobodu, ale jen pro sebe; hlásají „jsi svobodný“, ale dodávají k tomu: „nepůjdeš-li s námi, a opovážíš-li se míti jiné mínění, musíme tě zničiti.“

Žádati, aby člověk katolík nebo kněz líbal ruku toho, jenž po řady let způsobem v pravdě voltérovským celou víru katolickou církev a kněze jen v drzém posměchu měl, toť bylo by příliš mnoho žádáno, tolik žádati se neopováží ani největší horlitel pro „svobodu umění“. My si tu „svobodu umění“ poněkud jinak vykládáme! Jsouť hranice, kde i ona „svoboda“ přestává býti „svobodou“ a začíná býti něčím jiným: spustlostí.“

V dějinách osvíceného století našeho jest to zajisté úkaz uchvacující, kdy bojovníci pro „svobodu umění“, rozpálení alkoholem, hulákají na ulici a pro „svaté“ umění a jeho „svobodu“ rozbíjejí tabulky v oknech a rvou se, až se mnohý ocitne v žalářní komůrce. Je-li počínání takové snad výsledkem oné ušlechťující lektury, vysmívající se napořád Bohu, církvi a kněžím, je to tuze pěkné „umění“, kam vede, je až příliš očividné a dokazuje, jak „svoboda takového umění“ vede — k nesvobodě.

Poláci a římské archivy a bibliotéky. Bádání v archivu Vatikánském, jehož síně otevřeny Lvem XIII. učencům celého světa, počíná již i Polákům přinášeti užitku. Vyšelť právě před nedávnem první plod archiválních těch prací jakožto publikace H. Ehrenbergra, vydaná péčí stavů poznaňských:

„Urkunden und Actenstücke zur Geschichté der in der heutigen Provinz Posen vereinigten, ehemals polnischen Landestheile.“ Dílo to jest velice obšírné (LIX a 700 stran 8°), obsahujíc 285 akt a dokumentů z let 1345—1800, jež pro historii polskou velikou mají důležitosť. Proto také jistě že s uznáním přijato bude dílo to ode všech přátel historie polské jak v Polsce samé, tak i za hranicemi.

Samo sebou se rozumí, že Poláci v Římě pro bádání historie své vlasti činni jsou i v nově otevřené „Bibliotéce Lvově“ (Bibliotheca Leontina), jejíž otevření stalo se dne 23 listopadu m. r. ve Vatikáně. Tamť ostatně práce historikovi velice jsou usnadněny, jelikož celá bibliotéka ta, čítající nyní již 30 000 svazků, výtečně je uspořádána, majíc všechna dokumenta roztříděna nejen dle jednotlivých zemí, jichž se týkají, ale i dle různého obsahu děl a listin těch. — Mimo to pak existuje v Římě při museu Kopernikově polská bibliotéka, jejíž bibliotékářem je nyní zasloužilý archeolog Dr. Artur Wołyński, a která již kromě 2000 polských brožur a 5000 polských rytin čítá též na 1500 děl, týkajících se polské historie a literatury. — Dle „Przewod. bibliogr.“ J. O-ý.

(100) **Besedy Lidu.** Pod tímto názvem počal právě vycházeti nákladem J. Otty a redakcí A. E. Mužíka nový obrázkový časopis pro lid, věnovaný, jak provolání oznamuje, kruhům nejširším. Myšlénka, vydávati časopis takový, není právě zlá; máme sice časopisů dosti, ale kdybychom zkoumali, kolik z nich se hodí opravdu pro lid, shledali bychom, že snad ani jediný. Laciný — jako je tento (stojíť jen 1 zl. 60 kr. ročně) — a při tom dobrý časopis toho druhu bychom tedy s radostí uvítali, ať by jej vydával nakladatel kterýkoliv. Avšak povedou-li si „Besedy lidu“ tak, jak ukazuje dosud vydaných pět čísel, nebudou moci býti zvány listem dobrým. Jen tak připomínáme, že na obálce čísla 1. v anekdotě „Zázračný kovář“ pan farář se zmate v kázaní řka, že Pán Ježíš nasytil zástup sedmi tisíci chleby, a přítomný kovář zabručí do kázaní: „To bych já dovedl taky;“ dále že v čísle 2. jest mnohokrát již podaná kopie Brožíkova Husa — uvádíme to pouze, ničeho k tomu nepřipomínajíce, aby se nám nevytýkala nedůtklivosť a snaha, jako bychom nový list ubíjeti chtěli. Ale nemůžeme tajiti, že práce jsou tu nadmíru slabé. Tak povídka „Krátké štěstí“ od S. Svobody vypravuje, jak dívka vybídnuta inserátem v novinách, sešla se s mužem, který se chtěl oženiti. Sešli se dopoledne, a ona se o něm rozplývala chválou. Odpoledne měla mu říci „ano“, a on — nepřišel. Toť vše! Krátká povídka ta není, neboť dovídáme se z úst dívky celé kapitoly o „něm“, jaký byl, jak si pořídí domácnosť a p. — V povídce „Zlaté srdce“ od R. Kronbauera zase čteme, kterak kněz, jeda k nemocné osobě s Pánem Bohem, hovoří s kočím — o známém „červeném domě“ v Praze! Tak vida! Spisovatel, u něhož přece nutně žádáme, aby byl znalcem života, neví ani, jak chová či nechová se kněz, nesa Nejsvětější! A div divoucí — v krátké zpovědi pozná kněz, že on sám se narodil v „červeném domě“, a umírající že jest — jeho matka! Jistě, pravý zázrak! Nějaké vysvětlení, jak se stal ubohý nalezenec až knězem, v povídce není; stala prý se tenkrát při rozdávání dětí „nějaká mýlka“ — tím je to odbyto, ale rozumný čtenář si pomyslí, že se tu stala pořádná mýlka panu spisovateli. — Rádi věříme, že list nevelkého objemu nemůže přinášeti prací dlouhých, ale i práce krátké mohou býti dobré. V básni „Předměstí“ opěvá J. Vrchlický vojáka, který

„v koutku úst doutníku zbytek třímá (!)
a trpí, ona že jej obejímá.“

Obrázek „Dvě matky“ (J. Bittner) ukazuje, že matka ptačí více lásky má ku svým mláďatům než lidská matka vražednice. Toť ovšem věc jistá; ale jaký jest účel takové práce? — A již tu máme jiný obrázek bídné povahy od H. R. Kytlera. Lakomec vynutí na jediném synu přísahu, že mu dá 50 000 pod hlavu — do rakve. A syn dá mu místo peněz — kvitanci. Jiný obrázek „Pro trochu pokoje“ (L. Hejtmánek) líčí výměnkáře od syna a snachy týraného, opět jiný „Na popeleční středu“ (V. Luňák) výstřednosti hýřila, který se baví“, kdežto jeho matka — umírá. Zdá se, že povídka tato byla psána — pro obrázek. Ve „Spiknutí“ dočítáme se o zavraždění policejního agenta. Nic povzbuzujícího, povznášejícího nenaleznete v těchto pracích, jenom výbuchy vášní, omrzelosť, zločiny. Jediná „Oblečená socha“ (z ruského přel. H. Mach) může nazvána býti lepší.*)

---

*) Pozn. redakce. Referent liga + 100 přehlédl, že „Besedy lidu“ vymalovaly řadu „černých ptáků“ a ve dvou číslech líčí jejich činnosť. A přece i při tom dva katolické listy oznámily obsah Besed lidu! Jak dlouho, opakujeme, budeme ještě sami rozšiřovati svou potupu?!

Toť obsah potud vyšlých čísel „Besed lidu". Naše rada jest: chcete-li novým listem lidu skutečně prospěti, nedávejte do něho pravdě nepodobné a bohoslužbu snižující anekdoty, přestaňte již cpáti do lidu to husitství, které se už stává směšným, a nepište v povídkách a básních o věcech pravšedních. Pak nalezne váš list podpory hojné. Stará-li se nakladatel o slušnou úpravu, ať se stará i redakce o slušné prace

Úmrtí.

Monsg. de Dreux-Brézé. Dne 9. ledna zemřel v Moulinách stařičký 82letý biskup Petr Šimon Ludvík Maria de Dreux-Brézé. Pocházel ze slavné rodiny markýzů toho jména, a otec jeho byl ceremonářem Ludvíka XVI. Od dětství již zanášel se šlechtický synek myšlénkou voliti stav duchovní. R. 1830. vstoupil do semináře sv. Sulpice a odtud, dokonav studia theologická, odebral se do Říma, kdež byl v římské koleji spolužákem Lva XIII. Po návratu do Paříže r. 1835. ujal se především otázky dělnické, jíž věnoval všecky chvíle, zakládaje spolky a družstva, navštěvuje a povzbuzuje společenstva i jednotlivce z kruhů dělnických. Tou dobou byl jmenován kanovníkem a jenerálním vikářem a slynul pověstí nejlepších řečníků církevních. Roku 1849. byl ustanoven biskupem v Moulinách; lid přijal jej s nevýslovným nadšením, neboť pověsť o jeho lásce k pracujícímu lidu byla rozšířena po celé Francii. První bohoslužba, již ve své kathedrále konal, byla mše sv. pro dělníky. Jeho milosrdenství a štědrosť k chudým neměly mezí. Sobě odepřel vše, čeho nežádala nutnosť, a všecko ostatní věnoval dobrým skutkům, a přece neobstál ani on před soudem a zlomyslností republikánské vlády. Krásný jeho seminář, který nákladem 300.000 franků svého osobního jmění vystavěl, byl laicisován, konfiskován proti všem pravidlům spravedlnosti, a vychováváni v něm občané, kteří nebudou uznávati Boha ani pána. Jakkoli dobrotivý, shovívavý, měkký k chudým, byl biskup nezdolně pevný v příčině věcí náboženských a povinností k Bohu proti mocnostem vládním, které se za jeho biskupování v Moulinách vystřídaly. Kněžstvo jeho diecése vyniká příkladnou disciplinou mezi kněžstvem francouzským, která jest ovocem a dílem ustavičné bdělosti a přísné, otcovské pevnosti biskupovy. Bylo mu arci, jako každému věrnému veleknězi prožíti mnoho pronásledování a bojů. Leč biskup Petr nikdy se nevzdal. Po celé diecési byl zaveden přísně římský ritus, a zvláště katedrála moulinská nazývána jest kaplí Sixtinskou pro čistý církevní zpěv, jehož snad nikde jinde slyšeti nelze. Smírnému kostelu nejv. Srdce Páně daroval dvě drahocenná, překrásná okna s postavami Ludvíka XVI. a jeho choti, mučeníků královských, jejichž byl velikým ctitelem; podobali se ostatně ve své neskončené lásce k lidu nemálo těmto šlechetným synům Bourbonů. Obydlí biskupovo bylo pověstno jednoduchostí a prostotou. Jedinou cennější ozdobou byly tu rodinné podobizny markýzů ze Dreux-Brézé. Jako společník býval však biskup velmi hledán a vážen pro nelíčenou, vždy stejnou přívětivosť, ušlechtilosť, veselosť a nejvýš čilého, vtipného ducha. Smrť jeho jest smutkem netoliko pro jeho diecési, ale pro celou Francii.

Josip Marn. — Literatura slovinská ztratila jednoho z nejvěrnějších a nejsvědomitějších pracovníků. 27. ledna t. r. zemřel Josip Marn, c. k. gymn. profesor, čestný kanovník, konsistoriální rada, rytíř řádu Františka Josefa a předseda „Slovinské Matice". Narodil se r. 1832. ve Štangi v Kraňsku; střední školy ukončil r. 1851., bohosloví r. 1855.; r. 1857. stal se kaplanem v Horjulu a pak profesorem náboženství a slovinštiny při c k. gymnasiu v Lublani. Psáti začal r. 1849. Uveřejnil „Slovinskou mluvnici", „Staroslovinskou mluvnici" a mnoho samostatných spisů, na př. „O časopisectvu". R. 1880. uspořádal knihu „Kopitarjeva spomenica". Největších zásluh o slovinskou literaturu získal si svými „Jezičniky", o nichž několikráte již ve „Vlasti" byla učiněna zmínka. Vydával „Jezičnik 30 let. Od r. 1863—1871. pojednával v „Jezičniku" „o slovinském jazyku a jazykosloví vůbec"; od r. 1871. psal příspěvky k historii slovinské literatury. „Jezičnik" jest nevyčerpatelným pramenem pro každého literárního slovinského historika. Jest to dílo neúmorné práce a obsáhlého kritického ducha. Pilný jako včela a pracovitý jako mravenec popsal Marn v „Jezičniku" přes 250 slovinských spisovatelů a tak prvým veleduchům slovinského národa, Linhartu, Vodniku, Prešernu, Levstiku, Metelkovi a Bleiweisovi, Kopitarovi, Ravnikaru a mnohým jiným postavil stkvělé pomníky. Zesnulý byl také ve společenském životě člověkem dobrosrdečným, velikým dobrodincem a vůbec ušlechtilého smýšlení.

Jovan Bošković. — Dne 6. ledna t. r. zemřel v Bělehradě vedle Vuka a Dančiće nejlepší znatel srbského jazyka, Jovan Bošković. Narodil se r. 1833.

v Novém Sadu, kde ukončil nižší gymnasium, vyšší pak v Karlovci, Budimu a Požunu. Ve Vídni mimo právo studoval slovanskou filologii; učitelem jeho byl slavný Miklošič. K poznání srbského jazyka nejvíce mu prospělo obcování s Vukem. Poněvadž se mu práva nelíbila, (ačkoliv je dokončil,) odebral se r. 1861. do Srbska, kde byl nejdřívě učitelem na gymnasiu a později profesorem srbského jazyka na vysokých školách v Bělehradě. Na jeho místo přišel později slavný Daničić, ježto se Boškovic (r. 1871.) vrátil do vlasti; vláda srbská nebyla mu totiž nakloněnou. V Novém Sadu přejal redaktorství „Srbského Ljetopisu" a byl zároveň náměstkem sekretáře „Matice Srbské". R. 1875. se vrátil do Bělehradu a byl jmenován knihovníkem a kustodem národního musea Když Daničić odešel do Záhřeba, jmenovali Boškoviće zase profesorem srbského jazyka na vysokých školách v Bělehradě, kteroužto službu konal do lonského roku, kdy byl jmenován ministrem osvěty a kultu. Bošković napsal mnoho jazykoslovných rozprav jako: „Treba-li književnici, da uče svoj jezik", „O staroslovenskem jeziku", „O sadašujem stanju srpske gramatike" atd Uspořádal hezký počet „Glasnikov srpskoy učenoy društva" a Srpskog Ljetopisa", ve kterém loni začala vycházeti jeho „Pisma o historiji srpske književnosti".

Klement Božić. — 13. ledna odňala smrť Chorvatům Klementa Božiće, bývalého redaktora a spolupracovníka „Obzora", vzorného poctivce a upřímného Chorvata. Bylo mu 52 let Narodil se v dalmatinském přímoří a studoval v Zadru; práva poslouchal na záhřebské universitě. Když dostudoval, odešel do Sarajeva, kdež byl úředníkem německého konsulátu. V Sarajevu poznal bosenské poměry, o nichž psal v „Pozoru" a „Zatočniku"; ve „Věnci" r. 1869. uveřejnil řadu „Obrazů z Bosny", o bosenských poměrech v socialní a osvětové příčině. R. 1869. opustil službu u konsulátu a odešel do Sisku, kde se stal spolupracovníkem „Zatočnika". R. 1880. stal se redaktorem „Obzora". Za svého redaktorství byl několikráte odsouzen do vězení, než vše to tiše a trpělivě snášel, věda, že cesta národních bojů jest trnitou. Byl poctivým a svědomitým do krajnosti, upřímným a obětavým přítelem.

Ferdo Kikerec. — Akademický chorvatský malíř, Ferdo Kikerec, zemřel v nejlepší své době, 12 ledna. Zesnulý narodil se v Budimu r. 1847. Ze začátku studoval práva, brzy však se zasvětil jediné malířství, kterým se zanášel již od mladosti. Byl v Monakovu, Benátkách, Florencii, Římu a Neapoli, ale jen krátký čas, jeho hmotné poměry tomu déle nedovolily, a tak ku své největší žalosti nemohl se zdokonaliti v malířském umění. Předměty ku svým obrazům čerpal z historie chorvatské; známé jsou: „Korunování krále Zvonimira", „Smrť Matěje Gubca", „Mikuláš Zrinský útočí na Turky u Sigetu", „Frankopan a Zrinský ve vězení". — Vraceje se z Italie, šel na Černou Horu, kdež byl dvorním malířem knížete Mikuláše; odtud přinesl si krásné idee ku svým obrazům z černohorského života: „Kraljevič Marko a jeho strakoš (kůň)", Kosovská dívka " „Černohorský zpěvák" a „Příchod Chorvatů ku břehům Jaderského moře". — F. Kikerec byl nadaným v komposici, v koloritu malířském nikdy se úplně nezdokonalil.

Fr. Stingl.

Demonstrace v Žižkově.

Píše **Tom. Škrdle.**

Od 3. února t. r. počínaje dostávám denně od kněžstva z různých zemí, částečně od učitelstva a dělnictva, dopisy plné lásky a povzbuzení. Nemaje času všem svým přátelům a příznivcům zvlášť odpovídati, činím tak veřejně ve „Vlasti", jako jsem to již učinil dne 25. února t. r. v „Čechu". Děkuji Vám všem bratřím z Čech, Moravy, Slezska, z rakouských zemí, ze Saska, z Bavor, a z Italie, děkuji Vám přátelé za Vaše krásné dopisy a žádám Vás, abyste touž horlivosť, kterou ve psaních na jevo dáváte, osvědčovali všude, stojíce pevně k církvi a k sv. náboženství našemu.

Valná část veřejných katolíků a hlavně kleru přijala pohanu moji za pohanu svoji, a mnozí z nich osvědčují přízeň ke mně nejen slovy ale i skutky, tak že demonstracemi v Žižkově „Vlasť", „Vychovatel" i „Dělnické Noviny" i celé družstvo velice získalo. Některé dary jsou zasýlány přímo mně. Já sám jich nepotřebuji; moje žití jest jednoduché, moje vydání skromné a k tomu po penězích pro svoji osobu lačen nejsem; i nepřijmu z nich pro sebe ani krejcaru. Celý zaslaný obnos jest uložen ve sv. Václavské záložně, a užiju ho na obranu

církve a našeho sv. náboženství. Tak jak jsme, v Čechách i na Moravě, na důstojné, důsledné a rázné obhajování pravd náboženských nedostačujeme. Časopisů katolických je málo, osob, které je obsluhují, jest počet nedostatečný, a některé z nich jsou v duši své vše možné, jen ne upřímní a rázní hajitele sv. církve. A není-li v časopisech odvahy a povzbuzení, klesá celá strana. Ba věru, mnoho a mnoho je shnilého ve státu dánském! I chci, pokud mne Bůh na živu ponechá a mé síly k tomu stačí, k nápravě v naší straně pracovati; chci povzbuditi a honorovati nadané muže z našeho tábora, aby se proudu liberalismu, jenž celý život náš začíná otravovati, pérem svým opřeli a rány na nás namířené odráželi; těmto mužům zjednám potřebných k tomu listů a poskytnu jim hmotné podpory. Podrobnosti zde rozebírati nemohu, jen tolik ještě řeknu, že bojovníky mám již seřaděné a rozestavené. K tomu účelu vynaložím peníze mně výslovně zaslané, a jelikož chci v tomto směru i dále pokračovati, dokud mi zdraví dovolí, potřebuji i další hmotné podpory. Jak jsem již pravil, plánů svých prozrazovati nemíním a proto žádám k tomu účelu podporu jen od těch, kteří mají v mou osobní poctivosť naprostou důvěru. Kdo nemá ke mně naprosté důvěry, ať mi nic nezasýlá a věnuje dar raději družstvu. Ze zaslaných peněz povedu řádné účty a těm, kdo sami něco složili a mne osobně navštíví, tyto účty předložím k nahlédnutí. Po mé smrti budou celé účty s udáním obnosů, kam byly vynaloženy, uveřejněny. — „Vlasť“ sama jest družstvem zaopatřena, ta z tohoto fondu podpory nepotřebuje — vše se dá jiným osobám, jiným listům, na jiné potřeby. Kdo tedy vidí toho potřebu, aby se u nás katolickým tiskem radikálně pohnulo, a kdo má ke mně důvěry, toho prosím, aby přispěl k tomuto účelu. Sbírky budou v „Čechu“ a ve „Vlasti“ kvitovány. Sejde-li se větší obnos, věnuji část — a to řeknu otevřeně — na katolický časopis pro lid, jehož jako soli potřebujeme, a jenž, doufám, brzy bude založen nebo z jiného utvořen. Ze zaslaných obnosů 50 zl. bylo již bez toho k tomuto cíli výslovně darováno. —

Po tomto úvodu vypíši soudní proces s obžalovanými demonstranty, vyznačím další boj proti „Vlasti“ a pro „Vlasť“ a pro moji osobu.

Při demonstraci před mým bytem dne 2. února t. r. bylo zatčeno 8 osob, které se objevily dne 27. února před soudem dle „České Politiky“ v tomto pořadí:

1. Josef Dobrovolný, 24letý svobodný obuvnický pomocník z Krucburku, jemuž se klade za vinu, že hodil kusem ledu po strážnících a zatýkajícím ho strážníkům se zprotivil.

2. Jachym Havlena, 21letý truhlářský pomocník ze Žižkova. Byl přistižen právě, jak házel kamením, a když byl zatčen, vybízel kolemstojící slovy: „Hoši, pomozte mi, nedejte mne“, aby ho vyprostili z rukou strážníků.

3. Matěj Salaba, 36letý ženatý krejčovský pomocník ze Žižkova. Vybízel prý lidi, aby Havlenu osvobodili a strážníky zmazali.

4. Kateřina Salabová, 44letá žena předešlého, zvolala, když byl její muž zatčen: „Koukejte lidi, on nic neudělal a oni ho berou.“ Za tato slova a za to, že svého muže chopila za ruku, klade se jí za vinu, že vybízela lidi, aby se stráži zprotivili a že chtěla zmařiti výkon stráže.

5. Karel Včelka, 20letý, svobodný pekařský pomocník ze Žižkova. Byl zatčen, poněvadž jednomu strážníkovi řekl, „že mu nemá co poroučet“. Pak volal prý na své soudruhy, aby ho nenechali sebrati a všemožně se snažil vyprostiti se z rukou strážníků, při čemž jednomu z nich vyvrtl palec.

6. Václav Klatovec, 23letý, svobodný sedlářský pomocník ze Žižkova. Pomáhal prý oněm prvním dvěma neznámým zatčeným mužům k útěku tím, že s ostatními soudruhy strážníky pronásledoval a házel po nich kamením. Když pak byli zatčeni manželé Salabovi, zvolal prý Klatovec: „My jsme všichni občani, nedejme se, zachází se s námi jako se zvířaty.“

7. Josef Hebrle, 17letý, svobodný tovární dělník. Neposlechl vyzvání k rozchodu. Byl zatčen. Více žaloba o něm neví.

8. Antonín Moučka, 19letý, svobodný obuvnický pomocník ze Žižkova. Rovněž se nerozešel.

Soudu předsedal rada zemského soudu Krčmář. Ostatní členy senátu byli rada zemsk. soudu Vokoun, rada zemsk. soudu Lom a adjunkt Kurš. Žalobu zastával nám. stat. zást. Morstat. Hájení obviněných ujali se JUDr. Josef Milde a JUDr. Baxa.

Se mnou byl zaveden při předběžném vyšetřování dlouhý protokol. Soudce tázal se na celý děj, na tendenci „Vlasti“ a „Děl. Novin“, na články proti Nerudovi a také i na to, zdaž jsme kdy psali proti Smetanovi. Odpověděl jsem, že

nikoliv a doložil, že „Nár. Listy“ a „Č. Politika“, kteráž pak uveřejnila opravu, i tím bojují proti „Vlasti“ a proti mně, že rozšířily zprávu, jako bych byl zhanobil památku kněze spisovatele Václ. Beneše Třebízského, ač jsem proti němu a jeho spisům ani slova neuveřejnil. U soudu jsem zanechal škvár do mého bytu hozený, rozbité sklo, které padlo na místo, kde pravidelně pracuji, a zároveň jsem předložil knihu ošetřovanců chudinské kuchyně z r. 1887., v níž čteme pod číslem 42.: „Hebrlová Anna z č. 466, 66 roků, nemocná stále leží, muž drvoštěp, 1 dítě, (k tomu doma) dcera bez práce.“ Tato rodina byla vyhozena z bytu na ulici, a tu v největší bídě a smrtelné nemoci Anny Hebrlové ujala se jí chudinská kuchyně v Žižkově, kterou jsem založil, a udělovala jí obědy tak dlouho, dokud nebyla nemocná žena odvezena do nemocnice. Otci, Hebrlovi, aby si něco vydělal, dali jsme rozštípati dříví a práci jsme mu zaplatili, ač jinak se žádalo, aby ošetřovanci všemožnou práci pro kuchyni zdarma vykonali a silní z nich aby i dříví rozštípali.

Z vděčnosti za to, že byl ode mne živen (nebo „1 dítě“ týká se Josefa Hebrle), přišel i Josef Hebrle provolávat mi „hanbu“ a „pereat“. Našel-li se mezi 8 zatčenými jeden nevděčník, kolik jich bylo asi mezi 300, již se pod mé okno postavili.

Ku konci protokolu jsem udal, že v Žižkově 12 let pro dělnickou třídu pracuji a co vše jsem pro chudinu učinil.

Soudce choval se ke mně neobyčejně vlídně a přátelsky, začež mu veřejně děkuji.

K hlavnímu přelíčení, kdež byl čten můj protokol, volán jsem nebyl.

Při soudním líčení zaujaly ke mně všecky české listy — mimo katolické — vesměs nepřátelské stanovisko. Zpráva „České Politiky“ byla proti mně plna kyselosti, a proti souzeným plna něžnosti: samé prý a prý. „Lid v tisících shromážděný“ — praví tento list — „projevil hlučným provoláním hanba a pereat svou nelibosť vůči redaktorovi „Vlasti“, jenž zároveň řídí jakýsi (prosím Česká — a jak mnozí myslí „katolická“ — Politika mluví tak o listech katolických) dělnický list a v něm přísně posuzuje snahy většiny našeho dělnictva.“ A druhý den největší část svého referátu věnuje „Česká Politika“ řeči JUDr. Jos. Mildého, který snažil se obžalované obhájiti. Můj protokol „Česká Politika“ úplně zamlčela. Za to si ho povšiml „Hlas Národa“, jenž praví: „Zajímavým byl protokol P. Škrdle, v němž se tento snažil udati důvody demonstrace Pravil, že to jistě zavinil směr jeho listu, odsuzující moderní směry literární, a pak prohlášení českých spisovatelů, kteří se ozvali proti posuzování Nerudových spisů ve „Vlasti“. Ovšem lidem, kteří dnes seděli na lavici obžalovaných, jsou literární hesla spisovatelů, Máj a Neruda, docela lhostejny ba neznámy. Co tu lásky a něžnosti k pohaněnému katolickému knězi! Ne, sl. redakce „Hlasu Národa“, já se nesnažil dokázati, že demonstraci zavinil směr mého listu. Já byl soudcem tázán na směr „Vlasti“ a „Děl. Novin“ a věrně jsem udal jejich tendenci a projev Máje a demonstraci spojil v logický celek. Když red. „Hlasu Národa“ tak dobře zná srdce a ledví dělnictva, ať zodpoví otázku: proč šli socialisté dělat demonstraci muži, jenž do redakce „Děl. Novin“ pranic nezasahá!

A jak samo s sebou se rozumí, něžnou láskou mne zahrnuly „Národní Listy“, i 28. února i 1. března. V č. ze dne 1. března jmenují mne „moderním apoštolem křesťanské lásky a snášelivosti.“ V květnu t. r. vydám brožuru o svém socialním působení v Žižkově a v té dokážu, že jsem jako kněz a Vincencián podporoval a živil nejen katolíky, nýbrž také israelity a hodně evangelíků a právě z letošního roku uvedu příklad, kterak jsem nalezl evangeličku, příbuznou boháče Mladočecha, ve kruté bídě a kterak jsem ihned její rodině sám pomohl a v chudinské kuchyni obědy vymohl. Ano, já nalezl již vděku u židů a evangelíků a nejvíce u katolíků, zdaž by však některý věrný katolík „Národní Listy“ miloval, pochybuji.

Za to mnohem solidněji zachovaly se k pohaněnému českému knězi německé pražské listy: „Bohemia“ a „Prager Tagblatt“, cizí řeči a odchylné od něho směrem, kterým se ubírají. Slyšme Bohemii z 28. února: Nach Einvernahme der Zeugen wurde das Protokoll des Herrn P. Škrdle verlesen. Derselbe gab an, dass er in den Blättern „Vlasť“ und „Dělnické Noviny“ (tu je chyba, v protokole soudním stojí, že „Děl. Noviny“ řídí jiná osoba) für den christlichsocialen Gedanken eintrete und gegen die unter der socialistischen Arbeiterschaft herrschende Gottlosigkeit ankämpfe (porovnej s tím „Českou Politiku“.) Dies sei nach seiner Ansicht der Grund, wesshalb die Demonstration gegen ihn in Scene gesetzt worden sei. Auch scheine hiezu der Umstand beigetragen zu haben, dass er die Schriften des Schriftstellers Neruda, in denen mitunter die Kirche, die

Religion und der Klerus verhöhnt wurden, einer Kritik unterzogen habe. Der Schriftstellerverein „Máj“ habe deshalb das Blatt „Vlasť“ in Acht erklärt. Seit 20 Jahren (v protokole stojí 12 let) sei er für das Wohl der Arbeiterschaft thätig. Er habe die Mutter des Angeklagten Hebrle und diesen selbst (tohle všecko české listy vynechaly) wiederholt unterstützt und finde das Vorgehen gegen ihn undankbar. Podobně píše i Fr. Tagblatt a praví mimo to: Dass er Armenunterstützungsvereine und Armenküchen für Arbeiter in Žižkov in's Leben gerufen . . . auch der Mutter des angeklakten Hebrle und diesem selbst helfend unter die Arme gegriffen habe. I německá „Politik“ toto všecko vynechala, ač jinak referát její z 28. února jest solidní. Nejobšírnější a vůbec nejlepší zprávu přinesl „Vaterland“.

Dne 28. února po skončeném přelíčení odebral se soud k poradě a po 11. hodině dopoledne vynesen byl radou zemského soudu Krčmářem následující rozsudek: Josef Dobrovolný byl odsouzen pro zločin veřejného násilí a přečin shluknutí na patnáct měsíců do těžkého žaláře, 15 posty zostřeného.

Jachym Havlena byl rovněž odsouzen na patnáct měsíců do těžkého žaláře, 15 posty zostřeného.

Matěj Salaba odsouzen na šest měsíců do těžkého žaláře, 6 posty zostřeného.

Jeho manželka Kateřina Salabova byla sproštěna z obžaloby ze zločinu veřejného násilí, však odsouzena pro přestupek mísení se do služebního výkonu stráže na šest dní do vězení.

Karel Včelka byl taktéž sprostěn z obžaloby pro zločin veřejného násilí, kdežto pro přečin shluknutí byl odsouzen na tři neděle do tuhého vězení, třemi posty zostřeného.

Václav Klatovec odsouzen pro výše naznačený zločin i přečin na devět měsíců do těžkého žaláře, 18 posty zostřeného.

Josef Hebrle a Moučka odsouzeni pro přečin skluknutí, a to Hebrle na jeden týden a Moučka na deset dní do vězení, u obou dvěma posty zostřeného.

Zatím byl veden další boj proti „Vlasti“, jemuž i listy jinak mírnější (ku př. „Literární Listy“, „Ohlas od Nežárky“) podlehly a protest Májistů proti „Vlasti“ uveřejnily. Některé to učinily hodně pozdě, i zdá se, že na ně byl činěn tak silný nátlak jako na mnohé spisovatele v Praze. Z těchto se aspoň nyní někteří vymlouvají a dotvrzují, že jen pro přílišný terrorismus povolili, ale karakteristickou známkou našich poměrů jest, že v boji proti katolicismu podlehli — až na několik výjimek — všickni. K těm, již projev nepodepsali, čítají „Nové proudy“ (mimo ty již v 5. čísle „Vlasti“ na str. 414 uveřejněné) ještě tyto: J. J. Toužímského, Dunovského, Q. Rennta, Ot. Auředníčka, K. Klostermanna a J. Hudce. Z besedy vylcučili „Vlasť“: na Kladně, Jičíně, v Kostelci n. Orlicí a v Čáslavi, jiné spolky zas si ji demonstrativně objednaly.

Nejvíce kuráže proti „Vlasti“ mají brněnská „Niva“ a vinohradský „Čas“ a ze spolků hlavně studentské proti ní vystupují, k Majistům se přidávajíce.

Staročeské listy mlčí. „Máj“ fedrují všecky, ale jeho boj proti nám nepodporují. Dobráčkové z naší strany chtěli již zaslati staročeským listům adresu důvěry a oddanosti, ale když jsem jim sdělil, že byly staročeské listy odhodlány i proti Májistům ničeho od „Vlasti“ nepřijati (a my, jak to vůbec činíme, o nic se jich vskutku neprosili), schladli. Spisovatelé ze staročeských listů podepsali projev proti „Vlasti“, staročeské listy fedrují statečně „Máj“ a při tom odepřely staročeské listy uveřejniti protest proti „Vlasti“ — tomu rozuměj, kdo můžeš.

Mezi mladšími kněžími v Čechách jest několik Vrchlicianů, Časistů a notorických Mladočechů. Jako redaktor znepřátelil jsem si mnohé duchovní tím, že jsem nepřijal jejich literárních prací. S některými z nich nastala zase úplná shoda a sám jsem jim nejednou vyšel vstříc — o čemž četní členové výboru dobře vědí; i s ostatními, kteří pouze moji osobu urazili, nebo pouze pro tyto věci se hněvají, vždycky jsem ochoten vejíti ve smír, ale snahy těch, kteří svým jednáním poškozují zájmy katolické strany (viz ku př. loni jejich výpady v „Času“ proti vlp. Fr. Pohunkovi a nynějšímu nejd. p. biskupu Brynychovi), ve „Vlasti“ zásadně a důsledně potlačuji a vzniku jim nedám. Někteří z těchto pánů uznali nynější dobu za vhodnu proti mně vystoupiti. Vypálili proti mně ránu v „České Polilice“, v „Času“ a chtějí prý zaříditi proti „Vlasti“ nový literární list na Moravě. Šťastnou cestu! Proti mně vytáhli starý spor katechetický. Odpovídám jim krátce a jasně: Když jsem byl posledně u svého nejdůstojnějšího arcipastýře, položil ruce na moji hlavu a laskavě pravil: Na vaší práci spočívá požehnání

Boží a vloživ mi do rukou 50 zl. dodal: to je pro vaši chudinskou kuchyni v Žižkově. K tomu výkladu netřeba.

Z naší strany uveřejnil vážný projev v této záležitosti vážený spisovatel, Tomáš Střebský, bisk. vik. tajemník a děkan v Mikulovicích. Píšeť v „Čechu" ze dne 15. února takto: Tvrdí-li se, že tisk jest velmocí, jest nám z toho výroku vyvoditi aspoň tu pravdu, že katolickou věc lze tiskem velmi vzpružiti a podporovati. Vidíme to jinde, vidíme to u nás. V Německu jen katolickým tiskem vzniklo katolické centrum, které vážným slovem svým zasahá do zemské i říšské politiky; kdybychom měli u nás tak vyvinutý a rozšířený tisk katolický, nebylo by nám pronášeti tolik žalob na lhostejnosť, nevšímavosť, ba na nevědomosť katolických věcí přemnohých katolíků i vzdělaných. Sám vznešený a celým světem obdivovaný sv. Otec Lev XIII. prohlašuje katolický tisk za hlavní pružinu a páku, jíž tepna katolického života by oživěla a sesílila se. U nás v Čechách spali jsme dlouhý spánek spravedlivých! což dím? spánek netečných z příčin ovšem různých. Hlavní pak příčinou netečnosti naší dlouholeté bylo heslo, vydané vyššími úřady politickými i duchovními: kněz ať pracuje ve škole a ve chrámě, do politiky ať se neplete! Tím stalo se, že jsme k mlčení téměř odsouzeni byli a se srdcem rmutným patřili jsme na to, jak náš dobrý lid pro tuto naši netečnosť nás znenáhla se vzdaluje nejprvé ve věcech politických, a přidržuje se vůdců různých a hesly též různými na mnoze klamnými ba nevěreckými, jimiž ustavičně napájen uchyloval se od nás i ve věcech náboženských, stal se k sv. víře lhostejným, netečným, vlažným, ano i nepřátelským! Za nějakou dobu vítr se obrátil: Pozorováno, že stala se chyba osudná, kterou napraviti dlužno; vydáno heslo jiné: kněží působte v lidu ve všech vrstvách a spolcích, poučujte, volejte lid zpět z cesty nepravé, probouzejte vědomí katolické, zakládejte spolky politicko-katolické, podporujte tisk katolický! Toto heslo, žel Bohu, vydáno bylo trochu pozdě; důvěru ztracenou nesnadno v brzku získati; nastavěly se nám zatím v době dlouhého spánku v cestu ohromné balvany překážek, kterých nám jest nyní odstraňovati, důvěry v lidu se domáhati a vědomí našeho katolického lidu probouzeti a posilovati. Hlavním k tomu prostředkem jest a zůstane tisk katolický; jen že právě s tímto tiskem vypadá to bledě: nalezá tam, kde by bylo nejpřednější povinností jej podporovati, podpory velmi skrovné a mdlé. Hlouček probuzených a odvážných mužů, kněží i laikův, zarazil spolek „družstvo Vlasť", jenž obral si za hlavní úkol katolický tisk a tímto tiskem probouzeti vědomí katolické. S jakými však obtížemi všeho druhu bylo mu na počátku činnosti bojovati a jest mu až do dneška zápasiti! Shrnulo se nad prapor „Vlasti" na sta mužů kněží i světských, aby svou hmotnou hřivnou přispěli ku stavbě budovy nové, budovy katolické v naší vlasti; hmotnou podporou hojnou zmohutnělo sice družstvo „Vlasť", že za svého osmiletého působení vykonalo mnoho věcí až obdivuhodných; avšak jest mu až dosud zápasiti s předsudky mnohými, s netečností zarytou, ba i s nesvorností. Když blížila se doba letošní valné schůze družstva „Vlasť", ozývaly se v „Čechu" mnohé a závažné stesky redaktora „Vlasti" vp. Škrdle, jimiž nám mnohým na venkově otevřel oči, abychom prohlédli a viděli ten zápas o svatou věc katolickou. Jsa hned od počátku zakládajícím členem družstva „Vlasť", sledoval jsem činnosť jeho bedlivě a tak mne naplňovalo brzy nadějí a radostí, brzo zase obavami a trudnou předtuchou; stesky v „Čechu" pronesené mne vzrušily tak, že jsem si umínil, bych jednak osobně se přesvědčil, pokud žaloby ty oprávněny jsou, a jednak abych poznal tváří v tvář ty přední muže, jimž náleží zásluha, že družstvo „Vlasť" činnosť svou tak blahodárně rozšířilo a vyvinulo. Zajel jsem si do matičky Prahy, dne 27. m. m. a z nádraží rovnou cestou spěchal jsem na Žižkov do spolkových místností, abych valné schůze se súčastnil. Sešlo se valně členů duchovních i světských, program důkladně probran, vyslechnuty stesky i návrhy různé, vedeny debaty věcně a živě, usnášeno jednomyslně a ku konci docílena shoda potěšitelná, která naplnila nás všecky nadějemi do budoucna radostnými. Tato valná schůze učinila na mne dojem hluboký a vzbudila ve mně city různé, ale na větším díle uspokojivé, vyvolala však také mnohá přání pro dobro „Vlasti" žádoucí, ale snad nesplnitelná! Budiž mi dovoleno pronésti několika slovy dojem, s kterým jsem z valné té schůze odcházel. 1. Veškeří členové výboru „Vlasti" jsou mužové osvícení, vzdělaní a až do úmoru v pracích jim vykázaných pilní a každý zvlášť ve svém oboru na výsosť sběhlý. Dr. Rudolf Horský nejen obezřetně předsedá schůzím výborovým a valným, ale řídí celé družstvo s nevšedn a obětavou ochotou a rázností; pracuje úsilovně s redaktorem Jirouškem na zve lebení „Dělnických Listů" a jest duší celého družstva. P. Filip Konečný, vysoc vzdělaný bohoslovec, obstarává jednatelství družstva, soudí přesně a odráží ne

ohroženě útoky nepřátel s výsledkem výborným. Redaktor Tomáš Škrdle jest pracovník neúmorný, nezištný a obětavý, jest výkonnou rukou celého družstva, obstarává práce nejen redaktorské, ale i účetní a korrespondenční; vidí-li kdo jeho nezměrné práce, žasnouti mu jest, kde nabere tolik síly a času, že vše to vykonati mu lze; na jeho bedrách vlastně spočívá veškerá starosť o zdar družstva, jeho přičiněním získalo družstvo na 100.000 zl. kapitálu dílem složeného, dílem upsaného, jemu náleží největší část zasluhy ze vzniku a rozkvětu družstva. I ostatní členové výboru pracují ve svých oborech neunavně: najmě v kroužku historickém, jenž jest naší chloubou a ctí a jenž na roli dějepisné dodělá se zajisté v budoucnu výsledků pro katolickou věc neocenitelných; v komisi knihovní, která k probuzení katolického ducha v našem lidu přispěje měrou velmi záslužnou, začež jim všecka česť a chvála! 2. Ač výbor takto pracuje plnou silou, obávám se, aby svou téměř nadlidskou prací síly jeho se nepřepínaly a pohromy neutrpěly, jelikož pracovníků nepřibývá, ano jeho práce s mnoha stran ještě ztěžována — a byť možno bylo — i mařena bývá. Ozývají se posudky o „Vlasti" nelaskavé, přísné, ač posuzovatel nezná vnitřních obtíží a svízelů, s kterými „Vlasti" zápasiti jest; kdo pozná z blízka věc, zamění ihned přísný úsudek svůj za útrpnosť nad poměry neblahými, kterými nejvíce sám výbor a najmě redaktor do velikých bývá přiváděn nesnází, zkrátka: spolupracovníků mimo výbor vydatných, kteří by zasýlali práce své do různých odborů „Vlasti", jest velmi po skrovnu, výběr prací literárních skoro žádný, ochota spisovatelů pranepatrná. Diviti se jest, že za těchto poměrů přece „Vlasť" prospívá a členů jí přibývá! Zvláštní, pravím, požehnání Boží na „Vlasti" spočívati musí, kteréž ji provázej i do budoucna! 3. Ve schůzi valné spotěšením poznal jsem mnohé, zvláště mladší kněze velmi nadané, pro svatou věc horující, kteří by rádi a platně pracovali na této roli nám tak posvátné; avšak hlavní jejich obětavé snahy překážkou jsou práce duchovní správy, které v popředí dle povinnosti jim konati jest tak, že jim na spisovatelství nezbývá ani dost málo času; nynější doba žádá od kněze ve správě duchovní postaveného tolik služby v oborech tak různých, že napjati jest mu veškeré síly, aby vyhověl, nezbývá mu často ani chvíle oddechu, aby se zotavil a nabral sil k pracem novým a nutným. Při těchto poměrech nelze tak snadno očekávati pomocníků „Vlasti" vydatných a stálých, 4. Uvažuje všecky tyto obtíže, došel jsem k tomuto skromnému úsudku: kdyby na vyšších místech bylo nezvratné přesvědčení o nutnosti katolického tisku, o čemž ani dost málo nepochybuji, a z těchto míst aby byla „Vlasť" podporována nejen hmotně, jak se až dosud děje, ale i morálně, mohla by se v brzku vyšinouti na vrchol dokonalosti a zdárného působení. Tohle si myslím takto: kde by se vyskytl kněz, ať mladší ať starší, který by nadán byl spisovati v oboru apologickém neb výpravném, básnickém, historickém neb socialním, budiž takovému knězi umožněno spisovatelství všemi možnými úlevami ve správě duchovní, aneb dán budiž na stanici, kde méně jest práce pastorální, nebo konečně, kdyby zvláštním nadáním slynul, budiž mu opatřena nějaká sinecura, aby se zcela spisovatelství oddati a katolickému tisku sloužiti mohl, maje zabezpečenou bezstarostnou výživu i do budoucna. Mám za to, že kdyby takto bylo postaráno o tisk katolický, kdyby jednotliví nadaní kněží vyhledáváni a opatřováni byli, že by v zemích koruny svatováclavské mezi kněžstvem sestoupila se hodná řada kněží horlivých, obětavých, a dovedných, samých to bojovníků Božích, kteří by katolickým tiskem přinášeli a zjednávali církvi svaté užitků neskonalých. Vždyť i ve světských vědách podobně se děje, že specialisté v jednotlivých odborech bývají buď vládou, neb družstvem, neb mecenášem podporováni, aby se zdokonalili ku slávě a cti té které vědy, toho kterého umění Naše posvátná věda bohoslovecká zajisté zasluhuje též, aby vynikající odborníci duchovní vládou, duchovním družstvem neb duchovním mecenášem povzbuzováni a podporováni byli, aby na započaté dráze setrvati a sebe i vědu svou zdokonaliti mohli. Pak bychom se nemusili strachovati o „Vlasť", které z toho srdce přejeme, aby prospívala, mohutněla a hojného přinášela ovoce ke cti a chvále Boží a církvi svaté. Fiat, fiat!

Několik dní před tím ujaly se „Vlasti" „Chrudimské Listy", které v čísle 3. ze dne 11. února píší:

„K různým těm svobodným, nechutným třenicím a štvanicím, jež se staly naší národní specialitou, přidružila se v poslední době nová: spolku spisovatelů belletristů českých „Máj" s katolickým měsíčníkem „Vlasť" na způsob „Osvěty" a „Květů", vydávaným spolkem stejného jména, jehož redaktorem jest kněz P. Tomáš Škrdle na Žižkově Příčinu zavdal počátek kritiky dosud vyšlých dvou dílů Nerudových „Drobných klepů", pořádaných Ignatem Herrmannem, v listopa-

dovém sešitu „Vlasti“ pod nadpisem „Poměr † Jana Nerudy k náboženství katolickému“. To nebudiž bráno ze zřetele.“

„Jsme přesvědčeni, že tisícátý člověk, ba i mnozí ze spisovatelů, najmě na venkově žijících, již se podepsali na známé prohlášení „České veřejnosti“ v mladočeských listech, na mnoze i na místě úvodním, jako věc Bůh ví jakého pro národ velkého dosahu, uveřejněné, nevědí z vlastní autopsie, oč se vlastně jedná a že kritiku „Vlasti“, ba ani nové souhrnné vydání „Drobných klepů“ Nerudových nečetli. Mnozí podepsali se z pouhé kollegiality a aby nebyli, jak se říká, z jiných a stkvěli se také mezi spisovately.“

„Opatřili jsme si onen sešit „Vlasti“, v němž prý, jak se v prohlášení českých spisovatelů doslovně praví, „neslýchaným způsobem pohaněna byla světlá památka Jana Nerudy ne jednostrannou kritikou, ale nízkým utrhačstvím, které užilo slov takových, že se ostýcháme před veřejností českou je opakovati...“, — neboť se bouře proti „Vlasti“ až ze Slánska nepřímo i na nás vznesla.“

„Nemíníme dělati „Vlasti“, již vůbec ani nedostáváme, advokáta a také „Vlasť“ žádného nepotřebuje, obhájíť se sama. Přihlížíme-li však k věci se stanoviska, jaké zaujímá a zaujímati musí vedle svého programu „Vlasť“, totiž se stanoviska mravně náboženského, katolického, se stanoviska, jež by mělo býti všem katolíkům bez ohledu na jich politické smýšlení svaté, tu musíme přes to, že dobře víme, co znamená za nynější doby neběžeti a nekřičeti s davem a jakých poct se i nám — v první řadě ovšem z Filištínské ulice — za to dostane — vyznati mužně a otevřeně, že „Vlasť“, byť i tu a tam slovem snad méně jemně voleným — přec ale jen napsala pouhou a svatou pravdu.“

„Vlasť“ neodsuzuje Nerudu, aniž by podala důkazů; důkazů těch a nejkřiklavějších pouze jen o I. dílu jeho „Drobných klepů“ jest pouze dvě a půl strany písma drobného. Kdo se o věc zajímá, nechť přečte si onu kritiku ve „Vlasti“ a porovná ji s originálem spisů Nerudových, zdali snad vytržením jednotlivých vět a slov z celku nebyla myšlénka Nerudova porušena nebo mylně vyložena. Ostatně to, co nyní kritika katolická † Nerudovi po smrti vytýká, vytýkalo se mu dost často i „Národním Listům“ za jeho života, kdy se hájiti mohl, ale pokud nám známo, nehájil; viděltě se snad příliš povznešeným, aby se ospravedlňoval vůči „klerikálům“ z toho, co po jeho úsudku bylo jeho předností a v čem do jisté míry spočívala i ona tak vysoko ceněná svéraznosť jeho prací, nová to Nerudou založená realistická škola písemnictví českého.

Dovolávají-li se belletristé čeští svobody umění v písemnictví českém do mezí nejkrajnějších — právo to jim také nikdo neupírá — pak musí tutéž svobodu v těchže širokých mezích — nemá-li býti pojem o „svobodě“ pouhou planou frasí — dopřáti i kritice, a byť to byla i kritika přísně katolická. Přece nebudou snad chtíti umělecký vkus toho kterého spisovatele a byť to byl i mistr Neruda, oktrojovati celému světu. Gusta jsou zajisté různá. Nesmějť pánové zapomenouti, že jsou též lidé na světě, kteří nespatřují vrchol pravého umění, jemuž bylo jedině křesťanství matkou, v oplzlé nahotě a ve frivolném zlehčování všeho, co nese se duchem náboženským, a v urážlivém posmívání se citům milionům a milionům křesťanů posvátným.

Celá ta z komára na velblouda mladočeským tiskem vyrámusovaná aféra — ano jedná se zde o list katolický čili „klerikální“ a o redaktora kněze — nese na sobě až příliš makavou známku strojenosti a tendenčního hromadného výpadu proti „klerikálům“, inscenovaného redaktorem „Nár. Listů“, jenž jest též předsedou „Máje“, p. Ig. Herrmannem, snad ani ne tak tuze ohledem na Nerudu, jako že „Vlasť“ ve své kritice i jeho vážené osoby se byla ostře dotkla, k čemuž ovšem zase zavdal on sám příčinu svým zajisté nepříliš vybraným nájezdem v předmluvě ku „Drobným klepům“ na „dávné černé nepřátele Nerudovy“. Kdo seje vítr, klidí bouři.

Byli bychom celou věc snad ignorovali, kdyby nebylo — jak jsme již podotkli — nepřímo útočeno i na nás.

Slanské „Světlo“ pojednávajíc o známém prohlášení českých spisovatelů proti žižkovské „Vlasti“ žaluje, že prý všichni světští spisovatelé čeští a všechny časopisy české nalezají se pod policejní dohlídkou, kteroužto prý kollegiální službu vykonává klerikální „Vlasť“, vlastně její za tím účelem zorganisovaná liga. Jest to tedy dle Slánského „Světla“ jakás „klerikalní policie“.

Patrně, aby „zpátečnickou“ činnosť této „klerikální“ policie paralisovala, zřídila si strana mladočeská zase svou „svobodomyslnickou policii“ se všemi útrapnými instrumenty svého terroristického práva, jako jest novinářský pranýř, uměle vyvolaný nátlak veřejného mínění, Grégrův „národní bič“ a pod. Svobodomyslnická policie upozorňuje národní inkvisici ihned za tepla na některé „zname-

nané.", Jsou to všichni ti spisovatelé čeští, kteří ať již z důvodu toho neb onoho nepřipojili se k onomu prohlášení „Májistů", jako na př. redaktor „Osvěty" V. Vlček, Josef a Pavel Durdíkové, J. L. Hrdina, Josef Kuffner, Em. Miřiovský, Z. Wintr, Fr. Zákrejs, Č. Zíbrt a j. v., a dává také ihned národní inkvisici pokyn, že by mohla vraziti tyto nešťastníky do klády české „veřejnosti" a tak dlouho z nich „vysvětlení", zdali úmyslně neb jenom náhodou se na prohlášení to nepodepsali — šroubovati, až by „kápli božskou". Kam by to také ve straně svobodomyslné došlo, kdyby měli míti i spisovatelé svobodnou vůli a dělati, co by chtěli a nepodepsati dokonce mlčky a bez odmluvy to, co jim ta mladočeská liga k podpisu zašle.

Charakteristické je prý i to — horlí Slanské „Světlo", že orgány staročeské, ač byly v čas o uveřejnění požádány, provolání „Májistů" neotiskly. Patrně prý postrádají k vůli odběratelům z kruhů kněžských odvahy, aby chránily památku slavného mistra-spisovatele před nízkým útokem klerikálův.

I my náležíme k těm staročeským orgánům, jimž bylo prohlášení „Májistské", a to ihned ve třech výtiscích vlastnoručně p. předsedou „Máje" k uveřejnění zasláno. Že nám na odvaze neschází, důkaz, že oproti celé té papírové bouři, vůči slavné svobodomyslné policii i národní inkvisici, přes všechen terrirismus, novinářský Pelclův pranýř i Slanský šroub „veřejnosti" — troufáme sobě až dosud samojediní, pokud nám známo ze všech staročeských listů — neohroženě a nepokrytě pronésti ve sporu „Májistů" s „Vlastí" své vlastní odchylné mínění.

Nechceme se vymlouvati, jak to učinil jeden mladočeský list, že mu nebylo prohlášení to současně s „Nár. Listy" zasláno a přiznáváme se bez mučení, že ovšem též i politická důslednosť — vždyť hlásíme se v čele listu bez ostychu ku straně konservativní — a proto též i slušný ohled na přečetné přátele v kruzích katolických, nedovolovaly nám, abychom propůjčili svůj list za biřiče proti těm, kdož neohroženě hájí jich i naše lepší katolické přesvědčení. Trváme, že na př. vice versa by se mladočeské listy nezachovaly také jinak vůči svým odběratelům z kruhů nekatolických. V tom ohledu známe jich až příliš úzkostlivou shovívavosť a šetrnosť velmi dobře. Proto jenom žádné pohoršení: dobří sobě buďme a pravdu sobě mluvme.

Dne 20. února přinesl brněnský „Obzor" toto prohlášení:

Svoboda umění v písemnictví českém jest prý již od několika let ohrožována ze strany některých listů, zejména časopisu „Vlasti", a to tím, že se opovažují vytýkati a odmítati útoky, které právě také od několika let někteří novináři a literáti čeští dovolují si činiti na církev katolickou, na víru křesťanskou, ba na samo náboženství a jeho mravní požadavky vůbec. Tak prý v poslední době „klerikální žižkovská „Vlasť" neslýchaným způsobem pohaněla světlou památku Jana Nerudy", že z jeho spisů nyní vydávaných některá místa citovala a zavrhovala. Z té příčiny vidělo se literární jednotě pražské „Máj" vydati „české veřejnosti" prohlášení podepsané bezmála stem českých beletristů, z něhož, ačkoliv nám posláno nebylo, vynímáme následující resoluci: (pozn. red.: resoluci jsme uvedli v č. 5. Vl. a proto jí zde neopakujeme).

Dobrá. Ale co znamená tato ohrožená prý svoboda umění v písemnictví českém? Patrně, aby každý směl psáti o věcech náboženských, co a jak se mu líbí, třeba i tak jako zakladatel moderní belletrie české, velebený Jan Neruda. Nuže této svobody pánům nikdo nebere a také jí zajisté hojně užívají. Ale, že „sám kdo hoden svobody, svobodu zná vážiti každou," nemůže jménem svobody nikdo diktovati, aby se také každému čtenáři líbiti musilo, co o věcech náboženství se týkajících Neruda nebo kdokoli jiný napsal a aby o veřejné publikaci nikdo ani veřejně souditi nesměl, ani odsouditi, co vadným býti shledává. Této svobody žádný čtenář a tím méně list zájmy náboženské hájící vzdáti se nemůže.

Výtky nepodstatné buďtež odmítnuty a vyvráceny. Nám samým zdají se na př. některé výtky páně referentovy ve „Vlasti" méně případnými, jež mohly býti prominuty jako maličkosti naproti náboženskému cynismu, jenž nakupen jest v jiných pracích Nerudových, na př. v jeho cestopisných „Obrazích z ciziny", zejména ze Svaté země. (Vždyť i sam „Čas" napsal o Nerudovi v nekrologu, že „v boji s klerikalismem byl hrozný, někdy až cynický a blasfemický." *) Ale jakýmsi manifestem vyžadovati pro nějakého spisovatele immunity zejména v oboru tak vážném a každému nezvrhlému člověku tak posvátném jako jest náboženství, k němuž se přiznává — toho ve světě nebylo a také u nás bohda nebude, nemá-li svobodou nazývati se hrubý terrorismus. A proto neváháme naproti shora uvedeným resolucím spisovatelů českých položiti tu jménem

*) Srovn. „Obzor" 1891. č. 17. a 18.

svobody soudu katolických čtenářů, na kterých přece také záleží, prohlášení jiné:

„My katoličtí čtenáři prohlašujeme se vším důrazem, že stojíme svorně sdruženi pod praporem církve, víry a mravouky Kristovy, kterou u nás před tisíci lety zaštípili sv. Cyrill a Methoděj, pěstovali sv. Václav, Karel IV., Tóma Štítný, již celou silou svého ducha po staletí hajili otcové naši a kterou i my hájiti jsme odhodláni proti všem útokům ať se dějí se strany jakékoliv.

Litujeme hluboce, že v literatuře české, jíž tak důležitý úkol ve vlasti připadá, od některých dob až příliš často hanobeny bývají vznešené náuky a řády církve, k níž se bezmála všechen národ přiznává, jejíž zásluhou na životě byl zachován, ktera vydala vlasti Jirsíka a Sušila, jejichž duchem jsme se sílili, jejichž příklad a slova v nás žijí a nám svítí tak jako až do nedávna svítila v celém národě. — Prohlašovati zvláště, že jednání takovýchto spisovatelův odsuzujeme, nám netřeba; to učiní každý, kdo ještě křesťanem a katolíkem slouti chce sám.

Z té příčiny také podpisů žádných na projev tento netřeba.

Dne 22. února, v den pohřbu vlp. Jos. Tykvla v Olšanech, jenž si pro spor se socialisty na život sáhl, konal poradu širší sbor Historického kroužku, od něhož byl přečten následující projev:

„Silným proudem hnuli pánové z tábora protivného a hnali na „Vlasť“ a na redaktora jejího. Útoky jejich platí také našemu historickému kroužku, jelikož se známe za odbor družstva „Vlasti“ a že dp. redaktor Škrdle náleží k nejprvnějším zakladatelům a k nejvěrnějším přátelům našim. Dp. Škrdle byl první, s kterým byly myšlénky o studiu dějepisu rozebrány, ano, když nás několik přátel skoro se bálo takového velikého podniku, tu nás týž P. Škrdle sílil svým známým kratičkým slovem: „Nebojte se, půjde to!“ A když jsme s pomocí Boží a našich sv. Patronů základ položili, neustál dp. Škrdle naším velmi činným přítelem se prokazovati; jsmeť toho sami svědkové; jako tedy dp. Škrdle věrně hlásí se k nám, tak my vzájem hlásíme se P. Škrdlovi v tuto chvíli, kdy nań protivníci dorážejí. Když mnozí spisovatelé novověcí neostýchají se státi proti církvi, a bohužel veškeré třídy lidstva od sv. náboženství odváděti: Zdaliž to neplatí hlavně o dějepisu? Tu pak se zeptejme: jaký má býti výsledek? — vzbudit a rozmnožit nechuť proti církvi, odpor proti horlivým kněžím, ohroziti katolické muže, aby se nikdo neodvážil k ráznému jednání! Psalo se toninou ostřejší i mírnější tolik, že my katolíci jsme truchlili, a mnozí věrní katolíci aspoň do nějaké míry protivníkům našim věřili. Nedíme, že by se bylo ze strany katolické mlčelo, odpovídalo se v našich časopisech, ale tyto odpovědi umlčel svět liberální. Až pak se objevily články v oné „Vlasti“, kterou liberálové umlčeti nedovedli, jichž si dobře všímali. Připomínáme si úryvek z řeči, kterýž byl náš slovutný předseda Dr. Horský uvedl z Viktora Hugona, an praví: „Ctíme minulosť (rozuměj katolíků), ale pokud chce býti mrtva; chce-li však býti živa, tu na ni dorážíme a hledíme ji usmrtiti.“ To platí nám. Kdyby náš katolický tisk byl mrtvý, ctili by nás, ale že se má k životu, že chválíme muže katolické, že odrážíme pohanu na ně vrhanou: tu se nelíbíme. Ale bohdá, budeme si katolických mužů vážiti, budeme je za vzory pokládati v práci a v boji nejenom za národ, ale také za svatou církev. Činíme tedy návrh, by náš širší výbor Historického kroužku projevil slavnému družstvu „Vlasť“ a jejímu čilému a neohroženému panu redaktorovi vřelou úctu a díky za dosavadní statečné a katolické jednání a dal přípověď, že budoucně za jedno s nimi státi a pracovati hodláme. Širší sbor projevil jednohlasně souhlas s navrženou resolucí. Přítomný redaktor „Vlasti“ Tom. Škrdle, povstal, aby za tento projev poděkoval. Celé shromáždění se pozvedlo a vyslechlo stojíc jeho díky. Pravil asi takto: „Právě dnes jsme pochovali v Olšanech kněze, který padl za oběť hnutí socialnímu. I mně táž třída lidu vytloukala okna, což mne hlavně z té příčiny bolí, že jsem právě pro tuto třídu dělnickou věnoval 12 let práce. Co jiní v Žižkově domnívali se, že slouží u veliké míře vlasti a národu, když provolávali slávu Žižkovi a Husovi a když dali na Žižkův pomník nějakou tu zlatku, chodil jsem já od bytu k bytu, od sklepa ku sklepu a sbíral jsem peníze pro chudinu a rozdával je chudině. K vůli mně zasýlaly se peníze do Žižkova nejen z Čech a z Moravy a ze Slezska a z různých jiných zemí rakouských, nýbrž až z dálné Ameriky. Tisícee tisíců bylo skrze mé ruce rozdáno v Žižkově stavu dělnickému, a nyní právě ten lid se dá najati od tajných strůjců, aby mne kamenoval a hanbu mi provolával. Čeští spisovatelé vydali proti mně provolání a různé listy mne tupí a hanobí, ale jako jsem prohlásil ve výborové schůzi, tak i dnes opakuji, že z dráhy své neustoupím, že se neleknu, že se nedám a nepřátelům z cesty neustoupím. Čekají nás časy ještě

horší, ale velectění pánové, dnes jsem nabyl nové posily a naděje právě při pohřbu zmíněného kněze v Olšanech. Když lid zvěděl, co na něm bylo spácháno, hnulo se jeho srdce; nesčíslné proudy lidu hrnuly se do chrámu Olšanského a naplnily jej i celý okolní první hřbitov, a celý ten zástup zaplakal nad zlomeným životem katolického kněze. — Pánové, to mne naplňuje nadějí, že i v trudných dobách, které nás čekají, pohne ze srdce aspoň šlechetné části našeho lidu a zapláče nad svou církví a nad naším náboženstvím a přivine se k praporu našemu. Tato naděje a projev váš, velectění pánové, mne sílí i děkuji vroucně za Vaše slova a dotvrzuji znova, že nepřátelům svým z cesty neustoupím. Historický kroužek považuji za ozdobu a chloubu našeho družstva, i slibuji a ujišťuji, že budu zájmy a rozvoj jeho ve výboru družstva vždy hájiti a fedrovati."

Zmiňuji se ještě povšechně o některých projevech v „Čechu" a v „Hlasu", za něž zde srdečně děkuji, a zakončuji dopisem Občanské besedy v Zámrskách u Kelče na Moravě, dopisem z Říma a projevem z kruhů dělnických. Dopis z Kelče zaslal předseda a učitel Petr Hyvnár. Zní:

„Čin, kterým Vás a Vaše snahy i celého družstva chtěli potupiti, my katolíci považujeme za korunu vítězství. Protož přijmětež od našeho nepatrného, avšak svatou víru pevně hájícího spolku za Vaše práce a snahy, které věnujete na obranu svaté naší víry a svatováclavského jazyka, náš nejvřelejší dík. Zaplať Pán Bůh. K další Vaší práci prosím Boha, aby Vám dal síly a darů Ducha sv."

Důstojný Pane!

I v Římě, středu to svaté církve naší, bije mnoho srdcí pro Vás a Vaši „Vlasť". A dvé z nich se dá slyšeti až v zlaté matičce Praze, projevujíc Vám tak vřelé nadšení pro Vaši svatou věc: Vy jste, důstojný Pane, zoral a zasel pole Boží: bujně vzrostlo na nám osení a slibovalo bohaté žně — než najednou hle, na západě se kupí černé mraky, vichor již se rozdul z plných plic, oblohou projíždí silný blesk a hrom hučí zkázu krásnému obilí. Co z nás bude? Nebojme se, Bůh je s námi! On povelí a ulehne vichor, on pozdvihne ruku a uhasne blesk a z hrozivých mračen se vylije bohatý déšť, jenž pole Vaše napojí a jemu vláhy dodá, potřebné k úplnému dozrání. Doufáme, důstojný Pane, že takovýto bude výsledek žižkovské demonstrace a projevu českých spisovatelů proti Vám a proti „Vlasti", a přejeme Vám ho z plna srdce. Ó jak rádi bychom již činné ruky přiložili k Vašemu dílu! než nemohouce toho dosud, slibujeme Vám aspoň svoje modlitby.

V Římě, dne 6. března 1893.

Alois Dvořák,
bohoslovec z brněnské diecése.
Frant. Krus,
bohoslovec z vratislavské diecése.

Ještě zasluhují býti uveřejněny dva dopisy z kruhů dělnických, jež redakce „Vlasti" obdržela. První dopis zaslal Karel Husák, zahradnický příručí v Uhrách. Píše: „Dnes obdržel jsem „Dělnické Noviny", kdež dočítám se o demonstraci na redakci „Vlasti" i Vás. Přijměte pro sebe i za redakci „Vlasti" moji úctu a vděčnosť za hájení našeho sv. náboženství. Přijměte několik těchto fialek, které zde přikládám co symbol úcty, vděčnosti a oddanosti. S lítostí znamenám útrapy Vaše a přece s úctou a radostí zhlížím na Vás a obdivuji se Vaší činnosti. Nepohrdněte tímto mým projevem, nepohrdněte tímto důkazem úcty a oddanosti, neb je to vřelý projev mého srdce a jediný projev, který mohu učiniti. Dobře cítím, že hájení sv. náboženství je hájení i nás katolíků; česť Vaše je radosť má a pohanění Vaše — žalosť má. Dostalo se Vám zadostiučinění od mužů vysoce nade mne postavených, proto ale přece buď Vám alespoň vzpomínkou, že tam pod jižním nebem uherským žije duše, která z přesvědčení, lásky a vděčnosti vždy aspoň v modlitbách svých Vás bude vděčně vzpomínati. Vy máte útěchu v Sk. ap. 5. 41. pro sebe a můžete se sv. Pavlem zvolati: „Boj výborný bojoval jsem". Ten spravedlivý Soudce nezapomene Vám Vaši statečnosť, jakož i my. Bůh žehnej Vám na cestě života a spokojenosť Jeho neopouštěj Vás!"

A Jos. Dušek, horník na Březové Hoře, píše: „Překvapen jsem byl a bolestně dojat, čta zprávu o té demonstraci Vaší Důstojnosti učiněné a podivil se nemálo, čta hlas k české veřejnosti a nalezna podepsané spisovatele a spisovatelky, kteří do mnohých časopisů píší, které co dobré jsou odporučeny, a proto poznal jsem hned, jakého asi ducha jsou. S dychtivostí čekal jsem soud a smýšlení o tom se strany katolické a byl jsem velice potěšen z toho všeho, co až dosud je mi známo. Kéž probudí se všickni ospalí a poznají času příhodného k boji." Co dále p. Dušek píše, vztahuje se příliš k osobě red. „Vlasti" a proto to zde vynecháváme.

Ku konci podotýkáme toto: Od 2. února pozorujeme veliký zápas o „Dělnické Noviny". Z výsledků soudíme, že se proti nim silně mezi dělnictvem agituje, ale i naše strana pouští se ve vítězný zápas. Každý skoro den nám z dělnictva někdo ubude, ale 2. 3, 4 až 5 přibudou, tak že vítězíme — a zvítězíme. Jen hodně spolků kat. mužů a jinochů, jen hodně spolků dělnických, katolických a kat. tovarysů, a pak si bude kat. socialní tisk raziti vítěznou cestu ku předu.

Proti demonstracím v Žižkově věnovali

(do 1. března 1893.):

Josef Sýkora, farář v Ovčárech, p. Kolín, jako nový zakládající člen družstva první vklad v obnosu . . . . . zl. 20·—
Josef Slavík, farář v Zamlekově . . . . . „ 3·—
Kašpar Falta, spiritual v České Skalici . . . . . „ 2·—
Podepsaní duchovní vikariatu Kosteleckého, shromáždění na slavnosti „Ostatkové" (Výstavě Nejsvětější svátosti) v Kostelci nad Orlicí, souhlasíce se směrem jak družstva, tak redakce „Vlasti", vyslovují slavně své plné uznání a zasýlají s heslem: „Per crucem ad lucem" své dárky: Fr. Vacek, bisk. vikář a farář v Jelení, Karel Syrový, bisk. vikar. sekretář a děkan v Kostelci n. Orl.. Ant. Kaška, farář ve Chlenech, Ant. John, pens. farář v Kostelci n. Orl, Josef Häusler, zámecký kaplan v Kostelci n. Orl., Alois Dvořák, katecheta v Kostelci n. Orl, Ant. Klenka, kaplan v Častolovicích, Frant. Vacek, kaplan v Týniští, Josef Portman, kaplan v Kostelci nad Orlicí úhrnem . . . . . „ 12·—
Josef Jezdinský, farář ve Mříčné u Jilemnice . . . . . „ 1·—
Fr. Bureš, farář na odpoč. v Třeboni . . . . . „ 1·—
Ludvík Kodar, koop. v Líšni, od kněží u Brna . . . . . „ 3·—
Josef Kovář, farář ve Všeni . . . . . „ 2·—
Josef Holzmann, kaplan v Rovni . . . . . „ 1·50
Jan Matějka, farář v Rudolticích, s heslem: „Vše co nám draho i samo písmo sv. se od lžiliberálů křivě posuzuje a spisy Nerudovy se od nás kritisovati nesmí? Bůh Vás sil!" . . . . . „ 1·—
Fr. Dušánek, kaplan na Horním Jelení, na osvědčení souhlasu se směrem „Vlasti" odesýlá na fond katol. spisovatelů . . „ 1.—
Alois Kopecký, farář v Proseči, jako přispívající člen fondu pro katolické spisovatele . . . . . „ 2·—
Josef Hůlek, farář na odpočinku v Praze . . . . . „ 3·—
Ign. Horký, děkan v Týništi n. Orl., přistupuje k osvědčení vikariátu Kosteleckého n. Orl ve prospěch „Vlasti" a zasýlá dar . . . . . „ 3·—
Josef Pleštil, kaplan v Radimi . . . . . „ 2·—
Fr. Hašlar, farář v Trebendorfu, a Vinc. Muttl, kaplan ve Františkových Lázních s heslem: Aequam memento rebus in arduis servare mentem. Magnum opus magni certaminis urquet . . . . . „ 4·—
Josef Slavík, měšťan v Novém Městě n. Metují, k fondu pro katolické spisovatele . . . . . „ 2·—
Václav Lefler, farář na Makové, k témuž účelu . . . . . „ 1·—
Václav Růžička, kaplan v Chorušicích . . . . . „ 2·—
Nejmenovaný z vikariátu Mělnického . . . . . „ 2.—
Frant. Frolík, farář ve Chvatěrubech, jako nový zakl. (100 zl.) člen fondu pro katolické spisovatele první splátku . . . . . „ 10·—
Fr. Vaško, beneficiát v Brandýsu nad Labem . . . . . „ 1·—
Jan Straka, farář v Adamově u Brna z heslem: Ve jménu Páně statečně dále . . . . . „ 2·—
Theodor Kačer, farář v Ostružné 1 zl, na „Dělnické Noviny" 50 kr., na jubilejní knihovny 50 kr., celkem . . . . . „ 2·—
Fr. Grydil, kooperator v Brušperku na Moravě, ad reparationem fenestrae . . . . . „ 1·—
Josef Procházka, farář v Dobřenicích, na fond katolických spisovatelů „ 3·—
Msgr. dr. Jan Řehák, kapitolní děkan v Litoměřicích . . . . . „ 10·—
Ludvík Hofmann, farář ve Velkém Petrvaldě na Moravě, a) kamenované „Vlasti" s heslem: „per aspera ad astra . . . . . „ 3·—
„Družstvu Arnošta z Pardubic" v Praze . . . . . „ 1·—

Sl. Matylda Králova, učitelka francouzského jazyka v Praze, jako nový zakládající člen družstva první splátku . . . . . zl. 10·—

Slečna Králova píše: Události žižkovské a pozdější povzbuzují mne, bych dávný úmysl svůj, státi se členem družstva „Vlasť“ uskutečnila. Pročež Vašnosti uctivě prosím, byste mne dobrotivě zařaditi ráčili k ostatním členům zakládajícím družstva, jež tak krásný úkol na se vzalo a jehož snahám z plna srdce nejstkvělejšího úspěchu přeji.... Připojuji snažnou prosbu, byste.... i dále statně a neohroženě na býlí, bující na poli naší literatury, nás upozorňoval.

K. Müller, č. kons. rada, biskupský notář a osobní děkan v Kamenném Újezdě, k volnému použití . . . . . zl. 10·—

J. D., ctitel „Vlasti“, jako nový zakládající člen družstva první splátku . . . . . „ 25·—

Jan Pokorný, kooperator v Luhačovicích na Moravě . . . . . „ 1·—

Fr. Hošek, úředník na Král. Vinohradech, jako nový zakládající člen družstva první splátku . . . . . „ 20·—

Fr. Hošek píše: Po demonstracích proti ctěnému družstvu „Vlasť“, dne 2. t. m. provedených, předsevzal jsem si přihlásiti se ku ctěnému družstvu za člena zakládajícího. Pro nahodilé překážky musil jsem uskutečnění úmyslu svého poodložiti a činím tak teprve dnes, žádaje zdvořile, byste mne v počet členů zakládajících laskavě zařaditi ráčil Posýlám zároveň poštovní poukázkou 20 zlatých, — první splátku členského poplatku. — Přeji ctěnému družstvu z celého srdce zdaru a prospěchu co nejlepšího.

Z Roudnice „J. J. z K.: M.“ za příčinou demonstrace pouliční i Májové na „Dělnické Noviny“ s heslem: Hoc opus nostrae salutis ordo depoposcerat, ars ut artem falleret . . . . . zl. 4·—

Adam Šavel, farář v Citolibech . . . . . „ 2·—

Josef Irovský, kooperator ve Tvrdonicích na Mor., naplněn žalem, že tolik českých spisovatelů postavilo se v odpor zásadám katolickým, posýlá ve prospěch církve a vlasti . . . . . „ 5·—

Jan Lžičar, farář v Třebovici, s heslem: „Ať zkvétá a prospívá v obraně Boha a vlasti naše jará „Vlasť“ . . . . . „ —·40

Katoličtí socialní přátelé dělníků v Ústí n. Orlicí po první slavné katolické schůzi a řečí redaktora Tom. Jirouška ku zdaru „Vlasti . „ 2.—

Arnošt Svatoš, kooperator v Třebíči na Moravě, na oživení sv. pravdy, že „brány pekelné církev katolické nepřemohou“ . . . . . „ 1·—

Ant. Kubíček, farář v Popelíně na Moravě, jako nový zakládající člen družstva první splátku . . . . . „ 5·—

Ant. Kolář farář na odp. ve Vepřku a Alois Kolář, farář ve Vepřku, pro fond socialní . . . . . „ 2·—

Mimo to proti demonstracím:

Slov. Frant. Pravda, kons. rada na Hrádku u Sušice, daruje honorář za literární práci, kterou redakci „Vlasti“ zasýlá.

Karel Ulrich, c. kr. pošt. official v Praze, upsal na fond kat. spisovatelů 100 zl., a pro družstvo upsali po 50 zl.: Josef Vondrák, kooperator v Geiersthalu v Bavořích, a Vojtěch Bumba, kooperátor v Somněvicích u Horšova Týna, „uznávaje toho potřebu, abychom se co možná nejvíce sjednotili na obranu proti vzmáhajícímu se živlu církvi nepřátelskému.“ Konečně z Brna upsalo po 50 zl., 16 alumnů: Jsou to: a) z I. roku: Frant. Kalný a V. Ruber; b) z II. roků: Vilém Hůla, František Hálla, Cyrill Studený, Al. Vašíček a Frant. Petrle; c) z III. roku: Frant. Kosík, K. Podlezl, K. Pokorný, R. Sedláček, Jan Štěpánek, Jan Švestka, Frant. Pálenský, Ambrož Bušák O. M. a Sigismund Záběhlický O P. Jmenovaní pp alumnové připojili k tomuto aktu toto prohlášení: „Nemile zajisté dotklo se všech katolíků jednak provolání českých pp. spisovatelů, z nichžto o mnohých do té doby zcela jiného jsme byli mínění, jednak hrubý útok poštvané chásky (lépe snad ani se nedá nazvati, kdo takovým spůsobem si počíná) na p. redaktora „Vlasti“. Na Moravě slyšeti jest všude nebezvýznamná slova: „Národní práce v Praze záleží nyní v tlučení oken.“ Litujeme velice, že v Praze, v srdci země české, která se tolika světci honosí, hrubý onen útok spáchán byl proti „Vlasti“, která přece dle úsudku všeobecného v pravdě a v skutku sleduje a béře se za ídeály nejvznešenějšími, která pečuje starostlivě o dobrou duševní stravu národa českého, by v rozkvětu svém byl zachován. Pod praporem svým shromažďuje bojovníky pro Boha, církev o vlasť, řídíc se heslem Sušilovým Církev a vlasť = ty v mojích milují sestersky se ňádrech. Každá půl, každá má srdcn moje celé. — Pod prapor ten chceme i my přijati býti za bojovníky, chceme řady jejich rozmnožiti.“

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal 16. února třetí schůzi v Žižkově, v místnostech spolkových. Starosta dr. Rud. Horský zahájil ve dvě hodiny odpoledne modlitbou rokování. Přítomni byli všichni členové výboru a náhradník, Tom. Tichovský, řídící učitel v Žižkově. Českému dobročinnému ústavu Boskovu v Klimkovicích ve Slezsku uděluje výbor zdarma „Vlasť“ a „Vychovatele“. — Pro horlivého a nadaného sociologa Th. C. Rud. Vrbu, zám. kaplana z Dobříčan, předplácí výbor ze socialního fondu „Jahrbücher der National Oekonomie“, jež stojí ročně přes 16 zl. — Člen výboru, administrator družstva Tom. Škrdle, oznamuje, že se po žižkovských demonstracích obchod družstva velice pozvedl: „Vlasti“, „Vychovateli“ a „Děl. Novinám“ přibyli noví abonenti, počet údů jest rozmnožen, vzrostly dary na fond katolických spisovatelů, a brožur, hlavně té poslední: „Poměry socialní a církev katolická“, je rozprodáno na sta. Jediné knihkupectví Cyrillo-Methodějské objednalo jí v poslední době přes 400 ex., z nichž přes 100 ex. šlo do Ameriky. Zpravodaj prosí o další čilou agitaci, aby protivníci seznali, že se nedáme a brániti se dovedeme. — Když výbor projednal různé záležitosti soukromého rázu, ujal se starosta, dr. Rud Horský, slova a mluvil o biskupském jubileu sv. Otce Lva XIII.: „Zraky celého světa obracejí se k Římu, kdež sv. Otec Lev XIII. slaví dne 19. února t. r. své biskupské jubileum. Všickni uvědomělí katolíci súčastňují se této památné slavnosti, a zvláště my máme příčiny plesati a se radovati. Před třemi roky zaslali jsme sv. Otci telegram, v němž jsme obnovovali slib synovské lásky, a tu sv. Otec nám odpověděl dopisem, vlastnoručně podepsaným, v němž s pocitem otcovské lásky béře účastenství ve snahách našich, želaje pro nás požehnání nebes a uděluje nám apoštolské požehnání. — A v skutku; od té doby všem našim podnikům dobře se daří a počet členů vstoupil z č. 314 na 1696. Zdar ten přičítám prosbě sv. Otce, který rosou svého požehnání skropil všecky naše podniky. Proto se vineme vždy a vinouti se budeme s úctou a láskou ku sv. Otci. Ale Řím je v nenávisti, a celý proud u nás nese se proti Římu a sv. Stolici, a proto i proti nám, že jsme příliš římští a ryze katoličtí, pozvedá se boj a strojí se bouře. Ale to nás nezastraší, my vždy budeme synovsky lnouti k apoštolské Stolici. Byli jsme žádáni, abychom uspořádali z našeho družstva pouť do Říma, k sv. Otci, této čestné záležitosti uchopily se však ruce povolanější, a proto naši členové přidají se k nim a vzdají Lvu XIII. společný hold. Sv. Otci — pokračoval starosta — věnujeme své modlitby v čas jeho jubilea; ku cti sv. Otce vydáme almanah, který se již tiskne, a ku cti sv. Otce založíme dnes knihovny v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v Americe. Výbor družstva Vlasť usnáší se, aby se dnes založené knihovny jmenovaly: Jubilejní knihovny sv. Otce Lva XIII. Knihovny pro lid obdrželi: a) z Čech: Fr. Frolík, farář ve Chvatěrubech; Sev. Kovář, bisk. vikariátní sekretář a farář v Jarošově; P. Lev. Mojžíš, koop. v Břevnově u sv. Markéty, pro rodné své místo Studnici u České Skalice; Prokop Holý, kaplan v Příbrami; b) ze Slezska: Karel Horák, koop. v Slatině: c) z Ameriky: Rev. Jan Vránek, duch. správce ve Verdigre, a Rev. K. Josef Beneš, duch. správce v Halletsville; d) z Moravy: Tom. Kubíček, koop. v Mor. Ostravě; Ant. Životský, kanovník v Letovicích; Fr. Grydil, koop. v Brušperku a 8 knihoven Katolicko-politická jednota pro okres Uherskobrodský, aby je dle svého uznání rozdala. Tato jednota získala si o družstvo již tolik zásluh, že výbor se usnesl, aby jí starosta zvláštním dopisem za její lásku a obětavosť poděkoval. Občanské besedě v Zámrskách u Kelče a obci Pržnu u Frýdlandu — oběma na Moravě — udělil výbor po 10 knihách. I založil výbor ku cti a oslavě sv. Otce Lva XIII. — 16 jubilejních knihoven. Všickni obdarovaní nechť sdělí do redakce „Vlasti“, jakých knih by si přáli, t. j. které by jejich krajině nejlépe vyhovovaly. Pokud možno, každé takové žádosti ochotně vyhovíme. Každá jubilejní knihovna obdrží po 50 knihách.

Výbor družstva „Vlasť“ konal 2. března čtvrtou schůzi za přítomnosti 6 členů výboru (vlp. Fr. Pohunek se pro churavosť omluvil) a dvou náhradníků: říd. učitele Tom. Tichovského a Josefa Zbejvala, duchovního správce v Klárově ústavu slepců. Všichni členové výboru složili peněžité dary na jubilejní knihovny; zaslané žádosti o knihovny odkládají se do budoucí schůze. Nové žádosti o knihovny se letos více nepřijímají, neboť knihovní fond na více knihoven nestačí. Zástupcem

výboru do historického kroužku zvolen byl red. „Vlasti“ Tom. Škrdle. Občanská beseda v Zámrskách na Moravě děkuje za darované knihy. Předseda a jednatel vypíší konkurs na povídky pro „Vlasť“ s cenami 150 zl., 100 zl. a 50 zl. a vydají provolání ke sbírkám na pomník † básníka Vojt. Pakosty a podají k vysd. konsistořím žádosť, aby členství družstva i v katalogu kleri mohlo býti zaznamenáno. Výbor obnovuje usnešení již jednou učiněné, aby všecky spolkové orgány („Vlasť“, „Vychovatel“ a „Dělnické Noviny“) přinášely všecky výnosy a usnesení výboru a zprávy o sezeních výboru a o událostech ve družstvu, aby tak činnosť družstva vnikala v nejširší vrstvy obecenstva. Jednatel družstva Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. učinil návrh, aby družstvo uspořádalo slavnostní večer na počesť J. M. ndp. Th. C. Edvarda Brynycha, biskupa kralohradeckého, a udal zároveň program k této slavnosti. Návrh byl jednohlasně přijat, a do slavnostního komitétu byli k návrhu red. „Vlasti“ Tom. Škrdle zvoleni: za předsedu K. Ulrich, c. k. poštovní oficial, a za přísedící: Fr. Filip Konečný Ord. Praed., Tom. Tichovský, Jos. Zbejval a Fr. Žák. Po skončené schůzi výborové konalo slavnostní komité hned poradu, v níž sestavilo určitý slavnostní program.

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu „Vlasť“, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

II. Výkaz knih jen čtenářům vzdělanějším se hodících.

(Pokračování.)

Vyšehrad, báseň, napsal Jul. Zeyer. Vyd. v „Kabinetní knihovně“ 1886. svaz. 17.

Vdova. Nap. Oct. Feuillet. Vyd. Politika 1884.

Země kožešin. Nap. J. Verne. Vyd. v „Matici lidu“ č. 55—56.

Želiga. Nap. J. J. Kraszewski. Vyd. ve „Světové bibliothece r. 1882.

Život a doba Jos. Kaj. Tyla. Nap. J. L. Turnovský. Nakl. A. Hynek v Praze.

Na svobodě. Nap. J. P. Danilewski; př. J. J. Benešovský Veselý. Vyd. v „Lac. knihovně“ u Otty v Praze.

Sibylla. Nap. Oct. Feuillet, př. J. Kuffnerová. Vyd. v „Zábavách več.“ č. 6. 1880. Cena 1 zl. 10 kr.

Šlechtické hnízdo. Nap. Iv. Serg. Turgeněv, př. Dr. P. Durdík. Vyd. v „Roman. knih. Světozora“ u Šimáčka v Praze. Cena 70 kr.

Veselé povídky. Nap. Oldř. Kostelecký. Vyd. v „Libuši“ 1888.

V zátiší. Nap. Kar. Leger. Nakl. Ed. Valečka v Praze 1890. Cena 65 kr.

Z naší národní společnosti. Nap. Teréza Nováková. Vyd. v „Libuši“ 1887.

Z vojny. Napsal Alfred de Vigny, přel. V. P. Vyd. v „Matici lidu“ XVIII. č. 6.

Zelený paprsek. Nap. Jul. Verne. Nakl. Lauermann Praha 1884.

Zlatem a mlatem. Nap. Michailov, př. Mrštík. Vyd. v „Rom. knih. Světozora“ 1887. Cena 60 kr.

Z pevnosti. Nap. G. M. Mayerhoffer. Nakl. J. R. Vilímek v Praze. Cena 1 zl.

Zámecké novellky. Nap. Václ. Řezníček. Nakl. J. R. Vilímek v Praze 1891. Cena 60 kr. (Pokrač.)

ROČNÍK IX. DUBEN 1892—93. ČÍSLO 7.

VLASŤ.

Jan Valerian Jirsík.

Životopisný nástin.

Píše Alois Matuška.

(Pokračování.)

Od věku jinošského až k vysokému kmetství dýchají prsa velikého biskupa vroucí láskou k vlasti, jíž nedovede zapříti v žádném okamžiku a v žádném místě

Plná nadšení jsou slova ta, kteráž pronesl jako farář Minický o slavnosti korunování krále Ferdinanda Dobrotivého roku 1836.[1]): „Ó raduj se tedy, dobrý národe český, plesej, ó Čechie věrná, radostí poskakujte vlastencové milí; nebo vizte tam — v Praze, v posvátném svatého Víta chrámě pomazali krále našeho Hospodinu za knížete a postavili jsou na hlavu jeho korunu z kamene drahého, korunu sv. Václava, Vratislava a Vladislava II., slavné paměti Karla IV.... Máme tedy již krále nejen dědičným právem k trůnu českému povolaného, anobrž již i pomazaného a korunovaného... Ó, jak přemnoho dobrých skutků může král blahodatný mocí svého vznešeného úřadu vykonávati! My toliko některým lidem můžeme činiti dobře. Král ale miliony srdcí může oblažiti, celého národa svého může se státi dobrodincem... A tak i ty. milostivý pane a králi náš, miliony lidí, miliony srdcí lidských oblažíš, i ty, královský otče náš, štítem a ochranou budeš všem národům svým... Pod žezlem tvým nové vzkvete české vlasti blaho... I Ferdinand národ český zvelebí a oblaží, bude jeho dobrým, milostivým králem, stálým práv jeho ochrancem a obhajcem, mocným jeho obchodu obživitelem, silným jeho blaženosti štítem. Pod jeho otcovskou vládou nové vzkvete České zemi blaho; český národ pod jeho velikomocným žezlem vzkvete, vzroste, prospěje a se rozmůže... Ó, zbuďte tedy svou mysl, Čechové milí, k plesu a radosti!... Jako hvězda jitřní den a rozkoš zvěstuje: rovně tak i Marie Anna zvěstuje i přislibuje i králi i národu štěstí a radosť; Ferdinand! Marie Anna! Ó jména medotekoucí, slávy a naděje plná! Vy jste jediná kvetoucí naděje České země, vy slunce a světlo, radosť a sláva naše!... Krásný jest diademu lesk, kterým se třpytí čelo královo; libezní jsou paprskové

[1]) Některé vzpomínky na biskupa J. V. Jirsíka. Píše Bol. Kacovský. (Blahověsť 1889, 489)

koruny zlaté, kteříž osvěcují jeho posvátnou hlavu; ale všeho krásnější a libeznější jsou ty věnce lásky, víry a nejhlubší pocty, kteréž jemu vděčný vine národ... čas odprší — léta minou, věkové zajdou, ale památka jeho nezajde nikdy! Do hrobu svého, do výší nadhvězdných béře král dobrý s sebou lásku a víru národa svého!"

Vlastní význam Jirsíkův v národnosti spočívá na českém jihu, tu pak především v Českých Budějovicích, jež jsou se jménem Jirsíkovým nerozlučně spojeny.

České Budějovice byly založeny od krále českého Přemysla Otakara II. a staly se polohou i velikostí hlavním městem českého jihu. Od císaře Karla IV. byly Budějovice nadány hojnými výsadami. Než, národnost česká klesala tam vlivem blízkých osad švábských a ještě více po bitvě bělohorské. Živel německý sílil se v Budějovicích dále, v čemž mu napomáhala koňská dráha, od r. 1828. vystavěná, a povstalé tím obchodní spojení mezi Budějovicemi a Horními Rakousy. Po roce 1848. sklesly Budějovice s vynikajícího postavení svého mezi ostatními obcemi, a k tomu nastalo systematické němčení za pověstného systému Bachova.

Právě v okamžiku, kdy neobmezená monarchie stala se vládní formou rakouskou — zavítal do Budějovic Jan Valerian Jirsík.

Již při svém nastolení na biskupství zahlaholil Jirsík ke shromážděnému lidu: „V milé vlasti naší bydlí dvojí národ — Čechové a Němci. Boží prozřetelnost vykázala v požehnané zemi této jedněm i druhým vedle sebe společné stánky. A že tak usoudil Hospodin Bůh náš, velí tudíž i káže, abychom milujíce se vespolek, v svornosti a pokoji bratr bratra snášeli. Nechať vás tedy žádná vášeň nedělí. Já k Vám přicházím, zároveň Čechům i Němcům, jako biskup Váš, a kdyby možno bylo, přivinul bych Vás všecky k srdci svému, Čechy i Němce... Nuže tedy, jakož já Vás všecky zároveň a stejnou měrou miluji: nejinak i vy všichni mezi sebou vespolek bratrsky se milujte jako synové jednoho otce na nebi... Nenadsazujte jedné národnosti nad druhou... Nechtějte se pro národnost svářiti, trhajíce tudy svazek bratrské lásky.... Milujte národ svůj milujte Čechy i Němce, jazyk svůj. Hoden jest národ, ze kterého jsme pošli, bychom ho milovali, a jazyk, kterýmž nás matka naučila modliti se k Bohu, hoden jest, abychom si ho vážili."

Význam velikého biskupa Jirsíka pro Budějovice ve příčině národnostní vylíčil dr. Procházka v „Osvětě", kdež o něm takto praví: Mezi velezasloužilými buditeli národa našeho dobyl sobě místa velmi čestného tím, že od slavného jeho nastolení na biskupství vůčihledě se v Budějovicích vzmáhala prve téměř již uhaslá jiskra vědomí národního rok za rokem, a že hrdá královna českého jihu odolala široce rozlévající se a všemi prostředky fedrované záplavě mocného živlu německého a že zůstala i ve věku našem tím, čím od nepaměti lidské byla vždy: městem netoliko dle jména, nýbrž i dle jádra svého převahou českým." [2])

---

[2]) Dr. Procházka: „Biskup Jan Valerian Jirsík." „Osvěta" 1883. str. 308. — Týž spisovatel případně postavil Jirsíka proti biskupovi Kindermannovi, který se přičinil o poněmčení Litoměřic, a to školami. I on byl dříve kanovníkem pražským!

Též Ordinariatní list začal vycházeti i po česku r. 1870.

Jako národovec tělem a duší súčastnil se Jirsík pilně jednání sněmovního v Praze. I dlel na sněmu pražském r. 1866. ve dnech od 15. ledna do 21. března, pak roku 1867. od 17. února do 28. února. Též na říšském sněmu roku 1861. seděl s národovci našimi na pravici a věrně hájil zájmů vlasti a že i volných chvil užíval k pracím užitečným, svědčí zprávy jeho z Prahy do Budějovic: „Domácnosť má (v klášteře u Milosrdných bratří) je převýborná v každém ohledu, a touto příčinou by se mi ani doma v Budějovicích lépe nevedlo; ostatní však všecko kromě domácnosti se mi už zhnusilo. Byl bych už dávno utekl, kdyby mne laskavý pan kardinál nedržel zpátkem, a kdyby i národní moje strana si toho nežádala, abych zůstal. Jak jsem předvídal, že kostelní konkurrenční zákon nebude letos k místu přiveden, tak se stalo. Komise vládní předlohu nepřijala, a sněm jí též nepřijme. Mlátili jsme tedy prázdnou slámu, drahý čas mařivše. Kdyby v tomto čase nebyla ta cesta do Budějovic tak příliš obtížná, snad bych se k tomu odhodlal hned teď, Prahu opustiti a v brzku zase po třetí v této zimě cestu do Prahy nastoupiti. Zabývám se opravováním své Dogmatiky, která má býti opět tištěna. Ostatní čas jest „beschäftigter Müssiggang“ v takové míře, že vskutku mnohdykráte mi ani tolik chvíle co v Budějovicích nezbývá, bych se projíti mohl. Do města takořka ani nepřijdu. Pozdravte všech důstojných a velebných pánů a řekněte jim, že se těším na brzké, šťastné shledání. Konečně Vás všecky poroučím do ochrany Boží a jsem in charitate Christi Váš upřímný přítel Jan Valerian. (11. února 1866.)

„Praha mi neslouží ke zdraví. Chuť k jídlu skrovná. To sedění by mohlo člověka umořit. Oběd ve 4 hodiny nejde k duhu. Visity přijímat a návštěvy ex offo dělat, to také není vždy příjemno. Posud jsem zde byl téměř pro hlasování, ač jsem též dost a dost musil bojovati, a to zvláště v té komisi, kteráž vlastně byla v příčině, že jsem se odebral do Prahy. A výsledek té komise? Mlátili jsme prázdnou slámu. Předloha ta padla pod stůl. Bylo nás 9, z každé kurie 3. Pro odmrštění a přechod k dennímu pořádku hlasovalo 5 pánů: Grünwald, farář Matoušovský, Stille, Sladkovský a Hanusch: já, kníže Jiří Lobkovic, Kalina a táborský krajan Laufberger hájili jsme vládní předlohy, ale zůstali jsme v menšině.“ (19 února.)

„Posud nevím, kdy Prahu opustím. Nechtějí mne pustit; neb jsou některé předlohy velmi důležité, při nichž každý hlas bude vzácný. Ostatně užívám času velmi dobře. Zopravil jsem celou svou dogmatiku, a dnes právě mám už I. arch v korrektuře. Tiskne se u Stýbla.“ (25. února.)

„Já se všem důstojným a velebným pánům srdečně poručena činím, těše se na brzké shledání. Už to nebude tak dlouho trvat. Ovšem mají mne k tomu, abych zde sečkal až do vyřízení volebního řádu, ale tomu Němci takové překážky činí a zúmyslně jednání protahují, že do 15. března nepřijde snad ani na denní pořádek. Toto brzké skončení sněmu se mnohých nemile dotklo. Dnes máme veliký boj, jakéhož nebylo od adresy. Jednati se bude o rovnoprávnosti university. Dejž Bůh milý, abychom zvítězili.“ (1. března.)

„Odebral jsem se do Prahy, domnívaje se, že zde pobudu asi 4 neděle. Protáhlo se to však už na 8 neděl, a jistě to bude ještě 8 dní trvat, než přijde volební řád do sněmovny. Naléhá se na mne

s mnohých stran, abych zůstal zde, že každý hlas bude vzácný. Co tedy dělat? Sám bych sobě výčitky činil, kdybych se v této tak důležité věci nesúčastnil aspoň svým hlasem. Leží na tom celá dlouhá budoucnosť naší národnosti. Budu však o to usilovat, aby v tomto témdni záležitosť ta byla vyřízena. Snad se mi to podaří. Němci bezpochyby odejdou z domu, aby nám hlasování učinili nemožné. — To zdejší sezení mi dobře neslouží. Nebylo by divu, kdyby člověk dostal zatvrzení jater."

„Milý příteli! Včera byl sněm rozpuštěn, a nové volby budou hned vypsány. Panovala sice bázeň, že by se takového cos mohlo udati, avšak přece kojili jsme se nadějí, že se to vůči staroslavnému království Českému nestane. Stalo se přece! Bohu poručeno. Zítra. v pátek u večer, odeberu se zpět do Budějovic, a s pomocí Boží hodlám v sobotu s obyčejnou poštou odpoledne v Budějovicích se dostaviti."

Upřímná, ryzí láska biskupa Jirsíka k vlasti učinila ho miláčkem československého národa, což se nadobyčejně jasně a pohnutlivě ukázalo za jeho pobytu na Velehradě roku 1863.[3]) Jan Valerian Jirsík přijel na Moravu, doprovázen kanovníkem K. Vinařickým a Vojt. Rufferem, proboštem na Vyšehradě. Na tento příchod Jirsíkův dosud mnozí vzpomínají se zvláštní rozkoší. Dle svědectví[4]) čekal lid více než hodinu v horku a návalu, aby viděl vzácnou a milostnou tvář Jirsíkovu. Při svém vstoupení do chrámu pozdravil shromážděný lid v jazyku mateřském a tu, praví svědkové očití, dobyl sobě biskup srdce všechněch již jedinkým tímto pozdravem českým. Nastala chvíle blažená, a v nejednom oku zatřpytila se slza rozkoše. Tak asi působívala česká mluva arcibiskupa metropolity sv. Methoděje u slovanských předků našich. — Ve čtvrtek dne 9. července vystoupili kazatelé Martin Michna, duchovní správce z Dolněmčí, a Juraj Slota, farář tužinský z nitranské stolice v Uhrách, redaktor „Slovenského národnieho učitela". I Slota již tenkráte znám byl jako kazatel i národovec horlivý. Jeho kázání „o víře a národnosti" poslouchal Jirsík a s ním lidstva okolo 10.000 Moravanů, Slováků, Čechů, Slezanů, Poláků, lužických Srbů, Malorusů, Bulharů, Bosňanů, Chorvatů. V brněnském časopise „Hlase" vzpomíná jistý bohoslovec na tuto pouť na Velehradě 19. srpna 1869. v úmrtí památku tisíciletou sv. Cyrilla a mimo jiné vypravuje: „Naučil jsem se ještě více ctíti dobrý lid moravský. Ještě nyní mám před očima stařičkého Slováka. Setkali, smluvili jsme se. Vypadal prostě, a přece jsem se podivil, jak dobře znal se v politice i literatuře. Rád mluvil o našem biskupovi Jirsíkovi, znal jeho spisy a znal i rozličné časopisy, zvláště katolické. I jinde nalezl jsem podobných." [5])

Odjížděje biskup na nádraží, rozloučil se milým způsobem svým, zůstaviv po sobě všem účastníkům upomínku velmi vzácnou, upomínku na svou vlídnosť a přívětivosť.

A jako na Velehradě, tak zase v Praze, když se slavilo 900leté jubileum založení prvního biskupství v Čechách, vidíme

[3]) Zprávu tuto podal nám laskavě P. Jan Vychodil z Velehradu.
[4]) „Hlas" 1863. str. 180.
[5]) „Hlas" 1874. str. 283.

Jirsíka dne 31. srpna 1873. jako kazatele slovutného v matičce Praze, kdež měl o slavnosti této první kázání.

Velebná postava biskupa Jirsíka zjevovala se všude, kdekoliv obnovovala se památka vynikajícího některého momentu z našich dějin českých a přispívala všude, jak mohla, budoucnosti milého národa českého. (Pokračování.)

Sv. Ansgar.

Svatý Ansgar ve svém mládí
podivný měl věru sen:
Zbloudil cestou; letem pádí
v pustém kraji kolem lesa,
když tu náhle k zemi klesá
v bahno celý ponořen.

Marně volá ve svém hoři,
marný jeho pláč i hněv, —
hloub a hloub se noha boří,
v bahno již se ruce šinou, —
ale jaký za planinou
podivný to vidí zjev?

Krajina tam v luzné kráse
květinami posetá,
řadou jimi ubírá se
paní sbor a sličné děvy
s tváří, v níž se blaho jeví,
něha ráje prokvétá.

Blahý cit se v duši množí,
žasem prchá jeho žal;
vidí v předu Matku Boží
a tam za ní — pohled sladký!
vidí tvář své mrtvé matky,
kterou tak byl miloval!

Ale jaké hoře chová
teskný výraz na líci?
Bez hnutí a beze slova
smutně hledí k svému synu,
který marně nad bažinu
vztahuje svou pravici.

Ach, jak rád by z toho kalu
spěchal k svojí matce v před!
Ale marně v hořkém žalu
s tváře jemu slzy kanou,
marně matku milovanou
jmény volá dětských let!

Padá, klesá tone, hyne,
v bahno již se ponoří...
V tom Maria rukou kyne
a ret její korálový
k Ansgarovi těmi slovy
sladkým zvukem hovoří:

„V bahno hříchů, milé dítě,
svět a mladosť bujará
k žalu matky zavedly tě.
Prchej světa nepokoji,
najdeš zase matku svoji,
matka svého Ansgara!“

Ze sna již se Ansgar budí,
prchl sen, však zůstal bol.
S pevnou vůlí ve své hrudi,
odřeknuv se světa vnady,
věrozvěstců plní řady
seveřanů apoštol.

Ant. Bulant.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Dokončení.)

XXXI.

Shledání u rakve. — Pohřeb.

Byl deštivý, nevlídný den. Mlhy choulily se nade dvorcem, vystupovaly z lesů a líně provalovaly se na blativé, rozmoklé zemi. Z okapových trubek cvrlikala voda do nádržek, chvílemi prudčí déšť zabubnoval na okna.

Neveselo venku — smutno uvnitř. Filomena dřímala. U lože jejího s hlavou nakloněnou a rukama ve klín beznadějně složenýma seděla Beatrice. Nemyslila na nic. Bol dusil v ní každou myšlénku. Jenom chvílemi, když se nemocná probudila, podala jí vody nebo léku a strojeně se usmívala.

„Je lépe, Filomenko?“ ptala se nemocné, když tato opět procitla.

„Lépe. Ale dobře asi nebude už nikdy. Budu spáti.“

A Filomena zamhouřila oči. Beatrice sklonila opět hlavu a upadla v dřívější svou lethargii.

Ale Filomena nespala. Otevřela zase přimhouřené oči a pozorovala Beatrici.

Po chvíli pravila tiše: „Beatrice, vstanu, chci viděti tatínka.“ A podepřela se na lokty.

Beatrice sebou pohnula a pozorujíc úmysl přítelkyně, zvolala se živým pohybem: „Nevstávat, Filomenko — Ambrož přikázal nevstávat.“

„Ambrož přikázal...“ opakovala dívka, a v modrých jejích očích zjevil se záblesk tiché radosti. „Nu, zůstanu tedy ležet...“ A ulehla. Zadívala se opět na Beatrici.

„Musím poslechnout, když to Ambrož přikázal,“ pravila tiše. „Viděla jsi ho, Beatrice? On trpí, viď?... Ubohý Ambrož... A což pan abbé? Byl u nás pěkně přivítán!“

„Byl tu několikráte poptat se na tvé zdraví. Ale ty's spala a nevíš o tom.“

„Ovšem, spala jsem... A co Marta? Nebyla zde?“

„Nebyla.“

„Nebyla, ale přijde. Vím to. Slíbila, že dnes přijde. Kéž by jen přišla brzy! Pak aspoň Ambrož bude míti útěchu...“

„Myslíš na jiné, na sebe nemyslíš, Filomenko...“

„Oh, nebudu už nikdy mysliti na sebe... Co jsem teď? Dítě bez otce a bez matky... Ani sama nevím, odkud mám tolik síly, že vše přemáhám... Sám Bůh mne sílí... Oh, sílí, tuze sílí...“

Umlkla a zadívala se ke stropu. Pak rty její zašeptaly si: „Bez otce, bez matky — sama, sama na širém světě!“

A všechen ten žal, v duši její nakupený, jejž její neskonalá důvěra v Boha dosud potlačovala, propukl a vyléval se potokem slz. Obrátila hlavu ke zdi a hořce zaplakala — —

Beatrice ji těšila, sama jedva pláč překonávajíc. Pak podlehla mu i ona, klekla k posteli a ukrývajíc na ní hlavu svou, plakala také....

Na dvéře bylo zaklepáno — dvéře zlehka se otevřely, a jimi, útěchu nesouc, k dívkám vstoupila — Marta, uděšena, rozechvěna, smrtelně bleda.

* * *

Ambrož dlel v laboratoři doktorově s abbém Delacroixem. Radili se o pohřbu.

Pak abbé odešel, a Ambrož osaměl. Vojtěch byl v nedalekém okresním městě, aby tam zařídil, čeho vzhledem k úmrtí doktorově bylo třeba.

Ambrož přecházel po komnatě. Myslil na Martu, na niž mysliti dosud ani téměř času mu nezbylo. Jak těšil se na toto shledání, s jakou radostí spěchal z daleké Francie v tento osamělý horský kout — a hle, do číše radosti padla mu hořká krůpěj a otrávila ji. Tatam byla všechna jeho radosť, a duše jeho zmocnila se beznadějnosť jako tenkráte v Paříži, když osud tak nenadále oloupil jej o všechny úspěchy jeho duševní práce.

A nyní opět, jedva se zotavil po bouřích, jež zmítaly jeho duší, nyní, kdy doufal, že slunko blaha na dalekém východě vystoupí v triumfalní své kráse — viděl, že toto slunko vystupuje v těžké chmury jsouc zahaleno. A srdcem jeho ozýval se zoufalý výkřik: „Marto — Marto!“

Při tomto slově netušeně, neočekávaně vyhoupl se na povrch jeho duše obraz Filomeny, trpící, osamělé, opuštěné Filomeny... Byla mu tak milá, tak drahá a sympatická... Ona to byla, jež svedla jej s Martou, chtíc jej oblažiti. A nyní trpí, trpí nevýslovně... a přece tak odevzdaně do vůle Boží, že se sám tomu diví a nevěří, že v té útlé duši může býti tolik sil, to vše snésti a přetrpěti. On sám bolem zpola jest poražen — o ona přece ztratila otce! On jej nalezl, díky Ravenimu a dvěma jeho přátelům — ona jej ztratila! Jak rád obětoval by vše, vše i život svůj, aby mohl ji oblažiti, potěšiti! Co si počne tak sama a sama?

A nevida východu z tohoto labyrintu uvažování, z tohoto chaosu různých citů, přechází po komnatě, a mrákotami obestírá se jeho mysl i jeho srdce...

Posléze zastavuje se u okna — vidí blížiti se několik lidí, něco nesoucích. Ambrož zíral na ně upřeně — pak se zachvěl a s hrůzou odvrátil od okna. Nesli cínovou rakev pro doktora Raveniho...

Přijel i doktor z města a s ním i dva úředníci.

Doktor prohlédl mrtvolu, zjistil smrť a odejel. Úředníci zjišťovali doktorovu pozůstalosť.

Ambrož nemoha snésti jejich chladné úřední řízení, jež zdálo se mu nyní býti pravou surovostí ve chvílích všeobecného smutku, odešel a uzavřel se do malého zahradního pavilonku.

Po hodině se vrátil a vešel do pokoje, kde ležela mrtvola doktora Raveniho.

Na prahu se zastavil. Uprostřed komnaty na černě potaženém katafalku ležela rakev, a kol ní hořely voskové svíce...

Neskonalé hoře zmocnilo se jeho srdce při tomto pohledu, za-

vrávoral a byl by klesl, kdyby byly jej nezachytily jemné ručky, jež ze zadu ovinuly se kol jeho šíje a pevně zadržely jej klesajícího. A současně ozývá se jemný dívčí hlas, zpola smutný a zpola radostný: „Ambroži, můj Ambroži!“

A Ambrož vidí dvě zaslzené oči, vidí známou mu tvář, poznává ten tklivý, dojemný hlas, cítí rozkoš ve svém srdci, objímá drahou tu bytosť a šeptaje: „Marto, Marto... tys to opravdu?“ tiskne ji na bušící své srdce...

On, který vždy ovládal své city — nyní, nyní při shledání se s Martou nemohl se překonati, a na prsou jejích zaštkal, zaplakal jako dítě.

Radosť i žal byly v těch slzách — radosť i žal byly ve dvou těch duších — jež po dlouhé době navždy shledaly se u rakve toho, jenž kdysi bezděky od sebe je odloučil.

* * *

Pochmurné bylo nebe třetího dne — stejně pochmurné, jako pochmurná byla nálada všech ve dvorci... Příroda truchlila s nimi.

Přišlo několik kněží, přišel i dav zvědavých. Mrtvola vykropena, a za tlumeného štkání truchlících tiše pohnul se smutný průvod ze dvorce. Za rakví kráčel abbé, Ambrož s Martou a její strýc.

Beatrice zůstala u Filomeny, jíž zmocnila se prudká horečka. Dva lékaři dleli u nemocné. Proto také obřad vykonán ve vší tichosti bez hudby, aby nemocná ničeho nezaslechla.

Po celý den pršelo. Odpoledne, kdy přiblížila se hodina pohřbu, rozjasnilo se, a déšť ustál. Mračna se protrhla, a mezi nimi objevil se kus modrojasného nebe, z něhož slunko ozařovalo smutný průvod.

Podál za dvorcem k průvodu připojili se hudebníci a zahráli. Truchlivě nesla se pohřební píseň mezi skalami, jež ozvěnou ji opakovaly, truchle zněly modlitby kněží za mrtvého...

Doktor Raveni nastupoval poslední svou cestu — — Na hřbitůvku horského městečka byl její cíl — tamo při zdi ve hrobě, květinami okrášleném, končila se doktorova pozemská pouť.

Nevýslovně truchle ozařovalo slunce, mezi dvěma horama zapadající, skupinu lidí na hřbitově. Kněz požehnal rakev — zpěváci zapěli, a za zpěvu spouštěla se rakev do hrobu... Několik hrud temně zadunělo na rakev, několik slz ji ovlažilo... Píseň dozněla — lidé se rozcházeli. U hrobu dleli ještě truchlící. Opodál čekalo několik dělníků, až odejdou.

Hluboké hoře pojalo i Ambrože, i abbého, i Martu — všechny. Mysl jejich zastřela se chmurami, srdci jejich zazněla hluboká elegie... S Bohem, s Bohem!!! Na shledanou až v lepších končinách!

Slunce zapadlo. Poslední jeho paprsek smutně zachvěl se na stěně hrobu — a současně s nim zakryl se hrob velikou kamennou deskou. — Za chvíli bylo pusto a prázdno na hřbitově, ticho, jako ticho bylo v hrobě doktora Raveniho.

Obloha se zatáhla, a nebe vyplakalo na jeho hrob své slzy.

XXXII.

Závěť.

Prudká horečka upoutala Filomenu na lože po několik neděl. Byla jí tak sesláblá, že nemohla ani povstati. Posléze zdraví a tělesné síly volně se vracely. Bůh nedal jí zemříti, a nová zkouška očekávala její srdce a její lásku.

Marta s Beatricí po celý čas nemoci neopouštěly její lůžko, střídajíce se v ošetřování. Společnice Filomeny, Hermina, starší již dáma, přejala na se úlohu paní domu. Abbé s Ambrožem pečovali o uspořádání pozůstalosti po doktoru Ravenim.

Ambrož nemohl se sprostiti tísnivé nálady, do níž jej neočekávané úmrtí doktorovo uvrhlo. Pod dojmem této neočekávaně osudem mu zasazené rány ztrácely se blažené dojmy jeho shledání s Martou a Vojtěchem. Doufal býti již u cíle, dosíci posléze blaha — a hle, při prvém přiblížení se k tomuto blahu nový bol, nová ztráta, bolestnější všech ostatních, jej očekávala. Miloval Raveniho jako vlastního otce, — teprve nyní, an jej ztratil, poznával, jak jej miloval! Tragický, nenadálý jeho konec, jenž mu tak živě připomínal konec Rollinův, nově rozvlnil hladinu jeho duše, sotva uklidněnou.

A Marta? I její city, které dosud jedním proudem ze srdce jejího nesly se k Ambroži, rozdvojily se nyní též na soucit s přítelkyní a jejím osudem. Jak těšila se na shledání s Ambrožem, jenž — domněle ztracen — byl její lásce vrácen! Ale právě v tom okamžiku, kdy domnívala se, že život její má strasti za sebou a vstupuje na klidnou dráhu pozemského blaha, — Prozřetelnosť jakoby smrtí Raveniho jí ukázala, že život lidský není hračkou, není jen blaženou poutí, ale že vyžaduje neustálých utrpení. Jeho běh není podřízen vůli lidské, ale vůli vyšší, která nevyzpytatelnou moudrostí vede člověka ku předu rosou slz i výsluním míru ku věčnému jeho cíli. Poznala, jak neradno oddávati se úplné důvěře v uskutečnění illusí. Vyšší vůle námi vládne; ne jak my chceme — ale jak On chce.

S úzkostí pozorovala Ambrože, jeho zasmušilosť, pod níž tušila nevýslovný jeho bol. Četla v očích jeho lásku k sobě — ale zároveň i tichý, hluboký smutek. „Vidíš, jaký jest život — pln strádání! Neopouštěj mne a miluj mne!“ zdály se oči jeho mluviti.

„Ambroži,“ pravila jedenkráte, když v podvečer chystala se, provázena jsouc Ambrožem, odebrati se domů. „Ambroži, vzmuž se!“

„Odpusť, Marto!“ odvětil Ambrož a vzal ji za ruku. „Naleznuv zase tebe oddal jsem se veliké důvěře ve své blaho. A hle, netušil jsem, co mne potká!“

„I já byla taková... Myslila jsem, že nyní jen samé blaho nás očekává... Ale Bůh jinak soudil. Jsem však ráda, že aspoň mezi námi jest jasno, že mohu posilovati tě ve tvém životě. Jen jestli ti dostačím!“

„Nepochybuj o tom! Tvá duše andělská vždy bude mou podporou! Vidím-li tebe, nabývám přesvědčení, že Bůh, dávaje mi v tobě tak něžnou, idealní a milující družku, rozjasní opět mou duši, a že časem znova vrátím se k životu.“

„Tak jest,“ ozval se za nimi hlas abbého, jenž vyšel za ním

na verandu. „Co Bůh činí, dobře činí. Čas opět zahojí tvé rány, Ambroži!“ —

S Vojtěchem stýkal se Ambrož každodenně. Jestliže již dříve Vojtěch přítele svého miloval, přilnul nyní k němu tím větší vroucností. Pokoušel se všemožně, aby Ambroži vrátil klid.

„Pochopuji tvůj bol,“ pravil jedenkráte, když spolu procházeli se přede dvorcem. „Uznávám, že život tvůj podroben byl mnohému utrpení. Ale následuje-li z toho resignovati na vše, uzavříti svůj život, odříci se všech tužeb, nehleděti více do budoucnosti a jen trapnou minulostí se obírati? Bylo by to správné?“

Ambrož se smutně usmál. „Hle,“ pravil, „dříve já tebe povzbuzoval — nyní úloha ta připadla tobě. Časy se mění! Buď jist, že posuzuji vše chladně. Ale není každému dáno rychle, naobrat vymaniti se z hlubokých dojmů. Vše vyžaduje času. Nehledím na život jako na krásný obraz řady blažených okamžiků Nehledal jsem nikdy v životě vlastních svých prospěchův, a nehledám jich také ani nyní. Myšlénky mé nesly mne daleko, chtěl jsem působiti na širší vrstvy, než jaké — zdá se — Prozřetelnosť mi vykázala. Vstupuji nyní v koleje mně určené. Použiji sil svých jako lékař v tom kroužku společnosti, kam mne osud postaví. Povinnosť — toť cíl posvátný. Dožiji skromně život na poli svého povolání. věren jsa svým povinnostem. Stanu se prostým, malým člověkem, jako jsou tisíce jiných. Ale doufám, že vědomí konané povinnosti nahradí mně všechny daleké ty tužby, jimž jsem se kdysi bláhově oddával. — A ty, Vojtěchu?“

„Já?“ tázal se Vojtěch. „Jsem dosud loďkou na širém moři — problematickou bytostí bez existence. Vrátím se na universitu, dokončím příštím rokem studia, a snad brzy budu moci uvésti Beatrici k vlastnímu svému krbu. Do té doby budiž jí ty s Martou ochrancem.“

„Vrátili jsme se tedy z říše illusí a dalekých záměrův na střízlivé pole realnosti,“ pravil Ambrož ne bez přídechu hořkosti a dodal: „Třeba si zvykati na skrovné, úzké kruhy činnosti... Dojdeš blaha na tomto poli, Vojtěchu, budeš šťasten! Bůh dal ti Beatrici, — ale i mně dal ryzí srdce Marty, a i já pokusím se býti šťasten! Nedáno každému býti orlem, — ale i pěnice jest šťastna ve svém hnízdě.“

* * *

Po svém uzdravení opustila Filomena dvorec, provázena jsouc svou společnicí a Beatricí. Rozloučily se s Martou a odejely do Prahy, kam již dříve odebral se abbé s Ambrožem a Vojtěchem, jenž znovu vstoupil na universitu. Rozloučení Ambrožovo s Martou bylo tklivé. Svírala jej temná předtucha nových bojů, bylo mu, jakoby Martu navždy měl opustiti...

Abbé zastupoval Filomeně otce. Smrť Raveniho novými bolnými dozvuky dotýkala se srdce všech, — otevírala se jeho závěť, poslední projev jeho zašlého života...

Filomena nesúčastnila se tohoto úředního aktu. Byla dosud churava, a lékaři varovali před každým duševním rozechvěním. Přítomni byli abbé a Ambrož.

Závěť doktora Raveniho obsahovala v sobě odkaz Filomeně a Beatrici. — druhá polovina jmění odkázána byla účelům „bratrstva lásky“. V tomto oddílu zněla slova doktora Raveniho takto:

„Jsem přesvědčen, že všechno zlo v lidstvu má téměř veskrze původ svůj v nepochopení Kristova evangelia. Jen náboženství může učiniti lidstvo lepším, vštěpujíc mu v srdce idee mravnosti a tím i také lásky bratrské. Na zušlechtění srdcí lidských závisí osud všech pokolení příštích. Ne pouhé vzdělání činí člověka lepším, ale zušlechtění jeho srdce. Věda činí úžasné pokroky: ale stává se tím společnosť lepší? Náboženství ustupuje, sobectví se šíří. Úpadkem zbožnosti šíří se mezery mezi společností. Nemravnosť, následek tohoto úpadku, podrývá její kořeny. Věřím pevně, že dříve nebo později vrátí se lidstvo úplně a cele k náboženství. Byla epocha starého Říma, a neznabožství, zhýřilosť, úplné oddání se pozemskosti rozrušily tehdejší společnosť a přivedly ji k úpadku. Na jejích troskách z krve mučedníkův zazářilo učení Kristovo, přinášející lidstvu novou, pravou osvětu. Doba naše odvrací se od Krista: hmotný prospěch, co možno největší požívání světa stalo se heslem. Chceme nebe již na zemi, nechceme je po smrti, — nechceme, protože v ně nevěříme! Ale vše pozemské jest pomíjivé a má v sobě neodvratný zárodek smrti. Tento proud, ženoucí lidstvo k bratrovražednému boji o bytí, v němž bratr bratra, vůči vší osvětě, rdousí, nebude trvalý. V jeho rmutu neuhasnou idealy! Ony zazáří na zbědované lidstvo, až to unaveno, utrýzněno samo pozná, že hnalo se za vidinami, v nichž není podstaty, až uvedeno bude v zoufalství nad samým sebou. Úpadek zbožnosti ve vrstvách lidových vyšších i nižších, úpadek víry v Boha a v nesmrtelnosť duše hrozí úplně rozpoutati vášně společnosti. Vřava luzy nedá se pak ovládnouti axiomy rozumu, a dýmem z plamenů revolucí udusen byl by všechen vývoj osvěty. — Nedostatek křesťanského ducha jeví se ve všech třídách společnosti, právě proto, že evangelium Kristovy lásky k bližnímu neproniklo je veskrze, neovládlo všemi srdci. Následkem toho jest sobectví, jež rozevřelo úžasné mezery mezi společností. Na jedné straně nadbytek a přepych — na druhé nedostatek a bída.

Všem, kdož zachovali si víru v Boha, a jimž osud lidstva není lhostejným, naskýtá se veliký úkol: mírniti sobectví, rozmáhati lásku ve třídách majetných, — mírniti bídu ve třídách chudých, a tamo i zde vštěpovati víru v Boha a čeliti nevěře.

Tento účel dal vznik dosud malému, ale doufám, že již brzy velikému „bratrstvu lásky“. Několik jen osob podalo si ruce k společnému dílu — a Bůh dá, že šlechetné snahy jejich nezaniknou, ale přinesou ovoce a s ním požehnání lidstvu.

Jsem stár. Na sklonku života ohlížím se zpět na svou minulosť; svědomí mé při tomto pohledu jest klidno. Rád bych však i po smrti své působil v lidstvu dobro, rád bych i pak, až duše má vrátí se k Stvořiteli svému, pomáhal mírniti lidskou bídu a ukazoval k idealům.

Vy, kteří mne přežijete, jimž Bůh delší než mně popřeje lhůty, pracujte v tomto mém směru, pracujte k účelům „bratrstva lásky“, kterýmžto účelům odkazuji polovinu svého jmění. Jistina tato jest nedotknutelná, jakožto trvalý fond pro účely bratrstva. Úroků z jistiny této budiž používáno ve smyslu bratrstva k lidumilným účelům: zakládejte dobročinné ústavy, pomáhejte mírniti bídu, kdekoliv se s ní setkáte a jak za dobré uznáte, čelte tiskem nevěře atd.

Správcem úroků mnou založeného fondu, nezodpovědným žádné veřejné instituci, činím pana Ambrože de Valdemari. Jemu k radě

nechť po čas života svého jsou abbé Delacroix v Paříži a Paolo Balestra v Římě. Po smrti pana Ambrože de Valdemari přechází právo spravovati úroky fondu na toho, koho on nástupcem svým naznačí, v případě, že by se tak nestalo, nabude platnosti to, co v zakládající listině ustanovím a na kterou vůbec ve příčině bližšího porozumění odkazuji.

Nechť pan Ambrož de Valdemari po celý čas života svého nezapomíná na cíl svůj a zůstane horlivým plnitelem mé poslední vůle!

Jedno přání, jednu prosbu mu předkládám, jestliže smrť zastihne mne dříve, než sám budu moci uskutečniti přání srdce svého a srdce své Filomeny: nechť pan Ambrož de Valdemari pojme za choť mou dceru a jest jí ochrancem a náhradou za mne. Mé žehnání bude provázeti Vaše kroky. Vzájemně se oblažujte a kráčejte spolu životem za ideály!"

— —

Úředník četl dále podrobnosti doktorovy závěti — ale Ambrož neslyšel už ničeho. Když v závěti došlo na zmínku o sňatku, setkal se pohled jeho s pohledem abbého — a pohledy ty si rozuměly.

Srdce se Ambroži sevřelo, v hlavě zavířily myšlénky, a hlas úředníkův jakoby pilou řezal jeho mozek. Celý příval reflexí a citů pozvedl se v jeho duši, každá jasná myšlénka ztrácela se v tomto víru. Mrazivé chvění probíhalo jeho údy; musil napjati všecky síly, aby zůstal seděti a vyslechl vše až do konce.

Pak mechanicky vyšel. Abbého, jenž šel za ním, zastavil na chodbě notář, u něhož závěť byla uložena, a doptával se ho na některé podrobnosti. Tím se abbé o několik minut opozdil, a když posléze sešel dolů, nezastihl již Ambrože. Chvíli čekal a všudy po Ambroži se rozhlížel, ale marně. I vsedl do čekajícího naň kočáru a jel oznámiti Filomeně obsah poslední vůle jejího otce. —

Ambrož zatím s hlavou skloněnou loudal se hlučnými ulicemi nevida a neslyše ničeho... Duše jeho upoutána byla jen na jedno — na konec závěti doktora Raveniho, — ostatní ztrácelo se pod jejím dojmem.

Doktor nevěděl ničeho o lásce Ambrožově k Martě. Ta, jež mu to mohla říci — Filomena — zatajila vše, nemohouc se z ostýchavosti odhodlati mu říci, že jí Ambrož nemiluje, že miluje jinou.... Odkládala s tím až do příjezdu Ambrožova, chtíc pak otce o všem zpraviti. Ale potom bylo již pozdě, — doktor byl mrtev.

Ambrož potácel se ulicemi, nevěda ani, kudy kráčí. Posléze dostal se domů a sklesl na stolici.

Vyjasnilo se mu náhle laskavé chování Filomeny k němu, vysvětlil si nyní tak mnohý projev její přízně. Nebylo to přátelství, jež ji k němu poutalo — byla to láska!

Zřel nyní jasně před sebou vůli milovaného dobrodince, druhého svého otce, jejž i matka jeho kdysi tak horoucně milovala... Měl pojati za choť Filomenu... Ale: „Marta, Marta!" zoufale volalo jeho srdce... Otevřela se před ním Scylla a Charibda. Koho poslechnouti: vůle milovaného dobrodince a státi se nevěrným, — nebo hlasu srdce a státi se nevděčným? Tento úžasný rozpor drtil v něm poslední zbytky duševních sil a chladného rozhledu.

V mysli jeho tkvělo pouze doktorovo přání, doktorova vůle! Ctil a miloval jej... a nyní, když byl mrtev, měl zmařiti jeho nej-

vroucnější tužbu! Měl nevděkem znesvětiti jeho světlou památku ve svém srdci! Měl opovrhnouti vůlí jeho, opovrhnouti jeho jediným dítětem! Měl ukázati se nehodným doktorovy lásky, nehodným jeho obětivosti, jeho důvěry! On, který jej miloval! On, který opovrhoval nevděkem! On, který byl si vědom svých povinností k němu!

Síly ho opustily... Hledal opory a nenalézal jí... Půda unikala mu pod nohama... Hledal axiomy, a žádný nemohl jej vyvésti ven, ven z tohoto rozporu, ven ze zoufalství...

Bůh byl nad ním... Nechal jej bojovati, zkoušel jeho sílu a jeho cenu. A Ambrož bojoval v duši veliký, strašlivý zápas. Záviděl mrtvým... Jak jsou blaženi! A on —?

Marta! Měl ji oklamati? Měl zapříti své city? Měl utlumiti v sobě lásku k ní? Měl ji opustiti? Ji, Martu, kterou miloval, Martu, která mohla mu připraviti blaho zde na zemi, Martu, jejíž byl jedinou nadějí, Martu, družku svých dětských let, Martu, dceru přítelkyně a dobroditelky matčiny, s níž, domněle ztracenou, osud jedva ho spojil?

Opakoval si ještě jednou: Nevidím východu!

A seděl, dlouho bezvládně seděl... Míjely minuty, čtvrthodiny — a on nehybně, v jakési lethargii tělesné, nořil se do zčeřených hlubin své trpící duše.

Ponenáhlu počalo se v jeho nitru jasniti. Trpký úsměv objevil se na jeho rtech...

Přišel sluha se vzkazem, aby navštívil slečnu Filomenu Raveniovou. Zvedl se, když sluha odešel... Noha vázla v kroku.

— Dvě možnosti jsou přede mnou, — myslil si — buďto poslechnouti povinnosť, k níž mne má vděčnosť k Ravenimu zavazuje, — nebo poslechnouti hlasu srdce... Co jest vyšší, posvátnější?

„Staň se!“ šeptaly jeho bledé rty. „S Bohem, Marto, s Bohem! Nejsme si souzeni... Jdu... Snad mi odpustíš...“

Vzmužil se. Náhle se mu odlehčilo. Bylo mu, jakoby viděl před sebou usmívající se postavu Raveniho. Ta mu kynula — poslechl jejího hlasu.

XXXIII.

Sebeobětování.

Před obrazem Ukřižovaného klečela černě oděná dívka a modlila se. Oči její byly upřeny vzhůru na obraz, na bledých jejích tvářích prokvétaly dva ruměnce, svědčící o vnitřním rozčilení. Byla to Filomena.

Od náhlého úmrtí svého otce trpěla neskonale. S otcem ztratila vše — neměla již na světě nikoho. Všechny její naděje ukryly se do otcovy rakve. Co jí zůstalo? Vzpomínky — více nic.

Věděla již dávno, že Ambrož jí nemiluje. Otec byl jedinou její oporou. A ta byla nyní pochována. Koho měla ještě?

Boha, k Němuž jí ukazovala její nezlomná víra. Ten byl nyní útočištěm jí, sirotku bez otce, lodi bez kompasu.

Kam měla se nyní ve světě obrátiti? Čím byl jí svět? Milovala jeho radosti? Nikoli. Milovala jeho půvaby? Nikoli. Vše co mělo pro

ni cenu zde na zemi, bylo ztraceno. Zdálo se jí, že duše její podobá se stromu, s něhož opadaly všechny listy.

A přece milovala, a láska její byla neskonalá. Bůh však nedal, aby sama byla milována.

Kristus s obrazu zdál se jí praviti: „Proč truchlíš, duše má? Sem ke mně vzhůru, vzhůru do mých loktů, na srdci mém je sladké odpočinutí zemdleným, na srdci mém není žalů, není strasti, jen samá láska. Sem ke mně vzhůru, duše má, dosti jsi trpěla... Nejsi milována — ale Já tebe miluji; jsi opuštěna, ale Já jsem s tebou... Věř a doufej! Dokonči svůj úkol, oblaž dvé srdcí a pojď ke mně. Má láska nevystihlá tě volá... Pojď!“

Vzchopila se. Bylo jí oznámeno, že pan Ambrož de Valdemari přišel. Dala jej zavolati. Abbé jí řekl výsledek závěti — nesměla váhati. Tušila, věděla, že Ambrož trpí. Chtěla přinésti mu vysvobození.

„Bože, dodej mi síly!“ zašeptala a spěchala do pokoje, kde Ambrož ji očekával. Přede dveřmi se zastavila, položila ruku na bušící srdce, jakoby se chtěla uklidniti.

Pak vkročila — ale hned na prahu uleknutě stanula. Nebyl v komnatě Ambrož — byl to jeho stín.

Stáli chvíli mlčky proti sobě a pohlíželi na sebe. Oba cítili v srdci svém hlas: otec chtěl, bychom byli svoji — oba měli tutéž myšlénku na závěť.

„Pane Valdemari,“ pravila posléze Filomena, přemáhajíc pohnutí, „prosila jsem vás, byste mne navštívil. Splnil jste mou prosbu. Jsem vděčna za to, že mohu vás spatřiti — ještě jedenkráte spatřiti.“

Pomlčela. Opřela se o křeslo. Sbírala síly.

Ambrož neodpovídal. Nemohl. Zíral upřeně do jejích očí.

„Musíme se rozloučiti“, pokračovala Filomena chvějícím se hlasem. „Cesty naše se rozcházejí. Žijte blaze, pane Valdemari. Bůh buď s vámi a veď vás na cestě dobra, jako dosud... Oblažte Martu... jest hodna vaší lásky... Pokračujte na cestě drahého mého otce. I já se o to pokusím... Žijte svým idealům — nedejte jim zaniknouti — buďte šťasten — buďte s Bohem...“

Přiblížila se k němu... podala svému miláčkovi ruku... Držela ji chvíli ve své, s nevýslovnou hledíc naň něhou.

„Ambroži!... pravila jemně a v hlase tom zračila se veškerá její horoucí láska... Stiskla mu ruku naposled... naposled... Usmála se blaženě, z očí vytryskly jí slzy... Ukázala na stůl, kamž položila dopis... poslední „s Bohem“ vydralo se z jejích úst... obrátila se... odcházela...

U dveří se zastavila. Ambrož stál nehybně a díval se za ní... Kynula mu rukou na pozdrav poslední... opět... opět... Zapadající slunko ozářilo milostnou její tvář — zmizela za záslonou. Ambrož hleděl za ní... v srdci ucítil nevýslovný žal...

„Filomeno!“ vykřikl bolestně a chtěl za ní kvapiti...

Učinil dva kroky a stanul... Pohled jeho padl na dopis. Uchopil jej, roztrhl obálku a četl:

„Drahý otec můj chtěl nás spojiti. Není to však vůle Boží. Cesty naše se rozcházejí. Buďte šťasten s Martou! Odcházím, bych v klášteře dožila dny svého života. Jsem šťastna, že vás dva mohu oblažiti — ono přání otcovo z poslední vůle sama odchodem svým do

kláštera odvolávám. Jednu jen prosbu mám — vezměte na se otcův odkaz: pomáhejte lidstvu — tomu ubohému, trpícímu lidstvu! — V nebesích na shledanou! Filomena."

Ambrož zlíbal tento list, třesoucí se rukou psaný a slzami promáčený. Pak klesl na křeslo a dal se do pláče... A v sousedním pokoji štkala před křížem klečíc Filomena.

Oba mladí ti lidé jen jednou stěnou byli odloučeni — ale stěna ta navždy od sebe je oddělila.

— —

Vstoupil abbé Delacroix s tváří bolem zachmuřenou k Ambroži. Bylť v sousedním pokoji svědkem všeho, co se stalo. Filomena rozhodla se — on jí nebránil. Obdivoval se její hrdinnosti, a srdce mu pukalo.

„Ambroži," pravil temně. „Ambroži, slyš — vrať se k životu! Mnoho tam práce pro tebe, mnoho... Slyš, Raveni uložil ti velikou povinnosť, pomáhati trpícímu lidstvu... Překonej sebe, zapři sebe... veliký úkol nás očekává: nésti svůj žal a přinášeti lidstvu útěchu."

A vyvedl Ambrože a odevzdal jej venku čekajícímu Vojtěchovi.

Pak vrátil se k Filomeně. Byla u ní Beatrice. Objímala ji a plačíc těšila...

* * *

Po dvou dnech ulicemi vídeňskými ujížděl kočár, v němž seděly dvě dívky. Byla to Filomena se svou společnicí Herminou. Svět ležel za ní. Odumírala tomuto životu.

Kočár zastavil se před budovou kláštera Milosrdných sester. Dívky zmizely ve vratech. Když ta opět se rozevřela, vystoupila z nich jen Hermina. Usedla do čekajícího tu kočáru, a ten prudce odejel...

A zatím, kdy společnice její, naposled až sem ji provodivši, odjížděla, v tiché celle Filomena na sebe oblékala, slzami jej kropíc, šat řeholní noviciatky.

Klášter přijal ji do svého lůna, blažené vědomí sebeobětování vtisklo mír v její srdce. Andělská její duše přinášela požehnání všem trpícím. A všichni nemocní ji znali, na její přítomnosť se těšili a v duchu žehnali sestře Emilii. Sestra Emilie, rozdavši vše, co měla, chudým a trpícím, byla jejich andělem, utěšitelem. Celý život její mohl nazvati se sebeobětováním.

XXXIV.

Zakončení.

Marta přijela se strýcem do Prahy, plníc svůj slib, navštíviti Filomenu a Beatrici.

Ale Filomeny už nezastala. Beatrice doručila jí jen list, kterýž pro ni Filomena zanechala. Dopis končil těmito slovy:

„Jen tu prosbu k Vám, Marto, mám, byste Ambrože povždy milovala vší vroucností srdce svého. Trpěl mnoho — nahraďte mu láskou svou vše."

A když se dověděla, co se sběhlo — tu hořce zaplakala nad štěstím, tak draze zakoupeným...

V útulném pokoji shromáždila se malá společnosť.

„Viz, jak život lidský jest řadou proměn, Ambroži," pravil Vojtěch k tomuto. „Veliké pole činnosti jest ti otevřeno, pole, na něž tě nesly tvé touhy. Nemohu za tebou, jsem malý člověk — ale i já doufám ve své blaho!"

Pohlédl na Beatrici, vedle sedící; ta se zarděla a s vroucím pohledem na Vojtěcha zašeptala: „Doufejme!"

„Bohužel, že cesta ku blahu vede tak mnohým utrpením!" dodala Marta.

„A když i posléze jsme blaženi, bodá nás ostnem svým myšlénka, že štěstí naše založeno jest též na utrpení jiných..." povzdechl Ambrož a sklonil hlavu. „Co teď?" tázal se chmurně.

Marta přitulila se k němu, položila hlavu na jeho ramena a zašeptala: „Plniti vůli Raveniho a Filomeny: — oblažovati lidská srdce!"

A abbé Delacroix uchopil Ambrože za ruku a druhou rukou vzhůru ukazuje, zvolal nadšeně:

„Pokračovati na cestě za idealy!"

Co jest krásno.

Napsal fil. dr. Eug. Kadeřávek.

(Dokončení.)

II.

Který náhled o kráse jest pravdiv?

Oněch šestero náhledů shledali jsme nepravdivými, bludnými. Avšak v každém bludu jest zrnko pravdy. Proto užívajíce zdravého rozumu hledejme tato zrnka a vyvinujme dále pravdy nalezené.

A.

Pravdu má všebožec čili pantheista, že Bůh jest krásný; ale neprávě bytnosť Boží chápaje a poměr světa k Bohu bloudí, že Bůh jest krásným, pokud se vyvinuje a stává světem.

Proti všebožectví tvrdíme toto:

Bůh jest krásný sám o sobě; poněvadž jest bytosť svrchovaná, je také svrchovaně, t. j. neskonale, pro rozum lidský nepochopitelně, tedy nevýslovně krásný; poněvadž jest bytostí sám od sebe, je také krásný sám od sebe; poněvadž jest bytostí sám o sobě dokonale, je také krásný sám o sobě dokonale; poněvadž jest bytostí na prosto nutnou, je také krásný nutností naprostou; poněvadž co náleží k jeho bytnosti, vše jest naprosto skutečno, je také krása Boží naprosto skutečná, ne z části skutečná a z části zárodečná, vývoje schopná a potřebná; poněvadž Bůh jest bytosť sama sobě úplně dostačující, nepotřebuje Bůh krásy stvořené, aby byl krásným. Tak mluviti káže zdravý rozum o kráse Boží.

Snad se bude někdo smáti mému výkladu, že mluvím, jsa křesťanem, theologem, knězem. Proti tomu namítám, že má křesťan,

theolog, kněz právo mluviti o kráse a že je k tomu také schopen, schopnější, než odpůrce náboženství křesťanského; dále namítám, že zde mluvím o kráse s hlediště čistě filosofického. Pravá filosofie tak mluviti musí o kráse Boží a také mluví, jak jsem naznačil. Bez Boha nerozumíme ničemu, ani kráse vůbec ani kráse, kterou známe ze zkušenosti.

Krásu má Bůh, která mu stačí úplně; než láska jej k tomu pohnula; aby svobodně a v čase stvořil bytosti krásné. Tento můj výklad o kráse stvořené filosofický bude se podstatně lišiti od pantheismu.

Jaká je tedy krása bytostí, mimo Boha bytujících, stvořených? Poněvadž mezi Bohem a bytostmi stvořenými jest poměr nekonečnosti ke konečnosti, absolutnosti k relativnosti, nutnosti k podmíněnosti, plné skutečnosti k částečné skutečnosti, jest krása bytostí stvořených 1. konečná, tak že jisté meze jí, jak toho žádá bytnosť, vykázané nepřekráčí, 2. relativná, tak že není ničím, nevztahuje-li se k Bohu, a my jí ani nemůžeme rozuměti, nevztahujeme-li ji ke kráse Boží, 3. podmíněná jak vznikem, tak dálším trváním, tak že bytosti stvořené krásu ani nemají samy od sebe ani nepodržují samy sebou, 4. částečně skutečná a částečně zárodečná, tak že se vyvinuje, a to po jistou míru. Ovšem, v jisté příčině jest jejich krása podmíněná také nutná, avšak jenom vztažně, ne absolutně; neboť když jedenkráte bytosti, které nemusí bytovati, bytují, nemohou nebýti krásnými, pokud jsou krásy schopny, jelikož původ svůj mají od Boha, jenž jsa sám krásný nemůže netvořiti, tvoří-li, bytostí krásných a jelikož mají o Bohu, svém původci, dávati svědectví. Krása bytostem stvořeným přísluší bytně a náleží k jejich bytnosti; jest jejich majetkem nevyhnutelným, bez nehož býti nemohou, jest jejich podstatou. A poněvadž podstatu těles chápe náš rozum prostřednictvím smyslů, jest i krása předmětem rozumu, který ji poznává na základě zjevů smyslných, kterými prosvitá nitro věci, bytnosť.

Naturalismus má pravdu, že příroda, člověk, díla přírody a díla člověka jsou krásná. Než bloudí neuznávaje Boha a krásy Boží, domnívaje se, že krása bytostí viditelných jest úplně samostatná a nezávislá, že není krásy leč přirozené, která padá do smyslů, že ideál krásy jest tělo lidské zvláště tělo ženy, tělo nahé.

Proti těmto náhledům bludným lze tvrditi toto:

Přesně logicky se dokazuje ve filosofii aristotelicko-thomistické čili křesťanské, že jest Bůh osobný, že jako pouhý duch má všecky dokonalosti, jež mají tvorové, tedy také krásu, a to měrou svrchovanou, že krása sice tvorům náleží podstatně, ale sama sebou jako nevznikla, tak ani dále netrvá, tedy od Boha, svého původce zachována býti musí, že hlavně a přede vším jest rázu duchového a v tělesech se odráží, že tedy krása smyslná není ničím, není-li známkou krasy duchové, že tělo lidské jest jenom tehdy krásno, je-li v něm duše krásná, duše moudrá a ctnostná, že zvláštního pokárání zasluhují naturalisté, kteří hříšnou smyslnosť rozněcujíce, představují nahé tělo lidské

Co jest krásné tělo lidské bez krásy duševní? Jest bez ceny. Avšak duše krásná, byť i sídlela v těle ohyzdném, pravou má cenu a dodává půvabu rysům obličeje nesouměrným, kdežto duše ohyzdná hyzdí obličej byť i sebe souměrnější. Ovšem dokonalé jest krásy duše

krásná v těle krásném. To však v životě vezdejším pravidelně se nestává, aby krása duševní a tělesná ve člověku byly souměrny; to se stane v životě záhrobním, poněvadž vyrovnání nastati musí a poněvadž utváření krásy duševní trvá až do smrti. Z mrtvých vstání a oslava spravedlivých tělesná jest požadavkem aesthetiky.

Ostatně hnusí se naturalistické velebení krásy těla ženského a zavání smyslností; tělo mužské jest krásné a tělo ženské také, každé podle svého způsobu. Nahota těla lidského, buďže mužského, buďže ženského, nemá býti předmětem krásného umění tak oblíbeným, posledním jeho cílem, přihlížíme-li k povaze lidské, jakou máme skutečně; žádný člověk, buď mladší, nebo starší, buď vzdělaný nebo nevzdělaný, buď v mravnosti utužený, nebo neutužený, nebude bez nebezpečí mravního pozorovati nebo čísti dílo umělecké vilné. Ovšem činí tak nepovolaný všetečně. Nahota sloužívá obyčejně k tomu, aby umělec na odiv stavěl svou známosť anatomickou a dovednosť technickou, nebo aby rozněcoval smyslné rozkoše a žádosti; což obojí nelze chváliti. Někdy snad jest potřebí představiti tělo nahé; to však díti se má opatrně, aby smyslnosť nebyla hříšně drážděna. Proti umělcům, kteří tohoto zákona nešetří, rozhodně se máme postaviti, jak mužové, tak ženy, aby tělo lidské nebylo profanisováno a k hříchu nebylo upotřebeno; profanisace těla jest zkázou duše, jež zlem jest velikým, zlem větším, než všeliká zkáza jiná. Než, co záleží naturalistovi na zkáze duševní? On duši neuznává; on všeliké vášně a náruživosti pokládá za oprávněné a umění krásného, slova, zvuku, barvy, kamene užívá k tomu, aby je vyjadřoval a v jiných budil.

Takovému posuzování, jež činím s hlediště filosofického, naturalisté se posmívají: avšak táži se, co praví zdravý rozum. Laskavý čtenář ať rozhodne sám. Krása přírodní není předmětem smyslu, ale rozumu a odnáší se nutně ke kráse duchové, která krásou jest ve smyslu vlastním.

Což dokazujeme takto:

1. Zkušenosť, kterou máme o tělesech, bedlivě zkoumajíce znamenáme, že nezbytné požadavky krásy tělesné: souměrnosť, srovnalosť, pořádek, onou mohutností poznáváme, kterou porovnáváme a soudíme, rozumem. Jsou mnohé věci krásné, jež viděti, nebo slyšeti nebo hmatati můžeme: barvy, květiny, postavy, krajiny, zvuky, kusy hudební, lidé; avšak krása, t. j. vlastnosť, skrze kterou ony věci krásnými jsou, jest naprosto smyslům nepřístupna, jak nám dokazuje pes, jenž poslouchá kus hudební, nebo se dívá na obraz přístupna jest člověku, pokud jest člověkem, pokud má rozum.

2. Krása se shledává nejen ve věcech tělesných, ale i duchových, v duši lidské, theorii, soustavě, důkaze, přátelství, věrnosti, přemáhání sebe, spravedlnosti; proto musí býti krása vlastností, které schopen jest i duch i těleso, t. j. kterou lze znamenati pouze rozumem. Než jakkoli krása společnou jest vlastností věcí hmotných i nehmotných, přece v duchu takové dokonalosti dochází, jaké hmota jest neschopna. Má však duše lidská, pokud jest povahy duchové, dvě mohutnosti: rozum a svobodnou vůli. Tedy prokazováním rozumu a svobobné vůle nabývá duše lidská krásy, jaké hmota jest neschopna. Než, zda se jeví člověk stejně krásným, když se stává moudrým, jako když svobodně volí, co se srovnává se zákonem mravním? Krása moudrosti jest květem, krása mravnosti ovocem; ovoce má větší cenu

než květ. Avšak jako bez květu nemůže býti ovoce, tak ani mravnosť bez moudrosti. Je tedy příroda smyslná krásná: zvířena, květena, drahokamy, zpěv slavíka, pel křídla motýlova, růžový keř, zlato čisté a stkvoucí, plamen vzhůru šlehající, lehký let orla, duha po bouřce na obloze se pnoucí, stříbrem se lesknoucí oblak, od slunce zapadajícího zlatem lemovaný, fata morgana, východ slunce atd. atd. Krása však bytosti rozumné a svobodné jest mnohem větší, mnohem vyšší, mnohem vzácnější.

Dále se nám jeví tělesa krásnými nejblíže, pokud jsou našemu duchu podobna, posléze, pokud mají na sobě stopy krásy Boží.

Což dokazujeme takto:

1. Ve věcech hmotných, života nemajících, jež krásnými zoveme, jest kromě hmoty samé také princip formálný, skrze který každá věc hmotná právě takovou jest, jakou jest, forma podstatná. Ve věcech hmotných, život majících, a to bylinách, jež krásnými zoveme, rozeznáváme hmotu a princip životní. Ve zvířatech, která krásnými zoveme, hmota spojena jest s duší, příčinou života vegetativného a sensitivného. Tedy u nerostů, bylin a zvířat, jež krásnými jsou, shledáváme analogii člověka, jenž sestávaje z těla i duše krásným jest.

2. Duchu našemu odpovídají hmotné věci, ve kterých základné normy naší přirozenosti jsou uskutečněny: účelnosť, pořádek, pravidelnosť, souměrnosť, srovnalosť, soulad, dokonalosť, jednota mnohých částí celek tvořících; povaze ducha našeho se podobají věci hmotné, ve kterých se jeví život, ve kterých působí síla, které vynikají pevností a trvanlivostí, světlem, barvou, pohybem. A tyto vlastnosti jsou nutné požadavky krásy. Zvláště to pozorovati možno při zvuku. Zvuk jednotlivý jest krásný, znamenáme-li při něm čistotu, jasnosť, jakož i dokonalosť a plnosť, která jej řadí na určité místo v tonině, znamenáme-li u něho pohyb, znamenáme-li v něm ohlas nálady nitra lidského. U více zvuků spojených a krásný celek tvořících znamenáme vespolnou přiměřenosť, pořádek, jednotu rozmanitosti a změny, soulad, pohyb, rhythmus, živosť, výraz vnitřní nálady lidského srdce.

3. Vlastnosti tělesné pokládáme za symboly vlastností duševních; a právě tento vztah činí tělesa krásnými.

4. Avšak duch stvořený, jehož povahu má duše lidská, není poslední vzor krásy tělesné; neboť duch stvořený odkazuje k duchu nestvořenému, jehož podobou a obrazem jest. Pročež posledním vzorem krásy tělesné jest duch nestvořený, Bůh.

Ale krása vůbec, i duchová i tělesná, nezaměstnává pouze rozum, ale také vůli. Neboť pravdivo jest, čehož poznáním rozum náš jest ukájen; dobro jest, čehož dosažením svobodná vůle jest ukájena; krásno jest, čehož poznáním svobodná vůle jest ukájena. Již poznáním stává se nějaká věc naším majetkem, jehož dosahujeme; a toto dosažení jest pro svobodnou vůli naši dobrem, jež ji ukájí. Proto krásno nemůže nebýti pravdivým a dobrým. V krásnu tedy jsou zaměstnány rozum a svobodná vůle; tato však prokazuje svou činnosť zalíbením na předmětu od rozumu poznaném láskou, a to pravou, rozumnou, lidské důstojnosti přiměřenou, duchovou, dobrotivou, objektivnou, k věci přihlížející, dokonalou, buď naprostou nebo vztažnou. Naprostou lásku věnuje člověk kráse duchové, vztažnou kráse tělesné. Co jest krásno, zasluhuje takové lásky; co jest hodno, aby člověk jako člověk miloval, jest krásno. Láska jest měřítkem krásy, tak že čím větší lásku,

ovšem pravou, nějaký předmět ve mně vzbuzuje, tím jest krásnější. A toto zalíbení na dobru provázeno jest nutně rozkoší; neboť láska, jak toho vyžaduje přirozenosť naše sama, plodí rozkoš.

Konečně odporuji naturalistům a tvrdím, že kromě krásy přirozené, kterou rozum lidský shledává jak u tělesa, tak u ducha, je také nadpřirozená. Krásu přirozenou žádá přirozenosť věci sama; nadpřirozená krása přistupuje k přirozené nadbytečně a povznáší bytosť, která jest jí opatřena, na vyšší stupeň. Pravzorem a ideálem krásy nadpřirozené, v náboženství křesťanském vykládané, jest Ježíš Kristus, jenž ji projevil životem svým sám na sobě, jenž ji projevil na přírodě svými zázraky, jenž ji udělil a uděluje všem, kteří jej následují, jenž ji udělí spravedlivým po smrti. To tvrdím proti naturalistům; neboť pravda náboženství křesťanského tak jest zaručena, že zdravý rozum lidský může je přijati, byť i byl sebe více vzdělán. Nebojím se úsměšků těch lidí, kteří náboženství křesťanského buď neznají nebo znáti nechtějí. Učení křesťanskému odporuje buď, kdo bloudí, nebo kdo má zlou vůli.

Bylo řečeno, že láska, jež při kráse důležitou a nezbytnou jest, plodí rozkoš. To nás vede k části druhé.

B.

Aesthetický epikureismus má pravdu, že krása plodí rozkoš; ale mýlí se, že míní rozkoš smyslnou a že rozkoš klade za hlavní a poslední cíl umění krásného.

Proti tomuto bludnému náhledu aesthetického epikureismu tvrdíme toto:

Krása plodí hlavně a především rozkoš nadsmyslnou, toliko po případě rozkoš smyslnou, která onu tak provází jako představa smyslná představu nadsmyslnou, snaha smyslná snahu nadsmyslnou; rozkoš nadsmyslná odpovídati má zalíbení vznikajícímu z rozumového poznání dobra, a rozkoš smyslná, která nevyhnutelně nemusí provázeti rozkoš nadsmyslnou, odpovídati má rozkoši nadsmyslné. Ale tuto rozkoš, ani nadsmyslnou, tím méně smyslnou, nemá hledati, kdo krásný předmět pozoruje nebo vytváří; on rozkoš nadsmyslnou nalézá a ochotně přijímá jako přirozený účinek zalíbení, jež na kráse má, aniž zamítá rozkoš smyslnou, odpovídající rozkoši nadsmyslné a rozumem řízenou, jelikož sestává z duše a těla, jelikož přirozenosť jeho jest nejen nadsmyslná, ale i smyslná a jelikož rozkoš smyslná důležita jest pro smyslnou stránku jeho přirozenosti. Ve všem se má zachovávati míra rozumem předpisovaná. Proto zamítáme epikureismus aesthetický, jenž se pachtí po rozkoši, jenž jiné rozkoše nezná kromě smyslné.

Aesthetický liberalismus má pravdu zamítaje cíl krásy a krásného umění nehodný. Neboť nejsou věci krásné hlavně a především proto předmětem našeho uvažování nebo vytváření, abychom rozkoše požili, abychom nabyli statků časných a pomíjejících. Nemá umělec vytknouti si za cíl poslední kochati se v rozkoši a toto kochání u jiných buditi, anebo vydělávati peněz nebo zjednávati si cti a slávy. Taková nemá býti účelnosť krásného umění. Avšak aesthetický liberalismus chybuje, že zamítá účelnosť veškeru. A bylo dokázáno, že nemá pravdy.

Tedy jaký účel má míti člověk, když dílo krásné buď vytváří

nebo pozoruje? Takový, jaký měl Bůh, když stvořil věci krásné, a jaký má míti člověk, když stvořenou krásu pozoruje. Bůh stvořenou krásou chtěl dáti na jevo svou krásu, chtěl tou krásou vzdělati rozum a svobodnou vůli lidskou; člověk tedy když pozoruje krásu stvořenou, má z ní souditi na krásu Boží, na této zalíbení míti a tak rozum a svobodnou vůli vzdělávati. Ten účel má krása stvořená, ten jest jí vlastní, ten jí náleží podstatně, ten se odnáší k vniterné dobrotě přírody krásné.

To tvrdím s hlediště filosofického a pokračuji s téhož takto:

Podobně i umělec vytknouti si má za cíl svým dílem uměleckým velebiti slávu Boží a rozum a svobodnou vůli lidskou vzdělávati; kdo jeho dílo pozoruje, má z něho přejíti na krásu Boží a tak rozum a svobodnou vůli vzdělávati. Neboť jenom tehdy se vzděláme a zdokonalíme, budeme-li velebiti slávu Boží. Podle toho se řídí cena díla uměleckého, jak k tomu cíli směřuje, zdali přímo či nepřímo, bezprostředně či prostředně, přirozeně či nadpřirozeně, v jaké míře, zda ve větší či menší. Nejmenší stupeň právě umělecké ceny záleží v tom, že dílo umělcovo aspoň neruší slávy Boží, aspoň nepřekáží pravému zdokonalení lidskému, když má na zřeteli pouze zábavu, ovšem ušlechtilou, která člověka připravuje a sílí k práci duševní, nebo když názorně předmět představuje a působí toliko na rozum, nebo když poskytuje, co by užitek přineslo, co by život náš vezdejší zpříjemnilo. Ale podotýkám ještě jednou, že v těchto třech případech dílo umělecké aspoň rušiti nesmí slávy Boží, aspoň překážeti nesmí pravému zdokonalení lidskému; neboť jakmile toto se děje, stává se umění ohyzdným.

A věru jest umění v příčině vzdělání mocným prostředkem: neboť porovnati je lze s klíčem, kterým se otvírá srdce lidské, s perutí, kterou člověk se povznáší z realistické nízkosti do výšin ideálných. A tu jsme se octli při realismu a idealismu.

C.

Aesthetický realismus vším právem žádá, by umělec si všímal skutečnosti, jaká se naskytuje v přírodě a životě lidském, by umělec vládl dovedně prostředky uměleckými a techniku toho neb onoho umění si přisvojil.

Ale chybuje, 1. že na pouhé skutečnosti přestává. Neboť tak vytvářeti má umělec zevnějšek přírody a života lidského, aby poskytoval dosti myšlének člověka důstojných, k duchové stránce života lidského se odnášejících. Chybuje, 2. že prostředek, kterým jest technika, pokládá za cíl, za věc hlavní. Pravý umělec užije skutečnosti tak, aby pozorovatele svých děl vzdělal; do zevnějších forem technicky provedených vloží patřičný obsah, který by vhodně zaměstnával rozum a svobodnou vůli lidskou. Mám-li voliti mezi uměleckým dílem technikou vynikajícím a obsahu důstojného nemajícím a dílem technicky méně dokonalým, ale pro obsah chvály zasluhujícím, přednosť dám tomuto před oním.

Konečně aesthetický idealismus právem žádá, by umělecké dílo povznášelo do výšin ideálných; ale chybuje, že ideály klade do říše snů a stínů, že jsou mu toliko předmětem fantasie, nikoli rozumu a svobodné vůle. Bůh vložil své ideje do tvorů, jež stvořil; podobně

i umělec klade své ideje do díla uměleckého. Ideje pak umělcovy odpovídati mají ideám Božím. Podle své ideje vytvoří si umělec ideál, v němž by co možná nejdokonaleji vyjádřena byla idea; ideál pak hledí nějakým prostředkem hmotným, slovem, zvukem, barvou, kamenem vyobraziti, ve hmotě vtěliti; obrazy patřičné čerpá z fantasie. Tu nelze ideály nazývati sny nebo stíny, když příslušné ideje odpovídati mají ideám Božím, jež mají jsoucnosť v mysli Boží a s myslí Boží, Bohem jsou totožny.

Aesthetický idealismus má pravdu, že umělec není vázán logikou otrocky, že umělec není historikem. Avšak logikou pohrdati, logiky nešetřiti umělci není dovoleno; fantasii nesmí umělec pustiti uzdy. Tato chyba se mstí na umělci; často bujná fantasie učiní umělce nepraktickým, někdy bláznivým. Aniž smí umělec nepravdu jako pravdu líčiti; taktéž zdravý rozum zakazuje umělci pravdu historickou tak změniti, že osoba nebo děj podstatně jest zjinačen. Není tedy umění krásné povzneseno nad pravdu; není krása odloučena od pravdy.

Aesthetický idealismus má pravdu, že umělec může také zlo mravní vyjádřiti. Ano, může, ale ne jako dobro mravní, tak aby, kdo jeho dílo pozoruje, na zlu mravním měl zalíbení, jaké má míti jediné na dobru mravním. Zlo mravní budiž líčeno jako zlo mravní, jako přestupek zákona ethického, jako urážka Boha, zákonodárce moudrého a soudce spravedlivého; také umělec má býti spravedlivým soudcem jako Bůh. Nešlechetník ať jest v díle uměleckém buď napraven nebo patřičně potrestán; proti mravnosti a zbožnosti nemá se prohřešiti umělec, jenž sám jako umělec podroben jest zákonu mravnímu a Bohu.

Tak tvrdím s hlediště filosofického.

„Krásno tedy jest pravdivo a dobro.“ Tato zásada platí v metafysice. Má-li býti nějaká věc aestheticky krásna, musí býti v míře větší pravdiva, v míře větší dobrá; t. j. musí v nás probouzeti hojnosť myšlének důstojností vynikajících, musí míti vnitřní cenu větší, pro kterou zasluhuje, abychom po ní u větší míře bažili.

Doufám, že jsem takto pojem krásy ze všech stran objasnil. Podle toho, co jest řečeno, vyměřiti možno krásu věci její vniternou dobrotou, skrze kterou věc probuzuje v rozumné bytosti, ji jasně a živě poznávající, dokonalou lásku a této bytosti zjednává nehledanou rozkoš duchovou. Z tohoto výměru lze vyvoditi všecky pravdy v tomto pojednání o kráse vyložené.

Něco z anthropologie.

Podává

Vinc. Drbohlav.

(Pokračování.)

K takovému ostatně výkladu o vývoji života, který Bohu úlohu pouhého diváka ponechává a vše jenom náhodě přičítá, jako katolíci rozhodně se musíme stavěti na odpor. Stojíť v přímém odporu s věrou v Boha Stvořitele, udržovatele a ředitele veškerého stvoření.

Jinaké však můžeme zaujati stanovisko naproti jiným descendenčním theorikům. Mnozí Darwinisté, když se z prvního opojení probudili a trochu chladněji o takovém pochopení organického vývoje uvažovali, uznali, že tyto zevnější vlivy, podmínky jako výchova, dědění a pod. nepostačují k uspokojivému rozluštění tohoto světového problému; proto vzali útočiště ku vnitřnímu vývojnému principu, vnitřní schopnosti a síle, která byla za jistých podmínek vzbuzena a dala podnět, první krok k vývoji. Mínění toto lze s věrou dobře srovnati. Původ života bádání vědeckému je vymknut Rozum žádá první příčinu, původce života — Boha. Přijímá-li to věda, můžeme, tvrdí-li dale, že vývoj veškerého organického z pramálo zárodků se počal, řádky tyto jako katolíci podepsati.

Podle výkladu sv. Augustina stvořil Bůh pralátku, které spolu vštípil schopnosť, sílu (rationes causales, seminales, primordiales) k vývoji. Vůlí Boží (zploď země, vydej... Gen. I. 11, 20. 24.) tyto v pralátce ukryté síly započaly svou činnosť a tvořily druhy organismů.

Tento názor sv. Augustina schvalují i křesťanští učitelé sv. Tomáš Akv., Bonaventura.

Když věda utíká se ku vnitřní síle, která ve spojení s jinými podmínkami různé formy v organickém světě způsobila, tvrdí nepřímo: že Stvořitel, udržovatel světa, jenž plán svůj od věčnosti pojal a v čase jej uskutečňuje, stojí v jeho čele, vládne nad ním, jako kdyby v jednom okamžiku svět se všemi bytostmi vytvořil.

Takto i theorie o vývoji poskytuje příspěvek k lepšímu poznání moudrosti Boží. Neboť dle slov andělského doktora: „ex deo est sapientia, ut ordo servaretur in rerum conditione, dum ex imperfecto ad perfectum adducerentur“: s Boží moudrostí se to srovnává, by se při vzniku věcí pořádek zachovával, aby tyto z nedokonalého stavu k dokonalému se vyvíjely.

Učení o pozvolném vývoji živočišstva neukončilo se nejdokonalejším zvířetem, nýbrž věda vývoj ten rozšířila i na člověka. Posledním členem transmutace je člověk. Náruživý Darwinista prof. Haeckel podal zevrubný o něm rodokmen. Nejprve ploděním bezrodičným (generatione aequivoca) povstala monéra, organismus bez orgánů, která 21 [1]) tvarů musila proběhnouti, nežli se stala člověkem.

Nejbližšími přátely člověka jsou anthropoidy, opice člověčí, úzkonosé: gorilla, šimpanz, orang utang a gibbon.

Tyto opice a člověk měli společné rodiče ocasaté, kathariny, které v době miocénové vymřely. Jedno dítě těchto rodičů dostalo jméno pithecanthrop — opičí člověk, scházela mu ještě řeč, intelligence a vědomí.

Objeveného dítěte ujal se i Darwin a vylíčil nám je, jakoby je byl viděl před sebou.

Tvor ten byl pokryt srstí, měl uši zašpičatělé, pohyblivé, vzadu pyšnil se i malým ocáskem. Manžel měl psí zuby. Žil na stromech v teplých krajinách a po tlupách.

---

[1]) Tyto tvary jsou: monéra, amoeba, synamoeba, planaeada (mihavka), gastreada (střevník), archelmintha (pračerv), skolecida, chrodoniera (červi), acranie, monorhina, selachiera (praryba), dipneusta, sozobrauchina, sozura, protamnie, promamnalie, marsupialie (vačnatí), prosimiae (poloopice), monocerce (op. ocasaté), anthropoidy (op. úzkonosé) pithecantrop (člověk opičí), anthropos (člověk).

Nález ten, byv v hlubině neomylné vědy vyloven, způsobil v učeném světě ohromnou sensaci. Těmto šťastným mužům dály se nadšené ovace. Všude zříti bylo blahé uspokojení, že konečně ta zastaralá bájka o stvoření člověka Bohem vzala za své.

Prve než vědu budeme stopovati na cestě po pithecanthropu, zastavíme se maličko u domnělých prarodičů lidského pokolení. Tedy opice kathariny v miocénu měly dvě mláďata, opici a pithecanthropa. Známo jest, že opice a člověk jsou dva rozdílné typy. Mají sice orgány poněkud podobné, ale tyto jsou jim dány dle rozdílného plánu. Člověk jest určen k chůzi, a opice k lezení. Avšak dle Darwina nejsou vyskytující se přeměny na jedinci ani na pouhé náhodě závislé, aniž se dějí všemi směry; spíše tkví s jakousi nutností na jistých, organisací odůvodněných poměrech. Této zásadě „permanence charakterů“ docela odporuje připůstka, že člověk pochodí od předka se znaky opičími. K chůzi určený tvor nemůže pocházeti od lezce. Má-li zásada tato trvati v platnosti, musíme jíti v rodokmenu hlouběji, za poloopice. a tu narazíme na vačnaté. Mezi vačicí a člověkem, podotýká ironicky Quatrefages, jak se samo sebou rozumí, je dosti velká mezera, a ani v nynějším světě, ani ve fosilních tvarech neznáme typů, které by mezeru tuto překlenuly.

Zkrátka, prarodičů pithecantropa neznáme

Ale věda se zmásti nedala, jakmile jednou vyřkla, že člověk pošel z opice, musilo býti tomu tak. Hledala důkazů.

Roku 1857. u Düsseldorfu, v údolí Wanderském, našla se lebka trochu divného tvaru. Zazněl výkřik vědy, že dopadla právě přírodu, když člověka snažila se z opice sformovati. Ale pohříchu, dlouho radosť ta netrvala. Přátelé opičí theorie i nepřátelé ji podrobili důkladné zkoušce, a ústy hodnověrného svědka, Virchova, bylo prohlášeno, že to lebka člověka, jejíž abnormita byla způsobena nemocí, poraněním. I v jeskyni Engiské v Belgii nalezeny byly zbytky lebky, které vyhlašovány byly za zbytky mezitvora mezi opicí a člověkem. Vogt viděl v nich australské plemeno, Huxley zase tvrdil, že mohly náležeti divochu, ale že mohly obsahovati také mozek filosofa. Tyto názory, podotýká Ranke, které přátelé opičí theorie při zevrubnějším zkoumání pronášejí, mluví proti nim samým. Ostatně kraniologové ukazují na to právem, že teprve z dlouhé řady lebek — které však není — souditi se může a smí.

Třetím zajímavým objektem opičí theorie byl dryopithecus fontani Lartet, který třicet let sloužil vědě za důkaz. U St. Gaudence v Pyrenejích, v tertiaru byla nalezena dolní čelisť, která Lartetovi vnuknula myšlénku, že je to zbytek pithecanthropa. Soudil tak ze zubů, které v čelisti opičí stály kolmo. Chrup podobal se negerskému. Brzy potom tohoto Dryopitheca spojil Gaudry s jiným „objevem“. U Themay našel abbé Bourgois také v tertiaru umělé pazourky. Gaudry prohlásil, že tyto pazourky nikdo jiný zhotoviti nemohl, než dryopithecus, tvor, jenž s opičím typem spojoval lidský charakter!

Ale Bertrand dokázal zkouškami, že tyto pazourky, v křídových vrstvách obsažené, se vydrolily, na kusy se rozštěpily a do tertiarní vrstvy se dostaly. O záhadné čelisti pak vyšetřeno, že tlakem horniny se znetvořila a změnila formu. Ale i druhá čelisť zde nalezená a Gaudrym pithecantropovou prohlašovaná, podala jen důkaz, že patřila nižšímu tvoru, nežli jest opice.

A ježto paleontologie nikde tohoto mezitvora nám neukazuje, jsme nuceni prohlásiti, že předek dnešního lidstva existuje pouze ve fantasii, nechceme-li věřiti Casparimu, jenž zcela vážně tvrdí: že ne lebka, ale celá kostra jeho spočívá na dně propadlé pevniny, tam kdesi za Madagaskarem.

Vogt uchytil se mikrokefalů, lidí s mozkem zakrnělým (blbců, kretinů, idiotů) a pravil, že tvoří atavismus, čímž nám normalní stav předků představují Atavismem míní se znovuobjevení, neboli odraz nějaké vlastnosti prarodičů na potomcích, kterou stávají se tito ne bezprostředním, ale již vyhynulým předkům podobni

Avšak vědecké autority jako Virchov, Bischof, Ecker, Luschka, Ranke a j. odporují tomuto mínění ze mnoha příčin. Mikrokefalé nejsou sami života schopni, nemohou se udržeti. Kdyby lidstvo původně bylo v tomto stavu, dávno bylo by vyhynulo. Oni svou sexuelní impontencí nemohou se plemeniti. Jsou to lidé chorobní a ne opice. Příčina tohoto pathologického stavu vězí ve zkostnatění lebečních švů již ve foetu a tedy v nemožnosti, by se mozek vyvíjel, dále v abnormitě jevící se před porodem. Podoba mozku jejich s opičím jest jen povrchní a zdánlivá, naopak, mozek opice neukazuje takovou konfiguraci jako mikrokefalův. Konečně podobnost mozku jeho spíše větší je s mozkem opic nového světa, které se za prakmen lidský nepovažují.

Jiní hledali pithecanthropa v horkých krajinách, kde ještě musil žíti. A vskutku, pověsti o lidech zvířeti podobných nescházely. Již před 100 lety cestovatelé vypravovali, že jsou na světě lidé s ohonem. Linné, oklamán jsa těmito řečmi, přijal do původního vydání: Systema naturale hominem caudatum, jako zvláštní druh lidí a ve svých Amoenitates jej vyobrazuje. Blumenbach však dokázal, že tuto kuriositu přijal od Aldrovandiho a tento od Gessnera. V Gessnerově díle je člověk tento pouhou opicí. Tuto metamorfosu provedli kopisté obrazu, kteří pozvolna obličej a zadní ruce opice zaměnili s lidskými.

Až do nejpozdnější doby platila Afrika za Eldorado ocasatých lidí. Ale co nyní je důkladněji prozkoumána, vzali ubožáci za své. Mnozí divoši mají ovšem v modě, že si ohon z kůže zvířecí vzadu viseti nechávají, jako dámy brugské, Latukové, Širové a j. — ale Darwinistům platil za přirozený.

Mnozí neostýchali se, jako Robert Parcival, Pavel du Chailu, galantní dobrodružství mezi negry a gorillou do světa za bernou minci poslati, jen aby „krevní přátelství“ člověka s opicí opodstatnili. Ba, když před několika lety osmiletá birmanská dívka „Krao“ byla na odiv v berlínském panoptiku vystavena, dány jí dvě opice za rodiče, a stkvěla se s nimi na plakátech. I musila také gorille učiniti návštěvu a berlínští šmoci psali referáty, že v ní gorilla poznala svou krevní příbuznou. Virchov počínání toto nazval humbugem a švindléřstvím.

V Haeclově díle jest vyobrazen, jak sedí na stromě vedle šimpanze, gorilly a urang-utanga i chlupatý Papua. Fritsch mu za to vytýká, že znetvořil profily.

Některým neušla i chápavost prstů u nohy a postavení jich k palci u některých negrů a Australů a hned tvrdili: Ejhle, člověk opičí!

Naproti této kontrebandě exaktní vědy tvrdí Gerland, že tato

chápavosť prstů u žádného nekultivirovaného národa neexistuje. Mnozí si jakousi zručnosť cvikem osvojili, jako u nás kejklíři. O lebkách praví bernský anatom Aeby, že nejnižší lebka člověka nad opičí tak vysoko stojí, že ze stanoviska morfologického musíme od podobnosti s opicí upustiti.

Tvrzení Gliddona a Notta, že Hottentoti a Bušmané jen málo se liší od orang-utanga, nazval Waitz nestydatou přemrštěností, která jen v Americe v zájmu otroctví nabyla ohlasu.

Když mnozí r. 1852. viděli v Londýně Bušmana, opravdu pochybovali, že by to byl tvor lidský, ale Livingstone je z bludu vyvedl řka, že z jednoho exempláru, který k tomu pro ohyzdnosť byl vyvolen, nesmí se souditi na celý kmen, naopak že jsou mezi Bušmany vzrostlé a lepé postavy.

R. 1887. Virchov na sjezdě anthropologů ve Wiesbadenu poklepal důkladně na prsty obhájcům opičích lidí: Jeden Austral, děl, může míti na sobě mnohý nedostatek, mnohou vadu, které mu poněkud zvířecí vzezření propůjčují. Dříve slulo to bestialní, nověji hodilo se to v zájmu descendenční theorie lépe zváti pithekoidní. Ale třebas tak bestialním a tak pithekoidním byl Austral, přece není ani opice, ani proanthrop, naopak, jest pravý člověk, a kdyby tak naši předkové měli vyhlížeti, což, mimochodem řečeno, je pochybné, pro descendenční theorii bylo by to bez významu. Přišli k nám v novějším čase obyvatelé Ohnivé země a někteří z nich byli důkladně prozkoumáni, a tu se ukázalo, že naše dosavadní methoda ani nedostačuje, odůvodniti principielní rozdíly jich od Evropanů... A potom, jak jsme v posledních letech Eskymáky, Čučky, Arakauny, Kirkizy spatřili v Evropě, a jak nás exemplárové všech nejníže stojících plemen došli, potom nemůže býti řeči, že nějaký dosavadní druh lidí musí býti považován za mezičlena mezi člověkem a někde nějakým zvířetem."

Ranke úsudek tento rozšiřuje i na jedince řka: Není ani jedinců, kteří by směli býti jako mezičlenové vystaveni.

Naše katolické stanovisko oproti této theorii opičí dá se vytknouti v málo slovech.

Nejsme oprávněni držeti se něčeho, co by evoluční theorií vzhledem ku člověku bylo na prospěch. Ona podle pochybné analogie může sice možnosť vývoje z těla zvířecího hlásati, ale z této možnosti nenásleduje závěrka: a proto se tak stalo.

Sv. písmo učí, že člověk povstal zvláštním aktem Božím. Tím byl vyjmut ze říše zvířectva. Propasť mezi člověkem a opicí jak dle těla, tak zvláště dle nesmrtelné duše, nevěrecká věda lesklými frásemi a klamnými dedukcemi nikdy nedovede překlenouti.

Člověk byl, jest a bude vždy korunou pozemského stvoření.

II.

Zdali lidé žijí a žili jako zvířata?

Ačkoliv důkladnými prácemi anatomickými Quatrefaga, Duvernoya, Gratioleta, Alixa, Biancona, Gedrona, Owena, Aebyho, Bischofa a jiných do nejmenších detailů dokázáno bylo, že typ lidský se zvířecím ničím nesouvisí, ač i fysiologické vlastnosti člověka slavně

proti takovému znetvoření lidské důstojnosti protestují, přece moderní věda nevěrcův nesložila své zbraně.

Uznává sice, že paleontologie jí pithecanthropa nepodala, ale možnosť jeho nevylučuje. Připouští, že tento mezitvor již neexistuje, ale s jakousi sebevědomostí pronáší další důsledek své evoluční theorie, že prastav člověka byl stavem zvířecím.

Vývoj pokolení lidského představuje si takto: pithecanthrop, homo alalus, nemluva, oddělil se kdysi od svých soudruhů a počal se sám vyvíjeti. Měl v sobě jakousi intelligenci, která ho nesmírnou dobou přivedla k řeči. Jakmile nabyl této schopnosti, šlo to rychleji, zdokonaloval se víc a více. Utvořil si náboženství; uznal potřebu žíti spořádaně: zavedl manželství, obce, státy; začal se styděti; lépe se stravoval; kupčil; řemesloval; básnil, řečnil — zkrátka, nabýval kultury, až to přivedl tak daleko, že se mohl zváti Darwinem, Haecklem, Büchnerem, nebo jiným z výtečníků. Toto evangelium podepsali Darwin, Lubbock, Tylor, Morgani, Caspari, Hellvald, Lippert a m. j. a na ně přísahala legie jiných vědátorů, že je budou hlásati „neuvědomělému lidstvu“.

Aby důkaz pravdy provedli, rozjeli se do všech končin světa. Bádali, zpytovali, filosofovali a plnili pak prázdné listy pradoby člověčenství nejhnusnějšími mravy a obyčeji divochů, řkouce, že tito jsou pralidem nejblíže.

Věda tato pohrdla vznešeným učením biblickým, kde stojí psáno, že mocná, nadpozemská bytosť nejen člověka stvořila, ale také vedla, a raději sestoupila k římskému básníkovi Lukreciovi, jenž prastav lidský opěvuje jako zvířecí. Ba, ona volá ve své pýše, jakoby to byla pro nás krásnější, povznášející myšlénka, ne že člověk s ideální výše k nízkosti klesl, ale že z čistě zvířecího stavu se povznesl a ještě povznese až k netušené výši! Argumentace této lichovědy je následující: protože jsou na zemi lidé bez náboženství, bez manželství, beze studu, pantofagi (všejedlíci) zkrátka lidé, kteří po zvířecku žijí, musili i pralidé tací býti, neboť tito jim stojí nejblíže.

Avšak tyto důkazy ze života divochů pro prastav člověka vzaté postrádají namnoze pravdivosti, neboť jsou jednostranné, nebo zúmyslně překrouceny. Ano, uvidíme, že mnozí z těchto divochů, kteří zvířeti stojí nejblíže, jsou docela jinými lidmi, nežli jakými je lichověda míti chce. A z toho všeho dospěti můžeme k závěrce: protože ani nejbídnější divoši nežijí po zvířecku, tedy ani pralidé tak žíti nemohli.

Jsou skutečně na světě lidé, kteří Boha nepoznali, kteří nemají kultu náboženského? Jsou skutečně atheisté samorostlí?

Poslyšme, co praví Lubbock ve svém díle: Vznik civilisace a prastav člověka (str. 173.) „Ze všech končin světa jednostejně dosvědčují plavci, učenci, kupci, misionáři římsko-katoličtí starší i novější doby, že jsou plemena, která postrádají náboženského názoru. Tato událosť je tím hodnověrnější, protože ve mnohých případech překvapila samého zpravodaje a tak pevnou domněnku u něho zvrátila.“ A hned spolu s jinými jmenuje celou řadu kmenů, kteří prý představy náboženské neměli K těmto zvláště náleží Australové, četní ostrované tichomořští, Bušmané, mnozí Negrové, Indiáni, Kaliforňané, praobyvatelé jihoameričtí, Eskymáci a jiní.

Tvrzení toto je docela nepravdivé. Lubbock a jiní chtěli míti

pro svůj účel mermomocí atheisty, a proto použili pouze těch dokladů, kde se náboženství upírá. Avšak i tyto doklady pocházejí od lidí, kteří je pronesli bez předchozí znalosti života, obyčejů, mravů a řečí dotčených kmenů.

„Cestující, dí Quatrefages, který většinou řeči národu, o němž se jedná, špatně rozumí, chce zvěděti od jednotlivců, co myslí o Bohu, o budoucím životě atd. Tito mu nerozumějí a činí záporná znamení, která nesouvisí s otázkou. Evropan však tyto známky posuzuje jinak. Jemu platí již předem za nízké tvory, kteří ni vyšších představ nejsou schopni, a tak musí ovšem věřiti, že národ ten nemá představy o Bohu, o budoucím životě."

I když rozumí cestovatel řeči divochů, může býti oklamán. Divoch nerad před Evropanem odhaluje své nitro a zvláště v těch věcech je ostražitý, které jsou mu nejdražší. „Jisto je, praví misionář P. Joffet, že divoch o tom, co se k pověře vztahuje, tvrdošijně mlčí."

S velikou opatrností a dlouhým pozorováním podařilo se Evropanům zjistiti, že národové divocí (bez civilisace) mají náboženství a úctu k vyšším bytostem obřady a modlitbami osvědčují.

Misionář benediktinský Mns. Salvado, který 16 let prodlel v Australii, vyslovuje se o domorodcích této pevniny následovně: „Jest velmi nesnadno podati úsudek o náboženských představách těchto divochů. A přece mluví o nich mnozí cestovatelé s lehkostí jako o věci, která je známa celému světu. Neznají řeči Australců, viděli je několik dní, nebo snad hodin, a přece vydávají se hnedle za dokonalé znalce mravů, představ a náboženství jejich. Avšak buď ze zloby, nebo z jakési zvykem ujaté zdrželivosti skrývají Australové před cizinci pečlivě své mravy a názory. Často se mi přihodilo v prvních dobách misie, že jsem byl od divochův oklamán o pravém pojmenování věcí. Tak na př. kdysi jsem se tázal, jak jmenují vodu, a jeden z nich mi odvětil zlomyslně kona, ale brzy potom zvěděl jsem, že toto slovo znamená výkal..., když tedy již těžko je, jména hmotných, viditelných předmětů zvěděti, jak nesnadno je teprve dospěti k nadsmyslným a v tajnosti chovaným pojmům." Potom podává výsledek svého zkoumání o náboženských pojmech Australů. Mají ideu o jednom všemohoucím stvořiteli nebes a země, Montogon jménem, kteréžto pojmenování zní v rozličných řečích australských rozličně. Vedle něho věří ve množství nadpřirozených bytostí na nebi a na zemi a v nesmrtelnosť duše.

Výzpyty cestovatelů Oberlanda, Christmana, Friedmanna, Meineckého, důkladnými studiemi Gloatza, Ratzla, Schneidra, Platze, Roskova, Revilleho, Pesche, a zvláště činností křesťanských misionářů, kteří život domorodců prostudovali, jest dokázáno, že nebyl nalezen ostrov v Tichém moři, kde by nalezeno nebylo náboženství.

Bušmanům v Africe upíral zvláště Lichtenstein náboženské představy, protože byl tento zbědovaný kmen vyhlídnut za krevní přátely opice. Arbruset, Daumas, Campell, Merenský dotvrzují, že věří v jednoho boha, který v různých dialektech jinak se jmenuje: Kaan, Cagan, Caan, nebo Thoro. Jistý Bušman pravil Angličanu Opernovi: Kagan učinil mnohé věci, modlíme ke k němu: Kagan, Kagan, my jsme tvoje děti. Nevidíš náš hlad? Dej nám jísti. A on dá nám obě ruce plné. Vědomí o nesmrtelnosti duše je všude rozšířeno. Living-

stone vyslovuje se o nich že v jejich pověrečných obyčejích je více bohoslužby než u Bečuanů.

Totéž plným právem může se říci o všech domorodcích afrických. Svědectví Waitzova, Livingstonova, Rolletova, Fritsche, Hahna, Holuba, Merenského, Burschella Stanleye, Nachtigalla vyvracejí rozhodně výroky Hacquardovy, Raichenovy, Backerovy. Tito cestovatelé mohli býti od tlumočníků oklamáni. Všude panuje víra v jednoho Boha, v nesmrtelnosť duše, v odplatu, ač je pověrou značně znešvařena. Reville podotýká, že nemají pouze náboženství, ale tak význačný rys k monotheismu, že jim krok k uctění Allaha nebo Jehovy nepůsobí obtíží. (Dokončení.)

Slovenské spevy.

Píše **Tóma Šmýd.**

Na Slovensku ještě až doposud plnou měrou se osvědčuje staré přísloví: „Kde Slovenka, tam zpěv“. Lid ten při veškeré bídě a opuštěnosti nepřestává zpívati. Jeho zpěvem obveseluje se dům, a slovenským hlaholem při zvučném zpěvu oživují jeho grúny a skalnaté hol'e. Slovák, ještě když umírá, prosí: „Pane rektor, pekné verše (i. e. píseň pohřební)“. Proto J. Čípka takto charakterisuje Slováka:

„Spievaj že si, spievaj,
spevavé stvorenie:
veď je spev najmilšie
tvoje potešenie.“

O slovenských zpěvech lidových Čechové i ostatní Slované s vděkem doznávají, že jest v nich drahocenný poklad uložený nejen pro hudbu slovanskou, nébrž i pro filologa, archaeologa a folkloristu slovanského.

Zde opět českým učencům připomínám, že i mnohé zpěvy slovenské ve Slezsku se zpívají buďto týmiž slovy anebo v málo odchylných variantech právě jako na Slovensku. Pravil jsem už dříve, že nejedna slova a pořekadla stejná nalézáme pouze ve Slezsku a na Slovensku nás posud dochovaná, jichž v Čechách ani jinde na Moravě nenalézáme, a že tento slovensko-slezský ráz jde směrem přes moravské Valašsko Pokud mi známo, nepokusil se ještě nikdo z našich učenců, aby pátral po příčinách a vysvětlil tuto záhadu.

Aby vzácný poklad, uložený ve slovenském zpěvu, z pokladnice národní časem docela se nevytratil a do ciziny nerozchvátil, sestoupili se v Turč. sv. Martině obětaví mužové slovenští, kteří si vytkli úkol, že písně národní, pokud lze, mají se po Slovensku posbírati a tiskem uveřejniti. K tomu účelu ustanovili „Povereníctvo pre sbieranie a vydanie „Slovenských Spevov““. Předsedou byl Jan Francisci, pokladníkem Ondrej Halaša, pořadatelem doposílaných zpěvů Jan Kadavý a členem Pavel Mudroň.

Před tím vydal pouze Kollár i u nás známou sbírku: „Národnie Zpievanky“, a po něm matičný „Sborník“ začal uveřejňovati slovenské písně národní. Sotva však vyšel sešit druhý, „Matica“ násilnou smrtí

o život přišla. Též Pohádková komise v Praze vydala písně slovenské, ale bez nápěvů.

Na Slovensku nové „povereníctvo“ od r. 1880—1882. vydalo tiskem „Slovenské Spevy“ po šesti sešitech, které tvoří díl prvý. Jsou v něm 603 písně, každá i s nápěvem. Na konci uvádějí se jména 21 přispívatelů, kteři nasbírali uveřejněné písně.

Pořadatel J. Kadavý hned zpředu uveřejnil „Pripomenutie“, v němžto rozebírá rozličné stupnice z antické hudby, ve slovenských zpěvech posud dochované: Jonická, dorická, frygická, lydická, myxolydická a aeolická stupnice objevují se posud v písních slovenských. Rovněž jich zachovaly sobě písně ruské a moravské. Ale ještě jednu výhradně slovenskou stupnici udává, řka: „Avšak je v nápevoch slovenských piesní ešte jedna významná stupnica, složená z jednotlivých tónov druhých stupníc. V spodňom tetrachorde totiž, počnúc od toniky, sú prijaté zo stupnice dorickej malá tercia a z lydickej vel'ká kvarta, a vo vyšňom tetrachorde zo stupnica dorickej malá seksta a z jonickej vel'ká septima, tak že v jednej oktave dvakráť prichodí zväčšená sekunda: c d es fis g as h c. Pri tom skladatelia našich starých nápevov ešte často spojovali jednu stupnicu s druhou, treťou, štvrtou. Takým činom povstala taká rozmanitosť hudobných myšlienok, nasledovne i nápevov, že to sotva kde inde najdeme (str. VI.).

Proto slovenské zpěvy třeba považovati za vydatný zdroj, z něhož lze vyčerpati slovanský ráz hudby a skladeb slovanských. Nápěvy ku písním slovenským si utvořil národ zcela přiměřené ku své slovenské povaze. Praví o nich nejpřednější znatel lidu slovenského: „Pôvodné melodie a nápevy hudby i spevu slovenského zodpovedujú napospol duchu života jeho tichého a domáceho, sú viac ťahavé a zádumčivé, ale dosť jich i rezkých, veselých, i hravých. Bohatosť i rozmanitosť jejich mnohá, nevyčerpatelná, pokial' žil a žije umelý a spevný duch v l'udu tomto....

Vzalo jich už i vyššie umenie slovanských a europejských umelcov na krídla, prameň to pre nich samotočný, čistý; puk to vyššieho rozvitku schopný. (Dobšinský „Obyčaje“ st. 65.).

Pořadatel Kadavý zemřel však brzo, a „povereníctvo“ se doplnilo zase novými členy. Pořadatelem stal se nyní K. Ruppeldt s J. Meličkom a členem Ambro Pietor.

Nová správa pak vydala prvý sešit II. dílu dne 1. června 1890. Roku 1891. vyšel sešit druhý a r. 1892. sešit třetí.

Písně dosud vydané jsou zvětša milostné a jen menšinu lze vřaditi do jiné kategorie. Ode strany 223. dílu I. uvádějí se slovenské hry se zpěvem.[1])

V prvém sešitu II. dílu nalézáme další motto z uvedených už slov J. Čipky:

Slovensky si spievaj,
i v zime i v lete,
veď to najkrajší spev
na tom božom svete.

Aby bylo lze poznati, který kraj a které obce na Slovensku

[1]) Kdo by si přál poznati slovenské hry, nalezne jich pohromadě v Dobšinského: „Prostonár. obyčaje, povery a hry slovenské“. Turč. sv. Martin 1880. a ve „Sborníku Matice slovenské“.

jsou nejzpěvnější, a kde starodávných zpěvů nejvíc nám dochovali, nechť sběratelé u každé písně vždy pečlivě udávají, kde od lidu ji pochytili. U mnohé písně údaju toho postrádáme, hlavně v díle prvém. Rozborný posudek o písních slovenských ponecháváme listům odborným, sobě vybrali jsme z nich stránku národního mudrosloví, a proto tu podáváme některé vyňatky, aby na nich dopátrati se mohlo, o čem a kterak Slovák ve svých zpěvech si mudruje:

Na venkově nejedna šťastná maminka druhdy sobě přávala a leckde snad i dosud si přeje, aby její malá dceruška, až doroste, za toho neb onoho ne o mnoho staršího vrstevníčka se dostala. Tak bývalo i na Slovensku. Když Dobšinský popisuje velkonoční obyčeje při „oblievaćke“, praví: „Aj malí chlapci chodia oblievať svoje rovesnice. . . . A takýchto mladuských oblievačov najradšej majú a dajú sa jim aj matky okúpať, najmä ak to zasa ten nádejný, ešte len o desať i viac rokov skutočným byť mohúci zaťko prišiel okúpať nesverenú ešte, len myslitelnú, verenicú.“ (Sborník I., st. 192.) Rovněž i o Vánocích: „Rodina k rodine a známym vysiela polazníkov, nie z núdze, ale z vďaky. Za veľké si pokladajú práve majetnejšie rodiny vysielať a prijímať polazníkov, keď takto pekne oblečený, mladuský päť do dvanásť ročný krsný, synovec, vnuk, ba i v ďalekej ešte budúcnosti nádejný zaťko príde do domu, majúc pri boku často väčšiu kapsu ako je sám. (ibi st. 173.)

Na takovéto zásnuby rodičovské narážejíc upomíná píseň Liptovská:

Dievča, dievča lastovička,
vídal som ťa od malička!
Ešte ťa lem kolembali,
už ťa za mňa sľubovali (II. č. 315.)

Chlapec slovenský v 16. roce stává se deckým. Přijímají ho do detvy t. j. mezi mládence, (kde už smie mať frajerku a chodiť na zálety). „Dievčence“ se třinácti nebo se čtrnácti lety považují se za devojne t. j. jsou „panny“ či dle našeho názoru nyní „slečny“.

Než byly novější zákony o ženbě, panny slovenské vdávaly se už o 14ti letech, a šuhaji ženívali se s dvacátým rokem. (Cf. Obyčaje str. 9. a str. 12.)

Matce bývá v domě veselo, dokud dceru má doma. Proto jí dcera zpívá:

Veselú, mamičko,
veselú izbu máš,
zakád ma, mamičko,
ve svém domečku máš.
A keď mňa, mamičko,
z tej izby povedú,
šetky veselosti
od tebja odídu. (I. č. 412.)

Ve Slezsku mládenec, když si nadchází děvuchu slezskou, tím se jí vděčí, že vyčkává okamžiku příhodného, aby na trávě jí mohl „zadvihnúť“. Tato národní galantnosť jeví se i na Slovensku, jak prozrazuje píseň:

„Šuhaj, šuhaj z druhej strany,
poď mi dvíhať batoh trávy.“

Nech ti dvíha otec, máti,
nechceli ťa za mňa dati.

Má-li šuhaj už vyhlédnutou děvu, je on: „záletník, frajer, milý môjmilý“ a ona zase jeho: „záletnica, frajerka, milá, mámilá“ a na Nitransku: „galán, galánka“.

On jí všelijak dvoří (Cf. Dobšinský „Obyčaje“ st. 12.) a dává darem „prsténky“,[2]) šáteček anebo pěknou, červenou stužku. (Na Moravě: pantlu) Ona mu zase za klobouk uchystává: pierko (kyticí).

Na tyto milostné dary před svatbou následují dary vzácnější. Na sdávance (či dle našeho při rodinném „zasnoubení“) přemění sobě prsteny, a ženich nevěstě dává darem pěkné kordovánky (čižmy, ve Slezsku „butky“) a šáteček na krk, a ona jemu „svatební košili“ z tenkého plátna. Naopak i ona se mu vděčila bílým šátečkem pěkné vyšívaným.

Ne takové dárky milostné naráží Šarišská píseň, v nížto milý praví:

vrac ty mne muj prscenek,
ja ci hustečku.

Načež ona jemu odpovídá:

a ja ci tvuj prscenek
vera nevracim,
radši ja tu hustečku
u ce utracim. (II. č. 18.)

Tím na jevo mu dává, že ho posud věrně miluje. Jiná píseň zase pěje:

Jak mu odkazala.
richtarova dcera,
richtarova ze dvora:
že da jemu šateček,
vyšivaný šateček;
do kolačka do kola. (II. č. 21.)

Na Moravě zvoleným patronem snoubenců a vůbec majetku domácího bývá „svatý Antonínek“. Na Slovensku zase o pomoc prosísají sv. Jana, dle této písně:

Svätý Jane! ja ťa prosím,
ja to dievča dostať musím:
hoc mi bráni otec, mať,
ja to dievča musím mať. (I. č. 134.)

Dle písně Liptovské (I. č. 488.) je to sv. Jan Kř., jemuž tam pálí ohně: „Na vrch na Strážníku, na bielom chodníku“. —

Statečný Slovák též při ženbě ostává věrným Slovákem. Ptá-li se ho děva: „Zkadeže si šuhajíčko mal'ovaný? hrdě odpovídá: Zkdial' som, ztadial' som, Slovenstva syn verný som, duša moja!“ A když na otázku jeho rovněž i ona mu tak odpoví, tu oba se radostně ručí těmi slovy:

---

[2]) Na Moravě, má-li děvče „prstének“, říká se (mnohdy škádlivě): „Má galána“.

Ja som Slovak, ty Slovenka, daj mi rúčku!
Rúčku ti podávam,
tebe verná zostávam,
duša moja! (I. č 469.)

Načež on jako statný národovec si zapěje:

Hej, slovenskú dcéru
som si včul vyhl'adal
a ja bych ju veru
za celý svet nedal.
Ktorá nemiluje
národ a vlasť svoju
tej ja nevenujem
akživ lásku moju, (II. č. 39.)

I ten slovenský valach (ovčák) ze švarných Slovenek sobě vybírá svou Aničku, zpívaje:

Vyberiem si devečku,
ako bielu ovečku.
Vyberiem si za žienku
bystrú svárnu Slovenku:
vyberiem si Ančicu
čo vie varit žinčicu. (I. č. 144.

Jeho vyhlédnutá Slovenka při tom ale býti musí zároveň i dobrá gazděnka; nebo zpívá:

Vzal bych ťa, dievčatko, ale načo,
keď si takô malô a ledačo:
nevieš kravy dojiť, ani mútiť,
ani košelečky pěknej ušiť. (II č. 46.)

Děva chudobná na své cti sobě takto zakládá:

Hoďas som ja dievča
z chudobného domu
predsa ma moja mať
nedá lecikomu. (I č. 460.)

A dotěrnému šuhajovi, který do její komůrky se vtírá, chudobná Slovenka takto hrdě odpovídá:

Bars som aj chudobná,
z chudobnej matere,
ale neotvorím
choci komu dvere. (II. č. 203)

Chudoba častěji vadívá, že děvče provdati se nemůže. Svět i při oddavkách odjakživa po mamonu tíhne. Zjev tento často i u našeho lidu se vyskytuje. Ve farnosti měl jsem druhdy vesnici, ze které téměř každý ženich, ať usedlý, ať domkář anebo dělník, odjinad z okolních vesnic přiváděl si nevěstu, aby bohatší (než doma) dostal. Když s občany o tom jsem rozprávěl, že počestné domácí děvy nejsou u nich za nic, a že mnohá v cizině vyhledávaná nepřináší do hospodárky ani tolik, co by děva domácí dostala, dodal k tomu prostosrdečně rozvážlivý stařeček: „Přivedě do dědiny lecijakého koltúna!“ Nejedna z těch přivedených, která sobě v duchu pěkný obrázek ma-

lovala, jak za svoje skvostné věno v cizí dědině stane se „na gruntě“ váženou selkou, hodila tam svůj z domu zděděný majetek do bezedna propasti, že jí neostalo ani, kam by s dětmi hlavy sklonila a byla ráda, když v lese anebo ve fabrice i s mužem a dětmi mohla nádenničiti.

V některém domě i tam dle staroslovanské „zadrugy“ společně rodina dohromady hospodařila a dobře jim bylo.

Na Slovensku v chudobné Oravě nemajetný šuhaj z Liptova z té příčiny ženiti se nechce a takto sobě mudruje:

Oženil by sa; ale nie,
mám ja frajerky chudobné.
Chudobnú si vziať? radšej nič,
mal by som biedy ešte víc. (I. č. 510.)

Chějí-li rodičové nutiť dceru, aby toho neb onoho pacholíka si vzala, slezská děvucha odvětí: „Bez chuti ani provázka neukrúti.“ (Dokončení.)

Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě.

Příspěvek k historické a literární studii.

Podává Josef Flekáček.

(Pokračování.)

Augustinský mnich Onofrius Panvinio, (nar. r. 1529. ve Veroně, zemř. v Palermě r. 1568.) byl jedním z nejučenějších a nejvýtečnějších mužů svého věku. Pomíjíce zde spisů jeho historických, o nichž jinde se náležitě zmíníme, dotýkáme se z přečetných děl jeho jen některých: „De ritu sepeliendi mortuos apud veteres christianos et eorum coemetriis“ (v Lemě v Belgii r. 1572.), kdež popsán nejen podrobně způsob, kterak první křesťané pohřby konali, ale i pohřebiště jejich a naleziště jich; jako rodák veronský dlouhá léta bádal ve Veroně, zkoumaje slavné památky starořímské, o čemž vyšlo v Padově r. 1598. pohrobné dílo jeho „De antiquitate et viris illustribus Veronae libri VIII“; před tím r. 1588. vyšla v Heidelberce jeho kniha „De ludis saecularibus et antiquis Romanorum nominibus“, a později, r. 1600., v Benátkách: „De ludis circensibus“; Vatikánská knihovna chová pak mnohé vzácné jeho rukopisy děl dosud tiskem nevydaných.

Vincenc Renieri, současník Gallileiho, o němž jsme ve stati předešlé mluvili, mimo hvězdářství i pilně starožitnictvím se zabýval, k čemuž měl ovšem v bohaté Etrurii působiště velmi vděčné. Z Pisy, kdež byl profesorem astronomie, často konal vědecké cesty do nedaleké Volterry, zřícenin staré Volaterrae, nyní kvetoucího města asi o 6000 obyvatelích. Zde a v okolí nalezeny bývaly a dosud se nalézají vzácné zbytky etrurské dovednosti a umělých prací, jež Renieri popsal dílem l. 1638. ve Florenci vydaným: „De Etruscarum antiquitatum fragmentis prope Vulteram repertis.“

Josef Suares, biskup, ředitel akademie v Aviňonu (nar. 1599.

v Aviňonu, zemř. v Římě l. 1677.) zaměstnával se mnoho archaeologií a vydal mnohé důležité spisy, a to: z numismatiky „De numismatis et nummis antiquis“ v Římě 1668., ze starověkého stavitelství: „De foraminibus lapidum in priscis aedificiis“ v Lyoně 1652., ze starověké historie a topografie: „Diatribae II., quarum prima universalis historiae syntaxim, altera diversorum locorum et fluminum synonymicum exhibet“ (v Lyoně 1652.) dílo Bianchiniho Františka, tajemníka „collegii mathematici“ pro opravu kalendáře, jehož dotkli jsme se v oddílu minulém „Storia universale, provata coi monumenti e figurata coi simboli degli antichi“ (dvojí vydání, r. 1697. a 1747. v Římě) jest sice všeobecný dějepis, ale obsahuje tak podrobné a vzácné zprávy starožitnické, že neváháme i v tomto oddílu je uvésti. Slavným a jedním z prvních archaeologů italských jest Antonín František Gori, narozený ve Florenci r. 1691., na kněžství vysvěcený l. 1717., profesor historie na universitě florentinské. Díla jeho vyšla vždy o několika svazcích, na tu dobu neobyčejně stkvostně jsouce vypravena a přebohatě illustrována. V letech 1726. až 1744., tedy po dobu osmnácti roků, vycházelo ve Florenci jeho dílo o nápisech starožitných v Etrurii a tvoří tři veliké folianty: „Inscriptiones antiquae graecae et romanae, quae extant in Hetruriae urbibus“.“ Mezi tím však opravoval a doplňoval podobné dílo, obsahující přes dva tisíce nápisů, jež sto let před ním byl sepsal znamenitý archaeolog Jan Doni (1593—1647); vyšlo ve Florenci r. 1731. pod názvem „Donii inscriptiones antiquae“ s upravením a četnými poznámkami Goriho. Pravý poklad badatelům jest jeho „Museum etruscum“ (Florenc, 1737—1743, 3 svazky) a „Museum florentinum“ (6 svazků, 1731—1743, ve Florenci). Obě tato veledíla jsou nádherně illustrována. V Římě vydal o třech svazcích l. 1750. „Museum Crotonense“ a ve Florenci l. 1767. „Historia glyptografica, praestantiorum sculptorum nomina operumque eorum descriptionem complectens“ o dvou svazcích, vzácné pomůcky obsahující pro každého, kdo glypty (starožitnými figurami řezanými v kámen nebo rytými v kov) se zabývá, jakož i „Thesaurus Diptichorum cum notis Passerii“ (ve Florencii, 1759, o třech svazcích), v kterémž rozepisuje se o diptychách řeckých a římských, z nichž přemnohá v prvních dobách křesťanských brána jako vazby či desky ku knihám liturgickým a tak jako převzácná památka starověké historie kulturní se zachovala, jakož i o diptychách církevních z dob pozdějších, na nichž uměle nalézaly se vypouklé obrazy z dějin biblických nebo církve sv. „Musei Guarnatici antiqua monumenta etrusca“ (r. 1744. ve Florenci) jest učený popis starožitností etrurských, v museu florentinském uložených; z děl Goriho čerpalo a čerpá dosud veliké množství učenců a historiků — mnohý však, jakoby se styděl, buď pramene toho neudává nebo alespoň opatrně zamlčí, že byl Gori — katolický kněz. Vrchní archivář papežský, Kajetán Ludvík Marini, nar. 1742. v Santo Arcangelo, vydal v Římě l. 1795. o dvou svazcích „Gli atti et monumenti dei fratelli Arvali“. Za papeže Pia VI. totiž, r. 1777., když při velechrámě sv. Petra kladen základ k sakristii, nalezeny dvě desky mramorové z r. 218. po K. P., na

nichž byly výkony arválských bratří jakož i slavnostní píseň vyryta; nálezem tím rozmnoženy ovšem valně zprávy o nich i doplněna znalosť jich. Bylit „fratres arvales“ sbor 12 kněží od Romula již zřízený; úřad jejich byl doživotní, a měli úkolem prositi bohy za úrodu polní. Cyrenejský biskup in part. Benediktin a archivář řádu Petr Ludvík Galletti, (1724—1790) jenž žil ve Florenci, uspořádal a tiskem vydal velikou sbírku nápisů ze středověku: „Inscriptiones Venetae infimi aevi Romae exstantes“ a podal popis o starořímském slavném městě Gabii v Latium, jež o hegemonii s Římem zápasilo a Tarquiniovi podlehlo: „Gabbii, antica cittá di Sabina, scoperta ove era Torri“ (v Římě, 1757).

O křesťanských starožitnostech důkladných XX knih sepsal Tomáš Mamachi (1713—1792), Dominikán, vynikající člen kongregace indexu: „Originum et antiquitatum christianarum libri XX (ve Florenci 1748) „De ethnicorum oraculis“ (tamtéž l. 1788.). Byl to muž učený, bystrý právník církevní a výborný apologet, jakž ještě jinde bude ukázáno. Jenerál řádu Cisterciáků, Angelo Fumagalli, v Miláně l. 1728. narozený (zemř. r. 1804.) historik, diplomat a archaeolog, vydal r. 1792. obsáhlé a znamenité dílo „Delle antichitá longobardico-milanesi“ pro archaeologii a dějiny severní Italie velice důležité. Týž učený muž má veliké zásluhy o staroslavný řád sv. Bernarda, podrobiv jej bystré reorganisaci.

V numismatice starožitnické a v objevení jakož i řešení starobylých nápisů zvláště vynikl Kašpar Ludvík Oderico, (nar. v Janově 1725, zemřel tamtéž 1803). Vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova a přednášel v Římě theologii. Po zrušení řádu meškal na dvoře turinském a v Janově, pilně zanášeje se pořádáním sbírek numismatických, vydávaje neunavně přečetné monografie o nápisech, stavbách, medailích a penězích a sepisuje díla dějepisná i zeměpisná; byl vynikajícím členem akademie Janovské, řečené ligurské.

Biskup zenopolitánský in part. Jesuita Jan Albertrandi (nar. ve Varšavě 1731, zemřel 1808), slavný historik a linguista, majitel řádu sv. Stanislava a medaille „Bene merenti“, vedle historie a filologie pilně i archaeologii pěstoval. Jsa kustos kabinetu starožitností Stanislava Augusta (1764—1795) a bibliotékářem jeho, cestoval po Evropě a kde mohl, všude v archivech a bibliotékách shledával prameny k historii polské, kupuje a získávaje též všude starožitnické předměty pro polské sbírky a polská musea. Na tomto místě budiž vytčen spis jeho „Zabytki starożytnóści Rzymskich w pieniądzach“ (ve Varšavě 1805, 3 svazky) dílo numismatické, vzácné; ve stati „Historie“ ovšem více o něm bude příležitosť pověděti.

Po zrušení řádu Tovaryšstva Ježíšova odebral se, vypovězen byv ze Španěl, Jesuita Regneno y Vives (nar. v Calatratos v Aragonsku r. 1743., zemřel v Tivoli r. 1811) do Říma, kdež, uprostřed pokladů uměleckých, oddal se úplně zamilované své archaeologii. Ač byl rodem Španěl, ani jediné z děl jeho nevyšlo ve vlasti jeho, a většinou psal jazykem italským. O starověkém malířství pojednal spisem „Saggio sul rista bilimento dell' antica arte dé greci e dé romani pittori“, vydaným v Benátkách r. 1784. a v Paříži r. 1787.; v Parmě r. 1798. a v Římě r. 1806.

vyšlo jiné jeho dílo, zase o malířství: „Saggi sul ristabilimento dell' arte di dipingere all' encausto degli antichi"; o římské a řecké hudbě v Parmě r. 1798. „Sull ristabilimento dell'arte armonica dé grecie romani cantori." Zvláštní bylo jeho mínění, že knihtiskařství bylo povědomo již před XV. stoletím a dříve známo, nežli jak obyčejně se pokládá; mínění to snažil se dokázati spisem „Osservazioni sulla chirotipografia" (v Římě r. 1810.). Někdejší vypovězenec vrátil se do vlasti, jež nemohla mu upříti zásluhy a učenosť; bylť zvolen za člena královské akademie a různými hodnostmi vyznamenáván. Když pak řád jeho po mnohém pronásledování opět na Sicilii se usadil, pospíchal tam i Regneno y Vives, zemřel však na cestě, nedočkav se nového rozkvětu svého řádu.

Současníkem jeho, rovněž vynikající archaeolog Štěpán Morcelli (nar. v Chiari r. 1737.) profesor filologie a řečnictví, stal se po zrušení řádu bibliotékářem u kardinála Albaniho. Kardinál Ján František Albani (1720—1809) byl, jak známo, velikým příznivcem a mocnou záštitou rozptýlených členů řádu Ježíšova; přičiněním jeho stal se Morceli proboštem v Chiari, kdež zvláště věnoval péči svou dvěma oborům: archaeologii a obecnému školství. Ve starožitnictví zvláště byl výtečným lapidaristou, t. j. znalcem starořímských v kámen vtesaných nápisů, ve kterémž oboru důkladně pracoval a vydal: „De stylo inscriptionum latinarum" (v Římě r. 1780., pak v Padově 1819—1823.) dílo velmi objemné a důkladné o pěti svazcích, „Inscriptiones" (v Římě 1703.), Πάρεργον inscriptionum novissimum ab anno 1784. (v Padově 1818) a jako bibliot. kardinála Albaniho, milovníka umění a majetníka rozsáhlých uměleckých sbírek, popsal albánské museum ve spise: „Indication des antiquités de la maison Albani" (v Římě r. 1785.). Do oboru křesťanské arch. náleží trojsvazkové jeho, r. 1816. v Římě vydané dílo „Africa christiana".

Morceli zemřel v Chiari r. 1824.

Neunavně činným spisovatelem, archaeologem a historikem byl Karel Dominik Fea, kněz církevní, narozený l. 1753. v Pigně nedaleko Nizzy, po různých osudech bibliotékář knížete Chigiho. Knížecí rodina Chigi proslavena jest v Italii slovutenstvím, milovností umění, štědrostí a bohatstvím; předkové její byli příznivci Rafaelovi. Fabio Chigi dosedl jako papež Alexandr VII. r. 1655. na stolec Petrův, r. 1873. stal se Flavio Chigi, někdy papežský nuntius v Mnichově, kardinálem, a když rod Albani, o němž právě jsme mluvili, r. 1852. vymřel, přešlo jmění jeho na knížete Augustina Chigiho, jenž přidal k jménu svému i jméno „Albani" jakož i erb. Nyní zastává rod Chigi-ův úřad dědičného maršálka konklave.

Karel Fea stal se doktorem bohosloví a těše se mecenášské přízni knížete, jmenován byl „commissario della antichitá" komisařem starožitností, kterýž úřad byl svěřen rukám nejlepším. Fea sám osobně řídil vykopávání starožitností a zachoval přemnohé památky. Ze spisů jeho uvádíme „Miscellanea filologica, critica et antiquaria" (v Římě r. 1790.), „Descrizione di Roma" (popis Říma, 3 svazky, v Římě r. 1822.) „Dei circhi del principato negl'antichi edifizi publichi" (v Římě r. 1806.), dílo o starořímských budovách; „Notizie intorno Raffaelo Sanzio d' Ur-

bino et altri autori" (v Říměr. 1822.), o panteonu Marca Agrippy (64 př. K. P. — 13 po K. P.), jejž tento zeť Augustův z ohromného jmění svého zbudoval, vydal dvě díla: „L'integritá del Panteone di Marco Agrippa" (v Římě r. 1801.) a „Conclusione per integritá del Panteone di M. Agrippa" (dvojí vydání v Římě r. 1807. a 1820.). Jako výtečný archaeolog a historik probíral se ovšem i spisy cizojazyčných výborných spisovatelů toho oboru, což mu bylo tím spíše lze, an kromě italštiny několika jazyky vládl; zvláště líbily se mu „Dějiny umění starého věku", jež r. 1764. vydal Jan Jáchym Vinckelmann, r. 1763. vrchní komisař starožitností v Římě (narozen 1717. ve Stendalu v Prusku, zavražděn v Terstu 8. června 1768). Toto důležité dílo Winckelmannovo přeložil Fea do vlaštiny. Za dob Feových meškal v Římě také náš krajan Rafael Antonín Mengs, malíř a spisovatel, (nar. v Oustí n. L. r. 1728., zemř. v Římě r. 1779.) protestant v Římě ku katolické víře přistouplý. Mengs byl ředitelem malířské akademie na Kapitolu a sepsal mnohá umělecká pojednání, jež v italském jazyku vydal Karel Dominik Fea a německy Prange (tři díly v Halle r. 1786.). Fea zemřel v Římě r. 1836.

Jedním z výborných lapidaristů a kromě toho i výborný filolog byl Josef Furlanetto, rodák padovský (1775), ředitel kněžského semináře (zemř. r. 1848.). Za účely archaeologickými mnoho cestoval a vydal v Padově r. 1838 spis: „Le antiche lapidi del museo d'Este, on upravil pětisvazkové dílo Morcelliho „Destylo inscriptionum latinarum" k novému vydání, jež, jak výše jsme se zmínili, vyšlo v letech 1819—1823. v Padově.

R. 1836. zemřel v Neapoli slavný archaeolog a státník Karel Maria Rossini (narozen tamže r. 1748.) kněz, někdy profesor biblických dějin, katedrální kanovník, biskup v Pozzuoli, ministr vyučování a předseda státní rady. (Za Ferdinanda I. r. 1815—1825. v době pro Neapolsko velmi bouřlivé). Přes nesčetné práce své vydal Rossini mnohé spisy filologické, paedagogické, a v archaeologii jako člen akademie Herkulánské věnoval se kromě studií starých rukopisů zvláště bádání v Pompeji, Herkulanum a Stabiích, nešťastných městech výbuchem Vesuvu zničených. Sem hledí jeho „Dissertatio isagogica ad Herculanensium voluminum explanationem" (foliant, v Neapoli 1797.) a „Herculanensium voluminum quae supersunt" (3 foliové svazky, v Neapoli r. 1793 1823.); obě tato díla jsou znamenité historické a archaeologické ceny. V jiném směru, ve zkoumání rukopisů, slavným se stal a evropského jména nabyl kardinál sv. církve římské, Angelo Mai, narozený r. 1782. v Castel Gandolfo, člen Societatis Jesu, zesnulý r. 1854. v Albáno.

Mai byl nejslavnějším palaeografem tohoto století, rok co rok překvapoval učený svět svými nálezy a objevy. Již jako humanitní profesor v Neapoli v této vědě velmi vynikal, nejvíce však příležitosti k obsáhlým studiím se mu naskytovalo, když se stal scriptorem ambrosiánské knihovny v Miláně. Bibliotéka tato není pouhou sbírkou knih, jest to vlastně rozsáhlé museum. Od r. 1609., kdy byla založena kardinálem a arcibiskupem Fridrichem Boromejským (1563—1631), bratrem sv. Karla Boromejského (1538—1584, za svatého prohlášen papežem Pavlem V. r. 1610.), sváženy a snášeny do ní nejvzácnější

a nejdrahocennější rukopisy, jichž jest tam nyní ku dvaceti tisícům. Jaká to byla práce pro Maie, jenž byl pro umění všecek zanícen! Bystrým okem zkoumal palimpsety a za nedlouho vydávati počal jednu vzácnosť rukopisnou za druhou. Roku 1819. jmenován prvním bibliotékářem ve Vatikánu, r. 1838. kardinálem a rok před smrtí (1838) bibliotékářem sv. církve. Nalezl a vydal přečetné rukopisy, z nichž některé uvádíme: „Sibillae Libri XIV.“ (v Miláně 1817) téhož roku a tamže: „Julii Valerii de rebus gestis Alex. Macedonis libri tres“, před tím, r. 1815., ve 2 svazcích: M. Cornelii Frontonis opera inedita“ (Marcus Cornelius Fronto z Cynty, zemř. kolem r. 170. po K. P., byl římský řečník, po němž zachovalo se mnoho listů k Marku Aureliovi a j. v.) „Philonis Iudaei de Virtute“ (v Miláně r. 1816.), obsahující traktát aristotelsko-platonského filosofa Philona (nar. r. 20. př. K. P., zemř. r. 54. po K. P., předního zástupce směru helénsko-židovské filosofie; „Eusebii Pamphilii Chronicorum Canonum“ (1818); „Vaticana juris romani fragmenta“ (v Paříži r. 1823); „Catalogo dei papiri egiziani della bibliotheca Vaticana“ (v Římě 1825.); „Scriptorum veterum nova collectio e vaticanis codicibus edita“ (v Římě, v letech 1825—1835.); „Ciceronis orationum trium partes ineditae“ (v Miláně 1840.); „Spicilegium Romanum“ v Římě r. 1839—44. a přemnohé jiné i z oboru patristické theologie. Nekatolická Anglie poctila Maie zlatou medaillí s nápisem: „Angelo Maio, palimpsestorum inventori atque restauratori“, a rozumí se samo sebou, že tento učenec katolický byl členem všech evropských, ba i mimoevropských učených sborů a akademií. (Pokračování.)

Z krajů kavkazských.

Píše Dr. Jar. Sedláček.

(Pokračování.)

Národové Kavkazu.

Kavkaz jest jmenován v nejstarších pověstech různých asijských národů; na Kavkaze nalézají se přemnohé památky, které svědčí o různosti národností, jazyků a náboženství lidí tam bydlících, tamtéž v různých dobách všichni slavní národové světoví se v bojích vystřídali: Lydové i Assyrové, Hebreové, Medové i Peršané, Řekové a Římané, Alanové i Hunnové, Arménové a Gruzíni, Arabové a Turci a konečně Rusové; jaký div, že stal se Kavkaz shromaždištěm mnoha malých i větších národů, kteří zde v horách buď ochrany hledali před mocnějšími utlačovateli svými nebo po bohatých krajích zdejších zatouživše jiné národy si v porobu uvedli. Že se zde v jistých dobách i obchod výtečně dařil, netřeba podotýkati, vždyť zde byla na blízku dvě moře, z nichž veliké řeky otvíraly cesty na sever i na západ. Národové zde se usadivší přinesli s sebou ovšem své řeči, a tím se stalo, že Kavkaz od dávné doby byl pověstný množstvím různých jazyků tam panujících. Dle Strabona mluvilo se v řeckém, miletském obchodním městě

Dioskurii (v nyn. Abchaziji) v době velikých trhů zde konaných, i sedmdesáti různými jazyky či spíše nářečími. Xenofon vracel se z Persie a praví, že se v Armenii ještě pomocí svého perského tlumočníka dorozuměl, když však přicházel dále k západu a k černému moři, nalézal tam zcela neznámé jazyky a cizí národy. Plinius docela přidává, že jest v Dioskurii tolik tlumočníků různých, že tlumočí 130 nářečí. Zeměpisec arabský Ali-Aziz nazývá Kavkaz horami jazyků (žibâl el-Lisâni) a uvádí starou pověsť, že se tam mluví 300 nařečími.

Pověstí se ovšem počet národností a jazyků kavkazských stále rozmnožoval; příčina toho jest na snadě. Předně byla známosť toho kraje jen nepatrnou a kusou, a pak měl každý jednotlivý tamní národ více jmen: jedno, jež si sám ve svém jazyku dával, a ostatní byla jemu dávána od různojazyčných sousedův. Množství jmen, která značila jeden a týž národ, ano, jména oddílů jednoho národa, brána byla za označení zcela různých národů, a odtud onen báječný počet.

Za ruské vlády, když Kavkazské kraje staly se bezpečnějšími, pomýšleno záhy na prozkoumání národností a jazyků zdejšího lidu. Gruzínský a arménský jazyk byl arciť již dávno v Evropě znám, poněvadž v Iberii a v Arménii na různých místech působili katoličtí misionáři, kteří ony jazyky uvedli v širší známosť. Ostatní jazykové neměli však vůbec žádného písma a žádné literatury; některý jazyk snad i vyhynul, když zašel národ jeho, nebo když přijal jazyk podmanitele svého. I nyní jest při některém zvláštním jazyku nesnadno zachovati výrazy jeho a srovnávati ho s našimi, poněvadž mnohdy se jím nemluví jen v několika málo horských osadách. Ruská akademie nauk vysílala do Kavkazu slavné své členy: Guldenstedta, Gmelina a Pallasa, a ti sestavovali sborníky slov horských jazykův. Julius Klaproth zabýval se zkoumáním oněch jazykův na počátku tohoto století; ale nejvíce světla v jazykovou otázku kavkazských národů podal Petr Karlovič Uslar (nar. 1816, zemř. 1875). Ten učenec objevil, abychom tak řekli, množství neznámých, na Kavkaze užívaných jazyků, jež, jak se zdá, nemají se známými jazyky ostatního světa vůbec žádného příbuzenství a jež jsou snad zbytky řečí jindy slavných a rozšířených. Týž dokázal, že počet různých jazyků zdejších není tak veliký, jak se bájilo; nyní rozeznávají jich 27—30.

Po rázu fysickém náleží lid kavkazský větším dílem k plemeni našemu, tak zv. středozemnímu, z části k plemeni mongolskému. Mongolští národové bydlí blíže Chvalinského moře a ve východní části Arménie.

Dle jazyků dělí je následovně ve skupiny. Jazykové národů mongolského plemene, totiž Nogajcův, Kumykův, Karačajevců, Turků, Turkmenů, Tatarů a Kalmyků řadí se k jazykům tak zvaným uralo-altajským. Arijská (jinak indogermanská) skupina jest zastoupena jazyky: osetinským, arménským, kurdským, a nářečími perskými: tatským a talyšinským.

Další jazykové kavkazští nemohou býti dosud vřaděni do žádné z osmera skupin světových jazyků, jsouť to jazykové ojedinělí (isolovaní) a dělí je dle krajin ve skupiny severní a jižní.

K severní skupině jazyků kavkazských ojedinělých se čítají jazyky, jimiž se mluví 1. v části východní: jazyky lesgické v Dagestanu (kraj východně ležící od Georgie). K těm náležejí jazyky:

avarský (jest v Dagestanu jazykem mezinárodním; Avarové tito nemají s hordami Avarů, kteří v VI. století až k Dunaji přišli, ničeho společného, vyjímaje jméno), kurinský (lesginský též jmenovaný), darginský a kajtašský, kazi-kumušský (či lakský), tabasaranský, andijský a udinský;

2. v části střední: jazyky Kistů či Mičkizů, mezi nimiž vynikají jazykové Čečenců a Tušinců;

3. v části západní, kde jsou jazyky: abchazský, ubišský, čerkesský, kabardinský, abadzešský a bžedušský.

Skupina jižní ojedinělých jazyků zove se též iberská a georgijská a zahrnuje jazyky: gruzínský, mingrelský, lazský a svanetský.

Ani rozdělení toto ani názvy jednotlivých jazyků a národů jmenovaných nejsou dosud ustáleny; někde jmenuje se jazykem, co by snad jen nářečím se mělo zváti, jinde nalézáme ještě uvedeny jazyky džarský, didojský a kubečinský, které by se nejspíše k severovýchodní skupině čítaly. Jazykové skupiny jižní jsou si v mnohém podobny, a mluvilo se jimi (jmenovitě gruzinským j.) i v krajích zakavkazských a v Arménii, neboť se zdá, že staré klínové nápisy, nalezené u jezera Vanského, jsou psány v jazyku gruzínském.

Řeči vynikají množstvím tvarů a pádů a nepodobají se ani indogermánským (které se vyznačují hlavně předponami a vložkami) ani uralo-altajským (u nichž se slůvka na konci připojují). Zvláštností u většiny z nich jest počítání dle vigesimálního postupu: čísla jich končí vůbec dvacítkou, a pak si dále pomáhají tak, že dí: dvakrát — čtyřikrát dvacet atd. U Lazů jest vedle dvacítkového systému i desítkový; tak se na př. čísla od 40—60 vyjadřují přidáváním číslic od 1—19 ku 40 (podobného něco i ve frančině: 80 se nazývá quatre-vingt a 90 quatre-vingt-dix t. j. čtyřikrát dvacet a deset).

Nebude snad nezajímavo, položíme-li zde dvě obecná slova v různých jazycích kavkazských vedle sebe; prvé slovo znamená vždy: jeden (číslovka), druhé pak: den. Zní ta slova arménsky mi — or, cerek, gruzínsky erthi — dhe, mingrelsky arthi — dga, lazsky ar — dra, svanetsky ješchu — dešduj (ladjeh), tušinsky çhav — de, čečensky ca — den, osetinsky ju — bon, čerkessky zeje — mafe, kabardinsky ce, dže — macho, abchazsky aky (adzgy) — amyš (mišče), avarsky cu (so) — ko (džaka), laksky (kazikumušsky) ca — kini, kajtašsky ca — varhhi, kurinsky sad — jogh, andijsky čebe — Aljal, nogajsky bir — gun (gunduz), talyšinsky i (jale, tem) — ruž, udinsky ca — gi, tatarsky bir — gjundjuz (kun). (Přepis jest ovšem umělý, poněvadž nelze všechny zvuky latinskými písmeny snadno vypsati.)

Že na Kavkaze vedle jmenovaných již národů žijí též Rusové, že jsou zde osady Němců i Čechů, Bulharů, Esthů, že porůznu se vyskytují i kavkazští Židé, kteří mají zvláštní ráz a zbyli zde snad od dob, kdy byli odvedeni do Assyrska (mluví tatským jazykem), a i cikáni (Baša či Karačové se jmenují), netřeba ani uváděti.

Dějiny Kavkazských krajů nejsou arciť zcela jasny, poněvadž se při stěhování a usazování tak mnohých národů původní, místní pověsti přetvářely, jestliže vůbec úplně nezanikly; písemně jsou zachovány jen zprávy gruzínských a arménských letopisců, z doby však poměrně pozdější.

Pod Kavkazem byly časem vedeny a rozhodnuty veliké boje. Pod Araratem Zend se vytvořil, zde složil Zarathustra své rozmluvy

s Ahura-Mazdou. Iráné bojovali tu se Skythy, s Kimmerskými Massagethy. V 7. století před Kr. byly tu již řecké osady.

Po říši Perské, která v provincii Atropatene (k níž i Baku náleželo) uzavírala celé východní Zakavkazsko, nastoupila vládu Arménie. Tigranes (95—60) byl Mithridatem pontským přemožen, později padla i Georgie. R. 35. přemožen byl Antonius a Parthové vzali Arménii, roku 116. po Kr. přitáhl sem i Traján, císař římský. Po Gothech přitáhli 204 Chazarové, na to Hunnové 513, pak Avarové 558. a r. 635. již zde byli první Arabové.

Rusové objevují se v dějinách Kavkazu v desátém století; r. 914. a 943. dobývali a vyplenili bohaté město Berda. Zde řádili i Mongolové a Tamerlan. Roku 1492. žádali Kachetinští, roku 1552, pjatigorští Čerkessové pomoci na Ivanu Hrozném. Car Ivan, když se mu i podrobili, hned je pokřtil a vystavěl na Tereku pevnosť, aby mohl nové poddané chrániti. Roku 1587. přišel do Moskvy kníže Iberský Aleksandr a podrobil carstvo gruzínské caru ruskému Theodoru Ivanoviči, leč Rusové nemohli Gruzie hájiti, poněvadž jim překážel hřbet vysokého Kavkazu. Roku 1770. objevilo se poprvé ruské vojsko za Kavkazem, a r. 1801. vládli Rusové již Georgií, r. 1803. Mingrelií a Lezgy, 1810. Imericií, 1815. již měli skorem celou Transkaukasii, ale Erivan, arménský Ečmiadzin a horalé udržovali neodvislosť dosti dlouho. Horalé se v tak zvaném Miridizmu spojili k náboženskému boji proti Rusii, avšak 1859. byl podroben východ, a 1865. i Čerkessové přemoženi.

Náboženstvím jsou mnozí horalé s Tatary a s Turky mohammedány, Kalmukové hlásí se k buddhismu, Arménové, Gruzíni, většina Osetinců udržela se při křesťanství, Kurdové náležejí po výtce k mohammedánským sunnitům. Jedna část Kurdův, kterou jmenují Jezidy, jest u pravověrných mohammedánů ve velikém opovržení. Mohammedáné je zovou „ctiteli ďáblovými“, neboť oni věří, že sice božstvo svrhlo šajtana (ďábla) a učinilo jej padlým andělem, ale že ho zase dříve nebo později přijme na milosť, a šajtan zaujme u božstva své dřívější postavení. Proto se ho bojí a nevyslovují ani jména jeho, zovouce ho „insân“ (člověk) neb „rachmán“ (milostivý). Hlavní obřady náboženské konávají u hrobu svého proroka, šejcha Ady, který jest pochován blíže Mossulu (u Ninive) a při obřadech klaní se prý obrazu ptáka (páva neb jiného).

Rusové posýlali na Kavkaz rádi své rozkolníky, aby se jich doma zbavili; většina rozkolníků hleděla si orby a průmyslu a dodělala se zde i blahobytu.

Všechna vyznání a náboženství okolních národů jsou zde, jen náboženství katolické, které zde dříve tak kvetlo, které do krajin těchto nepřístupných i umění přineslo, jest nyní velmi slabě zastoupeno. Ještě v 15. století jmenoval Řím biskupy pro kraje při Kaspickém moři ležící. Josafat Barbaro, benátský vyslanec při perském dvoře Uzun-Hassana mezi r. 1471. a 1472. popsal svoji cestu do Persie a udal, že mezi Kajtachy jest mnoho křesťanů řeckých, arménských a též katolických. Dej Bůh, aby i tyto země, v nichž mnoho svatých mučenníků krev svoji pro pravou víru prolilo, se otevřely pravé, prvotní církvi své! (Dokončení.)

Jan Kollár a Dante Alighieri.

Napsal Jan Blokša.

Přes pět set let plní již veledílo Dantea Alighieriho, „Božská komedie“, své vznešené poslání a působí jako snad žádné jiné dílo literární na život, umění a literaturu nejen Italie, pro niž napsáno bylo, ale celého světa. Dnes pronikly „svaté slohy“ Danteovy již do nejzazších končin evropských, a tisknou se i knihy o nich v Indii i v Americe. Vezměte, počínajíce Boccacciem, prvním životopiscem a vykladatelem Dantea, až po naše doby kteréhokoli básníka italského do ruky, a všude setkáte se s duchem Danteovým. Ať se vymlouvá Petrarka jak chce, každý při bližším přečtení jeho italských děl pozná a najde, že až příliš mnoho utkvělo mu v mysli z krás Danteových a někdy (snad nevědomky) ozdobil jimi díla svá. Podobně jest tomu s uměním výtvarným. Dobře praví Hettinger: Od Giotta, přítele Danteova, až po Cornelia, všude poznáváme, že praví mistrové vzdělávali se na plastice Danteově v „Božské komedii“. O dílech Michelangelových praví zpříma Cesare Balbo, že jsou prodchnuta duchem Danteovým.[1]) Rafael zemřel s jménem Dantea na rtech těše se, že se na věčnosti v ráji s ním sejde. Za jakou knihu pro život byla považována „Božská komedie“, poznati lze nejlépe z toho, že byla jako četba posvátná čítána v době svatopostní.[2]) Brzy po smrti Danteově byla „Božská komedie“ nejen opisována, ale tištěna po celé Italii a brzy i jinde v Evropě. Když pak počaty překlady do cizích jazyků, (první byl překlad do latiny r. 1381. od řeholníka Mattea Ronta; z moderních řečí vydán okolo r. 1428. španělský) rozšiřovalo se působení vznešené básně Danteovy čím dále tím více, a dnes není literatury v Evropě, která by vedle alespoň částečného překladu „Božské komedie“ neměla něčeho, v čem by vliv „Božské komedie“ zřejmě se nejevil.

Poměrně nejdéle nepovšimnut zůstal Dante u Slovanů; z nejpozdějších, k nimž se dostala „Božská komedie“, jsme my s překlady Jar. Vrchlického. Za to však máme před mnohými tu přednosť, že máme nyní všechny básně Danteovy přeloženy. Přes to, že první, aspoň malá bližší známosť o „Božské komedii“ dostala se k nám teprv r. 1854. kratičkým výborem od Douchy v Časopise musea království Českého, máme u nás dílo, které nad jiné mnohé nese známky účinu „Božské komedie“, jest to naše „Božská komedie“, — Slávy dcera.

Dante, milovník své vlasti, již považoval za střed světa či monarchie Římské, svého idealu, vida úpadek, rozervanosť a nemravnosť až děsnou, básní svou, v níž při smýšlené pouti třemi říšemi mimozemskými ukazuje člověka, jak živ jsa dle svobodné vůle spravedlivě nebo hříšně podléhá spravedlnosti buď odměňující nebo trestající[3]), chtěl nejen vlasť svou ale i celý svět slovem plamenným obrátiti na cestu pravou. Proto probírá v básni vše, co myslemi lidskými hýbá, a čemu po patnácte věků učilo už lidstvo náboženství křesťanské.

[1]) Časopis „L'Alighieri“ roč. IV. str. 47.
[2]) Vita di Dante Al. II., str. 352
[3]) Viz „Dante Al. jeho doba, život a spisy“ str. 170.

Tím pak, že vedle hlavní idey všelidské, křesťanské, dal celému dílu nádech vlastenecký, který mu ostatně křesťanství samo vnukalo, a že většinu obrazův a hrdinů vzal ze skutečnosti, z dějin života, vlasti své a celého světa, stal se tak působivý a dosáhl vytčeného účelu.

Podobně náš Kollár přišed se srdcem vlastenectvím již hárajícím do Jeny do krajin saských, které kdysi obývali Slované, a které, jak sám píše, zdály se mu býti hřbitovem, láskou k Míně, kterou si představoval potomkyní starých, zde vyhynulých Slávů, chtěl nadšeným slovem, připamatováním slavných předků slavjanských probuditi a posilniti žijící dosud syny Slávie. Rovněž jako Dante nastoupil pouť k vlastnímu posilnění, ale ještě více ku povzbuzení jiných, po hlavních řekách střední Evropy, na nichž kdysi obývali Slávové. Připomíná památky a slávy, která se víže k některým místům, aby takto posílil své rodáky. Přišed pak mezi Slovany živé, tím nadšeněji opěvuje jejich zásluhy a krásu zemí jejich. Překrásná, úchvatná jsou místa vlastenecká, podobně jako u Dantea. Oba měli stejnou touhu, stejnou snahu, jen že veleduch Danteův jako obr objímal svět celý, Kollár však omezil se na svět slovanský. Dante viděl, že bezúzdná svoboda či rozervanosť ničí jeho vlasť, proto s hořkostí až hroznou se obrací proti všem, kdo ji působí; podobně Kollár poznal z dějin a viděl i v současném životě, že Slovany nejvíce sežírala a sežírá nesvornosť, hromovým tedy hlasem opět a opět ku svornosti nabádá. Kdo by nepoznal stejného ducha obou vlastenců z těchto míst? Dante volá rozbolestněn a hořkostí pln:

„Ó služko Italie bolů chýše,
bez vůdce lodi, kterou bouře zmítá,
ne krajin paní, sprostý hampejs spíše!

Ta duše šlechetná tak byla hbitá
jen pro sladký zvuk rodné země svojí,
že tady s plesem krajana si vítá!

Však v tobě není, kdo by nestál v boji,
a jeden druhého zde záštím hněte,
ač jedna zeď a jeden val je pojí.

Ty, bídná, moří svých viz břehy kleté,
je prohlédni, pak popatř v ňadra svoje,
zda někomu jen v tobě pokoj kvete!

Co platno, že v tvé Justinian boje
tak uzdu spravil, když jest prázdné sedlo,
bez toho menší věru hanba tvoje!

Ó lide, kdyby v žití to tě vedlo,
že zbožný Caesaru máš nechat vládu,
jak Bůh to káže! Pohleď, jak se zvedlo.

Jak opět řádí vztekle do úpadu
to zvíře, hlody ostruh necítí.“ (Očistec VI.)

Podobně Kollár — jen s tím rozdílem, že právem velkou část neštěstí a záhuby uvaluje na odvěké nepřátely Slovanů. Srovnejmež zn. 1. zp. II.:

„Ozvetež se nářkem, hory, doly,
zavzni žel můj šíře široce
ode Rénu až tam k zátoce,
kterou Dunaj dělí na dvě poly,

ode Tater kvěl ho onen holý
chlumec Čechů statných původce,
moře, ostrov zalkej hluboce,
na nichž měla láska chrámy, školy;

z krajů, v kterých lásky zmizly práva,
ber se k pouštěm oněch divochů,
kde víc srdce řídí nežli hlava,

pouč mladých, kteří ještě posud
beze strasti žili, jinochů,
že je lásky mnohem větší osud,“

nebo zn. 138. a též 99. První z nich pěkně se podobá výkřikům Danteovým začátkem svým a zní:

„Slávie! o, Slávie! ty jméno
sladkých zvuků, hořkých památek,
stokrát rozervané na zmatek,
aby vždycky více bylo ctěno.

Od Uralů Tatrám na temeno,
v pouštěch, kde má rovník počátek,
až kde slunka mizí dostatek,
království jest tvoje rozloženo!

Mnoho's nesla, avšak křivdy činů
nepřátelských všecky přežila,
ba i špatný nevděk vlastních synů.

Tak, když jiní snadno v půdě měkké,
ty jsi trůny sobě tvrdila
na století rumích dlouhověké!“

Dante, jak už zřejmo z tercin citovaných a z jiných mnohých míst, hledí pohnouti krajany k jednotě vylíčením hrozných poměrův, z rozervanosti povstalých a někdy i břitkou ironií jako na konci téhož zpěvu VI. Pekla:

„Ni jedno město není bez tyranů,
a v Marcella se každý sedlák mění,
jak přijde tam a tvořit začne stranu,

Ta odchylka ku tvému spokojení
můž' Florencie, být, tě netýká se,
dík lidu, jenž jest moudrý v uvážení.

Máť mnohý spravedlnosť v srdci, zase
však rychle spustit luk se zdráhá:
tvůj lid však stále má ji ve svém hlase.

Veřejný úřad mnohý vzíti váhá,
však tvůj lid odpovídá bez volání
a křičí: Úřad! po něm jen má snaha!
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
Neb schytralým tak hradíš sebe právem,
že nevíš v polovici listopadu,
co v říjnu stkala's ve rozmaru hravém."

Kollár však přímo hlasem prorockým vyzývá ku svornosti jako ve zn. 141. zp. II.:

„Slávové! vy ducha nesvorného,
živí v rozbrojích a hryzotě,
jdíte, všichni, spolu jednotě
od uhlí se učit řeřavého;

ve hromadě svazku společného
dokud to jest, hoří v teplotě,
hasne každý uhel v samotě,
odervaný ode druha svého.

Učiňte tu radosť milé matce,
Rusi, Srbi Češi, Poláci,
žíte svorně jako jedno stádce!

Tak vám vojna lidožerná vládce,
tak vlasť neroztrhnou chytráci,
a váš národ prvý bude v krátce. [4])"

Jak už z posledních těchto veršů vysvitá, nevzdával se Kollár naděje v dobrou budoucnosť Slovanstva. Naděje jeho vrcholí ve zn. 110. zp. III.:

„Co z nás Slávů bude o sto roků?
cože bude z celé Evropy?
slávský život na vzor potopy,
rozšíří svých všudy meze kroků.

A ta, kterou měli za otroků
jen řeč křivé Němců pochopy,
ozývati se má pod stropy
paláců i v ústech samých soků.

[4]) Viz též znělku 62.

Vědy slávským potekou též žlabem,
kroj, zvyk i zpěv lidu našeho
bude modným nad Seinou i Labem:

ó, kýž i já raděj v tu jsem dobu
narodil se panství slávského,
aneb potom vstanu ještě z hrobu!"

Dante též na několika místech své velebásně vyslovuje naději v lepší časy a očekává mocného spasitele Italie i světa. Bohu stěžuje si do úpadku Italie zvláště za své doby těmito nadšenými slovy:

„Ó smím-li, Joviši ty milostivý,
jenž pro nás křižován jsi byl, se ptáti,
zda jinam hledí zrak tvůj spravedlivý?

Či v propasti svých úradků snad zráti
nám takto necháváš cos na obranu,
jež nedáno nám zcela pojímati?"

Velmi podobně těmto slovům pěje i Kollár ve zn. 24.:

„Bože! Bože! který dobře mínil
veždy s národy jsi všechněmi,
ach, už nikdo není na zemi,
kdo by Slávům spravedlnosť činil!

Kde jsem chodil, nářek bratrů stínil
všudy veselosť mé duše mi,
ó, Ty, soudce nade soudcemi,
prosím: cože tak můj národ zvinil?

Křivda se mu, velká křivda děje,
žalobám pak se a zármutu
našemu svět rouhá aneb směje;

aspoň v tom nech moudrosť Tvá mi svítí:
kdo zde hřeší? či kdo křivdu tu
dělá? či kdo tuto křivdu cítí?"

Když bylo Danteovi devět let, zamiloval se do Beatrice, která byla v devátém roce věku, a láska tato se stala „pánem jeho" pro celý život. Jí dýše každé jeho dílo, ona působí, že básniti začal, k její oslavě pracuje a studuje, aby jen, jak slíbil v posledním článku „Nového života", o ní říci mohl, co ještě o žádné řečeno nebylo. Láska k Beatrici, která se mu zdála zázrakem, při jehož stvoření byla celá svatá Trojice činná (Nový Život § XXIX.), působila nejen naň, ale i na každého, kdo ji spatřil, že zapomínal urážek a nepřátelství (N. Ž. § XI.), ona byla „ničitelkou veškeré neřesti a královna všech ctností" (N. Ž. X.). Ona posilovala Dantea v básnění, (Peklo I. 86 a Očistec XXIV. 52) a kdyby Beatrice nebylo, nebylo by ani „Božské komedie".

Kollár, který se zamiloval teprv jako student v Jeně, pěje podobně o působení lásky a Míny vůbec na sebe. I jeho Mína je dílo božské, Mílek ji stvořil, aby byla Slávě náhradou za útrapy.

„Kdo Ji uzří, stane, sám se ptaje:
„Jakž pak přece tato bohyně
z řeckých hájů přišla v naše kraje“.“
(Zp. I. 36.)

Beatrice Danteova byla tak ušlechtilou a úctyhodnou, že bezpečně mohlo se o ní říci ono slovo básníka Homéra: „Ona se nezdá býti dcerkou člověka smrtelného, nýbrž Boha“ (N. Ž. § I.).

Kollár v Jeně zamilovav se do Míny chodil, jak praví zp. I. zn. 39., do dvou škol, žádná sice není bez bolu, obě se mu však zamlouvají:

„V jedné škole s muži tovaryším,
v druhé s pannou, tam vtip mudrochů,
tu řeč krásy účelivě slyším;

odkud ten zisk, že. když lesnatějí
mravy mnoha jiných mladochů,
moje pěknou zde a lahodnějí.“

Láska Kollára mnohému naučila:

„Život štěstím v žalosť vrhla mělkým,
ducha naučila básniti,
srdce lkáti nad národem velkým.“
(Zp. III. zn. 39.)

Jest pravda, nesnadno nalézti spojitosť, jak mohl Kollár Mínu, Němku, která se nikdy česky nenaučila, a jejíž otec zajisté jen nadšením Kollárovým k tomu sveden byl, odvozovati od Slávů starých, zváti ji „Slávy dcerou“. Ještě křiklavější na první pohled jest, jak tato Němka mohla býti náhradou Slávě za útrapy, a jak dle ní mohl Kollár dílo své přezvati „Slávy dcerou“, jak sám Čelakovský už praví: „naprosto nepochopuji, a s mnohým čtenářem tohoto druhého vydání znělek Kollárových vyznati se musím, že ovšem není jasno, kterak název k této knize, neboli kniha k tomuto názvu přichází.“ Nebylo úmyslem naším věc tuto blíže rozebírati, upozorňujeme jen, že básnickou spojitosť mezi všemi těmito záhadami nalézáme dostatečnou. Dle našeho mínění má se to s Mínou a „Slávy dcerou“ podobně, jako s Beatricí skutečnou a Beatricí v „Božské komedii“. Též zde mnozí se táží, jak se stalo, že florentinské děvče jest symbolem či allegorií theologie? Souvislosť básnická jest zde vysvětlena, připomeneme-li, že obě byly milenky Danteovy. Po smrti milenky skutečné slíbil Dante, když se z nevěry, do níž na krátký čas upadl, vzpamatoval, že nepromluví více o Beatrici, dokud by nemohl pojednávati o ní důstojněji a říci o ní, co o žádné ještě řečeno nebylo. (N. Život § XLII.) Dal se pak do studia, při tom nejen nalezl útěchu v zármutku, nýbrž zamiloval se do filosofie tak, že i na bezcestí upadl, zabředl v „tmavém, pustém lese“. Poznav však při nešťastném svém životě ve vyhnanství marnosť filosofie světské i všech ostatních věcí, obrátil se ku vědě pravé, k theologii, která jediná člověka vede

k pravému dobru, k Bohu. Je tedy působení theologie podobné, jako bylo jeho Beatrice živé, proto si ji zamiloval s touže vroucností a nalezl v ní svou Beatrici, dlící v sférách rajských. Podobně Kollár, jehož pouhý pobyt v bývalém kraji Slávů nadchnul, zamiloval si Mínu a jako syn Slávy nalezl v ní Slávy dceru, která ho rozplamenila ještě k větší lásce k matce Slávě. Nadšení toto pak zplodilo „Slávy dceru", která působiti měla na ostatní podobně jako naň jeho Mína; tím se stala náhradou Slávě za útrapy. Kdyby nebylo lásky k Míně, nebylo by díla „Slávy dcery", v němž oslavena jest druhá milenka jeho Sláva, jako kdyby nebylo Beatrice Florenťanky, nebylo by „Božské komedie", v níž se jeví a oslavuje Beatrice, ale docela jinak, než o ní pěje v „Životě Novém".

Kollár byl ve své lásce šťastnější než Dante, nejen že několik let užíval jejích sladkostí i bolův, ale po několika letech strádání mohl se s ní spojiti; byla tedy láska jeho vždy více smyslná. Láska Danteova i za života Beatricina byla více idealní. Jeho celá blaženosť je, když jej pozdraví, když ji uzří. V celém románku jeho lásky, v „Novém Životě", kde vypisuje všechna svá snění o ní, nedovídáme se ani, zdali s milenkou svou kdy promluvil. Proto též básně, jimiž ji oslavuje, jsou tak idealní, vzdušné, že mnozí tím svedeni prohlašují Beatrici za pouhý ideal. Byla-li již takovou láska Danteova za života Beatricina, tím více byla prosta veškeré smyslnosti a tělesnosti po její smrti, a to právě způsobilo, že „Božská komedie" stala se dílem všelidským, v němž Dante postavil sice své Beatrici pomník nehynoucí, kde ona objevuje se nejen jeho, ale všelidskou. Proto dobře volá Scartazzini, že to štěstí, že Dante hned po svém slibu nedal se do básnění „Božské komedie", neboť byla-li by ona jen oslavou Beatrice, nebyla by bývala „Božská komedie" tím, čím je dnes.[5])

Jinak, jak už podotknuto, bylo s láskou Kollárovou k Míně, ta zůstala vždy smyslnou, proto skutečná milenka a její přednosti tělesné i duševní probleskují někde až příliš v prvních třech zpěvech Slávy dcery. Kollár sám doznává zp. I. zn. 12.

„Chtěl jsem pěti králů českých trůny,
bratrů příchod, Vlastu s Libuší,
chtěl bič boží, kterak do kuší
střely klásti svoje učil Huny;

Tatry zlaté, Tokaj, ticho luny
prst se tytýž hráti pokouší,
ale klamné vždycky do uší
„Mína" jen a „Mína" znějí struny;

slohem prostým bajky, květy, říše
psáť se jmu, než péro svévolné
tahy jiné, jiné ruka píše;

ani řeč má s vůlí kráčeť neví,
a co v spolku lidí nevolné
srdce kryje, kvapný jazyk jeví."

[5]) Scartazzini: „Dante-Handbuch" str. 442.

Neostýcháme se tvrditi, že tato stránka lásky Kollárovy byla příčinou, že se formou přichýlil zcela k Petrarkovi, jehož sonetty též vedle lásky k Lauře vane cit vřelého vlastenectví a starosť nad zuboženou vlastí i církví. Dobře to pochopil hned Jos. Vojtěch Sedláček, když napsal: „Bude-li Kollár na dráze básnické tak pokračovati, zajisté stane se opravdovým českým Petrarkou, anobrž že bude i druhým naším Lumírem, ježto básně jeho dýchají nejen jemností, lahodou, ohněm a rozkoší znělek, kterými Petrarka zbožnoval někdy Lauru svou, anobrž že tytéž překypují onou rázností a nadšeností i oním zápalem vlasteneckým, kteréž plynuly druhdy z každého slova našeho Lumíra". [6]) To bylo též asi příčinou, měl-li vůbec Kollár hned na počátku tvorby svých sonettů nějaký celkový plán, že myšlénky své nedovedl zpracovati v jediný děj a odíti je rouchem souvislým jako Dante „Božské komedii". Danteovi se sice též vytýká, že dle našich názorů volil nevhodnou formu tercinu, ale přece je to báseň celistvá, spojená uměleckým řetězem, v němž číslo tři je symbolicky významné. Kollár hájí též formu znělky, proč ji volil, a ukazuje na její krásu; na konec praví: „Forma znělek zdá se nad to i nejpříhodnější ku smíšeným lyricko-epickým, čili podmětno předmětným básním, anť každá znělka i vlastní samostatnosť sama o sobě, i svazek s jinými, i poměr k vyššímu celku míti může". [7]) Ale právě tato samostatnosť znělek způsobila, že i tam, kde Kollár podati chtěl celkovitý obraz jako ve zp. IV. a V., slabě se mu to zdařilo, a slabota některých míst až příliš vynikla. I Dante má místa suchopárná, vědecké výklady, ale poněvadž obyčejně souvisí s místy velmi poetickými a jdou z předchozího jsouce spojeny souvisle s následujícím, ztrácí se tato slabota. Jest „Božská komedie" mosaikou ohromnou, rozdělenou na tři oddíly, ale složenou z tisíců kaménků pestrosti přerozdílné. V pestrosti té kaménky mdlejší se ztrácejí, ba, v souvislé rozmanitosti barev zdá se, že právě jsou nutnými tak, jak jsou. „Slávy dcera" je sbírka obrázků souvislých sice duchem, ale každý z nich sám jest pro sebe ohraničen, proto divák, chce-li celého ducha poznati a souvislosť stopovati, musí každý obrázek jednotlivě prohlížeti a tu při tom celkový dojem mnoho tratí, a slabosti jednotlivých obrázků příliš bijí do očí.

Že tato naše mínění o účinku lásky Kollárovy správná jsou, a že, kdyby Mína, rozdmýchavši v něm oheň lásky k sobě i vlasti slovanské, byla se mu stala nedostižitelnou navždy jako Beatrice Danteovi, jistě jinak by vyhlížela „Slávy dcera", ukazuje zpěv IV. a V., v nichž docela jiný vane duch při stejné tendenci. Tyto dva zpěvy tak nápadně liší se od prvních tří, že samy sebou se vtírají jako oddíl II. naproti prvnímu v prvních třech zpěvech. A vskutku byl to též oddíl druhý v lásce jeho k Míně. Kollára došla mylná zpráva, že Mína zemřela, ránu tu podobně jako Dante odstonal. Mína skutečná proň zmizela. Třeba její obraz měl dále před očima, přece láska jeho pozbyla smyslnosti, proto též v druhém oddílu láska jeho druhá, ku vlasti slovanské, výhradně vystupuje, proto zdají se poslední dva zpěvy jako nepatřící k oddílu prvnímu. Zde též, ač podržel formu Petrarkovu, duchem i spořádáním látky přichytil se toho, který podobný zažil osud, který též snahami i duchem mu byl nejpodobnější, totiž Dantea Alighieriho a jeho „Božské komedie". (Dokončení.)

---

[6]) Rybička: Přední křisitelé str. 300.
[7]) Výklad ku „Slávy dceře" str. 4—12.

Družstvo „Vlasť“ J. M. ndp. biskupu Brynychovi.

V osmi letech uspořádalo družstvo „Vlasť“ první veřejnou slavnosť, a ta platila miláčkovi českého kněžstva, nově jmenovanému ndp. biskupu kralohradeckému.

Dne 2. března t. r. jednatel družstva Fr. Filip Konečný Ord. Praed. dal návrh na tuto oslavu. Návrh byl jednohlasně přijat, a do slavnostního komitétu byli zvoleni: za předsedu K. Ulrich, c. k. poštovní oficial, a za přísedící: Fr. Fil. Konečný Ord. Praed., Tom. Tichovský, Jos. Zbejval a Fr. Žák.

Slavnosť konala se o 7. hod. večer, a sešlo se k ní tolik obecenstva, že je prostranný sál ani nemohl pojati. Jen ze Žižkova přišlo přes 50 osob. Z církevních hodnostářů dostavili se probošt Dr. Ant. Lenz, kanovníci Dr. Marek, Dr. Burian, převor Fr. Václ. Bubeník Ord. Praed. a zástupci některých řádů. Ze šlechty Vojtěch hr. Schoenborn, přísedící zemského výboru. Službu pořadatelů laskavě na se vzali členové družstva Arnošta z Pardubic. Katoličtí tovaryši téměř všichni byli přítomni. Asi v polovici slavnosti dostavila se in corpore Katolická beseda v čele s Karlem hrab. Schoenbornem a prof. Janem Drozdem. Beseda konala právě v 7. hodin večer v dolejším sále valnou hromadu a tím se opozdila.

J. M. ndp. biskup Edvard Brynych byl při vstoupení svém do sálu uvítán zástupci duchovenstva kralohradeckého a členy výboru družstva a byl uveden na čestné místo proti podiu, na němž zřízen byl malý háj z květin a rostlin a nad nímž se vypínalo poprsí papeže Lva XIII.

Slavnostní večer na rozloučenou zahájen byl sborem slepců z Klárova ústavu, kterýž mezi slavností ještě jednou zapěl a srdcí všech si dobyl.

Na to předseda „Vlasti“, dr. Rudolf Horský, zahájil řadu řečnických projevů vřelým proslovem, v němž vítal shromážděné podotýkaje, že četná přítomnosť jejich jest důkazem, jak velice všichni ctí a milují ndp. biskupa Brynycha, s nímž se dnes přišli rozloučit. Řečník pravil, že nejpřípadnějším výrazem citů všech přítomných budou asi slova Shakespearova: „Muž ten hoden jest, abychom jej nosili v srdci srdce svého.“

A my všichni zajisté J. M. biskupskou pojmeme co nejvřeleji v srdce své, z něhož cit vděčnosti a lásky nikdy nevymizí. (Výborně Pochvala.)

Na to ujal se slova jednatel výboru „Vlasti“, Fr. Filip Konečný Ord. Praed., a promluvil o thematu: Skutečné štěstí lidské zakládá se na pravdě, čemuž zasvětil náš nejdůstojnější oslavenec život i literární činnosť svou. Byla to řeč obsáhlá a znamenitě vyčleněná. Fr. Fil. Konečný Ord. Praed. proložil plynné své výklady v jisté části jemným nádechem humoru, jenž posluchačstvo udržoval až do konce v jaré náladě. Pochod myšlének řeči jeho byl asi tento:

Člověk jest korunou všeho tvorstva, svým rozumem a svobodnou vůlí, kterými jediný na světě viditelném honosí se. Tyto dvě podivné mohutnosti nemohou míti malého předmětu, ledajakého konečného cíle. Všechno dobro a krásno stvořené je na chvíli ukájí, více dráždí

než sytí; pořád chtějí víc a výš, a nespočinou, dokud jisty nejsou, že našly a si zajistily dobro a krásu prvou, nestvořenou. K tomu cíli jediná vede cesta — pravda. Největší štěstí naše, víme-li, že se zakládá na bludě nebo podvodě, netěší nás; nejmenší blaho, zakládá-li se na pravdě, blaží nás. Proto také snažili se největší duchové lidští hledati pravdu, ba sám Syn Boží přišel dávat svědectví pravdě. V milém stínu jeho ku štěstí a skutečnému našemu blahu vedoucím učení dlouho spočívali šťastní národové. Bohužel, dobré bydlo, pravá cesta znechutila se jim mnohým, a tu hledajíce cesty pohodlnější, zanechali Boží pravdy a chytli se domněnek lidských. I náš národ český měl to štěstí i neštěstí s učením Kristovým. Toho dosvědčuje za staré časy sám nešťastný mistr Jan Hus, když Čechy v ochranu béře proti pohaně — z kacířství, — tak pevnými se mu zdáli dávní naši katoličtí předkové ve pravdě Kristově; toho dosvědčují však i pohusitské bouře české, které takové národu zasadily rány, že jizvy jejich ani dnes po stech letech zaceleny nejsou, že pořád se otvírají, bolí, novomodním lžiliberalismem jsouce zjitřovány. Nesmírná láska moudrosti věčné zjednala však ohrožené u nás pravdě mocné a statečné obrance, mezi nimi našeho nejdůstojnějšího oslavence. Podnikl těžký boj na tři strany: proti protestantismu a lžiliberalismu a k němu připojil i pomůcky a trefné návody svým duchovním spolubratřím, ani netuše, že Bůh ho předurčil byti po nedlouho jejich vůdcem — biskupem.

Řečník podává nyní několik působivých ukázek ze spisů, které ndp. biskup napsal pro lid, při čemž zvláště živě působila scéna o materialistické theorii o stvoření světa, kterou v jedné povídce hájí dr. Mazal proti stařečkovi v téže obci, jenž hájí stvoření světa nejvyšší bytostí božskou. Fr. Fil. Konečný povznesl tuto zdánlivě jen žertovnou stať rázem na úroveň exaktní vědeckosti, když citoval slovutného fysiologa Du Bois Reymonda, jenž pravil o theorii, dle které se svět měl utvořiti sám: „To jest všecko pěkné, ale odkud se vzal ten první pohyb? Octnuv se pak zase u osoby ndp. biskupa jako neohroženého obhájce pravdy, končil pan řečník těmito slovy: Pravda, nejdůstojnější pan biskup Brynych má mnoho nepřátel, z jejichž středu vyšla i rána na jeho hlavu, jež však nedopadla na tuto, nýbrž na vůz jeho, čímž nám draha hlava tato byla zachována. Ale on má též mnoho přátel nejen mezi kněžstvem, nýbrž i nejširším obecenstvem. Našemu družstvu „Vlasti“ byl vždy obzvláštním příznivcem. On to byl, jenž v těžkých dobách přátelsky nám pomáhal radou i skutkem. Když jmenován byl biskupem kralohradeckým, tu usnesli jsme se ve valné hromadě dne 26. ledna t. r. jmenovati jej čestným členem. A když objevila se myšlénka pořádati na jeho počest slavnostní večer, tu docházely nas se všech stran projevy radostného souhlasu s ní.

Na konec vyslovuji vroucí přání a prosím Boha, aby On, tato pravda věčná, budoval mu lásku a oddanosť v srdcích těch, které bude voditi ke spáse. Vaše biskupská Milosti! Nejdůstojnější pane! Všem jest známo, jak laskavé a dobrotivé jest srdce Vaše, a my všichni slibujeme, že vždy vzhlížeti budeme k Vám jako k svému milému bratru, k svému otci s úctou a láskou, že dále budovati budeme ty základy onoho blaha, k němuž Vy jste lid náš povždy vedl a bez něhož jest člověk stínem. Chraň a žehnej Vás všemohoucí Bůh

a jestli kdy Jeho Všemoudrosť též uzná položiti Vám kámen pod nohu Vaši, tu zajisté najde zase cestu, aby povznesl a utvrdil Vás ve svatém přesvědčení a zápalu Vašem na radosť těch, kteří k Vám lnou a vzhlížejí s mocným obdivem a vroucí láskou. (Výborně! Dlouhotrvající pochvala.)

Po slavnostní řeči zapěl sbor akademiků z Vinohrad slavnostní sbor, načež se ujal slova starosta Dr. Horský:

Vaše biskupská Milosti! Nejdůstojnější pane! Není tomu ještě ani zcela pět let, co ráčíte působiti v Praze. Poměrně to krátká doba, ale vlašské přísloví praví: I malou skulinkou lze spatřiti nebe. A nám krátká tato doba Vašeho pobytu v Praze stačila, abychom poznali dobré a šlechetné srdce i statečného ducha Vašeho. Co Vaše biskupská Milosť učinila pro chudinu, zvláště pro spolek sv. Anežky, co učinila pro spolek katolických tovaryšů, jakou činnosť rozvinula na poli literárním, jak belletristickém tak apologetickém, o tom právě obsáhle a význačně pojednal dp. Konečný. A jaké bylo Vaše působení veřejné, o tom svědčí láska, s jakou Vám vstříc přichází veřejnosť, a neméně četné účastenství při tomto slavnostním večeru.

A družstvo „Vlasť“ zavázáno jest Vám, biskupská Milosti, zvláštním díkem za vroucí přízeň a lásku, jakou Jste k němu povždy osvědčovati ráčil nejen slovy nýbrž i skutky. I Vám, biskupská Milosti, nejdůstojnější pane, má družstvo co děkovati, že tak vzrostlo a zmohutnělo.

Vaše biskupská Milosť stojí po dlouhá leta v boji za náuky svaté víry naší a nejednu čestnou ránu obdržel jste od protivníků. Ale rány tyto Vaši Milosť neshroutily; Vy jste pevně a neotřesen stál dále, a my dívali se na Vaši Milosť jako na bojovníka silného a statečného, z jehož nadšení a zápalu my jsme brali sílu, abych tak řekl s Horácem: Oheň z ohně — ignem ab igne.

A jak radostně jsme vítali Vás, když jste přibyl do Prahy, tak radostně doprovázíme Vás na nové Vaše velepastýřské působiště. S námi jásá Vám, biskupská Milosti, vstříc všecka kralohradecká diecése. Veliké pak zásluhy Vaší biskupské Milosti o svatou věc naší církve pohnuly družstvo „Vlasť“ k tomu, že Vás jmenovalo ve valné schůzi dne 26. ledna t. r. čestným členem. (Výborně! Pochvala.) Odevzdáváme Vám tedy tuto čestný diplom a prosíme Vaši biskupskou Milosť, aby družstvu našemu dávnou, osvědčenou přízeň i na dále zachovati ráčila.“

Řečník předstoupiv nyní před Jeho Milosť odevzdal mu diplom. Jest to překrásná enveloppa s povlakem z hedbávného peluche šarlatové barvy. Ve středu přední desky nachází se umělecky provedený zlacený ornament korunovaný tiarou a v rozích jsou arabesky téže práce. Vnitřní papír jejich jest mramorovaný. Diplom sám proveden jest polychromně na kartonu podloženém bílým hedbávím a zní takto:

„Jeho Milosť nejdůstojnější pan Th. C. Eduard Brynych, biskup kralohradecký, byl ve valné hromadě dne 26. ledna r. 1893. zvolen čestným členem družstva „Vlasť“. Fr. Fil. Konečný, jednatel. Dr. Rudolf Horský, předseda.“

Zároveň odevzdán byl Jeho Milosti ndp. biskupovi diplom čestného členství „Jednoty katolických mužů v Příbrami“, v pouzdru hedbávným damaškem bordeauxské červeně povlečeném.

Po tomto projevu povstal Antonín Bouchal, děkan a farář v Chlebech u Poděbrad, a jménem kněžstva diecése kralohradecké promluvil takto: „Velectěné shromáždění! Veledůstojní pánové! Jako kněz z diecése kralohradecké prohlašuji Vám, že jsem dojat, ba okouzlen řadou překrásných oslavných projevů, kteréž jste v tento večer připravili našemu novému velepastýři. Co především projeviti musím, to jest pocit díků za to, že se nám tak vynikajícího arcipastýře dostalo, a dík tento vyslovuji především Jeho Eminenci nejdůstojnějšímu panu kardinálu knížeti arcibiskupovi hr. Schönbornovi, který nám ndp. biskupa Brynycha navrhl, dále Jeho Excellenci panu místodržiteli hr. Thunovi, jenž návrh tento souhlasným votem provázel, a konečně Jeho Veličenstvu našemu nejmilostivějšímu císaři a králi, jenž ndp. biskupa v nové hodnosti jeho potvrditi ráčil. (Výborně!)

Když zvěsť o jmenování jeho do naší diecése pronikla, tu ozval se v ní jeden hlas jásotu a díků: Deo gratias! Avšak i nás, kněží diecése kralohradecké, týkají se ty pocty a oslavy, jichž jsme právě byli svědky. Připomínám si onu zlatou růži, kterou Jeho Svatosť právě dnešní den v Římě světil a která znamená příchod jara. Takovou zlatou růží zdobíte Vy dnes našeho nejdůstojnějšího pana biskupa, ona věstí jaro naší diecési po zimě opuštěnosti a osiřelosti, ona věstí, že nový osvědčený pastýř vstoupí na stráž nad svým stádcem. Za tuto růži, kterou jste dnes ozdobili našeho arcipastýře, volám k Vám z hloubi srdce: Bůh Vám zaplať! (Pohnutí.) My odneseme si z večera tohoto nejkrásnější upomínky. Viděli jsme, jaká láska k našemu arcipastýři ze zraků Vašich plá. V tuto chvíli nemohu city vděčnosti duši mou překonávající lépe označiti než slovy Ehrenbergrovými: Bůh Vám Vaše ústa ozlať! Buďte jisti, že tisíceré slzy radosti budou zkrápěti všecky cesty jeho, kterými v diecési naší bude kráčeti. Jsme jisti, že nám tohoto slovutného muže, tohoto veleducha ze srdce přejete. (Ano, přejeme! Potlesk.) Nuže, provolejte tomuto muži z hlubin srdce třikrát Sláva!

Mocné volání Slávy provázené potleskem vzneslo se nad shromážděnými, jež pan řečník milými slovy svými tak pohnul.

Na to za všeobecné napjatosti povstal a takto promluvil J. M. ndp. biskup Eduard Brynych:

„Ctění pánové! Velectěné shromáždění! Byl jsem ještě mladým knězem — kaplanem na vesnici a dostalo se mi cti, abych mluvil v jednom městečku ve schůzi katolicko-politické jednoty. Schůzi řídila vynikající osobnosť naší vysoké šlechty — tenkráte totiž politické názory nestály tak příkře proti sobě jako dnes. V občanstvu byla radosť nad tím, že muž tak politicky věhlasný k nim zavítal, a že schůze nabude zvláště památného významu.

I uspořádalo muži tomu pochodňový průvod před faru, kdež byl ubytován, a slavilo jej zpěvem a jinými projevy. Když se tyto ztišily, řekl muž, jemuž ovace byla uspořádána: „Milí přátelé! Poctu, kterou jste mi tuto vzdali, nepřijímám pro svou osobu, ale pro zásady, které hájím. A ze středu občanstva zvolal někdo: Sláva těm zásadám!

V podobné situaci jsem dnes i já. Nemohu přijati vše to, čím jste mne dnes tak hojnou měrou poctili, pro svou osobu, ale prosím,

abyste ji považovali za vzdánu zásadám, které jsem vždy hájil a které, dokud mi milostí Boží přáno bude, po všecky další časy svého života hájiti chci.

Když jsem se dověděl, že družstvo „Vlasť“ dnešní večer chce uspořádati, tu zdálo se mi, že mám přispěti přítomností svou k oslavě vlastní své osoby. Ale vzpomněl jsem si na slova sv. Otce Lva XIII., jež pronesl o slavnosti jubilejní na oslavu padesátiletého biskupství jeho chystané a — ačkoliv svou nepatrnou osobu nikterak nechci porovnávati se vznešenou osobou jeho — řekl jsem jako on o té slavnosti i o tomto večeru, že se jím vzpruží a povznese katolické vědomí, láska a oddanosť k církvi a Kristu. A uváživ to, souhlasil jsem v srdci svém s pořádáním večera toho, poněvadž jsem byl přesvědčen, že se jím povznese vědomí katolické. To budiž mi tedy omluvou, že jsem se dnes objevil ve Vašem středu a nechal se oslavovati.

Mým přáním jest, abychom hájili zásady, v nichž jsme byli církví katolickou vychováni, a jež zvláště v nás kněžích shledati mají horlivé zastance, až do těch hrdel a statků (Výborně! Potlesk), neboť jsou to zásady Kristovy.

Ve chvíli této připomínám si slova písma: Budiž světlo! a slov, jež čteme na jiném místě: „Líbezné jest světlo a příjemný pohled na slunce!“ I našemu duchu svítí světlo vznešené: Ježíš Kristus. My musíme vznášeti k Němu zraků svých tím více, ano se za naší doby ukazuje na obzoru světlo jiné, neblahé, kteréž společnosti lidské nevěstí ničeho dobrého.

Odpůrci naši mají nám za zlé, že Ježíš Kristus jest světlem naším. Ale to dle mého soudu jen proto, že Ho neznají. Tažme se jen: co chceš a kam jdeš, a vždy řekne nám pravdu Kristus, jenž jest světlo. Proč bych tedy nehájil ze vší mysli své a ze vší síly své to, co mne tak blaží a těší? A když pohlédneme na stupeň vzdělání obou národností naši vlasť obývajících, tu tážu se: odkud se vzala tato vzdělanosť Čechů i Němců? Zajisté, přátelé, vyšla od nejvyššího světla našeho, od Krista. A když šíří se nyní mezi lidem náuky, které otřásají řádem státním i společenským a my tážeme se, proč vznikly a jak původ svůj vzaly; tu nemůžeme v jiném hledati příčinu toho než v tom, že zapomněli na Krista.

Odpůrcové naši vyčítají nám kněžím, že nejsme vlastenci, že nemilujeme svou vlasť. Ale kdyby každý vlasť, rodného bratra svého a duši jeho tak miloval, jako my, čeští kněží, tu by zajisté jinak bylo národu našemu. (Výborně! Potlesk!) Právě proto milujeme svou českou vlasť, že víme, čím se stala, přijavši náboženství katolické, a co by se z ní stalo, kdyby ho pozbyla. A proto že vlasť milujeme, hájíme Krista a budoucnosť ukáže, kdo více miloval vlasť, zdali ti, kteří křesťanství hájili, či ti, kteří je bořili. (Výborně! Dlouhotrvající, demonstrativní potlesk.)

To jsou tedy zásady naše, zásady všech věrných katolíků a zvláště nás kněží českých.

Ovšem, velectění pánové, člověk někdy ve vznětu boje vida, kterak protivníci užívají proti němu střel jedem kalených, poněkud vyšine se z mezí zdrženlivosti a vnitřní rozhorlení jeho projeví se tónem silnějším, abych tak řekl elementárnějším. Ale, velectění pánové, to jest zvláštní, že se to — jen někdy silnější — projevení toliko

na nás vidí, jako by na druhé straně vše bylo sladké, líbezné a láskyplné! (Výborně! Souhlas!)

A nyní, kdy nastupuji tak vážný a odpovědný úřad církevní, doufám pevně, že Kristus, Bůh a Pán můj, mi bude nadále pomáhati v těžkém díle mém. V duši mé planou ve chvíli tuto více než kdy slova jeho: „Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.“ Ale Kristus Pán vzal, jak čteme v písmě, jednou též provazy, aby vyhnal kupce a prodavače ze chrámu, on řekl též veřejně: „Běda vám, fariseové a zákonníci!“, ale k lidu byl vždy dobrý, tichý a pokorný srdcem.

Učme se v boji s nepřátely býti též tichými a pokornými srdcem. Raději ať tedy péro naše vede tato tichosť a pokora než žíhavý sarkasmus. Ale tím, velectění pánové, nemá se rozuměti, abychom byli chabými, abychom z boje utíkali! (Souhlas).

Byl jsem předešlými pány řečníky požádán, abych zachoval i na dále svou lásku i přízeň slavnému družstvu „Vlasti“. Nebyl bych, velectění pánové, hodně katolickým biskupem, kdybych neuznával za povinnosť svou podporovati ze všech sil svých katolický tisk. Ovšem pérem již tak vládnouti nebudu moci, jak jsem dosud činil, poněvadž nový můj úřad ukládá mi nové povinnosti, jimž síly své a čas věnovati budu, ale přítelem a podporovatelem katolického tisku zůstanu a tu seznáte, že není ve mně strannictví. (Výborně!) Neboť jako katolický biskup vždy na mysli míti budu modlitbu Kristovu, kterouž měl před večeří se svými apoštoly: ne za učenosť pro ně prosil u svého Otce nebeského, ale modlitba jeho zněla: „O to Tě prosím, aby všichni jedno byli! To bude, velectění pánové, též mou snahou, abychom my všichni jedno byli. (Pohnutí.) Ať jsme spisovatelé, ať řečníci, ať hlásame pravdy našeho svatého náboženství pérem či z kazatelny, v této zásadě především buďme svorni, neboť v jednotě jest síla. (Výborně!) Vidíme to na každém procesu štěpení a tříštění se již v historii. Jakmile se utvořila jedna sekta, již se tento proces utvářel dále, tvořily se z této zase sekty nové až do nepřehledna. A to platí, velectění pánové, i v ohledu politickém: Každý upřímný syn naší vlasti, velectění pánové, musí jen litovati, jak čím dále tím více ve směrech se štěpíme a národní své síly tříštíme. Kam to má vésti? Buďme tedy aspoň my jedno. A budeme-li za jedno, máme velkou výhodu proti těm, kteří jsou nesvorni! (Výborně! Dlouhotrvající bouřlivý potlesk.)

Kéž by tedy tento večer přispěl k tomu, abychom vespolek se milujíce, v hlavních věcech jedno byli. (Velké pohnutí.) A této jednotě, za niž Kristus Pán a Spasitel náš tolik prosil, provolávám: „Zdař Bůh!“

Mocně bouřící „Zdař Bůh!“ bylo bezprostřední odvetou hluboce vzrušeného shromáždění na řeč ndp. biskupa. Tomu však v zápětí strhla se vše uchvacující bouře potlesku, v níž uvolnilo se mocné pohnutí, vzbuzené vroucí a povznášející řečí ndp. biskupa. Tohoto obklopili davem vynikající církevní hodnostáři, kteří přední řady sedadel zaujímali a blahopřáli mu s bratrskou vroucností ke krásnému povznášejícímu projevu.

Dr. Rud. Horský přečetl právě před tím došlý pozdravný telegram od bisk. vikáře Ledera v České Třebové, jenž zní: Za uspořádání slavnostního večera nejdůstojnějšímu panu biskupovi Eduardu

Brynychovi vyslovuji jménem kněžstva vikariátu srdečný dík. Provolávajíce Jeho biskupské Milosti Sláva! těšíme se na první květen, kdy Jeho Milosť do Třebové zavítá.

Telegram přijat byl hlučným: Výborně! a pochvalou. Na to starosta dr. Rudolf Horský setrvav již na podiu, shrnul všecky mocné a radostně vzrušující dojmy večera v krátkém ale obsažném doslovu, v němž ještě jednou nadšeně vytkl velký význam a duševní výši oslavencovu, zakončiv vyzváním, aby mu shromáždění provolali třikráte Sláva!

Appel tento byl podnětem tak velkolepé ovace nejdůstojnějšímu panu biskupovi, jaké snad jsme ještě nebyli svědky v místnostech těchto. Volání Slávy a bouřný potlesk duněl sálem po několik minut. Zatím nejdůstojnějšího pana biskupa obklopili znova vysoce důstojní páni bratři jeho v úřadě kněžském, členové výboru družstva „Vlasť" a četné vynikající osobnosti světské a srdečně se s ním loučili. Byla to scéna, jež všem utkví v paměti nehynoucí.

Z národního divadla.

Hr. X. Svoboda zajisté měl lepší vůli svým „Rozkladem" nežli se mu skutečné provedení podařilo: snad, a myslíme rozhodně, byla by z látky té lepší povídka. Ať již tomu jakkoliv, jednu nepopíratelnou zásluhu Svoboda má: myslí česky a píše z českého života. Jeho postavy jsou opravdu české, a v té příčině by si mnohý z něho mohl vzíti příklad. Děj „Rozkladu" jest prostý. Syn a dcera rolníka Doušy jdou na vychování do velikého města a oba se tam zkazí. Syn nedostuduje, vrátí se domů, ničím není, a k rolnictví nemá žádné chuti; dcera je moderní „slečinka" s jakýmsi nátěrem nepravé vzdělanosti — a tak hyne domácnosť vdovce Doušy a není jí líp ani tehdy, když se Douša ožení se ženou, s níž za mladých let měl známosť. Žena ho nedbá, hoví dětem a tak starý Douša na sklonku let svých patří na úplný rozklad všeho, čemu po celý život se byl věnoval. Hra má mnoho pěkných episodek, ač obecenstvo však, když byl již konec, patrně ještě něco čekalo a opouštělo divadlo jako neuspokojeno.

Stroupežnického pohrobní drama „Na Valdštějnské šachtě" vyniká veškerými přednostmi tohoto tak záhy zesnulého spisovatele; škoda jen, že ukončení není takové, jako mnohoslibně se rozvíjející děj by dával tušiti. Profesor Jiří Stefanides trávil letá výslužby ve svém rodišti Jílovicích, v Krkonoších. Hněte jej velice bída a chudoba tamního lidu, a aby mu opatřil lepší výživy, počne dolovati na měď; dočetl se, že se tam kdysi — za Albrechta z Valdštejna — dolovalo. Má jakési malé jmění a sestra jeho Jitka, vdova, má u něho uložených třicet tisíc zl.

Podnik profesorův se nedaří. Třeba peněz, aby se mohly hledati žíly nové. Od lichváře Dlabala Stefanides nechce ničeho, přítel jeho Sobota pomoci mu nechce; tuší, že by to bylo nadarmo. Zde onde propukají již proti němu hlasové, jako by byl zřejmým podvodníkem: rozhoduje se, že veškerých prací zanechá. Což je možno, aby nenašel mědi, které hledá? Má tolik set dělníků, jimž je pramenem výživy, zase hladem zhynouti? Nikoliv! Chopí se peněz — sestřiných, a pohřbí je v marném

svém podniku; je ztracen. Od sebevraždy zachrání jej přítel jeho Svoboda; když však sestra Jitka, jež v něho tolik důvěřovala, cítí se na mizině doznáním bratrovým, sešílí Stefanides, a zdraví mu nenavrátí ani zpráva, že konečně nalezli vydatnou žílu mědi. Kromě těchto dvou původních her dávány v poslední době většinou překlady; „Velký Galeotto“ od Echegaraye. Drama toto má nejvíce působiti svou tendencí; ta však je více než třem čtvrtinám diváků skrytá, že se jí nedopátrají a že jí nepoznají, a také není k tomu cesta dramatu dobře volena. Drama má ukázati, kterak pomluva otravuje: to mohlo však býti ukázáno jinak, než láskou básníka k ženě provdané, byť i ta láska byla sebe ideálnější. „Velký Galeotto“, t. j. lid nechápe takový idealismus, a posoudí-li to trochu příkřeji, nebývá obyčejně daleko od pravdy vzdálen. Kromě tohoto překladu dávány dvě drobnosti: „Plesové střevíce“ a „Pohořel“, pro pobavení dobré; prvá z francouzského, druhá z italského.

Známý skladatel Foerster ml. představil se v nár. divadle poprve operou „Debora“. Ze starého tohoto Mozenthalova vysloužilce napsal Jar. Kvapil velmi pěkné poetické libretto a opera podařila se též Foerstrovi jak náleží, že můžeme se právem těšiti, že v řady domácích skladatelů přibyl talent mnohoslibný. Snad se též dočkáme původních libret; básníků máme až dost, a bude dobře, když jednou již staré cizí látky nechají se na pokoji.

Leoncavallovi „Komedianti“ způsobili větší sensaci, než zasluhují, jak tomu obyčejně bývá skoro při všech vášnivých italských kusech. Prvý dojem je silné přeceňování, pak schladnutí. Principál má nevěrnou ženu; hraje zklamaného manžela a probodne svou ženu skutečně i milovníka jejího, který jí přišel vyrvati z rukou mužových. V pravdě italská látka — zcela paralelní „Sedláku kavalíru“, jenž rovněž tolik hluku nadělal.

Ze starších her českých vypraven Klicperův „Hadrián z Římsu“ a Tylův „Dudák“ (trochu příliš často) a „Jiříkovo vidění“, Smetanově „Hubičce“ dána nová výprava. Kromě „Prodané“ je však řada Smetanových oper příliš vzácným hostem na jevišti našem, celkem pořád ještě málo českém.

Josef Flekáček.

LITERATURA.

Francouzská.

V Paříži vyšel právě v druhém vydání výborný životopis kardinála Lavigerie z péra Monsigra. Ricarda, preláta Jeho Svatosti papežské, generálního vikáře v Aixu. Úprava díla jest velmi vkusná, v čele zdobí knihu nádherná podobizna kardinálova. — Týž spisovatel vydal také minulého měsíce životopis biskupa Mazenoda, zakladatele kongregace misionářů oblátů Marie Panny Neposkvrněné. (1782–1861) čili: Znovuzrození katolické v první polovici devatenáctého století. Nelze tak snadno nalézti vábnější a poutavější četby, než jaké poskytují čtenáři plynné, živé řádky Ricardovy, jež ustavičně baví, brzy dojímajíce, brzy zvouce k úsměvu. Boje a obtíže katolického hrdiny jsou tu vylíčeny tak mistrně, že jest dílo zároveň vzácným obrazem bojů celé sv. církve a katolického hnutí z prvých šedesáti let tohoto století, prospěšným poučením pro naše doby.

Velmi krásnou zvláštní sbírku biblických příběhů vydala redakce listu „la Sainte Famille“. Sbírka nazývá se: „Život Pána našeho Ježíše Krista a hlavních

osob starého i nového Zákona". Jest rozdělena ve 25 příběhů. Každý tvoří pro sebe elegantní svazeček o 64 stránkách s obrázkem, tak že celek jest netoliko výbornou pomůckou k lepšímu a snazšímu poznání Svatého Písma, ale i pěknou ozdobou knihovny. Biskup Chambérský doporučuje brožurky tyto velmi vřele školám i osadám. Názvy jednotlivých svazečků zní: Adam a Noe. — Abraham. — Josef — Job. — Mojžíš — Josua. — Gedeon a Samson. — Saul. — David. — Šalomoun. — Eliáš a Eliseus. — Jonáš a Tobiáš. — Ezechiáš a Judita. — Jeremiáš čili poslední dnové Jerusalema. — Daniel v Babyloně. — Estera a Ezdráš. — Makkabejští. — Dítko Betlemské. — Prorok nazaretský. — Spiknutí fariseů. — Pře Pána našeho Ježíše Krista. — Drama na hoře Kalvarii. — Učedník miláček Páně. — Kníže apoštolské. — Konvertita damašský.

Ďábel v devatenáctém století čili tajemství spiritismu. Vypravování očitého svědka. Píše doktor Bataille. Dílo toto vychází u Delhomme a Brigneta v Paříži v illustrovaných sešitkách dvakráte v týdnu. Spisovatel, někdejší námořní lékař, býval po jedenácte let přítomen ve schůzích kultu satanova, ne jako spoluvinník, ale jako badatel; ve spisu líčí, jak se mu to podařilo, a vypravuje, jaká se tam osnují spiknutí proti papežství; chystají plány zločinů, umlouvají rouhání a svatokrádež.

Paměti Marie Terezie Karoliny, princezny francouzské o zajetí jejího rodu. Spis velmi věrný, úchvatný, kterýž líčí dny královské rodiny od 10. srpna r. 1792. až do 9. července 1793. Nové vydání knihy upraveno jest s velikou nádherou a tištěno dle vlastního rukopisu princezny, který jest majetkem vévodkyně z Madridu.

Nákladem Viktora Retauxa vyšel v Paříži životopis Otce Nempona, apoštola Tonkinu. Název knihy „**Duše misionářova**" jest mistrně volen, neboť celý spis jest skutečně jemným a duchaplným rozborem duše misionářovy od prvních chvil seminaristy až k svatému vykročení ze světa. Francouzský kritik nazval spis fotografií duše Nemponovy, neboť spisovatel líčí jen skutečnosť; otec Nempon sám korrespondencí svou a svými výroky a životem dosvědčuje, že spisovatel nikde nehledá výstředností, aniž čerpá z pramenů nejistých. Od mladíka dovídáme se pohnutky, které jej přivedly do semináře, kamž se odebrati měl již od útlého dětství touhu. Již tu jest jeho život jen odříkáním se a obětí. Úchvatnou jest síla jeho duše, když podjímá se úkolu misionáře, tráven čtverým ohněm nepřemožitelné lásky k Bohu, církvi, vlasti a nesmrtelným duším. Soudný kritik listu „Revue de Lille" poznamenává trefně, že „spis páně Montennisův jest velikolepým divadlem duše, podávající se Bohu bez nejmenší podmínky, duše, která ničeho nepodržuje.

Se stále rostoucím zájmem pozoruje tu čtenář klíčení, vývoj a uznání nadpřirozeného povolání: spisovatelova prostinká, ale nepopíratelně určitá analyse jest výbornou a úplnou porážkou výroku jakéhos slavného akademika v „Revue des Deux Mondes". Týž pán tvrdí totiž, že povolání řeholní a především kněžské jest toliko pečlivě upraveným oslněním. Ředitelé seminářů roznítí mozek svého žactva, jež hypnotisují, vynášejíce stále do nebes nevýslovnou důstojnosť a vznešené přednosti kněžství. Prst Boží jest nade vše jasný v historii Nemponově, jako v každém jiném úkazu nadpřirozeného řádu, toť myšlénka, které dospěje každý čtenář nového díla, ač není-li zaslepen protikřesťanskými předsudky.

„Univers", zmiňuje se o díle, praví krásně: V „Duši misionářově" září pravý výraz katolického kněze, a vanou nadpřirozené zásady, kteréž jediné osvěžujíce jeho život, vysvětlují jeho obětavosť a činnosť. Šlechetní kněží uzří tu k radosti své svůj vlastní obraz a potěší se, vyčetše z řádek ty známé svaté dojmy, naděje a radosti, kteréž k rychlejšímu tlukotu přiváděly srdce klerika a mladého kněze."

Nedávno teprv nastoupila kniha svoji pouť, a ze všech stran již mluví o ní kritika z per na slovo vzatých, doporučujíc její četbu a jednohlasně se shodujíc v uznání neobyčejného půvabu a neodolatelné působivosti hlubokého přesvědčení. Jeden kritik touží zejména, aby ji mnoho laiků četlo, a poznavši vnitro seminářů pochopilo také milosť povolání; neboť tu objevil by se zraku jejich myšlének a života, o nichž nemají ani představy.

„Nikdo," praví v předmluvě monsig. Baunard, „nikdo zajisté nepřečte této knihy bez hlubokého dojmu. Odkládaje ji, pojme nové city pro slávu Boží, novou horlivosť pro spasení duší, upřímné nadšení pro tak vznešený vzor a vděčen bude tomu, kterýž naň pozornosť upjal, a ukázav krásy jeho, srdce naše proň získal."

Francouzský časopis **L' Illustration** vydal prosincové číslo v krásné úpravě a věnoval je celé slavnosti vánoční. Sešit jest pojmenován „Noël en

Terre Sainte", t. j. „Vánoce ve Svaté Zemi", neboť popisuje v něm Félix Dubois, jak se slaví Vánoce v Betlémě. Kromě toho je tu popis Jerusaléma, Betléma a života nynějších tamních obyvatelův a mezi tím čteme mnoho příběhů biblických St. i N. Zákona. Přidáno jest přes 40 illustrací, asi polovice barvotiskem provedených. Zvláště jmenovati sluší vyobrazení místa, kde se Kristus narodil, a pak obraz církevního průvodu půlnočního do jeskyně Narození Páně. — Připomínáme, že spis nenese se právě v duchu katolickém, ale pravdy přece neupírá. Veškeru chválu na př. vzdává spisovatel Františkánům, o nichž praví: „Betlém nemá vskutku ani hostincův. Nebýti Františkánů, musil by člověk hledati byt někde ve chlévě jako Svatá Rodina. Avšak stačí zaklepati na jejich klášterní bránu, a brána se otevře do kořán filosofům, protestantům jako katolíkům, otevře se pro Italy, Němce, Angličany jako pro Francouze. Nežádají ani listu křestního, ani listu průvodního..." — A podobně na mnohých místech chvalně o nich píší. Illustrace jsou rovněž velmi slušné.

Napadá nás tak myšlénka, proč asi takovéhle věci nevolí si naši spisovatelé a illustratoři za vzor? + V.

Anglická.

Anglická literatura v r. 1892. Že tiskopisů a knih skoro každým rokem přibývá, dosvědčuje i anglická literatura z r. 1892. Dle „The Publisher's Cirkular" bylo vydáno

	nových knih	— nových vydání
Theologie, řeči, biblika a pod.	528	145
Vychovatelské, klasické a filologické	579	115
Spisy pro mládež	292	53
Novely atd.	**1147!**	**390!**
Právnictví	36	29
Politické, soc. oekonomie, obchod	151	24
Umění, illustrov. díla	147	62
Cestopisy a zeměpisná díla	250	86
Historie, Biografie atd.	293	75
Poesie a drama	185	42
Výročních knih a svazků	360	13
Medicina	127	50
Bellies Lettres, Essays, monografie	107	32
Směs — (brožury — řeči atd)	713	223
	4915	1339
Celkem	**6254**	

V r. 1891. dostoupila publikace nejvyššího čísla 5706 a i toto číslo převýšeno rokem 1892. Anglická literatura pro povahu země vykazovala velké procento spisů náboženských a vzdělavatelných, ale Anglie v době nejposlednější jeví značný ústupek. Tučným tiskem vyznačili jsme procento knih zábavných, abychom upozornili na jejich důležitosť. Nemáme dosti spisů zábavných, a proto znova upozorňuji, že by našim bibliotékám dobře se hodily výborné staré spisy zábavné, které se potkávaly s velkou oblibou čtenářstva a zajisté by i teď našly velkého rozšíření, kdyby laciným vydáním staly se přístupnými.

Dle „The Newspaper Press Directory" z roku 1893. vychází ve spojeném království Anglickém 2,268 časopisů, z nichž v Londýně vychází 459.

Denníků vycházelo v Anglii 146, ve Walesu 7, v Skotsku 20, v Irsku 17, na Britských ostrovech 2. Srovnáme-li tuto armádu s armádou literární z r. 1846., tu se jeví obrovský vzrůst. V r. 1846. vycházelo 551 časopisů, z nichž bylo toliko 14 denníků. Počet listů se v době 47 let zčtvernásobil. Časopisů periodických čítá Anglie 1961, a z těchto má 456 rozhodně náboženský ráz a zastupuje církev anglickou, wesleyanskou, methodistskou, baptistskou, independentskou, katolickou a jiné denominace.

Katolíci mají výborné týdenníky lidové po jednom penny, z nichž některé mají i illustrace a jsou velkého objemu. Ku př. Catholic Times and catholic opinion" jest týdenník, tištěný na archu 1·3 m. dlouhém a 1·15 m. širokém. Hojnosť insertů ze všech oborů činí list zajímavým a populárním. Katolíci angličtí pořídili si insertní kat. kancelář. Jest jich méně než nás Čechů, ale mají lepší zrno než my. Liga + 1.

Italská.

Leone XIII. et il suo tempo. Storia contemporanea del Can. Giovanni Cinquemani, giá iniziata du Carlo Tesi Passerini. Torino, A. F. Negro.

Hrabě Karlo Tesi Passerini vydal před časem důkladné dílo „Pius IX. a jeho doba" a podobně chtěl i sepsati obsáhlou knihu „Lev. XIII. a jeho doba". R. 1889. vyšel prvý sešit a v krátkosti následovaly čtyři za sebou — v tom však stihla autora náhlá smrť, a byla obava, že dílo ostane nedokončené. Zasloužilý a známý Cinquemani ujal se práce té a se zdarem v ní pokračuje; dosud vydal jedenáct sešitů. Celek rozpočten jest na tři svazky o 450—500 stranách s illustracemi. V prvních kapitolách promlouvá autor o Angelu Maiovi, Mezzofantim, sv. Lvu I., Innocenci III., sv. Piu V., Lvu X., Piu VI. atd. — vesměs tedy o osobách a dějích do současnosti nenáležejících, avšak učený spisovatel dobře ví, proč tak činí, a souvislosť tohoto s následujícím hned je prozíravému čtenáři patrna. Cinquemani nemíní napsati pouhou historii pontifikátu Lva XIII., ale staví dílo své na širokém základě líčením nejznamenitějších papežů, blahých i truchlivých událostí v církvi, jejích bojů a vítězství, aby tím spíše vyniklo působení Lva XIII. a osoba jeho zastkvěla se v oné záři dokonalosti a moudrosti, jakéž se právě v nynějším sv. Otci celý svět obdivuje. Cinquemani sám udává jakousi exposici svého díla: „Nemíním," praví, „omeziti se na pouhém vypravování různých fakt, ale chtěje, aby spis můj byl užitečný kněžím i vzdělaným laikům, spojím s vypravováním část vykládající a apologetickou. S vypravováním příběhů tedy sloučím výklad náuk katolických a obranu jich proti útokům nynější doby. Při tom přehledně srovnám veškeré citáty, statistické údaje, listiny a dokumenty vůbec a učiním kladné návrhy, jak lze ve společnosti lidské prakticky prováděti rady a pokyny, sv. Otcem tak hojně udělované." Spisovatel, neobyčejně sečtený a v cizích jazycích sběhlý, provádí svůj úkol rukou silnou, slohem lahodným a přesvědčujícím. Na příklad toho uvádíme stať o neomylnosti, psanou s logickou, důkladnou přesností. Tu by si měli přečísti zvláště oni, kteří se považují za velmi vzdělané a snad jimi i jsou — kromě jediného náboženství, o němž namnoze vědí jen to, co o něm protivníci jeho a různí filosofičtí lháři napsali. Zevnějšek dosud vydaných sešitů je velmi pěkný; papír krásný, tisk zřetelný, bezvadný — jen illustrace by mohly býti lepšími.

Della Massoneria: quel che è, quel che fa, quel che vuole. Dialoghi popolari. Str. 86; II. vyd. Prato, Giachetti.

Původ, historie, organisace, náuky zednářů, účel jejich a způsob, jakým se ho domáhají — vše je ve stručné knížce této jasně, přehledně a důkladně vypsáno, až ku podivu, neboť nesnadno je vtěsnati do několika stránek, o čem by mohly psáti se svazky objemné. Zcela případnému titulu „O zednářstvu, co je, co činí, co chce" odpovídá obsah dokonale. Každý, kdo miluje společenský řád a pořádek, rodinu a společnosť lidskou, měl by se seznámiti s prostou, ale výtečnou touto knížečkou. Druhé vydání vyniká nad prvým tím, že obohaceno je větším počtem zajímavých dokladů. Kdo přečte spisek, může říci, že se seznámil se zednáři a že ví, komu přičítati původ téměř všeho zla, jež sklíčuje křesťanský život, církev a společnosť lidskou. Cena 25 cent je nepatrná. Snad za nedlouho buď v těchto listech, nebo v „Čechu" či ve zvláštní knížečce podáme ze spisu toho výtah.

Storia dell' arte Cristiana nei primi otto secoli della Chiesa, dal P. Raffaele Garrucci S. J. Roma, „Civilta Cattolica".

Tato „Historie křesťanského umění v prvních osmi stoletích církve" je klasické a monumentální dílo znamenitého a učeného archaeologa, Jesuity Garrucciho. Celek čítá šest foliových svazků s více než pěti sty tabulemi stkvostných mědirytin: současně učiněna tři vydání: nádherné v ceně 1200 lir, stkvostné za 600 lir a obyčejné za 414 lir, což zajisté svědčí o velikém nákladu s vydáním spojeném, neb slavné toto dílo na zisk vypočítáno není. Rozumí se samo sebou, že žádné vydání nebylo učiněno u velikém počtu exemplářů — podobné monumentální spisy málo kupuje obyčejný jednotlivec; ale veliké bibliotéky a odborné knihovny téměř všechny mají toto dílo, jímž katolická vědecká literatura právem před světem se pochlubiti může.

Bulharská.

Kdo chce posouditi význam králeviče Marka v jihoslovanském eposu, nutně si musí povšimnouti výborného článku prof. Jagiće o tomto hrdinovi v „Archivu für slavische Philologie“ V. díl. Ani toho si však G Popov neprohlédl a tvrdí, že Marko nemá u jeho rodáků takového významu jako u Srbů, což nikterak s pravdou se nesrovnává, jak již z Miladinových poznámek lze dosvědčiti.

K důkladnému rozboru bájeslovných narážek v epice Slovanů balkánských nemůže ani stačiti, abychom pobádali nejbližší příbuzné živly, leč musíme se rozhlédnouti i po vzdálenějších pramenech. jako jsou staroněmecké Niebelungy a skandinavské Eddy. Při této práci pravý vědecký směr naznačují práce dílem Grimmovy, dílem i znamenitého badatele na poli ruských bylin, Buslajeva.

Konečně nemohou býti také umlčovány četné hajducké písně; připomínáme tu smělé činy Stojanovy, Velkovy, Bogdanovy, Čovdarovy, Vъlkovy i jiných Třeba v nich převládala již stránka lyrická, přece se v nich též s místy ryze epickými shledáváme. Mimo to právě na těchto nejnovějších výtvorech národního básnictví nejlépe se naskýtá příležitosť pozorovati, jak pravá tvůrčí síla epická v lidu mizí, rozplývajíc se v citech čistě osobních.

Nejoblíbenějším současným spisovatelem Bulharů jest Ivan Vazov, o němž lze tvrditi, že si dobyl již čestného místa i v kruhu všech slovanských pěstitelů krásného písemnictva. Dosavade uveřejňoval své plody buď porůznu, nebo je dával měsíčníkům a jiným časopisům. K doléhání mnohých svých přátel odhodlal se přikročiti k soubornému jejich vydávání. Spisovný jazyk bulharský, neprihlížíme-li ani k pravopisu, v němž po tento okamžik nedocíleno žádné jednoty, není ustálený, i domníváme se, že Vazov jest k tomu povolán, aby i v té příčině položil bezpečné základy, ač poslouží-li mu na dále zdraví. Jeho knihy jeví takou přitažlivosť, že třeba jste je jednou přečetli, přece s chutí opět k nim sáhnete, abyste se občerstvili a pobavili. Látku ke svým výtvorům čerpá vesměs z národního života, tak že jí nelze upříti původnosť. Sloh jeho jest průzračný, při tom nikterak jednotvárný i nepachtí se po umělkovaných obratech, tudíž jest i méně vzdělanému čtenáři přístupný. Mysl čtoucího se ušlechťuje a vzdělává, pročež možno doporučiti tuto četbu i dospělejší mládeži, což se nemůže tvrditi stejnou měrou o všech ostatních pěstitelích krásného písemnictva ani na březích Iskru a šumivé Marice.

Témuž autoru děkujeme za cestopisné dojmy a poznámky o klášteře na hoře Rylu, jež vyšly pod názvem: „Velikata rilska pustinja“. Toto mnišské zátiší patří k nejproslulejším v zemi a také v bouřlivých dobách dějinných na mnohých místech se připomíná, (Viz Dr. Konst. Jireček: „Cesty po Bulharsku“, vydané Maticí Českou) a proto tím vítanější jest nám kniha vzniklá z péra tak povolaného, jakým jest Vazov. Nyní, kdy přímým spojením mezi Bělehradem a Cařihradem návštěva Srědce a jeho okolí značně jest usnadněna, nebylo by snad se škodou, kdyby byl opatřen aspoň výtah z tohoto díla. Myšlénka tím spíše se zamlouvá, ježto byl již vydán — arci francouzsky a německy — krátký průvodce pro jmenovanou trať. Tím by asi mnohému výletníku do oněch končin se dobře posloužilo.

Arci stejné nemůžeme říci o druhém díle, totiž o „Průvodci v klášteře Běla Čerkva v Rodopských horách, jejž sestavil P. Konstantin. (Srědec. Pъtevoditel za mъnastirja Běla Čerkva v rodopskitě planini r. 1892.) Jakkoli nyní mnohem lépe jest v knížectví postaráno o bezpečnosť osobní, přece obtíže podobné cesty do krajin od cizinců velice zřídka navštěvovaných jsou tak značné, že nehodí se pro obyčejného výletníka, a to tím spíše, ježto nutno překročiti turecké hranice.

Básnictví dramatickému musí býti dopřáno ještě více času, aby se zvolna vyvíjelo a vypěstovalo. Co v tomto směru dosavade učiněno, jsou dílem překlady, dílem pouhé pokusy; ale jsme přesvědčeni, že to nebude na dolním Podunají ani tak dlouho trvati, jako u nás, aby byly na jevištích předváděny původní hry, vytrysklé z nitra národního života. Příhodných látek dramatických v osudech balkánských kmenů jest téměř přebytek. Z uveřejněných veseloher aspoň jménem uvádíme dvě „Kapka krve“ („Jedna kapka krъv“) ve čtyřech jednáních a „Láska neb povinnosť“ (ljubov ta ili dъlga) od Stereva (Svišťov).

Více činnosti očekáváme od „Dobročinného divadelního spolku“ v Srědci, který se odhodlal vydati na r. 1893. „Dramatický almanah“ (dramatičeski almanah) za redakce N. D. Kovačova. Práce, kterým v knize dopřáno místa, opravňují k dobrým nadějím.

„Bulharský almanach“ jest velice důležitou pomůckou každému, kdo se chce poučiti o nejnovějších i jiných národohospodářských změnách v knížectví. Zahrnuje v sobě zprávy rozmanitých ústředních úřadů. Jsou tu stati o zřízení a vojenství evropských držav, o pokroku ve fysice a lučbě, podává se statistika obchodu a průmyslu, počtu obyvatelstva a jeho pohybu i jiné důležité udaje. Kníže přidána podobizna panujícího knížete Ferdinanda, matky jeho Klementiny i bývalého vládce Alex. Battenberga a nynějších ministrů. Redakce svěřena P. Petrovu, Svět. Jovoviči, Tod. Ljubimovu a K. Georgievu.

Přátele literatury bulharské zajisté mile překvapí zpráva, že po dlouhém průtahu posléze se přikročilo k vydávání slovníka bulharského, čímž vyhoví se naléhavé potřebě. Bulharsko-francouzský slovník Duvernoisův jest zastaralý, dílem i rozebraný, tudíž i širšímu obecenstvu nepřístupný. Vyšlo již několik sešitů nového slovníka pod názvem: Rěčnik na bъlgarskij jezik od Najdena Gerova. Dílo má býti za dvě léta skončeno — aspoň se tak výslovně podotýká v pozvání na předplatné; tiskne se ve velké osmerce jako srbský slovník Vuka St. Karadžiće, vydaný ve Vídni r. 1852. Ke každému slovu připojena obvyklá rčení a vazby a výklad ruský, čímž se bude lišiti od jiných slovanských děl toho druhu. Slova původu tureckého označena jsou hvězdičkou. Tisk je zřetelný a pohodlně se dá čísti. Celek bude obsahovati přes 60000 významů, bude mnohem objemnější než zmíněný srbský, který jich zahrnuje 50,000; arci třeba vzíti v úvahu, že Karadžić pracoval před 40 roky, a od té doby vědomosti lexikální značně se prohloubily. Pravopis v některých podřízených věcech se liší od onoho, jenž dosavade obecně si proklestil cestu. Autor jest znám z jiných prací jako svědomitý a spolehlivý, a lze se nadíti, že v tomto svém monumentálním díle tím více se osvědčí. Bude to důležitý příspěvek pro indoevropský, zvláště slovanský jazykozpyt: tím teprve nabude bulharština pevné půdy a vřadí se mezi ostatní spisovné řeči našeho zeměděilu. Z tohoto zdroje pozná cizina, jaké poklady chová v sobě národ, jenž tak drahná léta byl zanedbáván a pokládán za pastorka i mezi bratry. Že tím i vědomí národní měrou nenepatrnou bude povzbuzeno, leží na bíledni. Zajisté tato studnice živé řeči nebude scházeti v domácnosti žádného vzdělaného Bulhara a proklestí si cestu i do pracoven zahraničních badatelů v oboru slavistiky. (Pokračování.)

Slovinská.

Slovensko-nemški slovar izdan na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Ant. Al. Wolfa. Uredil M. Pleteršnik. Prvi sešitek. V Ljubljani 1893.

Konečně po dlouhých přípravách, které se již vlekou od r. 1865., a kterých súčastnili se nejznamenitější slovinští filologové, vydává se slovinské literatuře nade vše potřebný slovinsko-německý slovník. První díl slovníku Wolfova vyšel již před 40 lety a jest nyní již ovšem zastaralý. Tisk nyní vycházejícího dílu slovinsko-německého přejala „Katoliška Tiskarna“, jež schválně proto objednala nové písmo. Dle vyšlého prvého sešitu dlužno vyznati, že tisk vyhovuje všem moderním požadavkům. Také obsah bude sloužiti praktické potřebě. Aby slovník podal zevrubný obraz slovinského jazyka, přidány jsou k jednotlivým slovům akcenty a výslovnosť. Akcent jest pořízen dle zásad a pravidel, obsažených v rozpravách prof. M. Valjavce, uveřejněných v „Radu jugoslovanske akademije“ (Prinosi k naglasu u novoslovenskom jeziku) a dle dialektu kraňského, zvláště doleňského; znamení akcentová jsou s malou změnou vzata od Vuka St. Karadžiće. Material čerpán ze slovníků, dále z větších nebo menších sbírek v národu sebraných slov a z výpisků z knih od nejstarší do nejnovější doby. Do slovníku přijata všechna slova, o kterých se pořadatel přesvědčil, že jich národ užívá, nebo že se velmi často v knihách čtou. — Slovník vychází v sešitech o 5 tisk. ar.; každých 5 nebo 6 neděl vyjde jeden sešit. Cena sešitu jest 50 kr.; celé dílo bude státi asi 10 zl.

Před slovinský národ předstupuje zase nový básník, věrný syn své vlasti — Jvan Tone Turkoš. V posledním čase vydal rychle za sebou tři dílka); „Črna Gora“ (epická báseň), „Pésmi“ a „Ljublanskim kritikom slovenski pevec“. K tisku pak se připravují básně z mužné doby básníkovy a „Véronika Deseniška“. — Jvan Turkoš nar. se na Ptujské (Černé Hoře ve Štýrsku 13. ledna 1840); studoval v Mariboru, Celji, St. Hradci a ve Vídni. Po skončených studiích cestoval v Italii, Francii a Anglii. Nějaký čas byl suplentem a profesorem v Lubně (Leoben) na real. gymnasiu a zároveň docentem francouzského a anglického jazyka na

tamější hornické akademii. Nyní jest již 8 let ve Št. Hradci profesorem na reálce a docentem moderních jazyků na technice. Turkoš již jako žák 4. gymn. třídy v Celji sepsal tragedii „Veronika Deseniška“ a dostal za ni cenu vypsanou od kraňského zemského výboru. R. 1871. vydal jako oktaván melodramá „Vojska in mir“. Slovinské listy dílko to velmi příznivě posoudily a povzbuzovaly mladého básníka. „Črna Gora“ jest věnována spolužáku a příteli nejdp. biskupu mariborskému dru. M. Napotniku. Obsahem básně jest pěkná národní pověsť o zázračném zachránění Marianského poutního kostela na Gori za dob tureckých nájezdů. Celou básní vane duch slávy Boží a čisté vlastenecké lásky. Tytéž city, které ovládaly srdce básníkovo, když skládal tuto báseň, probouzejí se též v srdci každého čtenáře, jestli mu ještě víra a vlasť svatou. „Pesmi“ jsou většinou z mladých let, ale přece plny poesie a vlastenectví. Pěkné jsou: „Slovenec“, „Slovan sem“, „Na grobeh“, „Menih“ a „Gorotan“. „Ljubljanskim kritikom slovenski pevec“ jest báseň plna sarkasmu, kterou vším právem zaslouží kritik M.

Knihy Slovinské Matice. — Právě tak, jako literární spolek sv. Mohora v Celovci, vzmáhá se i „Slovenska Matica“ v Lublani; počet členů množí se rok od roku, a též knihy jsou pořád lepší. Za loňský rok vydala „Matice“ tři knihy; dvě z nich jsou poučné, třetí jest zábavná — 1. Letopis Matice Slovenske za leto 1892. Uredil Anton Bartel. Str. 304. Letopis jest každého roku co do upořádání stejný; obsahuje jen poučné a vědecké články. V letošním podává dr. K. Štrekelj na prvém místě pro slovníkáře důležitý článek „Iz besednega zaklada narodovega“; dr. Matija Murko pokračuje ve spisu: „Enklitike v slovenščini“. Zajímavými spisy jsou též: článek Iv. Steklasy „Jošt Josip Turn“ a Iv. Navratila „Slovenske narodne vraže in prazdne vere“. Ant. Koblar sepsal pro letopis; „Historii železářství v Kransku“, dr. S. Šubic pak „O způsobech skládání čísel“. V. Oblak opravuje a doplňuje svůj spis „Příspěvky k slovinské dialektologii“. Pilný Iv. Tomšić nezapomněl také tohoto roku podati slovinskou bibliografii od 1. ledna 1891. do 1. ledna 1892. Ku konci jsou spolkové zprávy, ze kterých se čtenář dovídá o působení, práci a rozšíření „Slov. Matice“. — 2. Slovenska zemlja. Opis slovenskih pokrajin v prirodoznanskem statističkem, kulturnem in zgodovinskem oziru. I. del. „Poknežena grofija Goriška in Gradiščana. Spisal S. Rutar. Str. 116. — Slovinská literatura dosud neměla knihy osnované na takovém základě. Slovinci mají sice již Erbenovo „Kraňsko“, „Korutansko“ a „Štýrsko“, kteréžto knihy jsou sice s velikým namáháním a zevrubností sestaveny, avšak dnes jsou již většinou rozprodané a zastaralé — vždyť již uplynulo čtvrť století od té doby, kdy je „Slov. Mat.“ vydala. Proto Rutarova kniha „Slovenska zemlja“ jest ovšem Slovincům velice vítanou; sestavena jest důkladně a vědecky. Letos vyšel I. díl „Goricka“; vypsána jest tu poloha, hranice a velikosť země. Pak následuje přírodovědecký popis, politický popis, obyvatelstvo, hmotný pokrok a duševní vzdělanosť Obsah knihy zdobí 22 vyobrazení, která se až na několik úplně zdařila. — 3. Henrik Sienkievicz: „Z ogujem in mečem“. Povest iz davnih let Iz poljščine preložil M. M. Ilustroval Viktor Oliva. Del I. in II. Natisnil Fr. Šimáček v Pragi. Str. 233. — Tato kniha jest nejlepší (co se týče zevnějšku) ze všech knih, co jich bylo kdy ve slovinské literatuře vydáno. Tisk jest čistý a papír velmi jemný. Nejlepší ozdobou knihy jest 79 illustrací, provedených od V. Olivy. Celkem přijala slovinská kritika tuto knihu s uznáním a pochvalou. Avšak jednotlivé hlasy ozvaly se proti ní; vytýká se „Slov. Matici“, proč prý tak neozdobila jiné knihy, na př. „Slovinskou zemi“ Tato kniha jest prý pro národní život slovinský důležitější nežli překlad polského románu, úryvku to z politického života Poláků. „Slov. Matice“ měla prý podati román Sienkieviczův jako obyčejnou knihu a nikoliv objednávati illustrovaného vydání — toť prý pouhé marnotratnictví a luxus. — Nepřidáváme se na stranu žádnou, pouze to konstatujeme.

Časopisy. Politických a belletristických časopisů měli Slovinci minulého roku 30. Letos nestala se v té příčině žádná podstatná změna; oba slovinské denníky, liberální „Slov. Narod“ a konservativní katolický „Slovenec“, neučinily při pozvání k předplacení žádných zvláštních slibů. „Slov. Narod“ jako dříve očerňuje „Slovence“ a činí naň nájezdy, jak ani jinak býti nemůže; „Slovenec“ mu rozhodně a dobře odpovídá. Aby mohl odolati tolika útokům se strany liberální, založil „Slovenec“ také ligu dle našeho vzoru; čítá již přes 70 členů; třeba však doznati, že si slovinská liga pilněji a statněji počíná nežli naše česká. „Slovenec“ se nyní zdokonalil; zavedl 4 nové oddíly: „Socijalne stvari“, „Cerkveni letopis“, „Slovstvo“ a „Društva“; tím se stal přehlednějším a zajímavějším. „Socijalne stvari“ poučují čtenáře jako naše „Dělnické Noviny“ o sociální internacionále a jiných událostech, sociálního života se týkajících. Zprávy nejsou obšírné,

ale velmi poučné. V tomto oddíle setkává se čtenář s mnohými citáty a zprávami z našich „Dělnických Novin.“ „Cerkveni letopis“ jest takový jako v „Čechu“ kronika církevní. Oddíly „Slovstvo“ a „Društva“ vyplňuje „Slovenec“ též důležitými a cennými zprávami. Zkrátka, můžeme říci, že „Slovenec“ učinil po I. katolickém slovinském sjezdu velký pokrok. Budiž tu též připomenuto, že se ve „Slovinci“ pěstuje česko-slovinská a chorvatsko-slovinská vzájemnosť, zvláště nás českých katolíků si bedlivě všímá. „Vlasť“ a její články došly již ve „Slovenci“ nejednoho pochvalného uznání. Díky! Také my se vynasnažíme, abychom tuto pozornosť nám věnovanou dle svých sil splatili.

Oba belletristické listy“ „Ljubljanski Zvon“ a „Dom in Svet“ snaží se vybraným, poutavým obsahem kruh svých čtenářů rozšířiti. Do čísel „Lj. Zv.“ dosud vyšlých (1. a 2. č.) nejlepší práce podali: kaplan A. Aškerc, prof. Cilenšek a Kersnik. Aškerc má na prvém místě indickou legendu „Pramloča“; jest to mistrně parodované thema z indických pověstí. Přátelé a milovníci cestování po horách budou zajisté vděčni prof. Cilenškovi za cestopisnou črtu „Granitna miza“, jež líčí výlet na „granitový stůl“ Pohorja u Slov Bistrice. Také slovinský oblíbený povídkář J. Kersnik chopil se zase péra, aby napsal pro svůj zamilovaný „Lj. Zv“ povídku „Jara gospoda.“ Z povídky patrno, že novellistický talent Kersnikův jest ještě svěžím. Bájka „Abadon“ svědčí sice o mistru slohu a líčení, jest však příliš pesimistickou. — Katolický „Dom in Svet“ zdokonaluje se rok od roku. Letos již dostal zase nový háv — vkusnou, jemně provedenou obálku. Pan red dr. Fr. Lampe může s hrdostí pohlédnouti na minulosť listu (ač vychází teprve 5 let) a s velikými nadějemi hleděti do budoucna. Ačkoliv si přál v ročnících dosud vyšlých podati svým odběratelům ještě více, přece nemůže mu nikdo vyčítati, že zanedbával svých povinností vůči svým čtenářům. Celého listu spořádání svědčí o nejlepší vůli redaktorově. Místa až do posledního koutečku užil k literárním účelům, ba i na obálce listu jsou cenné příspěvky. Také illustrace jsou lepší; letos při prvém čísle dostali odběratelé jako „přílohu krásný obraz J. Šubice „Umirajoči Rafael.“ List má veliký počet přispěvatelů; o tom se každý může přesvědčiti z obsahu listu a z jedné poznámky redaktorovy, že by nebyl v nesnázích, kdyby měl vydávati i dvakrát tak veliký list, jako jest „Dom in Svet.“ Divíme se, že má list, ačkoliv stojí na mnohostranně spolehlivém, každému vzdělanci slovinskému přiměřeném a vhodném, mravně-uměleckém stanovisku, přece dosti nepřátel. — Příspěvky v 1. a 2 čís. letošního ročníku zajisté potěší každého čtenáře listu; nejlépe se nám líbily tyto spisy: „Jz nove dobe“, spisal Jvan Sovrán, (jest to poutavá povídka z nynějšího sociálního života; možno, že ji podáme v českém rouše); pak cestopisná črta od dra. J Marinka „Jz Novega Mesta v Bosno“ a národopisná črta „Na jutrovem“ od redaktora. Tím ovšem nepravíme, že by ostatní spisy nebyly dobrými, naopak, vší chvály hodna jest též humoreska „Kako se je ženil Kobaležev Matija“, báseň „Trije snubci“, článek „Saharski prvoborilci“ atd. Veliká péče byla též věnována literatuře a illustracím — Jenom jedno skromné přání dovolíme si tu projeviti. Uznáváme, že brán patřičný zřetel mimo jiné také k literatuře české, zvláště k naší katolické Přáli bychom si však, aby se tak dělo i budoucně a prosíme, aby čtenáři „Dom in Sveta“, pokud možno, více byli seznamováni s našimi katolickými spisovateli jako s P. Kopalem, Dostálem, Špačkem, Brynychem, Lenzem, Kosmákem, Šťastným atd. O katolických publikacích slovinských se v českých, katolíkům nepřátelských listech nečiní ani zmínka, v „Lj. Zvonu“, „Slov. Narodu“ o našich českých katolických knihách a časopisech rovněž se mlčí. Proč bychom tedy my čeští a slovinští katolíci užší vzájemnosti nepěstovali?

Prvé číslo „Rimskega Katolika“ vyšlo před nedávnem O „Rim. kat.“ se „Vlasť“ již několikráte pochvalně zmínila, a proto tu o něm nebudeme šířiti slov. Jest to list eminentně katolický a tudíž postrachem všech slovinských „naprednjakov.“ Nechť mluví obsah 1. čísla sám za sebe: Lev XIII. — lumen de coelis; Bojující síly v 19. věku; Řím budiž národům svatým místem; Upotřebení a plodnosť katolického dogmata; Apologetické rozhovory; Liberalismus zavinil sociální bídu; Kdo jest povinen starati se o dobrou chrámovou hudbu; Podezřelá znamení ve slovinských akademických a studentských spolcích; Několik zajímavých kapitol z ruské církevní historie od XIII. do XVIII. věku; Caesarismus a byzantinstvo ve východním rozkolu; Něco o užívání a zneužívání slov „liberál“ a „liberalismus“; Jak se pozná katolický liberál; Literatura; Feuilleton; Rozmanitosti; Studentská příloha.

Velmi dobrým listem jest též „Vrtec“, časopis s obrázky pro slovinskou mládež: Již to, že „Vrtec“ letos nastupuje 23. ročník, svědčí o dobrotě tohoto listu. Vydává a rediguje jej Jvan Tomšič v Lublani. Celoroční předplatné jest zl. 2·60.

Fr. Štingl.

Německá.

Pesch Tillmann S. J. Die grossen Welträthsel. Philosophie der Natur. Freiburg, Herder Cena obou dílů (XXVI.—800. XII—616.) 18 marků Prvý díl obsahuje „Philosophische Naturerklärung", druhý „Naturphilosophische Weltauffassung. Kdo se zaměstnává ohromnými záhadami světovými a společenskými — a čí srdce a duch nebyly by v nynější době zmítány různými otázkami? nalezne v učeném a hluboce důkladném spisu Peschově ukojení. Není hned tak díla, jež by s tak všestrannou učeností a hlubokou promyšleností pojednávalo o empirismu, o historickém rozvoji filosofie naturalistické, o vztazích její k přírodním vědám, o pantheismu, darwinismu, o Bohu, náboženství, kriticismu, materialismu, pesimismu a sentimentalismu, jako právě kniha Peschova, jež má mimo to i tu cenu, že pojednávajíc o věcech uvedených s různých všech možných hledisk, stává se mocnou apologií vznešených náuk křesťanských.

Der christliche Arbeiter. Seine Würde, Bedeutung und Pflicht Von P. Matthias von Bremscheid, Priester aus dem Kapuzinerorden. Mainz, Kirchheim, 1893. Jest jednomyslným přesvědčením všech vážně myslících, že bez působení kat. náboženství a bez obrození křesť. života dělnická otázka se zdarem řešiti se nedá. Od vydání slavné encykliky Lva XIII. „Rerum novarum" vyšlo několik spisů, duchem moudrých slov sv. Otce prodchnutých. Neveliká knížka přítomná patří též k oné řadě: jednak staví dělnictvu před oči veliký význam jeho stavu a důstojnosť jeho, jednak uvádí mu na mysl důležité povinnosti, jež autor pěkně rozvádí, zahrnuje je takto: láska k víře a náboženství, láska k rodině, láska k práci, láska k šetrnosti a střídmosti. Sloh všude mluví k srdci, — slova jsou upřímná, otcovskou láskou zahřívající — jaký to rozdíl, vzpomeneme-li si na revoluční, banální časopisy socialistů. Přejeme naší křesťanské straně socialní, aby hodně zmohutněla, by vedle „Děl. Novin" i podobné spisy dělnictvu našemu za levný peníz podávati mohla.

Frantz, Dr. E. Geschichte der christlichen Malerei, Freiburg, Herder. Díl I. Díl II. 1—480. Toto dílo Dra. Ericha Frantze lze právem nazvati monumentálním. Prvý svazek obsahuje dějiny křesť malířství od počátku až ku konci období románského, a provází je 44 tabulí se 63 krásnými vyobrazeními. Díl druhý popisuje první školy italské, první dobu gotiky nejprve ve Francii, pak v Nizozemí, Anglii a posléze v Německu a Rakousku, načež následuje kapitola o ranné renesanci v Italii, zvláště ve Florencii, Toskáně a Umbrii. Živému a svrchovaně poučnému textu, jenž stále poutá, stojí po boku krásné reprodukce slavných mistrovských děl, a tak slovo i obraz v lahodný celek se doplňují. Cena 18 marků za dosud vyšlé sešity (12) nikterak není přílišná, a cena za obrazy k dílu prvému (3 marky) přímo levná. Spis tak krásný je cenným pro každého vzdělance, tím více ovšem pro znalce odborníka.

Baümer Suitbert P. Johannes Mabillon. Ein Lebens und Literaturbild aus dem XVII. und XVIII. Jahrhundert. Augsburg, Liter. Institut v. Dr. N. Stettler, 1892. Stran X-272. Cena 3 50 marky. Spisovatel obeznámil se s celou literaturou o tomto obdivuhodném Benediktinu, bádal po pramenech nových v archivech i málo známých a přístupných, prostudoval klášterní bibliotéky, a ovocem této pilné činnosti jest důkladná monografie o Mabillonovi, obsahující nejen jeho podrobný životopis, charakteristiku atd., ale i celý rozbor jeho spisů a uvedení veškerých děl o Mabillonovi i činnosti jeho jednajících; ku každé důležitější době života a prací jeho a pod. podává Baümer celou řadu vzácných dat, vysvětlivek a dokladů, tak že dílo jeho jest netoliko pouhou biografií, nýbrž cenným historicko-literárním spisem, daleko převyšující to, co o Mabillonovi napsali Ruinart, Massuet a jiní.

Česká.

Jan Váňa: **„Mé krákory".** V Praze, 1893. Nákladem spisovatelovým. Cena 75 kr. Spisek obsahuje řadu básniček, epigramů a nápisů, na jichž formální stránku naprosto nelze přiložiti uměleckého měřítka. Jeť forma namnoze velmi neotesaná a rýmy hrozné: to vše jest však věcí vedlejší, alespoň při této publikaci. „Mé krákory" lze spíše považovati jako brožurku o některých a proti některým osobám a věcem v naší literární veřejnosti: jsou-li pravdivy, nikterak nechceme rozhodovati, ani nechceme se vyslovovati, souhlasíme-li s posudky zde uváděnými čili nic. Uvedeme objektivně obsah, ať si čtenář utvoří pak úsudek sám.

O své „Angl. knihovně“ píše spisovatel: (str. IV.) „Spisy, vydané v Anglické knihovně a jinde, mají rozhodně větší literární cenu, než neslýchané plagiaty pana Vrchlického i než Sládkova veršovaná slátanina „Směska“ a stěžuje si, že mu byly vráceny nerozřezány tři spisy z české Akademie, z čehož viděti, „jaký panuje nepořádek v Akademii“. O Vrchlickém píše (XIV.): „Náš oslavenec má na své straně Akademie, Svatobory, vládní podpory, divadlo, ústavy, žurnály, kapitál.... Je to smutné pomyšlení pro básníka, pakli při všech prostředcích vidí okolí své tak hrůzné, to okolí, které on nejvíce pomáhal tvořit, ve kterém je modlou, veleknězem, vším; které odmítá všechnu zdravou rovnováhu a mačká se kolem svého genia“. O básnických sbírkách Vrchlického pronáší J. Váňa na str. 11. úsudek: „Vrchlického genius je zapomnění. Kdyby si pamatoval, že už toho o ptácích, hvězdách, luně, světlé pršce napsal věrtele, ušetřil by si práce a ukázal by některou ze svých prvních knih... Vrchlický je mladý muž, a kdyby spálil až na dvě, tři knihy všechno, co posud napsal, odmlčel se na pět let (polovina lhůty, kterou si odměřil Tennyson), mohl by pro poesii něco udělat. Takhle ji činí drchnou všem lidem zdravých smyslů na posměch. V překladech, kde má myšlénku, je i forma jeho lahodnější

Na jiném místě (str. 30) čteme epigram:

„Vrchlický klel na své slabé nervy:
Čerta by už unavilo, přes půl věku
hňupy chytat na prohnilé červy“.

Na str. 39. pronáší J. Váňa úsudek: „Vrchlický, Jelínek, Sládek utvořili literární ovzduší, ve kterém hyne vše, co je zdravé; zaplavili české nivy nánosem, škraloupem osobní marnivosti, šlendriánem, který spláchnout může jen řádná prška. Sládek nemá kromě veršů kusa širšího vzdělání a učinil kamarádství literární soustavou... Vrchlický je vinen neslýchaným byzantinismem, jenž se roztahuje v naší literatuře. Jeho nenasytná slávychtivosť nakazila jako morová rána i jiné. Pan Winter mu na znamení obdivu vrazí delikátně „filosofický kámen“ v časopise jednom, a Vrchlický mu vysype celé staroměstské náměstí v druhém... Ostatně Vrchlický má ruku na pytlíku ve Svatoboru a v České Akademii, pročež je ten obdiv dosti zapáchavý.“ Na str. 70 čteme:

„Ach, nedej, by nás zhltila Vrchlického
(zbav nás všeho zlého)
kultura umělecko-pohanská!“

Jinde (str. 76.) cituje při epigramu „Apostolát umění“ slova Vrchlického: „Velmoc umění nemá nic despotického, nic usurpatorského“ a dodává pod čarou: „Na důkaz toho, že Vrchlický se vzpíral v České Akademii, aby se pětkou předplatily „Literární Listy“, které nechtěly uvěřit v apostolát Vrchlického.“ Pomíjíme četných jiných úsudků a posudků o Vrchlickém a uvedeme pouze ještě místo jedno. Na str. 98. jest epigramm:

„Nauk, umění akademie, též slovesnosti
(je vidět, má své tři božské ctnosti)
vrátila mně „Úvahy a Povahy“ atd. atd.

a dokládá k tomu pod čarou: „Lidé blízcí věci pravili: „S vámi to stojí bledě; psal jste proti Vrchlickému“ Jaká tyranie k vůli Vrchlickému se u nás provozuje, vysvítá z tohoto: Z Macaulayova článku vyškrtl redaktor k vůli Vrchlickému tyto veršíky:

„Vše, co se píše, pouhá jest jen mechanika
a točí to jediná jen klika.“

dále:

„Ve všem, co se nyní píše
ni um, ni vtip nedýše.“

Pod největší despocií ruských carů by tyto veršíky prošly; k vůli Vrchlickému se musil kopnout spisovatel i překladatel. Tu už se nejedná o umění, ale o neslýchanou demoralisaci literární pod rouškou umění.

Takto pod podivným nápisem „Mé krákory“, skrývají se různé úvahy spisovatelovy. Vrchlický ovšem odnáší si „lví podíl“, ale čteme zde mnohé, svědčící i jiným adresám. Feuilletonistovi — a v „Nár. Listech“ píše:

„Drahá moje Karla, Julka,
jsou ne žití, ale feljetonných zábav půlka;
kromě Karly, Julky, jídla, pití, revmatu
nešťouchnu ni do jednoho pořádného thematu.“

Zdali soudí právem, nechať čtenáři feuilletonů šifrou „—a“ znamenaných sami si odpovědí; my jich nečteme. Na str. 64 je epigram „Vlčkova Osvěta“:

„Kdo chce nekonečným prázdnem bloudit
a přece zůstat na světě:
ze šindelů, došků hudbu loudit,
ve Vlčkově přebírej se „Osvětě“.

Vedlo by nás daleko, citovati, co píše Váňa o Dvořákovi, Tomkovi, Šubrtovi, Turnovském, Fridovi, Vykoukalovi, Podlipské, Alešovi, Sládkovi atd.; jak dalece má pravdu, nemůžeme a nechceme rozhodovati; opakujeme jen, že forma a některá rčení jsou ukrutně hranatá. O „klerikální kritice“, „Vlasti“, a — jak to nyní modou jest — osobě jejího redaktora — nedočetli jsme ničeho; ovšem pak něco o „Čechu“ (str. 37.) a kanovníku Karlachovi (str. 100).

Pročetli jsme „Mé krákory“, a kdo chce v zájmu zásady „audiatur et altera pars“ seznati mínění od většiny ovšem naprosto se odchylující, nechť sáhne k nim sám. Zmiňujeme se o úsudcích Váňových prostě, se vší reservou.

Na konec malou opravu: J. Váňa praví na str. 63., že v mládí bylo jeho „zamilovaným čtením „Následování Krista“ od Tomáše Kempenského a „Bez stop duševního života z domova, byl bych se ze stínu, jejž na můj život vrhl tento Jesuita . . . nezotavil.“

Ujišťujeme spisovatele, že na nás proslulá kniha Tomáše Kempenského působila vždy zcela jinak, nežli to, co „vrhá stín“. Nás, jako tisíce a tisíce, slavná ona kniha povznesla a potěšila. *) Že sv. Tomáš Kempenský Jesuitou nebyl, k tomu dostačí podotknouti, že se narodil r. 1370. a zesnul l. 1471. K. L.

O žurnalistické slušnosti. Malý obrázek našeho veřejného života. (Dok.)

To dobré, co ve spisku je, zoškliví se tím, v čem to je zahaleno. Pan Alf. Šťastný chtěl patrně říci; maso by bylo dobré, ale ta prožluklá klerikální omáčka je prašpatná. Nadává se neustále židům, vychvaluje se církev, již ovšem tvoří dle učení pánů těch jenom kněží, a všechna vina úpadku svaluje se na Mladočechy! To je to nejšpásovitější v celé knize. Jak se pan Alf. za tak krátký čas změnil! Nyní píše jinak! Pak píše na jiné stránce téhož čísla, podávaje zprávu o schůzi zemědělské rady; musila to býti veliká část nákladu, jejž zemědělská rada zakoupila, když může se jednotlivým spolkům hospodářským rozeslat hned po 100 exemplářích, kdo ví, nekoupen-li celý náklad a kdo ví konečně, zdali celý ten spis nebyl hned původně sepsán na zakázku.

Pan Alfons patrně zde myslí na pana mistra ševcovského, který mu na zakázku šije boty. Chudák, jak si lámal jen hlavu. Ale kniha nedala panu Alfonsovi celý rok spáti. Mluvil totiž na schůzi zemské selské jednoty pro království České na Žofíně v Praze 12. července 1891. následovně: „Vždyť víme, že rada zemědělská byla pro obmezení volné dělitelnosti půdy, pro nucené pojišťování dobytka a že všude podporovala snahy velkostatkářské na újmu malého rolnictva. Ona šla i na poli vzdělání rolnictva se stranou zpátečnickou, když zakoupila mnoho tisíc známé brožurky pátera Vrby; ač nevedla-li ona veškerý náklad na tento pamflet. Na program rolnictva Rakouska jí nezbylo ani 30 kr.!

Teď vyznal pan Alfons konečně příčiny své bolesti. On vydal program — a zemědělská rada nekoupila ani jednoho exempláru za 30 kr.

Prožluklého pátera zemskými penězi podporovala do několika tisíc, takového mesiáše rolnictva, který nám konfesionelní školou a zpátečnictvím chtěl dobyt blahobytu! („Selské Noviny“ 17. července 1891.) Aby pana Alfonse ty tisíce tak nebolely, zaslal jsem mu následující opravu: Zemědělská rada zakoupila přípisem ze dne 5. března 1890. mé knihy 160 exemplářů za 100 zl. Pan Alfons opravu neuveřejnil tak, jak jsem ji zaslal, aby se čtenářům svým neukázal, jak to s jeho vědomostmi vyhlíží.

Zažaloval jsem jej tedy u tiskového soudu v Táboře. Pojednali jsme o věc spornou, pan Alfons neznaje ani § 19. tiskového zákona, přibral si na pomoc právníka žida, ač ve svém programu nadává na advokáty jen což.

Nejvíce se knížkou „O zachování stavu rolnického“ obíral „Vyšehrad“, prostonárodní týdenník, vydávaný od bývalého učitele Klecandy.

Žurnalista jistý, jehož jméno nejmenuji, napsal do 20 čísel tolikéž článků o knížce.

„Vyšehradem“ nebudu se obírati. Podotknu pouze, jak si při tom vedl.

---

*) Luther, jak známo, nadšeně chválil vynikající cenu tohoto díla.

Nemaje času, aby sám otázku agrární prozkoumal a vady knížce náležitě z pramenů odborných dokázal, vzal si konversační slovník a tam pročetl krátké články; nyní již byl vyzbrojen. Ale patrně práce mu nechutnala, a náhle v nejlepším při článku 13tém přestal. Proti ostatním 12 statím knížky nenapsal již ani slova. Patrně přešla mu trpělivosť. Vedl však několik hovorů „o hospodářské tísni", ve kterých rozpředl vědomosti své, z konversačního slovníku sebrané. Kolik čtenářů „Vyšehradu" těm hovorům rozumělo, nevím, já jim nerozumím. Ale zapomínám skorem, že my klerikálové máme na takovou „vědu" ptačí mozek. No buďsi.

My klerikálové na čtenářích nežádáme rozum, nýbrž slepé poslušenství dle slov tohoto novináře: „Vidíme hned, že máme před sebou kněze, tedy muže, který žádá, abychom mu vše na slovo věřili — bez důkazu. Vyřkne pouze svůj náhlý soud a sedláče věř; nevěříš-li, jsi lžiliberál, otrok židovský a souspřeženec kapitálu. („Vyšehrad" č. 20. r. 1890., str. 287.) Kdybych se pokoušel sebrati duševní zbrojírnu toho novináře, valně bych trpělivosť čtenáře napínal.

Takovými „vědeckými" zbraněmi bojují svobodomyslní novináři, a náš lid to čte. Divme se, odkudž tolik intelligentních rolníků se dovede ubránit rakovnickým Popprům, neřku-li, aby rolnictvo se vzmohlo k činnosti, by stav svůj, seč jeho vlastní síly jsou, zlepšilo, najmě zřízením hospodářských společenstev.

Svobodomyslní novináři píší, aby se lidu zalichotili, by se noviny líbily

Kde se tu má vzíti pravda? Ukázal jsem ji na jiném místě, kterak žurnalistika naše se neodváží poklesky našeho lidu karati, aby se polepšil, nýbrž hoví jeho slabostem

Pravdu říci se odváží, kdo se nebojí, že by něco ztratil. A jaké má statky kněz, aby želel ztráty jejich?

Jest známo, že vysoce postavení páni bojí se přiznati barvu, nejvíce se bojí antisemitismu. Profesoři na universitách a vysokých školách, úředníci státní jsou filosemity, ne snad že by věděli o ctnostech židovského plemene, nýbrž proto, aby svému postavení nepřitížili. Znám případ, kde státnímu úředníku nedostalo se povýšení, ač mu po právu příslušelo; šla o něm totiž pověsť, že jest antisemitou!

Nedivme se, že tedy za našich dnů, kde se mluví tolik o svobodě smýšlení, o svobodě tisku a právu hlasovacím, nedivme se, že mnozí, ba většina lidí se bojí pravé přesvědčení své dáti na jevo, bojí se o existenci! A činí-li to ti velcí páni, co má činiti chuďas?

Jestliže se odváží některý katolík o těch věcech bez obalu mluviti neb psáti a trochu tu pozlátkovou svobodu smýšlení lučavkou pravdy provrtá, tu nastane velký poplach v Israeli.

Kde jaký rytíř novověké svobodomyslnosti sebere své brnění, mává mečem svého ostrovtipu a poráží protivníky. Takový chlebař, svobodomyslný žurnalista vezme revolver či péro a jednou ranou zabije zpátečníka, tmáře a klerikála. Viz o tom příklady v časovém spise Vaněčkově „Z literárního bojiště".

Dovolím si malou ukázku, jak venkovští revolveroví žurnalisté píší.

„Lounské Listy" 12. listopadu 1892. napsaly:

„Hříchy společnosti. Ta strana v Čechách, kterou zveme klerikální, navléká na se spásonosný háv sociologický. Nás nikterak strach pánů klerikálů před stranou demokraticko-socialní nepřekvapuje. Za to však musíme tím důrazněji podotknouti, aby místo štvaní starali se páni klerikálové jen o lepší a vydatnější vzdělání autorů z jejich lůna, počínaje proslulým páterem Brynychem a Vrbou. Pojednání, nadepsané „hříchy společnosti", jež tyto dny bylo vydáno, není ničím jiným, nežli novou sbírkou kalu a špíny, v které se naše klerikální strana koupá a jež nejnověji smetena na hlavy strany svobodomyslné Za socialní studií skryla se zmije sršící záští, sprostým snižováním cti jednotlivců. Co nemohly již pojati sloupce Čecha", tím častují nyní klerikálové český lid bez ohledu na mravní jakosť obsahu. Bylo by vůbec záhodno, kdyby orgány, střežící veřejný tisk, něco podobného tiskem rozšiřovati co nejpřísněji zakázaly, takovouto logikou pravdy — jest valně ohrožen — rozum!!" Ba, divíme se těmto výkvětům svobodomyslné žurnalistiky. Takový novinář, o němž ani není známo, kterých škol nedostudoval, a kterého bych mohl pro tyto řádky pohnati před soud, střílí svým revolverem na klerikály. On dokonce volá na státního návladního, aby konfiskoval klerikální „nemravné" věci, poněvadž v této studii se mluví o hříších lidí, ku kterým takový novinář patří.

Toť opravdu svobodomyslné. Nám dejte úplnou tiskovou svobodu, zrušte novinářský kolek, ale klerikálům ať státní návladní všecko zkonfiskuje, aby o nás poctivcích nic nepsali.

Tento malý příklad dosvědčuje, kam až dospěli naši novináři.

Jel jsem před rokem poštou z Loun do Postoloprt Hovor pěti ve voze sedících židů jsem uveřejnil ve svém spise „Povaha moderního kapitálu". V někdejším pyšném městě královském v Lounech roztahuje se židovský živel povážlivě. Celé okolí vyvlastňuje Israel, a naši „intelligentní" sedláci židům robotují. Phyloxera grégrovská pronikla celé okolí a kterak selský stav utěšeně vzkvétá, prosáknut jsa jejich zásadami vychování takovou žurnalistikou, o tom zbědovaný jeho stav dává svědectví, které se nikterakž utajiti nedá.

Než, dosti na tom. Chtěl jsem jen podati příklady. jak nás klerikály veřejně tupí. Že zlosť, dle známého přísloví „pro pravdu se lidé nejvíc zlobí", k takovým zdvořilostem je pohání, jest očividno.

Nám katolíkům nezbývá, než se bráti vytknutým směrem. Taková vysvědčení našich nepřátel jsou nám nejlepší zárukou, že jsme vykonali cos dobrého. Kdyby nás chválili, tu bychom mohli býti jisti, že jsme něco neopatrně pronesli.

Rovněž buď nám pobídkou, bychom se vystříhali přátel takových, kteří nás sice veřejně nehaní, ale také naše snahy v ničemž nepodporují, obávajíce se, by se nepřipravili o popularitu. Krátce nám katolíkům nezbývá, než pracovati samostatně, na nikoho nespoléhajíce. Th. C. Rud. Vrba.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Dne 21. února z rána přjal sv. Otec asi 800 Irčanů v sále „del Concistoro". Poutníci irští nesli prapor, na němž byl na jedné straně sv. Otec, na druhé patron Irska sv. Patricij. Rázem 9. hodiny dopol. vstoupil Lev XIII. do sálu. Provázeli jej: kardinál Logue, primas irský, biskupové z Corku, Trinidadu, Waterfordu, Killaloe, Galway a Harbour Grace, jakož i členové výkonného výboru jubilejní slavnosti. Kard. Logue četl na stupních trůnu francouzské oslovení, pak četl latinskou adresu ctih. otec Ring. K tomu jménem Jeho Svatosti latinsky odpověděl msgr. Bisletti. Irčané vzbudili obecnou pozornosť svým malebným, národním krojem; mezi poutníky byli četní zástupcové měst, obcí a úřadů; všickni líbali kříž na noze papežově.

Dne 23. února dával sv. Otec slyšení opět v sále „del Concistoro" poutníkům z Francie, Uher a Jižní Ameriky. Francouze vedl arcibiskup pařížský kardinál Richard; Uhry Monsg. Steiner, biskup ze Stoličného Bělehradu; jméno vůdce výpravy Jihoamerické nebylo časopisy konstatováno. Skupina tato převyšovala počet osmi set; přinesla značný halíř Petrský a mnohé znamenité dary, v kteréž příčině zvláště Uhři vynikli. Z Uraguaye byl sv. Otci odevzdán veliký symbolický klíč z masivního zlata, se zlatým řetězem, uzavřený v drahokamy posázeném pouzdře práce převzácné. Z Montevidea byly sv. Otci věnovány velikolepé desky, v přenádherné vazbě, obsahující pastýřský list Mons. Solera o jubileu a poselství II. sjezdu katolického; jiné drahocenné desky, celé posázené acháty, znaky a okrasami z ryzého zlata a stříbra, obsahovaly více než 6000 podpisů členů katol. komitétu. Všichni poutníci byli připuštěni k políbení ruky Jeho Svatosti.

Katolíci angličtí byli přijati v sále „Ducale" dne 27. února po polednách. Bylo jich 1200, mezi nimi slavný vévoda z Norfolku. J. E. kard Vaughan v plynné italštině promluvil k Jeho Svatosti, jak je šťasten, že Mu může představiti tak značný počet katolíků anglických — znamení to lásky a oddanosti, a vyslovil zřejmě, že hlavní zásluha o tak četné účastenství má neohrožený katolík, vévoda z Norfolku.

Potom četl biskup z Cliftonu latinské oslovení, k němuž jménem papežovým odpověděl Mons. Merry del Val. Vévoda z Norfolku odevzdal sv. Otci album s přečetnými podpisy, jiné čítající 340.000 podpisů, již bylo uchystáno. Sv. Otec projevil živé přání, aby tyto holdovací adresy na vždy uschovány byly ve Vatikánu. Lev XIII. požehnal všem přítomným, jakož i posvětil kříže, růžence a jiné podobné předměty, jež poutníci s sebou měli; pak sestoupili se poutníci ve dvojřadí v první Rafaelově ložii, sv. Otec byl nesen touto uličkou a činil velmi četné zastávky, otcovsky a laskavě rozmlouvaje s přemnohými, tak že se slyšení toto protáhlo až přes šestou hodinu večerní

Den před tím uvedl k sv. Otci poutníky škotské J. E. kard.-Smith, biskup Edinburský. Četl na stupních trůnu latinské oslovení; za papeže odpověděl

Mons. Merry del Val rovněž latinsky, napomínaje všechny, aby svorně stáli při církvi sv. a náměstku Kristovu, připomínaje posléze ctností a zásluh sv. Markéty Škotské. Jménem Jeho Svatosti oznámil pak týž Mons. Merry del Val jazykem anglickým, že sv. Otec posvětí veškeré škapulíře, růžence a kříže, jež poutníci s sebou nesou. Po té odevzdávány dary a Petrský halíř; hudební skladatel Kreuz z Londýna poslal sv. Otci velikou mši v rukopise

Dne 4. března přijal Jeho Svatosť ve zvláštní audienci: generála Veleza, zvláštního vyslance republiky Kolumbie; hraběte Julia de Wagner, zvl. vyslance z knížectví Monako; Leonidu Larreo, zvl. vyslance republiky Equatorské; J. E. Jana Nep. Ferrera, zvl. vyslance republiky Argentinské; všichni blahopřáli jménem svých vlád sv. Otci.

Jménem katolíků Norvéžských vyslovil přání baron Wedell; jménem katol. Dánských hrabě Holstein Ledroborg (odevzdal Petrský halíř), markýz Lagergren jménem Švédských katolíků odevzdal adresu a stkvostnou kožešinu z ohromného bílého medvěda.

O nekonečné řadě akademií, koncertů, slavností a shromáždění ku poctě jubilea a poutníků konaných se zmiňovati zvláště, zabralo by nesmírně mnoho místa; konstatujeme pouze, že jich bylo v Římě velmi mnoho, že byly navštěvovány přečetně a převyšovaly umělecky vzácným provedením jedna druhou, samy sebe překonávajíce.

Z došlých telegrafických blahopřání (přes osm tisíc) uvádíme tu jen některá:

V Lisabonu, 19. 2. 93. Prosíme Vaši Svatosť, abyste přijal naše upřímná blahopřání k velikému Svému jubileu, prosíce Boha, aby dal Vaší Svatosti všemožné štěstí a zachoval Vaši Svatosť dlouhá leta ku blahu církve a štěstí našemu. Líbajíce uctivě nohy Vaší Svatosti, ostáváme nejoddanější děti Vaše Maria Pia, Alfons, Jindřich. — V Luxemburgu, 19. 2. 93. Vaše Svatosť račiž přijati má nejupřímnější blahopřání, Adolf, velkovévoda Luxemburský. — V Pole. Sklánějíce se líbati nohy Vaší Svatosti, vyslovujeme nejponíženější, nejvřelejší přání. Arcivévoda Štěpán. — V Bernu. U příležitosti pedesátileté ročnice vysvěcení biskupského máme česť vysloviti Vaší Svatosti vřelé blahopřání, aby Vaší Svatosti dlouho a dlouho bylo popřáno působiti v duchu moudrosti a s ním k oněm vznešeným cílům, k nimž Vaše Svatosť je povolána. Spolková rada Švýcarská. — Ve Vídni. Arcivévoda Vilém odebral se dnes ráno osobně do nunciatury a uložil mi, abych jménem řádu Německých rytířů sv. Otci vyslovil u příležitosti biskupského jubilea nejhlubší blahopřání a vyjádření nejhlubší úcty. Kard. Galimberti.

Jejich výsosti vévoda Filip a vévodkyně Luisa Koburgská dostavili se osobně do nunciatury a prosí Vaši Svatosť, aby ráčila přijati jejich uctivá blahopřání. Kard. Galimberti. — Jejich Král. Vysosti vévoda a Vévodkyně z Parmy posýlají Svatosti Vaší uctivá blahopřání a prosí za apoštolské požehnání. Kard. Galimberti.

I listy liberální uznávají veliký a vznešený význam jubilea Kristova Náměstka. Tak „Italia reale“ ze dne 23. února píše: „Divadlo ono jest samo sebou vznešené, a darmo se snaží mnozí zlehčiti je dětinským vtipkováním. Vznešený onen kmet, jenž dovede u šťastné příležitosti Svého kněžského života shromážditi kolem sebe tisíce a tisíce lidí z nejvzdálenějších končin světa, jenž je přijímá a jim žehná v největším chrámu křesťanstva — vznešený onen kmet naplňuje bez odporu každého úctou největší. Jest přímo pošetilou snaha, uváděti v pochybnosť náboženský cit poutníků; on jediný sám sebou, uprostřed společnosti rozvířené a pobouřené, klidně dospívá výsledků tak velikolepých a znamenitých. Kdo popírá důležitosť a význam poselství a darů papeži od vladařů — i od sultána tureckého — je politik povrchní a naprosto neschopný. Tato světová manifestace hlavě církve; tento nával lidstva všech plemen a národů k jeho poctě; onen veřejný významný hold nejmocnějších korunovaných hlav a náčelníků republiky — to vše jest politicky nesmírně důležitý děj významu historického“. A „Patria“, orgán známého Mezzabotty, nejen liberála, nýbrž zednáře prvního stupně, oslavovala rovněž „vznešeného kmeta“, jenž „zvítězil nad tíží stáří“ a „působil kouzlem nejen na přátely, nýbrž i na protivníky“ a konečně praví: „Svatý Otče, přijměte mezi tolika hymnami slávy celého světa i uctivý pozdrav a blahopřání, abyste dlouho živ byl... a „vytrvalý rebel“ žádá za apoštolské požehnání!

„Unitá Cattolica“ otiskla krásné místo z neapolského liberálního „Mattino“: „Vítězství tohoto diplomata v bílé klerice již se ani nepočítají. On, rozhodčí evropského míru, ukrotí moudrým slovem již již vzplanouti mající boj pro ostrovy Karolínské; On, mírnitel stran, ukončí výhodně pro císaře i pro Sebe náboženský boj v Německu; On, přítel vlád, obezřetně získal si demokratickou Francii; On, duchovní otec národů, pracuje s blahým výsledkem na smíření zbožného Irska

s rozkolnickou Anglií. Vždy a všude zjednává si přátely, klidí výsledky. Velikolepá slavnosť minulé neděle, jejíž jevištěm byl největší chrám křesťanstva, je definitivní triumf této mírné, obezřetné, moudré politiky. Šedesát tisíc poutníků všeho věku a všech národností, shromážděných v podivuhodném onom chrámu, volají slávu „Papeži — Králi". Řím, hlavní město Italie, halí se v ohnivý háv... Ecce sacerdos magnus... Z hustých a zapáchajících dýmů korrupce parlamentární vyčnívá vysoko do zářících paprsků slunce, čistá jako zlato, kopule Michaelangelova... Zednáři se rozpačitě usmívají a naši „velicí" mužíčkové sehnuti, aby hodili blátem, vidí ve výšinách bělostnou postavu kmeta třikráte korunovaného, tlumočníka Nekonečného, apoštola ideálů, kterak žehná světu...."

Podobně píše i „Opinione", „Popolo Romano", „Nazione", „Folchetto", „Parlamento" a j., z nichž uváděti zde mnohá překrásná místa nám zde místo nestačí.

Jednotlivá zasyčení závisti ovšem též třeba konstatovati a zároveň je odbyti Poslanec Giolitti pravil v parlamentě, že „s úsměvem politování" slyšel jásot v chrámě sv. Petra, dokládaje, že „poutníci přišli zajisté též pro jiné věci, než jen k vůli papeži. K tomu připomíná trefně „Civiltá Cattolica": „V pravdě, hezké věci jest zde viděti! Falešné směnky a listiny, zlodějství bank, zatýkání a zavírání mnohých „vynikajících" osob a ještě přemnoho tuze krásného!"

A starý přítelíček Crispi šel také „s troškou do mlýna". Spolupracovníku „Journalu de Paris", Rausonovi, při intervievu pravil: „To vše jest důkazem malé inteligence lidského pokolení." Gioliotti dívá se tedy na světovou tu slavnosť „s úsměvem politování" a Crispi dává jí patrný „patent blbosti". Věru, nesnadno nevzpomenouti si známé bájky o lišce a hroznech!

O četných dobročinných založeních ku poctě jubilea sv. Otce, o darech, poselstvích, slavnostech a vůbec dalším průběhu vznešené té slavnosti budeme přinášeti dále zprávy.

Také v celém Rakousku bylo nádherně oslaveno biskupské jubileum sv. Otce Lva XIII. Zemské výbory, representace měst, malých, hlavních a říšských, spěchaly vzdáti hold náměstku Kristovu. Ve Vídni kardinál Gruscha měl u přítomnosti arcikněžny a dvou ministrů úchvatnou řeč o sv. Otci, v Praze jej velebili hr. Ledebour a nejd. p. biskup Ed. Brynych, a v různých seminářích a leckde v Čechách i na venku konány slavnostní akademie nebo večery. K poctě svatého Otce zřízeny byly jubilejní knihovny, pořízeny křížové cesty, založeny krejcarové spolky Lva XIII. na podporu chudé mládeže, zavedeny sv. misie. Někde se dostavili do kostela mimo úřady i vojsko, četnictvo, finanční stráž, někde všecky úřady a ústavy a šlechta přišly na faru složit blahopřání pro sv. Otce (v okresu Č. Budějovickém vykonalo to i učitelstvo), ale slavnosti jubilejní v Čechách, pokud ze zpráv v „Čechu" souditi můžeme, pohybovaly se celkem přece jen v rámci pouze oficielním, pouze církevním, jak to konsistoře nařídily. Jinak bylo na Moravě. Tam v četných a četných městech a dědinách byly 18. února domy ozdobeny prapory, a v oknech zazářilo tisíce svící a průvody z pochodněmi a slavnostní hudba a ohně na horách věštily radosť věřícího lidu na Moravě. Tam katolicko-politické spolky a Čtenářské besedy v oslavě sv. Otce závodily.

Také v Rakousku byly vydány k oslavě sv. Otce různé kantaty, podobizny a jeho životopisy. „Biskupské druhotiny Lva XIII" dle sepsání Dr. Řeháka, „Sociální poměry a církev katolická" od faráře Fr. Vaněčka a Almanah družstva „Vlasť" tyto dny vydaný — jsou české práce vydané k oslavě Lva XIII.

O dalších oslavách v Římě a poutnických vlacích do Říma budeme referovati v budoucím čísle.

---

(25) **Ku charakteristice Döllingerově.** Profesor Dr. Michael S. J. podjal se choulostivé a veleobtížné, ale nad míru důležité práce — napsati obšírný životopis „patriarchy starokatolického", J. J. Döllingera. Ačkoli vedle přesně vědecké nestrannosti dává se učený Jesuita vésti také křesťanskou láskou a někdy shovívavostí až přílišnou, přece jest výsledek bádání jeho pro největšího odpůrce papežské neomylnosti čím dále, tím nepříznivější. V sešitu 4. loňského ročníku „Zeitschrift für kath. Theologie" dokazuje prof. Michael znovu důvody nezvratnými faktum již dříve dokázané, že Döllinger neštítil se ani zúmyslného a vědomého falšování překladu zcela jasných listin historických, když jednalo se o zhanobení sv. Stolice, a to na úkor mužů církvi nejoddanějších. P. Michael jen proto věc jednou již dokázanou po druhé na přetřes uvádí, poněvadž pro své první tvrzení napaden byl jakýmsi anonymem. Domníváme se, že po replice P. Michaela zajde anonymovi chuť na — dupliku. — V jiném článku téhož sešitu podává týž autor několik dalších příspěvků k povahopisu Döllingerovu z přátel-

ského obcování jeho s rodinou Ringseisovou, ze kterých jde na jevo, že úhlavní nepřítel neomylnosti církevní své vlastní výzkumy a názory velmi rád za nedotknutelná dogmata považoval. Četli jsme nedávno ve „Vaterlandu" (dne 17. ledna 1893.) o sporu prof. Michaela se známým starokatolickým koryfeem, prof. Drem. Reuschem v Bonnu. Prof. Michael tvrdil totiž ve svém spise o Döllingerovi, že tento na konci svého života pokoušel se o smír s Římem, hotov jsa uznati v plném znění koncil Vatikánský, tudíž i dogma o neomylnosti.

To byla ovšem pro starokatolíky, kteří nešťastného velikána — učence zcela sobě přivlastňují, zvěsť — Jobova, rána — egyptská. Reusch tedy vytáhl do boje, ale ne s mečem, nýbrž — na Jesuity a — to ani jinak nejde — s klackem, a vychrlil na P. Michaela celý lexikon han a potup, mezi nimiž stkvěly se také „Ješuitenfabel", „dumme Erfindung" atd. Ale běda! Osud jeho nebyl o nic lepší, nežli předchůdce jeho anonyma. Napadenému Jesuitovi přispěl totiž ku pomoci prof. Bickell z Vídně, vlastní původce sporé zprávy, a veřejně prohlásil, že hotov jest onu zprávu třeba přísahou potvrditi. A Reuschova odpověď? Neuznává prý za hodno o věci té mluviti dále. To je zajisté znamenitá odpověď.

(25) **J. Heine-ovi** chtěli postaviti v Düsseldorfu pomník. Ale zastupitelstvo městské nepovolilo žádného místa z toho důvodu, že prý Heine žádného pomníku nezaslouží. Vivant sequentes! a manie pomníková vystřízliví. (Dle „Čecha" 31. ledna 1893.)

Pasteurovo jubileum. Dne 28. prosince shromáždilo se ve velkém amfiteatru Nové Sorbonny na oslavu sedmdesátých narozenin doktora Pasteura. Ohromný sál byl přeplněn Sborové učenců a delegáti krajinských a cizích spolků vévodili v čele v černém salonním obleku, tu a tam po pravici i levici bylo však lze postříci i červené a žluté řízy. Naproti, ve dvojité řadě plyšových sedadel, zaujali místa předseda republiky a jeho družina Pasteur a syn jeho usedli k malému, červeně prostřenému stolku naproti předsedovi. Kolem tohoto úředního kruhu tlačily se davy studujících a posluchačů.

Obřad počal trojí slavnostní salvou potlesku. První ujal se slova člen akademie Dupny, kterýž vzletnými a nadšenými slovy vylíčil činnosť učencovu. Řečník byl na konec odměněn hlučnou pochvalou.

Za Pasteura děkoval řečníkovi a shromážděným jeho syn za bouřlivé pochvaly všech shromážděných.

Po Pasteurovi mluvili ještě pánové Abbadie, Bertraud, Daubrré a mnozí jiní, načež přistupovali k oslavenci zástupcové fakult a učených společností, odevzdávajíce mu adresy, věnce a medaile. Z cizích byla tu zastoupena města: Athény, Bukarešt, Kristianik, Kolín, Kodaň, Petrohrad, Lausanne, Ženeva, Brusely, Berlín, Londýn, Stokholm, Dublín, Turin, Varšava, Utrecht. Když došlo na vyslance petrohradského, zahřměla mu vstříc trojí salva potlesku na pozdrav, a pan Pasteur jej objal. Dojemný byl také výstup starosty z města Dôlu, rodiště učencova. Starosta promluvil několik dojemných slov, jež do všech zraků vylákala slzy. Plakal také sám, podávaje svému krajanu fotografii jeho rodného města a domku, kde světlo světa byl uzřel.

Po těchto projevech úcty venkova i ciziny odevzdána jest za nekonečného pochvalného souhlasu přítomných slavnému učenci zlatá medaile francouzské Akademie. Tato má na lícní straně podobiznu Pasteurovu, při níž v levém rohu jest nápis „Ludvík Pasteur", na pravém okraji nápis. „Narozen v Dôlu, dne 27. prosince 1822." Pod podobiznou pak na dolním okraji: „Pro vědu, vlasť a lidstvo."

Na straně rubové jest skupina symbolických květů a ratolestí, nad nimiž věnování: „Pasteurovi v den jeho sedmdesátých narozenin, z vděčnosti věda a lidstvo". Po pravé straně mezi květy: „Dne 27. prosince 1892."

(La France illustrée.)

(25) **Nový Život Ježíše Krista** vydal opět ve Francii S. E. Fretté roku minulého. Nový doklad našeho domnění, jež jsme loni ve „Vlasti" pod stejným nápisem pronesli. Po soudu „Lit. Hlídky" liší se nový životopis od Didonova tím, že stopuje podrobně zprávy historické, od nichž povznáší se k reflexím. Vůbec (dle další zprávy „Lit. Hlídky") ve Francii znamenati prý v poslední době potěšitelný zjev, kterak mnoho spisovatelů vrací se od smyslnosti a nevěry k positivnímu náboženství, jak čísti se může ve spisku F Kleina: Le mouvement néo-chrétien dans la littérature contemporaine. Paris 1892. Výslovně jmenují se tu: Bourget, Rod, Coppée, Vogüe. Leroy-Beaulieu a j v. A což Zola? Dosud mlčí — než doufejme, že tím větší a radostnější bude překvapení.

Slavnostní číslo „Zlaté Prahy“ ku poctě Jaroslava Vrchlického. Ku poctě čtyřicátých narozenin Vrchlického vyšlo slavnostní číslo „Zl. Prahy“, což zajisté nikterak nebylo by s podivením; zajímavo jest ovšem pozorovati tón onen, jakým jednotlivci hold svůj básníku vzdávají. Nedotkneme se žádných jmen; po osobách není nám věru praničeho. Vrchlický jmenován jest bezpočtukráte „mistrem“, „čarodějem“, „kouzelníkem v kruhu krásy“; „dejte mu pasigrafii, a dnes ho bude čísti celý svět“; „v trýzni únavy skýtá nám tolik útěchy a posily“, vždyť je doba, kdy „baby a pokrytci naslouchají tupě copatým mastičkářům, kteří nás podkuřováním šosácké hlouposti a vykuřováním volné myšlénky před ohavností pokroku spasiti usilují. Zbožní předřikávači a svíčkové báby snaží se zachrániti svou živnosť, zpívajíce bodrému věřícímu davu furioso: „Pojďte všichni touto cestou“ (To patří také ku oslavě Vrchlického ??) Mnozí se lekají, aby skutečně nevyplnil, co pronesl: „že pro divadlo již psáti nebude“, vědí jistě, „že odhozené péro dramatické tvorby zase zvedne“, byť i měl psáti tajně, neboť „pěvec z milosti Boží pěti musí i proti vlastní vůli své“; jinde zván jest „králem české poesie“, z jehož ducha vytryskl „nesmrtelný zdroj poesie a krásy“, jenž bude „síliti, živiti, povznášeti nová pokolení, obrozovati myšlénky a city, rozsévati nový, lepší život“; ba Vrchlický zván „předním mudrcem naší doby“. To dostačí, že více uváděti netřeba; národ ví, kde má hledati svého spasitele. Dobře říkají Francouzové, že od vznešeného ku směšnému jest pouze jediný krok. Jaké naučení si z toho může vybrati naše strana, je též očividné. P. Ch.

„Národní Listy“, jak povědomo, dlouho ignorovaly úplně „Vlasť“, když však se jim uráčilo kdysi zmíniti se o ní, učinily tak s posměškem, že prý „Vlasť“ co podává, je ovšem skoro vesměs nedostatečné, že jméno „Vlasti“ nestojí na literárním lístku kursovním, a nedávno nazvaly „Vl.“ časopisem impotentním. Mohl by se tedy člověk právem domnívati, že ony tedy podávají svému čtenářstvu zcela jinou četbu, lepší, dokonalejší, pokud se týče jejich části nepolitické. Dostal se mi náhodou do ruky „román“ „Černý bod“, jenž vycházel jako belletr. příloha „Nár. Listů“ a tu jsem velice se podivil, co vše papír a čtenáři „Nár. Listů“ snésti musí. Nedávno zahájil se u nás proti „krvavým románům“ boj na celé čáře, tento „Černý bod“ však, příloha „N. L.“, ničím jiným není, než právě takovým „krvavým románem“ slohem i obsahem, ba místy i sazbou, jen aby „hodně vydal“, a k tomu sluší dodati, že tento vzdělávající román předcházela právě taková reklama o jeho „napínavosti“, „svrchované zajímavosti“ atd., jako bývá na obálkách „krváků“, kde jsou otištěny prospekty. Měl jsem toho románu až po krk, že se mi do druhého dílu „Pan zeť“ ani nechtělo. Bylo by dobře, kdyby se našel některý horlivý ligista, nebo spolupracovník „Vl.“, aby tyto belletristické přílohy „Nár. L.“ dle zásluhy ocenil a o nich nám zde něco pověděl; bylo by alespoň jasně osvětleno, jakou duševní stravu po stránce belletristické „Nár. Listy“ českému lidu podávají. Medice, cura te ipsum! liga + 17

Katolický tisk. „La ricreazione“. Tak nazývá se poučný, zábavný a illustrovaný časopis, jediný italský katolický časopis toho druhu na půdě rakouské, vycházející v Terstu ve velkém formátě o 8 stranách dvakráte měsíčně. Právě tímto rokem nastupuje II. ročník. — V italské části Tyrolska povstal nový katolický a v Brixenu nový německý týdenník. — V Elsasku vydal loni biskup dr. Fritzen pastýřský list o katolickém tisku. Výslednicí toho byl nový list, který si získal 10.000 odběratelů. Njdp. biskup zaslal redakci dopis, v němž projevil nad tím nelíčenou radosť. Také v Horním Elsasku povstal nový katolický list a tři starší zvětšily svůj format. — V Horních Rakousích vycházejí tyto katolické listy: „Die Welser Zeitung,“ mající 3.500 předplatitelů. Hlavní zásluhu o to má koop. Baumgarten. „Linzer Volksblatt“ a „Katholische Blätter“ (tyto jsou zábavné) vydávají se v Linci. V Riedu jest: „Innviertel Volkszeitung“ a „Rieder Wochenblatt“; ve Štýru: „Steyer-Zeitung“, v Rohrbachu: „Mühlviertler-Nachrichten“. Hornorakouský Volksverein vydává třikráte měsíčně v 33.000 ex. „Volksbote“ a jednou týdně „Neue Warte am Inn“. Připočteme-li k tomu: „Theologisch-praktische Quartalschrift“ a „Christliche Kunstblätter“, musíme vyznati, že jest katolický tisk v Horních Rakousích v největším rozkvětu. — Za to Italie jest katolickým tiskem velice špatně opatřena. V Římě vycházejí pouze 4 kat. listy; v Severní Italii, a to v Turině, Janově a v Miláně po dvou, v Bergamo, Brescii, v Benátkách a Udině po jednom; ve střední Italii: v Boloně dva, po jednom: v Modeně a Florenci; v Jižní Italii: v Neapoli dva, v Palermě v Sicilii jeden. Mimo to vycházejí v Italii ještě dva týdenníky. „Osservatore Romano,“ z něhož tuto statistiku uveřejňujeme, praví, že tento počet časopisů potřebám Italie nikterak nevyhovuje. Prosíme, aby nám i z jiných zemí statistika tisku katolického i protikatolického byla zasýlána.

(22) **„Srpski Glas“**, orgán srbské strany v Dalmacii, jenž vychází již 14 let a vyniká svými feuilletony, uveřejňuje v posledním čase zajímavé cestopisné črty „Kroz slavenske zemlje“. Píše je redaktor sám. Na svých cestách meškal p. redaktor nejdéle v Čechách a proto také cestopisné črty z Čech jsou velice zajímavy. Právě nyní podává spisovatel krátce celou historii českého národa, všechny náboženské, národní a politické boje v Čechách od nejstarších do nejnovějších dob.

(22) **Valná hromada „Društva sv. Jeronima“.** Dne 9 února mělo „društvo sv. Jeronima“ v novém spolkovém domě v Záhřebu valnou hromadu. Spolek tento byl založen před 25 lety; účel jeho jest podávati chorvatskému prostému lidu dobré, zábavně poučné knihy, aby se vzdělal a jeho stav hmotně i mravně se zlepšil. Z jednatelské zprávy vyjímáme: Spolek vystavil si minulého roku vlastní dům za 72.726 zl. 81 kr. (Také slovinský spolek sv. Mohora, jenž má týž účel, staví letos spolkový dům v Celovci.) Počet členů zvětšil se minulého roku o 721. Dosud má 10.549 čl. Na veliký národ chorvatský jest číslo toto poměrně malé; mělo by býti aspoň třikrát tak veliké. Letos vydá spolek tyto knihy: 1. „Danica“ (kalendář) ve 40.000 výt. 2. „Kanižlićev molitvenik“ (modlitební kniha) v 15.000 výt. 3. „Ptice“ (ptáci) III. díl v 12.000 výt. a 4. jednu povídku, na kterou se vypsala cena, (výt. 12000). Veškeré spolkové jmění obnáší 141.846 zl. 62 kr.

V „Různých časech“ od Václ. Řezníčka (v nové bibliotéce spisů veršem prosou), v starší to publikaci, ale nyní hojně znovu nabízené, nalezáme některé urážky a nepravdy o katol. duchovenstvu Ve sbírce té jest osm prací z dob roboty v rozvláčné a rozplizlé formě, a v jedné, „Za vlády dravce“ snad pro větší šťavnatosť na str. 73. čteme nijak neosvědčené a neodůvodněné narážky, že duchovenstvo je „majitel klíče ode dveří království nebeského“, že líčený farář „musil chtě nechtě býti řemínkem v karabáči, jimž tento poddané své nemilosrdně šlehal“. — „Pán drží od věku s pány, a každý farář jest přece pán“. Duchovní prý se namáhali, aby lid „ukonejšili“. — „Mnohým o nic jiného nešlo“ a málokterý se staral o své ovečky svědomitěji a bedlivěji (67). Misionář de Societate Jesu mohl si na Náchodsku ústa kázáním roztrhnout a jazyk umluvit .. aby dokázal nectnosť a dobrotu panských nařízení a povinnosť plnění jich“ Mohl by spisovatel tyto věci také dokázati? Sotva také pouhým žvaněním jest mínění šafářovo, (na str. 242) „V panské službě“, že by „pan farář panu správci jistě nesmlčel“, kdyby se mu z krádeže zpovídal. Povídka to dosvědčuje ostatně sama. d.

Jak vy nám, tak my vám. Před lety a posud by mnohý redaktor katolické sbírky pro dospělé i mládež myslil, že by bez slovutného toho a toho básníka, romanopisce nebo povídkáře ani nemohl na veřejnosť vystoupiti, a spisovatelé kněží jsou v listu jako na druhém, třetím místě, a hle, jak se splatili? — Prohlášení Májistů proti „Vlasti“ ukazuje, že si páni nakladatelé kněží odběratelů přece dost váží. Jak skromně a ostýchavě přinesl některý ono „zasláno“ na poslední straně nejdrobnějším tiskem, aby se to přehlédlo, a na dodatky zcela zapomněl. Jaká to škoda, že se mnohý nemohl stkvíti jako spisovatel aspoň v pokračování nebo dokončení? — Páni redaktoři a pořadatelé katolických listů a sbírek tedy se opět doprošujte a přijímejte a hodně honorujte práce těchto spisovatelů, a „páni páteři“ odebírejte zvláště časopisy, kde jsou tito spisovatelé zastoupeni a kde bylo hodně útočeno proti družstvu „Vlasti“ a katolické literatuře!! Vděčnosť se dostaví. A ještě něco. Po ohlášení známého „zasláno české veřejnosti“ byly některým kněžím spisovatelům vráceny již přijaté práce beze vší poznámky, proč se tak stalo, pouze se „zdvořilým díkem“. Tedy boj na celé čáře! Doufám, že pánům redaktorům mnozí odběratelé odpoví mluvou jadrnou: „Jak vy nám, tak my vám.“ d.

České listy v Americe. V „Clevelandských listech“, jež pro krajany naše vydává v Chicagu známý Aug. Geringer, za prémie nabízí — šicí stroje! ovšem za doplatek 15—20 dolarů! Nebo krásné knihy jako: „Síla a hmota“ od Bühnera, tlumočí Frant. B. Zdrůbek, — „Hilda, trestancova nevěsta,“ — „Páter Julius,“ svobodomyslný román, přel. Pavel Albieri!! — „Noční dobrodruh aneb Následky žárlivosti,“ — „Hierarchie a aristokracie nebo působení jesuitů“ atd. — Náboženství tupí, kde může; kněze jinak nenazve než „velebník“; a provede-li něco třebas střeštěný methodista, s logikou podivuhodnou uzavírá: Hle, tam vede náboženství! — Jedna věc se nám přece líbila: americkým humbugem nazváno tu umělé dělání deště, což i náležitě odůvodněno. Divná věc, že dělání deště i s obrázkem octlo se i v jednom katolickém kalendáři (vyd. u Steinbrennera) a ani slůvkem nepodotknuto, že to švindl. — Jest žádoucno, aby duchovenstvo varovalo naše vystěhovalce před „Clew. Listy“ a pod. novinami a aby doporu-

čovalo katolické listy americké. K tomu cíli potřebí, aby nám někdo z Ameriky zaslal seznam tamějších listů katolických.

Římsko-katolická duchovní akademie v Rusku. Začátek „cárské petrohradské duchovní římsko-katolické akademie“ dlužno hledati v bývalé „Vilenské akademii“, zřízené r. 1579. z jezuitské koleje a nalézající se v rukou řádu jezuitského do jeho zrušení r. 1773., načež proměněna v ústav nazvaný „Hlavní škola velkoknížectví Litovského“ a dáno u vedení komisi vychovatelské království Polského. Než i pak rektory jeho bývali vybíráni Jezuité, mezi nimiž byl i slovutný učenec a astronom Martin Adljanickij-Počobyt. Tento ústav změněn byl r. 1803. v „carský vilenskij universitet“, z jehož bohoslovného oddílu a z „hlavního vilenského semináře“ zřízena r. 1833. „Vilenskaja duchovnaja Rimsko-katoličeskaja akademija“, která r. 1812. přeložena byla v Petrohrad. Carskij Vilenskij universitet skládal se ze čtyř fakult, totiž: fysiko-matematické, medicinské, etiko-politické, pro literaturu a svobodná umění. Místo dřívější bohoslovné fakulty v hlavní škole zřízeny stolice pro sv. Písmo, dogmatiku a mravouku při etiko-politické fakultě, k nimž později přidány stolice i pro jiné předměty bohoslovné. Byť i dle řádu profesoři bohosloví z hlavní školy netvořili samostatnou fakultu, jsouce závislými na fakultě etiko-politické a její děkanu a súčastňujíce se na sesích téže fakulty, utvořil se vzhledem k tomu, že stávalo otázek, ku řešení kterých jen profesoři bohosloví byli kompetentní, zvyk, že mívali i své vlastní sese pod předsednictvím děkana, byl-li knězem, nebo nebyl-li knězem, pod předsednictvem nejstaršího profesora. Tomuto zvyku universita se nejen neprotivila, ale svolovala, že dokumenty těchto sesí byly podpisovány jako dány od „bohoslovecké fakulty“. V těsnějším svazku s universitou nalézal se již později zřízený, jak uvedeno, seminář. Když totiž usneseno vládou ruskou, znovu zorganisovati veškeré školství, súčastnil se na poradách v Petrohradě konaných i rektor dřívější hlavní školy, později rektor univesity, prelát Jeronym Strojnowski, který navrhl, aby při universitě zřízen byl hlavní seminář, jehož žáci mohli by všecky fakulty university navštěvovati. Byl zřízen tento seminář dle vzorů jednoho belgického semináře, ač vyšší duchovenstvo silně proti tomu se protivilo. Prostředky materielní uloženy klášterům. Upravení celé dáno radě, skládající se z předsedy, rektora university, ze tří profesorů bohosloví university, která je volila, ze dvou členů vilenské kapitoly katedrální, a z jednoho uniatského preláta, jejž taktéž universita ze tří navržených jí uniatským biskupem kandidátů si volila Náčelník semináře jmenoval se „regent“, kněz volený fakultou bohoslovnou, kterému přidáni byli 3 členové kapituly a jeden uniatský prelát Volili se na tři léta. Patrno z toho, že katolický ústav stál úplně v rukách pravoslavných, i není se tedy čemu diviti, že nejen že nezískal si žádné sympatie, ale že právem na něj bylo útočeno se všech stran; k tomu přispívala i ta okolnosť, že vydržovati jej musely kláštery, které v dobách válečných byly téměř úplně schudly. Když universita Vilenská r. 1832. byla zrušena, zřízena akademie pod jménem „Římsko-katoličeskaja duchovnaja akademija“, která pak přeložena do Petrohradu. Čítává asi 50 posluchačů a kandidátů bohosloví. Metropolita Mogilevský vykonává nad ní všecka práva, jaká pravoslavní biskupové mají ku svým seminářům. Jest tedy také celé v rukách pravoslavných. Po zrušení duchovní akademie varšavské jest jediným ústavem pro vzdělávání kněží katolických pro Polsko ruské. Přednáší se v ní mimo obvyklé bohoslovné předměty: ruské dějiny, jazyk hebrejský, řecký a latinský, ruský, francouzský a německý. Uděluje i universitní stupně.

(Dle pravsl. encikl. slovníka Andrejevského.)

Jednou z největších atrakcí na výstavě v Chicagu bude kniha: „**Flatoebuch**“, kronika to islandská z r. 1370., sepsaná dvěma benediktinskými mnichy z ostrova Flatoe blíže Islandu na straně západní. Kronikaři mniši v ní vypravují, kterak r. 986. Erik příjmím Ryšavý objevil Groenland, a kterak syn jeho Leif, obrácený na křesťanství, objevil jižním směrem od Groenlandu novou zemi, již nazval „Vinland“, zemí vína. — Z „Daily News“ vyjímáme o Flatoebuchu zprávy další, dle nichž obsahuje ještě legendy o králích norvežských smíšené s legendami islandskými ve dvou dílech na pergameně s krásnými initialkami z roku 1370—1380., sepsané od mnichů Magna Thorhallsena a Jana Thodorfera. Vypravují, jak Olaf Trygwason z Eriku a syn jeho Leif, příjmím Šťastný, objevili Groenland. Syn jeho Leif na to vrátiv se na Island, odkud doplul až do Norvežska, kdež jej Olaf Trygwason přemluvil, aby stal se křesťanem. Na to Leif odplul zase na Groenland, aby tam zaváděl křesťanství. Avšak loď jeho uchvácena byvši bouří hnána byla jižně okolo r. 1000., kdež objevila Vinland. Byla tedy Amerika nalezena o 500 let dříve, ovšem že Evropa z toho neměla prospěchu žádného. A proto i zůstává sláva Kolumbova neztenčena. Kadaňská

universita, jejíž majetkem Flatoebuch je, vyšle na výstavu jakožto strážce doktora Gudmundsona Americká vláda uvolila se pro knihu vystavěti zvláštní cabinet a dáti ji ostříhati ve dne v noci vojáky, aby některý Američan nebo Angličan z ní nějaký list neurval.

Němečtí učenci ve vatikanských archivech. Je známo a též uznáno, s jakou ochotou papežové římští a jmenovitě nynější Lev XIII. přístupnými učinili nesmírné vatikánské archivy všemu učenému světu. Pohříchu, že na nich němečtí učenci berou podílu skrovného. O jednom takovém chci podati bližší data, jež nedávno byly uveřejněny s názvem: Römische Tagebücher od Althausa ve Stuttgarté, Cotta. Je to denník po všem světě známého historika Ferd. Gregorovia, jenž byl vydal veliké šestisvazkové historické dílo: Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter. — O poměru, do jakého Gregorovius postavil se k papežům Piu IX. a Lvu XIII. a k papežství vůbec, podává denník jeho zajímavá data. G. přišel do Říma r. 1852., kdež získal si přízně domácího lékaře Pia IX. Alertze, který mu svým vlivem vymohl přístup i k tajnému archivu. G. pobyv zde čtyři léta pojal velkolepou myšlénku napsati dějiny Říma ze středověku. G. viděl v Římě středověk v celé jeho velikoleposti. Papežství, ačkoliv byl pruský protestant, stálo před ním jako obr. — Řím jest okeánem — napsal si tehdy do svého denníku. A jindy zase: Řím jest démonem, s nímž musím zápasiti. Vyjdu-li z boje jakožto triumphator? — Zde jej navštěvovali literáti a básníci. Mezi jinými též Gutzkow, jenž na Gregorovia učinil dojem nepříznivý. Gutzkow stále jen Římu a papežům nadával. Potloukal prý se stále jen v nižších vrstvách, ke kapitolu nikdy neprohlédaje. Hledal prý zde zajímavé sceny do svého románu: „Der Zauberer von Rom". A tu napsal o něm G.: V Římě nalézá každý to, co si s sebou přinese. — V letech padesátých a šedesátých děly se v Italii a Římě známé epochální změny. — Pode mnou se boří starý svět, — praví o sobě G. Já zde nejen dějiny Říma píšu, ale je i žiju. Vidím kněžstvo umírati se sardonickým úsměvem na rtech. R. 1866. odvolal Napoleon z Říma vojsko. Světská moc papežů umírá, odsouzená buďto k úmrtí anebo k reformě. Mexiko, Řím jsou zpátečními stanicemi Napoleona III., hvězda jeho zapadá, — napsal G. Doby veliké rodí se. Dvě nové moci zvedají se: Velmoc Německa a katolická reforma. $18^{30}/_{10}70$ zaznamenává G.: Z Říma ztrácí se ovzduší světové republiky, představovanou v kat. církvi. Řím klesá na hlavní město Italie. Na Řím pouhé království italské příliš slabé jest. Řím byl odčarován. Osmnáctistyleté kouzlo s něho je vzato. Jsem tomu povděčen, že jsem ještě žil ve starém Římě. Dějiny Říma lze psáti pouze v Římě.

G. býval ve Vatikáně rád viděn Zde scházel se často se Schlözerem, nejednou i s Bachem a Hübnerem a pak mnoho s Angličany a Rusy. Často býval hostem u kardinálů a pobyl též u Benediktinů na Monte Cassino. V Římě sešel se s Gervinem, jenž brzký pád papežství předpovídal, čemuž ale odporoval G., odvolávaje se na známý výrok Macaulaye, jenž spíše připouštěl zříceniny kostela sv. Pavla v Londýně, nežli chrámu sv. Petra v Římě. G. nazývá papežství velikou osou, kolem níž otáčí se svět. G. těžce nesl dogma neomylnosti papeže. Skládal na Pia IX. satyry. Po čas trvání koncilu býval ve dne v noci rozechvěn. Často se scházel též se Strossmayerem a Haynaldem. Döllinger chtěl, aby mu do Mnichova posýlal z koncilu zprávy, což ale G. odepřel. Když se svými dějinami Říma po devatenácti letech byl hotov, přál si štěstí, že i šestý jejich svazek vyšel, aniž by byl papež dílo jeho dal do klatby. Měl tedy G. patrně zlé svědomí. Dělal též o Piovi IX. anekdoty. Neomylnost papeže musí prý se v zázracích osvědčiti, jako francouzské chassepotky ve válce. Obě prý zle! Nazýval papeže „vicebohem." — Nyní cítím se v Římě cizím. Vzduch je zde otráven. Mně hnusí se pohled na ty papežské modloslužebníky. Tento stav lži, přetvářky a pověrectví stává se mi nesnesitelným, jenž dohání mne k zoufání. A vskutku odejel z Říma. Rada města Říma pak poctila ho čestným měšťanstvím. Ačkoliv G. ve Vatikáně a vůbec od katolických hodnostářů dostal mnoho důkazů přízně a liberálnosti, jížto protestantismus až dosud nikde nebyl schopen, odměnil se Gregorovius Římu přece nevalně vděčně. Avšak kat. církev jest příliš vznešená, aby dostihnouti ji mohly urážky a nevděk jednotlivců.

Staroslovanský jazyk církevní v bohoslužbě katolíků černohorských. Před několika lety zasazovali se, jak známo, katoličtí Jihoslované, v čele jich biskup Strossmayer, o zavedení „staroslovanského", to jest starobulharského jazyka církevního v bohoslužbě katolické, a papež Lev XIII., který již ve své encyklice „Grande munus" osvědčil zvláštní přízeň Slovanům, byl nakloněn, vyhověti této žádosti, neboť on považoval a považuje koncesi tuto za jeden z těch prostředků, kterými mají býti získáni Slované pravoslavní pro církev katolickou. Papež jest

si dobře vědom, že Slované pravoslavní, v jichž církvi užívá se staroslovanštiny, jako u nás latiny, nikdy by se nesmířili s latinou. Avšak záměry ty byly zmařeny přičiněním rozhodujících kruhů politických a církevních v Rakousku; zvláště rozhodným odpůrcem slovanské bohoslužby, která v jihoslovanských zemích katolických, jmenovitě v Dalmacii a v Přímoří nikdy zcela nevyhynula, osvědčil se tehdy arcibiskup zaderský Maupas. Co se nepodařilo v Rakousku, stalo se nyní skutkem na Černé Hoře. Na žádosť knížete černohorského Mikuláše a katolického arcibiskupa Milinoviče, jehož sídlem jest černohorské přístavní město Bar (Antivari), zavedena bude slovanská liturgie ve všech katolických kostelích Černé Hory. Jak sděluje papežský orgán, římský „Osservatore", staroslovanské misály jsou již vytištěny a budou zaslány kostelům.

Zemská výstava, která se koná letos v Inomostí v Tyrolsku, zakoupila od zemské jubilejní výstavy české bývalou strojovnu, která byla rozebrána, do Inomostí převezena a tam znova postavena V ní bude hlavní oddělení výstavní, tak že tvořiti bude tam hlavní výstavní palác.

Polská výstava ve Lvově r. 1894. Pod protektorátem Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. a pod předsednictvím knížete Sapiehy bude r. 1894. pořádána ve Lvově výstava. Dle „Regulaminu organizacyjnego", jenž před nedávnem vyšel, ustanoveno za tou příčinou 28 sekcí, z nichž 23. má na starosti „literaturu, časopisectvo" atd., a sekce 24. „školství národní, střední, vyšší, průmyslové" atd. — Literární sekce konstituovala se již dne 6. prosince 1892; předsedou je prof. Dr. Kubała, jeho náměstkem Dr. Ad. Asnyk, sekretářem prof. Amborski a referentem Vlad. Bełza. V prvním sedění této sekce, jež se konalo za předsednictví knížete Ad. Sapiehy ve sněmovním sále zvoleni ještě spolureferenti pro jednotlivé obory; mimo to pak bylo usneseno, aby byl vydán po vzoru českého výstavního katalogu katalog všeobecný, a za tou příčinou přijati do sekce té ještě noví členové, samí to slavní spisovatelé a žurnalisté polští. Mezi nimi jsou Dr. Wisłocki a Dr. Estreicher z Krakova, universitní prof. Dr. Roman Pilat a Dr. Oswald Balcer, univ profesor a spoluredaktor „Kwartalniku historycznego" ze Lvova, dále redaktor „Przeglądu powszechnego", Mar. Morawski T. J., redaktor „Przeglądu polskiego", hr. Mycielski a jiní. Pracím jejich přejeme hojně zdaru. J. O-ý.

Pomoc naše ve jménu Páně! Ctitelé sv. Cyrilla a Methoda! Oslava tisícileté jubilejní památky blaženého úmrtí našeho svatého apoštola sv. Methoda, která tolikerých a tak rozmanitých projevů zbožné nadšenosti příčinou a podnětem byla, neměla podle snažné touhy vroucných ctitelův jeho s posledním dnem r. 1885 úplně pominouti, aniž by zdvižen byl trvalý, živoucí pomník, jenž by nejen svědectví vzdával o hojném požehnání milostivého toho léta, nýbrž i hlásal nehynoucí vděčnosť věřícího lidu pokolením budoucím.

Takovým pomníkem mělo se státi založení spolku pobožného i misijního, který mezi Slovany bera se za účely podobnými jako spolek sv. Bonifacia mezi Němci jmenovati se měl: „Apostolát sv. Cyrilla a Methoda" a ústřední sídlo své míti na Moravě na posvátném Velehradě.

Nuže, spolek ten, stavě se pod mocnou ochranu Boží, jenž sílu v slabosti dovršuje (II Kor. 12, 9) a důvěřuje v mocnou přímluvu nebeských svých patronů vstupuje nyní do veřejnosti a vyzývá úsilovně k hojnému přistupování a čilému účastenství.

Stačí poukázati na zvolený název spolku, aby zřejmým se stal všecek hluboký význam jeho a byl poznamenán i cíl a směr, kterým se činnosť jeho říditi a bráti hodlá.

Ve smyslu věčně památné Encykliky Jeho Svatosti papeže Lva XIII. „Grande munus" ze dne 30 září 1880. má spolek náš působiti k tomu, aby národ slovanský, pokud jest katolickým, ve sv. víře byl podporován a utvrzován a v životě církevním povzbuzován; pokud pak nenáleží církvi katolické, aby chystal se návrat jeho v jednotu víry a života církevního, kterážto jednota společným uctíváním těchže sv. Apoštolův nám jest zaručena.

Vznik a zdar každého díla však připoutal Hospodin sám ke svému požehnání (Ž. 126, 1) a povinností nám učinil za ně se modliti. Kristus Pán modlívá se ve všelikých potřebách i záležitostech Srdce svého a veliká záležitosť Jeho, „ut omnes unum sint", „aby všichni jedno byli" — jest předmětem modlitby jeho nejvznešenější, velekněžské (Jan 17, 21). Tak i nám v povznešení víry a církevního života slovanského lidu, a najmě v opětné spojení rozkolných bratrů ve vyznání víry jednotném a pod jednou společnou hlavou, římským papežem, nelze doufati jinak, než jako v ovoce mnohé a vytrvalé, vroucné modlitby.

Ale pravá modlitba zavírá v sobě též vlastní přičinění (Mat. 7, 2) jednak almužnou práce, jednak almužnou milodarů k účelům spolkovým. Obojí však díti se má ovšem ve shodě s Bohem stanovenými vrchnostmi a s vyloučením jakýchkoliv politických zámyslů vedlejších, které nijak nejsou účelem spolkovým.

Zařízení spolku a správa majetku jeho jsou v přiložených povšechně schválených stanovách podrobně vypsány.

Ostatně není „Apostolát sv. Cyrilla a Methoda" jakožto spolek pobožný čili modlitebný bez předchůdcův a vzorů. Po mnohá leta už trvá „spolek pobožný sv. Cyrilla a Methoda pro sjednocení Slovanů rozkolných ve víře katolické", založen byv od knížete biskupa Antonína Slomšeka, zbožné paměti, v Mariboru ve Štyrsku i na Moravě. Vedle něho působí též „pobožný spolek ku poctě neposkvrněné blahosl. Panny Marie pro návrat řecko-ruské církve k jednotě katolické", vyšedší od koleje Barnabitů v Paříži.

Apostolát sv. Cyrilla a Methoda s ústředním sídlem na Velehradě hodlá stejně pěstovati nábožné úmysly obou těchto modlitebných spolků; avšak podle pokynu Páně (Jan 10, 16) pamatovati míní také na ty odloučené soukmenovce, kteří ode dob nepokojů náboženských v 15. a 16. století církví jsou odcizeni, a nad to nehodlá s očí pouštěti vniternou misii ku zvelebení života církevního mezi slovanským lidem katolickým. Nemátě Apostolát sv. Cyrilla a Methoda býti pouhým spolkem modlitebným, ale podle vzoru sv. Bonifacia v Německu také účinným spolkem misijným se prokázati, očekávaje ze spojeného uctívání Neposkvrněné Rodičky Boží a sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje zdaru a požehnání přehojného.

Apostolát sv. Cyrilla a Methoda vybízeje tímto prohlášením k hojnému přistupování a horlivému účastenství zahajuje činnosť svou za ochrany biskupského požehnání, kterým jej apoštolští dědicové sv Cyrilla a Methoda provázejí, ale též za pochvalného souhlasu J. Em. nejdůstojnějšího pana kardinála prefekta kongregace de propaganda fide v Římě, — ale především za vroucného vzývání o pomoc a ochranu královny Apoštolů blahosl. Panny Marie a jejích služebníků sv. Cyrilla a Methoda.

Na posvátném Velehradě, o Zjevení Páně 1893.

Zařizující výbor ústřední Apostolátu sv. Cyrilla a Methoda: Dr. Jan Pospíšil, arcikněz v Bzenci, t. č. starosta. Dr. Jan Schneider, děkan v Křižanovicích, t. č. místostarosta. Jan Vychodil, farář v Želechovicích, t č. pokladník. Ant Cyr. Stojan, farář v Dražovicích, t. č. jednatel. Dr. Josef Pospíšil, prof. theologie a regens bisk. alumnátu v Brně. Vladimír Šťastný, c. k. profesor gymn. v Brně. Jan Studený, farář v Boršicích Msgr. Josef Vykydal, farář v Cholíně. Ignác Zavřel, koop. v Přerově. Jan Hudeček, kaplan v Ivanovicích Alfons Sauer, c. k. prof. v Uh. Hradišti. Josef Krátký, farář na Moravici. Josef Tománek, kaplan v Kojetíně.

NB. Za úda nebo dobrodince možno se přihlásiti u místního farního úřadu neb u farního úřadu na Velehradě, u jednatele p. Ant. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích p. N. Rousinov, neb u pokladníka p. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích p. I na Moravě.

Úmrtí.

V Pragatto u Bologny zesnul dne 17. února Mons. Petr Balan, jeden z nejznamenitějších historiků Italie. Liberální listy nezmínily se o tom pranic; z katol. časopisů obšírněji o něm promluvily „Diritto Cattolico" (Modena 20. února) a neapolská „Discusione" ze dne 25. a 26. února.

Petr Balan pocházel z velmi chudobné rodiny. Narodil se r. 1841. v Este; studoval v Padově, kdež byl také v semináři. Nedlouhý, ale velmi činný život svůj věnoval obraně práv církve, a v té příčině byla činnosť jeho trojí; založil některé časopisy, do jiných přispíval, zvláště však sepisoval samostatná díla historická, ceny trvalé. Časopis „Diritto Cattolico" založil; pilně přispíval do „Piccole letture cattoliche" (Padova), „Liberta cattolicá" (Benátky), „Unita cattolica" (Turin), „Emporio popolare" (Turin), „Leonardo de Vinci" (Milán), Osservatore cattolico" (Milán), „Unione di Bologna", „Scuola cattolica" (Milán), „Rivista Antoniána" (Padova), „Aurora" (Řím), „Libertá cattolica" (Neapol) a do jiných. Hlavními díly jeho jest: „Storia d'Italia", jež právě vychází ve druhém vydání a jež zesnulý na smrtelném loži s láskou a pečlivostí korrigoval; trojsvazkový spis „Storia universale della Chiesa cattolica", „Storia di Gregorio IX", „Storia della Lega Lombarda", „Storia di S. Tommasso di Cantorbery", „Del pontificato di Giovanni VIII." a některé jine. Balan byl historik pilný, učený,

liberalismus měl v něm znamenitého odpůrce, jehož se zednáři obávali. Důkazem toho byl spisek „La vera realtá delle cose e dei fatti nella lotta presente“ („Pravá podstata věcí a událostí v zápase přítomném“) z péra jeho; spiskem tím potřel zednáře znamenitě. Budiž mu čestná a vděčná vzpomínka.

Proti demonstracím v Žižkově věnovali

(do 1. dubna 1893.):

Anonymus, parochus	zl.	1·—
Ferd. Schmidt, kaplan v Podolí, jako nový zakládající člen družstva první splátku	„	5·—
Matyáš Sazama, beneficiát v Angerbachu v Bavořích, 5 marek s heslem: „Všickni bratří českoslovanští spojtež se v jeden pevný nerozborný šik proti všem zednářským podvratitelům pravé svobody národa našeho Svatováclavského“	„	2·71
Aug. Krčmář, farář v Nových Hamrech, na rozbitá okna	„	1·—
Leop. Kolísek, farář v Olší na Moravě, s heslem: „Pravda nezná ustoupiti zlobě“	„	1·—
Hynek Zahradník, kaplan v Lidicích	„	1·—
Fr. Kvítek, profesor v Třebíči	„	1·—
Štěpán Šťastný, farář v Loučni	„	2·—
Emanuel Čvančar, kaplan v Budyni, s heslem: „Marné vaše proti nám jsou vzteky!“	„	1·—
Fr. Kohout, koop. v Chlebích	„	1.—
Fr. Smola, kaplan ve Mšeci, „na to okno“	„	1·—
Josef Kříž, farář v Šardicích, pošta Čejč na Moravě, jako nový člen družstva první splátku	„	20 —
David Ohnheiser, farář ve Slavičíně na Moravě, zasýlá příspěvek na časopis „Vlasť“ a tento příspěvek dá „Vlasti“ každý rok proti „Majistům“	„	2·—
Farní úřad v Malé Chýši	„	·50
Jakub Fr. Kocábek, farář v Brloze,		
a) k fondu katol. spisovatelů na dva roky	„	4·—
b) k rukoum redaktora „Vlasti“	„	1·—
Jan Wild, úředník banky „Slavie“ v Plzni, jako nový zakládající člen první vklad s heslem: „Bohu, vlasti, národu“	„	5·—

Nový člen Jan Wild píše mezi jiným toto: „Mluvě o lidech, kteří olupují národ o vše, co mu milým a drahým, co mu svatým, a kteří berou k tomu cíli ku pomoci zbraň nejhanebnější — lež, praví: tu zasteskne se srdci, z něhož dosud nevymizela všechna láska k Bohu, vlasti a národu, tu zatouží po ochranci proti těmto nepřátelům a a připojuje se k praporu pravdy, k praporu „Vlasti“, kol něhož jest seřaděno mnoho nadšených srdcí a neohrožených bojovníků. A pokračuje, mluvě o projevu Májistů proti „Vlasti“: „Vlasť“ však — Bohu díky — neporušena stojí dál a dá Bůh, že přežije všechny další útoky nepřátel svých i nepřátely samy. Jestiť bojovníkem kříže, k němuž volal Vojtěch Pakosta:

Každou ranou, jíž tě zničit chtěli,
pevněji Tě v skálu zarazili,
jak katové oni na Golgotě.

I vidí Jan Wild vítanou příležitosť projeviti katolické smýšlení a přihlašuje se za zakl. člena družstva, volaje mu z hloubi duše: „Zdař Bůh!““

Karel Papoušek, děkan v Třebíči, s heslem: „Impetus laetificat civitatem Dei“	„	1·—
Petr Duchaň, katecheta v Třebíči, s heslem: „Milujme se, nedejme se!“	„	1·—
+ V. v Lounech na Noviny pro lid	„	2·—
Čeští kněží z Korutan:		
Norbert März, farář ve Svinici	„	1·—

Jan Paidar, provisor v Kornatu . . . . . zl. 2·—
Fr. Šilhavý, provisor v Št. Rupertu . . . . . „ 1·50
Václav Valeš, provisor ve Štebnu . . . . . „ 2·—
Jak. Kindelmann, kaplan v Pliberku . . . . . „ 1·—
Václav Čech, kaplan v Železné Kapli . . . . . „ 1·—
Ladislav Kaufmann, kaplan v Blatogradu . . . . . „ 1·—
Fr. Štingl, kaplan ve Svečích . . . . . „ 1·50

Z Korutan došel nás tento dopis:

„Opravdu rozhorlením naplnilo nás české kněze v Korutansku to, co se učinilo se strany „Májistů", pak se strany demonstrantů proti „Vlasti", jejím zásadám a směru. A to nás tím více pobouřilo, ježto jsme takořka napadeni též my korutanští zakládající členové zmíněného družstva a pak odběratelé „Vlasti", kteří všichni souhlasíme s jejími zásadami a směrem. Proto vyslovujeme všem svým rodákům a těm českým listům, kteří se hned po demonstraci zásad „Vlasti" ujali, své nejsrdečnější díky. A doufáme, že se tak ještě v hojnější míře stane a že se české kněžstvo spojí jako jeden muž, aby mohlo odolati nájezdům se strany českých novohusitův a všech jejich spojenců. Bolestně věru Čecha v cizině dojímá, když pozoruje, jak rodáci doma samými rozbroji rodné půdě smutnou budoucnost připravují. — Nejvíce katolickým zásadám ve „Vlasti" pěstovaným škodí, že někteří kněží pod jakoukoliv záminkou k nim se chladně, nevšímavě chovají. To vědí dobře její nepřátelé. Proto se tolik proti ní odvažují; myslíť si: vždyť sami kněží jsou proti ní, proti jejímu působení. Ano, tak jest, důstojní páni bratří. Nezakrývejme si pravdy! Někteří kněží jsou, žel Bohu, velmi nebezpečnou zbraní v rukou českých radikálů v boji proti ideám, které „Vlasť" brání a hájí až do krve, zatím co titíž kněží tytéž zásady hlásají na kazatelně a ve zpovědnici. — Ergo . . . . ! Pohleďte, důst. pp. bratři, na slovinské katolíky! To, co se každému zdálo býti snem, se loni uskutečnilo. Svou rozhodností a rázností dopracovali se slovinští katolíci I. katolického sjezdu. — Podáváme tu tudíž českým kněžím naučení dle slovinské taktiky

1. Vraťte bezohledně všechny časopisy a knihy, ať jest jich název jakýkoliv, které nečiní o našich katolických časopisech a knihách ve svých sloupcích ani zmínky. Kdo není s Vámi, také Vy nebuďte s ním!

2. Tažte se všech spolků, ve kterých jste zapsáni a ve kterých působíte a kterým platíte, jak smýšlí o katolické víře a o našich snahách. Budou-li dávati vyhýbavé odpovědi, vystupte ze spolku a povězte členům, proč nemůžete ve spolku zůstati. Čeští kněží! Zbavme se přece jednou té v celém světě ku konci 19. století neslýchané hanby. abychom my, posvěcení sluhové sv. církve, podporovali listy, knihy a spolky, které nemají srdce pro křesťanskou osvětu, které hanu kydají na nás a na naši svatou víru. Tím připravujeme jistě Boží kletbu našemu ubohému národu, neboť psáno jest „Qui maledixerit ei, sit ipse maledictus" (Pont. Rom.) Své od Boha nám udělené a se svatou obětavostí přijaté cti nenechme poskvrňovati a urážeti ani od „Národních Listů", ani od „Neodvislosti", ani od „Májistů" a jiných „veleumův českého genia". Nebuďme sluhy nikoho — leč Boha jediného!!

Fr. Štingl, kaplan ve Svečích v Korutanech."

Pozn. K tomuto projevu se připojují také tito čeští kněží v Korutanech: Norbert März, farář ve Svinici, Karel Rous, provisor v Št. Janži, Martin Krejčí, provisor na Vratech, Fr. Šilhavý, provisor v Št. Rupertu, Jan Pajdar, provisor v Kornatu, Václav Valeš, provisor ve Štebnu, Jak. Kindlmann, kaplan v Pliberku, Václav Čech, kaplan v Železné Kapli, Josef Svatoň, kaplan ve Št. Lenartu a Lad. Kaufmann, kaplan v Blatogradu.

Arnošť Tvarůžek, kaplan v Třebíči na Moravě, jako nový zakládající člen družstva, aby dle možnosti své k redaktoru „Vlasti" vděčnosť svou na jevo dal, první vklad . . . . . zl. 10·—

Vojtěch Kameš, farář v Chřenovicích, na vydávání katolického týdenníku pro lid . . . . . zl. 2·—
Frant. Linhart, kaplan v Dubé, s heslem: Floreat nostrum consorcium „ 1·—
Josef Kaplan, farář v Cuslavi . . . . . „ 2.—
Josef Bezdíček, kaplan v Cuslavi . . . . . „ 1·—
Oba přistupují k prohlášení vikariátu Kosteleckéko n. Orlicí proti Májistům.
Jan Sobotka, kaplan v Č. Třebové . . . . . „ 1·—
Kněžstvo fary Valašsko-kloboucké na Moravě . . . . . „ 5·—

Methoděj Pryč, kooperator ve Valašských Kloboucích, jménem farního duchovenstva píše: „Se živým zájmem sledujeme Vašnostinu neobyčejnou a záslužnou činnosť; v útocích na Vás cítíme útoky na kněžstvo veškeré, ano na celé naše náboženství; ctíme a obdivujeme se neohroženosti Vaší a posýláme tedy malý dáreček k Vašnostině volnému použití. Bůh s námi, kdo proti nám?“

Jos. Tichovský, kaplan v Kvílicích u Slaného, zasýlá k fondu katolických spisovatelů naproti těm, kteří o roucho církve metají los „ 10·—
Rev. Jos. Hessoun, duch. správce a vydavatel „Hlasu“ v St. Louis v Sev. Americe . . . . . „ 300·—

Úhrnem . . . zl. 828·11

Rev. Jos. Hessoun píše: S velikou hořkostí a nevolí četli jsme o nepřátelské demonstraci, která se stala proti ct. Vaší osobě, jakož i o prohlášení literární jednoty pražské „Máj“ proti časopisu „Vlasť“ Vámi redigovanému. Tak daleko to tedy přišlo v tom národě sv.-Václavském, že by každý, komukoliv se zlíbí, směl tupiti a hanobiti církev a víru katolickou a nikomu nemělo by být dovoleno, zastat se té potupené církve a víry? A kdo by se přec toho odvážil, má být dán veřejně ve psí a prohlášen jako nepřítel svobody a snad i národa? Toť věru daleko už to došlo v národě našem? Avšak víme, odkud vítr věje a proti komu to čelí. Směřuje to proti katolické církvi a víře vůbec a proti katolickému tisku zvlášť Než ale věrný syn vlasti a církve se tím zastrašit nedá, nýbrž zmužile setrvá na stráži a odráží útoky na nejdražší statky jeho činěné, jsa hotov snášeti pohanu a pronásledování nepřátel a odpůrců. A tak zajisté učiníte i Vy, důstojný pane, a všickni, jimž svatá víra katolická je drahá a milá. I přijměte vyjádření našeho nejvřelejšího soucitu a souhlasu; pokračujte zmužile na dráze nastoupené a buďte ujištěn, že vítězství Vás nemine, že nebes sláva bude Vaší odměnou. V příloze zasýláme poukázku na tři sta zlatých r. č., jež laskavě použijte ve prospěch českého katolického tisku, jemuž za našich časů veliká úloha připadá a jemuž přejeme z plna srdce hodně mnoho přátel a nejhojnějšího zdaru a rozšíření. Spolu vyjadřujeme naši radosť nad zvolením ndp. Edv. Brynycha biskupem kralohradeckým. Pán Bůh zachovej a posilňuj Jeho bisk. Milosť na dlouhá leta ku cti a slávě Boží a ku blahu našeho národa. — Vydavatelstvo „Hlasu“.

Z Ameriky došly nás ještě dvě psaní. Rev. Vojtěch Cipín, děkan v Ahnapee, přistoupil proti Májistům k fondu pro kat. spisovatele za člena zakl. a praví: „Četl jsem o té ohavné demonstraci proti Vám s velikým rozhořčením. Velice se zavděčíte lidu katolickému u Vás i zde, udáte-li jméno každého z těch spisovatelů, kteří ten podivný protest proti Vám v „Máji podepsali. Můžeme to svým časem dobře potřebovat. Prosím Vás za to. Žádné jméno nevynechejte.

A Rev. Jos. Chromčík, duchovní správce ve Fayetteville: „Především dovolte, abych Vám směl gratulovat k onomu takřka epochalnímu úspěchu, jehož Jste se dožil demonstrací v Žižkově.“

Na to uvádíme ještě vzácný projev Katolicko-politické jednoty v Uherském Brodě na Moravě, jenž zní: „Výbor Jednoty katolicko-politicke pro politický okres Uhersko-brodský na Moravě vzdává Vám, důstojný Pane, díky nejsrdečnější za lásku a podporu, jakou jste již tolikráte Jednotě naší na jevo dáti ráčil; zvláště Vám děkuje za vydatnou přímluvu, že Jednotě naší darováno bylo 8 knihoven jubilejních. Račte býti ujištěn, že Jednota naše vždy k tomu bude pracovati, by šlechetné snahy Vaše, jimž jste svůj život a své práce s tak obdivuhodnou statečností věnovati ráčil, docházely zaslouženého uznání a vyplnění. Boje, jaký proti Vám a celému našemu katolickému písemnictví v poslední době se rozzuřil, neračte se lekati; on rozmnoží jenom počet Vašich přátel a ctitelů upřímných a získá našemu písemnictví katolickému nových příznivců.

Poznati se musíme jedenkráte a čím spíše se to stane, tím pro nás lépe. Račte přijati ujištění naší úcty a díky nejsrdečnější za vše, co jste ráčil pro Jednotu naši učiniti. — V Uh. Brodě, dne 18. března 1893. Jménem výboru: Dr. Weber, předseda. Fr. Taufer, místopředseda. Jan Pokorný, jednatel."

Osvědčení „katolického dělnictva českého". Vzhledem ku zprávě v „Národních Listech" ze dne 23. března t. r. uveřejněné pod nadpisem „Město Žižkov proti Tomáši Škrdli", kde stojí také psáno, že bylo projeveno podivení nad tím, kterak kněz může nejchudší vrstvy obyvatelstva a zejména dělnický lid způsobem tak opovržení hodným snižovati a olupovati o poslední majetek, totiž o čest, — prohlašujeme:

Není tomu tak, naopak dp. Tom. Škrdle, redaktor „Vlasti", i se slavným družstvem Vlasť a Socialním kroužkem ve družstvu tomto jest nám katolickým dělníkům českým ze svého působení znám jen jako dobrý a šlechetný přítel dělnictva českého vůbec a chudého lidu zvláště.

I projevujeme tímto své osvědčení důvěry dp. Tom. Škrdlovi, družstvu „Vlasť" i jeho Socialnímu kroužku a zamítáme i odsuzujeme co nejrozhodněji veškeré tajné i veřejné nájezdy proti nim v poslední době, jak v „soc. dem." tak v mladočeských i některých staročeských listech pronášené, poněvadž mají jedině za účel nás klamati a vůbec novému hnutí katol. lidu a zvláště našemu křesťansko-socialnímu ruchu škoditi.

Proto vyzýváme veškeré našince ve všech místech království Českého, na Moravě a ve Slezsku, by svůj souhlas s osvědčením tímto s podpisem svým zaslali redakci „Děl. Novin", orgánu katol. dělnictva československého, v Žižkově u Prahy, č. 505.

Dáno v Praze dne 3. dubna 1893.

Jan Januš, krejčí. Josef Hovádek, knihař.
Vilém Koleš, krejčí. Karel Schvarz, zlatník.

Ostatní podpisy pro nedostatek místa vynecháváme.

Mimo to děkuji té sl. učitelce v Praze, která mi zaslala krásnou povzbuzující báseň a různé dary. Katolické učitelky pražské jeví vůbec velikou přízeň ku „Vlasti" a vše možné vynasnažují se rozšířiti ji a družstvu členů získati.

Jak jsem již v předešlém čísle pravil, k boji proti mně spojili se s nepřátely mými někteří kněží a vydali proti mně dvě prohlášení. K tomu odpovídá „Čech" ze dne 5 dubna t. r. takto:

Kam spějeme? Nedávno četli jsme v „České Politice" projev několika příslušníků duchovenstva (!) proti redaktoru „Vlasti" dp. T. Škrdlovi. Snad neměl výbor družstva k věci té mlčeti, a to z té příčiny, že projevem tím byla veřejnosť — klamána? Výbor totiž veřejně projevil s činností P. Škrdle souhlas a prohlásil, že s ním stojí a padá, ale „příslušníci duchovenstva" v „Č. Politice" předkládali veřejnosti otázku, zdali vždy s P. Škrdlem katolická věc stála a padala? Tak páni udělali z výboru „Vlasti" „katolickou věc", aby jen mohli světu namluviti, jak je ten redaktor „Vlasti" domýšlivý a výbor družstva neprozřetelný. Jiného účelu aspoň projev ten míti nemohl, než klamání veřejnosti, a k tomu, jak známo, pravda nestačí, páni vzali tedy útočiště k něčemu jinému. Jak řečeno, výbor neměl k tomu mlčeti. Snad neuznal za dobré zanášeti se „projevem toho druhu", ale tím nabyli „příslušníci" větší kuráže a oblažili veřejnosť v nedělním čísle „Č. Politiky" projevem novým. Obžaloba, kterou tu vyslovují proti redaktoru „Vlasti", stojí za povšimnutí. „Jelikož (prý) redaktor „Vlasti" svým jednáním čelnější spisovatele kněžské od tohoto literárního podniku odpudil, jakož i obsahem „Vlasti" i umírněné kruhy vlastenecké popudil, hodlají spisovatelé kněžští výbor družstva „Vlasti" požádati, „aby změna stanov v ten způsob byla provedena, aby jiná síla k vedení zmíněného měsíčníku byla ustanovena" — po případě hodlají založiti „nový literární podnik téhož druhu, jenž by v sobě všecky lepší literární síly směru křesťansky-konservativního spojoval a tím samým katolické písemnictví důstojněji representoval." Kdo čteš, rozuměj: Několika pánům se redaktor „Vlasti" naprosto nelíbí — a proto pryč s ním! Vhodnější doby k tomu ještě nebylo než nyní; nejprve „odsoudí" spolek „Máj" směr „Vlasti", potom oslavitelé Aug. Smetany rozbíjí redaktoru okna, potom vystoupí zastupitelstvo žižkovské s návrhem, aby redaktor „Vlasti", který po leta o tamní chudinu svědomitě se staral, vyobcován byl z města — věru, doba nebyla nepřátelům Škrdlovým nikdy příznivější než nyní. Zdali pak uvážili dopisovatelé „České Politiky", ke komu se přidružili, postavivše se proti redaktoru „Vlasti"? Proč pak

nepovědí, které čelnější spisovatele kněžské od „Vlasti“ odpudil? Bezpochyby myslí si páni oněmi čelnějšími spisovateli sebe. Vždyť přece, vezmou-li „Vlasť“ do ruky, setkávají se tam téměř se všemi čelnějšími spisovateli — kněžími A kdo pak jsou ty „umírněné vlastenecké kruhy“, jež Škrdle odpudil? — „Národní Listy“, „Máj“ atd. Zůstane-li tedy P. Škrdle na dále redaktorem „Vlasti“ (jako že asi zůstane přese všecka „zbožná přání“ několika), založí si pánové list nový, který by se bral směrem patrně jiným nežli „Vlasť“, který by si dal pozor, aby nepopudil proti sobě „Národní Listy“, členy „Máje“, ctitele Augustina Smetany a pod. a který by ani slovem nezavadil o to, jak Neruda a jiní psali a píší o náboženství katolickém. To by byla ta „důstojnější representace“ katolického písemnictví; pánové mluví přece dosti zřetelně. Či chtějí opravdu založiti list, který by hájil náboženství naše? O tom pochybujeme již proto, že se pánové neobracejí se svými projevy do žádného listu katolického, ale do „České Politiky“. Zapomínají pak, že ve „Vlasti“ jest soustředěna veliká část našeho duchovenstva, kteréž přehojně projevuje s jednáním redaktora svůj souhlas. Pozoruhodné jest, že ony projevy byly vždy v nedělních číslech, kdy „Českou Politiku“ čte obrovské množství třídy dělnické! Neradi zmiňujeme se o smutném tomto zjevu, jenž měl řešen býti způsobem bratrů důstojnějším!

Též číslo „Čecha“ přináší ještě toto prohlášení:

Slavnému výboru družstva „Vlasť“ na Žižkově a „více příslušníkům českého duchovenstva“ v Praze!

Již po druhé četli jsme v „Nár. Politice“, posledně v čísle ze dne 2. dubna, jizlivý útok „z kruhů českých kněží spisovatelů“ na naši „Vlasť“ a redaktora její P. Škrdle. Proč to tajemnůstkářství pp. čeští kněží spisovatelé? Proč nevystoupíte otevřeně, bratrsky se svými zlepšovacími návrhy ohledně „Vlasti“? Již ta anonymita svědčí proti vám — že jednáte nepoctivě. My na venkově nevíme o tom ničeho, „že dosavádní redaktor „Vlasti“ čelnější spisovatele kněžské od tohoto literárního podniku odpudil — jakož i obsahem „Vlasti“ i umírněné kruhy vlastenecké popudil“. Snad nepočítáte mezi umírněné kruhy všecky ty spisovatele laiky, — kteří způsobem tak nekollegialním — jakoby svobodu slova měli sami v nájmu — útočili na „Vlasť“ s úmyslem ji zničiti, — protože se osmělila — citovati Nerudu?

Skoro se nám zdá, že proti Škrdlemu chováte osobní nějakou zášť a nenávisť se závistí a chcete zbořiti dílo, kteréž opět zbudovati nedovedete. Jen to zkuste, jak píšete, „založiti nový literární podnik téhož druhu“ a uvidíte, jak se Vám zase ty padesátky pohrnou! Je to bolestná věc, že ze samé Prahy vycházejí harcovníci, kteří boří tu „acies ordinata“, sotva že se tvořiti počala. Je to kněžské jednání — oproti bratru knězi — opět a opět ohřívati snad bezúmyslné pochybené jednání, za které zajisté dostatečně již zadost učinil? A když socialisté mu vytloukají okna — tu napadnouti jej v bok? Snad jste — — —

Hodláte se v té věci obrátiti na výbor družstva „Vlasti“ — a proto i my na týž výbor se obracíme, aby žádnou změnu stanov v ten způsob neprováděl, aby jiná síla k vedení zmíněného literárního měsíčníku ustanovena byla. A pro případ, že by výbor družstva „Vlasti“ tento návrh náš zamítl — žádáme vklady peněžní zpět a hodláme podporovati jiné „křesťansko-konservativní“ podniky, jako: „Zář“, „Červánky“, „Neodvislosť“, „Čas“ atd.

Jménem spolku katolických jinochů a mužů:

E. Starý, farář, zakládající člen družstva „Vlasti“ a předseda. — J. Holzmann, kaplan, zakládající člen družstva „Vlasť“ a místopředseda spolku.

K těmto hlasům druží se jiné dva projevy českých vikariatů, jimiž tuto stať zakončujeme:

Divíce se tomu, kterak směle v rozličných, zvláště pražských listech a společnostech, posuzuje a odsuzuje se náš katolický časopis „Vlasť“ lidmi, kteří se domnívají býti patentovanými fabrikanty veřejného mínění — ba i náboženského přesvědčení a cynismem svým dodělati se takové svobodomyslnosti, že všemi i nemravnými, ba i násilnickými prostředky potlačiti usilují veřejné projevy katolického smýšlení a katolického tisku, aby pak tím pohodlněji otravovati mohli neprozíravý lid novověkým pohanstvím a bezbožectvím z Francie a Německa k nám do Čech zavlečeným: ohražujeme se jednomyslně — a vyzýváme i ostatní vikariáty k ohražení — proti všem ať ústním, nebo písemným nájezdům, činěným na víru a hierarchii katolickou vůbec, zvláště pak proti útokům na katolický časopis „Vlasť“, s jehož dosavadním směrem a vedením úplně souhlasíme, žádajíce jako zakládající členové družstva „Vlasť“, aby jmění jeho hlavně k tomu vynaloženo

bylo, vážně a rázně hájiti zájmy svatováclavské naší víry a způsobem důstojným potírati nepřítele Církve a kněžstva časopisem „Vlasť“ tak, jak se to dělo až dosaváde. Nechť nemýlí se ti domýšliví koryfeové z tábora bezbožeckého, že v náboženském ohledu venkov náš jest na straně jejich! Národ český jest v táboru víry sv. Václava — a nikoli moderních bezvěrců.

Vyslovujeme tímto dosavadní redakci časopisu „Vlasť“ svoji úplnou důvěru, souhlas a přání: Zdař Bůh!

Veškeré duchovenstvo sušického vikariátu shromážděné o květném pondělí při společné velikonoční pobožnosti:

Josef Štěpán, bisk. vikář.

Nevšímaná dříve „Vlasť“ jakož i její redaktor dp. Tom. Škrdle, staly se poslední dobou předmětem denních téměř hovorů novinářských. Staročeši („Nár. Politika“), Mladočeši („Nár. Listy“), Májisté, realisté („Čas“), radikálové („Neodvislosť“), socialisté („Zář“), protestanté („Sion“, „Hus“), husité (osvědčení žižkovského představenstva) a mnozí jiní předhánějí se v adresách nenávisti proti „Vlasti“ a jejímu redaktoru.

To je pro „Vlasť“ nejlepším vysvědčením, že pevně kráčí za vytčeným cílem prospěti dobré věci katolické. Zle by s ní bylo, kdyby ji výše citovaní přátelé milovali. Těšíce se z toho zdaru a rozkvětu „Vlasti“, osvědčujeme tímto my podepsaní kněží vikariátu pardubického, jakožto zakládající, přispívající a činní členové družstva „Vlasť“, spolku sv. Josefa a jiných katolických spolků „Vlasti“ a její správě neobmezenou důvěru a souhlas. Výše citovaným nepřátelům našim odpovídáme klidně: Pánové, marné vaše vzteky. Uraženou, nezištnou ješitnosť pánů spolubratří, kteří obsluhují naše přátely v „Času“ a „Nár. Polit.“ výpady proti „Vlasti“, podepisujíce se jako kněží spisovatelé, omlouváme slovy: Nevědí, co činí. Družstvu a redaktoru „Vlasti“ voláme „vivat, „Vlasti“ pak floreat a crescat!“

Za duchovenstvo vikariátu pardubického:

P. Jan Chmelík, bisk. vikář. — **P. Frant. Čermák**, bisk. vik. sekretář.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Historický kroužek pořádal pro své členy a přátely dějepisu dne 25. března přednášku. Se zvláštní ochotou uvázal se v ni farář Honejsek a můžeme již předem říci, že touto nás nejen poučil, ale i pobavil. Za předmět své přednášky obral si látku z kulturní historie Opět jako v předešlé přednášce, tak i v této líčil život venkovský v Kojeticích a v okolí před válkou třicetiletou. A vskutku zajímavé věci jsme slyšeli. Tato zábavně poučná přednáška byla sledována ode všech přítomných se živým zájmem, a posluchači odměnili pana přednášejícího hlučným potleskem. Nebude na škodu, když alespoň několika slovy prozradíme, čím nás p. farář pobavil. Mluvil o rychtáři, první instanci ve vsi, charakterisoval ho. Vytkl jeho práva, slasti a strasti. Uváděl různé soudy, o nichž rychtář mocí svého úřadu měl rozhodnouti. Kolikráte komický rozsudek byl vynesen. Slyšeli jsme též, že nejednou úřad tak důležitý a čestný přivedl ho do šatlavy. Dověděli jsme se, jak také nejednou hlava vesnického úřadu klela, aby její vrchnosť hrom vzal; za to ovšem seděla kolik neděl — Druhou instancí v Kojeticích byli páni pražští od kostela sv. Mikuláše na Starém městě. Ti ovšem skoro jen jednou za rok přišli do Kojetic, aby soudili důležitější věci. Sedláci jaksi jich ne zrovna rádi viděli. I příležitosť (povozy, ku které byli zavázáni, někdy neposlali, někdy zase jeli pro pány s koni, jak v listinách jest poznamenáno, „na polo umrlými“. Také se přihodilo pánům z Prahy, že kůň na cestě jim padl. Jako sedláci neradi konali své povinnosti vůči pánům, tak zase ti chovali se k sedlákům ne příliš ochotně. Páni neměli na mysli jen soud, nýbrž dobré jídlo a pití. Zapsáno jest, že 4 takoví vyslanci pražští vypili za den až 60 žejdlíků vína. Také tito soudci soudili zvláštním způsobem. Strany, kterých rychtář

nemohl srovnati, volaly pány tak dlouho ke stání do Prahy, až je omrzelo toto chození a samy se bez pánů srovnaly. Toť z obšírné a pěkné přednášky velmi malá ukázka. Schválně podali jsme ji, aby se veřejnosť přesvědčila, že historický kroužek nepořádá přednášek, jak jisté liberální kruhy tvrdí, které by předělávaly českou historii. Kroužek historický má právě za účel podávati historii ryzí, pravdivou, ovšem nehledí, zdali jisté straně jest vhod čili nic. Po přednášce konal historický kroužek volby, a jsou zvoleni dřívější členové výboru, kteří všichni po celý předešlý rok starali se vší silou o rozkvět spolku toho, kteří měli na mysli, aby konečně osvětlily se jisté doby, které liberální kruhy velmi často ohřívají jen z té příčiny, aby v lidu budily nenávisť proti katolické církvi, která jim není po chuti. Za místopředsedu historického kroužku zvolen jest P. Josef Svoboda, Tov. Jež, osvědčený pracovník nejen na poli dějepisném, ale i v historickém kroužku, za jednatele pak slovutný pan prof Josef Vávra, rovněž síla osvědčená. Gratulujeme historickému kroužku, že takové síly opět ujaly se vedení jeho. I ostatní členové výboru rovněž jsou veskrze osvědčení pracovníci na poli dějepisném a mnozí z nich podali díla, která slouží ku cti české dějepisné literatuře, na příklad Dějiny dra. Františka Kryštůfka.

Vzácný projev pro družstvo „Vlasť“. Správní rada spolku dobrovolných hasičů v Studnici u Č. Skalice děkuje za darovanou jubilejní knihovnu „s přáním srdečným, aby požehnané působení velezasloužilého družstva čím dále tím více se šířilo a vzkvétalo, náboženského ducha a ušlechtilosť mravní v našem lidu budilo a upevňovalo“. Podepsáni jsou: Jan Vít, předseda; Václav Vít, jednatel, a Josef Mareček, velitel.

(Zasláno.)

Ve 4. čísle „Komenského“ byl jsem od pisatele feuilletonu „J. Drnkačky“ vyhlášen za nepřítele učitelstva; příčinu k tomu shledal pan D. v mém posudku o „Vychovateli“ v čísle prosincovém „Vlasti“ z r. 1891., z něhož vyčetl, že jsem: 1. učinil útok na českou literaturu paedagogickou a 2. že jsem odsoudil literaturu pro mládež. Napsal jsem do „Kom.“ obranu, v níž jsem dokázal, že D., mluvě takto o mně, lhal, že totiž mým slovům jiný význam podložil, aby mne mohl veřejně stavěti na pranýř. Poněvadž tím bylo lživé tvrzení o mně vyvráceno, domníval jsem se, že mi dá pan D. pokoj, jako já jeho jsem si nikdy nevšímal. Zatím však napsal on nový „feuilleton“ do 13. čísla „Kom.“ a v čísle 14. přišel mu několika řádky na pomoc jiný dopisovatel. Domnívám se, že by mi právem bylo vykládáno za slabosť, kdybych ku stálým útokům na mne činěným mlčel, a proto nezbývá mi než obhájiti se v těchto listech.

V čísle 13, (kde dostává svůj díl mimo mne i p redaktor „Vychovatele“ a celá Liga a zvláště to učitelstvo, které nesouhlasí ve všem s. p. D.) praví pan D., že záležitosť ta není záležitostí dvou osob, nýbrž všeho učitelstva, poněvadž byl prý podniknut ve „Vlasti“ útok na časopisy paedagogické a na časopisy pro mládež. Zde tedy opakuje p. D. něco, co opětně prohlašuji za drzou lež. Máme-li již nyní školu konfesijní, jak pan D. tvrdí, čili nic, o tom se s ním příti nehodlám, aniž míním žádati na panu D., by mi vysvětlil, jak on si představuje tu školu „dle výkladu strany klerikální“, jak píše. Pokud pak se týče těch „osobních prospěchů“ a „hmotného zájmu vlastních vzácných osůbek“, po němž dle mínění pana D. pachtí se ti učitelé, kteří přispívají do „Vlasti“ a „Vychovatele“, ví asi pan D. tuze dobře, že ty „osobní prospěchy“ a „vlastní zájmy“ záležejí dosud jen v tom, že učitelé ti vydáni jsou nejhrubším urážkám podobných pánů, jako jest pan D. Výměr přetvářky či pokrytectví se panu D. zdařil a hodí se velmi dobře na jistého pána, který sám pod pravým jménem do jistého katolického listu přispívá, ale pod pseudonymem napadá toho, který prý katolický list vydává. Přeje-li si pan D, vyslovím se o tom zřetelněji. Tolik odpovídám jemu.

Dopisovatel ve 14. čísle „Kom.“ pak praví: „Pan D. jest naším přítelem, rádcem a zastancem, zkrátka jest naším mužem, jenž požívá úplné naší důvěry. Pana Š. však odsuzují jeho vlastní slova ve „Vlasti“ uvedená. V tom ohledu se tedy učitelstvo ohromnou většinou úplně rozchází s p. Š. Proto úplně souhlasíme s výtkou, kterou p. D. ve příčině tohoto časopisu panu Š. učinil, a z níž se p. Š. v celé své obraně neospravedlnil. Ano, p. Š. se ani nemůže ospravedlniti (!) Poslyštež tedy, pane Š., jaký jest mezi námi duch. My chceme, aby dítky

naše ve prospěch národa vedeny byly k mravnosti na základě náboženském, ale my musíme také hájiti svého postavení, jež nám jiní podrývají. To račte vzíti na vědomosť."

Na to odpovídám: Ano, pane dopisovateli, beru to na vědomosť. Když chcete, aby dítky vedeny byly ku mravnosti na základě náboženském, pak budiž Vám za to všecka česť. Ale věříte-li, co o mně napsal p. D., že já postavení učitelstva podrývám, (viz jeho slova o „ideálních duších"), pak Vás lituji, že věříte lži a utrhání pana D. A nyní zase Vy račte vzíti toto na vědomosť: byl jsem od pana D. jenom a jenom proto napaden, že vydávám katolický list pro mládež, nebo vězte pane dopisovateli, že já dobře vím, kdo „Drnkačka" jest, a že tento pán již dávno ústně mi vytýkal, že tímto katolickým časopisem sloužím „nepřátelskému táboru". A co soudíte, pane dopisovateli, jest katolický časopis pro mládež proto vydáván, aby „podkopával postavení učitelstva" — anebo proto, aby podporoval mravné vychování na základě náboženském, jehož i Vy si přejete. V tom snad mne nepřesvědčíte, že člověk, který vydavatele listu takového jen proto napadá, že list ten vydává, nechce to, co chcete Vy, a že tedy není třeba, abyste ve sporu o věc tu stavěl se mu po bok. Račte také vzíti na vědomí, že jméno pána toho jen proto neuvádím, že doufám míti příště od něho pokoj. — Čtenářstvo „Vlasti" vidí pak v tomto nový obraz, jakými zbraněmi dovedou bojovati jistí lidé proti osobám jim nepohodlným.

Václav Špaček.

(Zasláno.)

P. T.

panu dru. J. Herbenovi, redaktoru „Času"

na Král. Vinohradech!

Doctissime! Z „Večerních Novin" dověděl jsem se, že Vám moje řeč ve výborové schůzi „Vlasti" dne 9. února ještě ani teď spáti nedá. Je mně Vás velice líto, a ujišťuji jako pravý kajicník, že kdybych to byl věděl, nebyl bych toho přece jinak učinil. Pravdu třeba vyznati, i když někomu způsobí dvouměsíčné bolení.

Račte, pane dre. Herbene, přijati díky za pozornosť, kterou jste mé řeči věnoval. Když jsem přečetl Váš „Čas", řekl jsem veřejně: To se mi líbí! Pan dr. Herben je přece jenom učiněný gentleman, — uznává pravdu, i když ji řekne odpůrce. Ráčíte se zajisté pamatovati, co jsem žádal od spisovatelův a spisovatelek, kteří a které podepsali prohlášení „Máje" proti „Vlasti"? Žádal jsem důkaz, že, α) buď citáty, které dr. Hromádko z Nerudových spisův uvádí, ve spisech těch nejsou, nebo β) že toho smyslu nemají, ve kterém jsou panem kritikem brány, a dnes připojuji γ) nebo, že jsou zkomoleny, jako můj text ve Vašem „Čase" na straně 167. Ráčíte se však také pamatovati, že jste se v listě svém o důkaz pokusil, ale račte odpustiti, ne jako gentleman, nýbrž — ani mi správný název honem nenapadá! Víte, co jste vyvedl? Požadavku mého čtenářům jste neoznámil, a místo důkazu z Nerudy uvedl jste větu z dra. Hromádka. Suďte sám, jak se takovému boji říká. Máte li čáku ve vítězství, proveďte důkaz, kterého jsem žádal, a uvidíte, že dostojím danému slovu. Právě Vaše počínání v boji mne přesvědčilo, že slova má důvodně byla řečena, že jich ztrpěti nemůžete a vyvrátiti nedovedete. Snad by Vám pomohla odpověď, kterou P. Filipu Konečnému napsali občané obce V. a zaslali „Nár. Listům" do Prahy, ale dosud marně čekali na její uveřejnění, jak píšete v „Čase", dne 18. března.

Také upozorňuji, že jste v letošním „Čase“ na stránce 167. znova nedali správně mých slov. Je to již po druhé, co Vás přistihuji, že zkomolujete texty mé; po prve to bylo v loni, když jste vynechali celou větu, po druhé je to letos, když jste vynechali tři slova, jež větě dávají jiný smysl. K té zkomolenině se nehlásím, to je Vaše stvořeníčko poctivé, a dobře děláte, že mu záda natíráte. Není pravda, že jsem řekl, jak píše „Čas“ „... a tím přidali prý něco evangeliu, čeho v něm naprosto není,“ pravda jest, že jsem řekl: „a tím přidali něco evangeliu, čeho v něm dle jejich slova naprosto není“, jak vidíte ve „Vlasti“ na str. 421. To jste tedy zase vynechali, a zajisté víte, proč! Je to slušný způsob boje? „Nár. Listům“ vytýkáte v úvodním článku č. 11. (R. VII.) „nepěkný boj, pomluvy, podezřívání“ atd. a sami v témž čísle zkomolujete má slova, když proti mně bojujete. Víte, co jsem si pomyslil? „Čas“ by to dělal ještě hůře, jen kdyby dovedl a směl! Nevytáčejte se, že neuvádíte doslovného textu mého, a že jste tak ani učiniti nechtěli; byli jste povinni dáti ona tři slova, jelikož věta má jiný smysl s nimi a jiný bez nich. Všecky citáty, které z evangelií proti mně uvádíte, dokazují oněch tří vynechaných slov, že totiž dle jejich *slova*, to jest textem „Májistů“ evangelium nemluví o pochovávání mrtvých. Nepřihlížel jsem tedy v řeči své k evangelickým faktům, nýbrž ku textu Májistů, — vždyť jsem *slova* Májistů kritisoval! — a řekl jsem, že ho není v evangeliích, ale že známé podobné místo, na kterém se pronášejí slova ta, hledati sluší v knize Tobiášově. Předhazujete mně v „Čase“, že se stavím nevidomým; nechci Vám toho opláceti podobným, ale tolik na rozchodnou tvrdím: Neumí-li Váš kritik ani řádně opsati nepohodlného mého textu, proti němuž chce polemisovati, nemá patrně potřebné kvalifikace ku věcné a mezi slušnými lidmi obvyklé polemice.

V Praze, dne 25. března 1893.

Fr. Filip Konečný,
Ord. Praed.

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu „Vlasť“, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

II. Výkaz knih jen čtenářům vzdělanějším se hodících.

(Pokračování.)

Zemanka. Napsal A. Jirásek. Vyd. v „Libuši“ 1887.
Alex. Nap. Gust. Pfleger Moravský. Vyd. v Kobrově „Ústř. knihovně“.
Bez chleba. Nap. Fr. Herites. Vyd. v „Lac. knihovně“ 1892. č. 25.
Cesta kolem měsíce. Na základě spisů Verneových. „Matice lidu“ IV. 4.
Črty humoristické a satirické. Nap. Bohd. Kaminský. Vydáno v „Naší knihovně“ u Bursíka a Kohouta v Praze.
Čeští vyhnanci. Napsal Klicpera.
Děti jiných rodičů. Nap. Habberton, př. Malá. Vyd. v „Rom. knihovně Světozora“. Sv. XVIII. 1891.
Dvě matky. Nap. M. Žofie Schwarzová, př. Chorušická. Vyd. v „Libuši“ r. 1872. (Pokrač.)

ROČNÍK IX. KVĚTEN 1892—93. ČÍSLO 8.

VLAŤ.

Jan Valerian Jirsík.

Životopisný nástin.

Píše **Alois Matuška.**

(Pokračování.)

IV.

Národnostní význam Jirsíkův vysvítá též z dějin budějovického školství. Jeho působením vzniklo v tomto městě mnoho ústavů vyučovacích a vychovavacích.

Promluvíme nejprve o vzniku studentského semináře. Již sněm Tridentský připomíná biskupům, aby při svých sídlech vychovávali jinochy z malička již pro stav kněžský a tudíž měli pro ně zřízené zvláštní ústavy, ve kterých by společně bydleli, a za bedlivého dozoru sebe vzdělávali. Takové domy měli druhdy Jesuité při svých kollejích. Zároveň dovoluje týž sněm Tridentský vybírati příspěvky od věřícího lidu k vydržování těchto „studentských seminářů.“

Když Jan Valerian Jirsík nastoupil, nebylo žádného takového domu pro chudé studující v Budějovicích. Okolnosť tato přiměla biskupa, že pomýšlel na jeho zřízení, a také s horlivostí podivuhodnou cíle toho dosáhl. Zprvu cestou soukromou opatřil jakési jmění, a když myšlénka ta došla obliby, obrátil se ku všemu obyvatelstvu diecése listem pastýřským r. 1853., v němž promlouvá k lidu do slova takto: „Od počátku svého biskupského ouřadu snažil jsem se vždy s celou duší o to, abych všestranné dobro a blaho diecése své rozmnožil a vše k místu přivedl, což by péči mé svěřenému stádečku Kristovu i vůdcům jeho mohlo prospěti. Avšak až posud obmezovalo se všecko působení moje mezi vámi, moji nejmilejší, toliko na to, co jsem sám vlastní silou svou bez pomoci cizí vykonati mohl. Ale nyní zamýšlím něco, k čemu moje vlastní síla nepostačuje, a což toliko spojenými silami všech milých mých diecesánů může býti k místu přivedeno.“ A vylíčiv účel takového konviktu, praví v témž listu dále: „Církev Boží nabude dobrých, nábožných čekanců stavu kněžského, stát pořádných a svědomitých občanů, a posléz vy sami tím nejvíce získáte, nabudouce dobrých pastýřů a vůdců, horlivých zvěstovatelů svaté víry a věrných rozdavačů tajemství a milostí Božích.“ Na konec praví: „Vzhůru tedy, milované ovečky biskupství Budějovického, pomozte mi dílo toto bohumilé, užitečné a dobré přivésti k místu! Obětovnosť

vaše při všech dobrých a pobožných věcech jest mi dobře známa. Podejte mi toho opětný nový důkaz, přinášejíce této svaté věci za oběť své krejcary, groše a zlaté. Kdo má mnoho, dejž mnoho; kdo má málo, dejž málo. Každý dle své možnosti: neb i tomu malému dárku požehná Bůh nejináče, než jako tém dvěma penízkům, které chuďičká vdova vrhla do pokladnice. Ctihodní a velební bratří kněží, nechtějte tím, že vaše příjmy ztenčeny byly, ochabnouti ve své zvyklé a při každé příležitosti na jevo dávané dobročinnosti. Milí rodičové, nezůstaňte pozadu; neb jedná se tu o vychování vašich milých dítek, vnuků a pravnuků, o věc tedy srdci vašemu svatou a drahou. Všichni, nechť jste, kde jste, a nechť jste, co jste, všichni, majíce vřelé a pro dobrou věc pojaté srdce, pojďte a pomozte vzdělati dílo krásné, bohumilé a užitečné."

Vyzvání Jirsíkovo neminulo se účinkem. Ze všech stran docházely hojné příspěvky; ba, sám císař Ferdinand Dobrotivý a císařovna Marie Anna darovali k účelu tomu 2000 zl., opat kláštera cist. ve Vyšším Brodě Valentin Schopper 1200 zl., arcikníže Maxmilian 300 zl., kníže Dietrichstein 400 zl., biskup Kerkský Vojtěch Lidmanský 300 zl., hrabě Kolovrat Krakovský 1000 zl. a biskup Jirsík sám 2000 zl. Přičiněním pak ostatního duchovenstva v diecési ani ne za půl roku bylo pohromadě téměř 17 tisíc zlatých, tak že se mohlo hned pomýšleti na zakoupení příhodného domu. Takovým zdál se býti na Starém Městě dům pí. Terezie Snopkové, v němž byl posud vojenský vychovavací ústav. Ředitelství ústavu odevzdal biskup Františku Pazourkovi, kurátu při chrámu kathedrálním, a pak dru. Vojtěchu Mokrému, kanovníku, jako inspektorovi. Budova byla otevřena a posvěcena dne 22. října 1853., majíc prozatím 28 chovanců. Jirsík sám založil při tomto ústavé knihovnu pro chovance. Stanovy studentského semináře zhotovil biskup Jirsík sám. [1])

V Čes. Budějovicích byly při gymnasiu německém zřízeny od roku 1862. čtyři české paralelky, tedy jakési nižší gymnasium české, a byly od vlády proto ustanoveny, že na gymnasium budějovické docházel každého roku značný počet studujících z jižních Čech, kteří pro neznalosť jazyka německého v prvních letech svého gymnasijního studia málo v učení prospívali. Ale tyto české třídy nelíbily se straně Čechům protivné, i snažila se je zmařiti, ukazujíc na nedostatek prý místa pro ně. Ale když zemský inspektor Václav Svoboda školní světnice přece nalezl a sám sněm český r. 1864. nevyhnutelnou potřebu takových českých paralellek při německém gymnasiu v Budějovicích uznal, byly všeliké námitky odstraněny. Přece však brojení neustávalo, tak že obecenstvo české vidělo se nuceným obrátiti se k samému panovníku, jenž právě po válce pruské r. 1866. v Praze dlel, a žádati, aby v Čes. Budějovicích bylo zřízeno samostatné české nižší gymnasium. Následkem toho začala vláda sama vyjednávati s obcí Budějovickou, která však podala vyjádření takové, že v Budějovicích nenalezne se bytů pro české gymnasium; město si takového ústavu nepřeje, na jeho vydržování nepřispěje, a nemá nic proti tomu, jestliže se paralellky do jiného

[1]) Stanovy stud. semináře uveřejnil prof. dr. Josef Hoffmann, inspektor stud. semináře ve spisku: „Studentský seminář v Čes. Budějovicích".

města přenesou. Na základě takového rozhodnutí jala se vláda vyjednávati s obcí Třeboňskou, která konečně se ustanovila na tom, že bude žádati o přeložení českých parallelek z Budějovic do Třeboně.

V této veliké tísni vystoupil odhodlaný biskup Jan Valerian Jirsík a nabídl se poskytnouti vládě všeho toho, čeho ona od obce Třeboňské žádá, tedy místností pro ústav, topiva i prostředků učebných.

Diecése budějovická jest ze dvou třetin česká; kdyby tedy v Budějovicích bylo gymnasium německé, neposýlali by rodičové čeští syny své do Budějovic a tím by dobrodiní semináře, na který přispívali čeští kněží a dobrodinci, národnosti české bylo odňato. I nabídl se tedy biskup, že sám vystaví dům, aby studentský seminář rozšířil, a že v novém stavení tom darmo dá světnice pro české školy. Ježto pak slíbeno od úřadů, že ony čtyři školy budou ponechány v Budějovicích, začaly se konati přípravy ke stavbě. A tu se objevil případ velice dojemný.

Celé okolí budějovické povstalo jako jeden muž a nečekajíc ani, až by je milovaný biskup sám byl o to požádal, hned, jak se dovědělo, co se díti má, přinášelo, přiváželo peníze i stavivo, dříví, kámen, vápno, písek v takovém množství, že patrně bylo viděti, kterak úmysl biskupův vycházel zároveň ze srdce tisícův a tisícův. Ano i z dalekých končin vlasti české zasýlány byly dary na toto dílo.

Než, všeobecná tato radosť měla býti opět zkalena. Vláda k doléhání nepříznivců jazyka českého nařídila, aby čtyři české třídy přece z Budějovic do Třeboně byly přeloženy. Ve zprávě úřední pravilo se ještě, že má biskup na vůli, aby sám zřídil české gymnasium, když ho pro svůj seminář potřebuje. Šlechetný biskup přes mnohé veliké pochybnosti, že by se co takového provésti mohlo, rozhodl se, že gymnasium zřídí, a to gymnasium celé, osmitřídní. Byl k tomu kroku nucen již proto, aby zachoval své dané slovo a důstojnosť vznešeného úřadu svého.

Jemu ku pomoci ustavilo se v Budějovicích zvláštní komité, jež se obrátilo k veřejnosti s tímto provoláním: „Rodáci města i okolí Budějovického! — Jeho Excellencí nejdp. biskup náš pohlížeje ku potřebám Své diecése, rád by ony české školy, ježto namáháním nepříznivců našich měly Budějovice ztratiti, ve městě našem zachoval, a proto nabídnul vysoké vládě, že zdarma propůjčí pro ně místnosti, ano i ještě ku větším obětem se uvolil. Vy všichni s námi uznáváte vděčně, kterak otcovsky a šlechetně stará se Jeho Excellencí o duchovní potřeby Vaše, a kterak tímto jeho skutkem poskytnouti se má synům Vašim možnosť, aby na blízku domova svého a ve přirozeném jazyku svém cvičiti se mohli u vědomostech.

Aby jeho Excellencí již letos na zimu mohl poskytnouti, co byl vysoké vládě nabídnul, staví prostranný dům, ve kterémž by čtyři třídy nižšího gymnasia českého po sv. Václavě pohodlný byt míti mohly. Zvěděvše o tomto ušlechtilém činu Jeho Excellencí vroucně milovaného biskupa našeho, prohlásili se již mnohé obce a četní muži vlastenečtí, že by také sami se rádi súčastnili v tak důležitém díle, aby svou vděčnosť k Jeho Excellencí skutkem osvědčili a dokonání započatého díla zabezpečili.“ A dále se tam praví: „Každá sebe menší pomoc bude vítána; šlechetní vlastenci mohou penězi nebo stavivem nebo prací pomáhati. Nebo cokoli obce nebo jednotlivci darovati budou kamene, cihel, písku, dříví, vápna, nebo zdarma

potahův a dovozu poskytnou, o to vše se zmírní výlohy na stavbu, poněvadž podnikatel p. Ed. Tiller kontraktem se zavázal, že všechen darovaný material a všechen darmo učiněný dovoz odrazí se z té sumy, za kterou převzal stavbu nového domu."

Na vyzvání to občané Hosínští, Bavorovští, Hrdějičtí, Opatovičtí, Veselenští atd. vypravili přes 100 povozů, aby odvezli na staveniště zdarma kámen od faráře Prunera v Hosíně levně koupený. Nekonečná řada povozů prapory ozdobených blížila se k městu, a když první dojel ku staveništi, okamžitě na něm stály vlastenecké slečny, aby samy shazovaly kámen; pánové přítomní bez rozdílu na svůj stav příkladu toho následovali. Jiná taková řada povozů, provázená hudbou, přijela z Kamenného Újezda. Táž vezla kámen, cihly, vápno, písek, dříví — úplný stavební material.

Předvečer svátku sv. Vojtěcha, patrona českého, 22. duben ustanoven k velikolepé slavnosti položení základního kamene, které se súčastnili hodnostáři úřadů císařských, městská rada budějovická, zástupcové okresů, purkmistrové skoro všech měst v jižních Čechách a představení přemnoha obcí.

Slavnostní řeč proslovil biskup sám. Vysloviv svou radosť z účastenství tak neočekávaného, pravil, že za těch 17 let biskupského úřadu svého dosti trpkých zakusil chvil, ale tento den že považuje za náhradu a odměnu, kterouž mu učinil sám Hospodin Dovozoval, že má pravou péči o všecky souvěrce své, ať jsou Češi nebo Němci.

Kdyby v Budějovicích nebylo českého gymnasia, nemohli by ve studentském semináři vzdělávati se chovanci, kteří by někdy v celé diecési mohli působiti tak, jak toho jest potřebí; neb rozum a zkušenosť učí, že může česká mládež ve vědě prospívati a druhému zemskému jazyku s prospěchem se učiti, když se jí ve škole vykládá v řeči srozumitené, v přirozeném jazyku mateřském. Na to se ujal slova zemský advokát a poslanec sněmovní dr. Vendelín Grünwald, aby ukázal na základě historických dat, jak národ český vždy vědy a umění miloval; vědou a uměním že národ zmohutní, a k tomu cíli že slavnosť tato směřuje.

Tu opět školní inspektor Václav Svoboda biskupu Jirsíkovi všemožně byl nápomocen, aby se získal pro gymnasium Jirsíkovo náležitý a zákonu vyhovující sbor profesorský. Profesorem náboženství jmenován byl P. Matěj Procházka. Skutečnými profesory ustanoveni Gustav Ad. Vostrý a Frant. Žlábek (oba z pražského gymn. akademického) pro filologii, Frant. Šembera (z gym. německo-brodského) pro dějepis a zeměpis, Václav Pošusta pro mathematiku a fysiku. Dočasnými učiteli jmenováni Josef Bízek pro přírodopis. Václav Škaloud a Matěj Blažek pro filologii.

Při ustanovování ředitele potkal se Jirsík s některými těžkostmi, až konečně emeritní ředitel gymnasia klatovského Em. Hrdlička, kněz řádu benediktinského z Emauz, odhodlal se převzíti správu českého gymnasia v Budějovicích.

Knihovna studentského semináře byla přenesena do gymnasia a hojně rozmnožena dary probošta Dra. V. Mokrého, děkana kaplického Kamaryta, světícího biskupa dra. Karla Pruchy.

Dne 3. října r. 1868. byla nová budova od Jirsíka posvěcena. Do semináře bylo přijato 114 studujících a do gymnasia přihlásilo se 268 žáků.

Založení českého gymnasia v Čes. Budějovicích jest nejznamenitější čin Jana Valeriána Jirsíka v tomto městě a na českém jihu.

Význam gymnasia tohoto pro český jih vyložen byl zvláště podrobně v žádosti obyvatelstva mnohých okresů a obcí jihočeských k ministerstvu vyučování, aby gymnasium to bylo převzato ve správu státní, což také rozhodnutím císařským ze dne 14. října 1871. se stalo. Biskup Jirsík odevzdal budovu gymnasia dotud biskupského se vším příslušenstvím v úplný majetek státu, při čemž dr. Vendelín Grünwald jako právní zástupce velmi byl Jirsíkovi nápomocen.

Biskup Jirsík pečliv byl i toho, aby gymnasium mělo vlastní svou kapli. Ani sám netušil, jak ten úmysl jeho vzroste ve veliké dílo. Bylť z různých stran biskup Jirsík vyzýván, když už kapli míní stavěti, aby raději zbudoval kostel, do něhož by též lid měl přístup, hlavně ze Starého města. Tak vznikl chrám sv. Václava, v gotickém slohu vystavěný a připojený na severní straně ke křídlu gymnasia, tak že mohou studující volně vstupovati z chodby gymnasijní do kostela, z prvního pak poschodí na kruchtu. Stavba zakončena vkusnou gotickou vížkou. Obraz na hlavním oltáři jest dílo Jos. Hellicha, akad. malíře v Praze. Sv. Václav kleče a drže v rukou svou korunu poroučí do ochrany P. Marie Boleslavské zem a národ svůj. V den patrona země České a tohoto chrámu sv. Václava dne 28 září r. 1870. posvěcen byl chrám opět za velikého účastenství přespolního lidu a za velikolepé dojímavé slavnosti.[2]) Odpoledne vešel milovaný biskup do Besedy, a tu před hostmi domácími a cizími vyjádřil vřelé díky za podporu tak vytrvalou v celém podniku, pravě, že za dráhné řady klopotných i radostných dob, které již zažil, nepoznal takové radosti jako dnes; zbožnosť že jest podstatná vlastnosť povahy slovanské.

Seminář, gymnasium, chrám byly doplněny ještě zahradou, zřízenou na způsob anglického parku tak, aby mohla býti též zahradou botanickou. Pro zábavu chovanců postaven v ní krytý kuželník s besídkou.

I jiným školám, i nejmenším, věnoval biskup svoji pozornosť. Očitý takový svědek líčí jeho péči a lásku ke školám slovy: „Kdo aspoň jednou jej viděl, kterak řídí na visitacích školní zkoušky, seznal v něm upřímného přítele dítek. Při zkouškách, kterým předsedá biskup Jirsík, všecko jde hbitě a živě; dítky jsou tu plny horlivosti a života; šlechetný biskup jedná s nimi tak laskavě a blahosklonně, že odkládají všelikou ostýchavosť a bázeň. Neopomine pak nikdy rozdati hojné dárky mezi dítky, a tyto schovávají sobě knížky a obrázky od milovaného biskupa jako nejmilejší památku na radostný den, kdy před ním skládaly účty z učení svého. Rovně laskavým jeví se všude býti k učitelstvu, znaje oceniti jeho těžkou práci. Svědomitým a mravným učitelům projevoval vždy své uznání velmi laskavě a nezahanboval ani těch, kteří nevyhověli povolání svému zcela; raději hleděl šetrně a moudře povzbuditi jich ku svědomitému konaní důležitého úřadu.

Až do roku 1870. nebylo v Budějovicích ani jediné české ná-

---

[2]) Dr. Jan Vladyka, rytíř z Marianova: „Vzpomínky k slavnému svěcení chrámu ke cti Svatého Václava v Čes. Budějovicích nově vystavěného.“ 1870.

rodní školy! R. 1864. založil český dámský spolek soukromou vyšší dívčí školu o dvou ročnících pro dívky, které již vychodily školu obecnou, ovšem německou. Vyšší tato škola těšila se přízni Jirsíkově, několikráte předsedal tu slavnosti vánoční a závěrečným zkouškám. Ku povzbuzení jeho odhodlala se kongregace Školských sester z mateřince Horažďovického založiti českou dívčí školu v Budějovicích. R. 1870. vystavěla vlastní budovu a hned na podzim roku 1871. otevřela čtyřtřídní školu pro dívky.[3])

Roku 1873. založila Matice Budějovická českou školu chlapeckou; však stálo to mnoho práce, nežli přešla ve správu veřejnou. Od 1. led. r. 1879. mají Budějovice první českou školu chlapeckou o šesti třídách s několika pobočkami. Přičiněním Jirsíkovým a se svolením ostatních nejdp. biskupů českých propůjčil fond náboženský jako majitel bývalého kláštera piaristského potřebných místností za levné nájemné.

Dlouho asi zabývalo se šlechetné srdce Jirsíkovo myšlénkou založiti v Čes. Budějovicích diecésní ústav pro hluchoněmé dítky.[4]) Vysvítá to zřejmě z jeho slov, kteráž pronesena jsouce v listě pastýřském ze dne 10. března r. 1871. svědčí o veliké péči a v pravdě otcovské lásce Jirsíkově k dětem hluchoněmým. Praví doslovně takto: „Aby i ty nešťastné děti diecése mé, jimžto příroda odepřela sluchu a tudy i řeči, jak v náboženském, tak i mravním ohledu mohly býti vzdělávány, to jsem již ode dávna pokládal nejen za povinnosť svého vrchnopastýřského úřadu, nýbrž to byla též snažná touha srdce mého. Tento úmysl můj dozrál, neb již jsem se v Pánu na tom ustanovil, založiti v Budějovicích zvláštní diecésní ústav pro hluchoněmé děti, kterýž, dá-li Pán Bůh, s příštím novým rokem v život již vstoupiti má. O potřebě a užitečnosti takového ústavu nemůže býti žádné pochybnosti, když uvážíme, že dle úředních zpráv jest v české vlasti naší bezmála 4000 hluchoněmých, ze kterýchžto asi 1000 připadá na diecési budějovickou, a že v tomto jednom tisíci jest aspoň 80 hluchoněmých dítek vyučování schopných. Z toho následuje, že počet takových dětí v celé zemi jest asi veliký, a že k jejich vzdělání ty dva ústavy, v Praze totiž a v Litoměřicích, nižádnou měrou nepostačují. To na mysli majíce, kojíme se nadějí, že každý upřímný lidumil uvítá s vděčnou ochotností zvláštní tento náš diecésní ústav, jehožto snažnou úlohou bude tyto nešťastné tvory pro Boha odchovati a z nich schopné a užitečné údy lidské společnosti učiniti. I vyhledal jsem na ten cíl jednoho nadaného kněze naší diecése, kterýž se již teď druhý rok ve pražském ústavě cvičí, aby sobě potřebné vědomosti k úřadu tomuto zaopatřil, a který, až dokoná na podzim své studie, nastoupí ve příštím měsíci říjnu učitelský úřad na ústavě budějovickém. Jakkoliv sobě neslibujeme, že tento mladistvý ústav hned na počátku co do počtu chovanců bude míti stkvělé výsledky, avšak v pevné

---

[3]) Že dnes kongregace chudých Školských sester v Čechách mají na 50 domů a v nich vyučují na tisíce žaček, jest dílo kaplana Schneidra, biskupa Jirsíka a gener. vikáře Vojtěcha Mokrého. Ústav u sv. Anny v Ječné ulici v Praze jest zřízen pro učitelky. V letech novějších byly též uvedeny na Moravu.

[4]) Zprávu o založení tohoto ústavu podal nám laskavě bohoslovec budějovického semináře p. Fr. Husar, nyní kaplan na Hosíně.

jistotě doufáme, že rok od roku jich přibývati bude, a že s pomocí Boží dostane se blahodárného působení ústavu našeho velikému počtu těchto nešťastných."

Dle výpovědi této konal zajisté biskup Jirsík několik let přípravy po tichu k velikému dílu svému, nežli veřejnosti se zmínil o zamýšleném podniku. Byl zajisté již v roce 1869. vyvolen od Jirsíka P. Antonín Picconi, novosvěcenec, rodem z Písku, za budoucího ředitele ústavu, a k tomu cíli na studia výchovy a vyučování hluchoněmých do Prahy poslán. Zároveň staral se biskup o učitelské síly a věda, že pro ústavy podobné, kde mnoho trpělivosti je třeba, hodí se nejlépé ctihodné Školské sestry, obrátil se na mateřský klášter kongregace této v Horažďovicích, čemuž ochotně vyhověno, zvláště když si biskup získal mnohých zásluh o rozvětvení mladistvé kongregace Školských sester v diecési budějovické. Kongregace vyslala Jirsíkovi dvě nadané a nadšené sestry.

I v ohledu hmotném přálo této myšlénce štěstí. V Čes. Budějovicích zařízen byl již delší dobu ústav učitelský (internát). Prostranná a důkladně vystavěná budova ústavní byla zakoupena nejvíce z příspěvků dobrovolných, a to v době, kdy úřadům církevním péče a dozor o školství příslušely. Dům, v němž bylo paedagogium umístěno, zabírá roh náměstí nyní Lobkovického a Marianského na severní straně města; proti němu vypínala se druhdy starožitná „Pražská brána", jež ustoupila časem krásným sadům. Když r. 1870. otevřeny byly státní ústavy ku vzdělání učitelstva, opuštěna posavadní budova, poněvadž pro čtyři ročníky nedostačovala. Takto se uprázdnila právě ve chvíli, kdy Jirsík bezpečný útulek pro hluchoněmé stádečko své hledal. Budovy té získal Jirsík arci ne bez překážek, které opět jeho energický duch, nadšení a obětavosť překonaly. „V nejhorším případě zařídím ústav pro hluchoněmé ve své residenci," pravil Jirsík zcela rozhodně, když prah jeho tužeb měl se opět sřítiti do propasti.

S jakou otcovskou starostlivostí vede sobě stříbrovlasý již, ctihodný kmet při úpravě budovy ústavní, o tom nejlépe svědčí podrobné jeho příkazy, kterými zakupovati dával sám každou část nářadí, lůžka, stoly, obrazy, učebné pomůcky. dokládaje osobám obstarávajícím věci tyto pravidelně: „Účet ať se pošle do residence." Bylo zajisté účtů těch velmi mnoho, a podati podrobný jich seznam mohla by jediné ruka asi ta, jež vpisovala je zlatým písmem ve knihu přečetných Jirsíkových dobrodiní u trůnu věčného Tvůrce.

(Pokračování.)

Sv. Felicita.

Sbor křesťanů, — tři muže a dvě ženy,
že mrzké pověry je tíží vina,
zas v sobě hostí žalářové stěny,
zas k slavnostem se chystá Karthagina
a zpráva radostná zní v městě celém, —
že zazní divadlem řev dravých šelem.

Pod zemí v temnu žalářové cely
zní v zpěvu vážném hlasy mužů, žen.
To křesťané tam chvály Bohu pěli
v noc poslední, jež od smrti je dělí,
že žalářník byl ze sna probuzen
a naslouchá jat divnou zpěvu mocí,
jenž z hloubi země zvučel temnou nocí.
V tom divný zvuk zní k sluchu žalářníka,
zpěv umlká, v šum zmatený se mění, —
tam dole kdosi náhle hořce vzlyká!
Vstal žalářník a spěchá do vězení
a za branou, když prošla doba krátká,
ve vzdechy pláč se mísil nemluvňátka.
Zjev podivný se zraku jeho skytá:
Dav odsouzenců v těsné směsici
a v středu jich tam žena Felicita
k svým ňádrům tiskne dítko plačící,
na tváři bol se mísí v něhu sladkou, —
hle, v temném vězení se stala matkou!

Byl dojemný ten pohled v žaláři.
vzhled rodičky, pláč dítka usedavý,
že pohan cítil slzu na tváři
a s pohnutím pak Felicitě praví:
„Když vzdycháš teď, co počneš sobě, ženo,
až leopardů děsné postavy
svůj divý běh před tebou zastaví,
až tělo tvé v prach bude povaleno,
a davem zazní pokřik jásavý?
To hrozné divadlo teď tobě skryto, —
až uzříš je, — co počneš, Felicito?“
„Čím děsíš mne, to v svaté čekám touze,“ —
tak sklepením zní slova její temně.
„Co trpím teď, to trpím sama pouze
a naříkám, jak všecky ženy země, —
tam se mnou jiný trpět bude ve mně,
za něhož já tam spolu trpět budu.
Já neděsím se bolestí a trudu,

před spárem dravců, popraviště místem, —
vždyť za Krista tam trpět budu s Kristem!"

Klid velebný jí z bledé zírá tváře,
když Felicitu vedou ze žaláře;
ta, která včera smrti odpor kladla,
dnes pevným krokem kráčí do divadla.
Jí nevyloudí slzy do oka,
v tvář zděšení ni vzdechu v její ústa
zrak zvědavý a vřava lidu pustá,
když v před se řítí šelma divoká,
ni děsný řev a dravce pohled litý,
jenž v písku smýká tělem Felicity,
ran bolesti, proud krve ni meč kata,
když před sebou zří druhů těla statá,
ni nemluvňátka pláč a bolné vzlyky . . .

Tak v smrti Kristus sílil mučedníky!

Ant. Bulant.

Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě.

Příspěvek k historické a literární studii.

Podává **Josef Flekáček.**

(Pokračování.)

Živým a znamenitým dokladem, kterak byli katoličtí kněží „nepřátely světla, osvěty" a „tmáři", jsou sice všichni zde uvedení mužové, ale zvláště i onen, o němž nyní promluvíme: Pavel Maria Paciaudi, narozený v Turině r. 1710., zesnulý v Parmě r. 1785. Jako osmnáctiletý jinoch vstoupil do řádu Theatinů (založených v Římě r. 1524. Janem Petrem Caraffou, biskupem Chictinským, potomním papežem Pavlem IV. 1556—1559). Jako profesor filosofie v Janově nadšeně hlásal nauky Koperníkovy a Newtonovy, jako ministr vyučování v Parmě byl horlivým reformátorem školství a studií v duchu pokroku a pravé osvěty. Jsa před tím bibliotékářem infanta Filippa, v krátké době vzácnými knihami, rukopisy a díly rozhojnil knihovnu jeho, jejíž veškeré vzácnosti popsal a tiskem vydal. V Parmě vydal r. 1760. veliké dílo o třech svazcích: „Memorie dé gran maestri del ordine Gerosolimitano"; chtěl v historii řádu toho pokračovati, což však mu nemoc překazila, tak že kromě těchto tří svazků ničeho dále nevyšlo. Vůbec churavěl Paciaudi neustále, tak že zanechav obtížného mu kázání a přednášení usadil se v Římě, jsa u sv. Otce Benedikta XIV. (1740—1758) velmi oblíben a těše se jeho přízni. Zde vydal většinu svých spisů: „De sacris Christianorum balneis" (r. 1758. 2. vyd.), „De

cultu S. Joannis Baptistae antiquitates christianae" (1755), „De athletarum cubisteri" (1756), „De libris eroticis antiquorum", kterýž spis vyšel v Parmě r. 1786. jako dílo pohrobné. Hlavní však archaeologické dílo Paciaudiho, o dvou svazcích v Římě r. 1761. vydané, jest: „Monumenta Peloponnesiae", důkladné a kritické, obsahující popis starohelénských památek a jejich historií.

Profesor St. zákona na universitě vídeňské, r. 1771. ve Vídni narozený Leopold Ackermann, orientalista a bibliotékář august. kláštera v Korneuburku, vydal ve Vídni r. 1826.: „Archaeologia biblica", dle níž theologové vídeňské fakulty archaeol. biblickou studovali.

V numismatice vynikl J. Garampi (nar. v Rimini r. 1725., zemř. r. 1792. v Římě), archivář Benedikta XIV., vatikánský kanovník, biskup Berythský in part., krátký čas též nuntius ve Varšavě, pak kardinál-biskup v Monte Fiascone.

Garampi mínil původně sepsati velikolepé dějiny veškerého křesťanstva; proto cestoval po celé Evropě, sev. Africe i záp. Asii, prohlížeje knihovny a archivy a kupuje knihy a rukopisy, kde jen se mu k tomu příležitosť naskytla.

Dílo své založil Garampi tak široce, že ovšem život smrtelníka příliš krátký jest, než aby k vykonání jeho vystačil, zvláště když neunavně činným byl zvláště v numismatice. Že i věda tato s archaeologií spojená, může býti apologetikou, dokázal Garampi, vydav v Římě r. 1749.: „De nummo argenteo Benedicti III. ad Joannae papissae fabulam refellandam dissertatio", příspěvek to k vyvrácení nesmyslné (a historicky též dávno úplně vyvrácené) bájce o domnělé papežce Johanně, jež prý nastoupila na sv. stolec papeže Lva IV. (847—855). Můžeme si pomysleti, jak tato báje byla voda na mlýn helvetů a protestantů vůbec, jakož i liberálních zednářů! Až dosud straší „papežka Johanna" na štěstí jen v tuctových sešitových románech nebo nějakém plátku protikatolickém, z nichž, Bohu díky, každého týdne některý na úbytě doklepává.

Koločský arcibiskup Josef Lonovics, theol. Dr. nar. r. 1793., vydal „Archaeologii církevní" o třech svazcích. „Handbuch der biblischen Alterthümer" o dvou svazcích vydal r. 1844. v Landshutě proslulý katolický učenec Th. Dr. Josef František Allioli (nar. 1793. Salzbachu, zemřel v Augsburku r. 1873.). Muž tento, člen mnoha učených společností, profesor bibl. studia, rektor mnichovské university, potom probošt v Augsburku, slovutný překladatel „Vulgaty" do jazyka německého, překladu papežskou stolicí schváleného, platí v tomto století za jednoho z nejznamenitějších učenců katolického světa.

Náš znamenitý Slavista Fortunát Durych (vlastně Václav Michael) (nar. v Turnově r. 1738., zesnul tamže r. 1802.), kněz řádu Pavlánského, o jehož činnosti literární a vědecké v oddíle „filologie a grammatika" více pověděno bude, vedle slavistiky, vých. jazyků a bibliografie též pilně starožitnictvím se zanášel, o čemž svědčí spis jeho: „Specimen palaeografiae hebraicae in monumentis Pragensibus lapideis, parietinis, membraneis et chartaceis collectum."

„Hebrejské starožitnosti“ sepsal i náš rodák Josef Roštlapil, (nar. v Kostelci n. Orl. r. 1809.) od r. 1857. farář v Opočně, starý vlastenec a buditel národa českého, paedagog a theol. spisovatel, o němž i v předešlém oddílu stručnou zmínku jsme učinili.

Slavný orientalista a pořadatel polyglottického vydání bible vyšlé v Antorfu r. 1572., theol. Dr. Aria Montanus (nar. v Estremaduře r. 1527., zemř. r. 1591.) dvorní kaplan a komtur řádu sv. Jakuba, sepsal přemnohá díla archaeol., z nichž vysoké jsou dosud ceny „Starožitnosti židovské“ o XII knihách.

Profesor filosofie, východních jazyků a církevní archaeol. v Utrechtu, Adrien Roland (nar. v Rypu v Holandsku r. 1676 - zemř. 1718. v Utrechtu), sepsal „Antiquitates sacrae veterum Hebraeorum“ (v Utrechtu r. 1708.) Hlavní dílo jeho jest „Palaestina ex monumentis veteribus illustrata“ dílo podnes velice ceněné (2. sv. 1714.).

Výborný orientalista Jan Jahn (nar. v Tasvicích na Moravě r. 1750., zemř. r. 1816. ve Vídni), profesor orient jazyků a hermeneutiky, nejprve kaplan v Myslicích na Moravě, pak kanovník, rovněž vydal pětidílnou „Biblische Archaeologie“ (1797—1805 ve Vídni); latinská jeho „Archaeologia biblica“ vřaděna byla do indexu knih na universitách rakouských a německých zapověděných pro některé protidogmatické výroky, dle uznání komise, jíž prozkoumání knihy té nařídil vídeňský kardinál-arcibiskup Krištof Bartoloměj Migazzi (1714—1803).

Stkvostnou archaeologicko-historickou monografií jest popis padovánského chrámu sv. Antonína: „La Basilica di San Antonio di Padova“ (Padova, 1854), pohrobné dílo provinciála Františkánů Bernarda Gonzattiho (nar. ve Vicenze r. 1808., zemř. v Padově r. 1852.).

O starožitnostech katol. církve v Anglii psal slovutný historik John Lingard, (nar. ve Winchestru r. 1771., zemřel r. 1851. v Moruby v Lancasteru) na kněžství r. 1795. vysvěcený: „Antiquities of the Anglosaxon church“ (2 sv. první vyd. r. 1806., druhé 1844.). Lingard meškal dvakráte v Římě a byl vyznamenán sv. Otcem Lvem XII. (1823—1829) zlatou medaillí.

Dominikán Vincenc Plebankievicz (nar. r. 1806. v Krakově, zemř. r. 1844.), znamenitý řečník, kazatel arcib. chrámu ve Varšavě, sbíral pilně církevní starožitnosti v Polště a uveřejňoval o tom články v polsk. „Příteli lidu“, kromě toho vydal několik samostatných děl bohosloveckých, jež dále uvedena budou.

Slovutný literární historik Josef Valentinelli (nar. r. 1805. ve Feraře, zemřel r. 1874.) círk. kněz, od r. 1846. vrchní bibliotékář Harkovy knihovny v Benátkách, prof. filosofie, vydal spis o starožitninách španělských: „Sulle antichitá spagnuole in generale“, rovněž jako dva bratří kněží katol. ve Francii vydali díla, týkající se Francie: Vilém Paradin (1510—1590), jenž již v klášteře zanášel se studiemi archaeologickými, pak mnoho cestoval, stav se děkanem a kanovníkem: „De antiquo statu Burgundiae“ (v Lyoně 1542.) „De motibus Galliae“ (Lyon, 1558.) a Claude Paradin (zemřel r. 1573), kanovník v Beaujeu, pilný genealog a heraldik: „Devises héroiques et emblèmes“ (v Lyoně r. 1557.) „Alliances généalogiques des rois de France“ (v Paříži

r. 1561). Theologickými i filologickými spisy veleznámý arcibiskup Kanterburrský John Potter (narozen ve Wakefieldu r. 1674., zemřel v Kanterburry 1747.), někdy prof. bohosloví v Oxfordu, sepsal veliké dílo o řeckých starožitnostech: „Antiquities of Graece“ (Oxford 1697), jež se pokládá za nejznamenitější spis v oboru tomto.

Zprávy o starožitnostech čínských máme děkovati nejvíce misionářům katolickým, z nichž Jesuita Josef Jindřich Premaze, (zemřel v Pekingu r. 1735.), jenž v Číně meškal téměř čtyřicet roků, v oboru tom, jakož i v historii a filologii konal důkladná studia. „Sur la mythologie chinoise“ (v Paříži 1770) a „Recherches sur les temps antérieuos à ceux dont parle le Chon-King“, kteréž poslední dílo jedná o dobách, z nichž pochází sbírka písní Ši king. V Ši-kingu jest 311 zpěvů, jež vybral sám Konfucius či Kon-fu-tse (551—479 př. K. P.).

Od nejdávnějších dob poutaly učence a badatele starožitnosti egyptské, kterýž obor v duchovenstvu katolickém nalezl hojné pracovníky; již každý, kdo pracoval v archaeologii židovské nebo biblické, nucen býval dotknouti se Egypta, vždyť i malý žáček obecné školy zná z dějepravy biblické, jak dějiny židovstva úzce s Egyptem souvisejí. Samostatně v oboru tom mnozí vynikli. Básník Caelius Calcagnini (nar. ve Ferraře r. 1479., zemřel r. 1541.), kněz círk. a profesor eloquentiae na univ. ferrarské, jeden z předních učenců své doby, sepsal „Commentarius de rebus aegyptiacis“, kde se důkladně a všestranně archaeol. egyptské dotýká; více však lze se dočísti v souborném vydání všech jeho děl: „Caelii Calcagnini Ferrariensis opera omnia (v Basileji 1554).

Obrovskou práci v příčině té vykonal Jesuita Athanasius Kircher (nar. r. 1601. u Geise blíže Fuldy, zemř. v Římě r. 1680.). V římské koleji (Collegio romano) srovnal s velikou pílí a znalostí sbírky vědecké, a trojsvazkové jeho dílo, vyšlé v Římě v letech 1652—1655.: „Oedipus aegyptiacus, hoc est universalis doctrinae hieroglyphicae instauratio“ obsahuje vše, co se k archaeol. dějinám Egypta vztahuje, zvláště úplný seznam a vysvětlení všech nápisů egyptských v hieroglyfech. Dříve vyšlý spis „Prodromus coptus“ (v Římě 1636) lze považovati za předpravné studium k velikému dílu tu jmenovanému, z něhož dosud učenci — více než po dvě století — čerpají a čerpati budou, neboť nad Kirchera v oboru egyptské archaeologie nikdo nenapsal díla většího a znamenitějšího.

Po Egyptě a Syrii cestoval a s drahocennými rukopisy (150) do Říma se navrátil Josef Assemanni (naroz. v Tripolisu 1687., zemř. r. 1768. v Římě), slavný orientalista, prefekt vatikánské bibliotéky, arcibiskup Tyrský in patr. Ze druhé egyptské cesty své přinesl Assemanni více než dva tisíce kusů starodávných mincí, egyptské tabulky s nápisy a opětně mnoho rukopisů. O těchto i dříve nalezených rukopisech vyšly čtyři důkladné svazky: „Bibliotheca orientalis Clementino-Vaticana“. (V Římě 1719—1728.) On nalezl též jednu z nejdůležitějších památek staroslovanských, glagolský psaný Codex, po něm „Codex Assemanni“ zvaný. Koupil jej v Jerusalémě od řeckých mnichů l. 1736; nyní jest vzácný codex onen ve knihovně vatikánské. Obsahuje čtení sv. evangelií, kalendář s výklady o svatých a světicích do l. P. 158. Codex onen prohlíželi

a důkladně popsali Bartoloměj Kopitar, veliký slavista (1780—1844) a slavný Pavel Josef Šafařík (1795—1861). Jiný spis Assemanni jest „Ephraemi Syri opera quae exstant“ (6 svazků v Římě (1732—1746), jímž uveřejnil exegetické a jiné spisy Ephraema Syra, nejznamenitějšího syrského církevního spisovatele, zvaného „propheta Syrorum“ (zemřel r. 372. po K. P. jako poustevník nedaleko Edessy).

Slavný základ, na němž se v bádáních archaeologie egyptské stále pokračuje, podal Th. Dr. Hypolit Rosellini (nar. r. 1800. v Pise, zemřel tamže r. 1843). Rosellini byl žák světoznámého Mezzofantiho a výborný orientalista. Velkovévoda Toskánský poslal jej r. 1828. s jinými učenci na výpravu do Egypta a Nubie, kdež Rosellini více nežli rok ztrávil ve společnosti přírodozpytců, geometrů a jiných učenců; vrátil se obohacen velikým množstvím vzácných předmětů a pracoval na velikém díle, jež v letech 1832—1840. ve Florenci vyšlo, totiž: „Monumenti dell' Egitto e della Nubia, interpretati et illustrati“ jedenácte svazků, z nichž deset obsahuje část slovesnou, jedenáctý pak jest obrazový atlas, texty vysvětlující. O filologické činnosti Rosellinově jinde bude pověděno.

O egyptských hieroglyfech vydal dílo i lidumilný, tragickou a hrdinskou smrtí svou proslavený arcibiskup pařížský Diviš August Affre, narozen v St. Rome de Taru r. 1793 „Essai sur les hiéroglyphes egyptiens“ (v Paříži 1837.)

Arcibiskup Affre, proniknut láskou křesťanskou a v pravdě apoštolským posláním svým, chtěl učiniti mír mezi krvavě bojujícími stranami v Paříži a odvážil se dne 25. června 1848. večer v křížový oheň vojska a povstalců, a zjednal ticho v nejprudší palbě. Tu však mezi vyjednáváním stala se roztržka mezi vojskem a barrikádníky pro některá posměšná slova, z barrikády ozvaly se rány, a šlechetný arcibiskup stoupaje na barrikádu střelen byl smrtelně, tak že za dva dny po tomto těžkém poranění zemřel. Samo národní shromáždění, tak vždy duchu katolicismu nepřátelské, nemohlo odepříti nadšenému knězi nejupřímnější obdiv a nazývá smrť jeho „svatě hrdinskou.“

Duchové tak obětaví, květy heroismu a sebezapření tak vznešeného, vyrůstají pouze na půdě katolicismu, krví Syna Božího a tisíce mučedníků posvěcené a zkropené.

Benediktin Marquard Herrgott (nar. 1694. ve Freiburce, zemř. v Kronzingách r. 1762.), pilný sběratel pramenů dějepisných, meškal dlouhý čas v Římě, zaměstnávaje se studiemi; navrátiv se z věčného města, stal se bibliotékářem kláštera sv. Blažeje v Černém Lese. R. 1737. vydal ve Vídni ve 3 sv. in folio: „Genealogia diplomatica gentis Habsburgicae“, načež stal se císařským historiografem a proboštem v Kronzingách. Vzácná numismatická díla Herrgottova jsou „Nummotheca principum Austriae“ (ve Freiburce 1752), „Pinotheca principum Austriae (ve Vídni 1760); v letech 1750—1760. vydal o třech svazcích pamětihodné dílo: „Monumenta domus Austriae“ a jehož pokračování smrť mu překazila. Přece však nalezl následovníka, jenž toto dílo jím počaté ukončil dvěma dalšími svazky: byl to Martin Gerbert, svob. pán z Hornavy (nar. 1720. v Horbu ve Würtenbergu, zemř. r. 1793.) Benediktin, prof. filosofie a theologie, opat kláštera

u sv. Blažeje. Gerbert sám byl proslulý hudební spisovatel a historik hudební, jak neopomeneme dále pověděti.

Důležité spisy v oboru rakouské archaeologie vydal bibliotékář ústavu Teresiánského, prof. Erasmus Fröhlich (nar. 1700. ve Štýrském Hradci, zesnul ve Vídni r. 1758.), člen Tov. Jež., z nichž uvádíme: „Animadversiones in quosdam veteres nummos urbium“ (1738), „Annales compendiarii regum et rerum Styriae“ (1744), „Diplomataria sacra ducatus Styriae“ (1754) a rukověť ku starož. dějinám Korutan: „Specimen archontologiae Curinthiae“ (1758). Katalog numismatického kabinetu císařského: „Numismata Cimelii Austriaci“ (ve Vídni 1755) sepsal Fröhlich, Duval a Khell. Tridentinské starožitnosti popsal dílem „De tridentis antiquitatibus“ (v Benátkách roku?) Jan de Gaspari (nar. Levico blíže Tridentu r. 1702, zemř. ve Vídni r. 1768.), prof. dějepisu v Solnohradech, posledně školdozorce ve Vídni, historiograf arcibiskupa solnohradského.

Františkán Emerich Pavić (Imro Pavić) (nar. v Budíně r. 1716., zemř. tamtéž r. 1780.) psal latinsky a chorvatsky, kromě četných spisů theologických zanášel se i pilně starožitnictvím: „Supplementum illyricarum antiquitatum“ (v Budíně r. 1760.)

Celovecký kněz a tamní rodák (r. 1788.) Šimon Martin Mayer, výborný hudebník a obratný spisovatel, po dlouhá léta byl redaktorem časopisu „Carinthia“ a „Klagenfurter Zeitung“, pak vydavatelem „Kärnthner Zeitschrift“; do všech těchto listů psal výtečné topograficko-historické a archaeologické články o Korutanech a též podával zde své práce belletristické.

Benediktin Josef Gaisberger (nar. r. 1792. v St. Maria-Brunenthale v Hor. Rak.), prof. v Linci, přispíval svého času archaeol. články do všech tehdejších rakouských časopisů a o sobě vydal: „Lauriacum und seine römische Alterthümer“ (v Linci 1876), „Die Gräber bei Hallstadt“ (ibidem 1848), „Römische Inschriften im Lande ob der Enns“ (1853) kromě některých jiných drobnějších monografií.

Znamenité dílo numismatické jest: „Populorum et regum numi veteres incogniti“ (dva svazky ve Vídni, 1779—1789.), jež sepsal ředitel cís. kabinetu mincí a antik, univ. profesor numismatiky František Neumann, Augustinián, nar. v Kremži r. 1747., zemř ve Vídni r. 1816.

Konservator splitského musea a prof. na tamním semináři Th. Dr. František Carrara (nar. ve Splitu r. 1812., zemř. v Benátkách r. 1854.) náleží k nejslavnějším archaeologům tohoto století. Kromě četných článků roztroušených po časopisech vydal: „La Dalmazia descritta“ a „Costumi nazionali“ (v Zadru 1740—1848), zvláště však pracoval při vykopávání starořímského města Salony, jež počalo r. 1842. Ředitelem všech prací byl Carrara. Salona jest kromě četných bohatých památek archaeologických, nesmírné poklady starořímské obsahujících, i tím velepamátná, že se tu velmi brzy ujalo křesťanství. Od počátku jeho do zboření města bylo tu 61 biskupů; město vyvrátili Avaři as r. 631.

Carrara vydal o tomto kopání a vzácných objevech a nálezech tu učiněných několik důkladných monografií: „Topografia e scavi di Salona“ (v Terstu 1850), „Dé scavi di Salonanel 1844 a 1850“ (ve Vídni 1850 a v Praze 1852). R. 1851. byl zvolen za dopisujícího člena král. české společnosti náuk a uveřejnil v jejích pojednáních práci o objevech a nálezech v Saloně.

Historicko-archaeologický popis Gorice podal v časopise „Arkiv“ slovinsky Štěpán Kociančić, profesor bohosloví v Gorici, jenž na bohoslovce nadšeně působil, aby milovali svou vlasť a utlačovanou mateřštinu slovinskou, jsa tak podoben našim nezapomenutelným kněžím buditelům.

České starožitnosti pilně sbíral a o nich psal František Bohuslav Petera, na úřad kněžský r. 1822. v Hradci Králové posvěcený (nar. 1798. v Rohoznici), pro nedostatečné zdraví od roku 1849. deficient, přes to však ve spisovatelství neunavně činný.

Petera studoval gymnasium v Jičíně a universitní studia konal v Praze za Bolzana a Jandery; po kaplanování v různých místech českých i německých stal se farářem v Bělohradě r. 1836

Již od té doby byl horlivým přispěvatelem do tehdejších časopisů, sbíraje i materiál ke „Slovníku“ Jungmannovu, jenž byl tak vzácný, že ho slavný Mladoň neváhal užiti v nesmrtelném díle svém.

Při stavbách rak. severo-západní drahy, a to jejího křídla Něm. Brod-Pardubice-Libava a Jiho-severo-něm. spojovací dráhy, trati Josefov Liberec-Seidenberg, meškal Petera v Josefově a Jaroměři a často pozoroval práce, které se tu konaly. Kolikráte nalezli kopající dělníci bronzové šperky, zbraně kamenné, ba i popelnice a pohanské hroby: v pravý čas objevil se vždy Petera, aby nevědomostí, hloupostí nebo ziskuchtivostí dělníků žádný nález na zmar nepřišel; to zalíbilo se mu tak, že oddal se samostatnému pátrání a bádání, až sám mnohé našel a objevil. Pilné zprávy o tom podával důkladnými články v l. 1857—1863. do „Pražských novin“, „Poutníka z Prahy“, Mikovcova „Lumíra“ a „Památek archaeologických“ od r. 1854. K. Vl. Zapem, později Zoubkem redigovaných. Zde nalézti lze od něho mnoho a velice pozoruhodných pojednání a úvah archaeologických.

Nálezy své posýlával Petera českému museu, tak že archaeologické sbírky musejní znamenitě rozhojnil; on též daroval museu mnohé vzácné rukopisy pergamenové, mezi nimiž zvláště důležitý jest foliový arch glagolského rukopisu, obsahující život sv. Štěpána. Petera jej nalezl na staro-trutnovské faře a poslal jej našemu vlastenci Václavu Hankovi, musejnímu bibliotékáři.

Quardian františkánského kláštera v Křemenci (v rus. Polsku) Stanislav Kleczewski (zemř. v Křemenci r. 1799.), historik, filosof a filolog vydal některá díla svá ve Lvově a Olomouci: „Sarmatia Europea mox post diluvium universum inhabitata“ (ve Lvově 1769), „Lechus historiae polonae restitutus“ (v Olomouci 1774) a jiná, zvláště dějepisná.

Výtečný orientalista a filolog Th. dr. Klement Krubišić (nar. r. 1733., zemřel r. 1773.), ředitel semináře v Dubrovníku, zvláště bádal o starožitnostech slovanských, což dokázal největším dílem svým, v Benátkách r. 1766. vydaným: „In originem et historiam alphabeti slavonici glagolici disquisitio, antiquitatis populorum septentrionalium reique

litherariae slavonicae et russicae studiosis", kteréž ač po většině filologické, neváháme přece i v tomto oddíle uvésti: patříť zajisté nejen samo sebou do archaeologie, ale jestiť známo, kterak historii filologie a jazykozpyt mocně pomáhá tam, kde k bádání nižádných jiných pomůcek není.

Jeden z nejpilnějších starožitníků-kněží českých jest horlivý a zasloužilý, veleznámý Václav Krolmus (Sumlork). Krolmus narodil se v Březince u Bělé r. 1787; v Praze studoval za Bolzana, Nejedlého a Vaňka; v semináři meškal v Litoměřicích, kde tehdy veliký účin na probuzení vlastenecké mysli bohoslovců měl Josef Jungmann. Na kněze vysvěcen byl Krolmus r. 1815.; kaplanoval v Nové Lysé, ve Mšeně, v Brozenu u Litoměřic a v Krešejně; po sedmnácti letech, r. 1832., stal se farářem ve Zvikovci; však již r. 1840. odstěhoval se do Prahy, kdež žil od r. 1843. jako deficient a kde též r. 1861. zemřel.

Nejbouřlivější intermezzo života Krolmusova byl rok osmačtyřicátý; byl též členem „Národního výboru" a po osudných Svatodušních svátcích téměř tři měsíce žalářován byl na Hradčanech.

Již jako theolog putoval Krolmus o prázdninách po vlasti, šíře národní vědomí a sbíraje národní pověsti, zvyky, mravy a obyčeje. Neobyčejně šťastným byl později u vyhledávání pohanských pohřebišť, jichž veliký počet nalezl a nálezy své českému museu věnoval, tak že Krolmusa sluší mezi nejpřednější obohatitele musea českého počítati.

Farní patron jeho, Matiáš Kalina z Jaethenšteina (1772—1848), doktor práv a k. arcib. konsist. rada jakož i rada konsist. budějovické, sekretář král. české společnosti náuk, sám byl učenec i archaeolog a vydal v Praze r. 1836. veliké dílo, 35 krásnými illustracemi provázené: „Böhmens heidnische Opferplätze", ku kterémuž Krolmus pracemi a studiemi svými znamenitě přispěl, odevzdav Kalinovi přebohatý a rozsáhlý materiál svůj v té příčině přichystaný, tak že jej právem za druhého autora tohoto díla považovati můžeme.

Hlavním dílem Krolmusovým jest: „Staročeské pověsti, zpěvy, slavnosti, hry, obyčeje a nápěvy ohledem na bájesloví československé" (12 sv. v Praze 1844—1851), kteréž, byť mu i vytýkáno bylo, že mohlo býti lépe a kritičtěji srovnáno, přece jen ostane vždy bohatou studnicí k vážení příspěvků, pomůcek a studií ku každé stavbě další — neboť — i přes některé výtky dílu činěné — a bez chyb nižádného díla není — přece slušno konstatovati, že nejen do doby oné vůbec, ale i po Václavu Krolmusovi nikdo většího, důkladnějšího a všestrannějšího díla v té příčině nevydal.

Jako kněz-deficient vyjíždíval často Krolmus, podporován museem českým, z Prahy do krajů vlasti naší za účely archaeologických studií a vracíval se obohacen vzácnými nálezy a učiniv mnohé objevy. On psal, jak rozumí se samo sebou, skoro do všech té doby vycházejících časopisů a mimo mnohé spisy theologické vydal: „Poslední Božiště Černoboha s runami na Skalsku v kraji Boleslavském" (v Praze 1857), „Popsání pamětihodných věcí chrámu Páně sv. Víta" (v Praze 1844) a „Kro-

nika všech povodní posloupných let v království českém“ (v Praze 1845).

Krolmus odpočívá na posvátném hřbitově vyšehradském, jakž si toho přál.

O mnohých pracovnících, kteří snad i zde mohli uvedeni býti, a jež snad mnohý ctěný čtenář zde pohřešuje, promluveno bude v oddíle „historie“, kdež opět se objeví, jak duchovenstvo katolické v dějepise od pradávna znamenitě pracovalo, jak slavná literární díla provedlo, na nichž bádání a studie nových potomních a moderních dějepisců a dějezpytců se zakládají.

A tak každým odstavcem znovu vysvitne nám pravda, že církev lze zváti matkou uměn, věd a vzdělanosti vůbec *)

Výstřel.

Obrázek z vojny.

Napsal

Bohumil Brodský.

Výstřel. — Druhý. — Třetí. — Mnoho výstřelů. — Vzduchem rozléhalo se ono hrozivé bzučení, které podobá se táhlému tlumenému písknutí, bzučení včel, jež však způsobuje pocity velmi nemilé a u mnohého notnou závrať. Kulky zarývaly se do země, sekaly do kamenných balvanů na druhé straně řeky, některé pleskly do vody. Tato vystřikla, zašuměla a tekla klidně dále, derouc se řadou zmáčených, unavených a ubledlých zákopníků, kteří v největším kvapu stavěli dřevěný most přes řeku.

Rakouské vojsko bylo na druhý měsíc v Bosně a Hercegovině, a sotva polovice země byla okupována. Všude stavěly se mu v cestu nepředvídané překážky, k jichž překonání dosavadní válečné zkušenosti nestačily. Nepřítel neobjevoval se v masách, nebojoval dle plánu, ale byl hrozný. Snad proto byl tolik houževnatý, tolik odvážlivý, poněvadž nebojoval na rozkaz vojenských předpisů, ale z nevole z hloubi srdce jeho vytrysknuvší, z lačné touhy po svobodě, jež se mu před krátkým časem jižjiž před rukama mihala, a kterou mu nyní rvali.

Proto lze si vysvětliti, že se několik jen povstalců často odvážilo vrhnouti se jako střely na císařské vojsko, v okamžiku nejbližší muže pobiti, a než se těžkopádné řady rozvinuly, než zazněly rozkazy, zmizeli útočníci, jako kamzíci přeskákavše kameny. Holé kopce Bosenské a Hercegovské stály mnoho, tuze mnoho krve. Císařští, nezvyklí takovému boji, bojovali s bázní, bez chuti, děsíce se každého výstřelu, jenž mohl býti sice sám, mohl však také míti v zápětí celý déšť kulek. V Bosně vyházeno mnoho olova do vzduchu bez cíle. Když začaly padati kulky nepřátelské, nebylo obyčejně viděti ničeho, leč kouř. Stříleno tím směrem, ale stříleno do kamení, za nímž povstalci klidně nabíjeli své dlouhé ručnice, aby pak posýlali dobře mířené rány.

*) Pozn. red. V X. roč „Vlasti“ budeme v této práci pokračovati.

Ostatně nač to déle líčiti. Je nás dosti, kteří jsme poznali tu divnou „muziku“, pomocí které si „kdosi“ troufal celou Bosnu obsaditi. Mám mezi rodinnými památkami kousek špinavého olova, na němž jsou dosud známky krve. Vytáhli mi je u Stolace lékaři z ramene a dali na památku. Ujišťuji každého, že olovo z ručnic povstalců nebylo ani zdvořilé, ani vábné, nevyhýbajíc se nikomu, zvláště ne lidskému masu. — —

Stáli jsme u Neretvy nedaleko Konjice. Řeka byla dešti rozvodněna, a naši nemohli ji přeplavati. Povolána rychle setnina zákopníků, aby zřídila přes řeku zatímní most, po němž by mohlo vojsko přejíti na druhý břeh a zmocniti se povstalci obsazeného městečka Konjice. Bylo jich tam dojista několik set a nechtěli po dobrém dovoliti stavbě mostu. Sotva totiž se zákopníci dali do práce, oživlo kameny poseté návrší protější, a již hučely a hřímaly výstřely povstalců i odpovídajícího našeho vojska. Nám bylo hůře.

Poschovávali jsme se sice také, jak jsme mohli, ale neuměli jsme se tak rychle a dobře skrýti, jako oni. K tomu bylo nás na břehu řeky mnoho, abychom kryli zákopníky. V malé chvíli ozvalo se sténání prvního raněného, a pak již častěji spatřili jsme muže, opatřené červenými kříži na rameni, odnášeti raněné i mrtvé.

Nejhůře bylo ubohým zákopníkům. Nejprve stáli až po pás ve vodě, pak to šlo hlouběji. A sotva se ve vodě drželi. Prudký proud opíral se o ně, že se sotva drželi lana, jež přivázáno na břehu chránilo je před utonutím.

Hůře však bylo, když přes nejprudší a nejhlubší řečiště hozeny býti měly trámce na podstavec, jenž se měl u protějšího břehu v mělčině zaraziti.

„Šest mužů ke druhému břehu,“ velel setník, hubený, vysoký muž s opálenou tváří a pokynul směrem, kde stál prvý oddíl setniny ve vodě. Mladý důstojník, oddílu velící, rychle ohlédl se po svých mužích.

„Na druhou stranu, rychle.“

Šest zákopníků vrhlo se do proudu. Strhl je stranou — ale byli to švarní hoši. Plovali jako štiky, ač oblečení. Již byli na mělčině a lanem přitahovali trámce.

Do vody začalo se nepřátelské olovo hustěji sypati. Povstalci asi poznali, že jim pěchota na druhém břehu tolik neublíží, jako těch šest zákopníků.

Nejprve jeden ze šesti zákopníků nahnul se ku předu, jakoby po něčem sáhal. Pak klesl zcela do vody, a než se soudruhové nadáli, objevila se jedna ruka jeho několik kroků od nich nad vodou. Nepozorovali ani, že mu kulka prolétla krkem.

Bylo jich tedy jen pět. Chvíli s horečnou pílí pracovali. Neměli zatlučený ani první sloupec, a najednou dva z nich hřmotně se potopili. Chytili je, ale sotva se na ně podívali, pustili je nazpět do vody. Měli oba v lebkách krvavé otvory. Času nebylo na pohřbívání.

Tři, kteří zbyli, ohlédli se úzkostně nejprve po kopcích u Konjice a pak na své soudruhy na druhé straně řeky.

„Ještě šest mužů na druhou stranu,“ pronesl v té chvíli úsečně setník, a poručík opakoval rozkaz. Polovina jeho oddílu byla již za proudem.

Dívali jsme se na ubohé zákopníky snad více než na své pušky. Neviděli jsme dosud tak příšerného divadla. Pracovali bez reptání, s napjetím horečným a přece neměli dodělati svého díla. Zdálo se, že nepřítel vynakládá veškerou svou zručnosť, aby zákopníkům nedal díla dodělati. Co chvíle zmizel některý ve vodě, aby již nevyplaval.

Čelo setníkovo se stáhlo a oči zaplály.

„První oddíl celý na druhý břeh," vykřikl hněvivě.

Poručík ohlédl se po něm. a cosi jako hrůza přelétlo mu tváří. Pak se vrhl první do proudu. Když přeploval, postavil se k svému oddílu zády k nepříteli a díval se, jak vojáci pracují. Tito kladli právě první trámec na první podstavec, a poručík nahnul se k nim, aby jim pomohl.

V tom zavrávoral, zamával rukama ve vodě, jakoby se něčeho chytiti chtěl, a bez vlády shroutil se do vln. Z jeho oddílu zbyla sotva třetina, a ani třetina díla nebyla dosud dodělána.

Setník obrátil se ku břehu, kde stál náš major.

„Nedoděláme mostu, nebude-li na druhém břehu oddíl pěchoty. Přeplovali-li zákopníci, přeplove pěchota. Budou se moci chytiti provazu."

„Druhá setnina v pochod," velel major místo odpovědi.

Chytili jsme pevněji ručnice, naposledy vystřelili a pak se vrhli do řeky. Náš válečný úbor nedovolil nám tak lehce plovati jako zákopníkům, oděným jen krátkými, lehkými kabátci. Kteří jsme lépe plovali, nedbali jsme provazu, bázliví však chytili se ho křečovitě. Zákopníci jej přivázali na druhé straně k sloupu.

Šťastně dostali jsme se na místo, kde jsme již stačili. Pouze jediný by se byl utopil.

Byl to Vít Zadražil, selský synek od Tábora. Kdosi do něho od zadu strčil. Spustil se provazu a již tonul, vykřiknuv úzkostlivě: „Pomoc"!

Ačkoliv by nikdo nikomu ve zlé nevykládal, kdyby o tonoucího se nestaral, poněvadž měl každý sám s sebou co dělati, přece vrhl se z našich jeden za ním. Uchopil ho za plášť a vlekl z hlubiny. Sotva se mohl na nohy postaviti, přitáhl tonoucího k sobě a nadzvedl ho.

Zadražil otevřel oči a spatřiv, v čí náručí se nalézá, vymanil se z jeho rukou a vrávoral sám ke břehu.

Byl jsem přítomen a divil se jak Zadražilovi, tak Vítečkovi. Nezbývalo mi však uvažovati o tomto případu, jelikož nám nastával perný kousek práce. Mokří, unavení vylezli jsme na břeh a uprostřed deště kulí utíkali jsme k nejbližším balvanům, za nimiž jsme se skryli a počali odpovídati nepříteli, nyní mnohem bližšímu. Jelikož jsme mohli lépe jednotlivé povstalce postřehnouti a po nich páliti, vytlačili jsme je o něco dále, odkud zákopníkům nemohli tolik škoditi.

V řece zatím pracováno s nasazením všech sil, a po hodině přecházela první setnina pěchoty po novém mostě k nám. Rozvinuli jsme řady a zvolna tlačili nepřítele vzhůru. Posila za posilou chvátala za námi a do tmy drželi jsme ve své moci návrší. Na Konjici neodvážili jsme se útočiti, poněvadž se blížil večer.

Rozestaveny stráže, zapáleny ohně, a my počali sušiti nasáklé uniforny. Večer byl dosti chladný, a nám cvakaly zuby zimou. Až

teplá večeře nás poněkud rozehřála, a uniforma jakž takž usýchala. Nemusili jsme za to na stráž, ačkoliv jsme byli na řadě, a proto každý spokojeně natáhl se vedle ohně a snažil se usnouti.

* * *

Po rozčilení nastává obyčejně ochablosť, ne však vždy spánek. Myslil jsem, že budu spáti hned, jak se položím, ale zatím marně jsem se převaloval z boku na bok. Dal jsem si „tele" pod hlavu, nohy k ohni a zadíval se na zatemnělou oblohu. Byl jsem jako v polospánku, ačkoliv jsem bděl, a různé vzpomínky a představy mihaly se mi mozkem. Nejprve jsem vzpomínal na domov, pak na přestálé útrapy a boje, až konečně jsem se zastavil u dnešní potyčky. Lehýnký mráz mnou zachvěl, když jsem si vzpomněl na studenou lázeň, a v téže chvíli spatřil jsem v myšlénkách tonoucího Zadražila.

A již se má obrazotvornosť výjevu toho nezbavila. Viděl jsem Vítečka vrhati se za ním, táhnouti ho ke břehu, a živě jsem se upamatoval na nepřátelský pohled, jejž Zadražil na svého zachrance vrhl.

Mně ovšem byla příčina pohledu toho vysvětlitelná. Byl jsem s Vítečkem jako bratr, a často v nočních leženích ukracovali jsme si vzájemným hovorem bezesné noci a těšili se ve své tesklivosti a touze po domovu. On pověděl mi vše o sobě, já jemu nezamlčel ničeho, co se týkalo mne.

A proto jsem se nedivil, že Zadražil se mu za zachránění odměnil pohledem plným nenávisti.

Otec Vítečkův měl v Táborsku selský statek, do něhož se přiženil. Do statku přinesl málo peněz, a proto zůstal statek připsán na jeho manželku. Zdálo se to ostatně úplně lhostejným, na koho statek jest připsán. Měli jediného syna Antonína, téhož, jenž byl mým druhem, a ten měl dostati vše po matce i po otci.

Ale osud tomu jinak rozuměl. Když bylo Antonínovi as patnáct let, zemřela mu matka. Před smrtí učinila závěť, dle kteréž odkazovala statek synovi. Avšak do jeho zletilosti měl hospodařiti na statku otec, a pak měl mu syn dávati slušný výměnek.

Otec byl se závětí tou spokojen a želel první čas upřímně své zemřelé ženy.

Než ne dlouho zůstal vdovcem Krátce před tím, než Víteček ovdověl, ovdověla ve vsi chalupnice Zadražilová. Měla dětí několika mezi nimi syna, jenž se v letech Antonínovi rovnal. Její chalupa byla zadlužena, a poněvadž, jak lidé si povídali, nerada dělala a rád, dobře žila, ohlížela se po ženichu.

Ženichů měla dost, bylať žena dosud sličná. Mladá se vdávala, nikdy se prací nepřetáhla a zachovala si více svěžesti a sličnosti, než mnohá svobodná. Ale jí se každý ženich nelíbil. O chudého nestála, bohatý se nehlásil. Hlásila se tedy sama.

Sotva Vítečková zavřela oči, hned si na Vítečka vzpomněla. Byla chytrá, statek Vítečkův se jí líbil, a již si umínila, že vdovce nějak uloví.

Víteček potkával nyní často vdovu, jež se s ním zastavovala, hovořila a skrytě i veřejně na jevo dávala, že by si ho vzala. A že byla chytrá, úskočná, na oko dobračka, chytil se otec Antonínův.

Do roka po smrti své první ženy vedl k oltáři Zadražilku. Tato prodala chalupu, z níž jí zbylo několik set, a s celou rodinou přestěhovala se do statku.

Že Antonín jest vlastně pánem statku, nedbala. Byť byla vychytralá, tolik přece ve svém rozumu připustiti nemohla, aby se to později nemohlo změniti. Myslila si, že muž její vše změní, Antonína nějakou tisícovkou odbude, a ostatní že jí a dětem jejím zůstane.

Starý Víteček byl záhy v područí své ženy. Byl to prostý muž, jenž pro svatý pokoj v domě ženy své poslouchal a veškerou vládu jí ponechal. Dělala, co sama chtěla. Nejhůře při tom vedlo se Antonínovi. Musil pracovati za všechny. otec nesměl k němu laskavého slova říci a neustále jen slyšel výčitky, že jen lenoší a ostatní děti okrádá.

Dobrý hoch mlčel a odbýval si svůj očistec dále bez reptání. Macecha byla čím dále tím prudší, bezohlednější, žádajíc od něho věcí nemožných. Nejen však od ní, ale také od svých nevlastních bratří a sester musil snášeti sterých útrap a ústrků. Živeni jsouce nenávistí matčinou, vsáli ji proti Antonínovi také oni a nejvíce Vít.

Z tohoto stal se zahálčivý, neurvalý mladík, každé ničemnosti schopný. Toulal se po muzikách, učil se píti, a jediná rvačka neskončila se bez něho. Měl na koho spoléhati, hýčkán nerozumnou láskou matčinou. Antonín se mu vyhýbal, boje se, aby mu Vít neublížil, a přece se mu vždy nevyhnul. Když však mezi nimi nějaká různice vypukla, vždy Vít matkou jest chráněn, a Antonín za pravého původce všeho vyhlašován.

Při jedné hádce zřejmě mu Vít řekl, co vlastně chce.

„Nesvolíš-li, aby statek mezi nás všechny byl stejně rozdělen, uvidíš, že nebudeš míti ani ty, ani my nic.“

Tenkráte se zmocnilo Antonína opravdové rozhořčení.

„Mám statek po matce“, zvolal pevně, „a podívám se na to, až budu plnoletým, bude li se tu kdo roztahovati a mne týrati.“

„Počkej, podíváš se“! posmíval se mu Vít a významně zahrozil.

Od té doby vedlo se Antonínovi ještě hůře, až ho z trápení toho vysvobodila vojna.

Při odvodu odveden on i Vít, a když nastoupili vojenskou službu, vřaděni jsou do téhož oddílu. Antonín želel toho velice, že nebyl vřaděn jinam. Jsa však bázliv jako každý nováček, neodvážil se žádati za přeložení. Jako doma, tak na vojně vyhýbal se Vítu, tento dovedl však nalézti vždy vhodné příležitosti, aby ho mohl před soudruhy potupiti a učiniti směšným.

Našel jsem jednou Vítečka v ústraní slzeti. Cítil jsem k němu již dávno jakousi příchylnosť, která nyní se obrátila v upřímné účastenství. Přisedl jsem k němu, ptal se ho soucitně po příčině jeho pláče, a než minula hodina, věděl jsem zdroj stálého jeho bolu. Vít mi byl od prvního setkání protivným. Nyní poznav jeho nízkou povahu, dvojnásob jsem ho nenáviděl.

Poněvadž jako dobrovolník požíval jsem jakési vážnosti v četě, opřel jsem se při první příležitosti rýpalství Vítově.

„Odvážíš-li se Vítečka slovy nebo skutky znepokojovati, povím panu hejtmanovi kousek tvého životopisu a postarám se, aby naše četa zbavena byla tak špatného člověka“, zvolal jsem naň rozhorleně. Podíval se na mne udiveně, zesinal ve tváři, a příšerný blesk

zasvítil mu z očí. Pak sklonil hlavu a odešel jak skrocený pes. Od té doby měl Víteček pokoj.

Kéž bych býval hned dle své hrozby žádal sám za přeložení Vítovo. Nemohl jsem však pochopiti, že by byl člověk ten schopen takového bídáctví, jakého se dopustil, nasazuje sám vlastní život.

Byla to krvelačná bestie, toužící slepě po krvi.

Antonín zachránil mu život v Neretvě a za to odměněn byl pohledem plným nenávisti. V té chvíli třásla se mi ruka touhou spoličkovati Vita. Jen hrozící nebezpečenství přinutilo mne zříci se tohoto skutku a starati se o vlastní život. — — —

Na nebi objevily se hvězdy, vzduch se oteplil, a spánek sklížil mi oči. Spal jsem až do úsvitu, kdy třesk polnice probudil mne k novému pochodu.

Sotva jsme si uvařili snídani a hltavě je snědli, hnali nás proti Konjici.

Našli jsme městečko prázdné. Obyvatelé jeho do rána zmizeli, couvajíce mezi strmé kopce a skály. Pustili jsme se za nimi. O polednách narazili jsme na jejich přední stráže, a po hodině houkaly četné výstřely z obou stran. Měli jsme mnoho ztrát, ale přece tlačen jest nepřítel vždy dále na hornatou výšinu. Nás bylo více, musili jsme jíti dle rozkazů, a rozkaz byl vždy týž: „Ku předu!“

Opevnivše se na návrší, jež jsme ztekli, a jež tvořilo začátek pásma horského, chystali jsme se k nočnímu odpočinku. Ale odpočinek náš nebyl tak příjemným, jak den před tím. Naše setnina určena k hlídce, a ostatní tlupy musily odpočívati v plném ústrojí. Nepřítel byl blízko, v této krajině rozervané a příhodné k přepadení mohl každé chvíle na tábor naraziti a proto bylo třeba největší opatrnosti.

Naše četa měla tvořiti do půlnoci nejkrajnější hlídku.

Jako stíny brali jsme se ku předu. Dosáhnuvše potřebné vzdálenosti, rozsadili jsme se mezi balvany. Každý sejmul zbraň, přitiskl k boku a hleděl do tmy.

Vždy dva a dva měli jíti několik set kroků ku předu, aby byli jaksi tykadly naší hlídky.

Kolem desáté hodiny vystřídána tato hlídka novými dvěma muži.

Tentokráte posláni jsou Víteček se Zadražilem. Trhl jsem sebou, když jsem viděl ty dva muže vedle sebe unikati ve tmě. Upokojil jsem se však vzpomínaje toho, že na nejpřednější hlídce nezbývá času na hádky a sváry.

Myšlénky mé obíraly se záhy předmětem jiným. Zapomněl jsem, že kolem mne sedí druhové. Bylo ticho, hrobové ticho. Jen cvrčkové zpívali svou jednotvárnou píseň.

Pojednou jsem vyskočil, a se mnou všichni soudruhové.

Vzduchem zahřměla rána, a ohlas výstřelu, jak vzdálené burácení hromu nesl se po kopcích a skalách. Rána zahřměla na přední hlídce.

Trubač dal poplašný signál, a naše četa vrhla se ku předu, zatím co celý tábor vstával, a setnina myslivců za námi v kvapu vyslána.

As po desíti minutách přiblížil se jeden z naší čety k tělu, jež leželo na zemi. Vzkřikl a nahnul se k němu.

„Tu leží Víteček“, ohlašoval zděšeně.

Přiskočil jsem blíže. Hlava Vítečkova spočívala na kameni, a hluboký otvor zel na ní. Krev z rány tekla po krku za plášť. Byl dosud teplý.

Ohlíželi jsme se po Zadražilovi. Zmizel úplně.

Za chvíli přikvapili za námi myslivci. Vítečka dva z našich zvedli a odnášeli v zad. Cítil jsem, že se mi oči zalily slzami.

* * *

Když se Víteček se Zadražilem ubírali na stráž, zůstával tento stále poněkud po zadu. Víteček si toho nevšímal. Musil sám jíti opatrně a myslil, že Zadražil se bojí a zaň se skrývá.

Docházeli až k určité vzdálenosti, nepozorujíce, že několik kroků podle nich leží několik postav s dechem stajeným, střežících každý jejich krok, aby se ve příhodné chvíli na ně vrhli.

Dříve než mohli tak učiniti, zastavil se Víteček. Slyšel jakýsi šramot a proto rychle se skrčil za kámen a pronikavě zahleděl se před sebe do tmy. Zadražil učinil totéž, ale nepozorovaně vzdálil se od Vítečka as na dva kroky. Pak přiložil ručnici k líci a mířil.

Jakoby se mu ruka třásla, spustil zbraň k boku, ale hned zase namířil. Přimhouřil oči, stiskl, a Víteček se slabým stenem položil hlavu na kámen. Ručnice mu vypadla z ruky a zazvonila o kámen.

Teď Zadražil vyskočil a třímaje ručnici, z jejíž hlavně se kouřilo, snažil se otevříti zámek, vyndati prázdnou patronu a utéci nazpět, aby oznamoval zdánlivý útok nepřátel.

Ale již cítil se uchopena mocnými pažemi. Lekl se v domněnce, že snad Antonína chybil, a tento že se naň vrhá. Jediný však pohled stačil, aby se přesvědčil o něčem jiném.

Několik vysokých postav v oděvu povstaleckém stálo u něho, a jeden z nich držel ho obrovskou silou v náručí.

„Pse“, řekl tiše a již s ním začal skákati po kamení, utíkaje do tmy. Druzí ho následovali tiše a hbitě jak kočky.

Jakási hrůza napadla Víta, hrdlo se mu stáhlo úzkostí. Mlčel a zavřel oči, čekaje každé chvíle, že ho probodnou, či že ho svrhnou někde do propasti. Nestalo se ani to, ani ono. Jen to viděl, že jest unášen stále ku předu.

Asi po hodině postavil ho únosce ne příliš šetrně na zem a ukázal mu velitelsky před sebe.

„Jdi“, řekl krátce. Hrozivý hlas nedovolil mu váhati. Jak mohl nejrychleji pospíchal ku předu. Svit naděje v něm klíčil. Snad ho považují za zajatce a vydají výměnou za zajaté své soudruhy. Možná, že neviděli jeho čin, a únos jeho potvrdí nejlépe v táboře císařských domněnku, že byl Víteček povstalci zastřelen. V srdci výčitek necítil. Jeho hrubá mysl lekala se jen trestu.

Mlčky ubíhal před svými průvodčími, až se ocitl na pokraji stráně ozářené ohněm. Viděl nějaké postavy kolem ohně se míhati. A již zahvízdl jeden z provázejících ho mužů, a z dola mu odpověděno týmže způsobem.

Nyní uchopil jeden Víta za ruku a vlekl ho dolů. U ohně byli záhy.

„Jak je?“ otázal se příchozích statný, starší již muž, jenž polo leže, polo sedě hřál se u ohně.

„Stejně, do rána neodváží se ničeho“, sděloval ten, jenž Víta za ruku držel. „Vedeme ti, Jovanoviči, kořisť. Unesli jsme ho.“

A rychle počal vyprávěti, co se na přední rakouské stráži stalo. Vít nerozuměl jeho rychlé řeči, ale pozoroval, že mužové kolem ohně shromáždění vrhají na něho pohledy plné opovržení a hněvu. Pak se skupili kolem ohně a tlumeně rokovali. Zdáli se mezi sebou se hádati, až muž, jenž dle všeho byl jejich vůdcem, svým slovem hádku rozsoudil. Mladý jeden muž usedl k ohni a na kousek papíru tužkou cosi psal. Když byl hotov, přečetl přítomným, a tito souhlasně pokyvovali hlavami. Pak přistoupili k Vítu, svázali mu ruce a nohy a nechali ho ležeti.

Pln hněvu, nenávisti a zloby pohlížel na ně svázaný. Čekal, co s ním budou dělati. Nevšímali si ho, a hodina po hodině klidně míjela

Až když na východě zarděla se první oblaka a počalo svítati, viděl, že několik mužů k němu přichází. Rozvázali mu nohy a táhli za sebou zpět nahoru. Vít počal cosi neurčitého tušiti. Náhlý vztek se ho zmocnil. Rychle se shýbnuv, kousl svého průvodce do ruky. Ten ho pustil, a zajatý učinil několik skoků ku předu. Ale již ucítil mocnou ránu do hlavy, jež ho srazila. Počal tedy kolem sebe kopati a zuřiti jak podrážděné zvíře. Chytili ho, svázali a bijíce ho ve tvář, táhli ho po zemi.

Konečně došli s ním až nahoru a vlekli ještě kus cesty, kde stála osamělá borovice. Tam ho zvedli a počali ho přivazovati k borovici Když byli hotovi, připevnil nad ním jeden jakýsi lístek a na větev přivázal kus bílého cáru.

Vít snažil se sebou pohnouti, ale cítil, že provazy jsou skalopevné. Ostatně dva mužové u něho zůstali na stráži. Druzí vraceli se do ležení. — — —

Sotva se rozednilo, ozvaly se tu a tam výstřely. Zde i onde bylo viděti menší čety povstalců chvátati tím neb oním směrem. Dle všeho postupovalo již vojsko rakouské ku předu. Rány se blížily, povstalci ustupovali a právě v té chvíli, kdy krví zalité oko Vítovo spatřilo v dálce několika set kroků chochole myslivců, tvořících předvoj, zmizela od něho stráž.

Zalomcoval sebou celou silou a skřípaje zuby, snažil se přetrhati vazbu. Ale provazy jen více ještě zadíraly se mu do těla Ztišil se tedy a očima vytřeštěnýma pohlížel před sebe.

Myslivci blížili se stále a zvláště osamělý strom vzbuzoval jejich pozornosť. Viděli na něm vlající kus bílého cáru a úplně jakéhosi člověka. Považovali to vše zprvu za chytře nastrojenou léčku nepřítelem a proto rychle se rozdělivše, obcházeli strom.

Ale stráň byla prázdna, nepřítele znamenati bylo na kopci protějším, a proto na rozkaz důstojníkův srazili se ke stromu.

Jaké bylo jejich podivení, když tu spatřili rakouského vojáka přivázaného. Rychle ho odvázali a snad by ho bývali propustili, by šel hledat svůj pluk, vzadu ještě se meškající, kdyby si byl důstojník nepovšiml lístku na suku připevněného. Shodil jej šavlí a četl. Rukou neumělou, ale dobře čitelnou bylo tu napsáno:

„Ten pes dnes v noci zastřelil svého soudruha na stráži. Zastřelil ho zákeřnicky ze své ručnice. Chytili jsme ho a vracíme vám jej. Naše ručnice jsou čisté, a nebudeme vraha trestati. Potrestejte si ho sami Nebijeme se s vrahy, ale s nepřátely.“

Důstojník překvapen pohlédl na Víta. Věděl, že dnešní noci zastřelen byl jeden z předních stráží a že byl střelen z bezprostřední blízkosti. Dále nevěděl ničeho, poněvadž místo ono mělo býti ohledáno až ráno. Sotva však se na zajatce podíval, hned z tváře jeho vyčetl, že jest schopen činu, jenž se mu klade za vinu.

„Desátník a čtyři muži budou střežiti tohoto člověka," velel rychle. „Vy, desátníku, odevzdáte zajatce panu plukovníku 21. pluku s tímto lístkem. Kdyby chtěl utéci, zadržte ho, po případě zastřelte."

A již se svým oddílem bral se dále.

Desátník poručil Vítovi, aby se hnul v před. Dva mužové šli před ním, dva za ním, a desátník kráčel po jeho boku, bedlivě ho střeže.

Za půl hodiny stáli všichni před plukovníkem. Tento vyslechl rapport desátníkův a přijav lístek, s nemenším udivením jej četl než myslivecký důstojník. Poručil ordonanci, aby svolala důstojníky, a když se tito shromáždili, sděloval jim vše. — —

Podivili jsme se, když náhle nám byl dán rozkaz, abychom se dostavili před plukovníka. Podivení naše proměnilo se v úžas, když jsme tu spatřili celý důstojnický sbor a mezi stráží — Zadražila.

„Víte Zadražile, zastřelil jste dnes v noci zákeřnicky na hlídce svého soudruha. Přiznáváte se k tomu?"

Zadražil sklonil hlavu a zarytě mlčel. Tušil, že lístek prozradil vše.

„Bídníku, poskvrnil jsi česť praporu svého a potupil nás u nepřítele," zvolal plukovník nevýslovně rozhorčen. „Zemřeš. Oznamte plukovnímu knězi, aby ho připravil k smrti."

„Pane plukovníku, on zastřelil svého nevlastního bratra," zvolal jsem proti všem vojenským předpisům a povystoupil jsem z řady. „Týral svou oběť již dávno způsobem hnusným."

Všichni užasli dověděvše se, proč se Zadražil činu svého dopustil. Plukovník radil se okamžik s důstojníky a vyptav se desátníka, kde Víta našli, obrátil se k našemu poručíku.

„Vít Zadražil propadl smrti. Poněvadž jest prachu a olova nehoden, bude oběšen na témže stromě, ku kterému byl přivázán. Ať nepřítel pozná, že ani my pro skety svých ručnic nemáme."

Pokynul, důstojníci se rozejeli ku svým oddílům, a celý pluk se hnul ku předu. Jen náš oddíl zůstal státi. V té chvíli planuli jsme všichni touhou usmrtiti toho bídníka, jenž stál uprostřed nás s čelem vzdorným a zvířeckým výrazem ve tváři. Dobře, že přicházel vojenský kaplan, neboť za okamžik by byl ani důstojník nemohl přemoci hlasité projevy nevole tu a tam dosud tlumeně propukající.

Důstojník oznámiv knězi krátce, proč volán jest, a vysvětliv příčinu náhlého rozsudku, poručil stráži, aby poodstoupila. Kaplan přistoupiv k odsouzenci, mluvil k němu chvíli tlumeně, a očekávali jsme, že Vít poklekne a bude se zpovídati.

„Nepotřebuji kněze," zaslechli jsme v tom hlasitě ho zvolati. „Veďte mne kam chcete, ať tomu již jest konec."

Darmo zdržoval ho kněz, k němu laskavě hovoře, domlouvaje a prose.

„Brzo-li mne povedete?" křikl vztekle a rukou ve vzduchu zašermoval. „Chcete, abych ho zabil?"

Teď zakročil důstojník.

„Nebudeš-li, šelmo, mlčeti, naučím tě mlčelivosti," zahrozil Vítovi. „Stráž nechť k němu přistoupí. Pochod!"

Táhli jsme za plukem, majíce uprostřed Zadražila. Domnívám se, že se tak odvážlivým, jakým se činil celou cestu, jenom dělal. Chvílemi zacukaly mu svaly na tváři, a výraz jeho stával se zděšeným.

Dostihli jsme stromu velmi záhy, náš pluk sestupoval teprve se stráně. Na protějších kopcích bylo viděti nepřítele v hojném počtu; dosud bylo ticho, nestřílelo se.

Obklopili jsme strom, desátník s několika muži upevnil nahoře na větvích provaz, udělali oko a chytili Víta. Bránil se, a tvář jeho znetvořena byla hrůzou a zděšením. Přivlékli ho až ke stromu, nazvedli, jeden hodil mu provaz kolem krku.

Pak odskočili, a vzduchem zaklátilo se tělo odsouzence. Několikráte sebou zaškubal. Pak se ztišil.

„K modlitbě," velel důstojník.

Klekli jsme, kněz se modlil nahlas. V tom četa nepřátel z kopců nás pozorující vystřelila do vzduchu.

Viděli, že i my nemáme ručnice pro vrahy. Cosi povznášejícího zmocnilo se nás všech. Stáli jsme před nepřítelem, a ten vzdával nám čest z těchže ručnic, z nichž za chvíli vysýlati chtěl smrť do řad našich. Ale smrť čestnou, smrť muže proti muži, v boji za svou svobodu a svá práva.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Když úřední posel nesl k starému Vítečkovi zprávu, že jeho dva synové zemřeli v Bosně, jeden rukou vražednou, druhý smrtí provazem, stal se svědkem výjevu, jenž měl neštěstí rodiny dovršiti měrou vrchovatou.

Vítečková toho dne ráno odjížděla se všemi svými dítkami na svatbu ke vzdáleným příbuzným.

Bylo jim jeti přes řeku dosti hlubokou. Za ranního šera zmýlil se čeledín a zajel poněkud dále do proudu, než kudy vedl převoz. Jeden kůň se lekl šumících vln, skočil stranou, strhl s sebou druhého koně, a vůz překolil se do hlubiny.

Čeledín, skočiv do vody, přeřezal koním prostraňky a sednuv na jednoho, mocnou rukou obrátil je z hlubiny na mělčinu. V té chvíli nevzpomněl těch, kteří byli ve voze.

Až když koně na břeh vyvedl a uvázal, sháněl se po voze.

Ten zmizel v hlubině i s těmi, kteří se na něm vezli. —

Pravdu děl Vít, vyhrožuje svému nevlastnímu bratru, že nebude ani on, ani oni míti ničeho.

Slovenské spevy.

Píše **Tóma Šmýd.**

(Dokončení.)

Na Slovensku někdy rodičové též „proti vôli mladých“ strojívají „pýtačky a sdávanky“, říkajíce: „Veď to mladí navyknú na seba“. (Cf. Dobšinský Obyčaje st. 13.) Děva do vdaju nucená potom na Slovensku si takto zpívá:

Ťažko je umreť, keď ma nič nebolí:
ťažšie ísť za toho, čo mi je nie k vôli. (I. č. 553.)

Dobšinský dotvrzuje sice, že prý na Slovensku „zriedkavé sú nepodarené ženby“, choť i rodičové sami své syny žení a dcery vdávají.

Je-li tomu všady skutečně tak, věru blahopřáli bychom Slovákům, že mají tak vtipné matičky, jejichžto bystré oko vypátrati dovede, na kterém základě svým dětem by obezřetně zbudovaly domácí štěstí, vybírajíce synům nevěsty tak dovedně po chuti jako ta Liptovanka, o nížto J. Kalinčák pravdivou prý událosť uveřejňuje, z nížto zde našim matinkám tuto črtu vyjímáme na poučenou: Její Ondřej posud nevěděl o ničem, jak se obě maminky smluvily. Až pozdě večer přišel z hor; matka si ho všelijak nadcházela, až konečně mu řekla: „Ondrejko, budeme mať svadbu“. — „Nuž akú?“ — „Vieš čo, syn môj; budeme ťa ženiť.“ — „Nuž a kohože si budem brať?“ — „Nuž vieš, syn môj, to Beťkovča. — „Hach, na môj' hriešnu dušu, ja to nekcem; nuž ale takú pl'uhu?!“ — „Ba na môj hriešnu dušu, musíš si tu ty ziať; veď som ja vari ta ako dáky blázon nechodila!“ Ale Ondrej ani počuť nekceu, hnevau sa i kričau: „Kceli byste mi dáku húžvu na hrdlo obesiť; ale ja, na môj' dušu, takú zaškriatanú, umúčenú opicu nekcem!“ — Hia, syn môj, ved to nie tú, čo vo mlyne, ale čo na fare slúži.“ — „Hia, to je inšô! Ale veď ešte ani neshováral som sa s ňou?!“ — „No, no, pôjdeš teraz do Betkov; tam bude aj ona; len obleč sa do novej kabanice, aj nový klobúk si vezmi.“

Ondřej se umyl a učesal a pěkně oblekl a šel. Po půl noci celý rozradostněný letí po dědině, zaklepal doma na okno a zvolal: „Mamo, už je všetko dobre!“ A hned potom byly ohlášky a svatba. (Cf. Dobšinský obyčaje str. 13—14.). Takovouto mamičku zajisté i u nás by sobě přáli všecí, jimžto se strojí nucená svatba. —

Ježto na Slovensku děvy velmi mladé (už mezi 14—17 rokem) se vdávaly, nebylo lze děvě ženichů dlouho vybírati, neb po dvacátém roku ji už přezdívali „starou dievkou“ a mohlo se jí snadno přihoditi, že by „ostala na ocet“.

Taková vyběračná potom si notila píseň:

Ja som taká bola,
že som nel'úbila. — —
Zostala som sama,
jako hruška v poli;
keď hrušky z nej spadly,
sama v poli stojí. —

Zostala som sama,
jako ten tulipán,
čo si prekvituje
v šírem poli len sám. (I. č. 300.)

Měsíček bývá nejtajnějším svědkem, když na Slovensku dvě zal'úbené duše v zahrádečce spolu se schovávají a „pred Bohom" nejdůvěrnější slib sobě slibují, jak od Prešpurka ona nevěrnému Janíčkovi o tom připomíná:

Vtedy tam pri našom sl'ube
prítomný bol mesác,
ten by ti ver', môj Janíčko,
ten povedal najvác;
krásnou svojou jasnotou on
do sŕdc sa nám díval,
iste že falešnosť tvoju
popredku predvídal. (I. č 318.)

Na Moravském Slovensku nejvíc svateb bývá: „ve fašanky a a v nové vína". Rovněž i v Uhrách na Slovensku dle Dobšinského (obyčaje st. 12.) nejvíc sobášů v těchto dobách se odbude. Je-li masopust krátký, naříkají sobě naň děvy a šuhaji dle písně:

Už sa fašang kráci,
už sa nenavráci,
už ty dzivky lajú,
že sa nevydajú
(už tí chlapci želia,
že sa neoženia.) (I. č. 424.)

Děva do ciziny provdaná takto si stěžuje:

Ej, dobre vám je, mamičko moja,
medzi tou svojinou,
ale mne beda, beda, prebeda
medzi tou cudzinou. (I. č. 206.)

Stárnoucí děva, která by se ráda byla vdávala, za uběhlou mladostí sobě vzdychá:

Moja mladosť i podoba
tak mi hynie ako voda:
voda zhynie, druhá príde,
moja mladosť už nepríde. (I. č. 428.)

Láska bývá slepá, nevidí na milém než jen samu chválu a největší dokonalost, ale chyb žádných. a proto nedbá ani dobré rady, ani žádné výstrahy neb domluvy. Vyličuje to píseň I. č. 33., na niž podáváme variant moravský, jak ji u Kyjova na Milotsku zpívají:

Mamičko, ožením se!
Synečku, ošidíš se,
synečku, mé dítě,
ošidíš se.
Mamičko, neošidím,
synečku šak to vidím!

Mamičko, je bohatá,
synečku, je hubatá!
Mamičko, je pěkná bílá,
synečku, mrcha zhnilá!
Mamičko, pěkně chodí,
synečku, do hospody!
Mamičko, pěkně šije,
synečku, ráda pije!
Mamičko, šak voděnku,
synečku, gořalenku!
Mamičko, pěkně kráčá,
synečku, bez rubáča! — —

Zamilovaná dcera matce na její výstrahy, že ji muž bude bíti, takto odpovídá:

Ach, mamičko, však aj bíjâli
rodičia, a ráda ste ich mali;
keď ste to znést mohli, aj ja môžem;
bar čo robte, predsa zaňho pojdem. (I. č. 107.)

Lásku pokoutnou lid slovenský za daremnou považuje. Proto Slovenka o ní zpívá:

Daromná, daromná, ej, láska potajomná;
daromnejšej nenie, jako medzi nama. (I. č. 30.)

Upřímná láska dvou srdcí pořádným sňatkem spojených trvá až do hrobu dle písně Novohradské:

Povedz ty mi, moja milá, povedz,
kedy bude našej lásky koniec?
„Potom bude našej lásky koniec,
keď ja zomrem, a ty budeš vdovec. (I. č. 23.)

Manželskou věrnosť lidu slovenského ještě naznačuje píseň, v nížto se dí, že provdaná děva s davkami stává se výhradným majetkem manželovým, na niž nemá už nikdo kromě něho žádného práva.

Proto na Trenčansku chasa se táže:

Keď sa dievča vydá,
kde budeme chodiť? — —
Keď sa dievča vydá,
akoby umrelo,
akoby ho nikda
na svete nebolo. (I. č. 17.)

Osiřelá nevěsta ve Slezsku před sdavkami ještě si zajde na hrob matčin, klekne a pomodlí se, a mnohá srdečně si zapláče.

Sirota slovenská před sobášem zase matku takto si zve na svatbu:

Jaj, mamička moja,
budem sa vydávať;
príďteže mi, príďte
vienočok oddávať. (I. č. 188.)

Pro nevěsty jako u nás rovněž i na Slovensku peřiny mívají předůležitou úlohu. Proto hned na moravském Slovensku vídáme na

loži ve svědnicích plný stoh peřin naložených až do povalu, a když některá dcera z domu se vydá, odvážejí se její peřiny se šatstvem na voze; neboť je úkolem nevěstiným, aby svého muže zaopatřila peřinami. Jinak by muž vyčítal:

Načo si sa vydávala,
keď si málo perín mala;
trafí byti vel'ká zima,
zamrzneme obidvaja. (I. č. 242.)

Lenoch slovenský má zvláštní špekulaci, když se žení: nebo žení se s tímto umyslem:

Čo ja urobím, ja sa ožením: ženu pošlem
do roboty; ja si poležím. (I. č. 146.)

Kdo se chce zbytečně trápiti, nechť se jen zamiluje; nebo i na Slovensku láska vzdychať ho naučí, jak dotvrzuje Liptovská:

Tečie voda, tečie, ej, po kameňoch hučí,
kto vzdychať neumie, ej, láska ho naučí. (I. č. 42.)

Ostatně i slovenský Jeníček pro Aničku nejednou zběhne a raději se zříká studií:

Môj otec hovorí,
že mi nedovolí,
že mi kúpi Principiu (mluvnici), že ma dá do školy.
A ja mu hovorím,
že mu neprivolím,
že ja jeho Principiu do vody zahodím.
Moja Hanka mladá,
to je Principia,
od ktorej ma neodvedie celá má rodina. (I. č. 319.)

Nechtějí-li šuhajovi Aničky dáti, chodí napřed „pekne pani mamku prosiť:

Mamičko, tatíčku,
dajte za mňa Aničku,
vezmem si ju za ženičku.

Když ale tvrdošijně odpírají, nestává se loupežníkem milené děvy, ale se stoickou myslí hovoří dále:

Ak vám bude smutno bývať,
dajte si ju odmalovať;
ak vám bude ťažko,
dajte si ju za sklo,
môžete sa na ňu dívať. (I. č. 332.)

Oddanou lásku synovskou k matce vylíčuje Trenčanská píseň:

Neplačce, mamičko,
preto, že som voják,
ale plačce, o mamičko,
kto vás buje chovac.
Kej som ja bol malý,
vy sce mňa chovaly,
a čil, kej som už veliký,
na vojnu ma vzali. (II. č. 105.)

Lid slovenský nejenom rád zpívá, ale též náramně rád tancuje. Jak se hudba ozve, už ve Slováku všecky žíly hrají. Za muzikou na Slovensku moravském i uherském „všecko letí.“ —

Proto také píseň dí:

Ani tak nehorí v kostole kahanec,
ako dievča beží, keď ide na tanec. (I. č. 544.)

Nebrati děvčete do tancu na Slovensku se považuje za největší potupu; neboť ihned každý na to ukazuje a se čuduje:

Ej, pred hostincom hudci hudú,
ej, pred hostincom tancujú;
ej, čieže je to švárne dievča?
ej, do tancu ho neberú. (I. č. 277.)

Vídal jsem slovenské tance na Strážnicku v letech padesátých, které až doposud pouze na odlehlých dědinách kopaničárských se nám zachovaly. Dobšinský (obyčaje st. 29.) praví, že lid slovenský má „*svoje*“ tance a neznal tanců od jiných národů přijatých; dí takto: Má však l'ud svoje vlastnie a to hlas i pohyby zvierat alebo hospodárske zamestknanie nápodobujúce tance, no i hry; má i krem tohto povahe, mravu a duchu svojmu primerané zábavy a ihry.“ — Panu Lvovi Janáčkovi z Brna se podařilo, že z Velké na Strárnicku si donesl vzácné tance slovenské. Více by nasbíral, kdyby dále na Slovensko se odvážil. Dle mého názoru slovenský zpěv a tanec, slovenské hry a zábavy mají pro nás skvělou slovanskou budoucnosť, jenom třeba záhy se chytit do toho! —

Tančí-li na Slovensku ženáci, tančí každý nejvíc se svou ženou, druhé ženy bere do tancu jen zřídka, a to obyčejně jen z rodiny. Kdyby bral jiné ženy, mohly by povstati z toho velké nepříjemnosti. Jako muž svou ženu, rovněž tak šuhaj při tanci jen sobě přisvojuje svou milou; on ji tancem nejvíce vyznamenává. Kdyby druhý mu ji předchytil, aneb do tancu bral, povstávají z toho krvavé pračky, kolou a bodají se na smrť jako na smetisku dva kohouti. Proto píseň dí:

. . . . za dverama stála,
šla by tancovať, ale sa bála,
ej, bála.
Kéby je vedel, kto s ňou tancoval,
veru by sa s ním do krve rúbal,
ej, rúbal. (I. č. 346.)

Při tom všem Slovák jest pracovitý a v práci vytrvalý a tu nejtvrdší práci sobě oslazuje svým zpěvem. Nechce-li dopekové slunce při seně dlouho za horu zacházeti, driečná Slovanka v Turci mu zazpívá:

Sadaj, slnko, sadaj za vysokú horu,
ak nebudeš sadať, stiahnem ťa za nohu. (I. č. 61.)

Jako za práci, tak ani za svou chudobu Slovák se nestydí. Zazpívá si:

Chudoba, chudoba, ona nič netrací;
vychádzajú na ňu magnáši, boháči. (I. č. 413.)

Jeho práce v chudobě zahynouti mu nedá; nebo na Slovensku ani:

Chudobné dievčatko
nebojí sa psoty:
vysúka rukávy,
stane do roboty. (I. č. 460.)

Nenalézaje doma na svých kamenitých hol'ách dostatečné výživy, rozchází se do širého světa, aby sobě a svojině zarobil potřebného chlebíka. Jak Dobšinský (obyčaje st. 95.) popisuje: podnikavého Slováka po všech dílech světa roztroušeného najdeš. Proto si Slovák pěje:

To božie slniečko
po nebi si beha,
to slovenské plemä
všade sa rozlieha.

Hlavně slovenský „drotár" celý Boží svět schodí, jen škoda, přeškoda, že to není už ten známý „remesníček z tej Trenčanskej stolice"; neboť i on už zpronevěřil se národnímu kroji, v němžto zvykli jsme „drotára" si představovati, odhodil širák, nohavice a huňku, která před snihem, zimou a deštěm ho chránila, a obléká se nyní v lehké pavučiny fabrické, které okamžikem z něho letí. — Svoje potulky drátaři takto si opěvují:

Drotári, drotári,
ako dzivé husy,
potom šírom svece
potúkac sa musí. (I. č. 247.)

Slovák buďto ve světě si založí nový krb, nebo, jak ve světě si něco peněz nahospodařil, vrací se opět domů mezi své na hory Tatranské a ve své chudobě žije si spokojeně, popásaje své ovečky a maje žinčice do sytosti. Na horách ta obec jesti mu bohatá, která vykazuje toto patriarchálné bohatství.

Pod Kriváňom Pribylina,
to je veliká dedina,
majú oviec, statku dosti
a žinčice do sýtosti. (I. č. 101.)

O svoje ovečky ve starobě má velikou starosť, zpívaje:

Keď sa ja dokonám, nemám, komu
vás zanahám. (I. č. 43.)

Ktož vás už ovce moje,
poženie na tie hole?
bude s vami k studničkám chodiť
a do chládku vás vodiť. (I. č. 70.)

Který Slovák svoji mladosť daremně si promrhal, tomu se po ní bolestně stýská:

Mladosť moja, mladosť, vyšlas' mi na márnosť,
vyšlas' mi na márnosť pre moju nedbalosť!
Mladosť moja, mladosť, tak som ťa utratil,
akobych bol kameň do vody zahodil.

Ešte sa ten kameň vo vode obráti,
ale moja mladosť nikdy sa nevráti. (I. č. 231.)

Dobšinský na svých rodácích chválí: statočnosť (t. j. Slovák že věrně dostojí slovu danému) a snahu po hospodárnosti a čestném postavení v životě občanském (Cf. obyčaje st. 87.), ale tyto jeho výborné ctnosti kalí, hlavně ve přednějších a zámožnějších třídách slovenských, za nynější doby šeredná náchylnosť k potupnému odrodilstvu a ve třídách nižších zase jeho dychtivosť, s jakouž hltavě do sebe leje kořaleční mor. Tyto chyby s krvácejícím srdcem vytýkají mu jeho buditelé a křisitelé národního života slovenského. I předseda spolku sv. Vojtěcha dne 25. srpna 1892. ve spolkovém sezení poukázal na to, řka: „Jednu chybu má, a to je u Slováka chyba všeobecná: miluje pálenku a táto zapríčiňuje jeho zkazu jak na tele, tak na duši. (Cl. Pútnik sv. Vojtěšský 1892 st. 96.)

Proto také v písních častěji se střetáme s nářkem, kde si žena žaluje, že „má muža korhel'a". V Zemplíně pak takovýto pijan největší starosť má o bečičku:

Pobijaj, pobijaj, ej bednaročku, bočku,
a to tu najbaržej, ej, co na palenočku. (II. č. 223.)

Viděti ženskou gořalence oddanou, nebývá na Slovensku, ani na Kopanicách moravských mezi lidem slovenským nic neobyčejného. Pijanka se potěšuje tímto zpěvem:

Všetci l'udia vravia,
ej, že ja rada pijem.
A ja dobre robím,
ej, že si nešanujem:
keď si aj vypijem,
ej, veď si aj vyšijem. (II. č. 325.)

Ač tato ohyzdná rakovina sžírá čilé těleso národa slovenského vůbec, přece, chvála Bohu, tato neřesť nezachvátila ještě každého Slováka. Jesti na Slovensku dosti osob a rodin, kde toho „tekutého zatracení" ani do úst nevezmou, nebo jen ob čas zcela mírně ho užívají. Že ta otrava na Slovensku tak se zmohla, nezavinil sám lid, ale ty okolnosti, v nichžto lid slovenský od pradávna a až doposud žije. Slovenských ústavů vzdělavacích nemá, jeho školy vesnické jsou pramizerné a ještě i tam do nich na místo vzdělavatelné slovenštiny vtírá se mu nesrozumitelná řeč cizí. Místo slovenských škol staví se mu pálenice na rebbach. Ve veřejném životě odstrkují ho všude, rádi ho mají pouze v krčmách a v kořalnách, kde úlisní dobrodinečkové svlékají s něho nejen poctivou halenu slovenskou, nébrž i utápějí jeho cit a národní jeho hrdosť, ničíce s tělem i nesmrtelnou jeho duši. Kde má potom ten ubohý, odevšad odstrkovaný a všude opuštěný Slovák se vzdělávati a mravný cit a šlechetnou povahu v sobě vzbouzeti, maje před očima takovéto vzory? Či ušlechtí snad jeho srdce ty vzory pálenčené, nebo rozeslaní kortešové, kteří kořalkou národní hrdosť občanskou do něho vlévají?!

Popřejte mu přirozené výchovy národní a postavte mu před oči vznešené vzory pravé kultury křesťanské, a on brzo vybředne z navyklé neřesti, jemu odjinud mermomocí natisknuté! Máť lid slovenský kromě mnoha výtečných vlastností mravných do srdce vkořeněnou

hlavně: „zbožnou útulnosť“, která jeho mravnému citu ze srdce vyhynouti nedá. Ve své opuštěnosti sám se potěšuje zbožnou útulností touto:

Črievic nemám, bôtek nemám,
ku komu sa pritúliť mám?
Pritúlim sa u Jezusa,
mám ja tam už i tatuša. (I. č. 485.)

V písních slovenských nalézáme i staré aoristy dosud nám dochované. Na př.:

A jach lietala po poli (I. č. 304.)
A jach plakala své čierne oči (I. č. 303.).
Eštech u nej nebol (I. č. 383.).
Sadzilam s Janičkom fijaločky (I. 530.).
a ja dalach mu jich päť (II. č. 15).

Vyňatky mudroslovné ze slovenských spevů proto zde udávám, aby každému seznati lze bylo, že bychom z písní národních velký slovník mudroslovný sestaviti mohli, kdybychom národní mudrosloví posbírali ze všech písní nejen česko-slovenských, ale i z ostatních kmenů slovanských. Před několika lety probíral jsem na ten účel ze „Sborníku“ písně slovenské. Vyhledal jsem z každé slohy slovo předmětu opěvovaného, na př. matka, otec, růže, prsten, fijala, rozmarýn atd. a slovo to jsem si na cedulce naznačil hore nad textem pro slovník. Práce ta mne ale brzo přesvědčila, že moje zaměstnání sotva tolik času by mně popřálo, abych alespoň ze všech písní slovenských posbíral pro slovník tento materiál, a že toto velikolepé dílo ze všech písní slovanských utvořiti dovede pouze dobře zorganisované družstvo, které z ústřední redakce by veškeru práci řídilo a svým pracovníkům úlohy rozdělovalo.

Utvoří-li se někdy takovéto družstvo, lístky uschované milerád mu dopošlu. Ze slovníka toho bylo by řečníkům a spisovatelům lze vyhledati sobě národní citáty podle potřeby.

Z krajů kavkazských.

Píše

Dr. Jar. Sedláček.

(Dokončení.)

Kavkazští horalé.

Čeho nesvedli ani Řekové ani Římané, to dovedli Rusové! Jest to sice poněkud hrdé slovo, ale pravdivé. Rusko si množství zbůjných a většinou loupeživých národů hor Kavkazských nejen podrobilo a udržuje je v poddanství, ale ono je znenáhla odvrací od někdejších divokých mravů a zvyků a přivádí k evropské civilisaci. Bylo zajisté velmi nesnadno lid, jenž nikde nechtěl býti vázaným, jenž usadil se

dnes zde, zítra onde, byl-li silnějším, souseda vyhnal a jeho místo zaujal neb bohatství jeho mu pobral, lid taký učiti zvykati občanským právům, hájení a zachování života, majetku všech; Rusům bylo to nesnadným i proto, že se od horalů velice lišili náboženstvím, zřízením státním, obyčeji a zvyky.

Na Kavkaze zavládl u horalů před časy islam, který ovšem pronikl všechen život soukromý i společenský oněch národů (pokud u nich o společnosti občanské lze mluviti), a učinil zařízení horalů theokraticko-vojenským. Kdežto jim dříve vojna byla živlem, nyní imâm sám vojnu řídil, k ní pobízel, ji nařizoval. Avšak u mnohých zdejších národů shledáváme dosud, jak „Sbornik materialov dla opisanije městnostěj a plemen Kavkaza“ ve vypusku XIV. krásně vypisuje, vzácné zbytky starobylého zařízení kmenového, ano zachovalo se poněkud i u národů mohamedanismem pokažených.

Jako skorem u všech národů starých nalézáme zvláště vyvinutý život patriarchální, kde rod, rodina a příbuzenstvo jsou základem všeho společenství, kde hlava velkého rodu a příbuzenstva jest zároveň uznanou hlavou celého národa a země, tak bývalo toto patriarchální a rodové zařízení udržováno i u horalů. Otec byl hlavou rodiny, dítek i dospělých, muž byl pánem ženy, bratr stál nad sestrou; starší muži četnějšího rodu zachovávali staré obyčeje, které znenáhla nabývaly platnosti zákona. Členové rodu dbali pilně svého původu, pamatovali si rodokmen svůj, aby jím mohli požívati starých práv a výsad, kterými ten neb onen rod v kmeni byl vyznamenán. Každý aul kavkazských horalů sestával ze dvou neb tří rodů, které zde spojeně žily a všechny své jednotlivce samy na život a na smrť hájily. Podobně, když více aulův či osad po rodu bylo spojeno. Že při tom rodové počtem členů silnější a bohatší práv nad jinými si osobovali, netřeba uváděti. Ale práv aneb povinností k cizím se přečasto neuznávalo. Tak bylo provinění i násilí způsobené cizí osobě, jež nebyla z kmene, u Osetinců po kmenovém jich právu hrdinstvím a rekovností, nikoli vinou.

Toto rodové zařízení nejhůře působilo u Čečenců v. Tito nejvíce a nejdéle udržovali vzpouru proti Rusům a ještě r 1877. ve válce rusko-turecké chtěli učiniti ve jménu islamu zbouření a jen vojenskou mocí byli v mezích udrženi. Ti neměli nikdy společné vlády, dělili se stále na rody a kmeny a všude se považovali za „uzdeny“ t. j. za lid úplné svobody. Při tom činívali velmi časté nájezdy do sousedních krajin; zajatci byli jim otroky, které prodávali hromadně do Turecka. Jednotlivé rody Čečencův byly proti sobě v stálém nepřátelství; silnější rodiny tísnily a obíraly rody slabší, tito se pak zase spolčovali s jinými, aby se svým protivníkům pomstili. Horští Čečenci přepadali druhy své, na Tereku usazené a plenili jim kraj beze vší příčiny, jen ze závisti. Často se Čečenci raději podrobili sousednímu cizímu národu, jako Avarům, Kumykům neb Kabardincům a sami se nabídli, že jim budou platiti daň (jasak); v krátké době, když více ochrany nepotřebovali, stali se chánům nebezpečnými, bouřlivými poddanými. Když poddali se islamu a měli býti souzeni dle koranu, nechtěli o tom ani slyšeti a odvolávali se, že mají národní soudy, v nichž se po obyčeji soudí, ty že chtějí. Uzden čečenský po jejich mínění nemá býti poddaným, a tato hrdosť jest příčinou, že jejich počet se stále menší.

Zvláštní zařízení aristokratického způsobu zavládlo mezi Čerkesy v Kabardě. (Kabarda velká jest v Terské oblasti mezi řekami Malkou a Čerekem; malá Kabarda jest v zátočce řeky Tereku). Lid dělí se mezi Čerkesy na vork (vznešené) a pšitl (nevznešené). Hlavou vznešených jest kníže a knížata zdejší žádala po čase neobmezenou úctu na prostém lidu „nevznešených". Knížeti v každé obci náleželo prvé místo; on vycházíval jen v průvodu četné družiny, v níž každý měl svůj úkol, jeden držel knížeti koně, druhý mu podával uzdu atd. Každý Kabardinec (Čerkes), který by se byl s knížetem na cestě setkal, byl povinen se obrátili a provázeti knížete, dokud ten ho nepropustil. Šel-li kníže pěšky, tož každý Kabardinec, který ho dle naznačeného zvyku měl provázeti, sestoupil s koně a přidal se k jeho průvodu. Ano knížata byla této cti průvodu tak žádostivá, že nutila i ony, kteří povozem jeli, aby sestoupili a šli za nimi.

Zemřelá knížata nikdy nesměla býti pohřbena vedle obecného lidu, zvláštní místo, vznešenější, bylo jim hrobem a každému dospělému Kabardinci bylo povinností navštíviti dům zemřelého a zaň modliti se.

Tamtéž se velmi snadno vyvinulo otroctví a prodej či obchod otroky, který ještě před 60 lety na Kabardě kvetl, a dosud Čerkesové, kteří se odstěhovali do Malé Asie, prodávají své bratry a dívky do haremů tureckých, nezapomínajíce tak starých zvyků. Před 60 lety čítalo se v severním Kavkazu as 40 tisíc otroků, z nichž 21 tisíc připadalo na Kabardu a byli děleni v osmero tříd; všechněm bylo žíti život politování hodný. Nyní ovšem otroctvo na Rusi není trpěno, ale ani knížatům nebyla ponechána jejich zvláštní práva; přes to se přec rád každý Čerkes a i člověk z jiného národa chlubí, že jest z rodu knížecího.

Rusko podmanivši si Kavkaz, hledělo získati si horaly především tím, že jim ponechalo místní správu a nižší soudy. Přihlíženo proto k tomu, jak byly soudy horalů v dřívějších dobách zřízeny. V každém skoro kmeni, který měl patriarchální, či abychom to modernějí řekli, konservativní a demokratické zřízení, zavládly během času zvyky a obyčeje, jež byly v paměti pohlavarů a starších a byly i zákonem lidu. Obyčeje ty jmenují se všeobecně adat, tím držán byl u horalů veškeren řád, od toho nechtěl pravý horal nikdy ustoupiti. Když se byl mezi nimi rozšířil islam, hleděli imâmové zjednati platnosti šerijatu, t. j. právům a zákonům koranu, ale nepodařilo se jim toho všude.

V adatu zdá se jim, že jest zákon Boží naznačen, a proto jest adat dosud velmi důležitý; šetří se adatu jmenovitě u nižších soudů. Koran jim nedával nikdy toho, co poskytuje adat; v koranu žádá se přísné podrobení, také organisace lidu se nařizuje a proto se jim nezamlouval v obecném životě; konečně adat znali z paměti, kdežto má-li se soudit po šerijatu, je třeba uměti čísti, ano třeba znáti celou mohamedánskou literaturu, v níž by nalezl poučení o všech případech a rozhodnutích — a horci o literatuře ani slyšeti nechtěli!

Soud po adatu býval vždy veřejný, vykonával se ráno blíže mešety; starší lidu a vážnější z obce byli soudci. Tak zůstalo zřízení soudní i v nynějších dobách; nyní súčastní se soudu i kadi (zástupce

šerijatu) a juzbaš (starší, který přihlíží k tomu, aby soud se konal správně) s kualtim (obecný strážník, který rozsudek provádí nebo nad provedením bdí).

Obyčejně se věci náboženské, závěti, dědictví atd. řešily a posuzovaly po šerijatu; ostatní po adatu, který jen v hlavních věcech, v trestech se všude shoduje, jinak má však každá osada svůj adat, své obyčeje a tradice.

Zvláštní způsob jednání jest, žaluje-li, kdo jen v podezření má jiného; ten žalobu svou dokázal, získal-li určitý počet příbuzných nebo vážných osob toho místa, kteří přísahají, že to podezření jest spravedlivé. Obviněný zase se očistí, nalezne-li právě takový počet lidí, kteří by očistnou přísahu v jeho prospěch složili; na soudu jest přijati tu neb onu přísahu. Nemá li obviněný tolik přátel, kolik jich adat ku přísaze vyžaduje, tu opakovati může sám přísahu očistnou tolikrát, kolik osob mu schází.

Přísaha soudem požadovaná bývá dvojího druhu; buď přísahá ve jménu Božím (po šerijatu), aneb skládá chatun-tallach (přísahu po adatu). Druhá sestává v tom, že přísahající se zaklíná a dí, mluvil-li nyní nepravdu, že manželství jeho jest neplatné; při tom třeba jest mu ukázati zřejmě, na kterou ženu právě přísahá. Objeví-li se, že přísaha byla křiva, jest ženě oné odejíti od muže tak, jako při dobrovolném rozvodě. Mnozí raději vykonají slib, že nikdy přísahati nebudou. Kadi, soudcové, starší a jiné veřejné osoby vůbec nejsou vázáni přísahati.

Tresty adatu jsou následovní: Vyhnání z obce, uražený nebo jeho příbuzní mohou však vyhnaného zabiti, nebo za určitých podmínek jej propustiti; vyhnání na určitou dobu, při tom nemají však uražení žádného dalšího práva; vyrovnání sporu penězi, jež dá vinník uraženým nebo žalujícím, nebo ve prospěch obce. Trestu smrti po adatu není. Jsou však případy, v nichž každý jest povinen zabiti vinníka beze všeho soudu; tak může se státi onomu, jenž by okradl mešetu, zapálil úmyslně most, zabil vraha, s kterým se narovnání již bylo stalo, vůbec za skutek, který by celému kmeni neb rodu mohl býti hanlivým, jest povinen kterýkoli nejbližší příbuzný vykonati pomstu a zabiti vinníka bez soudu. Jinak by ztratil nejbližší příbuzný svou česť a byl by pro zbabělosť a zanedbání povinnosti posměchem obce. Tak žádá adat, a krevní msta, na níž tyto zvyky se zakládaly, byla v horalech velice zakořeněna a jen při velké kázni lze ji zameziti; leč dosud tu a tam klesává horal usmrcen krevní pomstou.

Nyní po zavedení pravidelných soudů objevuje se, že horalé nemohouce se již mstíti na svých nepřátelích, jak by chtěli, velmi často a rádi u soudu žalují; svědků nalezají vždy dostatečný počet, ať vymyslí si na protivníka cokoliv nepravého, soud žalobu zhola zamítnouti nemůže, připustí svědky a nezřídka bývá nevinný horal nepřátelstvím tím o vše připraven; žalobník svede totiž to celé na jiného, který tu nepravou žalobu jemu donesl, toho po adatu jmenovati povinen není, a žalovaný nese soudní útraty, aniž by byl vinen.

Krásným zvykem horalů bylo však povždy ochotné pohostinství, které bohatý i chudý rád prokazoval; osoba hostě byla vždy posvátnou a hledělo se mu ve všem vyhověti a nejlepším jej opatřiti. Každý horal má v těch aulách, jež častěji navštěvuje, kamaliču

t. j. známého, u něhož vždy při pobytu svém jest hostem. Hosti se obyčejně zabije beran, aby bylo v domě dosti masa; hosti v lepším domě vždy zvláštní komnata — kunackaja — jest připravena, při příchodu do domu hospodář nebo kdo právě jest doma, cizince vítá, dospělí i děti celé vsi ho třeba provázejí, zvláště je-li to Evropan. Po chvíli přinesou jemu vody, pak teprve, když se byl umyl, i zákusky; jídlo kladou na nízkou stoličku a následuje po sobě asi takto: šašlik (neb šišlik, skopové kousky, pečené na rožni), sýr a čurek (chléb), pak vařená skopovina; hlavu berana dostává host vznešenější. Při tom bývá velmi mnoho sousedů přítomno, a přijímají velmi vděčně veškeré i sebe nepatrnější zbytky. Ku konci předkládá se hosti sup (polévka), v níž se vařil beran a která se obyčejně připravuje se smetanou a česnekem. Je-li to v malém aulu, jest přítomna celá obec a má jaksi na zbytcích svou hostinu; proto se nedivme, že hospodář, má-li hostě, nepovažuje to mnohdy ani za hřích, když v nedostatku svém jde a ve prospěch hostě něco jinde bezprávně vezme — celá vesnice béře pak na tom podílu.

Za to jest slušno, aby host daroval hostiteli svému věc, která se mu právě zalíbila, a kdyby byla sebe cennější. — Tyto zvyky, bohužel, jak zde, tak i v jiných východních krajích, zanikají a znenáhla mizí!

Nynější správa horalů jest vojenská a národní; vojenská, poněvadž celý Kavkaz jest poddán vojenskému velitelství, národní, poněvadž se šetří, pokud možno, národních zvyků a adatu. Vojenská správa rozdělila rodinám horalů zemi, a nyní jsou vázáni, zůstávati ve svém aule a není jim volno stěhovati se jako dříve. Všech horalů čítá se na 944.000 a žijí na 71.541 čtv. verst. K tomu třeba přidati, že nejméně půl milionu horalů se po válkách ruských a po zabrání Kavkazu odstěhovalo do Turecka, kde jim v bídných krajích Malé Asie byla vykázána sídla.

Z počátku ponechávali Rusové horalům jejich místní soudce a pohlaváry; tím si je naklonili a zároveň učinivše je zákonitými zástupci nové vlády, postavili je proti nenáviděným imâmům, kteří mívali veliký vliv. Aby místní pohlavár obec vedl po způsobu ruském, přidán mu byl pomocný ruský úředník. Ve větších městech zavedeny hned úřady ruské. Za nedlouho se stávalo, že tuzemci někteří těžce nesli moc svého národního správce, nebo ho vůbec nenáviděli a stěžovali si naň u vojenské administrace. Tato vyslechla stížnosti, a poněvadž jí blahobyt všech na srdci ležel, odstranila nenáviděného, despotického pohlavára a zavedla — správu úplně ruskou. Někdy i tuzemští správcové sami prosili, aby byli zbaveni toho úřadu a aby Rusové se kraje ujali.

Nižší, obecní soudy národní v horách ponechány úplně lidu; lid volí soudce, kteří jsou obeznámeni s místními adatami; jednání jest ústní a projednávají se věci menší a lehčí.

Vážnější věci probírá soud okružný, který jest složen z vážných osob, které si lid v celém kraji k tomu zvolil a v němž náčelník kraje (Rus) předsedá. Soud děje se ústně a po adatu. Při tom soudě bývá odsouzen buď ku pokutě nebo do žaláře; při velké vině, buď politické nebo jiné velevážené, bývá-li vinník odsouzen, jest mu

na čas bydleti v některé vnitřní gubernii evropského Ruska nebo jest odveden až na Sibíř.

Zařízení obecních soudů jest velmi moudré, neboť při tak mnohých, různých řečích by se cizí soudce s jednáním velmi zdržel, domácí lidé se brzy smluví a přec se jim čím dále, tím více vštěpuje cit práva a spravedlnosti.

(Dobrou průvodní knihou po Rusi jest „Murray, Handbook of Russia"; německý Baedeker má o Kavkaze v posledním vydání jen velmi stručné poznámky. Weidenbaum: Putevoditel a j.)

Jan Kollár a Dante Alighieri.

Napsal **Jan Blokša.***)

(Dokončení.)

II.

Zdali Kollár četl Danteovu „Božskou komedii" v originálu, nevíme. Píše sice nám ve „Výkladu" ku zn. 86. zp II., že s přítelem Klemenem čítával vlašsky a jmenuje Tassa, jinde na několika místech Petrarku, ba i téhož Laury vzpomíná, dále Michelangela a Raffaela, ale nikde, ani v básních ani ve výkladu, není zmínka o Danteovi Alighierim, proto jsme toho mínění, že „Komedii" četl jen v překladu německém. Právě tehdy, kdy dlel v Jeně, začínal čilý ruch danteovský v Německu. Schlegel vystoupil se svými studiemi podnes vzácnými o veledíle Danteově a ukázkami překladu, r. 1809—21. vydal první překlad celé „Komedie" ve verších Kannegiesser, brzy pak Streckfuss a j. Není možno si mysliti, aby bystrý Kollár, kdyby „Božskou komedii" byl četl v originále, tedy zevrubněji se jí obíral, byl přehlédl zmínky v ní o Čechách, celkem pochvalné, zvláště o vpádu císaře Albrechta (Ráj XIX. v. 115.), když sebral i menší zmínky u jiných Ale ať tomu jakkoliv, tolik znamenati jest na posledních dvou zpěvech „Slávy dcery", že přece z kras „Božské komedie" mnoho mu utkvělo, nebo ona jest vzorem celému jich básnění.

Podobně jako Dante znázornil Kollár v posledních dvou zpěvech pouť po nebi, očistci a pekle, avšak s tím rozdílem, že ji nekoná on, nýbrž Mína, aby mu s nebe, kdež po smrti, mylně mu zvěstované, dlí, podala zprávu, co tam dělá a zvláště

„v jakovém se spolku přátelů
nacházím a při jakových hostech,
v kterém místě, v jakých blaženostech,
kdo tu z věrných Slávy ctitelů:
to chci větrokřídlých andělů
psáti tobě po příležitostech.

---

*) Nemilým nedopatřením vloudily se do článku dva omyly: na str. 563. posl. řádek m. „patnácte věků — třinácte věků". Na str. 568. ve 3 řádku posl. odstavce za „odvozovati" vypadlo „původ", totiž od Slávů starých.

Dám i o tom zprávu tobě s hůry,
komu místo zde už slíbeno,
komu věnec pleten nebes kůry.
Stoupím také i tam na čas krátký,
kde se mučí ono plemeno
zlosynů a zrádců milé matky". (Zp. IV. zn. 1.)

Kollár přejal od Dantea všechny tři říše posmrtné, třeba jeho svatí jsou jen národní a podobně zločinci. Napodobení Dantea jeví se nejzřejměji v tom, že, ač protestant, a ani to nutno nebylo, přece má i očistec; neopěvuje ho sice ve zvláštním oddílu, nýbrž jako jakési předpeklí, ale odpovídá docela myšlénce Danteově o očistci a Kollár je též sám očistcem zove (zp. V. zn. 1—23).

Nepokládáme za tak „velmi důležitou", jak míní Dr. Em. Kovář, [1]) shodu zásady, dle níž Kollár i Dante vyměřili tresty, odpovídající proviněním, nýbrž považujeme to za zcela přirozené, že Kollár theolog Dantea v tom následoval, poněvadž je to zásada Písma. „Čím kdo hřeší, tím i trápen bývá". (Moudr. 11, 17.). V tom však jest shoda, že oba zřejmě zásadu tu vyslovují. Kollár ve zn. 54. zp. V.:

„Tak svou platnosť onen zákon mívá
i zde při té zběři zločinné:
„Čím kdo hřeší, tím i trestán bývá"."

Dante ve zp. XXX. v. 108. Očistce:

„Tož onomu, jenž slzy tají v oku,
víc odpověď má, by mne chápal, svědčí,
by s vinou bolesť v jednom spěla toku."

Jest známo, jak přesně systematicky ustaveny a rozděleny říše pouti Danteovy. Peklo s devíti kruhy, které dle těžkosti hříchu hlouběji a hlouběji ke středu země se rozkládají, kde nejdále od Boha tkví Lucifer, první odpůrce Boha a původce hříchu, odpovídá devateru římsovitým kruhům očistce, které opět stoupají výš a výše okolo hory očistcové, čím více se očisťují duše tam dlící, až se ocitnou na vrcholu hory v ráji Adamově, odkud vznášejí se hnány touhou čistého srdce k Bohu. Nebí jest též devatero a desáté emyreum, nebe klidu věčného, jest sídlem Boha a svatých. Ve všech těchto oddílech udal Dante vše s mathematickou důkladností. Tato důkladnosť byla Danteovi možná, poněvadž založiv veledílo své na náukách křesťanských a filosofii scholastické, nalezl už v nich základy, které genius jeho jen uspořádal v mohutný, umělecký celek. Hůře bylo Kollárovi, tomu nepodala idea národnosti žádné soustavy, žádného rozměřeného základu, jen holé kameny a hrubé balvany rozličného způsobu i formy bylo mu sbírati a k tomu ještě na polích dosud docela nebo málo známých, proto marně bychom hledali, třeba též dílo jeho není bez ladu a skladu, přesnou nějakou soustavu. V nebi Kollárově ještě je možno rozeznati 17 hlavních oddělení a duše, které na nejzazších hranicích do nebe, „přes ploty a škáry kukají" (zn. 132.); [2]) v pekle

[1]) Filolog. listy 1884. str. 39. v článku: „Podoby některé básní Kollárových s Petrarkou a Dantem", kdež podal několik citátů nahodile sebraných.

[2]) Sestavili jsme oddělení ta takto: I. svatí a světice slovanští (zn. 9.), kteří bydlí ve třech krajích. II. muži udatní a reci (zn. 15.). III. zn. 20. zajaté,

mimo ty, kteří v předpeklí a očistci dlí, na nichž jest zřejmé uspořádání dle Dantea, není možno nějakého systematického pořádku se dohledati, třeba, jak hned ukážeme, právě v té části jest nejvíce upomínek a podrobností s „Božskou komedií". „Peklem" chtěl Kollár hrdiny své ne tak trestati, jako směšnými učiniti a tím ukázati, že přes útisky tak mnohých škůdcův a nepřátelů Sláva přece dosud je zachována.

Kollár následuje Dantea též v tom, že nechává peklem svým a očistcem protékati řeky z podsvětí řeckého vzatými. U obou je to při nejmenším nechutenství, ale u Dantea se to vyrovnává ideou křesťanského náboženství, která modly a vše, co s nimi souviselo, považovala za dílo ďáblovo, proto ještě dosti příhodně umístil v pekle křesťanském řeky pohanské jako i některé modly a osoby mythické, které jako symboly jistých nepravostí učinil strážci některých kruhů svého pekla. Nesnadná je však toho všeho omluva, i u Kollára totiž mimo řeky vystupuje Apollo vedle Peruna, Kyklopové, Cerberus a Pluto, u toho, který chce pro každý národ míti zvláštní nebe i peklo, jako je ve „Slávy dceři" Aspoň nějakou omluvou jest, že Kollár, nadepsav první tři zpěvy jmény řek, byl i tu nucen souměrností k něčemu podobnému, v mythologii slovanské však ničeho takového nenalezl, proto si vypůjčil z řeckého podsvětí, z pohanských zajisté nejpoetičtějšího a též nejznámějšího, jména řek.

Velmi příhodně začíná Kollár pouť opáčně Danteovi od nebe poněvadž Mína, jsouc nebešťankou, sama mu o pouti své zprávy posýlá. Vypravování začíná též od středu nebe, kde matka Sláva trůní, kdežto Dante, došed středu nebe, totiž k Bohu, končí vhodně, neboť tam došel ukojení veškeré touhy, cíle pouti své.

Blízko trůnu matky Slávy stojí lípa a vůkol poletují v rojích nesčíslných včeličky, duše budoucích Slávů, kteří ještě na zem přijíti mají. I v Danteově nebi poletují v nebeské druži včeličky, andělé, kteří ze středu světelného Boha sdělují blaženosť a lásku ostatním.

Zajímavé je srovnati mysteriosní nápisy na bráně pekla Danteova a Kollárova, neboť jimi u obou naznačena celá idea a duch básní.

Danteův nápis, který patří mezi místa nejznámější z „Božské komedie", zní (Peklo zp. III.):

„Mnou vchází se do města věčné strasti,
mnou vchází se v bol, který nemá rána,
mnou vchází se do zatracenců vlasti.

Hlas Spravedlnosti pohnul světů Pána;
Moc Boží sklenula mé brány stinné
a s první Láskou Moudrosť svrchovaná.

---

které vůdce císaře Mauricia umučil. IV. ženy hrdinské (zn. 21.). V. pozbavení žití bez viny (zn. 23.). VI. básníci (zn. 24.). VII zpytatelé přírody (zn. 32.). VIII. umělci výtvarní (zn. 34.). IX. mecenáši (zn. 37.). X. dějepisci a jazykozpytcové (zn. 65.). XI. starci (zn. 85.). XII. dobré děti (zn. 86.). XIII. služebníci věrní (zn. 92.). XIV. duše vyhnanců jako holubi (zn. 98. XV.) cizí spisovatelé přízniví Slávům". (zn. 100.). XVI. místo přichystané pro přátely Slávy ze Štýrska, Korutan a Slezska. XVII. Otakar II.

Před vznikem mým nebyly věci jiné,
jen věčné vyjma, já též věčně stojím;
nech naděje, čí noha sem se šine!"

Kollár popsal bránu pekla slovanského i s nápisem ve zn. 25. zp. V.

„Nad vratami pekla železnými
průčelí se černé zdvihuje,
kde se nápis tento spatřuje
literami rytý glagolskými:

„Tuto hanba s nášlapníky svými
otroky a sluhy trůnuje,
tu pláč, hrůza, bolesť věkuje
s pokutami za hřích pekelnými;

sem se kliďte v oheň tento živý,
zrádci vlasti, řeči, národu,
Bůh buď vašim dušem milostivý;

obývejte místa tato bledá,
ciťte žalosti i nehodu,
přeběda vám třikrát, běda! běda!"

Poněvadž Kollár nebe své vymaloval jako město s mnohými ulicemi, proto i na bráně jeho jest nápis, jenž tuto též podáváme (zp. IV. zn. 4.).

„Nad branami nebe stříbrnými
průčelí se bílé zdvihuje,
kde se nápis tento spatřuje
literami psaný kyrilskými:

„Tuto Sláva se ctiteli svými
dcerami a syny trůnuje,
tu ples, radosť, rozkoš věkuje
s odměnami za ctnosť nebeskými;

pojďtež sem vy, milé, moje děti,
věrné vlasti, řeči národu,
světozvučné chvalozpěvy pěti;

požívejte milovanou draze
slávu a v ní slasť i svobodu,
přeblaze vám třikrát, blaze! blaze!"

Dante devíti verši svého nápisu vyjadřil nejen nejhlavnější tajemství křesťanské, ale též i hned vznešenou ideu všelidskou svého díla. V Kollárově nápisu jednom nebo druhém, jak čtenář pozná, oba jsou stejné jen obraty jiné, poznati jest nejen ideu národnosti, ale i snahu, proč toto dílo své napsal. Chtěl povzbuditi ty, kteří zoufali nad Slovanstvem a ukázav rozsáhlosť území slovanského

v prvních třech zpěvech, představuje řadu mužů a žen, kteří činy svými Slovanstvo proslavili, toto jest vlastně jediná blaženosť nebe Kollárova pro jeho obyvatele, jako opět vlastním trestem v pekle je vypočítání jmen škůdců Slovanstva.

Mimo tyto všeobecné podobnosti „Slávy dcery“ s „Božskou komedií“ nalezneme v posledních dvou zpěvech mnohé obraty, obrazy a místa, která nejen upomínají na Dantea, ale přímo z „Božské komedie“ vzaty jsou. Hned ve znělce 3. zp. IV. máme místo:

„Proto, jako se stromův když v lese
listí na zem padá v jeseni
duchů slávských množství sem se nese.“

Týž obraz má Dante, který jej opět vzal z Vergilia.

„Jak pozdě na podzim, kdy zvolna tratí
se list za listem s uschlé ratolesti,
až celou zdobu svou strom zemi vrátí:
tak zřel jsem k břehu onomu se nésti
zlý Adama rod...“ (Peklo III. str. 24.)

Matka Sláva s radostí vítá Slávy dceru:

„Vítej, dcerko v království mém vítej!
pojď a dříve každou ulici,
louku i háj nebe toho slítej;
a co uzříš, přátelům svým maluj.“ (Zn. 6.)

Též Dantea vyzývá Beatrice:

„Co pravila jsem, to pamatuj sobě,
a s jinými sděl,...“ (Očistec XXXIII.)

a praděd Cacciagnida (Ráj XVII.)

„Tvůj zpěv ať věcí ukrýváním skrbí
co viděl jsi, to odhal bez váhání,
nechať se škrábe dále, koho svrbí.“

První místo v nebi slavském přidělil Kollár slovanským světcům a ostatním, které pro působení ve víře za svaté on považuje jako Husa. Tito všichni prozpěvují tam hymny „Hallelujah, svatý, svatý, svatý“ (zn. 8.) nebo (zn. 9.):

„Jedny „Sláva na výsostech“ pějí,
z jiných úst zas slova velebné
„Gospodine, pomiluj ny“ znějí.“

podobně jako Danteovy duše v očistci i v ráji pějí hymny křesťanské:

„Ve květinách a v trávě kterak trůní,
jsem duší dav — Salve Regina pěly —
za skalou zhlídl, jak jsem stanul u ní.“
(Očistec VII. str. 47.)

„Gloria in excelsis Deo všicci
tu zpívali, jak mohlo ucho moje
od bližších zlovit křik ten jásající.“
(Očistec XX. str. 129.)

Jinde opět zaznívá hymnus „Summae Deus clementiae“ (O. XXV.) v ráji pak vše zní zpěvem velebícím královnu nebes a Boha. (R. zp. VII., XXIV., XXVIII. atd.)

„A již nám nejblíž stáli, z těchto roje
jsem Hosanna tak hlasně slyšel zníti,
že, zas je slyšet, věčná touha moje.“
(Ráj VIII. str. 50.)

Ve zpěvu XXVI.

„Co mlčel jsem jak ustrnutím jatý,
zpěv sladký nebem zněl, a moje paní
též pěla s nimi: Svatý, Svatý, Svatý!“

Když slavní dva básníci (Chomjakov a Utěšenovič) přibyli v kruhy nebeské, volá Sláva s nadšeností:

„Široko teď otevříte bránu,
zvolám, Helikonu strážcové!
dva sem nejmilejší zpěvcové
přicházejí, z Rus a od Balkánu.“ (Zn. 31.)

Slova ta připomínají uvítání Vergilia, když na pouti s Dantem přišel mezi své druhy v předpeklí:

„Buď největšímu z pěvců úcta vzdána,
Zda nezříte stín jeho zpět k nám jíti?“
(Peklo IV. str. 28.)

Z osob má Kollár společného jen Otakara II. U Kollára je:

„V zádku nebe na nevelké skále
sedí u vrat v plundrách zněmčenec,
vyzáblý a suchý hubenec,
jakby včera vyšel ze špitále;

přece nejen Sláva, než i krále
postavu měl tento spasenec.
„Matko! kdo ten divný nejmenec?“
„Otakar Čech!“ „Jak to?“ pravím dále.

„Syn ten bludný opustil mne dlouze
a šel raději, když znádherněl,
do Walhally k těm, jimž přál tak tuze;

než teď přišel zas a po koutečkách
tu se zmáhá, neb tam zmizerněl
při Teutových brambořích a břečkách.“ (Zn. 131.)

Dante umístil sice Přemysla Otakara jen do očistce proto asi, že se protivil uznati Rudolfa za císaře, ale má i tam čestnější místo než v Kollárově nebi a též příznivější o něm pronesl úsudek. Je tam v jeskyni knížat, kterou Dante popisuje:

„Nach, zlato, jemné stříbro, uběl bílý,
indické dřevo světlé, bledějasné
i svěží smaragd v rozdrobení chvíli.

Od trávy, stromů barvy čarokrásné,
zde ve mžiku by byly přemoženy,
jak před svým větším menší vždycky hasne.

Ne malbou přírody zde vykouzlený
plál tento lesk, však z něhy sterých vůní
cos neznámého válo v skal těch stěny.“
(Očistec VII. str. 47.)

Zde v květinách a trávě sedí s bývalým svým protivníkem Rudolfem Habsb.

„Jenž sedí nejvýš touto nad družinou
a hledí, jakby zanedbal svou práci
a k druhých písni nedruží řeč línou.

Jest císař Rudolf: dřív než dokrvácí,
moh' ránu Italie mrtvé zhojit,
jež pozdě jinými se těžce ztrácí.

Ten druhý, jenž zdá se jej těchou kojit,
vlád' zemí, Vltava, v níž vzniká, hbitě
pak v Labe padá s mořem chtíc se spojit,

Slul Otakar a[3]) lepší byl co dítě
než Václav, jeho syn, jest s dlouhou bradou,
jenž lenosti a zvůli padá v sítě.“
(O. zp. VII. str. 48.)

Zdá se, jako by Kollár úmyslně tuto pochvalu svou znělkou snížiti chtěl pro lásku Otakarovu k Němcům.

S podivením nám byl omyl Fr. Jeřábka, který ve výborném spise svém „Stará doba romantického básnictví“ (str. 382.) praví: „Karakteristické jest, že Dante, postaviv oba krále české do očistce, byl spravedlivějším k Přemyslu Otakaru než náš Kollár, jenž panovníka tohoto zaklel do pekla. Rozdílným stanoviskem obou básníků vysvětluje se arci tento rozdílný soud. Kollárovi byl Přemysl Otakar Němcem; Dante si nevážil především Rudolfa Habsburgského, jenž dle jeho náhledu hlavní úkol císařství „hojení ran Italie“, zanedbal, a vzrostl tudíž v očích jeho Rudolfův sok Otakar.“

Jsou v tomto výroku dvě nesprávnosti. Z místa Danteova nikterak nevysvítá, že by i Václav byl v očistci, Dante jak velmi často užil zde jen příležitosti k výtce proti němu. Že Václavovo provinění — který to byl, o tom promluvíme jinde — považoval za velké, poznati ze zp. XIX. Ráje, kde se znovu proti němu obrací. Druhý

[3]) Ostřeji by vynikl úsudek D., kdyby místo „a“ bylo „již“. V textu je totiž: „Ottachero ebbe nome, e nelle fasce Tu meglio assai che Vincislao suo figlio.“

omyl, který nás nejvíce zadivil, je, že Jeřábek tvrdí, že Kollár zaklel Otakara do pekla.

Hned za branou říše Merota, která, jak Kollár nejistě udává, je dána za nebesa blankytná, je očistec, jehož první oddělení obývají, kteří násilím byli odrozeni, odcizili se tedy bez viny Slávii. Zde žijí bez citelného trestu jako ve vyhnanství.

„Kudy jsme šly, bylo rozšířené
ode nebe k peklu prostranství,
prázdné bez ladu a bez panství,
vzduchem jen a mrakem naplněné.

Tu jsem ony duše odcizené
v smutném uviděla vyhnanství,
které buď lest aneb tyranství
vzaly z loktů Slávy matky ctěné.

Kobylek a netopýrů šatí
postava je, dokud vnukové
a v nich krev se k Slávě nenavrátí.“ (Zp. V. zn. 2.)

To podobno jest místu těch u Dantea, kteří zemřeli beze křtu.

„. . . V mlze šedé
tu do kola, kam jenom ucho skláním,
ryk nářků nezněl, ale vzdechů chvění,
že věčný vzduch se třás' tím tichým lkáním.

Zde davy trpěly, však bez mučení,
žen, mužů, dětí v jedné směsi spolu,
a byly mnohé, velké k nesečtení.“ (Peklo IV.)

Vlažné a nedbalé v účinné lásce k Slávě podobně jako Dante vlažné v dobru umístil Kollár hned za oněmi odrozenci v předpeklí.

„Tu sic žádný zlostník ani škůdce,
hnilci jen a měkci oteklí,
že se nos i oči ulekli
vředů jejich smradem čpících prudce.

V nenávisti ne, než ani v péči
Slávu neměli ti ospalci
daremníci, slabci, zahaleči;

snad čas jejich pídimužnosť zobří,
ale posud jako nedbalci,
pro nebe zlí, pro peklo jsou dobří.“ (Zn. 3.)

To silně připomíná místo z Dantea (Peklo III.)

„Ti přimíšeni jsou zde k sboru zlému
těch andělů, jenž pouze žili sobě
ni vzdorní Bohu, ani věrní jemu.

Ráj odměnou být nemoh' jejich mdlobě,
hloub jícnů svých jim peklo zapovídá,
by zločincům tam nesloužili k zdobě."

Celkový dojem pekla jako místa hrůzy, když vrátný Milota z Dědic otevřel bránu do předpeklí, líčí Kollár ve zn. 1.

„Klíčem strašným brány toho Sitna
otevřel nám vrátný Milota,
tu pláč hrozný, dým a mrákota,
draků zběř a hadů nenasytná.

Ohnivé tu moře spolu slito,
valíc celé hory plamenů
na nešťastné zatracence tyto."

Podobné myšlénky vyjadřuje Dante na dvou místech zp. III. str. 22.

„Zde vzdechy, nářky, pláče, tmou jak v hrobě
se ozývaly v bezehvězdném vzduchu,
že pláčem zvlhly moje oči obě.

Tu různé řeči zněly k mému uchu,
vzdech bolesti a hněvu drzé lání,
skřek drsný, rukou tlesk, až děsno sluchu."

Znělkou 24. zp. V. začíná Kollár popisovati vlastní peklo, které jako u Dantea město Ditovo (zp. VIII. a IX.) je ohraženo trojnásobnou zdí.

Mína hned u vchodu dostala strach (zn. 26.).

„U vchodu hned strach mne počal tříbit,
prvý pohled mne už netěšil."

Dante hned ve II. zp. netroufá si též podniknouti cestu a nápisem na pekelné bráně byl tak ohrůzen, že pravil k vůdci svému Virgilovi: „Mistře, slov těch smyslu já se bojím."

První verše zn. 27. upomínají na pouť Danteovu, když se rozpukanými skalami s Virgilem bral (zp. XXII.).

Ve zp. XVIII. Pekla vypravuje Dante o trestu šibalů, kuplířů a pochlebníků, kteří od ďáblů hlídáni leží „v bahně, jež zdá se z lidských záchodů že stéká". Jistě na tento trest myslil Kollár ve zn. 28., neboť i ďasů pět za hlídače ustanovil.

„Pláč mně samé při tom oči zkalil", praví Mína nad trestem, který se jí naskytl, též jak již citováno, „že pláčem zvlhly moje oči." (V. 117, XX.)

Zn. 44. vzpomíná těch Slávů, kteří válku vedli proti bratrům začínajíc slovy:

„Ó, bych rýmy nyní měla dosti
nepříjemné, smutné, chroptivé,
jenž by malovaly strašlivé
tyto, na něž právě hledím, hosti."

Dante začíná zp. XXXII. Pekla, v němž líčí trest zrádců příbuzných a vlasti:

„Ó, bych měl drsné a chraptivé rýmy,
jak slušelo by na ten brloh tmavý,
jejž všecky skály tíží boky svými.“

Úředníky podplatné pohřížil Dante do smoly vařící, Kollár odsoudil opět „Slávy škrtitele“ do smoly, a vzal si od Dantea za hlídače Belzebuba (zn. 45.), čemuž nasvědčuje i to, že

„vedle břehu Belzebub tu kráčí,
který v zlořečícím okřiku
žerdkou hlavy do jezera vmáčí,“

u Dantea zp. XXI. str. 111.

„Tak kuchaři poroučet sluhům kvapí
a každý maso v kotli vidličkami
by nevyplulo nahoru níž ztápí.“

V pekle Danteově nejdále od Boha, blízko středu země, kde již teplo lásky Boží nevniká, jsou zamrzlí v ledu zrádci dobrodinců, císaře a Boha, Kollár podobným trestem potrestal Napoleona I. (zn. 50).

„Kde Styx plyne hnojotoký, slunkem
neosvícený a nehřitý,
leží hřeby k zemi přibitý
muž, an švedským trestán bývá trunkem“ (Zn. 56.)

totiž mokem bahnitým ze Styxu je napájen král Gottfried dánský. Dante přibil podobně na zem Kaifáše a Anáše

. . . . . vbitý
byl jeden v zem jak na kříž koly třemi.“ (Peklo XXIII.)

Zn. 66.:

„Tu stál kýsi zastobohovanec,
zrost co věž mu dala příroda“

u Dantea jsou giganti jako nakloněné věže pisanské, a on blahoslaví přírodu, že zřekla se ploditi také tvory (zp. XXI.).

Žádný trest nenapodobil Kollár dle Dantea tak dopodrobna jako který popisuje ve zn. 80.

„Toho ta tam, jiná jiného sem
proti němu skalou nahání
tak, že sobě v prudkém potkání
čelo čelem a nos bouchli nosem.“

„Božská komedie“ zp. VII.

„Tu doráželi na se muži, ženy
ne pěstí jen, leč prsy, patou, hlavou
a zuby trhaly se jako feny.“

Ze zn. 93. a 94. následující verše upomínají na myšlénky z Dantea, vzaté z Virgila:

„Nevědoucí, zmačkám patou mnohé,
než aj, cedíce krev křičely:
„Ouveh, ouveh, ach, my přeubohé!“
„Na těch travách nečisté a vilné
šelmy pásly se a hovada.“

Peklo zp. XIII.

„Ne listí zelené, leč barvy hnědé,
ne hladká snět, leč drsná se tu sklání,
ne na nich plod, leč ostny s jedem šedé.
Houšť také nemůž divé zvěři ani
být vlastí, která u Ceciny zdroje
a Corneta se vzdělaných niv straní.
Tož Harpyje zde staví hnízdo svoje.
— — — — — — — — — —
Jen trochu málo ruka má se vztýčí,
z velkého keře malým trh' jsem prutem.
Co škubeš mne? peň jeho na mne křičí.“

Na několika místech naznačuje Kollár, že píše pro poučení a probuzení krajanů, ale nejjasněji ukázal to slovy naučení, které vložil do úst Míně a jimiž „Slávy dceru“ ukončil.

„Ó, vy, bratři ó, vy sestry sladké,
co jste živi ještě na zemi,
prosím, volných uší přejte mi,
ať vám přidám naučení krátké.

Varujte se oné cesty hladké,
kterou ďábel protkal sítěmi,
aby na ní zrádce s dušemi
lapať mohl do své pasti vrátké.

Pojďte sem, hle, příklad sobě bráti,
i k těm dobrým i k těm šibalům,
učte se svůj národ milovati.

Hučte, Tatry, hlas ten k horám Černým,
hučte, Krkonoše, k Uralům:
„Peklo zrádcům, nebe Slavům věrným!“

I Dante sám na několika místech naznačuje, že báseň jeho psána jest ne ku kratochvíli pouze, nýbrž k poučení, a upozorňuje, kde čtenář zvláště uvažovati má, jako ve zp. IX. Pekla:

„Ty, jehož zdravé srdce všecko cítí,
jen uvaž zde to přísné naučení,
jež pod závojem divné básně zní ti!“ [4])

* * *

[4]) Srovnej též Ráj XXI. 97., XXV. 44. Očistec VI. 143. XVI. 61.

Promluvili jsme aspoň stručně o společných myšlénkách a snahách Kollárových s Danteovými, ukázali jsme též na některá místa „Slávy dcery“, která jsou vzpomínkami na veledílo Danteovo, jsou však ještě jiné vlastnosti, které genius Kollárův samostatně sice vložil v dílo své, které však v mnohém též jsou podobny vlastnostem či přednostem „Božské komedie“. Jsou to zvláště přehojné krásy básnické a bohatosť myšlének, které nejen obratně spojena jest umělou formou v pestrý celek, ale i vzácně užita k účelu vytčenému. Na „Božské komedii“ chválí se duch filosofický, jehož tvůrce její do ní vdechnouti dovedl, a že shrnul v ní všecky vědomosti svého věku; totéž s příslušným obmezením možno říci i o naší „Slávy dceři.“ Nikdo před Kollárem ani po něm nedovedl shrnouti v jediné básni tolik věcí, tolik známostí a osob ze Slovanstva jako on, odtud pochází totéž, co i u Dantea nutno bylo, totiž, že „Slávy dcera“ potřebuje výkladu. Ač nemůžeme o „Slávy dceři“ úplně říci, že by byla uhelným kamenem řeči české tehda se probouzející, jak praví Maffei o „Božské komedii“, přece i ona vyniká lehkostí, stručností a zpěvnou libozvučností a mnoho působila na vyvinující se jazyk český. Za to podobně jak o „Božské komedii“ možno říci i o „Slávy dceři“, že žádná báseň nevzbudila takové nadšení, neroznítila tolik ušlechtilých myšlének zvláště v mladší generaci jako ona. Pravdivo jest slovo, jež jsem slýchával od jistého starého vlastence, že nikdo nedovede spočítati všechny ty, jež pro vlasť znovu zrodila „Slávy dcera“.

Něco z anthropologie.

Podává

Vincenc Drbohlav.

(Pokračování.)

Domněnka Lubbockova o Indiánech severoamerických, že nemají mnozí z nich náboženství, ba ani slůvka pro Boha, jest dávno vyvrácena. Již ze XVI. století jsou zprávy, že věří v jednoho velkého ducha. Četní misionáři obou konfesí dí, že Indiáni jsou monotheisté, kteří nemají bohů. Catlin, který dlouhou dobu žil mezi nimi, ujišťuje, že všickni kmenové, jež navštívil, věří ve velikého ducha. Manit jest jeho všeobecné pojmenování. V Americe, praví Brinston, nenalezl se příklad o neznámosti pojmu Boha. Týž byl často temný, dobrodružný, nepravý, ale všude byl člověk pod vlivem sensus numinis, citu, že neviditelné, obrovské mocnosti kolem něho působí, které mu dle libosti mohou pomoci nebo škoditi. V každém srdci byl postaven oltář neznámému bohu.

Kaliforňané jsou sice dle Baergeta bez náboženství, ale dle Platze přece věří v jednoho Boha. Tento Bůh je neznámého původu. Je všudypřítomen, vševědoucí, neviditelný.

Jihoameričtí Indiáné jsou také od mnohých cestovatelů vyhlášeni za atheisty, neboť tito u nich prý ničeho náboženství podobného nenalezli. Tomu se ovšem nelze diviti, neboť dle svědectví Schütz-

Holzhausena těžko jest, bez znalosti řeči a dostatečných prostředků se o tom přesvědčiti. Týž cestovatel potvrzuje, že všickni Indiáné brasilští věří v dobré i zlé duchy, v život po smrti a že zvláště slunce a měsíc vzývají. Totéž platí o ostatních obyvatelích jižní Ameriky. Konečně zbývají nám Eskymáci, které Lubbock připočetl k bezbožcům. Cestovatel Klučák však o nich sděluje, že věří v jednoho Boha, jehož v modlách neuctívají. Tento Bůh sluje Pirksoma („ten nahoře").

A kdybychom zašli i k jiným divochům, všude zní nám vstříc credo in unum Deum. Ovšem víra v něho působením lidské smyslnosti jest velmi znešvařena. Nikde není národa, abychom slovy Ciceronovými mluvili, bez náboženství. Náboženství jest výhradním majetkem lidstva, oheň s nebes na zem přinesený, zjev všeobecný, jedna z těch vlastností, která tvoří propasť mezi člověkem a zvířetem. Atheismus, dí Viktor Strauss a Torney, jest výsledkem hyperkultury, ale nikdy hrubé vzdělanosti. Při této i při největší zvrácenosti zůstává potřeba náboženství, které mohutnosť náboženství odpovídá, byť se tato osvědčovala sebe více mylnou a zvrácenou.

Ano, jest atheismus umělý, pyšný v hlavách mnohých vědeckých kapacit, které jej spisy svými rozšiřují, neb u anarchistů, kteří odstraněním Boha doufají obrození lidské společnosti.

Člověk bez poznání Boha jest právě tak vybásněná figura, jako pithecanthrop....

Hlasatelé zvířecí theorie uvádějí dále, že pračlověk neměl manželství. Než počali lidé vésti život spořádaný, musili prožíti mnoho stadií. Dobu bezmanželství, bezúzdnosti nazvali heterismem. Jak se z tohoto heterismu člověk vybavoval, v tom se mnozí neshodují. Morgan z heterismu vyvozuje krevní manželství, v němž bratří se sestrami obcovali; z tohoto povstalo švakrovské, načež vznikla polygamie (mnohoženství) a posléze monogamie (jednoženství).

Lennan tvrdí, že první stupeň manželství byla polyandrie (mnohomužství); žena patřila všem bratřím: z té pošel levirat: vdova po nejstarším bratru připadla druhému, po jeho smrti třetímu a p. Z leviratu někde vytvořila se endogamie: manželství v rodě, někdy exogamie: manželství se ženou mimo rod. Exogamie měla v zápětí lup žen.

Naproti Lennanovi uvádí Lubbock za první stupeň exogamii spojenou s lupem žen. Endogamie a polygamie jsou mu pouze výjimkami.

Lippert v heterismu spatřuje vládu ženy, z něho vznikla polyandrie: bratří měli jednu ženu. Potom nastala otcovláda, jež způsobila polygamii, a z ní kulturou monogamie se vytvořila.

Na důkaz svých slov líčí nám temné stránky divochů, v jichžto každém nemravu zří zdravý vývoj lidského ducha.

Jestli pouze sporadické nedostatky manželské instituce, nebo nepravé pochopení manželského pojmu postačují vědě za důkaz, tu věru nepotřebovala se utíkati za ocean. Ve mnohých industrielních městech, v mnohém ovzduší velkoměsta našla by dosti materialu na posilu heterického stavu pralidí. Mnohým je manželství jhem, pošetilostí křesťanstvím zavedenou. V zákulisích rodinného života kvete i polygamie, i polyandrie ano i krvesmilstvo. Romány, divadla, soudní síně poučují nás o hrozné nízkosti manželského pojmu. Je to výsledek kultury XIX. století? Je to pokrok? Z těchtýž řad evolutionistů ozývá se odpověď, že to úpadek. Nuže, když uprostřed kultury

náboženství, zákony státní, veřejná mravopočestnosť jen s námahou chrání manželství před zneuctěním, proč by ten divoch, sám sobě jsa ponechán, bujnou přírodou obklopen, jako otrok smyslných vášní nemohl poklesnouti jako u nás nasycený kulturou XIX. století vzdělanec?

Kdo v předvětí člověku klade vrozenou smyslnosť a nevázanosť, ten se musí vzdáti, ozdobiti jej v závěti ctností a zdrželivostí!

Ostatně proti této prabestialnosti, jakou mnozí chtějí pračlověka odívati, ozývá se již ta pravda, kterou sama nevěrecká věda za svou přijala, že lidé pochodili z jednoho páru. Musilo býti tedy nejprvé jednoženství.

A sami Darwinisté poukazují k tomu, že u zvířat jako opic, dravců, kopytníků, přežívavců, kůrů, pěvců a j. panuje přísné párování. Kautský v Auslandu o toto se opíraje žádá monogamii za původní manželskou formu. Sám Darwin v zájmu své pohlavní výchovy hlásá pevné spojení. Soudí, že pralidé žili v malých tlupách, v nichž muž se ženou žil a měl-li prostředky, pojal jich více. Ano, on pračlověka staví mravně výše než divocha. Bachoven vyslovuje domněnku, že by heterismus způsobil sterilitu pokolení lidského. Paschal odmítá heterismus řka, je-li, stal se mravním úpadkem.

To jest to pravé slovo. Mravní úpadek způsobil znešvaření manželství. Dějiny manželství nic jiného nejsou, než dějinami úpadku ve mravech.

Až dosud ani jeden hodnověrný cestovatel nesetkal se s kmenem, který by žil v bezmanželství. Jestliže ukazují mnozí na Australy, jakoby žili v heterismu, zapomínají dodati, že tento bezuzdný život omezuje se pouze na dobu svobodnou (u nás někde je tomu také tak). Vstoupí-li Austral v manželství, bdí žárlivě nad věrností své ženy, jako Polynesané a mnozí tichomořští ostrované, kteří taktéž mládí své u výstřednostech tráví. Také z polyandrie byli obviňováni, že australská žena bratra manžela svého zove také manželem. Avšak pojmenování krevních přátel u Australů, dále i u Malajců a Mongolů docela jinak zní než u nás. Tam na př. slovem otec míní se i příbuzní ženy, kterým vdova s dětmi k péči připadá. Jmenuje-li žena mužem bratra manžela svého, musil by tento zváti ji ženou svou, kdyby byla to polyandrie, čemuž tak není.

Divoch afrického kmene Loango nazývá svou ženou neprovdané příbuzné své ženy, dále vdané otrokyně a jiné ženy pod jeho ochranou jsoucí, ale to jen proto, aby zvýšil své postavení. Jest pravda, že v polyandrii žijí někteří kmenové, ale tato nevznikla vývojem zdokonalovacím, nýbrž buď z nedostatku žen, který způsobilo vraždění dívek, nebo neplodností podnebí, které vedení domácnosti omezovalo. U Nairů v Indii tvoří ženy pouze třetinu obyvatelstva; u Tibeťanů a Hererů v Africe pro chudobu spokojují se bratří pouze s jednou ženou. Avšak tento zjev nesmí se zaměniti s bezúzdností, ježto jest zákony kmene ochraňován.

I v mnohoženství památka na monogamii se zachovala, neboť v něm první žena jest pravou zákonitou manželkou. Slova „mocná, velká paní“ jak u ostrovanů v Tichém moři, tak u Indiánů v Americe i Negrů v Africe svědčí o původní formě manželství, monogamii.

Můžeme s určitostí tvrditi, že ti kmenové, kteří podle Darwinistů těsně ku zvířeti způsobem života se pojí jako, Veddové, Bušmané, Otomakové, Hottentoti, vynikají důstojným pochopením manželství.

Všude jsou obřady, ceremonie, slavnosti, které spojení muže se ženou provázejí. A již tato okolnosť docela vyvrací surovou domněnku o původní zhovadilosti pokolení lidského. Nemohou kulturní historikové tedy dokázati, že žije lidstvo v bezmanželství.

Pralidem upřela také věda veškerou známku studu. Stud prý si člověk osvojil, až nabyl jakési civilisace K tomuto mínění dospěli agenti darwinismu, když na svých cestách viděli divochy buď úplně nahé, nebo spoře oblečené. Avšak většina znamenitých ethnologů vyslovila se, že stud je všeobecnou vlastností člověka, protože skoro všickni lidé uznali za mravní povinnosť tělo své zakrýti. I divoch se stydí, ač neví proč. Sleduje v sobě neznámý pocit. Kdo vidí mezi divochy, poznamenává Jakob, nahé postavy, najde při bližším pozorování v té neb oné chýši třeba sporé částky odévu. Jednotlivým případům nedokonalého zakrytí odporuje mnoho případů, kde se ho s velikou pečlivostí užívá. V nahodilém nedostatku nevidí se známka nízké kultury, nýbrž jenom nedbalosť. Anebo dle slov Quatrefagových, zapomíná se, že se jeví stud při zvláštních obyčejích a ceremoniích, které jsou našich pravým opakem, nebo s našimi nic nemají společného. Tím vzniká nedorozumění; tak na př. v jistém chování, ve kterém u mnohých Polynesanů objevuje se původní stud, chtějí viděti výjev rafinované, nestydaté smyslnosti.

Nesmíme nahotu divochů nebo jejich sporé oblečení posuzovati z našeho esthetického stanoviska, nýbrž musíme míti zřetel při tom na klimatické poměry, které na mravy mají rozhodný vliv, a na pojetí studu v mysli divocha.

Kde nenutí ponebí k oděvu, tu ovšem stud nevystupuje tak příkře, aby se člověk dle našeho pojmu oblékal. Tmavě zbarvená pleť, tetování, malování těla stírají dojem nahoty.

Africký cestovatel Werne dí, že neustálý pohled na nahotu více ochlazuje než rozehřívá, a myslí, že čistota mravu jest takto lépe chráněna, než kdyby se oděv evropský zavedl.

Často v naivním zakrytí je více studu nežli v koketním kostýmu civilisované krásky.

R. 1882. objevili se v Berlíně dva Australé s dívkou. Věda je chtěla prohlédnouti. K této prohlídce však, dle zprávy Auslandu, musili býti přinuceni, a dívka byla plna studu a rozpaků.

Livingstone praví o ženách Manjanjů, že se pečlivě těm místům vyhýbají, kde se muži koupají.

I tam, kde potřeba oděvu jenom nejnutnější zakrývá, jsou znatelny známky studu, jak to Fritsch u Kafrů, Nachtigall u Somrů, Schweinfurth u Negrů a Schuwer pozorovali.

Nedostatek oděvu stud nevylučuje. My se stydíme, jsme-li obnaženi, ale mnozí Indiáni na Orinoku stydí se, mají-li oděv na sobě; za to považují za neslušnosť, objeví-li se před cizincem nepomalováni. Ženy Fellahů bez rozpaků se obnažují, jen když mají obličej zakrytý. Arabky za hanbu pokládají neodkrytou zadní část hlavy. Číňanky by spáchaly hrozný zločin, kdyby znetvořenou nohu svou muži okázaly. Peschel trefně podotýká, kdyby byl moslemín našemu plesu přítomen,

a dekolaci ramen a šíje našich žen a to objímání při tanci uzřel, že by síru a oheň na nestoudné pokolení lidské svolával.

Tenkráte bychom musili upříti divochům stud, kdyby veškerá zařízení a obyčeje dály se vesměs veřejně a nestoudně O tom však není důkazů. Co se děje neslušného, to dlužno klásti do rubriky znemravnělosti.

Konečně i pantofagie a kanibalismus musí sloužiti vědě za důkaz, že člověk žil jako zvíře. Pravda, jídelní lístek divochů z našeho kulinárského stanoviska nás k sobě nevábí. Rozliční hmyzové, plazi, housenky jsou mnohým pochoutkou. Proti gustu žádný disputát, dí samo přísloví. U nás šneci, žáby, ústřice, raci, ano i hnízda ptáků jsou výhradným skoro pokrmem labužníků, a přece žádný profesor neodváží se tvrditi, že tito specialisté v pokrmech jsou v té věci pračlověku nejblíže. Někde obracejí se divoši k těmto přirozeným pokrmům z nouze, někde pojídají je z pochoutky. Nikde, a to díme s důrazem, nikde nenalezl cestovatel člověka, jenž by žil jako opice, jenž by uměle připravovaným pokrmem pohrdl.

Kanibalismus neboli lidojedství již proto za zbytek zvířecího stavu platiti nemůže, že zvířata sama cítí odpor proti masu svých vlastních a toliko v největší nouzi je jísti se odhodlávají. Motivy, které příšerný ten obyčej přivodily, jsou udány rozličné. Původním popudem kanibalismu byly asi lidské oběti. Člověk obětoval na smír Bohu to, co bylo na zemi nejdražšího, opět člověka. Božství ponechalo si duši, maso jako božský dar odvážil se člověk sám požívati, aby v této obětní hostině své obcování s Bohem jako host a přítel označil. Stopy tohoto kanibalismu s náboženským charakterem zříme v lidských obětech Mexikánů, Permanů, Irokesů, ba v celé Melanesii.

Potom člověk pojídal jiné z vlastního popudu v té hrubé pověře, že tak nejlépe svou pomstu utiší, když nepřítele docela zničí, jeho duše se zmocní, jeho statečností a silou sám se ozbrojí. Dle názoru divochů přebývá duše buď v krvi, nebo v srdci, nebo v morku kostí. Proto chlemtá Indián jako druhdy Massaget vřelou krev, proto Ašant polyká srdce, a Papua s dravostí trhá ještě škubající sebou maso. V jižní Australii rodiče své dítky, bratr bratra zabíjejí a pojídají, aby si osvojili jejich sílu. Pozdějším motivem kanibalismu jest labužnictví. Cestovatelé se vyjadřují, že divoši z nesmírné touhy po lidském mase podnikají honby na lidi; na mnohých místech zajatce po měsíce krmí a pak je s rozkoší pojídají Tento způsob lidojedství jest nyní nejvíce rozšířen a zvláště ve střední Africe u kmenů: Ňamňam, Monbuttů, Fanů jeví se ve značných rozměrech. Z hladu a nouze pojídají lidské maso obyvatelé Ohnivé země, Atapaskové a j.

Kanibalismus nebyl po celé zemi rozšířen. Na severu docela schází a toliko ojediněle z krevní pomsty na Grönlandě se vyskytl. Rozličné motivy jeho dokazují, že v pravlasti pokolení lidského ještě nebyl a tedy byl pokrokem k horšímu způsoben. Tak se to má i s ostatními vlastnostmi divochů . . . I etnologie musila přívržencům zvířecího stavu v pokolení lidském svůj příspěvek odepříti. Nemá pro ně takového člověka. Vždyť i nejníže stojící kmenové dokazují svými náboženskými a mravními představami, svými pojmy o majetku a právu, svou schopností v hotovení zbraní a nástrojů, umělým připravováním pokrmů, tanci, slavnostmi různého druhu, že stojí nad zvířetem hrozně vysoko. Následovně musí tato věda přiznati, že musil

člověk dávno překročiti onen práh, kde nabyl sebevědomí, než ona své dogma o zvířecím stavu lidstva prohlásila. Ale k tomuto prahu doniknouti nemůže. První akt dějin lidského pokolení chybí. Ztrácí se v mlhavé dálce věků, kterou moderní věda jenom odvážnou spekulací, nikoli však výzkumy osvětliti se snaží. Nuže, může míti její theorie o zvířecím stavu člověka nějakou cenu, když ji ani jedním případem z etnologie podepříti nemůže?

Co je rozumu přirozenější: přijati člověka z rukou vědy jako vybásněné zvíře, které teprve divnými, nejasnými cestami na člověka se vzneslo — nebo přijati jej z rukou Boha oděného poznáním svého Tvůrce, vědomého si své důstojnosti nad přírodou, obohaceného dřímajícími schopnostmi, které teprve během věků byly probuzeny?

V těch temných stránkách národů, kterým naše vytříbené názory přisoudily jméno divochů, spatřujeme chorobný zjev, na který lidstvo svou poutí světem často si postonalo. Je to úpadek vznešených idejí, s kterými se člověk od původního krbu vzdálil, a jež se mu, když vášním a přírodě samé do náruče klesl, mimo nepatrné zbytky z mysli vyhladily.

Někde člověk příznivou polohou země, podnebím, stykem s ostatním světem dokázal, co může jeho duch gigantického provésti, někde zase podal důkaz, jak hluboce může poklesnouti, když osamocen, vydán drsnosti ponebí nebo žáru slunce a jiným tellurickým zjevům s nepokojnou, vášnivou duší svou byl nucen hájiti své existence.

V obém nespatřujeme pouze přirozený pochod věcí, nýbrž spíše část onoho velkolepého plánu, který Stvořitel a ředitel světa od věčnosti pojal, by dokázal svou nevystihlou moudrosť.

Za to přesvědčení, že člověk vyšel z ruky Stvořitele, že není tedy vyvinutou bestií, nýbrž velekněz stvoření, který se Stvořitelem a anděly duší svou spojen jest, se nikdo nemusí styděti. A čím mužněji je zastává a vědou podporuje, tím krásnější a vznešenější roucho dostává tento křesťanský názor světový, proti kterému nevěrecká věda tak často plášť své filosofie změnila. (Dokončení.)

V paláci králů bolesti.

Píše

Frant. Vaněček.

Prosím čtenáře, aby mne sledoval pozorně; povedu jej do paláce králů. Vstup není tak obmezen jako jinde bývá. Zazvoníte, a nevyjde vám vstříc premovaný lokaj, nýbrž prostá dívka ve zvláštním kroji. Kroj tento není sice modní, ale ctihodný, nebo sám sv. Vincenc ničeho proti němu nenamítal. V bazáru byste ho marně hledali; nemá pestrých barev a zvláštních střihů a jest tak ustálen, že po staletí jest týž. Roucho tmavomodré barvy a na hlavě závoj zvláštního tvaru, tak že činí službu stinidla i klobouku. Útvar tento vznikl v jižní Francii, kdež jest velmi účelný a praktický, a

z úcty ku zakladatelům zachován byl věrně i jinde. — U vchodu vítá Vás vlídná sestra sv. Vincence.

„Mohu vejíti?“ — „Teď jest právě požehnání, račte přijíti po půl hodině.“

„Mohl bych býti přítomen požehnání? — „Prosím, račte — je-li libo.“

Vejdete po schodech jak mramor bílých do kaple božského Srdce Páně. Je-li čistota nádherou, pak jest tato kaplička nádherná. Výška kaple rovná se oběma patrům domu a jest od prostor v obou patrech toliko okny oddělena. Okna při službě Boží se otevrou, a u oken vidíte „krále bolesti“: jsou ve své oratoři, a pohovkou jejich jest lože, s něhož většinou bez cizí pomoci povstati nemohou. Ocitli jste se v „domu milosrdenství“, (Wien, Währing, Antonigasse 70) který jest věnován chudým, těžce nemocným nezhojitelným“, a proto jsem tento dům nazval „palácem králů bolesti“, nebo oni převyšují utrpením spolubratry své jako král převyšuje ostatní ctí. Jest to palác, jehož okrasou jest čistota, pokladem nevyčerpatelným láska křesťanská, králem Ježíš, jemuž se slouží v chudých, těžce nemocných jeho. Každé to slovo uzavírá v sobě moře bolesti, které každým dalším se stupňuje. Již chudoba jest hoře, ale větším hořem jest, přidruží-li se k ní nemoc, stoupá, jestliže nemoc těžká, a na vrcholu se ocitá, řekne-li několik lékařů: „jste nezhojitelným“. Kdo se těmto obyvatelům vyrovná?

Vstoupili jsme do kaple, v níž zaznívá zpěv, dojemný ne tak uměním, jako zbožností. Po požehnání vedeni jste v prostorné, veliké a vysoké síně, kde stojí řada loží. To není lože, na němž spánek zavírá oči po denní práci, to jest lože, kde po denní bolesti přichází bolestná noc, jejíž velebné ticho jest přerušováno vzdechy a tichým kročejem sestry Vincencianky, která kráčí od lože k loži, povzbuzuje, těší, modlí se, upravuje lože a dává nápoj a lék a krátí dlouhou, bolestnou noc ubohých, k vůli nimž bdí tuto noc a po krátkém odpočinutí bude pracovati celý den a tak den po dni, až mládí její pokročí u vysoký věk, a síla její zmizí, a sama položí se na lože smrtelné, aby zakončila velebnou oběť svého života.

Nad ložem každého nezhojitelného nemocného jest číslo lože, a jméno trpitele a jméno nemoci, která se s ním do smrti oddala. Kdo chce seznati bolesti nezhojitelné — zde je vidí ve mnohých podobách. U lože nemocného je stoleček, na němž jest malý jeho oltáříček.

V tomto domě vládne internationalní svoboda, rovnosť a bratrství. Vlastně svoboda jen ve vystoupení, ale ne přistoupení. Vystoupiti lze odtud každému, kdy se mu zachce; vstoupiti však nelze, leč po dlouhém mnohdy čekání. Máť pravdu básník, který praví, „co jest tu na světě bolu — ach, bolu!“

Každému lze opustiti dům, ale sto a více jiných hned se hlásí. Objemná kniha obsahuje jména těch, kteří touží i s nerozlučnou bolestí svou přestěhovati se do tohoto domu, ale nelze. Nebo většina zdravých má důležitější věci na starosti, než tyto lazary. Veřejnosť má za svou povinnosť, aby postavila rozsáhlá divadla s pohodlnými ložemi pro zdravé, zámožné a nenapravitelné boháče, má starati se o výkony nové pěvkyně, která se před časem přistěhovala, povinností vlasteneckou jest postaviti pohodlné obrazárny pro díla umělců domácích a nákladné budovy pro přírodovědecké sbírky, v nichž se

v bohatě ozdobených síních uloží obratle předpotopního mamuta nebo jiných tvorů Božích, počínaje od druhu protozoí, lamellibranchiat, metozoí, parazoí až do velblouda a slona a podobných věcí. Jest, prosím, možno při tolika nevyhnutelných starostech starati se také ještě o tyto „obrazy Boží“, které nemají ni síly, ni zdraví, ani majetku? Samozřejmo jest, že nemůže při tak mnohých a velkých starostech zbýti veřejnosti času, aby se věnovala i těmto králům bolesti. Na divadle vídí ovšem typy různých bolestí a smrtí, a veřejnosť jim věnuje patřičnou pozornosť, že se nestydí ani ze sedadel povstati, aby viděli, jak divadelně umírá nešťastný hrdina.

Jak krásný to pohled, když Sara Bernhadtová umírá, jak dovedný každý pohyb prsou a údů! I žije veřejnosti tak, jako dcera anglikánského lorda, která ve svých „vrtoších“ obrátila se k biskupu o radu a psala mezi jiným takto: Snídáme o desáté. Snídaní trvá větší polovici hodiny, během kteréž čteme došlé listy a vybíráme z časopisů společenské novinky. Po té odpovídáme na došlé listy; máti pak žádá ode mne, abych její pozvánky psala, nebo na došlá pozvání odepisovala. Potom jdu do skleníku nakrmit kanárků a papoušků, jakož i uštípat z rostlin uschlých listů a uvadlých květů. Pak se chystám k svačině, načež o 2. hodině svačíme. O 3. hodině konám s matinkou návštěvy, po čemž se vrátíme k 5. hodině k čaji, a tu nás někteří dobří známí navštěvují. Potom se chystáme k projížďce parkem a půjdeme k obědu; po obědě jdeme do divadla a když jsme konečně doma, jsem tak hrozně unavena, že nevím, co počíti.“ Ano, tak právě se vede též naší intelligenci. Máť mnoho starostí, i což může zbýti na lazary! Ještě pro ně štěstí, že nevymřelo pokolení křesťanských zpátečníků, kteří jim věnují poněkud více času, jen škoda, že jich není více, aby se mohli o všechny postarati. Považte, co tento palác králů bolesti stojí! Roku 1891. 1. ledna měl neméně než *230* „lenochů“ (kteréž číslo stoupá až do 300), kteří ani křížem stéblo nepřeložili a při tom chtěli denně jísti, ano, oni měli dokonce i tu nesmyslnou žádosť, aby ve své nezhojitelnosti raději něco lehkého obdrželi a tak si osladili trpký život. Mimo to chtěli také míti oděv a zejména hojnosť čistého prádla, aby nedělalo ostudu čisté podlaze, čistým schodům, zděm a čisté domácí kapli „královské“. Nad to pak služebnictvo v paláci králů bolesti také mnoho vyžaduje, neboť má mnoho práce s „nedůtklivými“ pány. Poněvadž Vídeň dosud neleží v pásmu tropickém, také v zimě chtějí míti teplo a světlo, a tak roční rozpočet vykazuje neméně než 75.000 zl. r. č, ku kterémuž nejsou povoleny žádné daně, leč přirážky dobrovolné z lásky křesťanské. Přebytek není nikdy, čistý výnos žádný, a mzda služebnictvu se vyplácí až po smrti. Ještě štěstí, že služebnictvo se touto mzdou po smrti spokojí a žádné jiné nežádá, leč sloužiti Kristu v nemocných jeho.

Pravil jsem, že v tomto ústavě, který jsem „palácem“ nazval, jest internacionála pánem, ovšem křesťanská. Nahlédněte do seznamů obyvatelstva „domu milosrdenství“ ze dne 31. prosince 1891. Vykazuje 312 nezhojitelných chudých, a to z různých končin říše a světa: z Vídně 51, z D. a H. Rakous 130, z Čech a Moravy 90, z ostatních zemí 34, cizinců 6 — dohromady 312 a dnů ošetřovacích 79.317. Cizina zastoupena Bavorem, Prusem, Sasem a jinými provinciemi. Kdož může míti Čechu za zlé, když se také zde po Češích pídí. Jaká

radosť se jim jeví na tváři, když slyší český hovor. Jméno není všem tak zajímavo, proto je vynechám, ale podívejme se na stav jejich, čím někdy bývali. Dejme přednosť ženám, jako sám seznam činí: žena truhlářova (míchová nemoc), sirotek po konduktéru (mrtvice), služka (srdeční a ledvinová nemoc), žena kočího (dna), dělnice (kostižer) a tak pokračuje seznam dále. Mezi muži není rozdílu, uvedu jen několik prvních ze seznamu nezhojitelných z Čech: syn dělníka (kostižer), obuvník (dna), zámečnický syn (nemoc páteře), tovární dělník (mícha) atd. atd. — tak se opakuje 312 v různých variacích a stupních.

Zde najdete ze všech království a zemí naší říše obyvatele, křesťanská internacionála jim poskytla přístřeší velmi svobodomyslně. Jest zde skoro úplná rovnosť, neboť všichni mají stejně málo naděje na uzdravení, zde mají stejná práva a stejné povinnosti, zde mají také stejnou stravu, a stejná láska jich ošetřuje.

A co ještě zvláštnějšího jest, že tento internacionální palác vystavělo internacionální bratrství, či správněji řečeno bratrstvo. Nebo myšlénku, peníze i sbírky obstaralo bratrstvo Nejsv. Trojice. Bylo založeno v době moru 1679, v době císaře Josefa zrušeno a v r. 1864. přičiněním měšťana vídeňského p. Eipeldauera obnoveno. Čítalo toliko 40 členů ze začátku, avšak během několika let vzrostlo, a příjmy bratrstva obracely se na vydržování nezhojitelných chudáků. Šlechetný p. Eipeldauer jest muž, který zaslouží, aby jeho jméno bylo v dobré památce. Celý život svůj a velkou část jmění věnoval ústavu, o kterém jednám. On pracoval a žil katolicky v době, kdy Vídeň tonula celá v proudu liberálním, kdy za zvláštní zásluhu se považovalo plivnouti po knězi na ulici nebo jinak zneuctiti něco, co upomínalo na náboženství. Tím větší pevnosti bylo třeba u muže laika, když mnozí z alumnů, syti útržků luzy, volili raději jiný odbor studia, aby nebyli předmětem stálého pronásledování. Bylo to v letech sedmdesátých, když také tak zvaný „národohospodářský rozkvět“ nebo lépe řečeno švindl byl na svém vrcholu. Samé akcie výnosné oznamovaly denní listy a slibovaly velké úroky. Kdo měl uspořený groš, hleděl si jím získati akcii a státi se boháčem. V tak nepříznivé době začal p. Eipeldauer zakládati palác pro „krále bolesti“. Zajisté dle lidského výpočtu nebyla příležitosť mnohoslibná. Lid zimničně horoval jen pro akcie a bursu a toužil rychle zbohatnouti, a teď přijde pan Eipeldauer, růženečkář, (neboť s ním býval často viděn i při veřejném průvodu) a počne vydávati akcie, která sice každá vyhraje hlavní výhru, ale teprve po smrti. Toť bylo zajisté „nesmyslné“, spoléhati až na smrť, když noviny přinášely sliby, že v půl roce lze zbohatnouti. Pověstný krach poučil sice lidi, že nejspolehlivější bankou jest ona, o které mluvil Kristus Pán v podobenství o hřivnách, ale krach peníze lidem nevrátil, a tak lze říci, že dle lidského výpočtu doba byla nejnepříznivější stavěti palác tak zbytečný — dle domnění „pokrokářů“.

(Dokončení.)

UMĚNÍ.

Velectění čtenáři naši zajisté chovají v paměti, co jsme před nedávnem v rubrice této přinesli ve příčině zašantročení děl slavných mistrů do rukou židovských, kteréhož skutku dopustil se kníže Colonna di Sciarra, někdy sv. Stolici oddaný, v poslední době však arciliberál a nepřítel papeže. Věc ona měla svou dohru před soudním dvorem, kdež objevil se kníže jako obžalovaný; mimo obrazy prodal i skulptury a kolosální sochu antickou, etruskou sochu muže a jiné předměty. Kníže se ospravedlňoval, že prodal obrazy a ony předměty markýzi Alexandru Derobiersovi, jenž bydlel v Římě, a o němž mu nebylo ničeho povědomo, že by je byl dal ze země vyvézti. Dokládal, že byl nucen prodati obrazy, aby urovnal své peněžité poměry a zaplatil naléhavé dluhy; nežli se odhodlal ku prodeji, nabízel je vládě ke koupi; podávala mu za vše úhrnečnou sumu 750 tisíc lír. Dne 27. března vynesl soudní tribunál rozsudek. Kníže Maffeo Barberini Colonna di Sciarra uznán jest vinným porušením zákonitých ustanovení ve příčině zachování uměleckých děl, a to dle čl. 2., 4. a 16. ediktu kardinála Doriy Pamphily ze dne 2. října 1802., čl. 133., 135. a 137. papeže Pia VII. z r. 1816., čl. 9., 10. a 61. ediktu Pacca ze dne 7. dubna 1820., a konečně čl. 4. a 5. zákona ze dne 28. června 1871., č. 286. a zákonu ze dne 8. července 1883. č. 1461., že v l. 1891—92. vědomě prodal osobě, jež se z Italie vystěhovala, 21 obrazů a skulptury a sochy vynikající ceny umělecké, umístěné ve sbírkách paláce Sciarra v Římě. Cena předmětů těch odhadnuta jest na 1,266.000 lír, a kníže uznává se dále vinným porušením práva fideikomisu, ježto z paláce a majetku v něm, věcí svěřenských, nic prodáváno ani jinak ztenčováno býti nesmělo. Kníže Sciarra odsouzen jest na tři měsíce do vězení, k pokutě pěti tisíc lír a ku zaplacení odhadné ceny předmětů prodaných úhrnem 1,266.000 lír a k náhradě útrat řízení trestního; mimo to ku zaplacení taxy 60 lír za vynesení rozsudku. —

Ubohý kníže! Oddal se liberalismu, odvrátil se od Stolce Petrova, jemuž byli předkové jeho věrni — a brzy postihl jej trest zajisté krutý. Tak svět odplácí! Rozsudek ve mnohé příčině je zajímavý. Překvapil svou přísností, k jejímu mírnějšímu posuzování patrně citována i stará nařízení papežská, jež se jindy ráda úplně umlčují, když se liberalismu do krámu nehodí. Když branou Pia vešlo italské vojsko do Říma, plesal kníže Sciarra a odpadl ihned od sv. Otce; jak jest mu asi nyní, po přečtení rozsudku? Zdali také plesá? Věru, smutné se mu dostalo odplaty! —

Krasoumná jednota zahájila opět uměleckou výstavu v Rudolfině. Je velmi četně obeslána, vykazujíc do dneška 731 předmětů: 447 olejových obrazů, 54 plastická díla, 230 akvarelů, pastellů a j. Zvláště pastellů je letos mnoho, zdá se, že přibývá pěstitelů tohoto odboru. Také akvarelly jsou velmi četně zastoupeny. Promluvíme příště obšírněji o jednotlivostech zajímavé té výstavy i o tom jak se nám jeví naše malířské umění domácí. Paolo.

LITERATURA.

Anglická.

Life and Writings of Sir Thomas More, Lord Chancellor of England and Martyr under Henry VIII. Sepsal T. E Bridgett, člen kongregace nejsvětějšího Vykupitele, a pojednává nejen o osobě, nýbrž o celé době Morově, která jest jednou z nejdůležitějších v anglických dějinách; vypisuje vše tak živě a dramaticky, že se děj čtenáře téměř před očima rozvíjí. Velikou službu prokázal spisovateli list, který předešlého roku v říjnu uveřejnil James Gairdner v časopise „The English Historical Rewiew" a který prý psal P. Bonge (nebo Bouge), mnich karthusiánský, jenž rodinu Tomáše Mora úplně dobře znal (list ten jest datován z roku 1535) Obsáhlejší spis jest „The Grey Friars in Oxford" (Otcové Františkáni v Oxfordu). „By Andrew G. Little, A M." (Přidány listiny. Vydala historická společnosť Oxfordská). Spis zdá se býti jen lokálně důležitým, ale má význam daleký, neboť jedná se v něm hlavně o povznešení náboženského života a literatury v Anglii, tak že se konečně může říci, že jest částí literárních dějin anglických ve středověku. Týž předmět byl sice již před osmi roky projednáván v časopise „Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte des Mittelalters" od P. Denifle a Ehrle; ale přítomný spis jest mnohem důkladnější; neboť spisovatel netoliko že prostudoval podrobně všechny archivy, v nichž by mohla sebe menší zmínka o tomto thematé býti, on poslal i obci v Assisi listinu s otázkami, které měla obec zodpovídati. Všechny pak citované potřebné listiny jsou ku konci svazku přidány.

Do Anglie přišlo roku 1224. jen 9 Františkánů a z těch přišli dva do Oxfordu, a jejich prvá práce byla starati se o universitu; proto hned příštího roku byl konvent rozmnožen o několik bakalářů. Vyučování nebylo vlastně jejich účelem dle sv. Františka, ale tito bratří musili tak činiti, ježto jim ustavičně s heresemi bylo bojovati. Z té doby mohou se též Otcové Františkáni pochlubiti slavnými muži, jako jsou: Robert Grosseteste, který byl sice světským knězem, ale jejich prvním lektorem, Roger Bacon, John Duns Scotus, William Ockhann, mimo to Adam Marsh, Richard of Cornwall, John of Wales, Thomas Docking, arcibiskup Wodham. — Kniha ta jest opravdu pěkný příspěvek k dějinám celého středního věku v Anglii. Každý ji čte s upokojením.

Francouzská.

Fouard C.: **Les Origines de l'Eglise.** Saint Paul, Ses Missions. Paris, Lecoffre. Stran XVII—544. Cena fr. 7·50. — Apologie katolická nalézá vždy hojně výtečných pracovníků a spisovatelů; můžeme říci, že, jakmile se strany racionalistů nebo zednářů podnikne se útok, ihned objeví se vědou a nadšením obrnění bojovníci, kteří vítězně bojují buď proti naprosté nevědomosti nebo přímé zlomyslnosti K znamenitým apologetům náleží již ode dávna abbé C. Fouard, který mimo menší spisy vydal i proslulá díla „Vie de N. S. Jésus Christ" a „Saint Pierre". Prací, již ohlašujeme, podjal se úkolu dokázati božský původ církve a náuk jejích. Zbraní, jíž racionalisté a nevěrci dávno užívají, aby popřeli božský původ církve a náuk jejích, jest, že evangelia nejsou prací autorů, jichž jména nesou nýbrž že prý jest to více méně šťastně a věrně sepsaná směsice legend a tradicí, vzniklá teprve nejméně za sto let po smrti Ježíšově. Blud tento hlásali rozumáři tak drze, dovolávali se tak klamných svědectví, dopouštěli se tak vadných konklusí a konečně mnohými knihami nevěrci hojně rozšiřovanými tak jej rozhlásili, že mnohého u víře zkazili, zviklali, pochybovačem, ne-li rouhačem učinili, a zvláště různým filosofickým mělkým dloubálkům a nedoukům příležitosť podali, aby se o církev otírati mohli. Proti bludu tomuto vyšlo tak mnoho apologetických knih, tak důkladných a vědecky doložených, že, kdo četl třeba pouze jedinou, musí odhoditi zboží rozumářských doktrin na vždy do koše. Abbé

Fouard prostudoval veškerá „priora“ k obraně té se vztahující a napsal dílo velmi důkladné. V oddíle o sv. Pavlu a jeho cestách váží ze skutků sv. apoštolů, počínaje kap. XIII. a z listů sv. Pavla; líče život velikého apoštola národů a vyvozuje všude na základě skutků apoštolských a působení sv. Pavla náuku v evangeliích obsaženou, dokazuje jejich pravosť a původ, mávaje všude břitkým mečem duchaplné a spravedlivé kritiky. Přítomný spis činí prvý díl celé apologie, již Fouard vydati zamýšlí; máť ještě připraveny k tisku dva svazky: „Dernières années de Saint Paul“ a „Vie de Saint Jean“.

L'action de la Franc-maçonerie danns l'histoire moderne par Alphonse Brouwers, professeur à Rolduc. IV—173. Liège, Dessain, 1892. — Ze svrchované zajímavé knihy té dovídá se čtenář, jak ohromnou úlohu hrálo ve veliké francouzské revoluci zednářstvo a jak působilo i v době prvního císařství; prof. Brouwers dokazuje, že zednáři byli jedinými vůdci a řediteli celé revoluce, že z loží jejich vyšly revoluční myšlénky a plány, odkud byly propagovány, a když nadešla doba činu, stáli v čele krutého jejich provádění přední členové zednářských loží. Z četných dokladů dokazuje Brouwers, že jednotlivé kluby revoluční nebyly ničím jiným, než praktickým potřebám revoluce upravené a rozšířené zednářské lože, ba že podržely i jméno loží, z nichž povstaly. Zednářstvo Francie bylo v oné době rozštěpeno ve dva tábory, které pak i ve stranách revolučních se jevily: girondisty a montagnardy. Spisovatel čerpá přímo ze seznamů loží samých, z přímých doznání jednotlivých jejich zástupců a z historických pramenů Thiersových a Taineových. Zcela důsledně a správně pokračuje v líčení podvratného působení zednářstva a jeho dílům: revoluci francouzské v letech 1830. a 1848., sjednocení Italie a krok za krokem dějícímu se olupování církve až do zabrání Říma; zvláště v této příčině ukazuje zajímavé věci z působení Napoleona III. Autor slibuje, že za nedlouho vydá spis o působení zednářů v zemích ostatních. Naše české písemnictví má velmi málo o zednářích; bylo by na čase o něm náš šálený lid důkladným dílem poučiti.

Knihkupec H. Trembley v Ženévě vydává **„Oeuvres de Saint François de Sales“**, a vyšly celkem dva díly: „Les Controverses“ CXLIV—420 a „Défense de l'Estendart de la Sainte Croix“ XLVIII—432, svazek po osmi francích. Díla líbezného sv. Františka Sálesského byla sice již vydána, ale potřeba nového vydání cítila se víc a více, zvláště vydání úplného a též úplně správného; mnoho dosud nalézá se pouze v rukopisech. Vydání Trembleyovo, o něž hlavní zásluhu mají řeholnice z Annecy (bylť sv. František Sálesský zakladatelem jejich), bude nejen úplné, ale i úplně korrektní, tak že je bude lze považovati za definitivní. Neopomeneme časem o velikém podniku tom referovati.

Ruská.

Vsjepoddanějšij otčet oberprokurora svjatějšago sinoda K. Pobjedonosceva po vjedomstvu pravoslavnago ispovjedanija za 1888 a 1889 gody. (Nejpodanější zpráva oberprokurora nejsvětějšího sinoda K. Pobědonosceva o působení pravoslavné církve za leta 1888. a 1889.)

Petrem Velikým zrušen byl, jak známo, patriarchat Moskevský, a jeho moc přenesena na sbor, který nazývá se nejsv. sinod. Biskupové pravoslavní a patriarcha Cařihradský změnu tu po malém odporu později potvrdili. Musili tak ovšem učiniti chtěj nechtěj. Petr odůvodnil změnu tím, že prý více osob dovede církev lépe říditi, než jedna. Že to nebyl důvod pravdivý, přiznává i každý Rus. Petr Veliký, nasáklý německým protestantismem a byrokratismem, chtěl řízení církve dostati do své moci. To se mu ovšem také svrchovaně povedlo. Bylo-li dříve vnitřní zřízení sv. sinoda až příliš křiklavé, byvsi téměř světské, učinili jeho věřící a zbožní nástupcové tolik, že aspoň po zevnějšku svatý sinod má dnes formu vysoké rady duchovní Avšak jistě dnes největší moc v něm má světský zástupce carův, zvaný oberprokuror. On jest asi tolik, co v jiných odvětvích správy zemské jest ministr a sv. sinod jest ministerskou jeho kanceláří. Že pravdu díme, jest již z toho patrno, že on podává caru „otčet“, zprávu o církvi pravoslavné. Již úkaz, že caru podává se vůbec jakási celoroční zpráva o církvi, jest zajisté svrchovaně zajímavé, ale ještě zajímavějším jest, že jest officielní a že ji přednáší ne snad petrohradský nebo moskevský metropolita, nýbrž osoba světská. Než o tom jindy.

Takové „otčety“ známe dva: jeden hraběte Tolstago z let šedesátých a poslední z roku 1889. Onen ovšem jest zastaralý, i podáme svým čtenářům zprávu jen o posledním. Poněvadž o některých otázkách, týkajících se církve ruské, brzy

uveřejníme větší studii, ve které náš otčet pilně vyčerpáme, všimneme se v tomto referátu blíže a úplněji jen některých zajímavějších zpráv. Kniha podává nám na 600 stránkách velkého formátu malý obraz celé církve ruské, jejího ústrojí a života, její bojů a snah, její stránek radostných i žalostných. Je-li psána tu a tam více žurnalisticky, a tudíž někdy povrchně a všeobecně, má to dobré, že jest k ní přidán veliký počet velice podrobných statistických tabulek všech možných odvětví církevního života. Že jest psána s vroucí láskou k pravoslavné ruské církvi, pochopí každý snadno, vždyť p. autor jest nejklerikalnějším mužem Ruska. Máme mnoho důvodů domnívati se, že tato láska lecos staví v příznivějším světle, nežli jest tomu ve skutečnosti. Než toho nezazlíváme spisovateli, ač tam, kde jedná o katolících a zvláště o Češích v Rusku bydlících, přece jen zarážela nás nesolidní taktika jeho. Jeť stanovisko náboženské spisovatelovo tak úzkoprse pravoslavné a vládní, že nelze zprávy ony přijímati leč s největší reservou. Nutno čísti pozorlivě a více mezi řádky, abychom se pravdy dopracovali. Laskavý čtenář uzná to zajisté sám. Zprávám otčetu o Češích věnujeme zvláštní pozornosť.

Kniha dělí se na 7 hlavních částí. Prvá jedná o řízení církve; druhá o farách a kostelích farních, o klášteřích, o duchovenstvu vůbec a vojenském zvlášť; třetí o víře a bohabojnosti, o různých církevních spolcích, o církvích zahraničných a misiích; čtvrtá o vnitřních zařízeních církevních; pátá o vzdělání kleru a osvětovém působení jeho, totiž o školách pro klerus, o školách farních, o církevní literatuře a censuře; šestá část vypravuje o materielním stavu kostelů a kněží; sedmá konečně promlouvá o poměru církve ruské k jedině věrným církvím cizím. Na konec přidány jsou statistické tabulky. Podotýkáme, že v prodeji lze knihu tuto jen stěží dostati, poněvadž tiskne se jí jen určitý počet a zasýlá se jednotlivým osobnostem. Nám dostala se laskavostí pražského pravoslavného faráře, protojereja Nikolaje Petroviče Apraksina.

Pomíjejíce, jak jsme již pravili, většinu zpráv, týkajících se jen Ruska, všimneme si poněkud hlouběji části třetí a čtvrté, které vypravují o rozkolu, o Židech, katolících a Češích. O rozkolu máme sice již v literatuře české výtečnou knihu Hrubého, než zprávy otčetu, ač vypravují daleko méně než zmíněná kniha, přece nejsou nezajímavé. Dovídáme se, že rozkol se menší, že nepřátelství rozkolníků k ruskému kněžstvu tu a tam přestává, že mnozí i chrámy pravoslavné navštěvují, dávají se v nich oddávati, ano i dítky křtíti. Naopak však zase u jiných fanatismus jest prý tak veliký, že radí svým věrným: „Jděte raději do hospod nebo do domů nestoudnosti než do kostelů; nebo tam poskvrníte jen své tělo, ale zde poskvrníte svou duši.“ A dále vypravuje se nám, že když pravoslavný zajde do chrámu rozkolnického a poznamená se křížem svatým, považují se všichni přítomní za poskvrněné, že přeruší bohoslužbu a vyjdou z chrámu, aby od svých starších dali se očistiti; pak teprve pokračují v bohoslužbě. Přijde-li pravoslavný do domu rozkolníkova a vida sv. obraz se pokřižuje, což pravoslavní vždy činí, tu obraz považuje se za nečistý a musí býti umyt a nebyl-li zastřen rouškou, dokonce oškrabán. Byla-li jídla na stole, zničí se a vyhazují. Příčinu tohoto zjevu mimo ovšem mnohé jiné někteří i v tom vidí, že mnozí rozkolníci jsou čistšího a mravnějšího života, než mnozí pravoslavní. O strašném fanatismu rozkolníků přinesl nedávno letošní ruský „Děň“ číslo 1691. následující případ. Kdesi rozkolnický kazatel, mluvě o zázračné moci víry, tak se rozohnil, že se domníval, že může činiti i zázraky. V takovém návalu vrazil jediné dceři mlynářově nůž do srdce a pak jako Kristus pravil, že dívka není mrtva, ale že spí a že on ji vzkřísí. Že jí nevzkřísil, rozumí se samo sebou.

Než, vraťme se ku své knize. Vypravuje, že rozkolníci úplně od církve se odlučují, sami křtí, pochovávají a sňatky uzavírají a zle se hněvá, že vláda to trpí. Ovšem právem. Oni mají své kláštery mužské a ženské, své svaté, k jichž hrobům konají pouti, tu a tam i svou hierarchii. Zvláště svatý jest jim hrob jakéhosi Jova, k němuž ve statisících putují. Mají své výtečné řečníky a misionáře, své znamenité učence; mnozí z nich jsou velice bohatí. Tak „avstrijskoje svaščenstvo“ má bohaté chrámy a celou hierarchii.

K rozkolu zprvu patřili jen ti, kteří nepřijali opravu bohoslužebných knih, jinak ale od církve se neoddělovali. Dnes ovšem tonou již v bludech a tvoří sekty, ku kterým přidávají se všichni nespokojenci, ať státní, ať církevní. Nové sekty tvoří se ustavičně. Pro zajímavosť uveďme aspoň některé, jež otčet jmenuje. Tu jsou „Pereroždĕnci“ — překřtěnci. — Hlavou jejich jest stará panna. Ona „obrozuje“ své vyznavače tím, že oblekne jim košili. Tito považují se pak za mládence a dávají se znovu pokřtíti. Vinohradští Irvingiáni prý mají za náčelnici také starou pannu. Nebo sekta „Kvasnigů“, kteří prý zachovávají církevní obřady a posty, chodí do kostela a k přijímání, ale mají i své zvláštní obřady. Schází

se, postaví do prostřed světnice díž s kvasem nebo pivem a točí se kolem ní. Tak myslí, že vstoupí na ně duch sv., vrhnou se na díž a pijí, až se hory zelenají. Kdo myslí, že na něj Duch sv. vstoupil, ten pak prorokuje.

Takových jest ještě mnoho, než dostačí, jež jsme uvedli. Chorobný tento zjev lze si vysvětliti jednak úžasnou nevědomostí a jednak velikou žízní po duchovní stravě, kterou ovšem církev pravoslavná v dokonalé míře aby podávala není s to. Pro církev katolickou byly by v Rusku duchovní hody.

Než takovýchto výrustů drobných jest méně, nebo nejsou nebezpečny církvi, daleko vážnější jsou sekty vzdělanců, církevních nebo politických, nespokojenců a pak sekt rationalistických. K těmto patří, jak otčet dí, baptisti, štundysti a paškovci. Tak náčelník baptistů jest muž evropského vzdělání, mluví německy, francouzsky, řecky, hebrejsky, bohoslovnou literaturu a Písmo sv. zná výtečně. Jezdí po Rusi a pilně beseduje s kněžími a misionáři ruskými. Že tito mají nesnadné působení, kdo by se tomu divil! Zvláště kněžstvu méně vzdělanému, kterého na Rusi jest ještě mnoho, jest to velice nebezpečný nepřítel. Bohatství sektářů tím více láká chudé a zbědované mužiky. Jar. Hrubý ve své knize velice důkladně o nich pojednal, i odkazujeme čtenáře, který by více o tom zvěděti chtěl, k jeho knize.

Poněvadž pravoslaví jest nejen církví státní, ale činí i nutný požadavek ruského občana, vede se boj proti rozkolu a sektařům samou vládou. Tento boj byl, jak Hrubý líčí, zprvu násilný a krvavý, ale právě proto se neosvědčil I dnes ovšem není bez krutosti, ale vede se více zbraněmi duchovními. Otčet vypravuje o zvláštním koncilu protisektářském. Bylo ustanoveno — rozumí se, že vše k popudu a pod dozorem vlády — aby každá diecese, ve které jsou rozkolníci, měla několik misionářů vzdělaných tak, aby proti rozkolu mohli pracovati. Kde jest rozkolníků mnoho, musí míti takového kněze nebo laika každý vikariát. Oni zařizují pak besedy s rozkolníky. Besedy ty jsou nesmírně oblíbené. Tisíce lidí bývá přítomno i pravověrných, i rozkolníků a beseduje se s pravou zuřivostí někdy i o kočičí chlup; že i někdy špatně skončí, toho ani Rusové neupírají. V posledním čísle časopisu Moskevské akademie je o těchto besedách lecos zajímavého. Zmíníme se o tom příště, abychom dnešní svou zprávu příliš nerozšiřovali.

V každém semináři, kde jsou rozkolníci, jest zvláštní stolice pro rozkol. Každý kněz má právo i mocí přivésti rozkolníka, hlavně sekt rationalistických, na faru, aby jej poučil, nebo misionářem na rychlo zavolaným poučiti dal, a dal mu buď knihy proti rozkolu na útraty státní, nebo peněžitou podporu, je-li rozkolník chudý. V krajinách rozkolnických pořádají se velkolepé náboženské slavnosti, které lid mají oslniti. Otčet vypravuje o jedné, kde bylo kromě množství vojska přítomno na 23.000 lidí. Školy církevní se proti rozkolu také pilně zřizují, ale ti nejnebezpečnější sektaři, rationalisté, mívají lepší školy vlastní. Nejlepší zbraní proti sektám ukazují se býti náboženská bratrstva Z nich vycházejí nejen nadšení — někdy také při ruské povaze zuřiví — obhájci pravoslaví, ale i tisíce a tisíce brožur, lístků, knih a novin. (Dokon.)

Bulharská.

Nesmíme se honositi, jako bychom kdo ví jak vysoko stáli nad balkánskými pokrevenci: dosud jsme se nezmohli na všeobecné dějiny literatury, ač takových děl v německém, francouzském i v jiných jazycích jest hojně. A přece známo, že naše snahy i plody krásného písemnictví jakož i umění za hranicemi po tuto chvíli spravedlivého ocenění nedosáhly. Snaživí mladíci, kteří hledí své vědomosti tímto směrem doplniti a prohloubiti, odkázáni jsou ku cizím pramenům, dočítají se v nich nezřídka podivných úsudků o mužích, již si dobyli nehynoucích zásluh o rodnou zemi. Takovéto myšlénky se v nás budily, když jsme četli oznámení, že sestavil K. Veličkov „Vseobšta istorija na literaturata“. Uveřejněn byl I. díl, jenž obsahuje podrobnější stati o písemnictví indickém, židovském, arabském, perském, čínském, řeckém a římském. Jest to výborná pomůcka pro učitele i pro mládež. Ovšem tato část obsahuje odbory, k nimž snadno lze zachovati se nestranně; jsme však dychtivi na pokračování, jaký soud bude pronášen o účasti jednotlivých slovanských zápasníků na poli světového duševního rozvoje. Stejnou dobou veřejnosti odevzdána rukojeť slovesnosti, již sestavili D. Mišev a St. Kostov (Plovdiv) pod názvem: „Pъkovodstvo po slovesnostta.“ Slabé jsou doklady k umělému básnictví lyrickému i dramatickému; vinu toho ovšem třeba

hledati v dosavadním vývoji věcí bulharských. Jako úvod k této lze pokládati „Pъkovodstvo za vodenije na pismennitě upražnenija na maternija jezik v srědnitě učilišta u gimnaziitě.“ Z ruského od Olšanovského přeložil Kostov. V učebnici od D Miševa „Pъkovodstvo na bъlgarskij jezik“, pro první třídu středních škol určena syntaxis, pro druhou ustanovena etymologie a v následující shrnuty obě tyto nauky. Třeba bychom i souhlasili s míněním, jehož se zastává též náš prof. Hatala, že věta má býti základem všeho učení o jazyku, a proto že nutno skladbu dáti na první místo, přece neschvalujeme, aby látka již v nižším oddělení zbytečně byla rozkouskována, a tím ztracen žádoucí přehled.

Kdežto u nás máme již hojnosť všelikých pomůcek pro vyučování na obecných školách a návodů, jak má býti učivo se žáky probíráno a vykládáno, v literatuře bulharské v tomto odvětví panoval naprostý nedostatek Tím trpěli zvláště oni mladí učitelé, jimž svěřovány školy v končinách odlehlých, kde spojení jest obtížné a přátelská porada se soudruhy téměř nemožná. Proto s velikou dychtivostí očekáván ohlášený spis M. Pundeva, řed. dívčího gymnasia v Soluni, s názvem „umění dobře učiti“ („iskustvo da obučavaš dobře.“)

Nejprve předeslána všeobecná pravidla paedagogická a didaktická, a po té přikročeno k části praktické. Posud ukončen oddíl o zákoně Božím, druhé předměty však jsou rovněž zpracovány a pořadem dostanou se do rukou obecenstva, v krátké době má býti rozeslán návod, jak vyučovati jazyku bulharskému.

Když jsme se již zabrali do rukojeti, snad nám nebude ve zle vyloženo, zmíníme-li se též o těsnopise, a to tím spíše, poněvadž toto umění bylo pro bulharštinu upraveno na základě našich učebnic. Tohoto roku byla vydána od Ant. Bezenšeka, prof. na gymnasiu v Plovdivě, „Stenografická čitanka“ Soubor článků v ní jest dobře volen; jsou tu různé básně, pověsti, dějepisná pojednání i jiné nauky přiměřeně zastoupeny. Těsnopisné rytiny objednány v Záhřebě a provedeny čistě a čitelně. Na základě prací Bezenšekových vzdělal rukojeť těsnopisnou Chr. P. Konstantinov, stenograf při národním sobrání v Srědci: „Pъkovodstvo po izučvanijeto bъlgarska stenografija.“

Působení slovanských prvozvěstů sv. Cyrilla a Methoděje stále zůstává vděčným předmětem vážných rozprav, kritických pojednání neb úvah, určených pro méně vzdělané obecenstvo. K takovýmto třeba připočísti „Řeč za značenijeto na dějattelnostta na sv. Kirilla a Metodija za bъlgarskija narod ot Cuchlev“. prof. real. gymn. v Ruščuku.

První národohospodářská výstava, pořádaná v Plovdivě, rovněž nezůstala bez následků pro literaturu. Předně byl vydáván časopis „Izloženije“, který přinášel pravidelné zprávy o pracích, návštěvách i slavnostech na výstavišti. Opatřen byl i mnohými obrázky půdorysů i průčelí budov i znamenitějších pavillonů. Vedle toho uspořádal A G. Chlěbarov k témuž účelu kalendář, v němž byly zahrnuty otázky o národním probuzení, příhody posledních 10 let, popis výstavy a krátké dějiny města Plovdiva. Při zahájení brožury byla pozvaným hostům rozdávána brožura „statistické zprávy o zemědělské výrobě Bulharska“ od M. Georgijeva, náčelníka oddělení státních statků, lesů, zemědělství a obchodu v ministerstvě financí.

(Statističeski Svědenija za Zemledělčeskata Proizvoditelnosť na Bъlgarija prinadvečerijeto na 1-to Bъlgarsko Zemledělčesko-Promišlenno Izloženije.) Jest to první pokus systematického ocenění zemědělské výroby v knížectví. Obsah dělí se na dvě části. 1. Všeobecný zemědělsko-ekonomický stav Bulharska r. 1891., 2. zem. výroba v Bul dle okruhů (okresů). Průměrný výnos z půdy čtverečného kilometru jest 9038 lvů čili franků a na každého jednotlivce 286·20 lvů. Vezme-li se v úvahu výnosnosť půdy a počet dobytka, tu se shledá, že Bulharsko mezi všemi státy evropskými stojí na prvním místě, pokud se týká ovec a sklizně pšenice a na druhém obilninami vůbec a na třetím svým skotem. Připomínáme, že tyto výpočty, jakož i všechny ostatní, jsou zpracovány dle vzoru belgického, Annaire Statistique de la Belgique 1889. Production Agricole str. 255, okolnosť to dosti nápadná, poněvadž p. Georgijev studoval na vyšší hospodářské škole v Táboře a správně česky mluví i píše.

Při této příležitosti můžeme pronésti několik slov o socialismu, který také již počíná vystrkovati tykadla v pobalkánských krajinách, ačkoli při bližším pozorování není v celé Evropě země, kde by méně byl oprávněn, než zde. Neboť v Bulharsku živí se rolnictvím 2,211.547 duší, tudíž připadá na řemesla a obchod tak nepatrná část obyvatelstva, že vedle onoho téměř úplně mizí. Ale D. Bra-

tanov ve spisku „Co jest socialismus a má-li tento u nás půdu“ („Što je Socializmъt i ima litoj počva u nas. Tъrnovo 1891.) snaží se dokázati, že prý rolnictvo jest tak zadluženo, že nemůže se považovati za skutečné majetníky pozemků, nýbrž toliko za robotníky. Vázne totiž na statcích úhrnem 27.423 548 lvů dluhů, tak že připadá na hektar 15—16 l., tudíž více, než průměrně se odhaduje pozemek. Stejné mínění hlásá i P. Ch. Gabrovskij v časopise „Lъča“ (červenec 1892). Velmi dobře odpovídá na tyto vývody Iv. Gešov, že hospodáři mohou zaplatiti tyto své závazky pouze prodejem jehňat a vlny z ovce nebo výtěžkem za mléko od bravu a skotu.

Výstavy se súčastnili hojnou měrou i Bulhaři z Makedonie, buď ji navštěvujíce nebo posýlajíce tam předměty k posouzení. Mitev z tohoto popudu upravil k tisku rukojeť zemědělství (Pъkovodstvo po zemledělijeto, Solun 1892.) (Dokončení.)

Polská.

O stosunku kapitału do pracy. Zapatrywania stronnictwa liberalnego, socyalisticznego i katolickiego na kwestyę socyalną. Ks. dr. Adam Kopyciński. Tarnów 1891. (8° str. VII, 194). Podobných prací ma literatura polská velmi málo; hnutí dělnické v Polsku zůstalo trochu za jinými zeměmi a proto i literatura. I není divu, že uvedená knížečka neobsahuje pro nás Čechy mnoho nového. Že křesťanský a internationalní socialismus nikdy se nesejdou, víme dobře: zajímavou však statí v té věci jest článek: „Jak rozuměti slovům písma sv. o společnosti majetku prvotných křesťanů.“ Autor vysvětluje slova písma sv. nového zákona paralelnými ze starého a dobře tlumočí katolický význam. Velmi krásnou rozpravou jest: „Bůh a člověk“. Část ta jest dle našeho soudu nejlepší z celého dílka; září z ní hluboký klid, ohnivé, ale rozumné nadšení, opírající se o četné doklady z patrologie, filosofie a dějin kultury národův. Poměr člověka jako stvoření k Bohu jako Tvůrci nastínil autor překrásně.

Postrádáme v uvedeném dílku několika věcí. Nadaný spisovatel byl by své práci velmi posloužil, kdyby nebyl jen porážel náuku socialismu, ale i vytkl, v čem mají pravdu. Známotě, že i křesťanský socialismus neschvaluje nejednu výstřednost, nejedno nespravedlivé jednání kapitalismu. Teď za tak rozháraných poměrů společenských nesmíme již mlčeti, ale veškeré nespravedlnosti (kde potřeba káže) na pranýř stavěti. — Druhou vadu spisku vidíme v tom, že autor nedokládá tvrzení svá o učení socialistů. Každý čtenář, jak jen knihu vezme do rukou a několik stran přečte, pomyslí si: Ale jest skutečně učení socialistů také, jak nám je autor vypisuje? Doklady, prameny jsou v té věci nevyhnutelny. Má-li čtoucí dělník uvěřiti autorovi, musí věděti, je-li pravdou, co autor vyvrací. A v Haliči jest to věc tím větší váhy, že dělnictvo ještě není zasvěceno, poučeno o bludném učení socialistů; socialistické listy jsou v té věci ještě velmi zdrženlivé, bojí se hlásati otevřeně nevěru, jak se děje v Čechách a jinde.

Než odezírajíce od těchto dvou nedostatků můžeme směle tvrditi, že uvedená knížka byla velmi potřebnou a úlohu svou dobře vykonala.

Rozwój nihilismu, napisał Ks. Stan. Załęski z T. J. Kraków 1892, 8°. Załęski pracuje již od několik let na poli kulturní historie. Z posledních jeho děl nejznamenitější jsou. „O massonii w Polsce“ (o zednářích polských), „Czy Jezuici zgubili Polskę“ a nynější „Rozwój nihilismu w Rossyi“. První dílo bylo kdysi doporučeno i ve „Vlasti“ a zajisté zaslouženě; jedinou vadu sluší mu zde vytknouti, že se dobře nepřesvědčil, zdali v Krakově i Haliči zednářů není. Upírá to tvrdě, že v Krakově i Haliči zednářů není. Upírá to tvrdě, že se každého vykřičeného zednáře v Haliči tázal, je-li zednářem, a všichni se zapřisahávali svatosvatě, že ničeho o tom nevědí. A přece jest dokázáno, že máme v Haliči a Krakově zednářů dost a dosti Podobný nedostatek vytýká kritika polská druhému dílu, „Rozwój nihilismu“, že neměl příležitosti poznati pravých nihilistů a jinak je popsal, než jak ve skutečnosti jsou. Co jest pravdy na té výtce, zůstavuji úsudku jiných, zvláště, může-li se každý o tom přesvědčiti v loňském „Obzoru“, článku napsaném zručným pérem J. Hodináře: „Rozvoj nihilismu“. Jedno však jest pravdou, že autor nečinil rozdílu mezi tím, jak popisuje nihilisty vláda, a jak někdo jiný, privátní člověk. Vláda vždy líčí nihilisty křiklavějšími barvami, i kdyby snad nihilisty nebyli.

Jinak má dílo Jezuity Załęského velikou cenu, neboť on první podal soustavnou historii nihilismu. Nejlépe se spisovateli vedlo ve slovích: o příčinách

nihilismu v Rusku. Klidně, s rozvahou uvádí nás do labyrintu ruské vlády, ukazuje její nedostatky, líčí otrockou povolnost poddaných „chłopów“, a že proto nihilismus nehnízdí se mezi nimi, ale mezi intelligencí.

Některé soudy spisovatelovy nelíbí se jiným, jako: že „zednáři nihilistů nepodporují“ i jiné. V těch věcech nesnadno ještě nyní rozhodnouti. Doufáme, že nám Załęski podá za nedlouho další vysvětlivky.

Kościół i panstwo chrześciańskie. Przez Jana Janiszewskiego, bytego sufragana Poznańskiego. Poznań 1891. Velká 8° str. 624—XXIII. Cena 3·60 zl.

Kdo četl Janiszewského spis „O coelibatě kněží“, naděje se, že i toto dílo jest cenné. „Církev a křesťanský stát“ jest oblíbeným thematem literátův německých. Theologové katoličtí brání nedotknutelnosti církve jako ústavu Božího a kladou ji na roveň právům státu a v mnohých věcech podřizují právem stát církvi. Učí nás, jak se zachovati má stát k církvi katolické a jak k církvičkám. Poučují o pravdivé snášelivosti, jakou křesťan může vykonávati, a o falšivé, jakou má zavrhovati. To všechno dílo Janiszewského objasňuje výborně a nezadá jiným dílům cizojazyčným. Janiszewský napsal práci svou Polákům, a jak v předmluvě připomíná, zvláště ruským. Vyzývá přímo cara, by si přečetl knihu, a jistě začne jinak pohlížeti na církev katolickou a ustane ji pronásledovati. Z toho stanoviska pravil jsem, nabývá práce veliké ceny; dáváte ubohým, „pod knutou“ sklíčeným Polákům do rukou knihu útěchy, odůvodňuje jim, proč a za co trpí. Proto jest kniha psána populárně, vědeckého aparátu nalézáme v ní málo Autor řekl hned na počátku, že se třímá zásad kan. Moularda v díle „L'eglise et l'etat“. Proto se kniha snadno čte a studuje a mluva její jest milá.

Z jiných spisů, které r. 1892. vyšly, sluší krátce zaznamenati i doporučiti:

J. Witkiewicz: **Sztuka i krytyka u nas.** Wyd. 2. Warszawa 1892. Podle zvyku polského „sztuka“ (umění) se béře za malířství. Autor horlí pro theorii naturalistickou v malířství, která u umělců polských nalézá mnoho pěstitelů. Jinak chová knížka mnoho dobrých zásad estetických a zasluhuje povšimnutí.

Wł. Mickiewicz: **Żywot Adama Mickiewicza.** Poznań 1892. Druhý díl (str. 480) obšírného života Mickiewiczova nezadá v ničem prvému. Důkladnost ve sběrání spolehlivých pramenů vychvaluje veškera kritika polská. Druhý díl obejímá dobu od výjezdu M. z Petrohradu do Paříže a činnost v Paříži, zvláště v úřadě jeho profesorském.

Velikou sensaci způsobilo v minulém roku dílo hraběte Stan. Tarnowského: **Z doświadczeń i rozmsylań.** Kraków 1891. 8° str. 420. Cena 50 kr. (čistý důchod obnově katedry). Jest to „Confiteor“ národa podského. V čem předkové zhřešili, čeho slušně se domáhali a právně, v čem nyní národ polský hřeší, v čem se polepšiti, čeho se nyní domáhati má, o tom nám autor mnoho povídá. Taký obsah: „Nasze położenie polityczne“, opisae i stronnictwa, usposobienia i skłonności polityczne, usposobienie religijne, niektóre złe zwycsaje, sonioski i przestrogi“ — vyžaduje veliké znalosti věci, velikého rozhledu a bystrého rozumu. A těch vlastností nemá nikdo v Polsce tolik, jako Tarnowski. Právě proto povstala po vyjití spisu veliká rvačka mezi autoritami politickými i spisovatelskými o dílo jeho. Kritika napsaná po různých časopisech sama by se nevešla do několikadílného spisu.

Literatura belletristická v Polsku jest bohata. Zaznamenáme jen nejhlavnější:

Jos. Rogosz: **Ciche tragedye.** Líčí nerovná manželství se všemi smutnými následky. Vytýká kritika Rogoszovi v té povídce upřílišněnost charakteristik mužů.

M. Gawalewicz: **Drugie pokolenie.** Autorovi tanula na mysli touha po blahobytě. Ukazuje nám, jak se továrník Fatt prací domáhal blahobytu, podobně syn Krištof, ale druhý syn Karel jen špekulací bez práce. Potká ho za to nešťastný konec. Dobré tendence tratí někdy ceny v příliš naturalistických popisech. — Téhož: **Čma.** Má to býti práce dramatická, ale nedostává se jí mnoho. Velmi nadaný mladík, na neštěstí zle vychovaný, spálí se jak „čma“ (můra) ve plamenech náruživosti. — Téhož: **Żona.** Druhé vydání té povídky, nyní ve Varšavě vyšlé, v mnohém opraveno. Podává nám spisovatel několik živých obrázků „slabšího pohlaví“, jak zmužile, odhodlaně nesou svůj kříž, stávajíce se anděly útěchy i spásy svým mužům.

El. Orzeszkowa: **Sędza.** Škoda, že autorka, která se mnohého úspěchu dodělala v povídkách, náleží „křivonosým“ ne-li rodem, jistě duchem. V Haliči vtloukati lásku k „židům“, je hříchem. Proto i tento obrázek děvčete chudého, živícího „z jehly“ svou matku, ač jinak velmi dobrý, ztrácí z té příčiny na ceně. —

Bene nati. Chce rozřešiti otázku o poměru lidu k šlechtě známým způsobem, že selský syn žení se s děvčetem šlechtickým.

Th. Jeske-Choiński: **Po złote runo.** Thema bráno ze života. Šlechtic Rodzijowski, vyznáním materialista, toužící velmi po pohodlném životě, když všechno v cizině promrhal, vrací se na svůj statek, ale najde jej velmi zadlužený. Jede tedy hledat štěstí — do Monte Carlo. Ale štěstí tam na něho nečekalo. Podaří se mu získati ruku bohaté šlechtičny Nirské, která, jsouc hodnou ženou a manželkou, získá muže lepšímu životu a dovodí nám, že prací najdeme zlaté rouno. Povídka byla velmi pochvalně kritikou přijata.

Fr. Sadok Werberger, Ord. Praed.

Chorvátská.

Vienac. — Letošním rokem nastupuje chorvatský belletristický list „Vienac" 25. ročník a šťastně končí své prvé čtvrtstoletí, kterým se může pochlubiti před každým Chorvatem. „Vienac" jest bohatou knihovnou chorvatské belletrie, plnou článků ze všech oborů lidského vědění a umění, ozdobenou příspěvky nejlepších chorvatských básníků, povídkářů a učenců. Zkrátka, může se říci, že jest v něm jako v pravém věnci sebráno kvítí chorvatské nejnovější belletrie. „Vienac" má tu zásluhu, že chorvatské literatuře vychoval skoro všechny nynější mladší spisovatele. Že se tak dlouho udržel, jest důkazem, že jest založen na zdravém základě a že zůstal věrným hlavní a základní své idei chorvatské. Kolem „Věnce" shromážďovali se vždy nejlepší spisovatelé chorvatští. Dežman, Marković, Šenoa a ještě jiní znamenití spisovatelé redigovali „Vienac" a dříve, dokud ještě nestála „Hrvatska Matica" na pevných nohách, měla belletrie jediné útočiště ve „Věnci". Jest sice pravda, že „Vienac" před třemi lety sešel s pravé cesty, s mnoha stran bylo mu to mnoho vyčítáno a právem — než nyní jest zase vše v pořádku. Když ztratil mnoho odběratelů, dal se zase na pravou cestu. — V loňském ročníku zastoupeni jsou tito básníci: Hugo Badalić, Jovan Hranilović, Tugomir Hrvat-Bošnjak, Silvije Kranjčević, Ivan Lepušić a jiní. Z povídek jest nejlepší „Andjeo" od Šandora Gjalského (přel. do češtiny v „Obzoru") a „Klara od V. Novaka. V překladech zastoupeni jsme my Čechové Sv. Čechem, Vrchlickým a Nerudou. Poučných spisů jest v loňském ročníku množství. Kritika se pěstovala dosti; zvláště zajímavá byla „Književna pisma", avšak bylo jich velmi málo; zdravá, nestranná kritika nikdy neškodí. V literárních přehledech by snad bylo třeba více zevrubnosti. Nesmí se chváliti o překot vše, co se najde u bratrského národa. Již vícekráte „Vienac" takořka chválou zasypal našeho Vrchlického. Rádi uznáváme, že jest Vrchlický neobyčejného nadání, ale jaké jsou jeho myšlénky a idee? — Ještě o něčem jest mi se zmíniti: o illustracích. Nacházíme tu illustrace skoro jen od slovanských umělců, Ženíška, Věšína, Brožíka, Pavla Jovanoviće, Bukovce atd. Illustrace jsou umělecky provedeny, tak že slouží listu ku cti a celkem představují krásné album, které vyplnil slovanský duch. Také v mravní příčině jsou illustrace bezvadny. — Dosud vyšlá čísla letošního ročníku nezůstávají za loňskými. Jest tu velikolepá báseň „Mojsije" od Silvija Str. Kranjčevića, pěkný a dojemný obrázek ze života od Šandora Gjalského „Žrtva", činohra „Kako Vam drago" a více poučných článků. Z cizí literatury jest tu překlad „Cosmopolis" (napsal Paul Bourget) a slíben též překlad Nerudových „Trhanů". „Vienac" přátelům chorvatského písemnictví doporučujeme.

Dom i Sviet. — Mimo „Vienac" mají Chorvati ještě jeden zábavný list, „Dom i Sviet". Začal vycházeti r. 1888. v „akademickém" knihkupectví Lav. Hartmanna. Jest prý hojně rozšířen a má prý dosti předplatitelů. O tom nepochybujeme. Jeho vydavatel dobře ví, čím vyplniti list, aby byli čtenáři spokojeni. Ví, že by se přísně belletristický list neudržel dlouho, proto založil list, který by byl jaksi uprostřed — ani bílý, ani černý — a přece nesl název belletristického listu. Nenalézáme proto v „Dom i Svietu" mnoho básní, jen velmi nepatrný počet, za to tím více místa popřáno jest románům a povídkám, jež zaujímají skoro celý list od prvé stránky do dvou posledních. Ačkoliv se povídky, zvláště romány, se zálibou čtou, přece by se čtenářstvo neuspokojilo s klasickými, mravně poučnými povídkami, proto jest větším dílem povídkám a románům v „Dom i Svietu" přimíseno trochu nemravnosti — neboť to „táhne". A vskutku v „Dom i Svietu" jest hojnost takových románů, které nejen že neušlechťují srdce, nýbrž je přímo otravují záhubnými vášněmi. Za povídkami následují anekdoty, a za nimi popis vyobrazení, kterými se „Dom i Sviet" zvláště vychloubá. Illustrací má tento

list hojnosť, v každém čísle osm až deset; představují obyčejně denní světové události; mimo to přináší „Dom i Sviet“ různé obrazy z chorvatské vlasti a podobizny znamenitých osobností. Illustrace nejsou zvláštní, jsou většinou vyňaty z různých židovských německých listů. Vedle podobizen různých osobností, které jsou známy v celém světě, má „D. i Sv.“ též portrety Chorvatů, kteří se vyznamenali na literárním poli a i jinak; nejvíce však jest tu podobizen takových mužů, již jsou přívrženci maďarské vlády; jen tu a tam setkáváme se s některým chorvatským vlastencem, a to jen proto, aby byl „vlk syt a koza zůstala celá“. Ku konci jsou různé zprávy, kronika, úmrtí a neštěstí, literatura a umění, divadlo a hudba, obchod a průmysl, šach, rebusy a hry. Jak patrno, obsah jest velice pestrý. Takovým směrem, jak jsme právě popsali, nese se list od začátku. Letos nenastala žádná změna. Mám před sebou 3 čísla, a v těch jest 5 původních příspěvků (mezi nimi historický román od Evgenia Kumičiće, „Urota Zrinsko-Frankopanska“) a 6 překladů (nejdelší „Tajinstvena kuća“, kriminální román). — List má chorvátský jen název a pak to, že jest psán chorvatským jazykem, vše ostatní jest cizí — docela cizí. A právě proto bude Chorvaty národním vlastnostem odcizovati jemně a pomalu, poněvadž jest velmi obezřetný a vychází v chorvátském rouchu, jako vlk v beránčí kůži. List chorvátskému národu prospěšný by měl býti založen na jiném základě a pak býti v jiných rukou — neboť jak jsem se nedávno dočetl, vydavatelstvo jeho, knihkupectví Kugliho a Deutsche (dříve Lav. Hartman) jest — židovská firma.

V témž židovském knihkupectví vydává se také humoristický list „Zvekan“. Lepší a solidnější nežli „Zvekan“ jest „Trn“, list za šalu i satiru. Vydává jej Višimir Zima. „Trn“ nastupuje letos již 3. ročník, což jest nemalou literární událostí v Chorvatsku, neboť tak dlouho nevycházel ještě žádný humoristický list chorvatský.

Viški boj. Napisao i priredio Petar Kuničić. Illustr. sa 25 slika. Cijena tvrdo uvezano for. 1.40 Roku 1866. napadlo italské loďstvo dalmatinský ostrov Vis (kde se tehdy nacházel jeden oddíl rakouského loďstva) v naději, že tu rakouské loďstvo překvapí a zničí svou přesilou. A kdo ví, co by se nebylo stalo, kdyby byl v pravý čas na pomoc nepřišel viceadmirál Tegethof: jeho pomocí skončil se boj dne 20 července téhož roku úplnou porážkou Italů. Tento boj jest v námořsko-vojenské historii velmi důležitý, ale pro Dalmacii a Chorvatsko ještě důležitější tím, že Vis jest se strany moře klíčem Dalmacie; kdyby byl tento klíč se dostal do rukou Italů, nastalo by veliké nebezpečí pro celou Dalmacii. Proto minulého roku ve mnohých městech Dalmacie oslavovali 25letou památku té slavné bitvy. Petar Kuničić, učitel na Visu, napsal při té příležitosti pamětní spis, který máme pod uvedeným názvem před sebou. — Spisovatel nám nejdříve básnickým vzletem popisuje ostrov Vis, jeho přírodní krásy a jiné znamenitosti. Letmo zmiňuje se o minulosti, jež jest vskutku zajímavou, neboť o Vis se zajímali Římané, Francouzové, Turci, Anglčané, Rusové i Rakušané, protože Vis byl vždy považován za jakýsi Gibraltar Jaderského moře. Popsav místo, kde se konala bitva, přichází autor k loďstvu, vypočítává a líčí lodi vlašské i rakouské: jejich sílu, ozbrojení, polohu a pohyby. Bitva sama jest líčena velmi živě, neboť spisovateli jako hochu zůstaly v paměti všechny ty hrůzy, které sám viděl a zažil. Pak následuje popis různých slavností, které se konaly k oslavení vítězství r. 1866. a zároveň popis slavností loňského roku. Jako dodatek nacházejí se v knize všechny písně a básně, složené na památku a oslavu té veliké události. Aby byl obraz celé události jasnější a živější, jest text illustrován. Illustrace představují skoro všechny znamenitější osoby, které se boje súčastnily; mimo to také místa, kde se bojovalo a konečně i sceny z bitvy samé.

O darvinizmu. Napisao Luka Turčić, župnik kalnički U Križevcima. 1893. str. 111. Cijena 50 nově. Známý chorvatský polemik v otázkách přírodovědeckých rozdělil svůj spis „O darvinizmu“ ve 2 díly; v prvém díle popisuje poměr darvinismu k náboženství a rozhodně zavrhuje nauku, dle které prý člověk pochází z opice. Ve 2. a 3. článku prvého dílu podává nynější stav darvinismu a hlavní zásady theorie Darwinovy. Ve druhém dílu knihy vyvrací zevrubně zásady darvinismu, opíraje se v prvé řadě o výroky chorvatských přírodozpytců Dra. B. Šulka, Spiridiona Brusine a Lj. Vukotinoviće. Na důkaz svých názorů uvádí také mínění a resultáty slavných přírodozpytců cizích a upřímně se přiznává, že vše, co píše, jest výsledkem hlubokých studií. Kdo se zajímá o otázku tuto a jest mocný jazyka chorvatského, tomu doporučujeme tuto knihu. Od téhož spisovatele vyšly již dvě přírodovědecké rozpravy: 1. O porieklu čovjeka (O původu člověka) a 2. Stanovnici zviezda (Obyvatelé hvězd.)

Fr. Štingl.

Italská.

Nová „Biblioteca Leonina“ ve Vatikáně. Poutníci, přicházející projevit hold svůj sv. Otci v slavnostních dnech Jeho jubilea, nalézají ve Vatikáně opět stkvělý pomník pečlivosti, jíž Lev XIII. v řadě papežů římských jako protektor věd a umění tak slavně vyniká. Mluvíme o „bibliotéce Lvově“, velikolepém díle nynějšího sv. Otce, jíž otevřen jest badatelům celého světa ve Vatikáně nový pramen, odkud jim lze čerpati bohaté pomůcky k jejich pracím a studiím.

Pod rozsáhlým sálem, chovajícím rukopisy bibliotéky vatikánské, řečeným dle Sixta V. sálem Sixtinským, jest sál, co do rozměrů úplně se mu rovnající. Od dávných časů byla tam zbrojnice; uložili tam kromě několika tisíc starých ručnic někdejšího papežského vojska různé podivné věci: šavle, meče, halapartny, atd Lvu XIII. nelíbilo se, že v nejbližším sousedství slavného archivu a stkvostných pokladů rukopisných nalézá se cos takového, a litoval, že sál tak značné velikosti stal se skladištěm, abychom prostě řekli, starého železa a harampátí. Proto vydal v červnu r. 1891. rozkaz, aby sál byl úplně vyklizen, a uložil proslulému architektu, hraběti Vespignanimu, aby sál přetvořil na bibliotéku.

Zvěsť tuto přijali učenci v archivu a v sále sixtinském bádající s nadšením a jásotem. Uznávali sice vždy plnou měrou velikou cenu dovolení, že smějí čerpati ze světoznámých literárních pokladů vatikánských, ale stěžovali si často i ve veřejných listech, že studujíce rukopisy, nemají po ruce pomůcek tištěných; nezřídka nutno konstatovati identitu rukopisu s textem již vytištěným, často třeba přirovnati psané k tištěnému, přesvědčiti se o vlastním jménu, o údaji letopisném, zeměpisném datu atd., kde různé pochybnosti nebo domněnky vznikají. Bylo nutně třeba podobné knihovny pomocné ke studiím rukopisů. Rozhodnutím sv. Otce učiněn konec dlouholetým steskům učenců; stesky ty proměnily se ve vděčné projevy radosti a uznání.

Hrabě Vespignani provedl úkol svůj výborně. Za nedlouho proměnila se zasmušilá zbrojnice v nádherný sál. Všude jsou umělecké fresky, příjemná barva bílá a zlatá, lahodící oku, dodává sálu světlo a veselé vzezření; celý ohromný sál rozdělen ve tři oddělení. Paprsky východního slunce sem zářící padají na překrásnou sochu sv. Tomáše Akvinského v přirozené velikosti, stojící na podstavci uměleckém a drahocenném. Socha jest mistrovské dílo Aureliho a věnovali ji sv. Otci bohoslovci katol. seminářů ku poctě Jeho biskupského jubilea; na druhém konci bibliotéky, proti soše sv. Tomáše Akv., postaveno jest krásné poprsí Lva XIII., zakladatele této bibliotéky.

Stěhování knih dělo se z paláce Borgia a trvalo plných čtrnácte dní, denně vždy osm hodin, a bylo při tom zaměstnáno patnácte dělníků za dozoru dvou asistentů. Celkem přestěhovalo se sem z Appartamento Borgia 185 tisíc svazků.

Toť ovšem velmi ctihodné číslo, ale nestačilo ku vědeckým potřebám. Dle plánu sv. Otcem rozvrženého měla tato „pomocná“ bibliotéka čítati 220 tisíc svazků, schazelo tedy plných 35 tisíc děl. Usneseno činiti výměny, jak tomu obyčejně bývá, a vyjednávati v té příčině s vládami, akademiemi atd.; co by pak ještě po výměnách chybělo, na zakoupení toho ustanoven značný obnos peněz.

S uznáním třeba pochváliti ochotu a horlivosť, s jakouž jednotlivé vlády, akademie a společnosti přijaly návrhy ve příčině výměny knih, a laskavosť, s jakouž celé sbírky znamenité ceny darem do Vatikánu poslaly. Prvá část knihovny, majíc býti pomocnou ke studiím rukopisů, obsahuje díla v témž pořadu, jak uloženy jsou rukopisy: Sv písmo, liturgie, kanonické a občanské právo, Sv. Otcové, theologie, scholastická filosofie, klasikové, východní jazyky, jazyky románské, životopisy, bibliografie, slovníky. Druhá část má býti oporou studií archivistických a obsahuje materiál historický. Každá říše, provincie a krajina má tu býti zastoupena díly jednajícími o ní, ani ne tak počtem velikými, jako spíše kvalitou vynikajícími. Rozvrh učiněn jest následovní: *a)* sbírky dějepisných pramenů a dokladů země, největších měst a klášterů. *b)* Z nejlepších dějin jedno nebo dvě díla té které říše, země, krajiny. *c)* Nejlepší spisy, týkající se topografie, bibliografie, biografie a genealogie. *d)* Nejlepší historický časopis té které říše, země, krajiny. *e)* Katalogy biblioték, archivů, objevy, výzkumy a studie archiválni. Kromě uvedeného obsahuje bibl. Leonina ještě: Dějiny církevní, Děj. duchovních řádů a universit, životy Svatých, biskupů, paleografie, diplomatica, zeměpis, chronologie, heraldica, nápisy. Z jednotlivých říší a zemí došly pro novou bibliotéku: ze Španělska dvacet svazků (kromě jiných) starobylých akt Cortesů, stkvostné vydání děl Alfonsa Moudrého a část veliké „Coleccion de documentos ineditos“; z Belgie

velmi bohatá sbírka kronik a „Contumes“ této země; z Italie veškeré publikace Historické Společnosti „Monumenta historiae patriae“, „Miscellanea di storia italiana“, „Biblioteca storica italiana“, Akta vyslanců republiky Benátské, třicet čtyři svazky letopisů Marina Sanuta atd.; z Francie veškeré spisy akademie (první to dar pro novou bibl. Lvovu vůbec, zaslala akademie francouzská), mezi nimiž zvláště znamenati jest „Comptesrendus“, „Memoires“, „Notices et extraits“, „Recueil des historiens des Gaules“, „Recueil des historiens des Croisades“ a velikolepé „Collection des documents inédits sur l'histoire de France“, „Societé de l'histoire de France“ poslala veliké množství svých publikací; z Německa „Monumenta Germaniae historica“ „Reichstagsacten“, „Geschischte der Wissenschaft im Deutschland“, spisy král. akademie v Berlíně, annály své poslal „Historischer Verein für den Niederrhein“ a „Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde“, ze Šlesviku-Holštýna svazky vydané tamní Společností historickou, městský archiv Kolína n. R. poslal vzácné příspěvky, rovněž Bremy, Worms a Špýr; z Bavor došly publikace královské akademie a znamenitá „Monumenta Boica“ a „Regesta Boica“; kníže Fürstenberg, velkovévoda bádenský, zemská správa Elsaska darovali cenná a stkvostná díla; Švýcary poslaly objemné „Eidgenossische Abschiede“, „Memoires et documents de la Societé d'histoire de la Suisse Romande“ a „Allgemeine geschichtsforschende Gesellschaft der Schweiz“ darovala veškeré spisy, jež vydala. Public Record Office v Anglii „ve vděčném uznání zásluh archivů a biblioték vatikánských o vědu“ daroval úplnou sbírku „Chronicles and memorials of Great Britain and Ireland“ pro dějiny středověké a „Calendar of State Papers“ pro dějiny moderní; k tomu přidal mnohé drahocenné spisy historické; mimo to daroval týž úřad foliové svazky své od počátku tohoto století. Ze Škotska došel „Calendar of documents of Scottland“, „Register of the conncil of Scottland“ a „Exchequer rolls of Scottland“, též Rymerovu sbírku „Foedera“. Z Rakouska, kdy tyto řádky píšeme, nedošly knihy dosud žádné, ale, jak s bezpečností víme, připravuje z nařízení ministra vyučování vzácné dary u velikém počtu prof. Bohdan Sickel. *)

Jeví-li Lev XIII. přes veškerou nepřízeň poměrů a tíseň, již mu působí četní nepřátelé, tak účinnou lásku k vědám a uměním, že zanechává budoucím věkům pomník tak stkvělý a nehynoucí: kdož jest, medle, jenž nestanul by dojat nad vznešenou Jeho postavou a necítil v srdci cit vděčného uznání? Není-liž slavné působení Lva XIII. opětným důkazem, že věda a umění — jakož vůbec se zrodily pod záštitou papežství — nalézají vždy v biskupu římském na Stolci Petrově svého přirozeného protektora?

Další rozvoj „Bibliotéky Lvovy“ nemůže býti dílem několika měsíců nebo jednoho roku; neopomeneme časem, dá-li Bůh, o díle vznešeným Jubilantem počatém podati dalších zpráv.

Německá.

Bibliothek der katholischen Pädagogik. Herausgegeben unter Mitwirkung von Geh. Rat Dr. L. Kellner, Domkapitular Dr. Knecht und geistl. Rath Dr. Herman Rolfus, von F. X. Kunz, Dir. des luzernischen Lehrerseminars zu Hitzkirch. Sbírka důležitých publikací, jimiž my se pochlubiti nemůžeme, ač i u nás by bylo velmi na čase, vydávati alespoň po delších přestávkách něco z pokladů paedagogiky katolické, kvetší dávno před Komenským a zdokonalené po něm.

První svazek této bibl., nadepsaný „Die christliche Erziehung“ přinesl práci kard. Antoniana Silvia, (1540—1603) někdy sekretáře sv. Karla Borromejského, k jehož nařízení Silvio, u vyučování znamenitý, dílo své sepsal. Originál vlašský dovedně přeložil a životopisem kardinálovým opatřil řed. F. Xav. Kunz (XX a 446 str. Cena 5 marků.) Díl druhý obsahuje: „Mapheus Vegius Erziehungslehre, přeložil a poznámkami doložil K. Kopp. Vegius (1407—1456) napsal dílo své latině (De educatione puerorum et claris eorum studiis ac moribus), a prvotisky jeho vyšly v Miláně r. 1491. a Basileji 1541. Kromě toho čteme ve svazku tom známý traktát Aeneáše Sylvia (Pia II.) o vychování dítek, svědčící Ladislavovi,

---

*) Oznámili jsme již v čísle 6. t. r. „Vl.“, že J. V. císař František Josef I. ráčil darovati na zakoupení knih pro bibl. Lvovu sumu sto tisíc franků.
Pozn. red.

králi Českému a Uherskému; vyložil jej P. Gulliker (XII a 302 str., 3 marky). Díl třetí obsahuje cenný výběr ze spisů Columbana (550—615, irského mnicha, zakl. mnohých klášterů), Alkuina (735—804, nejv. učence své doby, přítele a rádce Karla Vel.), Jonase, (1493—1555), Dodany, Hrabana Maura, (776—856), Notkera Balbula, Huga de Sankt Viktor (Augustiniána, 1097—1142) a Peralda († 912); výběr ten učinil P. G. Meier (XII a 346 str., 3 m. 50 hal.). Ve IV. dílu podány Dr. Kellnerem první paed. spisy Sailerovy (1751—1832) a J. Esch uveřejnil zde životopis a vylíčil působení kníž. Frant. Fürstenberga (XIII a 316 str., 3 marky.) Posledně vyšlý svazek pátý obsahuje Felbigerovu „Methodenbuch", dějiny něm. školství před Felbigrem, život a působení jeho i jeho současníků Ferd. Kindermanna a našeho nezapomenutelného buditele, kněze, spisovatele a učitele Aleše Vincence Pařízka (1748 - 1822). Spisovatelem tohoto dílu (XII a 368 str., cena 3·90 Mar.) jest J. Panholzer. U vydávání této „Bibl. katol. vychovatelství" stále se bude pokračovati, zajisté pěkný to úkaz v protestantském Německu — kdežto u nás, ku př. o Komenském (nemluvě ani o paedagogech katolických) naházeno všude frází na kopy, díla jeho však většinou ostávají nečtena, nestudována, a jsou též málo rozšířena, alespoň v kruzích, kde by právě tak býti mělo. Mnozí znají je pouze dle jména a sem tam některého citátu, nikoli však z vlastní četby, z vlastního studování.

Reise durch Italien nach Aegypten und Palästina. Von P. Cölestin M. Schachinger, Subprior in Jentendorf. Mit 45 Abbildungen. Wien, Martleben. Cena 2 m. — Spisovatel této knihy po léta znám je jako výtečný včelař, není tedy jméno jeho nepovědomo i v kruzích nejširších. Cestopisů do sv. země vyšlo ovšem již mnoho, ale tato kniha Schachingrova psána jest velmi příjemně, prostě i dojemně, že neváháme o ní zvláště se zmíniti. Cestovatel jel přes Veronu, Milán a Florenc do Monte Senari, kdež první klášter svého řádu (Servitů) navštívil. V Římě pobyl tři neděle, v Neapoli deset dní, a pak ubíral se přes Brindisi do Alexandrie. V Egyptě meškal čtyři neděle, odtud cestoval do sv. země, kdež zdržel se měsíc a vrátil se přes Damašek, Baalbek, Beyrut, Smyrnu a Cařihrad. Doporučujeme milovníkům cestopisů knihu tu vřele.

P. Schynses letzte Reisen- Briefe und Tagebuchblätter. Herausgegeben von Karl Hespers. S mapou jihozáp. břehu Victoria-Nyanzy. Köln, J. P. Bachem, 1892. Cena 1,80 marky. — P. August Schynse zemřel dne 18. listopadu r. 1891. v Bukumbi, na jihu jezera Victoria Nyanzy. Náleží k oněm vzácným mužům, kteří s heroickým sebezapřením v jedné ruce nesli prapor víry a církve mezi divochy v zemi nehostinné a neznámé, a ve druhé třímali pochodeň vědy, dobývajíce pro zeměpis, filologii, přírodopis atd. s nasazením vlastního života pokladů neocenitelných. Nadšený misionář líčí cestu svou na jihozápadě Victoria Nyanzy a namáhavý, vysilující pochod divokými, nepřátelskými kmeny. Předčasnou jeho smrtí mnoho utrpěla výprava pro výzkumy v Africe. V Evropě staral se o vydání děl Schynsesových již dříve kanovník Karel Hespers, jenž i tuto poslední práci k tisku upravil. Čte se jako dobrodružný román, ozářený světlem nadpřirozené víry, jež plála v duši a srdci záhy zesnulého muže modlitby a vědy.

Česká.

Sborník Historického kroužku. Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „Vlasť". Odpovědný redaktor František Zdráhal. Sešit 1. Rok 1893. S pevnou odvahou, ve švarném rouše vydává Historický kroužek svou první samostatnou publikaci. Sama ta knížka jakoby volala, jako druhdy Böhmer k Janssenovi: „Vy čeští katolíci, zajdu-li Vaší vinou, zasluhujete kříž, jejž Vám odpůrci nakládají Poznejte z mého obsahu, co pravdy máte, pravdy nevědomostí a bludy ať bezděčnými, ať vědomými zastřené."

Ano, co pravdy máme! Přečti si, laskavý čtenáři, krátký, klidný, důstojný Rozbor knihy: „Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské". Dle pramenů původních sepsal Tomáš V. Bílek atd.", od důst. místopředsedy kroužku P. Jos. Svobody S. J. Dílo Bílkovo udělalo v Čechách hluku dost. Bylo, jak známo, i ve veřejných shromážděních citováno. Zdálo se býti vydatnou a nevyvratnou zbraní odpůrců katolické věci v Čechách. Pan Bílek dával mu citováním původních listin velice vědecký a objektivní ráz. Referent sám, když četl dílo Bílkovo, byl sice roztrpčen patrnou nepřátelskou tendencí jeho ku katolické církvi, ale myslil, že dílo Bílkovo, ač neúplné, zůstane pramenem pro práce pozdější. Ale ani tím býti dílo Bílkovo nemůže. P. Svoboda Bílkovi dokázal:

1. Že nesprávně činí, začínaje dějiny katolické reformy až r. 1620.
2. Že o věci, o níž chtěl psáti, málo věděl, nebo mnoho zamlčel.
3. Že nesprávně cituje. Případy, jež v tomto ohledu uvádí jsou pro pana Bílka přímo zdrcující. „Klamné citování neslouží spisovatelům na dobré svědectví," praví mírně, laskavě P. Svoboda. My dodáváme: činí jejich díla podezřelými. Dnes jen s obavou bude historik práce p. Bílka bráti do rukou „Což reformace katolická záležela jen v patentech? ptá se P. Svoboda na jiném místě. „Činy žádné? Nic o prácech kněží a laiků? o studiích, o dobročinnosti? o sv. svátostech?

Chápeme se této příležitosti k poznámce pro nás dosti bolestné. P. Svoboda vydal také dějiny reformace. Tam vypsal po mnohaletých studiích všechny práce statečných katolíků v době reformy Jaký to rozdíl mezi knihou jeho a Bílkovou! Knize Bílkově dělána reklama se všech stran, ba, ohlášena i katolickými časopisy. O knize p. Svobody se celkem — mlčelo a nedávno stěžoval si nakladatel, že zůstává mu na skladě. My katolíci zasloužíme ten kříž....

Celý ostatní obsah sborníku jakoby chtěl hned p. Bílkovi ukázati pravdu slov P. Svobodových.

Pan prof. Vávra píše o „katolících a sněmu českém r. 1608. a 1609". Bouřlivá, osudná to leta. Statečnost katolíků, pevné jejich náboženské přesvědčení, mužná jejich obrana kat. náboženství patří také do dějin katolické reformy.

Pan prof. Konrád podal studii o „Literátských bratrstvech, jejich činnosti při bohoslužbě". Pan Bílek by z této prácičky poznal, že taková bratrstva bývala vydatnými reformatory katolickými, a že bohoslužba byla úrodným prostředkem reformace. Do dílny reformace ještě skrytější uvádí nás redaktor sborníku Frant. Zdráhal. Jeho článek „Posledních čtyřicet let v koleji jesuitské v Uherském Hradišti" jest na mnoze ukázkou vnitřní, skryté, ani dost ocenitelné činnosti reformační — sv. svátostí, skutky křesťanské charity.

Dob pohusitských dotekl se Frà Josef Hamršmíd. „Co věřil král Jiří o přijímání pod obojí způsobou". Škoda, povzdechli jsme Kdyby byl statný Jiřík jednal také tak, jak myslil, kdyby se byl upřímně přimkl ku stolici papežské, čím mohl dnes náš národ býti! V náboženském přesvědčení Jiřího, dle dokumentu sděleného P. Hamršmídem, toho překážka nebyla. Pro život Jiřího z Poděbrad nový, důležitý moment!

Recense zabývají se vedle práce Bílkovy velikým dílem p. prof. Kryštůfka a důležitými „Dějinami Čech a Moravy nové doby" prof. Antonína Rezka. Šťastný dějepisec! Málo komu podařilo se uspokojiti zástupce všech směrů dějepisného studia, krajní liberály a klerikály. Náš hold jeho dílu jest upřímný. Pan profesor může býti přesvědčen, že z jeho díla ničeho nevyčteme, co tam není, pravda poctivě hledaná a upřímně vyslovená nás nikdy nerozhněvá, za tu budeme p. profesorovi vždy vděčnými. Ale nechceme opomenouti, že dílu tak důležitému bude třeba v dalším jeho průběhu věnovati ostřejší pozornost a důkladnější rozbor.

Mile dojala nás pocta, již v této první publikaci kroužku vzdal velikému Jansenovi frà Hamršmíd zmínkou o krátkém životopisu velikého historika, sepsaném prozatím v malých rozměrech od prof. Pastora. Vždyť nás s duchem Jansenovým stejná snaha spojuje! Právě tak dojemným jest dík, jejž pohrobní zmínkou vzdává P. Svoboda velikému dobrodinci kroužku a příteli svému, biskupu Haisovi.

Jsme přesvědčeni, že Historický kroužek se o to postará, aby další práce ve sborníku byly vždy dobré. Materielní zdar jeho spočívá v rukou katolického čtenářstva. Snad zůstane si vůči takovému podniku vědomo své povinnosti. Cena 80 kr. jest levná. P. Petr Špička O. Cr.

Kytice z luhů slovanských i cizích. Ve prospěch Ú. Matice Školské uvil Dr. Frant. Kahlik. Ročník II V Opavě ve 3 sešitech šestiarchových za 1 zl. 50 kr. — Vlastenecký pokus p. Dra. Kahlika lonským vydáním I. ročníku „Kytice" na podporu Ú. M. Šk. výborně se vydařil, tak že z čistého výtěžku mohlo tomuto i jiným dobročinným účelům věnováno býti as 1400 zl. Zdárný ten výsledek pobádal k pokračování, a přičiněním p. Dra Kahlika máme v rukou II. ročník „Kytice", a to u vydání skutečně stkvostném, 84 vkusnými obrazy opatřeném. mezi nimiž typický obraz „Kristus" od H. Siemirodskiho. Jestli „Kytice" již zevnější elegancí se zamlouvá, vábí čtenářstvo tím více zajímavým a poučným obsahem. Zvláště měl p. vydavatel v tomto ročníku zřetel k mládeži studující a k třídám čtenářstva, jež humanními vědami se zabývaly. První stať: „Zápas gladiatorský a štvanice v Pompejích" (r. 79. po Kr.), kulturní obrázek starořímský, volně dle Th. Simonse. Předvádějí se tu národní hry a zábavy po-

hanského národu římského právě před hroznou katastrofou, která stihla Herculanum a Pompeji. S touhou a zvědavostí neodolatelnou hrne se vše do divadla; jen churaví a umírající zůstávají opuštěni v prázdných příbytcích. Líčeno vše způsobem tak živým, že se zdá, jakoby jednotlivé výjevy před zrakoma našima se odehrávaly. Podán tu nepopíratelný důkaz, že národ i sebe vzdělanější, jako byl římský, v mravním ohledu zdivočiti a zesurověti může, ba musí, nezušlechťují-li cit jeho zásady pravého, božského náboženství. Vzdělanosť pohanská nebyla s to, aby na uzdě držela vášně a náruživosti lidské. Usmiřujícím proto motivem jest v úvodu vidění „věštce", jenž spatřuje žhavý, ničící příval lávy Vesuvské — pohanství — ale nad tím obraz Ukřižovaného, z jehož otevřeného boku vytryskává mohutný proud světla, před nímž blednou jako stínové noční bohové pohanští, ano, z toho srdce probodeného vytéká pramen lásky a milosti, posvěcující srdce lidské. —

Dále obsahuje tento první sešit tři ušlechtilé a dojemné obrázky z péra H. Sienkiewicze. První jest vyňatek z „Z památníku polského učitele v Poznansku". Líčen tu studentík Michálek, poslední potomek staré polské rodiny, na něhož proto matka skládala celou svou naději, a to tím více, jelikož zaslepena láskou mateřskou spatřovala u něho neobyčejné vlohy. Chlapec snažil se sice všemožně naplniti očekávání matčino, ale prostřední schopnosti a neznalosť němčiny — toť byly překážky, jichž nemohl překonati; k tomu pak i nešetrné narážky německých profesorů přetěžce urážely jeho národní city. Přepínal síly, až podlehl jako oběť lásky k matce, lásky k vlasti. Druhý obrázek „Strážce majáků" uvádí skutečné události ze života Poláka Skavinskiho, jenž prošel západní i východní zeměkouli, zkusil příznivých i nepříznivých osudů, až konečně zatoužil po odpočinku, jehož nabyti doufal jako strážce majáku v Aspinvallu blíže Panamy. Zastával svědomitě úřad svůj, až tu z nenadání došla ho zásylka polských knih od polského spolku v Novém Yorku. S dychtivostí počíná čísti v básni od Mickiewicze touhu po vlasti. I zadumá se duše jeho v libé vzpomínky na drahou vlasť... nepozoruje, že rozhostila se tma kolem něho; svítilen rozžíti opomenul. Parník naraziv na skaliska stroskotal se, a stařec propuštěn byv ze služby, vypuzen opět z místa klidu, áby jako uvadlý list poháněn byl dále vichrem nepříznivého osudu.

Třetí „Pohádka Sabalova" jest kratičká fantasie o smrti, která netroufá si vzíti matku sirotkům; ale P. Ježíš ukázal jí, že stará-li se o červíčka dlícího uprostřed mořského kamene, nezapomene ani sirotků.

Již tento I. sešit obsahem svým zajisté sám se zamlouvá; nadto doporoučí „Kytici" i šlechetný účel. Kéž nalezne hojně příznivců! Fr. Vohnout.

Brevíř moderního člověka. Básně Jar. Vrchlického V Praze, 1892. Nevíme, kdo nazval autorovy básně „kaleidoskopem". Táž sklíčka, pestře malovaná, nové zatřesení jimi, a vždy nová báseň, v jádru však stará. Básník věnoval tomuto přirovnání celou báseň, v níž je vyvrací a vymlouvá. Nám zdá se přirovnání to býti velmi trefným. Probírejte jednu sbírku Vrchlického po druhé a naleznete, jak se motivy i přirovnání stále a stále opakují. Píšící básník snad si toho ani není vědom, jako čtoucí a pozorující. Čtěte „Duch a svět", „Sfinx", „Perspektivy" atd. až „Brevíř", a budete prohlížeti kombinace sklíček kaleidoskopových. Skoro veškeré básně uveřejněné v „Brevíři" četli jsme již porůznu ve „Zlaté Praze" nebo „Světozoru" a také o některých učinil, tušíme, zmínku Jan Hejný v lonské „Vl." ve článku „Poesie v našich listech belletristických."

Co řečeno o jiných sbírkách Vrchlického, lze říci i o „Brevíři". Týž duch všude se jeví. Ukážeme k některým veršům. V „Kristu na Golgotě" porovnává se básník s Kristem:

„všech pot svůj smáčí vlas, jak Tvůj kdys Kriste,
a cítím, každý trpící jak svatý"

Různé zajisté jsou příčiny trpění, a výrok, že „každý trpící je svatý", jest velmi všeobecný a tedy smělý.

Svůj život porovnává s jepicí, „*ideme v nic*", a tomu porovnání „jak posměch z daleké vesnice u lesa klekání zvoní"; jinde praví, *že letíme bez cíle, bez naděje*, noc za námi jak příšerný škleb letí checht samovrahů, ston vražděných dětí" a naříká, že

„zlá strašidla o půlnoci ztmělé
my vidíme stát u svých vrat".

Příšera zří mu přes rameno na pergameny, na papír — má celkem tvar jak netopýr, a světlo, jež mu v dumy hárá, chce shasiti svým širákem.

Kdo je to asi míněn tímto, jenž „širákem“ chce hasiti světlo? To se nechává čtenáři na rozhodnutí.

Život Evy v ráji nazývá se „líným poklidem“, a jinde čteme řádky:

„Ó víro! jdi, lžeš jako naděj',
my chcem dnes pouze jistotu!
Než illusím v tvář hledět, raděj
chcem dát výhosť životu.“

Nebudeme rozebírati dále, opakujíce: v „Brevíři“ týž duch Vrchlického, jako v jiných sbírkách: kaleidoskop. Liší se sbírka ta jen tím od jiných, že byla odměněna cenou čtyř set zlatých z nadace zasl. českého *kněze* Filippa Čermáka Viděti zřejmě, koho kněžské peníze podporují. V. Ch.

Klostermann K.: **V ráji šumavském.** V Praze 1893. — Autor není čtenářstvu českému neznám: uvedl se knihou „Böhmerwald-Skizzen“ a v lonské „Osvětě“ prací „Ze světa šumavských samot“. Práce ty ukazovaly, že Klostermann je bystrým pozorovatelem, výborným znalcem Šumavy a zvláště šumavského lidu

Šumava sama měla již mnoho opěvatelů, Čechů i Němců: Heyduka, Krásnohorskou a z Němců básníka Stiftera; avšak básníka takového, jako je Klostermann, dosud neměla. Je radosť čísti jeho popis Šumavy! Cítíte z každé řádky chlad i vůni lesů. Čtěte jen tento popis lesa v podzimku, jak líčí jej „V ráji šumavském“. „. . . . ale k polednímu času zvítězilo slunce, rozptýlilo mlhy, osušilo mokré rostlinstvo a zahrávalo si lesklou svou září se všemi předměty: i vykouzlilo po širých lesích tolik pestrých barev, že duše nad tou krásou zaplesala. Duha není krásnější než lesy v dobách babího leta. V tisícerých pavučinách, ovíjejících stromy, kře a trávu, létajících vzduchem, lepících se co dlouhé, hedvábné řasy na haluze smrčků i na chundelatou kleč, nasadí se miliony rosných krůpějí, jež se třpytí jako tolikéž diamantů; v temnou čerň jehličnatého lesa mísí se bělavé, sytě zeleným mechem potažene kmeny buků, jejichž listy rdí se všemi odstíny červeně, planou ohněm, stkví se nachem, přebíhají tu v ladná růžová světla, onde v sytě bronzové stíny; hrozny řeřábů se lesknou nevýslovně krásným šarlatem, bobule lesního bezu hoří jako doutnající uhlí; listí javorů přiodéje se zářící žlutí, bělají se břízy, tráva tu žloutne, onde ještě se zelená jako jasný brčál, a přes to přese vše se rozprostírá lehounký modrý závoj, houstnoucí na výšinách do fialova, splývající s blankytem nebeským, s šedými parami, jež tiše krouží na kraji obzoru. Temena mocných hor, vystupující jasně do moře vzduchového, obrysy skalních strání, divné tvary balvanů, jakoby se míhaly pod účinkem padajících na ně paprsků . . .“

To je popis lesa podzimního. Co však, laskavý čtenáři, umíš-li se nad knihou zamysliti, řekneš popisu druhému, jenž dere se ti k srdci a jenž nenechá tě bez hlubokého dojmu, popisu, jejž dovol mi, abych ti směl reprodukovati: „Ty, milý čtenáři, jedno, ať svit vycházejícího nebo zapadajícího slunce zlatí oblohu, vroubí lenem různobarvého světla hory, lesy, skalní temena i stráně, utkávaje modré a fialové závoje přes husté lesy a nachově černé stíny přes hluboké rokle a úžlabiny; ať vše se koupá v moři světla poledního slunce; ať vystupují hromonosné mraky, příšerně hrozivé, plné majestátnosti; ať valí se ohromné kotouče co mléko bílé mlhy, tu zahalujíce rázem nebo zvolna hřbety a ostré výběžky temen horních v záhyby světlého roucha svého, onde odkrývajíce nové, dosud nevídané tvary, hroty, báně, spousty lesní, řídké pažitě, smutné, klečí porostlé plochy: jest to jedno, pravím: máš-li srdce citlivé, duši velebnosti přírody otevřenou, vnímavou pro krásu její, ty staneš v němém úžasu, ty se budeš klaněti Tvůrci a jeho dílům; ty vzdáš hold svůj naší staré Šumavě, vydají ohlas struny srdce tvého; i příšerný její ráz, jevící se hlavně za pochmurného počasí, dojme tě, jako tě dojímá smutná píseň; ty se budeš těžko loučiti s pohledem na hory naše, a přicházeti budou chvíle, kdy vzdálen od ní, po ní zatoužíš; ty zapomeneš na nicotné naše spletky, malicherné štvanice; ty otevřeš srdce své trpícímu, zápasícímu lidu, jemuž osud zde rozkázal žíti, a nebudeš uvažovati, zda mluví ten lid česky neboli německy; ty v něm budeš milovati své bratry, obyvatele vlasti své, jejíž dílem jsou tyto kraje, byť i ztřeštění fanatikové je reklamovali pro jakou bezejmenou partikularistickou tvorbu jedem naplněné fantasie své, ty ctíš a zbožňuješ celou svoji vlasť, nikoli část její; ty se jich nezřekneš, jako oni se tebe nezřeknou . . .“

V těchto slovech autorových nalézáte nejen stkvostný popis nádherné Šumavy, ale také celé srdce autorovo, jež se nese ku zlepšení bídného stavu našich obyvatelů šumavských i pak ku vznešenému ideálu všech, kdo dobře smýšlejí

s vlastí naší: ku smíru obou národností, ovšem bez velkých obětí na obou stranách . . . Nemohl jsem odolati, abych dvou ukázek ze spisu nepodal.

Děj románu vzat jest z doby, kdy na Šumavě hrůzně řádil brouk kůrovec, zvaný „zlatý brouček". Autor ukazuje celý život, jenž tehdy na Šumavě panoval, a čtete-li tyto řádky, věru, že nevíte hned, máte-li za větší neštěstí pokládati škody, jež nadělal mezi lesy nebo — lidmi. Vydělávaly se ohromné peníze, ale jak se vydělávaly, tak se pozbývaly. A vznik tohoto bohacení, jeho slávu a úpadek líčí kniha Klostermannova. Autor neobětuje ničeho náladě poetické, on nedá pravdu za pěknou myšlénku, on nevidí Šumavu jen krásnou, ale také vidí ji tvrdou, macešsky zlou.

Děj románu je dramaticky silný, postavy tak líčené, že i kdyby nikdy v životě nebyli jste delší čas na Šumavě, přece uvěříte, že postavy ty jsou správně líčeny, dýše z nich pravda, věříte, že jsou z masa, krve i duše. Vezměte postavu kteroukoliv, ať Podhamerského, jenž tvrdí o sobě, že „Podhamerský sedlák je na světě jen jeden, a tím že je on", a máte tu zosobněnou pýchu lidskou, vezměte dceru jeho Rezlu, a vidíte typ špatně vychované dcery, špatné ženy. Naproti tomu studujte velebného Seppa. Jaké to kontrasty!

Sceny v románu jsou všude effektní, a přece viděti hned, že autor nepracoval za effektem. Vytáhněte kteroukoliv effektní věc z „Majitele hutí" od G. Ohneta, a cítíte z ní, že autor pracoval o effektu pro effekt, proto je děj tohoto románu tak málo pravděpodobný, jak málo pravdiví jsou lidé, již v románu jednají. Naproti tomu vezměte z „Ráje šumavského" onu scenu, v níž hraje roli Rezla, jež v době, kdy starý její muž doma umírá, poroučí si při muzice hráti solo, sama předzpěvujíc počátek:

„A Kerzen, a wachsern,
dö gab' i so gern —
und kunnt i den Fosching
a Bräutäl no wer'n."

(„Svíčičku voskovou s radostí dám, jestli ten masopust ještě se vdám",) a srdce vaše nejlépe vycítí možnost, pravdivost této scény.

Než dosti! Chtěli jsme upozorniti na nový román, v pravdě český a to, doufáme, jsme učinili. Záleží nyní jen na čtenářích, aby spis četli, jej doporučovali a tak poněkud odměnili autora za krásný a umělecký požitek, jejž jim způsobil. F. Pátek.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Ku poctě jubilea sv. Otce založeny a zřízeny jsou po celé Italii četné, velikolepé ústavy náboženské a dobročinné. V Římě na Prato di Castello založen chrám sv. Jáchyma a mezinárodní pensionát pro studenty katolické; na Castro Pretorio otevřeli Salesiáni hospic Nejsv. Srdce Ježíšova. Slavnost konala se tam dne 7. března. Jeho Svatosť zastupoval pap. generální vikář, kard. Parocchi. Hospic je rozsáhlý a zařízen s onou praktickou pohodlností, jež charakterisuje všechny ústavy Boscovy. Na pamětní desce čtou se slova: Leoni XIII. Pont. Max. — Animi et rerum gestarum magnitudine — decessoribus optimis comparando. — XI. Cal. Martias an. MDCCCXCIII. — post Episcopatum Eius quinquagesimum — Sodales Salesiani — Joanni Bosco Suavissimi Parentis legiferi — votis obsecuti — tedes SS. Cordis Jesu in devum mansurum — D. D. D. an. MDCCCXCIII.

Odpoledne byla v místnostech hospice stkvělá akademie, spojená s přednáškou Mons. Cagliera, v níž vykládal o chrámu a hospici Nejsv. Srdce Páně. Salesiány stála stavba ta plných pět milionů lír, jež jsou do krejcaru zaplaceny. Sv. Otec přijal Salesiány a generála jejich D. Rua ve zvláštní audienci, v níž vyslovil svůj dík a obdiv nad velikolepým pomníkem, hlásajícím jak památku Jana Bosca, tak vznešeného jubilanta Lva XIII. V Alexandrii povstal rovněž ústav salesiánský, a v každé farnosti spolek kat. dělníků. V Anagni založil sám Lev XIII. veliký ústav; v Angloně založen sirotčinec; v Bergamu sdružili se horliví katolíci ve spolek „pro zachovávání víry ve školách"; v Capuc zřízena katol. knihovna, v Catanii chudobinec a konfes. škola, v Castellamare bibliotéka pro studující, v Cenedě dětská opatrovna Sv. Rodiny, v Ceseně druž-

stvo sv. Josefa, spolek katol. dělníků, v Chioggii družstvo pro šíření dobrých knih, v Chiusi opravena a okrášlena katedrála, v Comu založena oratoř sv. Filippa Neri a spolek katol. dělníků, v Cremoně sály studijní a knihovny, v Cuneu chrám Nejsv. Srdce Ježíšova, v Este katol. vyšší učeliště, v Janově chrám sv. Lva, v Girgenti čítárna a půjčovna knih, v Jorei spol. katol. dělníků, v Lodi útulna opuštěných, studentský pensionat a chlapecká oratoř; v Messině chrám Božského Srdce Páně a veliký vychovávací ústav pro dívky; v Miláně katol. ústav učitelský, v Mondově konfes. škola, v Mamertinu večerní škola pokračovací, konfes. škola, útulna pro choré starce a děti; v Orvietu veliká oratoř Salesiánů, v Neapoli ústav pro chudé kleriky, v Padově družstvo katol. dělníků a rolníků a nábož. školy, v Palermu chudinská kuchyně, v Pontremolli vychovatelny pro chudé dívky, v Ravenně družstvo dcer Panny Marie v basilice di Porto, v Rimini ústav pro vychovávání dcer dělnických, v Saluzzo založena katol. knihtiskárna a katol. list, v Suse křesť. akademie, v Sinigallii hospic sv. Jáchyma pro hochy, kteří se míní oddati stavu duchovnímu, v Tarantu stříbrná socha sv. Catalda, v Terni veliká bibliotéka pro lid, v Tivoli družstvo lásky k bližnímu k ošetřování chudých nemocných, v Turině a Vigevánu nábož. školy, v Benátkách dětská opatrovna a konvikt pro jinochy, kteří se stavu duchovnímu věnovati chtějí.

Tím nevyčerpali jsme ovšem seznam všech založení ku poctě papežského jubilea. Tak vyhlíží „královská“ Italie v těchto velikolepých dnech. Ptáme se skromně: kolik dobročinných ústavů založili zednáři, nepřátelé katolicismu a papežství?

Tušíme, že by nám dlouho bylo čekati na odpověď!

Dne 6. března přijati byli sv. Otcem následující diplomati, pověření u sv. Stolice: Otto z Bülowů, mimořádný vyslanec pruský a ministr; baron Edward Whettnall, mim. belgický vyslanec; Frant. Mansella, rytíř, tajemník republikánské ligy ze sv. Dominga. Vévoda di San Martino die Montalbo odevzdal sv. Otci vlastnoruční list Františka II, krále obou Sicilií, a drahocenný krucifix, uzavřený ve velmi umělé kapličce, v níž třicet dva miniaturní předměty znázorňují posvátné nádoby, obrazy a oltáře — dílo nadmíru umělecké a vzácné. V neděli před tím přijala Jeho Svatosť velmistra řádu maltézského, provázeného stkvělou družinou komthurů a rytířů téhož řádu. Slyšení dělo se v sále „del Trono“ se všemi poctami řádu příslušícími. Velmistr v nadšené řeči blahopřál papeži k biskupskému jubileu a k patnácté ročnici korunování, a odevzdal značný petrský halíř. Po slyšení odebral se velmistr s celou družinou k stát. sekretáři kard. Rampollovi, aby mu poklonu složil. Dne 7. března blahopřáli sv. Otci ve zvláštním slyšení: Alfred Teixeira de Macedo, zvláštní vyslanec vlády brasilské, Izvolski, zvl. vyslanec ruský; dne 13. března přijala Jeho Svatosť Mons. Petra Irazastu, jenž odevzdal vlastnoruční blahopřejný list od presidenta republiky Uraguayské, po něm přijal sekret. německého vyslanectví Reichnau, jehož provázela ku slyšení i jeho choť

Veškerá tato slyšení měla ráz velmi srdečný; řeči vyslanců byly nadšené, pravé to holdovací projevy; odpovědi sv. Otce otcovskou láskou prodchnuté.

Dne 9. března grenoblesský biskup Mons. Fava, provázený svým vikářem, farářem katedrály a profesorem semináře, představil Lvu XIII. poutníky ze své diecese, počtem přes sto osob — duchovních i laiků, mužů i žen. Slyšení dělo se v trůnním sále; biskup mluvil za ovečky své vzletnou řečí francouzskou, k níž sv. Otec rovněž po francouzsku velmi laskavě a milostivě odpověděl. Při té příležitosti odevzdány papeži drahocenné, stkvostně vázané spisy: díla opata Belleta o starobylých dějinách, o životu blahosl. Františka Regis Cleta, misionáře, jenž jako mučedník za Krista krev svou v Číně prolil, o životě kardinála Le Camusa.

Zmíníme se dále o darech, sv. Otci věnovaných. Ruský car, chtěje nějak přispěti ku zřízení nového chrámu sv. Jáchyma, jubilejního to ku poctě Lva XIII., daroval několik lazurových a malachitových kvádrů ke zbudování hlavního oltáře. Před několika dny došel carský dar do Říma. Sv. Otec zaslal carovi srdečný dík za tuto laskavou vzpomínku. Pruský ministr z Bülowů odevzdal bohaté umělecké album Některé dámy mnichovské věnovaly papeži krásný kalich, smaragdy a drahokamy hojně posázený; na podstavci čte se kolem nápis: In memoriam Jubilaei Episcopalis Leonis Papae XIII. ad usum Ecclesiae novae Scti. Joachim Romae hunc calicem ex amoris et reverentiae filialis sensibus D. D. Sodales Archiconfraternitatis adorationis perpetuae et in subsidium pauperum ecclesiarum Monachii in Bavaria existentis. t. MDCCCXCIII. Mons. Aïdyn, gen. opat Mechitaristů ve Vídni, odevzdal sv. Otci krásný spis, tištěný v tiskárně Mechitaristů, obsahující modlitbu sv. Jana Zlatoústého za církev sv. v padesáti různých jazy-

cích. Biskup ze Chartres mimo petrský halíř daroval pro kostel sv. Jáchyma krásnou sochu Marie Panny, věrnou a uměleckou kopii sv. Panny Chartresské, slavné Matky Boží „druidské". Jest historicky zaručeno, že tam, kde vypíná se nyní velechrám chartresský, konávali druhdy bohoslužby své druidové. Místo druidského chrámu nastoupila svatyně křesťanská — nejstarší ze všech nejsv. Panně v Gallii zasvěcených. Na základech starodávné božnice stojí katedrála katolická. Pouti k nejsv. Panně Chartresské či druidské patří k nejslavnějším a nejstarším veřejným zjevům života katolického ve Francii. Lev XIII. byl velmi pohnut, když dar onen pro chrám sv. Jáchyma obdržel. Biskup chartresský dorozuměl se již s opatem Brugidou a stavitelem o rozměrech a slohu oltáře, na němž socha umístěna bude. Vévoda z Norfolku odevzdal tobolku s tisíci bankovkami po 1000 lírách. Ale nejen korunované hlavy, vévodové a šlechta závodí v projevech lásky, úcty a oddanosti k náměstku Kristovu. I prostí mužové, náležející stavu řemeslnickému a dělnickému, odevzdávají své dary. Z četných příkladů uvedeme jeden. Jáchym de Sena, truhlář římský, daroval sv. Otci bohatě ozdobené, stkvostně řezané dvě zpovědnice ve slohu patnáctého století. Dar má tento nápis: Jáchym de Sena, truhlář, věnuje Jeho Svatosti Lvu XIII. u příležitosti Jeho biskupského jubilea, po přání vysloveném milovaným zesnulým otcem svým. V Římě, 19. února 1893. —

Papežská švýcarská garda věnovala sv. Otci stkvostné zlaté hodinky s odznaky papežské hodnosti. Šlechtické gardy darovaly stříbrem a zlatem vyšívanou mitru, drahokamy posetou.

Dne 23. března po 10. hod. odpolední přijal sv. Otec kněžnu di Galles, jež několik dní před tím do Říma přijela a v Hôtelu Bristol se ubytovala. Kněžnu provázel její syn, vévoda z Yorku a dcery Viktorie a Magdalena. Sv. Otec přijal vznešenou návštěvu s poctami příslušícími hlavám korunovaným ve svých soukromých komnatách; slyšení trvalo as 25 minut; pak odebrali se hosti k J. E. kard. Rampollovi. Dva dni před tím prohlížela kněžna s dcerami a synem musea vatikánská, jež byla vzácným hostům zvláště přístupnými učiněna.

Dne 19. a 23. března přijala Jeho Svatosť poctu a hold Římanů. Dne 19. března sloužil Lev XIII. v sále „degli arazzi" mši sv.; oděn jsa nádherným mešním rouchem barvy fialové, zlatem protkaným, perlami prosázeným — byl to zmíněný již dar římských dam. Dámy tyto společně s jinými, počtem asi 130, byly přítomny této mši sv. Potom byly přijaty sv. Otcem, jemuž líbaly ruce a sv. kříž. Papež pravil s úsměvem, že dne 19. února dal přednosť bílému rouchu mešnímu, jakožto příhodnějšímu ku slavnosti, že však dnes milerád oblekl dar římských dam, o němž dále velmi lichotivě a laskavě se vyslovil.

Dne 23. března bylo slavnostní slyšení římské šlechty, již vedl kníže Ruspoli. Audience ta stala se v pravdě velikolepou manifestací. Byloť tu 250 osob, jež zastupovaly osmdesát nejvznešenějších šlechtických rodů Italie, věrných papeži a církvi. Mnozí přijeli do Vatikánu v nádherných povozech v plném lesku. Sv. Otec je přijal v sále del Concistoro, obklopen celým dvorem svým a v Římě přítomnými kardinály. Kníže Ruspoli na stupních trůnu proslovil následující řeč:

„Nejsvětější otče. („Beatissimo Padre".) Celý katolický svět slaví pohnut šťastnou událosť Vašeho biskupského jubilea. Dovoltež, Otče Svatý, aby též patriciát a šlechta Římská zde přítomná, vždy v prvních řadách těch, kteří s Vámi sdílí Vaše radosti rovněž jako žaly Vaše, vyslovila Vám mými ústy svou jásavou radosť a vyjádřila Vám nejvřelejší přání, nesoucí se ku blahu Vaší vznešené osoby. K Bohu vysýlají vroucí prosby, aby Vás zachoval dlouhá léta ku slávě a potěše Vašich dítek Bezčetné důkazy oddanosti a lásky, jež Vás při této slavné příležitosti od katolíků celého světa docházejí, buďtež útěchou zarmoucené duši Vaší, a jistota, že synové Vaši, ať již náležejí kterékoliv třídě společenské, jsou s Vámi a pro Vás, udržuj a rozmnožuj Vaši odvahu a pevnou Vaši stálosť, jež po patnácte roků budí obdiv národů roztroušených na zeměkouli. Račtež, Svatý Otče, ve Své svrchované laskavosti přijati tento náš srdečný projev, naše nejuctivější blahopřání, vycházející ze srdcí věrných a oddaných, a udělte nám, Svým dětem, i rodinám našim apoštolské požehnání, za něž jménem přítomných Vaši Svatosť prosím."

Sv. Otec odpověděl jak následuje:

„Není to poprve, kdy nám je popřáno přijati oddané a uctivé shromáždění, výkvět laiků římských. Ale zvláštnosť nynější příležitosti činí jednak slavnějším, jednak s větší láskou přijatelnějším synovský ten hold, jejž nám dnes, milovaní, přinášíte a jevíte. Přijímáme jej se zvláštním zalíbením, ani ne tak majíce zření k vynikající urozenosti Vaší, jako spíše že se radujeme, vidouce Vás věrnými oněm tradicím, jež jsou rodinám Vašim pravou dědičnou ctí. Šlechta římská,

zrozená a vyrostlá jako letorost na stupních papežského stolce, umí každého času ukázati se hodnou svého původu; ona mravními i občanskými ctnostmi naplnila krásné listy slavné historie papežství. Zajisté v dobách bouřlivých, kdy papežové více než jindy potřebovali přispění a záštity lidské, nezapomněla šlechta římská podati světu následování hodné příklady neohrožené oddanosti a obětavé věrnosti. Příklady, jež vidíme s úspěchem napodobovati, není tomu ještě pět pětiletí — tehdy, když násilnou zbraní přepadena byla tato pokojná metropol světa křesťanského. Zajisté že jest více než jeden mezi Vámi, jenž k hájení práv sv. Petra nabídl rámě své v oné bouři. Takové jsou upomínky, jež dnes ducha našeho posilují, upomínky vzbuzené Vaší přítomností a slovy, jež jste k nám, pane kníže, promluvil. A Vy, milení synové, v upamatování skutků, jež Vás tolik zdobí, povznášejte se dále k vysokým cílům ctnosti a pravdy: neboť zvláštní povaha časů našich ukládá Vám zvláštní povinnosti, hlavně neporušitelnou vytrvalosť v zdravých zásadách, dobrých příkladech, skutcích lásky. Vaše horlivosť u vykonávání každé z těchto naznačených povinností jest nám známa: ale bdělosť pouze nedostačí, abyste byli pevnými ve zdravých zásadách, kdy pochlebné lichocení se snaží odvrátiti Vás od nás a získati Vás věci nedobré. Obraťte snahy své k tomu, abyste dávali vznešený a ctnostný příklad; tak lze napraviti veliké zkázy, jež plodí znetvořené charaktery v dobách nynějších Konajíce dobro beze strachu a s otevřeným hledím, naleznete zajisté následovníky; máť příklad veliký účin, přichází-li od vyšších. Ku konci budiž Vám doporučena láska nade vše v různých jejích tvarech: láska, jež dává, láska, jež napravuje, osvěcuje, jež podporuje dobro slovem, písmem, shromažďováním a družstvy, přispíváním mlčky. Kdyby tato svrchovaná ctnosť konala se dle evangelia, mnohem lépe vyhlíželo by to se společností lidskou. Umlkly by divoké hněvy, národové byli by mírnější, snadnější bylo by rozluštění naléhavé otázky socialní, jež unavuje národy i státy. Vzýváme Boha všemohoucího za ochranu pro Vás a rodiny Vaše; chceme, aby znamením a zárukou její bylo apoštolské požehnání, jež z plna srdce Vám udělujeme."

Rozumí se samo sebou, že důstojné této odpovědi papežovy nenechaly některé listy bez poznámek, zvláště officielní „Tribuna" a „Folchetto". Litovaly, že papež chválil šlechtu římskou pro její příkladné zásluhy a projevy oddanosti papežství, zvláště pak mrzelo je místo: „není tomu ještě pět pětiletí, tehdy, když násilnou zbraní přepadena byla tato pokojná metropol světa křesťanského. Zajisté, že jest více než jeden mezi Vámi, jenž k hájení práv sv. Petra nabídl rámě své v oné bouři." Toto místo nazývají ony listy „válečnou poznámkou" a mluví docela i něco o „ribellione". Chudáci! Rády by chtěly, aby se jisté věci zapomněly, nebo aby se o nich nemluvilo — jako by bylo tak lze zničiti nebo předělati historii?

Budeme sledovati dále velikolepé projevy světa křesťanského. Katolíci mají příležitosť, aby poznali svou velikosť a sílu, a dle toho i uvážili, jaký význam mají ve státech, kde jsou v ohromné většině.

Stoletá výročnice na Slovensku. Na Slovensku r. 1793. nadšení národovci slovenští založili: „Učené slovenské tovaryšstvo, jehož literárnou činností mezi lidem slovenským prospělo se církvi, národu a vlasti.

Že zakladatelé onoho spolku a neunavní robotníci na slovenské roli spisovné byli katolíci, to nyní po stu letech i slovenských katolíků znovu obouzí a pobádá k další činnosti utěšeně se vzmáhající, aby společně i na budoucnosť kráčeli směrem při svorné práci, kterou před sto lety podnikli slavní „Tovaryšové". Památku jejich důstojně oslaví nejen katolický spolek sv. Vojtěcha, jenž jest nástupcem a přirozeným dědicem starého „Tovaryšstva", ale kromě toho sdružují se katoličtí spisovatelé, aby společně vydaným spisem oslavili památku těchto slavných katolíků slovenských. Vydavatel „Kazatelně", Fr. R. Oswald, právě oznamuje, že na oslavu této památky letos vydá „almanah", v němž uveřejní doposlané příspěvky katolických spisovatelů slovenských. Z ohlasu toho vyjímáme: Kniha dostane název: „Katolíci pre Slováków" a půjde tímto směrem: „Bár Almanach vydaný... bude projavou sdruženia spisovatel'ov katolíkov, predsa v celej svojej složenosti pôjde za ciel'om našej slovenskej literatúre společným tak, že sám sebou obráni sa proti každému upodozrievaniu zo separatismu."

Kromě části slovesné almanah přinese i podobizny, na nichžto vyobrazeni budou: Juraj, Fándly, Andrej Mészáros, Frant. Habel a biskup Fr. Fuchs, každý se svým autogramem, jakož i autogramy Benčičovy, Bernolákovy a J. Hollého. Též vyobrazí se: Prešpork před storočím so seminárom..., kaplnka, v ktorej

odpočívají kosti Bernolákove, — Sitno, Skalka, snáď i rodné domy Fándlyho a Hollého, fara naháčska a iné.

Peněžité příspěvky, dopisy a přihlasy doposílají se vydavateli do Teplé (Lenge), pošta Bélabárya.

Výtěžku z této knihy použije se na zakladinu, aby se z ní mohly další svazky slovenskému lidu vydávati. Kto môžeš, podporuj vec dobrú!

Úmrtí.

Mato vitez Vodopić. — Dne 13. března náhle zemřel vážený literát chorvatský, dubrovnický biskup M. v. Vodopić. Kdo měl štěstí osobně poznat zesnulého, nikdy nezapomene na tuto dobrou, skromnou, ale velmi nadanou a vzdělanou duši. Veliké vzdělání nedovedlo u něho udusiti prostonárodní duše, s kterou uměl jako málokterý spisovatel chorvatský vystihnouti pravého ducha národního života. Vodopić se narodil v Dubrovníku r. 1812.; byl synem chudých rodičů. Jako student vynikal ve všech předmětech; v zaderském semináři byl vychován a vysvěcen pro dubrovnické biskupství. R. 1882. byl jmenován dubrovnickým biskupem. Chorvatská literatura jmenuje Vodopićovo jméno mezi prvými básníky a belletristickými spisovateli; také pro prostý lid napsal mnoho poučných spisů. Jazyk jeho jest samorostlý, v pravém slova smyslu národní. V mnohém ohledu upomíná čtenáře na nejlepšího dalmatského spisovatele, záhy zemřelého kněze Pavlinovića. Zesnulý byl s tělem duší Chorvat. Jako katolický biskup vůbec nejraději poučoval a mluvil o sv. církvi a o našich povinnostech k ní. V lonském postním listě vypisoval boj, který bojuje pekelný nepřítel s nevěstou Kristovou; letos pak napomíná věřící, aby se proto tím úžeji přimkli k sv. Stolici a cvičili se v poslušnosti k ní. Mezi jiným líčí nepřátely církve takto: „Některým jest vše jedno, ať jest katolická církev nebo není; některým se vyznání víry začíná „věřím v peníze“ a končí „věřím v život prostopášný“. Takoví lidé jsou pravým morem lidské společnosti; kde se jen nohou země dotknou, tam ničí a ruší vše, a kde se usídlili, tam se netaž po víře a dobrých skutcích.“ — Nejlepší Vodopićovo literární dílo jest spis „Marija, povjest konavoska“, který letos vydá „Hrv. Matica“. Vodopić sepsal též velmi pěknou povídku „Tužna Jele“, jež vyšla ve 2. vydání a přeložena také do italštiny. Více drobných básní jeho uveřejnil „Slovinec“, „Vila“ a „Počasnica“. Jako milovník přírodopisu uveřejnil národní názvy ptáků a jiných zvířat, kterých dr. B. Šulek použil ve svém „Imeniku“. V politickém ohledu byl zástupcem myšlénky, aby se Dalmacie co nejdříve spojila s Chorvatskem a Slavonií.

Dr. Fran Anijan Feretić, biskup krcký, (Veglia) nar. 1816., zemřel 19. března. Byl vzorným knězem, pevného charakteru a vždy se cítil býti Chorvatem; jako takový žil, pracoval a zemřel. Věčný pomník postavil si tím, že odkázal 50.000 zl. k založení malého semináře na ostrově Krku s chorvatským vyučovacím jazykem. Založil též fond v obnosu 10.000 zl. k podpoře žáků a žákyň ze svého rodu. Jest známo, že důchody krckého biskupství jsou velmi skrovné; zesnulý byl biskupem na Krku teprve od 23. května r. 1880.; a přece uměl tak šetřiti, že ušetřil takovou sumu, kterou po své smrti odkázal tak blahým a šlechetným účelům. Podivné poměry v malých seminářích v jeho okolí ho přiměly, že se rozhodl věnovati zmíněnou sumu malému semináři výslovně s chorvatským vyučovacím jazykem.

Ljudevit pl. Vukotinović. — Zase shasla jedna jasná hvězda na illyrském nebi, a to skoro již poslední — Lj. Vukotinović, jeden z nejpilnějších buditelů chorvatského národa; zemřel 17. března v Záhřebu ve stáří 80 let. Od 1832. až do svých posledních dní pracoval neúmorně na literárním a politickém poli chorvatském. Není skoro oboru, ve kterém by byl nepracoval; byl básníkem, povídkářem, učeným přírodozpytcem, oekonomem a též školství nepustil nikdy ze zřetele. Gajova „Danica“, „Kolo“ a „Neven“ jasně svědčí o jeho literární práci. Na staré dni věnoval své síly pouze politické práci. Pochován jest ve hrobce Illyrů. Nad otevřeným hrobem měl pohřební řeč akademik a universitní profesor A. Pavić, jenž vylíčil zásluhy Vukotinovićovy na literárním, vědeckém, osvětovém a politickém poli. Vječni pokoj duši njegovoj! Fr. Štingl.

Pro „Vlasť“.

Sestavil **Tomáš Škrdle.**

K projevu katolického dělnictva, jenž byl uveřejněn v dubnovém čísle „Vlasti“ na str. 603. a v němž pražské katolické dělnictvo zamítá a odsuzuje co nejrozhodněji veškeré tajné i veřejné nájezdy proti družstvu a mé osobě, přistoupily dosud tyto obce, spolky neb osoby:

1. Ze Seletic, Mcel, Studce a Dobrovan: 30 osob ze stavu rolnického, řemeslnického. Ze Seletic jest mezi jinými podepsán učitel Fr. Doskočil a ze Mcel J. Čuban, bisk. vikář a děkan.
2. Z Červených Peček: 9 dělníků a řemeslníků.
3. Z Proseče: Jan Horák, dělník truhlářský.
4. Z Humpolce ve spolku „Svornosť“: 150 občanů, dělníků a řemeslníků.
5. Z Litomyšle v jednotě katolických tovaryšů podepsalo adresu celé předsednictvo a 24 členů, dělníků a řemeslníků. Z lásky k red. „Vlasti“ předplatilo se 20 členů Jednoty na „Dělnické Noviny“.
6. Z Piňovic na Rožmitálsku: 17 dělníků a řemeslníků.
7. Z Uherského Brodu na Moravě: Spolek katolických tovaryšů. Jménem spolku podepsalo adresu předsednictvo.
8. Z Kojetína na Moravě: 47 členů spolku katolických tovaryšů.
9. Z Moravské Ostravy: 45 údů spolku kat. tovaryšů: měšťanů, obchodníků, dělníků a řemeslníků.
10. Konečně z Prahy samé jest podepsáno již přes 200 dělníků a řemeslníků.

Katoličtí dělníci z Prahy pokročili dále; brzy po zmíněném projevu přistoupilo jich 11 ke družstvu „Vlasť“ za členy zakládající s touto resolucí: „Dp. Tom. Škrdle, red „Vlasti“, založil pro nás dělníky „Dělnické Noviny“ a socialní dělnickou přílohu „Čecha“; dp. red. „Vlasti“ založil pro naše trpící spolubratry 4 dobročinné ústavy v Žižkově a za to místo vděku snáší největších potup a pohanění. Z té příčiny vyslovili jsme mu neobmezenou důvěru a tuto lásku chceme osvědčiti i skutky, přistupujíce ke družstvu „Vlasť“ za členy zakládající. Soudruzi v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, následujte našeho příkladu!“

Tento projev uveřejnila mimo „Čecha“ i redakce „Dělnických Novin“ a dělnictvu i řemeslnictvu důrazně jej doporučila. I přistoupily dosud z těchto kruhů 24 osoby ke družstvu za členy zakládající. Jsou to:

a) Z Prahy: Vilém Koleš, krejčí — Jos. Hovádek, knihař — Jan Januš, krejčí — Fr. Hofmann, řezbář — Eduard Šindlauer, krejčí — Rudolf Filaus, krejčí — Jos Chalupník, obuvník — Fr. Vančuřík, krejčí — Jos. Lukáš, řezbář — Albert Kotrba, obuvník — Jos. Boukal, kameník — Jos. Svoboda, pekař — Em. Provazník, krejčí — Ant. Ziegler, brašnář — Ant. Jedeck, obch příručí — Jos. Klika, soustružník — J. Nejedlý, obch. příručí; *b)* ze Žižkova: Jan Dvorný, strojník — Ant. Bezucha, soustružník kovu — Fr. Pilecký, krejčí; *c)* z Nov. Města na Mor.: Filip Palka, obuvník — Št. Stejskal, zámečník — Václ. Zezulák, pekař; *d)* z Karlína: Jos Řehák, zámečník.

V další akci se pokračuje, a bylo by záhodno, aby v ten proud byli pojati také továrníci, rolníci a obchodníci. Očekáváme, že naši přátelé v různých zemích budou v tomto směru pokračovati a že kolem družstva seřadí valnou část dělníků, řemeslníků, rolníků, obchodníků a továrníků. Každý nový člen dostane ihned zdarma za 5 zl. knih a při splácení vkladů učiní se chudším všemožná poshova, což se s nimi soukromně vyjedná.

Po resolucích vikariatu Sušického a Pardubického (viz „Vl.“ č. 7., strana 604—605.), uveřejnila redakce „Čecha“ v 92. čísle ze dne 11. dubna toto prohlášení:

Pro „Vlasť“. Projevy ze středu československého kněžstva stále nás docházející nasvědčují tomu, že zaujalo proti známému prohlášení „Máje“ stanovisko naprosto odmítavé a že jest odhodláno manifestovati je způsobem co nejrozhodnějším. Našemu listu jest ctí, že katolické duchovenstvo ze všech zemí koruny české, ba i zástupcové jeho v různých jiných zemích, ba až v daleké Americe působící zvolili si jej za sprostředkovatele projevů těchto oproti veřej-

nosti. Posledními pak korporativními prohlášeními duchovenstva vikariátu Pardubického a Sušického vstupuje odvetná akce kněžstva našeho do nové fase, jejíž mravní význam zjevně se podává. Poněvadž pak dle soudu našeho věcná část manifestací těchto buď již vyvážena byla přečetnými prohlášeními až dosud v listě našem uveřejněnými, buď posledními prohlášeními dokonale jest dovršena, nebude již třeba, aby duchovenstvo naše, kteréž se dalšími korporativnými projevy k akci této přidruží, předesílalo k protestům svým zvláštní odůvodnění. Postačí, když se na dále přidruží k posledním prohlášením svými ctěnými podpisy, jež zařadíme pod rubrikou „Pro „Vlasť“.

Takový všeobecný protest katolického duchovenstva československého bude nejlepší odpovědí na nerozvážný projev „Máje“, nad jehož dalšími truchlivými důsledky se asi vlastní jeho původcové zarazili.

Prohlášení toto předkládá se k volnému podpisu nejen jednotlivých vikariátů v Čechách a dekanátů na Moravě a ve Slezsku, nýbrž i katolických sdružení jednotlivců ze stavu kněžského i občanského. Redakce „Čecha“.

I uvádíme vikariaty, které se pro „Vlasť“ a proti rozkolu v kněžstvu a proti jiným nepřátelům „Vlasti“ prohlásily:

1. Duchovenstvo vikariatu Sušického — Jos. Štěpán, bisk. vikář (Vlasť, č. 7. str. 604—605).

2. Duchovenstvo vikariatu Pardubického — Jan Chmelík, bisk. vikář; Fr. Čermák, bisk. vik. sekretář („Vl.“ č 7., str. 605.).

3. Duchovenstvo vikariatu Kutnohorského shromážděné dne 17. dub. v Kutné Hoře k oslavě 70letých narozenin svého vsdp. vikáře projevuje úplný souhlas se směrem „Vlasti“ a lituje neobezřetného vystupování několika málo duchovních proti redakci její.

4. Duchovenstvo vikariatu Lukavického v Budějovicku souhlasí s dosavadním směrem „Vlasti“. Deus Te confortet — Jan Žilík, bisk. vikář.

5. Duchovenstvo vikariatu Mělnického: „Veškeré duchovenstvo vikariatu Mělnického uznávajíc plnou měrou záslužné dílo, které Jste v posledním desítiletí pro svatou věc katolickou vykonal, projevuje Vám tímto úplnou důvěru a slibujíc Vám podporu hmotnou i mravní, vyzývá Vás, abyste i dále prapor sv. víry pevně v ruce třímal a ani o píď od pravdy neustoupil.“ Fr. Telleš, bisk. vikář a děkan.

6. Duchovenstvo vikariatu Chrudimského přistupuje in corpore ku prohlášení duchovenstva vikariatu Pardubického a Sušického, uveřejněného v „Čechu“ na obranu „Vlasti“ a ubezpečuje zasloužilého redaktora, dp P. Tom. Škrdle, svou nezměrnou důvěrou Ve Svinčanech, 25. dubna 1893. P. František Kvěch, bisk. vikář. P. Tomáš Střebský, bisk. vik. sekretář.

7. Duchovenstvo vikariatu Turnovského — Jos. Němeček, bisk. vikář, čestný pap. komoří a děkan.

8. Duchovenstvo vikariatu Poličského — zakl. členové. — Všickni zakládající členové vikariatu Poličského... projevují red. „Vlasti“ i celému družstvu úplný souhlas, jak s jeho neocenitelnou činností, tak i se směrem „Vlasti“ a přistupují společně ku čestnému a zasloužilému prohlášení duchovenstva vikariatu Chrudimského, Pardubického, Sušického a j. v., prosíce Boha, aby žehnal těm, jimž i sv. Otec opětně a opětně blahosklonně byl svůj souhlas projevil. V Německé Bělé, v oktávě sv. Vojtěcha. Jan Nep. Hejtmánek, bisk. vikář a farář.

9. Duchovenstvo vikariatu Táborského — zakl. členové. — „Bouře vznesla se nad družstvem „Vlasť“, nad „Vlastí“ a nad redaktorem časopisu toho, dp. Tomášem Škrdlem, a v ní má on zahynouti; heslem nepřátel „Vlasti“ jest totiž: „Hoďme toho protivného nám Jonáše, dp. Škrdle, do moře!“ A zavinil něco, že takové heslo vydali nepřátelé jeho? Ó nikoli, ale on si velikých zásluh vydobyl pro Boha, církev a vlasť, nebo hájí statně zájmy katolické. Nebo jest to snad zločinem, že založil družstvo „Vlasť“, které vydává tak utěšeného ovoce? Bez tohoto družstva neměli bychom ani časopisu „Vlasť“, ani „Historického kroužku“, ani „Vychovatele“, ani „Dělnických Novin“, ani fondu pro katolické spisovatele a jiné; nebo stal se redaktor „Vlasti“ najednou po devíti letech neschopným k vedení redakce? Kristus Pán řekl jednou Židům: „Mnohé dobré skutky ukázal jsem vám z Otce svého, pro který z těch skutků Mne kamenujete?“ Jan 10, 32; podobně může dp. Tomáš Škrdle říci: „Mnohé dobré skutky jsem vykonal, pro který mne kamenujete?“ Nebo má býti snad svržen jen s redakce „Vlasti“ proto, že neuveřejňuje práce všech katolických spisovatelů v časopisu „Vlasť“? Což jest to možné? A pro nemožnosť má býti trestán? Kdyby redaktor i s nebe přišel, nemohl by všem vyhověti! A z té příčiny máme katolickou knih-

tiskárnu a katolické knihkupectví. Co jest tedy této bouře příčinou? U katolických kněží spisovatelů jest to pouze jen závisť, ješitnosť a uražená pýcha a domýšlivosť? Aneb má býti svržen, že po 12 let se staral o chudé na Žižkově? Dobře vypravuje v příloze „Čecha“, co pro chudinu tu učinil; nebo není to vychloubání, ale jest to pouhá obrana své cti proti té demonstraci, a trestání demonstrantů z nevděčnosti. Kdo tolik z nepřátel jeho pro dobrou věc učinil jako on? — „Vlasť“ křižuje záměry jejich a jest jim nepohodlna, a proto: „Hoďte Jonáše do moře“ — aneb „Ukřižujte ho“. — Než všecko zuření to „Vlasti“ neuškodí, ale jim to uškodí; od nynějška nebude z pravých kněží nikdo doporučovati a tím méně odbírati práce a spisy těchto nepřátel „Vlasti“, když je „Vlasť“ nedoporučí, a tím méně, když je zavrhne; to ať si „Májisté“ dobře zapamatují.“ Dále dp. T. Škrdle neutrpí ale získá; ono není dílo lidské, a rada lidská, bych slov Gamalielových užil, ale jest z Boha, (pro dobro církve svaté v Čechách), a proto ho nebude moci nikdo zrušit, aby nebyl nalezen i Bohu odporný; tak mluvil Gamaliel k Židům, tak mluvil by i nyní k vám! Hrozné to slovo: Býti odporným i Bohu! — Na základě všeho toho vyslovuje důst. duchovenstvo vikakariatu Táborského, zastoupené ve družstvu „Vlasť“, úplný souhlas s činností dp. Tomáše Škrdle: nepřátelům však jeho mezi laiky vyslovuje politování, že nepoznávají, co je jim a vlasti k pokoji a spáse; toto politování vyslovuje i nepřátelům jeho ze stavu našeho. Bůh je naprav! Jan Podlaha, bisk. vikář.

Korporace: **Výbor Marianské kongregace v Praze** ve schůzi konané dne 9. m. m., uváživ útoky činěné v právě minulé době proti družstvu „Vlasť“ a zvláště proti jejímu redaktoru, dp P. Tomáši Škrdlovi, ač týž ničeho nekoná než povinnosť svou jakožto katolický kněz a věrný Čech, neboť bojuje zajisté proti nekřesťanskému směru v našem písemnictví, který namnoze vede k nihilismu; vyslechnuv dále s větším ještě bolem a politováním nepříznivé projevy z péra některých anonymních osob duchovních, z nichž, nejmírněji řečeno, nedostatek dobrého taktu vyzírá: usnesl se jednomyslně na tom, znaje dp. P. Tomáše Škrdle jako kněze řádného, nábožného a obětavého pro zájmy církve a české vlasti vždy vroucně zaujatého, vysloviti mu veřejně dokonalou úctu a neobmezenou důvěru.

Jednotlivé osoby, ponejvíce zakládající členové družstva:

Dr. Ant. Lenz, probošt na Vyšehradě.

Msgr. Ad. Rodler, kanovník v Českých Budějovicích.

Fr. Kondelík, bisk. vikář ve Mšeně, s místním duchovenstvem.

Ke družstvu přistoupili za členy zakládající, dávajíce tím na jevo souhlas s redakcí „Vlasti“: Ant. Baselt, bisk. vikář v Bosni; Ot. Kobosil, kaplan v Bakově; Josef Pavec, farář v Kněžmosti; Jindřich Rotta, katecheta v Mnichově Hradišti; Al. Holínský, farář v Mukařově.

Th. C. Rudolf Vrba, zámecký kaplan a spisovatel v Dobřičanech.

Josef Syrový, farář a Josef Frydrych, kaplan v Dolním Slivně.

P. Boh. Hendl, farář ve Stankovicích; P. Aemil Kaplan, kaplan v Žatci, a Jos. V. Bouchal, katecheta v Žatci — všickni zakládající členové družstva — souhlasí úplně se směrem „Vlasti“, jakož i se záslužnou činností dp. redaktora. Z hloubí srdce litují nespravedlivých útoků na něho činěných, ať přicházejí se strany kterékoliv a volají neohroženému redaktoru: Zdař Bůh!

Šimon Bárta, prefekt stud. semináře v Č. Budějovicích.

Fr. Jelínek, učitel v Maloticích, p. Kouřim, jenž přistupuje zároveň za zakládajícího člena družstva.

František Vohnout, farář a spisovatel ve Žlunicích.

Prokop Fabian, kaplan a básník v Plaňanech, přistoupiv zároveň ke družstvu za člena zakládajícího.

Z řádu sv. Benedikta: P. Gothard Schupl, biskupský notář a farář v Polici n. M., a P. Bedřich Krieshofer a P. Fulgent Kunt, kaplani v Polici n. M.

Rev. Chas. J. Beneš, duch. správce v Moulton, Lavaco Co. v Sev. Americe.

Jan Třeštík, profesor při všeobecné škole řemeslnické ve Volyni.

Fr. Tater, učitel v Turnově.

Oba, a rovněž učitel Fr. Jelínek zaslali delší souhlasné dopisy.

Boh. Šlesinger, alumnus ve Vídni.

Václav Švejda, farář v Osvračíně u Stankova.

Julius Slivka, farář v Hosticích, přistoupiv za člena zakládajícího.

Th. Dr. Karel Lev Řehák, farář u sv. Ducha v Praze, „v uznání velezáslužné činnosti dp. red. Tom. Škrdle za člena „Vlasti“ s vkladem 50 zl.

Vinc. Drbohlav, koop. ve Světlé.

Eliška Bulířova, učitelka v Praze, přistoupivši za zakl. člena družstva.

Ant. Svatoš, kaplan v Červeném Kostelci, složiv pro družstvo 50 zl. s doložením, že se mu 50 zl. musí vrátit, bude-li zvolen jiný red. „Vlasti“.

Zvláštním způsobem projevil mi přízeň Bedř. Kamarýt, děkan v Deštné u Soběslavi, zaslav mi obraz sv. Štěpána se stkvostným rámem. Štědrému dárci odpověděl jsem v „Čechu“ ze dne 1. května t. r. tímto způsobem:

Veledůstojnému pánu

Bedřichu Kamarýtovi,

děkanu v Deštné u Soběslavi.

Ráčil Jste mi zaslati v sobotu dne 29. dubna t. r. v upomínku na 2. únor, kdy byl podniknut útok na můj byt v Žižkově, překrásný obraz. Píšete, že Vám již vadí při malbě obrazů sesláblý zrak, ale že Jste se přece do práce pustil, abyste mi dal na jevo Svoji přízeň a lásku. Vymaloval Jste sv Štěpána, prvomučedníka církve, a píšete, že i já obdržel odměnou jako On za svou práci — tvrdý kámen.

Veledůstojný pane! Vy Jste byl již farářem v Deštné, když já byl ještě malým hochem, ale již tenkráte moji rodiče a celá obec, ba celá širošírá krajina velebila Vaši dobrotu, Vaši štědrosť, Vaši obětavosť pro chrám a pro lid Vaší péči svěřený. Vy Jste se oddal mimo Svůj kněžský úřad s celou duší malířství a zásobil Jste chrámy celých jižních Čech výtvory Své umělecké práce. Vy Jste ve stáří 60 let začal psáti ohněm jinocha překrásné, srdce jímající povídky a ozdobil Jste tím naši katolickou belletristickou literaturu. Pro to všecko zahořelo srdce moje láskou k Vaší osobě a byl jsem vždy nad míru šťasten, když jsem jako kněz zavítal na Vaši faru a byl Vaším hostem.

Veledůstojný pane! Váš obraz budí u každého, kdo jej viděl, radosť a potěšení, mně pak zůstane obraz Váš vzácným pokladem až do posledních dnů života mého. Kdykoliv na Váš obraz pohlédnu, rozpomenu se, že v nejtěžších dobách mého života sklonilo se ke mně srdce šlechetného, vynikajícího muže, aby posilnilo moji zemdlenou duši a podepřelo zásady, pro něž bojuji a trpím. Zaplať Bůh!

Z 89. čísla „Čecha“ ze dne 19. dubna uveřejňuji vážný projev starosty družstva „Vlasť“ —

Pro domo „Vlasť“.

V poslední době učiněno bylo mnoho projevů pro družstvo Vlasť vůbec a redaktora časopisu „Vlasť“ zvláště i proti nim, a jak se mnohým zdá, hrozí tento zápas trvati ještě déle a vzplanouti snad ještě prudčeji. Co soudím o příčinách a původcích tohoto boje, o tom netřeba mi znovu se zmiňovati; učinil jsem tak ve výborové schůzi dne 9. února a věru, že i já i všichni, kdo stejného jsou se mnou smýšlení, byli bychom tomu povděčni, kdybychom pak byli mohli říci se Sophoklem v Ajantu:

„ὅτι, ὅ τ' ἐχθρὸς ἡμῖν, ἐς τοσόνδ' ἐχθραντέος, ὡς καὶ φιλήσων ὠφελεῖν βουλήσομαι.“

Zatím však stal se opak, což mne k tomu vyzývá, abych opět promluvil a to, ač nerad tak činím, v listech veřejných.

V česky psané „Politice“ totiž vyskytly se v posledních dnech brzy za sebou tři zprávy, a to dvě „zaslána“ a jedna lokálka, které se dotýkají především osoby vp. Škrdle a také poněkud výboru a celého družstva „Vlasť“. Zprávy ty jsou veskrze anonymní, jen neurčitě signované.

V prvním „zaslánu“, znamenaném od „více příslušníků českého duchovenstva v Praze“, vytýká se vp. Škrdlovi jeho chování se ve známé záležitosti zamýšleného založení katechetského spolku před osmi lety. Spolu dotčen jest i „výbor družstva „Vlasť“ pro resoluci, kterou byl vydal naproti osvědčení spolku „Máje“. Anonymní zasílatelé jmenují resoluci tu „kategorickým projevem, podepsaným několika bojovnými pány z tábora klerikálního proti výkvětu českého spisovatelstva“. V druhé zprávě (lokálce) zaslané dle udání „z kruhu českých kněží spisovatelů“, stěžují si nejmenovaní zasílatelé na redaktora „Vlasti“ a praví, že hodlají požádati výbor za provedení změny stanov v ten způsob, aby jiná síla k vedení měsíčníku „Vlasti“ byla ustanovena a hrozí, kdyby výbor družstva tak neučinil, že „spisovatelé kněžští“ založí nový literární podnik téhož druhu.

V třetím pak projevu, „zaslánu“, znamenaném „za souhlasu většiny duchovenstva pražského“, činí se opětně výtky vp. Škrdlovi a těm, kdo s ním veřejný projevili souhlas a mluví se o založení nového listu jako o věci již připravené.

Zprávy tyto vzbudily pozornosť a podivení ve všech kruzích duchovenstva i v kruzích laiků. S několika stran byl jsem písemně i ústně tázán, co na celé té věci jest? Kdo za anonymitou zasílatelů stojí? Co hodlá výbor družstva učiniti? Poněvadž mi nebylo možno pro přemnohé jiné své práce do dnes svolati výbor a poněvadž dle mého přesvědčení všechny ty útoky anonymních zasílatelů jsou bouřliváčky, o nichž lze říci s Gratidiem: „excitabant enim fluctus in simpulo“, podávám v těchto řádcích své mínění o celé této záležitosti.

Dle mého pevného přesvědčení mám za to, že všechna tři prohlášení ani z kněžských kruhů pražských, ani z kněžských kruhů spisovatelských vůbec nevycházejí.

V prvním „zaslánu“ jest nahromaděno tolik logických kotrmelců a tolik očividných záludů, že nikdy tomu uvěřiti nemohu a neuvěřím, aby kdo z intelligentního kleru pražského cos takového napsati, aneb s tím souhlasiti mohl.

Hledíc ku zprávě druhé (lokálce) nemohu nikdy přisvědčiti, že by zpráva ta vycházela „z kruhů českých kněží spisovatelů“. Znám české kněze spisovatele, mnohé osobně a všechny z jejich prací a vážím si jich jako bojovníků za svatou věc katolickou, které i já, ač sám nejsem žádným spisovatelem, seč mohu sloužím, avšak české spisovatele kněze znám jako muže ušlechtilého charakteru, kteří, co chtějí učiniti, napřed dobře rozváží a když rozvážili, mužně jednají. Anonymní zasílatelé lokálky však, vycházející prý „z kruhu českých kněží spisovatelů“, prozrazují svou lokálkou tak dětinskou naivnosť a takovou nerozvážnou ukvapenosť, že za ní nikdo hledati nebude kněze spisovatele. A ostatně třeba jen vzíti „Vlasť“ do ruky a přesvědčiti se, že ti „čelnější“ spisovatelé kněží, jak anonymové předstírají, nejsou od „Vlasti“ odpuzeni, nýbrž ve „Vlasti“ zastoupeni.

Hledíc pak k obsahu a nelibé formě, v jaké první a zvláště druhé „zasláno“ jest psáno, rozhodně jsem přesvědčen, že není psáno „za souhlasu většiny pražského duchovenstva“. Znám duchovenstvo pražské; vždyť jsem sám také byl v Praze kaplanem a seznal jsem je jako muže jemného vzdělání, kteří by se nikdy nesnížili k tomu, činiti výčitky svému spolubratru knězi, a to ve veřejných listech ve formě tak trpké a tonem tak svrchovaně nebratrským, jako to zasílatelé činí. Proto za to mám, že všechny ony tři zprávy z kruhů kněžských vůbec nevycházejí, nýbrž že pod rouškou anonymity páchá se na vrub pražského kleru a opravdových kněží spisovatelů něco, co každý řádný kněz, který se za to nestydí býti z „klerikálního tábora“, musí odsouditi. Nesoudím tak já sám. Právě, co tyto řádky píšu, dochází mne z jižních Čech list, v němž hodnostář, v službě Církve sešedivělý, mi píše: „My na jihu nevěříme tomu, že by . . . útoky na vp. Škrdle vycházely z kruhů kněžských. Nemůžeme si představiti, že by kněží a k tomu ještě spisovatelé, mohli sami páchati ve veřejných listech to, od čeho na kazatelně a ve škole musí jiné odvraceti a co sám § 497. trestního zákonníku za trestuhodné uznává.“ A jiný píše: „Nepřátelé kleru vypůjčili si kleriku, aby snáze rozsévati mohli koukol různic.“ Na místech nejkompetentnějších pak byla pronesena slova: „V čem Škrdle před lety chybil, to dávno napravil; ale jsou mnozí, kteří chybili a chybují a na napravení nepomýšlejí.“

Kdo tedy za oněmi „zaslány“ stojí? Tuším to, avšak z důvodů na snadě ležících o tom ve veřejnosti pomlčím, jen tolik sděluji, pokud mi známo, že to členové družstva „Vlasť“ nejsou.

Tím jest mnoho vysvětleno. Do vnitřních záležitosti družstva míchají se lidé, kterým do nich ničeho není a kteří by přece rádi družstvo mistrovali a nemohouce to učiniti na půdě jedině kompetentní, ve valné hromadě, činí tak na půdě k řešení spolkových otázek naprosto nezpůsobilé, ve veřejných listech. Anonymní zasílatelé lokálky „Z kruhu českých kněží spisovatelů“ prohlásili požádati výbor za změnu stanov, aby jiná síla k vedení měsíčníku „Vlasť“ byla ustanovena, k čemuž, jsou-li členy družstva, úplné mají právo, avšak slíbená žádosť do dnes nedošla, nýbrž ihned vydáno třetí prohlášení, že založení nového listu proti „Vlasti“ jest již ujednáno. Páni anonymové, jsou-li snad mezi Vámi členové družstva „Vlasť“, proč neužijete svého práva a slíbený návrh nepodáte? Vystupte veřejně, ať členové družstva zvědí, kdo jste! „Ognuno vede, quell' che tu pari, pocchi sentono quell', che tu sei.“ Máte-li co proti dp. Škrdlovi, jako redaktoru, nebo proti výboru, nuže podejte mi stížnosť a bude-li třeba, ihned svoláme mimořádnou valnou hromadu, kde se věc vyřídí, a bude-li si toho většina přáti, ihned

třeba všichni ustoupíme a budeme se z toho radovati srdečně, když celé vedení družstva i časopisů jeho dostane se do rukou mužům, kteří lépe vše povedou, než my dle svých sil umíme a můžeme. S vášnivou řečí však v novinách nevyřídíme ničeho. Jako „spisovatelé“ zajistě znáte slova Rochefoucauldova, která i na noviny se hodí, to že jsou „les seuls orateurs, qui persuadent toujours.“ „Zaslány“ a lokálkami se spolkové záležitosti nevyřídí a neurovnají.

A ještě něco. Stává se v poslední době, že co dp. Škrdle jako soukromá osoba (na př. jako Vincencian, státní občan a pod.) učiní nebo napíše, připisuje se na vrub celého družstva nebo alespoň výboru, což ovšem není správné. Dp. Škrdle jest družstvu zodpovědným jako redaktor, a to v takovém rozsahu, jak § 8. lit. c) stanov vymezuje; v soukromé jeho činnosti a svobodě jej omezovati, pokud se tato činnosť stanovám družstva nepříčí, nemáme práva.

Ostatně, kdo v záslužnou jeho činnosť soukromou nahlédl, řekne o něm totéž, co se nerozpakuju říci veřejně i já slovy Sophokleovými v Oedipovi: „Ἄνδρα δ' ὀφελεῖν ἀφ' ὧν ἔχοι τε καὶ δύναιτο κάλλιστος πόνων“, avšak soukromé zásluhy nebo chyby jeho družstvu přičítány býti nemohou jako soukromé zásluhy a chyby každého z jednotlivých členů družstva.

Ma-li pak kdo z členů družstva proti němu nebo proti někomu z nás nějakou stížnosť osobní, vzniklou z poměru spolkového, nuže, proč neužije § 16. o smírčím soudu spolkovém, a má-li co čistě osobního, jako Vy, páni anonymové, kteří nejste členy družstva, proč neobrátíte se k forum, kam sporné osobní záležitosti kněží náležejí? Tam ovšem musili byste udati svá jména; nuže, jen shoďte škrabošku anonymity a jednejte jako mužové, kteří bojují veřejně a nehrají si na schovávanou; ὦ μή 'στι δρῶντι τάρβος οὐδ' ἔπος φοβεῖ“!

V Ounětících, dne 16. dubna 1893.

Dr. **Rudolf Horský**,
předseda družstva „Vlasť“.

Konečně stůjž zde projev Dr. Jana Hromádky, pisatele článků proti spisům Nerudovým:

„Katolickým krajanům svým radím, aby uvážili dobře, že, soudí-li dvě strany sporně o tétéž věci, nemohou míti obě pravdu, neboť pravda jest jen jedna, tak že, je-li něco bílé, nemůže býti zároveň černé. Posuzuje-li tedy kněžstvo i „Májisté“ ducha náboženského, vanoucího z Nerudových spisů různě, může míti pouze jedna strana pravdu. Může-li však ve věci náboženství se týkající míti někdo, byť i byl snad sebe větší učenec, lepší úsudek než kněz, který je v takové věci odborníkem, právě tak jako lékař v oboru lékařském, advokát v odboru práva, profesor ohledně předmětu, jejž přednáší? Kdyby i sto právníků o nějakém nemocném řeklo, že má tu neb onu nemoc, a lékař řekne, že má jinou nemoc, budu přece věřit raději lékaři než stu právníků, kteří nemoci nerozumějí, poněvadž jsou odborníky ve směru jiném.

Řekne-li tedy kněz a zvláště doktor theologie, že smýšlení náboženské ve spisech Nerudových pronesené je naprosto nekatolické, může se mu zajisté dříve a pevněji věřiti, než stu spisovatelů prosáklých dle všeho svobodomyslitelskými zásadami našeho věku. Není již proto někdo, byť i byl sebe věhlasnější spisovatel, též dobrý katolík, to jsou dva úplně různé pojmy. Revoluční duch národů na kraj záhuby uvedených tomu jasně nasvědčuje, že neměly dobrých náboženských vzorů, ačkoli měly učenců až na zbyt. Vzdělanosť sama o sobě nikdy nečiní člověka v pravdě ušlechtilého, to činí jedině náboženství. Vzdělaný nevěrec je ještě horší než nevěrec surový. Nedejte se tedy klamati, drazí krajané moji! Za to Vás prosím co nejsnažněji. Nejste pouze národovci, nýbrž napřed a hlavně katolíci. A proto napřed a hlavně hajte svou sv. víru, a to co nejrázněji; nepodporujte ani sebe menším obnosem knih, spisů, novin a podniků jakýchkoli, jimiž se víra naše sv. podrývá; pak rázem umlknou svůdníci, zkázu duše vaší i vlasti zamýšlející. Čím horlivější katolíci budete, tím ryzejší národovci z Vás budou, kteří tím více přilnou ku vlasti Vám od Boha vykázané a tím obětavěji blaho její podporovati budou. Tímto životem není vše ukončeno, máme život druhý, delší, na který nemá vlasť žádného vlivu. Buďte katolíci — národovci, ne však pouze dle jména, nýbrž s duší i tělem. Toť má nejupřímnější rada. „Májistům“ pak pravím: Kritisujte Nerudu jako spisovatele jak chcete; chvalte si jeho jinak značné vlastnosti spisovatelské, proti tomu ničeho nemám, poněvadž v ohledu spisovatelském nejsem odborníkem; avšak právě tak, jako se já Vám nemíchám do Vašeho od-

boru, neuznávám za oprávněné Vaše míchání se do mého oboru theologického; scházejí Vám v tom ohledu úplně kompetentní vědomosti. V Sarajevě dne 20. dubna r. 1893.“ Dr. **Jan Hromádka.**

Brněnský „Obzor“ ze dne 5. května r. 1893. ve prospěch „Vlasti“ píše:

„Vlasť“ a její nepřátelé. „Jest souzeno každé věci dobré projíti zkušebným ohněm protivenství, aby se osvědčila, utvrdila. Také naší statečné „Vlasti“ procházeti jest ohněm takovým, a každé její číslo novější důkazem jest, kterak jest jí odrážeti útoky nepřátel zjevných i skrytých z tábora nepřátelského, a nyní, žel Bohu, též i — vlastního. O útoku „Májistů“ na „Vlasť“, jakož i o vytlučení oken redaktorovi jejímu dp. Škrdlemu, kterážto důstojná „manifestace rozhořčeného lidu“, jak známo, skončila před soudem přísným potrestáním poštvaných k tomuto hrdinskému činu dělníkův — o všem tom čtenářové naši vědí, dodáváme toliko, že, jak viděti též z posledního čísla „Vlasti“, útoky tyto jen tím více dokázaly potřebu listu katolické věci statečně a neohroženě sloužícího; množící se příspěvky „Proti demonstracím v Žižkově“, projevy z kruhů duchovenstva i celých vikariátů, spolků a jednot důkazem jsou, že vytrvalá a obětavá činnosť nezůstane nikdy bez úspěchu a uznání. Ano, lze již tvrditi, že zápas ten znamenitě přispěl k utužení katolického citu i širších vrstev lidu našeho, který konečně počíná se probírati z netečnosti a ptáti se, zdali jest skutečné potřeba, aby si katolík v tomto Českém království neustále nechával jen spílati a mlčky snášel posměchy slavných i neslavných neznabohův našich.“

Na doklad uvadí „Obzor“ projev vikariátu Sušického. Na to pokračuje: „V tomže čísle „Vlasti“ však dočítáme se také o útoku z jiné strany na „Vlasť“ učiněném. V „České Politice“ objevil se totiž o Velikonocích projev několika „příslušníků duchovenstva“, prozatím nejmenovaných, proti redaktoru dp. T. Škrdlovi, „že prý svým jednáním čelnější spisovatele kněžské od tohoto literárního podniku odpudil, jakož i obsahem „Vlasti“ i umírněné kruhy vlastenecké popudil, pročež prý hodlají spisovatelé kněžští výbor družstva „Vlasti“ požádati, „aby změna stanov v ten způsob byla provedena, aby jiná síla k vedení zmíněného měsíčníku byla ustanovena“ — po případě hodlají založiti „nový literární podnik téhož druhu“, jenž by v sobě všecky lepší literární síly směru křesťansky-konservativního spojoval a tím samým katolické písemnictví důstojněji representoval.“ — Tušíme, že z mračna toho nebude deště; ale dobře má „Čech“, nazývá-li projev tento „smutným zjevem, jenž by měl býti řešen způsobem bratrů důstojnějším.“ Co hlavně kde koho pohoršuje, jest právě doba, kterou neznámí „příslušníci duchovenstva“ sobě k útoku na „Vlasť“ vyvolili, družíce se takto jaksi k nepřátelskému táboru a jednání jeho podporujíce. Kritiku věcnou a upřímnou zajisté žádný literární podnik ani „Vlasť“ nebude považovati za útok, vždyť sám redaktor svým nepokrytým způsobem vyznal, že nepovažuje list svůj za dokonalý, a také příčinu toho uvedl, totiž nedostatečnou podporu literární. Nuže, tím naznačil i cestu, která jediné k cíli povede, aby se naše katolické listy zdokonalily: aby totiž naši spisovatelé hojnými a dobrými pracemi stávající již podniky zásobovali. Nový list konkurenční zakládati jest sice způsob u nás oblíbený, ale v tomto případě zajisté úplně zbytečný, ba škodlivý. Nelze naprosto věřiti, že by nějaký redaktor skutečných a dobrých prací nepřijal, ať si již pocházejí od kohokoliv. A také spisovatelé neposýlají příspěvku redaktorovi, nýbrž listu, do kterého píší. Nám pak hlavně sluší, abychom stavěli vždy a všude svatou věc svou nad osobu a jí všichni svorně a ze všech sil sloužili. R.

Proti demonstracím v Žižkově věnovali

(do 1. května 1893.):

Bedřich Köhler, katecheta v Plzni, s heslem: „Si Deus pro nobis, quis contra nos!“	zl.	1·50
Dr. Ant. Vřešťal, řádný profesor české bohoslovecké fakulty v Praze	„	1·—
P. Ivan Wagner, preses kleriků na Strahově	„	1·—
Jeronym Jany, farář, a Ign. Češka, kooperator v Střížově, a Jan Kotek, kaplan v Kolínci (Všichni tři úplně souhlasí s dosavadní činností redaktorovou)	„	3.—
Fr. Holec, kaplan v Korutanech, přistupuje k osvědčení kněžstva z Korutan a zasýlá	„	2·—

Josef Syrový, farář v Dolním Slivně . . . . . zl. 2.—
Josef Frydrých, kaplan v Dolním Slivně . . . . . „ 1·—
(V.) . . . . . „ 1 —
Jan Bauer, V. Marek, Em. Šavrda, kaplani v Litomyšli . . . . . „ 3·—
Všickni tři jsou zakl. členové družstva a vyslovují neobmezenou důvěru redaktoru „Vlasti“.
Jan Skalický, bisk. vikář v Oujezdě, p. Choceň . . . . . „ 1·—
Vdp. bisk. vikář Jan Skalický protestuje proti změně v redakci „Vlasti“
Jan Halouzka, farář v Řešově na Moravě . . . . . „ 1·—
Dp. farář Halouzka píše, že kněžstvo Moravské stojí při „Vlasti“.
J. Srb, farář v Bakově, na „rozbité okno“ . . . . . „ 1·—
Václav Bauernöpl, kaplan v Hoštce, souhlase s vedením „Vlasti“, věnuje na fond katolických spisovatelů . . . . . „ 30 —
Jan Klein, děkan ve Velešíně . . . . . „ 1·—
Tom. Jiroušek, redaktor „Děln. Novin“ v Žižkově . . . . . „ 1·—
Ant. Zeman, konsistorní pokladník v Litoměřicích . . . . . „ 2·—
Jos. Bernát, bisk. vikář v Terezíně . . . . . „ 2·—
Martin Krejčí, administrátor fary ve Vratih v Korutanech . . . . . „ 2·—
Jos. Svatoš, kaplan ve sv. Leonardu v Korutanech . . . . . „ 1·—
Oba na důkaz, že se směrem „Vlasti“ úplně souhlasí.
Někteří duchovní vikariátu Opočenského . . . . . „ 9·—
Frant. Ohera, kaplan v Tuškově . . . . . „ 1·—
Ant. Jungwirth, kooperátor v Branišovicích na Moravě, „liberálům na vzdor“ (Oba vyslovují souhlas s redakcí „Vlasti“) . . . . . „ 1·—
Václav Šindler, kaplan v Petrovicích u Rakovníka, „na sklenáře“ . . „ 1·—
Fr. Štědrý, farář ve Slavětíně . . . . . „ 1·50
Al. St. . . . . „ 3·—

Úhrnem došlo již zl. 890·11.

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu „Vlasť“, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

II. Výkaz knih jen čtenářům vzdělanějším se hodících.

(Pokračování.)

Dvě povídky. Nap. Bolesl. Prus, př. Jos. Fr. Rejzek. Vyd. v „Zábavné bibliotéce“ v Brně. CXXXI. Cena 45 kr.

Dítko Mariánské. Nap. Chr. Reid, z angl. přeložil Alois Koudelka. Vyd. v „Záb. večerních“ 1892. č 2.

Dobrodružství tří Rusů a tří Angličanů. Nap. J. Verne, př. J. Čeněk. Vyd. v „Matici lidu“ 1875.

Deklamovánky. Nap. V. Klicpera. Nakl. J. H. Pospíšil v Praze 1841.

Deklamovánky a písně. Nap. F. Rubeš. Nakl J. H. Pospíšil v Praze 1841.

Dekret Kutnohorský. Napsal J. K. Tyl.

Dvě povídky. Nap. Fr. Herites. Vyd. v „Libuši“ 1887.

Chudí lidé a Drobné povídky. Nap. Fedor Michajlovič Dostojewski. Vyd. v „Ruské bibliotéce“ Ottově, sv. XII. Cena 1 zl. 50 kr.

Ježíšek. Nap. Pedro A. de Marion, př. Jindřich Vodák. Vyd. v „Laciné knihovně“ Ottově 1892. Cena 55 kr.

Koča Petrovič. Nap. Dr. Vladar Đorđevič, př. Jan Nejedlý. Nakl. Fr. Bartl. 1874.

Lovcovy zápisky. Nap. Serg. Turgeněv. Vyd. v „Ruské bibliotéce“ VIII.

Na zříceninách. Nap. V. Lužická. Vyd. v „Libuši“ 1878.

Na dvoře vévodském. Nap. Al. Jirásek. Vyd. v „Lac. knih. národní“ čís. 38. (Pokrač.)

Audience

místopředsedy družstva „Vlasť“ u státního sekretáře kardinála Rampolly.

Družstvo „Vlasť“ zaslalo sv. Otci Lvu XIII. a kardinálu Rampollovi almanah a práci o arše Noemově loni ve „Vlasti“ uveřejněnou — obé ve stkvostné vazbě. Almanah odevzdal při audienci Čechů sv. Otci p. oficial K. Ulrich, práci o arše Noemově dp. farář Fr. Vohnout. Sv. Otec udělil družstvu apoštolské požehnání — již po třetí ve Svém životě.

Den před tím odebrali se členové družstva „Vlasť“ k Jeho Emin. p. kardinálu Rampollovi, aby mu vzdali hold úcty a odevzdali dary tuto naznačené a bronzovou medalii dělnictva československého. Ale Jeho Eminencí byl churav, a proto zapsali členové družstva pouze svá jména do přijímací knihy. Po audiencí u sv. Otce odebral se p. oficiál K. Ulrich do sekretariatu státního sekretáře, aby tam dary pro Jeho Eminencí odevzdal. Ale sekretář odebrav se k jeho Eminenci uvedl p. oficiala ke kardinálu Rampollovi.

Místopředseda družstva odevzdávaje dary oslovil státního sekretáře latinskou řečí, v níž proslovil, že družstvo „Vlasť“ lne k Jeho Eminencí, svému příznivci, upřímnou láskou, kterouž chce i nyní při pouti římské osvědčiti a proto že mu odevzdává tento almanah a práci o arše Noemově.

Státní sekretář kardinál Rampolla místopředsedu družstva přijal velice vlídně a laskavě a s bedlivou pozorností prohlížel si almanach i práci o arše Noemově, pravě o ní, že je to dílo mravenčí píle. On že takové pozornosti ani nezasluhuje. Velmi ho těší, že tolik členů družstva do Říma zavítalo. **Záslužná činnosť družstva že zasluhuje všeho uznání a podpory.** Děkoval vroucně družstvu i p. oficialovi Ulrichovi za tuto nevšední pozornosť, přál družstvu i jemu všeho zdaru a co nejmilostivěji jej propustiv, celou komnatou jej provodil a ruku na rozloučenou mu podal.

Požehnání sv. Otce a význačné uznání činnosti se strany státního sekretáře jest zvláště nyní družstvu milé a výhodné.

Družstvo „Vlasť“ jest p. oficialovi K. Ulrichovi velikými díky zavázáno, neboť on konal všecky své cesty do Říma úplně na své útraty; družstvu tím nijakých výloh nevzešlo.

ROČNÍK IX. ČERVEN 1892—93. ČÍSLO 9.

VLAŤ.

Jan Valerian Jirsík.

Životopisný nástin.

Píše **Alois Matuška.**

(Dokončení.)

Dobrotivý biskup prvý čas přiváděl své milé hosti do kruhu svých maličkých přátel, s nimiž dovedla se jeho vlídná, usměvavá tvář brzy dohodnouti. Zajímavá je zpráva, kterou Jirsík ohlašuje výsledek podniku toho, a připisuje zásluhu jeho všem, kdož mu pomáhali: „Vykonali jsme čin zvláštní humanity, čin křesťanské lásky k bližnímu, kterýž ohledem na ty nešťastné tvory, k jejichžto blahu zří a směřuje, má velikou cenu a zásluhu převyšující snad vše, co lidská dobročinnosť působí. Ale tím jsme také svému milému městu, jež jest bohato na rozličné užitečné ústavy, jemuž k úplné oslavě ničehož už více nezbývá, než ještě řádný sirotčinec, kterého se však bohdá dřív nebo později také město naše dočká — tím pravím, připravili jsme milému městu našemu krásnou ozdobu, která se v letopisech tohoto města po všechny časy stkvíti a potomstvo naše k díkům povinným vzbuzovati bude. — A teď činím tento náš ústav poručena všem lidumilům a těm, již u vykonávání dobročinných skutků nalézají i povinnosť i radosť svou, vzkládaje na ně snažnou prosbu, aby budoucně zůstali ústavu tomu nakloněni a příznivi Jednu mám ještě žádosť, která se až dosud nevyplnila. Ono útlocitné pohlaví, jež pro každou lidskou bídu a strasť má pochopné srdce a vřelou útrpnosť, jež v dobročinnosti nikdy neustává a od Pána Boha došlo té milosti, že na svět porodilo dítky všemi smysly obdařené, dámy naše, kteréž by dle stanov stály ředitelstvu po boku, posud se ve spolek nespojily, což se však, doufám, také stane, aby tím celé dílo naše nejkrásnější korunou ověnčeno bylo.“

Na slova ta vzchopily se dámy a zahájily obdivuhodnou činnosť ve sbírání příspěvků, z nichž zvláště získala si zásluh urozená paní Betty z Neukirchenů, choť místodržitelského rady, která po celých 10 let starala se s láskou a péčí o blaho chudých, hluchoněmých dítek.

Ústav hluchoněmých býval Jirsíkovi po všechen čas velmi zamilovaným místem, a chovanci pravými jeho miláčky. Neuplynulo téhodne, aby jednou alespoň nezavítal v ústav svůj, o nějž staral se od celého počátku s láskou a péčí v pravdě pastýřskou, a s nímž

takměř, dělil se jako dobrý otec s dítkami svými o vlastní sousto. Jeho potěchou bylo dlíti u nich; jakmile některé z nich onemocnělo, ihned k lůžku jeho spěchal a vůbec jejich život jim osladiti hleděl, znaje jejich trpký osud. Dal jim zbudovati pěkné divadelní jeviště, na němž pro radosť chovanců i jejich příznivců provozována různá domácí představení. Tu vždycky Jirsíkova tvář tak láskyplně zářila, jakoby na všechny strany chtěla volati: „Nechte maličkých přijíti ke mně“ . . .

Divadlo hluchoněmých budilo vždy v městě živé účastenství. Ještě většího úspěchu nabyly „jesličky“, t. j. živé obrazy, představující narození Páně.

Budiž nám dovoleno jenom na okamžik zdvihnouti před laskavým čtenářem oponu divadelní . . . Ve dvoraně, jež přeplněna jest vybranými hostmi, shasíná se světlo — utichá šramot tísnících se sedadel, zaznívá jemná předehra harmonia a na obvyklé znamení počíná se hra. Na jevišti vynořuje se z tajemného šera čarokrásná krajina Betlémská za hvězdnaté noční doby. Tu napodobena jeskyně — tu pastýřové stojí kolem a ve výši anděl, jenž zvěstuje jim narození Spasitelovo — toť obraz první! Ve druhém spatřujeme Matku Boží se svatým Pěstounem při jeslích, v nichž sladce dřímá Jesulátko. Sbor andělíčků slétl s nebeské vlasti, konejší nebeské dítko a unáší nás živě do té krásné svaté noci, jež přinesla spásu člověčenstvu. A tak střídají se tyto v pravdě nebeské zjevy, až v posledním objeví se P. Maria, jakožto ochránkyně dítek hluchoněmých.

Jak vroucně těšili se vždy obyvatelé ústavu na příchod svého dobrodince, a jak mu každý snažil se projeviti svou vděčnou oddanosť a lásku, o tom též podáme nástin, ač sotva podaří se nám něžný tento poměr vystihnouti. Jak zaznél u brány ústavu třikráte po sobě zvon, učitelstvo kvapí po schodech dolů, a v tom okamžiku zaznívá místností jásavý výkřik, jímž vítají chovanci z daleka již Jirsíka a ulevují tak chvějícím se svým srdéčkům. Jeho Excellence vchází do dveří . . . Vše tulí se k němu, i to nejmenší dítko přichází, vine se k němu a chce na tváři jej pohladiti. Biskup sklání se ku všem, nedbá vysokého stáří svého a baví se s nimi. Tu prohlíží sobě hošík veliký zlatý kříž na prsou Jeho Excellence, druhý počítá knoflíky na taláru, jiné dítko hladí lesklé přesky na střevících, tomu líbí se na panu biskupovi to, jinému zase něco jiného. Mnohý drobeček by se snad ještě i pochovati dal od Jeho Excellence, a všichni chtějí aspoň jeho roucha se dotknouti. Tam ještě vzadu hlásí se malý zlatohlávek, není ho pro jiné viděti, ale pan biskup má pro všecky dobré oko, jde k němu sám, nelituje starých, vetchých nohou, pohladí a pochválí jej, aby snad slzička mu neukápla. Tak upřímné a laskavé chování jeho získalo si na vždy srdce všech hluchoněmých, již dosud pamatují si vděčně příjemné tyto chvíle.

Ani na svých cestách nezapomínal na své hluchoněmé, přinášeje při svém návratu rozmanité dárky svým maličkým a rovněž obohacoval ústavní poučné museum, kdy se jen příležitosť naskytla.

V.

O nezměrné dobročinnosti Jirsíkově by se musilo mnoho vypravovati. On sám poděloval každodenně veliký počet chudých, do jeho sídla přicházejících. Na visitačních cestách uděloval větším osadám po několika stech, a každé pohořelé místo dostalo nejprvnější větší dar na penězích od něho.

Jirsík byl důmyslný, čilý a energický až do pozdního stáří. Co dobře uvážil, prováděl vytrvale a všemi slušnými prostředky. Povahy byl veselé, přímé, rád žertoval a se smával, miloval anekdoty. Heslem jeho bylo: „Bůh, církev a vlasť".

Biskup Jan Valerian Jirsík těšil se oblibě vyšších kruhů, jmenovitě arcibiskupa Pražského, ministra kultu a vyučování Lva Thuna, císaře i papeže.

Pro vynikající zásluhy své vyznamenán byl od Jeho Veličenstva velkokřížem řádu Františka Josefa a rovněž zvolil jej císař pán svým tajným radou dne 23. srpna 1866. Od papeže Pia IX. jmenován byl domácím prelátem a asistentem papežského trůnu (dne 16. dubna 1855). Obyvatelstvo českého jihu projevilo mu pak svou úctu tím, že přečetná města a obce jmenovaly jej svým čestným občanem. [1])

Když pak na sklonku roku 1881. slavil nejdůstojnější biskup třicetileté jubileum biskupování svého, bohoslovci všech čtyř ročníků semináře budějovického usnesli se podati Jeho Excellenci blahopřejnou adresu, v níž by stručně vzpomenuto bylo jeho činů nejvíce památných. Adresu tuto ve formě akrostichu zpracoval Josef Melena, bohoslovec IV. ročníku. Když ji všichni bohoslovci podepsali, odebrala se deputace ze všech ročníků do residence a jako výraz lásky své a nejhlubší úcty podala ji jubilantovi. Pohnut jsa děkoval srdečně všem a jevil velikou radosť, že „synové" jeho takou láskou k němu lnou. Adresa zněla takto:

„Jak by srdce neplesalo naše slastí,
Arcipastýř jubileum dnes když slaví
Nastolení, věren „Bohu, Církvi, vlasti"! [1])

Vzácných třicet let již činnosť Tvoje září,
Anděla co v Tobě nám poslalo nebe,
Láska co tak vřelá plaje ze Tvých tváří
Echo majíc v činech velkých, vzešlých z Tebe!

Radostí v dík ústav nešťastníkův slzí, [2])
Jásají ty české, Musám posvátné budovy, [3])
A ti opuštění osiřelí druzi, [4])
Nám — lze říci — Tebou v pravdě vzešel život nový.

---

[1]) Janu Val. Jirsíkovi dostalo se diplomů čestného občanství z Písku, Tábora, Klatov, Sušice Domažlic, Vodňan, Horažďovic. Jindř. Hradce, Nové Vožice, Lomnice, Soběslavi, Počátek, Třeboně, Volyně, Mirovic. Mirotic, Rožmitálu, Rudolfova, Janovic, Červ. Řečice, Plaňan, Bavorova, Vltavotýna, Náchoda, Roudnice, Ronova, Dobrušky, Štěpánova, Nasavrk, České Třebové atd.

Vysvětlivky: [1]) Heslo jeho. [2]) Míní se ústav hluchoněmých. [3]) Gymnasium a české školy vůbec. [4]) Sirotčinec.

Jeden vinem' u věnec ti přání kvítek,
Jenž jest nitra vroucí ohlas vděčných dítek:
Ryzí odměň Bůh ti plnou měrou snahy,
Svůj kéž v blahu trávíš dlouho život drahý.
Jejž pro spásu nasadil jsi lidu v oběť — [5])
korunou tě světce Bůh již nyní posvěť.

K oslavě biskupa Jirsíka přišly též deputace z obcí, měst a okresů celé jižní části Čech, pěvecké jednoty a došly telegrafické pozdravy ze všech končin Čech, ano i z Moravy a z Vídně.

Již z předešlého vypravování poznali jsme, že Jirsík trpěl dnou a že se léčíval v lázních Marianských. Později užíval silnějších uherských lázní: r. 1870. a 1871. v Pišťanech, načež od r. 1872—77. jezdíval do Trenčínských Teplic, Krapiny, v posledních pak letech dílem Gastýnských, dílem Štýrských lázní u Cilli užíval.

Nenadále povolal jej Pán do své nadhvězdné říše.

Kdo z přečetných posluchačů v kathedrálním chrámě v neděli před 23. únorem 1883. při odpoledních službách Božích, kdy po kázání postním modlil se sám povýšeným hlasem litanie i ostatní modlitby, byl by tušil, že modlí se milený Jirsík naposled! Kdyby to bylo bývalo známo, byly by nestačily nikdy prostory chrámu pro lid, který by byl z dáli připútoval k srdci teplému, nic nedbaje svízelů a útrap.

Na obvyklé odpolední vyjížďce dne 17. února raněn byl mrtvicí. Silná jeho tělesná soustava a pevné zdraví dlouho se stavěly na odpor útokům smrti; teprve šestého dne, k jasnému vědomí ani na chvíli nepřišed, vypustil veliký tento biskup ušlechtilou duši svou.

V odkazu biskupa Jirsíka poukázána byla ústavu hluchoněmých značná část jeho jmění, jež ze skrovných důchodů svých byl uspořil. Knihovnu svou rozdělil na tři díly: spisy monumentalní zůstaly v residenci, knihy theologické odkázal kněžskému semináři, zábavné a vůbec poučné malému semináři.

Ihned, jakmile šlechetná duše Jirsíkova zalétla k Tvůrci svému, vyžádala sobě správa ústavu hluchoněmých, aby súčastniti se směla důstojné výpravy pohřební. Větší chovanci hluchoněmí za přispění učitelstva svého vystrojili sami v biskupské residenci velmi pěkný katafalk, ozdobovali dle možnosti místnosť, v níž dřímalo tělo Jirsíkovo klidný spánek. Hluchoněmé dítky ostatní jako opuštěné stádečko kupily se stále kolem rakve, střídajíce se na modlitbách a prosíce vroucně, aby jim i na dále žehnal s nebeských výšin...

Několik již jar odpočívá milovaný biskup ve chladné svaté zemi, ale srdce těch, jež vypěstovala si spanilá mysl jeho, dosud neochladla, ona stále lnou k němu tou něžnou, mocnou láskou, jež doprovází až za hroby.

Biskupská hrobka Jirsíkova jest sice úplně prostá, ano chudičká, ale není zapomenuta, není opuštěna nikdy, jako snad mnohé, byť i nádherné pomníky jiné.

K drahému rovu Jirsíkovu spěchává ústav hluchoněmých velmi často; učitelský sbor okrášluje hrobku Jirsíkovu stále pečlivě, zvláště

---

[5]) Jirsík při generalní visitaci t. j. při pastýřské činnosti své pádem s vozu těžce se poranil a po zotavení stejně horlivě si počínal.

pak o slavnosti vzkříšení a v den památky Dušiček. Svaté to místo navštěvují hluchoněmí s láskou nehynoucí, a nevinná, zbožná mysl jejich klade ráda největšímu příteli svému věnce a kvítí na prostý kámen.

Rodné městečko Jirsíkovo Kácov na Sázavě uctilo památku vynikajícího rodáka svého deskou pamětní, která byla odhalena ještě za živobytí biskupova dne 20. června 1875. Avšak v Budějovicích samotných Jirsíka teprve důstojná oslava očekává — až bude z peněz sebraných postaven důstojný jména Jirsíkova pomník, jenž by hlásal i pozdním potomkům, k jakým činům pobádá láska k národu a vlasti, spravuje-li ji božské učení Kristovo.

Kde?

Rcete hvězdy, zlaté včely
na luhu jež nebes pláte,
kde jsou ony sady vonné,
v nichž své zlaté úly máte?

Měsíčku, jenž po nebesku
mráčky vodíš kadeřavé,
pověz, ku spánku kde skládáš
tváře svoje věčně smavé?

Srdce mé, jež každým tlukem
blíž můj život k hrobu šineš,
rci, kde as ten trávník roste,
pod nímž sobě odpočineš?

Fr. Skalík.

V paláci králů bolesti.

Píše

František Vaněček.

(Dokončení.)

Pan Eipeldauer nedal se zmásti, a dne 23. pros. 1873. počata práce. Stavba byla částečně dokonána r. 1875. a počato s *22* nezhojitelnými. Mnohé ústavy millionové v těchto letech zhynuly, z malých počátků se zvedal palác králů bolesti — dům milosrdenství, který postavilo katolické bratrstvo. Eipeldauer poslední léta věku svého sám stižen byl nezhojitelnou nemocí, kterou s hrdinnou zmužilostí po několik let snášel, jsa ošetřován v domě milosrdenství, pro nějž všecek žil. Zemřel smrtí blahou po trapné nemoci 21. února 1888. jako příklad trpělivosti všem obyvatelům domu milosrdenství.

Výbor bratrstva a sestry sv. Vincence, chtějíce uctíti památku jeho, postaraly se, aby šlechetné srdce vzorného katolíka uloženo bylo v kapli domu milosrdenství, což se s tklivou okázalostí dálo. Blízko u vchodu do kaple na straně pravé jest mramorová tabulka s nápisem:

Zde odpočívá srdce Pána

FRANTIŠKA DE REGIS EIPELDAUERA,

prvního zakladatele a ředitele tohoto domu,

zemřelého dne 21. února 1888. ve věku 78 let.

R. I. P.

Při nápisu člověk vzpomíná na něžnou vděčnosť prvních křesťanů, kteří své nejlepší zesnulé ve svatyních svých pochovávali, aby jejich hrob mluvil k nim, když již jazyk jejich oněměl.

Počaté dílo pokračovalo zdárně dále. Přístavek za přístavkem přibýval, sál ku sálu se pojil, až budova nabyla rozsahu nynějšího, kdy má 6 prostorných sálů kromě několika menších místností, kde jsou buď zvláštní nemocí stížení, buď dítky dle pohlaví odděleny. Každý sál má svého patrona, po němž nese jméno. Sál sv. Josefa, sv. Anny, sv. Terezie a pod.; nezhojitelné dítky zvolily si za patrony sv. Anežku a sv. Aloisia.

Mluvím-li již o rozsahu budovy, chci také uvésti jména osob, které zvláštních zásluh si získaly. Vždyť přinášejí listy obraz stavitele neb architekta, který divadlo za drahé peníze postavil — proč by neměla býti známa i jména osob, které postavily divadlo, v němž se odehrávají tragedie životní, při nichž na sta osob hrdinnou trpělivostí zbožně umírá!

Vedle srdce Eipeldauerova jest jiná deska mramorová, kde uloženo srdce druhého dobrodince tohoto ústavu. Byl to muž povahou šlechetný Starovídeňan, s hlavou i srdcem na pravém místě, Karel Haiser, který byl sběracím archem na šlechetného Eipeldauera upozorněn a s ním takto spřátelen. Šlechetná srdce se poznala a žila vznešené myšlénce. Pan Haiser pomáhal nejen jměním svým, aby stavba neuvázla, ale sám služby nezhojitelným nemocným konal; bral je s přítelem svým Eipeldauerem na ramena, přenášel s ním na no-

sítkách ze sálu do sálu, z poschodí do poschodí. I šlechetné srdce tohoto muže se slávou do kaple přeneseno. Pokolení šlechetné nevymírá, ale veřejnosť věnuje malou pozornosť a úctu šlechetným srdcím!

Zvláštní oddělení pro muže (sál sv. Leopolda, sv. Vincence a sv. Aloisia) jest postaven z odkazu šlechetného kněze Brema, který celý svůj majetek ústavu věnoval. Některé z loží pro nezhojitelné mají nadání od dobrodinců a jména po nich, některá jsou bezejmenná a jen heslo nadepsané značí ducha toho, který nadání učinil. Nad jedním ložem jest nápis od nejmenovaného dárce kněze: „z lásky k Bohu a bližnímu.“ Toť věru pravé, šlechetné bratrství.

Projíti tyto rozsáhlé sály, na nichž tolik bolesti v jednom domě nahromaděno, a necítiti vděčnosť k Bohu za zdraví vlastní, není možno! Kdož zoufají nad svým životem pro mnohý zaviněný poklesek, měli by projíti řady loží bolesti, aby našli mír a útěchu při pohledu na trpělivé Joby nejnovějších dnů. Co může sv. víra dokázati, jeví se v tomto paláci králů bolesti nejlépe. Mluvte s nimi, a z řečí jejich vyznívá jako refrén: odevzdanosť do vůle Boží — a vděčnosť k dobrodincům, kteří jim aspoň jho chudoby vzali, když nemohou nemoc vzíti. Naše doba sebevražd potřebuje vzorů mužných a trpělivých. Dobře praví Weiss, že v utrpení jeví se vyšší stupeň hrdinství, než v samém konání. Neboť skutku bývá průvodkyní sláva; v utrpení však scházívá mnohdy i soustrasť a uvěření, že bolesť jest veliká.

Zde na loži jest mladík 27letý. Tělo jeho má více krtičnatých ran, než život jeho let, a bolesť jeho jest za noční tmy táž, jako byla za dne. A ptejte se ho, jak se mu vede, uslyšíte upřímnou odpověď: „Trpím rád, jak dlouho Bůh chce.“ A poslední jeho slova bylo díkůvzdání sestře představené a duchovnímu vůdci.

Tam leží starý muž, který již 13 let na loži v domě milosrdenství trpí a jiným dodává odvahy a trpělivosti.

Jako v první době křesťanství při mučennictví nezůstávaly dítky za dospělými, tak vidíme zde i děti zmužile snášet hrozné neduhy, o nichž vědí, že jen smrť je zhojí. Jejich často zkřivené tváře dýší odevzdaností, jejich slova mluví vděčnosť a víru. Mezi malými Joby také byli mnozí, kteří neuměli čísti, zde na loži v domě milosrdenství učili se čísti i modliti. Mnohý z malých trpitelů bolestí předčasem duševně dozrává a některý bývá schopen v 7 a 8 letech ku přijetí sv. svátostí.

Vzdorovitosť a neposlušnosť jsou věci takřka neznámé; hostí stěny domu milosrdenství 36 nezhojitelných dítek! Poslední jejich vzdechy jsou díkučinění: Dvanáctiletý hoch s 20 palčivými ranami chystá se k „uzdravení věčnému“ a slibuje modlitbou a přímluvou odplatiti se všem, kteří přispěli, aby i on mohl najíti milosrdenství v paláci králů bolesti.

Touto vděčností vysvětlují sestry přízeň, jakou katolická Vídeň ústavu prokazuje. Jest to povznášející divadlo, viděti lazary i v nezhojitelném neduhu uvnitř spokojené a do vůle Nejvyššího odevzdané. Pohanští Římané chodili do cirku, aby viděli mučenníky křesťanské krváceti, a surověli při tomto divadle, v domech křesťanského milosrdenství učí se i ukrutník milosrdenství.

Od r. 1875. do 1890. vystřídalo se 854 nemocných, z nichž 508 zemřelo. Správa ústavu ani sestry neptaly se žádného z nich po ná-

boženství a národnosti, ale po jeho ranách a nezhojitelnosti, a tak ústav tento jest důkazem nejen snášelivosti, ale i pravého křesťanského samaritánství, které se ujímá podél cesty ležících bez ohledu na jazyk a víru. Nicméně jsou přece bezkonfesijní fanatikové, což dosvědčuje následující příklad. Jistá osoba darovala dar ku vydržování domu milosrdenství s touto poznámkou: „Tento dárek vánoční zůstane domu milosrdenství pojištěn, dokud zůstane interkonfesijním.“ Co jest to než fanatismus? Katolické bratrstvo jest otcem ústavu, katolické bratrstvo dává domu milosrdenství matky, a dům přijímá na základě katolického milosrdenství všechny nezhojitelné, dokud prostředky stačí, bez ohledu na víru a národnosť, tak že sám dárce obnosu dle připojené poznámky uznává, že ústav interkonfesijně ubohé přijímá, ale přece dodává interkonfesijní klausule! Dobře onomu dárci odpovídá zpráva výroční, ukazujíc ku milosrdnému samaritánu, vzoru katolického milosrdenství.

Ještě pohlédněme do seznamu sbírek. Na prvním místě je zastoupen — jako všude při dobročinných sbírkách — dům Jeho Apoštolského Veličenstva. Otec země kráčí vzorným příkladem napřed. Jej následuje vznešený rod Habsburgů, který měl vždy křesťanskou lásku v srdci svém.

Pak jest řada katolických šlechticů, kteří jsou mezi uvědomělými katolíky dobře známi, a pak následuje přečetná řada drobných a malých lidí často s vdovským grošem, který takou váhu má v pokladnici nebeské dle slov Spasitelových. V seznamu vidíme soukromníky a majitele domů, ale mezi nimi i krejčovské tovaryše, mlékaře, kuchařky a služky všeho druhu, vdovy po kostelnících, šičky, všechna řemesla a zaměstnání nejrůznější. Jen v jedné věci by byla shoda skoro úplná, totiž v křesťanství, a z tohoto seznamu osoby bychom vídali mezi nejhorlivějšími katolíky, až na několik těch humanistů a interkonfesijních fanatiků. Katolické bratrstvo bylo původem tohoto ústavu a ono jest dosud hlavním přispěvatelem a sběratelem příspěvků mezi stejně smýšlejícími.

Studovati hesla dárců jest poučné. Bylo poučné pro myslícího katolíka procházeti hesla, která si dávali přispěvatelé na pomník Husův: duch dárců zračí se v nich věrně. Projděme také zde hesla a názvy darů a příspěvků. Na prvním místě shledáváme opět Jeho Apoštolské Veličenstvo: „Durch die Gnade Sr. k. u. k. Majestät des Kaisers Franz Josef I., aus dem Erträgnisse des Sühnhauses (!!) am Schottenring (800 fl.)“ — „Von einem Vereine in Schwarzau (100 fl.)“ „Von mehreren ungenanntsein wollenden Gönnern 5241 fl.“ „Von einer alten christlichen Frau im Bezirke Neubau (50 fl.)“ — „Aus Liebe zur heil Maria (50 fl)“ — „Auf eine Jause von Ihrer Excellenz Gräfin Taaffe (45 fl.).“

Rozličné vánoční dary a sbírky v řemeslnických společenstvech a konec uvádí: Letzte Gabe eines Sterbenden!

Mezi odkazy najdeme kněze s četnými dary. V roce 1891. na odkazech dáno na 45.000 zl. a v této sumě zahrnut dar všeho majetku † faráře Jiřího Riedra 20.042 zl. 50 kr., skoro tedy polovici jediný kněz. O jiných dobrodincích jsme se již zmínili (kněz Brem a pod.). Na stálých příspěvcích mají lví podíl členové bratrstva, vy-

kazujíce 6196 zl. 80 kr. a je převyšují o 1000 zl. sbírky pomocí archů, které vykonává placený sběratel.

Palác králů bolesti jest výčitkou moderní společnosti. Pokud mi známo, máme podobné ústavy v Cislajtanii tři, a to nejstarší v Linci, pak tento vídeňský a nejmladší v Praze „Vincentinum“, všechny tři ústavy toliko křesťanskou láskou byly založeny a udržovány. Vědomí křesťanské povinnosti nedostoupilo však té výše, aby mohlo opatřiti nejhorší lazary úplně, nebo každý z ústavů těchto vykazuje, že nemůže přijati ty ubohé, kteří skutečně by toho potřebovali. V té příčině mnohý malajský a africký stát lépe se stará o nezhojitelné malomocné, než tak zvaný křesťanský stát, v němž toliko privátní charita musí zastávati povinnosť lásky k bližnímu.

Státy ostrovů Sandwichtských mají pro své malomocné ostrov Molokai a působením blahoslaveného P. Damiana [1]) postaráno za pomoci státu o jejich časné opatření. Podobně i v Kapské kolonii africké postaráno o opatření malomocných afrických, kterým se podobají naši nezhojitelní chudí nemocní. Slyšme zprávu z posledního čísla: „The Missionary Record of the Oblates of Mary“, kteráž líčí návštěvu P. M'Carthy a pisatele zprávy na ostrově Robbenu, kdež malomocní z Kapské kolonie žijí. Popisuje pestrobarevné šatstvo a různou pleť ubohých. „Jsou zde choromyslní muži i ženy, ale ve zvláštních, od malomocných oddělených budovách. O těchto nechci mluviti v přítomném dopise. Malomocní jsou většinou klidné a spokojené mysli, ač zde a onde lze spatřiti obraz živoucího tvora bez naděje. Právě jest jich zde 300 a konají se přípravy ještě pro větší počet. Choromyslní budou dopraveni na pevninu, a ostrov bude odevzdán toliko malomocným z jižní Afriky. Chystají se místa pro 1000 nemocných. Do nedávna nechtěli nemocní opustiti domova, aby se přestěhovali na ostrov malomocných, teď nechtějí opustiti ostrov, aby vrátili se domů. Zde není přijat systém rodinný (na Molokaji jej P. Damian podržel), ale muži i malomocné ženy žijí odděleně. Nemocnice malomocných jest sestavena z množství pavillonů, jednopatrových to budov, velmi dobře osvětlených i provětrávaných. V čele každého pavillonu jest veranda. Lože umístěny jsou ve spárnách hlavami ku zdém jižním. U postelí není žádných záslon ani přepažení, nicméně jest zápach ohromný i přes výtečnou ventillaci. Dechem malomocných vzduch rychle se pokazí. Pohled na malomocné jest velice odpuzující. [2])

Nemoc béře na se rozličné útvary. Nejobyčejnějším způsobem na Robbenu jest malomocenství kosti sežírající, což se počíná ukazovati na končetinách. Viděl jsem ubožáka, jemuž jedna ruka i noha úplně opadla; toliko pahýly mu zůstaly. V tomto případě bylo maso živé a tvořilo otevřenou ránu. Někteří se vláčí po kolenou.

Zdá se, že nemoc zejména v některých případech působí hrozné znetvoření obličeje. Tvář jednoho bílého dítěte byla tak deformována,

---

[1]) O slovutném Damianovi vyšla knížečka v češtině ve „Voč Zábavách“. Činíme tímto čtenáře na životopis pozorny. Mužové katoličtí jsou nejlepší obranou církve.

[2]) Když byl v Londýně vystaven obraz malomocného P. Damiana, budil taký hnus, že obecenstvo chtělo vyzvati úřady, aby zakročilo proti knihkupci obraz vystavivšímu. Hnus změnil se v nadšení, když byl seznán šlechetný život dlouholetého mučenníka.

že byste myslili, že máte před sebou tvář sedmdesátileté ženy. Bylo dítěti toliko 10 let a bývalo prý krásné. Kůže malomocných bývá velmi tuhá, ba, tak tuhá, že se podobá tvrdé kůži nosorožce a postrádá tvaru lidského. Nejtvrdošíjnějším malomocenstvím jest malomocenství tuberkulosní.

Návštěva malomocenské osady působí, že člověk děkuje Bohu za zdraví a sílu a že se cítí šťastným v postavení, které mu Prozřetelnosť uložila. Většina malomocných jsou domorodci. Celkem jest málo bílých malomocných. Velká potíž byla s ošetřovatelkami. Shledáno, že se dosti dobře osvědčilo, vložiti méně nemocným péči o těžce nemocné a dopřáti jim zvláštních výhod. Podivuhodné jest, že žádný z malomocných nechce uvěřiti, že by mohl někoho nakaziti. Malomocná matka objímá a líbá dítě, které ji přišlo navštívit, pevně jsouc přesvědčena, že její dech nemůže mu škoditi, ač objímáním svým rozsévá nemoc, která může způsobiti muka dlouholetá."

Tak líčí misionář osadu králů bolesti v jižní Africe. Veřejnosť se postarala o ně tak, že nechtějí opustiti osadu sv u. My však nepostarali jsme se ještě, aby všichni naši nezhojitelní nemocní našli útulku do své smrti. V té příčině zůstali jsme pozadu za svými předchůdci, kteří se více starali o své nešťastné spolubratry. Jakkoliv děje se mnoho, přece výsledky neodpovídají počtu křesťanského obyvatelstva, které se vlastně zpronevěřilo křesťanským tradicím.

Srovnáme-li péči o chudinu a nešťastné lidstvo v minulosti, vidíme, že poměrně daleko větší počet ústavů byl určen péči o ubohé. Tak jen Vídeň již r. 1211. měla mnohé ústavy dobročinné, jakým byl zejména „špitál svatého Ducha" (od vévody Leopolda založený), kterýž řídila řehole sv. Ducha. Jisto jest, že ve 14. století jen tento ústav čítal 600 ošetřovanců a že mimo něj bylo více dobročinných ústavů, (jako ku př. nemocnice malomocných „am Klagbaum auf der Wieden" založená od faráře sv.-štěpánského Gebharda r 1226. — sv. Štěpána špitál, sv. Theobalda, sv. Martina, Lazara atd. vesměs ve 14 stol.) a obyvatelstvo Vídně proti nynějšímu bylo nepatrné, neboť čítala Vídeň na počátku II. turecké války 80.000 duší a na počátku 18. století 135.000 duší.

Již tato čísla dokazují, že péče o nešťastné spolubratry byla vydatnější v době, kdy duch křesťanský se zračil již i v pouhém pojmenování ústavů. V přítomnosti shledáváme opět, že jest to po přednosti obyvatelstvo uvědomělé křesťanské, které má srdce i čas a peníze pro ubohé.

Tuším, že nepředpojatý uzná rád: že jen ve stínu svatého kříže se dobře daří milosrdenství i křesťanské lásce.

Vzpomínky Vojtěcha Hlinky (Fr. Pravdy)

na druhotiny kněžské

v Hrádku dne 31. července 1892.

I.

Dokončil jsem Vzpomínky ze života svého ve „Vlasti“, ročníku VIII., čís. 3., kteréž vyšlo v prosinci 1891., slovy následujícími: „Již na přesrok, budu-li živ, byl bych 50 let knězem, a dočkám-li se té milosti, vroucně si přeji, abych tiše, beze vší okázalosti a podívané, slaviti mohl své druhotiny, jako jsem slavil své prvotiny“.

Rok 1892. nastal, zima byla mírná, blížilo se jaro, já arciť pořád myslil na své druhotiny. Těšil jsem se na ně, a přece také jsem se jich jaksi bál. Bál jsem se, že mi nebude možná, vyhnouti se vší poctě a oslavě, a to mnoho starostí mi nadělalo. Taková je divná moje povaha, sám to uznávám. Ukazovati se, hlučným, veřejným projevům se podrobovati, věru nadmíru se mi protiví. Že v Hrádku nebylo by lze to odvrátiti, chtěl jsem druhotiny své míti někde jinde a ohlížel jsem se po místě, které by se mi k tomu nejlépe hodilo.

Zvláště mne lákal kostel P. Marie v chorobinci na Karlově v Praze, kde před půlstoletím jsem měl primici. I líbilo se mi, abych tam měl také sekundici, a opravdu jsem se tou myšlénkou mnoho zabýval.

Také Svatá Hora mne vábila, a to tím více, že i velební páni, dobří přátelé moji, Svatou Horu mi doporoučeli. Nemohl jsem se rozhodnouti a dlouho a dlouho jsem trval na rozpacích.

Již by nade mnou bylo zvítězilo třetí místo, a to Jarošov u Jindřichova Hradce, kde v kostele sv. Prokopa jsem byl křtěn, a kde na hřbitově odpočívají rodičové moji a jiní milí příbuzní. Ano, tam mne to mocně táhlo, již jsem povoloval, ale ničeho jsem neříkal, chtěje s úmyslem svým tajiti se až do samých druhotin, abych v Jarošově dříve nebyl prozrazen. Mám tam na blízku ještě živé příbuzné, a ti zajisté byli by se přičinili, abych u nich tak jako doma byl opatřen.

Však rozstonal jsem se v dubnu na chřipku, bránil jsem se jí, dokud jsem mohl, ale nebylo to nic platno, držela a soužila mne od 13. dubna až do 13. června, tedy celé dva měsíce, a potom jsem ještě nebyl tak zdráv, abych pro druhotiny mohl cestu někam podstoupiti.

Radoval jsem se a děkoval Bohu, že jsem chřipce nepodlehl. Znenáhla zotavoval jsem se po ní a dále na žádoucí druhotiny jsem se připravoval. Odjeti z Hrádku nepřestal jsem toužiti. Jen jestli budu moci! Někdy se mi zdálo, že ano, a někdy zase, že ne. Tak se to střídalo — dle toho, jak mi právě bylo. Bylo lépe a bylo opět hůře. Pořád mi něco scházelo, cítil jsem se slabým, mdlým, bál jsem se, že již jinak nebude, teprv opravdu jsem se měl — za starce.

I počal jsem chovati se jako stařec. Mám prý se tepleji odívati, jen kratší procházky dělati, venku nikde si nesednouti. I lékaři to

radili. Já se vzpouzel, ale když na svůj předešlý zvyk jsem skutečně nevystačil, podrobil jsem se nutnosti.

Čas utíkal, den druhotin se přibližoval, a já se již vzdával naděje, že budu moci Hrádek opustiti. Měl jsem ji skoro až do poslední chvíle a pořád jsem říkal, že slaviti budu své druhotiny jinde Kde, jsem nepověděl. že jsem to najisto ani sám nevěděl, a když mi již přátelé a známí zdejší před nimi přicházeli přát, domnívajíce se, že o nich doma nebudu, nechal jsem je při tom, a tak se vůbec myslilo, že někam odjedu.

Neodsuzuj mne nikdo a nevykládej mi ve zlé, že slavným druhotinám v Hrádku tak zatvrzele, tak úzkostně jsem odporoval. Nejsem farář, nemám osady, ani vlastních oveček, a již dvakrát jsem zde byl oslaven. Stalo se to v den mých šedesátých narozenin r. 1877. a v den mých sedmdesátých narozenin r. 1887. Zvlášť tato druhá oslava byla tak stkvělá, nádherná, že zajisté dosti na ní mám pro celý život. Mnoho spolků ze Sušice se jí súčastnilo, a kdyby snad se byla opakovala, průvod se byl pořádal, pocta hudbou, zpěvem a veřejnými projevy se mi byla stala, vyznávám upřímně, že by mi to při těch vzácných druhotinách bylo vadilo, překáželo.

Nezapírám, že také peněz jsem šetřil, ne snad ze skouposti, nýbrž, abych mohl vykonati nějaký dobrý skutek a mohl přispěti k lidumilným účelům. Učinil jsem, seč jsem byl, pravím to na omluvu, nikoliv na chloubu.

Ještě podotýkám, abych zabránil každému nedorozumění, že nejsem proti slavným, ani těm nejslavnějším prvotinám a druhotinám kněžským. Kdo je chce a může míti, ať si je má, jen když jimi sobě ani jiným neubližuje a církvi, víře svaté a stavu svému prospívá. Často jsou žádoucí na osadě, aby lid se povzbudil a poučil, aby zachovala se tu na ně památka, aby jisté rodiny na vážnosti získaly a za příklad jiným sloužily. Často si jich osada sama přeje, a pastýř její duchovní je povinen vyhověti jí a slavnosť takovou jí připraviti. Pýcha, marnosť, světská rozkoš budiž z nich vyloučena, a kde tato místo má, snad převládá, a Bohu česť a chvála se nevzdává, pak — škoda peněz na slavnosť takovou, řeknu, vedlejší, — a ovšem větší požehnání a lepší úrok by nesly, kdyby jimi přispělo se bližním — v potřebách tělesných a duševních.

Daleká jest mi myšlénka, jako bych já chudák to byl učinil a jiní snad to nečinili. Vyslovil jsem jen zvláštní případ svůj a zajisté vždy potěšení mám z těch, kdo mohou jednati a jednají jinak, lépe než já, že jim to dovolují nebo že toho na nich žádají jejich poměry.

Já se staral, se vynasnažil, abych mohl jednati dle přání a rozumu vlastního, a slovutný redaktor „Vlasti“, pan Tomáš Škrdle, mne v tom podporoval. S láskou a pílí neobyčejnou ujal se mých zájmů a chránil mne před oslavou v Hrádku. Však on za ni vymáhal mi v časopise svém oslavy jinde a odjinud, a mně to opravdu do velkých nesnází uvádělo. Uvažoval jsem a posud uvažuji, že jich nejsem hoden, a styděl jsem se skoro, že zásluhy moje se přeceňují. Byl jsem tím až sklíčen, když v novinách se o mně psalo, a když příznivci vzácní a mnozí mi blahopřejné listy zasýlali a mne dojemnými pozdravy vyznamenávali. Uznávám, že nejsem žádný výtečník, že jsem nevykonal nic velkého, a když přece to, co jsem vykonal, tak štědře se

odměnilo, musilo mne to naplniti a také vskutku naplnilo hlubokou vděčností ke všem šlechetným přátelům.

Čím bližší to moje jubileum bylo, tím více docházelo dopisů, konečně se hrnuly i telegrammy, a jubileum nastalo. Není možná slovy vylíčiti dojem, jaký to na mne činilo. Kam se poděla léta od r. 1842. do r. 1892! Padesát jich je! Zvláště ta poslední rychle uplynula, jako bych je byl přeskočil. Vzpomínám, divím se, nemohu to ani pochopiti. Vroucí city povstaly ve mně, opanovaly, omámily, oblažily mne, a já se chystal ku svatému výkonu.

Byl krásný den; v den před tím odjel jsem odpoledne, abych připravil se k tomuto náležitou pobožností, a lidé myslili, že již pryč odjíždím na druhotiny.

I prohlásil jsem, že k nim odjedu až zejtra a že jich v Hrádku vskutku míti nebudu, nýbrž — ve Zbynicích ve farním našem kostele, zasvěceném Panně Marii.

Tak jsem dosahl svého cíle, zvláštní oslava se již nemohla pořiditi žádná, a já proti pravdě se neprohřešil.

Ráno zase bylo počasí pěkné, věru rozkošné, jel jsem do Zbynic, kam nemáme ani hodinu cesty daleko, farář měl první mši svatou, já druhou — svou jubilejní a kaplan třetí — velkou.

Ještě nebyl čas, čekal jsem v zahradě, procházel se mezi květinami a dojat, pohnut, blažen jsem byl v srdci.

Volaly, zvaly mne zvony — ponejprv, po druhé, šel jsem do kostela, farář a kaplan mne doprovázeli, slavný průvod nebyl, hudba nehrála, hlučné intrady mne nevítaly, z lidu byli přítomni, kdo přišli na malé a kdo přišli na velké služby Boží.

Měl jsem mši svatou tichou, lid zpíval „Tisíckrát pozdravujeme Tebe“, vyžádal jsem si to, a ve Zbynicích jsou zpěváci a zpěvačky, že se jim málo kde vyrovnají, a založili si i „Jednotu Cyrillskou“.

U oltáře mi farář a kaplan přisluhovali, byl jsem jako u vytržení, pláč pořád jsem měl na kraji a zajíkl jsem se hned, když jsem říkal: „Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam“. Celá mše svatá mne pronikala, povznášela, byl jsem si vědom, že to není obyčejná mše svatá, a chtěl jsem ji hodně vroucně odsloužiti na poděkování Bohu za hojnosť milostí v padesáti letech mi prokázaných. Nic mne nevyrušovalo, mne nevytrhovalo, ale vyrušoval jsem se sám pohnutím srdce svého a mysli své. Zdálo se mi, že nejsem dost pobožný, že ze zlaté mše svaté své nebudu míti užitku, jakého míti chci, dokončil jsem ji, již se opakovati nemohla, opakovati nikdy nebude, želel a litoval jsem toho.

Po požehnání s Nejsvětější svátostí Oltářní uděloval jsem své požehnání jubilejní. Znám svou slabosť, svou tklivosť, bál jsem se, že nebudu moci mluviti nahlas, ano byl jsem přesvědčen, že mne to přemůže, rozpláče. Tomu se vyhýbám, to za pohoršení mám. Je to jako přetvářka, a té nenávidím.

Kdybych byl mluvil a modlil se hezky po česku: „Všemohoucí věčný Bože, kterýž nechceš, aby kdo zahynul, ale aby všickni spaseni byli, vylej na tyto služebníky a služebnice Své milosť svého požehnání a dej jim víru živou, naději pevnou, lásku upřímnou, trpělivosť svatou, aby cestou Tvých přikázání tak pokračovali v blahu vezdejším, by nepřišli o blaho věčné“ — a kdybych byl dodal: „Veškerým požehnáním nebeským i pozemským požehnej vám všemohoucí

Bůh a milosrdný Pán † Otec, i † Syn, i † Duch svatý, abyste spatřili dobro Jerusaléma a došli se mnou života věčného s pomocí Pána našeho Ježíše Krista, jenž s Otcem a Duchem svatým živ jest a kraluje Bůh na věky. Amen" — kdybych tak byl mluvil a modlil se hezky po česku, byl bych zajisté nedomluvil, se nedomodlil, já to věděl, a proto, ačkoliv nerad, říkal jsem to po latinsku.

Ubránil jsem se hlubšímu dojmu a tím snad také lid o hlubší dojem jsem připravil, ale nemohl jsem si pomoci.

Umím latinsky, rozuměl jsem tomu, co jsem říkal, ale přece se mne to tak nedotklo, jako kdybych to byl říkal česky.

Milá, drahá řeč mateřská nedá se nám nahraditi řečí jinou, nám cizí, jíž nerozumíme, a jestli děti české odkázány jsou na školy německé, a lid český odkázán jest na chrám německý, škoda, křivda se nám stává, záhuba se nám připravuje: nevzdělá se rozum, neušlechtí se srdce, nepovzbudí se vůle, duševně i hmotně podlehneme.

I na tuto pravdu upomenuly mne druhotiny, a já vyznávám to, abych potvrdil, že bych rád byl lidu žehnal česky za příčinou toho hlubšího dojmu, kdyby můj vlastní hlubší dojem mi to nebyl překazil.

Byl jsem spokojen, byl jsem potěšen, že jsem si ke svým druhotinám vyvolil Zbynice. Farář Zbynický, Tomáš Houška, je můj synovec, jeho matka, moje sestra, a muž její odpočívají tam na hřbitově a na tom také pochováni jsou dva faráři zbyničtí, Tomáš Dolák a Antonín Maxa, jimž upřímně jsem byl nakloněn a jež oba v poslední nemoci jsem zaopatřoval. Byliť nestejného nadání. Dolák rád po světsku se povyrazil, společnosť miloval, hosty častoval, a Maxa jen duchovních povinností svých si hleděl a Bohu a bližnímu se obětoval. Byl přísný na sebe, ničeho si nepřál, ale chudým a nuzným přál a co měl, jim dával, nerozeznávaje hodných od nehodných, kteříž jej oklamávali, říkaje, že on mýliti se může, ale Pán Bůh že se nikdy nemýlí a jednomu každému odplatí podle skutků jeho. Odplata nebeská svědomitého, dobromyslného kněze zajisté neminula. Umřel ještě mladý, odpočívá se starým předchůdcem svým v jednom hrobě, a mezi nimi a sestrou mou a mužem jejím jest ještě prázdné, klidné místečko, kteréž asi brzy také přijme svého budoucího obyvatele. Pokoj věčný budiž všem!

Pod hlavním oltářem ve Zbynicích je krypta pánů a patronů v Hrádku usedlých, u nichž jsem již 45 let a z nichž již několik do té krypty jsem uvedl a uložil. Jsou v ní pradědeček a prababička, zvláštní příznivci moji, syn a dcera jejich, moji žáci a vychovanci, a tři sestry pradědečkovy.

Se všemi jsem žil, dobré a zlé snášel, všem jsem se zachoval, a oni zachovali se mně a o mne se starali. Tudíž arciť vzpomínal jsem i na ně při své sekundici, jíž přítomni byli také jejich potomci: jeden baron a jedna baronka s mužem a se třemi dětmi.

Tyto děti patří již do čtvrtého pokolení: jejich prababičce jsem nejdéle sloužil, jejich babičku jsem učil, vzdělával a konečně oddával, a jejich matce jsem byl spolupěstounem, rádcem, dlouho stálým společníkem, a s dobrým prospěchem vycvičil jsem ji v řeči české. Všech je šest, jednomu jsem kmotrem a dvě nejstarší, holčičku a chlapečka, připravil jsem již k první svaté zpovědi, ačkoliv jsou v Bavořích, v Mnichově chodí do školy a sem jenom na prázdniny přijíždějí.

Také to mi je činí milé, že ke mně mají důvěru a lásku, a proto z plna srdce i jim jsem žehnal, jako všem jiným miláčkům, dětem, třem ve Zbynicích a třem menším druhý den v Hrádku, kde jsem ještě měl mši svatou, po níž jsem udělil požehnání, že si to přáli, kdož ve Zbynicích nebyli.

Po mši jubilejní vrátil jsem se ze Zbynic hned domů a byl jsem sám se svými příbuznými. Klid a mír panoval v mé duši, nikdo mi ho nerušil, mohl jsem bez překážky věnovati se dojmům z kostela a dojmům, které ve mně vzbuzovaly došlé dopisy a telegrammy.

Nebylo mi možná přečísti a uvážiti je hned všechny. Synovec můj, farář, je pořádal, sepisoval, tři dni k tomu měl zapotřebí, pan redaktor Škrdle mu to uložil, a je pak uveřejnil ve „Vlasti" r. VIII., číslo 11.

Já si toho dne hověl, měl jsem čas zasýlati telegrammy svým kollegům spolujubilantům, kteří také slavili druhotiny: Čiškovi, Dlaskovi, Gebertovi, Kellnerovi a Vollbrechtovi, a Kolrusovi jsem blahopřál písemně.

Všickni se divili, že mi bylo lze to učiniti, a odpovídali a děkovali mi. Měl jsem z toho radosť a v takové radosti jsem žil tiše, soukromě, skoro jen pro sebe, od 31. července, dne jubilea, až do 4. srpna, pořád zabývaje se čtením blahopřejných listů, jejichž seznam farář pro p. redaktora Škrdle připravoval, a jež pořád ještě docházely.

Teprve k 4. srpnu pozval jsem si několik hostí, abych dokázal, že si vážím jejich společnosti, neodříkám se bratrů a přátel svých, a že neměl jsem snad slavných druhotin proto, abych obvyklou hostinu si uspořil.

Mělo nás býti dvanáct, ale jeden pro nemoc se nedostavil, a byli jsme samí velební páni, až na p. Čeňka Blahouše, nadlesního a ředitele panství zdejšího, dobrého přítele mého, který již přes třicet let — od 3. července 1862. — v Hrádku působí, vzdělaností, hodností a horlivostí vyniká a i mně mnohé platné služby prokazuje, zač jsem mu upřímným díkem zavázán.

Byli u mne veledůstojní a důstojní páni: dva vikáři, starý a nový, Duben a Štěpán; senior vikariatu, děkan a notář Klika; čtyři kněží patronátní, faráři Zeman a Houška, a kaplani Švec a Hanzík; dva kněží cizí, Hůlka a Ondok, kteří spolu svou vzácnou návštěvou mne potěšili; a jmenovaný p. nadlesní Blahouš.

Uctil jsem je, jak jsem mohl, ale neumím to tak jako oni, u nichž tabule bývá větší, stkvostnější o poutích a jiných slavnostech a hojnější rozmanitostí se vyznamenává. Však jsou mi všickni věrně oddáni a nakloněni, znají mne, shověli, prominuli, a nenuceně jsme se pobavili.

Nyní jsem se jal vzdávati díky za přízeň a lásku mi z blízka a z daleka projevenou, chtěje každému vzdáti je zvlášť, abych osvědčil hlubokou vděčnosť svou. I vysoce důstojní páni a hodnostáři mi blahopřáli, a já posýlal listy nejen jim, nýbrž i všem ostatním. Začal jsem s Jeho Eminencí ndp. panem kardinálem knížetem arcibiskupem v Praze a Jeho Milostí ndp. panem biskupem v Budějovicích, a po nich následovali jiní páni duchovní i světští. Chutě jsem pokračoval, počítal, zapisoval; když ještě mnoho zbývalo, již jsem se toho lekal,

ochaboval, a konečně již jsem byl tak unaven, přemožen, že mi nebylo možná pokračovati.

Arciť jsem použil také obrázků s díkem tištěným na druhé straně, a když již vůbec jsem přestal psáti a děkovati ještě každému zvlášť, uveřejnil jsem dík ve „Vlasti“ — r. VIII, č. 12., str. 993 — těm, kterýmž jsem jej zůstal dlužen.

Tak jsem to měl učiniti hned na počátku, byl bych si uspořil mnoho práce, a nikdo by mi to zajisté neměl za zlé. Já starostlivý a úzkostlivý jubilant namáhal se nad sílu svou, abych všem vyhověl, se zachoval, a naposled jsem přece musil vzíti útočiště k novinám, a ještě nejsem jist, jestli jsem nikoho nevynechal.

Opakuji vroucí dík všem, zvláště družstvu „Vlasť“ a blahodárně s ním působícím časopisům, spolkům, kroužkům a kongregacím, předsedům a redaktorům, příznivcům a přátelům vzácným, kteříž navrhli, vybídli, nejvíce k tomu přispěli, abych víc byl oslaven, než by se bez nich bylo stalo, a já cítím, bojím a ostýchám se, že toho nejsem hoden.

Neměj mne nikdo za marného, domýšlivého: přijal jsem, co láska šlechetná mi uštědřila, a jsem za to v srdci svém opravdu vděčen.

Bůh odplať, požehnej a hojnosť zdaru dej!

Krásné, lichotivé a dojímavé dopisy obdržel jsem k jubileu svému od pánů, paní i panen, všechny mne těšily, se mi líbily, a zmíním se jen, že také řeholnice řádu sv. Voršily z Prahy a Kutné Hory mi psaly — arciť v duchu náboženském, katolickém, ale také v duchu českém, vlasteneckém, a to zvláště se mi zamlouvalo.

Obšírným tklivým. velmi zdařilým blahopřáním a „Zlatým pérem“ vyznamenali mne ctihodní páni bohoslovci z Prahy. Vysoce si vážím oběti jejich velké, sobě i jim na památku ji zachovám, a v duchu toužím, aby všickni hodnými kněžími se stali a tím časně a věčně sebe a jiné oblažili.

I adresa stkvostná „Marianské kongregace v Praze“ zůstane mi drahou památkou. Raduji se z ní z celé duše své, že slíbeno mi v ní, „pamatovati na mne ve společných modlitbách a prositi za mne Hospodina a nejblahoslavenější Pannu Marii,“ což zajisté je mi nejvzácnějším darem jubilejním. Bůh pomoz, a Svatá Maria přimluv se, aby šťastná byla — moje poslední hodinka.

Z listů mi zaslaných dovolím si uvésti jen ještě jeden a učiniti k němu poznámku, že právě jest k tomu čas příhodný.

Je to list bývalého vysoce důstojného pana kanovníka na Vyšehradě, nyní nejdůstojnějšího pana biskupa v Hradci Králové, Eduarda Brynycha, v němž hodným mne uznal těchto slov laskavých, povznášejících, věru milostivých:

„Vysoce Důstojný, Slovutný Pane!

Račtež, prosím, přijati blahopřání, jež ve jménu svém i ve jménu jednoty katolických tovaryšů v Praze ku vzácnému jubileu kněžskému Vaší Slovutnosti přednáším.

V písmě svatém jest psáno: „Kteří ku spravedlnosti vyučují mnohé, jako hvězdy stkvíti se budou na věčné časy“. Po padesáti let Jste, Vysoce Důstojný Pane, ku spravedlnosti vyučoval mnohé jako kněz a jako katolický spisovatel. Což divu, že jako ku hvězdě patří k Vám národ náš od let dávných a tím více v den Vašnostina roku

milostivého. Bůh račiž zachovati ještě dlouhá léta a potom vyplniti, co skrze Ducha svatého učitelům spravedlnosti přislíbil.

V nejhlubší úctě

Vaší Veledůstojnosti oddaný
Eduard Brynych."

List tento mocně mne dojal, ne snad chválou, jakou mi vzdává, nýbrž pokorou, s jakouž je psán. Kanovník, vysoký hodnostář, sám spisovatel, obratnější, slovutnější než já, uznává moje skrovné zásluhy a vyslovuje se o nich tak shovívajícím způsobem, že jsem si myslil: „Není v něm pýchy".

Proč bych nevyznal, že jsem si také myslil: „Není v něm pýchy, jako v leckterém jiném hodnostáři, který se stydí snížiti se k někomu pod ním."

Umřel nejdůstojnější pan biskup Dr. Hais, byl krajan náš, znal jsem ho od let jeho studentských, a tenkráte také v Hrádku mne asi dvakrát nebo třikrát navštívil s přítelem svým J. Dubnem. Jednou jsem s ním byl na výročním trhu v Sušici, já měl víc peněz než On, řekl jsem, že si koupím něco za pětku, a koupil jsem si pěknou dýmku z pěny mořské na doutníky, že tu jiného nebylo, co by se mi víc bylo hodilo, a On koupil máti své hřeben za ozdobu do vlasů.

Připomenul jsem mu to, když před několika lety v Sušici biřmoval, a jeho láska k rodičům často na mysl mi přichází.

Bůh ho povolal k sobě, přišel ke mně farář Houška ze Zbynic a mluvili jsme spolu o tom, kdo by mohl býti jeho nástupcem.

Já pravil: „Pan kanovník Brynych".

Když se to vskutku stalo, ptal se, kterak jsem to věděl?

Já nevěděl nic tak jako on, a jen dojem listu p. kanovníka Brynycha mi to vložil na jazyk.

Je to pouhá pravda, sdělil jsem ji v dobrém úmyslu.

I mnozí jiní vysocí hodnostáři mi k jubileu blahosklonně, shovívavě, laskavě, bez vší pýchy přáli, se ke mně snížili, jsem jim k stejným díkům zavázán.

Pana kanovníka Brynycha vyvolila si prozřetelnosť Boží za biskupa, a že Jeho Milosť zvlášť uvádím a Jí projevem svým jaksi hold přináším, nebudiž mi za zlé bráno.

Jednomu každému dána jest milosť podle míry obdarování Kristova. Ef. 4, 7.

II.

Druhotin mých dne 31. července 1892. nedočkali se dva velmi milí a drazí přátelé: Frant. Daneš, čestný kanovník a děkan v Peruci, a Vojt. Pakosta, katecheta na vyšší dívčí škole v Praze; umřeli zrovna před nimi, a já pohřešil jejich účastnosť.

Daneš umřel dne 5. května, již 13. července byl by dosáhl 85 let věku svého a již 25. července byl by býval 60 let knězem. Navštívil jsem ho ještě rok před tím v Peruci a jel jsem s ním na výstavu do Prahy. Ku podivu dlouho se zachoval činným a čilým, ale tu jím již nebyl, viděl jsem to, hned jak jsem ho spatřil. Přemáhal se dost,

chodil se mnou, počínal si statečně, povídal a vyptával se, ale neušlo mi, že předešlé síly se mu již nedostává.

Byl jsem vyzván, abych mu cestu do Prahy vymluvil, však těšil se na ni, měli jsme ji spolu ujednanou, a já mu nesměl ani říci, aby nejel. Choval jsem se, jakoby se s ním nebyla stala žádná změna, byl jsem na Peruci, jako jindy jsem tam býval, žertoval jsem mnoho, abych ho vyrazil a pobavil, a on se jako jindy smál.

Když jsem byl vysvěcen, byl Daneš na Peruci již administratorem, brzy potom farářem, po roce přišel jsem do Kvílic za kaplana a od té doby jsem ho znal. Po tři leta často jsem ho navštěvoval, skoro každý čtvrtek, když nic nebránilo, přicházeli i jiní páni, faráři a kaplani, a mezi nimi býval také kaplan z Radonic Tupý, náš Jablonský.

Vyznávám, že na Peruc jsme chodili jako do školy, v níž jsme se vzdělávali. Byla to jako škola matiční, škola česká a měla mnoho nepřátel a protivníků. I kněží jí nepřáli, ji tupili, pomlouvali, a také, někteří faráři varovali před ní své kaplany, a jeden dokonce chtěl nám ji zoškliviti posměšnou, hanlivou písničkou.

Byli jsme již probudilí, horliví Češi, vzdělávali, vychovávali jsme se za ně, budili jsme jiné, působili v kostele a ve škole. Učitelé mladí i staří byli naši žáci, vědomosti jejich byly tenkráte skrovné, a ku cti jejich pravím, že dobrou vůli měli a s námi svědomitě pracovali.

Jednali jsme knihy, pomůcky k vyučování, obrazy a stroje, na Peruci se pěstovaly rozličné vědy: přírodopis, silozpyt, zeměpis a dějepis, také do škol se uváděly, zvlášť opakujících a pokračujících, a my příkladu Peruckých následovali.

Také zpěv se zveleboval a ušlechťoval, a to stejně jako hudba. Hudbě páni učitelé rozuměli tehdáž lépe než nyní, více práce si s ní dávali a měli své dobře vycvičené sbory.

Arciť hrávali také v hospodách. Podučitelé čili mládenci přešpatně placení si tím přilepšovali, mnohý bez takových výdělků nemohl býti ani živ, a musilo se mu pomoci jinak, aby na ně nebyl odkázán.

O to Daneš staral se spravedlivě, zvláště když byl vikářem. Jsa upřímným přítelem učitelův a od nich také upřímně milovaným, prospíval jim dle možnosti, a mnozí jeho přičiněním tak pokročili, že se stali vzornými.

O nějakém patolízalství, podlízání učitelů na Peruci nemohlo býti ani řeči a jinde mezi námi také ne, ne snad proto, že by žádný učitel tomu se nebyl podrobil, nikoliv, bylo by se jich našlo dost, nýbrž proto, že jsme toho nechtěli a netrpěli.

Vždy mne to naplňuje nevolí a odporem, když se mluví o tom „ručičky líbání“ farářům a jejich kuchařkám a pořád se to opakuje. Ať se pováží, jací to byli lidé, kteříž to činili. Byli to dobráci, sprosťáci, i také potměšilci a pochlebníci, z většího dílu neměli žádného vzdělání, žádných škol neprošli, třebas ani ten „kurs“ si neodbyli, od obecného lidu se nerozeznávali, a nikde lepším způsobům a mravům se nepřiučili.

Vím, že „ručičku líbali“ i světským pánům a manželkám a dcerám jejich, ředitelům, vrchním, větším i menším úředníkům, a nebuď nikdo uražen, když pravím, že i nyní koukol jest mezi pšenicí, a že by mnohý rád ruku políbil panu inspektorovi, kdyby mu to do-

volil. Potřebuje jeho přízně, uchází se o ni, nadbíhá mu, ku každé službě jest ochoten, větru, deště, zimy, mrazu se neštítí, a pan inspektor má s ním — velké nesnáze.

Ani by si kněz nyní od učitele, třebas dost mladého a ještě nezkoušeného, ruky políbiti nedal. Časy se změnily, poměry jsou jiné, kněží jsou jiní, učitelé jsou jiní, ale přece tu i tam vyskytují se slabé povahy, ačkoliv se mnoho mluví o „pevnosti charakteru", a tak je to vůbec a bude vždycky ve světě.

Toho také je důkazem, že leckterý mladý žadatel o místo nějaké u kněze si dobývá přímluvy a že po prokázané mu službě hned na ni zapomíná, v odporu proti knězi trvá, se mu vyhýbá, všeho se vystříhá, co by mohlo svědčiti, že je s ním ve spojení.

Ctím stav učitelský a těžce nesu a rmoutím se v stáří, že část učitelstva stav kněžský nenávidí. Byl jsem vždy a jsem dosud přítelem hodných učitelů, těším se z toho, když se ke mně hlásí, ke mně důvěru mají, když jim mohu prospěti, když je v kostele vidím, kamž i děti vodí, když se nestydí, že jsou katolíci, nýbrž i veřejně to projevují, a když i dobrým příkladem svým mládež vychovávají a lidu předcházejí.

Ze srdce jsem oddán takovým učitelům, všechno bych pro ně učinil, ale učitel — mladý, pyšný, domýšlivý, nadutý, v náboženství vlažný a špatným mravům hovící, je mi člověk, řeknu to mírně — hrozně ubohý.

Jsem pamětníkem dávných časů minulých, vím, v jaké shodě, svornosti a lásce jsem žil s učiteli, hned jak jsem se stal knězem, a na Peruci u přítele Daneše jsem v tom byl vycvičen.

Daneš mnoho učitelů sám si vychoval. I řídící učitel na Peruci p. Fr. H., který ho přežil a je již ve výslužbě, byl jeho žák. Měl dobré vlohy a že byl chudý, Daneš ho podporoval, aby se mohl státi učitelem. Stal se jím a Danešovi zůstal vděčen. Milovali se spolu a řídící pan učitel H. Daneše, místo kostelníka, který také býval přítomen, vždy ku mši sv. oblékal. Nedal si v tom brániti, ani když Daneš pro kostelníka založil nadaci, aby za svou službu lépe byl placen. Pan řídící již stříbrným křížem s korunou vyznamenaný oblékal Daneše až do jeho smrti a jsa na výslužbě nechtěl z Peruce pryč, dokud prý Daneš bude živ. Jeho syn je profesor, nyní i školní inspektor, výtečný hudebník jako otec, a sám řídil hudbu od četně shromážděných učitelů o pohřbu Danešově provedenou.

Takových vděčných ctitelů měl Daneš mnoho, a to ve všech stavech: v učitelském, kněžském, úřednickém, občanském i panském.

„Učitelská Beseda" již r. 1882. vydala jeho životopis s podobiznou na oslavu jeho padesátiletého kněžského jubilea.

Palacký, Rieger a jiní proslavení mužové, spisovatelé, umělci a učenci, šlechtici a šlechtičny, zvlášť hraběnky, kteréž druhdy vychovával, náleželi k jeho přátelům, a on dovedl se všemi obcovat, všem vyhovět a všem se zachovat.

Jednání jeho bylo laskavé, přívětivé a opravdu jemné. Každá sprostota a hrubosť ho urážela. Nešňupal, nekouřil a neviděl to rád, když to jiní činili. Byl mírný v jídle a pití, a pijáci ho odpuzovali. Hra v karty ho nebavila, ale bavil ho zpěv a bavil ho hovor, vážný i veselý. Smál se dobrým vtipům a žertům, vypravoval rozmarné pří-

hody, s chutí je poslouchal, a vždy hlavní věcí mu bylo, poučiti se a přispěti k poučení jiných, a když nestačilo slovo, vzala se ku pomoci kniha.

Měl knih mnoho, předplácel se na všechny dobré časopisy, založil farní knihovnu, pilně se na osadě četlo, a již děti tomu zvykaly. Daneš měl děti nesmírně rád, staral se o jejich potřeby, přinášel jim velké oběti, prováděl s nimi rozkošné hry.

Daneš byl vůbec velmi dobročinný, podporoval vlastenecké podniky, stával se jejich zakladatelem, „Matice České“ již r. 1836. byl zakladatelem pod číslem 91., uděloval hojné dary, vždy byl mezi prvními, kteří někam přispěli, a nikdy se tím nechlubil a nevynášel.

O služebný lid svůj pečoval Daneš jako otec. Napřed hospodařil se sestrou a pak přijal za hospodyni cizí slečnu z dobrého rodu Aby zabránil pomluvám, vzal si do domu i její sestru, a když po letech obě mu brzy po sobě umřely, zase byl tak šťasten, že získal hodnou, již starší, zkušenou hospodyni. Aby v mnohé a těžké práci jí ulehčil, přibral k ní ještě její neť, ona zaměstnávala se v kuchyni, a tato na dvoře a na poli.

Mnohým se nelíbilo, že hospodyně s Danešem a jeho kaplany u jednoho stolu jídaly. Vysvětlil mi sám, proč to žádá, ano, poroučí. Řekl, že každá dívka ctnostná, vzdělaná a způsobná — a takové jeho hospodyně byly — knězi velkou oběť přináší, když k němu vstoupí do služby, poněvadž ji svět zle posuzuje, podezřívá, jí na cti utrhá.

Musíme ji ctíti sami, zastával Daneš, jí se odměniti a ji zaopatřiti, aby po smrti naší jiným na obtíž nebyla a na jejich milosti nezávisela, což vždy hanbu dělá stavu kněžskému.

Daneš i proto své hospodyně vyznamenával, aby čeládka si jich vážila, jich poslouchala, a ony samy se mi přiznaly, že jísti s pány, těžkosti jim způsobuje, a to připravováním jídel, lepším strojením se, vybíháním z kuchyně a běháním do ní, a že často samy se nenajedí.

Pánu svému byly zajisté ve vší uctivosti, poslušnosti a vděčnosti oddány, sloužily mu věrně až do smrti a před smrtí tolik péče, pozornosti a lásky mu věnovaly a tolik nocí nespaly, že se tomu každý podivil.

Měl vždy dobré, věru šlechetné úmysly, zakládal si na čistotě mravů, byl přísný v tom na sebe a na jiné, a když se jednou v domě jeho stalo pohoršení, tuze ho to zarmoutilo, rozhněvalo, pobouřilo, a křivdu mu dělali, kdo mu vytýkali, že to snad mohl zameziti a nezamezil. Ještě nyní jsem to slyšel, a proto zmínil jsem se o tom, věda dobře, že to není pravda. Daneš pohoršení odvrátil, napravil, zavrhl, je těžce nesl a s ním se nikdy nesmířil.

Svým kaplanům Daneš přál. Měl v poslední době dva, z nichž ho jeden zastával. Vychovával si je sám, a musili se podrobiti kázni, jíž se sám podroboval, i pořádku od něho zavedenému. Kdo to měl za těžké, nezůstal u něho, kdo to snesl a tomu přivykl, nešel již od něho, až se sám stal farářem. Poslední jeden jeho kaplan, p. František Štědrý, vytrval u něho po svém vysvěcení r. 1873., až umřel.

Vše na Peruci konalo se řádně a svědomitě v kostele i ve škole. Daneš řídil se dle stálých zásad, kázal, sloužil mši svatou, modlil se vždy stejným způsobem — pozorně, vážně, nábožně, a již ten způsob, jakým říkal „Otčenáš“, mne vždy zajímal a poutal. Kázal velmi rád, použil k tomu každé příležitosti, oddavek i pohřbů, a vždy přednesl

něco důvtipného, srdečného a poučného. Kázání jeho vyšla také tiskem a ještě nedávno uveřejňovala se v „Pastýři Duchovním“. Jsou prý tuze rozumová, soudí se, a já pravím, že zvlášť v nich převládá cit na který byl Daneš bohat.

Daneš byl žák slavného Bolzana, byl a zůstal mu ze všech žáků nejvěrnější, a životem svým lidumilným, neúhonným, řeknu zrovna idealním, nejvíce se mu podobal.

Vykonal mnoho dobrého a hleděl to vykonati za živa. Staral se o svůj chrám Páně a o svou faru, opravoval ji na své útraty, co chtěl učiniti, učinil hned a nečekal, aby se to stalo až po smrti, a když již smrť měl před sebou a byl zaopatřen a k ní připraven, rozdal ještě, co byl pro každého přichystal, a tak nebylo třeba po něm to teprve dědit.

Tisíce za živa vlasteneckým a národu prospěšným zájmům Daneš věnoval, a ptáš-li se, kde je vzal, odpovím ti, že velká fara mu je vynášela.

Vynášela, ale již nevynáší. Není tomu dávno, psal mi, že mu vydání pořád přibývá, a příjmů pořád ubývá. Vypočítal, že všech a všech daní dohromady platí na 1800 zl., vylíčil, jak špatné jsou hospodářské poměry, a stýskal si, že mu bude třeba se obmezit a uskrovnit.

Psával mi velmi často, a to dlouhé, pěkné listy, vždy promyšlené a formou a obsahem uhlazené. Ruka jeho ani ve vysokém stáří se netřásla, písmo jeho bylo rovné a drobné a oku velmi se zamlouvalo.

Jeho poslední dva listy takovou vroucností, něžností a láskou se vyznamenávají, že si dovolím učiniti z nich krátké výňatky.

Psal mi 17. února 1892: „Zdá se, že můj neduh mne chce doprovoditi až ku hrobu, aby mne pamatoval na neustálé dobrořečení Bohu za tu neskonalou milosť, kterou Jeho milosrdenství mne na živě udržuje. Jsem zimomřivý. Když sluníčko do pokoje mého zabloudí a na mne volá: Jdi a posilni se na zdravém vzduchu, jehož potřebuješ k úplnému uzdravení, a já poslechnuv pozvání jeho, vycházím před dům, bych se prošel po nějakou chvíli, znamenám, že mému schoulostivému tělu při všem dobrém obleku hned jest zima a že mne vybízí, abych se vyhřál u kamen. Proto nechce doktor, abych o všedních dnech mši sv. sloužil, a když v neděli a o svátcích to činím, jsem sláb v nohách a musím na oltářní schody a s nich provázeti se dát od jednoho z pánů kaplanů. To ustavičné sedění za psacím stolem se skroucenýma nohama, necvik jejich, snad tu slabosť způsobuje.“

Ukončil tento list svůj dojemnými slovy: „Radosť a žalosť střídají se v našem životě. Dejž nám Bůh jednu si zasloužiti a o zbavení druhé prositi. Prve než přijde poslední ta bolesť, která na mne čeká, mějtež všickni, kdo jste mi láskou svou dobře činili a mne blažili, nejsrdečnější díky. Jste mezi prvními z nich. Bůh Vám buď za to odplatitelem. Jsem stár, velice stár. Když uslyšíte, že nejsem více mezi živými, proste Boha, by milostiv byl mé duši.“

Ještě 30. března 1892. mi psal: „Slavíme letos jubileum kněžství svého, jež já doplňuji dnem 25. července na 60 let a Vy dnem 31. července na 50 let. Já k svému dnu nejraději bych měl ticho v domě a ticho v obci a v koutku doma bych Boha svého velebil, že mne za života mého dařil nesčíslnými, neskonalými milostmi a mne

zachoval k vykonání něčeho, co by ke cti a slávě Jeho sloužilo. Vy den svůj vyplníte skutky lásky činné dle způsobu, v jakém uvyklý jste památky své zbožné duše posvěcovat. Bůh množ další žití Vaše přidáním k němu nových spasných dnů. Přijměte ode mne nejvroucnější díky za vše dobré, co jste pro mne a pro mé příbuzné vykonal, a zachovejte mi své upřímné přátelství ke mně až do odchodu mého k Bohu."

Dále uvažoval: „Žijeme ve smutných dobách. Těžký jest boj, který bojovati musíme proti nepřátelům víry a zákona Božího." Synové tohoto světa jsou opatrnější, chytřejší totiž než synové světla. Svět jest zkažen ničemníky mnohými, mezi nimiž jsou i takoví, jejichž nahotu jsme kryli, jež jsme sytili, když byli hladovi, již bolestmi nám splácejí radosti jim činěné. Jaká budoucnosť toto pokolení očekává? Zmizela úcta a láska k Bohu a lidem, v neděli a o svátcích se pracuje, služba Boží se zanedbává, slovo Boží se neslyší, dům přestal býti první školou dětem, vše pod jménem vzdělanosti hyne, co bylo poctivého, ušlechťujícího, spasitelného, a každý jen sobě a svým náruživostem sloužiti a světa užívati chce. My staří se žalostí na to pohlížíme a nic ku změně těchto věcí přispívati nemůžeme. Vždyť nás nechtí, nás za nepřátely lidu našeho pokládají, prohlašují. Přijímali jsme to dobré z rukou Páně ve velké míře, sluší na nás přijímati i to zlé, kterým nás Pán zkouší a navštěvuje. Mírněme je modlitbou a pracemi, k nimž ještě vystačíme, a v zaměstnání takovém zapomíná se nejlehčeji na smutek a soužení. Do Vašich modliteb se poroučeje, nabývám útěchy, kterou mi tento svět dáti nemůže, ale dává mi Bůh laskavým srdcem Vaším."

Podobné listy psával mi Daneš. Byly dojemné, jako jeho řeči příležitostné. Uvedl jsem dva poslední a soudím a naději se, že lépe dokáží a vysvětlí šlechetnou povahu jeho, než všechno, co bych snad o něm více řekl.

Ještě dne 23. dubna mi telegrafoval k jmeninám a dne 3. května umřel.

Velká fara perucká již není tak výnosná, jako dříve, což jsem již podotknul, a ještě jí nastane ujma, že jedna filiálka se oddělí a vlastního faráře míti bude, jemuž připadnou rozsáhlé při ní pozemky.

Tak farář perucký přestane býti „velkostatkářem". Daneš toho dobře použil ku prospěchu církve, vlasti a národa, a tak zajisté byl by učinil i veledůstojný a slovutný nástupce jeho, p. Jos. Opp, s nímž již jako kaplanem svým se ctil a miloval.

Hodeň jest drahý nebožtík náš, aby se mu zachovala čestná památka. (Pokračování.)

Hřbitovní dumka.

Tříim kostel starý. Křížek jeho báně
nachýlen stářím ku zemi se dívá.
U večer zvon když smutně s vížky zpívá,
tu ona sešlá sem a tam se kývá,
ten zvonek pokud volá „Anděl Páně“.

Dál bílá zeď se v dlouhém táhne kole
a střeží rovy, v kterých těla leží.
Ta žila kdysi v jaré síle svěží;
a teď — z jich hmoty bezživotní těží
pošmourné, zadumané, svaté pole.

Tu věčné ticho, ničím nerušené
než rozhoupaných zvonů hlaholením,
u hrobů někdy smutných sborů pěním,
zoufalé vdovy žalným zakvílením,
neb vzlykáním siroty opuštěné.

Zde vítr někdy v divé bouří zlosti,
až ohrožuje hrobařovu boudu
a hučí, jak by volal pod tu hroudu,
by vstali mrtví k poslednímu soudu —
pak opět v tichu spějí bílé kosti.

Jednoho kryje hrobka mramorová,
na nížto nápis zlatý, zříš se stkvíti.
Hrob druhého jen polní krášlí kvítí;
však jedno slunce na hrob jejich svítí
a jedna matka země oba chová.

Na hrobech jedněch pracovalo dláto.
Tu anděl s palmy ratolestí letí,
tam dva se drží něžném ve objetí;
a vzadu rov, na němž jen suchou snětí
zahrává vítr. Ale v stejné bláto

a v stejný prach se jejich spáči mění.
Ten, který chodil o žebrácké holi
a poznal, kterak krutá nouze bolí,
i ten, jenž dlouhé lány žírných polí
zval svými kdys, velkému vládnuv jmění.

Toho, jejž osud v robská pouta vkoval,
jenž v útrapách jen žil i snil a dřímal,
i toho, který mocné žezlo třímal

a rozkazy jen s trůnu svého hřímal
týž krov teď pohostinný navždy schoval.

Ti, kterým svět na cestu sypal květy,
jež ruka štěstí v náruč svoji jala
i ti, jež k zoufalství až bída štvala,
nad nimiž břitká trýzeň zajásala,
jsou temné, prázdné, stejné silhouetty.

Vy, kteří v těchto hrobních celách spíte,
vás sice stálý spánek v náruč jímá
a stálý vzdech a žal nad vámi dřímá;
však andělova trouba až zahřímá,
vy procitnete, vy se probudíte.

Vy novým okem jasně uvidíte
v oblacích slávy Krista, nebes kníže
a v rukou jeho svatý symbol kříže
a vy, jež k němu páska víry víže,
v znamení tomto jistě zvítězíte

Vstanete z hrobů zas — druh vedle — druha
a rtové vaši mrtví, ztuhlí, přísní,
se triumphální rozechvějí písní,
a na mraku, jenž stálou tmou vás tísní,
vám vzejde krásná, spásy jasná duha.

Jaroslav Rouček.

Telčský kancionál.

Popisuje K. Konrád.

Přípravný ruch, jejž probudila nastávající národopisná výstava česká, vysvobodil ze zákoutí a z nezaslouženého prachu zapomenutí na bílý den již mnohé a vzácné starožitnosti. Když jsem cestoval a shledával po Moravě rukopisné prameny ke svým „Dějinám posvátného zpěvu staročeského“, poznal jsem, že jich posud málo vyšlo na jevo, avšak důvodně jsem měl za to, že jich ještě mnoho musí leckdes Božího světla se krýti. I toužili jsme velice, by aspoň s nějakou částku shledány, sebrány a uloženy byly někde k odborným studiím. Po čem jsme toužili, tomu výstavní ruch vydatně pomáhá. Moravští vlastenci a vlastenky na jevo vynesli od toho času již nejeden rukopisný kancionál, jenž by jinak nepovšimnut ležel podnes v zákoutí. A přece poznali jsme již na nejednom, že jsou důležitou pomůckou k plnému a zevrubnému poznání a ocenění oné

kulturní stránky našich zbožných předků, kterou nábožným zpěvem osvědčovali a jež tudíž ponejvíce v jejich kancionálech se jeví. To poznali jsme na tištínském a poznáme na bzeneckém kancionále (v. r. 1892. a 1893. 3. seš. časop. Matice mor.), tak shledali jsme i v Svorcově a shledáme v Pomykalově kancionále (v Časop. vlast. Musea olom. 1892. a 1893.) O tom přesvědčíme se nyní také z kancionálu telčského z Rožnova, jejž nám horlivá vlastenka a jednatelka olomouckého vlasteneckého musea, paní Vlasta Havelková, k nahlédnutí ochotně zaslala.

Bohužel, nevíme nic jistého o jeho původu, písaři a skladateli, ba ani komu původně náležel, tak že ani nevíme, jak jej náležitě pojmenovati. „Telčským“ jsme jej proto nazvali na rozdíl od jiných, poněvadž obsahuje se v něm mnoho mariánských „prosebných písní proti Turku“, o nichžto se tu dí, že složeny byly „neštastného léta 1663. ve městě Telči“. Tak čteme v záhlaví těchto písní. Z toho soudíme, že byl tento kancionál asi složen a sepsán pro literátské bratrstvo neb vůbec kostelní kůr ve městě Telči; nebo tohoto zápisu neshledali jsme v žádném jiném moravském kancionále, aniž také všech těch písní proti Turku, vyjma jednu. Podobně poznali jsme, že i bzenecký kancionál zavírá v sobě zvláštní písně k bzenecké Panně Marii. Telčský náleží nyní Rožnovu. —

Tento kancionál malého kvartu jest na pohled nepatrný, v chatrném papíru špatně vázaný, sem tam i převázaný, potrhaný a neúplný, však přece pro dějiny staročeského zpěvu na Moravě velmi zajímavý a důležitý rukopis. Zavírá v sobě i tento zpěvník jako bzenecký a tištínský hojně vícehlasných písní a potvrzuje opět naši domněnku, kterou jsme již při popisu tištínského kanc. vyslovili, že totiž vícehlasný zpěv musil býti též na Moravě rozšířen jako v Čechách, a že proto třeba bude ještě více takových zpěvníků či kancionálů (vícehlasných) na Moravě hledati. Nyní známe již třetí, telčský. Obsahujeť v sobě kromě jednohlasných, notovaných písní též 2- 3- 4- 5hlasné harmonisované nápěvy starých a nových, staročeských a moravských, opsaných i nově složených písní, právě tak jako shledali jsme i v bzeneckém a tištínském kancionále. Ba při jedné písni jeví se zde dokonce i průvod hudebných nástrojů, čehož neshledali jsme posud v žádném rukopisném moravském kancionále.

Starý, původní obsah (nikoliv část později připsaná) psán jest pravidelným, úhledným písmem gotickým, na němž je znáti vypsanou ruku, což svědčí o tom, že písařem jeho byl asi školní a kůrový rektor (v Telči?) Dle tohoto písma, pravopisu a notace psán byl asi brzy po složení oněch písní „proti Turku l. P. 1663. — Velmi různá jest notace toho zpěvníku, jako jiných. Jeví se v něm noty na mnoze starého tvaru, ale též moderní notace, z čehož jde na jevo, že písař opisoval z různých starších zpěvníků. A skutečně znamenáme v telčském kanc. staročeské písně Miřinského z XV. stol., Jana Táborského a Šimona Lomnického ze XVI. století, Rozenpluta, Hlohovského, Šteyrova a Holanova kancionálu z XVIII. stol.

Spořádány jsou písně tohoto kancionálu z hruba takto: 1. Ranní písně, 2. mešní zpěvy, 3. mariánské písně, (v nichž také ty proti Turku), 4. pp. o velebné Svátosti, (zejména po mešním

pozdvihování), 5. opět mariánské a na konec v přídavku 6. různé písně, zejména k Pánu Ježíši. — Přiblédneme nyní k zevrubnějšímu popisu písní.

1. Ranní písně.

Prvá jest:

„Z celého srdce gruntu
chválu, díky vzdávám
v tuto ranní hodinu,
pokudž živ zůstávám:
Ro. O Bože jediný,
budiž tobě česť vzdána
ve jménu Krysta Pána,
jenž jest Syn tvůj milý."

Také Holan má tuto píseň v „kaple královské" (1693) s některým slovem pozměněným, přidávaje i nápěv lahodného, národního ducha. Toť asi týž nápěv, o němž dí tel. kanc. v záhlaví: „Má svou zvláštní notu", ale neklade jí. Textu má Holan o tři slohy více.

Druhá, čtvrtá, pátá, patnáctá a šestnáctá píseň jsou, myslím, původní, na Moravě vzniklé, ježto od jinud neznámé. Snad některou z nich sám skladatel telčsk. kanc. složil.

Třetí má též Holan, však i s nápěvem, přidávaje k ní též parafrasovaný Otčenáš a Zdrávas jako telčský. Počíná:

„Ve jméno Otce i Syna
též i Ducha svatého,
vše jednoho Hospodina,
trůn v nebi majícího,
Ro. i my též v tomto domu
čiňmež Bohu poklonu". a d.

Druhá jest (bez nápěvu):

„Slounečko přejasné
již jest s hůry vzešlo";

čtvrtá:

„Děkujiť můj Bože věčný
z tvých nesmírných dobrodiní";

pátá:

„Den zahání od nás noc temnou,
křesťane všickni myslí veselou
Pánu Bohu poděkujme" a d.;

patnáctá (s nápěvem):

„Milostivý, všemohoucí Bože
jediný v Trojici
Otče, Synu, Duše svatý,
věčný, nikdy nepočatý", a d.

Šestou píseň mají též Pomykal a bzenecký kanc., ale i český Holan a j. Holan podává k ní sice týž nápěv jako telčský, ale tak porušený, že setřel s něho český původní ráz sekvencový, jenž jeví se v telčském takto:

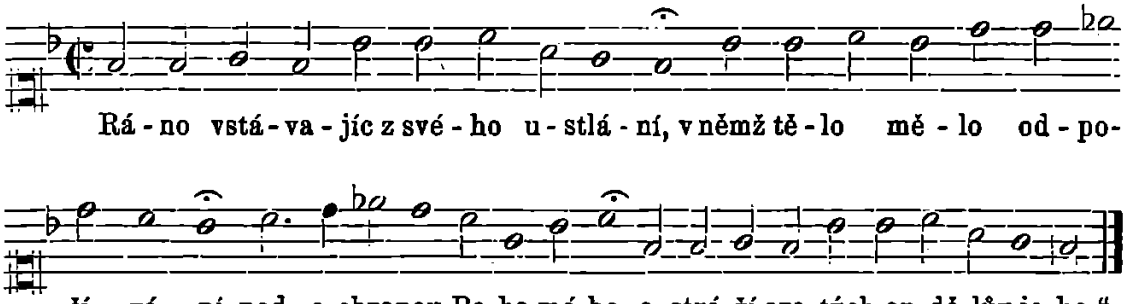

Holan má:

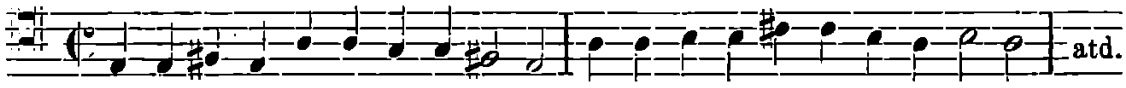

Sedmá „Hospodine, uslyš hlas můj" jest parafráse V. žalmu, již dle Jirečkova udání (hymnol. 49.) složil Blahoslav. Proto shledává se i v bratrských kancionálech, ale i v pozdějších katolických Šteyrově, Holanově, Konyášově a jj. Holan má k ní týž mixolydický nápěv jako telčský, však ve čtvrtnotách, kdežto telč. v půlnotách a Šteyr dokonce v celých notách. Též konec Hol. pozměnil. Moravský nápěv jest patrně starší, původní, jejž Šteyrův kanc. (bez pomlček telčského) nejlépe podává.

Osmá píseň „blížíť se čas člověče ku povstání" má tel. kanc dvakrát, po druhé za číslo XI. Text osmého čísla jeví na sobě pozdější úpravu, číslo XI. má starší text Miřinského (1522.), jenž jeví se také v četných kanc staročeských. (V. Jir. hymnol. 41.) To platí též o deváté písni: „Aj, vstávajíce z svého lože, sv. Trojice jeden věčný Bože". XII. píseň jest známá i velmi kdysi rozšířená skladba Šim. Lomnického: „Noc temnou přečkavše velicí i malí", XVIII.: „Minula noční hodina, pokleknouc na kolena" je píseň Jana Táborského. XIII. píseň:

„Otče, Bože všemohoucí,
slavný a divný v své moci,
buď od nás chválen s vděčností..."

podává se tu čtyřhlasně. Nápěv (v Tenoru) je týž jako u Holana, u něhož jeví se toliko dvouhlasně. — K XIV. písni „Svatá Trojice Bože" mají Holan a svatováclavský jiný nápěv. Telčský jest sličnější než oba. Zní takto:

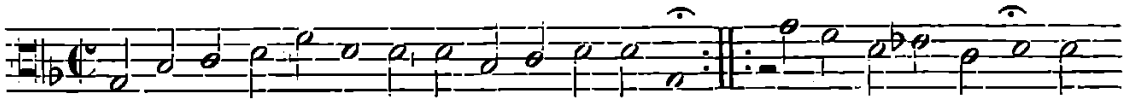

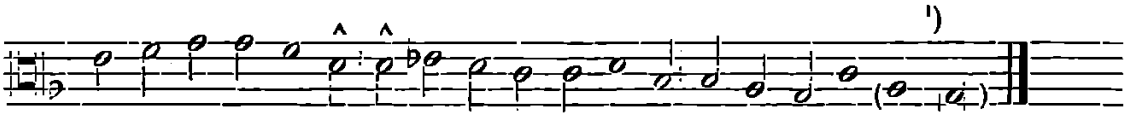

dlé-ho vy-kou-pi-ti a na křtu po-svě-ti-ti, za dě-di-ce vzí-ti."

XIX. píseň

„Vidouce stráž tvou nad námi
i nad našimi blížními"

má Holan čtyřhlasně s týmž nápěvem, jako tel. kanc. Však nesmíme ostaviti XVI. píseň; neb akrostych jednotlivých sloh jejích dává slovo: „Urozenému" a pod písní pak po délce obou rozložených stran jest dále psáno: „Panu Karlovi z Žerotína k jménu jeho jsou tyto písničky (rozum. tuto ranní píseň) složené a zkomponované". Máme tedy před sebou moravskou původní píseň, jež i s nápěvem složena a věnována byla panu Karlu ze Žerotína. Škoda, že není místněji udáno, kdy a od koho byla složena, aniž také víme, odkud ji vzal a opsal písař telčského kanc. Obsahem velmi podobna jest ostatním ranním písním, však zvláštní její nápěv jest cizího, nečeského ducha a původu. Také v sv.-václavském kanc. ji shledáváme; však z telčského rukopisu seznáváme, že jest tento zádumčivý, hypodorický nápěv značně porušen. Proto položíme zde tu píseň celou dle telčského rukopisu. Zní takto:

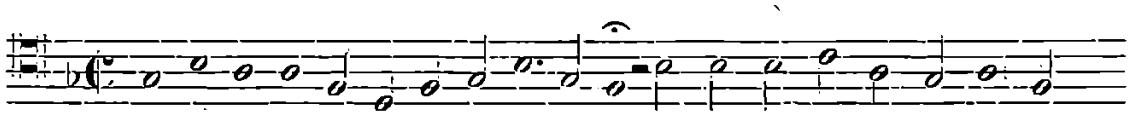

„U-sly-šel jsi na-še mo-dlitby, Pa-ne, kte-réž ča-sem ve-čer-ním či-
Rá-čil jsi nás od zlé-ho za-cho-va-ti, v zdraví du-še, tě - la, přes

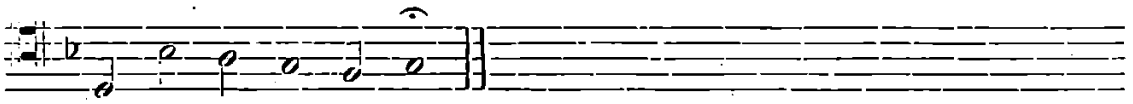

ni - li jsme po-kor-ně.
noc o - pa-tro-va-ti." A d. (Jireček jí nemá v hymnol.)

Sv.-václavský kancionál podává celý text této písně vyjma 11. slohu, již vynechal. Ta zní: „Ačbychom, znajíc opatrování tvé, více se rozmáhali v vůli tvé líbezné".

XX. píseň jest staročeská píseň, jež byla velmi oblíbená i rozšířena, jak svědčí četné staré kancionály, v nichžto se zavírá. (V Jir. hymn. 57., ale i bzenecký a jj. moravské kanc.). Počíná: „Modlme se Otci svému v pokoře a tichosti". Nápěvu zde není.

Tyto ranní písně končí se dvojí parafrásou na modlitbu Páně: 1. Již (?) všickni spolu kleknouc na kolenú, modleme se k Bohu Stvořiteli svému"...; 2. Bože, Otče náš, jenž jsi na nebesích, uslyš nyní hlas na zemi synů tvých..." Tato druhá podává se čtyřhlasně (v klíčích: Spr. Alt, Alt a Baryton).

---

[1]) Poslední dvě noty (a-g) jsou v rukopise utrženy, proto doplnili jsme je v duchu písně. Že závěrečná nota musí g býti, zjevno z ostatního nápěvu, ježto zavírá v sobě celý oktávový okolek dorické, transponované toniny.

2. Mešní zpěvy.

Druhý oddíl obsahuje ponejvíce staročeské mešní zpěvy, na př. „Kyrie obecní: „Hospodine všemohoucí, Pane milý přežádoucí, pro tvé milosrdenství myť žádáme smilování". Toť staré interpolované „Kyrie Magne Deus potentiae", jež bezmála ve všech větších staročeských kancionálech se zavírá. (V Jireč. h. 49.) Tak i Sanctus, k němu náležející: „Nejmocnější Bože Otče vždycky svatý, a Agnus se stejným nápěvem: „Beránku Boží, Pane Kryste, naše zboží..." To platí též o prvém zpěvu: „A na zemi budiž lidem pokoj dobré vůle všechněm." O nápěvu jeho dí se: „Notou, kteroukoli chceš, zpívej". To značí t. řeč. „obecnou notu".[2]) Zde jest rukopis převázán a vložena tu píseň o všech Svatých: „Slavnosť všech milých svatých křesťané — ctíce, na jejich památku slavně, slavně — zpívajíce zvolejme k Synu Božímu řkouce..." Jest to čtverozpěv docela moderního, ariosního slohu. Však pod ním připsán ještě druhý čtverozpěv k této písni, v mixolydické tonině složený a vážný, patrně tedy starý.

Po řečen. Kyrie, Sanctus a Agnus následuje postní Sanctus a Agnus, pak obecní a jj. s nápěvem, buď černou chorální, vše stejnou notou, nebo bílou, mensurovanou notou psaným. Některá jsou bez nápěvu. — K těmto mešním zpěvům přidáno zde tré písní žalmových na čtyři hlasy složených. Prvá jest:

„V náramné ouzkosti k tobě volat budu,
pokud své žalosti, zármutku nezbudu; Ro..."

Druhá:

„Všickni, jenž vykládají
v Pána své doufání,
stále vyznávají
vždycky bez přestání..."

Třetí:

„O milostivý Bože náš,
který neposlušné káráš
a hrozíš je zastrašiti..."

Čtverhlas všech vykazuje dva soprány, tenor a baryton (bas). —

K těm druží se trojhlasné písně k Pánu Ježíši, jež měly patrně po pozdvihování se zpívati. Všecky jsou trojhlasné (pro dva soprány a bas). Nápěvy jejich jsou těkavé, hravé. Třetí „Zdráv buď laskavý Ježíši" má dokonce i průvod hudebných nástrojů, jež tu slovou: Violino I. II. Alto Viola, Tenor Viola, Basso Violino, Basso pro Organo. Tento průvod jest naskrze homofonový tak, že prvé housle mají nápěv přidělený, druhé v terciích jej provázejí, A. Viola má z části protihyb atd. Prvá sloha této písně jest:

„Zdráv buď, laskavý Ježíši,
pravý Boží Synu,
zdráv buď Beránku nejtišší,
jenž pro lidskou vinu
(Ro) S nebes na tento svět přišel
hořkou smrť kříže podstoupil,
aby nás vykoupil."

---

[2]) Viz o ní naše pojedn. v „Cyrillu" 1892.

3. Mariánské písně.

Počínají sličnou latinskou písní s českým překladem „Ave virgo gloriosa“, již od jinud neznáme. Pozoruhodný jest její trojhlasný nápěv ryze českého ducha, z čehož ovšem soudíme, že jest domácího, moravského původu. Zní takto:

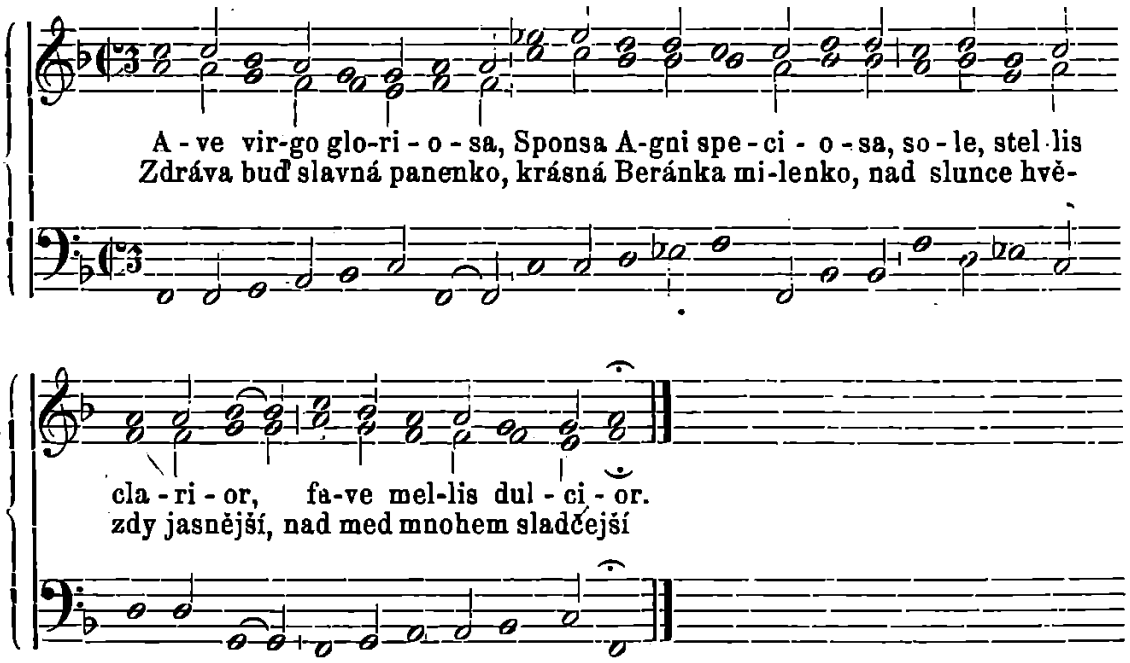

Pozorujme v tomto trojzpěvu staročeské sekvence či postupy motivu v nápěvu, ba i v průvodu, pak v basu pravidelný a stálý protihyb. Rozkošný to stkvost písňový, o němž platí slova Dra. Ambrosa: „Zuweilen setzt jede Stimme eine Notenfigur... regelmässig fort, wodurch harmonische Kettengänge, harmonische Sequenzen entstehen. Diese Episoden sind... eingenthümlich anziehend, weil durch sie ein ganzes Harmoniegebilde... zum durchgeführten Thema wird“. (Gesch. d. Musik, III, 122.) Též text této písně vyniká zvláštní slovanskou něžností. Vizme na př. ještě druhou slohu:

„Ave mater gratiosa,
o plantula fructuosa
paradisi suavior,
omni flore pulchrior.

Zdráva buď Rodičko plodná,
o ratolestko ourodná;
nad ráj jsi přelíbeznější,
nad květ pěknější.“ A d.

Následuje píseň na den zvěstování Panny Marie:

„Pán Bůh z veliké milosti
Gabriele posla ctného,
poslal s nebeské výsosti
do města Nazaretského.“ A d.

Toť staročeská píseň, přeložená z latinské pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna: „Mittitur archangelus fidelis“.[3]) Podává se k ní

[3]) Viz ji v Dreves. sp. „Die Hymnen Joh. v. Jennstein“, st. 108. Však Dreves nepodává ni tohoto hymnu, ni jiných správně, jak jsme ze samého rukopisu ve vatikánské knihovně v Římě se přesvědčili.

čtyřhlasný nápěv. Jest to sice starý nápěv Jenštejnova hymnu, však velice porušený a podaný v těkavém rythmu osminových a čtvrtečných not.

Pak následují ty „písně prosební k Panně Maryji proti Turku". Prvá jest píseň od toho času velmi rozšířená

„Pod tvůj plášť se utikáme,
Panenko Maria,
u tebeť schránku hledáme,
Matko dobrotivá:
R. Ochraň, zastaň. vysvoboď nás,
Panno milostivá;
nedej, nedej hubiti nás,
Matko lítostivá."

Jak oblíbena i rozšířena byla tato moravská píseň, viděti jednak z toho, že i Svorcův r. 1681. bzenecký, Pomykalův a jj moravské kancionály XVIII. století ji mají, ale znamenáme i v telčském kanc. samém; máť ji třikráte psanou, po třetí (později) s pozměněným textem. Také v českých kancionálech Šteyrově, Holanově (351. st.) Konyášově a jj. ji shledáváme. Nápěv má všude týž jako stará adventní p. „Hle přijde Pán Spasitel náš", jenž obzvláště stupňovaným motivem na slova „ochraň..."

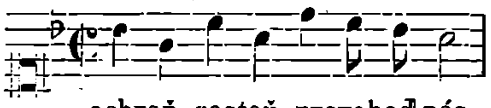

ochraň, zastaň, vysvoboď nás...
ne-dej, ne-dej hu-bi-ti nás...

výborně se hodí. Jím dává se vřelé touze po nebeské pomoci Rodičky Boží proti hroznému nepříteli Turku jednak patřičný výraz, jednak se jím budí a stupňuje. Tel. kanc. přidává i číslovaný bas k nápěvu. Celá píseň má toliko pět sloh, však jeví se v nich velmi úpěnlivé a důvěrné volání k nebeské Královně. Tak dí se ve IV. sloze:

„Chraň své dítky o Matičko, nic se nebojime,
neboť větší jest tvá síla, než *turecká* víme. R. Ochraň...

A v poslední:

„Prosíme tě nebožátka, přispějž nám v ouzkosti,
ukaž, že jsi naše matka, zbav nás od žalosti. R. Ochraň..."

To platí též o následující trojhlasné písni, jež vyniká jadrnými jinotaji, dle příkladu svatých Otců církevních z písma sv. čerpanými. Prvé slohy její jsou:

1. „Rodičko přečistá, Maria Panno,
okaž svou milosť k nám silná obrano;
zastávej lid křesťanský od turecké zlosti,
Judit nepřemožená, plná všech milostí.

2. Nedej zahynouti křesťanské říši,
Abigail překrásná ať nás uslyší;
Ježíš, Syn tvůj milý, ať dá sílu a pomoc,
rozptýlit, potlačit psí tureckou moc." A d.

Těchto mariánských písní „proti Turku“, po většině trojhlasných, jest tu 12, z čehož vidno, že od tureckých hord hrozilo tehdáž velké nebezpečí Moravě.

Třetí počíná:

„Zdrávas Královno, důstojná Panno, nebeská bráno, o Maria libá sladkosti, živote cnosti, dokonalosti, o Maria; Ro....

Má lahodný, zpěvný nápěv domácího původu. — Čtvrtá „O růžičko, o lilium“ má lehký, hravý nápěv, však počíná dokonalou sekvencí motivu. Šteyr má variant této písně s jiným nápěvem. Týž nápěv má i šestá píseň „O dobrotivá Panenko“. — Pátá „Zdrávas Královno“ jest variant třetí, však má jiný, ze všech nejzajímavější trojhlasný nápěv, na jehož dokonalých sekvencích, rytmu a melodických frázích jasně jest znáti český, národní původ. Zní:

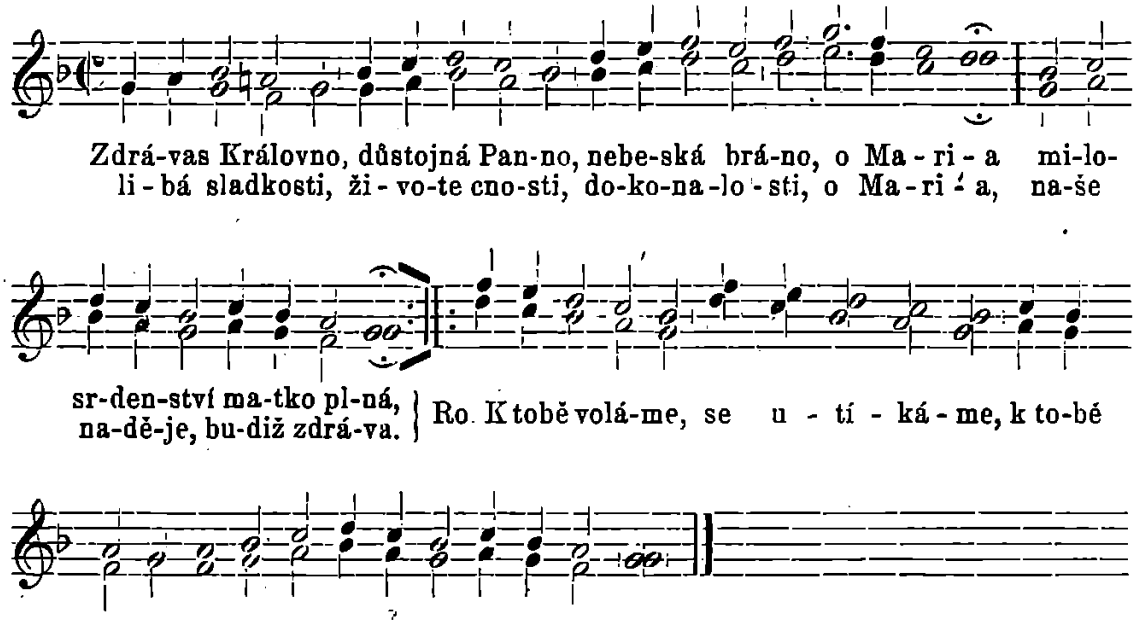

Týž nápěv má i osmá píseň „Římské Královny nejsvět. růženec“: Vítej, Královno, přečistá Panno. A tak i následující píseň: „Po mračnu jasnost, po pláči radosť“. — Sedmá píseň „Nejsvětější matko Boží, o Maria“ jest parafráze Zdrávasu. — V deváté písni „Zdrávas Panenko Maria, královno andělská volá básník vzletným jinotajem písma sv. k Panně Marii (v 3. sl.): „Pojdiž z Libanu choti má královno přemocná, vejdiž s vojskem svým panenským na Turka pohana“. A ve 4. sl. ještě úpěnlivěji volá: „O pospěš Hester královno před trůn velebnosti, upros nám u tvého Syna přehojné vítězství. — Podobně prosí v následující písni „Zdrávas buď, plnás milosti“ (v 3. sloze): „Zhladiž jejich Machometa, palác velkého vizyra, ztroskotej mocně pohana, sv. Panenko Maria“.

Písně 11. a 12. jsou čtyřhlasné. Zvláště krásná jest poslední 12. píseň. Vážný a ušlechtilý čtverohlas její svědčí o hluboké zbožnosti i o vytříbeném vkusu skladatelově, tak že nemůžeme ho nesděliti se svými čtenáři. Zní:

Píseň v času zarmouceném a nebezpečném. Proti Turku a Tataru zpívati.
(Klíče: Sopr. Alt, Ten., Bas.)

1. „Vše-mo-hou-cí Bo-že náš, kte-rý v ne-bi by-dlíš, že jsme sou-že-ni, sám znáš, náš hříšný lid uslyš. } R. Nám za-hy-nú-

2. Spatřu-ješ, jak se sí-lí ná-rod ten pohanský, zka-zi-ti jsou nás pil-ni lid všecken křesťanský. } R. O sil-ný, věč-

ti ne-dej, ve-dlé pro-vi-ně-ní ne-ká-rej, k pomo-ci nám při-spěj.“

ný Bo-že, vysvo-boď a pomoz nám z ho-ře, pro-sí-me v po-ko-ře.“ A d.

Na textu i nápěvu znáti jest vážné a velké pohnutí mysli z nastávajícího nebezpečí od krutého nepřítele křesťanstva, jakž i záhlaví jeho svědčí. Tímto velkým pohnutím provanuta je všecka tato píseň. Známoť, že tehdáž skutečně byly země císaře a krále Leopolda I. tureckými voji Muhameda IV. a jeho velkovezíra Kiuprili krutě napadeny a svírány v l. 1658—1664. Proto čteme v 7. sloze prosbu: „Sešliž andělů množství, jenž by vedli krutý boj, dej křesťanům vítězství, potom stálý pokoj; Ro. Leopoldovi ctnému, císaři a králi našemu, vítězství dej jemu“. A d.

Toť krásný a ušlechtilý plod na štěpu českomoravské hymnologie, jenž obsahem důstojně druží se k prvému plodu veleúcty mariánské, tam na posvátném Hostýně vzniklém, kde „Máti Boží divy tvoří“. Jako tam volal hrdinný Vratislav:

„Ot Boha nám milosť ždáti chvalno,
ne v porobě ot svěřepých Tatar“,

tak soudil i náš skladatel z r. 1663. Jako Vratislav proti Tatarům velel: „za mnú před stolec mateřě Božiej,“ [6]) tak i náš rek

[4]) Tyto dvě černé noty rukopisu rovnají se bílým 𝅗𝅥 𝅝. Psali je tehdáž by vyznal se zpěvák v taktu.

[5]) I tyto dvě noty d e, — hes d, — g d jsou černé.

[6]) Rádi věříme, že protestantu Dru. Masarykovi není takový důkaz veleúcty mariánské v českých zemích, jakým jest báseň Jaroslav, po chuti! proto musí popříti se aspoň jeho pravosť. Však pro tyto mraky nepřestane slunce Jaroslava i na dále svítiti. — Z též asi doby máme i jiný ještě rukopisný důkaz této veleúcty, t. rýmovanou píseň „Svaté Marie s nebes chválu“. Viz ji a Paterův rozbor v Č. č. M. 1884. sn. sl.

Boží volal duchovní voje své k trůnu Matky Boží, hrdinné pomocnice křesťanův. A tak činil, velel a volal i vůdce všeho křesťanstva, papež Pius V. (r. 1571.), křesťanské voje k Matičce a pomocí její k vítězství nad Turky (v. níže píseň: „Dnes jest radosti plný den“), tak i nástupce jeho Alexandr VII. v zlé době našeho nadšeného, jménem bohužel neznámého hymnologa moravského, jenž takto zůstavil telčskému kancionálu nejkrásnější památku. (Dokončení.)

Dolorosa.

Ten obraz vždycky jímá duši mou,
jenž na stěně pod křížem zavěsený
tvář Matky Boží značí bolestnou,
jak na plátno ji vnesl Quido Reni.

Ze tváře té jak velký mluví žal
a v zraku tom co truchlivého bolu...
Ke kříži zří, kde Syn jí dokonal,
jenž hlavu svou zas k Matce kloní dolů.

Tak vždycky jest! — Kdo v žití znaveném
v svém bolu vzhůru k dřevu hledí kříži,
vždy s rozpjatým se setká ramenem,
vždy k němu Kristus shora dolů shlíží.

Ant. Bulant.

U pranýře.

Archivalní povídka.

Napsal

Jan Václav šl. z Finberků.

Vavřinec Rouzek, dosti vážený soused Skutečský, byl velkým nepřítelem Michala Jandáta, který vedle něho bydlel. Nepřátelství to prý pošlo tehdy, když Michal Jandát z nepatrné příčiny vynadal nectně jeho paní manželce Marii, rozené Pilařové. Však byl jím také před právo Skutečské pohnán a k odprosení i k pokutě donucen. To mrzelo Jandáta velice. Vždyť každý, jemuž později nadáváno bylo, říkal: „Však počkej, odprosíš pěkně před pány, jako tehdy Jandát Rouzka Vavřince. Utrhačně cti mé dotýkati se nesmíš...“

Když to Jandát slyšel, zahořel zlostí a hrozil vždy k chalupě Rouzkově.

Rouzek to věděl, že vždy tak soptí, proto také velmi často postavil se s někým na ulici, zavedl řeč o nadávce a hlasitě říkal: „A jen si nedati ve tvář hanbu metat! Však to páni rozsoudí! Já se nedám nikdy. Však pěkně odprosí, jako pes k člověku žebrat přileze, aby odpustil... to je pěkné pokoření."

Při slovech těch vždy hleděl v okna chalupy Jandátovy a hlasitě mluvil.

Avšak jako vše, tak pominuly i ty řeči i ten velký hněv mezi sousedy. Nemluvili spolu, ale přece si pak neškodili. Teprve v říjnu roku 1678. zvláštní tak náhodou dostali se do sebe. Bylo to odpoledne. Panna Baruša, sestra Jandátova, byla se služkou Martou sama doma. Jandát byl s čeledínem podívat se, jak páni vypouštějí rybník rychtářský, aby druhého dne ryby loviti se mohly. Poněvadž toho dne měly obě jíti do mlýna, aby si samy u toho byly, by se z obilí nic nepotratilo, chtěla panna Baruša dříve uvařiti. Vodu k vaření přinášela Marta od Pražanů; poněvadž tam bylo přes několik domků, přeskočila zeď a vešla ke studni Vavřince Rouzka, kamž před soudem vždy pro pitnou vodu chodívala. To ví Bůh, co jí to napadlo dnes tam zase jíti...

Sotva vodu nabrala, ke zdi donesla a na ni postavila, slyší hlas Rouzka:

„Kdo pak dovolil, panenko, přes zeď skákati a vodu z mé studně nabírati? Vaše nechutná? Či je k Pražanovům daleko?"

Holka se lekla a nevěděla, co má dělati. Zůstala státi a nepromluvila. Rouzek se k ní přiblížil, nádobu s vodou vzal a před jejíma očima na trávník vylil...

„Pro vás nemám vody, abyste v ní huby si máchali s Jandátem. Je tuze čistá na jeho nevymáchanou..."

Však nedomluvil. Kolem zahrady kmitl se Jandát s pacholkem, Lukášem Vítkem.

„Marto! Marto! Kdo tě posýlá k tomu „umflotovi" pro vodu... Já-li? Raděj bych žízní zašel, než od něho vodu pil."

„Ty troupe", „hudláři zvyjebená", ty „umflotů" mně nadáváš? Však nadávej, více ti neřeknu, než jsem řekl. Martě zakaž, vody pro tebe nemám."

Za křiku toho vycházeli lidé z domků a poslouchali. Rouzek odešel do stavení. Marta mezi křikem utekla k panně Baruši. Za plotem zůstal jen Jandát s Lukášem. Když Jandát branku otevřel a po své zahradě šel, pravil:

„Hanebníku zlý, o trochu vody mluví. Však počkej! Pohrouzím tě do ní příležitě, že se jí napiješ do syta... ty štíre prašivý..."

Ještě něco mluvil, ale lidé, kteří poslouchali, již ničeho neslyšeli a zase po svém odešli. Že pak mluvilo se o tom, jak se ti dva pro trochu vody popadli, rozumí se samo sebou.

U Jandátů bylo Boží dopuštění. Jandát huboval Martu i hospodyni, sestru svou pannu Baruši. Baruša plakala a povídala, že ji tam neposílala, že myslela, aby šla služebná zase k Pražanovům jako dříve. Marta strachy se třásla a prosila za odpuštění.

„Zlý duch si se mnou zahrál," hořekovala, „vždyť ani jsem nepřemýšlela, kam bych pro vodu jíti mohla. Beze všeho vědomí přeskočím zeď, naberu vody, postavím si ji a teprve teď vidím, že jsem nedobře udělala. Bůh milý ví, že jsem na nic nepomyslila. Strachy

se ještě třesu, jak Rouzek na mne křikl. Panno Barušo, prosím vás mně odpusťte i vy, pane Michale Jandáte, však se to vícekráte nestane."

„Nesmí se to státi!" rozkřikl se Michal, až se obě otřásly.

„To jsou rány, pane Michale, toť stojí za tu zlosť, ani bych již ty osoby nevinil. Kdyby Rouzek byl počestný, řekl by Martě, aby pro vodu nechodila a bylo by to. Však tam již bez toho nebyla od nepaměti... povídal Lukáš a posadil se.

„Je to pravda, Lukáši," plakala Baruša, „pan bratr můj dělá mně levity, jako by se Bůh ví co stalo. Až je mně toho líto."

„No, no, vždyť jsem toho tolik neřekl! Vždyť mně to také za zlosť nestojí."

Po těch slovech odešel s Lukášem do stáje.

Panna Baruša se vyvzlýkala a poručila rozdělati oheň. Marta hned se měla k dílu. Dříve však doběhla k Pražanovům pro vodu. Tetky ji na ulici zastavovaly, ptaly se na to a ono, ale Marta pospíchala, všecky odbyla.

Když se vrátila, musela při vaření panně Baruši vypravovati, jak to vše bylo. Marta do slova vše řekla. I to, že pan Michal někde Rouzka do vody pohrouzí, aby se jí notně napil. Baruša se obávala, aby Rouzek pro nadávku pana bratra nepohnal a k novému odprošení nedonutil. Věděla, jak zhoubně to na Michala působilo, jak nemohl pak usnouti, že se mu dostalo před Rouzkem takového pokoření.

Strachovala se velice. Nebylo by však z toho nic, kdyby se nestalo něco jiného, co pak pannu Baruši přivádělo k zoufání a soužení velikému.

Když bylo uvařeno, přišel Michal s Lukášem a zasedli všichni ke stolu. Při jídle se hovořilo. Baruša začala:

„Byl tu ze mlýna, abych přišla k mletí. Ví, že ráda u koše si bývám, aby se nic nepotratilo. Půjdu s Martou. Ona bude dole, já u koše. Dnes neodcházej, aby nikdo do stavení se nevloupal."

Michal neříkal ničeho, jen se na Lukáše podíval a ten rozuměl. Umluvili se o něčem, co mělo zůstati jen mezi nimi.

Když bylo po jídle, oblekla se panna Baruša s Martou a odešly. Mlely pod Rychmburkem ve mlýně, jemuž se říkalo „Cukrový". Cesta jim ubíhala rychle, neboť stále si něco povídaly.

„Panno Barušo, proč říkají mlýnu tomu „Cukrový?" tázala se Marta, která tu byla cizinkou. Pocházelať až někde od Trhové Kamenice, ze vsi Dřevíkova.

„To je tak, holka," počala Baruša, „ještě před desíti lety byl ve Skutči děkanem Max František Cukr, šlechtic z Tamfeldů, toho dobře pamatuji, však jsem se u něho také kolikrát zpovídala.".

„Přišel sem roku 1666. a již za dvě léta lid se proti němu pobouřil, na děkanství táhl a křičel, že ho usmrtí. Děkan na ně nečekal. Ušel zadními vraty a prchal k Humperkám. Ale uviděl ho jeden, řekl to ostatním, a ti se za ním hnali. Děkan zahnul k Lažanům, pak k lesům, kterým „borka" říkáme, a šťastně se dostal až k tomu mlýnu. Vrazil tam, zalezl prý někam pod kolo, že ho nenašli. Byl tam dva dni, poněvadž se bál vyjíti. Po dvou dnech v noci domů přišel a do Prahy hned odjel. Mlýnu od té doby říká se „Cukrový"

Marta si vzdychla a řekla na to: „Neměli ho tak pronásledovati, je to přec jen posvěcená osoba.“

Baruša na to neodpověděla, ale myslela na pronásledovaného děkana Cukra z Tamfeldů, kterému nebe přálo před nimi prchnouti.

Za hovoru přišly do mlýna a mlely.

* * *

Na onu hádku již ani nevzpomněly. Za to nemohl zapomenouti pan Michal i soused Rouzek, který stále manželce své paní Marii vypravoval, jak vše bylo. Když nastal večer, pobídl Rouzek polovici svou drahou, aby vyšla s ním podívat se k rychtářskému rybníku, který byl dnes vypuštěn. Zítra prý nebude míti pokdy, poněvadž musí do Prosetína k bratrovi za nutnou záležitostí. Paní Marjána manželi svému byla ve všem po vůli, také i dnes. Vzala na sebe teplou jupici, přehodila přes hlavu plenu a šla s mužem. Šli zadními dvířky. U rybníku byli brzo. Vody v něm bylo již málo a ještě stále odtékala. Sedli tu na nově pro zítřek zhotovenou lavici a hleděli oba v ona místa, kde vody bylo tak málo, že hřbet velkého kapra celý nad vodou vyčníval, a kapr sám pro málo vody dále dostati se nemohl.

„Manželko má, tam hleď, vidíš? To je kapr! A takových vidím mnoho. Chtěla bys jednoho, chtěla?“

„Kdyby byl! Však víš, že dobře kapra umím na jídelko chutné připraviti. Však nekoupíme, škoda peněz. Zítra poneseš jich mnoho dluhem bratru do Prosetína. Musíme šetřiti. Víš, že jsem málo měla, že dluhů je mnoho. Ráda bych, abychom si pomohli. Snad Pán Bůh dá, že dítko se nám přece narodí... třeba v pozdním čase, doufám v Pána Boha... Ráda bych, aby bylo šťastno, aby hodný stateček po nás na památku mělo... Ale teď již půjdeme, je tma... je chladno... z té vody zima...“

„Marjano, myslím na toho kapra...“

„Snad nechceš loviti dříve než páni?“

„Co na tom? Však jich tu na sta. Nikdo se nedoví o tom, vezmu kousek bratrovi na present.“

„Jak chceš, jen aby nebyla z toho ostuda“.

„I ty můj miláčku, dej se políbiti... tak... Ty máš strachu... Nic se nestane... Tam ten, vidíš ho ještě, toho kapra myslím, dívej se ze strany, jak se voda leskne, uvidíš ho také.“

Paní Marie se shýbla a dívá se v naznačené místo.

„Ten může mít kolik liber,“ povídala, „je skoro na loket.“

„Mám?“ tázal se ještě jednou Rouzek.

„Bojím se, pane manželi, je to nepočestné.“

„Zkusím to,“ povídal Rouzek, zul se, kalhoty vykasal, křížem se poznamenal a šel v ono místo, kde se voda čeřila a kapr ploutvemi do vody pleskal. Bořil se do toho bahna až po kolena. Bubliny z bahna vystupovaly a zvláštní šumot na povrchu vody tvořily.

Marjana hleděla ve tmu a jen stopovala zrakem pana manžela. Vzala ty boty a dala do zástěry. Věděla, že již do nich nebude se moci obouti. Však se také neobouval.

„Už ho máš?“ ptala se tiše.

„Hned, hned, už jsem u něho. Dej pozor, nejde-li někdo. Kapr sebou bude mrskat, vodu plácat... aby někdo neslyšel."

„Ani vánku, jen již si pospěš. Mám strach..."

Ani nedomluvila.

Jakoby do vody lopatou mlátil... Muž zapadl do bahnité tůně.

„Marja... a... a... bl... bl... bl..."

Voda se sevřela a bylo ticho... Jen ono „bl... bl..." se několikráte opakovalo... Bylo to volání — pod vodou.

Paní manželka Rouzkova vzdychla a zabědovala. Hleděla po hladině, která se trochu v té tmě leskla. Hledala pátravě zrakem pana manžela... ale neviděla ho.

Chtěla křičeti o pomoc, chtěla se vrhnouti do vody a manželi pomáhati z té tůně bahnité, ale bála se křičeti, aby čin nepočestný neodhalila, aby lidé ještě na místě nočních zlodějů jim nenadali a neřekli, že dobře tak se stálo. To vše prošlo jí hlavou, pobíhala okolo rybníku, šeptala jméno mužovo, ale nikdo se jí neozýval. Již chtěla se vrhnouti do vody, muže svého aspoň vytáhnouti, bylo-li by možno, domů dopraviti, aby nalezen nebyl mezi kapry, které kradl. Již odhodila plenu i svrchní šaty, aby jí nepřekážely, již brodí se bahnem v rákosí, když slyší hlasy. Bylo jí hrozně. Nevěděla co počíti, aby se neprozradila. Poněvadž šaty a plenu na hrázi nechala, musela pro to, aby ti, kteří přicházeli, nezakopli o to, nezvedli a nepoznali oděv její. To se stalo v několika okamžicích. Hlasy bylo více slyšeti. Nebylo však možno je rozeznati. Jen šepot míchal se s větérkem, který rákosím si pohrával.

Marjana prchala odtud s hroznou myšlénkou na mrtvého muže. Sotva doběhla domů, odhodila vše, pobíhala po světnici, lomila rukama, modlila se, aby Bůh nedal Vavřincovi zahynouti, aby ho posilnil, k životu přivedl, hanby světské chránil a hřích nepočestný odpustil. Vrhla se na kolena před obrazem Spasitele, plakala jako dítě, znova pobíhá po světnici jako šílená.

Bosá a prostovlasá pádila zase k rychtářskému rybníku. Slyšela tu zase hlasy... prchala znovu k domovu, kde si vlasy rvala, se vinila, že muže tam posýlala, že ho nedržela, nevymlouvala mu ten čin nepočestný... Plakala a rukama lomila.

Za nějakou chvíli otevřela zase a běžela k rybníku. Nedbala na to, že někdy vrzly dvéře, že slyšela někoho šeptati u chalupy, že slyšela psa štěkati a výti.

„Cítí mrtvolu, vyje..." řekla si šeptem a běžela k místu nešťastnému. Tma byla jako v pytli. Jen čas po čase měsíček ze chmur na zem prohlédl a rybník v záři jeho se zablyštěl. Byla u něho. Nikoho tu nebylo. Ti odešli. Již ani nevěděla, na kterém místě pan Vavřinec zapadl. Sedla tu u hráze, hleděla po hladině, volala tiše i nahlas, jeho jméno vyrazila, ale nikdo se neozval. Jen tu a tam koroptve vyletěly. Ulekly se snad kolčavky malé, která opodál pelíšku jejich se objevila.

Ve Skutči bylo ticho. Jen hodiny občas bily, a ponocný plné vytruboval.

Zimou zkřehlá ubírala se k domovu. Sotva došla, ulehla a do rána přemýšlela o tom, jak zakrýti onen čin, jak mluviti před soudem, jak se ze všeho zodpovídati a pak osudu svému se oddati.

„Již nepohrouzí Michal Vavřince“, říkala si paní Marie stále a stále, „Bůh pohrouzil ho za hřích ošemetný.“

* * *

Časně ráno přišla panna Baruša s Martou. Vypravovala, jak se mlelo, jak mají ve mlýně veselou chasu a jiných věcí více.

„Snad jsi byl stále doma, pane bratře?“ tázala se s obavou Baruša.

Michal se usmál a řekl: „I byl, byl.“ Nechtěl ještě říci sestře, co s Lukášem provedli. Bylo na to dosti času. Však nebyl čas chystati k obědu.

Starostlivá panna Baruša byla tomu ráda a pana bratra po vlasech pohladila. Ten se jen šelmovsky usmíval. Věděl proč. Mínil Barušu překvapiti.

Potom vařila snídani a poklidila ve světnici, neboť Marta odešla s Lukášem na pole, aby k setbě je připravila.

Když odešli, vešel Michal k sestře své a pravil jí: „Barušo, ráda kapry? Dnes budou loviti.“

„Toť, že ráda. Vždyť víš, že vždy koupím několik malých.“

„Letos nekoupíš?“

„Jak chceš. Jsem ti hospodyní, abych směla ti co říkati.“

„Nekoupíš ani ty ani já... máme již kapry doma... tři velké a několik malých. Jsou ve kbelíku dřevěném ve stáji... já s Lukášem v noci lovil... víš, já šel tak kolem a na bahně je v noci sebral...“

„Panenko Maria!“ To že jsi učinil? Toho ty jsi schopen? Chval každý duch Hospodina, že chránil tě před zrakem některého z našich nepřátel! Kdyby tak se o tom někdo dověděl — ta hanba před počestnými lidmi Kristovými... Já se jich ani netknu, abych rukou svých neposkvrnila věcí ukradenou. Strachy se třesu a zuby jektám. Ve jménu Boha i Syna... a řekla jsem ti, abys nikam nešel, a ty jsi neuposlechl. Aby tak se o tom města páni dověděli... ne, ty ryby musíš ukrýti...“

„Bláhová! Snad nemyslíš, že před lidmi jsem to konal. Ví to jen Lukáš, já a ty. Snad nevyzradíme jeden druhého.“

„Dělej, jak rozumíš, ale nežádej, abych ti je připravila.“

Odešla.

Michal nevěděl, co dělati. Nechal je ve kbelíku a nemluvil již o tom ani slova. Nechtěl Barušu hněvati a stále ji na to připomínati, však sama večer řekne, nepřeje-li si rybku smaženou k večeři.

Před osmou hodinou scházeli se páni na rathouz. Byl tu již primator pan Fridrich Štagkner, konšel Kohout, Soukup, Procházka, Matouš, Skalický, Vančura, Šlemr, Procházka, Jiří, Habal, Černohorský a Spurný.

Také obecní servus, pak písař městský k zapisování kop vylovených kaprů.

Když i dva formani se dostavili s velikými, dlouhými sudy na vozech, chtěli páni k rybníku odejíti. Ale tu se přitočí k primatorovi panu Štagknerovi malý človíček a šeptá mu cosi do ucha. Byl to Medard Hradecký, který bydlel naproti vdovce Michala.

„To že jsi viděl, pane Medarde spravedlivý?“ udiveně se tázal primator.

„Páni spolukonšelé, následujte mě do síně radní, formani nechť posečkají. Věc důležitou Medard Hradecký mně zvěstoval, mně, který bdí měsíc tento nad spravedlivým řízením záležitostí našeho města. Pane Medarde, pojď také!“

Šli.

Lidé, kteří sem na zvědy přišli, divili se, proč tak najednou páni se rozmyslili a do rathouzu vešli. Hádali všelijak.

Páni konšelé usedli na svá křesla, pan Štagkner na povýšené místo a kázal Medardovi Hradeckému mluviti. Ten počal: „Vzácní a slovutní páni! Chci vám oznámiti, že před vámi rybník rychtářský již loven byl... Tak v noci manželce mé, ctné paní Mathildě, zdálo se, že slyší po ulici kroky. Zbudila mne. Já vyhlédnu oknem a ona také. Viděli jsme dva muže, kteří kapry velké v síti domů nesli. Divil jsem se té noční smělosti a chtěl věděti, kdo tak srdnatým. Nepoznal bych je, byli zakukleni, ale vešli do domu Michala Jandáta. Teprve pak poznal jsem, že to Jandát s Lukášem pacholkem, když oba ještě na ulici vešli, aby pozorovali, je-li všude ticho, jestli jich někdo neviděl. Nemohu zatajiti jednání to a kladu si za svatou a Bohu libou povinnosť vše říci, aby město okrádáno nebylo. Peněz je třeba. Střecha domu radního se celá nová dávala, škola bílila, dům kázně opravoval, veřeje u něho obkládaly a dvéře spravovaly. To vše stálo, jak nejlépe sami víte, peníze. Kde je bráti, když i výtěžek z rybníků krádeží se zmenšuje? To myslím, že se přísně potrestá...“

Páni na sebe pohlédli. Šlemz s Habalem šeptal: „Medard nenávidí Jandáta. Jinak by to neoznamoval.“

Hradecký to zaslechl a pravil: „Dávno jsem na to zapomněl, vzácní konšelé městští. Msta nemluví ze mne. Řekněte sami, bylo by ode mne pěkné, abych věc takovou zatajoval? Na bratra povím, vykonal-li by takový ošemetný kousek“.

„Je dobře, pane Medarde, je dobře. Chválím jednání takové,“ pravil primator a dodal: „Teď, páni spolukonšelé, navrhněte, jak si počínati v zakročení proti Michalovi Jandátovi!“

„Bude dobře,“ povídá Pražan, „když dva z nás k Michalovi půjdeme, drába městského, kaprála a vachmistra přibereme a dům jeho prohledáme.“

„To je dobrý návrh,“ kasal se Medardek, „to je dobrý návrh“.

Primator poslal servusa pro kaprála a pro vachmistra. Ti přišli.

S nimi šel konšel Šlemr a Černohorský, pak dráb a servus. Když, vyšli a do ulice z rynku zaměřili, hrnul se lid za nimi. Zůstal státi před domkem Jandáta. Nejdříve vešli konšelé, pak vachmistr s kaprálem a za nimi servus s drábem. Ten přirazil za sebou dvéře, neboť lidé hrnuli se i do dvorku za nimi.

Panna Baruša omdlela. Michal byl právě na půdě. Nechtělo se mu dolů, ale když viděl, že sestru jeho křísí, sešel a přivítal je.

„Odpusť, pane Michale, že přicházíme. Sám jsi toho příčinou,“ začal Šlemr, „jsi nařknut, že jsi lovil v noci kapry z rybníku rychtářského.“

„To ošemetná lež! Kdo může mně to dokázati?“

„Kdo tě viděl.“

„Kolem lámati bych ho musel za tu sprostou lež...“

Barušu přivedli k sobě a položili na postel. Servus ji omýval, neboť tu Marty nebylo. Baruša byla bleda a chvěla se na celém těle.

„Když je to lež, je třeba se přesvědčiti. Pane vachmistře a kaprále, konejte svou povinnosť!“

Ti konali. Hledali nejprve ve sklepě, pak na půdě, v kamenici i ve stáji. Tam stál sice kbelík s vodou, ale ryb tam nebylo. Vyhodila je panna Baruša do studně, aby pan Michal o tom nevěděl. Dobře pro tu chvíli byla dříve udělala. Když nebylo ničeho nalezeno, odešli páni, ale vzali pana Michala na rathúz. Dráb došel na pole pro Martu služebnou a Lukáše čeledína. Ti přišli a na rathouz byli zavedeni.

„Lukáši Vítku, ví města páni, co jsi v noci konal. Nezapírej, řekni vše, jak bylo!“ vybízel primator pacholka.

Ten mysle, že není jiné pomoci, že páni již ví vše, nezapíral a povídal: „V noci zašli jsme k rychtářskému rybníku, několik kaprů vylovili a do kbelíku ve stáji hodili.“

Přiveden byl Michal, jemuž bylo povědíno, že Lukáš vše pověděl, když páni řekli, že i on Michal se přiznal. Páni šli na Lukáše s chytrou... Jandát se zastyděl a svěsil hlavu.

„Co, Marto, ty víš o krádeži?“ ptal se Štagkner.

„Já s pannou Baruší byly ve mlýně noci té. O ničem povědomosť nemám a uctivě pánům to oznamuji.“

„Kde jsou ony ryby, pane Michale?“

„Nevím, byly ve kbelíku.“

„Není dnes času, abych dále rozsuzoval. Oba nechť jsou v domě kázně uvězněni. Drábe, odveď je! Marta může odejíti, také Medard!“

Odešli.

Páni pak vyšli z rathouzu, dali pokyn formanům, a jelo se. Mnoho chudého lidu za nimi.

Marta přišla domů celá tuhá. Ještě více se polekala, když tolik lidí viděla před domem Jandáta, když pak přišla do světnice a pannu Barušu viděla na posteli bledou a slabou.

Musela jí vypravovati, jak na rathouze se mluvilo. Také řekla, že Lukáše spletli, že vše pověděl. Ryby prý byly ve kbelíku, ale když hledali, nebylo jich tam.

„Povím ti to, Marto. Když Michal mně to řekl, hned jsem věděla, že je zle. Chtěl, abych mu je také připravovala. Já však v nepozorované chvíli kapra za kaprem ze kbelíku brala a do studně hodila. Tam jsou. Večer nádobou nějakou je vybereme a do rybníku „Konopáče“ zaneseme, aby z toho nic nebylo. Jen jak se to vše skončí. Trnu hrůzou! Ta ostuda!“

Obě pro Michala plakaly.

Když bylo k polednímu, strhl se pojednou na ulici křik veliký. Marta vyběhla, co se to děje. Viděla zástup lidí a slyšela křik: „Rouzek je utopený, Rouzek je utopený!“

„Pro Ježíše Krista, panno Barušo, nesou mrtvého Rouzka! Lid skoro řve a křičí až hrůza. Pane Bože, co se to dnes děje, co to ďábel zase vyvedl...“ bědovala.

Lid se blížil. Někteří, zvláště děti, běželi napřed, aby řekli to paní Marjaně, která také již na ulici se objevila a začala bědovati: „Ach já nešťastná vdova, já nešťastná vdova! Pro umučení Ježíše Krista, co se to učinilo! Ach, lidé dobří, lidé dobří, vždyť šel večer do Prosetína. Nesl peníze bratrovi. Ach, Bože, to snad on není!“

Když postavili nosítka před vrata domu jeho, když podívala se na to modré tělo, dělala povyk nesnesitelný. Znala dobře se přetvařovati!

„Ach, ty mé drahé tělo nešťastné! Již tě nebude nikdo do vody pohrouzeti, jak ti včera sliboval. Bůh odpusť tomu, kdo tě zahubil! Panno Maria, ukaž na toho člověka, který to učinil. Ach, Bože, Bože, co si sama počnu... Prosím vás, lidičky, doneste mně to drahé tělo ztýrané do světnice. Marto, řekni Baruši, aby se nehněvala na nás, aby přišla pomoci mně do truhly přistrojiti mého manžela. Ty, Jando, běž do Prosetína, aby sem bratr jeho Rouzek přišel, jdi, synáčku, jdi, dám ti po nebožtíkovi něco od šatstva... již běž!“

Hoch běžel. Marta šla vyřídit vzkaz Baruši. Lidé tělo mrtvého do světnice donesli a tam se nahrnuli.

Po Skutči se ta zpráva rychle roznesla. Lidé přicházeli a zase odcházeli. Mluvilo se všelijak. Toho dne bylo ve Skutči pravé pozdvižení.

Páni nad tím kroutili povážlivě hlavou. Také se jim doneslo, že Michal před tím dnem se s Vavřincem Rouzkem nepohodl, že Michal povídal něco o pohrouzení Vavřince do vody, aby se jí notně napil... Proto s výslechem neodkládali. Když ryby vyloveny byly a toho dne také přišlým kupcům prodány byly, sezval purkmistr konšely na radu. Ti se dostavili.

Předvoláni byli: Michal Jandát, Lukáš Vítek, Marta, panna Baruša, paní Marjana, Medard Hradecký s manželkou Mathildou a bratr nebožtíka z Prosetína. Také sousedi, kteří hádku slyšeli.

Když tu všickni byli, počal soud.

„Všickni již víte, co se stalo. Vezmeme to od počátku. Písaři městský, zaznamenávej výpovědi přítomných! — Včera napaden byl Rouzek Michalem Jandátem proto, že Marta se zapomněla a pro vodu k Rouzkovi vešla. Ten vodu jí vylil a nectně se o Jandátovi vyjádřil. Ten slyše to, napadl řečmi nepěknými tohoto a pravil, že ho pohrouzí příležitě, aby se vody napil. Je tomu tak, pane Michale?“

„Ano.“

„Je tomu tak, Marto?“

„O tom pohrouzení jsem neslyšela ničeho. Utekla jsem do světnice k panně Baruši, jakmile se hádati počali.“

„Je tomu tak, pane Michale?“

Ano. Nemohla to slyšeti. Ostatně já to ani neřekl.“

„Kdo slyšel?“

Předstupuje Hradecký, jeho manželka a paní Marjana.

„Tři svědci. To dostačí, pane Michale, abychom dokázali, že jste to řekl.“

Ti tři vzati hned k přísaze, aby se věc odbyla krátce.

„Dále je již dokázáno, že Michal s Lukášem ryby lovili. Sami se přiznali. Rcete ještě jednou přede všemi, bylo tomu tak?“

Oba kývli hlavou.

„Je pravda, pane Rouzku Prosetínský, že bratr váš byl vám dlužen peníze?“

„Je.“

„Kdy odešel, paní Marjano, manžel váš?“

„Před večerem,“ řekla a zachvěla se.

„Přišel do Prosetína, pane Rouzku Prosetínský?“

„Nepřišel.“

„Víte, pane Michale, nebo Lukáši, jak přišel k rybníku?“

„Nevím. Chci na to hned přísahati!“ povídá Michal.

„Já také," dodal Lukáš.

„Nemožno uvěřiti. Poněvadž svědků není a věc je vážná, na skřipci pravdu snad povíte...:"

Baruša omdlela. Odvedli ji.

„Pro krádež, která se vám dosvědčila a k níž jste se oba přiznali, trestáni budete vězením a posty přísnými. Páni nechť hlasují o velikosti trestu. Navrhuji pět dní..."

Všickni souhlasili. Dráb odvedl je, a ostatní byli propuštěni. I páni se rozešli, aby se trochu doma zotavili.

Bylo divně Michalovi i Lukáši. Ještě hůře panně Baruši, která z toho povážlivě onemocněla. Paní Marjana vypravila panu manželi pěkný funus. Sama však na něm nebyla. Nemohla pro slabosť. Není také divu. Sama nejlépe věděla, jak věc stojí. Věděla, že Michal i Lukáš z vražedného činu jsou nařknuti, že budou mučeni, aby se přiznali. Pro zachování sebe i cti nebožtíkovy bála se tajemství odkryti. Chodila jako pomatená, málo mluvila, lidem se vyhýbala, jísti jí nechutnalo, slábla až ulehla... Nemoc její byla zlá. Trvala dlouho...

* * *

Dávno si již Michal za krádež i s Lukášem trest odseděl, byl na skřipci visel a jiná trápení s Lukášem zakusil, ale Marjana ležela stále.

Svědomí nedalo jí pokoje. Myšlénka na to, jak nevinně jsou oba mučeni, trápila ji velice, ale přec bála se tu hroznou pravdu vyjeviti.

Městem se rozneslo, že Michal tvrdě zapírá, že však bude na pranýř s Lukášem postaven, za tvrdošijného lháře, zloděje a vraha před všemi obyvately města Skutče prohlášen a katem popraven.

Prohlášení hrdelního soudu Skutečského až mrazilo, jak bylo hrozné! Panna Baruša plakala, bědovala, v kostele děkanském se neustále modlila, aby nevina bratrova byla objevena. Již blížil se ten osudný den. Oznámeno bylo, že ranou z hmoždíře dá se znamení, kdy Michal s Lukášem budou z domu radního vyvedeni a na pranýř vystaveni.

Ten den přišel. Lidí sešlo se z okolí jako máku, procházeli se městem již od svitání, obcházeli domek Jandátův i Rouzkův, nakukovali drze do oken a spílali vrahům...

To vše paní Marie slyšela. Třásla se na celém těle, dýchala mocně, mluvila jako šílená, vstávala z postele, ale vždy padla, neboť byla až příliš slabá. Opatrovkyně její se strachovala, bratr nebožtíkův vždy ze světnice odběhl, ale zase se k ní vrátil, aby ji těšil. Michalovi nikdy neklnula, ač to bylo Rouzkovi Prosetínskému velice divno; modlila se zaň i za Lukáše, aby bez bolestí muka snášeli.

Po ulici lidé již nechodili. Byli všickni na rynku a tlačili se kolem pranýře, aby vše dobře viděli.

„Bumm...m...m!" ozvalo se městem, až se okna zatřásla.

Znamení, že je vyvádějí.

Však také ano.

Michal měl sepjaté ruce, byl bledý, oči měl hluboko vpadlé a pysky modré. Rovněž i Lukáš. Kráčeli k pranýři nejistě — až se potáceli. Michala vedl pod paždí servus městský, Lukáš kráčel za nimi sám. Když stál tu Michal na povýšeném místě a po lidech se

ohlédl, spatřil sestru svou Barušu, ana stojí s Martou opodál a pláče uprostřed přátel.

„Barušo, sestro má!“ zaúpěl a dal se do hlasitého pláče. „Barušo, neplač! Pláči nad tebou, nad svou hanbou sám... Bůh můj svědek, Barušo, že nepotřísnil jsem rukou svých onou vraždou... Ty snad uvěříš bratru a v srdci svém musíš nésti ono vědomí, že nejsem vrahem. Odpusť, že neposlechl jsem tě, když jsi mně radila, abych onoho večera nevycházel. Bůh mé potrestal! Dopustil na mne tento trest, ale nerouhám se. Pevně doufám, že nevina má bude jednou dokázána... Lidé, modlete se za duši mou, modlete se za sílu sestry mé, aby pohanu tu snáze nésti mohla. Ty, Barušo, vezmi za své mé vše a nalož s tím dle libosti... Bůh buď s tebou a opatruj tě!“

Ještě mluvil, když dal kat znamení, aby bubny slova jeho byla přehlušena. Nastalo víření a hlučení veliké. Lid hlasitě reptal proti tomu, že nebylo dovoleno Michalovi se sestrou se smířiti a rozloučiti. Když hluk přestal, vystoupil jeden z pánů, vše lidem oznámil a dodal: „Vše nasvědčuje, že je mordéřem. Poněvadž tvrdošijně zapírá, byl mučen a na pranýř postaven, aby tuto se přiznal. Ježto však jste slyšeli, že i sestru svou pannu Barušu klame, nezasluhuje pardonýrování. Podlé předpisu budou oba oběšeni...“

Nastalo ticho. — — —

Z ulice ozval se ženský hlas, a na věži smutný hlas umíráčku.

Všichni hledí v tu stranu, odkud hlas přichází. A skutečně. Paní Marjana na smrť bledá a nemocná volá: „Jest nevinen, jest nevinen!“

Podpírá se o rámě Rouzka Prosetínského a staré ženy. Mluví jako ze sna. Vše se k ní hrne a zachycuje nesouvislá slova. Dovedli ji až ku pranýři. S očima zamhouřenýma kladla se více a více na Rouzka... Celou svou tíhou položila se na něho, že nemohl ji udržeti tak dlouho a prosil kolem stojící, aby pomohli mu paní nemocnou položiti. Položili ji u pranýře na prkna. Nastalo utišení.

„Jest nevinen!“ vyrazila ze sebe mocně.... a zase ticho... jen mocné vzdychnutí.

„Manžel můj... ach, Bože... manžel můj sám toho večera... v bahně... utonul... já byla s ním... já to viděla...“ a zase ticho.

Lid plakal.

„Pusťte Michala!“ vzkřikla mocně a zvedla se... Avšak padla bez vlády... vydechla mocně... pěna jí vyšla z úst... otřásla se a pak tiše u pranýře skonala.

První, který odpustil paní Marjaně, byl Michal.

Sešel s lešení a žalostivě plakal, ruku paní té líbaje.

Teď všickni objímali Michala i Lukáše, a na prosbu jich modlil se lid za vysvobození nevinných a za spásu duší Vavřince Rouzka a paní Marie.

Tak ukončeno bylo záhadné zahynutí Vavřince až u pranýře.

Michal s Lukášem prohlášeni byli nevinnými a propuštěni ihned na svobodu.

Jakým způsobem Vavřinec Rouzek v bahně utonul, zůstalo dlouho zastřeno rouškou tajemnou.

Teprve v pozdních letech našel se list, v němž Marie, manželka jeho, vše vypsala a za trám zastrčila, aby nalezeno bylo. Nechtěla za živobytí svého, aby na ni lidé hleděli jako na ženu — nepoctivce. Bylo mu odpuštěno, vždyť i spravedlivý za den sedmkrát hřeší.

Mzda a stávky.

Socialní studie.

Podává

Th. C Rudolf Vrba.

1. Socialně-demokratický stát odstraní práci za mzdu.

Na sjezdu v Erfurtu (14—20. října 1891) vyslovili se socialní demokraté o nynějším utváření společnosti takto: „V nynější občanské společnosti mizí čím dále, tím více malé živnostnictvo. Dělník není majetníkem výrobních prostředků — jest chudým proletářem. Výrobní prostředky hromadí se v rukou málo jednotlivců: kapitalistů a velkostatkářů. Drobní řemeslníci hynou, za to vzrůstají ohromné závody, stroje umožňují bezmeznou výrobu, která dřívějšími ručními nástroji byla zhola nemožná.

Tento pokrok prospívá však jen kapitalistům, střední stav mizí, řemeslníci a rolníci přicházejí na mizinu a rozmnožují davy chudiny.

Dřívější společnosť vypadala jinak. Sedlák byl jist na svém pozemku a nabízel jen to, čeho sám nepotřeboval, a co mu zbylo po odvedení desátku a dávky vrchnosti. Řemeslník byl pánem své dílny, pracoval pro zákazníky. Na těchto základech vyvinulo se zemědělství a řemesla, dělení práce lidské. Výrobky, které patřily řemeslníkům a rolníkům, přišly do rukou kupců, kteří se snaží lacině koupiti a dráže prodati. A tak současně rozvinul se obchod. Středověká společnosť, cechy, rolnictvo žily v poměrech jednoduchých. Města měla právo míle a tvořila výrobní střediska objemu malého.

Objevením Ameriky evropští národové bohatli. Nastaly časy vývozu zboží do ciziny. Kde by mohl cechovní mistr pomýšleti na vývoz zboží, když nestačí pracovati ani pro zákazníky v městě a okolí? Proto povstaly manufaktury. Bohatí kupci najali totiž chasníky a mistry, dali jim práci, by vyráběli pro ně. Ze začátku pracovali doma. Ale pak zřídily se velké společné dílny. To vše nestačilo. Revoluce ve výrobě povstala vynálezem strojů. Rozvoj strojů jest úžasný a rychlý. Až do let čtyřicátých bylo i v Anglii málo továren; od let padesátých rozmnožily se továrny po celé Evropě, v Americe i v Australii. Parní stroje na celé zemi mají prý 200 milionů koňských sil, to jest tolik pracovní síly, jako tisíc milionů mužů. Ale stroje se nejen rozmnožují, ony se též zdokonalují. Před dvacíti lety měl přadlácký stroj 500 vřeten, nyní jich má 1270. Dříve se vřeteno otočilo za minutu 8000krát, nyní otočí se 11000krát. A takové zdokonalení pozorujeme ve všech odvětvích průmyslu. Co má řemeslník pidimužík počíti svýma

rukama proti takovému obru, parou a železem vířivou úchvatností a a neumornou silou pracujícímu?

Stroj hromadí ohromné množství zboží. Kam s ním? Domácí lidé, kde továrna stojí, se po tom ani neptají. Továrník musí hledati zákazníků a kupců po celém světě. Čím více průmysl obecenstvo zásobuje, tím více ubývá řemeslu. Řemeslo jest zahnáno do krajin, kam dráty nemohou, a jest omezeno na práci, kterou ještě žádný stroj nezastává. A tak jest pánem všeho továrna a stroj, a řemeslo vymře.

A jak daří se našemu rolníku? Rolník musí platit daně, musí vypláceti dědičné podíly dětem, odkud bráti peněz? Musí jíti s obilím na trh, nestačí-li to, musí pozemek zadlužiti. Dluhy pozemkové vzrostly ohromně. A tak rolnictvo není již majetníkem pozemků. Čeho předkové nastřádali, to nyní potomci ztrácejí: drobný muž chudne. Aby docela na žebrotu nepřišel, pracuje až do noci, žena i děti se lopotí.

Dělník v továrně není na tom hůře, ba má se lépe, než řemeslník nebo chalupník.[1])

Jestliže skrovný majetek nese tolik břemen, že jeho majetník jen při největší námaze, spořivosti a nuzotě se udrží, tož nezbývá lidem, než jíti na výdělek a živobytí prací za mzdu si zasloužiti.

A tak nynější občanská společnosť poskytuje jediný prostředek nemajetným třídám život uhájiti, že dává za práci mzdu. Kapitál hledá ruce.

Dělník pronajme prácedárci za jistou sumu peněz pracovní svou sílu na jistou dobu, nebo na jistý úkol. Tento dá mu surovinu a nástroje, které mu patří. Pánem toho, co dělník vyrobí, jest podnikatel. Dělník obdrží smluvenou mzdu a nemá dalšího práva na výrobky, ať podnikatel vydělá nebo nevydělá; dělníkovi nepřísluší práva k výrobku. On nemůže na podnikateli žádati více, jestli na výrobku vydělal, on nepřispívá k ztrátě, pakli podnikatel na výrobku prodělal, třeba ani mzdy dělníkovi vyplacené nevyzískal.

Socialní demokraté žádají mzdu komunistickou, aby osvobodili dělnictvo z otroctví námezdní práce. Tato práce, na oko sice spravedlivě placená, v pravdě však dělníku jen bídné živobytí poskytující, jest tedy jen z malé části zaplacena, a proto musí zmizeti ze společnosti. Nastává nám otázka: zdali smluvená práce za mzdu odporuje ve všem a všudy zásadám křesťanské spravedlnosti a zdali ve všem a všudy činí z dělníka otroka, jak mluví socialní demokraté?

Dělník a prácedárce uzavrou smlouvu. Každá smlouva vyžaduje z obou stran spravedlnosť. Mzda má býti spravedlivou odměnou za svědomitě vykonanou práci. Vykonaná práce i mzda mají sobě býti rovny.[2]) Tomu dobře rozumí i prostý lid. On žádá mzdu spravedlivou, ze které by mohl řádně býti živ. Dělník má míti v nynější společnosti takovou mzdu, by mohl za poctivě vykonanou práci náležitě uživiti sebe, ženu i dítky. Prácedárce má pak právo na dělníku žádati, by mu svědomitě pracoval.

Křesťanská spravedlnosť žádá, by mzda byla taková, by dělník nejen se uživil, nýbrž i něco uspořil, aby sám jednou — dopřeje-li Bůh jemu zdraví — něco mohl podniknouti.

---

[1]) Kautsky: Das Erfurter Programm. Stuttgart 1892. str. 2—30.
[2]) Sv. Tomáš: Summa Theol. I. 2. dae qu. 114. art 1. str. 599. v Paříži 1887.

Jestliže mzda jen živobytí zachraňuje a výše nevstoupí, tu přese všechnu svobodu nynější společnosti dělník nikdy nemůže se vyšinouti do třídy podnikatelů. Jako pohanská společnosť učinila otrokům nemožným dožiti se svobody, tak nynější společnosť béře osobně svobodnému dělnictvu všecku naději nabýti majetku, dává-li mzdu jen takovou, za kterou dělné třídy jen živobytí obhajují. Pracovní smlouva za mzdu sama o sobě není tím vinna, že dělnictvo chudne. Vinu toho mají ti, kteří se nestarají o spravedlnosť, bezohledně hledíce svého prospěchu. Prácedárce jedná tedy nespravedlivě, dá-li dělníkovi tak malou mzdu, že jen bídně živoří, kdežto on sám vydělá. Jakmile však prácedárce spravedlivě platí, tož nemůže nikdo namítati, že dělníkovi se děje křivda, že jest otrokem. Obě strany vyjednávají. Podnikatel má na sobě nebezpečí, zda jeho podnik se udrží, musí hleděti, by nepřišel v nivec; zkrátka: podnikatel má risico. Může se mu státi, že majetek zcela neb částečně ztratí.

Dělník přijde, přijme práci, obdrží umluvenou mzdu. Podnikatel — povšechně praveno — jednal spravedlivě, nabídnuv dělníkovi tolik, zač by mu i jiní, stejně dovední a zdatní pracovati se uvolili. Obdržev mzdu, nestará se dělník dále o osudy výrobků, o rozkvět závodu. Za to nemá nároku na zisk, ovšem i zodpovědnosti při nehodách obchodních.

Pohlížíme-li na všecky tyto okolnosti, můžeme tvrdit najisto, že se nikomu nepodaří odstraniti úplně práci za mzdu; ona byla, jest a bude.

Socialní demokraté mají o jedno lákadlo více, slibujíce těm, kdo jim věří, že zavedením komunistické výroby po zrušení soukromého majetku všichni občané obdrží stejný podíl na zisku z celkové výroby.

2. Dělnictvo se snaží v nynější společnosti stávkami dosíci lepší mzdy.

Kdo čte noviny a pozoruje veřejný život, tomu neujde, že za novější doby v dělných třídách to neobyčejně kvasí a vře. Přes tu chvíli jest slyšeti o hromadném zastavení práce. Socialní demokraté udeří na buben a volají dělnictvo svými novinami a nadháněči tajně rozeslanými ku stávce. Tu zase slyšíme, že akciová společnosť nebo velmož podnikatel dal ohlásiti ředitelem dělnictvu, že mu nelze nadále platiti takovou mzdu, obchody prý jdou špatně. Chce-li dělnictvo, může pracovati dále, ale pak bude dostávati jen tolik a tolik, méně. Nechce-li, tož zůstane závod na nějaký čas zavřen, až se obchodní poměry zlepší. Kde jest pravda?

Žádný znatel poměrů neodsoudí dělnictva jen tak zhola. Hrabivý, nenasytný kapitál vypovídá válku dělnictvu: buďto mi budeš sloužiti tělem i duší do úmoru, nebo tě propustím; jdi si, kam chceš. Za jednoho dostanu deset. Žádný znatel poměrů si nezatají, že nesvědomití a zlomyslní svůdcové dělnictva pasou po příhodné chvíli, kdy by mohli nespokojené dělnictvo rozeštváti a hnáti je do stávky i bez příčiny, by trpným odporem na podnikateli domohlo se zvýšení mzdy a zkrácení doby pracovní. Kde a kdy jest právo a bezpráví, kdož to rozsoudí? Bůh jest spravedlivý, člověk nikoliv.

Zde vidíme, že není jiné pomoci než té, kterou hlásá papež Lev XIII. slovy, jež promluvil k francouzským dělníkům 20. října

r. 1889.: „My žádáme opravdové navrácení k zásadám křesťanským, by mezi podnikatelem a dělníkem, mezi kapitálem a prací panovala přátelská shoda. Jenom v této shodě lze hledati smír, že zájmy obou stran budou chráněny.“

Ale kde vidíme jakou shodu a jaký mír?

Nevypadá to spíše tak, jakoby stávky zúmyslně se vyvolávaly? Podnikatelé na ně čekají, dělníci se na ně chystají, a žádná strana se nepokouší o smír. Stávky se staly nutnou takřka zbraní, to jest mínění dělnictva, a proto jest nejvyšší čas, aby se našly právní prostředky, kterými by se ono hrozné nepřátelství kapitálu a práce dalo urovnati Stávkující dělnictvo nepracuje, jest nuceno zaháleti a jest přesvědčeno, že, když mu nepomůže nikdo, stávkou že si pomůže samo, že si vynutí práv jemu patřících. Vypukne-li stávka, závody umlknou, výroba vázne, dělnictvo chudne, nepřatelství a nenávisť mezi chudými a majetnými rostou a přiostřují společenské řády a pokoj ohrožují. Ohromné a všeobecné zastavení práce stane se jen tenkráte, když dělnictvo jest toho mínění, že podnikatel ztenčuje mzdu, kterou si dělnictvo spravedlivě a krvavě vydělává.

Dělnictvo se neodhodlá jen tak zhola, ze žertu nepracovati a vydati se tak v nebezpečí velké bídy. K tomu třeba něčeho jiného. V dělnictvu jest nespokojenosť, ba, zoufalosť nad bezprávím, které se mu děje. Ať tato zoufalosť má kořen v opravdových nespravedlnostech na dělnictvu páchaných nebo jest rozdmychována od nesvědomitých štváčů, vždy takové nepokojné jitření dělnictva předchází stávku. Ale zde toto jitření se neukonejší, naopak; ono roste. Záští a slepá nenávisť se uhostí v srdcích dělnictva zvláště tehdy, když bídy přibývá a neustupnosť prácedárců nebéře konce. Prácedárci tím tvrdošijněji trvají na svém a čekají, až dělnictvo bídou a hladem zmořeno se vrátí a zase o práci prosí. Tak vypravuje očitý svědek stávky, která vypukla v jistém městě na Moravě 19. května 1890. v továrnách na plátno a hedvábí toto:

„Akcionáři a ředitelé továren i dělnictvo počtem 4000 jsou vinni touto stávkou; každý svým způsobem. Bohatí továrníci zacházejí s dělníkem jako se psem. V městě po celý rok radovánek až dost. Každý rok se pozvou herci a herečky z Vídně. Zábavy i v noci se dějí venku v lese, víno šampaňské a černé pivo teče proudem. To jsou noci ve Florencii. A tak děje se právě v době stávek, kdy dělnictvo nemá chleba!

Téže nepříznivé doby užili továrníci, by zahájili schůzi a rozdělovali čistý zisk, který obnášel 25%. Jak továrníci o kostel celý rok nezavadí a zpustlý, hýřivý život vedou, tak i dělníci. Každý jak může a umí. Nejvíc si vydělají děvčata; každý ví proč. Ředitelové a dílovedoucí dávají děvčatům, která jsou jim v nemravnostech povolna, nejlehčí práci a dobře jim platí. Takové děvče vydělá víc než starý tkadlec.

Celý rok dělníci o kostel nezavadí a surově kněžím spílají. Potkají-li kněze, sprostě mu nadávají. A přece, trápí-li je hlad, klepají na dvéře far, a kněz jim udělí almužnu. O Božím Těle šli dělníci v ušpiněných všedních šatech, jak chodívají do práce, a říkali: „Letos je poslední procesí!“ [3])

(Pokračování.)

[3]) Monatschrift Vogelsangův: Streiflichter aus einer Strikegegend. R. 1890. Str. 433.

Klekání.

Jde večer blíž, ten večer plný stínů,
nad pole, luka rozkládá se chlad,
ó jak je sladko v jeho temném klínu
dob žití dávno zašlých vzpomínat!

Vzpomínat všeho, čím se mysl chvěla,
když kolem vanul horký žití dech,
jak práce pot nám stékal s mdlého čela —
a okřát nyní chvíli v tichých snech!

Je konec trudu, bolesti i muce,
šer večera vše v dálku zahání,
já šťasten ku modlitbě spínám ruce —
přes tiché luhy jde zvuk klekání.

Cesta žitím.

Je těžka, trudna, slzí proud ji smáčí,
o kámen často poutník zraní nohu
a o nepřátel úklady.
Ó, nechať žití své poroučí Bohu
a trpí vše, jak Tvůrce věčný ráčí.
On zjedná jemu náhrady.

A kdyby všichni proti němu stáli
a v čelo zaryli mu ostré hloží,
ať klidně snáší jejich vztek —
bdíť nad ním láska, spravedlnosť Boží,
a soucit nebes věčný, neskonalý
mu sešle zářný paprsek.

Frant. Šťastný.

Něco z anthropologie.

Podává

Vincenc Drbohlav.

(Dokončení.)

—•—

III.

Kolébka lidstva. — Zalidnění země. — Povstání plemenných rozdílů. Kolik je plemen?

Svaté písmo učí, že všickni lidé pocházejí od jedněch prarodičů. Byl čas, kdy tato pravda byla vzata v pochybnosť. Zvláště škola americká vyslovila domněnku, nemohouc si vysvětliti příčinu tělesných rozdílů v lidstvu, že nemůže lidstvo míti jeden střed, jednu kolébku, odkudž se dále rozšiřovalo. Ona viděla v pokolení lidském více stálých druhů, a proto každý díl světa měl svou kolébku. Nyní, co jednota lidstva v náuce Darwinově nalezla svou podporu, přívrženců této domněnky (polygenismu) valně ubylo.

Neshoda panuje o tom, kde stála kolébka lidstva.

Darwin myslí, že pravlastí lidstva jest horká Afrika, protože tam katariny opice dosud žijí. Ale pouze „myslí", a nechce o tom spekulovati (viz Abstammung des Menschen 1. kap., str. 179.). Haeckel pošinul kolébku lidstva do propadlé pevniny Lemurie, kde se nyní rozlévá Indický oceán, a to z toho důvodu, že opice Lemuridy na Madagaskaru a Cejlonu žijí. Avšak od té doby, kdy se tyto i ve střední Africe nalezly, nelze mu věřiti. Ani Afrika, ani vybásněný kontinent Lemurie se pro kolébku lidstva nezamlouvají.

Veškeré příznaky nasvědčují, že pouze Asie musí býti kolébkou pokolení lidského. Ona má nejvhodnější polohu vzhledem k ostatním dílům světa. V ní vznikla první kultura, monarchie; nejdůležitější vynálezy, naše domácí zvířata a plodiny odtud pocházejí.

Francouzský učenec Quatrefages snaží se docela určiti místo, odkud lidstvo se rozcházelo.

Je to rovina ohraničená na jihu Himalajem, na severu Altajem, na západě Bolortagem a na východě Kinghanem. Kolem ní žijí tři hlavní typy lidských plemen jako nikde jinde na celém světě. Černé plémě je značně s nižšími vrstvami pomícháno na obou poloostrovech indických. Čistí černoši jsou od poloostrova Elfinstomu až k Nepalu a dále až k Perskému zálivu. Žluté plémě je rozšířeno na sever a na jihovýchod. Běloši jsou v malém Tibetu, v čínském pohoří, na Bolortagu a na jihozápadě mají převahu.

Zde jsou i v bezprostředním styku tři základní formy řeči: flektující (ohýbací) sanskrt a semitská na jihu a na jihozápadě; agglutinující (slučovací): turecká, dravidská, japonská — a jednoslabičná: čínská, tibetská, birmanská a siamská.

2. Lidé opouštěli svou kolébku a šířili se po celém okršleku zemském. To se asi dálo stěhováním, neboť stěhování v tradicích a legendách skoro všech starých národů hraje důležitou úlohu. Ani nebetyčné hory, ani neprostupné lesy se svými dravci, ani vody, ani bařiny neděsily člověka na cestě hledati si nové bydliště. Člověk jenom

člověku odporuje. Kde tohoto odporu nebylo, tu bylo na snadě, že lidé pozvolna dále vnikali, jsouce buď od jiných tísněni, nebo i předstihnuti. Tím způsobem vznikla i vedlejší střediska, která dříve nebo později stala se východištěm nového stěhování.

O tomto pozvolném procesu, jaký dál se v dobách předhistorických, nemáme jasných zpráv. Pouze z desáté kapitoly Genese dovídáme se, že země po potopě světa byla podruhé zalidněna od tří synů Noemových. Mojžíš v ní totiž vyčítá jména potomků Chámových, Sémových a Jafetových. Hodnověrnosť údajů jeho potvrzena jest spisy klasiků, nejnovějšími objevy, jakož i jazykozpytem. Hanneberg ji nazývá domovským listem lidstva. V Evropě a v Africe veškeré tradice ukazují na příchod obyvatelstva z Asie. Větší nesnáze činí Amerika, která svou osamocenou polohou ku starému světu vzbudila u mnohých domněnku, že její obyvatelé jsou autochtoni, domácí rozenci.

Ale historie a zemězpyt dokázaly jasně, že američtí praobyvatelé jsou přistěhovalci. To jest událosť, praví Peschel, které nikdo nemůže popříti, ať třebas různé domněnky o spojení s některými národy starého světa, nebo o cestě do ní panují. Podle všeho severní obyvatelé Asie dostali se do Ameriky buď průlivem Beringovým, jenž je tam pouze 18 mil široký, nebo souostrovím Aleutským. Obyvatelé obou těchto pobřeží jsou plavby znalí a tvarem lebky, postavou a řečí tvoří úzce zpřízněné skupiny. V pověstech severoamerických Indiánů mnoha kmenů uchovaly se zkazky, že předkové jejich přišli přes moře z velké dálky. V celku dálo se toho stěhování od severu k jihu volnou cestou. I z Evropy přes Island a Grönland mohla dostati Amerika obyvatele. Normané dostali se sem touž cestou již v 10. století. Ba mezi americkými Indiány vyskytují se běloši a světlovlasí, kteří náležejí arijské čeledi. Taktéž je jisto, že Asie, zvláště Čína a Japan, dovedli Američanů využitkovati dříve, než Evropa. Tím se i vysvětluje záhada kultury mexické a peruanské. Je to kultura z východoasijských břehů tam importovaná. V letopisech čínských děje se zmínka o zemi Fu-sang 20.000 Li (440·5 mil) od Číny vzdálené. Délka ta spojuje čínské břehy s Amerikou. Tam posýlala Čína své misionáře. Jedna mexická tradice dí, že jakýs Vi-ši-pecocha přišel tam přes moře a zavedl tu náboženství. Jméno služebníka chrámu tlama zřetelně upomíná na tibetské lama.

Geograf Daniel při popisu Peruanska dospívá k následujícímu přesvědčení: Přirovnejme zařízení, obyčeje, ceremonie a náboženství Mexikánů, Bogotamů a Peruanů k rozličným asijským národům, tu je skoro jisté, že přistěhovalci, kteří pode jménem Quetzalcoatl, Botšica a Manco Capac se objevují, nalezli cestu do jižní a střední Ameriky z Číny nebo z jiných zemí východoasijských. I Haeckel dí, že americké obyvatelstvo, jak svědčí četné etnografické důkazy, z Asie a částečně z Polynesie se přistěhovalo.

Zalidňování Polynesie dálo se z archipelagu na archipelag. Quatrefages uvádí za východiště ostrov Buru, mezi Celebem a Ceramem. Stěhování bralo se odtud třemi proudy. Jeden dal obyvatelstvo ostrovům Samojským, druhý Přátelským a třetí Fidžským. Ze Samojských ostrovů obydleny byly Společenské, Markýzské ostrovy a Nový Seeland. Doba ta sáhá do éry křesťanské. U některých ostrovů možno zjistiti i rok z písní ostrovanů, které opěvují předky jednoho po druhém. Počítá-li se doba panování na 21 let, tu dostaly Markýzské

ostrovy obyvatelstvo okolo r. 419., Sandvišské r. 701. a Nový Seeland buď r. 1419. nebo 1457. — Mnohé ostrovy mohly býti pouhou náhodou zalidněny, že na ně loď buď bouří nebo pasátními větry byla zahnána.

Že Australie dostala obyvatelstvo odjinud, soudíme z toho důvodu, že počet jejich při objevení byl na její prostoru malý, a že obyvatelstvo její k půdě cize se chovalo.

Lyeel měl pravdu, když napsal: Kdyby lidé všude zanikli až na jednu rodinu, která by v Oceaně, nebo v Novém světě, nebo na nějakém ostrůvku v Tichém moři obývala, jistě by potomci této rodiny po staletích osadili celou zemi, byť i v civilisaci nepokročili dále než Eskymáci nebo jižní ostrované.

3. Pokud žili první lidé na jednom místě, rozeznávali se pouze od sebe individuelními rysy. Mnozí antropologové pokoušejí se z jistých vlastností plemen lidských nastíniti nám mlhavý obraz pračlověka. Byl prý žluté pleti, ryšavých vlasů, vysedlých kostí lícních a mluvil jednoslabičnou řečí. Jakmile meze prvního bydliště byly překročeny, ocitnul se člověk v jiných poměrech životních, které otiskly vliv svůj do jeho typu. Změnil se.

Na každý organismus, a tudíž i na člověka, působí dvě mocnosti. Jedna hledí habitus jeho změniti, druhá udržeti. Prvá mocnosť sluje zevnější poměry, jako: podnebí, půda, potrava, způsob života a jiné podmínky, kterým embryo, mládě a dospělec podléhá. Druhá je dědění. Objeví-li se působením zevnějších poměrů na organismu nějaká odchylka, dědění jako moment udržující hledí ji přenésti na potomky. Při každé generaci mohou přistoupiti k ní i další vlivy zevnějšku, které rovněž se dědí, tak že konečně tímto neustálým děděním dostoupí odchylka své nejvyšší meze, které již překročeny býti nemohou. Je-li intensita zevnějších poměrů táž, působí tyto na vzniklé změny jenom trvale.

V pradobě žili lidé v jiné době geologické. Rozešli se do všech končin země a tak přišli ve styk s jinými zevnějšími poměry, které dosud známe, nebo o nichž nyní ponětí si utvořiti nedovedeme. Člověk tehdejší jim nedovedl vzdorovati, neměl ještě těch prostředků, neměl toho ducha, toho umění — naopak on se jim jako citlivé dítě poddával. A tak asi na mnohých stanicích během dlouhých věků povstaly v lidstvu rozdíly v barvě pleti, ve tvaru lebky, ve fysiognomii, ve výšce, v řeči a j., neboli jinými slovy: lidstvo rozdělilo se v plemena. Tento čas pro vědecké zkoumání jest až dosud terra incognita, avšak, že až dosud zevnější poměry vliv svůj na člověka neztratily, možno jim skutečně přičísti vznik plemen lidských. Pohleďme jen na Ameriku. Negrové Spojených států, kteří kdysi z Afriky tam byli zavlečeni, nezachovali svůj negerský typus. Půda a podnebí jej změnily. Reclus o nich uvádí následující charakteristické místo: jejich kůže je zřídka sametově černá, ačkoliv ji skoro všickni předkové jejich z Quineje přinesli. Nemají tak vysedlých kostí lícních, ani tak vydutých rtů, ploského nosu, husté olny, bestialní fysiognomie, ostrého lícního úhlu, jako jejich bratří na starém světě. Během 150 let uběhli v zevnějšku dobrou čtvrtinu dráhy, která je odděluje od bělochů. Ale i Angličané od r. 1620. v Americe usedlí pozbyli svého evropského rázu. Již ve druhé generaci přibírají na se typ indiánský. Peschel dí, že Anglie dala Americe nové plemeno Yankerů, jimi sice

koluje krev evropská, ale indiánský typ na nich převládá. Četní cestovatelé ujišťují, že evropští kolonisté v jižní Americe, Africe, Australii a na ostrovech, nejen že mění svou fysiognomii, ale i pružnosť ducha svého ztrácejí. Zakrnělosť polárních obyvatelů a Bušmanů připisuje Virchov špatné výživě a časným sňatkům. Jak dovede bída a nevědomosť zhyzditi člověka, toho dokladem jsou nám ubozí Irčané, kteří r. 1649. byli vypuzeni do pustých hor ostrova. Malá postava, vyčnívající dásně, otevřená ústa, vtlačený nos, vysedlé lícní kosti jsou známkami, kterými se tyto oběti anglického barbarství před jinými vyznamenávají. Avšak jejich osud je přece mnohem lepší, než četných kmenů v Africe, Americe a na ostrovech. Tito po tisíciletí žili v ospalém podnebí, v despotismu, otroctví; neměli opory v náboženství, v kultuře toliko vášněmi a smyslností jsouce ovládáni. Jak se neměli změniti ve svém zevnějšku! Jejich zbědované postavy, kterým mnozí praedikát člověka upírali, představují nám obraz duševní i tělesné bídy. Civilisace je pro člověka to, co domestikace pro zvíře. Oba se tím zušlechťují. Proto kde kraj a příznivé podmínky pudily člověka ku vzdělání, stal se tento vzorem leposti (Řekové, Římané). Maďaři přišli do Evropy s lebkou mongolskou, zde se jim civilisací zlepšila. Podobně misionáři tvrdí o negrech, kteří ku křesťanství se obrátili.

Naproti těmto povšechným případům, jichž počet mohli bychom ztrojnásobniti, bylo by lze uvésti jednotlivé výjimky — ale tím vliv zevnějších poměrů na člověka popřen býti nemůže.

4. Nejvíce starostí nadělalo anthropologům roztříditi lidstvo podle jejich různých znaků na plemena. Jedni řídili se při tom barvou pleti, druzí tvarem lebky, jiní obojím, opět jiní vlasy atd., tak že vyskytl se počet takovýchto rozdělení plemen přerozličný.

Nejznámější klasifikace lidstva na plemena tuto uvedeme.

Linné rozdělil lidi na 4 plemena dle barvy: evropské bílé, asijské žluté, africké černé a americké rudé.

Blumenbach přidal k rozdělení Linnéovu ještě plemeno malajské: hnědé.

Cuvicz rozeznává tři plemena: kavkazské, mongolské a africké. Američané a Malajci jsou mu pouze smíšenci.

Hamilton Smith a Pownal takéž tři plemena rozeznávají.

Rudolfi dělil lidstvo na 4 plemena: evropské, mongolské, africké a americké.

Dumeril přijal 6 plemen, připojiv k Blumenbachovu rozdělení ještě hyperborejské (severní).

Bory St. Vincent má již 15 plemen: jafetorské, arabské, indické, skytské, čínské, hyperborejské, neptunické (jižní ostrované a obyv. záp. Ameriky), australské, columbické (obyv. sev. Am.), americké, patagonské, ethiopské, kaferské, malajské, hotentotské. Prvních jedenáct plemen je pleti bílé, žluté a hnědé s hladkým vlasem, poslední čtyři jsou pleti černé s vlasem vlnitým.

Fysiolog Heusinger rozdělil lidstvo na plemena s ovalným obličejem (Evropané-Malajci), dlouhotvárným: (Negrové a Papuové) a širokotvárným (Mongolové a Američané).

Retzius vzal za měřítko rozdělovací šířku a délku lebky. U kterých délka předčila šířku lebky, ty nazval dolichokefaly (dlouholebé), kde šířka předčila délku: brachykefaly (krátkolebé); dále označil lebky, při nichž dolní čelisť nevyčnívala, kde zuby stály kolmo: orthognaty:

kolmozubé; kde čelisť vyčnívala a zuby šikmo stály: prognaty: kosmozubé. Jsou tedy národové: 1. dolichokefalové: *a)* orthognati: Gallové, Celtové, Britové, Skotové, Germané a Skandinavci; *b)* prognati: Grönlanďané, jihoameričtí kmenové, Karaibové, Botokudové, Negrové, Novoholanďané. 2. brachykefalové: *a)* orthognati: Slované, Finové, Čučkové, Afganci, Peršané, Turci, Laponci, Jakutové a j. *b)* prognati: Tataři, Kalmykové, Mongolové, Papuové a ostatní jihoameričtí kmenové:

Haeckel rozděluje lidstvo podle vlasů na plemena, která mají vlas 1. vlnovitý s průřezem eliptickým, a to buď *a)* chumáčovitý, rostoucí ve svazečkách: Papuové a Hottentoti, nebo *b)* splývavý: Kafrové a Negrové. 2. hladký s průřezem kulatým, a to buď *a)* svislý: Australé, Malajci, Mongolové, obyv. Sev. Ameriky, nebo *b)* kadeřavý: Dlavidové, Nubiové a středozemní (běloši).

Zajímavým je rozdělení lidstva od Bedřicha Müllera dle vlasů a kultury:

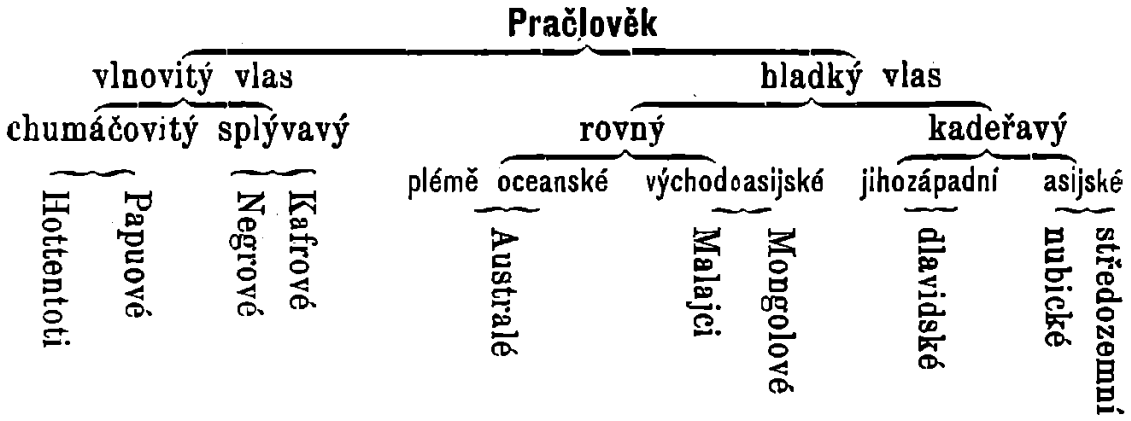

Na nejvyšším stupni vzdělání stojí plémě středozemní a na nejnižším hottentotské.

Mimo tyto uvedené případy dělil Gerland lidstvo na 8 plemen, rovněž tak Agassiz, Pickering na 11, Morton na 22, Grawford na 60, Burke na 63, Nott a Gliddon až na 150.

Avšak ani to ani ono rozdělení lidstva v plemena není správné. Jsou to jen pouhé nedostatečné pokusy vtěsnati lidstvo do určitých skupin. Nyní vskutku nevíme, kolik plemen lidských je. Dříve, pokud žili lidé ještě v osamocenosti, kde nebylo takové možnosti stýkati se s jinými, mohli své charakteristické znaky plemenné si udržeti, mohli tvořiti určité skupiny. Ale jak stěhováním a válkami se lidé poznali a křížením pomíchali, splynuly jejich plemenné zvláštnosti v nich tak, že pojem plemene u člověka přestal existovati. Všickni lidé souvisejí vespolek nesčíslnými, nepatrnými přechodními tvary. Barva pleti při běloších, žlutých a černých hraje ve všech odstínech; určitého tvaru lebky ani u jednoho kmene není a rozdělení dle vlasů má tolik výjimek, kolik pravidel.

V lidstvu již nespatřujeme plemena, ale pouze plemenné rozdíly, kterých tím více ubývá, čím více lidstvo vzájemně se seznává a slučuje. Ano, vyskytují se hlasy, které do budoucna pouze jedno plémě předpovídají. Teď žijeme, dí Buchner, v přechodní době z procesu rozlučování do procesu slučování. Komunikace šíří se dál a dále. Všude, kam přijde Evropan, mísí se s temnou krví, nebo ji potlačuje a po několika tisících letech snad pouze jedno plémě bude existovati.

Ocitli jsme se u konce svého pojednání. Podali jsme laskavým čtenářům s použitím spolehlivých pramenů*) odpovědi na otázky, které na tržišti světovém často se přetřásají.

Poukázali jsme, že moderní věda, která Boha před svou učebnou státi nechala, nemůže:

1. původ života objasniti;
2. vývoj organismů mechanicky dokázati;
3. opičí prarodiče člověka, jakož i opičího člověka nalézti;
4. lidstvo po zvířecku žijící předvésti.

Následovně musí každý pravý vzdělanec uznati:

1. že původcem všeho života je Bůh;
2. že vůlí Jeho rozmanitosť v organickém světě vznikla;
3. že člověk je výsledek zvláštní činnosti Boží;
4. že člověk poutí světem místy klesl.

Hlásá-li věda jednotu pokolení lidského, kolébku jeho Asii, z níž se lidé po celé zeměkouli rozběhli a v plemena rozlišili, podává sama důkaz pravdy v písmě sv. obsažené.

Upřímnému katolíku poskytli jsme tímto článkem příležitosť, jak se má v těchto otázkách orientovati. Příznivé přijetí jeho bude nám milou pohnutkou pracovati v tomto směru dále.

O spalování lidských těl.

Podává

prof. **Frant. Horáček.**

Motto: „Écrasez l'i...e!“
(Zdrťte ji..! (Církev).) Voltaire.

Církev Kristova nemá urputnějšího nepřítele nad tajnou společnosť „svobodných zednářů“, která svou organisací celou zeměkouli obepínajíc vede systematický boj proti náuce zjevené a veškerému křesťanskému řádu. Není za našich dnů ani jediné instituce křesťanské, které by zednáři nechali na pokoji!

Největším trnem v očích jsou jim posvátné symboly, znázorňující nadpřirozenou milosť Boží.

Na prostředky, kterými svazky přirozené nadpřirozeného posvěcení docházejí, mají „bratří tří bodů“ zvláště namířeno, dobře

*) Kromě jiných drobnějších pojednání použito ku článku tomu následujících spisů: Josef Diebolder: Darwins Grundprincip der Abstammungs-Lehre. Freiburg. Herder. 1891. — A. Jakob: Der Mensch die Krone der irdischen Schöpfung. Frbg. Herder. 1890. — Dr. B. Platz: Der Mensch, sein Ursprung etc. Wien: Leo Woerel 1887. — Dr. W. Schneider: Die Naturvölker I. a II. díl. Paderborn: Schöning 1885. — A. de Quatrefages: Das Menschengeschlecht I. a II. díl. Leipzig: Brockhaus 1878. — P. Schanz: Apologie des Christenthums I. Frbg. Herder 1887. — Ch. Pesch S. J.: Der Gottesbegriff in den heidnischen Religionen der Neuzeit. Frbg. Herder. 1888. — Stimmen aus Maria-Laach. Frbg. Herder. 1877. — Natur und Offenbarung. Münster. Aschendorf. 1891.

počítajíce, že, podaří-li se jim jednotlivce a národy přivésti také k formálnímu odpadnutí od „pramene vody živé“, lidstvo, nadpřirozené posily zbavené, jako stádo chabých ovcí půjde za falešnými mesiáši, kteří je dovedou do země zaslíbené, jež sluje „laický stát“! Jenom sobě všimněme společenských zjevů přítomnosti! Bezkonfesijní škola, civilní manželství, civilní katechismus, civilní pohřeb, civilní matriky — nejsou-li to hesla, která denně narážejí na sluch náš, a o jichž uskutečnění vede se tuhý boj tam, kde teorie posud nestala se skutkem?

Nejtroufaleji ovšem si vedou zednáři v Italii, kde ponejprv proneseno heslo „laicizzacione dello stato“. Tam docela již učiněn první pokus s civilním křtem! Místo kněze zastupoval jenerál Giuseppe Garibaldi, o čemž Alexius Besi sděluje následující: „Zbrklý jakýsi krejčí, Amadeo Sommacampagna, přinesl na nádraží Porta Nuova u Verony, kde Garibaldi právě meškal, devítiměsíčního synka svého — ovšem nekřtěnce — prose slavného jenerála, aby dítě „pokřtil“. Garibaldi k tomu svolil — políbil dítě na čele a modlil se: „Křtím tě ve jménu Božím! Požehnej ti Kristus, zákonodárce lidstva! Vyrůstej svoboden a ctnosten! Budiž nepřítelem pokrytců, ať to jsou kněží či jezovité (!): buď prost všech předsudků; dej ochotně krev svou, žádá-li toho vlasť, vyrůstej silen a mocen a buď vždy hotov bojovati proti utlačitelům! Jméno tvoje jest: „Chiassi“!“ Lid shromážděný volal: „Ať žije Chiassi!“ — V Benátkách za několik dní potom garibaldisté obcházeli s pokladnicí, sbírajíce milodary pro „svatého Josefa Garibaldi-ho, zakladatele nové křestní svátosti! Tak stalo se v měsíci březnu r. 1867.“ [1])

Že pokusy podobné přímo dotýkají se existenčních podmínek Církve, toho široce doličovati netřeba! Ležíť na bíledni, že „zlaicizováním“ svátosti křtu všechny ostatní svátosti staly by se bezpředmětnými! Jest to způsob boje, jemuž Angličané říkají „boycott“ — „vyhladovění“ systematickým odpíráním prostředků existenčních! Církevní instituce mají se státi znenáhla tam, kde poměry náhlého převratu nedovolují, zbytečnými, čímž by nejenom sluhové její, ale v poslední řadě Církev sama ztratila „rationem existendi“! Při tom zabíhá rafinovanosť zednářů tak daleko, že nejsouce již spokojeni s vlivem svým na živoucí údy Církve Kristovy směle ruku vztahují docela po tělesných schránkách nebožtíků, rozvinujíce právě za dnů našich horečnou agitaci pro zavedení pohanského zvyku spalování lidských ostatků, čímž by dosáhli vrchol svého úsilí: Po pohanském žití pohanská smrť!

Velice zajímavo jest stopovati jednotlivá stadia pokračující „laicisace“, pokud se týče tělesných ostatků v Pánu zesnulých! Nejprve byly hřbitovy odňaty Církvi a postaveny pod právomoc úřadů obecních, ne vždycky církevně smýšlejících; hřbitovy staré, při chrámech postupem času zrušeny ze zdravotních ohledů; hřbitovy nové učiněny přístupny všem náboženským vyznáním bez rozdílu; náhrobky zemřelých, které korporace nebo národ staví na hrobech svých výtečníků, postrádají mnohdy sebe menšího odznaku křesťanského, a po-

[1]) Alexius Besi: „Die Beerdigung und Verbrennung der Leichen“. Übers. von Emer. Holzinger von Weidich Regensburg, G. J. Manz 1889. Nyní se civilně křtí také ve Francii.

sléze dožili jsme se toho divadla, že nedaleko kaple, kde se konají církevní obřady a modlitby za věrné zemřelé, strmí jako u nějaké továrny komín spalovací pece — t. z. krematoria — kde v kouři do vesmíru se rozplývají těla oněch „silných“ duchů, kteří i po smrti chtějí demonstrovati proti Církvi a starobylému křesťanskému řádu!

První pokus novopohanského pohřbu ovšem učiněn ve Francii, v té světové křivuli veškerých krkolomných experimentů! Za dnů revoluce, 21. dne měsíce Brumaire v 5. roce republiky, podal občan Legrand d'Aussy ve veliké radě 500 návrh na zavedení fakultativního spalování lidských těl. Než návrh tento zanikl v komisí bez dalšího výsledku. Po dvou letech učinil jiný „občan“ návrh na zřízení velikého „Pole odpočinku“, (Champ de repos) kam by se vcházelo čtyřmi branami s nápisy: Dětství, Mládí, Mužnosť, Stáří. Uprostřed mělo býti zbudováno žaroviště, zevně maskované pyramidou, jejíž vrchol by zdobila — třínožka! Avšak sám republikánský prefekt Frochot prohlásil ve jménu vlády, že služba zemřelým prokazovaná jest záležitostí náboženskou, do níž státu ničeho není![2]) Později učiněno ve Francii ještě několik podobných pokusů — ale, věru s podivením jest, že ačkoliv duch gallikanský více než kterýkoliv jiný experimentům nakloněn jest, myšlénka o spalování lidských těl tamže padla na suchou půdu!

Za to slavili zednáři neočekávané triumfy v Italii. Zde sice již r. 1822. spálil anglický „bard“ George Byron s povolením vlád v Lucce a ve Florencii tělo svého přítele básníka Shelley-e, komorního pěvce ligy zednářské — ale příklad tento nedošel následování! Ano, ještě r. 1857. zůstalo memorandum, které arcikrematista Coletti předložil Paduanské akademii věd a umění, bez odpovědi — a ejhle! sotva minulo 10 let, myšlénky té se uchopili lékaři a žurnalisté, a v myslech nastal přímo revoluční obrat! (Dějinami italskými z roku 1866. ovšem snadno vysvětlitelný.) Ve prospěch myšlénky kremační byly konány veřejné schůze, podepisovány petice, rozšiřovány brožurky, sbírány peněžité příspěvky na výdaje agitační, až rok 1870. zjednal nové radostné překvapení! Dne 1. prosince zmíněného roku totiž spálena poblíž Florencie tělesná schránka indického knížete jménem Bayach Muharaja z Kelapore. Spalovací pochod nebyl ovšem takový, aby povzbudil k následování. Neboť, ačkoliv tělo leželo úplných 8 hodin na planoucí hranici, nedocíleno přece tak zvané „incinerace“, nébrž tělo pouze zuhelnatělo jako při obyčejném požáru.[3])

Ale přes to našel se podivín, jenž krematistům věnoval vedle těla svého i — peníze! Dne 23. ledna 1874 zesnulý protestant Albert z Kellerů doporučil ve své závěti 10 000 lir obci Milánské za tím účelem, aby za obnos ten předně spáleno bylo tělo jeho vlastní a zbytku aby použito bylo ke zbudování „krematoria“ na hřbitově Milánském. Přání tomuto vyhověno teprve o dvě leta později, kdy (1876) vláda italská dala všeobecné povolení ku spalování lidských těl! A tak spáleno tělo Kellerovo teprve dne 22. ledna 1876., byvši dříve balzamováno, aby přirozenému rozkladu učiněna byla přítrž!

Rok 1876. jest vrchoviskem účinné agitace pro spalování osob zesnulých. Propaganda pro kremaci vzrůstala v Italii měrou báječnou!

---

[2]) Revue des Deux Mondes 1890. pag. 918.
[3]) Revue des Deux Mondes l. c.

Jedné schůzi přívrženců kremace bylo přítomno neméně než 6000 účastníků.

Agitaci této dostalo se nové sankce uveřejněním závěti jenerála Garibaldi ho, při níž byl dopis, svědčící doktoru Prandini-mu, horlivému krematistovi. Podáváme dopis ten u výtahu. „Můj milý Prandini! Buďte tak laskav a postarejte se o spálení mých tělesných ostatků! Asi 300 metrů od mého domu (na ostrově Capreře) najdete vhodné místo. Tam nechať postaví hranici dvou metrů zvýší ze dřeva akaciového, myrtového a jiných dřev libě páchnoucích. Na vrcholi hranice budiž postaveno moje železné lůžko, na kteréž položí se rakev s mým tělem, červenou košilí oděným... atd.“ Avšak k velikému zklamání zednářů, kteří i policii ku pomoci volali, spálení těla jenerálova nestalo se skutkem pro důrazný protest rodiny Garibaldovy. [4])

Přes to ruch agitační ve prospěch novopohanského zvyku neutuchl, ale z Italie rozhozeno nové símě po všech „kulturních centrech“ starého i nového světa. V Italii počítá se nyní 27 krematorií (mezi jinými v Římě, kde od r. 1876—89. spáleno 155 lidských těl, ve Florencii, Lodi, Pise atd.), v Americe 22; Německo má své spalovací pece v Gotě, Hamburku, Offenbachu n. M. a Heidelberku. Z anglických měst v té příčině uvádíme Woking a Saint-Jean Surragy, kde anglické podivínství mezi jiným karakterisováno tím, že k peci obecné přistavěl vévoda z Bedfordu krematorium vlastní pro sebe a svoje potomky! Francie nechala na sebe čekati až do r. 1880. Na povzbuzení všeobecné schůze krematistů, která se konala v Turině (r. 1880) učinila městská rada pařížská (Conseil municipal), od jakživa ultraradikálním směrům příznivá, nátlak na vládu republikánskou, aby spalování lidských těl zvláštním zákonem bylo stanoveno. Vláda dlouho se vzpírala a dožila se ještě zadostiučinění, že první pokusy s kremací, na hřbitově Père-Lachaise učiněné, se potkaly s nezdarem. Nic naplat! Krematisté nepovolili; r. 1883. navrhl nynější předseda francouzského senátu Casimir Périer v komoře poslanců následující resoluci: „Tout majeur ou mineur émancipé en état de tester peut opter pour l'inhumation ou l'incinération“. [5]) Resoluce tato doslovně učiněna zákonem dne 15. listopadu 1887. Zatím přírodozpytci i stavitelé o překot pracovali o zlepšení kremačních přístrojů, které zdokonaleny tou měrou, že spalovací proces, trvavší dříve úplných 6—8 hodin, zkrácen na $1^1/_2$—2 hodiny. Zvláště jsou krematisté nadšeni t. zv. regeneračním systémem Siemensovým, při němž vzduch až na 1000° C. vyhřátý vede se po rourách do kobky z ohněvzdorných cihel, kam se dopraví rakev zvláštním přístrojem. Co se pak v kobce děje, o tom krematisté nejraději mlčí; za to sypou málo soudnému čtenářstvu písek do očí, vynášejíce kremaci jako nejdůstojnější odpověď na biblické: „...quia pulvis es et in pulverem reverteris.“ [6]) Jakým způsobem toto „reverteris“ se děje, o tom promluvíme později. Prozatím podotýkáme, že po ukončeném pochodu spalovacím automatický kartáč z osinku vymete 1—$1^1/_2$ kg. trusek popelem promíchaných.

---

[4]) Revue des Deux Mondes 1890 II. livr.

[5]) „Každé osobě plnoleté neb za plnoletou prohlášené a která má právo učiniti poslední pořízení, volno jest rozhodnouti se buď pro pohřbení buď pro spálení.“ Revue d. D. M. 1890 p. 922.

[6]) Elternzeitung Schule und Haus r. 1892. pag. 329. sqq.

Čisté „incinerace“ (zpopelnění) se ani Siemensovým přístrojem nedosáhne. Tyto zbytky uloží se do popelnice 45 cm. délky, 25 cm. šířky a 27 cm. výšky mající, schránka převáže se tkanicí, zapečetí (v Paříži) pečetidlem, které nese nápis: „Ville de Paris“ a uloží do kolumbaria. Taxa za spálení těla a za popelnici obnáší 50 franků — chudým prokazuje municipium pařížské toto dobrodiní gratis! Po dnešní den obsahuje počet osob ve dvou krematoriích na pařížském hlavním hřbitově Père-Lachaise během jednoho roku spálených průměrně 4000!

V sousedním Sasku a Prusku kremace nebožtíků posud není dovolena. Na pruském sněmě prohlásil dne 30. ledna t. r. předseda ministerstva hrabě Eulenburg, že otázka spalování lidských těl vůči hrozící choleře opětně zkoumána byla od odborných znalců a že na základě dotyčného nálezu vláda ke kremaci nebožtíků svého svolení dáti nemůže! [7])

Také v naší říši není ani jediného krematoria, čehož přetrpce želí četní přívrženci kremace, jichž jest též dosti v naší společnosti. „Es gibt viele Tausende in der Bevölkerung, welche die Cremations-Bestattung (sic!) wünschen; einzeln ohnmächtig, vermögen si zu machtvoller-Zahl vereint die öffentliche Meinung und die maszgeben den Körperschaften und Behörden für diese Sache zu gewinnen“ — tak napsal jistý paedagogický — pravíme paedagogický (!) list [8]) teprve v měsíci listopadu minulého roku a ejhle! tužba tohoto v každém směru zednářského listu došla nad očekávání rychle svého vyplnění! Dne 23. února t. r. podal ve zdravotním výboru říšské rady Dr. Habermann petici vídeňského spolku „Flamme“ za povolení ke spalování lidských těl v říši rakouské — a jaký byl výsledek této petice? Poslanci opat Treuinfels a baron Rolsber nelenili zaujati proti požadavku spolku „Flamme“ stanovisko odmítavé. Rabín Dr. Bloch učinil návrh, aby se přes petici přešlo k dennímu pořádku! Za to liberálové Wolan a Dr. Waibel byli pro zavedení kremace z důvodů zdravotních; při hlasování bylo 8 hlasů pro, 7 proti, následkem čehož můžeme se v příštím období říšské rady těšiti na zahájení debaty o kremaci, první toho druhu v Rakousku! Vzpomeneme-li si na podobné návrhy v lůně městské rady pražské, ob čas se vyskytující, tu nechať nikdo se nediví, nazveme-li otázku kremační aktuální, o níž důkladně pojednati dle našeho zdání jest svrchovaný čas. A proto jděme k dílu!

Odpůrci křesťanského pochovávání nebožtíků, totožní se zastanci kremace, mohou býti vřaděni ve dvě třídy.

Do třídy první patří zednáři všech zemí, kteří ve spalování lidských těl vidí nejúčinnější prostředek k odcizení, ano k odpadnutí celých vrstev společnosti od Církve. Zákonem církevním kremace jest zakázána, a všichni přestupníci dotyčného předpisu apoštolské Stolice propadají exkomunikaci „lata sententia“. [9]) Nutný následek toho jest odepření křesťanského pohřbu každému katolickému křesťanu, jenž by buď o své újmě, nebo zlovolností dědiců po smrti spálen byl.

Že odepření církevního pohřbu nemalé jitření působí nejen v ro-

---

[7]) „Politik“ ze dne 31. ledna t. r.

[8]) Schule und Haus 1892. Nro. 11.

[9]) Rozhodnutí římské kongregace ze dne 4. května 1886.

dině zesnulého ale i v kruzích vzdálenějších, to jest zednářům dobře povědomo. Chtějíce trvale kořistiti z nespokojenosti „věřících“ nad domnělou tvrdostí Církve, zasazují zednáři veškeré páky, aby obřady katolické nahradili nádherou světskou. Důkazem toho jest oběžník, kterým ústřední výbor ligy vlašských zednářů odpověděl r. 1886. k svrchu zmíněnému nálezu římské kongregace: „Velectěný pane předsedo! Vašnostem nikterak ujíti nemohlo, že Církev římská proti kremaci den ode dne rázněji vystupuje. Jest tedy naší povinností dbáti toho, aby instituce kremační neutrpěla škody! A jelikož Církev nebožtíkům, ke spálení určeným, náboženské pocty odpírá, bude třeba konati pohřby civilní s tím větší okázalostí za účastenství všech členů našeho spolku s prapory atd. J. Cantoni, předseda. Dr. Pini, tajemník.“ [10])

Se zednáři polemisovati nebudeme! Ať se tváří jakkoliv, tolik jisto jest, že agitují pro kremaci lidských těl, chtějíce Církvi býti nepohodlnými! Jednotlivci mezi nimi hlásají tuto tendenci bez obalu. Když r. 1885. zemřel Victor Hugo, pomýšleli zednáři na spálení tělesných pozůstatků tohoto jim zvláště sympatického básníka. Za této příležitosti učinil Luigi Castelazzo, tajemník zednářské lože římské, následující vyznání: „Občanskými sňatky bude jim (katolíkům!) odcizeno pokolení dorůstající. Civilní pohřby konečně a spalování lidských těl vyrve i to poslední zadostučinění; brzo vzrůstajícím pochodem budou vyhlazeni!“ [11])

Ještě jednou budiž řečeno, že proti podobným výbuchům tendenčního záští mínění svého hájiti nikterak nezamýšlíme; marnéť by to bylo počínání.

Za to tím spíše vynasnažíme se důvody rozumovými varovati ty osoby, které, ač s tendencí svobodných zednářů snad ničeho společného nemají, přece klamati se dávají vábnými hesly, kterými zednáři doporučují spalování lidských těl z různých ohledů: buď zdravotních, buď ekonomických, buď esthetických neb dokonce historických! „Qui tacet, consentire videtur.“

Avšak nám mlčeti netřeba, a proto hotovi jsme hájiti křesťanský způsob pochovávání nebožtíků. Pro lepší přehled rozvrhneme své pojednání ve dva díly! V díle prvním omezíme se na vyvrácení námitek proti křesťanskému pohřbívání uvedených.

V díle druhém okážeme na nedostatky a nepřístojnosti s kremací spojené. (Pokračování.)

---

[10]) Alexius Besi.

[11]) Alex. Besi l. c.

Z národního divadla.

Kdo by chtěl názorně poznati, čemu se říká „effektní hra“, ať se jde podívat na Ruthovu „Písmákovu dceru“. Tam uvidí, jak se žene vítězně útokem na nervy a cit obecenstva, jak se hromadí effekt na effekt. Chce-li kdo zmocniti se tím širokého obecenstva, volil cestu, o níž mu lze říci: „probatum est“; jiná věc však jest, co tomu říká skutečné umění a jiné požadavky jeho.

Písmákem je zde sedlák Rubeš, jenž má dceru Krystinu. Ta měla hocha Tomše, s nímž se rozešla, poněvadž se k ní jednou byl nestydatě zachoval — to však Krysta zamlčela před veřejností. U muziky Tomeš bývalou milenku pohaní, nazve ji jménem nejlehčí prodejné ženštiny. Krysta udeří jej kamenem a Tomeš umře. S romantického hlediska snad je to skutek kavalírský, msta pohaněné cti: ale prosaický život tomu říká jinak, a ještě hůř to posuzuje trestní zákon: zločin zabití. Následuje četník, zatknutí, porotní soud, rozsudek, žalář a všechny ony příjemné následky podobného skutku, při kteréž příležitosti pracuje aparát divadelních effektů tak důkladně, že se v parteru i na galeriích ozývá vzlykot a vzdychání. Krysta se vrátí ze žaláře, doufajíc, že nyní najde soucitu u otce i u lidí: ale marná naděje. Otce nalezá právě tak nesmiřitelného, jako byl před líčením porotním. Poslouchali-li jste tam dobře jeho hrozné kletby a strašné nadávky, natažen byl váš soucit na takový skřipec, že už nyní, při návratu Krystině, nelze soucit váš ještě výše vystupňovati. Otec ji zamítá, lid ji chce kamenovati: v zoufalství chce skočiti do rybníka. Zachrání ji Blažej, někdejší milovník její po Tomšovi, s nímž jej matka rozvedla, nastrojivši s Tomšem úkladně celé to veřejné pohanění Krystčino — jen aby hocha Blažeje od děvčete odvrátila — protože starý Rubeš, „písmák“, nechtěl jí přepustiti grunt. Ale nyní veškeré intriky zlé Zítkové jsou zmařeny; až tuze slabý a neenergický Blažej se vzpamatuje, a přes veškeré lidské řeči si Krystu vezme.

Kdo na tak řečené „písmáky“ byl navyklý dívati se poetickými skly (a to, tušíme, děje se u nás napořád, že v jistém smyslu se s nimi ve veřejnosti koketuje), ten může býti ochlazen, prohlédne-li povahu písmáka Rubeše. Zajisté, že jeho charakterisováním stala se „písmákům“ špatná poklona. Jsou-li tak tvrdi, nesmiřitelni, ukrutni i k vlastní krvi — kdež medle je ten účin čtení písem svatých? A na povaze „písmákové“ se jeví, že jakým je, takým stal se svým písmáctvím; to z něho učinilo tvrdosrdečného protivu. Toť zajisté podivný účinek! Jakým jeví se ku př. oproti němu pravý katolický křesťan, proniklý mravoukou milosrdenství a odpouštění! Zevnější úspěch „Písmákovy dcery“ byl tedy dobrý, ba velmi dobrý; ale to ovšem je známka problematická. Vnitřní cena ostává daleko za tímto zevnějším, effekty získaným úspěchem.

Jiný realistický obraz divadelní je Legerovo jednoaktové drama „Slepý“. Znáte osudy výměnkářů; historie jejich právem mohly by psány býti hořkými slzami. Legerův „Slepý“ je také výměnkář: hospodářův bratr Pavel. Zakouší od celého svého okolí nejtrpčí trýzeň; mluví k němu tak surově a necitelně, že nepotlačíte zachvění, i když si pomyslíte, že máte před sebou pouhé výjevy na divadle. Slepý, jenž je každému břemenem, stane se konečně i překážkou, že nemůže se pro-

vdati bratrova dcera Tonička: tak alespoň vysloví se otec ženichův, kdežto pravá příčina je ta, že hospodář má mnoho dluhů a učinil jistou knihovní manipulaci, o níž se otec ženichův dověděl. Slepý vezme si k srdci, že by měl býti na závadu štěstí Toničky (ostatně zcela málo sympatickému děvčeti) a co učiní? Otráví se, zcela heroicky, a to před očima všech, kteří jako dřevění se na jeho počínání dívají. Zde narazil jsi na nepřirozenosť, od které se odvrátíš se slovy: „To by nemohlo býti pravda!“ a illuse i nálada, až dosud dramatem vzbuzovaná, je ta tam! Aby pak ještě více setřena byla, takřka nad teplou dosud mrtvolou vesele pijí a jedí advokát a jeho přátelé, kteří právě přišli z honu. Sebevraždu Pavlovu lze vlastně nazvati vraždou, neboť lichvář Vaispergr takměř jed k ústům mu podá, jako činíme malému děcku, jež neumí dosud píti. Však on v řemesle dravce dobře vyškolený lichvář ví, že by přišel ke svému, i kdyby Pavel ostal na živě! Trapné je pak vědomí diváka, že Pavel nešťastným skutkem svým vlastně nikomu nepomohl, ničeho nezachránil!

Z velikého počtu Goldoniho komédií, některých ovšem dnes již nemožných, uvedena jedna z nejlepších na naše jeviště: „La locandiera“, „Paní hostinská“, tříaktovka, přeložená Jaroslavem Vrchlickým. Ctihodná tato novinka stojí za podívanou, ač její děj je téměř anekdotový, veleznámý: nepřítel žen, pokořený ženou, nad nímž konečně přec jen zvítězila láska, a který odchází však s nepořízenou, když se rozplývá a již již chce vzíti na se jho manželské. V životě ovšem vidíme takové lidi dosti často, jenže s tím rozdílem, že je Hymen přece jen spojí. Mirandolině, hostinské, koří se celý mužský svět kromě rytíře di Ripafratta, ukrutného nepřítele krásného pohlaví. Hostinská si umíní že musí nad ním zvítěziti, co se jí po dobrém, mnoho smíchu vyluzujícím manévru dokonale podaří. Hra s některými pěknými episodami pobavila velmi, byla též velmi dobře obsazena; každá figura Goldoniho tím neb oním určitým charakterem obmýšlená nalezla na našem jevišti znamenitého interpreta.

Z německého dávány „Dva šťastné dny“ od Kadelburga a Schönthana, Arbesem pro české jeviště „upraveno“. Byť obecenstvo i dosti se bylo pobavilo i dosti nasmálo, přece jen jsme toho mínění, aby podobné hry přenechávány byly raději předměstským arenám, nelze li již učiniti z nich překlad literární. Co má cenu vtipy i dialogem u Němců v Berlíně nebo ve Vídni, co silně setříti a proceditі se musí, než to lze u nás dávati: toho raději nechati. Některá ta fraška nebo „žert“ přes veškeré přepracování a „lokalisování“ ostane tak německou, že pořád přec jenom cítíme, že to z našeho života není; povahy a figurky jednotlivé nelze předělati, byť i hráli sami „Václavové“, „Svobodové“ atd. a děj byl položen do nevím které Lhoty. Vytýkáme-li nejvíce německým veseloherním figurám šablonovitosť, pak i s těmi šablonkami zde opět a opět se shledáváme: to známé němectví čiší na nás ze všech stran. Opakujeme při té příležitosti, co jsme již kolikráte zde tvrdili: na hry z německého nemělo a nemá nár. divadlo dosud žádného štěstí — až snad na nepatrné vyjimky dvou her Sudermannových: „Česť“ a „Domov“, o kteréž poslední příště obšírněji se zmíníme.

Opera, než se na jeviště připustí, snad projde též kritickýma rukama. Bylo by velmi na prospěch umění, aby tu kritikové měli silnější a platnější veto, nežli někdo jiný, kdo z důvodů kassovních nad ně rozhoduje. Co má vlastně rozhodovati, má-li se věc připustiti na jeviště tak

veliké, jako je naše nár. divadlo? Který z obou hlasů: ten, který praví: „Rantzauové“ jsou od Mascagniho; Mascagni „Sedlákem kavalírem“ získal si rychle jméno a pověsť, „Rantzauové“ tedy potáhnou — a basta“, nebo druhý hlas: „Rantzauové“ jsou chatrní a nemožní, s hlediska umění nedoporučujeme jich ku provozování?“

Prvý hlas zvítězil, a Mascagni, o němž velmi silně se přepínalo, sotva že jméno jeho se objevilo, byl hostem třetí prací svou v nár. divadle. Co všechno dnes může dokázati reklama! Na štěstí, že hlas reklamy je přec jen výstřelem. Vzruší, udělá rámus, ale to je všechno — pak je až tuze střízlivé ticho, a Nemesis ve formě kritiky vyřkne pak svůj soud bez ohledu na rámusy, které předcházely. Děj o rozvaděných bratřích nebudeme vypisovati; bylať hra před mnoha již lety silně obehrána i v arénách („Roháči“). Tomuto dílu Mascagniho měla se brána nár. divadla naprosto uzavříti. Po hudební stránce nemá opera ceny; hemží se výstředními honbami za originálností až nesmyslnými, unaví posluchače a tím více i hudebníka.

Zcela jinak nežli „Rantzauové“ působí „Cornill Schut“, zpěvohra Antonína Smaregliy, rakouského Vlacha z Poly, s textem Al. Illicy. Dalek honby za výstřední originálností, skladatel Smareglia podal práci lahodně melodickou, přirozenou, dalekou přeslazených sentimentálních nálad a effektů.

Schut, žák Rubensův, byl holandský malíř. Libretista líčí rozháranou, nespokojenou jeho povahu, jež vede ke koncům tragickým. Malíř touží po lásce, doufaje v ní nalézti povznešení umělecké a tvůrčí síly své. Zasnoubí se s Elisou van Thourenhoudt a žije s ní šťastně. Ale brzy nezřízená touha po „volnosti“ umělce svede jej, že sličnou choť opustí. To stane se mu osudným. Duševní stav jeho se kalí, až propukne v šílenství. Dychtí po opuštěné choti v naději, že s ní vrátil by se mu ztracený mír a klid. Sklamaná Elisa však přijala roucho řeholní, uchýlivši se do kláštera; Cornill umírá před obrazem — poslední prací svou; před obrazem, na němž vymaloval tvář sklamané a zrazené ženy své.

Představení nabylo zvláštní zajímavosti tím, že mu byl přítomen i skladatel sám.

Jinak i v posledním období opět zřejmo bylo, že pořád máme velmi málo dramatických spisovatelů a ani velikých celovečerních původních dramat, leda sáhneme-li do minulosti. Není divu, že objeví se na jevištích leccos cizího a chatrného — v nedostatku původního. Obecenstvo chce stále něco nového a nového: kde se to má bráti? A hráti se musí...

Ještě dobře, že tyto nedostatky nenahražují celé měsíce pohlcující, bezduché a blbé hry baletní.

Josef Flekáček.

UMĚNÍ.

Z umělecké výstavy. V hlavním patře Rudolfina jest letos pod č. 122. vyvěsen obraz K. Vossa z Mnichova: „Grata dei Conti u mrtvoly svého syna Lorenza Colonny, církevního protonotáře, odpraveného za papeže Sixta IV. r. 1484. v Římě.“ Na vysvětlenou jsou v seznamu slova Gregoroviova z Dějin města Říma. „Nebylo nic platno, že Fabricio Colonna, chtěje bratra svého osvoboditi, hrad Marino dne 25. června Papežským vydal; neboť smrť protonotářova byla rozhodnuta. Dne 30. června půl hodiny před slunce východem byl Lorenzo do dolního dvora Andělského hradu odveden; klidně vyslechnuv svůj ortel zaklínal se nevinností svou a odvolal všechna vyznání mučením vynucená. Ani slova hněvu proti papeži však nepronesl, anobrž pln uctivosti poručení své jemu vzkázal. Položiv pak hlavu svou na špalek, přijal smrtný úder katův. Mrtvola odnesena byla nejprve do chrámu P. Marie Transpontinské, pak do chrámu sv. Apoštolů. Zde přijala ji matka mrtvého s mnohými paními za hlasitého lkání; davši rakev otevříti, ohledala rány synovy od mučidel, a popatřivši na uťatou hlavu jeho pozdvihla ji za vlasy a zvolala: „Vizte, toť dané slovo papežovo!“

K tomu budiž dle Pastora, „Geschichte der Päpste II.“ pověděno: Dvacátého devátého května vzplál nově boj mezi rody Orsini a Colonna. Den na to chtěl papež spor srovnati po dobrém, i pozval k sobě protonotáře Lorenza Oddona, jenž v paláci kardinála Colonny se ohradil. Protonotář byl ochoten dostaviti se, byl však zadržen přátely a když i podruhé sám se vydal, vrátili jej jeho přívrženci opět. Bylo rozhlášeno, že zastanci Collonův vinni jsou zradou a po dvouhodinném bojí vybit jest zatarasený palác kardinála Collony a Lorenzo zajat. Sixtus obořil se naň, že dvakráte pokusil se o to, aby papeže z Říma vyhnal. Protonotář chtěl se hájiti, že přátelé mu nedali jíti do Vatikánu, nemohl však úzkostí pronésti ani slova. Posledního června byl Lorenzo sťat. — O matce jeho poznamenal Notajo di Nantiporto: ‚fece gran lamento‘, vedla nářek veliký; Infessura a dva jiné prameny nezmiňují se o žalobě matčině ani slovem. Za to Allegretti dává ji promlouvati: „Ejhle, toť hlava syna mého a dané slovo papežovo, jenž slíbil, propustíme-li Marino, propustiti syna mého!“ Proto přijímají spisovatelé tato slova s velikou reservou. Ranke přijal je do textu; Beumont nikoliv. Gregorovius udává v poznámce, že pouze jeden pramen je uvádí. Schmarsov opakuje je též, ale připouští, jakož i Creighton, že to není zřejmé, že by papež byl slíbil Lorenza propustiti. Důležito jest, že mantovánský vyslanec St. Guidotto nepíše o nářku matčině ani slůvka. O šest dní později, 8. července, oznamuje, že Collonova matka bolestí zemřela, o promluvě její ani zmínky.

Oba tyto listy nalezl Pastor v archivě Gonzagův v Mantově. Také zpravodaj Sienských ničeho nezaznamenal o výkřiku matčině. Pravidla kritiky nedovolují, aby za věrohodné bráno bylo tvrzení vzdáleného pisatele (Allegretti byl kronistou v Sieně), o kterém všichni svědkové, kteří událostem byli blízcí, ano velmi blízko, nevědí ničeho. (Liga 10)

Téměř čtyři sta malířů obeslalo letos uměleckou výstavu, Krasoumnou Jednotou každoročně pořádanou, a sály Rudolfina mohou vskutku býti hrdy na práce, jež letos zde vystaveny jsou. Dávno již nebyla výstava tak čestně, ba můžeme říci způsobem vynikajícím representována, pokud týče se českých umělců samých, jako letos. Ovšem málo z nich žije ve vlasti; hostí je většinou Paříž, Řím, Mnichov a Vídeň; kteří jsou doma, sídlí až na malé vyjímky v Praze.

Mistr Václav Brožík zastoupen jest devíti obrazy, z nichž jeden historický: Paní Polyxena z Lobkovic chrání vyhozené místodržitele české ve svém domě před pronásledovníky jejich r. 1618; ostatní jsou buď charakteristické (Kuřák, Piják, Holandský radní) podobizny, neb krajiny a přírodní výjevy (ku př. Jitro). Vojtěch Hynais vystavil dvě podobizny a návrh čestného diplomu pro rakousko-uherské oddělení světové výstavy pařížské z roku 1889.; velice pozoruhodné jsou obrazy Beneše Knüpfera, v Římě žijícího: Po bouři na Siném moři, Rozednívání a Vyzvání ku hře; v líčení moře nalezl už dříve známý tento umělec obor,

v němž vyniká a zajisté ještě více časem vynikne. Jaroslav Věšín, jehož znamenité práce ze Slovácka kolikráte již obecně chváleny byly, má zde opět slováckou krajinomalbu „Mezi skalami"; Adolf Libscher, nadšen vítězstvím „Prodané nevěsty", vymaloval dva typické výjevy z této národní opery („Rozmysli si", „Naše milování"); Karel Liebscher vystavil „Pohled na Hradčany", „Trosky", „Pod čertovým jezerem na Šumavě" a „Jarní motiv z okolí Všenor", práce vynikající vesměs jemností, živostí a věrností, s pelem oné poesie, jež všechny krajinomalby jeho tak charakterisuje. Kromě uvedených zastoupeni jsou na letošní výstavě z našich malířů: Balšánek, Bartoněk, Boháč, Brož, Chittusi (krajinami a pohledy na Paříž), Douba, Doubek, Emingrová, Fiala, Gretsch, Heyda, Herold, Hlaváček, Hlavín, Jansa, Javůrek, Jedlička, Jirečková, Klusáček, Kroupa, Kuba, Kubínová, Marold, Mašek, Max, Menclová, Pelikánová, Procházka, Rudl, Rypota, baron Mirohorský, Skála, Sochor Ed., Sochor V., Špillar, Staněk, Strachovský, Suchá, Tomec, Tuma, Ulmanová, Vochoč, Vrána, Zoula, Ženíšek Fr. a Ženíšek Jos. Z jmen těchto patrno jest, že naše umělecká obec je dosti četná. Předměty, jež si naši malíři obrali, jsou většinou krajinomalby, méně genry a podobizny. Vůbec celá výstava letošní velmi bohata jest krajinami; náboženských a historických obrazů viděti tu málo, hledíme-li k okolnosti, že výstava vykazuje celkem 731 čísel, z nichž je olejových maleb 447, akvarelů a pastelů 167, kreseb a rytin 63, plast. děl 57. Z našich malířů má zde jen Gabriel Max „Madonnu", Fr. Ženíšek „Sv. Rodinu" a Führich obrazy k Tieckově Jenovefě, dva cykly. Toť celkem velice málo, jež podáno z oboru nesmírně bohatého a vděčného pole náboženského, ba toť úžasně málo, považíme-li, že Führichovy cykly kresleny již v letech 1824—1830., a že tedy nejsou prací dnů nynějších. Podobně má se i s obrazy historickými. Kromě Brožíkova obrazu, o němž jsme se zmínili, jest tu „Salvatorská legenda", znázorňující velice málo známou pověsť, že dne 21. června nabývají duše 12 pánů českých, po bělohorské bitvě statých, svých těl. Kristus uděluje jim v chrámu Sv. Salvatora pod obojí, načež v truchlém průvodu ubírají se na náměstí k orloji..., tak že tento obraz za „historický" považovati bylo by věru odvážné.

Kromě našich skoro všech malířů obeslali výstavu umělci italští, němečtí, franzouzští, belgičtí, polští: ruský snad ani jediný. I tito většinou malují krajiny, genry a podobizny; náboženské a historické motivy jsou tu pořídku. Uvedeme je: „Svatá rodina" od Colettiho, Frant. Jaschke: „Pietá", Gebhard Engel: „Pohrobení Kristovo", Josef Zanetti: „Anděl Páně", Girolamo Inerduno: „Madonna na Hoře Varesské u Milána", Gebhardt: „Kristus a Petr na moři", Lunois: „Noční vzývání velebné svátosti".

Plastika mezi svými 54 čísly vykazuje čtyři Madonny (Robert Cauer, Alois Folkmann, Rich. Peprný, Vl. Vrána) a Kristovu hlavu s trnovou korunou (Robert Cauer).

Z obrazů, poutajících rozměry nebo provedením největší pozornosť, uvádíme: V. Sochora „V polích", V. Jedličky „Bídu", V. Bartoňka „Různé zprávy", Knüpferovy obrazy moře, Věšína „Mezi skalami", Karla Vossa „Grata dei Conti u mrtvoly svého syna Lorenza Colonni", o kterémž obrazu viz na jiném místě tohoto časopisu, Brožíkova „Svaćina", Pavla Soyera „Stávka kovářů", dle známé básně Coppéeovy; Otty Friedricha „Canossa", Karla Fréra „Z večera", Arthura Kampfa „Žehnání dobrovolníků r. 1813", Siemiradzkiho „Ženu či vázu?" Matejkovy původní kresby k dílu „Polští králové a panovníci" a některé jiné. Moderními malíři tak velice pěstovaný kultus nahoty jeví i v letošní výstavě své stopy, ale celkem sporádicky — u porovnání s jinými lety je ho spíše méně nežli více.

Paolo.

LITERATURA.

Anglická.

History of the Church in England 30—1509. By M. H. Allies, XII. and 379 p. 8°. London, Burns and Oates, 1893 Cena 6 Sh. — Velikou práci by dalo vyhledati dějiny církve katol. v Anglii psané se stanoviska katolického, ba zdá se nám, že takové knihy vůbec není, byť jsi na její vědeckou cenu sebe mírnější měřítko přiložil. Tím důležitější jest tedy publikace tato, a tím zajímavější, uvážíme-li, že vyšla z péra — ženy; jeť spisovatelem knihy dáma, slečna Alliesova.

Lze ovšem souditi, že nápomocen ve skládání knihy tak objemné a vědecké byl jí otec, Tomáš Allies, slovutný konvertita, známý svými spisy nyní již i mimo Anglii. Chtěla-li sl. Alliesova opírati dílo své o práci předchůdců, marné bylo by to dychtění. Ale v tom právě jest veliká cena naprosto originelní knihy; nenajdeš tu ani stopy nějakého kompilování a citování, jež tytýž pouze sečtěnosť a sběhlosť autorovu jeviti má, nejsouc mnohdy ani nutným. Kde mohla, sáhla spisovatelka k původním pramenům.

Stanovisko její jest přísně katolické a pojednávajíc ať o Jindřichu II., Eduardu I., Vilému Podmaniteli či jiném, činí tak s obdivuhodnou, naprostou objektivností, uvádějíc nejen co k dobru, ale i co k tíži jejich uvésti se dá.

Znamenitě povedly se spisovatelce obrazy, líčící anglická církevní knížata. Snad žádný národ neměl ve středověku tak slovutná, svatostí, učeností a státnickým věhlasem slynoucí knížata církevní, jako právě Anglie. Neméně zdařile psány jsou ve knize stati o založení klášterů, o zásluhách Benediktinů, Clunienských a Cisterciáků, o rozšíření křesť. náboženství, povznesení orby, hospodářství, věd a umění atd. Kapitoly, jednající o duševním obrození Anglie (zvláště ve století XIII.) žebravými mnichy, Dominikány a Františkány, náležejí k nejlepším. Poměr a práva papežů v boji papežství s císařstvím vyznačeny jsou jasně, a papežství samo dochází spisovatelkou dobře odůvodněné a dokázané obrany.

Ze spisu mrs. Alliesovy poznati lze, že oproti zmahající se zimničné činnosti zednářů a nepřátel katolicismu neskládá strana naše ruce v klín, nýbrž že na celé čáře, tedy i v schismatické Anglii, se pracuje. Výtečná věru jsou slova, jež pronesl velezasloužilý biskup kralohradecký Brynych: „Proti slovu slovem, proti spolku spolkem, proti knize knihou, proti literatuře zas literaturou“ — jen kdyby to heslo stalo se všeobecným v katolickém táboře! Dosti dlouho ležely veškeré zbraně ve zbrojnicích — a doba je bojovná, ta žádá mečů vytasených!

Francouzská.

Vicissitudes politiques du Pouvoir temporel des Papes de 1790 à nos jours. Par Charles van Duerm, S. J. Str. 456. Lille, Desclée, De Bromver et Cie. — Sto let historie církevního státu — sto osudných posledních let představuje nám spisovatel svou knihou v celku souvislém a důkladném. Zřejmé a nepokryté útoky proti církevnímu státu zahájila revoluce francouzská zároveň s bojem proti víře, náboženství a Bohu; autor odhaluje celou bezsvědomitosť napoleonské a bezectnosť piemontské politiky a seznamuje nás se skrytým, ale vytrvalým působením tajných společností: zednářů, karbonářů, Mladé Italie a jiných; přečteme-li celou knihu, nabýváme přesvědčení, jak soustavně, promyšleně a vytrvale bylo tu proti církvi pracováno, až zbaveni byli papežové světského panství a stíženi oním nedůstojným stavem, v jakém již Pius IX. za posledních let života se nalezal. Že zbraně nepřátel náměstků Kristových nebyly vždy poctivé, že mrzké úklady, zrada atd. hrály tu důležité úlohy, vysvitne jasně každému čtenáři. Kniha psána jest vřele a místy lze říci, že i se zápalem, jenž vychází z vnitřního rozhorlení, vznikajícího z hlubokého přesvědčení a porušení vší lidskosti a práva.

Vernier Donat: **Grammaire arabe d'aprés les sources primitives,** 2 vol in 8° d'environ 1200 pag. Beyronth, Imprimerie Catholique, 1891—2. Cena 20 franků. — V duchovenstvu našem a v intelligentním českém světě vůbec ode dávna vždy bylo dosti filologů, kteří buď z povolání nebo ze záliby věnovali se studiím jazyků východních. Zvláště mezi učeným kněžstvem je hojně orientalistů. Chce-li však Čech sáhnouti k mluvnici arabské, nenalezne jí v literatuře domácí, jest mu sáhnouti do zásob německých neb cizích. Vždyť teprve nedávno obdařeni jsme byli první česko-hebrejskou učebnicí, již nám napsal mladý a velesnaživý učenec Dr. Jar. Sedláček. Kdo studuje arabštinu, ten, umí-li poněkud francouzsky, má v knize Donatově znamenitou učebnici. Vernier Donat čerpal z nejlepších arabských grammatiků, jako byli: Sibanaihi, As-Saban, Ichmuni, Al-kidari a j; užil nejznamenitějších prací slovutných učenců: Heischera, De Sacyho, Caspariho, Wrighta a mnohých jiných.

Grammatika tato jest nejobsáhlejší a nejdokonalejší ze všech dosud vyšlých arabských učebnic. Obsahuje důkladné tvarosloví, hláskosloví a skladbu, znamenité sestavenou část praktickou, a více než na 100 stranách drobnotisku obšírnou arabskou metriku a prosodii; tak že kniha Donatova nahradí, majíc i velmi četnou zásobu slov, knih několik, a náleží učenci z Tovaryšstva Ježíšova nejupřímnější hold uznání za práci tuto, jíž linguistiku východní neobyčejně šťastně obohatil a obdařil.

Ruská.

Vsjepoddanějšij otčet oberprokurora svjatějšago sinoda K. Pobjedonosceva po vjedomstvu pravoslavnago ispovjedanija za 1888 a 1889 gody. (Nejpodanější zpráva oberprokurora nejsvětějšího sinoda K. Pobědonosceva o působení pravoslavné církve za leta 1888. a 1889.) (Dokon.)

Rationalistické sekty, které jsou prý asi 80 let staré a které ruskému pravoslaví ukazují se tak nebezpečnými, jsou plodem ducha protestantského. V časopise „Preussische Jahrbücher" 1893. č. 2. uveřejnil Dr. Jrgen zuřivý článek proti pravoslaví, na kterém nenalézá nic dobrého; leda štundu, vyšedší z protestantismu. Alexius Maltzew, pravoslavný protojerej Berlínský, ve své brožuře „Die russiche Kirche" náhled ten potvrdil a doznal, že za neblahou štundu Rusové děkují protestantismu. Zmiňujeme se o tom proto, že jest to právě protestantismus, se kterým Rusové koketují a valně sympathisují, kdežto katolicismus nenávidí. Než vláda i dnes proti štundě užívá prostředků velice tvrdých. Umenšuje-li se sektářství, nelze říci. „Otčet" to sice tvrdí, ale tak opatrně, že zdá se, jako by tak činil více z naděje do budoucnosti, než na základě zkušenosti.

Než obraťme se již ku katolíkům. Zle naříká „otčet" na katolické duchovenstvo jako na svého největšího nepřítele, a vytýká mu úpornou intolerancí vůči všemu ruskému a pravoslavnému. Jak se věci mají, víme ovšem. Užívá prý špatných prostředků. „Praví se," dí „otčet", (tedy jen „praví se",) že když roku 1888. vyjednávala vláda s Římem, katolíci ihned hlásali, že již dána jim byla svoboda ku katolické propagandě a začali ji prý již skoro veřejně. (Slovem „katolická propaganda" ovšem musí se rozuměti jen žádosť za náboženskou svobodu.) A jako velice zlou věc vyčítá katol. kněžstvu, že prý se stará, aby katolíci nevstupovali v manželství s pravoslavnými. (Smíšené manželství smí se jen vykonati na straně pravoslavné; na přestupek jsou tresty veliké.) Nedávno sděloval ruský „Děň", jak jistý evangelický pastor, který požehnal smíšené manželství, byl na rok uvězněn a zbaven místa mimo pokutu 500 marků, jež musil zaplatiti. A vypravuje „otčet" dále, že kdo chce vstoupiti ve sňatek smíšený, tomu hrozí věčnými mukami pekla. Zvláště zpovědí působí prý zhoubně na pravoslavné ženy, jež vstoupily ve smíšené manželství. Hrozbami a vypisováním strašných muk v očistci zastrašují se, jich dětem hrozí se věčnými tresty. Navádějí je, aby katolicky děti své vychovávaly v katolickém a protivládním náboženství (ó hrůzo!) O jistém knězi prý se dokonce vypravuje, že si tak počínal, že z toho jedna vzdělaná dáma se zbláznila, neboť kněz ve zpovědi jí hrozil, že její syn věčně se bude trápiti. Místo slova „katolicism" téměř všady užívá pan Pobjedonoscev slova jesuitismus — jeť silnější a hroznější.

V litovské eparchii jeden kněz zapověděl dokonce dítkám ve škole čísti ruské modlitby. Jakými klevetami a insinuacemi šíří se — uvádí „otčet" slova jistého biskupa — latinský fanatismus, vidno z následujícího. Jeden katolický mnich, odpadlík od pravoslaví, s plným přesvědčením pravil k ruskému knězi,

že papež nosí v kapse své klíče království Božího a že každé ráno nalézá pod poduškou psaní od samého Pánaboha. Jedno přišlo až k nim a kdo je bude čísti, dostane 100denní odpuštění hříchů. Čtenář vidí sám, jak naivní to nesmysl. Zdá se, že panu spisovateli scházel nějaký skutečný fakt, který by proti katolíkům mohl přinésti, že ale nemá dosti ducha, aby aspoň něco rozumného sám vymyslil. Že i ubozí Jesuité dostávají, ač není jediného v celém Rusku, rozumí se samo sebou. Nejsou-li v Rusku, musí býti aspoň na hranicích a odtamtud lákati ubohé oběti. Po tom, co v ruských spisech čteme o Jesuitech, soudíme, že Jesuita musí býti pravoslavnému neméně nebezpečný. Slyšíť tolik strašného o nich, že by musil dostati smrtelné křeče, kdyby ho jen viděl nebo ucítil. A že z každého Jesuity musí jíti strašný zápach pekelný — Bože, v Rusku celičký ho cítí až z Haliče a Říma.

O volyňských Češích čteme v knize zajímavé zprávy, kterým ovšem věříme jen z pola, poněvadž si spisovatel trochu odporuje. Nebo jednou vypravuje, jak všichni hned měli sympathii k pravoslaví, podruhé zase musilo se proti nim zakročiti dosti zřetelně, aby od katolicismu odpadli. Bylo jich prý asi 20 tisíc. Sympathie k ruskému kněžstvu ukázala prý hned, že jsou k pravoslaví nakloněni. Ale tajná propaganda latinských kněží toto spojení zdržovala. Teprve roku 1887. nastalo prý mezi nimi pravoslavné zdvižení. Češi poznali jedinou pravou pravoslavnou víru sv. Cyrilla a Methoděje. I poznav tento stav, sv. synod poslal tam pravoslavné misionáře, aby „Čechům tento krok „u l e h č i l i". Rozdán mezi ně pravoslavný český katechismus, v Praze tištěný, vybráno několik Čechů a dáno sv. synodu na vychování a pak posláni mezi Čechy, aby vymanili je z bludů. Protojerej Metelskij, jehož energie, jak dí kniha, jest známa, tam vyslán, aby pilně přihlížel, vykonávají-li se všecky rozkazy sv. synoda. Jaké to rozkazy byly, kniha neuvádí, víme ovšem, proč asi. Přestup počal v Ostražském kraji. První krok učinil český kněz Sasko, chtěje vlastním příkladem ukázati rodákům pravdu pravoslaví (!) S druhými kněžími, Hrdličkou a Kašparem, staral se domlouváním, přemlouváním a kázáními připravovati své rodáky k pravoslaví. (Proč tito kněží odpadli, jest nám ovšem známo. Že to nebylo přesvědčení náboženské, nýbrž bytosť feminini generis, máme všichni v živé paměti.) Když Sasko přestoupil, Češi skutečně u víře se zviklali. (Patrně to přece nešlo tak snadno.) Bohužel, dí spisovatel, Sasko nemohl zůstati knězem, poněvadž se oženil, když již byl katolickým knězem. Nemohl zůstati ani pravoslavným knězem, poněvadž ruský kněz může se ženiti jen před vysvěcením. Přijetí tohoto ubohého do pravoslaví dělo se s obrovskou slávou v chrámu Páně. Tisíce lidu bylo k tomu přizváno. (Hle, co i špatný kněz váží.) Po přestupku musil Sasko obrátiti se k Čechům a mluviti k nim českým jazykem, aby se obrátili. Byl to dojemný okamžik, dí naše kniha, když chrámem zahlaholil český jazyk, zapřisahající rodáky své, aby nevěřili pomluvám proti pravoslaví. Že to byl okamžik vzrušující, rádi i my věříme. Ale jak asi ubohému Saskovi bylo, to ví asi jediný Bůh!

Aby dílo Saskovo neutuchlo, bylo mu sv. sinodem uloženo, aby, objížděje osady české, vedl s bratřími svými jazykem českým besedy v duchu pravoslaví, aby v chrámech a po domech v rouchu kněžském „pod dozorem Metelského" vykládal pravoslavný katechismus.

Výsledek toho prý byl, že Češi sami žádali za přijetí k pravoslaví. Ale ihned opět čteme, že silná propaganda latinská (to je také propaganda!) tomu bránila, ano zdvižení ohrožovala. I bylo přikázáno přísné vyšetřování, aby se vyzvědělo, odkud tento proud pochází, a nebezpečné osoby aby byly odstraněny. Zatím odpadli také druzí dva ženatí kněží, Hrdlička a Kašpar, a zdvižení se opět zmohlo. Dílo dokonal kijevskij general-gubernator Drentěln. (Že k tomu bylo na konec zapotřebí general-gubernatora, jest zajisté charakteristické) Tak čteme dále, tajná agitace byla zničena a obracování šlo rychle v před. Roku 1888. obrátilo se 5133 a r. 1889. prý 1768 osob. Jaký dojem činí na vás vypravovaná „otčetem" činnosť těchto českých kněží? Jednali tak svobodně? Co by řekla česká jejich matka, kdyby to věděla? Hle, kam první nerozumný krok je až zavedl a co z nich učinil!

Odpadlíkům kněžím vláda se odplatila, jak zasluhovali: špatně. Nedivíme se tomu, vždyť ani ona nemohla je ctíti a odkopnuvši je, když dílo dokonali, jednala čestněji, než když k jidášskému dílu jich užívala. Čechům zřízeny byly pravoslavné fary s ruskými kněžími, Sasko dostal na krátký čas 600 rublů pense, dokud se jinak neuchytil, ostatním dvěma dáno malé odškodné na jeden rok. Všichni však z kraje Volyňského musili se vystěhovati. Sasko a Hrdlička stali se učiteli německého jazyka na nižších gymnasiích s malým platem, Kašpar učil písmu a rýsování. Vidno, že prodali své duše a svých rodáků, jichž odpadnutí

oni ovšem mají na svědomí, dosti lacině. Z kaplí, které Češi měli, učiněny pravoslavné chrámy se školou. Kněžstvo má v onom českém kraji veliký plat, aby nemusilo bráti takovou štolu, na kterou Češi nejsou zvyklí a za každého obrácence zvláštní přídavky. Mezi učiteli jmenuje „otčet“ Čecha Theodora Hejdu, který byl již vzdělán v pravoslavném semináři. Liturgie slouží se pro ně zatím, dokud bol a svědomí jejich se neutiší, v jazyku českém. České opravené písně smí zpívati před a po liturgii. Že několik mladíků českých dáno do pravoslavných seminářů, již jsme pravili. Za kněze vybírají se pro Čechy mužové vzdělaní a energičtí, aby mohli vyhověti jejich vzdělání.

Příklad volyňských Čechů, dí „otčet“ dále, působil blahodárně i na jiné Čechy. Tak brzy po tom obrátilo se asi 5000 dělníků českých v jedné Petrohradské továrně. Nemajíce kněží, nebyli fanatiky, píše p. Pobjedonoscev, i bylo snadno je obrátiti.

Nebylo by se něco podobného stalo, kdyby jen jediný ctnostný kněz byl býval mezi volyňskými Čechy. Ještě dnes by zajisté mohla mnohá duše zachráněna býti, kdyby mezi nimi takový duchovní působil. Život svůj by ovšem dával v šanc, ale vykonal by dílo nebeské, odplaty hodné.

Nechci tímto vypravováním uvrci temný stín na klerus ruský. Církev ruská považuje se za církev jedině pravou a lze se právem domnívati, že většina tomu věří, vždyť se učí, že papež odtrhl se a odpadl od církve obecné. Že ona tedy hledí činiti proselyty, tomu nesmíme se diviti; činí tak jen důsledně a dle své víry správně. Ona to sice byla, která, když za Alexandra II. začal váti poněkud liberálnější vzduch a mluvilo se o náboženské svobodě, nejostřeji proti tomuto požadavku nové doby vystoupila, než i tomu nemůžeme se diviti. Ji tedy v první řadě viniti nelze, nýbrž jest to vláda, kterou dlužno za počínání svrchu vypsané činiti zodpovědnou; vždyť jest to i zástupce vlády p. Pobjedonoscev, který tu ve jménu církve vystupuje. Ona činí tak ne z náboženských ohledů, ale z politických; náboženství slouží za záminku a prostředek. Církev ruská si v takovém stavu dnes libuje, nemá onu trpkou zkušenosť, kterou nám daly dějiny. Snad i na ni ještě čeká

Než vraťme se ku své knize. Zbývá nám zmíniti se ještě o tom, co čteme v ní o uniatech a židech. Postavení unitů v Rusku jest známo. Bez dlouhých okolků bylo z nich škrtnutím péra v matrikách po rozdělení Polsky učiněno pravoslavných. Všady na fary dosazeni byli kněží ruští. Výkony církevní pod tresty nesmí unitští kněží vykonávati. O mučednictví jak unitů, tak kněží známy jsou celé knihy. Dokáže-li se, že v některé rodině byl kdysi někdo pravoslavný, učiní se pravoslavnou hned rodina celá. To vše jest ovšem známo, my jsme to jen opakovali, abychom dobře porozuměli vypravování p. Pobjedonosceva. Dí nám, že unitům byla věnována „největší péče“, čemuž ovšem rádi věříme. „Římská propaganda“, píše dále, „chová jistě naději na vrácení se unitů k Římu. Kněží je tajně oddávají, křtí jim děti a radí, aby raději sami úkony církevní vykonávali, nežli by šli k popům. Konají slavnostní procesí v době pravoslavných svátků, aby nechodili do chrámů pravoslavných. Tajně chodí mezi unity na agitace, při čemž polští fanatikové jim pomáhají. Z Rakouska působí misie Jesuitů — že Jesuité musí při tom býti, rozumí se samo sebou — kteří do krajin posýlají tajné své agenty. Takovou fanatickou agitaci konají dokonce i bohoslovci. Jasný obraz římského fanatismu seminaristů (jest ovšem známo, že i katolické semináře jsou pod vedením pravoslavných mužů, jako na př. petrohradská katolická akademie) ukazuje následující případ. Jeden bohoslovec katolického semináře navštívil krajinu unitů a vyšel si mezi lid, aby je zainteresoval pro Řím, dal jim (ó hrůzo hrůzoucí!) růženec a velel jim, aby modlili se k Bohu. Pak měl k nim kázání, ve kterém vytýkal unitům, že navštěvují pravoslavné chrámy, porovnal pravoslavnou víru s pohanstvím a židovstvím a ještě hůře; hrozil navštěvujícím cerekve peklem a věčnými mukami, přemlouval dělníky, aby neposlouchali ruské úřady (ty úřady!) a za to vše sliboval jim od církve katolické a od papeže odpuštění všech hříchů.“ Dále naříká spisovatel náš, že jsou ještě fary bez osadníků — totiž pravoslavných — naříká na biskupy katolické a praeláty, na ducha v seminářích katolických a žádá přísnější dozor.

Ten pán jest žertovný, není-liž pravda? To jest officielní zpráva caru o církvi ruské Pan Pobjedonoscev jest sice klerikální dost, jak jsme viděli, ale slouží-li sv. synodu svou knihou ku cti? — Nevím, nevím.

Než, spějme ku konci. Jen ještě několik slov o Židech. Mluví-li p. Pobjedonoscev o jiných vyznáních než pravoslavném, píše asi ve smyslu: a pak přijdou Židé, katolíci, protestanté, mohamedáni, chtěje tím naznačiti, že to je jedna branže. Tedy o Židech ještě jen slovíčko. Vedle duchovenstva katolického velice zhoubně působí na pravoslavný lid Židé. Aby nabyli nadvlády nad lidem, udržují

všemožně jeho vzdělání a mravy. Práce pravoslavných kněží jeví se býti proti nim marnou. Lid učí se od nich klamstvu, krádeži, křivé přísaze, opilství. Pro náš běloruský lid, psal prý biskup Magilevský sv. synodu, jsou Židé zhoubou. Je-li kde sporu mezi duchovenstvem a osadou, vězí za tím Žid. Oni štvou lid proti kněžím, nabádajíce jej, aby neplatili štolu, poněvadž kněží prý jen touhou po statcích se ženou; oni zničili téměř všady kostelní fondy, které osadníci zřizovali na okrášlení a vydržování chrámů. Podobně píší prý i ostatní biskupové. Obrácení Židů děje se zřídka a i pak ne z náboženského přesvědčení, ano spíše obracejí se prý k štundě. Velice naříká „otčet" i na židovské trhy a bazary, které konají v neděli a do nichž svádí snadno hloupé sedláky, kteří pak místo svěcení neděle propijí v nich svůj poslední groš. Že v těchto, byť i naivních slovech, jest mnoho pravdy, víme ovšem ze zkušenosti vlastní.

To jsou ony kapitoly, o nichž chtěli jsme se šířeji zmíniti. Učinili-li jsme tak čtenářům vhod, nevíme; že širších poznámek k vypravování páně Pobjedonoscevu nebylo potřebí a že jsme je tudíž mohli obmeziti jen na míru nejmenší, o tom nemáme nejmenší pochybnosti.

Nejcennější v knize jsou statistické tabulky. Řeč jest velice snadná, tak že kdo jen poněkud rusky umí, mohl by ji čísti bez obtíží. Fr. Žák.

Bulharská.

(Dok.) Zmíníme se též o některých cizích spisech, jež se Bulharska dotýkají.

Vlacho-Meglen. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung von Dr. Gustav Weigand, v Lipsku 1892. Autor, jak z nadpisu patrno, vzal si za úkol prozkoumati na místě nářečí vlacho-meglenské v Makedonii. Odebral se proto na místo samé, aby ve styku s lidem mohl si řeč osvojiti, čehož také dosáhl, maje náležitou průpravu. Vydal již před tím důležitý spis „Olympo-Valachen", aby stanovil poměr dako-rumunského jazyka k makedo-rumunskému. V této příčině doplnil a v mnohém směru opravil výsledky bádání Miklosičova. Arci vedle svého hlavního účelu také nezavíral Weigand očí před jinými věcmi a připomíná, jak značné pokroky činí poslední dobou propaganda bulharská mezi obyvatelstvem makedonským, pronikajíc od severu zvolna na jih. Případná jest též poznámka (str. 20), že sluha „Naki Vuču Cincar (Vlach) z Klisury raději mluvil s Meglenskými bulharsky a ještě po pobytu tří neděl s obtížemi s nimi se dorozuměl" Tudíž jest této části makedonsko-rumuského obyvatelstva bulharština přístupnější než řečtina, jakkoli se jim tato ve školách i v chrámu namnoze proti vůli jejich vnucuje.

Mimo vlastní výklad mluvnice a slovní zásoby nářečí meglenského spisovatel připomíná, jak tento cizí živel působil na okolní lid slovanský, ale též naopak, jak slova i celá rčení bulharská přijímána jsou od těchto sporých osadníků. Význačné jsou zbytky nosovek ve slovech vypůjčených tímto románským ostrůvkem ze slovanštiny jako skamp, bulh. skъp, česky skoupý, manka, bulh. mъnka, čes. mouka, oglinddalo, bulh. ogledalo, č. zrcadlo (sr. ohledati se). Tato nosovka totiž byla prohlášena od Miklosiče a jiných učenců za hlavní měřítko, mají-li býti makedonská nářečí připočítána k bulharskému neb srbskému kmeni.

Dr. Antoni Kalina: **Studyja nad historiją języka bulgarskiego.** Kraków. (Studie z dějin jazyka bulharského.) — Dílo toto jest obsahem čistě jazykozpytné, nicméně vývody, které z něho plynou, zasahují také do jiných, dosud sporných otázek. Aby svědomitě mohl se uvázati v obtížnou práci, nelekal se tento polský badatel dlouho trvající pouti v různé končiny vlastního knížectví a bývalé Východní Rumelie, nýbrž i do Thrakie a Makedonie. Tak seznámil se s četnými nářečími a vedle toho prozkoumal v Srědci a Plovdivě přes sto starých rukopisů z rozmanitých století. Rovněž užil četných sbírek, uveřejněných rukopisných památek, jakož i studií jazykových, roztroušených v rozmanitých periodických časopisech.

Dr Kalina dospívá k následujícím závěrkům: Nynější bulharský jazyk jest přímým dědicem staroslovanského a vyvinul se přirozenými zákony, jež v ústrojí mluvy spočívají. Během doby změnami hlásek ztraceny jsou většinou pády jmenné a vymizely také tvary infinitivu a dostižného způsobu. Některé takovéto tvary až posud výminečně zachovaly se v jednotlivých krajinách. Vedle toho popírá proti Miklosičovi, že by na vývoj bulharštiny nějaký vliv měli vyhynulí Thrako-Illyrci. Nesmíme však zapomenouti, že mezi obyvatelstvem bulharským také za různých

příležitostí usazovali se též jednotliví čistě srbští kmenové, a ze splynutí obou příbuzných národů rovněž mnohé odchylky lze vysvětliti.

N. Tichov: **Očerk grammatiki zapadno-bolgarskago narečija po sborniku bolgarskich pěsen V. V. Kačanovskago.** Kazaň. (Náčrtek gram. záp. bulharského nářečí dle sborníků bulh. písní V. Kačanovského.) Účelem tohoto dost obsáhlého díla bylo stanoviti, jaké nároky mohou činiti na Makedonii Srbové a čím oprávněny jsou požadavky Bulharů na toto území. Důsledky, k jakým dospěl autor, nemohou nikterak vážně býti posuzovány, poněvadž se mu k tomu nedostávalo potřebného rozhledu vědeckého a přípravy. Jediný sborník nemůže býti směrodatné měřítko, a to tím méně, ježto byl sepsán mužem, který nevystihl plnou měrou rozdílů místních nářečí.

K závěrku podáme ještě přehled periodických časopisů, z nichž lze posouditi, k jakému rychlému rozvoji dospěla zvláště zábavná četba, ale připojujeme, že většina z nich vychází teprve druhým nebo prvním rokem, a nemůžeme potlačiti pochybnosti, že se v obecné soutěži všechny také udrží.

1. Zvězdica, novo měsečno illjustrovano spisanie za dětca. (Hvězdička, nový ill. měsíčník pro děti.) Red. N. Bělověždov; vychází každého měsíce, mimo červenec a srpen; předplatné pro Bulharsko ročně 2 l. Jsou tu zdařilé články o bratřích Miladinových i jiných buditelích národa.

2. Izvor, illjustrovano spisanije, (Pramen, ill. časopis pro žáky a žákyně), red. Iv. Ivanov a Trifonov, I. ročník, vychází v Ruščuku, předplatné roč. 5 l., pro cizinu 7 l.

3. Semejnija život (Rodinný život), jeho radosti a starosti, dle anglických, ruských a francouzských znamenitých spisovatelů vydává Ilija Dobrev ve Varně.

4. Iskra, illjustrovano spisanije za učenici a učenički (Jiskra, ill. časopis pro žáky a žákyně), red. Jurdanov, předplatné 12 l., pro cizinu 16 l. Většinou obsahuje překlady z polského, ruského, vlašského, francouzského i z jiných jazyků.

5. Dětinskata biblioteka (Dětská bibliotéka), rediguje Mich. Maksimovič v Soluni.

6. Dětinska počivka, měsečno illjustrovano spisanije za dětca (Dětská zábava. ill. měsíčník). Red. D. Tončev v Silistře, předplatné 2 l., pro cizinu 2 l 50 stotinek II. roč.

7. Duma, literaturno, naučno, obštestvenno spisanije (D., časopis pro literaturu a nauku), red. N. F. Činev, II. roč., cena 8 l., za hranice 12 l.

8. Misъl, spisanije za nauka, literatura i kritika (M., čas. pro nauku, literaturu a kritiku). Red. Dr. K. Krъstev sleduje nejen nejnovější zjevy na poli různých věd, ale podává též ukázky krásného písemnictva německého, francouzského a ruského. Ročník II., předplácí se 10 l., pro cizinu 12 l.

9. Světlina, časopis pro nauku, průmysl a umění: red. Jurdan Michajlov, II. roč., předplatné 15 l. Obsah jest velmi rozmanitý a vybírán s pečlivostí, jež svědčí o značném rozhledu ve světových literaturách. Tisk ve Srědci.

10. Zapiski po misъlta i života (Zápisky pro zábavu i pro život), red A. Kъrdžijev, 1. roč., vycházejí dvakráte za měsíc, platí se 10 l., mimo knížectví 12 l.

11. Den, měsíčník pro literatu i nauku, II. ročník, rediguje Janko Sakъzov v Šumem, pro domácí předplatné 10 l, pro zahraniční 12 l.

12. Utro, literaturnonaučno illjustrovano spisanije, měsíčník, vycházející v Ruščuku počíná teprve první svůj ročník, ale podobá se, že bude náležeti k nejlepším bulharským časopisům; v prvním čísle nalézáme také příspěvek našeho učence Dra. Konst. Jirečka o hlavním městě bulharském. Spolupracovníci Panajotov a Moskov. Předplatné 8 l., za hranice 10 l.

13. Loza (réva), měsíčník, vydává „mladata književna družina“ v Srědci, jest to pokus, aby byly soustředěny práce mladších zápasníků na poli literárním proti „periodičeskému spisanii“ staršího družstva.

14. Pominъk (práce), k vydávání jeho se odhodlal Todoranov v Ruščuku, kdež vůbec jeví se poslední dobou čilý ruch literární.

Právníci budou míti příštím rokem tři odborné časopisy, ač se domníváme, že by více se prospělo věci samé, kdyby se osvědčené síly soustřeďovaly.

15. Sъdebna biblioteka (soudní bibliotéka), měsíční věstník pro zákonodárství, právnictví a administraci; redakce svěřena J. N. Mintovu, předplatné 6 l., pro cizinu 8 l.

16. Juridičeski pregled (právnický přehled) počíná vycházeti od nového roku (1893)) za redakce St. S. Bobčeva a Mich Iv. Madžarova v Plovdivě, i bude přinášeti články o otázkách práva theoretického i praktického, přehled a výklad vážnějších zákonů a vládních nařízení; předplácí se ročně 12 l.

17. Juridičesko spisanije (právnický časopis), vydávají P. Iv. Dančev, G. Zgurev a A. Kableškov v Sofii, dospěli k IV. ročníku, cena 10 l., za hranice 12 l.

18 Veterinarna, měsíčník pro zvěrolékaře, hlavním redaktorem jest L. Timofijevič v Srědci, předplatné ustanoveno na 6 l., pro cizinu 7 l.

19. Od nového roku ohlášeno, že bude vycházeti „Ženski svět" za redakce slečny Teod. Nojevy ve Varně s občasnou přílohou „ručních prací". V pozvání k předplatnému velmi případně se praví, že ženy a dívky nemají toliko v tom spatřovati úkol svého života, aby se dle nejnovějších střihů strojily, konaly návštěvy, chodily na procházky, hrály na piano, nýbrž mají vésti domácnosť, pečovati o výchovu dítek a tudíž celého národa a udržovati rodinné štěstí. „Ženský svět" bude rozesýlán každých 14 dní, příloha k němu měsíčně; na obé ustanoveno předplatné 7½ lva, za hranice 9 l.

20. Měsíčník „Kritika" vytkl si za úkol, přinášeti články všeobecně poučné, v přední řadě však obeznamovati obecenstvo s literárními novinkami a s jejich posudky. Vychází v Srědci.

Značný rozvoj časopisectva přiměl J. Ivanova, aby se uvázal ve vydávání sborníku „bъlgarskij periodičeskij pečat" (bul. občanský tisk); dodnes vyšly 3 knihy nákladem F. Čineva též v sídle vlády.

Máme se ještě vyjádřiti, jak se chovají vládní kruhy k literatuře? Celkem příznivě, hojně podporujíce jmenovitě vážné práce vědecké, které směřují k obraně národního bytu lidu. Ale to nikterak nevadí, aby nebyly stíhány jednotlivé oposiční časopisy a redaktoři odsuzováni k několikaletému žaláři. E. Berounský.

Srbská.

Ikonija, vezirova majka. Pripovetka iz XVII. veka. Napisao Čed. Mijatović. Beograd. — Cena? Srbská král. akademie přiřkla této povídce Marinovićovu cenu. Kdo čte historické povídky A. Čed. Mijatoviče, jest nejen poučován, ale baví se i příjemně; na př. jeho „Djuradj Branković" čte se jako poučná kniha a baví zároveň. Právě tak jest to, čteme-li „Ikoniji". Zde vidíme pravého básníka, který tu básnické city a myšlénky a mimo to i životní dobrodružství s čtenářem sděluje; vidíme tu idealistu, kterak svou ideu hledí podati tak, jak jemu nejlépe se zdá; to prozrazuje odborníka ve slohu i formě. Také učence v historii sběhlého lze v povídce pozorovati a tak básník pomáhá učenci, aby nebyl suchopárným a učenec podporuje básníka. V „Ikonii" není ani jediné osoby, která by byla zkažená, která by byla špatná již od přirozenosti. A prohřeší-li se některá přece, činí za to tuhé pokání. Někteří sice „Ikonii" vytýkají, že to není pravá povídka, že není totiž zpracována po jistých pravidlech, která platí pro takový druh básnických výtvorů. Těm však se může odpověděti, že povídka jest velmi široký pojem, a proto nemůže se vzíti ono přísné měřítko, jakého se užívá na př. při novellách. „Ikonija" jest povídka, kterou každý se zálibou pročte i vícekráte.

Almasia jest povídka ze života bosenských begů, kterou napsal Rizvan beg Kulinović. Ačkoliv má spisovatel úplně mohamedánské jméno, tož přece málokdo bude věřiti, že jest mohamedánem. Snad tu povídku napsal některý mladý bělehradský novinář, a aby byla věc interesantnější a více se kupovala, dal si spisovatel turecké jméno, jako by pocházel od Kulina-bana. Jinak povídka není špatna. Mladá Srbkyně přijde jako vychovatelka do domu bohatého Derviš-bega, tu se brzy spřátelí se svou svěřenkou Almasií a konec konců je, že jí pomůže uteci s milencem pravoslavným Srbem Jovanem. Ale i vychovatelka nezůstane v domě, brzy jde za Christoforem, knihvedoucím u Derviš-bega. Jak patrno, mají tu pravoslavní hlavní úlohu. Nejinteresantnější osobou jest Djulija, manželka Dervišova, která při jedné příležitosti střílí z pušky na Jovana a raní jej. Nového ze života bosenských begů nezví čtenář mnoho, snad to, že Derviš-beg potají ctí sv. Gjurgja (Jiřího).

Spahinica. Roman iz života vojvodjanskih Srba. Napisao Stevan J. Jevtić. Beograd. Str. IX. a 82. Cena dinar ili 5 nvč. — Spisovatel zove práci

svou „románem“, a to románem ze života vévodských Srbů. Avšak pravíme hned, že to román není. Neboť co by se v románu mělo popisovati, o tom se sotva činí zmínka, co by se mělo živě a bujně rozvíjeti, to jest jen kuse naznačeno, co by mělo býti velikým a jasným obrazem, to jest jen slabým a nejasným nástinem. „Spahinica“ jest jen kostrou románu, a to ještě nikoliv ze života vévodských Srbů. Děj se koná ve Sremských Karlovicích a ku konci v klášteře. Obě tato místa zajisté postačí, aby se v nich mohl rozvinouti román, ale máme-li na zřeteli život vévodských Srbů, tato místa k románu nepostačí. Město Karlovce nemůže býti zrcadlem a obrazem života jejich. Charakteristika osob svědčí již o obratnější ruce. Hlavní hrdinka, „Tinka“, jest kreslena důsledně. Rozmazlené vychování, vášeň, lehkomyslnosť a bezohlednosť, příčiny a následky jsou tu v úzkém spojení. Také z obsahu lze viděti, do jak úzkého rámce jest román vtěsnán. Každá osoba by myslila a jednala více, jen kdyby jí byl spisovatel popřál více příležitosti. Kdyby byl spisovatel věnoval studiu a přemýšlení více času a píle, byl by napsal něco dokonalejšího.

Prostinkou a nevinnou povídkou z venkovského života jest **„Sirotač“** od Ž. O. Dačića. Cena? Není v ní žádných scen a líčení, které by snad uchvacovaly duši čtenářovu; intrikáni zapřádají sice různé pletky, ale i ty jsou jen slabě nastíněny. Zdá se, že se spisovatel sám bojí ukázati čtenářům lidskou zlobu v celé její ošklivé nahotě. Skoro všichni lidé v povídce jsou dobří. Čtenáři se zdá, jako by intrikáni neměli dosti odvahy, aby své úmysly uskutečnili. Podle všeho jest spisovatel teprve začátečníkem, který literární vzdělanosť čerpal z německých povídkářů Hoffmana a Šmída. To mu nelze vyčítati, ba třeba jej za to pochváliti, jelikož jsou povídky právě těchto spisovatelů pro morální obsah vyhlášeny. Také „Sirotač“ jest povídka plná šlechetnosti a dobroty a zároveň i krásného vlastenectví. Právě takových povídek Srbové potřebují, poněvadž činí přechod od povídek pro děti k moderním realistickým povídkám; a srbský dorost od 14—18 let dosud nemá duševní potravy, která by byla jen pro něho a zároveň původní, čerpaná z národního života srbského. Fr. Štingl.

Chorvátská.

Vrhbosna. „Katoličkoj prosojeti“. Vlastnik i nakladnik prvostolní kaptol Vrhbosanski. Godina VII Vychází dvakrát za měsíc, číslo o 16. str. v Sarajevě a stojí ročně poštou zl. 3 50. — Leží před námi 10 čísel sedmého ročníku „Vrhbosny“, diecesanního listu arcibiskupství sarajevského. List „Vrhbosna“ vybraným obsahem i zevnější úpravou získává si hojně čtenářů i mimo diecési; čte se hojně po Dalmacii, Istrii a Chorvatsku.

O nynější rozkvět listu přední zásluha sluší velehorlivému arcipastýři Dr. Jos. Stadlerovi, jakož i redaktoru Dr. Ondř. Jagatićovi, kanovníku sarajevskému. Roku 1881. vzkříseny byly k novému životu po hrozných útrapách a spánku skoro čtyřstoletém biskupství bosenská: Vrhbosna (Sarajevo), Mostar, Banjaluka a Trebinje Prvním metropolitou jmenován byl nynější ndp. Dr. Josef Stadler, jenž v krátké době z dobrovolných darů zbudoval v Sarajevě důstojný svatostan kathedrální, tou dobou pracuje na kněžském semeništi, které rovněž z darů se buduje. Než o tom jindy; dnes pouze o „Vrhbosně“. Psána je chorvatsky a přináší v každém čísle krátké zdařilé básně, články dogmatické, asketické i polemické, diecesní okružníky a „Věstníkem“ seznamuje čtenáře se všemi důležitějšími novostmi v katolickém životě po celém světě, zvláště pak na půdě chorvatské.

Prvních šest ročníků „Vrhbosny“ oplývá výbornými články i úvahami; v letošním pak vzpomenouti sluší jadrného článku „Narodi priróde“ (Národové přírody), kde se důmyslně i obšírně vyvrací blouznivý náhled anthropologický à la Rousseau et Comp., jak to učinila nedávno i naše „Vlasť“ pérem Vincence Drbohlava. Obsahem může se „Vrhbosna“ směle měřiti s kterýmkoli jiným diecesánním orgánem.

Hlavní zásluhu má „Vrhbosna“, že se uvázala vydávati překlad Písma sv. s vysvětlivkami. Jediný toho druhu překlad v chorv. jazyce, Škarićův, je ode dávna rozebrán; krom toho jest neuhlazen a mnohým pro svoje nářečí dalmatinské nepřístupen. Aby vyhověla tedy naléhavé potřebě a splnila dávné vroucí přání, oznámila kapitula vrhbosenská loňského roku, že počne vydávati přílohou k „Vrhbosně“ chorvatský překlad sv. Matouše, ku každému číslu arch, a to předplatitelům listu bezplatně, druhým za roční předplatné 1 zl. Po všech diecésích dalmatinských nařízeno je předpláceti překlad ten pro farní knihovny. Doporou-

číme co nejvřeleji „Vrhbosnu“ i překlad Písma sv. všem, kdož by se chtěli hravě v krátké době přiučiti zvučnému hovoru chorvatskému.

Vječno svéceničtvo (Věčné kněžství) od kardin. Manninga. Cena 1 zl., pro alumny 50 kr.. Nákladem kapituly sarajevské. — Kniha plná poučení a povzbuzení v těžkém úkolu duchovní správy. Jméno spisovatelovo samo svědčí s důstatek o hodnotě spisu, i chorvatský převod Michala Trbojeviće, jáhna diecése Križevacké, je výborný; bez tohoto spisu neměla by býti žádná knihovna kněžská.

Ante Medović.

Italská.

Confessioni preziose, confermati dai fatti da parte degli eretici e dei filosofi miscredenti in favore del Cattolicismo, di L. M. G. Torino, tip. Salesiana, 1893, 16° str. XVI—516. Cenu 2 líry. — Krásná myšlénka z děl, skutků a úvah filosofů nevěrců a nepřátel katolicismu sestaviti spis, v němž nahromaděny jsou důkazy ve prospěch katolické víry a náboženství! Vlastními slovy odsuzují se tu zednářští filosofové, schismatikové a posměvační rouhači, jejich nelogičnosť, nedůslednosť a nejapnosť vystavena je na veřejný pranýř. Spisovatel přiznává, že užil výtečného díla P. Jakuba Bottau: „Katolicismus dokázaný a obhájený slovy a důvody jeho nepřátel,“ před lety zasloužilým knihkupectvím Boscových Salesiánů vydaného. Učení kritikové italští, vynikající theologové, doznávají, že sami heretikové a nevěrci, vrátivší se do lona církve, podávají nezvratných důkazů o triumfální velikosti a nepřemožitelnosti náboženství katolického. A právě ta okolnosť dodává knize zvláštní cenu, že uvádí četné příklady a životopisy takových konvertitů; ani nepřítel neupře zajisté knize, že psána jest s neobyčejnou přesvědčující silou a při tom tak srozumitelně, že ji může s prospěchem každý čísti, komu jinak byla by učená apologie nepřístupnou. A jak levná je kniha při velikém objemu a přebohatém obsahu svém! V té příčině v celé Italii nikdo se Salesiány v Turině soutěžiti nemůže: na jejich podnicích spočívá patrné požehnání Boží.

Monaci P. Silvio. **Notizie storiche sul R. Istituto dei sordomuti di Genova.** Genova, tip. del R. Istituo, str. 127. Cena ?. — V měsíci září m. r. konal se v Janově druhý sjezd učitelstva hluchoněmých; na pořadu rokování byly úrady a úvahy, jak zvelebiti výchovu a vyučování těchto nešťastníků. — U příležitosti oné vydáno dílko toto. Známo jest, jakých zásluh dobylo si na tomto poli humanity a lásky k bližnímu duchovenstvo katolické a zajímavo jest pozorovati, kterak ve všech zemích výhradně katoličtí kněží to byli, kteří se službě hluchoněmých s celou duší věnovali. Zakladatel methody učebné pro hluchoněmé, nesmrtelný abbé de l'Eppé, vyučil celou řadu horlivých duchovních.

Čteme ve spisku, že kněz Silvestro, žák abbého, otevřel r. 1784. první školu pro hluchoněmé v Italii; od něho vyučil se kněz Cozzolino a založil školu druhou — ale co byly dvě školy na celou Italii! Nadšený P. Ottavio Assarotti, narozený v Janově 1753 a tamže zesnulý r. 1829, založil třetí ústav v Janově, jenž proslul po střední Evropě svou znamenitostí. Ale tisíce a tisíce obtíží — jako druhdy Boscovi — stavělo se lidumilnému knězi v cestu; zajímavě a dojemně vypravuje o tom kniha Monaciho, a úryvek ze života Assarottiho byl by výtečným příspěvkem k důkazu, kterak požehnání a prozřetelnosť Boží provází vždy srdce zbožné, dobru a lásce k bližnímu zasvěcené. Spisek seznamuje nás s veškerým paedagogicko-didaktickým zařízením ústavu, jmenuje dobrodince a příznivce jeho, osudy jeho po smrti ctihodného zakladatele Assarottiho, kdy ujal se řízení opat Boselli, a končí statistickými udáními ze dnů našich.

Ferreri G. d. S. P. **Di alcune quistioni intorno all'educazione dei sordomuti.** Siena, tip. S. Bernardino, 1892. Str. 92. Cena 1 líra. — Kněz Ferreri věnoval toto dílko taktéž kongresu Janovskému; ukazuje, jak pilně jednáno bylo o otázce vyučování hluchoněmých na sjezdech katolických a horlí pro to, aby hluchoněmým zřízeny byly státní veřejné školy právě tak, jako zdravým dětem. Zvláště cennými pro vychovatele, lékaře a lidumila vůbec jsou stati, kde pojednává o fysickém, mravním a intellektuelním stavu hluchoněmých a o péči, jež by se jim věnovati měla, o poměru jejich k občanským právům atd. U pojednávání všech otázek jeví se autor jako muž svrchovaně praktický; co radí, k čemu nabádá, vše vyrostlo z vlastní bohaté jeho zkušenosti, vše jsou to věci, jež lze provésti. Že v odborné literatuře je více než doma, o tom svědčí četné a vhodně volené citáty z nejpřednějších děl, jež v té příčině podává literatura německá, italská, anglická a francouzská.

Fosco Antonio Giuseppe mons. vescovo di Sebenico: **La Cattedrale di Sebenico et il suo architetto Giorgio Orsini, detto Dalmatico.** II. illustr. vydání. V Šibeniku, tiskem bisk. knihť. 1893. Stran 102. Cena ?. — Biskupský chrám v Šibeniku náleží k nejkrásnějším a nejvzácnějším budovám v Dalmacii. Byl vystavěn asi v polovici 15. století dle plánů slavného Jiříka Orsiniho, z rodu Orsiniů římských. Monsignor Fosco, biskůp v Šibeniku, vydal po druhé obšírný spisek, v němž líčí historii slavné této katedrály; knihu zdobí mnohé obrazy. Do Šibeniku přijde mnoho cizinců a i hojně turistů; upozorňujeme na důležitý spisek tento.

Avolio Gennaro. **Ateismo nelle scuole, conferenza popolare per G. A. tenente dell'exercito.** Napoli 1893, stran 32. Cena 20 centes. Nákl. Katol. kroužku mladíků. — Zajisté zvláštní a vším právem velice pozoruhodný to úkaz, rozepíše-li se v brožuře důstojník král. ital. vojska o atheismu ve školách! S bezohlednou přímostí kárá vysoké i nízké, kteří bezbožecký směr do škol zavádějí, a ukazuje, jak neblahé následky to má ve všech vrstvách života socialního. Starý a oprávněný to zajisté stesk, jehož chorá společnosť lidská si dříve as nepovšimne, až bude pozdě! A hlas to tím závažnější, uvážíme-li, že vyšel — z armády, odkudž podobné výstražné volání věru je zjev nad míru vzácný.

Polská.

Między Słowianami. Przez Ks. Jana Badeniego T. J. Zeszyt pierwszy. Kraków 1893 str. IV. 153 in 8°. Cena 1 zl. 20 kr. — Jedním z nejlepších a nejpilnějších pracovníků polských je Jan Badeni T. J. Že tomu tak, přesvědčil se jistě každý, kdo kdy v ruce měl jeden z nejlepších polských měsíčníků, „Przegląg powszechny", jenž letos právě po desáté nastoupil svoji roční pouť. Tamť setkáváme se se jménem Badeniho velice často, téměř v každém čísle jednou, ne-li vícekrát. A všechny jeho práce čtou se velice mile, jsouce psány jasně a půvabně. Některé pak vyšly mimo to i o sobě ve zvláštním otisku. Jmenujeme z nich aspoň literárně-historickou studii: „Ksiądz Stanisław Chołoniewski, jego działalność w kościele, na polu naukowem i literackiem" (cena 2 zl.), zajímavé monografie: „Emigracya ludu polskiego do Niemiec" (cena 30 kr.) a „Polacy w Anglii" (cena 50 kr.), jakož i cestopisné črty „Maria-Zell; wrażenia z podróży" (cena 20 kr.) a „W Czerniowcach" (cena 40 kr.).

Než největší zajímavosti mají do sebe Badeniho cestopisné črty, kteréž právě před nedávnem vyšly pod názvem: „Mezi Slovany". Již když črty tyto během roku minulého a předminulého v „Przegl. powsz." uveřejňovány byly, vždy s touhou čekali čtenáři „Przeglądu" na pokračování, a když nyní první díl črt těchto v pěkné úpravě vyšel jako kniha samostatná, uvítala jej kritika polská i nepolská s jásotem. Ostatně však toho črty ty zasluhují plnou měrou; jsouť zajímavy nejenom snad svojí pěknou formou, nýbrž hlavně svým vzácným obsahem. Črt těch je pět, ale jedna je psána napínavěji než druhá, a to hlavně pro různé úvahy v ně vpletené a různé episody cestovní v ně zavité, jež však nijak se nedotýkají po způsobu jiných cestopisů kuchyně, sklepa, povětří atd., nýbrž zabývají se právě těmi nejdůležitějšími otázkami života národního, církevního, společenského, literárního, ba i politického. Snad nepřeháníme, pravíme-li, že se v polské literatuře nenajde hned tak brzy druhého, tak časového a lahodně psaného díla toho druhu. Jsouc psáno s láskou ku Slovanstvu a s láskou ku pravdě, nemůže nepůsobiti na mysl i srdce čtenářův a nezanechati v nich hlubokých šlépějí. A proto jistě podaří se dílu tomuto dosíci toho, o čem se autor v předmluvě zmiňuje, vštípiti totiž polskému čtenářstvu o Slovanstvě trochu jiné smýšlení a jiné názory, než jaké mu podávají zprávy čerpané o Slovanech ze zakalených pramenů uherských a německých, jež straší neustále jenom panslavismus. A právě pro tuto dobrou vlastnosť spisu tohoto chceme trochu šířeji o něm se zmíniti.

V prvním tomto dílu vypráví Badeni polské intelligenci o Jihoslovanech a o Slovácích. Na své cestě zavítá pak nejprve ku Slovincům, a to, co o nich na 40 stranách píše, bude asi Polákům úplně nové, a řekněme přímo, neuvěřitelné. A přece jsou zprávy ty zcela zaručeny, jelikož jak v Celovci tak v Lublani autor črt těch vše viděl na své vlastní oči a slyšel od samých vůdců národa slovinského na poli literárním. V Celovci byl vůdcem jeho stařičký Starè a redaktor „Míru" Filip Haderlap, a od těch zvěděl Badeni zajímavých dat o ži-

votě družstva sv. Mohora, o působení „Míru“, o literatuře slovinské v Korutansku a o všech snahách a bojích malého tohoto národu slovanského. A pan Haderlap jakožto redaktor nezapomněl ovšem ani na politiku, a vida, že má před sebou upřímného Poláka, pojednou také upřímně k němu asi takto promluvil: „Proč pak se vy, Poláci, tak málo staráte o jiné slovanské národy, o to, co se děje u nás, o naše potřeby; proč pak nemáte a míti nechcete s námi žádných styků? Čechové, Chorvati a Slovinci pokládají se za bratry; pouze Poláci, mezi všemi v Rakousku žijícími katolickými Slovany jediní, drží se stranou, nechtějíce přistoupiti k tomuto svazku, již tak z mnohých příčin zcela přirozenému, jenž by i nám, ale beze vší pochyby i vám nesmírně mohl prospěti. Víme dobře, že vaše historie a literatura kralují mezi všemi slovanskými, uznáváme vás za starší své bratry; nuže, proč vy zase nechcete uznati nás za své bratry mladší? Ve Vídni nás někteří podezírají z panslavismu. Ovšem, je u nás hrstka národních ztřeštěnců a zaslepenců, kteří lnou k Rusku. Ale Mladoslovinců těch je málo, velmi málo; náš katolický lid zjevně se jich vystříhá, nikoho z jejich středu neposlal do parlamentu; proč tedy nás by chtěl kdo činiti zodpovědny za slova a byť i činy několika nevyspělých hlav, jakýchž se konečně žádnému kraji nenedostává? My pomáháme loyálně polskému klubu k dosažení jeho cílů, k vyplnění jeho úkolův, a proto bychom rádi zakusili od něho trochu více vzájemnosti nežli doposud. Jde-li vám opravdu o to, aby Mladoslovincům, dnes ještě slabým a bezmocným, nenarostlo peří, aby neslavili triumfů, jaké slaví dnes Mladočeši, pak musíte změniti taktiku ohledně nás musíte se s námi sblížiti a pomáhati nám k dosažení toho, co nám po právu náleží. Máte v Rakousku velikou úlohu, slovo vaše mnoho platí u Slovanův, a nemálo platí též a platiti musí u Němcův; pro Boha živého! užívejte lépe, energičtěji, a nejen pro sebe, ne jenom pro Halič svého vlivu a své moci!“

Tak slovinský redaktor. A co na to polský posluchač? Poslyšme, co praví, neboť slova ta jsou zcela zvláštní: „Poslouchal jsem“ — tak píše na str. 19. a násl. — „nepřerušuje ho, věda ze zkušenosti, že polemika by tu nic neprospěla, a pak že není možno najednou, a byť i dvouhodinnovým rozhovorem, zadržeti a upraviti po mnohá leta již rostoucí proud stesků a žalův. Kdokoli ať v Brně, ať v Celovci, ať v Lublani, ať v Záhřebu, ať v Trnavě, ať v Košicích, vzdav se bezvýznamných frásí, upřímně se rozhovořil tak, jak cítil a myslil, a ne jak mu velel společenský mrav, jenž každé slovíčko odvažuje, zvláště kdo nevěděl, že hovoří s Polákem, po jménu se netázal, a uslyšev je, buď nerozuměl nebo je za rumunské nebo vlašské pokládal, — ten skoro vždy počal si stěžovati, že Poláci, národ to v historii tak slavný a pro svou šlechetnosť známý, ti že dnes v Rakousku sledují politiku sobeckou, „Koło polskie“ že se stará pouze o záležitosti ryze haličské, a pro jiné, i ty nejzávažnější zájmy že nemá smyslu. Povídá-li ti to nějaký centralista, nějaký zjevný nepřítel nynějšího kabinetu, usměješ se a nepodivíš se tomu; opakuje-li ti totéž hlasitěji Mladočech, Mladoslovinec, pokrčíš ramenoma a zase se tomu nedivíš; ale jestliže ti tutéž písničku, leda jen s nějakým zabarvením v tonu nebo s jemným odstínem v notě zpívá i do Liechtensteinova pluku zařaděný katolický Němec, i věrně i přes okamžitou porážku pod Riegrovým praporem stojící Staročech, zazpíva-li ti ji i vlašský i německý Tyrolák, i Slovinec i Dalmatinec i Slovák i Chorvat — pak tě musí tento společný, s tak řídkou harmonií v Rakousku se ozývající chor konečně zaraziti, tebou otřásti a mimoděk ti na mysl uvoditi otázku: „Proč že jsme my Poláci tak nepopulárními mezi Slovany? Je to vinou naší?“ Co se týče politické stránky této otázky, zdaž by snad naše Koło ve Vídni nemělo jeviti oproti Slovanům a katolickým Němcům více upřímnosti, více jim skytati podpory k obraně národních a náboženských jejich zájmův — ovšem v mezích slušnosti a spravedlnosti, — zdaž by politika ta nebyla i pro náš kraj lepší a prospěšnější, než ta nynější, jež arci okamžitý přináší nám prospěch, — to ponecháváme k úvaze u rozluštění mužům k tomu povolaným Než kromě toho zajisté velice na nedorozumění to působí též vzdálenosť, zúmyslné zápletky nastrojované vídeňským tiskem, z něhož potom přecházejí do všech provincialních časopisů německých a slovanských. Zdaž by to nebylo povinností naší žurnalistiky a literatury, aby odstraňovala názory ty a aby národům těm ukazovala, jak se zajímáme o jejich životní potřeby, krátce, aby se s nimi sblížila — jakž i oni po tom touží, a co by bylo jenom s prospěchem obou stran?“ ....

Tolik pan Badeni na výtky Haderlapovy. Že jsou úvahy jeho místné, uzná každý, a jakou dá si odpověď na poslední jeho otázku, ví též každý. Já mohu jen podotknouti tolik, že na dotaz můj v záležitosti této odpověděl mi jeden můj

dobrý přítel Polák, Dr. Cz....: „Bohužel, je to pravda, co Badeni dí; a smutnější ještě je, že nám to musil pověděti — Jesuita!“

Úvahu tu podali jsme celou, abychom ukázali, jak zajímavě psány jsou tyto črty, že totiž nejsou pouhým suchopárným vypočítáváním holých dat. Proto nám snad každý snáze uvěří, pravíme-li, že i návštěva autorova v Lublani (str. 21—40) velice poutavě jest podána. Průvodci a rádci jsou mu tam známí po celém Slovinsku katoličtí předáci: redaktor „Domu a Světa“ dr. Lampe, Antonín Kržič, Kalan atd. Zprávy jeho o zbožnosti slovinského lidu, o lublaňském Museu, o slovinských časopisech, jako o „Římském Katolíku“ redigovaném drem. Mahničem v Gorici, o „Slovenci“ a „Slovenském Národu“, o „Ljubljanském Zvonu“ o „Brusu“ atd. jsou nanejvýš poučné a spolu tak potěšitelné nejen pro Poláky, ale i pro nás — ač u nás slovinská literatura přece lépe je známa — že se pranic nepodivíme nadšenému pozdravu autorovu, který ještě na rozloučenou posýlá Lublani, když z Cislajtanie odjíždí do druhé polovice říše a tam nejprve do staroslavného Záhřeba mezi Chorvaty. Popsav starobylé město to a jmenovitě jeho Jelačičovo náměstí a Kaptol, dotýká se autor zase ihned otázek, jež jsou právě v Chorvatsku na denním pořádku: obsazení osiřelého stolce arcibiskupského a poměrů Chorvatska k Uhrám. Autor tlumočí tu přání lidu, aby arcibiskup Sarajevský dr. Stadler stal se Strossmayerovým metropolitou, vypráví o stescích na trudné poměry politické, kde Starčevičovci a „Obzoráši“ vzájemné se potírají, *) co zatím bán s Maďarony vládne ve smyslu Budapešťské vlády; dotýká se otazky „rjecké“ a otázky „trojjediného království“, nadšeně promlouvá o apoštolu národa Chorvatského, vladyce Strossmayerovi a jeho nesmrtelných činech, zdržuje se déle při vyličování působnosti Akademie jihoslovanské, jejího bývalého předsedy kanov. dr. Rački-ho. a různých její publikací, jako „Radu“ a „Monumenta historico-iurdica Slavorum meridionalium“ atd. A tyto a podobné jihoslovanské otázky a jihoslovanské touhy zjevny jsou i ve stati následující, nadepsané „Nad srbským Dunajem“, kdež umístil autor vzpomínky a zkušenosti, jakých doznal za svého pobytu v rakouském „Zemlinu“ (Zemuň) a srbském „Bělehradě“. Tak je to hned z počátku otázka jazyková a národnostní, jíž se tu autor dotýká, když vypráví o emigraci Srbů do nynějšího jižního Uherska a národnostních poměrech jejich za nynějších dob, kdy maďarisace všech škol se stala životním úkolem Pešťské vlády. „Nejméně ze všech jazyků prospěje nám jazyk maďarský a přece ve škole jenom tomu jazyku učiti se musíme“ — stýská si autorovi v Zemuni mladý dělník, stýskají si mu i jiní, což ovšem úplně opravňuje autorovu obavu a výstrahu, jak neopatrným jest toto počínání, zvláště když jenom Dunaj uherské Srby dělí od hlavního města jejich bratří v království mladičkého Alexandra, kamž také nás spisovatel vede. Bělehrad se mu příliš nelíbí. Kostelů málo, lid ne příliš zbožný. A jeho popi? Teď je to již lépe s jejich vědomostmi, ale dříve — hrůza povídati! Vzdělání jejich — ne snad světské jen, nýbrž i bohoslovné — bylo pod nullou! Autor uvádí tu dva úryvky vyňaté z „Glasnika“ a jednající o visitaci bělehradského exarchy Maksima Radkoviče r. 1733. Exarcha examinuje při visitaci té popa Petra. „Poněvadž náš arcipastýř přeje si věděti, jak vzděláni jsou popi v jeho ovčinci, proto odpověz mně na všechny mé otázky, týkající se toho, co každý duchovní důkladně věděti má. A především mně pověz, kolik je svátostí?“ — „Křest a biřmování.“ — „A dále?“ — „Více jich neznám, protože jsem se tomu neučil a nikdo mně o tom ničeho nepověděl.“ — „Která svátosť jest nejdůležitější?“ — „Nevím.“ — „Nejdůležitější svátostí je křest“ — poučuje exarcha — „protože bez něho nikdo nemůže býti spasen. A jaké jsou účinky svátosti té?“ — „Já jsem se tomu neučil a proto nemohu odpověděti na otázku tu.“ — „Čeho je ku spasení nevyhnutelně potřebí?“ — „Nevím“ — odpovídá pop, a autor pak dodává: „Bylo by zajímavo věděti, co asi znali osadníci.“

Ne lépe dopadla zkouška popa Štěpána v Polance. „Vypočítej mně 7 svátostí, jež každý duchovní znáti má.“ — „Křest, pokání, manželství, biřmování, sv. přijímání, kněžství. Tak je to napsáno v knížce.“ — „V knize tak psáno není, ale v tvé hlavě,“ pravil exarcha, a vypočítav svátosti sám, otázal se dále: „Jaké jsou účinky každé svátosti?“ — „To já věděti nemohu.“ — „Může-li každý udělovati sv. křest?“ — „Ne“ — „Co jest formou svátosti kněžstva?“ — „Mše sv.“ — Tu nastoupila oprava a po ní otázka: „Co jest formou šesté svátosti, manželství?“ — „Nevím.“ — „Kdy jsi byl naposled u sv. zpovědi?“ — „Je tomu tři leta, zpovídal jsem se u popa Habakuma.“ — „Proč jsi nebyl u zpovědi tak

*) Nedávno — jak známo z denních listů — slavili smír.

dlouho?“ — „Protože jsem se nedopustil žádného hříchu, z něhož by se mi bylo vyznati.“ — Několik dní na to exarcha examinoval zase popa Basila: „Jak zní formule svátosti křtu?“ — „Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ — Exarcha opraviv odpověď tu, tázal se, jak že zní formule sv. biřmování. — „Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ odvětil pop. — „A nejsv. Svátosti?“ — ptal se exarcha trochu podrážděně: „Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ — Zase oprava; po té se exarcha tázal, co stanoví formu svátosti kněžstva?“ — „Kristus.“ — „A pokání?“ — „Kristus“. — Nová oprava. „Jak zní formule šesté svátosti manželství?“ — „Tomu jsem se neučil...“ (Viz str. 87—89.). Tak tomu tedy bylo dříve.

Než teď ovšem již je i v Srbsku ve příčině té lépe, kdy různé školy se zakládají a v seminářích lepšího vzdělání kandidátům kněžství se dostává. co zatím jiní mladí jinoši za hranicemi ve Vídni, v Lipsku, v Paříži a jinde vyššího vzdělání nabýti se snaží. — Ze Srbska však pojednou uvádí nás autor do severních Uher mezi Slováky. Stať „Na Słowaczyźnie“ velmi pěkně je psána a spisovatel v ní bez ostychu poukazuje na bezpráví Maďarů, páchaná na ubohém slováckém lidu, jemuž tito vzali školy a jemuž berou teď i děti, které se stávají již za živobytí rodičů — sirotky!

Na Slovácku zdržel se autor hlavně v Žilině a ve sv. Martině. V Žilině rozmlouvá s renegátem-Polákem, panem poslancem Szmialowským, hlavně o národnostních otázkách, ve sv. Martině se Škultétym a Vajanským o literarních poměrech na Slovácku a zmiňuje se při tom i o nešťastné roztržce jazykové, spůsobené Štúrem a zavrhované Kollárem a Šafaříkem. Větší pozornosti věnuje „Slovenským Pohľadům“, básníkům Vajanskému a Hviezdoslavovi, zmiňuje se o „Matici“, a zabraném jejím jmění, o „Museu“, o „Živěně“ atd. Po návštěvě Trenčínských Teplic a Trenčinského zámku vrací se pak spisovatel do svého Krakova, a to se žalem v duši. Viděltě všade na Slovácku ubohý, uhnětený lid, a viděl, jak Maďary ku hnětení slováckého toho lidu pohání jenom strašidlo, které si sami vytvořili za tím účelem, aby jím snáze Evropě oči zaslepili, a jež sluje — panslavismus.

Odkládáme knihu s přáním, aby ji do ruky vzalo čtenářů co nejvíce, a my abychom zase co nejdříve mohli referovati o druhém dílu těchto roztomilých črt.

Jos. Osecký.

Německá.

„Nepochopuji, proč národohospodáři, píšíce o dějinách socialismu, nehledí dokázati, že každý vážný pokus opraviti společnosť lidskou má kořeny své v křesťanství. Vyčistme nauky všech fanatických opravců socialistů, a zůstane nám jádro křesťanské. Max Stirner tvrdí, že křesťanství není ničím, než praktickým návodem, kterak lidem možno pospolu žíti a kterak lide s Bohem spojiti se mají. Každý uznává, že křesťanství nejdůležitější úlohu mělo až do sklonku středověku. Ale že pak zase nyní oživuje a masy lidstva elektrisuje, o tom nechtějí někteří ničeho věděti. A přece máme černou internacionálu (církev) jako máme zlatou (židovstvo) a červenou (sociálně-demokratickou).“

Tak píše protestant Rudolf Mayer ve svém spisu „Der Emancipationskampf des vierten Standes“ (str. 14 sv. I). Dále píše: „Všecken vývoj socialní demokracie dokazuje, že křesťanství eminentně zúrodňuje všecko společenské zřízení a proto církev ustává mocně působiti, ztrácí všechen vliv, jakmile zanedbávati počíná svůj socialní úkol a pěstuje-li jen své dogmatické či věroučné poslání.“ (Str. 22.) Bude zajisté čtenáře zajímati, kterak slova tohoto prozíravého protestanta čím dál tím větší platnosti docházejí, pozorujeme-li události nejnovější: tak především mohutnění apoštolského primatu.

Žid Adler uveřejnil ve své „Arbeiterzeitung“, vycházející ve Vídni, (v č. 14. ze dne 7. dubna 1893) dopis z Čech, označený šifrou „R“. Dopisovatel opsal vše z brožury „Hříchy společnosti“, aby posvítil článkem, opatřeným zvučným nadpisem: „Die schwarze Internacionale in Böhmen“, na znaky křesťanského socialismu a rozumuje takto:

„Od té chvíle, co „dělnický papež“ Lev XIII. v Encyklice se vyjádřil, že nelze věřícím připovídati nebe jen po smrti, nýbrž že nutno starati se o blaho zde na zemi, míti zřetel ke hmotnému rozvoji společnosti, pozorujeme zvláštní čilý ruch. Kdo v římské hierarchii chce dosíci kariéry, vrhá se na socialní otázku.

Na kazatelnách, v katolicko-politických jednotách, v seminářích, katolických novinách, všady plno křesťanského socialismu. Zvláštní věda povstala: „Křesťanská sociologie". Nejvíce jesuité ji pěstují. V Innomosti ji přednáší prof. Limburg a v Praze se namáhá známý zpátečník, prof. dr. Bráf, aby na bohosloveckém učilišti jako povinný předmět se zavedla. Na katolické universitě Frýburské ve Švýcarsku přednáší křesťanskou sociologii dominikán Weiss. Křesťansko-socialní propaganda páterů Latschky, Abela, Bauchingera, Dr. Scheichera je více méně všem známa. My těm pánům nezávidíme, že na nás i s kazatelny dotírají, aby bezbožecký materialism školy Marxovy zahnali protijedem křesťanského socialismu. (Dopisovatel opsal tuto větu z proslovu knihy: „Dělnictvo v boji za svá práva.") Marná námaha! Učení, které jest ze života dělnického, neutlumí se jesuitskou sofistikou, (jak učeně!) právě jako protivy společenské se neodstraní křesťanským lidumilstvím. Co na křesťanském socialismu pravdivo, to si páni vypůjčili od Marxa. My bychom si přáli volnosť slova v našich schůzích, jaké požívají páni na kazatelně. Méně známá jest úsilovná prodaganda „černých" v Čechách. Tu je nejdřív jakýsi pan Rudolf Vrba, který každého skorem roku vydá tlustou knihu o socialní politice. Nejzajímavější z jeho knih jest: „Dělnictvo v boji za svá práva." Mimo povinné a nezbytné nadávky na lžiliberály, mladočechy, červené internacionalisty, naplněna je kniha citáty z Marxa, Mayera, Janssena, z „Monatschrift für christl. Socialreform", ze zpráv živnostenských inspektorů atd. Zajímavý jest dopis ústředního živnostenského inspektora Dr. Migerky autorovi. Píše: „Poněvadž církev veliký úkol má a orgánové její hluboce zasahají do společenského života, vděčně vítám vaši podporu (vydání té knihy)." — Autor lituje, že není více tak prozíravých mužů, jako Dr. Migerka.

Jiný křesťansko-socialní kohout jest nynější biskup v Králové Hradci Brynych. Muž ten domohl se tohoto postavení a rychlé kariéry svými hanopisy, které vydával pod názvem: „Slova pravdy" proti liberálům a socialistům. V pastýřském listě ze dne 25 března praví svým věřícím ovečkám: „Proti slovu máme slovo, proti knize knihu, proti spolkům spolky, časy jsou zlé a nebezpečné. Jedná se nyní o Ježíše Krista, o základy, na kterých spočívá blaho národa, jedná se o trůn a oltář. Proto pryč s veškerou nečinností."

Nejnovější bijce socialistů jest probošt vyšehradský Dr. Lenz. Patrně nedali tomu dobráku vavříny pana kollegy Brynycha spáti, a proto jal se socialism potírati. *) Napsal: „Socialismus v dějinách lidstva, jeho povaha, a církev katolická jediné schopna k řešení socialní otázky."

Kniha jest plna odporů. Nyní podává dopisovatel stručný obsah knihy Dr. Lenze a tím dopis svůj končí.

Toto vysvědčení duchovenstvu českému slouží jen ku cti. Kdybychom spali, tu by bylo dobře. Ale bohudík, hlas Sv. Otce Lva XIII. ne nadarmo rozeznívá se i po nivách českých a probouzí četné síly a nadšené bojovníky pro křesťanský socialism.

Kéž by více takových vysvědčení protivníci naši napsali, aby katolíci čeští tím více seznali, odkudž nám kyne spása. Th. C. Rud. Vrba.

Monatschrift für christliche Social-Reform, Gesellschaftswissenschaft, volkswirtschaftliche und verwandte Fragen, begr. von weiland Frh. v. Vogelsand, fortgesetzt von Prof. Dr. Josef Scheiker, St. Pölten, Jahrgang XV. — Aby se žádaná reforma socialní v duchu křesťanském provedla, třeba, aby všichni činitelé, na nichž jest, přispívali; třeba si především opatřiti i rozhled a poznati celý stav otázky této.

Za tímto cílem se nese „Monatschrift" pod redakcí Dra Scheichera, prof. morálky v Sv. Hyppolitě a zem. poslance. List tento činí čest rakouským katolíkům; kolem něho jest soustředěn výkvět křesťanských socialogů.

Nemajíce zřetelů na lidské sobectví a ani nejmenšího úmyslu zjednati si přízeň dosud mocných „vrchních deseti tisíc", nýbrž chovajíce tu jedinou lidumilnou snahu dobyti poctivé práci a solidnímu obchodu pevných základů, sestoupili se křesťanští sociologové v tomto listě. Jmenujeme z nich tyto: Dr. W. Berger, Dr. Jos. Brzobohatý, K. hrabě Chorinský, P. J. Casta-Rosetti S. J., Dr. Decurtius, Rudolf Eichhorn, Dr. Fischer-Colbrie, Dr. Albert Gessmann, P. Kolb, S. J., Fr. hrabě Kuefstein, Alois kníže Liechtenstein, Dr. Fr. Maasen, Dr. G. Ratzinger,

*) Dopisovatel nevěděl arci, že Dr. Lenz již před dvěma lety začal své znamenité dílo, jehož rukopisný počátek jsem tehdáž viděl.

Dr. K. Scheimpflug, Dr. Fr. Schindler, P. Albert Maria Weis O. S. D. Chtějí objasniti skutečný stav národů, a práce vykonaná v 14 ročnících ubezpečuje, že objasní, že dodají myšlénkový kapitál, jehož třeba, má-li k žádané reformě dojíti. Doporučujeme vřele četbu tohoto listu. Cena 4 zl. ročně jest mírná. Mimo to oznamuje redakce, že — má nedostatek abonentů. Kdyby snad list musil proto zaniknouti, bylo by to v době, kdy se mluví o tom, že církev katol. jediná dovede řešiti otázku socialní, opravdu zvláštní illustrací! J. Š.

Lebensweisheit. Splitter und Spaene aus der Werkstaette eines Apologeten. Von Fr. Albert Maria Weiss Ord Praed. Freiburg in Br. 1893. Herder'sche Verlagshandlung. 2 M. 40 Pf. (1 44). — Jméno P. Weissa známo jest celému vzdělanému světu. Jeho apologie zabezpečila mu přední místo mezi moderními učenci. Co podáno velikolepým spisem tím dříve již učeně, podáno nyní jednoduše v přítomné knížce, podáno tak, že mnoho nového přistoupilo a z dřívějšího nic hlavního vynecháno nebylo. Spisek přítomný nazval bych asketicko-praktickým, všem vrstvám přístupným. V osmerce, na 424. stranách sneseno zde v 25 hlavách ohromné množství materialu a vše rozděleno ve články a článečky, básně a básničky, přísloví a úsloví, že si šťastnější volby nelze ani přáti. Kdo se bojí veliké apologie, vezmi knihu přítomnou a neodložíš jí, nebyv upokojen a poučen a snad i k samé apologii povzbuzen. Při takovém materiálu, při tolika myšlénkách, nározech, námitkách, důvodech a radách nelze ovšem člověku zachovati se všude jak by sám chtěl, tím méně, jak by druzí, všichni chtěli. Z té příčiny dlužno k auktorovi šetrně se chovati kritikům, a auktor též nesmí ve zlou vzíti, když mu různí kritikové ruzné vytknou věci.

Formy a způsobu psaní páně Weissova zde popisovati nebudeme, to náleží německým kritikům. Nám se zdálo, že tu a tam některé slovo, některá fráse, ba i celá věta byla příliš hranatá. V češtině tak psáti nelze, o tom jsme se přesvědčili, připravujíce české vydání této jinak znamenité publikace páně Weissovy. Možná, že mínění naše není správným, — radosť z toho naše bude jiště opravdová.

Citátův a učených dokladů tento spis nemá, jen tu a tam apologie se pod čarou dovolává a v textě některá místa z Písem svatých a některých básníků má. Příklady, historické noticky a osobní zkušenosti velmi dílo osvěžují.

V prvých dvou statích pojednává se o Bohu a náboženství. Je zde na 38 stránkách 40 různých článků, z nichž v díle prvém vyniká článek druhý, třetí, sedmý, a v díle druhém článek pátý, třináctý a sedmnáctý. Následující dvě stati pojednávají o duchu a pravdě. Obsah jejich velmi jest rozmanitým a mnohdy překrásným, aspoň jednotlivé myšlénky mne velmi zajímaly. V oddíle IV. nelíbí se mi však článek 11. „Philosophie der Kochkunst". Formu jeho ještě bych připustil, ale věc mi nedostačuje. Z té příčiny dorozuměl jsem se s panem auktorem a vynechal jsem tuto „kuchyňskou filosofii" v českém zpracování svém. Za to velmi se mi líbí článek dvanáctý (IV.). Ve stati páté, o člověku, máme pětatřicet článků. Domníváme se, že málo čtenářů odloží oddíl ten, aby ve mnohé příčině nebylo jím uspokojeno. Další oddíly jsou: „Ovoce ze zapovězeného stromu" (VI.), „Světácká morálka", v níž mnoho vzácného poučení. Překrásným jest oddíl VIII., po mém soudě pravá to perla celé knihy. Co zde pověděno o Kristu Pánu a Jeho díle nelíčenými a prostými slovy, darmo hledáš ve velkých učených knihách. Tak psáti může jen srdce zanícené a mysl osvícená. Podobně označiti lze článek devátý. Ve stati X. a XI. mluví se o víře a milosti Boží. Čtenář vidí, že je to pole velmi obtížné a my s důvěrou dáváme mu do rukou knihu Weissovu. O církvi píše se ve stati XII. a zase velmi pěkně. Mnohé obtížné námitky najde zde čtenář rozřešeny hravě a velmi pěkně. Přichází poučení o křesťanské ctnosti a dokonalosti (XIII. a XIV.), o výchově (XV.), životní moudrosti (XVI.), o životě, rodině, národohospodářství, politice, kultuře a civilisaci, lidstvu, smrti a soudu, o věčnosti. Všude týž bohatý rozmanitý materiál, všude týž zvláštní podivuhodný rozhled!

Kdo zná učence P. Weissa nemálo se zarazí, čta v přítomné knížce jeho verše, z nichž některé obsahují věru pěkné myšlénky. Málo jest lidí na světě, kterým by milý Bůh tolik vloh byl svěřil, a kteří by jich s takovým úspěchem užívali jako náš auktor. Nejlepším doporučením knížky jeho jest druhé vydání, které v němčině co nejdříve vyjde, jak mi pan auktor dopsal. Tím končíme, doufajíce, že čtenářové nám rozuměli a o pravdě slov našich sami se přesvědčí, třebas i z českého zpracování, které právě v Praze vyšlo v Cyrillo-Methodějském knihkupectví. Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Česká.

Blahoslavená Panna Maria v příkladech. 400 Marianských příkladů. Pro kazatele a katechety z různých pramenů sebral a upravil Leopold Kolísek, farář v Olši na Moravě. Díl I. Čistý výnos věnuje se částečně na votivní okno Moravanů ve chrámě Karlínském v Praze. V Brně 1893 Tiskem papežské knihtiskárny Benediktinů Rajhradských. Nákladem vlastním. Cena 2 koruny 40 hal. (1 zl. 20 kr.). — Zkušenosť kazatelská učí, že u prostého lidu pozbývá kázání i sebe lepší své působivosti, není-li doloženo nějakým příkladem. Příklad utkví nejlépe v paměti a mnohdy na vždy. Máme tedy za to, že spisovatel této knihy zavděčil se velmi všem kazatelům i katechetům, pro něž hlavně kniha sestavena, neboť najdou zde pohromadě tolik příkladů, že při každém Marianském kázání mohou některého použíti. Výhodu velikou má kniha ta, že příklady sestaveny jsou velmi přehledně a dle obsahu věcného i abecedního lze snadno vhodný příklad nalézti. Jest pak obsah I. dílu tento: I. Bytosť Panny Marie. 1. Panna Maria — bez hříchu prvotného počata (1—18 příkladů). 2. Panna Maria — Matka Boží (19—33). 3. Maria Panna (34—40). 4. Maria tvor (41—43). II. Jméno Panny Marie. A. 1. Jméno Maria — svaté a sladké (44—49). 2. Jméno Maria — mocné (50—56). B. Proto: 1. Ctěme a milujme jméno Maria (57—63). 2. Vzývejme jméno Maria (64—67). III. Moc Panny Marie. 1. Maria — Matka naše. A. Maria jest skutečně Matka naše (68—79). B. Proto: 1. Nezarmucujme své nebeské Matky hříchem (80—83). 2. Milujme svou nebeskou Matku (84—100). 3. Panna Maria — uzdravení nemocných (101—215) 4. Panna Maria — útočiště hříšníků (216—256). 5. Panna Maria — potěšení zarmoucených. *a)* V nouzi, bídě a utrpení (257—266). *b)* V pokušení ke hříchu (267—276). *c)* V hodince smrti (277—300). 5. Panna Maria — pomocnice křesťanů (301—352). Proto vzývejme Pannu Marii (353—400).

Z tohoto obsahu patrno, jak přehledně jsou všechny příklady sestaveny, což je velikou předností každé knihy. Také pozorovati, že p. spisovatel měl po ruce velmi mnoho pramenů a že hleděl i nejnovějších příkladů po rozličných časopisech roztroušených použíti. Shledáváme se tu na př. s nejnovějšími příklady z „Čecha“, „Obrany víry“, „Růže Dominikánské“ a j. Co pak se jiných, již vydaných sbírek příkladů týče, vidíme, že ani jednoho nepominul. Na př. „Encyklopedie“ od Černohouza, „Výbor Macanův“, „Podstránského výklad“ a j. Vůbec chceme-li spravedlivě knihu tu posouditi, jest nám vyznati, že je to dílo v každé příčině výborné, a proto by si je měl každý kazatel a katecheta objednati. Kterak jsme se však podivili, když četli jsme „Zasláno“ v „Hlasu“ ze dne 17. května, kde si spisovatel knihy trpce stěžuje, že kniha jeho byla šmahem vracována. Nedovedeme si zjev tento jinak vysvětliti, leda že kněží bývají za našich časů až přespříliš zasypáváni knihami rozličného druhu, a proto mnozí ani knihy z obálky nevytáhnou a pošlou nazpět, majíce zásadu, že čeho neobjednali, nevezmou. V tomto případě však nejednali správně. Pevně jsme přesvědčeni, že kdyby byli mnozí lépe si knihy všimli a příkladně obsah si prohlédli, byli by knihu tu jistě si ponechali. Jsme tedy tou upřímnou radou, aby kde který kazatel a katecheta, nemá-li knihy té, ihned si ji objednal, a tvrdíme předem, že toho nikdo litovati nebude. I cena jest mírná, neboť kniha obsahuje i s obsahem přes 260 stran a proto nepřijde 1 list ani za krejcar, což u našich knih podobného formátu a tisku jakož i úpravy — nebývá. Doporučujeme tuto knihu co nejvřeleji a přejeme p. spisovateli k II. dílu hojného zdaru.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Vydává Královský český archiv zemský. VII. 1586—1591. V Praze, 1891. Nákladem Výboru zemského království Českého. 4° str 644. Svazek sedmý sněmů českých obsahuje akta sněmovní z let 1586, 1588, 1589, 1590 a mimo to prameny týkající se sněmů z let 1587 a 1591. S velikým potěšením jsme shledali, že v přítomném svazku sedmém otištěno hojnosť listin a dopisů; čím více listin a dopisů z doby nějaké jest po ruce, tím zřejměji vynikne ráz doby oné.

Čtením velice poutavým a poučným i pro nynější dobu jsou zprávy o účtech a příspěvcích království Českého na války turecké v Uhrách. V době, kdy finance české v bídném stavu byly, kdy důchodů zemských ubývalo a nových nepřibývalo, kdy království České nuceno bylo dlužiti se, by potřeb svých uhradilo, v této době posýláno ohromné množství peněz z Čech, by z Uher vyhnáni býti mohli Turci.

Možno se tedy diviti, že stavové, na kterých většina berní spočívala, ztráceli trpělivosti a nechtěli více jinou berni povoliti, než berni „tureckou?“ Bohu žel, že při tom nejvíce trpělo království České. Jak to mohlo tehdáž v Čechách vypadati, kdyby se byla veškerá berně „turecká“ obrátila na uhražení potřeb tohoto království! Smutné to vzpomínky.

Patřičná pozornosť a péče věnována snaze arciknížete Maxmiliana o trůn polský r. 1587. Bohatý počet listin zmiňuje se nejen o snaze této, ale i o porážce u Piřiny r. 1588.

Co nejjasněji osvětlen též spor Chebských, kteříž, jsouce zástavou od říše, nižádného pána nechtěli nad sebou uznávati, nežli krále českého.

Vylíčen úpadek hornictví českého. Vylíčena snaha arciknížete Maximiliána, jenž, chtěje opět povznésti hornictví české k bývalé cti a slávě, založil zvláštní společnosť k těžení hor r. 1587. Ale příčiny rozličné, z nichž nebyly nejmenší nesvědomitosť úředníků a nehospodářství, překážely snaze šlechetného arciknížete.

V letech již nahoře označených úpadek konsistoře utraquistické byl úplným. Na jedné straně luteráni, na druhé katolíci. Vše neúplné, polovičaté musilo jíti z cesty. Vše připravovalo se již ponenáhlu k onomu hroznému zápasu, v kterém srazily se obě strany k boji rozhodnému, a z kterého strana katolická vyšla vítěznou.

Na všech předcházejících dílech sněmů českých nemálo jsme postrádali důkladného rejstříku jak věcného, tak osobního. Tomuto nedostatku bylo novým panem zem. archivařem odpomoženo, a pořízen rejstřík nejen k tomuto sedmému dílu, ale i ku všem předcházejícím. Bylo to učiněno způsobem vší chvály hodným.

Celkový úsudek náš jest, že letošní sedmý svazek sněmů českých vyniká nad všechny předešlé jak co do bohatosti listin, tak co do uspořádání celkového.

Josef J. Veselý.

Šmilovský A. V.: **Sebrané spisy**. Díl VII. V Praze nákladem knihtiskárny F. Šimáčka. — Vydání spisů záhy zemřelého A. V. Šmilovského jest kusem piéty k tomuto nedosti oceněnému autoru. Šmilovský byl nadaný novellista, výborný znalec našeho lidu a svérázný talent. Práce jeho čtou se s neobyčejnou chutí: překvapují svou lahodnou formou, prostotou a nestrojeností. Nejsou všecky jeho práce bezvadné, mnohým mnohé dalo by se vyčísti a přece nescházejí vážné hlasy, které tvrdí, že Šmilovský, kdyby byl déle zůstal na živu, jediný ze svých vrstevníků byl by mohl napsati to, po čem tolik toužíme a co nám posud tolik schází: český román vesnický. Bylť Šmilovský talentovaným pozorovatelem všedního života našeho. Kdo chtěl by se o tom přesvědčiti, nechť jen přečte si nejlepší práci jeho „Rozptýlené kapitoly“ a přesvědčí se o tom.

Kniha, o níž tuto referujeme, jest sedmým dílem jeho „Sebraných spisů“. Obsahuje menší, drobnější práce, počtem osm (Pod doškovými střechami, Spálený Šimák, Baron Krušina, Perla v hrubé kazajce a Lesní panenka). Nemohouce, nedostatkem místa nuceni, obšírněji rozepsati se o jednotlivých pracích, připomínáme jen, že po našem zdání jest nejlepší prací „Baron Krušina“, ačkoliv i ostatní práce jsou pozoruhodny a namnoze veliké ceny umělecké.

V malých těchto pracích nejlépe ukazuje se ten veliký talent, jenž téměř na samém počátku svého vývoje byl zničen neúprosnou smrtí Čtenářstvu našemu, hlavně však těm, kdož zařizují bibliotéky pro lid, knihu tuto vřele doporučujeme.

F. M.

Hrabák J.: **Průvodce po Příbrami a okolí, hlavně též po příbramských dolech,** vydaný podnětem příbramského odboru „Klubu českých turistů z r. 1892.“ Příbram 1892. Nákladem K Simona. — Knihu, o níž tuto pro nedostatek místa jen stručně se zmiňujeme, doporučujeme vřele přízni čtenářů. Jest to dílo neobyčejné ceny vědecké. Není to pouhý „průvodce“, jak hlásá název knihy, je to výtečná monografie, cenná kniha příruční Ozdobena jsouc množstvím obrázků a plánů (jmenujeme ku př. vyobrazení Svaté Hory, ambitů svatohorských, císařského oltáře svatohorského, hlavního oltáře svatohorského, sochy Panny Marie a slavnostního roucha jejího, kostelů a j.), stává se milou upomínkou všem, kdož Příbram a sv. Horu navštívili. Cenný popis města Příbrami, Březových Hor, Svaté Hory, dolů příbramských atd. jest obsahem knihy této.

Bylo by záhodno, aby kniha tato hojně byla kupována. —š—

Museum. List bohoslovců českomoravských. Roč. XXVII., seš. II. Pořadatel Otto Ct. Adámek. V Brně, 1893. — Letošní rok je doba veliké světové slavnosti: jubilea sv. Otce, a není listu katolického, aby mnohé jeho stati slovesné nebyly věnovány významuplným projevům v té příčině. V II. seš. „Musea" čteme „Proslov" Vlad. Hornova, přednesený v kralohradecké literární jednotě „Třebízský" a Jubilejní báseň" Jana Svárovského, při akademii ku oslavě Lva XIII. v litoměřickém semináři recitovanou; věčně krásná a formou dokonalá je řeč Adámkova „Apoštolská Stolice v dějinách člověčenstva", která, byla-li přednesena s touže vervou a uchvacujícím nadšením, s jakým je psána, zajisté učinila mohutný dojem. Za časovou lze považovati i studii „Objevení Ameriky," ku které pilně se připravil A. O., a byť o thematě tom mnoho a mnoho bylo již psáno bývalo, přece nepostrádá článek ten nové zajímavosti. Pěkně psanou folkloristickou studií „Národopisné paběrky" uveřejňuje zde Jan Staněk, a stať Sedlákova „Hexaëmeron" svědčí o důkladné předpravě a přípravě autorově k této práci. Básnická část kromě již vytčených jubilejních básní zastoupena jest sonetem St. Prudíka, věnovaným ndp. biskupu Brynychovi k jeho konsekraci, překladem Karla Dostála z Lenaua a Jos. Horkého z Mistralovy „Nerty", pak původními příspěvky F. Vaňka a V. Tesaře Blaničkého.

Katolická literatura je pole veliké a vděčné: dělníků však na ní málo, až bolestně málo. Dvojnásobně jest proto záslužná literární činnosť českomoravských bohoslovců: jen ať v ní neustanou, a až na vinici Páně pracovati budou, nechť nezapomenou, kdož mají k tomu nadání, příspěvky své věnovati tam, kde pod praporem Krista a církve jeho sdružili se k nadšenému působení spisovatelé katoličtí z duchovenstva i laiků; in unitate fortitudo et virtus. F. J.

Ant. Klášterký: **Epické básně.** Kabinetní knihovny svazek LXII. v Praze, 1893. B. Šimáček, nakladatel. — V malé této knížce mnoho pěkného. „Z moderních ballad a romancí" uvádíme: „Blbý Eman", „Dcera" — obrázek z velikoměstského ruchu, v němž utonula k žalu staré matičky dcera její; „Ze vsi", „Ballada ze zámku," „Ballada z továrny", „Cestář"; ze dvou dětských obrázků lépe se nám zamlouvá „Rváč" nežli „Idyllka ptáčníkova"; z delších epických „Cvrček u krbu", na malichernou látku je příliš dlouhé, „Sylva" trochu fádní, končí náhle, neuspokojivě; dvě první básně — „Matka" a „Bez lásky" jsou dva obrazy, jimž říkáme „protějšky"; v první přivádí žena muže na mizinu, a matka vrací mu ztracené štěstí svou péčí a láskou; ve druhé surový muž učiní ze ženy zlodějku, že okrade vlastního otce, jen aby „přinesla mu peníze", které ji poslal a viděla zase své dítě.

Básně Klášterského se pěkně čtou. Forma jejich je lahodná, vytříbená, prosta nucené hledanosti a zbytečných přívěšků, za formálními effekty Klášterský se nehoní. V celé knížce nenajdete jediné urážky náboženství, ani výsměchu víře a Bohu, nebo zlehčování kněze. To je dnes mezi moderními sbírkami básnickými věru bílá vrána — tak daleko jsme již dospěli, že se divíme, nenalezneme-li v našich nejnovějších sbírkách ničeho podobného. — Ale právě sbírka tato svědčí, že lze býti básníkem, psáti pěkné věci — a nechati při tom posměch a rouhání posvátným věcem stranou. Jan Hejný.

Náš český tisk v Americe. Nemůžeme si nikterak stěžovati, že my američtí Čechové dnešního dne trpíme nedostatkem českých novin, knih aneb jiné četby vůbec. Dnes, kdy za dalekým oceanem ve Spojených Státech severo-amerických mluví českým jazykem kolem půl milionu lidí, — kde živel český se každým rokem velice zmahá a zvelebuje, nestojíme ani s českým tiskem pozadu. Ale chtějíce posuzovati jeho směr, musíme hleděti na něj rozvážně a uvažovati, zda z něho plyne užitek čili nic.

Časopisů českých v Americe dnešního dne tiskne se asi 35. Z těch jsou jen čtyři ryze katolické. Ostatní jsou k nám buď lhostejné, nebo katolické víře zcela nepřátelské.

Mezi kat. časopisy první místo zaujímá „Hlas", týdenník, vydaný českým literárním spolkem v St. Louis Mo., redakcí velezasloužilého a obětavého kněze Josefa Hessouna, faráře sv. Jánské obce.

Druhý katolický týdenník „Čechoslovan" vychází nákladem Viktora Keclíka v Chicagu Dlls. Časopis tento jest v Chicagu, kde žije kolem 68 tisíc českých obyvatelů, nad míru potřebný.

Ano také o naši americkou mládež máme postaráno. Před třemi roky počal totiž vycházeti nákladem českých Benediktinů v Chicagu laciný obrázkový týdenník „Přítel Dítek," redakcí rev. Prokopa Neužila.

Čtvrtý a poslední jest „Obzor“, jediný katolický časopis na severozápadě. Jest také týdenník, vydávaný nákladem kat. družstva, redakcí rev. Josefa Ryndy v St. Paul Minn. Časopis tento počal vycházeti teprve před měsícem, ale již z těchto čísel můžeme směle souditi, že vyhoví vytknutému cíli.

Další seznam českých časopisů v Americe vycházejících: v Illinois, a to v Chicagu: „Chicagské Listy“, denník; „Snaha“ v neděli; „Amerika“, týdenník; „Denní Hlasatel“ a „Týdenní Hlasatel“; „Svornosť“, denník; „Amerikán“, týdenník; „Duch Času“ v neděli; „Divadelní Listy“, týdenník; „Pravda“, týdně, (evangelický, orgán kaple Betlemské); „Křesťanský Posel“, (týdenník methodistický); „Právo lidu“, denník socialistický.

Ve státu Jowa, a to ve městě Cedar Rapide: „Slovan Americký“, trojtýdenník demokratický; „Naše Doba“, týdenník demokratický.

Ve státu Minnesota St. Paul: „Obzor“, týdenník, jak výše uvedeno.

Nebraska, Omaha: „Pokrok Západu“, týdenník republikánský; „Hospodář“, hospodářský měsíčník, a „Americká knihovna“, rom. měsíčník. Dále ve Shnyler: „Kotva“, týdenník; ve Wahoo: „Přítel Lidu“, týdenník; ve Wilber: „Noviny“, týdenník.

V New York, N. Y.: „Hlas Lidu“, denník socialistický; „Nedělní Hlas Lidu“, a „Týdenní Hlas Lidu“. „Newyorské Listy,“ denník, a „Nedělní Newyorské Listy“, „A Biro“, měsíčník; „Sokol Americký“, měsíčník.

Ve státu Ohio, Cleveland: „Volnosť“, republikánský týdenník; „Dennice Novověku“, svobodářský týdenník, a „Orgán bratrstva C. S. a P. S.“, měsíčník řádů podpůrných.

Ve státu Texas, Hallettsville: „Obzor“, týdenník, a v La Grange: „Svoboda“, týdenník.

Ve státu Wisconsin, v Kewaunee: „Kewaunské Listy,“ týdenník; v Milwaukee „Domácnosť,“ týdenník; „Čas“, nedělní list místní. V Racine: „Slavie“, týdenník.

Tento posledně jmenovaný časopis „Slavie“ jest jedním z nejstarších časopisů českých v Americe. Jest právě na dráze 34ho ročníku. Redakci a náklad jeho vede velezasloužilý vlastenec Karel Jonáš, exkonsul v Praze, a nynější místoguverner státu Wisconsin, pomocí bratra Bedřicha Jonáše.

Máme zde také „The Bohemian Voice“ („Český Hlas“), anglický měsíčník, pro Čechy anglicky mluvící. Vydáván jest v Omaha Neb. národním výkonným výborem za redakce Tomáše Čapka. Tento časopis, který se hned na začátku vydával za „impartial“ nestranný), nevyhovuje svému úkolu. Nám katolíkům nepřeje a husitismu se zastává jako nějaké spásy Čechů; a nedávno dokonce přinesl článek pod názvem „Němci ctí Husa jako světce“, — a minulý měsíc opět: „Báječný svatý“ (Amythical patron saint), čímž mířil na sv. Jana Nepomuckého. Angličina jeho není právě ta nejlepší; nacházíme na mnoha místech významů dvojsmyslných a plno bombastických frází.

„Slavie“ a po ní katolický „Hlas“ jsou nejrozšířenější české listy v Americe. Budoucně sdělím více. Jos. Chas. Očenášek.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Katolický svět neustává putovati do Říma, poklonit se Náměstku Kristovu. Po celý duben hemžily se třídy Římské nekonečnými řadami poutníků italských a ještě více cizích — může-li se tak vůbec říci, je-li katolík v Římě cizincem. Dne 2. dubna sloužil papež mši sv. v sále „del concistoro“, u přítomnosti asi 500 osob, mezi nimiž též byla Marie Antonie, velkovévodkyně Toskánská, jež přijala z rukou Lva XIII., rovněž jako přemnozí jiní, sv. přijímání. Dne 3. dubna přijati byli poutníci rumunští: bylo jich asi čtyřicet; k nim však přidružili se i někteří nekatolíci; sv. Otci představil je Mons. Michalyi de Apsia, biskup Lugosský. Ku poctě této rumunské družiny pořádal ve svých sálech „Kroužek sv. Petra“ na Bílou Sobotu proslulé „Stabat mater“ od Rossiniho. Téhož dne k večeru v čalounovém sále poklonili se sv. Otci uherští studující

z Budapešti, provázeni jsouce několika profesory. Dne 4. dubna před polednem přijal papež v sále „Leone“ poutníky francouzské, kteří odevzdali četný petrský halíř a drahocenně vázané knihy modlitební; kromě těch dostavilo se padesáte dám z různých měst Francie, se slečnou La Val z Paříže v čele; darovaly Lvu XIII. bohaté album a značný petrský halíř; známý spisovatel „Života Ježíšova“, proslulý Dominikán P. Didon, uvedl k sv. Otci jinochy ústavu d'Arcueil v Paříži; Mons. d' Hulst byl v čele četných profesorů a studentů katolické university v Paříži. Dojemná byla audience francouzských poutníků, kteří se ubírali na cestu do Svaté země a u Hlavy křesťanstva před touto výpravou dalekou vyprosili si vznešené apoštolské požehnání! Ráno, dne 8. dubna, v Klementinském sále přijal Jeho Svatosť poutníky uherské, 260 počtem. Biskup Csanádský četl krásné latinské oslovení, k čemuž papež rovněž latinsky odpověděl. Tato uherská družina, jejíž mnozí členové byli oděni v malebné a nádherné kroje magnátů, vzbuzovala všude velikou pozornosť. Dary její pro sv. Otce byly velice bohaté, jak na penězích tak na jiných předmětech. Klášterní sestry z Temešváru poslaly Lvu XIII. papežskou štolu, vyšívanou zlatem na bílém hedvábí: překrásný kus umělecké dovednosti. Velmi imposantní byla výprava údů třetího řádu sv. Františka: obnášela více než pět tisíc osob, které vážně, s planoucím však nadšením a živou radostí ubíraly se k Vatikánu. Zdálo se, že celá armáda vtrhla do Říma, když nekonečné pluky techto „terciářů“ braly se hlučnými třídami věčného města. Průvod jejich byl tak majestátní a v pravdě imponující, že liberální a zednářské noviny, které (ač celkem jim smích valně zašel) přec jenom časem rády si utržek a úšklebek ztropí, samy nemohly zamlčeti a ignorovati tento triumfující průvod a psaly o něm vážně — bez posměchu. A to už znamená věru mnoho! Poutníci tito, sv. Otcem přijatí dne 12. dubna, seskupili se v „sala regia“, „sala ducale“ a v první a druhé ložii Rafaelově. Papež byl při audienci této velice dojat. V otevřeném nosítku kráčel řadami všech, otcovsky a laskavě k nim promlouvaje. Hned druhého dne dostavilo se ku slyšení více než 600 obyvatelů města Bergama a okolí. Krajani tito známi jsou jako horliví a osvědčení katolíci po celé Italii; příchylnosť jejich ku sv. Stolci je proslulá. Proto přijati byli, jak říkáme, v Římě „s otevřenou náručí“ a komitét pro slavnosti jubilejní staral se všemožně o jejich uvítání a pohostění. Dne 14. dubna dopoledne přijal sv. Otec v sále „del Concistoro“ Poláky, vedené J. E. kardinálem Dunajevským, biskupem Krakovským. Bylo jich více než 500, a bohaté jejich národní kroje těšily se živé pozornosti Římanů. Hned po nich předvedl J. E. arcibiskup vídeňský, kardinál Gruscha, dva tisíce rakouských poutníků, náležejících k nejlepším třídám společenským. Slyšení dělo se na gallerii „delle Carte geografiche“ a koncertovala při něm škola Gregoriánská.

Kdybychom měli uváděti veškerá slyšení hromadná i soukromá, nestačil by nám k tomu tento sešit „Vlasti“; velectění čtenáři odpustí, omezíme-li se na nejzajímavější. Deputace studujících university v Louvainu v Belgii odevzdala sv. Otci drahocenný náprsní kříž veliké ceny a nádherné album, podpisy pokryté. Gener. superior Trapistů, O Wyart, někdy kapitán zuávů, daroval papeži stkvostný stříbrný meč s granátovým velikým srdcem na zlaté rukojeti.

Zvláště dlouhá a slavnostní byla soukromá audience, již Jeho Svatosť udělila dne 6. dubna v čalounovém sále slovútným pánům Guillaumeovi a Geoffroyovi, vyslancům republiky francouzské. Jeden z nich jest ředitelem franc. archaeologicko-historického ústavu, druhý ředitelem akademie francouzské. Oba byli provázeni četnou družinou jak ústavu, tak akademie; ku přání a rozkazu papežově byli přítomni slyšení tomu Mons. Tripepi, prefekt archivů sv. Stolice, Mons. Carini, prefekt bibliotéky vatikánské, a Karel Ludvík Visconti, ředitel museí vatikánských. Vyslancové francouzští měli sv. Otci odevzdati velecenný a překrásný dar: sbírku proslulých rytin, známých v uměleckém světě jménem: „Chalcographie du Louvre“. Každý vyslanec četl francouzskou řeč. Ředitel archaeologicko-historického ústavu podával sv. Otci zprávu o působení ústavu, v jehož čele stojí, a velebil úchvatnými slovy blahoplodný a veliký pontifikát Lva XIII. Jeho péči a lásku k uměním a vědám, Jeho moudrosť a vlídnosť, k učencům a umělcům štědrou laskavosť a zásluhy Jeho o vědy a umění! Guillaume odevzdávaje sbírku rytin, blahopřál papeži k vznešenému jubileu a vysvětloval původ a celou historii chalcografie z Louvru, která počavši ve věku sedmnáctém, rozhojňovala a doplňovala se až na naše dny; mluvil o mistrech a jejich hlavních dílech, jež sbírky obsahují.

Sv. Otec byl nad novým tímto důkazem vlády francouzské velice potěšen; francouzská Jeho odpověď byla velice dlouhá a srdečná; vyjímáme z ní tato doslovná místa:

„Z plna srdce rádi přijímáme, draze milovaní synové, sbírku chalcografie z Louvru, již Nám u příležitosti Našeho jubilea vláda republiky francouzské skrze Vás jmenem akademie francouzské a ústavu archaeologicko-historického posýlá! Vysoce ceníme tuto velikolepou sbírku překrásných rytin, o níž jste Nám právě učený popis učinili, a vykážeme jí v Naší bibliotéce Vatikánské velice čestné místo. Račte jménem Naším vládu svou ujistiti o Naší vřelé vděčnosti za tento nový projev laskavosti, v němž se zalíbením spatřujeme záruku přátelského smýšlení vůči nám a vůči sv. Stolici, kteréž přátelské smýšlení, nejdražší synové, oživuje také vás a údy obou velikých ústavů, jež s takým věhlasem spravujete."

Věčné Město je vůbec za požehnaného panování Lva XIII. a zvláště za jubilea Jeho svědkem nezapomenutelných, na věky historicky památných výjevů. Cizinci, kteří ze všech stran světa do Říma zavítali, tvrdí zcela s přesvědčením, že Řím i v době stkvělých slavností stříbrné svatby královských manželů italských byl mnohem více papežským nežli královským.

Právě uprostřed hlučných slavností, jež soustředily kolem Quirinálu veškerý politický svět, právě v době, kdy „Tribuna" nestydatě napsala, „že v těch chvílích má Italie jediného jen nepřítele vnitřního, a ten že jest ukryt pod kupolí Michel-Angelovou," stalo se něco, čemu by nebyl chtěl žádný liberál, co však přirozeně žádala historická majestátnost papežství, a čemu nikdo, ani sám král, zabrániti nemohl. Císařští manželé němečtí slavnostním způsobem navštívili totiž Vězně Vatikánského, Jehož officielní liberalismus nazývá „nepřítelem Italie," Jehož denní tisk uráží a přepadá — a vojáci královského Říma musili vzdávati největší čest císařskému průvodu, do Vatikánu se ubírajícímu. Tato okolnost nazvána byla „mrakem" mezi císařem německým a národem italským. Mrak, nemrak: věc se stala, a třeba ji poznamenati jako jasný důkaz politické abnormality římských poměrů, kde — což zapříti nelze, a což svět dokazuje — jsou dva králové.

Dne 23. dubna císař Vilém II. opustil pohostinství v Quirinále (poněvadž kdo odtud přichází, nebývá nikdy přijat u sv. Otce) a odebral se do třídy Turinské, na německé vyslanectví. Zde poobědval s několika pozvanými členy papežského dvora a jel s císařovnou v nádherném povoze do Vatikánu. Velmi zajímavé jest, že kočár, koně, obleky i služebníci právě před touto návštěvou přibyli přímo z Berlína. Povoz s císařskými manžely konal Římem cestu pěti kilometrů: tak asi daleko je z Via Torino do Vatikánu a dobře podotkl jistý katolický list florentský, že to byl „živý protest, jenž brázdil třídy Římské!" Po celé té cestě jásal císaři vstříc lid a vojsko vzdávalo nejvyšší čest. To konstatovaly k pramalé radosti zednářských a liberálně officielních listů veškeré časopisy: listy à la „Tribuna" ovšem byly by rády světu namluvily, že jel císař Vilém liduprázdnými ulicemi, což prý měla býti demonstrace italského lidu proti návštěvě vatikánské. Zdrávy povídaly! Dávno nehemžily se třídy Římské takovými návaly, jako tehdy, a nadšené pozdravování lidu svědčilo o pravém smýšlení italského obecenstva, jež bylo cestou Viléma II. k sv. Otci velice potěšeno. To je pravý stav věcí.

Sv. Otec vyšel císařským manželům vstříc až na práh „žlutého sálu", obě ruce co nejvlídněji jim podávaje; císař a císařovna hluboce se ukláněli. „Svatosti", řekl císař, „jsem šťasten, že mně okolnosti dovolují, abych Vám osobně blahopřál k Vašemu biskupskému jubileu." Papež odvětil, že se těší návštěvě Jeho Veličenstva a pozval oba hosty, aby kráčeli dále do komnat, kdež byly připraveny lenošky stejné výšky.

Družina císařova pobyla v komnatě asi 20 minut; pak vyšla i císařovna, a sv. Otec ostal s císařem sám dobrou hodinu v důvěrné rozmluvě, s níž — dle zcela věrohodných pramenů — oba byli spokojeni. Císařovna zatím prohlížela si Vatikán a basiliku sv. Petra. Sv. Otec vyprovázel císaře až do trůnního sálu, kdež se s ním rozloučil. Důstojníci v antikamerách papežských vypravovali, že obličej císařův při vkročení do Vatikánu byl jaksi rozpačitý; když vycházel však, zářil téměř. Kráčel za císařovnou k sv. Petru, načež odejeli do vyslanectví; císař pak ihned dlouho se zaměstnával zasýláním šifrovaných depeší do Německa.

Papež daroval císaři veliký mosaikový obraz náměstí a velechrámu sv. Petra; Vilém II. daroval sv. Otci podobiznu celé své rodiny v drahocenném, brilanty posázeném rámci. Politické veličiny dobře postřehly, že rozmluva císaře se sv. Otcem byla jediným v pravdě politickým skutkem císařovým za doby pobytu jeho v Římě; ba, nevzdálili se daleko od pravdy, kdož tvrdili, že právě proto císař Vilém do Říma přijel. Bismarckovi nikterak nechtěla se líbiti návštěva tato; ze závisti napsal ve svých „Hamburger Nachrichten": „Jestliže projde

návrh o rozmnožení branné moci německé, bude moci býti prohlašovací dekret toho zákona datován: „V Římě, u sv. Petra."

Císařovna německá navštívila pak ještě soukromě s ruskou velkokněžnou Pavlovnou, chotí velkoknížete Vladimíra, světové sbírky Vatikánské. Přijely z německého vyslanectví. O této druhé soukromé návštěvě sv. Otec nevěděl, a že právě dával audienci poutníkům, nemohl býti o tom zpraven. Když Mu to bylo sděleno, vyslovil se, že toho lituje, že o tom nevěděl.

Po návštěvě císaře německého přijala Jeho Svatosť bratra ruského cara, velkoknížete Vladimíra a choť jeho s průvodem, v soukromé audienci též byli přijati princové Jiří Řecký a Danilo Černohorský.

J. E. kard. Rampolla obdržel od císaře velký řád černého orla a stužku červeného orla; dále vyznamenáni byli kard. Mocenni, Mons. Segna; opat Cozza-Luzzi, jenž provázel císařovnu Vatikánem, obdržel překrásný prsten s třiceti rubíny a brillianty. Mučenník německého „Kulturkampfu," kard. Ledochowski, po 19 letech došel zadostiučinění z úst samotného císaře, jenž mu též na důkaz „upřímné náklonnosti" daroval drahocennou zlatou tabatěrku.

Katoličtí žurnalisti němečtí vyslali k sv. Otci deputaci, jež byla přijata dne 17. dubna. Byly zde zastoupeny: Breslauer Zeitung, Germania, Kölnische Volkszeitung, Echo der Gegenwart, Deutsche Zeitung; k deputaci této přidružili se i jiní katoličtí spisovatelé a žurnalisti. Papež přijal je velmi milostivě a krásnými slovy pobádal je k další činnosti.

Velmi slavné bylo slyšení dne 18. dubna. V sále „del concistoro" shromáždili se Vincenciáni, v čele majíce generálního předsedu, pána de Pagès. Bylo jich přes osm set — dojemná to věru družina, pravé vojsko křesťanské charity a vzorné lásky k bližnímu. Sv. Otec mluvil k nim u velikém pohnutí. Zajisté že se tito dobročinní mužové, výkvět katolických křesťanů, vrátí do svých vlastí nadšeni a obohaceni dojmy, jakéž v srdcích jejich zanechal Nejvyšší učitel křesťanstva, vznešený a moudrý Lev XIII.

Po Vincencianech přijala Jeho Svatosť 2300 poutníků — členů to vesměs katolických spolků — z Francie. Měli sebou prapory a odznaky. Bylo by dlouhé, uváděti jména všech spolků zde zastoupených, potřebovali bychom k tomu nejméně dvou stran naší „Vlasti!"

Vypsali jsme pořadem chronologickým o výjevech jubilea Sv. Otce; příště promluvíme o slyšení našich českých krajanů, a o dalších audiencích a slavnostech, které byly po slyšení jejich.

Bůh Všemohoucí daří milovaného sv. Otce zdravím a silou, že všechny námahy s udílením audiencí a přijímání poutníků přemáhá a každého, kdo se k sv. Stolci přiblíží, nadšením, láskou a vroucím zápalem k sv. víře a vznešené osobě Své naplňuje.

Výbor pro uspořádání národopisné výstavy československé vydal druhou zprávu o činnosti výboru, za dobu od března 1892. až do konce března 1893., pod názvem „Národopisná výstava československá". Publikace tato obsahuje šedesát šest stran velkého 4° formátu textu. Do textu zařaděny jsou illustrace, týkající se buď krojů, staveb, kraslic atd. Z bohatého textu, pocházejího z péra jednatele docenta dra. Em. Kováře, vyjímáme ukázkou jen hlavní body. Zpráva počíná dnem 25. března 1892., kdy konala se v Měšťanské Besedě pražské schůze přátel českého národopisu, na níž zásadně usneseno nejen pořádati výstavu národopisnou, ale též podati petice o podporu ku sněmům: českému, moravskému a slezskému. Následuje seznam odborů na Moravě a ve Slezsku, popis výstav, jež pořádány na Moravě v minulém roce (v Kojetíně, Boskovicích, Klobúcích, Ořechově, Tovačově, Vyškově, Brodku, Bělkovicích, Skašicích, Chropíni, Lipníku, Vsetíně a Hodoníně), dále seznam míst na Moravě, v nichž konati se budou v tomto roce výstavy: na Hané v Prostějově, Litovli, Kroměříži, Holešově, Nákle; horácké konány budou ve Velkém Meziříčí, Telči, Tišnově a Šlapanicích; na Záhoří: v Lipníku a v Hranicích; valašské v Rožnově, ve Frenštátě a ve Vyzovicích; lašské v Moravské Ostravě a Orlové; slovácké veliké snad v Uherském Hradišti a Bzenci.

Následuje přehled odborů v Čechách a jejich práce. Z tohoto přehledu nejlépe pozná interesent, jak dalece jest práce pro výstavu organisována. Autor „zprávy" doc. Kovář přidal u každého odboru poznámku o jeho činnosti.

Ku konci jsou přidány: program národopisné výstavy československé v Praze r. 1894, všeobecná ustanovení pro vystavovatele, řád organisační, seznam všech členů hlavního a výkonného výboru, seznam příspěvků k fondu subvenčnímu a garančnímu a jiné různé programy.

Ku zprávě jest přidán plán výstavy dle originálu od architekta J. Zeyera. Publikaci tuto, jež prodává se za mírnou cenu 60 kr., doporučujeme vřele každému, kdo se o výstavu zajímá. Objednávky vyřídí buď kancelář národopisné výstavy, nebo knihkupectví Bursíka a Kohouta v Praze, Václavské nám.

F. X. Šalda contra I. Herrmann. F. X. Šalda v „Literárních listech" brněnských (1893. p. 161. asl.) poslal „Několik naprosto zbytečných slov p. Vbkovi* z „Nár. Listů" 18 března t. r." a v nich dotknul se ostrým způsobem několika patentovaných literátů. Upozorňujeme na článek ten, a poněvadž asi v kruzích našich čtenářů bude málo odběratelů „Literárních Listů", dovolujeme si některé věty doslovně uvésti. F. Šalda kdysi nepříliš chvalně zmínil se o dialogu mezi rytmistrem Kyllianem a starou posluhovačkou Randovou (obě osoby ze „Snědeného krámu"), pochyboval totiž — jak sám píše — o tom, je-li tento dialog skutečným humorem. Herrmann se „odměňoval" Šaldovi, nazývaje ho „Křandou". Šalda k tomuto vtipu právem poznamenává: „Jaká gracie, duševní superiorita, jaký humor!" A o nějaký řádek níž: „Kouzelný prute velikého humoristy — hodný alespoň produkce na fidlovačce!" Šalda dobře vycítil dnešní poměr kritika k literátu, nazvav úsudek svůj o onom dialogu ze „Snědeného krámu" ironicky ovšem, ale trefně a pravdivě „Crimen laesae Majestatis pana Herrmanna". A dodává: „A poněvadž p. Herrmann je na ten čas a deset následujících let zapsaným a výlučně privilegovaným pachtýřem „národního a ryze českého humoru" (komiku má p. Šmid — rozdíl je zde aestheticky důležitý!) — i celého vzácného a čistého Genia českého ducha a jazyka! Hrůza! Ale je tomu tak. Nic míň." I do vnitřního života „Máje", spolků českých spisovatelů-belletristů posvítil: „V „Máji" návrh na společnou obranu a diplom humoristy zemí koruny Svatováclavské. Zároveň prodloužení pravovárečného humoristického práva na dalších dvacet let."

Podáváme úryvky tyto bez jakýchkoli konklusí, ty udělá si každý čtenář zajisté sám. Můžeme býti připraveni na další boj, a to prudký a delší.

—w—

(22) **Odbor za proslavu četirigodišnjice Obodské štamparije.** Na rozkaz knížete černohorského ustavil se na Cetinju „výbor na oslavu 400letého jubilea Obodské knihtiskárny". Roku 1493. tiskla se totiž na Obodu, hodinu od Cetinja, v tehdejší Zeti, nynější Černé Hoře, zachovaná kniha „Osmoglasnik" (oktojih). Gospodar Jurij Crnojević založil tiskárnu, a kněz Makarie tiskl. Poněvadž však se ještě před oktojhom užívalo jiných knih, lze se domnívati, že byla tiskárna na Obodu založena ještě před r. 1493. a tiskla se bezpochyby prvá kniha cyrilicí v nynější Černé Hoře. Tiskárna byla později přenesena z Obodu na Cetinje. Tak se bude vlastně první tisk cyrilicí slaviti jako slavnosť všech Slovanů, a slavnostní výbor zve skutečně všechny slovanské národy k této památné slavnosti. Ježto tato slavnosť zajímá především učený a vzdělaný svět, a ten má hlavně v létě více volného času, určena jest tato slavnosť na měsíc červenec; den a bližší okolnosti se určí později. Tím poskytne se mnohým příležitosť, aby si poprvé sami prohlédli Černou Horu a její obyvatele, sympathické všem Slovanům. O dějinách, jak se stalo, že má právě Černá Hora tu čest, býti prvou, která tiskla knihy cyrilicí, jakož i o přípravách k 400letému jubileu, podáme zprávu na jiném místě „Vlasti" obšírněji. Důležito jest, že se bude toto jubileum slaviti právě na Černé Hoře, kde nebude překážek, jaké se obyčejně kladou Slovanům při takových příležitostech následkem štvaní cizích a zájmu cizáctví zaprodaných novin.

(13) **Román pro mládež!** U známé firmy pražské vychází právě „nový román pro mládež": „Příhody tří uprchlíků v Sibíři", mládeži zvlášť ve zkrácené formě upravený. (Překlad téhož románu od Jedličky vyšel v „Domácnosti" r. 1886.) Jak se román ten hodí mládeži, patrno z toho, že základní myšlénka jest útěk z vazby dvou osob v divokém manželství žijících; jsou tu mnohé výjevy, jež upomínají na romány krvavé Také láska hraje velkou úlohu, již illustruje malý sic, ale „názorný" obrázek na str. 24. Mnohé pak illustrace rozhodně se mládeži nehodí, jako ten příšerný ke kapitole II., IV. atd.

(13) **Maličkosť!** Tak mnohý snad řekne — jediné slovo — ale to uškodí mnoho! zejména u pozorného čtenáře. Takové slovo nalezáme v čísle 15. „Mal. čtenáře ve článku „Hora Tábor". Stojí tam hned ve druhé řádce, že na hoře Tábor „dle tradice" událo se „Proměnění Páně". Událo se jistě, i mohl p. spis. sobě i tiskárně uspořiti práci, kdyby byl krátce slovo to, které vzbuzuje

*) Prof. J. Voborník, literární kritik, píšící do Národních Listů.

pochybnosť, vynechal, ostatně mu útlá mládež sotva bez náležitého vysvětlení porozumí.

(13) **Zase u nás Zola.** Ještě než vyšel prvý sešit Zolova „Doktor Pascal" v Paříži, spěchal závod p. Vilímkův, zjednati si právo na český převod tohoto románu, a aby současně vycházel s původním v Praze, jest přáním autorovým. V prospektu, na hojný odbyt vypočítaném, uvádí se přednosti nového díla Zolova a mezi nimi i ta, že vedle „vášnivé" historie lásky budí v něm „živý zájem spor mezi vědou a vírou...." A jaký s tohoto hlediska ten román bude, ukazuje již první sešit, kde v prospektu slibované... „vše, co nového zavedla do umění přeměna náboženského smyšlení, proniklo také tímto románem, jenž zůstane nejvznešenějším, nejdokonalejším a bez odporu (!!) nejkrásnějším dítkem naší doby..." již jeví se. Ukázky: „...naplnila jste tuto vtipnou ji hlavičku vaším pobožnůstkářstvím." A doktor Pascal poučuje dále: „Blouznění o tajemství pokazilo tvůj bystrý mozek... Tvůj dobrý Bůh neměl tebe zapotřebí, měl jsem si tě zachovat jen pro sebe sama a nebyla by's na tom hůře..." atd. atd. — To se velebí, to je čtení pro lid!

Cenu tří set zlatých z nadání kněze Fil. Čermáka dostal Ign. Herrmann za „Snědený krám". Nechceme okazovati k povídce té, v prvé části dobré, ve druhé však slabé, úsečně zakončené, „jen už aby byl konec" a nechceme ukazovati k chybám v charakteristice jednotlivých osob atd. Cenu z nadání českého kněze dostal Ign. Herrmann, jehož stanovisko oproti čes. duchovenstvu vůbec je známo a zvláště v poslední době vydáváním Nerudových spisů a předmluvou k nim stalo se více než jasným a zřejmým. Není na čase, aby heslo „svoji k svému" stalo se i v katol. životě obecným? Nechť za kněžské peníze jest odměňován ten, kdo je věren katolicismu a tendencím jeho, to musí býti heslem naším Filip Čermák sloužil církvi a vlasti, lidé z jeho peněz odměňovaní církvi zajisté neslouží. —a.

Rusové a sv. Země. Dne 4. března konala se v Petrohradě v domě oberprokuratora sv. synoda valná hromada členů „cárského pravoslavného palestinského spolku". Přítomen byl i velkokníže Sergij Alexandrovič, předseda spolku Příjmy spolku činily za rok 1891—92 více jak 187.000 rublů, vydání 168.500 rublů. Spolek měl na konci roku stálého jmění 235.139 rublů, inventar pak jeho má cenu přes 1,000 000 rublů. Činnosť spolku, který trvá jedenáctý rok, byla veliká. V Jerusalémě postaven nově a zařízen ruský klášter, vydržovány školy, vydány knihy historické a duchovního obsahu. Ruský klášter skládá se ze tří budov a domu, může v něm nalézti pohodlného umístění v 44 oddělených komnatách 116 poutníků, v 80 sborových místnostech až 835 poutníků najednou. V nutném případě lze umístiti najednou až 1200 poutníků. Nově byla zařízena u téhož domu či kláštera nemocnice s 44 postelemi pro nemocné a 10 postelí pro lidi nakažlivou nemocí stížené. Poněvadž dráha do Jaffy jest již otevřená, vysílá ruský dům při každém vlaku až k moři svého člena, který by ihned ruské poutníky přijal. Aby hodně pravoslavných křesťanů pouť Jerusalémskou konalo. snížena jest na všech dráhách za tím účelem velice cena jízdní, ovšem poutníci musí se vykázati, že skutečnými poutníky jsou. Celá jízda z Petrohradu až do vrat ruského domu v Jerusalémě nestojí více než úžasně malou cenu 33 rublů. Za jízdu tam i zpět jakož i za bydlení v ruském domě v Jerusalémě platí se celkem asi 70 rublů. Spolek přijímá peníze poutníků ve svou ochranu až na dobu 10 měsíců. Za jeden rok měl ve své ochraně více než 50.000 rublů, které mu poutníci svěřili. Zásluhou téhož spolku nalézá se v Palestině a blízké Syrii 15 učebných ústavů, dva pensionaty a 13 externích, mezi kterými 7 pro dívky. Ve všech těchto školách bylo za týž rok 1200 pravoslavných dítek. Mimo to jiným školám ještě dává subvenci a v kijevském semináři vydržuje čtyři stipendia pro sv. zemi. — Jak patrno, stará se Rusko o sv. zemi vší mocí a vším úsilím. Poutníci naši vypravují však též, že v Jerusalémě jsou pány Rusové. Tato misionářská činnosť Ruska datuje se teprve asi od 20 let.

Bolně vzpomíná tu katolík, že není jedné katolické vlády, která by seriosně o sv. zemi, za kterou miliony katolíkův krvácelo, se starala. Měla by tak činiti Francii a Italie. Ovšem tam, kde panuje zhoubný liberalismus a kde v kapsách nejvyšších osob mizí miliony národního jmění, jsou podobné idealní snahy — utopií. (Dle časopisu „Děň" č. 1699.) Fr. Žák.

V Petrobradě vyšel před nedávnem v jazyku ruském seznam knih pod názvem: „Ukazatěl systematičeskij literatury o Jevrejach na ruskom jazykě atd. — stran 568 in 8°," jenž obsahuje 9000 spisů, týkajících se hlavně polských židů!

Vláda ruská — jak píší německé listy — vydá prý co nejdříve nařízení, aby byly v západních provinciích carstva ruského uzavřeny všechny německé gymnasijní knihovny. Je to jen analogie jednání vlády pruské, jež dala též před několika lety zavříti polské knihovny při gymnasiích Poznaňských, a neodvolala tohoto zákazu svého přes tříleté namáhání poslanců polských v Berlíně.

„Towarzystwo paedagogiczne" zamýšlí na památku svého 25letého působení položiti v blízké době základní kámen k „Domu Towarzystwa paedag. ve Lvově", jenž by spolu s „museem paed.", s „paedag. bibliotekou" a se „stálou výstavou prostředků vychovat." tvořil nové středisko učitelstva a přátel osvěty.

Knihovna po nedávno zemřelém básníku polském, Theofilu Lenartowiczovi, odevzdána byla polské bibliotece v Římě, jak básník sám v poslední vůli své byl ustanovil. — Vůbec bibliotekám polským za hranicemi i doma daří se stále lépe. Staré vzrůstají, nové se zakládají. Tak vzrostla bibliotéka „Družstva polské biblioteky" ve Vídni v roce 1892. o 575 děl v 691 svazku, tak že čítá nyní celkem 5713 děl ve 7248 svazcích. — Podobně velmi dobře daří se „slovansko-polské bibliotéce", jež byla zřízena při nedávno otevřeném semináři pro filologii slovanskou při universitě Vratislavské. — Konference učitelů středních škol haličských pak se usnesla dne 29. března t. r. na sjezdu ve Lvově konaném, aby rozmnožen byl kapitál na zakládání školních knihoven v menších městech. — Bibliotéka varšavské university čítá nyní 426.091 svazků děl tištěných, 1355 rukopisův a 7420 atlasů, map a hudebnin. — Také některé privátní biblioteky velice jsou četny. Tak přenesena před nedávnem do Tomaszowic v okrese krakovském mogilanská biblioteka rodiny Konopků a spojena v jedno s bibliotekou rodiny té v Tomaszcovicích se nalezající, tak že čítá nyní dohromady asi 16.000 děl tištěných, mezi nimiž je velmi mnoho cenných a vzácných exemplářů — rarit —, asi 12.000 různých akt, listův a dokumentův, na 6.000 rytin a map, hlavně polských a 160 rukopisův. — Ku konci poznamenáváme ještě, že dle „Obchodního kalendáře" Varšavského pro rok 1893. nalezá se nyní ve Varšavě 11 knihkupectví, 1 antiquariat a 41 tiskárna!

Před deseti lety vydána byla ve Varšavě „Encyklopedie rolnická", z níž však již ani jediný exemplář není na skladě. Proto podjala se správa „Musea průmyslového a rolnického" toho úkolu, aby „Encyklopedie" ta vydána byla znovu, ovšem rozšířena a zdokonalena. Za tou příčinou sestoupilo se též zvláštní redakční komité, a to právě oznamuje, že započato již s vydáváním díla toho v sešitech o 5 arších velké osmerky po 60 kopejkách. Předsedou redakčního komitétu je Ludvík Krasiński, sekretářem Boleslav Rugiewicz.

Jos. Osecký.

Zola a francouzská Akademie. Duchaplná feuilletonistka jednoho z nejoblíbenějších dámských listů francouzských vzpomíná v nedávné své týdenní kronice při zmínce o románopiscích také na Emila Zolu. Dost již napsal knížek, praví, jichž mu Nesmrtelní neodpustili, a přece se za ně stále hlásí do Akademie. Nyní zas nedávno, nehledíce na jeho touhy, zvolili jeho protivníky Borniera a Thueraua. Panu Zolovi se zase na novo zastřela naděje objeviti se v zeleném kabátě pod klenutím akademické budovy a více nebo méně oslavovati svého předchůdce, jakož i vyslechnouti delikátní vysvětlení učené společnosti, proč si již dávno nepospíšila povolati jej do počtu čtyřiceti.

Ať se však akademie bouří a vytáčí, ať se brání na krev, pan Zola zůstává vytrvalým, a hlásí se. Jakýsi ctižádostivý žurnalista vinil jej těchto dnů, že prý zastupuje cestu do ústavu panu Bourgetovi, který prý v pokorné úctě řekl spisovateli „Sna": „Až po vás, mistře."

Pan Zola pospísil si ovšem s vyhláškami, že takové výtky nezasluhuje, jeť prý ostatně brána akademie dosti široka pro pana Bourgeta i Zolu. Odříci se však radosti býti jedním ze čtyřiceti nechce nikdy. „Na smrtelném lůžku", pravil kdysi, „se budu ještě hlásiti."

Toť přece energie hodná lepšího osudu.

„Když má Francie akademii", řekl jindy, „musím býti jejím členem".

Hle, jak prostě! Na neštěstí soudí zas rozhodující živlové jinak! Ale pan Zola má vůli jako železo... a tady na světě ku zdaru není často jiného třeba, leč umět chtíti.

Úmrtí.

Josip Cimperman. — Konečně odešel na věčnosť z tohoto slzavého údolí slovinský básník Josip Cimperman, „der Musensohn im Rollstuhl", jak jej P. pl. Radics ve svém essay případně nazval. Když navštěvoval národní školu, stihla jej tvrdošijná nemoc, ze které se nikdy neuzdravil. Jeho nohy ochromly a částečně též ruce, tak že celý život byl vázán na postel nebo na lenošku. Za poměrů co nejskrovnějších a velmi smutných — jeho otec byl prostým nádenníkem — osvojil si pomocí svého také záhy zemřelého bratra znalosť německého, latinského, řeckého, později též francouzského a anglického jazyka. Literární působení mu oslazovalo jeho smutný stav. Nar. se r. 1847. a dosáhl 47. roku. Celý život byl odkázán na dary dobrodinců, neboť jeho básnická díla se sice chválila, ale málo kupovala. R 1869. vydal prvý svazek básní, které byly kritikou velmi příznivě přijaty. Tím získal Cimperman nejen uznání literátů, ale i pozornosť vynikajících mužů slovinských, kteří mu jakkoliv pomáhali. Zvláště dr. Razlag a jeho manželka po celý čas, co byli v Lublani, starali se o jeho materielní poměry. Později, když dr. Razlag Lublaň opustil, staral se oň Levstik, jenž též na duševní a básnický rozvoj Cimpermanův rozhodně působil. Poslední leta přejal tuto péči dr. Vošnjak, jenž mu různá stipendia a podpory vymohl, tak že básník ve svém skrovném sice, ale útulném domě žádných potřeb necítil. Celý den v lenošce sedě, zaměstnával se buď čtením nebo spisováním. Sepsal několik původních dramat a přeložil více než 20 činoher a tragoedií pro slovinské jeviště. Psal příležitostné básně, ve kterých byl mistrem a redigoval poetickou část „Lj. Zvonu". Zvláštní radosť mu působilo, jestliže ho navštívili někteří literárně činní mužové; proto Gregorčič, Aškerc, dr. Turner, dr. Celestin a j. nikdy neopomenuli ho v lublaňském zátiší navštíviti. R. 1888. uveřejnil 2. svazek básní. Prof. Levec, známý slovinský literární historik, vyslovil se o této sbírce takto: „Cimperman jest markantní básnickou individualitou ve slovinské poesii; jeho básně jsou plny jadrných myšlének, ušlechtilých citů, zvučných veršů a hlavně dokonalé techniky. Bůh mu dal jasný rozum, mužnou vůli a mocného ducha." Kdyby byl Cimperman opěvoval jen svůj smutný osud, nikdo by mu to nevykládal ve zlé, neboť každý cítící člověk by s ním souhlasil dle slov Juvenalových: „Nemo dolorem fingit in hoc casu" Ačkoliv celá kniha provanuta jest elegickým tónem, přece jsme upokojeni, ježto vidíme, s jakou oddaností a mužností básník své neštěstí snášel. Mužnosť a nikoliv pesimistické zoufání vyznívá z jeho veršů. „A hujše na me še trpljenje pridi — Značaj si moški vem jaz ohraniti — In potlej dan poslednji meni vzidi". A takových míst bychom mohli z jeho básní citovati celou řadu. Kdo si mimoděk nevzpomíná na slavného italského pěvce hraběte Leopardiho, jenž rovněž byl mrzákem, což z něho učinilo nejzádumčivějšího pesimistu? A Leopardi žil v poměrech materielně příznivých. „Což kdyby byl musil", vyjádřil se jednou Cimperman o tomto básníku, „zápasiti s takovou bídou jako já? — Když mu Kraňský sněm před třemi lety povolil 300 zl. čestné roční podpory, vyjádřil básník svůj dík krásným sonettem, který všem poslancům rozeslal. Pro tuto čestnou podporu hlasovali bez výjimky všichni němečtí poslanci bezpochyby proto, že Cimperman byl kdysi nejupřímnějším přítelem Anastasia Grüna. Po celou minulou zimu básník mnoho trpěl. 1. května onemocněl silnou zimnicí. Dr. Vošnjak konstatoval zapálení plic, kterému blahá tato duše konečně 5. května podlehla.

Mirko Bogović. — Dne 4. května zemřel v Záhřebě Mirko Bogović, slovutný básník chorvatský z doby národního probuzení Narodil se r. 1816. ve Varaždinu, kde studoval a pak se věnoval vojenskému stavu. Avšak mladému, po svobodě toužícímu jinochu nebyl vojenský stav po chuti, ačkoliv ho snad vábila stkvělá budoucnosť. Proto vystoupil od vojska a odebral se do Záhřeba, aby studoval práva. R. 1844. stal se advokátem a nedlouho potom usadil se v rodišti svém Varaždínu. Na táboru v Požunu seznámil se s J. Kollárem, Lj. Šturem a M. Hurbanem, což nezůstalo bez následků na jeho další působení. Stal se totiž také nadšeným vlastencem a obhajcem práva svého národa nejen slovy, nýbrž i mečem. Tak r. 1845 súčastnil se smutné události na Markově náměstí v Záhřebu, kdež padlo tolik obětí pro národní věc. Za doby absolutismu věnoval své síly literárním pracím. Nejdříve jal se vydávati politický list „Domobran", avšak vláda jej brzy zakázala vydávati. Po té přejal redakci belletristického čas. „Nevena"; ale také při tomto podniku neměl štěstí; pro vlastenecké články byl odsouzen na půl roku do žaláře. Tu začal psáti drama „Stjepan posljedni kralj bosanski" a novelly: „Vidov dan na Lobor gradu" a „Slava i ljubav". — Zatím dostalo se Chorvatsku nové ústavy. Bogović se nyní mohl svobodněji zanášeti politikou.

Zvolen byl již r. 1861. do zemského sněmu a r. 1865. zvolilo jej město Záhřeb za svého poslance. Ale od té doby stal se Bogović politikem prospěchářským. Prvé nadšení se ochladilo a onen Bogović, jenž r. 1845. s mečem v ruce bojoval za svobodu vlasti, byl od nynějška nejvášnivějším obhájcem smlouvy s Maďary, zkrátka — stal se úplným maďaronem. Než při všem tom byl Bogović přece jen zasloužilým chorvátským spisovatelem. Napsal tato díla: „Ljubice“ (básně); „Smilje i kovilje“ (básně), „Domorodni glasi“, „Frankopan“ (drama), „Matija Gubec, kralj seljački“: „Pripovesti“, „Slike i prilike“ atd. Redigoval též „Neven“ a později „Kolo“. Jako publicista napsal německé brožury: „Politische Rückblicke in Bezug auf Kroatien“, „Zur bosnischen Frage“, „Ursachen und Wirkungen“. — Bogović byl též řádným členem jihoslovanské akademie, ačkoliv nenapsal pro ni ani jediného pojednání; přece však byl takto vyznamenán pro své spisovatelské zásluhy. Bila mu lahka hrvatska zemljica!

Radoslav Lopašić. — Chorvátská literatura ztratila dne 25. dubna pilného pracovníka R. Lopašića. „Skromný jako milenka, pilný jako včela, charakteru pevného, jako drahý kámen,“ praví „Vienac“, „opouští Lopašić tento pozemský život.“ Lopašić se nar. 1835. v Karlovci ze vznešených rodičů. Po ukončení studií stal se soudním adjunktem a později soudcem v Severinu. R. 1875. byl přesazen do Záhřebu, kde se stal tajemníkem zemské vlády. Již od r. 1860. objevuje se jméno Lopašićovo v literatuře chorvatské. Prohledávej kde jaký lepší kalendář od r. 1860., prohlédni si „Književnik“, přelistuj „Vienac“ a všude najdeš Lopašićevy články o městech, rodinách a dvorech chorvátských. On byl živým archivem. Lopašić nebyl studovaným historikem, nýbrž samoukem, jenž přes 30 let s neuvěřitelnou pilností studoval archivy a přepisoval staré listiny. Přes 10.000 listin přepsal Lopašić svou vlastní rukou a tak založil si krásnou privátní knihovnu, jaká se nenajde tak hned v celém Chorvatsku. Na literárním poli vyniká těmito pracemi: „Smrt Petra Zrinskoga i njegova druga Franje Frankopana“, „Karlovac grad“, „Žumberak“, „Dva hrvatska junaka — Marko Mesić i Luka Imbrišimović“ a j. R. 1887. jmenovala akademie pilného Lopašiće dopisujícím členem a vydala jeho nejznamenitější dílo „Acta Confinii croatici“ (3 sv.). V „Dom i Svietu“ čteme, že právě dotiskují Lopašićevy „Hrvatski urbari“ od středního věku do XVII. stol. Lopašić zemřel takořka s pérem v ruce. Pokoj ti duši, hrvatski kremenjače.

Fr. Štingl.

Pro „Vlasť“.

Sestavil **Tomáš Škrdle.**

Adresu důvěry (viz číslo dubnové str. 603. a květnové str. 688.) zaslaly družstvu „Vlasť“, jeho socialnímu odboru a mé osobě ještě tyto spolky:

11. Katolický tovaryšský spolek v Třebechovicích. Podepsáno jest 44 členů.

12. Ústřední spolek oborů tkalcovského a soukenického bratrstva v Brně jmenem všech členů, jakož i filialek a příznivců v Prostějově, Lysicích, v Račici atd.

13. Filialka tkalcovského a soukenického bratrstva v Bučovicích na Moravě.

14. Čtenářsko-pěvecký spolek Svatopluk a Živnostenský spolek v Rozstání na Moravě. Osvědčení podepsali četní členové obou spolků a starosta obce Ant. Hořava, připojiv obecní pečeť.

15. Spolek sv.-Josefské Jednoty katolických jinochů a mužů v Ústí nad Orlicí. Osvědčení podepsali: předseda, děkan Ant. Nývlt, místopředseda, kaplan Al. Dudek a 71 členů.

16. Spolek sv.-Josefské Jednoty v Hronově u Náchoda, opatřený 60 podpisy v čele s J. Matoušem, děkanem a předsedou Jednoty.

17. Dělníci a řemeslníci z Vídně počtem 70.

18. Spolek katolických tovaryšů v Českých Budějovicích. Adresu podepsali: kanovník, městský děkan a předseda spolku M. Woneš, kaplan a místopředseda, Jos. Koeck a 58 členů.

19. Jednota katolických mužů a jinochů v Příbrami.

Konečně přistupují k osvědčení kat. dělnictva českého: Jan Horák, truhl. dělník v Kam. Sedlištích, a Karel Cimpl, pom. obuvnický ve Šteyreggu u Lince.

„Dělnické Noviny“ přinášejí doslovné znění zaslaných adres a jména podepsaných osob.

V květnovém čísle ohlásil jsem jména 24 zakládajících členů družstva „Vlasť“ z kruhů dělnických a řemeslnických. Od té doby přibylo 8 nových údů. Jsou to: K. Štětina, číšník v Praze; Jan Horák, truhl. dělník v Kamenných Sedlištích; Ant. Jirásek, tovární dělník v Náchodě; Václ. Průša, obuvník v Praze; z Třebechovic: Ant. Čihák a Jos. Boukal, dělníci zám. a Aug. Mrha, mistr zámečnický. A konečně ze stavu rolnického Jos. Klubrt, chalupník v Podbřezí u Dobrušky.

Další jména vikariatů, které se pro redakci „Vlasti“, proti rozkolu v kněžstvu a proti jiným nepřátelům „Vlasti“ vyslovily, jsou:

10. Duchovenstvo vikariatu Bechyňského souhlasí s posavadním směrem časopisu „Vlasť“ a vyslovuje Vám u jejím vedení úplnou důvěru. Aug. Fořt, farář a bisk. vikář.

11. Kněžstvo vikariatu Pacovského v plném počtu na poradě shromážděné souhlasí úplně se směrem, jakýmž se beře časopis „Vlasť“. Jakub Peterka, bisk. vikář.

12 Veškeré duchovenstvo vikariatu Píseckého při pastorální konferenci v Písku dne 30. května t. r. shromážděné, těšíc se ze zdaru a rozkvětu katolického časopisu „Vlasť“, osvědčuje tímto milé „Vlasti“ a její správě neobmezenou důvěru a úplný souhlas, a hrozíc se každé roztržky v táboře vlastním, varuje před nerozvážným sobě počínáním některých duchovních proti redakci její. Fr. Pech, bisk. vikář.

Jednotlivé osoby, ponejvíce zakl. členové družstva:

Václav Nepokoj, kaplan v Kněžicích.

Jos. Prchal, koop. v Borovanech.

P. Al. Vysoudil. Minorita a koop. v Opavě.

Jan Holub, kaplan v Bernardicích.

F. J. K. Pasecký a Jos. Chas. Očenášek, alumni v Sev. Americe.

Fr. Frydrych, katecheta v Rychnově n. Kněžnou. Kněžím, kteří rozvinují prapor proti „Vlasti“, vyslovuje politování.

P. Maxm. Křesadlo a Tom. Bláha, čeští kazatelé u sv. Anny a První odbor jednoty sv. Methoděje v Pětidomí, zaslali krásný a rázný dopis pro „Vlasť“ a proti jejím nepřátelům, vyslovujíce bolesť a politování těm českým kněžím, kteří proti „Vlasti“ vystupují.

Pro domo „Vlasť“.

Na adresy členů „družstva Vlasť“ zasýlá kdos z Prahy poštou leták následujícího znění:

Doslovný otisk článku Krise ve „Vlasti“

uveřejněného v katolickém denníku „Hlas“ v Brně ze dne 26. května 1893, č. 119.

„O krisi ve „Vlasti“ víte. Smutno o ní povídati. Stojím celému podniku opodál a proto mám mínění své, jež nesouhlasí ani s protivníky, ale ani s přátely „Vlasti“. Co z toho krásného podniku mohlo vyjíti, kdyby se byl dostal do rukou šikovnějších! Bohužel, že u nás v Čechách všude hraje to ubohé „já“ úlohu velmi záhubnou. Pamatujete se snad, že v letech sedmdesátých jméno jednoho kněze v Praze a v Čechách ozývalo se co nejuctivěji. Byl to bez odporu tvůrčí duch. Svatováclavská záložna, křesťanská akademie a jiné katolické podniky rostly jako houby po dešti. Tehdy ozvalo se v Praze heslo: já budu ovládat církev a Skrejšovský národ. Kam to oba přivedli? V církvi jest jediným pánem biskup a diktaturu jinou kněžstvo líbiti si nedá Kněžstvo tehdy brzo spozorovalo, kam by to všecko vedlo, a proto nastala, musila nastati katastrofa. Něco podobného mělo se v Čechách opakovati v letech osmdesátých založením „Vlasti“. Hned v zápěti byl založen „spolek katechetů“, který měl jaksi ukázati biskupům, kdo je v církvi pánem, avšak ostražitosť a energie českého metropolity záhy záměr ten zmařily. Leč co nešlo přes plot, mělo jíti pod plot. „Vlasť“ pod vlajkou lásky k církvi počínala si brzy diktatorsky. Kritikou až příliš břitkou řádila na poli české literatury. Který český spisovatel kněz nechtěl kráčeti ve šlépějích „Vlasti“, byl boykotisován, a nejvíce ovšem ubohý „Čech“, kterému redakce „Vlasti“ pořád pomáhala na nohy, až by ho byla málem připravila do hrobu. Ze všech čísel „Čecha“ za celý rok bude jich asi málo, v nichž by redaktor „Vlasti“ nebyl dělal reklamu „Vlasti“. Něco takového přejídalo se již každému soudnému čtenáři. „Čech“ již má ten smutný osud. V letech sedmdesátých vtiskalo se mu

jedno jméno jako kolek na každé číslo, a v letech osmdesátých zase jméno jiné. Konečně došlo tak daleko, že „Vlasti“ nebyl již dosti katolickým ani šlechetný, ideální Pakosta, Xaver Dvořák, Beniška, velenadaní to mladí kněží, byli „Vlasti“ dáni přímo na index.

Avšak jednou musilo to prasknouti i na Žižkově, jako to dříve prasklo v Řetězové ulici. „Vlasť“ měla a má dosud značný kapitál hmotný, ale bez značného kapitálu duševního žádný podnik literární dlouho se neudrží. „Vlasť“ zanáší se plánem založiti si svoji katolickou tiskárnu a svůj politický denník, jímž prý hodlá pole opanovati na celé čáře, totiž strhnouti na sebe všecky práce tiskárny Cyrillomethodějské, arcibiskupské, velehradské a udělati smrtonosnou konkurenci všem katolickým listům. Leč k něčemu podobnému nedostačuje „Vlasti“ ani kapitál hmotný. Nemá-li „Vlasť“, na niž tisíce kněží českých a moravských obětovalo poslední zlatku, zaniknouti, musí především nastati jistá změna. — Plány nesou se již dávno po založení nové katolické knihtiskárny, tedy již v Čechách a na Moravě čtvrté, a nového denního listu, jemuž by se tou dobře povědomou reklamou a ovšem penězi z kapes kněžstva získalo četných abonentů k veliké škodě a snad i ku zničení závodů a podniků podobných katolických.“

—

Článek ten skutečně byl v moravském „Hlasu“ otištěn, já však ihned na obrat zaslal jsem slavné redakci „Hlasu“ následující list, který v čís. 122. byl otištěn.

Z Prahy 28. května. (Pův. dopis)

(O krisi ve „Vlasti“). V čísle 119. přinesl „Hlas“ dopis z Prahy, v němž rozebírá se krise ve „Vlasti“ způsobem takovým, že každý, kdo věci nezná, by se domníval, jakoby „Vlasť“ prováděla jakousi diktaturu nad kněžstvem a jakoby světoborné chovala plány a chtěla jejich provedením podraziti nohy všem katolickým listům, podnikům a závodům mimo sebe.

Aby vzácní čtenářové „Hlasu“ a širší veřejnosť, kterou věc zajímá, poznala, odkud vítr věje, sdělím věci tak, jak skutečně se mají a jak jsem je z pramenů vlastních čerpal. Již od nějakého času rozsévají jistí lidé tajně i veřejně a tu ovšem anonymně rozličná podezřívání proti „Družstvu Vlasť“ a jednotlivým osobám jeho výboru, při čemž ovšem hlavně mají namířeno proti redaktoru Škrdlovi. Kdo jsou ti lidé a kolik jest jich? Dle hluku, který tropí, by se zdálo, jakoby to byly samé spisovatelské kapacity a jakoby za nimi stála nepřehledná řada přátel. Znám je a povím, kdo to jsou a kolik jest jich. Jest to pět nebo šest kněží, o jejichž duchu vysvědčuje nejlépe systematisky prováděná anonymní štvanice i v listech veřejných i soukromých, ve které se jim nejedná ani za mák o věc katolickou, nýbrž pouze o to: ubiti Škrdle! Každý dopis, každé zasláno končí tímto katonským „ceterum autem censeo.“ Mně byl sdělen i list původce a hlavy tohoto hnutí, v němž tento píše: „Škrdle musí býti zničen.“ Jména těchto lidí uváděti nebudu, ač je dobře znám, však oni se brzy prozradí sami a třeba oblékli se pak v kůži beránčí a se sladkým úsměvem na rtech presentovali se světu jako mírumilovní beránkové, mne to nezmate. „Ústa, která se smějí, cení zuby,“ pravil Victor Hugo.

Že pak v celé té štvanici jenom čistě osobní pohnutky jediným jsou motivem, nepotřebuji podotýkati, to ale podotýkám výslovně, že žádný z nich, mimo jediného, nejsou členy „Vlasti“ a ten jediný křičí proto, aby vykřičel si redaktorské křeslo po Škrdlovi. Proto se vytahují vzpomínky na katechetický spolek, proto se znovu ohřívají nepravdy o proskripci mladých, velenadaných kněží a tak dále, aby vzbudila se bouře proti Škrdlovi a aby provedla se ta „jistá změna“, to jest, aby Škrdlovi se dostalo obvyklého nevděku za namáhavou jeho práci, totiž — odkopnutí.

Jakým pak způsobem jedná se proti družstvu, o tom podám následující doklad. Před časem potkal jsem v Praze jednoho z oněch pěti reformatorů a ten začal hovor takto: „Vy jednáte nemoudře, že si nezřizujete svých vlastních závodů; vy byste měli míti svou vlastní tiskárnu, své knihkupectví a svůj antikvariat ve svém vlastním domě.“ Já mu na to opověděl, že družstvo pomýšlí jen na jednu věc z toho, totiž na koupi vlastního domu, druhými věcmi že by se poškodily dosavadní tiskárny a knihkupectví katolická a že družstvo není zde na ničení nýbrž na vzájemnou podporu již trvajících závodů katolických. Jmenovaný reformator rychle však běžel do cyrillomethodějské knihtiskárny a tam bývalému jejímu majiteli † Václ. Kotrbovi s opravdovou tváří zvěstoval: „Nevěřte družstvu!

Předseda se Škrdlem chtějí zříditi tiskárnu proti vám a váš závod zničiti“. Při nejbližší schůzi mé s panem Kotrbou se věc vysvětlila a ještě několik dní před svou smrtí potřásal pan Kotrba při vzpomínce na to hlavou a pravil mi: „Nebyl bych tomu nikdy uvěřil, jak nízkého jest onen pán charakteru“. Já bych nazval to jednání trochu jinak, trochu ostřeji, ale nechci ani pravým jménem jednání takové pojmenovati. Angličané tomu říkají: piece of roguery.

Již z toho mohou vzácní čtenářové „Hlasu“ poznati, co mají souditi o strašáku pana dopisovatele, hledíc k založení nové knihtiskárny „družstva Vlasť“.

Podobně má se věc s novým politickým denníkem. Prosím každého, komu na pravdě záleží, aby si přečetl první paragraf stanov „družstva Vlasť“, kde stojí slova: „Při tom všem se politika vylučuje“. Družstvo dle svých stanov tedy ani nesmí a nemůže zakládati a ze svých peněz vydržovati politický denník a družstvo proto na takové podniky ani nepomýšlí a pomýšleti nebude Pan dopisovatel patrně stanov družstva ani nezná a neví tedy, že družstvo s politikou zabývati se nesmí, to mu ale nebrání vysloviti svůj „cherem“ nad družstvem a bubnovati proti němu na poplach, jakoby chtělo družstvo „strhnouti práce tiskáren na sebe a udělati smrtonosnou konkurenci všem katolickým listům.“

Dnes jest družstvo štváno se všech stran, a to systematicky a dobře promyšleně. Liberálové, socialní demokraté et tutti quanti hledí je ubiti a k nim se nyní přidává i hlouček vlastních našich bratří a statečně se zákeří anonymity jim pomáhá. Vědouce dobře, že Škrdle jest středem družstva, měří především na něj. „Výkonný výbor“ socialní demokracie slibuje dynamitem vyhoditi do povětří dům, v němž Škrdle bydlí, liberálové skrze své stvůry vytloukají mu okna a vlastní bratří statečně jim pomáhají vytloukati jeho česť. A proč ten boj? Protože Škrdle rozvíjí prapor a stojí na půdě čistě katolické a zavrhuje veškerou polovičatosť a kompromissy s nepřátely církve, ať tajnými, ať zjevnými.

Dejme tomu, že by veškeré činnosti ve družstvu se vzdal a hledal si svého chleba v dřívějším svém povolání, které materielně větších výhod mu poskytovalo a při menší práci a odpovědnosti, než jeho postavení ve družstvu a že by jeho nepřátelé a spolu upřímní ctitelové „Nár. Listů“ dostali ve družstvu veslo do rukou; co by dělali a kam by družstvo dovedli? Dělali by mladočeskou politiku a dovedli by katolické hnutí tam, kam mladočeši dovedou naše hnutí národní. A aby k tomu došlo, k tomu právě veškeré štvanice směřují. Proto se opět a opět vytahují a přehánějí staré chyby skutečné a kde nestačí tyto, mluví se nepravda. Několik lidiček prach zvedá a tisícům jej vhání do očí. Prozatím jsem domluvil. Dr. Rud. Horský.

Uveřejnivše dopis pražský o krisi ve „Vlasti“ v čísle 119. „Hlasu“ neměli jsme při tom žádného jiného úmyslu nežli zameziti zbytečné drobení se sil, o němž hlavně řeč byla. Co do dp. redaktora „Vlasti“ Tom. Škrdle rádi uznáváme jeho neobyčejné zásluhy o církev, vlasť a písemnictví katolické, jimž tím nejmenším jsme nechtěli ublížiti, jak ostatně s tendence dopisu samého vysvítá. **Budiž dp. Tomáši Škrdlovi tímto veřejné dáno zadostučinění.**

Redakce „Hlasu“.

Z toho všeho jest patrno, že ony strašáky, jimiž dopisovatel slavnou redakci „Hlasu“ mystifikoval, jsou nepravé a vymyšlené za tím účelem, aby družstvo poškodily. Pisatele článku toho dobře znám, a poznali jej i mnozí jiní již podle slohu a divím se tomu velice, že se k tomu snížil dělati jisté koterii agenta provocateura. Nechce provésti onen pisatel a spolu zasýlatel dopisu proti družstvu na Škrdlovi: „ôte toi, que je m'y mette?“ táže se mne jeden ze členů, kteří mi s poznámkami pro pisatele velice pokořujícími k informaci leták zaslali. Odpovídám: pro sebe asi nikoliv, spíše pro někoho jiného, pro sebe by potřeboval věcí jiných.

Nemínil jsem o věci této veřejně se zmiňovati v listech našich, maje za to, že věc mým dopisem, v „Hlasu“ uveřejněným, jest vysvětlena a vyřízena, když ale i po mém vysvětlení zvláštními letáky nepravda se mezi členy družstva šíří, pokládal jsem za svou povinnosť dáti pánům členům i v našem listu vysvětlení *)

V Ounětiích, dne 10. června 1893.

Dr. **Rudolf Horský**,
předseda „Družstva „Vlasť“.

---

*) Pozn. red. Redakce „Hlasu“ seznavši, že byla mystifikována, uveřejnila proti dopisu v č. 119. jiné dva dopisy, jeden z Čech, druhý, výtečný, z Moravy, začež jí děkujeme. Mezi „Hlasem“ a „Vlastí“ panuje úplná shoda a upřímné přátelství.

Proti demonstracím v Žižkově věnovali:

Karel Janda, kaplan ve Schmiedebergu . . . . . zl. 1·—
Několik duchovních z vikariatu Plánického, shromážděných v Těchonicích za příčinou výpomoci v duch. správě . . . . . „ 6·—
Fr. Vlasák, farář v Božejově . . . . . „ 1·—
Duchovenstvo vikariatu Vysoko-Mýtského . . . . . „ 4·75
Ze sbírky, kterou učinil jeden p. učitel mezi hosty . . . . . na faře v Lidicích . . . . . „ 4·—

Úhrnem . . . zl. 906·86

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu „Vlasť“, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

II. Výkaz knih jen čtenářům vzdělanějším se hodících.

(Pokračování.)

Novelly. Nap. Kořeňovský, př. F. Vorlíček. Nakl. J. Pospíšil v Praze 1855.

Podivínové. Nap. J. J. Kraszewski, př. Fr. L. Hovorka. Vyd. v „Matici Lidu“ r. XIV. č. 5. a 6. 1880.

Pět neděl v balonu. Nap. J. Verne. Vyd. v „Mat. Lidu“ r. 8. č. 3. 1874.

Pane Pešku, co nového? Nap. P. Chocholoušek. Nakl. J. L. Kobr 1867.

Povídky, arabesky a humoresky. Nap. Sv. Čech. Vyd v „Salon. bibliotéce“ č. 26. 1883.

První Češka. Napsala Karolina Světlá. Vyd. v „Nár. biblioth.“ Kobrově r. 1874.

Povídky, novelly a arabesky. Nap. B. Mühlsteinová. Nakl. F. Šimáček v Praze 1880.

Román na bojišti. Nap. S. Heller. Vyd. v „Libuši“ 1890.

Slečna z Malpeiru. Nap. Jindř. Armandová, přel. M. S. Vyd. „v Libuši“ 1874.

Sebrané spisy Boženy Němcové IX. Nakl. I. L. Kober 1892.

Starý pavouk. Nap. J. J. Staňkovský. Vyd. v „Lac. knih. nár.“ č. 36.

Stadický král. Nap. V. B. Třebízský. Vyd. v „Lac. knih. nár.“ č. 37.

Švédové na Housce. Nap. F. A. Šubrt. Nakl. Al. Hynek v Praze 1879.

ROČNÍK IX. CERVENEC 1892—93. ČÍSLO 10.

VLASŤ.

Telčský kancionál.

Popisuje **K. Konrád.**

(Dokončení.)

4. Písně o velebné Svátosti Oltářní.

Jsou to jednak písně k uctění Těla a Krve Páně při mši sv. po pozdvihování, jednak směřují k přípravě a díkučinění při svatém přijímání, jak svědčí výslovně též nápisy některých. Jest jich mnoho. I znamenáme z toho, jak horlivě a hojně byla tehdáž buzena i oživována v srdcích věřících víra ve skutečnou přítomnosť Páně v nejsv. Svátosti oltářní, již byly četné sekty také v zemích koruny české upíraly, pohaněly a urouhaly. Proto shledáváme ty a takové písně též v jiných kancionálech oné doby. Však ze starší doby není tu žádné písně, nýbrž až ze XVII. století. Zavírají se většinou také v českých kancionálech té doby, zejména v Holanově „Král. kaple“.

Prvá dvojhlasná „Radujte se, radujte“, jest nově složená, odjinud neznámá píseň. Jadrně a vroucně vyjadřuje se v ní víra ve skutečnou přítomnosť Páně v nejsv. Svátosti. Vizme:

Písnička. Zpívá se po pozdvihování velebné Svátosti. — Etiam Corporis Christi. (rozuměj: festo).

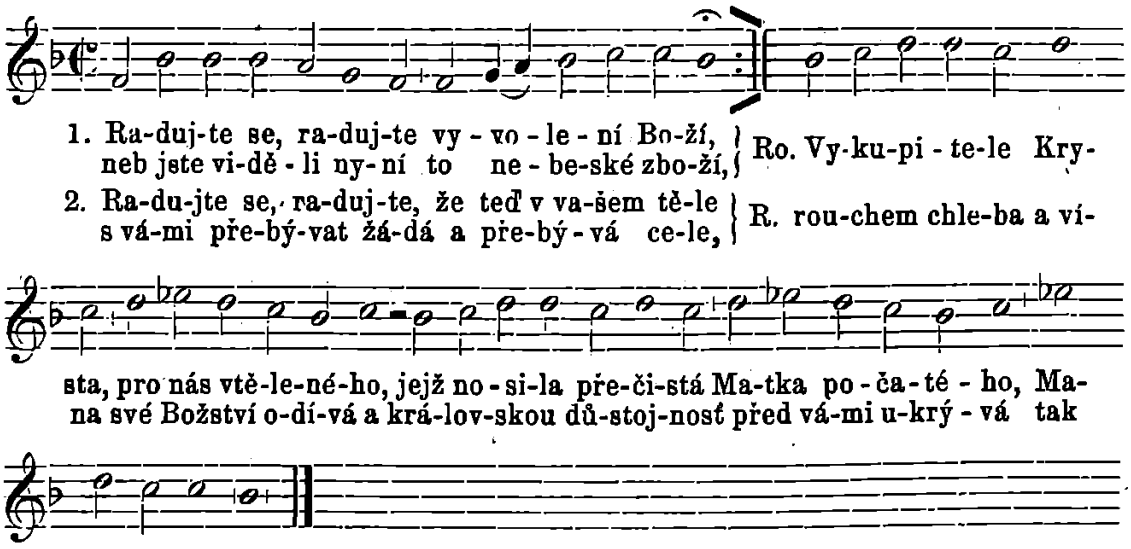

Druhou píseň téhož obsahu přijali také Šteyr a Holan, pozměnivše sem tam některé nepodstatné slovo. Šteyr má k ní jiný nápěv. Telčský text prvé slohy jest:

„Na kolena klekněte pobožní křesťané,
poníženě vítejte tělo a krev Páně.
Ro. Kněz je teď pozdvihuje před trůn Boží tváři,
a za nás obětuje na svatém oltáři. Kyrie elejson."

Nápěv jest moderního ducha, však vážně držený v půlnotách. —

Čtvrtou (čtyřhlasnou píseň „Veselte se o duše") mají také Šteyr a Pomykal jednohlasně a Holan dvojhlasně s týmž nápěvem sice, ale Holan jeho půlnoty změnil na čtvrtnoty atd. Jest to týž nápěv, jejž má zde prvá píseň „Radujte se, radujte". Prvá sloha čte se v telčském kanc. takto:

„Veselte se o duše, vám se radosť zjevila;
viděli jste Ježíše tělesnýma očima [1])
Ro. v tejto hostii malé, tělo a krev Páně;
kdož tak srdečně věří, jest mu spasitedlné"...
(Konec utržen.)

Z ostatních písní těchto význačna jest českým sekvencovým nápěvem, v duchu národních písní složeným, tato:

„Písnička o velebné Svátosti."

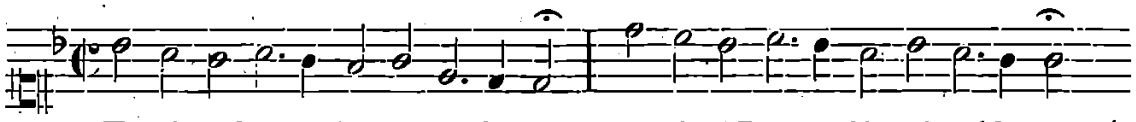

1. „Ví-tej, o Je-ží-ši, má ra-do-sti, ví-tej o Bo-že můj, vzáctný ho-sti.
2. Na tom já pře-stávám, když te-be mám; na slá-vu a zbo-ží svě-ta ne-dbám.

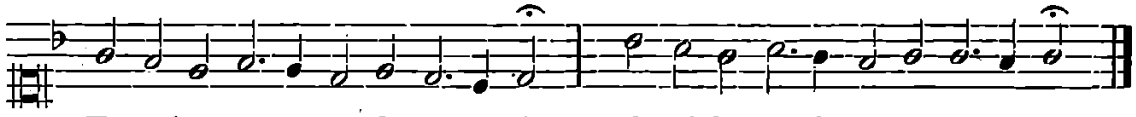

Ví-tej o po-kr-me slavný s ne-be; ach, s jakou žá-do-stí če-kám Te-be!
Nic so-bě ne-vá-žím světských vě-cí; neb Te-be Je-ží-ši mám vždy v pé-či."

A tak pěje se dále v hypodorické tonině vždy vřelejšími projevy lásky k Božskému Spasiteli ve Velesvátosti Oltářní. — Takový jest též obsah písně „O spasitedlná oběti, ty jsi ten Bůh pravý", při níž udáno, že se může zpívati „po elevatj", t. j. po pozdvihování a že se zpívá jako: „Nebeští kavalérové, již jest lázeň zatopena". Této písně jsme v žádné sbírce nenašli; však náš kanc. udává sám též notovaný nápěv, docela stejný jako při předešlé písni: „O manno, chlebe andělský, duší potěšení", již má také Holan (str. 331.), však s jiným nápěvem. Ježto ona národní píseň „nebeští kavalérové" jest neznáma, sdělíme zde aspoň její nápěv:

---

[1]) Holan má: „teď svýma očima".

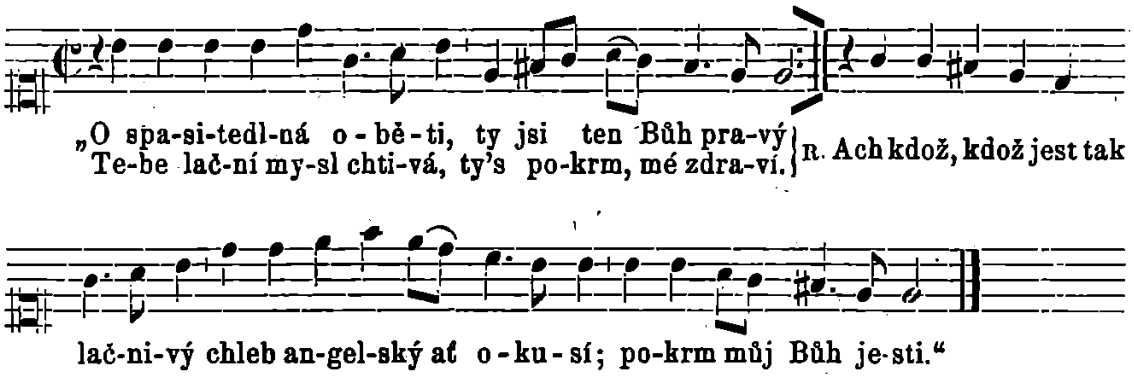

I tato píseň oplývá něžnou láskou, touhou a oddaností k milovanému Pánu v nejsvět. Svátosti. Tak na př. vizme 2. slohu její:

„Jak jelínek unavený vody čerstvé žádá,
tak mysl má, vždycky chtivá, vždy k Tobě pospíchá.
Ro. Když tě okusím, hned lačním; když piji, hnedky zas žízním
studně tvé sladkosti. Atd.

Též následující píseň „O Ježíši milý, kvítku ušlechtilý“, zde dvouhlasně psaná, ač pro 4 hlasy nalinkováno, jeví na sobě ráz i ducha národní písně, kdežto Holan (st. 336.) má docela jiný, velmi hravý a těkavý nápěv k stejnému textu. I nad ní psáno jest v záhlaví: „Jiná post elevationem.“

5. Mariánské písně.

Následuje opět celá řada písní o Panně Marii:

1. Zdrávas růže červená, panno ozdobená
Jezu Krystem zvolena, jehož's matkou byla.“ Ro...

Toť překlad latinské písně českého původu: „Ave rubens rosa, virgo speciosa“,[2]) jejíž nápěv také má. Má sice i Hlohovský (1622.) tuto českou píseň, ale jeho překlad jest docela jiný než telčský. Též Svorec, tištínský kanc., Pomykal a Raška mají docela jiný variant. — Píseň „Zdráva buď císařovno, vykoupení světa“ jest čtyřhlasná, její nápěv světského rázu a rytmu pochodového. — Zvláště pozoruhodna jest píseň „Přejasná dennice, Vyveď nás z naseho zarmoucení,“ jež tu dokonce pětihlasně podána. Na této písni jest znáti, že jest dítkem své doby; nebo v ní skladatel vyzývá všecky možné hudebné nástroje oné doby: pozouny, trouby, cimbály, loutny, regaly, varhany, aby „hlasy vydaly o stancích Kristových stále.“ —

Obsahuje se tu i známá píseň „Hvězdo jasná, panno krásná“, jež také v čes. kanc. z r. 1639., u Šteyra, Pomykala a jj. katolických kancionálech poslední doby shledáváme. I tato píseň podává se zde pětihlasně. Zpívá se v čas morové rány. Bartoš (Nár. písně mor. III. st. 589.) podává k této písni docela jiný nápěv z Velké. — Píseň: „Komu se utéci máme“ má prostý, však sličný nápěv národního rázu:

[2]) Viz ji v Dreves. „Cant. bohem.“ také v tištínsk. kanc.

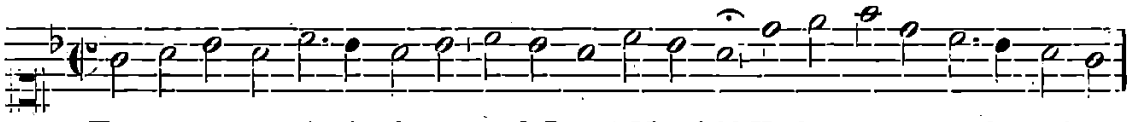

Ko-muž se u-té-ci má-me, než k Panně Ma-ri-i? Ko ho za pa-tron-ku máme,

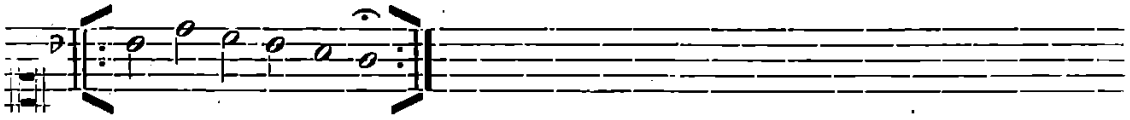

než Pan-nu Ma-ri-i.

Následující píseň „Buď pozdravena blahoslavená o dennice jasná“ jest opět prosebná píseň proti Turku; čtemeť v 10. a 11. sloze: „Našim soldatům, říšským knížatům, rač dát sílu, čerstvosť, zmužilosť, udatnosť Panenko Maria. — Aby nad Turkem, zlým ukrutníkem, šťastně zvítězili, my tě z toho ctili P. M.“ Podobné prosby shledáváme i v jiných písních tohoto oddílu. Ba v následující na to písni „Dnes jest radosti plný den, plesejte již křesťané“ opěvá skladatel i vítězství křesťanstva nad arcivrahem Turkem pomocí nejsvět. Rodičky Boží dobytého. Proto nadepsal ji: „Píseň o Panně Marii Vítězné“. Oslavuje v ní památku velkého vítězství křesťanstva nad Turky ve vražedné námořní bitvě u Lepanto l. P. 1571. Aby vyprosil toho vítězství křesťanstvu, vyzval tehdejší papež Pius V. všechen křesťanský svět, aby růžencovou pobožností prosil za ně nebeskou královnu. Proto zavírá marianský pěvec každou slohu dopěvem: „Maria Victoria, veselte se (plesejte již) křesťané.“ Proto dí v druhé sloze: „Marije moc oznamujte... dnes turecká všecka síla vítězně byla ztopena: Maria Victoria, plesejte již křesťané.“ Proto v 5. sl. Pannu Marii takto oslavuje obrazy písma sv.: „Však šik k bitvě shromážděný, plesejte již křesťané: Maria věž plná zbraní, veselte se křesťané, přítomna jest v naší bitvě, k pomoci nám přišla rychle, Maria Victoria, ves. se kř....“ A v 7. sl. dí: „Od ní jest drak přemožený,... měsíc učiněn podnoží, veselte se kř....“. V 9 sl. pak vece: „... Maria, *její růženec-vítězství našeho věnec:* M. Victoria...“ I končí náš bohonadšený pěvec krásnou prosbou: „Přispěj nám v bitvě poslední, tebeť všickni prosíme, ať nás nepřítel zlý neviní, tebe z srdce žádáme. Ty a tvůj růženec, vyprosí nám dobrý konec: M. Vict., prosíme tě křesťané.“ Amen. Škoda, že není k této nadšené písni dějepravné, odjinud neznámé, i nápěv přidán. Ač nalinkováno pro celý čtverhlas, není tu přece ani nápěvu. Toliko nadepsáno: „Co chce můj Bůh, to já též chci.“ (V. ji v 6. odd.) —

Vroucí nadšenosť, jež sálá z této písně, neklamně svědčí, že složena byla tato píseň brzy po onom vítězství u Lepanto, že ji tedy písař telčského kanc. čerpal z jiného kanc., asi o sto let staršího. Kde jest tento starší kanc.? Kdo nám o něm poví?

Na další písni „O přerozkošná dennice“ znáti jest, že nápěv její vytryskl z ducha národního. Máť živé sekvence a melodické frásy lidové písně, nikoliv chorální. Zní:

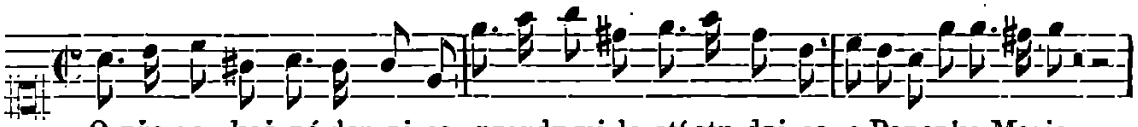

„O pře-roz-koš-ná den-ni-ce, pravdy mi-lo-stí stu-dni-ce, o Panenko Maria....

atd.

Konec. Právě tak začíná v Sušil. Nár. pp. čís. 36 b.

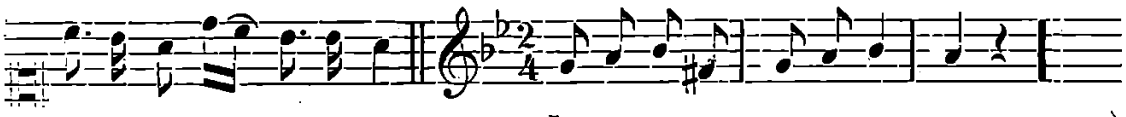

Zdrávas mi-lo-sti pl-ná.“ — „Šla Ma-ri-a do klá-šte-ra...“

O národním původu jejím svědčí také celá prostonárodní květnice, k nížto skladatel „Panenku Marii“ přirovnává; zoveť ji „ušlechtilé lilium, přelibé konvalium, růže plná, tulipáne překrásný, ta majerán přemilá, bazylia ušlechtilá, fijalo ušlechtilá“, atd. Týmž nápěvem zpívá se také píseň o tři níže položená: „Zdrávas Panenko Maria, vší Božské milosti plná...“ Zajímavá jest i následující píseň s tímto krásným prostonárodním nápěvem staročeského ducha:

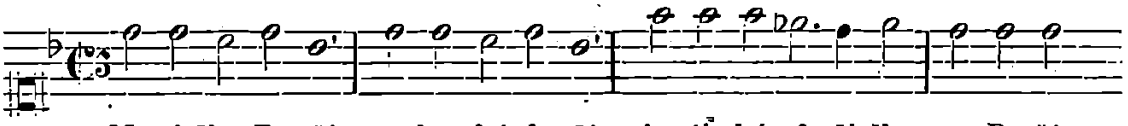

„Ma-ti-čko Bo-ží, ne-be-ské zbo-ží, ty's ráj-ská rů-ži-čka a Bo-ží

ma-ti-čka, Pa-nen-ko Ma-ri-a.“ (Viz ji též v Pomykal. kanc.)

Tuto krásnou, něhyplnou píseň má i Sušil. (Mor. nár. písně, 1860. čís. 62.: „Maria záštita“.) Však telčský má více sloh a v společných slohách sem tam některou uchylku v textu. Tak na př. končí druhou slohu: „Neopouštějž mého srdce poddaného P. M.“ — 3. sloha má: „Tys schránka Krista, Matičko čistá, Tys slavná Panenka a Boží milenka, P. M.“ 9. sloha zní: „Uprostřed (v) boji ten směle stojí, jehož přiodíváš a štítem zakrýváš, P. M.“ A jj. Nápěv sděluje Sušil venkoncem jiný a patrně mnohem starší v mixolydické tonině složený, tak že má psáno býti takto:

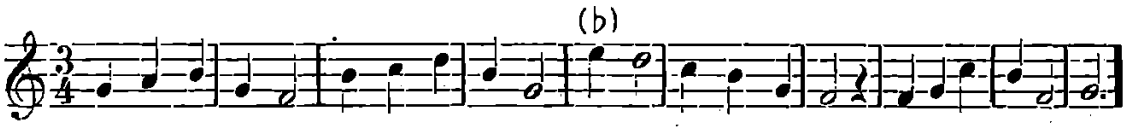

Ma-ti-čko Bo-ží, ne-be-ské zbo-ží, tys rájská rů-ži-čka atd.

Sličný starý nápěv národního rázu má též píseň:

„Boží Rodičko,
rájská růžičko,
outočiště hříšných,
protivnice pyšných
Panenko Maria.“ — A d.

Šteyr jej má v kratších notách, Holan k témuž textu klade jiný nápěv trojhlasně. —

Píseň „Zdrávas buď Maria Panno, z nebes kvítku, čistá schráno“ zavírá se také v tištínském a růžeckém kancionále.

Následuje latinská píseň s českým překladem:

„Nitida stella,
casta puella
tu es florum flos
Mater pia, Virgo Maria,
ora pro nobis.“

Tak zvaná píseň sv. Kazimíra „Omni die dic Mariae“ podává se tu dvojím překladem. První překlad i čtyřhlasný nápěv jeho je zvláštní, nový a jest krásně harmonisován; druhý překlad „na d. hromnic“ i se čtyřhlasným nápěvem vzat je z Lomnického „historického“ kanc., odkudž jej vzal také Hlohovský (1622). Počíná: „Každého dne | jestiť hodné | chváliti Marie ctnosti...“ Holan pozměnil tento nápěv a jinak jej i harmonisoval (čtyřhl.) — Dále se tu jeví také čtyřhl. litanie „de b. Maria Vgne“: „Otče Bože všemohoucí, rač slyšet nás“, při níž odpovídá se na invokace: „Modl se za nás“ (jako polské: „Modł se za nami“). Zdá se tedy, že vzata jest z jakéhosi polského zpěvníku. — Při písni na d. navštívení bl. Py. Marie „O Maria Panno čistá, | která's světu Pána Krysta porodila“ výslovně udáno, že je vzata z „rozumplotu“ (t. j. z Rozenpluta, 1601.). Šteyr (sv.-václ. kanc.) má k ní jiný nápěv, a opět jiný, velice hravý má Holan (v trojhlasu). — Píseň na den nanebevzetí Py. Marie: „Zdrávas oděná sluncem nevěsto jasnosti“ (z latinské „Salve amicta solis“) vzata do slova z Hlohovského kanc. —

Zvláštní jest marianská píseň na den posvěc. chrámu“ (4hlasná) „Chráme posvátný raduj se Maria, | Trojice nejvyšší choti přemilá.“ (Pomykal má podobnou na str. 450/I.)

Z historického kancion. „Šimona Lomnického vzaty jsou tyto písně: 1. „Raduj se panenko čistá, Matko Pána Jezu Krysta“ (na d. nanebevzetí bl. P. M.); 2. „Vzkřikni zvučným hlasem chvály, plesej srdcem...“ (na d. početí P. M). již má též katol. kanc. český r. 1639. v Praze tištěný. Zpívá se dle záhlaví telčského kanc. jako „Minula noční hodina“; 3. týž den: „Po všem světě církev sv., | ohněm lásky jsouc rozžata...“; 4. na d. hromnic: „O Maria Panenko | tebe lid věřící, | Abrahamova dcerko, | svornými hlasy ctí | z pobožného srdce“; 5. o zvěstování P. M. (?): „Maria, matko milosti, | Rodičko dobrotivosti, | zbav nás smutku i žalosti...“ Píseň: „Maria ochrana | onat jest má sama, | nebudu se báti...“ má nápěv pouze národního rázu. Zní:

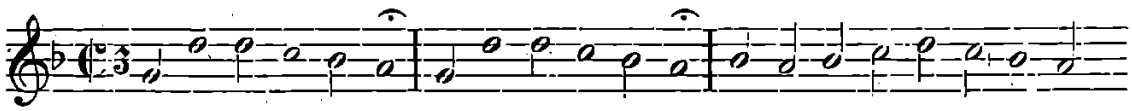

„Ma-ry-a o-chra-na, o-nať jest má sa-ma; ne-bu-du se bá-ti, neb jest

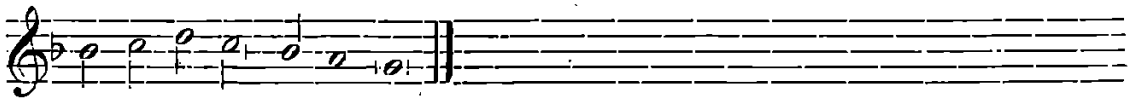

při mně Má-ti Ma-ry-a.“ (Pomykal končí (str. 456/7.): „Máří Maria“.)

Vskutku shledáváme v záhlaví psáno: „Dnes, zjitra, jak včera | čekej do večera“. — Toť patrně počátek národní písně, již ale nemá ni Sušil, ni Bartoš, však ani Kollár (v Nár. Zpěv.) Ostatně že podaný nápěv skutečně jest lidového původu, snadno poznáme, srovnáme-li s ním na př. nápěvy písní v Sušil. „Mor. nár. písních“ (č. *4.* na str. 5. 21. 31. 47. 61. 63. 78. a jj., z Bartošov. III. šeš. „Nár pp. mor.“ č 951. a jj.) Slýchal jsem tento nápěv i ve Vrbovém na uherském Slovensku. — Po této písni psána i notována po druhé píseň proti Turku: Rodičko přečistá, Maria Panno.“ Poslední písní t. oddílu jest latinský církevní hymnus „O gloriosa domina, excelsa super sidera“ s českým překladem: „O přeslavná paní světa, | povýšená's nad nebesa | Tvorce svého o Maria, | svatými's prsy krmila.“ Tento moravský překlad jest lepší a výraznější než Holanův český, a věrnější jest originálu.

6. Různé písně.

V tomto oddíle obsahují se písně k Pánu Ježíši různého obsahu. První tři mají nápěvy vážné, ostatní lehké, hravé neb těkavé, což svědčí o jejich vzniku v době, kdy vznikl i telčský kanc. Tyto jsou původní, alespoň jsem jich jinde nezastal, z oněch tří zastal jsem toliko třetí v Šteyrově kanc., kdež má napořád stejný text i nápěv. Však telčský podává jej v sličném čtverhlase. Nápěv jest vážný a přece i plynný; jadrný text, dobrou češtinou podaný, obsahuje „srovnání naší vůle s Božskou, zvláště před smrtí“, jak psano v záhlaví. Nápěv toho čtverhlasu zní takto:

Co chce Bůh můj, to já též chci, s ním se ve všem srovnávám, svou vů-li a vše-

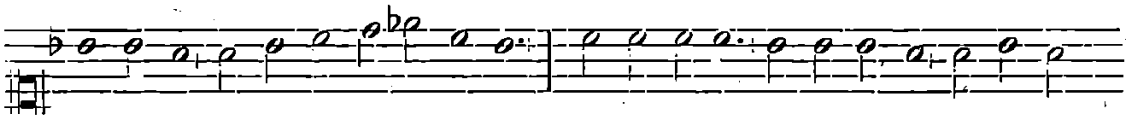

cky vě - ci je - ho vů - li poddávám, když s ním míním nezavi-ním, nemám se

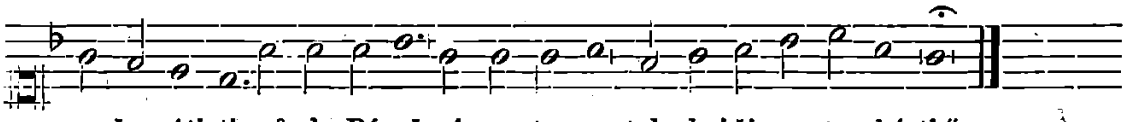

proč rmúti-ti; vů - le Pá-ně ať se sta - ne, tak chci živ, mrtev bý-ti.“

První z těchto písní dosvědčuje domácí původ i nápěvem, který skládá se ze samých sekvencí či postupů týchže melodických motivů. Zní takto:

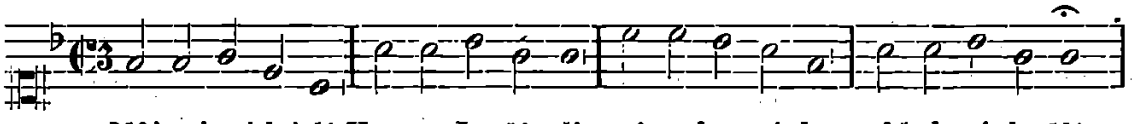

„Můj nej-mi-lej-ší Kry-ste Je - ží - ši, ty's srdce mé - ho poklad nej-dražší;

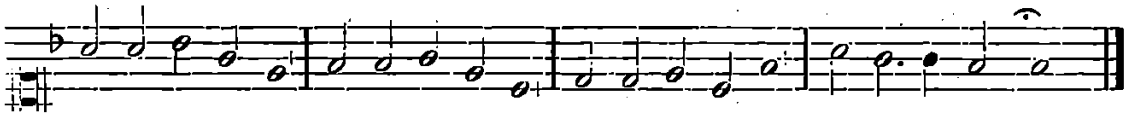

v to-běť na-dě - ji i své dou - fá - ní vzkládám každý čas v mém zarmoucení.“

Tento nápěv jest sice sličný, vroucí a případný, však deklamace textu jest nečeská, vadná, jako v mnohých jiných písních. Text této písně vyjadřuje vřelou touhu duše po Pánu Ježíši; proto má i nadepsáno: „Písnička, která se může zpívati po elevati“ (= po pozdvihování mešním).

Druhá píseň obsahuje „horlivé toužení po nebeském ráji“. Jeví na svém nápěvu též český původ týmže způsobem jako předešlá t. sekvencemi; však deklamace textu jest i zde vadná. Že ji složil asi školní rektor, dalo by se souditi z druhé slohy, jež vlastně jen pokračuje v prvé takto: „Kdež plesají a sladce zpívají svatí andělové, nebeští žáčkové...“ (roz. v nebi). Též ostatní obsah jeví na sobě prostosrdečnou naivnosť, jejímžto duchem tehdáž namnoze se skládaly písně; na př. v 6. čteme: „Panicové, Boží miláčkové, uprostřed bylinek vijí sobě vínek z listů nikdy neuvadlých...“

Nápěvy ostatních písní jeví na sobě, vyjma jeden (v. níže), již ráz onoho úpadu, jenž nastal vznikem vlašské arie v XVII. stol. a jenž obzvláště od druhé poloviny toho věku počal i u nás valně šířiti se na velikou škodu krásných nápěvů starých, ať v duchu chorálném nebo národním složených. Vizme na př. z nejhorších tento:

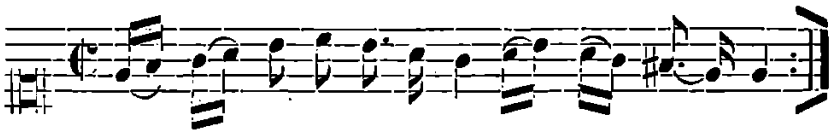

„Je - ží - ši po - tě - še - ní a má ra - dosť“ atd.

Obsahem jsou tyto písně jinak dobré a svědčí o hluboké, dětinné a vroucí úctě a lásce k Božskému Spasiteli v nejsv. Svátosti Oltářní. Předposlední má z nich jediná ještě sličný (dvojhlasný) nápěv, z českého národního života vytrysklý, jak jeví se opět sekvencemi a melodickými frázemi. Zní takto:

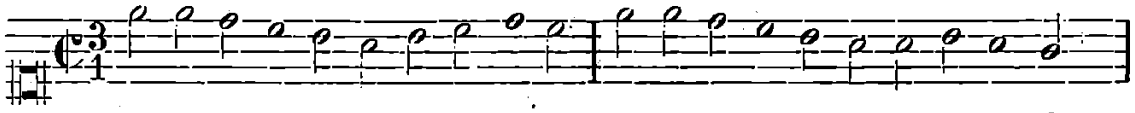

„Du-še křesťanská, co-ko-liv žá-dáš, vše-cko to v trounu velebném shle-dáš;

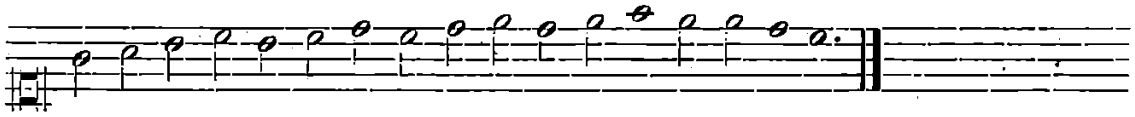

tuť Krystus přebývá, toběť se za po-krm dá-vá, při-stup sem.“

Toť vzletný, radostný nápěv, jenž svědčí o velkém nadšení duše skladatelovy z Velebné Svátosti. A tak i obsah. Krásný to závěr kancionálu telčského, k němuž na konci připsána ještě latinská píseň s nápěvem a českým překladem: „Veni Jesu, veni Amor, ad te tendit mentis clamor.“ Však její konec schází. Není tedy kancionál úplný. —

Alevšak z té hojnosti písní, která se v něm zachovala, více nežli s dostatek jde na jevo, žeť v pravdě jest v nejednom ohledu zajímavý a v řadě moravských rukopisných kancionálů že drží neposlední místo. S tištínským a bzeneckým kancionálem druží se ve

zvláštní skupinu vícehlasných kancionálů. Ale i každý z nich má opět zajímavé zvláštnosti do sebe, jichž ostatní nemají, na př. telčský ty četné písně „proti Turku“, bzenecký o Pě. Marii bzenecké, tištínský polyfonové skladby a jj. — Přece však ve všech jsme též poznali hojně, ba velkou většinou staročeské písně právě tak, jako shledali jsme je i v těch, jež chová vlasten. museum olomoucké, což ovšem na výsosť potvrzuje hned prvopočátečný soud náš, že jedna jest vzdělanosť českého národa na Moravě a v Čechách a jeden jest i dějinný vývoj její. To platí též o oné lidové osvětě, jež jeví se v posvátné písni našich předků. (Viz 3. seš. „Časop. Mat. mor.“ 1892. str. 209.)*)

Sv. Perpetua.

Hřímavým potleskem se chvěly stěny,
když Perpetuu vedli do areny,
kol v davu pokřik jásotu zněl mnohý
před děsným zjevem divokého býka,
jenž Perpetuu béře na své rohy
a něžným tělem po areně smýká;
pak v divém letu k předu dál se žene,
a v písku nechal — tělo obnažené.

Ač bez hnutí tu leží v popravišti,
již blízka smrti, mrtva dopola,
ač hasne zrak, z ran četných krev se prýští —
přec Perpetua v hoři nevolá.

Jen rukou zraněnou, z níž krev se řine vřelá,
svým šatem tělo cudně obestřela...

* * *

*) Poznámka: V předešlém čl. našem opraveno budiž: Na str. 723. polož počátečné ♭ v poslední notové soustavě do 2. spatia. Rovněž tak v 1. a 2. notové soustavě na str. 724. Ve čtrhlasu na str. 729. přidej k 2. a 4. f notě v basu posůvku, místo 6. f noty v basu („nedej“) stůj d. V násl. verši přidej k e notě v tenoru („vedlé“) ♭. — V textu té strany čti na 2. ř. s dola Máře (Máří) místo „Marie“. —

Též v pojednání „Čeští humanisté XV. a XVI. věku“ (v 5. čísle t. roč.) oprav si laskavý čtenář toto: Na str. 356. dej v písni „Inventor“ barytonový F klíč (na 3 ř.) a jedno ♭ do 4 spatia. Na str. 358. na 23 ř. čti: „Pacis amatae“. Několik jiných patrných tiskových chyb (na str. 355. a 357.) opraví si laskavý čtenář snadno sám. Spisovatel.

Když tento děj jsem v knize četl kdysi,
já dojat byl a zamyslil se v duchu
a jiné postavy zřel nahé rysy,
jež davem bloudí moderního ruchu.
Ji naleznete v hluku společnosti,
svou nahotou v prach šlape city svaté,
i v umění má ctitelův teď dosti.

A po jméně té postavy se ptáte,
již vedle světice vám péro moje skytá?
Zní takto: „Frivolita!“

Ant. Bulant.

Krátké novelly.

Napsala

Julia de Asensi.

Ze španělského přeložil

Frant. Dolejš.

—•—

Pokoj, v němž zemřela.

I.

Silnicí vedoucí k obci B., blízko hlavního města provincie — jejíž jméno nepatří sem — jeli jsme ve voze, taženým dvěma mezky: Cristina, její matka, Fernando, snoubenec dívčin, a já.

Bylo pět hodin odpoledne, vedro nás tížilo (bylo to počátkem srpna), a všickni čtyři jsme mlčeli. Paní Lopezová modlila se v duchu, aby Bůh přivedl nás šťastně k cíli cesty; Cristina upírala krásné oči na Fernanda, který se díval jinam, a já hleděla na rozkošný luh, jímž povoz náš hrčel.

Bylo asi šest, když se vůz zastavil u vchodu do obce; sestoupili jsme a zamířili ku kapličce, v níž ctěna byla Panna Maria de las Mercedes, ku které matka Cristinina lnula zvláštní zbožností. Zatím co paní a její dcera odříkávaly modlitby, Fernando mne žádal, abych jej provázela na blízký hřbitov, na kterém jeho otec odpočíval. Svolila jsem, a vstoupili jsme na čtverhranné prostranství s obílenými zdmi, na němž čnělo několik kamenných a dřevěných křížů; na deskách náhrobních bylo lze čísti různé, poněkud sešlé nápisy. V jednom koutě viděla jsem klečící ženu, jíž druh můj, jak se mi zdálo, ihned nepozoroval.

Ukázal mně rov otcův, jednoduchý, z bílého mramoru, a postřehla jsem, že jinoch nepřišel sem pouze proto, aby jej uzřel. Znamenala jsem, že hledal něčeho jiného, čeho nenalézal, a tu zočil ženu, stařenu bídně oděnou a smutnou, která se naň pozorně dívala. Fer-

nando sklopil zrak a již se vzdaloval, když stařena povstala a zavolala jej jménem, takto jej zastavujíc.

„Čeho přejete si, matko Maria?“ tázal se jí hlasem zdánlivě klidným.

„Toho, čeho vždy,“ odpovídala stařena, v jejíž pohlédu pozorovala jsem jakýsi zmatek; „zeptati se tě, kam jsi ukryl mou dceru. Před deseti lety odešel jsi, dobře to vím, a dnes řekli mně v obci, že přicházíš sem slavit svatby s jinou“.

„Nevíte, matko Maria, že vaše dcera zemřela před deseti lety, a že jsem zapravil její pohřeb, aby její krásné tělo odpočívalo na tomto hřbitově? Nyní se vás táži, kde naleznu hrob ubohé Teresy?“

„Snad to vím já? Přišla jsem jednoho dne sem, hledala jsem kříž, který mi označoval místo, v němž prý ležela, a víš-li, co jsem spatřila? Prázdnou jámu a podál čerstvou prsť. Lhůta uplynula, a poněvadž nikdo nestaral se o její obnovu, onen kout nenáležel již mé dceři, a dali ji do hrobu, do kterého házejí chuďasy, jež pohřbívají z almužny.“

„Ale to je nepoctivosť! Zaslal jsem v té příčině peníze,“ zvolal Fernando.

„Neříkám, že's neposlal, ale osoba, které jsi psal, byla těžce nemocna; po dva měsíce neotevřela dopisu, a potom bylo již pozdě.“

Mladík svěsil hlavu a neodpověděl.

„Koho si béřeš?“ tázala se ho starucha.

„Slečnu Cristinu Lopezových.“

„A kdy bude svatba?“

„Za tři dni.“

„Bude totiž, přivolí-li Teresa; jest tvou nevěstou a přijde tě zajisté vyhledat.“

„Matko Maria,“ řekl smutně jinoch, „Teresa nemůže přijíti; mrtví nevstávají z hrobů!“

„Však mi to povíš velmi brzy — pro dnešek jdi v pokoji.“

„S Bohem,“ zahučel Fernando a dal se k východu hřbitova, odkud jsem jej provázela.

„Nepochybně plní tě obdivem, co's právě slyšela,“ oslovil mne, sotva že jsme byli venku, „ale změní se to, až ti vypovím historii prvních let svého mládí, a přeji si, abys ji poznala zevrubně. Nyní pojďme ke Cristině a její matce, které jisté nás čekají; a brzy, zatím co navštívíme dům, v němž budeme bydleti a kde žije má teta, kmotra mého sňatku, k níž se dnes ubíráme, zvíš vše.

Cristina a její matka vskutku nás očekávaly, a společně vydali jsme se do obydlí tety Fernandovy, jež stálo na náměstí, tvoříc roh úzké a tmavé ulice, a kamž, aniž vědouc proč, vstoupila jsem s velikou hrůzou.

Teta mladíkova se mi nelíbila; byla to asi padesátnice, vysoká, hubená, velmi malých, šedých očí, nosu dlouhého, jenž sáhal až ke špičaté bradě, vlasů téměř bílých; byly sebrány v černou síťku. Byla velmi neduživa, a že byla kdysi ošetřovala matku Fernandovu, požádal tento paní Lopezovou, aby svatba slavila se v oné obci, by ušetřil tetě útrap cesty, sice krátké, ale pro ni nejvýše namáhavé.

Zatím co Cristina s matkou byly návštěvou v domě a přijímaly nesčetné přátely, již zvěděli o jejich příchodu, Fernando, který se

rozhodl nejíti do vrchního poschodí, zavolal na mne a počal slíbenou historii:

„Jest tomu jedenácte let, kdy mně bylo dvacet; dokonal jsem studia právnická v Madridě. Otec poslal mne na nějakou dobu do tohoto místa, abych navštívil jeho jedinou sestru, jíž jest tato paní, kterou's právě viděla. Byl jsem sirotkem bez matky, byl jsem vychován bez její rad, rovněž daleko od otce, jejž neustálé zaměstnání zdržovalo mimo dům. Nepoznal jsem radostí rodinných. Zdědiv dosti pěkné jmění nemohl jsem se v ně uvázati, leč až bych dospěl; měl jsem mnoho druhů ve studiích, ale přítele ani jednoho; proto — ať se tak vyslovím — jsa na světě sám a sám chopil jsem se s plesem toho, co mi otec ukládal, vydávaje se na cestu s duší sladkými dojmy rozvlněnou. Shledal-li jsem vše tak, jak jsem doufal? Zajisté nikoli. Má teta, které jsem neviděl od dětství, byla mně brzo odporna, třeba hned od počátku byla na mne laskava a shovívava; město zdálo se mi smutným, ač honosilo se zahradami a malebnými domky; jeho obyvatelé málo sympatickými, ač pozdravovali mne všickni uctivě. Oddal jsem se honbě, pěstoval trochu rostlinopis a tak uplynul měsíc, v němž smířil jsem se s tetou, městem a jeho obyvateli.

Jednou z rána, vraceje se domů, uzřel jsem dívku patnácti nebo šestnáctiletou, na niž jsem se nepamatoval, že bych ji byl kdy viděl; vyšívala velmi bedlivě. Zaslechnuvši mé kroky, pozdvihla hlavu a, ač sklonila ji opět téměř mžikem, nebylo to tak rychle, abych nepostřehl, že měla bílé a jasné čelo, jež zdobily krásné kaštanové vlasy, temné oči, jež dívaly se volně a nevinně, nosík spíše půvabný než souměrný a líce zbarvené jemnou červení. Neoslovil jsem jí, ale vyptával jsem se služebníka svého na ni domnívaje se, že chodí vyšívat do domu tetina téměř každý den; byla sirotkem bez otce a živila prý neduživou matku, které byla jedinou podporou, poněvadž tato ztratila tré starších synů, tak že nezbyl jí nikdo ochranou a útěchou leč ona dívka. Vypravování to mne zajímalo; počali jsme spolu mluviti, aniž to teta pozorovala, a skončili jsme vyznáním. Teresa neměla právě všedního vzdělání: od dvanáctého nebo třináctého roku učila se ve zdejším ženském klášteře a vystoupila z něho po smrti otcově.

Nevím, kdo donesl tetě o naší lásce; dověděla se o tom, napomínala mne přísně, hrozila, že mne pošle do Madridu a že o tom bude psáti otci; a od té doby dívka nedocházela do domu, a proto vystupoval jsem denně na zdi její zahrady, abych ji viděl a mluvil s ní, aniž to matka její tušila, která kladla se v odpor našemu milostnému poměru.

Tak měly se věci; po několika dnech upadl jsem do těžké nemoci, nakažlivé horečky. Teta štítila se mne, služebníci nechtěli mne ošetřovati, a tu Maria a Teresa nabídly se býti mými ošetřovatelkami, a teta nečinila překážek, an stav můj byl ode dne horší a vyžadoval stálé péče.

Od okamžiku, v němž Teresa stanula u mého lože, pocítil jsem sladké blaho, horečky ubývalo stále; však zdalo se mi, že líce mé milenky barvily se nachově, že rty její byly sevřeny a palčivy, že oči planuly podivným ohněm. Choroba prchajíc ode mne, zmocňovala se jí, a můj vlastní neduh zžíral ji.

„Co jest ti?“ tázal jsem se jí.

„Prosila jsem Boha, aby zachránil tvého života místo mého,“

zašeptala, „a nyní zdá se mi, že ráčil mne vyslyšeti, a zemru dříve než ty.“

To se vyplnilo! V noci Teresa roznemohla se tak, že nemohla vrátiti se domů, a teta nabídla jí svůj pokoj a lože, aby si odpočinula; od toho času byla velice povděčna něžné péči dívčině.

Musím říci, že doña Catalina zřekla se navždy svého pokojíka a lůžka svého ze strachu před nákazou.

Zotavil jsem se v brzce, za to však stav dívčin horšil se.

Byl jsem zoufalý, šílený. Její matka ztrácela rovněž rozum. Jednoho dne řekl mi lékař: „Není již léku proti této chorobě.“ A ona také zašeptala k sluchu mému: „Zemru, ale jsem šťastna, vždyť ty mne miluješ a budeš vždy milovati.“

„Přísahám ti to!“ zvolal jsem; „srdce mé a ruka má nebudou nikdy jiné ženy.“

„Vím to lépe než ty, odtušila sladce se usmívajíc; také budu žárliti na onom světě na ženu, již bys miloval, a nepřipustím, abys byl křivopřísežníkem. Nemiluj jiné, nezasnubuj se nikdy; není na této zemi bytosti, jež by tě zbožňovala jako já, a budu tebe míti v nebi na pozoru.“

Dva dni po té dokonala ona andělská duše, která Bohu nastavila život svůj za můj.

Matka její zšílela.

Zapravil jsem pohřeb Teresin; zakoupil jsem hrob na deset let... jest ti již povědomo, že nevím dnes, kde leží její krásné tělo; poslal jsem list tetě, která jej četla teprve po dvou měsících, když již lhůta uplynula; bylať nemocna.

Tajil bych tobě pravdu, kdybych řekl, že vzpomínka na Teresu pronásledovala mne neustále; miloval jsem jiné ženy a před čtyřmi roky měl jsem se zasnoubiti s krásnou dívkou; ale na neštěstí měsíc před svatbou rodiče její nalezli nápadníka lepšího, než jsem byl já; obdržel přednosť přede mnou, a nevěstě bylo se podrobiti vůli jejích tyranův.

Dnes zbožňuji Cristinu a chci spojiti osud její s mým, jako se duše naše sjednotily. Stane-li se tak? Bojím se, že nikoli. Náhoda zanesla mne do města, v němž žila Teresa; obývám v tomto příbytku plném vzpomínek na ni; přicházím strávit prvních dnů svého manželství v domě, v němž zemřela, a tajná předtucha mi praví, že Cristina nebude mou ženou. Zde máš historii mé lásky; míníš, že obava má jest odůvodněna, či že vzrušení mé jest dcerou předešlých mých neštěstí?“

Upokojovala jsem Fernanda, a zatím co mladík připojil se ku své krásné snoubence, toužila jsem spatřiti onen pokoj, v němž Teresa zemřela, a dala jsem se tam dovésti od starého služebníka doňe Cataliny.

II.

Vstoupila jsem do síně nádherně vypravené; kráčela jsem jí ani se nezdržujíc a otevřela jsem dvéře pokojíka, v němž byla ložnice, ve které nešťastná dívka zemřela. Postel ze dřeva vyřezávaného, několik sedadel květnatě potažených, skříň, umyvadlo a několik obrazů bylo viděti v místě, vše prachem pokryto, zřejmé znamení, že tato

část domu byla úplně opuštěna. Pokoj měl jediné okno s výhledem do těsné a tmavé ulice, jejíž roh tvořil dům Fernandův; proti oknu stála skřínka se zrcadlem; po jedné straně byly dvéře ložnice, po druhé psací stolek; několik sedadel téhož druhu jako v ložnici doplňovalo nábytek pokojíka, jenž před deseti roky patřil tetě Fernandově.

Prodlela jsem tam několik okamžikův a brzy — byl již čas k večeři — shledala jsem se s rodinou a hostmi; všickni posadili jsme se za vystrojený stůl. Večeře trvala dosti dlouho; a před koncem jejím netušený případ zakalil veselosť některých a učinil hluboký dojem na duši Fernandovu. Smutně zazněly zvony kostelní; jejich zvuk, vždy truchlivý, zněl jako nářek, jenž ranil sluch náš i srdce.

„Proč se zvoní?“ tázala se Cristina sluhy, jenž jí byl na blízku.

„Umíráčkem,“ odpověděl muž lhostejně. „Zde v obcích, slečinko, zvoní se všemu; když někdo umírá, když zemře, když jest pohřeb a...“

„Kdo umírá?“ přerušila jej Cristina.

„Nějaká šestnáctiletá dívka.

„Jak se jmenuje?“ ptal se Fernando, jehož obličej měnil barvu.

„Teresa,“ řekl služebník.

Doña Catalina vrhla naň zlostný pohled; Fernando sklopil oči, i pozorovala jsem, že ruce jeho se chvějí; pouze na Cristině a její matce bylo znáti hlubokou soustrasť s nešťastným tvorem, který v nejkrásnějším věku, v rozkvětu mladistvém, opouštěl tuto zemi, zaměnit ji za svět neznámý.

Cristina byla tak šťastna, že myslila, že veškeré člověčenstvo musí se s ní děliti o její blaho, a nechtěla za ně ani rozkoší nebeských.

Fernando předstíraje, že horko jídelny jej dusí, žádal, aby směl se vzdáliti na okamžik do sousedního pokoje; následovala jsem ho.

„Co jest ti?“ tázala jsem se.

„Jmenuje se Teresa, a jest jí šestnácte let“, zašeptal.

„To jest náhoda.“

„Tedy náhoda; nezdá se ti to zlověstným znamením — tři dni před svatbou?“

Odvracela jsem jej od toho, ale marně; zvon hučel ještě smutněji, a Fernando, jenž věděl, proč zní, řekl mi, že nemocná dodýchala.

Pozvala jsem ho opět do jídelny, a sladká slova Cristinina zvítězila nad bázní Fernandovou, že zůstal kliden až do dvanácté s půlnoci, kdy všickni rozloučili jsme se do příštího dne, a každý ubíral se do svého bytu. Můj měl okno na náměstí a byl právě pod přístavkem mého přítele. Nevědouc proč, nemohla jsem usnouti; chvíli četla jsem, psala a konečně jsem vstala a chodila jsem poněkud rychle ložnicí.

Za nějaký okamžik znamenala jsem nepokoj u Fernanda; slyšela jsem tiché otvírání několika dveří, kroky nad stropem tratící se v dáli, a tajný pud měl mne k tomu, abych šla za přítelem. Ani jsem si nechtěla vydati účet ze svého jednání, a již jsem pospíchala k místu, kde Teresa zemřela.

Přítel dlel dva kroky před dveřmi pokojíka, ale neodvažoval se je otevříti. Spatřil mne, ale nezdálo se, že by se divil mému příchodu, jakoby to byla pravšední věc na světě; natahuje ruku k zavřenému pokoji řekl:

„Deset let jsem tam nebyl“

„Ani dnes tam nepůjdeš,“ zvolala jsem rozhodně. „Šílíš, a již šílím i já. Neměl jsi nikdy vrátiti se do tohoto domu, ba ani do tohoto města.“

„Jedenácte let jest mi teta matkou, jedenácte roků vím, čím jest láska synovská; chceš, abych slavil svatbu v její nepřítomnosti?

„Nuže dobře; již jsi splnil tuto povinnosť; ale jest nutno, abys tam vstoupil?“

„Pouze jedinkrát,“ řekl hlasem prosebným; „jedinkrát, abych zvěděl, svoluje-li Teresa ku sňatku mému s Cristinou; věz, připojil, naleznu-li tam všecko tak jako před deseti lety, skříň, umyvadlo, postel, sedadla, odejdu kliden a jsem blažen; shledám-li však nějakou změnu...

„Jsi dětinný,“ přerušila jsem jej; „ale nežádáš-li ničeho jiného, vejdi, a pokoj i štěstí provázejtež tebe.“

Věděla jsem, poněvadž jsem tam byla odpoledne, že nic se nezměnilo v pokoji, v němž Teresa skonala, a nerozpakovala jsem se již, nechávajíc mladíka jíti.

Fernando otevřel dvéře a šeptal: „Uvnitř je světlo.“

Ztrnula jsem; mrazivý chlad mne ovanul, neboť vstoupivše tam, uzřeli jsme jasně a určitě v ložnici Teresině máry, pokryté černým suknem, několik planoucích pochodní kolem rakve, ve které spočívalo stuhlé tělo krásné dívky bíle oděné a květinami zdobené. Stranou stála žena, v níž jsem poznala matku Marii, šílenou, s kterou jsem se setkala odpoledne na hřbitově.

Fernando vykřikl podivně a vrhl se na kolena, zakrývaje obličej rukama; zavřela jsem oči, udělala několik krokův a narazila jsem na dvéře ložnice. Potom jsem prohlédla — a v pokoji bylo tma a prázdno.

„Jsme oba šíleni,“ zašeptla jsem.

Vrátila jsem se za Fernandem a pochopila jsem vše. Nepozorný služebník nechal odpoledne okno pokojíka otevřeno; toto, jak známo, hledělo na úzkou ulici, a v protějším domě v nuzném příbytku nalézala se mrtvota oné neznámé dívky, střežená od matky Teresiny. Tento truchlivý obraz odrážel se v zrcadle na skřínce u dveří ložnice a to — ani jsme byli oba ve výminečném stavu — budilo v nás dojem, jakoby ono ztuhlé tělo leželo ve vlastním domě přítelově. Přítomnosť matky Marie byla tam zcela přirozena, neboť podle zvyku svého od smrti dceřiny trávila noci u mrtvoly každé dívky, která zemřela v té obci. Zemřelá byla neteří stařeninou a proto měla jméno po její dceři.

Zavřela jsem okno a stanula jsem po boku Fernandově.

Volala jsem na něj několikrát, ale neodpovídal.

Něco podivného a neviditelného sběhlo se v onom pokoji; zdálo mi se, jakobych slyšela neurčitý šelest, zrak můj zatemnil se, a bylo mi zadržeti se skřínky, bych neklesla.

„Pokoj, v němž zemřela!“ vzkřikl Fernando matným hlasem; „mělo to tak býti. „Milenko má, čekej mě, již jdu.“

Nabyla jsem opět chladné krve, mluvila jsem ku příteli, brala jsem ho za ruce, které byly ledové, sňala jsem je s jeho obličeje, který podobal se mrtvole. Potom běžela jsem zavolat sluhů na pomoc.

Za půl hodiny paní Lopezová, Cristina, doña Catalina, duchovní a já stáli jsme kolem postele, na níž odpočíval Fernando.

„Jak spí!“ zvolala Cristina.

Přiblížila jsem se k němu, pokynula knězi, jenž položil ruku na srdce Fernandovo, avšak ihned odstoupil, nebo srdce přítelovo netlouklo.

„Co se děje?“ tázala se doña Catalina; a chápajíc vše, doložila: „Bylo to jediné, co mi zbývalo na světě; staň se vůle Boží.“

Duchovní pronesl tichým hlasem několik modliteb.

„Dcera má jest blažena,“ zašeptala matka Maria; „řekla mi, že Fernando a ona se již zasnoubili; věděla jsem, že se to nestane, leč když přijde do domu, v němž Teresa stonala, do pokoje, v němž umřela. Deset let jsem čekala; pochválen budiž Pán, že mi konečně dopřál toho štěstí!“

Ú t ě k.

Byl to dům ohromný, modře natřený; měl tři poschodí, dvoje vrata a mnoho oken, z nichž některá byla zamřížena. Věž s křížem označovala místo, kde byla kaple. Budovu obklopovala rozsáhlá zahrada ne mnoho šlechtěná, s vysokými stromy, jejichž větve splétaly se v oblouky s květinami, jež nepotřebovaly veliké péče, a s vodotryskem s porouchanou sochou.

Jedna železná vrata vedla na praobyčejnou ulici, druhá, malá, dosti stará a skoro nikdy otvíraná, do polí. Tato poskytovala v oné době — tak prostřed jara — krásnou podívanou se svými zelenými klasy, planoucím mákem a básnickými sedmikrasami.

Konala se snad nějaká slavnosť v onom obydlí?

Vzrostlý jinoch hrál na kytaru se značným půvabem a někdy zapěl píseň. Podle taktu hudby tančilo dvé veselých párků, jež nějaký pán pozoroval s úsměvem, vzpomínaje snad časů nedávno minulých, v nichž by se býval vrhnul v tak milostné objetí.

Jakýsi stařec ctihodné postavy, bezpochyby hlava oné četné rodiny, procházel se těžkomyslně v průvodu mladšího muže, a několik lidí sedělo na kamenných lavicích nebo hrubých sedadlech, živě rozmlouvajíce.

Podál šumu o samotě, smutna, pozorujíc květy růžového keře, stála dívka nevypravitelné krásy v bílém oděvu. Stála tam tak nepohnutě, že podobala se zdálí mramorové soše.

Měla zlaté vlasy, oči černé; byla bělostna, bleda, pravidelných tahů, lepotvárných ruček, nohou dětských.

Snad svěřovala žal svůj růžím? Snad žila tak osaměle, že neměla s kým by se sdílela o příčinu své bolesti?

Více než čtvrť hodiny setrvala na témž místě a v témž postavení, až ji vyrušil z jejího zadumání krásný mladík, jenž se k ní opatrně přiblížil.

„Jsi samotna?“ tázal se jí tiše.

Dívka zachvěla se po těch slovech a neodpověděla.

„Bojíš se, že tvůj otec nás slyší?“ pokračoval. „Nestrachuj se, jest daleko, velmi daleko, prochází se se svým důvěrným přítelem

Raymundem. Ubohá Auroro má! Co jsme vytrpěli od něho! Dnes, oklamav jeho ostražitosť, přišel jsem až sem, protože musím s tebou mluviti. Trvá ještě na své myšlénce, zasnoubiti tebe s jiným, ježto nejsem dosti bohat, abych spojil se s tebou? Rozhoduje to neodvolatelně?"

„Nyní to není jeho úmyslem", odpověděla dívka náruživě. „Vida, že již nemohu nikoho milovati jen tebe, nenutí mne, bych pojala jiného za muže; chce, bych byla jeptiškou."

„A budeš?"

„Nikdy. Život klášterní děsí mne, nebo před Bohem mísila bych v modlitby své vzpomínku na tebe neustále."

„A jak by mohlo býti jinak! Nevyrostla-li's po mém boku? Nebyli jsme spojeni ve svém mládí?"

„Pět let již tě miluji tak, jak jen srdce mé může milovati. Pamatuješ se na onen den, kdy jsme byli na pouti marianské, a tys mně koupil první dáreček? A mnohem později, když jsi mně dal snítku s květy? A potom, když jsi mně napsal první milostný list?"

„Ano", zašeptal, „i na první valčík, jejž jsme tančili, i na první květ, jejž jsi mně darovala a který již svadlý chovám s kadeří tvou ve skřínce svých upomínek, i na prstýnky, jež jsme vyměnili. Což nenosíš svého?"

Dívka sklonila hlavu a neodpovídala.

„Podívej se na můj", pokračoval rozbouřený jun, „nikdy nevzdálí se ode mne. Ale již chápu, otec tvůj nepřivolí, bys nosila ten kroužek a odejme ti jej..."

„Ticho, Salvatore," přerušila ho Aurora, „někdo se blíží".

Rychle se oddělili; on se skryl, a dívka prohlížela si růže.

Stařec bělovlasý přiblížil se, pověděl několik sladkých frásí a odcházel zase po své procházce.

„A zdá se, že jest tak dobrý a tak mne miluje," zvolala Aurora. „Proč jsem se narodila tak nešťastná?"

Pět minut po té shledáváme Salvatora opět po jejím boku.

„Tento život, jejž vedeme, jest nesnesitelný." zahučel jinoch; „střeženi jsouce tvým tyranem po leta, sotva můžeme vyměniti několik slov; a přijde jednou den, v němž se ani neuzříme. Chceš prchnouti se mnou?"

„Neodvažuji se toho"

„Otevru vrata, jež vedou do polí, jest to nepatrná překážka pro mne; vyjdeme, vyzdvihnu tebe na vůz, pocestujeme do nejbližšího města, odtud do Italie, do Švýcar; tak ztratí otec tvůj naši stopu; budeme žíti blaženě v domku malém, ale básnickém, jejž budeš ozařovati zjevem svým. Nesoublasíš?"

„Vyhledají nás!"

„Neboj se! Naskytuje se nám nejlepší příležitosť — jako nikdy jindy! Vidím odtud tvého otce, jenž mluví s tvým strýcem, který hraje do skoku těm šťastným milencům, nezabývá se tebou, tím méně mnou, myslí, že jsem vzdálen; pojď, milenko má!"

Po těch slovech táhl Auroru za sebou až k oné straně zahrady v níž byla malá vrátka.

Ona ještě byla na rozpacích a váhala. Náhle bylo slyšeti několik tlumených výkřiků z druhého konce sadu nebo z ulice, a proto všichni obrátili tam pozornosť, nestarajíce se o Salvatora a jeho družku.

„Kdy najdeme chvíle příhodnější?“ pokračoval.

I jal se ji přemlouvati. Neodporovala již a nechala se jemu vésti.

Klíč sice netrčel ve vratech, ale dříví bylo staré. Salvator byl silen a zmužilý; po chvíli marných pokusů konečně otevřel.

„Volni,“ zvolal jonák, „volni a pro vždy!“

Vrhla poslední pohled na zahradu a následovala ochotně svého milence.

Šli tak dvě minuty a sotva promluvili několik slov. Cítila se unavenou a chtěla odpočinouti.

Posadili se tedy na trávníku blízko potůčka, na jehož břehu byl pastýř, ještě hošík, a jedl s výtečnou chutí skyvu chleba, již krájel nožem.

Kozy jeho těkaly v zelené trávě, ale netratil jich z dohledu.

„Jak jsi šťasten, hochu!“ zvolal Salvator. „Žiješ spokojeně na volném vzduchu, pojídáš skrovničký oběd ve věčné osamělosti. Nečteš nikdy?“

„Neumím čísti,“ odpověděl chlapec.

„Nemluvíš nikdy s nikým?“

„Ano, pane, se svými kozkami. Dávám jim jména, na která slyší; mám je rád a pozoruji, že mně to odplácí, kdežto lidé mne souží, nebo vysmívají se mně.“

„Nemáš rodičů?“ — „Nemám, pane; ani jsem jich nepoznal.“

„Což přátel také ne?“ — „Kdo by byl přítelem takého chuďasa, jakým jsem já?

„Ani nemiluješ?“ — Trpký úsměv objevil se na rtech pasáčkových, a řekl: „Anička pastýřka líbí se mně velice.“

„A pověděl jsi jí to?“ — „Ano.“

„A co ti odvětila?“ — „Že jsem bláhovec.“

„Ona tedy pohrdá tebou?“ — „Pán můj ujišťuje mne, že jest velmi nesnadno poznati, co cítí a myslí žena; někdy prý milují více ty, které se zdají méně milovati. Nemůžeme prý to věděti, co se děje v jejich srdci!“

„Zcela správně, klučino; nikdy neřekneš pravdy pravdivější!“

Zatím co Salvator a pasáček rozmlouvali, Aurora, zemdlevši dlouhou cestou a také snad rozčilením, upadla ve spánek. Její krásná a zajímavá hlava spočívala na ruce, i zdála se býti tak pokojna, jakoby ležela na měkkém lůžku.

Několik temných mraků zahalovalo jasný blankyt nebeský, chladivé proudy vzduchové mísily se v dusné vedro onoho dne, jenž podobal se spíše letnímu než jarnímu.

Neustálé vzdechy draly se z prsou Salvatorových, jenž byl poněkud rozrušen stavem, v němž se nalézal. Kam chtěl vésti onu ženu? Znal v okolí nějaké obydlí, v němž by mohli ztráviti noc? Hádanky tyto ihned objasníme.

Hlas pastýřův vytrhl mladíka ze zamyšlení.

„Všecky kozky mé jsou poslušny až na jednu,“ pravil, „podívejte se na onu tam, stále hledá příležitosti uprchnouti, a jednoho dne, až se toho nejméně naději, způsobí mně mrzutost.“

„Hej! Černá! Černá!“ Ale Černá, která byla temná jako noc, neposlouchajíc hlasu hochova, pádila chvatně na velmi vzdálenou pa-

stvinu. Pastýř zanechal po té zbytek jídla i nůž na zemi a dal se do běhu za uprchlicí.

„Kdybych tak mohl viděti, co se děje v srdci Aurořině,“ vykřikl Salvator, uváděje si na paměť slova hochova... Při všech překážkách není nic snažšího; ona spí, a mohu zjistiti, králuje-li obraz můj v jejím srdci.“

Chopil nůž, přiložil sluch svůj na srdce mladé dívky, a tam, kde slyšel odměřený tlukot, ponořil úzké ostří břitkého hrotu. Ani se nepohnula, rty její usmívaly se dále, obličej zachoval svůj jasný hled.

„Není tam nic leč krev,“ mručel, „v jejím srdci není nic jinébo. Věčná škoda! Myslil jsem, že mne zbožňuje!“ Hledě na děvu neznamenal, že přichází pastýř v průvodu starcově a dvou lidí.

„Konečně je nalézám,“ zvolal ten, jehož Salvator nazýval otcem Aurořiným, „tam je vidím.“

„A pravíte, že jsou to ti dva šílení, kteří prchli z budovy, v níž na přání rodin jejich choval jste je s ostatními chorými téhož druhu?“ tázal se pastýř třesoucím se hlasem.

„Tak jest; zatím co jsme spěli na pomoc jinému šílenci, kterého napadl běsivý nával, unikli nepochybně. Nikdy nepřál jsem si, aby se viděli, nebo mluvili spolu, poněvadž trpěli touže nemocí: byli to dva blouznivci z lásky; obával jsem se krutých následků, setkají-li se jednou.“

„Na štěstí přicházíme v čas,“ prohodil jeden ze služebníků, „pohleďte tam na ně, pane doktore, zdá se, že jsou klidni.“

Než se dostali k choromyslnému, uzřeli hrozné rozuzlení oné truchlohry.

„Co's to učinil, Aurelio?“ tázal se stařec, blíže se k nepravému Salvatorovi (tak se totiž kdysi nazýval milenec dívčin).

„Chtěl jsem viděti srdce Aurořino,“ odtušil tento bezcitně, „avšak láska její byla snem, nenašel jsem tam svého obrazu.“

„Bláhovče, ty's zavraždil tuto ubohou dívku! Nešťastná Clotildo!“

„Jmenovala se Aurora a byla mojí milenkou, kterou jsi ty, její bezcitný otec, nechtěl dáti mně za manželku, protože jsem nebyl bohat.“

I chtěl se naň vrhnouti, ale oba sluhové toho zabránili.

„Svažte jej!“ poroučel průvodčí kmetův, mladičký lékař.

Se vším napjetím zmocnili se chorého; zatím oba učenci odnášeli bezduché tělo dívčino.

Pastýř díval se strnule na obě skupiny a zaslechl podivný rozkaz, jejž stařec dával ostatním: „S mrtvou do kaple, se živým do klece!“

Výlet
do Bavor, Tyrol, k moři Quarnerskému, a zpět do Solnohradska.

Popisuje **Boh. Hakl.**

Slavný Hufeland praví ve své „makrobiotice“,*) že prý člověk aspoň jednou za měsíc by si měl způsobiti malý tampus, t. j. mírnou opičku; ta prý působí tak, jako bouře v přírodě, kteráž vším otřese, vše občerství, a tudy jest prospěšná a užitečná. A tak bychom řekli i o cestování. I tu si má člověk dopřáti aspoň jednou za čas, aby někam si vyjel, prach denních starostí a mrzutostí se sebe střásl, mysli volnější uzdu pustil, na duchu pookřál a se občerstvil; nad to nových a řekneme i krásných věcí viděl, se poučil a tudy se i vzdělal. Jeť toho dojista potřebí. Proto dobře činí, kdo po celý rok šetří, aby v létě, hlavně o prázdninách, někam cestovati si dopřál, jak to v Krkonoších slýcháme o Prusích, jimiž Krkonoše v létě jen se hemží.

I já mám trochu té nepokojné krve a jako před loni jsem pobyl v Berlíně a Drážďanech, kam, jak s radostí jsem slyšel, mnozí z mých pp. spolubratří ve „Vlasti“ mne následovali: i loni o prázdninách jsem si „vylítl“; a to zase na západ a na jih, do Bavor a Tyrol, dále pak severní Italií do Gorice a ku Quarnérskému moři, zpět pak na Lublaň, Trbíž, Bělák a dále dráhou Rudolfovou na Hallstadt a Išl, Gmunden (Ústí) a Solnohrad; a zpět na Linec, Budějovice a Prahu; neboť stále mi zaznívá v uších přísloví, jež mezi mnohými jinými často říkával náš bývalý, velemilený, nezapomenutelný p. profesor v semináři, Dr. Stárek: „Kdo na peci válený, nikde není vážený“ — ačkoli on sám nikam necestoval, leda z Hradce do Libchav (na prázdniny) a z Libchav do Hradce.

Počasí tehdy Pán Bůh popřál turistům výborného, přeteplého a přepěkného, a tudy bylo lze vykonati vše pěkně a pohodlně, jak si kdo přál a umínil.

Mne již dávno touha vedla viděti Mnichov, „německé Atheny“, jak mu rádi přezdívají; a proto obral jsem si cestu na jihozápad, ovšem matičkou Prahou. Tu nejprv obětoval jsem den Holubově výstavě.

Na to jsem navštívil Plzeň, Klatovy, Eisenstein.

Na Šumavu, Eisenstein a do Bavor.

Prohlédnuvše si starobylé Klatovy, o nichž za dětských let od svého strýce, bývalého kavalleristy, kterýž tu byl ležel, mnoho jsme slýchali, unášeni jsme byli na jih, k Šumavě, známému romantickému Eisensteinu, kterýž nyní přemnohými turisty, kdož Šumavu navštíviti a krásy její shlédnouti chtějí, zhusta bývá navštěvován.

Od Eisensteinu do Bavor vede dráha prostomilým údolím, držíc se nejvíce říčky Řezeňky a znenáhla sestupujíc. Vstup se strany české

*) t. j. „umění, život svůj prodloužiti“.

jest divočejší, původnější, k Bavorům mírnější, jsoutě to jižní svahy Šumavy a tím již vlídnější a příjemnější; říčka Řezeňka řeže se skutečně těmi horami a skalami tokem prudkým a stává se čím dále mohutnější. — Dráha, nemohouc přímo do roviny, činí někde veliké okliky, aby dolů se dostala. U Deggendorfu, již nedaleko Dunaje, vjeli jsme do roviny; za Deggendorfem překročili jsme Dunaj; je tu již hodně široký; most na pilířích kamenných.

Za Dunajem jest stanice Plattning, ves; nyní památná tím, že jest zde křižovatka drah, které vedou na 4 strany. Rozhodli jsme se na západ, do Řezna staroslavného, i nám Čechům památného města. Ze stanice Plattningu jede se ustavičně rovinou po pravém břehu Dunaje až do Řezna; kraj to úrodný, požehnaný. Nedaleko Řezna zdaleka je viděti za Dunajem na levém břehu známou Wallhallu, která, bílá jako labuť na jezeře, zdaleka se kmitá.

Řezno.

Řezno, většinou na pravém břehu Dunaje, jest staré město, nyní i s předměstími 40.000 obyv. mající; jest to stará římská kolonie, Castra Regina, též Ratisbona zvaná; neboť známo, že Římané rozšířili vládu svou až po Dunaj; tu měli pevnosti a v nich posádku proti barbarům. Sv. Bonifác, apoštol Němců, již v 8. stol. založil zde biskupství; v 9. stol. bylo residencí Karlovců, od 11—15. stol. jedním z nejznamenitějších měst jižního Německa, dříve svobodným říšským městem; za novějších dob památné i tím, že od r. 1663—1806. zasedal zde stále říšský sněm.

Nám Čechům jest ctihodné tím, že odtud vzešlo první světlo sv. víry křesťanské předkům našim, zde totiž r. 845. 14 lechů českých dalo se pokřtíti a pak veškeré Čechy za první doby, jak známo, náležely ku biskupství Řezenskému, až r. 973. v Praze biskupství založeno a sv. Wolfgang, tehdy biskup Řezenský, rád k tomu svolil, začež od Čechů z vděčnosti za patrona českého zvolen a mezi ochránce národa českého jest vřaděn.

Řezno jest město starožitné, ctihodné a čisté; zdá se, jakoby z každého téměř domu 100letá vážnosť na tebe se dívala; malá okna a vysoké štíty; domů novomodních málo vidíš, hlavně jen v tu stranu ku dráze. Staré Řezno má, jako všecka stará města, úzké uličky; dlážděno jest téměř veskrz malými kostkami. Mnohé z domů mají ještě své staré znaky; tu a tam věže k obraně; nejznamenitější jest ta, jíž se říká „zlatá věž“ a na Watmarktu věž prý s podobiznou Jindřicha I. — V tu stranu k mostu jest na jednom domě al fresco vypodobněn boj Davida s Goliášem, rodný to dům znamenité rodiny Thundorfferů; také jest tu jedna stará věž, zvaná římská, zbytek po Římanech; mimo to zbytky brány „Porta praetoria“ v ulici, zvané „pod oblouky“ (unter den Schwibbögen). Ze starých hradeb římských při stavbách mnoho zbytků semotam nalezeno, ale zůstaly v základech.

Ze staveb nejpamátnější jest ovšem starý biskupský chrám (dóm) sv. Petra; ale zvětrává, proto časté opravy potřebuje, která bývá nákladna; i když my tam byli, opravovali průčelí. Rozloha uvnitř podobá se prý domu Štrassburskému. Zvláštní jest, že presbytář a kůr jsou poměrně malé. Věže, až do vrchu z kamene, jsou prodlabávané, prů-

hledné; teprv r. 1859—1869. (pod Denzingrem) jsou dostavěny. Pohled na takovou starou ctihodnou stavbu naplňuje mysl zvláštní úctou. Jest 93 m. dlouhý a 38 m. široký.

Hned vedle dómu nalézá se starý, památný chrám sv. Oldřicha (St. Ulrichskirche); originalní to budova, vkusná stavba z první polovice 13. století; z doby přechodu slohu románského do slohu gotického. Slouží nyní za museum a jsou zde věci nejstarší, „sbírky historického spolku"; proto slove „praehistorické a římské museum"; z doby římské jsou zde mnohé sarkofagy. Sbírky tyto jsou pro milovníka starožitností velice zajímavé.

Od dómu přijde se úzkou uličkou a úhelným trhem k radnici, starému to, nepravidelnému stavení, z části ze 14., z části ze 17. století. Zde po dlouhou dobu zasedal německý říšský sněm (1663—1806); má průčelí s pěkným arkýřem a portálem. Sál jest zachován v původním stavu. Tu se chovají mnohé starožitnosti, jako: stolice, prapory, podobizny a podobné věci.

Západně odtud přijde se na Haidplatz; zde jest nové gymnasium; v 3. patře má historický spolek své sbírky, pěkné a bohaté; tu má své herbarium a knihovnu i botanická společnost, nejstarší v Němcích od r. 1790; tu i sbírky zoologicko-mineralogické jednoty.

Hned vedle jest hostinec „u zlatého kříže"; podle něho na staré masivní věži nalézá se na východní straně relief Dona Juana z Austrie, slavného vítěze u Lepanta (1571.), levobočka císaře Karla V. z Barbory Plumbergrovy. Narodil se v Řezně dne 25. února 1547. († 1578.). Císař Karel V. zde u měšťana Bernharda Krafta „auf der Haid" (nyní „u zlatého kříže") několikráte bydlel.

Památný jest též chrám sv. Jakoba, bývalého kláštera Benediktinův Skotských čili Irův (Hibernia, v Praze Hiberňáci). Kostel jest románská basilika ze 12. století; průčelí, zvláštní práce sochařsko-kamenická, má mnoho postav lidských i zvířecích, kteréž znamenají boje křesťanství s pohanstvím.

Pamětihodný jest rovněž chrám Dominikánský v slohu gotickém zvláště však znamenitý a památný jest benediktinský chrám sv. Emmerama, rovněž Ira, jednoho z apoštolů německých, kteří ze Skotska (Irska) do nitra Europy ku pohanským národům přišli. Benediktinský klášter při něm byl jeden z nejstarších v Němcích; již v 8. století byl založen. Chrám jest romanská basilika. Tu mnoho náhrobků starých vladařů; tu také v levé lodi ostatky sv. mučeníka Maximiana a na pravo hrobka s ostatky sv. Wolfganga, biskupa, sv. Emmerama a jiných. Na náměstí před tímto chrámem jest socha slavného biskupa z nové doby, Jana Michaela Sailera († 1832.) z bronzu (dle Widnmanna) Ludvíkem I. postavená. Krásný druhdy klášter jest nyní pustý.

V milých a příjemných sadech, založených na místě starých hradeb, jest podobizna slavného astronoma Keplera, který zde r. 1630, nalezaje se na cestách, zemřel; blízko zříš obelisk zakladatele těchto sadů, Karla Anselma knížete z Thurn a Taxisů 1806. — Tu i znamenitá katolická tiskárna Pustetova, proslavená mnohými krásnými díly. —

Z vlastního Řezna, na pravém břehu Dunaje, vede most do části na levém břehu, kteráž slove „Stadt am Hof"; jest obec samostatná. Most byl vystavěn ve 12. stol. a jest kamenný, 347 m. dlouhý

a 8 m. široký. Má 15 oblouků a vystavěl jej vévoda Bavorský Jindřich Pyšný, 1135—1146. „Stadt am Hof“ jest severním předměstím Řezna, jež 1809. Rakušané téměř veškeré spálili. Tu Řezen vpadá do Dunaje.

Co se původu města Řezna týče, klade se ještě před Římany; neboť byla tu prý osada, než sem Římané přišli, kteříž, majíce až sem panství své, tu založili pohraničnou pevnosť Castra Regina; r. 558. stalo se sídlem vévodů bavorských; r. 1180. svobodným městem říšským. R. 1434. měli tu Čechové vyjednávání s císařem Sigmundem a posly sboru Basilejského (Palacký III. č. 2. str. 306.). — Že Čechy prvotně počítány k biskupství Řezenskému, stalo se následkem pokřestění oněch 14 českých pánů zde; ale spojení to nemělo dlouhého trvání. Když velkomoravská říše zanikla, příslušenství ono opět tužším učiněno jest, zvláště za sv. Václava, až zřízením biskupství v Praze r. 973. úplně přestalo. Tím liturgie slovanská úplně zanikla.

Walhalla.

Nedaleko Řezna jest známá Walhalla; kdože, jsa v Řezně, by se tam nepodíval, zvláště když příležitosť kolikerá se naskýtá? — můžeš buď parníkem po Dunaji, nebo parní tramwayí po souši. Parník vyjíždí z části města, zvané „der untere Wöhrd“. Tramway jede 4krát za den ze „Stadt am Hof“; za 75 feniků můžeš jeti tam i zpět. Parní tramway dost rychle jede, skoro rychleji, než naše kommercialky. Den byl pošmurný a hodně pršelo. Cesta vedla po levém břehu Dunaje krajinou dosti pěknou, úrodnou a stromovím porostlou.

Walhalla, „ein Tempel der deutschen Ehren“, jak ji nazývají, jest ohromná budova na návrší, na levém břehu Dunaje, 98 m. zvýší, tak že ji jest zdaleka viděti, zvláště od strany jižní, kde jest rozlehlá rovina. Za ní jest dubový les a všechen vrch orostlý. Založil ji král Ludvík 18. října 1830. a 18. října 1842. jest dokonána; návrh učinil znamenitý stavitel v Mnichově, Klenze. Walhalla je denně, v zimě v létě, a to bezplatně přístupna. Nahoru vedou žulové schody; nejprv jedny, ty se pak v pravo i v levo na dvoje rozstupují a nahoře opět spojují; stupňů napočítali jsme 254. — Sloh jest dorický, znak to ráznosti a síly; napřed, v průčelí, jest 8 mohutných kanellovaných sloupů dvakrát, tedy 16; všech pak dále do zadu po obou stranách 52.

Veškerá stavba jest pravidelný obdélník po způsobu klasických chrámů řeckých. Podobáť se zcela zevně Pantheonu v Athénách. Je z šedobílého, neleštěného mramoru. V průčelí nad sloupy vznáší se Germania, po bitvě u Lipska osvobozená, ku straně jižní; na severní bitva Herrmannova (Ariminius) v Teutoburském lese; obojí od Schwanthalera. Vazba všecka jest ze železa, mědí pokrytá; sloh dorický volen schválně.

Vnitřek jest jako chrám, světlý, jasný; ale ve slohu ionickém; strop kassetovaný, bohatě ozdobený. Světlo padá svrchu třemi velikými okny ve střeše; ozdoba trámů je zlatá a bílá. Kolem pod římsou je vlys, jenž běží do kola; představuje děje Germánův až do křesťanství. — Stěny pod římsou jsou z červenohnědého mramoru. Nad římsou jsou 64 jména těch společníků Walhally, jejichž podoba (tvář) se nezná; na př. pěvec básně Nibelungen, stavitel Kolínského dómu a jiní. Podlaha jest mramorová mosaika na bílé půdě.

Kolem dokola po stěnách jsou v řadách samá poprsí z bílého kararského mramoru, podle času spořádaná; 6 oddělení a 6 bohyň vítězných od Raucha. Uvnitř v síni v průčelí sám Ludvík I. sedí na trůně; pod ním nápis: „Das dankbare Volk". Na podlaze ve třech odděleních nápisy: „1807. beschlossen"; uprostřed „1830. begonnen"; a dole „1842. vollendet".

Co se figur samých (poprsí) týče, jsou ovšem veskrz práce umělecká; ale po našem zdání neodpovídají velikosti a mohutnosti stavby; zdají se býti titěrné; ku veškeré stavbě by slušely figury imposantnější, byť jich bylo méně. Dojem, jaký činí vnitřek, neodpovídá dojmu vnějšku hned při prvním pohledu. — Jsou tu podobizny rozličných znamenitých osob, mužů i žen; státníci, filosofové, panovníci, vojevůdci pêl mêl dle času; je tu i náš Radecký, ano i ženy, jako Marie Terezie, Kateřina II., jistá Amalie a j.; umělci, skladatelé, spisovatelé, básníci; pod nimi prosté jméno, u některých zvláštní charakterní přídavek, jejž král Ludvík sám přidal. Luther dostal se tam až po jeho smrti. Počínají Jindřichem Ptáčníkem a jdou až do doby nejnovější; je jich daleko přes sto. Kdy budou míti Slované svůj Slavín? — Rozhled shůry na Dunaj i rovinu k jihu jest krásný. Nedaleko odtud, ku straně západní, as půl hodinky, jsou zříceniny hradu i osada Donaustauf, až kam tramway jede; tu jest nádraží.

Mnichov.

Bylo již k večeru, kdy dorazili jsme do Mnichova. Veliké závody, domy, skladiště označovaly, že se blížíme velikému městu. Na nádraží bylo ohromně živo; jeť nádraží společné, ústřední, jako teď vůbec ve velikých městech bývá; jedeť se odtud zajisté do Řezna, Ingolstadtu, Augsburku, Ulmu i Lindavy, i na Stahremberské jezero; jsouť, kde se sedá, kolikeré koleje vedle sebe a tu, na začátku koleje je tyč s tabulí a velikým, z daleka čitelným nápisem města, kam vlak jede; tak nemůže nikdo se zmýliti; zařízení dojista dobré a praktické. Tyč a tabuli s nápisem nenastrčí sluha dříve, až když vlak má odejeti, asi čtvrt hodiny před odjezdem; i má každý dosti času, aby na tabuli se podíval a se přesvědčil, zdaž správně do svého vozu sedá, čili nic. Když vlak odjede, tyč i nápis se odstraní. Jsoutě tam takové tyče a nápisy na velikých plechových tabulích stále pohotově.

Jsouce odkázáni na hostinec zvaný „Bamberger Hof" (jak nám jeden otec Jesuita, P. Scheid, s nímž jsme cestou se byli seznámili, poradil), sháněli jsme se, zdaž tam z téhož hostince dostavník? — Byl; ale k dostavníkům musí se jíti jinou síní v pravo, kde na jiném nádvoří dostavníky stojí, ne přímo, kudy jdou všichni ti, kdož chtějí jíti pěšky; a ihned nalezli jsme dostavník z téhož hostince, který nás na místo zavezl.

Hostinec „Bamberger Hof" leží v pěkné hlavní ulici „Neuhauserstrasse" u Karlovy brány (Karlsthor), nedaleko nádraží, což jest velmi pohodlné a téměř uprostřed města, tak že jest na vše strany rovně daleko. Protínáť ulice ta veškeren Mnichov téměř na dvě polovice, severní a jižní a odtud, máš-li jen poněkud správný plánek města, snadno trefíš všude, že netřeba ani se ptáti. Za den, dva nebo tři můžeš býti v Mnichově jako doma.

Hostinec, jenž nám doporučen byl, jest jeden z přednějších a a v pravdě dobrý; nejraději prý tam duchovní přebývají. Stůl byl dobrý, pivo výborné, obsluha dobrá a čistota vzorná. Byli jsme úplně spokojeni. A co nejlepšího? lacino! Co u nás stojí zlatku, v Bavořích docela dobře pořídíš za marku i laciněji. Za tři dni bytu v pokoji se sametovým červeným nábytkem platili jsme půlšesté marky. Co v Praze, nebo dokonce ve Vídni? — Slovem, žijeme v Rakousku mnohem dráže; v Bavořích laciné a dobře; to není jen úsudek náš, ale všeobecný; toho jsme pocítili ihned, jakmile jsme se ocitnuli zase na půdě rakouské. A což bavorské pivo? po našem úsudku dali bychom mu přednosť před plzeňským, a snad před každým jiným. Je červené, snad nasládlé — ale lahodné a plícím zdravé; zdá se nám, že má více chleba, jak říkají; a je půllitr v hostinci za 8 kr., v královském světoznámém pivovaře jen za 6, a výtečné!

Druhého dne ráno byla první naše chůze do kostela, neboť jsme slyšeli že jsou v Mnichově krásné kostely; a jsou; jeden hezčí druhého. K otázce, kde zde na blízku kostel, řekl portýr: „Zrovna naproti“ — a ukázal na dvéře; a vskutku; nebyl to zevně sice žádný nádherný kostel, ani jsme nepozorovali, že by se tam byli lidé hrnuli, ale přece bylo viděti, že jest to místo svaté. Vešli jsme; dole při vchodu byla hned kaple podzemní, jakási krypta, dosti prostranná, kde byl oltář a světla hořela; viděli jsme, že se tam sloužívá mše sv. nepochybně za zemřelé; ale v pravo, v levo ode dveří byly schody a ty vedly do vlastního chrámu nebo do „kaple“; neboť není znám pod jménem chrámu, nebrž „kaple“ (úzká ulice vedle slove „Kapellenstrasse“), ale jest krásná a prostranná; i myslili jsme na první pohled nejinak, než že jsme v nějakém sále nebo vznešeném, stkvostném saloně; tak jest vkusně ozdobena, světlá, s plafónem plochým, okny vysokými, krásnými obrazy vůkol, až když jsme viděli lavice, spíše klekátka, široká a pohodlná a v nich lidi, věřili jsme, že jsme v kostele. Oltáře byly tři; bylo 6 hodin ráno a byla mše sv ; bylť téhož dne svátek Panny Marie Sněžné. I viděli jsme, kterak hojně lidí šlo ku správě Boží, kteříž potom s velikou nábožností přiklekali ke stolu Páně. Při mši sv. modlil se kněz (v rochettě a štole) s lidem hlasitě růženec, jen při pozdvihování bylo svaté ticho. Lid, jak byly dvě řady lavic, byl při modlení jako ve dva sbory rozdělen, jedni modlili se „Zdrávas“, druzí „Svatá Maria“. Pozorovali jsme z obleku lidu, že zde, ač v hlavním městě, nepanuje žádná parádnosť, ale prostota; neboť všecky ženské byly téměř napořád oblečeny v černý nebo šedý šat, na hlavě černý, slaměný prostý klobouček, jinak zcela čisté; ve chrámě panovala největší uctivosť. Ženské, když šly ku sv. přijímání a též od stolu Páně, měly ruce nábožně sepjaté a nenesly žádných modlitebních knížek. Při mši sv. nikdo neseděl; všickni klečeli. Viděli jsme též, že všecky lavice byly svrchu žlutým mosazným plechem pobity nepochybně proto, aby při pálení svíček nebyly popáleny. A tam jsme šli denně ráno v 6. hod. na mši sv. a bylo denně tak. Seznali jsme z četné návštěvy a nábožnosti, že lid jest tu dobře katolický.

Po dobrém snídaní nastoupili jsme první pouť městem. Touha vedla nás nejprve ku hlavnímu chrámu, arcibiskupské kathedrále; v pravo ulicí, vedle bývalé kolleje Jesuitské, kde je nyní král. akademie věd a dále na levo ulicí Augustinianskou, vedle zrušeného krásného kláštera bývalých mnichův Augustinianův, kterýž nyní za

skladiště slouží, přišli jsme hned ku náměstí, zvanému „Frauenplatz“, na němž hlavní chrám, zvaný vůbec Frauenkirche (rozuměj „Unserer lieben Frau, čili Matky Boží) stojí. Jest to metropolitní chrám arcibiskupství Mnichov-Frisingenského. Veliká budova, všecka z cihel, v pozdějším gotickém slohu, 98 m. dlouhá, 36 m. široká. Stavěn byl r. 1468—88. Věže má dvě, ale nepřiměřeně zakončené; majíť svrchu hruškovitou báni. Vysoké jsou as 100 m.

Vnitřek chrámu má tři lodi se 22 štíhlými osmihrannými sloupy. Hlavní oltář jest umělecká práce řezbářská; představuje korunování Panny Marie od Knabla; na křídlech (po stranách) obrazy od Schwinda; arcibisk. trůn a kazatelna rovněž od Knabla; postranní oltáře od Sikkingra. — V lodi jest hrobka císaře Ludvíka Bavora († 1347); postavil ji kurfiřt Maxmilian I. (1625.) a dle Candidových kreseb zhotovil Hans Krumper. Katafalk je z tmavého mramoru; figury a okrasy jsou lity; v rozích klečí čtyři rytíři. čestná to stráž hrobu, mají praporečky a na nich jména: Karel Veliký, Ludvík Pobožný, Karel Tlustý a Ludvík IV. i jejich chotí napsána jsou; po stranách stojí sochy Wittelsbachův, Albrechta V. a Viléma V. — V nohách leží znamenitá tabule náhrobní. V kůru pak, nad stolicemi, (v presbyteráři) vidíš pěkné řezbářské práce dvanácti proroků a 12 apoštolův. Veliký turecký prapor, kterýž na jednom pilíři v lodi na levo připevněn jest, dobyl r. 1688. kurfiřt Max Emanuel před Bělehradem. — Pod varhanami, t. j. hudebním chórem u hlavních dveří, vedle pomníku biskupa Gebsattla († 1846) jest místečko, odkud mimo jediné veliké okno za hlavním oltářem, nižádného z 30 oken, z nichž každé jest 20 m. vysoké, viděti není.

Od hlavního chrámu, asi dvěma postranními ulicemi, přišli jsme na pěkné náměstí, „Promenadeplatz“, které stromořadím a pěti sochami jest ozdobeno. Jsou divně srovnány; uprostřed kurfiřt Max Emanuel († 1726); v pravo dějepisec Westenrieder († 1829) a skladatel Gluck († 1787); na levo státník von Kreittmayr († 1790) a opět hudební mistr Orlando di Lasso († 1590), vlastně Roland de Lattre, Nizozemec. Glucka pracoval Brugger, Kreittmayra Schwanthaler, ostatní jsou od Widnmanna.

Jesuitský chrám, vedle něhož jsme šli a kterýž nyní St. Michaels-Hofkirche se nazývá, jest stavěn docela slohem Jesuitským (1583); v průčelí má sochu sv. Michaela z kovu od Hub. Gerharda. Památný jest tím, že klenutí uvnitř má jen jeden oblouk 26 m. v průměru. Chrám jest 83 m. dlouhý. V lodi na levo jest hrobka vévody Leuchtenberského, Eugena Beauharnais († 1824), druhdy místokrále italského, od Thorwaldsena. V knížecí hrobce pod kůrem odpočívá král Ludvík II. († 1886). —

V kolleji, druhdy Jesuitské, jež ku chrámu tomuto přiléhá, nalézá se královská akademie věd se znamenitými sbírkami. Sbírka palaeontologická jest snad nejznamenitější na světě; rovněž pěkná jest i sbírka mineralogická; geometrický kabinet a zoologicko-zootomické sbírky jsou znamenitě rozmnoženy. Též památná jest zde sbírka fysikalních a optických nástrojů, znamenitým Frauenhofrem velice obohacená. Sbírka mincí obsahuje sama 20.000 antických mincí řeckých. — Tu, v akademickém stavení, jest také stálá výstava bavorské industrie a domácího průmyslu; vstup volný.

Koncem Neuhauserské ulice, v tu stranu k nádraží, jest Karlova brána (Karlsthor); před ní jest na Karlovu náměstí Hôtel Bellevue s pěknými freskami od Schraudolpha; dále odtud, ku straně severní, na rohu Maximilianova náměstí, pěkná socha Göthe-ho od Widnmanna.

Od promenad brzy se přijde ulicí Pfandhauserstrasse na krásné Maximilianovo náměstí; tu jest stará Herzog Max-Burg, od Viléma V. r. 1579. vystavená budova, teď vojenská akademie; naproti nová, veliká synagoga v romanském slohu; tu také v téže ulici palác uměleckého průmyslu (Kunstgewerbehaus) v slohu renaisančním; tu jest také stavovský dům (Landtagsgebäude). Zde, na Maximilianovu náměstí, jest též pomník známého velikého učence nejnovější doby, lučebníka Liebiga, postavený 1883. od Wagmüllera a Kümanna. Liebig žil 1805—1873. Sedí na podstavci ze šedé žuly, s věnci a relievy vůkol. (Pokračování.)

Pravda.

Pravda velmi jesti jednoduchá
jako dětské mysli prostota:
jejím rouchem úběl, čistota,
její řeč jest nelichotná, suchá.

Byť i nelibě se dotkla ucha —
v pravdě spočívá vždy jistota:
pravda jasem slunka blýskotá —
lež si sama kadeře své cuchá.

Že pak lidstvo pravdě výhosť dává,
nebezpečně při tom postonává.
A tu jiného proň léku není,
aby dočkalo se obrození,
aby ušlo klamu zbrani sečné —
zpět se vrátit' musí k pravdě věčné.

Alois Potěhník.

O spalování lidských těl.

Podává

prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

Motto: „Čemu všude, po všechny časy všichni národové víry přikládali, to nepravé býti nemůže.“ Vinc. Lirin.

Tohoto kriteria, které sv. Vincenc Lirinenský první formuloval, zneužívají krematisté k obhájení své teorie. Spalování lidských těl bylo prý původně u všech národů v obyčeji, kteří přirozeným jakýmsi pudem vedeni, v živlu ohnivém viděli nejčistotnější a nejdůstojnější prostředek k odklizení mrtvol lidských. Kremace sahá až do šerých dob mythologických.

Herakles upálen dle přání svého od věrného sluhy Filokteta, a podobných příkladů najdeme z doby hrdin Homérovských více. Diodorus Sicilský svědčí, že u starých Keltů bylo spalování v obyčeji; než, k čemu dovolávati se svědků cizích, když v naší české vlasti vykopané přečetné popelnice jsou nezvratným důkazem, že naši předkové těla osob zesnulých ohněm obraceli v popel? Podobně činili i ostatní národové a činí v zemích, kde křesťanství se nezakotvilo, až do dneška! Církvi ovšem — tak dí krematisté — bylo spalování lidských těl ohavností, a to (prý!) z toho ohledu, že se zdálo příčiti článku víry o vzkříšení těl — neboť kterak by mohl lid obecný pochopiti, že člověk opět vstane v těle svém, které byl nosil za živa, bylo-li toto ohněm zničeno a obráceno v hrstku popela?! A proto (sic!) prý Církev vydala přísné zákony proti spalování lidských těl — ale lid byl tak přesvědčen o oprávněnosti starobylého zvyku svého, že i přes zákony církevní spaloval nebožtíky, tak že Karel Veliký ve svých kapitulariech spalování nebožtíků pod trestem smrti zakázal.[1]) Papež Bonifac VIII. hrozil vyobcováním z Církve oněm křižákům, kteří těla padlých soudruhů spalovali nebo vyvařovali (!), aby mohli kosti přinésti do vzdálené vlasti.[2])

Toto horlení proti kremaci není prý ničím ospravedlněno, ano, příčí se ustanovením starozákonním, neboť nade vši pochybnosť jest prý zjištěno, že národ israelský až do dob obou zajetí těla svých nebožtíků spaloval a pouze kosti z hranice vytažené pochovával. O doklady k tomu není nouze; mezi jinými uvésti dlužno: Paral. 16, 14; Jerem. 35, 5; I. král. 31, 12; Isai. 30, 33; Amos 6, 9—10 a m. j. Národ israelský by toho zajisté byl netrpěl — tak uzavírají krematisté — kdyby to bylo proti přikázání Božímu — ergo jest kremace zákonem Božím dovolena.[3]) Že u Římanů spalování mrtvol se dělo dle předepsaného slavného ritu, to každému kvartánovi je věcí známou. Technické výrazy „ustrium„ a), „pyra“ b), „rogus“ c), „conclamatio“ d), „bustum“ e), „ossilegium“ f), „ossa condere“ g), jakož i poslední po-

[1]) Brockhaus Convers.-Lexicon X, 917.
[2]) Extravagantes commun. lib. III. tit. VI. de Sepulturis.
[3]) Besi, Die Beerdigung und Verbrennung der Leichen str. 31. sqq.

zdravy truchlících příslušníků: „have, anima candida“ h), „molliter cubent ossa“ i), columbarium“ j)[4]) atd. jsou výmluvným toho dokladem, že spalování nebožtíků bylo u starých Řeků a Římanů (obdrželiť Latiníci náboženství i kulturu od svých řeckých sousedů), kteří jsou nám nepřekonatelným vzorem esthetického vkusu integrujícím dílem kultury, a že bylo státní mocí uzákoněno.

Až potud zastanci novopohanského zvyku! Co tomu lze odpověditi? Mohli bychom říci krátce: „Quod gratis asseritur, gratis negatur“. Avšak dějepis a ethnografie právě poučují nás, že Církev jest v úplném právu, zatracujíc kremaci; neboť spalování lidských těl jest v dějinách vzdělanosti řídkou výjimkou, za to pochovávání či pohřbívání neporušené schránky tělesné obyčejem nejstarším a nejrozšířenějším! Jsouť národové, kteří nemají o kremaci ani zdání, nenajdeme však ani jediného národa, jenž by svoje nebožtíky výlučně spaloval, nébrž vedle kremace vyskytuje se tamže také pochovávání, které bylo obyčejem původním!

K tomu dovolíme si uvésti některé konkretní doklady, začnouce s plemenem lidským na nejnižším stupni vzdělanosti.

1. Hotentoti tělo nebožtíkovo zaobalí do koží a v postoji, jemuž „na bobku seděti“ říkáme, uloží do otvoru, nějakou šelmou vyhrabaného; na to přikryjí tělo zemí a kamením.

2. Plémě Papua z pravidla své mrtvé pochovává; po uplynutí 1—2 let vykopají nebožtíka a znovu uloží ve skalní rozsedlině za zvláštních slavností.

3. Mouřeníné pochovají mrtvolu v témže položení, jaké má člověk v životě mateřském.[5])

4. Kafrové vykopají hrob ještě téhož dne, kdy úmrtí se přihodilo. Mrtvolu usadivše v hrobě, nakupí kolem ní nejvzácnější zbraň a oděv zesnulého, načež hrob zasypou zemí a trním ohradí na ochranu proti dravé zvěři.

5. U australských domorodců (na Novém Holandě, Zemi Vandiemensově a menších ostrovech sousedních) panuje doposud ohavný zvyk lidožroutství. Kanibalové tito při tom stáhnou kůži zesnulého a byl-li jejich příbuzným, nosí napotom jako drahocennou památku s sebou.[6])

Přejdeme-li od jižní polokoule zemské na sever, tu mezi plemeny t. z. arktickými spatříme eskymácký kmen

6. Tuski, jenž stojí na nejnižším stupni kulturním! Tuskové předhazují těla lidská obyčejně psům k sežrání (někdy také polárním medvědům); pouze boháči požívají zvláštní výsady — těla jejich bývají zvolna smažena nad doutnající směsí dříví, mechu a rybího tuku.[7])

7. Indiáni severoameričtí své nebožtíky pochovávají.

8. Taktéž staří Mexikáné z pravidla pohřbívali; pouze osoby

---

[4]) a) žároviště, b) c) hranice, d) pokřik najatých žen při zapálení hranice, e) spálené ostatky, f) sebrání kostí, g) uložení těchže do urny, h) s Bohem, čistá duše! i) Lehce ať odpočívají kosti, j) výklenek pro popelnici; přihrádky tyto upomínaly na holubník, proto „columbarium“. Viz o tom: „Das Leben der Griechen und Römer“. Guhl und Kohner.

[5] Müller „Allgemeine Ethnographie“ Wien, Hölder pag. 198.

[6]) Waitz „Anthropologie der Naturvölker“. VI. 742.

[7]) Müller l. c. pag. 243.

královské a vynikající hodnostáři bývali spáleni na hranici zároveň s vdovami a otroky svými.

9. Malajci. Plémě toto, jehož sídlem jest poloostrov Malakta, pak t. zv. ostrovy Sundajské, těla chudých zahrabuje do země beze všeho oděvu i rakve. Bohatí mrtví uloženi bývají do starého člunu nebo rakve, mající podobu loďky a tak pochováni poblíže domu s obličejem k východu. Malajci Nového Zelandu tělo pobřbené po uplynutí jednoho roku vykopají, důkladně očistí a znova pochovají.[8])

10. Číňané. Způsob, kterým tento velečetný národ s originalní, tisíciletou tradicí, podporovanou kulturou se svými nebožtíky nakládá, jest následující:

Hned po skonání člena rodiny všichni příbuzní oblekou se v roucha bílá na znamení smutku, také okna a dvéře domu bílou látkou bývají zastřeny. Na to nejstarší dítě vezme nádobu, v níž několik penízků se nachází, a chvátá k nejbližší řece nebo potoku „koupit" vodu na umytí zesnulého; penízky vysype do řeky a nabéře vody, kterou nejbližší pokrevenci tělo umyjí. Totéž bíle ustrojené vloží do rakve z tlustých prken, do níž nasypáno něco nehašeného vápna. Na to rakev hermeticky uzavrou, a když byli připevnili tabulku obsahující celé nationale zemřelého, vystaví rakev na odiv po 21 dní! Po uplynutí této doby pochovají nebožtíka za hudby a spalování libě páchnoucích pryskyřic na hřbitově, jenž jest obyčejně na místech kamenitých. Posléze na hrobě spálí různé tretky z papíru, představující oděvy zemřelého. Vyjímkou vzácnou bývá také spalování osob, kteréž lid po smrti ctí jako svaté. Tu tělesné pozůstatky takového „světce" vykopají z hrobu, v němž původně odpočíval, uloží do stkvostné skříně, kterou zavěsí nad hrob nový. Na to pod skříní udržují oheň, který propálí dno skříně, načež ostatky zesnulého samočinně spadnou do hrobu nového. Jest to tedy kremace pouze symbolická! Případ podobný udál se — dle zpráv časopiseckých — před několika měsíci.

11. Dravida. Různí kmenové tohoto indického plemene spalují mrtvoly lidské. K tomu podotýkáme, že u divochů těchto zde onde panuje lidožroutství, polyandrie, v rodinách krvesmilství a vražda novorozeňátek. Z děvčat pouze jedno nechají na živu v rodině — ostatní nemilosrdně rdousí.[9])

12. Že staří Egypťané své mrtvé balzamovali a pochovávali, je všeobecně známo.

13. Pravým Eldoradem krematistů sbírajících historické důkazy pro svou propagandu jsou antické Řecko a Řím! Národové řecký a římský, stojící v zenithu kultury starověké, spalovali těla nebožtíků — ergo kremace jest znakem vysokého stupně lidské vzdělanosti! Tak krematisté! Na to odpověditi sluší následovně: Předně není pravda, že kremace byla u Řeků a Římanů všeobecná — spíše nás dějiny poučují, že starodávný zvyk pohřbívání mrtvol trval vedle kremace až do konce římského panství; (Důkazem toho římské hroby v Altenburku — staré Carnuntum — a v jiných místech v Dolních Rakousích, kdež ve zděných kobkách nalezeny kosti lidské bez nejmenší stopy popela;) za druhé byla kremace v Římě luxusem jakýmsi za dob rafinované „kultury", která s dokonalostí mravního vývoje nemá

[8]) Müller l. c. pag. 345.
[9]) Müller: „Allgemeine Ethnographie" pag. 470. sqq.

ničeho společného, ano, začasté jest známkou úpadku mravního [10]) za oněch dob přemrštěné mody, kdy n. př. bylo u boháčů zvykem, strojiti hostiny ze slavičích nebo pávích jazýčků a krmiti vzácné ryby masem zabitých otroků! Za dob starých, kdy Cincinatus povolán od pluhu, aby převzal žezlo diktatorské, za dob Suevoly a Regula bylo jináče! Tu, jak Plinius svědčí: „omnes homines in suis domibus sepeliebantur" — každý nebožtík pohřben býval v domě svém, a teprve Sulla nařídil, aby mrtvola jeho byla spálena Učinilť tak ze strachu, aby tělo jeho nebylo zneuctěno od protivníků, jak to byl učinil sám s tělesnými pozůstatky svého soupeře Maria, které vykopati a do řeky hoditi kázal. [11])

Při tom nesmíme zamlčeti, že samo spalování mrtvol u Římanů jinak se dělo, než v moderních pecích Siemensových! Tělo nebylo spáleno na padrť: neboť jakmile se ukázaly kosti, byly tytéž za hlučného volání: „Have anima candida" z hranice od přátel vytaženy, vínem a mlékem umývány, potom vloženy do urny buď bronzové nebo hliněné a uloženy do kolumbaria. Těla dítek nikdy nebyla spálena.

Zdravý instinkt lidu římského také v tom se jeví, že místo, kde pochován byl nebožtík, posvátné požívalo úcty, a těžkými tresty hrozil zákon rušitelům pohřbu a těm, kdož by se hroby buď zbořiti, buď poškoditi odvážili. Tresty tyto byly dle okolností: „Damnatio ad metallum", „manus amputatio", exilium", „mors". (Pokuta peněžitá, useknutí ruky, vyhnanství, smrť.)

Naproti tomu místo, kde spalována byla těla, za posvátná považována nebyla, jak Cicero svědčí: „Locus ille, ubi crematum est corpus, nihil habet religionis." [12])

Podobně dělo se i u Řeků a národů sousedních, v nichž za největší neštěstí bylo pokládáno odepření pohřbu, jak se dělo dlužníkům, zemězrádcům, samovrahům, tyranům a jiným škůdcům společnosti lidské! Ἄταφον ἐκπίπτειν χθόνος! [13]) — bylo nejhorším prokletím!

14. Končíce tento historický přehled, zkoumejme ona místa sv. písma, která krematisté uvádějí na důkaz, že spalování těl u vyvoleného národa starozákonního bylo zvykem všeobecným a tudíž Zákonem předepsaným. Nejčelnější z těchto textů jsou:

Paralip. II. 16, 14: „A pochovali ho (krále Asu) v hrobě jeho, kterýž byl vykopal sobě ve městě Davidově: a položili ho na lože jeho plné vonných věcí a mastí, které byly uměním skládány, a pálili je nad ním s nádherností."

I. Král. 31, 12. „Muži z Jabes Galaad vyprostili tělo Saulovo pověšené od Filištínských na zdech Bethsan a přišli do Jabes Galaad a spálili je tam a vzali kosti jeho a pochovali je v lese Jabes."

II. Paralipom. 21, 20: „Joram umřel v nemoci nejhorší a neučinil mu lid pohřbu vedle obyčeje pálení, jako byl učinil předkům jeho, a pochovali jej v městě Davidově: ale však ne v hrobě králů."

Isaiáš prorok, předpovídaje porážku Assyrských, dí: „Nebo

---

[10]) Hellwald: „Kulturgeschichte in ihrer natürlichen Entwicklung" I. 153.

[11]) „Nemo ante Sullam dictatorem traditur esse crematus; idque eum voluisse, veritum talionem, eruto C. Marii cadavere". Plin. maj. Histor. lib. XII, 45. Kromě toho viz Guhl und Kohner: „Das Leben der Griechen und Römer" pag. 769.

[12]) Alexius Besi op. c pag. 36. sqq.

[13]) „Po smrti zůstaň nepohřben!"

připraveno jest od včerejška Tofeth, od krále připraveno jest hluboké a rozšířené. Potravy jeho oheň a dříví mnohé: dmýchání Hospodinovo jako potok síry je zapaluje.“ Isai c. 33 v. 33.

Prorok Jeremiáš hlásí králi Sedeciáši: „Toto praví Hospodin k tobě: Neumřeš mečem, ale v pokoji umřeš a podle spálení otců tvých, králů předešlých, kteří byli před tebou, tak spálí tebe.“ Jerem. c. 34, v. 4—5.

Amos c. 6 v. 9—10 zní: „Pozůstane-li deset mužů v domě jenom, i ti zemrou; a vezme jej příbuzný jeho a spálí jej, aby vynesl kosti z domů.“ —

O tato místa písma sv. opírají se krematisté, ač člověk nepředpojatý s těží pochopí, kterak texty zmíněné by mohly sloužiti za legalisaci novopohanské mody spalování těl lidských! Citáty: II. Paral. c. 16, v. 14. jakož i pravděpodobně Jerem. c. 34, v. 4—5. nasvědčují pouze tomu, že při pohřbech královských panoval zvláštní obřad spalování libovonných věcí, jak se v Číně děje až podnes! Bylo to jakési vyznamenání, kterého se králům méně slavným, na př. Joramovi, nedostalo.

Pokud se těla Saulova týká, bylo spáleno od mužů z Jabes bezpochyby za tím účelem, aby dalšímu zohavení téhož od Filištínských zabránili.

Poslední citát (Amos c. 6, v. 9—10.) jest nejasný. Jedná se zde pouze o pálení libovonných věcí, či snad o skutečné spálení těla za příčinou tehdáž panujícího moru?[14])

Proti krematistům možno uvésti také tu okolnosť, že v zákoně Mojžíšově uvádí se upálení jako potupný trest smrti, který určen byl na nejtěžší provinilce (Mojž. c. 20, v. 14, c. 21, v. 9. Josue: cap. 7, v. 15, 25.) V ten smysl dlužno tak vyložiti spálení těl Assyrských, o němž shora byla učiněna zmínka. (Isai c. 30. v. 33.)

Než, proti těmto textům, které pro moderní kremaci vydávají příliš slabé svědectví, skýtá nám sv. písmo nesčíslné doklady pohřbívání, tak jak u křesťanů zvykem jest. a to příklady apodiktické jistoty.

Tak čteme v knize Genesis: „Když byla Sara umřela v městě Arbé, (kteréž jest Hebron v zemi Kananejské) přišel Abraham, aby kvílil a plakal jí. A když vstal od služby těla mrtvého, mluvil k synům Heth, řka: Příchozí jsem a pohostinu u vás, dejte mi právo k hrobu, abych pochoval mrtvého svého“ (Genes. c. 23, 2—4.)

Na to koupil od Efrona Hetitského pole s jeskyní dvojitou naproti Mambre, kteréž místo se stalo napotom hrobkou rodinnou potomků jeho.

Jakob zapřísahá Josefa: „Pochovejte mne s otci mými v jeskyni dvojité proti Mambre“ (Genes. 49, 29.) Taktéž Josef pochován, Josua, Gideon, David, Šalomoun atd. — vůbec všechny vynikající osoby Zákona starého bývaly pohřbeny! A podobných příkladů nalézáme ve starém Zákoně neméně než 269!

To dokazuje ostatně také tradice, které se, jak známo, židé drží s houževnatostí bezpříkladnou. Roku 1885. vydal velkorabín francouzský rozhodný zákaz proti spalování židovských souvěrců, a jiný podobný případ udál se před několika měsíci v Anglii. Jistý žid vynutil na manželce své závazný slib, že tělo jeho odevzdá ke spálení.

---

[14]) Dr. Schuster: „Handbuch zur Biblischen Geschichte“ I. pag. 520.

Tak se také stalo! Avšak obec židovská vzpírala se proti přijetí popelnice na svůj hřbitov. Tu se obrátil právní zástupce nebožtíkův, Dr. Davis, na vrchního rabína v Londýně, Dra. Adlera. Ale tento prohlásil, že kremace je nejen proti židovské věrouce, ale i proti veškeré tradici, a doložil, že jest to zlořád nehodný a bezbožný.[15])

Když před nějakým časem obec židovská v Livorně se obrátila na rabínskou radu v Turině, zdali židům dovoleno jest spalování mrtvol, obdržela za odpověď, že hřeší proti zákonu Božímu nejen ten, kdo kremaci podniká, ale i ten, kdo vůbec kremačním „ceremoniím“ jest přítomen![16])

Které pravdy možno čerpati z tohoto ethnograficko-historického přehledu?

1. Pochovávání je u všech národů mravem původním a až po dnes nejvíce rozšířeným; spalování vystupuje v dějinách teprve později a jest znamením mravního úpadku.

2. Kremace nebyla nikdy zvykem panujícím ani u jednotlivého národa — ale vedle kremace rovnoběžně děje se i staré pohřbívání, což až podnes v Indii pozorovati lze.

A proto svědčí ono heslo Lirinenského světce, jež jsme postavili na začátku tohoto odstavce ne pro, ale — proti krematistům! A komu by to nepostačilo, ten snad aspoň uvěří badateli, jenž jest úplně nepodezřelý všem liberálům! Baron Hellwald píše pod záhlavím: „Der Unsterblichkeitsglaube und die Todtenbestattung“ — „Fasst man alles, was bisher über Grabmäler, deren Umfang und Einrichtung, die Leichen und deren Stellung gesagt wurde, näher in's Auge, so wird sich zeigen, dass in den meisten Fällen bloss von einer Bestattung der unversehrten oder grösstentheils unversehrten Leichen, d. i. von einem Begräbniss die Rede sein konnte. Und in der That, so alt die Sitte der Leichenverbrennung auch ist, so unterliegt es doch keinen Zweifel, dass sie jünger ist als das Begräbniss. Dies erklärt sich wohl zum Theil auf natürliche Weise aus den oben entwickelten ursprünglichen Anschauungen über das Fortleben des Menschen nach dem Tode, welchem eine gewaltsame Vertilgung der Leiche gewiss nicht förderlich sein konnte. Es musste nothwendigerweise eine Wandlung in der Volksauffassung vor sich gegangen sein und somit bezeichnet die Leichenverbrennung gewissermassen einen Fortschritt (sic!) gegen die Beerdigung (Totiž ztrátu víry v život posmrtný, což Hellwald jako přívrženec filosofie monistické, popírající svébytnost duše, za známku pokroku považuje), obgleich es sehr irrig wäre, daraus den Schluss zu ziehen, dass ein leichenverbrennendes Volk in Civilisation höher stehe als ein begrabendes. (Nu, tedy!) Übrigens ist es erwiesen und bei vielen Naturvölkern noch heute zu beobachten, dass beide Bestattungsarten gleichzeitig vorkommen.“ [17])

---

[15]) St. Pöltner Zeitung 26. November 1891.
[16]) Alexius Besi op. c. pag. 35.
[17]) „Kulturgeschichte in ihrer natürlichen Entwicklung I pag. 78—79.

II.

„Salus publica, suprema lex esto!“

Blaho státu nade všecko! Toto mnohoslibné heslo slouží zednářům všech zemí jako „parole de guerre“, jehož používají ve svém válečném tažení proti křesťanským hřbitovům. Tyto byly prý od pradávna a jsou až podnes ohnisky oněch strašlivých epidemií, které občas navštěvují Evropu!

Důkaz historický o tom snažil se podati německý arcikrematista Dr. Gottfried Kinkel, jenž před nějakým časem uvedl ve své přednášce, kterou konal v Drážďanech, následující:

„Ve starém Egyptě netrpěli ze zásady žádného hrobu v inundačním obvodu Nilském; teprve za křesťanství zřízeny i tam hřbitovy. Od této doby pak pravidelně přicházel z Egypta děsný mor, tento bič Evropy, což se dá chronologicky dokázati. V 5. zajisté století přestal obyčej balzamování a mumifikace mrtvol, a ejhle! r. 542. objevuje se ponejprv v Evropě morová nákaza!“

Že tento důkaz spočívá na velmi slabých nohou, to pozná ihned každý poněkud soudný čtenář. Do pátého století klade vědátor Kinkel, — aniž by určitě udal alespoň desítiletí — počátek křesťanského zvyku pochovávání nebožtíků, a morová rána objeví se v století šestém, tedy více než o půl století později. Proč ne dříve? A jiná otázka se namane: Nemohly příčiny oné morové nákazy ležeti jinde? Očividně soudí Dr. Kinkel dle zásady: „Post hoc, ergo propter hoc“ — kteréž rčení figuruje ve filologické propaedeutice jako — odstrašující příklad lichého úsudku! Větší pozornosti zasluhují námitky, činěné proti hřbitovům stávajícím, jelikož „objectum demonstrationis“ je přístupno znalcům z povolání.

Tak podali dne 11. března t. r. poslanci istrianští na říšské radě interpellaci ve příčině hřbitova Gorického, jejž za veliký nešvár zdraví lidské ohrožující vyhlásili, a to z důvodů následujících: 1. Hřbitov leží výše než město Gorice. 2. Půda hřbitovní je nepromokavý jíl. 3. Spodní vody stoupají tou měrou, že mrtvoly jsou obyčejně potopeny. 4. Ze hřbitova vychází potok, jenž svrchní i spodní vodou nasycen byv teče skrze město.

Podobné poměry jsou ovšem křiklavou karikaturou na platné předpisy a mohou za panující epidemie, jejíž původ ovšem dlužno hledati jinde, spolupůsobiti k zostření a rozšíření zla. Pravíme výslovně spolupůsobiti — neboť ačkoliv famósní onen hřbitov Gorický trvá od roku 1880., přece nevypukla tam až doposud žádná nakažlivá epidemie — čím větší záruku v ohledu zdravotním skýtají hřbitovy normální, zřízené přesně dle zákonitých předpisů! Hřbitov normální má býti vzdálen nejméně 200 metrů od dědiny neb města a záležeti z půdy hlinité, pískem promíchané. V hloubi 3 metrů mají býti vedeny drainážе, kde by se stahovala spodní voda, která podle možnosti má vedena býti na sousední roli neb louku. Na rakev má přijiti vrstva hlíny $1^1/_2$ metru zvýší. Tělo pochované má zůstati ve svém hrobě dle okolností polohy a povahy půdy; maximum má obnášeti 30 let.

Tato nařízení týkají se ovšem v první řadě velikých měst, která posýlají ročně tisíce mrtvol na sv. pole; že v dědinách s malou

úmrtností úplně postačuje vyplnění pouze několika z uvedených hlavních podmínek, leží na bíledni; jestiť i na samém ústředním hřbitově Vídeňském pro příznivou povahu vrstev zemských stanovena lhůta nerušeného odpočinku v hrobě dobou 20 let, ač zmíněný hřbitov uvítá ročně přes 30.000 nových hostí! Na hřbitově Pařížském Père-Lachaise docela trvá t. zv. „concession temporaire" pouze 10 roků, kteráž okolnosť vůči pečlivému zdravotnictví tamějších úřadů svědčí o tom, že v tamní půdě lidské těla setlí již za 10 roků! A proto rozhodně popíráme, že by hřbitovy tyto a jim podobné, vyhovující jen poněkud předpisům svrchu uvedeným, mohly býti zdraví lidskému škodlivy. Přihlédněme k věci blíže! Co uvádějí krematisté proti hřbitovům? Známý učenec Dr. Virchov se o tom vyjadřuje takto: „Vom Standpunkte der öffentlichen Gesundheitspflege aus wäre doch nichts erwünschter, als wenn unsere Sitte im ganzen sich dahin richten wollte, dass die Verbrennung Regel würde; denn dass die zunehmende Anhäufung von Verwesungsstätten, welche die grossen Städte wie ein Kranz umgeben, welche das Erdreich mit unreinen Stoffen erfüllen, welche weit und breit die Gewässer verunreinigen — dass das kein Zustand ist, der sich mit der öffentlichen Gesundheit verträgt, liegt auf der Hand." [18])

Pokud z tohoto velmi opatrného úsudku slavného učence dovoditi lze, vrcholí výtka hřbitovům činěná v tom, že 1. tlícími mrtvolami znečisťují se vrstvy zemské, a 2. otravuje voda. První výčitku důkladněji formuloval Maxime Du Camp, jenž lehkověrným davům maluje straku na vrbě, že prý výpary hřbitovními otrávený vzduch zplozuje prudké bolení hlavy, průjem, vředy atd. a proti tomu navrhuje jako neomylný prostředek spalování těl! [19])

Než, tu mohl by někdo namítnouti: „To jsou přemrštěné náhledy jednotlivců, kterým netřeba přikládati váhy. Ale co máme říci tomu, když autoritativní korporace, jako jsou zemské zdravotní rady (mezi nimi — ačli se nemýlíme, také zdravotní rada pro království České) svým dobrozdáním podporují snahy krematistů!? — Tak dala se slyšeti zdravotní rada dolnorakouská v roce 1891., „dass die Cremation der Leichen den Anforderungen der öffentlichen Gesundheitspflege entspreche, dass selbe die vielen Schwierigkeiten, welche dass jetzige Beerdigungswesen bereitet, am gründlichsten beseitigt und daher als eine Aufgabe der Zukunft anzustreben ist."

A starostlivá „Elternzeitung für Schule und Haus" drkotá zuby a nahání rodičům i dětem strachu pravíc: „jak příšerné city zmocňují se živoucího člověka, vzpomene-li sobě na ony miliony (sic!) mrtvol, v nejbližším sousedství hnijící, any nad zemí vzduch, který vdechujeme a pod zemí pak prameny našich pitných vod součástkami tlících těl otravují!" (IX. Jahrg. p. 331.)

Brr! toť přímo nesnesitelné!

Jak krásné, jak poetické je po smrti spálenu býti!

„O süsses Sterben! Selig, wer so brennt!
Wenn ich zu Asche nach und nach verstoben
Nicht unter Todten leben muss fortan....

(Flamme 23, 189.)

[18]) Stimmen aus Maria Laach B. 43. pag. 139.
[19]) Revue des deux mondes 1874. Les cimetieres de Paris etc. pag. 846. sqq.

S básníky polemisovati nebudeme — spíše kriticky rozebéřeme onu husí kůži, která „Elternzeitungu“ nabíhá při pomýšlení na ony „miliony“ lidských těl zakopaných, kterými se otravuje vzduch, tento nejpotřebnější element životní! Na to odpovídáme: Není pochyby, že tlící organismus, není li dostatečně přikryt zemí, může býti zřídlem otravy pro nejbližší vrstvy atmosférické. Příčinou toho jsou unikající plyny povahy rozhodně nepříznivé (dusík, kyselina uhličitá a j.) Ano i to srovnává se s pravdou, že ony nesčíslné miliony spor ve vzduchu roztroušených, na mrtvolách nepokrytých se usadivše, měrou úžasnou se rozmnožují a vzduch otravují.[20]) Avšak s tělem patřičně pohřbeným se mají věci rozhodně jinak! Bedlivými pokusy v té věci za dob nejnovějších konanými odhaleno velmi zajímavé tajemství přírodní! Vrstvy zemité působí na tělo práchnivějící jako nějaká houba, která prvky živočišné do sebe vsaje, assimiluje a z nich nové živly tvoří, které, jsouce po většině skupenství pevného, jsou pro vzduch úplně neškodnými! Seymour Hadens, vrchní dozorce hřbitovů anglických, dovozuje v učeném pojednání svém, že země jest nejlepším prostředkem proti hnilobě! Neprávem se dí, že těla lidská hnijí, neboť hnisání jest totožné s kvašením, které je podmíněno přítomností bakterií. Ale na hřbitovech řádných těla tlí, což není nic jiného než pozvolné okysličování — spalování. Hlína zemská vsaje při tom do sebe různé plyny jako uhlovodík, syrovodík, hydráty fosfornaté, čpavek atd. a tvoří z nich přimísením součástí zemitých sulfáty, nitráty, fosfáty a t. p. živly, mající vesměs velikou úlohu v říši bylinstva! Jedním z prvních přírodozpytců, již tuto zajímavou pravdu vědecky odůvodnili, byl Dr. Hoffmann z Lipska, jenž na kongresu hygienickém ve Vídni r. 1881. neváhal prohlásiti toto: „Die Verwesung ist unter Hinzutritt sauerstoffhaltiger Luft nichts anderes als ein Verbrennungsprocess — dieser zerstört die Infectionskeime, (totiž ptomainy a bakterie) welche von den Leichen mit in die Erde genommen waren etc.

A když i připustíme, že za oxydačního pochodu onoho jistá část kyseliny uhličité vyroní se do vzduchu, nemůžeme v tom přece viděti nebezpečí proti lidskému zdraví! Následující příklad, který uvedl italský prof. Gabba o poměrech Milánských, věc tu nejlépe objasní. „V Miláně umírá ročně průměrně 1090 lidí. Páčíme-li váhu těl jednoho k druhému na 60 kg., obdržíme 65.400 kg. organické látky, která v hrobech podrobena jest oxydačnímu pochodu. Kdyby se veškeren uhlík, jejž ony masy těl v sobě drží, za přístupu vzduchu proměnil v kyselinu uhličitou (CO_2) a kdyby veškeren tento lidskému zdraví škodlivý plyn ušel do vzduchu (čemuž ale není tak!), obnášelo by množství této škodlivé látky 593.855 kg. ročně, z čehož připadá na 1 den 1627 kg.!

Jak jsme již svrchu podotkli, jest toto kvantum kyseliny uhličité, která z Milánských hřbitovů prchá do vzduchu, pouze hypothetické; ve skutečnosti by se scvrklo na polovinu nebo na menší ještě míru. Ale dejme tomu, že hřbitovy ony vydechují denně do vzduchu 1627 kg. zmíněného plynu! Jaká to maličkosť proti 270.000 kg., které obyvatelé Milánští denně ze svých plic vypouštějí! (Na 1 osobu počítá se 900 grammů denně, a Milán čítá 300.000 obyv.[21])

[20]) Besi l. c. str. 59.
[21]) Stimmen aus M. L. l. c. pag. 140.

K tomu přičteme zvířata, která také dýchají, plynárny, továrny, komíny bytů soukromých a t. p., které vesměs na znečištění vzduchu mají podílu — na základě čehož směle můžeme tvrditi, že kvantum kyseliny uhličité, které by se mohlo klásti na vrub hřbitovů tamějších (pouze hypotheticky!) by obnášelo asi $^1/_{2000}$ veškerého množství onoho škodlivého plynu.[22]) Však tento názor prof. Gabby byl ještě příliš pesimistický! Prof. Miquel v Paříži učinil velmi zajímavý pokus. Na různých hřbitovech totiž zasadil do země roury, z nichž potom čerpadlem vyssát vzduch. Jaké bylo jeho překvapení, když shledal, že tento vzduch, přicházející přímo z hrobů, jest mikrograficky úplně čist, nechovaje v sobě bakterií ani t. zv. pathogenních, ani t. zv. saprofytických, které poslední živému organismu ovšem neuškodí. Kde lze hledati vysvětlení tohoto netušeného zjevu? Doktor Zinno jest toho mínění, že mechanický tlak, kterým vrstva zemská na těla působí, podmiňuje zásadně jiné lučebné pochody, než ony jsou, které na volném vzduchu pozorujeme. Tíha země brání vyvinování plynu a podporuje tvoření kapalin, jež ihned pohlceny byvše sousední látkou zemitou, přetvořují se na živly skupenství (aggregace) pevného, dílem anorganické, dílem poloorganické, jichž přítomnosť na hřbitově normálním sebe ostřejší čich netuší.[23])

Že hřbitovy jsou tím zdravější, čím bujnější jest na nich vegetace, to je věc všeobecně známá.

Uvedenými důkazy, podanými od autorit jména světového, nade vši pochybnosť zjištěno, že výtka, jakoby hřbitovy otravovaly vzduch, náleží do říše bájek.

Přejděme k námitce druhé, že hřbitovy prý otravují vodu svrchní i spodní, která stékajíc do studní a od lidí požita byvši způsobuje mnohé nemoci, jako na př. zimnici střídavku, záněty krku, ošklivé vyraženiny, koliku a t. p. Toho příčinou jsou prý rozložené částky těla živočišného, které spláchnuty byvše do zřídel, která ústí do studní, z pitné vody činí pravé kultury bakteriologické.[24]) Věru, velmi závažná to námitka, která proslulé lékaře a lučebníky povzbudila k důkladnému studiu této otázky. Otázka tato jest dnes úplně rozluštěna po stránce statistické i lučební, a rozřešení toto je křesťanskému zvyku pochovávání nanejvýš příznivo! Nejdříve podáme některá data statistická.

Již r. 1874. dala vláda saská lučebně zkoumati vodu 15 studní, nacházejících se na samých hřbitovech Lipských — a co shledáno? Voda tamější byla po stránce mikrografické mnohem čistší, než voda čerpaná z jednotlivých studní městských!

Carnot, profesor na hornické akademii v Paříži, analysoval 12 epruvet (éprouvettes) z různých hřbitovů hlavního města Francie a shledal, že voda táž obsahuje v sobě mnohé soli lučebné (sloučeniny podvojné) jako: nitráty, sulfáty, fosfáty, karbonáty, které rozpuštěny byvše, kořáním stromův a bylin na hřbitovech pěstovaných, chtivě vsáty bývají, skýtajíce potravu vegetaci. Totéž děje se i se sirovodíkem, fosforovodíkem a čpavkem, které by snad na hřbitovech s půdou

[22]) Besi l. c. pag. 67—68.
[23]) Stimmen aus M. L. 43. B. pag.
[24]) Besi „Die Beerdigung und Verbrennung der Leichen“ pag. 75.

jílovitou (tedy za poměrů abnormních) do vzduchu unikaly. Látek živočišných bylo shledáno velmi málo.

Rada města Paříže na to jmenovala zvláštní zdravotní komisi, v níž vedle Carnota zasedal také slavný Dr Bouchardat, aby se zjistilo nadevší pochybnosť, nehrozí-li studním Pařížským nebezpečí otrávení, jelikož některé z hřbitovů městských jsou umístěny na stráních dosti vyvýšených (na př. Père-Lachaise a hřbitov na Mont-Martre), odkudž voda stéká přímo do studní a do řeky Seiny.

Jak se asi tvářili radikálové tohoto svobodomyslného zastupitelstva „par excellence" (taxa, kterou rada města Paříže stanovila za spálení jednoho těla na Père-Lachaise, činí sotva polovinu výloh režijních!), když zpravodaj Dr. O. du Mesnil sdělil slavné municipalitě následující dobrozdání výše zmíněné komise (dne 7. března 1881.): „Les infiltrations qui peuvent atteindre la nappe souterraine sont insignifiantes, lorsqu'on les compare à celles qu'y deversent les habitations et la voie publique. Pettenkoffer, de Munich, qui fait autorité en matière d'hygiène urbaine, a calculé que les éléments putrescibles, provenant de ces deux sources qui pénètrent le sol de Munich, équivalent à ceux que produirait l'inhumation annuelle de 50.000 personnes. L'eau des puits creusés dans les cimetières n'est pas plus chargées de matières organiques que celle des autres... La contamination des rivières est encore moins oraissemblable; enfin, la reproche d'engendrer des maladies infectueses est tout aussi gratuite. On est encore à citer une épidémie qui soit sortie d'un cimetière.[25]) Vůči nesmírné důležitosti, která tomuto dokumentu přísluší, citovali jsme originál doslova.

Italský badatel Dr. Matteuci zmiňuje se také o oněch součástkách organických, které ve vodě hřbitovní se někdy nacházejí rovněž jako ve vodách jiných. Buďto jsou tyto substance úplné nezávadné, tak soudí Matteuci, nebo jsou lidskému zdraví záhubné. Avšak proti poslední domněnce mluví zkušenosť! Neboť na tisíce lidí pije vodu, která na hřbitovech má své prameny — množství hrobařů pije přímo ze studní na sv. poli — a slyšel kdo o nějaké epidemii, která by byla přišla v zápětí?[26])

Příklady uvedené svědčí zajisté o neškodnosti vod hřbitovních. Než, zbývá odpověď na otázku: „Jak je to možno — jsou-li také ony statistické zprávy úplně spolehlivy?" Jsou, a mohli bychom uvésti na sta jiných — leč přikročme k objasnění té záhady. Věc má se takto: Půda zemská není pouze výborným asimilátorem škodlivých plynů, jak jsme výše dokázali, ona jest také nejlepším cedníkem — filtrem — pro vodu, jaký si jen lze mysliti. Ale nejen že vrstva

[25]) Množství procezené vody (na hřbitovech), která vsákne až do vrstev spodních, kde vznikají zřídla, jest maličkostí oproti oněm splaškům, které tam spadají z lidských příbytků a veřejných cest! Dr. Pettenkofer z Mnichova, jehož autorita v hygiéně měst jest všeobecně uznaná, vypočítal, že množství hnisajících látek, které skýtají ony dva prameny, kterými prostoupena jest půda města Mnichova, obnáší ročně tolik, co by způsobil rozklad 50.000 lidských těl! (Mnichov má 200.000 obyv.) Látek živočišných není ve vodách hřbitovních více než v jiných... Porušení řek jest ještě méně pravděpodobno. Výčitka konečně, jakoby hřbitovy byly příčinou nakažlivých nemocí, postrádá veškerého důkazu atd. „Revue des mondes" 1890 927.

[26]) Matteuci Pellegrino „La cremazione dei cadaveri combattuta nei suoi rapporti storici, chimici, sociali, giuridici e religiosi". Bologna 1875. pag. 6.

zeminy kalnou vodu čistí — ona zbavuje ji prostředkem obzvláštní energie, která nám jest posud tajemstvím, také oněch škodlivých prvků, které při rozkladu těla živočišného se uvolňují (dusík, čpavek, sírovodík, fosfor a j.). R. 1876. jednalo se v Paříži o rozluštění otázky, kterak by bylo možno zlepšiti vodu Seine-skou, která je mikroby v úžasné míře znečistěna. Mikroby tyto mají v hygienickém ohledu mnohem větší důležitosť než čpavek, chlor a soli minerálné — neboť bakterie se množí ve vodách městských měrou téměř děsnou! (Tak na př. vykazuje voda Sprévská před svým tokem skrze Berlín 6700 bakterií na 1 krychlový milimetr; pod Berlínem vzroste počet zárodků bakteriologických na 2,500.000![27])

Komise k tomu účelu sestavená provedla zajímavý experiment v městském laboratoriu ve Glichy. Bedna 2 metry vysoká naplněna byla písčitou hlinou — vedle pak postavena nádoba skleněná, pouze 50 cm. zvýší a naplněna rovněž hlinou až do svrchu; pak do obou nádob naléváno po delší dobu znečistěné, smrduté vody z řeky Seiny! A výsledek tohoto jednoduchého pokusu? Voda vytékající z obou nádob byla úplně čista — odkud to? Objevila se zde zajímavá okolnosť, že voda protekší filtrem, jejž poskytuje vrstva hlíny aspoň 50 cm. výšky mající, jest s to, aby pohltila neb zadržela veliké množství škodlivých prvků a jiných součástic živočišných, které za přístupu kyslíku doznávají úplné metamorfósy! (Stanouť se z nich neškodné minerální soli, obdobně jako bylo výše při plynech vzpomenuto.)

Než, tu by snad mohl zvolati některý krematista: „Podobné pokusy lékárnické mně neimponují — v přírodě je tomu asi jinak. Kde by také příroda mohla se párati s podobnými tretkami?“ I na to můžeme dáti odpověď. Taktéž ve Francii učiněn byl pokus ve velikém rozsahu! Celá rovina „Le Genevilliers“ zatopena byla uměle nečistými stokami, vycházejícími z obrovského vodojemu „Caux des collecteurs“ — a výsledek? Voda procezená byla úplně čista a neškodna, byvši zbavena všech mikrobů a jiných součástek, které v tělech tlících mají svůj původ!

Vůči těmto nezvratným důkazům můžeme dovršiti tento odstavec výrokem, který učinil Dr. Bouchardat: „Kdo tvrdí, že hřbitovy vinny jsou otravným porušením vod, ten mate veřejné mínění.“ Proč pak nehorlí kremanisté raději proti továrnám, bělidlům, znečistěným stokám, klihovarům, koželuhnám a jiným bezčetným závodům, kterými se naše studnice, řeky a potoky (viz Botič!) porušují tou měrou, že v jistých krajinách rybu uvidíte pouze ve školním kabinetě?!

(Dokončení)

[27]) Mittheilungen über Gegenstände des Artillerie- und Genie-Wesens 1892 p. 274.

Pavučiny.

Na kři, růžička kde spanilá
v létě nad okolím trůnila,
teď, kdy sever zavál na lučiny —
v jeseň pavouk spřádá pavučiny.

Podobně se děje s člověkem
ve světovém řádu odvěkém:
z mládí mezi kvítím na lučinách —
v stáří zrakem tone v pavučinách.

Alois Potěhník.

Vzpomínky Vojtěcha Hlinky (Fr. Pravdy) na druhotiny kněžské

v Hrádku dne 31. července 1892.

(Dokončení.)

III.

Daneš umřel ve věku vysokém, ve věku 85 let; dlouho zůstal mlád, sešlým starcem nebyl skoro nikdy, Bůh jeho život ukončil, nežli se jím opravdu stal. Byl to požehnaný život, dopracoval, ale druhý přítel můj, kněz V. Pakosta, jejž Bůh odvolal zrovna před mými druhotinami, byl ještě ve věku mladém, ve věku 46 let, a mohl dlouho dále žít a pracovati, kdyby nenadálá nemoc ho nebyla schvátila. Byl nadaný, pilný, velmi plodný spisovatel, rozumí se český, katolický, a zanechal nám pěkná díla, původní i z jiných slovanských jazyků přeložená, v nichž výborně se znal.

Nemíním vyličovati a posuzovati spisovatelskou činnosť Pakostovu, učinili to již jiní a zaslouženou česť a chválu mu vzdali, s níž já úplně souhlasím. Já vůbec nebudu mluviti o jeho jakémkoli působení, že jiní lépe jsou do něho zasvěceni, než já, který jsem se s ním nikdy nesešel, než když jsem návštěvou býval v Praze a i jej si vždy vyhledal. Tak se stalo naposled r. 1891.; přijel jsem do Prahy podívat se na výstavu, Pakosta mi věnoval jedno celé odpoledne, po výstavě mne doprovázel a tam mne také seznámil se svým bratrancem Pakostou, gymnasijním profesorem ve výslužbě, jehož matka, roz. Hlinkova, byla moje sestřenice.

Obmezím se na toto moje příbuzenství s Pakostou ve své zprávě o něm a doplním, co přislíbil za mne p. Tom. Škrdle ve „Vlasti“ roč. VIII., č. 11., str. 867., kde o Pakostovi napsal: „Tu obrátil se

Vojtěch na Fr. Pravdu, svého příbuzného, líčil mu nedostatky a bídu a byl na jeho přímluvu přijat do semináře, začež Fr. Pravdovi vroucně poděkoval" — a k tomu p. Škrdle připojil pod čarou: „V budoucím čísle „Vlasti" V. Hlinka poví nám to obšírněji."

Nepověděl jsem posud ničeho, nebylo mi možná psáti, že po své sekundici byl jsem k tomu skoro neschopen, a teprve nyní odvažuji se doplniti, co jsem zameškal.

Není zcela správné, že Pakosta na mou přímluvu byl přijat do semináře. Správné jest, že jsem se zaň přimluvil, ale pan ředitel semináře zajisté i bez mé přímluvy by ho byl přijal.

Nevím, proč Pakosta nebyl v semináři hned od počátku prvního roku v říjnu 1867. Musil externovati, to jest, bydlel mimo seminář a navštěvoval přednášky bohoslovecké. Přišel do Prahy z Hradce Jindřichova se svým bratrem, ukončili tam studia gymnasijní, chvalně odbyli zkoušky maturitní a do Prahy si s sebou vzali matku, aby snadněji se uživili.

Matka snad mohla uživiti sebe, ale nikoliv ještě dva syny studenty, a zajisté spoléhala, že jeden, totiž Vojtěch, bude zaopatřen v semináři, a že s druhým, Františkem, když i sám si bude pomáhati, přece nějak život uhájí.

Bylo jim zle, měli nouzi, hledali pomoci a tu vzpomněli si — na mne.

Nevěděl jsem o nich, neznal jsem jich, a nikdy jsme se k sobě nehlásili. Možná, že studenti někdy o mně slyšeli, a já také slyšel, že v Hradci na gymnasiu jsou dva Pakostové.

Jedna moje sestřenice, dcera bratra otcova, mlynáře, byla provdána za mlynáře Pakostu u Deštné, ten byl bratr jejich otce, tedy jejich strýc, a sestřenice moje byla jejich teta.

Matka Pakostova zajisté věděla o mých stycích s bratrem, rodiči a sestrami, věděla také, že jsem s ní spřízněn skrze sestřenici svou, roz. Hlinkovou, provdanou za bratra jejího muže, to ovšem sdělila se synem Vojtěchem, poradila mu, aby mi psal a prosil mne o přímluvu za přijetí do semináře, a potěšila ho, že učiním, co mi možná bude.

Psal mi tedy milý Vojtěch Pakosta, bylo to někdy v listopadu r. 1867., pověděl, že je externista, s matkou a bratrem v Praze, že mají velkou bídu, že by se jim ulehčilo, kdyby byl přijat do semináře, a že bych vykonal dobrý skutek, kdybych mu k tomu dopomohl.

Byl jsem v nesnázi; takovou moc jsem neměl, musil jsem se obrátiti na jiné, kdo ji měli, a obrátil jsem se na přítele a zvláštního příznivce svého, ředitele semináře vdp. Františka Srdínka, spolu redaktora „Blahověsta", do něhož jsem mu tenkráte mnoho přispíval.

I vylíčil jsem mu smutný stav Pakostův, přiložil jeho list a oznámil mu poměr svůj k jeho příbuzným.

Pan Srdínko pomohl a teprve 5. ledna 1868. mi sám o tom vědomosť dal, kdežto Pakosta již dříve s díkem vřelým mi to zvěstoval.

Pan Srdínko mi psal: „Je to podivné řízení Boží; právě v ten čas, když jste psaní od Pakostů obdržel, nutkalo mne cosi, abych Vojtěchovi Pakostovi přednosť dal před několika jinými žadateli externisty, z nichž za jednoho se sám N. N. přimlouval; Vojtěch Pakosta je již celý měsíc v semináři."

Z toho je patrno, že Pakosta byl by býval přijat i bez mé přímluvy, a zásluha o něj patří p. Srdínkovi.

Dále p. Srdínko mi sdělil: „Pakosta má již kleriku a jest řádným alumnem I. roku, až na to, že nedostává bot a menšího šatstva, poněvadž později přijat byl a v seznamu alumnů k místodržitelství podaném není uveden.“

„Však i o to jsem se postaral“, praví šlechetný p. Srdínko ve svém listu, „koupil jsem mu klobouk, dal jsem mu nové boty a ze svého prádla košile, podvlečky, punčochy, šátky, límečky atd.“

I podotýká: „Nechci se tím vychloubati, napsal jsem to proto, abych doličovati nemusil, že jsem posud neviděl studujícího tak nuzného, byl bych nad ním plakal; dostal Mikuláše.“

P. Srdínko ještě mi útrpně a laskavě pověděl, jakému examinu Pakostu před tím nadělením podrobil, byl prý to examen věru žalostný, velmi dojemný, a sám Srdínko soudil, že by z něho byla celá povídka.

Dodal: „Teď by ještě potřeboval kabát, ale i o ten se postarám, protože je Pakosta příbuzný Váš, a Vy mi jistě napíšete povídku, není-li pravda?“

Tak jednal vdp. Srdínko, byl milosrdným dobrodincem Pakostovi, který nám byl tím zachován, katolickým spisovatelem se stal a lid český vzdělával a ušlechťoval.

Hojné zkušenosti nabyl hned ve svém mládí, strádal a trpěl, že byl chudý, ale tím lépe a tím více mohl prospívati národu, kterýž miloval a pro který psal. Škoda, že tak brzy mu byl odňat!

Viděl jsem ho ponejprv právě r. 1868., když jsem v létě přijel do Prahy a navštívil seminář. Pan ředitel Srdínko zavolal ho k sobě a představil mi ho, a on byl skromný, pokorný a tak překvapen, že pro velké pohnutí sotva mohl mluvit.

Viděl jsem ho naposled r. 1891. zase v Praze, když jsem tam přijel na výstavu a navštívil ho v jeho bytu pěkně a slušně zařízeném a upraveném a on vínem a cukrovím mne častoval.

Chodili jsme spolu celé odpoledne po výstavě, Pakosta mi ukázal i místo, kde měl své spisy, na všecko mne upozornil, co sám již byl viděl, poseděli jsme si, odpočinuli a posilnili se v restauraci, výborně se bavili, s mnohými známými se sešli, a bylo již tma, když po železnici jsme se vrátili do Prahy.

Před hotelem „u Saského dvora“ jsme si dali s Bohem, se rozloučili — navždy. Nikdo by byl neřekl, že on mladý, silný muž odejde dříve než já, slabý stařec. Nezbývá, než ho následovat, dejž Pán Bůh — do vlasti nebeské.

IV.

Na památku dvou milých přátel, starého Daneše a mladého ještě Pakosty, kteří mi umřeli před druhotinami, napsal jsem předcházející krátké črty z jejich styků se mnou a nyní dovolím si přidati k nim ještě jednoho přítele, který mi umřel již po druhotinách, i sám je také slavil, se mnou studoval, se mnou byl vysvěcen a po celý život úcty a lásky mojí požíval.

Byl to Josef Kohlruss, zpovědník u sv. Víta v Praze, kníž. arcib. notář a velmi horlivý, nábožný a svědomitý kněz. Nazval ho jistý

vážený příznivec jeho již v semináři „Nathanaelem“, o němž řekl Ježíš, vida, an jde k němu: „Aj právě Israelský, v němžto není lsti.“

V Kohlrussovi vskutku nebylo lsti, byl upřímný, rovný, vždy pravdu mluvil, a třeba se nelíbila, jí nezatajil. Nezlobil se při tom, nýbrž vlídně s každým jednal, byl vesel, šprýmy miloval, pořád se usmíval a ochotně každému posloužil, kdo ho o něco žádal. On k službám i sám se nabízel, se všemi se znal v semináři, Čechy i Němci, neobmezoval se jenom na svůj ročník, a všem byl dobrým přítelem.

Studoval jsem s Kohlrussem již filosofii v Praze; tu jsme se znali jen povrchně, ale když jsem přibyl do Pražského semináře z Vídně a byl s ním ve druhém roce, on první se ke mně přihlásil, mne seznamoval s jinými a mne do milých mu kruhů uváděl.

Pocházel z rodičů Němců, studoval v Klatovech gymnasium, ovšem německé, jiného tenkráte nebylo, ale když jsem se s ním sešel v bohosloví v Praze, byl již Čechem, uvědomělým Čechem, znal se s mnohými staršími Čechy vlastenci, Ammerlingem Staňkem, obcoval se Štulcem, Zikmundem a jinými, ujímal se v semináři české knihovny, byl později jejím knihovníkem, rozšiřoval spisy české a mne učil české mluvnici a českému pravopisu.

Mnoho jsme spolu bývali pohromadě, chodili spolu, když jsme ve čtvrtek dopoledne měli vycházky, procházeli se spolu doma po chodbách.

Nezapírám, že mne Kohlruss, ta dobrá duše, někdy omrzel. Opravoval mi každé slovo, jež bylo nesprávné, dělal opravdu důmyslné vtipy, jimž jsem nerozuměl, mluvil tak vybranými větami, že sotva jsem je pochopoval. Mimo to mi byl tuze přísný, a to i v povinnostech třeba dosti malicherných. Tak jednou zaplatil jsem za něj krejcar za přívoz, po čase oplatil mi jej vážně jako nějaký velký dluh, a já jsem se zlobil.

Však on byl přísný nejen v maličkostech, nýbrž i v důležitých výkonech, k nimž ho nevázala obyčejná povinnosť, nýbrž neobyčejná šlechetnosť.

Kohlrussovi rodiče nebyli zámožní, měli hospůdku ve vsi Malonicích u Klatov, a otec dříve býval sládkem v Kunkovicích, kde se syn Josef narodil. Byl jsem u nich v Malonicích brzy po svém vyvysvěcení, tedy před padesáti lety, a velmi se mi zamlouvali. Poctivá, rozšafná byla celá rodina, vedla život bezúhonný, a vše čistě, pořádně, staromodně u ní bylo zařízeno — až na ty postele s pestrými pokrývkami z různých kousků sešitými, nahoře v hostinském pokoji. Křesťanský mrav panoval v domě, ačkoliv to byla hospoda, i cizí se mu musili podrobovati, ať si třebas byla muzika.

Syn Josef, nadaný hoch, chtěl studovat, ale již mu bylo patnáct a půl roku, a do gymnasia přijímali jen do roku čtrnáctého. Co měli dělat, Josef o studie stál, a aby mu vyhověli, předložili křestný list mladšího bratra Jakuba, Josef byl přijat, ale jako Jakub zapsán, a a teprve v bohosloví stal se zase Josefem.

To byla snad jediná „faleš“ na Josefovi, dost asi ho hnětla, napravil ji hned, jak mohl, tuším, že některý zkušený příznivec jeho otce k ní navedl, on za ni nemohl, nikdy se k ní nehlásil a nerad o ní mluvil.

Rodiče arci těžko na syna studenta platili, on to věděl, to cítil, toho litoval a si to také pamatoval. I zapisoval si hned od prvních

škol, co rodiče stál v Klatovech na gymnasiu a v Praze ve filosofii, a jako kněz spláceil po částkách, až všechno splatil.

Také podporoval mladšího bratra Karla, který po něm studoval techniku, k vojsku byl odveden, až na majora to přivedl a nyní žije na Smíchově ve výslužbě. Konečně si otce vdovce a svobodnou sestru Kláru vzal k sobě do Prahy k sv. Jiří, kde na Hradčanech bydlel, s ní otci sloužil a o něj se staral tak pečlivě, že jsem se jim často obdivoval. Bylť otec churav, dlouho vázán na postel — čistou, upravenou, kdo přišel, mohl ho navštíviti, ať to bylo kdykoliv, a i Jeho Eminencí ndp. B. kníže Schwarzenberg, kardinál a arcibiskup, k němu jednou si došel a s ním si pohovořil.

Kohlruss ve filosofii dostával týdně dva obědy zadarmo, jako jiní chudí filosofové, byl k tomu založen nějaký fond, k němuž se přispívalo, a on tomu fondu po čase také odvedl, co za něj byl vydal. V dobré mám paměti, že mi jednou řekl: „Již jsem se vším hotov!“

Kdo by ho nectil, nemiloval, když to ví! Přál bych si, aby každý chudý student, který bral podpory z jakýchkoli fondů, když se stane pánem, třebas bohatým pánem, si příklad vzal z kněze, neoplývajícího žádným blahobytem, a splatil, co snad po léta dostával.

Byla to arciť almužna, ale má se považovati za půjčku, a taková půjčka je zajisté hodna i úroků. Však, bohužel, málo kdo toho dbá a málo kdo se tak zachová, ano, mnohý odměňuje se nevděkem, zapomíná na své dobrodince, je třebas bídník takový, že se stane jejich odpůrcem, jejich protivníkem, zvlášť, náležejí-li k stavu kněžskému. A tento stav kněžský, který největší zásluhy si získal o národ, ještě ze všech sil svých mu prospívati hledí, a zajisté i leckterému tomu nynějšímu výtečníku v něm platné služby prokázal, je tupen, zavržen ode všech, a to proto, že věrným je Bohu a víře své, jíž hájí a zastává proti těm, kdož ji zlehčují, lidu odnímají a tím do záhuby ho uvádějí časné a věčné.

Kněz Kohlruss byl přítelem studující mládeže, kdo k němu přišel, byl vítán, dal mu dobrou radu, vyptal se ho na jeho poměry, slíbil přímluvu, pomohl sám a každého pohostil. I on byl někdy oklamán a jednou sám jsem toho byl účastníkem.

Jistý již velký student docházel k němu, požíval jeho přízně a důvěry a než odjel na prázdniny, navštívil ho ještě, aby se s ním rozloučil. Jel náhodou do zdejší krajiny, pravil, že si vyhledá také mne, Kohlruss se z toho těšil a tázal se, zdali by mi nechtěl doručiti 10 zlatých, kteréž mi je dlužen. Dal jsem je za něj jeho provdané sestře, když mne o to jeho jménem požádala. Student peníze vzal, byl u mne, ale nic mi neodevzdal. Neupomínal jsem přítele, až později jsme se domluvili, a tu on tak tklivě, důrazně a přísně studentovi pravdu pověděl, že se až rozplakal, a když se začal vymlouvati na svou chudobu, desítku mu odpustil, ale musil se mu zapřísahnouti, že tak špatného, nečestného skutku se již nikdy nedopustí.

Přál bych tomu bývalému studentovi ze srdce, aby již dávno tu desítku ku prospěchu jiných chudých studentů byl věnoval a tím skutek svůj, o němž jen Kohlruss a já jsme věděli, odčinil.

Kohlruss měl ve zvyku uctíti každého přítele, když k němu zavítal, aspoň vínem a cukrovím. Víno v láhvi a cukroví na talíři vždy již bylo připraveno, sestra Klára je přinesla, a pak nastalo pobízení a nucení. Uměli to oba, já se toho bával, jísti, píti mimo

obyčejný čas nemám ve zvyku, a oni mne neušetřili. Odporoval, prosil, vysvětloval jsem vždy dost, ale nic platno, aspoň připít a piškot nalomit jsem si musil.

Kohlruss již dávno byl churav, službu svou zastával, ale šetřiti se a pozor na sebe dávati musil vždycky. Proto nesúčastníval se našich schůzí, jež jsme po 14 let vždy u jiného a jiného kollegy ze semináře mívali, a jen jednou na půl dne zavítal mezi nás, a to do Hostivice k faraři Liškovi, že tam z Prahy neměl daleko, a právě mu bylo lépe.

Horšilo se to s ním rok od roku, zkoušel mnoho, ubožák, ale byl trpělivý, do vůle Boží oddán, stále spokojen a nikdy neztratil svého dobrého rozmaru.

Psávali mu přátelé a známí, jichž měl přemnoho, zvlášť ku jmeninám o sv. Josefu mu blahopřáli, on jim hned odpovídal, děkoval a ovšem pak jim ku jmeninám také přál.

Oznámil mi jednou, že dostal asi 70 listů, já se s ním vyvadil, že je chce oplácet, a on dříve neposlechl, až již konečně musil. Psal často na jednom listu dva a více dní, já neustal napomínati: „Nepiš, ani mně nepiš, Ty nemůžeš, já mohu a budu psáti“, a on pak přece ještě někdy psal.

Již nevycházel a nesloužil mši svatou. Navštívil jsem ho také, když jsem v Praze byl o výstavě, dlouho jsem u něho pobyl, zase víno a cukroví mi nabízel, ale sestry Kláry již neměl. Umřela mu v září r. 1890., sama dlouho stonala, mnoho se trápila, byla to těžká rána pro něho, když o ni přišel. Měl u sebe jinou mladou příbuznou dceru od dcery starší sestry své, tedy praneť, a ta k smrti ho dochovala.

Dočkal se ještě svých druhotin, přál si, aby mohl v ten den obětovati Bohu mši svatou, ale pochyboval, a já pochyboval s ním, že mu to bude možná.

Přece toho dosáhl, psal mi o tom dlouhý list a v něm sděluje: „31. července — 1892. — dal mi Pán Bůh tu milosť, že jsem v 7 hodin ráno mohl tichou mši sv. sloužiti na oltáříku na kruchtě v chrámu sv. Jiří, kam jsem se po rovině dostal. Vp. Padrok paranymfoval, vp. Piskáček, sekretář a vp. Hnídek také byli hotovi na pomoc, pokud by jí bylo třeba. Než díky Bohu, nebylo třeba jiné pomoci, než při hluboké pokloně zdvihat slabé tělo.“

Dodává dále: „Vp. Babický, poněkud churavý, a lékař p. Kučera také se dostavili“, pak jmenuje příbuzné, několik neteří, které spolu byly přítomny, a praví: „Těm jsem dal trochu kávy a druhým nic, než memento šířící se po všech skoro zemích Rakouska, a to mne poněkud rozčililo.“

I vypočetl mi, kdo mu přáli osobně, kdo písemně, nikoho nevynechal, z každého radosť měl a zvlášť z toho se těšil, že mu i ndp. probošt Dr. Lenz přál, a to až z Vídně, a že z kláštera sv. Voršily obdržel housku, za který dar odměnil prý se hned na to vel. matce Alfonse přáním k jmeninám.

Tak slavil chudák Kohlruss své druhotiny, a já osměluji se všem vysokým veledůstojným pánům, mezi nimiž byli všickni vdpp. kanovníci, dík a česť vzdáti, že soucitem svým a účastností svou ho oblažili.

Svůj k svému. Jiní se nás odříkají, a že nechceme a nemůžeme klaněti se jejich modlám, nás zavrhují.

Mše Kohlrussova zlatá byla jeho poslední mší, již nebyl živ ani půl roku, umřel 7. ledna a 10. ledna na hřbitově Vyšehradském byl pochován. Umřel prý, jako by byl usnul, a neť jeho, kteráž ho hlídala, ani sama udati nemohla, kdy spánek životní proměnil se ve spánek věčný.

To se mnou sdělil bratr jeho major a dodal k tomu: „Tvář jeho byla po smrti tak klidná jako za živa.“

Z nás kollegů nebyl při pohřbu jeho než K. Kellner, kapitolní děkan ze Staré Boleslavi. Kollega V. Čiška je ve výslužbě a bydlí na Smíchově, ale na pohřeb nemohl, že těžce stonal, nebezpečné operaci se byl podrobil a o úmrtí a pohřbu jeho ani nevěděl. Byl nejstarší jeho přítel, studovali spolu již gymnasium a vždy se milovali.

Čiška mi psal: „Jak jsem ulehl, nevěděl jsem o světě, jsa v samotě klášterní. Noviny, dopisy, listy ve fortně se skládaly, aniž jsem se po nich ptal. Tak nedověděl jsem se, že bratru Josefovi se přitížilo, že umřel, oznámení o tom teprv nyní přišlo mi do rukou. Vezli ho ve smutném průvodu blíže mé třídy na Vyšehrad, a já o tom ani zdání neměl. Divné to vedení Boží nás dvou kollegů od let dětských.“

I doufá Čiška: „Zachová-li mne Pán Bůh, často navštívím rov jeho a rov jeho sestry na tomtéž hřbitově.“

Než se s ním rozloučím, připomenu ještě o něm, že jako každý hodný kněz byl také hodný, spravedlivý a spolehlivý vlastenec, což osvědčil, když při jisté volbě, jsa nemocen a nemoha choditi, dal se k místu volebnímu dovézti, aby odevzdal hlas svůj pro našeho kandidáta, o čemž mluvilo se tenkráte i v novinách.

A na důkaz toho, že nejen o duchovní, nýbrž i o hmotný pokrok a prospěch národa našeho se staral, uvedu, že se vzdělal za výtečného včelaře, že slovem i písmem včelařství doporoučel a že byl horlivým členem českého spolku včelařského, jenž mu na rakev také věnec položil.

Bezbožný dělá dílo nestálé: ale kdož rozsívá spravedlnosť, má mzdu trvanlivou. Přísl. 11. 18.

Končím slovy z posledního listu jeho: „Triunus nos benedicat, ab omni malo defendat et ad vitam aeternam perducat.*)

K tomu dodám já: „Amen.“

---

*) Trojjediný — Bůh — nás žehnej, ode všeho zlého chraň a k životu věčnému doprovoď.

Historie české seminářské knihovny v Praze.

(Příspěvek ku Škrdlovým „Zásluhám českého duchovenstva o zakládání knihoven“.)

Podává

Jindřich Š. Baar.

Kdokoli čte Ježkovy „Zásluhy katol. duchovenstva o literaturu českou“ a Škrdlovy „Zásluhy českého, moravského a slezského duchovenstva o zakládání knihoven, rozšiřování časopisů po dědinách a městech“ — tu mimovolně táže se, kde a jak vychovalo se tehdejší kněžstvo, že předstihlo daleko veškeré vrstevníky své —; kde vyzbrojilo se ku vznešenému kulturnímu poslání: vrátiti velké rodině lidstva odumírající národ; kde naučilo se v těch smutných dobách lásce a úctě k české knize?

Odpověď k těmto otázkám — o nichž již mnoho a mnoho bylo psáno — alespoň poněkud podává také historie české seminářské knihovny v Praze. [1])

I.

Ve druhém poschodí kněžského semináře Pražského v rohu těsně za rituálnou na modré, elipsovité desce nade dveřmi, v přítmí, jež tam po celý den panuje, bělá se jediný český nápis „Knihovna“. Vstoupíme-li do vnitř, ocitneme se v místnosti neveliké, nízkou, dřevěnou mříží rozdělené na dva nerovné díly. Dvěma okny přímo proti dveřím padá sem přes střechy protějších domů plným proudem světlo. I uvidíš za mříží při zdech po pravé i levé ruce vysoké — nestejné skříně, uprostřed vkusný stojan, a vše to jest — přeplněno knihami. Nad skříněmi, skorem až u stropu, visí obrazy Bernarda Bolzana, Františka Douchy, Boleslava Jablonského a Palackého, dále zasklené diplomy „Dědictví Maličkých“, „Dědictví sv. Jana Nepomuckého“ —, Vřešťálův „Calendarium historicum perpetuum“ — tři tableau'x „Československých výtečníků“ — obraz „úmrtí sv. Methoděje“ — několik map a na čtyřech listech jest znázorněna „historije českého národa“. Přimyslíme-li si k tomu všemu mezi okny prostou židli a stolek pro knihovníka — jsme ve hlavních rysech se zevnějškem hotovi a tažme se hned, jak vznikla tako knihovna?

Očitý svědek vzniku toho — † František Daneš — vypravuje takto [2]): „Byl jsem alumnem kníž. arcib. semináře Praž. v letech $18^{28}/_{29}$—$18^{31}/_{32}$... Ač jsme velkou většinou byli Češi, byl přece málokterý z nás v písmě a slovu mocen mateřské své řeči... Proto pomýšleno od nás na zařízení sobě české knihovny, pokud okolnosti

[1]) Srov. Al. Dostál: „Ukázky z liter. života v sem.“ „Vlasť“ III. str. 28—31. Psáno tu o téže látce — leč autor sám o své práci na str. 28. dí: „Doplnění řádků těch bylo by veležádoucí“ — rozhodli jsme se tudíž — pokud knihovny Praž. se týče, tak učiniti.

[2]) František Daneš. Příspěvky životopisné na oslavu jeho padesátiletého jubilea kněžského dne 25. července 1882. jménem „Besedy učitelské“ podává J. Ježek. Str. 4.

dovolovaly. Ač jsme byli nemajetní, snášeli jsme, co kdo měl, prosili a vyprosili mnohý spis. Sbírkou učiněnou, což nejpotřebnější bylo, zakoupilo se. Bůh žehnal skrovnému počátku a — knihovna se docílila. Povstala s vědomím našich představených a rozmnožována byla mnohým darem arcib. tajemníka Karla Vinařického, který neobjevil se mezi námi, aby naši snahu nebyl podporoval radou i skutkem. Za knihovníka zvolili jsme sobě spoludruha K. Škodu († 31. pros. 1876.), jenž vychován byv od svého strýce, vlastenecky smýšlejícího kněze a kaplana Příbramského, Frant. Jabulky, mezi námi nejvíce se znal v mateřské řeči. Živým slovníkem byl nám druhý spolužák Jan Fabian (zemřel jako infulovaný děkan „u všech Svatých" dne 4. června 1861.), který měl to štěstí, že se ve vsi narodil, kde českou obecnou školu navštěvoval a v domě otcovském mnohé knihy nalezl, v nichž — jakmile jim porozuměti mohl — pilně čítal..."

V „Knize památní pro knihovnu seminarium Pražského" napsal r. 1859. dne 5. června tehdejší knihovník T. Novák: „Naše česká seminářská bibliotéka založena jest dne 10. března 1830. hlavně přičiněním tehdejšího pana pastoralisty Jana Karla Škody, nynějšího katechety na hlavní české škole v Budči, jak nám vypravoval p. t. p. cís. rada prof. Dr. Jan Fabian (jeho bývalý kollega v pastorálce) r. 1858."

Tím pověděno tedy kdy, proč a kým hlavně knihovna založena byla. Než, kdo byli ti první dobrodincové, od nichž alumnové Pražského semináře „knihy prosili a snášeli"? Praví to desky mnohých knih — na nichž jména dárců knihovníkem jsou zvěčněna. Tak na den založení knihovny (10. března 1830.) zmíněný už Jan Karel Škoda, t. č. II. r. bohoslovec, „kněhárně semenářské" daroval: „Slovesnosť aneb sbírku příkladů s krátkým pojednáním o slohu od Josefa Jungmanna." — Josef Wagenknecht, t. č. bohoslovec v III. roce, daroval téhož dne „Čechořečnosť". O den později, t. j. 11. března 1830. Josef Samisch, t. č. posluchač theologie v roku třetím, daroval: „Xenofonta mudrce Aténského život a skutkové 1809. vydaný prací Krameryusovou". Jan Jiří Pešice, r. 1830. pastoralista, daroval: „Příběhové království Českého, zběhlí za panování slavné paměti Maximiliána II."; Venceslaus Freytinger donavit librum (Paměti Plžeňské od Vojt. Sedláčka) recenti bibliothecae seminarii Prageni mense majo 1830."

Leč nejen bohoslovci sami mezi sebou knihy sbírali, nýbrž působili tak i mimo zdi seminářské, jmenovitě mezi ostatními studenty. Tak čteme, že „Poeziji od Bohuslava Tablice" (všechny 4 díly!) „české semenářské kněhárně daroval Antonín Novák, t. č. posluchač filosofie v 1. roce (logiky). V Praze, dne 18. března 1830." — „Puchmayerův Rýmovník vydaný od Jos. Vojtěcha Sedláčka" daroval Pavel Stražovský, posluchač práv dne 27. dubna 1830." — a j. Kromě těchto studentů ostatních fakult žil pak ještě někdo mimo seminář, k němuž nadšení sběratelé knih s plnou důvěrou o přispění se obrátili, totiž čeští vlastenci doby tehdejší vůbec.

Tak hned — jak jinak ovšem ani býti nemůže — sám patriarcha literatury české — Josef Jungmann — knihovně „do začátku" daroval Zdirada Poláka „Vznešenosť přírody" — neboť na desce té knihy čteme: „České semenárské kněhárně darovati ráčil důstojný a slovutný vlastenec Josef Jungmann, profesor v Praze dne 11. března 1830." a dne 1. dubna 1830. týž „veleučený vlastenec p. Josef Jungmann se-

menářské kněhovně darovati ráčil: „Česť stolu Páně nebo Nejpravější smysl o Nejsv. svátosti Oltářní.“ Jan Nejedlý, doktor práv, cís. král. profesor literatury české na vysokých školách Pražských, daroval v témže roce (1830.) ale v různých dobách (19. října; 20. října; 25. máje): „Dafnys a první plavec“ — (spisů Gesnerových díl II.) — „Idylly — spisů Gesnerových d. III.“ — „Eduarda Younga kvílení“ — „Chrám Gnidský“ — „Hlasatel český“. Spis čtvrtletní k prospěchu a potěšení všech vlastenců vydaný od Jana Nejedlého“ (celkem 15 sv.) „Důstojný a veleučený P. W. Sedláček, profesor v Plzni, dne 19. března 1830.“ věnoval „Lučbu čili chemii zkusnou od Jana Sv. Presla.“ Dr. Josef Liboslav Ziegler, býv. děkan Chrudimský, daroval svého „Přítele mládeže“ a knihu „Letopisové Krupinští“ ($^{23}/_{4}$ 1830.). Na knize „Jana Joviána Pontána knihy o statečnosti válečné, kteréž po 307 letech z rukopisu vydal a vybral J. W. Zimmermann, kněz sv. bojovního řádu křižovnického s červenou hvězdou“. Čteme, že ji darovati ráčil sám pan vydavatel“. Ba sám t. č. „praeses arcib. seminarium“ P. Vincenc Praský — strýc to Vincence Bradáče — k tomuto ruchu v semináři se přidal — darovav 12. března 1830. knihovně: „Základy měřictví čili geometrye od Vojtěcha Sedláčka“ a pak „Igor Svatoslavič, Hrdinský zpiew o tažení proti Polovcům od Vácslava Hanky“. A tak sledovavše zakladatele české sem. knihovny, kde všude o českou knihu poprosili, se jménem „V. Praský“ ocitáme se opět v semináři — i podívejme se, jak počínají si doma. Oni nespokojují se tím, že na prospěch knihovny zbavili se vlastních knih, nespokojují se knihami, které svými prosbami do „kněhárny“ si snesli — ale ti chudí synové chudých matek českých sestupují se v kroužek „horlivých vlastenců“ — v tak zvanou „čtenářskou společnosť“ a kladou poslední groš na zakoupení české knihy — které darem se jim nedostalo — a na její vazbu. Tak jmenovitě „příspěvkem horlivých pp. vlastenců Pražského arcibiskupského seminarium“ zakoupen „Život Ježíše Krista“ — dále „Čítanka anebo kniha k čítání“ — „Floriánovy novelly“ — „Gallerye aneb vyobrazenosť nejslovutnějších a nejznamenitějších osob země České“; a na knize „Smrť Abelova“ — kterou knihovně daroval rovněž zmíněný už Jan Nejedlý — čteme: „vazba nákladem horlivých pp. alumnů“ — a to vše v měsíci listopadu r. 1830. A v této až horečné činnosti neochabli bohoslovci ani v letech následujících. Tak vidíme na deskách, že „básně Jana Kociána“ jsou „z kněh Jana Karla Škody, bohomluvce 1831.“; Index bohemicorum librorum prohibitorum et corrigendorum“ že v květnu r. 1831. daroval Fr. Daneš, bohoslovec III. r., „Postní kázání“ pak daroval P. Ant. Pivoňka, řeholník benedikt. od sv. Markéty — a i z „bývalých“ bohoslovců přihlašují se darcové, na př. „Hlas lyry České od Františka Bohumíra Štěpničky daroval Jiří Čechomil Pešice, bývalý aud čtenářské naší společnosti — dne 7. ledna 1831.“ Dobrovského „Lehrgebäude der böhmischen Sprache“ v listopadu 1831. označena jest už číslem 275, a v prosinci téhož roku: „Naučení kratičké, kterak by se mělo dobře mluviti česky od Jiljího Chládka“ — číslem 298.

Jako ve dvou letech předešlých — právě tak tomu bylo i r. 1832. V roce tom jmenovitě „V. Hrdina, libomudrctví v roce II. posluchač“, daroval: „Příhody Wácslava Wratislava svob. pána z Mitrovic, vydané od Frant. Mart. Pelzla.“ — „P. Hugo Karlík z řehole sv. Norberta v květnu 1832., roku III. bohoslovec“, věnoval „Sebrání básní a zpěvů —

vydaných od Puchmayera (2 sv.)“ — neunavný J. K. Škoda obohatil knihovnu Palkovičovou „Musou ze Slovenských hor“ — „starý veršovec pro rozumnou kratochvíli“ zjednán byl výměnou za jiný duplikát v knihovně — a tak zvolna knihovna „roste a množí se“ — a v stejném poměru, v jakém přibývá zápalu — vlastenectví v českém životě veřejném, přibývá i knihovně dobrodinců — přibývá jí českých knih.

Tím jest vylíčen podrobně vznik a prvá tři léta trvání české seminářské knihovny. Jest zabezpečena — čítáť již přes 300 českých knih — a co znamenalo v letech třicátých míti 300 českých knih — netřeba povídati.

II.

Bylo by zajisté příliš rozvláčno, sledovati další osudy čes. sem. knihovny s touže důkladností, jako jsme činili v řádcích předcházejících — i sledujme tudíž další vývoj a zdar knihovny pouze v přeletu — dotýkajíce se podrobněji jen událostí a osob důležitějších. —

Staří dobrodincové ovšem knihovnu ani v letech pozdějších neopouštějí — jmenovitě jeden ze zakladatelů, J. K. Škoda, jest jí stále pamětliv, ještě r. 1833. jako bohoslovec IV. roku daroval: „Krátkou historii Slovanských národů od Václava Hanky“ — tím více ovšem v letech pozdějších — jako kaplan v Týně, jako katecheta atd. Mezi novými dobrodinci zvláště jmenovati jest kanovníka Václava Michaela Pešinu, jenž r. 1834. poprvé knihovně darovav „Sedm slov Pána našeho Ježíše Krista“ — od té doby častěji na „kněhárnu“ naši si vzpomněl, — tak na př. podal jí darem ještě: „Cytaru nového zákona“, „Vypsání sv. dvou bratří Crhy a Strachoty“, „Uvedení k mravnému zvedení dítek“, „České národní duchovní písně, sebrané od Jos. Vlast. Kamarýta“, „Navedení k náležitému školnímu vyučování od Bernarda Owrbeka“ atd. Zároveň r. 1834. stala se „česká sem. knihovna“ údem „Matice české“ a tím podíly pro všechny časy budoucí si pojistila. P. Špínka věnoval jí Smetanův: „Obraz starého světa“ a později Cuvierovu „Rozpravu o převratech kůry zemské“, přel. Jan Sv. Presl. Roku 1837. přistěhoval se do knihovny Jungmanův slovník, jehož bohoslovci tak si vážili, že na vazbu každého dílu 2 zl. věnovali. Téhož roku ještě daroval knihovně „Spisy Karla Hynka Máchy“ vyšlé r. 1836. „Fr. Prucha — bohoslovec ve druhém roce“ — a Jos. Brejšl, „toho roku opatrovník kněhárny“, Vránův „Katechismus v rozmluvách“. Při roku 1838. vzpomenouti dlužno jmenovitě „bohomluvců“: Janského, Mudry, Krále, Kramera, kterýžto daroval „Moravské národní písně, sebral F. Sušil“ — a tak ocítáme se u r. 1839—40., jenž jest důležitým bodem v historii knihovny.

Roku toho totiž založena byla zmíněná už „Kniha památní, pro knihovnu Seminarium Pražského“. Jest to knížečka nyní už celá otřelá, neúhledná, formátu osmerkového, vyrudlým a nestejným písmem všecka popsaná. Na listu prvním — kromě uvedeného už záznamu, jejž r. 1858. T. Novák učinil — čteme: „Úvod. — Poněvadž knihovna naše česká ročně vzrůstá, prospěšno se mi vidělo zvláštní zříditi knihu, do nížto se vše, cokoli se k zvelebení jejímu přináší, zapíše.... V seminarium Pražském 8. května l. P. 1839. Ant. Slavíček, opatrovník knihovny téhož roku“. Potom následují některá „pravidla

k uspořádání a zachování české sem. knihovny" — a věrné účty ze sporých příjmů a vydání, učiněných každého roku.

Tato kniha památní jest pro nás důležitou ze dvojí hlavně příčiny. Předně dovídáme se z ní jména těch, kteří v této knihovně hospodařili, t. j. „opatrovníků knihovny" — „kněhárníků" či „knihovníků" — a pak tu vidíme, jakými finančními prostředky knihovna vládla; až dosud věděli jsme, že alumnové „penězi knihovně přispívali" — nyní však setkáváme se s určitými čísly. Tak hned r. 1839. činily příjmy knihovny naší — 18 zl. 16 kr., z tohoto kapitálu stala se knihovna toho roku údem „Dědictví sv. Jana Nepomuckého", z něho musila obstarati také vazbu knih. Ač literární produkce tehdejší nebyla tak čilou, a tudíž ani trh literární tak bohatým jako za dnů našich, přece je samozřejmo, že knihovna za těch poměrů nikterak nebyla s to, aby zakoupila si všecky vycházející české knihy, byť jich i mnoho nebylo, a proto, měla-li s dobou pokračovati, byla odkázána opět na dobrodince.

Pro příklad všimněme si opět jenom některých. R. 1840. daroval V. J. Peršel „Slávy dceru a výklad ku Slávy dceři od Jana Kollára". „Pan Kaspr, t. č. z II. roku alumnus", daroval „Gesnerovy idylly od Václava Hanky"; „Mluvnici polského gazyka podle Dobrovského" daroval pan vydavatel Václav Hanka — a z peněz „knihovny" bylo zakoupeno „Obšírné vypravování, kterak Arnošt Zabranský ze sedláka svobodným pánem učiněn byl."

Roku 1841. Eduard Terš — nyní probošt kapituly Svatovítské a tehdy alumnus „v I. roku", věnoval: „Způsobné rozvažování člověka o důležitostech s rozumem rozmlouvajícího". „Krok. Veřejný spis všenaučný pro vzdělance národa československého, vydávaný od Jana Svatopl. Presla", „dán knihovně české v semináři od čtenářstva všeobecných novin r. 1842." R. 1843. v měsíci květnu daroval pan pastoralista Ullmann Vlčkovského překlad „Homerovy Iliady". V letech následujících horlivý P. Josef Šmidingr, zám. kaplan v Němčicích, knihovně Pražského semináře arcibiskupského obětoval: „Sexta Aurelia Viktora dějiny římské, vydané od Jos. Chmely" a „Ouplný literaturní letopis". Osvícený hrabě Bedřich Thun věnoval „O městě Božím"; Jan Václav Rozum daroval „Diarium Pragense" —; tou dobou také k řadě dárců hlásí se nezapomenutelný František Doucha, jenž jmenovitě staré knihy poskytoval, na př. řecko-latinský slovník z r. 1751.; Komenského Bránu jazyků vyd. r. 1716.[3]) — leč také novější, na př. „Krátké vysvětlení katechismu".

Knihovna stále utěšeně zkvétá, roční příjmy její už se ztrojnásobnily (na př. r. 1848. činily 64 zl. 24 kr.) — ona r. 1852. stává se údem „Dědictví sv. Cyrilla a Methodija" na Moravě, vlastenecký ruch v semináři Pražském rok od roku stoupá výše a výše — až konečně r. 1855. místo „Čtenářské společnosti" — setkáváme se se společností, která sama časopis — ovšem pouze psaný — vydává. „Viola. List poučný a zábavný" byl jeho název. Josef Tangl, Karel Hložek, Jan Boček, Klement Borový, Mašek, Tomáš Wlaslaw Nowák — to jsou sloupové této nové snahy. „Viola" vycházela týdně, a v knihovně jsou

---

[3]) Na desce mimo to, že kniha darována Douchou, čteme ještě: „Ex grammatica praemium primum ex argto datum Joanni Povolil e munificentia Reverendissimi D. D. Joannis Ignatii Dlauhovesský ad S. Vitum Praepositi."

z ní podnes 3 svazky uchovány. Obsahem je namnoze výborná, pěstována tu poesie, povídka, věda, folkloristika, humor a p. Více o ní rozepisovati se nelze — leč bylo by záhodno šíře[4]) zmíniti se o tomto přímém předchůdci „Musea" v semináři Pražském.

Touže dobou jako dobrodinci knihovny připomínají se: p. Fr. Laurýn (jako pastoralista r. 1854. daroval „Fryčovy Homilie"). — Navrátil (r. 1855. pastoralista daroval Hynův „Katechismus pro obecný lid") — Jan Bohumil Ceyp z Peclinovce a j. a j.

Až dosud, dle toho, jak postupem času která kniha do knihovny se dostala, zavedeno bylo číslování běžné v přirozené řadě čísel. Když však r. 1858. stal se opatrovníkem knihovny J. W. Nowák — tu urovnal celou knihovnu, dle obsahu ji roztřídil a jiné číslování (dle abecedního pořádku) zavedl, v němž celou podrobnou instrukci následujícím hnihovníkům zanechal. V knize pamětní čteme toto: „Roku 1858. v měsíci říjnu urovnal jsem nově č. s. knihovnu a docela nově jsem ji sestavil i zčísloval. Laskavě se mně v tom svým ochotným přispěním propůjčili: P. Ad. Patera z II. r., p. Al. Fr. Lhotka, p. Ferd. Plachý, p. Vác. Trnka, p. Jan Brom z III. r. a p. J. Gebauer (!) z I. r., jimž za to velmi povděčen jsem. Dáno v Praze 1858. v říjnu. T. Nowák".

Tímto skutkem — po třiceti letech svého trvání — ocitá se knihovna od svého začátku — nejvýše. Ale nyní fortuna se obrátila — knihovně nadcházejí po tolika letech zdaru a rozkvětu doby smutnější... (Dokončení.)

Alois Potěhník, farář Častolovický.

Nástin životopisný a báseň,

napsané k oslavě

jeho čtyřicetiletého kněžství.

Radostně vítáme každou příležitost, kdykoliv čestně zmíniti můžeme se o mužích, kteří nějakým způsobem prospěli vlasti i národu. Mužův těch čítá národ náš, počtem nepatrný, hezkou řadu, a v řadě této čestné místo zaujímá důstojný kněz, vlastenec upřímný, učenec znamenitý, lidumil, přítel mládeže i učitelstva veliký, farář Častolovický Alois Potěhník.

Narodil se 18. dubna 1829. v osadě Bohousové u Žamberka.

Již jako žák místní školy obecné vynikal Potěhník pilností i prospěchem nad ostatní své spolužáky, což pozorujíce starostliví rodiče jeho, umínili si dáti synka na studie. Tenkráte ovšem vyšší školy byly pouze německé, a kdo chtěl studovati, musil nezbytně vyznati se v řeči německé. Z té příčiny poslal otec vtipného synáčka

[4]) Něco o „Viole" i „Božetěchu" napsal také už na cit. místě str. 31. seq. Al. Dostál, leč věc zasluhovala by rozboru podrobnějšího.

na německou obecnou školu do Dolní Orlice u Králik, kdež pilný žák záhy osvojil si potřebnou znalosť jazyka německého, vynikaje i zde nad ostatní spolužáky zvláště v počtech, tak že i dospělejším spolužákům pomáhal v počítání všelikých složitějších úkolů.

Odtud odebral se Potěhník do Rychnova nad K., kdež byl přijat na gymnasium, řízené tehdáž piaristy. Také i zde jako student svědomitě konal své povinnosti, tak že, jak až podnes zachovalé tištěné výkazy výroční gymnasia Rychnovského dokazují, náležel vždy mezi žáky nejlepší.

Z Rychnova odebral se Potěhník roku 1847. do Litomyšle studovat tak zvanou filosofii. Již v městě tomto mimo povinné předměty poslouchal Potěhník přednášky výtečného paedagoga Františka Tesaře, jenž tu češtině soukromě vyučoval. Zde také pilně sháněl se po českých knihách, kteréž staly se mu četbou nejmilejší. I nelitoval nijakého nákladu na knihy české, kteréž mnohdy mohl si opatřiti jen se vzorným sebezapřením. Stav se členem „Matice české", jejíž péčí vydána byla znamenitá díla vědecká, mohl Potěhník veškeren svůj prázdný čas věnovati studiu poučných i vědeckých knih českých. V Litomyšli pobyl Potěhník až do r. 1849, načež odebral se do staroslavné Olomouce, by zde studoval theologii.

Také i ve studiích theologických prospíval Potěhník znamenitě; knihovnu ústavu spravoval s jedním ještě bohoslovcem vzorně a postaral se o vazbu knih, jež byly nevázané. Bylo jich pěkná řada, a byly to knihy výhradně — české. —

Roku 1853. dne 20. m. července ordinován, stal se kaplanem ve Spytinově na Moravě, odkudž r. 1854. povolán byl za kaplana do Malenovic, kdež po všechen čas svého pobytu pracoval s velikým prospěchem o probuzení ducha národního a vůbec šířil tu osvětu v každé možné příčině veřejnými přednáškami, knihami, zakládáním knihoven školních i spolkových, povzbuzoval ku čtení knih dobrých i užitečných, a tak podařilo se mu, že za doby svého blahodárného působení na Moravě získal rozličným Maticím přes 100 členů, různým Dědictvím přes 600 členů, vlastnoručně rozdělil na 50.000 knih poučných i zábavných mezi lid, získav takto literatuře české přes 30.000 zl.!

Co se týče knihoven, náleží Potěhníkovi vedle Škody, Řezáče a Schmidingra přední místo mezi buditeli národa českého.

Roku 1871. stal se Potěhník farářem v Pohořelicích na Moravě, kdež rovněž vydatně působil, až konečně r. 1880. jmenován jest farářem v Častolovicích. Fara Častolovická může honositi se dvěma vynikajícími faráři — vlastenci: Františkem Reimannem a Aloisem Potěhníkem, kteřížto oba platných zásluh získali si o literaturu českou i o národ český vůbec. Vděční občané Malenovičtí, uznavše velikých zásluh, jakých získal si Potěhník o Malenovice a okolí, jmenovali jej čestným občanem a podnes vzpomínají s úctou velikou těch dob, kdy nadšeného kněze-vlastence měli mezi sebou.

Potěhník podporoval a podporuje posud literaturu českou nejen hmotně, ale také duševně. Poznáme to nejlépe z toho, že jest zakládajícím členem Matice české, Matice moravské, Matice opavské, Ústřední Matice školské, Dědictví malických (jehož jest také opatrov-

níkem), Dědictví sv. Prokopa, Dědictví Svatojanského, Cyrillo-Methodějského, kurátorem Zlaté knihy, členem Akademie křesťanské, korespondentem zemského archivu v Brně, zakládajícím členem musea olomuckého, družstva Vlasti, fondu pro katolické spisovatele atd. atd.

Zdařilými plody básnickými a spisovatelskými pracemi přispíval Potěhník do těchto listů: Slovenských a Olomuckých novin, do Hvězdy, Našince, psal básně směru didaktického do Pokladnice, Komenského, Školníka, Naší mládeži, Budečské zahrady, Pěstouna, Matice dítek, Rajské Zahrádky, Vlasti, Obzoru, Dělnických Novin a mnohými básněmi příležitostnými přispěl také i do obou listů rychnovských: Podhořana i Posla z Podhoří; mimo to přispěl i do některých jiných méně známých listů.

O sobě pak vydal: Vínek z luhů českomoravských, Ratolístky a „Z jitra na úsvitě“, sbírky utěšených básní, dýšících láskou ke Tvůrci, vlasti i milé české mládeži. — Nyní má v rukopise opět zdařilou velkou sbírku básní, kterouž vydá co nejdříve tiskem.

„Ten nežil, kdo po sobě dobrou pověsť nezanechal“, praví naše jedno přísloví. Potěhník žil — zanechá po sobě jistě pověsť dobrou i věkům budoucím. Vždyť celý život jeho byl prací tichou, nepřetržitou na poli české literatury, na roli národní!

Končím řádky tyto skromné, jež měly podati aspoň stín velezáslužné činnosti muže velikého, končím je s tím přáním srdečným k jeho čtyřicetileté kněžské ročnici, by Všemohoucí Pán po dlouhá ještě leta zachoval nám ve zdraví šlechetného tohoto lidumila i vlastence k oslavě i ozdobě tichého našeho městečka i veškeré drahé vlasti, končím pak je slovy velikého básníka J. Kollára, jehož velikým ctitelem i šťastným nástupcem je skromný náš oslavenec, Alois Potěhník:

V tichu skrytém, kde ji nikdo nezná,
Vůle ušlechtilá působí.
Zřídlu čistému se podobí,
Jenž svět blaží do jeskyně vlezna:
Jeho vlahou se tu přelíbezná
Duha, onde louka ozdobí,
Ono plní hroznům nádobí,
V moři zmizí, díků nenalezna.

G. J. Lašek.

Když Bůh Svou církev, vlasť když Tebou dařil,
nad národem, jenž dlouhý dřímal věk,
zas nový úsvit probuzení zářil,
ten první dal Tvým skráním polibek;
u srdce stál Ti anděl poesie
a láska k Bohu s oním úsvitem
se v Tvoje srdce s láskou k vlasti lije,
toť vůdčí hvězdy v celém žití Tvém;
Církvi a Bohu, vlasti žití chvíle
jsi všecky dával, jako dáváš dnes:
po celý život vzor jsi lásky, píle,
co pastýř, básník, učitel a kněz!

Tys lidu rádcem, otcem, učitelem
a české knihy vroucím přítelem,
Tys pastýřem, národa buditelem,
jak nemnoho jich měla česká zem;
máť česká kniha v Tobě apoštola,
jenž nes' ji v palác, přes práh nuzných chat,
jenž símě sázel v pustá místa holá,
až kouzlem zkvetla jako rajský sad;
buď Tobě dík, dík jménem vlasti naší,
a jménem lidu vroucí díky měj!
Ó, české knihy vzácný Mecenáši,
Bůh Tvému stáří hojně požehnej!

Květnicí vonnou Tvá je duše čistá
a srdce tají perel hlubinu,
z těch zdrojů Tvoje poesie chystá
ve lásce štědré libou hostinu:
Svým „Vínkem“ luzným, „Z jitra na úsvitě“,
i „Ratolístky“ —, každou prací svou,
potěšíš starce, muže, prosté dítě,
jak dýše víry něžnou lahodou;
perličky milé Tvojí poesie
od dávna listů českých ozdobou,
a v každé dobré srdce Tvoje bije:
Bůh žehnej, drahý, něžnou duši Tvou!

Ty, lidu Svého pastýř starostlivý,
a Církve svaté přehorlivý kněz,
Své osadě jsi příklad a vzor živý,
jí ukazuješ cestu do nebes;

k Bohu a Církvi, lidu, láskou jatý
otec a rádce starým, mládeži,
pracuješ plný rok již čtyřicátý —
všech srdce Tobě, otče, náleží!
Tys Církve ozdoba, nám přítel drahý,
Sám Všemohoucí nad hvězdami Pán
Tvé ušlechtilé odměň práce, snahy:
buď Církvi Krista dlouho zachován!

Ozářiž nebe žití Tvého chvíle,
bys k blahu Církve, lidu, vlasti dál,
o knězi, básníku a lidumile,
po dlouhá leta ještě pracoval!
O pastýři a jarý buditeli,
Ty kněžských ctností vzore planoucí,
Své vlasti jménem přijmi dík náš vřelý
a s díkem vřelým přání horoucí:
Po letech práce svaté čtyřiceti
Bůh milosť Svoji račiž Tobě dát,
šťastného kněžství nechať s Tebou světí
kruh přátel Tvých a vlasť — let padesát!

Josef Flekáček.

Mzda a stávky.

Socialní studie.

Podává

Th. C. **Rudolf Vrba.**

(Pokračování.)

Nedivme se, že kapitál a práce vášnivě se nenávidí. Při takovém stavu věcí ani jinak býti nemůže. To však škodí oběma. Dělník maje jen holé ruce, ničeho nesvede, nedá-li nikdo práce, to jest nedá-li mu kdo nástrojů a látky, by ji spracoval a výrobek urobil; to mu dává kapitalista. Naopak zase kapitalista ničeho nesvede bez dělníka. Jeho závod stál by mrtvě, stroje by odpočívaly, zrezavěly a byť i byly sebe dokonalejší, nepřijde-li ruka lidská a nehne-li těmi obry ze železa, zůstanou mrtvy, a žádný život v tom ohromném závodě se nerozproudí. Teprve když oba se spojí — nastane bujarý život. Jestliže se rozdvojí, přestane život ihned. Pokud se nepodaří ze společnosti odstraniti práci za mzdu, potud budou prácedárci a dělníci bohatí a chudí. Proto však nemají se nenáviděti, naopak spravedlnosť a láska má je pojiti a zbližovati. Když však podnikatelé hýří a lakota jejich nezná mezí, tu ovšem práce, kterou dělnictvu dávají, jest jim zdrojem obohacování a dělnictva pramenem vyssávání.

Vina není tedy v tom, že dělnictvo pracuje za mzdu, nýbrž v tom, že podnikatelé jsou nespravedliví a lakotní. Proto zneužívají pracovní síly dělnictva, hodí mu jen mizernou mzdu, sami si nechávajíce lví podíl z užitku. Kapitál pohltí tedy vše, a lidé pracující, ač mu robotí, hladoví. Tu nutně oba se nenávidí. Když kapitalista dělníka nepovažuje za člověka, když nemá náboženství a přesvědčení o spravedlnosti, tu ho nemá ani dělník, a oba jsou jako dravci. Toho důkazem jsou ohromné stávky. Jest to válka v míru, která neustále podkopává půdu pod nohama společnosti lidské. Když dva sousední národové spolu válčí, trpí oba, vítěz i poražený. Stávka škodí oběma stranám a tím jest hroznější, čím více dělnictva stávkuje. Tím trpí celá společnosť lidská. Tak se páčila škoda stávky dělníků v Londýnských dokách denně na $1^1/_2$ milionů marek, a celkem způsobila škody na 40 milionů. Tolikéž poškodila stávka v uhelných pánvích vestfálských v květnu 1889. průmysl na 14 milionů marek. Generální stávková komise v Hamburku uvádí data o stávkách posledních dvou let. Dle údajů těchto bylo v roce 1890. a 1891. celkem 226 stávek — pokud stávkáři sami je ohlásili. — Z těchto bylo od dělnictva zahájeno 147, aby se domohlo větší mzdy, 79 bylo stávek obranných, k nimž příčinu dali podnikatelé. Ve stávkách těchto ztratilo dělnictvo 2 miliony a 94 tisíc marek. Kterak stávek těch zneužívají zlotřilí svůdcové dělnictva, vyšlo na jevo ve stávce kovodělníků v Lipsku. Ve schůzi 15. listop. 1892. vyšetřila komise stávkářů, že stávka stála 80 tisíc marek, z čehož uvízlo v kapsách náhončích svůdců 56 tisíc, kdežto ostatní dostali dělníci jakožto podporu. Jaký výsledek mají stávky?

Továrníci mnohdy velmi získají. Když se následkem stávky zásoby zboží vyčerpají, stoupá cena zboží, a továrníci získají více, než co byli stávkou promeškali. Kapitál drancuje obecenstvo. Z toho jde na jevo, že vlastně jen zas lid chudší stávkou trpí. Mnohdy se stane, že stávkou některý odbor průmyslový v některé zemi zahyne, anoť zatím, co stávka trvala, cizí zboží do země vniklo, a domácí průmysl leží ladem.

Na to právě myslí vůdcové stávky, že továrníci strachem před škodou, která jim stávkou hrozí, ustoupí a povolí. To však jen tenkrát jest možno, vypukne-li stávka tajně a neočekávaně, hromadně, tak že jest podnikatelům nemožno dělnictvo odjinud najati. Jakmile však dělnická posila přijde odjinud, tu jsou stávkáři úplně poraženi, a obecenstvo trpí též.

Mnohdy dělníci zahájí stávku, když továrníci mají sklady přeplněné. Tu jest výhra továrníků úplná. Klidně čekají, až přijdou dělníci jiní, a zatím stávkáři nemají co jísti. Následkem návalu dělnictva diktují podnikatelé mzdu, a ta bývá ještě menší než před tím.

Nesvědomití podnikatelé takové stávky přímo vyvolávají. Zde se právě ukazuje zdrcující převaha kapitálu. Tak víme z bezpečného pramene, kterak v Chomutově jistý Sas, továrník na obuv, jednoho dne snížil mzdu, řka, že zakázky a obchody jdou špatně. Obuvníci počtem 40, vesměs skorem ženatí, pravili, že by se neuživili, i umluvili se, že nepřijdou pracovat. Tři neděle to vydrželi. Když pak nebylo co jísti, přicházel jeden po druhém a žádali o práci. Sasák si nejlepší vybral a ostatní méně dovedné a toho, který ku stávce vyzval, nepřijal.

Mzdu pak platil, jakou chtěl. A Krup vyjádřil se dělnictvu, jež chtělo stávkovati: „Dělníci, já mám z čeho býti živ, zdali i vy, o tom si doma přemýšlejte, než začnete stávku“.

Když množství dělnictva po celé dny i téhodny ničeho nepracuje, co z toho dobrého pojde? Konají schůze, rozčilení roste, a povstávají mnohé výtržnosti a neštěstí.

Jakých zločinných skutků stávkáři jsou schopni, ukázalo se v závodu Carnegiově v Americe. Továrník vzal po stávce v srpnu 1892. jiné dělníky, nejvíce z Uherského Slovenska. Štváči mezi stávkáři namíchali ze msty do jídla jed, takže dle zpráv z Pittburgů došlých koncem prosince 2000 těchto ubožáků těžce onemocnělo, a množství z nich zemřelo. Stávku zosnoval žid Bergmann a hromadné otravování prováděl žid Davidson. Hlavní noviny socialních demokratů v Berlíně „Vorwärts“ nazval tento strašný zločin pouze „kouskem nerozumných kluků“, aby své ničemné stoupence omluvil.

3. Jakých prostředků užiti, by stávky nevypukly?

Když jsme poznali veškeré zlo, které stávky působí, a uvážíme-li, že je obyčejně odstůně dělnictvo, tož musíme zavrhnouti onu zhoubnou zásadu, která praví, že stávky jsou nutným prostředkem sebeobrany dělnictva. Vizme, co praví papež Lev XIII. ve svém dělnickém listu: „Jako v těle různé údy činí ladný celek, tak i společnosť lidská má různé třídy, které mají spolu se snášeti. Jedni i druzí jsou na sebe odkázáni. Kapitál potřebuje práce, a dělnictvo potřebuje podnikatelů. Kde však jest nesvornosť, tam nic utěšeného nevzejde, nesváry a sesurovělosť mravů se rozšíří. Aby boje ustaly, k tomu má křesťanské náboženství zázračné a přemnohé prostředky. Především hlásá církev zásadu křesťanské spravedlnosti. Boháčům i chuďasům ukládá v přikázáních povinnosti, by se k sobě přiblížili. Dělníkům káže, by práci svou konali svědomitě a poctivě, by se chránili lidí, kteří jim nemožné věci přislibují a je v záhubu uvádějí. Prácedárcům přikazuje církev, aby s dělníky nejednali jako s otroky; by je jako křesťany v úctě měli, neboť práce člověka nesnižuje. Nesvědomité a ohavné jest člověka ceniti, pokud jen pracovati může, a jej do úpadu vykořisťovati.

Církev velí prácedárcům: starejte se též o duševní a náboženské potřeby dělnictva. Popřejte mu času, by mohlo jíti do kostela. Nesvádějte nikdy dělnictvo k nemravnostem, zvláště mějte zřetel k mravní zachovalosti žen a dívek v továrně zaměstnaných; neberte žen do práce, aby dělník měl spořádanou domácnosť, a neukládejte dětem i ženám práci, která je nad síly jejich. Církev volá prácedárcům: „Dejte každému, což jeho jest. Dělník hoden pak mzdy. Dělnictvo vyssávati a mzdu mu ztenčovati, jest do nebe volající hřích.“

Dále praví sv. Otec Lev VIII.: „Dělnictvo se brání zastavením práce, dostává-li malou mzdu, nebo musí-li přes čas pracovati. Tomuto rozšířenému a těžkému zlu má odpomoci vláda; každá stávka škodí nejen podnikatelům a dělnictvu, ale i celému veřejnému dobru; a poněvadž i násilné skutky s ní spojeny jsou, bývá i veřejný pokoj a pořádek znepokojován. Tomu se může předejíti, jestliže příčiny stávky se odstraní a nepřátelství mezi podnikateli a dělnictvem se vyrovná“.

Kdykoliv výbojný kapitál těchto zásad nedbá, připravuje sám nejúrodnější půdu, kde divoká setba společenských převratů bujně pučí.

Když nenasytná žízeň bohatství a užívání všech rozkoší šlape práva lidská, tu v dělnictvu roste ona zášť proti majetným třídám, neboť vidí, že užívají, a dělnictvo přes všecku práci strádá!

Křesťanství hlásá, že prácedárce má považovati dělníka za bratra v Kristu, jeho živobytí pokud možno usnadniti, jeho duševním i tělesným potřebám napomáhati, jemu dobrým křesťanským životem příklad dávati a nikdy pro slepý mamon a zisk opovrhovati spravedlností.

Když to kapitál bude konati, pak zmizí z pracujících tříd všecka závisť; spravedlnosť, spokojenosť a láska k bližnímu uhostí se v srdcích dělnického lidu. Půjdou-li však poměry stejným směrem jako dosud, pak setba ziskuchtivosti vzejde a uzraje ve společenskou revoluci. [1])

4. Kterak lze sloučiti kapitál a práci.

Nynější práce za mzdu spočívá na obapolné smlouvě. Dělník přijde, nabízí se, žádá práce. Prácedárce praví: dám tolik a tolik mzdy. Dělník se uvolí, pracuje a tím jest vše v pořádku. Dělník se nestará, jak jdou obchody, jak závod kapitalistovi vynáší.

Kapitalista se nestará, jak dělník se mzdou vyjde a jak žije. Tím si oba zůstanou cizími, ba, jak jsme viděli, jsou jako oheň a voda. To odpírá úplně křesťanské myšlénce o společnosti lidské. Oba pracují za jedním cílem, kapitalista i dělník, a přece jsou si tak cizí. Dělník žádá úplnou volnosť a neodvislosť, kapitalista též. Ale dělníci žádají i úplnou rovnosť na zisku, tomu kapitalista odpírá, řka, že se smluvili na mzdě, a že jest spravedlnosti zadost učiněno. I známo, kterak Kristus Pán vyprávěl podobenství o dělnících na vinici, kterým dal pán všem stejně, ač někteří přišli mnohem později do práce. I pravil jim pán, když reptali: „Příteli, což jsme se nesmluvili, a není mi dovoleno jinému tolik dáti co tobě?“

Když tedy podnikatel hledí, aby se dělnictvu co možná přiblížil, aby se o jeho duševní i hmotné poměry staral, by sám hleděl, aby mezera chudoby a bohatství mezi ním a dělnictvem co nejvíce zmizela, tož i dělnictvo nebude žádati, což žádati bylo by nespravedlivo; ono bude svědomitě pracovati a spokojí se tím, co prácedárce spravedlivě s ním byl smluvil. A že takových křesťanských podnikatelů jest dosti, toho máme důkazy, ku př. známý katolický francouzský továrník Harmel a mnohé katolické závody v Porýnsku. [2])

Ale co platno. Takové katolické podniky jsou patrně bílé vrány, kdežto černé vrány v davech poletují, to jsou podnikatelé nekřesťanští, ať křtění, či obřezaní. Divme se pak, že lákadlo socialních demokratů tak mocně působí! Dokazují dělnictvu, že řemesla vymrou, že stroje nutí k velkovýrobě, a poněvadž práce za mzdu jest otrockou, tož nezbývá, než závody soukromých majetníků vzíti v obec a vyráběti společně. Že řemesla vymírají, to vidí kde kdo. Stroje zahnaly ruční práci, tkalcovský stav, hoblík, vřeteno z rukou švarných dívek dávno

---

[1]) Lehmkuhl: Arbeitsvertrag und Stricke, str. 36—51.

[2]) Viz o tom zajímavý článek v „Dělnických Novinách“ ze dne 1. března r. 1892. o firmě Villeroy a Boch v Mettlachu u Saarbrücken v Porýnsku.

již zmizelo. Čemu dříve řemeslník několik let učiti se musil, to mu hravě konají stroje. Domácnosť dělníka smutně vypadá. Žena i děti jdou do továrny. Ovoce a výtěžek z práce mizí v kapsách podnikatelů a akcionářů. Velcí si staví paláce, a malí stěhují se jako syslové do nezdravých, vlhkých děr. Na hlavních ulicích velkých měst vidíme nádherné obrovské sklady a výkladní skříně a divíme se tomu novověkému pokroku. Ale těch tmavých brlohů v sklepeních a špinavých děr v postranních ulicích, kde na sta a tisíce nesamostatných, bídně placených řemeslníků do těchto výkladních skříní pracuje, nevidíme. Známý žid Rothberger koupí od brněnských továrníků jen pro jednu saisonu za 200 tisíc látky. Z toho by mohlo míti alespoň 400 samostatných řemeslníků krejčí řádný život. Žid Fränkel v Meidlingu má více než 500 obuvníků, kteří mu doma pracují, mimo to má velikou továrnu. Těch pět set obuvníků pracuje jednomu a naplňuje jeho sklady a obchody ve všech větších městech.

„Proto uberme těm velkým a rozdělme těm malým,“ [3]) mluví socialní demokraté. A divme se, že dělnictvo jim věří. Drobní řemeslníci se udrží jen spořivostí a pracovitostí. Pracují až do úmoru. Lépe žijí dělníci, pracující v továrnách a ve velkých závodech, než leckterý pan mistr. K němu nepřijde žádný živnostenský dozorce, zde se nikdo nestará o jeho nemoc, ten malý človíček marně zápasí s obrem parou dýchajícím a železnýma pažema pracujícím.

Aby lidstvo se osvobodilo z tohoto otrockého jha, jest nutno, by práce se zřídila ve velkých závodech, menší stejně vymrou, a tyto velké závody mají patřiti všem. [4]) Tento recept socialních demokratů není tak zlý, jak se zdá. Jen kdyby našli lékaře, který by nemocnou společnosť dovedl tak přizpůsobiti, aby ho požila! Tento lékař by nebyl nikdo jiný než revoluce, nebo po dobru by páni podnikatelé sotva své jmění vydali ve všeobecný majetek. Jelikož však dějiny nezvratně učí, že z násilných společenských převratů, jakou je každá revoluce, nic dobrého se nezrodilo, pracujeme my křesťanští socialisté k tomu, bychom pravý lék nemocné společnosti podali.

Ona se ovšem vzpírá. Ale nechce-li, přijde doba, že si musí dáti líbiti ještě více, a to přebolestných operací.

My pravíme, že to, co nyní ve společnosti zachovati se dá, má se zachovati a zachrániti, a to jsou řemesla, která sice po továrnicku se provozují, ale tak provozovati se nemají. Řemesla, kde stroj nevyrábí sám výrobek dokonalý, kde ještě zručnosti dělníka třeba, musíme zachrániti. O tom se zde rozepisovati nemůžeme, to učiníme jinde. Zde jest nám stanoviti poměr, který má býti mezi dělníkem a podnikatelem, mezi prací a kapitálem.

Tento poměr není vybájený, jako jsou sny o budoucím socialně-demokratickém státu, tento poměr jest možný a má se vžíti, jest to poměr, jak jej žádá křesťanská spravedlnosť.

Pravili jsme, že stroje učinily dělníka závislým na prácedárci, že stroje zničily řemesla. K zakoupení strojů je mnoho peněz třeba, a proto výroba strojem patří kapitalistům. Užitek z práce strojů a k nim přikovaných dělníků plyne do kapes podnikatelů. Dělník nebéře podílu na něm, dostává mzdu.

---

[3]) Bernstein: Gesellschaftliches und Privateigenthum. Str. 18., v Berlíně 1891.
[4]) Bernstein tamtéž str. 29—31.

Poněvadž kapitalisté při všech obrovských výhodách, které jim poskytují stroje, dělnictvo z těchto výhod vyloučili, a tak křesťanskou spravedlnosť porušili, nezbývá, než takové společenské řády zasě uskutečniti, které byly dříve. Stroj usnadňuje práci, pracuje tolik, co několik set lidí zmoci dovede. Proč by tedy neměl lidstvu prospěti? Stroj pracuje rychle, lacině a mnoho. Kdo tedy stroje koupiti a jimi pracovati může, ten je pánem.

Kdyby se byly stroje vynalezly tehda, kdy cechy zkvétaly, tu by právo stavěti továrny patřilo nutně cechovnímu spolku, a všichni údové cechu by na tomto podniku společně byli měli podíly. Nyní však začaly stroje pracovati v době, kde rozbořeny byly cechovní řády, a kde každý má právo podniknouti co a jak chce, má-li jen k tomu prostředky.

Svoboda, rovnosť a bratrství, v revoluci francouzské národům rozhlášené, daly podnět, že každý může činiti a podniknouti, by sebe obohatiti mohl, třeba při tom na sta lidí zahynulo.[5]) (Pokračování.)

Co odpověděl pan dr. Masaryk na mou polemiku?

Sděluje a kritizuje **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

Když se po Praze rozhlásilo, že jsem před kterýmsi časem dal se do polemiky s panem prof. Masarykem, způsobilo to v naší i v protivné straně jakýsi ruch. V kratičku dostalo mi se několika návštěv, dopisů, varování, povzbuzení a podobně. Z počátku bylo ujednáno, že napíši dp. redaktoru „Vlasti“ do jeho časopisu několik článkův o páně Masarykových „Základech konkretní logiky“. Později však, když práce přibývalo mi pod rukama, usneseno poříditi zvláštní vědeckou přílohu a uveřejňovati v ní po archu měsíčně mou práci. Tím se stalo, že mnozí čtenářové „Vlasti“ marně čekali na mé řádky v tomto časopise a že odkazováni jinam a na dobu pozdější. V domněnce té, že totiž práce má uveřejní se ve „Vlasti“, byli také pánové z protivného tábora, jak vysvítá ze dvou dopisů, které redakc „Vlasti“ zaslal pan dr. Kaizl, tehdy odpovědný redaktor „Athenaea“, žádaje, aby náš časopis zasýlán byl z příma panu prof. Masarykovi, a ne slavné redakci „Athenaea“, což dosud při obou časopisech výměnou se dálo. V úctě nadepsaného zprávy ty potěšily, jelikož viděl, že ohlášená práce jeho těší se veliké pozornosti na straně protivné; neníť maličkostí, když takoví pánové hlásí se dvakráte o práci dříve, než vyšla jednou!

Trvalo dosti dlouho, než práce vyšla; způsob pak, kterým byla vydávána — každý měsíc po archu — zdržoval věc ještě déle, snad zrovna jí škodě, jelikož polemika dlouhá — a zde to trvalo skoro půl druhého léta — každému se znechutí. Konečně však kniha přece vyšla a zvědavým nečlenům „družstva Vlasti“ předložena byla. Měla

[5]) Kolb, Conferenzen, ein Betrag zur Lösung der socialen Frage, Wien 1891. Str. 24.

dosti přízně u našeho vzdělaného obecenstva. Laici učení, nejvíce prý gymnasijní páni profesoři a doktoři filosofie, kupovali si ji dosti četně a četli v ní pilně; mám jeden takový přečtený exemplář a vyznávám, že poznámky, které si k mé a v mé knížce dělal pan prof. dr. N., velmi mne potěšily. Z té příčiny také očekáváno, že i pan dr. Masaryk práce té nepřehlédne, zvláště když tak záhy ucházel se o ni jeho kollega pan prof. dr. Kaizl, a to, jak udal, pro pana prof. Masaryka. V „Čase" věděli o práci mé též, a jak mi sděleno, doptávali se o mně, o knize však mé mlčeli a mlčí podnes, — vědí proč! Pan prof. Masaryk neodpovídal celý rok, a již se myslilo, že vůbec neodpoví, že si bude hráti na velikého a dělati, jako by spisu mého nedbal. Zmýlili se, kdož tak myslili! Dne 15. května tohoto roku přineslo „Athenaeum" kritiku, — pan doktor promluvil! Nevěděl jsem toho, poněvadž „Athenaea" pravidelně nečtu, a byl jsem na to asi před třemi dny z přátelské strany upozorněn. Neber, laskavý čtenáři, řádků těchtó ve zlou a nepřičítej neskromnosti, že tolik o tom řečeno; zdálo se záhodným vše pověděti, aby ve sporu, jeho vzniku a trvání bylo jasno. Nyní možno již zabývati se odpovědí páně Masarykovou a čtenář nezazlí, když ji nejen zde sdělíme, nýbrž i rozebereme.

První dojem, který působí kritika páně Masarykova, jest dosti příznivý; pan profesor počíná si celkem umírněně, do věci ovšem nejde, ale k osobě též šetrně si vede. Můj přítel, když mi odpověď páně Masarykovu oznamoval, pravil. „Nesu Vám „Athenaeum". Pan dr. Masaryk Vám odpovídá, ale velice „krotce". A jiný mi opět děl: „Pan dr. Masaryk prozrazuje, jako všichni, kteří poznali, že na neznámé pole zabloudili a tolik odvahy neměli, aby to veřejně přiznali, — že si pomoci hledí všeobecnými frásemi!" Ponechávame laskavému čtenáři, aby posoudil, kolik pravdy mají oba přátelé naši.

Spis náš zařaděn v „Athenaeu" pod záhlavím „theologie", tedy na místě posledním; za ním následuje již jen zasláno páně Kottovo a oznámení nejnovějších publikací. Nepřičítáme zde panu Masarykovi zlého úmyslu; upozorňujeme však, že si tím pan profesor posloužil, jelikož naše moderní intelligence na vše theologické — a to zcela dle páně Masarykových „Základů konkretní logiky"! — hledí s patra! Pokud je náš spis theologickým a pokud filosofickým, resp. polemickým ve všech odvětvích, které jsme našli a neschválili ve filosofických spisech páně Masarykových, nebudeme rozebírati; — dostačí nadřeknouti, co pan profesor udělal. Po druhé však neměl by nám bráti ve zlé, že jsme ho nazvali „fificus" [1]) Ve spise svém dotýkal jsem se otázek theologických velmi málo, a kde mne pan dr. Masaryk k theologickému rozboru nutil, činil jsem tak velmi krátce, ba dokonce jsem to i zúmyslně minul (na př. 137.) [2]) Celá má polemika svědčí, že jsem bojoval proti Masarykovi jeho zbraněmi, mnohdy dokonce i jeho prameny. Proč tedy můj spis počítá mezi „theologické"? Chce tím snad říci, že se s ním jako filosof potýkati nemohu? Tu bych já stejným právem mohl ho nazvati „theo-

[1]) Viz Athenaeum X. 8, 255.

[2]) Píši tam doslovně: „Pane dre. Masaryku, nebudu se s Vámi hádati o věci eminentně bohovědecké, proto Vám upřímně pravím, že sv. Augustin tak neučil, a přesvědčte se o tom v jeho spisech „O milosti Boží".

logem" a ne filosofem; jelikož kráčel jsem jen za ním a mnohé jsem úmyslně z jeho theologických extravagancí přehlédl, jen bych theologické polemice se vyhnul. Neber nikdo mých slov v tom smysle, že se snad stydím býti theologem; jen jedno mám na mysli, aby mně totiž nebylo dáváno, čeho jsem si nezasloužil, aby mně toho nebylo dáváno proto, aby se kdosi pohodlněji kryl! Řekne-li opětně pan dr. Masaryk, že mu „zbytečně" křivdím, bude mi toho snad líto, avšak věci nezatajím a mužně ji povím. V tom hlavní rozdíl mezi našimi soustavami filosofickými, že já hájím zásady: I filosofu třeba přihlížeti ku nadpřirozenému zjevení Božímu jako ku zářné vedoucí hvězdě, pan doktor však toho nedbá a při Comteově positivismu zůstává. Jsou ovšem i jiné věci vážné, které nás dělí, tato jest však nejdůležitější a doufám, že pan profesor to sám nejlépe ví a že jen to myslí, když píše, že „pan Konečný ani nemá ponětí, jak snadno a jak často nepravdivě myslí, jak celá jeho myslící soustava, smím-li tak říci, je z gruntu zfalešněna." (Athenaeum 255.)

Kritika páně Masarykova má čtyři odstavce. V prvém zpravuje nás pan doktor, že se na knihu o sobě „těšil", „ale hned úvod" prý mu ukazoval, že se sotva něčemu naučí. Na doklad toho uvádí radosť, kterou prý P. Konečný měl z toho, že se do Masaryka před časem „Hlas" a „Čech" pustily „ne bez úspěchu". O tom, mohl-li se pan dr. Masaryk něčemu z mého spisu poučiti, nechci zatím rozhodovati, ponechávaje si rozbor výpovědi té na dobu pozdější. Zde, v tom prvním odstavečku páně Masarykově nalézám, že mně pan profesor „zbytečně křivdí" a ne já jemu! Při tom má pan auktor „konkretní logiky" i to neštěstí, že tato jeho věda staví se proti němu a usvědčuje ho zde z chyby. Pan Masaryk totiž píše, že P. Konečný „s potěšením" v úvodě vyznal, že pana Masaryka „nelze právem viniti z nemravného učení" — (přihlížeje k jeho kritisovanému spisu „Základové konkretní logiky") — jak mu tuším v „Čechu" i ve „Hlasu" (pro jiné prameny) bylo předhazováno. Pan Masaryk však odbývá „potěšení" P. Konečného slovy: „Právem ne, ale neprávem, jak právě činil „Čech", — avšak na právo neprávo někteří stoupenci směru p. spisovatelova málo se ohlížejí." Protestuji, abych zařaďován byl mezi takové lidi a vyhlašován stoupencem jejich směru nebo oni stoupenci mého směru, když jsem přece veřejně a hned na prvním místě proti nim (smím-li tak říci) zcela otevřeně napsal, že jsem v „Základech konkretní logiky" nemravnosti u pana Masaryka nenalezl. Tím jsem přece ukázal, že jsem zcela samostatným a pravdu vyznati ochotným. Jakým tedy právem hází mne do jednoho pytle pan doktor s těmi, kteří po právu a neprávu málo se ohlížejí? Kde jest zde logika a kdo z nás dvou ohlíží se málo po právu? Mně se zdá, že pan doktor stal se poznámkou tou sám stoupencem onoho směru a zkusil jeho blahodárného působení hned na mně! Či myslí snad pan dr. Masaryk, že proto mě smí počítati k onomu směru, že jsem knězem a katolíkem? Ostatně, jest snad dovoleno tázati se, jak daleko vůbec celá výtka páně Masarykova jest oprávněna? Jednu věc víme v té příčině najisto, a pan dr. Masaryk jí upříti nesmí, že totiž měl nemilé řízení s universitní správou a že se dosti namáhal, aby celé řízení proti němu bylo zastaveno. Ať už věci ty měly se jakkoliv, ať třebas o nich ani úplně dobře zpraveni nejsme, pan dr. Masaryk ono nepříjemné

řízení měl, a já nehledě k tomu, nýbrž ke knize, kterou jsem rozebíral, dal jsem svědectví čestné svému odpůrci, a on odměnil se mi za to tím, že mne ztotožnil s lidmi, kteří neohlížejí se po právu a neprávu!

Pan profesor mne v témž odstavci ujišťuje, že se chce dohadovati s opravdovým odpůrcem o věcech víry, že v knize mé hledal a hledal k tomu důvody, ale že jich nenalezl, a přidává, že toho lituje a upozorňuje, že „katolicism touto nepravdivostí (t. j. neohlížením se po právu a neprávu) svých vědeckých obhájců samému sobě nejvíce škodí". Dobře! Já zase ujišťuji pana Masaryka, že kdyby byl opravdově ve knize mé hledal, byl by se zcela jistě aspoň svým neznalostem přiučil, které jsem dosti často konstatoval a zde konstatuji na novo, dávaje ctěnému publiku českému na posouzenou, mám-li pravdu čili nic. Kdyby tedy i pravdivo bylo, že co já jsem napsal, — mé výklady, důkazy a námitky — jest bludno a nezpůsobilo poučiti pana profesora, není jistě pravdivo, že řádně mnou opsané neznalosti a nevědomosti Masarykovy nejsou z jeho spisů; pravdivo jest, že všecky v nich jsou, na těch místech, jak je uvádím. Ať mi pan Masaryk ukáže, že tomu tak není v následujících případech, a uvěřím, že se ničemu přiučiti nemohl[3]); jinak jsem nucen vyhlásiti slova jeho holou frásí, kterou si pomáhá, — nevěda kudy kam!

Pan profesor se tedy ničemu přiučiti z mé knihy nemohl! Co však znamenají slova slovutného pána, jimiž začal druhý odstavec: „Ve všeličems, co p. Konečný mi vytýká, má, nebo lépe řečeno, mohl míti pravdu. Pan Konečný mohl proti spisům mým uvésti nejeden důvod (a uvedl mnohé, jen že Vy je v „Athenaeu" zatajujete!), mohl ukázati, že jsem se ve mnohém mýlil (a neučinil to přečasto?), vůbec mohl p. Konečný na četné slabosti mých prací ukázati (ukázal i usvědčil Vás z toho, ale Vy nechcete uznati)". Co znamenají tato slova páně doktorova, která přece jakési přiznání obsahují a uznání zároveň? Považoval jsem pana Masaryka vědcem a ne — sit venia — komediantem. Na jednom místě praví, že se hned z úvodu přesvědčil, že ze spisu mého ničemu se snad nenaučí; na druhém místě zase uznává, že jsem mohl míti, ba dokonce i měl „ve všeličems pravdu". Co to znamená? Je to slušná a rozumná odpověď? Pan dr. Masaryk odporuje sám sobě a ukazuje, že lže, když takové nesrovnalosti píše. Kdyby takovou kritiku přinesla naše „Vlasť", kaceřovali by ji učení a osvícení páni půl roku; přinese-li však takové věci „Athenaeum", list pro „kritiku vědeckou", je dobře! Klesáme, a pan dr. Masaryk při vší své učenosti pomáhá tlačiti, abychom byli brzo — dolův a hodně dolů! A po té odváží se tento výtečník prohlásiti s patrnou indignací (!—?) v odstavci třetím: „Pan Konečný viní mne... že prý jsem několikráte i lhal. S odpůrcem takovým nechci diskutovati." Ovšem, po-

---

[3]) Nebude od místa poznamenati, že když jsme úvod ku své polemice psali, neměli jsme v úmysle probírati v Selbstmordu ani lithografovaných přednášek páně Masarykových. V obou spisech těch konstatovali jsme řadu nesprávností a omylův páně auktorových. Z té příčiny nemohl pan profesor již z úvodu přesvědčiti se, že se z knihy celé ničemu nenaučí; v úvodě o těch věcech a spisech nic řečeno není! Pan doktor byl by lépe udělal, kdyby byl z celé knihy poučiti se hleděl, a kdyby ji celou byl probral a ne jen po stránku 56., jak v Athenaeu označil. Kdo si tedy z nás dělá polemiku — lehkou?

něvadž nemůžete! Já jsem uvedl důvod, že jest lživa Vaše výpověď o Kristu Pánu, a Vy jste ji v „Athenaeu“ — zatajil! Přijdeme zde na to, zatím jen se nezlobiti a darebně nenadýmati! Větší mám než Vy právo prohlásiti o Vás, že s Vámi po takových kotrmelcích diskutovati nebudu, jenž jste se ani neodvážil četné mé výtky *svému* publiku pověděti. K čemu ta úzkostlivosť? Nesmí snad Vaši čtenářové zvěděti, co se proti Vám píše? To je krásný — realismus!

Aby tedy pan doktor věděl, čemu se z mého spisu přiučiti mohl a měl, uvedu mu zde následující věci:

V „Základech konkretní logiky“ na str. 170. v § 131. v odstavci druhém píše: „O podstatě a vývoji náboženství v době novější mnoho se rozumuje a s takovým úsilím, že spoléhati smíme pro naše úkoly na to, co o předmětě bylo pověděno, a proto vyvolíme si ze řady mnohých spisů, co Kaftan o věci učí: vyvolíme si Kaftana proto, že nejen od filosofů, nýbrž i od theologů různých odstínů právě v této věci dosti se uznává. Zde mohl se pan profesor z mé knížky naučiti (str. 15. odst. 2. a 3.), že nesprávně o Kaftanovi psal, že prý „právě v této věci dosti se uznává nejen od filosofů, nýbrž i od theologů různých odstínů“, jelikož od katolických theologův a filosofů starých i novodobých Kaftan se právě v té věci nejen neuznává, nýbrž zpříma zavrhuje, a přece tvoří právě tito theologové v těch „různých odstínech“ — většinu! Že názor Kaftanův o podstatě náboženství jest falešný, dovozoval jsem z Hettingra a Stoeckla, které pan dr. Masaryk v „Základech konkretní logiky“ jmenuje. Pan profesor slyšel, kterak zvláště Hettinger příkře odsuzuje Kaftanův názor, a nedovedl proti němu v „Athenaeu“ pověděti ničeho, ani mne usvědčiti, že jsem nesprávně jednal, popřev jeho větu o Kaftanu. Na stránce 25. a 26. uvedl jsem protestantského spisovatele dra. Nitzsche a ukázal, že Kaftana ani v protestantismu „neuznávají“. Pan profesor zase nic; přece však tvrdí, že se z mé knihy ničemu nenaučí. — Ve stati XV. „O původě a vývoji křesťanství“ na straně 107. uvádím ze „Základů konkretní logiky“ větu: „Doličovati podrobně, jak ze směsice mythu a filosofie křesťanský názor světový se ustálil, není naším úkolem“, a dokazuji panu profesorovi jeho vlastními auktory jednostrannosť, vlastně stranickosť. Pan doktor zase nic proti tomu, a přece se ničemu ode mne nenaučil! Tamtéž dovolává se pan Masaryk sv. Augustina, aby dovodil, že křesťanství jest „přirozený další vývoj prvků již vyvinutých“. Já mu na to odpovídám v poznámce 264. „Předně žádáme, aby pan dr. Masaryk uvedl místo, v němž sv. Augustin učí. „že věc sama, křesťanské náboženství, již u starých existovala, že nechyběla již od počátku pokolení lidského.“ Pan doktor zase nic a zas se ničemu ode mně nenaučil! Po té dokázal jsem panu Masarykovi ze sv. Augustina, že mu nerozuměl, když jeho „výroky“ o Platonicích uváděl, jelikož sv. učitel napsal o tom (De civ. Dei VIII. 7.): „Toto pak buď praveno o té částce učení jejich, kteréž oni fysickým nebo poučujícím o přirozených věcech jmenují,“ A dodal jsem k tomu doslovně: „Z toho místa patrno, že mají podle sv. Augustina s křesťanstvím shodu v řádě přirozeném, nikoli však v řádě nadpřirozeném.“ Pan doktor zase nic a zase se ničemu nenaučil! — Na straně 127. do-

kazuji panu Masarykovi, že jednal nelogicky, praviv na jednom místě „Církve žádné Kristus nezakládal“ a přiznav na druhém „Avšak shromáždil přece kolem sebe učedníky a přikázal jim, aby všemu světu zvěstovali evangelium“. Pan doktor zase nic! Tamtéž tázal jsem se, lhal-li Kristus Pán, slíbiv „aedificabo ecclesiam meam“, nebo lže-li Masaryk, když tvrdí: „že Kristus žádné církve nezakládal?“ Pan doktor neodpověděl, a zase se ničemu nepřiučil! Na stránce 131. ukázal jsem, že pan Masaryk neví, co jest katolický formální princip a že jej změnil za známky pravé církve Kristovy. Pan doktor ani z toho ničemu se nenaučil! Na straně následující připomínám mu, že konfundoval ve svých filosofických (!) přednáškách — jistotu víry se zřejmostí víry. Důkaz můj jest zcela jistým, úplně nepopíratelným — pan doktor se však již v mém úvodě přesvědčil, že se ničemu nenaučí. V týchž „filosofických“ přednáškách ve hlavě 40. praví se o Tertullianovi: „Svým heslem „Credo quia absurdum“ (věřím, poněvadž je to nesmysl!) charakterisuje směr západní církve římské proti řecké“. Já na 135. stránce k tomu připsal: „Pane dre. Masaryku, dovolte, abych se Vás otázal, kdo Vás oprávnil vysloviti se tak sprostě o církvi katolické? Kde máte jaký doklad, že v církvi západní věřilo se něčemu proto, že bylo nesmyslem?! Já vyzval pana Masaryka, aby citoval, odkud vzal větu, kterou do úst klade Tertullianovi, a řekl jsem, že nedokáže-li pan Masaryk, že církev západní věřila nesmyslům, poněvadž byly nesmysly, že bude třebas i s Tertullianem nestoudným lhářem a na cti utrhačem. Pan doktor mlčí jako ryba ve vodě a zase ničemu se nepřiučí! (Dokončení.)

UMĚNÍ.

Obrovská aukce uměleckých předmětů v Paříži. Jsou podnikatelé a ústavy, kteří rozešlou do celého světa agenty, aby kupovali, co jen se jim udá z umění výtvarného. Chrámy a kláštery dobře o nich vědí; některý rok téměř dvéře si podávají, co jich přijde. Často mnohý předmět vzácné ceny povaluje se v zákoutí sakristie nebo na půdě, až slídivé oko agentovo jej najde. Mnohdy nepořídí ničeho, ale velmi často se koupě uzavře; předmět putuje do ciziny a tam k aukci dostaví se veliký počet znalců, kdež se předmět za drahé peníze prodá. Jeden z nejčilejších a nejznámějších obchodníků takových byl Pařížský Spitzer. Agenti jeho jsou světoznámí. Během třiceti let nashromáždil tolik předmětů a tolik jmění, že měl v Paříži palác, žil jako lord, a jeho obchodnické museum má cenu čtrnácti milionů. V Paříži koná se dražba těchto vzácných pokladů a jest určena na dobu od 17. dubna do 17. června t. r. Již r. 1890. vydal Spitzer illustrovaný katalog této dražby, rozpočtený na sedm svazků. Jak nákladné je toto vydání, může velectěný čtenář posouditi z toho, že prvý svazek tohoto katalogu stojí maličkosť: 250 franků. „Časopis pro výtvarná umění“ píše o této dražbě: „Spitzerova sbírka jest největší, jež existuje; sotva kdy bude něco

podobného obecenstvu ke koupi nabízeno. Kdyby všichni Rotšildové své poklady na jedno místo soustředili, nepřevýšili by sbírku Spitzerovu. O důkladnosti katalogu vyslovuje se „Revue de l'art chrétien" (r. 1890, str. 124.): „Nelze viděti něco dokonalejšího, pilněji, krásněji a podrobněji provedeného, nežli texty a obrazy". Právě když vyšel prvý díl nákladného katalogu, zemřel Spitzer. Po tři leta měly umělecké sbírky zůstati pohromadě, nekoupil-li by je úhrnem nějaký stát nebo jednotlivec; když by takového nebylo, teprve potom měli býti musea, přátelé a milovníci umění vyzváni, aby se dražby účastnili. Hned druhého dne utržilo se 466.000 franků, a za prvních osm dní prodalo se za 3,013.080 franků stkvostných uměleckých věcí. Veliká část těchto předmětů pochází z kostelů a klášterů. Tak ku př. v prvých dnech dražby prodány: triptychon ze slonové kosti, byzantinská práce z X. stol. za 21.500 franků; přenosný oltář z XI. stol. za 24.000 fr., kříž z pozlaceného a emailovaného stříbra, z konce XIV. stol. za 9.500 fr., relikviář, francouzská práce ze XIII. stol. za 7.700 fr., dva nástěnné svícny z pozlaceného mosazu ze XIII. stol. za 7000 fr.; španělská monstrance za 4.000 fr. atd.

Účastenství kupců bylo velmi čilé; zastoupen tu celý svět, přední firmy vyslaly své zástupce — dostavili se i bohatí amateuři jednotlivci, i výstřední ctitelé archaeologicko-uměleckých památek, a závodili v nabízení báječných sum. Přes to vše, ač již čas dražbě určený minul, nevyprodáno vše; co zbývá, míní koupiti jistá umělecká firma americká úhrnem.

Jak mnohý asi se domnívá, prodal-li agentovi některou věc ku př. za 100 franků, že výtečně prodal! Jak by užasl, vida, že týž předmět vydražen na kolik tisíc! A proto: pozor na věci umělecké a starožitné, aby lehkomyslně nebyly zničeny nebo za pár halířů zašantročeny do daleké ciziny, kde si z nich podnikatelé nadělají — miliony!

Posvátná malba v Pražském Saloně 1893. Malba posvátná, jíž přece nelze upříti epochálního významu v dějinách umění, nebyla tak zastoupena, jak bychom si byli přáli při 807 číslech, jež vykazoval katalog, nehledě ještě k pozdějším zásilkám. Má se snad znamenati úpadek malířství náboženského? Pohříchu nynější rationalistický směr jen nerad odvrací se z toho denního víru boje o život, domnívaje se, že by něčeho zameškal, aniž by však uvážil, že nejkrásnější výkvět lidského srdce, zbožnost tím hyne a mizí... A tak i v malířství. Onen náboženský vzlet, ona vroucí zbožnost a pokora, jež vedly štětce Rafaelů a Fra Angeliků, jejichž dílům i dnes s vroucností se obdivujeme, zdají se hynouti, umírati....

Leč nebuďme pessimisty. Alespoň mnohé obrazy letošní výstavy dokazují opak. A jest nám tím větší radostí, že jest to domácí umělec, jemuž v této příčině přísluší palma vítězství: jest to František Ženíšek se svou „Svatou rodinou". Dílo vyznamenává se zvláštním pojetím, patříc do druhu plein-airu. Pod modrým nebem na květnatém luhu, v jehož pozadí odpočívá na kládě, ruce maje v klíně a zatnuv širočinu do dřeva, sv. Josef, klečí na rudém koberci v líbezné linie vkomponovaná postava Panny Marie, povznášejíc oběma rukama Ježíška, jenž libě se usmívaje k ní své ručičky vztahuje. Neskonalá láska, hluboká něha, jakož i obdiv i vědomí o božskosti dítka září z líce a celého posunu Bohorodičky. Za ní jakožto symbol klidně stojí beránek, mající — jaký to pěkný detail — okolo krku na červené stužce rolničku. Dokonalá jest harmonie barev, výtečně rozděleny světlo a stíny, umělec patrně s láskou i zanícením oddal se této práci. Postava sv. Josefa vedle reálné životnosti nepostrádá ideálné velebnosti, patřící pěstounu Spasitelovu. Z celého obrazu vane sladký klid, vznět citu a zbožnosti. Ano, taká byla sv. rodina, každý křesťan vidí v ní uskutečněný svůj ideál. Jest nám skutečně potěšením, že to můžeme říci o umělci českém rodem i duchem...

Hned vedle umístěna byla jiná „Svatá Rodina" malíře Basilia Colettiho z Mnichova. Skupina čtyř osob: Panna Maria držíc Ježíška na klíně, nad ní kloní se sv. Josef, vedle klaní se mladý hoch a vážný kmet dlouhé, bílé brady. Jest as noc, neb nebe jest temné, ač tomu zase odporuje světlo po obraze rozlité. Obličeje nejsou zvláště výrazné: v obličeji Bohorodičky není oné něhy a vznešené zbožnosti, jíž tolik vyniká Marie obrazu Ženíškova... Nejlépe ještě vyjadřuje své city klečící stařec: úsměv jeho, zbožný, uctivý i radostný, podán velmi dobře. Cena 600 zl. zdá se přílišnou.

Příbuzny obsahem jsou díla Frant. Jaschkeho z Vídně „Pietà" a Jana Popelíka z Prahy „Mater Dolorosa". Obraz Jaschkův jest co

do rozměrů jedním z největších výstavy; vnitřní cenou však nevyniká. Od temného, skorem až černého nebe odráží se dřevo kříže, s něhož právě složen Božský Trpitel.

O kříž, ruce majíc na něm spjaty, opírá se zády k nám obrácená postava sv. ženy, dole pak na zemi na bílém prostěradle spočívá umučené mrtvé tělo Spasitelovo hlavou v klíně Panny Marie, jež pravou ruku majíc nataženu k černému nebi pohlíží, jakoby chtěla říci: „Hle, dokonáno jest". Jiná postava sv. ženy skloněna nad rukou Kristovou líbá svatou její ránu...

Komposice díla je správná, odpovídajíc zcela onomu známému pravidlu, dle něhož osoby vtěsnány býti mají pokud možno ve skupiny trojúhelníkové, jako jsme viděli na př. v Liškově Hagaře a Ismaelu. Voleny barvy temné, ke každé přidáno černě, pochmurný ráz okamžiku smrti Kristovy jimi vystižen ovšem ne zcela dostatečně. Tělo Kristovo malováno dobře, zvláště povedla se zde nehybnosť rukou. Nohy jsou méně dobré, příliš křečovitě napjaté.

Na Popelíkově „Mater dolorosa" vidíme dolní část kříže a nohy Spasitelovy na ni přibité až po kolena. Levicí objímajíc kříž, jakoby hledala opory, pravici majíc bezvládně svislou, opírá se Bohorodička hlavou o sv. kříž. Tvář i výraz bolu dobře jsou vystiženy. Hlavu halí roucho bílé, účinně se odrážející od temného pozadí. Ostatní šat zdá se nám býti však příliš těžký, nehybný, i v barvě i ve vržení řas. Obraz nepůsobil oním dojmem, jakým dle svého sujetu měl působiti. Ovšem byl umístěn velice nepříznivě, příliš vysoko.

Gebhard Fugel z Mnichova vystavil „Pohrobení Kristovo". Jest noc. Tmavými mraky sotva prodírá se luny matný třpyt... Rudá zář pochodně, již drží v levé ruce Josef z Arimathie, maje v pravé trnovou korunu, osvětluje vchod ke hrobu do skály vytesanému, u něhož nad mrtvým synem sklání se matka Sedmibolestná v černém rouše (snad na znamení smutku!?). Okolo kupí se pět svatých žen: dvě v nesmírném hoři obličejem leží do země, jedna klečíc naříká, jiná s nádobkou s vonnými mastmi v ruce nahýbá se nad Kristem. Výraz bolu i hlubokého zármutku ve tvářích i pohybech dobře jest podán, virtuosně malováno zvláště rudé světlo pochodně, míhající se nad sehnutými postavami. Obličeji Spasitelovu přimaloval umělec ryšavý vous proti všem tradicím — proč, není jasno. Klid smrti v obličeji je trefně vyznačen, koutky rtů svislé, zašpičatělý nos, nehybné rysy, vše svědčí o důkladném studiu přírody. Jedna chyba však zaráží i laika — chyba, jež se i u českého umělce vyskytuje, o němž níže ještě pojednáme — a to nepoměr mezi krátkým tělem a příliš dlouhými, tenkými nohami. Kdyby se ten mrtvý Kristus vztýčil, byl by až nepřirozeně velikým. Celkový dojem jest živý, přesvědčující, cena 8000 marek však přehnaná.

Zcela zvláštní a podivně malovaný obraz vystavil Ed. šl. Gebhard z Düsseldorfu: „Kristus a Petr na moři". Gebhard v souvěkém umění německém zaujímá stanovisko zcela zvláštní a ojedinělé. Jest po výtce malířem výjevů biblických, avšak postavy jeho jsou postavy všedního života, neidealisované, malované jakýmsi — abych tak řekl — urputným realismem, jež však nicméně působí mohutnou silou svým vnitřním obsahem.

Tak i zde. Scéna: „Bouře na jezeře." V bílém jeku vln komíhá se slabá bárka, mimo ni pak poutají pozornosť dvě postavy: sv. Petra, zpola již pohroužená ve vlnách, s obličejem vroubeným pod bradou bílým vousem, osmahlých, žilnatých rukou, s rozhalenou hrudí — postava to starého námořníka —, a postava Kristova, nachylená nad Petrem, stojící na vlnách, v rudém, bouří vzedmutém rouše, držíc jednou rukou Petra nad vlnami, kdežto druhá natažená jakož i výraz tváře silných kontur a napomínajícího výrazu zdají se kárati Petra pro jeho malou víru... Nade vším tím v slohu starých mistrů německých vznáší se v oblacích Bůh Otec a Duch Svatý v podobě holubice.

Dojem toho malého obrazu je mohutný. Hřmotná, silácká postava Petrova jak zdá se býti slabounkou a hříčkou před tímto Kristem, v jehožto tváři a posunu zračí se neodolatelná božská moc a síla, jež dovede jedním slovem krotiti moře a poroučeti větrům! Čiší z ní přímo všemohoucnosť a veleba. Je to krásný, podivný obraz...

Jen rozbouřené vlny zdají se býti nehybné, jako zkamenělé. Umělec bral se své palety barvy jen temné, nikde ani místečko světla, jen bílé hřebeny vln. Kontury jsou silné, jadrné.

Gabriel Max v Mnichově zaslal tři obrazy: „Madonna", „Anděl Strážce" a „V zbožném rozjímání". Znamenitý tento umělec, jehožto mistrovství zvláště ve vystižení duševního života jest přímo nepřekonatelné, vrací se, jak se zdá, těmito nejnovějšími výtvary na půdu skutečnosti z tajemných říší mysticismu a spiritismu, jimž zajisté jen na úkor svého umění byl oddán. Ty

chorobně vzrušené tváře blouznivců a přemrštěných žen, ač mistrně malované, počínaly již odpuzovati...

Ve zbožném rozjímání pohřížena jest krásná, mladá dívka, s hlavinkou skloněnou a s proudy rozpuštěných kaštanových kadeří. Zvláště pěkný jest výraz sklopených, polopřivřených očí, z nichž svítá vroucí zbožná duše a vřelý cit.

Anděl Strážce proveden jest v tónech zvláště něžných. Od růžového pozadí odráží se zlatá svatozář a v ni vložen profil anděla, s vroucí pobožností v oku vzhůru obráceném a na rtech vážně semknutých. Ruce — stkvostné, bílé ruce, něžně do nejmenšího detailu provedené, jako živé, pravé ruce andělské — jsou u zbožném zanícení sepjaty na prsou. V obličeji anděla jakoby se odrážela matným leskem veleba a jas Toho, k němuž anděl pohlížeje se klaní..., zde vidíme uskutečněno slovo: „ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, aniž na srdce lidské vstoupilo"... Obraz ten jest hoden Maxova štětce.

„Madonna" maně nás vybízí k rozjímání. Mnohý moderní malíř, namalovav ženskou hlavu, ověnčiv ji svatokruhem a zahaliv ji v různobarevnou plachetku myslí, že namaloval Bohorodičku Věc přece není tak jednoduchá a snadná. Hleďte jen na obrazy madon starých mistrů! Podobně se to má i zde. Jest to krásná dívčí hlavinka, jíž k nemalé okrase slouží mocné vlny rozpoutaného plavého vlasu, oblouky obočí, modré, jasné oko a silný nos i energická brada. Hledí zpytavě, bádavě na diváka. Ale to má býti Bohorodička? Nebýti té sotva znatelné kruhové čáry, jež má značiti svatozáři, řekli bychom: hle, toť krásný obraz krásné ženy, ale Madonna? Také se náhodou všichni kritikové v tomto soudu shodovali.

Že všechny tři obrazy provedeny jsou mistrně, s onou jemnou stupnicí odstínů barev, jimiž vládne jen štětec Maxův, že provedeny důkladně do nejmenších detailů — všimněme si jen, jak různě propracována u každého obrazu partie krční — netřeba ani připomínati.

„Madonnu" zaslal též neprávem velebený vídeňský profesor Kristian Griepenkerl, modní malíř mythologických, mnohdy fádních výjevů. Jest to akvarel. Pod širým nebem na kamenném sloupu stojí Ježíšek s lilií v ruce. Panna Maria stojíc vedle objímá ho jednou rukou, držíc v druhé Ježíškův prst, hledíc mu do obličeje. Milý a libý jest obličej Božského dítka, tvář matky jeho zdá se nám však býti prázdnou, bezvýraznou. I nebe jest příliš těžké, nehybné na akvarel. Celkový dojem není zvláštní.

Mohutným a vzrušujícím dojmem působí Felixe Jeneweina „Pláč Jeremiaše proroka", malovaný dle slov bible: „Kterak leží město pusté plné lidu: učiněná jest jako vdovou paní národů! Pod plat uvedená jest kněžna krajin" (Kap. I. 1.) a „Ó vy všichni, kteří jdete cestou, pozorujte a vizte, jestli bolesť, jako bolesť má (kap. II. 12.).

Obraz jest veliký, podélný. V pozadí trčí zborcené sloupy, zbytky slávy Jerusaléma. Tu a tam mezi nimi leží mrtvola, havrani poletují nad kořistí... Jaksi samovolně — ale viděti v tom ruku umělcovu a snahu po ladné komposici — obraz vztýčenými sloupy dělí se na pět částí; v každou vkreslena jedna neb dvě postavy skroucené v krutém, nezměrném bolu, jenž jeví se zvláště v posicích a skurzech, jichž silné kontury podány se známou Jeneweinovskou virtuosností. Zcela správně do středu postavena postava hlavního nositele a pěvce tohoto srdce rvoucího žalu, velebného proroka Jeremiáše; ruce rozdírají hruď, po obličeji bolem jako zkamenělém proud slz se line, vlas rozcuchán, hlava pochýlena.

Ale dojem není úplný. Proč? Stojí tento Jeremiáš nebo klečí-li? Věc tu nerozhodl žádný kritik. Stojí-li, jest příliš malý; klečí-li — a tomu zdá se nasvědčovati vržení roucha — pak nemá tělo jeho od kolen žádných nohou, nebo jen velmi krátké, přímo dětské. Škoda, že tato chyba každému ihned se vnucuje a ruší poněkud mohutný dojem obrazu, z něhož skutečně cítíme všechen ten žal pokořeného národa, svíjejícího se bolem a hněvem, zkrušeného pro nepravosti...

S postavou Spasitelovou setkáváme se i na Gretschově prý „historickém" obraze „Salvatorská legenda", o němž již těchto listech promluveno. Dodáváme jen, že postava Krista, jež s neskonalou láskou a smilováním v obličeji vede pobloudilé české pány, ve své bílé, až ke kotníkům sáhající říze působí dojmem velice pěkným, jsouc malována s péčí a láskou.

Zmínky zasluhuje i kresba Raimunda Wolfa z Plzně „Modlitba", snad Mojžíšova na hoře Sinai. Uprostřed velkolepé, divoce krásné krajiny skalnaté klečí v pokoře schýlená postava mohutného tvůrce starého zákona, samojediná v tomto grandiosním okolí.

Staršího původu byl cyklus 30 kreseb J. Führicha k „Životu sv. Jenovefy". Josef Führich (nar. 1800.) byl žákem Pražské akademie a stráviv od r. 1827. tři léta v Italii, vrátil se do Prahy, odkud 1834. přesídlil do Vídně, kde

1876. zemřel. K lásce pro poesii romantických legend o středověkých svatých přidružil Führich hned v samých počátcích svých uměleckých snah přímo vášnivý cit náboženský, kteréžto dojmy sdružily se u něho v obraz silného a zbožného středověku.

Jsou to vlastně dva cykly po 15 kresbách. Vrchní proveden v Praze 1824. před cestou do Italie, spodní 1830. po návratu z této cesty. Velká vniternosť a seriosnosť uměleckého tvoření druží se v nich se zásadnou a jasnou jednoduchostí koncepce celku i jednotlivých scen, jež jsou obestřeny vším půvabem a vší poesií náboženského romantismu. Zajímavo jest zvláště sledovati, jak v cyklu starším sleduje Führich spíše staré rytiny, zvláště Dürerovy, v novějším pak jak stojí pod vlivem italských malířů quattro- a cinquecenta. Kresby ty jsou stále přístupny v gallerii přátel umění v Rudolfině.

Zpráva naše nebyla by úplná, kdybychom nezmínili se i o obrazech, jež mají jakési spojení buď s církevní historií neb křesťanským životem vůbec. Otto Friedrich z Paříže zaslal „Modlitbu před jídlem“, pěkný výjev, zobrazující zvyk — nyní bohužel v mnohých rodinách mizící — společné modlitby před obědem v bohaté panské rodině v krojích 16. století a Canossu, kdež vyobrazen zpupný německý císař Jindřich IV. ve svém pokoření před Řehořem VII. na zámku Matyldy Toskánské. Komposice není však zdařilá, neb celý střed obrazu zaujímají široké schody, a osoby proti rozměrům plátna jsou příliš malé.

O. Heyden z Berlína vystavil „Mše v chrámě Sta. Maria Novella“; jest to pěkný interieur; na kůru jsou napodobeny fresky Ghirlandajových obrazů ze života Panny Marie; Ricardo Villegas Cordero v Římě „Květnou neděli“, průvod vystupující v chrámu na stupně; vše tone v jasných, červených barvách; Domenico Rabioglio v Turině obraz „Charitas Christi urget nos“; dvě jeptišky u okna bíle zastřeného, starší sehnuta nad mešním rouchem, mladší stříhá kvetoucí azalky; vše v záplavě bílého, temperovaného světla; výraz tváří jest libý — celkem pěkný obraz; Arthur Kampf „Žehnání dobrovolníků 1813.“, pěkná jest zvláště postava kmetného kněze, jenž ruce maje vztýčeny, svolává požehnání Boží na hlavy obranců vlasti; obraz zakoupen pro gallerii Rudolfinskou; Nicolo Canicci ve Florenci „Žehnání polí“, obraz plein-airu; na kopečku u Božích muk: kněz modlící se a za ním skupina klečících mužů a žen; barvy jsou na plein-air příliš temné, nelze rozeznati jitro-li, či večer; Karel Schultheiss v Mnichově pěkný genre „Počátky vyučování“, které udílí mladá jeptiška dívčince na klíně jí sedící; kolem jiné již pilně pracují, pletou, šijí v zeleném světle zahradního zákoutí; výjev roztomilý, životný; G. Schönherr v Drážďanech zaslal akvarell „Vzácná návštěva“, jíž jest poctěn starý poustevník ve svém zbožném lesním útulku vznešenou dámou; R. Stübchen-Kirchner z Jablonce vystavil smavý genre „Sem s kadidlem!“ jak volá kostelník, spěchaje na dva ministranty, jimž se bylo — nepozorům — z kaditelnice rozsypalo řeřavé uhlí; vše dýše pěkným, naivním humorem.

Mladý umělec Jan Vochoč, nyní v Mnichově, zaslal pěknou studii „Mladý theolog v pilném studiu“. Mladý kněz v klerice, výrazných rysů v tváři, pohřížen v studiu tlustého, bílou vepřovicí vázaného foliantu. Před ním na psacím stolku globus, lebka a stoh knih ve vazbě s těžkým kováním. Detaily jsou pracovány s láskou; jest to kabinetní kousek, jenž by znamenitě se vyjímal v pracovně, církevního hodnostáře...

Oskar Rex z Prahy, mladý, snaživý umělec, mimo jiné vystavil i obraz „V Týnském chrámu“. Byl veden patrně snahou po něčem novém, originálním, leč nevíme, povedlo-li se mu to Před známou sochou Kristovou v Týně klečí mladá dáma, vzpínajíc k němu ruce. Umělec trochu frivolně napsal do kouta: „Wieder ein Gretchen.“ Pósa prosebnice jest však nepřirozená, socha Kristova pak ve skutečnosti zcela jinak vypadá, jak jsem se osobně přesvědčil. I barvy nejsou jaksi jasné.

Znamenitou technikou vynikaly konečně obrazy Alexandra Lunoisa z Paříže. „Poslední modlitba na společném hrobě“ a Noční vzývání velebné svátosti“, oba původní leptání na oceli, tedy originál ocelorytiny, zajímavý pro poznání zvláštní této techniky. Zvláště druhý obraz se svými světelnými effekty pod chmurnou klenbou chrámovou těšil se všeobecné pozornosti.

Tím končíme. Při vší stručnosti hleděli jsme býti svědomitými a poskytnouti laskavému čtenáři vodítko, dle něhož by si mohl utvořiti úsudek o posvátné malbě v letošním Pražském Saloně. S. Volyňský.

LITERATURA.

Anglická.

Štěstí v pekle od prof. St. George Miwarta. — Ujišťuji velectěného čtenáře, že mu netřeba čísti podruhé: nikoliv, čtenář se nemýlil a četl správně „štěstí v pekle". Tak nadepsal své články v „The Nineteenth Century", vědeckém listu anglickém, prof. Miwart; račte vzíti do ruky číslo prosincové r. 1892. a čísti strany 899—919 a letošní číslo únorové, a všimnouti si stran 320 až 338.

Prof. Miwart opět dokázal, že může býti člověk v jednom oboru lidského vědění vynikajícím, ale až běda nešťastným, pustí-li se do věcí, jimž ani za mák nerozumí. Prof. Miwart je v pravdě vynikajícím vědcem, na slovo vzatým biologem, jehož učené práce biologické těší se veliké pozornosti učenců. Proto i články jeho v „The Nineteenth Century" učinily veliký poplach — jednak pro podivný svůj nadpis, jednak již proto, že podepsány jsou jménem Miwartovým, Chválil je málo kdo, mnozí je přísně posuzovali; v pastýřském listu svém podrobil je důkladné kritice biskup Nottingamský, vysloviv se celkem v ten rozum, že odporují a porušují u velké míře věrouku katolickou. Dle slov Miwartových bylo by i nám dobře známé, starodávné zaklení „go to hell", t. j. „jdi k č . . . u" spíše požehnáním, nebo blahopřáním, ba, prof. Miwart uvádí v posměch a lehkosť nauku o pekle způsobem takovým, že by důvody jeho spíše měly najíti místa v listech humoristických pro zasmání, než aby se jim propůjčily sloupce vážného listu vědeckého. „Miliony katolíků", praví prof. Miwart, „stísněny jsou obecnou naukou kněží o pekle a jeho věčných mukách"; „povaha naší doby a mravní rozvoj lidského pokolení jsou uraženy tímto učením, jež nesčíslné myriady lidí na věky zatracuje." Toť je výborné místo! Inu ovšem! Pomýšlení na tresty jest s to, aby učinilo člověka, k. př. zločince, stísněným; a kdyby logika páně profesorova měla vésti k dalším konklusím, tuť by již každé prosté vězení okresního soudu „urážel povahu naší doby a mravní rozvoj lidského pokolení," neřku-li žalář nebo dokonce šibenice, guilotina neb i ta nejmodernější poprava elektřinou. Ostatně věru lépe jest pomlčeti o té „povaze naší doby" a „mravním rozvoji lidského pokolení". Což přečetné ohavné zločiny, vraždy, loupeže atd. a případy vytčené trestními zákonníky celého světa, jichž napořád se lidé dopouštějí, neurážejí onu „povahu" a ten „mravní rozvoj?"

Prof. Miwart, sám katolík, uchýlil se ovšem se svými články do listu akatolického. Nepopírá existenci pekla, ale dokládá: „odsouzenci třeba nejsou si vědomi tohoto trestu, neb slovo „oheň" míněno je všude pouze metaforicky; odsouzenci stvořili si ono své „peklo" svými názory a skutky a mohou tu nalézti jistou harmonii se svým duševním stavem, nalezajíť zde duše stejně myslící, příbuzné, s nimiž laskavě objímají vlastní okovy: nalézají zde tytéž touhy, které byly jejich snažením a potěšením na zemi" (čl. 1. str. 916.). To vše „mírní" jejich tresty a celý jejich stav . . . takže se těší i jistému stupni štěstí.

Netřeba tu líčiti, jak velice jinak učený biolog tu věrouce katolické odporuje; doznává to ostatně zřejmě sám, ovšem posměšně, svým způsobem, nazývaje nauku onu „ostatkem doby, kdy lidé byli ještě méně intelligentní," či, prostě řečeno, „hloupí". Ignoruje snesení koncilu tridentského, odporuje katechismu Bellarminovu, napsanému z nařízení Klimenta VIII., stvrzenému Benediktem XIII., koncilem Římským z r. 1725. a Řehořem XVI. r. 1840., nevšímá si „Učení křesťanského", sepsaného Petrem Kanisiem a do všech jazyků přeloženého, nevšímá si konečně výroků samého Spasitele a písma sv., nad vše jasných; dle něho, Miwarta, jest peklo místem, kde lze nalézti harmonii, duše příbuzné, jistý stupeň štěstí . . .

Zdaliž pak i doživotně v žaláři odsouzený, jenž přece též v žaláři, jejž si „stvořil" svými „názory" a „skutky", nalézá „duše stejně myslící, příbuzné" „tytéž touhy, které byly jejich potěšením na zemi" atd. „laskavě objímá vlastní okovy" a „těší se i jistému stupni štěstí?" Jakou asi by dal učenému panu profesorovi odpověď?

Na to vše učený biolog nemyslí a odpovídá si sám: „Proč bych neodpíral katolickému učení o pekle? Vždyť přemnohé jiné katolické nauky podobné povahy byly též s úspěchem potřeny, ba triumfálně zničeny!“ Jak povrchní jsou theologické vědomosti učeného přírodozpytce, o tom podávají důkazy jeho „doklady“ k tomuto tvrzení, mezi kterými uvádí též dogma „O neposkvrněném Početí“, jež prý bylo stanoveno proti mínění a oposici všech!

Rozumí se samo sebou, že anglický katolický tisk neostal prof. Miwartovi za jeho „theologický“ věhlas pověstnými články vyjádřený odpověď dlužen. Odpověděli nejen biskup Nottinghamský, ale i P. I. S. Vaughan, bratr kardinála arcibiskupa Westminsterského (viz „Irish Ecclesiastical Record“, leden 1893), proslulý učenec P. Clarke S. J. (viz „The Month“), Rev. T. E. Bridget, (viz londýnský „Tablet“, březen 4., 1893) a jiní, ale ty všechny Miwart odbývá po způsobu všech podobných „učenců“: jalovým vtipem nebo frází, neb i posměchem. Věcný důvod utekl. Jsou mu všichni „fanatikové“, „lidé bezrozumní, kteří trestuhodně prostituují svůj rozum obraznosti“; sv. Tomáš Akv. „není mu největším theologem“, byl prý jím Duns Scotus, veliký učitel církve, sv. Alfons často prý „byl podroben chorobě duševní a mýlil se“ atd. Takovým tonem to jde dále. Všichni se mýlí, jen pan profesor St. George Miwart se nemýlí.

Člověk se jen diví té drzosti, s jakou může někdo do podobné „filosofie“ se pustiti a věci takové tisknouti. Inu ovšem, papír prý všechno snese. Nám jenom vzhledem k učenému biologu Miwartovi, ale náramně neučenému theologu napadá známá věta: Si tacuisses . . . . . .

Srbská.

Pjesnik i vila. Od Nikole I. Cetinje, državna štamparija. Vel. osmina. Str. 205. — S napjetím očekávána kniha, kterou napsal junácký „Gospodar Crne Gore“. Očekávání nikoho nezklamalo; jest to dílo v každé příčině dokonalé. „Pjesnik i vila“ jest veliká báseň, o 982 čtyřřádkových slokách, ve které se pojednává o osudu srbského národa dialogickým způsobem mezi básníkem a vilou (musou). Na začátku básník volá svou posestrimu vilu, která již dlouho u něho nebyla. Vzpomíná přátelských styků za mladých let, vzpomíná vzletných písní; vila přichází a kárá básníka, proč se odhodlává k velikým věcem, s kterých není, jsa chabým a slabým. Potom prý ani nynější pokolení se nehodí k velikým věcem. Básník uznává sice chyby svého národa, zároveň však i vypočítává i jeho dobré vlastnosti. Vila nevšímá si jich, nýbrž ukazuje na chyby, zvláště chladnosť a nevšímavosť k příbuzným slovanským rodům:

„Čas se srčí na Rusiju;
Čas s Bugarom kavgu traži,
A s Hrvatom prvim bratom
Sve začepak ište vraži.

A Čeha je otudjio,
Tek ga jedva on poznaje,
I mudrost mu i vještinu
On za lijek pripoznaje.“

Vila konečně začne kárati i básníka samého jako vladaře, že pouze básní a nestará se o svůj národ. Pak ho vyzývá, aby se vzchopil k činu a vážně pracoval. Hříchem prý jest dřímati na černohorském trůnu. Básník odpovídá, že vila přeceňuje jeho síly, že se pečlivě stará o svůj národ, avšak nenalezá nikde opory. — Takovým způsobem se pokračuje v rozhovoru o různých událostech a věcech národních, dokud nepřichází knížecí pěvec k líčení osudu samého srbského národa od nejstarších dob do boje na Kosově poli a pádu srbského císařství. V tomto dlouhém vypravování zvláště se klade důraz na dílo zakladatele srbské říše Nemanje, a na práci sv. Save, jenž si velikých zásluh získal o srbskou církev; básník nezapomíná ani mocného srbského cara Dušana a tragického pádu srbské říše. Líčí nejen junáctví a obětavosť, ale také chyby srbského národa: závisť, sobeckosť, nesvornosť. Tato báseň je zrcadlem, ve kterém srbský národ může viděti, co mu škodí a jej hyzdí a čeho jest se mu varovati, aby dosáhl slavnější budoucnosti. Celá báseň končí oslavením boje na Kosově poli, neboť

básníku není tento boj pouze hrobem národní svobody a samostatnosti, nýbrž i kolébkou národního vzkříšení.

Básníkův jazyk úplně přiléhá k velikým, vlasteneckým a ethickým myšlénkám v básni obsaženým. Od prvého do posledního verše jest jazyk na vrcholu básnického vzletu. „Pjesnik i vila“ jest dílo vedle „Horského věnce“ v nové srbské literatuře nejznamenitější, a básník si jím postavil pomník, který potrvá tak dlouho, dokud budou státi srázné skály černohorské a dokud bude žíti celý srbský národ.

Letošním rokem začaly vycházeti v srbské literatuře zase nové dva časopisy: „Bčelica“ a „Glasnik“.

„Bčelica“, poučno-zabavni listić za staro i mlado. God. I. Ured. Mita Nešković. — Z prvých čísel lze souditi, že jest určen nejširšímu obecenstvu. Nalezáme zde úryvek z Mijatovićeva „Despota Djurdja Brankovića“, kde se popisuje svatba Djurdjevy mladší dcery Mary; po té následuje 6. oddíl z Miličevićeva „Ivana Djaka“ a z čas. „Stražilova“ (z r. 1888.) prvá, šestá a devátá strofa básně Vl. M. Jovanoviće. Před každým spisem jest poznamenáno, od koho dotyčný spis jest a čeho třeba věděti, aby se spisu rozumělo. Zároveň jsou tu i životopisná data toho spisovatele, ze kterého úryvek vzat Jak patrno, seznamuje tento časopis nejširší vrstvy srbské se spisy nejlepších spisovatelů.

„Glasnik“ za zabavu i nauku. Urednik profesor M. Pavlović. Vlasnik-izdavač: Knjižara Velimira Valožića. God. I. — Prvé číslo má obsah rozmanitý, též zajímavý, ale nikoli bezvadný. Setkáváme se tu se známými spisovateli: Vojislavem, Jovanovićem, Mijalkovićem a se starým Djokem Popovićem-Daničarem. Ostatní spisovatelé, kteří tu uveřejnili své příspěvky a ze kterých se „rekrutuje falanx“ nového „Glasnika“, jsou nováčkové.

Sveti Ivan Kapistran, pobjeditelj Turakah kod Biograda god. 1456. Pučki ep u 17 pjevanjih spjevao Ilija Okrugić Sriemac. U Novom Sadu. Ciena 60 nově. Str. 164. — Toto národní epos jest napsáno na památku 500. letého jubilea sv. Jana Kapistrana, velikého bojovníka v bitvě u Bělehradu r. 1456. Ilija Okrugić, básník „Saćurice i šubare“ a „Grobancijaša“, napsal je z čisté vlastenecké lásky ku své domovině. To jest zajisté vší chvály hodno. Veliké nadšení básníka jako kněze pro šlechetná díla Kapistranova povzbudilo spisovatele, aby v národní hrdinské básni opěvoval slávu sv. Jana Kapistrana; chtěl bezpochyby, aby úcta k tomuto světci naplnila srdce všech vrstev národních. Než celkem nemůžeme říci, že by se bylo dílo básníku zdařilo. Především celá práce nemá oněch známek, bez kterých se národní epos obejíti nemůže; takové epos — jak známo — musí býti plodem národního ducha; národní epos musí provívati prostota a naivnosť. Tedy nemůže býti proniknuto individuální subjektivností a vytříbeností, jakou nalezáme v uměleckých básních. Thema jest bez odporu dobře voleno a dalo by se epicky opěvovati, ale pouze duchem a fantasií pravého básníka-odborníka. Náš básník nejvíce pečoval o to, aby byly různé verše co nejuhlazenější, ale toho, co by bylo dodalo dílu trvalé ceny a učinilo z něho plod pravé poesie, úplně zanedbal. Všechnu svou práci věnoval metrice — což ovšem u národního eposu není nejhlavnějším. Také velikou chybou básně jest, že spisovatel příliš hleděl k tomu, aby zevrubně provedl „epické popisování“, tak že se vše proměnilo v „neepickou rozvláčnosť“, čímž trpí i hlavní myšlénka básně. Jinak jest v básni mnoho krásných momentů a úchvatných scen, jež mnoho přispějí ku slávě světcově. Fr. Štingl.

Slovinská.

Lepa Vida, drama v petih dejanjih, spisal dr. J. Vošnjak. Provozováno dne 22. března v zemském divadle kraňském. — Krásná národní slovinská píseň o „lepé Vidě“, ve které dle prof. Scheinigga jest symbolisována od moře k moři bloudící bohyně luny, dala podnět již nejlepšímu slovinskému povídkáři J. Jurčičovi ku stejnojmennému románu, a dalo se předvídati, že se též slovinští dramatikové zmocní této vděčné látky. Jurčič ve svém románu líčí čtenářům vznik této písně; drama dr. Vošnjaka však uvádí nás do přítomnosti a používá této národní písně jen jako jakéhosi morálního napomenutí Vidy, která ji slyší v kritickém okamžiku zpívati od chůvy svého dítěte. Vůbec Jurčičův román a Vošnjakovo drama mají vlastně pouze název společný a pak to, že se jejich děj koná

na břehu moře, jako v národní písni. Jinak nemá drama s románem ničeho společného, ani co se týče osob ani provedení děje; drama jest úplně samostatné dílo, jak se dalo od p. spisovatele očekávati. — Toto původní drama slovinské jest dle přísných požadavků klasického stylu sepsáno. Dr. Vošnjak není nováčkem na poli dramatické tvorby — sepsal již celou řadu dramatických děl, která byla vždy s velikým zájmem od obecenstva přijata — ale tímto dílem zvláště obohatil slovinský repertoir. Spisovatel dle národní tradice o „krásné Vidě" uvádí na slovinské jeviště nové thema, thema o vině manželky, jež vdavši se za nemilovaného muže, prchne k svému milenci (hraběti Albertu Gadolovi); od tohoto jest však zrazena a proto stává se z pomsty vražednicí. Konečně navrátí se kajicně zase ku svému manželi a zvěděvši, že její milované dítě zemřelo, sešílí a v šílenství končí samovraždou. Fr. Štingl.

Polská.

Przegląd Polski přináší ve svých letošních svazcích zajímavé práce. K některým již jsme jednou ukázali; dnes chceme upozorniti jen na ty, jež v čísle 320—323. zvláště vytčenu býti zasluhují. Je to především cenný příspěvek ku genesi „Žalmů budoucnosti" Zikmunda Krasińského, zvláště pak „Žalmu naděje" téhož velikého básníka, po té literárně historické črty: Stanislava Witkowského: „Novoodkryty poeta grecki Heronidas i jego utwory", Maryana Zdziechowského: „Bajronizm niemiecki: Mikołaj Lenau", a Dra. Josefa Bilczewského: „Giowanni Battista de Rossi", načež jmenován budiž časový článek Stanislava Tarnowského: „Z powodu Panamy", úvaha Dra. Vladislava Knapińského: „Jubileusz Ojca św. i cenzura rosyjska", referát o konferenci ředitelů středních škol haličských, článek „Rzym w świetle najnowszych odkryć archeologicznych", rubrika politických přehledův a hlavně článek Jindřicha Lisického: „Dziennik profesora Nikitenki", k němuž svou poutavostí druží se právě v č. 323. započatá stať „Ze vzpomínek sibiřského vyhnance Edvarda Czapského 1819—1888." O posledním článku zmíníme se jindy, až bude dokončen; o stati Lisického pravíme toto: Ukázky z denníku Alexandra Nikitenka, Malorusa a profesora historie literatury ruské na universitě petrohradské a v jiných ústavech, a spolu člena hlavního komitétu censurního, jsou nanejvýš poutavy a poučny, poskytujíce nám pohledu do tak mnohé instituce ruského života literárního a národního, hlavně však do počínání ruské censury, a zásad, jimiž se této říditi bylo a jest. Profesor Nikitenko namnoze velice ji odsuzuje a úsudky jeho jsou mnohdy až překvapující. Bylyť také opravdu instrukce, censorům dané, často až směšné, tak že se není čemu diviti, čteme-li, proč ta i ona kniha censurou byla zavržena. Na důkaz směšného počínání toho jenom něco: Jistý úředník zabýval se psaním povídek. Tajný komitét censurový mu to r. 1848. zakázal, a to z té příčiny, protože v poslední jeho práci figurovala zlodějská cikánka, kterou policie nemohla polapiti. S podotčením, že takovým způsobem budí se nedůvěra k státu, dáno úředníkovi na vybranou: buď nechat psaní, nebo jít! Kulisz, universitní lektor ruského jazyka, vydal krátkou a nevinnou historickou knihu o Malorusích. Chycen za to ve Varšavě, jelikož prý z knihy té vidno, že náleží k nějaké tajné společnosti, jež usiluje o konfederaci všech Slovanů. Následek pak další toho byl, že jak censura tak university dostaly instrukce, jak se má historie psáti a přednášeti. — Turgeněv nazval r. 1852. v nekrologu Gogola „velkým". Za to mu bylo seděti v žaláři spolu se zloději. Tak a podobně se dálo. Ukázky ty dostačí, aby zjevno bylo, že článek celý za přečtení opravdu stojí.

Na literárním trhu polském objevily se poslední dobou mnohé zajímavé publikace. Některé z nich chceme kratince registrovati: Dr. Stanisław Starzyński: **Konstytucya Trzeciego Maja**, na tle współczesnego ustroju innych państw europejskich. (Část I. Lvov. 1892., stran X. a 215.) Na stoletou památku „konstituce třetího května" vydáno v Polsku plno prací. Profesor Starzyński pojednává o ní se stanoviska právního, založiv celou práci na důkladném studiu politických pramenův a zpráv domácích i cizích. A právě toto studium pramenů přimělo profesora Starzyńského k tomu, že vydal za nedlouho po té r. 1893. jinou práci z doby té pod názvem **Projekt galicyjskiej konstytucyi 1790—1791.**

Pisma Seweriny Duchińskiej. (Lvov, r. 1893.). Severyna Duchińská je jednou z nejčilejších přispěvatelek časopisů varšavských, hlavně „Bibliotéky Varšavské" a „Rodinné kroniky". Artikulů, povídek a různých článků napsala

celou řadu, tak že tato její „Pisma“ jsou jenom části její práce literární. „Pisma“ tato jsou jakýmsi „denníkem“ autorčiným, podaným z pola prosou, z pola veršem a podávajícím vzpomínky její, jak z mládí, tak i pozdějších let.

Przewrotność zasad i dążności socyalistycznych. Studyum spracowane na podstawie dziełka O. Cathreina T. J. Poznań 1891. — Dílo to jest vlastně otiskem z „Przeglądu Kościelnego“, a je zpracováno úplně dle výtečného spisu Cathreinova „Der Socialismus“, jenž vyšel r. 1892. již v pátém vydání u Herdera. Autor spisu toho odpovídá tu k otázkám, co socialismus je, v jakém je poměrn ke kommunismu, líčí po té v hlavních rysech historii socialismu, zvláště novověkého, načež probírá a rozebírá šířeji a důkladněji jeho principy, polemisuje s nimi jak se stanoviska filosofického a náboženského, tak i se stanoviska hospodářského a společenského. Po té pak dokázav, že socialismus je vlastním dítětem liberalismu, všímá si jednotlivých positivních požadavků socialistických, ukazuje všude dle Cathreina na nemožnost provedení požadavků těch. Doporučujeme vřele. J. Osecký.

Německá.

Die Sünden der Gesellschaft. Eine socialpolitische Studie von Rudolf Vrba. Commissionsverlag Lesk und Schwidernoch. Wien und Leipzig. 1893. Preis 40 kr. — Ovzduší našeho politického, národního, socialního života jest dusné a stává se čím více dusnější, blíží se bouře. Nynější společnost jest namnoze prohnilá a hrozí sesutím. Nová doba se blíží. Jest se obávati, by tato nová doba nepohřbila vše dobré, které nyní jest. Proto jest nutno, by dobře smýšlející úsilovně pracovali o znovuobživení křesťanského vědomí. Kdo bez veliké námahy chce seznati, jak věci pokročily, přečti si jmenovaný spis. Jest to zasloužilá práce zámeckého kaplana Rudolfa Vrby, který již více pracemi na poli politické sociologie vydané v řeči české zvučného jména si vydobyl.

Markantními a duchaplnými rysy maluje obraz socialní bídy, malomoc státu hájiti hmotné a duševní statky lidu, vyzývá ku křesťanské solidaritě, dává nám seznati smýšlení socialních demokratů, objasňuje postavení kněze v moderní společnosti. Závěrek těchto zajímavých článků, svědčících o veliké sečtělosti a bystrém zraku autorově, tvoří pojednání: co jest antisemitism? Upozorňujeme na tuto stať obzvláště ty, kteří praví, že antisemitism je příhanou osvíceného století našeho.

Tato studie neměla by chyběti u žádného kněze, který buď dosti pokdy nemá, nebo kterému schází hmotných prostředků studovati socialní otázku z objemných odborných spisů. Ona poskytuje rovněž hojnost látky k veřejným přednáškám. Mluva i sloh jest lehký, takže i méně vzdělaní s užitkem spis čísti budou. Končíme tyto řádky a přejeme si: Vivat sequens! (Vaterland č. 166.)

Klostermann C.: **Böhmerwald-Skizzen** von: — Pilsen, Selbstverlag (v komisi u knihkupce Fr. Řivnáce v Praze). — Prof. Klostermann je šumavský rodák, muž, jenž zná Šumavu i její obyvatelstvo, jakými byly i jakými jsou. Tím liší se od všech, kteří dosud popisovali Šumavu. Jinak musí psáti obyčejný turista, jenž rychle projde krajem, omezí se na nejnutnější styky s obyvatelstvem krajiny, již popisuje, a jinak ovšem píše rodák toho kraje, jenž zná lid tamní dokonale. Praví autor sám o sobě: „Ich bin ein treuer Sohn meiner heimatlichen Wälder; ich liebe ihre rauhe Natur und ihr einfaches, biederes Volk mit der ganzen Kraft meiner Seele“, a o stránku dále: „Ich widme dieses Buch in erster Linie allen Bewohnern des Böhmerwaldes, mit denen ich fühle, deren Freude und deren Leid meine Freude und mein Leid sind“

Kniha rozdělena jest v deset kapitol. Jsou to črty psané lehkým slohem, hladkým perem; jeví se v nich celý talent autorův: talent veliký. Smysl pozorovací jest u autora neobyčejně vyvinut a podporován jsa životními zkušenostmi staršího muže, nevybočuje nikde nad meze pravdy a možnosti, čímž kniha nabývá té ceny, jíž může dnes jen málo děl se pochlubiti: že totiž stává se rázem, po jediném jen přečtení pochoutkou vybíravého literárního gourmanda i čtenáře pro zábavu, pro chvilkové zapomnění všedních starostí, i toho, jenž čte pro své poučení...

Než projděmež obsah knihy. Po citupline předmluvě čteme první kapitolu, jíž jsme uvedeni do Eisensteinu, kde srovnáváním doby nynější s dobou dřívější ukazuje autor, jaká bývala kdysi krásná ta naše Šumava. Odtud přechází do Prášil

(Stubenbach), kde sděluje se čtenářům rozmarnou, výtečně psanou historkou o jistém Berlíňáku, jenž vychloubal se, že je náruživým střelcem; dalším vypravováním o metlách všech lesů a lesních zřízenců — pytlácích, končí kapitola první.

V kapitole druhé vážíme si přehledného pojednání o královských frejrychtách, jež tu na Šumavě ještě r. 1848 měly práva svá po většině zachována. Jsou to osady: Sv. Kateřina, Hamry, Eisenstrass, Seewiesen, Künischheidel, Stadeln, Rehberg a Stachy, z nichž poslední jest úplně česká, ostatní vesměs německé.

Dobou „zlatého broučka" kůrovce počíná kapitola třetí; zde jest krátce, stručně nastíněno vše, co autor nyní důkladně zpracoval v práci „V ráji šumavském". Vedle toho čteme popis zimy v šumavských horách. Vašeho srdce divná zmocňuje se náladà, když čtete řádky, z nichž spisovatel líčí hrozně dlouhou dobu šumavské zimy. Z pěkné vzpomínky na zemřelého V. Bubeníčka, bývalého majetníka veliké pražské ohrady a obchodu s dřívím, dovídáme se, že právě on, tedy Čech, první připadl na myšlénku plaviti dříví ze Šumavy do Hamburku a ji také uskutečnil. Krátký popis romanticky položeného Renštejna (Unter-Reichenstein) ukončuje tuto kapitolu.

Čtvrtá kapitola věnována jest popisu vesnic Kinitz-Tetau a Madru, pak pěknému popisu zbytku pralesů, jakož i veselé vzpomínce na dva turisty, kteří domnívali se, že v naší milé Šumavěnce jsou cesty jako na pražských Příkopech a přišli do močálů a bažin, jimiž lesy Šumavské tak hojně oplývají, v letních střevících. Další kapitola seznamuje čtenáře s horou Roklanem (Rachel) atd.

V ostatních kapitolách čteme popisy jezera pod Roklanem, popis bouře z r. 1870, Luzenu (hora), vesničky Pürstlingu a j.

Kniha seznamuje čtoucího s velkolepou naší Šumavou, jejími lesy a horami, ukazuje ji v nádherném osvětlení slunečním ve dnech letních, vidíme ji v knize za dnů hrozné bídy tělesné i duševní, v době kruté, nekonečné zimy; seznamujeme se s typy šumavskými, s lidmi skutečnými, na nichž není jediného rysu přibásněného. Kulturnímu historikovi přináší kniha hrsť drobtů kulturně-historických nemalé ceny. Vypravování vážné, stkvostný popis tohoto nádherného kouta vlasti naší, střídá se s veselými vzpomínkami na rozličné lidi, ať již domácí či — a to měrou vyšší — na letní přistěhovalce.

Kdo Šumavu navštíviti hodlá, chybil by, kdyby knihu Klostermannovu nepřečetl, ten však, kdo zná Šumavu důkladně, nepřestane zajisté na jediném přečtení, neboť kniha připomíná mu vše, co bylo mu na cestách Šumavou tak milé: ta krásná jitra, kdy ranní slunce zlatilo špičky stromů a vrchole hor, ony nádherné večery, kdy lehká mlha objímala temněmodré boky skalních velikánů — řekl bych, že je vám při čtení knihy asi tak, jako když pohlížíte na věrnou podobiznu milé vám krajinky: prohlížíte, prohlížíte — a pojednou vystupují z krajiny lidé, s nimiž jste se stýkali, duch váš letí dál, vidíte další kraje, jimiž jste putovali, v nichž jste dleli. Co tím chci říci? Tolik jen, že kniha Klostermannova jest rovněž takovou zdařilou kabinetní fotografií oněch rozkošných míst, jež položeny jsou v klíně Šumavy. Nic víc! Myslím však, že to laskavému čtenáři úplně postačí...

Ferdinand Pátek.

Česká.

Almanah na oslavu biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. Za redakcí odpovědní Dr. Rud. Horský a Tom. Škrdle. Cena 1 zl. 50 kr. Praha 1893. Nákladem družstva „Vlasť". Str. 261 velký oktáv. — „Roma caput mundi", Řím hlavou světa, začíná vzletná báseň Fr. Sasinka, která jest slavnostným proslovem Almanahu.

Znova viděl svět ohromné zástupy ze všech končin putovati k viditelné hlavě všeho křesťanstva, by blahopřál kmetu na prestolu sv. Petra k Jeho padesátiletému biskupskému jubileu. Ký div, že katolíci závodili, by dali na jevo světu, že Roma caput mundi, a to světa duchovního. Ký div, že i družstvo „Vlasť" vyslalo hold svůj ve formě nejlepší a nejvhodnější.

Po úvodních básních Sasinkovy a Flekáčkovy čteme z péra starosty družstva Dr. Horského životopisný nástin Lva XIII. Jelikož autor sám v Římě pobyl, sám u zřídla studoval a osobných znalostí si osvojil, nedivíme se, že životopis sv. Otce vyniká bohatostí materialu. Největší ceny mu dodává pragmatické po-

užití dějinných událostí nejnovějších, bez jejichž znalostí život nástupce sv. Petra byl by skorem knihou uzavřenou. Jest to v české řeči nejúplnější životopis nynějšího papeže Lva XIII.

Následuje článek: Péče sv. Otce o české kollegium v Římě.

Jedním z nejpřednějších důkazů lásky k českému národu podal sv. Otec českou kollejí, kde čeští bohoslovci studia konati a k budoucímu povolání se připravovati mají.

Známý církevní dějepisec Fr. Vacek elegantním slohem a důkladnou znalostí vypisuje ve třetím článku: První styky Čechoslovanů s apoštolskou stolicí v Římě. Ozývá se v nás přání, by nadaný tento dějepisec ukončil svůj český dějepis, který pro nedostatek odběratelů dále vydávati se nemohl.

Nejobsáhlejší článek almanahu jest: Důkaz primatu papežského, výhradně ze sv. Otců, liturgií a spisovatelů východních. Napsal Dr. Alois Jirák, profesor bohosloví a nově jmenovaný rektor semináře v Č. Budějovicích. Nejdůležitější věc celého křesťanstva, dle slov Bellarmina, jest důkaz, že římský biskup jest viditelnou hlavou církve Kristovy. Běží tu o to, má-li církev dále trvati nebo se rozdrobiti a zřítiti. Že bohatý apologetický material zde snesený jest nám velice potřebný i nanejvýš časový, vysvítá již z toho, že socialně-demokratické noviny po pamfletech na papeže s pravou dychtivostí sahají a je rozsiřují. I u nás vydal Dr. Fr. Bačkovský spis, ve kterém se dokazuje, že sv. Petr v Římě ani nebyl, a proto tam ani biskupovati nemohl.

Dr Josef Kupka píše ve čtvrtém článku: O péči sv. Otce Lva XIII. o národy slovanské.

Jest to théma nám Čechům nejvíce sympatické. — Pan spisovatel nastoupil dědictví zvěčnělého Dr. Matěje Procházky, který se po celý život svůj touto otázkou zabýval.

Následuje článek: Sv. Otec Lev XIII. a socialismus naší doby, napsal Tom. J. Jiroušek. Kdybychom nehleděli na ekonomické překážky, přáli bychom si z plna srdce, by pan spisovatel tomuto thématu věnoval více místa. Přece však i v tomto krátkém článku obsažena jest dopodrobna velkolepá činnosť sv. Otce na poli socialním.

Již v dřívějších Encyklikách svých pojednával sv. Otec o důležitých věcech společnosti lidské se týkajících, najmě o politických povinnostech a právech, o svobodě v církvi a státu, kde se socialním poměrům takřka ani vyhnouti nemohl. Než teprv Encyklika Rerum novarum pojednává výhradně o nejpalčivější na ten čas otázce socialní.

Sv Otec pracoval a radil se, zkoumal a přemýšlel dlouhá léta o tom nejdůležitějším předmětu nynější doby, a slovutní katoličtí mužové, jako hrabě de Mun, nemálo přispěli k tomu, že sv. Otec Encykliku tuto vydal.

Veliká je již literatura, která na základě Encykliky této o socialní otázce pojednává. Tak v Německu katolíci v novinách i ve spolcích, slovem i písmem rozšiřují zásady Encykliky, a není katolického sociologického spisu, který by se v závažných věcech na ni neodvolával.

Bohata jest francouzská literatura o Encyklice dělnické. Pařížský arcibiskup kardinal Richard vydal pastýřský list o rozšíření encykliky: Lettre pastoral pour la publication de l' encyclique. Paris, Levé. Známý Charles Perin vydal: L' economie politique d' après l' Encyclique sur la condition des ouvriers. Paris, Lecoffre. Dále zaznamenati slušno: De Pascal: L' eglis et la question social. Etud sur l' Encyclique de la cond. des ouvriers. Paris, Letheilleux.

Gregoire: Le Pape, les catholiques et la question sociale. Paris, Perrin. Leroy-Beaulieu: La papouté, le socialism et la démocratie. Ouvrage de l' Encyclique pontificale sur la cond. d. ouvriers. Paris, Calmar-Levy. Týž spis vyšel anglicky v Londýně.

Italská literatura má dva spisy pojednávající o Encyklice: Faccone-Galluci; Il socialismo ed il catolicismo el enciclica Rerum novarum. Milano, Cogliati. Cappellazi: La questione operaria, brevilezioni sull enciclica. Milano, Ghezzi.

Socialní demokraté v Německu vzmohli se na pamflet: Kurt Falk, Die christliche Kirche und der Socialismus. Eine social-demokratische Antwort auf die Encyklika Leo XIII. Norimberg, Wörlein. Brožura tato 90 stran čítající překypuje protestantskými nesmysly a historickými lžemi a záštím proti katolickému náboženství.

Největšího významu došel však spis Henry Georgeův: The condition of labour, an open letter to pope Leo XIII. With an appendix containing the encyclical of pope Leo XIII., on the condition of labour. London, Sonnenschein

1891. Spis ten nyní vyšel i s Encyklikou v překladu německém v Berlíně u Staudeho. Přeložil jej Eulenstein: Zur Erlösung aus socialer Noth. Offener Brief an Seine Heiligkeit Papst Leo XIII. von Henry George. Berlin 1893.

Henry George píše: S velikou pozorností četl jsem okružní list o dělnické otázce, který Vaše Svatosť křesťanskému světu rozeslala. Poněvadž zásady v něm čelí proti učení, které já obhajuji, proti pravdě, která by právě od Vaší Svatosti se podporovati měla, račiž Vaše Sv. mi dovoliti, moje učení opodstatniti a dokázati, čehož Vaše Sv. v listě přehlédnouti ráčila.

Henry George, spisovatel známého díla Progressy and poverty (pokrok a chudoba), jehož učení hodlám s pomocí Boží ve zvláštním spisu objasniti, hájí zásadu, že všecken majetek pozemkový má býti sestátněn. Jeho zásady propaguje v Německu Flürschheim, vydav spis: Papst und Socialreform, ein Appell von dem falsch unterrichteten an den besser zu unterrichtenden Papst. Düsseldorf, Gerlach 1891.

Profesor Josef Vávra napsal stať: Péče stolice papežské o církev v Čechách r. 1575. Známo, že profesor Vávra má živou účasť v Kroužku historickém, který si vytknul vypleniti bejlí v českém dějepisectví tak mnoho a tendenčně na potupu pravdy a katolické církve rozsetě. I ten článek jest platným příspěvkem v těchto šlechetných snahách, vynikaje lahodným slohem a vytříbenou češtinou.

Almanah končí dějinami vzniku družstva „Vlasť“ z péra onoho muže, který družstvu dal život.

Přihlížejíce k časovému a dokonalému obsahu, krásné a nákladné úpravě, nemůžeme neuznati, jak úsilovně a opravdově družstvo „Vlasť“ úlohu svou koná a jak zdatně na poli katolického písemnictví pracuje. Rudolf Vrba.

V samotách. Verše lyrické Bohdana Kaminského. V Praze, J. Otto, 1893. Cena 60 kr. Bohdan Kaminský: **Muži a ženy.** Verše, v Praze, Jos R. Vilímek. Cena 60 kr. — Chcete věděti, jaká nálada, jaký ton vane lyrickými verši „V samotách“? Poví vám to několik řádků básníkových:

„Sám život více není
než bědné plahočení,
půl sen, a polo bdění,
kde jedovatý mráz
a zoufalství jen zívá.“

Nebo jinde: „Když dříve nezešílí, kdy dojde jednou k cíli, vždy uvidí jen hrob“ — „kam v prázdno člověk pílí a jde, a dojde k cíli a uvidí jen hrob“ — a celou sbírkou čteš jen hrob a hrob, hřbitov, beznaději, „žití mráz“, „žití mrazy“, „na všem leží těžký mráz“ — všude „srdce otrávené, prázdné, a jako hrob, kam s pláčem všechno dáš“, „v zoufalé a teskné resignaci ti prchá život, vše je bída, klam a zoufání, a život nejtěžší je jarmo“; „život skládá se z pozlátka a bídy, velké snahy vždycky mrazem zdrtí život nahý“:

„Co platno říkat: „věř a doufej znova!“
když vše, v co věříš, vždy tě oklame,
když cestou každou dojdeš do hřbitova
pod kámen hrobu do tmy neznámé?“

A takovým tonem, tesknotou a bolem až až omamujícím, jde to dále a dále. Každé pozorování přírody budí v básníkově srdci bolesť a vede jej k úvahám teskným. Pozoruje, jak pták chytil červa a nese jej mláďatům do hnízda:

„A já jsem řek', že onen červ je větší
nás, z kterých každý jako bába klečí
před soudným stolem, z něhož na nás dolů
kdos dívá se do našich snů a bolů
a zápasů, a strádání a trýzní.“

To není ani pravdivé, ani hezké. Červ onen je proto „větší“, poněvadž — „mlčky, líp než člověk umřít umí“. To je klasický důvod „velikosti“! Lidi, kteří dovedou mlčky, s pravým odevzdáním do vyšší vůle zemříti, bylo vždy dosti a dosti, a není pochybnosti, že jich vždy dosti bude! Kdyby každý básník měl opěvati jen smrť, hroby a mráz života, pak věru nestála by poesie za nic, neb vedla by lidstvo k šílenosti nebo planému citlivůstkářství. Jaký rozdíl jest k. př. mezi takovým názorem života a názorem křesťanským, jenž učí upírati zraky k nebesům, věřiti a doufati, snášeti útrapy životní, přemáhati je, a smrť považovati za bránu k životu jinému a dokonalejšímu, a jenž samu smrť ozařuje pa-

prskem naděje a míru! Ku konci sbírky „V samotách“ jsou „Sloky melancholické“ — ještě trochu kapek do onoho moře melancholie; vždyť celá sbírka „V samotách“ právem by se mohla zváti „Sloky melancholické“.

Jsou básně, které opět a opět čteny pořád se líbí, nových a nových půvabů v nich člověk nalézá, které nikdy nestárnou, a kdyby vycházel sebe větší počet básnických děl, vždy rád k nim člověk sahá. Sbírky našich nejnovějších poetů to nejsou: ty stárnou velmi rychle. Přečteš je jednou, a máš na nich dosti, ba dosti jsi učinil, přečetl-li jsi některé až do konce pouze jednou.

V „Mužích a ženách“ Kaminského, převahou epických, ovšem je živel jiný, než „V samotách“, ale smrti a umírání je v nich též mnoho, jakoby poesie ničeho jiného opěvati nemohla. Čtete, prosím: „Dvě chvíle“, „Balladu z mansardy,“ O viole d' amour, Balladu o dvou písmenkách, Bal. o „svatém“ (jemuž Jesuité misiemi spletli mozek — ovšem je na světě až dost spletených mozků bez misií a Jesuitů), Povídku z lázní, Idyllu, Na letním bytě, Bal. o zvonu, Zajatá, Bláznivý student, Dialog — napořád smrť, umírání nebo sebevražda! A to je ve knížce neveliké trochu mnoho. „Píseň květinářky“ (str. 25.) kratičká, obsahem nikterak se nezamlouvá a při své stručnosti šestkráte opakovaným místem

„Noc mraznýma mne líbá rtoma
a slepá matka, ta je doma“

až nudí.

„Jen on se vrátil ke mně
a děl mi, jak jsem lepá
a vlny lkaly temně
ó, vždyť ta tam je slepá!“

To se přec nemůže nikomu líbiti. A což následující místo:

„A tobě, holoubku, že květy s čisté hlavy
se ostrým vichrem setřesou,
že ta má hrdlička, můj andělíček smavý
kdys bude čísi maitressou...

To je ovšem velesmutné, stane-li se to, ale poesie to není!

Některé básně této sbírky (Vzpomínka, O krásná, Konec románu) připomínají Machara, jiné — ovšem jen poněkud — Hálkovy „Pohádky z naší vesnice.“ Pravou perlou, krásnou a vřele procítěnou básní jest „Píseň oráčova“ a můžeme upřímně doznati, že se nám dávno už žádná Kaminského báseň tak nelíbila. Vane z ní teplo víry, a vřelát naděje — kéž by nás nadaný básník potěšil více podobnými básněmi! Doufám pevně, že ony chmůry melancholie, jež jeho poesii halí, časem se rozptýlí, a že i v jeho poesii padne zář utěšenější. Forma je bezvadná; rýmy většinou pěkné. Jan Hejný.

Zábavy večerní. Red. F. Pohunek. Ročníku 14. číslo 2. Mrtvá a živá. Francouzsky napsala M. Bourdon. Přeložila J. K. Nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. 92 str. Cena 30 kr. — Krátký obsah povídky je tento: V době velké revoluce francouzské prchl pán z Grandmontu se svou chotí a churavým dítkem z vlasti. Než dojeli ku hranicím, zpozorovali, že dceruška jejich zemřela. I vystoupil hrabě s malou mrtvolou z vozu a žádal člověka na poli pracujícího, aby za dobrou odměnu dítko pohřbil. Muž ten byl hrobník. I donesl dítko domů, ale tu zpozorovala jeho žena, že děvčátko jest ve mdlobách; i podařilo se jí přivésti je k životu. Zbožná a milosrdná žena zamilovala si dítko jako vlastní a je vychovala. Po smrti pěstounův ujal se opuštěné jejich syn; když dospěla, provdala se za nezámožného, ale šlechetného muže. Zatím rodiče její vrátili se po letech do vlasti, byvše obdařeni druhou dceruškou, která však svou lakotou a necitelností často je zarmucovala. Po smrti své choti cítil se starý hrabě ve vlastním domě, kde vládla jeho mladší dcera, nyní provdaná, jako cizinec. A tu zeť jeho přijal za hajného manžela starší dcery hraběcí, za mrtvou považované. Hrabě v pozdním stáří poznává v chudé ženě svou dceru, a tato v něm otce. Avšak veškeré domluvy jeho, aby přijala polovici jmění otcovského a veřejně vystoupila jako dcera jeho, zůstávají marnými. Ona ho prosí, aby směla i dále žíti v chudobě, obávajíc se, že by lakotná sestra a její manžel byli nešťastni, kdyby se s ní měli děliti o majetek, a snad i její otec a manžel že by tím mnoho utrpěli. Tak zachovali oba své tajemství až do hrobu. — Celá tato povídka mocně působí na cit, nejvíce ovšem svým zakončením. Hlavní osoby: churavá hraběnka, manželka hrobníkova a za mrtvou považovaná dcera hraběcí jsou vzory pravé šlechetnosti a lásky k bližnímu, vyhledávajíc štěstí všech, s nimiž

se stýkají, byť samy při tom strádaly. Při tom sílí je důvěra v Boha. Přejeme této povídce jakož i celé sbírce, jež i za nové redakce pečlivě jest řízena, rozšíření nejhojnějšího. + 100.

Michail Jeografovič Saltykov (Ščedrin): **Páni Gdovlëvi.** Ruská knihovna Ottova, svazek XV. — Vidím-li krásnou stavbu, dojme mne její úměrnosť, rozčlenění, střídání světla i stínu i pak, jestliže na stavitele ani nevzpomenu. Umělecké dílo zůstane takým bez ohledu na jeho původce, ačkoli právě on a jeho schopnosť či výcvik mu ráz svůj vtiskly. Dílo takové, jakmile je hotovo, stává se jakýmsi svéprávným potomkem svého otce, a trvá nezávislým od něho. A přece posuzovatel, chce-li porozuměti leckteré stránce uměleckého díla, dobře učiní, pozná-li také pana umělce. Zvláště v poesii tomu tak. Tu se vyskytují díla, která teprve tímto způsobem ozřejmí. Jsou to zvláště romány realistické, které se stanoviskem spisovatelovým srovnávány jsouce, teprve plného světla nabývají. Poznáme tím srovnáním, jak rozuměti jeho úvahám, přijímati jeho stesky.

Spis Ščedrinů je román hořkých vzdechů nad zlým působením poměru nevolnictva ruského na ruské panstvo. Ščedrin psal před tímto spisem mnoho, a to satirického o poměrech politických a socialních ruského státu. Zde však satirik přestal se vysmívati, nýbrž uchýlil se do zákoutí temného, zadumal, vzpomínal a postavy za postavami přicházely, ukazujíce neduhy, rány, hnis, který snad ani nepociťovaly, ale který je učinil bídnými.

Páni Gdovlëvi jsou typické postavy barinů ruských, jejich služebnictvo, zvláště Ulituška a Evpraxejuška, typy propuštěnců z nevolnického poměru, Jidáškovy sestřenky pak děsnou illustrací k tomu, jaké bylo to vychování barinských dětí uprostřed toho lidu a uprostřed takových pánů.

Představím vám hlavní osoby románu: „Hrdinou" je ruský pán, zvaný napřed od přátel pijavicí, později jednoduše Jidáškem. Jaký je? Úlisný, opřádá řečmi svými kde koho. Nejprve matku, až na ní vymůže, že nezdárného syna, jeho bratra zbaví majetku i důchodu, že jemu samému dá lepší dědinu — a vůbec, že naposledy přece jen vše podle jeho vůle učiní. Týž Jidášek je zároveň pokrytec: stále se modlí, a sice vždy utíká se k svému „kiotu" (jakýsi domácí oltář), kdy má něco nemilého projednati; stále se modlí, ale kde koho šidí — a právě v den postu — jak se mu dokázalo — měl se svojí „králkou" Evpraxejuškou schůzku, která ovšem „nezůstala bez následků". Víra, kterou stále předstírá, je tedy pouhý obal bez obsahu, a když milý Jidášek opravdu přišel v nesnáz, nepomstila i neposílila. Seděl a dřepěl o samotě, šílil tiše — dal se posléze do pití — a teprve na samý konec — z evangelia Kristova lepší duch ho ovanul, Jidášek šel na hrob matčin — a zmrzl.

Jeho matka, tať více si všímala záletů čeledi a příbuzných, nežli dítek svých, více okurek a solených ryb, nežli vychování rodiny — a umírala posléze s kletbou na rtech proti synovi, který neměl srdce ani k ní, ani k vlastnímu synovi.

Králka Jidáškova, popova dcera širokých zád — Evpraxejuška — má duši ještě nevolnickou — „když pán poručí, musí ona poslechnouti" — povije hocha, a že jí ho vzali a dali do nalezince, začne pak milého Jidáška týrati, až ho přivede v šílenství.

Jidáškovy sestřenice — staly se provincialními herečkami, měly své galány, napřed officíry, pak už jen kupce, později docela již jen cestující agenty. Jedna končí sebevraždou, druhá hledá úlevy ve vódce — pije a pije. Tato slovy evangelia na konec žití aspoň k záblesku pokání je přivedena.

Co chcete? Nevoní to, odkrývá se tu mnoho a mnoho kalu, nebo chcete-li, hnisajících ran na těle moderní společnosti. Myslíte, tato postava snad přece bude representantem lepšího ducha, hrdinou ctnosti a zvítězí, podle obyčejných pravidel povídek pro děti a dospělé — a zatím — i na této postavě rána, hnis, bolák nezahojený. Vystoupí druhá postava: modlí se a obětuje za mrtvé — a zase to není ten hrdina dobra — zase bolák a hnis jiný. Snad aspoň ten pop — nebo djáček — ale to jsou obmezenci, kteří napřed nadělají o „slečně" herečce klepů, a pak ji napomínají, „aby udržela svůj skvost" bez pohromy.

Není „hrdin" ctnosti.

Spisovatel je jako policejní revisor, který o každém, koho vidí, ví něco nepěkného a také svatě to do románu jako do protokolu trestního vyšetřování zapíše. A vidíte, i v tom je cosi úchvatného: vždyť ono v tom životě hříšném je i mnoho, mnoho neštěstí: každý ten bolavý člověk sám sebe trestá, a to hůře, než kdyby náš revisor policejní mu trest nadiktoval.

Tak je tomu s tímto romanem! Čteš, a pořáde něco horšího, až se i celých dlouhých rozhovorů dočteš o záletech a „nepatřičném objímání“ atd. Patrně není to psáno pro děti, ba ani ne pro dospělé všeho druhu. Pro koho tedy? Má se něco takového psáti? Má se to tisknouti a překládati?

Dnes je publikum učiněno soudnou stolicí nejvyšší instance Přijdou žalobníci, a žalují „národu“ — přijdou obhájci a zase přednášejí svou věc „národu“ — a „národ“ rozhodne, nikoli snad kde je právo — ale kdo z těch dvou lépe mluvil. No a tak: spisovatelé činí publikum soudním dvorem a podávají mu v románech trestní a blázinecké i lékařské protokoly, aby posoudilo a rozhodlo. A publikum? Snad si vezme příklad? Snad! Ale spíše něco jiného!

Pro nás však velkým dostiučiněním je, že ti páni naturalisté — spisovatelé stále jen nevědí o jiném léku, nežli o — evangeliu Kristovu. Vezměte Tolstého — vezměte tohoto Ščedrina a počkejte, snad i Zola naposledy na takovou myšlénku přijde. Vždyť i ty Lourdy ho dojaly jinak, než sám čekal — a snad chtěl. Fil. Šubrt.

Rozmluva o dějinách všeobecných. Od J. Bossueta. Z frančiny přel. Martin Kabát, farář v Družci. S povolením nejdůst. kníž. a. konsistoře Pražské. Nákladem vlastním. V komisi kníž. arcib. knihtiskárny. 330 str. Cena 1 zl. 50 kr. Výtěžek věnován na založení chudinské nadace na osadě Družecké.

Proslulý biskup Bossuet, ustanovený od krále Ludvíka XIV. za učitele jeho syna, napsal pro svého žáka několik spisů, mezi nimiž čestné místo zaujímá dílo výše jmenované, jež právě vyšlo v českém překladě. Spis tento je tak zvláštní, že překladatel získal si zčeštěním jeho nemalou zásluhu. Jestiť Bossuetovi základem veškerých dějin Písmo sv., on stále ukazuje k tomu, jak dějiny všech národů před narozením Páně souvisí těsně s dějinami národa vyvoleného a později s vývojem křesťanství. A nalézáme tu mnohé věci velice zajímavé: tak praví na př. o posloupnosti říší: Assyrské, Médské a Perské: „Zajisté způsob, dle něhož zařaďují první tři monarchie, jest patrně báječný; neboť nechavše zahynouti pod Sardanapalem říši Assyrskou, uvádějí na jeviště Mády a potom Peršany — jakoby Médové byli nastoupili moc assyrskou, a jakoby Peršané byli se založili na rozvalinách moci medské. — Ale naopak jest jisto, že, když Arbaces vzbouřil Mády proti Sardanapalovi, on je jen osvobodil, aniž jim podrobil říši Assyrskou. — Co se týká monarchie Médské, kterou mnozí dějepisci světští kladou na druhém místě u výpočtu velikých říší jako odloučenou od říše Perské, jest jisto, že sv. písmo je vždycky spojuje... Když Cyrus království Babylonského dobyl spojenými silami Médův a Peršanů, zdá se, že velká říše, kterou založil, měla přijati jméno od obou národů, ač sláva Cyrova zjednala převahu jménu Peršanů. — Když tedy namítnou ti z řeckých dějepisců, kteří dle své obrazotvornosti kladou tři první monarchie a Mády uvádějí za nástupce staré říše Assyrské, třeba jen odpověditi, že neznali této části dějin, a že se rovněž tak příčí nejbádavějším a nejučenějším spisovatelům svého národa jako sv. písmu.“ Z ukázky této — a mohli bychom jich podati množství — jest viděti, jak Bossuet jest samostatným a původním.

„Rozmluva o dějinách všeobecných“ pojednává o té části dějin, jež počíná stvořením světa a končí Karlem Velikým. Celé dílo rozvrženo jest ve tři části: Období, Posloupnost náboženství a Říše. Každá z nich jest ovšem zase rozčleněna. Část prvá obsahuje stručný přehled dějin, nikoli snad dle národů a zemí oddělených, ale souvisle v pořádku chronologickém; část tato bude ovšem pro čtenáře dějin neznalého poněkud suchopárnou. Naproti tomu hodí se část druhá (Posloupnost náboženství), pro každého, kdo nechce pouze čísti, ale také o čteném přemýšleti, neboť přemýšleti se tu musí. Nejvýše zajímavé jsou stati líčící dobu krátce před narozením Páně a nejbližší dobu po Jeho umučení, zvláště kde líčena jest záhuba národa židovského jako trest za smrť Kristovu. Neníť jediného závažnějšího proroctví, jehož by se byl spisovatel nedotekl, uváděje pozdější události jako vyplnění proroctví těch, tak že pravosť osoby Kristovy jako Messiáše s takovou jistotou je zde dokázána, že důkazy ani žádných námitek nepřipouštějí Druhá část jest nejobšírnější, zabírajíc 168 stran knihy. — Část třetí líčí vznikání a zanikání říší, způsob vlády a zákonodárství se všemi příčinami a následky.

Dílo Bossuetovo jest vedle své důležitosti i velice zajímavé. Pokud se týče překladu, jest píle pana překladatele hodna vší chvály. Značných vad jazykových nenalézáme; upozorňujeme jen, že názvy říší (Syrská, Perská a pod.) sluší psáti s velkými písmeny, avšak jazyk perský atd. a že místo Judsko lépe psáti Judsko. Kniha zasluhuje jak pro svůj obsah, tak i pro účel, jemuž výtěžek jest věnován, rozšíření nejhojnějšího. + 100

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

—

Svatý Otec LEV XIII. Dne 27. dubna, k polednímu, přijal papež v galerii map belgické poutníky. Bylo jich k pěti stům všech tříd a stavů; arcibiskup z Malines, kard. Goossens, mluvil k sv. Otci delší úchvatnou řeč. Za dva dny později, dne 26. dubna, přijati byli v téže gallerii naši čeští poutníci, počtem osmi set; mezi nimi bylo 18 zástupců katolických dělnických jednot českých. Latinskou řeč četl kníže Ferdinand Zdeněk Lobkovic, vévoda roudnický. Marné byly snahy liberálních listů, marné útoky a posměchy různých „klubů", „jednot" a jednotlivých osob; i naše vlasť, o níž rádi nepřátelé církve a katolicismu praví, že jest to „země Husova", v níž neustále „doutná Husův popel", i tato „vlasť Táboritů" nezůstala pozadu ve dnech, kdy celý katolický svět závodí, aby podal Náměstku Kristovu důkazy oddanosti, věrné příchylnosti a lásky. České poselství k sv. Stolci representovalo vlasť naši velice čestně a jako zemi výhradně katolickou. Četné dopisy českých poutníků do našich katol. listů podaly zajisté vlct. čtenářům podrobné zprávy o audienci u Lva XIII., o odevzdání Jemu pamětního peníze (viz „Děl. Nov." č. 20.) a celém pobytu našich krajanů v Italii, pročež toho zde znovu připomínati netřeba Dne 29. dubna shromáždili se kol Jeho Svatosti ve druhé ložii Rafaelově poutníci lothrinští, vedení msg. Fleckem, biskupem Metským. Kromě halíře Petrova věnováno bylo sv. Otci album, obsahující umělecké miniatury pohledů města Met a budov, klášterů atd., zasvěcených veřejné katolické dobročinnosti, pokud jsou v diecési Metské. Album nese nápis: „A Leon XIII. la Lorraine catholique". Poutníků bylo tři sta. Téhož dne po polednách přišli k srdci papežově Elsasané, daleko přes pět set; byli přijati v gallerii map. Náčelníkem výpravy této byl mons Fritzen, biskup Strassburgský. Vyžadovalo by mnoho místa, kdybychom měli uveřejňovati proslovy a odpovědi jednotlivé. Řekneme obecně: jak přečetné návštěvy světa katolického u sv. Otce tak výměna ideí mezi papežem a národy jsou svědky a zárukami dobrých nadějí v šťastnější budoucnosť církve.

Milým našim čtenářům snad je známo, že lothrinská pouť měla svou zajímavou dohru. Metský biskup, mons. Fleck, opětuje jen to, co veškeren svět katolický cítí, dotkl se ve svém proslově o hlubokém zármutku, jakýž budí osud hlavy církve, zbavené svobody a neodvislosti, v srdci každého věrného katolického křesťana. Mezi jiným pravil: „Ve století osmém přišel též biskup Metský do Říma ku papeži Štěpánu II., aby mu zvěstoval brzké přispění panovníka, jenž ho poslal. O žel mi, že nemohu já, Svatý Otče, naplniti Vás týmiž nadějemi! Ale jestliže nemáte, Svatý Otče, záštity a opory u vladařů světských, tím více důvěřujeme v záštitu a oporu krále nebeského; onť slíbil, že bude s církví svou až do skonání světa" Na tomto místu biskupovy řeči zajisté neshledá nikdo ničeho zvláštního; vždyť od r. 1870. přečasto jsme z úst katolíků a sloupců časopisů podobné výroky slyšeli. Liberální listy strhly však korybantský povyk: první ovšem byla „Tribuna", za ní „National Zeitung", „Pungolo" a jiné, že prý císař Vilém, jehož biskup Metský je poddaným, udělil mu za to ostrou důtku, nazvav vyjádření ono „k Italii nespravedlivým, ba téměř zrádným." Netřeba podotknouti, jak později též dementováno bylo, že na té „ostré důtce" není ničeho pravda.

Dne 4. května shromáždilo se v gallerii map přes tisíc švýcarských poutníků, očekávajíce sv. Otce. Týž objevil se v průvodu stkvělé družiny Své přesně o půl dvanácté. Po zapění vroucí hymny Sv.-Havelský biskup, msg. Augustin Egger, četl jménem všech francouzský proslov, k němuž papež rovněž po francouzsku odpověděl. Uvedeme z proslovu i odpovědi některá místa. „Opustili jsme naše hory", pravil mons. Egger, „abychom projevili Vaší Svatosti hold katolického lidu švýcarského k Vašemu biskupskému jubileu. Se všemi věřícími světa ctíme Vás jako Náměstka Kristova, neomylnou Hlavu církve; otcovská láska však, již Vaše Svatosť neustále jeví k naší malé vlasti; zavazuje nás k zvláštnímu uznání a synovské oddanosti. Radujeme se, že Bůh zachovává Vaši Svatosť při síle, zdraví a svěžesti uprostřed těžkých zármutků a unavujících prací a zaměstnání. Aby Vám Všemohoucí prodloužil dny Vašeho života aby Vás chránil, aby žehnal Vašemu počínání: za to Ho neustále vroucně prosíme. Ačkoliv po leta oplakáváme již smutný stav, v němž sv. Stolec se nalézá; tento slavný okamžik září nám paprsk naděje, že zapomínáme, jaký osud nás skličuje. Tato země pod našima nohama pila krev tolika papežů mučedníků, bez níž byl by se Stolec

sv. Petra zřítil. Vy jste také papež mučedník, poněvadž při pouhém pohledu na toto město meč bolesti pronikne každého dne Vaším srdcem. Ale sliby a přispění Ježíše Krista jsou s Vámi, jako s předchůdci vašimi." Sv. Otec pozorně poslouchal krásná slova tato a mezi jiným ráčil odpověděti: „Hrdosť Vaší povahy činí Vás žárlivými na svobodu a neodvislosť Vaší vlasti — nuže! týž pocit naplňuje Vás, že žádáte svobodu a neodvislosť církvi a Hlavě její...." Po té byli načelníci výpravy připuštěni k líbání sv. kříže na nohách papežových, odevzdali halíř Svatopetrský, některé bohatě vázané knihy a alba; v otevřených nosítkách kráčel sv. Otec jich dvojřadím, požehnávaje zároveň škapulíře, růžence, kříže, medaillony a různé památky, jež švýcarští poutníci pro sebe nebo své známé z Věčného Města domů přinášeli; potom laskavě s jednotlivými členy výpravy oné rozmlouval. V téže gallerii, týmž způsobem přijati byli Lvem XIII. dne 12. května poutníci holandští, počtem tři sta. Utrechtský arcibiskup Petr Snickers a P. Reuser z Tovaryšstva Ježíšova četli vzletné proslovy. K nim přidružili se i otcové Passionisté se svým generálem, tak že celá družina čítala přes 400 osob. „Zavřena jest Ti brána", mluvil P. Reuser jazykem latinským, „z níž papežové římští Městu a Světu (Urbi et Orbi) žehnávali; a ejhle! sbíhá se s Městem Svět, aby zřel Petra v okovech, a od spoutaného požehnání si vyprosil! Nikdy více nežli v době naší neplatila a pravdivějšími nebyla ona slova: „kdo není se mnou, proti mně jest;" zde je tábor a tam tábor — a ejhle, do Říma valí se zástupové věřících, k nim přidávají se i nevěřící, aby patřili na onu skálu, jež v příboji dujících vln nehybná stojí; brzy obracejí se, a bijíce se v prsa, šeptají: „V pravdě syn Boží jest tento, v pravdě viděli jsme skálu církve". Převyšuješ vše, vše k sobě vábíš! Proč zde stojíme, Otče Svatý, to sotva asi zvláště jest třeba vysloviti. Nás nevábila „krásná Italie", nás nevedla touha starobylých římských památek, nás nelákaly divy slaveného Rafaelova umění; Italské nebe, jež hledáme, jsi Ty; Ty jsi náš Řím, Ty jsi slavený div božského Mistra, jejž spatřiti toužebně želáme." Sv. Otec odpovídaje dotkl se hrdinnosti Holanďanů, kteří u Mentany statečně bojovali pro sv. Stolec proti Garibaldimu; vyslovil potěšení, že při této příležitosti Holanďané též přišli, nechtějíce zůstati pozadu za ostatními katolickými národy.

Dne 10. května bylo ve Svatopetrské basilice přítomno mši svaté 500 Němců, jejichž vůdcem byl mons. Leaurod, biskup z Eichstädtu. Ku konci mše sv. společně zapěli hymnus: „Veliký Bože, chválíme Tebe." Pak shromáždivše se na gallerii map, blahopřáli Jeho Svatosti ústy svého vůdce, biskupa Eichstädtského. Biskup mluvil latinsky, a tenor řeči jeho byl celkem asi týž, jako biskupa Metského, mons. Flecka. O jeho řeci však mlčely listy liberální; snad proto, že se jim nepodařil manévr, zahájený po audienci poutníků lothrinských.

Dne 15. května bylo slyšení poutníků polských z diecése Poznaňské a Hnězdenské. Stopadesáte Poláků vedl arcibiskup mons. Stablewski. Sv. Otec, odpovídaje k řeči jeho, zvláště chválil Poláky pro jejich věrnou stálosť ku sv. víře. Kromě jmenovaných přijala Jeho Svatosť Sestry věčného vzývání, dámské členy pro podporování chudých chrámů, „družstvo pláště a meče", jež darovalo papeži bohatá, překrásná umělecká nosítka s nápisem: „Leoni XIII. r. M. — anno expleto quinguagesimo — ab inito Epischopatu — Cubicularii ab ense et lacerna — gratulantes — XI. Calend. Maias — An. MDCCCXCIII. —; dcery sv. srdce nové poutníky německé a m. j.

V druhé polovici května byl Řím i Vatikán svědkem nemenšího přívalu poutníků. Dne 18. května přijal sv. Otec 150 Terstanů, jež Mu představil v sále Klementinském baron Alber. Rozumí se samo sebou, že cesta Terstských do Říma nezůstala bez jízlivých a posměšných poznámek se strany zednářských terstských časopisů: ale podobné výlevy a projevy zvykli si již katolíci pokládati za česť; ba skorem můžeme říci, že by to těžce nesli, kdyby to šlo tak hladce bez potupy a úšklebků. V latinské řeči proslovil se baron Alber k Jeho Svatosti mezi jiným takto: „Svatý Otče! učitele a doktora neomylného v Tobě vidíme, pravého Náměstka Ježíše Krista na této zemi... Cokoliv Ty schvaluješ, schvalujeme i my; co odsuzuješ, i námi odsouzeno jest. Upřímně slibujeme, že Tvým rozkazům, Tvým slovům vždy a všude se podrobíme." Po proslovu odevzdal baron papeži značný petrský halíř s adresou opatřenou dvaceti tisíci podpisy. Dne 20. května bylo slyšení poutníků z ostrova Malty, počtem osmi set, a to v gallerii map. Mons. Petr Pace, arcibiskup Maltánský, četl vlašskou řeč, k níž Lev XIII. rovněž vlašsky odpověděl. Potom odevzdány byly adresy a dary. K Maltánským přidružilo se i padesát holandských Terciářů, náležejících vesměs bohatému a a vzácnému stavu měšťanskému. Odevzdali bohatý petrský halíř. „Vzpomínáte si," mluvil papež k Maltánským, „ve svatém a hrdém nadšení prvopočátků církve

na ostrově Maltě. A zajisté, nikoliv bez tajného úmyslu Prozřetelnosti Božské neostala vězeti mezi skalisky vašeho ostrova loď, jež nesla apoštola Pavla. Toto ztroskotání lodi mělo vám býti poslem spásy a skutkové lásky, projevy cti, prokazované velikému opuštěnci z lodi ztroskotané, došly hojné odplaty Boží. Od onoho dne stali jste se křesťany, ba, vy byli jste prvotinci („anzi primizi a del cristianesimo") křesťanství, poněvadž jste slyšeli pronášeti jméno Kristovo živým slovem apoštola národů, byli jste svědky divů, apoštolem konaných; proto vším právem lze ostrov váš nazvati zemí sv. Pavla. Vzpomínáte si rovněž ve svatém a hrdém nadšení tolika a tolika důkazů, jež podali vaši předkové, aby jako drahý poklad střehli a zachovali víru katolickou; vzpomínáte jejich vznešených příkladů a velikolepých podniků. Křesťanská osvěta a vzdělanost je mnohým povinna vašemu ostrovu, jenž byl vždy nedobytnou hradbou, o niž se roztříštila sveřepost musulmanská. Neohrožení rytíři, kteří téměř po tři století nad Maltou vládli, získali si mnohými a mnohými slavnými činy vděku a uznání veškerého křesťanství." Po těch slovech chválil sv. Otec poutníky, že při každé příležitosti osvědčují své katolické smýšlení, čehož důkazem je i nynější jejich přítomnost v Římě před tváří Náměstka Kristova.

Dne 25. předvedl Jeho Svatosti uherský primas, arcibiskup Vaszary, 250 uherských poutníků; k těmto přidružilo se několik poutníků z Australie, kteří přišli do Říma jako deputace pátého dílu světa jménem katolíků australských. Nesnadno ubrániti se hlubokému dojmu, považíme-li, jak zdaleka, i nejzazších končin světa, putují do Říma k srdci velikého Lva nadšení, světlem víry ozáření, plamenem lásky zanícení synové veliké matky, církve katolické. Věru, úkazu podobného nenajdeme v dějinách žádné náboženské společnosti na světě! Ku konci století našeho, doby prosáklé materialismem, liberalismem a bezbožectvím, jsou tyto světové pouti k Vatikánu úkazem triumfálním!

Koncem května končí prvé období slavností jubilejních posledními poutníky v tomto období bylo 150 Rusínů, jichž vůdcem byl lvovský arcibiskup Sembratovič.

Tito Rusíni, jak známo ritu slovanského, přijati byli v Římě s velikou pozorností, cti a slávou. Našim vlct. čtenářům jest povědomo, s jakou láskou pohlíží sv. Otec k myšlénce sloučení církve východní se západní, a že jmenoval kardinála Langénieuxa, jenž cestoval do Jerusaléma, legátem svým v této příčině; jeť kard. dotčený předsedou komise o sloučení ono vyjednávající. Dne 28. května shromáždili se Rusíni v basilice sv. Klimenta, kde štědrostí Lva XIII. zbudován jest nádherný oltář apoštolům slovanským, sv. Cyrillu a Methoději. Dne 29. sloužil mons. Sembratovič u sv. Petra slavnou mši sv. obřadem řecko-slovanským; chrám byl přeplněn obecenstvem italským, jež obdivovalo slavnostní obřady, slovanské zpěvy, nádheru bohoslužebných rouch a veškeré poutníky rusínské. Ku poctě jejich dávaly se dvě slavnostní akademie: jedna v umělecko-dělnickém sdružení, druhá v koleji řecko-rusínské v chrámě sv. Atanáše, jenž byl k tomu účelu velmi nádherně ozdoben. Zde kromě části hudební byla mnohojazyčná akademie: přednášeny básně v jazyku latinském, italském, řeckém, bulharském, rusínském, arabském, německém, albánském, rumunském a polském Sv. Otec přijal Rusíny v sále „del concistoro" dne 29. května. Arcibiskup Sembratovič četl latinskou řeč, odevzdal dary a petrský halíř, a představoval jednotlivé členy pouti; vždy když vyslovil jméno, předstoupil jmenovaný před papeže a políbil sv. kříž. Ve svém proslovu připomněl arcibiskup Sembratovič Lvu XIII. slova Urbana VIII.: „O mei Rutheni, per vos ego Orientem convertendum spero", (t. j. O mí Rusíni, doufám, že skrze vás východ se obrátí, scl církví římskou sloučí) dokládaje, že církev rusínská se přičiní, aby toto poslání své vyplnila, načež dále doslovně arcibiskup pravil: „ut circumplectatur divino suo spiritu Orientem, asseratque mundum acatholicum ad Unionem cum sancta et unice salvifica Ecclesia Romana, prouti nostra Sancta Ecclesia in divina Missa sacrisque suis officiis, una cum suis fidelibus crebro atque quotidie orat, deprecans Deum pro unione omnium."

Uvedli jsme zvláště toto místo, poněvadž je našim vlct. čtenářům známo, jakých surovostí a násilností dopustila se „pokroková" mládež rusínská na arcibiskupu Sembratovičovi, když vraceje se z Říma, meškal na Vídeňském nádraží Ony ohavnosti děly se pro toto místo, námi uvedené. V projevech, jež arcibiskupa od nejznamenitějších a nejpřednějších mužů, ministrů, vysokých hodnostářů atd. došly, může arcib. Sembratovič nalézti dostiučinění a přejíti klidně přes výjevy na nádraží Vídeňském k dennímu pořádku Nikdy nebyla zajisté jedna část studující mládeže troufalejší, domýšlivější a drzejší, nežli právě nyní, domnívajíc se, že jest povolána souditi o všech závažných věcech i osobách a autoritách

nejvznešenějších a dovolujíc si vystupovati způsobem, který jest s to, aby veškeré vrstvy v pravdě intelligentní od ní odvrátil.

Budiž konečně učiněna zmínka o darech, Jeho Svatosti v poslední době věnovaných. Car ruský poslal papeži dvě velikolepé vásy z červeného jaspisu, spočívající na dvou sloupech z téhož drahokamu — vásy jsou dva a půl metru vysoké. Ruský vyslanec u sv. Stolice, Izwolski, odevzdal císařský dar papeži dne 30. máje. Spojené státy americké utvořily slavnostní komitét jubilejní, jehož předsedové odevzdali sv. Otci deset alb fotografických, adresy gratulační a petrský halíř; kromě toho jeden z předsedů sám — Baumgarten — jako osobní dar sto skvostně vázaných děl do nové biblioteky Lvovy, o níž ve „Vlasti" byla již obšírnější zpráva. Hrabě Václav Baworoski daroval papeži dva překrásné vraníky; arcikněz D. Schmitz z Crefeldu, diecése kolínské, věnoval sv. Otci velmi bohaté mešní roucho ze sametu a zlata, na němž bylo plné čtyři roky pracováno dle starožitných vzorů vyšívacích.

I vzdálená Indie poslala majora Filose, jenž jako zvláštní vyslanec maharadžy Gvaliorského jmenem pána svého odevzdal Lvu XIII. drahocenné šály a vlastnoruční list maharadžův. Kromě toho odevzdal dar předseda katol. omladiny italské, Sachetti, kroužek sv. Šebestiána, Rusíni přinesli drahocenné knihy, adresu umělecky provedenou, drahokamy ozdobenou, a ve skřínce obdivuhodné práce (zrobil ji s nesmírnou pílí a trpělivostí jistý rusínský rolník), značný petrský halíř ve zlatě.

Že při odevzdávání darů odehrají se tytéž sceny dojemné, lze si pomysliti. Tak k. př. v okamžiku, kdy mons. Pace, biskup v Malty, chystal se představovati Jeho Svatosti jednotlivé členy pouti, darovala jistá markýzka (Festaferrata) papeži bílou čepičku, tak řečenou „zucchetto", ruční to práci svou, ovšem velmi nákladně a uměle provedenou.

Papež s úsměvem sňal „zucchetto", jež právě měl na hlavě, a posadil si novou čepičku, dar šlechtičny, právě přijatý na hlavu; staré „zucchetto" daroval však překvapené dámě jako výměnu za nové — „na památku". Scena udála se v okamžiku, ale při napjaté pozornosti všech přítomných ovšem nikomu neušla.

Bulharský katolický seminář sv. Vincence v Soluni. Aby se vychovávaly dítky bulharských rodičů v čistě katolickém duchu, založen od spolku Lazaristů seminář. Tento má krásnou budovu v Zejtinliku, jenž se prostírá půl hodiny cesty od Soluně směrem k Vardaru, a do té doby čítá sedm tříd. V témž stavení sídlí i bulharský uniatský biskup, 9 mnichů, dva kněží, učitelové, dále jsou tam umístěny dvě knihovny, nemocnice, ložnice pro chovance, škola pro řemeslníky i j.; tamtéž jest také knihkupectví, lékárna a dva chrámy, z nichž jeden jest katolický, v druhém se konají bohoslužby pro uniaty. Žáci jsou pod stálým přísným dozorem a od počátku školního roku není nikomu dovoleno vzdáliti se pod jakoukoli záminkou. Do kostela chodí dvakrát denně ráno a večer. Minulého roku byl seminář pod správou p. Gorlena, na počátku tohoto školního roku svěřeno vedení jeho p. Morelovi a od března p. Iperovi. Sbor profesorský skládá z těchto členů: P. Morel, Dinka, Cichij, Michel, Zaja, Dion, Kostadinčev, Dim. Frangov, Manascev Argir. Dle národnosti jsou p. Morel a Michel Francouzové, Cichi, Polák, Dinka a Zaja Chaldejci, ostatní Bulhaři. Počátkem druhého semestru byli na ústavě 42 žáci; pro nedostatek chovanců jest tenkráte třetí třída zavřena. Řemeslnická škola má 15 žáků, avšak z nich jest pouze 8 Bulharů. Všichni žáci jsou stipendisty, bydlí v Zejtinliku a tam se také stravují; jídla jsou vesměs prostá, skromná. Třiatřicet chovanců tvoří orchestr, jehož výcvik odevzdán p. Morelovi. Em. Bereunský.

Renan a P. Denifle. Liberální listy dělaly, jak známo, veliký povyk, když nedávno zemřel proslulý nevěrec Renan. Nevěděly, zdali mají více chváliti jeho učenosť nebo pro jeho nenávisť k náboženství. — V náboženských věcech nebyla jeho učenosť tak hluboká: byl mělkým posměvačem. Tohoto světoznámého „učence" pokořil jedenkráte dominikán P. Denifle ani nevěda. Denifle cestoval delší čas po Španělsku, prohledal množství knihoven, sbíraje jednak staré rukopisy pro římské vydání děl sv. Tomáše, jednak material pro své vlastní vědecké práce. Zvláště se tehdáž zabýval opatem Joachimem z Flory a jeho t. zv. „věčným evangeliem". — Na zpáteční cestě zdržel se delší čas v Paříži a pracoval i tam v bibliotékách. V jedné z nich byl tehdáž Renan představeným. Renan uslyšel, že proslulý Dominikán, kterýž jako dějepisec již tehdáž v Evropě byl znám, v bibliotéce pracuje. Poněvadž sám již o „věčném evangeliu" byl psal a právě o něm nové dílo vydati se chystal, přál si dověděti se, čeho se P. Denifle

dobádal; dal jej tudíž úředníkem knihovny pozvati do své pracovny. Úředník mluvil nezřetelně, tak že P. Denifle na místo Renan rozuměl Renje. — I když druhého dne byl představen, neměl ani tušení, že stojí před pověstným rouhačem. Bylo mu jen nápadno, že lidé v knihovně přítomní překvapeně hleděli, když katolický kněz kráčel k světnici Renanově. —

Brzy hovořili oba o zamilovaném thematu, „věčném evangeliu". „Vaše zprávy mne velice zajímají", pravil Renan, „neboť pracuji právě na spise o témž předmětu". — „Slyšte, račte si dáti pozor," odvětil P. Denifle domnělému Renje, „aby se vam nevedlo jako Renanovi; ten také o tom psal, ale ten neumí ani rukopisy čísti." —

To byla hořká pilulka, již pyšný muž nenadále na jazyku ucítil. Počal mluviti o tom a onom, chtěje se omlouvat. — „Jak, jste vy Renan?" vskočil mu P. Denifle do řeči; „já myslil, že se jmenujete Renje".

„Co jsem měl dělat," podotkl P. Denifle svým přátelům, jimž tuto událost pro zasmání rozmarné vypravoval, „měl jsem se omlouvat? To by tak scházelo! „Pane Renane," odpověděl jsem, „mám nyní celý material pohromadě". Jestliže dílo, jež vydáte, bude opět tak ledabyle psáno, jako dřívější, pak se do vás veřejně pustím a zle se vám povede"...

To uměl P. Denifle jak málo kdo jiný. Onť byl již mnohého spisovatele, jenž svou učeností vůči katolíkům se nadýmal, na pranýř postavil jako nevědomce. I ve Francii byl Denifle již znám jako ostrý kritik.

Úředník bibliotéky byl svědkem této rozmluvy a prozradil ji. Tak se tato historka roznesla, a mnohý se radoval, že prostý mnich obdivovanému a domýšlivému muži takový kousek vyvedl. + 92

Výborné dílo vyšlo zase z péra osvědčené spisovatelky hraběnky de Savigny. **„Martino křesťanské vychování"** zove se kniha, obsahující řadu listů tetiných neteři Martě. Listy jsou vlastně prostonárodní lekce o mravouce, doplňované a přerušované případnými upomínkami z cest a různými anekdotami, ku kterým se zas vážně řadí úvahy o povinnostech a životě. Jest to spis nábožný, přístupný a spasitelně působivý, vydán jest nákladem René Hatona v Paříži a stojí fr. 1·50. (Dle Courrier des Dames.)

(Zaslano.)

V 7. čísle „Vlasti" obhajoval jsem se proti útokům, jež činěny na mne v „Komenském" ve feuilletonech „Fr. Drnkačky". Domníval jsem se, že tím bude spor ukončen; avšak v čísle 22. téhož listu jest mi věnován nový feuilleton, jehož pisatel tentokráte sám sebe překonal. Dle jeho mínění jsem „duše proradná", „hlava idealních duší, která zprvu do lesa (t. na učitelstvo) nadávky šeptala, potom křičela, aby ji uslyšely ostatní idealní duše, zvláště jejich pan pokladník, který ji odměnil tučným soustem, pochvalným dekretem, ba snad dokonce mučednickou korunou." „Feuilleton" pak končí těmito slovy: „A nyní — spusťte, trouby, kotly a pozouny ve „Vlasti" a „Vychovateli" nekřesťanskou svou muziku! Budeme poslouchati a — se baviti!

Z uvedeného jest patrno, že, jako pisatel feuilletonů v „Kom." neštítí se lží, (to slovo se mu velice nelíbí,) tak neštítí se ani sprostoty. Zapomněl na to, že, kdo hází blátem, pošpiní třeba hodně sebe a jiného netrefí.

Já prý jsem tedy učitelstvu vynadal, všecku literaturu paedagogickou i pro mládež odsoudil! Poukazuji každého, kdo seznati chce, jak se věc má, na svůj posudek o „Vychovateli" ve 3. čísle t. l. z roku 1891. a na své provolání o „Rajské zahrádce", tuším ve m. únoru minulého roku v t. l. i jinde uveřejněné, kde prý tyto „nadávky" a „ostouzení" jsou obsaženy. Napsal-li jsem, že „nepřátelé náboženství katolického zaměnili náboženské vychování s kněžským dozorem" — kdož může vyčísti z toho, že těmi „nepřátely" jest učitelstvo?, zvláště když o několik řádků dříve jest pochvalná zmínka o mnohých listech učitelských? A napsal-li jsem, že „ani jediný z časopisů pro děti u nás vydávaných nenese se směrem přísně náboženským", — táži se, kde je tu jaké odsouzení? Vždyť tím mělo býti řečeno pouze, že se „R. Zahr" tímto směrem přísně náboženským bude bráti. A vždyť nyní ti pánové, kteří s mnoha stran na mne se vrhají, sami pravdu mých slov dokazují, nazývajíce „Zahrádku" klerikálním časopisem pro mládež, čímž přece není nic jiného řečeno, nežli že pouze „Zahrádka" jest časopis směru náboženského.

Podotýkám tu, že slovy „u nás vycházející“ byly míněny časopisy v Čechách vycházející, a o těch mluvím i nyní.

Když feuilletonista v „Kom.“ tento útok na mne učinil, prohlásil jsem ve své obraně v témž listě jeho tvrzení o mně za lež. Pan redaktor sice obranu mou zkrátil, jmenovitě vypustil vše, co se týkalo pravého jména feuilletonistova. Nicméně byl jsem panu redaktoru i za to povděčen, nezazlívaje mu, že vynechal má slova, jež by byla „Drnkačku“ odkryla, a myslil jsem, že tím vše ukončeno. Avšak v „Kom“ následoval „feuilleton“ druhý, a když jsem naň odpověděl ve „Vlasti“, následoval i třetí, o němž se na počátku zmiňuji. Opět jsem napsal do „Kom“ obranu, žádaje pana redaktora, by ji uveřejnil bez vlastní zodpovědnosti v části insertní, a chtěje za ni zaplatiti poplatek jako za inserát — avšak pan redaktor nejen že obranu moji neuveřejnil, nýbrž ani odpovědi za hodna mne neuznal. Není divu: vždyť mne jeho feuilletonista docela vylučuje ze svazku učitelstva.

V obraně té prohlásil jsem pana D. z důvodů již uvedených za lháře a utrhače a usvědčil jsem ho ještě z těchto lží, jež ku dřívějším připojil. Tvrdí totiž:

1. že „Rajskou zahrádku“ vydává družstvo „Vlasť“. Bylo by to ovšem jedno, avšak tato slova mají svůj účel: je známo, že proti „Vlasti“ vystoupil „Máj“, z čehož má pan feuilletonista „Komenského“ velikou radosť, a tak důvtipný člověk může čísti mezi řádky: boj, který se vede proti „Vlasti“, musí se vésti i proti „Zahrádce“, protože vychází jejím nákladem.

2 Tvrdí, že ani „Anděla Strážného“ nepovažuji za časopis katolický, poněvadž se o něm ve svém provolání nezmiňuji. Tu opakuji, co jsem již dříve mínil slovy „časopisy u nás vycházející“, a mimo to dožaduji se svědectví dp. redaktora „Anděla Str.“ Vil. Ambrože, jemuž jsem sám vydávání „Zahrádky“ ještě před uveřejněním onoho provolání oznámil, jej o vzájemnou podporu žáda a „Anděla Strážn.“ v „Zahrádce“ oznamoval.

3. Vypsal p. D. ze III ročníku „Vychovatele“ několik řádek, (které zajisté všeho učitelstva se netýkaly; vždyť víme, jak pan D umí citovati), tedy z ročníku před pěti lety, a dokládá k tomu: Tak píše o učitelstvu orgán p. Špačkův!

Zajímavé je, jak se p. D. vykrucuje z toho, že některá slova z mého provolání význačným písmem dal vytisknouti, aby nabylo jiného významu. To prý udělal — sazeč!

Tolik uvádím na svou obranu, pro niž mi list, v němž jsem byl potupen, místa nedopřál.

Avšak nebylo dosti na časopise jednom; byl jsem upozorněn, že napsaly o mně dlouhý článek také „Občanské noviny“, „svobodomyslný“ orgán v Nymburce, v čísle ze dne 13. května Tam ovšem jest věc podána trochu „řízněji“, jak by jí „Kom.“ přece neuveřejnil, n. p. že „Rajská Zahrádka“ měla by se vlastně jmenovati „Čertova Zahrádka“! Mimo to jsou tam jmenováni ještě jiní klerikálové (pp. Tichovský, Flekaček, Němeček a j.)

Také „Učit. Noviny“ dne 11. května věnovaly mi úvodní článek. V obou těchto listech píše se o mně a zvláště o „Rajské Zahrádce“ skoro týmiž slovy, tak že na první pohled jest patrno, že články ty vyšly z jednoho péra. Vyšinul-li se feuilletonista „Komenského“ až na spolupracovníka „Obč. novin“, tedy ho lituji — vždyť on také lituje mne! Není-li jím, prosím ho za odpuštění, že jsem podezření to vyslovil.

Ke konci svého posledního „feuilletonu“ pochlubil se pan D., že má ode mne jakýsi „úřední akt.“ Toto přiznání je zajímavé. Když byl první feuilleton v „Kom.“ o mně uveřejněn, a podobalo se, že pan redaktor obranu moji neuveřejní, požádal jsem jistého doktora práv, by dopsal pánovi, jejž veřejný hlas jako „Drnkačku“ označoval, aby urážky mně na cti učiněné odvolal, jinak že jsem odhodlán domáhati se toho soudně. A hle, pán ten mému právnímu zástupci ani neodpověděl, ač byl za odpověď zdvořile požádán.

Totoť jest jediné, co může býti zváno „úředním aktem“, neboť s nikým jiným jsem „úředně“ nejednal, a pán, kterýž ode mne tento „úřední akt“ má, jest p. František Hrnčíř, t. č. správce školy v Bobnicích u Nymburka. Pokud tedy neprohlásí, že on feuilletony do „Kom.“ nepsal, pokládám jeho za hanobitele své cti. Byť pak on sám články do „Obč. novin“ a do „Učit. novin“ byl nepsal, tolik jest jisto, že dal k nim podnět, poněvadž jest v nich opakováno totéž, co psal on do „Kom.“. K tomu dokládám ještě, že mi pan Hrnčíř ústně řekl, že sloužím „Rajskou Zahrádkou“ nepřátelskému táboru (rozuměj duchovenstvu).

Ano, opakuji, „Rajská zahrádka“, katolický časopis pro mládež, to jest, co Vás, pane Hrnčíři, bodá v oči, jen ta jest příčinou, že mne před učitelstvem hanobíte. Táži se nyní Vás i těch pánů, kteří lžem Vašim ve svých listech místa dopřávají, co že máte proti tomu časopisu? Můžete říci, že by se nenesl také směrem vlasteneckým, že by nepěstoval stránky poučné v různých oborech jako časopisy jiné? Vždyť přispívají do něho vedle spisovatelů duchovních i přemnozí učitelé, kteří i do jiných listů píší, a vězte, že ti by byli první, kteří by „Zahrádku“ opustili, kdyby bylo pravda, co Vy pravíte, že jsem učitelstvu — nadával! Naříkáte, že zanikla „Štěpnice“, „Bud. Zahrada“ a „Jarý Věk“! „Rajská Zahrádka“ k tomu ničím nepřispěla, poněvadž tenkrát ještě nevycházela. A jsem jist, kdyby některý z našich nakladatelů po zaniknutí těchto listů byl začal vydávati list nový, že byste jej byli s radostí uvítali. Ale když počal vycházeti list katolický, nevíte, jakých prostředků se již uchopiti, abyste jej zničili, jen proto, že **jest katolický**, a nazýváte jej „klerikálním“, kteréžto slovo má u Vás význam potupný! A přece tvrdíte, že vychováváte mládež nábožensky; proč tedy zavrhujete list, jehož úkolem jest vychování náboženské podporovati?

Vy, pánové, dobře víte, že ve slovech mnou napsaných nebyla nižádná urážka učitelstva, ale tu se jedná o zničení katolického časopisu, a to jest věc u Vás důležitá Prosím, abyste tím zas nerozuměli učitelstvo, neboť Vy jste toho učitelstva jen malinká část! Vždyť přečetní učitelé tento list podporují. Ale to Vy upíráte a prohlašujete i časopis pro děti za nepřátelský učitelstvu! Vy jste musili v mém provolání něco nalézti, abyste se mohli něčeho chopiti. Ano, Vy jdete ještě dále. Poněvadž nestačí list moravský na to, aby mne zničil, obrátíte se také do listů v Čechách vycházejících, a tam ukážete, že ten opovážlivý redaktor „Zahrádky“ pořádá také „Besedy mládeže“ a „Občanský kalendář“ a pojmenujete i nakladatele, aby poznala všecka veřejnosť, čí to podniky jsou svěřeny osobě tak nebezpečné!

Domníváte se, že činíte tím nečesť mně? Nikoli. Budoucnosť bohdá ukáže výsledek Vaší akce. Osud „Zahrádky“ jest v rukou duchovenstva i učitelstva. Ptejte se a zvíte, že někde šíří ji pouze duchovenstvo, někde pouze učitelstvo, někde duchovenstvo s učitelstvem společně — a není proto žádných rozbrojů.

Pan Hrnčíř mi klade také několik otázek. Koho prý jsem mínil těmi nepřátely náboženství katol.? — Tak jakoby těch nepřátel nebylo až dost! Ale otázka ta je dosti chytrá: neřekneš-li, budu stále opakovati, že myslíš učitelstvo; řekneš-li, uděláš si nepřátel více. Na otázky ostatní, jmenovitě „Komu není žádná lež dosti špatnou? — nalézá pan Hrnčíř odpověď zde.

Také píše pan H., že „idealní duše měla velikou radosť, že si jí někdo povšimnul“. Nikoli, pane Hrnčíři. Je známo, že jsem nikdy o nějaké to „všímání“ nestál: mou jedinou starostí bylo vždy jen pracovati, nestavěti se v popředí a zvláště ne činnosť jiných zneuznávati a snižovati cenu jejich poctivé práce. Někdo třeba psával „učené“ články o literatuře pro mládež a podepisoval se doktorskou značkou. Veřejnosť žasla, který to doktor se tak zajímá o dětskou literaturu — a zatím se ukázalo, že ten někdo byl bez doktorátu, ale za to měl hojnou zásobu — domýšlivosti.

Tím končím polemiku s p. Hrnčířem i s těmi, kdo jeho jednání schvalují. Nepochybuji, že napíše nový „Feuilleton“, v němž ani se nezmíní o tom, čím jej usvědčuji ze lži; z ostatního pak si udělá — posměch, jako učinil minule. Za reklamu, jakou učinil „Rajské Zahrádce“, mu upřímně děkuji. Kdo pak čte „Vlasť“ i „Komenského“, ten uzná, že všecky „trouby, kotly a pozouny“ ve „Vlasti“ a ve „Vychovateli“ nenadělají dohromady tolik hřmotu, jako jediná „drnkačka“ v „Komenském“.

V Košátkách, dne 10. června 1893.

Václav Špaček.

ROČNÍK IX. SRPEN 1892—93. ČÍSLO 11.

VLASŤ.

František Poimon.

K jeho sedmdesátým šestým narozeninám

Napsal

Alfons Hornek.

Starých kněží-buditelů národa jest již velmi málo na živě! Odešli, aby po práci odpočinuli v zemi otecké, uprostřed synů národa českého, na jehož vzkříšení pracovali Z oněch málo, dosud žijících věhlasný František Pravda, (jehož „Vzpomínky“ přinesla „Vlasť“,) slavil před nedávnem své kněžské druhotiny.

K dosud žijícím veteránům na roli národní náleží též František Poimon, bývalý farář v Dešné na Moravě, čestný děkan a konsist. rada, nyní na odpočinku v Polné. Před nedávnem dožil se druhotin kněžských; tenkráte byla na něho upozorněna česká veřejnosť, a veliké množství blahopřání, jež jubilanta došlo, svědčilo, že přece na něho všichni nezapomněli, že jest si česká veřejnosť vědoma, jakých si zásluh získal o probuzení sesterské Moravy.

Frant. Poimon narodil se dne 29. ledna 1817. v Polné v Čechách. Dle záznamu matričního jmenoval se otec jeho Petr, byl tkalcovský mistr, a patřil mu v Polné dům č. 30. na náměstí. Matka jeho slula Františka, rozená Miliánová z Polné.

Hlavní školu navštěvoval ve svém rodišti. Zde pobyl až do 12. roku; dne 2. listopadu r. 1729. nastoupil do gymnasia v Jihlavě. Tenkráte trvalo studium na gymnasiu 6 roků. Ta strávil Poimon v Jihlavě a jsa velice nadán a pilen, vykonal gymnasijní studia s výtečným prospěchem.

Dne 7. srpna 1835. opustil Jihlavu; studia filosofická konal na lyceu v Brně; r. 1837. vstoupil do bohosloveckého ústavu tamtéž a byl od Ant. Gindla dne 16. června r. 1841. na kněze vysvěcen. V druhém ročníku semináře seznámil se s Vincencem Furchem, básníkem českým; tomu vykládal historii města Jihlavy a budil v něm lásku k vlasti a literatuře české. Tento přátelský poměr trval mezi nimi v pozdějších letech až do smrti Furchovy (r. 1864.).

Vysvěceni jsouce, musili všichni ještě nějakou dobu navštěvovati přednášky, podjati se zkoušky a teprve za měsíc, dne 7. srpna, mohli se odebrati domů. Poimon odešel k rodičům do Polné. Zde na den

Nanebevzetí Panny Marie měl první mši sv. za ohromného účastenství lidu všech tříd: zajímavé jest připomenouti, že při této primici byl akolytou Karel Havlíček z Borové, tehdy pražský theolog.

Poimon dlouho ve svém rodišti nepobyl. V říjnu byl ustanoven zatímním kooperatorem v Zámku-Žďáře, kdež pobyl 3 měsíce; 15. ledna 1842. dosazen byl za kooperatora do Německého u Nového Města na Moravě. Tam zůstal až do 19. září 1850., kdy pozornosť na sebe obrátil tím, že censura se zdráhala povoliti překlad jeho „Kalendáře pro čas a věčnosť“ dle Albana Stolze; Brněnská konsistoř byla upozorněna na něho od gubernia. Toho času vydal Poimon „Otevřený list panu Tomáši Juránkovi, vystouplému knězi katolickému.“ Slova jeho byla mečem na obě strany broušeným. Nejd. biskupská konsistoř, spatřujíc v Poimonovi bojovníka pro věc sv. církve nad jiné povolaného, dosadila jej do Brna k sv. Tomáši za kooperatora.

Zde byl Poimon na svém místě a rozvinul činnosť dosud nebývalou. Sám vydával a pořádal týdenník „Hlas jednoty katolické“ od r. 1851—59. Před ním vydával jej Matěj Procházka. Byla to práce veliká. Bylo mu často zápasiti i s hmotnými poměry, a též přispěvatelů bylo málo. V době té mnohé časopisy po krátkém trvání zašly, ale „Hlas“ při oněch proměnách a nepříznivých okolnostech se přece udržel. Mravenčí píle a energie vždy Poimonovi pomohly. Nebylo mu jen časopis ten pořádati, rukopisy opravovati, přepracovati a větší díl článků opisovati, on musil i potřebné listy obstarávati, býti poslíčkem, korrektorem, učitelem mluvnice české i pravopisu, mimo to vše i nakladatelem časopisu, tak že nejen všechny prázdné chvíle tomu cíli věnoval, ale i noci nastavoval. Odměnou za to nebyl zisk peněžitý, neboť mnohý rok vydání převyšovalo příjem — pouze vědomí, že se snažil, aby česť Boží mezi lidmi více se rozšiřovala, jej sílilo. Přílišná práce a namáhání v duchovní správě a ustavičné psaní přivodily Poimonovi prsní neduh — ač nerad, musil se rozloučiti s Brnem, kde jej Čechové tak neradi ztráceli. Aby se uzdravil, dána mu malá lokálie, Maršůvky u Znojma; tam se přestěhoval dne 8. února 1859. Pobyv zde čtyři roky, byl vybídnut, aby přesídlil do Slavkova, kdež stal se katechetou samostatné hlavní školy s vyučovacím jazykem českým; nějaký čas byl i zatímním ředitelem této školy. Poněvadž však se bránil poněmčení této školy, byl c. k. místodržitelstvím z řiditelství sesazen. Biskupu Arnoštovi, hraběti Schafgotschovi bylo uloženo, aby Poimona z trestu přesadil jinam. Proti tomu se biskup rozhodně opřel, a tak Poimon zůstal ve Slavkově — ale pouze katechetou. Od 1. října 1869. stal se beneficiátem Mezníkovského nadání; pro své vlastenecké smýšlení a skutky po osm měsíců neobdržel však ani krejcaru, až konečně po mnohém úsilí mu vyplaceno bylo pouze 400 zl. — dostal o 200 zl. méně.

Roku 1877. žádal za uprázdněnou faru Želetavskou a obdržel ji. Tam se odstěhoval dne 19. července t. r., byv již 20. června investován, ve farský úřad uveden. Po kázání děkana Václava Kopečného sloužil Poimon mši sv., při níž mu asistovali někdejší jeho koalumnové děkan Josef Těšík, farář v Telči, a Eduard Stuchlý, farář v Pavlově. Po smrti děkana Václava Kopečného († 8. list. 1879.) ustanoven Poimon děkanem Želetavského střídnictví. Ještě téhož roku v prosinci praesentován byl na faru Dešenskou, v soudním okresu Jemnickém; ale pro nastalou při o presentační právo byl investován

teprve dne 23. října 1882. Do Dešné odstěhoval se 18. listopadu s chutí nevelikou, any mu byly známy hrozné poměry tamějšího zpupného lidu, německými štváči drážděného. Jsa upřímným Čechem, očekával nemilého přijetí se strany německého obyvatelstva v Dešné. Aby si jich již předem získal a naklonil, sepsal německou modlitební knížku, kterou jim věnoval.

A skutečně se nemýlil v účincích tohoto činu. Než, přece byl zde cizím... Stálá práce a stáří nutily jej k odpočinku; mimo to po delší dobu cítil ubývání zraku. Šedý zákal počal se jeviti. Poimon nemohl již povinnosti své tak plniti, jak sobě přál, i žádal do výslužby. Vyřízení přišlo a po sedmiletém pobytu opustil Poimon Dešnou — opustil Moravu, které zasvětil celý život, plný práce, útrap a namáhání.

Odešel v jeseni svého života opět do Čech, odešel do Polné, svého rodiště, kamž se přistěhoval dne 1. dubna 1889.

Zrak jeho čím dále, tím více se horšil, že po půl létě přestal i mši sv. sloužiti a k radě Dra. Schöbla chystal se k operaci.

Dne 5. srpna r. 1891. slavil své kněžské druhotiny. S velikým namáháním sloužil mši sv. Naše „Vlasť“ dopisem redaktora P. Tomáše Škrdle naň vzpomněla, i † biskup královéhradecký Dr. Jos. Hais a Brněnský ndp. biskup zaslali mu blahopřání.

Poimonův starý přítel a druh, kanovník Beneš Method Kulda, poslal jubilantovi báseň.

Loni dal se stařičký kmet u Dra. Schöbla operovati. Operace, Bohu díky, se zdařila, a opět jest možno horlivému knězi u oltáře oběť přinášeti. Psáti ani čísti Poimon nemůže a nesmí; jest však naděje, že znenáhla i to se zlepší.

* * *

Činnosť Poimonova byla v každé příčině vynikající.

Byl velice horlivým knězem a kazatelem. O veliké jeho snaze a neúmorné činnosti svědčí zajisté okolnosť, že za svého pobytu v Německém 64 evangelíků h. v. k pravému poznání přivedl.

Jako velice výmluvný řečník byl znám daleko široko. Ač býval vždy velice skromným, přece jeho veliká horlivosť došla ocenění u nd. bisk. konsistoře v Brně, jež přečetnými pochvalnými listy a vyznamenáními dávala mu na jevo uznání.

Rovněž i jako katecheta a později ředitel školy vždy byl velice dbalý povinností, usiluje všemožně o nábožensko-mravní výchovu dítek. Jako ředitel konal často učitelské konference, kdež míval praktické a zdařilé přednášky. Za tuto působnosť c. k. místodržitelství moravské vyslovilo Poimonovi zvláštním přípisem pochvalu a uznání.

Dostav se do Brna, byl pojidlem všech tehdejších českých literátů. Denně stýkal se se Sušilem, Procházkou a jinými vlastenci, a rokovali, jakým způsobem dalo by se pracovati pro dobro našeho lidu na Moravě. „Hlas“, jehož redakci číslem 42. r. 1850. převzal a až do 8. února 1859. vedl, tlumočil tužby, přání a prosby jejich.

Duchovní správa vyžadovala mnoho času, neméně i řízení a vydávání „Hlasu“, jak dříve podotknuto; to vše nebylo ještě dosti. Poimon zdarma, po 9 roků s velikým úspěchem vyučoval sv. ná-

boženství a češtině ve škole chudých sv. Vincence z Paula. Jak velikou oběť jen tím přinesl národu svému!

I v moravsko-slezské opatrovně pro opuštěnou mládež po delší dobu zdarma vyučoval a úřad spirituála zastával. Po čas pobytu svého v Brně byl vůdcem a hlavou bratrstva sv. Růžence, jeho přičiněním zavedena májová pobožnosť v Brně v kostele Minoritů — a tuto po kolik roků míval sám.

Když to vše uvážíme a připočtem k tomu i literární činnosť, vidíme, že Poimon byl mužem práce — práce pro církev, vlasť — a svůj lid! Literární činnosť jeho byla velice bohata a rozmanita. Napsal mnoho cenných pojednání do „Časop. pro kat. duchovenstvo", jimiž vzbudil i pozornosť nejd. knížecí arcib. kons. v Praze, která mu pochvalný přípis zaslala (dne 1. ledna 1845.).

Vedle těchto menších prací vydal Poimon mnoho samostatných děl; uvádíme je pořadem chronologickým.

a) původní:

1. O životě, zázracích a ostatcích sv. Liguriáše,*) mučenníka a poustevníka. V Praze, 1843. Druhé vyd. v Brně, 1865.

2. Příležitostná kázání na všemožné případnosti církve katolické. I. díl v Brně 1854., II. a III. díl v Olomouci, 1862. (Celkem 72 tisk. archů.)

3. Přehled církevního dějepisu o rozdílu v náboženství nekatolickém a římsko-katolickém. V Olomouci 1857.

4. Dárek ušlechtilé mládeži. V Olomouci 1857.

5. Kytka zábavného i poučného čtení pro mládež. V Brně 1858

6. Vzdělávací povídky pro mládež. V Brně 1869.

7. Úplný katolický kancionál. V Olomouci 1856. Obsahuje 56 archů a „Katol. kancionálek". V Olom. 1861. Vyšlo již několik vydání.

8. Bláznovství na pouti ve světě. Poučné spisy pro lid. II. roč. č. 3. v Brně 1872. Vydáno od katol. polit. jednoty.

b) spisy přeložené:

9. Kalendář pro čas a věčnosť od Albána Stolze.

I. roč.: Mixtura proti smrtelné úzkosti. V Brně 1843., 2. vyd. ve Znojmě 1846.

II. r.: Lidská rostlina. V Brně 1847.

III. r.: Půl otčenáše neobroušenými citáty posázeného. V Brně, r. 1849.

---

*) Ferdinand hrabě Dietrichstein, později kníže, r. 1652. obdržel v Římě ostatky sv. Liguriáše, mučenníka a poustevníka, a daroval je děkanskému chrámu Páně v Polné. O tomto světci věděli Polenští velmi málo. V děkanské protokolní knize byly o tomto světci jen některé poznámky z Caesara Baronia a Petra de Natalibus. Poimon s pilností neúmornou hledal v bibliotékách klášterních, až v objemné knize „Životy svatých" od Bollandistů něco více nalezl a potom ve zmíněné knize vydal. O slavnosti poutní na den Jména Panny Marie nesou se v Polné ostatky sv. Liguriáše v pozlacené skříni na náměští ke „statui" a zde se koná pobožnosť.

IV. r.: Chléb náš vezdejší dej nám dnes, a jiného nic. V Brně, r. 1850.

V. r.: Ocet a olej. V Brně 1851.

VI. r.: Mlhy a slunce. V Brně 1852.

VII. r.; Zdrávas Maria, pozdravení neskončené. V Brně 1854.

Kalendář tento pro řízný obsah svůj, pro lid velice vhodný, došel veliké obliby, a na skladě není již ani jedinkého čísla.

10. Františka Bihlera: „Kázání prostonárodní". V Brně I. díl r. 1849; II. a III. díl 1851.

11. Abbé Segura: „Krátké odpovědi a námitky proti náboženství nejvíce rozšířené."

12. Sv. Alfonsa Maria Liguori: „Rozvažování o věčných pravdách." V Brně 1853. Čistý výnos věnován na stálé placení varhaníka při službách Božích pro Moravany u ct. OO. Kapucínů v Brně. Druhé vyd. vyšlo ve Vídni u Ueberreuter-a.

13. Sv. Alfonsa Maria Liguori: „Modlitba co hlavní prostředek, bychom od Boha všech milostí a věčného blahoslavenství podosáhli, s připojeným rozjímáním o umučení Páně a jinými modlitbami." V Brně 1853. II. a III. vydání u Ueberreuter-a ve Vídni.

14. Sv. Františka Saleského: „Filothea." (De francouzského vydání v Tours-u.) V Olomouci 1865.

15. Duchovní pomněnky — modlitební kniha. V Opavě 1866.

16. Schanzenbacha: „Obšírný život a utrpení Vykupitele našeho Ježíše Krista a panenské matky Boží." V Opavě 1868. Dílo velice důkladné (4° 1383 stran; 173 archů!).

17. Povídky faráře Svatodolského dle Viléma Podlahy. V Praze r. 1877. v „Dědictví sv. Václava".

18. Tomáše Kempenského: „O následování Pána Krista čtvero knih." (Z latinského vydání v Paříži 1759.). V Olomouci 1867.

19. Obřady katolické církve dle Fr. Fischera. V Olomouci 1868. Knihy této jako učebné knihy na obecných a měšťanských školách v Čechách používáno. Obdržela též schválení a doporučení od nejd. bisk. konsistoře v Brně. 16 list. 1876. čís.: 3641.

20. Jan Slavík, čili život mladého řemeslníka dle Lud. Justy. V Praze 1870.

21. Julie Ormundová, čili nová osada. V Brně 1871. (Zábavná biblioth. díl IX.)

22. Milosrdná sestra; v Brně 1871. (Záb. bibl. díl X.)

23. Žalosť a radosť, povídky z naší doby dle Bernarda Wörnera. V Brně 1873. (Záb. bibl.)

24. Sv. Anselma, arcibiskupa a učitele církevního: „Kniha rozjímání." (Dle latinského vydání v Benátkách z r. 1744.) V Brně r. 1873.

25. Zrcadlo pro ženské pohlaví. Dle Marchala. V Brně 1874. v „Dědictví sv. Cyrilla a Methodia".

26. Modlitební knížka pro školní mládež. V Brně 1874.

27. V kříži jest spasení, modlitební knížka pro všechny stavy. V Brně. 1877. Táž vyšla i v německém jazyku.

28. Didaka Stelly: „O pohrdání světskými marnostmi.“ Knihy tři. Dle latinského r. 1603. v Kolíně nad Rýnem tištěného vydání převedeno. („Ascetické bibliotéky“ čís. VI.) V Brně 1881.

Mimo tyto spisy napsal Poimon téměř ve všech prvních 27 ročnících (1852—1878.) kalendáře „Moravana“ a i jinde různá pojednání. V poslední době pracuje Poimon, pokud zrak mu dovoluje, o dějinách svého rodného města Polné a okolí. Má již materiál sebraný a velkou část též i napsanou. Dílo to bude důkladné, takového o jednotlivém městě naší vlasti (vyjma dějin královské Prahy) — nemáme.

Již z tohoto náčrtku literárního působení Františka Poimona viděti jest, jak všestranná byla činnost jeho.

V době, kdy na milé Moravěnce počaly se ukazovati první paprsky národního vědomí, byl tu již Poimon v první řadě mezi tichými, vytrvalými buditeli a bojovníky, kteří pilnou prací snažili se z dřímoty povznésti lid ku poznání a lásce k vlasti a k vážnosti českého jazyka. Proto mu patří mezi potomky jméno nezapomenutelné.

Při všem počínání svém vezdy zůstal Poimon skromným; domýšlivosti u něho nebylo nikdy; za to zasluhuje tím větší úcty.

Poimon jest členem „Matice musea království českého“, „Mat. moravské“ v Brně, „Mat. chorvatské“ v Záhřebě, „Histor. statist. sekce c. k. moravské společnosti rolnické“. Jest zakládajícím členem „Dědictví sv.-Janského“ v Praze, „sv. Cyrilla a Methodia“ v Brně, údem „Dědictví sv. Prokopa“, „Vlasti“, „Dědictví Maličkých“ v Hradci Králové a mnoha jiných spolků a jednot učených i dobročinných. Pro zásluhy, kterých si zjednal o rodné město, Polnou, jmenován Poimon již 8. října 1852. čestným měšťanem jejím.

Jednou z nejstkvělejších stránek jeho milé povahy jest velkodušná šlechetnost, kterou neunavně přispíval a přispívá k účelům lidumilným a vlasteneckým. Přečasto setkáváme se i nyní se jménem Poimonovým. Není jedinkého podniku vlasteneckého a církevního, aby Poimon nebyl mezi prvními dárci. Vlastenectví jeho plynulo z nejvniternějšího přesvědčení, pročež nikdy neotálel za ně bojovati, často i trpěti.

Tato povznášející láska k Církvi a vlasti dodávala mu i v dobách zápasu a namáhavé práce osvěžující jarosti a síly, kterou zachoval si až do dnešního dne.

Čestná a vděčná budiž mu paměť v národě našem. Letos dne 29. ledna dostoupil Poimon již 76 let.

Sv. Bernard.

Šel s hlavou vztyčenou spjat těsně v okovy,
svým zrakem divokým kol vzdorně těkal v davu,
jenž pěsti pozvedal a klnul lotrovi,
když v středu žoldnéřů šel z města na popravu.
Že zloděj, lupič, vrah, lze čísti v jeho líci —
teď za své zločiny kráčí již k šibenici.

To bylo v podzimí, v den smutný, mlhavý,
na blízké návrší když k svému došli cíli,
kde kletby vzpomínku po sobě zůstaví
ten, který v osidlo již hrdlo svoje chýlí,
kde umře v zločinech, jež hyzdí žití celé,
bez lásky, soucitu i bez vlastního žele...

Již provaz upevněn — — tu v bílém hábitu
zjev náhle podivný ku popravišti kráčí,
muž vážný, velebný a známka soucitu
i prosby dojemné se v tváři jeho zračí.
To svatý Bernard byl. Na rámě lotra sahá
a k soudci takto dí: „Ó dej mi toho vraha!“

Leč světci v odpověď tak soudce namítá:
„Byl kraje postrachem ten vrah a lupič smělý.
Krev jeho obětí, tak často prolitá,
má býti pomstěna, jak spravedlnosť velí!“
Svým hlasem prosebným před užaslými davy
chopiv se provazu, dál světec takto praví:

„Ó vím, že o pomstu krev volá nevinná!
Však smrť — to krátký trest! Jeť trestů hoden více!
Já delší uchystám na toho zlosyna
než krátký okamžik na dřevě šibenice.
Žil dlouho v zločinu, — nechť dlouho bolesť cítí!
Na kříž ho přibiji a nechám ho tam žíti!“

„Suď lotra tedy sám! Nechť pouta uvolní!“
Tak soudce rozhodl. Z pout ruce vyprostili
a Bernard do rukou vzal roucho řeholní,
na rámě zlosyna svůj klade oděv bílý
a ruku vrahovu do svojí ruky bera
již středem zástupů jej vede — do kláštera.

Tam živě před oči mu staví jeho pád,
tam poutem modlitby mu jeho ruce spíná,
tam tělo třicet let jej učí křižovat
a muže Božího tak činí ze zlosyna.
Co zprvu nerad jen, pak nesl bez obtíží
a shladil viny své na Bernardově kříži.

Ant. Bulant.

Historie české seminářské knihovny v Praze.

(Příspěvek ku Škrdlovým „Zásluhám českého duchovenstva o zakládání knihoven“.)

Podává Jindřich Š. Baar.

(Dokončení.)

III.

Na počátku let šedesátých objevuje se ještě několik jasných úkazů — ale už jsou ojedinělé — vzácné. Jmenovitě jest to František Srdínko, t. č. vicerektor, jenž 24. ledna 1860. knihovně věnovav Tom. Jana Pešiny z Čechorodu: „Prodromus Moravographiae“, — od té doby knihovnu stále obohacoval; zvláště když rektorem a redaktorem „Blahověsta“ se stal, připadly knihovně redakční výtisky skoro všech knih, a tak se stalo, že spisů Srdínkem knihovně darovaných je množství... Jiný taký milý zjev je v semináři založený „Kroužek polský“ — neboť čteme na slovníku polsko-českém a česko-polském: „Vazba od čtenářů polských časopisů r. 1861. 23. června.“ — Knihovna stává se r. 1864. údem „Dědictví sv. Prokopa“, r. 1867. údem „Dědictví Maličkých“ — ale zatím příspěvky již rapidně klesají; — tak v roce 1869. činí pouze 22 zl. 8 kr., v r. 1870. — 18 zl. 9 kr. — v roce 18$^{75}/_{76}$ — 7 zl. 5 kr.... pravím: sedm zl. 5 kr. za celý rok! — Těmi ovšem knihovna všem potřebám vyhověti nemohla — a odkázána jsouc na hubenou milosť jiných dárců — zůstává pozadu, nemůže opatřiti si všech současně se vyskytujících pozoruhodných děl, a tak v ní povstává — bez fráse — „citelná mezera“, jež namnoze ještě dnes vyplněna není. A co zavinilo tuto stagnaci v utěšeném dosud rozkvětu české sem. knihovny? Zavinily to zvláštní poměry, jež tou dobou v české veřejnosti zavládly. Kněží křisitelé totiž už valem odumírali — nebo stářím přinuceni, v záslužné činnosti ustali. — Kněžstvo ostatní s pole písemnictví bylo zapuzeno, a v čelo národa postavili se noví vůdcové s hesly a ideami, jež národ — novostí jich jsa zaslepen — bez rozvahy za své přijímal... V intelligenci české vlažnosť náboženská — namnoze již i čirý atheismus šíří se rakovinou... Proti tomuto proudu pak kněží zpočátku nevědouce si rady — zaraženi skládají ruce v klín... Tou dobou počet bohoslovců klesl v ročníku až na 11... A podivno! Zvláštním řízením Božím právě v této neutěšené době odchoval seminář Pražský muže — jako Třebízského, Pakostu, Horského, Pohunka a j. — kteří v literární historii národa českého vždy čestné místo zaujímati budou. „Bylo nás v našem ročníku pouze 11“ — vypravoval nám jeden vrstevník doby tehdejší — „ale z těch jedenácti šest nás pomýšlelo na trnitou dráhu spisovatelskou v různých oborech. „Blahověsť“ té doby, možno říci, byl živen pouze pracemi našimi.“ Než — ač tedy život duševní ve zdech seminářských zdárně se rozvíjel — knihovna z toho mnoho neměla. Byla ta hrstka tehdejších alumnů sice vedena nejlepšími ideály, měla zajisté i nejlepší vůli starati se o knihovnu — leč k tomu bylo potřebí peněz, a to tím více, když mnozí dárcové a dobrodincové knihovně umřeli, jiní na ni zapomněli a noví se ne-

hlásili... Ale nejsou-li až podnes v seminářích „synové Rothschildů“ — bylo tomu tak tím méně ve smutných dobách tehdejších — a tak snadno vysvětlíme si, proč roční příspěvek knihovny klesl r. 18⁷⁶/₇₇ ještě níže — totiž až na 3 zl. 55 kr....

Leč „Když je nouze nejvyšší, pomoc Boží nejbližší“. —

Roku 1878. stal se knihovníkem tehdejší pastoralista Tomáš Škrdle, a s ním zároveň nadešel knihovně dávno toužený čas žádoucí pomoci. Že Škrdle už tehdy bolestně dotýkala se vlažnosť českého kněžstva a lhostejnosť k tomu, co na poli literárním se děje, to dosvědčuje celá činnosť, kterou Škrdle již jako bohoslovec rozvinul — a o níž zmíniti se nám lze pouze potud, pokud se týká knihovny.

První, co záslužného Škrdle pro knihovnu vykonal, bylo, že vymohl knihovně zvláštní, výhradně pro ni určenou místnosť. Až dosud totiž knihovna umístěna byla v předpokoji pana vicerektora — a bohoslovcům přístupnou pouze, a to ještě ne vždycky, dvakráte týdně. Škrdle, jakmile se stal knihovníkem, odebral se k tehdejšímu p. řediteli Fr. Srdínkovi — ukazoval na nepohodlí a nepříjemnosti zařízení toho, žádal a prosil, až konečně mu bylo povoleno přestěhovati knihovnu do onoho pokojíku v II. poschodí kníž. arcib. semináře, kde nyní p. farář monsign. Ferd. Lehner — tiskopisy svoje („Methoda“ a „Cyrilla“) umístěny má. V nové místnosti ovšem i knihovna jinak rozložena — Škrdle založil tudíž nový katalog — knihy znova přiměřeně dle obsahu rozdělil a nové signatury pomocí razítek z knihtiskárny na hřbet knih vytiskl. Od této práce odvrátiti se nedal ničím — ani krutou zimou, neboť ač v nové místnosti knihovní se netopilo, rovnány přece knihy bez přestání dále. Při této práci měl Škrdle dva věrné pomocníky: Jos. Kobra — jenž, nachladiv se, nezhojitelný neduh si uhnal a jemu již před lety podlehl — zaplativ zápal svůj pro dobrou věc životem — a Kašpara Ibla — pozdějšího to nástupce v úřadu knihovnickém. — Další záslužný Škrdlův krok byl: zavedení měsíčních příspěvků, — jež až podnes v semináři se udrželo. Na počátku roku totiž poslal cirkulář po všech ročnících, aby každý ku svému jménu připsal — jakým dobrovolným příspěvkem měsíčním knihovně přispěti chce — každý mohl napsati částku libovolnou — ale co napsal, to pravidelně také odváděti musil. — Škrdle to s přísností až houževnatou na něm vymáhal a pokoje nedal, až zaplatil. Tím byl zjednán opět lepší příjem knihovně, jenž ovšem stále byl nedostatečný. — Škrdle přemýšlí, jak pomoci — a pořádá konečně o slavnosti 500leté památky Karla IV. — v semináři akademii, jež vynesla knihovně čistých 38 zl. 89 kr. — tak že toho roku činil příjem knihovny 78 zl. 63 kr. — Než, horlivý knihovník viděl, že ani ty peníze na vše, co by v knihovně býti mělo — nedostačují, on ohlíží se tudíž po jiném ještě pramenu, hledá knihovně dobrodinců. Tak jmenovitě odebral se k Dru. Mik. Karlachovi, tehdy majetníku Cyrillo-Methodějské knihtiskárny s prosbou o knihy, a hle! — pan kanovník daroval všecky knihy svým nákladem vydané a zaslal je bohoslovcům s tímto blahosklonným listem:

„Račte, ctihodní pánové, přijmouti darem ode mne přítomné spisy, vyšlé mým nákladem, pro českou seminářskou knihovnu. Ujišťuji Vás zároveň, že všeho, cokoliv z mé knihtiskárny na světlo vyjde, dostane se Vám po exempláru, abyste nabyli příležitosti v čas seznati a vážiti cenu všelikých těchto spisů.

Přijměte tento nepatrný dar touž láskou, kterou Vám jej podává — Dr. M. Karlach,

V Praze, dne 11. března 1879."

A tak v knihovně nastal týž utěšený ruch, jejž viděli jsme v letech třicátých — z peněz zakoupil Škrdle pro knihovnu diplom „Matice Moravské" — část vynaložil na vazbu a zakoupení nových knih — a zbytek zapůjčil redakci „Božetěcha" — lithografovaného to listu, jejž bohoslovci Pražští pro semináře česko-slovanské tou dobou vydávali. Jest to tedy již druhý list, s nímž se ve zdech semináře Pražského setkáváme — tentokráte už ne psaný, ale lithografovaný —; dočekáme-li pak se tištěného?! —

Tak vzpružil jediný bohoslovec život v semináři a ukázal, co zmůže duch energický, jenž od cíle vytknutého ničím odvrátiti se nedá, zvláště je-li spolu duchem agitačním a v prostředcích vynalézavým. Řekli bychom, že Škrdle provedl — aby zkusil a otužil své síly — v miniatuře zde to, oč nyní se zdarem pokouší se ve velkém...

Od té doby knihovna opět roste a roste... Měsíčními příspěvky zaručen jí byl jakýs takýs důchod — knihy darem opět častěji do knihovny přicházejí — a výsledek? Místnosť r. 1879. knihovně vykázaná nedostačuje — jest malou, a knihovna po málo letech stěhuje se tam, kde až podnes jest, a kam laskavého čtenáře hned na počátku jsme uvedli. Ovšem i při této příležitosti znovu rozdělena, a signatury znovu vyměněny (už po čtvrté!) [1]) — založen také nový katalog — oč největší zásluhu má Ant. Podlaha, nynější adjunkt české theol. fakulty.

Pokud dobrodinců se týče, jsou většinou z řad kněžských — na př. prof. Dr. Kl. Borový (1881.: „Základy zemského zřízení" od Jirečka) — Al. Dostál — Dr. Jos. Tumpach — Pan prof. Dr. Josef Pachta, jsa tehdy ještě adjunktem theol. fakulty — jmenovitě když i v semináři Pražském „Růže Sušilova" se ujala — také s bohoslovci vždy sympatisoval a snahy jejich ochotně podporoval. V „Růži" při těžkém začátku sám několikráte přednášel — knihovně knihy („Časopis pro pěstování mathematiky a fysiky" a j.) — podstavec atd. daroval. I vzájemnosť slovanská tímto časem utěšeně byla pěstována — čehož dokladem jsou knihy, darované Michałem Hórnikem (Lužice) — a Frant. Kurelacem (Chorvatsko); tento na př. „mládeži českoj sjeminišta pražskoga" daroval „Stope Hristove" (Imitatio Christi).

Tím ocitáme se u dob přítomných.

Dnes říci můžeme s uspokojením, že knihovně za celou dobu jejího trvání v době přítomné vede se nejlépe.

Díky nadšeným a obětivým bohoslovcům — jež málo majíce, z toho mála ochotně a rádi přispívají dobrovolnou daní. Knihovna má průměrně roční příjem 160 zl. v hotovosti na vazbu a koupi nových knih, neboť literární jednota „Růže Sušilova" — všechny časopisy své, jež odebírá a k četoě vykládá (počtem 25) [2]) — po přečtení knihovně daruje. Mezi další stálé dobrodince své knihovna čítati

---

[1]) Tak na př. kniha „O poznání církve svaté", kterou 14/8 1830. věnoval „Jan Škoda, posluchač bohosloví v druhém roce", nese signatury: 1. 113.; 2. A. I. 24.; 3. A. V. 26. — a poslední platící 4. E b 9. — což ovšem knihám a knihovně na prospěch není, zvláště když staré neplatící signatury všude zničeny nejsou.

[2]) Srov. Museum, list bohoslov. Roč. XXVI. str. 104.

musí předem „Katolický spolek tiskový“ — jenž od r. 1881. „až do odvolání vždy jedním výtiskem všech spisů“ knihovnu podaruje. Rovněž tak činí knihkupectví Benediktinů Rajhradských na Moravě a družstvo „Vlasť“. Mnohou knihu odeberou alumni ve více exemplářích a exemplář, jejž zdarma dostanou, odvedou „kolportéři“ (dříve známí pod jménem „Seminářský žid“) svědomitě knihovně. Pisatel těchto řádků podal pak se svolením vldp. ředitele žádosť „České akademii císaře Františka Josefa“ — by i ona všechny publikace své české sem. knihovně zdarma zasýlala. Této prosbě vyhovělo presidium ihned a zasýlá knihovně „Věstník“ i „almanah“; — jak jednotlivé třídy o žádosti rozhodly — o tom dosud nevíme. V poslední době také mnohého odkazu dostalo se této knihovně. Tak jmenovitě z pozůstalosti † světícího biskupa Karla Schwarze mimo jiné — jest zde „Pastýřské bohosloví dle přednášek Dra. Jana Fabiána. — Karel Švarz“; — celá tak objemná kniha jest manuskriptem † pana biskupa, a pak neznámé dosud básně Bradáčovy[3]). Rovněž i † probošt Náhlovský knihovny pamětliv byl. Již odjinud raděno,[4]) aby i jiní „šli a učinili podobně“!

Tak se tedy stalo, že knihovna ze skrovného začátku koncem školního roku $18^{91}/_{92}$ — dne 10. července čítala už 2287 děl ve 2791 svazcích; ona celá jest dílem, zásluhou českých alumnů v Praze, a ona také jejich vlastnictvím, neboť seminář — mimo to, že ji trpí pod svou střechou — nikdy nepřispěl na ni ani krejcarem — maje na starosti velikou knihovnu vlastní, známou vůbec pod jménem „latinská“ knihovna. —

IV.

Nevděkem zajisté by bylo nevzpomenouti těch mužů, jichž vedením knihovna naše udržena a na nynější výši přivedena byla. To jsou předem oni mužové, již vůbec v letech dvacátých české knize v semináři útulku popřáli a k založení české knihovny svolení dali; jsou to pp.: Rektor sem. J. Büttner; praeses Vincenc Pražský; spirituál J. Mráz. Dále uvésti dlužno jména těch veled. pp. vicerektorů, již nad správou jmění i nad knihovnou pilný dozor měli, aby snad neocitla se „na cestách bludných“: Fr. Plaucar, V. Pražský, Josef Fabian, Carolus Kaiser, Fr. Srdínko, Dr. Borový, Jos. Zenefels, Dr. Ignác Salát, Dr. Jos. Doubrava a Dr. Alois Soldát. Pokud knihovníků, vlastních to správců knihovny se týče — tu prvým ze všech — dle Fr. Daneše — byl J K. Škoda, r. 1830. bohoslovec v II. r., jenž patrně po celý pobyt v semináři v úřadě tom setrval. Kdo po něm knihovníkem se stal — 1832—36. — vyšetřiti nám se nepodařilo. Roku 1837. byl to Josef Brejšl — v r. 1838. opět nevíme — za to od r. 1839. máme již řadu nepřetržitou až do r. 1884.; v této době tedy knihovníky byli: Ant. Slavíček; F. Višín; V. J. Kratochvíl (po dvě léta); Jan Cvrček; Fr. Soukup; Pavel Zahálka; F. Pokorný; Ant. Hora; O. Viktorín; M. Šíma; Kliment Vlasák; Filip Burgerstein; Jos. Řezníček; Fr. Schaferna; Václav Pechoč; Fr. Mašek; Fr. Pře-

[3]) Srov. zde str. 121.

[4]) Alois Dostál: „Jak naložiti knihovnou“; v „Časop. kat. duch.“ R. XXXI. str. 371.

vrátil; Jan Roškot; Tomáš Wlaslav Nowák; V. J. Trnka; Vojtěch Ebenstreit; Ferdinand Lehner; Jan Černohouz; Antonín V. Poláček; Fr. Boh. Vinklář; Fr. Jirák; Ant. Víšek; Ant. Mužík; Václav Ješuta; Fr. Žáček; Frant. Ekert; J. Marek (po dvě léta!); E. Veselý; Jan Ježek; Jos. V. Doubrava; J. C. Nosek; Tom. Škrdle; J. Přecechtěl; Václ. Ziegler; Kašpar Ibl; Václav Macák; Václav Kocián. A podivno, právě v době nejpozdější mizejí beze stopy tři jména — a ne a ne je vypátrati. Tak nevíme, kdo byl knihovníkem r. $18^{83}/_{84}$. Roku příštího byl jím Jakub Pittner; ale kdo byl r. 1885—7? — R. $18^{87}/_{88}$ — Josef Čamra — po něm Ant. Vápeník, Ant. Hoffmann a Vlastimil Hálek. - A chcete věděti, kdo byli tito mladíci — tito knihovníci — bohoslovci? Otevřte knihy, kde se mluví o zásluhách katol. kněžstva — a najdete tam odpověď nejvýmluvnější s valnou většinou těchto jmen setkáte se tam skoro na každé straně...

* * *

Končím. Představení semináře, alumnové i dobrodinci, již knihovnu českou založili, mohli směle o sobě říci; „exegimus monumentum aere perennius.“ Neboť oni dali semináři Pražskému určitý střed, kolem něhož seskupoval se stále nadšený dorost kněžský, aby učil se tu tomu jazyku Svatováclavskému — jejž jiní nohama šlapali, aby učil se dále veliké lásce k české knize, která potom vždy odbytu a příznivého přijetí nacházela a podnes nachází na chudých českých farách venkovských. Tohoto pevného středu — této organisace ovšem ostatní stavy postrádaly. — Toť ono tajemství, proč právě kněží předčili o mnoho všechny své vrstevníky, ale toť zároveň také veliký kulturní význam a vznešený paedagogický moment české seminářské knihovny. Nadšení — jako každý cit vůbec — je nakažlivé — a tak i nadšení kněží-křisitelů otáčelo se kolem knihovny — přenášelo se s jedné generace kněžské na druhou — tak právě jako předávali knihovnu kněží odcházející alumnům vstupujícím. A teď snáze také pochopíme slova K. Š. Vodičky: „Arcibiskupský seminář Pražský býval v dobách těch neposledním ohniskem probouzejících se snah vlasteneckých; jako z myšlénkového oulu vycházela z něho každým rokem celá řada mladého nadšeného kněžstva, které šířilo po krajích vědomí národní a samo účinně zasáhalo v rozvoj domácí literatury“.[5])

Dejž Bůh, abychom na tomto sálavém ohni velké a nezištné lásky k vlasti našich předchůdců i my se rozehřáli k činu ještě vznešenějšímu: Zachrániti totiž tomu národu nejen rodný jazyk — ale statek mnohem vyšší — jeho svatou víru. — — —

---

[5]) „Vlasť“. Roč. III. str. 8.

O spalování lidských těl.

Podává

prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

III.

Motto: „Der Mensch entsteht aus Morast und watet eine Weile im Morast und macht Morast und gährt wieder zusammen in Morast, bis er zuletzt an den Schuhsohlen seines Urenkels unfläthig anklebt."
Šiller, „Loupežníci" 4. jedn. 2. výj.

Žalmista Páně blahořečí Hospodinu za slávu, kterou připravil člověku! „Což jest člověk, že jsi naň pamětliv? aneb syn člověka, že navštěvuješ jej! Učinils ho málem menším andělů, slávou a ctí korunoval jsi jej." [1])

Ruský básník Děržavin jmenuje člověka „počátečnou čarou Božství", hluboký myslitel Pascal, pamětliv křehkostí člověka, nazývá jej sice třtinou, ale třtinou myslící (roseau pensant), která touto myšlénkou právě, jež jest nesmrtelné duše výkvětem, převyšuje celý bezduchý vesmír — avšak obzvláštní třída filosofů à la Büchner, Moleschott, Czolbe, Vogt a za nimi celý zednářský voj souhlasí úplně s Franzem Moorem, jenž ve své sofistice dí: „Der Mensch ist aus Morast atd.". Hmota vládne člověkem, praví materialisté — duch osobitý jest chimérou sentimentálních lidí. Člověk celý záleží z vodíku, dusíku, síranu vápenatého, uhlíku a — fosforu, jenž jest substrátem myšlénky. „Ohne Phosphor kein Gedanke" — (Moleschott). „Bez fosforu není myšlénky a konsekventně — duše! Zrušení formy tělesné, jíž říkáme „smrť", není prý ničím jiným, než rozkladem hmoty složité v prvky, které se zpět vrátí ve velikolepou dílnu přírody, aby začaly nový život ve formách nových. Tomu říká se „Kreislauf des Lebens!" (koloběh žití). Pochováváním lidských těl se však tento koloběh zdržuje — tak tvrdí krematisté — neboť těla pohřbená chovají v sobě mnoho drahocenných látek — na př. dusík, síran vápenatý, uhlík, draslo atd. — které by se daly zpeněžiti, kdyby se těla spalovala. Takto trouchniví v zemi veliký kapitál, aniž by nesl úroky! Škoda, přeškoda! Co by vše moderní lučba z těl nevyrobila! Především svítiplyn! Tak na př. „pěje" v Berlínské „Flamme" obzvláštní přítelíček stavu kněžského takto: „Wenn ich einmal der Herrgott wär', mein Erstes wäre das: Ich nähme ale Pfaffen her, und macht' aus ihnen Gas. Mit diesem Gas erleuchtet' ich die ganze Welt, dann wär' an unser'm Firmament mit Finsterniss ein End." Verše nevyhovují sice úplně pravidlům rythmu — než o „dobrém úmyslu" nemůže býti nejmenší pochybnosti. Avšak k velikému žalu onoho „krematisty — lidumila" není posavád možno z lidských těl vyráběti plyn" — lučba nezná doposud luhovatiny dosti silné k tomu účelu. Jak dojemně (!) stýská sobě Dr. Xavier Rudler ve svém psaní na Dra Caffe-a: „Je n'ai trouvé rien de plus simple que de placer les

[1]) Žalm 8, v. 5—6.

corps dans une cornue à gaz et de les distiller — le gaz de la distillation pourrait servir à l'éclairage, — souf à avoir des appareils de lavage assez puissants.“ [2]) (Nevím nic jednoduššího, než abychom těla zemřelých pražili v křivulích na plyn a vyrábili z nich plyn svítící... ovšem pod tou podmínkou, že bychom měli luhovatiny k tomu dosti silné.)

Pokud lučba neodkryje těchto kýžených lučavek, spokojí se „prospěcháři“ s každým možným způsobem těžby, jichž předmětem jsou těla nebožtíků!

Když r. 1875. odklizován byl v Paříži hřbitov „Des Innocents“, shledáno ku všeobecnému úžasu ve vrstvách spodních veliké množství lidského tuku, pocházejícího z t. zv. „saponifikace“ (zmýdlení) mrtvol. K objasnění tohoto přeřídkého úkazu podotýkáme, že hřbitov ten, uprostřed Paříže ležící, byl o mnoho procent horší než Gorický. Pochovávali na něm po více století průměrně 2000 mrtvol ročně, ač hřbitov neměl více než 7160□ metrů rozlohy. Počet mrtvol při rotačním období pouze 10 let obnášel šestkráte více, než za našich dnů dovoleno na hřbitovech, od města náležitě vzdálených a patřičně drainírovaných. Uvážíme-li dále, že jámy 26 stop (!) hluboké byly naplněny mrtvolami až do vrchu (!) — pak nebude nám divno, že půda přesycená plyny a solemi minerálními lučebně nikterak nereagovala, následkem čehož nastala svrchu zmíněná „saponifikace“ a ložiska tuku! A tento tuk byl „zpeněžen“ — zakoupili ho mydláři a dělali z něho — svíčky!

Praktický Angličan Thompson naříká: „Pochováním ztrácí Londýn každoročně nejméně 200.000 kg. výborné mrvy, která takto je odcizena zemědělství.[3])

Známý pak Moleschott blouzní: „Es dünkt mir sehr wünschenswerth, dass man zur unstreitig poetischeren Sitte der Alten zurückkehre — zur Verbrennung! Wir würden die Luft mit Kohlensäure (CO_2) und Ammoniak (NH_3) bereichern und die Asche der Thiere und Menschen, welche die Mittel zur Hervorbringung neuer Cerealien (?) enthält, würde unsere Haiden (římská Campagna, Maremmy, močály Pontinské?!) in fruchtbare Landschaften verwandeln.“ [4])

Než pokud jsou lidé tak zaslepeni, že poesii a dobrodiní kremace šmahem uznati se vzpírají, navrhuje šlechetný senátor Moleschott, aby prozatímně aspoň na hřbitovech se pěstovalo žito a pšenice, aby tak drahocenné fosfáty nesloužily červům za pospas! (Fosfáty se živící červ patří do musea — Barnumova!)

Žito a pšenice! Slyšíš to, sedláče, jenž v potu tváři zoráváš tvrdý lán, jenž sporou tobě skytá žeň — slyšíš to, že sv. pole, kde odpočívají tvoji otcové a matky, tvoji bratři a sestry, tvoji synové a dcery tobě zkracuje chléb náš vezdejší? Spal otce, spal matku, spal svoji krev, tělo z těla tvého a kosť z kostí svých a — bídě bude konec!

Ba nebude! To prožluklé počtářství boří bez milosti ty různé paláce blahobytu!

---

[2]) Revue des deux mondes 1890. pag. 934.

[3]) Revue des deux mondes. Les cimetières de Paris. 1874. (Ohromné množství kostí odvezeno do rozsáhlých, již od Římanů používaných lomů — a tak povstaly — Pařížské katakomby. Pozn. spis.)

[4]) Besi l. c. pag. 106.

Jest věru s podivením, jak malý jest koutek, v němž naši drazí odpočívají v pokoji! Italský učenec Ellero rozumuje takto: „Každý hrob zaujímá průměrně 2□ m. místa. V Italii zemře ročně kolem 800.000 osob, což za 10 roků, kdy se starých hrobů znovu užiti může, obnáší 8 milionů lidských těl, pro něž třeba jest 16□ kilometrů! Areál 4 kilometry dlouhý a tolikéž široký — toť přímo ničím proti maremmám a pontinským močálům, táhnoucím se od ústí řeky Arna až k Salernskému zálivu v délce 400 kilometrů. A co jest oněch 16□ a třeba i 20□ kilom. vůči 289.000□ kilom., na něž se páčí plošný obsah celého půlostrova Apeninského! Vždyť nejsou ani hřbitovy investicemi úplně bezplodnými; hrají důležitý úkol v národním hospodářství, jak jsme již částečně nastínili a později ještě dokážeme. O další námitce krematistů, že obyčejem křesťanským utrácí se marně veliké množství dříví, z něhož se rakve zhotovují, raději lze mlčeti. Nebo že krematisté lidských těl nedovedou spáliti bez — paliva, to snad i největší zednář tvrditi nebude! A proto, pánové Gorini Pini et tutti quanti! nebalamuťte lid, předstírajíce, jako by pochovávání nebožtíků bylo proti racionálnímu zemědělství a dopřejte jim ten korec hlíny! Requiescant in pace!

IV.

Motto: „Hnilobě řekl jsem: Otec můj jsi; matka má a sestra má červům.“ Job 17, 14.

Kdyby jen v hrobě těch ohyzdných červů nebylo! Tělo mé má jim sloužiti za pokrm? Jak hrozná to myšlénka! Toť příčí se primitivním zákonům esthetiky! A proto pryč s pochováváním; ať žije kremace!

„Ja, wenn sich von Natur dies Element
Zum Himmel hebt, steig' ich mit ihm erhoben
Grad auf — in Feuer verwandelt, himmelan.“ (Flamme.)

Tak pěje básník—krematista!

Kdyby chuděrka věděl, že značná část jeho „Elementu“ zůstane vězeti v — komíně spalovací pece, tu by naladil svoji lyru o několik tonů níže. Než vraťme se k námitce, že pohřbívání těl příčí se krasochuti. Výše zmíněný Dr. Kinkel ve své přednášce líčil hrůzy, které nás očekávají, a to tak drasticky, že asi valné části svých posluchačů zkazil na dlouho chuť k jídlu! „V zabedněné rakvi“ — pravil předák krematistů německých — „zahájí rozklad svůj rej! Od stupně k stupni znešvařuje se obličej milované choti, ano i ten milý andílek — dítě vaše — jenž z bílých peřinek na vás se usmíval jako jezulátko, stane se předmětem hrůzy! Nechci vaši obraznosť dlouho napínati: ale nepocítili jste nikdy jakousi úzkosť, když prudký liják bušil do vašich oken — nebušil-li také na hroby vám drahých osob? Proudy vodní podporují onen neodolatelný proces zničení — součástky těl zesnulých přimísí se k pramenům vašich studní — a mrtví budou strašiti vás — ne v podobě kostlivců s přehozenou bílou plachtou, ale v podobě otravného plynu, který vdechujete a v podobě otrávené vody, kterou pijete. (Výše bylo ukázáno, že výtka tato je pouhá báchorka, dovolujíce si totéž opakovati, činíme tak z toho důvodu, abychom z konfusní řeči páně Kinkelovy nevynechali vlastní jádro. Pozn. spis.)

Nasázejte na vaše rovy květin a křovin co se vám líbí, přikryjte je pestrými věnci s hedbávnými stuhami, neskrblete s pomníky, na nichž se stkví nápisy zlaté: jednoho neodčiníte!

Nejspanilejší tělo stane se předmětem ošklivosti."

Výtečná to rhetorika — ale jen rhetorika podobná asi oné, kterou v Athénách pěstovali sofisté, vypočtěná na snadně vznětlou fantasii ženského pokolení. Ku podivu, že právě mladé dámy jsou pro kremaci z ohledu krasocitu! Ta se jim zdá býti elegantní, poetická — konečně „fin du siècle". Tělo pohřbené vzbuzuje prý ošklivosť. Tlení a spráchnivění je přece pochod přirozený a kterak může buditi city odporné u zednářů, kteří přece jsou zbožňovateli přírody, která jim nahrazuje Boha (pantheismus) — to nesnadno lze pochopiti. Dále jsou kremace a zetlení v podstatě jeden a týž proces chemický s tím toliko rozdílem, že tlení je spalování pozvolné. Pokud se vkusu týká, platí zde více než kde jinde přísloví: „De gustibus non est disputandum." V Paříži udělala si jedna dobrá kopa „špás", vyzvídajíc pomocí obyčejného „interwievu" na kapacitách spisovatelských mínění v příčině kremace. „Pane X., ráčíte-li si přáti pochovánu či spálenu býti po smrti?" tak zněla stereotypní otázka. Někde dotěru odbyli rázným: „Jděte ke všem č..... nekazte mi apetit! Jiní byli sdílnějšími. Známý dramatik Victorien Sardou měl by snad chuť dáti se upražiti za živa. Neboť k obvyklé otázce „interwievera" odpověděl nadšeně: „Oh monsieur! Incinéré... incinéré! Quelle joie d'être incinéré." [5])

M. Zola, bezohledný analytik vředů nynější společnosti, je jiného mínění. Tento radikální realista, jemuž z mnohé strany upírán veškeren vznešenější cit — nejde s krematisty. Kremace je sice způsob velmi čistotný — (vederemo!) míním však, že by se se všeobecným zavedením jejím nemělo tak spěchat, jelikož uráží naše představy o povinnosti piéty k zesnulým."

Útlocitný básník François Coppée odvětil: „Až se Pánu Bohu zlíbí povolati mne k Sobě, pak ať odpočívá tělesná schránka moje na sv. poli Montparnasse, jediném to koutku půdy, který zovu svým, a to poblíže mých rodičů. Nevěřím — nemohu uvěřiti, že bych v hrobě zahynul celý. Sperat anima mea."

Alfons Daudet by nerad ještě umřel: „Spálenu či pochovánu býti — obé mi jest stejně nepříjemné."

Znamenitý divadelní kritik Francisque Sarcey — a ten přece bude znáti zákony krasovědy — se vyjadřuje takto: „Umru-li v Paříži, chci býti „incinéré" — obrácen v popel; neříkejte „crémé" (spálen), neb to je velmi ošklivé slovo. Sejdu-li však z tohoto světa v Nanterre, tu nestojím houževnatě na svém požadavku a nebude třeba, aby tělo moje vlečeno bylo z provincie do krematoria pařížského." —

Ale ti červi! Kdo se jich štítí, nechať postará se o to, aby jeho aneb osob milených tělo chráněno bylo — před mouchami. Nejsouť oni nenávidění červi nic jiného, než larvy much (obzvl. Musca vomitoria a Sarcophaga carnaria), která snášejí vajíčka do živočišných mrtvol, z nichž v nejkratším čase vyvinují se beznozí červíci, kteří za málo dní se zakuklí v zemi; za 10—12 dní z kukly vyjde doko-

[5]) „Ó, pane! Spálen... spálen! Jaká to rozkoš (?!) spálenu býti."

nalá moucha. Než k čemu tolik citlivůstkářství! Později uvidíme, jaké čivy musí míti ten, kdo chce býti svědkem kremace. Pravověrný křesťan vzpomene sobě na trpělivého Joba, jenž pravil: „Ti, již bydlí v domech hliněných, kteřížto ze země mají základ, stráveni budou od molu a naučí se — pokoře! —

Přikročme k poslední námitce, která rovněž dovolává se citu. „Jak strašný to osud býti pohřbenu — za živa!“ Kdo neslyšel již ty báchorky o ohlodaných prstech, o nehtech krví podlitých, o vlasech zbělených hrůzou při procitnutí ze spánku smrti podobného!

Témto hrůzám učiní se kremací přítrž.

Na banální otázku dovolena jest jiná banální otázka: „Co jest lepší, býti za živa pohřbenu a přijíti na okamžik k vědomí uprostřed tmy podzemní — anebo probuditi se k životu v moři ohnivých plamenů? Než, jsouce uvyklí o vážných thematech vážně pojednávati, ukážeme na následující. Bude tomu brzy 100 let, kdy v Německu zařízeny byly t. z. „Leichenhallen“ — ve Francii „Morgues“ zvané — kdež těla zesnulých vystavena jsou za skleněnou stěnou až do dne pohřbu. První „Leichenhalle“ zavedl ve Výmaru proslulý Dr. Hufeland, a od té doby rozmnožily se ústavy podobné po celé Evropě. A ejhle! mezi těmito statisíci — ano, co díme — miliony nebožtíků nenašli ještě ani jediného zdánlivě mrtvého.

Končíce část odbornou, nadějeme se, že se nám podařilo obhájiti nade vši pochybnost křesťanský zvyk pochovávání nebožtíků jak po stránce historické, tak i po stránce zdravotní, národohospodářské, esthetické, jakož i po stránce citu! V kapitole následující objasníme a odůvodníme nedostatky a škody se spalováním těl spojené. Nestane se tak nikterak ze zvláštního zalíbení v offensivě, nýbrž proto, že obrana předcházející tím nabude vzácnějšího reliefu! —

Kapitola druhá.

Motto: „Byl olbřím Golem, jenž postrachem byl všech pozemšťanů, tak že nikdo se na něho neodvážil, hlavně proto, že na čele měl nápis Boha živého „Jehovah“. Až tu nepatrný na pohled proti němu povstal bojovník, jenž opásav se Pravdou smazal s prázdné hlavy obra nápis falešný a ejhle! obr sřítil se v hromadu hlíny u nohou vítězových!“ Talmud.

Málo kdy bylo tolik hřešeno na nevědomost širších vrstev lidu, málo kdy myšlénka revoluční s větší frivolností vržena do obecenstva, jako to učinili zednáři s propagandou kremační! Ale za to je porážka jejich tím důkladnější, čím smělejší byl útok na eminentně křesťanský způsob pochovávání nebožtíků! Neboť, že zednáře na tomto prastarém obyčeji nic jiného do očí nepíchalo, než sankce křesťanská, a že výtky, které jsme již vyvrátili, nebo na pravou míru uvedli, nebyly leč holou záminkou — o tom nemůže býti ani nejmenší pochyby! Dr. Gaetano Pini, jehož mrtvola spálena v Miláně r. 1887., píše: „Spalováním mrtvol vzdáváme hold nejvyšším zásadám svobody a snášelivosti, které obě jsou jediným náboženstvím národů

vzdělaných" (sic!)[6]) Jiný předák kremační propagandy, Weymann-Edicolani, dí ve svém spise: „Die Leichenverbrennung als rationellste Bestattungsart": „Tam (v kolumbariu) nesmí býti žádného rozdílu náboženského — smrtí musí přestati všeliký rozdíl konfesijní." A výše zmíněný Dr. Kinkel vyznává lakonicky: „Pokud se mne týká, nepatřím k žádné církvi." [7])

Možno si tudíž domysliti, jaký zmatek nastal v ložích zednářských, když kompetentní učenci na základě svědomitých pokusů a pozorování na výčitky krematistů odpověděli: „Nomine mutato fabula narratur de te", t. j.: „Právě ty škody a nedostatky, o nichž pravíte, že jsou spojeny s pochováváním nebožtíků, jdou plnou měrou a nerozlučně v zápětí vašemu spalování a kromě toho mnohé jiné, o nichž se vám ani nezdálo! Jestiť kremace úplně nehistorická, o čemž již svrchu veden byl důkaz na základě věrohodných dat ethnografických. Kromě toho spalování lidských těl příčí se: 1. Zákonu přirozenému. 2. Požadavkům veřejného zdravotnictví. 3. Požadavkům národního hospodářství. 4. Požadavkům soudního lékařství. 5. Lidskému citu vůbec a křesťanskému zvláště.

1. Kremace je proti zákonu přirozenému, neboť chce přírodu, jejíž ředitelem je všemoudrý Bůh, — nastojte! — opravovati!

Tak se vyjadřuje aspoň italský arcikrematista Gorini: „K zbudování těla lidského vzala příroda dílem látky pevné, dílem látky plynné, kteréž poslední odňala vzduchu. Po smrti těla žádá látek týchž zpět, majíc těchže potřebí k budování organismů nových. Rozklad těla živočišného vyžaduje náležitý stupeň teploty; jelikož pak tepla přirozeného ve vzduchu není množství dostatečné, děje se onen rozklad velmi zdlouhavě, těžce a nedokonale. Rozum člověka činí tohoto způsobilým, aby uměním svým vyráběje vyšší stupeň teploty, než který příroda dáti může, pochod přirozený urychloval. To děje se kremací. [8])

Ubohá přírodo! Sv. písmo nás sice ubezpečuje: „A viděl Bůh, že bylo (stvoření) dobré",[9]) žalmista velebí Stvořitele, že všechny věci dle váhy, míry a čísla uspořádal, Plato nazývá Tvůrce věčným geometrem, a tu přijde pan Gorini a maje lítosť s porouchaným (!) strojem, tu přitáhne šroub, tam namaže kolo, „aby to lépe šlo!" Rozklad přirozený je (prý) nedokonalý — za to nad spalování není! To vykoná svou práci čistě a rychle! „Die Kremation vollzieht sich in der Weise, dass von aussen reine Luft durch ein System glühender Rohre streicht, in diesen bis zu 1000 Grad erhitzt und in den Cremationsraum eingeleitet wird. den Leichnam umgibt und in kurzer Zeit vollkommen geruch- und rauchlos, also ohne jede Feuerslamme (!?) in weisse Asche verwandelt" — takovou straku na vrbě odvážil se malovati čtenářstvu svému Vídeňský list „Elternzeitung" v roč. 1892., str. 330. Vizme, jak ta důkladná „incinerace" (zpopelnění) vyhlíží! „Pleť živočišného těla jakož i tuk zůstavují po spálení pouze nepatrné množství popela; dříve než vůbec v popel se obrátí, proměňují se ve velmi lehkou látku uhlíkovou,

---

[6]) Pini: „La cremation es Italie et à l'étranger." Milan 1885.
[7]) Stimmen aus Maria Laach 43, 3. —
[8]) Gorini. La purificazione dei morti col mezzo del fuoco.
[9]) Genes. 1, 25.

která ve způsobě lesklých lupínků usazuje se — v komíně, jako obyčejné saze"; [10]) tak znělo dobrozdání doktorů Gabby a Valsuany-ho, podané zdravotní radě provincie Milánské. Totéž dotvrzuje i profesor Porro, a Brunetti docela stojí na svém, že většina kostí „incinerovaných" komínem se rozptýlí do vzduchu. [11])

A tak se to má s resultátem násilného, nepřirozeného zrušení těla lidského: Dokonalé zpopelnění je báchorkou! Jedna část drahého těla rozptýlí se do vzduchu, jiná část zůstane v podobě sazí v česle a komíně, a co zbude, jsou trosky lidské kostry, pomíšené látkami jinorodými, (silikáty a j.) které n. př. v Paříži zřízenci ústavu kremačního před uložením do popelnice očistí od tuku a zvláštními kleštěmi rozštípají na malé kousky, jako se štípá cukr. (!) [12])

Na počátku své knihy vychovatelské napsal J. J. Rousseau tato peprná slova: „Člověk zkazí vše, do čeho se v přírodě pustí! Nutí strom, aby nesl ovoce, jež mu nésti nepřisluší — míchá ponebí, živly, roční časy, nadělá mrzáků ze svých zvířat, obrací vše na ruby — i člověka. Dresíruje ho jako koně, cvičí jako honicího psa a přistřihuje jako zimostráz ve své zahradě. [13])

Co by tomu říkal, kdyby věděl, že zednáři — s nimiž by jinak v ohledu náboženském souhlasil — nenechají na pokoji ani mrtvých, rušíce jich způsobem násilným, jenž se příčí řádu přirozenému, jak sám Gorini doznává? [14])

2. Spalování nebožtíků ve velikém rozměru prováděné bylo by podle zdání slovutných učenců velikým nebezpečím pro veřejné zdravotnictví. Tělo ústrojné obsahuje v sobě uhlík (C), dusík (N), vodík (H), vápník (Ca), fosfor (P) a j. Při pochodu tlecím v normálním hrobě většina prvků těchto vchází v nové lučebné spojení, tvoříc soli, lidskému zdraví neškodné. A vypařuje-li se část těchto plynů na povrch země, tu děje se to tak zvolna, že vegetace je s to, aby plyny škodlivé poutala. K vedení důkazu netřeba žádného učeného aparátu — nejlepším reagentem v té příčině je — nos, jejž každý má.

Nuže, kdo navštívil kdy hřbitovy velikých měst, n. př. Père-Lachaise v Paříži, Campo santo v Mnichově, ústřední hřbitov ve Vídni a j. v. — zdali mu napadlo, že kráčí nad tisíci — ba statisíci schránek tělesných? Čich tam není ani v nejmenším znepokojován nějakým odporným plynem!

Však tomu není tak při kremaci! Tu jest cítiti odporný zápach, který trvá i několik dní po „operaci"! Poslyšme o tom samého Gorini-ho: „Při rozrušení mrtvoly vysokým horkem rozptýlí se látky ústrojné do vzduchu za zápachu, jenž jest podoben onomu, který cítíme při pálení vlny." [15])

Při kremaci, kterou Gorini provedl v Lodi, přihodila se ještě ta nehoda, že celý mrak hustého, odporně páchnoucího čmoudu snesl zrovna nad náměstím. „Tuším, že tento kouř je pro lidské zdraví nezávadný" — tak doložil arcikrematista ke své útěše, než, tomu

[10]) Besi l. c. pag. 84.
[11]) Besi l. c. pag. 85.
[12]) L'Illustration Tom. XCVI. pag. 369.
[13]) Émile. De l'Éducation.
[14]) Gorini op. cit. str. 39.
[15]) Gorini. La purificazione dei morti col mezzo del fuoco pag 129.

asi není tak, jak následujícím ukážeme. Při spalování těl ústrojných vyvinují se zvlášť tyto látky: kyselina uhličitá (CO_2), kyselina dusičná (HNO_3), sírovodík (H_2S), uhlovodík (C_2H_4) a — při tak zvané suché destilaci, jak se v krematoriu právě děje, také čpavek (NH_3). Z těchto látek sloučeniny dusíkové, nedocházejíce bylinstvem žádné transformace, uvolňují se do vzduchu, a kdyby kremace děla se u značném rozsahu, není pochyby, že by vzduch, dusíkem a přebytkem kyseliny uhličité, kterou by vegetace poutati nestačila, přesycený, zdraví lidskému byl na úkor! Slavný Matteuci větří vedle toho jiné nebezpečí v ohromné teplotě 1000°, jako při kremaci obyčejem, tvrdě, že produkty suché destilace v tomto žaru jsou dusíkové alkaloidy, v nichž Matteuci přímo vidí kvintesenci miasmat!

3. Kremace odporuje dále zákonům ekonomickým, a to ze dvou příčin.

Předně ochuzuje půdu zemskou o živly, kterých tato potřebuje k vydržování vegatace (především o důležité fosfáty!)

Co bychom si asi pomyslili o hospodáři, jenž by nastřádanou mrvu nejprvé spálil a pak teprve popela užil ke zvelebení pole?

Dr. Rudolfi dokazuje číslicemi, jakou škodu by utrpěla ekonomie, kdyby spalování lidských těl mělo se státi zvykem všeobecným. Statistikové jsou toho mínění, že hmota všech lidí, kteří od stvoření světa na zemi žili, vyrovnala by se obsahu zeměkoule celé, která dle nejnovějších výpočtů, obnáší 1,082.841,315.400 krychlových kilometrů! (Dle Bessela-Atlas, Justus Perthes.)

Kdyby následkem spalování tato obrovská massa se byla přetvořila na jiné kombinace chemické, než jak se děje cestou přirozenou — pochodem tlecím — jaký rozruch byl by tím způsoben ve statistice ekonomické!!

„Regunt astra homines, sed regit astra Deus“ — t. j. Osudové lidští jsou řízeni hvězdami, ale hvězdy řídí Bůh — toto přísloví astrologů platí plnou měrou také o zákonech přírodních, kterých bez trestu nepřestoupí nikdo.

Tak dí slavný učitel národního hospodářství Adam Smith: Opravovatelé přírody matou tuto v jejím běhu, ačkoliv ona ničeho jiného od nás nežádá, než abychom ji nechali (jednati) samu a popřáli jí úplné volnosti v její snaze po dosažení vlastního cíle. [16]) To konečně i sám krematista Gorini doznává, jenž elegicky na to žaluje, že spalováním lidských těl trpíme škodu dvojí, utrácejíce zbytečně palivo a maříce bez užitku tolik látek drahocenných. [17])

Ale přes to zůstává Gorini horlivým agitatorem pro kremaci — nový to důkaz, že se jemu a jeho spolubratřím nejedná o blaho národa, ale o konečné vítězství svobodného zednářství.

Škoda, která kremací vzchází národnímu hospodářství, není pouze negativní — jak jsme právě ukázali — ale také citelně positivní — nejen „damnum emergens,“ nébrž i notné „lucrum cessans,“ jak hned ukážeme.

Kremace stojí totiž nesmírně mnoho peněz, kterým výlohám

---

[16]) Dugald Stewart (Account of the live and writings of Adam Smith) Basel 1799. p. XVIII.

[17]) Gorini. La purificazione dei morti col mezzo del fuoco pag. 48.

se posavadní náklad na vydržování hřbitovů ani z daleka nedá přirovnati! Za konkretní příklad budiž nám dovoleno uvésti Italii, kde je krematorií nejvíce. Království Italské čítá 7721 samosprávných obcí! Počítáme-li průměrně 1 hektar půdy pro 1 obec na zařízení sv. pole a ceníme-li průměrně 1 hektar na 300 lir, tedy representuje areál všech hřbitovů italských kapitál 231.630 lir, tedy asi 111.180 zl. r. č. A nyní sobě všimněme, co by stála investice krematorií! Přidělíme-li každé obci průměrně po 1 aparátu — veliká města potřebují jich více (5—6) a kromě toho by se obce zdráhaly dovážeti svých nebožtíků do krematoria několik mil vzdáleného — dle systému Siemensova à 19.000 lir, obdržíme úžasnou sumu 146,699.000 lir čili dle naší měny kolem 72 milionů zlatých! Tento kapitál uložen na 4%, nesl by ročně 2,800.000 zl.

Ale to není ještě vše! Přijde k tomu vydání režijní, které je při kremaci veliké. V Gotě, které město leží nám se svým krematoriem nejblíže, činí taxa za jedno spálení asi 40 zl. [18])

V Paříži, kde na Père-Lachaise zřízena spalovací pec za všech pomůcek technických, které jen ležely v oboru možnosti (za to také stála neméně než 630.000 franků) není spotřeba paliva veliká, neboť se dosáhne „incinerace“ pomocí 1 hektolitru koksu à 3 franky.

Za to činí služné zřízenců a jiná vydání, jako oprava aparátu, který při děsném žáru velmi brzo béře pohromu, pak remunerace za noční službu, udržování kolumbaria, výzdoba kaple, a t. p. 45 260 franků ročně, a připočteme-li k tomu úrok z kapitálu investičního, který činí pouze při 3% 18,900 franků, obdržíme celkový obnos 64.160 franků, které stojí vydržování jediného krematoria!

Často zmíněná „Elternzeitung“ jest ovšem z lacinějšího kraje. Ta namlouvá svému čtenářstvu, že jedno spálení stojí prý na nejvýš 15 zl., jedna popelnice 1—10 zl. a místo v kolumbariu, pronajaté na 10 let, 6—9 zl. V tom nejsou ovšem pojaty výlohy za obřady — neb i krematisté mají svůj ritual — tak můžeme směle tvrditi, že by i dle Elternzeitungu ten nejchudší „funus“ stál nejméně aspoň 25 zl. bez hudby a bez zpěváků, jakož i bez zvonění. (V Paříži stojí pouze „incinerace“ 112 franků.)

Páni duchovní správci v chudších farnostech, zvláště kde jsou továrny, si asi pomyslí: „Kdo pak může hned 25 zl. věnovati na pohřeb? Kdo by ty výlohy musel krýti? Kdo jiný než obec! — A co by dělali krematisté, kdyby vypukla nakažlivá nemoc, jako tomu bylo n. př. minulého roku v Hamburku, kde cholera sobě vyžádala za 5 neděl přes 6000 obětí? Není ani nejmenší pochyby, že by zavolali — hrobníka, a to tím spíše, ano dokázáno jest, že mrtvola člověka i cholerou zemřelého ani tím nejmenším nebezpečím nehrozí zdraví lidskému — je-li jenom pořádně pochována! To netvrdíme my, nébrž to tvrdí slavný Dr. Brouardel, jenž ve svém pamětním spise „Au conseil d' hygiène et de la salubrité de la Seine“ ze dne 17. srpna 1883. praví doslova: „Il n'est pas démontré qu' une fois inhumé un cadavre de cholérique puisse être un agent de propagation de cette maladie.“ [19])

(Dokončení.)

---

[18]) Stimmen aus Maria Laach B. 43; 142.

[19]) „Není dokázáno, že by tělo člověka cholerou zemřelého byvši pochováno mohlo způsobiti rozšíření této nemoci.“ Revue des deux mondes 1890. pag. 911.

Krátké novelly.

Napsala

Julia de Asensi.

Ze španělského přeložil

Frant. Dolejš.

Valčík z Fausta.

Manuel, Luis a Alberto studovali společně v Madridě; první dal se na dráhu lékařskou, a druzí dva na právnickou. Všichni tři byli téměř jednoho věku; dokonavše studia skoro současně, rozloučili se potom, aby se usadili v různých místech. Manuel odstěhoval se do Barcelony, Luis do Seville, Alberto do chudobného místečka v Extremaduře. Všichni slíbili navzájem si dopisovati a to činili po několik let. První, jenž nedostál úmluvě, byl mladý Alberto, od něhož ani Manuel ani Luis nemohli dostati nijaké zprávy na své četné listy, jež zasýlány jsouce starému druhovi, nedostávaly v roce odpovědi.

Přišel prosinec. Luis a Manuel uzavřeli stráviti spolu Vánoce v Madridě, bydlíce v hostinci, o němž smluvili se s jedním z přátel, by jim tam objednal dva pěkné pokoje. Oba dostali se do města dvacátého čtvrtého; objali se bratrsky, pověděli si, co nemohli si napsati, podnikali opět vycházky, navštěvovali kavárny a divadla, chodíce na lepší kusy, chválili nejlepší závody v hlavním městě, jídali v předních hotelích, dávali si představovati nové známé, a tak ušel týden. Ke konci jeho, prvního ledna, Luis a Manuel, jdouce Retirem, nepozorovali ihned, jak mladík jeden krásného zjevu, obličeje bledého a těžkomyslného, vysoké postavy, prohlíží si je pozorně; Luis první to postřehl a upřel zrak s úžasem na kavalíra.

„Přísahal bych, že jest to Alberto," pronesl.

„Kde jest?" tázal se Manuel.

„Tam, proti nám; není možná, bys ho neviděl, vždyť jest sám."

„Vskutku," pravil lékař, „ač změnil se dosti, jest to náš přítel, poznávám jej. Zdá se mi, že trpí. Chceš-li, půjdeme k němu."

„Souhlasím."

Octnuvše se u Alberta, jenž jich čekal nepohnut, objali ho, a mladík odpověděl chladně jejich rozevřené náruči. K otázce po svém dlouhém mlčení odvětil jim, že byl velmi nešťasten a že neměl síly, aby odpovídal na listy, v nichž Luis a Manuel sdíleli s ním, že byli šťastni.

„Zármutek jest sobec," řekl jim; „jsa tak nešťasten, býval bych si přál, aby celý svět byl zakusil, co já. Nyní, když se netrápím, chci, byste mi pověděli, co jste dělali těch šest měsíců, když opustil jsem své místo v Extremaduře, abych se odebral... Kam jsem to šel? Zapomněl jsem úplně."

„Seznal jsem," pravil Manuel, „během doby v Barceloně krásnou a ctnostnou dívku, již jsem vám často líčil ve svých dopisech. Léčil jsem jejího otce v těžké chorobě, stáli jsme spolu na stráži u nemocného, vídali jsme se každý den, ano, téměř každou hodinu, a jakmile

se ono léčení rozhlásilo, volaly mne mnohé rodiny, ujišťovaly mne o stkvělé budoucnosti, a oženil jsem se před pěti měsíci; dnes mohu se pokládati za nejšťastnějšího člověka. Vhodná příležitosť zavedla mne do Madridu; kdybych neměl toho potěšení, že zřím se u vás, byl bych si zoufal, že jsem opustil klenot svůj ve dnech tak slavných."

„Já vstoupil jsem," vypravoval Luis, „v Seville za famula v dům proslulého advokáta, otce dvou přeněžných dcerušek. Viděl jsem je neustále, mluvil jsem s nimi v jejich bytě, na procházce, v divadle i poznal jsem, že jsem té starší nebyl úplně lhostejným. Šťastná myšlénka, již jsem měl, vyhrála otci proces, o němž myslil, že jest ztracen, a od té doby mne doporučoval svým přátelům, přibíral mne do svých podniků, i získal jsem hezkých peněz, a co nejlepší, ruku dívčinu. Přišel jsem obstarat stkvostů a šatů pro ni, poněvadž přeji si, by žádná žena nádherněji se nestrojila než ona, ano není nad ni krásnější a ctnější. Myslil jsem, že budu žíti v zoufalosti v tomto městě daleko od ní, a tomu bylo by tak, kdybych neměl štěstí setkati se s tebou a též s tebou, milý Alberto."

„Můžete říci," tázal se tento, „že jste stále šťastni?"

„Tak jest, příteli," odpověděl Luis, „a přejeme si, abys i ty byl. Především kde bydlíš?"

„Ve třídě de Preciados, číslo*."

„My jsme v hotelu. Proč nejdeš s námi?"

„Nemohu."

„Ale přijdeš aspoň dnes večer nás vyhledat, abychom společně povečeřeli."

„Není to zrovna nepříležito."

„Alberto," pravil Manuel, „nevypravoval jsi nám o své historii."

„Jest velmi krátká," zašeptal mladík. Seznal jsem v onom místě v Extremaduře, kam mne osud můj zanesl, krásnou, vzdělanou, milování hodnou dévu, která, vychována byvši ve hlavním městě, uzavřela se, aby vzdělání své dokončila, rovněž jako já do místečka beze všeho půvabu. Zdálo se, že nevěděla více, než čemu ji ctihodné matky klášterní naučily. Její dobromyslnosť mne okouzlovala, mne oslepovala její krása, a obdivoval jsem se její prostotě. Jmenovala se Klementina. Jednou z rána přitáhl do místa pluk, jemuž bylo se tam zdržeti několik neděl; mezi důstojníky byl jeden příjemného zevnějšku, vznešeného původu a uhlazených mravů; stal jsem se jeho přítelem, svěřil jsem mu tajemství o své lásce se slepou důvěrou, pouze dítku vlastní. Bude tomu čtrnáct měsíců, kdy se stalo, co vám vyprávím. Jednoho zasmušilého a tichého večera listopadového vydal jsem se k obydlí své Klementiny, když tu..."

Alberto se zamlčel, a rovněž jeho přátelé, smrtelná bledosť pokryla jeho tvář, i musil se opříti o rámě Manuelovo, aby neklesl.

Stranou od nich škaredý a zmrzačelý klučina hrál národní popěvek vlašský na skřípavé housle. Několik osob z milosrdenství házelo mu měděné peníze s balkonů, a hoch nechal hraní, aby sebral almužnu.

Alberto počal se vyjasňovati; avšak jakmile umělec chopil se houslí znova a pokračoval ve přerušeném kuse, vytrhl se z rukou přátel a pádil jako šílenec, aniž ho mohli Manuel a Luis dohoniti.

„Hudba působí naň příliš," řekl první.

„Ano, činí mu bolesť," dodal druhý, „ale proč as?"

Vstoupili do hotelu smutni a plni obav.

Večer, když šli k večeři, dostavil se Alberto jasnější a klidnější. Všickni tři posadili se za stůl ve zvláštním pokojíku vedle velikého salonu, z něhož bylo slyšeti baviti se mnoho osob.

„Musím vám dokončiti svou historii," ujal se slova Alberto, sotva že bylo po jídle. „Přestal jsem, neklamu-li se, když jednoho večera listopadového vydal jsem se k obydlí své Klementiny. Dívka nečekala mne u okna jako obyčejně; našel jsem dvéře otevřeny, vešel jsem a uzřel jsem ji baviti se s tím důstojníkem. Pozvala mne na devátou hodinu; myslil jsem, že jest tolik na mých hodinkách, ale bylo teprv osm. Klementina spatřivši mne vzkřikla, důstojník sáhl mimovolně po šavli, a její výkřik a jeho pohyb odhalovaly mně veškeren rozsah mého neštěstí. Nevím, co jsem učinil, nepamatuji se na to, snad jsem ztratil rozvahu, neboť když jsem přišel k sobě, doráželi na mne lidé. Uplynuly tři měsíce, a spatřil jsem opět onu nevěrnici; její sňatek s důstojníkem byl hotovou událostí, a on dlel v Badajozu, kamž jsem se vydal vyhledat listin rodinných. Té doby dával kavalír nějaký v onom městě veliký ples, na nějž jsem byl pozván. Klementina zářila krásou; viděl jsem ji tančiti s mnohými, avšak nepřiblížil jsem se k ní; teprve když jsem zaslechl její slova: „To jest poslední valčík!" nemohl jsem se zdržeti a promluvil jsem k ní: „Ráno odejdu z města a již tě neuzřím; chceš si naposledy se mnou zatančiti? Nebudu ti mluviti o lásce, neřeknu ti ničeho, co by tě mohlo pohoršiti."

Měl-li jsem zbytek útrpnosti s duší oné ženy, myslím, že to měla ona v tom okamžiku s mojí. Povstala, a již vmísili jsme se mezi ostatní páry. Onen valčík trval asi hezky dlouho; již přestala hudba hráti, avšak my jsme tančili dále, aniž nás mohl kdo zastaviti; výraz mého obličeje byl prý hrozný, a Klementina bledá a bez ducha opakovala bez ustání: „Dosti, pro Bůh, dosti!"

Konečně vzdal jsem se také já, ale než jsem se oddělil od milované ženy, stiskl jsem ji všemi svými silami ve svém náručí; maně jsem na ni pohlédl, zřel jsem její strhané zraky a bledé její čelo a cítil jsem, že jest její ruka ledová. Vzdálili ji ode mne, a slyšel jsem, jak volali: „Mrtva! On ji usmrtil!"

Nevím, co se stalo potom; vypravují, že jsem sešílel a že jsem byl zavřen šest měsíců v blázinci u sv. Baudilia. Díky otci, dostal jsem se z oné budovy a byl jsem odtud poslán do Madridu. Jsem skoro úplně vyléčen, pravím skoro, nebo kdykoli slyším hudbu, mám za to, že jsem po boku Klementiny, chci tančiti s ní a jsem blízek šílenství. Jsem přesvědčen o jedné věci, a ta jest, až uslyším ještě jednou onen valčík, jejž jsem tančil s ní, zemru jistě. Modlete se k Bohu, abych toho nikdy neslyšel!"

„Ubohý Alberto", zvolal Manuel, „my se o tebe postaráme."

V tom okamžiku zaznělo několik akkordů na pianě ve vedlejší síni.

Alberto se vztýčil.

„Jdu říci, aby nehráli," pravil Luis chystaje se k východu.

„Nikoli," zašeptal Alberto, „přeji si, aby Manuel pozoroval dojem, jaký činí hudba na mne; snad se mu podaří jako dovednému lékaři mne vyléčiti.

Na pianě zazněly první tóny valčíku z Fausta, překrásné zpěvohry Gounodovy.

„Otevři balkon, jest mně nevolno,“ pravil Alberto; „jest zde málo vzduchu.“

Luis poslechl.

„Jak krásný valčík,“ zvolal Alberto, „ano, ten to byl, jejž jsem tančil s milovanou Klementinou. Jak svůdna byla ve svém bílém šatě, s růží v kadeřích, s nákrčníkem z perel, s náramky ze zlata a drahokamů! Byla královnou plesu; ale králem jejím nebyl jsem já.“

Náhle se vzchopil, pádil o překot na balkon, aniž mohli jej přátelé jeho zadržeti, a tam řekl na oko klidněji: „Vzduch večerní působí dobře na mne. Jaká harmonie! Jaké sladké zvuky!

Manuel a Luis byli ohromeni; když nabyli opět chladné krve, zaslechli neobyčejný lomoz, běželi na balkon a — ten byl prázden. Vyhlédnuvše na ulici, uzřeli u domu nehybnou hmotu. Seběhli dolů a setkali se s umírajícím nešťastným Albertem, jejž obklopoval již lid.

Když jinoch dokonával, doznívaly na pianě poslední zvuky valčíku z Fausta.

Povolání.

I.

Farář obce C...ské žil se svým bratrem, vysloužilým vojínem, s jeho manželkou, ctnostnou paní, jež neměla jiného přání, leč aby se líbila svému choti, a s třemi syny z toho manželství, z nichž nejstaršímu Miguelovi bylo sotva šestnáct let.

Kněz Don Antonino měl veliký vliv na rodinu; bez jeho rady nekonali ničeho a vzhlíželi k němu jako k věštbě; jemu svěřeno bylo vychování dětí, on určiti měl dráhu jejich, ať měli povolání čili nic; za tuto poslušnosť zavázal se Don Antonino vésti náklad na vyučování svých synovců a otevříti jim tak pěknou, výnosnou budoucnosť.

Jednou večer seděla rodina společně v malé síni, jež měla dvě okna s vyhlídkou na náměstí; vojín četl potichu noviny, manželka jeho pletla; farář čistil skla svých brejlí, a Javier i Mateo, mladší dva synové, namáhali se marně rozluštiti těžkou úlohu, zatím co Miguel s latinskou mluvnicí v ruce, do které díval se roztržitě, snil bedlivě naslouchaje vzdálené hudbě, jež nikoho nezajímala tak jako jeho. —

Co počíti! zvolal náhle Don Antonino.

Hoši se vzchopili. Javier udělal kaňku na sešitě, který ležel před ním. Mateo dotkl se loktem bratra, aby dával větší pozor, a Miguel četl ve mluvnici potlačuje stěží zívnutí.

Mám tři synovce, tři klenoty, pokračoval dobrý duchovní.

Juan, vysloužilý voják, dočetl, podíval se na své potomky, jejichž povolání mělo jej uspokojiti, a čekal, až bude bratr dále mluviti.

Jest již čas pomýšleti na dráhu těchto hochů, děl Don Antonino; nuže, Mateo, čím bys chtěl býti?

Chtěl bych býti lékařem, nemáte-li ničeho proti tomu, odpověděl chlapec trochu zmateně.

A proč?

Proč? opakoval hošík, hleďte, sám to nevím, ale myslím tak, protože lékaři bohatnou a někteří vozí se i v kočáře.

Což ty, Javiere?

Já, strýci, s vaším dovolením chtěl bych býti básníkem.

Jaké jest to povolání, hochu?

Nejsem s to, abych vám to vylíčil; ale jest asi dobré, poněvadž básníci opěvují nebe, zemi, moře a ještě jiné předměty, a vidí prý věci, kterých nikdo jiný neviděl, a vědí, co ostatní neznají.

A ty, Miguele?

Já, zvolal pozdvihuje ruku, budu vojákem jako můj otec.

A z které příčiny?

Proslavím se, opojím se vřavou válečnou a povznesu čestné vaše jméno, které jest jedním z nejslavnějších.

Don Antonino zavrtěl hlavou na znamení nesouhlasu.

Jsou zde, pronesl posléze, tři mladíci, kteří neznají svého pravého povolání. Pozoroval jsem úspěchy, kterých se dodělali v různých odborech, a soudím, že z Matea bude vynikající stavitel, z Javiera vzdělaný učitel a z Miguela řádný kněz. Ty jsou dráhy, za kterými půjdete, nebude-li otec odporovati, o čemž myslím, že se nestane.

Budiž vše, jak si přeješ, potvrdil Juan.

Matheo a Javier, jak se zdálo, souhlasili a vrátili se ku své úloze; Miguel sebral roztržitě knihu, do které se již ani nepodíval, neupíral oči k nebi, k němuž jej strýc vedl, nýbrž k onomu domku, v němž se kmitalo světlo, a z jehož vnitřku ozývaly se sladké akkordy piana.

Zatím řekl dobrý farář:

Nyní vidíš, Juane, že jsou hoši spokojeni; nalezl jsem jim stav.

II.

Nebylo v obyčeji neposlouchati Dona Antonina, a hoši studovali to, co jim strýc byl určil, aniž se kdo zpěčoval; ale kdyby je byl duchovní blíže pozoroval, byl by postřehl, že Mateo vykrádal se z domu do nemocnice, aby provázel lékaře na jeho denních návštěvách, jak Javier popisoval papíry nestejnými řádky, a jak Miguel brával na sebe starou uniformu otcovu, jak si zkoušel jeho zbraň a, co by jej bylo jistě nejvíce pobouřilo, jak ryl hrotem šavle po stěnách i po podlaze ženské jméno: Margarita.

Kdo byla Margarita? Děvuška, téměř dítě, která bydlela v domku, k němuž tak často pohlížel Miguel, dcera starého učitele piana, tehdejšího varhaníka v kostele C... ském; znali se již několik měsíců a milovali se oba, aniž si to pověděli.

Třeba vášeň ta byla tajná Miguela, jenž měl za to, že miluje dívku láskou bratrskou, stavěl se tím proti vůli strýcově a čekal jen na příležitosť, aby se proti ní vzepřel.

Tak uplynuly dni, měsíce a i roky; přišel večer, v němž prohlásili sobě Margarita a Miguel, že se milují, a po orovali ke svému potěšení, že otec dívčin dalek jsa, aby kladl se v odpor jejich lásce, jí hájil.

„Půjdu říc zítra tvému otci, aby ti dovolil dáti se na dráhu,

po které toužíš, a abys si vzal mou dceru, když se milujete," pravil k Miguelovi.

Téhož večera zavolal k sobě Don Antonino nejstaršího synovce a oslovil jej takto: „Dokončil jsi učení své v Ç..., abys mohl začíti dráhu duchovní; nyní jest ještě třeba, abys se odtud odebral a dokonal nutná studia."

„Strýče," odvětil pevně mladík, „jest čas, abyste nebyl déle klamán a zvěděl, že jsem se učil těmto předmětům jen z lásky k vám, a odhodlal jsem se, že nebudu knězem."

„Jakže? Slyšel li jsem dobře?" ptal se farář.

„Necítím se býti povolán k tomu; mimo to jsem zamilován a chci se zasnoubiti se ženou, ku které lnu láskou."

„A myslíš, že tato příčina postačí, abys se vzdal své dráhy?" pokračoval D. Antonino. „Nevděčně jsi nás klamal, pro tebe vynaložil jsem úspory své; jest to krádeží, jíž jsi se dopustil na rodičích, bratřích, na mně. Čeho se chopíš nyní, když jsi se k nám tak bezohledně zachoval?"

„Toho, co vás pranic nebude státi; zítra bude ze mne vojín. Uznávám hluboce vaši dobrotu, ale nenalézám sil, abych se zřekl světa. Vy, strýče, zrodil jste se na kněze, já nikoliv; dovolte, aby každý šel za svou náklonností a ubíral se cestou, kterou jej vede."

„Tvoji bratří rovněž přejí si býti tím, čím budou, a poslechli mne."

„Strýče, z Matea nebude nikdy stavitel, ani z Javiera učitel; čas to ukáže."

A čas podjal se skutečně té úlohy a naplnil věštbu Miguelovu.

III.

Juan rozhněval se na syna, sotva že zvěděl o jeho rozhodnutí, ne proto, že by se mu nelíbilo, kdyby byl Miguel vojákem, ale pro tože to byl projev neposlušnosti vůči Donu Antoninovi. Matka pokoušela se odraditi jej s toho, ale nepodařilo se jí to. Varhaník a jeho dcera neodvažovali se ho prositi, aby zůstal ve městě, ježto byla vůle farářova, aby zapomněl pro vždy na Margaritu.

Tato a Miguel přísahali sobě věčnou lásku, a mladík odešel z místa slíbiv milence, že se vrátí, až bude hoden ucházeti se o její ruku.

Týden po té uprchl Javier z domu do hlavního města shánět se po dobrodružstvích. Jediný Mateo zůstal nešťastnému otci.

Juan a jeho manželka, znepokojeni jsouce nepřítomností Miguelovou a útěkem Javierovým, dovolili Mateovi, aby následoval dráhy, po níž toužil, a po několika letech shledáváme se s ním jako s lékařem, proti vůli jeho strýce, jenž stále měl mínění, že z jinocha bude nadaný stavitel.

Miguel psával často rodičům a Margaritě. Pro své přičinění a dobré chování stal se důstojníkem a čekal jen hodnosti setnické, aby se vrátil do města a oženil se s dcerou varhaníkovou.

O Javierovi nikdo nevěděl, ani jeho bratr Mateo, jehož miloval obzvláštní láskou.

Za několik roků od té doby, kdy opustili oba mladíci svůj kraj,

donesla se tam novina, jež naplnila Juana a jeho rodinu obavami. Vypukla válka občanská, a poručíkem jednoho z pluků, kterým bylo rozkázáno potlačiti povstání, byl Miguel.

Mnoho slibův učinila matka, ne méně i dívka, aby svatá Panna ho chránila; a první zpráva, již obdrželi o něm, zněla, že v potýčce s povstaleckými sbory vyznamenal se takovou statečností, že dosáhl žádoucího stupně setnického.

IV.

Po krátké době potkal jinocha neblahý osud. Dostal se do zajetí lstí, již dovedně nastrojil nepřítel, a mnoho jeho druhů bylo zradou uvězněno, před válečnou radu postaveno a k smrti odsouzeno; měli býti zastřeleni dva dni po rozsudku na planině. Večer před oním dnem vidíme Miguela a jeho druhy, většinou vojíny, pohromadě v nejvrchnější místnosti pevnosti. Jedni psali svým rodinám a nevěstám, druzi smutně přemýšleli; nejméně jich spalo.

Miguel maje ruce v poutech hleděl oknem; na mysli tanulo mu jeho klidné mládí, rodiče, bratři, strýc, žena, pro niž hledal slávy a pachtil se po štěstí, utěšený krb, vůbec vše, co tak krásně uplynulo.

„A nyní zemru jako zajatec," šeptal; „nenalézám nikoho, kdo by mne hájil a chránil, a musím zříti k tomu, jak jméno mé pohaněno jest od nepřítele! Kdybych byl zemřel v bitvě, nenaříkal bych nad svým osudem. Hledal jsem vždy smrti nebo slávy. Otče, otče," pokračoval, „nebyl jsem tobě pokorným synem, jak jsi si přál, nebyl jsem tobě po vůli, protivil jsem se tužbám tvým, a Bůh trestá mne krutě. A ty, matko má, jak přetrpíš tuto muku? Tolik-li's pro mne učinila, aby život můj shledal se s takým koncem? Mohu-li zemříti čestně?"

A mladík zatřásl okenicemi, pozoruje se závistí propasť, jež zela pod ním. Tak probděl noc, bledý, rozčilen, sotva poslouchaje duchovního, který jej připravoval na smrť.

Ranní světlo, jež počalo slabě osvětlovati zemi, vytrhlo jej z jeho ustrnutí; poslal faráři listy, které večer byl napsal rodině své, a čekal s nevýslovnou úzkostí, až přijdou ho vyhledat, aby rozsudek na něm byl vykonán. Hodina smrti se blížila, nemohl býti již zachráněn.

„Matko opuštěných, svatá patronko mé požehnané země," pronesl tiše hlasem zoufalým, „vysvobodíš-li mne od této potupné smrti, zasvětím se na vždy tvému božskému Synu."

Potom se vyjasnil a hleděl odevzdaně hodině smrti vstříc.

Na hodinách pevnostních odbila šestá, několik vojáků vstoupilo a určilo pořádek pochodu. Uposlechli němě a zasmušile, prošli chodbami a sestoupili po úzkých schodech, vyšli z vězení a zaměřili k planině, na níž očekávalo jich mužstvo a povstalečtí důstojníci.

Vůdcové měli býti zastřeleni nejprve, a čtvrtým v řadě byl Miguel.

Zavázali oči dvěma prvním, jednomu po druhém; vypálili, a hrdinové se skáceli; již zavazovali oči třetímu, když přišel list s rozkazem, jejž podal jeden z důstojníkův. Obsahem bylo, že sbory králov-

ské se blíží, aby zachránily bezbranných druhů, a všem tudíž bylo se hotoviti k boji.

„Ať se chopí zbraně proti svým," křičel důstojník; „potom vrátí se do vězení."

Miguel byl zachován; místo aby bil se s bratry svými, vyvázl s jinými vojíny a pomohl vysvobodit nešťastných zajatcův.

Účastnil se ještě několika bitev a rok po svém zachránění od jisté smrti vrátil se do města, kde sdělil se s rodiči a strýcem o rozhodnutí, že bude knězem. Poněvadž žila v obci té Margarita, nechtěl jí přijíti na oči, a proto Juan, Don Antonino a on odebrali se na nějakou dobu odtud, kdežto Mateo s matkou zůstali v C...

V.

Jednoho letního večera meškali Mateo a jeho matka v přízemku domu, právě v tom pokoji, v němž stařičký duchovní určil budoucnosť svých tří synovců na počátku tohoto děje. Jako tenkráte, bylo i tehdy slyšeti zdálí Margaritino piano, ale nikdo toho nedbal. Mateo četl, matka pracovala; oba seděli za stolem.

Bylo asi deset hodin, když jakýsi muž stanul u okna, dívaje se z temného a prázdného náměstí do domu a zavolal hlasem sotva slyšitelným jméno Matea. Lékař to zaslechl i jeho matka; onen povstal snaže se poznati onen hlas, matka však ani okamžik neváhala a běžela k oknu s rozevřenou náručí volajíc: Synu můj!

Hned po té vstoupil Javier do domu a tiskl na svém srdci matku a bratra.

Jakmile vyslechl historii Miguelovu, počal svou: „Hledaje dobrodružství, sně o slávě, bez peněz, ale pln nadějí a illusí odešel jsem pěšky ze své obce a došel jsem do Madridu, ani nevím jak. Kdož vzpomene si na nedostatek, jehož jsem zakusil, a na zklamání, jehož jsem se dožil? Uplynula doba, psal jsem, díla má byla korunována stkvělým výsledkem: byl jsem básníkem! Nevíte ani, zavřeni jsouce v tomto místě, jak opájejí vavříny, radovánky, jež působí ukájená marnivosť, tužba vyplněná. Vzpomněl jsem si jednou, že v tomto koutku světa rodiče a bratři pláčí nad mou nepřítomností; odpusťte mně, že se tak nestalo ve šťastných hodinách života mého, nýbrž v jedné z těch, ve které utrpěl jsem porážku, první pád, z jakých snad každý přetěžko povstane. Přicházím sem hledat vaší lásky, vaší rady; matko, jsem nešťasten."

„I ty!" zvolala: „však šel jsi přece za svým přáním; v čem tedy záleží blaženosť?"

„Všickni tři bratři," pokračoval Javier, „následujíce svých tužeb, šli jsme za povoláním, k němuž každý tíhl; Miguel stal se vojínem, Mateo lékařem, já básníkem; první zaměnil uniformu za talár, druhý jest chudým doktorem vesnickým a nebude nikdy jezditi v kočáře, o němž se mu tak zdálo; já básníkem dnes povrženým, zítra zapomenutým; toť mi důkazem, matko má, že povolání neprospívá bez požehnání rodičův a pomoci Prozřetelnosti, a pravdu mluvím, tvrdím-li, že štěstí není toho, kdo jeho hledá, nýbrž toho, kdo je nalezne."

VI.

Po několika letech zemřel Don Antonino, a Miguel byl jmenován na místo jeho farářem C... ským. Dva dni po jeho příchodu volali jej ku svatbě. Prohlášky byly vykonány za předešlého faráře, a ženich chtěl sňatku, třeba kněz byl jiný.

Když vyšel Miguel k oltáři, snoubenci čekali již v kostele. Ač byla nevěsta velmi krásná, nebyla přece v prvních letech mládí. Měla na sobě jednoduchý černý šat a byla ku podivu bleda. Ženichem byl bohatý sedlák zjevu pravšedního.

Mluvilo se, že manželství bylo uzavřeno z nutnosti, protože nevěsta byla sirotkem bez ochrany.

Vše bylo již připraveno; snoubenci přistoupili k duchovnímu; nevěsta pozdvihla očí, upřela je na okamžik na faráře, přitiskla ruce k srdci, jako by chtěla potlačiti jeho tlukot, a klesla v náruč kmotry, jež sotva byla s to, aby zadržela dívku, by se neskácela k zemi. Miguel pohleděl na ni chvilku, v očích jeho zaplanul divný oheň, ale přemohl ihned pohnutí a čekal na oko klidně, až přejde mdloba Margaritu — neb ona to byla — aby počal obřad.

Snoubenka nabyla konečně vědomí a poklekla vedle ženicha, který ani nepozoroval, že ruce dívčiny se chvějí, a že nebylo téměř slyšeti hlasu jejího, pláčem přerývaného. Farář C... ský spojil ženu, kterou jediné miloval na zemi; po mši sv. odebral se do svého příbytku a zavřel se ve svém pokoji.

Vzal do ruky modlitební knihu, aby posílil ducha, a šeptal hlasem tak tichým, jako by nechtěl ani sebe slyšeti: „Dnes vyprázdnil jsem kalich utrpení, připoutav Margaritu k cizímu muži. Poznal jsem při tom, že ona mne ještě miluje, a že nezapomněl jsem ani já na ni, jak jsem měl. Nesmíme se spatřiti na tomto světě. Sláb jest duch člověka, jenž zrodil se pro světské radosti a chce dojíti rozkoší nebeských. Zítra odtud odjedu. Matko zarmoucených, patronko mého požehnaného kraje, doufám, že budeš se mnou spokojena!“

Je-li zpráva Mojžíšova o původu světa pravdiva?

Podává ph. dr. Eugen Kadeřávek.

I. Proč mluví Mojžíš o původu světa i země?

Mojžíš, historicky vykládaje náboženství, nejen o původu pokolení lidského vypravuje, ve kterém nevyhnutelně lidem k vůli náboženství je založeno, nýbrž také líčí, kterak povstal celý svět, zvláště však země, část jeho, ku které člověk svým tělem náleží, na které žije a které užívati může a má k bohoslužbě náboženské; v tomto svém líčení přestává Mojžíš na tom, co se odnáší k náboženství. Pročež byl povinen Mojžíš vypsati tak původ světa i země, jak to učinil v první hlavě první své knihy.

II. Odkud se dověděl Mojžíš o původu světa i země?

Toto vypravování Mojžíš ani si báječně nevymyslil, poněvadž jeho způsob vypravování nikterak není báječný, ale prostý, jednoduchý a nelíčený, ani vědecky nevyzkoumal, poněvadž za jeho času věda lidská tak daleko nepokročila, ani od pohanů souvěkých nepřijal, poněvadž náboženství, jež vyznával, přísně Hebrejským zakazovalo mínění pohanů s náboženstvím souvislá sobě přivlastniti, a poněvadž u žádného národa pohanského neshledáváme takové podání o původu světa i země, jaké nám předkládá Mojžíš; ale od svých předků slyšel, co vypravuje, s kterými první člověk sdílel, co mu byl Bůh zjevil. To dokazují tradice nejen Židů, ale též Indů, Babyloňanů a Egypťanů, kteří zastupují tři hlavní plemena lidská, arické, semické a chamické. Učení náboženské, k němuž náleží také původ světa i pokolení lidského, odvozovali Indové od boha Brahmy a prostředníka jeho Manu-a, Babyloňané od boha Bela a jeho prostředníka Oanna neb Xisuthra, Egypťané od boha Osirisa a jeho prostředníka Thauta. Co tedy čteme v prvních dvou hlavách první knihy Mojžíšovy o původu světa i pokolení lidského, potvrzuje se i právě historickou, ve zvláštní vědě theologické dokázanou cenou knih Mojžíšových, z největší starobylosti se těšících, i tradicemi k původnímu zjevení Božímu poukazujícími. A že, co Bůh zjevil o původu světa i pokolení lidského, u národa hebrejského, k němuž náleží Mojžíš, se zachovalo bez pohromy, o tom nelze pochybovati; neboť patriarchové Bohu věrní od počátku o to horlivě pečovali, aby pravé náboženství a podání o původu světa i země s pravým náboženstvím souvislé se neporušilo a zachovalo, a kromě toho za prvních dob lidé vedli život velmi dlouhý, tak že, kdo podání o původu světa i země vypravoval, mohl dlouho se starati, aby nebylo porušeno. Aniž tu přihlížíme k tomu, zdali podání ono před Mojžíšem bylo zaznamenáno čili nic. Lze se domnívati, že bylo pramenů historických, jež Mojžíšovi byly po ruce. Aniž přihlížíme tu k inspiraci Mojžíšově, která teprve později se dokazuje, když jest již dokázán původ náboženství křesťanského.

III. Zdali se srovnává zpráva Mojžíšova s vědou přírodní?

Abychom se přesvědčili, že mezi zprávou Mojžíšovou, ze zjevení Božího pocházející a mezi tím, co člověk svým rozumem ze světa samého o světě poznává, není sporu, přirovnejme ji k vědám přírodním. Potom si všimněme podání pohanských, poněvadž je pohané odvozovali od Boha a jim proto věřili, a poněvadž, byť i nebyla úplně pravdiva, přece jádro pravdy v sobě chovají; pročež sloužiti mohou zprávě Mojžíšově za doklad.

Kdo nestranně souditi chce, nesmí zapomenouti, že Mojžíš nepíše proto, aby učil vědě přírodní, ale proto, aby čtenářům náboženství vykládal, že užívá takového slohu, jenž tehdejší vzdělanosti byl přiměřen a jemuž rozuměli všichni souvěkovci Mojšíšovi, že měl v úmyslu stvořením světa potvrditi zákon o svěcení soboty; dále že u Mojžíše rozeznávati třeba věci, o kterých není pochybnosti, od těch, jež volné mínění připouštějí, že věda přírodní mnohé své výroky nemůže

dokázati s plnou jistotou, že je klade jako domněnky více nebo méně věrohodné, konečně že, co u Mojžíše nepodléhá žádné pochybnosti, pouze to se může přirovnati k tomu, co věda přírodní taktéž bez pochybnosti tvrdí. To-li uvážíme, není se nám báti, že se vyskytne spor mezi Mojžíšem a vědou přírodní.

Ze zpráv Mojžíšových lze s plnou jistotou tyto věty uvésti: 1. svět učiněn jest v čase a s časem, hmota není věčná, nic netrvá ve světě od věčnosti, pročež všebožství a hmotařství pravdě odporují; 2. svět z ničeho povstal a jest dílem svobodné vůle Boží, pročež emanatismus všebožský odporuje pravdě; 3. svět od Boha stvořený jest dobrý, pročež dualismus odporuje pravdě tvrdě, že svět ze stránky hmotné jest zlý a od zlého původce; 4. svět od Boha samého stvořen a uspořádán jest, pročež orientální filosofie pravdě odporuje tvrdíc, že svět jest stvořen od prostředníka Božího, tvora, demiurga; 5. celý svět ve všech částech svých od téhož Boha stvořen jest a uspořádán, pročež pravdě odporuje polytheismus tvrdě, že vzduch, voda, pevnina, jakož i ostatní tělesa nebeská, dále byliny, zvířata i lidé od jednotlivých bohů jsou učiněni, anebo věci za bohy pokládaje. Tyto všecky bludy rozum lidský ve filosofii zřejmě a s plnou jistotou vyvrací a věty ze zpráv Mojžíšových vyplývající dokazuje. Lne-li tedy věda přírodní k pantheismu nebo materialismu, přestupuje meze zkušenosti sobě vykázané; její přívrženci oddávají se, ač nepovolaní, filosofii, a to bludné. Podobně Darvinismus zamítá li Boha, stvořitele světa a stvořitele člověka, patrně odporuje zprávé Mojžíšově a zdravé filosofii; ostatní však mínění Darvinistů o původu jednotlivých druhů bezrozumných přísluší vyvrátiti vědě přírodní a filosofii.

O větách ostatních u Mojžíše se vyskytujících není rozhodnuto. Neboť jsou mnozí učenci, kteří zprávy Mojžíšovy do slova vykládajíce prvý původ světa kladou do doby šesti dnů po 24 hodinách čítajících, pozdější však vývoje do doby po stvoření člověka uplynulé; proto se nazývají posterioristé: Scheuchzer, Sorignet, Keil, Veith, Laurent, Bosizio. Jejich mínění příliš úskostlivě se držíc písmen s chronologií po stvoření člověka a s dějinami pokolení lidského ne snadno dá se srovnati a zjevně vědám přírodním se protivuje. Jiní učenci, prioristé, kladou, cokoli geologie a palaeontologie učí, před oněch šest dní tvrdíce, že Mojžíš v těch dnech po 24 hodinách čítajících vypravuje poslední vývoj země: Chalmers, Buckland, Wiseman, Hengstenberg, Ondř. Wagner, Westermayer, Vosen. Jejich mínění marné slova Mojžíšova odlučuje od přírodních věd neunikajíc obtížím, jež mu připravují vědy zkušebné. Avšak náboženství křesťanské nezavrhuje mínění ani ono, ani toto. Jiní učenci, idealisté, se domnívají, že oněch šest dní nerozděluje stvoření světa chronologicky, nýbrž pragmaticky, že celé vypravování Mojžíšovo jakousi protkáno jest ideou, jako že třemi prvými jsou naznačena díla rozlišování světla od temnosti, vody od vzduchu, pevniny od vody, třemi pozdějšími díla zjednotlivování, jimiž světlo pochází od slunce a měsíce, voda a vzduch, konečně pevnina opatřeny jsou živými tvory, že Mojžíš jednotlivé části světa obyčejným způsobem vypočítávaje a chronologického pořádku nedbaje pragmaticky líčí jejich původ od Boha: Augustin, Tomáš Akv., Michelis, Zolmann. Mínění toto nestýká se s přírodní vědou, aniž u ní nalézá odporu; proto

líbí-li se komu, nepřekáží mu náboženství křesťanské. Konečně jiní, konkordisté, rozdělují vývoje kosmologické a geologické na oněch šest dní Mojžíšových, jež pokládají za doby více nebo méně dlouhé nebo spíše za řadu počátků, vývojů po sobě jdoucích, mezi sebou se nevylučujících, nýbrž mezi sebou souvislých a snaží se dokázati, že ony vývoje v tom pořádku se děly, jaký jest od Mojžíše naznačen: Cuvier, Pianciani, Fraas, Pfaff, Ebrard, Delitzsch, Nicolas, Rougemont, Reusch, Hettinger, Lüken, Rud. Schmid, Zökler, Rheinstädter, Güttler, Humelauer. Toto mínění zprávě Mojžíšově nečiní násilí a s vědami přírodními uzavírá mír. Jemu nebrání náboženství křesťanské.

Mezi konkordisty dovozuje Lüken shodu mezi Mojžíšem a vědou asi takto:

Svět vzal svůj počátek, když od Boha z ničeho stvořenou první hmotu duch Boží opatřil silou plastickou. Za této první doby vznikl v této hmotě pohyb a světlo, t. j. prvotní oheň; části její pohnuté a hořící odtrhly se od částí nepohnutých a nehořících; tak počala se utvářeti tělesa nebeská a se otáčeti kolem sebe a mezi sebou. V této době počal se utvářeti svět; v následujících dobách dále se utvářejí jednotlivá tělesa nebeská, zvláště země. (I. Mojž. 1, 1—5.) V druhé době oddělily se části země plynné od hustších, tak že ony vystoupily vzhůru a utvořily oblohu, tyto klesly ke středu země a a utvářeti počaly jakési jádro země. A tak ve vzduchu zemi obkličujícím a vypařování země rozmnožujícím nahromadila se oblaka, jádro pak země stydlo a tuhlo. (6—8.) V třetí době země ještě tekutá, když části její mezi sebou se spojovaly a hutnosti nabývaly, stávala se pevnou a z vody vystupovala, která se shromážďovala v jezerech a mořích. Načež vydala prsť na povrchu země utvořená, jsouc vlhká i teplá na rozkaz Boha stvořitele rostliny tajnosnubné a bezděložné, jež světla slunečního nepotřebovaly, přestávajíce na světle světovém; děložné rostliny zároveň s nimi Mojžíš připomíná, aby vypravování bylo kratší, ačkoli teprv později povstaly, když slunce počalo zemi ozařovati. (9—12.) Ve čtvrté době byl od Boha stanoven pořádek hvězd kolem slunce se otáčejících, jaký posud panuje; velikosť, hutnosť a vzdálenosť jejich dosáhly konečně jistých mezí určitých, tak že počaly býti mezi sebou v rovnováze dokonalé; stanoven jest kruh, kterým by země kolem slunce stále se otáčela, slunce pak začalo zemi tak ozařovati, že po dni následovala noc, jistý pak počet dní tvořil delší dobu, rok. Podobně říci lze o zemi a měsíci. (14—18.) V páté době stvořil Bůh zvířata vejce nesoucí (20—22), v šesté ssavce a člověka. (24—31.) Zároveň ustanovil Bůh, jak by se zachovaly byliny a zvířata, v jakém poměru by člověk byl k zemi. V těchto šesti dobách tvořil Bůh, v sedmé, která posud trvá, zachovává, co stvořil.

Ačkoli vědy přírodní nejsou ještě ukončeny, ačkoli smysl zprávy Mojžíšovy není celý ještě prozkoumán, přece přestati můžeme na výkladu shora uvedeném anebo na jiném podobném, od konkordistů naznačeném; neboť jím zjednán jest mír za našich časů postačitelný mezi Mojžíšem, jenž o všemohoucí vůli Boha stvořitele mluvě nevylučuje ani sil od Boha tělesům udělených, ani zákonů týmže od téhož stanovených, a mezi vědami přírodními, jež řadu vývojů od Mojžíše

uvedenou a v Bohu svou příčinu poslední mající připouštějí, zamítajíce plození různorodé a uznávajíce specifický rozdíl mezi telesy.

Tak-li pozorujeme zprávu Mojžíšovu a vědy přírodní, shledáme, že náboženství křesťanské neruší svobody, která přísluší vykladatelům oné zprávy a zpytatelům přírody, jenom když upřímně podle zákonů logických si vedou. (Dokončení.)

Quodlibet.

Z jihoslovanských časopisů podává

Fr. Štingl.

„Zrno do zrna pogača."

Loňského roku učinili Slovinci otevřením nového zemského divadla v bílé Lublani zase krok ku předu. Slovinská představení vzpruží dojista dosud pomalý, ale jistý rozvoj slovinského národa. Každý Slovinec jest přesvědčen, že nový tento ústav nadchne slovinský národ onou silou, jíž v kulturním boji za existenci tak potřebuje. Divadlo jest nejlepší pomůckou, kterou se oživuje, rozvinuje a utvrzuje národní duch. Bude-li Lublaňské divadlo tím, čím má býti, — a doufáme, že bude — pak se brzy uskuteční nejkrásnější intence slovinského lidu. Slovinský genius se tu utáboří a bude bdíti nad těžce zkoušeným národem.

Všechny slovinské naděje, týkající se národního života a dramatického umění, jsou úzce spojeny s osudem nového zemského divadla, ve kterém zavládnou jiné poměry, nežli vládly ve starém zemském divadle. V onom hospodařila jedině německá strana Lublaňská; Němci byli majetníky loží, kterých nechtěli přepustiti Slovincům ani za drahé peníze pro slovinská představení, tak že Slovinci byli nuceni hráti při prázdných ložích. Z Němců sestavený zemský výbor dal divadlo v úplnou moc německému řediteli, jenž v něm hrál, kolikrátkoli chtěl. Slovinci také pořádali představení ve starém zemském divadle, ale neměli práva vícekrát nežli čtyřikrát za měsíc hráti. Přirozeno, že následkem tak nepříznivých poměrů nemohla se slovinská literatura dramatická úspěšně rozvíjeti! Hlavní věc je, aby se mnohokráte hrálo. To věděli Němci, a proto Slovincům nedovolili než čtyřikrát za měsíc hráti. Avšak ani toho vždy nebylo! Byly časy, kdy směli hráti pouze jednou měsíčně, a byly časy, kdy ve starém zemském divadle vůbec hráti nesměli, kdežto německá divadelní společnosť vládla v srdci Slovenie. Smutné to byly doby! „Dramatické družstvo" slovinské všechny ty časy přetrpělo a nyní jich jen vzpomíná. A že je přetrpělo, k tomu přispělo slovinské vlastenectví.

Hned na začátku shromáždil se kolem „Dramatického družstva" hezký počet vlastenek a vlastenců, kterým výbor „Dramatického družstva" rozdával úlohy. Ti se jim naučili a hráli. Veliká většina hrála bezplatně, což nejvíce prospělo dramatickému umění. Kdyby nebylo té mimořádné obětavosti, slovinské dramatické umění nebylo by na takovém stupni, na kterém jest dnes. Mladí spisovatelé pře-

kládali hry, a tak se v krátké době mnoho učinilo. Mnoho vlastenců, kteří jsou ještě nyní v Lublani nebo se již po světě rozptýlili, vystoupilo na slovanském jevišti. Starosta Lublaňského města, pan Petr Graselli, vysocí důstojníci a úředníci, obchodníci, měšťané, průmyslníci, kteří ještě dnes žijí, všichni působili v prvé době „Dramatického družstva", a to obětavě. Může se tedy říci, že slovinské dramatické umění vyrostlo na obětavém vlastenectví nadšených synů slovinského národa, že se slovinské divadlo pokládalo za národní ústav, určený národní osvětě, kterýžto ústav udržovali členové slovinských rodin a nikoliv nějací divadelní umělci.

S novým zemským divadlem začne se nový život. V něm se usídlí stav, kterému se bude zdáti pohádkou, uslyší-li, že kdysi herci hráli z vlastenecké lásky. Němci nebudou jedinými majetníky loží, a nemýlíme-li se, bude v novém domě vládnouti ten, komu vším právem vládnouti náleží. Slovinci budou směti hráti, kolikrátkoli budou chtíti, a tím se skutečně stane nové divadlo stálým slovinským divadlem v Lublani.

Zároveň s otevřením zemského divadla slavili Slovinci loni ještě dvě slavnosti: stoleté jubileum (trochu opozděné) prvé slovinské hry a pětadvacitileté trvání „Dramatického družstva". Aby památka na tyto tři významné slavnosti tak snadno ze srdcí slovinských nevymizela, vydána byla letos zajímavá kniha: „Slovensko gledališče"; dějiny divadelních představení a dramatické literatury slovinské. Napsal Anton Trstenjak.

Na Slovinsku jsou rozhodní katolíci; toho nikdo upříti nemůže. Tak rozhodní a nadšení, že i sousedé jejich, Chorvati, se u plamene jejich katolictví ohřívají. Důkazem toho jest loňský I. slovinský katolický sjezd. Na sjezdu byl též slušný počet Chorvatů, kteří litovali, že u nich ještě katolické uvědomění spí, a podali Slovincům ruku, slibujíce, že chtějí i do Chorvatska přenésti jiskru, kterou jim nadšení slovinských katolíků v srdcích roznítilo. Vysloveno bylo přání, aby se pobratímci slovinští a chorvatští brzy sešli na I. chorvatském katolickém sjezdu. Dejž to Bůh! Potřebí jest, aby se také silný a rázný chorvatský národ zase vrátil k oněm křesťanským idealům, pro něž již tolik byl vytrpěl! Chorvatský národ jest národem křesťanských mučedníků — a intelligence toho národa klaní se nyní nevěreckému racionalismu a materialismu! Chorvatská universita nepřinese národu užitku, aniž ho duševně pozdvihne, ježto nespočívá na základě, který položil Kristus, a ve kterém jediné jest zaručeno jak jednotlivcům, tak celým národům duševní z mrtvých vstání. To by si měli Chorvati dobře vštípiti do paměti. Chorvatsko jest zaplaveno liberálními časopisy. Na důkaz toho podáme tu úryvek z jednoho dopisu chorvatského: „Že jest také u nás kritický stav, to jest jasno; — ale, bohužel, nemáme odvážných a rozhodných mužů, kteří by si troufali každému říci pravdu. Pravdou jest, že se ani o jednom politickém našem listu nemůže říci: tenť jest založen na zásadách katolických — ba, co více — o většině listů může se říci: tento list jest zcela liberální.... Kdybychom chtěli kritisovati naše politické listy, v prvé řadě musili bychom ostře pokárati nevěrecký směr „Hrvatske", která zastupuje radikální stranu u nás — to jsou Mladočeši, máme-li zřetel k zásadám, které veřejně zastupují, bráníce Machiavellia a následujíce jeho politickou školu. „Národne Novine" u nás jsou pravým morem,

kletbou národa všeho, co jest poctivým a co má ještě poněkud v srdci uvědomění křesťanské a chorvatské. — Potom není divu, že u nás vše spěje k horšímu — nemravnosti a úpadku národnímu; jako vůbec jest i u jiných věcí málo jadrné kritiky, tak jest také ve příčině našeho národního stavu. Strany se sváří — jedna druhou hledí zničiti, ale víry nemá žádná".

Takové jsou poměry v Chorvatsku. Což nemají Chorvati též katolických listů? Bohužel, jest jich malý počet. Jinak každý rád uzná šlechetné úmysly a záměry těch listů. Přece však až dosud jejich slova zůstala nepovšimnuta a bez úspěchu na probuzení katolického uvědomění. A proč? Velmi dobrou odpověď podává slovinský list „Rimski katolik". Chorvatské časopisy, pokud jsou katolickými, vskutku přinášejí čtenářům velmi krásná, důkladná pojednání o důležitých otázkach. Píší s úplným katolickým uvědoměním, přesvědčením a nadšením. Ale velmi málo nebo docela nic si nevšímají nynějších, skutečných poměrů, ve kterých chorvatský národ žije. Ony příliš všeobecně a abstraktně vykládají a brání křesťanské zásady; proto jejich zásady zůstávají ve vzduchu; čtenářům se sice líbí, avšak skutečného užitku nepřinášejí. Kristus nám věčných pravd nezjevil proto, aby zůstaly v theorii, ve vzduchu, nýbrž abychom je uvedli do života. Křesťanských zásad třeba užiti ve skutečných poměrech, aby se dle nich zařídil a obnovil lidský život. Proto jest nevyhnutelné, aby se uvažoval stav, ve kterém Chorvati žijí, a dříve nežli se ukáže, jak by měl chorvatský národ žíti dle křesťanského ideálu, musí se mu pověděti, jak daleko se od onoho ideálu vzdálil. Národní vychovatelé musí sáhnouti do nynějších poměrů, posuzovati spisy a knihy, které mají vliv na duševní rozvoj národa. Takové počínání jest nepříjemno, neboť bezohledně nutno odkrývati rány, řezati, sekati, páliti, až se rozléhá křik a hluk na všech stranách, avšak jest toho nezbytně třeba. Čtěte sv. Pavla — také on vykládal tytéž nauky a zásady nebeského Učitele, jako všechny katolické listy, ale vyjímajíc list k Římanům, ve všech jeho listech můžeme pozorovati, jak hluboko zasahuje do skutečných poměrů těch církví a věřících, kterým píše; jak bezohledně seká na pravo a na levo, jak kárá, napomíná a zahanbuje své protivníky, protivníky Kristovy víry! Takového Pavla, ozbrojeného dvousečným mečem bezohledné, katolické kritiky, pohřešují dosud naši bratří v Chorvatsku. Co se nyní děje, co se nyní píše, ne však co se dělo, psalo ve 13. anebo 14. století, a to, co se děje a píše v Chorvatsku a ne jinde, se má kritisovati. Co jest platno posuzovati francouzské, německé a italské framasony, co pomáhá pořád se hádati a rváti s Voltairem, Rousseau-em, kteří se ani brániti nemohou, odsuzovati západní světobol, když ti, kterých se to týče, nikdy se brániti nebudou — což není dosti látky framasonské, materialistické, světobolné nahromaděno v domácích, chorvatských časopisech? V časopisech, které také čte, hltá chorvatská mládež? Vždyť ani „Hrvatska" Matica", „Vienac" a „Obzor" nejsou tak andělsky nevinnými! Vidle, obyčejné chorvatské vidle musí také Chorvaté vzíti do rukou a bezohledně vyklízeti domácí chlév! Proč se báti hluku a křiku, jestliže se někdo při té práci poškodí nebo docela nabodne? Bez boje není míru, který nám Kristus na svět přinesl.

Dnes jest třeba, aby katolíci užívali rozhodných, bezohledných slov; nesmí se příliš úzkostlivě hledět, co tomu řekne ten neb onen, jestliže tím neb oním slovem se někdo urazí. Od Slovinců by se měli Chorvati učiti; forma slovinských katolických kritiků jest rozhodná, bezohledná a přece nepřekáží, nýbrž přispívá k vítězství katolických ideí. I přes tento způsob slovinské kritiky katolická věc na Slovinsku oslavuje vítězství, a u Chorvatů?! V nynější době se nesmějí nepřátelé katolické víry hladiti, nic se jim nesmí odpustiti; — bude-li chorvatská intelligence ještě takto v nečinnosti čas mařiti, brzy klesne do hrobu nevěreckého indifferentismu a bezcharakterního oportunismu! Dříve se Chorvatsko nazývalo „antemurale christianitatis“, a jest se báti, aby historie někdy tohoto čestného názoru nezměnila „antimurale christianitatis“. (Dokončení.)

Výlet do Bavor, Tyrol, k moři Quarnerskému, a zpět do Solnohradska.

Popisuje **Boh. Hakl.**

(Pokračování.)

Touha nás vedla ku chloubě a první ozdobě Mnichova, ku sbírkám sochařským a malířským, glyptothece a pinakothece staré i nové. Z Maximilianova náměstí se jde Ottovou ulicí, kde je pomník známého vynalezce těsnopisu Gabelsbergera (po němž i soustava jeho se nazývá) a Barrerovou třídou ku krásnému, okrouhlému náměstí, které slove „Karolinino“ (Karolinenplatz). Jest vkusné, jasné a prostranné, majíc do čtyř stran široké ulice. Tu uprostřed stojí vysoký, černý obelisk, kolem pěkné zahradní koberce z květin, a mezi nimi široké pohodlné cesty. Obelisk ten jest zhotoven z kovu, a to téměř výhradně z dobytých děl a váží 34.000 kilogramů. Postaven jest na památku 30.000 Bavorů, kteří roku 1812. táhli s Napoleonem do Ruska a zahynuli.

Odtud spěchali jsme přímo Barrerovou ulicí ku pinakothekám, nejprv staré, pak nové. Jsou na levo. Než se k nim přijde, jest na levo pěkný, prostranný park s milými, stinnými procházkami, mnohým stromořadím a stínem pro děti. To výborná věc a v městě nezbytná. Co tu dítek malých i velkých, kočárků a chův! V tu stranu k ulici jest pěkný průhledný plot, aby děti na ulici vybíhati nemohly. Toť ovšem ku zdraví dítek nevyhnutelně potřebné a mělo by býti v každém městě, ba v každé osadě místečko, kde by děti si zahráti a se proběhnouti mohly.

Stará pinakotheka, palác pro sbírky obrazní od Klenze (1826—1836) ve slohu novém vlašském, 152 m. dlouhá. Na jižní straně na attice nalézají se 24 sochy znamenitých mistrů malířských dle skiz Schwanthalerových. Chová as půldruhého tisíce obrazův, dle škol a času spořádaných, ve 12 sálech a 23 kabinetech. Obrazy opatřeny jsou jmény mistrů; tu možno koupiti i katalog, i veliký se 120 fotografiemi za 15 marek.

Tato starší obrazárna chová poklady rozličných mistrů a zdála se nám býti drahocennější než pinakotkeka nová. Tu jsou zastoupeny školy dolnorýnská, staronizozemská, hornoněmecká a holandská, flámská a italská, též španělští a francouzští mistři, tu jsou a posléze i Němci, hlavně ze 17. století. — Ze starší vlašské doby tu není téměř ničeho, mimo Madonnu od Franciy, Rafaelova Madonna z domu Tempi zaujímá první místo; též Madonna della Tenda (pod stanem). Od Corregia pět, ale sotva prý jsou originály. Z Benátčanů Tizian zastoupen obrazem korunování Páně. I Murillovi „žebraví kluci" tu jsou. — Ze staronizozemské školy Rogier van der Weyden „Triptychon" a „sv. Lukáš"; Memling, „7 radostí Panny Marie"; Bonts „Triptychon" a Gerard David — „Sv. tří králové".

Zvláště zajímavá jest Kolínská škola z 15. a 16. století; i švábská a francouzská; sem spadá starší Holbein, oltář, sv. Šebestian; Albrecht Dürer, 4 apoštolé a 4 letory, jeho testament jako umělce, sv. Pavel v bílém plášti, prý nepřekonatelný; Albrecht Altdorfer, Bitva Alexandra Velikého; vzácný Barthel Beham, Nalezení sv. kříže a jiných více.

Mimo Antwerpy a Vídeň má Mnichov nejlepší práce Rubensovy; zde možno tohoto mistra všestranně poznati. Přičítají mu 89 obrazů, z nichž přemnohé jsou výtečné. Jak veliká, všestranná a živá jeho fantasie byla, dosvědčuje pohled na jeho díla, od hrůzného, velikého obrazu posledního soudu až ku honbě lvů, od bitvy Amazonek až k dítkám věnce nesoucím, od Medicejských obrazů v Louvru až ku rozpustilým scénám bůžka Baccha. — I jeho nejlepší žák Van Dyck jest zde zastoupen. — Rovněž Rembrandt mnohými krásnými díly, zvláště veleznámým „Snětím s kříže." — Rovněž pro vzácnou zvláštnosť Adrian Brouwer, Ter. Borch a Metsu (Genry) a humoristické sceny od Jana Steena. — Pozdější Italiani 17. stol. obyčejně málo jsou ceněni, avšak neprávem; aspoň Quido Reni a Cignani (Na nebe vstoupení) toho nezasluhují. Konečně veliké ceny jest N. Poussinův krásný obraz „Truchlení nad mrtvolou Kristovou".

Na jižní straně jsou loggie, chodby s 25 odděleními a fresky dle Cornelia, představující malířství ve středověku; prvních 13 Italii, ostatních 12 Německo, Nizozemsko a Francii.

V přízemí na sever jsou rytiny v mědi, přes 30.000 obrazů, nejvíce němečtí a hollandští mistři; pak kabinet kreseb, 22.000 starých i nových mistrů, 4 od Rafaela, 11 od Fra Bartolomea, od Rembrandta, Dürera, Holbeina a jiných.

Sbírka váz, rovněž v přízemí staré pinakotheky v 5 sálech čítá 1500 váz, hlavně králem Ludvíkem I. sebraných, z rozličných sbírek, překrásných a vzácných.

Za starou pinakothékou jest hned nová. Kdy nestačovala stará, bylo třeba, vystavěti ještě druhou; postavena byla roku 1846—1853. dle Vojtových plánů, je 107 m. dlouhá, 28 široká a 26 vysoká; má 14 sálů a 14 kabinetů a obsahuje vesměs díla mistrů novějších. Po našem úsudku, když jsme si prohlédli obě dvě, jest stará, jak jsme již svrchu pravili, mnohem lepší a drahocennější, než nová; chovať stkvosty vzácné ceny, kdežto v nové zdálo se nám býti mnoho prací i ceny prostřední. Možná, že časem, až budou starší, také v ceně postoupí.

Fresky venku na jižní a západní straně od Nilsona jsou povětrností zničeny. V síni dole (atrium) jsou ohromní lvové, čtyři (quadriga) dle modellů Wagnerových. V levo se jde ku dvěma sálům s malbami na porceláně; jsou to kopie nejlepších obrazů ze staré pinakotheky a z gallerie v královské residenci. V přízemí pak zde jest značná sbírka starožitností (Antiquarium) v 5 sálech; tu i egyptský sál se sarkofagy, mumiemi, hroby atd.

Nahoře v sálech jsou obrazy od znamenitých novějších mistrů, jako: Kaulbacha, Pilotyho, Ondřeje Achenbacha, Anselma Feuerbacha, Weisse, Brandta, Hessa, Schraudolpha, Rottmanna, Kirchnera a m. j.; i také dva Slovany jsme mezi nimi našli: Poláka Chodoviéckého a Rusa Ajvazovského (bouře na moři); Čecha žádného. Tento pocházel vlastně z krve arménské ve Feodosii. Je mezi malíři ruskými nejvýtečnější v obrazích moře a bitev námořních, v nichž vyniká zvláštním půvabem osvětlení.

Za novou pinakothekou jest Panorama, dobytí kavkazské pevnosti Achulgho r. 1839., od prof. Františka Roubouda. — Tu jest na blízku i severní hřbitov; avšak jižní jest mnohem znamenitější.

Tu, západně od staré pinakotheky, hned naproti jest universita technická (Polytechnikum) v novovlaském slohu od Neureittera (r. 1887.) vystavená, 233 m. dlouhá; ohromné stavení; spodek ze žuly. Nad středním portálem z ionických sloupů jest nápis: „Ludovico II., Bavariae rege, aere publico exstructum Artibus-scientiis", t. j.: „Za Ludvíka II., krále Bavor., veřejným nákladem postaveno uměním, vědám." Na římse svrchu 72 portrety znamenitých stavitelů, mathematiků a přírodozpytců v medaillonech. Schodiště překrásné; bohaté technologické sbírky jsou jen o prázdninách otevřeny.

Hned vedle, k jihu, nalézá se světoznámá Mnichovská glyptothéka, čili sbírka starých, klassických sochařských prací. Stavěna jest r. 1816—1830. dle návrhu stavitele Klenze. Vně jest v slohu ionickém, vnitř ve tvarech římských se stropy klenutými. Obsahuje staré práce sochařské v originálech, jež od r. 1805—16. sbíral král Ludvík I., jsa tehda korunním princem. Svrchu v průčelí, nad 8sloupovým portikem, jest krásné mramorové skupení, dle Wagnerova modellu, slavným Schwanthalerem provedené, představující Minervu, ochranitelku plastických umění. Veškerá stavba jest pravidelný čtverhran; uvnitř rovněž takový dvůr, kolem něhož jest 13 sálů. Světlo padá ze dvora; zevní stěny, mimo sály zadní, nemají oken. Místa jejich a postranních fagad vyplňují mramorové sochy znamenitých sochařů. Sál první slove assyrský; tu stojí dva ohromní lvové s lidskými hlavami ze sádry, dle originálu z paláce Sardanapala III. (800 před Kr., original v Louvru). Uvnitř sedm alabastrových relievů z Kalach, pozdější Larissy v Assyrii, nápisy klínového písma a j. — Druhý sál slove egyptský; tu pravé staroegyptské věci (sochy) v originálu: sfingy, Antinous, Rha, Horus a j.; též jest zde Brahma se čtverou tváří, i hlava Buddhy, oba z Javy, representanti umění indického. — Třetí sál slove sál inkunabuli; tak slovou díla z nejstarší doby řecké a etruské. — Čtvrtý sál Aiginský; tak slovou mramorové práce z dorického chrámu Atheny na ostrově Aegině, objeveného roku 1811. a jsou pro umění plastiky nejvýš důležity. — Pátý sál slove Apollův; proto, že jest zde krásná veliká socha Apolla Cytharoeda a mnoho jiných řeckých soch. — Šestý sál jest Bacchův; tu Bacchus,

Satyrové, Faun, Diana, Silenus i Neptun s Amphitritou z dílny Skopasovy a m. j. — Sedmý sál slove Niobidův; tu jsou rozličné figury po způsobu Nioby; též Venuše Knidská dle vzoru Praxitelova; umírající Niobida, i dřík (Ilioneus), nejkrásnější ze všech Niobidských figur. — Osmý slove sál bohův; v tomto a obou následujících nalézáme znamenité fresky od Cornelia (1820—30); pak jest malá síň s antickými obrazy (Prometheus; Pandora). — Devátý sál slove Trojanský; tu vidíme opět fresky (Achilleus a Agamemnon); boj o mrtvolu Patroklovu, zkáza Troji, Priamos, Hekuba, Kassandra, Aeneas a Anchises. — Desátý sál slove sál hrdin; znamenití hrdinové ze řecké a římské historie (Alexandr, Hannibal, Perikles, Themistokles, Xenophon; ale i Zeno, Sokrates a j.; též Domitian, Commodus etc.). — Jedenáctý sál slove římský; tu jest hlavně velice mnoho soch ze římské historie. — Dvanáctý jest sál barevných prací sochařských; a poslední, třináctý, jest sál prací novějších; tu zastoupen jest Thorwaldson, Canova, Schadow, Spalla, Algardi, Rauch, Tenerani a j. — Kteraká to pastva ducha tomu, kdo tomu rozumí, a koho umění zajímá; vidí tu postup od nejstarších prací až ku klassickým dílům řeckým a římským. Jsouť nám až dosud staří v plastice mistři! A musí ty věci viděti, je studovati, kdo poněkud jen s vědomím pracovati chce, věnovav se dráze umění!

S jakou pílí to vše sebráno a sestaveno! Již to odmění vzdělaného člověka, že vážil cestu do Mnichova. Právem slove Mnichov německými Athenami!

Naproti glyptothece k jihu vypíná se palác stálé výstavy umělecké (Kunstausstellungsgebäude), v korintském slohu od Zieblanda (1845) vystavené; z předu majíc portikus z 8 sloupů. V průčelí jest Bavaria, rozdávající umělcům věnce, od Schwanthalera; jest tu stálá výstava uměleckých prací, hlavně malířů Mnichovských; stále jest vše otevřeno a co tu jest, je na prodej, ale ničeho zvláštního jsme neviděli.

Ten krásný prostor, na němž vše ty paláce umění se vypínají, na západ důstojně zakončen jest Propylejemi (pylé, brána); krásnou to, velkolepou branou zevně z dorických, vnitř z ionických sloupů sestávající, od Klenze, r. 1862. dokončené, s relievy od Ševského; představují boje za osvobození Řecka za krále Ottona I. (Bavorsk.) z doby nejnovější. Uvnitř na stěnách jsou jména řeckých hrdin z boje toho a znamenitých Philhellenův. Den po zasvěcení této brány (30. října 1862.) vrátil se vypuzený král Otto († 1867.) touto branou zpět do Mnichova.

Kdo v těchto místech jest, může při té příležitosti navštíviti i obrazárnu Schackovu (Schack'sche Gemälde-Gallerie), vlastnictví hraběte Ad. v. Schacka; jest vzácným doplněním nové pinakotheky; neboť obsahuje mnohá vzácná díla mistrů novějších, tam nezastoupených. Jest tu zajisté Lenbach, Lippart, Schwarzer, Marées, Wolf a j., mnoho kopií velkých Benátčanů a španělských mistrů.

Poněkud dále na západ je Stiglmayerova slévárna, kde všecky znamenité pomníky z kovu se ulily a lijí mimo Bavarii; museum chová vzorce všech.

A ještě dále v těchto místech jest královská zbrojnice a válečné čili vojenské museum; avšak „Marte vociferante Musae silent", nelíbí se nám umění, které přemýšlí, jakby bořilo, a kteréž hubí a ničí, co

pilné ruce po tisíciletí vystavěly. Proto obrátili jsme se raději k jihu, abychom viděli skelný palác a uměleckou výstavu. Avšak prve, než jsme tam šli, zastavili jsme se v překrásném novém chrámě, zvaném vůbec Basilika, a to basilika sv. Bonifacia. Stavba výtečná, 76 m. dlouhá a 36 m. široká; dokonalé napodobení staroitalských basilik (z 5. a 6. stol.), dle Zieblandových planů r. 1850. dostavená; má 5 lodí a 66 sloupů; každý z jednoho kusu (monolith) šedého tyrolského mramoru, patice a hlavice bílé. Viděti jest až do vazby, trámy jsou hnědé a bohatě pozlacené Pokrytí nad vazbou modré, u čtyř postranních lodí hnědé se zlatými pruhy a hvězdami.

Na pravo u vchodu v sarkofagu ze šedého mramoru odpočívá král Ludvík I. († 1868) a choť jeho Theresia. Vnitřek vyzdoben jest bohatými freskami od Hessa a jeho žáků Schraudolpha a Kocha. V apsidě 8 kolossalních figur rozličných svatých. Na stěnách lodi střední sceny ze života sv. Bonifacia a mezi okny i jiných svatých. Nad sloupy ve střední lodi medaillony s podobiznami 34 papežů od Julia III. počínajíc, až do Řehoře XVI. — Botanická zahrada, která jest koncem té ulice, není veliká, ač-li není ještě jiné v Mnichově; bylo sice vše téměř již odkvetlé, ale neposkytovala ničeho zvláštního, mimo vysoký skelný dům s vysokou kuppolí, pro palmy a aquarium; též botanické museum zde nalézáme.

Přešedše rychle botanickou zahradou, spěchali jsme raději do umělecké výstavy, abychom si tu pobyli a její krásy vykořistili. Nalezala se v křišťálovém čili skelném paláci (Glaspallast) v Žofiině ulici (Sophienstrasse). V síni čili vestibulu prodávány katalogy a fotografie. Dle katalogu byla to šestá mezinárodní umělecká výstava 1892. v král. skelném paláci (od 1. června až do konce října) pod nejvyšším protektorátem Jeho královské Výsosti, prince regenta a pod čestným praesidiem rovněž Jeho Král. Výsosti, prince Ludvika.

Předměty tu vystavené byly podle obsahu následující: Malby olejové, aquarelly, pastelly, kresby; sochařství, umění rozmnožující, fotografie, barvotisky a t. d.; umění stavitelské; sbírka prací starých mistrů. — Maleb olejových vykazoval katalog 2000 od neméně než 1241 rozličných mistrů všech národů, ovšem hlavně evropských. — Slovanů, soudíce pouze podle jmen, jsme napočítali asi 100; ale bylo jich jistě více; avšak vzhledem ku množství Slovanů jest číslo to přece příliš skrovné. Zastoupeni tu byli hlavně Poláci a Rusové. Poláci měli zvláštní oddělení, dva sály v severovýchodní části výstavy. Zastoupeni tu byli: Ajdukiewicz z Vídně, Alchimovič z Varšavy; Andrzejewski z Mnichova, Chelmoński též z Varšavy, Czachorski z Mnichova, rovněž Grocholski, Jetel z Paříže a mn. j.; ale též mistři: Kossak (Kozák) a Matejko z Krakova, i Siemiradski ze Říma. — Z Rusův byli: Balakovič ze Říma, Baškirev z Paříže, Begrov z Mnichova, Doubovskoj z Petrohradu, Ivanov z Moskvy, a někteří jiní; Vereščagin zastoupen nebyl. Zvláštního oddělení Rusové neměli. A my Čechové, nejbližší sousedé? Asi 9 neb 10 jmen jsme nalezli v katalogu, ač-li se všecka znají ku národu českému, a byla: Brodský z Pešti, Brožík z Paříže; tento dvěma obrazy: „Jitro a večer". — Doubek z Mnichova: „Zkouška u intendanta" a „Ranní návštěva". Loukota z Prahy: „Umdlený", „Boj o pravdu" a „Nálada ranní". — Liška z Prahy: „Mater Dolorosa", Novák z Vídně: „Malé posilnění"; chceme-li sem čítati ještě Štětku a Horovice a Jendrašíka (Vdova

a Na shledanou) z Pešti a některé jiné. Ani my Čechové jsme zvláštního oddělení neměli. Ještě mnoho jmen, českých a jiných Slovanů naskýtá se v seznamu; ale zahrnuta jsou pod jménem Oesterreich — a tak přispíváme pořád ještě ku rozmnožení slávy německé.

Plán výstavy spořádán byl tak, že od hlavní síně na pravo ku straně východní byly Španěly, pak Italie ve 4 sálech; na to internacionální sochařství; pak byli Francouzové. Angličané i Japonci (!); vedle Francouzů Poláci, Švédové, Uhři a Holland (3 sály); k jihu Belgie, sochařská sbírka Antokolskiho a Amerikáni! Na levo od vestibulu Rakousko (3 sály); celou ostatní západní stranu zaujímalo Německo; mezi nimi as dva sály i staří mistři.

Nás zajímaly v hlavní síni hned dva veliké obrazy od Krakovského umělce Vojt. Kossaka, patrně tendenční; první „Z polského povstání r. 1863.: Hrabě Berg, vladař polský, dává svou osobní čerkesskou stráží Krakovskou ulici ve Varšavě vyklízeti"; a druhý: „Známá doprava na Sibiř"; třetí: „Z mých dětských let". — Obrazů všech bylo veliké množství, tak že nebylo lze, byť jen něco, v paměti podržeti; jedno zabavuje druhé; zvědavosť žene ku předu, a člověk se bojí, aby ničeho nepominul; chce viděti všecko, a tudy dojmy, jak rychle povstaly, tak rychle i mizejí.

I sochařství velmi slušně bylo zastoupeno; nás zajímaly hned v hlavní síni některé výtečné práce sochařské; tak na nás velice působilo a hluboký cit útrpnosti v nás vzbudilo skupení, představující chudou ženu, matku as v prostředních letech, slepou, se dvěma dítkami, děvčátky, jež k ní se tulily, rovněž slepými! Že skupení to asi ze života vzato bylo, dá se mysliti; avšak kdo, vida je, mohl by se citu útrpnosti ubrániti? Umělecký kus záležel v tom, slepotu zobraziti; a věru podařilo se to! A druhý: děvčátko as 10leté, chudé, u mrtvoly své matky — sirotek! Obě figury, i děvčátko, i mrtvá matka, mistrně byly provedeny; též třetí kus: mrtvola dívky utopené, sličné, již voda vyvrhla na břeh, s krásným vlasem dolů splývajícím, byl dojemný a mn. j. — Zvláště pak se nám líbila a byla okrasou veškeré výstavy sochařská sbírka Marka Antokolskiho, nepochybně Rusa, žijícího v Paříži. Měltě sám celý jeden sál pro sebe. Že je Rus, soudili jsme z předmětů vystavených. Katalog vykazoval 22 kusy; tak: Ivan Hrozný (sádra); Petr Veliký (sádra), „Ne z tohoto světa" (mramor), Spinoza (mramor), Mephisto (bronz), Kristus (bronz), Nestor, první dějepisec ruský, v životní velikosti, z kararského mramoru, jako živý, socha úplná, sedí a pracuje, Smrť Sokratova (sádra), Jaroslav, ruský zákonodárce (bronz), Jermak, vydobytel Sibiře (bronz), Ophelia, mramor, relief, hlava sv. Jana Křtitele na míse (mramor), přesmutné „Dokonáno jest", Pán Kristus, mramor, poprsí Jeho cís. Výsosti, velkoknížete Mikuláše (sádra), poprsí básníka Turgeněva (sádra), hrobka dítěte (mramor); dále Kristus zachraňuje lodi na moři, nákres pro maják (sádra), podobizna barona G. (sádra), V nebi, podobizna dítěte (mramor), poprsí Dra Botkina (bronz), a některé jiné věci. — Z českých sochařů byl tu zastoupen hlavně náš mistr Jos. V. Myslbek. Vystavil tu podobiznu (votivní) Jeho Eminencí, zemřelého kardinála Bedřicha Schwarzenberka; a portrét † hraběte, Františka Thuna z Hohensteina; dále četli jsme česká jména sochařská: Kovaříka z Vídně (2 podobizny) a Alex. Svobody ze sv. Víta u Vídně (rovněž 2 podobizny a Mozarta).

Co se nám ještě na výstavě zamlouvalo, byly překrásné práce spolku: „Verein für Original-Radirung in München", bylo jich několik menších sálů. Jest to umění, na temném papíře vytvářiti předměty radirováním (vyškrabováním). Možná vytvořiti nejkrásnější krajiny, osoby, podoby, mnohem krásnější, než všeliké ocelorytiny, i podivili jsme se té dokonalosti, které tento způsob umění již dospěl.

Prochodivše celé hodiny výstavou a majíce hlavu plnou dojmů, spěchali jsme k večeru do svého bytu.

Štarmberské jezero.

Od známých bylo nám, zvláště kdož v Bavořích a Mnichově byli, ještě doma na srdce kladeno, abychom neopomenuli, podívati se i na pěkná jezera, nedaleko Mnichova, jako Ammersee, Chiemsee, zvláště pak jezero Štarmberské, ze všech prý nejkrásnější. Jeť to ono jezero, jež za posledních dob tragickou smrtí posledního krále bavorského stalo se památným, a jež nyní velice četně turisty navštěvováno bývá. Ta smutná událost, jež všem až dosud v živé paměti jest, dojista nemálo přispěla k tomu. I uminili jsme si, ne sice pro tu truchlivou věc, ale spíše pro znamenité krásy přírodní navštíviti jezero to.

Kde jsou hory, bývají i jezera, a to romantická. Tak jest se všemi jezery Alpskými, na severu i na jihu Alp; všecka jsou více méně krásná, každé svým způsobem, jak se komu líbí. Povstávají, že voda s vysokých hor prudce dolů se řítí a tu i prohlubeň si nalézá a jezero utvoří; anebo, že hora do údolí se sřítí, potok neb řeka se zastaví, a tím jezero povstává.

Ku jezeru Štarmberskému jde denně několik vlaků, a můžeš jeti s kterýmkoli, ráno nebo odpoledne; za půl dne dobře to vykonáš. My jeli ráno, pobyvše na mši sv. a zotavivše se na duchu vzornou pobožností lidu, kterýž opět hlasitě růženec se modlil; viděli jsme, jak mnoho vroucích ctitelů má Rodička Boží; neb jistě jen proto, že byl Marianský svátek, šli opět mnozí, zvláště ženské, ku sv. zpovědi a přistupovali ku stolu Páně. I dnes viděli jsme, jak vše jest oděno docela prostě — v roucha šedé a tmavé barvy, žádných offin; jdouce po kostele měly ruce nábožně sepjaté a na nich růženec; tiše kráčely, jako vůbec panovalo ticho vzorné; toť lid rozumný, pomyslili jsme, kéž jest také takový u nás!

Posnídavše spěchali jsme na nádraží, kde vlak ku Štarmberskému jezeru stál již připraven. Za nedlouho jsme jeli; krajina, kterou dráha se vine, neposkytuje ničeho zvláštního. Byla to rovina, pole, vesnice se střídaly a lesy nejvíce smrkové. Strážní domky vedle dráhy po jednom poschodí, což se nám líbilo; nahoře, jak jsme viděli, měl každý pěkný pokojík. Byly tu a tam i lesy listnaté, buky, dobře zachovalé, stromoví mělo vesměs větve až dolů, ne jako u nás, lidmi olámané; tam pro krásu jich šetří. Nedaleko jezera začínala krajina býti hornatou.

Vlak po několika stanicích zastavil u městečka Štarmberku, odkud i jezero má jméno. Tu, kdy vystoupili jsme z vlaku, bylo viděti, jak mnoho turistů jelo, aby viděli Štarmberské jezero; byloť

nás četné procesí. Všecko spěchalo ku parníku, který tu čekal, kouřil. — Majestátně houpal se na zelených vlnách; loď krásná, nová, opatřená vším pohodlím, slula „Bavaria". Z předu veliká svítilna, vzadu ohromný lev, všecek pozlacený, hledící dozadu a držící veliký štít, od něhož mohutný bělomodrý (barvy to bavorské) prapor dolů vlál. Městečko Štarmberk je velice pěkné a, kdy loď odrazí od břehu, poskytuje obraz velmi romantický. — Když se sem jede drahou, do všech vagonů házejí popis tohoto jezera, na němž i stanice, jízdní řád, vyobrazení jednotlivých partií, popisy, vyzvání a t. d. se nalézají. V 2. třídě cesta drahou i na lodi plných 6 marek, as 3 zl. 50 kr.; toť dojista není drahé.

Parník jede kolem celého jezera, zastavuje tu a tam u čelnějších stanic; turisté konají obyčejně jen cestu tu, plavbu okružní, „Rundfahrt", jak říkají; ale jsou, kdož i déle zůstávají a tu některý čas v té krásné, romantické krajině ku zotavení svému tráví; tu si volí tu onu stanici, ten, onen hostinec, kde zůstávati chtějí. I sama Její Veličenstvo, naše císařovna, ráda tu pobývala; i kněžna Thurn a Taxisová tu bydlí.

Jezero jest značné, 20 km. dlouhé, 4—5 km. široké; kolkolem nevysokými horami obroubené, břehy jsou veskrz lesy orostlé, což krásný pohled zvyšuje. Severní část jest krásnější, má zvláště mnoho letohrádků a parků, jeden krásnější druhého, kteréž vyzývají, aby pocestný v nich si odpočinul, se zotavil, a člověk neví, který by si zvolil. K jihu zvláště vysoké Alpské vrchy dodávají celku malebnosti a tvoří pěkné pozadí. Výlet ovšem krásný jest jen při jasném počasí.

Stanice, u nichž parník zastavil, byly: Zámek Berg; Leoni, ono místo tragické události, Ammerland, Ambach, Seeshaupt, na nejjižnějším konci jezera, jakoby řekl „hlava jezera"; Bernried, Tutzing, zvláště pěkné Feldafing, Possenhofen a zase město Štarmberk. Plavba se koná nejprve k východnímu, pak západnímu břehu, ač možná stále téměř veškeré jezero přehlédnouti. Ze všech předalpských jezer pokládá se toto za nejpůvabnější. —

Abychom však všech příjemností plavby užili, zůstali jsme téměř stále na palubě; tu možno procházeti se, baviti, jísti, píti, jak komu libo. Parník je vším zásoben a kuchyně dobrá. Garçon se objevuje časem mezi pasažéry a táže se zdvořile, je-li komu co libo. I dali jsme si kousek zvěřiny a láhvičku vína; a tu, na palubě, pod pěkným stanem, uprostřed těch divů Božích, hodovali jsme lukullsky; vínko bylo v pravdě dobré a ne drahé. Posilnivše se na další pouť, v malé chvíli ocitli jsme se zase ve Štarmberku ve vagoně a za nedlouho opět v Mnichově, libujíce si velice, že jsme ten výlet učinili. Povětrnosť byla překrásná; radíme každému, kdo by do Mnichova cestoval, aby tohoto výletu si dopřál, zvláště byla-li by mu povětrnosť příznivá. O nejdelších dnech jezdí z Mnichova denně osm vlaků.

Opět Mnichov, hřbitovy, Bavaria.

Majíce dobrý plán Mnichova, téměř bez ptaní všude jsme trefili. I ustanovili jsme téhož dne odpoledne podívati se na hřbitov a Bavarii. Jsou sice hřbitovy dva, severní, o němž svrchu jsme se zmínili, a jižní; ale severní nebývá navštěvován; nalézá se za novou

pinakothekou; byl založen r. 1865—1869. a má uprostřed románskou kapli. Jest tam krásný pomník, jejž město Mnichov postavilo německým vojínům, kteří v německo-francouzské válce r. 1870—1871. raněni byvše, zde zemřeli. A jiný pomník z černého mramoru těm francouzským vojínům, kteří tu v zajetí dokonali. Mimo tyto odpočívají zde jenerálové Tann a Stephan. Mnohem památnější je hřbitov jižní, starý i nový.

Nesmí se člověk štítiti, navštíviti i město mrtvých, „prachniviště sil a mdlob", jak dí jedna naše píseň. Život a smrť jsou blízky sobě, ano, nelze jich odděliti od sebe; život jedněch je smrť druhých, a smrť jedněch je život druhým. Mimo to duše sebe milující nemůže nic děliti, ni hrob; a tu bývají důkazy lásky ty nejkrásnější; i hřbitov i hrob mluví, a to mluvou mocnou, hroznou, neodolatelnou. Proto jdeme všude rádi podívat se na hřbitov; jeť on charakteristikou města, a druhdy vynakládají obce mnoho na ozdobení svého obydlí posledního, města mrtvých, svého hřbitova.

Prošedše dlouhou ulicí, zvanou Herzog-Wilhelmstrasse, ocitli jsme se na náměstí Sendlinger-Thorplatz, zakončeném bránou; a za nimi nedaleko počíná hřbitov, nejprv starý, za ním nový. Známkou ti může být, že všude nedaleko hřbitova najdeš obchod pomníky a dílny sochařské. — Obojí hřbitov jest velice rozsáhlý; tu spatřuješ na tisíce pomníků, namnoze stejných, samé kříže, a není takořka hrobu bez pomníku. Na jednom Pán Kristus za sklem; na jiném dva věnce spletené spolu, manželé; tu práce krásné, sochařské i kamenické, téměř samá gotika; ale leckde i mnoho ceny skrovné; tu Rodička Boží, tu pěkný basrelief, anděl strážný; tam krásná dívka s kytkami v ruce, z litiny; tu zase vojáci v plné zbroji vyobrazení; mezi tím i stromoví veliké, truchlojasany; ale každý hrob jest obyčejně „Familiengrab". — Tu odpočívá slavný Josef Görres, theolog, hluboký myslitel a mystik († 1848); filosof Fr. v. Bader na levo; pod arkadami mechanik von Reichenbach; slavný fysik Frauenhofer, s nápisem († 1826): „Approximavit sidera" — „přiblížil hvězdy"; mnozí jenerálové a mnoho jiných znamenitých mužů, jako Martius botanik, Senefelder, vynálezce kamenotisku, Schorn a Hess, malíři, Neumann dějepisec atp.

Na jižní straně starého hřbitova táhnou se arkády, kde jest mnoho lepších děl a rodinné krypty. Arkady ty jsou uprostřed otevřeny, a jimi vchází se hned na hřbitov nový, který se starým souvisí. Tu v těch arkadách jest i několiko kaplí, kdež i mrtvoly, jež mají býti pohřbeny, v rakvích ustrojené se vystavují a ku pohřbení chystají. Tu hoří světla, tu jsou věnce, tu i lidé se modlí; a to zařízení jest, zvláště ve velikých městech, dojista potřebné a praktické. Starý hřbitov jest 450 m. dlouhý a 50—150 m. široký; i praví se o něm, že, co se důmyslnosti a umění pomníkův týče, převyšuje každý hřbitov v Němcích.

Hřbitov nový jest 165 m. dlouhý a 145 šir. čtverhran, kolkolem arkadami z cihel uzavřený; má mnoho překrásných, nákladných pomníků a maleb al fresco. Tu hned u vchodu odpočívají oba tvůrci Nového Mnichova, Ludvík Schwanthaler († 1848) a Fr. v. Gaertner († 1847); na pravo L. v. Klenze, znamenitý stavitel († 1864); hrabě Armansberg, ministr; Dr. Steinbacher, přírodozpytec († 1868); Ainmiller, ředitel ústavu maleb na skle. Uprostřed jest krásný krucifix

od Halbiga; odpočívá zde filolog Thiersch, Justus v. Liebig († 1874), Schaller, sochař; Adam, malíř bitev; Siebold, cestovatel po Japonsku, a rodina Senestrey (bisk. Řezenský) a m. j. Překrásný pomník Pán Kristus vzkříšený postávila purkmistrovi Gaiglovi „die dankbare Vaterstadt"; a pořád nové a nové krypty se staví. — Ale uprostřed jsou i chudé dřevěné kříže; pomníky většinou z mramoru, druhu rozličného. Pomníky značnější, jež v mysli nám utkvěly, jsou: anděl s varytem; figura se soškou v ruce († Knabl, sochař); mladá žena, anděl smrti ji líbá, ona umírá; dvě sochy, přítelkyně; matka odchází do hrobky, loučí se s dítkami; Madonna překrásná. Fresky: dcera Jairova; vzkříšení Lazara; proměnění Krista Pána a j.; vstanou těla oslavená. — Jest viděti i zde, že Mnichov jest město umění; Athény německé, k němuž Berlín a žádné jiné město v Němcích přirovnati se nemůže.

Pomodlivše se za vše ty zemřelé, rozloučili jsme se a vyšli z místa zármutku a naděje, majíce za další cíl pouti v těchto místech Mnichova slavnou sochu — Bavarii. — Prošedše některými ulicemi, jež všecky jsou nové, neboť v tu stranu město se ustavičně rozšiřuje, přišli jsme k veliké louce, kde mnoho dětí si hrálo. Mělyť i stany, aby ukrýti se mohly před horkem, a bylo tu mnoho dítek malých i velkých, ne bez dohlídky. I šli jsme silnicí hodný kus vedle nich. Tu přiběhl chlapec as osmiletý a zdvořile žádal, abychom mu pověděli, kolik je hodin. A když jsme mu řekli, doložil: „Ach, da muss ich schon nach Haus!" — „to už musím domů" a obrátiv se odběhl; patrno, že byl chlapec poslušný, dobrého vychování.

Ohromné prostranství před sochou Bavarií, louka, slove „Theresienwiese", jakož i návrší, na němž Bavaria stojí, „Theresienhöhe", kde jest i střelnice. Na té louce bývají i dostihy (Rennbahn).

Bavaria jest ohromná socha, z kovu litá, představující Bavorsko; krásná, souměrná, mladistvá ženština, s ohromným lvem po pravici a krátkým mečem za pasem, jejž pravicí třímá; levici má vysoko vztyčenou a v ní drží vzhůru vavřínový věnec. Nápis dole hlásá: „Als Anerkennung bairischen Verdienstes und Ruhmes ward diese Halle errichtet von Ludwig I., König von Baiern; ihr Erfinder und Erbauer war L. v. Klenze. Begonnen den 15 Okt. 1843., vollendet den 15. Okt. 1853." Tak stojí psáno na podstavci dole; tedy v 10 letech byla hotova. A jiný nápis uvnitř hlavy zní: „Dieser Koloss, von Ludwig I., König von Baiern, errichtet, ist erfunden und modellirt von Ludwig von Schwanthaler und wurde in den Jahren 1844—1850. in Erz gegossen und aufgestellt von Ferd. Miller." — Socha sama jest 16 m. vysoká, ale až ku vrcholku vyzdviženého věnce 19 m. Po 66 stupních vstupuje se ohromným, mohutným podstavcem až ku figuře a v této opět po 60 stupních úzkých, železných, točitých schodů až do hlavy, kde 5 osob dosti dobře seděti může. Malými otvory, jež jsou oči a uši, možno míti při jasném povětří krásnou vyhlídku na Alpy. Lézti v soše nahoru je dosti obtížné pro tmu a malé prostranství. V soše, zvláště v hlavě, bylo nesnesitelné horko, a postačilo, býti tam několik minut, aby byl člověk všecek spocen, jako v nějaké parní lázni. Vzpomněli jsme mládenců v peci ohnivé; byloť v létě, k tomu odpoledne v těch parnech, jaký div, že bylo ve hlavě jako v peci? Když jsme se dívali okénkem na věnec vzhůru, viděli jsme, že tam v koutkách mezi listím mají vrabci mladé, jakoby řekli:

„Vidíte, veliká jsou díla lidská, ale větší jest dílo Boží!“ I nepatrný vrabec vylétne výše a duch při nepatrných dílech Božích mnohem výše se povznáší než při dílech lidských. Ó ironie osudu!

Socha ta, představující sílu, pokrok a rozkvět nynějšího Bavorska, nestojí jen tak sama o sobě; za ní jest veliké klasické stavení, po způsobu antických chrámů, poněkud na výšině, zvané „Ruhmeshalle“, síň slávy. Jest to otevřená síň, ze 48 dorických sloupů se skládající, v pravo i v levo s výběžky, kam schody vedou. Dorický sloh ukazuje sílu. Za těmi sloupy jest gallerie. V ní na stěně v řadě jest as 80 poprsí znamenitých mužů všeho druhu. Uprostřed král Ludvík I. s nápisem: „Zur Feier seines hundertjährigen Geburtstages das dankbare München“. Jedna řada je plná, druhá začíná; avšak zdály se nám ty figury (jen samá poprsí, ale věrné podobizny) proti těm mohutným, kolosálním rozměrům jak sochy Bavarie, tak i veškeré té síně býti titěrnými, jako ve Walhalle; jak jinak by vypadaly celé sochy, kdyby byly té síni přiměřené, byť jich tolik nebylo; to by bylo důstojné! Strop jest kassetovaný a malování stěn antické. — Podobizny tu byly jako ve Walhalle, od starých počínaje, až do nejnovějších: tu malíř Schongauer († 1499), učenec M. Beheim († 1506), sochař A. Krafft († 1507), známý rytíř Sickingen († 1523.); ale tu i také Jean Paul (Friedr. Richter), Platen, Schwanthaler, filosof Schelling († 1854), H. Hess, malíř; L. Klenze, stavitel; E. Cornelius, malíř a j. — Síň ta jest 67 m. dlouhá, podezdívka 4·4 m. vysoká; plat nahoru do Bavarie 40 feniků.

Za Bavarií a za síní slávy táhne se park, který obecenstvu stále přístupen jest. Poněkud severněji za „Theresienhöhe“ jest Panorama, představující boje Němcův v německo-afrických koloniích.

Vracejíce se od Bavarie, šli jsme nejprv ulicí Mozartovou (mají v Mnichově ulice jména samých znamenitých osob), přišli jsme ku dětské nemocnici v krásné zahradě, kde opět mnoho dítek jsme viděli, pak dlouhou ulicí, zvanou „Lindwurmstrasse“, k nemocnici všeobecné, rovněž v parku a odtud dále přímo ku Sendlinger Thor, i Sendlinger Strasse. Chtěli jsme přijíti na Marianské náměstí (Marienplatz). Tu, as uprostřed té ulice, vidíme kostel; i nemeškali jsme podívati se do něho a ejhle, byl to kostel sv. Jana Nepomuckého; bohatý, překrásný, ozdobený velikými, mistrovskými obrazy, jako vůbec v Mnichově; jeden kostel je zde krásnější druhého; i tu jsme viděli, že jsme v městě, kde umění kvete! Za mříží zřeli jsme obraz sv. Jana; na mříži pak visely tabulky, jako z vděčnosti, na nichž bylo psáno: „Der heil. Johannes hat geholfen“, „sv. Jan pomohl.“

Rovněž takové tabulky viděli jsme i v jiných kostelích, jako ve dvorním chrámě u Theatinů, kde na zábradlí oltáře Rodičky Boží, na němž i obraz sv. Jana Nep. jest umístěn, visí tištěná modlitbička s těmito slovy: „Gebet zu dem heil Johannes von Nepomuk, wie es seit vielen Jahren täglich beim Rosenkranz in der St. Johanniskirche zu München gebetet wird“, „modlitba ku sv. Janu Nep., jak od dávných let denně při růženci v chrámě sv. Jana ve Mnichově se říká“. Vida, pomyslili jsme, zde v cizině, v Němcích, tak velice ctí sv. patrona našeho; a u nás, zvláště za posledních dob, mnozí jej hanobí, hyzdí, ano i jeho historickou existenci popírají; zdaž se nemusíme styděti sami před sebou? I tu jsme nalezli mnoho lístků a obrázků Rodičky Boží na zábradlí, jak u sv. Jana, tak u oltáře Rodičky Boží,

obsahující prosby a díky, vroucné vzdechy, jakož i výlevy radosti a vděčnosti z vyslyšení; ano, i také prosby za přímluvu jiných. — Jak viděti, náleží k národním katolickým zvykům, i veřejně bídu a úzkosť svou vyznávati a zase vděčnosť na jevo dávati a jest opět důkazem živé, katolické víry. Kostely jsou stále otevřené, a vždy někoho zde najdeš, kdo se modlí. Žebráka v Mnichově není viděti; jen ve dveřích chrámových semotam sedí babička, slušně oblečená, ne otrhaná, ale nežebře, nebo jen velmi ostýchavě, zticha a skromně a modlí se růženec; jest i stráží téhož chrámu Páně.

Jdouce dále tou Senglingerstrasse a potom přímo Růžovou ulicí (Rosenstr.), přišli jsme na Marianské náměstí, tak nazvané, že tam stojí uprostřed vysoký sloup a na něm krásná socha Rodičky Boží. Není veliké, ale pěkné. Tu jest stará i nová radnice. Stará, poněkud v pozadí, vypadá zevnějškem jako kostel, a nejeden zmýlil se, mysle, že jde do kostela, vstupuje do ní; za to nová jest imposantní, nové stavení ve slohu gotickém. Ta socha postavena jest prý na památku bitvy Pražské (snad 1620?). Slove náměstí to Marktplatz č. Schrannenplatz; socha jest z bronzu.

Z Marianského náměstí, ulicí „Dienerstrasse", přišli jsme hned na náměstí, zvané Maximiliana Josefa I. a ku král. residenci. Tu jest střed Mnichovského života, mnoho veřejných budov a nových paláců; tu bydlí hlavně noblessa. Od Karlova náměstí a hlavního nádraží přijde se sem přímo ulicemi Kaufingerstrasse, Weinstrasse a Theatinerstrasse.

Od tohoto náměstí vedou dvě hlavní ulice (třídy), jedna k severu, Ludwigstrasse. Chtěli jsme do Národního Musea v Maximilianově ulici, ale přišli jsme již pozdě; proto umínili jsme, jíti do blízkého dvorního pivovaru „Hofbrauhaus", památného proto, že zde jest výtečné a laciné bavorské, za 6 kr. půllitr. Sem na tisíce lidí přichází; ale musí si každý sám vzíti džbánek, sám si pro pivo dojíti a peníze hned v ruce držeti. I bylo by takořka hříchem, kdyby kdo, jsa v Mnichově cizincem a příchozím, pivovaru tohoto nenavštívil a jeho vzácného moku neokusil. — A tím byl putování našeho téhož dne konec.

Poslední den našeho příjemného pobytu v Mnichově byl věnován hlavně královské residenci, třídě Ludvíkově a Maximilianově, dvěma nejhlavnějším a nejkrásnějším ulicím, vedoucím od král. paláce, jak jsme pravili, jedna na sever, druhá na východ, a to z náměstí, před královskou residencí. Uprostřed malebného prostranství toho stojí socha krále Maximiliana Josefa I., odkud i náměstí tak se nazývá († 1825). Socha, 3·5 m., majestátně sedí na trůně — panovník, postament, 7·5 m, zdoben jest dle modellů Rauchových relievy, představujícími hospodařství, umění, vládu a svornosť všech vyznání. Jest z kovu, a lil ji Stiglmayer. Postavena jest měšťany Mnichovskými na památku jeho 25leté vlády.

Severní stranu toho náměstí tvoří královská residencí. Skládá se ze tří dílů: jižního v tu stranu k náměstí, z části královské (Königsbau); severní, k zahradě, (Festsaalbau) a uprostřed mezi oběma jest stará residence.

Tato, r. 1602—1619. kurfiřtem Maximilianem I. (od H. Schöna a Petra Candida) vystavená, zaujímá 4 dvory (Kaiser-, Küchen-, Brunnen-, a Kappellenhof); schody na levo vedou do sálu Herkulova;

odtud se vyjde, když kdo residenci shlédnouti chce; v pravo Grottenhof, s jeskyní z mušlí (rococó); uprostřed Perseus od Colliniho; kolem děti s rybami. — Odtud se přijde do jiného dvora, rovněž s figurami vodními (Neptun cti); a odtud do sálu Nibelung. Na dvoře „Brunenhof“ krásná studně se sochou Ottona z Wittelsbachu a jinými figurami, z kovu od Candida. Pak se jde do chrámu Všech Svatých. Jest staven od Klenze v slohu byzantinsko-romanském dle motivů kostela sv. Marka v Benátkách a „Cappella Palatina“ v Palermě po způsobu basilik; vnitř jest královsky ozdoben. Sloupy jsou ze strakatého mramoru, hlavice pozlacené, stěny různobarevným mramorem vykládané; veškeré klenby malované obrazy al fresco na půdě zlaté od nejslavnějších mistrů (Hess, Schrandolph, Koch) Čarovně působí světlo, jehož oko nevidí, a neví se, odkud spadá. Odtud průchodem dole se jde do dvorního divadla.

Komnaty ve staré residenci zdobeny jsou nádherně, přísně po vkusu 17. století. Ukazují se pokoje císařské, zelená gallerie s obrazy vlašských a nizozemských mistrů; ložnice s ložem bohatě pozlaceným; kabinet zrcadlový s drahými skly, poháry a vásami; miniaturní kabinet (sv. Jeronym, original od Dürera). — I papežské pokoje tu jsou, s nábytkem a gobeliny ze 17. a 18. stol.

Královská pokladnice chová mnoho vzácných věcí ze zlata, stříbra a drahých kamenů; veliký modrý diamant rodinný, falckou perlu, půl bílou a půl černou; číše, řády a koruny. I korunu českou Bedřicha Falckého, (zimního krále) r. 1620. v Praze ukořistěnou; koruny císaře Jindřicha Svatého a jeho choti Kunigundy od r. 1010.; sošku sv. Jiří s drakem; soška je celá ze zlata, drak z jaspisu, a všecko dílo diamanty, rubíny, smaragdy a perlami posázeno; sloup Trajanův v Římě, 2 m. vysoký, vše ze zlata a mn. j. Jest zde také ještě jedna kaple, zvaná bohatá, (reiche Kapelle) s mnohými drahými věcmi ze zlata a stříbra, vzácné ceny. (Pokračování.)

Co odpověděl pan dr. Masaryk na mou polemiku?

Sděluje a kritizuje **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

(Dokončení.)

Na straně 134. probral jsem „filosofii“ páně Masarykovu o tom, jak přirozeně klade se v prvotné církvi takový důraz na „hlavenství“ papežovo, a ukázal jsem, že si pan profesor konkretní logiky zase nelogicky před svými posluchači vedl. Pan doktor utíká před mými poznámkami jako postřelený, neodpovídá, nedokazuje, nebrání se, nevyvrací a jen tvrdí, že se ničemu přiučiti nemohl! Jasné nebe, zatemni se černými mraky, spusť hrom a blesky, aby pan Masaryk pod ochranným stromem někde v poli na chvíli se zastavil, následující logické kotrmelce logicky vysvětlil a — bude-li mu kdo věřiti — na dále tvrdil, že se z mé knihy ničemu nepřiučil.

Pan profesor má: „Představa, že jediný Bůh jediným Kristem se zjevil, přirozeně (!) vedla k víře, že jediná je mezi lidmi

auktorita. Proto takový důraz se klade na jednoho Boha (jeden Kristus, jeden křest) [1]) a jednotu určitou, viditelnou. Monotheismus po této stránce mocně působil, jako že vůbec pro svou hodnotu pokládán za zjevení κατ'ἐξοχήν." Co měl a co chtěl pan profesor dokázati? Papežský primát, nic více a nic méně! Učinil to? Nikterak! První jeho věta není logicky správna a měla zníti takto: Představa, že jediný Bůh jediným Kristem se zjevil, přirozeně vedla k víře, že Kristus jest jedinou auktoritou Boha zastupovati oprávněnou, že jest — Bohem. Věřím celou duší, že Bůh jediným Kristem se zjevil a zásvětil jsem život „představě" té, nevěřím však a popírám, že by proto mezi *lidmi* jediná byla auktorita. Pamatujiť si příklad Kristův, který dal, když chodil od Piláta k Herodesovi, tedy k auktoritám; pamatujiť si, že jednomu z nich prohlásil, že neměl by moci, kdyby mu jí s hůry dáno nebylo; pamatujiť si, že kázal dáti císaři, co jest císařovo, že kázal poslouchati vrchnosti, nevím však a nepamatuji se, že by kde byl prohlásil, co prohlásil pan Masaryk „jediná je mezi lidmi auktorita". Jako protestant měl pan profesor vzpomněti si ušlechtilé věty: „Cujus regio illius religio!" Kristus Pán osobil si ovšem sám a sám naprostou auktoritu v náboženství svém, nikde však a nikdy nepravil, že mimo něho mezi lidmi auktority není, jak by učiniti byl musil, kdyby logika páně doktorova byla správnou. Věta druhá ukazuje, že jsem panu profesoru skutečně „ublížil", když jsem ho nazval (za jiné příležitosti) „ficus". Ne, pan doktor není „ficus", pan doktor je dobráček a veliký u vědě poctivec! Má vysvětliti „hlavenství" papežovo „přirozeně". Za tou příčinou položí větu, nesprávně z ní konkluduje a nevěda si rady ni pomoci, beze vší učené vytáčky přilepuje jí konklusi novou, *sobě* tak přemilou a ničím ani zdaleka nedokázanou. „Proto takový d raz se klade... na jednotu určitou a viditelnou." Ano, pane Masaryku, ale Vaše nemocná logika, zde jen nejapně povídá, co dokázati chtěla a dokázati nemohla. Připouštíme, že se od jakživa kladl důraz ve křesťanství na jednotu viditelnou a určitou; nepřipouštíme však, že Váš důkaz toho dokazuje a upozorňujeme, že jste si do druhé věty vložil, co jste ve třetí větě z prvé a druhé vyvésti měl; upozorňujeme, že kdyby slavný Váš důkaz o „hlavenství" platným byl, nikterak by nevysvětlil a nepověděl, co jsme na Vás žádali, když jsme napsali: „Ale tolik tvrdím, že byť i představa, že jediný Bůh jediným Kristem se zjevil, přirozeně vedla k víře, že jediná je mezi lidmi auktorita, nikterak nevedla k víře, že to jediná auktorita jest nyní viditelně mimo Krista a že ji dlužno hledati v *papeži*. (Str. 134.). Pravda mého závěrku jest tak očividna, že ji potvrzují nejen všichni věřící protestanté, — kteří přece Vaši první větu, že Bůh skrze Krista se zjevil, uznávají, [2]) — nýbrž i Vy, když jako filosof „přirozené hlavenství" vysvětlujete, de facto jeho neuznáváte a několikráte se na papeže zlobíte, když toho „přirozeného hlavenství" opovážil se použiti. Plyne-li určitá a viditelná jednota a hlavenství přirozeně z učení o Bohu, o Kristu a monotheismu, suďte sám, jak jste posoudil sama sebe a

[1]) Kdo četl Písmo Svaté pořádněji a pozorněji než pan Dr. Masaryk, ví, že je to citát nesprávný, neúplný, k věci nepatřičný!

[2]) a papeže zavrhují!

celý protestantism, suďte sám, čemu jste se z mého spisu přiučiti mohl! — Na stránce 136. a 137. žádal jsem od pana Masaryka důkaz, že sv. Řehoř učí „velmi rationalisticky“ o nejsv. Trojici, a že považuje dle něho učení křesťanské „docela správně“ prostředkuje mezi polytheismem a židovským monotheismem. Pan Masaryk ani muk mimo vytáčku, že ničemu naučiti se z mé knížky nemohl. Na témž místě uvádím učení páně Masarykovo o sv. Augustinu a ukazuji děsnou ba zpříma směšnou neznalosť páně profesorovu. Čtenář nezazlí, uvedu-li místo, jež charakterizuje povrchnosť „vědce“ Masaryka, staví na podiv jeho troufanlivosť (abych to nenazval jinak!), ukazuje jeho logickou krátkozrakosť. Pan Masaryk píše (str. 335. v lithograf. přednáškách), že Augustinovo „učení čelící manicheismu, polytheismu, donatismu, stojí tak (!) uprostřed všech těchto haeresí“. Já jsem k tomu připsal mírný pokyn „ale různí se od nich úplně“. Přiučil-li se z toho pan doktor něčemu, nevím, ale tolik přece tvrdím, že vyhlásí-li pan Masaryk sv. Augustina haeretikem, neprohlásí ani „hlavenství papežovo“ ani soudné čtenářstvo pana Masaryka církevním učitelem! Ano já se domnívám, že dosti čtenářů bude i mezi vzdělanými laiky, kteří podepíší rádi, co jsem řekl o panu profesoru na stránce 138., když jsem jeho filosofii o „theologii“ dal zcela nedostatečně na druhou! Aby toho nebylo tolik, pominu „theologie“ a uvedu jen jednu jedinkou „filosofickou“ větu. „Jestliže dle učení Augustinova církev jest hlavní sprostředkovatelkou pro milosť Boží, — kdo uhádneš konklusi? — stát světský nemá místa, stát jest od zlého a musí se církvi úplně poddati.“ Kdo chceš více o tom zvěděti, neobtěžuj si mou odpověď přečísti nebo přemýšlej o této logice páně doktorově sám a pověz mu, nemohl-li se ničemu z mé knihy přiučiti! — Na stránce 141. uvádím ze „Základů konkrétní logiky“ předhůzku, kterou činí pan doktor středověké církvi, pravé: „povážíme-li, jak nevzdělané a nestejné národy církev středověká jednoho po druhém do svého lůna přijímala... nebudeme očekávati, aby všeobecný názor středověký byl přesně monotheistický a vědecký“. K tomu jsem poznamenal: „Aby předhůzku tu církvi učiniti bylo možná, bylo by třeba dokázati, že církev takovým názorům ve středověku učila, které nebyly monotheistické“. Názory ty bylo by zcela jasně a přesně jmenovati, nejlépe officielními slovy, autentickým textem, aby zřídlno bylo, v čem se chybovalo. Pomáhati si však všeobecnými frázemi, jež zase nic jiného neobsahují než narčení, jest nedůstojným a zavržení hodným. Kterak si počínal pan doktor, vidí čtenář z dalších jeho slov: „Je pochopitelno, že monotheism katolický dle dob a míst často ustupoval názorům polytheistickým a dokonce i fetišistickým a že dlouho jen dle jména panoval. Proto sám se přizpůsobuje názorům nižším, na jichž místo nastupuje, jako na př. svým učením o bohočlověctví Kristově, učením o trojici, poctou Svatých a později panny Marie atp.“ Pana profesora upozornil jsem, že ho „váže vědecká poctivosť,“ aby dokázal urážlivé domněnky své. Pan doktor mlčí a mlčí a bezpochyby zase ničemu se nenaučí. S takovým pánem těžko bojovati a takového pána těžko vědecky usvědčiti. Že pan doktor nerozumí věcem, o nichž píše, ukázal jsem mu obšírně ve svém spise a nedivím se těmto neznalostem jeho docela nic, jelikož jsem poznal, že ani neví, co jest katolický formální princip! Z téhož důvodu ne-

mohl se pan Masaryk ničemu přiučiti ani ze své více než opovážlivé věty, že protestantism vyvinul se přirozeným způsobem z katolicismu, a že prý vedle katolicismu vždy protestantism býval. (Viz můj spis na straně 144. atd.) Nedivím se dále ani výpovědi, že duch lidský musil dospěti ku methodě protestantské, poněvadž prý jest jediné správna. Praví-li pan doktor v Selbstmordě, (str. 180. et seqq.) že mezi katolíky je velmi mnoho protestantů, může zase za to míti, že se z mé výtky ničemu přiučiti nemohl, nesmí však se domnívati, že mu lidé svědomití a skutečně věci znalí zde za pravdu dají. Víme, co má pan Masaryk na mysli, pronášeje zmíněnou větu; mýlí se však velice a škodí protestantismu náramně, když různé praktické nevěrce, pochybovače a šťouraly, jimž na žádné víře nezáleží, vyhlašuje protestanty. My v protestantismu orthodoxním vždy viděli křesťany, — kteří, jakkoli v mnohém se od nás dělí, přece v Krista Pána a nadpřirozené zjevení věřili, — a ne moderní lžisvobodomyslníky, kteří nechtějí přiznati božství Kristu Pánu, vyhlašujíce, že učení o Logosu historického Krista zastiňuje (pan Masaryk ví, kdo a kde tak řekl!), kteří prohlašují nadpřirozené zjevení „zbytkem mythu“ (a pan doktor zase ví, kdo to řekl!) a z příma mu odporují, kteříž i samému formalnímu principu protestantskému se posmívají, žádnou ze stávajících protestantských sekt správnou neuznávají a v boji proti Římu, tmářství a jesuitismu hodně mnoho hulákají! Než nač toho připomínati? Pan Masaryk hned z úvodu ví, že se ničemu nepřiučí! Z té příčiny nic proti němu nesvedeme i když „památnou“ větu uvedeme, že prý katolicism přemýšlejícího člověka vyzývá ku kritice hlavně tím, že se v něm žádá „slepá víra“, žádné však poznání a porozumění, nehledě ani k tomu, že mnohá učení, zařízení a zvyky katolické vyzývají zrovna ke kritice! Vítěznou palmu — ale z kopřiv — zasloužil si pan „doktor“ větou: „Der entscheidenste aber auch unvernünftigste Protest gegen menschliches Wissen (!) gieng vom Rom aus, in dem sich der Papst allen Ernstes für unfehlbar erklärte!“ Zde mi snad slovutný pán nezazlí, řeknu-li já za ním, že se z jeho „filosofie“ o katolicismu ničemu kloudnému nepřiučím. Protestantské a liberální odrhovačky proti katolicismu jsou mi dobře známy, a pan profesor najde jich ve kterýchkoli „pokrokových“ novinách mnohem více než ve svých „učených“ knihách. Je to věru prazvláštní filosofie, kterou pěstí pan Masaryk, když se obejíti nemůže bez takových „důvodův“, a „vědeckých“ příštipků Mám za to, že kdyby některý náš universitní nebo gymnasijní Herbartovec probral pana Masaryka dle svého, odzpíval by mu podobně jako já, ne-li hůře. Pan Masaryk vyhlašuje můj filosofický systém „z gruntu zfalešněným“; já se tomu jen usmívám a myslím, že s ním na pana vědce Masaryka přece jen vystačím, a to mně — a snad i jemu — konec konců dostačuje! Z té příčiny i dále se usmívám, když čtu na př. úsudek, jejž učinil pan doktor o novodobém novohusitismu a ponechávám bezstarostně stoupencům jeho z „Národních Listů“ nebo ze „Strany lidové“, aby mu pověděli, čemu se měl přiučiti z toho, co jsem vypsal z jeho „Selbstmordu“ a uvedl ve svém spisu na straně 149. v odstavci druhém. Pro věčné časy, na znamení osobní, národní a politické charakteristiky buďtež zaznamenána v dějinách českého potomstva slova páně Masarykova, druhdy docenta na universitě Vídeňské, nyní mimořádného profesora (poněvadž řádným dosud

státi se nemohl!) na universitě pražské, jimiž v německé knížce své posoudil „grégrovství“, či jak to tehdy nazval „husitství“. Slova jeho zní: „Husitství zůstane proto liberální hříčkou několika orgánův a většiny osvícenců vůbec, není však hnutím náboženským jako druhdy, nýbrž osvětářskou polovičatostí a nemožností, spojenou s rozhodnějším uvědoměním národním. Nepravím, že charakteristika tato není v mnohém správnou; pravím jen, že nemohl-li se pan doktor z knížky mé přiučiti ničemu, mohl se zde z knížky své přiučiti ledačemu, na příklad otázce i odpovědi, kterak bylo mu možná státi se mladočeským poslancem a obhájcem husitské polovičatosti, nemožnosti a liberální hříčky? — Kdo zná velikolepé snahy a činy nynějšího papeže Lva XIII. a třebas i těžké postavení Pia IX., sotva podepíše věty páně doktorovy „Der Papismus heisst jetzt: Starrheit und Erstarrung, heisst: non possumus!“ Slov těch — Non possumus — užila církev u věcech docela jiných a docela v jiném smyslu. Kde běží o víru a mravouku, a kde žádá se ústupků v nemožném, nemá církev a nebude míti jiného slova, než — Non possumus! Památné slovo Apoštolovo: „Ó Timotheji, zachovej poklad!“ dotýká se celou tíhou především církve a po té teprve jednotlivých katolíků. Nesmí-li katolík sleviti ze své víry a náleží-li jemu ve všem věro- i mravoučném hájiti jí, kterak možno církvi a zástupcům jejím jednati jinak? Znamenají tedy slova páně Masarykova — Starrheit und Erstarrung — předhůzků či pochvalu? Marně mluvíme! Pan doktor prohlásil, že prý hned z úvodu se přesvědčil, že se ničemu nepřiučí! Zde mi napadá, že mnohý z mých čtenářů řekne: Pravdu měl dr. Masaryk, že spis pana Konečného není filosofickým, nýbrž theologickým. Možná, že je tomu tak. Jednoho mi však ani pan dr. Masaryk neodepře: Všecko to vybráno z jeho „filosofických“ spisův, a tu mám jen jednu jedinou otázku: Kdo jest vinen a čí filosofie jest „theologií“? — Nejen n s katolíky, nýbrž i protestanty zajímá výpověď páně Masarykova, že prý křesťanství zmizelo, jak napsal na str. 199. (v Selbstmordu). Čemu mohl se zde přiučiti pan doktor, když přes to přese všechno ku „protestantskému křesťanství“ se přidal a když na jednom místě v Selbstmordu napsal, že by leckterá (!) sekta protestantská mohla snad býti žádaným a vyvoleným náboženstvím moderního světa? Jedno smím snad projeviti upřímně? Jaké to základy konkretné logiky? Zde dlužno mi však na konec připomenouti že pan doktor — ač snad proti vůli — více dal a hlouběji ťal do protestantismu, než do katolicismu, pokud jejich „filosofickou“ stránku probíral. To nám katolíkům přece jenom neřekl, co protestantům v nejdůležitější věci předhodil. Píšeť v „Základech konkretní logiky“ (172.): „Protestantism, vzpírající se proti ustálenému, jednotvárnému názoru katolickému, neustálený jest a polovičatý, nedůsledný a nejednotný právě tak, jako filosofie dosavadní.“ To je věru pěkná poklona velebenému systému; žádný katolík nemohl by proti mluviti hůře. Píše-li však p. doktor (na str. 172.), že protestantismus a filosofie jsou „výrazy“ téhož ducha, nevěří tomu ani sám, neboť o deset stránek později zase prohlašuje: „Protestantism mezitím, donucován jsa svým formálním principem, vždy znova a nezřídka proti vůli své podporuje nové hnutí filosofické.“ Že officielní protestantismus... nad filosofii řeckou... nevynikl,“ je tak pochybná chvála,

že věřícímu protestantu musí býti na hanbu a zármutek. Bez poznámky uvádím výpovědi, že protestantism dospěl k racionalismu, a to úplnému, že přechody jeho, dogmaticky posuzovány, jsou skutečně polovičatostí, že nemá pravého pojmu o církvi apoštolské, když si osobuje titul „církev evangelická", to že mnohem blíže jest Apoštolské církvi církev katolická, že obojí protestantský princip (materiální a formální) jest docela chybným, že protestanté mají v Písmu „papírového papeže", že protestantism jakožto zápor papežství nemá žádného určitého obsahu atd.! Co pan doktor píše ku chvále protestantismu, nevím, bude-li se líbiti dotyčným kruhům. Ku krásné větě, že protestantism „život náboženský obnovil a křesťanské učení očistil, nejen u svých stoupenců, nýbrž i u svých protivníků", možno učiniti mnoho nepěkných, věcně však docela správných poznámek, jak se stalo i v mé polemice, kdež z protestantských auktorů-předáků dokázáno, „že očistili křesťanské učení" tak důkladně, že u mnohých nezbylo ani — božství Krista Pána! Celou tu „obnovu" života zbožného strašlivě posoudil oslavovaný Strauss, když na otázku: „Jsme-li (totiž protestanté) ještě křesťany? Odpověděl rozhodným — Ne! Koho by věc zajímala, ať neváhá přečísti spisek Hoensbroechův „Christ und Widerchrist".

O scholastické theologii a filosofii nemá pan Masaryk ani ponětí a seznamem děl, která uvádí ve svých spisech, ukazuje, že scholastiky in originali nestudoval, že ji jen z různých kompilací a hlavně německých úsudků poznal. To vidí čtenář hned, jakmile pan Masaryk pověděti chce, co scholastika jest. Našel jsem u něho tuším asi čtyry definice, každá jest ovšem jiná — a ani jediná není správná! Ve své polemice upozornil jsem na to výslovně; pan doktor mne však ujišťuje, že hledal v mém spise pravdu, ale že se jí v něm nedohledal. Upozorňuji pana Masaryka i čtenářstvo, jež se o věc interessuje, že pan doktor nezná učení knížete všech scholastikův, sv. Tomáše Aquinského, jehož opovažuje se kritizovati, a to tak dalece, že užívá fráse „o svobodě myšlení, rozumí se, nemá ani ponětí". Proti tomu předložil jsem pražskému učenci na straně 205. a následujících některá fakta, jež pana Masaryka zrovna kompromitovala a k odpovědi nutila. Aby čtenář věděl, čemu se tam pan profesor přiučiti mohl a nač odpověděti měl, podáváme toto: „Předně poukazujeme, že pan Masaryk nezná ani rozdělení „Theologické Summy sv. Tomáše", ač ji sám počítá mezi „hlavní spisy". „Summa" ta má tři části, z nichž jen druhá část záleží ze dvou dílův; první a třetí část podobných dílův a částek nemají. Proto se latinsky cituje „Summa Theologická" tak: Prima pars; Prima Secundae, Secunda Secundae, Tertia pars Divi Thomae. Každá z uvedených částí má otázky (quaestiones) a ty mají zase články (articuli). Není tedy správno, že části ty „zase se rozpadávají na několik *částí*". To platí na nejvýše o Druhé části (Secunda pars), ač i ta má jen *dvě* a ne „několik částí". Neuváděli bychom toho, ale když pan profesor dělá se takovým znalcem, tu považovali jsme charakteristickým poukázati na to, že si ani pravého rozdělení „hlavního spisu" sv. Tomáše řádně neprohlédl". Na stránce 209. a 210., na nichž zkritizoval jsem větu páně doktorovu, že prý sv. Tomáš neměl „o svobodě myšlení ani ponětí", napsal jsem doslovně: „Nic se nerozumí, pane Masaryku! chceme důkaz a toho dokud nepodáte, tak psáti nesmíte." Pan

Masaryk jakoby byl najednou hluchým a slepým, pořád mlčí a jen prohlašuje, že se ze spisku mého ničemu nenaučí! To je přece hotová komedie! Nemilý P. Konečný, jenž ani ponětí nemá, jak lehko a často špatně myslí, ba jak jeho celá myslící soustava jest „z gruntu zfalešněna“, nemilý P. Konečný vyzve milého a slovutného pána ku vědeckému důkazu, a pan profesor „lituje“, že... se ničemu nenaučí! Na témž místě dokazuje nemilý P. Konečný, že sv. Tomáš měl ponětí o svobodě smýšlení a že ho užíval proti theologům i filosofům; pan Masaryk mlčí zas a ničemu se nenaučí! Na témž místě dokazuje nemilý P. Konečný, že sv. Tomáš hájil nade všecko svobody lidské, kdežto milý pan dr. Masaryk jednal svobodě lidské na úkor v českých i německých spisech svých, a pan profesor nemá, co by proti uvedl, vyjma neplatnou frási, že se ničemu nenaučí! Na stránce 221. poukazuje nemilý P. Konečný na společnou chybu, kterou má pan dr. Masaryk s drem. Hlavatým a myslí, že to pan Masaryk z Hlavatého i s tou chybou opsal; pan profesor neví nic proti tomu, mlčí o tom a jen prohlašuje, že se ničemu nenaučí. Četl vůbec pan dr. Masaryk celý můj spis? Či mají snad pravdu, kdož mi sdělili, že prý panu dru. Masarykovi kterýsi pan pražský katecheta asi 4 archy mé přílohy půjčil? Na témž místě vyzvali jsme pana Masaryka, aby dokázal, že střednímu věku byla církev Bohem, aby dokázal, že Tomáši Akv., Rogeru Baconovi, všem (scholastikům) „poznávati věci o sobě bez vztahu k Bohu nemá ceny, ba je hříšné“. Pan doktor po svém způsobě zase — nic. Na témž místě (str. 223.) napsali jsme posuzujíce scholastickou literaturu páně Masarykovu: „Dlužno nám však opětně konstatovati, že i to jediné dílo (!), které pan Masaryk uvádí, nejmenuje se „Disquisitiones metaphysicae“, nýbrž „Commentariorum et Disputationum in Primam etc. Partem Divi Thomae Tomus I. etc.“ Tak je tištěno na vydání Lyonském z roku 1631., které před sebou máme. Měl-li a jaké měl (vydání) pan Masaryk, nevíme, ale tolik určitě známe, že vychvalovaný komentář Vasquezův k „Theol. Summě sv. Tomáše“ nejmenuje se „Disquisitiones, nýbrž „Disputationes“. To jsou ovšem jenom maličkosti, ale i z těch možno poznati kritickou poctivosť a vědeckou důkladnosť, kterými honosí se spisy páně doktorovy.“ Proti takovým obviněním neví pan prof. Masaryk slovíčka, a přece se opovažuje prohlašovati „ničemu se nepřiučím“. Kdyby podobné věci sběhly se jinde, na př. v německé literatuře, byl by jejich auktor postaven na pranýř a dostal by tolik, že by se dlouho na literární veřejnosť odvážiti nesměl. U nás je však dovoleno všecko, u nás se mlčí, poněvadž jeden druhého se bojí a v časovém proudu lžiliberálním více než půl naší vědy plave!

Tím mohli bychom svou odpověď skončiti, kdybychom povinni nebyli ještě o jedné věci se zmíniti, věci, kterou pan Masaryk označil v „Athenaeu“ sám, napsav: „Pan Konečný viní mne netoliko z potutelnosti a neupřímnosti (35), že prý jsem několikráte lhal. S odpůrcem takovým nechci diskutovati; — pochopuji úplně, že ze svého stanoviska zavrhuje odchylné učení mé, ale nedomnívejž se, že takovéto pohodlné zavrhování snáší se skutečně s láskou ku pravdě“. Kdo z nás „pohodlně“ zavrhuje odchylné mínění a kdo ne, netřeba zde více vykládati. Čtenářové „Vlasti“, ať jsou mými přívrženci nebo ne, jistě poznali, jakým právem pan Masaryk směl psáti o „pohodlí“.

Já jsem námitky páně doktorovy ve své polemice uvedl a na ně odpověděl, to jest nepopíratelným faktem; pan doktor ve své odpovědi mých pominul a jim neodpověděl, to je také nepopíratelným faktem. Kdo si z nás tedy vedl „pohodlně“ a kdo se snaží za pravdou? Výmluva, že v krátkém referátě nelze sporných věcí rozebírati, zde neplatí, jelikož aspoň něco mělo býti pověděno, přiznáno, vyvráceno, aby čtenářové („Athenaea“) věděli, oč vlastně běží. Budiž zde ještě konstatováno, že, nač mne pan dr. Masaryk upozorňuje o Hettingru, v mém spise skutečně jest, a to obšírně, ne z jednoho, nýbrž ze dvou spisů Hettingrových uvedeno. Z té příčiny táži se znova, četl-li pan Masaryk můj spis, jejž kritizuje? Pan doktor o tom píše: „jestliže však proti mínění tomu dokládá se (totiž Konečný na str. 56). Hettingrem, tedy neměl si nevšimnouti, že i Hettinger mluví o „strachu náboženském“... Proti tomu píši zase já na adresu pana Masaryka: Jestliže i tím chcete se proti mně brániti, tedy jste si měl povšimnouti, co jsem napsal ve své polemice na straně 56, a to v uvozovacích znaménkách z Apologie Hettingrovy: „Strach, který způsobují katastrofy živelní a mocnosti přírodní, jest strach čistě smyslný, člověku *i* zvířeti společný; strach takový je však *úplně rozdílný* od strachu náboženského, který lépe proto se jmenuje uctivosť. Také vědomí náboženského nikdy neobsáhne strach, jelikož náboženství jest bázeň Boží, naděje, láska, vděčnosť a blaženosť.“ Tak píši doslovně, a přece opovažuje se pan Masaryk předhazovati, že jsem si měl všimnouti Hettingra, jenž něco strachu „v náboženství přece jen nalézá.“ „Něco strachu“ nalézám i já v náboženství, jen že jiného a jinak než pan dr. Masaryk. Na str. 18. pověděl jsem o tom své mínění, když jsem prohlásil city a nálady (jež ovšem právě strach nejvíce v člověku působí!) vedlejšími a a podřízenými činiteli v náboženství a jen potud správnými, pokud jsou podřízeny rozumu a vůli, jelikož v poznání a uznání onoho vztahu, kterým se člověk Bohu má, náboženství podstatně se zakládá.

Na straně 18. mluvil jsem o podstatě náboženství a odsoudil jsem páně doktorovy city a pudy, bázně a strachy. Na straně 56. mluvil jsem o původě náboženství a zase odsoudil jsem „Masarykův „strach“ a „slepé síly“, které měly prý u prvotného člověka vrch nad činností rozumovou.“ Odsoudil jsem je proto, že jich nepovažuji zdrojem a příčinou náboženství. Kterak v náboženství vzal se strach, vykládá pěkně P. Weiss v „Mudrosloví života“, jež jsem nedávno česky zpracoval a vydal. Že náboženství nepovstalo ze strachu, pověděl pěkně hrabě de Maistre, když děl: „Lidé nazývajíce Boha pánem, mistrem a *otcem*, ukázali s dostatek, že ponětí jejich o Něm nepošlo ze strachu. Možno též upozorniti na to, že hudby, poesie, tance, zkrátka všeho umění ku slavnostem náboženským použito bylo a že svátek a slavnosti tak všude nerozlučně spojeny byly, že se totožnými považovaly.“ (Abendsstunden von S. Petersbg. II. 333.)

A nyní ještě o té křivdě, které prý jsem se proti panu Masarykovi dopustil. Pan Masaryk těžce nese, že jsem ho vinil ze lži. Pochopuji a přiznávám, že jsem o tom věděl. Nepochopuji však, proč pan doktor svým čtenářům příčiny nepověděl, pro niž byl ze lži obviněn! Pan profesor napsal totiž v „Základech konkrétní logiky“ na straně 176., že prý Kristus Pán poučil filosofy, že nemají od-

pírati zlému, chtějí-li dosáhnouti nejvyššího stupně vznešené mravnosti evangelické.“ Proti tomu jsem se ozval na straně 34. a 35. a to nazval jsem několikráte lží, praviv: „lež jest, že Kristus Pán filosofy poučil, že nemají odpírati zlému; lež jest, že tím dostoupí nejvyššího stupně vznešené mravnosti evangelické.“ To tvrdím a opakuji po dnes, přenechávaje soudné veřejnosti rozhodnouti, jsem-li v právu čili nic. To tvrdím a opakuji po dnes i s poznámkou: „Neumí-li pan Masaryk již ani otčenáše, v němž ten „veliký vychovatel člověčenstva“ — Kristus — modliti se všecky *lidi* (tedy i filosofy) učil, „a *neuveď* nás v pokušení, ale zbav nás ode zlého“, ať tedy o náboženství nepíše a svou strašlivou v něm ignorancí před veřejností a svými žáky se neblamuje.“ To tvrdím a opakuji po dnes, dodávaje: Pan dr. Masaryk jest povinen dokázati výroku svého buď přímě nebo nepřímě, to jest, buď musí uvésti přesný výrok Spasitelův, a tím rozhodne ve svůj prospěch najednou vše, nebo musí toho dokázati nepřímě, to jest ukázati, že, ačkoli výroku takového Kristus Pán neučinil, přece z kontextu, čili ze souvislosti učení Jeho že na jevo jde, co pan dr. Masaryk o filosofech tvrdí! Chci býti k panu Masarykovi velkomyslným a ponechávám jeho libovůli podati důkaz ten nebo onen; netajím se však blaživým očekáváním, že pan profesor z obojího neprovede ničeho! Tak „zbytečně“ křivdil jsem panu profesorovi a z té příčiny nechce se mnou „diskutovati“! Pomohl-li mi kdo do sedla, byl to právě pan dr. Masaryk svou „filosofií“ a „kritikou“. Prohlašuje-li pan profesor ke konci svého referátu, že by v „podrobnostech nebylo diskusi konce“, prohlašuji také já, že se těch podrobností nelekám, aspoň dotud ne, dokud páni protivníci v „Čase“ a „Athenaeu“ takou zbraní proti mně bojovati budou, jakou bojovali dosud. Vím, že jsem sám a vím, že panu prof. Masarykovi pomáhá v „Čase“ pan dr. Herben, kde může — však také za to dostal a vždy pak byl po tichu na chvíli! — proto však se „diskusse“ nelekám, připomínaje si slov Alexandra Velikého, jenž na oznámenou, že mnoho nepřátel se blíží, sebevědomě řekl: „Čím více jich bude, tím slávnějšího dobudeme vítězství!“

Mzda a stávky.

Socialní studie.

Podává

Th. C. Rud. Vrba.

(Dokončení.)

Když tedy francouzská revoluce zničila násilná práva celých tříd, proč bychom se ostýchali volati po nápravě nynějších neduhů, aniž bychom chtěli úzkostlivě se vyhýbati všemu, čímž bychom velikým kapitalistům trochu přitížili. Právo kapitalistů není ani sto let staré, proč bychom je nemohli křesťanským duchem a spravedlností napraviti?

Redaktoři Nár. Listů a s nimi stejně píšící novináři často malují

straky na vrbě a povídají nám o „temném a spuchřelém“ středověku. Tož se podívejme tam, jak byli naši předkové úzkoprsí. Města měla, jak známo, právo vůle. Řemeslníci v městě žijící měli výhradně právo vyráběti a prodávati své výrobky obecenstvu v městě a v obvodu míle od města. Za to byli povinni obecenstvu dávati dobré a trvanlivé zboží. Správa obce určovala ceny výrobků. Dráže se nesmělo prodávati. Tím požíval cechovní spolek výhradně právo obecenstvo zbožím zásobovati. Aby jednotliví mistři se navzájem nepotírali a zákazníky si neodháněli, nesměl míti jeden mistr více tovaryšů a učňů, než jak stanovy cechu dovolovaly.

Tím bylo zabráněno, aby jeden nepohltil všech, nýbrž aby každý měl jisté živobytí. Cechy nedovolovaly společných obchodů, i nemohl se spojiti řemeslník s kapitalistou. Přísné svěcení neděl a svátků, omezení pracovní doby, — před ranní mši svatou a po klekání se nemělo více pracovati — dokázaly, že se stejnou měrou po celý rok pracovalo. Nyní se pracuje několik měsíců o překot, a pak nic. Stanovy cechovní trestaly mistry, kteří mistrům přemlouvali chasníky a odráželi zákazníky. Každý mistr měl tedy zabezpečené živobytí, které mu nikdo kaziti nesměl. Konkurence nebylo. Z toho následovalo, že nikdy nebyly naplněné sklady zbožím. Nepracovalo se více a nevyrábělo se než jen tolik, co obecenstvo města a z okolí potřebovalo Proto tehdejší společnosť neznala nouzi o práci, zastavení práce a vůbec obchodní krise. Mistr nepropustil dělníků, že by neměl pro ně práce. Vždy se pracovalo, ovšem v rozměrech malých, ale zajištěných. Tehdejší řemeslník měl také jisté živobytí, jako to má dnes nějaký úředník státní. Téhož jistého živobytí požívali chasníci a učňové. Nikdo nesměl řemeslo začíti, kdo by se mu nebyl vyučil. Tak se tovaryš musil státi jednou samostatným mistrem.

Kdybychom tedy chtěli nynější společnosti dáti pevné základy, tu bychom nejdříve žádali: aby továrny a průmyslové podniky vyrábějící tovary stejného druhu, tvořily celek po celé zemi neb státu. Aby si opatřily přehled, mnoho-li zboží do roka nutno pro celou zem a říši, dle toho by stejnoměrně, ale stále po celý rok tak pracovaly, aby dělnictvo stále bylo zaměstnáno.

Vláda jest povinna cizímu zboží zabrániti, by nevniklo do země a nezničilo průmysl domácí. Ochranná cla jsou nutností. Aby podnikatelé libovolně ceny tovarů nezdražovali, jest vláda povinna stanoviti cenu zboží, a jest jí bdíti nad tím, by obecenstvo olupováno nebylo tajnými úmluvami podnikatelů.

Tím způsobem by zmizela soutěž či konkurence. Továrník by nebyl nucen špekulovati, jak by zničil soupeře svého, jak lacině by zboží prodávati měl, a jak na oko pěkné zboží by vyráběl, by obecenstvo zevnějškem zboží se dalo přilákati.

Když podnikatel nebude špekulovati, by mnoho zboží do ciziny vyvážel, bude-li míti doma zajištěné zákazníky, bude z něho i lépe člověk a ne jen ziskuchtivý špekulant.

Dělník pracující v závodě má požívati práva a míti podílu na tomto závodě. Závod má mu zajistiti živobytí.

Toto právo nemá se zničiti libovůlí podnikatelovou. Dělník má býti ze závodu propuštěn, když tomu sám chce, nebo rozhodl-li o tom smírčí soud dělnický.

Konečně má dělník v závodu zaměstnaný právo na větší mzdu, čím více let pracuje v témže závodě. Postup od méně placené k lepší placené práci má býti každému dělníku zajištěn. Takovéto právní poměry podnikatelů a dělnictva jsou tím nutnější, čím více velkozávody pohlcují drobné živnostníky. Ohromné akciové železárny vyhladověly ve Štýrsku celé obyvatelstvo, které se v údolích Horního Štýrska tepáním kos živilo. Údolí jindy tak živá vymřela.

Z toho, co jsme pravili, vysvítá, že nutno průmyslu dáti takové zřízení, jako měly dříve cechy. Průmyslové podniky stejného druhu mají tvořiti výrobní společenstva, která by měla býti opatřena těmito výsadami, povinnostmi k dělnictvu, a pak by hned zmizel onen židovsko-vyděračný duch ze společnosti, který jí rozdvojuje na dvě nepřátelské strany.[1])

Jelikož podnikatel nemá býti neomezeným samovládcem svého podniku, neboť nenajímá do práce otroků, nýbrž lidi svobodné, nastává otázka, kdo má hájiti pracovní řád a práva dělníků? Kdo má rovnati spory vzniklé mezi dělníkem a podnikatelem? Spory vzniknou, když některá strana porušila úmluvu. Podnikatel praví, že mu nelze platiti tak vysokou mzdu. Podnikatel není spokojen s tím neb oním lenivým dělníkem nebo nespořádaným, chce jej propustiti.

Dělnictvo žádá na podnikateli větší mzdy, zkrácení doby pracovní, zdravotní opatření v továrně, ochrany žen.

Tyto spory nikdo teď nevyrovná. Zbraně, kterých užívá dělnictvo, jsme uznali za úplně pochybené, a stávky odstůně samo. Vláda nemá po ruce dostatečné moci, aby právu a spravedlnosti průchod zjednala. Zde zase jen zdravá samosprava může plniti svůj úkol, a to jen na základech křesťanské, náboženstvím zušlechtěné spravedlnosti a lásky k bližnímu.

Podnikatel má sám k tomu pracovati, by mohl bezpečně s dělnictvem vyjednávati a seznati jeho tužby a přání. V každém závodu má býti dělnický výbor, zvolený ze svědomitých a zkušených dělníků, který prácedárci tužby a nároky dělnictva sdíleti a jemu radou býti má. Takový dělnický výbor prospívá továrníku i dělnictvu znamenitě.

Aby dělnictvu umožněn byl vliv zákonodárství, jest potřebí dělnických komor. Dělnické komory, ku kterým by se mohly připojiti komory živnostenské, zastupovaly by na říšské radě a na zemských sněmech dělnictvo i živnostnictvo.

Že jedině po křesťansku smýšlející prácedárcové smír mezi kapitálem a prací mohou přivoditi, o tom nemůže býti ani sporu. Dáme příklad: V Německu sdružili se katoličtí podnikatelé a průmyslníci, utvořivše svazek, jehož stanovy čelí k tomu, by pěstoval přátelskou shodu mezi prácedárcem a dělníkem. Spolek katolických průmyslníků vytknul si ve stanovách, že chce starati se o náboženské, mravní a hmotné potřeby vlastního dělnictva: bude bdíti nad křesťanským řádem pracovním v továrně, zachovávati neděl a svátků, podporovati náboženská bratrstva dělníků a dělnic, starati se o čítárny, kde dělnictvo bezvadné spisy dostane. Podnikatel bude hleděti, by seznal rodinný život svých dělníků, bude s nimi žíti v neustálém styku. Postará se o zdravé byty a laciné. Zařídí pokra-

[1]) Arbeiter und Industriechef in genossenschaftlicher Organisation. Von Vogelsang. Monatschrift, roč. 1886, str. 177—187.

čovací školy průmyslové, opatrovny, kde děvčata se naučí domácnosti, a spolky vzdělavací. Katoličtí prácedárci založí nemocenské pokladny, spořitelny, podpůrné kasy, zaopatří starce, vdovy, opatří laciné potraviny, potlačí prodej na půjčky. V továrnách se přihlédne, by všecka zdravotní ochranná zaopatření pro život a zdraví dělnictva pečlivě byla provedena. Též koupelny, náležitou podporu šestinedělek, co největší omezení práce dítek a žen bude míti spolek na zřeteli. Věru, lepších stanov nenajdeme, a řídí-li se svědomitě jimi každý úd spolku, kdož by mohl lépe kapitál a práci sloučiti, než svědomitý, křesťansky smýšlející podnikatel.[2])

5. O smlouvě společnické.

Socialní demokraté praví, že práce za mzdu zotročuje dělnictvo. Poněvadž majetníci podniků a kapitalisté ze svého zisku ničeho mu nedopřejí, leč jen bídného živobytí, a poněvadž dobrovolně svůj majetek nevydají v obec, nastane jen tenkrát osvobození proletariatu, až všecken majetek soukromý přestane, a počne výroba komunistická. Ale i v nynější občanské společnosti jest možno učiniti dělníka společníkem na zisku, a to smlouvou společnickou (anglicky: industrial partnerstip, něm. Gesellschaftsvertrug). Dva nebo více podnikatelů se spojí a společnými prostředky vystaví závod. Každému patří zisk z podniku podle toho, jak veliký podíl k němu dal. Všickni dohromady jsou společníky, a smlouva jejich jest smlouva společnická.

Jestliže se mohou spojiti dva nebo více kapitalistů, by společně těžili z jednoho podniku, proč by se nemohl spolčiti podnikatel s dělníky? On dá kapitál, a tito dají práci. Proč by podnikatel a dělník společně pracující nemohli uzavříti smlouvu společnickou, a každý míti podíl na zisku? Zkoumejme tuto smlouvu. Jaký má podíl na průmyslovém podniku továrník a jaký prostý dělník? Podnikatel postaví svými prostředky závod. Najme dělníky a začne pracovati. Vydá velké sumy, než vystaví budovu a postaví stroje. Nyní kupuje surovinu, hledí ovšem kupovati, kdy tato je nejlacinější. Pak se musí starati o to, by jeho výrobky někdo koupil. Najme si cestující, agenty, rozesýlá je do světa, by jeho výrobky nabízeli a získali odběratelů. Někdy cestuje podnikatel sám. Musí hleděti, by výrobky jeho byly laciné, dobré, aby lákaly vždy chuť a vkus obecenstva. Jak říkáme, musí sloužiti nejnovější módě. Není-li podnikatel vždy na stráži a zanedbá-li to neb ono, tu výrobků jeho nikdo nekoupí.

Dělník pracuje strojem a na něm jest, by pracoval dobře, by ničeho nepokazil, a výrobky aby byly bez chyby, on se namáhá, v potu tváři vydělává svůj chléb.

Jest to obraz války. Ve válce je vojsko a vojevůdce. Vojáci mají býti udatni, snášejí námahy, hlad, nasazují život. Vojevůdce sedí na koni daleko za řadami vojínů. Dívá se na pohyby nepřítele a na pohyby svého voje. Hledí, by nepřítele napadl tam, kde je nejslabší a podle toho řídí svůj voj. Vojevůdce bez vojska ničeho nesvede, a vojsko bez něho. A tak jest tomu i v závodě průmyslovém.

---

[2]) „Arbeiterwohl“, Organ katholischer Industrieller von Fr. Hitze, roč. 1881. str. 19.

Podnikatel se stará, aby závod pracovati mohl, aby měl zákazníky, a dělník pracuje za smluvenou mzdu.

Továrníci vzali dělníky na smlouvu společnickou, smluvivše s nimi podíl na zisku dvojím způsobem. Dělník obdrží mzdu smluvenou Ale mimo to, podle toho, jak dlouho v závodě pracuje a jakou práci zastává, dostane patřičnou odměnu z celkového zisku. Tomu říkáme soustava tantiém. (Ku př. obchodník najme cestujícího a dá mu 50 zl. měsíčně. Ale pak řekne: prodáte-li za 100 zl. zboží, dostanete z toho 2 zl. přídavku čili 2% tantiémy. Anebo továrník prodá svůj závod dělnictvu na podíly. Závod jeho jest ku př. za 100.000 zl. Podíly vyměří na 50 zl. Dělník, který v jeho závodě pracuje, může si, když si co uspoří ze mzdy, od továrníka koupiti takový podíl. Na konec roku vyplatí továrník částku čistého výtěžku, který na takový podíl vypadne. (Jest to jako u našich akciových podniků, jenom že akcionáři nepracují, kdežto zde dělník v témže závodě pracuje.)

V prvním případě není dělník majetníkem nejmenší části závodu, v druhém stane se majetníkem podílů.

Popřeje-li podnikatel mimo umluvenou mzdu dělnictvu podíl na zisku, dávaje mu přídavek (tantiému), děje se to z dobré vůle podnikatelovy. Dělnictvo jej k tomu nutit nemůže.

Na druhé straně podléhá podnikatel konkurenci, to jest, on musí hledět laciné výrobky na trhu prodávati, jinak neobstojí, a jeho závod zanikne.

Koupí-li dělník podíly od továrníka, stává se spolumajetníkem závodu. Tím také béře na sebe risiko. To jest: jdou-li obchody špatně, nedostane dělník ze svého podílu ničeho, anebo ne tolik, co by chtěl. Pokud závod utěšeně zkvétá, a dělníci za koupené podíly patřičná procenta ročně dostávají, tu jsou spokojeni, asi tak, jako akcionáři, dostanou-li tučnou dividendu.

A věru, kdyby se takovéto sbratření kapitalisty a dělnictva všeobecně provedlo, kde že by nás ohrožovala otázka socialní? Ale jirá nastane v dělnictvu mysl, řekne-li podnikatel, že obchody jdou špatně, že podíly nevynesou ničeho. Tak musil továrník Borchert v Berlíně všecky podíly od dělnictva koupiti zpět, anoť dělnictvo mermomocí je chtělo prodati, a kdyby je továrník nebyl koupil, dělnictvo by je bylo i se ztrátou prodalo na burse.

Hlavní požadavek, který jsme vyřkli, jest: aby dělnictvo mělo stálou práci, aby zaměstnání jeho bylo zajištěné. Ale smlouva společnická mu toho nezaručuje.[3]) I známý Američan Henry George odpírá tomu. Všeobecně se myslí, že sdružením (asociací) kapitálu a práce otázka společenská je rozluštěna. Jsou případy, že tu a tam se to podařilo, ale všeobecně nikoliv. Některý dělník, spořivý a pracovitý, něčeho se dopracuje, kdežto druzí hynou. Když by však všickni dělníci stejně spořili a stejně pracovali, tož by to nikomu neprospělo. Když by tedy asociace kapitalu a práce všady se provedla, tož by průmysl se měl dobře, ale jiné třídy by trpěly bídu, a chudoba by ze společnosti nevymizela.[4]) Přáli bychom ze srdce, by dělnictvu se zlepšilo, když by se mu umožnilo státi se podílníkem závodu. Přáli

---

[3]) Dr. Wirminghaus Alexander: Das Unternehmen und die Betheiligung der Arbeiter am Unternehmergewinn. Jena 1886. Str 40—57.

[4]) Henry George: Fortschritt und Armut. Halle. Str. 281.

bychom si z toho srdce, by mnoho podnikatelů se našlo, kteří by takto pracovali na blahobytu dělnictva. Ale jak poměry dnes jsou, není smlouva společnická s to, aby socialní otázku rozluštila. Kapitalista vždy jest a bude mocnější nežli dělník, a žádný ho nepřinutí k tomu, by každý dělník měl právo dohlížeti na jeho obchody, zda skutečně rozdává spravedlivě podíly ze zisku. Mnohý podnikatel tají své obchodní špekulace a nesmí je vyzraditi. Kdyby je vyzradil, ztratí úvěr, a je po něm veta. A na druhé straně nebude dělnictvo vždy spokojeno tím, co mu dá podnikatel ze zisku. Ono bude žádati přísný výkaz, nespokojenci v dělnictvu budou rozsévati nesváry, ježto ze srdce lidského nevymizí ziskuchtivosť a lakota, kterou nenajdeme jen v řadách podnikatelů, nýbrž i v řadách dělníků. [5])

Proto nezbývá než návrat ku křesťanství.

Polepšete a zdokonalte mravnosť, zušlechťujte člověka a rozluštíte pak ostatní zásady snadno.

Odborná c. k. sochařsko-kamenická škola v Hořicích.

K desetiletému jejímu trvání

podává **Boh. Hakl**, děkan Hořický.

Jsou tomu bez mála 23 léta, kdy přišli jsme do Hořic. Hned po příchodu svém prohlížejíce si město, shledali jsme, že z obyvatelů města mnozí živí se kámenictvím a sochařstvím, a to proto, že jsou u Hořic mnohé lomy dobrého pískového kamene, Kdož by neznal Hořický a blízký Vojický kámen, jež oba jak k sochám, tak stavbám dobře se hodí. Praha to dobře ví.

Avšak prohlížejíce si práce, najmě sochařské, shledali jsme, že se pracuje beze všeho theoretického vzdělání, beze vší školní vědecké propravy, z první vody na čisto, podle oka. V dílně nebo třeba na ulici stál balvan, a za chvíli již z něho vylézal sv. Václav nebo sv. Jan Nepomucký. Mistr podle oka prostory kamene si rozměřil a již začal do něho bušiti; tak ovšem zhotovovaly se sochy za 50 neb 60 zl, a ty měly býti okrasou osadě!

Pravili jsme: To není nic; zde schází škola; vědecký, theoretický základ, aby se pracovalo s vědomím a ne tak sprostě, řemeslně. A tak vyslovili jsme se nejednou v měšťanské besedě před mistry kameníky a sochaři a před jiným, i vzdělaným obecenstvem.

Zatím uplynula léta, a nebylo naděje, že by kdys taková škola v Hořicích povstáti mohla. Hořičtí přáli si míti buď gymnasium, anebo realku, aby občané synky své jinam posílati nemusili a jiní, zvláště chudší, aby ze studujících jakousi výživu měli. Ale bohužel, sousední města je předešla; tak Hradec Králové a Jičín

[5]) Jahrbuch der Leo Gesellschaft: Ist der reine Lohnvertrag mit der christlichen Gerechtigkeit vereinbar? Dr. Schindler. Str. 116. ve Vídni 1893.

měly již dávno svá stará gymnasia a za novějších dob i realky; a posledně i Bydžov založil si své obecné, úplné realné gymnasium; a Hostinné má rovněž, a to c. k. úplné gymnasium, ač německé. Tedy nebylo naděje, míti školu takovou; neboť všecky tyto ústavy jsou blízko u Hořic, Hradec a Jičín 3, Bydžov a Hostinné dokonce jen 2 míle. Když se o to raděno s osobnostmi vysoko postavenými, praveno: „Školy takové míti nemůžete, to je marné, ale žádejte za nějakou školu odbornou, tu dostanete. Které odvětví průmyslu tam máte?“ Díme: „Sochařství a kamenictví; je u nás dobrá skála“. „Žádejte tedy za školu takovou; ta bude tam na místě“ — A u veškerém Rakousku nebylo školy takové.

Zatím nastoupil Jeho Exell., p. ministr vyučování Konrad, kterýž takovým školám přál. Viděl, že Rakousko v drobném průmyslu zůstává pozadu a třeba jej zdvihnouti a podporovati, a to odbornými školami.

Nadešla doba příhodná. Poslancem za město byl pan Ot. Zeithammer, za venkov p. Karel Schindler. Když tento zavítal jedenkráte do Hořic, promluveno s ním a přednesena věc. I pravil: Podejte mi potřebných dat, sepište listiny a žádosť, a já se o to postarám; požádám p. Zeithammra a půjdeme k Jeho Excellenci, p. ministru.“

I sebrali jsme potřebná data, jak jich ku žádosti třeba, na doklad, že ta větev průmyslu v Hořicích již jest, a to od staletí, že na sta lidí jí se živí, jen že potřebuje povznesení a zvelebení, ale to že může učiniti jedině škola. Pan JUDr. Karel Ruml, advokát a rodák Hořický, vypracoval žádosť, vše posláno do Vídně, a ejhle, netrvalo dlouho, a škola byla povolená: Cís. král. sochařsko-kamenická škola v Hořicích; a prvním ředitelem jejím, aby ji založil, upravil a do života uvedl, jmenován p. Vilém Dokoupil, Moravan a dosavadní ředitel c. k. odborné školy v Bystřici sedmihradské na zpracování dřeva. Tak vznikla sochařsko-kamenická škola Hořická a letos tomu 10 let; slaví tedy jubileum svého desitiletého trvání.

Avšak škola taková potřebuje mnoho příprav, prostory, nářadí a vůbec mnohého nákladu, a přiznáme se, že jsme ani sami o škole takove a jejím zařízení pravého ponětí neměli. Tu potřebny jsou místnosti pro vyučování theoretické a jné zas pro praktické; tu kreslírny, rýsovny a modellovny; místnosť ku slévání v sádře; tu dílny pro skutečnou práci v kameně, a to jiné pro sochaře a jiné pro kameníky; tu třeba hojně zásobených kabinetů pro vzorce (modelly) a odlitky ze sádry, a což toho drobného nářadí a náčiní! To vše stojí mnoho peněz! Škola taková jest velice nákladná!

Také se potkala škola s velikým odporem u mnohých domácích občanů samých. Pravili jsme, že si přáli míti buď realku nebo gymnasium, aby chudší třída ze studentův se obživovati mohla, a škola odborná má žáků poměrně málo; celkem, když je plná, 64; 16 na třídu; v tom se tedy viděli býti zklamáni. Nad to ten veliký náklad na stavbu! Ano, i se strany samých mistrů kamenických a sochařských potkávala se škola s odporem; myslilť, že bude pracovati na zakázku a že jim bude bráti chléb a živobytí. Ale nikoli; škola učí a nepracuje na výdělek, to jest jí zakázáno; ale radí, poučuje, cvičí, a má dozor u toho, kdo chce a si toho přeje; a tak vycvičila

i mistry v mimořádných večerních kursech a hodinách, nebyla jim nikterak na škodu, ale k velikému užitku, naučili se modellovati a pracovati s podkladem theoretickým, vědomě a ne na zdařbůh, řemeslně, nevědomě; a tak se stalo, že teď, po 10 letech trvání školy, pracuje se i v dílnách mistrů zcela jinak, nežli se dříve pracovávalo, a škola nejen že jim neuškodila, ale velice prospěla, a práce nejen že jim neumiňovalo, ale přibývalo, a tudy i výdělku; nebo školou Hořice se rozhlásily.

Roku 1883. otevřen ročník první a každým rokem postupně o ročník více, tak že byl ve čtyřech letech ústav doplněn. Tak postupně přibývalo i učitelů a mistrů praktických i žáků. Těchto měla škola vždycky dost a byli gymnasisté, realisté, hlavně však z měšťanských a obecných škol. Plán žádá, aby chovanec měl dobře odbytou aspoň pátou třídu obecnou. Musí podrobiti se ovšem i zkoušce přijímací.

Avšak ústav takový vyžaduje mnoho místností; těch z počátku nebylo; i musil bídně v několika domích a nepřiměřených místnostech umístěn býti. A trvalo 6 let, než obec, poháněna jsouc, konečně se rozhodla, stavěti; bálať se velikého nákladu. Nyní však má ústav svou novou, krásnou budovu, přiměřenou, zdravou, ve kteréž již dvě léta umístněn jest. Stála as 70.000 a jest majetkem obce, kteráž také o ni se starati a ji v dobrém stavu udržovati povinna jest. Vše ostatní dává vys. vláda: platí ředitele a všecko učitelstvo, dává potřebné pomůcky vyučovací, a těch je mnoho a jsou drahé; dává světlo a teplo a platí i školníka. Učitelů theoretických i s ředitelem je celkem 8, pak jsou 4 mistři praktičtí v dílnách a jeden pro leštění a řezání kamene, 4 učitelé výpomocní a dva školníci.

Ústav čím dále, více prospívá a zkvétá, a tak stalo se, že všecky protivné hlasy umlkly a nikdo již více ani nehlesne, ano, občané jsou rádi, že školu mají; nyní právě se jedná o to, ji rozšířiti o odbor stavitelský a štukatérský; jest naděje, že přání tomu bude vyhověno.

Hořická škola sochařsko-kamenická jsou vlastně školy dvě: sochařská a kamenická, nebo spíše dva kursy parallelně vedle sebe jdoucí; některé předměty mají žáci společně, jiné zase zvlášť. Tak i dílny jsou dvoje; pracují vždy dva ročníky spolu, tak že jsou dvě dílny sochařské a dvě kamenické 1. a 2. ročník, 3. a 4. V theoretickém vyučování mají žáci svůj oblek jako studující; V dílnách mají dlouhé, režné haleny z tuhé plachtoviny a též takové čapky. Jinak ven nosí čapky tmavomodré, všickni stejné se štítkem v předu. Bydlí po domích jako studující. Jsou ze všech stran Čech i Moravy.

Se školou touto jsou spojeny i mimořádné kursy, jako: veřejná kreslírna, dámský kurs a nedělní a večerní kurs pro modellování.

Každý žák jest povinen, svým nákladem vše školní potřeby si zaopatřiti, totiž: oděv do dílny, předepsané učebnice, mešní zpěvníček, želízka a dřívka k modellování, dobré rýsovadlo, prkna, papír a jiné rekvisity ku kreslení a rýsování, měřítko, respirator na ústa (do dílny proti prachu), sešity ku pracím písemným a čapku se štítkem, odznakem to školy.

Předměty, jimž se na ústavě vyučuje v obou odděleních (pro sochaře i kamenníky) společně, jsou tyto, a to theoretické: náboženství, arithmetika, živnostenské počtářství a účetnictví, kalkulační počtářství a zhotovování rozpočtů, jazyk český a německý, písemnosti, měřictví a rýsování, průmětnictví, nauka o stínu a perspektiva, fysika, kreslení ornamentální, kreslení písma, architektonické tvarosloví, mechanická technologie kamene a nauka o surovinách a strojích,

Mimo to vyučuje se v oddělení pro sochaře: plastické anatomii, dějinám plastiky, figurálnímu kreslení, odbornému kreslení, sádrování, modellování ornamentálnímu i figuralnímu (dle antiky, poprsí dle přírody a aktu).

V oddělení pro kamenníky pak: ornamentálnímu modellování v hlíně, kamenořezu, modellování v sádře, stavitelství a odbornému rýsování (na prkně i na podlaze).

Praktické vyučování, jemuž as polovice všech hodin vyučovacích jest věnována, vztahuje se v oddělení pro sochaře: k ornamentálnímu sochařství a sekání písma (v prvých dvou ročnících) a ku figuralnímu sochařství ve III. a IV. ročníku; v oddělení pro kamenníky: ku hotovení nejrůznějších prací římsových (stavebních a pomníkových) a ornamentálních, jakož i k osazování hotových prací.

V prvních třech ročnících pracuje se jen v pískovci a opuce, v ročníku IV. však též v materialu tvrdém, jako: mramoru, žule, hadci, syenitu a jiných. — Zprvu se pracovalo jen v kameně měkkém; však brzy se viděla toho potřeba, seznámiti žáky i s prací v kameně tvrdém, aby všestranně vycvičeni byli a v rozličných dílnách pracovati mohli; ano i strouhati měkký kámen na soustruhu chovanci se učí a v poslední době se cvičí i řezati kámen a leštiti, hlavně mramory.

Žáků vyšlo z ústavu jistě již více než půldruhého sta, a pracují na velikých stavbách ve Vídni, Pešti i v Praze u sv. Víta; pracovali v Brně i Olomouci na kathedrálních chrámech, v Drážďanech, Berlíně ano i ve Frankfurtě a jinde. Jiní zřídili si již semotam po venkovských městech samostatné buď sochařské nebo kamennické závody a šíří pověsť o ústavu co nejchvalnější.

Díla pěkná, jež vyvedli, jsou: na výstavě r. 1891., jak všem známo, oltář z různého tvrdého kamene, sanktuarium z opuky, fontanu z pískovce a jiné drobné práce, figury a poprsí; v Hořicích u sv. Gottharda oltář, kazatelnu, zábradlí a dvě kropenice, též pět soch: sv. Petra a Pavla, sv. Jana Nep., sv. Víta a sv. Ludmily a přijdou tam ještě jiní sv. patronové čeští; na nový hřbitov (obecný) krásný veliký kříž, as 6 metrů vysoký, a pracuje se o imposantním portálu k témuž hřbitovu; do kapličky v nemocnici Hořické zhotoven krásný oltář sv. kříže s pěknými soškami sv. Josefa a sv. Jana Nep., a před nemocnicí krásná socha Neposkvrněného Početí Rodičky Boží; na náměstí Hořické zhotovil ústav kašnu s velikým lvem; u c. k. okr. soudu portál se sochou „Spravedlnosti“ svrchu; postavil památný gotický sloup s křížkem svrchu na bývalém místě popravním, zvaném na „Spravedlnosti“; zhotovil krásný gotický pomník padlým důstojníkům pěšího pluku 18. pro bisk. chrám Kralohradecký, kterýž tam také postaven jest a k nemalé okrase chrámu tomu slouží; i všecky

pomníky na bojišti Kralohradeckém z r. 1866. pod dozorem školy a hlavně ředitele p. Viléma Dokoupila jsou opraveny, a mnoho jiných menších prací, hlavně zdařilých poprsí, jako bylo Jeho Apošt. Veličenstva na výstavě, z Laasského mramoru v Tyrolích. Nyní pracuje ústav o ozdobě sama sebe, stavě s obou stran budovy na kamenné ohradě sochy znamenitých sochařů a stavitelů českých, jako Brokova, Petra Parléře a jiných.

Ústav ten jest jediný svého druhu v Rakousku, ano, v celé střední Europě, a účelem jeho jest, odchovávati náležitě vzdělané síly pro sochařství a kamenictví; i poposkytuje příležitosti naší mládeži, aby ukázala, co české rámě i v tomto oboru dokáže, a může tudy ústav ten valně přispěti ku slávě a chvále českého jména; i proto voláme na konec srdečně: Na zdar! Žehnej Bůh — „mnogaja — mnogaja ljeta!“

LITERATURA.

Francouzská.

Histoire de l'Islamisme et de l'Empire Ottoman. Par L. de la Garde de Dieu. Bruxelles, Société Belge de Librairie, 1892. Stran 277. Cena? Po francouzském způsobu psaní není tato kniha vlastně řádnou „historií“, ač nese nadpis „histoire“; spíše lze ji nazvati řadou politicko-historických úvah a rozjímání se stálým zřetelem k východní otázce, jak se nyní jeví. Zamlouvá se nám hledisko, s něhož se spisovatel na věc dívá: není to jednostranné politické měřítko francouzské, nýbrž stanovisko obecné křesťanské vzdělanosti. Kniha rozdělena jest v devět oddílů: 1. Mohamed a jeho učení; 2. První chalifové a rozšíření islamu přes severní Afriku do Španěl; 3. Vnitřní boje nástupců Mohamedových od Omara II. až do založení vlastního panství tureckého; 4. Křížové výpravy; 5. Boje Maurů ve Španělích; 6 Dobytí Cařihradu; 7. Zachránění západní Evropy před přívalem Turků přičiněním papežů a turecké války až do prince Eugena; 8. Stav islamu od bitvy Petrovaradínské až po naše dny; 9. Abdul Hamid II. a islam za doby nynější. Těmito devíti kapitolami nakreslil spisovatel jasný obraz východní otázky v jejím kulturním a náboženském významu; zvláštní ceny dodává knize, že spisovatel výborně zná poměry dnešního Turecka z vlastního názoru a zkušenosti. Tato politicko-historická studie jeho, psaná spíše slohem obratného žurnalisty, nežli vědeckého historika, zamlouvati se bude každému, kdo dějepisem či politikou, ať již jako odborník, či pouhý ochotník se zabývá.

Sicard Abbé: **L'ancien Clergé de France.** I. Les évêques avant la révolution. Paris, Lecoffre, 1893. Stran 527. — Ctihodný kněz abbé Sicard jal se popisovati stav a poměry kleru francouzského před revolucí. V I. díle mluví o biskupech. Episkopát francouzský měl před revolucí v rukou veřejné vyučování a veřejnou dobročinnosť, ve kteréž činnosti znamenitě vynikal. R. 1789. bylo ve Francii 130 biskupů, vesměs šlechticů. Okolnosť tu vysvětluje spisovatel: „Šlechta, která za času Ludvíka XV. a XVI. nejraději žila při dvoře, utrácela nesmírné peníze následkem nezřízeného přepychu svého. Že však zákonem byla vázána větší část jmění zachovati prvorozenému, snažila se pro ostatní členy své získati prvních hodností církevních, a tak často k nim dostávali se lidé nezpůsobilí, ba, někdy i málo hodní (str. 17—34.). Tito biskupové těšili se rozsáhlým privilejím, mnozí stavěli nádherné vily, paláce a residence, tak že pro tyto vezdejší péče

velmi málo, skoro nic se nestýkali se svým duchovenstvem a věřícími (str. 306.). Byli obyčejně obklopeni značným počtem „velkovikářů“, šlechtických to čekatelů biskupských hodností. Vedle těchto byli však i výteční mužové, kteří horlivostí a činností svou připomínali apoštolů (viz str. 128. a násl.), tak že jedni byli „administratory panství a provincií“ a druzí „apoštolští kněží, administrátoři sv. svátostí“, jak spisovatel praví. Trpce si abbé Sicard stěžuje, že, když se vychřice revoluční blížila, nehájili biskupové víry a církve proti nevěreckým filosofům a encyklopedistům tak, jak žádoucno bylo. Vůbec celá kniha Sicardova psána jest s překvapující pravdivou věrností; všude vidíš doklady a důkazy, jichž bys jinde marně hledal i ve velikých dílech o revoluci francouzské. Ukazuje k mužům vznešeným a apoštolským z episkopátu francouzského, netají ani poměrů nepěkných a stránek bolestných, tak že lze říci, že se věrně zachoval dle známé rady Ciceronovy: „Quis nescit, primam esse historiae legem, ne quis quid falsi dicere audeat atd.“

Italská.

Di Rorai Stefano: **Il genio della rivoluzione italiana, periodo secondo** (1848—1870). Venezia, tip. Dell'Ancona, 1892. Stran 339. — Kniha jest pokračováním části první, v níž vylíčeny osudy Italie ve středo- a novověku až do r. 1848. Tato část druhá je „historickou a kritickou“ studií o sjednocení Italie, a to od r. 1848. až po dobytí Říma.

Zajisté nižádná minulá doba nebyla pro historii Italie tak závažnou, jako právě období, jež si spisovatel učinil předmětem své historicko-kritické studie. Knihou vane všude duch náboženský, a co jí mimo to dodává zvláštní ceny, jest ona okolnost, že autor zde vypravuje o osobách a věcech, jež všechny sám dokonale z vlastního názoru a vlastní zkušenosti zná, líčí události, jichž byl očitým, účinným svědkem. Tak ku př emigraci Piemontskou, konstituční změny jednotlivých vlád italských, poměry a hrdinnost vojsk papežských; všude nepokrytě ukazuje k dobrodiním, jež Italie obdržela od papežství, bez něhož by vzdělanost, osvěta a vyhlášené umění italské nikdy nebyly dospěly takového rozvoje; všude zjevuje tajné pikle a reje zednářů proti němu, sv. Stolici a osobám jednotlivých papežů vůbec.

Látka, již spisovatel ve své knize probírá, nad míru je choulostivá. Je zde tolik různosti v míněních, tolik vášní stran politických, tolik událostí různě se křižujících a konečně takový nedostatek přímých dokladů, (jež snad teprve potomkům budou přístupny a zjevny) že není divu, dostaly-li se do knihy, jinak výborné, některé věci, s nimiž bychom se nikdy shodnouti nemohli. Tak ku př. tvrzení, že „úkol revoluce italské byl poctivý („santa nel fine“), co se týče účelu svého, pochybený však u volbě prostředků“. Úkol revoluce italské, sjednotiti Italii za každou cenu, i pošlapáním nohama práv druhých, nemůže býti zajisté nazván poctivým. Představoval-li si autor sjednocením Italie federaci italských států a Řím pod vládou papeže, přesvědčil se brzy — po dobytí Říma — že to nikterak nebylo účelem revoluce italské.

Dále nesouhlasíme s míněním, že Lev III. dal sv. Stolici v podruží Franků, že císaře Karla Velikého učinil vlastně svým pánem; že prý myslel, že tím dosáhl velikolepého plánu Řehoře II. o federaci italské, jen že místo federaci států oněch stal se jakýmsi nevolníkem císařovým. Lev III. zcela dobře rozuměl své době a byl bystrým státníkem. Nepopíratelnou zajisté pravdou jest, že každá vládní forma nehodí se do každé doby; r. 800. ku př., kdy přestaly již vpády národů barbarských, mnoho bylo působiti, aby náuky sv. evangelia se vžily do lidu, aby nabyl přesvědčení, že právo jde nad násilí, aby položeny byly za náčelnictví římského papeže základy ku křesťanské vzdělanosti evropské. To byl podnik veliký, vyžadující rychlé a mocné pomoci a součinnosti mocného císaře, a ne opozděného, slabého přispění neurovnaných, žárlících, jakž takž snad federativně spojených států italských. Historické události zasluhují býti chváleny nebo kárány dle okolností, jež je provázely, když se sběhly, a ne dle příběhů, jež udály se potom, ještě hůře však jest, posuzuje-li je spisovatel dle okolností, v nichž žije sám.

Co se praví o Štěpánu II. a jeho snahách po koruně císařské pro svého bratra, jest jednou z oněch četných bájek nepřátelských papežství protestantů. Co se mluví o obecné zkaženosti duchovenstva za dob Lutherových, jest silně

přehnáno; proto nikterak to nelze považovati za správné. Že by Abelard byl pravým zakladatelem theologické scholastiky, není s pravdou; také nesprávné je tvrzení, že svobodní zednáři osvojili si všechna pravidla Tovaryšstva Ježíšova spíše lze říci, že ve smyslu převráceném některá pravidla napodobují a provádějí. Kde mluví spisovatel o Garibaldim, všude má míti na paměti, že knihu dostanou do rukou lidé poloučení neb neučení a mládež; ti by snadně mohli považovati některé poetické rčení o něm za chválu neb dokonce oslavu. Co píše dále o ukrutnostech Rakušanů v Italii, jest velmi přemrštěno.

Dle všeho pověděného lze učiniti závěr následující: Kniha měla by býti po vynechání těchto a různých jiných drobností, k nimž ještě bylo by lze ukázati, vydána po druhé; pak byla by zajisté ještě výbornější, nežli jinak jest.

J. F.

Chorvatská.

Matica hrvatska. — Letos rozeslala „Chorvatská Matice“ svým členům 9 krásných knih, jimiž stkvěle oslavila své 50leté jubileum. Tento znamenitý literární spolek vzmáhá se rok od roku, čehož nejlepším důkazem jest stále rostoucí počet členů; také loni přibylo 1000 členů, tak že knihy se vytiskly v 9000 ex., a v několika nedělích byly všechny rozebrány. — Prvá kniha má název: „Slike iz obcéga zemljopisa“; napisao dr. Ivan Hoić; vyšla jako 17. sv. poučné knihovny, kterou Matice r. 1877. začala vydávati. Hoićevo dílo obdrželo cenu z fondu hraběte Iv. Nep. Draškoviće a přináší na 268 str. popis skandinavského poloostrova, Dánska a Německa. Kniha jest psána důkladně, jak lze vůbec očekávati od spisovatele, jakým jest dr. Hoić; zdobí ji 74 vyobr., z nichž jsou zvláště pěkná vyobrazení německých měst; mimo to má ještě tři mapy. — Druhá kniha se jmenuje: „Poviest francuske revolucije od godine 1789. do godine 1815.“ Preveo, pripomenkom i kazalom popratio Ivan Rabar. Z přemnohých děl, která vyšla o francouzské revoluci, jest zajisté Mignetova historie nejznamenitější. Spisovateli se dostalo té cti, že jej francouzská akademie na základě tohoto díla jmenovala svým členem, a dnes jest již jeho dílo přeloženo skoro do všech evropských jazyků. Matice může býti vším právem hrdou, že tato kniha se řadí ke knihám „všeobecných dějin“, které až dosud vydala, neboť Mignetovo dílo jest klasické a v každém ohledu dokonalé. Mignet končí své dějiny prvým pařížským mírem a vypovězením Napoleonovým na Elbu, prof. Rabar však dodal k svému překladu ještě popis posledního boje evropských států proti Napoleonovi a zároveň vylíčil základy, na kterých se rozvíjel politický život evropský po vídeňském kongresu. „Něco zvláštního jest kniha: „Hrvatska antologija“. Umjetno pjesništvo starijega i novijega doba. Sastavio Hugo Badalić. Výbor „Mat. chorv.“, chtěje oslaviti 50leté jubileum „Matice“, nemohl to lépe učiniti, nežli vydáním „Hrvatske Antologije“, jež věnována jest buditelům chorvatského národa. Účel „Anthologie“ jest, ukázati vhodnými příklady rozvoj a pokrok chorvatského umělého básnictví od jeho začátku do nejnovější doby. Kniha obsahuje tedy čtyři století chorvatského básnictví. R. 1501. Marko Marulić ukončil svou „Juditu“, a tak budou Chorvati za několik let slaviti 400leté jubileum svého umělého básnictví. Důležito jest, že za největšího rozruchu válečného a v největším národním neštěstí chorvatští básníci nikdy neumlkli, tak že o chorvatské literární historii úplně platí básníkova slova: „Sva je naša povjestnica velik samo zbor pjesama.“ Básně jsou uspořádány dle chronologického pořádku. Celkem čteme v „Antologiji“ jména 69 básníků a přes 200 básní, pravých to perel charvatské poesie. Ku krásnému obsahu druží se též velmi vkusný zevnějšek knihy. — Aby jakši také oslavila 400leté jubileum objevení Ameriky, vydala Matice knihu „Krištof Kolumbo i otkriće Amerike“, ku které spisovatel Juraj Carić použil nejlepších a nejspolehlivějších pramenů. Knihu tuto, kterou zdobí 51 illustrací, bude čísti každý se zálibou, neboť u známého literáta Cariće nacházíme vše, čeho třeba spisovateli, aby byl rád čten a snadno porozuměn. Carić vždy hluboko pronikne do věci, o které píše, a to činí s velikou láskou a svědomitostí, tak že celá jeho literární práce jest proniknuta básnickým vzletem a duchem. U Cariće jest rozum a básnická fantasie v krásné harmonii; proto u něho nenacházíme suchopárnosti, ani nepotřebných frásí, které se vážnému člověku protivují. Všechny tyto pěkné vlastnosti spisovatelovy jsou i v tomto díle. — K nejlepším knihám, které loni Matice vydala, náleží rozhodně „Matice

Hrvatska od godine 1842. do godine 1892." Spomen-knjiga. Napisali Tade Smičiklas i Franjo Marković. Na začátku jsou dějiny Matice a pak následují životopisy a podobizny znamenitých členů „M. Hr.", totiž hr. I Draškoviće, Iv. Mažuraniće, M. Mesiće. Iv. Kukuljeviće, Aug. Šenoy, I. Jurkoviće, V. Babukiće a St. Vrazu. Za těmi jest vypsán život a působení 4 velikých dobrodinců „Matice": hr. Iv. Nep. Draškoviće, D. Kotura, A. Mažuraniće a A. Vebra-Tkalčoviće. Nejvíce životopisů tu obsažených sepsal Smičiklas, čtyři napsal Fr. Marković. Pravého ducha knize však dal T. Smičiklas, jenž jest nyní Matici vzorným a výborným předsedou. — Zábavné knihy vydány tři: „Pod Nehajem" od V. Novaka, „Pastorak" od I. E Tomiće a „Osvit" od Šandora Gjalského. — „Pod Nehajem" jest poněkud realisticky psaná povídka, ve které se líčí příjemný senjský život z minulých dob. Velikých charakterů v povídce není, rovněž tak nenacházíme tu velikých událostí, ale spisovatel vypravuje vše velmi zajímavě; v pravý čas čtenáře rozveselí, a v pravý čas roztruchlí tragikou, která se jeví v krásně popsaných scenách z prostého života. Povídce byla přisouzena cena z fondu Dušana Kotura. — „Pastorak" jest drama z národního života. „Pastorak" Nikola miluje Aničku, dceru vesnického krčmáře Gjukana; avšak rád by ji chtěl za manželku také jeho otčím Marko, bohatý sedlák, jemuž byl lehkomyslný Gjukan dlužen. Na veřejné dražbě koupí Marko Gjukanovo hospodářství, staví se býti milosrdným a nechává krčmáře a Aničku dále v domě. Rozličnými dary zaslepí marnivé děvče, tak že se Anička odřekne Nikoly a odejde s Markem do Bosny, kdež otevrou hostinec a kavárnu. Nikolu odvedou k vojsku. Když se vrátí, zapomene na nevěrnou Aničku a zasnoubí se s Karicí, družkou svou od mladosti. Marko jest později odsouzen pro podloudnictví do vězení. Anička vede kavárnu dále, oddá se však rozmařilému životu a konečně jest též odsouzena, protože zavraždila své nemanželské dítě. Rodnou vsí ji odvádějí do Záhřeba. — Toť obsah, který spisovatel rozdělil ve 4 jednání, z nichž každé se končí velmi effektní scenou. Charaktery jsou líčeny jasně, děj se rozvíjí rychle, národní život jest popsán živě. Zkrátka: Tomićovo dílo se pěkně čte a nemine se zajisté i s úspěchem na jevišti. — V 150. — 153. sv. přinesla „Zábavná knihovna" Matice obrazy z třicátých let pod názvem „Osvit". V krásném jazyku, básnickým vzletem popisuje v té knize slavný povídkář Š. Gjalski dobu chorvatského probuzení. Lj. Gaj, hr. Janko Drašković, Rakovac, Babukić, A. Mažuranić, Stoos a j., kteří v té době bránili národní práva proti maďarismu, všichni předstupují před čtenáře, jsouce líčeni mistrně, historicky pravdivě. Celým vypravováním pak se vine boj platonické lásky s vlasteneckou láskou Iv. Kotromanića a Madlenky. „Osvit" jest tak zajímavou knihou, že se k ní dá stěží přirovnati některá jiná zábavná kniha chorvatská. Proto bude zajisté zajímati každého, byť i nebyl rozeným Chorvatem, neboť koho by nezajímala obětavá, rozhodná a nadšená práce buditelů chorvatského národa, která se tu tak pěkně popisuje! — Konečně vydala „Matice" svým nákladem Plutarchovy životopisy slavných Řeků a Římanů v překladu Stjepana Senca. To jest již devátý svazek překladů řeckých a římských klasiků; obsahuje životopisy Themistokla, Aristida, Kimona, Perikla, Alkibiada, Demosthena a Alexandra. — Literární dar „Mat. Hrv." r. 1892. jest, jak patrno již z těcho několika povrchních řádků, velmi bohatý a dokazuje, jak intensivně se rozvíjí belletristická a vědecká literatura bratrského národa chorvatského. Fr. Štingl.

Latinská.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars III. et IV. annorum 1333—1346. Opera Josephi Emler. Sumptibus Regiae scientiarum societatis Bohemiae. Pragae 1892. 4° 1012. Po úmrtí Erbenově, jenž vydal prvý svazek „Regest", odhodlal se Dr. J. Emler, nástupce v úřadě Erbenově, vydávati dále „Regesta" a umínil si nesnadnou tuto úlohu dovésti až k vymření Přemyslovců. Jak ohromné práci podjal se tu Dr. Emler, možno přibližně jen posouditi dle čísla listin ve všech svazcích obsažených. Prvý svazek „Regest" Erbenových čítá 1358 čísel, všechny tři díly následující přinášejí dohromady 7138 výtahů z listin. Dva dodatky, přidané k dílu IV., obsahují prvý 313, druhý pak 260 čísel, dohromady 573 čísel. Práce zajisté ohromná. Pečlivě sestavený seznam abecední činí „Regesta" velice přístupnými. Doufejme, že Bůh popřeje slovutnému učenci Dru. Emlerovi tolik zdraví, aby mohl ve svém díle pokračovati na počest svou a na poučení jiných. Josef J. Veselý.

Slovinská.

Izza mladih let. Pesmi Frana Gestrina. Celje 1893. Založil dr. Josip Furlan. Tiskal Dragotin Hribar. 116 str. — Již dlouho tomu, kdy jsem oznámil v tomto listě poslední sbírku původních slovinských básní. Nová sbírka básní na Slovinsku jest tak vzácnou jako bílá vrána Podivno, že se nyní nějak nechce slovinskému básnictví dařiti; a ještě podivnější, že slovinský „poeta natus", Šim. Gregorčič, umlkl docela. Nevíme, jaká toho příčina, zda nepříznivý vítr politický či něco jiného. — Fr. Gestrin není v poesii nováčkem; s jeho jménem setkáváme se v „Lj Zvonu" již dávno, a to velmi často. Nyní všechny své básně v „Lj. Zvonu" uveřejněné sebral v celek pod názvem „Izza mladik let." Všechny básně jsou mimo dvě nebo tři lyrické a s malými výjimkami posvěcené lásce, tedy předmětu, o kterém se věru již stěží dá pověděti něco nového. Než i přes to vložil básník do svých básní mnoho nových point, které dodávají sbírce zvláštní ceny. Zvláště se budou líbiti každému čtenáři básně „Z nesrečnim srcem", „Kraška roža", „V svet", „V snegu", „Na sveti večer", ačkoliv také ostatní svědčí o básnickém nadání Gestrinově. Na str 9. si básník umělecký pohrává s milozvučným jazykem slovinským, na mnohých místech jsou pěkné, neobyčejné protivy, na str. 25. čtenáře kouzlí dojemný refrén. Ve sbírce nalézáme také mnoho básní, ve kterých básník nepovídá ničeho nového, leda že jest nešťasten nebo zamilován. Uznati však musíme, že vlil do svých veršů mnoho ohně a života.

Slovenska stenografija. Po sestavu Ks. Gabelsbergerja priredil profesor Anton Bezenšek. Drugi popravljeni natis. Ljubljana Izdala „Matica Slovenska" r. 1893. Tiskal C. Albrecht v Zagrebu. — To jest nejnovější kniha, jež vyšla nákladem „Slovinské Matice". Spisovatel sice praví, že jest jeho kniha pouze opravené vydání slovinské stenografie, uveřejněné již r. 1876 v „Jugosl. Stenografu". Avšak dle našeho mínění se může kniha pro hojnosť oprav a změn jmenovati samostatným dílem, nezávislým od prvého vydání. „Slovenska stenografia" bude zajisté sloužiti školnímu vyučování, kterému jest v prvé řadě určena, bude však vítanou také každému, kdo se chce přiučiti prospěšné stenografii. Pořízena jest dle zásad české stenografie a dobře vystihuje slovinský jazyk. Vytknouti se však dají přece některé maličkosti, které ceny knihy nezmenšují,

Poznamenati ještě sluší, že Slovincům hledí k dobré stenografii pomoci různí odborníci. V Záhřebu podává chorvatský „Stenograf" přílohy jednající o slovinské stenografii, jak ji na slovinský jazyk upravuje prof. Magdić; prof. Bezenšek, nyní v Plovdivu, jak právě oznamujeme, uveřejnil pomocí „Slov. Matice" již druhé vydání své stenografie pro Slovince, pořízené dle systemu Gabelsbergerova. Ant. Zupan podává své pokusy o slovinskou stenografii také v pražských „Těsn. listech", a jak z jeho práce patrno, převádí Gabelsbergerův system dle svého mínění. Tři odborníci slovinští tedy hledí převésti Slovincům Gabelsbergerovu stenografii se změnami, kterých potřebuje slovinský jazyk, nebo lépe řečeno, které oni pokládají za potřebné.

Slovincům by se lépe posloužilo, kdyby se tito a snad i jiní odborníci sjednotili a konečně opatřili jim řádný převod, se kterým by souhlasili všichni. Jinak se síly tříští, a mládež, dokud nedospěje k věcné kritice, nebude věděti, koho má následovati. Až pak kritika vysloví svůj úsudek, bude namáhání a vydání na té nebo oné straně více méně marným. Fr. Štingl.

Ruská.

Papa Lev XIII. po otzyvam sovremennikov. (Papež Lev XIII. po úsudcích součastníků.) Napsal A. Vveděnskij. — Pro katolíka jest zajisté velezajímavo zvěděti, jak soudí o našem sv. Otci jinověrci. Zvědavosť tu nevzbuzují ani tak poznámky a články žurnalistické, které vycházívají pravidelně z okamžité nálady nebo inspirovány jsou buď vášní nebo jsou zakoupeny a tudíž nemohou míti ceny; jako spíše spisy nebo úvahy, o kterých lze se domnívati, že při nich více rozhodovala spravedlivá kritika a aspoň částečná nestrannosť. Mezi těmito pak nejvíce vábí takové plody, které vyšly z vnitra jinověreckých, řekl bych klerikalních redakcí, nebo z nich nad jiné lze poznati ducha toho kterého vyznání. O dvou pracích posledního druhu chci se zmíniti, o jedné kratince, o druhé šířeji.

První jest německá a vyšla z kruhů protestantských. Má název „Die unbeflecke Empfängniss der Päpste". Již sám název ukazuje, jakého jest ducha. Jestliže z něčeho, pak jistě z této knihy lze poznati celou ničemnosť jistých kruhů protestantských. Tak bídné svědectví sotva kdy postavil si i nejzvrhlejší ničema, k podobné hanebnosti sotva kdy snížilo se péro spisovatelské vůbec. Hana, nenávisť, bídáctví a všechen vyvrhel pekla podaly si svorně ruku na zhanobení vznešené postavy, která ne-li lásky, tedy aspoň úcty těší se u všech lidí, aspoň jakousi mravností vynikajících.

Katolík věru nad podobným plodem nemusí se ani rozčilovati, ač musí čtoucímu něco podobného krev v žilách stydnouti, ne snad nad nenávistí spisovatelovou ku všemu katolickému, tať jest u pravých protestantů dědičnou, ale nad znemravnělostí a spustlostí, jichž schopno jest péro vzdělané. Proto dosti o tom.

Obraťme se k mohutným bratřím našim slovanským, jak oni píší o našem sv. Otci? Byl jsem zvědav, najdu-li něco v církevních jejich spisech o papeži Lvu XIII. Našel jsem pouze jednu práci ve velikém časopise vědeckém duchovní akademie Moskevské. Nemám ovšem celkový přehled literatury ruské, abych mohl tvrditi, že ničeho jiného nevyšlo, ale z časopisů církevních, jichž mám čtvero, jen v tomto našel jsem podobnou práci.

Časopisy denní nevyhýbají se ovšem zprávám z Vatikánu, vždyť nemohou ani. Také nejsou tyto zprávy neslušně tendenční, aspoň daleko ne tak, jako zprávy jistých našich liberalních listů, ačkoliv nelze neznamenati snahu po událostech kompromitujících. Zvláštní pozornosti těší se takové zprávy, z nichž lze vyvoditi oblíbenou předhůzku Rusů Vatikánu, že míchá se do vnitřních záležitostí jiných zemí.

Nutno, abychom ku všeobecné charakteristice klerikalních spisovatelů a kleru vůbec předeslali poznámku, že dlužno děliti je na dvě části. Jedna z nich jest vládní, druhá samostatná, řekl bych církevní. Onano dává se především vésti oněmi tendencemi, které vanou z Petrohradu. Že jest tedy dnes západu a Římu nepříznivá, ano nepřátelská a často nespravedlivá, rozumí se samo sebou. U druhé části vystupuje často tendence tato daleko méně na povrch, a zájmy pravdy a zájmy všeobecné církve, touha po sjednocení, ovšem ve smyslu více ortodoxním, rozhodují více než nátlak s hůry.

Spisovatele naší práce zařadil bych k této, ač ovšem jemu mnoho, velmi mnoho lze vytýkati, jak čtenář uzná ihned.

„Bogoslovskij věstnik", v němž Vvěděnskij své práce uveřejňuje, jest veliký a znamenitý měsíčník, jehož každé číslo čítá na 300 stran. Zvláště se mi na něm líbí, že všímá si bedlivě věcí časových, o nichž promlouvá ne-li vždy s kompetencí, aspoň vědecky, s jakousi nestranností, která svědčí, byť i někdy o mylné informaci a názorech již výchovou vštěpených a tudíž hluboce zakořeněných, přece vždy o publicistické mravnosti, jakou shledáváme u mužů v pravdě vzdělaných, prostých oné fanatické zášti protestantské, která ospravedlňuje každý skutek, i ten nejnešlechetnější, — je-li namířen proti katolíkům a papežství.

V loňském a letošním ročníku jsou to především práce p. Vvěděnského, které téměř vesměs dotýkají se katolického západu a podávají zajímavý obraz, kterak pravověrný Rus, avšak muž vzdělaný a ušlechtilý, soudí o církvi katolické, o její práci v našem století, její organisaci, jejích přednostech a vadách.

Budiž nám dovoleno, na některé tyto práce spisovatelovy poukázati. Na prvé místo zvolili jsme jeho dosti obšírný článek o Lvu XIII. Že jí věnujeme více místa, než snad zasluhuje, toho příčina jest patrna, a čtenář nevezme nám toho ve zlé.

Kladu hned první otázku, jaký duch vane článkem? Jest proto důležitá, že od ní závisí ihned, máme-li jej přičísti k oné kategorii prací hlavně protestantských, které naplňují nás hněvem a bolestí, ale o nichž slušný člověk mlčí, nebo k těm, které, byť i nám nevyhovovaly, přece si nás engažují svou opravdivostí a slušností. Práce našeho spisovatele patří k těmto. Není to vlastně samostatná studie, nýbrž spisovatel píše na základě známého díla Boyer d'Agena, který obrátil se ku znamenitým nebo pověstným současníkům o mínění jejich o sv. Otci a tyto pak v mohutné knize vydal. O spise samém dí, že jest to jeden z nejlepších darů sv. Otci, a praví doslovně: „Z těchto názorů, sebraných z celého světa, stal se věnec na čelo stařičkého jubilára — věnec lesklý a vůní dýšící, byť i ne bez trní, jako vůbec každá růže." A mluví-li hned na to o „veliké a vznešené postavě oslavencově" a podobně, jest hned patrn ten veliký rozdíl mezi naším spiovatelem a protestantským pamfletistou, smutným tvůrcem zmíněného již díla „Neposkvrněné početí papežů". A autor nebyl v pokušení nepatrném. Spis Boyer d'Agenův jest ovšem, jak jinak ani býti nemůže, panegyrikem na

Lva XIII., avšak má i takové stránky, které spisovateli nešlechetnému nebo zatvrzelému poskytují příležitosť velice vhodnou k ukojení vášně a hněvu. Spisovatel pokušení tomuto odolal aspoň s části. Dává nám plnou měrou voněti k růžím ve slávověnci sv. Otce, ale ukazuje s ochotou přec jen málo tajenou i ty nezbytné ostny. Jako každý nepřítel, který však uznává cenu i sílu svého soupeře, začíná s chválou, ano, jí plýtvá, aby pak to jeho „ale“ zdálo se slabší a správnější, vede si i náš spisovatel podobně. Zmíniv se o některých osobnostech, které mínění své o papeži pronésti odepřely, jako Freycinet, Emil Zola, Gladston, Alexand. Dumas, protestant Teine, uvádí nejdříve některé posudky, týkající se osoby papežovy, jako posudek umělce, jenž sv. Otce maloval, posudek španělského exministra Kastelara, francouzského akademika Emila Oliviera a j. Již z toho lze se domysliti, že vyvolil úsudky nejkompetentnější a nejpříznivější. Chvála, kterou oplývá zvláště úsudek umělce-portretisty papeže, zdála se našemu spisovateli snad přece příliš velikou, nebo podotýká pod čarou, že i papež svým malířem byl velice spokojen, při čemž čtenáři napadá, jakoby spisovatel chtěl říci, že malíř svůj úsudek psal pod dojmem pochval papežových. I mimo to nalézáme v citátech z knihy Bayer d'Agenovy přivedených tu otazníky, tu výkřičníky p. spisovatelem naším do citátů vložených, ukazující, že všady tak úplně nesouhlasí; než, tato část článku, osoby papežovy se týkající, jest naprosto příznivá a plna nejlepší chvály. Pan spisovatel volil úsudky nepříznivější; ovšem nepříznivých úsudků po této stránce ani ve knize Boyer d'Agenově není.

Jiné citáty líčí duchovní stránku osoby papežovy, jeho dobrotu, mírnosť, svatosť, učenosť, bystrosť jeho ducha, jeho filosofické, theologické a všeobecné vzdělání, jeho diplomatickou dovednosť a p. Tu silně již cítíme ortodoxní růžky. Netýkají se tak osoby papežovy, kteráž i jemu jest posvátna, jako spíše papežství a ideje papežství. To ovšem jest pochopitelno, zvláště když citáty některých francouzských biskupů skutečně přemrštěně mluví o papežství, nu a všeho moc škodí, i chvály. Tak i nám posudek biskupa Favy zdá se býti psán v rozčilenosti a enthusiasmu, a proto chladné kritické péro spisovatelovo lecos v něm nalézá, s čímž nesouhlasí. Že tam, kde úsudky mluví o neomylnosti papežově, nebo o tom, že on jest ochrance pravdy dokonalý, že jeho důvody jsou nepřemožitelné, přidává své otazníky a výkřičníky, nemůžeme ovšem se diviti. Než stále jsou úsudky jeho příznivé, papež Lev XIII. líčen jako veliký nositel míru, horlitel za pokrok a civilisaci a při tom jako ochrance katolických tradicí; jeho vlastnosti uznávají se plnou měrou. Jen věta, „že papež neobětuje ni písmeno ze zjeveného učení při své snaze po pokroku a usmíření moderních idejí“, nechce se spisovateli líbiti.

Však to vše odbyto jest jen nějakým výkřičníkem nebo otazníkem. Větší jsou nehody při citátech o politickém působení papežově. Tak se mně zdá, jakoby to už nebyl týž Vvěděnskij! Týž, který tak vážně psal a uctivě, najednou i sarkasmu není prázden.

Ovšem jedná se tu o světské moci papežově a o „republikánské revoluci“ Vatikánu, jak spisovatel se vyjadřuje, i nedivíme se nesouhlasu; avšak spisovatel tak vážný neměl vypustiti z úst, co my považujeme jako nařčení, totiž, jakoby církev šla vždy jen se silnými tohoto světa a myslila si: pusť rušatsja trony svjetskich monarchov, liš by utverž dalsja tron monarcha duchovnago! (Ať padnou trůny světské, jen když utvrzen bude trůn duchovní)! Spisovatel hněvá se zvlášť na to, že papež uznal republiku Francouzskou a tváří se tu zároveň tak, jako by tím papež dával v šanc staré tradice církevní a pravdy, nebo aspoň důsledky z pravd zjevených. Než i tu jsme ještě s p. spisovatelem spokojeni, ano, dosti spokojeni, neboť domníváme se, že mluvě tak, mluvil trochu z loyality, jako zastance autokracie; že ale ku konci, kde jde řeč více o papežství než o papeži, uvedl posudky Crispiho a že ve slovech tohoto zednáře, ohyzdného a zarytého nepřítele církve, nalézá „mnoho spravedlivého“, toho litujeme v zájmu p. spisovatele, který dosud — známe p. spisovatele i z jiných prací, o nichž též se zmíníme — byl nám dost sympathickým. Krátký smysl citovaného úsudku Crispiho o papeži jest asi tento:

Lev XIII. jest velký papež a chytrý politik. Chce znovuvzkříšení světské moci; avšak toho nedosáhne ku prospěchu samého papežství. Nebo papežství, které činí se královstvím v Italii a politickou partií v jiných zemích, není znakem obecního křesťanství, ale falsifikatem jeho. Obor působení jeho jest jen obor svědomí. To měl by tak veliký papež chápati. Tak Crispi.

Ještě tvrdší jest citát druhého zednáře italského. Ten dí dokonce, že papež — otec všech katolíků, není otcem Italů; že sbírá peníze v cizině na škodu své země, že rozrušuje občanská zřízení vlasti (snad civilní sňatek a nevěreckou

školu. Pozn.), že nechce uznati zákon garancie, že jest nepřítelem krále, který socialní nauky nejen hlásá jako papež, ale i skutkem provádí (toť smělé! Pozn.), že papež jest vůči Italům málo křesťanským, že zájmy světské politiky jdou mu nad zájmy víry. V takových farizejských frázích jde to dál, a — k podivení — i v těchto směšnostech spisovatel náš vidí „mnoho spravedlivého“ a dí, že ten věnec chvály kolem hlavy papeže uvitý se rozpadá, blíže-li přihlédneme. Toho litujeme. Ovšem rozumíme spisovateli pravoslavnému, který k tomu přidává: „Tragická to historie papežství a jak smutné přivádí myšlénky! Ani v nejsvětlejších dobách svých dějin, jakou je nynější, ve dnech jubilea znamenitého jubilaťa, nemůže plně zakoušeti blaženosti pokoje.“ Příčinu utrpení a ponížení papežství vidí v touze jeho po moci světské. —

Na konec buďtež nám dovoleny ještě některé doslovné citáty z našeho spisovatele; jsou proto vážné, že jim na vlas podobají se sta jiných. Dí n. p.:

Papež Lev, praví se, jest jeden z nejlepších. My křesťané pravoslavní — ochotně tak vyznáváme — nemůžeme se neradovati, že západní naši bratří po víře, (bloudící, než přece naši bratří) v dobách tak trudných mají vůdce duchovního života podle přání srdce svého, že katolicizm v boji s nepřátely náboženství a mravnosti národa má tak zkušeného a moudrého vůdce: nebo katolicizm přece jest křesťanství, byť i zatemnělé, mající s křesťanstvím východním mnoho společných nepřátel — v osobě současné bezbožecké kultury! Výsledek tohoto boje nemůže i nás neinteresovati, a dej Bůh, aby vedl k šťastnému konci. Avšak z druhé strany nemůžeme se žalem neviděti, že tato úsilí západní církve paralisuje marnivosť, zdánlivosť a ponížení. A to jest tím truchlivější, že i lepší z papežů, jakým bez odporu jest oslavenec, tak jak jsme viděli, oslepěl, že při vší své prozíravosti není s to, aby pochopil a uvážil veškeren vřev a všecku marnivosť v sekularizačních pohledávkách papežství. Nebo zná to? To by nebylo lepší, ale neuvěřitelné to není. Nebo papež nemá moci. Vatikán — toť mohyla. Kdo v něj vstoupil, zřekl se vlastního života, vůle a mysli! Ve Vatikáně, dí Crispi, (!!) člověk nemůže míti své vůle, a ten, kdo obléká papežskou tiaru, ať je liberál nebo reakcionář, ihned musí podrobiti se římské kurii a nechce-li učiniti tak dobrovolně, musí učiniti tak donuceně. Zde si špatně p. spisovatel posloužil, věře Crispimu, kterému nejposlednější liberál nevěří ani na deset přísah, a proto mínění jeho pro všecky, kteří jen par dní ve Vatikáně prožili, naprosto jest směšné. Spisovatel měl by to věděti, vždyť z celého jednání našeho sv. Otce není nic tak patrné, jako jeho naprostá samostatnosť. Ale tu nedovedl více odpírati své přirozenosti, dlouholetou výchovou k takovým názorům vedené. A dokládá-li na konec: „Hlas papežův slyšán prý jest po celém světě, avšak jest zakoupen velikou cenou, zřeknutím se vůle a svědomí. A hle, v tom záleží celá tragičnosť a hrůza, celá nemožná nenormalnosť papežství, hle, za co východní církev se modlí, aby totiž západní církev byla zbavena vředu papežství — (ta dobračka! Pozn.)“ nemluví více B. Vveděnskij, ale officielní státní pravoslavná církev, jejíž „molitva o mir vsego mira“, kterou s naší modlitbou spojuje, nemůže býti prosta přetvářky a neupřímnosti. A proto i úsudek konečný dopadá tak smutně. Fr. Žák.

Německá.

Cestopisné romány Karla May-e. — Jules Verne svými romány založil v literatuře francouzské novou, velikou dobu; co do vynalézavosti a původnosti nemá sobě rovného; pokud týče se účelu, jakým své plody posýlá do světa, i způsobu, jakým myšlénky své projevuje, staví se mu po bok jiný muž, který do svých spisův uložil veliké poklady zkušeností, nasbírané na vlastních cestách, jež vykonal ve všech známých dílech světa sám, jenž prošel naším skutečným světem, plným nástrah a nebezpečenství: Jest to prof. dr. Karel May.

Nelze podati ni jediného data z životopisu jeho, neboť spisovatel kontraktně se zavázal, nikde o sobě a svém životě nepsati. Omezíme se jen ukázati, že skutečně spisy jeho vřaděny mohou býti do každé knihovny pro svět vzdělaný i nízký, dospělý i dětský.

Základní myšlénka všech jeho románů jest podobna myšlénce Jul. Verne-a a zní, jak ji napsal Frenken: „My všichni jsme poutníky na zemi, a život náš jest jediná, veliká pouť k společnému cíli, do nebeské vlasti; tam vede nás naše tužba, a srdce naše jest neklidno, bolným smutkem vzrušeno, pokud nedostihneme

věčného míru nad hvězdami. Tato vznešená myšlénka ovívá nás při čtení románů May-ových.

Maye pudí do dálky vnitřní stísněnosť; jemu je domovina jeho úzkou, těsnou, touží po širém světě, jeho duch, puzený touhou po cestování, pobádá jej k činům vědeckým i hrdinským; vykonává, co konal, či dával konati svým rekům Verne, a co konal Byron; tento zbloudil zem a zbrázdil moře, puzen nemocí duševní, jež stupňovala se až k šílenství, trápen světobolem — prošel je bez pozornosti, vždy roztrpčen a uondán.

May kráčí světem, pln tělesné síly a zdraví, lačen po činech, on jde v divoké kraje s vědomím, že křesťanským svým příkladem učiní srdce národů pohanských půdou příhodnou k setbě Evangelia; setkává se s dobrými i zlými, tyto trestá spravedlivě, vždy dobře chovaje na mysli, že jsou jeho spolubratry a obrazy Všemohoucího, ony ochraňuje i odměňuje May jest misionářem-laikem. Na všech svých mnohdy bludných cestách působí slovem i příkladem, nedá si ujíti nikde příležitosti, aby nevyvrátil zaslepené předsudky a nepřesvědčil, že Kristus jest jediný pravý prorok, aby neukázal výši, na níž stojí naše náboženství s velikou svojí naukou: „Miluj Boha nade všechno a bližního jako sebe sama.“

Touto ideou poráží zakořeněné krvavé právo divochů: „Oko za oko, zub za zub“ a s ním spojenou krevní pomstu; všude učí odpouštěti nepříteli a nebroditi svojí ruky v jeho, byť i černé a zrádné krvi, tak učí, ať již v širopusté Sahaře, nebo v pustinách Sudanu, ať na stépích kirgizských, nebo v divokých slujích balkánských, ať na savanně, pampách, llanně, nebo pralesích amerických. Toto vše, co zažil a vykonal, píše způsobem, jenž si dnes hledá rovného. Již idealní May-ovo misionářské působení vtiskuje spisům jeho vznešeně mravné jádro a charakteristický ráz, jenž povyšuje spisy jeho nad povšední četbu.

Lidé, s nimiž se stýká, kraje, jež prochází, šinou se před čtenářem v pestrém, mihotavém panoramu, tak živém a do sebe zvláštním, že i blaseovaný a lecturou citových románů umrtvělý světák bude čísti a znova čísti.

To jest právě zvláštností May-ovou, že ani země, ani lid nemá před ním tajemství. May jest jak znamenitým znalcem srdce lidského a bystrým, důvtipným pozorovatelem, tak i obratným vypravovatelem. Kraje pro nás úplně cizí, o nichž dovedeme si jen napjetím fantasie utvořiti nedokonalý obraz, vyvstávají pod jeho pérem v pevných, jistých obrysech. Neproniknutelná Sahara, smrtí dýchající žárný písek její, velebný, nádherně poetický Nil, divoká pohoří Kurdistanu a Balkánu, fanatická Mekka, nehybný, podplatný Stambul, osamělá, kvetoucí prairie a neproniknutelný prales ve svém mohutném rodění a umírání stojí před námi jako nejlepší obraz, provedený barvami uměle volenými a jistou rukou nanesenými.

A v obrazech těchto vystupují charaktery rázovité a duchaplné. Postavy z jeho románů uváznou čtenáři pevně v paměti, vidí je před sebou a miluje nebo nenávidí jich, jak toho zasluhují.

Tajemství May-ovo, jež ve vypravování tak kouzelně působí, spočívá v tom, že nikde nepouští se do dlouhých popisů; vše jako mimochodem, leč črtou jednolitou, kterou rýsuje, zatím co děj se v plném životě rozvíjí a zauzluje, paralelně vedle stručně jen, avšak hluboko se vtiskující.

Karel May ve svém vypravování projevuje hlubokého ducha básnického a duši všem dojmům přístupnou.

Účel románů May-ových není jen zábavný, nýbrž jest vysoce poučný. Toto didaktické, to jest země- děje- a národopisné podrobuje spisovatel zákonům vyššího umění básnického, jak to činí též Jules Verne.

Není divu, že May svými spisy nejen způsobil sensaci mezi německými přátely literatury, nýbrž že se stal on i hrdinové a přátelé jeho největšími jejich miláčky.

Sám píše v III. svazku str. 536.: „Vyznávám k veliké své radosti, že mnoho set přípisů ze všech krajů vlasti i ciziny mně dokázalo, jak úzký svazek utvořil se mezi mnou a mými čtenáři. Co časopisy napsaly o mých dosud vydaných dílech, jest neobyčejně potěšitelné a čestné; daleko, daleko hlouběji však dojímá mne, když dočítám se ze soukromých dopisů, že nejen já stal jsem se přítelem obecenstva, nýbrž také moji soudruzi, o nichž jsem psal, tak všestranného a velikého účastenství si dobyli...

Z kruhů, které trůnu blízko stojí, i z nepatrné chatrče dělnické, ze zlatého péra milionářova i z třesoucí se ruky chudé vdovy, z boudoirů vznešených dam světa i z přísné klausury klášterní, ze školní lavice kadeta nebo gymnasisty i ze zahradních úkrytů pensionatu obdržel jsem dotazy, které větším dílem dotýkají se mého nevyrovnatelného Halefa...“

Tak může psáti o sobě jen ten spisovatel, jehož díla vytvořila v literatuře epochu, tak může psáti Jules Verne a Karel May, jejichž spisy proniknou do všech vrstev.

Nemůžeme si ničeho přáti, než aby spisy May-ovy do naší mateřštiny byly přeloženy, neboť četba tak zajímavá, ušlechtilá a poučná zasluhuje místa ve všech literaturách.

Románů Mayových vyšla již celá řada.

Sebrané a seřaděné vycházejí v originale v elegantní úpravě a obsahují první serie VI. svazků pod společným názvem „V ochranném stínu Padišaha"; jednotlivě nesou nadpisy: „Pouští a haremem", „Divokým Kurdistanem", „Z Bagdadu do Stambulu", „Ve slujích na Balkáně", „Zemí Skipetarů" a „Sut". Následují v VII. a VIII. svazku zmíněné již americké příhody „Vineton, rudý gentleman". Mimo to byl uveřejněn v německém „Hausschatzu" znamenitý román „Mahdi, moslemínský Mesiáš".

Johann Leopold von Hay. Ein biografischer Beitrag zur Geschichte der Josefinischen Kirchenpolitik von Wilibald Müller. Wien, Karl Graeser 1892, 8° 92 str. — Jan Leopold Hay narodil se 22. dubna 1735. ve Fulneku a vysvěcen na kněžství r. 1758. Hned po vysvěcení stal se biskupským ceremoniářem v Olomouci. Rychle postupoval v důstojenstvích až r. 1775. stal se proboštem kollegiatní kapituly v Mikulově. Skrze svou sestru, provdanou za Josefa Sonnenfelsa, professora na universitě Vídeňské, později dvorního radu, stal se rozhodným stoupencem politiky Josefa II. Z příčiny této poslán byl r. 1777. na Valašsko, aby Valachy upokojil, což se mu též podařilo. V uznání za zásluhy tyto jmenován byl Hay 29. července 1780. biskupem v Hradci Králové. Jako biskup hradecký působil Hay po 13 let ve smyslu nejrozhodnějšího Josefinismu. Celkem nepodává kniha ničeho nového. Neméně důležité zprávy o Hayovi uveřejnil Helfert v Č. Č. M. r. 1877. a 1879. a Rezek v Dějinách náboženského hnutí v Čechách.

Jos. J. Veselý.

Česká.

Museum. List bohoslovců českomoravských. Ročník XXVII. Sešit III. Pořadatel Otto A. Adámek. V Brně 1893. Tiskem Benediktinů rajhradských v Brně. — Třetím sešitem dokončilo „Museum" 27. ročník, z nichž devatenácte ročníků jest psaných, a osm tištěných. Osmý tento ročník dedikován jest J. M. ndp. arcibiskupovi olomuckému Dru. Th. Kohnovi, a věnování to provází dedikační báseň z péra St. Prudíka, jenž do tohoto ročníku zvláště pilně přispíval. V úvodě čteme vzletný proslov „Lumen de coelo" (od V. Tesaře-Blanického, jímž zahájena oslava padesátiletého jubilea biskupského sv. Otce Lva XIII. v Č. Budějovicích dne 19. února t. r., k níž řadí se Prudíkovy vřele psané „Dozvuky k papežskému jubileu". Verši přispěl do tohoto sešitu Jos. Horký, Vlad. Hornov a Frant. B. Stálecký. Dále čteme v tomto sešitě pokračování „Národopisných paběrků" od Jana Staňka; rozepisuje se zajímavě o Smrtné neděli a vynášení smrti; dokončení historické studie „Objevení Ameriky" od A. O., jejíž spisovatel se nám zavděčil, ukázav k málo známé celkem okolnosti, že „skoro celé století měla Kolumbův životopis jen protestantská biografie v rukou; jen ta nám podávala jeho obraz ovšem tak, že skutečně jeho záměrům, jednání a celé povaze odporuje" a zmíniv se o Piu IX. a dějepisci Rosellym, jakož i o listech nynějšího sv. Otce Lva XIII., k uctění a oslavě Kolumbově se nesoucích. Z dalších příspěvků uvádíme Jaegrovu řeč „Lev XIII. o dělnické otázce", přednesenou při slavnosti 50letého jubilea biskupského Jeho Svatosti v Litoměřicích dne 18. února t. r., v níž dotkl se stručně a obsažně všech důležitých pokynů a rad, uvedených v proslulé encyklice „Rerum novarum". Velmi pěkný je článek Kratochvílův: „Zbožnosť neposledním rysem v povaze našeho lidu", patřící obsahem k cenným příspěvkům folkloristickým; jest to pole vskutku obsáhlé, na němž lze mnoho kliditi. Zcela správně praví spisovatel, že lidu našemu nestačí modlitby církví sv. přikázané, modlitby v knihách modlitebních... on nepřestával na předpisech církevních... on vroucí zbožností veden také sám vhodné modlitby a nábožné popěvky si skládal, chvalitebné zvyky a obyčeje si stanovil a všechno to, jak drahé dědictví duchovní zachovati chtěje, z jednoho pokolení na druhé přenášel." A právě z těchto zachovalých dědictví ducha uvádí nám, jak dokládá, z farnosti

Nebovidské sebrané ukázky vesměs zajímavé, rozepisuje se kromě toho o chvalitebných zvycích a obyčejích, z nichž neméně než z modliteb vysvítá nelíčená a vroucí zbožnost lidu našeho. Radíme p. spisovateli, aby, jak sám o tom ku konci článku se zmiňuje, ve sbírání podobného materialu pokračoval, neb článkem jeho nikterak thema, o němž se rozepsal, vyčerpáno není.

Jan Ed. Pauly napsal důkladné pojednání „Malomocenství a malomocní v Písmě sv.", nahlédnuv pilně do odborných děl o hrozné této nemoci jednajících a čerpav z nových původních zpráv a dokladů.

Poslední rubriku sešitu toho „Zprávy spolkové" zajisté pro důležitý a významný její obsah nemůžeme čítati k „posledním". Vždyť objevuje nám veškeren ruch a život literárně-umělecký, jaký v seminářích panuje. Tak z došlých zpráv se dovídáme: V Brně věnovala „Růže" letos přednáškami zvláštní pozornost životní otázce naší doby: otázce socialní a pěstovala při schůzích pilně sborový zpěv. V Praze rokovalo se kromě otázky socialní i o „Vlasti" a prohlášení spolku „Máje" a podán návrh, aby zaslán byl panu nakladateli Ottovi dopis, jímž měl býti upozorněn na protikatolický směr „Zlaté Prahy" a spolu požádán, aby zamezil něco podobného do budoucna. Návrh proveden, a pan Otto slíbil postarati se u věci té o náležitý obrat k lepšímu.

Odbor knihovní sebral letos 229 knih a založil tři knihovny; jak čilý život panuje v Pražské jednotě, lze posouditi z toho, že odebráno více než 837 ex. knih a časopisů. Jednota Budějovická pilně pěstovala přednášky a zpěv; všechny večery, kdy přednášeti se mohlo, vyplněny byly pracemi namnoze velmi cennými. Jednota „Jirsík" odebírala letos kromě odborných listů přes 435 exemplářů knih a časopisů. Jednota Královéhradecká doplnila letos knihovnu na 1300 svazků; pořádala přnednášky. „Ústřední Matici" zaplatila celkem 800 zl, založila 3 knihovny (úhrnem již 29). Všechny jednoty pořádaly vesměs zdařilé slavnosti ku poctě jubilea sv. Otce s programem vybraným. Časopis „Museum", jak z obsahu jeho vysvítá, plní celkem velice čestně záslužný svůj úkol. Je to, abychom tak řekli, cvičiště, na němž se nadaní duchové připravují na veliký zápas, jenž je za nedlouho čeká v jejich povolání. Jest to zápas víry s nevěrou, zbožnosti s náboženskou chladností a lhostejností, lásky k Bohu, Církvi a vlasti s atheismem, nepřátelstvím k Církvi a lhostejností k vlasti, ba, neznáním jí — heslem to nejmodernějším. Nejprve zapřeli Boha, pak Církev a vlasť, konečně rodiče, vlastní bratry a sestry i vlastní krev. — Všechny články „Musea" oživeny jsou touto láskou k Bohu, Církvi a vlasti; slovesný program „Musea" věrně nese se za mottem Sušilovým, jako heslo v čele listu položeným. Přejeme dalším ročníkům „Musea" plného zdaru, vřele žádajíce, aby osvědčení spolupracovníci jeho, až na vinici Páně pracovati počnou, vstoupili do řad spisovatelů katolických. Nejsou ony řady četné, že však pro věc katolickou pracovati dovedou, dokázala minulost a zvláště právě rok letošní; „třídění duchů"; kdy dobře vidíme, kdo je s námi a kdo proti nám. J. F.

Dr. Zikmund Winter: **Přepych uměleckého průmyslu v měšťanských domech v XVI. věku.** Neunavně činný spisovatel Dr. Winter obohatil nás opět prací ceny nemalé. V práci přítomné vypisuje spisovatel umělecký průmysl v domech českého měšťanstva v době, kdy měšťanstvo české bylo nejbohatší. Nejdříve vypisuje kusy umělecké ze zlata a stříbra, jichž největší počet stolu sloužil, z cínu, mosazu, mědi a bronze a ze železa. Zmíniv se obšírným způsobem o zbraních, hodinách, (zámečníci, hodináři) přechází k předmětům ze skla, křišťálu, alabastru, jantaru. Vyličuje rozkvět hrnčířství, keramiky, truhlářství, přepych prací dřevěných, plasticky zdobeného nářadí, věcí z kůže a mnoho jiných drobností Každá řádka, ano, každé téměř slovo doloženo výklady a poznámkami váženými z archivů, tak že čtenář s obdivem patřiti musí na mravenčí píli spisovatelovu. Kniha psána jest slohem jadrným a upřímným, jen Wintrovi. vlastním; vyšla nákladem Matice České. Josef J. Veselý.

Listy ze ztracených archivů panských, které se v Paprockého Diadochu připomínají, na pravý čas a pravé udání svedené. Napsal Aug. Sedláček. (Zvláštní otisk z Věstníka královské české společnosti nauk (Roč. 1892.) Snůška druhá (srovnej Věstník 1890. str. 386.) Těchto listů snesl pan spisovatel z pamětí Hodějovských 30, z pamětí Mitrovských 26, z pamětí Štampachův 24, z pamětí Lobkovských 7, z pamětí Smiřických 8, z pamětí p. ze Šternberka 14, z pamětí pánův z Waldšteina 15, z pamětí Jeníškův 11, z pamětí Pešíkův 5, z pamětí rozmanitých 33. Jos. J. Veselý.

Z našeho venkova. Povídky a obrázky. Napsala L. Grossmannová-Brodská. V Praze 1893. Nákladem Cyrillo-Method. knihtiskárny. Cena 50 kr. — Po smrti Pakostově převzal redakci „Večerních Zábav" chvalně známý Frant. Pohunek. Volba ta byla jistě velmi šťastna, a panu Kotrbovi dlužno jen gratulovati k takové pro svůj podnik akvisici. —

Máme před sebou číslo třetí ročníku XIV. Nacházíme v něm práce původní, jež napsala slečna L. Grossmannová-Brodská. Je to její první větší samostatný spisek (pokud víme) a možno o něm říci, že dobrému jménu jejímu slávy neubere. Sbírka tato obsahuje osm povídeček a črt, které všecky prozrazují vypravovatelský talent spisovatelčin, i když některé jsou slaboučké, jiné opět skoro totožné a již odjinud známé. Hned první črta „Na Božích skalách" by se zamlouvala, kdyby ji byla auktorka lépe propracovala a zauzlila. Nejsem přítelem moralisování, ale přece považuji každou povídku a povídečku slabou, nejsou-li v ní hrdinové a děje podány tak, aby čtenář se jimi nejen pobavil, nýbrž i poučil. V této črtě zdá se mi, že všecky osoby jsou stejně důležity, i když osoba Jakubova chtěla býti hlavní. Za to druhá povídka „Ze starých časů", jež líčí život našich předků robotujících a cizích pánův, jest pěkná a mile se čte. Osoby její kresleny jednoduše a pravdě podobně. Pěkná jest a poučlivá stať následující „Převrácené vychování", kdež poukazuje na zhoubný zlozvyk, dávati děti vzdělati (!) do Němec; přicházejí odtud tak vzdělané, že si s němčinou přinesou i německé mravy i nemravy, že se odcizují domovu, řeči, práci. Pánům se takové vzdělané „slečny" nehodí a venkovanům také ne. Zlozvyk ten zahnízděn jest na našem venkově, proto dlužno chváliti, když se proti tomu někdo ozve. V povídce „Byli si souzeni" sneseno snad látky nejvíce, i když se nevyrovná črtě následující „Pod ochranou sv. Václava". Z posledních humoristicky psaných nejvíce se zamlouvá „Zmalovaný Ženich", kterou vedle „Ze starých časů", považujeme nejzdařilejší. Motivy při jednotlivých črtách vzaty většinou z venkova, a hlavními osobami bývají při tom zamilovaní mladí lidé. Tím se stává, že všecky povídečky mají skoro tutéž tendenci a tytéž přednosti i vady. Po stránce slovesné možno by bylo tu a tam vytýkati třebas i nějaký germanism; po stránce mravné a vlastenecké jsou povídky bezvadné, ano, některé mohou ve směru tom působiti dobře.

Jan Někdy.

Renner-Podolský J.: **Písecko s okresem Mirovickým a popisem hradu Orlíka a Zvikova.** V Praze 1893. Nákladem „Klubu Českých turistů". Cena 20 kr. Publikace tato vyšla jako pátý sešit sbírky „Českým krajem", již loni počal vydávati „Klub českých turistů". Knížečka počíná popisem královského města Písku. Po vyčtení všech úřadů, spolků a průmyslu čteme stručné dějiny města; pak přicházejí kapitoly důležité pro turisty. Nejprvé o pobytu v městě (hotely, hostince, vinárny a j.) pak „procházka Pískem" a bohatý seznam procházek a výletů do pěkného okolí Píseckého; sem také jest přidán popis cesty po Vltavě do Prahy, jak ji konal prof. dr. Kurz, redaktor této sbírky, r. 1891. Práce má dvě vynikající vlastnosti, je stručná a velice obsažná. Neopomenuto ničeho, co má jakoukoli zajímavosť; přidán jest plán města Písku, mapa Písecká s okresem Mirovickým a 8 obrázků. Cena 20 kr., zajisté velmi nízká, umožňuje každému koupi zajímavé této publikace.

Spisy Ivana Sergějeviče Turgeněva. Rediguje Jaromil Hrubý. Svaz. 3.: „V předvečer", „První láska" — „Šlechtické hnízdo". „Ruská knihovna Ottova" svazek XIX. Praha 1893. 1 zl. 50 kr. — Stává se, že člověk, prohouzeje se, s nevolným leknutím ptá se sama sebe: je-li možná, aby mně už bylo třicet... čtyřicet... padesát let? Kterak to život uplynul tak rychle? Kterak to, že smrť přišla tak blízko? Smrť je jako rybář, který chytil rybu do své síti, ale nechává ji na čas ve vodě: ryba ještě plove, ale síť je kolem ní, a rybář vytáhne ji, kdy se mu zachce."

Vidíte, tak hledí na život náš pan Turgeněv. Ale nikoli na život národa — pouze na jednotlivý život malých velikánů, kteří myslí, kdo ví co neprovedou, a zatím provedou všeho všudy hloupost: napíší pojednání, vytvoří sochu. Takové dva líčí román „V předvečer". A to byli ještě z třídy rozumných. I. Berseněv i Šubin znali aspoň malou svoji cenu, plakali a zlobili se proto. Ale což ten Uvarov, a ti druzí — a ty dámy. Ano, ale jedna tam přece byla, Jelena — se srdcem i duchem. A o tu se jednalo i Berseněvu i Šubinovi — a hleďte, ona — vzala si prostého Bulhara Insarova. Proč? Byl to muž a ne loutka. Pracoval pro svůj ideál — svobodu vlasti — a nesnil pouze o něm. Pro toho Insarova

opustila Jelena i matku i otce — a on jí umřel na cestě do vlasti. Stala se ošetřovatelkou raněných.

Nebyla by to srdcervoucí, slzává novella v rukou jiného spisovatele? To byste si poplakali, míti tenhle děj sepsaný od kteréhokoli romantika. Ale tuto? Zamyslíte se a povzdychnete si se Šubinem: „Budou z nás také Insarové? a budou-li, zhynou také oni souchotěmi?“

Druhá práce zde podaná: „První láska“ líčí mladíčka, který byl sokem vlastního otce, ženatého, v lásce k podivné dívce, která ostatně měla podobných lásek plno. Všecko líčeno jako skrze závoj, který se pouze nadzdvihuje a více dává dohadovati, než přímo prozrazuje, ale i tak vidíte mnoho bolných míst „vyššího“ světa ruského, hlavně v ohledu manželské věrnosti. Pamatujete se, že všickni spisovatelé, s námi v překladech seznámení, stejně svědčí, každý svým způsobem a každý s jiným stupněm naděje na polepšení. A konec? Mladý pán stal se starým pánem, a z lásky zbyly jen upomínky. I otec umřel, i ta vábná Zinaida. Nu — smrť to urovná vše, co zde nerovným. Čtěte úvahu Turgeněvovu: „Pamatuji se, že několik dní po zprávě o smrti Zinaidině byl jsem přítomen smrti jedné stařeny. Pokryta byla hadry, život její byl těžký, a hle, i smrti se bála. Stále se křižovala a stále šeptala: „Hospodine, odpusť mi hříchy moje“ — a teprve s poslední jiskrou vědomí zmizel v jejích očích výraz strachu a úžasu před koncem. Vzpomínám si, že zde u smrtelného lože té ubohé stařenky pojal mne strach o Zinaidu a zachtělo se mi pomodliti se za ni, za otce — i za sebe.“ — Posmívejte se mu, máte-li chuti!

Ano, není to žádná lectura lehoučká — pro usnutí — je v tom strava těžká. Chcete-li přemýšleti, čtěte!

A „Šlechtické hnízdo“? I to kryje své boly a zklamání. Máte tu manžela, který pro nevěru ženinu odloučil se od ní, dověděl se, že zemřela, zamiloval si jemnou a tichou, věřící křesťanku Lízu, a v tom žena jeho se vrátila k němu. Pověsť o její smrti lhala. Zůstala koketou a Lavreckému zatarasila cestu k novému štěstí, zatarasila ji také Líze. Tato stala se klášternicí. A Lavrecký? Zavřel se ve svém hnízdě a řekl: „Vítám tě, osamělé stáří! Dohořívej, neužitečný živote!“

Tak mluvil on. A Líza? Koná službu Boží — věrou hojí ránu. To jsou postavy hlavní. A což ty druhé! Ten Němec Lemm s jeho citem, jejž zakrývá tvrdou škraboškou, ta rozmařilá babička Marta, klepař Gedeonovský, švihák Panšin? Celá gallerie portraitů, celé studie dle přírody, jakoby spisovatel každého proto si všiml, že ho má napodobiti na divadle. Zdá se, že jen zevnějšek a pohyb líčí — a vystihne i nitro. Toť jeho umění. A naše? Náležitě čísti — a rozuměti — a nepouštěti k stravě té nikoho, kdo by jí nestrávil. Filip Šubrt.

Paměti kláštera v Louňovicích. Sebral a vykládá prof. Aug. Sedláček. Založení kláštera tohoto klade se, ač není přímých důkazů, do roku 1149. Zakladatelem jeho byl kněz Jindřich, řeholník a lékař, muž učený, jenž pocházel bezpochyby z krajiny Porýnské. Smrtelnou ránu zasadil klášteru tomuto král Zikmund. Zikmundovi totiž velice na tom záleželo, aby jej Táborští za pána podnikli, a proto zavázal se Táborským, kteříž již před tím všech statků kláštera Louňovského, kromě újezda Nedvědického, se zmocnili, dáti celé klášterství Louňovské i s újezdem Nedvědickým posud od Rožemberkův opanovaným. Též osudným byl rok 1420. Táboři přepadli klášter, vyplenili a zapálili jej, tak že probošt a panny řádu praemonstrátského utéci musili, zachránivše jen holý život. Vše ostatní zničeno. Ke konci knížečky podány paměti kláštera Louňovského, z nichž nejstarší jest z r. 1149. a poslední z r. 1579. 24. Octob. Jos. J. Veselý.

Paměti obce Kozlovské. Napsal Aug. Sedláček. Ves tato, jež povstala ve 13. stol. a jež slula původně Hoštice, leží na levém břehu Otavy pod Horažďovicemi. Ve 14. stol. prodal ji Vilém ze Strakonic Bohunkovi z Mladějovic, jenž měl v erbu kozla. Tím se vysvětluje, proč ves a dvůr proti Hošticům na pravém břehu slují Kozlov. Jak Kozlovští svých starodávných listů na svobody své hájili, vidno z toho, že truhlici, v níž listiny byly uschovány, u jednoho souseda zazdili, a jen Kozlovští věděli, kde tato truhlice jest. R. 1860. Dr. Kotalík zvědavostí puzen, přišel do Kozlova a listiny opsati si chtěl. Svolána proto celá obec; po daném svolení vybourána zeď, a obec se dříve nerozešla, dokud truhlice nebyla opět zazděna. Teprve v době nejnovější listiny vyndány a uschovány u představenstva obce. Kéž by každá obec svých starodávných listů a výsad tak si vážila a tak je opatrovala! Jos. J. Veselý.

Venku a doma. Verše Alojsa Škampy. V Praze, J. Otto. 1893. Cena 80 kr. — Škampa charakterisuje svou poesii zcela upřímně a trefně v „doslovu", nadepsaném „Píseň", kterýž „doslov" po našem mínění lépe mohl býti proslovem, předehrou, aby vzbudil v čtenáři patřičnou náladu. Škampa nepovažuje poesii za truchlolící, smutkovým pláštěm zahalenou ženu, jež zpívá o zoufání a svízelech a strastech života, o beznaději, a hlásá nevěru a naprosté zapírání. V té příčině má pravdu, líčí-li sám sebe:

„Já zpívám jinak, nežli druzi moji,
mám jiné srdce, jinou povahu...."

Musa stojí před jeho chýží jako „zlaté ptáče štěstí"! Liší se tím tedy podstatně od kollegů na Parnassu. Doznává: „Kde k pessimismu najít odvahu? Má duše měkká tvrdou se být bojí". Přirovnává se k jiným básníkům:

„Jsou oni hlubší, dál jich peruť mává,
a spíš je čeká vítězství a sláva,
než píseň mou — však já jsem šťastnější!"

I těmito řádky věrně sám sebe charakterisuje, a nebude nám míti za zlé, uznáváme-li i my, že mnohé sbírky jiných našich básníků vynikají nádhernou dikcí, plynnější formou, bohatšími rýmy; uznáme-li i my, že místy je poesie páně Škampova trochu suchá a do prósy zabíhající, někde rozvláčná nad potřebu: za to však přiznáváme, že i přes tu „menší hloubku" je Škampa skutečně, jak sám píše, šťastnější! Celou jeho sbírkou vane klid, mír a usmíření se životem — nikde žádné trpké a bolestné žalování, jež snadně stává se u našich věštců až rouháním; nikde ono zoufalé pohrdání a zahazování života, jímž, jak nejednou už v těchto listech jsme ukázali, knihy našich poetů až překypují.

Sbírka „Venku a doma" rozdělena jest ve III oddíly: V přírodě, Svým drahým, Obrazy a zpěvy. „V přírodě" opěvá krásy jeseně, léta i jara, pobyt v lese a pod. Račte si všimnouti řádků citovaných a posouditi, jak velice se liší Škampa od svých světobolných, rozervaných kollegů. V lese (Na Komorsku) praví:

„Ach, všecko se tu modlí k Bohu
tím povědomým, známým hlasem,
jenž mohutně, jak dávným časem,
i ve mně sám se vzbouzí dnes!"

a dále: „Když asyl tvůj mne v sobě hostí — hned k výši prchám ze všednosti, hned vím, že dosud není pozdě, bych navrátil se v duše skrytu zas k ryzosti svých dobrých citů a zřídlem dětské neviny!"

Básník lidstvo i přírodu chce „uchvátit láskou", zbaviti každou tváři slz, vrátit chorobným těchu a zdraví; tyranu chce vzíti z ruky zbraň a tisknouti mu haluz míru, otrokům povznésti hlavu; on chce žíti pro dobro světa a chce umříti rád a v usmání, jen když všechny uvidí kol sebe šťastné!

Pěkné je „Poslání sv. Martina", jež lze spíše nazvati „Zimní romancí", a to na katolickém základě napsanou. Sv. Martin vyjíždí na svém bílém koni, zahání jeseň, rozhazuje sníh, kam tne mečem, tam sviští mráz — všude hlásá zvěst zimy; až když přijde svatá doba vánoční, a všude zpívá se „Narodil se Kristus Pán", tu

„Svatý Martin sedá s koně
na umrzlý kleká sníh,
díky šeptá, hlasu kloně —
dostiť cíle bezúhonně,
dočkal se dnů vánočních!"

Pouť jeho se dnes končí; neviděn nikým před chrámem sdílí ples s lidmi všemi; když lid vychází z kostela, nevidí nikde ničeho — jen záře se před ním kdes zableskne, a kohout hlásá den... Pěkný to věru obrázek! Krásný protějšek Vrchlického i ze školních čítanek známé „Jarní romanci", mnohem však tím cennější, že nám katolíkům bližší, z víry čerpaný, a „Jarní romanci" co do poesie na některých místech i převyšující. V oddílu II. „Svým drahým" věnuje básník mimo jiné vzpomínkám a památníkům, kdež opět zní verš jeho zcela jinak, než sladké a prohnaně na effekt vypočítané koketování jeho druhů. Radí „V památníku", aby milovali český lid, přáli chudým, povzbuzovali bídné, rozsévali blaho dlaní svou i rtem, věnovali soucit, slůvko vlídné... a „nešťastným" věnuje tuto slohu:

„I nechať Bůh k nám sesílá své kříže:
my bez reptání chopme se jich tíže
a neklesejme slabým duchem níž!“

„Tím lepší jsme“, praví, „čím větší jest jich tíha, neb mukami se očistěna zdvihá i duše naše k nesmrtnosti blíž!

Jaký to rozdíl od oné běžné rady všech snad „lékařů“ poetů, kteří vidí spásu v pohrdání životem, věrou, náboženstvím, Bohem, nadějí a trpělivostí, a kteří napořád chladně vtiskují svým nešťastníkům do ruky revolver neb lahvičku s jedem jako jediný, naprosto bezpečný lék proti všem životním strastem!

Kde udeří básník na strunu vlasteneckou, tam mohutně a mocně se ozývá, ač tu všude s míněním básníkovým naprosto souhlasiti nelze. Tak ku př. boje proti Frankům a Braniborům nazývá „dny zápasů, plenů a vraždy“, dodávaje:

„Ale odvet za ty boly
Bůh nám seslal v Husitech!
Tu své Záři na vrcholi
zastkvělo se jméno Čech!“

V hrozných bitvách mstili prý tu „křivdu“, až „tatíček Žižka“ právo zpět vydobyl železnými cepy atd.

Jest ovšem zcela nesprávno, že by v odvetu za ty boly (rozuměj Franky, Branibory atd.) byl Bůh seslal Husity! Právě husitské doby byly „doby největších zápasů, plenů a vražd“, jež vůbec zná naše historie. O tom není a nemůže býti žádné pochybnosti, žádného sporu. Toto místo ve sbírce Škampově je stará známá fráze, která s Bílou Horou, Husem, Žižkou a Havlíčkem vloudí se do každé básně tam, kde chce býti básník národním a vlasteneckým. Vždyť byly v Čechách doby, (a jsou namnoze dosud), kde by bez Husa, Žižky, Bílé Hory atd. nebyli stloukli proslov ani pro poslední ochotnické jeviště v nejodlehlejší vesnici, a kde si „vlasteneckým duchem prodchnutou“ báseň bez těchto ani mysliti nelze!

Že i v idyllickém oboru dovede básník podati něco pěkného, dokazuje obrázek „Noví nájemníci“, jenž se nám rozhodně líbí.

Co říci o Škampově poesii dále? Jest mnoho, jak jsme již pravili, sbírek, kde najdete ladnější formu, originelnější rýmy atd., ale velmi málo je sbírek, které by se klidným, usmířeným názorem životním knize Škampově vyrovnaly. A to je dnes takovou vzácností, že neváháme knihu Škampovu doporučiti.

Jan Hejný.

—

Český lid. Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Redaktoři: Doc. dr. Č. Zíbrt a doc. dr. L. Niederle Ročník II. — V Praze 1893. Nakladatel F. Šimáček. Dvakráte již referovali jsme na tomto místě o „Českém lidu“. Tentokráte chceme stručně pojednati o obsahu druhého ročníku tohoto časopisu. Platí o druhém ročníku vše to, co řekli jsme o prvém: material bohatý, cenné studie a v pravdě umělecké illustrace.

Je těžko říci, co jest v ročníku tomto nejlepším, která práce nejdůkladnější. Zda krásná studie J. F. Hrušky „Statek i chalupa na Chodsku“ či Mančálova práce „O lnářství na Humpolecku“ anebo Zíbrtova „Vynášení „Smrti“ a jeho výklady, starší i novější, nebo kterákoliv jiná.

Jedním liší se tento ročník od prvého: obsah není tak příliš rozdroben, práce jsou méně kouskovány. Podáme obsah podle odborů. Ze studií o krojích: J. Klvaňy „O lidových krojích na mor. Slovensku“; z prací o lidovém umění čteme tu: V. Smutného „O malovaném nábytku na Polabí“, J. F. Hrušky „Statek i chalupa na Chodsku“, V. Houdka „Hanácký grund“, Zíbrtovu „Knihomalby slovenské v kancionálu Senickém z roku 1692“, T. Novákové: „O rozličném nádobí a nářadí na Litomyšlsku“, J. Klvaňy „Kraslice moravské“, J. Kouby „Starodávné terrakotové sošky Slováků z lanžhotského okolí“, V. Smutného „Modlitby lidové“ A. Šolty „Ukázka vyryté lidové ornamentiky české na nábytku“. K obyčejům a pověrám podány tu pěkné příspěvky ve článcích: F. Bartoše „Kout dle obyčejův a pověr lidu moravského“, „O masopustě“, „Jízda králů o letnicích v zemích československých“, „Na neděli kýchavnou, družebnou a mrtvou“, Soukupův a Zíbrtův článek „Chození s klibnou“, Jiráskův „Formané“, Mančálův „O lnářství na Humpolecku“, Zítkovy „Koledni hry jihočeské“, Zíbrtova práce „Vynášení „smrti“ a jeho výklady starší i novější“, „Velikonoce“. Dále shledáváme tu práce: dra. J. N. Woldřicha „O složení několika hradišť jihočeských“, Holubyho „Slovenský spev vtákov“, J. Šimáka „Relace lékařská z r. 1749. o blouznivém písmáku z kacířství podezřelém“, J. Karáska „Komedie o Františce, dceři krále anglického, též o Honzíčkovi, synu kupce londýnského“, J. Jakubce

„Vo diblikoji“, L. Janáčka „Obraty melodické v písni lidové“, A. Šolty „Starobylé kříže kamenné v okolí Chrudimě“, V. J. Nováka „České lidové názvy mezníků polních za starodávna,“ F. Pátka „Česká literatura folkloristická za rok 1891“. J. V. Šimáčka „Drábovny v okolí turnovském“, Janáčka L. „Osnovy hudebních lidových tanců na Moravě“, J. Baara „Do kolečka“, M. Václavka „Žrna valašská“ a j.

V oddíle archaeologickém nacházíme práce dra. J. Matiegky, dra L. Niederle, J. Kniesse atd.

Přestávajíce na pouhém vyčtení obsahu, z něhož čtenář nejlépe pozná bohatosť materiálu uloženého v „Českém lidu“ opakujeme znovu, že nemůžeme dosti vřele doporučiti čtenářstvu svému, aby tento záslužný list ze všech svých sil podporovalo.

Mudrosloví života. Od Fr. Alberta M. Weissa. Česky zpracoval Fr. Filip Konečný, kněz řádu kazatelského. Cena 1 zl. 80 kr, váz. v plátně 2 zl. 40. kr. V Praze, nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl). — Zevnějšek této knihy jest milý a vábný, tisk zřetelný, papír pěkný, sloh překladatelův dobrý. Významná jména Fr. Weissa a Fr. Konečného, vynikajících to učenců, filosofů a theologů, nabádají čtenáře, aby dychtivě sáhl po knize a seznal její obsah. I my jsme tak učinili a podáváme zde posudek o ní, uvádějíce nejprve vady a potom přednosti přečtené knihy.

Namnoze nám připadlo, že jest v každé části (jest jich XXV.) látky příliš mnoho, tak že se tím čtenář až unavuje; i mohlo leccos býti vynecháno, aniž by kniha na ceně utrpěla.

Spisovatel vytrhuje z dějin nebo z literatury osoby čtenáři málo známé, uvádí na jeviště kus jejich života a používá toho buď ve prospěch našeho náboženství, nebo proti nepřátelům naší víry; v srdci čtenářově však zůstává mezera: ono touží zvěděti o těchto mužích více, ale v knize toho nenalézá. Jest tedy potřebí, vyjde-li druhé vydání, tento nedostatek napraviti.

Četné básně, k prosaickým článkům přidané, jsou celkem slabé a mohly beze vší újmy spisu býti vynechány.

To jsou dle našeho subjektivního názoru vady, jež jsme v „Mudrosloví života“ shledali.

Překladatel nepořídil doslovného překladu, nýbrž pracoval volněji a hlavně dbal toho, aby myšlénky páně autorovy byly správně pochopeny a podány, při čemž na zřeteli měl českého čtenáře, četbě apologetické nehrubě zvyklého. Překladatel přidal leccos i z českého života, i přáli bychom si, aby byl pokročil dále a probral po způsobu Weissově české sektářství, hlavně husitismus a nové proudy (mladočešství a staročešství) a různé fráse, zavládnuvší v našem národním životě.

Vím, že i autor postavil se na stanovisko všeobecné a ne užší, německé, což mi může překladatel právem vytknouti, ale nicméně myslím, že by tyto stati nejen cenu překladu byly zvýšily, nýbrž i odbyt knihy urychlily.

Vynikající naopak stránkou „Mudrosloví života“ jest, že obsahuje apologii celého katolického náboženství. Jeť to spis obsahu filosofického, socialního, kulturního, vychovatelského, mravoučného a bohovědeckého. Články Fr. Weissa utišují rozbouřenou mysl, v duši vlévají útěchu, v srdce naději, v budoucnosť důvěru, k Ježíši lásku, k náboženství katolickému úctu. Spisovatel uvádí k dotvrzení svých thesí příklady ze St. i Nov. Zákona (velekrásně přirovnává St. Z. k N. Z.), z dějin světových, z přírody, předvádí život nevěrcův, vynikajících katolíků, kárá hříchy lidské, vysvětluje popletené a chorobné názory života a odpůrcům církve vyráží případně a přesvědčivě zbraň z rukou, porážeje je nejednou vlastními jejich slovy. Autor vyvrací ustálené, příznivé ale mylné mínění o různých spisovatelích a umělcích a trefně kárá oslavovatele vynikajících odpůrců církve.

Rozdíl mezi křesťanským a liberálním mudroslovím života vysvětluje takto: „Za starodávna se myslívalo, že není práv bez povinností. Moderní svět hlásá jedněm neobmezenou svobodu, druhým kruté nevolnictví.“

I doporučujeme knihu tuto k hojnému rozšíření. Zpovědníci zde naleznou hojnosť látky k zpovědním průpovědím, katecheti vzácná zrna pravdy dětem pro život a do památníku, žádají-li si toho, a každý křesťan čtením „Mudrosloví života“ rozohní své srdce k pravdě, dobru a kráse. Tom. Škrdle.

Náš český tisk v Americe. Jest to skutečně k neuvěření, jak velikých změn dočkali jsme se na našem českém tisku v Americe tohoto roku. Obzvlášť za posledních několik měsíců, jakmile přišla 500letá památka uctění velikého

světce našeho sv. Jana Nepomuckého, tu jako usjednocením nejenom všecky svobodomyslné časopisy české, ale i evangelické vůbec píší stále lidu, že sv. Jan Nepomuk nikdy nežil, a že všecka úcta k němu jest jen výmysl kněžský a mámení lidu našeho. Evangelický časopis „Křesťanský Posel“ v Chicagu, jehožto redaktorem jest odpadlík Vác. Vaněk, kdysi bohoslovec římsko-katolické církve (nyní ovšem kazatel evangelický), postaral se o to, že vydal tiskem brožurku o 62 stránkách „Jan Nepomucký“, spor dějin českých s církví římskou, od dra. Jana Herbena a prodává ji po 25 ct., a půl výtěžku prý bude věnováno spisovateli a polovic na postavení Husovy kaple. Tu však vydali zdejší čeští Benediktini v Chicagu jiný spis o 50.000 výtiscích, totiž „Sv. Jan Nepomucký“ od J. M. Ed. Brynycha (otištěno z kalendáře „Meč“) a knížečka tato, ač menšího formátu o 62 stránkách, rozdává se *zdarma*, ne za 25 ct., jako u pánů evangelíků; ale kdyby chtěl někdo něco darovati, příspěvek ten obrácen bude na českou kollej sv. Prokopa v Chicagu. Potřeba vydání této knížečky byla velmi veliká, aby nebyl lid náš klamán, a aby památka velikého světce našeho nebyla stále tupena od našich nepřátel.

V oboru novinářském staly se mnohé převraty za poslední měsíc. Tak na příklad zanikl veliký český denník „Chicagské Listy“ (v Chicagu), jelikož akcie proň rozpočtené nepřinášely užitku. Za to přibyl nám nový katolický list dvoutýdenník jako příloha k „Příteli dítek“ pod názvem „Katolík“, založen a vydáván od českých p. Benediktinů ne pro zisk, nýbrž jen za tím účelem, by odrážel útoky nepřátel v našich českých nevěreckých časopisech.

Je známo, že všecky zdejší časopisy mimo „Hlas“ a „Přítel dítek“ jsou rakouskou vládou do Evropy zapovězeny. Ale aby přece nějak se tam dostati mohly, zdejší nevěrecká „Svornost“ jednoduše změní ohlavení v „Clevelandské Listy“, na což zvláště upozorňuji.

Jos. Chas. Očenášek.*)

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec LEV XIII. Dne 8. června byli přijati sv. Otcem v trůnním sále zástupcové Maronitů, katolického národa libanonského. V čele zástupců byli čtyři maronitští arcibiskupové a generál-opat mnichů sv. Antonína z Libanonu. Zatím, co papež s těmito náčelníky výpravy rozmlouval a jejich stálost u víře chválil, vstupovali účastníci maronitské pouti do sálu, a to kněží i hodně laiků. Mons. Hoyek, vikář maronitského patriarchy mons. Hagga, jenž pro vysoké stáří osobně pouti se účastniti nemohl, četl řeč, ve které zvláště děkoval sv. Otci, že štědrou velikomyslností Svou obnovil maronitskou kolej v Římě. „Maronité“, mluvil mons. Hoyek, „zři ve vznešené osobě Vaší Svatosti laskavého otce, jenž objímá otcovskou Svou péčí západ i východ, starý i nový svět a jest slavný a a šlechetný dobrodinec, jenž ráčil zahrnouti lid maronitský obzvláštní láskou a přízní, jak toho na prvém místě důkazem znovuzřízení a obnovení starobylého kláštera maronitského v Římě, jenž v dobách minulých čestně a blahodárně působil a určen jest, s pomocí Boží, aby stal se úrodným zřídlem apoštolů a otců, kteří přinášeti budou východu poklady zdravých věd a ctností blažících; a tak ústav tento, vynikající za milostivých a blahovolných auspicií Vaší Svatosti, bude nejen ustavičným pomníkem Vaší nejvyšší štědrosti, ale též stkvělým svědkem veliké péče Vaší Svatosti o rozvoj křesťanského Východu a splynutí jeho s jednotou katolického Západu.“ Po ukončení řeči té líbali poutníci sv. kříž a patriarchův vikář odevzdal halíř svatopetrský; mons. Debs, arcibiskup z Beyruthu, odevzdal sv. Otci nádhernou adresu holdovací.

Římský korrespondent „Unitá Catholica“ sděluje o památné medailli upomínku šestnáctého výročí slavného panování Lva XIII. Dne 23. června ryt. František Bianchi, rytec sv. apoštolské stolice, uveden byv J. E. kard. Mocennim, při-

---

*) Pozn. red. Prosíme p. spisovatele, aby „Vlasť“ zásoboval stálými zprávami o tisku americkém.

nesl papeži stříbrné a bronzové vzorky medaille, jež obyčejně o slavnosti sv. apoštolů Petra a Pavla bývá hotova.

Letos měla medaille značiti událost zvláště slavnou a významnou: biskupské jubileum sv. Otce. Po jedné straně jest výtečně zdařilá podobizna papežova s nápisem kolem: „Leo XIII. Pont. Max An. XVI" Na straně druhé vyobrazen jest kardinál Lambruschini, jak světí biskupa Pecciho. Kardinál sedí na biskupském stolci a vkládá ruce na nového biskupa, jenž před ním klečí; v pozadí stojí klerik se vztýčeným křížem v ruce. Nad skupením tím vznáší se Duch sv., z něhož září na nového vysvěcence sedm paprsků, značících sedmero darů Ducha Svatého. Okolo vine se nápis: „Quinquagennalibus episcopalis consecrationis", a níže ji: XIX. febr. An. MDCCCXCIII. Medaille, kus vzácné práce umělecké, provedena jest ve slohu patnáctého století.

Šach Perský přidal se ochotně k vladařům a korunovaným hlavám, kteří zaslali Sv. Otci svá blahopřání, a poslal papeži francouzský list.

Dne 30 června Sv. Otec, provázen kardinály, přijal v sále „del Concistoro" praeláty a kněze církví východních, přes sto počtem. Všechny východní obřady byly zastoupeny touto družinou: řecký, řecko-slovanský, arménský, chaldejský, syrský, maronitský, koptický. Monsignor Haggiar, biskup Sidonský, četl italský proslov, jednající o žádoucím sloučení církví. Papež odpověděl rovněž italsky, dotýkaje se šťastného výsledku eucharistického sjezdu Jerusalémského a připomínaje, že z něho mnoho dobrého pro východ vzejde; projevuje naději, že kongress onen urychlí návrat rozkolníků do lůna církve katolické. Ku konci pravil, že jemu pro vysoké již stáří nebude popřáno dočkati se onoho okamžiku, že však jej pozdravuje z daleka a horlivými modlitbami jej přiblížiti se snaží.

Bedřich Vilém, velkovévoda Bádenský, chtěje, aby Bádensko v nové Vatikánské knihovně, Sv. Otcem založené, důstojně zastoupeno bylo, daroval bibliotéce Lvově čtyři sta nádherně vázaných, velkovévodovým znakem opatřených knih, obsahujících staré i moderní dějiny, přírodopis, politické dějiny, statistiku, círk. a nábož., literární, školské, hospodářské, vojenské dějiny Bádenska ode dávna do našich dnů. Knihy seřaděny jsou melodicky, přidán k nim drahocenně vázaný katalog in folio, nesoucí na památku jubilea Jeho Svatosti nápis: „Leoni XIII. Pont. Max. In commemorationem — Episcopatus — Ante hos quinquaginta annos suscepti. — Perque decem lustra pie ac sancte gesti — Hanc librorum supellectilem — qua — Magni Ducatus Badensis — Res tam sacrae quam profanae — Publicae, privatae hominem naturaeque conditiones — Illustrantur — D. D. Fridericus — Magnus Dux Badarum — Dux Zaringiae.

Dobročinný ustav „Růžencová výrobna" v Praze. Mnohým jest snad již znám ústav „Růžencová výrobna" již z jiných listů, kde s dostatek vylíčen směr a účel dobročinného tohoto ústavu. Nebude tudíž od místa, zmíníme-li se i my o něm v listu našem. — Růžencová výrobna byla od roku 1888. ústavem privátním, kde za odměnu a stravu pracovaly chudé a zmrzačené dívky od 12. do 16. roku, pletouce růžence a zhotovujíce devotionalie. Do ústavu přicházel vždy dvakráte týdně kněz z blízkého kláštera Dominikánů, vyučoval dítky náboženství a staral se o jejich vychování. Tak věc trvala do roku 1892. Téhož roku navrhl duchovní správce ústavu, P. Augustin Kadlec z řádu Dominikánů, aby zřízen byl spolek, jenž by se uvázal v péči a vydržování ústavu. Jeho návrh došel všeobecného souhlasu, a již v květnu téhož roku potvrzeny byly stanovy „Spolku pro vydržování ústavu Růžencová výrobna v Praze" místodržitelským výnosem ze dne 8. května 1892. č. 52525. Dle stanov má spolek členy zakládající, kteří platí jednou pro vždy 25 zl. do dvou let, a členy přispívající, kteří platí ročně 2 zl. Za živé i zemřelé členy spolku jsou slouženy pětkrát do roka slavné služby Boží u sv. Jiljí v Praze. Letošního roku v únoru byla první řádná valná schůze, kterou poctil vzácnou návštěvou J. M. Nejdůstojnější Pán Msgr. Ferdinand Kalous, světící biskup Pražský. Shromáždění tam členové jednohlasně se usnesli, by prvním květnem b. r. otevřena byla úplná útulna pro ubohé mrzáčky. I najal výbor a upravil v domě, kde posud byla výrobna růžencová, příbytek pro 6 chudých mrzáčků. Dítky tyto pletou za dne růžence s jinými dítkami, které jsou ubytovány pro nedostatek prostředků mimo ústav. Mnohý, jenž nedůvěřovaí tomuto podniku, chtěl se osobně přesvědčiti o výrobně. Byli jsme několikráte svědky zajímavého výstupu. Přišel někdo pro růženec do výrobny, ale oči jeho zabíhaly do vedlejší světnice k dítkám. Myslil, že spatří smutné, utrápené obličeje, a hle, pojednou počnou dítky zpívat písně, jež jsou pro ně vybrány, i nechá kupující koupě, přistoupí blíže k dítkám a hledí udiveně na pořádek a veselé jejich vzezření, rázem zmizí veškerá jeho pochybnost. — Byl jsem výborem družstva

požádán, abych seznámil obecenstvo s tímto ústavem, i vyhovuji takto danému slovu. Ctěné čtenáře těchto řádků potěší zajisté moje zpráva a ponese ústavu nějakého užitku. Dary za podporu ústavu přijímá z ochoty redakce „Vlasti". — Seznamy členů a stanovy v obou zemských jazycích zasýlá na požádání a franco „Správa růžencové výrobny" v Praze 238-I. K V.

Láska, jež slzí a se směje, novellky od Catulle Meudésa, z franc. přeložené od Ot. Auředníčka a vydané u L. Kobra, jsou inserovány v denních listech jako pikantnosť „pro pány". „Čas" v č. 23. nazývá ony novellky, bez nichž česka literatura nemohla obstáti, kluzkými a ošklivosť budícími. Kde, jaký šmejd, všechno přeloženo do češtiny. d.

Zolova **Zkáza,** román z války francouzsko-pruské v III. dílech. patří mezi nejnudnější četbu, a česká literatura jím nebyla právě mnoho obohacena. Přečetl jsem díl I a nechal jsem toho. Mnozí jiní učinili podobně. Jest to pouhé rozvláčné vypisování války a tupení — francouzské armády. Kupci románů, nedejte se napáliti. d.

Obrovský žurnál. Američané jsou neunavni ve své snaze po nesmírnosti a ohromnosti. Americký žurnál „Chicago inter Oceans" za příčinou svého dvacátého jubilea vydal zvláštní slavnostní číslo, rozměrů přímo kolosálních. Jedno číslo obsahuje 60 stránek, zaujímajících 420 sloupců s půl milionem slov. Bylo vypočítáno, že by čtenář potřeboval 50 hodin, aby pročetl žurnál ten k poslední stránce. Cena čísla slavnostního byla nepatrná. Stojí 2 centy (5 kr.). d.

Co odebírati? Nedávno jsem byl u jednoho ze starších kněží, který v samotářském svém životě dopřeje si hojnosti knih a časopisů. Téměř plný pokoj časopisů a knih, a na stole nejnovější čísla literatury katolické Upřímný a horlivý vlastenec se přiznal, že by rád ještě více českého četl, „ale", doložil, „co odebírati? Jednak se tisknou věci prázdné, jednak církvi nepřátelské, a nic jiného zde není, než vyličování lásky pohlavní Odebírám ještě S * a ten pustím od nového roku." Kněz ten čte pilně spisy německé, francouzské a v poslední době se předplatil i na listy anglické, jsa pilným čtenářem a nevšedním vzdělancem. Mně jsem si vzpomněl na předhůzku, proč kněží méně ze světské literatury odebírají. Hle, stařec utíká se k cizojazyčným spisům a listům, aby ukojil vědychtivosť a ušlechtile se pobavil. A tak mnozí od domácích plodů pro jejich nepřátelství k víře lnou k literaturám jiným. d.

O socyalizmie. Uwagi dla socyalistów i katolikóv. Napisał Ks. H. Jackovski T. J W Krakowie 1892. (Stran 173, cena 20 kr.) Jakožto 52. svazeček sbírky vydávané pod názvem: „Pobożne książki dla wierných każdego stawu" vydány úvahy „o socialismu" z péra P. Jackowského. Celý spisek rozdělen ve tři části; v prvé jedná se o pravdách, které socialisté hlásají, v druhé o hlavních bludech, jimž socialisté učí, a ve třetí mluví se o tom, jak se mají katolíci chovati oproti naukám a požadavkům socialistickým.

Celé toto dílko jest psáno jasně a pak důkladně. Směřuje v něm pan spisovatel k tomu, aby ukázal a dokázal, že pravdy, jež v učení socialistickém obsaženy jsou — neboť není učení, jež by aspoň zrnka pravdy neobsahovalo, — již dávno a správněji hlásány jsou církví katolickou, že to tudíž nejsou pravdy, jež by snad byli socialisté teprve objevili, nýbrž že jsou to staré pravdy učení katolického, jež si odtud socialisté jednoduše bez udání pramene vypůjčili. Co je majetkem socialistického učení, jsou bludy; a ty vypočítává a potírá pan autor na str. 37 a násl., a to, jak bez obalu vyznati dlužno, opravdu velice obratně, a přece při tom způsobem každému snadno pochopitelným. Hlavně pak tři bludy socialistické jsou to, k nimž se tuto ukazuje, totiž učení socialistův o neoprávněnosti soukromého majetku, o rodině a životě manželském, a jejich zásada, že je „náboženství věcí privatní". Oproti bludům těm staví autor správné názory učení křesťanského a ukazuje proto přesvědčivými slovy a praktickými pokyny k tomu, jak katolík může účinně čeliti všem těm zásadám socialistickým. Doporučujeme spisek ten pozornosti všech. Jeť to stručný, ale důkladný rozbor socialismu, a spolu stručná, ale důkladná apologie učení katolického o otázkách socialních. J. Osecký.

J. V. Sládek contra Roháček. Redaktor „Nivy" Roháček a redaktor „Lumíra" utkali se v prudkém boji. „Nivě" a spolu s ní „Literárním Listům" Brněnským nelíbí se pomalu již nic z celé české literatury. Nelíbí se ten, kdo píše mnoho, také ne ten, jenž píše málo, nelíbí se jim kamarádství v literatuře, zkrátka, „Niva" i „Literární Listy" hrají úlohu mravokárce. J. V. Sládek připadl na šťastnou myšlénku. Podívati se poněkud blíž na tohoto mravokárce a prohlédl si důkladně redaktora Roháčka. Podáme stručně referát o výsledku. Sládek v „Lumíru" píše: V „České Politice" r. 1884. č. 72. vyšla ve feuilletonu povídka

(rozumí se že původní) „Železniční episodka". Povídka tato jest plagiátem povídky „Eine alte Frau" od P. Schönthana. V témž listě 3. dubna 1884 vyšla „Povídka z plesu", jež jest plagiátem Schönthanovy práce „Der Chapeau claque". V „Zábavných Listech r. 1884. č. 1—2. vyšla práce „Havelok šedé barvy", a jest to opět plagiát Hausmanovy práce „Ženich z města čili klarinetistka na útěku". P. Sládek dává hádanku, kdo je autorem těchto „původních" povídek, a hned odpovídá: p. Roháček. A dále. R. 1887. vyšla v Praze kniha: „Repetitorium věd právních a státních", jejímž autorem jest rovněž p. Roháček. Sládek nahlédl do časopisu „Právníka", listu to odborného a našel v ročníku XXVI. na str. 350. následující referát: „Vědomosti páně spisovatelovy o materii, na jejíž spracování se byl odvážil, jsou vědomosti zchátralého studenta, jenž přednášek nenavštěvoval a kromě zápisek, kteréž od kolegů z různých ročníků po kusech kuse shledal, nic jiného do rukou nevzal..." (Sem si laskavý čtenáři vsuň dlouhý chvalozpěv, podobný tomuto počátku.) A končí referát ten: „Ukázky tu podané zajisté dostačí, aby každý důrazně byl varován před touto knížkou, jejíž vyjití v politických listech radostnými famfarami bylo zvěstováno, a která sama nestoudně za svědomité spracování akademických výkladů slavného rakouského civilisty*) se vydává."

Sládek dodává: „A nyní bez ohledu na propasť, která dělí práci těchto pánů od práce naší — práce všech, kdož stojí za „Lumírem" — ptáme se, jsou-li toho ti lidé hodni, aby se s nimi dále mluvilo o literatuře, i abych proti jejich útokům svou česť hájil? — Ne!

J. V. Sládek contra J. Karásek. Sládek končí půtku s p. Karáskem a udává jasný důvod. Karásek napsal dlouhé zasláno proti Sládkovi do „Literárních Listů" (1893 č. 13.), jež skončil těmito pozoruhodnými slovy: „A tak tedy, pánové, ať jste kdokolivěk. Ať jste literární námezdníci placení a objednaní k mému zhanobení, ať proslulí a vážení literáti. Ať moji nepřátelé, ať ti, kteří mi ještě nedávno ruku přátelsky tiskli. Chtěli jste mne terrorisovat, udupat a ukřičet; ale nepovedlo se vám. Vím, co jsem. Co znamenám. Jsem dobrý kov. Dobrá mince. Platím. Nedám se zreformovat cretiny a idioty. Komandujte si ty, kteří jsou vám a vaší reklamě vším povinni; ty, které jste oděli ve vyrudlé regentské pláště „vůdců mladé generace" i — „prvních evropských básníků". Nic vám nejsem dlužen. Za nic k díkům zavazán. Co jsem, ze sebe jsem. A proti vám jsem. Plvejte! Smějte se! Křičte si! Dupejte! Jak chcete. Děláte se jen směšnými, Směšnými v očích každého rozumného člověka. V očích každého, kdo dovede býti spravedlivý i k tomu, s nímž nesouhlasí. Nejsem sám. Mám svou obec. Malou, ale vybranou. Ale i kdybych byl sám, kdyby nebylo nikoho, jenž by se mnou cítil, myslil, sympathisoval, nedal bych se vám. Mám sílu. Mám vzdor. A pohrdání. A smích. Takový radostný, široký, veliký a grandiosní smích, jímž se směje vůči pošklebkům literárních gaminův umělec, který se konečně — našel!" Sládek cituje tyto řádky dodává: „Ptáme se, může-li tak psáti člověk při zdravém rozumu? A s lidmi takovými má se dále mluvit o literatuře a o tom, co literatura má českému lidu být? Ne!" — Redakce „Vlasti" nemá příčiny býti ochrancem toho neb onoho, ona prostě poukazuje k boji, který se v redakcích „Lumíru", „Nivy" a „Liter. Listův" odehrává.

Przegląd powszechny přináší v dubnovém svazku letošního ročníku (str. 151. a násl.) vyňatek z listu „Conservative Correspondenz" o statistice samovražd. Dle anglického statistika Williama Matthewse obnáší totiž počet samovrad ročně 180.000, kterýžto počet stále ještě roste. První místo zaujímá tu Sasko, kdež na milion obyvatel připadá 400 sebevražd. V Berlíně spácháno minulého roku 378 sebevražd, a o 155 sebevražedných pokusech učiněno úřadům oznámení. Statisticky je dokázáno, že počet sebevražd v Evropě za minulé desetiletí (1880—1890) převyšuje o 75% počet sebevražd z desetiletí dřívějšího. Zvlášť hrozivě vzmáhají se sebevraždy dětí. Za minulých 5 let vzalo si život 289 školních dětí, t. j. ročně průměrně 55, čili jinak jedno dítě týdně. V počtu tom bylo 240 hochův a 49 dívek od 6½ do 15 let. V samotném Berlíně spácháno ani ne za celý rok 62 dětských samovražd. Mezi těmi bylo 46 hochův a 16 děvčat; co do věku 24 jich bylo v stáří patnácti let. 21 v stáří 14 let, 9 ve stáří 13 let, 7 v stáří 12 let, a jedno dítě bylo sedmileté. Ve vyšších třídách zdá se býti hlavní příčinou samovražd strach před zkouškami. v nižších strach před trestem. Kromě toho jako příčina uvádí se též: uražená ctižádosť, nešťastná láska, vzdor, zlosť, hněv, tělesné utrpení atd. — Smutný to úkaz! A příčina toho?... Odpověď je na snadě. J. Osecký.

---

*) t. j. prof. dra. Randy. Pozn. redakce.

Bulharské obchodní paroplavební družstvo. Před dvěma roky zmařil se záměr černohorského knížete Nikoly, aby se zřídilo samostatné obchodní loďstvo pro tento nejmenší stát slovanský. Ani peněžníci rakouští, ani francouzští neb angličtí neměli k tomuto podniku náležité důvěry, a tudíž z nedostatku prostředků hned v zárodku potlačen. Černohorci musí se spokojiti dopravním parníkem „Jaroslavem", darem to velikomyslného cara Alexandra III. Také Bulharům Rusové při svém odchodu nechali několik malých parníčků na Dunaji, aby mohli lépe hájiti svého osvobozeného pobřeží proti nějakému nepřátelskému nájezdu. Obchodní styky nejen na jmenovaném veletoku, nýbrž i na Černomoří udržovaly dosud cizí společnosti, totiž rakouský Lloyd a podunajská paroplavební společnost a ruská Gagarinova, vedle jiných západoevropských, které toliko nepravidelně do přístavů bulharských dojížděly. Proč mají pouze cizinci těžiti z přírodního bohatství země, proč má plynouti zlato nakupené z potu domácího lidu do zahraničných pokladen? Nemůže využitkovati Bulhar vodních svých cest, jako učinil se svými dopravními prostředky po suché zemi? To byly otázky, které přiměly podnikavé obchodníky dílem v hlavním městě, dílem i v přístavech, aby pomýšleli na odpomoc. Nedali se nikterak másti ani námitkou, že Bulhaři nikdy nebývali námořníky, ježto pokročilejší vzdělaností snadno této vadě dá se odpomoci. Sídlem společnosti má se státi přístav Varna, která se jedině k tomu hodí od té doby, kdy se pomýšlí jižnější Burgas opevniti. Nedávno založená společnost pojišťovací v Ruščuku jest pádným důkazem, že rozhodující kruhy v knížectví neopomíjejí žádné příležitosti, aby se vybavily z vleku ciziny v takových případech, kde nutno počítati s velikými peněžitými částkami. Ovšem jako v jiných státech daleko pokročilejších musí i nové družstvo spoléhati na vydatnou podporu vládní. Nikdo, komu se naskytla příležitost blíže se seznámiti s praktickou povahou národa bulharského, nebude popírati, že se dovede vpraviti brzo do nového stavu věcí a že umí též z něho náležitě těžiti. Základní kapitál jest dva milliony lvů (franků), rozdělený na akcie po 400 l. Jakmile se upíše třetina akcií, počítajíc v to i polovici bezejmenných, které převezme vláda, započne se činnost. Jmenných i bezejmenných akcií jest po polovici, ministerstvo poskytuje každoročně 9% upsané jistiny jako podporu. Za to společnost zavazuje se: a) Dopravovati bezplatně poštu, b) dovážeti vojsko, zásoby válečné a státní úředníky i služebníky za poloviční cenu ujednané taxy. Akcionářem jmenných akcií může se státi každý Bulhar bez rozdílu, jakým jest poddaným, a každý bulharský poddaný, nikdo však nesmí koupiti více nežli sto akcií. Jest to velice důležité omezování, aby se nějakým úskočným obratem nedostalo společenstvo do rukou cizinců, a tak opět vlastní účel jeho nebyl zmařen.

Em. Berounský.

Alfred Mame. Známý, podnikavý, obětavý nakladatel tourský, jehož jméno daleko za hranicemi Francie jest věhlasno, zemřel dne 12. dubna t. r. ve věku osmdesáti dvou let. Národ francouzský doznává, že tento muž náleží v řady nejvzácnějších dobrodinců země.

Alfred Jindřich Heřman Mame ujal se již ve věku dvaceti dvou let s bratrancem svým Karlem řízení důležitého závodu knihtiskařského a nakladatelského, který byl jeho otec v Toursu zřídil. Mladý Mame zdokonaloval a rozšiřoval pilně dílny, zaměstnávaje stále přes osm set dělníků v domě a nejméně tolikéž i mimo dům. Od roku 1846. řídil své závody sám.

K nakladatelství děl nábožensko-vychovatelských družilo ročně se vydávání sedmi až osmi millionů knih odměnných, stkvostné úpravy, a knihařství s umělou, pověstnou vazbou knih. Od roku 1854 jal se také vydávati veliká díla vědecká a literární. Jeho nákladem vydána jest slavná Bible s Doréovými obrazy, nádherná „la Touraine artistique", „la Chanson de Roland" a mnoho jiných známých spisů velikolepého nákladu. Mame zřídil pro svoje dělníky celé obce s jeslemi, útulnami, školami, jež budí obdiv cizinců i krajanů Jeho smrt jest velkým smutkem pro město Tours a pro celou katolickou Francii, která ztrácí v něm syna nejoddanějšího a nad jiné mocného. Figaro dí o něm mimo jiné: Více než půl století byl pan Mame nenahraditelným dobrodincem netoliko tisíce svých dělníků, ale i do dalekého okolí. Jeho štědrost byla v pravdě královská. Jmění rozdané jeho šlechetnou rukou do všech míst, kde viděl potřebu pomoci, lze počítati do millionů. Kardinál Meignal děl o něm v pohřební promluvě, že by kathedrála Tourská nikterak ve své rozsáhlé klenby nepojala všecky osoby, kterým Mame za života svého byl ku pomoci přispěl. Zvláštním znakem tohoto velikého muže, dokonalého křesťana starých dob, byla zásada, nezanechati příliš velikého jmění dětem dědicům, byť i nejhodnějším; považoval peníze za nebezpečné pro mladý lid.

„Počítal jsem," pravil kdysi k Louis Joubertovi, dopisovateli Figara, „že tato nádherná publikace mi vynese asi sto tisíc franků. Výsledek však moje očekávání daleko převýšil; získal jsem dvakrát sto tisíc, toť o polovinu více, než si mohu a chci podržeti, a proto prosím, udejte mi nějaký dobrý účel, k němuž bych té sumy užil. Jak řekl, také učinil. Roku 1870., když se německá armáda rozložila po výšinách kolem Toursu a namířila hlavně svých děl na město, vyslal velitel pruský vyslance k Francouzům s vyřízením, že bude město spuštěno a zbombardováno, nepošle-li obec za dvě hodiny do pruského tábora 600.000 fr. výkupného. Kdež vzíti tak na rychlo takovou sumu při nepořádku a zděšení, jemuž všickni podléhali? Obyvatelé ustrašeni naříkali a kvíleli. Zpráva donesla se i k panu Mameovi. Nepromluviv ani slova odešel tento ku předním strážím německým, odkud poslal svůj visitní lístek pruskému veliteli. Přijal jej ihned.

„Jste-liž ten slavný nakladatel?" otázal se jenerál uctivě. — „Jsem nakladatel Mame, a jdu vám říci, že přece není možná, abyste bombardoval město bezbranné." — „Nemohu za rozkaz. A proto, nedostanu-li 600.000 franků za hodinu...." — „Ale kdež jich má obec za tak krátko sebrati, hodina nestačí ani k sebrání tolika peněz." — „Do toho mně nic není." — „Přijal byste můj úpis?" — „Od muže jako vy, zajisté" — „Nuž, tu jest."

A šlechetný knihkupec neváhal okamžitě zavázati se k uplacení summy za výkupné města. Sotva několik měsíců po této události, nazejtří po uzavření míru, když se konala národní sbírka pro osvobození území, daroval Mame 100.000 fr. Přítel jakýsi sešed se druhého dne se synem Mameovým, Pavlem, pravil k tomuto s úsměvem: „Bude-li váš otec stále dle tohoto pravidla jednati, zanechá svým dědicům více cti než jmění." A hle, jaký byl účinek těchto slov? Pan Pavel poslal národní sbírce ihned 25 000 franků projevuje tak, že úplně souhlasí s pravidlem otcovým. Jaký div, že dělníci páně Mameovi jsou opatřeni pro přítomnosť i budoucnosť, že jako otec postaral se o blaho duševní i tělesné svých svěřenců. Majíť obce, útulnu, jesle, školy, pracovny, nemocniční pokladny, pokladny úrazové, a výslužné pojištěno pro stáří. Nedávno ještě, v den šedesátiletého jubilea své svatby, daroval svému dělnictvu knížecí dar 200.000 franků. Srdce jeho bylo vždy otevřeno jako jeho ruka. Jaký div, že nářek v lidu a účastenství při pohřbu bylo nesmírné.

Již chtějí mu stavěti pomník, pro který zvoleno jest už zvláštní komité. A nebyl dobrodincem toliko svých, nebo jen města Toursu, nýbrž celé Francie. Každý dobrý podnik nalezl v něm podporovatele a pomocníka štědrého a velikodušného, a hle, takový velikán, jehož oslavují po smrti, nebyl ani povšimnut při volbách. Každý kraj a každé město mohly býti poctěny takovým zástupcem, a s hrdostí pronášeti jeho jméno jako nyní, leč pan Mame nebyl ani obecním radním města Toursu!"

K této poznámce Figarově jest arci výklad velmi snadný. Kdyby nebyl Mame tak horlivým a dobrým katolíkem a náležel v řady protivné, byla by se osvědčila vděčnosť k jeho otcovství ještě za života jeho mnohem účinněji.

České veřejnosti!

Nížepsaný obrací se ku všem upřímným a obětavým vlastencům katolíkům, aby dle svých sil přispěli k podniku v době nynější nejvýš potřebnému.

Národ potřebuje mužů: mužů zdatných, charakterů pevných, pracovníků neunavných, a proto velice jest nám želeti ztráty každého nadějného muže. Zkušenosť učí nás, že ztrácíme velmi mnoho nadějných mužů, jež bychom měli hleděti si zachovati.

Z našeho bodrého venkova přicházejí na vysoké školy Pražské každoročně mnozí velmi nadaní jinochové, již, nemajíce dostatečných, a mnohdy pražádných prostředků hmotných, v namáhavých studiích svých poukázáni jsou jenom na sebe samy; tací, chtějí-li ve studiích se udržeti, namáhají se ze všech sil svých duševních i tělesných, a když všecky obtíže již překonali a téměř u cíle jsou, únavou klesají v hrob — namáhavá práce, při bídě a nouzi — při hladu, vrhá je v hrob; jiní však jinochové mají sice dostatek prostředků hmotných, ale zase nejsou v nitru svém dosti pevní, a namnoze neznají dosah následků vábných příležitostí ve velkých městech dosti četných: nedovedou sebe překonati a dají se strhnouti vírem velkoměstským, při čemž zapomínají na povinnosti své, za kterými přišli, více a více, míjejí se pak úplně s cílem svým a i při největším nadání zanikají.

Jsou tyto případy pravdivé? Zajisté. Jsou snad řídké? Jsou velmi četné; ztrácíme velmi mnoho nadějných mužů, jež můžeme si dosti snadno zachrániti, a

již mohou pak vlasti a církvi platných služeb prokázati, a proto tu pomoci nejvýše jest třeba.

Aby vlasti i církvi muži zdatní, charakterové přímí a ušlechtilí, vlastenci upřímní a obětaví, vědátoři na slovo vzatí a pracovníci a zastanci národa neunavní byli odchováváni, a aby ti, jež ztrácíme, byli nám zachováni, zřídí se při spolku: „Družstvo Arnošta z Pardubic", soustřeďujícím katolické posluchače vysokých škol Pražských, zvláštní ústav pod jménem „Kollej Arnošta z Pardubic", jehož účelem dle čl. 2. stanov jest:

1. Vzdělávati a vychovávati nadané a bezúhonné katolické posluchače vysokých škol Pražských (světských fakult university a techniky) dle zásad křesťansko-katolických v řádné muže katolíky-vlastence.

2. Pečovati o jejich potřeby životní i vzdělavací.

3. Napomáhati chudým a nadaným jinochům katolickým, aby bez porušení zdraví studia svá konati mohli. Aby se účelu toho došlo:

a) Bydlí chovanci ve zvláštní k tomu zřízené a upravené budově, „Kollej Arnošta z Pardubic" zvané, v níž jsou společně stravováni buď bezplatně, nebo za vyjednaný (mírný) poplatek.

b) Povzbuzují se k životu nábožensko-mravnému a ku konání náboženských povinností.

c) Povzbuzují se k pilnému studiu na základě universitních, respective technických přednášek a výborných pomůcek, v ohledu náboženském nezávadných.

Účel tento zajisté sám za sebe mluví, a proto jest nejvýš žádoucno, aby každý dle možnosti k uskutečnění jeho přispěl. K dosažení účelu toho přispívá:

1. Kdo přistoupí za člena spolku akademiků katolických: „Družstvo Arnošta z Pardubic" a „Kolleje Arnošta z Pardubic" v Praze buď zakládajícího neb přispívajícího:

Zakládajícím členem „Družstva Arnošta z Pardubic" a „Kolleje Arnošta z Pardubic" jest, kdo buď najednou nebo ve čtyřech letech (po 25 zl.), nebo v desíti letech (po 10 zl.) složí 100 zl. r. č.

Přispívajícím členem je, kdo každoročně buď 5, 3, 2 neb 1 zlatým r. č. spolku přispívati se uvolí.

2. Kdo zřídí nadaci v „Kolleji Arnošta z Pardubic".

3. Kdo přispěje nějakým darem jednou pro vždy.

„Kollej Arnošta z Pardubic" může uvítati každý věrný a oddaný syn vlasti, církve a národa s největším nadšením a uspokojením. Soustřeďme se všichni kolem ní, neboť jí může kolik dobrých a šlechetných srdcí českých vlasti, církvi a národu býti zachováno a odchováno.

Zvláště rodiče na venkově bydlící, jichž synové studia universitní v Praze konají, mohou vítati takovýto ústav a mohou k němu s plnou důvěrou hleděti, neboť v ústavě tomto budou jinochové za mírný plat co nejpečlivěji ošetřováni, k bedlivému studiu stále povzbuzováni a před zlým vždy otcovsky varováni.

O přihlášky za členy spolku akademiků katolických: „Družstvo Arnošta z Pardubic" a „Kolleje Arnošta z Pardubic" a o příspěvky uctivě prosí, je přijímá a kvituje a na všecky otázky ochotně odpovídá Th. Dr. **Karel Vondruška**, kooperátor u sv. Havla a starosta spolku akademiků katolických: Družstvo Arnošta z Pardubic v Praze.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva „Vlasť" vypsal ceny na básně pro časopis „Vlasť". Básně ke konkursu zaslané pročítali censoři: Jos. Flekáček, učitel v Žižkově; Dr. Rud. Horský, starosta družstva; Al. Potěhník, farář v Častolovicích; Fr. Rypáček, gymn. profesor v Třebíči na Moravě. Básní bylo zasláno 40. Porota uznala, že žádné básni cena přiřknuta býti nemůže.

ROČNÍK IX. ZÁŘÍ 1892—93. ČÍSLO 12.

VLASŤ.

Je-li zpráva Mojžíšova o původu světa pravdiva?

Podává ph. dr. **Eugen Kadeřávek.**

(Dokončení.)

IV. Zdali se srovnává zpráva Mojžíšova s tradicemi pohanů?

Zprávu Mojžíšovu potvrzují náboženství pohanská.

Pohané znali a znají více nebo méně jasně jednoho Boha, bytosť nejvyšší, mimo svět bytující, od něhož má svůj původ veškerenstvo; kteroužto známosť považovati nutno za dřívější než jejich názory polytheistické a pantheistické. Neboť, abych uvedl příklad, v prvé době náboženství indického jest Varuna ve příčině každé Bohem nejvyšším, jediným; bytosti, které později jako bohové ctěny byly, jsou tvorové Varuny; tyto bytosti nejsou ještě v prvé době zosobněny a zbožněny. Podle indického náboženství prvé doby není svět od věčnosti, není ze sebe, není skrze sebe; od Boha mocného a moudrého má svůj původ, na něm jest závislý, od něho jest zachováván. To vysvítá z posvátných knih indických, ve kterých ovšem názory monotheistické pomíseny jsou s polytheistickými a pantheistickými, ale tak, že ony od těchto lze rozeznati jakož i ony dvě doby.

Černoši, Nové Hollandsko v Australii obývající, kteří černochů afrických jsou surovější, uznávají bytosť nejvyšší; nad oblaky prý žije čtvero bytostí, otec a tři synové: otec prý všemohoucí a nejvýše dobrotivý stvořil prý zemi, stromy, vody atd., dal prý každé věci jméno a rozličným kmenům australským ustanovil obydlí.

Toliko za příklad slouží zde dva národové pohanští, jeden vysoce vzdělaný, druhý velice surový.

Že monotheismus předcházel polytheismu, uznávají: Creuzer (Vorrede z. 4. B. d. Symbolik): Es ist zuvörderst das Resultat (meiner Untersuchungen), dass das ältere System des Gerhard Vossius, der die gesammte Fabellehre der Heiden für eine Verunstaltung der an das Volk Gottes geschehenen Offenbarung hielt, in seinen Gründen viel richtiger und in den Folgen viel fruchtbarer ist, als die Meinung derer, die z. B. beim Homer die Urreligion der Griechen suchten. A. W. Schlegel (Vorr. z. Überstzg. v. Prichard aegypt. Mythol. XVI.): Je mehr ich in der alten Weltgeschichte forsche, um so mehr überzeuge ich mich, dass die gesitteten Völker von einer reineren Verehrung des

höchsten Wesens ausgegangen sind, dass die magische Gewalt der Natur über die Einbildungskraft des damaligen Menschengeschlechtes erst später die Vielgötterei hervorrief und endlich in dem Volksglauben die geistigen Religionsbegriffe ganz verdunkelte, während die Weisen allein im Heiligthum das uralte Geheimniss bewahrten. Movers (Phoenizier I. 168): Der Gott des monotheistischen Hebraeismus war und blieb der höchste Gott auch aller übrigen Stämme; jedoch hat der Naturdienst die reinere Gottesidee einer älteren Religionsstufe allmälich verdunkelt, aber nie auch in der phönizischen Religion völlig vertilgt. Grimm (Deutsche Mythol. Vorr. LXIV.): Die monotheistische Form scheint die ursprüngliche, aus deren Schooss dem kindlichen Alterthum leicht sich Vielgötterei entwand, indem des einen Gottes erhabenste Eigenschaften erst trilogisch, hernach zur Dodekalogie gefasst wurden. Dies Verhältniss ergeben alle Mythologien, die unsrige, dünkt mich, vorzüglich klar. Welcker (Griech. Götterlehre I. 225): Die grosse Erscheinung dieses so kräftig und glänzend ausgebildeten Polytheismus der Naturreligion hat sich vor den Blicken der Welt gleich hohen Gebirgswällen gelagert, hinter welcher es nur einer allgemeineren Geschichtsforschung vergönnt ist, wie von einem höheren Standpunkt aus den natürlichen primitiven Monotheismus zu erkennen. M. Müller (Gesch. d. Sanskritliteratur, englisch p. 559): Es gibt einen Monotheismus, der dem Polytheismus des Veda vorhergeht, und selbst in den Anrufungen der unzähligen Götter bricht die Erinnerung an einen Gott, einzig und unendlich, durch den Nebel einer idololatrischen Phraseologie, wie der blaue Himmel, der durch vorüberziehende Wolken verdeckt wird.

Tento jediný Bůh pravý ustoupil v pozdější době u pohanů bloudících do pozadí a nepožívá pocty, ač zcela není zapomenut. Na jeho místo nastoupili bohové, kteří nejsou mimo svět a nejsou všichni pouhými duchy; a těm se vzdávala pocta božská. Původ bohů těchto hledali pohané v plození, jež platnosť má o tělesech živých; tuto však theogonii spojovali s kosmogonií, poněvadž jim božství nepřesahovalo svět; a konečně, poněvadž jest člověk nejdokonalejší bytosť viditelná, jest první člověk prvním plodem kosmogonie, jenž vyšel z vejce světového, ve které se přetvořil chaos. A z tohoto prvního člověka, makrokosmu, ve kterém přirození mužské i ženské byla pospolu, z této bytosti božské, hermafroditické čili androgynské vznikl rozdělením obou přirození život pohlavní, vznikly pak dále všecky bytosti živé, také božské, ano i neživé. Podobně mluví některé mythologie o prabýku, jenž se nazývá u Peršanů Abudad, o prakozlu, jenž se nazývá u Egypťanů Mendes. Toť jsou hlavní rysy theogonie a kosmogonie v přerozmanitých mythologiích pohanských.

S oním pravdivým monotheistickým názorem pohanů shoduje se zpráva Mojžíšova o původu světa; těmto však nepravdivým polytheistickým a pantheistickým názorům pohanů naprosto se protiví. Nicméně vyskytují se v kosmogoniích pohanských věci, jež odpovídají zprávě Mojžíšově.

Mojžíš píše I. 1. 2: „Země byla pustá a prázdná, a tma byla nad propastí, a duch Boží vznášel se nad vodami.“ Skoro všichni národové kladou na počátek kosmogonie chaos (propasť, hebr. tehom) a vodu, jakési první základy, z nichž prý první bytosť povstala. Toto

chaos, tehom, nazývá Mojžíš thohu vabohu, t. j. pustým a prázdným, t. j. neurovnanou směsicí hmoty hrubé a nespořádané. A věru bohu nám zaznívá ve jménu fenické prabytosti hermafroditské, baut, a thohu vo thautě, jak se také nazývala u Babyloňanů prabytosť omoroka. Egypťané nazývali prabytosť buto. Chaos pak vykládali přemnozí, jak je vyložil Mojžíš; Ovid je nazývá rudis indigestaque moles. Chaos vodní pokládá indická mythologie za první základ všeho, ve kterém se pohyboval Pán tvorů, stav se vzduchem. Podobně čteme u Babyloňanů, Egypťanů a Feničanů; neboť nemají za to, že chaos a vejce světové samo ze sebe se vyvinulo, ale že přispěl duch Boží, jenž se vznášel nad chaosem, jako slepice nad vejcem. Slovem stvořil Bůh svět podle Indů, Peršanů a Egypťanů.

Šest dní Mojžíšových a ty věci, jež se staly za těch dnů jednotlivých, nám připomínají mythologie pohanské. Neboť Zendavesta učí slaviti šest svátků, gahanbary zvaných, jež od Džemšida, prvotního krále a zákonodárce byly zařízeny, aby lidstvo pamatovalo na šest dní, kdy svět byl stvořen; a tyto svátky prý Ormuzd čili Ahura-Mazda sám slavil, když byl svět stvořen, s celým nebem poprvé. Jiná perská posvatná kniha, bundeheš, vykládá, že Ormuzd nejprve stvořil svět jasný a nebe, pak vodu, pak zemi, pak stromy, zvířata a lidi. Tradice Etrusků, kterou Suidas uvádí, zní takto: „Původce světa omezil stáří světa na 12 tisíc let, a každý tisíc podřídil jednomu souhvězdí zvířetníku. Šest tisíc let trvalo stvoření, šest tisíc let má svět trvati. V prvním tisíci povstalo nebe a země, v druhém obloha, ve třetím moře a vody, pak slunce a měsíc, pak duše zvířat, konečně člověk.“ Jestliže Etruskové dobu stvoření světa odnášejí ke zvířetníku, možno si mysliti, že dříve o té době věděli, než ji ke zvířetníku odnášeli. Starý výklad indického zákonníku Manu-ova líčí stvoření asi takto: „Nejprve vdechl Bůh velikou rourou na vody, tak že se pohnuly a utvořily vejce a pomalu se rozšířily v oblohu. Ze země, která se oddělila od světa, udělal Bůh kouli, na které se staly pevné části pevninou, tekuté mořem. Silným zvukem tuto kouli přivedl do středu oblohy, tak aby stejné všude byla od ní vzdálena, a navzal ji podsvětím. Po té stvořil slunce a měsíc na obloze, aby se lišily doby denní a roční. Když takto živly byly odděleny a každý na svém místě, počaly působiti; vzduch vyplnil prázdný prostor, oheň vše teplem udržoval, země a moře zvířata vydala, a Bůh jim dal sílu plodivou, aby se každý druh sám sebou mohl rozplozovati. Konečně stvořil Bůh člověka, nejdokonalejšího tvora.“ V Bagavadamu čteme, že Višnu byl sám jediný na vodách, pak že v šesti činech stvořitelských od něho původ vzalo patero živlů a princip plodivý a tvůrčí, třemi pak činy stvořitelskými že povstaly stromy a byliny, zvířata, a konečně rozumný člověk. Obsahu podobného jsou tradice Babyloňanů, Assyřanů a Egypťanů. Také pohané nevzdělaní a vzdálení nám připomínají zprávu Mojžíšovu. Abych uvedl příklad, zní tradice černochů Yumala ve střední Africe asi takto: „Nejvyšší Bůh, jenž byl dříve než svět, Til, bydlí nad nebem; průvodci a poslové jeho jsou hosurin (duchové), jež stvořil, když od něho původ vzal měsíc a ostatní hvězdy. Til sestoupil a stvořil svým dechem zemi; načež ji posel stromovím a travou. Pak se postavil k lesu a zvolal: „Ombo“ (člověk). A tu vystoupil v levo muž a v pravo žena, velci jako obři; zároveň stvořil zvířata svým slovem.“ Že světlo před sluncem stvořil Bůh Purruna-

minari, vypravují Maipurové, divoši na řece Orinoko, jak v 18. století dosvědčuje věrozvěst Gili, jenž na Orinoku prodlel 18 let.

Přirovnáme-li zprávu Mojžíšovu k tradicím pohanským, jest nám říci, že tyto s onou ve mnohých věcech se srovnávají, že tyto, poněvadž se vyskytují u rozmanitých národů na rozmanitých místech, a mezi sebou a se zprávou Mojžíšovou v mnohých věcech se srovnávají, musí míti společným pramenem prvotní tradici, na které měli účastenství všichni lidé, ještě na národy nerozdělení, a že Mojžíš toto podání bez příměsků báječných vypravuje. Tradice pohanské zprávě Mojžíšově slouží za doklad pravdy; opakem zpráva Mojžíšova nás poučuje, co v těch tradicích jest pravdivo a co vymyšleno, tak že jim rozuměti nemůžeme, nevycházíme-li od zprávy Mojžíšovy. Tuto pravdu seznáváme, kdykoli přirovnáváme jiné zprávy Mojžíšovy k tradicím pohanským.

V. Zdali se odnáší zpráva Mojžíšova k náboženství křesťanskému?

Tedy základ náboženství, jež Mojžíš ve svých knihách vypisuje, jest pravdiv a rozumu se zamlouvá. Než toto náboženství přípravou jest náboženství křesťanského, jež hlavně spočívá na víře v jednoho Boha ve třech osobách. Zdaž nenalezneme ve zprávě Mojžíšově nějakých stop tajemství toho? Národu vyvolenému, z něhož měl vyjíti zakladatel náboženství křesťanského, pokud uprostřed národů modloslužebných se klonil k mnohobožství, nemohlo býti zjeveno tajemství o Bohu trojjediném; neboť utvrditi se měl ve víře v jednoho Boha. Ale naprosto mu nemohlo býti toto tajemství odepřeno; neboť měl býti připraven, aby mohl přijati učení, jež měl zakladatel náboženství křesťanského o Bohu trojjediném hlásati. Pročež se shledávají v náboženství Mojžíšově stopy onoho tajemství, jež tím více se množí a tím patrnějšími se stávají, čím více se blíží doba, kdy náboženství křesťanské má vzniknouti.

Tyto stopy, kterými se nastiňuje tajemství o Bohu trojjediném, shledávají se při stvoření světa a ve stvořeném světě, ač jim ani Mojžíš, stvoření světa vypravující, ani jeho krajané tak nerozuměli, jako my jim rozumíme, kterým tajemství toto rozvinutě a výslovně od Boha jest zjeveno.

Bůh stvořitel se nazývá u Mojžíše Elohim, t. j. bohové, ač voleno býti mohlo slovo v jednočtu El čili Eloah, a přísudek položen jest v jednočtu; tedy: Bohové učinil svět. Mojžíš sice, jak se zdá, užívá mnohočtu majestátního a míní jednoho Boha nesmírné velebnosti; avšak v tom mnohočtu patřiti lze Boha trojjediného. Neboť Bůh tak na počátku lidem zjevil náboženství, že v něm již napřed označil, co později zjeviti chtěl; tomu zjevení prvému, jež jest jakýmsi stínem, typem zjevení budoucího, ihned nerozuměli ti, kterým bylo dáno. Jaký tento Bůh trojjediný jest, ze zprávy Mojžíšovy souditi možno. Neboť Bůh pronesl slovo, kterým skutečně se stalo, co Bůh učiniti chtěl Mojžíš sice, jak se zdá, představuje nám Boha obrazně jako člověka, který slovem dává na jevo, co chce, aby se stalo, jehož vůle slovem vyjádřená provázena jest uskutečněním. Avšak slovo Boží pokládati lze za druhou osobu Božskou; Bůh mluvící může býti považován za Boha Otce, všemohoucnosť Boží, slovo pak od Otce pro-

nesené za moudrosť Boží, Boha Syna, jenž od Otce podobně zplozen jest, jako slovo se pronáší od člověka, jenž svou moudrosť a vůli dává na jevo. Tedy Bůh stvořil svět skrze slovo své, t. j. Syna svého, druhou osobu Božskou, kdežto sám jest první. Konečně an Mojžíš vypravuje, že Duch Boží se vznášel nad vodami, mínil, jak se zdá, působnosť, kterou Bůh světem pronikl; než slova jeho vykládati lze třetí osobou, Duchem svatým, jehož láska pečuje o svět netoliko vznikající, ale také již vzniklý, udílejíc tvorům účastenství na dokonalostech Božích. O Slovu Božím a Duchu Božím čteme v žalmu 32, 6.: Slovem Hospodiňovým nebesa utvrzena jsou, a dechem úst jeho všecka moc jejich. V žalmu 103. 30.: Vypustíš ducha svého a stvořeni budou a obnovíš tvář země. V žalmu 148. 5.: Hospodin řekl a učiněny jsou (všecky věci), on přikázal, a stvořeny jsou. Zvláště Slovo Boží, od něhož přijíti mělo duchovní znovuzrození, spasení, ve Starém Zákoně připravované, typicky označeno jest ve knihách Starého Zákona, jež mluví o Moudrosti Boží; slovo a moudrosť úzce souvisejí a za sebe se mohou zaměniti. Původ, přirozenosť, vlastnosti a činnosť Moudrosti Boží tak jsou líčeny v knihách Job (kap. 28, 12—18 a 38. 4 et seq.), Přísloví, Baruch, Sirach, Sapientia, Ecclesiastes, tedy v dobách před vyhnanstvím, za něho a po něm, že to vše vztahovati káže rozum k Synu Božímu, druhé osobě Boha jediného, která se nazývá u sv. Jana evangelisty Slovo Boží, u sv. Pavla Moudrosť Boží. Jako tedy podle názorů Starého Zákona slovo Boží, skrze které podle zprávy Mojžíšovy svět jest učiněn, pokládati dlužno za druhou osobu Boha jediného, tak opět ducha Božího, který podle téže zprávy se vznášel nad vodami, za třetí osobu téhož Boha jediného.

Tak porozumíme důkladně slovům Mojžíšovým a světu samému, již stvořenému, který, ač stvořen od jednoho Boha, o všemohoucnosti Boží (Bohu Otci), o moudrosti Boží (Bohu Synu) a o lásce Boží (Bohu Duchu svatém) svědčí, který záleží ze tří říší, jednotou původu a pořádku sloučených, nerostů, bylin a živočichů.

Avšak netoliko učení Mojžíšovo o Bohu stvořiteli stínem a typem jest učení křesťanského o Bohu trojjediném; stvoření světa od Mojžíše vylíčené stínem a typem jest také znovuzrození pokolení lidského, jež se stalo náboženstvím křesťanským. Toto nové tvoření duchovní pochází od Boha trojjediného; neboť Bůh Otec jako dal rozkaz Synu svému svět stvořiti, tak opět dal jemu rozkaz přinésti spásu pokolení lidskému, duchovně je opět stvořiti, t j. poslal Slovo Boží; Syn Boží spásu lidem přinesl; Duch svatý nad tímto dílem Syna Božího spasitelným, vznikajícím a vzniklým se vznášel a vznáší, an v Marii sestoupil, jakož i na Krista od Jana pokřtěného, an na každého z apoštolů sestoupil, an sestupuje do vody křestní, když jest svěcena, an věřící naplňuje ve svátosti biřmování, an působí v církvi Kristově veškerý život.

Nebylo-li národu vyvolenému rozvinutě zjeveno tajemství o Bohu trojjediném, tím méně o něm známosť měli pohané. Slovo, skrze které svět jest učiněn, a Duch, jenž nad vodami se vznášel, od některých národů pohanských polytheisticky jsou proměněny v bohy učiněné čili stvořené, ve prostředníky Boha tvořícího, demiurgy, tak, že naprosto se liší od druhé a třetí osoby Boha trojjediného. Mimo to nám připomíná trojice některých národů pohanských tři syny potopního patriarchy nebo tři po sobě jdoucí vývoje téhož prvního člověka

makrokosmického. Z této trojice pohanské nemohla nikdy vzniknouti trojice křesťanská, aniž, jak učí dějepis, vznikla.

VI. Co máme souditi o sedmém dni zprávy Mojžíšovy?

Mojžíš, vylíčiv stvoření světa i země, praví (I. 2. 1, 2.): „Tedy dokonána jsou nebesa a země a všecka okrasa jejich. A dokonal Bůh dne sedmého dílo své, jež byl učinil, a odpočinul dne sedmého ode všeho díla, jež byl konal.“

Zdaž rozum schvaluje, co Mojžíš napsal?

Bůh odpočívá od svého díla, nedávaje vzniku žádnému tvoru zcela novému, jenž by nějak buď hmotou, nebo příčinou, nebo podobností obsažen nebyl v dílech za šest oněch dnů vykonaných; pročež odpočinek tento nebrání, aby Bůh Evu ze žebra Adamova utvořil, aby nechal tělesa neživá se vyvíjeti dále a tělesa živá se rozplozovati, aby duše lidské, Adamovi, praotci všech lidí, podobné, z ničeho tvořil. Aniž odpočinek Boha všemohoucího rovná se odpočinku člověka slabého a unaveného. Ač tedy takto Bůh odpočívá, přece i dále působí, zachovávaje a řídě všeliké tvorstvo, jež samo sebou jako nemohlo vzniknouti, tak ani nemůže trvati a cíle od Boha vytčeného dosíci. Odpočívati tedy znamená ustanoviti, aby pořádek v přírodě zařízený trval, a o to též pečovati.

Působení a odpočinutí Boha Stvořitele typem jest působení a odpočinutí Boha Spasitele, jenž vykonav své dílo spasitelské odpočinul v hrobě a odpočívá na pravici Boha Otce a v církvi, kterou zachovává a k cíli vede.

Dále píše Mojžíš ve v. 3.: „I požehnal Bůh dni sedmému a posvětil ho; nebo v něm byl přestal od všeho díla svého, které stvořil Bůh, aby je učinil.“ Člověk jednaje má napodobiti Boha; pročež jako Bůh odpočívá sám v sobě, tak i člověk má odpočinouti, ale ne sám v sobě, poněvadž není sám od sebe, ani pro sebe, jako Bůh jest, poněvadž sám sobě nedostačí jako Bůh dostačí, nýbrž v Bohu od něhož má svůj původ, pro kterého je stvořen, a který jediný mu dostačí k blaženosti; a jako Bůh odpočinul po činech svých dobrých, tak i člověk má v Bohu odpočívati po svých činech dobrých, t j. svým veškerým jednáním, jež není zlým rušeno, má směřovati k Bohu, jenž jest nejvyšším a posledním cílem všeho, a v něm hledati svou největší blaženosť. Tento odpočinek jest podstatnou částí náboženství a jeviti se má zevnější bohoslužbou, kterou prokazovati má člověk hlavně a především sedmého dne, když byl šest dní věnoval zájmům pozemským, ač ani když se stará o statky pomijitelné, na Boha zapomenouti nemá; sedmého dne má člověk vděčně pamatovati na Stvořitele, který v šesti dnech svět, zemi a člověka stvořil, na jeho moc, moudrosť a lásku, jež při stvoření projevil; sedmého dne má člověk Bohu zvláštní úctu prokazovati; sedmého dne má člověk Bohem se řídě prokazovati se laskavým ke služebníkům a dobytku. Význam soboty od Boha později byl zvýšen, stanovíciho, aby sobota na paměť přiváděla egyptské otroctví, z něhož vyvolený lid byl vysvobozen, a smlouvu, kterou Bůh uzavřel na hoře Sinaiské s tímto lidem. Sobota jest typem odpočinku, pokoje, který přinésti měl Messiáš církvi bojující na zemi a církvi vítězné v nebesích; typem dne odpočinku, který se slaví v církvi katolické, kterým musí býti první

den po sobotě následující, poněvadž církev katolická synagogou, která sobotu slaví, připravena po synagoze následovala, a poněvadž prvního dne po sobotě Kristus Pán z mrtvých vstal a Duch sv. na apoštoly sestoupil. Významem svým neděle křesťanská se podobá sobotě židovské, ale ji též převyšuje jako vyplnění převyšuje přípravu a slib. Pročež sobota židovská a neděle křesťanská se těší z požehnání Božího, jež na nich spočívá, a jsouce odděleny od ostatních dnů, náležejí Bohu, jemuž jsou zasvěceny. Avšak neděle křesťanská konec učinila sobotě židovské.

Tedy že sedm dní tvoří týden a sedmý den Bohu jest zasvěcen, rozumu se zamlouvá.

Také u některých pohanských národů shledáváme týden ze sedmi nebo šesti dnů se skládající, ze kterých sedmý nebo šestý se světí. U Assyřanů se nazýval 7., 14., 21. a 28. den sulum, t. j. odpočinkem, dnem odpočinku. Indové spojují týden se stvořením světa. Proměny měsíce potvrdily národy v témdni ze sedmi dnů záležejícím.

Z toho všeho vysvítá: Zpráva Mojžíšova o původu světa i země jest pravdiva, buď že přihlížíme k vědám, buď že k podáním pohanským, buď že k náboženství křesťanskému.

Snoubencům.

„Pocti, Pane, svojí přítomností
svatbu naši!“ ženich Krista zval,
na zejtří pak v Káně uvítal
Jeho příchod sbor svatebních hostí.

Dnes i stále Vaší v domácnosti
nechať sídlí lásky, míru Král,
vždyť, kde On jest, nepokoj a žal,
děti temnot, tam se neuhostí.

A jak v Káně tvůrčí Boží síla
ku radosti svatebčanům všem
proudy vody vínem učinila:

i Vám, drazí, Ten, co šatí kvítí,
blaha, štěstí slastným peřejem
oblej celé, celé Vaše žití!

Fr. Skalík.

Sběh.

Vojenská črta.

Napsal

Boh. Brodský.

Sedlali jsme právě koně, když trubač dával znamení, že máme připraveni čekati na svých stanovištích. Divili jsme se, domnívajíce se, že dnes si tuze neodpočineme. Dle všech známek očekávali jsme, že ještě dnes setkáme se s nepřítelem a chladný ranní vzduch mnohému ovíval čelo rozpálené nedočkavostí, úzkostí i rojem různých myšlének, jež jsou přirozené u lidí, kteří poprvé mají dýchati vzduch bojiště, prosycený dýmem a výparem teplé krve.

Náš oddíl dlel právě v malé vesnici, táhnoucí se na stráni pahorkatiny. Byli jsme rozděleni po dvou, po třech v domcích, kde sotva lidé dosti místa měli. Ale což na tom! Spali jsme, jak jsme mohli, ale nespali jsme snad žádný dobře rozčilením. Celý čtvrtý dragonský pluk rozložen byl po vesnicích, a my tvořili nejzazší konec pravého jeho křídla. Ráno měli jsme se sraziti v městečku, kde ležela první škadrona s plukovníkem. Musili jsme dobře půl hodiny klusati, než jsme dorazili k cíli. Proto divili jsme se, že náš poručík náhle váhá s odjezdem. Poručík, rodem Čech, byl muž již letitý, jenž, jak se říká, od píky dosloužil se důstojnických třapců. Z poddůstojníka stal se pro svou železnou pilnosť poručíkem. Dále to nepřivedl. Uměl sice výborně svému oddílu veleti, šavlí se oháněti, ale neznal té učenosti, kterou se mladí poručíci ze škol kadetních honosili. Proto musil se spokojiti se svou důstojností, a spokojil se. Miloval také svůj oddíl příliš, než aby v postupování hledal jakousi blaženosť. A náš oddíl starého poručíka Peška miloval také tak, že vzácným byl u celého pluku poměr, který poutal velitele s podřízenými. Neodpustil nám ničeho, musili jsme proti jiným dvojnásobně zkoušeti, ale nereptali jsme. Vynahradil nám to pocit štěstí a hrdosti, když jsme se vracívali z přehlídek, při nichž byl náš oddíl vždy za vzor dáván ostatním.

Co se tudíž sběhlo, že poručík dnes váhal, abychom v čas dorazili ke pluku? Musilo to býti něco zvláštního!

Stál jsem s dvěma soudruhy před domkem, v němž jsme nocovali, a zvědavě hleděli jsme vzhůru ke kostelu. Poručík bydlil na faře, a proto odtud musil přijíti rozkaz. Místo rozkazu objevil se poručík sám se strážmistrem a trubačem. Zašli na prostřed návsi a tam nás trubač třepetavými zvuky polnice svolával. Poručík nás mohl snadno přehlédnouti, a pozorovali jsme, že pronikavě nám všem hledí vstříc. Ve mžiku srazili jsme se v řadu a za hrobového ticha hleděli na tvář poručíkovu, jež jevila patrný hněv. Rychle prošel kolem nás, až se na pravém křídle zastavil.

„Kde jest dragon Frimr?“ otázal se úsečně.

Pohleděli jsme všichni v místo, kde dotyčný soudruh náš stával. Nebylo ho tu.

„Kdo byl s Frimrem ubytován?“ tázal se poručík již hněvivý.

Dva dragoni povyjeli z řady a hlásili se po vojensku.

„Ke jest Frimr?“ opakoval poručík otázku.

„Nevíme," bázlivě odpovídali tázaní.

„Byl s vámi v noci na svém místě?"

„Z večera byl", odpovídal dragon Procházka. „V noci jsem cítil, jak vychází. Ptal jsem se, kam jde. Řekl, že mu jest ve světnici dusno, že si půjde lehnout na zahradu. Byla ještě tma, když jsem zaslechl, jakoby kůň klusal. Šel jsem se podívat ke koním a tu jsem viděl, že kůň Frimrův tu není. Domníval jsem se, že jel s ním k blízkému rybníku, čistit ho. Činíval tak často. Od té doby jsem ho nespatřil."

„Dragon Frimr v noci vyloupil zdejší chrám a pak desertiroval," zvučně oznamoval poručík. „Náš oddíl jest tím na tak dlouho pohaněn, dokud nebude desertér dopaden a potrestán. Komu na cti oddílu našeho záleží, přičiní se, aby hana tato byla smyta. Kdo přivede Frimra, stane se hned desátníkem. Pozor."

Vyskočil na koně, jejž sluha jeho za ním vedl. Přehlédl četu a zavelel. V klusu ujížděli jsme z vesnice. Přes vesnici musili jsme jeti v úplném pořádku. Teprve když jsme se v širém poli octli, mohli jsme tiše druh s druhem rozmlouvati. Dnes ovšem nemluvili jsme o ničem jiném, než o Frimrovi. Nevěděli jsme dosud dobře vše a proto dotazovali jsme se u druhých. Strážmistr pověděl některým, co se stalo, a záhy znal celý oddíl celou příhodu.

Když ráno kostelník šel do chrámu zvonit klekání, spatřil, že jsou dvéře u sakristie vypáčeny. V sakristii bylo vše poházeno, skříň, v níž bylo zlaté a stříbrné chrámové nádobí, otevřena a náčiní zmizelo! Běžel na faru a s knězem vracel se do kostela. Farář ovšem viděl totéž, co kostelník, měl však bystřejší oko, a spatřil na zemi pohozený knoflík od vojenského kabátce, na němž byla vyryta 4. Nebylo pochyby, že to musil býti voják od našeho pluku. S knoflíkem šel k poručíkovi, který také již vstal, a tomu oznámil vše. Poručík rychle se připravil a prohlížel místo ono také. Poznal na skříni stopy páčení ostrým nástrojem. Bylo zřejmo, že lup spáchal některý z našeho oddílu.

Kdo byl tím lupičem, bylo nám již známo. Vyčetli jsme z tváře poručíkovy, že jest velice rozmrzen nad příhodou, která jeho bezeskvrnný oddíl náhle učinila jevištěm podlého skutku. My sami nebyli jsme o nic méně pohněváni. Poručíkem vtisknuta nám do srdce až úzkostlivá péče o čest oddílu, již jsme každý považovali za svou. Věděli jsme, že nyní nebudeme již nejlepším oddílem pluku, že mužstvo ostatní, jež nám až dosud záviděl, užije skutku Frimrova k našemu snížení a posměchu. Proto po celou jízdu ozýval se hukot v naší řadě, a z hukotu toho zřejmě vyznívala slova hrozby a pomsty zrádnému dragonovi. —

Ostatně nikdo z nás před tím nemiloval Frimra. Byli jsme vesměs Češi, a on byl Němec. Otec jeho přistěhoval se jako agent německé firmy do české krajiny, kde se mu syn narodil. Po několika letech učinil otec úpadek a vystěhoval se do Pruska. Poněvadž však byl příslušníkem rakouským, musil syn, jsa odveden, vstoupiti do řad našich. Jest přidělen k našemu oddílu, v němž již na třetí rok sloužil.

Ačkoliv uměl dobře německy i psáti, přece nikdy nepostoupil. Bylo nám to mnohdy nápadným, poněvadž nebyl neobratným. Spíše předstihoval nás čilostí, podobající se dovednosti lstivé kočky. Uměl se lichotiti a lámal češtinu jak mohl, prokazoval služby rozličné, ale

důvěry si nezískal. V jeho oku bylo cosi, co odpuzovalo, protivným ho činilo. Někdy se snažil s námi býti veselým, stavěl se až opilým, ale pozoroval jsem vždy, že opilým není, že z nás pije nejméně. Po užitku se dral s nenasytnou lakotou. Za několik krejcarů čistil ostatním karabiny, koně, a výdělek uschovával tak pečlivě a tak rozličným způsobem, že jsme nikdy nevěděli, kam jej dal. Nebál se ničeho a nikoho, jen poručíka. Zvláštním bylo, že před poručíkem se vždy třásl a bledl, a poručík že nikdy k němu nepromluvil ani jediného přívětivého slova. Každý z nás s radostí si vzpomínal na některý okamžik, v němž s ním poručík přátelsky, ba, kamarádsky hovořil, jen s Frimrem nepromluvil, leč co musil. Nehanél ho, netýral, pouze někdy zamračil se, a blesk jeho hněvu stihl Němce.

A tento muž dopustil se pojednou podlého činu, hodného každého sprostého zloděje. Poručík musil krádež i sběhnutí Frimrovo oznámiti plukovníku, tento divisnímu veliteli a tento snad ještě výše. Třetí oddíl čtvrté škadrony našeho pluku nebyl tedy již tak čistý jako dříve, nesměli jsme hrdě každému říci do očí, že se nám žádný jiný oddíl nevyrovná.

Měli jsme mezi sebou lupiče a sběha.

Bledý a roztržitý sděloval náš poručík plukovníku, když jsme k shromaždišti dorazili, co se stalo.

„Jak, teď ve válce sběh?“ otázal se plukovník pohrdavě. „Podivno, pane poručíku, že jste se stal v kázni mužstva tak neopatrným!“

Poručík sebou ani nehnul; ale bledosť jeho se jen zvýšila.

„Můj oddíl, pane plukovníku, sběha přivede, ručím za to svou ctí.“

Salutoval a odjížděl k našemu oddílu. Pluk byl shromážděn, plukovník přehlédl řady, rozkazy zazněly, a my se hnuli ku předu. Jiné oddíly zpívaly, hovořily, jen mezi námi bylo ticho. Hleděli jsme po očku na poručíka, jak zamyšlené hledí do hřívy koně. Jindy kouříval, když mohl celý den. Dnes si na kouření ani nevzpomněl.

* * *

Od té chvíle prahli jsme po setkání s nepřítelem. Ač nám toho nikdo nepověděl, přece jsme všichni mezi sebou tvrdili, že Frimr jest mezi Prušáky. Nemohl ani jinam uniknouti. Náš pluk pošinut byl téměř až ku předním rakouským strážím, nemohl tudíž sběh uniknouti jinam, než k nepříteli. Ve kterém však jest oddílu, kde a jak ho máme hledati? Myslili jsme, že snad poručík bude pátrati, že požádá ostatní důstojníky, aby své mužstvo upozornili na Frimra. Ale poručík mlčel, s námi nemluvil a chodil zamyšlen, jakoby sám byl tím sběhem a očekával prach a olovo.

Jen asi dva dny po tom na večer, když nám bylo oznámeno, bychom se na druhý den připravili, zastavil se u nás. Vařili jsme si na pokraji lesa oběd — nejedli jsme po celý den — a chvíli na nás hleděl.

„Hoši,“ řekl po chvíli jaksi měkce, „zaručil jsem se, že Frimra přivedeme zpět. Zítra bude parný den, nezapomeňte na to. I kdybych padl, musíte pomstiti pokálenou naši čest.“

A zase se obrátil a opodál chodil nevšímavě.

Druhého dne jsme měli skutečně parný den. Nepřítel valil se od Náchoda mocným proudem, a náš druhý sbor armádní spěchal proti

němu. Měli jsme na starosti levé křídlo, aby nepřítel naše nezaskočil. Byli jsme v sedlech ode tmy a teprve k poslednímu jsme se počali hýbati. Postupovali proti nám pruští červení husaři. Nevím, kterak bylo jiným, ale já se sotva klidně v sedle udržel. Proč se na ně nevyřítíme, nerozbijeme jejich řady, myslil jsem si stále.

První a druhá škadrona se již hnuly, rozjely se v řetěz, a nastaly drobné potyčky, osamělé výstřely.

V jednu hodinu ordonanční důstojník zajel k naší škadroně. Promluvil s rytmistrem, a již jsme se hnuli, ne však ku předu, ale v zad. Byli jsme určeni k záloze a k ochraně obvaziště. Slyšel jsem dobře, jak poručík zaskřípěl zuby, když měl veleti, abychom místo proti nepříteli obrátili se nazpátek.

Dosti dlouho měli jsme tu pokoj. Před námi již zuřil boj. Pěchota zahalena dýmem byla již nepříteli na blízku, a naše tři škadrony vrazily na husary. Kolem nás u chvatu nosili muži zdravotního sboru raněné na obvaziště. Díval jsem se s jakousi strnulou zvědavostí na ty ubožáky, kteří již prolili krev za vlasť a krále.

Náhle uniforma pruského husara, jehož nesli na obvaziště, upoutala mou pozornosť. Maně podívám se na tvář, a z úst mi vyklouzl výkřik: „Frimr.“

Celý oddíl podíval se na mne, a poručík tázavě obrátil ke mně své malé, šedé oči. Zapomněl jsem na předpisy a ukazoval na nosiče.

„Frimra nesli kolem na obvaziště,“ řekl jsem s tlukoucím srdcem. „Jest v uniformě červených pruských husarů a jest raněn.“

Poručíkovi jakoby to slovo ohně do údů nalilo. Již chtěl se od oddílu vzdáliti a za nosiči se pustiti, pravda-li, co jsem řekl. Ale zase koně zadržel a chvatně poroučel mi z řady vyjeti.

„Jeď k obvazišti a podívej se, je-li to Frimr,“ pravil mi, a hlas jeho zněl úzkostlivě. „Je-li to on, ať na něho „sanitáci“ dají pozor, aby neprchl. Rychle.“

Bodl jsem koně a jel k obvazišti. Bylo asi dvě stě kroků za námi. Ještě jsem dohonil nosiče, kteří právě Frimra skládali. Jeden z lékařů k němu přistoupil a ohledával ho.

„Nic mu není, jest omráčen, a rána na čele jest nepatrná; bezpochyby spadl s koně, a ten ho do čela kopytem udeřil,“ pravil k mužům mu posluhujícím a spěchal ke druhým nemocným. Frimra položili do řady mezi raněné. Viděl jsem mu dobře do tváře. Byl to on, nemýlil jsem se. V tu chvíli jsem si přál, abych ho směl vzíti a odvésti z obvaziště dál od bojiště. Ale povinnosť mne volala nazpět. Rychle vyřídil jsem své poselství a uháněl jsem nazpátek. Poručík se již po mně ohlížel.

„Jest to on?“ tázal se dychtivě

„Ano. Jest prý jen omráčen.“

„Vyřídil jsi můj rozkaz?“

„Vyřídil.“

Poručíkovi se v očích zablesklo Chtěl cosi říci, ale již polnice zavřeštěla. Chytil jsem pevněji uzdu koně, a před očima se mi zatmělo. Opouštěli jsme zálohu, abychom prvním třem škadronám přispěli ku pomoci. Koně stříhali ušima, země duněla, a vstříc valil se nám dým.

Naš armádní sbor byl v zoufalém postavení. Nepřítel, mnohem četnější, s nevýslovnou prudkostí útočil na řady rakouské. Naši vojáci drželi se hrdinsky, a kdo dosud žije z těch, již se první potyčky

u Náchoda účastnili, jistě se zachvěje, vzpomene-li na horký ten den. Čekali jsme pomoc, ale marně. Nebezpečenství rostlo každým okamžikem. Poslední zálohy povolány na bojiště, ačkoliv již téměř jisto bylo, že bitva bude ztracena.

Náš pluk bránil se rekovně červeným husarům. Vrazil na jejich řady jako bouře a rozrazil je přívalem svým. Ale již tu byl pluk pruských hulánů, jenž postupování našich zastavil. Zápaseno s nerozhodným výsledkem sem a tam.

V nejrozhodnější chvíli zdálo se, že nepřítel ochabuje. Řady jízdy pruské ustupovaly, a náš plukovník chystal se dáti rozkaz k pronásledování. Ale nejbližší okamžik ukázal, proč se tak stalo. Několik set kroků před našimi řadami utvořila pruská jízda mezeru a v ní se objevila lehká batterie dělostřelectva S úžasnou rychlostí připravena děla a již chrlily jícny jejich kartáče a deště kulek na naše škadrony. Teď byla pouze dvojí věc na vybranou. Buď dobyti děl, nebo utéci.

Dostali jsme rozkaz ze zálohy vyraziti. Za několik vteřin zahalil nás dým. Neviděli jsme ničeho. Slyšeli jsme ohlušující rachot, hvízdání kulí, supání koní, chraptivé volání a zoufalé výkřiky. Do žil jakoby nalil kdosi tekutého ohně. Každý snažil se široko otevřeným zrakem proniknouti mraky dýmu, a pootevřenými rty dral se horký dech.

Pojednou spatřil jsem v tom dýmu zablesknouti se. Země se zachvěla, koně zaržáli a v řadách našich ozvaly se výkřiky. Polnice žalostivě zavzněla. Rozbité první tři škadrony a naše čtvrtá škadrona letěla k dělům.

Drahá a děsná to byla cesta. Našimi řadami brázdily výstřely dělové široké ulice. Neohlížel jsem se kolem sebe. Čekal jsem jen, brzy-li ucítím v těle chladné olovo.

Místo na děla vrazili jsme na hulány, kteří zaskočili děla. Nebyli jsme seřaděni, a nepřítel bez namáhání roztříštil náš šik. Boj trval několik minut a byl hrozný. Nevím, co se mnou se dělo. Vím jen, že jsem oháněl se palašem zuřivě na všechny strany. Zvuk polnice volající k ústupu jakoby vyrazil každému zbraň z ruky. Strach, hrůza, zděšení zmocnilo se nás, a my uháněli zpátky. Na pořádek již jsme nedbali. Věděli jsme, že za námi řítí se pevný šik jízdy nepřátelské, a vědomí to působilo zdrcujícím pocitem na každého.

Sotva jsme z dýmu vyjeli, naskytl se nám obraz, který zoufalé postavení naše jenom dovršil. Řady pěchoty byly na ústupu, kvapném, ba, šíleném ústupu. Teď nikdo nevelel, každý přál si zachránění.

Rozražené zbytky pluků pěších vrhaly se v tu stranu, kde jsme stáli. Musili jsme se stranou odchýliti. Na obvaziště jsme ani nevzpomněli. Zůstalo daleko od nás. Teprve po půlhodinné šílené jízdě jsme se zastavili. Plukovník všecek zpocený, zamazaný velel nám zastaviti se, seřaditi a obrátiti se proti nepříteli. Měli jsme chrániti pěchotu na ústupu. Opět jsme ocitli se v řeži, ale ta již nebyla tak hrozná. Zde pracoval jen palaš.

Konečně nepřítel ustál od pronásledování. Rakouské vojsko se sbíralo a v kvapu táhlo ke Skalici. My tvořili zadní stráž, jež kryla pěchotu.

Byla tma, když jsme se zastavili. Nevěděli jsme, kde jsme. Teď teprve ohlíželi jsme se kolem sebe, kdo z nás schází. Poručík nás počítal. Když přišel ke mně, zastavil se.

„Tentokráte vyvázl," řekl temně, „ale nevyvázne po druhé, viď?"

Tykal nám všem, i poddůstojníkům.

Mlčel jsem. Poručík, cosi pro sebe zahučev, šel dále.

* * *

Druhého dne byli jsme v sedlech po celý den. Nepřátelské přední stráže ukazovaly se stále a znepokojovaly naše hlídky. Někdy pustili jsme se za nimi, musili jsme však vždy ve slušné vzdálenosti se držeti, poněvadž se hned objevovaly silné oddíly pruské jízdy.

Hlídky oznamovaly, že pruské vojsko postupuje v celé síle za námi. Jelikož naše armáda zaujala pevné postavení u Skalice, mohli jsme směle očekávati, že tu dojde jistě k bitvě. Zatím došly našeho vojska posily, a s důvěrou, že tentokráte lépe se nám bude dařiti než u Náchoda, hleděli jsme vstříc budoucnosti.

Na třetí den ukazal se nepřítel. Několik pluků počalo harcovati, ale ustálo. Nepřátelé viděli, že tu snadno pole neopanují, a proto ponechali boj až na den příští.

Slunce toho dne se neukázalo. Bylo pod mrakem a jakýsi dusný vzduch tísnil mysle všeho vojska. Za jitra srazily se již přední hlídky a pruské hlídky musily ustoupiti. Naše dělostřelectvo od jitra zahájilo oheň, a všechna česť chrabrým junákům. Krvavým způsobem přesvědčovali nepřítele o své dovednosti.

K deváté hodině rozzuřil se teprve boj na celé čáře. Těžko vylíčiti děsné divadlo, jež svou hrůzou a velikostí pouze boj u Chlumu a Sadové překonal. O každou píď země rvali se naši s houževnatostí podivuhodnou. Některé posice ztratili, ale vybojovali je zase, byť s velikými ztrátami.

Náš pluk stál u vesničky, která v pravo od bojiště prostírala se na pahorku. Bylo to velmi výhodné postavení, a dán byl rozkaz udržeti je stůj co stůj. S námi byl tu prapor myslivců. Byl také již valně stenčen u Náchoda, ale planoucí tváře švarných hochů svědčily, že se nelekají ani dnes nepřítele. Tento, jakoby o nás nestál, neposýlal žádného sboru proti nám. Až k polednímu počaly se hýbati dva pluky pěchoty ze zálohy a husaři směrem k nám.

Poručík zajel mezi nás.

„Uzříte-li Frimra, nezabíjejte ho", pravil rychle, „ale postarejte se, abychom ho živého dostali."

A již zase zajel na své místo. Myslivci před námi roztáhli se čelem proti nepříteli, majíce dobré úkryty za ploty, stromy a mezemi. Ve chvíli největšího nebezpečenství měly domky vesnice poskytnouti jim jisté ochrany. My stáli za vesnicí, dobře jsouce kryti. Však nám všem zdálo se, že nám tu dobře nebude. Byť jsme měli proti nepříteli postavení velmi výhodné, převyšoval nás tento velice svým počtem.

Netrvalo to dlouho, a ručnice myslivců začaly se ozývati, nejprve po řídku, pak v celých salvách a konečně v nepřetržitém rachotu. A již hnuli jsme se také my. Vesnici majíce uprostřed, vyjeli jsme na křídla myslivců, abychom pomohli zadržeti nepřítele na tak dlouho, než k nám dorazí batterie dělostřelců s posilou, která již ze

zálohy k nám kvapila. Sotva jsme se na volném prostranství objevili, uvítal nás déšť kulek. Hvízdalo to kolem nás až běda, a plukovník rychle kázal troubiti k ústupu, poněvadž červení husaři objížděli nás z boku. Obrátili jsme se proti nim, ale k útoku jsme se odhodlati nemohli. Pálili jsme toliko z karabin a zvolna ustupovali. Chrabří myslivci pomáhali nám výtečně. Přes to však tušili jsme, že se neudržíme. Myslivci byli nuceni stáhnouti se do vesnice, a my za domky vesnickými hledali úkrytu před vražednou palbou pěchoty, jež se již s pokřikem vítězným drala k dědině. Nepřítel ze tří stran sevře! domky a dral se úsilně do vnitř. Myslivci s ohromnými ztrátami ustupovali až k poslednímu domku, za nímž ovšem nezbývalo jim nic jiného, než hledati spásu v útěku.

Nastávala nyní povinnosť nám krýti jejich ústup za každou cenu a rozraziti i zastaviti řády nepřátel na tak dlouho, dokud přicházející posila na místo nedorazí a nepřítele nevytiskne.

V pevně sevřených řadách v trysku vrazili jsme na náves. Mžikem natáhly se řady naše a mocným návalem utkaly se s pěchotou, za níž část červených husarů nás očekávala. Pěchota, překvapena útokem naším, roztříštila se a zahrádkami a dvorky mezi statky prchala, ponechávajíc své jízdě, nám se postaviti. Nepřátelská jízda byla příliš dobře připravena, abychom byli tak snadno mohli s ní býti hotovi. Nastala krvavá řež, ve které rozhodovala osobní udatnosť a vytrvalosť. V děsném chomáči zápasili jsme s Prušáky, a věru, že té chvíle ztratil každý cit, dychtě po životě nepřítele s chladností a zuřivostí divokou.

Uprostřed této zmatenice zaslechli jsme všichni výkřik poručíkův. „Frimr, za ním.“

Ohlédnu se a vidím pruského červeného husara páditi k jednomu domku a za ním klestiti si cestu poručíka. Tento spatřil Frimra, jak pod ním kůň klesl. Byl mu na blízku, ale pro několik nepřátelských jezdců nemohl ho dosáhnouti. Ještě s několika druhy vrhl jsem se za poručíkem a za okamžik jsme byli volni. Vrazíme za Frimrem na dvorek jednoho z domků, ale vidím, že již plot přeskakuje. Než jsme mohli se přes plot přehoupnouti, neb z karabiny za ním výstřel poslati, uvítala nás palba pruské pěchoty tu se shromažďující. Dva ze soudruhů padli, poručík jest raněn do ruky, a nám nezbývalo než nechati Frimra podruhé bez úrazu uniknouti.

Vjeli jsme nazpět na náves, kde boj byl již rozhodnut. Poručík, ač byl poraněn, vedl nás znovu proti nepříteli, jenž byl vytisknut z návsi. Kolem vesnice také již vracelo se štěstí našim zbraním. Posila v čas dorazila na návrší a společně s myslivci podnikla útok na pruskou pěchotu. Ze strany zahovořila děla, chrlíce záhubu do řad nepřátel, a záhy ustupovali Prušáci ve zmatku, zanechávajíce nám naše postavení po velkých obětech. Vyprovodili jsme je tak daleko, kam jsme bez nebezpečenství mohli, pak však stáhli jsme se zpět k vesnici. Tu jsme se seřadili a oddechli si. Scházelo nás hodně, více než jsme se nadáli, a s pocitem smutku hleděli jsme na prázdná místa, kde ještě před hodinou ten či onen z nás byl zdráv a čilý.

Poručík náš s pomocí strážmistrovou zavazoval si ránu. Byl zachmuřený, a hněv tkyěl mu ve tváři. Tušil jsem, proč se mračí. Nemrzela ho rána, ale cítil hněv, že mu Frimr podruhé unikl.

Dosáhneme ho, či přece ujde spravedlivému trestu? napadlo

mne. Ani sám nevím, proč jsem byl sám u sebe přesvědčen, že ho přece dostaneme.

Než na podobné přemýšlení neměl jsem dlouho času. Rychlopalná zbraň Prusův překonala hrdinství Rakušanův. Pozorovali jsme, jak mezi řadami našich nastává zmatek, jak Prus stále tlačí naše sbory z jednoho postavení za druhým. Polnice úzkostně zaječela, měli jsme se vrhnouti v boj. Byl to poslední zoufalý pokus buď řady nepřátel rozraziti, či na celé čáře klesnouti.

Klesli jsme. Bili jsme se zoufale, nasazovali životy bezohledně, ale marné vše. Za hodinu bylo rozhodnuto. Utýrané, rozbité a seřídlé vojsko rakouské přinuceno ke kapnému ústupu. Jak nás pálila zbraň v rukou při myšlénce, že jsme již druhou bitvu prohráli. A přece bojovali jsme tak, že nemohl nikdo říci, že bychom byli zbabělci. Kdy se skončí potupa naše? šeptal druh druhu, kdy odplatíme nepříteli za jeho vítězství?

* * *

Na to odpověď dostali jsme u Králové Hradce, Chlumu, Sádové. Mnoho vypravuje se o hrdinství toho či onoho pluku neb sboru. Tvrdím však, že tam byl hrdinou, rekem každý. Byli jsme většinou muži mladí, ale dnové ti učinili z nás muže dospělé, železné, neoblomné. Dvakrát padl pode mnou kůň, a vždy jsem vyskočil na koně některého z padlých soudruhů a bil se dále. A nebyl jsem to jen já sám, byl to každý.

Když konečně přinuceni jsme byli koně obrátiti, viděl jsem ve zraku poručíkově slzy. Sevřelo se mi také hrdlo, a byl bych zaplakal, kdybych byl mohl. Měl jsem ústa vyprahlá, zrak dýmem zanícený, a jakási otrlosť se mne zmocnila.

Ustupovali jsme, ustupovala celá armáda Hladoví, vysílení, nevyspalí spěchali jsme k moravským hranicím a odtud dále k Vídni. Náš pluk byl dva dny na koních. Stali se z nás lidé téměř suroví. Měli jsme hlad a proto vrazili jsme do každé vesnice, násilím uzmuli jídlo lidem a jeli jsme dále.

Tvořili jsme zadní hlídku, aby pěchota a dělostřelectvo mohlo bezpečně uniknouti. Po starém hrdinství nebylo ani stopy. Všeobecná bázeň učinila i z nás slabochy. S úzkostlivou opatrností vyhýbali jsme se každé srážce s předními strážemi nepřítele, jenž za námi se valil.

Když jsme se blížili k Moravskému pohoří, tvořil náš oddíl nejposlednější stráž. Musili jsme býti opatrni jako kočky, poněvadž pruští husaři vítězstvím zbraní svých zpyšnělí napadali nás s úskočností a vypočítavostí neuvěřitelnou.

Čtvrtého dne od bitvy Kralohradecké jel jsem se svým druhem Čečetkou na poslední hlídce. Bylo nám úzko, jelikož jsme každé chvíle za sebou spatřili červené husarské kabátce a musili jsme tudíž býti připraveni, že nás třeba z nenadání Prušáci objedou a přivítají kulkami svých karabin.

Bylo před večerem, když Čečetka si stěžoval, že mu není jaksi volno. Nedaleko přetínal silnici potok, a tu si přál napíti se a obmýti unavené skráně. Mně se to sice zdálo býti nebezpečným, poněvadž

jsem však viděl, že mu skutečně dobře není, řekl jsem, aby rychle s koně seskočil, že zatím budu dávati pozor.

Sotva s koně seskočil a k potoku se nachýlil, spatřil jsem za sebou ostře klusati čtyři pruské husary.

„Nepřítel, rychle na koně!“ volám na Čečetku. Ten si však myslil, že snad není tak zle, napil se ještě a pak teprve na koně se vyhoupl. Nechtěl jsem přítele opustiti a proto, než ke mně na silnici vyjel, obrátil jsem se proti nepříteli Byl již na dostřel, a než jsem se nadál, zafičely kulky nad mou hlavou. Nezdržel jsem se a opakoval výstřel.

V tom jsem spatřil a viděl, jak jeden z nich hrozil palašem. Bleskem projela mi myšlénka hlavou. Ano, postavou podobal se husar ten — Frimrovi. Toho okamžiku byl již Čečetka u mně a oba klusali jsme v trysku ku předu. Náš oddíl zaslechl výstřely a již část jeho kvapila nám ku pomoci. Nebylo jí více zapotřebí, poněvadž Prušáci vidouce naše druhy, drželi se zpátky.

Poručík otazoval se nás, proč jsme stříleli. Pověděl jsem a řekl, že dle mého náhledu jest Frimr mezi přední hlídkou. Tu zapomněl již nás kárati, že jsme proti předpisu zdrželi se na stráži. Jakoby oživl, vztýčil se v sedle a okamžik přemýšlel. Pak pozoroval krajinu před námi se prostírající.

„Vy jeďte stále ku předu na nic se neohlížejíce“, poroučel po chvíli nám dvěma rychle. „Až uslyšíte výstřely, obraťte se a uvidíte-li utíkati některého Prušáka, pusťte se za ním. Nedostaneme-li dnes Frimra, nedostaneme ho více, a nechci býti pak velitelem vašeho oddílu.“

Zavelel ostatním a ujížděl s nimi v před. Já s Čečetkou mírným krokem jeli za nimi. Nemohl jsem pochopiti, jak chce Frimra dostati, ale záhy jsem to poznal.

Po chvíli totiž točila se silnice a prorvána jsouc údolími, nepopřávala volného rozhledu. Marně namáhal jsem se spatřiti náš oddíl. Na silnici bylo pusto, klidno. Jak jsem si později vysvětlil, zajel poručík s oddílem se silnice do polí, na nichž dosud úroda stála. Pole táhla se tu po svahu dolů, a vysoké meze, nad nimiž ještě obilí vysoko stálo, skryly naše druhy tak, že nepřítel bez nejmenšího tušení kolem jeti mohl.

Zde čekal poručík, až přejedeme, a pak čekal, až přijedou husaři. Zakázal dragonům stříleti a toliko poroučel, aby tiše husarům v záda vyrazili. Až teprve tehdy, když Frimra poznají, měli stříleti po jeho soudruzích, jeho však živého honiti a lapiti.

Jeli jsme již chvíli a napnutě pozorovali, brzo-li výstřely zarachotí. Konečně zahřměl jeden výstřel, po něm druhý, a hned šla rána za ranou. Obrátíme se a vidíme, jak jeden z husarů se silnice do polí se pustil a spásu hledal v lese, as čtvrt hodiny odtud vzdáleném.

„To jest Frimr“, křikl jsem na Čečetku, a již jsem bodl koně. Netýral jsem jistě to zvíře za celou tu dobu, kdy jsem na něm jezdil, jako toho dne. Kůň jen letěl supaje široko otevřenými nozdrami. Jen tak mžikem spatřil jsem, že za Frimrem ženou se z druhé strany ostatní soudruhové, v jichž čele daleko před ostatními letěl na svém rychlém koni poručík.

Frimr však také neváhal. Tloukl koně palašem a ostruhami k divému běhu. Mně se však nenadál. Až když již asi na třicet

kroků ke mně dojel, spatřil mne a strhl koně dále, do polí. Co činiti? Neváhal jsem. Nesmí nám utéci, neuteče nám. Chopil jsem se karabiny a v letu zamířil. Sázel jsem na nejisto, ale štěstí mi přálo. Kule z mé karabiny zasáhla koně Frimrova do nohy. Klopýtl, a Frimr přeletěl mu přes hlavu k zemi. Hned však byl nahoře a pádil pěšky dále. Tu ovšem již bylo snadné honění. Rázem byl jsem mu v patách.

„Stůj, nebo tě zastřelím“, zahřměl jsem naň

Zastavil se a všecek se třesa obrátil se proti nám. Tvář jeho byla během zarudlá, a zrak úzkostně těkal sem a tam.

„Zahoď zbraň a stůj“, poroučel jsem mu dále a s namířenou karabinou blížil jsem se k němu. Poslechl a v nevýslovné úzkosti díval se na blížícího se poručíka.

„Rychle, svažte ho, na koně s ním a v před!“ křičel tento z daleka.

Svázali jsme ho řemeny a posadili k jednomu dragonu. A již uháněli jsme dále. Měli jsme na čase, poněvadž Prušáci nás již pronásledovali. Poručík s oddílem svým zastřelil pouze dva soudruhy Frimrovy, a třetí, o něhož poručík nedbal, uháněl oklikou nazpět, aby zpravil silný oddíl pruské jízdy o našem přepadení. Musili jsme přes hodinu cválati v plném trysku, než pruská jízda od pronásledování pro blízkosť našich sborů ustála, a my mohli koním oddechu popřáti.

Teď teprve dívali jsme se na Frimra. Byl již bledý a zrak svůj ve vědomí viny i zaslouženého trestu, jejž bezpečně očekávati musil, upřen měl k zemi.

Poručík nevšiml si ho ani pohledem. Ale byl jako vyměněn. Vesele hleděl kolem sebe, usmíval se a s jakousi hrdostí seděl na svém koni.

Jeli jsme až do noci. Za soumraku převzal jiný oddíl zadní hlídku, a my dorazili ke pluku. Poručík zajel k plukovníku, aby mu podal zprávu o našem setkání se s nepřítelem.

„Pane plukovníku, desertér Frimr byl mým mužstvem dnes zajat“, sděloval zvučným hlasem po vojensku. „Prosím o milosť, aby mužstvo mého oddílu, jenž byl Frimrem potupen, bylo povoláno k vykonání rozsudku.“

Plukovník se usmál.

„Dodejte zítra sběha k divisnímu velitelství a předneste svou prosbu panu jenerálovi“, řekl přívětivě. „Nenadál jsem se, že svého slibu budete moci dodržeti.“

Poručík salutoval a vrátil se k nám. Musili jsme po celou noc se střídati a zatím, co ostatní odpočívali, s nabitými karabinami hlídati Frimra. Bylo mi ho až líto. Tetelil se stále jako zimou, a tvář jeho jevila zděšení.

Ráno vyrazili jsme dříve než ostatní a uháněli za jenerálem. Pěchota, kolem které jsme jeli, dívala se zvědavě na nás, zvláště když spatřila zajatce v červeném pruském kabátci. O deváté hodině dorazili jsme do moravského městečka právě té doby, když jenerál slézal s koně, aby na čtvrt hodiny sobě a družině své odpočinku popřál.

Poručík dal se u něho ohlásiti a před celou družinou přednášel svou zprávu i žádosť. Jenerál poručil předvésti Frimra. Tázal se ho,

pravda-li, z čeho jest obviněn, nebo má-li nějaké omluvy. Mlčel a zarytě hleděl k zemi.

„Než odjedeme, nechť jest desentér mrtev a pochován“, řekl jenerál úsečně, a poručík opouštěl ho s tváří vyjasněnou. My stáli v řadě na náměstí, majíce ve svém středu Frimra.

„V před“, zavelel poručík klidně a v čele našeho oddílu vyjel z městečka. Za městečkem zajeli jsme do polí.

„Kopejte hrob“, poroučel poručík dále, zaraziv koně a ukazuje na pastvisko pokryté jalovcem a zakrnělým liskovím. Polovina nás kopala hrob. Pěchota, jež nedaleko odpočívala, s udivením patřila na naše počínání. Právě jsme byli hotovi, když zaznělo troubení a pěchota vzchopivši se táhla po silnici dále.

„Frimře, pomodlete se,“ kázal spoutanému poručík temným hlasem. Frimr ani sebou nehnul.

„Postavte ho ke hrobu“, zněl další rozkaz.

Postavili jsme ho ke hrobu, a poručík za mrtvého ticha jmenoval šest dragonův. Nabili své karabiny a postavili se na deset kroků před odsouzeného. Tři měli mířiti k srdci, tři na čelo. Poručík sám jim velel. Karabiny se zvedly, my stajili dech, a Frimr zamhouřil oči.

Jenerál vyjížděl s družinou z městečka, když se rozlehlo šest krátkých výstřelů. Ohlédl se a viděl, jak muž v červeném kabátci se shroutil k zemi. Jel dále, a my šli zahrabat zastřeleného. Tři kule vězely v čele, tři v prsou. Dobře naši hoši mířili.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Když se poručík s naším oddílem hlásil u plukovníka, že se navrátil, zadíval se tento na něho.

„Kde máte desertéra?“ tázal se přívětivě.

„Ráno smazal krví svou hanbu se třetího oddílu čtvrté škadrony“, hrdě řekl poručík.

„Jste řádný důstojník, pane poručíku“, pravil plukovník vřele a podal mu ruku.

Klidně, jako vždy, zajel poručík v čelo oddílu svého a vyňal z náprsní kapsy doutník. Zapálil si a s pocitem rozkoše oddal se kouření.

Nekouřilť od té doby, kdy jeho oddíl nebyl více nejčestnějším u celého pluku. Dnes jím opět byl, a poručík vrátil se ve svůj klidný život.

Šťastný pád.

Měl hojně bohatství a muž byl urozený,
měl statnou postavu a sličného byl těla,
ve zraku žár mu plál, že mnohé srdce ženy,
když v snědou jeho líc se časem zahleděla,
vždy v tužbě ztajené pak mocným bilo vzruchem;
mrav uhlazený měl vždy Petr Gonzales
a dobrý vkus i vtip a nadaný byl duchem,
jen jednu vadu měl, — že nežil jako kněz.
Vždy dlouho do noci hrou krátil sobě spánek,
za stolem bohatým rád míval řadu hostí,
měl v honbě zálibu a v hluku radovánek
svou kojil ctižádosť, — blýskat se v společnosti.
Tak Petr Gonzales v proud rozkoše se vrhal,
ač Kristu zasvětil své práce léta všecka,
a hřivnu za hřivnou jen kratochvílí mrhal, —
pod rouchem duchovním se kryla mysl světská.

Kdys v době Vánocí ve slavný Páně den
ve kruhu přátel svých — mělť lichotníků dosti —
jim Petr oznámil jsa vínem rozjařen,
že právě povýšen byl k velké důstojnosti,
že k dalším hodnostem mu připravena cesta,
že hoden tento den, by slavném ve průvodu
ve středu přátel svých jel ulicemi města,
by všichni zvěděli o poctě jeho rodu.

A Petr Gonzales ve stkvostný oděn šat
se svými soudruhy již vyjel na svém oři
a za ním zástupem lid roste odevšad,
a Petr s pýchou zří, jak v úctě se mu koří,
jak rukou kynou mu, své obnažují hlavy.
Tak Petr Gonzales jel v slávě mezi davy.

Na volném prostoru když jeli po náměstí,
tu hrdě vzpřímiv se vzal uzdu, trhl pěstí
a svojí ostruhou hnal koně v pyšný cval.
Však Petr Gonzales se věru nenadál,
že v žal se promění tak záhy jeho štěstí!
Chtěl plnit obdivem, kdož spěli kolem něho,
leč komoň vzepjal se — a shodil pána svého
a zbaven otěží ve trysku dále chvátá —
a Petr Gonzales — pad' v jámu, plnou bláta...

A celý ponořen tu Petr v bahně leží
a vůkol hlučný ryk, smích zvučí vesele,
když Petr na povrch se vzhůru dere s těží,
i luza směje se i jeho přátelé.
Ach, co by za to dal, ach, co by nevzal za to, —
od hlavy ku patě jen bláto, bláto, bláto!
Jím tak byl obalen, že v obličeji rudém
znát ani nebylo, jak řdí se zlostí, studem.
Jak dlouhou byla mu ta cesta ulicemi,
když s tváří sklopenou se pěšky domů bral,
když místo pozdravů zřel všudy úsměv němý,
když za ním hluk a smích mu ve sluch doléhal,
neb místo soudruhů, již byli mu tak drazí,
jej s drzým posměchem jen luza doprovází!

V svém domě unaven v dlaň Petr hlavu kloní,
žal tkví mu na tváři, a slzy kanou po ní.
Tak dlouho zadumán dlí v duchu se svým žalem
a všecko se mu zdá teď jako děsný sen,
leč pravdu hlásá mu tvář poskvrněná kalem...
Pak s tichým povzdechem dí k sobě zasmušen:
„Zde, Petře, tedy máš, co pro tebe svět chová, —
nic víc, než přetvářku, nic víc, než sladká slova!
V tu licoměrnou řeč, v ten úsměv jeho hladký,
tys', Petře, bláhový, vždy věříval tak jistě, —
hle, za vše, co's mu dal, ti posměch vrací zpátky
před četným zástupem a na veřejném místě!
Ty sám jsi zavinil, co stihlo tebe dnes.
Bůh chtěl ti ukázat, v tom povolání svatém
— ó, řekni si to sám — že's nežil jako kněz,
že ne tak tělo tvé pod pošpiněným šatem,
leč více duše tvá jest poskvrněna blátem!
Tak poznal's bídu svou. Buď, Petře, tomu rád,
byl hořký tento lék, — však šťastný byl tvůj pád,
on zvedl mysl tvou od země nad oblohu!“

Tak Petr Gonzales zas přiveden byl k Bohu.

Ant. Bulant.

O spalování lidských těl.

Podává

prof. Frant. Horáček.

(Dokončení.)

Alespoň ve válce měla by se kremace zavésti u vojska, aby těla padlých, k jichž pochování není dosti páží, nešířila nákazy! Tak radí někteří mírnější krematisté, již jinak se zednářskými plány nemají ničeho společného. Spalování těl padlých bojovníků není novinkou! Tak spalovali Rusové za osudné zimy 1812—13 těla padlých francouzských vojínů a také spojenci před Paříží hleděli se zbaviti mrtvol ohněm a spálili během 14 dnů 4000 lidských těl. Rovněž před Sedanem učiněn pokus se spalováním mrtvol, který se však nezdařil. [1])

Krematorií ve válce posud neužito a také k tomu asi sotva dojde! Představme si ten celý těžkopádný „convoi" kremačních přístrojů, vozy s potřebným palivem, (zásoby popelnic?), zvláštní personal atd. Který pak vojevůdce by asi podobný train vlékl s sebou?

V bitvách dne 14., 16, 18. srpna 1870. kolem Mét svedených padlo s obou stran 15.000 osob. K jich spálení bylo by třeba 150 krematorií a kdyby se pracovalo ve dne v noci, trvala by celá procedura 10 dní! A do té doby by nákaza snad dobrotivě čekala?!

A proto díme: Ať za dob pokoje, ať za války kremace jest a zůstane nákladným a nepraktickým — luxusem, a již tím protiví se požadavkům národního hospodářství. —

4. Spalování lidských těl protiví se dále nezbytným postulatům soudního lékařství. Tato věda jest jako pochodeň, která svítí na tmavé, křivolaké stezky zločinu a sestupujíc do samého příbytku mrtvých, kde práchniví ubohá oběť, zde sbírá důkazy proti osobám, na něž, — často po mnoha letech — padlo podezření z mrzkého, násilného činu!

„Lidská zloba," dí Matteuci, „je veliká, a její vynalézavosť jest s to, aby ošálila sebe bdělejší oko veřejné spravedlivosti. Avšak, pokud oběť v hrobě odpočívá, potud nemá vrah pokoje, dobře věda, že každé hodiny na důkaz jeho viny objeven býti může ve kbelíku aneb pod mikroskopem lučebníka." [2])

Zkoumání mrtvol děje se za účelem trojím:

a) U novorozenců k vedení důkazu, přišlo-li dítě na svět živé či mrtvé a v prvním případě, bylo-li k životu schopné.

b) Ke konstatování doby, kdy smrť nastala.

c) K odhalení příčiny úmrtí.

Pomíjejíce širšího výkladu o důležitosti soudního lékařství v případech sub *a*) *b*) uvedených, zmíníme se o tom, jak stručně pitváním mrtvoly možno zjistiti příčinu smrti. Výsledky tyto jsou přímo sensační! Odborný znalec jest s to, aby dokázal příčinu jedu po 10—20 měsících, ano, při jistých stravách i po mnoha letech! To platí ze-

---

[1]) Revue des deux mondes 1890.

[2]) Matteuci op. c. pag. 23.

jména o otrávení otrušíkem, jenž po více letech v mrtvolách vykopaných konstatován býti může.

Totéž platí i o jedech zvolna působících, jako jest pověstná Aqua Toffana, universalní tinktura Fowlerova, otrušíkové mýdlo Béccersovo, jehož jinak přírodozpytci užívají k preparování živočichů — tyto všechny jedy a mnohé jiné, z nichž některé tak nenápadně působí, že ani lékař po zevnější autopsii žádného násilí netuší — objeví lučebník, podávaje tak často jediný prostředek k dokázání zločinu.[3]) Zajímavý důkaz toho z doby nejnovější skýtá nám příběh barona Reinacha v Paříži, známého ze skandálu Panamského. Týž skončil sebevraždou; jelikož však na těle nebylo ani nejmenších příznaků smrti násilné, vystavil ohledač mrtvol obvyklý úmrtní lístek, a Reinach bez překážky pochován. Nebýti známých bouří v pařížské sněmovně poslanců, věřilo by se, že Reinach sešel mrtvicí, jak úřední certificát tvrdil, a sami nejbližší příbuzní byli by tomu věřili. Než, jelikož různé zvěsti dobrodružné obecenstvo znepokojovaly — všeobecně totiž se mluvilo, že místo bankéře Reinacha pochována byla rakev naplněná kamením, on pak sám že ujel do Ameriky — naléhala oposice v parlamentě na exhumaci Reinacha, pro zjištění pravé příčiny smrti. Tak se také stalo — mrtvola vykopána, identita osoby zjištěna, tělo otevřeno — ale ani ve vnitřnostech nebylo shledáno ani stopy po nějakém jedu. Než pro opatrnosť poslány vnitřnosti do pařížského laboratoria jistému výtečnému lučebníkovi k prozkoumání. Trvalo to několik neděl, než bylo zde nade vši pochybnosť zjištěno, že se Reinach — otrávil jistým jedem bylinným (atropinem?), jenž na zevnějšek těla nikterak nepůsobí. Kdyby byl Reinach spálen — mlčela by věda, mlčela by spravedlnosť, a tak by se dělo v tisíci a tisíci případech jiných — kdyby kremace byla všeobecnou!

K tomu podotýká slovutný Dr. Brouardel: „Dans ce cas les criminels ponrraient trouver dans la crémation une sécurité qu' ils ne rencontrent pas dans les procédés actuels et qu' il importe de ne pas leur assurer, car elle serait pour la population une source de dangers plus graves que l' insalubrité reprochée aux cimetières.“ [4])

Síle tohoto argumentu nemohou ovšem krematisté a byť byli sebe zarytější — odolati! Než, daleci toho, aby upřímně vyznali, že se svou latinou jsou u konce, utíkají se k prostředkům velice — naivním, aby stanoviska svého uhájili též proti postulatům soudní mediciny! Jedni z nich navrhují toto: V oněch případech podezřelých, kde nyní se děje exhumace a pitvání mrtvoly, ať zastoupí lučebná analyse — popelá nebožtíkova!

Věru, naivní to vytáčka! Každému čtenáři zajisté jest známo, že nejen jedy bylinné, ale i mnohé minerální ohněm bývají rozloženy v prvky své, které uniknou do vzduchu, v popelu žádné stopy podezřelé nezůstavivše! Jedovaté sloučeniny kovů a některých metaloidů ovšem i v popelu jsou znatelny — než co by z toho plynulo? Nová

---

[3]) Besi op. c. pag. 95—96.

[4]) „V tomto případě by zlosynové v kremaci nalezli jistoty, které jim posavadní způsob (pochovávání) neposkytuje — té se jim dostati nesmí, neboť by z toho vyplynul zdroj nebezpečí pro obecenstvo mnohem závažnější, než jest ono, které prý hrozí ze hřbitovů lidskému zdraví“. (Dr. Brouardel tuto obavu nesdílí, jak výše ukáz. Pozn. spis.) Revue des deux mondes. 1890. pag. 931.

pouze překážka a nové zauzlení mnohého soudního dramatu. Tak n. př. známo jest, že arsenik v přírodě zřídka se vyskytuje čist, alebrž nejčastěji ve spojení s metaloidy a kovy, obzvláště se železem ($Fe\ As_2$, $Fe\ As_3$; $Fe\ As\ S$.). Což kdyby hlína, z níž se tvoří ohnivzdorné cihly kremačních kobek, obsahovala v sobě sloučeniny kovů aneb metaloidů povahy otravující?

A ještě jednoho momentu vzpomenouti dlužno. Jaká perspektiva by se tu otevřela mstvlačným hyenám v lidské podobě!

Trochu otrušíku (kyseliny arsenové $As_2\ O_3$) do rakve, nebo pomocí podplaceného zřízence do kremační pece, roztroušení tendenční lži o otrávení spáleného nebožtíka, analyse popela, objevení minerálního jedu v něm — — to je román, řekne snad někdo, to ve skutečnosti se nepřihází! Ba ano — rozpomeňme jenom různých sensačních sporů o dědictví — a přijdeme k poznání, s jakými obtížemi by měla co zápasiti soudní medicina, kdyby měla za důkaz pravdy sloužiti — hrstka popela!

A proto se vytasila jiná strana mezi krematisty s návrhem novým, jenž není méně dobrodružným prvého!

Pro odklizení všech možných obav, kterými naplněni jsou právníci a soudní lékařové, ať se prý tělo každé podrobí nejpřísnější lékařské autopsii! Goepelsroeder docela chce míti přehlídku dvojí — jednu bezprostředně po zhasnutí života vezdejšího, druhou 48 hodin později. Prakticky zavedena je ona „nejpřísnější autopsie“ v Paříži, kde tělo není k spálení připuštěno dříve, pokud zvláštní, k tomu zřízený lékař nenapsal certifikát o přirozené smrti — než co to znamená? „Une formalité de plus qui ne donne pas une garantie sérieuse,“ jak trefně dokládá Jules Rochard ve zmíněné stati „La crémation.“ [5])

Neboť, jak již dříve bylo vzpomenuto, jsou případy otrávení, které pouhou zevní obhlídkou stvrzeny býti nemohou — ergo, chtějí-li páni krematisté býti důslednými, nezbývalo by — v případě tom, že by kremace se stala všeobecnou, čehož důsledně každý lidumil přáti si musí — ovšem pod podmínkou, chová-li v sobě ony velebené výhody, jak její chvalořečníci do světa vyhlašují — nic jiného, než každé tělo pitvati a obsah vnitřností lučebně prozkoumati!

Tento dobrodružný návrh učinil také italský krematista Dr. Pini, a lidumil jistý M. Loria daroval obci milánské 1000 franků (!) k témuž účelu! Myslíme, že by ani úroky z plného 1 milionu franků nestačily, aby vydržován mohl býti v Miláně onen rozsáhlý aparát, který byl dle přání doktora Piniho odklidil poslední překážku, která se v cestu staví zavedení „incinerace“!

Vzpomeňme té celé řady lékařů a lučebníků odborně vzdělaných a vycvičených, k tomu celé hejno sil pomocných (pro 30 sekcí denně!) zvláštní budovy, lučebné laboratoře a j.! — která obec mohla by sobě dovoliti podobné investice bezplodné?

A tážeme se dále: Byli by s tím srozuměni příbuzní zesnulého? Nebyli by uráženi ve svých citech, vidouce, ano tělo drahé je pitváno beze vší závážné příčiny, pouze proto, aby se stala vůle živlů výstředních, jimž křesťanský způsob pochovávání je trnem v oku?! —

---

[5]) „O jednu formalitu více, která nepodává žádné vážné záruky“. Revue d. d. m. 1890.

5. Spalování nebožtíků se posléze příčí lidskému a zvláště křesťanskému citu!

Jak dějepis a ethnografie učí, jsou těla nebožtíků u všech národů — až na málo řídkých výjimek, které jsou jen potvrzením pravidla — předmětem zvláštní úcty a z toho plynoucí péče.

Balsamování schránky tělesné, jak u Egypťanů a jiných národů orientálských se dělo, umývání pozůstatků zesnulého, pálení libovonných věcí, jak u králů židovských za starodávna bylo ve zvyku a jak se u Číňanů děje podnes — to vše a mnohé jiné obřady, byť i byly — následkem porušení názorů náboženských — zde onde bizarního rázu, — toto všechno nebylo a není ničím jiným než výrazem kultu zemřelých! Hrob, v němž pochováno bylo tělo lidské, téže se těšil úctě! U Římanů platilo: „Religiosum sepulchrum, ubi mortuus sepultus aut humatus est". (Ovid. Fest.)

Také odpraveným dopřáli Římané obyčejného pochování: „Percussos sepeliri carnifex non vetat." (Quintil. decl. 6.).

Oč větší jest úcta, kterou prokazují nebožtíkům křesťané!

Křesťané, kteří vědí, že člověk jest obrazem Božím, nádobou milosti Boží, chrámem Ducha sv.!

„Nevíte-liž, že chrám Boží jste a že Duch Boží přebývá ve vás? Jestliže pak kdo chrám Boží poskvrní, toho zatratí Bůh; nebo chrám Boží jest svatý, kterýž jste vy." [7])

Toto místo biblické platí ovšem o těle živoucím člověka — avšak tatáž úcta přešla u křesťanů také na těla zesnulých.

Křesťané nenazývali smrť „θάνατος" — nébrž „κοίμησις" — t. j. „spánek", k němuž Jan zlatoústý podotýká: „Ante Christi adventum mors mortis nomen habebat, at postquam Christus venit et pro mundi vita mortem subiit, non amplius vocatur mors, sed somnus et dormitio." [8])

V týž smysl vyznívá také modlitba biskupa žehnajícího nový hřbitov: „Ut humana corpora hic post vitae cursum quiescentia in magno judicii die, simul cum felicibus animabus mereantur adspici vitae perennis gaudia" — t. j. „aby lidská těla, jež zde po běhu životním odpočívají, u veliký den soudný za hodna uznána byla, zároveň s duchy blaženými spatřiti radosti života věčného." [9])

„Requiescant in pace!" Toto zbožné přání vine se jako refrain veškerými smutečnými obřady, které Církev koná nad těly a hroby nebožtíků! „Ať odpočívají v svatém pokoji!" A proto lid křesťanský chová jakýsi instinktivní odpor proti pitvání lidských těl, které ovšem bývá časem nezbytností, jak svrchu bylo dolíčeno! Vesměs pak všichni snažíme se, abychom neporušené tahy drahého zesnulého hluboko sobě vštípili v paměť, k témuž účelu pořizujeme podobizny nebožtíků a v úctě chováme různé předměty, které nám po nich zůstaly „na památku"; chodíce k hrobu osoby nám milé, kojíme se tou útěchou, že v zemi tiše odpočívá s touže tvářností, v témže obleku, s touže zdobou, jak jsme ji do rakve byli uložili. Zde onde matky postaví

---

[6]) Besi op. c. pag. 102.

[7]) I. Kor. 3, 16—17.

[8]) „Před Kristovým příchodem smrť Morany nesla jméno — však když byl Kristus přišel podstoupit smrť pro život světa, nesluje smrť Moranou více, ale sněním a spánkem." Chrys. Sermo de Parascev. T. V. pag. 182.

[9]) 1. „Oremus" při žehnání hřbitova.

robátkům svým vánoční stromek na malý rov; jinde vidíme v hlavách rovů dětských zasklené skříně a v těchto různé hračky: olověné vojáčky, vyparáděné loutky, malinké střevíčky, míče a t. p., tu sirotek žaluje nad hrobem matčinným svůj truchlivý osud; tam dívka nad hrobem pěje jakousi píseň, a ptáte-li se, co to znamená, dostanete v odvět: „Tu píseň matička moje ráda měla, pokud na světě byla" — modlitbou skončí se každá taková návštěva! Není-liž to v pravdě obcování svatých?[10])

Touže měrou pak, jak tělo pochováno porušení berouc se rozpadává, umírňuje se také náš bol nad ztrátou nenahraditelnou a prvotní, srdcelomný nářek ustoupí tiché, zbožné resignaci!

Však při kremaci tomu jináče! Doprovodíte rakev ke krematoriu; v duchu sobě představujete tělo spočívající v schránce dřevěné, tělo neporušené, jak bylo ještě předevčírem, kdy se od něho odloučila duše! Pojednou rakev zmizí v kobce sálající atmosférou pekelnou — těžké dvéře železné, obrněné dvojnásobnou vrstvou ohnivzdorných desek zapadnou, a uvnitř v kobce odehrává se scéna tak příšerná, že v Dante-ho „Pekle" byste marně hledali podobné! Poslyšme o tom svědka očitého, zpravodaje jistého pařížského listu: „Sotva že dvéře krematoria zapadnou, vyšlehne v peci děsný zážeh, jenž v okamihu stráví rakev, rubáš a vlasy mrtvoly, takže tato obnažena spočine na rozpáleném rožni. Tu pak nastane příšerné divadlo — (scène macabre): mrtvý koulí očima, jakoby pohlížel kolem, spodní čelist se uvolní a klesne níže, čímž ústa nabývají šklebícího se výrazu, ruce i nohy počnou se pohybovati, co zatím modravé plaménky jako bludičky poskakují po těle, zvláště po životě, který se nadýmá čím dál tím prudčeji, až rázem pukne .... tělo tone pak v záplavě hnědé, lepkavé tekutiny, na kterou dotírá neúprosný žár za neustálého prskotu a výbuchů hořících plynů .... Je viděti, kdy hoří kůže, kdy pleť, kdy tuk .... Lebka však zůstane téměř neporušenou při kostře. Zřízenci zvlášť k tomu určení rozdrobí tutéž po „operaci" na malé kousky, kteréž zároveň s jinými kostmi očistivše od čmoudu a tuku uloží posléze do malé dřevěné skřínky.[11])

Celkový dojem jest ten, že kremace je spálení nedostatečné, zůstavující trosky kostí pomíšených tukem a solemi různého druhu. (En résumé la crémation telle qu' elle se pratique actuellement est une combustion incomplète, laissant des résidus osseux et quelques acides gras mélangés à des sels de diverses natures. Illustration l. c.)

Úkazy podobné pozorovány také v Gothě.[12])

Ký div, že v Paříži před nedávnem zvědavé dámy, které se podívaly na „operaci" v krematoriu, kdež spálena byla mrtvola jedné společnice, padly buď do mdlob nebo byly zachváceny křečmi! —

A jaký osud očekává tu hrstku popela a kostí, které vám krematorium vrátí z drahé oběti? Popelnice uloží se do kolumbaria — pravda! Ale tam mají zajištěný poklid jen potud, pokud příbuzní

---

[10]) „Les cimetières de Paris" Revue des Deux Mondes, 1874. pag. 850.

[11]) „Quand à la tête, elle reste en général à peu près intacte dans son squelette. On voit l'employé à l'aide de retites pincettes mettre an tas les ossements restés et les brosser pour leur enlever le noir et la graisse." Illustration. Tome XCVI. pag. 369

[12]) „Stimmen aus Maria Laach" 43, 137.

mohou platiti za místo, které n. př. v Hamburku propůjčuje se na 10 let za jistou taxu, která obnáší nejméně 5 zl. A co se stane s popelem chuďasa nebo toho nebožtíka, za něhož potomci se budou zdráhati platiti další nájemné? Popel takých osob vysype se do jámy společné — dí krematisté. Jak snadno zde leží nebezpečí profanace! Což, dostane-li se zvláště ve státech republikánských k veslu radikální strana, která, holdujíc bezvýminečnému prospěchářství, z ložisek popela po nebožtících bude chtíti těžiti a byť se to nedělo jinak, než z bohaprázdné svévole? Vestigia terrent!

Za revoluce francouzské zařízena v Meudonu koželuhovna na vydělávání koží — lidských! Z této kůže zhotoveno spodků, jež někteří poslanci dne 2. prairiálu 1793. oblékli k inaugurační slavnosti ku poctě nového „boha"! Ze stejné kůže pořízena v Dijonu vazba knih, jednajících o právech lidských (Droits de l'homme!) Roku 1855. prodány byly tlící pozůstatky vojínů za války Krimské padlých špekulantům jako živočišný kompost (!)[13]) a již dříve jsme sdělili, že jedna bystrá hlava (Xavier Rudler) trpce toho želí, že z lidských těl doposavad nemožno vyráběti svítiplyn, jelikož lučba nezná podnes k tomu potřebných žíravin — kdo by chtěl popírati, že by popel nebožtíků mohl býti zneuctěn od lidí sveřepých pod záminkou racionalní ekonomie? Ale, kdyby ani nebylo zloby lidské — jakým hříčkám osudu nemohl by býti vydán v šanc zvláště popel osob znamenitých! Následující událost budiž našeho tvrzení dokladem!

Když slavný jenerál francouzský Marceau padl dne 24. září 1796. v bitvě u Altenkirchen-u (čítal teprve 24 let!), tu pochovali vojínové jeho tělo poblíže města Kobolence a místo pomníku nasypali na hrob mohylu. Však z ponuknutí jenerála Kléberta, důvěrného to přítele nebožtíkova, tělo vykopáno a spáleno na hranici! Popel uložili do dvou nádob, z nichž jedna poslána do Nizzy paní Sergeantové, jež byla sestrou zesnulého, druhá pak uložena v mausoleu poblíže Kobolence města. Do mausolea ale vloupavší se zloději, nenabyvše stkvostů, po nichž bažili, ze msty popel rozprášili do větru! Zbyla urna jediná, jejíž obsah paní Sergeantová rozdělila na 3 díly: jeden ponechala pro sebe, druhý darovala truchlící nevěstě bratrově, třetí pak poslala téhož bývalému pobočníku. Nevěsta, provdavši se za jiného, poslala ostatky ženicha zemřelého paní Sergeantové zpět; pobočník brzo na to rozžehnal se se světem, odkázav podíl svůj museu v Chartres; ale ani vlastní sestra jenerálova nezůstala věrnou svému předsevzetí, a když manžel její zemřel, uložila do jeho hrobu zároveň tu trochu popele, která se jí stala nepohodlnou! Roku 1889. konečně vláda francouzská dala tuto hrstku prachu za veliké nádhery přenésti do pařížského Pantheonu.[14]) A tak uplynulo skoro celé století, než nepatrný díl ostatků slavného muže došel žádoucího pokoje!

A nedosti na zjevech podobných! Slušíť také počítati se zbrklostmi lidí výstředních, kteří v domnění, že konají kdo ví co velebného a vznešeného, profanují již nyní, kdy kremace je vzácnou výjimkou pouze, popel nebožtíků způsobem nejrozmanitějším!

Tak Američan jakýs, v Berlíně meškající, hodlal popel choti své, kterou byl v Gothě spáliti dal, smíchati s cementem; slavný

---

[13]) Besi op. c. pag. 21.
[14]) Revue des Deux Mondes 1890. pag. 932.

sochař jeden měl pak z hmoty této vytvořiti poprsí zesnulé manželky. Než, „památka“ tato zdála se podivínu příliš křehkou, tak že po mnoha jiných dobrodružných plánech dal zhotoviti stkvostnou skříň o dvou přihrádkách: do jedné uložil popel choti a druhou určil pro prach těla vlastního!

Jiný výstředník, Mr. Ambros Bethage z Pittsburku, v závěti své nakázal dědicům, aby tělo jeho spálili, popel aby odevzdali kapitánu jedné lodi, až bude loď na šírém oceánu, tak znělo další přání, tu nechať kapitán, vystoupiv na hlavní stěžeň, popel požehná (sic!) a rozhodí do čtyř úhlů světa.[15])

Ještě více rozmanitých příkladů měli bychom na snadě — však přestaneme na těchto, nadějíce se, že laskavý čtenář již z toho čerpati bude přesvědčení, že kremace je rozhodně proti normálnímu lidskému citu a proti úctě, kterou všichni národové chovají ke svým nebožtíkům!

Kapitola třetí.

Motto: „Rescripta Roma venerunt, causa finita est.“
S. Augustinus.

Vůči horečné agitaci krematistů všech zemí nesložili ovšem povolaní strážcové zájmů katolických ruce v klín, nýbrž uchýlili se k apoštolské Stolici, prosíce o dobrozdání, jakož i o vydání předpisů určitých, jimiž by se správcům duchovním bylo spravovati.

Žádosti této vyhověla sv. Stolice dekretem ze dne 19. května 1886., jenž nepřipouští žádné, byť sebe menší pochybnosti! „Nemalý počet vrchních pastýřů, jakož i přemnozí pravověrní údové Církve“ — tak čteme v dekretu onom — „znamenajíce, ani lidé buď víry pochybné, aneb zřejmě k sektě zednářské přináležející, snaží se obnoviti staropohanský obyčej spalování těl lidských, ano, kterak za tímže účelem docela i ve spolky sestupují: obávajíce se, by nástrahami a šalebným mluvením oněch (artibus a cavillationibus) v blud uvedeny nebyly mysle věřících, čímž by starobylý zvyk pochovávání nebožtíků, jenž od Církve slavnými obřady posvěcen jest, snadno utrpěti mohl na své vážnosti a úctě: dále žádajíce sobě, aby věřící lid měl čím se spravovati a oněch nástrah tím snáze mohl se stříci, vyžádali sobě na sv. římské kongregaci inkvisiční odpověď na tyto dotazy:

1. Dovoleno-li jest přistoupiti ke společnosti, jež má za úkol rozšiřovati zvyk kremační?

2. Dovoleno-li jest učiniti poslední pořízení o spálení těla vlastního neb obstarati spálení těla lidského kteréhokoliv?[16])

Odpověď zněla:

Ad 1.: Nikoli — a přistoupí li kdo ke spolku (kremačnímu), majícímu styky se zednáři, týž stížen bude tresty církevními, které proti zednářům byly vydány.

Ad 2.: Nikoli.[17])

---

[15]) „Die Flamme, oficielles Organ des Berliner Vereins“ 29, 236.

[16]) „An licitum sit nomen dare societatibus, quibus propositum est promovere usum comburendi hominum cadavera?“ — „An licitum sit mandare ut sua aliorumque cadavera comburentur?“

[17]) „Negative, et si agatur de societatibus massonicae sectae filiabus, incurri poenas contra hanc latas.“ — „Negative.“ —

Sv. Otec náš Lev XIII. rozhodnutí Jejich Eminencí kardinálů schváliv zároveň nařídil, aby totéž sděleno bylo s biskupy jednotlivých diecésí za tím účelem, aby věřící v čas poučeni byli o zavržení hodném obyčeji spalování nebožtíků...“

Jos. Mancini, R. Rom. et Univ. Inq. Notarius.

Činem tímto apoštolská Stolice ťala do živého! Zednářské lože zpozorovaly, že mocná ruka roztrhla předivo, v němž zamotati se měli duchové málo samostatní, a stydíce se za utrpěnou porážku, vydaly věrným svým ordre de bataille, vrcholící v latinském přísloví: „Quod fecisti nega!“ Tu kde který zednář byl ve všech světa dílech, jal se popírati, že by idea kremační v ložích zednářských byla vzala původ. Že při tom nešetřeno nejapnými vtipy a narážkami na samého sv. Otce, to se, bohužel, rozumí samo sebou!

Tak psal severoamerický časopis „Freemason“: „Odvěký odpůrce svobodného zednářstva Jeho Veličenství papež — the ancient personage whit the threefold crown and the herdman's stick [18]) — jest opět u díla, a to skrze své agenty v sv. římském Officium. Připisujeť vzuik ruchu kremačního bratřím našich loží! Pochvalný to věru kompliment, za který jako úd bratrstva díky vzdávám nejen papeži, nébrž také celé římské Církvi!“ [19])

Římská Církev tedy to měla odnésti! A přece i protestanté a židé povstali proti spalování nebožtíků jakožto proti zvyku výlučně pohanskému! Některé doklady jsme uvedli výše — pro zajímavosť dovolíme sobě sděliti s laskavými čtenáři ještě výroky některých bohoslovců dánských i švédských!

Roku 1887. vyšla ve Švédsku brožura pod názvem: „Nagra Ord likbränningsfragan. En protest fran kyrklig standpunkt“ (Několik slov k otázce spalování lidských těl. Ohražení se stanoviska církevního).

Tam dočítáme se: „Spalování nebožtíků jest znamením vtírajícího se pohanství do života křesťanského. Tato tak politování hodná agitace kremační jest jednou z oněch pák, jimiž náboženství křesťanské, novopohanskému tak se příčící, úplně odstraněno bylo. Synové světa nevěří v život duše po smrti schránky tělesné tomu dávajíce, že člověk zahyne jako zvíře kterékoli. A jako staří pohané pouze jedné holdovali zásadě: „Edite, bibite, post mortem nulla voluptas“ [20]) — tak vedou sobě i novověcí oněch epigoni. I zde ukazuje se pravdivosť přísloví, že se extremy dotýkají: za živa lidé pečlivě hýčkají tělo své, až i při tom duše své úplně zanedbávají — když pak tělo bylo dokonalo pozemský život svůj, tu ubohým ostatkům nechtějí dopřáti ani trochu té půdy zemské.“ [21])

Vrchní předseda církve dánské Fog značil stanovisko svoje takto: „My věříme v Ježíše Krista, jenž, byv ukřižován umřel a pohřben jest. Proto jako kříže Jeho nesmíme zaměniti za žádný jiný nástroj utrpení, podobně ani hrobu Páně nesluší nám nahraditi krematoriem.“

Braniborská konsistoř r. 1884. nedovolila, aby uložena byla

---

[18]) „Stará osobnosť s trojnásobnou korunou a pastýřskou berlou.“
[19]) Stimmen aus Maria Laach.
[20]) „Jezte, píte — po smrti rozkoše není.“
[21]) Stimmen aus Maria Laach 43. pag. 278.

popelnice jistého muže, jenž v Gothě byl spálen, v hrobě, kde spočívalo tělo jeho choti, odvolávajíc se na regulativ z 1573.. „Dass die Leichen christlich und ehrlich mit christlichen Gesängen begleitet, dadurch die Menschen an ihre Sterblichkeit, das jüngste Gericht, die fröhliche Auferstehung der Todten und das ewige Leben erinnert, begraben und zur Erde bestattet werden sollen und dass die Kirchhöfe der verstorbenen Christen, so von Christo selig gemacht und am jüngsten Tage wieder auferweckt werden sollen, Schlafhäuser seien.“

Jsme u cíle! Nechať si krematisté blouzní „o novém náboženství“ (Pini), „o očistě mrtvých“ (Gorini) — ať Ellero zove „spalovací pece „mstiteli hranic středověkých“, (!) ať Coletti káže o „rehabilitaci ohnivého živlu“ — pravda jest a pravdou zůstane, že kremace je v odporu s dějinami lidstva, s lidským citem, s požadavky juridickými (soudního lékařství), ekonomickými a bezpochyby i s veřejným zdravotnictvím, a že se nikdy srovnati nedá s náboženstvím křesťanským, jak před mnoha staletími již Tertullian dovodil: „Christianus, cui cremari non licuit, cui Christus merita ignis indulsit!“ [22])

Apoštol positivismu.

Podává Frant. Vaněček.

Jméno positivismus slýcháme i čítáme často. Mnoho o něm psáti bylo by ztrátou drahého času, postačí upozorniti k některým událostem ze života jeho zakladatele, ukázati k některým omylům, a rozum lidský musí se navždy od něho odvrátiti. Pole bludů jest nesmírné, cesta pravdy úzká.

Kdo jest tedy zakladatelem positivismu? Isidor Augustin Moric František X. Comte*), rozený v Montpellieru 19. ledna r. 1798. Rodiče jeho byli katolíci, on sám choval velkou zálibu pro bohoslužbu katolickou a chtěl ji podržeti při svém systému. Ve 14 letech byl dokonalým atheistou! Jeho záměry byly smělé, paměť neobyčejná, nadání veliké. Ze školy polytechnické musil býti vyloučen pro nepoddajnosť. Život jeho odpovídal zcela životu mladých atheistů. Ve 20 letech byl otcem nemanželského dítka s osobou, která mohla býti jeho matkou. V r. 1825. uzavřel občanský sňatek s Karolinou Massinovou, kterou si vzal z domu špatné pověsti. Po několika letech dal se oddati dle ritu katolické církve, za nedlouho však rozešli se manželé pro nestejnou povahu. Comte měl poloplatonickou lásku ku Clotildě de Vaux, ženě, jejíž muž byl doživotně odsouzen. Když tato Clotilda de Vaux zemřela, ctil ji po celý život jako symbol „lidskosti“ obřady, které byly gro-

[22]) „Křesťanu, jemuž Kristus odpustil pokutu ohně věčného, nesluší spálenu býti.“

*) Výtečný spis Gruberův: August Comte, der Begründer des Positivismus. Sein Leben u. seine Lehre. Freiburg, b. Herder, jest přeložen do frančiny a vzbudil zaslouženou sensaci v Anglii.

teskní parodií na liturgii katolickou. Co vše tropil, nelze ani pokládati za výron zdravého rozumu, natož rozumu moudrého! Vrcholem směšnosti jeho počínání jest, jak ctil „ostatky“ Clotildy de Vaux. Denně konal rozjímání u lenošky červeně potažené, na níž sedávala jeho „lidskosť“, konal „upomínky“ (commemorace) a pod. nesmysly. „Ostatky“ paní Clotildy de Vaux byly dražebně prodány.

Comteova paní přežila jej a vedla soud proti závěti jeho, kteréž upírala platnosť, dokazujíc jeho chorobu. Že Comte často býval nemocen, a že mu následky jeho nemocí po celý život zůstaly, jest zcela jisto. Jen tak lze vysvětliti jeho směšné nápady a vrtochy. Jeho „já“ bylo u něho vyvinuto až k neuvěřitelnému stupni.

Systém jeho jest snůškou mnohých bludů. Positivismus jest atheistický naturalismus. „Neznáme leč hmotu a její sílu a vlastnosti, neznáme hmoty bez vlastností a sil, ani síly a vlastnosti bez hmot. Proto má filosofie jen dané (a to jen zkušeností a pozorováním dané) za svůj předmět. Odtud jméno jeho systému: „Positivismus“. Uvedu Manninga, jak psal o něm v dílku: „The four great evils of the day“ str. 12. (1883): „Třetí stupeň (dle Comtea) vývoje rozumu lidského, který jest dokonalý stav lidstva, v čem ten spočívá? U víře v to, co vidíme, cítíme, hmatáme, vážíme, měříme, rozkládáme atd. Můžeme býti svědky fakt různých, však nesmíme je spolu spojovati. Nesmíme říci, jedna věc následuje za druhou, nebo jest její příčinou. Výbuch plynový není zaviněn svíčkou hořící, kterou jsme vnesli v síň; výbuch nastal po vnešení svíce do místnosti; říci, že jest svíčka příčinou výbuchu, jest metafysickou pověrou. To se nazývá vědeckým stavem lidského ducha!... Bezprostřední nutný následek toho jest atheism. Táži se: jest toto povýšením lidského ducha? Činí tato filosofie rozum lidský, povznáší a jej zdokonaluje? Je-li něco, co ducha snižuje, — jest to tato filosofie. Atheism jest nižší stupeň kleslosti, než byl u pohanského světa.“ Tato škola filosofická jest rozšířena ve Francii, v Anglii, Belgii a Brasilii; dosud má málo žáků; hlásí se k ní toliko lidé „přebroušeného rozumu“. Ctí lidstvo ve „velkých“ mužích, geniech; kult „lidskosti“ vyžaduje vnějšího předmětu, kterému by se dála oběť a klanění. U pohanů říkáme tomu fetišismus, nyní se tomu dalo jméno „positivismus.“

Založiti společné náboženství pro všechny lidi, bylo myšlénkou Comteovou. Několik lidí dalo se lapit a domnívali se, že našli poklad. Ve snaze založiti „nové, světové náboženství lidskosti“ šel Comte tak daleko, že poslal k generálu řádu tovaryšstva Ježíšova, P. Beckxovi, svého horlivého žáka Alfreda Sabatiera, aby s ním vyjednával jménem Comteovým o spojenectví tovaryšstva Ježíšova s Comteovým „positivismem“. Myšlénkou Comteovou bylo, aby se generál Jesuitů prohlásil za hlavu církve a sídlil v Paříži a vyhlásil se za papeže; takto chtěl Comte vykořeniti protestantismus, deismus (katolicismus) a skepticismus. Pak by se zřídila světová republika positivistů.

Sabatier vykonal cestu do Říma (únor r. 1857.) a ucházel se o rozmluvu s generálem Beckxem, který však meškal jinde, proto se musil spokojiti rozmluvou s jeho asistentem P. Rubillonem, který byl ochoten jeho poselství vyslechnouti. Velké bylo zklamání Sabatierovo, když uslyšel, že tvůrce světového „náboženství positivního“

není ani dle jména Rubillonovi znám, a že zaměňuje Comtea positivního s jakýmsi Karlem Comtem.

Rubillon patrně se obíral moudřejšími věcmi než mudrctvím Comteovým. Ještě větší však bylo zklamání, když Rubillon jasně prohlásil, že na nějakou alianci není ani zdaleka pomyšlení, když stoupenci Comteovi zavrhují božství Ježíše Krista, a když mimo to hlásají více jiných bludných domněnek.

Když se posel Comteův vrátil a výsledek oznamoval, Comte žasl, že Jesuité kladou Ježíše Krista nad sv. Ignáce, a proto poslal generálovi Beckxovi své spisy a uveřejnil provolání k Ignatianům. Chovalť velikou úctu ku sv. Ignatiovi, Františku Xav. a Bourdaloue-ovi, které položil do positivistického kalendáře „svatých".

Tato fakta snad zdravému rozumu postačí!

Comte zemřel 5. srpna 1857. Poslední dny byly mu ztrpčeny návštěvou Littrè-ovou, který od jeho školy odpadl a stal se zastancem ženy Comteovy, která sice velice pobloudila, ale velikého bezpráví vytrpěla. Jeho nadání a schopnosti — všechny hřivny Bohem udělené, byly bez užitku, protože byl atheistou. Všecky jeho spisy sotva nadchly někoho ku ctnosti, ale tisícům vzaly ctnosť, víru i duši.

Mezi horliteli pro positivismus vyskytují se jména sice dosti zvučná, jako: John Stuart Mill, Littrè, Lewes, George Elliot, Martineau, ale sluší rozeznávati mezi zvukem jména a skutečnou velikostí.

V Brasilii pod auspiciemi positivismu vykonána byla tamější revoluce. Zednářům se positivismus nejlépe hodí. V Rio de Janeiro založil školu positivistů Botelho de Magalhaes, lépe známý jménem Benjamin Constant. Heslo Comteovo: „Pořádek a pokrok" bylo vyvoleno za heslo nové republiky. Všechny edikty a rozkazy dýší positivismem. Diktátor Fonseca byl přemožen od positivistů. a tito bez prodlení postavili „chrám lidskosti". „Lidskosť" či humanita jest v chrámě repraesentována obrazem Klotildy de Vaux.

Člověk ku bláznovství lehce se kloní. Jak málo jest třeba, aby člověk patřil k velikánům světa! Co vykonal Comte pro blaho lidí? Zasluhuje, aby jméno jeho bylo v památce? Myslím, že pouhé rekapitulování hlavních bodů jeho života postačí, aby jeho nízkosť byla zřejma. Čtrnáctiletý atheista po 6 letech stane se otcem se ženou dvakráte tak starou; z domu lehkého volí si družku; opouští ji, přimkne se k ženě odsouzence a klaní se jí jako bohu a u lenošky její koná rozjímání. Člověk by myslil, že jsou to spíše črty z dějin blázna než úryvky ze životopisu „mudrce" a k tomu zakladatele nového náboženství, který se diví, že Jesuité neuznávají sv. Ignacia za většího samého Spasitele.

Tolik uznal jsem za hodno sděliti se čtenáři „Vlasti", protože jméno Comteovo počalo se u nás také odívati gloriolou mudrctví, k čemuž přispívali zvláště někteří známí profesoři z naší Carolo-Ferdinandey. Těch několik poznámek dostačí, aby chvalořeči o Comteovi u zdravých lidí na patřičnou míru byly přivedeny

Kolikráte jsem s přátely svými hovořil, že by nebylo vděčnější polemiky a obrany nad uveřejňování kratinkých črt o hlavních osobách z tábora křesťanského a z tábora nevěreckého. Kde by byla převaha,

ani chvilku nelze pochybovati. Jak malinkým je „velký Comte“, srovnáme-li jej s „malinkým“ Františkem Serafinským!

Působnosť v lidstvo jak u obou rozdílná! Srovnejme oba muže poslední čas jmenované, Lavigeria a Rénana, žáky jedné školy, vychovance jednoho ředitele!

Když šlechetný a důmyslný profesor Ozanam, zakladatel konferencí sv. Vincence de Paula, sváděl vítězné půtky s nevěrci vědatorskými a je v úzké vháněl mocí důvodů rozumových, brávali nevěrci útočiště k poslední námitce: „ukažte nám skutky křesťanské, a dáme vám za pravdu.“ Chtěl tedy Ozanam odpůrcům ukázati skutky křesťanské a za rady a pomoci „sestry Rosalie“ (o níž jsem vydal ve „Slovech pravdy“ brožurku) utvořil první konference sv. Vincence. Nevěrci chtěli viděti skutky; proč se nedívají na skutky svých pohlavárů? Sebrati všechny „velké muže“ nevěrce a postaviti je proti našim věřícím, jako sv. Basiliu, Benediktu, Chrysostomu ve starém, Bernardu, Bonifaciu ve středním, Damianu de Veuster, Mathewu, abychom nejmenovali pořád jen Boska, Roussela a jiné v novém věku — myslím, že bychom dostali takto živou galerii do „cest Gulliverových“. Ti velcí mudrci byli by obrazy z Liliputu, kteří mnoho o sobě myslí, ale málo mohou učiniti, naši by byli muži z krajin obrů!

Kdybychom se u velkých mudrců tázali po skutcích a výsledcích jejich učení, měli bychom před sebou nepopsanou blánu; o životech našich velikánů světců nepíšeme dosti časově, dáváme malý důraz na zevnější činnosť jejich ve prospěch lidstva. —

Z uvedeného jest viděti, že činnosť a život Comteův není nad životem Voltairovým a Rousseauovým vyvýšen, a přece jsou lidé, kteří v nich vidí velikány! Jak asi jsou tito obdivovatelé malí!

Quodlibet.

Z jihoslovanských časopisů podává

František Štingl.

(Dokončení.)

Jiné poměry jsou mezi prostým chorvatským lidem, o kterém píše velmi pěkně letošní „Lj. Zvon“. — Chorvat jest šlechetného, měkkého srdce jako každý pravý Slovan a jest též dobrým křesťanem; avšak náboženské jeho přesvědčení není plodem rozumového hloubání, nýbrž náboženský cit jeho jest hluboce jako národní zakořeněn v jeho srdci, ze kterého jej nevyrve žádná moc lidská. A také kdyby se našel vlažný kněz, nehodný vznešeného svého povolání, chorvatského venkovana by nepohoršil, aniž mu zviklal jeho víry. Víra a národnosť srostly u chorvatského lidu tak úzce, že je nelze rozloučiti, a kdybys mu vzal jedno, vzal bys mu i druhé. Vezmi mu národnosť a vezmeš mu také víru! U Chorvatů mnohdy se ani